
BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
14
30 1
3

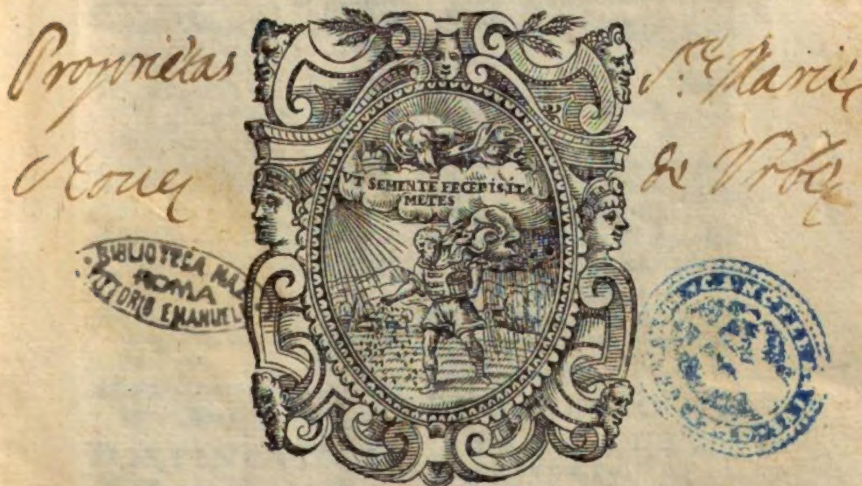
D. BONAVENTVRAE S.R.E. EPISCOPI CARD. ALBANENSIS. DOCTORISQ. SERAPHICI.

In Tertium Librum Sententiarum elaborata Dilucidatio.

COLLECTIS VNIVERSIS PRIORIBVS EDITIONIBVS; quidquid aut elegantiæ, aut eruditionis in illis anteà sparsim legebatur; huic uni appositum est totum; & longè copiosius, ac emendacius: ita ut uix amplius sit, quod in tanto opere desiderari queat.

Recognoscente R. P. M. Ioanne Balainio Andrio, Franciscano Conuentuali.

CVM QVINCVPLICI INDICE.

VENETIIS, ad Signum Seminantis.

M. D. LXXIII.

ELENCHVS QVAESTIONVM IN HOC TERTIO LIBRO DISPVTATVRVM.

DISTINCTIO I.

ARTICVLVS I.

ARTICVLVS II.

DISTINCTIO II.

ARTICVLVS I.

ARTICVLVS II.

ARTICVLVS III.

DISTINCTIO III.

PARS PRIMA.

ARTICVLVS I.

DISTINCTIO VI.

ARTICVLVS I.

ARTICVLVS II.

DISTINCT. VII.

ARTICVLVS I.

ARTICVLVS II.

DISTINCT. VIII.

ARTICVLVS I.

ARTICVLVS II.

DISTINCTIO IX.

ARTICVLVS I.

ARTICVLVS II.

DISTINCT. XVIII.

ARTICVLVS I.

An Christus ab instanti suę conceptionis meruerit? q. 1.

An etiam post cōceptionem meruerit quidquam? q. 2.

An item in passione aliquid meruerit? q. 3.

ARTICVLVS II.

An Christus meruerit sibi fruitionem dei? q. 1.

An item meruerit sui corporis glorificationem? q. 2.

An pariter meruerit & nobis regni cœlestis apertionem? quæst. 3.

DISTINCT. XIX.

ARTICVLVS I.

An per Christi passionē peccatorum remissio fiat? q. 1.

An per eandem eius passionem chirographa deleta sint? q. 2.

An per eiusdem mortem à diaboli potestate liberati sumus? quæst. 3.

An similiter per ipsius passionē à pœna peccati absoluamur? quæst. 4.

ARTICVLVS II.

An solus filius redemptor sit, uel etiā pater, & spiritus sanctus? quæst. 1.

An secundum humanam, uel secundum diuinam naturā Christus mediator sit? q. 2.

DISTINCTIO. XX.

ARTICVLVS I.

An congruum fuerit humanam naturam reparari a Deo? quæst. 1.

An per satisfactionē magis quā per aliam uiam cōgruum fuerit humanum genus reparari? quæst. 2.

An aliqua pura creatura pro eodem humano genere satisfacere, potuerit? q. 3.

An quis diuina gratia adiutus ꝑ seipso satisfacere potuisset? quæst. 4.

An deus pater acceptare debuerit modum satisfaciendi filii per passionem? q. 5.

An aliter quàm per mortem filii potuerit Deus humanum genus saluare? q. 6.

DISTINCTIO XX.

ARTICVLVS I.

An in Christi morte anima à deitate separata sit? q. 1.

An item diuinitas a carne separata sit? q. 2.

An unio uerbi ad carnem, & ad animam, una, uel duę uniones sint? q. 3.

ARTICVLVS II.

An anima Christi ilico post instans separationis impassibilis effecta est? q. 1.

An caro Christi ex separatione illa uerè mortua remanserit? quæst. 2.

An sit rectè dictū, Filius Dei pro nobis mortuus est? q. 3.

DISTINCT. XXII.

ARTICVLVS I.

An Christus in triduo mortis homo fuerit? q. 1.

An Chrs ſm qđ hō ubiq; fuerit, uel alicubi determinate? q. 2.

An Christi corpus triduo in sepulchro iacuerit? q. 3.

An Christi anima ad inferos descenderit? q. 4.

An Christus omnes animas de inferis

DISTINCT. XXIII.

ARTICVLVS I.

ARTICVLVS III.

DISTINCT. XXIIII.

ARTICVLVS I.

ARTICVLVS II.

ARTICVLVS III.

DISTINCT. XXV.

ARTICVLVS I.

ARTICVLVS II.

DISTINCT. XXVI.

ARTICVLVS I.

ARTICVLVS II.

DISTINCT. XXVII.

ARTICVLVS I.

ARTICVLVS II.

DISTINCT. XXVIII.

ARTICVLVS I.

DISTINCT. XXIX.

ARTICVLVS I.

DISTINCT. XXX.

ARTICVLVS I.

DISTINCTIO XXXI.

ARTICVLVS I.

ARTICVLVS II.

ARTICVLVS III.

DISTINCT. XXXII.

ARTICVLVS I.

DISTINCTIO XXXIII.

ARTICVLVS I.

DISTINCT. XXXIIII.

PARS PRIMA

ARTICVLVS I.

ARTICVLVS II.

DISTINCT. XXXIIII.

PARS SECVNDA

ARTICVLVS I.

ARTICVLVS II.

ARTICVLVS III.

DISTINCT. XL.

ARTICVLVS I.

FINIS.

D. BONAVENTVRAE IN TERTIVM LIBRVM SENTENTIARVM PROLOGVS.

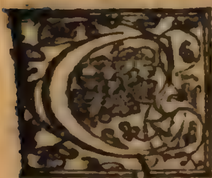

Evs, qui diues est in misericordia, propter nimiam charitatem suam, qua dilexit nos, cum essemus mortui peccatis, conuiuificauit nos Christo; cuius gratia saluati estis. Verbũ
cap. 1. istud scribit ad Ephes. in quo insinuat nobis nostræ redemptionis mysteriũ: ac p hæc uerba manifestat nobis subiectũ Libri Sententiarũ: & specialiter quantùm ad tertiã partẽ ipsius, in qua implicat nostræ redẽptionis sacramentum, factæ per Christũ. Possunt autem in hoc uerbo quatuor notari pertinẽtia ad reparationem generis humani. Quorum primũ est actio reparationis. Secundum est lapsus reparabilis. Tertium persona reparatoris. Quartum autem, & vltimum salus hominis reparati. Auctor autem reparationis notatur, cum dicitur, Deus, qui diues, &c. Ipsa enim in sua largiflua misericordia, non aliunde motus, disposuit reparare genus humanum, sicut scribi-
cap. 3. tur in Iohan. Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret; ut omnis, qui credit in ipsum; non pereat. Lapsus uerò reparabilis, cum dicitur, Cum essemus mortui peccatis. Peccatum enim primi parentis erat causa nostræ mortis, p quem à statu innocentiæ prolapsus fuit genus humanum. Quod scribitur Roman. Sicut per unum ho- cap. 5.
minem peccatum in mũdum intrauit, & per peccatum mors; ita & in omnes mors pertransiit, in quo omnes peccauerunt: & quia in alio & per alium peccauerũt; ideo reparabiliter ceciderunt. Persona uerò reparatoris notatur, cum dicitur. Conuiuificauit nos Christo. Nam Christus fuit, in quo facta fuit hæc recõciliatio, sicut scribitur ad Coloss. In ip- cap. 1.
so complacuit omnem plenitudinem inhabitare; & per eum reconciliare omnia: in ipsum pacificans per sanguinẽ crucis eius, siue quę in cęlis, siue quæ in terris sunt. Salus uerò hominis reparati tãgitur in hoc, qđ dicitur, Cuius gratia saluati estis, &c. Cũ enim merito passionis Christi collata est efficacia sacramentis, ut per ea infirmis detur gratia sanatiua, iuxta illud ad Timoth. cap. 3.
Secundum misericordiam suam saluos nos fecit per lauacrum regenerationis, & renouationis spiritus sancti; quem effudit in nobis abundè per Iesum Christum. De his quatuor simul habetur ad Rom. ubi sic ait. Commendat aũt cap. 5.
deus charitatem suam in nobis: Ecce auctor reparationis. Cum adhuc peccatores essemus: Ecce lapsus reparabilis. Christus pro nobis mortuus est: In quo persona notatur reparatoris. Multò ma-

magis iustificati nunc per sangui nem ipsius, saluati erimus ab ira per ipsum: Ecce salus hoīs reparati. Et secundùm hæc quatuor, quæ in p̄dicta auctoritate descri buntur; quatuor sunt Libri Sententiarū. Nā in primo Libro agi tur de reparationis auctore, utpo te de beata Trinitate. In Secundo uerò agit̄ de persona reparabi li, utpote de hoīe cadente à statu condicionis, & innocentiæ. In Tertio agitur de p̄sona reparato ris, utpote de Christo deo, & ho mine. In Quarto uerò agitur de minis reparati salute; quæ quidē cōsistit in expiatione culpæ, & amotione omnis miseriæ. Et sic patet, q̄uo iste totalis Liber uersatur circa nostræ reparationis mysteriū explicandum: specialio ri tñ modo hoc spectat ad Tertiū Librum, in quo manifestat̄, qualiter conuiuificati sumus p̄ Christum. Et hoc notat Apostolus in uerbo prædicto, cum dixit. Con uiuificauit nos Christo. Quia deus uiuificauit nos in Christo, cū Christo, p̄ Christum, & secun dùm Christū. Primò ergo deus conuiuificauit nos in Christo: q͂a in persona eius mortalitatem no strā uitæ sociauit, secūdum illud
Cap. 5. Iohan. Sicut pater habet uitam iu semetipso; ita & filio dedit ha bere uitam in semetipso. Si ergo uitam habet filius in semetipso; dum sibi mortalitatem nostrā assumpsit; nos immortali uitæ so ciauit: ac p̄ hoc in semetipso cō uiuificauit. Conuiuificauit nos etiā cum Christo; dū ipse Christus, qui uita erat; inter mortales homines uixit secundùm illud
1. Ioan. 1. Iohan. Quod fuit ab initio; quod audiuimus; quod uidimus oculis nostris; quod perspeximus; & manus nostræ contrectauerūt de uerbo uitæ: & uita manifestata est; & uidimus, & testamur, & annunciamus uobis uitam æternam. Et sic dum in terris est uisus, & cum hominibus conuersatus est, deus nos conuiuificauit cū
Baruc. 3. Christo; dum uiuere nos fecit cū ipso. Conuiuificauit etiam nos p̄ Christum; dum nos à morte eripuit per mortem ipsius, secūdùm
1. Petr. 3. illud Pet. Christus semel pro pec catis nostris mortuus est, iustus pro iniustis; ut nos offerret deo. Dū ergo Christus uitā suam pro nobis posuit; deus per ipsum ge nus humanum mortuū uiuificauit. Postremò secundùm Christū nos uiuificauit, dū ad eius exemplum nos p̄ uiā uitæ direxit, iu-
Psalm. 15. xta illud Psal. Notas mihi fecisti uias uitæ. Notas nobis fecit uias uitæ; dū nobis fidem, & spem, & charitatē, & dona gratiarū distri buit, & mādata adiūxit; in q̄bus ipse Christus ambulauit; & in q̄bus cōsistit uia uitæ, p̄ quā Christus nos docuit ambulare. Deus ergo nos uiuificauit sc̄d̄m X p̄m: qui a ad uiā dirigit imitatores ip sius. De his quatuor simul habet̄
Cap. 2. Phil. Exinaniuit semetipsum for mā serui accipiens: ecce primū. s. q̄ mortalitatem nostrā uitæ suæ uniuit. In similitudinē hominum factus, & habitu inuentus ut hō: ecce sc̄d̄m, uidelicet q̄ cum homi nibus ut homo uixit. Humiliauit semetipsū usq; ad mortē: ecce ter tiū, uidelicet, q̄ per mortē suam nos à morte liberauit. Propter quod & deus exaltauit illū: ecce quartū, q̄ uidelicet post mortem multos habuit sequaces, & imita tores, credeates in eum.

TEXTVS MAGISTRI.

PROOEMIVM.

Vm uenit igitur (ut ait Apost.) plenitudo tēporis misit deus filiū suū, factū de muliere, factum sub lege; ut eos, qui sub lege erat; redimeret, et in adoptionē filiorum dei reciperemur. Tēpus aūt plenitudinis dicitur tēpus gratiæ, quod ab aduentu saluatoris exordium sumpsit. Hoc est tempus miserendi, & annus benignitatis; in quo gratia et ueritas per Iesum Christum facta est. Gratia, quia per charitatem impletur, quod in lege præcipiebatur. Veritas, quia per Christi aduentum exhibetur, atque perficitur humanæ redemptionis sponsio, facta ab antiquo. Filij ergo missio est ipsa incarnatio. Eò.n. missus est, quòd in forma hominis mundo uisibilis apparuit; de quo supra sufficienter dictum est.

Gal. 4.
Esa. 61.
Ioā. 1.
Phil. 2.

TRACTATVS.

DISTINCTIO PRIMA.

De Vnione naturarum in Christo ex parte personæ assumentis. Et primò, quare Filius, non Pater, uel Spiritussanctus carnem assumpsit.

Iligenter uerò annotandum est, quare Filius, non Pater, uel Spiritussanctus est incarnatus. Solus namque filius hominem assumpsit. Quod utique congruo ordine atque alta dei sapientia fecit consilio; ut deus, qui in sapientia sua mundum condiderat (secundùm illud, Omnia in sapientia fecisti domine) quæ in cælis sunt, & quæ in terris, restauraret in eadem. Hæc est mulier euangelica; quæ accendit lucernam, & drachmam decimam, quæ perdita fuerat, repetit sapientia, scilicet patris; quæ testam humanæ infirmitatis lumine suæ diuinitatis accendit, perditumque hominem reparauit, nomine regis & imagine insi-

Psal. 103.
Eph. 1.
Luc. 15

gnitum. Ideo etiam filius missus est, & non Pater; quia congruētiùs mitti debebat, qui est ab alio; quàm qui à nullo est: filius autem a patre est: pater verò a nullo est. Vt enim ait Aug. in Lib. de Tri. Non enim habet, de quo sit. Sicut ergo pater genuit, filius genitus est; ita congruè pater misit; filius missus est. Ab illo enim conuenienter mittitur Dei verbum, cuius est verbum. Ab illo enim de quo natum est, mittitur quod genitū est. Pater uerò, qui misit, à nullo est: ideoque pater missus non est; ne si mitteretur, ab alio esse putaretur. Missus est ergo primò filius, qui a solo patre est: deinde ēt spiritus sanctus, qui est a patre & filio. Sed filius solus in carne missus est, nō spiritus sanctus, sicut nec pater: quod ideo factum est; vt qui erat in diuinitate Dei filius, in humanitate fieret hominis filius. Non pater, uel spiritus sanctus carnem induit, ne alius in diuinitate esset filius, alius in humanitate. Et ne idem esset pater, & filius; si Deus pater de homine nasceretur. Vnde Aug. in Ecclesiasticis dogmatibus, Non pater carnem assumpsit, neq; spiritus sanctus, sed filius tantùm; ut qui erat in diuinitate Dei filius, ipse fieret in homine hominis filius: ne filij nomen ad alterum transiret, qui non esset æterna natiuitate filius. Dei ergo filius hominis factus est filius; natus secundùm ueritatem naturæ ex Deo Dei filius; & secūdùm veritatē naturæ ex hoīe hoīs filius; vt veritas geniti non adoptione, nō appellatione, sed in vtraque natiuitate filij nomen nascendo haberet; vt eßet verus Deus, & verus homo vnus filius. Non ergo duos Christos, neq; duos filios, sed Deum & hominem vnum filium: quem propterea & vnigenitum dicimus manentem in duabus substantijs; sicut ei naturæ veritas contulit, non confusis naturis, neque immixtis, sicut Timotheani volunt, sed societate vnitis. En habes, quare filius, non pater, uel spiritus sanctus carnem assumpserit.

Lib. 4. Cap. 20

Cap. 2.

Vtrum Pater, uel, Spiritus sanctus potuerit iam uel posit modò incarnari?

Si verò quæritur, Vtrum Pater, vel Spiritus sanctus incarnari potuerit, uel etiam modò possit? sane responderi posset; & potuisse olim, & posse nunc carnem sumere, & ho-

& hominem fieri tam patrem, quàm spiritum sanctum. Sicut enim filius homo factus est: ita pater, uel spiritus sanctus potuit quidem, & potest.

An filius, qui tantùm carnem accepit; aliquid fecerit, quod non Pater vel Spiritus sanctus?

Sed fortè aliqui dicent, Cum indiuisa sint opera Trinitatis; si filius carnem assumpsit; tunc pater, & spiritus sanctus: quia si filius carnē assumpsit; nec hoc fecit pater, vel spiritus sanctus: non omne, quod facit filius; facit & pater, & spiritus sanctus: at omnia simul pater, & filius, & amborum spiritus pariter concorditer operātur. Ad quod dicimus, quia nihil operatur filius sine patre & spiritu sancto: sed vna est horum trium operatio indiuisa & indissimilis; & tamen filius, non pater, vel spiritus sanctus carnem assumpsit. Ipsam tamē carnis assumptionem Trinitas operata est, sicut Augustinus dicit in Lib. de fide ad Petrum. Reconciliati sumus per solum filium secundùm carnem; sed non soli filio secundùm deitatem. Trinitas enim nos sibi reconciliauit, per hoc quòd solum Verbum carnē ipsa Trinitas fecit. Trinitas ergo carnis assumptionem fecit; sed verbo, non patri vel spiritui sancto. Si enim pater sibi, & filius sibi, vel pater filio, & filius patri carnis assumptionem operatus esset; iam non eadem esset operatio vtriusq;, sed diuisa. Sed sicut inseparabilis, & indiuisa est vnitas substātiæ trium (vt ait Augustinus in Lib. de Trini.) ita & operatio: non tamen eandem trinitatem natam de virgine, crucifixam, & sepultam catholici tractatores docuerunt; sed tantummodo filium. Nec eandem trinitatem in specie columbæ descendisse super Iesum, sed tantùm spiritum sanctum. Nec eandem dixisse de cælo, Tu es filius meus, sed tantùm patris vocem fuisse ad filium factam; quamuis pater, & filius, & spiritus sanctus sicut inseparabiles sunt, ita & inseparabiliter operentur. Hæc & mea fides est; quoniam quidem hæc est catholica fides. Licèt ergo solus filius carnem assumpserit, ipsam tamen incarnationem cum patre & spiritu sancto operatus est.

Augu. de Tri. li. 13. Cap. 11. & lib. 1. c. 6.

Cap. 2 in fine.

Lib. 1. cap. 4.

Matt. 3 & 17. Mar. 1

VM intendat determinare Magister, qualiter nos Deus Christo cōuiuificauit, Liber iste diuidi habet in quatuor partes secundùm quatuor, quæ prædicta sunt. In quarum prima Magister determinat de unione naturarum in Christo, per quam dicimur cōuiuificari in Xp̃o. In secunda uerò determinat, qualiter se nostris infirmitatibus conformauit; ex quo dicimur conuiuificari. Christo. Et incipit hęc secunda pars infra Dist. 12. *Solet etiam quæri. &c.*] In tertia uerò determinat, qualiter ꝑ mortem suam nos a morte liberauit: ex quo nos dicimur uiuificari ꝑ Christum infra Distinctione 19. *Nunc ergo quæramus, &c.*] In quarta uerò, & ultima determinat, qualiter habitus uirtutum in Christo fuerunt; & qualiter esse debeant in eius imitatoribus, ex quo dicitur, ꝙ Deus secundùm Xp̃m nos uiuificauit īfra Dist. 23. *Cum uerò supra habitum sit, &c.*] Vel aliter. Quoniam in hoc libro agit̃, qualiter Deus nos conuiuificauit Christo; & Christus nos uiuificauit assumendo uitā nostræ naturæ; & participando nobis uitam gratiæ: ideo Liber iste habet duas partes. In prima agitur de uita, quā pro nobis Christus assumpsit. In secunda uerò de uita, quā nobis contulit, infra Distin. 23. *Cum uerò supra habitum sit, &c.*] Vbi agitur de uirtutibus, donis, & pręceptis. Prima pars hēt duas. In quarum prima determinat Magister de incarnatione uerbi, siue de uitæ nostræ assumptione, facta a uerbo in se, siue absolutè. In secūda uerò prout ordinatur ad nostrā redemptionē, infra Dist. 12.

Solet etiam quæri, &c.] Prima pars, ubi Magister determinat de unione naturarum in Christo; diuiditur in tres partes. In prima ostendit Magister, ꝙ in Xp̃o fuit unio naturarū diuersarum. In secunda uerò ostēdit uniendi, & assumendi modum, infra Distin. 5. *Præterea inquiri oportet &c.*] In tertia uerò qualiter per illā unionem fiat communicatio idiomatum, & proprietatū, infra Dist. 8. *Post prædicta inquiri debet, &c.*] Prima pars diuiditur in duas. In prima agitur de unione naturarū. In secunda de Christi conceptione, infra Distinctione 3. *Quæritur etiam de carne uerbi &c.*] Prima pars diuiditur in duas partes. In prima determinat de unione naturarū in Christo ex parte personæ assumentis. In secūda ex parte naturæ assumptæ, infra Distin. 2. *Et quia in homine &c.*] Prima pars, q̃ tenet præsentē distinctionem; diuiditur in tres partes. In prima ostendit Magister incarnationem factam esse in persona filij. auctoritate Apostoli. In secunda inquirit eius rationem. ibi. *Diligenter uerò annotandum est, &c.*] In tertia uerò mouet dubitationem. ibi. *Si uerò quæritur, utrum pater, & filius &c.*] Subdiuisiones autem partium manifestę sunt in litera.

CVm uenit igitur, &c.] Quærit̃ de uerbo Apostoli, qđ dicit. At ubi uenit plenitudo tpis, &c. Contra. Videtur, ꝙ nō fuerit plenitudo temporis in aduētu Dei. 1. Corint. Ex parte cognoscimus & ex parte proph. sed plenitudo euacuat, quod ex parte est: ergo uidetur, ꝙ plenitudo temporis *Dub. 1.* *Cap. 3.*

ris

ris nondum superuenerit. Item. Matth. De sagena, quã cũ imple. Glos. In fine mundi: ergo non uidetur, ꝙ ante finem mundi sit téporis plenitudo. Respon. Dicendum, ꝙ tempus incarnationis dicitur tempus plenitudinis multiplici causa. Prima, quia Deus impleuit, quod præfinierat. Vnde super illud Gal. At ubi uenit plenitudo temporis, Glos. Cõpletum est tempus, quod præfinierat pater, quãdo mitteret filium suum. Alia ratio est propter impletionem ꝓmissionis: quia ille nobis datus est, qui fuerat repromissus. Vnde super Ioan. Plenum gratię, & ueritatis, Glos. quò ad impletionem promissorum. Tertia rõ est quantùm ad cõpletionem figurarum: quia in Christi aduentu figuræ illæ, quę erant in ueteri testamento, impletæ sunt ueritate. Matt. Nõ ueni legem soluere, sed adimplere. Quarta ratio est propter plenitudinem gratiæ, q̃ fuit in Christo, quæ fuit principium omniũ plenitudinẽ. Vnde. Col. In Christo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Quinta rõ propter plenitudinem generationis: quia cũ sit quadruplex modus generationis: Prima quidem nec de uiro, nec de muliere, sed terra. Secunda mulieris de solo uiro. Tertia uerò prolis de uiro, & muliere. Quarta uerò uiri de sola muliere: ista quarta est cõsummata in Christi ĩcarnatione. Sexta uerò ratio est; quia tempus incarnationis est tẽpus sextę ętatis, in qua quidem est plenitudo, & perfectio: ut sicut mundus in sexto die est consummatus, sic in sexta ætate sit reparatus. Ita ꝙ prima ætas fuit ab Adam usq; ad Noe. Secunda a Noe usque ad Abraam. Tertia ab Abraam usq; ad Moysen. Quarta a Moyse usq; ad Dauid. Quinta a Dauid usque ad Christum. Sexta a Christo usque ad finem. His ergo sex rationibus dicitur tempus incarnationis tẽpus plenitudinis. Ad illud ergo in contrarium, ꝙ non est plenitudo usq; ad gloriã. Dicendum, ꝙ est plenitudo gratiæ: & plenitudo gloriæ. Et illæ duæ rationes procedunt de plenitudine gloriæ, auctoritas autem Apostoli intelligitur de plenitudine gratiæ. Propter quod notãda est quędam distinctio de plenitudine: ꝙ quædam est plenitudo naturæ, quædam gratiæ, quædam gloriæ. Plenitudo naturæ in duplici est differentia. Prima quantùm ad rẽ in conditione, de qua Genes. Cõpleuit Deus die sexto opus suũ. Secunda quantùm ad rerum multiplicationem. De qua Psal. Domini est terra, & plenitudo eius. Similiter & plenitudo gratiæ duplex est. Quædam in capite: & de hac Ioan. Plenum gratię, & ueritatis. Quædam in membris: & de hac Act. Repleti sunt oẽs spiritusancto. Et Ephes. Proposuit. &c. Similiter plenitudo gloriæ duplex est, uel quantùm ad numerũ electorum: de qua Apocal. Sustinete modicum tempus, donec imple. &c. Aut quantum ad perceptionem æternorum bonorum. Eccles. In plenitudine sanctorum detentio mea.

Diuersi diuersi modè has ætates coordinant.

Cap. 2. *Psal. 23.* *Cap. 1.* *Cap. 1.* *Cap. 1.* *Cap. 6.* *Cap. 24*

Dub. 2. *Factum de muliere &c.*] Cõtra in symbolo legitur. Genitum, nõ factum, &c. Item. Si de muliere factus est, non uidetur, ꝙ mulier sit eius mater, sed solùm materia: ꝓpter quid ergo magis dicit factũ

quàm genitum? Respon. Dicendum, q Christus secundùm naturam diuinam ita est genitus, q non factus, quia non est creatura. Secundum humanā uerò ita genitus, quòd factus, quia conceptus fuit a uirgine, faciente diuina uirtute. Qualis aūt uirginis fuerit uirtus; hoc meliùs manifestabit loco suo. Per hoc autem quod dictū est, patet respōsio ad obiecta.

Infra dist. 4. art. 2. q. 1. 2. 3. 4.

Dub. 3. *Factum sub lege. &c.*] Contra; quia dicitur. 1. Tim. Iusto non est lex posita: si ergo Christus iustissimus erat, uidetur, &c. item Christus non tenebatur implere mandata legis: ergo non uidetur, q sub lege esset factus. Resp. Dicendū, q esse sub lege dr tribus modis, uel quantum ad cām; uel quārū ad obseruationē, uel quantū ad motiuum. Quātùm ad cām sunt illi, qui nati sunt sub peccato. Quantum ad obseruationem sunt illi, qui legem obseruant. Quantùm ad motiuum sunt illi, qui timore seruiunt. Christus ergo non fuit sub lege quantum ad causam, uel quantum ad motiuū, sed solùm quantùm ad obseruationem. Aliter tamen, quàm alij homines: quia esse sub lege quantùm ad obseruationem potest esse dupliciter, Vel quantū ad obedientiam obligatoriam; uel quātùm ad obediētiam spontaneam. Et primo modo sunt homines, secundo modo fuit Christus; qui se mera liberalitate legali obseruātiæ, ut exemplum daret ueri obedientis; se subdidit. Et sic patet responsio ad obiecta.

Cap. 1.

Dub. 4. *In specie columbæ &c.*] Sed contra. Tota columba illa, & quicqd in ea erat; simul a patre & filio: ergo uidetur, q tota trinitas in illa columba descenderet, sicut descēdebat spiritus sanctus. item. Nunquam descendit spiritus sanctus in hominē, quin descendat simul pater, & filius: ergo uidet̄, q nec in columba. Resp. Dicendum, q in columba illa nō erat aliter spiritus sanctus, q̄ pater, & filius; nec aliter operabatur: sed tamen solus in ea significabatur, quia significatio relationem dicit, sicut incarnatio: ideo solus poterat in ea significari, quamuis non solus in ea possit operari. Et sic patet q exemplum Magistri est rectū, & idoneum: sed hoc magis declaratum est in Primo Libro de missione Spiritus, sancti. *Dist. 16*

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An possibile fuerit naturam diuinam vniri humanæ?

D intelligētiam uerò huius partis incidit hic qō circa incarnationem quantùm ad duos articulos. Primò quæritur de incarnatione quātum ad unionis possibilitatem. Secundò quęritur de incarnatione quantùm ad unionis congruitatem. Circa primum quæruntur quatuor. Primò quęritur, utrum diuina natura potuit uniri cum humana natura. Secūdo quęritur, utrum una psona potuerit uniri sine alia. Tertiò quærit̄, utrū una persona potuit uniri simul cum alia. Quartò quęritur, utrum quælibet trium personarū potuit incarnari p seipsā.

VTRVM diuina natura potuerit uniri cum humana natura. Et quod non, uidetur. Vniri est pati: sicut unire est agere; & quod impossibile est pati, impossibile

sibile est uniri: sed diuinam naturam impossibile est pati: ergo impossibile est cum alia natura uniri. ITEM. Quæcunq; uniuntur ad inuicem, aliquo modo componuntur: ergo quod impossibile est alteri componi, impossibile est alteri uniri: sed diuinam naturam impossibile est alteri componi, cum sit simplicissima, & perfectissima: ergo &c. ITEM. Omne unibile, & non unitum est possibile ad actum, & complemétum unionis: omne autem possibile ad actum, & complementum est mutabile, & imperfectum; sed in Deo nulla potest esse mutatio, nulla imperfectio: ergo nulla temporalis unio. ITEM. Quæcunque sunt unibilia, sunt adinuicem proportionabilia: quoniá inter illa nulla est unio, inter quæ nulla cadit proportio: sed Dei, qui infinitus est; ad creaturam, quæ finita est, nulla cadit proportio: ergo nulla potest esse illarum naturarum cõiunctio, ITEM. Plus distat creator a creatura; quàm distant duo opposita: pro eo quòd omnia opposita communicant in aliquo genere proximo, uel remoto: Deus autem, & creatura in nullum genus commune participant: ergo facilius est unire aliqua opposita, quàm sit unire diuinam naturam cum humana: & Deus non põt facere, ꝙ idem sit humana, & asinus, uel ꝙ idem sit album, & nigrũ, aut certè ꝙ idem sit, & non sit: ergo non potest facere, quòd idem sit homo, & Deus.

SED CONTRA. Plus põt Deus facere, quam põt hõ dicere, iuxta illud Luc. Non erit impossibile apud DEũ oẽ uerbũ: si ergo homo põt illud credere, & dicere, quòd Deus sit humanitati nostræ unitus, uidetur ꝙ hoc non sit impossibile apud Deum. ITEM. Plus põt Deus facere, quàm nos petere, iuxta illud Eph. Deus, qui potest facere superabundáter, quàm petimus, aut intelligimus: sed homo potuit petere filium Dei incarnari: ergo uerbũ Dei fieri carnem uel incarnari, non fuit Deo impossibile. ITEM. Quando duo sic se habent, ꝙ unum est materiale respectu alterius, & illi conforme; possibile est uniri unum alteri: sed anima plus habet de possibilitate respectu Dei, quã habeat corpus respectu animæ: plus etiã habet de rõne conformitatis; cũ aĩa sit substantia spiritualis, & imago Dei: ergo si Deus animam potuit unire corpori; uidetur ꝙ similiter possit substantiam humanã unire sibi. ITEM. Omne, quod est alteri maxime intimum & amabile; est ei unibile unione maxima: sed Deus est animæ intimus, & amabilissimus: ergo uidetur, quod substantiæ rationali perfectè uniri possit spiritus increatus. ITEM. Si diuina natura non põt sibi unire humanã, aut hoc est propter impedimentum ex parte naturę suæ, aut ex parte creaturæ. Si ꝑꝑ impedimentum ex parte naturæ suæ, ergo cum illud sit opus perfectissimum & nobilissimũ, vr̃ ꝙ diuina natura nõ sit cõsona omnimodæ ꝑfectioni, & nobilitati. Si ꝑꝑ impedimentum ex parte creaturæ: ergo uidetur ꝙ creatura non sit in perfecta obediẽtia respectu creatoris: hoc autẽ derogat diuinæ oĩpotentiæ: ergo impossibile ẽ ꝙ respectu talis unionis interueniat impedimentũ ex parte aliqua; & si hoc, Cap. I.

restat q Deus potuit creaturam rationalem sibi unire.

RESOLVTIO.

Naturā diuinam uniri humanæ, cū nullam nec imperfectionem, nec contradictionem includat: facta non fuit impossibile apud Deum.

RESPONDEO Dicēdum, q absq; dubio possibile fuit naturam humanam uniri diuinæ in persona filij. Ratio autem huius est ista: quia omnia illa attribuenda sunt diuinæ potentiæ, quæ sibi non derogant: & talia sunt, quæ possibile est posse. Diuinam autem naturam humanæ uniri in unitaté personæ non est aliud, quàm diuinā personam, quæ ab æterno fuit hypostasis respectu diuinæ naturæ, esse hypostasim respectu humanę naturæ in tempore: hoc auté non dicit aliquam imperfectioné, sed potiùs dignitatem, & nobilitaté. Sicut enim cum Deus ab æterno sit bonus, in nullo fit derogatio bonitati suæ, dum est causa bonitatis creatæ in tēpore; quàmuis bonitas creata longè sit inferior bonitate increata: sic cum persona filij Dei sit hypostasis intellectualis, & spiritualis, & increata ab æterno; in nullo derogat ei, si sit hypostasis rationalis naturæ creatæ in tēpore. Et quemadmodum Deus de nō creāte fit creās in actu absq; sui aliqua mutatione, uel innouatione; sed solū facta immutatione ex parte naturę creatę; sic persona filij Dei, quæ non erat hypostasis humanæ naturę in actu, habet eius esse hypostasis absq; aliqua sui mutatione, uel innouatione, sola facta mutatione ex parte naturæ assumptæ. Et quemadmodum Deus, qui est in creatura per essentiam, pręsentiam, & potentiam, in nullo depédet ab ipsa, sed potiùs dependet ab ipsa creatura, tanquàm a causa conseruante, & sustentante: sic Deus cum est in creatura rationali per unionem, non dependet ex ipsa, sed potiùs econuersò rationalis creatura dependet ex hypostasi diuina, & habet sustentificari in illa, sicut natura sustentatur in persona. Et sic patet, q unio diuinæ naturæ cum humana in nullo derogat nobilitati diuinæ: & ió cum oīa attribuenda sint in Deo, quæ non derogant omnipotentię eius; indubitanter ponendum est eius incarnationis mysterium esse Deo possibile. Propter qđ dixit Angelus ad Mariā in eius primordio, aperiens incarnationis mysterium, Non erit impossibile apud Deum omne uerbum. Vnde & cōcedendæ sunt rationes, quæ hoc ostendunt. *Luc. 1.*

AD ILLVD ergo, quod obiicit in cōtrarium; q uniri est pati. Dicēdum, q (sicut dicit Priscianus) quædam sunt uerba, quæ in uoce actiua significant passionem: & quædam sunt uerba, quæ in uoce passiua significant actionem: & hoc modo intelligendum est, cū dicitur, diuinam naturam humanæ uniri; nō q diuina natura aliquid patiatur; sed q ipsa diuina natura humanam naturam unit sibi in propriam personā, siue hypostasim. Posset etiam aliter dici; q sicut generare, & generari non signant in diuinis actionem, uel passionem, sed relationem: sic ét uniri dictū de diuina natura, uel humana persona non dicit actionem aliquam, sed relationem potius; *Libr. 8 Cap. 3.*

tiùs; quę quidem relatio dicit dependētiam solùm in natura creata: sicut haberi potest ex his, quę in Primo Libro determinata sūt, cum agebatur de diuinis nominibus, quæ dicunt respectū ad creaturam. AD ILLVD quod obiicit, quæ non uniuntur, componūtur. Dicēdum, ꝙ etsi propriè accipiatur uerbum componendi, ēt plus est unio, quàm compositio. Vnio enim dicit compositionem duorū in tertio, siue uniantur ad constitutionem tertij, siue nō. Compositio uerò dicit coniunctionē aliquorum; ita ꝙ ueniunt ad constitutionem tertij: & omne tale aliquo mō est materiale respectu alterius. Et ideo compositio semꝑ importat imperfectionem in cōponentibus; unio uerò non: & ꝓpterea non sequitur, ꝙ si diuina natura nō potest alteri componi, ꝙ nō potest alteri uniri. SED AD ILLVD, quod obiicitur; ꝙ omne unibile non unitum est ad cōplementum unionis possibile. Dicendum, ꝙ illud uerū est de illo unibili, quod habet perduci ad actū unionis per aliquod acquisitum in ipso: de illo aūt, quod est unibile solum per aliud acquisitum in altero non habet ueritatem: quomodo est unibilis diuina natura humanæ naturæ ꝑ mutationem factam in creatura; & iō ex hoc nō sequitur, ꝙ sit aliqua possibilitas imperfectionis, uel mutationis in hac unione ex parte diuinæ naturæ, sed solum ex parte naturæ creatæ. Et rō illius est, quia unio dicit relationē; relatio uerò introduci habet in esse per mutationem factā in uno extremo, altero oīno immobili permanēte: sicut patet; si ego sim albus, & generetur alius, qui sit albus; statim icipit mihi esse simile: nulla in me facta mutatione, sed solum in ipso. Simile exēplū ponit Boethius de dextro & sinistro: sic intelligendum est in proposito. Et pōt etiam huius simile inueniri ī unione radij, & chrystalli: si enim crystallus superinducatur radio iam domum illuminanti, crystallus illuminari dicitur, & a radio pertransiri, & ei copulari absqꝫ mutatione facta ex parte radij, sed solum ex parte crystalli: sic suo modo, sed lōgè spiritualiùs intelligendum est in natura assumpta, & persona uerbi. AD ILLVD ergo, quod opponitur, ꝙ omne unibile est proportionabile. Dicendum, ꝙ uerum est, si intelligat̄ de proportione, q̄ attenditur in conuenientia ordinis. Si aūt intelligatur de proportione, quę est in cōmensuratione quantitatis; ueritatem non habet; pro eo ꝙ si aqua maris infinita esset, adhuc possit spongia immergi, sicut nunc immergeretur; & uniri: & ideo sufficit ad unionem proportio, quæ surgit ex conuenientia ordinis. Et talis est conueniētia, quę est inter creaturam rōnalem, & Deum; pro eo ꝙ natura rōnalis, eo ipso ꝙ est imago Dei, nata est ordinari ad ipsum immediatè; sicut in Primo, & Secundo Libro fuit ostensum. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ maior est cōueniētia oppositorum, q̄ sit Dei ad creaturā, & ita ꝙ magis sunt unibilia. Dicendum, ꝙ & si maior sit conuenientia ꝑ alicuius cōem participationem: nunquam tamē ita est conuenientia secundùm possibilitatem, & ordinem unius ad alterum; ꝙ unum oppositum

non

In Lib. An Trinit. sit unus deus, uel tres dij. circa finem.

Libr. I. dist. 1. & 3. et libr. 2. dist. 16

non habet ordinari ad suum oppositum sicut ad causam, & complementum; sicut creatura rōnalis habet ordinari ad Deum. Cōuenientia autem in participatione alicuius cōis non facit aliqua esse unibilia; nisi sit aliqua cōuenientia secundum rōnem inclinationis, & ordinis, sicut patet: magis enim est anima unibilis corpori, quàm sit una anima unibilis alteri. Et sicut nōn tenet illud argumentum, Anima non potest alteri animę uniri, ergo nec potest corpori uniri: sic nec illud argumentum concludit. Oppositum non potest uniri opposito: ergo creatura nō potest uniri Deo.

QVAESTIO II.

An una persona uniri possit humanae naturae sine altera.

VTRVM una ꝑsona possit uniri sine altera? Et ꝙ non uidet. Primò per Damas. qui dicit, ꝙ in diuinis omnia sunt unum præter ingenerationem, generationem, & processionem: sed incarnatio non est aliquid horum, ergo si incarnari conuenit uni personę, necesse est ꝙ cōueniat alteri. ITEM. Opera trinitatis sunt indiuisa: ergo opus, quod conuenit uni personæ; necesse est, ꝙ conueniat alteri: ergo si incarnatio est opus Dei, impossibile est ꝙ conueniat uni personæ sine altera. ITEM. Incarnatio est opus recreationis: sicut hominis formatio fuit opus creationis: sed impossibile est hominem formari ab una persona, ꝙ non ab alia: ergo una persona non potest incarnari sine alia. ITEM. Perfectiori modo est Deus in aliquo, quando est per unionem, quam cum est per gratiam

Lib.3.de Orthod. fide ca. 6.

inhabitantem: sed impossibile est unam personam inhabitare in aliquo sine alia: ergo impossibile est unam personam uniri carni, ꝙ non uniatur & alia. ITEM. Impossibile est filium uenire in mentem, quin simul ueniat cum eo & pater, & spiritus sanctus, sicut dicitur Ioan. Ad eum ueniemus, & mansionem &c. ergo impossibile est filium uenire in carnem, quin simul ueniat pater, & spiritus sanctus. Si ergo mitti in carnem est incarnari, uidetur &c. ITEM. Impossibile est aliquid absolutum conuenire uni, ꝙ non alteri conueniat; pro eo ꝙ tres personæ solùm relationibus distinguuntur: ergo si esse incarnatum, uel esse hominem est prædicatum absolutum: ergo impossibile est, ꝙ conueniat uni: ita quòd non conueniat alteri: ergo una non potest sine altera incarnari. *Cap.14*

SED CONTRA Ioan. Verbum caro factum est: sed uerbum (sicut in Primo Libro habitum est,) nominat proprietatem personæ: ergo si attribuitur ipsi uerbo incarnatio, uidetur ꝙ alicui personæ poterit cōuenire per se. ITEM. Incarnari non est aliud, nisi in carnem mitti: sed mitti potest conuenire uni personæ sine alia: quia filius mittitur, & nunquam pater legitur esse missus: ergo nec incarnari. ITEM. Incarnatio est unio in persona: ergo si alia est persona patris, alia filij, uidetur quòd si unio sit in persona una; non sit necesse fieri in alia: & si unio potest fieri, similiter & incarnatio. ITEM. Quamuis una sit ueritas patris, & filij, & spiritus sancti: tamen persona patris signari potest per aliud signum, quàm persona *Cap. 1. Dist.*

sona filii, uel spiritus sancti, siue loquamur de signo uocali, siue reali: sed qua ratione signum potest copulari uni psonæ sine alijs secundùm significationem; codé modo potest aliquod creatum copulari increato secundùm unionem personalem: ergo si una potest sine altera signari, similiter pôt una sine altera incarnari.

RESOLVTIO.

Tametsi tota Trinitas effecerit naturam humanã: quia unica est uis opatiua in tribus. At verò quia in incarnatione psona diuina fit suppositũ naturæ humanæ; et supposita ibi diuersa sũt: una altera sine altera incarnari potuit.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ sine dubio una persona incarnari potest: ita quòd non alia incarnetur: sicut operis euidentia manifestat. Et ratio huius est ista: quia cum contingat dupliciter comparari creaturam ad creatorem, uidelicet secundùm susceptionem alicuius completionis, & secundum relationis habitudinem: una cõparatio necessariò respicit tres psonas indistinctè, & indiuisim; pro eo ꝙ in eis est una perfectio essentialis. Comparatio uerò secundum habitudinem relationis potest esse respectu alicuius personæ determinatè, & distinctè, ꝑ eo quòd illę personæ relationibus distinguũtur. Similiter Deus dupliciter habet comparari ad creaturam, uidelicet in ratione principij causantis, & in ratione suppositi substantificantis. In prima comparatione necessariò sibi communicant tres personæ; pro eo quòd in Deo unica est natura, & unica est uirtus operatiua; per quam Deus creaturarum est causa. Secunda uerò comparatio potest respicere aliquam personam distinctè; pro eo, quòd & si una persona conueniat cum altera in natura, & eius uirtute: distinguitur tamen ab alia in supposito, & personali proprietate. Quoniam ergo in unione naturarum, siue in incarnatione psona diuina fit suppositum, siue hypostasis humanæ naturæ; ita quòd unio, siue incarnatio non tantum dicit habitudinem Dei ad creaturam per modum causæ, immo etiam per modum suppositi: similiter ex parte creaturæ non dicit comparationem solùm quãtùm ad susceptionem completionis; sed etiam quantùm ad habitudinem relationis hinc est, quòd incarnatio potest conuenire uni personæ, ita quòd non conueniat alteri: unde rationes, hoc ostendentes, concedendæ sunt.

AD ILLVD uerò, quod primò opponitur: quòd in diuinis omnia sunt unum præter generationem &c. dicendum, quod uerum est. Sed cum dicitur: quòd incarnatio non est aliquid horum, Dicendum, quòd si non sit aliquid horum, tamen aliquid horum includit. Includit enim intellectum personalis distinctionis: incarnatio enim est unio carnis ad naturam diuinam in personam distinctam. AD ILLVD, quod opponit̃, quòd indiuisa sunt trinitatis opera: dicendum, quod uerum est. Sed cum dicitur, quòd incarnatio est opus trinitatis, Dicendum; ꝙ incarnatio secundùm ꝙ dicit operationem, est communis

tribus personis: sed & præter hęc importat relationẽ; ideo uni ꝑsonæ sine alia põt attribui. Et est exẽplũ. Si tres puellæ uestiãt unã uestẽ, uestis induitio est a tribus, nõ tñ tres induunt, sed una sola. Similiter tres personas operatæ sunt incarnationẽ: & tñ una sola dicitur incarnari. AD ILLVD, qđ opponitur de opere creationis. Dicendum, ꝙ non est simile: qa hominis formatio dicit actionẽ, & operationem tantùm, non relationem ad personam: & ideo communis est tribus: non sic est de incarnatione. AD ILLVD, quod opponitur; ꝙ filius non potest esse in aliquo per inhabitãtem grãm, ꝙ non sit & tota trinitas. Dicẽdũ, ꝙ nõ est simile: qa Deum habitare in aliquo dicit effectũ in creatura, quã necesse est esse a tota trinitate: sed uniri dicit respectũ ad ꝑsonam: & hoc põt esse ad unam personã sine alia, sicut priùs ostẽsum est. AD ILLVD, quod opponitur de missione in carnem, & mentem. Dicendũ, qđ non est simile: quia missio filij in mentem solùm est secundùm operationẽ essentialẽ, non secundùm unionẽ personalẽ: non sic est de missione filij in carnem. AD ILLVD, quod opponitur, qđ esse incarnatũ est prædicatum absolutum. Dicendum, ꝙ quamuis non sit ꝑdicatũ relatum exteriùs: est tamen relatum interiùs; & ratione relationis implicitè potest alicui personę conuenire distinctè. Hoc patet: quia nihil aliud est filium incarnari, quàm filium sibi carnem unire. Nihil aliud est DEUM esse hoĩem, quàm unam, & eandem personam esse hypostasim diuinæ, & humanæ naturæ.

QVAESTIO III.

An una persona uniri possit cum alia, & eandem naturam numero assumere?

VTRVM persona una possit simul uniri cum alia assumendo unam, & eandem naturam numero? Quod non uidetur Ansel. Plures personæ nequeunt unũ, & eundem hominem assumere: quare tãtum in una persona fieri necesse est. ITEM, Si personæ plures unirentur uni, & eidem naturæ: aut ergo in unitate essentiæ, aut in unitate suppositi. In unitate essentiæ non: quia impossibile est creatorem, & creaturam conuenire in una essentia. In unitate personæ non: quia tres peronę in persona non conueniunt, sed distinguunttur personaliter: ergo uidetur, ꝙ nullo modo plures ꝑsonæ possint unum hominem accipere. ITEM, Vnio diuinę naturę ad humanã facit sibi mutuò communicare propria idiomata: ergo si tres personę assumerent unum hominem, ille homo esset pater, & filius, & spiritus sanctus: & ex hoc sequeretur propter communicationem idiomatum, ꝙ pater esset filius, & spiritus sanctus, & econuerso: & si hoc, tunc periret personalis distinctio. ITEM, Si tres personæ assumerent unum, & eundẽ hominem: aut ergo unica unione, aut pluribus. Si unica: ergo cum pater, & filius, & spiritus sanctus non communicent nisi in essentia; unio illa esset in aliquo essentiali, quod est impossibile. Si pluribus: ergo plures essent incarnationes respectu unius carnis: sed impossibile est esse plures incarnationes respectu unius carnis; quia incarnatio non habet inceptio-

Lib. 2. cur Deus hõ. cap. 9.

inceptionem nisi ratione carnis: ergo pari ratione nec numerari habet nisi ratione carnis: ergo nec pluribus incarnationibus, nec unica plures personæ possunt assumere unam, & eandem naturã.

SED CONTRA humana natura idoneitatem habet ad hoc, ut assumatur a persona, inquãtum est imago: sed una, & eadem anima est imago trium personarum simul, & semel: ergo uidetur, q a tribus personis possit simul, & semel assumi. ITEM, Vna persona pôt assumere plures naturas; & nihil impedit, q Dei filius non possit assumere unum alium hominem: cum arctatus non sit ad illã singularẽ naturam, quã assumpsit: ergo uidetur pari ratione, q plures personæ possint assumere unam, & eandem naturam, cũ ita possint plures personæ assumere unam naturam, sicut persona una plures naturas. ITEM, Gratia hẽt conformari naturæ: sed plures psonæ diuinæ cõmunicant per naturam in una substantia, & essentia simpliciter una: ergo pari rõne communicari possunt in una natura per unionem gratuitã: ergo plures personæ possunt unã, & eandẽ naturã assumere. ITEM, Aut una natura, quæ assumitur ab una persona, potest assumi ab alia, aut non. Si sic: habeo propositum. Si nõ: quæro, quid impedit, cum non sit ibi nisi natura creata, & psona diuina. Aut ergo erit impedimentum ex parte naturæ creatæ, aut ex parte personæ diuinæ. Sed ex parte naturę creatę nõ pôt: cũ illa subiaceat omnino potentiæ diuinæ personæ. Ex parte diuinæ personæ nõ: quia inter diuinas psonas nulla est resistẽtia, nulla est repugnantia, cũ una aliã circum incedat: & una sit cũ alia: ergo si nullum est impedimentũ, vr, simpliciter, q plures psonæ possint hoĩem unũ assumere.

RESOLVTIO.

Plures personas eandem naturam numero assumere, utcumque implicat.

RESPONDEO. Dicendum, q sicut dicit Anselm. plures personę non possunt unum & eundem hominẽ assumere, non propter defectum potentiæ, sed propter repugnantiã contradictionis implicitæ. Si enim plures personæ assumerẽt unum hominem ad uintatem talem, quæ faceret communicationem idiomatum: ergo aut assumerent in unitatẽ, quæ esset unitas, quæ quidem se teneret ex parte assumentis, aut assumpti. Si in unitatem, quæ quidem se teneret ex parte assumẽtis: cum ex parte assumentis non sit reperire, nisi unitatem personalẽ, & unitatẽ essentialem, tunc plures personæ assumerent unam naturam in unitatẽ essentiæ, uel unitatẽ personæ; sed utrunq; horũ est impossibile simpliciter. Nam plures personę diuinæ nõ possunt cõuenire in una persona, nec natura creata, & increata possunt transire in unã naturã. Si autẽ assumerent in unitate, quæ quidem se tenet ex parte assumpti; cum illa sit unitas indiuidualis, assumerẽt ergo in unitatem indiuidui: sed illud adhuc est impossibile, quia assumens nõ trahitur ad unitatem assumpti, sed potius trahit assumptũ ad unitatem propriã. Nam assumere est ad se sumere. Et sic patet, q si dicatur, tres psonas assumere unũ, & eũdem hominẽ, omnibus modis

Vbi supra.

Dissentit D. Tho. 3. par. q. 3 art. 6. et concordat Scotus in 3 dist. 1. q. 1.

dis implicatur contradictio; siue intelligatur, ꝙ assumptio fiat in unitatem naturæ, siue in unitatẽ personæ. Nam si sit talis assumptio in unitatem naturæ: ergo ex diuina natura, & humana constituitur una natura: ergo non est distinctio assumentis ad assumptum; ergo nec assumptio uera. Si autem sit assumptio in unitatẽ personæ: ergo plures personæ cómunicant in unam personam: ergo plures personæ non sunt plures personæ. Si autem fit assumptio in unitatem indiuidui, cum illa unitas non se teneat ex parte assumentis, sed assumpti; assumẽs non assumit naturam aliam ad ꝓpriam unitatem: ergo non assumit ad se, sed ad aliud: & si non assumit ad se, non assumit: assumptio ergo in unitatem indiuidui non est assumere uerè, & propriè, sicut nũc loquimur de assumptione. Propter igitur contradictioné implicitam, plures personas assumere unam, & eandem naturam, nec est possibile, nec est intelligibile. Rationes hoc ostendentes sunt concedendæ.

AD PRIMVM, quòd opponitur in contrariũ, quod una anima est imago trium. Dicendum, quòd imago de ratione sui dicit expressam repręsentationem nõ secundùm totum id, uel illius, in quo imago est, sed secundùm aliquid sui. Vnio autem, quæ est in personali incarnatione, totam humanã naturam in atomo, & secundùm totum facit uniri diuinę personæ, ita quòd tota substantificatur in una, tanquam in una ꝓpria hypostasi. Non est aũt inconueniens, ꝙ aliquid repræsentet plures personas secundùm differentes proprietates, & potẽtias: inconueniens autem est, ꝙ unum & idem uniatur pluribus personis in personæ unitatem: & ideo non sequitur, ꝙ si una anima potest esse imago trium, quòd simul & semel possit uniri tribus personis. AD ILLVD, qđ opponitur, quòd una persona potest assumere plures naturas: ergo similiter plures personæ unam naturã. Dicendum quòd non est simile: quia cum unio illa incarnationis fiat in unitatem personæ, non in unitatem naturæ, pluralitas naturarum non sic repugnat unioni incarnationis, sicut pluralitas personarum. AD ILLVD, quod opponitur, quòd plures personæ possunt communicare in eadem essentia per naturam &c. Dicendum, qđ non est simile: quoniam unitas ꝑsonarum in una substantia dicit conuenientiam in natura: conuenientia autem in natura non repugnat distinctioni in persona; sicut nec econuersò diuersitas in natura repugnat unitati in persona. Sed unio gratuita non dicit conuenientiam in natura, sed in persona: & ideo pluralitas personarum repugnat unitati unionis: & propterea prædicta ratio non tenet, quia nõ est simile hincinde. AD ILLVD, quod quæritur, quid impediat. Dicendum, ꝙ nec persona impedit per se, nec natura humana per se, sed modus unionis. Quia enim diuina natura unitur humanæ in unionem personę incompossibile est, quod in illa unione sit unitas ex parte extremorum, & pluralitas ex parte medij, in quo attenditur illa unio. Vnde sicut est incompossibile, ꝙ plures personę sint una persona

non propter repugnantiam personarum, sed propter implicationẽ duorum oppositorum: sic in ꝓposito est intelligendum. Hæc autẽ dicta sunt de incarnatione ipsa secundũ eũ modum, secundum quẽ facit idiomatum cõicationem; ꝑ quẽ modum filius Dei factus est homo. Et isto modo impossibile est intelligere, plures personas assumere unum, & eundem hoiem, sicut ostendit Ansel. & ostendũt
is rationes præmissę. In hoc tamen
a non excluditur omnis alius modus assumptionis: quia cum mul-
e ta possit Deus facere, quæ intellectus noster nõ vr̃ posse capere;
. quis audebit asserere, quòd tres personæ nõ possint unum, & eundem hominem assumere? Nihil enim uidet̃ impedire, quin tres personæ possint ꝑ gratiam illud efficere, ut sint personę unius singularis naturæ in tempore; cum illa natura sit possibilis, & omnino obediens respectu cuiuslibet personæ in trinitate. Et pro tanto uoluerunt aliqui dicere non irrationabiliter, quòd poterant tres personæ assumere unum hominẽ in unitate indiuidui: quòd si rationabiliter intelligatur, satis rõnabiliter potest sustineri: nec repugnat uerbum Ansel. nec ea, quæ prædeterminata sunt. Non enim uolunt dicere, ꝙ illa assumptio terminaretur ad unitatẽ indiuidualem ex parte assumentis; sed ꝙ tres presonę, si unum hominem assumerent; essent unus hõ: ita ꝙ in illis tribus personis esset communis unitas singularis naturæ assumptæ, non unitas personę. Quicquid autem sit de hoc, illud pro indubitato habẽdũ est: ꝙ mõ assumendi prædetermina-to, impossibile est unum, & eundẽ hominem assumere propter multiplicationem implicitæ contradictionis: quia sequeretur, quòd filius esset pater.

QVAESTIO IIII.

An quælibet trium personarum incarnari potuerit?

VTRVM quęlibet trium personarum possit incarnari per se ipsam? Et ꝙ sic, uidetur. Tantundẽ distat creatura a persona filij, quantùm a persona patris, & spiritu sancti: ergo qua rõne persona filij incarnari potest, distantia non impediente; eadem rõne uidetur, ꝙ etiam persona patris, & spiritus sancti. ITEM. Posse incarnari spectat ad dignitatem, alioquin nõ conueniret filio: sed quicquid potest filius ad dignitatem spectans, potest & pater; cum totum posse habeat filius a patre: ergo si persona filij potest incarnari, & carnem sibi assumere; uidetur ꝙ hoc possit & pater consimili ratione. ITEM. Ad incarnationem faciendam non plura exigũtur, quàm extrema unibilia, & unitas in persona, & immensitas in potentia; quæ extrema illa cõiungat: sed natura patris ita est unibilis, sicut natura filij: cum sit una, & eadem: persona patris ita est una, sicut persona filij, & potentia immensa: ergo & cæt. ITEM. Si persona filij potest incarnari, aut eoipso, quo est filius; aut eoipso quo est persona. Non eo ipso, quo est filius; quia filius solùm dicit respectum ad patrem, non ad creaturam; ergo si potest incarnari, eo ipso quo est persona diuina: igitur cum pater, & spiritus sanctus sit persona diuina; sequitur necessa-

riò, quòd persona patris, & spiritus sancti ita possit incarnari, sicut persona filij.

SED CONTRA. Si persona patris, uel spiritus sancti incarnaret; tunc duo essent filij in trinitate; sed hoc est inconueniens: quodlibet autem inconueniens (sicut dicit Anselmus) apud Deum est impossibile: &c. ergo uidetur similiter esse impossibile, personam patris incarnari, uel spiritus sancti. ITEM. Incarnari non est aliud, quàm in carnem mitti, sicut uult August. sed impossibile est patrem mitti, cum non habeat alium, a quo sit: ergo impossibile est, patrem incarnari. ITEM. Qđ est proprium unius personæ, impossibile est alteri conuenire: sed incarnari est proprium filij, & sibi soli conuenit: ergo impossibile est quòd alteri personæ conueniat. ITEM. Maiorem conuenientiam habet natura assumpta a verbo cum alijs personis, quàm alia natura, quæ non est assumpta: ergo si aliæ personæ non possunt illam naturã assumere; quæ assumptam est a uerbo; uidetur quòd nec aliquam aliam: sed illam nõ possunt assumere, sicut in præcedentibus monstratum est: ergo uidetur, ꝙ nullam aliam assumere valeant: sed altera persona alterã naturam assumpsit. s. persona spiritus sancti naturam columbæ: ergo & spũs sanctus potuit humanã naturam, quã filius assumpsit; assumere: a destructione cõsequẽtis ad destructioné antecedentis.

Libr. 1. cur Deus hõ. c. 9.

Lib. 4. de Trin. c. 19. et 20.

Supiùs q. 3.

RESOLVTIO.

Possibile fuit, sed non decuit, aliam diuinarũ personarũ incarnari.

RESPONDEO Ad prædictorum intelligentiam est notandum, ꝙ ali qui dicere uolunt; ꝙ nulla persona incarnari potest, nisi persona uerbi. Et rõnem huius assignãt: quia si persona alia incarnaretur, nasceretur quædam trinitatis cõfusio, dum plures in trinitate filij dicerentur. Nasceretur ét quędam ęqualitatis diminutio; dum duo filij essent in trinitate, quorũ unus haberet excellentiorem nobilitatem, quàm alter. Nasceretẽ etiam quædam oppositorum indistinctio: quia tunc unus, & idem filius genitus, & ingenitus diceretur, si pater incarnaretur: & hæc omnia sunt incõuenientia. Et qa nihil inconueniens potest poni in Deum, & circa Deum: ideo dixerunt, ꝙ nulla alia persona a ꝑsona filij potuerit incarnari, non propter defectum potentiæ; sed propter dignitatem personæ, quę non admittit aliquod indecẽs circa suum opus. Sed licèt uideanẽ in hac positione sequi B. Ansem. ipsum tamen ueraciter nõ sequũtur; pro eo ꝙ nec Ansel. uult hoc dicere, esse impossibile apud deũ aliam personam a filio incarnari: sed uult hoc ostendere; ꝙ non est ita decens de alia persona, sicut de persona filij: & hoc uerum est sicut meliùs uidebitur infra. Qđ aũt pater, aut spũs sanctus incarnari possit absq; aliqua repugnantia, planũ est: posset enim formare sibi corpus, quòd sibi uniret de genere humano, non per uiam generationis, sicut formauit corpus Euæ, quæ non dicitur esse filia Adæ. Præterea. Esto, ꝙ alia persona assumpsisset carnem de uirgine, sicut assumpsit uerbum; adhuc non esset ibi confusio, neque ęqualitatis diminutio secundùm rem: quia ex hoc nulla fieret

ret trasmutatio circa personas diuinas. Nulla enim est confusio, quando nos credimus; quòd unus & idem est temporalis, & ęternus, immortalis, & mortuus, immensus, & circunscriptus. Nullũ etiam est inconueniens; cum filiũ dicimus esse æqualem patri, & minorem patre secundùm naturarum qualitatem. Et ideo concedẽdum est (sicut Magister dicit in litera) ꝙ quælibet trium personarum pôt, & potuit incarnari.

Ad illud ergo, qđ primò, opponitur in contrarium, ꝙ si pater incarnaretur, quòd duo túc essent filij. Dicendum, ꝙ ista ratio procedit; supposito, ꝙ Deus non possit aliter assumere carnem, quin assumeret de muliere tãquam ex matre; hoc autem est falsum: qa aliter posset Deus sibi carnem assumere, si sibi placeret. Præterea. Esto quòd alia persona assumpsisset carnem de uirgine, & esset filius uirginis; hoc in nullo derogaret Deo: quia nihil perderet ibi diuina persona: & ideo si est inconueniens, hoc est solùm propter nostram reputationem, & ratiocinationem. Cum autem dicit Ansel. quòd quantumcunq; paruum inconueniens in Deo est impossibile. Dicendum, ꝙ hoc intelligitur de eo, ꝙ est inconueniens in Deo secundum se: & tale est inconueniens, quod nullo modo potest esse conueniens: & ideo est impossibile. De eo autem non habet ueritatem, quod est inconueniens secundùm nostram æstimationem: quia deus posset illud facere conueniens. Vnde sicut concedimus de aliquo malo, ꝙ potest Deus facere illud, pro eo ꝙ illud potest benè fieri; sicut est malum pęnę: de aliquo uerò nõ, quòd est secundùm se malum: qđ nullo modo potest bene fieri: sic etiam in proposito est intelligendum, cum dicitur, Quodlibet inconueniens in Deo est impossibile. Ad illud, quod opponitur; ꝙ incarnatio non est aliud, quàm in carnem mitti. Dicendum, ꝙ uerum est, prout incarnatio dicitur de filio. Sed incarnari secundùm suum intellectum generalem nõ dicit plus, q̃ uniri carni in unitate personæ. Et quamuis persona patris non possit mitti, potest tamẽ uniri: & ideo ratio illa nõ tenet: pro eo quòd procedit ab inferiori ad superius destruendo. Ad illud, ꝙ opponitur, quòd incarnari est proprium filij. Dicendum, ꝙ sicut si Petrus sit unicus filius Pauli, esse filium Pauli est proprium Petri; nõ quia non possit conuenire alteri; sed quia nunc non conuenit alij. Sic etiam in ꝓposito intelligendum est, ꝙ incarnari dicitur esse proprium personę filij, non quia alia persona nõ possit carni uniri; sed quia nulla alia persona actualiter unitur carni a persona filij. Ad illud, qđ opponitur; ꝙ natura assumpta a uerbo plus conuenit cum alijs ꝑsonis, quàm non assumpta. Dicendum, ꝙ (sicut in pręcedentibus dictum est) & si plus conueniat natura talis cum alijs personis ratione eminentiæ, & dignitatis, tamẽ non plus conuenit conuenientia ordinis: quia cum sit actualiter a persona uerbi assumpta, non habet possibilitatem ad ulteriorem assumptionem: non sic autem est de natura quæ assumpta non est: & propterea illa ratio non concludit. *Supiùs q. 3.*

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An congruum fuerit Deum incarnari?

CONSEQVENTER quæritur de secundo principali, uidelicet de incarnatione uerbi quantum ad congruitatem. Et circa hoc quæruntur quatuor. Primo quæritur, utrum in opere incarnationis seruetur debita congruentia. Secundò, quæ sit incarnationis ratio præcipua. Tertiò, quæ personarum trium sit ad incarnationem magis idonea. Quarto quæritur, quæ hora temporis magis fuerit congrua.

VTRVM in opere incarnationis seruetur debita congruentia ex parte Dei? Et q sic uidetur. Infinita potentia, sapientia, & bonitas debet se perfectè manifestare: sed non potest se perfectè manifestare, nisi per effectum aliquo modo infinitum: nihil autem est infinitum actu, nisi solus Deus: ergo ad hoc q diuinæ potentiæ, sapientiæ, & bonitatis infinitas manifestaretur; congruum fuit aliquem effectum fieri, cui attribueretur esse Deum; q est esse bonũ infinitum: sed hoc fuit, cum deus unitus est carni: ergo &c. Item ꝑfectissimum agẽs debet producere actionem suã ad statũ; & cõplementum: sed status, & cõplementũ rerum est coniunctio primi cũ ultimo: primum autem, ꝑ quod facta sunt omnia, est Verbũ, siue Deus: ultimum autem in operibus est homo: ergo ad hoc q perfecta esset operatio procedens a perfecta potentia: congruebat q diuina natura uniretur cum humana. ITEM. Contingit pluralitatem naturarũ reperiri in una persona: sed q una natura reperiatur in pluribus personis nullo modo multiplicata, hoc spectat ad dignitatem diuinæ naturæ: ergo pari ratione q una persona in duabus naturis, uel substantiis subsistat nullo mõ composita; hoc spectat ad dignitatem personæ: sed oĩs ꝓprietas dignitatis præcipue congruit diuinæ personæ: ergo ualde congruum est, q persona diuina in se habeat duas naturas: hoc autem fit per sacramentum incarnationis: ergo uidetur, q in incarnatione seruetur debita congruentia. ITEM. Decet largissimum remuneratorem diligentes se remunerare perfectè: sed homo, qui est amator Dei non beatificatur perfectè, nisi in ipso Deo; qui est tota merces: nec beatificatur perfectè, nisi totaliter beatificetur & ex parte corporis, & ex parte animæ, & ex parte sensus exterioris, & ex parte sensus interioris: sensus autem exterior nõ potest beatificari nisi in re corporali: ergo cum deceret Deum perfectè hominem beatificare; & Deus beatificat hominem in seipso, dando se in præmium: decebat eum habere naturam non solùm spiritualem, sed etiam corporalem: & hoc est ex incarnatione: ergo &c.

Gen. 14. Aug. lib. de Doctr. christ. cap. 6. & 1. de Trin. cap. ul.

CONTRA, Nullo mõ decet sapiẽtissimũ cõditorẽ facere aliquã rẽ excedere terminos, quos sibi statuerat ꝑ naturã: ergo cũ oĩs creatura, quantũ est de natura creationis; sempꝫ sit infra deũ, & intra terminos creaturæ; uidetur q nullo modo cõgruit, quòd Deus faciat creaturã Deũ esse: ergo nõ uidetur opus ĩcarnationis sibi cõgrue-

re,

re, per quod dicitur hoiem Deũ esse. ITEM. Nomen, quod est supra omne nomen; debet uni soli naturæ conuenire; ergo non uidetur, ꝙ conueniat Deo tale nomẽ creaturæ communicare: ergo uĩ, quòd non cõgruat sibi hominem in unitatem personæ assumere. ITEM. Quicunq; adorat Deum in sculpta imagine, facit Deo iniuriam: ergo pari ratione, qui credit Deum habere humanam effigiem, iniuriatur diuinę naturæ: uidetur ergo, quòd non congruat diuinæ naturæ incarnari, siue humanari. Per hunc modum solet argui ab infidelibus.

Phil. 2.

RESOLVTIO.

Congruit vtcunque Deum incarnari.

RESPON. Dicendum, quòd absq; dubio congruum fuit, & Deũ decuit incarnari. Et hoc propter suę potentiæ, & sapientiæ, & bonitatis eminentem manifestationem; quæ quidem facta est in humani generis assumptione. Congruum etiam fuit propter diuinorũ operum excellentem consummationem; quæ quidem facta est in humani generis assumptione: cũ ultimum coniunctum est primo: ibi enim est perfectionis consummatio: sicut patet in circulo; qui est perfectissima figurarum, qui etiã ad idem punctum terminatur, a quo incipit. Decebat etiam pp superabundantem precii solutionẽ ad liberationẽ hominis captiui: quia sola persona diuina erat, q̃ præponderabat toti humano generi. Postremò decebat propter supereffluentem hominis glorificationem: ut non tantummodo inueniret homo in Deo pascua interiùs; immo etiam pascua exteriùs. Et sic patet, quòd opus incarnationis multùm quidem per omnem modum deo cõgruebat, & quantùm ad eius infinitatem, & quantum ad eius perfectionẽ, & quantum ad pietatem, & quantùm ad liberalitatem. Ad infinitatem in seipso, ad perfectionem in operando, ad pietatem in liberando, & quantùm ad liberalitatem in remunerando. Concedendæ sunt ergo omnes rationes, ostendentes sacramentum incarnationis Deo congruere.

AD ILLVD, quod opponitur in contrarium, quòd non decet diuinam maiestatem humiliari. Dicẽdum, quòd Deum humiliari; põt intelligi dupliciter: aut in se, aut rõne sibi uniti. In se quidẽ, cũ sit oĩno inuariabilis; nec põt humiliari; nec põt exaltari. Rõne aũt sibi uniti potest humiliari ad maiorem manifestationem suę altitudinis; sicut põt infirmari ad maiorem manifestationem suæ fortitudinis. In hoc enim ꝙ Deus carnẽ humilem, & infirmam assumpsit; superbissimum diabolũ deiecit; & hominem humilem exaltauit: fortissimum aduersarium confregit, hominem infirmum stabiliuit. Et in hoc eminenter facta est manifestatio potentiæ, & sapientiæ. Si enim quod infirmum est dei, potentiùs est omnibus hominibus: & quod stultum est dei, sapientius est omnibus hominibus, & etiam dæmonibus; planum est, quòd eius potentia, & excellentia, & sapientia superexcellunt omnia in infinitum. Et ideo si incarnationis opus in se non uideatur facere ad diuinæ manifestationis honorem: si tamen consideratur ad illud, ad qđ

1. Corinth. 1.

est; facit elegãtissime: & ideo hæreticis, & infidelibus cæcis uelatum est sacramentum incarnationis, dicentibus; q opus incarnationis faceret ad diuinæ maiestatis ignominiam, cum ex opposito faciat ad excellentissimã gloriam. AD ILLVD, quod opponit, q nimia fuit ib humiliatio. Respondere potest (ut dictum est) q diuina natura non fuit humiliata aliqua deiectione: sed cum creatura appetiit se esse Deum, inflata fuit aliqua elatione: & ideo ex parte ista nimietas non sonat in uitium, sicut ex parte illa. Præterea in illa ratione deficit similitudo; quia exinanitio, quæ facta fuit in assumptione humanæ naturæ fuit ex excessu charitatis, & amoris: sed eleuatio, qua uoluit homo Deo assimilari, fuit ex excessu præsumptionis. Et quia nimietas præsumptionis, & elationis uituperabilis est; & nimietas dilectionis in summo Deo laudabilis est: hinc est, q exinanitio Christi non fuit uituperabilis, sed laudabilis; sicut uituperabilis fuit elatio primi parentis: procedebat enim ex nimia charitate, de qua supra habitum est in auctoritate, Deus propter nimiam charitatem, qua dilexit nos, &c. AD ILLVD, quod opponitur; q non debet creaturam suam trahere extra terminos suos. Dicendũ, q creatura in Christo remanet intra terminos creaturę: ratione tñ personæ, in qua substantificatur; habet communicationẽ idiomatum, & participat nomẽ diuinũ; pro eo, q illa unio facit communicationem idiomatum, saluis ꝓprietatibus assumẽtis, & assumpti. ET PER hoc patet respõsio ad sequens, quod opponitur de cõmunicatione nominis excellentissimi: quia Deus nec nomẽ, nec gloriam suam cõmunicat alij. Vnus est, & idem; qui Christus est homo, & Deus: unde cum nomen diuinitatis attribuitur homini, hoc est ratione diuinæ hypostasis. Similiter intelligendum est de honore latriæ: sicut inferiùs apparebit. AD ILLVD, quod opponitur: q Deo facit iniuriam, qui credit ipsum habere humanã effigiem. Dicẽdum, q uerum est, qñ credit ipsum habere effigiem in propria natura: qa talis credit ipsum esse quid corporeum; cũ ipse sit spiritus nobilissimus: incarnatio autem non facit eum habere effigiem in se, sed uniri ei, qui habet effigiem: salua nihilominus Dei spiritualitate, & nobilitate: qui ergo sic ponit Deum incarnari, cũ nihil detrahatur eius nobilitati, & pfectioni, & multũ addatur exaltationis, & dignitatis generi humano, nõ tantũ Deo non derogat, sed etiam Dei bonitatem multùm cõmendat: & ecõtra Dei bonitatẽ quantum in se est, diminuit; qui hoc negat.

Paulò supra (left margin, at "q nimia fuit ib humiliatio"); *Dis. 9* (right margin, at "AD ILLVD, quod opponitur"); *Eph. 2.* (left margin, at "charitatem, qua dilexit nos")

QVAESTIO II.

An causa filio Dei ueniendi in mundum fuerit humani generis reparatio?

QVAE fuerit incarnationis ratio præcipua. Et q generis humani redemptio, ostenditur. Ad Gal. cum dicitur. Cum uenit ergo plenitudo temporis, misit Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege; ut eos, qui sub lege erant, redimeret: Si ergo Apostolus principalem assignat rationẽ missionis filij Dei in carnem; uidetur q nostra redemptio *Cap. 4.*

demptio sit eius ratio præcipua. Si tu dicas, quod hoc non dicat Apostolus tanquam causam principalem. Opponitur cõtra hoc illud, quod idẽ Apostolus dicit Hebr. ubi loquens de Christo. Ipse similiter participauit eisdem; ut per mortem destrueret eum, &c. Et post. Nusquam angelos apprehẽdit Glos. Participauit, ut homines sanctificaret, & liberaret: & recte hæc causa ponitur: quia si non esset eos liberaturus, nõ eis participaret: quod in angelis apparet: quia nusquam angelos apprehendit: Si ergo illud, quo posito, ponitur aliud; & quo remoto, remouetur & causa; & redemptio assignatur tanquam cã principalis, & pcipua incarnationis; uidetur quod principaliter incarnatio facta fuit propter reparationem generis humani. ITEM, in Psal. Infixus sum in limo profundi Glos. Aug. Vtinã maneret homo in eo, quod Deus fecit: si.n. maneret in eo, quod Deus fecit; non in limo infixus esset, quem Deus genuit: igitur si homo stetisset, incarnatio facta nõ fuisset: ergo incarnationis ratio pcipua uidetur est hominis reparatio. ITEM, Aug. super Ioan. tractans illud Ioan. 11. Ecce quem amas infirmatur. Si peccatores dominus non amaret, ad terrã de cęlo non descenderet: ergo vr̃, quòd præcipua ratio incarnationis fuerit liberatio peccatoris: ITEM, Si Deus assumpsit humanã naturã, aut hoc fuit pp humanã dignitatem, aut necessitatem. Si pp humanam dignitatẽ, cũ dignior sit angelica, q̃ humana; magis debuit assumpsisse angelicã. Si pp necessitatem, & necessitas indigẽtiæ nõ sit nisi pp peccatum; uidetur quod præcipua ratio fuit, quod hominem assumpserit, redemptio generis humani. ITEM, Opus incarnationis fuit maximæ gratiæ; de qua homo maximè tenetur ad gratiarum actionem: sed magis tenetur homo esse gratus Deo; & maior fit ei gratia, qñ aliquod beneficiũ præstatur sibi, quo indignus est; in statu in quo indignus est, & pro eius liberatione, q̃ si alias esset pstandum: ergo si homo lapsus pro beneficio incarnationis est maximè deo obnoxius, uidetur quod si ipse nõ esset lapsus, ipse non esset incarnatus; nec huiusmodi beneficium esset sibi præstitum. Præcipua ergo ratio incarnationis uidetur esse redemptio generis humani.

SED CONTRA. Aug. Totum hominẽ assumpsit, ut totum beatificaret: sed homo debebat totus beatificari; & ita plenè beatificari si non esset lapsus, sicut si esset lapsus: ergo si homo nõ esset lapsus, Deus esset incarnatus: ergo non uidetur, quod pcipua ratio incarnationis sit liberatio generis humani. *Lib. 10 de ciu. Dei ca. 27.* ITEM, Super illud Hebr. *Cap. 2.* Nusq̃ angelos apprehendit. Glo. Nõ angelicæ naturæ data est hæc dignitas, ut ei psona diuina uniretur. Si ergo hæc dignitas data fuit humanæ naturæ, & humanę naturæ nihil datũ est frustra: ergo si non peccasset, talis dignitas nõ remaneret uacua: ergo adhuc uniretur cum diuina natura: ergo liberatio generis humani nõ est rõ pcipua. ITEM, Ita decebat Deũ manifestare suã infinitatẽ, & pfectionem, & liberalitatem, si homo stetisset; sicut si lapsus esset: ergo si oĩa ista facit in opere in-

carnationis; vř q incarnatio fuisset, etiã si hõ lapsus nõ fuisset, & ita idẽ qđ prius. ITEM. Tantæ difficultatis, & nobilitatis est uindicare, siue acquirere sibi infinitũ bonum, sicut satisfacere pro offẽsa, q̃ est contra bonum infinitum: si ergo homo non poterat satisfacere p se de offensa, qua offendit Deum; sic nec per se poterat mereri hr̃e Deum: ergo sicut oportunũ fuit filiũ Dei incarnari, homine cadente, ut pro hoĩe satisfaceret; vř q sic oportunum fuit filium Dei incarnari, hoĩe stante, ut homo p eum mereri posset.

ITEM. Quæ solummodo pp occasionem peccati introducta sunt, exierunt a Deo; non principaliter, sed occasionaliter: ergo si incarnatio facta est principaliter pp peccati expiationẽ, aĩa Christi facta est non principali intentione, sed quadam occasione: si ergo inconueniens est, nobilissimã creaturã occasionaliter esse introductam, cũ agẽs principaliter intendat opera nobilissima; uidetur, q inconueniens sit dicere incarnationẽ factã esse pp hoĩs reparationẽ. ITEM. In incarnatione filij Dei humana natura plurimũ est exaltata: si ergo Deus incarnatur ex hoc, q humana natura peccauit: vř q homo reportet cõmodum de malitia: ergo si hoc non decet diuinũ retributorem, patet &c. ITEM. Christus est caput ecclesiæ non solũ secundũ diuinã naturã; sed ẽt humanã: sicut ostẽdit Aug. sup Io. sed si homo non peccasset, adhuc esset corpus ecclesiæ: ergo uel Dei filius incarnaret; aut corpus ecclesię remaneret acephalum: ergo si illud est impossibile, restat q Deus incarnarẽt, si hõ nõ peccasset: ergo idẽ, qđ prius. ITEM. Si hõ lapsus non fuisset: tũ fuisset sacr̃m matrimonii: si ergo sacr̃m matrimonij cõiunctionẽ sexuũ dicit, siue signat cõiunctionẽ Christi, & ecclesiæ q̃tũ ad naturarũ unionẽ pp inseparabilitatẽ, ut dř Eph. Hoc sacramentũ magnũ est: ego aũt dico in Christo, & in ecclesia: ergo si hõ stetisset; aut sacr̃m mr̃imonij falsum esset signũ; aut Dei filius incarnarẽt: sed primũ est impossibile: ergo restat &c. ITEM. Quadruplex est modus educendi hoĩem in esse. Conuenit n. hoĩem educi de uiro, & muliere: cõuenit educi sine uiro, & muliere: cõuenit educi de uiro sine muliere, & de muliere sine uiro: sed tres illorũ modorũ fuissent, si homo stetisset, sicut planũ est: ergo vř, q & quartus fuisset, quo eductus est de sola muliere: sed hic quartus est in incarnatione: ergo si homo stetisset, incarnatio fuisset: aut si non, tũc unus modus productionis hominũ deficeret, & sic uniuersum pfectũ non esset: & hoc est maximũ inconueniẽs. Dicit. n. Aug. q uniuersum hẽt tantã pfectionẽ, q nemo põt in eo imperfectũ rationabiliter aliqd inuenire, nec rationabiliter aliquid addere. sicut & ipse dicit in lib. de lib. arb. q nihil põt intellectus noster intelligere, quod subterfugeret illam supernam artem.

Lib. de Catech. rudib. c. 3. & 19. & multibi sæpe.

Cap. 5.

Li. 3. c. 9 et 20 & alibi sæpe.

RESOLVTIO.

Et si quàm plures assignari possint incarnationis filij Dei causæ, præcipua tamen est humani generis redemptio.

RESPONDEO. Ad prædictorũ intelligentiam est notandum, q circa

ca

ca hoc duplex est magistrorũ opinio. Quidam.n.dicere uolunt, q de incarnatione est loqui dupliciter. Est.n.incarnatio carnis assumptio. De carne autẽ assumpta est loqui dupliciter, aut q̃tũ ad substantiam, aut quãtum ad defectũ passibilitatis,& mortalitatis. Si fiat sermo de ipsa quantùm ad defectum passibilitatis, & mortalitatis, dicunt q incarnationis pcipua ratio fuit humani generis redẽptio. Nisi.n.homo peccasset,& lapsus fuisset, & redimendus esset, Christus carnem mortalẽ nõ assumpsisset. Si autem loquimur de incarnatione, secundũ q dicit assumptionẽ humanæ naturæ, loquendo simpliciter, sic dixerunt, q pcipua rõ incarnationis nõ est liberatio generis humani: qa etiã si homo non peccasset, Christus incarnatus esset. Sed huius rõ est pfectio multiplex, surgens ex dignitate illius operis. Incarnatio .n.facit ad pfectionem hominis: & per consequens ad perfectionẽ totius uniuersi, in hoc quòd complet,& cõpletionem dat humano generi secundũ illud, quòd respicit naturam: & scđm illud qđ respicit gratiã, & scđm illud quod respicit gloriam. Secundum illud quod respicit naturam: quia in incarnatione est consummatio modorum ducendi hominem in esse. Est etiam consummatio in cõparatione ad perfectionem agentis, in hoc quòd in incarnatione homo, qui est ultimus, coniungitur cũ suo principio unione, qua sub Deo nulla est maior. Facit etiam ad perfectionem hoĩs quantùm ad illud, qđ respicit gratiam: quia in incarnatione assumit Christus humanam naturã, ratione cuius plene habet esse caput totius ecclesiæ; cuius corporis membra uniri habent ratione charitatis, & gratiæ: & simul cũ hoc facit ad perfectionem meriti: quia omnia merita pendent, & meliorantur merito Christi. Facit etiam ad pfectionem gloriæ, in eo quod hõ in Deo suo inuenit pascua quantum ad partem corporalẽ, & quãtum ad partem spiritualem, siue ingrediatur, siue egrediatur, qđ non faceret, si Deus non esset incarnatus. Completus etiam est totius humanæ naturæ appetitus, dum per opus incarnationis nobilissima idoneitas, quæ erat in humana natura, secundum quã unibilis erat diuinæ, ad actum perfectum reducitur: & ratione huius multiplicis pfectionis, quę surgit ex opere incarnationis congruũ fuit Deum incarnari. Et quia hęc multiplex perfectio non respicit tantùm statum naturæ lapsæ, immo respicit etiam statum naturę institutæ, ideo si homo lapsus nõ fuisset, nihilominus incarnatus esset: quia ita competebat hominem perfectum esse, & secundum naturam, & scđm gratiam, & scđm gloriã: sicut si esset in statu lapso,& quodãmodo ampliùs. Et hæc scđm istã opinionẽ: & qui hanc opinionẽ sequuntur, concedunt rõnes, q̃ ad hanc partem adducuntur. Rõnes uerò ad oppositum, & auctoritates per hoc effugiũt: qa dicũt eas intelligi scđm, quòd incarnatio dr̃ carnis mortalis,& passibilis assumptio. Loqĩ .n.scriptura, & lr̃a de incarnatione scđm eum modum, q fuit post lapsum: non per eũ modum, qui fuisset, hoĩe persistente in statu innocentiæ. Aliorũ uerò positio fuit,

fuit, q̃ præcipua ratio incarnationis fuit reparatio generis humani: q̃uis multæ sint rationes congruentiæ huic annexæ. Ista.n. est præcipua respectu omnium: quia nisi genus humanũ fuisset lapsũ, uerbum Dei non fuisset incarnatum. Et ratio huius est: quia incarnatio Dei est superexcedentis dignationis, & ideo cum sit ibi q̃dam excessus, non fuisset introductum incarnationis mysterium, nisi præcessisset excessus oppositus per ipsum corrigendus, & restaurãdus. Vnde nisi Deus ouem suam perdidisset, non de cœlo ad terram descendisset. Quis autem horum modorum melior sit: nouit ille, qui pro nobis incarnatus est. Quis etiam horum alteri præponendus sit, difficile est uidere: pro eo quòd uterq; modus catholicus est, & a uiris catholicis sustinetur. Vterq; etiam modus excitat animam ad deuotionem secundùm diuersas considerationes. Videtur autẽ primus modus magis cõsonare iudicio rõnis: secundus tñ (sicut apparet) plus cõsonat pietati fidei. Primò: quia auctoritatibus sanctorum, & sacræ scripturę magis concordat: nam tam nouũ, quam uetus testamentum ubi de filij Dei descensu loquuntur, generis humani liberationem rationem reddunt; qđ patet singula discurrẽdo. Sancti etiam hoc dicũt, sicut patet in auctoritatibus suprapositis. Et ideo si diuina eloquia nobilissimam, & pręcipuam incarnationis rõnem assignant, & nihil etiam a nobis, dicẽdum est preter ea, quę nobis ex sacris eloquiis clarent: ideo magis uidetur pietati fidei consonum, q̃ præcipua incarnationis rõ sit liberatio generis humani, q̃ aliter sentire. Et hoc apertè dicit Aug. tractans illud Luc. 19. Venit.n. filius hois saluum facere, qđ perierat. Si hõ nõ periisset, filius hois non uenisset. Et expressiùs tractãs illud. 1. Timoth. Venit in hunc mundũ peccatores saluos facere. Nulla causa ueniendi fuit Christo, nisi peccatores saluos facere. Et plura dicit ad hoc pertinentia. Et in illa oratione, quæ incipit. A cella aromatica, quæ dicit̃ esse Aug. hoc ipsum habetur expressiùs. Ad hoc etiam concordant uerba Bern. & Gloss. super dictum locũ epistolæ ad Timoth. Secundò uerò prædictus modus magis cõcordat pietati fidei: quia Deum magis honorificat, quàm præcedẽs. Nam præcedens dicit, q̃ Deum cõgruebat incarnari ad perfectionem uniuersitatis: & ideo quodã modo Deum intra perfectionem uniuersi concludit, & quandã necessitatem incarnationis ponit ei, cum dicit, Opera eius aliter ad p̃fectionem non perduci. Hic aũt modus dicendi, cum dicit, q̃ incarnationis mysterium est sup̃ oẽm perfectionem, ponit Christum esse supra omnem perfectionẽ uniuersitatis, siue quantùm ad naturam, siue quantùm ad gratiam, siue quantum ad gloriam. Et hoc rectè facit: q̃a (sicut di. Philosophus) Deus supra omnẽ uniuersi ordinem ponendus est: sicut non dicitur esse dux de exercitu, sed supra exercitum. Tertiò modus iste dicendi incarnationis mysterium magis commendat, dum dr̃ hoc mysterium tantum esse, quod non debuit fieri nisi ex maxima causa; vtpote p̃p placandam diuinam iram, & restaurandi oĩa, siue quæ

Marginalia (left): Huic opinioni subscribit D. Tho. 3. p. q. 1. art. 3. — Mat. 15. Luc. 15. — Diony. in Lib. de Diuin. nomin. in primis fere uerbis.

Marginalia (right): In Lib. de uerbis Apost. ser. 70. — Cap. 1. — 12. Metaph. T. cõ. 44. & in fine eiusdem lib.

que in cœlis sunt, siue quæ in terra. Et ideo dicunt quod tantum mysterium non fuisset introductum, nisi præcessisset lapsus nobilissimæ creaturæ. & offensio maiestatis diuinæ. Quartò etiam fidelem affectum magis inflammat. Plus enim excitat deuotionem animæ fidelis, quod Deus sit incarnatus ad delenda scelera nostra, quam propter consummanda inchoata opa sua. Quoniam ergo hic modus dicendi, & si non uideatur esse ita subtilis, sicut præcedens plus tamen consonat pietati fidei, in hoc quod auctoritatibus sanctorum magis concordat, & Deum magis honorificat; etiam incarnationis mysterium magis commendat, & affectum nostrum ardentiùs inflammat: ideo concedendũ est, ut prædictæ auctoritates, & rõnes ostendunt, quod præcipua rõ incarnationis fuit redemptio generis humani, quamuis multæ aliæ rationes congruentes huic rationi sint annexæ.

Ad illvd, quod primò opponitur in contrarium, quod hoiem totum assumpsit, ut totum beatificaret. Dicẽdum, quod illa non est ratio præcipua, sed annexa principali, pro eo quod si Deus nunquam incarnatus esset, homo glorificatione corporis sui, & uisione dei perfectè, & totaliter esset beatus. Visio. n. Christi corporalis spectat non ad essentialẽ cõpletionẽ beatitudinis, sed ad quoddã accidentale gaudium: & hoc patet, quod alii sensus beatificantur, ut uisus: & tamen obiecta sibi correspondentia nõ habebunt, ut tactus; & gustus. Præterea aspectus Christi non erit minus beatus conuersus ad alia corpora uidẽda, quam aspectus aliorum conuersi ad uidendum corpus ipsius. Gloria. n. sensuum exteriorum erit per redundantiam dilectionis uenientis a parte superiori ex uisione Dei, cuius uisio adeo reficit, cũ pfectè apparet; ut nihil ultra sit necessarium animæ ad eius beatitudinẽ: qm̃ omne aliud bonũ, & pulchrũ ad illud comparatum, quasi nihil est; nec intendere potest essentiale gaudium Vnde multum derogare videtur summo bono, qui dicit ipsum non sufficere absq; bono creato sibi adiuncto ad hominem perfectè beatificandum. Nisi hoc dicat uenire pp imperfectionem sensus, qui ad ipsum nõ põt pertingere: sed tunc plura obuia sũt, siue rõne sensuum aliorum, qui non habent obiecta sua, sicut uisus, & tamen perfectè beatificati sunt siue rõne aspectus christi, qui ad alios sanctos aspicit: siue rõne perfectionis beatitudinis, quæ non facit hominem aliquod extrinsecus mendicare: siue etiam quia oppositum non posset intelligi, quod gloriosus homo posset a Christi pręsentia absentari absq; gloriæ suæ detrimento. Ad illvd, quod opponitur quod in humana natura data est congruitas, uel idoneitas ad incarnationem Dicendũ, quod illa idoneitas attendit ex parte reparabilitatis hominis principaliter: quamuis ratione dignitatis, & aliarum conditionum aliquo modo attenditur: & ideo sicut homo non fuisset reparatus, si non cecidisset, quamuis esset reparabilis; sic diuinitati non esset unitus, quãuis esset unibilis. Nõ tñ frustra illa potentia fuisset: quia multę sunt potentiæ, & idoneitates, quæ ad actum non perducuntur,

tur, nec tamen frustra sunt: q̃a nobilitati, & dignitati naturæ attestãtur. Nec dr̃ potentia frustra, si non reducitur ad actum: sed tunc frustra est, dum ad actũ non reducitur, & tñ ad actum exigat eam reduci tempus, & locus. AD ILLVD, quod opponitur, q̀ decet Dei sapientiã, prudentiam, & potentiam in statu innocentiæ manifestari. Dicẽdum, q̀ satis se manifestabat sufficienter per opus creationis, & distinctionis, & ornatus: & ideo si illa perstitissent, cum ualde bona essent, non oportuisset nouum modum agendi superaddere ad manifestationem: quẽadmodum opera miraculosa facta sunt post hominis lapsum, q̃ non oportuit fieri ante: quia Dei potentia, sapientia, & bonitas nota esset: & satis in suis affectibus reluceret. Nunc autem congruũ & decens, Deum multa opera facere miraculosè ad manifestationem suæ potentiæ pro confirmatione fidei nostræ: sic etiam in ꝓposito intelligendum est, sicut dicunt sancti. Quia q̀ hõ per pct̃m interiùs lumen obfuscatum habebat, & conuersus fuerat ad sensibilia, & illa amabat, ideo Deus inuisibilis factus est uisibilis in carne, ut per uisibilia reduceret ad inuisibilia cognoscenda, & amanda. Et hoc est, quod dicit Grego. in quadam prefatione, Vt dum uisibiliter Deum cognoscimus, per hunc in inuisibilium amorem rapiamur. AD ILLVD, q̀ opponit̃, q̀ ita difficile est promereri uitã ęternã, sicut satisfacere pro offensa. Dicendũ q̀ falsum est: quia ad meritũ uitæ æternæ sufficit complacentia ex parte merentis: ad hãc autem complacentiam sufficit gratia diuina: Et quia diuinã gratiam poterat homo habere ꝑ missionem spiritus sancti, & filij in mentem absque filij missione in carnẽ: hinc est q̀ ad perfectionem meriti uitæ æternę nõ oportuit incarnationem interuenire. Ad satisfaciendum autem non solùm requiritur, q̀ satisfaciẽs placeat; sed quod damnum recompẽsare ualeat, & honorẽ Deo sublatum restituat, sicut melius uidebitur infra; & ideo non fuit tanta necessitas incarnationis propter necessitatem merendi, sicut propter necessitatem satisfaciendi. Et q̀ illud sit uerum, planum est in angelis; quorum natura nõ est unita uerbo: & tamen meruerunt uitam æternam. Propterea, esto quòd tantę difficultatis sit, nõ tñ oportet, quod ꝑp hoc necessaria sit incarnatio, ꝓ eo quòd spiritus sanctus ipse, qui per charitatem mouet aĩam, dignã eã facit gloria sẽpiterna: unde neutrũ fit sine missione alicuius personæ: sed ad satisfaciendũ necessaria est missio in carnem, quia sicut infra patebit, cõgruẽtissimus modus fuit satisfaciendi per mortem, & passionem, sicut congruentissimus modus est ad merendum per charitatem, & dilectionem. AD ILLVD, quod opponitur, quòd anima Christi educi debuit principali intentione. Dicendum, quòd Deus, quia ab æterno præsciuit lapsum humani generis: ideo fecit, quia se recuperaturum cognouit: & ideo principaliùs in intentione fuit reparatio lapsi, quàm conditio eius ad lapsum possibilis. Et propter hoc non sequitur, quòd Deus non prædestinauerit Christum principaliter, sicut & alios,

In præfatione Natiuitatis dñi.

Dist. 2. p totũ.

Dis. 20 q. 2. & 4.

alios, immo multũ principaliùs. Hoc enim teneret, si Deus in cõditione generis humani non præcognouisset eorum lapsum; tunc enim quasi præter intentionem subsecutum fuisset. AD ILLVD, quòd opponitur, quòd humana natura est exaltata ꝑꝑ incarnationem. Dicendum, quòd absque dubio uerũ est: sed ex hoc non sequitur, quòd reportauerit ex malicia commodum: quia hoc non fuit ex sua malitia, sed ex summa benignitate diuina, & sapientia. Quia enim sapientia Dei uincit malitiam: hinc est, quòd non patitur esse malum aliquod, de quo non eliciat bonum, & etiam maius bonum: alioquin nõ perfectè maliciam uinceret. Et propterea contra præuaricationem Adæ, q totum genus humanum infecit, statuit rectitudinem secũdi Adę, qui pro toto genere humano possit satisfacere, & cuius obediẽtia multò plus sibi placeret, q̃ inobedientia primi Adę potuit displicere. Similiter hoc fuit ex bonitate diuina, ex qua Deus plenus est dilectione, & misericordia. Et iõ diligentibus se (quos sanctos uocauit secundùm propositũ suum) omnia fecit eis cooperari in bonum: unde filium Dei incarnari non fecit nostra malitia, sed Dei charitas nimia & misericordia; secũdum quòd dictum est in auctoritate priùs posita. Deus autem, qui diues est in misericordia propter nimiam &c. AD ILLVD, qđ opponitur, quòd Chritus est caput ecclesiæ, secũdùm humanam naturam. Dicẽdum, quòd duplex est capitis proprietas. Vna, quę attenditur secundùm conformitatem ad membra. Alia, quæ attenditur secundùm donorum gratuitorum influentiam. Ratione primæ proprietatis Christus caput est inquantum homo: rõne secundæ Christus caput est inquantùm Deus: & ratione huius principaliter tenet rationẽ capitis: & ideo esto, quòd incarnatus non esset, adhuc ecclesia capite nõ careret. Quia caput uiri esset Deus; & ita ecclesia hominem caput haberet Deum, sicut habet ecclesia Angelorum: & ideo nõ sequitur, quòd corpus ecclesiæ esset acephalum quamuis non haberet caput secũdùm omnem ꝓprietatem, quam habet modò: haberet enim tũc caput Deum, sicut nũc habet ecclesia angelorum. AD ILLVD, quòd opponitur, quòd matrimonium signat coniunctionẽ naturarũ. Dicendum, quòd matrimonium duplicẽ habet significationẽ: signat enim coniunctionẽ Dei ad ecclesiam secundùm charitatem: & signat ẽt cõiunctionem secundùm unionem in personæ unitate: & utramq; harum significationum habet secundùm statum lapsus: alteram autem habuisset, si stetisset: & ideo nõ esset falsum signũ. Sicut enim matrimoniũ nunc est in officium, & remedium, tunc autem solùm in officiũ: sic matrimonium duplex mõ hẽt signatũ, tũc autem unum. AD ILLVD, q̃ opponit: quòd quadruplex est modus productionis hoĩum. Dicendum, q̃ ille quartus modus ꝓducendi hoĩem nõ est de perfectione uniuersi, sed supra perfectionem uniuersi. Et iõ Hiere. uocat illud nouũ cũ ait. Nouũ faciet dominus super terrã: hoc autem nouum dñs non fecisset: nisi aliqua ueteratio pręcessisset. Et ideo nõ sequitur

Idest absq; capite gratia nomenclatura.

Cap. 31

sequitur, quod si homo ille fleret, quod talis modus producendi hominem esset; nec ex hoc sequitur, quod uniuersum sua perfectione careret: sicut etiam non potest argui imperfectio uniuersi quantum ad suscitationem mortui, quam Deus non fecisset, si homo perijsset. Posset etiam dici, quod de illo modo productionis nõ potest argui ueritas incarnationis: quia Deus posset producere hominẽ de muliere absq; uiro, qui tamen nõ esset Deus: hæc autem omnia absque præiudicio dicta sunt: non enim uolo bonitatem Dei coarctare, sed nimietatem charitatis suæ erga hominem lapsum commendare, ut affectus nostri excitẽtur ad amãdum ipsum, dum attẽdimus nimiæ dilectionis eius excessum &c.

QVAESTIO III.

An ex tribus diuinis personis congruum fuerit filium incarnari?

QVAE trium personarum fuerit magis idonea ad incarnationem. Et ostenditur, primo quod persona patris. Illius enim est recreare, cuius est creare: sed creatio maximè attribuitur, & conuenit potẽtiæ patris; ergo & recreatio: ergo pari ratione uidetur, quod & incarnatio. ITEM. Illius est filios adoptare, cuius est generare: sed incarnatio ordinatur ad adoptionem, sicut dicitur Galat. ergo Cap. 4. uidetur, quod maximè conuenit ei, cui conuenit generare: ergo maximè conuenit patri incarnari. ITEM. Filius totum, quod habet, habet a patre: ergo magis decet habere patrem aliquid, quod nõ habeat filius; quàm filium habere, quod non habeat pater; si ergo incarnatio facit humanam naturã haberi a persona, quæ incarnatur, uidetur, quod hoc magis competat personæ patris, quam personæ filii. QVOD autem magis competat personæ spiritus sancti, ostendit: quia quod maxime habet rõnem gratiæ, maximè competit missioni spiritus sancti: sed quòd Deus factus est homo, hæc est summa gratiæ, sicut uult Aug. ergo uidetur, quod hæc magis debuit esse in persona spiritus sancti, quàm in persona filii. Lib. 13 de Trinit. ca. 19. ITEM. Spiritus amoris facit nos filios Dei adoptiuos, secundùm illud Rom. Non accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed spiritum, &c. Cap. 8. ergo si incarnatio est ut fiamus filii dei adoptiui, uidetur quod incarnatio maximè debuerit esse in persona spiritus sancti. ITEM. Mitti dicit sub auctoritatẽ in misso: ergo ei magis conuenit mitti, in quo magis reperitur ratio subauctoritatis: sed ratio subauctoritatis magis reperitur in persona spiritus sancti, quàm filii: ergo si incarnatio est in carnem missio, uidetur quòd magis cõueniat spiritui san. quàm filio.

QVOD AVTEM magis competat filio, uidetur. Magis decet personã mediam tenere rationem mediatoris: quàm aliam: sed incarnatio est ordinata ad effectum mediatoris: persona autem media in trinitate ẽ persona uerbi: ergo &c. ITEM. Magis decet filium Dei esse filium hominis, uel uirginis, quàm aliam personam: sed per incarnationẽ ille, qui incarnatur, efficitur filius uirginis: ergo uidetur, quòd personam filii incarnari sit magis decens & cõgruum. ITEM. Conuenientius est filium supplicare patri, quàm aliam personã: sed

ſed incarnatio ad hoc ordinatur, ut ſit aliquis mediator, qui pro hominibus intercedat ad Deum: ergo &c.

RESOLVTIO.

Potuit quidem alia ex tribus diuinis perſonis incarnari; ſed nõ ita cõgruit, ſicut verbũ.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ perſona uerbi ad incarnationem inter cæteras perſonas fuit magis idonea, ſiue loquamur de ipſa incarnatione in ſe, ſiue prout ordinata eſt ad humani generis redemptioné. Si enim loquamur de ipſa incarnatione in ſe, magis congruum fuit perſonam filij incarnari, & inquantùm eſt imago, & inquantùm eſt filius. Inquantùm eſt imago, quia homo aſſumptibilis erat ratione dignitatis imaginis: & qa filius eſt imago patris; ideo magis conueniens erat filii perſonam aſſumere carnem. Rurſus: quia filius Dei uerbum eſt patris, ſic procedit ab ipſo, ut pater ſe manifeſtet per ipſum: & ideo ſicut ad intentionis manifeſtationem uerbum intellectuale copulatur uoci ſenſibili, ſic ad diuinitatis reuelationem uerbum patris congruum fuit uniri carni. Poſtremò quia filius eſt ſemel genitus ab æterno, & ſic congruebat eum carnem aſſumere, ut eſſet de genere hominum, & ita hominis filiũ: & ideo decebat ipſum magis incarnari, quã patrem, & ſpiritum ſanctum. Et hoc eſt, qđ dicit Aug. & Magiſter in litera, ꝙ Dei filius non quæſiuit niſi matrem in terris, quia iam habebat patrem in cœlis. Magis ergo decens fuit filium incarnari, q̃ aliam perſonã, ſi loquamur de ipſa incarnatione ſecundùm ſe. Fuit etiam magis cõgruum, ſi loquamur de ipſa incarnatione ſecundùm comparationé ad generis humani redemptioné: & hoc apparet ſi cõſideremus hominis lapſum, & reparãdi modũ, & reparationis fructum. Si conſideremus hominis lapſum, uidebimus, ꝙ lapſus fuit apperendo falſam Dei ſimilitudinem, & æqualitatem: & quia filio primò attribuitur æqualitas: hinc eſt, ꝙ quaſi ex ipſo ſumpſit homo lapſus occaſionem: & ideo inde ſumere debuit reparationem. Et hoc dicit Bern. explanans illud Ionæ. Propter me orta eſt hæc tempeſtas: tollite me, & mittite in mare. Aut certè in hoc ꝙ homo præſumpſerat Dei ſimilitudinem, directè cõtra filium peccauit: & ideo filio magis competebat uindicta, & indulgentia. Et hoc eſt, quod dicit Anſel. Homo, pro quo erat moriturus, & diabolus, quem erat expugnaturus, ambo falſam Dei ſimilitudinem præſumpſerant. Vnde ſpecialiùs aduerſus filium peccauerunt. Illi itaq; cui ſpecialiter fit iniuria, conuenientius attribuitur culpæ uindicta, & indulgẽtia. Rurſus ſi conſideremus modũ reparationis magis cõpetit filio. Reparati enim ſumus per mediatoris obedientiam, & ſupplicationem: & quia magis competit filiũ ſupplicare patri, & obedire: hinc eſt, quod magis competit perſonæ filii incarnari, quàm alii. Vnde Anſel. Conuenientiùs ſonat filium ſupplicare patri, quã aliam perſonam. Poſtremo ſi conſideremus reparationis fructum, uel effectum, magis competebat filio incarnari: quia incarnatio ad hoc ordinatur, ut ſimus filii Dei: ſi ergo poſterius per illud habet reduci,

Cap. 1.

Libr. 2. cur deus hõ cap. 9. et lib. 1. c. 7.

Vbi ſupra & Lib. de icarnatiõe verbi c. 4.

ci, quod est prius in eodem genere; congruum fuit, ut filii Dei efficeremur ꝑ eum, qui est filius naturalis. Vnde Aug. Vt hõ ex Deo nasceretur, primò ex ipsis natus est Deus. Oportuit enim, ut per eum efficeremur filii adoptiui, q est filius naturalis. Et sic patet p omnem modum, ꝙ congruentius fuit filium incarnari, quàm aliũ. Vnde concedendæ sunt rationes, quę ad hoc inducebantur.

Lib. 3. de Trin. c. 3. et sermo. 9. de Natiu. Domin.

AD ILLVD, quod opponitur, ꝙ patri magis conuenit opus recreationis. Dicendum, quòd pater sic est auctor recreationis, sicut & creationis: & sicut per uerbum omnia fecit, sic etiam p uerbum omnia refecit. Sed ex hoc non sequitur, ꝙ pater magis debuerit incarnari; quia incarnatio non respicit personam auctoris, sed mediatoris. Et quia ratio mediatoris non conuenit patri, sed potiùs filio: hinc est, ꝙ non sequitur, ꝙ incarnatio magis conueniat prĩ, q̃ filio: immò potius ecõuersò. AD ILLVD, ꝙ opponitur de adoptione. Dicendum, ꝙ uerũ est, ꝙ adoptio conuenit patri tanquam principali auctori: sed hoc non oportet facere nisi per filiũ, cuius tota est hæreditas, & ꝑ quẽ alii ad hæreditatem debent admitti. AD ILLVD, ꝙ opponitur, ꝙ filius habet a patre, quidqd habet. Dicẽdum, ꝙ filius dicitur aliquid habere per naturalem originem, aliquid per gratuitam unionẽ. Si primo modo intelligatur, quicquid habet, habet a patre; ita ꝙ idem, quod est in filio a patre; est in patre seipso, in essentialibus loquẽdo. Si autem loquamur de eo, quod habet per gratuitam unionem, sic habet a patre, tanquam a principio effectiuo, non tanquam a generante: quia secundùm illud filius est minor patre: & quia magis decet filium secundum humanam naturam esse minorem patre: hinc est, ꝙ isto modo magis competit filium habere aliquid, quod non habeat pater, quàm econuersò. AD ILLVD, quod opponitur, ꝙ magis conuenit spiritui sancto, q a hic est summa gratia. Dicendum, ꝙ per illã rationem non concluditur, quòd incarnatio debeat fieri in persona spiritus sancti: sed ꝙ opus incarnationis debeat attribui spiritui sancto: & hoc melius uidebitur infra. Et similiter respondendum est ad hoc, quod sequitur de adoptione. AD ILLVD, quod opponitur de missione. Dicendum, ꝙ missio in carnem fuit ad redimendum a seruitute: & quia oportet prius hominem liberari a seruitute, quàm adoptari in filium: hinc est, ꝙ missio in carnem ei personæ competebat mitti: & quia persona filii habet mitti solum a patre, persona spiritus sancti habet mitti ab utroque: hinc est, ꝙ primò decebat filium mitti in carnẽ, ut redemptione facta, idem ipse cum patre mitteret spiritum sanctum in mẽtem. Et hoc est, quod dicit Apostolus ad Gal. Cum uenit plenitudo tẽporis, misit Deus filium suum &c. Et post, Vt adoptionẽ filiorum Dei &c. Et post, Quoniam estis filii Dei, misit Deus filium suum in corda uestra. Præterea non sequitur, quòd si maior ratio subauctoritatis est in spiritu sancto quàm in filio, ꝙ ꝓpterea debuerit in carnem mitti: immo potest inferri cõtrariũ. Pater enim, quia a nullo est, non debuit

Ioan. 1. Rom. 8. Heb. 1.

Dist. 4. art. 1. q. 1.

Cap. 4.

Li. 2. de Trin. c. 3. & Lib. 3. cap. 2. & 6. debuit mitti. Et hoc est ꝙ dicit Aug. Conueniens non erat, ut pater ab alio mitteretur, qa ab alio non erat. Conueniens autem fuit ut primo filius mitteretur: quia a solo patre est, deinde spiritus sanctus, qui est a patre, & filio. Primo filius uenit, ut homines liberarentur: deinde spiritus sanctus, ut homines beatificarentur.

QVAESTIO IIII.

An congruo tempore incarnatus sit filius Dei?

QVo tempore fuerit magis cōgruum filiū Dei incarnari? Et uidetur ꝙ in primordio temporum. Primo per illud, quod dicit Gen. Consummauit Deus sexto die opus suum: sed consummatio operum, maximè competit in opere incarnationis, sicut superiùs tactum est: ergo uidetur, ꝙ incarnari debuit in aliquo illorū sex dierū. Cap. 2. Artic. 1 q. 2. ITEM. Magnitudo amoris non tantùm facit dona multiplicari, sed accelerari: sed Deus ꝓpter nimiam charitatem suam misit filium suum in similitudinem carnis peccati ergo uidetur, quòd congruum fuerit filium dei incarnari statim cum homo indiguit, sed homo statim indiguit cū lapsus fuit: ergo &c. ITEM. Si Xp̄s ab initio temporis uenisset, multi ad uiam ueritatis uenissent, sicut dicitur Mat. Olim si in Tyro, & Sidone &c. sed ad diuinæ dignitatis magnitudinem spectat, ꝙ uelit oēs saluos fieri: ergo multo magis uidetur, ꝙ congruum fuerit filiū Dei incarnari in primordio temporum. Cap. 11 ITEM. Aegro in periculo mortis succurri debet sine mora: sed homo cū peccauit, periculosissimè ægrotauit: si ergo homini ęgrotanti succurritur per filij incarnationem, uidetur ꝙ statim debuit incarnari.

SED CONTRA. Ecclesiastes. Omnia tempus habent: & hoc ipsum dicitur Eccl. Omnia tempore suo operabuntur: ergo si nullū tempus est adeo congruum beneficio plenissimo, sicut tempus plenitudinis, uī ꝙ filius Dei debuerit tunc incarnari, quando uenit plenitudo temporis: ergo non in primordio temporis. Cap. 3. Ca. 39. ITEM. Deus in omnibus opibus suis maximè seruat ordinem: & sicut est ordo & gradus in ꝓuectu ætatis, sic est ordo, & gradus in prouectu mundi: ergo sicut magis hō dispositus est ad sapientiam in ætate prouecta, quàm in ætate iuuenili; quia in antiquis est sapiētia, & in multo tempore prudentia; uidetur ꝙ maior sit congruitas, ꝙ diuina sapientia incarnaretur, & de cœlis mitteretur missiione perfecta in plenitudine temporum, quàm in principio. Sapiē. 4. ITEM. Opus incarnationis, & redemptionis magis se tenet cum opere glorificationis, q̃ cum opere primę cōditionis: sed opus glorificationis habet esse in fine temporis, opus conditionis habet esse in principio: ergo uidetur, quòd opus incarnationis magis debuerit perfici in approximatione ad finem tēporum, quā in initio. ITEM. Beneficium incarnationis nulli est utile nisi ei, qui illud recognoscit, & pro illo est gratus: sed dilatio beneficij facit ad eius cognitionem, & acceptionem; ergo uidet̃, ꝙ Dei filius nō debuerit statim a primordio temporum incarnari, sed per longa tempora, in quibus posset expectari, & desiderari.

RESOLVTIO.

Distulit Deus tamdiu incarnari: ut aliquales sua culpa pœnas iam passus homo, ardentiùs optaret, & gratiùs demũ remedium acceptaret.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ sicut rationes ostendunt, & ipsa diuina operatio comprobat: magis congruum fuit filium Dei incarnari quasi in fine sæculorum, quàm in principio. Pōt autem huius quadruplex ratio assignari, quare tādiu incarnari distulerit. Prima est propter peccatum hominis puniédum. In hoc enim manifestatur diuinæ ultionis seueritas, quæ tā tos clamores, & luctus hominum tanto tempore sustinuit, antequā uellet descendere; & ipse Adam cum posteritate sua tanto tempore expectauit in limbo, exulans a paradiso: & hoc propter manifestationem diuinę iustitiæ: quæ nihil inultum dimittit. Secunda ratio fuit propter morbum meliùs curandum: morbus enim spiritualis non curatur debite, nisi infirmus priùs eum cognoscat, & pro curatione eius gratus existat. Plus enim homo ægrotat per ingratitudiné pro curatione, q̄ per culpæ commissionem. Et ideo debuit Deus beneficium incarnationis differre: ut homo conuinceretur de impotentia, & ignorantia, antequam incarnaretur, & in lege indita, & in lege scripta: ut sic conuictus confugeret ad diuinam gratiam, & confugiens curaretur efficaciter. Tertia ratio est propter ordinem uniuersi seruandũ: quia enim hoc erat plenum, & maximum beneficium; differri debuit usq; ad plenitudinem dierũ. Et propter hoc dicit Apostolus ad Gala. At ubi uenit plenitudo temporis, misit Deus fi. &c. Quarta ratio fuit propter incarnationis beneficium ampliùs commendandum: quod enim ampliùs differt, & diutiùs desideratur, preciosius reputatur: & ideo beneficium incarnationis, quod est inter Dei beneficia preciosissimũ, priùs debuit esse desideratum, & ex peccatum, quàm exhibitũ. Et propterea magis congruum fuit filium Dei incarnari in fine temporum. Et concedendę sunt rationes, quæ hoc probant. cap. 4.

AD ILLVD, quod opponitur primò in contrarium de consummatione diuinorum operum. Dicendum, ꝙ in opere incarnationis non attenditur cõsummatio, quæ quidem fit de opere primo uniuersi: sed consummatio, omnem consummationem superexcedens: & ideo nõ spectat ad opa sex dierum, in quibus uniuersum conditum est, & fabricatum quantùm ad ea, quæ spectant ad complementum primarium. AD ILLVD, quod opponitur, ꝙ magnitudo amoris facit beneficia accelerari. Dicédum, ꝙ uerum est: qñ acceleratio doni ꝓdest ei, quem amat: sed quando dilatio magis prodest, quàm acceleratio; tunc amor potiùs facit differre, quàm accelerare. Præterea. Amor diuinus nõ operatur secundùm impetum, sed secundùm dispositioné, & regulam sapientiæ: & ideo dona non accelerat, nisi seruato debito, & congruo ordine. Et ꝓpter hoc, quia ordinis congruitas exigebat dilectionem, ideo amoris immensitas faciebat accelerationem. AD ILLVD, ꝙ obijcitur, ꝙ multi

multi essent saluati, si deus uenisset citius. Dicendum, quod Deus bonum cōmune præponit bono priuato: & bonum totius uniuersitatis præponit bono personæ singularis: & ideo cum ordinis exigentia hoc requireret, ut Deus in fine temporum incarnaretur, usq; ad sextam ætatem fuit dilatum. Neq; propter utilitatem aliquarum personarum existentium in prioribus ætatibus accelerari debuit diuinum beneficium. Placuit enim uniuersitatis conditori in alijs seruare seueritatem iustitiæ, in alijs manifestare benignitatem misericordiæ. AD ILLVD, quod opponitur de ægro, quod statim debet ei sucurri. Dicēdum, quod nunquam defuit diuinus succursus. Nam ipsa expectatio, & fides futuri aduentus erat eis in remedium salutare, & sustētationem; quousque ueniret ille, qui consummaret: unde omni tempore fuerunt aliqua sacramenta, quæ attulerunt ęgris remedium salutare: licet alia, & alia in diuersis fuerint temporibus instituta, sicut etiam Quarto Lib. expressiùs habetur manifestatum. *Dist. 2. q. 2.*

DISTINCTIO SECVNDA.

De Incarnatione personæ: siue de unione naturarum in Christo ex parte naturæ assumptæ.

T quia in homine tota humana natura uitio corrupta erat, totam assumpsit, in animam & carnem: vt totam curaret, & sanctificaret. Quod autem humanæ naturæ siue humanitatis vocabulo anima & caro intelligi debeant, apertè docet Hieronymus in expositione catholicæ fidei dicens. Sic confitemur in Christo unam filij esse personam, vt dicamus duas perfectas & integras esse substantias, id est deitatis & humanitatis, quæ ex anima continetur & corpore. Ecce apertè ostēdit, humanitatis nomine animam & corpus intelligi: quæ duo assumpsisse Dei filius intelligitur, vbi hominem siue humanitatem, vel humanam naturam accepisse legitur. Errant ergo, qui nomine humanitatis non substantiam, sed proprietatem quandam, a qua homo nominatur, significari contendunt, vbicunque humanitas Christi memoratur. Ait. n. Ioannes Damas. Sciendum quidem est, quòd deitatis & humanitatis nomen substantiarum, idest naturarum est repræsentatiuum. Natura enim non sic accipitur in Christo, vt cum dicitur vna natura esse omnium hominum: quod euidenter idem Ioannes ostendit differentiam, rationem dicti *Ad Damas. Papam in explanatione symboli* *Lib. 3. d Orth. fid. c. 4* *Ibidem cap. 3. i medio*

que natum de fœmina, sed falsam carnem, & imaginem corporis simulatam ostendisse videntibus. In quem errorem prorumpunt: quia timent, quòd fieri nõ possit, scilicet, ne humana carne ueritas & substãtia Dei inquinetur: & tamẽ prædicant istum visibilem solem radios suos per omnes fæces & sordes corporum spargere, & mundos & synceros seruare. Si ergo visibilia munda visibilibus immundis contingi possunt, & non coinquinari: quanto magis incommutabilis, & inuisibilis veritas per spiritum animam, & per aĩam corpus suscipiens, totum hominem sine sui commutatione assumpsit, & ab omnibus infirmitatibus liberauit? Ecce hic dicit Dei sapientiam per spiritum assumpsiße animam, & per animam corpus. Spiritus enim, scilicet pars animæ superior, & maiori simimilitudine deo propinquat, quàm anima. s. ipsa eadem secundùm inferiorem partem, & anima magis quàm corpus: & ideo non incongruè anima dicitur assumpta per spiritum, & corpus per animam.

Hec materia diffusè tractatur ab Au. li. d spũ & aĩa c. 9. & 10.

Quòd uerbum simul assumpsit carnem, & animam: neque caro priùs est concepta, quàm assumpta.

Si autem quæritur, Vtrum verbum carnem simul, & animam assumpserit, an priùs animam quàm carnem, vel carnẽ quã aĩam: & vtrum caro illa priùs fuerit in vtero virginis concepta, & postea assumpta? Verissimè, & absque vlla ambignitate dicitur, quia ex quo Deus hominem assumpsit, totum assumpsit: simulque sibi uniuit animam, & carnem: nec caro priùs fuit cõcepta, & postmodum assumpta, sed in conceptione assumpta, & in assumptione concepta. Vnde Augu. Firmissimè tene, & nullatenus dubites nõ carnẽ Christi sine diuinitate cõceptam in vtero Virginis, priusquàm susciperetur à verbo, sed ipsum Deum suæ carnis acceptatione cõceptum: ipsamq; carnẽ verbi incarnatione cõceptã. Idem in Lib. de Trin. Non esset Dei hoĩumq; mediator, nisi esset idẽ Deus, idẽ hõ, in vtroq; vnus & verus: qñ seruilẽ formam à solo filio susceptã tota trinitas (cuius vna est voluntas, & operatio) fecit. Non aũt in vtero virginis priùs caro suscepta est, et postmodũ diuinitas venit ĩ carnẽ,

Lib. de fide ad Petrũ.

ſed mox vt verbum venit in vterum, ſeruata veritate propriæ naturę factum eſt caro, & perfectus homo, id eſt in veritate carnis & animę natus eſt. De hoc etiam Gre. ait. Angelo nunciante & ſpiritu aduenìente, mox verbum in vtero, mox intra vterum verbum caro.

SVPRA egit Magiſter de incarnatione ex parte perſonæ aſſumentis: in hac parte agit de eadem ex parte naturæ aſſumptæ. Diuiditur auté pars iſta in tres partes. In quarum prima determinat ueritatem. In ſecũda confutat errores, ibi. *Non ſunt ergo audiendi &c.*] In tertia remouet quandam dubitationem ibi. *Si autẽ quæritur, vtrum verbũ &c.*] Prima pars diuiditur in duas partes. In prima parte determinat Magiſter de natura aſſumpta quã tùm ad partium ſuarum integritatem. In ſecunda quantùm ad ordinem, ibi. *Aſſumpſit ergo Dei filius &c.*] Subdiuiſiones auté partium manifeſtæ ſunt in litera.

Dub. 1. O*Mnia, quæ in natura &c.*] cõtra. Deus plantauit in primo homine immortalitatem; ergo aſſumpſit immortalitatem: qđ falſum eſt, quia mortalis fuit. Item. In natura noſtra plantauit utrunque ſexum. ſ. fœmininum, & maſculinum: ergo utrũq; aſſumpſit; ꝙ ſimiliter falſum eſt. Reſp. dicẽdum eſt, ꝙ quædã plantauit deus in natura noſtra, quæ reſpiciunt ipſius cõſtitutionem: quædam, q̃ reſpiciunt ſtatum, & accidentalé diſpoſitionẽ. Cum ergo dicitur. quod omnia aſſumpſit, quæ plantauit. Omnia dicit ibi, q̃ ſunt de ipſius conſtitutione: cum ergo ipſe arguit contra hoc de immortalitate, & ſexus diſiunctione; non inſtat ſecundùm ueritatem, ſed ꝓpter prædictã cõmunionem paralogizat, uel ſophiſticè inſtat: & ꝓ hoc patent illa duo obiecta.

Si ergo viſibilia &c.] Contra. Dub. 2. illa, quam aſſignat contra hæreticos, nõ uidetur ualere Quamuis enim radij ſolis non inquinentur ex fœditate illuminabilis: anima tamen, quæ ſpiritualiter eſt, inficitur ex coniunctione carnis. Præterea filius dei eſt paſſibilis propter aſſumptionem carnis: ergo ſimiliter factus eſt carnalis: ſed ſpiritus fœdatur, & inficitur, quãdo carnalis efficitur: ergo uidetur ꝙ hæreticus uerum dixit in hoc, ꝙ dicebat deitatem ex ſui ſocietate cum carne maculari. Reſpon. Dicendum, ꝙ exemplum illud bonum eſt contra hæreticos: & ratio eſt bona, & efficax. Radius. n. a rebus fœdis non inquinatur ꝓpter hoc, quia non communicat in materia tranſumptibili: nec ẽt ab ea dependet. Si ergo ueritas multò magis a rebus fędis diſtat, & eſt independens, neceſſariò ſequitur, ꝙ multominus eſt contaminabilis. Nec ualet illud de anima propter hoc, quia anima & ſi ſit ſpiritualis: habet tamen a corpore dependentiam, & inclinationem. Ad illud uerò, quod opponitur, ꝙ filius Dei paſſibilis factus eſt. Dicendum, ꝙ illud uerũ eſt ꝑꝑ communicationem idiomatum: non ꝙ patiatur ſecundũ diuinam naturam, ſed ſecundùm natu-

naturam assumptam. Et similiter potest concedi, quod sit carnalis, secundùm quod nominat naturam, sed non secundùm quod nominat uitiû: quod suscipit carnis passibilitatem, non uitiositatem. Cum ergo obijcitur, quod spiritus inficitur, cû carnalis efficitur. Dicendum quod non ualet: quia obijcit de carnali prout sonat in uitium.

Dub. 3. *Nec caro fuit &c.*] Contra. Videtur hoc falsum: quia quod nô est, non potest assumi: sed caro, quæ nondum concepta est, nondû est; ergo non est assumptibilis: ergo necesse est, quod caro prius concipiatur, quàm assumatur. Item. Non est assumptio nisi carnis iam organizatæ, sed ante organizationê præcedit formatio, formationem præcedit consolidatio, consolidationê côceptio: ergo a primo ad ult. ante assumptionem est côceptio. Resp. Dicendum, quod est loqui de conceptione quantùm ad ordinem temporis, & quantùm ad ordinem naturæ. Si loquamur quantùm ad ordinem naturæ, sic prior est conceptio, quam assumptio; sicut illæ rationes ostendunt. Si autem quantùm ad ordinem temporis; sic non decet, nec oportet ipsam esse, antequam oportet: quia utrunq; fuit per uirtutem infinitam, quæ subito potuit facere, ut decuit: quia mulier nô carnis fructum, sed uirum debuit circundare in angelica annunciatione. Illud autem meliùs patebit sequenti dist. vbi Magister inquirit istã Quæstionem.

Dub. 4. *Angelo annunciante &c.*] Contra. Incarnatio excellentius opus est, quàm gratiæ infusio: sed gratiæ infusio non fit per angelicam annunciationem: ergo nec incarnatio. Item. Deus uicinior erat beatę virginis cordi secûdùm gratiam, quàm angelicæ menti. Vnde Bern. Virgo creditur exaltata super omnes ordines Angelorû: ergo potiùs debuit transire illuminatio per beatam Virginê ad Angelum, quàm econuersò. Est ergo quæstio, quare conceptionê filij Dei præcessit angelica annûciatio? Quæritur etiam, de quo ordine angelus ille fuerit? Non enim uidetur fuisse de superioribus angelis, quia dicit Diony. quod qui præeminent, usum exterioris officij non habent. Nec de inferioribus: quoniam illi mysterium incarnationis ignorant, & per ecclesiam didicerunt. Vnde quęrit Isa. Quis est iste, qui uenit de Edom? sicut exponit Greg. Respon. Dicêdum, quod incarnationem debuit præcedere angelica annunciatio: sicut hominis præuaricationem pręcessit diabolica tentatio: ut sic ordo reparationis correspondeat ordini præuaricationis. Vnde sicut diabolus tentauit mulierem, ut eam pertraheret ad dubitationem, & per dubitationem pertraheret ad côsensum, & ad lapsum: sic Angelus nunciauit uirgini, ut nunciando excitaret ad fidem, & per fidem ad consensum, & per consensum ad concipiendum dei filium per spiritum sanctum. Alia etiam ratio ordinis fuit ibi: quia beata Virgo erat î statu uiatricis: sed Angelus in statu comprehensoris: & ideo uoluntatem domini clarius pro illo tempore agnoscebat, & Deum uidebat Angelus facie ad faciem: Beata Virgo per speculû, & ęnigma. Rursus Angelus erat dei seruus, & minister: & beata uirgo electa, & prælecta fuerat, Cap. 63

tas in rationali natura uidet̃. Primò quia deus assumpsit solùm rõnalem naturam: si ergo Deus semper facit, quod melius est, & magis congruum; uidetur ꝙ maior sit congruitas in rõnali natura, q̃ in tota machina mundana. ITEM. Natura creata assumpta est in unitaté personæ: & quod magis idoneum est ad unitatem personalé, magis idoneum est de assumptionem. Si ergo dignitas personalis non est nisi in creatura rationali, vr̃ ꝙ illam solam maximè congruũ sit uniri. ITEM, Gratia unionis est maior, quã sit gratia fruitionis, uel beatificationis: sed sola natura rationalis est disposita ad fruitionem: ergo sola uidetur ꝙ habeat congruentiam ad unionem. ITEM. Totum uniuersum factum est propter creaturam rationalem: ergo rationalis creatura excellentior est oĩbus aliis creaturis, quæ sunt de constitutione uniuersi: ergo ad deũ magis accedit: & qđ magis ad deum accedit, magis est congruum Deo uniri, ergo &c. ITEM. Vniuersum totũ nõ dr̃ factum ad Dei imaginem, & similitudinem, sed sola rationalis creatura: sed imago dicit similitudiné expressam: ergo inter omnes creaturas sola rõnalis creatura expresſiùs assimilatur Deo. Sed istud solùm est congruum ad unionem cum Deo, qđ habet expressam similitudinem cum eo: ergo idem quod priùs.

SED CONTRA. Aug. ad Volusianum. In rebus mirabilibus tota ratio facti est potentia facientis: ergo cũ incarnatio sit assumptio creaturæ, & sit opus mirabile; vr̃ ꝙ tota ratio assumptionis sit ex parte facientis: ergo non est maior congruitas in rationali creatura, q̃ in alia natura creata. ITEM. Infinitè distantium non magis approximat unũ, q̃ alterum: sed omnis creatura distat a natura diuina in infinitum: ergo non est construitas in rationali creatura magis, quã in aliis. ITEM. Incarnatio facit aliquo mõ ad cõplementum totius uniuersi: sed magis ꝑficeretur uniuersum, si Deus uniretur ipsi toti, q̃ ipsi parti: ergo vr̃, ꝙ magis sit habilis ad unioné uniuersitas tota, q̃ rõnalis creatura. ITEM. Effectus uniuersalis magis assimilatur causæ uniuersali, q̃ effectus particularis: sed uniuersum claudit in se uniuersaliter oẽm effectũ Dei: ergo magis assimilatur Deo, q̃ rõnalis creatura: sed qđ magis assimilatur Deo, maiorem habet cõgruentiam ad unionem: ergo &c. ITEM. Illud ẽ magis unibile, in cuius assumptione magis manifestatur diuina potentia, sapiẽtia, & bonitas: sed uniuersum est huiusmodi. Probatio minoris: magis.n. manifestantur diuina potentia, sapientia, & bonitas in cõditione totius uniuersitatis, q̃ alicuius eius partis: quia cum quælibet pars eius sit bona, eius uniuersum nõ est solùm bonum, sed etiam ualde bonũ: ergo si magis manifestetur in uniuersitatis cõditione, multò magis videtur, quòd manifestetur in uniuersitatis assumptione.

Epis. 3 circa mediũ.

RESOLVTIO.

Cùm natura humana sit finis, atq; perfectio omnium eorum, quæ sunt: non ab re sola ex reliquis omnibus à Verbo diuino assumpta est?

RESPOND. Dicendum, quòd non est tanta nobilitas, uel congruitas

tas ad unionem in totius uniuersitatis assumptione, sicut est in eius aliqua, utpote in rationale natura. Et rõ huius est defectus unitatis, & personalis dignitatis, & similitudinis, siue conformitatis, quæ quidem non reperitur in tota uniuersitate: & propterea non est idonea ad unionem cum persona diuina, sicut rõnalis creatura. Vniuersum enim habet partium multitudinem differentium numero genere, & specie; & ideo non competit ad unionem cum Deo in hypostasis unitate. Habet etiam partes carentes uita, & ratione, & sensu: & ideo deficiẽtes ab eccellentia proprietatis personalis; & propter hoc non habet idoneitatem ad unionem in unitate personę. Habet etiã partes, in quibus reperitur solùm ratio uestigii: & ideo deficientes conformitate expressę similitudinis: & propterea ineptas ad tantam excellentiam unionis. In rõnali autẽ creatura reperiri potest unitas, & personalis dignitas, & expressa conformitas: & ideo maior est in ea ad assumptionem idoneitas, siue congruitas. Et propterea rationes, quæ hoc ostendunt, concedendæ sunt.

videtur conuenire cum D.Tho. 3.pa.q. 4.ar.1.

Ad illvd, qđ opponitur de uerbo Aug. Quod tota rõ facti est potentia facientis. Dicendum, ꝙ est ratio causalitatis, & ratio congruitatis. Causalitatis in efficiendo, cõgruitatis in suscipiẽdo. Cũ ergo dicit Aug. ꝙ ratio facti tota est potentia facientis, intelligit de ratione causalitatis, non de ratione cõgruitatis. Ad illvd, qđ opponitur de infinitate distãtiũ. Dicendum, ꝙ sicut habitum est in Primo, & Secũdo libris, cum dicitur ꝙ omnis creatura distat a deo in infinitum, intelligitur de distãtia per recessum ab æqualitate, & participatione ęternæ naturæ: qa nihil uniuocum est creaturæ ad creatorem, in nullo etiam creatura creatori potest æquari: sed non habet ueritatem de distãtia; quæ attenditur per oppositionem ad conuenientiam secundum rõnem ordinis, & imitationis: nam rationalis creatura immediatè in Deũ ordinatur, & expressissimè inter creaturas Deum imitatur: & rõne huius assimilationis, & conuenientię habet rationem imaginis, & congruitatem respectu diuinæ unionis. Ad illvd, quod opponitur, ꝙ incarnatio facit ad completionem uniuersi. Dicendũ ꝙ hoc accidit: tñ congruentiùs facit ad complementũ uniuersi in assumptione nobilissimæ creaturæ, quã omnium; qm multitudo habet reduci ad aliquod unũ, sicut ad cõplementum: quia status est in unitate magis, quàm in multitudine. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ magis assimilatur uniuersum totũ, q̃ rationalis creatura. Dicẽdum, ꝙ assimilari dicitur dupliciter: intensiuè, uel extensiuè. Et extensiuè uerum est, ꝙ magis assimilat mundo archetypo, siue Deo maior mundus, q̃ minor, siue uniuersitas tota, q̃ rationalis creatura. Qualitatiue, siue intẽsiuè est ecõuers, òpropter magnam distantiã aliquarum partium eius, in qbus relucet diuina bonitas de longinquo, sicut in uestigio. Ad illvd, quod opponitur, ꝙ magis manifestatur diuina bonitas, sapientia, & potentia; si assumeret uniuersum. Dicendum, ꝙ falsum est: qa facere per unionem, ꝙ asinus fieret

ret Deus, uel aliquod aliud brutum, potius dedeceret diuinā potentiam, & sapientiam, q̄ cōmendaret. Facere autem ꝙ homo sit Deus in nullo præiudicat, nec potentiæ, nec sapientiæ cum homo natus sit effici deiformis. Nec ualet illud, quod obijcit̄, ꝙ magis manifestantur diuina potentia, & sapientia in conditione uniuersitatis, quàm in conditione alicuius suæ partis, pro eo ꝙ decet diuinam sapientiam, & potentiam non solùm producere ad esse creaturas magis nobiles, sed ēt minus nobiles: & ideo tam in his, q̄ in illis cōmendatur, & magis manifestatur in omnibus simul, quā in aliqua earum per se: nō sic autem est de assumptione, sicut uisum est.

QVAESTIO II.

An congruentius fuerit, naturam angelicam potiusq; humanam assumi à verbo.

VTRVM maior sit congruitas ad unionem in humana natura, quàm in angelo? an ecōuersò. Et quod maior sit in angelo, uidetur. Deus spiritus est, sicut dicit̄ Ioan. ergo creatura, quæ plus habet de rōne spiritualitatis, plus conuenit cum Deo: & quæ plus conuenit cum Deo, plus est unibilis in unitatem personæ: cum ergo natura angelica sit spiritualior, quàm humana, uidetur &c. ITEM, Natura assumpta eoipso quo assumpta est, exaltata ex sup cæteras creaturas: sed quāto creatura est excellētior, tanto est idoneior exaltari: ergo cum natura angelica iure cæteris anteponat̄, iuxta quod dicit Rich. de sancto Victo. Ipsa est totius uniuersitatis caput: uidetur ꝙ magis decens fuerit ipsam uniri, q̄ humanā naturā. ITEM, Natura angelica passa est ruinā, & in malū culpę, & i malum pęnæ: ergo si diuina mia condescendit miseriæ, & maiorē abundantiam miseriæ contingit reperiri in angelica natura, quam in humana; uī ꝙ maior sit in ea congruitas ad unionem, quàm in humana. ITEM, Natura assumpta est principium nostrę reparationis: si ergo conueniens est, ꝙ reparatio fiat per ea, per quæ fuit destructio; cum angelus fuerit totius præuaricationis principium, uidetur ꝙ angelus debuerit assumi ad complendum ministerium redemptionis: & ita maior fuit cōgruitas in natura angelica, quàm humana.

Cap. 4.

SED CONTRA. Assumptio est actus personæ habentis distinctionem secundùm originem, cuiusmodi distinctio est in diuinis personis: ergo illa natura, in qua hēt esse distinctio personalis secundū originem, maiorem habet cōgruitatem ad unitatem personalē, q̄ illa quę caret hmōi distinctione: sed in hoībus est hmōi distinctio in angelis uerò non; ergo &c. ITEM, Assūptio creaturæ ad creatorem in unitate personæ fuit ad humilitatis commendationem: sed maior humilitatis dignatio apparet in assumptione hominis mortalis, quàm spiritus immortalis: ergo uidetur, ꝙ magis congruum fuit ad unionē humana natura, quàm angelica. ITEM, Assumptio est principaliter ꝓ generis assumpti reparationem: sed angeli, qui lapsi sūt; peccauerunt peccato irremediabili, sicut superiùs i Secūdo fuit ostensum: homi-

homines uerò peccato remediabili: ergo magis congruum fuit assumere humanā naturā, quā angelicam. ITEM, deus quicquid facit, congruentissimè facit: sed Deus nusquam angelos apprehendit. Heb. 2. ergo maior fuit congruentia in humana natura ad unionē, quàm in angelica.

RESOLVTIO.

Quia hominum emolumento Christus incarnatus est: decuit vt non alterā naturā quā humanam assumeret.

RESPON. Dicendum, quòd absq; dubio fuit, congruentia ad unionem in creatura humana, quā in angelica. Et hoc quidem satis manifestat ipsa operatio diuina; Deus enim nusquam angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit. Ratio autem maioris cōgruentiæ dupliciter accipitur, uidelicet secundùm humanæ naturæ institutionem, & secundùm eiusdem reparationem. Secundū nanq; humanæ naturæ institutionem maior est congruitas in humana natura, quàm angelica. Et hoc triplici de causa. Prima est ꝓpter personalem distinctionē, q̄ quidem in humana reperitur secundùm originem, & non in angelica: & ideo magis congruebat, ꝙ persona filij, quæ distinguitur a persona patris secūdùm originē, eam naturam acciperet, in qua ꝓprietatem filiationis retineret; & hoc quidem factum est in humanæ naturæ assumptione. Nam idē ipse, qui ab æterno erat patris filius, ex tempore factus est filius uirginis matris. Secunda est propter maiorem diuini exemplaris repræsentationem, ratione cujus homo dicitur minor mūdus. Anima enim rationalis non tantùm repræsentat Deum, prout cōsideratur in se: sed inquantùm unitur corpori, quod regit, & in quo toto inhabitat, sicut Deus in maiori mundo. Et hoc pluries di. Aug. ꝙ ratione maioris huius conformitatis maior erat ratio unibilitatis. Tertia ratio est propter multiplicem hominis cōpositionem. Quia. n. homo compositus est ex natura corporali, & spūali: & quodammodo cōicat cum omni creatura, sicut dicit Greg. hinc est, ꝙ cum humana natura assumitur, & deificatur, quodammodo omnis natura in ea exaltatur; dū in suo simili deitati unitur. Et hinc est, ꝙ assumptio humanę naturę plus facit ad totius uniuersi perfectionem, quàm angelicę: & ideo maior est in ea congruitas ad unionem, ēt secundùm suā institutionem. Similiter & secundùm reparationē maior congruitas in ea reperitur ad unionem triplici de cā s. quia homo magis indigebat, & minùs indignus erat, & ampliùs ei proderat, ut filius Dei assumeret naturam suam. Magis indigebat: quia totus lapsus fuerat. Minus indignus erat: quia per aliū corruerat. Plus ei proderat: quia adhuc in malo obstinatus nō erat. Qm̄ ergo diuina mīa ista tria pēsat in beneficijs, quæ impendit: hinc est, ꝙ Deus, qui est diues in misericordia: ꝑꝑ nimiā charitatē, qua dilexit nos, magis assumpsit humanā naturā, q̄ angelicā: quia maior reperiebatur in ea cōgruētia ad suscipiendū tm̄ beneficium diuinæ misericordiæ, & ut per illud releuaretur a miseria. Hęc autem rō, quę sumpta est ad huma-

Iuxta illud Prædicate euang. oī creaturæ.

Eph. 2.

ni generis reparationẽ efficacior, & principalior est, quã precedẽs. Quia sicut supra ostensum fuit, præcipua ratio incarnationis fuit humani generis reparatio.

Ad illvd ergo, qđ primo opponitur, q angelus rõne spiritualitatis plus conuenit cũ Deo, quã homo. Dicendum, q & si plus cõueniat intensiuè, non tñ plus extensiuè. Homo enim conuenit in spiritualitate rõne animę, & corpus superadditum facit ad conformitatis maioritatem: & sic utroq; uidelicet spiritu, & corpore, maior sit repræsentatio exemplaritatis diuinæ. Præterea, pcipua rõ congruentiæ respectu unionis nõ attendit respectu maioris cõgruentiæ in spũalitate, sed potius maioris idoneitatis ad suscipiendũ beneficium diuinę mię. Ad illvd, qđ opponitur de exaltatione naturæ assumptæ. Dicendũ, q & si angelus altior sit natura, q̃ hõ: p gratiã tñ unionis magis decuit hominem, q̃ angelũ exaltari, & ad cõfutandum superbiã Luciferi, q Deo uoluit æquari, & ad cõmẽdandam gratiã Dei; ut appareat q sublimatio in gloria non sit ex natura, sed potius ex gr̃a diuina. Et hæc est ẽt rõ, quare dñs noster

1.Cor. Iesus Christus magis elegit pauperes, & ignobiles, q̃ potentes, ut confunderet alta, & fortia, & nõ gloriaret̃ in cõspectu eius omnis

1.Tim. 1. creatura: quia regi sæculorũ immortali, & inuisibili soli Deo dẽt esse honor & gloria. Ad illvd, qđ opponitur, q angelus magis indigebat, q̃ hõ. Dicendum, q falsũ ẽ. Hõ.n. totaliter ĩdigebat, qa totaliter lapsus fuerat: Angelus uerò nõ. Et si obijcis, & angelus lapsus magis indigebat, q̃ hõ lapsus. Dicendũ, q etsi magis indigebat: minus tñ dignus erat: qm̃ ex maiori superbia peccauerat. Vñ Bern. in Cãticis. Quis tã indiget mĩa, sicut miser? & qs tã indignus est mĩa, sicut miser superbus? Præterea, ipsa assumptio angelicę naturæ angelo lapso nõ pdesset, qa cũ obstinati sint uniuersaliter in malitia, nõ inflãmarentur ad humilitatẽ, nec ad charitatẽ p exhibitionẽ tanti bẽneficij, & exẽpli. Et illud uidemus hodie in multis peccatoribus, qbus pp suã puersitatẽ ualde parũ pdest incarnatio Christi. Ad illvd, qđ opponit̃, q præuaricatio sumpsit exordiũ ab angelo: ergo & reparatio similiter dẽt ab illo inchoare. Dicendũ, q præuaricatio gñis humani sumpsit exordiũ a dęmone, & ab hoĩe: sed ab hoĩe tanquã a principali auctore, a dęmone, sicut a suggestore: & qm̃ christus auctor est nostræ redemptionis: ideo magis debet reparatio inchoari ab homine, q̃ ab angelo, ut sic reparatio directè respondeat lapsui.

Et quemadmodũ diabolus in lapsu decepit Euam: sic in reparatione Gabriel instruxit Mariam. Et quemadmodum in primo Adam facta est nostræ præuaricationis consummatio: sic per secundum Adam facta est nostræ redemptionis perfectio: & sic patet responsio ad ea quæ obiiciuntur. Gene. 3 Luc. 1.

QVAESTIO III.

An verbum debuerit assumere totam naturam in specie, potiusquã in vno indiuiduorũ?

VTRVM maior sit congruitas ad unionem in tota spẽ humana, quàm in uno indiuiduo. Et q maior

maior sit ĩ tota humana spetie videtur: quia tota indigebat curatione. ET DAMASC. dicit, quod erat in assumptibile, erat incurabile: ergo si propter curationem generis humani Deus naturã assumpsit, uidetur quod magis congruum fuit totam speciem assumere, quàm unam naturã singularem. ITEM, Maioris potestatis debuit esse reparator, q̃ primus præuaricator: sed in primo præuaricatore Deus posuit totã humanam speciẽ ita q; nihil erat extra ipsum Adam, sed omnes in ipso erant: ergo uidetur, q; magis congruerit Dei filium totam massam, quam Adã corruperat, assumere, quàm aliquam eius partẽ. ITEM, Bonum est diffusiuum sui: ergo magis bonum, magis diffusiuum: ergo in maximo effectu bonitatis diuinæ maximè se debet Deus diffundere: sed maximus effectus bonitatis diuinæ fuit redẽptio generis humani: ergo cõgruebat, q; maximè se diffunderet: ergo magis congruum fuit, ut assumeret speciem, q̃ aliquam naturã particularem. ITEM, Filius missus est in mentem, & missus est in carnem; sed missio filij Dei in mentem non tantùm respicit unã animam singularem, sed omnem animam filiorum Dei per adoptionem: ergo pari ratione missio in carnem non debet esse in unũ corpus singulare, sed in omnia corpora humana, uel saltem in aliqua, quæ cõiuncta sunt animabus, ad quas mittitur diuina sapientia.

Lib. 3. de orthod. fide cap. 11.

CONTRA. Natura non facit p plura, quæ potest facere per pauciora: & hoc facit ad eius cõmendationem: similiter ergo Deus, q est institutor naturæ: sed genus humanum potuit sufficienter reparari per unum hominem: ergo magis cõngruebat, q; unum assumeret, q̃ plures. ITEM, Decet humanam naturam assumptam haberi in præcipuo honore: sed si omnes assumpsisset, non esset magis honorabilis unus, quã alter: hoc quidẽ derogat honori, & dignitati mediatoris, & nihil tale congruit fieri; ergo, &c. ITEM, Si omnes assumpsisset, ergo assumpsisset peccatores: sed si nullo modo conuenit mediatorem esse peccatorem: ergo non conuenit filiũ Dei assumere omnem hominem. ITEM. Si oẽs homines, aut multos assumpsisset: aut esset ĩter eos aliqua germanitatis affinitas, aut nulla. Si nulla: non uidetur, quòd hoc conueniret: cum inter personas diuinas summa attẽdatur germanitas, ut dicit Rich. Si autem esset affinitas, ita q; unus pater, alter filius, iam esset proprietatũ confusio: & quia hoc non decet, nec congruit, uidelicet proprietates confundi in trinitate: uidetur igitur, q; multitudo hominũ non haberet congruitatem ad unionẽ, quemadmodũ natura singularis.

RESOLVTIO.

Et ratione unionis in se, & gratia nostræ reparationis, et cũ exaltationis natura assumpta; congruit filium Dei magis in sigulari, quàm in uniuersali naturam humanam assumere.

RESPON. Dicẽdum, q; absq; dubio non congruit ita totam speciem, siue indiuiduorum multitudinem assumi a filio Dei: sicut cõpetit ipsum assumere naturam in singulari: & hoc tum ratione ipsius unionis in se, tum ratione reparationis nostræ, tum rõne exaltatio-

tationis naturæ assumptæ. Rõne unionis in se magis cõgruebat, q assumeret unam naturam, quàm plures: sicut decens erat unũ uniri uni, & unigenitum patris fieri unigenitum matris: ut sic p unionem naturę, nec fieret recessus ab unitate, nec fieret confusio in personali proprietate. Ratione uerò reparationis nostrę magis cõgruebat: quia unio fiebat propter mediatorem: mediator autem unus est, ut reducat ad unitatem, & concordiam Deum, & hominem. Si ergo plures essent, aut unus sufficeret, aut non. Si sufficeret, tunc alij superfluerent. Si non sufficeret: iam imperfectus mediator esset. Vnde sicut Christus semel p peccatis mortuus est; qa una oblatione consummauit in æternum sanctificatos: ita semel, & in unica natura debuit incarnari. Ratione uerò exaltationis naturę assũptæ magis congruebat: quia decebat illũ hominem, qui Deus erat; sic exaltari, ut daretur ei nomẽ, quod est super omne nomen. Et quoniam illud, qd per superabundantiam dicitur, uni soli conuenit: sicut Deus est unus, qui non habet aliam naturam æqualem, sed summus est inter oïa: sic natura assumpta unica ẽ, cui nõ ęquatur aliqua creatura: sed ipse excellit inter omnia creata, tãquam cui data est omnis potestas in cœlo, & in terra. Cõcedendæ sunt ergo rõnes ostendentes, q magis decens fuerit assumere unã naturã singularem, quã totam speciem.

Ad illvd uerò, quod opponitur in contrarium, q tota indigebat curatione. Dicendum, q tota indigebat curatione; & tota curari poterat per unum hominem: sicut totum corpus curari potest p cauterium, qđ fit circa unum mẽbrum: ideo non oportuit assumi totum genus humanum. Nec ualet illud, quod obijcitur de Damasce. quod erat inassumptibile, erat incurabile; loquitur enim de assumptibili in se, uel in suo simili: sic tota humana natura assumpta fuit in Christo, sicut patebit infra. Et nihil in homine indigebat curatione, quod non sit assumptum à Deo in unitate personæ.

Ad illvd, quod opponitur, q tota species humana fuit in præuaricatione. Dicendum, quòd nõ est simile, quia præuaricator corrupit, & corruptionem transfudit mediante generatione carnali: Christus autem sanat per gratiam, & mediante regeneratione spirituali; & ideo non oportet, quòd illi, qui curandi sunt, sint in carne Christi, sicut fuerunt in natura hominis primi. Sufficit enim renasci in ecclesia per eius sacramenta, in qua Christus regenerat filios in uirginitate integra.

Ad illvd, qđ opponitur, quòd bonum est diffusiuum sui præcipuo effectu bonitatis. Dicẽdum, quòd magnitudo diffusionis põt intelligi intensiuè, uel extensiuè: sed in effectu bonitatis præcipuò non oportet esse diffusionem bonitatis per extensionem, sed per intensionem. Vnde quantò maiora sunt dona, tantò paucioribus communicantur. Et quia gratia unionis est maxima in termino, ita quòd non potest esse maior, nec cogitari: hinc est, quòd uni singulari naturæ debuit communicari. Ad illvd, q opponitur, quòd missio in mẽtem non respicit unam personam tantùm. Dicẽdum,

dum, quòd non est simile: quia missio in mentē attēditur secundum effectum gratiæ inhabitantem, qui communis est omnibus iustis. Sed missio filij in carnem est secundum gratiam unionis, q̃ facit hominem esse Deum. Quãuis autem congruum sit, ꝙ multis communicet iustitiæ bonitatem; non tamen conuenit, ꝙ multis communicet diuinitatis nomen, & dignitatem. Decet enim Deum habere multos seruos, & filios adoptiuos: sed non decet multos homines esse naturales Dei filios, siue deos, uel (ut propriùs loquar) esse Deum, uel dei filium unigenitum.

ARTICVLVS II.
QVAESTIO I.
An Christus assumpserit veram carnem?

CONSEQVENTER quęritur de natura assumpta quantū ad suarū partiū integritatē. Et quātū ad hoc q̃runt̃ tria. Primò q̃rit̃, utrum Christus assumpserit ueram carnem. Secundò quærit̃, utrum Christus habuerit ueram animam rationalem. Tertiò quæritur, utrum Christus assumendo carnem, humanam speciem accеperit, seu habuerit communem.

VTRVM Christus assumpserit ueram carnem. Et ꝙ sic, uidetur per illud Luc. Palpate & uidete: quia spiritus carnem, & ossa nō habet. Si ergo Christus post resurrectionem ueram carnem habuit; necessariò sequitur, ꝙ ante. ITEM. Damascenus Quod erat in assumptibile, erat incurabile: ergo quod fuit curabile, erat assumptibile: & quod fuit curatū, fuit

Cap. ul.

Lib. 3. Cap. 11.

assumptum: sed non tantùm aīa, sed etiam caro receperūt ꝑ Christum curationem: ergo &c. ITEM. Non nascitur homo ex homine nisi ex carne: sed Christus natus, & conceptus fuit ex Maria uirgine: ergo ueram ex ea traxit carnē. ITEM. Caro uera est necessariò de uera constitutione hominis: ergo si Christus caruit uera carne, caruit uera humanitate; & si uera humanitate caruit, caruit uero sā guine, & uero præcio redemptionis; ergo tota nostra fides est inanis: ꝙ si hoc dicere, est hæreticæ prauitatis; hæreticum est, & ueræ fidei aduersarium ponere Christum non habuisse ueram carnem humanam.

SED CONTRA. Gal. Caro concupiscit aduersus spiritum: sed in Christo non fuit aliqua concupiscētia, uel ordinatio: ergo nec uera caro. ITEM, Ioan. Qui de terra est, de terra loquitur: qui autem de cœlo uenit, super omnes est. In hoc autem assignatur differentia Christi ad alios homines: sed alij homines de terra sunt; quia corpus eorum de terra est: ergo corpus Christi non fuit de terra, nec de alijs elementis, sicut alia corpora: ergo uidetur, ꝙ non habuit ueram carnem humanam. ITEM. Vnio præsupponit in unibili rationem imaginis: unde creatura irrationalis non habet in se congruitatem ad unionem istam personalem: sed humana caro nō habet in se imaginem Dei, quia illa est in superiori portione rōnis: ergo non uidetur, ꝙ a uerbo Dei habeat assumi. ITEM. Excellētior est gratia unionis, quàm fruitionis: sed fruitio non conuenit Christi carni, ergo multòminus nec

Cap. 5.

Cap. 3.

nec unio ad deitatem: ergo nec Christus assumpsit uerãm carnẽ. ITEM. Vnio facit communicationem idiomatum: sed caro Christi non recipit cõmunicationem idiomatum quantùm ad proprietates diuinas; caro enim non est Deus: ergo uidetur, ꝙ nõ est unita, uel assumpta à uerbo Dei.

RESOLVTIO.

Obstrepant vtcunq; Manichæ: reclament propesse Valentiniani: Christus veram carnem habuit, quã de Virgine sumpsit.

RESPON. Dicendum, ꝙ circa hoc fuit triplex modus dicẽdi: & duo sunt hæretici, tertius est catholicus. Quidam dicere uolunt, quod Christi caro non fuit caro uera, sed caro phantastica: & hoc quidam dicebant; quia indecens eis uidebatur Deũ uniri naturę corporeæ. Sed hi dum uoluerũt uitare apparens inconueniens: inciderunt in uerum inconueniens: & dum uolunt Deo reddere laudẽ apparenter; in blasphemiã inciderunt ueraciter. Ponere enim, ꝙ Christus carnem habuit phantasticam, est perfecto attribuere imperfectionẽ, & ueritati deceptionem. Si enim uerum corpus non habuit, perfectus homo non fuit. ITEM, Si enim uerum corpus non habuit, uerè passus non fuit; ergo cunctos credẽtes in eum decepit. Si ergo hoc dicere, est Deum impiè blasphemare: patet ꝙ manifestus error est ponere, ꝙ uerum corpus non assumpserit. Et ideo alijs dixerunt, quòd Christus uerum corpus habuit, & ueram carnem; sed caro illa non fuit terrenis, sed cęlestis. De cœlo enim carnem illam attulisse Christum dixerunt, quia nõ decebat ipsum habere carnem peccatricem; tum quia cõcupiscit aduersus spiritũ, tum quia etiam auctorem habet diabolum. Et hunc suum errorẽ munire uolunt per illud 1. Corinth. Primus homo de terra terrenus: secundus homo de cęlo cęlestis. Et per illud, quod dr̃ Iohan. Qui de cœlo uenit, super omnes est. Sed hic error pessimus repugnat ueritati incarnationis, & reparationis. Veritati incarnationis; quia Christus (secundùm ꝙ sacra eloquia testantur) fuit ex semine Dauid secundùm carnem; qui natus fuit de Maria Virgine; quæ fuit de stirpe Dauid. Repugnat autem ueritati reparationis: quia si non habuit carnem terrestrem, sed cælestem, non habuit passibilem. Si etiam non habuit carnem terrestrem, non habuit carnem de nostro genere: & si hæc uera sunt, nec uerè patiebatur, nec homo per ipsum uerè redimebatur. Si ergo hæc duo impietatis sunt, & blasphemiæ; planum est, ꝙ ille modus dicendi falsus est, & hæreticus. Ideo est tertius modus dicendi uerus, & catholicus, quòd Christus ueram carnem humanam habuit; ita ꝙ caro illa, & uerum corpus fuit, & uerè carni nostrę in natura consimilis. Non enim decebat in ipsa ueritate inueniri deceptionem, & oculorum ludificationem; qa ueritas non nouit fallere. Nec decebat in perfectissimo Dei filio inuenire imperfectionem: quia perfectissimus non nouit deficere: & ideo sicut apparebat, sic uerũ corpus, & perfectum de nostro genere, & de utero B. Virginis assum-

[Margin notes: *Opinio Manichæorũ* — *Vide Augu. in Catalogo Hæreson. Tomo. 1.* — *Cap. 15.* — *Cap. 3.* — *Rom. 1*]

sumpsit uerissimè. Et concedendę sunt rationes, hoc ostendentes. AD ILLVD ergo, quod primò opponitur in contrarium. Dicendũ, ꝙ uerùm est de carne, in qua uiget fomes concupiscentię, & talis caro est peccatrix: talis autem caro fuit in Adam post peccatum, & in posteris concupiscentialiter genitis. Sed talis caro non fuit in Adam ante peccatũ, nec in Xp̃o, qui non fuit conceptus in libidine, sed spiritus sancti uirtute: & pro tanto dicitur eius caro cælestis, & uenire desursum, quia assimilatur altitudini humanæ naturæ, quæ fuit in Adam quantùm ad præuaricationem omnis immundiciæ. ET PER hoc patet responsio ad sequens obiectum. Nõ enim Christus dicitur uenire de cœlo, quia eius caro descendit de cælo; sed quia missus est a patre: caro enim formata est secundùm diuinam operationem carens omni originali peccato, & omni rebellione. Et in hoc errauerũt impij Manichæi, sicut superiùs ostẽ-

Dis. 31 art. 2. q. 1. sum est in Secundo Libro: quia crediderunt, ꝙ caro terrestris de sui natura repugnãret spiritui, tanquàm haberet ortum à Deo malo: & in hunc errorem inciderũt, quia nesciverunt distinguere inter uitium, & naturam. AD ILLVD, quod opponitur ꝙ unio pręsupponit rationem imaginis in suo unibili. Dicendum, ꝙ hoc uerum est in se, uel in ratione annexi: ꝙ quamuis caro humana nõ habeat in se rationem imaginis, tamen unita est animæ factæ ad imaginẽ Dei. AD ILLVD, quod opponit, ꝙ excellentior est gratia unionis, quam fruitionis. Dicendum, ꝙ uerùm est per cõparationem ad idem: utpote ad animã, quæ Deo unitur, quia excellentior est gratia unionis, q̃ fruitionis, & eam præsupponit: tamen respectu corporis secus est: qa gratia fruitionis nõ est nata esse in corpore, siue circa corpus: cum ponat solũ habitum creatum, qui habet habilitare potentiam cognoscitiuam. Sed gratia unionis in corpore nõ ponit alicuius habitus collationem, sed solùm sustentificationẽ ipsius corporis assumpti in natura diuina, sicut in hypostasi: quæ quidem est ex mera, & gratuita bonitate Dei: & propterea nõ sic repugnat, nec sic est extranea, sicut gratia fruitionis. AD ILLVD, quod opponitur de communicatione idiomatum. Dicendum, ꝙ (sicut infra patebit) idiomata nõ communicãtur ipsi naturæ assumptæ. i. in abstracto captæ, uel partibus eius, sed communicantur ipsi rei naturæ, id est naturæ in concreto acceptæ. Nam hæc est falsa Filius Dei est caro, uel anima rationalis: quàmuis illa sit uera, Filius Dei est homo...

QVAESTIO II.

An Christus assumpserit animam rationalem.

VTRVM Christus assumpsit animam rationalem. Et ꝙ sic uidet̃. Matth. Tristis est aïa mea usque ad mortem: sed si non haberet animam rationalem, non tristaretur ergo &c. ITEM. In symbolo Athanasij, Perfectus Deus, p̃fectus homo ex anima rationali, & humana carne subsistens: ergo &c. ITEM, Christus mortuus fuit: sed mors illa non fuit per separationem deitatis a carne, ergo fuit per separationem animæ à carne: ergo habuit animã. ITEM, c. 26

Christus

Christus descendit ad inferos, & tertia die resurrexit à mortuis: aut ergo ratione animę, aut ratione corporis, aut ratione diuinitatis. Rõne carnis non; quia illa remansit in sepulchro. Rõne diuinitatis non: quia non potest mutare locum: ergo rõne aïæ: ergo &c.

Cap. I. SED CONTRA. Ioh. Verbum caro factum est: ibi Iohannes sufficienter exprimit mysterium incarnationis, ergo nihil addendũ est: ergo uidetur, ꝙ solam carnẽ assumpsit. ITEM, Vnio diuinæ naturæ ad humanam dicitur incarnatio: sed denominatio semp debet fieri à digniori: & cum anima dignior sit carne, & incarnatio nõ dicatur animatio, sed potiùs incarnatio: ergo uidetur, quòd anima non sit assumpta à uerbo.

ITEM, Vnio respicit peccati originem, uel peccatum originale: sed originale habet ortum à carne: ergo uidetur, ꝙ filio dei sufficit carnem assumere ad humani generis reparationem. ITEM, Natura non facit p plura, ꝙ põt facere per pauciora: sed in Christo diuina potentia potens erat in actum intelligendi, & amandi, & uiuificandi: cum ipse filius dei non careat uoluntate, nec intelligentia, nec uita: ergo nõ uidetur, ꝙ Christus habuerit rationalem animam.

RESOLVTIO.

Quidquid obloquuntur Heretici, Christus perfectus homo non fuisset, si animam rationalem non habuisset.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ circa hoc fuit triplex modus dicendi, & duplex fuit hereticus, & tertius catholicus. Quidam nanque dixerunt sicut Eunomius, quod filius dei assumpsit carnem sine anima: quia diuinitas erat ei in loco animæ, & cum uerbum Dei uiuificaret ipsam carnem, non indigebat alio spiritu uiuificante. Sed cum diuina natura nullo mõ possit esse forma pfectiua corporis, quia Deus nullius est forma perfectiua, siue constitutiua; nullo ẽt modo possit habere passiones tristitiæ, & doloris: impossibile est hoc dicere, ꝙ Christus uixerit uita creata; & dolores, & mortẽ senserit, & non habuerit animam. Et ideo fuit alius modus dicendi, ꝙ Christus animam habuit nõ quãcunque, sed solùm animam uiuificantem, & sensificãtem: cuiusmodi est anima sensibilis: anima aũt rationali nõ indiguit, quia ad cęteros actus partis intellectiuę suf ficiebat uirtus personæ increatæ. Sed iste error adhuc pessimus est: quia si Christus animam rationalem non habuit, animam rationalem a peccato non redemit. Et iterum. Si animam rationalem non habuit; uerus homo nõ fuit, quia non habuit hominis complementum. Et hoc dicere absque dubio est erroneum. Et ideo est tertius modus dicendi uerus & catholicus, ꝙ Christus assumpsit ueram carnem, uerum corpus, & ueram animam cum suis potentijs, uegetabili, sensibili, & rõnali. Et ratio huius est: quia Christus assumpsit humanam naturam, ut esset mediator Dei & hominum. Et quia perfectus mediator: ideo perfectus Deus, & perfectus homo. Et quia perfectus homo non est; nisi habeat corpus cum omnibus mẽbris, & animam cum omnibus po-

Idẽ Arius & Appollinaris, sicut testatur Augu. Tom. 6 Lib. de Heres. ca. 49. & 55.

tẽtiis: ideo omnia hæc assumpsit. Rursus: quia perfectus mediator fuit: ideo perfectus comprehẽsor fuit, & pfectus uiator, pfectus in contẽplatione, & pfectus in actione, & perfectus in operatione, & perfectus in passione. Et ad oia hæc sequitur, ꝙ habuit uerã substantiã animæ. Vnde concedendæ sunt rationes hoc ostendentes.

Ad illvd, qđ primò opponitur de uerbo Ioh. Dicendum, ꝙ illud dictum uerũ est per synecdochen, & caro accipitur ibi ꝓ tota natura humana. Et si tu q̃ras, quare ipse usus est illo synechdochico sermone. Dicendũ, ꝙ hoc ideo fecit: qa ipsa natura assumpta nobis est notior ex parte substantiæ corporalis, q̃ spiritualis. Et ideo, qa cognitio nostra incipit ab his, quæ sunt nobis magis nota, mysterium unionis humanæ naturæ cũ diuina magis descripsit ex parte carnis. Alia etiã ratio potest reddi qa in assumptione carnis clauditur assumptio animę rationalis. Si enim assumpsit, ꝙ minus ad assumptionem erat idoneum & magis ab assumente distabat, multo magis assumpsit illud, quod erat magis idoneum, & magis conueniebat. Et per hoc patet rñsio ad sequens, quare incarnatio potius dicitur, quàm animatio: sic. n. fit denominatio a parte notiori, & ab ea parte, in qua magis implicatur ratio totius. Et quod dicitur, ꝙ denominatio debet fieri a digniori. Dicẽdum, ꝙ hoc uerũ est, nisi alia ratio interueniat. Ad illvd, ꝙ opponitur, ꝙ unio ordinatur contra peccati originem. Dicẽdum, ꝙ si origo peccati sit a carne tanquam a deferente, & sua infectione animam inficiente: nunquam tamen est in carne nisi ab aĩa: nec traductio carnis & ex carne est, nisi per uirtutẽ animæ: & ideo creatio non tantùm debebat respicere carnem, sed & animam, immo principalius aĩam, quã carnem. Et propterea non sufficit assumere solam carnẽ. Ad illvd, quod opponitur, ꝙ persona uerbi sufficit ad uiuificãdum, & regenerandum carnem per intellectum, & uoluntatem. Dicendum ꝙ & si personæ uerbi conueniat uiuificare per modum efficientis, non tamen conuenit uiuificare per modum formę perficientis, & hoc ratione summę pfectionis, quæ est in Deo, propter quam non potest pars esse alicuius constitutiua: & ideo secundùm humanam naturã Christus formam creatam habuit cõpletiuam Et sic certissime credendum est Christum assumpsisse & ueram carnẽ, & ueram animam rationalem.

Qvaestio III.

An Christus fuerit eiusdem speciei cum cæteris hominibus

Vtrvm Christus habuit cum alijs hominibus communem speciem. Et ꝙ sic uidetur Phil. In similitudinem hominum factus. Si ergo communitas speciei attenditur secundùm assimilationem in forma humanitatis, uidetur ꝙ Christus in forma specifica conueniat cũ alijs hominibus. Item. Genitus est eiusdem speciei cum generãte in generatione vniuoca: sed Christus genitus fuit ex Beata Virgine, ergo fuit eiusdẽ speciei cum ea. Item. Anima rationalis unita carni constituit hominem eiusdem speci communis: sed in Christo fuit anima rationalis unita carni; ergo Christus habuit speciem Cap. 2.

speciē cōem cum alijs. Item, In Christi incarnatione natura humana exaltata est, & reparata: sed hoc non esset nisi Christus cum alijs hominibus haberet speciem communem: ergo &c.

Sed contra. Ioan. Damas. & habet in litera. In dño Iesu Christo non est speciem cōem accipere. Item, Magister in litera. Natura non sic accipitur in Christo, sicut cum dr, Vna est natura oīum hominum: sed cum dr una est natura omnium hominum, dr esse una unitate speciei: ergo uidet ꝙ in Christo non sit accipere unam naturā, cum qua cum alijs cōmunicet tāquàm in specie specifica. Item. species (ut ait Boetius) dicit totū esse indiuiduorū: sed humanitas nō dicit totum esse Christi: ergo Christus non continetur sub homine tanquàm indiuiduū sub propria specie. Item, Forma specifica accipitur ab eo quod nobilissimum, & perfectissimum est in re; sed nobilissimum & perfectissimum in Christo non est creatura creata, sed increata: sed penes naturam increatam non est accipere speciem cōem cū alijs hominibus: ergo nullo modo &c.

RESOLVTIO.

Inquantùm homo fuit Christus eiusdem speciei cum nobis: at uerò inquantùm Deus & homo simul, haud quidem.

Respon. Dicendū, ꝙ species dicit formam, & nō quamcunque, sed formā totius, hoc est formā cōplectētem totū esse. Iuxta quod dicit Boethius, ꝙ species est totū esse indiuiduorū. Et Auicenna, & alij philosophi in hoc cōcordant. Forma ergo specifica cōis dupliciter potest intelligi: aut secundùm ꝓdicationem, aut secundùm constitutionem. Secundùm prædicationē hō dicit formā cōem Petro & Paulo: secundùm constitutionem hō dicit formam, quæ simul respicit animam, & corpus; & quæ resultat ex coniūctione animæ cū corpore. Anima enim, & corpus concurrunt ad unam essentiā constituendam: & hinc est, ꝙ constitutus ex anima, & corpore hēt humanam formam specificam communem sibi, & alijs sic cōstitutis per prædicationem cōmunem; nihilominus partibus constituentibus per quādam informationem, & cōplectionem. Cum ergo quæritur, utrum in domino Iesu christo sit communem speciem accipere? hoc dupliciter potest intelligi. Aut ratione naturæ assumptę, aut ratione utriusque, humanæ scilicet & diuinæ. Si ratione humanæ naturæ, sic est communem speciem accipere Christi ad alios hoīes. Quia sicut in alijs hominibus ex coniunctione animæ ad carnem ꝑ modum perficientis, & informantis resultat forma humanitatis: sic & in Christo. Et ideo isto modo est accipere in eo communem speciē, tam ꝑ prædicationē, ꝙ̄ ēt per constitutionē. Si autē loquamur de Christo rōne diuinæ naturæ, & humanæ; sic in dño Iesu Christo non est accipere cōmunē speciē; quia diuina natura non unit humanæ ad unius essentiæ constitutionē; ideo ex cōiunctione diuinitatis ad humanitatē nulla in xp̄o resultat forma cōis, & uniuersalis; in qua possit alijs assimilari. Et iō Dam. dicit, subiūgens in eadem auctoritate, ꝙ in Xp̄o non est cōem speciē accipe-

re:tia nec factus ē, nec aliqn fiet alius, subaudiēdū est, q cōicet cū eo in forma una, & ex hoc qđ dr̄ Xp̄s: aliter enim sua rō non ualeret. Quia etiam dato quòd esset unus solus hō, sicut est unus solus sol adhuc esset in eo cōmunem speciem accipere. Vno ergo modo est in Christo speciē cōem accipere, & alio mō nō: qa cū sit in eo triplex substātia, ex cōiunctione duorū, uidelicet aīę, & carnis resultat una forma specifica, in qua cū alijs hoībus cōicat.

Et sic procedunt rōnes, quæ inducuntur ad primam partem. Ex coniunctione uerò diuinitatis ad naturam creatam nulla omnino forma resultat: & quantùm ad hoc intelligitur uerbum Damas. & Magistri, qui dicunt: quod non est una natura Christi sicut omniū hominum. Ad illud uerò, quod opponitur, q species dicit totum esse indiuiduorum. Dicendū, quòd uerùm est eatenus, qua est indiuiduum contentum sub illa specię: Christus autem est indiuiduum contentum sub specie humana ratione naturæ creatæ, non rōne naturę icreatę. Ad illud, q ultimo opponitur, q species specialissima accipitur penes illud, quod nobilissimum est, & pfectissimum in re. Dicendum, qđ uerùm est loquendo de illis, secūdùm quæ res habet esse in genere: Christus autem secundùm diuinam naturam non ponitur in aliquo genere, sed solùm rōne naturæ creatæ. Sic ergo concedendum est, quòd christus assumpsit ueram carnē, & ueram animam: & hæc unita, prout concurrunt in unius speciei specialissimæ ueritatem, & unitatem.

ARTICVLVS. III.

QVAESTIO I.

An christi corpus unitū fuerit verbo mediante spiritu sancto.

Consequenter quęritur de natura assumpta quantùm ad medij necessitatem. Et circa hoc quæruntur tria. Primò quæritur, utrum caro assumpta fuerit à uerbo mediante spiritu humano. Secundò quæritur, utrū assumpta fuerit à uerbo mediante habitu gratuito. Tertiò quæritur, utrum tota humana natura assumpta fuerit mediante spū sctō.

Vtrum Christi corpus unitū fuerit uerbo mediāte spiritu humano, siue aīa. Et q sic, uidetur. Primò auctoritate Damasc, quàm Magister adducit in litera. Vnitum est carni uerbum dei per mediū intellectum. Item. Greg. Carnem deitas mediante anima suscipit. Item. August. hocipsum ad Volusianum. Animā rationalem per ipsam corpus humanum aptauit sibi. Item. Hocipsum uidetur rōne. Extrema multum distantia non uniuntur, nisi per medium aliquod: sed corporeū, creatum, & corruptibile, & increatū incorporeum, & incorruptibile sunt maximè distantia: ergo uniūtur per aliquod medium, quod quidem sit creatum, & incorporeū: sed talis est spiritus rationalis: ergo &c. Item, Maioris dignitatis est esse unitum diuinitati, quàm esse glorificatum: sed corpus non est habile ad glorificationem nisi mediāte anima: ergo nec ad unionē. Item, Circumscripta anima, corpus humanum est minus nobile, q̄ sit brutalis spūs: qa substātia spi-

Li. 3. de Ortho. fide c. 6. ante mediū.

Epist. 3. To. 2.

spiritualis dignior est corporali: sed animal brutum non habet cõgruentiam ad unionem: ergo nec corpus humanum per seipsum: si ergo cõgruentiam habet, hoc est mediante spiritu, & intellectu.

SED CONTRA, Deus est intimus omni creaturæ tam corporali, quàm spirituali: ergo nihil cadit medium inter ipsum, & creaturam; si ergo unit sibi corpus humanum, uidetur q non uniat sibi mediante spiritu. ITEM, Magis unitur medium cuilibet extremorum, quàm extrema adinuicé: ergo si diuinitas unitur carni mediante anima, ergo magis unitur diuinitas animæ, quàm carni, & caro magis unitur animę, quàm Deo. Sed hoc est falsum; quia anima uniebatur carni separabiliter, diuinitas inseparabiliter. Et ita illa caro erat dei, sicut anima Dei: ergo relinquitur illud, qđ priùs. ITEM, Soluto medio, soluuntur extrema: ergo si Deus unitur carni mediante anima, facta separatione a carne, fit separatio à diuinitate. Sed hoc est hoc falsum, quia in morte anima à carne recessit: Deus autem carnẽ, quàm assumpsit, nũquàm dimisit: ergo uidet̃, quòd mediante anima carnem nõ assumpserit. ITEM. Deus non organizauit, nec formauit carnem illam mediante anima; ergo si eadem uirtute assumpsit, qua formauit; & ita immediatè assumpsit, sicut immediatè fecit, non uidetur q assũpsit mediante spũ rõnali.

RESOLVTIO.

Vnitum est corpus Christi uerbo mediante spiritu creato, non tanquã uinculo, sed sicut medio cõgruẽte.

RESPON. Dicendum, quòd cum quæritur, utrũ caro assumpta fuerit à uerbo mediante spiritu humano, hoc dupliciter potest intelligi: secundùm q ad coniunctionem aliquorum potest concurrere medium secundùm duplicem rationem: Est enim medium colligantiæ; & est medium congruẽtiæ. Medium colligantiæ est, per quod extrema ligantur adinuicẽ: sicut duo corpora adinuicem iunguntur interueniente glutino. Medium congruentiæ dicitur, rõne cuius cõgruum est aliqua duo extrema pduci ad aliquam unionem: sicut mulier nobilis mediante nobilitate congruentiam hẽt, ut fit sponsa Regis: cum tñ Rex sibi unitur, magis unitur sicut cõiugi, quàm sicut nobili. Si ergo intelligitur de medio colligãtiæ; tunc quæritur, utrum uerbũ uniatur carni mediante spiritu creato: Respondendum est, quòd pro eo quòd immediatè, & inseparabiliter uerbum unitur tam carni, quàm animæ: ideo non cadit ibi anima medium quasi glutinũ, uel uinculum inter corpus, & Deum. Si autẽ intelligitur de medio congruentiæ: sic absq; dubio concedendum est, q caro unitur Christi uerbo mediãte spiritu creato; non enim erat congruum, q Dei uerbũ, qui est uita, acciperet corpus nisi uiuificatum: Nec cõgruebat eum, qui est spiritus immortalis: uniri corpori, nisi uiuificato spiritu immortali: unde illud corpus esset idoneũ ad incorruptionem Et hoc est, quod dicitur in litera, q incommutabilis, & inuisibilis ueritas per spiritum aĩam, & per animam corpus totum hominem sine sui contagione susceperat. Et accipitur spiritus pro superiori portione animæ (sicut di-

cit Magister) q maioré conuenié tiam hêt cũ Deo. Aĩam uerò pro inferiore parte aĩæ, secundùm q̃ uiuificat corpus. Et per hæc duo nihil aliud daĩ intelligi, q̃ illud corpus congruum esse ad unioné: qđ qdem hêt p aĩam uiuificari, & per spũm ad perpetuitaté, & in corruptionem ordinari. Et qa rõnes, quæ ad primã parté inducuntur, procedunt secundũ mediũ cõgruétiæ: ideo sunt concedendæ.

Ad illud ergo, qđ primo obiicitur in cõtrariũ, q Deus est intimus creaturæ corporali: ergo nõ uniĩ spũ mediãte. Dicendũ, q rõ illa procedit de medio distantiæ, uel colligantię, qđ qdem non est ibi reperiri; nõ aũt obuiat medio congruentiæ. Quãuis.n. sit intimus p medium essendi potentialiter, essentialiter, præsentialiter in oĩ creatura: non tñ congruum est, ut assumat q̃libet in unitaté psonæ (sicut supra uisum est) sed eam solam, quæ est ad eius imaginem, uel quę cum sua imagine habet cõpositioné. Ad illud, qđ obiiciĩ, q non magis unitur deus aĩę, q̃ carni, immo ęque immediate utriq; uniĩ, Dicẽdum, q uerũ est de immediatione, secũdùm q̃ priuat medium faciẽs distare: sed non est uerum de immediatione, q̃ priuat medium faciens cõgruere: qa plus cõgruit unioni substantia rõnalis, q̃ ẽ ad eius imaginẽ, q̃ substãtia corporalis. Ad illud, qđ opponiĩ, q soluto medio, soluuntur extrema. Dicendum q illud non habet ueritaté de medio congruentiæ; sicut patet cum aliquis accipit in uxorem aliquam rõne pulchritudinis, non tñ ab ea separatur, pulchritudine recedente: sic & in proposito intelligendum est. Præterea, Anima non recedebat à corpore simpliciter, sed solùm ad tempus; & corpus illud ex prima coniunctione sui ad aĩam dispositionem ad incorruptionem habebat; & ideo propter separationem ipsius aĩæ congruitatem ad unionem non amittebat; & iõ quãuis aĩa separareĩ à carne, non tamen oportebat diuinitaté à carne separari. Ad illud, quod opponiĩ, q Deus non formauit carnem illam mediante anima. Dicendũ, q & si teneat hoc de medio per modum causæ: non tenet tamen de medio p modum congruentiæ. Quamuis cũ anima non fuerit causa corporis effectiua, tamẽ ex cõicatione corporis cum anima potuit esse aliqua congruentia ad unionem cũ diuina natura.

Dist. 2. art. 2. q. 1.

Qvaestio II.

An anima Christi um assumpta fuerit à Verbo mediante aliquo habitu gratuito?

Vtrvm anima Christi fuerit à assumpta a uerbo mediãte aliquo habitu gratuito. Quod sic uidetur. Augu. In rebus per tempus ortis summa gratia est, q Deus in unitate personæ nullis præcedentibus meritis homini copulatur; ergo uidetur q dei filius uniatur animæ mediante aliqua gratia, siue dono gratuito. Item. August. Quicquid cõuenit filio Dei p naturam, conuenit filio hoĩs p gratiam: ergo uĩ q unio uerbi & aiæ fiat mediãte aliquo dono gratiæ. Item. Perfectius est cum Deus est cum aliquo per unionem, quàm per inhabitationem: sed si Deus in nullo habitat nisi mediãte aliquo dono gratuito: ergo non uidetur q anima assumat, nisi mediante

Lib. 13. de Tri. cap. 19.

diante aliquo habitu, uel gratia disponente. ITEM. Plus est aĩam uniri uerbo, quàm frui Deo; sed aĩa Christi non fruitur Deo, nisi mediante aliquo habitu gloriȩ, ꝑ quã fit deiformis: ergo uĩ ꝙ nec uniatur ipsi uerbo mediante aliquo habitu gratiæ, cuius deiformitas superexcellit deiformitatem gloriæ. ITEM, Vnio est relatio: sed nulla relatio introducitũ in esse, nisi per introductionem, uel mediationem, alicuius absolu ti, quia ad aliquid non est motus ꝑ se: si ergo Deus assumit aliquã animam, quàm prius non assumpsit, cum hoc non sit secundum unionẽ sui, qa est inmutabilis: nec secundum mutationẽ aĩæ de non esse in esse, quia hæc mutatio est creatio: restat ergo ꝙ hoc erit mediante infusione alicuius gratiæ nobilissimæ. ITEM. Vniri diuinæ naturæ in unitatem personæ hoc excedit omnem naturam creatam: sed cum creatura aliqua ordinatũ ad aliquod, quod est supra naturam suam: indiget habitu adiuuante, & eleuante: ergo uĩ ꝙ anima uniatur diuinæ naturȩ aliquo habitu gratiæ mediante.

5. Phy. 10. et 7 Phy. 21.

SED CONTRA. Omnis grã quãtùm est de se, ȩqualiter respicit tres personas, cum sit totius trinitatis effectus: ergo si habitus gratuitus faceret uniri personæ filij Dei, eadẽ rõne & ꝑsonæ pr̃is, & spũs sancti: sed cõstat ꝙ persona patris, & spũs sancti non sunt unitæ illi animæ in unitatem personæ; ergo illa unio non fuit alicuius gratiæ. ITEM, Omnis habitus gratuitus dicit quid creatum: sed omne creatum est in infinitũ deo inferius: ergo ꝑ nihil creatũ efficitur hõ Deus, sed ꝑ unionẽ factũ est, ut hõ esset Deus: ergo non uĩ ꝙ illa unio fieret aliquo habitu gratuito. ITEM. Si illa unio fieret ab aliquo habitu gratuito, cũ corpus non sit illius gratiæ susceptibile, ergo corpus non esset unibile; sed corpus est unibile, & unitũ: ergo non uidetur ꝙ unio fiat animæ ad Deum ꝑ habitum mediũ. ITEM. Intelligamus ꝙ Deus assumeret unam animam gloriosam, & ipsam deponeret, planum est ꝙ anima illa & ante unionẽ, & in unione, & post unionem nõ haberet nisi habitum gloriȩ si ergo habitus ille cõmunis est creaturæ unitæ, & non unitæ, uĩ ergo quòd unio deitatis ad animã non fiat aliquo habitu gloriæ mediante: nec alium habitum supra hũc est dare; ergo non uidetur quòd anima uniatur uerbo mediante aliquo habitu gratuito.

RESOLVTIO.

Habitus gratuitus congruè ad fuit, sed non cooperatus est ad assumptionem animæ Christi.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ cum quæritũ, utrum aĩa uniatũ ipsi uerbo mediante aliquo habitu gratuito: hoc dupliciter põt ĩtelligi. Aut ꝙ ille habitus in illa unione teneat rõnem cõgruentiæ, uel rõnẽ causæ. Si ita ꝙ teneat rõnem congruentiæ, sic concedi potest, ꝙ aĩa unitur ipsi uerbo mediante habitu gratuito: quia non decet ipsam uerbo uniri, nisi assimiletũ habitu perfectæ deiformitatis. Vnde anima Christi nõ tantum fuit grata in instanti unionis, sed etiã glorificata super omnes animas beatas: quia non decet aĩam Dei carere deiformitate. Si autẽ unio illa intelligatur fieri mediãte habitu

autem istius naturæ, quàm filius Dei assumpsit de Virgine, simul fuit formatio, & unio; & ideo nunquam fuit in illo homine quantũ ad humanam naturam personalis discretio; hoc enim faciebat unio ipsius cum uerbo. Et ꝓpterea nõ sequitur ex hoc, ꝙ unio in unitatem personæ fieri habeat mediante aliquo habitu gratuito. Assumptio enim ꝓpriè respicit ipsam naturam, quamuis congruè non habeat fieri absq; gratia. AD ILLVD, ꝙ ultimò opponitur, ꝙ uniri diuinę naturæ superexcellit gradum creaturæ. Dicendum, ꝙ uerum est: & ideo concedendũ est, ꝙ talis unio ex gratia sit: sed tamen non sequitur ex hoc, quòd fiat per donum gratiæ creatæ: quia omne donum creatũ est hac unione inferius. Vnde si quærat̃, utrum gratia unionis dicat quid creatum, aut increatum. Dicendum, ꝙ gratia unionis tripliciter potest accipi. Potest enim gratia unionis dici illud, per ꝙ efficitur anima gratis congrua ad unioné: & sic dicit donum gratiæ creaturæ, per quod anima habuit excellenter deiformitatem. Alio modo dicitur gratia unionis, gratia effectiua unionis: & sic dicit donũ gratiæ increatæ. Tertiò modo potest dici gratia unionis ipsa unio gratuita, fide gratis facta: & sic ex parte diuinæ naturæ dicit qd increatum, ex parte humanę naturę dicit quid creatum non absolutũ, sed relatũ: & sic patet totum &c.

QVAESTIO III.

An uerbum unitum est humanæ naturæ mediante spiritu sancto.

VTRVM uerbum sit unitum humanæ naturæ mediante spiritusancto. Et ꝙ sic, uidetur. Quia unio uerbi incarnati ad carnẽ est similis modi unioni uerbi intellectualis ad uocem; sed uerbum intellectuale non unitur uoci nisi mediante spiritu, uel flato spirato, qui est uehiculum uerbi, sicut dicit Damasc. ergo nec uerbum unitur carni, nisi mediante spiritu sancto. ITEM, Omnis unio uoluntaria est mediante amore, sicut dicit Diony. *Lib. de Diuin. nom. c. 4. p. 2.* quia amor nihil aliud est quàm uis unitiua: sed unio uerbi ad humanam naturam est uoluntaria: ergo est mediante amore. Aut ergo mediãte amore creato, ut increato. Non mediante amore creato, quia amor creatus non potuit facere illam unionem: ergo mediãte amore increato: sed amor iste est spiritus sanctus: ergo unio in humana natura facta est mediante spiritu sancto. ITEM, Maior est unio diuinarum personarum adinuicem, quàm naturę assumentis, & assumptæ: sed personæ patris, & filij nectuntur spiritu sancto; ergo multò fortiùs natura humana unitur diuinę mediante spiritu sancto. ITEM, Remotiora iungunt̃ per ꝓpinquiora: sed inter personas tres propinquior est nobis persona spũs sancti, sicut vult Hila. & Aug. Nam omne donum, & omnis usus doni est ex munere: ergo uidetur ꝙ ꝑsona filij non uniatur humanæ naturæ nisi mediante persona spiritus sancti.

SED CONTRA. Si persona uerbi unita est humanæ naturæ mediandian-

diante spiritu sancto: ergo spiritus sanctus est unitus humanę naturæ: ergo sicut filius est incarnatus, ita & spiritus sanctus. ITEM; Magis unitur medium extremo, q̃ extremũ extremo: ergo si unio uerbi ad humanam naturã est mediante spiritu sancto, magis est facta unio in persona spũ sancti, q̃ in persona uerbi: sed hoc est falsum: ergo &c. ITEM. In unione diuinæ naturæ cum humana nõ põt esse unitas essentiæ, sed psonæ; ergo necesse est, q unio illa fiat mediante una sola psona: sed filius; & spũs non conuenit in persona: ergo impossibile est filium uniri humanæ naturę mediante spũ sancto in unitate psonę. ITEM. Infinita est distantia in psona spiritussancti, sicut in persona filij; sed qñcunque aliqua sunt in æquali distantia respectu eiusdem, unum non est medium uniẽdi alterum: pro eo q medium plus appropinquat extremis, q̃ extrema sibi inuicem: ergo vr̃, q personæ uerbi non habeat uniri mediante persona spiritussancti.

RESOLVTIO.

Licèt spiritus sanctus effectiuè concurrerit ad vnionem animæ humanæ cum verbo: non tamen hoc illi unitum est per eum ueluti per vinculum talis unionis.

RESPON. Dicendum, q cum quæritur, utrum psona uerbi habeat uniri humanæ naturæ mediante spũ sancto, hoc dupliciter potest intelligi. Aut ita q illa unio fiat mediãte spũ sctõ, sicut uinculo interueniente. Aut ita q fiat sicut principio efficiẽte. Si primo mõ intelligat̃, sic nõ hẽt ueritatẽ, pro eo q psona uerbi p se unit̃ humanę naturę, ñ psona aliqua mediãte. Nequaquã.n. psona spũsancti intercidit media inter psonã uerbi, & naturã assumptã. Si aũt unio illa intelligat̃ fieri mediante spũ sancto, sicut principio efficiente p modũ cuiusdã subauctoritatis, & appropriationis, sic ueritatem hẽt; icarnatio.n. uerbi fuit à pr̃e, & à filio mediãte spũ sancto: sed hoc mõ nõ est hic qõ: sed illa erit suo loco cum q̃ritur, vtrum incarnationis opus appropriari debeat spiritui sancto: nunc autẽ est qõ, utrũ unio uerbi fiat mediãte spũ sctõ, sicut uinculo interueniẽte. Ad hanc qõnem rñdendum est, q hoc falsũ est, & nõ intelligibile: sicut ondũt rõnes ad hoc inductę. AD ILLVD, uerò quod opponitur in contrarium, q uerbum intelligibile unitur uoci mediante spũ. Dicendum, q similitudo est inter creaturam, & creatorem, ita tamẽ q maior reperitur dissimilitudo; unde quodammodo est simile, & quodammodo non. In hoc quidẽ est simile, q sicut mẽs format uocem exteriorem mediante spiritu, id est flatu spirato à creatura; sic Deus pater formauit carnem assumptam mediãte spiritu sctõ. In hoc est dissimile: qa spũs spiratus à creatura est uehiculum uerbi: non sic spũs sanctus personæ filij. Nusquã.n. est psona spũs sancti, ubi nõ sit psona uerbi: & ideo quãtũ ad hoc similitudo nõ põt, nec dẽt attẽdi. AD ILLVD, quod opponit̃, q uoluntaria est mediãte amore. Dicendũ, q unio uolũtaria dr̃ dupliciter: aut quia est à uoluntate, aut qa est secundũ uoluntatem. Illa unio, q̃ est uolũtaria à uoluntate, est mediãte amore sicut efficiente. Illa uerò, quę est uolunta-ia secundùm uoluntatem

tem, illa habet fieri mediate amore, sicut glutino coniungente. Dico ergo, quod unio uerbi ad humanā naturā est uoluntaria, quia est à uoluntate: sed nō est uoluntaria quia sit secundùm conformitatē uoluntatum, sed potius secundū coniunctionē naturarum in una persona. Et ideo non sequitur, quod talis unio fiat mediante spū sancto sicut uinculo interueniente, sed potius sicut principio efficiēte. AD ILLVD, quod opponitur, quod diuinæ personæ nectuntur mediante spū sancto. Dicendum, quod non est simile. Quia nexus duarum personarum attenditur secundùm productionem personæ unius per uoluntatis fœcunditatem; ita quod inter illas personas, & earum nexus est distinctio personarum. Nō sic autem est in proposito, quia duæ naturæ concurrunt in unitatem personæ. AD ILLVD, quod opponitur, quod propinquior est nobis persona spūs sancti. Dicendum, quod hoc dictum est per appropriationē, non quia persona spiritus sancti magis accedat ad naturam creatam quàm persona uerbi, sed quia tātum procedit, ita quod non producit aliā personā; & procedit per modum fœcunditatis uoluntatis. Et quoniam omnes creaturæ productæ sunt uoluntariæ, & ex diuina liberalitate: hinc est quòd persona spiritus sancti dicitur nobis magis appropinquare. Et ideo secundùm quandam appropriationem concedi potest, quod unio illa fiat mediante spiritu sancto, cum sit gratuita: à spiritu sancto inquàm efficiente secundùm appropriationem, non interueniente tamen secundùm personalem distinctionem, uel discretionem.

DISTINCTIO TERTIA.
PARS PRIMA.
De Christi conceptione.

Quæritur etiam de carne verbi, an priusquam conciperetur, obligata fuerit peccato, an & talis assūpta fuerit à verbo. Sanè dici potest & credi oportet, iuxta sanctorum attestationes, conuenientiā ipsam priùs peccato fuisse obnoxiam sicut reliqua virginis caro, sed spiritus sancti operatione, ita mundatam, vt ab omni peccati contagione immunis vniretur verbo, pœna tantū non necessitate, sed voluntate assumentis remanente. Mariā quoq; totam spiritus sanctus in eam præueniens à pctō prorsus purgauit, & à fomite peccati etiam liberauit, vel fomitē ipsum penitus euacuādo (vt quibusdā placet) vel sic debilitando, & extenuando, vt ei postmodū peccandi occasio nullatenus extiterit. Potentiam quoq; generandi absq; viri semine Virgini præparauit. Ita enim verba euangelij docent, vbi angelus virginem alloquens ait. Spiritus sanctus super-

Non sola caro sed etiā tota Virgo ā pctō à spū sancto fuit mūdata.

superueniet

Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nosipsos seducimus? Illa autem virgo singulari gratia præuenta est, atque repleta; vt ipsum haberet ventris sui fructum, quem ex initio habuit vniuersitas dominum: vt illud, quod nascebatur ex propagine primi hominis, tantummodo generis, non criminis originem duceret. 1.Io.1

VPRA egit Magister de incarnatione: hic uerò agit de conceptione. Et quia ante conceptionem filij Dei præcessit sanctificatio uirginis: ideo ista pars habet duas partes. In prima determinat, qualiter virgo Maria fuerit per spiritum sanctum sanctificata, & ab omni labe purgata. Secundò uerò determinat, qualiter caro Christi fuerit per spiritum sanctum concepta, infra Dist. 4. *Cum verò incarnatio verbi, &c.*] Prima pars diuiditur in duas partes; in quarum prima determinat de sanctificatione, quæ præcessit Christi conceptionem. In secunda uerò inquirit, utrũ caro Christi ita potuerit in Abraam decimari, sicut in uirgine potuit sanctificari. Ideo primò agit de sanctificatione: secundò de decimatione. ibi. *Cum autẽ illa caro, &c.*] Prima pars diuiditur in tres partes. In prima parte determinat, q̃ fuerit sanctificationis exigentia. In secunda, quæ fuit sanctificationis causa. ibi. *Mariã quoque totam spiritus sanctus, &c*] In tertia uerò, quæ fuit sanctificationis efficacia. ibi. *Quod autem sacra virgo ex tunc &c.*]

Dub. 1. M*Ariam quoque totam &c.*] Innuit Magister, q; spiritus sanctus Mariã à fomite peccati purgauit. Contra. Si fomes relinquitur in nobis ad exercitium, & meritũ; & B. Virgo fuit maximi meriti; non uidetur, q; debuit à fomite liberari. Item. Stimulus carnis datus fuit Apostolo ad gratiæ diuinæ conseruationem: ergo uidetur q; non debuerit auferri B. Virgini. Respon. Dicendum, q; aliqd est promotiuum ad bonum dupliciter. s. secundùm omnem statum; aliquid uerò secundùm statũ naturæ lapsæ, & ægræ. Sicut aliquid est promotiuum ad sanitatem dupliciter, uidelicet communiter; sicut cibus bonæ compositionis: aliud uerò secundùm statum ægritudinis, sicut medicinalia. Dicendum est ergo, q; fomes est ad promotionem non simpliciter, sed secundùm statum naturæ lapsæ, in quo homo facilis est ad desidiã, & superbiam: ideo est ei vtilis talis stimulus propter exercitationem ad expellendam pigritiam, & propter humiliationẽ ad expellendam superbiam. Quoniam ergo Beata virgo erat repleta charitate, & humilitate, & confirmata in utroque: ideo fomitis stimulo non egebat: ideo non est simile de alijs, & de ipsa. 2.Corinth. 12.

Et virtus altissimi &c.] Quæritur pro quanto dicit eam altissimum: cum potiùs sit nuncius diuinæ humilitatis, quàm altitudinis. Item, quæritur de hoc, quod subiungit. Obumbrabit tibi: quia cum Deus filius sit candor lucis æternę, ei non congruit obumbrare; Dub. 2.

ret; sed potius illuminare. Dicendum, quòd per nomen altissimi intelligitur pater per appropriationem: patri enim appropriatur potētia, & in persona patris principaliter est auctoritas. Per uirtutem autem intelligimus filium: quia Christum dicimus Dei uirtutem, & Dei sapientiam. Quoniam ergo sermo præcesserat de spiritu sancto, subiungitur etiam de patre, & filio: ut sicut illi tres mundum fabricauerant; sic etiam intelligantur mundum reparasse opere indiuisibili, & hoc p fabricam uteri uirginalis. Ratio autē quare magis patrem uocauit altissimum, quàm patrem appellaret, est: ut ostendatur in opere incarnationis mira fuisse dignatio, in hoc quòd nostram humilitatē suæ celsitudini copulare uoluit. Virtus uerò altissimi Virginem potiùs dicitur obumbrare, q̃ illuminare. Obumbratio enī uisum adiuuat; & calorem refrigerat; & in aduentu filij Dei Virgo Maria refrigerata fuit fomitis extinctio ne: fuit etiam ad Dei contuitum adiuta per carnis coniūctionem cum uerbo; ut quæ non poterat Deum sentire in se propter suæ lucis immensitatem, sentiret, & cogitaret intra se per assumptam carnis humanitatem.

Copulauit sibiipsi &c.] Contra hæc uerba Damas. obijcitur. Ex hoc uidetur, quòd conceptus fuit Christus ex sanguine Virginis. Sed contra hoc est illud, Aug. qđ sequitur, ꝙ assumpsit sibi carnem de carne Virginis. Item, Proximior est caro carni, q̃ sanguis: ergo priùs debuit assumere carnem de carne, quàm sanguinem. Resp. Dicendum, ꝙ per purissimos sanguines intelligit humores, qui ꝓpinqui sunt ad corporis formationem; ex quibus caro Christi formata fuit. Ille autem humor aliquando uocatur caro, aliquando sanguis, aliquando semen: & hoc secundùm diuersam comparationem. Sanguis enī dr̄ in comparatione ad illud, unde processit. Caro in comparatione ad illud, quod ex ipsa fit. Semen uerò quãtùm ad formam, quàm habet. Ad illud, quod opponit̄, ꝙ caro est carni propinquior. Dicendum, ꝙ uerum est in uia speciei; sed non in uia generationis: quia caro, nūquam conuertitur in carnem, nisi prius conuertatur in humorem.

Dub. 3.

Nostra antiqua consper. &c.] Videtur primum esse falsum: qa prima conspersio sonat in uitio, sicut dicit Apostolus. Expurgate uetus fermentum: sed caro Christi nūquam fuit uitiata, ergo &c. Item. Obumbrabitur de illo, qđ subiungitur; sed per spiritum sanctum creans, quia falsum uidetur dicere. Creare enī est de nihilo aliquid facere: sed caro Christi non fuit de nihilo, sed de carne Virginis assumpta. Respon. Dicēdum, quòd antiqua conspersio dr̄ hic propter pœnarum uetustatē, & rugositatem. Apostolus autem fermentum uocat malæ consuetudinis corruptionem: quæ attenditur in uitiosa pronitate: Christus autem assumpsit carnem pœnalem, sed non peccatricem: & hoc uult dicere Dama. Ad illud. quod opponitur de hoc uerbo, creare. Dicendum, quòd creare dr̄ hic pro actu, propriè conuenit Deo, non quia fit omnino ex nihilo: unde accipitur: hic creatio pro conditione: & creator tãtum ualet

Dub. 4.

1. Cor. 5

ualet, quantùm conditor: & hoc ipsum uult dicere Damaſ. quòd caro illa creata eſt non ſeminaliter, ſed conditiuè.

Si omnes ſancti, & ſanctæ, &c.] Innuit Magiſter per uerbũ Ioannis. Si dixerimus, ꝙ peccatum nõ habemus, &c. quòd omnes homines peccato ſunt obnoxij, excepta Beata Virgine. Contra. Hoc uidetur falſum de infantibus, recenter baptizatis; qui nullum habent peccatum neq; actuale, neq; originale. Item. Opponitur de adultis ſtatim abſoluti ab oĩbus peccatis, uidetur quòd poſſint dici peccatum non habere. Reſpon. Dicendum, quòd circa uerbum illud tripliciter poteſt fieri uis; ut ſanus ex eo capiatur intellectus. Primò ex hoc, quòd dicit; quòd non poſſumus dicere; quia nemo certus eſt, vtrum omni peccato careat, ut dicit Apoſtolus. Nihil mihi conſcius ſum: hoc autem dicere potuit Virgo ex ſpeciali dono gratiæ. Aliter poteſt intelligi, ꝙ fiat uis in hoc, quod dicitur; peccatum. Peccatum enim dicitur actus peccati, & macula, & cauſa peccati. Et B. Ioan. non tantùm accipit peccatum pro macula; ſed etiam pro cauſa, ſiue ſequæla: nullus autem alius à Chriſto præter Virginem dicere potuit, ꝙ cauſam id eſt fomitem non haberet: in ipſa enim ſola extincta fuit cõcupiſcẽtia. Tertiò poteſt fieri uis in hoc, quod dicit, Habemus: qa poteſt dicere præſens, ut nũc, uel præſens ſimpliciter. Si dicat præſens ut nunc, non uidetur eſſe impoſſibile, quin poſſint eſſe immunes in aliqua hora ab omni actuali. Si autem dicat præſens ſimpliciter, ſic ſoli competit Virgini, quæ per totum tempus uitæ ſuæ nullum actuale peccatum commiſit: hoc autem de nullo aliorum ſanctorum poteſt dicit ueraciter, qui in hac uita aliquandiu permanſerunt.

1. Corinth. 4.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An caro B. Virg. ſanctificata fuerit ante animationem?

AD intelligentiam huius partis incidit hic quæſtio circa ſanctificationẽ Virginis quãtum ad duo. Primò quæritur de ſanctificatione Virginis quantùm ad congruentiam temporis. Scdò uerò quantùm ad efficaciam uirtutis. Circa primũ quærunt tria. Primò quæritur, utrum caro Virginis ſanctificata fuerit ante aĩationem. Secundò, quæritur, utrũ anima eius ſanctificata fuerit ante peccati originalis contractionem. Tertiò quærit, utrum ſanctificata fuerit ante natiuitatis originem.

VTRVM caro Virginis ſanctificata fuerit ante aĩationem. Et probatur primò, ꝙ ſic Hiere. Antequã formarẽ te in utero, noui te: conſtat quòd Beata Virgo excellentior fuit, quàm Hierem. ergo priùs fuit approbata, & purificata eius caro, quàm eſſet formata: ſed ante fuit formata, quã animata: ergo ante fuit carnis ſanctificatio, quàm animatio. ITEM. Super illud. Luc. Exultauit in gaudio infans, in utero meo, Gloſ. Nondum erat in eo ſpiritus uitæ, & iam erat ſpiritus gratiæ: ergo multò fortius hoc fuit in dñi matre, quę dignior fuit q̃ Ioãnes: ergo ſanctificata fuit ante ſpũ

Cap. 1.

Glo. eſt Ambr. Li. 1 ſup. Luc. 1.

spm̃ uitæ, & ita ante animationẽ. Item. Non est minùs potens uirtus sanctificans, q̃ sit uirtus inficiens, & fędans: sed caro infici potest, & fœdari ante animationem: ergo pari ratione ante animæ infusionem: immo à fortiori potest sanctificari, cũ opposita nata sint fieri circa idem: si ergo B. Virgini hoc concessum est, quantumcunque congruum est concedi puræ creaturæ; uidetur q̀ caro eius ante animationem fuerit sanctificata. Item. Conceptio gloriosę Virginis fuit ex legitimo matrimonio, & de parẽtibus sanctis, & de matre sterili: secundùm q̀ narrat quædam Historia: uidetur ergo quòd ipsa concepta fuerit uirtute spũs sancti: si ergo illa cõceptio, quæ est secundùm legitimum matrimonium, & secundùm spũs sancti adiutorium est sancta, & immaculata; uidetur quòd caro Virginis Mariæ in ipsa sua conceptione fuerit sanctificata: sed ante fuit conceptio, quàm animatio: ergo fuit ante sanctificata, q̃ animata.

Ex post prædic. c. de oppositis.

Sed contra. Ber. in epist. ad Lugduñ. Ante conceptionem sanctificari minimè poterat, quia nõ erat; sed nec in ipso cõceptu, propter peccatum, quod inerat: sed constat, q̀ illud non est dictum propter peccatum, quod esset in parentibus; quia potuissent eam concipere sine peccato: ergo dicit propter causam peccati, quæ erat in carne: ergo uidetur, quòd sanctificatio non fuerit ante infusionem animæ. Item. Sanctificatio est per aliquod munus gratię spũs sancti: sed gratia non habet esse in carne, sed in anima: ergo non uidetur, quòd ante fuerit carni gratia infusa, quàm aĩę. Item. Esse gratiæ præsupponit esse naturæ, & pfectio gratiæ perfectionem naturæ: si ergo sanctificatio dicit effectum gratiæ uiuificãtis; impossibile uidet̃, quòd caro sanctificetur, antequam aĩa uiuificetur. Item, Nihil pertinet ad sanctificationem, quod non pertinet ad glorificationem: sed caro ante animationem nõ pertinet ad glorificationẽ, nec resurrectionem: unde fœdus abortiui ante animationem non resurgunt, ut dicit. Aug. in Lib. de Baptismo paruulorum: ergo caro ante animationem non erat idonea ad sanctificationem: ergo non fuit caro uirginis ante sanctificata, q̃ animata.

Epist. 174.

Lib. 22 d Ciui. Dei ca. 13. & contra Adimãtũ manichæi discipulũ c. 12 circa mediũ.

Resolutio.

Potuit quidem Deus B. Virginis carnem sanctificare, antequam animare; sed non sanctificauit, quia non cõgruit.

Repond. Dicendum, quòd caro Beatę Virginis ante aĩatiõẽ nõ fuit sanctificata: non quia Deus non potuerit carnem Virginis purificare antequam animare: sed quia sanctificatio habet esse per aliquod donum gratuitũ superadditum, quod quidem nõ habet esse in carne, sed in aĩa: ideo si caro B. Virginis dr̃ sanctificari, aut hoc intelligitur mediante gratia existente in eius anima, uel mediante gratia existente in animabus parentum: constat, quòd non mediante gratia existente in eius aĩa: quia tunc esset oppositio in adiecto, uidelicet quòd caro sanctificetur ante animæ creationẽ; & tamen sanctificetur per uirtutem gratiæ illius animæ: sequitur enim quòd idem sit prius, & posterius

sterius in uno, & eodẽ. Si autem intelligatur hoc fieri per gratiã, quæ collata fuit animabus parentibus; hoc nõ potest esse triplici rõne. Prima, quia ratio sanctificationis non habet trãsfundi a parẽte in prolem; pro eo quòd proles non est in parente secundùm animam: ideo nec in parente hẽt sanctificationis gratiam. Et hoc est, quod dicit Bern. ad Lugduñ. Ante conceptionem minimè sanctificari potuit, quia non erat: exponendum est secundùm aĩam; erat enim in eis secũdùm carnem causaliter, sed illud esse non sufficiebat ad sanctificationis gratiã, quę respicit animam. Secunda ratio est; quia & si hoc esset possibile, ꝙ sanctificatio deriuaretur a parente in prolem, sicut originalis iustitia: nunquàm tamen deriuaẽ mediante coitu libidinoso; quia tunc duo opposita essent simul, & semel in eodem. Et ideo dicit Bernar. Fortè inter amplexus maritales sanctitas ipsi conceptioni se immiscuit; ut simul sanctificata fuerit, & concepta: sed hoc ratio non admittit; quomodo namque sanctitas absq; spũ sanctificante, aut spũs sancti societas cum peccato fuit? aut quomodo peccatum non fuit, ubi libido non defuit? Tertia ratio est; quia esto ꝙ sanctificatio adesset, & libido defuerit uirtute diuina: non tamen decuit ut deesset: propter hoc, quòd hæc est solius B. Virginis prærogatiua: sola eñ ipsa (ut Sancti dicunt) sine dolore peperit; & ideo hoc parentibus concedi non potuit B. Virginis, sed soli uirgini reseruari. Et ideo Bern. dicit. Dico uirginem gloriosam de spũ sancto concepisse; non autem conceptam fuisse; dico peperisse uirginem; non tamen partam à uirgine: alioquin ubi erit prærogatiua matris, de qua singulariter creditur exultare & munere prolis, & carnis integritate? si eam dederis matri, non est hoc uirginem honorare, sed eius honori detrahere. Et ideo simpliciter concedendum, ꝙ caro eius ante aĩationem non fuit sanctificata. Et cõcedendæ sunt rationes, q̃ hoc probant.

AD ILLVD ergo, quòd opponitur in contrarium de Hieremia de notitia approbationis, ꝙ antè cognouit, q̃ formauit. Dicendum, quòd notitia illa non ponit aliquid circa ipsum, sed circa propositum Dei prædestinantis, sicut electio, & dilectio; & prędestinatio æterna non ponit aliquid circa prædestinatum: & ideo non sequitur ex hoc, quòd caro Hieremiæ, uel Virginis ante fuerit sanctificata, quàm formata. ET AD ILLVD, qđ opponitur de Ioanne, quòd non erat in ipso spiritus uitæ. Dicendum, quòd in scriptura aliquid dr̃ fieri, quando innotescit; & non esse, quando non apparet. Et ideo dr̃ spũs uitæ non fuisse in Ioanne, quia non apparebat: adhuc enim erat in utero: spiritus autem gratiæ in eo dr̃ fuisse quando in occursum dñi exultauit in uẽtre. AD ILLVD, quod opponitur, ꝙ caro potest infici ante animationem: ergo & sanctificari. Dicendum, quòd non est simile: quia generatio carnis ex carne est carnalis & nõ spũalis: ideo magis habet transfundi caro uitiosa ex carne uitiosa, quàm sancta ex parentibus sanctificatus per gratiam. AD ILLVD, quod opponiẽ, quòd conceptio uirginis fuit ex

legitimo matrimonio: ergo &c. Dicendum, quod totum illud est probabile, uidelicet quod concepta fuerit ex sterili, & ex coitu coniugali: absque tamen culpa actuali: non tamen sequitur, quod concepta fuerit absque causa peccati, quia ita trãsfunditur originale ex illis, qui generant ex coitu legitimo, sicut qui generans ex coitu adulterino, sicut ostensum fuit in Secũdo Lib. *Dist. 19.* Et si obijciatur, quod non debuit ibi esse causa originalis, quia facta est mediante uirtute spiritus sancti fœcundante, & propter fœcundationem sterilitatis maternę, quæ non fuit ab homine, sed a Deo. Dicendum, quòd illud nõ ualet: quia hoc similiter posset obijci de Ioanne, & Isaac, qui de sterilibus sunt concepti. *Luc. 1. Gen. 18* Propter quod nota, quod spiritus sanctus aliquando operatur, ut spiritus, aliquando ut spiritus sanctus. Tunc quidem operatur ut spiritus, quãdo opus facit supra naturam. Tunc ut spiritus sanctus operatur, cum non facit solum opus supra naturam, sed etiam sanctificat illud, supra quod operatur. Dico ergo, quòd in conceptione solius filii Dei, qui est sanctus sanctorum, nõ solum operatus est ut spiritus, sed ut spiritus sanctus. In conceptione uerò, qua Ioan. est conceptus, siue Bea. Virgo, operatus est ut spiritus tantùm: ideo sola Virgo Maria dicitur concepisse de sancto spiritu. Præterea. Nullius conceptionis solemnitatem celebrat ecclesia nisi solius filii Dei in annũciatione Beatæ Virg. Mariæ. Sunt tamen aliqui, qui ex speciali deuotione celebrant conceptionẽ Beatæ Virginis, quos nec omnino laudare, nec simpliciter audeo reprehendere. Non omnino approbare audeo, pro eo quod sancti Patres, qui alias solennitates Virginis spiritu sancto docente statuerunt, qui etiam magni amatores, & ueneratores Bea. Virg. fuerunt, conceptionem Virginis solemnizare non docuerunt. B. etiam Bern. pręcipuus Virginis amator, & honoris eius zelator, illos reprehendit, qui conceptionem Virginis celebrant. Statuta etiam uniuersalis ecclesiæ de sanctorum celebritatibus omnia fundata sunt super sanctitatem, ut nullo die pro aliquo sancto solennizet, in quo, uel pro quo persona sancta non fuerit, cui honor ille defertur. Si ergo sanctitas non fuit in Virgine ante animæ infusionem, nõ uidetur usquequaque securum conceptionis illius etiam solemnitatem celebrare. Non etiam audeo omnino reprehẽdere: (quia ut quidam dicunt) hæc solemnitas celebrari non cepit humana inuentione: sed diuina reuelatione: quod si uerum est, sine dubio bonũ est solemnizare in eius cõceptione: sed quia hoc auctenticum nõ est, non compellimur credere: quia etiam contra fidem rectam non est, non compellimur negare. Potest etiam esse, quod illa solennitas potius refertur ad diem sanctificationis, quàm conceptionis. Et quoniam dies conceptionis fuit certa, & dies sanctificationis incerta, ut patebit infra: ideo non irrationabiliter solẽnitas diei sanctificationis statui potuit in diem conceptionis, nec immerito: quia quamuis conceptionis diem non oporteat celebrari, pro eo quod non fuit sanctitas in concepto: possũt tamen irreprehensibiliter gaudere sanctæ

rit Cõc. Tridẽ. Sessio. 5. decr. de peccato origin.

Episto. 174. ad Canon. Lugdu.

Aliter Sco. 3. d. 3. q. 1. & in solutiõ i 18. d. eiusdẽ Libr. in fine resol. corporis quõ.

sanctæ aïæ pro eo quod tunc inchoatum est. Quis cũ audiẽs virginem, de qua solus totius mundi ꝓcessit, conceptam, gratias Deo exolere negligat, & ommittat exultari in Deo salutari suo, nisi q erga gloriosam Virginem minus deuotẽ afficitur, & magis considerat præsentia, q̃ futura, magis ẽt considerat boni defectum q̃ fundamentum? Etenim si filius regis claudus nascatur, qui sit à claudicatione processu temporis liberandus, non est de claudicatione dolendum, sed potius de natiuitate gaudendum. Per hunc modum si quis in die conceptionis eius solemnizat, attendens magis sanctificationem futuram, q̃ conceptionem præsentem, non uidetur dignus redargui; & ideo dixi q tales nec uituperare audeo nec laudare; credo tamen, & confido de Virgine gloriosa, q si quis hãc solemnitatem celebrat non ex amore unitatis, sed potius ex deuotione uirginis; non credens etiam cõtra illud, quod elici potest ex sacra scriptura, q benedicta Virgo deuotionem eius acceptat: & si aliquid est reprehẽsibile, spero q apud iustum iudicem dignabitur excusare. Non huic obuiat dicta Bern. Potius enim intendit excludere errorem, ne quis credat Virginẽ sanctificatã in conceptione, q̃ erga Virginem deuotionem nostram minuere, cui nullus potest nimis esse deuotus: ita tñ q nihil credat de ea, qđ sit contra ueritatẽ & sacræ scripturæ, & fidei Xpianæ, quæ omnem deuotionem nostram tam erga Deum q̃ erga matrem eius dẽt præcedere. Quòd si aliqs objiciat, aliorũ sanctorum cõceptiones nõ esse celebres ꝓp sequẽtes sanctificationes; poterit ei dici, q alij sc̃ti ꝓ mali malo nõ habebunt, si aliqs honor specialis matri dñi tribuatur, qm̃ sanctificationis ipsius magnitudo, & acceleratio cæteras antecellit. Et ió mirandum non est, si spũs sanctus inhabitans in cordibus fidelium, magis deuotionẽ ipsorũ erga Virginem inflãmat, q̃ erga alios sanctos, & sanctas. Hac ẽt de causa quotidie de Virgine gloriosa facimus officium speciale iuxta ordinem Romanæ ecclesiæ; licèt ꝓ B. Petro Apostolorũ principe solummodo ter in anno facimus officium. Quacunq; ergo hora, quacunq; die aliquis fideliũ cum totis pręcordijs, & uisceribus honorat Virginem, increpandus nõ est ꝑtinaciter ne ipsius Virginis animaduersio incurrat, quæ auxiliatrix, & amatrix est oĩum fideliũ suorum laudatorum; sicut illi, q tales sunt, experimento multiplici cognouerunt.

QVAESTIO II.

An B. Virg. anima sanctificata fuerit ante peccati originalis contractionem?

VTRVM aĩa Beatæ Virginis sanctificata fuerit ante originalis peccati cõtractionem. Et q sic uidetur. Ansel. Decebat ut illius conceptus fieret de matre purissima ea puritate, qua maior sub Deo nequit intelligi: sed maior ẽ puritas ubi nec actualis, nec originalis culpa inuenitur, q̃ ubi est aliqua earũ: si ergo Beata Virgo fuit purissima, non uidetur q contraxit originalem culpam: ergo uideẽ q sanctificata fuerit ante originalẽ culpam. ITEM. Aug. De

Li. de cõcep. virgin. ca. 18. parũ pòst initiũ.

Lib. de Natur. & gratia. ca. 36. ante med. Tom. 7

De matre domini, cum de peccatis agitur, nullã uolo prorsùs habere qõnem: ergo non uidetur in ea fuisse peccatum nec actum, nec contractum. ITEM, Ratione uidetur. Honor matris refert ad filiũ, ut dicit Damasc. sed omnis honor matris debetur filio gloriosæ virginis, maximè quantùm ad immunitatem peccati: si ergo ad honorem filij spectat habere matrem puram, & sanctam, uidetur q̃ mater Christi immunis fuerit ab omni culpa, tã originali, quàm actuali. ITEM. Si est ponere extrema, conuenit ponere medium: sed conuenit ponere habentes originale peccatum in anima, & in carne, sicut filij Adam habent communiter: conuenit inuenire carentem in aĩa, & carne, sicut in Christo: ergo cõuenit reperire mediũ scilicet habentem in carne, & in anima: uel in anima, & non in carne: sed habere in aĩa, & nõ in carne est impossibile, quia originale ortum habet à carne: anima enim non traducitur, sed caro: restat ergo, quòd aliqua persona fuit, quę haberet originale solum ĩ carne, & non in aĩa: hæc autem fuit illa: quæ maximè accedit ad Christũ, puritate: & hæc est Virgo Maria: ergo &c. ITEM, Sanctificatio B. Virginis superexcellit sanctificationem aliorum sanctorum; ergo cum B. Ioannes sanctificatus fuerit quãtùm ad natiuitatem ex utero, quam ecclesia celebrat; uidet̃ q̃ Virgo Maria non tantum sanctificata sic fuerit, sed ẽt inquãtùm ad natiuitatem in utero: sed natiuitas in utero est in aĩæ ĩfusione; ergo B. Virgo in instanti infusionis aĩæ sanctitatem habuit diuinæ gratiæ; ergo nunquàm habuit infectionem originalis culpæ.

ITEM, Possibile fuit gratiam dari aĩæ Beatæ Virginis in primo instanti suæ creationis; sed congruũ est ponere, quòd aĩæ illi id Deus dederit, quod cõgruebat ei suscipere: ergo uidetur quòd ĩ primo instanti suæ conceptionis dederit ei grãm: ergo cum grã non possit simul stare cum culpa, aut gratiã perdidit, aut originalem culpam non contraxit: sed non est dicere, quòd gratiam perdidit; ergo uidetur esse dicendum, quòd non habuit culpam originalem.

SED CONTRA. Rom. Omnes in Adam peccauerunt: hoc autẽ nõ est, nisi quia fuimus in Adam secundùm seminalem rõnem: ergo si virgo fuit secundùm seminalẽ rõnem, uidetur q̃ cõtraxit originale, sicut & alij. ITEM. Augus. Nemo liberatur a massa peccati nisi in fide redemptoris: ergo omnes quotquot eripiuntur, p̃ Christum eripiuntur; sed non liberatur quis à peccato, quòd nõ hẽt; ergo uidetur, quòd omnes alij à Christo contraxerint originalę peccatum. Item. Leo Papa. Dominus noster peccati, mortisq́ue destructor sicut nullum à reatu liberum reperit, ita liberandis omnibus uenit: ergo nec B. Virginem inuenit liberam: ergo originalę peccatum contraxit. ITEM. Hoc ipsum uidetur rõne: quia si B. Virgo caruit originali pc̃tõ, caruit merito mortis; ergo uel iniustitia facta est ei, cum mortua fuit, uel dispensatiue pro salute generis humani mortua est. Primum facit ad contumeliam Dei; quia si illud uerum est, Deus non est iustus retributor. Secundum ad contumeliam Christi; quia si illud

Cap. 5.

In sermo. Natiuitatis domini.

lud

lud uerum est, Christus non est sufficiens redemptor, ergo utrumque falsum est, & impossibile: restat ergo, quòd habuit peccatum originale. ITEM, Nullus pertinet ad redemptionem Christi, nisi q habet culpam: si ergo B. Virgo caruit originali, uidetur quòd ad redemptionem Christi nō ptineat: sed magna est gloria Christo de sanctis, quos redemit: ergo si non redemit B. Virginem, nobilissima gloria priuatur: si ergo hoc protanum, & impium est dicere, uī &c. ITEM, Si B. Virgo peccatum originale non habuit: & nulli est clausa ianua, nisi merito originalis peccati; uidetur ergo, q si mortua fuisset ante Christum, statim euolasset ad cœlum; ergo non uidetur, q ianua omnibus aperta fuerit per Christum: & ita falsum dicit Apostolus, cum dicit. Placuit ei per ipsum reconciliari omnia, quę in cœlis, siue quæ in terris sunt. *Colos. 1*

RESOLVTIO.

Licèt partem negatiuam aperte comprobet: affirmatiuā tamen nequaquam reiicere prorsus audet.

Opinio Sco. di. præs. q. 1. RESPON. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, q quidā dicere uolunt in aīa gloriosæ Virginis gratiam sanctificationis pręuenisse maculam peccati originalis. Rationem autem huius assignant; quia decebat aīam gloriosæ Virginis sanctificari excellentissimè super aīas aliorum sanctorum, non solum quantum ad abūdantiam sanctitatis, sed etiā quantum ad accelerationem tēporis; ideo ī instanti suæ creationis fuit sibi grā infusa, & in eodem instanti aīa infusa est carni; & quia omnium mobilium mobilior est sapientia, & nescit tarda molimina spūs sanctus gratia; & multo potentior est grā, quàm natura; hinc est quòd effectus gratiæ sanctitatis magis præualuit in carnem, q̃ effectus fœditatis in aīam: & ideo culpam non contraxit. Hæc autē positio uidetur posse fulciri multiplici congruentia, tum propter Xρι præcipuum honorem, quem decebat de matre purissima fieri; tum propter uirginis prærogatiuam singularem, quę debuit in dignitate sanctificationis cæteros sanctos, & sanctas præire; tum ēt propter ordinis decorē: sicut fuit persona immunis ab originali & in carne, & in aīa, siue in causa & in effectu, & persona utroque modo habens originale; sic esset persona media, quæ quodammodo haberet, & quodammodo non haberet: & ista est beata Virgo, quæ mediatrix est inter nos, & Christum, sicut Christus inter nos, & Deum. Et hoc dicunt sonare uerbum Ansel. cum dicit, q B. Virgo purissima fuit ea puritate, qua maior sub Deo nequit intelligi: In hoc enim notat gradū suæ puritatis inferiorem esse respectu filij, & superiorem respectu aliorū sanctorum. Et ideo quasi rōnem mediam huius multiplicis congruentiæ uoluerunt quidem apponere: addentes insuper illud, quod non repugnat ueritati sacræ scripturæ, & fidei christianæ. Veritati (inquam) non repugnat, immo potius cōsonet, si quis mysteria eius attendat. B. enim Virgo Maria signata fuit per archā: aīa uerò B. Virginis signata fuit per urnam, in qua positum fuit manna. Cum ergo urna illa prius fuerit impleta māna, q̃ posita in *Lib. de Cōcep. Virg. Cap. 28* *Exod. 26. & 36. He 9.*

arca: priùs saltem per naturā sanctificata fuit anima B. Virg. quàm carni unita. Fidei etiam Christianę (ut dicit positio prædicta) non repugnat, pro eo quòd dicunt ipsam Virginem ab originali peccato liberatam per gratiam; quæ quidem pendebat, & ortum habebat à fide, & capite Christo, sicut aliç gratiæ sanctorum. Et iterum: licet illa gratia preueniret animæ infectionem: non tamen preuenit carnis fœditatem. Et ideo ratione illius fœditatis iuste remanserūt in Virgine pœnalitates: gratia.n. sanctificationis non obuiat pęnę, sed culpæ. Et hinc est, q B. Virgo pœnalitatibus fuit obnoxia, & p Christum liberata ab originali peccato: sed aliter, quàm alij. Nā alij post casum erecti sunt, Virgo Maria quasi in ipso casu sustentata est, ne rueret; sicut exemplum ponitur de duobus cadentibus in luto: & per istam uiam effugiunt auctoritates, & rationes, quæ contra eos adducuntur, dicentes non cōcludere, quòd Beata Virgo habuit infectionem originalis peccati quātum ad effectū, sed quantum ad causa solum. Aliorum positio est, q sanctificatio Virginis subsecuta est originalis peccati cōtractionem: & hoc quia nullus immunis fuit à culpa originalis peccati, nisi solū filius Virginis. Sicut enī dicit Apostolus Ro. 3. Oēs peccauerunt, & egent gloria Dei. ibi Glos. Omnes peccatores inueniunt grām Christi, q solus sine peccato uenit, & omnes egēt gloria Dei. i. ut ipse liberet, q potest; non tu, qui liberatione indiges. Et hoc ipsum dicit Aug. super Ioannem tractans illud uerbū. Ecce agnus Dei; ubi dicit, q solus pctā mundi potuit auferre, q solus sine pctō uenit: quia oi peccato caret. Hic autem modus dicendi cōior est, & rationabilior, & securior. Communior (inquam) qa omnes ferè illud tenent, q B. Virgo habuit originale, cum illud appareat ex multiplici ipsius pœnalitate, quàm non est dicere ipsam passam esse propter aliorum redēptionem, quàm etiam non est dicere per assumptionem habuisse, sed per contractionem. Rōnabilior ēt est; quia esse naturæ præcedit esse grāæ uel tempore, uel natura: & propterea dicit August. q prius est nasci, quàm renasci: sicut prius est esse, q̄ bene esse: prius est ergo animam uniri carni, quā grām Dei sibi infundi. Si ergo caro illa infecta fuit, ex sua infectione nata erat aīam culpa originali inficere: necessarium ergo est ponere, q ante fuerit originalis culpæ infectio, q sanctificatio. Securior etiam est: quia magis consonat fidei pietati, & sanctorū auctoritati. Magis concordat sanctorum auctoritati, pro eo q cōiter sancti cum de materia illa loquuntur, solum Christum excipiunt ab illa generalitate qua dicit. Oēs peccauerunt in Adā; nullus aūt inuenitur dixisse de his, quos audiuimus auribus nostris, Virginem Mariā a pctō originali fuisse immunē. Pietati ēt fidei magis concordat, p eo q & si mr habēda sit in reuerētia, & magna erga ipsam habēda sit deuotio, multo maior tū est habēda erga filiū, ex quo est ei oīs honor, & gloria. Et iō qa hoc spectat ad excellentē dignitatē Xpi, q ipse est oium redēptor & saluator; & q ipse oībus aperuit ianuā; & q ipse unus pro

Opinio D. Tho. 1. 2. qō. 81. & 3. p. q. 27. art. 2. et q. 3 lib. 7. q. 8.

Epistō. 57. ad Dardanum. Tom. 2

ꝙ oĩbus mortuus eſt, nullatenus ab hac gnalitate B. Virgo Maria excludenda eſt; ne dum matris excellentia ampliat̃, filij gloria minuatur: & ſic in illo mr̃ prouocetur; quæ magis vult filium extolli, & honorari, q̃ ſeipſam, utpote creatoré creatura. Huic ergo poſitioni adhęrentes ꝓp honorem leſu Chriſti, (qui in nullo præiudicat honori mr̃is; dum filius matrem incomparabiliter excellit) teneamus (ſecundùm ꝙ cõis opinio tenet) Virginis ſanctificationem fuiſſe poſt originalis peccati contradictioné. Vnde rões hoc probantes concedendæ ſunt.

Ad illvd, qđ opponitur in cõtrariũ, ꝙ Virgo puriſſima fuit. Dicendum, ꝙ tria attẽdenda ſunt in illa auctoritate. Primò, quia dicit, ſub Deo: & in hoc innuit, ꝙ defuit à puritate Chriſti: & iõ aliquã maculam habuit uel originalé, uel actualem: non actualé, ut patebit: ergo originalem: iõ uult dicere, ꝙ caruit oi macula actuali, non originali. Aliud attendendum eſt, qđ dr̃. Quòd maior nequit intelligi. ſ. rõnabiliter; illud em̃ dr̃ intelligi rõnabiliter, quod rõnabiliter cogitatur: uel cognoſcitur: & illud non rationabiliter cogitat̃; ꝙ nata de uoluptate uiri careat pc̃tõ originali. Poſtremò attendẽdum eſt, ꝙ dicit, ꝙ de matre puriſſima facta eſt illa conceptio; in quo innuit, ꝙ hęc ſumma puritas eſt ponenda in ea ꝓ tempore, in quo concepit filium dei: & tunc omnino purificata, & mũdiſſima fuit, ſicut patebit infra: ideo non ſequitur ipſam caruiſſe originali culpa. Ad illvd, quod opponitur; ꝙ nulla habenda eſt qõ, cum agitur de peccatis ſecundùm Verbum Aug. Dicendum, ꝙ Augu. intelligit de peccato actuali non originali, ſicut patet ex ſerie literæ. Ad illvd, quod obijcitur, quòd honor matris fertur ad filium. Dicendum, quòd uerum; non tamen ſequitur, ꝙ oĩs honor, qui attribuitur filio: attribuendus ſit matri: quia ſic non eſſet filium honorare, ſed potiùs filio contumeliam facere: dum honoré ſibi ſoli debitum quis alij attribueret: & quia hic honor. ſ. immunem eſſe ab omni peccato tam originali, q̃ actuali ſolius filij Dei eſt, quia ſolus conceptus eſt de ſpiritu ſancto, & natus de uirgine; ideo Virgini attribuendũ non eſt. Sifficiunt enim Virgini aliæ dignitates, quas ſibi filius cómunicauit, & dedit; in quibus ſuperexcellit omnes humanas laudes, & deuotiones: & ideo non oportet nouos honores confingere ad honorem Virginis, quę nõ indiget noſtro mendacio, quæ tátũ plena eſt ueritate. Ad illvd, qđ opponitur, ꝙ ſi eſt ponere extrema, & medium. Dicendum, ꝙ uerum eſt; ſi mediũ illud natum ſit confici ex extremis ſecundùm debitũ ordiné, & congruentiam; non ſic autem eſt in propoſito: nã ponere cauſam ſine effectu, uel effectum ſine cauſa, nõ conuenit, neque decens eſt. Ad illvd, qđ opponitur, ꝙ ſanctificatio Beatæ Virginis excellit ſanctificationé aliorum ſanctorum quantũ ad natiuitatem ex utero, & celeritaté. Dicendum, ꝙ uerum eſt, uerumtamen non ſequitur ex hoc, ꝙ ſanctificata fuerit in primo inſtanti creationis aïæ; quia non excellit niſi quantũ decet. Ad illvd, ꝙ opponit̃, poſſibile fuit i primo inſtanti

Art. ſequenti q. 3.

ſtanti gratiam infundi. Dicendũ, quòd abſq; dubio nõ erat impoſſibile apud deum omne verbum: nec illud ſcilicet q̀ poſſet facere uirginem ab omni peccato immunem: non tamen hoc decuit alicui cõcedere niſi ei ſoli, per quẽ omnium facta eſt ſalus, uidelicet domino Ieſu Chriſto, ut non glorietur in conſpectu eius omnis caro: ſed ipſi ſoli ſit honor, & gloria in ſæcula ſæculorum. Amen.

QVAESTIO III.

An B. Virgo ſanctificata fuerit ante Natiuitatem?

VTRVM B. Virgo ſanctificata fuerit ante natiuitatem. Et q̀ ſic uidetur. Bern. ad Lugdun. Fuit proculdubio mater Dei ante ſancta, quàm nata. ITEM. Bern. Quod paucis mortalium in ortu cõgruit eſſe collatum, fas certè nõ eſt credere tãtæ uirgini fuiſſe negatum: ſed Ioannes, & Hieremias ſanctificati fuerunt in utero, ſecundùm q̀ habetur Hiere. Antequam exires &c. Et Luc. Et ſpũ ſancto replebitur adhuc ex utero matris ſuæ. Sic ergo uidetur multò fortiùs, quod Virgo Maria fuerit in utero ſanctificata. ITEM. Eccleſia celebrat, & ſolénizat uirginis natiuitatem; ſed ſtatui in peccato ſolennitas non debẽt: ergo uidetur q̀ in hora natiuitatis fuerit ſanctificata. ITEM. Si aliqua perſona de plenitudine gratiæ filij Beatę Virginis debuit participare, mater eius maximè particeps debuit fieri; ergo ſicut tũc maxime erat idonea, ut cum ipſa, & in ipſa gratia augmẽtaretur, cum eum geſtabat inter uiſcera; uidetur q̀ in ipſo utero gratia ſpiritus ſancti fuiſſet repleta.

SED CONTRA. Rom. ut ſit ipſe primogenitus. Glo. quia primus ſine peccato natus, & primo impaſſibilis reſurgens: ergo uidetur q̀ B. Virgo non fuerit nata ſine peccato, cum nata fuerit antequã Chiſtus: ergo non fuit ſanctificata antequam nata. ITEM. Aug. ad Dardan. Illa gratia, qua efficimur templum Dei ſingulare, non niſi renatorum eſt: quia non niſi nati homines eſſe poſſunt: ergo cum p̄ ſanctificationẽ B. Virgo ſit facta templum Dei, non fuit ante ſanctificata, quàm nata. ITEM. Nulla proprietas perimitur, quãdiu habet continuitatem cum ſua cauſa: ſed anima contrahit originale à parentibus: ergo quandiu proles iuncta eſt matri, non uidetur q̀ ab originali peccato poſſit mundari: ergo nec ſanctificari. ITEM. Eſſe ordinatum ſupponit eſſe diſtinctum: ſed gratia ſanctificationis præſupponit eſſe diſtinctum: ergo nulli poteſt conferri niſi habenti eſſe diſtinctum; ergo quandiu proles coniuncta eſt matri, non uidetur poſſe ſanctificari. ITEM. Sanctificari in utero eſt effectus cognitus ſoli Deo: ergo de nullo ſancto aſſerendum eſt eſſe ſanctificatum i utero, niſi de eo, de quo expreſsè legitur in ſcriptura tradita à ſancto ſpiritu; ſed hoc non legitur de Virgine: ergo, &c. IVXTA HOC quęritur, Quare potiùs in ſcriptura ſanctificatio Ioan. Baptiſtæ & Hiere. exprimitur, q̃ alterius ſancti. Et ſi tu dicas, q̀ illi fuerũt ſoli ſanctificati, Tunc eſt quæſtio, unde hoc ſit, cum multi fuerunt ſancti tam in nouo, quàm i ueteri Teſtamẽto, & ſanctitatis ualde eminentis?

Epiſto. 174. *Cap. 1.* *Cap. 1.* *Cap. 8* *Epiſto. 57. à medio. Tom. 2* *Q° collater.*

Reſo-

RESOLVTIO.

Quamquam sanctificationis dies & hora ignoretur: piè tamen arbitrandum est, in utero ante ortum, mox post animæ infusionem B. Virgi. sanctificatam fuisse.

RESPONDEO. Dicendum, quod pro indubitato habet hoc ecclesia, uidelicet quod B. Virgo fuerit in utero sãctificata: & illud ex hoc patet, quod eius natiuitatem tota ecclesia celebrat, quod nõ faceret, nisi sanctificata esset. Si autem quæratur, qua die, uel hora sanctificata fuerit, hoc ignoratur; tamen probabiliter creditur, quòd cito post infusionem animæ fuerit facta infusio gratiæ. Quicquid tamen de hora sit; pro certo habendum est, quod ante natiuitatẽ sanctificata fuerit: licet enim hoc expresse nõ habeatur in scriptura, haberi tamen potest ex his, quę in scriptura leguntur. In scriptura namq; non legitur; quia cum euangelia inchoentur a Ioan qui fuit consummatio prophetarum, & initium legis nouæ, & B. Virgo nata, & concepta fuit ante Ioannem: ideo nihil legitur de eius natiuitate, uel sanctificatione in euangelijs. Habetur tamen in nouo, siue in ueteri Testamento, unde sanctificatio eius potest elici. In nouo habetur de sanctificatione Ioan. In ueteri de sanctificatione Hier. quorũ uterque legitur in utero sanctificatus fuisse. Et ex hoc quasi à minori colligitur hoc B. Virgini fuisse cõcessum. Quia sicut dicit Ber. Quod alijs legitur fuisse collatum, non est credendum uirgini fuisse negatum; maxime cum sanctitas uirginis excedat Hier & Ioan. puritatem, & uirginitatem: in alijs fuit uirginitas; in hac cum uirginitate fœcunditas. Et si illi sanctificati fuerunt in utero; quia ad sanctũ sanctorum secundùm expressionem prophetiæ accesserunt: quantò magis in utero illa sanctificari debuit, quæ Deum in utero portauit? Ioannes namq; inter cæteros expressius de dño prophetauit: quia in matris utero de aduentu domini exultauit, & postmodum suo digito ostendit. Hiere. etiam priùs Ioanne expressiùs prophetauit cum dixit, Nouum faciet dominus super terram, mulier &c. Ieremi. 31.
In hoc nanq;, quòd dicit, Nouũ faciet dominus super terram dat intelligi, quod non ex uirili semine; & quod ille, quem circundabit, non erat purus homo: quia neutrum esset nouum. Et in hoc totũ comprehendit, quod dicit Isaias, Ecce uirgo concipiet &c. In hoc autem, quod subiungit. Et circundabit uirum: dat intelligere Christum ab instanti conceptionis fuisse perfectum gratia, & sapientia. Prophetauit nihilominus facto: quasi enim omnia gesta sua, signa fuerunt dominicæ passionis. Et propterea de his duobus legitur specialiter, quod fuerunt sanctificati. Et per hos duos datur manifeste intelligi sanctificatio B. Virginis. Cap. 7.
Si quis autẽ uelit dicere, quod alijs sanctis conuenit sanctificatio ex utero, ut Iob: qui dicit, Ab infantia creuit mecum miseratio, & ex utero egressa est mecum. Et sicut uolunt quidam dicere de Iacob. Iob. 31.
Dicendum quòd hoc nec certitudinem habet, nec auctoritatẽ aptam; nisi quis uelit facere scripturæ uiolentiam. Et ideo eadem facilitate contemnitur, qua probatur: & nec alijs uidetur fuisse nisi uirginibus hæc gratia sanctificatio- Genes. 25.

cationis concessa. Concedendam est ergo Reginam Virginū ex vero fuisse sanctificatam. Et rōnes, hoc ostendentes, cōcedēdę sunt. AD ILLVD, qđ opponitur in contrarium de Glo. & Augu. Dicendum, ꝙ est duplex natiuitas: natiuitas in vtero, & natiuitas ex utero. Natiuitas in utero est ex cōiunctione animæ cum carne. Natiuitas ex utero est egressus prolis de uétre. Verbū ergo de Glo. & auctoritate Augu. intelligitur de natiuitate in utero; non de natiuitate ex utero. In illa enim natiuitate in utero fit originalis contractio, & post illam potest esse sanctificatio. Posset tamen dici, ꝙ illud verbum Augu intelligitur de gratia regenerante secundùm legem cōmunem. Et hoc melius patet in Lib. Quarto Dist. 5. AD ILLVD, quod opponitur, ꝙ nō perimitur proprietas, quandiu coniuncta est cum sua origine. Dicendum, quòd uerum est de illa proprietate, quæ habet conseruari cum continua influentia cum sua causa: talis autem non potest esse in proposito: & ideo non habet hic locum. AD ILLVD, quod opponitur, ꝙ esse ordinatum præsupponit esse distinctum. Dicendum, quòd uerum est: sed ex hoc non sequitur, gratiam sanctificantem sequi natiuitatem carnalem, pro eo ꝙ ante natiuitatem carnalem proles distinguitur & quantùm ad animam, & quantùm ad corpus: licet illa distinctio ante natiuitatem ex utero oculis corporis non propaletur. AD ILLA duo ultima, quæ obijciuntur iam patet responsio per ea quæ dicta sunt &c.

Respō. D. Tho. 3. par. qō. 27. art. 1.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An B. Virg. ex eo quòd sanctificata fuit, immunis extiterit ab omni peccato actuali?

CONSEQVENTER quęritur, quantùm ad secundùm de uirtutis efficacia. Et circa hoc quæruntur tria. Primò quæritur, si per sanctificationis gratiam immunis fuerit ab oī culpa actuali: Secundò quæritur, utrum per primam sanctificationē extincta fuerit fomitis concupiscentia. Tertiò quæritur, utrum per secundam sanctificationē ablata fuerit peccandi potentia.

VTRVM per sanctificationis gratiam munda fuerit ab omni actuali peccato. Et ꝙ sic probatur. Primò per Aug. de Natura, & gratia, De sancta Maria Virgine nullā prorsus, cū de peccatis agit haberi uolo qōnem. Inde eñ scimus, ꝙ ei plus gratiæ sit collatū ad uincendum ex oī parte pctm̄, ꝙ promeruit parere eū, quem cōstat nullū habuisse pctm̄: si ergo uicit ex omni parte pctm̄, uī ꝙ immunis fuerit ab oī culpa. ITEM Bern. ad Lugduñ. Puto ꝙ copiosius munus gratiæ in eam descenderit, q̄ eius non solum sanctificaret ortum, sed eam deinceps ab omni peccato custodiret immunem: ergo uidetur, quòd nunquā peccauit actualiter. ITEM, Sanctificatio uirginis merito eminentior fuit, quàm sanctificatio sancti Ioannis Baptistæ: sed de beato Ioan. Bapt. legitur, Ne leui saltē maculare uitam famine posses: si ergo beatus Ioan. uitauit uenialia, uidetur ꝙ beata Virgo Maria

Ca. 36 āte medium. Tom. 7

Episto. 174.

In hymno. ecclesia.

ria omnia uitauerit peccata per gratiam sibi datam. ITEM. De nulla alia potest dici. Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te, congruentius, quàm de beata Virgine Maria: ubi autem est macula, uel culpa actualis, uel uenialis, uel mortalis, de eo non potest rectè dici: ergo uidetur, quòd in Virgine nulla fuerit culpa per gratiam sibi datam.

Cant. 4

SED CONTRA. Sup illud Luc. Spiritus sanctus superueniet in te. Glos. Superueniēs spiritus sanctus in Virginem, eā ab omni sorde uitiorum castificauit; sed hoc fuit in conceptione filij: ergo non erat immunis ab omni culpa. ITEM, August. in Libr. de perfectione iustitiæ. Hominem esse sine peccato in hac uita de solo unigenito dictum est: ergo uidetur, quòd hoc non conueniat beatæ Virgini. ITEM. Magister in litera, Mariam totam spiritus sanctus præueniēs, à peccato prorsus purgauit: & hoc intelligitur pro tempore conceptionis filij Dei: sed nullus purgatur à peccato nisi q. habet peccatum: ergo &c. ITEM, Beata Virgo bona conscientia dicere poterat, Dimitte nobis debita nostra &c. cum sit communis forma orādi omnibus sanctis collata: ergo non fuit culpa: ergo &c.

Cap. 1.

Tom. 7

Ex Damas li. 4. de Ortho fid. cap. 15

RESOLVTIO.

Decuit prorsus B. Virg. ab omni peccato actuali immunem esse.

RESPON. Dicendum, quòd Beata Virgo Maria per sanctificationis gratiam copiosam immunis fuit ab omni culpa actuali, tam mortali, quàm ueniali, sicut apertè dicit auctoritas August. Et hoc congruebat aduocatam generis humani, ut nullum haberet peccatum, quòd suam conscientiam remorderet. Vnde audiui narrari, quòd ipsa cuidam personæ reuelauit, quòd non reprehendebat eam cor suum in omni uita sua. Congruum etiam erat, ut Beata Virgo Maria, per quàm aufertur nobis opprobrium, uinceret diabolum, ut nec ei succumberet ad modicum. Vnde de ipsa exponit tam Bernar. quàm August. illud Gene. Ipsa conteret caput tuum: si ergo suggestio est caput diaboli, nulla suggestio ingressum, uel locum habuit in mentem uirginis: & ita tam a mortali immunis fuit, quàm ueniali. Congruum etiam fuit, ut illa, quæ placuit altissimo; adeo ut fieret eius spōsa, & mr̄ filij Dei unigeniti: sic esset immaculata mēte sicut intemerata carne. Qm̄ ergo B. Virg. Maria aduocata est peccatorū, gloria, & corona iustorum, sponsa Dei, & totius trinitatis tricliniū, & specialissimum filij reclinatorium: hinc est, quòd speciali gratia dei nullum in ea peccatum habuit locum. Vnde concedendæ sunt rationes, quæ hoc ostendunt.

Cap. 3.

AD ILLVD ergo, quod primò opponitur in contrarium, quòd uirgo Maria fuit castificata ab omni sorde uitiorum. Dicendum, quòd differt dicere peccatum, & uitium: nam peccatum dicit culpam, uitium dicit culpæ sequelam. Glos. ergo illa non vult dicere, quòd in secunda sanctificatione indiguerit gratia ad culpam delendam, sed ad culpæ sequelā ex originali relictā. AD ILLVD, quod opponitur de Aug. q̄ esse sine pctō in hac uita pertinet ad solum unigenitum. Dicendum, q̄ dupli-

dupliciter est loqui de hac uita: aut secundum omne tempus, & statū, aut post usum lib. arb. Si secundùm tempus omne; hoc conuenit soli filio Dei; quia iste solus caruit originali pctō. Si post usum li. ar. sic cōuenit B. Virgini gratia speciali, per quàm immunis fuit non solum à mortali, uerumetiam ab actuali. AD ILLVD, quod opponitur de auctoritate Magistri, ꝙ spiritus sanctus uirginem purgauit. Dicendum, ꝙ peccatum dicitur dupliciter. Aliqñ dicitur culpa: sicut communiter consueuit accipi. Aliquando pœna peccati, sicut Rom. Peccato dānauit peccatum. Aliquando dicit causa peccati: sicut Rom. Sed qđ nolo malum facio; non ego operor illud; sed quod habitat in me peccatum. Dico ergo, ꝙ Virgo Maria post secundam sanctificationē nō fuit à peccato munda ratione alicuius maculæ, sed solùm ratione alicuius pęnæ, sicut meliùs infra manifestabitur. AD ILLVD, quòd opponit̄ de petitione illa. Dimitte nobis &c. Dicendum, ꝙ in petitione ista Virgo Maria poterat petere remissionem debiti, quod debebat non ratione sui, sed rōne aliorum membrorum Christi; qbus poterat petere, ut debita dimitterentur; & bona conscientia illam formare orationem: non ꝑ se: quia sicut dicit Augu. illa non continetur sub illa generalitate, qua dr. Si dixerimus, qa peccatū nō habemus, nosipsos seducimus; & ueritas in nobis non est; Vnde Aug. uult ꝙ ad alios sanctos pertineat illa oratio pro se, ad beatam Virginem non pro se, & ideo non comprehenditur sub generalitate prædicta.

Cap. 8. *Cap. 7.* *Quō. 3. huius. met. Artic.* *1. Io. 1*

QVAESTIO II.

An B. Virg. in prima sanctificatione, fomes totaliter fuerit extinctus?

VTRVM in prima sanctificatione in Virgine fuerit fomitis concupiscentia extincta. Et ꝙ sic uidetur. Luc. dicitur ab angelo ei. Aue gratia plena: ergo ante aduentum filii Dei fuit repleta gratia, & plena amore diuino: sed ubi est aliquo modo concupiscentia, ibi non potest esse gratia Dei plena: uidetur ergo ꝙ in prima Virginis sanctificatione fomitis concupiscentia omnino fuerit extincta. ITEM, Vbicunque est fomes, est necessitas ad aliquod peccatū ueniale: ergo cum in ea nulla fuerit peccādi necessitas, quia in ea nulla culpa: ergo uidetur, ꝙ fomitis concupiscentia in ea fuerit omnino extincta. ITEM. Fomes reddit illum difficilem ad bonum, in quo est; sed in beata Virgine nulla fuit difficultas ad bonum: ergo uidetur, ꝙ post primam sanctificationem non remāserit in ea concupiscentiæ uitiū. ITEM, si tanta gratia fomitem minuit, & maior gr̄a magis minuit, & perfecta totaliter extinguit: sed gloriosæ Virgini in ipsa sui sanctificatione prima collata fuit gratia perfecta: ergo omnino fuit extincta in ea concupiscentia.

Cap. 1.

SED CONTRA. Damas. dicit, & habetur in litera. Post cōsensum uirginis pręuenit spiritus sanctus in ipsam secundùm uerbum, qđ dixit angelus ad eam, purgās eā: sed nō purgauit à culpa: ergo purgauit ab originali sequela; hęc autem est fomitis concupiscentia: ergo &c. ITEM, Magister in litera. Mariam quoque totam spiritus

tus sanctus præueniens purgauit, & à fomite peccati liberauit, uel fomitem ipsum penitus extinguẽdo, uel exterminando; hoc dicit de sanctificatione secunda, ergo ante ipsam non fuit fomes extinctus. ITEM. Bern. In proposito uirginis erat omnium hominum frequentiam fugere, ne perturbaret orantis silentium, aut uirginalis castitas tentaretur: ergo uidetur, ꝙ occasione accepta ab extrinseco, excitari poterat in ea fomitis concupiscentia praua: ergo omnino nõ fuit extinctus. ITEM. Si omnino fuisset in ea extinctus fomes concupiscentiæ: ergo secunda sanctificatio non fuisset opportuna: si ergo opportuna fuit, uidetur ꝙ aliquid remanserit in ea formitis concupiscentiæ.

Homil. 3. super Missus est.

RESOLVTIO.

Quidquid somniẽt alij, B. Virg. in prima sanctificatione fomes consopitus tantum fuit; at in secunda pœnitus extinctus.

RESPOND. Dicendum, quòd circa hanc quæstionem est triplex modus dicendi. Quidam dicere uolunt, quòd nec in prima, nec in secunda sanctificatione extinctus erat in ea fomes concupiscentiæ, sed solùm consopitus secundùm plus & minus; quia fomes habet causam in carne; unde non directam habet oppositionem ad gratiam secundùm essentiam, sed secundùm inclinationẽ: ideo si gratia magna est, fomes inclinat: quãuis per gratiam nõ deleatur eius essentia. Quoniam ergo in Virgine magna fuit gratia in prima sanctificatione, & ualde magna in secunda: hinc est, ꝙ in prima fuit consopitus, & in secunda magis consopitus: quamuis non omnino fuerit extinctus, uel euacuatus. Sed quoniam caro Christi sumpta est de carne Virginis, in Christo etiam nulla fuit concupiscentia fomitis, cum caro Christi debeat carni Virginis assimilari post uirginis sanctificationem, sicut caro aliorum assimilatur carni aliorum parentum; uidetur ꝙ spiritus sanctus secundò super eã adueniens, prorsus extinxerit fomitem. Et ita prædicta opinio nõ uidetur habere probabilitatem.

Secundus modus dicendi est, ꝙ tã in prima, quàm in secunda sanctificatione fuerit in ea extinctus fomes, sed aliter, & aliter. In prima nanq; extinctus fuit inquantùm respicit personam, in secunda inquatùm respicit naturam. In prima ergo sanctificatione mundata fuit, ut nunquam peccaret. In secunda uerò sanctificata fuit, ut germen piæ prolis emitteret sine peccato, nõ solùm actuali, sed etiam ueniali. In prima etiam sanctificatione extinctus fuit fomes inquantùm reddit pronum ad malum. In secunda in quantũ difficilem ad bonum. Sed illud difficile est intelligere: quia hoc ipso ꝙ proni sumus ad malum, difficiles sumus ad bonum: quomodo extingui potest, quantùm ad pronitatem ad malum, ipso remanente quantum ad difficultatem ad bonum? Rursus qualiter potest intelligi, ꝙ fomes possit extingui in quantũ respicit personam, & non sit extinctus inquantum respicit naturam: cum ibi sit unus fomes, sic diuersimodè cõparatus, & extinctio dicat ipsius fomitis eradicationem, non uidetur usquequaque intelligibile, quomodo fomes extinguatur in prima sanctificatione,

ficatione, & tamen nihilominus remaneat respectu prolis propagandæ. Si enim extinguitur: non ergo remanet aliquo modo: nisi quis forte accipiat extinctionem largo modo pro ablatione inclinationis ad malum respectu personæ, in qua est: & ita fortassis intelligitur prædicta positio, quam satis probabilem, & rationabilem credo. Tertius autem est modus dicendi, uidelicet ꝙ in prima sanctificatione fuit fomes in Virgine consopitus: in secunda extinctus, & eradicatus. Fomes em̃ eradicatur in carne, & ascendit usq; ad mentem. In prima sanctificatione Virgini collata est tãta gratia perfectionis, ꝙ redundaret in eius sensualitate in tanta redundantia, ut fomitem adeo reprimeret, quòd nullum effectum ad incitandum aliquando haberet. In secunda autem sanctificatione, in qua spũs sanctus non tantum descendit in mẽtẽ, sed etiam in carnem: & de carne operatus est, de ea mirabiliter carnem sine macula fabricando, reliquit ipsius carnem immaculatam, extirpãdo ex ea & fomitem; & omnem concupiscentiam. Et hoc sonant uerba Bern. & Magis. & Damas. sicut patet in auctoritatibus in opponendo habitis. Vnde rõnes probãtes, ꝙ in prima sanctificatione non fuit fomes omnino extinctus, concedendæ sunt.

Ad illvd, quod opponitur, quòd Virgo Maria fuit gratia plena in prima sanctificatione. Dicẽdum, ꝙ aliter fuit plena i prima, sed & aliter in secunda. In prima fuit plena, secundùm quòd expediebat ad meritum. In secunda, secundùm quòd expediebat ad cõcipiendum filiũ Dei. Et ideo prima sanctificatio respiciebat Virginem secundùm animam. Secunda autem respiciebat Virginem totam secundùm quòd dicit Magister. Mariam quoq; totam spũ sancto præueniens, &c. Ad illvd, quod opponitur. Fomes impellit ad necessitatem ad peccandum uenialiter, & ad difficultatẽ ad bonum. Dicendum, quòd illud est uerũ, ubi est fomes in uigore suo, ubi. s. non reprimitur à gratia mouente ad contrarium: & ideo non habuit locum in Virgine, ubi fuit gratia perfecta tranquillans eius animam, & potentias. Et sic patet responsio ad illa duo. Ad illvd, quod obijcitur de perfectione gratiæ. Dicendum, ꝙ gr̃a, quæ directè respicit aĩam, minuit fomitem quantùm ad inclinationem, sed non oportet ut minuat quantùm ad radicem; & ideo nõ sequitur ꝙ per perfectionem illius gratiæ fomitis concupiscentia euellatur, sed solum ut eius inclinatio consopiatur: & hoc quidem concedendum est tanquam uerum.

Qvaestio III.

An B. Virgo post christi conceptione peccare potuerit?

Vtrvm in secũda sanctificatione ablata fuerit ab ea peccandi potentia. Et uidetur, ꝙ sic. Primò per Ambro. in Libr. de uirginitate Bea. Virginis. Impossibile fuit uterum uirginis, quem filius Dei inhabitando cõsecrauit; alienæ copulæ coitu incæstari: sed similis ratio fuit de alienis generibus peccatorum: ergo uidetur, ꝙ nullo alio peccati genere potuit maculari post conceptionem filij Dei. Item, Vituperiũ esset Xpo,

si haberet matrem peccatricẽ; si ergo Christo ĩ nullo põt fieri cõtumelia; vr̃ ꝙ post ipsius conceptionem in B. Virgine non potuerit esse culpa. ITEM. Si. Beata Virgo potuit peccare, potuit in pc̃ō perseuerare: ergo potuit dãnari: si ergo matrẽ Dei, & regina cælorũ in inferno dãnari oĩno est impossibile: ergo & illud ex quo sequit̃.s.hoc qđ ponit, ipsam posse peccare: ergo &c. ITEM, Dignior fuit mr̃ Xp̃i ex hoc, ꝙ mr̃ Dei effecta est: quàm sit aliquis angelus in cęlo: si ergo angeli boni in gr̃a sunt confirmati; multò magis & mr̃ Dei, ergo &c.

SED CONTRA. Luc. Tuã ipsius aĩam pertrãsibit gladius. Hoc verbũ tractans Dama. dicit Dolores, quos Virgo effugit pariens, hos in Christi passione sustinuit; ita ꝙ gladius aĩam eius pertransiuit: ergo ipsius aĩa fuit in Christi passione turbata; & ita perturbata: si ergo potuit perturbari, vr̃ ꝙ potuit ad ueniale pertrahi. ITEM. Aug. tractans illud. Tuam ipsius aĩam pertran. gla. Animam (ait) sic hic utique signauit; ꝙ Maria, per quam gestum est mysterium incarnationis, dubitaret; non tñ in dubitatione permaneret. Si ergo postquàm genuit filium Dei potuit dubitare ĩ fide, potuit peccare. ITEM, Potentia moriendi cõsequitur potentiam peccandi: sed B. Virgo Maria post conceptionẽ mori potuit: ergo uidetur, ꝙ peccare potuit: ITEM. Impotẽtia peccandi spectat ad statum comprehensoris: sed B. Virgo ex hoc ꝙ filium Dei genuit, non est posita extra statum uiatoris: ergo uidetur, quòd non sit ei ablata peccandi ipotentia.

Cap. 1.

In quæ. noui et Veteris Testa. quæ. 73. circ. medium To. 4.

RESOLVTIO.

Post conceptum Christum B. Virgo peccare nequiuit; quia & in bono confirmata fuit, et omni defectu caruit.

RESPOND. Dicendum, ꝙ in secunda sanctificatione nõ tantùm fuit data Virgini gr̃a sanctificans, sed etiam gratia in bono confirmans: & hoc quia filio suo adeo fuit cõiuncta, ut nullo modo permitteret eam à seipso sequestrari. Propter quod notandi sunt gradus diuinorum beneficiorum. Christus enim, qui fuit sanctus sanctorum: facultatem habuit uitandi omne peccatum, & impossibilitatem cõmittendi aliquod peccatum. Alij uerò filij hoĩum difficultatem habent ad uitandum pc̃m, & necessitatem ad cõmittendum: & hoc quidẽ cõpetit oĩbus generatis de massa peccati. Ab hac ergo massa liberata fuit Virgo Maria ĩ prima sanctificatione, liberata ẽt fuit in secunda: sed in prima fuit conformis alijs sanctificatis: in secunda verò facta est cõformis filio, quẽ genuit. In prima namq; sanctificatione data est ei potestas, & facultas uitandi omne peccatum mortale: data est ẽt facultas uitandi frequentiã uenialiũ, data est etiã nihilominus facultas uitandi omne peccatũ, nõ tñ particulariter sed ẽt uniuersaliter. Et in his tribus gradibus patent tres gradus sanctificationũ, uidelicet, Ioann. Bapt. Hiere. & Mariæ. Nã prima cõditio fuit Hiere Scđa uerò Io: sed ista triplex Virg. Mariæ, quæ plus ad filij accessit puritatẽ p uitæ meritũ. Sed cũ sanctũ sanctorũ gestauit in utero suo tũc sc̃tificata fuit conformiter filio suo, non tantùm quantùm ad impotentiã

 ad

ad peccatum, sed etiam quantùm ad impossibilitatem labendi in aliquod peccatum. Vnde sicut impossibile fuit propter honorem filij sui, ut alium haberet filium: sic impossibile fuit, ut unquam ulterius haberet peccatum. Sicut etiam impossibile fuit, ut carni uirginitas uiolaretur, in qua filius Dei habitauerat: sic impossibile fuit, ut mentis sanctitas aliqua culpa macularetur. Ad cuius testimonium ualet, quod quidam Iudei asserunt: hoc mirum fuisse in Virgine Maria, quod cum esset pulcherrima, tamen à nullo unquam uiro fuerit concupita. Nec uilipendendum est illud infidelium testimonium: oportet enim testimonium habere ab his, qui foris sunt. Concedendæ sunt ergo rationes, ostendentes, quod B. Virgo Maria post filij Dei conceptionem peccare nõ potuit, non propter alicuius potentiæ amissionem, sed propter potentiæ confirmationem, & defectus ablationem. (1. Timoth. 3.)

Ad illvd ergo, quod primò opponitur, quod B. Virgo fuit perturbata. Dicendum, quòd immensitas illa doloris non refertur ad partem animæ rationalem, sed sensibilem. Vnde anima stat ibi pro illa parte, secundùm quam conuertitur ad corpus: unde nõ fuit perturbata secundùm quòd perturbatio dicit deordinationem in parte rationali. Ad illvd, quod opponitur de auctoritate Quæstionum noui, & ueteris testamenti, quod B. Virgo dubitauit. Dicendum, quòd non constat librum illum esse Aug. propter hoc quòd ibi multa sunt, quæ non uidentur esse uerba Aug. Veruntamen ne fugam petere uideamur, dici potest: quod est dubitatio proueniens ex fidei debilitate, & est quædam dubitatio proueniens ex admirationis immensitate; qua dicitur homo dubitare, cum stupescit, & quasi fit totus extra se, ex intuitu rei admirabilis; & hoc modo intelligendum est Virginem dubitasse nõ propter defectum fidei. Indubitanter enim credendum est, quòd Virgo Maria semper in fide stetit: unde in ea fides sibi inuenit solidum fundamentum. Vnde discipulis non credentibus, & dubitantibus ipsa fuit, in qua fides ecclesiæ remanserat solida, & inconcussa: & ideo diem Sabbati solemnizat in honorem eius omnis ecclesia. Ad illvd, quod opponitur, quod potuit mori. Dicendum, quòd non est simile, pro eo, quod non fuit decens filium Dei habere matrem immortalem, cum ipse esset mortalis, sed ualde indecens esset habere matrem peccatricem, quamuis Hiero. dicat, quod solum peccatrices numerantur in genealogia saluatoris: hoc enim nõ est propter peccatum, sed propter aliquod speciale factum, propter quod illæ mulieres exprimuntur in scriptura. Et cõpletur in eis illa prophetia Esa. Emitte agnum dñe dñatorem, &c. quod de Ruth exponit Hier. Vnde per petram deserti intelligitur Ruth, ut di. Hierony. Quicquid tamen sit de parentibus remotis; nulli tamen dubium est de matre Dei, quam talis debuerit esse, quod nõ potuerit redargui de peccato, quia fuisset ad improperium Xpi. Ad illvd, quod opponitur de impossibilitate peccandi. Dicendum, quod uerum est quantum est de lege cõi: sed nihil impedit quin de gratia speciali possit alicui concedi in uia, quod alijs communiter datur in patria, & illi personæ præcipuè, quæ in terris degens regina erat eorum, qui exultant in cœlis. (In commen. super 1. ca. Matt.) (Cap. 16)

DISTIN-

PARS SECVNDA.

Vtrum caro Christi fuerit decimata in Abraham.

VM autem illa caro, cuius excellentia singularis verbis explicari nō valet; antequam esset verbo vnita, obnoxia fuerit peccato ī Maria & in alijs, à quibus propagatione traducta est: non immeritò videri potest in Abraham peccato subiacuisse; cuius vniuersa caro peccato subiacebat. Vnde quæri solet, quare Leui decimatus dicatur in Abraham & non Christus, cum in lumbis Abrahæ vterq; fuerit secundùm materialē rationem, quando Abraham decimatus est, & decimas dedit Melchisedech? Tunc.n. Apostolus Leui decimatū dicit in Abraham tanquam in materiali causa. Quia ea decimatione sicut Abraham minor Melchisedech ostenditur, cui personaliter decimas soluit; ita & Leuiticus ordo, qui in Abraham secundùm rōnem seminalem erat; & ex eo per concupiscentiam carnis descendit. Christus autē non est decimatus: quia licèt ibi fuerit secundùm carnem; non tamen inde descendit secundùm legem communem, s. per carnis libidinem: sicut ēt in Adam omnes peccauerunt, sed non Christus. Vnde Aug. super Genes. Sicut Adam peccante, qui in lumbis eius erant, peccauerunt, sic Abraham dāte decimas, qui in lumbis eius erant, decimati sunt. Sed hoc non sequitur in Christo, licèt in lumbis Adæ & Abrahę fuerit, quia non secundùm concupiscentiam carnis inde descendit. Cum ergo Leui & Christus secūdùm carnem essent in lumbis Abrahæ, quando decimatus est: ideo pariter decimati non sunt; quia secundùm aliquem modum non erat ibi Christus, quo erat ibi Leui. Secundum rationem quippe illam seminalem ibi fuit Leui, qua ratione per concubitum venturus erat in matrem: secundùm quam rationem non erat ibi Christi caro; quamuis secundū ipsam ibi fuerit Mariæ caro. Ille ergo decimatus est in Abraham, qui: sic fuit in lumbis Abrahę, sicut ille fuit in lumbis patris sui, id est, qui sic est natus de patre Abraham, sicut ille patre suo natus est, scilicet per legem carnis, & inuisibilem concupiscentiam.

Margin notes: Genes. 14. — Leui qūo dicatur decimatus in Abraham. — Rom. 5 — Lib. 10 c. 10. et 19.

Qua ratione caro Christi dicta est in scriptura non fuisse peccatrix, sed peccatrici similis.

Quo circa primitias nostræ massæ rectè assumpsisse dicitur Christus, quia non carnem peccati, sed similidinem carnis peccati accepit. Misit .n. Deus filium suum (vt ait Apostolus) in similitudinem carnis peccati. Assumpsit enim verbum carnem peccatrici similem in pęna, nō in culpa, & ideo non peccatricem: cętera verò hominum omnis caro peccati est. Sola illius non est caro peccati, quia nō eum mater concupiscentia, sed gratia concepit. Habet tamen similitudinē carnis peccati per paßibilitatem & mortalitatē, quia esuriјt, sitiјt, & huiusmodi. Licèt ergo eadem caro sit eius, quæ & nostra, non tamen ita facta est in vtero sicut nostra. Est enim sanctificata in vtero, & nata sine peccato, & nec ipse in illam vnquam peccauit. In pœna ergo similis est nostræ, non in qualitate peccati: quia pollutionem, quæ ex concupiscentiæ motu concepta est, omnino non habuit, nec ex carnali delectatione nata est. Venit ergo ad corpus immaculatum, quod pręter libidinis concupiscentiam fuit conceptum: nec illud in se habuit vitium, quod in alijs est causa peccati, nec in eo peccauit. Ideoque verè dicitur verbi caro non fuisse in Christo obligata peccato.

Ex Damas. li. 3. de Orthod. fid. c. 2.
Rom. 8
Mat. 4
Ioā. 19

Confutatio quorundam malè opinantium circa prędicta.

Illi autem sententiæ, quā supra diximus; carnem verbi non ante fuisse conceptam, quàm assumptam; videtur obuiare quod Augustinus ait super Ioan. vbi legitur. Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud. Dixerunt ergo Iudæi, Quadraginta & sex annis ædificatum est hoc tēplum, & tu tribus diebus excitabis illud? Hic (inquit) numerus perfectioni dominici corporis conuenit, quia (vt dicunt Physici) tot diebus forma humani corporis perficitur. Horum occasione verborum quidā dicere præsumserunt: Dominici corporis formam tot diebus ad modum aliorum corporum perfectam, & membrorum lineamentis distinctam, & mox verbum dicitur sibi vniisse carnem & animam: & hoc modo dicunt illum numerum perfectioni dominici corporis conuenire. Sed alia ratio illius dicti extitit, ex qua sana oritur

Ioā. 12
Tra. 10
et li. 83 q. 56.

intelligentia verbi. Non enim ideo illud dixit Augu. quia mox vt caro illa opere ſpiritus ſancti ſanctificata, & à reliqua ſeparata fuit, verbo Dei cum anima vniretur, vt perfectus & verus Deus eſſet perfectus & verus hõ: ſed quia membrorum illius dominici corporis diſtinctio in ipſo momento conceptionis & vnionis Dei, & hominis adeo tenuis erat & parua, vt humano viſui vix poſſet ſubijci: diebus autem illis, quos Augu. memorat; perfecta eſt, & mutabilis facta. Li.3.de
Incarnatum eſt ergo verbum, vt ait Ioannes Damaſc. & à Ortho.
propria incorporalitate non exceſſit, & totum incarnatum fid.c.7. ĩ fi. Ibi
eſt, & totum eſt inſcriptum. Minoratur corporaliter, & cõ- de ĩ ini
trahitur, & diuinè eſt incircunſcriptum, non coextenſa car- tio.
ne eius cum incircunſcripta diuinitate. In omnibus igitur qui ſuper omnia erat, & in vtero ſanctæ genitricis exiſtebat, ſed in ipſo actu incarnationis.

SVPRA oſtẽdit Magiſter, qualiter B. Virgo fuit ſanctificata, ex qua caro Chriſti ẽ aſſumpta. In hac uerò parte ad maiorem intellectũ inquirit. Vtrũ caro Chriſti in Abraham fuerit decimata. Diuiditur autem iſta pars in tres partes. In quarum prima inquirit Magiſter. Vtrum caro Chriſti potuerit, uel debuerit decimari in Abraham. In ſecunda poſt huius determinationem elicit quandam concluſionẽ, quòd caro Xp̃i non fuit caro peccati. ibi. *Quocirca primitiuam noſtra maſſæ &c.*] In tertia uerò & ultima diſſoluit quandam dubitationem de formatione corporis dominici. ibi. *Illi autem ſententia &c.*] Subdiuiſiones autem partiũ manifeſtę ſunt in litera.

Dub.1. *ILla caro, &c.*] Contra. Videtur hoc falſum; quia non eſt peccatum niſi in anima, uel rõne aiæ: ſed caro illa non fuit ante nata, q̃ uerbo unita; ergo non fuit pc̃tõ obnoxia. Item. B. Virgo ante cõceptionẽ filii Dei fuit ſanctificata; ergo caro eius nõ fuit pc̃tõ obnoxia Reſp. Dicendũ, q̃ (ſicut tactũ fuit in p̃cedẽtibus) aliq̃n pec- Art.2.
catũ dr̃ ipſa pœna, uel ſequela: di- q.1. in
co ergo q̃ caro nõ dr̃ obnoxia pec- reſolu.
cato rõne culpæ, ſed rõne fęditatis, q̃ eſt culpæ cã, & rõne paſſibilitatis, q̃ eſt culpę pęna; & utroq; mõ fuit pc̃tõ obnoxia Maria ante ſanctificationẽ: ſecundo modo poſtea. Et ſic patent illa duo. argum.

Primitiuam noſtre maſſæ, &c.] Dub.2.
Cõtra. Vr̃ hoc eſſe falſum: qa cũ incarnatus ſit in fine ſæculorum, potius uĩ aſſumpſiſſe reliqas noſtræ maſſæ, q̃ primitiua. Reſp. Dicendũ, q̃ primitiuã noſtræ maſſæ dr̃ Xp̃s aſſumpſiſſe triplici rõne. Nam primitiuus dr̃ ab eo, qđ eſt primũ: primũ aũt dr̃ aliqd ſecundũ ordinẽ dignitatis: & ſic nõ eſt dubiũ, quin Xp̃s aſſumpſerit nr̃ę carnis primitiua, p̃ eo q̃ eius caro excedit oẽm dignitatẽ carnis humanæ. Scd̃m aũt q̃ primitiuus

dr̃ à prioritate secundùm tp̃s, dr̃ Christus assumpsisse primitiuum nostræ massæ non per prioritatẽ, sed per conformitatem, & similitudinem. Duplex est autem rõ cõformitatis ibi. Vna quantum ad qualitatẽ, alia quantũ ad uirtutẽ. Quantùm ad qualitatẽ: quia sicut caro, quę in principio fuit creata, caruit oĩs uitij corruptione: sic ẽt & caro à uerbo assumpta. Quãtũ uero ad uirtutem est similitudo: quia in his, quę à principio nascuntur, intensior est naturæ uigor ut ad maturitatem pertingãt: & talia dicuntur primitiua id est primi fructus, qui debebant offerri domino: talis autem fuit caro Christi. Et sic, patet pro quãto dicatur primitiua, tum pp dignitatem, tum propter mundiciæ qualitatem, tum propter uirtutis uigorem, propter quam cęteras pręcellit, prius pertingens ad maturitatem perfectionis, & dulcedinis gloriam: & pro tanto dicitur assumpsisse primitiua nostrę massæ. Et per hoc patet determinatio rõnis: procedit eñ (secundum ꝙ dicitur) à prioritate originis,

Dub. 3. *Sola illius non est caro, &c.*] Cõtra. Si concupiscentia est uitium, & defectus; non ergo est generationis principium. Nihil ergo est dictu, non eum mater concupiscẽtia concepit. Respon. Dicendũ, ꝙ litera illa potest intelligi uno modo, ꝙ concupiscentia sit nominatiui casus; & sit constructio appositiua: & tunc negat Magister, quòd Christum non concepit cõcupiscentia, sed gratia tanquam mater: pro eo ꝙ concupiscentia locum tenet matris in generatione filiorum peccati secundùm illud Ezech. Pater tuus Amorrhęus, & matertua Cethæa: ut ꝑ Amorrhæum intelligamus diabolum, & per Cethæam concupiscẽtiam. Si ergo ecõtra gratia est mater in generatione spũali: & quia Christus nõ habuit peccatum in generatione; sed gratiam: ideo potius de matre gratia, quàm concupiscentia. Sed licèt illo modo possit intelligi: tamen est alius modus magis consonus ueritati, ut hoc, quod est concupiscentia, & gr̃a sit ablatiui casus, & construatur cum hoc uerbo concepit, non secundùm habitudinẽ causæ, sed secundùm habitudinem concomitãtię. Et hoc, quod dicitur mater, supponat pro Virgine Maria: & est sensus. Mater id est Virgo Maria non concepit concupiscentia concomitante, sed concomitãte gratia: & tunc non notatur ꝙ concupiscentia sit alicuius conceptionis principium, sed uitium concomitans. Et sic patet responsio ad obiecta ipsa.

Cap. 16

Totum incarnatum, &c.] Contra. Si enim totum est, quod hẽt partem, & partem; & uerbum simplicissimum est: male dicit, quòd totum incarnatum est. Respond. Dicendum, quòd totum potest accipi priuatiuè, uel positiuè. Si priuatiuè: tunc dr̃ uerbum incarnatum, quia nõ hẽt partes, secundũ qua incarnari habeat. Alio modo dicitur positiuè. Et tunc dr̃ dupliciter: quia totũ uno modo est idem, quod ex suis partibus constitutum. Alio modo est idem, quod perfectum. Et secundùm ꝙ totum dicit integritatem, & totalitatem perfectionis, & secundùm quòd dicit priuationem partis, & partis. Et sic patet quòd illa obiectio non procedit rectè propter

diuer-

Q. 1. et 2. diuersam acceptionem huius uocabuli, quod est totum. Sed hoc melius in Primo Lib. Distin. 19. in uenitur determinatum.

ARTICVLVS. I.

QVAESTIO I.

An quis decimari habeat in parentibus?

AD intelligentiam huius partis iuxta tria, quæ Magister determinat, incidit hic q̃stio. Primò quæritur de Christi decimatione. Secundò quæritur de carnis Christi traductione. Tertiò de dominici corporis formatione. Circa primum quæruntur duo. Primò quæritur, utrum aliquis possit decimari in parentibus. Secundò quæritur, utrũ christus in Abrahã fuerit decimatus.

VTRVM aliquis decimari habeat in parentibus. Et probatur, quòd sic, per illud Apostoli. Per Abraam, & Leui, qui decimas accepit, decimatus est. *Heb. 7.* ITEM. Hocipsum uidetur per Augu. 10. super Genes. ad literam & habetur in Glos. *Cap. 19 & 20. Tom. 3* Sicut Adam peccante peccauerunt, qui erant in lumbis eius: sic Abraham dante decimas, q in lumbis eius erant, decimati sunt; sed constat, quòd proles potuit peccare in Adam: ergo & decimari in Abraham. ITEM. Hocipsum uidetur ratione: quia proles in parentibus potest liberari, & in seruitutem redigi, quia seruus natus, est seruilis conditionis: ergo pari ratione uidetur, q in parentibus dantibus decimas filij habeant decimari. ITEM, Decimatio actus est figuralis: sed figura non tantum est respectu præsentis, sed præteriti, & futuri: ergo uidetur, quòd non tantùm possit decimari in propria persona filius: sed etiam in parente tanquã in causa, & materia.

SED CONTRA. August. In lumbis Abrahæ illud decimabatur, quod curabatur: sed filij Abraam non sunt curati ab originali, immo nati sunt cum peccato originali: ergo non uidetur, q in Abraã fuerint decimati. ITEM, Cum decima datur de frumento, non propter hoc dat decima de illo frumento, quod debet nasci de grano; ergo pari ratione cum datur decima pro homine; nõ uidetur, quòd ille, q nasciturus est ex eo, decimetur in eo: sicut enim homo est in homine seminaliter, sic granum in grano: ergo ratio ista bona uidetur. ITEM. Sicut circuncisio remedium est contra originale in lege figuræ, & baptismus in lege gratiæ; sic decimatio in lege naturæ: unde dicit Hugo de sancto Victore. Si nullus in uentre matris poterit baptizari, nec circuncidi: ergo nec decimari. *Lib. 1. p. 11. c. 3. & de inceps. et Lib. 2. p. 11 cap. 5.* ITEM, Aut decimari est per decimam curari: aut decimari est ad decimam obligari: aut decimari est de aliquo partem decimam dare: aut decimari est per decimam præfigurari: sed nullo istorum modorum fuit in Abraham Leui decimatus; quia non per decimam cu ratus, nec ad dandum decimas obligatus, cum potiùs reciperet: nec decimam dedit, nec per decimam figuratus fuit: ergo nullo modo uidetur decimatus fuisse in Abraam: & si ille non fuit decimatus, pari ratione nec alii qui alij.

RESOLVTIO.

Potest quodammodo proles decimari in parenté secundum significatio nem tantu, non autem secundum quòd aliquid in actu ponit circa decimatum.

RESPOND. Ad prædictorum intel ligentiã est notandum, ꝙ decimatio fuit actus moralis, sacraméta lis, & figuralis. Secundùm ꝙ fuit actus moralis, sic decimatio dicit̃ alicuius certę partis donatio ad sustentationem eorũ, qui seruiũt dño, & deputati sunt cultui diuino: & hoc modo decimatio perseuerat usque modò. Secundum ꝙ decimatio est actus sacramentalis; sic decimatio est alicuius partis donatio ad curationem morbi originalis. Secundùm auté quòd decimatio est actus figuralis; sic decimatio est decimæ partis donatio ad pręfigurationem curationis uniuersalis, quæ futura erat per oblationem Christi. Duobus primis modis accepta decimatio, respicit tantum tps p̃ns: quia non datur nisi de hoc, qđ habetur; & non curat̃ nisi quod iam hét morbum. Tertiò auté mõ decimatio accepta non tm̃ est p̃ntis, sed ẽt futuri, ꝓ eo ꝙ figuratio ẽ signatio, & signatio non tm̃ extendit se ad p̃ntia, sed ẽt ad futura: & hoc mõ dicunt̃ filij Abrae decimati i Abrahã: qa ꝑ illã decimationé ꝓfigurati sũt oés filij Abraã, curãdi esse ꝑ eum, qui figurabatur ꝑ Melchisedech. i. ꝑ uerum sacerdotem christum. Et hoc est, quod di. Aug. 10. super Gene. ad literam. Cum ipsa decimatio ad præfigurandam medicinam pertinuerit, ille in Abraham decimabatur, qui curabatur; non quando præfigurabatur, sed quando illius figuræ ueritas implebatur. Concedendæ sunt ergo rõnes ostendentes, quòd aliquo mõ potest decimari proles in parente secundùm eũ modum, quo decimatio nihil ponit in actu circa decimatos; sed solũ secundùm significationem, q̃ non tm̃ est pręsentium, sed etiam futurorum.

AD ILLVD, qđ opponitur de auctoritate Aug. Dicendum, ꝙ sicut patet ex uerbo præcedenti: decimabatur quod curabatur; nõ dicit cõcomitantiam secundùm idẽ tẽpus ad hoc, quod est decimari; immo potius se extẽdit ad omne tempus, & pro illo tempore reddit locutionem ueram, in quo implebatur ueritas figuræ. AD ILLVD, quod opponitur, quòd non datur decima de grano, quod nõ est in re: sed solùm in ratione seminali. Dicendum, quòd non est simile, quia decimatio prout est actus figuralis, nõ se extendit ad significandũ aliquid circa granum sed ad significandum aliquid circa genus humanum. Vnde granũ, respicit ut materiam, circa quam habet exerceri; non circa illud, quod per ipsum habet significari: & quia exercitium requirit materiã præsentem, & signatio se extẽdit ad futura, ideo non est simile. AD ILLVD, quod opponitur de baptismo, & circuncisione. Dicendum, quòd non est simile, nisi in quantũ decimatio est actus sacramẽtalis legis naturæ ad remediũ originalis peccati; hoc modo non est nisi circa ꝓsens, sicut circuncisio, & baptismus. Secundũ aũt ꝙ est actus figuralis, sic nõ ẽ simile. SI AVTEM q̃ratur, quare circuncisio, & baptismus non potest esse actus figuralis, sicut & decimatio. Dicendũ, ꝙ rõ huius est: qa circũ cisio, *Qõ collater.*

cisio, & baptismus est actus in persona: decimatio aũt cum sit decimæ partis oblatio, est actus ꝑ persona. Et quia oblatio pōt fieri ꝑ eo qđ est, & quod futurum est: & circuncidi, & baptizari nō nisi in eo, quod iam est: hinc est, ꝙ actus decimādi potuit se extendi ad futuros, & non actus circuncidendi, uel baptizandi. AD ILLVD, quod quæritur, qūo proles dr̄ decimari in parente. Dicẽdum, quòd decimatio idem est ꝙ præfiguratio curationis. Vnde nullo istorum mõrum accipitur, qui in opponẽdo assignant; & ideo insufficienter procedebat illa obiectio.

QVAESTIO II.

An Christus decimatus fuerit in Abraham?

VTRVM Christus in Abraham fuerit decimatus. Et quòd sic uidetur auctoritate Apostoli. Per Abraam & Leui decimatus est: adhuc ĩ lumbis patris erat, qñ obuiauit ei Melchisedech: sed Xp̄s fuit in lumbis Abrahæ, qñ decimas illas dedit: ergo fuit decimatus, sicut & Leui. ITEM. Sicut dicit Hugo. de sancto Victore, ꝑ decimas signatur ipse Christus; ergo uidetur, ꝙ ipsa decimatio inquantum est actus figuralis, principaliùs respiciat Christum, quã alios filios Abrahę: ergo magis uidetur, quòd debeat dici decimatus, q̃ alij. ITEM, Nihil plus requiritur ad decimationẽ, nisi ꝙ illud realiter impleat in prole, quod signatũ fuit in decimatione Abraę: sed hoc fuit maximè impletum in Christo, qui seipsum obtulit hostiam Deo, & patri ꝑ oblationẽ corporis, & sanguinis sui. ITEM. Tota caro christi fuit in carne B. Virginis: sed caro virginis habuit decimari in Abraham: ergo & caro Christi &c.

Heb. 7.

Li. 2. p. 2. c. 5.

SED CONTRA. Aug. Ille nõ est decimatus, cuius caro non feruorẽ libidinis, seu uulneris, sed naturam medicaminis traxit: Xp̄s aũt fuit hmõi: ergo &c. ITEM. Sicut se hẽt Adam peccans ad posteros, ita Abrahã in dãdo decimas; sed quãuis Xp̄s esset ĩ Adam peccante, non dr̄ christus peccasse in Adam: ergo pari rõne in Abrahã dante decimas, nõ arguit̃ decimatus. ITEM. Decimatio uel erat curatio, uel curationis prędefiguratio: sed Christus nec ibi curabat̃, nec curari præfigurabatur: ergo ur̃, ꝙ ibi decimatus non fuerit. s. in lumbis Abrahæ, sicut & Leui. ITEM. Si christus decimatus fuit in lumbis Abraæ, sicut & Leui: ergo nulla est argumentatio Apostoli, qua probat maius esse Sacerdotium Melchisedech sacerdotio Leuitico, per hoc quòd Leui decimatus fuit in Abraam: quòd si rõcinatio Apostoli recta est: restat ergo, ꝙ Christus non decimatus fuit in Abraam. Est ergo qõ iuxta hoc, unde tenet illa consequentia, qua ꝓbat Apostolus; maius esse sacerdotium Melchisedech sacerdotio Leuitico, pro eo quòd Leui obtulit decimas Melchisedech: uidet̃ quòd nõ cogat: quia secundũ illã rõnẽ posset argui, ꝙ maior est dignitas unius sacerdotis pauperis, q̃ Papę: esto ꝙ pater Papæ dederit decimas simplici sacerdoti.

Lib. 10 sup Gene. ad literã. c. 20. post mediũ. Tom. 7.

RESOLVTIO.

Quia Christus non sicut curandus, sed sicut curaturus fuit in lumbis Abrahæ, iõ in illo decimari nõ indiguit.

RESPON. Dicẽdum, quòd sicut dicit Magister in litera, immo Aug. super

super Gen. ad lit. 10. Christus in lumbis Abrahę, non fuit decimatus. Et ratio huius est: quia decimatio præfigurabat futuram curationem. Quia ergo Christus in lumbis Abrahæ non erat sicut curatione indigens, sed potiùs sicut medicina. hinc est, quòd decimatio ad ipsum non pertinebat. Sicut etiam in Adam illi soli peccauerunt, qui secundùm carnalem generationem, & concupiscentiã seminalem ab ipso procedunt, uel processerunt: ita illi soli in Abraham decimati sunt, q ab ipso secũdùm rõnem seminalem ꝓdierũt. Et ideo ab illa generalitate excluditur Christus, qua dr̃. Omnes in Adam peccauerunt: quia non ꝓcessit ab ipso secundùm libidinis ardorem, sed secundum spũs sancti operationem: sic est in proposito intelligẽdũ de decimatione.

Rom. 3

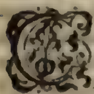
ET PER hoc patet respõsio ad illud, quod primò opponitur in contrarium; qm̃ Christus in lumbis Abrahæ fuit, & Leui: sed non eodem mõ. Et propterea non sequitur, ꝙ sicut uni competit decimari, ita cõueniat alteri. Decimatio.n. nõ tãtum respicit esse in lũbis, sed etiam modum essendi secundùm traductionem originalis peccati. AD ILLVD, quod opponitur, ꝙ Christus figuratur per decimam oblatam. Respon. Dicendum, decima oblata non decimabatur: sed decimatio potius respicit illud, quod remanet in alio (sicut dicit Hugo) quia remanet imperfectio, ablata unitate, quæ est perfectio denarii, signatur futura curatio. Vnde sicut alii figurantur in illa decimatione curari, sic Christus figuratur ratio esse medicamenti. AD ILLVD, quod opponitur, ꝙ in illa decimatione significatur oblatio Christi. Dicendũ, ꝙ uerum est, sed nõ signatur christi oblatio tanquam pro quo fieret oblatio, sed tanquam quæ offertur pro aliis. Et quoniam decimari dr̃ ille, ꝓ quo offert̃ oblatio decimæ; hinc est, ꝙ actus decimationis nõ debet Christo attribui: aliter enim ibi præfigurabat̃ christus, aliter alii. AD ILLVD, quod opponitur, ꝙ caro Christi fuit in Beata Virgine, & caro virginis in Abraham. Dicendum, ꝙ ibi est sophisma secundum accidens, quia uariatur modus essendi in, hinc, & inde. Alio enim mõ fuit caro B. Virginis in Abraham, aliter carò Christi in matre sua: quia Beata Virgo processit secundum legem concupiscentiæ: Christus uerò minimè. AD ILLVD, ꝙ quærebatur de auctoritate Apostoli, & ratione. Dici põt, ꝙ ratio Apostoli bona est ad illos, cõtra quos arguit. s. Iudæos qui supponebant Abrahã digniorẽ esse in suo genere; si ergo Abraham benedictus fuit à Melchisedech, & ei decimas obtulit tanquam superiori, sequitur ex hoc ꝙ non tantũ maior fuit Melchisedech Abraham, sed ẽt maior omnibus, qui processerunt secũdùm legẽ carnis ab eo: & iõ dignior fuit, Leui, & Aaron. Sed qm̃ illud non vr̃ esse uerum, qđ excellentior fuit Melchisedech, quam Moyses, & Dauid, & B. Virgo, qui ꝓcesserunt ex Abrahã; & Apostolus nõ procedit ex falsis suppositionibus: iõ oportet aliter dicere. Videlicet ꝙ Apostolus arguit ex ueritate, & ex significatione, & illius figuræ necessaria argumentatione: ꝙ decimatio pro illo tẽpore signabat curationem.

nem. Cum ergo Abrahā obtulit decimas Melchisedech, & ab eo benedictus est; significauit se indigere curatione, & benedictione per illum sacerdotem, qui figurabatur per Melchisedech; sed ille, qui curat, & benedicit, maior est absq; ulla contradictione: cum ergo sacerdotiū Christi fuerit illud, quod præfigurabatur per illud Melchisedech, sicut in Psal. legitur, Tu es sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech: restat igitur, quod maius fuit sacerdotium Xpi, quàm Leui. Et hæc est rō Apli, quæ impossibile est dissolui. Nec est simile de Sacerdote simplici, & de pre Papę; qa ibi nulla est rō figuræ. Hæc aūt tota rō fundatur super decimatione, secundū quod est actus figuralis. Nā secūdū quod est actus moralis nihil facit ad ppositū, quia nec Abrahā, nec eius posteri obligati fuerunt ad dandas decimas Melchisedech: maximè illi, qui fuerūt de stirpe Leui ad nullas decimas dādas fuerūt astricti. Psal. 119.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An caro christi in Abraham & reliquis Patribus distincta fuerit qualitate à carne aliorum filiorum?

ONSEQVENTER quæritur de incarnationis Christi traductione. Et circa hoc quæruntur duo. Primò quæritur, utrum Christi caro fuerit in primis parētibus secundū qualitatē impuritatis, uel inquinationis. Scdò quæritur; utrum aliter fuerit quàm secundum legem propagationis.

VTRVM caro Christi in Abraā, & alijs parentibus distincta fuerit secundū qualitatē à carne aliorum filiorum. Et quod sic ur secundū illud Sap. Nihil inquinatū in illā incurrit: ergo si caro Christi unita est filio Dei, qui est Dei uirtus, & Dei sapentia, uidetur quod nunquā fuerit inquinata: sed caro aliorum in parentibus inquinata fuit; ergo ur, quod aliter fuerit caro Christi in Abrahā, quàm aliorū. ITEM, In Christo debuit esse maxima puritas: sed magis purū est, quod nūquā fuit inquinatū, quā illud quod aliqn inquinatum fuit: ergo ur, quod caro Christi nec in se, nec in parētibus subiacuerit fœditati corruptiōis, uel carnis: ergo à carne aliorum hominum distincta fuit qualitatiuè. ITEM, Alterius qualitatis est medicina, & illud, quod curatur per medicinā: sed caro Xpi fuit in lumbis patrū sicut medicina, (sicut di. Aug.) caro uerò aliorum hominum sicut indigens medicina: ergo ur, quod habuerit qualitatem aliam, & aliā. ITEM. Quod totaliter corruptū est, nō est possibile ad curationē; si ergo Adā fuit possibilis ad curationem, aliqua particula remāsit in eo incorrupta: sed de illa particula quę remāsit sine corruptione, maximè decebat generari carnē, quæ esset sine originali macula; ergo &c. Cap. 7. Lib. 10 sup Genes. ad literam c. 19. et 26. To. 3.

SED CONTRA. Aug. Eadem caro nō Abrahæ tm̄, sed ipsius primi, terreniq; hois simul habuit uulnus puaricationis, & medicamentū uulneris: ergo si medicamentū uulneris spectat ad Christū, uulnus puaricationis spectat ad alios: eadē ergo fuit caro Xpi in primis parētibus cū carne aliorū: ergo nō fuit distincta ab aliis. ITEM, Magister in principio huius Distinctionis loquens de carne Vbi supra ca. 20. post med.

ne Christi, Credi (inquit) oportet iuxta sanctorũ doctorum conuenientiã, ipsam prius fuisse pctõ obnoxiã, sicut fuit reliqua Virginis caro: restat ergo idẽ qđ prius, ꝙ nõ fuit distincta ab alijs. ITEM, Quicquid lege corruptionis traducitur, corruptũ est: sed tota caro Isaac, q̃ fuit traducta ab Abraã fuit corrupta: ergo similiter caro Xp̄i non fuit traducta ab Abraam in Isaac: aut si traducta fuit, ab alijs hoĩbus distĩcta nõ fuit. ITEM, Aut caro Christi fuit similis carni Abrahę reliquę, aut nõ. Si similis, habeo ꝑpositũ, si dissimilis; ergo nõ uř, ꝙ talis caro competeret ad redẽptionem humani generis; si ergo hoc est falsum, & incõuenies, restat ꝙ caro Christi à carne aliorum hoĩum nõ fuit distincta. ITEM. Distinctio secundũ oppositas qualitates prȩsupponit distinctionẽ secundum substãtiam; qa oppositæ qualitates nõ possũt esse in eodẽ, & secundùm idẽ: sed caro aliorum filiorũ in primis parentibus nõ potuit hr̄e distinctionẽ secundùm substantiã, qa nõ esset tot atomos inuenire in corpore Adæ, quot inde filij procreati sunt: ergo si caro Christi ĩ primis parentibus non potuit distingui à carne aliorũ scđum substãtiã, uideť &c. ITEM. Si trãsfundebať caro mũda: aut corruptibilis, aut incorruptibilis. Si incorruptibilis: ergo corpus Xp̄i debuit esse impassibile; qđ falsum est. Si corruptibilis: ergo uř, ꝙ poterat transmutari ĩ carnẽ reliquã, & assumi, uel augeri ab alia: ergo aut caro illa fuit consũpta, anteq̃ ꝑueniret ad Xp̄m, aut fuit adeo multiplicata, ut possent inde mille corpora formari: sed hoc ẽ falsũ: ergo &c.

RESOLVTIO.

Caro Christi in parentibus eadẽ fuit qualitatiuè cum carne cæterorum: sed in assumptione à Verbo, purgata & mũdata.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiã est notandum: ꝙ circa hãc quæstionem fuit quædam positio erronea quorundam, dicentium, ꝙ caro Christi non tm̃ distinctionem habuit à carne aliorum hominum, cum fuit unita aĩæ Christi; sed etiam fuit in lumbis primi hoĩs. s. Adę. Dicebãt. n. ꝙ qa Adã reparabiliter peccauit in pctõ, nõ ꝑmisit Deus totum corrumpi: & nõ remãsit in eius semine aliqua portio incorrupta, ut ꝑ illã fieret medicamẽtũ carni reliquæ: & ex illa portiuncula dñt carnẽ xp̄i formatã, q̃ dñt generis humani medicinã. Hãc aũt portiunculã trãsmisit Adã ad Noe, ad Noe Abraã, & Abraã ad Dauid, & Dauid usq; ad Virginẽ dequa natus est Xp̄s. Hæc autẽ positio, & si uideať hr̄e probabilitatem in superficie: intrinsecus tñ falsum, & errorẽ continet: ꝑ eo ꝙ nõ solum est contra Sanctorum dicta, sed ẽt contra ueræ fidei documenta. Sanctorum auctoritatibus repugnat: qa Damas. doctor Græcus, & Aug. prȩcipuus doctor Latinus in hoc consentiunt, ꝙ caro Xp̄i añ unionem cum uerbo indistincta erat à reliqua Virginis carne. Damas. dicit ꝙ de purissimis Virginis sanguinibus fuerit formata. Aug. dicit, ꝙ assumpserit primitiua nr̄ę massæ. Et hoc qdem necessarium est ponere; qa aliàs non fuisset necessaria virginis sc̄tificatio ad hec ꝙ formaretur caro Xp̄i sine omni

Dama. Li 3. de Ortho. fid. c. 2. in med. & c. 6. et 7. nõ procul. à prin.

ni peccato. Non esset et Christus uere de semine Dauid, & Abrahæ, sed solùm Adæ: quoniã si prædicto modo ab illa particula descendisset, ad nullũ aliorũ pertineret nisi sicut ad deferens: quẽadmodum aqua cõparatur ad canale. Non esset etiam in tali carne uerè passibilitatis assũptio, nec nostræ infirmitatis uera reparatio: quia non de natura lapsa fabricasset sibi carnem, sed potius de instituta: quæ omnino inconuenientia sunt, & fidei sanæ aduersantia. Et ideo prædicta positio tãquam erronea est respuẽda, sicut Magister bene notauit in litera, & Magister Hugo in lib. de sacramentis. Planum est ergo secundùm doctrinã catholicã, carnẽ Christi in lumbis parentum, in quibus fuit materialiter, a carne aliorum hominum nõ fuisse distinctam qualitatiuè, uel formaliter: quamuis postquã unita est uerbo, distinctionem hẽat: pro eo q nõ est caro peccati, sed similis peccatrici: & propterea dicit Augu. q caro Christi uenerit de altitudine humanæ naturæ, nõ q in primis parẽtibus sine pollutione fuerit, sed q sic purificata fuerit, & mũdata in sua assumptione: q similis fuerit carni illatu innocẽtiæ. Propterea dr a Boet. de oi statu aliqd accepisse, sicut infra meliùs manifestabitur. Vnde rõnes, q ad hãc partẽ inducuntur sunt concedendæ.

Lib. 2. par. 1. cap. 5.

Lib. 1. de fide ad Petrum cap. 2. circa mediũ.

In libr. de duabus naturis, & una psona Christi. cap. 7

AD ILLVD, q opponitur primò in contrarium de Sap. q nihil inquinatum in illã incidit. Dicendum, quod uerũ est: hoc enim intelligitur de sapientia diuina secundùm diuinã naturam, q nullo modo fœdatur ex aliqua creatura: uerũtamen si etiam intelligatur secundùm humanam naturam, adhuc hoc nõ habet instãtiam: qa caro Christi, ex quo unita fuit uerbo dei, sancta fuit, & immaculata: sed ex hoc non sequitur, q immaculata fuisset in primis parentibus, pro eo q quamuis in lumbis parentum esset unibilis, erat tamen in dispositione remota. AD ILLVD, quod opponitur, q maxima puritas dẽt esse in carne Christi. Dicendum, q uerum est secundùm q competit ad reparationẽ humani generis: sic aũt intelligẽdo, non potest maior puritas cogitari, quàm cum de massa peccatrice formatur caro omnino immunis à peccato: & sic factum est in carne unita verbo, operante spiritu sancto: q si intelligatur caro illa nunquam in se, uel in parentibus fuisse obnoxia, non sic cogitatur, qualis nostræ redẽptioni fuerit apta: & ideo nõ cogitatur qualiter, & sicut debet, sed potius assignatur qualiter non debet. AD ILLVD, quòd opponitur, q caro Christi est medicina. Dicendum, q uerum est pro tẽpore, quo medicina est: medicina autẽ est pro eo tempore, quo à uerbo assumpta est: & sic alterius qualitatis est, q̃ aliorum hominum. Pro eo autem tempore, quo fuit ante assumptionem, non erat medicina, nisi materialiter loquendo. Et secundùm illud tempus nõ oportet formaliter distingui ab alia carne, eo q ex eodem principio materiali potest formari sanum, & ægrum. Cibus. n. eiusdem generis conuertitur in sano in carnem sanam, in leproso in carnem corruptã. AD ILLVD, quod opponitur, q si totus esset corruptus, iam nõ esset medicabilis eius morbus. Dicendum, q illud argumentum dupliciter

pliciter deficit. Primo: quia si homo totus corruptus esset, non sequitur ꝙ incurabilis esset: nisi illa corruptio ei inseparabiliter adhęreret. Prӕterea & si totus homo corruptus esset quãtùm ad ea, quӕ erant in se: non tamen corruptum esset genus humanum totũ, ꝙ fabricatum est ex illa hominis carne: sed illud solùm, quod processit secundùm legẽ cõcupiscentiӕ. Et quoniã caro Christi in Virgine fabricata est prӕter legẽ concupiscentiӕ a spiritu S. hinc est, ꝙ caruit corruptione, & rationẽ tenuit medicinӕ a sua primaria formatione.

QVAESTIO II.

An caro Christi secũdùm legem propagationis aliter fuerit in parentibus, quàm caro aliorum hominum?

VTRVM caro Christi fuerit in parentibus aliter, q̃ caro aliorum hominum secundùm legem propagationis. Et quod aliter; uidetur auctoritate Augu. x. super Gen. ad literam, tractantis illud Apostoli ad Heb. Adhuc erat in lumbis patris. Secundùm aliquẽ modum erat ibi Christus, quo nõ erat ibi Leui: secundùm rationem quippe seminalem fuit ibi Leui, qua ratione nõ fuit ibi caro Christi. ITEM. Hocipsum ostẽditur rõne. Mediatum principium reducitur ad immediatum: sed Christus secundùm aliũ modũ propagandi exiuit de utero Virginis, q̃ alii filii de uẽtre matrum suarum; pro eo ꝙ non de uirili semine: si ergo mediãte. B. Virgine dicitur fuisse in parentibus prӕcedentibus, uidet ꝙ alio modo fuerit caro eius in parentibus secundùm legẽ propagationis, quàm aliorum hominum.

cap. 7.

ITEM. Si eodẽ modo fuisset caro Christi in parentibus sicut alii homines, uel caro aliorum hominum: ita peccasset, Adam peccãte, sicut alij homines: sed hoc est falsum: ergo &c. ITEM. Eodem modo habet res educi in esse, per quẽ modũ habet in suo principio existere: sed Christus non fuit genitus, uel cõceptus secũdùm legem naturę, sed potius mirabiliter: alij autem homines educuntur naturaliter. Aliter ergo fuit caro eius quãtùm ad legem propagationis in lumbis parentum, quam aliorum hominum.

SED CONTRA. Dicit Magister in litera. Caro illa, antequam uerbo fuit unita, peccato fuit obnoxia i Maria, sicut reliqua Virginis caro: sed caro, quӕ consimilis est secũdùm traductionẽ originalis, consimilis est secundùm legem ꝓpagationis: ergo si caro Christi in lumbis parentum fuit obnoxia peccato: ergo & eadem lege cum alijs a primis parẽtibus est traducta. ITEM. Omne, quod descendit ab Adam in Seth, descendit secundùm corpulentam substantiam, & secundùm seminalem rationem: ergo si caro Christi descendit ab Adam in Seth, & Seth in alios parentes, uidetur ꝙ secũdùm legem propagationis fuit in lumbis parentum eodem modo, sicut caro aliorum hominum. ITEM. Semen unde formatum est corpus Seth, in totis parentibus habebat rationem seminalem: ergo nihil inde futurum erat, ꝙ non esset ibi etiã secundùm corpulentam substantiam, & rationem seminalem: sed si caro Christi exinde facta est, uidetur ꝙ ibi fuerit ad modum alterius carnis humanӕ. ITEM. Tota

caro Virginis fuit in lumbis parentum, secundùm legem propagationis, sicut caro aliorum hominum: sed caro Christi fuit ex aliqua parte carnis Virginis: ergo secundùm legem propagationis sic fuit in lũbis parentum, sicut caro totius humani generis.

RESOLVTIO.

Caro Christi secundùm corpulentam substantiam fuit in parentibus; aliorum autem hominum secundùm rationem seminalem: & ideo aliter et aliter.

RESPON. Dicendum, quòd dupliciter est loqui de carne Christi: aut quantùm ad materiam, unde sumpta est; aut quantùm ad formã, secundum quam animæ Christi coniuncta est, & a uerbo in unitatem personę assumpta. Si loquamur de carne Christi secundùm materiã, hoc est de eo unde facta est caro Christi: sic conceditur ꝙ peccato fuerit obnoxia: quia ante conceptionem Christi tota massa humani generis corrupta erat, sicut in ꝓcedenti Problemate monstratum est. Si autẽ loquamur de carne Christi secundùm formam, sic dicendum est ipsam carnẽ nunquam peccato fuisse obnoxiã: qa nunquam habuit illam formã, qn esset munda, & immaculata. Secũdùm autem ꝙ caro dicitur dupliciter, sic & de propagatione dupliciter contingit loqui. Aut ratione materialis, aut ratione formalis. Si ratione materialis, sic ꝑpagata fuit ab Adam usque ad Virginem in tota illa genealogia, & tota illa propagatio fuit secundùm legem naturæ, & concupiscentię. Si quantum ad esse actuale, & formale: sic concepta fuit a Virgine præter omnem legem naturæ: & concupiscẽtię. Et sic patet; ꝙ uno modo dicendi concedi potest, ꝙ caro Christi (materialiter loquendo) sic fuit in lumbis parentum secundùm propagationẽ, sicut caro aliorum hominum. Sed quoniam caro quantùm est de ratione sui nominis, non nominat materiam ipsam tantùm, sed materiã sub tali forma: & hoc totum ꝙ dicitur propagatio, & lex propagationis, additum ei, ꝙ est caro Christi respicit eius eductionem secundùm esse actuale: hinc est, ꝙ hæc est impropria. Caro Christi fuit peccato obnoxia: & hæc, Caro Christi fuit ex parentibus seminaliter traducta: & hæc, Caro Christi in parentibus fuit decimata: pro eo ꝙ in omnibus quantùm est de ui sermonis, prędicatũ non attribuitur subiecto ratione materiæ tãtùm, sed ratione materiæ sub tali forma. Caro enim est terminus substantialis: & ideo quamuis supponat uerbo de præterito, oportet tamẽ ad idem tempus referri formã ꝑdicati cum subiecto: & ideo omnes prædictæ locutiones tanquam falsæ, & impropriæ sunt negãdæ: nisi proferantur cum determinatione .s. ratione materialis principij. Si autem alicubi absolute proferantur, sunt exponẽdæ. Nota tamen ꝙ hæc est impropria, Caro Christi fuit peccato obnoxia; sed hæc magis impropria. Caro Christi fuit seminaliter traducta: hæc autem magis impropria adhuc, & falsa, Caro Christi fuit decimata: secundùm ꝙ magis & magis in prędictis locutionibus caro accipitur ratione formæ. Cõcedẽdum est ergo ꝙ aliter fuit caro Christi secundum propagationis

nis legem in parentibus, q̃ aliorũ hominum. Nam caro aliorum hominum ortum habuit à parentibus secundùm seminalem rõnem & secundùm legem concupiscentiæ: illud autem dicitur procedere secundùm rationem seminalẽ, & quod quidem exit in esse secũdum uirtutem, & operationẽ naturæ; sicut sunt illa, in quorum ꝓductione natura non solum se habet per modum obedientis, & suscipientis, immo etiam per modum naturæ agentis, & dãtis speciem siue complectionem: & hoc importat hoc, quod dico seminalis rõ, propriè loquendo, sicut ostensum fuit in Secundo Lib. q̃uis contingat extẽsiori modo uti prædicto uocabulo. Illud autem intelligitur traduci secundùm legem concupiscentiæ, in cuius procreatione concurrit fęditas delectationis carnis ex parte uiri generantis, & mulieris concipientis: neutrum autem horum in generatione Christi fuit: nam conceptio eius mirabilis fuit; & supra uirtutem naturæ. Non fuit.n. ex uirili semine, pro eo ꝙ caro eius concepta fuit ex sola matre; neq; secundùm legem cõcupiscentię; quia non interuenit delectatio ex commixtione sexus; conceptus.n.est ex castissimis Virginis uisceribus. Ideo concedendæ sunt rationes, quæ ad hanc partem inducuntur.

Dist. 8.

AD ILLVD, quòd oppon. de auctoritate Magistri. Dicendum, ꝙ locutio ista est impropria, uidelicet quòd peccato fuit obnoxia: & hoc intelligendum est materialiter: & hoc Magister insinuat, cum dicit, Quia peccato fuerit obnoxia, non simpliciter, sed in materia, in qua materialiter erat. Vnde non est simpliciter cõcedenda, sed exponenda tãquam impropria: & ex improprijs secũdùm earum improprietatem acceptis non licet arguere, sicut manifestum est: & ideo ratio nõ ualet.

AD ILLVD, quòd opponit. Quicquid descendit ab Adam in Seth, descendit secundùm seminalem rationem. Dicendum, quòd seminalis ratio non dicit quid absolutum, sed quid respectiuum. Dicit enim respectum eius, quod ꝓpagatur, ad illud, de quo ꝓducitur; cum ergo dicit, quòd quicquid descendit ab Adam in Seth, descendit secundùm seminalem rationem. Dicendum, quòd uerum est per comparationem ad Seth, & ad hos, qui producendi erant secundùm propagationem naturæ, respectu quorum omnium semen decisum à lumbis Adæ habuit uirtutem sufficientem ad rõnem seminalem: respectu autem Christi nõ habet ueritatem; pro eo quòd totum illud, quod secundùm legem naturæ ex illo semine producendum erat, respectu carnis Christi se habebat in ratione passibilis, & materialis: quod non poterat reduci ad actum nisi per uirtutẽ spiritus sancti. Cum ergo dicit, quòd quicquid fuit in Seth, fuit secundùm seminalem rationem, uerum est si comparet ad Adam: sed si comparetur ad Christum, non habet ueritatem.

AD ILLVD, quod opponitur, ꝙ totum semen decisum ab Adam habuit seminalem rationem. Dicendum, quòd uerum est respectu eorum, qui producendi erant secundùm legem naturę: respectu Christi non habet ueritatem. Quan-

tis enim in aliquo semine sit ratio seminalis secundùm quamlibet eius partem saltē formalem, ut ex eo aliquid posset fieri: tamē si Deus aliud faciat ex illo seminē, ad quod non habebat ordinationem secundùm naturam, dicit fuisse in illo semine secūdùm corpulentam substantiam, non secundùm rationē seminalem; quia semen illud respectu illius, quod Deus educit, non habet uim sufficienter actiuam, sed passiuam, secundùm q̄ subministrat corporalem substantiam. Et etiam ꝙ illa seminalis ratio comparetur ad administrationem materię illius rei faciendæ: ut si plantaretur unum semen paruum, ita quòd de illo produceretur arbor magna, cuius magnitudo materia esset ad productionem magni corporis alterius speciei: sic & in proposito intelligendum est cum dicitur, christum fuisse in lumbis parētum secundùm corpulentam substantiā, non secundùm seminalem rationem: non quòd substantia corporis Christi ibi tota fuit, sed quia erat aliquanta materia, quæ per uim seminalem poterat augeri, & crescere apposito sibi alimēto aliquo, ita ut corpora omnium hominum inde possent fabricari: & per illam uim sunt corpora oīum hominum fabricata, excepto solo corpore Xp̄i, qđ fabricatum fuit ꝑ uirtutē supernam, sicut melius manifestabit infra. Et sic patet ꝓ quāto Christus dr̄ fuisse in Adā secundū corpulentā substātiam: & ꝙ nō sequitur, si fuit in semine Adæ, ꝙ fuerit in illo secūdùm seminalē rōnem. Ad hoc aūt intelligendū ualent illa, quę determinata sunt Scđo Lib. 30. Distin. Qō. seq.

Ad illvd, ergo qđ opponitur, ꝙ caro tota B. Virg. fuit ibi scđm seminalem rōnem, sicut caro aliorū hoium. Dicendum, ꝙ in illo argumento est sophisma secundū accidens, sicut dictum fuit de decimatione supra.

ARTICVLVS III.

QVAESTIO I.

An christi corpus subitò, aut successiue perductum est ad perfectam molem?

Onseqventer quæritur de perfectione corporis dominici. Et circa hoc quæruntur duo. Primò quæritur de perfectione corporis dominici quantum ad molem. Secundò quærit de eius perfectione quantum ad membrorum distinctionem.

Vtrvm corpus Christi productum fuerit ad perfectam molem subitò, aut successiuè. Et ꝙ successiuè ostēditur, Primò Luc. cap. 1. Puer ille crescebat ætate; sed ad crementum ætatis sequitur crementum molis: ergo &c. Item, Sicut patet ex historia euangelica, Xp̄s habuit necessitates infantiles, unde & lactatus fuit à matre: hoc autem non esset nisi paruulus fuisset in quantitate: ergo uidetur, quòd prius tempore fuerit in quantitate modica, quàm perfecta. Item. Augmentum sequitur nutrimentum; sed corpus Christi alebatur, sicut corpus alterius hominis successiuè; ergo similiter uidetur, ꝙ augebatur paulatiuè, & successiuè. Item, Christus assumpsit naturam passibilē, & mortalē: sed talis est natura mortalis, ꝙ aut decrescit, aut crescit, aut ꝓficit, aut deficit: uix

enim, aut nunquam in eodē statu permanet, ut dr in Iob: ergo si nō competebat Christo descendere, uidetur quòd talem naturam assumpsit, quòd semper in hac uita quantum ad corpus profecerit: ergo per successionem temporum ad perfectam quātitatem peruenit.

Cap.13

Sed contra. Hier. Mulier circundabit uirum: hoc intelligitur de Christo, & de B. Virgine; sed uirum circundari in utero, est in utero contineri: ad uirum autem spectat corpus perfectæ quantitatis habere: ergo uidetur, q corpus Christi in utero Virginis fuerit secundum perfectam quantitatem molis; non ergo ad perfectionem uenit per successionem temporis. Item, Hoc ipsum uidetur per hoc, quod sequitur in eadē auctoritate. Nouum faciet dominus super terram: sed nouum est illud, cuius simile non præcessit: sed quod mulier in utero habeat puerum paruæ quantitatis, hoc nō est nouum; ergo uidetur, quòd Christus statim fuit ad perfectionem quātitatis perductus, ex quo de Virgine est conceptus. Item. Diuina uirtus summa est, & perfecta. Quia summa, nata est operari subito, & in instanti: quia perfecta, nata est educere operationem perfectam. Si ergo formatio corporis Christi fuit a uirtute increata, uidetur quod in instanti conceptionis corpus illud eductū fuerit in quantitate pfecta. Item, Sicut anima coniūcta est uerbo in unitate personæ immediate, ita & corpus: sed anima statim quando unita fuit uerbo Dei perfecta fuit in uirtute, & scientia: ergo & pari rōne corpus in quātitate, & figura: non ergo uidetur, quòd p successionem temporis quantitas corporis Christi quantum ad quātitatem molis ad perfectionem sit deducta.

Cap.21.

RESOLVTIO.

Potuit quidem Deus absolutè, sed incongruum adiudicauit, Christi corpus ad pfectam quantitatis molem instantaneè deduci.

Respon. Dicendum, quòd corpus Christi quantum ad quantitatum molis ad perfectionem deductum est per successionem temporis: & rō huius est, quia perfectio quantitatis illius corporis fuit operatione naturæ, cuius est operari secundùm successionem tēporis. Si autē quæratur, unde est, q Deus corpus illud ad perfectionem uoluit deduci mediante naturæ operatione. Dicendum, quod hoc fecit Deus ualde congruè. Hoc eñ quāuis alio modo facere posset: sic tamen fecit ad confirmandam fidei ueritatem; & ad commēdandam humilitatis uirtutem, & ad conseruandam uniuersitatis legē. In hoc enim fidei ueritas confirmatur, dum manifestè ostenditur per conuersationem diutinam, & similem modum proficiendi in ætate, quòd Christus non phantasticam, sed ueram carnem assumpsit; & hoc quidē ualde fuit opportunum, quia sine fidei ueritate nullus est incarnationis fructus. Humilitatis etiam uirtus in hoc commendatur, dum Dei filius, q est rex regum & dominus dominantium factus est paruulus: & q prius nullo indigebat; lacte materno, sicut alij paruuli, pascebatur, pannis inuoluebatur, & alia plura gessit, quibus humilitatis uuli-

utilitas commendatur: & hoc ualde oportunum fuit: quia propter hoc potissimè Deus descendit de cœlo, ut superbiam extirparet. Vniuersitatis etiam lex, & ordo conseruatur: quia Deus unicuiq; naturæ concessit propriam operationem: nec utitur miraculis; ubi natura per se sufficienter potest operari. Et quia natura in Christo satis sufficienter poterat Xpi corpus ad pfectam quãtitatẽ deducere, ita quòd in nullo derogabat eius dignitati; ideo noluit Deus tempus anticipare, ut tam q̃ uniuersitatis iustus administrator, unumquodq; iuxta uirtutem sibi competentẽ operari fineret. Et hoc quidem conueniebat: qa naturam nolebat perimere, sed reparare: & in hoc insinuat, quòd maior potestas usum inferioris potestatis non debet absq; causa priuare. Et sic patet, q̃ ualdè rõnabiliter Deus corpus Xpi ad perfectam quantitatem molis deduxerit per temporis successionem. Vnde & rationes hoc probãtes concedendæ sunt.

AD ILLVD ergo, quod primò objicitur in contrarium de auctoritate Hierem. Dicendum, quod uir dr̃ ibi Christus s. à uigore animi, quia plenus fuit uirtutibus, & scientia ab instanti conceptionis. AD ILLVD, quod oppon.t, quod nouum fuit. Dicendum, q̃ nouitas attenditur in hoc, q̃ ipse erat Deus, & hõ: cuius simile nunquã præcesserat. Et in hoc ẽt: quia ab instanti conceptionis uir fuerat adeo perfectus, quòd pficere nunquam potuit: & huius simile nunquàm fuit. Et sic patet, q̃ nõ oportuit, q̃ esset quantitatis perfectę, ad hoc q̃ nouũ qd esset. Vnde 1õ illa peccat secundùm consequens. AD ILLVD, quod objicitur, q̃ uirtus infinita operatur in instanti. Dicẽdum, q̃ uerum est, qñ uirtus infinita operat̃ secundùm totalitatẽ suæ potentię, & operat̃ per se: in perfectione aũt dominici corporis non tm̃ operatur uirtus diuina, sed etiam creata: cuius est operari successiue, sicut ostensum est supra: & illius est operari successiuè, cum sit uirtus finita. AD ILLVD, quod objicit̃, q̃ ab instanti conceptionis fuit perfectus uirtute, & scientia. Dicendũ, q̃ non est simile: quia quamuis deceret Deum assumere aliquas pœnalitates ad redemptionem nostram: non tamen decebat assumere culpam, uel ignorantiam: ideo magis habuit horum opposita in conceptione. s. uirtutem, & scientiam, quàm in instanti produci ad corporis quantitatem perfectam.

QVAESTIO II.

An Christi corpus in instanti formatum & organizatum fuerit?

VTRVM membrorum formatio, & distinctio facta sit subitò, an successiuè ĩ corpore Dominico. Quòd non subitò, uidetur Aug. tractãs illud uerbum Ioan. Soluite templum hoc. Dixerunt Iudæi Quadraginta & sex annis &c. ibi Aug. Hic numerus perfectioni dominici corporis congruit: quia ut dicunt physici, tot diebus forma humani corporis pficitur; ergo non uidetur, q̃ corpus Christi ab instanti conceptionis organizatum fuerit & formatum. Si tu dicas (sicut dicit Magister in litera) q̃ hoc dictum fuit propter incrementum molis; tũc non uidetur q̃ Quadraginta sex diebus perfectũ sit; quia ad per- *Li.4.de Trin.c.5.ĩ pr. Tom.3. et in li.83.q.4 et 56.ĩ fi.Tom.4.*

fectionem hanc nõ peruenit usq; ad annos 20. ITEM. Hebr. Per oĩa debuit fratribus assimilari; ergo uidetur, ꝙ in modo formationis corporis sequitur aliorum hominum corpora; sed corpora aliorũ hoĩum successiuè formãtur: ergo uidetur, ꝙ similiter corpus Christi. ITEM. Corpus christi nutritũ, & augmentatum fuit successiuè sicut corpora aliorum hoĩum: ergo uidetur pari rõne, ꝙ fuerit successiuè formatum. ITEM. Formationem ueri corporis antecedit consolidatio, & consolidationem antecedit conuersio, & conuersioné seminis decisio: si ergo quælibet illarum operationum non potest fieri in minori quàm in instanti, & una est ordinata ad aliam: ergo uidetur, ꝙ formatio corporis nõ poterit esse instantanea.

Cap. 2.

SED CONTRA. Aug. in Lib. de fi. ad Pet. Firmissimè tene, & nullatenus dubites; non carné Christi sine diuinitate in utero Virginis conceptam, priusquàm susciperetur à uerbo fuisse. sed uerbũ non suscepit, nisi carnem formatam & cõceptam pfectè, & in instanti suscepit eam: ergo u idetĩ, ꝙ in instanti corpus Christi fuerit ad perfectionis organizationem deductum. ITEM. Aug. in Lib. de Trin. Nõ ex utero Virginis prius caro concepta est, & postea diuinitas uenit in carnem: sed mox ut Dei uerbum in uterum uenit, factum est caro, seruata proprietate naturæ: & perfectus hõ in ueritate carnis, & aĩæ. ITEM. Virgo B. dicitur concepisse filium Dei rõne carnis assumptæ ex ipsa: sed non est ibi cõicatio idiomatum, nisi propter unionem; non est autem unio nisi ad naturam perfectam; cum ergo in instanti conceptionis uerum sit dicere, filium Dei conceptum ex Virgine, necesse fuit etiam corpus ad perfectam organizationem esse deductum. ITEM. Conceptio Christi fuit uirtute mirabili, & mirabiliter operante: sed uirtus mirabiliter operans est infinita: & operans infinite: ergo uidetur, ꝙ eius operatio debebat esse instãtanea: & si hoc, corpus Dominicum in instãti in perfecta organizatione fuit constitutum.

Cap. 18 ĩ prin. Tom. 3.

RESOLVTIO.

Et ex parte verbi assumentis, & ex parte S.S. efficientis: & ex parte Virg. concipientis cõgruit christi corpus in instanti cõceptionis suæ perfectè organizari.

RESPON. Dicendum, ꝙ absq; dubio (sicut di. Aug.) corpus Christi ab instanti cõceptionis habuit perfectionem organizationis. Et ratio huius sumi põt ex parte uerbi assumentis, & ex parte uirtutis efficiẽtis, & ex parte Virginis cõcipientis. Ex parte uerbi assumentis: quia nõ decebat uerbum assumere partem humanæ naturæ, & esse hoĩem secundùm qd, sed totam humanam naturam; & ita carnem, & animam: maximè cum aĩa dat carni congruentiam, ut uniatur cum diuina natura, sicut ostensum est supra. Et quoniam anima non est nata uniri, nisi carni formatę, & organizatæ: ideo in primo instanti conceptionis necesse fuit corpus Christi ad perfectionis organizationem perduci. Rõ etiam ex parte uirtutis operãtis: quia ibi uirtus diuina operabatur mirabiliter. Hoc enim est miraculum miraculorum, quòd fœmina concipiat Deũ. Et ideo ad suæ mira-

Dist. 2. ar. 2. q. 2.

mirabilis potentiæ ostensionem subitò formauit illud corpus: qđ natura non potest formare, nisi successiuè. Ratio uerò nihilominus est ex parte Virginis cócipiẽtis; quæ statim ut consensit, repleta fuit spũ S. & mater dei effecta: iuxta illud, quod angelus annunciabat. Et quoniã mater Dei non esset, nisi Deus unitus esset carni, quam cóceperat; & caro nec deo, nec animæ congrueret; nisi haberet membrorum distinctionem cóuenientem: hinc est, ꝙ ab instanti conceptionis corpus Christi debuit in membrorum distinctione perfectum esse. Vnde concedendę sunt rationes ad istam partem inductæ.

AD ILLVD, quod opponitur, ꝙ numerus Quadraginta sex dierum conuenit perfectioni corporis Dominici. Dicendum, quod in scriptura frequenter res tunc dicitur fieri, cum innotescit; & ꝑ hunc quidem modum uerbũ August. est intelligendum: quia & si corpus Dominicum ab instanti conceptionis fuit formatum, non tamen apparuit, nec percipi potuit præ paruitate quãtitatis molis: sed post Quadraginta sex dies ad tantam quantitatem perfectionis deductũ est, quòd aspectibus hominũ patere potuit. Vnde corpus Christi in creméto cum alijs corporibus similitudinẽ habuit: quamuis non haberet similitudinem in formatione primaria: non enim naturaliter, sed mirabiliter formatum fuit. Et sic intelligenda sunt uerba August. in Quarto Lib. de Trin. Et in Libr. 83. quæstionum, quæ ad pręsens omittuntur ad uitandam prolixitatem.

AD ILLVD autem, quod opponitur de uerbo Apostoli, Quia per oĩa debuit fratribus assimilari. Dicẽdum, ꝙ uerum est quantum ad ea, quæ faciebant ad reparationẽ generis humani: sicut hoc qđ est tentari, conuersari cum hominibus, & pati. Sed in modo conceptionis, quia in nobis annexam habet traductionẽ originalis peccati, non debuit assimilari: quia non cõpetebat hoc hominum mediatori, & reparatori. AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ similiter fuit nutritum, & augmẽtatum. Dicendum, quòd non est simile, quia nostra augmentatio, & nutritio culpam nõ habet annexam, sicut nostra generatio: & ita non sic debuit assimilari in generationis primordio, sicut in augmento, & nutriméto. AD ILLVD, quod obijcitur, quòd formationẽ ueri corporis pręcedit consolidatio, & cõsolidationem conuersio, &c. Dicendum, ꝙ duplex est ordo, uidelicet secundùm tempus, & naturam, uel secundùm naturam tantum. Isti autem tres actus ordinẽ habẽt in nostra generatione utroque modo: quia nostra generatio est à uirtute finita, quæ operatur in tempore. In generatione autẽ Christi non habent ordinem nisi secundũ naturam: & qm̃ habentia ordinẽ secundũ naturã simul esse pñt tp̃e absq; aliqua incõpossibilitate; hinc est, ꝙ nihil impedit illos actus esse in generatione dñica: quis non sint simul in nr̃a gñatione. Vnde rõ illa non cogit, qa aut procedit ab ordine secundùm naturã ad ordinẽ secũdũ tp̃s: aut procedit ab operatione naturę ad operationem uirtutis diuinæ. Et nullo istorum modorum est ibi necessitas consequentiæ.

DISTINCTIO QVARTA.

Qualiter caro Christi fuerit per Spiritum S. concepta.

VM verò incarnatio verbi,(sicut in superioribus tractatum est) operatio verè sit patris & filij & spiritus sancti, inuestigatione dignum nobis videtur, quare in scriptura spiritui sancto hoc opus sæpius tribuatur, & de ipso Christus conceptus & natus memoretur. Non enim ideo operatio incarnationis Spiritui sancto sæpius tribuitur, quòd eam ipse solus sine patre ac filio fecerit: sed quia, Spiritus sanctus est charitas & donum patris & filij, & ineffabili Dei charitate verbum caro factum est, & ineffabili Dei dono filius Dei sibi vniuit formam serui. Non ergo frequens denominatio Spiritus sancti ab illo opere patrem vel filium secludit, sed potius vno nominato, tres intelliguntur: sicut fit sæpè in alijs operibus. Vnde Aug. super hoc mouens quæstionem, in hunc modum eandem derminat in Enchi. ita inquiẽs. Cum illam creaturã; quam Virgo concepit & peperit, quamuis ad solam personam filij pertinentem tota trinitas fecerit (neque enim separabilia sunt opera trinitatis) cur in ea facienda Spiritus sanctus solus nominatus est? An etiam quando vnus trium in aliquo opere nominatur, vniuersa operari trinitas intelligitur? ita verè est, & exemplis doceri potest. Audistis propositam quæstionem, & eiusdem solutionem vel expositionem.

Ioan. 1 Ad phi. 2. Salutio

In Enchi. ca. 38. To. 3.

Quo sensu dicatur Christus conceptus & natus de Spiritu sancto.

Sed non est in hoc diutiùs immorandum, Illud enim mouet quomodo dictus est Christus natus de Spiritu sancto, cum filius nullo modo sit Spiritus sancti? Nunquid dicturi sumus patrem hominis Christi esse Spiritum sanctum, vt deus pater verbum genuerit, Spiritus sanctus hominem, ex qua vtraq; substantia Christus vnus esset, & Dei patris filius secundùm verbum & Spiritus sancti filius secũdùm hominem quòd eum Spiritus sanctus tãquam pater eius, de matre Virgine genuisset? Quis hoc dicere audebit, cum hoc ita sit absurdum, vt nullæ fidelium aures id valeant sustinere? Proinde cum fateamur Christum natum de Spiritu sancto ex Maria

Mat. 1

Ibidem

ria virgine, quomodo nō sit filius Spiritus sancti, & sit filius Virginis, cum & de illo & de illa sit natus, explicare difficile est. Procul dubio non sic de illo, vt de patre: sic aūt de illa, vt de matre natus est. Non est autem concedendum quicquid de aliqua re nascitur, continuò eiusdem rei filium nuncupandum. Vt enim omittam, aliter de homine nasci filium, aliter capillum, aliter pediculum, & lubricum; quorum nihil est filius. Vt ergo hæc omittam, quoniam tantæ rei deformiter cōparantur, certè qui nascuntur ex aqua & Spiritu sancto, non aquæ filios eos rectè quispiam dixerit, sed dicuntur filij Dei patris, & matris ecclesiæ. Sic ergo de Spiritu sancto natus est Christus, nec tamen filius est Spiritus sancti. Sicut econuersò non oēs, qui dicuntur alicuius filij, consequens est, vt de illo etiam nati esse dicantur, vt illi qui adoptantur. Dicuntur etiam filij gehennæ, non ex illa nati, sed in illam præparati. Cum itaq; de aliquo nascatur aliquid, & non ita vt sit filius, nec rursus omnis qui dicitur filius, de illo sit natus, cuius dicitur filius; profecto modus iste quo natus est Christus de Maria sicut filius, & de Spiritu sancto non sicut filius, insinuat nobis gratiā Dei, qua homo nullis meritis precedentibus in ipso exordio naturæ suæ quo cæpit, verbo Dei copularetur in tantæ personæ vnitatem, vt idem esset filius Dei, qui filius hominis, & filius hominis, qui filius Dei: & sic in naturæ humanæ susceptione fieret quodāmodo ipsa gratia illi homini naturalis, qua nullū possit admittere peccatum. Quæ gratia ideo per Spiritum sanctum est significata, quia ipse propriè sic est Deus, vt sit etiā Dei donum. Per hoc ergo quòd de Spiritu sācto esse natiuitas Christi dicitur, quid aliud quàm ipsa gratia Dei demonstratur; qua mirabili, & ineffabili modo verbo Dei est adiunctus atque connexus, & diuina gratia corporaliter repletus?

Ibid. c. 29.

Ioan. 3
Mat. 2
Ibid. c. 40.

Ibid. c. 37. & 41.

Alia ratio, qua dicitur natus de Spiritu sancto.

Posset etiam dici Christus secundùm hominem, ideo natus de Spiritu sancto, quia eum fecit. Inquātum enim homo est, & ipse factus est, vt ait Apost. Conceptus ergo & natus de Spiritu sancto esse dicitur, non quòd Spiritus sanctus fuerit Virgini pro semine: non enim de substantia Spiritus sancti

Verba sūt Aug. cap. 38. Enchir.
Gala. 4

Hiero. ad Damasum Papum i explanatione symboli Cap. 5. Tom. 3.

semen partus accepit, sed quia per gratiam Dei & operationem Spiritus sancti de carne Virginis est assumptum, quòd verbo est vnitũ. Et in Euang. secundùm hanc intelligentiam legitur de Maria, quòd inuenta est in vtero habẽs de spiritu sancto. Cuius dicti rationem Ambr. insinuans in 2. Lib. de spiritu sãcto, ait, Quod ex aliquo est, aut ex substãtia, aut ex potestate eius est. Ex substantia, sicut filius qui à patre vel ex patre, & spiritus sanctus, qui à patre & filio procedit. Ex potestate autem sicut ex Deo omnia. Quomodo ergo in vtero habuit Maria ex spiritu sancto? Si quasi ex substantia, ergo spiritus in carnẽ, & ossa conuersus est. Non vtiq;. Si verò quasi ex operatione & ptãte eius Virgo concepit, quis neget spiritum sanctum dominicæ incarnationis auctorem?

Quare Apostolus dicat Christum factum: cum nos cum fateamur natum.

Glos. sup c. 6. Rom. 2 Gala. 4

Sed queri potest, cum nos saluatorẽ natum profiteamur, cur Apostolus eum factum dicat ex semine Dauid, alio loco factum ex muliere; cum aliud sit fieri, aliud nasci. Aliquid ergo significauit hoc dicto. Quia enim non humano semine concreata est caro Domini in vtero Virginis, & corpus effecta, sed effectu & virtute spiritus sancti; ideo Apost. dicit factum, non natum. Aliud est enim semine admixto & sanguine coagulato generare: aliud est non permixtione, sed virtute procreare: possunt enim homines generare filios, sed non facere. Ecce quare dicit Apostolus factum, & non natum, ne eius scilicet natiuitas, quæ fuit sine virili semine, nostrę similis putaretur, quæ conficitur seminum cõmixtione. Ideo autem cum factum diceret Apost. addidit ex semine Dauid, quia etsi non intercessit semen hominis in conceptione Virginis, tamen quia ex ea carne Christus formatus est, quæ constat ex semine, rectè dicitur, quia factus est.

SVPRA determinauit Mr de sctificatione Virg. q̃ fuit pambula ad conceptionem Xpi. In hac parte determinat de ipa cõceptione dñi. Et qm̃ conceptio xpi hẽt cõparationẽ ad spũm S. fœcundantẽ, & ad virginẽ cõcipiẽtẽ: iõ pars illa diuidit in duas partes. In quarũ pria determinat de cõceptiõe xpi in cõparõne ad spũm S. In secũda determinat de ea in cõparõne ad Virginẽ. ibi. *Sed queri põt, cũ nos saluatorẽ.*] Pria pars in partes tres diuidit. In quarũ prima ponit, uł exponit, ueritatẽ assignãs, quare

quare incarnationis mysteriũ sit S.S. attribuẽdũ. In scđa uero mouet dub. ex his, q̃ dicta sũt, hẽtẽ ortũ. ibi. *Sed nõ est diutiùs &c.*] In tertia uero subiungit maiorẽ explanationẽ pdictorũ. ibi. *Profectò modus uite, &c.*] Prima pars habet duas. In pria exprimit veritatẽ. In scđa cõfirmat eã p autho. ibi. *Vnde Aug. super hoc, &c.*] Silr scđa pars, in qua mouet dub. diuidit i duas. In j. parte ponit qõnem. In ij. solutionẽ. ibi. *Non est antè côcedendũ &c.*] Tertia pars, ubi ponit explanationẽ, diuidit in duas. In quarũ pria ponit unũ explanãdi modũ scđm Aug. In secunda aliũ. ibi. *Potest etiam dici &c.*]

Dub. 1. *SEd potius vno &c.*] Obijcit. Nominata essẽtia, nõ de necessitate intelligit persona: ergo noiata una psona, multò minus itelligit alia. Itẽ. Si noiata una psona intelligit alia: ergo dicto q pr gñet, ur q & filius generet. Dicẽdũ, q pr põt noiari respũ actus subalis, uel psonalis. Si respũ essentialis actus; qa una essẽtia ẽ i tribus; & qcqd essentiale cõuenit uni, conuenit & alteri: una psona noiata, noiatur & altera p necessitatẽ cõsequẽtiç: maximè cũ actus ille est respũ effectus creati; in quo relucẽt appropriata tribus psonis. Et sic patet rñsio ad utrãq; obiectionẽ; utraq;.n. currit scđm pdicationem aliquã, q ita contingit uni, q alio modo est extranea alteri.

Dub. 2. *Qui nascuntur &c.*] Contra. Si non dr mater nisi secundũ aliquã translationẽ; & similitudo translatiua põt reperiri in aqua, sicut & in ecclesia; ur q possint dici filij aquç, sicut filii ecclesiç. Iuxta hoc quæritur, cũ lumbricus naturaliter nascatur ex hoĩe, quare nõ dicitur filius eius. Respond. Dicendum, q filius, & pater non solùm dicuntur ab originis habitudine, sed dẽnt habere expressam similitudinem. Qm ergo aqua non hẽt expressam similitudinẽ ad eum, qui renascitur; sed potius ad gratiam, p quam renascitur, etiam q̃ expressam habet similitudinẽ ad eum, qui nascitur, qui nihil aliud est q̃ congregatio fidelium: ideo renati ex aqua dicuntur filii ecclesiç, non filii aquæ. Per hãc eãdem rationem lumbricus non debet dici filius hominis, quamuis ex ipso nascatur; per hoc, q non habet ad eum similitudinem. Et ideo rectè Aug. infringit illud argumẽtum per illa exempla. Hoc nascitur ex illo: ergo est filius eius: quia filiatio plus dicit, quã natiuitas. Nam filiatio dicit originem cum assimilatione.

Dicuntur etiam filij, &c.] Contra. Ex hoc q aliquid præparatur ad aliquid post suum esse, uidet potiùs rõnem patris, q̃ filii in se habere: ergo ur, q potius deberẽt uocari patres gehennæ, q̃ filii. Dicendum, q duplicem habet proprietatem filius respectu patris. Vna attenditur quantùm ad emanationem, & altera quantũ ad possessionis hæreditatem: & prima antecedit, & secũda subsequitur. Et filii gehennæ dicuntur non rõne primæ proprietatis, sed rõne secundæ, ad quam preparant per aliquã assimilationẽ in peruersis actibus, in quibus imitantur diabolũ, cuius habitudo est gehẽna. Dub. 3.

Diuina gratia &c.] Contra. Si enĩ gratia nõ fuit in corpore, sed spũ; non uidet q fuerit repletus corporaliter, sed spũaliter. Dicendũ; q hoc uerbum quo Christus dici- Dub. 4.

dicitur repletus corporaliter gratia, tripliciter exponitur. Vno mō dicitur repletio corporalis p oppositionem ad umbrā figuræ: ueritas.n. se habet ad figuram sicut corpus ad vmbram. Vnde repletus corporaliter dicitur, id est uere, non tantùm figuratiuè. Alio modo potest exponi, ut dicatur corporaliter repleri: quia ipsum corpus fuit in unitatem personæ assumptum. Vnde per corporalem repletionem intelligimus perfectam corporis & gratuitā animæ unionem. Tertio modo potest exponi, ut dicatur corporaliter repletus per similitudinem ad triplicem dimēsionem. Quia deitas fuit in Christo p essentiam, sicut in omnibus creaturis, & ita per modum longitudinis. Et per gratiam sicut in omnibus sanctis: & sic per modum latitudinis. Et per unionem, & ad modum profunditatis. Et illud tactum fuit plenius in Primo libr. Dist. 37.

Par. 1. art. 1. & 2. p totum.

Dub. 5. *Natus de spiritu sancto, &c.*] Cōtra. Hoc.n non habetur in Symbolo: sed conceptus est de spiritu sancto, natus ex Maria Virgine. Quæritur ergo, quare magis attribuitur conceptio spiritui sancto, quàm natiuitas. Respon. Dicendum, q utrumque potest attribui utriq;: in symbolo tamé magis at attribuitur ipsa conceptio spiritui sancto, quam natiuitas propter sanctificationem, quæ fuit in ipsa conceptione. Et quia nomen natiuitatis plus appropinquat ad actum generationis, & ipsa conceptio ad fabricationé corporis: unde magis propriè dicitur conceptus de spiritu sancto. Hæc.n. præpositio De, tenetur ibi nō materialiter, nec substantialiter, sed potestatiue. Et ipsa conceptio potissimè Sancto Spiritui habet attribui, &c.

Conceptus ergo &c.] innuit Magister, q Christus conceptus est de Spiritu Sancto: quia per gratiā Dei, & operationem, &c. Si enim hęc est ratio, uidetur pari ratione q spiritus Sanctus eum genuit: & hoc ꝓbatur per Glo. Matt 3. Potens est Deus de lapidibus, &c. In huius rei testimonium Deus genuit de Sara filium: ergo uidetur, q multofortius possit dici, quòd generauit filium de Virgine Maria, si concipit de spiritu Sancto. *Dub. 6.* *Cap. 3.*
Respon. Dicendum est ad hoc, q sicut in sequenti c. habetur. Differt generare, & facere. Quia facere dicit operationem uirtutis effectiuæ, siue causæ efficientis, maxime per uoluntatem. Generare uerò dici productionem alicuius p modum naturę, maximè cum atté ditur quantum ad deductionē rei in esse: & ideo non conceditur aliquo modo, q ipsum genuit: quia ipsum formauit ex Virgine per uoluntatem, & gratiam, non per naturam. Qđ uero obiicit de Glo. debet exponi causaliter, Deus genuit filium de Sara, idest fecit ut Sara filium gigneret: locutiones autem impropriæ non sunt extendendæ.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An conceptio filij Dei attribui debeat Spiritui Sancto?

AD intelligentiam autem huius partis incidit hic quæstio de cōceptione Christi q̄tum ad tria. Primò enim quæritur de ipsa conceptione in comparatione

ratione ad spiritum sanctum effi cientem. Secundò de ipsa quantum ad gratiam interuenientem. Tertio de ipsa quantum ad Virginem concipientem. Hæc enim tria tangit Magister in litera Circa primum quæruntur tria. Primo quæritur, utrum filij Dei incarnatio, uel cõceptio appropriari debeat psonæ Spiritus sancti? Secundò quæritur, utrum Spiritus sancti filius debeat Xps appellari. Tertiò quæritur, utrum Christus possit dici filius trinitatis.

VTRVM filij Dei incarnatio debeat appropriari Patri an Spiritui Sancto? Et q̧ Patri, uidetur. Xpi incarnatio, uel conceptio nõ est aliud, q̃ filij missio; sed filii missio magis cõpetit patri, q̃ spiritui sancto: ergo pari ratione & incarnatio, & conceptio. ITEM, Filii incarnatio nõ est aliud, quam eius donatio: unde in eius natiui

Isa.9. tate cantamus, Filius datus est nobis; sed donatio maximè compe-

cap.3. tit patri, iuxta illud Io. Sic deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret; ergo uidetur q̧ conceptio debet appropriari patri, non Spirituisancto. ITEM, Annunciatio conceptionis filii Dei facta est p angelum Gabrielem, qui est fortitudo Dei: sed fortitudo, siue potentia appropriat̃ patri, non spirituisancto: ergo pari ratione & incarnatio ITEM. Potentia diuina maxime manifestatur in operatione illa, cuius extrema distant distantia maxima, siue infinita: sed filii Dei, & creaturæ est infinitè distantium unio: ergo in operatione illa est potentissimę diuinæ potẽtiæ manifestatio: sed hmõdi opus ap,ppriat̃ patri, non Spũi scõ; ergo nõ cõceptio.

SED CONTRA. Quod debeat appropriari filio, uidetur. Opus cõceptionis pertinet ad opus reparationis; sed opus reparationis ꝑtinet ad uerbum; ergo & ipsa conceptio. ITEM. Ei propriè formatio carnis attribuitur, cui attribuitur assumptio; sed carnis assumptio attribuit̃ soli uerbo; ergo uidetur, quòd soli ei debeat appropriari ipsa cõceptio. ITEM. Ei personæ potissimè debet appropriari carnis conceptio ex tempore, cui potissimè conuenit conceptio ex æternitate; sed hęc est persona filii, secundùm quod dr̃. Prou. cap.8.
Nondum erãt abyssi, & ego iam cõcepta eram. ITEM. Opus, quod est maxime diuinæ sapientiæ manifestatiuum, personæ filii dei est appropriãdum; sed tale est incarnationis mysterium; quia sicut dr̃ in Iob. Prudentia eius percussit ca.26.
superbum; uidetur ergo quòd cõceptionis sacramentum filio Dei sit appropriandum.

SED CONTRA hoc est auctoritas in symbolo. Conceptus est de Spũ sancto; non dr̃ de patre, uel filio ITEM Luc. Spũs sanctus super cap. 1.
ueniet in te. Item Matth. Quod Cap. 1.
enim in ea natum est, de spũ sancto est. ITEM. ratione; eo q̧ opus incarnationis manifestatiuum est diuinæ bonitatis, & charitatis; sed hoc appropriatur spiritui sancto; ergo &c.

RESOLVTIO.

Tametsi cẽs tres sanctissimæ Trinitatis psonæ operatæ sint filij Dei incarnationẽ. Nihilominus Spiritui sancto appropriatur, ut tum munda, tũ charitatiua credatur.

RESPOND. Dicendum, quòd opus incarnationis manifestatiuum est diuinæ potentiæ, sapię, & bonita

tis, secundum diuersas conditiones in ipso repertas. Cōtingit.n. loqui de ipso quantū ad ipsa unibilia, & quantum ad unionis modū, & quātum ad unionis fructū. In cōparatione ad unibilia, inter quę est infinita distantia, manifestatur diuina potentia. In cōparatione uero ad unionis modū congruentissimum, prout cōpetebat ad humanū remedium manifestatur Dei sapientia: in cōparatione uerò ad fructum, siue effectū consequentem, quo se obtulit Deo, & parti in odorē suauitatis, manifestatur diuina bonitas, misericordia, & charitas. Et hoc est quod dicit Dam. Monstratur simul in incarnatione bonitas, iustitia, & sapientia Dei. Bonitas quidem: quia nō despexit proprij plasmatis infirmitatem; sed uiscera ei cōmota sunt, ipso cadente; & manū porrexit. Iustitia, quoniam homine uicto, p illum, & non alium fecit uincere tyrannum? Sapientia quoniam inuenit aporiam, i. uulneris difficilis curā, uel solutionem decentissimā. Quoniā ergo in incarnationis opere secūdū cōsiderationes diuersas cōuenit inuenire appropriata tribus personis ualde excellēter, & pręcipuè: hinc est ꝙ cōceptio cum sit opus triū personarū, appropriari pōt tribus psonis secundùm diuersas cōsiderationes: sicut ostēdunt rōnes, q̄ prius inductæ sunt Scriptura tñ magis appropriat spūi S. q̄ alicui triū personarū. Et hoc duplici rōne, uidelicet pp erroris exclusionē, & propter ueritatis manifestationem. Propter erroris exclusionem: quia in conceptione humana consueuit se immiscere fęditatis concupiscentia, ac p

Lib. 3. cap. 1.

hoc originalis culpa: ne illud ergo dicatur fuisse in conceptione Christi, dr̃ non solùm conceptus fuisse de spiritu, sed de spiritu S. Alia uerò rō, ppter ueritatis manifestationē. Illud.n. qđ maximè præparauit Virginem ad filij Dei conceptionē, fuit amor diuinus. Vnde quēadmodū mulier concipit per uiri dilectionem, uel delectationem, & ipsius adhæsionē; q̄ est cum desiderio, & amore uirtutis generatiuę: sic & B. Virgo pp amoris singularitatem, singulariter concepit ex Deo: & ideo concepisse dicitur de spiritu S. Et hāc rationem assignat Hug. de sancto Victo. in quodam suo lib. ubi sic dicit. Concepit Virgo Maria de spū S non ꝙ de spiritus S. substātia semē partus acceperit; sed qa per amorem, & operationē spūs S. ex carne Virginis diuino partui substantiam ministrauit. Nam qa Dei amor singulariter in corde Virginis ardebat; iō in carne eius mirabilia faciebat: cuius dilectio quia in corde non suscepit sociū, operatio in carne illius non habebat exemplum. Et sic patet quòd propter erroris exclusionem, & ueritatis manifestationem incarnatio filij Dei potissimè appropriari debet spūi S. Et propter has rōnes duas frequēter in scriptura fit appropriatio, sicut ostensum fuit in Lib. 1.

Distin. 10. per totum.

Ex iis aūt manifesta est respōsio ad obiecta, qa uerum concludunt secundum diuersas uias, ꝙ incarnatiōis mysteriū diuersis de causis pōt appropriari cuilibet triū psonarū. Si qs aūt ex his uelit arguere, ꝙ incarnationis opus magis debet appropriari patri, uel filio, quàm spūi S. ad oīa est

una

una ratio: quia procedunt ex insufficienti,& peccant secundũ cõsequens: quia una sola rõ non sufficit appropriari uni soli psonæ, ubi respectu alterius psonæ reperitur rõ maioris congruentiæ; & sic est in proposito. ILLAE tamen duæ rationes, quæ fundantur super hoc, q filij Dei incarnatio non est aliud q̃ missio, & cõceptio nõ est aliud quàm carnis assumptio, non ualét: quia tam missio, q̃ assumptio important relationem, quæ proprie potest respicere personam patris, & filij: sed conceptio dicit affectum, & operationem: quę communis est tribus psonis: q appropriatur spiritui sancto ex causis prædictis, quãuis & aliæ rationes cõgruentiæ possint assignari: siue quia nominato spiritu sancto intelliguntur aliæ personæ, qui est amborum unitas, & cõnexio; sicut Aug. explanat in litera: siue quia in incarnatione fuit copiosissima diuinæ bonitatis effusio: & sic spũisancto appropriat conceptio Christi, tum ratione proprij, quia est amborum unitas: tũ ratione appropriati, quia est amborum bonitas. Ex his autẽ satis patere põt responsio ad obiecta.

QVAESTIO II.

An Christus dici possit filius Spiritus sancti?

VTRVM Christus possit dici filius spũs sancti? Et q sic, uidetur; quia Damas. di. Descendit in Virginem uerbum, id est tanquã hascopon. i. semen: sed quod operatur ad alicuius generationem mediante semine, habet rationem patris: si ergo hoc modo opatus est spiritus sanctus (ut di. Dama.) ergo est pater eius. ITEM. Pater est, uel dr̃, qui deducit rem ad esse: ergo si magis deducit rem ad esse, magis debet dici pater: ergo si spiritus sanctus magis operatus est ad hoc, q caro Christi producere tur in esse, quàm aliquis pater respectu prolis pcreandæ, uidetur quòd Christus sit filius spiritus sancti, loquendo proprie. Spiritus sanctus cum Virgine operatus est filij Christi conceptionem, nec minus operatus est spiritus sanctus, quã Virgo, sed multo amplius: si ergo Christus dicitur filius Virginis, & Virgo dicitur eius mater, uidetur quòd multò fortiùs debeat spiritus sanctus dici eius pater. ITEM. Omne, quod est de aliquo per actum conceptionis habens similitudinem substantiæ cum illo, dicitur eius pater: sed Christus conceptus est de spiritu sancto, & similis est in substantia cum illo: ergo Christus est filius spiritus sãcti. ITEM. Quicunque habet gratiam spiritus sancti, hoc ipso est filius eius; sed Christus ab instanti cõceptionis habuit gratiam excellentissimam spiritus sancti: ergo uidetur quòd filiatio conueniat Christo respectu spiritus sancti.

SED CONTRA. Christus nullius est filius nisi natura, sed solius patris, uel matris est filius per naturam: nõ ergo spiritus sãcti. ITEM. filiatio respicit hypostasim, sed hypostasis filij dei nullo mõ hẽt cõparari ad spm̃ sc̃tm̃ in habitudine filiationis, immo potiùs in habitudine principij: ergo similiter falsum est dicere, q Christus sit filius spũs sancti. ITEM. Si Xp̃s est filius spũs S. ergo spũs sanctus est pr̃ Xp̃i, & deus pr̃ est pr̃ Xp̃i; ergo duo pr̃es in trinitate. ITEM. Si Xp̃s est filius spũs sc̃ti, qa operatus est

eius conceptionem, ergo pari ratione Christus est filius suus: sed hoc nec ratio, nec fides admittit, quòd eadem res se ipsam gignat; quòd idem sit pater, & filius sibi: ergo si christus nõ est filius suus, pari ratione nec spũs sanctus pr̃ eius. ITEM. Ad hoc est auctoritas Aug. quàm ponit Magister in litera. Quis dicere audebit Christũ esse filium spũs sancti, cum hoc ita sit absurdum, ut nullæ fideliũ aures hoc ualeant sustinere? Videtur ergo tanquam hæreticum dicere, spiritum sanctum esse patrẽ Christi.

Vide in Enchi. c. 38. et 39. To. 3.

RESOLVTIO.

Etsi Christus de Spiritu S. conceceptus dicatur: quia tamẽ alia ꝑsona non est, quàm quæ à patre genita est, illius filius dici nõ põt.

RESPON. Dicendum, quòd absq; dubio ista locutio non admittit̃, nec est admittenda, tum ꝑꝑ uitandum errorem circa generationẽ temporalem, tum circa generationem æternam. Ad uitandum errorem circa generationem temporalem, quia cũ secũdùm illã dicat̃ Christus conceptus de Virgine, & spũ sancto; si diceretur spũs sanctus eius pater, sicut Virgo eius mater, iam uideret̃ ex hoc Christus natus esse de maria, & spũ sancto; sicut nascitur ꝓles de muliere, & uiro: quòd si hoc falsum est, quia proles partem accipit à patre, & partem à matre accipit: in qua assimilatur patri, & matri in eadem forma, & natura; & hoc nõ est reperire in Christo quantùm ad eius conceptionem: immo soli matri assimilatur in natura assũpta: ideo non debet admitti Christum esse filium spũs sancti, sed solius Virginis matris ad manifestãdam, & seruandam ueritatem, & proprietatem temporalem generationis. Sumitur etiam rõ ex parte generationis æternæ: quare catholici talem sermonem non admittant; ne scilicet confusio fiat æternarum relationum, & proprietatum. Vnde cum proprium sit personæ patris generare respectu personæ filij, nullatenus admittit̃ Christum esse filium spũs sancti, in quo Christo non est alia persona, uel hypostasis, quàm illa, quàm pater ab æterno genuit: ideo ꝑꝑ uitandos errores tam circa generationem temporalem, q̃ circa æternam, nõ recipiunt theologi prædictam locutionem. Vnde concedendæ sunt rationes ad prædictam partem.

AD ILLVD, quod obijcitur primò de Dam quod uerbum dei descendit in Virginem ad modum seminis Dicendum, quòd semen in se habet duplicem proprietatem. Vnam in hoc quod habet in se uim actiuam: alteram in hoc quòd agit producendo similem in forma, & natura: Damas. ergo assumit similitudinẽ seminis ad operationem Spũs S. ratione primæ proprietatis, non secundæ. Cum uero assumitur in rõne, quòd operatio ad modum seminis facit ꝓductiuum principium habere habitudinem uel similitudinem patris; hoc intelligitur ratione secũdæ ꝓprietatis AD ILLVD, quod obijcitur, quòd pater est, qui producit rem ad esse. Dicendum, ꝙ ista non est tota ratio patris: quia necesse est quòd conueniat in natura, & forma; sed Spũs S. non cõuenit cum Christo in natura, &

forma

forma, secundùm quam producit ipsum ad esse. AD DVO obiecta sequentia patet responsio per iam dicta. Quod enim opponitur, quod Virgo dicitur mater, ergo & Spūs S. pater. Dicendum, quod non est simile; quia Virgo conformatur Christo in natura, secundùm quam conceptus est ex tempore: spūs autem sanctus quamuis Xpo sit similis in natura, non tñ eius est principium secundùm illā: & ideo nō cogit rō tertia, nec quarta. AD ILLVD, aūt qđ opponit, de gratia. Dicendum, quod quàmuis de alijs hominibus cōcedi possit, quòd sint filii spūs sancti propter gratiam, quam ipsi suscipiunt immediate, qua ī filiorum Dei adoptionem assumuntur tamen circa Christum non habet locum propter unionem, quæ nō tantum facit illum hominem esse filiū Dei per gratiam, sed filium Dei per naturam. Et ideo non sic conceditur de ipso, quòd sit spūs sancti filius, sicut conceditur de aliis omnibus hominibus.

QVAESTIO III.

An Christus dici possit filius Trinitatis?

VTRVM Christus possit dici filius Trinitatis. Et quòd sic, uidetur per hoc quod in 2. Cant. Moy-
Deute. 33. si habetur: ubi dicitur. Nunquid non ipse est pater tuus, qui po. & fe. &c, sed hoc totum potest dici de Christo ratione naturæ assumptæ: & secundùm illa tria dicitur esse filius totius trinitatis, cuius est possidere, facere, & creare: ergo uidetur, quòd hoc Christo sa-
cap. 8. tis catholicè possit attribui. Item. Rom. Vt sit ipse primogenitus in multis fratribus: Glos. secundùm illud quòd Deus est, non habet fratres: secundùm illud quòd primogenitus est, fratres dignatus est uocare omnes; si ergo fratres sunt eiusdem patris, & sunt filii totius trinitatis, uidetur quòd & hoc Christo conuenienter possit attribui. ITEM. Quando aliqua se habent per indifferentiam ad aliquam operationé, secundùm illam operationem communem, & uniformem recipiunt denominationem: sed tota trinitas operata est incarnationis mysterium: ergo si persona patris dicit esse pater Christi nō solum quātum ad deitatem, uel diuinitatem, sed ēt quantum ad humanitatem; uidet similiter quòd tota trinitas possit dici pater. ITEM. Quāuis in trinitate unus solus sit pater propter æternam generationem: tamē ex tempore propter effectus temporales tota trinitas dicitur esse pater; & persona patris dicitur non solum pater filii, sed etiam aliarum rerum; ita quod in nullo præiudicatur proprietati filii: ergo cū filius ex tempore naturam assumpserit, & æqualem, & uniformem habet comparationem ad totam trinitatem; uidetur igitur quod sicut quantum ad diuinam naturā dicitur esse filius patris, ita secūdùm humanitatem sit filius totius trinitatis. ITEM. In Christo triplex est substātia, scilicet suprema, media, & infima. Suprema scilicet diuina, media scilicet anima, & infima scilicet corpus; sed Christus ratione naturę supremæ est filius alicuius. s. patris Dei: ratione naturæ infimæ filius alicuius est scilicet matris, ex qua traxit carné: ergo & ratione medię filius alicuius erit; sed media, scilicet anima est à tota trinitate æqualiter, ergo

go uidetur, q filius totius trinitatis dici possit. ITEM. Non est maior confusio in proprietatibus ex comparatione alicuius proprietatis ad plura, quàm si de eodem dicantur duo opposita, immo multò minor: sed de Christo uerè, & catholice dicuntur duo opposita rõne duplicis naturæ mortalis, & immortalis, passibilis, & impassibilis: ergo multòfortius ratione naturæ assumentis potest dici filius patris, & ratione naturæ assumptæ filius totius trinitatis.

SED CONTRA. Aug. Iesus neq; seruus, neq; trinitatis filius dici potest: ergo non potest dici filius Trinitatis. ITEM. Filiatio est proprietas personalis, unde respicit hypostasim; sed in Christo est una sola persona, & hypostasis, q̃ non potest distingui à tota trinitate secundùm illius relationis habitudinem: ergo non uidet̃, q dici possit filius trinitatis. ITEM. Christus non tãtum est filius, sed filius unigenitus, secundùm quòd dr̃ Ioan. Vidimus gloriã eius quasi unigeniti à patre: sed trinitas non habet aliquem filium unigenitum, cum æqualiter comparet̃ ad omnes: ergo nõ uidetur, quòd Christus possit dici trinitatis filius. ITEM. Filiatio præsupponit generationem: generatio auté dicit conuenientiam in natura, & distinctionem in supposito. sed hoc impossibile est reperire in Christo, nec secundùm diuinam naturam, nec secundùm humanam respectu totius trinitatis: ergo nullatenus est cõcedenda locutio prædicta.

Li. 5. de Trin. c. 11.

Cap. 1.

RESOLVTIO.

Christum totius Trinitatis filium affirmare, utcunq; ab sonum ducimus. Exinde enim aut Arryzare, aut Nestoryzare & Sabellyzare cogeremur.

RESPOND. Dicendum, quòd apud theologos secũdùm communem usum non admittitur ista locutio: Christus est trinitatis filius: sed huius rationem assignant diuersi diuersimodè. Quidam enim dicere uoluerunt, quòd hoc est ꝓpter proprietatem filiationis, quæ respicit personam, & hypostasim; & quoniam hypostasis filij dei, siue persona æterna est, nec habet originem à tota trinitate, sed solum a persona patris: hinc est, q quamuis in christo sit reperire humanam naturã à tota trinitate creatam: non est tamen concedendum Christum esse filium totius trinitatis propter repugnantiam, quæ reperta est in hypostasi, hoc est in persona, quæ est æterna. Sed si rõ ista interius consideretur, non uidetur magnæ efficaciæ: quia q̃uis hypostasis Christi sit æterna: nihil tamen impedit ipsum dici filium uirginis rõne naturæ assumptæ. Si ergo illi hypostasi innasci potest filiationis habitudo in cõparatione ad matrẽ, ex qua natura illa facta, uel tracta est, quare non potest in nasci respectu totius trinitatis, à qua facta est? & ideo ex parte proprietatis filiationis, & æternitatis hypostasis, non uidetur efficax rõ posse sumi ad repudiationem prædictæ locutionis. Et ideo est alius modus dicendi, q prędictus sermo non recipitur: quia appropinquat errori. Nã Christus cum sit filius unigenitus Dei patris; non recipitur quòd

ꝙ sit filius trinitatis simpliciter; propter hoc, ꝙ talis locutio appropinquat errori Sabellij, qui posuit proprietatem patris cuilibet trium personarum conuenienter posse attribui. Non recipitur etiã ꝙ sit filius totius trinitatis ꝑ creationem: quia talis locutio appropinquat errori Arrij, qui posuit Christũ esse puram creaturã. Nõ recipitur etiam ꝙ sit filius totius trinitatis per gratiam: quia talis locutio appropinquat errori Nestorij, qui posuit in Christo duas naturas, & duas personas, diuinã s. & humanã. Et quantũ ad humanã personam dixit christũ filium Dei per grãm: ergo sermo prędictus omnino errori impietatis appropinquat: & ideo respuitur ab his, q periti sunt in sacra scriptura. Vnde rationes ad hanc partem concedendæ sunt; quamuis non multum cogant.

Ad illvd, quod opponitur, ꝙ tota trinitas possedit, & fecit, & creauit sc̃dm humanam naturam. Dicendum, ꝙ aliquos homines simpliciter fecit trinitas secundũ communem sui naturam: Christum autẽ non simpliciter secundum omnem naturam fecit, quia sc̃dm diuinã naturã eum solus pater genuit: & iõ non est simile de Christo, & alijs hoĩbus. Quãuis enim hoĩes possint dici creaturæ Dei: hoc tamen de Christo nõ recipitur, sicut infra meliùs uidebitur. Ad illvd, quod opponitur, ꝙ nos sumus fratres Christi. Dicendum, ꝙ ex hoc non sequitur, ꝙ Christus sit filius totius trinitatis; sed ꝙ nos dicamur filij patris per eum, quamuis nos ꝑ gratiã. ipse uerò per naturam; sicut dicit Gręgo. super illud, Ascendo ad patrem meum, & patrem uestrũ. Ad illvd, quod opponitur, ꝙ tres personæ se habent ad naturã assumptam per indifferentiã. Dicendum, ꝙ uerum est; sed non sic se habent per indifferentiam respectu personę assumentis, quia aliam habitudinem habet ad personam patris, aliam ad personam spiritus sancti. Cum autem dicit, Christus est filius dei, patris, hoc magis dicitur respectu naturæ assumentis, q̃ assumptæ; quod patet quia dicitur filius patris unigenitus, & naturalis: & ideo ratio illa non cogit, quia ab insufficienti ꝓcedit. Ad illvd, quod opponit, ꝙ pater non dicitur pater tãtum respectu filij, sed etiam respectu aliorum, quorũ est causa, & principium ex tempore. Dicendum, quòd sicut pater ex hoc quòd tẽporaliter aliquos adoptat; dicitur eorum pater ex tempore; sic etiã Christus per generationem temporalem põt dici filius Virginis: nõ tamen põt concludi, quòd sit filius totius trinitatis; non enim est simile. Nulla enim confusio proprietatum incurritur, nec aliquod ueritati fit præiudicium, aut errori in aliquo appropinquatur; si dicatur pater esse pater filij solùm per generationem, & aliorum per creationem; non sic autem Christus dicitur filius esse totius trinitatis. Nam si intelligatur per genertaionem, incurrimus in errorem Sabellij. Si per creationem, appropinquamus errori Arrij. Si solùm ꝑ adoptiõis gratificationẽ, errori Nestorij. Ad illvd, qd̄ opponit de natura suprema, media, & infima, iam patet respõsio ꝑ prædicta: qa cũ illa sit creata, non recipit circa Christum

ſtum filiatio aliqua rõne illa. Poteſt tamen dici, ꝙ nõ eſt ſimile de ſubſtantiis extremis, & in media: quia tum rõne diuinæ ſubſtantiæ tum rõne carnis genitus eſt, & aſſimilatur ſuo principio producenti. ſ. patri, & matri: patri in diuinitate, & matri in humanitate: non ſic autem eſt de ratione animę: & ideo nõ eſt ſimile. AD ILLVD, qđ ultimò obiicitur de proprietatibus abſolutis, ꝙ non faciunt confuſionem. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile: quia illæ ꝓprietates principaliter reſpiciunt naturam, utpote eſſe paſſibilem, & immortalem: ſed filiatio reſpicit ipſam hypoſtaſim, circa quàm multi fuerunt errores, quibus prædicta locutio uidetur appropinquare; & iõ quamuis illæ recipiantur à uiris theologicis tanquam catholicę: hęc tamen reſpuitur tanquam aduerſaria fidei Chriſtianæ.

ARTICVLVS. II.

QVAESTIO I.

An incarnatio Chriſti fuerit ex mera liberalitate: uel eam præceſſere aliqua merita ſanctórum Patrum?

ONSEQVENTER quærit de cõceptione Chriſti in cõparatione ad gratiam interuenientem; & circa hoc quæruntur tria. Primò quæritur de gratia illa in cõparatione ad merita eccleſiæ. Secundò in comparatione ad meritum Virginis Mariæ. Tertiò in comparatione ad dignitatem naturæ aſſumptæ.

VTRVM Chriſti cõceptio uel icarnatio fuerit ex mera gratia, an hoc impetrauerunt plura Patrum ſanctorum merita. Et ꝙ fuerit ex mera gratia, uideť: Apoſtolus ad Titum. Apparuit benignitas, & humanitas ſaluatoris noſtri non ex operibus iuſtitiæ: ſed apparitio illa benignitatis, & humanitatis eſt filii Dei humanatio, ſicut in Gloſ. dř, Cum benignus, & humanatus Deus noſter apparuerit: ergo uidetur ꝙ filii Dei humanatio non fuerit mediãtibus noſtris meritis. ITEM. Super illud Pſal. Reſpice in teſtamentũ tuũ Gloſ. Meminerunt ꝓmisſionis, quia merita defecerunt: & loquitur de ꝓmisſione incarnationis: ergo &c. ITEM. Pro eo ꝙ per merita acquiritur, non tñ tenemur ad gratiarum actiones, ſicut ꝓ eo qđ gratis datur: ſed de Chriſti donatione tenemur ad oĩmodas gratiarum actiones; ergo uř, ꝙ illam non impetrauerunt merita eccleſiæ. ITEM. Quod eſt fundamentum totius meriti eccleſiæ, meritis eius non põt reddi; ſed Xpi incarnatio eſt fundamentum totius eccleſiæ, qa p ipſum quot quot ſunt, recõciliati ſunt deo, & patri: nec aliqs ſaluatur niſi per eum: ergo non uidetur ꝙ incarnatio Xpi per merita patrum, ſiue ipſius eccleſiæ potuerit ĩpetrari. *Cap. 3.* *Pſal. 73.*

SED CONTRA. Super illud Pſa. Propter miſeriam inopum & gemitum pauperum. Glo. ibi. Exurgam. i. mittam filium meum ꝓꝑ gemitum pauperum, qui pro malis gemunt, & peccatis conteruntur; nam aliter non eſſent digni auxilio: ergo ſi propter gemitum facti ſunt digni miſſione filii dei, conceptio eorum meritis impetrata fuerit. ITEM. Quæ meretur principale, mereť & acceſſorium: ſed incarnatio filii Dei fuit ordinata ad noſtram glorificationem; *Pſal. 11.*

sed nostram glorificationem potuerunt sancti mereri, ergo & conceptionem Christi. ITEM. Qui meretur quod maius est, mereri potest etiam quod minus est: sed maius est nostra beatificatio, quã sit filij Dei incarnatio; quia illud est finis istius: ergo cum meruerũt sancti patres suam beatitudinem, meruerunt ergo & filij Dei conceptioné. ITEM. Qui petit aliqd in oratione ex charitate perseueranter, piè & ad salutem; meretur illud quod petit: maximè cum talis rei petitio Deo placet: sed antiq. patres maximo desiderio petebant filij Dei incarnationem, & hoc perseueranter, piè, & ad salutem, deo placebat ꝙ tale, quid peterent: ergo uidetur, ꝙ meruerũt filii Dei incarnationem.

RESOLVTIO.

Meruerunt quidem Patres, vt tempus incarnationis acceleraretur. At verò incarnationem ipsam in se merita aliqua nec præcessere, nec præcedere potuere.

RESPON. Dicẽdum, quòd de beneficio incarnationis, sicut de aliis beneficiis diuinis loqui est tripliciter: uidelicet quantum ad substantiam, uel essentiam, & quantum ad efficaciam, & quãtum ad circunstãtiam temporis. Si loquamur de ipso quantum ad essentiã. sic Dicẽdum, ꝙ illud beneficium erat supra sanctorum patrum merita: propterea, quia non est iustę retributiõis, sed dignationis eminentissimæ: & non sequitur merita hois lapsi, sed potiùs est fundamentum omnis meriti: quia nullus Deo placere potuit post lapsum absq; fide istius beneficii, uł in gñali, uel in speciali: & secundum hanc uiam procedũt rõnes, & auctoritates ad primam partẽ adductæ. Si uerò loquamur de beneficio incarnationis quãtùm ad efficaciam: sic cum eius efficacia esset duplex, uidelicet ꝙ ordinabatur ad liberationem à seruitute culpæ, & à reatu carentię uisionis Dei, quodammodo cadit sub merito, quodammodo non. Nam quantùm ad liberationem à reatu carentię diuinę uisionis, & captiuationis diaboli hoc meruerunt sancti patres, & cadit sub meritò: quantùm uerò ad ereptioné de statu culpæ non cadit sub merito, nisi quis largè sumat meritũ ad meritum congrui, & condigni. Si uerò loquamur de beneficio incarnationis quantùm ad temporis circunstantiam: potest concedi absq; calumnia, ꝙ cadit sub merito præcedentis ecclesiæ; sancti.n. patres flagrantissimis desideriis meruerunt incarnationis accelerationem. In quorum persona dicit Esa. Vtinam dirumperes cœlos, & descenderes &c. Et sic patet, ꝙ incarnationis beneficium quantum ad essentiam non cadit sub merito. Quantùm uerò ad tẽporis circunstãtiam cadit sub merito sanctorum patrum. Quãtùm uerò ad efficaciam mediam quodammodo cadit sub meritò, quodammodo nõ. Et qm̃ rationes inductæ ad primam partẽ currunt quantùm ad illud, qđ est, siue quãtùm ad excellentiam sui, in se ostendunt ipsum non cadere sub merito præcedẽtis ecclesiæ, ideo sunt concedendæ. Cap. 38

AD ILLVD, ꝙ primò obiicitur, in contrarium de Glos. Psal. Propter miseriam inopũ, & gemitum pauperũ. Dicendum, ꝙ illa intelligitur de beneficio incarnationis

quantùm ad efficaciam nostræ liberationis à pœna, sicut patet ex ipsa Glo. uel quantũ ad accelerationẽ tpis, sicut colligitur ex ipsa litera. Si tu obijcias, ꝙ Deus non citius incarnatus est, q̃ disposuerat ab æterno ꝑꝑ merita patrum. Dicendum, ꝙ ꝑꝑ merita patrum Deus prȩuiderat se acceleraturũ: & sic fecit, sicut præuiderat. AD ILLVD, quod opponitur, ꝙ q meretur principale, meretur & accessorium. Dicendum, ꝙ illud habet instantiam, quando illud accessoriũ non solummodo præparat ad prȩmium, sed etiam præparat ad meritum. Et quoniam ipsius incarnatio præbebat sanctis patribus viam merendi per fidem ipsius: hinc est, ꝙ illa propositio nõ habet uirtutem in proposito. Põt etiam alio modo prædictæ locutioni instari. Non enim hẽt uiritatem, qñ illud accessorium non necessariò adhæret principali, & tale est incarnatio filij Dei. Potuit. n. Deus alio modo genus humanum glorificare, & saluare q̃ ꝑ filii incarnationem: propter hoc nõ sequitur, ꝙ si sancti patres meruerũt sui glorificationem, ꝙ meruerint Christi incarnationẽ. Posset tamen concedi, ꝙ quantùm ad efficaciam liberationis potuerũt sancti patres mereri bñficium incarnationis: non tamen simpliciter, sicut prius ostensum est. AD ILLVD, ꝙ obiicitur, ꝙ qui mereẽ quod maius, meretur & quod minus. Dicundum, quòd prȩdicta ꝑpositio instantiã hẽt in gloria, & grã; quia gloria cadit sub merito, gratia uerò non: sic & instantiam põt hẽre in proposito: Posset ẽt responderi ꝑ interemptionẽ assumptionis: cum. n. assumit, ꝙ maior est glorificatio, q̃ incarnatio. Dicendum, ꝙ falsum est, nisi glorificatio intelligaẽ cũ ꝑsuppositione incarnationis, uel nisi intelligaẽ respectu alicuius personæ specialis, utpotè respectu Petri uel Pauli: melius. n. est Petro uidere Deũ in gloria, q̃ hamanã naturã à uerbo esse assumptã: simpl'r tñ loquendo, melius est filium Dei incarnari, q̃ Petrũ glorificari; qa filii Dei incarnatio ualet toti generi humano, Petri glorificatio aũt sibi soli; & ideo non sequitur ꝙ si aliquis põt sibi mereri suam glorificationẽ ꝙ mereaẽ Xp̃i conceptionẽ. AD ILLVD, quod opponiẽ; ꝙ q petit perseueranter, piè, & ad salutẽ, ꝙ meretur. Dicendũ, ꝙ uerum est si petat ꝑ se: sed nullus petiit, ꝙ filius Dei assumeret se: & ideo nullus hoc meruit: petendo tñ aliis merebantur uitam ȩternã sibi: & iõ non infructuosè orabãt. Posset ẽt dici, ꝙ adhuc habet illud instantiam, qñ quis quȩreret a Deo excellentiam gloriæ Petri; qui esset paruæ charitatis, non hoc mereret; quia hoc ꝙ petit, merita sua excedit; per hunc modum in proposito potest instantia inferri.

QVAESTIO II.

An B. Virgo Maria chistum concipere meruit, uel celitus datum est ei, vt illum cõciperet?

VTRVM meruit B. Virgo Maria Christum cõcipere, an fuerit conceptio illa solum ex munere gratiæ diuinæ. Et quòd B. Virgo meruerit Christum concipere ostendiẽ per illud, quod dr Luc. B. quæ credisti: qm perficienẽ in te, quæ dicta sunt tibi à dño: sed annunciata erat cõceptio à dño: ergo iõ concepit, qa credidit: sed Cap. 1.

co

constat quòd fides, siue credulitas nō fuit cā efficiens conceptionis: ergo fuit cā meritoria. ITEM. In collecta, quæ dr̄ cōmuniter ab ecclesia Omnipotēs sempiternæ Deus, q gloriosæ Virg. Mariæ corpus, & aiam, ut dignum filii tui habitaculū effici mereret, spū sancto cooperante &c. Ex hoc colligitur, quòd B. Maria meruit, & ꝙ digna fuit: ergo meruit merito cōdigno concipere. ITEM. Bern. de consideratione ad Euge. tangens
Cap. 13 illud Mat. Simile est regnum cœlorum &c. dicit quòd mulier fuit sapientia, quæ frumento fidei B. Virg. in incarnatione tria sata miscuit, nouum, antiquum, æternū. Nouum in animæ creatione de nihilo: antiquū in assumptione corporis de natura Adæ: æternum in unione diuinitatis; ergo fides B. Virgi. aliquo modo cooperata est in illa commixtione, sed non quantum ad principium solū effectiuum. ergo ꝑ modum meriti. ITEM. B. Virgo aut habuit gratiā sufficiētem præparantē ipsam ad conceptionē filii Dei, aut non. Si sic: sed gratia sufficienter præparans facit mereri illud, ad quod præparat merito condigni: ergo uī., quòd B. Virgo ex illa gratia meruit conceptionē filii Dei, cū ea bene usa fuerit. Si non: aut ergo caruit illa gratia sufficienter ꝑparante, quia ēt non potuit recipere: aut qa cā noluit Deus, uel nō potuit dare: sed nō, quia non potuit Deus, uel noluit dare, cū sit oīpotēs, & uellet sine dubio sibi idoneū habitaculū ꝑparare. Si aūt qa Virgo nō potuit recipere: ergo multominus potuit filiū dei cōcipere, ad cuius cōceptionē grā illa præparabat: ꝙ si oia illa sunt inconuenientia, relinquit̄ primū uidelicet quòd B. Virg. meruit cōceptionem ꝑ gratiam sibi datam.

SED CONTRA. Aug. in Enchi. & habetur in litera. Modus, quo natus est Christus de Maria sicut filius, & de spū S. nō sicut filius, insinuat nobis gratiam Dei, qua homo nullis præcedentibus meritis in ipso exordio naturæ suæ, quo cepit eē, uerbo Dei copularetur: ergo uidetur quòd nulla merita præcesserunt conceptionem christi, uel incarnationem. ITEM. Maius est meritum totius ecclesiæ, quàm singularis personæ: ergo si incarnatio non cadit sub merito totius ecclesiæ: ergo nec sub merito Virginis Mariæ. ITEM. Quod cadit sub merito, nō tenet plenè rationem gratuiti: nā si gratia est ex meritis, iam non est gratia: sicut dicit Apostolus: sed filii Dei incarnatio ad maximā pertinuit Ro. 11. gratiā, secundùm quòd dic. Aug. ergo uī, quòd eius conceptionem non meruerit Bea. Virgo Maria. ITEM. Hoc est inæstimabilis dignationis, ꝙ filius Dei æterni efficitur filius unius pauperis mulieris: ergo non fuit ex æquitate, uel iustitia retributionis; ergo nec ex merito Virginis.

RESOLVTIO.

Merito congrui meruit quidem B. Virgo Christum concipere sed merito condigni haud quaquam.

RESPON. Dicendum, quòd est loqui de merito secundùm triplicē gradum, & differentiam. Et enim meritum congrui, in quo peccator dicitur gratiam sibi mereri, cum ad gratiam se disponit. Et est meritum digni, quo. s. uir iustus orat ꝑ alio, & meretur exaudiri. Et est meritū condigni, quo qs ex

tanta charitate meretur tantã gloriam. Dico ergo, q B. Virgo Maria concipere filium Dei ante incarnationem meruit merito congrui: qm̃ præ nimia sua puritate, humilitate, & benignitate idonea erat, ut efficeretur Dei mr̃. Post annunciationem uerò postquàm consensit, & spũs S. in copiositate gratiæ in eam descendit, non solùm habuit congruitatem, sed & dignitatem: & ex tunc meruit non solùm merito congruitatis, sed dignitatis obumbrari, & impregnari uirtute altissimi. Sed merito condigni non potuit mereri concipere filium Dei, pro eo q hoc excedit omne meritum, & etiam quia erat ipsius meriti gloriosæ Virginis fundamentum. Siue.n. dicamus Deum fieri hominem, siue dicamus mulierem fieri matrem Dei, utrumque est supra statum, qui debetur creaturę: & ideo tam hoc, quàm illud fuit benignitatis, & gratiæ. Et propterea sicut dixi, q grãm primam potest mereri iustus peccatori merito dignitatis, non tantùm merito congrui, licèt iustus non possit ipsam primam grãm mereri peccatori merito cõdigni, ne gratia pdat rõnem grãæ: sic potest concedi q B. Virgo non tantum merito congrui, sed merito dignitatis meruit conceptionẽ filii dei: quia p copiosam gratiam spũs sancti ad conceptionem illam non solum congrua, sed & digna fuit. Quamuis eandem conceptionem uerbi diuini nunquam meruerit merito condigni, ne tantùm beneficiũ incarnationis filii Dei perderet rõnem grãæ benignitatis & miæ.

Ex his patere pñt rões, & auctoritates, q̃ ad utranq; partẽ adducuntur, Nã rões, quæ ad primam partem adducunt, currunt de merito secundùm primã, uel scdam acceptionem. Rões q̃ ad secundã partem adducuntur, currũt de merito tertio mõ accepto.

Ad illud tamen uerbum, qđ adducitur in litera. Dicendũ, q non priuanť simplr merita.s. pcedentia merita: & hoc nõ in quocunq;, sed in natura assumpta, qa non habuit merita ad unionem pcedentia; quia simul concepta, & assumpta fuit, & formata, sicut ostensum fuit supra. Ad illud, qđ obiicitur, q maius est meritũ totius ecclesiæ, q̃ Virg. Marię. Dici põt, q rõ illa non cogit: quia maius est meritum patrum, quã Virginis extensiue, nec tñ oportet q intensiue: quia Bea. Virgo postquam annunciatione audita ab Angelo sanctificata fuit à spũ sancto tanto munere grãæ est impleta, ut aliquid digne posset mereri, quod non possent omnes alii sancti, si essent congregati simul. Ad alia, non oportet rñdere: qm̃ procedunt secundùm tertiam uiam, sicut apparet. Nam dignitas nihil aufert liberalitatis gratiæ, nec benignitatis misericordię: immo simul cum illis manet, sicut intuenti apparet.

Quaestio III.

An gratia unionis in Christo fuerit naturalis, vel gratuita?

Tertio quęritur de grã illa, quæ fuit in conceptione in cõparatione ad dignitatem naturę assumptæ, & est quęstio. Vtrum illa gratia teneat rõnem proprietatis naturalis, uel gratuitæ. Et q teneat rõnem proprietatis naturalis, uĩ. Primò per auctoritatem Aug. quæ ponit in litera. In natura

ræ humanæ susceptione fiebat quodãmõ in hoïe gratia naturalis, ut nullũ posset admittere peccatũ. ITEM. Rõne uidetur. Quod inest rei à sua prima origine, inest ei naturaliter, sed aïa Christi ab instanti conceptionis habuit gratiam; nec põt, nec potuit ab ea separari gratia illa: ergo uidetur ꝙ illa gratia naturaliter fuerit innata. ITEM. Quod inest rei principio intrinseco, inest ei naturaliter: sed gratia Christi ortum habebat à persona uerbi, q̃ non est alia a ꝑsona Christi: ergo inerat ei à suo principio intrinseco: & si hoc, tunc inerat per modum proprietatis naturalis magis, q̃ gratuitę. ITEM. Proprietas, ꝑ quàm res ordinatur ad actum naturalẽ est naturalis: sed per grãm ille hõ erat filius Dei naturalis, & est: ergo uẽ, ꝙ grã sibi collata fuerit ei ad modũ proprietatis naturalis.

SED CONTRA. Grã, & natura diuidunẽ ex opposito: sed qñcunq; duo aliqua opponunẽ, unum non denominat alterum: ergo si naturale dẽ à natura uideẽ ꝙ nulla gratia sit naturalis: aut si est naturalis, non est gratia. ITEM. Plus distat naturale à gratuito inquantũ hmõi, q̃ meritorium: sed perfecta gratia Christi non potuit esse ex meritis: ergo multò fortiùs uẽ, ꝙ non fuerit naturalis. ITEM. Naturalibus nec laudamur, nec uituperamur: sed Chrs laudabilis erat ꝑ gratiam, q̃ habebat: ergo nõ uẽ ꝙ gratia illa fuerit ei naturalis. ITEM. Excellẽtior est unio humanę naturæ ad diuinam in unitatẽ personæ, q̃ per conformitatẽ gloriæ. Sed natura non eleuatur ad gloriam quantũcunq; excedit terminũ naturæ, & quãto magis excedit, tanto magis tenet rõnẽ gratiæ; si ergo quod collatũ est Christo, multò magis excedit terminos naturæ, q̃ quod collatum st alij hominibus: uẽ ꝙ gratia eius, plus habuit de ratione gratuiti, & minus de ratione naturalis, quàm gratia collata eius membris.

RESOLVTIO.

Et naturalis, & gratuita, naturalis ex parte diuinitatis, gratuita ex parte humanitatis.

RESPON. Dicẽdum, ꝙ gratia unionis (sicut in præcedẽtibus fuit tactum) tripliciter potest dici. Vno modo dẽ gratia unionis disponẽs de congruo ad unionem. Alio mõ dẽ de gratia unionis ipsa unio gratia facta. Tertio mõ dicitur gratia vnionis ipsa gratia faciẽs unionẽ. Et quocũq; horum modorum dicaẽ grã unionis, uerum est ꝙ tenet rõnem gratuiti: uerũ est ẽt: ꝙ aliquo modo hẽt proprietatẽ rei naturalis. Et hoc insinuat ipsa litera Aug. cum dicit. Quod quodã modo fieret illi hoï gratia naturalis: nõ dicit simpliciter, fieret, sed quodãmõ. Si. n. dicaẽ gratia unionis. i. gratia disponens ad unionẽ, quodammodo non. Nam proprietas naturalis cõparatur ad aliquid sicut ad subiectum, & sicut ad causam. Secundum cõparationem q̃ habet ad subiectũ naturaliter dẽ inesse, quod inest à primordio ipsius rei, & inseparabiliter, & ab ea non recedit. Secundum cõparationẽ, quã habet ad causam, dicitur naturaliter inesse proprietas, quæ causaẽ à principijs subiecti, & per quam ipsum subiectũ efficit operationem naturalem. Primo mõ dẽ gratia Xρi fuisse naturalis, per quàm ad unionem di- *Dist. 2. art. 3. q. 2.*

 spone

ponebatur, quia gratiam habuit à primordio suæ natiuitatis: & gratiam perdere nõ potuit. Scdo uerò modo non fuit naturalis, sed potius ordinabat̃ ad operationẽ supra naturam: non habebat etiã ortum à principijs naturæ, sed potius a diuina uoluntate. Et propterea secundùm istum modum accipiẽdi uerum dr̃, ꝙ gratia quodãmodo fuit Christo naturalis, quodammodo non. Et ista pñt accipi ex his, quæ dicuntur in textu Similiter si gratia unionis dicat̃ ipsa unio gratis facta, quodammodo fuit naturalis, quodammõ nõ. Naturalis (inquã) fuit propter inseparabilitatẽ, quia natura humana sic fuit unita diuinę à sua prima formatione, ꝙ ab ipsa separari non potuit. Quodammodo nõ fuit naturalis, sed gratuita, in hoc s. ꝙ terminos naturæ excedit, & ex mera Dei uoluntate processit. Similiter si tertio modo dicatur gratia ipsa uirtus gratis faciens unionem, sicut ipse spũs sanctus; sic quodammodo fuit illi homini naturalis, quodammõ non. Naturalis fuit per cõicationem idiomatum ratione ꝑsonę uerbi, cui spiritus sanctus connaturalis est. Non enim habuit filius spm̃ sanctum per influentiam, sed potius quia habet in se à patre uim spiratiuam. Et propterea dr̃ in Ioan. ꝙ non est ei datus spiritus ad mẽsurã. Per cõparationẽ autem ad naturam assumptã gratia illa non erat illi homini connaturalis: qa spiritus sanctus non erat in eo ꝑ principia naturæ creatæ, sed ꝑ gratiam inhabitantem. Et sic patet ꝙ omni modo intelligendi grã illa quodammõ fuit illi homini connaturalis, quodammodo non.

Cap. 2.

Et secundùm hoc currunt rõnes ad utramque partem, quæ secundùm diuersas uias uerum concludunt. Verum est enim, ꝙ gratia illa (sicut dicit Aug.) quodam modo naturalis fuit illi homini; non tamen simpliciter: sicut rationes ostendunt. Illa tamẽ rõ, qua ostenditur, ꝙ gratia illa est naturalis, quia ordinat ad actum naturalem, non ualet: quia assumptio est falsa: quoniam & si per gratiã illam disponatur, ut sit filius naturalis, non tamen propter hoc ordinatur ad operationẽ naturalẽ: hoc enim non dr̃ propter hoc, qđ illi naturæ assumptæ conueniat a patre per gratiam illam æternaliter, & naturaliter generari: sed hoc est, quia per gratiam illam disponitur ad unionem, q̃ facit idiomatum communicationẽ, & unio illa supra naturam est. Et iõ non est mirum, si gratia, quæ ad illam unionem reddit naturam cõgruã, est supra naturam. Similiter alia ratio, quę dicit: quòd gratia illa à principio intrinseco est, non cogit: quoniam aliter accipitur intrinsecum in proposito, & aliter cum dicitur, ꝙ naturale est, quod est à principio intrinseco. Nã intrinsecum (ꝑut cadit in notificationẽ proprietatis naturalis) dr̃ esse illud, quod est de constitutione naturæ: non sic autem persona uerbi est illi intrinseca. Aliae uerò duæ rationes sunt concedendæ: quia non probant, quòd gratia illa simpliciter fuerit naturalis, sed quòd quodammodo conformitatem habuit ad proprietatem naturalem. Et hoc qdem ueritatem habet, sicut iam ostensum est.

ARTI-

ARTICVLVS. III.

QVAESTIO I.

An B. Virgo aliquo modo cooperata sit Spiritui sancto in concipiendo filium Dei?

CONSEQVENTER quærit de cõceptione christi in cõparatione ad Virginẽ concipientem: & circa hoc quæruntur tria. Primò quæritur utrum in illa conceptione aliquid Virgo Maria fuerit spiritui sancto in aliquo cooperata. Secundò quæritur, utrũ illa operatio uel cooperatio fuerit naturalis, uel miraculosa. Tertiò quæritur, utrum ex illa cooperatione sit Virgo Maria Dei genitrix appellanda. Circa primum sic quæritur.

VTRVM in illa conceptione aliquid Virgo Maria fuerit spiritui sancto cooperata in aliquo mediante aliqua potentia. Et q sic, uidetur: Primò auctoritate Damas. quã m ponit Magister in litera. Præuenit spũs sanctus in ipsã secundùm uerbum, quod dixerat angelus ei, purgans eam, & potẽtiam deitatis verbi receptiuam ꝑparans simul & generatiuam: ergo si non solùm habuit potentiã receptiuam, sed etiã generatiuã, non solùm se habuit Virgo Maria per modum recipientis, sed & per modum agentis, & cooperantis. ITEM. Vera mater cooperatur in filii generatione, sed Beata Maria uere fuit mater Christi: ergo uerè fuit cooperata in eius conceptione uirtuti spiritus sancti. ITEM. Hoc conceditur, & cantatur ab ecclesia tanquam uerus, & catholicus sermo, Genuit puerpera regem: sed generare agere est, & actio uirtutis generatiuæ: ergo uidetur, quòd in illa conceptione generatiua uis Virginis cooperata fuit diuinæ uirtuti. ITEM. Aut Virgo Maria cooperata fuit, aut non. Si sic: habeo propositum. Si non: ergo habuit se solummò sicut materia; ergo sicut nulla est affinitas hominis ad limum, unde formatus ẽ: sic nec Maria ad Christum: sed hoc est falsum: ergo &c. ITEM. Vir præbuit mulieri materiale principium, quando de eius costa formata est Eua: sed ꝓpter hoc ipsius mulieris non dicitur esse pater, aut mater, quia cooperatus nõ fuit in eius formatione: sed B. Virgo habitudinem matris habet ad Christum: ergo non solum præparauit materiã, sed cooperata fuit ad inducendum formam. ITEM. Veritas debet respondere figuræ: sed Virgo Maria figurata est per uirgam Aaron: & uirga Aaron fronduit, & floruit, & fructum fecit: de flore autem peruenitur ad fructum mediante uirtute actiua reperta in planta, quę floruit: fuit etiam in Virga uirtus actiua ad fructificandum: ergo uidetur multòfortiùs, quòd in Virgine Maria. Num. 17.

SED CONTRA. Ad Gala. Misit Deus filium suum factum ex mu. & ad Rom. Qui factus est ei ex semine Dauid; super quem locum dicit Glos. Apostolus dicit factũ, sed non natum. Aliud est enim ex semine admixto sanguinis coagulo generare; aliud non commixtione, sed uirtute procreare. Possunt enim homines filios generare, sed non facere: ergo uidetur, quod Virgo Maria solũ se habuit ut materiale principium, ex quo corpus christi dicitur factũ,

Cap. 4.

Cap. 1.

Item.

ITEM. Dam. Copulauit sibi de purissimis & sanctissimis Virginis sanguinibus, non seminans, sed per spiritum sanctum creans: si ergo creatio est actio solius DEI, in qua non cooperatur creatura, uidetur quod in nullo fuerit Virgo cooperatrix. ITEM. Christus eodē mō fuit in parentibus, quo fuit in Virgine: sed in parentibus fuit secundùm corpulentam substantiam tantùm: ergo nec in Virgine fuit nisi secundùm corpulentam substantiam. Si ergo generatio dicit uim actiuam, & cooperatiuam ad formam producendam, uidetur: quod Virgo Maria in nullo fuerit spiritui sancto cooperata. ITEM. Agēs potentiæ finitæ non potest continuari, nec cooperari in agēdo cū agēte potentiæ infinitæ in ea operatione, in qua operatur uirtus illa per modum infiniti; sed conceptio Christi fuit in instanti, sicut ostensum fuit supra. Producere autem rem in instanti, quæ nata est produci successiuè, hoc est potentiæ, in infinitum excedētis potentiam naturæ: ergo si Virgo Maria nullam habuit potentiam, nisi finitam: uidetur, quòd spiritui sancto non potuit cooperari in cōceptione illa.

RESOLVTIO.

Diuinitus B. Virgini data est uirtus per quam Christum conciperet, & ad eius productionem effectiuè sese haberet.

RESPON. Dicendum, quòd absque dubio cum Virgo Maria sit mater Christi, & uere ipsum concepisse dicatur; uerè cooperata fuit spiritui sancto in filii sui conceptione. Et hoc communiter, & generaliter tenent doctores Theologiæ. De modo autē cooperandi diuersi sentiūt diuersa. Quidam enim dicere uoluerunt, quod Virgo Maria solùm cooperata fuit ministrādo principium materiale. Alii uerò quod cooperata fuit in ultimæ formæ inductione, & in materiæ præparatione, quamuis non in tota operatione. Alii uerò tenent medium, inter utrumque. Primi, qui dicunt, quòd cooperata fuit solū in materialis principii ministratione: mouentur hac ratione: quia sicut dicit Philosophus, mater in generatione prolis se habet sicut principium materiale, & semen uiri sicut effectiuū, & operatiuū. Vnde cooperatur semē uiri ad semen mulieris, sicut artifex ad materiam: mulier uerò non facit nisi materiā ministrare, & ulterius fouere: & hoc totum fecit Virgo Maria. Et ideo uerè mater est appellanda: quia nihil ei defuit, quod spectat ad ueram matrem in generatione prolis: spiritus autem sanctus, quod defuit ex parte uiri, suppleuit. Sed hæc positio nimis parum dicit: primum quia mater in generatione non solùm habet potentiam passiuam, sed & actiuam. Vnde quandoque proles assimilatur magis matri, quàm patri. Vnde quod dicunt Philosophi, intelligēdum est per appropriationem. Et iterum dicit Dam. quod spiritus S. non solum dedit Virgini potentiam receptiuam, sed etiam generatiuam: & (sicut prius ostensum est) propter materiam solùm nō est appellanda mater, sicut patet in formatione mulieris de costa uiri. Et quoniam ista positio nimis parum dicit: ideo sunt alii, qui superaddunt, & dicunt, quod non solū cooperata fuit spiritui sancto ministrando principiū materiale, sed

D. Tho. 3. par. q. 51. art. 3. 3. sent. q. 2. ar. 1.

Lib. 1. de Gen. anima. c. 19. secundū sectionem nonam

sed & in ultimæ formæ inductione. Nã in tota operatione cooperari non potuit, qm̃ formatio corporis instãtanea: prout formatio comprehendit totam transmutationẽ fieri non potest, nisi a uirtute infinita. In ultimæ autem formę inductione cooperari potuit, pro eo, ꝙ ultima forma in instanti põt induci a natura, uel a uirtute creata: & iõ in hoc in quo cooperata fuit spiritui sancto potentia Virginis generatiua, pro tãto dicitur mater, q2 operata fuit cõceptionem & quantũ ad initium, & quantum ad cõsummationem. Sed hæc positio nimis dicit. Primum, quia eiusdem est factum esse, cuius est fieri: ꝙ si conceptionẽ efficere nõ est uirtutis creatę, sed increatæ, similiter nec ipsum conceptum esse. Rursus. Inducens ultimã formã nobilius est, q̃ præparans: nõ ergo uidetur dicens ꝙ spiritus S. præparet per se, & ultimam formam inducit cũ Virgine. Difficile est nihilominus assignare, quæ sit illa forma ultima, in cuius inductione cooperatur Virginis potentia generatiua. Illa. n. non potest anima: qm̃ a sola creatione habet originem. Nõ organizatio corporea, ut uidetur: qa illa non inducitur subitò, sed per successionẽ a natura. Inducitur. n. per motum nõ ꝑ mutationẽ. Motus. n. est transmutatio successiua, non mutatio instantanea, ut dicit Philos. Et qm̃ prima opinio parũ dicit, & secũda multum excedit, suis obliquitatibus dirigunt nos in ueritatis uiã. Et propterea melius sentire uidentur, qui dicunt medium, uidelicet ꝙ beata Virgo habuit uirtutem sibi diuinitus datam per quã administraret materiam illi cõceptui, materia (inquam) quæ non solum habuit rõnem materiæ, siue potentiæ passiuæ, sed etiã sufficientiam, & uirtutẽ ad prolis productionem. Illa tamen uirtus per se non poterat prodire ad perfectum actum, nisi per successionẽ in tempore: sed quoniam non decebat carnẽ, Xp̃i formari successiuè, sicut in ꝓcedẽtibus ostensum est: iõ spiritus sanctus sua infinita uirtute perduxit illam materiam ad actũ cõpletũ: & per hoc in nullo Virgini derogatur, si Deus sua uirtute accelerauit, ꝙ in aliis mulieribus successiuè producit ad esse. Non. n. fuit minor potentia in Virgine, q̃ in alia muliere, immo multò maior, quia potentiã naturalẽ, & supernaturalẽ habuit, qua subministrare poterat materiam, & ipsa sola ad eo sicut mulier uiro cõmixta: unde tota substantia Xp̃i fuit de matre sua. Et iõ si uelimus sentire rectè, & loqui: ueriori mõ fuit Virgo mater Christi, q̃ sit aliqua mater filii sui: unde & ꝑ illã uirtutẽ ipsum in uentre per nouem menses confouit. Et sic patet, ꝙ Virgo Maria aliquo mõ fuit in cõceptione filii cooperata, uidelicet subministrãdo sufficientẽ materiã uirtuti actiuę, quæ tñ supra suũ posse accelerata fuit, & ad cõplementũ perducta per uirtutem infinitam. Et in hoc consonat sacra scripturã, q̃ modò dicit Xp̃m natum de Virgine; mõ dicit factũ. Consonat ẽt uerbum Damas. qui dicit, ꝙ uirtutem habuit uerbi susceptiuam, & generatiuam. Generatiuã, quia potuit seminariũ corpori Christi ministrare ꝑ uirtutem sibi collatam diuino munere. Susceptiuã uerò, qa solũ Dei uer-

Exo. 3. Phy. cõ 4. & 5 Phy. cõ 48.

Refragatur his Sco. 4. d. 4. q. unic. ar. 1. in medio.

uerbum potuit carnē assumptam in instanti formare, quod quidē uerbum suceptum est a Virgine. Rationes ergo ostēdentes in filii Dei conceptione Virginem aliquo modo cooperatā fuisse, sunt concedendæ.

Ad illvd uerò, quod obiicitur de Glo. super Galat. &c. iam patet responsio. Hæc.n.non excludit ueram potentiam generatiuam a Virgine, sed ponit ibi aliquā uim esse supra naturam, seu supra uim naturæ. Vnde remouet uiri seminis cōmixtionem: & iō sic dicitur factus, q nihilominus dicit natus. Et est simile, si Deus uni uirgæ aridæ daret uim germinandi: quam habet una uiridis, & præter hoc faceret ipsam in instanti fructificare: uirga illi diceretur fructum fecisse, & attulisse: & nihilominus fructus ille diceretur esse factus ex illa uirga: ita q simul diceretur factus, & ortus. sic & in proposito est intelligendum: talis enim præcessit figura huius conceptionis in uirga Aaron. Ad illvd, quod opponit de Damas. q carnem illam fecit creans, nō seminans. Dicendum, q sicut per actum creationis non intendit dicere, q caro illa facta fuerit ex nihilo, sed q ad perfectionem deducta est p uirtutem infinitam: sic etiam per hoc qđ dicit, non seminans, nō priuat potentiam actiuam a Virgine, sed remouet consuetum modum operādi naturæ, qui est per seminis cōmixtionem maris, & fœminæ. Vtrum autem Virgo excitata a spiritu sancto seminauerit, hoc est ad locum matricis semē emiserit; quamuis aliqui dixerint: non est tamen uerbum illud frequenter in ore uersandū: tum qa turpitudinē habet annexā, & hō habere debet múda labia in tali materia: tum ēt quia certitudinē nō habet ex se; nec uerbis sanctorū vr̄ multum consonare. Vñ stultum est in talibus uelle ita curiosè singula ptractare. hoc tñ sufficiat dixisse, uidelicet q Virgo ministrauit materiā aptā generationi filii Dei secundū carnem. Ad illvd, quod opponitur, q non fuit in ea secūdum rōnem seminalē. Dicēdum, q uerum est, si rō seminalis dicatur illa, secundum quā natura cōsueuit operari; sic.n.accipit Aug. ibi. ex hoc tamen non excluditur quin aliqua potentia pter morē solitum diuinitus Virgini sit collata. Preterea rōne adhuc potentiæ illius actiuę nō debet dici fuisse ibi secundum rōnem seminalē. pro eo, q ad actum perfectum pducta fuit per uirtutem supra naturam: & respectu talis modi operandi fuit ibi solum potentia obedientiæ. Et est simile si Deus per commixtionē maris, & fœminæ in instanti perduceret fœtum ad cōplementum organizationis pfectæ: talis formatio non diceretur esse facta secundùm rationem seminalem, quamuis esset ibi uis actiua respectu talis organizationis educendę inesse per temporis successionē: sic & in proposito intelligendum est. Ad vltimam rōnē. Dicendum, q ratio illa nō cogit, quòd Virgo Maria non fuerit cooperata spiritui S. in filii sui cōceptione aliquo modo, sed solum quòd non fuerit cooperata in pducendo illam materiam ad esse cōpletum. Et hoc est quod primum fuit concessum. Et ex hoc patet responsio ad obiecta.

Cap.4.

Num. 17.

Qvae-

QVAESTIO II.

An cooperatio Virginis, qua cooperata est spiritui sancto ad conceptionem filij Dei, naturalis, uel miraculosa fuerit?

VTRVM illa cooperatio beatæ Virginis fuerit naturalis, uel miraculosa. Et q naturalis, uidetur. Omnis illa operatio, uel generatio est naturalis, ratione cujus genitus dicitur esse filius naturalis; sed Christus est filius naturalis Virginis beatæ: ergo uidetur, q beata Virgo in eius conceptu fuerit naturaliter cooperata. ITEM. Quando uir excitat, & adiuuat potentiã mulieris, non priuatur actu suo naturali: ergo si uirtus spiritus S. multò perfectiùs fœcundauit, q̃ uirtus seminis uirilis fœcundasset: ergo ipsius uirtus generatiuæ actum nõ abstulit, sed perfecit. Et si hoc uerum est: tũc Virgo naturaliter fuit cooperata. ITEM. Si aliquis operatur secũdũ potẽtiã diuinitus sibi collatã, operatio illa naturalis dicitur nõ miraculosa; pro eo, qđ licet uirtutes naturales omnes collatæ sint ei diuinitus: tamen operatio egrediẽs a potẽtia intrinseca innaturalis est, & exercetur naturaliter, nisi egrediatur uoluntariè, sed potentia generatiua collata fuit ei, nec cooperabatur ipsi uirtuti agenti uoluntariè: ergo uidetur, q cooperaret potẽtiæ naturali, & naturaliter agẽti. ITEM. Maior est inhabilitas in mortuo ad opera, q̃ sunt hominis uiuẽtis; q̃ in Virgine respectu mulieris p̃gnantis: sed si Deus de mortuo faciat uiuum; operationes subsequentes sunt sibi naturales; sicut in Lazaro, qui naturaliter comedebat, & alia faciebat: ergo pari ratione, multò fortiùs uidetur, quòd illa operatio Virginis naturalis fuerit, postquam collata fuit ei potentia generandi.

SED CONTRA. Nulla operatio naturalis est mirabilis: qm̃ ex opposito diuidunt: sed cõceptio filii Dei a Virgine fuit mirabilis: ergo non vr̃, quòd fuerit naturalis. ITEM Nihil q naturaliter fit; est nouum, pro eo quòd omne tale præcessit in suo simili: sed conceptio Christi a Virgine nouum quid fuit, ut dicitur Hieremiæ. Nouũ facit dñs sup terrã. Ca. 31. ITEM. Naturale est illud, quòd idem est apud oẽs; sed modus concipiendi B Virginis nõ solũ non fuit apud oẽs: sed nusquam reperitur nisi in ea sola: ergo uidetur quòd operatio illa non fuerit naturalis, sed miraculosa. ITEM Si aliqua uirtus operatur illo manente, quod est ei incompossibile per naturam; illius operatio non est naturalis, sed miraculosa: sed Virginitas incompossibilis est generationi p̃lis per naturam: ergo si Virgo Maria concepit permanens Virgo, vr̃ q illa operatio nõ sit attribuẽda naturæ, sed magis miraculo.

RESOLVTIO.

Nec hoc, nec illud simpliciter; sed ex utroque commixta fuit.

RESPON. Dicendum, quòd generatiua potentia in Virgine fuit excitata a spiritu sancto; & fuit supra posse suum eleuata. Excitata fuit, ut posset præparare materiam conceptui, secũdùm quòd cõpetit sexui muliebri: sed supra naturam fuit eleuata, dũ data est ei potẽtia præparandi materiam, secundùm quòd tam nobili, & tã perfectæ conceptioni cõpetebat. Et ideo Maria Virgo potentiam habuit

habuit supra naturam, & potentiam secundùm naturam. Et potentia supra naturam fuit ei in sanctificatione collata, & utraque erat in illa conceptionis tempore, in cõplemento suæ operationis constituta. Et ideo operatio, siue cooperatio partim quodãmodo fuit naturalis, & quodammodo supra naturam. Et est simile; si Deus daret mihi potentiam unum intelligere, & multa simul intelligerẽ: partim esset naturale in hoc, ꝙ unum intelligerem: partim supra naturam in hoc, ꝙ duarum illarũ rerum intellectus non possunt simul per naturam stare: sic & in ꝓposito intelligẽdum est, quia hoc erat naturæ consonum, ut Virgo ministraret humorẽ sufficientem ad conceptũ, quãtùm ministrat sexus muliebris: sed ꝙ ꝑ se sola ministraret, quantum ministret mulier coniuncta uiro, hoc erat supra naturam: & ideo admirabile, & insolitum. Cõcedendum est ergo ꝙ illa operatio non fuerit naturalis oĩo, immo aliqd habuit supra naturã; quia hoc inter omnia mirabilia, fuit mirabile præcipuum, Virginalem .s. uterũ esse simul integrum, & fęcundum. Vnde concedendæ sunt rationes, quæ hoc ostendunt.

Ad illvd ergo, quod opponit̃ primò, ꝙ Christus fuit filius naturalis. Dicendum, ꝙ operatio supra naturam, operationem naturalem non excludit. Vnde quãuis ipsum mirabiliter cõceperit, pót tñ ꝑꝑ naturalẽ operationem concurrentem dici filius naturalis ad ostendendam ueritatem generationis. Ad illvd, qđ obijcitur; ꝙ qñ uir excitat potentiam in fœmina, non aufert ei potentiam naturalem. Dicendum, ꝙ est uerum: nec Spũs sanctus abstulit operationem naturalem á Virgine, secundùm ꝙ decebat eam habere in conceptione tam nobili. In hoc tñ non est simile: quia uir non dat nouam potentiam mulieri concipiendi, nec eleuat supra naturã: sed excitat, & adiuuat ad exeundum in operationẽ sibi debitam: non sic est in proposito, q̃a ipsi Virgini collata fuit uirtus supra naturã. Vnde aliquid potuit Virgo B. quod nunquam potuit aliqua fœmina. Ad illvd, quod opponitur, ꝙ quando operatur ꝑ aliquam potentiam sibi datam, naturaliter operatur. Dicendum, ꝙ aliquando datur potentia ad actum naturę consonantem, aliq̃ñ datur potentia ad actum excedentem terminos naturę: Quando datur potentia ad actum naturæ cõsonãtem, tunc & si collatio illius potentiæ sit mirabilis, operatio tamen est naturalis: sicut si detur potentia uidendi cęco. Quando autem datur potentia ad actũ excedentem terminos naturæ: tunc non solum potentiæ collatio est mirabilis, sed etiam exitus illius potentiæ in actum est mirabilis: ut si asino detur potentia loquendi, & lapidi potentia uidendi. Et qm̃ Virginem manentem Virginem concipere, hoc est supra terminos naturę; hinc est ꝙ quantũcunq; cõferatur sibi potentia, adhuc tamẽ est operatio mirabilis. Vnde duplex fuit hoc miraculũ, uidelicet in potentiæ collatione, & in ipsa operatione. In fœcundatione autẽ mulierum sterilium, sicut Sarę, & Helisabeth solùm fuit miraculum in restitutione potentiæ; in hoc ꝙ est ibi sterilis fęcundata

data: sed non fuit ibi miraculum in executione, quia non simul mansit sterilitas, & fœcunditas; immo fœcunditas abstulit sterilitatem: hoc autē fuit singulariter admirabile, ꝙ fœcunditas Virginis Mariæ non abstulit uirginitatem: sed nec uirginitas excludit fœcunditatem. AD ILLVD, quod opponitur ultimò, iam patet responsio de mortuo uiuificato. Licet eñ mortuum uiuificari sit supra naturam: tamen ex quo uiuificatus est, operationē naturæ exercere nō est admirabile: qa hoc in nullo repugnat naturæ: nō sic autem est in Virgine concipiente.

QVAESTIO III.

An B. Virgo appellanda sit genitrix Dei?

VTRVM Virgo Maria sit genitrix Dei appellanda, & ꝙ sic uidetur. Damas. Theotocon. i. dei genitricem principaliter, & uerè sanctam Mariam prædicamus Virginem. *Li. 3. de Ortho. fi. c. 12* ITEM. Iustè, & uerè Theotocon. i. Dei genitricem nominamus: hoc. n. nomē uniuersum mysterium incarnationis ostendit. ITEM. ipsum uidetur ratione: qa quicquid dr̄ de illo hoīe, dr̄ de filio Dei propter communicationem idiomatum: sed Iesus fuit filius B. Mariæ: ergo Deus fuit filius B. Mariæ: ergo à relatiuis B. Maria est mater Dei. ITEM. sic se habet filius Dei ad Virginem matrem, sicut se habet filius hoīs ad Deum patrem: sed Iesus est filius Dei patris: ergo Deus est Mariæ filius; ergo Virgo Maria est rectè Dei genitrix appellanda.

SED CONTRA. Dama. Christotocon: id est Christi genitricē nō dicimus Virginem: *Vbi supra.* ergo si Christus Deus est, uī ꝙ non debemus eā dicere Dei genitricem. ITEM. Secundùm hoc Virgo Maria est mater, secundùm quod est cōsubstantialis ꝓli: sed non est consubstantialis proli secundùm diuinā naturam, sed secundum humanā: ergo cum Deus nominet Christū secundùm diuinam naturam, non uidetur ꝙ sit genitrix appellāda, sed Xpi genitrix. ITEM. Propter assumptionem humanæ naturæ à filio Deus pater non dr̄ esse hoīs genitor: ergo nec econuersò, Dei genitrix dicēda est Virgo Maria. ITEM. Iuxta hoc quæritur, quare magis Damas. vult ꝙ dicatur dei genitrix, q̄ Christi genitrix. *Qō collater.* Si. n. in Christo intelligitur diuinitas, & humanitas, immo intelligitur tota trinitas secundùm Ambros. in noīe Christi, *Li. 1. de Spūs. c. 3.* non uidetur ꝙ ulla fiat ueritatis, aut uirginalis dignitatis immutatio.

RESOLVTIO.

Abeat impius Nestorius in interitum, quem fecit: acclamemus nos B. Virgini. O Mater Dei, ò Dei, & Christi genitrix.

RESPOND. Dicendum, ꝙ uerba fidem christianam exprimentia debent esse ab errore longinqua, & deuotioni approximātia: maximè illa, in quibus est sermo de Virgine Maria: ipsa enim cunctas hæreses interimit in uniuerso mūdo; ueritatem ex seipsa cōcipiendo, & pariendo. Ipsa etiam reconciliationem toti generi humano ꝓmeruit; & ideo erga eam dēt oīs ardere Christianorum deuotio: & propterea quia B. Virgo illum cōcepit, qui non tantùm dicendus est Christus propter unionē, sed etiam Deus uerus propter æternam generationem, Dei genitrix debet dici: ut ex ipso uocabulo

honoretur, & impietatis error extinguatur, qui dixit Mariam concepisse puerum hominem Ad cuius erroris fomentum Nestorius (ut narrat Damas. uerus doctor) noluit eam Christi genitricem, & non Dei genitricem appellare, quasi puerum hominem genuisset. Et ideo Damasc. uerus doctor & uirginis amator, docet nos uocabulum hoc effugere: non quia falsum, sed quia hæreticus sub illo uolebat occultare uenenum. Vnde Damasce. Christotocon: id est Christi genitricem non dicimus Virginem: quoniam in destructionem theotocos id est dei genitricis uocis, nequam & inquinatus Nestorius cum patre eius diabolo inuenit. Cōcedendæ sūt ergo rationes hoc ostendentes, ꝙ B. Virgo est Dei genitrix appellāda iustè, & ueraciter, & deuotè.

Vbi supra.

Ad illvd, quod opponitur de Damas. iam patet responsio: non enim negat eam esse Christi genitricem, eo ꝙ sit falsum; sed quia hæreticus sub illo uerbo abscondebat uenenum. Ad illvd, quod opponitur, ꝙ non est ei consubstantialis. Dicendum, ꝙ mater Dei dicitur non propter hoc ꝙ ipsa genuerit eum secundùm diuinam naturam, sed propter idiomatum communicationem, & mysterij incarnationis expressionē, & ipsius Virginis honorificationem. Vnde ratio illa non ualet; Non est mater Dei secundùm diuinam naturam; ergo non est mater Dei: ibi est enim fallacia, sicut si ita argueretur, Hoc nō prædicatur de illo per se: ergo nō prędicatur de illo aliquo genere prędicandi. Ad illvd, quod opponitur, ꝙ Deus non dicitur genitor hominis. Dicendum, quòd potest dici: non tamen cōsueuimus ita uti illo uocabulo: quia illa appellatio non sic facit ad expressionem piæ fidei, sicut illa, qua appellamus Virginem matrem Dei. Ad illvd, quod opponitur, quare non dicitur Christotocon. Dicendum, quòd nomen Christi magis communicatur creaturis, quàm nomen Dei. Vnde & Dauid dicitur Christus domini, & alij Reges Israel: & ideo uerbum illud magis erat propinquum errori. Nūc autem quia ille error extirpatus est, communiter eam uocamus & matrem Christi, & matrem Dei, cum imploramus oculos misericordiæ suæ ad nos conuerti.

DISTINCTIO QVINTA.

De modo úniendi diuinam, & humanam naturam in Christo secundùm fidei assertionem.

PRæterea inquiri oportet, cum ex præmissis constet verbum Dei carnem, & animam simul assumpsisse in vnitatem personæ, quid horum potius concedendum sit, scilicet quòd persona personam, vel natura naturam, vel persona naturam, vel personam assumpserit. Et an ita conueniat dici diuinam naturam esse incarna-

incarnatam, sicut Deus incarnatus, & verbum incarnatũ sanè dicitur. Hæc inquisitio, siue quærendi ratio iuxta sacrarum auctoritatum testimonia partim implicita atque perplexa, partim verò explicita est, & aperta. Certũ est enim & sine ambiguitate uerum, quòd non natura personam, nec persona personam, sed persona naturã assumpsit: quod Sanctorum subditis cõprobatur testimonijs, & astruitur documentis, Ait. n. Aug. in Lib. de fid. ad Petrum, Deus vnigenitus dum cõciperetur, veritatem carnis accepit ex Virgine: & cum nasceretur, integritatem virginitatis seruauit in matre. Et paulo post, Sic Deus humanam naturã in vnitatẽ personæ suscepit, quòd se humilians per mĩam incorruptæ Virginis vterum, ex ea nasciturus impleuit. Formam ergo serui. i. naturam serui in suã accepit ille Deus personã. Itẽ. Deus verbũ nõ accepit personam hominis, sed naturã. Item. Dei filius vnigenitus, vt carnem hoĩs animamque mundaret, susceptione carnis animæq; rationalis incarnatus est. His, alijsque pluribus auctoritatibus euidenter ostenditur, non naturam personam, nec personam personam, sed personam naturam recipisse. De quarto verò quæstionis articulo, vtrum scilicet natura naturam assumpserit, scrupulosa etiã inter Doctos quæstio est. Quia & in hoc plurimum dissentire videntur, qui auctoritate præclari, alijsque doctores in sacra pagina extiterunt: nec tantum alij ab illis, verum etiam ijdem à seipsis dissonare videntur, sicut subiecta capitula docent. Legitur enim in Concilio Toletano sexto traditum sic. Solum verbum caro factum est, et habitauit in nobis, Et cum tota trinitas operata sit formationem suscepti hominis, quoniam inseparabilia sunt opera trinitatis: solus tamen filius accepit hominem in singularitatem personę, nõ in vnitatem diuinæ naturæ, id est, quod est proprium filij, non quod commune est trinitati. Idem in concilio 11. Toletano. Vnius substantiæ credimus Deum patrem, & filium, & spiritum sanctum, non tamen dicimus vt huius trinitatis vnitatem Maria Virgo genuerit, sed tantum filium, qui solus naturã nostram in vnitatẽ personę suæ assumpsit. Incarnationem quoq; huius filij Dei tota trinitas operata esse

Cap. 2. postme. Ibi. paulo post Philip. 2. Ibid. ca. 17. eod. lib. c. 2.

De parte q. perplexa.

Cap. 1. Ioan. 1

De Toletano cõcilio hic ponit ea, quibus innui vĩ naturã non accepisse naturã.

credenda est: solus tamen filius formam serui accepit in singularitatem personæ. His insinuari videtur quod persona tantùm naturam, non natura naturam assumpserit. Si enim quod commune est trinitati, non accepit hominem, ergo non natura diuina, quæ communis est tribus personis. Cui videtur obuiare quod Aug. ait li. de fide ac Petrum, Nec diuinitas, inquit Christi aliena est à natura patris, secundũ illud, In principio erat verbum: nec humanitas eius aliena est à natura matris secundũ id quod Verbum caro factũ est. Illa .n. natura, quæ semper genita manet ex parte, naturam nostrã sine pctõ suscepit, vt nasceretur ex Virgine. Hac auctoritate videtur tradi, quod diuina natura humanã suscepit. Vbi vehementer moueri possumus, quòd eã genitã ęternaliter ex parte dicit, nisi fortè natura pro persona hic accipiatur: alioquin si dixerimus naturã tribus personis cõem genitã esse, occurrunt nobis ex aduerso quæ in tractatu de trinitate disseruimus vbi diximus non naturã naturã, sed personã genuisse. Quia si natura genuisset naturã, cũ vna eadẽq; sit natura trinitatis, eadẽ res seipsam genuisset. Quod Aug. fieri posse negat. Sed alibi certũ reperimus documentũ, quo natura naturam assumpsisse monstratur. Ait enim Aug. in Primo Lib. de Tri. Etiam seipso Christus factus est minor, formam serui accipiens. Neq; enim sic accepit formã serui, vt amitteret formam Dei, in qua erat æqualis patri: vt in forma serui, & in forma Dei idem ipse sit vnigenitus filius patris, quia forma dei accepit formam serui. Si autem forma dei formam serui accepit, sine dubio natura naturam accepit. Formæ enim nomine natura significatur, vt Augu. euidenter docet in Lib. de fide ad Petrum, Cum, inquit, de Christo audis, quia in forma Dei erat, oportet agnoscere firmissimeq; tenere in illo formæ nomine naturalem plenitudinem debere intelligi. In forma Dei ergo erat, quia in natura Dei patris semper erat, de qua natus erat. Hilarius quoq; in 12. Lib. de Trin. ita ait, Esse in forma Dei non alia intelligentia est, quã in Dei manere natura. Didicisti nõie formæ intelligentiã fieri nature, at audisti quòd forma Dei formã serui suscepit. Vnde consequens est, quòd natura diuina naturam

Ad Philip. 2. c. 2. ante med. c. Ioan. 1

Idest li. 1. Sniarũ dist. 5.

Li. 1. de trin. c. 1 an. me. c. 7. & 11.

Quid formæ nomine intelligatur. ca. post medium c.

Non lõge à principio.

turam humanam suscepit. Quod etiam Hiero. in explanatione fidei euidenter insinuat, inquiens, Passus est filius Dei non putatiuè, sed verè, secundùm illud, Passus est quod pati poterat, id est non secundùm illam substantiam quā assumpsit, sed secundùm illam quæ assumpta est. Ex quo apparet diuinam substantiam assumpsisse humanam. Ex verbis aūt Augustini superiùs positis abhibita diligentia innui videtur, solùm verbum carnem factum, & naturam solum suscepisse humanam, & diuinam naturam eandem accepisse. Ait enim, Trinitas nos sibi reconciliauit per hoc quòd solū verbum carnem ipsa trinitas fecit. In quo sic veritas incommutabilis manet diuinæ humanæq; naturæ, vt sicut vera semper est eius diuinitas, quàm de patre habet, ita verè semper, & incommutabilis eius sit humanitas, quàm sibi vnitam summa diuinitas gerit. Ecce, & solum verbum dixit carnem factum, & humanitatem diuinitati vnitam, Idem quoq; superiùs dixit seruilem formam à solo filio susceptā, quàm tota trinitas fecit. Iam facile est agnoscere, quàm diuersa, & multiplicia super quæstione proposita Auctores tradiderunt. Ideoque posteriores ea legentes, varias atque contrarias, ex prædictis occasionem sumentes, promunt sententias.

Tom. 4. ī explanatione symboli ad Damasum Dist. 1.

Aug. de fi. ad petrū. c. 2 in fin.

Dist. 2. lib.

Quid de hoc tenendum sit.

Nos autem omnis mendacij, & contradictionis notam à sacris paginis secludere cupientes, orthodoxis patribus atque catholicis doctoribus nulla paruæ intelligentiæ suspicione notatis cōsentimus: dicentes, & personam filij assumpsisse naturam humanam, & naturam diuinam humanæ in filio vnitam, eamque sibi vnisse vel assumpsisse: vnde & verè incarnata dicitur. Quòd verò dicitur, solus filius formā serui accepisse, per hoc non excluditur diuina natura ab acceptione seruilis formę, sed aliæ duæ personæ, pater scilicet. & spiritus sanctus. Item & illud aliud, scilicet, Quod est proprium filij, non quòd commune est trinitati, hominem accepit, sic oportet intelligi, id est, propriè in hypostasi filij, nō in tribus communiter personis, diuina natura humanam naturam sibi vniuit. Qui sensus ex verbis Ioann. Damasc.

Determinatio auctoritatum.

confirmatur, qui totam diuinam naturam in vnam hyposta
Li. 3 et sim incarnatam esse euidenter asserit, dicens. In humanatio
ibid. fi. ne Dei verbi aimus omnem, & perfectam naturam deitatis
3. c. 6. in vnam hypostaseon incarnatam esse, id est, vnitam humanæ naturæ, & non partem parti. Omni enim humanæ naturæ aïmus esse vnitam omnem deitatis naturam vel substantiam. Item, Eadem est natura in singula hypostaseon, id est
Li. et c. eisdem paulo i ferius: & rursus. c.. personarum: & quando dicimus naturam verbi incarnatā esse secundùm beatos, scilicet secundùm Athanasium, & Cyrillum, deitatem dicimus esse vnitam carni: & vnam naturam Dei verbi incarnatam confitemur. Verbum autem, & quod commune est substantiæ possidet, & quod proprietatis est habēs hypostaseos, idest, personæ. Et ex his manifestè ostēditur, quòd natura diuina incarnata est. Vnde & eadem uerè dicitur suscepisse humanam naturam.

An diuina natura debeat dici caro facta.

Sed quæritur, vtrum eadem diuina natura debeat dici ca
Ioan. 1 ro facta, sicut verbum dicitur caro factum. Si enim idem est incarnari, quod est carnē fieri, uideri potest ita debere dici, quòd sit caro facta, sicut dicitur incarnata. Ad quod dici-
Responsio. mus, quia si illud dictum in sacra scriptura reperiretur, ex eadem intelligentia acciperetur, qua cum dicitur incarnata. Sed quia illud auctoritas subticuit, atque locutionis modus nimiam videtur facere expressionem, si natura diuina diceretur caro facta, melius silere hoc puto vel negare, quā temerè asserere: ne si illud dicatur, conuertibilitas naturæ in naturam significari putetur. Ex premissis indubitabiliter constat, quòd persona verbi siue natura, hominis naturam scilicet carnem, & animam assumpsit, sed non personam hominis. Si autem natura diuina naturā hominis accepit, quare non dicitur facta homo, vel esse homo, sicut verbum Dei? Ad quod dici potest, quod Dei filius dicitur factus hō, vel esse homo, non solum quia hominem assumpsit, sed quia ipsum in vnitatem & singularitatem sui & personæ accepit. Natura autem diuina hominem quidem accepit, id est, hominis formā sibi vniuit, sed non in singularitatem & vnitatē sui. Seruata enim proprietate ac diuersitate duarum naturarū

personæ singularitas extitit. Ideoque non sic dicitur diuina natura esse homo vel facta homo, sicut Dei filius. Quidam tamen indifferenter vtrunque concedunt.

Quare non accepit personam hominis, cum hominem acceperit.

Ideo verò non personam hominis assumpsit, quia caro illa & anima illa non erat vnita in vnitam personam, quàm assumpserit, quia non ex illa constabat persona, quando illis vnitum verbum est. Nam sibi inuicem vnita sunt simul cũ verbo, Altera tamen vnione inuicem vnita sunt illa duo. s. anima & caro, alia vnione verbo vnita sunt. Quia alia est vnio animæ illius ad carnem, & alia est vnio verbi ad animã illam & ad carnem. Non ergo accepit verbum Dei personam hominis, sed naturam: quia non erat ex carne illa & anima illa vna composita persona, quam verbum accepit: sed accipiendo vniuit, & vniendo accepit.

Quæ aliqui circa hæc opponunt.

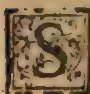
Hic à quibusdam opponitur, quòd persona assumpsit personam. Persona enim est substantia rationalis indiuiduæ naturæ, hoc autem est anima. Ergo si animã assumpsit, & personam: quod ideo non sequitur, quia anima non est persona, quando alij rei vnita est personaliter, sed quando per se est: absoluta.n. à corpore persona est, sicuti angelus. Illa autem anima nunquam fuit, quin esset alij rei coniuncta. Ideoq; nõ ea assumpta, persona est assumpta. Aliter quoque nituntur probare verbum Dei aßumpsisse personam, quia assumpsit aliquem hominẽ. Assumpsit enim hominem Iesum Christum, ergo aliquẽ hominem. Quod aũt hominem Iesum Christum assumpserit, Aug. in expositione symboli sub anathemate tradit, dicens, Si quis dixerit, atq; crediderit hoiem Iesum Christũ à filio Dei assumptum non fuiße, anathema sit. Qui etiam in pluribus scripturæ locis huiusmodi vtitur locutionibus, Ille homo à verbo est assumptus. Ille homo factus est Christus. Et propheta de hoĩe Christo loquens Deo ait, Beatus, quem elegisti & assumpsisti, &c. Ex quibus cõsequi, videtur quòd aliquis homo assumptus sit à verbo, et ita persona à persona sit assumpta. Sed quia hoc nefas est dice-

Ex Boetio li. cõtra Eutychẽ et Nestorium de duabus naturis ĩ una p sona Christi.

De prædest. sãctorum lib. 1. c. 15.

Psa. 64

re aut sentire, præmissæ locutiones eisque similes secundùm hanc intelligentiam sanè accipi debent, vt homo Christus, siue homo ille, siue quidam homo dicatur assumptus à verbo siue vnitus verbo, non quia hominis persona sit assumpta vel vnita verbo, sed quia illa anima & caro ita assumpta sunt vnita verbo, in quibus subsistit persona Dei & hominis, vt ad hominis naturam non ad personam respicias, cum assumptum vel vnitum, vel quendam aliquem in huiusmodi locutionibus scriptura commemorat. Quocirca cum quæritur sine proposita auctoritate, an aliqui, vel quidam sit assumptus à verbo, vel vnitus verbo sine distinctione intelligentiæ, non est hic reddenda responsio. quoniam multiplex præmissa est quæstio, sed instantiam quærentis ita determino. Si de hominis persona quæris, respondeo, non: si de hominis natura, dico: est.

SVPRA egit Magister de mysterio incarnationis quãtùm ad ueram unionem naturarum. In hac parte intendit inquirere uniendi modum. Et quoniam dupliciter contingit procedere inquirendo, aut secundùm fidei stabilitatem, aut secundùm opinionis probabilitatẽ: ideo pars ista habet duas partes. In prima enim determinat de modo unionis illarum duarum naturarum secundùm fidei assertionem: ostendés quòd illa unio est in persona. In secunda uerò determinat secundùm diuersorum Doctorum opinionem sequenti Dist. *Ex præmissis autem emergit quæstio &c.*] Prima pars, quæ continet præsentẽ Dist. diuiditur in duas partes. In prima mouet Magister multiplicem quæstionem circa unionem duarum naturarum in persona, siue circa assumptionem humanæ naturæ à diuina. In secunda uerò eam determinat, ibi: *Hac inquisitio, siue inqurendi rõ &c.*] Prima pars remanet indiuisa. Sed secunda diuidit in tres partes. In quarum prima Magister determinat quæstionem principalẽ. In secunda uerò quæstionem incidentem determinat. ibi. *Sed quæritur, vtrum diuina natura &c.*] In tertia uerò regredit ad principalis quæstionis explanationẽ ibi. *Ideo verò non personam hominis &c*] Prima pars diuiditur ĩ partes duas. In quarũ prima respondet ad quęstionam propositam per triplicẽ eius articulum; & perplexitatem ostendit esse circa quartum articulum propter apparentem contrarietatem auctoritatum. In secunda uerò auctoritates, quæ uidentur esse contrarię reducit ad intellectum; concordiam, & ueritatem, ibi. *Nos autem omnis mendacij &c.*] Secunda uerò pars principalis, ubi determinat quęstionẽ incidentem, duas habet partes. In prima determinat dubitationem. In secunda soluit quandam sophisticam

sticam rationem, ibi. *Ex præmissis constat &c.*] Similiter & tertia pars principalis, in qua solutionem principalẽ explanat, habet duas partes. In quarum prima p habitam solutionem confirmat p rationem. In secunda uerò dissol uit oppositiones, quæ ipsam uidẽ tur impugnare, ibi. *Hic à quibusdã opponitur &c*] Subdiuisiones par tium in litera manifestæ sunt. Intellectus autem generalis uersatur circa assumptionem humanæ naturæ à diuina in unitatem personæ tam ex parte assumentis, q̃ ex parte naturę assumptæ &c.

Dub. 1. NEc diuinitas &c] Innuit Magister, quòd nec diuinitas aliena erat a natura patris, nec humanitas a natura matris. Obijcitur In patre, & filio est una diuinitas: ergo in matre, & filio est una humanitas; ergo sicut pater, & filius sunt unus Deus, ita mater, & filius sunt unus homo. Respon. Dicendum, quòd non est omnimoda similitudo notanda in uerbo præmisso. Nam unitas creatæ naturæ in creetura respectu creaturæ, & persona respectu personæ, & si habeat aliquam conformitatem, propter hoc qđ aliqua creatura est similis creeturæ in natura, & persona est similis personæ: magna tamen est differentia: quia natura diuina non multiplicatur in personis, sed natura humana & habet multiplicari in diuersis p sonis. Vnde duo homines duas habẽt humanitates: & sic non cogit illa ratio: quia in uerbo proposito non attenditur omnimoda similitudo.

Dub. 2. *In forma Dei &c.*] Cõtra. Quia forma dicit respectum ad informatum, informatum autem dicit materiam, Deus autẽ nullam habet materiam: ergo nec habet formam. Respon. Dicendum, q forma dupliciter dr̃. Vno modo per priuationem materiæ; & sic deus est forma. Alio modo per comparationẽ ad materiam, quàm perficit: & hoc modo Deus non ponitur esse forma. Primò modo intelligitur uerbum propositum, secundo modo fit obiectio. Vel aliter. Est enim loqui de forma secundùm quòd dicit relationem ad informatum secundùm rem, uel secundùm quòd dicit habitudinem secundùm modum intelligendi. Et primo modo obijcitur, & secundo modo accipitur in diuinis: quia ipsa dietas se habet in ratione formæ respectu Dei: nulla tamen est differentia Dei ad suam diuinitatem.

Dub. 3 *In humanatione Dei &c.*] Contra. Hoc signum Omnem, distribuit pro suppositis; ergo si tres p sonæ sunt hypostases illius naturæ, uidetur quòd omnes sint incarnatæ. Si tu dicas, quòd hoc signum (Omnem) non tenetur syncategorematice, uel ut signũ, sed potius ut adiectiuum, & tantum ualet (omnem) quantum & perfectam: uidetur esse nugatio, omne & perfectum. Respo. Dicendum, quòd (Omnem) non tenetur ibi distributiuè sicut dictum est, sed tantum ualet dicere (omnem naturam diuinitatis) quantum perfectam. Nec est ibi nugatio: quia, & non tenetur ibi copulatiuè, sed expositiuè accipitur, & pro id est. Aliter potest dici quòd (omnem) priuat, uel remouet diuisionem partis à parte, & perfectam ponit complectionem: ita quòd sit sensus, Diuina natura est incar

nata in sua perfectione, ita q̃ nõ secundùm partem, & partem: & q̃ hic intellectus sit uerus, potest haberi per literam sequentem.

Non sic dicitur &c.] Contra. Hoc uidetur esse falsum, quia homo prædicatur de oĩ eo, de quo prędicatur filius dei: & hęc est uera. Diuina natura est filius dei: ergo hęc est uera. Diuina natura est homo. Respon. Dicendum, q̃ est prædicatio secundùm identitaté, & per denominationem. Et prædicatio per denominationé illa magis seruat proprietatem prædicationis, quàm illa, quæ est ꝑ identitatem: unde hæc est magis propria, Filius Dei generat, quã ista, Diuinitas est generatio, sicut ostẽsum fuit in primo Lib. Et qm̃ filius Dei est suppositum humanæ naturæ, nõ sic diuina natura: hinc est q̃ ista est magis propria, Filius Dei est homo, q̃ ista, Diuina natura est homo; ideo Magister nõ simpliciter eam negat, sed dicit non est ita ꝓpria, nec est itã passim in usũ adducẽda pro eo q̃ ad nimiã expressionem appropinquat &c.

Dist. 5. art. 1. q. 1.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An assumere sit actus conueniens diuinæ naturæ?

D intelligentiam aũt huius partis incidit hic quæstio circa assumptionem humanæ naturæ à diuina. Et uersatur hæc qõ circa duo principaliter. Primò quærit̃ de ipsa assumptione ex parte assumentis. Secundò uero quæritur ex parte assumpti. Circa primũ quęrunt̃ quinq; Primò quęritur, utrum assumere sit actus conueniens diuinæ naturæ Secundò quęritur, utrum sit actus conueniens diuinę personæ. Tertiò quæritur, utrum conueniat ꝑsonæ per se, an ratione naturæ. Quartò quæritur; utrum conueniat naturę, abstracta omni persona. Quinto quæritur, utrum hæc sit concedenda, Diuina natura est caro facta. Circa primum sic proceditur, & quæritur.

VTRVM assumere sit actus conueniens diuinæ naturæ. Et q̃ sic uidetur auctoritate Aug. ad Petrum. Illa natura, quæ semper genita manet apud patrem: naturã sine peccato suscepit; sed suscipere, & assumere eidem est: ergo natura dei naturam suscepit. ITEM. expressiùs. Forma Dei accepit formam serui: sed forma dei non est aliud, quàm natura Dei; ergo si forma formam accepit, natura naturam assumpsit. ITEM. Ratione uidetur: hæc est uera, & propria. Natura diuina unita est humanæ: aut ergo in illa unione se habet natura diuina ut agens, aut ut patiens. Cõstat, q̃ non ut patiens: ergo se habet ut agens: sed in ipsa unione agere nihil aliud est, quàm ipsa naturam assumere: ergo uidetur quòd assumere conueniat diuinæ naturæ: ITEM. Natura diuina, & humana uniuntur in unitate personæ: sed ex illa unione uerè, & propriè dicitur humana natura esse assumpta: ergo pari ratione diuina natura. Vel debet dici ex illa unione assumens, uel assumpta, sed nõ assumit̃: ergo illius est assumere.

Li. de fid. ad petrum c. 2. circa me. To. 3.

Li. 1. de Trin. c. 6.

SED CONTRA. est auctoritas cõcilij Toletani, quàm Magister ponit in litera. Dum tota trinitas operata sit formationem suscepti hominis: solus tamen filius suscepit

pit hominem in unitate personæ, non in unitate naturę: ergo si hoc soli filio conuenit, non uidetur ꝙ conueniat diuinæ naturæ. ITEM. Anselm. Pater, & filius, & spiritus sanctus nullo modo differunt in natura: ergo quod conuenit diuinæ naturæ conuenit patri, & filio, & spiritui sancto: sed assumptio humanæ naturæ nullo modo conuenit patri, uel spiritui sancto; ergo nullò modo uidetur diuinæ naturæ competere. ITEM. Diuina natura est quoddam simplicissimum: sed simplicissimum cum unitur, totaliter unitur: ergo si diuina natura unitur humanæ, & eam assumit; uidetur quòd hoc cõueniat cuilibet personæ. ITEM. Si aliquod unum, in quo plura uniuntur, unitur alicui, necesse est per consequens & illa uniri, sicut patet. Nam si punctus, cui uniuntur multæ lineæ, alicui coniungitur; necesse est & illas lineas illi uniri. Si etiam anima, cui uniuntur potentiæ, unitur alicui; necesse est, & eidem potentias uniri: ergo si diuinæ personæ magis uniuntur in natura, quàm linea in puncto, uel potentia in anima; si assumere conuenit diuinę naturæ, necesse est ꝙ conueniat cuilibet personæ: sed constat ꝙ non cõuenit cuilibet personæ: ergo nec naturæ. ITEM. Hæc simpliciter est falsa, & nullo modo conceditur: Diuina essentia generat, uel natura; quoniam ille actus proprius conueniens uni soli personæ: ergo si assumere est actus conueniens uni soli personæ, utpote personæ filij, uidetur ꝙ hęc sit neganda tanquam falsa, Diuina natura assumit humanam. ITEM. Regula est, & habita fuit in Primo

Dist. 9. q. 2. in respon. argum.

Libro, quòd essentia non supponit personam, nec econuerso: ergo diuina essentia, uel natura non põt pro persona locutionem reddere ueram, nec pro alio, cui hoc conueniat: quia soli filio conuenit assumere: ergo uidetur simpliciter esse neganda pdicta locutio.

RESOLVTIO.

Si assumere dicat unionem ad naturam, diuinæ naturæ actus non est; sed si unionem dicat ad personã, utiq;.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, quòd tam per uerbum uniendi, quàm per uerbum assumendi importatur unio diuinæ naturę ad humanã. Differunt tamen quantùm ad modum significandi: quia uerbum uniendi dicitur ab unione, quæ magis importat relationẽ quàm actionem. Verbum autem assumẽdi dicitur ab assumptione, quæ principalius importat actionem. Vnde quamuis concedatur quòd diuina natura uniat sibi humanã, & eidem etiam uniatur: nullo tamen modo conceditur, quòd diuina natura assumatur. Alia etiam est differentia: quia unire quantùm est de se, non dicit terminum relationis uel actionis determinatæ. Potest enim aliquis aliquid unire sibi, & alij. Assumere autẽ importat terminum intrinsecum tam actionis quàm relationis. Cum ergo uocabulum assumendi importet simul relationem, & actionem; ille terminus interius ĩtellectus potest referri ad utrunque, uel ad alterum tantùm, uidelicet ad relationem. Si ad utrũque referatur, cum actio illa terminetur ad unitatem aliquã, tunc assumere dictum de aliquo, signat

non solum unionem, sed etiam illam unionem terminari ad unitatem assumentis. Et quoniam illa unio non terminatur ad unitaté naturæ, sed potius ad unitatem personæ: ideo secundùm istum intellectum assumere non conuenit diuinæ naturæ. Diuina enim natura non assumpsit humanam in unitate naturæ; & isto modo non conceditur, ꝙ eam assumpserit diuina natura, hoc est ad se, siue ad propriam unitatem sumpserit. Si autem terminus ille habeat respectum ad relationem unionis tantùm, tunc cóceditur, ꝙ diuina natura humanam assumpserit, hoc est sibi unierit: uniuit eñ sibi humanam naturam quamuis non in seipsa, sed in una persona. Et isto modo procedunt rationes, & auctoritates, quæ ad hoc inducuntur; & ideo sunt concedendæ.

Ad illud uerò, quod obijcitur, ꝙ solus filius suscepit humanam naturam. Dicendum, quòd ly solum, non excludit ibi naturam, quæ est in persona, & prædicatᷣ de persona: sed excludit alias duas personas. s. patrem, & spm̃ sanctum. Præterea auctoritas illa non dicit simpliciter, ꝙ solus filius susceperit, sed ꝙ solus filius suscepit in unitatem propriā: & tunc non est instantia de natura: quia (ut dictum est) natura diuina non suscepit humanam in unitatem naturæ, sed in unitatem ꝑsonæ. Ad illud, quod opponitᷣ, qđ pater, & filius, & spũs sanctus nullo modo differunt in natura. Dicendum, ꝙ illa est duplex: uno enim modo potest intelligi sic, Pater, & filius, & spũs sanctus nullo modo in natura differũt: id est pater, & filius, & spũs sanctus habétes unam naturam nullo modo differunt: & hoc est falsum, quia pater, & filius personaliter differunt, & habét proprietates distinctas. Alio mõ potest intelligi, ut sit sensus, Pater, & filius non differunt in natura. i. non differunt diuersitate naturæ. Nihilominus tamen differunt ad se inuicem re: & ab ipsa essentia, uel natura differunt ratione, uel attributione. Aliquid enim attribuitur personæ, quod non naturæ, & econuersò. Et ideo sicut non sequitur, Diuina natura est i tribus personis, ergo persona patris est in tribus personis una; sic non sequitur, Diuina natura unit sibi, uel assumit humanam naturam: ergo persona pr̃is assumit: immo est ibi sophisma accidentis, uel locus sophisticus accidentis. Ad illud, quod obijcitur de diuina natura, quod est quid simplicissimum. Dicendum, ꝙ quamuis sit quid simplicissimum in forma, habet distinctionem tamen in hypostasibus, siue in personis. Cum ergo intelligimus aliq̄d uniri alicui, hoc possumus intelligere aut quantùm ad unionem secundùm formam, aut quantùm ad unionem secundùm suppositum. Dico ergo, ꝙ si diuina natura uniretur alicui secũdùm formam, quod necessariò tota uniretur, hoc est in qualibet ꝑsona cum simplicissima sit. Sed quia unio ista, uel assumptio non est quantùm ad unioné in forma, sed quantùm ad unionem in persona, & supposito: ideo nõ sequitur, quod quamuis sit simplicissima, quod tota sit unita, secundùm ꝙ totum distribuit pro personis: unde non ualet processus ille, qa proceditur à simplicitate naturæ

ad personarũ pluritatem. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd natura est illud, in quo personæ uniunt: ergo ipsa unita, tres ꝑsonæ uniuntur, & ipsa assumente assumunt. Dicendum, quòd non sequitur. Quando enim dr̃, ꝙ ad unionem eius, in quo plura uniuntur; sequitur unio illorum: hoc uerum est, quando uniunt secundùm illud & in eo: sicut est in puncto, in quo lineæ uniuntur tanquam in termino, & ipse punctus ut terminus potest alii uniri: similiter & in anima & in suis potentiis. Non sic autem est in proposito: quia illæ personæ uniuntur in natura quãtùm ad unitatem naturalem, siue essentialem: sed diuina natura non unitur humanę in unam essentiam, sed unitur in unitatem hypostasis, in qua quidẽ hypostasis unitate aliæ personæ magis distinguuntur, q̃ conueniant. Et huius exemplum haberi potest in æternis rationibus secundũ quas Deus producit, quæ quidem oẽs unum sunt in essentia Dei, & substantia: non tamen sequitur, ꝙ si Deus facit aliquid secundùm rõnem unam, ꝙ secundùm illam, & eandem facit oĩa alia. Vnde idem sunt idea hominis, idea asini in diuina substantia: cum tamen diuina substantia facit asinum, non facit illum secundùm ideam hominis, sed secundùm ideam asini. Aliud etiã exemplum ponit Ansel. in fonte, riuo, & lacu, q sunt unius naturæ, & unus fluit ab alio. Vnde Nilus dr̃ fons, & dicitur riuus, & dr̃ lacus: & unus est Nilus, & una est aqua, & unius naturæ; quamuis non sit unus fons, & unus riuus, & unus lacus. Et contingit Nilum etiam infistulari ut

Li. de incar. verbi. c. 7.

riuus est, non ut fons, neq; ut lacus: & hoc est, quia quamuis eadẽ aqua primò sit in fonte, postea in riuo, postea in lacu: diuersum tamen habet modũ essendi. In ideis autem est multitudo respectu cõnotatorum: & hæc duo in diuinis personis ponuntur, uidelicet pluralitas respectuum, & distinctio modorum essendi ab alio, & non ab alio. Et sic patet, ꝙ nõ sequitur, Diuina natura assumpsit; ergo quælibet persona assumpsit, propter relationem intrinsecam. AD ILLVD, quod opponitur, ꝙ hæc nullo modo conceditur, Essentia generat: quia illud est proprium personæ. Dicendum, quòd non est simile: quia generare importat distinctionem, quæ nullatenus conuenit naturæ: assumere uerò dicit actionem, & relationẽ, quæ conuenit diuinæ naturæ secundum unum intellectum, ut priùs uisum est. AD ILLVD, quod opponitur, ꝙ natura non supponit pro persona. Dicendum, ꝙ uerum est: & ꝙ dicitur, natura diuina assumpsit humanam, iste terminus natura, non reddit locutionẽ ueram ꝑ persona, sed magis stat in natura pro seipsa: ipsi enim naturæ conuenit assumptionem facere, & conuenit uniri humanæ naturę: & hæc duo importat uerbum assumendi secundùm unam sui acceptionem.

QVAESTIO II.

An assumere conueniat diuinæ personæ?

VTRVM assumere conueniat diuinæ personæ. Et quòd sic uidetur. Aug. de fide ad Petrum. Deus unigenitus dum conciperetur, ueritatem carnis accepit de Virgine; sed Deus unigenitus nõ est

Cap. 2. circ. mediũ. To. 3.

est nisi persona: ergo &c. Item. Ratione videtur: quia assumptio nihil plus dicit nisi actioné respectu creaturæ, & relationé: & verũ que natum est conuenire diuinæ personæ: ergo &c. Item. Assumptio est ad aliquã unionem: sed unio illa non terminatur ad naturã, sed ad personam: quia diuinitas, & humanitas eiusdem naturæ esse non possunt: ergo vr̃, ꝙ ipsa assumptio uere, & ꝓprie conueniat ipsi personæ. Item. Assumptio est ad redemptioné, & satisfactioné pro humano genere: sed eandem personã cópetit esse unitam, quæ debet satisfacere, & debitũ soluere, & quæ potest: ergo vr̃ ꝙ assumptio uere cópetat ipsi personæ. Item. Cui cópetit missio, & incarnatio, eidé cópetit assumptio: sed missio, uel incarnatio cópetit personæ filij: ergo & assumptio.

Sed contra. Vbicũq; est assumptio, ibi est unio ad alterũ, & cõicatio: sed persona dicit quid distinctum, & incõicabile, ergo intellectus personæ repugnat unioni, & assumptioni: ergo non potest ei uere attribui. Item. Persona est indiuidua substantia rõnalis naturæ: sed indiuiduum dr̃ nõ solũ, quod est indiuisum a se, sed quod est diuisum ab alijs: ergo si assumptio dicit unioné, & coniunctioné, vr̃ ꝙ nullo modo personę conueniat. Item. Oĩs unio naturalis ordinatur ad illud, quod est ita unũ in se, ꝙ non est alteri unibile, alioquin non esset status: illud auté unum est indiuiduũ rõnalis naturæ, quod quidé est persona, & habet summã completioné in genere creaturæ: si ergo ad dignitaté personæ spectat, ꝙ nulli alij uniatĩ, & persona diuina habet quicquid dignitatis est, vr̃ ꝙ nihil possit sibi copulari: & ita nullã naturã assumere. Item. Nihil tp̃ale põt fieri ęternũ: sed unitas creaturæ debita est tp̃alis, unitas diuinæ ꝑsonæ est æterna: ergo diuina ꝑsona non põt creaturam aliquam ad unitaté personæ suæ accipere: sed hoc est assumere: ergo assumptio diuinæ personæ nó potest conuenire.

RESOLVTIO.

Cum diuina persona respectu naturæ humanæ se habeat in ratione principij, medij, & termini: utcunque illi hanc assumere conuenit.

Respon. Dicendũ, ꝙ (sicut dictũ est) assumptio dicit actioné, & relationem, & terminũ utriusq;: & rõne horũ oĩum põt diuinæ ꝑsonæ cõuenire. Nã diuinæ personæ cõpetit esse principium actiuum, & rõnalis naturæ suppositum: & utrũq; spectat ad eius dignitaté, & nobilitaté: & ideo diuina persona põt humanã naturã fabricare tanq̃ principiũ effectiuũ, & stabilire tanq̃ proprium suppositũ: ita ꝙ eiusdé naturæ erit causale principiũ, & suppositũ ꝑsonale: & ita ꝑ hoc se habet in róne principij, & in róne medij, & in róne termini. Ratione principij cópetit ei actio. Ratione medij relatio. Rõne utriusq; cõpetit terminatio. Diuina enim persona fecit ut plures naturæ unirentur in se: & ideo concedendum est, ꝙ ipsa assumptio competit diuinæ personæ. Vnde concedendæ sunt rationes ad hoc inductæ.

Qõ immediatè præcedẽti.

Ad illud ergo, quod primò opponitur in contrarium, ꝙ ubi est assumptio, ibi est cóicatio, & unio.

unio. Dicendum, q̄ cõicabile põt dici tripliciter: aut per unius cõstitutioné, aut per prædicationé, aut p̄ proprietatum, & idiomatũ cõicationem. Ergo cũ dicitur, ubi est assumptio, ibi est cõicatio. Dicendum, q̄ uerum est tertio modo, sed non primo, uel secundo. Cum uero dicitur, q̄ persona dicit quid incõicabile, & distinctũ. Dicendum, q̄ hoc dicitur per oppositioné ad primum, uel secundum modum: quia nec uenit ad tertii constitutionem, nec habet uniuersalitatis prædicationem. Et sic patet, q̄ illa persona cũ assumptione non habet oppositioné. AD ILLVD, quod opponitur, q̄ persona est indiuidua substantia. Idem respondendum est, q̄ illud dicitur per priuationem compositionis, & prædicationis cõis, non per priuationem unius: nisi forte dicat̃ unio respectu dignioris, sicut inferius melius apparebit: nullũ autem horum est in ꝓposito reperire. AD ILLVD, qđ obijcitur, q̄ omnis unio ordinatur ad unũ, quod careat unibilitate. Dicendũ, q̄ uerum est loquendo de unione in eodem genere, uidelicet de unione, quæ est per cõpositionem; sic autem non est in proposito; & ideo in nullo cõcludunt rõnes illæ. AD ILLVD, qđ opponitur q̄ tp̄ale non põt fieri æternale. Dicendum, q̄ uerum est per identitatem essentiæ; nihil tñ impedit hoc esse uirtute unionis gratuitæ. Sicut enim tp̄ale potest a principio æterno causari tp̄aliter, sic etiã inniti potest supposito æterno: ut sicut Deus est principium cuiuslibet creaturæ, sic Dei filius sit suppositum rõnalis naturæ; & pro tanto dicitur illa unitas ad unitaté personæ terminari; nõ quia personæ filij Dei adueniat noua unitas, sed quia ex assumptione humanæ fit, ut duarum naturarum sit una hypostasis, atque persona.

QVAESTIO III.

An assum[illegible]diuinæ p̃sonæ conueniat ratione naturæ; uel naturæ ratione personæ?

VTRVM assumere personæ conueniat ratione naturæ, an econuerso. Et q̄ conueniat rõne naturæ, ṽr ratione. Ei personæ competit opus recreationis, cui competit opus creationis; sed opus creationis competit personæ rõne naturę; ergo & opus recreationis: sed assumptio est opus recreationis; ergo &c. ITEM. Assumptio est opatio uirtuosa; sed oĩs operatio uirtuosa cõpetit supposito ratione naturæ, siue naturalis potentię; ergo &c. ITEM. Quod sic cõpetit uni p̃sonę: q̄ cõpetit alteri p̃sonæ, hoc cõpetit rõne naturæ nõ rõne p̃sonæ; ergo cũ assumptio sic cõpetat p̃sonæ filij, quòd possit competere alij personæ, sicut supra dictum fuit: uidetur quòd si conueniat filio, conueniat ratione naturæ. ITEM. Assumptio in extremis ponit diuersitatem; sed in assumptione carnis a Deo est diuersitas naturarum non personarum: ergo uidet̃, q̄ assumptio primò cõueniat naturæ, & per naturã personæ. *Dist. 1. art. 1. q. 4.*

SED CONTRA. Assumptio dicit relationem; sed relatio non competit personæ ratione naturæ, sed magis ratione sui; ergo & assumere. ITEM. Assumptio dicit ordinationem ad unitatem aliquam: sed constat quòd non ad

ad unitatem naturæ, sed personę: ergo &c. ITEM. Si conuenit personæ ratione naturæ, & omne tale dr̃ de tribus: ergo & assumere cõueniret tribus p̃sonis: sed hoc falsum: ergo & primum. ITEM. Si assumere conuenit personæ ratione naturæ: ergo conuenit naturæ per se: & quod conuenit per se, cõuenit uniuersaliter: ergo pro quolibet suo supposito: sequeretur ergo idem quod prius; s. ꝙ cuilibet personæ conueniret assumptio.

RESOLVTIO.

Si assumere dicat acceptionem, persona competit ratione naturæ: si uerò dicat vnionem, natura competit ratione p̃sonæ.

RESPON. Dicendũ, ꝙ ad hanc quæstionem satis patet responsio per ea, quę dicta sunt, Cum enim tria sint de intellectu illius uocabuli, quod ẽ assumere, uidelicet actio, & relatio, & terminatio: primum competit p̃sonæ ratione naturæ, ultimum cõpetit naturæ ratione personæ, medium uerò communiter conuenit utriq;. In ipsa nanq; assumptione actio personæ conuenit ratio naturæ; quia persona agit uirtute naturæ. Vnde illa uirtus, & operatio competunt cuilibet personę; terminus uero assumptionis respicit ipsam personam propriè, & per se. Vnde ad unitatem personalem, & unius solius p̃sonæ terminatur ipsa assumptionis actio, & unionis relatio. Sed medium, uidelicet relatio, communiter conuenit utrique. Nam diuina natura, & diuina persona unitur humanæ, & humana natura unita est diuinæ naturæ, & diuinæ personæ: quia ad utranq; habet ordinem, & distinctionem formalé, & gratuitã coniunctionem, quæ implicanť in illa relatione.

D. Tho. 3. p. q. 3 art. 2. vť consetit S. Bonau. Sco. aũt di. 5. 3. seu. q. 2 ibi ad primã q̃õnem, oppositũ uť tenere.

ET SECVNDVM hoc patet responsio ad utranque partem. Rationes enim uerum cõcludunt secundùm diuersas uias, nec habent in se aliquam repugnantiam. Et hoc melius patet pertractanti singulas.

QVÆSTIO IIII.

An assumere, conuenire posit naturæ diuinæ, ab omni persona abstractæ.

VTRVM assumere possit conuenire diuinæ naturæ abstractę ab omni persona. Et ꝙ sic uideť. Abstractis omnibus personis est intelligere omnipotentem: sed omnipotenti nullum uerbum est impossibile: ergo uidetur, ꝙ omni personalitate abstracta, possibile sit deum carnẽ assumere. ITEM. Omni personalitate abstracta, adhuc est intelligere Deum summe bonum: sed quia suumè bonũ est, diligit creaturam: & propter nimiam charitatem suam assumpsit naturam humanam: ergo omni ꝑsonalitate abstracta, adhuc est intelligere Deum carnem humanã posse assumere. ITEM. Omni personalitate abstracta adhuc est intelligere Deum potentem creare, & potentem genus humanum reparare assumendo carnem: ergo uidetur redire idem, quod prius. ITEM. Omni personalitate abstracta, adhuc intelligitur Deus ut sapiens: ergo sciens, & potens tyrannum superare, & uincere: sed assumptionis mysterium est ad tyrannum uincere, & superare: ergo intelligitur ut potens carnem assumere.

SED CONTRA. Assumere est sibi unire: ergo aut ĩ supposito, aut

in forma: sed diuina natura nō potest sibi humanam unire ī forma: ergo si unit aliquo modo, necesse est unire ī supposito, & persona: ergo abstractis suppositis, & psonis impossibile est amplius assumptionē intelligere. ITEM. Assumptio dicit aliquam actionem; sed nulla actio esse intelligitur alicuius, nisi ut entis in actu: nihil eñ est in actu ens nisi ꝓut est in supposito: ergo supposito abstracto non est intelligere assumptionem aliquam. ITEM. Impossibile est intelligere ut natura humana assumatur, nisi assumatur in atomo, uel in singulari: qa sicut uult Damasc. Natura pręter singularia solum est in nuda cōsideratione: ergo pari ratione impossibile est intelligere, quòd assumptio fiat in natura abstracta ab omni psona. ITEM. Impossibile est assumptionem alicuius competere alicui nisi post completum suum esse: nemo enim assumit sibi aliquid, nisi postquam est completum: sed perfecta complectio naturæ rationalis nō est nisi in persona; ergo omni personalitate circunscripta impossibile est ꝙ natura humana assumatur à diuina.

RESOLVTIO.

Circunscripta omni personalitate simpliciter à natura diuina, uix contingit ab ea naturam humanam assumi. Sed circunscripta ꝑsonalitate a fide determinata, contingit quidem assumi; sed non ita congruè.

RESPON. Dicendum, ꝙ dupliciter contingit in diuinis circumscribere personalitatem per intellectũ. Aut simpliciter, aut ꝓut fides determinat. Simpliciter enim circũscribitur intellectus personalitatis, qñ consideratur diuina natura ut in se, non in aliquo supposito determinatè; sed in quantùm communicabile est in multis, nō inquantùm est in hoc uel in illo. Et hoc modo diuina natura consideratur per modum cuiusdam ordinabilis ad aliam: & hoc modo non intelligitur secundum rationem agēdi, nec patiendi; qa actio non attribuitur formæ nisi in supposito; & sic assumptio non pōt ei conuenire, tum quia natura talis non intelligitur ut agens, qa actio formæ in supposito; tũ etiá quia natura talis sic considerata non habet, in quo possit uniri cũ humana natura; non enim potest uniri in forma. Et ista duo cadunt in intellectu huius uocabuli, qđ est assumere; & ideo rōne utriusque impedimentum est, ut nequaquam naturæ consideratæ in abstractione ab omni personalitate possit assumptio intelligi conuenire. Alio modo potest circunscribi in diuinis personalitas nō simpliciter, sed per eum modum, per quem fides determinat. s. patris, & filii, & spũ sancti: ita tamen ꝙ ibi intelligatur suppositum rationalis naturę, sicut intelligunt Iudæi, & Pagani. Et hoc modo pōt intelligi assumptio cōuenire deo; licet non ita congruè, sicut intelligitur præsupposita personali distinctione. Intellecto enim ꝙ sola illa persona, quæ est innascibilis, esset in diuinis, posset utique humanitatem assumere; & intelligi posset quòd Deus fieret homo, sed tamen non ita congruè sicut nunc: quia tunc non esset ibi ratio mediationis, nec satisfactionis, nec missionis; sicut nunc est, cum filius à patre mittiť; & patri

pro

pro homine satisfacit: & mediator est inter Deum patrem, & genus humanum. Vnde nullus intellexit unquam incarnationem nisi præintellexerit personarum distinctionem. Concedendum est ergo q circunscripta personalitate à fide determinata, & si possit intelligi assumptio, non tamé ita congruè. Omni uerò personalitate circunscripta, non contingit a diuina natura assumi humanam. Vnde concedendæ sunt rationes ad istam partem, quæ procedunt secundùm istam uiam.

AD ILLVD uerò, quod opponitur in contrarium, quod diuina natura abstractis personis intelligitur ut summè potens, ut summe sapiens, & ut summe bona, & ut creaturarum causa effectiua: ad omnes illas rationes responderi potest interimendo, si intelligatur quòd fiat abstractio ab omni supposito. Necessariò enim qui cogitat deum, cogitat ut aliquem habentem deitatem, siue naturam intellectualem; alioquin non cogitat eum ut perfectè in se enté, & nec ut perfectè potentem, nec ut summe sapientem. Aliter etiã est ibi intellectus, quia ad assumptionem non tantùm requiritur causa efficiens, sed etiam illud, in quo fiat unio. Et ideo esto quòd omni personalitate circunscripta consideraretur diuina natura in ratione pfectè potentis, & sapientis; non tamen cogitari posset in ratione assumentis: quia non posset ibi esse itellectus unibilitatis.

QVAESTIO V.

An hæc uera sit, Diuina natura caro facta est?

VTRVM hæc sit concedenda, diuina natura est caro facta. Et q sic uidetur. Ioan. Damas. & habetur in litera. Aimus omnem, & perfectam naturam deitatis in unam hypostasim incarnatam esse: sed incarnari non est aliud nisi carnem fieri: ergo si hæc est uera, Diuina natura est ĩcarnata, & hęc scilicet, Diuina natura est caro facta. ITEM. Nihil aliud est dicere, uerbũ est caro factum, quàm humana natura assumpta é à uerbo: sed humana natura est assumpta non solum a uerbo, sed etiam à diuina natura, sicut ostensum fuit supra; ergo uidetur, q diuina natura sit caro facta. ITEM. Nihil aliud est uerbum carnem fieri, quã Dei filium esse factum hominem: sed Dei filius est diuina natura, uel essentia, & propter unionem est communicatio idiomatum: ergo uidetur q sicut ista conceditĩ, Verbum caro factum est: ita ista concedi debet, Diuina natura est facta caro. *Qõ. 1. huius art.*

SED CONTRA. Magister in litera dicit: Melius hoc puto negare, quàm temere asserere: ergo secundùm sententiam Magistri uidetur prædicta locutio esse neganda. ITEM. Quia filius Dei est caro factus, conceditĩ q filius Dei fuit passus & mortuus; sed non conceditur, Diuina natura est passa, uel mortua; ergo nec ista debet concedi, Diuina natura est caro facta. ITEM. Quandocunq; aliqua duo sic se habent, quòd formaliter sũt distincta, si dicatur unum fieri alterum, significatur unum conuerti in alterum, utpote si dicatĩ aqua facta uinum: sed sic se habet caro & diuina natura; cum ergo diuina natura non sit in carnem conuersa, uidetur q hæc non sit cõcedenda, Diuina natura est caro facta.

Est

Est ergo qō quare magis ista conceditur, Diuina natura est incarnata, quā ista, Diuina natura est caro facta.

RESOLVTIO.

Nequaquam admittenda est huiusmodi locutio: etsi piè ad bonū sensum reduci possit.

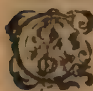
RESPON. Dicendum q̃ ista dēt, & pōt concedi, Diuina natura est incarnata, quia scripta legi͂t: nec est simpliciter impropria. Duplicē .n. facit intellectum, quorū unus est uerus, & catholicus, licet alius sit ambiguus. Vnus cum dr̃, Diuina natura est incarnata .i. carni unita, & hoc absq; dubio uerū est; cū enim unio dicat relationem, simul cum hoc notat naturę distinctionem, & excludit confusionē: & ideo rōne illius intellectus potest cōcedi, Diuina natura est incarnata. Pōt etiam alius esse sensus, Diuina natura est incarnata .i. caro facta. Et rōne illius nō admittitur cōmuniter à Doctorib. Hæc n. non recipitur, Diuina natura est caro facta: habet. n. duplicem intellectum, & in uno intellectu est falsa, & i alio intellectu est adeo expressiua, q̃ pōt deducere in errorē: & iō nullo mō recipitur. Duplicē aūt hēt intellectū prædicta locutio, ex eo q̃ hoc, q̃ est Facta, pōt cadere inter subiectū, & prędicatū: pōt ét referri ad totum. Si cadat inter subiectū, & prædicatum, tunc notat factionē circa diuinā naturā respectu formę carnis. Et iō sensus est, Diuina natura est caro facta, id est conuersa in carnem: & hæc simpliciter est falsa. Si autem respiciat totū, sic sensus est, Diuina natura est caro facta, id est factum est, ut diuina natura sit caro: hæc quidē propriè loquendo est falsa; quia caro non prædicatur de diuina natura. Si aūt intelligatur synecdochice, ut sit sensus, diuina natura est caro .i. homo, & sic illud aliquomō posset concedi pp conuenientiā in hypostasi, quę facit idiomatum communicationem, propter hoc q̃ hæc est uera, Homo est diuina natura. i. ille, q̃ est hō: pp nimiā tamen expressionem tacenda est, ne uideatur natura prædicari de natura, uel naturarum fieri identitatem, aut cōfusionem, quæ omnia releganda sunt ab illa excellētissima unione, & assumptione.

Concedendæ sunt ergo rōnes ostendentes locutionem prædictā non esse admittenda, licet non multum cogant.

AD ILLVD, quod obr̃, q̃ diuina natura est incarnata, &c. Dicendum, q̃ nō est simile, sicut iam uisum est. AD ILLVD, qđ objicitur; q̃ pp humanæ naturę assumptionem ista cōceditur, Verbū est factum caro. Dicendum, q̃ non est simile: quia uerbum dicit ipsam hypostasim, cui innititur ipsa humana natura, & q̃ habet denominare. Et iō nō signatur ex hoc aliqua naturarum mutatio, uel confusio: sed solum uerbi ad humanā naturā denominatio, ut dicat̃ uerbum esse hō: Non sic aūt est cum dr̃, Diuina natura est facta caro: quia cum istæ naturæ sint distinctæ, nec una habeat ab altera denoīari, q̃uis habeat alteri uniri, magis à ꝓprietate, & ueritate ꝑdicta locutio recedit. AD ILLVD, qđ obr̃, q̃ uerbū fieri carnē non est aliud, q̃ uerbū fieri hoīem. Dicendum, q̃ uerum est. Et qm̃ ista est uera, & propria, Verbum est factum homo: figuratiua locutio,

quæ in eam immediatè resoluit, non est uia ducendi in errorem, immo concedi potest satis catholicè: hæc autem, Diuina essentia facta est homo, quãuis non sit omnino falsa, quia hypostasis prędicatur de diuina natura per identitatem: non tamen est adeo ꝓpria, sicut ista, Filius Dei factus est homo: immo nimiũ est expressiua: & propterea locutio figuratiua, in qua sumitur per synecdochen caro pro toto homine, simpliciter respuitur, pro eo ꝙ magis recedit à sermonis proprietate, & ab exꝓssione ueritatis: & approximat intellectui erroris: qua de cã multę negantur locutiones à Doctoribus theologiæ, ne paralogizenť, & decipiantur simplices, qui nesciunt uocabulorum uirtutes.

ARTICVLVS II.
QVAESTIO I.
An uerum sit, quod Deus assumpserit naturam humanam?

ONSEQVENTER quæritur de secundo principali, uidelicet de assumptione ex parte assumpti. Et circa hoc quæruntur quinque. Primò, utrum persona Dei assumpsit humanam naturã. Secundò, utrum assumpserit humanam personam. Tertiò, utrum sit ponere perfectam intentionẽ personalitatis circa animam separatam. Quartò, utrum concedendum sit quòd Deus assumpserit hominem. Quintò, & ultimo, utrum concedendum sit, ꝙ assumpserit humanitatem.

Cap. 2. VTRVM cõcedẽdum sit, quòd humana natura sit assumpta à deo. Et quòd sic, uidetur. Phili. Semetipsum exinaniuit formam serui accipiens: sed ueritas naturæ attenditur quantùm ad propriam formam: ergo si assumpsit formam hominis, assumpsit hominis naturam. ITEM. Augu. de fide ad Petrum. Deus humanam naturam in unitatem personę accepit. Cap. 2. Tom. 3. ITEM. Nullus est uerus homo, nisi uerè habeat humanã naturam; sed Dei filius uerus homo est: ergo habet humanam naturã in se: sed non habet eam per æternam generationem: ergo habet per assumptionem: ergo assumpsit humanam naturam. ITEM. Quicunque est alicuius filius naturalis, communicat cũ eo in natura: sed Dei filius est Virginis naturalis fillus: ergo cõicat cũ ea in natura. Aut ergo illam naturã habuit ab æterno, uel ex tempore: constat ꝙ non ab ęterno, sed ex tempore. Si ex tempore, aut ex propria uirtute, aut ex aliena; constat ꝙ ex uirtute propria; sed quod accipit quis uirtute propria dr̃ assumere, restat ergo ꝙ humana natura sit à deo assumpta.

SED CONTRA. Omne, quod assumitur, est ante, quàm sit assumptum: sed humana natura Christi non fuit ante unionem ipsius cũ uerbo: ergo non uidetur, ꝙ fuerit assumpta a uerbo. ITEM. Omne, quod assumitur ab aliquo; fit aliquo modo unum cum eo, à quo assumitur: quia assumptio ordinatur ad unionem: ergo si humana natura assumitur à Deo, fit unum cum deo; sed quæ sunt eadem, unum potest prædicari de altero; ergo humana natura est; Deus, & econuersò; sed hoc est falsum; ergo & illud, ex quo sequitur, s. ꝙ humana natura sit à Deo assumpta. ITEM. Omne, quod assumiť, ab

ab aliquo ad unionẽ, acquirit ꝓprietatem aliquam eius, a quo aſſumitur, & cui unitur: ſed humana natura non acquirit aliquam proprietatem ipſius uerbi: nulla enim proprietas uerbi dr̃ de humana natura: ergo nõ uidetur, ꝙ ipſa a uerbo Dei fuerit aſſumpta.

In lib. de duabus naturis et una persona Christi. ITEM. Boetius ponit quatuor diffinitiones naturæ, quarum nulla uidetur competere aſſumptioni diuinæ: ergo ſi rectè, & ſufficienter diffinit naturam, non uidetur eſſe concedendum, ꝙ humana natura ſit aſſumpta à Deo: quod patet diſcurrendo per ſingulas notificationes. Quarum prima eſt. Natura eſt earum rerum, quæ cũ ſint, quoquo modo intellectu capi poſſunt. Hoc modo non poteſt accipi, cum dicitur humana natura eſſe aſſumpta; quia ſi unam ꝓprietatem, uel partem hominis aſſumpſiſſet, uidetur aſſumpſiſſe humanam naturam. Secunda diffinitio naturæ eſt. Natura eſt uel qđ agere, uel quod pati poteſt. Et adhuc iſta notificatio nõ competit ſibi, quia ſecundùm illũ modum ſibi ſufficeret aſſumpſiſſe ſolam animam, ad hoc ꝙ diceretur aſſumpſiſſe humanam naturam.

2. Phy. 3. et 12 Tertia notificatio eſt. Natura eſt principium motus, & quietis per ſe, & non ſecundùm accidens. Adhuc nec iſta competit: quia ſufficeret, ſi ſolũ corpus aſſumpſiſſet. Quarta notificatio hęc eſt. Natura eſt unamquamque rem informãs ſpecifica differentia. Sed nec etiam iſto modo uidetur aſſumptum competere, quia ſicut dicit

Libr. 3. cap. 7. Damaſ. Verbum incarnatum non eam, quæ nuda contemplatione conſideratur; aſſumpſit naturam: non enim incarnatio hæc eſſet, ſed fictio, & deceptio incarnationis; neque eam ſpecie, quæ conſideratur, ſed eam quę eſt ĩ atomo: ergo nullo modo uidetur eſſe cõcedendum, ꝙ Deus humanam naturam aſſumpſit.

RESOLVTIO.

Naturam humanam aſſumptam, & totam à Deo aſſumptam, ſi cõcedamus: nullum ſequitur inconueniens.

RESPON. Dicendum, ꝙ uerè & ꝓpriè loquendo concedi poteſt, & debet humanam naturam à Deo aſſumptam eſſe, ꝓ eo quod ſicut dicit Philoſophus, Natura accipitur & pro uera materia, & pro uera forma: & de his dicitur ſecundùm analogiam quãdam. Qm̃ ergo Deus aſſumpſit carnem, & animam humanam, & caro eſt principium hominis materiale, aĩa uerò formale; hinc eſt quòd non uerè ſolum humanam naturam, ſed etiam totam humanam naturam dicitur aſſumpſiſſe. Et ideo concedendæ ſunt rõnes ad hoc iđuctæ. *2. Phy. 11. 21. & 81.*

AD ILLVD, quod opponitur, ꝙ nihil aſſumitur niſi ens. Dicendũ, ꝙ hoc dupliciter poteſt intelligi. Vno modo ſic. Nihil aſſumitur niſi ens in ipſa aſſumptione; & hoc quidem uerum eſt, nec habet inſtantiam in propoſito; quia humana natura ſimul habuit eſſe, & eſſe aſſumptum. Alio modo poteſt intelligi, ut nihil aſſumatur, niſi prius ſit quàm aſſumat; & ſi hoc intelligatur de eſſe in potẽtia, ueritatem habet; qa aſſumpta natura prius eſt ĩ materiæ potẽtia, uel efficientis, quàm uniatur ipſi aſſumenti. Si autem intelligatur quãtum ad eſſe in actu, ſic non habet ueritatem in ea potẽtia maxime, quæ ſimul poteſt rem fabricare,

& sibi unire. Vnde si quis posset uestimétum in dorso suo facere, simul esset uestiméti compositio, & uestimenti assumptio. Per húc modum intelligendum est in proposito. AD ILLVD, quod opponitur, ꝙ assumptio unum facit, &c. Dicendum, ꝙ uerum est: non tamen omnimodè facit unum, sed secundùm ꝙ competit comparationi assumentis ad assumptum. SI aũt in aliqua assumptione reperitur unio, potissimè reperitur in assumptione humanæ naturę à uerbo: quia non tantum est ibi unitas per adiacentiam, sed etiam est ibi unitas, quæ est ipsius naturæ ad hypostasim suam: hæc aũt unitas aliquo modo admittit differétiam in omni creata natura: unde de nulla hypostasi, cuius sit natura creata, conceditur, ꝙ sit sua essentia, uel natura ĩ abstractione, sed solum per modum concretionis: unde non dr̃ ꝙ Petrus sit humanitatis, sed ꝙ Petrus sit homo: per hunc modum intelligendum est in proposito; quia q̃uis Deus non sit humana natura: est tamen homo. Et propterea non cogit illa ratio, Vnum non prędicatur de altero in abstractione: ergo non habent identitatem, siue unitaté, assumptioni cópetentem. AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ omne qđ assumitur ab aliquo, acquirit aliq̃ proprietaté. Dicendũ, ꝙ uerum est, ꝙ aliquam proprietaté acquirit: sed hoc potest esse ĩ recto, uel ĩ obliquo, uel róne suppositi, uel róne formæ: & quãuis non uideatur humanæ naturæ acquiri proprietas ex róne formæ, acquirit tñ róne suppositi: quamuis. n nó conueniat ei proprietas in recto, conuenit tñ in obliquo secũdùm ꝙ natura abstractiue sumit. AD ILLVD, quod obiicitur, secundùm q̃ illarum notificationũ accipitur illa natura. Dico ꝙ secundùm oẽm potest accipi: maximè tamen secundùm ultimã: quia cópletiuam & specificam habuit hominis differentiam. Nec ualent illæ instantiæ: quia Christus non solum dr̃ assumpsisse humanam naturã, sed totam humanam naturam: nec dr̃ assumpsisse specificam differétiã, secundum ꝙ specifica differentia sumitur per abstractionem à singularibus, sed sumpsit specificam differentiam in particulari ueraciter existentem. Et hoc modo datur intelligi noĩe naturę. In hoc enim differt essentia à natura: qa essentia nominat rei formam in quadam abstractione, natura eam nominat entem in motu, & materia ut naturali operationum principium: & ideo Doctores catholici magis isto uerbo uti uoluerũt, Deus assumpsit humanam naturam, q̃ hoc; Deus assumpsit humanam essentiam: quãuis utraque sit uera: ista tñ est magis ꝓpria.

QVAESTIO II.

An Deus assumpserit humanam personam?

VTRVM Deus assumpserit humanam personam. Et ꝙ sic, vr̃ Boetius diffiniens personam dicit, ꝙ est indiuidua substantia rónalis naturæ: sed Christus assumpsit indiuiduam substantiam rationalis naturæ, ut dicit Damasc. assumpsit enim naturam in atomo: ergo assumpsit ꝑsonã. ITEM. Ad dignitaté singularis spectat, ꝙ illud singulare sit persona: persona enim nomen est dignitatis; sed natura assumpta in Christo ęque, uel magis nobilis est, quàm sit *Vbi supra.* *Li. 3. de Orthod. fi. c. 11.*

sit in aliquo alio homine: si ergo in aliis non amittit rationem personæ, uſ quod in Christo habeat potissimè; ergo &c. ITEM. Anima rationalis unita carni facit personam: sed cum Deus humanam carnem assumpsit, animam rationalem carni cõiunxit: ergo si assumpsit animam carni coniunctam, uidetur quod assumpserit personam.

ITEM. Persona non gignit nisi personam: sed dei filius assumpsit qđ Virgo genuit: ergo si Virgo persona fuit, uidetur quod Deus ex ea personam assumpserit.

Cap. 2. Tom. 3. SED CONTRA. Augu. de fide ad Petrum. Deus naturam hominis assumpsit, non personam. ITEM. Hocipsum ostendit Boetius tali ratione. In Christo nõ est nisi una persona: ergo si Dei filius assumpsit personam, idem assumpsisset seipsum, & hoc est falsum, & non intelligibile: ergo & illud ex quo sequitur. s. quod persona fuit à verbo assumpta. Probat autem primam propositionem, scilicet quod Christus sit unus in persona: Omne, quod est; ideo est, quia unum numero est; si ergo Christus est, necesse est unum esse: sed non est unum in natura: ergo necesse est unum esse in persona. *In li. de duabus naturis & una persona Christi.* ITEM. Hoc ipsum ostenditur per nois rõnẽ; persona.n. dicit qđ cõpletum, & distinctum ultima cõplectione; sed quod assumitur eoipso qđ assumit ad completius ordinatur; ergo uſ, quod in se non habeat rõnem personæ. ITEM. Si assumpsit, aut consumpsit, aut conseruauit. Constat quòd non consumpsit: quia diuina natura humanæ naturæ nihil nobilitatis abstulit. Si cõseruauit: ergo cum assumens non sit assumptum, restat quod i Christo duę naturæ, & duę personæ. s. humana & diuina: ergo nec Deus est hõ: nec homo est Deus; ergo non est ibi aliqua unio, ac per hoc nec assumptio: si ergo est ibi assumptio uera, manifestum est quòd persona non est assumpta.

RESOLVTIO.

Negetur prorsus diuinam personã humanam personã assumpsisse: multa .n. incommoda inde cõsequeretur.

RESPON. Dicendum, quòd oĩno falsum est, quòd persona personã assumpsit. Hoc. n. tripliciter põt intelligi. Aut quod ipsum assumptum fuerit persona ante assumptionem; aut quod fuerit persona in assumptione; aut quòd fuerit persona post assumptionem. Quolibet istorum modorũ sumpta sententia prædicti sermonis est falsa. Nam primus repugnat ueritati conceptionis, secundus ueritati assumptionis & tertius ueritati unionis. Primus namq;, q hoc ponit, quòd ante assumptioné fuerit persona; ueritati conceptionis repugnat: si.n. fuit ante persona q̃ esset Deus, Virgo Maria non concepit Deum, sed hoĩem purum; quod est contra euangeliũ, & conceptionis articulum. Secundus uerò modus, qui ponit hoĩem illum tempore assumptionis fuisse personã: ueritati assumptionis repugnat. Si enim in assumptione fuit persona, & post assumptionem desiit esse persona: potius in assumptione ipsa persona consumebatur, q̃ assumebatur; non ergo fuit illa uera assumptio, sed magis cõsumptio. Tertius uerò modus intelligendi, quod fuerit persona post assũptioné, illud quod assumptũ est, ueritati unionis repugnat. Si .n.

assumens differt ab assumpto; & illud quod assumptum est, est persona, & qui assumpsit similiter est persona: ergo in Christo sunt duę personæ, & duæ sunt in eodem naturæ: hoc constat, ac p hoc nulla est ibi unio: & si hoc, nulla est ibi incarnatio, nec humani generis reparatio, quod adeo est absurdum, ut totius fidei Christianæ pimat fundamentum. In hunc autem errorem pessimum incidit Eutyces, (ut dicit Boe.) pro eo ꝙ nesciuit distinguere inter personam, & naturam. Pro eo.n. ꝙ uidit in Christo duplicem esse naturam, intellexit duplicem esse ꝑsonam, Nestorius uerò ex eadem cá errauit, sed non eodem modo: quia enim nesciuit discernere inter personã & naturam, & uidit ꝙ in Christo nõ poterat esse nisi una persona, ex hoc cõpulsus est ponere, ꝙ in Christo non est nisi una natura.

Et ideo sicut duo fuerunt errores in diuinis.s. Arrij, & Sabellij, pro eo ꝙ nesciuerunt distinguere inter naturam, & personam: sic duo fuerunt errores circa incarnationem Christi, uidelicet Eutycis, & Nestorij. Catholica uerò ecclesia per medium istorum errorum ꝑtransit dicens, in deitate plures esse personas & unam naturam: & in Christo plures naturas, & unam personam. Et ideo simpliciter concedi personam assumpsisse naturã, & negat personam assumpsisse personam, sicut Magister dicit in litera. Vnde rõnes sunt cõcedendæ inductę ꝓ ista parte.

AD ILLVD, quod opponitur, in contrariũ, ꝙ ꝑsona est rõnalis naturæ, indiuidua substãtia. Dicendũ, ꝙ indiuiduũ in notificatione ꝑsonæ triplicem importat distinctionem, uidelicet singularitatis, incõicabilitatis, & supereminentis dignitatis. Indiuiduũ enim dr̃ qđ est in se indiuisum, & ab alijs distinctum. Distinctionem singularitatis uoco, ꝙ aliquid nõ sit cõmune ad plura, sed dicat̃ de uno solo: propter quod Sortes dr̃ indiuiduum, homo uerò non dr̃ indiuiduum. Distinctionem incõmutabilitatis dico quãdo aliquid nõ est alicuius pars, siue ueniens in compositionem tertij, unde pes uel manus hominis proprie loquendo non dicitur indiuiduum. Distinctionem supereminẽtis dignitatis intelligo illam, quæ accipitur a digniori proprietate. Hoc enim nomẽ persona sumptum est à dignioribus: unde nõ reperitur nisi i indiuiduo nobilissimæ creaturę: utpote rationalis, & ratione suę nobilissimæ proprietatis.

Quoniam ergo natura humana assumpta à Christo ordinata est ad nobiliorem proprietatem eiusdẽ personæ secundùm alteram naturam; hinc est ꝙ non tenet ibi proprietatem personalitatis; cadit.n. ab una proprietate, quæ quidem est supereminentis dignitatis, à qua quidem nõ cadit persona uerbi secundùm diuinam naturam. Et sic patet ꝙ distinctio personę, & rõ illa non ualet, quia notificatio personę rectè intellecta non conuenit humanitati assumptæ.

AD ILLVD, quod opponitur secũdo, iam patet rñsio ex hoc quod iam dictũ est, qa natura assumpta in Christo eoipso est nobilior, ꝙ in nobiliori persona stabilit̃, quia non in persona creata, sed in ꝑsona increata; unde ordinatio ad dignius quãuis auferat rõnem suppositionis, tñ non aufert dignita-

tis ꝓprietatem. Melius.n.est sub esse superiori, q̃ præesse alicui in feriori. Sicut perfectior est aïa cũ possidetur à Deo, q̃ cum possidet res creatas: & melius nubit Virgo nobilis, cum contrahit matrimonium cum rege, cui subsit, q̃ cum contrahit cum rustico, cui prę̃sit. Vnde esto ꝙ deus aliquẽ assumeret, qui iam est persona, uel ens actu, ille cum desiniret esse persona; nihil tñ dignitatis amitteret: esset enim persona secundùm naturam assumentem, q̃uis nõ secundùm naturam assumptam. AD ILLVD, quod opponitur, ꝙ aïa rationalis consicta, uel unita carni facit personam. Dicendum, ꝙ uerum est, qñ anima, & caro non coiunguntur digniori: tunc enim nõ solum ex anima, & carne cõstituitur ipsa natura, sed ex ipsa natura hypostasis, & persona. Non sic autem est in proposito, quia aïa, & caro fuerunt sibiinuicem unita ipsi uerbo: nec in aliquo instanti fuit aïa illa, quin esset unita uerbo; & ipsa hypostasis æterna erat, in qua coęquabantur corpus, & anima; & ideo non constituebant personam, sed solum naturam. Et iõ non sequit, ꝙ si Dei filius assumpsit animam carni unitam, ꝙ assumpsit personã; quia nõ prius tempore fuit ipsi carni unita, q̃ esset assumpta, quicquid sit de ordine secũdũ naturã. AD ILLVD, qđ obijcitur, ꝙ B. Virgo genuit personã. Dicendũ, ꝙ uerum est, quia genuit filium Dei: sed qm̃ ꝑsona generatur rõne naturæ, & duplex est natura in illa ꝑsona. s. creata, & increata: iõ rõne duplicis naturæ duplex conuenit ei generatio .s. tẽporalis, & ęterna. Tẽporalis, in qua assimilatur matri: æterna secundũ naturã, in qua assimilat patri. Et iõ non cogit rõ illa: quã uis. n. generatio conueniat personæ, conuenit tñ ei rõne naturæ; hoc maximè uerũ est in generatione creata, in qua est non tantùm personalis distinctio, sed naturalis multiplicatio.

QVAESTIO III.

An anima separata dici possit persona?

VTRVM sit ponere intentionẽ personalitatis in anima separata, oĩ unione circumscripta. Et ꝙ sic uidetur, Primò ꝑ Magistrũ in litera. Anima absoluta a corpore persona est, sicut angelus; sed angelus uerè, & propriè ꝑsona est ergo & anima separata. ITEM. Sicut consueuit communiter distingui, Persona est res distincta proprietate ad dignitatem pertinente; sed anima separata est distincta res: quod patet; anima etiam circumscripta assumptione, & unione complete habet illam rationẽ in se, quam Boetius ponit, Persona est indiuidua substantia rationalis naturę; ergo uidetur ꝙ ratio personalitatis cõueniat animę separatæ, & propriè, & uerè: ergo est persona. ITEM. Ratio quare humana natura in Christo nõ est persona, est propter unionẽ ad dignius; sed cũ anima unitur corpori, non unitur digniori rei; ergo unibilitas, uel unio ad corpus non aufert ipsi animæ proprietatem personæ. ITEM. Cõtingit animam separatam comparari ad angelum, & conuenit comparari ad alteram animam: & quæ est cõparatio unius angeli ad alterum, eadem est cõparatio unius aię ad alterã; sed aïa separata differt secũdũ speciẽ ab angelo, sicut & ange *Lib. de duabus naturis & una ꝑsona Christi*

 lum

lus ab aîa; ergo à simili sicut inter unum angelũ, & alterũ est discretio personalis, sic inter unã aîam & alterã: sed quę hênt discretionem ꝑsonalem, hênt intentioné personalitatis; ergo plenam rationé personalitatis contingit reperiri in aîa separata. ITEM. Cuicũque competit loq; de se ut de se, est persona; sed aîæ separatæ competit loqui de se ut de se; conuenit.n. ad ipsam dirigere sermoné, sicut ad aîam Petri, & Pauli dirigimus: & constat quòd uersa uice possunt nobis uoluntaté suam exprimere, sicut aliquibus expresserũt: ergo uř quòd aîa separata uerè, & proprie sit persona. ITEM. Anima gloriosa ꝑ separationem sui a corpore non habet conditionem deterioré, sed statum digniorem: sed quandiu spiritus rationalis erat in corpore, & corpori unitus nõ carebat rône personali: ergo nec qñ est à corpore separatus.

SED CONTRA. Persona est ꝑ se una: sed ꝙ uenit aliqñ ad constitutionem tertii non est ꝑ se unũ, & distinctum; ergo quòd est natũ uniri ad constitutionem tertii nõ est persona, sed anima rationalis ẽ huiusmodi: ergo &c. ITEM. Persona dicit quid completissimum in genere substantiæ, ita quòd nõ est ordinatum ad ulteriorem perfectionem in eodem genere, sed anima rationalis est ordinata ad constituendum hominé: ergo nõ habet intentioné personæ. ITEM. Anima rationalis cum est unita carni, ut dicit Magister, non est ꝑsona: ergo si quando est separata habet rationem personæ, ergo digniorem modum habet existendi extra corpus: si ergo natura semper desiderat quod melius est. uř quòd aîa nunquã desideret uniri corpori: uř etiam ex hoc quòd cũ anima unitur corpori, fit ei pręiudiciũ; & cum separatur, quòd nõ sit ei pœna, sed premiũ, quæ oîa falsa sunt & absurda: ergo & illud ex quo sequitur, uidelicet quòd aîa separata sit persona. ITEM. Si aîa separata est persona, cũ assumere sit actus personæ cõueniẽs, sicut diuina persona dř corpus assumere cũ corpus ei unitur, & similiter angelus; per consimilem modum aîa diceret̃ assumere corpus proprium, cum eidem rursus coniungitur; ꝙ si hoc non recipitur, uř quòd nec pręmissa esset cõcedenda s. quòd anima separata sit persona, sicut angelus.

RESOLVTIO.

Quidquid dicat Magister hic; anima separata persona non est.

RESPON. Dicendum, ꝙ sicut apparet ex Tex. opinio Magistri fuit, ꝙ aîa separata si persona. Et hæc opinio fuit Magistri Hug. de San. Vict. Rõ auté, quæ mouit eos ad hoc ponẽdum, fuit actualis distinctio, & completio reperta in aîa separata; qm̃ actus nobiles liberius exercet, & perfectius quàm exerceat in corpore. Hæc tamen opinio non sustinetur communiter à Doctoribus. Ratio huius est; qm̃ ad completam rationem personæ requiritur (ut dictũ fuit supra) distinctio singularitatis, & incommunicabilitatis, & superemінentis dignitatis. Quamuis auté in anima separata sit reperire singularitatem, & dignitatem; nõ est tamen reperire incommunicabilitatem, quia appetitum, & aptitudinem habet ut uniatur corpori ad constitutionem tertii: & ideo necesse est ipsam carere distinctio *Q° immediatè praeced. in resp. argum.*

ne personalitatis: qm si complectior est anima dũ appetitus eius terminatur, quem habet respectu corporis resumẽdi (sicut uult Augu). & tunc non habet in se intentionem personæ: necessariò sequitur, quòd personalitate careat, cũ est separata à corpore: alioquin sequerentur prędicta inconueniẽtia, uidelicet quòd unio esset præternaturalis, & separatio non esset pœnalis. Iterum quòd unio esset in animæ præiudicium, & separatio in præmium, quorum qđ libet falsum est; & ideo non immerito in hac opinione communiter non sustinent Magistrum; quamuis aliqui uelint dicere, ꝙ Magister intellexit de anima separata circunscripta unibilitate ad corpus: & hoc ẽ potius uerbi palliatio, quam expositio, sicut aspiciendo ad uerba ipsius patet.

12. sup Gen. ad literam

Præterea unibilitas, siue aptitudo uniendi cum corpore non est animæ accidentalis, sed est ipsi animæ essentialis: & ideo nõ potest ab ea separari, uel circunscribi salua ipsius natura, sicut superius in Secundo Libr. ostensum fuit. Posset tamen dici ob reuerẽtiam ipsius, quòd non uoluit dicere quòd tota ratio personalitatis cõpeteret animæ separatæ, sed quòd hoc supposito quòd anima separata esset pſona, adhuc nõ esset persona in Christo, quia esset coniuncta cum diuina persona.

Quicquid autẽ sit de intentione Magistri; hic concedendum est, ꝙ ratio personalitatis nõ est plene circa aĩam separatã. Vñ cõcedendæ sunt rationes ad hoc inductæ.

Ad illvd uerò qđ obiicit̃ de auctoritate Magistri, patet rñsio p iã dicta. Ad illvd uerò, quod obiicitur; quòd aĩa separata est res distincta proprietate ad dignitatẽ pertinente, & quod circũscripta assumptione, & unione complete hẽt rationẽ personæ, quàm ponit Boeth. Dicendum, ꝙ non est ibi ratio distinctionis secundũ quòd conuenit pſonæ intentioni secundùm illam triplicem conditionẽ, quæ superius assignata est. Ad illvd uerò, quod obiicitur, quòd cum aĩa unitur corpori, nõ unitur digniori rei, & ita unibilitas ad corpus non aufert animæ personæ proprietatem. Dicendũ, quòd hoc uerũ esset, si anima esset persona per se: tunc enim rõne pſonæ non priuaretur ex hoc quòd corpori coniungeretur: si ergo caret ratione personę, cum corpori coniungitur, patet quòd nõ est persona, cum est à corpore separata: hoc autem nõ est propter defectum dignitatis, sed propter defectum incõmunicabilitatis: Quamuis non incongruè posset dici, quòd ad ipsam unibilitatem per modum cõpositionis sequit̃ quædam indigentia, & defectus à cõplectione dignissima. Ad illvd, qđ obiicit̃, quòd anima differt specie ab angelo secũdùm ꝙ ei comparatur. Dicendum, quod rõ pſonalitatis plus dicit cõplectionem q̃ intentionẽ speciei. Nã Christus secundùm humanam naturam continetur sub specie hominis, q̃uis sc̃dm illã naturã non habeat intentionem pſonalitatis. Et ideo non sequitur, ꝙ si animę separatæ cõueniat specifica differentia respectu angeli, quòd pp hoc conueniat ei discretio personalis respectu alicuius aĩæ. Nec sequitur, Differt numero ab alia aĩa: ergo differt pſonaliter; qa di-

stin-

ſtinctio ſecũdùm numerũ iu plus eſt, quã diſtinctio perſonalis. AD ILLVD, quod opponitur, ꝙ cui cõperit loqui de ſe, ut de ſe &c. Dicendum, ꝙ uerum eſt accipiendo large perſonam, ſecundum ꝙ perſona dicit̃ eſſe in nomine uel pronomine, ſecũdùm ꝙ reddit ſuppoſitum uerbo: hoc autem modo nõ loquimur hic de perſona: qa hæc eſt conſideratio Grammatici, non Theologi: ſic enim magis reſpicit modũ ſignificandi, quam proprietatẽ rei. AD ILLVD, quod ultimò objicitur; quod anima glorioſa propter ſeparationem a corpore non habet conditionem deteriorem. Dicendum; ꝙ illa ratio deficit dupliciter. Primò quidẽ, quia quamuis nõ habeat conditionem deteriorem quantum ad bene eſſe, utpotè quantum ad Dei fruitionem: minus tamen bonam habet conditionem quantum ad eſſe natnræ. Perſonalitas enim non attenditur quantum ad bene eſſe, uel eſſe gratiæ: ſed quantum ad eſſe naturæ, ſiue ad eſſe primum. Alius etiam defectus eſt, quoniã intentio perſonalitatis conſequitur animã unitam corpori: ita tamen quòd nec anima, nec corpus eſt perſona, ſed totum coniunctũ: & ideo non ſequitur, quòd talis dignitas remaneat in anima ſeparata, uel proprietas: ſicut nec riſibilitas, quæ eſt proprietas reſpectu coninncti poſt ſeparationem, nec remanet in anima, nec circa corpus &c.

QVAESTIO IIII.

An concedendum ſit, quòd Deus aſſumpſerit hominem.

VTRVM concedendum ſit, ꝙ Deus aſſumpſerit hominem. Et quòd ſic, uidetur per illud Pſal. Beatus, quem elegiſti, & aſſumpſiſti: ſed beatus ſtat ibi pro aliquo: non eſt autem dare aliquem niſi hominem: ergo &c. *Pſa.64*

ITEM. Auguſt. Si quis dixerit hominem a Chriſto aſſumptum depoſitum eſſe, anathema ſit. *In expoſitione ſymbol.* ITEM. Anſelm. dicit, quòd nõ aſſumpſit hominem in communi, ſed hunc hoĩem: ſed ad hunc hoĩem ſequitur homo: ergo ſi hunc hominem aſſumpſit, benè ſequitur, quòd aſſumpſerit hominẽ. *In lib. de incarnatione.* ITEM. Proprietas unius partis denominat totũ: unde Petrus dicitur albus, ſi ſolũ corpus ſit album: ergo multo fortius proprietas utriuſque: ſed uerũ eſt dicere, Chriſtum aſſumpſiſſe carnem, & animam: ergo uerũ eſt dicere, quòd aſſumpſerit hominem. ITEM. Filius Dei aſſumpſit animã, & corpus: & hæc aſſumpſit unita; ergo ſi corpus, & anima unita faciunt hoĩem: ergo uidetur ꝙ aſſumpſerit hominẽ. Si tu dicas, ꝙ non fuerunt prius unita q̃ aſſũpta: per hoc nõ diſſoluitur, ſed effugitur ratio: quia ſi anima, & corpus nõ fuerunt ante unita, quàm aſſumpta prioritate temporis, ſaltem ſimul fuerunt inuicem tempore unita, & aſſumpta: ergo uidetur ꝙ in ſua aſſumptione hominẽ faciebant, & ſi hoc uerum eſt; ergo &c. ITEM. Filius eſt homo, aut homo quem aſſumpſit, aut homo quem non aſſumpſit: ſi homo quem aſſumpſit: ergo aſſumpſit hominem. Si eſt homo, quem non aſſumpſit; ergo aut Petrus, uel Paulus, uel de cæteris. Si ergo nullum talium eſt dare: uidetur ergo ſimpliciter eſſe uerum ꝙ aſſumpſerit hominem.

SED CONTRA. In lib. de Regulis fidei dicitur; ꝙ aſſumens non eſt

est assumptum; ergo si filius Dei est homo, falsum est filium Dei assumpsisse hominem. ITEM. Si assumpsit hominē,& nūquam deposuit quem assumpsit; ergo semper fuit homo; ergo quando erat mortuus, erat homo: quod nō uidetur verum, cum sit oppositio in adiecto. ITEM. Si assumpsit hominem, aut hoīem in cōi, aut hūc hominem. Non hominē in cōmuni assumpsit, ergo hūc hominem; sed hic homo nominat personā, uel saltem hypostasim; ergo in Christo sunt duæ p̄sonæ, uel duę hypostases; sed hoc est falsum, & fidei contrarium; ergo &c. ITEM. Assumptio dicit usum aliquē rei assumptæ: sed usus rei tempore, uel natura consequitur ipsam rē; ergo prius est assumptum naturaliter quàm sit ipsum assumi; si ergo non dicit humanam naturam in cōparatione ad hypostasim siue personam; necesse est quòd in Christo sit alia p̄sona, quàm persona assumens; ad quam comparetur humanitas ante assumptionem; ꝙ si hoc simpliciter est falsum, restat ꝙ & illud est falsum, Filius Dei assumpsit hominem.

RESOLVTIO.

Cum homo signet formam in concreto ad suppositum, impropria locutione dicemus, filius Dei assumpsit hominem.

RESPON. Dicendū, ꝙ aliqui uoluerunt sustinere locutionē istā, sicut illi, qui fuerūt de prima opinione, dicētes quòd Christus est duo. s. duæ res naturæ, homo uidelicet, & Deus; sed quia illud non pōt rationabiliter sustineri, sicut infra uidebitur, ideo alij distinguere uoluerunt, ꝙ est loqui de

Dist. 6. arti. 1. q. 1.

assumptione uel quantum ad fieri, uel quantum ad factum esse. Si loquamur de assumptione quantū ad fieri, sic falsum est ꝙ assumpserit hominem, imo animam, & carnem. Si autem loquamur de assumptione quantùm ad terminū, uel assumptum esse, cōcedere uoluerunt personam Dei assumpsisse hominem; tunc enim non uidetur, ꝙ homo ille non fuerit ante assumptionem, sed ꝙ ex ipsa assūptione aliquis factus est homo. Sed adhuc illud non uidetur multum rationabiliter dictum; nam si ex assumptione uestimenti uere possit aliq̄s dici uestitus esse, hæc rōnabiliter conceditur, Hic assumit uestimentum; & hæc non admittitur, Ille assumit se uestitū, uel calciatum. Per hunc modū nec ista uidetur esse admittenda, Filius Dei assumpsit hoīem; quāuis ex ipsa assumptione factus sit hō. Et propterea est tertius modus dicēdi cōior, & uerior, ꝙ hæc est impropria, Filius Dei assumpsit hominem. Et ratio huius est; quia homo signat humanam formam, siue naturam in concretione ad suppositū, de quo uere prædicatur secundū quandā identitatem. Et ideo de ipso supposito uere prędicatur, ut dicatur, Iste est homo. Verbum aūt assumendi de sua ratione plus importat, uidelicet distinctionē assumentis ad assumptum, in hoc quòd importat relationem: & ordinem etiā quēdam importat respectu eius, quod naturaliter antecedit ipsā assumptionem, & respectu eius quod sequitur: nam res assumpta naturaliter ipsam assumptionem antecedit; quāuis possit dici t p̄e simul. Concretio uerò, & unio assumentis

sumentis ad assumptum cõsequitur ipsam assumptionem. Et ideo dupliciter ē hæc falsa, Filius Dei assumpsit hominē:tũ propter defectum distinctionis: quia homo prædicatur de filio Dei: tum propter defectum ordinis, quia comparacio humanitatis ad personã, uel hypostasim consequitur ipsã assumptionē,& nō antecedit: res aũt assumpta antecedit. Et ideo prædictus sermo falsus est ex duplici causa,& rationes concedendæ sunt ex ista parte.

AD ILLAS uerò auctoritates in contrariũ adductas. Dicendũ, ꝙ aliquid habẽt improprietatis, & sunt exponendæ: sancti.n. loquuntur aliqñ multum expresse. Vnde hoc nomen (homo) in ꝑdictis auctoritatibus magis accipitur abstractiuè, quã concretiuè, magis pro humana natura, q̃ pro re naturæ:& per hunc modum ad consimiles auctoritates potest responderi unica responsione: quia hominis noīe humana natura habet intelligi: q̃uis secundũ cõem usum, & secundum uirtutem uocabuli hoc nomen hō non ita cõsuetũ sit accipi. AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ proprietas partis denominat totum, Dicendum ꝙ illud habet instantiã in proprietatibus respectiuis: q̃uis ueritatē habeat in proprietatibus absolutis. Quamuis.n.uerum sit, ꝙ manus Petri sit minor Petro; uel quælibet eius pars quodãmodo,hæc tñ est falsa, Petrus est minor Petro, uel differt a Petro. Per hunc etiã modum intelligendum est in proposito: quia assumens (sicut dictũ est) uel assumi dicit aliquē ordinē,uel distinctionem,quæ reperiri potest inter personã Christi,& partes corporis hominis,quæ sũt corpus,& anima: q̃uis ille respectus,uel ordo inter personã Christi,& ipsum Christum hoīem reperiri non ualeat. AD ILLVD,qđ obijcit,ꝙ assumpsit aīam, & corpus unita. Dicendum, ꝙ est unio corporis,& animæ, respectu suppositi,in quo sunt, & respectu humanæ naturæ,quam constituunt: & utraque unio animæ ad corpus fuit in ipsa assumptione, & una q̃dem antecedebat secundum ordinē naturæ. s.animæ ad corpus ad constitutionē unius naturæ. Altera uerò. s.aīæ ad corpus in unam personã, uel hypostasim cõsequebatur ipsam assumptionē: q̃a persona, & hypostasis uerbi assumendo carnem, carnem & aīam simul uniebat. Cũ ergo dicitur, ꝙ aīa, & corpus unita faciũt hoīem. Dicendum, ꝙ uerum est secundum ꝙ uniuntur isto duplici modo. Et qm̃ alter illorum modorũ consequitur ad assumptionē: ideo non conceditur ista, ꝙ assumpserit hominē,q̃uis concedat, ꝙ assumpserit aīam,& corpus coniuncta. Posset etiã dici,ꝙ non tenet illa consequentia,Assumpsit aīam, & corpus coniuncta: ergo assumpsit hominē: q̃a homo supponit aliquē hoīem:& iō supponit aliquē; anima uero, & corpus dicunt quid. Apud ueros ergo Theologos reputatur fieri permutatio prædicamenti, cum proceditur ab eo qđ dr̃ quis, ad illud qđ prædicat̃ in quid,uel econuerso, sicut in primo Libro habitũ fuit. AD ILLVD, quod obijcitur, quod Christus homo est, aut quem assumpsit, aut quem non assumpsit, Dico ꝙ non rectè diuidit, & sufficienter: quia contradictio non accipitur

per

per negationem, quę fertur ad implicationem, sed p negationem, quæ fertur ad principale prædicatum; & ideo non sic est diuidendum, Aut est homo assumptus, aut nõ assumptus; immo sic, Aut est homo assumptus, aut non est homo assumptus secundum legẽ cõtradictionis. Sed si obijciatur, quod homo sufficiẽter diuiditur per assumptum, & non assumptũ tanquam per immediata: tunc respondendũ est ad illam inductionem, ergo uel est Petrus, uel est Paulus &c. quia nec est Petrus, nec est Paulus, nec Virgilius, &c. sed Iesus: & Iesus non est homo assumptus a filio Dei, quamuis natura eius sit assumpta. Iesus enim non est nomen impositum naturæ, sed nomen impositum personæ.

QVAESTIO V.

An admittenda sit huiusmodi propositio. Filius Dei assumpsit humanitatem?

Lib. 3. de orthod. fi. c. 6. circa medium. VTRVM hæc cõcedenda sit: Filius Dei assumpsit humanitatem. Et quòd sic, uidetur. Dama. Omnia, quę in nostra natura plantauit, assumpsit Dei uerbum: sed unicuique nostrũ dedit humanitatem: ergo uidetur, q assumpserit humanitatem. ITEM. Humanitas non est aliud, quã hominis natura, secundùm quòd dicit Damasce. Diuinitatis, & humanitatis nomina naturã sunt repræsentatiua; sed hæc simpliciter est concedenda, Filius Dei assumpsit humanam naturam; ergo & hęc, Filius Dei assumpsit humanitatem. ITEM. Humanitas est forma hominis; sed hæc simpliciter cõceditur, Filius Dei assumpsit formã hominis, sicut dicitur Philip. Humiliauit semetipsum formam serui accipiens: ergo & ista, Filius Dei assumpsit humanitatem. ITEM. Hæc est simpliciter uera; Filius Dei habet humanitatem, & eam non habuit ab æterno, sed temporaliter: ergo uidetur, quòd eam assumpsit. *Cap. 2.*

SED CONTRA. Humanitas consequitur unionem animæ cum corpore; sed anima, & corpus non fuerunt prius unita, quã assumpta: ergo si assumptum secundùm ordinem naturalem præcedit ipsam assumptionem, uidetur quòd hæc sit falsa, Filius Dei assumpsit humanitatem. ITEM. Magis significat in abstractione hoc nomen humanitas, quã hoc nomen homo; sed Deus non assumpsit humanam naturã in uniuersali, sed in atomo; ergo hæc est magis impropria, Assumpsit humanitatem, quàm, assumpsit hominem; ergo est falsa. ITEM. Si assumpsit humanitatem, & nũquam deposuit quod assumpsit, semper habuit humanitatem: sed quod habet humanitatem semper, semper est homo: ergo in triduo fuit homo. *Dama. lib. 3. ca. 11.*

IVXTA hoc (vt meliùs appareat) quæritur, quid nomine humanitatis intelligitur, cum dicitur; Dei filium assumpsisse humanitatem. *Qõ collater.*

RESOLVTIO.

Cum filius Dei carnem, animam, formamq; humanam assumpserit; dictu inconueniens non est, quod humanitatem assũpserit.

RESPON. Dicendum, q nomen humanitis, cõsueuit tripliciter accipi. Vno modo p humanitatẽ pos-

possunt intelligi principia constituentia hominem. Alio modo p humanitatem potest intelligi forma consequens totum compositum. Tertiò modo nomine humanitatis potest intelligi proprietas consequens ipsum hominem inquantùm est homo:& iste triplex intellectus habetur ex uerbis Magistri distinctio 2. ubi confirmat Magister,& ostendit auctoritate, se nomine humanitatis corpus,& animam intelligere. Omnibus autem his modis concedendum est filium Dei assumpsisse humanitatem. Si enim nomine humanitatis intelligantur ipsa principia cõstituẽtia hominem, uidelicet anima,& caro, absq; dubio uerũest, ꝙ filius Dei assumpsit humanitatem, id est animam & carnem. Itẽ Si nomine humanitatis intelligitur forma totius, adhuc habet ueritatem, Filius Dei assumpsit humanitatem, idest formam humanam: iuxta illud quod dr̃ Philip. 2. Humiliauit semetipsum formã serui accipiens. Postremò si nomine humanitatis ipsa ꝓprietas consequens intelligitur, adhuc ueritatem habet, Filius Dei assumpsit humanam naturam: quia non solùm nostram naturam humanam assumpsit, sed proprietates consequentes, sicut dicit Damas. Si qs autem hoc ultimo modo solum intelligat, ꝙ assumpserit humanitatem id est hominis ꝓprietatẽ, errat circa incarnationis ueritatem. Oportet enim ponere, quod hoc triplici modo dicendi filius Dei assumpserit ueram humanitatem. Et concedendę sunt rationes ad hanc partem inductæ.

Ad illvd, quod obijcitur, ꝙ humanitas cõsequitur unionem. Dicendum, ꝙ consequitur unionem animæ ad corpus, secundùm ꝙ uniuntur in constitutionẽ naturæ, non secundùm ꝙ uniuntur in unitatem personæ. Posset etiã dici, ꝙ quædam sunt prius assumpta,& quædam coassumpta: & q̃uis anima,& corpus primo assumpta sint à uerbo: tamen omnia q̃ ad ea consequuntur, dici possunt coassumpta. Vnde quia anima & corpus habebant proprietatẽ passibilitatis, filius Dei assumpsit passibilitatem. Et per hunc modum concedendum est ꝙ assumpserit humanitatem, quemadmodũ conceditur, ꝙ assumpserit passibilitatem, quamuis non concedatur, ꝙ assumpserit se passibilẽ, sed ꝙ assumendo passibilitatem fecerit se passibilem, sic conceditur, quòd assumpsit humanitatem: licet non concedatur, quòd assumpserit se hominem. Ad illvd, quod opponitur de abstractione. Dicendum, ꝙ potius facit ad oppositũ, quam ad propositum. Quia enim signat abstractiuè, ideo signat in quadam diuersitate à supposito: & ideo saluari potest ista conditio assumptionis: quæ quidem est distinctio assumẽtis ad assumptũ: non sic autem est in hoc quod dicit homo. Ad illvd, quod obijcitur, ꝙ nunquam deposuit quod assumpsit. Dicendum, ꝙ hoc intelligitur quantum ad principia naturæ, quæ prius fuerunt assumpta scilicet anima, & caro: quantum uerò ad coassumpta ueritatẽ non habet: deposuit enim passibilitatem Sed si hoc modo accipit̃ humanitas ratione principiorum cõstituentium hominem, sic nunq̃ deposuit humanitatẽ: sed ex hoc nõ sequitur, In triduo habuit humani

manitatem, ergo fuit homo: quia principia hominis non faciunt hominem, nisi inquantùm coniungũtur adinuicem, & uniuntur in unitatem personæ, & alter illorũ modorum deficiebat in triduo. Qđ si nomine humanitatis intelligatˀ ipsa forma consequens suppositũ uel ipsa proprietas, non oportet, q̃ in triduo christus habuerit humanitatem: quia sicut dictum est, talia non fuerunt primo sumpta, sed magis coassumpta. AD ILLVD quod ultimo quærebatur: patet responsio ex his, quæ iam dicta sunt.

DISTINCTIO SEXTA.

De modo uniendi diuinam, & humanam naturam secundùm uarias Doctorum opiniones.

X præmissis autem emergit quæstio plurimum continens vtilitatis, sed nimium difficultatis atque perplexitatis. Cum enim constet ex prædictis & alijs pluribus testimonijs, omnesq; catholici vnanimiter fateantur Deum factum esse hominem, & Christum verum Deum esse, & verum hominem: quæritur an his locutionibus, Deus factus est homo, filius Dei factus est filius hominis, Deus est homo, & homo est Deus, dicatur Deus factus esse aliquid, vel esse aliquid, vel aliquid dicatur esse Deus, & an ita conueniat dici, Homo factus est Deus, & filius hominis est filius Dei: sicut econuersò dicitur: & si ex his locutionibus non dicitur Deus factus esse aliquid, vel esse aliquid, quæ sit intelligentia harum locutionum & similium. In huius profunditatis reseratione, & scrupulosæ quęstionis expositione plurimũ differre inueniuntur sapientes.

Quorundam sententia.

Alij enim dicunt in ipsa verbi incarnatione hominem quendam ex anima rationali & humana carne constitutũ (ex quibus duobus omnis verus homo cõstituitur) et ille homo cępit esse Deus, non quidem natura Dei, sed persona verbi, & Deus cępit esse homo ille. Concedunt etiam hominem illum assumptum à verbo & vnitum verbo, & tamen esse verbum: & ea ratione tradunt dictum esse Deum factum hominem, vel esse hominem: quia Deus factus est, id est cępit esse quædam substantia ex anima rationali, & humana

carne

carne subsistens, & illa substantia facta est, id est cępit esse Deus, non tamen demigratione naturę in naturã: sed vtriusque naturæ seruata proprietate factum est, vt Deus esset illa substãtia, & illa substantia esset deus. Vnde verè dicitur, Deus factus est homo, & Homo factus est Deus: & Deus est homo, & homo Deus: & filius Dei filius hominis, & econuersò. Cumque dicant illum hominem ex anima rationali, & humana carne subsistere, non tamen fatentur ex duabus naturis esse compositũ, diuina. s. & humana, nec illius partes esse duas naturas, sed animam tantum & carnem.

Auctoritates quibus hi suam sententiam muniunt.

Et ne de suo sensu tantum loqui putentur, hanc sententiam, pluribus muniunt testimonijs. Ait enim Aug. in Lib. Libro 13. Ca. 19. *de Trin. Cum legitur, verbum caro factum est, in verbo intelligo verum Dei fililm, in carne agnosco verum hominis filium, & vtrunque simul vnam personam, & Deum hominem ineffabilis gratię largitate coniunctum. Idem in Ench. Christus Iesus Deus de Deo est, homo autem natus est de spi*Ca. 38. *ritus sancto ex Maria Virgine. Vtraque substantia diuina, & humana, filius est vnicus Dei patris omnipotentis, de quo procedit de spiritus sanctus vtrumque vnus, sed aliud pro*Ibidẽ. Ca. 35. *pter verbum, & aliud propter hominem, non duo filij Deus & homo, sed vnus Dei filius, Deus sine initio, homo certo ini*Ibidẽ. Ca. 36. *tio. Idem in eodem. Quid natura humana in Christo homine meruit, vt in vnitatem personæ vnici filij Dei singulariter assumpta esset? Quæ bona voluntas, quæ bona opera præcesserunt, quibus mereretur iste homo vna fieri persona cum Deo? Nunquid antea fuit homo, & hoc ei singulare beneficium præstitum est, vt singulariter promereretur Deum? Nempè ex quo homo esse cępit, non aliud cæpit esse homo quàm Dei filius, & hic vnicus: & proptęrea Dei verbum, quia est ab illo suscepta caro, facta est vtique Deus, vt quẽadmodum vna est persona quilibet homo, anima scilicet rationalis & caro, ita sit Christus vna persona verbum & ho*Tom. 6 tracta- tu. 78. *mo. Idem super Ioan. Agnoscamus geminam substantiam Christi, diuinam, scilicet, qua æqualis est patri: & humanã, qua minor est patre: vtrunq; autem simul non duo, sed vnus*

est Christus, ne sit quaternitas, non trinitas Deus. At per hoc Christus est Deus, anima rationalis & caro. Idem quoq; in libro de prædestinatione sanctorum. Ille homo, vt à verbo patri coæterno in vnitatē personæ assumptus, filius Dei vnigenitus esset, vnde hoc meruit? quod bonum eius præcessit; vt ad hanc ineffabilem excellentiam perueniret? Faciente ac suscipiente Deo verbo, ipse homo ex quo esse cœpit, filius Dei vnicus esse cępit. Item. Homo quicunque ita gratia fit Christianus, sicut gratia homo ille ab initio factus est Christus. Idem in Lib. 13. de Trin. Gratia Dei nobis in hoīe Christo commendatur. Quia nec ipse vt tanta vnitate Deo verò coniunctus vna cum illo persona filius Dei fieret vllis ex præcedentibus meritis assecutus, sed ex quo homo esse cępit, ex illo est & Deus. Vnde dictum est, Verbum caro factū ex. Hilarius quoque in 10. Lib. de Trin. ait, Christum non ambigimus esse Deum verbum, neque rursus filium hominis ex anima & corpore constitisse ignoramus. His alijsque auctoritatibus vtuntur, qui hominem quendam ex anima rationali & carne compositum dicunt Deum factum, sed gratia & non natura. Sola .n. gratia habuit ille hō, nō meritis, vel natura, vt esset Deus, siue Dei filius vt haberet oēm scientiā & potentiā, quā hēt verbum, cum quo est vna persona. Nec tamen in superioribus legitur, quòd hō ille sit vna persona cū verbo, et sit ipsum verbum, sed ēt quod anima rationalis & caro eadem persona sit, & Christus sit & Deus.

circa illud. Ioā. 15 Pater maior me est. Ca. 15. Tom. 7

Li. & c. eisdem. Ca. 17.

Ioan.

Quorundam aliorum sententia.

Sunt autem alij, qui istis in parte consentiunt, sed dicunt hominem illum non ex anima rationali & carne tantum, sed ex humana & diuina natura, id est, ex tribus substantijs, diuinitate, carne & anima constare, & hunc Iesum Christum fatentur, & vnam personam tantum esse, ante incarnationem verò solummodo simplicem, sed incarnatione factam compositam ex diuinitate & humanitate. Nec est ideo alia persona quam prius, sed cum prius eßet Dei tantum persona, in incarnatione facta est etiā hominis persona: non vt duæ essent personæ, sed vna & eadem esset persona Dei, & hominis. Persona ergo, quæ prius erat simplex, &

& in vna tantum natura existens, in duabus & ex duabus subsistit naturis: & persona quæ tantum Deus erat, factus est etiam verus homo subsistens non tantum ex anima et carne, sed etiam ex diuinitate: nec tamen persona illa debet dici facta persona, quamuis dicatur facta persona hominis. Facta est igitur illa persona (vt quibusdam placet) quiddam subsistēs ex anima, & carne, sed non est facta persona, vel substantia, vel natura, & inquantum est illa subsistens composita est, inquantum autem verbum est, simplex est.

Auctoritates eandem sententiam probantes.

De hoc Aug. in Lib. sententiarum Prosperi ait, Modis omnibus approbare contendimus, sacrificium ecclesiæ duobus constare, & duobus confici, visibili elementorum specie, & inuisibili domini nostri Iesu Christi carne & sanguine, sacramento, & re sacramenti, id est, corpore Christi, sicut Christi persona constat & conficitur ex Deo, & homine, cū ipse Christus verus sit Deus et verus hō. Quia oīs res illarū rerum naturam & veritatem in se continet, ex quibus conficitur. De hoc eodem Ioan. Damas. In domino nostro Iesu Christo duas quidem nuturas cognoscimus, vnam autem hypostasim ex vtrisque compositam. Incarnatus est ergo Christus ex Virgine assumens primitias nostrę massæ, vt ipsa extiterit in carne hypostasis, quæ Dei verbi hypostasis composita et facta fuerit, quæ prius simplex erat verbi hypostasis. Composita verò ex duabus perfectis naturis, deitate & humanitate, & fecerat ipsa diuinæ verbi Dei filiationis characteristicum & determinatiuum idioma secundùm quòd diuisa à patre: et spiritus S. & carnis characteristica & determinata idiomata, secundū quæ differat à matre, & reliquis hominibus. Item, Vnam hypostasim filij Dei confitemur in duabus naturis perfectè se habentis, eādem hypostasim deitatis & humanitatis dicentes incarnatam esse, & has duas naturas custodiri & manere in ipso post vnionem non seorsum & secundùm partes ponentes singularem, sed vnitas inuicem in vnam compositam hypostasim. substantialem enim inquirimus vnionem scilicet veram, & non secundum phantasiam: substantialem autem non duabus naturis perficien

[Margin: Allegatur d̄ cō sec. d. 2. c. hoc ē. qd dicimus.]

[Margin: Li. 3. de Orthod. fi. ca. 5. Ibi. c. 7.]

[Margin: Li. codē ca. 3. in medio capitis.]

tibus alteram scilicet vnam compositam naturam, sed vnitas inuicem in vnam hypostasim compositam filij Dei, et manere eãdem substantialem differentiã determinamus. Quod creabile mansit creabile, & quod increabile increabile, & mortale mortale, et immortale immortale, et circũscriptibile circũscriptibile, & incircũscriptibile incircũscriptibile, et hoc quidẽ refulget miraculis. De hoc ẽt Aug. in Lib. 1. de Tri. ait, Quemadmodum secundum deitatem vna est patris, filijq; natura, ita etiam iuxta humanitatem eadẽ est matris & filij vna natura. Ex vtraque ergo substantia & diuinitatis & humanitatis vnus atque idem est Deus, Dei & hominis filius Iesus Christus, vt verus Deus, ita etiam homo verus. Idem etiam in Lib. 13. de Trin. sic Deo coniungi potuit humana natura, ut ex duab. substantijs fieret vna persona. Ac per hoc iam ex tribus, deo, anima, & carne. His alijsque pluribus auctoritatibus se muniunt, qui dicunt personam Christi compositam esse, uel factam, siue constantem ex duabus naturis, siue ex tribus substantijs.

cap. 7. quo ad sniam, sed i forma ser. 194. de tpe qui est c. de Trin. c. 17.

Tertia aliorum sententia.

Sunt etiam alij, qui in incarnatione verbi non solum personam ex naturis compositam negant, verumetiam hominẽ aliquem siue etiam aliquam substãtiam ibi ex anima et carne compositam vel factam diffitentur. Sed sic illa duo, scilicet animam & carnẽ verbi personæ vel naturę vnita esse aiunt, nõ ut illis duobus vel ex his tribus aliqua natura vel persona fieret siue componeretur: sed illis duobus velut indumento verbum Dei vestiretur, vt mortalium oculis congruenter appareret. Qui ideo dicitur verus factus hõ, quia veritatem carnis & animę accepit. Quæ duo etiam in singularitatem vel vnitatem suæ personæ accepisse legitur: nõ quia illa duo, vel aliqua res ex illis composita sit vna persona cum verbo, vel sit verbum: sed quia illis duobus accidentibus verbo, non est personarum numerus auctus, vt fieret quaternitas in Trinitate, & quia ipsa persona verbi, quæ prius erat sine indumento, assumptione indumenti non est diuisa vel mutata, sed vna eademq; immutata permansit. Qui secundùm habitũ Deũ hominem factum dicunt, Acci-

Greg. su p Ezec. Hom. 8 post me. piendo enim hominem dictus est Deus factus esse homo: & propter acceptum hominem dicitur Deus verè esse homo, et propter assumentem Deum dicitur homo esse Deus. Nam si essentialiter, inquiunt illi, Deus esset homo, vel hō esse deus intelligeretur, tūc si Deus assumpsisset hominem in sexu muliebri, & mulier essentialiter Deus esset, et ecōuersò. At potuit deus assumpsisse hominem in sexu muliebri: potuit ergo mulier esse Deus, & econuersò.

Auctoritates ad roborationem dictorum.

Ne autem & isti de suo sensu influere videantur, testimonijs in medium productis, quod dicūt, confirmant. Ait enim Aug. in Lib. de Gratia noui testamēti: sicut non augetur numerus personarum, cum caro accedit animæ vt sit vnus homo: sic, non augetur numerus personarum, cum homo accedit verbo ut sit unus homo Christus. Legitur itaq; deus homo, ut intelligamus huius personæ singularitatem, non vt suspicemur in carnem mutatam diuinitatem. Idem quoque tractans illud uerbum Apostoli, habitu inuentus est ut homo, manifeste ostendit deum dici factum esse hominem, uel esse hominem secundum habitum in libro 83. quæstionum, ita inquiens, Multis modis habitum dicimus: uel habitum animi sicut disciplinæ perceptionem vsu firmatam: vel habitum corporis: sicut dicimus alium alio ualidiorem: uel habitum eorum, quæ membris accōmodantur extrinsecus, vt cum dicimus aliquem uestitum uel calceatum, & huiusmodi. In quibus omnibus generibus manifestum est in ea re dici habitum, quæ accidit uel accedit alicui, ita ut eam possit etiam non habere. Hoc autem nomen ductum est ab illo uerbo, quod est habere. Habitus ergo in ea re dicitur, quæ nobis ut habeatur uel accidit uel accedit. Verūtamen hoc interest, quia quædam eorum, quæ accidunt uel accedunt, ut habitum faciant, non mutantur, sed ipsa nos mutant, in se integra & in concussa manētia: sicut sapientia accedens homini, nō ipsa mutatur, sed hominē mutat, quem de stulto sapientem facit. Quædam uerò sic accedunt uel accidunt, ut mutent & mutentur: ut cibus, qui amittens speciem suā in

Episto. ad Honoratū nō lōgè à principio epistolæ, quæ est 120. c. 4. To. 2
Phil. 2.
Qō. 73. Tom. 4.
Ibidem Prima species habitus
Scda.

in corpus uertitur, & nos cibo refecti ab exilitate atque lãgore in robur atque ualentiam mutamur. Tertium genus est, cùm ea quæ accidunt uel accedunt, nec mutãt ea quibus accidunt, nec ab eis ipsa mutantur: sicut annulus positus in digito, quod genus rarissimè reperitur. Quartum genus est cum ea quæ accidunt vel accedunt, mutantur non à sua natura, sed aliam speciem & formam accipiunt, ut est uestis, quæ deiecta atq; deposita non habet eam formã quàm sumit induta. Induta.n.membris accipit formam, quam nõ habebat exuta, quod genus cõgruit huic cõparationi. Deus enim filius semetipsum exinaniuit, non formam suã mutãs, sed formam serui accipiens, neq; conuersus, aut transmutatus in hoĩem amissa incommutabili stabilitate, sed in similitudine hoĩum factus est ipse susceptor: verum hominem suscipiendo habitu inuentus est, ut homo, idest habendo hominem inuentus est ut homo, non sibi, sed eis quibus in hoĩe apparuit, Quod autem dicit ut homo, ueritatem exprimit. Nomine ergo habitus satis significauit Apostolus, qualiter dixerit in similitudinem hominum factus, quia non transfiguratione in hominẽ, sed habitu factus est, cum indutus est hominem, quem sibi uniens quodammodo atque conformãs immortalitati æternitatique sociaret. Non ergo oportet intelligi mutatum esse uerbum susceptione hominis, sicut nec membra ueste induta mutantur: quamuis illa susceptio ineffabiliter susceptum suscipiẽti copularet. His uerbis apertè innuere uidetur Aug. Deum dici factum hominẽ secũdum habitũ. Qui etiã ipsius incarnationis modum uolẽs exprimere, querentibus in 4. lib. de Trinit. ait, Si quæritur incarnatio quomodo facta sit, ipsum uerbum Dei dico carnẽ factum, idest, hominem factum, non tamen in hoc quod factum est, conuersum atque mutatum: sed carne, ut carnalibus congruenter appareret, indutum. Ita sanè factum, ut ibi sit non tantum uerbum Dei & hominis caro, sed etiam rationalis hominis anima. Atque hoc totum & deus dicatur propter deum, & homo propter hominem. Quod si difficile intelligitur, mens fide purgetur à peccatis abstinendo, & bona operando: difficilia enim sunt hæc. Idem

Tertia. Quarta species cõgruit huic cõparationi. Phili. 2 Ibi. sed inferius De mõ ĩcarnationis. Ca. 21. siue ulti.

Cap. 2. non longe a principio. id penè ad finem.

in lib. de fide ad Pe. Dei filius cum sit Deus æternus & verus, pro nobis factus est homo verus & plenus. In eo uerus, qui ueram habet Deus ille humanam naturam: in eo vere plenus, quia & carnem humanam suscepit & animam rationalem. Item, non aliud fuit illa dei summi susceptio uel exinanitio, nisi formæ seruilis, idest, naturæ humanæ susceptio: utraque ergo est in Christo forma, quia utraque uera & plena est in Christo substantia, diuina scilicet & humana natura. Idem in lib. 2. contra Maximinum, Cũ esset per seipsum inuisibilis, uisibilis in homine apparuit, quem de fœmina suscipere dignatus est. Item in eodem. Nos Christum dominum uerum hominem suscepisse credimus, & in ipso uisibiliter inuisibilem hominibus apparuisse: in ipso inter homines conuersatum fuisse, in ipso ab hominibus humana pertulisse, in ipso homines docuisse. Hilarius quoque in decimo lib. dè Trin. ait, Quomodo dei filius natus est ex Maria, nisi quod uerbum caro factum est, scilicet quod filius dei cum in forma dei esset, formam serui accepit? Vnum tamen eundemq; non dei defectione, sed hominis assumptione profitemur: & in forma dei propter naturam diuinã, & in forma serui ex conceptione spiritus sancti secundum hominis habitum repertum fuisse. Non fuit habitus ille tãtum hominis, sed ut hominis: neque caro illa caro peccati, sed in similitudine carnis peccati. Audistis tres secundũ diuersos positas sentẽtias, et pro singulis inducta testimonia.

Cap. 2

Ca. 19 quoad sententiã: sed ĩ forma ĩ fi. lib. de fide contra Manichæos.

Cap 22

Cap. 26 Ante mediũ lib. 10.

Ibidem paulo inferius ad Ro. 8

SVPRA determinauit Magister de modo illius excellẽtissimę unionis secundum fidei assertionẽ: in hac parte determinat secundũ variam Doctorum opinionẽ. Et quoniã secundum uarietatẽ opinionum uariatur intellectus locutionum circa illius unionis mysterium: ideo pars ista habet duas partes. In quarũ prima circa unionis mysterium plures explicat opiniones. In secunda verò ostendit, qualiter secundum illas opiniones determinari habeant ambiguæ locutiones. Dist. 7. *Secundum primam uerò dicitur Deus factus, &c.*] Prima pars diuiditur in duas partes. In quarum prima Magister ꝓponit ambiguas locutiones. In scđa uerò circa modum diuinæ unionis explicat diuersas opiniones. ibi. *In huius profunditatis referatione, &c.*] Prima pars remanet in diuisa. Sed scđa subdiuiditur in tres partes secundũ tres opiniones. In prima ponit primã opinionẽ. In scđa secũdã ibi. *Sunt autem & alij, qui istis &c.*] In tertia uero tertiã. ibi. *Sunt autem &*

aliȷ, qui incarnationem, verbi, &c.] Prima diuiditur in duas. In prima opinione narrat. In secunda cōfirmat. ibi. *Et ne de suo sensu tātum loqui putētur. &c.*] Similiter secūda duas partes habet. In prima ponit aliā opinionem. In scd'a cōfirmat. ibi. *De hoc Aug. in lib sent. Prosperi.*] Similiter & tertia pars habet duas. In prima ponit intellectum tertiæ qōnis. In scd'a cōfirmat Sanctorum testimonijs. ibi. *Ne autem & isti de, &c.*] Notādū est āt hoc in principio, q̄ explicatio primæ opinionis in quatuor cōsistit articulis, secūdū q̄ colligi pōt ex uerbis ipsius Magistri. Primò. n. ponebant, q̄ in ipsa incarnatione cōstitutus fuit unus hō ex aīa, & carne: ita tñ q̄ nihil constituebatur tertium ex homine, & deo. Secundò uerò dicebāt hominē illum assumptum à uerbo. Tertiò uerò, quia deus est homo. & ecōuerso, dicebant assumentē prædicari de assumpto: & ex hoc consequebāt quarta positio, q̄ Chrs est duo. Cum n. alius sit assumens, & alius sit assumptus, & Christus sit deus assumens, & homo assumptus, suppositis pręmissis necessario habēt ponere, quòd Christus sit duo. Et hoc est ultimum, à quo confirmatur, & denominatur ista positio: Similiter explicatio secundæ opinionis, consistit in quatuor articulis. Primò. n. dicebant, q̄ in incarnatione non tantum est ex anima, & corpore constituta una natura, sed etiam diuinitas, & humanitas ad unam concurrerunt constituendā personam: ita q̄ persona uerbi ante incarnationē verbi erat simplex, in incarnatione uero facta est cōposita. Secundò uerò simul cum hoc dicebāt, q̄ scilicet in incarnatione uerbi aliquo modo p̄sona facta est cōposita: non tñ facta est alia, sed eadē manens, quæ prius erat. Tertiò uerò subiungebant, quod & si persona uerbi in incarnatione uerbi possit dici cōposita, non tñ pōt dici facta: nec est concedendum, q̄ sit facta persona, quamuis cōcedi possit, q̄ sit facta persona hominis. Et ideo quarto loco dicebant, q̄ Christus erat unum non plura, quia persona Verbi nō assumpserat hominis suppositum, sed naturam. Tertia similiter positio in quatuor consistebat articulis. Nam primò negabat, quod dicit positio prima. Aiebat enim, q̄ ī incarnatione ex carne, & anima non est cōstituta tertia natura. Secūdò uerò negabat, quod dicit opinio secūda: pro eo, q̄ non concedebat, q̄ ex illis duabus naturis persona esset composita. Tertiò uerò subiungebat, q̄ persona uerbi carnem ueram, & ueram animā per modum indumenti assumpserat, ut hominū oculis uisibilis appareret. Quarto modo subiungebat, q̄ Christus non est aliquid secundū quod homo: homo. n. de Christo non prædicatur per modū substantiæ, sed per modum habitus, per quē modum ille, qui habet habitū dr̄ esse uestitus. Oīa aūt, q̄ dicta sūt, trahi pn̄t ex his q̄ in litera dicūtur. Possēt āt & his multa adiūgi, q̄ a uno posito, sequunt̄ multa. Verū tñ ista, q̄ dicta sūt, principales positiones sunt p̄dictarū opinionū, & ex uerbis, Magistri accipiunt̄.

SAcrificium ecclesiæ &c.] Contra. In hoc enim uerbo primò uidetur esse insufficientia: quia ad constitutionem sacramenti altaris non solum concur- Dub. 1.

rũt duo, immo tria, uidelicet, elementum exterius, corpus Christi uerum, & corpus Christi mysticũ. Item. Videtur in uerbo secundo esse repugnãtia, cum dicit inuisibili carne, & sanguine: caro.n.& sanguis uere sunt corpora; ergo & uere visibilia: si ergo caro Christi uera fuit, restat ẽt ꝙ fuit uisibilis. Item. Tertiò uidetur, ꝙ illa similitudo sit inepta: qm̃ sacramentũ, & res sacramenti in unitatem personæ non concurrunt secundũ ꝙ deus, & hõ: ergo nõ uř ibi fieri recta assimilatio. Respon. Dicendum, quòd in sacramento altaris duplex est res, videlicet signata & cõtẽta, & signata tantũ. Et Aug. in parte ista non loquitur de re signata, cuiusmodi est corpus Christi mysticum: sed de re signata, & cõtẽta, cuiusmodi est corpus Christi uerũ: hæc.n. sola est, quæ facit ad propositum, uidelicet ad intelligendum unionis, & incarnationis mysterium, & hoc propter similitudinem utrobique ibi repertam. Reperitur aũt similitudo triplex. uidelicet quantum ad extremorum unitatẽ, quãtum ad distinctionem siue diuersitatem, & quãtum ad finem siue utilitatem. Sicut.n. in sacramẽto altaris est species visibilis, & caro Christi inuisibilis, prout est sub illo sacramẽto: sic in Christo est humana natura uera sensibilis, & diuina, quæ solum est intelligibilis. Similitudo etiam est quãtum ad distinctionem: qm̃ exterior species uisibilis, & res interior non concurrunt ad constituendum unum per naturam, sed concurrunt ad unũ sacramentum, quod est unum ꝑ ordinem, & respectũ signi ad signatum; sic & in Christo diuina natura. & humana non constituunt aliquid tertium, sed uniuntur in unã hypostasim, quæ utriusq; est naturę suppositum, & in una utraq; natura suo modo substantificatur. Et quãtum ad hoc non est oĩmoda similitudo, sed partim similitudo, & partim dissimilitudo. Tertia similitudo est: quia sicut res sacramenti unit̃ exteriori signo, ut mediante illo cognoscatur, & ad utilitatem ueram conuertatur: sic diuina natura unitur humanæ, ut in ea cognosceretur: & inde est etiã, ꝙ talis unitas similis est illi unioni, qua copulatur uerbum ipsi uoci, ut ab alijs possit cognosci. Et ꝑ hoc patet responsio ad obiecta. Non.n. ualet, quod opponit̃ de insufficientia: qm̃ ad propositũ sufficiunt illa duo membra. Nec ualet quod obijcit de repugnantia: quia non dicit hæc duo, uidelicet carnem, & sanguinem inuisibilia simpliciter, sed prout sunt sub sacramento contenta. Nec illud de illarum unionũ discõuenientia: quia non uult dicere, qđ illa sint omnino similia, sed ꝙ similitudinem habent quãtum ad tria prædicta.

Sunt etiam alij &c.] Notãdum ꝙ tria insinuantur in litera illius opinionis, quæ ualde sunt improbabilia. Primum cũ dicit ex anima, & carne aliquam substantiam compositam diffitentur) & illud communiter est improbabile: qm̃ ex forma, & materia resultat unũ compositum. Si ergo anima habet naturalem inclinationem ad corpus sicut ad propriã materiã, quã perficit: necessariũ erat ex anima, & carne in Christo aliquod tertiũ constitui. Illud autem aut est substantia, aut accidens. Accidens nõ constat, quia substantia non est, **Dub. 1.**

pars

pars accidentis: necesse est ergo ꝙ fiat inde substantia. Aliud improbabile est in hoc, ꝙ dicit [ꝙ illis duobus uelut indumento verbum dei uestiretur, ut mortalium oculis congruenter appareret] si enim hoc uerũ esset, cum anima non appareat oculis, nõ assumpsisset aiam. Et iterum, si Christus apparebat esse hõ, & non erat uerus homo, alius apparebat, q̃ esset: ergo aliqua falsitas, & aliqua deceptio fuit in Christo, quod omnino absurdissimũ est. Veritas.n. nõ falli põt, nec fallere. Item. Tertiũ improbabile est ĩ hoc, ꝙ dicit [illa duo in singularitaté ꝑsonæ uerbũ dei assumpsisse: quia illis duobus accedentibus uerbo, nõ est ꝑsonarũ numerus auctus.] Si enim hoc uerum esset, cum columba, in qua spũs sanctus apparuit, non auxerit numerũ ꝑsonarũ in diuinis, assumpta esset in unitaté ꝑsonæ, qđ nefariũ est dicere. Iterum, cum aliquæ aia unitur deo ꝑ uoluntatis cõformitaté, & nullo modo ex hoc crescit in trinitate numerus ꝑsonarũ, quælibet aia sancta assumeret à uerbo ĩ unitatem ꝑsonæ: ergo quilibet sanctus esset deus, qđ quidé dicere est peruersum oĩno. Et ꝓpterea iste modus dicẽdi (sicut ex litera colligitur) repudiatus est tanq̃ erroneus: nec credendũ est Magistrum fuisse de opinione ista, nec dicere hoc asserẽdo, uel approbãdo, sed aliorum opinioné recitando. Hãc ãt opinionem, sicut & alias, nec omnino reprobat. nec omnino approbat: nondum enim claruerat eius falsitas, maxime cum uideatur super uerba sanctorum esse fundata.

Dub. 3. *Multis modis &c.*] Obijcitur: Primò enim distinguit habitum ĩ tria membra, secũdo modo distinguit alia distinctione ꝑ quatuor membra: ergo uel una est superflua, uel altera diminuta. Item. Videntur aliqua membra secũdæ diuisionis esse impossibilia: dicit. n. [quædã accedunt quæ mutãt, sed non mutantur, sicut sapiẽtia] hoc uidetur esse impossibile, qa si ex aliquo accidente adueniente mutatur subiectum, uidetur ꝙ ipsum multomagis debeat dici mutatũ, quia de ente in potẽtia fit ens in actu. Item. Aliud mẽbrum similiter, qđ dicit [ꝙ quædã accidunt, q̃ nec mutãt, nec mutãtur,] uidetur impossibile. Nihil.n. nouum acquiri põt sine aliqua mutatione acquirentis, uel acquisiti: ergo impossibile est, ꝙ aliqua differentia habitus ĩtroducaẽ ĩ esse, ꝙ nõ fiat mutatio in habitu, uel habente. Resp. Dicẽdum, ꝙ Aug. distinguit habitum dupliciter. Vno mõ in se per differentias ꝓprias, q̃ respiciunt habitum quãtum ad esse. Et istæ sunt tres: omne.n. qđ habetur, aut habetur interius, aut exterius, aut partim interius, partim exterius. Si oĩno interius: sic dicimus habitum aĩæ, ut sciam, & disciplinam. Si oĩno exterius: sic dicimus habitum eorum. q̃ exterius corpori accõmodãtur, sicut esse uestitum, & calciatũ. Si quodãmodo interius, & quodãmodo exterius; sic dicimus aliũ alio ualidioré, & fortioré. Et hoc quasi tenet medium inter dñas duas prius positas. Et ad istas tres differẽtias reduci possũt septé illi modi habendi, quos assignat Philosophus in Post prædicamẽtis. Sed quia iste modus distinguendi parum ualet ad ꝓpositum, ideo sumit Aug. alium modũ distinguendi per quatuor mẽbra; qui

qui respicit ipsum habitū quantū ad fieri. Et hęc diuisio est quadrimembris secundum quatuor cōbinationes sufficientes, & immediatas. Hoc.n. quod accedit alicui, aut mutat tantum, & nō mutatur sicut sapiētia: aut mutat, & mutatur, vt cibus: aut nec mutat, nec mutatur, vt anulus: aut mutatur, sed non mutat, vt uestimentū. Et illud quartum mēbrum valet ad ꝓpositum: & ꝑ hoc patet responsio ad primum obiectum. Istæ.n. quatuor differentię reducūtur ad illas tres: ideo nec istę sunt superfluæ, nec illæ diminutæ. Ad illud quod opponitur, ꝙ sapientia mutat, sed non mutatur. Dicendū, ꝙ ad hoc ꝙ quis fiat sapiens, cōcurrit sapientia creata, & increata: sicut ad hoc ꝙ fiat gratus, cōcurrit charitas creata, & increata. Cum aūt Aug. dicit, ꝙ sapiētia nō mutatur, non intelligit de sapientia creata, quæ est accidēs animę, sed de sapientia increata. Et hoc frequenter aduertendū est in uerbis Augu. cum loquitur de sapiētia, & gratia: quia modo loquitur de increata, modo de creata. Pōt ēt hoc uerbum intelligi de sapiētia creata: sed tunc non loquitur Augu. de quocunq; genere mutationis, sed de illa mutatione, quę est de una dispositione ad alterā, vtpote de mutatione, q̄ est secundū formā: & tunc nō habet instantiā in sapiētia: q̄a sapientia accidens nō alteratur, q̄uis sapiēs secūdū illā altereī. Et ꝑ hoc patet tertiū obiectū: non.n. excludit oēm motū Aug. sed illū motum alterationis, q est scd̄m qualitatē absolutā. Hęc āt nō est cōiunctione anuli ad digitū, sed solū q̄ est mutatio secūdum locum, uel situm.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO. I.

An Christus sit vnus vel duo?

AD intelligentiam eorum, q̄ circa partē istā dn̄r, īcidit hic quæstio pricipaliter circa duo. Primo quæritur de varietate harum opinionum, in qua videlicet sit maior probabilitas. Secundo de qualitate, & nobilitate illius unionis, ex qua orit̄ harū opinionum diuersitas. Circa primū quęrūtur tria. Primò quęrit̄, an Christus sit unum, aut duo, sicut dicit prima opinio. Secūdò quærit̄, vtrum ꝑsona Christi sit simplex, an composita, sicut dicit secunda opinio. Tertiò quærit̄, utrū Christus secundum, ꝙ homo sit aliqua substātia, an solum dicatur homo de Christo secundum habitum, sicut dicit tertia opinio.

VTRVM Christus sit duo. Et ꝙ sic vr̄. Aug ad Fortunacianū. Aliud est filius Dei, aliud filius hoīs: sed qđ est aliud, & aliud est duo: ergo &c. ITEM. Hyla. Christus homo Iesus q̄uis sit aliud de patre, aliud de matre: nō tn̄ alius: sed qđ est aliud & aliud, est duo: ergo &c. ITEM. Christus secūdum ꝙ Deus, est unum increata unitate: scd̄m ꝙ hō, est unum vnitate creata: si ergo vnitas creata, & increata est alia, & alia: ergo Christus est duo. ITEM. Differentia essentialis dat esse; ergo diuersæ differentiæ essentiales dāt diuersa esse: sed in Chr̄o est dr̄ia essentialis naturæ humanæ. s. rōnale, q̄ essentialiter differt à natura diuina; ergo necesse est Christum habere diuersa esse: sed quæ habentbere diuersa esse, sunt duo: ergo uide- *Lib. 9. de Trinit.*

detur, quod Christus sit duo. ITEM. Vna natura in pluribus personis facit illas personas esse unũ: sicut pater, & filius, & spiritus sanctus in trinitate unum sunt; ergo pari ratione plures naturæ in una persona faciunt illam personam esse duo: sed Christus est una persona in duabus naturis: ergo Christus est duo. ITEM. Propter unioné est cõicato idiomatum; sed non est cõmunicatio eiusdem ad se; ergo necesse est inter ea, quibus idiomata cõicantur, esse dr̃iam: sed non est cõicatio idiomatum quantum ad naturas, sed quantum ad supposita naturarũ, quæ dicunẽ de Christo, & quorum unum dicitur de altero. Si ergo illud, de quo prædicantur duo diuersa, est duo: uideẽ quod Christus sit duo, cum in eo sit idiomatum cõicatio. ITEM. Christus secundum quod Deus, est aliquid quod est pater; secũdum quod homo, est aliquid quod non est pater; ergo est aliquid, & aliquid, & per consequens est aliud; ergo uĩ quod necesse sit ponere Chr̃um esse duo.

Lib. 3. cap. 3. 4. 5. Vbi supra. SED CONTRA. Dam. Diuina natura humanam sibi uniuit in unã suarum hypostasum: ergo si hypostasis nominat ipsum suppositum, unum est suppositum in Christo; sed illud in quo est suppositum, unum est in Christo, non duo; ergo &c. ITEM. Hyla. Cum non sit alius filius Dei, alius filius hominis, requiro quis sit clarificatus; sed Christus nõ ẽ aliud, & aliud; nec alius, & alius; & hoc constat: ergo nõ est duo, sed unum. ITEM. Omne; quod est (ut dicit Boet.) ideo est, qa unũ est; sed Christus est; ergo necesse est Christum esse unum, & unum simpliciter, & in actu; ergo est indiuisum, & quod est indiuisum non est duo; ergo Christus non est duo. ITEM. Sicut diuisio dicit ordiné ad multitudinem, sic unio dicit ordinem ad unitatem; si ergo in incarnatione non fuit diuisio, sed magis unio, uidetur quod esse multa, siue duo, nullatenus conueniat Christo. ITEM. Si Christus est duo, quęro quæ duo, aut duæ naturæ, aut duæ personæ; neutrum horum est dare. Naturæ duæ non; quia natura humana non pdicatur de Christo. Duæ personæ non; quia (sicut supra ostensum fuit, & inferius ostendetur) in Christo nõ est nisi una persona; ergo &c. ITEM. Si aliqua duo differunt essentialiter in suppositis, impossibile est unum prædicari de altero; sed Deus, & homo essentialiter differunt: ergo si in Christo habent differentiam suppositorum; ergo non prędicantur de se mutuo; ergo nec Deus est homo, nec homo Deus, quod est cõiter cõtra omnes Sanctos. ITEM Indiuiduum constat ex proprietatibus, quarum colletioné impossibile est in altero reperiri; sed quicquid dicitur de filio Dei, dr̃ de filio hoĩs, & econuerso; ergo filius dei, & filius hoĩs ĩ Christo nõ differunt numero, sicut indiuidua duo; ergo Christus nõ pt dici duo indiuidua, siue supposita; nec põt dici duæ naturæ: ergo nullatenus uidetur, quod debeat dici duo.

Lib. de Hebdo. siue de unitate et uno, uel an omne, quod ẽ, bonum sit.

Supra. d. 1. p. 1 art. 1. q. 3. & infra. q. duabus sequentibus.

RESOLVTIO.

Cum in Christo unũ suppositum sit, substantificeturq; natura humana in diuina persona nõ duo sed unus dicendus est.

RESP. Dicendum, quod cum quęritur. Vtrum Christus sit duo; hoc tripliciter põt intelligi. Vno mõ, ut dicatur Christus esse duæ naturæ; &

ræ; & hoc mō nullus posuit, nec intellexit Xp̄m esse duo: ꝓ eo ꝙ humana natura nō prędicatur de Xp̄o. Alio modo pōt intelligi, ꝙ Xp̄s sit duo, uidelicet duæ personę; & hoc mō fuit hæreticū, & cō tra symbolum. Dicit.n. Athanas. Non duo tamē, sed unus est Christus. Tertio modo potest intelligi, ꝙ Christus sit duo medio mō: uel non quia Xp̄s sit duę pſonę, duę naturæ, sed quia sit duo supposita, uel duę res naturæ; quæ tenent quasi medium inter qualitatem naturæ, & dualitatem personæ. Et iste modus dicendi pertinuit ad primam opinionem: nec est hæreticus, sed multam habuit probabilitatem. Cum enim diuersis naturis diuersæ respondeant res naturæ, & diuersis substantiis diuersa respondeant supposita: ideo dicere uoluerūt, Christum, qui est Deus ratione diuinæ naturę, & homo ratione humanę, esse duas res naturæ, quarum tamē una prædicatur de altera propter unitatem personæ. Sed licet hæc positio habeat aliquid probabilitatis: aliquid tamen dicit adeo impossibile, quòd paucos, aut nullos habet defensores. Planum em̄ est: quòd illa, quorum unū de altero prędicat̄, inuicem non numerantur, quamuis formaliter distinguantur, utpotè si dicat̄, Petrus est musicus: musicus & Petrus nō sunt duo, quamuis inter Petrum, & musicam suam sit distinctio. Si ergo hęc opinio dicit, ꝙ Deus est homo, & homo est Deus, non potest sustineri, ꝙ sint duo in Christo: secundùm ꝙ dicuntur cōcretiuè ad suppositum: & ideo concedendum est opinionē esse falsam, & huius opinionis auctores deceptos fuisse. Ratio autem huius deceptionis uenit ex hoc quòd non distinxerunt inter suppositum secūdùm quòd suppositum dicitur, quod subiicitur generi; & suppositum quod dicitur illud, in quo substantificatur totum esse rei; cū tamen magna sit differentia. Si.n. dicatur suppositum, quod subiicitur generi; corpus, & color diuersa habent supposita, quia diuersas habent differentias. Si autem dicatur suppositum, secundùm ꝙ in eo substētificatur totum esse rei: sic corpus, & color unum possunt habere suppositum: quia una est substantia, & unum indiuiduum, in quo saluatur natura personalitatis, siue suppositi, & corporalitatis, & natura coloris: res autem non numeratur secundùm supposita in subiiciendo, & prædicādo, sed secundùm numerum suppositorum in essendo, & substentificādo. Quoniam ergo natura humana in Christo substentificatur in diuina persona; hinc est, ꝙ unum est ibi suppositum; secundùm ꝙ attenditur numeratio rei quantū ad eē in actu: & ideo Christus nō dēt dici duo, sed unū. Et concedēdæ sunt rōnes, quæ hoc ondunt.

Ad illas ergo duas auctoritates, quę in contrarium obiiciuntur, quòd Christus est aliud, & aliud. Dicendum, quòd illæ prædicationes sunt impropriæ: & debēt sic exponi. Christus est aliud & aliud; id est alterius, & alterius naturę: & ex hoc non sequitur, ꝙ Christus sit duo, sed solum quòd in Christo sint plura. Locutio.n. impropria nō est exponenda. Ad illud, qđ obiicit̄, ꝙ christus est unum secundùm ꝙ Deus unitate increata, & unum scđm ꝙ homo

unitate

unitate creata. Dicendum, ꝙ magis propriè dicitur unus, q̄ dicatur esse unū. In Christo enim est una sola persona: quamuis nō sit una sola natura. Nihilominus tamen potest dici unum secundùm quòd Deus, & vnum secundùm ꝙ homo. Illud tamē unum, & illud secundùm quòd dicũtur de Xp̄o, non ponunt in numerum: quia Christus nō dicitur unum, secundùm ꝙ dicitur homo abstractiuè, sed concretiuè. Quamuis autem unitas creata, & increata possint dici duo: quia tamen secundùm ꝙ in Christo dicitur concretiuè, dicitur unitas creata, ad suppotum increatum comparatur, & de eodem prædicatur: ideo non ponit in numerum, ut Christus possit dici duo: sicut nec Petrus, & hoc album eodem demonstrato. AD ILLVD, quod opponitur, ꝙ diuersæ differentiæ essentiales dant diuersa esse. Dicendum, quòd illud est, quando suppositum illud, ad quod comparantur illæ differentiæ, non præcedit naturaliter quā tum ad esse actuale aliquam illarum differentiarum; sicut Petrus non est ante illam differentiam rationale, & Brunellus ante istā differentiam, quæ est irrationale: nō sic autem est in proposito. Nā filius Dei, qui est hypostasis, est suppositum humanæ naturæ per unionem, & naturaliter præcedit quantū ad esse actuale essentialē differentiam hominis. Et ideo illa dr̄ia non dat ei esse simpliciter, sed tale esse aduenit hypostasi iam cōpletæ in esse: & ideo non potest in eā plurificari. A ILLVD, quod obijcitur, ꝙ una natura in pluribus p̄sonis facit esse unū &c. Dicendum, ꝙ non est simile: quia natura diuina sic est in pluribus personis, ꝙ de qualibet prædicatur, non solum in concretione, sed & in abstractione. Et ideo cū ipsa sit una, necesse est illas tres hypostases esse unum quid. Duæ aūt naturæ ita cōcurrunt in unā personam Christi, ut tamē humana natura prædicari non ualeat in abstractione, sed magis in concretione ad idem suppositum: & q̄a hoc modo non numerantur, sed uniuntur, ideo non potest una p̄sona dici plura, sicut plures personæ in diuinis dicuntur una natura. AD ILLVD, quod opponitur, ꝙ pp̄ unionem est cōmunicatio idiomatum. Dicendum, ꝙ uerum est. Si autem quæratur, quid ibi cōmunicet idiomata. Respondendum, quòd non natura naturę, secundum quòd considerantur in abstractione, sed hypostasis diuinæ naturæ cōicat sibi idiomata sua scd̄m ꝙ est hypostasis in humana natura: non quia ipsa sit diuersa in se, sed q̄a diuersis naturis est supposita. Vel certè ipsę naturæ secundū ꝙ dicuntur in concretione, possunt sibi ipsis idiomata communicare, vt dicatur Deus est homo, & hō est Deus: & quando intelliguntur sic accipi, dicuntur ut res naturæ: quia mediū tenēt inter naturam abstractiuè cōsideratā; & ipsam hypostasim. Et hoc modo est ibi rectè cōmunicatio idiomatū: quia est ibi diuersitas inter res naturæ habito respectu ad ipsas naturas. Et est ibi unitas habito respectu ad ipsam p̄sonam. Si tu obijcias, ꝙ Christus tunc nō debet dici nec unum, nec duo, sed mediū tenere inter dualitatem, & unitatem. Dicendum, ꝙ quāuis res naturę habeant rōnem

mediū:

medij: plus tamen quantùm ad unitatem se tenent cum ipsa hypostasi. Et ratio huius est duplex Prima, quia res naturæ prędicatur de ipsa hypostasi: sed non prædicatur de ipsa natura abstractiuè considerata, nec econuersò. Alia ratio, quia denominatio fit à termino, unio autem ordinatur ad ipsam hypostasim, uel personam tã quam ad terminũ; & quia in Xp̃o naturę in una hypostasi uniuntur ideo res naturæ in Christo nõ ponunt in numerum, ut propter ipsas Christus dicatur esse duo. Ad illud, quod objicitur, ꝙ Christus est aliquid, quod est pater. Dicendum, quòd cum dr̃ Christus est aliquid secundùm quòd homo: aliquid, nõ dicit ipsam naturam abstractam, sed naturæ suppositum: unde cum dr̃ Christus esse homo, relatio implicatur intrinsecus. Sicut ergo non ualet, Christus est essentia, quæ est pater: & est persona, quæ non est pater, ergo est duo: quia essentia nõ ponit numerum in persona, nec dictum substantialiter cum eo, ꝙ dicitur secundũ retationẽ: sic non habet uigorem illatio rationis ꝓdictæ. Vnde peccatum illius illationis reduci potest ad locũ sophisticum, qui est figura dictionis.

QVAESTIO II.

An persona Christi simplex sit, uel composita?

Vtrum persona Christi sit unitate simplici, aut composita, sicut dicebat secunda opinio. Et ꝙ habeat i se unitatem cõpositam, uĩ. Primò per illud, ꝙ dr̃ Athanasij in symbolo. Nam sicut anima rationalis, & caro unus est homo: ita Deus, & homo unus est Christus: sed homo est compositus ex anima, & carne; ergo Christi persona est composita ex diuinitate, & humanitate. Item. Damasc. In domino Iesu Christo duas naturas cognoscimus, unam hypostasim ex utrisque compositam; si ergo secundùm ipsum idem est hypostasis, & ꝑsona; ergo &c. Item Intellectus personę præsupponit intellectum naturæ: sed si est cõpositio in eo quod præsuppoñt, necessaria est compositio in eo, quod supponit: cum ergo natura humana in Christo sit composita; necessariò sequi uidetur, quòd persona composita dici debeat. Item. Si Christus esset solum ex anima rationali, & carne; haberet hypostasim compositam: ergo cũ habeat in se animam, & carnem, & diuinitatem (per locum à minori) multò magis uidetur habere hypostasim cõpositam. Item. Christus est homo aut simplex, aut compositus. Constat quòd nõ simplex: qa hæc est cõtra naturã humanitatis: est ergo homo compositus: sed homo non prædicatur de Christo nisi ratione suppositi, & hypostasis; ergo uideẽ, qđ persona in Christo debeat dici composita. Lib. 3. Cap. 3. 4. et 5.

Sed contra. Omne compositum compositione temporali est tẽporale; si ergo persona Xp̃i est composita, & & non nisi compositione tẽporali: ergo persona Xp̃i est temporalis; non ergo æterna, sed hoc est falsum ergo &c. Item Vbicunq; est compositio de nouo, ibi est mutatio: si ergo in incarnatione persona Christi fuit composita, necessariò sequitur ꝙ fuerit mutata; sed personam uerbi mutari ẽ impossibile; ergo &c. Item. Vbicunque est compositio, ibi

ibi est imperfectio in utroque extremorum; quoniam ex duobus entibus in actu non fit unum, & componibilia possibilia sunt respectu compositi; sed nec in natura uerbi, nec in persona potest esse aliqua imperfectio; ergo nec compositio. ITEM. Vbi est compositio, compositum nõ prædicatur de aliquo extremorum, sicut patet; quia homo nec est aïa, nec est caro; ergo si persona Christi composita est ex diuinitate, & humanitate, ergo Christus nec ē deus, nec hõ, nec creator, nec creatura: quod si hoc est falsum, restat ꝙ persona Christi non est composita. ITEM. Vbi est compositio, unũ extremorum non prædicatur de altero; unde cum homo componatur ex anima, & carne; nec anima est caro, nec econuerso; ergo si ꝑsona Christi esset composita, nec homo esset Deus, nec Deus hõ; ꝙ si hoc est falsum, restat &c.

RESOLVTIO.

Accipiendo compositionem propriè, persona Christi nullatenus composita dicenda est: quidquid sit de compositione impropriè.

RESPON. Dicendum, quòd compositio dupliciter põt dici. Vno modo propriè dicit̃ compositio unio aliquorum duorum habentium mutuam inclinationem ad constitutionem tertij. Et hoc modo (sicut rationes ostendunt) persona christi non potest dici composita, multa enim sequerentur inconuenientia; uidelicet quod persona illa esset mutata, & quod esset imperfecta, & quòd esset tẽporaliter in esse ꝓducta; & quòd etiam nõ communicarentur idiomata. Et ideo hoc modo dicere ꝑsonam Christi esse compositam non tantum esset falsum, uerum etiam, esset hęreticum. Alio modo dicitur compositio largè simul cum alio positio; & sic personalis unio potest dici compositio. Et ꝑ hunc modum dicebat secunda opinio personam Christi esse compositam: non quòd ipsa sit ex pluribus naturis cõstituta, sed quòd persona illa ante incarnationem suppositũ erat in una natura simplici. Post incarnationem uerò ꝑsona suppositum fuit diuinæ naturæ, & humanæ: & hoc absque ulla mutatione facta in ipsa, sed solum ex parte humanę naturę: sicut ostẽsum fuit in prima Distinctione huius libri. Et ideo opinio ista, quæ dicebat; personam Christi fuisse compositam uera fuit, & sanum habuit intellectum. Quia tamen uerbum calumniabile est: pro eo quòd compositionis uocabulum consueuit accipi primo modo: iõ Doctores præsentis temporis sensum huius opinionis retinent, declinantes compositionis uocabulum. In persona enim Christi nõ est cõpositio propriè dicta. Vnde concedendę sunt rationes, quę inductæ sunt ad illam partem. *Par. 1. art. 1. q. 1. in respon. ad arg.*

AD ILLVD uerò, quod objicitur in contrarium, de auctoritate symboli Dicendum, quòd nõ est omnimoda similitudo inter animam, & carnem, & diuinitatem, & humanitatem. Non enim est similitudo quantum ad extremorũ compositionem, sed quantum ad hoc quod anima, & caro concurrunt ad unitatem personæ: sic ẽt diuinitas, & humanitas in Christo concurrunt in unitatem personæ: quamuis hoc fiat alio, & alio modo. AD ILLVD, quod opponitur de auctoritate Damas. Dicendum,

dum quòd Damaſ. non accipit ibi propriè compoſitionem, ſed largè. Vnde & uerbũ ſuum oportet exponere: quia forte non ita impropriè ſonat in lingua græca, ſicut in latina. Vnde dicitur hypoſtaſis compoſita ex duabus naturis; non quòd ex illis duabus ſit conſtituta, ſed quòd in ſacramento incarnationis factum eſt, ut hypoſtaſis, quæ erat ſub una tãtum natura, in duabus fieret: unde magis propriè dicitur hypoſtaſis eſſe duabus naturis, quàm ex duabus naturis. AD ILLVD, qđ obijcitur, quòd intellectus perſonæ præſupponit intellectum naturæ. Dicendum, quod uerum eſt de natura, quæ dat primum eſſe perſonæ, & talis eſt diuina natura reſpectu perſonę Chriſti: & ꝓpterea quamuis natura humana ſit compoſita, non ſequitur, quòd ꝑ hoc perſona Chriſti compoſitionem habeat. AD ILLVD, quod opponitur, quòd ſi Chriſtus eſſet ſolum ex anima & carne, haberet hypoſtaſim compoſitam. Dicendum, quòd uerum eſt; quia tunc haberet primum eſſe hypoſtaſis eius ex humana natura, quæ quidem compoſita eſt: nunc autẽ nõ eſt ſimile: quia perſona Chriſti ſuum eſſe primum habet ex diuina natura, quę quidem eſt omnino ſimpliciſſima. Et ideo humana natura ſuperueniens ſicut nõ dicit perſonæ eſſe perſonale, ſic non facit eam eſſe compoſitam. AD ILLVD, qđ obijcitur, quòd chriſtus eſt homo compoſitus. Dicẽdum, quòd uerum eſt: ſed quod ſubiungit, quòd homo prędicatur rõne hypoſtaſis. Dicendum, quòd ſi ita intelligatur ꝙ homo in prædicato rõne hypoſtaſis prædicetur, ueritatem non habet; quia ſecũdùm regulam Philoſophi quamuis terminus ſubijciatur rõne ſuppoſiti, prædicatur tamen rõne formę: & ideo hoc adiectiuum (compoſitus) circa illum terminũ (homo) non nominat compoſitionẽ quantùm ad ſuppoſitum, ſed quantùm ad formam: & propterea non poteſt ex hoc inferri, quod perſona Christi ſit compoſita.

QVAESTIO III.

An christus secundùm quòd homo substantia sit?

VTRVM Chriſtus ſecundùm ꝙ homo ſit ſubſtantia; an homo prædicetur per modum habitus, & accidẽtis, ſicut dicebat opinio tertia? Et quòd Chriſtus dicatur homo per modum habitus, oſtenditur. ad Phili. Habitu inuentus ut homo. Super quod uerbum dicit Hilarius de Trin. Non fuit ille habitus hominis tantum, ſed ut hominis: ergo uidetur tum ex hoc uerbo, quod dicit, (habitu) tũ ex hoc quod dicit, (ut homo) quod importat ſimilitudinem, ꝙ Chriſtus alio modo dicatur homo quàm alij homines: & ita uidetur, quòd dicatur per modum ſubſtantiæ. ITEM. Aug. & habetur in litera. Quod quartum genus habitus competit huic comparationi. Et illud quartum genus ſpectat ad hoc, quòd dicitur prædicari per modum habitus, ut eſſe ueſtitum, & calceatum, quòd eſt in quadã adiacentia: ergo &c. ITEM. Hoc ipſum uidetur ratione. Qđ aduenit alicui iam in eſſe completo, eſt illi accidens; & prædicatur per modum accidẽtis de illo; ſed humana natura aduenit perſonæ Chriſti iam in eſſe completè: ergo uidetur, quòd ei, adueniat ut Cap. 2.

acci-

accidens, & prædicetur per modum accidētis: non ergo per modum substantiæ. ITEM. Quòd ꝑdicatur denoīatiuè, est accidens; & prædicatur per modum accidentis: sed humana natura ꝑdicatur de Christo denominatiuè. (Vn̄ filius dei dicitur humanatus, ꝙ quidem nō pōt dici de alio homine) ergo videtur quod nō dicatur de ipso per modum substantiæ, sed per modum accidētis. ITEM. impossibile est diuersa genera ꝑdicari de eodem essentialiter: ergo multo minus erit possibile diuinā naturam, & humanā conuenire eidē essentialiter: ergo si Christus (essentialiter loquendo) est deus, uidetur qđ homo dicatur solummodo per modum accidētis, siue ꝑ modum habitus. ITEM. Quæ habēt diuersas diffinitiones, non possunt ꝑdicari de uno, & eodē essentialiter: sed deus & homo diuersas habent diffinitiones: ergo cum deus dicat̄ de Christo essentialiter, homo non dicet̄ de eo substātialiter, sed solum accidentaliter.

SED CONTRA. In decretali, Alexāder Papa. Cum Christus ꝑfectus sit deus, & ꝑfectus hō; qua temeritate audent aliqui dicere, ꝙ Christus nō est aliquid sc̄dm ꝙ homo? ergo secundum sententiā Alexan. Papę homo ꝑdicetur de Christo ꝑ modum substātiæ. ITEM. Substātia nulli est accidēs, vt vult Philosophus: sed humana natura in Chr̄o est substātia: ergo nulli accidit Chr̄o; aut accidit: ergo nō accidit ꝑsonę uerbi. ITEM. Si humana natura accidit Xp̄o aut accidit Chr̄o deo, aut Chr̄o hoī. Christo hoī non: qa nulli homini est accidētale esse hoīem. Xp̄o

1 Phy. uide. 8 Metaph. cō. 5.

secundum ꝙ deus similiter accidere nō pōt: quia nullum accidēs pōt Christo inesse ratione diuinæ naturę: ergo nullo modo uidetur, qđ possit prędicari ꝑ modū accidētis. ITEM. Nihil est uniuocum substantiæ, & accidēti; ergo si de Christo dicit̄ secundum accidens, & de alijs hominibus secundum substantiā: ergo non dicitur uniuocè, sed ęquiuocè; sed si hoc uerum est, non uidetur ꝙ sit de nostro genere, nec mors eius nostræ redēptioni proficere. ITEM. Substantia nobilior est accidēte; ergo si homo de aliis dicitur, per modum substātię, & de Christo per modum habitus: ergo esse hominē minus nobiliter condecuit Christo, quam alijs; ꝙ si hoc est impium dicere, restat ergo idem quod prius, qđ homo nō dicatur de Christo per modum habitus, sed per modum substātiæ. ITEM. Quod prędicatur ꝑ modum habitus, & accidētis, non prædicatur per modū substantiæ. Vnde quāuis homo dicatur uestitus, nunquam tamen dicitur uestimentum; ergo si filius dei diceretur humanatus per modum habitus, nunquam diceretur homo; quòd si hoc falsum est, restat idem quod prius.

RESOLVTIO.

Tametsi homo accidentaliter uideatur dici de christo: re tamen substātialiter dicitur.

RESPON. Dicendum, quòd cū dr̄, ꝙ homo dicitur de Christo per modum habitus, & accidētis, dupliciter potest intelligi. Aut ita ꝙ prædicatio illa sit pure accidentalis, ita quòd non substantialis; aut ita quod aliquo modo habeat rationem prædicationis ac-

 ciden-

cidentalis,& tamen secundùm ueritatem sit substãtialis. Si ultimo modo intelligatur,ueritatem habet,pro eo ꝙ humanitas in Christo quodammodo proprietatem habet accidentis, in hoc uidelicet quòd substantificatur in supposito alterius naturę : ita ꝙ non dat illi supposito primum esse,sed aduenit iam cõpleto. Vnde sicut albedo non substantificatur in albedine,quę sit in genere qualitatis, sed magis in substãtia:nec illi dat esse, sed iam cõpleto aduenit : sic per quandam conformitatem est reperire circa Christi humanitatem, quæ substantificatur in diuina persona habente perfectum esse ex alia natura,q̃ ex ipsa humanitate,uidelicet ex diuina.Et propterea nostri Doctores dixerunt, quòd humana natura in Christo uergit in accidens secundùm quandam conformitatem. Et hoc si intelligatur sanè, dictum subtiliter & catholicè;maximè autem inter omnem modum accidentis modum habitus hẽt: pro eo ꝙ habitus nominat adiacentiam unius substantiæ respectu alterius,quæ quidem potest esse utriusq; , seruata proprietate: & ideo Apostolus prudentissimus fidei prædicator.& Aug. subtilissimus fidei defensor insinuat aliquo mõ Christum dici hominem secũdum habitum;non excludentes per hoc , quin homo dicatur de Christo secundùm substantiam. Alio modo est intelligere, ꝙ Christus dicat homo secundum accidens, ita ꝙ modus ille prædicandi sit omnino accidentalis,& non secundũ substãtiã. Et hic modus dicendi licet aliquando uisus fuerit habere opinionis ꝓbabilitatẽ: manifestè tamen patet hęc in se erroris temeritatẽ. Vnde & in illa tertia opinio,q̃ posuit hoc,ab Alexãdro reprobata est,nec immeritò:qa ueritati illius unionis repugnat. Hoc n.dicit fides recta,ꝙ diuina natura, & humana unitæ sunt in unã personã: ergo Deus dicit̃ de Christo tanquã de proprio supposito,& hõ similiter . Sed hõ cum prædicat̃ de aliquo sicut de proprio supposito, substantialiter ꝑdicat̃, & signat ipsum de quo dr̃ , esse aliquam substantiam:& ideò ex fidei fundamento necessario sequitur , ꝙ sit aliquid scd̃m ꝙ hõ. Vnde rationes concedendæ sunt, quæ ad hoc inducuntur.

AD ILLVD,ꝙ obiicitur in cõtrarium de auctoritate Apostoli, & Aug.iam patet respõsio ex his, quæ iam dicta sunt.Nam etsi homo habeat aliquo modo modum habitus, non tamen habet omnino. Licet enim humanitas adueniat iam completo, nihilominus substantificatur in illo tanquam in ꝓprio suo supposito : quia dei filius, qui est suppositum diuinæ naturæ,per naturam, fecit se suppositum humanæ naturæ per gratiam. AD ILLVD,quod obiicitur, quòd accidens est,quod aduenit iam completo. Dicendum, ꝙ etsi assimiletur in hoc, quod aduenit iam completo, non tamen omnino:quia accidens omnino adiacet etiam extrinsecus, & dicit modũ adhærẽdi; sed humana natura sic aduenit illi personæ, ꝙ non adiacet extrinsecus:nec dicit modum inhærendi , sed ipsius hypostasis substantiam,& naturam . AD ILLVD, quod opponit, ꝙ prædicat̃ denominatiuè. Dicendũ, ꝙ prædicatio denominatiua potest esse qua-

quatuor modis. Per modũ inhærentiæ, ut cum dr̃ iste est albus. Per modũ transmutationis, ut cũ dr̃, Petrus est dealbatus. Per modum possessionis, ut cum dr̃, asinus Socratis. Et ꝑ modũ unionis, ut cum dr̃ ferrum ignitum. i. igni unitum, & corpus aĩatum. i. aĩæ unitum. Cum ergo dr̃ prædicatio denominatiua accidentis. Dicendum, ꝙ uerum est qñ est ꝑ modũ inhærentis: non autẽ est uerum, si semper intelligatur de ꝑdicatione denominatiua scd̃m alios modos. Cum autem dr̃, Christus est humanatus: nõ est ibi prędicatio ꝑ modum inhærentis, sed per modũ unionis, & relationis: & iõ nõ sequit̃, ꝙ humana natura sit accidens: nec sequit̃ ex hoc, ꝙ persona diuina sit mutata: quia quãuis mutatio absoluta in accidente absoluto ponat mutationẽ in subiecto: introductio tñ ipsius relationis in esse põt esse ex mutatione facta in altero extremo. AD II. 2 VD, qđ obiicitur, ꝙ impossibile est diuersa genera ꝑdicari de eodem substantialiter. Dicẽdum, ꝙ uerum est de illis generibus, quę hẽnt oppositionẽ, & distinctionẽ, sicut sunt genera creatarum rerũ: non sic autem est de diuina natura, & humana: quia cum humana sit oĩno passibilis, & in omnimoda obedientia, nihil impedit ꝙ humana natura, & diuina sicut cõcurrunt in unã personã, ita ꝙ de eadem persona prædicet̃ deus essentialiter, & ꝑ naturam, & de illa eadem prædicetur homo essentialiter propter unionem gratuitam, ꝑ q̃ Deus sicut potuit, & uoluit, se fecit suppositũ naturę humanæ: ꝙ quidem sic fuit sibi facile, sicut facile est homini sibi indumentum sumere, immo multò facilius, si cõsideret̃ eius summã potentiã, & creaturę obedientia. AD III. VD, quòd obiicit̃, ꝙ deus, & hõ habent diuersas diffinitiones. Dicendum, ꝙ non sunt diuersæ, ita ꝙ non possint concurrere in suppositum unum, si Deus facere uelit illud: pro eo ꝙ multò magis pẽdet, & indiget humana natura respectu diuinæ personæ, quã aliquid accidens respectu substantię. Non est ergo Deo impossibile, immo ualdè credibile, & possibile, immo uerum qđ Dei filius fecit se in natura humana in incarnatione personã, & hypostasim, & suppositum; & qui hoc intelligit, manifestè uidet, q̃ istarũ triũ opinionum magis accedit ad explicandum incarnationis sacramentum. Nam tertia opinio, quę negat christum aliquid esse secundum ꝙ homo, negat ẽt personam filii hypostasim esse humanæ naturæ, simpliciter recedit à ueritate. Prima uerò opinio, quæ dicit in Christo duo esse supposita, à ueritate deuiauit. Media verò opinio, quę dicit unam personam, siue hypostasim duabus naturis esse suppositã, ueritatem dicit. Vnde omnes Doctores communiter tenent hodie opinionem mediã, ut loco eius qđ dicebat illa opinio, unã ꝑsonam ex duabus naturis esse cõpositam, nunc dicat̃ una ꝑsona duabus naturis esse supposita, nõ mutando sensum, sed uerba, quæ multum sunt in tali materia obseruanda. Ex his ergo quæ dicta sunt, colligi potest: quæ sit prædictarum opinionum diuersitas, & in qua earm opinionum diuersitas, & in qua earum sit maior probabilitas ueritatis &c.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO. I.

An unio in Christo terminata sit ad personam?

ONSEQVENTER quærit de qualitate, & nobilitate illius unionis, ex qua consurgit diuersitas istarum trium opinionũ, circa quam quæruntur tria. Primò quęritur de illa beatissima unione quantùm ad terminũ. Secundò uerò quærit de ipsa quantũ ad modum Tertiò uerò quæritur de eadẽ quantum ad gradum.

DE illa unione quãtùm ad terminum Et quęritur, utrũ terminata sit ad unitatem personæ, an non. Et quòd sic uĩ. Ioan. Cap.8. Ego principium, qui & loquor uobis: sed (ego) est pronomen demonstratiuum; ergo certam demonstrat personã: & (qui) est nomen relatiuum; ergo & eandem refert personã: ergo una erat persona, quæ erat principium, & quæ loquebatur: sed principium erat secundùm diuinam, & loquebatur secundum humanam naturam: ergo unio illa ad unitatem personalẽ uideĩ esse terminata. ITEM. Filius Dei est unitus humanæ naturæ: sed filius Dei non distinguitur à patre nisi in persona: ergo necesse est illam unionem habere pro termino unitatem personalem. ITEM. Vnio est uia ad aliquã unitatem: ergo si non sit illa unio frustra, ad aliquam unitatem peruenit: sed non perduxit ad unitatem naturæ, quia nec diuina natura potest fieri humana, nec ecõuersò: nec ex his potest fieri tertia: ergo necesse est quòd unio illa terminetur ad unitatem personæ. ITEM. Quando aliqua duo uniuntur, quorum unum prædominatur alteri, pręodominans trahit ad se illud, cui pręodominatur: sed Dei filius unitus est humanę naturæ, cui per omnia prædominatur: ergo traxit eam ad propriã unitatem: sed non traxit eam ad unitatem naturalem, sicut prius ostensum est: ergo traxit ad unitatem personalem.

SED CONTRA. Aeternum non potest esse terminus rei temporalis: sed unitas personalis filii dei est æterna; unio uerò fuit temporalis: ergo illa unio non poterat terminari ad unitatem personalem. ITEM. Nihil unum, & idem est medium, & extremum, & terminus in eadem actione: sed personæ unitas in illa unione habet rationem extremi: ergo nõ uidetur, quòd habeat rationem termini. ITEM. Aequalis simplicitatis, & dignitatis est persona diuina, sicut & natura: sed propter dignitatem, & simplicitatem illius naturæ unionem illam impossibile est terminari ad unitatem naturæ: ergo impossibile est terminari ad unitatem personæ. ITEM. Sicut diuinæ naturæ respondet persona increata, sic humanæ naturæ respondet persona creata: ergo cum terminus unionis æqualiter se habeat ad extrema, & unio illa non possit terminari ad unitatem personę creatæ, pari rationæ uidetur, quòd non ualeat terminari ad unitatem personæ increatę: ergo simpliciter est uerum, quòd unio illa non terminatur ad unitatẽ personę.

Res-

RESOLVTIO.

Quia natura diuina humanam naturam absque transmutatione et conuersione ad sui unitatem trahere non poterat; ad personæ unitatem trahere studuit.

RESPON. Dicendum, ꝙ quædam est unio, in qua est unius unibilis in naturam alterius conuersio. Et hoc est: quia unius est alterum repugnantia, & prædominantia: sicut si gutta aquę uniatur amphorę uini. Quędam uerò est unio, in qua est utriusque unibilis alteratio, & tertiæ naturæ productio: & hoc quia est ibi repugnantia, & non excellens prædominatio: sicut uniuntur elementa ad constituenda corpora mista. Quędā uerò est unio, in qua non est unitorum transmutatio, sed tertiæ naturæ cōstitutio: & hoc est quia unibilia non habent repugnatiam, sed hēnt mutuam dependentiam: sicut uniuntur corpus, & anima ad constitutionem hominis. Quædam uerò est unio, in qua nec est transmutatio, nec tertiæ naturæ constitutio, sed unum unibilium fundatur tātum in altero. Et hoc est, quia nec est ibi repugnantia, nec essentialis dependentia: mutua est tamen excellens prędominatio: sicut quando arbor una inseritur stipiti alterius arboris: tūc utraque arbor seruat naturam propriam: & tamē vna arbor substantificatur in stipite alterius arboris; ita ꝙ unus est stipes utriusque. Hoc tantum quarto unionis genere habet uniri natura diuina humanæ. Quia enim nulla est repugnantia inter naturam diuinā, & humanā, ideo nulla est ibi transmutatio, nec conuersio: quia uerò non est mutua depēdentia; nō est tertię naturæ constitutio: sed quia est ibi alterius. s. diuinę naturæ prædenominatio, necesse est ꝙ diuina natura humanam naturam trahat ad unitatem. Sed ad unitatem naturæ non potest trahere sine transmutatione, & conuersione, necesse est ergo ꝙ eam trahat ad unitatem personę: & una & eadem hypostasis sit diuinę naturę, & humanæ, ut quasi humana natura fundetur, & substantificetur in diuino stipite: & ideo multum assimilatur illa unio ei unioni, q̄ est per insertionem. Propter ꝙ ét fortassis dicit Bea. Iacobus. 1. In masuetudine suscipite insitū uerbum. Concedendum est ergo, ꝙ illa unio terminatur ad unitatem personæ.

AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ unitas illius personæ est æterna. Dicendum, quòd sicut persona nominat ipsum suppositum in cōparatione ad naturam, cui subijcitur: sic & dignitas personæ attendenda est respectu naturę. Potest ergo persona illa comparari ad illam nataram diuinam: & sic eius dignitas, & unitas est æterna. Potest etiam comparari ad naturam diuinam pariter, & humanam; & sic connotat aliquid temporale: & ratione illius connotati dicitur esse terminus unionis. Illa. n. unio nō fecit, ut illa persona esset, uel una esset: sed fecit ꝙ persona, quæ erat una in natura simplici, esset una in natura duplici. AD ILLVD, quod opponitˀ, ꝙ unitas personalis est extremorum. ergo non est terminus. Dicē dum, ꝙ secundum unam comparationē, q̄ habet, uidelicet ad diuinam naturam est extremū. Secundum autem cōparationem, quam

habet ad humanam naturam, est unionis terminus: quia per illam unionem factum est, ut psona uerbi esset hõ. Secundum autẽ cõparationem, q̃ habet ad utranque naturam, tenet rõnem medii: nihil autem impedit unum, & idem diuerso respectu habere comparationẽ medii, & extremi, & termini; & p hunc quidẽ modum in ,p-posito intelligendum est. AD ILLVD, quod opponitur, q pp summam simplicitatem diuinæ naturæ ipsa non potest uniri humanæ naturę in unitatem naturæ. Dicẽdum, q non est simile: quia plures naturas in unam naturam cedere, repugnat simplicitati naturę: sed plures naturas uniri in unitatem personæ, non repugnat simplicitati personæ duplici ex causa: Vna quidem est: quia sicut plures personæ possunt esse i una natura, ita quòd non impediunt naturę simplicitatem; sic plures naturę in una persona. Alia uerò ratio est: quia persona diuina potest fieri suppositum humanę naturæ sola relatione humanę naturę ad ipsam: quæ quidem relatio nihil ponit nouum circa personam uerbi, sed solum in natura assumpta: & ideo unio naturarum unitati personæ non repugnat: non sic autem est qñ unio terminat ad unitatem naturæ, ubi non solùm notatur esse respectus, sed ẽt notat cõuenientia fieri in forma: & hoc non potest fieri sine cõpositione, siue trasmutatione aliqua. AD ILLVD, qđ opponit, q unio illa non potest terminari ad unitatem personæ creatæ. Dicendum, q nõ est simile; quia diuina natura nõ potest substãtificari in persona creata. Quod enim substantificatur in aliquo, minus hẽt de stabilitate, quam illud in quo substantificat: & ideo q̃a ueriori modo est ens, & per se stans natura diuina, quã humana: ideo humana natura potest uniri diuinæ personæ, quãuis diuina natura non possit uniri naturæ creatæ: & ideo potest fieri unio in unitatem personæ increatæ, quamuis non possit fieri unio in unitatem personę increatę. Est & alia ratio; quia persona semper habet denominari à digniori proprietate: & ideo diuina natura, & humana in unam concurrunt hypostasim. Et cum semper necesse sit diuinam naturam excellere dignitate, non potest fieri unio in unitatẽ personæ creatæ: licet possit fieri unio in unitatem personę increatæ. Et ideo patet quòd non est simile, quod assumit pro simili, sed ualdè dissimile.

QVAESTIO II.

An unio naturarum in christo singularis, uel unica fuerit?

DE illa unione quãtum ad modum. Et quæritur utrum modus illius uniõis sit singularis, an reperiatur aliqs unionis modus ei consimilis. Et quod sit singularis, uř auctorit. ipsius Algazelis in sua Metaph. ubi ponit modos unionis. Ibi enim diuidit unum in unum simpliciter, & unũ scđm quid. Vnum simpliciter diuidit in tres differẽtias. Primò in unũ, in quo nõ est multitudo nec actu nec potentia, ut punctus, & unitas. Secundo in unum, in quo nõ est multitudo actu: quãuis sit potentia, sicut in linea. Tertiò in unum, in quo ẽ multitudo actu, & potẽtia, ut lectus, & membrum, in quibus sunt actu multa. Vnum autem secundùm quid in quinq; diffe-

differentias habet diuidi uidelicet, In unũ genere, ut est homo, & bos. In unum specie, ut Sortes, & Plato. In unum accidẽte, ut est nix, & cerusa. In unum proportione, ut auriga, & nauta. In unum subiecto, sicut dulce, & album, in aliqua substantia una. Sed nullo istorum modorũ (ut patet discurrenti per singula) est illa unio, q̃ est in Christo: ergo uidetur q̊ modus illius vnionis excedat omnes unionis modos. ITEM. Hocipsum uidetur auctoritate Arist. qui diuidit unum i prima Philosophia in unum per se, & in unum p̄ accidens. Vnum per accidens dicitur sicut accidens in suo subiecto, uel sicut duo accidentia in uno subiecto. Vnum autẽ per se dicitur nouem modis. s. continuatione quorum terminus unus. Vnum specie uel forma, ut Sortes, & Plato in homine. Vnum genere, ut homo, & bos in animali. Vnum diffinitione, ut illa, quę habent eandem diffinitionem, uel quorum unum est diffinitio alterius. Vnum indiuisibilitate, ut punctus. Vnum numero, ut singulare. Vnum simplicitate, ut essentia, uel uniuersale. Vnum totalitate, uel p̄fectione, ut circulus. Vnum ̹pportione, ut auriga, & nauta. Vnum materia, ut oĩa corporalia. Sed nullo istorum modorum est unio in persona in Christo: ergo uidetur, quòd sit unio modo singulari, & ̹pprio. ITEM. Hocipsum uidetur auctoritate Bern. ad Eugenium Libr. 5. ubi distinguit unũ nouem modis, ubi ait sic. Est unitas collectiua, ut uidelicet multi lapides faciũt unum aceruum. Est unitas constitutiua, ut cũ multæ partes unum totum constituunt. Est unitas cõiugatiua, quo fit, ut duo iam non duo, sed una caro sunt. Est unitas natiua, quia anima, & carne unus homo nascitur. Est unitas potestatiua, qua homo uirtutis non instabilis, non dissimilis, sed unus sibimet nititur inueniri. Est unitas cõsentanea, ut cum per charitatem multorum hominum est cor unũ & anima una. Est unitas uotiua, cum anima omnibus uotis Deo adhærẽs unus spiritus est cum eo. Est unitas dignatiua, qua limus noster à Deo uerbo in unã assumptus est personam. Est & postremo unitas trinitatis, de qua ipse Bern subdit: uerum, & quid sum ad illud unum? ergo si unitas ista, qua uerbum Dei unitum est carni, speciali differentia dicitur unitas dignatiua: uidetur ergo, quòd unio prædicta singularẽ modum habeat. ITEM. Hecipsum uidetur auctoritate ̹phetici uerbi; dr̃. n. Hiere. Nouum faciet dominus super terram, mulier circundabit uirum; hoc (inquam) dicitur de illa unione creata; sed non esset nouum, si simile haberet: uidetur ergo quòd inter omnes uniones sit unio una singularis.

5. Metaph. t. cõ. 7. & deĩceps & 10. Metaph. 1.

Cap. 31

SED CONTRA. Eph. Erunt duo in carne una: sacramentum hoc magnum est; ego autem dico in Christo, & in ecclesia. Glo. Quia Christus, qui Deus erat apud patrem, per quem, & facti sumus, factus est per carnem particeps noster, ut illius capitis corpus essemus: ergo uidetur quod unitas illa, quæ est uerbi ad carnem, sit cõsimilis illi, quæ est uiri ad uxorem; non ergo est unitas singularis. ITEM. Illa unitas, qua uerbum est unitum carni, est unitas personalis, sicut supra ostensum est;

Cap. 5.

Q̃ immediate preced.

sed unitas illa, qua anima unitur carni, quę est unitas natiua, est unitas personalis: ergo uidetur ꝙ illa unitas communicet cum alijs creaturis. ITEM. Vnitas illa, qua Deus unitur carni, est ex summa potestate dei, Vnde in quadã Sequentia, Potestate, non natura fit creator creatura: ergo uidetur ꝙ illa sit unitas potestatiua: sed ille modus competit, & reperitur in creatura: ergo &c. ITEM. Aut illa unio, qua diuinitas unitur humanitati, est naturalis, aut gratuita. Si naturalis: ergo continetur sub naturalibus unitatibus illis, quæ à Philosopho assignantur. Si gratuita: ergo cum unitas gratuita sit unitas uotiua (sicut di. Bern.) uideĩ ꝙ ille modus unitatis diuinæ non faciat specialem unitatis differentiam.

RESOLVTIO.

Si rectè perpendantur vnionis huius conditiones: profectò nec similem uisa est, nec habere sequentem.

RESPON. Dicendum, ꝙ sicut nulla creatura perfectè Deo assimilatur, sed quodammodo est similis, quodammõ dissimilis; & ubi una creatuta habet similitudinem, frequenter alia habet dissimilitudinem. Et per hunc modum intelligendum est circa hanc sacratissimã unioné. Si.n. loquamur de ipsa quantum ad eius speciales conditiões sigillatim acceptas; sic potest hr̃e conuenientiam cum modis unitatum in creaturis repertis. Si aũt luquamur quantùm ad ollectionem suarum ꝓprietatũ; sic dicit modum unitatis singulatis: & hoc patet sic, In hac.n. unione est considerare distantiam unibiliũ, unionis principiũ, unionis terminũ, & unitorũ uinculũ. Quantum ad distãtiam unibilium, qua unitur creator creaturæ, cõuenit cum unitate uotiua: Quantùm ad unionis principium conuenit cũ unitate ptãtiua: quia talis unitas est ex diuina uirtute, & mera gr̃a. Quantùm autem ad unionis terminum conuenit cum unitate uotiua, quæ quidem terminatur ad unitatem personæ. Quantùm aũt ad unionis uinculum conuenit cũ unitate cõiugatiua, in qua est uinculum perpetuum, & indiuidua copula. Quantùm auté ad omnes conditionrs simul collectas nullum modũ habet unitatis sibi consimilem: quia superexcedit oẽm naturã, & oẽm aliam gr̃am cõem, uidelicet ꝙ diuina natura & humana uniuntur in unã personam indissolubiliter per dei potentiã. Et ideo concedendum est, ꝙ talis unio superexcellit omnem considerationem philosophicam: nec mirum, quia ad ipsam nix pertingit ratio ꝑ fidem eleuata. Et ideo Bern. secundùm istã unionem assignauit specialem unitaris differétiam, uocans eã unitatis dignatiuam. Concedendæ sunt ergo rõnes, quæ sunt ad istam partem.

AD ILLVD ergo, qđ opponitur in contrarium, ꝙ similis est unioni coniugatiuæ: iam patet responsio: quia & si sit simlitudo: quantũ ad uinculum, non tñ est similitudo quantũ ad terminũ, uel distantiam unibilium. AD ILLVD, quod opponiĩ ꝙ similis est unitati uotiuæ, pro eo ꝙ est unio in persona. Dicendum, quòd si sit similitudo quantùm ad terminum, non tamen quantùm ad uinculum, vel distãtiam unibilium. AD ILLVD, quod opponitur, ꝙ est similis unitati

tati potestatiuæ. Dicendum, ꝙ si sit similitudo quantum ad principium, quia utraq; est ex uirtute diuina; dissimilitudo est tñ quantùm ad terminum, & quantùm ad uinculum. AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ est similis unitati uotiuę, cum sit per gratiam. Dicendum, ꝙ est alia gratiæ differentia, qua anima unitur Deo per charitaté perfectam, & qua natura humana unitur verbo in vnitatem personæ: nec tantum quantùm ad hoc est differentia, sed etiam quãtùm ad vinculum, & quantùm ad terminum: & ideo illa vnio facit singularem modum. Si autem quæratur sufficientia vnitatum modorum assignatorum. Dicendum, ꝙ ista quæstio alibi habet suum locum, & singula suis locis tractanda sunt. Illorum tamé nouem modorum vnitatum, quos Bern. assignat, potest sic sumi sufficientia. Est enim vnitas naturalis, & gratuita, & vnitas super vtranq; constituta. Vnitas auté naturalis est in quadruplici differentia. Quædam enim est per aggregationem rerum differentium distinctarũ, sicut vnitas collectiua. Quædam est per colligationem rerũ formaliter differentium, siue partium etherogenearum: & sic est vnitas constitutiua. Quædam per cõiunctionem differentium sexu, operatione conuenientium: & sic est vnitas coniugatiua. Quædam per vnionem differentiũ naturarum in vnioné concurrentiũ: & sic est vnitas votiua. Vnitas aũt gratuita similiter quatuor habet differentias. Aut enim est vnitas eiusdem animæ ad se secundùm statuũ diuersitatem; & sic est potestatiua. Aut multorũ hoĩum adinuicem scd̃m charitaté: & sic est vnitas consentanea. Aut aĩę ad Deũ per uoluntatis conformitatem: & sic est vnitas votiua. Aut humanę naturæ ad diuinam scd̃m personæ vnitaté: & sic est vnitas dignatiua. Vnitas autem super vtranq; constituta, uidelicet super naturalem, & gratuitã est vna sola, uidelicet vnitas Trinitatis, q̃ quidem vnam esse decet solam, vt in ea sit status omnium vnitatum.

QVAESTIO III.

An vnitas naturarum in Christo (humanæ scilicet, & diuinæ) quantùm ad gradum excellat omnes vnitates creatas?

VTRVM illa vnitas quantũ ad gradum excellat omnes unitates creatas. Et quòd sic, uidetur auctoritate Bern. ad Eugenium. Inter omnia, quæ uere dicuntur vnum, arcem tenet vnitas trinitatis: secũdò illa pręcellit, qua tres substantiæ in Christo sunt una persona: ergo vnitas, qua Christus est vnus, omnes vnitates creatas excellit. ITEM. Tantò magis aliqua vniuntur, quantò inseparabiliùs sunt vnita: sed naturæ illæ in Christo vniuntur tanta inseparabilitate, qua maior esse non potest: ergo uidetur quòd vnitas illa, ad quam terminatur vnio illa, maxima sit inter omnes vnitates creatas. ITEM Tantò magis aliqua vniuntur, quantò magis communicant sibi suas proprietates, & idiomata: sed in Christo est ꝑfecta idiomatum communicatio: ergo videtur ꝙ ad summam vnionem terminetur illa vnio. ITEM. Vnio illa terminatũ ad vnitaté in persona: ꝑsona aũt illa est ꝑsona uerbi; sed persona uerbi in simplicitatę,

citate, & nobilitate in infinitum excellit oém unitatem creatam: ergo uř similiter ꝙ illa unitas, ad quam terminatur unio dignatiua.

SED CONTRA. Quæ maxime distant, sunt minime unibilia; & ꝗ minime sunt unibilia, minime faciunt unum: sed talia sunt diuinitas, & humanitas; ergo uř ꝙ unio, quæ est in christo, terminetur ad gradum unitatis infimum. ITEM. Quantò aliquid ex paucioribus constat, tantò magis est unũ, sed in Christo reperitur maior naturarum pluralitas, ꝗ sit sub cœlo: ergo uidetur ꝙ unitas illa infimum teneat unitatis locũ. ITEM. Magis est unum, quod est unũ in natura, & persona, ꝗ quod in persona tantum: sed quilibet homo unitatem hét in pſona, & natura; Christus aũt unitatem hét in persona tm̃, non in natura: ergo maior unitatis pfectio reperitur in quolibet homine, ꝗ i Xp̃o. ITEM. Magis unum est, quod nõ est multiplicabile, nec multiplicatum, ꝗ quod est multiplicabile, & multiplicatum. Sed unitas, & punctus habent unitatem, quę nec est multiplicabilis, nec multiplicata: in Christo autem reperitur naturarum multitudo, & differentia: ergo uidetur quód in Christo sit unitas minima.

RESOLVTIO.

Et si quò ad unitatem per conuenientiam in natura; unio in Christo tum magna, tum parua, immo & nulla dici possit. Attamẽ quo ad unionem per conuenientiam in pſona, unio in christo simpliciter summa dicenda est.

RESPON. Dicendum, ꝙ est loqui de unitate, qua aliqua dñr unum per conuenientiam in natura: & est loq de unitate, qua aliqua dicuntur unum ꝑ conuenientiã in persona. Si. n. loquamur de unitate, qua aliqua dñr unum per conuenientiam in natura, sic est dicere ꝙ in Christo talis unitas quodammodo est nulla, quodammodo est magna, quodammodo est parua, quodammõ est summa. Si enim comparemus diuinam naturã ad humanã, sic in Christo nulla est unitas naturæ, ꝑ eo ꝙ istæ duæ naturę non possunt simul in unam concurrere naturã. Si autẽ loquamur de natura Christi ex parte corporis, sic parua est unitas pp partium multiplicitatẽ. Si autem loquamur de unitate quãtum ad aĩam, sic est in eo unitas magna pp animę simplicitatem. Si autem loquamur de eo quantum ad diuinam naturam, sic summa est in eo unitas pp illius naturæ simplicitatem excellẽtissimã. Quantum ergo ad unitatem naturę sc̃d̃m diuersas considerationes est in Christo unitas summa, unitas nulla, unitas parua, unitas magna: sic. n. decet reperiri in eo, qui est super omnia exaltatus, & infra oẽs humiliatus. Si uerò fiat sermo de unitate, qua aliqua dicũtur unum per conuenientiam in pſona, sic (simpliciter loquendo) unitas illa, quę est in Christo, unitas est super omnes unitates suprema. Et hoc quadruplici ex cã, uidelicet pp illius personę simplicitatẽ, & unibiliũ dignitatem, pp unitorum inseparabilitatem, & pp unionis singularitatẽ. Propter pſonæ simplicitatẽ; qa unio est in pſona uerbi, ꝗ quidem est simplicissima. Propter unibilium dignitatẽ, quia tã natura assumẽs, ꝗ assumpta inter cętera, ꝗ sũt: habet

bet excellentiam. Propter inseparabilitatem: quin tanto uinculo fortificata est illarum naturarum unio, út nũquam fiat, nec possit fieri separatio. Natura.n.illa inter ceteras naturas adhæsit æterno uerbo, quo portatur, & sustentatur oẽ, quod est sub Deo. Propter singularitatem: qa nunq̃ ulla unio fuit huic unioni similis. Hæc enim fuit excellentissimæ dignationis: & ideo nomen dignitatis, & dignationis sibi appropriat, ut dicatur unitas dignatiua. Et qm̃ cum de unitate Christi loquimur, ad quam unio terminatur, est sermo de unitate ꝑsonæ, nõ de unitate naturæ: ideo simpliciter concedendum est, unitatem, quæ est in Christo, omné unitatem creatam superexcedere. Vnde etiam concedendæ sunt rõnes ad hanc partem inductæ.

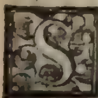
Ad illvd uerò, quod obiicit, quòd quæ maximè distant, minime sunt unibilia. Dicẽdum, quòd Deus ab omni creatura maximã habet differentiã in natura: quantum tamen ad influentiã, & creaturæ sustentationem maximã habet approximationem: & ideo maxima potest esse unitas inter creatorem, & creaturam; quãuis naturalis unitas nulla intercidat.

Ad illvd, quod obiicitur, quòd magis est unum illud, qđ ex paucioribus cõstituitur. Dicendum, quòd uerum est de illa unione, cuius unitas resultat ex partium constitutione. Vnitas autem, quæ est in Christo, ex partium constitutione non resultat; & quamuis sit in eo naturarum pluralitas: nõ tamen sequit, quòd sit in eo unitas diminuta. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ magis est unum, ꝙ est unum in persona, & natura. Dicẽdum, ꝙ uerum est, qñ unitas personæ sequitur unitatem naturæ; tunc n. cõpositio in natura facit cõpositionem in persona: non sic autem est in proposito: quia unitas personæ in Christo antecedit unitatem naturæ assumptæ: ita ꝙ nullam inducit cõpositionem natura assumpta, sicut ostẽsum fuit supra. Ad illvd, quod obiicit, ꝙ magis est unum, quod non est multiplicabile, &c. Dicendum, ꝙ uerum est illa unitate, & multiplicatione, quæ habent aliquam oppositionẽ. Minuitur enim oppositũ, cum suo opposito permiscetur: non sic autem est in proposito, quia (ut sæpe dictũ est,) multiplicitas in natura non repugnat unitati in persona. Et sic patet responsio ad omnia quæsita.

Dist. 1, art. 1. q. 1. et d. 5 art. 2. q. 1. Precipuè d. 6 ar. 1. q. 1

DISTINCTIO SEPTIMA.

Ostendit qualiter secundum varias opiniones recitatas Distin. præced. de modo vniendi diuinam, & humanam naturam determinari habeant aliquæ locutiones.

Ecundùm primam verò dicitur Deus factus homo, & homo factus Deus: quia Deus cœpit esse quædam substantia rationalis, quę ante non fuerat: et illa substantia cœpit esse Deus, & hoc gratia, non natura

natura vel meritis habuit. Vnde rectè dicitur Christus, inquantũ homo, prædestinatus esse filius Dei. Huic aũt sententiæ opponitur. Si illa substantia cœpit esse Deus, & Deus illa: quędã ergo substantia est Deus, quę nõ semper fuit Deus, & quædã substantia est Deus, quæ non est diuina substãtia: & Deus est aliquid, quod non semper fuit. Quod & illi concedunt, Origenis testimonio innitentes, qui ait, Factus est sine dubio id, quod prius non erat: sed addidit, secundùm carnem: secundùm Deum verò erat prius, & non erat quando non erat. Aliјs quoque pluribus modis illi sententiæ potest opponi: quibus supersedemus, exercitationis studium lectori relinquentes, & ad alia properantes.

Origenes sup epis. ad Roma. cõmẽtario ad 1. cap. to. 3.

Explanat, quæ dixerat.

In secunda verò sententia huius distinctionis talis videtur ratio, vt cũ dicitur, Deus factus est homo, intelligatur cœpisse esse subsistens ex duabus naturis, vel tribus substantiјs: & econuerso, hõ factus est Deus: quia subsistens in duabus naturis cœpit esse Deus, vel potius hõ factus est deus, & econuerso dicitur: quia deus assumpsit hominem, & homo assumptus est à Deo. Vnde Aug. dicit in lib. de Trin. Talis fuit illa susceptio, quæ hominem faceret Deum, & deum hominem. Variatur autem intelligẽtia cum dicitur, deus est homo, & homo est deus. Dicitur enim deus esse persona subsistens in duabus, & ex duabus naturis: & persona subsistens in duabus, et ex duabus naturis dicitur esse deus, id est verbum vel natura diuina. Potest enim prædicari persona simplex, uel natura de persona cõposita. Non est aũt, vt ait Ioan. Damasce. idem dicere naturam vel personam.

Lib. 1. c. 13. in princi.

Qđ non ẽ idẽ dicere naturam, vel personam

Li. 3. de orth. fi de cap. 3. circa mediũ.

Ex quo sensu dicunt Christum prædestinatum.

Isti dicunt Christũ prędestinatum inquantum est homo. i. inquantum est subsistens ex duabus substantiјs. s. anima & carne. Nam inquantum ad naturam diuinitatis nõ est ipse prædestinatus: non inquantũ ergo in ea, uel ea subsistit prædestinatus est: sed inquãtum subsistit in aliјs duabus substãtiјs. i. in anima & carne, hoc est, inquantum est homo.

Expositio authoritatum primarũ, sñiæ huic obuiantiũ.

Determinant etiam auctoritates, quæ primę conueniunt senten-

sententiæ,& huic videntur contradicere: vt cũ legitur, Hõ ille assumptus est a verbo in singularitate personæ, vel factus vna persona cum verbo: de natura humana intelligatur, quę verbo vnita est in singularitate personę.i.ita quòd eadem persona, quæ prius erat, & simplex erat, sine incremento numeri personarum etiam immutata permansit, licèt composita. Compositionis verò huius aliam dicunt esse rationem, quam sit in alijs hominibus: quia huius ex tribus, aliorum ex duabus substantiis est compositio. Negant quoque naturam humanam esse personam, vel dei filium: & sicut vnum eundemq; dicunt esse hominem & deum, & filium hominis, & filium dei: ita vnum & idem, non aliud & aliud, sicut, nec alium, & alium.

Quæ præmissis aduersari videantur.

Sed his videntur aduersari, quæ subditis continentur capitulis. Ait n. Aug. super Io. Aliud est verbũ dei, aliud hõ: sed verbum caro factum est.i.homo: non itaque alia verbi, alia est hominis persona, quoniam vtrumque Christus, & vna persona. Idem contra Felicianum, Aliud dei filius, aliud hominis filius: sed non alius. Item. Dei filius aliud de patre, aliud de matre. Idem in lib. de Trinitate, Cum filius sit et deus, & homo: alia substantia deus, & alia homo. Tract. 69. To. 9. Lib. cõtra Felicianũ ca. 11. & 12. Tom. 6. Ca. 10. ante medium.

Qualiter his respondeant.

Hæc autem in hunc modum determinant: quia cum dicitur aliud verbũ dei, aliud homo, siue alia substantia deus, alia homo: alterius naturæ significatur Christus esse, inquantum est homo: & alterius, inquantum est deus: & aliud natura, qua est homo: aliud natura, qua est deus. Vt enim ait Iohan. Damasce. Inconuersè & inalterabiliter vnitæ sunt adinuicem naturæ, neque diuina distante a propria simplicitate, neque humana, aut conuersa in deitatis naturam, aut in non existentiam mutata, neque ex duabus vna facta cõposita natura: Composita n. natura neutri earum, ex quibus cõponitur naturis, homousia.i.consubstantialis esse põt ex alteris perficiens alterã, vt corpus ex quatuor elemẽtis cõpositũ, nec ignis noĩatur, nec aer, nec terra, nec aqua, nec horum alicui homousion dicitur. Si ergo secundũ hęreticos. Lib. de ortho. fide. 3. c. 3. in initio capitis.

Christus

Nestorium & Euthy. Christus vnius compositæ naturæ post vnionem extitit, ex simplici natura conuersus est in compositam, et neq; patri simplicis naturę existenti, neq; matri est homousios: & neque Deus, neque homo denominabatur, sed Christus solum: & erit hoc nomen, scilicet Christus, non personæ ipsius natura, sed vnius secundum ipsos compositæ naturæ. Nos autem Christũ nõ vnius compositę naturæ dogmatizamus, & hoc nomen, scilicet Christus, personæ dicimus non monotropos, id est, vno modo dictum: sed duarum naturarum esse significatiuum, scilicet deitatis, & humanitatis. Ex deitate autem & humanitate Deum perfectum, & hominem perfectum eũdem & esse & dici ex duabus & in duabus naturis confitemur. Sic ergo dicitur aliud esse filius Dei, aliud filius hominis: quia alterius est substantiæ, vel naturæ inquantum est filius Dei, & alterius inquantum est filius hominis: nõ quod ipse filius Dei, & hominis sit duo diuersa, idest, duæ diuersæ naturæ.

Auctoritate confirmat determinationem.

Apertè enim Hilarius in nono Lib. de Trin. ait, cum non In medio 9. libri. *aliud sit filius hominis, neque aliud filius Dei, verbum enim caro factum est: & cũ ille qui filius Dei est, ipse & hoĩs sit filius, requiro quis in hoc filio hominis glorificatus sit. Euidenter dicit non aliud esse filium Dei, & aliud filium hoĩs. Ex quo premissa roboratur, & approbatur determinatio.*

Alia uerba auctoritatum annotat, ut determinet.

Quod etiam dictum est, utrunq; Christus est et vna persona, mouere potest lectorem: sicut & illud, quod August. dicit in 1. Lib. de Trin. Quia forma dei formam serui accepit, Cap. 7. *vtrunque Deus, vtrunque homo. Sed vtrunque Deus propter accipientem Deum, & vtrunque homo propter acceptum hominem. Et illud quod idem ait in Lib. de bono perse*ca. 24. siue vl. tim. 7. *uerantiæ, Qui fidelis est, in eo veram naturã humanã credit (suscipiẽte Deo verbo) ta sublimatam, vt qui suscepit, & quod suscepit vna esset in trinitate persona, assumptione illa ineffabiliter faciente personæ vnius in Deo & in homine veritatem. Si autem qui suscepit, & quod suscepit vna est persona: ergo natura humana cum verbo est vna persona*

sona. Sed hæc oĩa ex tali sensu dicta fore tradunt, vt utrumque dicatur esse Christus & vna persona; quia in vtroque vnus Christus & vna persona subsistit. Ita etiam susceptũ cum suscipiente dicitur vna persona, quia susceptum suscipienti est sociatum in vnitate personæ, id est ita quod vnitas personæ permãsit, non ita vt caro & anima sint vnus deus: quia, vt ait Hieron. verbum est Deus, non caro assumpta. Et Ambro. in Lib. 3. de Spiritu sancto ait, Aliud est quod assumpsit, & aliud quod assumptum est. Ser. de assumptione Mariæ. post me. c. 6. ĩ fi. Rom. 1

Auctoritas summopere aduersans sententiæ huic.

Est autem & aliud, quod huic sententiæ plurimum videtur obuiare. Ait enim August. in Lib. 1. contra Maximum, Christus vna persona est, geminæ substantiæ: quia & Deus est & homo est: nec tamen Deus vel homo pars huius personæ dici potest: alioquin filius Dei Deus, antequam susciperet formam serui, non erat totus, & creuit cum homo diuinitati eius accessit. Ecce Deum dicit non esse partem illius personæ: vnde videtur illa persona non constare Deo, & homine. Ad quod etiam illi dicunt, illam personam non ita constare ex Deo & homine, quasi totum ex partibus. Ita enim partes alicuius totius conueniunt, vt ex illis quod non erat, constituatur. Non autem sic humana & diuina natura in Christo vniuntur. Inexplicabilis enim est istius vnionis, quæ non est partium, ratio. Quidam tamen nomine Dei ibi personam significari putant, quia de tribus agebat personis, quarum nullam trinitatis partem esse dicebat, sicut pars istius personæ non est Deus. Quod si de persona intelligatur, manifestum est: quia de persona non est pars personæ. Posita est diligenter sententia secunda, & eius explanatio: cui in nullo, vel in modico obuiant auctoritates in tertia sententia inductæ, quæ iam consideranda est. Ca. 10. Respõ. eorũ cũ determinatione

Tertia sententia: quæ sit præmissarum propositionum intelligentia.

In hac ergo sententia sic dicitur, Deus factus est homo, quia hominem accepit: sic dicitur esse homo, quia hominem habet, vel quia est habens hominem: & homo factus Deus, quia assumptus est à Deo: & homo esse deus, quia habens homi-

hominem est Deus. Cum ergo dicitur, Deus est homo, vel habitus prædicatur, vel persona, sed humanata. Et quod persona humanata prædicetur, Cassiodorus ostendere videtur, dicens, Factus est (vt ita dixerim) humanatus Deus, qui etiã in assumptione carnis Deus esse non destitit. Quod tamen variè accipi potest, vt dicatur Deus factus humanatus, vel Christus factus Deus humanatus, vtrumque enim sanè dici potest. Cum ergo dicitur factus est Deus homo, multiplex secundùm istos sit intelligentia: vt naturam humanam accepisse, vel humanatum verbum esse incępisse intelligatur. Nec tamen si incępit esse humanatum verbum, ideo sequitur quòd incæperit esse verbum: nec si Deus factus est humanatum verbum, sequitur quòd factus sit verbum: sicut de aliquo dicitur, Hodie iste cępit esse bonus homo, vel factus est bonus hõ: nec tamen hodie cępit esse hõ, vel factus est hõ.

In libr. q̃ alias dicitur de prædestinatione sãctorum. Cap. 15 Cap. 7. tom. 3.

Quo sensu secundũ istos dicatur prædestinatus Christus.

Secundùm istos dicitur Christus, secundùm quòd homo, prædestinatus esse filius Dei, quia est prædestinatum à Deo ab æterno, & in tempore collatum est ei per gratiam, vt ipse ens homo sit filius Dei: hoc enim non semper habuit, sed in tempore per gratiam accepit. Quod videtur Augu. notasse in Lib. ad Prosperum & Hilar. dicens, Prædestinatus est Iesus, vt qui futurus erat secũdùm carnem filius Dauid, esset in virtute filius Dei. Hi etiam, cum dicitur, Christus minor patre secundùm quòd homo, secundùm habitum hoc intelligunt dictum 1. Libr. de Trin. Deus filius Deo patri naturæ est æqualis, habitu minor. In forma enim serui minor est patre, in forma Dei æqualis est patri: & quia secundùm habitum accipienda est incarnationis ratio, ideo Deum humanatum, non hominem deificatum dici tradunt. Vnde Ioan. Damas. non hoĩem deificatum dicimus, sed Deũ hoĩem factum.

Lib ortho. fid. 3. ca. 2. circa fi.

Quòd non debet dici homo dominicus.

Et licet dicatur homo Deus, non tamen congruè dicitur homo dominicus. Vnde August. in Lib. retract. Non video vtrum rectè dicatur homo dominicus, qui est mediator Dei & hominem Christus Iesus, cum sit vtiq; dominus: & hoc quidem vt dicerem, apud quosdam legi catholicos tractatores.

1. c. 19. circa fi. 1. Tim. 2.

res. Sed vbicunque hoc dixi, dixisse me nollem. Postea quippe vidi non esse dicendum, quamuis nonnulla à me posset idem ratione defendi. Secundùm istos etiam dicitur persona filij in duabus & ex duabus existere naturis secundùm adhærentiam vel inhærentiam. Altera enim inhæret ei, altera autem inest.

Quòd prædicta non sufficiunt ad cognoscendam hanc quæstionem.

Satis diligenter iuxta diuersorum sententiam s ppositã absque assertione, & præiudicio tractauimus quæstionem. Veruntamen nolo in tanta re tãquam ad cognoscendum difficili putare lectorem istam sibi nostram debere sufficere disputationem: sed legat & alia forte melius considerata atque tractata, & ea quæ hic mouere possunt, vigilantiore atque intelligentiore, si potest, mente discutiat: hoc firmiter tenens, quòd Deus hominem assumpsit, homo in Deum transiuit, non naturæ visibilitate, sed Dei dignatione: vt nec Deus mutaretur in humanam substantiam assumendo hominem, nec homo in diuinam glorificatus in Deum: quia mutatio vel versibilitas naturæ diminutionem & abolitionem substantię quidem facit.

SVPRA narrauit Magister multorum opiniones. In hac parte applicat ad principale propositum uidelicet ad explicãdas ambiguas locutiones. Diuiditur autem pars ista in partes tres secundum illas tres opiniones iam recitatas. In quarum prima explicat locutiones ambiguas secundum opinionem primam. In secunda uerò explicat easdem locutiones secundum opinionem secundam ibi. *In secunda uerò sententia huius traditionis &c.*] In tertia uerò secundum tertiam. ibi. *In hac ergo sententia sic dicitur Deus factus homo &c.*] Prima pars diuiditur in duas. In quarum prima iuxta primam sententiam ambiguas locutiones exponit. In secunda uerò ea, quæ prædictæ opinioni uidentur contraria, dissoluit. ibi. *Huic autem sententiæ opponitur &c.*] Secunda uerò pars principalis diuiditur in partes tres. In quarum prima locutiones præmissas explanat. In secunda uerò auctoritates priùs positas explanat. ibi. *Determinant ẽt auctoritates, quæ primæ &c.*] In tertia verò alias auctoritates, quę his videntur aduersari, reducit ad concordiã. ibi. *Sed hic videntur aduersari &c.*] Et illa pars in multas posset diui-

di partes, sicut in litera patet. Similiter tertia pars principalis diuiditur in partes tres. In quarũ prima explicat locutiones præmissas secundum tertiam sententiam. In secunda uerò elicit ex ꝑmissis quandam aliam locutioné non esse recipiendam. ibi. *Et licet dicatur homo Deus &c.*] In tertia uerò, & ultima ostendit se in prę cedentibus opinionibus suspensam tenuisse sententiam; ita ꝙ ad nullam prædictarum opinionum declinauerit magis, quàm ad alterã ibi. *Satis diligenter iuxta diuersorum senten &c.*]Et ex hoc patet quòd non est imponendum Magistro, quòd fuit ex opinione tertia. Nota ergo, quòd in tota parte ista has duas locutiones explanant. Homo factus est Deus, Et, Christus prędestinatus est esse filius Dei. Prima enim opinio concedit, ꝙ Deus factus est homo, & econuersò; quia homo in Christo est quædam substantia per naturam, quæ cœpit esse Deus per gratiam. Secunda verò opinio cõcedit, ꝙ Deus factus est homo, & econuersò: quia Deus cœpit esse subsistés in duabus naturis; & ex hoc factũ est, ut subsistens in duabus naturis sit Deus. Secundùm tertiam opinionem dicitur, Deus factus est homo, & econuersò; qa Deus accepit hominem, & ex hoc factum est, ꝙ secundùm hunc hominem est Deus. Similiter prima opinio concedit, ꝙ Christus prædestinatus est esse filius Dei: quia ille homo est filius non per naturam, sed per gratiam; & hoc quidem ab æterno fuit pręuisum. Secunda verò opinio dicit, ꝙ Christus est prædestinatus esse filius Dei; quia persona illa inquantũ homo, id est inquantùm subsisté in duabus naturis, s. anima & carne, prædestinatus est: & ita ratione humanitatis non diuinitatis. Tertia verò opinio dicit, ꝙ Christus secundùm ꝙ homo est prædestinatus: non quòd ille sit prædestinatus, nec quòd ꝑsona illa subsistens in duabus naturis sit prædestinata; sed quia quod prædestinatum est ei ab æterno, collatum est ei in tempore per gratiam: nõ enim humanitatem hominis ab æterno, sed per gratiam accepit ex tempore, secundùm quòd deus præuiderat æternaliter.

I*Nexplicabile enim est &c.*] Contra. Videt. n. in nulla unione esse partem: quia super Leui. Decimam partem &c. Glo. Esicij, Decima pars Ephi ẽ humanitas xp̄i. Ephi autem mensura trium modiorum significat trinitatem. Et sicut se habet signum ad signum, ita signatum ad signatum: sed signum est pars signi: ergo & signatum est pars signati: ergo humanitas est pars Christi. Item. In symbolo dicitur. Sicut aīa rationalis, & caro unus est homo, ita Deus, & homo unus est Christus; sed anima, & cara sunt partes hominis: ergo humanitas, & diuinitas sunt partes Christi; cuius contrarium traditur ibidem. Respon. Dicendum, ꝙ pars multis modis dicit̃. Vno modo pars dicitur communiter omne, quod uenit in compositionem alicuis, siue secundùm realem compositionem, siue secundùm rationalem. Et hoc modo illa, quæ cadunt in diffinitione, dicuntur esse partes rei notificatæ. Alio modo dicitur pars illud, qđ uenit in constitutionem alicuius secundum rem, & naturam, siue habeat

Dub. 1.

cap. 5.

In symbolo B. Athan.

habeat quantitatem, siue non: & hoc modo anima pars est rei animatæ. Tertio modo dicitur pars magis proprie, illud, quod uenit in constitutionem alicuius secundum rem, & naturam, & secundũ quantitatem cõtinuam, uel discretam: sicut manus, & pes est pars corporis, & binarius est pars quaternarij. Quartò modo dicitur pars magis proprie, quod uenit in constitutionem alicuius realem, uel quantitatiuam secũdum certam, & determinatam mensuram, ita q aliquotiens sumpta reddit suũ totum. Et ista pars dr̃ aliquanta, cui proprijssime conuenit intentio partis. Cum ergo quæritur, utrum humana natura sit pars Xpi. Dicendum, q si pars accipiatur communiter primo mõ, põt concedi quòd sit pars. Si enim quis uellet notificare, q̃d sit Christus, diceret ipsum unam hypostasim in duabus naturis, diuinam. s. & humanam. Si autem pars proprie accipiatur, sic humana natura nõ dr̃ pars Christi; & hoc modo intelligitur uerbum Magistri in litera. Et per hoc patet responsio ad obiecta: in talibus enim nõ est similitudo omnimoda.

Dub. 2. *Non hominem deificatum &c.*] Videtur falsum dicere. Sicut. n. diuina natura humanæ unita est, ita & humana diuinæ; ergo sicut dicimus Deum humanatum, ita hominem deificatum. Item. In unione diuinæ naturæ ad humanam, diuina natura non est minuta, sed humana est exaltata: ergo humana natura magis tracta est ad conformitatem diuinę, quam diuina ad conformitatem humanę: ergo potius debet dici in Christo humana natura deificata, quam diuina humanata. Si tu dicas, q denominatio debet fieri à notiori: hoc nõ soluit: quia denominatio non solum debet fieri à notiori, sed etiã à digniori. Si etiam dicas, q esse humanatum prædicat habitum, sicut dicit tertia opinio: hoc non soluit: quia non tantum dr̃ humanatus, sed dr̃ factus homo: ergo si debemus dicere quòd homo est Deus, & Deus est homo, uidet̃ q nullum inconueniens sit dicere hominẽ esse deificatum. Respon. Dicendum, q hoc adiectiuum (humanatum) non solum prędicat habitum, sed etiam unionem. Vnde nihil aliud est dicere Deum esse humanatum, quam carni unitum. Hoc autem q est (deificatum) & si possit importare unionem: importat tamen simul ordinem, & antecessionem. Deificatum enim componitur à deitate, & factum: unde deificatum, hoc est factum Deum. Et quoniam humanitas diuinitatem non antecedit, iõ Damas. hanc non concedit, Hominẽ esse deificatum. Vel dicendum, q Damas. non negat simpliciter, sed quòd nõ est ita propria, Homo est deificatus, sicut hæc, Deus est factus homo. Nam ipse dicit in Tertio Libro. Oportet scire, q non secundum æstimationem naturę, uel cõfusionem caro deificata est. Tantum enim ualet dicere carnẽ esse deificatam, quantum deitati esse coniunctam: ideo non negat prædictam locutionem tanquam falsum simpliciter sed non est ita propria, sicut & eius conuersa. Posset etiam uis fieri in hoc, q̃d dico hominem; quia ex parte subiecti stat pro hypostasi, & ex parte uerò appositi pro forma: non sic autem hypostasis huius homi

nis est deificata, cum semper fuerit Deus, sic est humanata, cum non semper fuerit homo: & sic patet utraque obiectio.

Non tamen congrue &c.] Contra. Videtur, quòd sit concedenda per illud, quòd habetur in Libro 83. Quęstionum. Monendum est, ut illa æterna bona expectentur, quę fuerunt in homine dominico: hoc enim intelligitur de Christo. Si tu dicas hoc retractatum esse: obiicitur contra hoc; quia super. 1. Lib. Regum. dicit glo. Bedæ. Quis est iste homo nisi homo dominicus? ergo si hoc põt dici de aliis hominibus, multòmagis de Christo. Respon. Dicendum, quòd hoc nomen (Dominicus) secundùm communem usum dicitur dupliciter, scilicet possessoriè, & similitudinariè. Vnde dicitur homo dominicus, qui possidetur à domino, uel qui est similis domino. Et quia secundum utranque comparationem, diuisionem dicit, & disparationem eius, de quo dicitur, ad dominũ, respectu cuius dicitur: cum Christus sit dominus, non est concedendum esse Christum hominem dominicum: est enim ipse uerè dominus. Et ideo hoc retractat Aug. ostendens, ꝙ potest malum generare intellectum. Posset tamen sanè intelligi ratione humanæ naturę, quæ à domino possidetur, & domino assimilat, & a domino causatur: & ideo sic retractat Aug. & hoc modo potest habere sanum intellectum. AD ILLVD uero, quod obiicitur de aliis hominibus. Dicendum, ꝙ non est simile: non enim est tanta disparatio illius hominis ad Deum, quãta est aliorum hominum.

Dub. 3.

Qõ 36. circ. medium. Tom. 4

Cap. 1.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An propositio hac, Deus est homo, uera sit?

AD intelligentiam huius partis incidit hic quæstio circa duo secundum duo genera locutionum; quæ in litera exponuntur. Primò quæritur de locutionibus exprimentibus ipsam unionem. Secundò quæritur de locutionibus exprimẽtibus unionis prædestinationem. Circa primum quæruntur tria. Primo quæritur de hac locutione, Deus est homo, & homo est Deus. Secundò uero queritur de hac, Deus factus est homo. Tertiò quęritur de hac, Homo factus est Deus.

VTRVM illa propositio sit uera, Deus est homo: & ꝙ sit uera, uidetur per illud, quod dicit in symbolo. Deus, & homo unus est Christus. Christus ergo est Deus, & etiam est homo, & est unus: sed quęcunque dicuntur de uno, & eodem secundum numerum, dicuntur de seinuicem; ergo deus est homo, & homo est deus. ITEM. Bern. Tantam, & tam expressam uim unionis in se prefert ea persona, qua deus, & homo unus est Christus, ut si duo de se prædices, non erres. ITEM. Sicut superiùs ostensum fuit, illa unio terminatur ad unitatem personalem, aut hypostasim: sed quotiescunque aliqua duo uniuntur in supposito, de seinuicem in concretione prædicantur: ergo sicut Deus nominat diuinam naturam in concretione, & homo similiter, uidetur quod ibi sit mutua prædicatio, ut dicatur Homo Deus

In symbol. Athana. Alexã. Episco.

Lib. 5. ad Eug.

Dist. 6. art. 2 q. 1.

Deus,& Deus homo. ITEM. Medium q optimè iungit extrema, ad utrunque extremorum comparatur secundùm habitudinem subiiciendi,& pṛdicandi: si ergo Christus perfectus mediator est inter Deum, & hominem, ergo Deus,& homo talem habent habitudinem respectu eiusdem: sed quę talem habent habitudinem respectu eiusdem dicuntur necessario de seinuicem: ergo homo ꝓdicatur de Deo,& Deus de hoĩe.

SED CONTRA. Maior est unitas personarum diuinarum in diuina natura, quam sit naturarum in Christo in una persona: quia (sicut dicit Bernar.) Illa unitas arcem tenet super omnes unitates: sed ratione unitatis naturę non conuenit dicere quòd una persona sit altera: ergo ratione unitatis personæ non conuenit dicere quòd Deus sit homo,& quòd homo sit Deus. ITEM. Magis conueniunt ea, quæ sunt eiusdem generis, & uniuntur in natura, & persona, quàm quæ sunt diuersorum generum, & uniuntur in persona tantum: sed anima,& corpus sunt in genere substantiæ, & uniuntur in uno homine, qui est eiusdem naturę,& unius personę: diuinitas autem & humanitas non sunt eiusdem generis, nec uniuntur in unitatem naturę, sed solum in unitatem personę: ergo cum hęc sit falsa, Anima est corpus, & econuersò: ergo & hæc Hõ est Deus, & Deus est homo. ITEM. Cum dicitur Deus est homo, aut homo prædicatur de Deo, & de Petro uniuocè, aut æquiuocè. Si uniuocè: ergo aliquid est uniuocum creatori,& creaturæ, quod est impossibile. Si æquiuoce; ergo non

Lib. 5. ad Eugen.

uidetur Christus homo ad genus hominum pertinere, ex quo homo de ipso, & aliis non dicitur uniformiter. ITEM. Cum dicitur Deus est homo, aut homo prædicatur per se, aut per accidens. Si per se:& quod pṛdicatur per se, dicitur de quolibet supposito: ergo quęlibet persona diuina est homo. Si per accidens: ergo uidetur quòd aliquid accidat Deo, quod omnino falsum est, sicut ꝓbatum est in Primo Lib. ITEM. Cũ dr̃ Deus est hõ, aut hõ pṛdicatur de Deo absolutè, aut relatiuè. Si absolutè; ergo dicitũ de tribus, quia nomina absoluta dicuntur de tribus (sicut uult Augu.) & hęc dicuntur substantiam. Si secũdum relationem; sed omne relatiuum dicitur respectu alicuius; ergo homo dicitur respectu alicuius: sed hoc est planè falsum ergo non uidetur, quòd homo aliquo modo prædicetur de Deo. ITEM. Si homo prædicatur de Deo, aut est in plus, aut ĩ minus, aut in ęque. Si ĩ minus: ergo quilibet hõ est Deus,& non conuertitur. Si in plus: ergo quilibet qui Deus est, hõ est. Si in ęque: ergo redit incõueniens. ITEM. Hoc nomen (Deus) aut supponit ꝓ persona filii, aut nõ. Si ꝓ ꝑsona filii supponit, eadẽ rõne & ꝓ persona patris; ergo si hæc est uera ꝓ ꝑsona filii, Deus est hõ,& hæc pro ꝑsona patris, Deus non est hõ. Si uerò non supponit pro persona filii; ergo cũ ĩ illa persona facta sit unio, prædicta locutio erit simpliciter falsa. ITEM. Plus distant Deus,& hõ; quam hõ,& non homo; sed Deus nunquã facit, q hõ sit non homo; ergo nõ uidetur, q possit facere nec ꝑ naturã, nec ꝑ

Dis. 26 dub. 5. literali.

miraculum. q hæc sit uera, Deus est hõ. ITEM. Triplex est prædicãdi modus. Quod enim prędicatur de altero, aut prædicatur per essentiam, aut per inhęrentiam, aut per causam. Cum ergo dr, Deus est homo, aut prædicatur p essentiã; & sic Deus, & homo erit eiusdem essentiæ, quod est impossibile. Aut per inhærentiam; & tunc accidit Deo esse hominem. Aut p causam: & tunc pari ratione poterit dici, q Deus est lapis; quia ita est causa lapidis, sicut & hominis: nullo ergo modo uidetur posse concedi, hominem de Deo posse prædicari.

RESOLVTIO.

Sicut unio Dei & hominis singularis est: ita prædicatio hominis de Deo singularis est: & catholicè in scola orthodoxorum fidelium liberè substinenda.

RESP. Dicendum, quòd secundũ catholicam ueritatem, absq; dubio necesse est concedere hominem esse Deum; & Deum hominem; pro eo q duæ naturę ibi unitę sunt in unã personam: quæ aũt in uno supposito uniuntur, necessariò de se inuicem prædicãtur, si accipiantur concretè, propter illam maximam, qua dr, Quæcunque uni, & eidem sunt eadem, inter se sunt eadem: per quam etiã fundari debet uirtus syllogismi expositorij, quod probat Philoso-
Lib. 1. phus in Libro Priorum, ea. s. quæ
Prior. dicuntur de uno, & eodem prædi-
trac. 3. cari de seinuicẽ. Si ergo unus est
cap. 1. Christus, qui est Deus, & homo, necessariò oportet cõcedere, deũ esse hominem, & hominem esse Deum. Et hoc quidem attestanť Sanctorum auctoritates, & communiter fatentur doctores Theologici. De modo uerò prædicadĩ diuersimodè sentiunt. Quidam.n. dicere uoluerunt, quòd hæc prædicatio non sit in recto, sed in obliquo, ut sit sensus. Deus est homo, id est, Deus habet hominem. Et hic modus dicendi relabitur ad tertiam opinionẽ, quæ dixit, hominem prædicari de Deo secundùm habitum, quæ etiam superius improbata est. Manifestũ etiam est, q ilud non est sufficienter dictum; quia si diceretur deus esse homo, id est habens hominẽ, eadem ratione diceretur caro; qa habet carnem: & pes, quia habet pedem. Ideo alij dicere uoluerũt q talis prędicatio est in recto; uerumtamen nec est prædicatio formalis, nec causalis, nec accidentalis, sed per identitatem: & sensus
Contra hãc insurgit Sco. de præsẽ. q. 1. di. Tertia uideti
est. Deus est hõ. i. Deus est ille, qui est homo: ille autem qui est homo: id est filius Dei, de Deo p̃dicatur per prædicationem identitatis. Sed nec adhuc illud plenè soluit; quia quælibet implicatio claudit in se prædicationem aliquam; & ideo cum dicitur Deus est ille, qui est homo, adhuc contingit quærere de illa implicatione, quæ est ex parte prædicati, ad quam prædicationem habet reduci: & tunc uel oportet ire in infinitum implicando, uel oportebit recurrere ad alium modum prędicandi. Et ppterea est tertius modus dicendi, ut cum dicitur, Deus est homo, hic est singularis modus prædicandi. Non enim est talis prædicatio per essentiam, nec per causam, nec per inhęrẽtiam: sicut ostendebat ratio ultima, sed est prædicatio per unionem. Ideo enim homo prædicatur de Deo: quia unitur ei in unitatem perso

næ

ne; & qm̃ hæc unio est singularis, nõ est mirũ si singularẽ modũ exigit prædicandi; & per hoc patet illud quod ultimo quærebatur: q̃ talis prædicatio non reducitur ad alios modos p̃dicandi consuetos, habet tamen in se ueritatem: sicut ostendunt rationes ad hanc partem inductæ.

Ad illvd, quod, uerò opponitur, q̃ propter unionem in natura una persona non prædicatur de alia, quamuis illa unio sit excellentior; ergo sic & in proposito. Dicendum, q̃ non sequitur. Vnitas enim trinitatis maior est quantum ad rationem similitudinis, & conformitatis, non autem quantum ad rationem mutuę prędicationis: pro eo q̃ illla quæ cõueniunt in una natura, non prædicantur de se ita mutuo; sicut illa q̃ cõcurrunt in unam personã: p̃ eo quòd natura dicit quid cõmune, hypostasis dicit suppositum p̃prium: consequentia autem affirmatiua tenet ab inferiori ad superius, non econuersò. Vnde cuicunque subijcitur iste terminus Homo, potest subijci & ille terminus Animal: sed econuerso nõ sequitur, de quocunq; prædicatur animal, prædicatur & homo; ibi est enim consequens. Ideo quando una hypostasis subiicitur duobus, necesse est illa sibiinuicem subiici, & sic per consequens prædicari. Quando autem una natura dr̃ de pluribus, non est necesse illa de seinuicem prædicari. Ad illvd, quod obiicitur, q̃ aĩa, & caro concurrunt in unam personã & naturam, non tamen prædicantur de seinuicem mutua prædicatione. Dicendum, quòd non est simile düplici ex causa. Primò q̃ dem: quia concurrunt in unitatẽ naturæ, atque personæ tanquam partes constitutiuæ, quarum non est prædicari de toto, nec per consequens de seinuicem: non sic diuina natura, & humana, sicut in p̃cedentibus usum est. Alia est ẽt ratio: quia anima, & caro significant partes cõstitutiuas in abstractione: Deus autem, & homo non in abstractione, sed i cõcretione significãt: & hac de cã possunt de seinuicem dici: quamuis in abstractione de seinuicem non prædicetur. Hęc enim est falsa: Deitas est humanitas, sicut hęc, Caro est anima, quãuis illa sit uera, Caro est animata. Intelligatur tamen sanè quod dictũ est, homo significari in concretione; concretio enim p̃priè dicta reperitur in terminis accidentalibus. Ad illvd, quod opponitur, q̃ si homo prędicatur de Deo, aut prædicatur de deo uniuocè, aut æquiuocè. Dicendum, quòd propriè nec uniuocè nec æquiuocè. Non æquiuocè; quia non est diuersa hominis significatio secundùm quod dicitur de Deo, & de Martino. Vniuocè non: quia & si homo retineat eandem significationem, cum dicitur de deo, & de Petro: alio tamẽ modo comparatur ad Petrum, & Paulum, alio modo ad deum. Ad Petrum comparatur prædicatione formali, & essentiali; ad Deũ uerò in unione personali; ideo ad neutrum prædictorum modorum possunt illæ duæ prædicationes plenariè reduci: licet aliquid possit ibi reperiri de uno prędictorum modorũ, aliquid de alio. Ad illvd, quod obiicitur, quòd cum dicitur, Deus est homo, aut prædicatur per se, aut p̃ accidens.

Dicendum, q neutro modo accipiendo proprie per accidens. Per se (inquã) non prdicatur, cũ non sit essentialis habitudo unius ad alterum. Per accidens non prędicatur, quia unum non est accidẽs alterius. Nec illud est inconueniens; quia talis modus prædicandi sub prædicta diuisione non habet comprehendi. Posset tamen dici q uniri humanę naturæ ex parte Dei non dicit accidens, sed ex parte naturæ assumptæ. Vnde quodammodo talis prædicatio posset dici per se, quodammodo per accidens. Per se, comparando diuinam naturam ad personam, in qua est unio, de qua per se prædicatur. Per accidens posset dici, humanam naturam comparando ad personã, cui habet uniri p grãm. AD ILLVD, q quęritur, utrum homo prædicetur absolutè, uel relatiuè Dicendũ, quòd dici relatiuè est dupliciter, uel relatione implicita, uel explicita. Cum ergo dicitur Deus est homo, homo prędicatur de Deo quodammodo absolutè, quodammodo relatiuè.

ad hæc alludit Sco. di præsen. q.1. ibi. Quarto dicẽdũ & ibi. Quinto

Absolutè quantum ad priuationem relationis intrinsecæ: relatiuè quantum ad positionem relationis extrinsecæ. Est enim sensus, Deus est homo id est Deus est humanæ naturæ unitus unitate personæ, ratione cuius homo de deo, & deus habet dici de homine. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd si prædicatur homo de deo, aut prædicatur in plus, aut in minus, aut in æque. Dicẽdum, quòd quoddam est genus prædicationis, in quo prędicatum, & subiectum se habent ut excedentia, & excessa. Vt cum dicitur homo est albus; & sic est in proposito. Nã & si homo dicatur de aliquo supposito dei; non tamen dicitur de quolibet, nec econuerso: sicut non omnis homo est albus, nec omne album est homo. AD ILLVD, quod opponitur, quòd sicut hęc est uera, p persona filii, Deus est homo, ita hæc pro persona patris est uera, Deus nõ est homo. Dicendum, quod non est simile; quia sicut in Primo Libro dictum fuit, iste terminus (deus) partim habet naturã termini cõmunis propter suppositorũ pluralitatem, partim naturam termini discreti propter formam immultiplicabilem, scilicet diuinitatẽ. Et ideo quia naturam habet termini communis, locutionem potest reddere ueram pro uno supposito; quia uerò naturam habet termini discreti; ideo non refert si pręponatur, uel postponatur ei negatio: unde in negatiua negat pro omnibus suppositis, quamuis in affirmatiua possit reddere locutionem ueram pro uno solo: & ideo hęc est falsa, Deus non est homo: quia prędicatum remouetur non tantum pro patre, sed etiam pro filio; ex hoc necessario sequitur, quod affirmatiua sibi opposita sit uera, hæc scilicet, Deus est homo. Vnde si quęratur quanta est ista propositio, Deus est homo. Respondendum est, quod partem habet naturę indefinitę, partem naturę singularis; & hoc propter naturam termini subiecti. Si uero quęratur, in qua materia sit, utrum in naturali, remota, uel in contingenti. Dicendum, quod in materia contingenti; quia prędicatum, & subiectum se hẽnt, ut excedentia, & excessa, & sic est in proposito. Et licet prędicta

Dist. 4. q. 4.

Qo collater.

dicta propositio reduci habeat ad materiam illam: sapit tñ aliquid de materia naturali propter hoc; quia quamuis illæ naturæ quantum est de se, sint ad inuicem disparatę: per gratiam tamen unionis sunt coniunctæ, & quasi naturales factæ.

QVAESTIO II.

An hæc propositio admittenda sit. Deus factus est homo?

VTRVM hæc sit admittenda. Deus factus est homo. Et q sic, uidetur Ioan. Verbum caro factum est: sed caro (ut dicit Aug.) non stat ibi pro parte, sed pro toto homine: ergo si hæc est uera, Verbum Dei factũ est caro; multò magis hæc erit uera, Deus factus est homo. ITEM. In symbolo Incarnatus, & homo factus est. ITEM. Aug. Tanta fuit illa unio, quod faceret hominem Deum, & Deum hominem: ergo si unio illa fecit Deum esse hominem, cũ omnis actiua inferat suam passiuam, ergo Deus factus est homo. ITEM. Post incarnationem Deus est homo, & ante incarnationem non erat homo, sed quicunque modo est homo, & prius non erat homo, est factus homo: ergo si Deus est homo, Deus est factus homo. ITEM. Idem est humanari quòd hominem fieri: & hæc simpliciter conceditur, Deus est humanatus; ergo simpliciter concedendum est, deus est homo factus.

Cap. 1.

Li. 1. de Trin. c. 13.

SED CONTRA. Mutatum esse est superius ad factum esse; sed hæc simpliciter est falsa, Deus est mutatus: ergo & illa, Deus factus est homo. ITEM. Factum esse pręsupponit fieri: & fieri ponit impfectionem; ergo de quocunque est dicere factum esse, est dicere imperfectionem: sed hoc dicere de Deo est falsum; ergo & ista est falsa, Deus factus est homo. ITEM. Quandocunque dicitur, hoc fit illud: terminus factionis habet rationem complementi respectu eius, circa quod fit: ut cũ dicitur, homo fit albus, notatur albedo esse complementum hominis; ergo cum dicitur, Deus fit homo, notatur fieri complementum Dei: sed falsum est quòd homo aliquod complemẽtum Deo tribuat: ergo prædicta locutio simpliciter erit falsa. ITEM. Adiectiuum ponit rem suã circa suum substantiuum: sed hoc adiectiuum, (factus) cum cadit circa subiectum, & prædicatum, potius adiacet subiecto, quã prædicato: quod patet; quia dicitur, uerbum est factum caro: ergo istę terminus (factus) ponit circa diuinum suppositum rem suam; ergo prædicta locutio nominat aliquam factionem circa Deum; sed hoc est falsum, cum nulla circa deum possit esse factio, uel innouatio: ergo falsa erit prædicta locutio. ITEM. Quandocunque prædicatur aliquid de aliquo cum determinatione nõ diminuente, potest prædicari simpliciter: sed iste terminus homo non diminuit de ratione eius, quòd est factus; ergo si hæc est uera, deus est factus homo; hæc erit uera, deus est factus, sed hoc est contra symbolũ, qđ dicit: q nec sit factus, nec creatus, sed genitus.

Colligitur ab Aristo. & Auer. 6. phy. 52 & 8. phy. 69

RESOLVTIO.

Iuxta varium intellectum tum recipi, tum reijci potest isthæc propositio.

RESPON. Dicendum, q cū quæritur de hac locutione, Deus factus est homo (iuxta illud, qđ consuetum est) prędicta locutio multipliciter est distinguenda: ex hoc quod hoc participium pōt ponere rem super totū, uel circa alterum extremum absolute, uel circa unum extremum in comparatione ad alterum. Si ponat rē suā, scilicet ipsam factionem super totū, uera est locutio: & est sensus. Deus factus est homo. i. factū est, ut Deus esset homo: & hoc quidé factū fuit in opere incarnationis. Si aūt ponat rem suam circa alterum extremorum absolute, ut pote circa prædicatum tunc est sensus. Deus factus est homo. i. Deus est homo, qui quidem factus est, siue productus: & hoc quidem uerum est. Si aūt ponat rem suā circa unum extremū in comparatione ad alterum, sic est sensus. Deus factus est homo. i. Deus fecit semetipsum hominē per humanitatis assumptionem, sicut homo facit semetipsum doctū per doctrinæ acquisitionem. Et primus quidem sensus est uerus, & consuetus secundum sensum communé: non tamen est secundum locutionum uirtuté: quia hoc participiū, quod est (factus) cum sit masculini generis, & adiectiuum adiectiue tantum, nō potest ponere rem suam circa copulatum: sed necessario ponit, quantum est de uirtute sermonis, circa subiectum, uel circa prædicatum. Secundus autem sensus est quidem uerus, & haberi pōt per sermonis uirtutem, & proprietatem: est tñ præter usum communem. Cum enim dicimus, quod Deus factus est homo, non uolumus dicere q deus sit homo, qui pductus sit, sed uolumus exprimere ipsam incarnationem, siue unionem diuinæ naturæ ad humanam. Tertius uero sensus habetur & secundum usum communé, & secundum locutionis proprietatem: habet tamen in se aliquid pprietatis, & aliquid improprietatis. Et hoc patet: qa cū dicitur, iste factus est bonus, uel huiusmodi, hoc participium (factus) tria importat, uidelicet áncessionem ex parte subiecti, & inceptionem ex parte prædicati, & transmutationem ex parte utriusque. Quātum ex ui sermonis, pro eo q factum esse implicat fieri: in proposito autem est reperire antecessionem ex parte subiecti, & inceptionem ex parte prædicati, sed non est reperire transmutationem in supposito Dei: & ideo (factus) hic cadit à propria significatiōe q̄tū ad tertiam conditionem; nec importat transmutationé, sed unioné: nec significat, q filius Dei sit suppositum transmutationis, cum dicitur Deus factus est homo, sed q est suppositum naturæ factæ, & sibi unitæ. Licet ergo prædictus sermo quocunque modo accipiatur, aliquam hēat improprietaté: quia tamen ueritatem habet, nihilominus recipitur: qa in expressione fidei nostrę magis consideratur sermonis ueritas, q̄ sermonis congruitas: ea. n. quę sunt fidei nostræ (ut dicit Aug.) melius intelligimus, q̄ proferamus. Vñ Greg. dicit, quod excelsa Dei balbutiendo resonamus. Concedendus est ergo sermo prædictus, & rationes quæ

Refragatur his Sco. in 4. di. 7. q. 2. & eius sententia stat in hoc, qđ talis propositio, prout est una propositio đ tertio adiacentes absolutè vera est: pro ut aūt est de 2. adiacente. pęnitus falsa est.

Redarguitur à Scot. ubi supra. Ibi. Et qđ aliqui dicunt.

quæ hoc ostendunt: quia ueritatem astruunt.

Ad illud, quod obiicitur primò in cõtrarium, quòd mutatum esse est superius ad factum esse. Dicẽdum, quòd uerum est secundum quòd factum esse, & fieri accipitur proprie: hoc autem est, cũ dicit transmutationẽ circa ipsum suppositum: non sic autem est in proposito, pro eo ꝙ in incarnationis opere factum est, ut Deus sit homo, non secundum aliquam trãsmutationem factam in Deo, sed secundùm transmutationem factam in altero extremo. Ad illud, quod opponitur, ꝙ factum esse præsupponit fieri, & fieri dicit imperfectionem. Dicendum, quòd fieri dicit imperfectionem circa illud, qđ dicit mutationẽ, ĩ præsenti aũt non dicit circa Deũ mutationem, nec imperfectionẽ, sed solùm circa hominem: nec circa illum ponit imperfectionem præcedentem tempore, sed natura: quia ibi simul est fieri, & factum esse. Ad illud, quod obiicitur, ꝙ terminus factionis est cõplementum. Dicendum, ꝙ illud uerum est, quãdo illud, quod notatur fieri circa principium, uel suppositum, facit aliquam innouationem secundum aliquã proprietatem absolutam: non sic autem est in proposito: quia (sicut iam dictum est) ex parte Dei non dicit nisi habitudinem unionis. Ad illud, quod opponitur, ꝙ factus, cum sit participium, ponit rem suam circa subiectum, ut cũ dicitur, Verbum est factum caro. Dicendum, ꝙ & si trahat nomen a supposito: tamen quia non respicit ipsum absolutè, sed in relatione ad prædicatum: ideo non est necesse ꝙ ponat circa ipsum aliquod absolutum. Ideo ad ueritatem sufficit, quòd circa subiectum ponatur antecessio, & unio respectu prædicati. Et hoc quidẽ reperitur in proposito. Ad illud, quod obiicitur, ꝙ ille terminus homo, non diminuit de ratione huius, quod est factus. Dicendum, quòd uerum est: nõ tamen licèt inferre. Est factus homo: ergo est factus: non propter diminutionem, sed propter denominationis mutationem. Non enim sequitur, Ille est albus monachus, ergo est albus: nõ quia diminuat de ratione eius, quòd est albus, sed quia aliter denominat albũ, cum dicitur cum adiuncto, aliter cum dicitur absolutè; sic etiam in proposito intelligendum est, ut patet hoc inspicienti.

QVAESTIO III.

An hæc concedenda sit. Homo factus est Deus.

VTRVM hæc sit concedenda. Homo factus est Deus. Et ꝙ sic uidetur. Primò auctoritate August. Talis fuit illa unio, ut faceret Deũ hominem, & hominem Deũ: ergo si fecit hominẽ Deũ: hõ ergo factus est Deus. *Lib. 1e de Tri. Cap. 13. circa initium.* Item. Homo est Deus, & ante incarnationem non fuit Deus, & incarnatio est Dei operatio: ergo per incarnationem hõ factus est Deus. Item. Sicut est uera. Deus factus est homo; ita eius conuersa, Homo factus est Deus: ergo pari ratione sicut hæc est uera, Deus factus est homo: hæc erit uera, Homo factus est Deus. Item. Hominem eẽ Deum, est uerum, aut est uerum ueritate æterna, aut ueritate temporali. Si ueritate æterna; ergo ab æterno uerum fuit dicere

cere hominem esse Deũ: sed hoc est falsum: ergo &c. Si ueritate tẽporali: ergo hominem esse Deum est temporale: & omne tale est factum: ergo factum est Deum hominem esse: ergo homo factus est Deus.

SED CONTRA. Subiectum fieri se habet per modum substantificantis etiã præcedentis ipsum terminum: sed homo respectu Dei neutro modo se habet: ergo hæc est falsa simpliciter, Homo est factus Deus. ITEM. Cum dicitur. Homo factus est Deus, aut homo tenetur ratione suppositi, uel ratione formæ. Ratione formæ nõ: quia non prædicatur Deus de homine rõne formæ: si ergo est uerum, intelligitur ratione suppositi, uel hypostasis: sed hypostasis illa est hypostasis filij Dei, & illa est æterna: ergo de illa est falsum simpliciter dicere, ꝙ homo ratione illius sit factus Deus. ITEM. Quia Deus factus ẽ homo, Deus est homo nouus; ergo a simili si homo factus est Deus, homo est Deus nouus, siue recens; sed hoc est impossibile: ergo &c. ITEM. Communicatio est idiomatum: ergo si homo factus est Deus, Deus est factus Deus: sed hæc est falsa: ergo & prima.

RESOLVTIO.

Si intelligatur, Hõ factus est Deus, id est, qui prius erat homo, factus est Deus posterius. admitti potest: Sed si intelligatur, quòd homo sit Deus, qui factus est? nequaquam.

RESPON. Dicendum, quòd prædicta locutio, qua dicitur, Homo factus est Deus, distingui habet per hunc modũ, quo distincta est prædicta, Deus est factus homo: ex eo quòd res huius participij (factus) poni potest circa totum, uel circa prædicatum, uel circa utrũque extremum. In primo sensu locutio est uera, & est sensus, Homo factus est Deus, idest factum est, ut homo esset Deus: & hoc quidem uerum est. Si autem determinat prædicatum, sensus est. Homo est Deus, qui factus est: & hoc quidem falsum est. Si autem cadat circa utrunque extremum, & dicat ordinem subiecti ad prædicatum; tunc est sensus. Homo factus est Deus, idest, qui prius erat homo, factus est Deus posterius: & hoc quidem adhuc falsum est; quia esse hominem nunquàm antecessit in illo supposito esse Deum, nec diuinum esse aliquatenus inchoatur. Et sic patet, quòd si ista locutio aliquomodo posset concedi in primo sensu: in duobus tamen aliis concedi non potest, nec debet, Homo factus est Deus. Vnde hæc magis est impropria, Homo factus est Deus, quã hæc, Deus factus est homo: & rarius inuenitur scripta. Si tamen alicubi legatur, uel inueniatur; tunc secundũ primum sensum est semper accipienda.

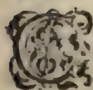
ET PER HOC patent obiecta ad utranque partem inducta. Vnde rationes, quæ ad primam partem inducuntur, procedunt secundum primã uiam: aliter enim non concluderent, sicut patet. RATIONES VERO ad aliam partem inductæ secundum alias duas uias procedunt; uidelicet prout participium cadit inter extrema, uel prout determinat prædicatum; sicut patet aspicienti.

AD ILLVD tamen, quod ultimò obiicitur de communicatione idiomatum. Dicendum, quòd cum dicitur, quòd unio illa facit communicari idiomata; dicendum: quòd ab hac generalitate excipiuntur illa nomina, quæ important unionem. Vnde non sequitur, Diuina natura assumpsit humanam naturam: ergo homo assumpsit humanam naturam; sic nec & in proposito sequitur. Cũ enim dico hominem esse factum Deum, dico hominem esse Deo unitum: & tale idioma Deo non communicatur per unionem; pro eo quod ipsa unio inter unibilia importat diuersitatem, & distinctionem, & eam præsupponi oportet ad idiomatum communicationem: & ideo talia idiomata unionem importantia, non sunt communicabilia. ET PER HOC responderi potest ad ultimum obiectum, & ad consimilia.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO. I.

An hæc propositio admittenda sit. Filius Dei est prædestinatus?

ONSEQVENTER quãtùm ad secundum articulum est agẽdum de locutionibus exprimentibus unionis prędestinationem. Et circa quæruntur tria. Primo, utrum hæc sit concedenda, Filius Dei est prædestinatus. Secundo quæritur de hac, Filius Dei est prædestinatus esse homo. Tertiò uerò, quæritur de hac, Homo prædestinatus est esse filius Dei. &c.

VTRVM filius Dèi sit prædestinatus. Et quòd sic uidetur. Hæc conceditur. Filius Dei est homo; sed omnis homo aut est præscitus, aut prædestinatus; sed filius Dei non est homo præscitus, ergo prædestinatus. ITEM. Exceptis uocabulis importantibus unionem, necesse est esse idiomatum communicationem: sed uocabulum prędestinationis unionem non importat, quantum est de se: ergo cum ille homo sit filius Dei; necessariò sequitur, quòd filius Dei sit prædestinatus. ITEM. Magis repugnat temporale æterno, quàm æternum æterno: sed esse prædestinatum dicit quid æternum, esse conceptum & natum quid temporale: sed hæc conceditur, Filius Dei est natus de uirgine: ergo & hæc filius Dei est prædestinatus. ITEM. Mitti nõ conuenit alicui nisi ex tempore, pro eo, quòd effectum dicit temporalem: sed ista simpliciter conceditur, Filius Dei est in carnem missus: ergo multò magis ista cõcedi debet. Filius Dei est prædestinatus. ITEM: Prædestinatio non est aliud, quàm præparatio gratiæ in præsenti, & gloriæ in futuro: sed filio Dei Christo collata fuit gratia, & gloria in tempore, & præuisa sibi conferri ab æterno: sed cui cunque conuenit diffinitio, conuenit, & diffinitum: ergo necesse est filium Dei concedere esse prædestinatum. ITEM. Hæc est uera, Filius Dei est prædestinatus secundum quòd homo: sed ista determinatio (homo) non diminuit aliquid circa subiectum: ergo ipsa subtracta, licet inferrre filiũ Dei simpliciter est prædestinatũ: cum ergo

ad uerum non sequatur nisi uerũ, uidetur quòd locutio prædicta.s. Filius Dei est prędestinatus, tan quam uera sit concedenda.

Ex 2. Prio.c. 2.et ex 1.Post. 28.

SED CONTRA. Origenes, Prædestinatur, qui nondum est: hæc uerba dicuntur propter illos, qui in unigenitum Dei impietatem loquuntur. Putant enim eum inter illos connumerandum esse, q antequã fierent, prędestinati sũt, ut essent: ergo impium est dicere filium Dei esse prædestinatum.

Origenes sup 1. c. ad Ro. c. 3

ITEM. Super illud. Rom. Et quos pdestinauit, hos & uocauit, Glo. Prædestinauit non existentes; uocauit auté auersos: si ergo prædestinatio est nõ existentis, & filius Dei semper existit, nunquam uidetur prædestinatus esse. ITEM. Prædestinatio de ratione nominis dicit antecessionem prędestinantis ad prædestinatum: sed filium Dei nihil antecedit, cum sit æternus; ergo nullo modo conuenit ei inter prędestinatos connumerari. ITEM. Nullus semetipsum prædestinauit. Sicut enim alius est, qui creatur; alius est, q creat: sic & qui prædestinat, & qui prædestinatur. Sed omnes quotquot prædestinantur, a filio Dei prædestinantur: ergo ista nullatenus quidem est concedenda, Filius Dei est prædestinatus.

RESOLVTIO.

Tametsi hæc concedatur, Christus absolutè, uel christus inquantum homo est prædestinatus: non tamen hæc admittitur. Filius Dei est prædestinatus, propter triplicem repugnantiam, quã includit.

RESPON. Dicendum, quòd quamuis hæc sit concedenda, Christus est prædestinatus, pro eo q Christus nominat hypostasim in duabus naturis: & hæc, Christus est p destinatus inquantum homo ratione determinationis adiunctæ; hæc tamen non recipitur communiter, Filius dei est prędestinatus. Et ratio huius est propter repugnantiam intellectuum, quæ quidem inuenitur inter subiectum, & prædicatum. Reperitur autem ibi triplex repugnantia. Nam uocabulum (prædestinatus) circa pdestinatum tria importat, uidelicet habitudinem effectuum respectu causæ, acceptationem per donum gratiæ, & inchoationem quãtum ad esse naturæ. Et primum intellectum habet, quia descendit à uerbo passiuo. Secundum uerò intellectum habet, quia descendit ab actu, dicente ordinationem ad finem. Tertium intellectum habet, quia componitur a præpositione dicente antecessionem; sicut ab hac præpositione Præ. Ecõtra filius dei dicit illam personã, ut causam, non ut effectum: Dicit etiam illam personam, prout competit illi filiatio per naturam, nõ per gratiæ donum. Dicit etiam illam personam, ut æternam, non ut habétem initium: & sic expressè est repugnantia intellectuũ inter subiectum, & prædicatum. Et potest ista repugnantia reduci ad triplex genus oppositionis, uidelicet contradictionis, contrarietatis, & relationis. Et propter hanc triplicem repugnantiam non admittunt Magistri prædictam locutionem. Vnde cõcedendæ sunt rationes, quæ fiunt ad parté illam.

AD ILLVD, qđ obiicitur in cõtrarium. Primò quòd hęc conceditur, Filius Dei est homo. Dicendum, q non est ibi repugnatia intellectuũ; immo potius consonã

tia: homo enim nominat naturam habilē ad unionē: nō sic aũt hoc ꝑdicatũ, Prædestinatum.i·t ideo nō sequitur ex hoc, quòd si filius Dei est homo; quòd propter hoc sit præscitus, uel prædestinatus; nisi addatur ei, secundum quòd homo. Ad illvd, quod obijcitur: quòd communicatio idiomatum est in oĩbus, exceptis nominibus unionē importantibus. Dicendum, quòd non solũ sunt illa excipienda nomina, sed etiam uocabula illa, ex quibus cõsurgit intelectuum repugnãtia: & tale est uocabulum Prædestinationis, & consimilia, sicut meliùs manifestabitur infra Distin. 11. ubi quæritur, utrum hæc sit concedenda: Filius Dei ē creatura. Ad illvd, uerò, quod obiicitur; quòd magis repugnat temporale æterno, quam æternum æterno. Dicendum, ꝙ uerum est de eo, ꝙ est pure æternum. De eo autem, quod est sic æternum, quòd de suo primario intellectu dicit, & notat aliquid temporale, non habet ueritatem; maximè quando sic importat illud temporale, quod directè habet oppositionem ad eternum, sicut est hoc participiũ Prædestinatus. Ad illvd, quod obijcitur de missione, quòd quãuis sit temporale: tamen cõceditur filius Dei esse missus. Dicendũ, ꝙ non est simile; quia & si (mitti) dicat quid temporale: tamen illud temporale non dicitur poni circa diuinam personam, sed circa aliquid creatum. Circa uerò diuinã personam ponit solam emanationem. sed prędestinatio circa ipsũ prædestinatũ triplicem ponit intellectum; qui repugnat personę ætern : & ideo quãuis sanè posset concedi, Filius Dei est missus: non tamen sanè potest cõcedi, Filius Dei est prædestinatus. Ad illvd, quod opponitur, quòd filio Dei præparata fuit gratia in præsenti, & gloria in futuro. Dicendum, quod & si Christo præparata fuit gratia ratione humanæ naturæ, non tamen ratione diuinæ. Et ideo sicut prima locutio, negatur cũ dicitur, Filius Dei est prædestinatus, nisi addatur determinatio; secundum quam, & ratione cuius attendatur ipsa prædestinatio: sic neganda est alia locutio, in qua ponitur prædestinationis diffinitio, nisi addatur hæc determinatio, secundum quòd homo. Ad illvd uerò, quod obiicitur, quòd hæc determinatio (secundum quòd homo) non diminuit. Dicendum, quòd quamuis non diminuat de ratione prædestinationis: facit tamen quòd prædestinatio ponit rem suam circa hypostasim Christi ratione humanæ naturæ, nõ ratione diuinæ: & sic tollit repugnãtiã intellectuũ. Cum autē simpliciter infertur, & dicitur, Filius Dei est prædestinatus; cum filius Dei denominet ꝑsonam Christi secũdum diuinam naturam tantùm, est ibi repugnãtia intellectuum. Et ideo non tenet ille processus: nō quia ibi est paralogismus secundum quid, & simpliciter; sed quia ibi est paralogismus secũdũ accidens. Quod enim conuenit Christo ratione humanę naturæ, est extraneum ei ratione diuinæ.

Quaestio II.

An hæc vera sit. Filius Dei prædestinatus est esse homo?

Vtrvm illa sit uera, Filius Dei prędestinatus ē esse hõ?

Et

Et quòd sit uera, uidetur. Primò per Magistrum in litera, qui dicit eam secundum quamlibet trium opinionum esse concedendam.

ITEM. Hoc ipsum uidetur ratione; Tantum repugnat, uel amplius filio Dei hominē fieri, quā tum prædestinari: sed hæc conceditur, Filius Dei est factus homo: ergo & hæc, Filius Dei est prædestinatus esse homo. ITEM. Prophetia illa, qua dicitur. Ecce uirgo concipiet; dicitur esse prophetia prædestinationis: ergo quòd uerbum caro fieret, sicut ex tempore fuit prophetatum, & impletum; ita & ab æterno prædestinatum: ergo sicut ex tempore factus est homo; ita & ab æterno prædestinatus est esse homo. ITEM. Filius Dei est homo aut per gratiā, aut per naturam. Non per naturam: ergo per gratiam: sed omnis gratia, quæ datur alicui ex tempore; præordinata fuit, & præparata ab æterno: sed hoc non est aliud, q̄ prædestinari: ergo uidetur, quòd hæc, Filius Dei est prædestinatus esse homo, sit concedenda.

Isa. 7.

SED CONTRA. Prædestinatio est respectu gratiæ, & gloriæ, non respectu naturæ: sed esse hominē dicit prædicatum naturale, non donum gratuitum: ergo respectu illius nullus debet dici prædestinatus. ITEM. Necessariò sequitur, Iste prædestinatus est habere gratiam, & gloriam: ergo est prædestinatus: ergo similiter sequitur, Filius Dei est prædestinatus esse homo: ergo est prædestinatus: sed hæc est negāda, Filius Dei est prędestinatus, †sicut ostensum est supra: ergo, &c. ITEM. Prædestinatio dicit antecessionem non solū respectu termini, sed etiā respectu prædestinati: sed quamuis diuina præuisio præcesserit humanam naturam: non tamen præcessit diuinam personam: ergo siue dicatur absolutè, siue respectu humanæ naturæ; negandum est filiū Dei esse prædestinatum: ergo falsa est prædicta locutio, scilicet, Filius Dei prædestinatus est esse homo: quare neganda, & reijcienda est. ITEM. Quicumque prædestinatur, ad aliquod donum gratuitū præparatur: sed filius Dei cum factus est homo, nulla fuit facta gratia illi personæ filij Dei, sed solummodo generi humano: ergo uidetur, quod nullo modo filio Dei competat ista prædestinatio.

† Qō. immediatè precedēti.

RESOLVTIO.

Isthæc propositio, si importet antecessionem, vel respectu prædicati vel totius coniuncti, vera est: si autem importet antecessionem respectu subiecti, falsa est.

RESPON. Dicendum, quòd cum hoc participium (prædestinatus) dicat antecessionem, tripliciter potest eam importare; uel respectu subiecti, uel respectu prædicati, uel respectu totius copulati. Si enim importat antecessionem respectu subiecti, tunc est sensus, Filius Dei est prædestinatus esse homo, idest filius Dei ante præuisus est esse homo, quàm esset filius Dei: & hoc modo falsa est prædicta locutio. Si autem importat antecessionem respectu prædicati, tunc est sensus, Filius Dei præuisus est esse homo, idest cognitus, uel præuisus fuit esse homo, non antequam filius Dei esset, sed antequam esset homo. Si autem importat antecessionē respectu totius dicti, tūc est sensus,

Filius

Filius Dei est prædestinatus esse hõ, idest prædestinatum est, ut filius Dei sit homo. Sic ergo potest esse triplex sensus prædictæ locutionis: & unus quidem falsus est: duo autem sequentes sunt ueri: & quantum ad istos duos sensus subsequẽtes recipitur prædicta locutio ab omnibus opinionibus, ut Magister dicit in lit. Et ideo secũdum hunc sensum concedendum est ipsam esse ueram.

Ad illud uerò, quod primò obijcitur in contrarium, ꝙ prędestinatio est respectu gloriæ, & gratiæ, non respectu naturæ. Dicendum, ꝙ cum uocabulum prædestinationis per se profertur, claudit in se intellectũ gratiæ, & gloriæ: utputa cũ dicitur aliquis esse simpliciter prædestinatus: cum autẽ addĩt ei determinatio exterior, solum retinet intellectum principalis significati, uidelicet pręordinationis, siue præuisionis. Vnde cũ dicitur, Iste est prædestinatus habere gratiam, & gloriam: prædestinatus tantum ualet ibi, sicut præuisus. Et est simile cũ dicitur, Cede per se tantum ualet quantum, locum da: sed cum dicitur, Cede locum, cede habet solum intellectum alterius: & ideo cũ dicitur, Filius dei prædestinatus est esse homo, Prędestinatus solũ importat prẽuisionem, uel ordinationem; & ideo importat solũ generalem significationem. Posset tamen dici, quòd etsi esse hominem de filio dei prædicet esse naturale ? concernit tamen gratiam unionis: & ideo tale prædicatum non exit extra rationẽ prędestinationis. Ad illud, quod, opponitur. Si est prædestinatus esse homo, ꝙ est prædestinatus. Dicendum, ꝙ non sequitur; quia cum Prædestinatus ponitur inter subiectum, & prædicatum, potest dicere antecessionem tam respectu unius, quam respectu alterius sed cum per se prædicatur, dicit antecessionem respectu subiecti. Et ideo non sequitur, Filius dei est prædestinatus esse homo: ergo est prędestinatus. Sicut non sequitur, Filius dei est prædestinatus secundum ꝙ homo: ergo est prædestinatus. Nec est simile de alijs, qui prædestinantur ad gratiam, & gloriam; quia in eis prædestinatio non tantummodo dicit antecessionẽ respectu eius, ad quod prædestinatur; sed etiã respectu eorum, qui prędestinantur; non sic aũt est in proposito.

Ad illud, quod tertiò obiicitur; quòd prædestinatio dicit antecessionem respectu prædestinati. Dicendum, ꝙ uerum est quando simpliciter, & per se de aliquo dicitur. Sed quando in comparatione dicitur ad prædicatum aliquod; tunc potest dicere antecessionem respectu illiùs prædicati: & hoc modo dicit in proposito: & ideo non cogit illa obiectio.

Ad illud, quod obiicitur ultimo, ꝙ quicunque prædestinatus est, fit aliqua gratia ei. Dicẽdum, ꝙ prędestinatio respectu eius importat gratiæ collationem, respectu cuius importat antecessionẽ: cum autẽ dicitur, Filius dei prędestinatus est esse homo, non conceditur secundum quòd prędestinatio importat antecessionem respectu subiecti, sed solùm secundùm ꝙ importat antecessionẽ respectu prædicati. Et ideo non notatur, ꝙ aliqua gratia fiat ipsi filio dei, sed filio hominis: & hoc

quidem uerum est; & ideo illa obiectio, & cæteræ præcedentes nõ currunt nisi secundùm illum sensum, secundùm quem prædicta locutio non recipitur.

QVAESTIO III.

An hæc concedenda sit, Homo prædestinatus est esse filius Dei.

HOMO prædestinatus est esse filius dei, utrum sit concedenda. Et ꝙ sic uidetur. Roman. Cap. 1. Qui prædestinatus ē filius dei in uirtute. Sed hoc dicitur, aut de filio hominis, aut de filio dei; sed non de filio dei; ergo de filio hominis. ITEM. in Glos. Prædestinatus est Iesus, ut qui futurus erat in carne filius Dauid, esset in uirtute filius dei; sed Iesus nominat illum hominem; ergo homo ille est prędestinatus esse filius dei. ITEM. Quantò maior est gratia; tanto maior secundùm illam debet attẽdi prędestinatio; sed gratia unionis. per quam homo ille factus est dei filius, maxima fuit, quę simul in se continuit gratiam, & gloriam; si ergo homo prę uisus est filius dei esse per gratiam illam, uidetur ꝙ prædestinatus est esse filius dei. ITEM. Prædestinatio non attribuit̃ filio dei propter antecessionem, quæ quidem non conuenit filio dei secundùm ꝙ deus; sed talis antecessio bene competit homini secũdum, ꝙ homo: ergo rectè uidetur, ꝙ cõpetat sibi prædestinatio; ergo si non tantùm datur illi homini gratia, per quam sit beatus, sed etiam per quam sit filius dei, uidetur ꝙ hæc sit cõcedenda. Homo est prædestinatus, ut sit filius dei.

¶SED CONTRA. Si homo est prædestinatus esse filius dei; ergo filius dei est prædestinatus esse filius dei; sed hęc est falsa: ergo & illa, ex qua sequitur; sequit̃ autẽ ex hac. Homo est prædestinatus esse filius dei; ergo &c. ITEM. Prædestinatio non est nisi personæ: ergo si homo est prædestinatus esse filius dei, aliqua ꝑsona est prædestinata esse filius dei. Aut ergo persona creata, aut increata. Sed non persona creata; quia talẽ nõ est reperire in Christo: ergo increata: sed personæ increatæ non conuenit prędestinari; ergo uidetur ꝙ nõ debeat recipi prædictus sermo, iste scilicet, Homo est prædestinatus esse filius dei. ITEM. Quicumque est prędestinatus, antecedit illud, ad quod prædestinatur; tempore, aut natura: sed homo, nec tempore, nec natura antecedit filium dei: ergo uidetur, ꝙ sermo prędictus non debeat cõcedi. ITEM. Cum dicitur homo est prædestinatus esse filius dei; aut hoc intelligitur secundùm ꝙ homo, aut secundum ꝙ Deus; nõ secundum ꝙ deus, hoc constat; ergo intelligitur secundũ ꝙ homo. Sed quicunque est nunc prædestinatus, ab æterno fuit prędestinatus; ergo secundum ꝙ homo fuit ab æterno prædestinatus esse filiusdei; sed iste terminus (homo) suppponit uerbo de ꝑterito; ergo supponit pro ꝑterito; ergo si aliquis ab ęterno fuit prędestinatus esse filius dei, ab æterno aliquis fuit homo; sed hoc est falsum; ergo & primum.

RESOLVTIO.

Si exponatur proposita enunciatio. Homo antequam esset, præuisus est esse filius Dei, vel prædestinatum est, hominem esse filium Dei: vera est. Sin secus, minimè.

RESPON. Dicendum, ꝙ ista locutio

tio distingui habet per eum modum; per quē distincta fuit prius posita; ex eo uidelicet ꝙ hoc participium (prædestinatus) pōt dicere antecessionem respectu subiecti, uel respectu prędicati, uel respectu totius copulati. Si dicat antecessionem respū subiecti, uera est locutio; & est sensus: Homo anteq̃ esset hō, præuisus est esse filius Dei. Si autem notet antecessionem respū prædicati, falsa est locutio. Est n. sensus: Homo præuisus est esse filius Dei, antequā filius Dei esset. Si autem notet antecessionem respectu totius copulati, est uera. Est enim sensus. Homo prædestinatus est esse filius Dei .i. prædestatum est ut homo sit filius Dei. Et iste sensus est ab oībus opinionibus receptus: & iō secundum cōmunem locutionem concedi potest prædictus sermo. Et concedendæ sunt rationes, quę hoc ostendunt.

Qō. immediatè præceden.

Ad illud uerò qđ primò obijcitur in cōtrarium; ꝙ si homo est prædestinatus esse filius Dei, ꝙ tunc filius Dei est prædestinatus esse filius Dei. Dicendum, ꝙ non sequit̃; quia (sicut prædictum est) quantùm ad uocabulum ꝑdestinādi nō est cōmunicatio idiomatū: immo est sophisma sc̄d̄m accidēs in ꝑdicto processu: non. n sequit̃, Diuina præuisio præcedit Christum sc̄d̄m ꝙ est filius Virginis: ergo etiam sc̄d̄m ꝙ est filius Dei. Ad illud, quod obiicitur, ꝙ prędestinatio est respectu personæ. Dicendum, ꝙ & si sit ratione personæ, non tamen est ratione personalitatis, sed alicuius naturę. Et iō nō oportet ad hoc ꝙ sermo habeat ueritatē, prædestinationē antecedere personā simpliciter; sed sufficit si antecedat eā rōne alicuius naturæ. Et ideo cū dr̄, Hō est prædestinatus esse filius dei; non intelligitur, ꝙ illa persona sit prædestinata, nisi rōne humanæ naturæ. Cum uerò dr̄, ꝙ persona ęterna non est prædestinata. Dicēdum, ꝙ uerū est sc̄d̄m ꝙ est ęterna: potest tñ ei conuenire rōne naturæ temporaliter assumptæ. Ad illud autem, quod obijcitur, ꝙ prædestinatus antecedit illud, ad quod prædestinat̃. Dicendum, ꝙ uerum est; & illud non habet instantiam, quando ꝑdestinatio accipit̃ propriè respectu gr̄æ, & gloriæ. In proposito autem nomen ꝑdestinationis, extenditur ad standum ꝓ præuisione rōne determinationis adiunctiuæ, sc̄d̄m ꝙ in ꝑcedenti ꝓblemate uisum est. Posset tñ dici, ꝙ prædictum uerbum intelligendum est, qñ uocabulum prædestinationis dicit antecessionem nō solum respectu subiecti, sed etiā respectu prædicati: sic autem non est in proposito. Oportet etiam intelligere de re, ad q̃ quis prædestinatur: sed in cōparatione ad ipsum, quod prędestinatur. Non. n. oportet ꝙ ille, qui ꝑdestinatur, sit ante grām, uel gloriam simpliciter, sed solum sc̄d̄m ꝙ est in eo: & sic non habet instantiam in ꝓposito. Nam & si filius Dei præcedat hoīem; tamen non priùs inest homini q̃ homo sit: immo per naturam prius est humanitas, q̃ uniretur personæ uerbi. Ad illud, quod obijcitur, utrū homo sit prædestinatus esse filius Dei, aut secundùm ꝙ est Deus, aut secundùm quòd est homo. Dico, quòd secundùm ꝙ homo: & sic fuit ab æterno. Nec ualet: ergo supponit pro præterito. Hoc

enim intelligitur de uerbo præteriti temporis, quod non hét uim ampliandi ad futurum. In his em̃ quæ habent uim ampliandi ad futura; pro eo quod claudunt in se actum de futuro, prædicta regula non habet locum. Et sic est in ꝓposito, quia prædestinatio connotat præscientiam alicuius futuri; & ideo non oportet istum terminum (homo) respectu talis prædicati supponere pro præteritis. Alia est etiam ratio, quare ampliat ad omne tempus: quia prædestinatio, non ponit rem suam in prædestinato, sed in prædestinante; sicut laus non in laudato, sed in laudante: & ideo sicut laus non est tantum de presenti, sed etiam de præterito, & futuro: ita & prædestinatio preterita potest esse de eo, quod est futurum; & ista clarescunt meliùs per ea, q̃ in Primo Lib. dicta sunt. Dist. 40. &c.

DISTINCTIO OCTAVA.

Qualiter per unionem diuersarum naturarum in Christo fit communicatio idiomatum & proprietatum respicientium naturam, & primò an Diuina natura debeat dici nata de Virg.

Ost prædicta inquiri debet vtrum de natura diuina concedendum sit, quòd de Virgine sit nata: sicut dicitur in virgine incarnata, Et videtur vtique non debere dici nata de Virgine, cum non sit nata de patre. Quæ.n. res nõ est de patre genita, non videtur de matre nata: ne res aliqua filiationis nomẽ habeat ĩ humanitate, quæ illud nõ teneat in diuinitate. Videtur tamen posse probari, quòd sit nata de virgine: quia si hoc est nasci deũ de Virgine, scilicet hominẽ assumere in vtero Virginis, cum natura diuina superius dicta sit hominem assumpsisse, videtur debere dici nata. De hoc Aug. in Lib. de fide ad Petrũ sic ait: Natura æterna atq; Diuina non posset temporaliter concipi & nasci ex natura humana: nisi secundũ susceptionẽ veritatis humanę verã temporaliter cõceptionẽ et natiuitatem ineffabilis in se diuinitas accepisset. Sic est Deus æternus veraciter secundũ tẽpus & conceptus, & natus ex Virgine. Ista auctoritate videtur insinuari, quòd natura diuina sit nata, & cõcepta de Virgine, Sed si diligenter notentur verba, potiùs de persona agi intelligitur: quæ sine dubitatione & de patre & de matre nata esset, dici debet.

Cap. 2. ante medium.

De

De gemina Christi natiuitate, qua bis natus est.

Quæri autem solet, vtrum debeat dici Christus bis genitus, vt dicitur Dei & hominis filius. Ad quod dici potest, Christum bis natum esse: duasque natiuitates habuisse. Vnde Aug. in Lib. de Fide ae Petrum, Pater Deus de sua natura genuit filium Deum sibi coæqualem & coæternum. Idem quoque vnigenitus Deus secundò natus est, ex patre semel, ex matre semel. Natus est enim de patre Dei verbum: natus est de matre verbum caro factum. Vnus ergo atq; idem Dei filius natus est ante secula, & natus in seculo: & vtraque natiuitas vnius est filij Dei, diuina scilicet & humana. De hoc etiam Ioan. Damas. ait: Duas ergo Christi natiuitates veneramur vnā ex patre ante secula, quæ est super causam, & rationem, & tempus, & naturam: & vnam, quę in vltimis temporibus propter nos, & secundùm nos, & super nos: Propter nos, quia propter nostram salutem: secundùm nos, quia natus est homo ex muliere, & tempore conceptionis scilicet nouem mensium: super nos, quia non ex semine sed ex Spiritu sancto & sancta Virgine supra legem conceptionis. Ex his manifestè apparet Christi duas esse natiuitates, eundemque bis natum forè.

Cap. 2. non longè ab initio.

Li. 3. c. 7. in medio capitis.

SVPRA egit Magr̃ de īcarnatione uerbi quātùm ad unionē naturarū, & quantū ad unionis modū. In hac parte intēdi agere quātùm ad cōicationem idiomatum, & proprietatum. Et diuiditur hęc pars in duas partes, in quarū prima agit de cōicatione idiomatū respicientiū naturā. In secūda de cōicatione ꝓprietatū, & idiomatū respicientiū personam. infra Dist. 10. *Solet etiam à quibusdam inquiri &c.*] Pars prima diuidit̃ in duas partes, in quarū prima inquirit, Vtrū diuinæ naturæ cōpetat nasci de Virgine; quod quidē est ꝓprietas humanę naturæ. Secundò uerò inquirit, Vtrum caro Christi debeat adorari adoratione latriæ, quod quidem est ꝓprietas diuinæ naturę. infra Dist. 9. *Præterea inuestigari oportet &c.*] Prima pars, quæ continet pręsentem Dis. diuiditur in partes duas in quarum prima cōparat natiuitatem Christi de Virgine ad diuinam naturam. In secunda uerò natiuitatem tplē ad æternā cōparat. ibi *Quæri etiam solet, utrū Christus debeat dici bis genitus &c.*) Prima pars diuidit̃ in partes duas, In quarū prima inquirit qōnē, & determinat. In scđa uero adducit auctoritates cōtra determinationem suā. ibi, *Videtur tamen posse probari etc.*) Scđa aūt pars sitr duas hēt In prima mouet qōnem. In scđa determinat. ibi. *Ad quod dici potest &c.*) Subdiuisiones autē par-

tium manifestæ sunt in litera.

Dub. 1. *Quæ enim res &c.*] Cõtra. Humana natura nõ est ex patre genita: ergo non est de matre nata. Item. Christus secundũ humanam naturã conceptus est de spiritusancto, natus ex Maria virgine, ita ꝙ spiritussanctus non est eius pater, licet virgo sit eius mater: ergo nõ videtur ꝑcedens sermo veritatẽ habere. Respon. Dicendum, ꝙ Magister loquitur de illa natiuitate, qua res aliqua dicitur nasci, ita ꝙ vẽdicat sibi proprietatem, siue denominationem filiationis: hoc autẽ non habet humana natura in Chrõ: & ideo nõ est recta instantia cõtra illud, qđ dicit Magister in litera.

Dub. 2. *Duas ergo Christi &c.*] Innuit Magister, ꝙ vnã natiuitatẽ ex patre veneramur, quę est supra causam, rõnem, tempus, & naturam. Sed cõtra. Generatio filij dei ex patre est naturalis generatio: sed generatio naturalis est secũdum naturam, non supra naturã: ergo falsum dicit, ꝙ sit supra naturã. Iuxta hoc quæritur, penes quid distinguuntur illa quatuor, quæ in auctoritate ponuntur. Videtur enim ꝙ non sit nisi verborum inculcatio. Respon. Dicendum, ꝙ natura non accipitur ita cõiter, sed pro natura creata. Vnde non vult dicere, ꝙ generatio filij sit supra naturã æternã, quæ est natura naturans, sed super naturam creatam, quæ consueuit dici natura naturata. Et nota ꝙ ista quatuor distinguuntur sic, vt causa referatur ad naturã angelicam, ratio ad naturam humanã, tempus ad virtutem cęlestẽ, & natura ad virtutẽ inferioris creaturæ: vt sit sensus. Generatio illa est supra causam, idest virtutẽ angelicam, & rationem. i. virtutem humanã, & tempus. i. operationẽ cælestẽ, & naturam, idest virtutẽ inferiorem. Vel aliter, vt causa referatur ad virtutẽ agentẽ, & ratio ad potentiam agnoscẽtẽ, & tempus ad mensuram limitantem, natura ad modi operandi consuetudinem.

Natus est homo &c.] Contra. Videtur falsum dicere: qa conceptio illa nõ fuit in tempore, sed in instanti. Item. Si cõceptio sua fuit similis nostræ quantùm ad tẽpus: ergo non videtur verum, qđ subiungit; ꝙ supra legem nostræ conceptionis. Respon. Dicẽdum, ꝙ cõceptio dupliciter accipitur. Vno modo dicitur conceptio ipsa opatio naturæ in formatione corporis vsq; ad susceptionem animæ. Alio modo dicitur cõceptio largè in nutritione, & perfectione corporis vsq; ad partũ, & egressum ipsius de ventre. Si ergo primo modo dicatur conceptio, sic Christi conceptio non fuit secundùm nos; sed supra nos; nec fuit in tempore, sed in instanti. Si autem secundo modo dicatur conceptio largè; sic fuit secundùm nos: quia nouem mensibus nutritus fuit, & creuit ĩ vtero matris, vt alii homines, antequam nasceretur. Et hoc sufficientius habitũ est iam supra. Dub. 3. Dist. 2. art. 3. q. 1. & 2.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO. I.

An hæc concedenda sit, Diuina natura nata est de virgine.

AD intelligentiam autem huius partis incidit hic quæstio circa duo. Primò q̃ritur de natiuitate tpali in cõparatione

ne ad diuinam naturam Secundò quæritur de eadem in comparatione ad natiuitatem æternam. Circa primum quæruntur tria. Primò quæritur, utrum concedédum sit diuinam naturam esse de Virgine natam. Secundò quæritur, utrum nasci de Virgine propriè dicatur de natura assumpta. Tertiò uerò quęritur, utrum esse hominem conuenienter prædicetur de diuina natura.

VTRVM hæc sit concedenda, Diuina natura est de Virgine nata. Et q sic uidetur. Primò auctoritate Hilarii. Nihil nisi natũ habet filius; sed habet diuinam naturam: ergo est nata: sed quicquid æternaliter est in Xpo ex patre; natum est, téporaliter de matre: si ergo diuina natura est huiusmodi, patet &c. ITEM. Expressius Damasc. Theotocon. i. Dei genitricé uerè, & principaliter sanctã Mariam Virginem prædicamus. Sed Deus est nomen naturę; ergo Maria Virgo erit genitrix diuinæ naturę; ergo diuina natura est nata de Virgine. ITEM. Expressissimè Aug. de fide ad Petrum. Natura æterna, atque diuina non posset temporaliter concipi, & nasci; nisi secundùm susceptionem ueritatis humanæ: ergo uidetur q uerè & propriè debeat dici concepta & nata de Virgine. ITEM. Incarnatio ordinatur ad natiuitatem; unde & persona uerbi nata est, ideo quia incarnata: sed conceditur q diuina natura sit incarnata, ut habitum, est supra: ergo & concedi debet, quòd sit de Virgine nata. ITEM. Assumere carnem nihil aliud est, quam nasci in utero: sed hęc conceditur, quod Diuina natura assumpsit carnem; ergo concedi debet, quòd nata fuerit in utero Virginis: sed ad natiuitatem in utero sequitur natiuitas ex utero; ergo si diuina natura nata fuit in Virginis utero, sequitur q fuerit nata ex Virginis utero. ITEM. Magis cõuenit diuinę naturæ nasci de Virgine, q̃ pati cõueniat uirtuti; & infirmari cõueniat fortitudini: sed Bern. dicit, quòd in illa unione fuit fortitudo diuina infirmata: ergo multofortius concedi debet diuinam naturam esse natam de Virgine.

Li. 9. de Trin. c. 13.

Li. 3. de Ortho. fi. c. 2.

Dist. 5. art. 1. q. 5.

SED CONTRA. Damasc. Libr. 3. Cognoscimus quòd nasci non est naturę, sed hypostasis; ergo nasci de Virgine, naturę nõcompetit, sed solum psonæ. ITEM. Melior, & prior est natiuitas æterna, quã temporalis; sed diuina natura nõ dr̃ esse nata propter filii natiuitatem æternam, ut in Primo Libro ostensum est: ergo multòminus non debet dici nata propter temporalem natiuitatem. ITEM. Cuicunque competit nasci, competit esse ab alio: sed diuinæ naturæ non cõpetit esse ab alio; ergo diuina natura nec ęternaliter, nec téporaliter dẽt dici nata. ITEM. Cuicunq; cõpetit nasci, cõpetit rõ filiationis: ergo si diuina natura dicitur esse nata de Virgine, diuina natura dicit̃ filia Virginis. ITEM. Sicut se habent proprietates diuinę naturæ ad humanam; sic proprietates humanæ ad diuinã: sed hęc est simpliciter falsa, Humanitas in Christo est ęterna: ergo & ista, diuina natura in Christo est de Virgine nata. ITEM. Quod nascitur ex aliquo: est naturæ conformis cum eo, ex quo nascitur: si ergo diuina natura nata ẽ de Virgine, uidetur, q diuina natura, &

Vide d. 9. q. 2. & q. 4 et alibi

Virgo Maria sint eiusdem naturę: q; est falsum, & impossibile.

RESOLVTIO.

Ne in proprietatibus naturalibus, & personalibus confusio aliqua oriatur, admittenda non est praescripta propositio.

RESP. Dicendum, q; (sicut dicit Magister in litera) hæc nõ recipitur, tanquam impropria, Diuina natura est de Virgine nata. Et hoc pp duo, scilicet propter uitandam confusionẽ proprietatum personalium, & proprietatũ naturalium, siue essentialium; q̃ duo præcipuè sunt obseruanda circa sermonum catholicũ, & ueritatis fidei expressiuum. Nõ ergo recipitur, q; diuina natura sit nata de Virgine; propter quod ẽt non conceditur, quod sit nata de patre. Et hoc est, quod dicit Magister in litera; q; res, quæ nõ est de patre genita; non uidetur de matre nata: nec res aliqua filiationis nomẽ habet in humanitate, quæ illud non teneat in diuinitate. Propter vitandam etiam confusionem proprietatum naturalium non recipitur. Sicut enim in beatissima Trinitate distinctæ sunt personæ adinuicem, & earũ proprietates: sic in Christo naturæ sunt distinctæ adinuicẽ, & earum proprietates; quamuis cõueniant in supposito: & ideo ꝓprietas unius naturæ nõ debet ꝑdicari de altera natura, in abstractione considerata, nè ex hoc intelligatur, q; diuina natura, & humana sint una essentia. Quod enim ꝑdicatur de altero in abstractione, non intelligitur conuenire ei solùm rõne suppositi; uerũ etiã rõne formæ: & ideo ꝑdicta locutio recipi nõ debet. Et cõcedẽdæ sunt rationes hoc: ostendentes.

AD ILLVD Hilarij. Dicendũ, q; aliqd habet improprietatis; & dẽt sic exponi. Nihil habet filius nisi natum. i. nihil habet, qđ non nascendo accepit: sed hoc melius in Primo lib. explanatum fuit. AD ILLVD, quod obiicit̃ de auctoritate Dama, q; virgo Maria est dei genitrix. Dicendũ, q; concedẽdũ est, q; Deus natus est de Virgine: ex hoc tamen non seqtur, q; diuina natura sit de Virgine nata: pro eo quòd hoc nomen Deus, quia significat in cõcretione, supponit personam: non sic diuina natura, quæ significat in abstractione. Vnde & hæc conceditur, Deus generat: quamuis hæc non concedatur, Diuina natura, uel essentia generat. Vnde in omnibus talibus processibus est sophisma secundum accidens. Aliter enim, & aliter significatur diuina natura per hoc nomen Deus, & aliter ꝑ hoc nomen natura: & ideo in nullo cogit auctoritas illa. AD ILLVD, quod obiicitur, q; diuina natura dicitur concipi, & nasci. Dicendum, q; sicut dicit Magister in litera, Aug. ibi extendit nomẽ naturæ, ut stet loco personæ. Et hoc quidem multotiens facit: sed cõmunis usus talem modum loquẽdi non admittit: ideo ex tali auctoritate non debet argui: immo potius debet exponi. AD ILLVD qđ obiicitur, q; incarnatio est uia ad natiuitatẽ. Dicendũ, q; uerum est ad natiuitatem personæ, quæ est suppositũ naturæ assumptæ: sed non oportet, q; sit uia ad natiuitatem naturæ. Incarnatio enim nõ facit cõitationem idiomatum rõne conuenientiæ in natura, sed potius ratione conuenientiæ in per-

Dist. 9. q. 2. in respon. ad primum.

Videis 1. d. 4. q. 4. & d. 5. ar. 1. q. 1.

persona. AD ILLVD, quod obiicitur, quod assumere carnē est nasci in vtero. Dicendum, quod verū est, secundùm quod assumere idem est, quod in vnitatē sui accipere; & hoc modo proprium est personę. Secundum autem quod assumere dicitur de diuina natura, accipitur largiùs; & hoc modo assumere nō est idem, quod in vtero nasci, sed potiùs carni vniri. AD ILLVD, quod obiicitur; quod fortitudo est infirmata, & sic de aliis. Dicēdū, quod illa verba non sunt trahēda ad consequentiam. Aliter enim conceditur aliquid dicere ei, qui vult excitare deuotionem, & eleuare in admirationem: quod tamē reprehenderetur in eo, qui sermonis catholici proprietatē, & veritatē inquirit. Posset etiam & aliter responderi, quod non est simile. Quāuis enim hoc nomen Essentia, vel Natura nō supponit pro persona; nomina tamē appropriata vt Virtus, & Sapientia, pro persona supponunt, & locutionem verā reddunt. Vnde sensus est, Fortitudo est infirmata .i. persona, cui appropriatur fortitudo, Christus videlicet, qui est Dei virtus, & Dei sapientia, verbum .s. patris, cui competit esse Dei virtutē, & Dei sapientiam; & ideo quamuis talia prædicata cōueniant, & attribuātur nominibus appropriatis; non tamen seqtur, quòd attribui possint essentiæ vel naturæ propriè, & verè quare &c.

QVAESTIO II.

An nasci de Virgine verè dicatur de natura humana?

VTRVM nasci de Virgine verè dicatur de natura assumpta. Et quod sic, videtur. Eius est generari, cuius est generare; licet non eiusdē numero; sed generare est actus ipsius naturæ, ergo & generari; sed cuius ē generari, eius est nasci: ergo si generari cōpetit naturæ assumptæ, videtur quod cōpetit ei nasci de Virgine. ITEM. Benè sequitur, Iste generat hunc hominem; ergo hominē; sed hunc hominem dicere, est dicere personā, hominē verò naturā; ergo bene sequitur; si persona est nata, quod natura est nata. ITEM. Oē, quod incipit esse, aliquo genere mutatiōis incipit esse; sed humana natura ī Christo incipit esse; nec est dare aliud genus mutationis, quam gnatiōnis; ergo fuit concepta, & nata. ITEM. Christus natus est de Virgine, aut rōne suppositi, aut rōne naturæ. Sed nō rōne suppositi, quia illud est æternū; ergo rōne naturæ; ergo natura humana propriè dicitur nata de Virgine.

SED CONTRA. Sicut se hēt diuina natura ad natiuitatē æternam; sic natura humana ad natiuitatē temporalē: sed diuina natura nō est nata natiuitate æterna; ergo nec humana natura in Chrō natiuitate tēporali. ITEM. Natiuitas ad nihil terminatur nisi ad ens cōpletum; sed ens completum dicit personā; ergo generatio non terminatur ad naturā, sed ad personam. ITEM. Actus, & operatio nō terminatur nisi ad hoc aliquid; ergo si hoc aliquid nō dicit naturam, sed potius hypostasim; videtur quod humana natura in Christo non debeat dici nata, nec concepta. ITEM. Humana natura dicit simul carnē, & animam; sed sicut caro est per propagationem; ita & anima per creationem; ergo sicut hæc non recipitur, quòd humana natura in Christo exeat, in

esse

esse per creationem: ita non debet cōcedi, ꝙ exeat per generationē: ergo non uidetur hæc admittenda, Humana natura est nata.

RESOLVTIO.

Et ratione partium constituētium, scilicet carnis, & animæ: & ratione formæ communis cōsequentis totum compositum scilicet humanitatis admittendam est propositum thorema.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, ꝙ humana natura dupliciter potest accipi. Vno modo rōne partinm constituentium, alio mō rōne formæ communis consequentis totum compositum: & utroq; modo est uerum dicere, ꝙ humana natura est assumpta à uerbo. Verum est enim quòd assumpsit carnem, & animam: uerū etiam ꝙ assumpsit formam consequentem compositionem, uidelicet humanitatem. Vtroq etiam prędictorum modorum contingit dicere humanam naturam natam de Virgine. Nam si humana natura dicatur compositum, hoc mō pōt concedi, ꝙ sit nata de Virgine, non ratione totius, sed partis. s. carnis, quæ in vtero Virginis concepta fuit, & ex vtero Virginis producta. Si uerò natura humana dicatur forma cōmunis consequens totum compositum, sic concedi potest ꝙ adhuc fuit nata in Christo, non ratione sui, sed ratione suppositi, in quo habet existere, & etiam in quo habet multiplicari. Propter quod tēdi. Philosophus, ꝙ natura in ꝓductione talis formę occulte hēt operari; generādo. n. hunc hoīem generat hoīem. Sic ergo cōcedendum est humanā naturā in Christo natam esse de Virgine utrolibet prædictorum modorum. Sed uno modo dr̄ esse nata rōne partis constitutiuæ per synedochen. Alio modo rōne partis subiectiuę; & sic quodammodo per accidens. Concedendæ sunt ergo rationes ad hanc partem inductę; licet aliquę earum procedant sophisticè.

Pōt colligi ex 7. Metaph. 26. 27 31. 33. et ex 8

Metaph. 8. et ex 12. Metaph. 18. subiectum p se generatur forma non nisi per accidens.

AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ diuina natura in Christo non est nata: ergo nec humana. Dicendū, non est simile; quia diuina natura non multiplicatur in suppositis sed est una in generante, & genito: & ideo non recepit uocabulū distinctiuum. Natura uerò humana multiplicari habet, & plurificari in parente, & prole: hinc est ꝙ generatio in diuinis terminatur ad personam: in creaturis nō solùm ad personam, uerum etiā ad naturam. AD ILLVD uerò, qđ obiicitur, ꝙ generatio terminaẗ ad ens completum: dicendum ꝙ uerum est per se, & primùm: ex hoc tñ non sequitur quòd ad naturam nō possit terminari, sed ꝙ non terminatur circunscripta hypostasi: & hoc quidem uerum est: ET PER hoc patet responsio ad sequens. AD ILLVD, quod ultimò obiicitur, quòd anima exit in esse per creationem. Dicēdum, quòd si sola pars hominis traducatur, uidelicet caro: nihilominus tamē totus homo dr̄ nasci, & generari, pro eo quòd intentio naturę non terminatur ad alteram partem ꝑ se; sed prout habet coniungi, & ꝑfici ex altera. Et ideo totus homo dr̄ natus; quamuis tñ ex altera parte traducatur: non. n. intendit homo generare carnem, sed hominem. Si uerò quęritur, quare non dicitur exire in esse per creationem

tionẽ, ſicut per generationem. Dicendum, quòd generatio non excludit creationem pręambulam: creatio uerò cũ ſit ex nihilo, aliã excludit productionem: ſecũdùm ꝙ dicit proximam, & immediatam eductionem creaturæ.

QVAESTIO III.

An hæc uera ſit, Diuina natura, eſt homo?

VTRVM homo uerè dicatur de diuina natura. Et quòd ſic uidetur. Hęc eſt uera, Diuina natura eſt perſona filij Dei; propter ſummam ſimplicitatem, & identitatem, quę eſt in Deo: ſed de quocunque prædicatur filius dei, prędicatur homo: ergo hęc eſt uera Diuina natura eſt homo. ITEM. Homo eſt diuina natura: hæc eſt uera: quia aliquis homo utpotè chriſtus eſt diuina eſsẽtia, uel natura: ergo à ſimplici conuerſa, Diuina natura ẽ homo. ITEM. Deus & diuina natura conuertuntur: ergo de quocunq; prædicatur unũ, prædicatur & alterum: ſed hęc eſt uera, Deus eſt homo; ergo hęc eſt uera, Diuina natura eſt hõ. ITEM. Aut diuina natura eſt hõ, aut eſt nõ hõ. Si eſt hõ: habeo propoſitũ. Si eſt non hõ: ſed filius dei eſt diuina natura: ergo filius Dei eſt non homo: quòd ſi hoc eſt impoſſibile, reſtat quòd hęc eſt uera, diuina natura eſt homo.

SED CONTRA. Sicut ſe habet humana natura ad eſſe Deum, ſic ſe habet diuina natura ad eſſe hominem: ſed hęc eſt ſimpliciter falſa, Humana natura eſt deus: ergo & hæc eſt ſimpliciter falſa, Diuina natura eſt homo. ITEM. De quocunq; pędicatur eſſe hominem, pędicatur eſſe mortale: ergo ſi diuina natura eſt homo, diuina natura ẽ mortalis. ITEM. De quocunq; pędicatur homo, ineſt ei humanitas: ſed cuicunq; ineſt humanitas, informatur humanitate: ergo de illo ſolo prædicatur homo, reſpectu cuius humanitas eſt forma: ſed humanitas non eſt forma diuinę naturę: ergo hęc eſt ſimpliciter falſa, diuina natura eſt homo. ITEM. Si diuina natura eſt homo, aut rõne eſſentię, aut ratione perſonę. Non ratione eſſentię; quia humanitatis, & diuinitatis eſſentię ſimpliciter sũt diſtinctæ. Non ratione perſonę: qa natura nõ ſupponit pro perſona, ſicut ſupra in Primo Lib. dictum eſt: ergo hęc eſt ſimpliciter falſa Diuina natura eſt homo. *Diſt. 5. art. 1. q. 1.*

RESOLVTIO.

Si Homo, intelligatur prædicari ratione ſuppoſiti, veritatem ſapit propoſitio illa. Sin ratione formæ, & denominationis cuiuſdã, minimè.

RESPON. Dicendum, ꝙ (ſicut in Primo Libro fuit habitum) in diuinis eſt reperire prædicationem per idemtitatem, & per denominationem: licèt non uſquequãq; propriè omnino. Differt aũt prædicatio per denominationẽ, à prędicatione per identitatem: quia cum aliquid prædicatur per modum denominatiuum, prædicatur ſub ratione formæ; ut cum dicĩ, Pater generat; Cum autem prędicatio eſt per identitatem, poteſt prædicari ratione ſuppoſiti, ut cũ dĩ, Diuina eſſentia eſt pater: Senſus eſt; diuina eſſentia eſt ille, qui eſt pater. Et hoc modo non prædicatur ratione ſuppoſiti, niſi illud nomen, quod claudit intra ſe ſuum ſuppoſitum; ſicut eſt nomen ſubſtantiuum, uel ſubſtantiuatũ. *Diſt. 5. p. 1. ar. 2. q. 1. ĩ reſpõ. ad ult.*

Hunc

Hunc ergo duplicem modum ꝓdicandi reperimus in diuinis secundùm catholicum modum loquendi: ut aliquid prædicetur rōne formę, aliquid rōne suppositi. Cum ergo quæritur, utrum diuina natura sit homo, distinguendũ est: quia iste terminus (homo) dupliciter potest intelligi prædicari. Quia si intelligatur prædicari rōne suppositi, tũc est uera: & est sensus, Diuina essentia est hō, id est diuina essentia est ille, qui est homo: & reducitur illa prædicatio ad ꝓdicationem quæ est per identitatem quantum ad principalem compositionem: quantum uerò ad implicationem clauditur ibi prædicatio ꝑ unionem. Diuina.n. essentia est filius Dei ꝑ idẽtitatem, sed filius Dei est hō per unionem. Si autem sit prædicatio ratione formę, siue ꝑ modũ cuiusdam denominationis, falsa est: & est sensus, Diuina natura est homo, id est diuina natura est humanitate informata, & hoc modo locutio est falsa: licet secundùm sensum priorem habeat ueritatem, sicut ostendunt rationes ad primã partem inductæ.

Ad illvd ergo, quod primò obijcitur; ꝙ sicut se habet humana natura ad esse Deum &c. Dicẽdum, ꝙ falsum est, ꝓ eo ꝙ humana natura non ꝓdicatur de sua hypostasi ꝑ identitatẽ; sicut diuina ꝓdicatur, ꝑꝑ summam simplicitatem. Vnde hæc est falsa, Christus est humana natura: quamuis hæc sit uera, Christus est diuina natura. Et ideo non sequitur, si hæc est falsa, Humana natura est Deus; ꝙ hæc sit falsa, Diuina natura est homo. Ad illvd, qđ obiicitur; qđ de quocunq; ꝓdicatur esse hominem prædicatᷣ esse mortale. Dicẽdum, ꝙ hoc est uerum, quantùm ad ꝓdicationem, qua hō prædicatᷣ per modum denominandi. Quantum uerò ad ꝓdicationẽ, qua prædicatur rōne suppositi, non habet ueritatẽ: hō.n. cum sit nomen substantiuum, ratione suppositi pōt ꝓdicari: mortale uerò cum sit nomen adiectiuum adiectiue tentũ, ponit rem suã circa illud, de quo prædicatur. Et sicut non sequitur Diuina essentia est pater; ergo diuina essentia generat: sic non sequitur, Diuina essentia est hō, ergo moritur, uel nascitur. Ad illvd uerò, quod obiicitur, ꝙ de quocunq; prędicatur hō, inest ei humanitas. Dicendum, ꝙ uerum est de illo mō prædicationis, quo mō ꝓdicatur rōne formæ: sed nō de illo, quo ꝓdicatur rōne suppositi; tunc.n. non significatur ꝙ humanitas insit ei, de quo ꝓdicatur, sed ꝙ inest alicui qđ hẽt identitatem cum eo, de quo ꝓdicatur. Ad illvd, quod obr̃; ꝙ hæc non est uera rōne substantiæ, uel rōne ꝑsonę, Diuina natura est hō. Dicẽdũ, ꝙ & si diuina natura nō supponat ꝓ persona, hō tñ ꝓ persona pōt supponere: diuina uerò natura subiicitᷣ rōne sui; ita ꝙ ueritatem habet ratione utriusq;: ratione unius ex parte subiecti, ratione uerò alterius ex parte prædicati .s. ratione personæ.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An concedendum sit, Christum bis natum esse?

Consequenter quæritur de natiuitate tẽporali in comparatione ad æternam. Et circa ho c

hoc quæruntur tria. Primò quęritur. Supposito ꝙ in Christo duplex sit natiuitas, utrum concedendum sit, Christum bis natum esse. Scđò quæritur, utrū in Christo sint filiationes duæ. Tertiò q̃ritur, utrum sit naturalis filius ratione utriusque natiuitatis, scilicet temporalis, & æternæ.

VTRVM cōcedendum sit, Christum bis natum esse. Et ꝙ sic, uidetur. Aug. de fide ad Petrum. *Cap. 2.* Vnigenitus Dei primò, & secūdò natus est: semel ex patre, semel ex matre: sed primò, & secundò nasci non est nisi bis nasci: ergo uidet̃, ꝙ filius Dei bis natus est. ITEM. Damas. *Li. 3. de Ortho. fi. c. 7. ĩ medio.* In Christo duas natiuitates ueneramur; sed ubicunque est duplex natiuitas, ibi est duplex nasci; & ubicunque est duplex nasci, ibi est bis nasci, ergo &c. ITEM. Christus semel genitus est ex patre secundum illud Psal. Semel locutus est Deus &c. Glo. i. filium genuit, & semel natus est ex matre: & constat illud semel, & illud non esse unum: sicut nec temporale, & æternū: ergo ponūt in numerum: si ergo semel, & semel faciūt bis, Christus est bis natus. ITEM Actio geminata geminat passionem: ergo si alia est generatio, qua pr̃; & alia, qua mr̃ genuit: ergo alia, & alia uice genitus est Christus à patre, & à matre: ergo est pluries natus, sed nō ter, uel quater, & sic de aliis: ergo bis natus est Christus.

SED CONTRA. Bis dicit cōsimilis actus geminationē (unde non dr̃ aliquis aliquid fecisse bis, eo ꝙ legit, & disputauit) sed ḡnatio æterna, & temporalis nō est idem actus, nec consimilis. ergo rōne illius duplicis natiuitatis non pōt dici bis natus. ITEM. Semel, & bis dicunt uicissitudinem; idem em̄ est aliquid bis fieri, quòd & duabus uicibus fieri; sed apud filium non cadit transmutatio, nec uicissitudinis obumbratio: ergo nō debet dici bis natus. ITEM. Bis dicit actus interruptionem (unde conuenienter dicit̃ aliquis bis fuisse Parisiis: sed non conuenienter dicitur bis fuisse homo) sed generatiō æterna, quę est ex patre, nullatenus fuit interrupta: ergo uidetur simpliciter esse falsum, Christus bis natus est. ITEM. Hoc aduerbiū Bis importat actus terminationem: quia de actu, qui non terminatur, non est dicere ipsum bis exerceri: sed generatio æterna nō habet terminum, quia filius semper generatur a patre: ergo &c. ITEM. Hoc aduerbium (bis) importat successionis ordinem; sed circa Christi generationem ęternam respectu temporalis nulla cadit successio, ergo sicut aliquis nō dicitur bis natus, qui simul generatur à patre, & à matre; ita nō uidetur, quòd Christus bis natus dicatur, cum simul sit uerum ipsum dicere generari à patre, & à matre: pater enim nunc generat filium, & in tempore natiuitatis suæ sic Virgo Maria genuit. ITEM. Nunc temporis, & nunc æternitatis non ponunt in numerum; cum unum claudatur in altero: ergo cum filius genitus sit a patre in nunc æternitatis, & à matre in nunc temporis; non uidetur ꝙ debeat dici bis natus, uel genitus.

Reso-

RESOLVTIO.

Quia Christi natiuitas in diuinis æternitate mensuratur: quia pariter in humanis ortus tẽpore circumscribitur: catholicè illum bis natum uerè affirmabimus.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut uult Philosophus) Actus tripliciter habet numerari, uidelicet subiecto, & tempore, & specie, siue termino. Vnde actus multiplicari dicitur aut quia est in alio, & alio subiecto, aut quia in alio, & alio termino: aut quia in alio & alio tempore, siue mensura; cum ergo aduerbium numerandi dicat numerum actus aliquorum istorum trium modorũ, necesse est ut importet ipsum numerari. Aduerbium enim cum sit adiectiuũ uerbi; sub ratione uerbi importat illum numerum, q est ipsius actus; secundum ꝙ actus hic est ex parte tẽporis, siue durationis: & iste est numerus, qui est ex parte mensuræ. Et ꝙ hoc aduerbium Bis importet numerum actus ex parte mensuræ, patet per ipsum modũ loquendi. Non enim dicor bis comedisse, ꝑpter duas res, quas comedi, uel propter plurificationẽ ex parte subiecti; sed ꝑpter multiplicationẽ ex parte temporis, siue mensuræ: quia comedi in alio & alio tempore. Quoniam ergo generatio, siue Christi natiuitas æterna, mensuratur ipsa ęternitate, & natiuitas temporalis ipso tẽpore; ita quòd illa completionẽ hẽt in nũc ęternitatis; ista in nũc temporis: hinc est quòd concedi potest, & debet, Christum bis esse natũ. Et concedendæ sunt rõnes, & auctoritates ad hoc ĩductę

AD ILLVD ergo, quod obiicit primò in contrarium, ꝙ (bis) dicit eiusdem actus geminationem. Dicendum, ꝙ non oportet, quod dicat geminationem eiusdẽ actus secundum unitatem uniuocationis, sed sufficit quòd dicat secundùm conuenientiam analogiæ. Vnde sicut potest concedi, ꝙ deus & homo sunt duo entia, uel res: non quòd dicantur duæ res, uel duo entia æquiuocè, sed analogicè; ita concedi potest, ꝙ generatio Christi, & æterna, & temporalis sit duplex generatio. Et sic potest concedi, quòd sit bis generatus; quia tantùm se extendit numerus aduerbiorum numeraliũ respectu uerbi, quantum numerus numeralium noĩum respectu noĩum. AD ILLVD, quod obiicit, quòd semel, & bis dicunt uicissitudinem. Dicendum, quòd illud non est uerum de significatione generali, sed semel, dicit actus cõpletionem. Quòd autem dicit uicissitudinem: hoc solum est, quia adiacet actui temporali: & ideo quia generatio Christi ęterna nõ subiacet actui trmporali: non est necesse quòd etiam quantum ad illam dicat uicissitudinẽ. AD ILLVD, quod obiicitur, quod (bis) dicit interrumptionem. Dicendum, quòd illud uerum est in illis actibus, quæ non numerãtur siue interruptione, sicut legere, uel morari Parisijs, uel aliquid tale. In his autem actibus, qui sine interruptione, numerari possunt, non habet ueritatem, sicut cęlũ dicitur bis esse reuolutum; & tamen motus eius non dicitur esse discontinuatus uel interruptus. Numeratio enim reuolutionum non uenit ex motus discontinuatione, sed secundùm circulationis

nis completionem; & secundùm illam complectionem circulationis est numeratio dierum, & temporum: & talis numeratio importatur per aduerbium. Et quoniã generatio Christi ex patre, & matre modum habet unum numerãdi, ut prædictum est; ideo sanè potest concedi Christum bis natum esse. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd bis importat terminationem actus. Dicendum, quòd terminatio actus dupliciter dicitur, Vno modo ex completione: alio modo ex desitione: ergo cum dicitur, quòd (bis) importat terminationem, si intelligatur terminatio communiter ad utrunque modum. Dicẽdum, quòd uerum est. Si autem dicat terminationem p desitionem tantùm, non habet ueritatem: hoc enim accidit numerationi alicuius actus, quòd non possit esse sine actus desitione, sicut tactum est. AD ILLVD, quòd obijcitur, qđ (bis) dicit successionis ordinem. Dicendum, similiter, quòd hoc non est de necessitate: sed quãdo importat actus geminationem, & successionem, & respectu eiusdem principii: sic autem non est reperiri hic: & sic patet illud. AD ILLVD uerò, qđ ultimo obiicitur, quòd nũc temporis, & nunc æternitatis non ponũt in numerum. Dicendum, quòd si loquamur de numero propriè accepto, ueritatem habet: si autem largè, falsitatem habet. Aeternitas enim, & tempus sunt diuersæ mensuræ per essentiam; & productio, quæ mensuratur tẽpore, est alia à productione, quæ mensuratur æternitate, & posterior illa: & ideo illæ duæ ꝓductiones possunt dici etiam duę mensuræ; nec ualet, q̃ una clauditur in alia hoc .n. non est per continentiam, q̃ tollat numerum, sicut continet pars intra totum, sed per quandã ꝑassumptionem, quæ quidem relinquit ordinem, siue distinctionẽ.

QVAESTIO II.

An in Christo sint duæ filiationes?

VTRVM in Christo sint duæ filiationes duæ. Et quòd sic uidetur. Generatio est ratio, siue causa filiationis, sicut actio causa relationis; sed ĩ Christo est duplex generatio: ergo ẽ duplex filiatio. multiplicata enim causa, multiplicari uidetur & effectus. ITEM. Multiplicato uno relatiuorum, necessario multiplicatur & reliquum: eo quod esse relatiuorum est ad aliud se habere: & quotiens dicitur unum oppositorum, totiens dicitur reliquum, sicut dicit Philosophus; sed Christus secundùm generationem æternam est filius patris, secundùm generationem temporalem est filius matris: ergo &c. ITEM. Diuersarum productionum diuersi sunt termini: sed generatio temporalis, & ęterna sunt diuersæ pruductiones: ergo si utraque terminatur ad Christũ secundùm quod est filius, necesse est Christum esse filium alium, & aliũ: ergo ĩ eo sunt filiationes plures. ITEM. Idẽ est esse natũ, & esse filiũ: sed si aliqua sunt eadem, numerato uno, numeratur & reliquũ; ergo si Christus est bis natus, hẽt duplicem filiationem. ITEM. Abstracta filiatione æterna, est intelligere filiationem temporalem, & econuersò: ergo si illa sunt diuersa, quorum unum est intelligere, abstracto alio; ergo filiatio æterna, & temporalis est alia, & alia in Christo.

5. Metaph. 20.

Sed

SED CONTRA. Filiatio est proprietas personalis: sed in Christo non est nisi una persona; ergo nō est nisi una sola filiatio. ITEM. Sicut Xp̄s habet patrem, & matrē, ita quilibet alius est natus ex patre, & ex matre: sed nullus dr̄ habere duas filiationes, quia genitus est ex patre, & ex matre: ergo pari ratione in Christo non erūt duæ filiationes, quia natus est Christus ex patre, & ex Virgine matre. ITEM. Ex hoc quòd aliquis Magister habet plures discipulos hodie unum, & cras alium, nō habet diuersos Magistratus: ergo & pari ratione nec Christus debet dici habere plures filiationes, ex hoc, q̄ genitus est à patre prius, & à matre posterius. ITEM. Si alia persona nata esset de Virgine, esset confusio in proprietatibus personalibus propter pluralitatem filiationum, sicut dicit Ansel. Si ergo in incarnatione uerbi nulla facta est confusio proprietatum, uidetur q̄ nulla facta sit filiationum plurificatio. ITEM. Numerata proprietate, numeratur subiectum; ut si sunt duæ albedines, sunt duo alba: ergo si sunt duæ filiationes, sunt duo filii. Ergo si in Christo sunt duæ filiationes, in Christo sunt duo filii, & si Christus est duo filii, Christus est duo: sed hęc est falsa, sicut improbata est supra, & habetur in symbolo; non duo tamen, sed unus est christus; ergo falsum est duas filiationes esse in Christo.

Lib. de incar. Verb. cap. 4.

Dist. 6. art. 1. q. 1.

RESOLVTIO.

Filiatio cum propriè personam respiciat & non naturam: in Christo una est persona: una pariter filiatio erit, nec duæ & si bis natus dicatur.

RESPON. Dicendum, quòd quāuis concedatur duas natiuitates esse in Christo: non tamen concedi debet duas esse filiationes. Et ratio huius est; quia cum filiatio sit relatio, comparationem habet ad tria. Ad subiectum in quo est; & ad terminum, ad quem est, & ad principium à quo est. Numerus autem relationis secundum differentiam formalem, siue specificam, cātur à principio, à quo est; sicut paternitas, & dominium sunt duæ relationes in aliquo homine, quę numerantur non ratione eius, ī quo sunt principaliter, sed ratione eius à quo sunt; quia possunt esse duæ relationes ī homine respectu eiusdem. Plurificatio autem relationis secundū numerum non uenit principaliter ratione eius à quo est, nec ratio- ad quē; sed ratione subiecti eius in quo Et quoniam proprietas subiecti numerari hēt ratione suppositi, & subiectum filiationis est ipsa persona, non natura nisi ratione personæ: hinc est quòd cū in Christo non sint plures personæ, non possunt esse plures filiationes. Ideo concedendæ sunt rationes ad hoc inductæ.

Simpliciter bis aduersatur Sco. d. hac ibi: contra istā positionē. sed D. Tho. in conclusione consentiēs differt ī modo dicēdi: 3. par. q. 35. art. 6.

AD ILLVD ergo, quod primò obiicitur, q̄ generatio est causa filiationis: iam patet responsio: quia relatio non multiplicatur ex parte causæ, sed ex parte subiecti. Si autē quæratur, quare multiplicatur generatio in Christo, & non filiatio, cum utraque respiciat

ciat personā. Dicendū, ꝙ gñatio significat per modū actiōis; actio autē, & passio non solum recipit numerationem ex parte subiecti, sed etiam ex parte mēsuræ, & ex parte principii. Et qm̃ aliud est principiū, & alia est mēsura tpalis, & æterna; ideo alia pōt dici, & alia gñatio; quāuis nō filiatio. Alia etiā est ratio: quia & si gñatio respiciat personā; tamen p cōsequens respicere pōt & naturā. Vnde humana natura in Christo pōt dici nata, non tñ potest dici filia, quia filiatio proprie respicit personam. Et quia in Christo est pluralitas naturarū, & unitas personę; ideo pñt dici plures generationes, q̃uis non possunt dici plures filiationes. AD ILLVD, quod obī, ꝙ multiplicato uno relatiuorum, multiplicatur & reliquū. Dicendum, ꝙ illud uerū est de multiplicatione formali, & de eo correlatiuo, a quo dependet correlatiuū dependentia essentiali; sed si unū correlatiuū multiplicat̃ multiplicatione materiali, non habet ueritatem. Sicut est, qñ unus hō generat plvres filios; & unus magister docet plures discipulos: tūc eñ relatio, q̃ est in ipso, nō depēdet ab unoquoq; eorū, nisi dependentia accidentali; & desinente uno, saluatur relatio in altero. Vñ qñ quis generat post primum filium alium, nō nascit̃ in eo noua paternitas, sed primæ paternitati innascitur nouus respectus; quia pater est plurium, q̃ prius erat; sic est intelligendū in proposito. Vñ Christus gñatione tpali non acqrit nouam filiationem, sed incipit esse filius alterius. s. hōis Virginis AD ILLVD, qđ obī, ꝙ diuersarū pductionum diuersi sunt termini. Dicendum, ꝙ uera est, qñ illæ pductiones sunt disparatę; ita ꝙ una non supponit aliam: sic autē non est in pposito: quia natiuitas tpalis præsupponit æternam natiuitatē: & ideo non oportet filium esse aliū, & aliū; q̃uis alia & alia gñatione generet̃: sufficit enim (ut dictum fuit) ad pluralitatem gñationum pluralitas naturarū: non sic autem ad pluralitatem filiationum. AD ILLVD, qđ obī, ꝙ idem est natum, & esse filium. Dicēdum, ꝙ & si de eodem dicatur, tamen filiatio propriè dicit relationem, & natiuitas, siue generatio ipsam productionem: relatio autem, & actio ex alia & alia causa habent numerari. Et ideo nō sequitur, ꝙ si plurificetur pductio, ꝙ plurificetur filiatio. AD ILLVD quod obijcitur ultimo, ꝙ est intelligere filiationem temporalē, abstracta filiatione æterna. Dicendum, ꝙ hoc non est propter diuersitatem relationis in se, sed propter diuersitatem respectuum; sicut si aliquis sit pater duorum, potest intelligi pater esse unius, ita quòd non alterius. Et si aliquis uideatur à duobus, potest intelligi uideri ab uno, ita quòd nō ab alio. Ex hoc tamen non potest concludi, quòd sit diuersitas secūdum rem, sed secundùm rationē. Diuersitatem autem secundum rationem uoco illam, quæ solū est secundùm respectum, & comparationem.

QVAESTIO III.

An Christus respectu utriusque natiuitatis, tū æternæ, tum temporalis sit filius naturalis?

VTRVM Christus filius sit naturalis rōne utriusque natiuitatis, uidelicet temporalis, & æternæ.

næ. Et q͏ sic, uī. De generatione eīn æterna non est dubium:de generatione uerò temporali ostenditur sic. Qui conformis est in natura ei, à quo generatur, est eius filius naturalis; sed filius Dei est est conformis Mariæ, ex qua est natus:ergo est naturalis filius ipsius. ITEM. Qui trahit naturam ab eo, à quo generatur, est filius eius naturalis; sed Christus à Virgine naturā traxit humanam: ergo est filius naturalis ipsius Virginis. ITEM. Natura est principium rei genitę, & filiationis eiusdē ex parte mulieris; ex hoc q͏ cōcipit, nutrit, & parit: & hoc totum Virgini competit respectu Christi: ergo Christus est eius filius naturalis. ITEM. Si Christus est filius Virginis, aut ergo naturalis, aut adoptiuus. Non adoptiuus: quia tunc non esset uera mater, nec ad Virginem spectat filium adoptare: nec Deus adoptari potest à creatura in filium, sed magis econuersò: ergo uī q͏ sit naturalis eius filius.

SED CONTRA. Nullus, qui est filius ꝑ grām, est filius ꝑ naturā; qa natura, & grā ex opposito diuiduntur: sed q͏ Christus fecit se filium Virginis, hoc fuit dignationis, & gratię; ergo nō est filius naturalis. ITEM. Nullus, qui uoluntariè generatur, est filius naturalis; quia natura, & uoluntatis sūt principia disparata; sed Christus uoluntariè natus est de Virgine: ergo non est eius filius naturalis. ITEM. Nullus est filius naturalis, cuius generatio fit supra naturā: sed generatio filij Dei ex matre fuit ꝑ miraculū supra naturā, & natiuitas similiter: ergo non est filius naturalis. ITEM. Nullus filius naturalis est prior suo principio generante; qm̄ si prior est; accidit ei, q͏ producatur ab illo: ergo nō est naturalis filius ipsius. sed Christus prior fuit quàm Virgo: quæ ipsum concepit; ergo ex parte tēporalis natiuitatis Christus non potest esse filius naturalis.

RESOLVTIO.

Vtraq; natiuitate cū producatur, & nascatur Christus uelut similis ex simili, similitudine (utiquā) & conuenientia in natura; non immerito secundum utramq; filius naturalis dicendus est.

RESPON. Dicendum, q͏ penes utranq; natiuitatem Christus est filius naturalis; & rō huius est; qa utraq; natiuitas consistit in productione similis ex simili scdm similitudinem & conuenientiā in natura. Vnde secundum natiuitatem æternā generatur similis patri; secundum natiuitatē tēporalē generatū similis matri: ideo utraque natiuitas est naturalis: & rōne utriusq; natiuitatis Xp̄s naturalis filius debet dici. SI AVTEM tu quæras, q̄ habitudinē dicit ille terminus Naturalis. Dicendum, q͏ magis dicit habitudinem principii q̄ habitudinem formę. Dicit enim filius naturalis, qui est à natura, & qui trahit naturam ab aliquo: non q͏ ipsa filiatio sit ꝓprietas consequens ipsam naturā, sed magis ꝑsonam; est enim proprietas personæ. Vnde hęc est magis propria, Christus est filius naturalis, uel natura; q̄ Christus est filius essentialis, uel filius essentia. Natura enim plus dicit in habitudinem principij, uel causæ, q̄ dicat in habitudinem formę. Fatē dum est ergo Christum filium naturalem Virginis esse ratione tēporalis natiuitatis, sicut rationes ad

Q͏ō collatet.

ad primam partem ostendunt, & ideo concedendæ sunt.

AD ILLVD ergo, quod primo obiicitur in contrariũ, q̃ nullus, qui est filius p gr̃am, ẽ filius p naturã. Dicẽdũ, q̃ si illud intelligat̃ de gr̃a adoptionis, uerum est; si uero intelligat̃ de gratia unionis, non est uerum; quia (sicut habitum est supra,) illa gratia fuit quodãmodo isti homini naturalis. Aliter etiã potest dici, q̃ uerum est secundũ eandem naturam: Christus autem nominat hypostasim in duabus naturis: & secundùm illã duplicem naturam naturalis est filius patris & naturalis est filius matris, ita q̃ secundum diuinam naturam comparetur ad patrem, & secundum humanam comparetur ad matrẽ. Si autem mutua fiat comparatio, ut hypostasis illa secundũ diuinã naturã comparetur ad matrem, & secundum humanam comparetur ad patrem, sic non dr̃ propriè filius naturalis: potest tñ dici naturalis filius per gratiam unionis, q̃ facit naturales proprietates inuicem cõicare. AD ILLVD, qđ obiicitur; q̃ generatio Christi est supra naturam. Dicendum, q̃ ita est supra naturam, q̃ est etiam secundum naturam (ut dictum est supra) quia ibi diuina potentia in nullo præiudicabat naturæ; & iõ modus ille operandi non excludit naturæ operationem; nec aufert proli naturalem filiationem. AD ILLVD, quod obiicit; q̃ nihil generatur naturaliter, quod generatur uoluntariè. Dicendum, q̃ falsum est: secundum q̃ naturam uoluntas cõcomitatur; unde esto q̃ natura esset omnino obediens ipsi uolũtati, sicut & in Adã erat, idem generaretur patre uolente & natura operante. Et quoniam uoluntas filij non tollit uim generatiuam matri: ideo non sequitur, q̃ si uoluntariè ex ea nascit̃, q̃ nõ naturaliter nascatur. AD ILLVD, quod obijcitur; q̃ nullus filius est prior suo principio generante. Dicendum, q̃ uerum est secundum eam naturã, scđm quam est filius eius: & sic non hẽt instantiam in proposito; quia Christus scđm humanam naturam posterior est Virgine, quę ipsum concipit. Si autem simpliciter intelligatur, habet instantiam in proposito; quia Christus habet in se duas naturas, secundùm quarum unam præcedit tam naturam creatam, quàm maternale principiũ: ubi aũt instantia est in proposito, ita q̃ non est in alio; ferenda est scđm † philosophicũ documẽtũ.

Dist. 4. art. 2. q. 3.

Dist. 3. p. 2. ar. 3.

† 2. Ethi. cap. 9. vna hyrundo nõ facit ver.

DISTINCTIO NONA.

Vtrum caro Christi sit adoranda adoratione latriæ, quod est proprietas diuinæ naturæ.

Ræterea inuestigari oportet, vtrũ caro Christi & aĩa vna eademq; cum verbo adoratione debeat adorari, illa scilicet quæ latria dicitur. Si.n. animæ, vel carni exhibetur latria, quæ intelligatur seruitus siue cultus, soli creatori debitus: cum anima

Christi vel caro creatura tantum sit; creaturę exhibetur, quod soli creatori debetur: quod facienti in idololatriam deputatur. Ideo quibusdam videtur non illa adoratione, quæ latria est; carnem Christi, vel animam esse adorandam, sed illa quæ est dulia: cuius duas species vel modos esse dicunt. Est enim cuiusdam modi dulia, quæ creaturę cuilibet exhiberi potest: & est quædam soli humanitati Christi exhibenda, non alij creaturæ: quia Christi humanitas super omnem creaturam est veneranda, & diligenda. Non tamen adeo vt cultus diuinitati debitus ei exhibeatur, qui cultus in dilectione & sacrificij exhibitione, atque reuerentia consistit: qui latinè dicitur pietas, græcè autem Theosebia, id est Dei cultus, vel Eusebia, idest bonus cultus.

Diuersæ opinantium sententiæ de speciebus duliæ.

Alijs autem placet Christi humanitatem vna adoratione cum verbo esse adorandam non propter se, sed propter illum cuius scabellum est, cui est vnita. Neque ipsa humanitas sola vel nuda, sed cum verbo, cui est vnita: nec propter se, sed propter illum, cui est vnita est adoranda, Nec qui hoc facit idololatriæ reus iudicari potest: quia nec soli creaturæ, nec propter ipsam: sed creatori cum humanitate & in humanitate sua seruit. De eo hoc Io. Dama. ita ait, Duæ sunt naturæ Christi ratione & modo differentes, vnitæ verò secundùm hypostasim. Vnus ergo Christus est Deus perfectus & homo perfectus: quem adoramus cũ patre & spiritu vna adoratione cum incontaminata carne eius. Non inadorabilem carnem dicentes: adoratur enim in vna verbi hypostasi: quæ hypostasis generata est: non creaturæ venerationem prębentes. Non ergo vt nudam carnem adoramus, sed vt vnitam deitati in vnam hypostasim Dei verbi duabus reductis naturis. Timeo carbonem tangere propter ligno copulatum ignem. Adoro Christi Dei mei simul vtranq; naturam propter carni vnitam deitatem. Non enim quartam appono personam in trinitate: sed vnam personam confiteor verbi & carni eius. His verbis insinuari videtur Christi humanitatem vna adoratione cum verbo esse adorandam. De hoc etiam Aug. ait in serm. domini, vbi dicit, Non turbetur cor

Lib. de Orthod. fid. 3. c. 8.

Ser. 83 de uer. domini in fine.

vestrum

vestrum, ita dicit, Dicunt hæretici filiũ nõ natura esse deũ, sed creatum. Quibus respondendum est, quia si filius non est Deus natura, sed creatura, nec colendus est omnino, nec vt Deus adorandus dicente Apostolo, Coluerunt & seruierunt potius creaturæ quam creatori. Rom. 1 *Sed illi ad hoc replicabunt, & dicent, Quid est quod carnem eius, quàm creaturam esse non negas, simul cum diuinitate adoras: & ei nõ minus quã diuinitati deseruis? Ego dominicam carnem immo perfectã in Christo humanitatem ideo adoro, quod à diuinitate suscepta & deitati vnita est: vt non alium & alium, sed vnum eundemque Deum & hominem filium Dei esse confitear. Denique si hominem separaueris à deo, illi nunquam credo nec seruio; velut si quis purpuram vel diadema regale iacens inueniat, nunquid ea conabitur adorare? Cũ verò eis rex fuerit indutus, periculum mortis incurrit, si ea cum rege adorare quis contempserit. Ita & in Christo domino humanitatem non solam vel nudam, sed diuinitati vnitam. s. vnum filium Deum verum & hominem verum si quis adorare contempserit, æternaliter morietur. Idem super Psal. 98. vbi dicitur. Adorate scabellũ pedũ eius, quoniã sanctũ est.* In tom. 8. ĩ me. enarrationis. *Sciendũ quia in Christo terra est. i. caro, quæ sine impietate adoratur. Suscepit. n. de terra terrã: quia caro de terra est et de carne Mariæ carnẽ accepit: hæc sine impietate, à verbo Dei assumpta adoratur à nobis: quia nemo carnẽ eius mãducat, nisi prius adoret: sed quia adorat, nõ terram intuetur: sed illũ potius, cuius scabellum est, propter quem adorat. His auctoritatibus præmissę inuestigationis absolutio explicatur.*

SVPRA Aegit Magister de comparatione diuinæ naturæ ad proprietaté humanæ naturæ: hic uerò agit de comparatione humanæ naturę ad proprietatem diuinæ: inquirens, utrum natura humana ĩ Christo sit adoranda adoratione latriæ. Diuidit autem pars illa in partes duas. In quarum prima prosequitur qõné secundùm opinioné cõem. In secunda verò ꝓsequitur eã scđm opinioné aliorũ, & scórũ auctoritates. ibi. *Aliis autẽ placet christi humanitatẽ, &c.* Prima pars diuidit ĩ duas ptes. In quarũ prima ꝑte opponit. In scđa determinat. Ibi. *Ideo quibusdã vr, &c.* Scđa pars ĩ duas diuidit. In quarũ prima subiũgit aliorũ opinioné. In scđa, verò inducit illius opinionis confirmationẽ ꝑ multiplicé sctõrũ attestationem. ibi. *De hoc Iohã. Dam.*

Ita ait. &c.) Illa secūda pars posset adhuc sub diuidi in duas. In prima confirmat auctoritate Græci. s. Dam. In secunda auctoritate Latini, uidelicet Augus. ibi. *De hoc etiam Aug. ait.*

Dub. 1. CVltus consistit &c.] Hic quæritur, qualiter distinguuntur illa tria. Et uidetur, q insufficienter dicat: quia magis uidetur consistere in adoratione. Ait. n. Rab. Sic caro Christi adoranda est latria, sicut uerbum; sed non omni specie latriæ, quoniam non adoramus eum prostrati in terra: sic ut credamus q nos creauit ex nihilo: ergo uidetur q potius prostratio in terram pertineat ad cultum Dei, q prædicta. Item. Videtur diminutio, quia non tantum colitur Deus dilectione, sed etiā fide. Quæritur ergo qualiter distinguūtur illa tria prædicta. Res. Dicendum, q (sicut habitum est supra,) Deus colitur cultu interiori, & exteriori, ut autem Magister exprimeret utrumq; cultū, dicit q cōsistit in dilectione quātum. s. ad cultum interiorem, ita quòd in dilectione intelligimus tres theologicas uirtutes. s. charitatem, & alias duas præambulas: quantum ad cultum exteriorem dicit, quòd colitur sacrificio, ita quòd sub sacrificio comprehēdat omnem reuerentiam, quæ exterius exhibetur soli deo. Per hoc autem; quod subdit reuerentiam, comprehendit utrumque. Et sic patet differentia horum trium; quia dilectio refertur ad cultum interiorem, sacrificium ad exteriorem, reuerentia ad utrumque. Vel aliter. Dilectio refertur ad principium motiuum. Sacrificiū refertur ad actum: Reuerentia ad formam, & modum. Ad illud; qd obiicitur de adoratione, & pstratione. Dicēdum, q illa potest cōprehendi nomine sacrificij: Dici etiam potest, quòd illā nō nominat, quia non est cultus soli Deo debitus: non tantum. n. prosternimur coram Deo, sed etiam corā homine. Vnde non est intelligendum, quòd Rabanus uelit dicere, quòd non deberemus nos coram humanitate pslernere, sed quòd prosternendo nos coram humanitate, non debemus profiteri nos esse creatos rōne humanitatis, sed deitatis. Dici etiam posset, quòd adoratio comprehenditur sub hoc, quod dicitur reuerentia, sicut & fides intelligitur per dilectionem: & sic patet responsio ad sequens.

Quem adoramus &c.) Contra hoc uerbū Damas. obiicitur. Pater & spiritus sanctus sunt personæ distinctæ, & cuilibet earum debetur una adoratio per se: ergo si ad multiplicationem obiecti sequitur multiplicatio actus, uidetur quòd illæ personæ sunt multiplici non unica adoratione adorandæ. Item. Adoratio sub sequitur directionem fidei: sed fides distinguit inter psonas, ergo & adorans secundùm quòd huiusmodi distinguit īter personas: & si hoc, redit idem quod prius. Resp. Dicendum, quòd tres personæ unica, & simplici adoratione sunt adorandæ. Et ratio huius est; qa illud, secundùm quod competit adorari summa maiestas, est unicum nullo modo multiplicatum; & ita sicut unica dilectione diligūtur, quia in eis est una summa bonitas: sic unica adoratione adorantur. Ad illud, quod obiicitur, quòd Dub. 2.

ꝙ illæ personæ distinguuntur. Dicendum, ꝙ & si distinguuntur ratione emanationis, & originis, non tñ rõne adorationis; ideo nõ sequitur, ꝙ respectu harum habeant diuersas adorationes, sed ꝙ habeant diuersas relationes: & hoc quidem dictat fides sana, quã consequitur adoratio. Et per hoc patet sequẽs obiectio, ꝙ. s. adoratio sequitur fidẽ, nõ inquantum distinguit tres psonas per relationum pluralitatem, sed inquãtum unit per maiestatis unitatem.

Dub. 3. *Ergo dominicam carnem, &c.*) Contra. Si in Christo adoratur diuinitas, & humanitas, & in alijs personis diuinitas, videtur quòd magis sit adorandus Christus, quã aliæ personæ. Item. Plus tenemur gratias Christo agere post incarnationem q̃ ante: ergo magis debemus ipsũ honorare, adorare, & uenerari: ergo si hoc, magis tenemur adorare filium incarnatum, q̃ non incarnatum: & si hoc, magis filium, q̃ patrem, uel spiritum sanctum. Si tu dicas, ꝙ magis debemus adorare uerbum non intensiue, sed extensiue, Cõtra. Plura bona paucioribus bonis magis sunt appetenda: ergo plura honorabilia magis sunt ueneranda, & honoranda. Resp. Dicendum, ꝙ non magis adorãdus est Christus, q̃ pater, uel spiritus sanctus, nec uerbum incarnatum plus debet adorari post incarnationẽ, q̃ ante. Et huius ratio est; quia adoratio respicit maiestatẽ, & dignitatem: & qm̃ uerbo nulla accreuit dignitas ex humanæ naturæ assumptione: ideo nõ debet adorari maiori adoratione. Nec ualet, quòd obiicit; ꝙ plura bona paucioribus sunt pẽligẽda: hoc. n. habet multiplicẽ instantiã. Vna est, qñ vnum est pp alterum: ibi autem est unum tm̃. Vñ sicut tenere equum, & frænum non est plus tenere, quàm equum: sic adorare Deum, & carnem non est plus, q̃ adorare Deum. Alia instantia, qñ unum illorum bonorum est improportionabile ad aliud; tũc. n. nõ addit, ut faciat ipsum maius; sicut nec punctus addit ad lineã, ut faciat eam maiorẽ: & hoc modo creatura habet se ad creatorẽ. Ad illud, quod opponitur, ꝙ tenemur ad maiorẽ gratiarũ actionem. Dicendum, quòd nõ est simile, qa gratiarum actio non tm̃ respicit excellentiam dantis, sed etiam excellentiam muneris: nõ sic autem est de adoratione.

Nemo carnem, &c.) Cõtra. Iohan. 6. Spiritus est, qui uiuificat; caro non prodest quicquam: ergo si non prodest, non est manducanda, nec adoranda. Itẽ. Caro Christi uere est sub sacramento: ergo uere manducatur, cum sub sacramento suscipitur: sed absque adoratione præambula potest esse sacramenti susceptio: ergo & uera manducatio. Resp. Dicendum, ꝙ uerbum illud intelligitur de mãducatione spirituali, quæ dr̃ manducatio uera: qa ueram habet efficaciam. Vnde manducare ueraciter, hoc est mãducare efficaciter: & hoc modo nemo bene manducat, nisi qui adorat: quia non mãducat efficaciter, nisi manducet reuerẽter; & per hoc patet respõsio ad ultimum: obiicit n de manducatione sacramentali, & illud intelligitur de manducatione spirituali. Ad illud, quod obiicitur; ꝙ caro nõ prodest quicquam. Dicendum, ꝙ caro dicitur ibi carna- Dub. 4.

lis intelligentia, sicut dicit Aug. Caro non prodest quicquam, si a spiritu separetur; sed prodest, inquantum est unita uerbo, & deificata: & hoc mõ est adorãda adoratione latriæ, nõ duliæ. De hoc autẽ plenius habetur in li.4.di.x.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO. I.

An humanitas, siue caro Christi adoranda sit adoratione latriæ.

AD intelligẽtiam huius partis incidit hic qõ de adoratione christi, circa quã q̃runtur principaliter duo. Primo q̃ritur de ipsa adoratione per cõparationem ad eũ, cui est exhibenda. Secundò uerò q̃ritur in cõparatione ad uirtutẽ, ꝑ quã exhibetur. Circa primũ quæruntur sex. Primò quæritur, utrũ cultus, qui est latria debitus deitati, sit exhibendus Christi humanitati. Scđò q̃ritur, utrũ sit exhibẽdus eius imagini. Tertiò quæritur, utrum sit exhibendus eius matri. Quartò, utrum sit exhibendus eius cruci, Quintò, utrum sit exhibendus eius membris. Sextò & ultimò, utrum sine peccato exhiberi possit eius aduersario.

VTRVM cultus latriæ sit exhibẽdus humanitati, siue carni Christi. Et quòd sic, uidetˀ primò auctoritate Damasc. Christus est perfectus Deus, & perfectus homo, quẽ adoramus una adoratione cum patre, & S.S. & incontaminata carne eius: ergo si pſona Christi adoranda est latria, uidetˀ, ꝙ similiter caro eius. ITEM. Super illud Psal. Adorate scabellum pedum eius, qm̃ sc̃tũm est. glos. Aug. In Christo terra, idest caro sine impietate adoratur a nobis: quia nemo carnẽ eius spũaliter manducat, nisi prius adoret. ITEM. Eodem timore timetˀ ignis & ferrũ ignitum igne: ergo si magis unita est diuinitas carni, quã ignis ferro, uidetur quòd eadem reuerentia sit exhibenda eius humanitati, q̃ exhibetur diuinitati. ITEM. Eadem adoratione adoratˀ caro animæ unita, qua adoratur ipsa anima: ergo si non minus intimè unitur uerbum ipsi carni, q̃ anima, eadem rõne qua adoratur uerbũ, adoratur caro assumpta: sed uerbũ adoratˀ latria: ergo &c.

SED CONTRA. Lucæ. Dominũ Deum tuum adorabis, & illi soli ser. Glo. exponit đ seruitute cultus latriæ: ergo soli Deo est exhibenda: non ergo carni Christi. ITEM. Aug. ix. lib. de ciuita. Dei, loquens de Christo, Cum in forma Dei sacrificium cũ patre sumat: cum quo & unus est Deus: tñ ĩ forma serui maluit sacrificiũ esse, q̃ sumere. Et ibidẽ. Quis sacrificãdum censuit, nisi ei, quem Deum aut sciuit, aut putauit, aut finxit? ergo humanitati illi nõ est sacrificandum, siue carni Christi: ergo nec ille cultus est ei offerendus, q offertˀ Deo. ITEM. Glo. sup illud Psal. Adorate scabellum pedum eius. Caro Chr̃i non est adoranda illa adoratione latriæ, q̃ soli Deo debetur; sed illa dulia, q̃ dignior est: ergo &c. ITEM. Humana natura in Chr̃o quantũcumq; sit sublimata: non exit terminos creaturę, ergo nec reuerẽtia exhibẽda ei đbet exire terminos creaturæ: si ergo latria est cultus, qui excedit oẽs fines creaturæ, vr̃ ꝙ q exhibet latriã carni Chr̃i, committat

Lib. 4. c. 3.
Pſ. 98.
cap. 4.
Pſ. 98

mittat idololatriā. ITEM. Minori minor reuerentia est exhibenda, & maiori maior secundùm rectū ordinem: sed christus scdm q̄ homo minor est patre, & humanitas minor deitate quantumcunq; unita sit: ergo minor reuerentia est ei exhibenda: si ergo latria est reuerentia summa vr̄ q̄ humanitati Christi non sit exhibenda.

ITEM. Nullius est adorari adoratione latrię, cuius est adorare: sed humanitatis est adorare ipsam sūmam trinitatem: ergo non debet adorari adoratione latriæ. Maior probatur per hoc; q̄ nulli debetur latria, cuius est seruire alteri. Minor probatur p̄ hoc: quia eius est adorare, cuius est orare: Christus autem orauit: sicut legitur in diuersis euangeliis; ergo &c.

RESOLVTIO.

Humanitas christi in se cōsiderata Dulia tantum debetur: at verò vt vnita diuinitati etiam Latria competit.

RESPON. Dicendum, q̄ caro Christi multipliciter cōsideratur. Vno modo caro Christi dr̄ totus ille homo: iuxta illud q̄ dicitur Ioh. Cap. 1. Verbum caro factū est; & hoc modo quia ille homo Deus est rōne personæ unius, adorādus est adoratione latriæ. Alio modo caro Christi cōsideratur prout nominat ipsam partem humanitatis p̄ se, nō vt vnitam: & hoc modo carni consideratæ non debetur adoratio latriæ, sed duliæ. Tertio modo cōsideratur caro Christi quasi medio modo, prout nominat ipsam naturam creatam diuinitati vnitam; & hoc modo dixerūt quidam, q̄ est adoranda dulia dignior, quę quidem est hyperdulia. Et ratio huius est; quia solius dei est adorari latria; & natura non communicat alteri naturæ sua idiomata. Vnde sicut non est dicendum humanam naturam esse in Christo æternam, quia est vnita æternæ: sic hoc modo dixerunt, quòd natura humana non est adoranda latria, quamuis sit vnita maiestati summæ. Alii verò dixerunt aliter, quòd si consideretur caro, & anima prout unita illi personæ, adoranda est adoratione latriæ, pro eo quòd secus est de exhibitione honoris, & proprietatibus aliis. Honor enim non respicit hanc partem, uel illam, sed respicit ipsam personam. Vnde quamuis purpura, & uestimentum non participet proprietates Regis absolutè: communicat tamen in honore, & reuerentia, sicut dicit August. & Magister recitat in litera. Et ideo quia est una persona in Christo, cui debetur reuerentia summa, una adoratione adoranda est, s. latria quantum ad utranque naturam scilicet deitatem, & humanitatē, sicut eadē adoratione adorat̄ in uno hoīe caput, & pes. Concedendum est ergo q̄ non solum Christus homo adorādus est latria, sed etiā humanitas eius, in quantum est uerbo unita: quāuis per se considerata nunquā ei debeatur nisi dulia. Et qm̄ caro xp̄i nunquam est separata à verbo: iō semper consideranda est ut coniuncta, & semper adoranda est latria: licet humanitati ut per se cōsideratæ, non debeatur nisi dulia. Et ideo secūda opinio melior ē, quā prima; & auctoritatibus sanctorum magis est cōsona. Et ideo concedendæ sunt rationes, quæ sunt ad partem illam.

AD ILLVD ergo, quod primò obii-

In con clusiōe Sco. D. Tho. & Bon. cō cordāt sed alter cant Scot. et San. Tho. 3. p. q. 25 art. 2. ā rōne adoratio nis.

obiicitur in contrarium, quòd latria est cultus soli Deo debitus. Dicendum, quòd propter hoc nõ excluditur humanitas Christi. Sicut enim dicitur, solus Petrus est hic intus, non excluditur manus, uel pes eius: sic cum dicitur, solus Deus est adorandus latria, nõ excluditur humanitas: quia humana natura, & diuina in unam concurrunt personã: unde & hęc adoratio nõ ponit in numerũ cũ illa. Ad illud, quod obiicitur, quòd carni Christi nõ est sacrificandũ. Dicẽdum, quòd uerum est per se, non autẽ est uerum, prout est diuinitati cõiuncta: quia toti Christo sacrificandum est. Et quod dicit Aug. quia maluit Christus sacrificium esse, q̃ sumere. Dicendum, quòd hoc non dicit, ꝙ non deberet in carne adorari, & ei sacrificari: sed q̃a uoluit uitare occasionem erroris, ne alicui creaturæ exhiberetur per se honor diuini numinis. Ad illud, quod obiicitur, de Glo. quòd caro non est adoranda latria. Dicendum, quòd uerbũ illud intelligitur de carne uerbi, prout in se nuda consideratione consideratur. Et hoc est, quod dicit Aug. Si hominem separaueris a Deo, illi nunquam credo, nec seruio: hoc autem non obstat, quin secundùm quòd unita est, adoranda sit latria. Vnde
Lib. 4. Damasc. Non nudam carnem ado
cap. 3. ramus, sed ut unitã deitati in unã hypostasim Dei uerbi. Ad illud, quod obiicitur, quòd creatura non exit terminos creaturæ. Dicendum, quòd uerum est ratione sui: & iõ honor rõne sui: termi nos creaturæ non exit: sed quia unitur in una hypostasi Dei uerbo, cui debetur unicus honor in quacunque sit natura: hinc est ꝙ debetur ei latria. Ad illud, qđ obiicitur, quòd minori minor debetur reuerentia. Dicendum, ꝙ uerum est, quando minor & maior sic se habent, quòd sunt diuersorum honorũ susceptibiles: hoc autẽ est quando sunt diuersæ personæ, gradu dignitatis distantes: hoc autem in proposito nõ est reperire: quia cum una in Christo sit personalitas, & illa attẽdatur secundum naturam supremã, unica, & summa debetur ei reuerentia, qualiscunque sit natura: sicut honor unus debetur regi in quocunque sit indumento. Honor.n. naturam respicit digniorem, & ꝑ consequens illud, quod est annexum ei: sic caro uiri sancti honorari debet secundum dignitatem aię, non secundùm ignobilitatem propriæ naturæ. Ad illud, uerò, quod obiicitur, quòd Christi est adorare. Dicendum, quòd secundùm quòd oratio est ascensus mentis in Deum, sic propriè nõ pertinet ad Christum, pro eo ꝙ omnia quæcunq; uoluit, fecit: & uerbum semper pręsens habet, per oĩa faciens, quæcunque uult anima eius: exemplũ tamen orandi, & adorandi dedit secundũ inferiorem naturam in sua oratione: & ideo nõ sequitur, quòd nõ debeat adorari. Sicut enim ipse baptizat interius, & tamen baptizatus fuit, ut alios informaret: sic orauit, & adorauit, ut alios erudiret. Quia (sicut uult Damasc.) in Christo humana natura non tenet naturã ancillæ: ait enim sic. Serua est caro, si nõ est unita Dei uerbo: semel tamen unita secundũ hypostasim qualiter erit ancilla? unum enim ens Christus, nõ potest

potest esse seruus suiipsius, & dominus, cuius ergo erit seruus? Patris non: quia quæcunque habet pater, sunt filij: & ita qui dicunt ipsum seruũ esse distare faciunt unum Christum in duo per modum Nestorij: & ita ad Christũ non pertinet adorare, sed adorari: quia magis competit ei ratio dominij, quam seruitutis. Aliter etiam posset dici, quod quamuis esset ipsius adorare: non tamen sequitur, quòd non deberet adhuc adorari adoratione latriæ: quia nos qui debemus adorare, non debemus aspicere ad eius humanitatem, sed ad personæ dignitaté: Et in hoc ultimo consistit summa quæstionis prædictæ.

QVAESTIO II.

An imago Christi adoranda sit adoratione latriæ?

VTRVM cultus latriæ exhiberi debeat imagini Christi. Et q sic uidetur. Primò, per Damasce. Honor imaginis refertur ad prototypum: ergo idem est adorare imaginem, & eum cuius est imago: ergo si Christus colendus est cultu latriæ, uidetur q eius imago similiter. ITEM. Abraam adorauit tres uiros; & in his adorauit sanctam trinitatem; secundũ q Glos. exponit: si ergo illi tres uiri non erant trinitas summa, sed eam significabant: ergo latriæ cultus non solum debetur rei significatæ: sed etiam signo: cum ergo imago Christi sit eius signum, uidetur q latriæ cultus sit ei exhibendus. ITEM. Homo loquitur ad imaginem in suis petitionibus: ergo loquitur ad imaginé, sicut ad personam rationalis creaturæ: ergo sic loquitur ad imaginé Christi, sicut ad Christum: & sicut loquitur, sic colit, & adorat: ergo debet adorare imaginé Christi, sicut Christum. ITEM. Eandem reuerentiam exhibemus, & exhibere debemus imagini beatæ Virginis, quã ipsi Virgini, & sic de aliis sanctis; ergo & eadem reuerentia exhibẽda est imagini Christi, sicut ipsi Christo: sed Christo exhibetur cultus, siue honor latriæ: ergo debet exhiberi imagini suæ.

Lib. 4. Cap. 17 prope initiũ.

Genes. 18. 19.

SED CONTRA. In primo mandato. Non facies tibi imaginem, neque sculptam similitudiné: si ergo prohibitum est imaginé fieri, multomagis & adorari. ITEM. Damas. lib. 4. cap. de imaginibus. Magnæ impietatis, & insipientiæ est figurari, quod diuinitatis est: ergo maioris impietatis est iã figuratum adorare. ITEM. Melior est creatura uiuens, q̃ nõ uiuens: quia similior est summæ uitę: si ergo huiusmodi imagines nõ sũt uiuentes, minus sunt dignæ honore, quàm talpæ, & uespertiliones; si ergo impium est adorare uespertiliones, & talpas, multomagis huiusmodi imagines. ITEM. Nobilior, & melior est imago diuinitus impressa, q̃ ab hominibus sculpta; sed si quis adoraret diabolum, uel hominem peccatorem, in quo est imago domini impressa, peccaret; ergo multomagis, qui adorat huiusmodi imagines. ITEM. Fortiùs fugiendus est ritus idololatriæ, quã legalis ceremoniæ; sed ecclesia fugit ritum cerimoniæ legalis, ne uideatur iudaizare; pari ergo ratione debet fugere ritum idololatriæ, ne uideatur idololatrare; ergo si cultus idololatriæ consistit in ueneratione imaginum, & picturarũ,

Exod. 20. Leu. 19 Deute. 25.

uidetur

uidetur quòd talia non sint adorãda. ITEM. Cum huiusmodi imagines, nec per nouum, nec per uetus Testamentũ approbẽtur; uidetur quod earũ introductio fuerit nouitatis præsumptio: si ergo talia sunt estirpãda, uidetur quòd talia non sunt colenda, nec aliquo adorationis genere adoranda.

RESOLVTIO.

Quia solis, nudisq; imaginibus honor aliquis non exhibetur nisi in respectu ad prototypa: sicut christus ex unione ad diuinitatem latriæ cultu honoratur: ita & imago, ipsum repræsentans latria cultu ueneranda est.

RESPON. Dicendum, quòd imaginum introductio in ecclesia nõ fuit absque rationabili causa. Introductæ enim fuerunt propter triplicem causam, uidelicet propter simplicium ruditatem, propter affectuum tarditatem, & propter memoriæ labilitatem. Propter simplicium ruditatem inuentæ sunt; ut simplices, qui non possunt legere, in huiusmodi sculturis, & picturis tanquam in scripturis apertius possint sacramenmenta nostræ fidei legere. Propter affectus tarditatem similiter introductæ sunt; uidelicet ut homines, qui non excitantur ad deuotionem in his, quæ pro nobis Christus gessit; dum illa aure percipiunt; saltem excitentur dum eadem in scripturis, & picturis tanquam præsentia oculis corporeis cernunt. Plus enim excitatur affectus noster per ea, quæ uidet; quàm per ea, quæ audit. Vnde Horatius in arte poetica. *Segnius irritant animos demissa per aures, &c.*) Propter memoriæ labilitatem: quia ea, quæ audiuntur solùm, faciliùs traduntur obliuioni; quàm ea, quæ uidentur. Frequenter enim uerificatur in multis illud, quod cõsueuit dici, Verbum intrat per unam aurem, & exit per aliã. Præterea nõ semper est præstò, qui beneficia nobis præstita ad memoriam reducat per uerba: ideo dispensatione Dei factum est, ut imagines fierẽt (præcipuè in ecclesijs) ut uidentes eas recordemur de beneficiis nobis impensis, & sanctorũ operibus uirtuosis. Quoniam ergo imago Christi introducta est ad repręsentandum eum, qui pro nobis crucifixus est, nec offert se nobis pro se, sed pro illo: ideo omnis reuerentia, quę ei offertur, exhibetur Christo: & ꝓpterea imagini Christi debet cultus latriæ exhiberi. Et hoc est qđ dicit Aug. in Lib. De Doctrina Christiana. *Libr. 3. Cap. 7.* Qui ueneratur tale signum diuinitus institutum, eius uim significationemq́ue intelligit: non hoc ueneratur, quod uidetur, & transit; sed illud potius, ad quod talia cuncta sunt referenda. Concedendæ ergo sunt rationes, quæ hoc ostendunt.

AD ILLVD ergo, quod opponitur in contrarium, quod est prohibitum, ne quis faciat sibi imaginem. Dicendum, quòd pro eo tempore prohibitum est, in quo Deus humanam naturam nondum assumpserat: tunc enim cum Deus omnino spiritus esset, infigurabilis erat: & ideo ipsum figurare erat error, & impietas: & pro illo tempore loquitur Damasce. cum dicit, quòd insipientiæ, & impietatis est figurare, quod diuinitatis est: uerum est secundum *Lib. 4. Ca. 16 antem dium.*

cundum quòd diuinus est: quia est incircunscriptibilis, & infigurabilis; sed non est sic quantum ad humanam naturam. Vnde subiungit, quòd Deus propter uiscera misericordiæ suæ factus est homo, & cum hominibus conuersatus est, miracula fecit, passus est, crucifixus est; hæc ad memoriam hominum scripta sunt, & ad doctrinam nostram. Quia uero non omnes noscunt literas, neque lectioni uacant, Patres decreuerunt uelut quosdam triumphos imaginibus describere ad uelocem memoriã. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd creatura uiuens nobilior est non uiuente. Dicendum, quòd uerum est de nobilitate reali; sed non oportet quòd hoc sit uerum de nobilitate significationis; quia res parui ualoris rem nobilem significare potest; cum ergo adoratur imago, non adoratur ratione nobilitatis, quam habet in se; sed ratione nobilitatis significatæ per se. Et si obiiciatur quod lapides, & ligna ducunt in Deum. Dicendum, quòd non ducunt sic, nec sunt principaliter instituta ad hoc sicut & imagines, & picturæ. AD ILLVD, quod obiicitur de imagine diuinitus impressa, iam patet responsio: quia cum talis homo sit creatura nobilis, offert se magis per modum rei, quàm per modum signi: & ideo honor qui ei defertur, non omnino refertur ad primum exemplar, sicut honor qui defertur imagini pictæ, uel sculptæ. Si autem aliquis coleret ipsam figuram tamquam rem, magis erraret, quàm qui coleret creaturam rationalé. Vnde August. De doc. christiana. Fateor altius esse demersos, qui opera hominum pro Deo colũt, quàm qui opera Dei, ut statuam, quàm stellam. AD ILLVD, quod obiicitur, quod illud uidetur esse idololatrare. Dicendum, quod uerum est, si adorantur ratione sui, ita quod crederetur in eis aliquid diuinum esse: nunc autem nõ est sic, immo omnino aliter mentes fidelium uenerantur: & ideo non seruant idololatriæ ritum. Si autem tu obiicias, quòd sunt occasio erroris. Dicendum, quod si literæ sacræ fuerunt, & sunt usque in hodiernum diem, & etiam aliæ creaturæ quandoque occasio erroris: non tamen propter hoc sunt literæ delendę, & creaturæ destruendæ: quia hoc diuini iudicii est, ut bonis sint in bonum: malis autem in mala cõuertantur; sic & in imaginibus est intelligendum. AD ILLVD uero, quod opponitur; quod illud non habet auctoritatem in scripturis. Dicendum, quod multa apostoli tradiderunt, quæ tamen nõ sunt scripta. Vnde Apostolus laudabat eos, qui tenebant suas traditiones, & ecclesia seruauit fideliter, quæ ab apostolis accepit. Narrat tamen August. duo, quæ sunt ad imaginis confirmationem. Vnum est, qđ quædam historia refert, quod dominus Abarago regi, qui pictorem miserat imaginem Domini picturare, & figurare nequeunte pictore propter coruscantes a facie claritates, ipso uestimentum propriæ faciei diuinę superimponente, in uestimento illo suiipsius imaginem ascripsisse, & ita cupienti Abarago misisse. † Et iterum accepimus Lucam euan-

2. Tess. 2.

Eusebius li. 4. Histo. ecclesi.

† *Has fama est Romæ asseruari in Lateran.*

euãgelistam depinxisse dominũ, & matrẽ dñi. Et sic patet, ꝙ non sunt nouæ adinuentiones in huiusmodi imaginibus; sed diuinæ traditiones, & apostolicę sanctiones &c.

QVAESTIO III.

An Virgo Maria cultu latriæ colenda est?

VTRVM cultus latriæ mři eius debeat exhiberi. Et quod sic, uidetur per illud Dama. Honor, qui est ad ipsam, ad eum, qui ex ipsa est incarnatus; reducitur: ergo si honor latrię exhibendus est imagini christi, quia refertur ad prototypum; pari ratione Beatę Virgini honor latrię exhibendus est, cum honor sibi exhibitus ad filiũ referat. ITEM. Ex hoc ꝙ Virgo Maria effecta est Dei mř, est effecta mř omnium creaturarum: ergo filius cõicat matri dominiũ maiestatis: ergo cum latria sit cultus maiestati debitus, pari ratione communicat ei latriæ cultum. ITEM. Caro Christi cõsimilis fuit naturæ, & consubstantialis carni Virginis; sed Christus secundùm humanam naturam adorãdus est adoratione latriæ: ergo pari ratione humana natura in Virgine eius matre. ITEM. Filius Dei exhibuit reuerentiam, & honorem ipsi Virgini, sicut suæ matri; ergo si subiecit se, uult per consequẽs quòd unusquisque eidem subiiciatur; & ꝙ honor, qui sibi impenditur; ei impẽdatur: si ergo huiusmodi est latria, uidetur &c.

Li. 4. c. 15. post med.

SED CONTRA. Virgo Beata adorat filium suum adoratione latrię; sed unius, & eiusdem secundùm eandem naturam non est adorare, & adorari; si ergo in Bea. Virgine est una tantum natura, uidetur ꝙ ipsa non sit latria adorãda. ITEM. Bea. Virgo est pura creatura; ergo non debetur ei honor; nisi qui est inter terminos creaturæ; sed iste est honor dulię non latriæ; ergo &c. ITEM. Honor latrię redditur Deo ratione summę maiestatis; sed hanc non est reperirẽ in Virgine; ergo non uidetur, ꝙ sit cultu latriæ adoranda. ITEM. Qui adorat aliquem cultu latrię, confitetur ipsum esse Deum; ergo qui adorat Virginem cultu latriæ, confitetur ipsam esse deam; ergo si hoc, est impietatis maximę, uidetur quod etiam &c.

RESOLVTIO.

Dei genitrici non Latriæ, cum pura creatura extiterit: sed hyperduliæ cultus exhibeatur; cum excellentissima sit, ac fuerit creaturarum omnium.

RESPON. Dicendum, ꝙ Beatissima Virgo Maria pura creatura ẽ: & ideo ad honorem & cultum latriæ nõ ascendit: sed quoniam excellentissimum nomen habet, ita ꝙ excellentius puræ creaturæ cõuenire nõ potest; ideo non tantũ debetur ei honor duliæ, sed hyperduliæ. Hoc autem nomen est ꝙ Virgo existens, Dei mater est, ꝙ quidem tantę dignitatis est, ꝙ non solum uiatores, sed etiam comprehensores, non solum homines, uerum etiam angeli eam reuereantur quadam prærogatiua speciali. Ex hoc enim ꝙ mater Dei est, prælata est, cæteris creaturis, & eam præ cæteris decens est honorari & uenerari; hic autem honor consueuit à Magistris Hyperdulia uocari. Et accipitur uerbũ illud de Glo. super 1. Reg. 7. ubi dicitur. Dulia maior, & dulia minor. Concedendæ sũt

ergo

ergo rationes, quod Virgini Mariæ non sit exhibendus cultus latriæ.

AD ILLVD uerò, quòd primo obiicitur in contrarium, quod honor matris refertur ad filium. Dicendum, quòd honoré referri ad aliquem est dupliciter. Aut sicut ad subiectum, aut sicut ad finem. Honor autem, qui exibetur matri, refertur ad filium, sicut ad finem. Honor uerò, quo adoramus imaginem Christi, refertur ad ipsum sicut ad subiectum; unde qui adorat Christi imaginem, Christum adorat; non imaginem. Qui auté adorat Christi matrem, etiã adorat Christum, & matrem suam. AD ILLVD, quod obijcitur, quod cõmunicat matri dominium maiestatis. Dicendum, quòd est dominium præsidentiæ, & est dominiũ maiestatis, & omnipotentiæ. Cũ ergo dĩ, quòd filius communicat matri dominium, intelligitur de dominio præsidentiæ: cum uerò subiungitur quòd dominio redditur cultus latriæ, intelligitur de dominio maiestatis, & omnipoté tiæ. Et hoc quidem Deus nulli cõmunicat puræ creaturæ. AD ILLVD, quod obiicitur, quod eiusdem naturæ & consimilis est caro Virginis cum carne uerbi. Dicendũ, quod caro uerbi non adorať adoratione latriæ inquantum est caro humana: sed inquantum est caro assumpta. Licet autem caro Virginis conformis sit carni Verbi quãtùm ad conformitatem naturæ, non tamen conformis est quantùm ad gratiam unionis; & ideo in processu illo est paralogismus accidentis, quia secundùm aliam & aliam comparationem commu nicat cum Virgine, & secundùm aliã debetur sibi adoratio latriæ.

AD ILLVD, qđ obijcitur, quòd Christus honorauit matrẽ suam. Dicendum, quod uerum est, sed Xps non adorauit eam adoratione latriæ; sed hyperduliæ: non enim adorauit eam ut deam, sed ut filius matrem suam: ideo bene sequitur, quod Christus uere matrem suam debet adorare & uenerari, sicut decet matrem Dei: sed ex hoc non sequitur quòd uelit illũ honorem matri exhiberi quem uult exhiberi sibi pro eo, quòd ita est mater quòd ancilla; & psona matris in infinitum inferior est persona filii: ideo & si multum dẽat adorari, & amari, in infinitum tamen minus debet adorari, & amari, secundùm legem iustitiæ, & rectum ordinem quàm filius eius, qui est Rex regum & dominus dominantium.

QVAESTIO IIII.

An crux Christi adoranda sit adoratione latriæ?

VTRVM cultus latriç sit exhibẽdus cruci Christi; & quòd sic uĩ. Sic exoramus crucem, sicut adoramus Deum: sed crucem exoramus illa exoratione, quæ faciẽda est illi soli, qui adorandus est cultu latriæ: ergo adoranda est latriæ adoratione. Maior manifesta est: minor probatur per illud, qđ cantat ecclesia. O' crux aue spes unica, hoc passionis temporis, auge piis iustitiam, reisque dona ueniam; sed augere iustitiã, & dare ueniam est solius Dei: ergo &c. ITEM. Sic adoramus, sic alloquimur crucem quasi intelligẽtiam; sed hoc non est ratione sui, cũ sit lignum purum: ergo hoc est ratione crucifixi in ea: sed crucifixum adoramus adoratione latriç: ergo & ipsam crucem. ITEM. Sic adoramus

mus crucē sicut reliquias xpi:sed reliquiæ eodem honore honorādæ sunt, quo honoratur ille cuius sunt reliquiæ; si ergo Christus est adorandus adoratione latriæ, uidetur similiter quòd crux christi latria dēat adorari. ITEM. Efficacius ducit nos ipsa uera crux, quā aliqua eius imago: sed imago Christi eo quòd ducit in Christum adoratur adoratione eadē cum ipso, uidelicet latria: ergo eadem ratione & nobilissima eius crux.

SED CONTRA. Crux Christi est pura creatura non unita verbo: ergo si latria non debetur nisi soli Deo per se, & naturę assumptę ratione personæ, uidetur quòd exhibere cultum latrię ipsi cruci sit idololatrare. ITEM. Mater xpi plus approximat christo, q̄ crux eius, & melior & nobilior ē creatura: sed Virgo mater nō est adoranda latria, ergo nec ipsa crux. ITEM. Si crux Christi adoranda est latria, quia fuit lectulus eius; ergo cum cælum sit eius sedes, & terra scabellum pedum eius, ut dicit propheta; ergo sunt adoranda latria; & hoc est nefarium & impium, ergo uidetur quòd cruci eius cultus latrię non sit exhibendus. ITEM Crux Christi nihil meruit uel demeruit; & non magis sentit laudem, quam uituperium, cum sit res insensibilis; ergo si honor debet exhiberi tantummodo rei laude dignæ, & reuerentia rei etiam quæ discernit inter honorem & contumeliam, uidetur quòd ei nulla reuerētia sit exhibenda. ITEM. Quæritur qualiter sit ueneranda, & qualiter adoranda.

Psalm. 98.

RESOLVTIO.

Crux Christi; ea (inquam) in qua Christus salus mundi pependit, ut res est creat à Deo: simplici ueneratione uenerāda est: ut uerò contactu domini corporis sanctificata: etiam latria adoranda est.

RESPON. Dicendum, q̄ ad prædictorum intelligentiā hic est multiplex modus dicendi. Quidam enim dicere uoluerunt, quòd ipsi cruci debetur honor, qui dicitr hyperdulia. Et ratio huius est, q̄a ipsa crux fuit instrumentum totius redemptionis humanæ: in ipsa enim salus & redemptio totius humani generis est facta: & ideo omnes homines debent esse ei subiecti subiectione notabili & speciali; & propterea dicunt eā adorari excellentiori adoratione, q̄ sit dulia, quæ debetur rationali creaturæ. Quia cum crux Christi nec sit Deus, nec ipsi diuinitati aliquid unitum, ideo non est ei cultus latriæ exhibendus, ꝓpter hoc quod tenet medium inter latriam & duliam, adoratio crucis dicitur hyperdulia. Sed quoniā adoratio sicut allocutio uidetur esse solummodo inter rationis capaces (adoratio enim quædā oratio est ad aliquid ordinatum: unde adorare est aliud orare) crux autē christi omnino caret ratione; ideo alii dixerunt eam non esse adorandam, nisi inquantùm in ea adoratur Christus; neque aliqua est ei honoris & reuerentia exhibenda nisi ratione crucifixi: sicut nec imagini, nisi rōne imaginati. Et ideo dixerunt quòd cruci est cultus latriæ exhibendus & nullus alius, nec dulię nec hyperdulię: rē enim insensibilem stultum est honorare, cum pro in dif

ferenti

ferenti habeat honorem, & uituperium. Et hoc nituntur cõfirmare per Damas.c. 3. de sanctis imaginibus: vbi dicit, ꝙ non crucem adoramus, sed typum, id est figurationem. Et sic non uidetur, ꝙ crux adoretur inquantum est res aliqua, sed inquãtum est signum. Verumtamen si cõsideremus uerba Damas. in c. de cruce, uidetur ꝙ non solummodo cruci Christi prout est signum, siue inquantum typus est; sed in ratione materiæ ét exhibenda sit reuerentia; quia non solum est ueneranda figura: sed etiam uerum lignũ crucis, in quo dominus pependit. In alijs uerò crucibus uenerenda est solũ figura, non materia. Ait enim sic, ipsum quidem preciosum lignũ crucis uenerabile, in quo seipsum pro nobis Xps obtulit, ut sanctificatũ tactu corporis, & sanguinis decenter est adorandum. Et post. Si auté ex alia materia facta est, ideo materiã adoramus? absit; sed typum. Vnde & si aurum & preciosi lapides fuerint: post typi dissolutionem non sunt adoranda. Ex quo colligitur, ꝙ aliqua ipsi cruci sit reuerentia exhibenda, excepta adoratione latrię. Et huius signũ est, quia ecclesia solemnizat in crucis inuentione & exaltatione sicut in festis sanctorũ; & iõ neuter ꝑdictorum modorum uĩ omnino sufficiens. Pręterea intelligendum est ꝙ duplici mõ exhibetur alicui honor. Aliquando in obsequium reuerentiæ; & iste est honor uenerationis. Aliquãdo in testimonium uirtutis, & famulatum complacentiæ, & iste est honor adorationis. Vterq; auté honor istorum ostenĩ ipsi cruci. Ná crucé adoramus, & crucem ueneramur; sed in hoc est differentia, quia honor uerationis exhibetur ipsi cruci tanquam instrumento nostræ salutis. Vnde sicut exhibemus reuerentiam sacramentis, qa est in eis aliquo mõ nostræ salutis causalitas: sic cruci Christi & clauis eius aliqua reuerentia est exhibenda: & respectu istius honoris habet crux in se aliquid ꝑp quod habet honorari. Honor autem adorationis offertur ipsi cruci christi ratione crucifixi. Nemo enim intendit ei placere, uel aliquid impetrare ab ea: sed ei q in ea affixus fuit: & sic non debetur ei adoratio latriæ. Sic enim cruci duplex honor debetur, & unus q dem est latria: alius uerò non debet dici nec latria nec dulia, quia nõ est species adorationis: sed uocari põt honor uenerationis. Cõcedendum est ergo quòd christi crux est adoranda latria.

Ad illvd ergo, quod obiicitur, ꝙ Christi crux est pura creatura. Dicendum, ꝙ crux non adoratur ut res, sed ut signum rememoratiuum ducés in crucifixum: sicut & imago ducens ad imagatum. Ad illvd, quod obiicitur, quòd mater Christi plus appropinquat &c. Dicendum, quòd matri Christi debeĩ adoratio ꝑpria cum ipsa sit rationis capax: unde Virginem alloquimur cum adoramus, & eius beneuolentiam captamus & desideramus: non sic est de cruce. Cum enim adoramus, placere intendimus crucifixo, non eius signo. Ad illvd, quod obiicitur, cœlum est sedes Dei, & terra scabelum. Dicendum, ꝙ non est simile, quia cœlum & terra ducunt in Deum secundũ generalé modũ, quo creatura ducit in crea-

creatorem, non sic autem est de cruce, immo est quoddam specia lissimũ memoriale crucifixi. AD ILLVD, quod obiicitur ultimo, ꝙ crux nihil meruit, & nihil sen tit. Dicendum, quod sicut duplex est laus, sic duplex est honor. Ali quid enim laudatur pp excellen tiam suæ naturę, sicut res pulchra & bona per propriam naturã lau datur. Aliquid laudatur propter uirtutis strenuitatem: & hæc quidem laus respicit merita, prima uero nó. Sic & duplex est honor. quidã exhibetur in testimonium uirtutis: & ideo iste non est exhi bendus cruci nisi ratione crucifixi, cuius quidem uirtus & intelli gentia & excellentia est super omnia. Alius est honor, qui exhi betur in signum alicuius nobilitatis & excellentiæ: & hoc modo honor non exigit merita, nec requirit uirtutem in honorato uel cognitionem, sed aliquam rationem dignitatis, ob quam debeat sibi reuerétia exhiberi: & hoc mo do quadam nobilitatione Deus lignum crucis nobilitauit; dum in ea pependit. & genus humanum liberauit: & ideo crucem laudamus & ueneramur ex ista nobilitate, & multiplices eius laudes decantat ecclesia: & per præsentiam istius sacratissimi ligni mul ta ipensa sunt fidelibus beneficia & miracula: & sic patent obiecta.

QVAESTIO V.

An latriã exhiberi debeat membris christi.

VTRVM latria exhibenda sit membris Christi. Et quòd sic uidetur primo auctoritate uel exemplo ipsius Abraæ, qui tres ui ros uidit, & unum adorauit: & August. exponit, ꝙ uiri illi ange- Genes. 18.
li fuerunt: sed tñ in illis adorauit Deum, & obtulit eis adorationé latrię: ergo si Deus habitat in mé bris Christi, ur ꝙ eis cultus latrię debeat exhiberi. ITEM. In apoc. dr: ꝙ Iohannes cecidit in faciem Cap. 19
suam ut adoraret angelum: & ibi dicitur ꝙ angelus non permisit. Aut ergo Iohannes adorare uoluit adoratione latriæ, aut duliæ. Si latriæ: ergo cum Iohannes recte fecerit, non reprehendit tanquam idololatra, & sic adoratio latriæ potest exhiberi rationali creaturæ: ergo si paris dignitatis sunt angeli, & membra Christi; nó uidetur ꝙ mébris Christi exhibendus sit cultus latriæ. Si dicas, ꝙ Iohan uoluit adorare adoratione duliæ. Contra. Dulia debetur angelis bonis: ergo male faciebat angelus, ꝙ eũ prohibebat ab adoratióe, quã debebat: quòd si angeli nunquam male faciunt, restat ꝙ præcedens membrum est uerum. ITEM. Deus adorãdus est adoratione latriæ in templo sancto suo, secundum ꝙ dicit Psal. Introibo in domum tuam, & ado rabo &c. sed quodlibet membrũ Christi est téplum spiritussãcti, secundum quod dicitur. j. Corin. Cap. 6.
ergo quodlibet membrum Christi adorandum est adoratione latriæ. ITEM Corpus Christi uerũ refertur ad corpus Christi mysti cum, tanquam signũ ad signatum: ergo si signatum sit nobilius signo, corpus Christi mysticum est magis uel æque nobile, q̃ corpus Christi uerũ: sed uerum Christi corpus adorat̃ latria: ergo & corpus Christi mysticum. ITEM. Eadem adoratione adoratur caput Regis & alia mébra: sed Christus est caput ecclesię, & adoratur ado

ratione quę est latria: ergo & alia eius membra. ITEM. Quodlibet membrũ Christi est imago Christi, nec imago tñ, sed et imago assimilata p grãm: sed honor imaginis (sicut uult Dama.) refertur ad ꝓtotypum. i. ad principale significatum: ergo si ꝓtotypum adoratur adoratione latriæ; ut ꝙ & membra Christi, in quibus est reperiri imaginem naturæ, & similitudinem gratiæ.

Li. 4. c. 17. non à longe à prin.

SED CONTRA. Non sumus mẽbra Christi nisi quãtũ ad humanitaté: ergo si latria est cultus Deo debitus, uidet̃ ꝙ latria membris Christi non cõmunicetur. ITEM. Membra Christi adinuicé habent societaté: sed adoratio latrię ponit habitudinẽ, & gradũ dñi, & seruitutis inter adorãté, & adoratum: ergo uidetur ꝙ unum membrum nõ debeat alteri cultum latriæ. ITEM. Non est eadem adoratione, & honore uenerandus dominus, & seruus: sed membra Xp̃i sunt subiecta seruituti Xp̃i, & dei: ergo adoratione latrię non debẽt adorari. ITEM. Maior est auctoritas, & potestas in malo prælato; q̃ in bono subdito: ergo maior debetur reuerentia ei; sed cõstat, ꝙ malo prælato non debetur latriæ adoratio: ergo multòminus subdito, qui est membrum Christi.

RESOLVTIO.

Cum latria exhibeatur Deo ratione summæ excellentiæ, & maiestatis; haud membris conuenire potest; cum hæc illiusmodi nequaquam sint.

RESPON. Dicendum, ꝙ absq; dubio cultus latriæ membris christi non est exhibendus, pro eo, quòd membra Christi sumus secundũ humanam naturam: & sic sumus membra, ut tamen ratio membri non tollat rationem seruitutis, nec ponat ęqualitatem dignitatis Et quoniam latria debetur creatori ratione suæ maiestatis, & excellentiæ: hinc est ꝙ mẽbris Christi non competit cultus latriæ. Multa enim distantia distat caput à corpore ratione diuinitatis unitæ. Vnde concedende sunt rationes ad hanc partem inductæ.

AD ILLVD ergo, qđ obijcitur, quòd Abraam adorauit tres angelos. Dicendum, ꝙ illi angeli creaturæ rationales erãt: & tamen ad repręsentationem trinitatis ipsi Abrahę apparuerunt, & utrunque horum ipsi Abraæ notũ erat. Et inquãtum creaturæ rõnales erãt, exhibuit eis Abraam non adorationem latriæ, sed reuerentiã duliæ, & mysterium honorificẽtiæ. Inquantum autem signum trinitatis erant, exhibuit Abraam cultũ latriæ, non (inquam) signo, sed ipsi signato: ad hoc enim specialiter apparebant. Non sic autem est de membris Christi: quoniam & si ab eis possit cognosci trinitas: tamen non sic repręsentant ex speciali institutione, uel missione diuina: & ideo non est eis exhibenda latria, nec quantũ ad illud, qđ sunt, nec quantum ad illud, quod p eos intelligitur. AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ Ioannes uoluit adorare angelum. Dicendum, ꝙ noluit adorare eum adoratione latriæ; sed duliæ. Et quòd obiicitur, quòd non debuit eum angelus prohibere. Dicendum, quòd immo triplici ratione. Prima quidem est propter dignitatẽ ipsius Ioannis, qui excellentior erat multis angelis. Scđa uerò ꝑ uitationé erroris, nec aliquis ex hoc

crederet, q angeli adoratione latriæ deberent adorari. Tertia uerò ratio est propter manifestatio nem exaltationis dignitatis generis humani. Genus enim humanũ exaltatum fuit per christum supra naturã angelicam: unde q̃uis angeli in ueteri testamento paterentur se dulia adorari ab hominibus: in nouo tamen post glorificationem humanæ naturæ in Christo non patiuntur sibi illam naturam subiici, quàm uident cõsedere ad dexteram patris: & hæc est rõ specialis beati Gregorii. AD ILLVD, quòd opponitur, q Deus adorandus est in templo. Dicendum, q secus est de templo ab homine fabricato; & de tẽplo à spiritu sancto sanctificato. Quia templum illud solum est inductiuum in aliud, & institutum pp aliud, ita q in se nõ habeat aliquam rationẽ, quare debeat adorari, sed ratione solum eius quod in eo colitur; non sic autem est de templo animæ fidelis. Habet enim aliqd in se, ratione cuius potest esse capax, & particeps honoris. AD ILLVD, quod obiicitur de corpore mystico, quod nobilius est &c. Dicendum, q si loquamur de corpore Christi uero prout deitati unitũ est. Dicẽdum, q sermo ille nõ habet ueritatem, immo multo nobilius est corpore mystico: nam corpus mysticum non est deitati unitum in unitatem personæ; sicut corpus Christi uerum: & ideo non tanta est ei exhibenda honoris reuerẽtia & excellentia. Et si obiicias, q signatum est nobilius signo. Dicendum, q illud uerum est, quãdo signatũ est causa signi. Non, sic autem est in proposito Præterea corpus Christi non dicitur esse signum, nisi inquantum latet sub sacramento, & ratione ipsarum specierum continentium, & sensibus apparentium. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd eadem adoratione adorat̃ caput regis, & alia membra. Dicendum, q non est simile; qa caput regis cũ membris aliis simpliciter est eiusdem naturæ; Christus autem qui est caput nostrum, præter naturã humanam, in qua communicat nobiscum, naturã habet diuinã, in qua super excellit omnem creaturam; & ideo rõne illius talis honor ei cõpetit, qualem nulli creaturæ est decens exhiberi. AD ILLVD, quod obiicitur, q in membro christi est assimilatio per gratiam. Dicendum, q uerum est: ex hoc tamen non sequitur, q dẽat adorari adoratione latriæ, sicut in imagine sculpta: & hoc qa imago illa nõ se offert tantum, ut ductiuam in aliud: sed ut rem rationalem, & excellentem, & dignam honore: & ideo honor sibi exhibitus non totaliter refertur ad prototypon .i. ad principale figuratũ, sicut in imagine sculpta. Vñ pp duplex periculũ iunctũ & à pte adorãtis & à pte adorati, non dẽt deus in imagine, quę est hõ, latria adorari, uidelicet ne adoratus superbiat & extollatur per inanem gloriã; quasi honor ille sibi impẽdat̃, & fiat: & ne adorans cadat in idololatriam aspiciendo tantum ad formam umunam.

QVAESTIO. VI.

An qui adoraret diabolum, putans illum Christum, peccaret?

VTRVM cultus latriæ possit exhiberi Christi aduersario sine pctõ. Et q sic, ur̃. Esto q angelus sa-

sathanæ transfiguraret se in angelū lucis, ut dr̃. 2. Cor. 11. quantācunq; adhibeat diligentiā, pōt uideri, ꝙ sit Christus: se ignorantia facti adhibita diligētia excusat: ergo uř ꝙ talis excusetur à peccato si eum adoret. ITEM. Qui emit cuprum intendens emere aurū, non damnificatur: ergo qui adorat angelum tenebrarum credens adorare Christū, non incurrit pc̄m̄: maior propositio manifestat̄ secūdum regulam iuris ciuilis. ITEM. Mulier, quæ cōsentit in Petrum, credens cōsentire in Paulū, habetur pro non consentiente: error .n. personæ impedit matrimoniū secūdum ꝙ iura dicūt, & in Quarto Lib. habetur: ergo pari ratione adorans luciferum putans Christum adorasse, habet̄ quasi nō adorasset ITEM Opus sequitur intentionem, & credulitatem: ergo si aliquis credēs luciferū esse Christum, adorat luciferum, cum intētio eius ad Christum feratur, si adorando Christum meretur, nullum uidetur ei esse peccatum.

Dis. 30

SED CONTRA. Idololatra cum adorat idolum, credit idolū esse Deū: & tñ ex hoc nō dř Deū adorare: sed magis idolum, uñ cōmittit idololatriæ pc̄m̄: ergo pari ratione cum quis adorat luciferum, credēs illum esse Christum, propter credulitatem nō euadit scelus idololatriæ. ITEM. Diabolus ideo transfigurat se in angelū lucis, ut adoretur ab homine; sed hoc nō faceret nisi uideret hominem in illa adoratione peccare: ergo non uidetur, ꝙ sit possibile abſq; peccato idololatriæ diabolum adorare. ITEM. Latria est de his, q̄ sunt necessaria ad salutem: sed error, uel ignorantia in his q̄ sunt necessaria ad salutē, nō excusat ex toto: ergo uř ꝙ ille, q adorat diabolum cultu latriç, non excusetur à peccato. ITEM. In quadā Decre. dicitur, ꝙ plus peccat malus sacerdos, qui non conficit, & simulat se conficere; q̄ ille, qui conficit, pro eo ꝙ facit populum idololatrare; ergo ille, qui adorat hostiam non consecratam, est idololatra, nec excusatur ꝑpter ignorantiam: ergo pari ratione nec ille excusatur, q adorat luciferum credēs esse Christum. IVXTA hoc quçritur, quomodo illud ultimū habeat ueritatem, ꝙ sacerdos possit facere populum idololatrare. Tunc enim esset in potestate sacerdotis facere pupulū peccare, siue uellet, siue nollet, quod absurdum omnino est dicere.

Qō collater.

RESOLVTIO.

Qui diabolū simpliciter adorat, prorsus culpa non caret: at si transformatione aliqua deluditur, excusabilis est aliquando.

RESPON. Dicendum, quòd honor latriæ potest exhiberi aduersario Christi dupliciter. Aut simpliciter, aut sub conditione. Si simpliciter: dico quòd non potest esse sine peccato. Offertur enim cultus latriæ alteri, quàm Deo: & iō est ibi peccatum idololatriæ; nec excusatur ratione ignorantiæ. Habet enim triplex adiutorium, per quod potest errorem euitare. Primum est remedium præmonitionis sacræ scripturæ, quæ multotiens dicit, quòd multi in nomine Christi uenturi sunt mendaciter. Secundum est remedium orationis internæ, qua ad Deum dēt homo recurrere, ut cor eius illuminetur. Tertium est suspeti- Mat. 24. Mar. 13.

 tio

ſio credulitatis ſuæ:non enim debet homo omni ſpiritui credere, ſed probare, qui ex deo ſunt. Qui enim cito credit in talibus, leuis eſt corde: & fortaſſis etiam inflatus corde, dum ad tales uiſiones, & reuelationes idoneum ſe eſſe exiſtimat: unde tales uiſiones, uel apparitiones potius ſunt formidandæ, q̃ deſiderandæ. Narratur enim de quodam ſãcto patre, ꝙ cũ ei diabolus in ſpecie xp̃i appareret: ille clauſis oculis dixit, ſe in hac uita nolle Xp̃m uidere: at diabolus humilitate eius confuſus, ſtatim euanuit. Econtra de pluribus narratur, q ſe ad uiſiones idoneos reputauerunt, & deſiderauerũt, ꝙ ad multas inſanias & errores præcipitati ſunt. Et iõ ſi ſimpliciter adorat quis Chriſti aduerſarium, non excuſatur à peccato, ẽt ſi credat ipſum eſſe Chriſtum. Si autem adoret ſub conditione: hoc poteſt eſſe dupliciter. Aut quia eſt illa conditio habitudinaliter, aut actualiter conſiderata, ſiue appoſita. Si actualiter: ſic non adorat ipſum Luciferum, ſed magis Chriſtum: quia non ſtat adoratio niſi ſtante conditione: & ad eum refertur adoratio: ad quẽ refertur adorationis implicatio. Si autem illa conditio ſit ſub conſideratione habitudinali: hoc mõ non ſufficit ad uitãdum pc̃m idololatriæ reſpectu huius apparitionis, ſiue transfigurationis: ſufficit tñ reſpectu ſacramenti altaris: nã talis transfiguratio eſt inſolita; & ideo non debet ad eum præcipitanter ſequi adoratio, ſed cũ maturitate, & præuia oratione. Sed conſecratio hoſtiæ eſt conſueta; ideo ſufficit, ꝙ adorans in habitu hanc habeat conditionem, uidelicet ſi conſecratio debito modo facta eſt: unde pauci, uel nulli fideles in hac adoratione peccant: omnes eñ accedunt cum conditione iſta. Quod autem obijcitur, ꝙ ſacerdos facit eos idololatrare, hoc intelligitur quãtum in ſe eſt, quia per ipſum non remanet: ſcienter enim exhibet adorandum, quod ſcit adorandũ non eſſe: patet ergo ꝙ cultus latriæ non põt exhiberi Chriſti aduerſario abſq; peccato idololatriæ. Et concedendæ ſunt rationes ad hoc inductę.

Ad illvd ergo, quod obiicitur, quòd ignorantia facti excuſat adhibita diligentia. Dicendũ, ꝙ cum lucifer adoratur, nunquã debita diligentia adhibetur. Nam (ſicut dictũ eſt) triplex remediũ poteſt contra hoc inueniri. Ad illvd, quod obiicitur, quòd emens cuprum intendens emere aurum, non damnificatur. Dicendum, quòd intentio emendi aurũ aut poteſt eſſe ſolum in mente, aut in ſermone. Si ſolum in mẽte, ut nulla præcedat mentio in ſermone, non habet ius repetendi. Si autem in ſermone fiat mentio de auro, fit circumuentio de alio: & quia cõtractus quãtum ad uerba, & intentionem uerſatur circa aliam materiam, ideo non damnificatur ſecundum iura: ex hoc autem non ſequitur, quòd peccatum idololatriæ non perpetretur adorando diabolum ſimpliciter, ſed quòd non perpetretur cum cõditionis adiectione tacita, uel expreſſa. Ad seqvens, quod obiicitur de matrimonii conſenſu in errore perſonæ, poteſt reſponderi ſimiliter. Poteſt etiam dici; ꝙ nõ eſt ſimile: quia ſic non poteſt euitari error ille, ſicut iſte: habet eñ homo

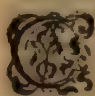
homo ad uitandum hunc errorē adiutorium iuxta se. AD ILLVD, quod obiicitur; ꝙ opus sequitur credulitatem, & intentionem. Dicendum, ꝙ uerum est in his, quę non sunt mala secundum se. In aliis autem (sicut ostensum est in Secundo Libro) non habet ueritaté. Preterea. Illa credulitas, qua credit homo hunc esse Christum; temeraria est: & ideo ad opus temerarium deducit, ut hunc quem uideat adoret: quia eñ in credulitate, & in intentione non solum cadit Christus, sed etiá hic quem uidet: ideo honoris exhibitio aliquo modo determinatur ad hūc: ideo nec recta fuit intentio, uel credulitas, nec recta est adoratio.

Dis. 40 art. 1. q. 2.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO. I.

An latria sit in genere uirtutis.

CONSEQVENTER quæritur de secundo principali, uidelicet de ipsa latria secūdum illud, qđ est. Et circa hoc 4. quærūtur, utrum latriā sit in genere uirtutis. Secundò, utrum sit uirtus generalis, uel specialis. Tertiò, utrum latria sit uirtus cardinalis, uel theologica. Quartò, utrum sit uirtus diuersa à dulia.

VTRVM latria sit in genere uirtutis. Et quòd sic uidetur. Reddere homini quod suum est: est actus uirtutis: ergo si maioris, uel æqualis dignitatis est Deo reddere, quod suum est; erit ergo actus uirtutis: sed per latriam reddimus Deo quod suum est, scilicet reuerentiam, & honorem: ergo latria uirtus est. ITEM. Circa opera laudabilia, & difficilia maximè consistit uirtus; sed colere Deum est actus huiusmodi, & hoc est ipsius latrię: ergo latria é uirtus. ITEM. Virtus maximè necessaria est circa opera meritoria uitę æternæ: sed Deum colere, & adorare est meritorium uitę ęternæ, & hoc est ipsius latrię: ergo &c. ITEM. Circa opera præcepti maximè habet esse uirtus: sed Deum colere, & adorare, est in præcepto: ergo circa hoc maximè habet esse uirtus: & hoc est ipsius latriæ: ergo &c.

SED CONTRA. August. Latria semper, aut frequenter dicitur seruitus, quæ pertinet ad colendum Deum: sed omnis uirtus (vt uirtus est) consistit in libera uoluntate: ergo nulla uirtus est seruitus; sed latria est seruitus: ergo latria non est uirtus. ITEM. Latria communiter diffinitur. Latria est cultus soli Deo debitus, & exhibitus, ut accipitur ex uerbis August. ibidem; sed cultus non est habitus, sed usus; si ergo latria est cultus, non est uirtus, siue habitus, sed motus. ITEM. Latria est idem, quod pietas, ut dicit August. Pietas propriè dici solet cultus Dei, quā Gręci Theosebiam uocāt; sed pietas continetur inter habitus donorum: ergo uidetur quòd latria potius sit donum, quàm uirtutis habitus. ITEM. Latriæ est Deum reuereri; sed donum timoris facit nos reuereri Deum; est enim timor reuerentiæ; ergo uidetur quòd latria superfluat, aut est idē quod timor; ergo latria non est uirtus.

Li. 5. de ciuita. Dei ca. 15. & Li. 6. c. 1. et li. 10. c. 1.

RESOLVTIO.

Quia latria (pro habitu tamen, non pro actu) circa bonum difficile, meritorium, & ad salutem necessarium versatur; in genere virtutis uere locanda est.

RESPON. Dicendum, ꝙ latria (ut vult Aug.) nominat illud, quo colitur Deus: quo aũt colitur deus, hoc potest intelligi dupliciter, aut sicut actu, aut sicut habitu. Iõ nomen latriæ æquiuocè dr̃: & aliquando stat pro habitu, aliquãdo pro actu. Secundùm autem ꝙ stat pro habitu ipsius animæ, habilitãte ipsam ad cultum Dei, sic est habitus uirtutis; inquantùm est circa bonum, & difficile, & meritorium, & ad salutem necessarium: & circa huiusmodi opera pręcipue consistit uirtutis habitus. Et ideo sunt concedendæ rõnes, quę hoc ostendunt.

AD ILLVD, quod opponitur, ꝙ latria est seruitus. Dicendum, ꝙ est seruitus, qua seruitur homini; & est seruitus, qua seruitur Deo. Et iterum est seruitus necessitatis, & est seruitus, quæ est ex mera uoluntate. Dicendum ergo, ꝙ seruitus illa, quę fit homini ex necessitate aliquo modo derogat hominis libertati: & ideo non habet in se excellentiam uirtutis. Seruitus, q̃ ex mera uoluntate fit Deo, ponit hominem in statu altiori; & tãto magis facit hoiem liberũ, quanto magis elongat hominem à peccato: & talis est seruitus latriæ. Et ideo nihil impedit talis seruitus latriam habere rationem uirtutis completæ. AD ILLVD, qđ obijcitur; ꝙ latria est cultus soli deo debitus. Dicendum, quòd habitus sępe diffiniuntur per actus, & notificantur: sed hoc nõ est prædicatione essentiali, sed causali; & ideo non sequitur, ꝙ latria si sit cultus, ꝙ non sit habitus. Posset tamen dici ut prius, ꝙ latria aliquando accipitur pro actu, aliqñ pro habitu; sicut hoc frequenter reperitur in habitibus, & actibus animæ, quæ habent unum nomen commune. Vnde Philosophus aliquãdo accipit nomen intellectus pro habitu, aliquando pro potentia: similiter Anselmus Voluntatem: eodem modo August. & alii Doctores utuntur nomine latrię. AD ILLVD, quod obiicitur; ꝙ latria idem est, ꝙ pietas. Dicendũ, quòd (sicut dicit Aug.) Pietas dicĩ tripliciter. Vno modo pietas idem est ꝙ theosebia: & sic idem est ꝙ cultus Dei. Alio modo dicitur pietas officium parentibus exhibitum. Tertio modo dr̃ pietas misericordia, quæ proximis in operibus exhibetur. De his autem dicitur secundùm prius, & posterius, & secundùm quandam rationem analogiæ, secundùm ꝙ dicĩ ibidem; quia omnibus est cultus Dei: principaliter tamẽ dr̃ de cultu diuino, idest de illa uirtute, qua colitur Deus: & sic patet ꝙ pietas secundùm diuersas acceptiones potest esse idem quod latria, & differre à latria. Cum autem dicitur quòd pietas est donũ, æquiuocatur pietatis nomen. Ibi enim non accipitur pietas pro uirtute illa, qua colitur Deus. AD ILLVD, quod obijcitur, quòd reuereri Deum est ipsius timoris. Dicendum, quòd reuerentia reperitur tam in honore, quàm in timore: quia in timore est resilitio in propriã tatem: in honore uerò testificatio, uel exhibitio alicu-

aliciuus testificantis, & profitentis ipsam maiestatem. Reuerentia autem, quæ est latriæ, potius est honoris, quam timoris. Et sic patet quomodo differt à timore, & quare etiam latria non est donū, sicut timor: magis enim habet rationem uirtutis, cum latria consistat in exhibitione, timor in resilitione: & sic latria plus consistit in actione; timor in passione. Et hæc est una differentia donorum ad uirtutes, ut inferius patefiet. *Dis.34*

QVAESTIO II.

An latria sit virtus generalis, vel specialis?

VTRVM latria sit uirtus generalis, uel specialis. Et quòd sit specialis, uidetur. Virtus, quæ habet obiectum speciale, est specialis: sed latria est huiusmodi: ergo est uirtus specialis. ITEM. Circa actum specialem consistit uirtus specialis; sed adoratio est actus specialis: ergo circa ipsum consistit uirtus specialis: hæc autem est latria: ergo &c. ITEM. Sicut difficile est credere in summam ueritatem, sic & honorare summam maiestatem: si ergo habemus uirtutem specialem, qua credimus in primam ueritaté scilicet fidé: sic & qua honoramus summam maiestatem; hęc autem non est nisi latria; ergo latria est uirtus specialis. ITEM. Latria, & idololatria sunt opposita: sed idololatria est uitium speciale: ergo ab oppositis latria est uirtus specialis.

SED CONTRA. Aug. in Enchi. Si quæritur, quo colitur Deus. Respondeo; fide, spe, & charitate. sed uirtus, qua colitur Deus, est ipsa latria: ergo latria comprehendit in se fidem, spem, & charitaté: ergo latria non est uirtus specialis; sed generalis. ITEM. Aug. 10. de ciuit. dei c.6. Verum sacrificiū est omne opus, quod agit̃, ut sancta societate iungamur Deo: sed sacrificium est cultus soli Deo debitus, sicut ibidem dicit Aug. hoc autem est ipsius latriæ offerre: ergo uidetur ꝙ omne opus bonum sit latriæ: ergo latria est uirtus generalis. ITEM Quicunque obedit Deo, seruit Deo; sed seruitus soli Deo debita, est latria: ergo omnis actus, quo Deo obedimus, est actus latriæ: ergo latria se extendit ad actum omnis uirtutis, & præcepti: ergo non est uirtus specialis, sed generalis. ITEM. Quæcunque quæ facit quis ad gloriam Dei, facit ad cultum Dei, sed omnia quę cunque bene facimus, facimus ad gloriam Dei, ut dicit Apostolus. 1. Cor. 10. Omnia in gloriā Dei facite; ergo omne opus laudabile est opus latriæ: ergo latria uidetur esse generalis quidem habitus ad omnes alias uirtutes.

RESOLVTIO.

Eo latria uirtus specialis est; quo Deum respicit, ne dum sub ratione finis, & obiecti; sed & sub ratione honorabilis.

RESPON. Dicendum, quòd latria nominat habitum, nominat etiā cultum Dei, ad quem ille habitus ordinatur. Cultus aūt Dei potest accipi tripliciter; generaliter, ꝓprie, & magis propriè. Vno mō dr̃ cultus actus directus in Deū sub ratione finis: & sic est omnis uirtutis. Alio modo dicitur cultus Dei actus, in Deum directus non solum ratione finis, sed etiam obiecti: & sic est uirtutum theologicarum. Tertio modo cultus dei dr̃ magis proprie actus directus

in

in Deum, non solùm sub ratione finis, & obiecti, sed etiam sub ratione honorabilis: & talis actus est actus adorationis, & sic est uirtutis spālis: & hoc mō est ipsius latriæ. Sicut enim idololatria non dicitur quodcunque peccatū, sed illud, quo creatura adoratur: sic latria non dicitur quicunque habitus, sed ille secundùm quē cultus adorationis Deo exhibetur. Et ideo concedendum est, quòd latria est specialis uirtus, propter hoc, quòd ad ipsam spectat cultus Dei, secundùm, quòd dicitur magis propriè, uidelicet pro ipsa adoratione. Et concedendæ sunt rationes ad hoc inductæ.

AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ Deus colitur fide, spe, & charitate. Dicendum, quod cultus Dei non accipitur ibi ab Augu. ita strictè, sic ut in diffinitione latriæ, ut prætactum est: & ideo non sequitur, ꝙ latria sit generalis uirtus ad tres uirtutes theologicas. AD ILLVD, quod obiicitur in contrarium, ꝙ sacrificium offertur Deo in quolibet bono opere. Dicendum, quòd sicut cultus Dei multipliciter dicitur, sic & sacrificium. Est enim sacrificium bonæ operationis, & sacrificium deuotæ orationis, & sacrificium immolationis. Primum est uirtutum oium. Secundum est uirtutum theologicarum. Tertium spectat ad ipsam latriam. Ipsius enim latriæ est sacrificium offerre Deo: & hoc sacrificium soli Deo debetur; sicut dicit Augu. & latria dicit cultum soli Deo debitum. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd omnis qui obedit Deo, seruit Deo. Dicendum, quòd uerum est: ex hoc tamen non sequitur, quòd omnis obedientia sit latria: quia obediētia non solum dicit seruitutē ipsi Deo, debitā, sed ēt seruitutē his, qui sunt loco Dei, ut prælatis. Latria autem dicit seruitutem soli Deo debitam: & ideo ratio illa non ualet, sed peccat secundū cōsequens. AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ quæcunque fiunt ad gloriā Dei, fiunt ad cultum Dei, patet responsio per iam dicta: quoniā cultus accipitur ibi generaliter pro actu ordinato in Deum tanquam in finem: in diffinitione autem latriæ accipitur magis propriè, secundum ꝙ dictum est.

QVAESTIO III.

An latria sit virtus cardinalis, vel Theologica?

VTRVM latria sit uirtus cardinalis, an Thelogica. Et ꝙ Theologica uidetur. Augusti. 10. de Ciuit. Dei. Sacrificamus Deo hostiam humilitatis, & laudis, in ara cordis, igne feruidæ charitatis. Et post. Hic est Dei cultus, hęc uera religio, hęc recta pietas, & tantū Deo debita seruitus: ergo uidetur, ꝙ si hæc omnia circū loquuntur latriā, nihil aliud est latria, q̄ ipsa charitas: ergo latria ē uirtus Theologica. ITEM. Aug. 14. de Trini. Sapientia uera est uerus, ac præcipuus Dei cultus, quę uno noīe græco Theosebia appellatur; quod nomen nostri pietatē dixerunt, cum pietas apud græcos usitatius Theosebia nūcupetur. Sed latria (ut dicit Aug. 10. de Ci. Dei) non est aliud, q̄ Theosebia: Theosebia autē nō est aliud, q̄ sapiētia: sapientia autē se tenet ex parte uirtutū Theologicarū, non cardinalium: ergo & ipsa latria. ITEM. Latria est uirtus, per quam Deus colitur eo cultu, qui est adora-

Cap. 4.

Cap. 1. in primis verbis.

Cap. 10

doratio; sed uirtus dictans nobis Deum adorandum, est ipsa fides, uel etiam charitas (quia sicut dicit Rabanus super Genesim: Adorare est Deum, qui adorādus est, tota mentis intentione quærere) ergo uidetur, ꝙ latria sit uirtus Theologica, sicut fides, uel charitas. ITEM. In latria est impletio primi præcepti: sed præcepta primæ tabulæ implentur uirtutibus Theologicis, sicut patet de primo; quod impletur per fidē, & de tertio quod impletur ꝑ charitatē: ergo uidetur ꝙ si primum impletur per latriā, ꝙ sit uirtus Theologica. ITEM. Hæc est differentia inter uirtutes cardinales, & Theologicas; ꝙ cardinales consistunt in medio circa superfluum, & diminutum, in Theologicis autem non est reperire superfluum: sed circa latriam, quæ est Deum colere, non est superfluum inuenire: ergo uidetur, ꝙ latria non sit in genere uirtutis uirtutum cardinalium, sed Theologicarum. ITEM. Virtus Theologica dicitur; quia habet Deum pro obiecto: sicut .n. fides credit primam ueritatem, & charitas diligit summam bonitatem; sic latria reueretur, & colit summam maiestatem; uidetur ergo ꝙ latria sit uirtus Theologica.

SED CONTRA. Religio est uirtus, qua colitur ille, qui est superioris naturæ, sicut uult Augu. in Decimo Libro de Ciuitate Dei, & Tullius in primo Rhetori. sed religio est species iustitiæ, ut dicit Tullius ibidem, & iustitia est uirtus cardinalis; si ergo latria cōtinetur sub specie religionis, latria est de genere uirtutis cardinalis. ITEM. Sicut obedientia respicit debitum mandatum, sic latria respicit debitum honoris diuini. Est enim latria cultus Deo debitus, sed obedientia, quia respicit debitum præcepti, est uirtus cardinalis contenta sub debita iustitia, non Theologica, ergo pari ratione & ipsa latria. ITEM. Nullius uirtutis Theologicæ actus cadit sub coactione: credere enim non potest quis non uolens: sed actus latriæ cadit sub coactione, ut adorare, & thura ponere: ergo latria non continetur sub genere uirtutis Theologicæ. ITEM. Omnis uirtus Theologica, uel est fides, uel spes, uel charitas: sed latria non est fides, pro eo, quòd non considerat summam ueritatem secundum se: nec charitas: quia non considerat summam bonitatem, sed magis summam maiestatem: nec spes, hoc constat, ergo, non est &c.

Cap. 1. 4. & 6. Tom. 5. Cicero in 2. De inuentione uersus fi.

RESOLVTIO.

Latria, quia interiorem, & exteriorem Dei cultum præfert; uirtus cardinalis est, ad iustitiæ genus spectans.

RESPONDEO. Ad prædictorum intelligentiam est notandū, quòd licet latria notificetur per cultum, siue per seruitutem, ut dicatur latria esse seruitus, siue cultus Deo debitus, & ista duo quasi pro eodem accipiuntur: differunt tamen secundum propriam acceptionem. Cultus enim Dei respicit actum interiorem, & exteriorem, & magis interiorem, quàm exteriorem: seruitus autem proprie respicit actum exteriorem. Et ideo cum latria de ratione sui uocabuli idem sit quòd seruitus, secundùm quòd exponit Augustinus in libro de Trinitate,

tate, latria propriè respicit actũ exteriorem, theosebia uerò, uel eusebia idem est, ꝙ cultus: & iõ propriè respicit actũ interiorẽ. Et quoniam uirtus, quæ respicit actum exteriorem, uersatur quodammodo circa actionem, & est ĩ genere uirtutis cardinalis: hinc est, ꝙ latria est uirtus cardinalis. Et quia considerat actũ exteriorem sub ratione debiti, & in comparatione ad alterum, & hoc est ipsius iustitiæ, ideo latria continetur sub uirtute cardinali, quæ quidem est iustitia. Rursus, quia species iustitiæ, secundum ꝙ ordinatur ad uenerãdam naturã superiorem, est ipsa religio, sicut dicit Tullius: hinc est quòd latria non solùm est in genere uirtutis tãquàm in genere remoto, sed in genere uirtutis cardinalis tanquam in genere subalterno: in genere uerò iustitiæ, sicut in genere propinquo: in genere uero religionis, sicut in genere proximo. Et hoc est quod dicit Augustinus ubi dicit, quòd idem est apud græcos latria, quod apud nos religio, excepto quòd nomẽ religionis est in plus. Vnde ibidem dicit, quòd cultus Deo debitus quatuor nominibus nuncupatur, duobus apud græcos, & duobus apud nos. Apud græcos nanque dicitur latria, & theosebia, siue eusebia. Apud nos uerò dicitur pietas, & religio: ita ꝙ ista duo nomina respondent istis duobus, licet quodammodo sint in plus quantum ad modum consuetũ. Differũt aũt latria, & theosebia secundum propriã acceptionem (licèt aliquando accipiantur pro eodem) quia theosebia dicit cultum interiorem, qui propriè spectat ad uirtutes theologicas: sed latria seruitutem exteriorem, quæ spectat ad iustitiam, scilicet uirtutem cardinalem. Concedendum est ergo latriam esse uirtutem cardinalem. Concedenda etiam sunt argumẽta hoc probantia. AD duas autem auctoritates Augustini patet responsio per iam dicta. Cum enim dicit Augustinus, quòd cultus Deo debitus est ipsa dilectio, uel sapientia, loquitur de cultu interiori: cum autem dicimus latriam esse cultum, intelligimus de cultu exteriori, nec uocabulo abutimur. Et hoc patet per oppositum, quia non dicitur idololatra, quia credit idolum esse Deum, uel amat ipsũ sicut Deum, sed infidelis. tunc autem dicitur idolatrare cum exterius colit: & sic per oppositum intelligimus in proposito. AD ILLVD, quod obiitur, quòd uirtus per quam adoratur Deus, est fides, & charitas. Dicendum, quòd sicut est cultus exterior, & interior, sic est adoratio exterior, & interior. Adorare interius, est tota mente in Deum tẽdere, sicut dicit Rabanus. Adorare exterius est aliquam reuerentiam corporaliter exhibere. Cum ergo dicitur, quòd per fidem, & charitatẽ adoratur Deus Dicendum, quòd uerum est de adoratione interiori, quæ incipit in fide, & terminatur in charitate: sed non habet ueritatem de adoratione exteriori, quæ ortum habet a uirtute cardinali. Et si tu obiicias, quod tam fides, quam charitas dicãt tam interius, quàm exterius adorandum. Dicendum breuiter, quòd aliquis actus potest esse alicuius uirtutis multipli-

10. De Ciu. Dei c. 1.

plicitèr, aut ficut imperantis, aut ficut eliicientis; licèt autem exterior adoratio fit ipfius fidei, & charitatis, ficut imperantis, & maximè fidei, quę dictat Deum adorandum, alterius tamen est ut elicientis, fcilicet latriæ, quæ quoniam elicit actum fub ratione debiti, ideo continetur fub iustitia, quæ est uirtus cardinalis. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd impletio primi præcepti fpectat ad uirtutem theologicam, ficut impletio fecundi. Dicendum, quòd impletio fecundi, uidelicet. Non affumas tibi nomen Dei tui inuanum, quantum ad actum exteriorem, est uirtus cardinalis, quantum ad actum interiorem impletur uirtute theologica, quæ quidem est fides. Per hunc modum intelligendum est in ipfo præcepto: & quia latria impletur per actum exteriorem, ideo non est necesse eam esse uirtutem theologicam. AD ILLVD, quod obijcitur, quòd circa actum latriæ non confiftit fuperfluum, uel diminutum. Refponderi poteſt, ꝙ falfum eſt, quia licèt quantùm ad actum interiorem non contingat excedere in colendo Deum: tamen quantùm ad actum exteriorem, & modum contingit reperire exceſſum, ut potè ficut fi aliquis facerdos uellet decem miſſas in uno die cantare ad laudem Dei, non feruaret modum.

AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ latria habet obiectum Deum. Dicendum, quòd & fi latria habeat obiectum Deum, aliquo modo tamen cũ hoc refpicit aliquod creatum. Vnde ficut obedientia, qua quis obedit Deo, refpicit ipfum Deum, ut cui obediendum eſt, ipfum autem mandatum, & eius obligationem refpicit, ficut illud, quod implẽdum eſt: fic & ipfa latria refpicit Deum, ut cui honor exhibendus eſt: refpicit etiam cultum exteriorem exhibendum: refpicit etiam rationem exhibendi, uidelicet rationem debiti. Et hęc eſt quaſi ratio formalis ipfius, & eſt quid creatum: hinc eſt ꝙ cum uirtus ponatur in fpecie, uel genere formali ex parte obiecti, ꝙ habet rationem formalis, & motiui, & ꝙ latria eſt in genere uirtutis cardinalis, ficut obediẽtia. QVOD ERGO obijcitur, ꝙ uirtus theologica eſt illa, quæ refpicit obiectum increatum. Dicendũ, ꝙ obiectũ principale uirtutis theologicæ non eſt aliquid creatum; fed eſt bonum increatum fub conditionibus increatis, quę quidem funt fumma bonitas, & fumma ueritas. Hæc aũt non eſt reperire in propoſito: & ideo non tenet rõ illa. Hęc igitur dicta funt de latria, fecundũ ꝙ propriè accipitur pro habitu dirigente ad cultum exteriorem; qui propriè dicitur feruitus Dei, & adoratio. Et hoc modo non eſt idem latria, & theofebia: ut a principio dictum eſt. Si autẽ latria dicatur cultus interior, cũ ille confiſtat in credendo, & diligendo, & fperando Deum, ficut dicit Aug. in Enchi. fic non ponitur eſſe uirtus Cardinalis, fed theologica: non inquã ab aliis diſtincta, fed cõfequens ad oẽs illas: Et hoc mõ non accipitur ita propriè ficut mõ prædicto, cũ latria ꝓpriè loquendo fit fpecies religionis, ficut dulia: & nomẽ eius impoſitũ fuit a feruitute, ficut dictũ fuit a principio. Vtroque tamen modo conuenit reperiri eam dici, & fecundum

cundum hoc Doctorum positiones diuersificari, ut quidã ponant eam speciẽ uirtutis cardinalis. s. iustitiæ, quidam uerò inter tres theologicas circumplecti: & utrũque uere potest dici sine contrarietate propter diuersum modũ accipiendi &c.

QVAESTIO IIII.

An latria virtus sit distincta à Dulia?

VTRVM latria sit uirtus distincta à dulia. Et quòd non, uidetur per illud, Psal. Domine deus meus in te speraui. Glos. Domine omnium per potentiam, cui debetur dulia; Deus omnium per creationem, cui debetur latria; ergo si domino deo non debetur nisi una species adorationis, uidelicet latria; ergo latria, & dulia nõ sũt diuersę species uirtutis ITEM. Eadem est species uirtutis, qua creditur omne credendum. s. ipsa fides: ergo eadem est species uirtutis, qua colitur omne colendũ; sed huiusmodi sunt latria, & dulia; ergo &c. ITEM. eadem est species uirtutis, qua amatur omne amãdum, uidelicet ipsa charitas: ergo eadẽ ratione eadem est species uirtutis, qua adoratur omne adorandum: sed huiusmodi est latria, & dulia: ergo &c. Si tu dicas, ꝙ non est simile: quia sic non est una ratio adorabilium: sicut amabilium. Obiicitur contra; quia sicut proximus non est amandus nisi inquantum imago Dei: sic etiã non est adorandus, nisi inquantũ est Dei imago: ergo sicut est unus amor sui, & suæ imaginis secundũ speciem; sic & unus honor. ITEM. Magis, & minus non diuersificãt speciem; sed latria, & dulia differunt sicut maior honor, & minor honor; ergo uidetur, ꝙ non sint diuersæ species uirtutis.

SED CONTRA. Sup illud Ps. 98. Adorate scabellũ pedũ eius &c. Latria est adoratio, quæ soli deo debetur. Dulia est adoratio, quæ ẽt creaturæ exhibetur: quæ duas habet species: unam, quę exhibetur omnibus indifferẽter; aliam, quæ exhibetur soli humanitati Christi. Si ergo dulia habet duas species adorationis, quæ creaturæ debentur; multòfortius latria, & dulia, quæ creatori, & creaturæ debentur, sunt species uirtutis diuersæ ITEM. Habitus diuersificantur per actus, & actus per obiecta; ergo si latria est cultus, qui debetur Deo, & dulia cultus, qui debetur creaturæ, ut creatura est; uidetur ꝙ latria sit species uirtutis distincta à dulia. ITEM. Sapientia, & scientia sunt diuersa dona, secundùm quæ dirigimur ad temporalia, & æterna; si ergo latria est cultus debitus æternæ maiestati, & dulia honor, & reuerentia debita creaturę temporali, uidetur ꝙ sint diuersi habitus in genere uirtutis. ITEM. Si per eum modũ fiat honor creaturæ, quo fit creatori, iam non erit actus uirtutis, sed potius uitii. Si quis enim sacrificaret homini, crimen idololatriæ committeret, & uituperaretur potius de idololatria, quàm commendaretur de actu latriæ, uel duliæ: ergo si diuersitas modorum in actibus uirtutum introducit diuersitatem in habitus, uidetur, ꝙ latria, & dulia differant propria, & specifica differentia.

RESOLVTIO.

Latria creatori conuenit, Dulia creaturæ; non ergo idem.

RESPON. Dicendum, ad prædictorum

rum intelligentiam, ꝙ & si nomē latriæ secundùm Augu. importat cultum debitum maiestati diuinæ; nomen tamen duliæ tripliciter dr̄. Vno modo dicitur dulia secundum quandā analogiam: alio modo sc̄dm antonomasiam, & tertio modo secundum significationem propriam. Cum autem dicit̄ secundùm analogiam, tunc importat cultum debitum naturæ superiori, siue creaturæ; siue creatori secundùm aliquam rationem: secundum quàm creator communicat creaturæ, utpote secundum rationem dominij: & hoc modo accipitur in Glos. super illud Psal. In ecclesijs benedicite Deo domino. Glo. Deo cui debetur latria, domino cui debetur dulia. Cum autem accipitur secundùm antonomasiam, sic dicit debitam reuerentiā creaturæ unitæ, uel assumptæ, per quem modum accipitur super illud Psal. Adorate scabellum pedum eius. Vbi dr̄, ꝙ dulia maior debetur soli humanitati Christi. Cum autem accipitur dulia secundùm significationem propriam, sic dr̄ dulia honor, uel reuerentia debita rationali creaturę, & exhibita: & illo modo consueuit dulia accipi secundum cōmuné usum Et hoc modo est quęstio, utrum latria, uel dulia sint diuersæ species uirtutis; & ad hoc consequenter respondetur ꝙ sic. Et ratio huius est; quia latria, & dulia considerant exteriores cultus, qui formalem habét differentiam secundū ꝙ creaturæ, & creatori exhibentur. Alius enim est modus adorandi creatorem, & alius adorādi creaturam, & alia ratio motiua: & ideo alia uirtus directiua in hac, & in illa. Et iō concedendum est, ꝙ latria, & dulia sunt diuersę uirtutes. Cōcedendę sunt ēt rationes ad hoc inductæ.

Lib. 10 de ciui. dei c. 1.

Psalm. 67.

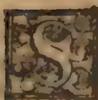
AD ILLVD uero, quod obijcit̄ in contrarium de Glo. Dicēdum, ꝙ dulia accipitur ibi secūdùm generalem significationem, & analogiam; secundùm quam communis est ad latriam, & ad duliam propriè dictam. Et si tu quæras, quare magis dicit latriam deberi deo & duliam domino: cum tamé idé sit Deus, & dominus. Dicendum, ꝙ dominus communicatur creaturæ: & de creatore, & de creatura dr̄ analogicè: Deus autem non ita communicatur; sed si dicatur de creatura, & creatore dr̄ æquiuocè: & propterea dicit latriā deberi Deo, & duliam domino, ut non significetur ꝙ alia specie adorationis adorandus sit inquantū Deus, alia inquantum dominus: sed ut innotescat differentia horum uocabulorum, & simul cum differentia innuit conuenientiā. AD ILLVD, quod obijcitur, quòd una est uirtus, qua creduntur omnia credenda. Dicendum, ꝙ uerū est de credendis, quę habent unā rationem mouentem ad credendum se, utpotè ueritaté summā: cuiusmodi sunt articuli fidei. Sed si credenda haberent rōnes diuersas, utpotè cum credo homini, quia uerax est: & ideo quia uerax est hæc fides, & illa non sunt necessariò eiusdem rationis, nec speciei. Vna enim est fides, q̄ est uirtus theologica: alia q̄ magis spectat ad genus uirtutis cardinalis, quę quidem magis propriè appellanda est fidelitas, quam fides. Et quia latria, & dulia diuersas considerant rationes honorandi in creatore, & creatura; hinc est ꝙ po-

potius, si bene attendatur, sunt diuersæ uirtutes, quàm una. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd eadem charitate diliguntur omnia diligibilia. Dicendum, q̃ hoc est q̃a charitas habet unum obiectũ principale, uidelicet summum bonũ qđ quidẽ amat, siue diligẽdo deũ in se, siue optando bonum illud proximo, qui est Dei imago. Latria autem, & dulia alium, & aliũ respiciunt cultum, & modum: & ideo non est simile de dilectione & adoratione, nec de ratione imaginis hinc, & inde, & illud melius manifestabitur infra, cum agetur de charitate. AD ILLVD, quod obiicitur, q̃ magis, & minus non diuersificant speciem. Dicendum, q̃ illud habet instantiam, & non habet ueritatem, quantum ad speciẽ in genere moris. Preterea non habet ueritatem nisi quando nõ est alia differentia quam per magis, & minus: sic autem non est in proposito: quia latria, & dulia nõ differunt solum quantum ad intensionem, & remissionem, sed etiã quantum ad alium, & alium colẽdi modum. De quo (inquam) modo plura possent adhuc quæri: sed ista sufficiant ne, nimis elongemus nos ab intentione Magistri: in omnibus enim prædictis satis potest sumi ratio discutiendi ex his, quæ dicuntur in litera.

Dis.27

DISTINCTIO DECIMA.

De personali conditione, & filiali adoptione: & primò An Christus secundùm quòd homo sit persona, uel aliquid.

Olet etiam a quibusdam inquiri, Vtrum Christus secũdum quòd homo, sit persona uel etiam sit aliquid. Ex utraq; parte huius quæstionis argumenta concurrunt. Quòd enim persona sit, his edisserunt rationibus. Si secundum quòd homo aliquid est, uel persona, uel substantia, uel aliud est. Sed aliud aliquid non, ergo persona uel substantia: si substantia est, uel rationalis, uel irrationalis: sed non est irrationalis substantia: ergo rationalis. Si uero secundum quòd homo est rationalis substantia, ergo persona: quia hæc est definitio personæ, substantia rationalis indiuiduæ naturæ. Si ergo secũdũ quòd homo est aliquid, & secundum quòd homo perosna est. Sed econuersò, Si secundum quòd homo persona est, uel tertia in trinitate, uel alia: sed alia non, ergo tertia in trinitate persona. At si secũdum quòd homo persona est tertia in trinitate, ergo deus. Propter hæc inconuenientia & alia quidam dicunt, Christum secundùm hominem non esse personam, nec aliquid, nisi forte

tè (secundum) expressiuum vnitatis personæ. Secumdum enim habet multiplicem rationem. Aliquando enim exprimit conditionem vel proprietatem diuinæ naturæ vel humanæ: aliquando vnitatem personæ: aliquando notat habitum, aliquando causam. Cuius distinctionis rationem diligenter lector animaduertat, atque in sinu memoriæ recondat, ne eius confundantur sensus, cum de Christo sermo occurrerit, & loqui contigerit.

Præoccupatio.

Illud tamen non sequitur quod in argumentatione superiori inductum est, quòd si Christus secundum quòd homo est substantia rationalis, ergo persona. Nam & modo anima Christi est substantia rationalis, non tamen persona: quia non est per se sonans, immo alij rei coniuncta. Illa tamen personæ descriptio non est data pro illis tribus personis.

Ad idem probatio altera.

Sed adhuc aliter nituntur probare Christum secundum hominem esse personam: quia Christus secundum quòd homo, prædestinatus est vt sit Dei filius: sed illud est quod vt sit, prædestinatus est: ergo si prædestinatus est secundum quòd homo vt sit filius Dei, & secundum quòd homo est filius Dei. Ad quod dici potest, Christum esse id, quod vt sit prædestinatus est. Est enim prædestinatus vt sit filius Dei, & ipse verè est filius Dei, sed secundum hominem prædestinatus est, vt sit filius Dei, quia per gratiam habet hoc secundum hominem: nec tamen secundum hominem est filius Dei, nisi fortè secundum, vnitatis personæ sit expressiuum: vt sit sensus, Ipse qui est homo, est Dei filius: vt autem ipse eus homo, sit Dei filius, per gratiam habet: sed si causa notetur, falsum est. Non enim qua homo est, eo Dei filius est. Ad Ro. 1.

Quomodo Christus sit filius adoptiuus.

Si verò quæritur, an Christus sit adoptiuus filius secũdũ quòd hõ, siue alio mõ, respõdemus Christũ nõ esse adoptiuum filiũ aliquo mõ, sed tantũ naturalem: quia natura filius Dei

est non adoptionis gratia. Non autem sic dicitur filius natura, vt dicitur Deus natura. Non enim eo filius est, quo Deus est, quia proprietate natiuitatis filius, & natura diuinitatis Deus est: & tamen dicitur natura vel naturę filius: quia naturaliter est filius: eandem scilicet habens naturam, quam ille qui genuit. Adoptiuus autem filius non est, quia prius non fuit, & postmodum adoptatus est in filium, sicut nos dicimur adoptiui filij: quia cum nati fuerimus irę filij, per gratiam facti sumus filij Dei. Christus verò nunquam fuit non filius Dei: & ideo non est adoptiuus filius.

Oppositio circa dicta.

Sed ad hoc opponitur sic. Christus filius hominis est, id est Virginis aut gratia, aut natura, vel vtroq; modo. Si verò natura, aut diuina aut humana: sed diuina non: ergo aut humana natura, aut non natura est filius hominis. Si non natura, ergo gratia tantum: & si etiam natura humana, non iō minus per gratiam. Si ergo gratia filius hominis est adoptiuus filius esse videtur: vt idem sit naturalis filius patris, & adoptiuus filius virginis. Ad quod dici potest Christum filium Virginis esse & natura vel naturaliter & gratia: nec tamen adoptiuus filius virginis est: quia non per adoptionem, sed per vnionem filius Virginis dicitur. Filius enim Virginis dicitur, eo quòd in Virgine hominem accepit in vnitatem personæ, & hoc fuit gratiæ & non naturæ. Vnde Augustinus. super Ioannem ait, Quòd vnigenitus
Tra. 74 circa fi. *est ęqualis patri, non est gratiæ sed naturæ. Quòd autem in vnitate personæ vnigeniti assumptus est homo, gratiæ est nō naturæ. Christus ergo nec Dei nec hominis est adoptiuus filius: sed Dei naturaliter, & hominis naturaliter & gratia est filius. Quod verò naturaliter sit hominis filius, August. ostendit in Lib. de fid. ad Petrum. Ille (scilicet Deus) fa-*
Cap. 2. non longi a medio c. *ctus est naturaliter filius vnigenitus Dei patris. Quod autē non sit adoptiuus filius, & tamen gratia sit filius, ex subditis probatur testimonijs. Hieron. super epistolam ad Ephesios ait, De Christo Iesu scriptum est, quia semper cum patre fuit, & nunquam cum vt esset voluntas paterna præ-*

cessit

cessit: & ille quidem natura filius est, nos verò adoptione. Ille nunquam non fuit filius: nos antequam essemus prędestinati sumus, & tunc spiritum adoptionis accepimus, quando credidimus in filium Dei. Hilarius quoque in Libr. 3. de Trinitate ait, Dominus dicens, Clarifica filium tuum, non solo nomine contestatus est se esse filium Dei, sed etiam proprietate. Nos sumus filij Dei, sed non talis hic filius. Hic enim verus & proprius est filius origine, non adoptione: veritate, non nuncupatione: natiuitate, non creatione. August. etiam super Ioannem ait, Nos sumus filij gratia, non natura: vnigenitus autem natura, non gratia: an hoc etiam in ipso filio ad hominem referendnm est? Ita sanè Ambrosius quoque in Lib. de trintate primo aut Ambrius quoq; in primo Lib. de fide ait, Christus filius est non per adoptionem, sed per uaturam: per adoptionem nos filij dicimur, ille per veritatem naturæ est. Ex his euidenter ostenditur, quòd Christus non sit filius gratia adoptionis. Illa enim gratia intelligitur, cum Augustinus eum non esse gratia filium asserit: gratia enim, sed non adoptionis, immo vnionis filius Dei est filius hominis, & econuersò.

Cōmen. li. 1. ad 1. c. epis. ad Eph. super eo loco, in charitate prædstināt &c. to. 9. longe post prīcipiū. 3 Io. 17. Homil. 82. c. 9. & ulti

VPRA egit Magister de communicatione idiomatum per comparationem naturæ ad naturam; hic agit de communicatione idiomatum in cōparatione ad personam. Et quoniam talium proprietatum idiomata quędam sunt quæ sonant in nobilitatem; & dignitatem: quædam uerò in quandam defectibilitatem, ideo pars ista diuiditur in duas. In quarum prima determinat de primis. In secunda uerò de secundis, ibi. *Denique si quæritur, vtrum &c.*) Prima pars habet duas. In prima inquirit Magister, utrum conditio personalitatis cōueniat Christo secundum quod homo, siue secūdum humanam naturam. In secūda uerò, utrum filiatio adoptionis secundùm humanam naturam conueniat eidem ibi. *Si uerò, quæritur, an Christus &c.*] Vtrunque autem horum dignitatem, & nobilitatem importare uidetur, scilicet tam personalis conditio quā adoptionis filiatio. Prima pars habet partes duas. In prima mouet quæstionem, & determinat. In secunda uerò dissoluit rationem sophisticam, quæ ueritatem determinatam impugnat, ibi. *Sed adhuc aliter nituntur probare &c.*) Similiter secunda pars principalis habet duas. In prima determinat quæstionem, qua quæritur, utrū Xps sit filius adoptiuus secundùm humanam naturam. In secunda contra hoc opponit, & determinat,

ibi. *Sed adhuc opponitur sic &c.*] Subdiuisiones autem partium manifestę sunt ĩ litera. Generalis autem intellectus Distin. circa duo uersatur. s. in ostendendo, ꝙ nec personalitatis conditio, nec adoptionis filiatio conuenit Christo secundum ꝙ homo.

Dub. 1. S*Ecundum enim habet &c.*] Contra. Videtur illa distinctio esse inartificialis, & superflua, & diminuta. Inartificialis: quia membra ista nullam uidentur habere conuenientiam. Superflua uidentur, quia eadem ui, qua importat proprietatem naturę, importat unitatem, & proprietatem personæ. Diminuta etiam uidetur: quia sicut potest importare habitum, ita ẽt potest importare nouem genera accidentium: ergo uidetur ꝙ his membris octo membra debuerũt adiungi. Item. Quæritur ubi sic diuersimode accipiatur, cum nõ uideatur habere tot intellectus. Respon: Dicẽdum, ꝙ hęc distinctio, & si uideaẽ esse rudis, tñ est multum rõnalis: Et hoc si attendatur super quid fundatur. Nam prima diuisione hæc præpositio (secundum) potest importare concomitantiã, uel causam. Si causam importet, tũc est quartum membrũ. Si concomitantiam, sic tripliciter potest importare aut secũdum inhærentiam, aut secundum unionem, aut secundum adiacẽtiam, siue assistentiã. Si scd͂m inhærentiam, sic importat proprietatem naturæ: nã proprietas inhæret ei, cuius est proprietas. Si scd͂m unionem, sic importat proprietatẽ ꝑsonæ. Si scd͂m assistẽtiam, siue adiacentiam, sic dicit habitũ. Quartũ aũt mẽbrũ, ꝙ est secundũ principalis diuisionis, Magister non subdiuidit. Potest tamen diuidi secundum quatuor genera causarũ (omnibus enim modis hæc dictio, scd͂m consueuit accipi) sicut potest per exempla monstrari. Si enim dicaẽ Christus secundum ꝙ homo fuit passibilis, sic importat conditionem naturæ. Si dicatur, Christus secũdum qđ hõ creauit stellas, sic importat unitatem personæ. Si dicatur, Christus secundum ꝙ homo fuit uestitus, & calciatus, & ut homo inuẽtus, sic importat habitum. Si dicatur, christus secundum ꝙ Deus creauit mundum, & secundum ꝙ homo prędicauit diuinum uerbum, sic importat causam efficientem. Si dicatur, Christus secundũ ꝙ deus est suppositum diuinæ naturæ, & secundum ꝙ homo est animal rationale, sic importat causam formalem. Si dicatur: Christus secũdum quòd Deus, & homo est præmium nostrum, sic importat causam finalem. Possunt autem multa huiusmodi exẽpla congruentia inueniri. De cã autem materiali secundum diuinam naturam non contingit: ut si dicatur, Christus secũdum ꝙ † hõ cõceptus fuit de purissimis sanguinibus Virginis. † Deus.

Dub. 1. *Nos dicimur adoptiui &c.*] Contra. Si hoc uerum est, tunc angeli beati, & homo in statu innocentię non fuissent filii adoptiui; ergo nec ius habuissent in hæreditate regni, quod absurdum est. Respon. Dicendum, quòd Magister loquitur de adoptione secundum plenam rationem, & sic ponit extraneitatem, quæ secundum actũ est, quæ quidem extraneitas est elongatio, & ab alienatio à Deo per culpam: & hæc quodammodo non conueniret angelis ratio

ne filiationis. Largius tamen accipiendo extraneitatem siue quantum ad culpam, q̃ inest, siue quæ potuit inesse; se extendit ad oẽs filios adoptionis. Et hoc quidẽ modo angeli possunt dici filii.

Dub. 3. *christum filium &c.*) Contra. Videtur quod ista duo non sint incompossibilia. Si enim hoc est naturale, iam non est gratuitum, & econuerso. Respon. Dicendũ, q gratia unionis non repugnat, nec incompossibilis est cum proprietate naturali, immo facit eam cõmunicari. Et Magister loquitur hic de gratia unionis. Vel potest dici, q gratia, & natura bene possunt de eadem re dici per comparationem ad diuersa: & sic est in proposito. Nam Christus inquantũ homo est naturalis filius Virginis. Inquantum autem Deus est filius Virginis non per naturam, nec per adoptionem, sed per gratiam unionis.

Dub. 4. *Est filius origine &c.*) Contra ista uerba Hilarij obiicitur. Videtur enim quòd sit ibi uerborum inculcatio: idem enim est esse filium origine, & natiuitate. Item. Videtur quòd sit superfluitas. Nã oĩs filiatio aut est naturalis, aut gratuita: ergo per originem, uel adoptionẽ: ergo superfluunt alia membra. Item. Quid est, quòd dr̃ aliquis filius nuncupatione? Aut enim uera est nuncupatio, aut falsa. Si uera: ergo uel per adoptionem, uel per generationem. Si falsa; ergo non debet inter membra prædicta poni. Item: Si ob creationem dicuntur filii: cum ergo asini sint à Deo creati, erunt etiã filii Dei, quod absurdum est. Respond. Dicendum, quòd in præiecto uerbo Hilarius innuit nobis quatuor filiationis differentias, quarum sufficientia haberi potest sic. Ille enim dicitur filius alicuius, qui ab ipso est, & ei conformatur: hoc autem potest esse dupliciter, aut emanatione naturali, & in unitate essentię, & sic est filius unigenitus patris, quem dicit Hilarius, esse filium origine contra Fotinum. Veritate contra Sabellium. Natiuitate, contra Arrium: & hoc in Primo libro fuit expositũ. Dis. 6. Aut potest esse ab alio in diuersitate substantiæ; & hoc potest esse tripliciter, secundum triplicem modum conformitatis. Aut enim conformatur quantum ad rationem imaginis naturalis: & sic est filius creatione. Aut quãtum ad rationem imaginis, & similitudinis, quæ attenditur in gratia, & donis gratuitis, & sic est filius per adoptionem. Aut conformatur in natura imaginis, sed discordat per deordinationem uoluntatis, sicut homo peccator: & sic est filius nuncupatione. Ex his patent differentiæ filiationis: patent nihilominus uerba prædictæ distinctionis, quòd non inculcantur, sed ualde rationabiliter dicũtur. Patet etiam responsio ad obiecta. Non enim sine causa dicuntur illa tria uocabula. Et quamuis pro eodem accipi possit origo, & natiuitas: non tamen frustra ponitur unum cum altero, hoc enim est propter hæreses elidendas.

Ad illud, q obijcitur, q omnis filius aut est filius per naturam, aut per gratiam. Dicendum, q falsum est nisi extendatur nomen naturę & gratiæ ad illud, quod est ex mera Dei beniuolentia, & ad illud qđ habet quis ab origine. Et hoc quidem modo filiatio per crea-

tioné poteſt dici quodam modo eſſe per naturam, quodam modo per gratiam; ſed non ſequitur ꝓpter hoc, ꝙ talis ſit filius adoptiuus uel naturalis. Ad illud, quod quæritur de filiatione per nuncupationem. Dicendum, ꝙ ille ſic dicitur filius, qui habet per conformitatem naturam imaginis, ſed difformitatem per culpam: & hoc (inquā) modo nūcupatio iſta quodam modo habet ueritatem, quodam modo non: quia quodam modo eſt filius, quodam modo eſt aduerſarius. Et ideo ſola nuncupatione dicitur filius, ſicut Abraam dixit ad diuitem damnatum. Recordare filij &c. Ad illud, quod ultimo obiicitur, ꝙ ſi pater eſt ꝑ creationem, debet dici pater beſtiarum. Dicendum, ꝙ non ſequitur: quia non quæcunque creatio facit aliquem dici filium, ſed creatio illa, in qua confertur inſigne diuinæ imaginis, per quam configuratur homo Deo, & idoneus efficiť ad hoc ꝙ ſit filius adoptiuus.

Dub. 5. *Per adoptionem &c.*] Contra. Cum factum per ueritatem, & dictum per ſimilitudinem non uniuocentur, ſed æquiuocentur, ſicut homo pictus, & homo uerus in homine, tunc filiatio nobis, & Chriſto competit æquiuocè. Et hoc ipſum uidetur confirmari ꝑ illud, quod diciť Ioan. 20. Aſcendam ad patrem meum, & patrem ueſtrum. Greg. ibi, Aliter meum, & aliter ueſtrum. Sed contra hoc eſt, ꝙ Chriſtus dicitur frater noſter; ſed non diceretur ex hoc frater, ſi ęquiuoce eſſemus filii: ergo &c. Item. Cum dicitur, Deus eſt pater Chriſti, uel pater noſter, aut eadem paternitate, aut alia. Si eadem: ergo ſi paternitas dicitur uniformiter, pari ratione & filiatio. Si alia: ergo in perſona patris ſunt duæ paternitates, qđ ſimpliciter abſurdum eſt. Reſpo. Dicēdum, Nos, & Chriſtus dicimur filii Dei, nec omnino ęquiuocè, nec omnino uniuocè. Non uniuocè: quia una eſt filiatio temporalis, & gratuita; alia naturalis, & æterna. Non æquiuocè: quia mediante illa filiatione per conformationem ad illam filii efficimur adoptiui. Sicut enim à patre omnis paternitas in cœlo, & in terra nominatur, ſic à filio omnis filiatio. Similiter ſi quęratur, utrum vniformiter dicať Deus pr̄noſter, & filii. Dicēdum, ꝙ nec oīno uniformiter nec oīno diſformiter: qa pr̄ diciť filii paternitate æternali, & perſonali: pater uerò noſter ex tempore, & eſſentialiter. Et ſicut eſſentia non ponit in numerum cum perſona, ut ſint res duæ: ſic nec una paternitas cū alia, ut ſint duæ paternitates: & ſic patent rationes, & obiectiones ad utranq; partem. Non enim ualet illa obiectio de homine picto, & uero; nam homo pictus nihil habet de ueritate hominis: filius autē adoptiuus aliquid habet de ueritate filii: quamuis non ſit filius naturalis &c.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO. I.

An hæc propoſitio admittenda ſit. Chriſtus ſecundùm quòd homo eſt Deus?

AD intelligentiam huius partis incidit hic quæſtio circa duo. Primò quæritur de comparatione Chriſti hominis ad conditionem perſonalitatis. Secūdus

dus uerò de comparatione eiusdé ad filiationem adoptionis. Circa primum breuiter quærenda sunt tria. Primò, utrum hæc sic concedenda, Christus secundùm quod homo est Deus. Secundò de hac, Christus secundùm q homo est persona. Tertio quæritur utrum hæc sit concedenda, Christus secũdùm q homo est indiuiduum.

VTRVM hæc sic admittenda, Christus secundùm q homo, est Deus. Et q sic, uidetur Philip pen. 2. super illud. Dedit illi nomen &c. Glo. Inquantùm homo assumpsit nomen Dei non usurpatiuè; sed uerè: sed q uerè assumpsit, uerè habet: ergo si secundùm q homo assumpsit nomen Dei, secundum q homo est uerè Deus. ITEM. Christus fuit prædestinatus esse filius Dei in uirtute, sicut dicitur ad Rom. 1. Sed Christus est illud secundùm q homo, ad quod prædestinatus fuit secundũ q hõ. Si ergo prędestinatus fuit esse filius Dei secũdùm q homo, Christus est Deus, & Dei filius secundùm q homo. ITEM. Christus secundùm gratiam unionis est Deus, & homo: sed gratia unionis & quælibet gratia competit ipsi Christo secundùm humanam naturam: ergo si secundùm gratiam unionis est Deus, & secundùm q habet gratiam unionis est homo: ergo secundùm q homo est deus. ITEM. Christus secundùm q peccata dimittebat, est deus: sed secũdũ q homo peccata dimittebat: ergo secundùm q homo est deus. Maior manifesta est. Minor probatur per illud, quod dr̃ Matth. 9. Vt autem sciatis; quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata &c.

SED CONTRA. Omne illud, q conuenit alicui secundùm q ipsum, aut est per se accidẽs, aut diffinitio, siue pars diffinitionis: sed Deus non se habet hoc modo ad hominem, siue ad humanam naturam: ergo &c. Prima est manifesta per doctrinam demonstratiuam. Secunda uerò manifesta est per se ipsam. ITEM. Quæ sunt disparata, non prędicantur de eodem, & secundùm idem; sed esse aimal, & esse Deum sunt prædicata disparata. Si ergo esse animal conuenit ipsi Christo secundùm q homo: ergo esse Deum non conuenit eidé secundùm humanitatem. ITEM. Christus secundùm q Deus caret principio: si ergo est Deus secundùm q homo, sequitur q deus secũdùm q homo, caret principio: sed secundùm quod homo, habet principium; ergo secundùm quòd habet principiũ, caret principio: ergo oppositum est ratio sui oppositi, quòd est absurdum. ITEM. Si aliquod prædicatum conuenit alicui subiecto secũdùm aliquid, illo remoto, non conuenit ei: ergo si Christus est Deus secũdum quòd homo, si xp̃s nõ esset homo nõ esset Deus: sed non fuit hõ nisi ex tempore: ergo Christus est Deus solum ex tempore: sed constat q est falsum; ergo falsum est quòd Christus secundùm q homo, est deus.

RESOLVTIO.

Si reduplicatio illa secundum quòd homo, dicat formalem rationem; ne utiquam admittenda est illiusmodi propositio; tametsi secundùm indiuisionem commode ter possit admitti.

RESPON. Dicendum, q quemadmodum dicit Magister in litera

hęc dictio (scd̄m) multiplicē facit intelligentiā. Potest.n. importare habitudinem causæ, siue indiuisionē, uel unitatē concomitantiæ. Si dicat habitudinē causæ, sic absq; dubio falsa est locutio, pro eo ꝙ conditio apposita nullo mō est causa prædicati, nec iō scd̄m quam, nec per q̄ tale prædicatum insit illi subiecto. Si aūt dicat indiuisionem concomitantiæ, sic potest habere ueritatem. Tunc.n. dicere ꝙ Christus sit Deus scd̄m ꝙ homo, non est aliud q̄ dicere, ꝙ esse Deum cōpetit personę Christi existēti in humana natura, ita ꝙ diuinitas, & humanitas concomitantur se inseparabiliter circa eandē ꝑsonam. Iste aūt modus accipiendi hanc dictionē (scd̄m) nō est ita communis, & proprius sicut præcedens, licet inueniatur quandoq;. Et sic patet ꝙ sermo ꝓdictus. s. Christus secundum ꝙ homo est Deus, secundum diuersam intelligentiam huius præpositionis (secundum) quodam mō pōt cōcedi, quodam modo negari. Negari enim debet, secundum ꝙ dicit causam siue rationem formalem: & secundum istam uiam procedunt rationes ad secundam partem: & quia uerum concludunt secundùm illam uiam, ideo concedendæ sunt.

Ad illvd, quod obijcitur primo in cōtrarium, ꝙ assumpsit nomen Dei scd̄m quòd hō. Responderi pōt ꝙ (scd̄m) dicit ibi concomitantiā per indiuisionē unionis: quia.n. unio illa fecit hoīem Deum, ideo dr̄ assumpsisse nomē supremū scd̄m quòd homo. Aliter pōt dici, quòd cū dico assumere nomē Dei, duo dico. s. noīs ipsius celsitudinē, & ipsius nois acquisitionē: cum ergo dicit qđ assumpsit nomē Dei, scd̄m ꝙ hō, illa reduplicatio non dicit rōnē nominis, sed acquisitionis. Nā Xp̄s scd̄m diuinam naturā hēt nomē, qđ est sup oē nomē ꝑ gn̄ationem, nō ꝑ acquisitionē, uel assumptionē: & iō ex hoc non licet inferre, ergo est Deus scd̄m quod hō, accipiendo ly. scd̄m ꝙ scd̄m eandem acceptionem: immo est accidens in processu illo. Ad illvd, quod obī., ꝙ ꝓdestinatus fuit esse filius Dei scd̄m quòd hō, iā patet rn̄sio per illud, qđ nunc dictum est, quia hæc dictio (scd̄m) potius dicit cōcomitantiam scd̄m expressionem conditionis naturæ, q̄ dicat habitudinem causæ. Vel potest dici, ꝙ ille sermo dicit rōnē āncessionis quæ importatur in uocabulo prædestinationis, quæ (inquā) nō est respectu Christi secundum diuinam naturā, sed solum scd̄m humanam. Non sic autem est de eo quod est esse Deum: & ideo consimilis defectus est in hac ratione, sicut in præcedēti. Ad illvd, qđ obijcitur de gratia unionis. Dicēdum, ꝙ Christus signat personam in duabus naturis: & illā persona Deus est ꝑ naturā, non ꝑ gratiam unionis: dr̄ attamen simul ꝙ sit Deus & homo per gratiam unionis. Esto tamen ꝙ ista sit cōcedēda, iste homo est Deus secundum gratiam unionis: ex hoc tamē nō habetur, quòd sit Deus secundū quod homo; quia. gratia unionis non conuenit illi homini secundum quòd homo simpliciter, sed secundum quòd hō unitus, siue secundū assumptionē ipsius à uerbo. Ad illvd, qđ ultimo obī, ꝙ dimittebat pc̄tā scd̄m ꝙ hō. Si ꝓprie loquamur de dimissione peccati,

cati, falsum est: nisi accipiatur hæc dictio (secundum) prout importat concomitantiam. Nec potest ex illa auctoritate inferri, Filius hominis habet ptãtem dimittendi peccata: hanc.n. ptãté & si in se haberet in forma hoīs, nō tñ habebat sc̄dm hoīs formã, & inquantum hō, sed inquantum habebat formã Dei. Si uerò dimissio peccatorum attribueretur alicui quantum ad meritũ, tunc posset cõcedi, ꝙ conueniret Christo secundũ ꝙ hō: sed ex hoc nō seqꝛ ꝙ sit Deus inquãtum homo, quia hoc non est Dei proprium.

QVAESTIO II.

An hæc vera sit, christus secundum quòd homo est persona?

VTRVM illa sit uera, Christus secundum ꝙ hō est pſona, & sic accipiatur illa determinatio secundũ ꝙ hō propriè: nam in alijs acceptionibus nō est dubium, qn habeat ueritaté, secũdum ꝙ dicit Magister ĩ litera. Et ꝙ sit uera vř. Christus non est hō, nisi quia est iste hō; sed Christus secundum ꝙ est iste hō, est pſona: quia propriũ est pronominis pro proprio noīe poni, & certam designare pſonã: ergo hæc est uera, & concedenda, Christus secundũ ꝙ hō est pſona. ITEM. Christus secundũ ꝙ hō est res cõpleta oī cõpletione, q̃ põt reperiri in rōnali creatura. Sed pſonalitas est dignitas, & proprietas nobilitatis reperta in creatura rōnali cõpleta: ergo reperitur in Christo secũdũ ꝙ Christus est hō. ITEM. Nobilior, & perfectior est unio, secundum quã uerbũ unitur naturæ assumptæ, q̃ unio secundum quã tota Trinitas p gratiã unitur cuilibet aīæ iustæ. Sed unio p gratiam inhabitanté nulli tollit personæ dignitatem, immo quilibet hō iustus secundum ꝙ hō est persona: ergo multò fortiùs Christus. ITEM. unio diuinæ naturæ ad humanam nihil tollit diuinitati, quæ tñ dř humiliata; & multò fortiùs nihil tollit humanitati, cum humanitas dicatur p illam unioné exaltata. Sed hæc est uera; Christus secundum ꝙ Deus est pſona: ergo multo fortiùs hæc erit uera, Christus secundum ꝙ hō est pſona; cum hō nihil pdat dignitatis, sed acquirat per unionem illam. ITEM. Esto p impossibile, ꝙ uerbum dimitteret naturam humanam, tunc ille hō, qui dř Iesus, secundum ꝙ hō esset pſona: sed constat ꝙ nihil accresceret pp illam separationem: ergo uerum est nunc, ꝙ Iesus secundum ꝙ homo est persona.

SED CONTRA. Nihil conuenit Christo secundum ꝙ hō, qđ non sit assumptum, uel coassumptum: sed filium Dei assumpsisse personam est falsum, & hæreticum, sicut supra Dist. v. dicit Magister, & Aug. & multipliciter fuit probatum: ergo falsum est Christum esse personã secundum ꝙ hō. ITEM. Si Christus secũdum ꝙ homo est pſona, & humanitas cępit ĩ Christo; ergo & pſonalitas: ergo Christus incępit esse persona: ergo nō est persona æterna: ergo non est unigenitus filius patris, cũ filius sit coæternus patri: sed hoc est impium: ergo restat quòd illud, ex quo sequitur, est falsum. ITEM. Impossibile est idem prædicatum in esse eidem secundum naturas differentes: cũ ergo Christus sit persona secundum quòd Deus, aut conueniret ei esse personam secũdum ꝙ homo, aut alia perso-

persona erit secundùm quòd homo: & si alia persona est secundũ quòd homo,& alia secundũ quòd Deus:ergo Christus est duæ personæ: ergo non est unus, & ita nõ est:sed hoc est falsum: restat ergo quòd aliud membrum est uerũ s. quòd Christo non conuenit esse personam secundũ quòd homo.

ITEM. Personalitas cuilibet rei inest ratione eius,quod est in ipsa dignissimum, pertinet enim nomen personæ ad notabilem dignitatem. Sed constat quòd dignissimum in Christo non est humana natura, sed diuina: ergo falsum est Christum secundũ hominem, siue secundũ humanam naturam esse personam. ITEM. Hoc ipsum ostenditur per nominis ethymologiam: sic enim arguit Magister in litera. Persona dicitur quasi ꝑ se sonans,uel per se unum: nihil autem tale est alii coniunctũ,saltem digniori: ergo si humana natura inChristo unita est digniori, scilicet diuinæ,uidetur &c.

RESOLVTIO.

Cum persona attendatur secundùm naturam assumentem, & increatam: profectò concedendum non est, Christum secundùm quòd homo, personam esse.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ absque dubio si hæc dictio (secundùm) accipiatur prout importat rationem formæ,uel causæ; negãda est simpliciter, pro eo,quòd ꝑsonalitas Christo secundùm humanam naturã conuenire non potest.Ipsa enim cõiuncta est rei digniori: & ideo non potest habere rationem personæ, quæ attenditur secundũ excellentiam dignitatis in eo, de quo dicitur: nec tamen cõiuncta est rei digniori,quacunque coniunctione,sed coniunctione, siue unione personali: & ideo necesse est esse in Christo respectu duarum naturarum unam personam. Sed illa non potest attendi penes naturam creatam, & penes naturam assumptam: necesse est ergo ipsam attendi secundũ naturam assumentem, & increatam:& propterea hęc admittitur, Christus secundũ quòd Deus est persona: hæc respuitur, Christus secundùm quòd homo est persona,sicut probant rationes ad secũdam partem inductæ:& ideo sunt concedendæ.

AD ILLVD, quod obiicitur de hac, Christus secundùm quòd iste homo,est persona: ergo &c. Dicendum, quòd hæc est distinguenda,quia (iste)potest demonstrare naturam humanam in atho mo. s.compositum ex illa anima, & illo corpore, & hoc modo falsum est Christum secũdum quòd est iste homo esse personam. Nec ualet quod obiicitur, quòd pronomen demonstret certam personam. Persona enim ibi tantum ualet,quantũ suppositum;unde conuenienter dicitur ista albedo. Si aũt hoc,quod est iste,demonstrat personã;tũc est uera:& est sensus, Christus secundũ quòd est iste, q est homo,est persona:sed tunc nõ sequitur, ergo secundũ ꝙ homo, immo est sophisma secundùm accidens. Generaliter autem posset resisti illo modo arguẽdi. Non.n. sequitur: Petrus est indiuiduum secundùm quòd hic homo: ergo est indiuiduum secundũ quòd homo. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ Christus secundum quòd homo est res completa oĩ cõpletione. Dicendum,ꝙ uerum est de cõple-

pletione absoluta. De cōpletione auté respectiua, quæ est dignitas superexcellentiæ, ueritatem non habet: nā humana natura in Christo non est nobilissimum eius sicut ī aliis hominibus. Nec ex hoc sequitur ꝙ minor sit dignitas in Christo secundum ꝙ homo, q̄ in aliis hoībus, propter hoc, quia illa dignitas recompensatur per dignitaté improportionabiliter nobilioré. Multo enim nobilius est esse personam personalitate æterna, quàm personalitate creata.

Ad illvd, quod obijcitur, quòd unio per gratiā non tollit dignitatem personæ. Dicendum, ꝙ non est simile: quia quāuis anima per gratiam uniatur rei digniori, scilicet Deo: non tamen unitur unione naturali, sed magis uoluntaria: nec in unitaté hypostasis unitur, sed in conformitatem uoluntatis: & ideo nō est necesse ipsum Deum esse unius ꝑsonæ, cum aīa quā inhabitat, sed conformis uoluntatis: non sic auté est in Christo, in quo personalis unio est.

Ad illvd, qđ obiicitur, ꝙ q̄uis natura diuina sit unita humanæ, tn̄ Christus est ꝑsona secundum ꝙ Deus. Dicēdum, quod non est simile duplici ex causa: ꝑsona quidé duo dicit. s. hypostasim, in qua est substantia totius esse rei, & ꝓprietatem supereminentis dignitatis: & in illa uera unione utrumque horum reperitur in Christo secundum ꝙ Deus. Nam hypostasis diuina est illa, in qua substantificaī totum esse Christi, non humana: proprietas etiam dignitatis inest illi secundum illam naturam, quæ non potest uniri digniori: utrumq; auté horum deficit humanæ naturæ: qm̄ ipsa substantificatur in hypostasi alterius naturæ: propter quod quodammodo dicitur uergere in accidens. Unitur etiam digniori naturæ: & ideo ex ipsa sui unione, & nobilitate caret, & proprietate personæ per se: quāuis non careat, īmo habeat in assumente.

Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ si uerbum dimitteret humanā naturā, ꝙ Iesus secundū ꝙ homo esset persona. Dicendū, ꝙ uerum est: quia tunc illa natura haberet alium modum existendi: nō enim esset unita alii digniori, nec haberet suppositū alterius naturæ; nunc auté est econtrario: & ideo in illo processu nulla est necessitas inferendi, quia nō seruatur cōuenientia similitudinis. Et si tu obiicias, quòd nulla dignitas accrescat, Dicendum, quòd ille homo sit persona secundùm ꝙ homo, hoc non est propter dignitatis crementum, sed propter minorationem ex illa separatione; quia tunc natura illa prius haberet pro supposito personam æternam; nunc autem post separationem haberet personam temporalem. Multò autem dignius est habere personam æternam alterius naturæ, quàm personam temporalem, siue omnino connaturalem. Nam primo modo persona faciebat ipsum uerè dici, & esse Deum: secundo modo hominem purum.

Qvaestio III.

An vera sit isthæc propositio, Christus secundùm quòd homo indiuiduum, vel suppositum est.

Vtrvm ista sit uera. Christus secundùm quòd homo est indiuiduum. Et quòd uera sit, uidetur. Christus est aliquid secun-

cũdum q hõ, ficut habitum eſt in præcedẽtibus. Aut ergo quid uniuerſale, aut qd ſingulare. Sed non uniuerſale, quia Damaſc. dicit q filius Dei aſſũpſit humanã naturam in athomo, hoc eſt in ſingulari: & hoc eſt indiuiduũ: ergo &c. ITEM. Chriſtus ſecundum q non hẽt proprietates, quarũ collectionẽ impoſſibile eſt in alio reperiri: hoc aũt eſt eſſe indiuiduum, ſicut patet in notificatione indiuidui, quã dat Porphyrius: Indiuiduũ eſt, quod conſtat ex proprietatib. quarum collectionẽ impoſſibile eſt in alio reperire, ſed hoc conuenit Chriſto ſcđm q hõ: ergo &c. ITEM. Chriſtus ſecundum quòd hõ prædicatur de uno ſolo: ſed ſingulare, & indiuiduum eſt illud, quod de uno ſolo prædicatur: ergo Chriſtus ſecundũ quòd hõ eſt indiuiduum. ITEM. Hæc eſt uera, Chriſtus eſt hõ. Aut ergo ibi pdicatur accidentale pdicatũ, aut ſubſtantiale. Non accidẽtale, hoc conſtat, cum homo uere dicat de Chriſto, ſicut & de aliis hominibus. Si eſſentiale: ergo uel eſt genus, uel ſpecies, uel differentia. Non genus uel differentia: ergo ſpecies: ſed ſpecies ſpecialiſſima prædicatur de indiuiduis ſolum ſub ipſa contentis: ergo Chriſtus eſt indiuiduum hominis. ITEM. Hęc eſt uera, Chriſtus ſecundum quòd homo eſt ſubſtãtia: ſed ſubſtantia diuiditur ſufficienti diuiſione a Philoſopho per primam, & ſecundam. Aut ergo Chriſtus eſt ſubſtantia prima, aut ſecunda. Non ſecunda, cum non ſit genus, uel ſpecies, ergo prima: ſed prima ſubſtantia idem eſt quod indiuiduum: ergo &c. ITEM. Hæc eſt uera, Chriſtus ſecundùm quod hõ eſt albus, & albedo ineſt Chriſto ſecundũ quòd homo; ſed accidentia primo, & per ſe ſunt in indiuiduis; ergo albedo ineſt Chriſto ſecundum quòd eſt hominis indiuiduum.

Lib. 3. de orth. fid. ca. 11.

In iſagogis c. de ſpecie.

In prædicamẽ. cap. de Subſtãtia.

SED CONTRA. Idem eſt eſſe indiuiduum ſubſtantiæ, & hypoſtaſim. Sed in Chriſto una ſola eſt hypoſtaſis; quoniam in hypoſtaſi fit unio, ut dicit Damaſcenus, & iſta hypoſtaſis eſt diuina, non humana niſi per unionẽ; ergo ſi hæc eſt falſa, Chriſtus ſecũdum quòd homo ẽ hypoſtaſis; hæc ſimiliter eſt falſa, Chriſtus ſecũdùm quòd homo eſt indiuiduum. ITEM. Si Chriſtus ſecũndùm quòd homo eſt indiuiduum, ſecundùm quòd deus eſt ſubſtãtia indiuidua, hoc conſtat, & ſecundum rationem indiuiduationis eſt numeratio; ergo Chriſtus eſt duo; ſed hoc eſt falſum, ſicut oſtenſum eſt ſupra; ergo &c. ITEM. Omne indiuiduũ eſt p ſe unum, & unum numero; ſed nihil tale eſt unicum ſubſtantiæ alii antecedẽti ſecundum eẽ: ergo cũ humana natura in Chriſto ſit unita uerbo æterno, uidet quod rõnem indiuiduationis non teneat in ipſo. ITEM. Quicquid uere de filio hominis, dr de filio Dei; ergo cum indiuiduum dicat collectionem proprietatum, quã impoſſibile eſt in alio reperiri, & de alio indiuiduo dici; impoſſibile eſt, q Chrs ſit aliud, & aliud indiuiduum ſecundum quòd hõ, & ſecundum quod Deus; ergo ſicut in Chriſto eſt unitas pſonalitatis, ita eſt unitas indiuiduationis; ergo ſicut hæc eſt falſa, Chriſtus eſt perſona ſecũdum q homo; ita (ut uidetur) hæc erit falſa, Chriſtus eſt indiuiduum ſe-

Lib. 3. de orth. fide ca. 3.4.& 5.

Diſ. 6. art. 1. q. 1.

cundū q homo. QVAERITVR ergo de hac, & consimilibus, uidelicet utrum sint cōcedendæ, Christus est indiuiduum secundum q hō, Christus est suppositum secū dum q hō, Christus est hypostasis secundum quòd homo: & de alijs consimilibus, quid ueritatis habeant, & quid proprietatis.

RESOLVTIO.

Si indiuiduum intelligatur indiuisum in se: si pariter suppositum dicatur, de quo alterum prædicatur; admittendæ sunt propositiones illæ; sin secus haudquaquam.

RESPON. Dicendum, quòd accipiendo propriè hanc dictionem (secundum) prout dicit habitudinem causæ; quædā ex huiusmodi locutionibus simpliciter sunt falsæ, & impropriè: quædam sunt distinguendæ, pro eo q habent aliquid proprietatis, & aliquid improprietatis. Hæc enim est falsa, & impropria, Christus secundum quòd homo est persona: & hæc similiter, Christus secūdum quòd homo est hypostasis. Sed prima est falsa ex duplici causa: tum quia persona importat proprietatem dignitatis, tum etiam quia importat fundamentum totius existentiæ naturalis. Neutrū autem horum inest Christo ratione naturæ assumptæ, sed assumentis. Secunda uerò est falsa altera illarum causarum; quoniam & si hypostasis nō dicat proprietatem excellentiæ; dicit tamen fundamentum existentiæ: hoc autem in Christo non est anima, nec caro, nec ex utroque compositum, sed uerbum increatum; & ideo prædictæ duæ locutiones improprię sunt, & falsæ: & si legantur alicubi, sunt exponendę, & secundum aliam acceptionem illius determinationis secūdum quod est homo, sunt intelligendæ.

HAEC autem, de qua nunc est sermo, scilicet, Christus est indiuiduum secūdum quod homo, & hæc, Christus est suppositum secūdum quod homo, possunt habere proprietatem, & improprietatem secundum diuersam acceptionem istorum uocabulorum. Dicitur enim aliquid indiuiduū dupliciter. Vno modo quod dicitur de uno solo: & hoc modo albedo Petri est indiuiduum: & hoc modo indiuiduū dicitur qđ est indiuisum in se: & sic absque dubio Christus secundum quod homo est indiuiduum. Alio modo dicitur indiuiduum, quod est ab aliis diuisum, & subsistit in se, & per se: & hoc modo accipiendo indiuiduum, humana natura in Christo non est indiuiduum; est enim unita uerbo increato, sicut suo supposito.

PER HVNC etiam modum distinguendum est, cum dicitur, Christus secundum quòd homo est suppositum. Est enim suppositum in quo, & suppositū de quo. Si dicatur suppositum illud, de quo alterum prædicatur, & quod subiicitur superiori, Christus secundum quod homo est suppositum. Si uero dicatur illud suppositum, in quo totum esse rei stabilitur, & fundatur: sic non est concedendum Christum esse sup suppositum secundum quòd homo, nisi arctetur ratio suppositi, ut dicatur suppositum accidentium, & proprietatum accidentalium. Vnde quia in unica sui acceptione tam nomen indiuidui, quàm

quam nomen suppositi æquipollet hypostasi; falsæ sunt prædictæ locutiones ex eadẽ causa, ex qua & locutio prędicta, scilicet; Christus est hypostasis secũdùm q; homo: sequeretur enim q; in Christo essent duo supposita, & duæ hypostases; & ita non esset unum, nec esset in eo uera unio. Secundum autem aliam acceptionẽ possunt concedi.

ET PER hoc possunt dissolui rationes, quæ inducuntur ad utranque partem. Rationes enim quæ inducuntur ad primam partem, ꝓcedunt de indiuiduo, secundùm quòd indiuiduum dicitur, qđ de uno solo dicitur. Rationes uerò ad partem sequentem procedunt de indiuiduo, secundùm quòd nõ solum diuiditur ab alio, sed etiam inquantum diuiditur ab alio supposito, uel suppositaliter; & hoc quidem non habet in Christo: & hoc totum patet pertractanti singulas rationes. Ex HIS patet, qđ ultimò quærebatur; quæ.s. locutiones in hac materia sint admittendæ, & quæ non. Illæ enim concedendæ sunt, quæ sic ueritatem, & proprietatem naturarum important quòd illi summæ unioni non præiudicant, in qua quidem facta est unio in ꝑsona uerbi, non solum inquantum dicit dignitatẽ proprietatis, sed etiam inquantũ dicit suppositum incommunicabile, scilicet ipsam hypostasim, rõne cuius est mutua ꝓdicatio, & idiomatum communicatio. Et hoc tãquam pro ductiuo, uel directiuo principio est habendum: quia in illa unione beata persona uerbi fecit se suppositum humanæ naturę, sicut pluries in præcedentibus dictum est. Et pro tanto humana natura in Christo dicitur uergere in accidens; & ideo aliquod prædicatum, quod dicit modum existendi, uerè attribuitur nobis secundùm humanam naturam: qđ tamen non uerè attribuitur Christo secundùm humanam, sed secũdum diuinam.s. esse personam, & esse supposita, & esse hypostasim, & esse indiuiduum, secundum q; uocabulo hypostasi æquipollent: licet secundum largiorem modũ accipiendi duo ultima possunt attribui, ut prædictum est. Sed contra prædicta uidetur posse obijci: quoniã uř q; Christus secundum q; homo, uerè & propriè sit indiuiduum. Sicut enim in secundo libro ostẽsum fuit, indiuiduatio est ex communicatione materiæ cum forma, & innotescere habet ꝑ accidẽtium collectionem: Christus autem secundum q; homo ex anima, & carne componitur, sicut & alij homines: ergo ita uerè, & propriè habet indiuiduationem, sicut & alii homines: non uidetur ergo quod prædictum est, sufficere. Propter hoc est quæstio quantum sit de proprietate indiuiduationis in Christo secundum q; homo. Si enim non est amplior nisi quia dř de uno solo, tunc non habet magis de ratione indiuiduationis, quàm accidentia, quod absurdum est penitus, cum Christus secundùm quòd homo sit una uera substantia. Et dicendum, quòd circumscriptis accidentibus, & ꝓprietatibus, quæ indiuiduationẽ non faciunt, sed ostendunt: indiuiduatio est à principijs intrinsecis, secundum q; unum constituũt suppositum, in quo totũ esse rei stabilitur. Et quia ex concursu illorum principiorum constituitur indi- *Qõ collater.*

indiuiduum, & resultat forma totius quę est forma specifica: hinc (est quemadmodũ dicit Boetius) quòd species est totum esse indiuidui: in Christo autem anima, & caro, siue materia, & forma uniuntur, non solum in eo quod constituunt, sed etiam in hypostasi uerbi æterni: & ideo forma specifica non dicit totum esse Christi, ac ꝑ hoc Christus secundum q̃ homo non habet omnino plenam rationem indiuidui: unde quasi mediũ tenet inter indiuiduum propriè dictum, & indiuiduum secundùm quòd accidens dr̃ aliquid indiuiduum. Nam in indiuiduo propriè dicto est principiorum substantialium unio, & primi suppositi constitutio in seipso; non in altero. Vtrunque tamen horum deest in accidentibus, quæ nec in se, nec per se subsistunt. Medio modo est in christo, ubi principia conueniunt secundum humanam naturam: tamen primũ suppositum est alterius naturæ non ab eis constitutum. Et sic patet, q̃ ueritatem habent, quæ prædicta sunt. Ad hæc autem ualent prædetermina ta in libro secundo, Dist. 3.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An christus sit filius dei adoptiuus?

CONSEQVENTER quęritur de secundo principali scilicet de filiatione adoptionis. Et circa hoc incidunt tria inquirenda. Primum, utrum filiatio adoptionis sit in christo. Secundum, utrũ sit in aliis per Christum. Tertiũ, utrum sit in nobis per comparationem ad Christum.

VTRVM filiatio adoptionis sit in Chisto; quod est quęrere, utrum Christus sit filius Dei adoptiuus. Et quòd sic uidetur. Hila. de Trin. Potestatis dignitas non admouetur, dum carnis humanitas adoptatur. Si ergo hoc dicit quantum ad assumptionem humanę naturę à uerbo, uidetur q̃ in Christo humana natura sit adoptata. ITEM. Spiritus charitatis ē ille, qui facit filios adoptionis, sicut patet Rom. 8. Non accepistis iterum spiritum seruitutis in timore, sed spiritum adoptionis filiorum: sed Christus habuit spiritum dilectionis secundum q̃ alii, quem & accepit per donum gratię inquantum homo, ergo est filius adoptiuus. ITEM. Aut christus est filius Dei secũdùm q̃ homo, aut non. Si non; & alii homines sunt filii Dei; ergo maioris dignitatis sunt alii homines, quàm ille, qui est Deus, quod absurdũ est dicere. Si ergo est filius dei secundum quòd homo, aut naturalis, aut adoptiuus. Sed non naturalis, quia tunc esset eiusdem naturæ, secũdum q̃ homo; restat ergo q̃d sit filius adoptiuus. ITEM. Omnes sumus filii Dei per creationem: sed hoc nõ impedit, quin possimus esse filii per adoptionẽ mediante dono gratiæ; ergo pari ratione quamuis Christus sit filius Dei per æternam generationem, nihil impedit quin sit filius Dei adoptiuus per susceptionem gratię diuinæ in tempore. Si tu dicas quòd hoc est propter culpã, per quam facti sumus filii irę, q̃ non fuit in Christo. Sed contra. Angeli sunt filii per adoptionem gratię, sicut scribit Iob 31. c. Cũ me laudarent astra matutina, & iubilarent oẽs filii Dei; ergo &c. Sed

Li. 2. à medio.

SED CONTRA. Philip. 2. Dominus noster Iesus Christus in gloria, &c. ibi. Glo. inquantum homo assumpsit nomen Dei non p gratiam adoptionis, sed per gratiam unionis. SI TV dicas, ꝙ non negat Xp̄m esse filium adoptionis, sed negat Christū esse Deum adoptiuum, cum sit uerus Deus: sed contra. Sicut Christus est uerus deus, ita est filius Dei uerus; ergo sicut ueritas deitatis nō patitur ipsum dici deum per adoptionem, sic ueritas filiationis non admittit gratiā adoptionis. ITEM. Ambrosius tractans illud uerbum Ro. 1. Prædestinatus est, &c. Legi, & relegi scripturas: Iesum filium Dei nunquam adoptione inueni. Sed non debemus Christo attribuere, qđ non possumus per scripturas autenticas, aut rationes necessarias confirmare, ergo omnino est reijciendum, Christum esse filiū Dei adoptiuum. ITEM. Augu. De eccl. dogmat. Natus est secundùm ueritatem naturæ ex Deo Dei filius, secundum ueritatē naturę ex homine hominis filius, ut non adoptione, nō appellatione, sed utraque natiuitate filij nomen nascendo haberet. Si ergo est tam filius Dei, quàm Virginis non adoptione, nō nuncupatione, sed natura: ergo neutrius ē filius adoptiuus. ITEM Quicunque adoptatur, de non filio fit filius: si enim esset filius, iam nō adoptaretur in filiū; sed Christus ab æterno fuit filius secundùm diuinam naturā statim cum fuit homo filius fuit secundum humanam: ergo &c. Et quia multę ad hoc inducuntur auctoritates in litera, ista sufficiant.

RESOLVTIO.

Quia extranei tantum propriè adoptari dicuntur, Christus autem extraneus à Deo nunquam fuit: simpliciter ob id negandum uidetur propositum problema.

RESPON. Dicendum, ꝙ absque dubio hæc non admittitur. s. Christum esse filium Dei per adoptionem: siue proferatur simpliciter, siue cum determinatione: utpote si addatur, inquantum homo. Ratio autem huius est: quia filiatio respicit personam, sicut dictum est supra: sed adoptio i adoptato prę supponit extraneitatem, & ponit gratificationem, & ordinat ad possidendum hęreditatem, & ista sunt tria substantialia ipsi adoptioni. Ad hoc ergo quod aliquis sit filius per adoptionem, necessario requiritur ꝙ persona illa habeat ante adoptionē aliquo modo extraneitatem: quia non adoptantur filii proprii, sed alieni: necesse est etiā quòd recipiat donum gratiæ, per quod ordinatur ad possidendam hæreditatem. *Assentitur D.Tho. 3. p. q. 23. art. 4.*

Quamuis autem in Christo competant duo ultima. s. gratiæ susceptio, & hæreditatio secundum naturam assumptam: extraneitas tamen non competit. Ille namque extraneus est a filiatione, qui est non filius. Non filius autem dupliciter potest dici, uel negatiuè, uel contrariè. Non filius negatiuè dicitur, qui non habet filiationē Dei, siue oppositam habeat filiationem siue non. Non filius contrariè, siue priuatiuè dicitur ille, qui est filius iræ. Ad hoc ergo ꝙ aliqua persona sit adoptabilis, necesse est quòd secūdum suam primam originem, uel sit indifferens ad filiationem gratiæ & iræ, uel

habeat

habeat filiationem irę. Et quia ꝑsona Christi nullo istorum modo rum etiam sc͠d͠m naturam assumptam habuit extraneitatem, quia nec pc͠t͠m habuit, nec habere potuit, omnes autem aliæ personæ habentes gratiam, habuerunt aliquam extraneitaté; hinc est ꝙ de omnibus habentibus gratiam potest dici ꝙ sunt filii adoptiui, excepta sola persona Christi ratione iam dicta. Concedendæ sunt ergo rationes ad partem istam.

Ad illvd ergo, quod obiicitur de Hila. ꝙ in Christo humanitas adoptatur. Dicendum, ꝙ humanitas dicitur adoptari non rõne illius singularis naturæ, quæ assumpta fuit a uerbo in unitaté personæ, sed ratione cõsimilium: quia per illam unionem adoptati sunt alii homines. Ad illvd, qđ obiicitur, ꝙ spiritus charitatis facit illos adoptiuos. Dicendum, ꝙ uerum est in his, qui habét extraneitatem aliquã: & quia hanc nõ est reperire in Christo, ideo non tenet ratio illa, quia procedit ab insufficienti. Ad illvd, quod obiicitur, utrũ Christus sit filius Dei secũdum ꝙ homo? potest cõcedi ꝙ sic. Et si quæratur, utrum sit filius per gratiam, uel per naturam. Dicendum, ꝙ secundùm ꝙ homo est filius per gratiam: sed tunc, non sequitur: ergo est filius adoptiuus: quia hoc non est per gratiam adoptionis, sed per gratiam unionis, quę multo est excellentior, nec habet repugnantiam ad filiationem naturalem, immo facit illam cõicari: nec importat aliquam imperfectioné, nec amittitur, nec consumitur sicut gratia adoptionis, prout explicatũ fuit. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ si filij per creationem fiunt filii per adoptionem. Dicendum, ꝙ nõ est simile: quia filii per creationem quamuis non sint omnino extranei à Deo, tamen possunt esse extranei, si per culpam fiũt filii diaboli: nec per creationem sunt perfecti filii: quia non sunt similitudine gratię insigniti: non sic auté est de eo, qui per generationem est filius: iste enim non est extraneus, nec potest fieri, nec potest magis consignari: & ideo non potest per adoptionem filius Dei de nouo fieri: & ideo ratio illa non ualet, quoniam non est simile hinc, & inde.

Qvaestio II.

An per Christum à Deo in filios adoptemur?

Vtrvm filiatio adoptionis conueniat nobis per Christũ &c. Et ꝙ sic uedetur. Ioan. 1. Dedit eis potestatem filios Dei fieri his qui credunt in nomine eius: constat ꝙ Euangelista loqnitur de uerbo incarnato: ergo uidetur ꝙ per ipsum nos simus filii Dei: sed nõ alii, quam adoptiui: ergo &c. Item. Ad Gal 3. Misit Deus filiũ suum factum ex muliere, ut adoptioné filiorum reciperemus: ergo si filius ad hoc missus est in carnem, uidetur quòd per christum simus filii adoptiui. Item. Omne per accidens reducitur ad per se: sed filii per adoptionem sunt filii per accidens respectu filii naturalis, qui ꝑ se, & proprié est filius: ergo si solus christus est filius naturalis, uidetur ꝙ nullus adoptetur in filium nisi per ipsum Item Per ipsum sumus filii dei effecti, per quem sumus filio Dei reconciliati: sed deo recõciliat sumus ꝑ

Christum, sicut dicitur. 2. Cor. 5. deus nos sibi recōciliauit p Christum: ergo uidetur quòd adoptati sumus per ipsum.

SED CONTRA. Rom. 8. Non accepistis spiritum seruitutis iterū in timore, sed spiritum adoptionis filiorū: ergo uidetur quòd nostrę filiationis adoptio propriè attribuenda sit spirituisancto, non Christo. ITEM. Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritusancto &c. Et iterum, Sic est omnis, qui natus est spiritu: sed cui attribuitur natiuitas, eidem attribuenda est filiatio: si ergo per spiritum sanctum renascimur spiritualiter, uidetur quòd per spiritū propriè, non per Christum adoptemur in filios. Quòd si tu dicas hoc competere utriq;: arguit saltem quod per appropriationem non competat Christo, sed spirituisancto: prædictæ autem rationes uidebantur ostendere opposi tum. ITEM. Ante Christi incarnationem Deus habuit homines filios, sicut ipse dicit de Salomone Ero illi in patrem. Sed constat, q nondum filius Dei in carnem aduenerat: ergo si Christus filiū dei nominat incarnatum, ur̄ quòd nō simus filij dei per Christū. ITEM. Quantumcunque sit filius Dei incarnatus: nullus tamen est Dei filius adoptiuus; nisi qui suscepit donum gratiæ gratum facientis, qua suscepta etiam ante incarnationem est filius: ergo posita uel remota incarnatione filij Dei, salua manet ratio adoptionis; ur̄ ergo quòd nostræ filiationis adoptio non fuerit facta per Christū.

Qō colliter. IVXTA hoc quęritur, per quod donum gratiæ efficiamur filij adoptiui: ur̄ enim quòd per charitatē sicut dicit Aug. Sola charitas est, quæ discernit inter filios regni, & perditionis. Videtur etiam q per fidem, sicut Ioan. 1. dr̄. Dedit eis potestatem filios Dei fieri, his q credunt in nomine eius. Videtur nihilominus quòd per timorem. Super illud Rom. 8. Non accepistis iterum spiritū seruitutis &c. Glo. Timor castus, qui est bonus, & perficiens generat nos filios. Vr̄ etiā quod per gratiam baptismalem, per auctoritatem domini, Ioan. 3. Nisi quis renatus &c. sed hoc est per baptismum. Quæritur ergo, cui istarum gratiarum, siue donorum attribuatur propriè filiatio adoptionis. Et si oībus quodā mō, quęritur cui magis ꝓpriè.

RESOLVTIO.

Et christo, & Spiritu Sancto adoptamur: per illum meritoriè, dispositiuè, & effectiuè simul: per hunc effectiue tātum. Per illum appropriate, sed inchoatiue: per hunc appropriatè et cōsumatiuè.

RESPON. Dicendum, quòd cū quęritur, utrum simus filij adoptionis per Christum, hoc potest intelligi dupliciter: quia propositio illa (per) potest importare causam effectiuam uel meritoriam, siue dispositiuam. Et si importat causam meritoriam, uel dispositiuā, absq; dubio uerum est, quòd simus filii adoptionis per Christū. Ipse enim nobis meruit gratiam, per quam sumus fili adoptiui, inquātum est caput ecclesiæ. Et hoc non solum respicit diuinam naturam, sed ēt naturam assumptam. Si uerò importat causam effectiuam, sic adhuc uerum est: pater. n. nos adoptauit per filium, & spiritum sanctum, Et si per appropriationem loquamur, per filium nos

ado-

adoptauit quo ad inchoationem, per spiritum sanctum quo ad consummationem. Ad nostram enim adoptionem duo concurrunt scilicet redemptio, quæ facta est per filii missioné, & gratificatio quæ facta est per missionem spûs sancti. Et hoc est quod dicitur in Libro de anima, & spiritu. A' patre per filium, & spûm sanctû ad nos diuina descendunt. Pater siquidé tradidit filiû, quo redimeret nos: misit spûm sanctum qui seruos adoptaret filium dedit in pretium redemptionis: spûm sanctum in priuilegium adoptionis. Et sic patet quòd per omnem modum, siue (per) dicat rationem dispositiuam, siue affectiuam: & hoc siue per proprietatem, siue per appropriationem; uerum est quod sumus filii adoptiui per Christum. Et concedendæ sunt rationes, quæ hoc ostendunt.

Aug. c. 6. Tom. 3.

AD ILLV ergo, qđ primò obiicitur, in côtrarium de spû sancto. Dicendum, quòd filiatio adoptionis conuenit spirituisancto, & appropriari potest sibi ratione gratificationis: sed per hoc non excluditur quin conueniat filio. Si enim per proprietaté loquamur, indiuisa sunt opa trinitatis: si uerò per appropriationem, nihil impedit quin aliqd diuersis de causis possit pluribus personis appropriari, & per hoc patet sequês obiectum. AD ILLVD, quod obiicit, quòd filii adoptiui fuerunt ante aduentum Christi. Dicendum, ꝙ & si fuerunt ante aduentû Christi secundum rem, non tamen ante fidem uenturi fuerunt fili adoptiui quia (sicut dicit Augu.) nullus saluari potuit sine fide mediatoris. Præterea ante Christi aduétum non fuit plena ratio filiationis, quia nullus hæreditatem poterat assequi, quantumcunque iustus esset. Et si tu obiicias de angelis, quòd sunt filii, & non per merita Christi hominis Dicendum, quòd & si non sint filii mediantibus meritis Christi hominis, sunt tamen per effectum, & conformitetem filii Dei. Oportet enim (sicut dicit Aug.) nos in filios adoptari per eum, qui est filius ꝑ naturam. AD ILLVD, quod obiicit, ꝙ incarnatione posita, nô ponitur filiatio, nec remota, remouetur. Dicendum, quòd hoc non arguit nostræ adoptionis Christum non esse causam, sed ostendit incarnationem non esse totam causam, quia completur filiatio in missione spiritus sancti. AD ILLVD uerò, quod ultimò quæritur, per qđ donum gratiæ simus filii adoptiui. Dicendum, quòd filii Dei sumus inquâtum sumus conformes imagini filii Dei naturalis, secundum illud Rom. 8. Quos prædestinauit conformes fieri imagini filii eius. Hoc autem est dupliciter. Aut per remotionem à malo & hoc est ꝑ gratiam baptismalé; quæ inquâtum est sacramentalis, medela est contra malum Aut ꝑ ordinem ad bonum. Et hoc pôt esse dupliciter: aut ex parte intellectus: & sic est fides: aut ex parte affectus: & sic est charitas. Si auté dicatur, timor, uel humilitas facere filios, hoc est dispensatiuè, id est dispositiuè, & præparatiuè.

Libr. de Verbis domini ser. 51. To. 10. & de Trin. et vnitate Dei ca. 10. & 11. To. 4. et alibi pluries.

QVAESTIO. III.

An dici possimus filÿ adoptiui Christi?

VTRVM filiatio adoptionis sit in nobis per comparationem ad Christum. Et hoc est quærere,

utrum simus filii adoptiui ipsius Christi. Et q sic, uř. Frequenter ením in euangelio uocat dominus discipulos suos, filios; & illos quos curabat. cõfide fili; fides tua te saluum fecit. Si ergo uerè dicebat, illi uerè erát filii Christi: sed nõ naturales, ergo adoptiui. ITEM Super illud Ephe. 4. Vnus Deus & pr̃ oium, Glos. Deus est pater oium creatione, sed fideliũ regeneratione: sed Christus creauit, & recreauit: ergo Christus est pater omnium & fidelium: sed fideliũ est p adoptionem pater. ergo &c. ITEM. Filii adoptiui efficimur p gratiam inhabitantem: sed cũ habitat in nobis una persona, necesse est q inhabitet & reliqua: ergo si sumus filii unius personæ, necesse est q totius trinitatis; ergo xpi. ITEM. Vnus ẽ amor, quo amamus patrem, filium, & spũm sanctum. Sed amor est ille, qui facit nos clamare, abba pr̃: ergo pr̃ & filius, & spũs sanctus sunt unus pr̃ noster.

SED CONTRA. Illius solius est adoptare, qui potẽs est gñare: sed in diuinis solus pr̃ generat, non Christus, nec spũs sanctus: ergo sumus filii adoptiui solius patris, non ergo Xpi. ITEM. Illius sumus filii adoptiui, cuius Christus est filius p naturã, eo q sumus eius fratres, & cohæredes: sed idẽ Xps est filius solius patris: ergo nos sumus filii adoptiui respũ unius solius psonæ. s. patris: non ergo xpi. ITEM. Solus filius est incarnatus; ne si alius incarnaret̃, esset confusio ꝓprietatum, si nomen filiationis transiret in aliã personã. Si ergo filiatio nõ dẽt in diuinis cõpetere alii personæ, q̃ personę filii: pari ratione nec paternitas. ITEM. Respectu illius solius dicimur filii, qui refertur ad nos uiceuersa: sed filius Dei non dr̃ ad nos, nec dr̃ filius noster, sicut habitũ est in Primo Libro: ergo nec nos debemus dici filii ipsius filii. Si tu dicas, q & si non referẽt sub noĩe filii, refertur tñ sub noĩe patris. Obiicitur contra hoc: quia esse patrem, & fratrem sunt relationes incõpossibiles respectu eiusdẽ: sed Christus est frater noster: ergo non est pater: ergo non sumus filii Christi.

RESOLVTIO.

Quia per Christum creati & recreati sumus: inconueniens nullu erit, si eius adoptiui filij dicemur.

RESPON. Dicendum, q absq; dubio filiatio per adoptionem competit nobis respectu totius trinitatis, a qua sumus creati, & recreati: & sic competit nobis respectu Christi. Vnde Christus potest dici pater noster. Sicut enim in diuinis nomen principii accipitur essentialiter, ut pote cum dicitur respectu creaturæ; accipitur etiam notionaliter, cũ dicitur respectu personæ. Sic nomen patris si dicatur respectu pſonæ dr̃ personaliter: si uerò dicatur respectu rationalis creaturæ, essentialiter dicit̃. Vnde sicut pater, & filius, & spiritus sanctus sunt unum principiũ creaturæ ratione productionis naturæ: sic sunt unus pater ratione collationis gratiæ. Concedendæ sunt ergo rõnes ad hoc inductæ.

AD ILLVD, quod primo obiicitur, q illius est adoptare &c. Dicendum, q illud habet locum in eis, qui nati sunt habere filios per uiam generationis, & non p creationem. Deus autem non solum habet filium per ꝓductionem generationis, uerum etiam multos sibi

sibi format filios per productionem creationis. Et sicut tota trinitas illos creat dando uitam; sic recreat dando gratiam: & sic adoptio ad totam trinitatem spectat. AD ILLVD, quod obr̃, ꝙ eiusdem sumus filii nos & Christus: Dicēdum, ꝙ uerum est ꝙ eiusdem sumus filii. s. patris æterni, ex quo omnis paternitas i cęlo, & in terra nominat̃: non tamen illius solius, quia aliter sumus nos filii, aliter Christus. Xp̃s em̃ est filius per gñationem, quę est actio personalis: nos autem per creationē & gratificationem, quæ est actio essentialis. Et quoniam pater cõicat toti trinitati: ideo non sequitur, ꝙ si eiusdem sumus fili, cuius est Christus, ꝙ nullius alterius. Verum est tamen quod paternitas ipsi personæ patris appropriatur, secundum, ꝙ dicit̃ respectu nostri. AD ILLVD, quod obr̃, ꝙ nomen proprietatis cõicatū aliis personis inducit confusionē. Dicendum, ꝙ illud ueritatē hēt qñ nomē proprietatis sic cõicatur, ꝙ numeratur, utpote si duo filii essent in trinitate: hoc aūt cõtingeret si alia p̄sona incarnata fuisset. Si. n. sp̃us sc̃tus esset natus de Virgine, filius esset, & alius filius, q̃ sit Xp̃s: nunc aūt nõ est sic. Nã & si Xp̃s, & sp̃us sanctus dicant̃ esse pater noster p̄ adoptionem, nõ tñ sunt alius, & alius pater, immo tota trinitas est unus pr̃ noster, q̃uis una sola p̄sona sit pater Xp̃i. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ nõ dicitur filius noster, uel sp̃us sanctus noster. Dicendum, ꝙ ad hoc ꝙ aliq̃s sit pater noster, nõ oportet ꝙ ad nos referatur sub ꝓprio nomine, sed sub hoc noīe quod ē pater: hoc autem mõ dicere est, ꝙ filius Dei sit pater noster: quãuis non sit filius noster. Nec ualet ꝙ obiicitur de cõfusione relationū, ꝙ idem sit pr̃, & frater. Dicendū, em̃ ꝙ nihil impedit diuersas, & omnino disparatas relationes inesse eidē scd̃m diuersas naturas: & sic est in proposito. Nam Christus est pater noster scd̃m diuinā naturā, & est frater noster secundum humanam naturam: hoc aūt non facit confusionem proprietatum, nec relationum; quia nec paternitas illa, nec fraternitas ꝓprietates personales important.

DISTINCTIO VNDECIMA.

De communicatione idiomatum, respicientium personam; prout sonat in defectibilitatem, ut prædestinatio, creatio, inceptio &c.

DEinde si quæritur, vtrum prædestinatio illa, quam commemorat Apostolus, sit de persona an de natura. Sanè dici potest & personam filij, quæ semper fuit, esse prædestinatam secundum hominem assumptum: vt ipsa, scilicet ens homo eßet Dei filius: & naturam humanam esse prædestinatam, vt verbo patris personaliter iam uniretur.

Vtrum Christus sit creatura, uel creatus, uel factus.

Solet etiam quæri, vtrum debeat simpliciter dici atque concedi Christum eße factum vel creatum vel creaturam. Ad quod dici potest, hoc simpliciter & absq; determinatione minus congruenter dici. Et si quandoq; breuitatis causa simpliciter denuncietur: nunquam tamen simpliciter debet intelligi. Quia, (vt Aug. in 1. Lib. de Trin. ait,) Cum de Christo loquimur, quid, secundum quid, & propter quid dicatur, prudens & diligens ac pius lector intelligere debet. Qui Christum vel Dei filium non esse factum vel creaturã, in 1. Lib. de Trin. ostendit, ita inquiens. In principio erat verbum: & verbum caro factum est: & omnia per ipsum facta sunt. Neque dicit omnia, nisi ea, quæ facta sunt, id est omnẽ creaturam. Vnde liquide apparet ipsum factum nõ esse, per quem omnia facta sunt: & si factus non est, creatura nõ est. Si autem creatura non est, eiusdem cum patre suastantiæ est. Omnis enim substantia quæ Deus non est, creatura est: & quæ creatura non est, Deus est. Sed si filius non est eiusdem substantiæ cuius pater, ergo facta substantia est: & si facta substantia est, non omnia per ipsum facta sunt. At omnia per ipsum facta sunt: facta ergo substantia non est, sed vna cum patre infecta substantia est. Item in eodem. Si vel filiũ fecit pater, quem non fecit ipse filius, non omnia per filium facta sunt. At omnia per filium facta sunt: ipse ergo factus non est, vt cum patre faceret omnia, quæ facta sunt. Idem in Lib. 83. q. Dicitur creatura quicquid fecit Deus pater per filium: qui non potest appellari creatura, quoniam per ipsum facta sunt omnia. Ambro. in 1. Lib. de fide. Probemus, inquit, creaturam non esse Dei filium. Audiuimus enim in euangelio dominum mandasse discipulis, Prædicate euangelium vniuersæ creaturæ. Qui vniuersam creaturam dicit, nullam excipit, & vbi sunt qui creaturam Christum appellãt? Nam si creatura esset, sibi mandaret euangelium prædicari: & subiectus esset vanitati: quia testante Aposto. Omnis creatura vanitati subiecta est. Non ergo Christus creatura est, sed creator: qui docendæ creaturæ discipulis mandat officium.

Tom. 3 — Circa finem. — Qõ. 7. Tom. 4 — Cap. 16. in principio in tom. 2. mar. ul. — Rom. 8

De perfidia, & pœna Arrij.

Arrij hęc fuisse perfidia legitur, vt Christum creaturam faceret. Ideo effusa sunt Arrij viscera, atq; crepuit medius postratus in faciem, ea quibus Christũ negauerat, fęda ora pollutus. His alijsq; pluribus testimoniis instruimur, non debere fateri simpliciter Christum esse factum vel creaturam sed addita determinatione rectè dici potest, vt si dicatur factus secundum carnem vel secundum hominem, vt factura humanitati, non Deo attribuatur. Vt enim ait Ambr. in 1. Lib. de fide, Non Deus factus est, sed Deus Dei filius natus est: postea verò secundum carnem homo factus ex Maria est. Misit enim Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege, filium (inquit) suum, scilicet non vnum de multis. Cum dicit suum, generationis æternæ proprietatem signauit. Postea factum ex muliere asseruit, vt factura non diuinitati, sed assumptioni corporis ascriberetur. Factum ergo ex muliere dicit propter carnis susceptionem: sub lege, propter obseruantiam legis. Generatio generationi non præiudicat, nec caro diuinitati. Deus enim æternus incarnationis sacramentum suscepit, non diuiduus sed vnus, & in vtroq; vnus, scilicet diuinitate & corpore, Non enim alter ex patre, alter ex Virgine: sed idem aliter ex patre, aliter ex virgine: qui factus est secundum nostrę susceptionem naturæ, non secundum æternæ substantiam vitæ: quem legimus primogenitum. Primogenitum, *quia nemo ante ipsum: Vnigenitum, quia nemo post ipsum. Ex his euidẽter traditur, qua intelligentia accipiendum sit, cum dicitur, Christus factus, vel simpliciter, vel cum additamento: vt factura, scilicet vel creatura non ad assumentem Deum, sed ad assumptum hominem referatur. In Deo enim creatura esse non potest, vt Ambr. ait 2. Lib. de fide. Nunquid dicto factus est Christus Nunquid mandato creatus est Christus? Quomodo autem creatura esse in Deo potest? Etenim Deus naturæ simplicis est, non coniunctę atque compositæ: cui nihil accidat, sed solum quod diuinum est in natura habeat sua. Et si ergo Christus secundum hominem dicitur creatura, non tamen simpliciter prædicandus est creatura. Nec ex eo quòd Christus se-*

Ambr. li. de fi. 1 c. 1. sine ult. I princ.

Ca 6. in fine.

Gal. 4.

Idẽ de I carnatiõe verbi. c. 5. paulo p. st principium.

Ex. li. 2 fi. 1. c. 6

cundum hominem dicitur esse creatura, potest quis progredi sic argumentando: Si secundum quod homo Christus est creatura: vel rationalis, vel non: vel quæ est Deus, vel non: nitens per hoc probare Christum esse aliquid non diuinum: quia quod ipse est secundum hominem, ipse est. Et ideo si secundum hominem est aliqua substantia non diuina, est vtiq; aliquid non diuinum. Sed ex tropicis locutionibus non est recta argumẽtationis processio, illa autem locutio tropica est, qua Christus dicitur creatura, vel simpliciter, vel cum adiunctione aliqua.

An homo ille semper fuerit, an cœperit esse.

Post prædicta quæritur, vtrum homo ille cęperit esse vel semper fuerit: sicut simpliciter enunciamus Christum, vel
Tract. 105. circa finem. *Dei filium semper fuisse, nec cępisse. De hoc Aug. ita inquit super Ioan. Habuit aliquando Dei filius, quod nondum habuit idem ipse homo Dei filius: quia non dum erat hõ. Item idem in eodem, Priusquam mundus esset, nec nos eramus,*
1. Tim 280. in medio enarrõnis ad eũdem hom. 8 Mat. 2 Ioan. 8 *nec ipse mediator Dei & hominum hõ Christus Iesus. Idem super Psal. Christus noster & si fortè homo recens est, tamẽ est ęternus Deus. Alibi verò legitur, quod puer ille creauit stellas. Et Christus dicit se esse principiũ, & esse ante Abraham. His ergo aliisque auctoritatibus in nullo resultantes, dicimus hominem illum inquantum homo est, incœpisse: inquantum verbum est, semper fuisse. Hic enim absque distinctione non est ferẽda responsio. Nam & ipse Aug. huiusmodi vtitur distinctione in pluribus locis, dicens per Christũ omnia esse facta inquantum verbum est. Secundum illud verò quod homo est, ipsum esse factum & glorificatum. Si ergo ad personam respicias, confidenter dic hoĩem illum semper fuisse: si vero ad naturam hominis, concede eum cępisse.*

SVPRA ostendit Magister, qualiter Christo conueniunt ista idiomata, quæ sonare uidẽtur in complementum, & dignitatem. In hac uero parte inquirit de his, quæ dicunt aliquã defectibilitatem: talia autẽ sunt, quæ notant inceptionem, & significant habere esse post non esse. Talia autem sunt in triplici differentia. Quia quædam important inchoationem in esse implicite, & ratione connotati, ut uocabulum prædestinandi. Quædam implicite, sed ratione principalis significationis

gnificati, ut uerbum creandi. Quędam explicite, & ratione sui primi significati, sicut uerbum incipiendi. Ideo pars ista habet partes tres. In quarum prima inquirit, utrum prædestinatio dicatur de natura, aut de persona christi. In secunda uerò inquirit, utrum Christus sit creatura. In principio. 11. Distin. ibi. *Solet etiam quæri, utrũ debeat simpliciter dici &c*) In tertia uerò quærit, utrum ille homo aliquando incœperit, an semper fuerit ibi. *Post prædicta quæritur &c.*) Prima autem & ultima parte manente indiuisa, media pars diuiditur in tres. In quarum prima proponit quæstioné; & determinat. In secunda uerò per auctoritates sanctorum confirmat. ibi. *Qui Christum, uel Dei filium &c.*) Tertio uerò dissoluit argumentationem sophisticam, quæ quidem uidetur esse contraria ueritati: & hoc ibi. *Et si ergo christus &c.*)

Dub. 1. Liquido apparet &c.) Contra. Videtur illa auctoritas esse falsa in se, & ad propositum non ualere. Quoniam dicimus, ꝙ ex ipso; & ꝑ ipsum, & in ipso, sunt omnia: ergo si omnia sunt ꝑ ipsum, ipse nihil est; constat ꝙ hoc nō sequitur; ergo pari ratione non sequitur. Omnia facta sunt per ipsum; ergo ipse non est factus. Itẽ. Videtur ꝙ non ualeat ad propositum: quia Augu. non loquitur de filio dei secundum diuinam naturam. Cum autem quęritur, utrum Christus sit creatura, hoc est secũdum naturam assumptam, uidet̃ ꝙ auctoritas illa, & aliæ sequentes sint inductæ ualdè impropriè. Resp. Dicendum, ꝙ auctoritas & uera est in se, & ad propositum ualet. In se quidem uera est: qa causa prędicati clauditur in subiecto Si enim ipse est principium oĩum creatorum, impossibile est ipsum esse aliquid creatorum tum ratione potentiæ creandi, quæ non potest competere creaturæ, tum ratione generalitatis principiandi, quæ nō potest competere rei creatæ. Nec ualet ista instantia. Ex ipso sunt omnia &c. omnia scilicet facta: quia omnia, pro uniuersitate rerum distribuit: & Deus non est de uniuerso, sed supra uniuersum. Et ideo non sequitur, ꝙ sit nihil. Ad illud quod obiicitur, ꝙ non ualet ad propositum. Dicendum, quòd christus nominat personam uerbi ut in duabus naturis & quia nomen impositum est per sonę filii Dei, quia filio Dei, repugnat etiam Christo: & ideo auctoritas inducta, & aliæ sequentes ad ꝑpositum quidem faciũt: sed hoc est per accidens. Alio ẽt modo faciunt ad propositum, quia auctoritates inductę sunt in litera, quæ sunt contra errorem Arrianorum: & quoniam prædictus sermo simpliciter, & sine determinatione prolatus sermoni Arrii est propinquus, ideo quasi ex consequenti auctoritates inductę obuiant prædicto sermoni: & propterea ualét tam in se, quàm ad propositum.

Et si ergo christus secundum hominẽ dicitur creatura &c.] Cōtra. Dub. 2 Quod uerè de altero prædicatur cum determinatione non diminuente, uerè prędicat̃ de ipso simpliciter; sed hō non diminuit derōne Christi: ergo si aliquid dicit̃ de Christo secundum hominem, uidetur ꝙ simpliciter dicatur de ipso. Item. Quãdo aliquid natum

est inesse solum secũdum corpus, uere dicitur de toto simplici, si quantum ad corpus dicatur: ergo pari ratione si aliquid natum est inesse Christo secundum humanã naturam, uidetur q; necessaria sit consequentia, q; ei simpliciter, & absolutè conueniat. Respon. Dicendum, quòd cum aliquid de aliquo dicitur simpliciter & sine determinatione, hoc potest esse dupliciter. Aut ita quòd simpliciter dictum non ponat latius rem suam, quàm cũ ponitur cum determinatione: & tunc licet inferre. Aut ita quòd latius ponat rem suam, quãtum est de sensu, quem uerba prætendunt: & tunc consequentia potest negari. Sicut non sequitur si inferatur, Ille est albus secundum pedem: ergo ille est albus: per hunc modum non sequitur quòd esse creatura, secũdum hominem attribuitur Christo ratione naturę assumptę. Prolatum autem simpliciter uidetur ei conuenire omnino: consuetum enim est nomine creaturæ ea intelligi, quæ omnino inducta sunt de non esse in esse. Et sic patet responsio ad utranque rationem.

Q. 1. art. 2. Vel dicatur (sicut supra dictum fuit Dist. vij de prædestinatione Christi) quòd non sequitur, Est prædestinatus secundum hominem, ergo est prædestinatus simpliciter: nõ quia homo diminuit, sed quia uariatur attributio prædicati: ut quod attribuitur prius humanæ naturæ, postmodum attribuitur diuinæ personæ: & ideo talis modus prædicandi inducit accidens in aliquibus prædicatis, quæ per suam extraneitatem concomitantur, nec inferri possunt.

Dub. 3. *Nitens per hoc probare, &c.*] Videtur, q; Magister habeat illud pro inconuenienti: sed hoc nullum uidetur inconueniens: quia cum Christus sit dominus, hæc non recipitur, Christus est homo dominicus: ergo pari ratione cum Christus sit Deus, hæc non uidetur admittenda, Christus est aliquid diuinum: ergo eius opposita est uera, scilicet Christus est aliquid nõ diuinum. Item. Videtur, quòd argumentatio illa sit necessaria, Si Christus est aliqua substantia non diuina, q; Christus sit aliquid non diuinũ. Ad esse enim substãtiã necessario sequitur esse aliquid. Sicut ergo sequitur, Est homo albus, ergo animal albũ: ita necessario sequi uidetur, Est substantia non diuina, ergo aliquid non diuinum. Resp. Dicendum, quòd hęc est uera, Christus est aliquid diuinum: & hæc est falsa, Christus est aliquid non diuinum. Nec est simile de hoc nomine Diuinus, & de hoc nomine Dominicus. Nam & si utrunque sit possessorium: tamen dominicus importat circa illud, de quo dicitur, possessionem per modum passionis: dicitur enim dominicus à domino habitus, uel possessus. Sed diuinum non solum per modum passionis, sed & per modum actionis: quia diuinum dicitur quod habet diuinitatem, per quem modum cõsueuit dici persona diuina. Et propter hoc conceditur ista tanquam uera, Christus est aliquid diuinum, quia est persona diuina. Et ideo Magister hanc negat, Christus est aliquid non diuinum. Et dicit quòd hæc consequentia non tenet, Christus secundum quòd creatura est aliquid nõ diuinum: ergo est aliquid

quid nõ dominicum: quia in prima remouet negatio diuinitatem a creata natura, sed in conclusione remouet a persona æterna. Si autem quæritur, utrum hæc sit cõcedenda, Christus est homo diuinus. Dicendum, ꝙ non. Nam cum sic dicitur, diuinus non potest dicere diuinitatem per modum informantis, nec possessionem per modum actionis, sed solum ꝑ modum passionis; per quem modum dicitur diuinissimus Paulus, uel diuinissimus Ioannes. Vnde impropriè sunt tales locutiones de Christo. Propterea Magister concedit earum oppositas, cum dicit, Christus secundum hominem est aliqua substantia nõ diuina. i. nõ informata diuinitate: quia est substantia creata: ideo sanè concedit præmissas, & negat conclusionem, dicens peccatum esse in tali locutione.

Ex tropicis locutionibus, &c.]

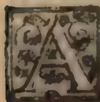
Dub.4. Videtur, quòd uerbum illud nihil faciat ad propositum; quia nulla istarum locutionum est tropica: nulla enim ibi est transumptio, immo secundũ proprietatem sermonis dicuntur. Item. Videtur esse falsum, ꝙ ex tropicis locutionibus non est recta argumentationis processio; quia aut sunt ueræ, aut falsæ. Si ueræ: ex ueris conuenit inferre uerum: ergo recta potest ex talibus locutionibus argumentatio fieri. Si falsæ: sed ex falsis potest rectè inferri falsum, potest etiã & uerum: ergo uidetur, ꝙ nihil sit dictum hoc, quod Magister dicit. Hic etiam modus soluendi uidetur inauditus: quia nõ est per interemptionem, nec per diffinitionem. Nullus enim locus sophisticus est, nec in dictione, nec extra, cuius dissolutio currat secundum hanc uiam. Respond. Dicendum, quòd tropicus sermo dupliciter potest dici. Vno namque modo tropicus dicitur sermo, in quo est aliquod uitium aliquo tropo excusatum. Est enim tropus figura: & figura est uitiũ ratione excusatum. Alio modo dicitur sermo tropicus quilibet sermo, qui habet aliquam improprietatem: sed tamen excusatur per aliquam determinationem. Cum ergo dicit Magister, quòd iste sermo, Christus est creatura, secũdum hominem, est tropicus: hoc dicit quia aliquam habet improprietatem consurgentem ex repugnãtia intellectuum, quæ remouetur per determinationẽ adiunctam. Et pro tanto uocat Magister prædictas locutiones tropicas. Posset etiam dici quòd uocat eas tropicas accipiendo tropum pro figura. Possunt enim dici tales locutiones synecdochicæ; qa quod est partis attribuitur toti, & accipitur largo modo pars, & totum, ut dicatur humana natura quodãmodo pars respectu Christi, licet nõ propriè. Et sic potest dici quòd tales locutiones tropicæ sunt, & quòd figuratiuæ sunt per synecdochen secũdum quòd synecdoche est figura locutionis. Sicut enim dicũt periti in Grammatica, Synecdoche aliquando est figura locutionis, aliquando constructionis. Verum ergo dicit Magister in dicendo prædictas locutiones eẽ tropicas: uerum etiã quòd ex tropicis non est recta argumentationis processio. Et ratio huius est, quia aliquando negatur aliqua locutio propter improprietatem; & cum aliquis ser

mo excusatur sub una forma, si fiat processio ad sermonē sub alia forma, in qua non inuenit excusationē, proceditur à locutione, quę excusatur, ad eam, quæ nō habet excusationem; & sic talis processus impeditur, sicut si procederet à uero ad falsum. Vnde illud argumentum nō ualet, Iste est albus secundum pedem: ergo est coloratus pede: quamuis enim ad esse album sequitur coloratum, tamen processus pędictus nō ualet: quia color non est natus inesse corpori secundum partem, sicut albedo: & hoc est, quod uult dicere Magister in proposito. Et hoc est quòd aliàs consueuit dici, quòd locutiones impropriæ non sunt concedendæ, nec ad consequentiā trahendæ, sed magis sunt sustinendæ, & exponendæ, & arctandæ, ne de minori improprietate ueniatur ad maiorem, & de minori inconuenienti in maius.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO. I.

An Christus prædestinatus fuerit æquè, ac nos prædestinamur?

AD intelligentiam autē autē huius partis incidit hic quæstio circa duo. Primò quantum ad Christi prædestinationē. Secūdò uerò quęritur de his, quę uidentur circa Christum ponere inceptionē. Circa primum quęruntur tria per comparationem ad prædestinationē nostram. Primò quæritur, utrum prædestinatio Christi sit nostræ prædestinationi conformis. Secundò uerò, utrum sit nostræ prædestinationis forma exemplaris. Tertiò, utrum respectū nostræ prædestinationis sit in ea ratio causalitatis.

VTRVM prædestinatio Christi sit nostræ prædestinationi conformis: ita quòd nostra, & sua prędestinatio dicatur secundum rationem uniuocam. Et quòd sic uideatur. Primò per diffinitionem prædestinationis. Prædestinatio est præparatio gratiæ, & gloriæ: sed hæc conuenit Christo, & nobis: ergo &c. ITEM. Quod conuenit Christo secundum humanam naturam, conuenit nobis uniformiter, cum sit eiusdem naturæ, & speciei nobiscum: sed prædestinatio cōuenit Christo secundum naturam humanam: ergo nobis & sibi competit secundum rationē uniuocam. ITEM. Conformamur Christo in merito, & si conformamur in merito, necesse est conformari in præmio: ergo pari ratione & in diuino proposito: sed hoc est prædestinatio: ergo &c. ITEM. Aug. De Vocatione Sanctorum. Quicunque homo gratia fit Christianus, sicut ille homo ab initio factus est Christus: ergo si eo modo Deus alios homines Christianos fecit, per quēm modum & illum hominem Christum fecit, & omnino eodem modo prædestinauit, quomodo fecit ergo per eundē modum prędestinauit nos, & Christum.

SED CONTRA. Aug de prędestinatione sanctorum. Prædestinatio est propositum miserandi: sed respectū eius non est miserendi propositum, in quo nullum contigit reperiri peccatum. Si ergo talis est Christus, uidetur quòd non secundum eandem rationem

rationem dicatur prædestinatio de nobis, & de Christo. ITEM. Prædestinatio sic notificat̃ declaratur, & definitur communiter à peritis. Prædestinatio est præparatio gratiæ in præsenti, & gloriæ in futuro: sed in Christo simul fuerunt gratia, & gloria: ergo prędestinatio non cõuenit nobis, & Christo secundum unam rationem. ITEM. Prædestinatio est in nobis non tantum ratione naturæ, uerumetiam ratione personæ, sed in Christo est prædestinatio rõne naturæ assumptæ tm̃, non ratione personæ, cum illa sit æterna: ergo &c. ITEM. Ille homo Christus prædestinatus fuit esse Deus, siue Dei filius secundum quòd dicitur Roman. j. Qui prædestinatus est filius Dei in uirtute &c. Vnde & datus est ei spiritus non ad mensuram. Nos autẽ prædestinati sumus ad gratiam creatam, & finitam: ergo si creatum, & finitum non uniuocatur in aliquo cum increato, & infinito, necessario sequitur; quòd prædestinatio secùndum aliam, & aliam rationem & non uniuoce dicatur de nobis & Christo.

RESOLVTIO.

Ex parte quidẽ prædestinantis eiusdem rationis est prædestinatio Christi & nostra. At uero ex parte status differunt.

RESPON. Dicendum, quòd prædestinatio Christi quodammodo habet conformitatem ad nostram prædestinationem; quodammodo difformitatem: quod inde facile patere poterit; si attendantur ea, quæ circa prædestinationem sunt consideranda. Consideratur enim prædestinatio in comparatione ad prædestinantem, & ad prædestinatum, & ad terminum, & ad initialem statum. Si ergo consideretur prædestinatio secundum comparationem ad prædestinantem, unius rationis, & conformis modi est prædestinatio Christi nostrę prędestinationi: eodem enim modo, quo ipse Deus prædestinauit Christum, prædestinauit & nos. Si loquamur in comparatione ad statum à quo, simpliciter est differentia. Nam nos per gratiam prædestinationis eripuit de statu peccati, & de massa perditionis, sicut dicit glos. Rom. 8. Quos prædestinauit hos & uocauit: & ipse textus indicat: hunc autem statum non est reperire in Christo aliquo modo. Et sic quantum ad primum est simpliciter conuenientia, quantum ad ultimum, scilicet ad statum est simpliciter differentia, quantum uero ad duo intermedia partim est conuenientia, partim differentia. In nobis est prædestinatio respectu naturæ, & etiam respectu personæ, & magis proprie respectu personæ, quàm respectu naturæ. In Christo autem est prædestinatio ratione naturæ assumptæ, quæ sequitur diuinam dispositionem, non ratione personæ: & ita est quodammodo conuenientia, & quodammodo differentia respectu prædestinati. Respectu etiam termini consimiliter est quodammodo differentia. Nam nos sumus prædestinati ad gratiam, & gloriam: similiter & Christus: sed nos sumus prædestinati ad participandam gloriam, & gratiam successiue,

Concordat S. Th. sen. d. 10. q. 3. art. 2

ue, Christus autem simul. ITEM. Nos sumus predestinati ad gratiā personæ singularis; Christus autē ad gratiam unionis, & singularis personæ: & ita tantum habet quātum nos, & abundat à nobis, ac p hoc quodammodo conuenit, quodammodo excedit. Verum est ergo ꝙ prædestinatio Christi quodammodo est conformis, & quodammodo difformis. Et si notificetur secundùm illud, in quo cōformatur, est uniuocatio: secundum autem, quòd disconuenit, non.

ET PER hoc patent rationes ad utranque partē. Nam primæ, quæ ostendunt quòd sit nostræ prædestinationi conformis, procedunt à parte prædestinantis, uel prædestinati quantum ad naturam, uel parte termini quantum ad gratiā, & gloriam: & sic uerū cōcludunt.

RATIONES uerò ad oppositum procedunt de ipsa prædestinatione à parte status initialis, uel à parte prædestinati ratione personæ, uel à parte termini ratione unionis diuinæ: & suis uiis concedendæ sunt singulæ.

QVAESTIO II.

An christi prædestinatio sit exemplar nostræ prædestinationis?

VTRVM prædestinatio Christi respectu nostrę prædestinationis sit forma exemplaris. Et quòd sic; uidetur. Rom. 8. Quos prædestinauit conformes fieri imagini filii sui. Sed illud, cui debet res cōformari, & configurari, est exemplar eius: ergo si prędestinati sumus ut conformemur Christo, uidetur ꝙ eius prædestinatio sit nostrę prædestinationis exemplaris ratio. ITEM. Augu. de Prædestinatione sanctorum. Pręclarissimum lumē nostræ prædestinationis est Iesus Christus: sed lumen hēt rationem distinguendi, & notificandi; si ergo hoc cōpetit formæ exēplari, uidetur quòd prædestinatio christi sit nostræ prędestinationis exemplar, & ratio agnoscēdi. ITEM. Vita Christi, & modus uiuendi fuit norma, & exemplar sanctè uiuēdi ipsis membris Christi. Sed sicut se habet conuersatio ad conuersationem, ita se habet prædestinatio ad prædestinationem: ergo si uita sua fuit regula, & exemplar nostræ uitę, pari ratione prædestinatio sua prædestinationis nostræ. ITEM. Christi generatio fuit ratio exemplaris omnis emanationis: quia in uerbo quod Deus genuit, omnia disposuit: ergo pari ratione eius p̄destinatio fuit ratio exemplaris omnis prædestinationis.

SED CONTRA. Super illud Iob. 38. Nunquid nosti ordinem cęli? Glo. Nosse ordinem cœli est supernarum dispositionem. i. prędestinationum occultas dispositiones uidere: ergo in prædestinationibus, & dispositionibus ē ordo, & distinctio: ergo unusquisq; prædestinatus habet suam propriam prædestinationē distinctam à prędestinatione Christi, & si alia ratione prædestinatus est Christus, & alia alii: ergo nō est exemplar suæ prædestinationis, & aliorum. ITEM. Ipsa prædestinatio nihil aliud est, quam præuisio siue dispositio, pertinens ad exemplar: si ergo exemplaris non est exemplar: ergo prædestinationis nihil est exemplar: ergo prædestinationis nostræ non est exemplar prædestinatio christi. Quæ sūt simul, unum non est ratio exemplari-

plādi reliquũm, sed oẽs prædestinationes simul, & ab æterno fuerunt in mente diuina: ergo prædestinatio Christi nullatenus potuit esse exemplaris forma prædestinationum aliarum. Si ꝑdestinatio Christi est exẽplar nostræ prædestinationis; aut ergo ratione principalis significati, aut ratione cõnotati. Si ratione principalis significati, & cum illud sit Deus, siue diuina essentia, diuina essentia erit exemplata: & sic idẽ erit exemplatum, & exemplar sui ipsius. Si ratione connotati. Contra: Exemplar præcedit exemplatum, & nõ sequitur illud: sed multi habuerũt gratiam finalem, quæ est effectus prædestinationis, antequam Christus susciperet gratiam: ergo nõ uř q̃ prædestinatio christi cuiuslibet alterius ꝑdestinationis fuerit exẽplaris forma.

RESOLVTIO.

Non forma exemplaris interior, sed tantum exterior nostræ iustificationis est christi prædestinatio; pro eo quod instruit nos, quæ credere, quæ operari, & quæ expectare debeamus.

RESPON. Dicendum, quòd est loqui de prædestinatione christi, & nostra dupliciter; Aut quantum ad principale significatũ: aut quãtũ ad cõnotatũ. Si loquamur quantum ad principale significatum, quod quidem est diuina essentia sic nulla prædestinatio exemplar habet ab alia, cum omnes unum sint, scilicet diuina essentia. Si autem loquamur quantum ad connotatum, quod quidem est gratia & gloria: tunc distinguendum est quòd duplex est exemplar. Quoddam interius in mente artificis, sicut ratio secundùm quam artifex producit sua opera. Quoddam exterius, ad quod aspiciens ille, qui ignorat artem, aliquo modo regulatur. Sicut illi artifices mechanici aliquas formas exterius habent, secundum quas dirigunt opera sua, sicut patet in his, qui faciunt calceamenta. Si ergo primo modo loquamur de prædestinatione Christi ratione connotati, adhuc prædestinatio Christi non est nostræ prędestinationis exemplar, Deus enim non prædestinauit nos aspiciẽs ad aliquod aliud à se, sed unumquodque præuidit in se, & disposuit secundum rationem propriã. Si uerò loquamur de exemplari secundo modo, sic prædestinatio Christi est exemplar nostræ prædestinationis, exẽplar (inquam) directiuum nõ respectu summi artificis, sed respectu nostri tam in credẽdis, quam in expectandis, quàm etiã in operandis. Tunc enim est in nobis rectè gratia Dei, quando christo efficimur conformes: & talia etiam per gratiam futura sunt corpora nostra, quale Christus sua resurrectione monstrauit, secundum q̃ dicunt Sancti: & nosipsi si uolumus ad ultimum prædestinationis terminum peruenire, necesse habemus in auctorem fidei, & cõsummatorem, qui est Christus, aspicere, qui exemplum dedit nobis, ut quemadmodum ipse fecit, & nos faciamus. Quemadmodum etiam Petrus dicit. Christus passus est pro nobis, uobis relinquẽs exẽplum. Et pro tanto dicit Aug. quod ipse est præclarissimum lumen nostræ prędestinationis, quasi Deus ad unumquemq; nostrũ dicat, Aspice, & fac secundũ exẽplar, quod tibi, in monte monstratum

Heb. 12

1. Pe. 2

Exod. 25.

tum est, hoc est in Christo; cuius oĩa illa ueteris testamenti apparamenta fuerunt signa: Et in hoc sensu concedi põt, ꝙ prædestinatio Christi exemplaris forma sit nostræ prædestinationis.

Ad illvd, ergo, quod obijcitur in contrariũ: ꝙ sint distinctæ, & ordinatæ. Dicendum, ꝙ ex illo uerbo habetur, ꝙ inter prædestinationes à parte connotatorum est distinctio: sic tñ ꝙ nõ deest ordo. Et ideo quãuis nostræ prædestinationis effectus ab effectu prędestinationis Christi sit distinctus: potest tamẽ habere ordinem ad ipsum, scđm quẽ est directio, & regulatio, & per hoc quædã ratio exemplandi. Ad illvd, quod obijcitur, ꝙ prędestinatio ipsa est exemplar. Dicendnm, ꝙ uerũ est de ratione principalis significati. Et quantùm ad hoc benè concedẽdum est, ꝙ una prædestinatio nõ est exemplar alterius: sed rõne cõnotati est exẽplatum, & nihil prohibet aliquod esse quodammodo exẽplatũ, & quodãmodo exẽplar. Sicut liber prim factus ab artifice est exemplar respectu librorũ inde fiendorũ, sed exẽplatus fuit ab arte existente in mente artificis; sic & in effectu prædestiuationis intelligẽdum est. Ad illvd, quod obijcitur, ꝙ prædestinationes sunt simul, iam patet responsio: hoc enim uerũ est quãtum ad principale significatum, sed quantum ad connotatum ueritatẽ non habet: & ideo nihil impedit, quin ex illa parte contingat reperire exemplaritatẽ. Ad illvd, quod obijcitur, ꝙ exẽplar pręcedit exẽplatum. Dicendum, ꝙ & si Christus (proprie loquẽdo) sua uita nõ dedit formam, & exemplum nisi his, qui secuti sunt eum: tamẽ sub quibusdam uelaminibus figurarũ dedit præcedentibus, quod nobis dat aperte: & cum exercebant spiritualiter, & fideliter à uiris sanctis, & spiritualibus per hoc Christo conformabantur in uita, quẽ & si nondum uiderent in carne, uidebant tñ fide. Iuxta illud Ioã. 7. Exultauit, ut uideret diẽ meum, uidit & gauisus est: & ita quamuis non præcesserit re, uel tempore, præcessit tamen præfiguratione, & credulitate: & illud sufficit ad rationem exẽplaritatis qualẽcunque. Præterea & si quantùm ad gratiam non præcessit: tamen præfiguratione, & credulitate: & aliud sufficit ad rationem exemplaritatis qualẽcũque. Præterea & si quantùm ad gratiam non pręcessit: tamẽ quantum ad gloriam præcessit: & ratione istius rationẽ exemplaritatis habet Christi prædestinatio respectu omnium: ipse enim est primogenitus in multis fratribus, primatum tenens in omnibus.

Qvaestio III.

An prædestinatio Christi sit causa sit nostræ prædestinationis?

Vtrvm in prædestinatione christi respectu nostrę sit uera ratio causalitatis. Et ꝙ sic uidetur. Eph. j. Prædestinauit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum; sed non nisi per Christũ prædestinatũ: ergo &c. Item. Greg. dicit, ꝙ prædestinatio iuuatur orationibus sanctorum: ergo si improportionabiliter plus efficaciæ hũt circa nos merita Christi, q̃ aliorum sanctorum; restat ꝙ non solum per Christi prædestinationẽ nostra prædestinatio iuuatur

natur, uerum etiam causatur: nam ipsum iuuare quodamodo causare est. ITEM. Sicut se habet Christi resurrectio ad nostram resurrectionem, sic se habet prędestinatio ad nostram prædestinationé. Sed resurrectio Christi est causa nostræ, sicut dicit in Glo. 1. Cor. 15. ergo & prædestinatio Christi causa est prędestinationis nostræ. ITEM. Per eum sumus prædestinati, per quem sumus saluati. sed saluati sumus per Christum: ad Titum, 3. Secundum suam misericordiã saluos nos fecit p lauacrũ regenerationis, & renouatiõis spũs sancti, quem effudit in nos per Iesum Christum. Et Ephes. 4. dr ꝙ ascendit, ut adimpleret omnia; restat ergo, quòd per Xp̃m sumus ꝓdestinati: sed Christus non esset, nisi eius prædestinatio præcessisset: ergo prædestinatio christi est causa nostræ.

CONTRA. Nullum æternum habet causam: prædestinatio cuiusli bet hominis est ęterna; ergo à nullo est causata: ergo prædestinatio Christi non est causa nostræ prædestinationis. Si tu dicas, quòd hoc est ratione connotati temporalis. Sed contra. Nihil posterius est causa prioris, sed effectus prædestinationis Christi est posterior effectu ꝓdestinationis patrũ: ergo &c. ITEM. xp̃o nõ cõuenit ꝓdestinari nisi scd̃m humanã naturã, sed secundum humanã naturã non hẽt sup nos causalitaté: ergo prædestinatio Christi nõ põt esse cã nostræ prędestinationis. ITEM. Si prædestinatio Christi est cã nostræ, aut rõne principalis significati, aut rõne cõnotati. Rõne principalis significati nõ: hoc constat: ergo rõne cõnotati. Sed contra. Gratia, & gloria à solo Deo est tã quã cã: nõ ergo à ꝓdestinatione Christi. ITEM. Contingens nõ est cã necessarii. Sed ante aduentum Christi necessariũ fuit aliquos ꝓdestinatos fuisse, illos uidelicet q mortui fuerunt cum gratia: Xp̃m autem possibile fuit non incarnari, uel nasci, & ita nec esse prædestinatum: ergo prædestinatio eius non potuit esse cã aliarum. Ps. 83.

RESOLVTIO.

Haud simpliciter Christi prædestinatio causa efficiens est nostræ prædestinationis. Sed dispositiuè solùm per meritũ, & excitatiuè per exemplum.

RESPON. Dicendũ, ꝙ si loquamur de prædestinatione xp̃i, & nostra rõne principalis significati, neutra neutrius est cã: cum utraq; sit ęterna, omnesq; sint unũ in substãtiã. Si autẽ loquamur rõne connotati, tunc distinguendum est: qa est causa in genere efficiẽtis, quæ ꝓpriè dicitur causa, de qua nunc loquimur. Et hæc est ĩ triplici differentia. s. effectiua, dispositiua, & excitatiua: omne enim quod efficit, uel disponit, uel excitat disponentem, uel efficienté, aliquo modo potest dici efficere, uel causare. Si ergo loquamur de cã effectiua propriè, sic prædestinatio xp̃i rõne connotati nõ potest esse causę nostræ, quoniã effectus nostræ prędestinationis à solo Deo est, tanq̃ à principio effectiuo: gratiã enim, & gloriã dabit dñs. Si uerò loquamur secundnm alios duos modos. s. de causa dispositiua per rõnem meriti, & excitatiua scd̃m efficaciam exempli, prędestinatio Christi quantum ad connotatum est causa nr̃æ. Christus. n. per suã gratiã meruit nobis gratiã, & glo

riam Christus etiam per suæ gratiæ, & gloriæ eminentiam manifestam excitauit nos ad currendũ ad patriam supernam, ad quã p̄ordinati sumus secũdum electionem æternam. Et hac uia procedunt rõnes, quæ ostendunt Christi prædestinationem nostræ prędestinationis esse causam: & ideo concedendæ sunt.

AD ILLVD, quod primò obĩ, in contrarium, ꝙ prædestinatio nostra est æterna; ergo &c. Dicendum, ꝙ uerum est ratione principalis significati, non tamen rõne connotati. Et si obiiciatur ꝙ effectus prędestinationis aliquorum pręcedat prędestinationem Christi: respondendum est, sicut in præcedenti problemate, ꝙ & si pręcedat quantum ad effectum gratiæ: non tñ quantum ad effectum gloriæ. Rursus quamuis pręcedat re: non tñ merito, & credulitate. Meritum .n. Christi non tantum ad præsentes, uel futuros, sed rõne fidei etiam se extendit ad præteritos: quod me-
Dis. 18 lius infra manifestabitur suo loco. AD ILLVD, quod obĩ, ꝙ christus secundum humanam naturã non est causa gratiæ, uel gloriæ. Dicendum, ꝙ & si non est causa effectiua, est tamen dispositiua, & excitatiua: & hoc modo dictũ estꝙ prædestinatio Christi nr̃æ prædestinationis est causa. ET p̄ hoc patet sequens, quod obiicit̃ ꝙ gratia, & gloria à deo est tanquam à causa. Verum est si dicat̃ de effectiua alijs autem modis non habet ueritatẽ. AD ILLVD, quod obĩ, ꝙ contingens non est cã necessarij. Dicendum, ꝙ uerũ est si intelligatur de causa efficiẽte, & conseruante: non tñ oportet esse uerum de causa excitãte. Potest tamen & aliter dici, ꝙ est necessarium dupliciter. Vno modo ꝙ est necessarium per se, & simpliciter. Alio modo ꝙ est necessarium propter hoc, ꝙ trãsit in prę teritũ, sicut me scripsisse hodie: & illud de sui natura est contingẽs: & propter hoc nihil impedit ipsum habere causam contingentẽ. Põt ẽt distingui de contingente, ꝙ quoddã est contingẽs, quod pẽdet à uertibilitate uolũtatis humanæ, & causæ creatæ: quoddam propter libertatem, & indifferentiam diuinæ uoluntatis, quæ potest facere, & non facere. Et quãuis primum contingens non possit esse causa necessarij: nihil tamen impedit de secũdo. Medius autem modus dicendi uidetur rationabilior. Et si tu obiicias, ꝙ illud non soluit, quia posito ꝙ Christus non esset incarnatus, ad huc alius modus erat Deo possibilis, per quem genus humanum esset liberatum: ergo remota prædestinatione christi, adhuc salua esset prędestinatio nostra; ergo non est causa. Dicendum, ꝙ hoc non cogit, ꝙ nõ sit causa, sed ꝙ non sit causa tota, & per omnem modum causandi: est tamen p̄ aliquem modum: sicut Deus facit p̄ aliquem hominem aliquod bonum, & si ille homo non esset, nihilominus faceret. Et tamen non sequitur propter hoc, quòd ille non sit causa; non enim ualet hic modus arguendi in uoluntarijs. Et hæc sufficiant de prædestinatione Christi à parte rei. Supra enim Dist. 7. quęsitum fuit de ea à parte sermonis.

AR-

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An concedenda sit isthæc propositio Christus est creatura?

CIrca II. Dist. consequenter quęritur de his uocabulis, quę uidentur importare inceptionem. Et circa hoc tria sunt dubitabilia perquirenda. Primò quæritur, utrũ simpliciter concedẽdũ sit, quod Xp̃s sit creatura. Scd̃ò Vtrũ cõcedẽdũ sit quod ille hõ cœperit esse. Tertiò quæritur, utrum homo cœperit esse Deus.

VTRVM hæc sit concedenda, Christus ẽ creatura. Et quod sic ostẽditur multiplici auctoritate Aug. ad Dard. *Episto. 57. To. 2.* Quod ad uerbum attinet, creator est Christus, qd̃ ad hominem attinet, creatus est Xp̃s. ITEM. Leo Papa. Noua, & inaudita conuentio: Deus qui est, & qui erat, fit creatura. Damasc. ẽt expressè. Non scãdalizetur ad nomen creaturæ; qui se seruum, aut uermen, aut granũ natum de terra nominauit. IDEM etiam ipse. Quid mirabilius, q̃ creatorẽ creari, & plasmatorem plasmari. Et Rich. de San. Vict. in quadam sequẽntia. Potestate non natura fit creator creatura. Ex his omnibus auctoritatibus, tanq̃ una efficaci rõne concluditur, quod Xp̃s sit creatura. ITEM. Auctoritate efficaciori ad Gal. 4. Misit Deus filiũ suũ factũ ex muliere. SIMILITER ad Rom. Qui factus est ex semine Dauit secundum carnem: sed oẽ factũ, est creatura; filius autẽ Dei est factus: ergo &c. ITEM. Rõe. In Christo est ueritas naturæ creatæ & naturæ increatę: & Xp̃s nominat hypostasim utriusq; naturæ. Sed hæc ẽ uera rõne diuinę naturæ, xp̃s ẽ creator, & ille hõ ẽ creator; ergo pari rõne & hæc, Christus est creatura. ITEM. De quocunque prædicatur inferius, & superius, est necessaria consequentia; sed creatura est superius respectu hoĩs, & aĩalis; sed hæc est uera simpliciter, Christus est hõ: & hæc, Xp̃s est aĩal: ergo & hæc necessario est uera, Xp̃s est creatura. ITEM. Si Xp̃s est hõ, aut creatus, aut increatus. Nõ increatus, hoc cõstat; quia oppositio est in adiecto; ergo ẽ hõ creatus; sed hõ creatus ẽ creatura; ergo &c. ITEM Sicut caro Xp̃i fuit concepta, sic aĩa Xp̃i fuit creata; ergo sicut rõne carnis hæc fuit uera, xp̃s ẽ proles uirginis, & cõceptus de uirgine; ita hęc erit uera, Xp̃s ẽ creatura dei uel creatus a deo. Si dicis quod nõ est simile pp repugnãtiã ĩtellectuũ, q̃ est in hac, Xp̃s est creatura. Cõtra. Maior est repugnãtia cũ oppositũ p̃dicat̃ de opposito, q̃ qñ p̃dicat̃ creatura de Xp̃o; sed hęc est vera, Xp̃s est impassibilis, est ĩmortalis, ẽ mortuus: ergo &c.

SED CONTRA. Ro. 8. Vanitati subiecta est oĩs creatura; sed Xp̃s cũ sit deus, nõ est vanitati subiectus: ergo, &c. ITEM. Intellectus huius noĩs creatura, est ẽe de nihilo; sed hoc repugnat Xp̃o, cum fuerit ab æterno; ergo nõ est concedẽdum Xp̃m esse creatum. ITEM. Oẽ creatũ incipit esse: sed Xp̃s fuit ab æterno; qm̃ ipse eduxit filios Israel de Aegypto; ergo &c. ITEM. Christus si est creatura, aut hoc est rõne naturæ, aut rõne p̃sonæ. Rõne naturę nõ, qa natura nõ p̃dicat̃ de Christo. Ratione personæ non; qa p̃sona Christi nõ est crea

ea, sed patri coæterna; ergo nullo modo uerum est, quòd Christus sit creatura.

RESOLVTIO.

Quia non parum scandali parit, peperitq; quondã hic sermo: à Theologis orthodoxi non nisi sub conditione (inquantum. s. homo) admittendus est.

REPON. Dicendum, q̃ prædictus sermo à doctoribus theologiæ cõmuniter non recipit, Christus, siue filius Dei est creatura. Adhærent. n. uerbis Magistri in litera. Rõ autẽ quare non recipitur est: quia talis sermo est ꝓpinquus errori. Errori aũt appropinquat, & quia malè aliq̃n intellectus est ab hæreticis Arrianis, & ẽt quia de se malè est intelligibilis. Arrius nanq; dixit filium Dei esse creaturam, & q̃m Christus nominat personam filij dei, qui dicit Christũ esse creaturam, nõ determinans, secundum quam naturam intelligat; uidetũ idem dicere quod Arrius impie sensit. Est ẽt male intelligibilis de se pp repugnantiam intellectuum. Creatura. n. quãtũ est de ratione sui noĩs, dicit respectum ad creatorẽ: dicit ẽt aliqd, qđ habet esse post non esse: dicit etiam quod hẽt esse aliunde p uoluntatem procedens: ergo in tali locutione intellectus prædicati repugnare uidetũ ĩtellectui ipsius subiecti secundum triplicem dissonantiam. Et propterea prædictus sermo est male ĩtelligibilis: & fuit male intellectus: & p hoc est errori propinquus. Et q̃m sermo theologicus debet esse catholicus, & usitatus, ab intellectu nõ dissonus, & rei de qua loquimur, cõsonus: propterea prædictus sermo non recipitur, nisi determinetur: unde rationes concedendæ sunt, q̃ ostendunt prædictũ sermonem non esse admittendum.

AD ILLVD ergo, qđ primò obĳ ĩ cõtrarium de sanctorũ auctoritatibus. Dicendum, q̃ sancti aliq̃n multum expresse loquuntur amplius, quàm admittat cõis vsus ob aliquid exprimendũ; & tales sermones non oportet extendi, sed potius magis sunt exponendi; Et sic est in prædicto sermone, cũ dicunt Xp̃m esse creaturam: hoc aũt dicunt secundum humanam naturam, & uerè loquuntur: non tñ oportet sermonem istum trahi ad cõem usum. AD ILLVD, qđ obĳtur de uerbis Apostoli, quo dicitur, Factum de mulere. Dicendũ, q̃ ipsa determinatio de muliere, & alia determinatio, qua dicit ad Rom. 1. Qui factus est ex semine Dauid secundum carnem, trahũt hoc uocabulum (factus) ad stãdum, siue ponendum rem suã circa naturam assumptã; & ideo non sequitũ pp hoc q̃ tales locutiones sint sine determinatione concedẽdæ. AD ILLVD, quod obĳ, q̃ hæc conceditur sine determinatione, Christus est creator. Dicendum, q̃ non est simile: q̃m Christus nominat personam uerbi, quæ est increata, & increatæ naturæ: per essentiam, & naturã propriã. Ideo nõ ita cõuenienter attribuitũ: ei uocabulũ creaturæ, sicut creatoris: qa nõ est talis intellectuũ dissonãtia. Præterea: ille sermo non ita approximat ueneno erroris, sicut sermo propositus: & ita patet qđ nõ est respuẽdus. AD ILLVD, qđ opponitur, q̃ de quocunq; prædicatur inferius, & superius. Dicendum, q̃ uerum est, quãtum est de uirtute illationis. Vnde si hæc est ne-

uera, Petrus est homo, absque dubio uerum est, Petrus est animal. Sic etiam concedi potest, ꝙ si uere est homo, ꝙ uere est creatura: non tñ oportet ꝙ si aliqua locutione utendũ est cum inferiori, ꝙ utendum sit ea cum superiori propter diuersos modos significandi, in quorum uno intellectus inuenit consonãtiam, in alio repugnãtiam. Et quoniã prædictam locutioné magis respuunt Doctores, propter hoc ꝙ põt esse uia in falsitaté, uel erroré propter malum modũ intelligendi, quã ꝙ ipsa de se sit falsa, uel erronea: ideo patet ratio. Et per hoc patet responsio ad sequentem obiectioné. Quãuis. n. ista admittatur, & concedatur, Christus est homo creatus; nõ tñ simpliciter cõcedendum est ꝙ sit creatus, ne intelligatur ei tale prædicatum simpliciter attribui, & totaliter, hoc est rõne utriusq; naturę. Ad illud, quod obĩ, ꝙ est cóceptus ratione carnis, & ita similiter creatus rõne animæ. Dicendum, ꝙ non est simile: quia & si cócepto dicat exitum rei ĩ esse: non tamen ita repugnat personæ Christi intellectus illius uocabuli, sicut intellectus uerbi creandi. Et ratio huius est: quia conceptio aliquid præsupponit, & naturæ determinationé concernit: nec dĩ respectu Dei, sed respectu mulieris, siue matris: dicit. n. exitum naturalé: sed nõ sic creatio, uel creatura. Nam creatio dicit actũ, qui potest in totã rei substantiã: unde quod creatur, simpliciter incipit esse. Nullã ẽt determinatam naturã concernit. Dicit etiã respectu ipsius creantis, & exitum uoluntarium importat: hinc est ꝙ multo magis repugnat personæ Christi uocabulum creandi, quàm concipiendi. Quod si obijcias, ꝙ nõ magis repugnat, quàm si dicatur, immortalis est mortalis. Dicẽdum, ꝙ & si non magis repugnet quantum ad exteriorem rationem: tamen magis repugnat repugnantia ducente in errorem. Cum eñ dicitur immortalis, & mortalis; quia mortalis præsupponit creaturam uiuentem, & ratione illius prædicatur, ideo ita nõ repugnat. Et præterea iste sermo prolatus, ostendit se non debere intelligi nisi per unionem. Sed cum dicit, Christus est creatura, nec præsupponit: nec sermo uidetur intelligi per unionem: immo uidet̃ præ dicatum dicere totum esse subiecti: & ꝓpter naturam talis actus, qui consueuit esse in totum. Et sic patet ꝙ non est simile, & ꝙ ualdè rationabiliter Magister dicit prædictum sermonem non esse trahẽdum ad usum: quamuis non possit cõuinci faciliter ipsum simpliciter, & absolutè esse falsum. Difficiliores enim, & efficaciores sũt rationes ad oppositum.

QVAESTIO II.

An enunciare possimus de Christo, Iste homo incepit esse?

VTRVM hæc sit concedenda, Iste homo incepit esse, Christo demonstrato. Et quòd sic uidetur. Augus. super Ioan. Antequã mundus fieret, nec nos eramus, nec mediator Dei & hominum homo Christus Iesus. Si ergo non erat ante mundi constitutionem: ergo incepit esse. ITEM. Nasci, & generari est mutari secundum substantiam, & produci de non esse in esse: sed idem est omnino produci in esse post non esse,

& incipere esse. Cum ergo hæc sit vera, Iste homo nascitur: & hęc, Iste homo in esse producitur: hæc etiam erit uera, Iste homo incepit esse. ITEM. Ante mundi constitutionem hæc est uera, Nullus homo est: & hæc est falsa, Aliquis homo est: ergo & hæc falsa, Iste homo est, demonstrato Christo: & hæc modo est uera: ergo prędicatum modo conuenit subiecto, & prius non conueniebat: ergo incipit conuenire: ergo hæc est uera, Iste homo incepit esse. ITEM. Bene sequitur, Iste homo est: ergo iste est homo, pro eo quòd in propositione, in qua clauditur implicatio, licet ipsam implicationem inferre. Sequitur enim, Homo albus currit: ergo homo est albus: ergo sequitur, Iste homo est, uel fuit ab ęterno: ergo iste fuit ab ęterno homo: sed hæc est falsa, Iste (demonstrato Christo) ab æterno fuit homo: ergo, & hæc, Iste homo est, uel fuit ab æterno: & modo est uera: restat ergo quòd icepit esse uera: ergo hæc est uera, Iste hõ incepit esse.

SED CONTRA. Ioan. 8. Antequam Abraam fieret ego sum, pari ratione & antequam cœlum fieret: ergo si idem demonstratur per hoc pronomen ego, & per hoc pronomen iste, uidetur quòd hæc sit uera, Iste homo fuit ante mundi constitutionem: ergo hæc est falsa, Ille homo incepit esse. ITEM. Magister concedit hanc. Iste puer creauit stellas: sed cui uere attribuitur creare stellas, uere attribuitur semper esse: ergo iste puer semper fuit: ergo est falsa, Iste puer incepit esse. Consimiliter hæc negatur à Magistro, Iste hõ siue Christus est creatura: sed hoc non est ob aliud, nisi quia per nomẽ creaturæ importatur exitus de non esse in esse; ergo pari ratione uel multo fortiori hæc est falsa, Iste homo incepit esse. ITEM. Propriũ est pronominis pro proprio nomine poni, & certã designare personam; ergo cum dicitur. Iste homo, hoc pronomẽ iste demõstrat personam. Sed persona Christi semper fuit, & nunquam incepit esse; ergo hæc est falsa, Ille homo incepit esse. Si tu dicas quòd persona ibi large accipitur. Adhuc obijcitur, quòd quicquid demonstrat, demonstrat siue suppositũ, siue personam proprie, ergo uidetur, quòd adhuc falsa est locutio; quia expositio huius uerbi, incipit, est hæc. Hoc incipit esse: ergo hoc modo est; sed prius non fuit. Si ergo est uera, Iste homo incepit esse; hæc est uera, Iste homo modo est, prius non fuit. Sed quocunque modo accipiatur, falsa est hæc locutio, Iste homo prius non fuit. Si enim pro persona eius opposita est uera, Iste homo priùs fuit: similiter si pro supposito uera est, Iste homo prius fuit, propter communicationem idiomatũ; sed non licet negare de aliquo, quod uere affirmatur siue per proprietatem naturæ, siue per unionem. Hæc enim simpliciter est falsa, Homo non est deus; quia eius opposita est uera per unionem. Cũ ergo omni modo ista sit uera, Iste homo semper fuit; hæc omni modo, est falsa, Iste homo incepit esse. ITEM. Sicut supra habitũ fuit ille terminus Homo, dictus de Christo, quodam modo habet naturam termini accidentalis; quia in termino accidentali suppositũ præexistere potest formæ; & sic *Dist. 6. art. 1.*

in proposito est reperire; sed regula datur, quòd terminus accidétalis supponens uerbo de præterito, potest supponere pro præsentibus, uel pro præteritis, ita q indifferenter potest reddere locutionem ueram pro his, uel illis.

Nec propter hoc dicitur locutio multiplex: quia non comparatur ad illa tanquam ad significata, sed tanquam ad supposita; sed talis locutio dicitur habere plures causas ueritatis tantummodo. Cum ergo dicitur, Iste homo fuit, sensus est. Iste, q est homo, fuit; uel iste qui fuit, homo fuit; sed hæc simpliciter est uera, Iste qui est homo, ab æterno fuit; ergo & hęc, Iste homo ab æterno fuit; ergo hæc est falsa simpliciter, Iste homo incepit esse, & nullatenus distinguenda.

RESOLVTIO.

Pronomen, Iste; si dicat, & ostendat singulare hominis, vera est proposita enunciatio. Si autem aut verbum, aut personam præsefe rat, falsa.

RESPON. Ad intelligentiam huius locutionis cōsideranda est responsio Magistri, Magister enim respondet dicens: quòd ad hanc locutionem non est ferenda responsio sine distinctione; ipse tamen non distinguit, sed determinat quòd incepit esse quãtum ad naturam, licet non quantum ad personam. Incepit esse secundum naturam humanam: sed non incepit esse inquantum uerbum Sed certe iste modus distinguendi nō sufficit opponenti importuno; quæret enim rationem multiplicitatis, & qué sensum faciat prædicta locutio quantum est de ui uerborum; & hoc non potest haberi ex uerbis Magistri ad liquidum. Et propterea tentandū est distinguere, si quo modo possumus aptare prędictę locutioni cōuenientem distinguēdi modum. Videtur autem prædicta locutio posse distingui, ex eo quod uerbum incipiendi potest notare inceptionem respectu ueritatis totius dicti; uel potest importare inceptionem rei prædicatę respectu subiecti. Si primo modo tunc est sensus. Iste homo incępit esse, hoc ē, locutio ista scilicet, iste homo est, īcepit esse uera; & hoc absq; dubio uerum est. Si autem dicat inceptionem esse respectu eius, quòd demonstrat per hoc pronomen iste, cum illud habeat esse ęternum, uel per propriā naturam, uel idiomatum communicationem, uidetur tunc locutio falsa. Sed hic modus distinguendi calumniabilis est: tum quia nō uidetur quod uerbum incipiendi habeat ferri super totum, cum nihil sit quod reddat sibi suppositū: tū etiam quia non est qō, utrū oratio illa incipiat esse uera; sed est quæstio, utrum res importata per hoc quod dicitur, Ille homo incepit esse; & sic modus iste distinguendi non uidetur in se ualere, nec ēt quæstionē terminare. Et ꝓpterea pōt esse alius modus dicēdi, & hoc semper supposito, quod (incipit) dicat inceptionem rei attributæ, siue actus in prædicato respectu subiecti. Sed hoc pōtest esse dupliciter, uel qa potest notare inceptionem respectu rei importatæ per ꝓnomen secundū se: uel sub rōne implicationis. Implicatur enim forma humanitatis cum dicitur, iste hō. i. iste qui est hō. Et si dicat inceptionem respectu

spectu subiecti, siue personæ importatæ ꝑ pronomẽ falsus est sermo: quia persona illa non hẽt esse post non esse. Si uerò respectu implicationis, uera est locutio: est enim sensus, ꝙ iste incepit esse, nõ q̃a iste, sed quia hõ, siue scd̃m naturã humanã. Et põt poni exẽplum. Si scutũ prius fuerit, & post modũ dealbetur, hæc est duplex Scutum album incepit esse iuxta prædictum modum distinguendi. Sed adhuc iste modus distinguendi non minus est calumniabilis, q̃ præcedens: ꝓ eo ꝙ hæc locutio, scutum albũ incepit esse, hẽt exponi ꝑ has duas, Scutum albũ est, & hæc nõ est duplex: & aliã quæ est, scutum album prius nõ fuit: & hæc est falsa: quia eius opposita est uera, Scutum album fuit. Albũ.n. cum sit terminus accidentalis põt supponere ꝓ præsentibus & præteritis per indifferentiam, non ꝑ multiplicitatẽ. Præterea si dicatur, Hõ albus incipit currere, incipit, non ponit quãtũ est de ui uocabuli inceptionẽ circa albedinẽ, sed circa cursum. Et iõ adhuc iste modus distinguẽdi est calumniabilis non modicum. Est adhuc tertius modus distinguẽdi, ꝙ hoc ꝓnomen (ille) põt demonstrare ꝑsonam uerbi, uel singulare hoĩs. Et si demonstret singulare hoĩs, sic oportet cõcedere hãc, iste homo incepit esse; & hanc, Iste homo est ab æterno, sicut conceditˀ, ꝙ iste homo est mortuus, & immortalis: sed unum dicitˀ ꝑ cõicationem idiomatum, alterum vero per ꝓprietatem naturæ. Si enim cum christus nascitur, aliquis homo mutatur de non esse i esse; necesse est ꝙ aliquis homo incipiat esse: sed non est uerum pro alio homine, quàm ꝓ isto homine: ille ergo homo incipit esse per proprietatem naturæ; sed tñ ab æterno dicitur esse: quia est Deus, ꝙ est ab æterno. Si ergo iste homo demõstret singulare hominis, absque dubio uera est prædicta locutio. Si autem demonstret personam uerbi, falsa est: falsa inquam quantum ad proprietatẽ naturæ: quia persona uerbi de sui natura est æterna. Quantum ẽt ad cõicationem idiomatum non admittitur: quia tale idioma non cõicatur, propter hoc ꝙ claudit repugnãtiam intellectuum. Et hic modus distinguendi rationabilis est, & minus calumniabils q̃ ꝑdicti; & plus facit ad propositum, & magis consonat uerbis Magistri, qui dat sensum prædictæ distinctionis: quamuis uerba non ponat, ne desereret modum theologicum. Moderniores uerò oportet magis explicare propter importunitatẽ quærentium. Determinat.n. Magister ꝙ iste homo incepit esse secundum ꝙ homo; non autem secundum ꝙ uerbum. Quid aũt est aliud dicere, nisi ꝙ per illud pronomẽ potest demonstrari singulare hominis, uel persona filij Dei? Secundum hanc ergo distinctionem non omnino concedenda est ꝑdicta locutio, nec omnino negãda. Concedi enim potest secundum unum sensum, & negari secundum alium. Et iõ rõnes, quæ probant prædictam locutionẽ in aliquo sensu esse ueram, & aliæ quæ probãt in aliquo sensu esse falsam, ptransiri possunt, q̃a per istam distinctionem soluuntˀ; secundum enim diuersa media utraq; uerum concludunt: sicut sunt duæ primæ rationes ad primam

Hoc infringit Sco. dis. hac. q. 1 ibi. Contra non plus cõsẽtit S. Th. 3. p. q 16. arti. 8. & 9.

mã partē, & primæ duæ ad partē secundam. Ad illas uerò quæ ostē dunt locutionem esse ueram simpliciter, uel falsam simpliciter; respondendum est.

AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ ante mundi constitutionem hæc est uera, Nullus homo est. Dicēdum, ꝙ uera est: sed tamen non oportet, ꝙ ista non sit uera. Nullus homo fuit: Et ratio huius est ꝑpter uariationem suppositionis termini. Nam (sicut tactum est) iste terminus, (homo) in Christo hēt modum supponendi termini accidentalis: sed illud argumentū non ualet: hæc fuit falsa, Album disgregat: ergo hæc ē falsa, Albū disgregauit: uariatur enim modus supponendi ipsius termini. In prima enim habebat unicam suppositionem, in secunda duplicē. Vnde q̄uis ista sit falsa, Iste homo est ante mundi constitutionem; hæc tamen est uera, Iste homo fuit ante mundi constitutionem: quia sensus potest esse talis. Iste qui nunc est homo, ante mundi constitutionem fuit: ideo non ualet rō illa.

AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ implicatio sequitur ad propositionē, in qua implicatur. Dicēdum, ꝙ uerum est secundum eam differentiam temporis, scđm quam implicatur. Vnde bene sequitur, Si hō albus currit, homo est albus. Sed hęc, cum implicatio est respectu uerbi de præterito, tunc habet duplicem suppositionē: quia supponit pro præsentibus & pro præteritis. Et ideo non sequitur, Iste homo ab æterno fuit: ergo ab ęterno fuit homo: sicut non sequitur, Hoc album fuit: ergo hoc fuit album: quia regula est ꝙ terminus apponens uerbo restringitur secū dum consignificatum uerbi, cuiuscunq; temporis uerbo apponat: non aūt sic est de termino ex parte subiecti. Et pręterea rō illa peccat ex mutatione suppositionis.

AD DVAS aute rōnes in oppositū non oportet respondere: quia ꝑcedūt secundum alium sensum. s. prout (ille) demōstrat personam. Præterea non concludunt ꝙ prædicta locutio sit falsa: quia possūt hæc simul stare, ꝙ semper fuerit, & ꝙ inceperit esse, secundum diuersas naturas. AD ILLVD, quod obijcitur tertio, quod pronomen demonstrat ꝑsonam. Dicendum, ꝙ persona accipitur largè ꝑ omni quod reddit determinatū suppositum uerbo; potest enim dici, Hæc albedo; & sic potest bene demonstrare singulare suppositum hominis, id est athomum naturæ humanæ, quod assumptū est à uerbo, uel ipsam hypostasim; facta demōstratione non ad sensum, sed ad intellectū. Et si obijciat̃ qđ in utroq; sensu est falsa, qa hæc in utroq; sensu est uera, Ille hō semper fuit. Dicendum, ꝙ in talibus plus tollit negatio, q̄ ponat affirmatio opposita. Hæc. n. simul stāt. s. Christum esse mortalem, & immortalem. Sed illæ duę locutiones nō simul stāt, christus est mortalis, Christus nō est mortalis: qa negatio magis negat, & remouet significationem eius qđ est mortale, q̄ immortale sibi oppositū. Per hunc ēt modum intelligendum, ꝙ amplius negatur in hac, Iste homo non fuit, q̄ in hac, Iste homo incepit esse, quæ ē affirmatiua, licet claudat negationem. Hæc eīn simul possunt esse uera, Iste homo est æternus, & iste homo incepit esse; sed illæ duæ nunquam, iste

iste homo est æternus, iste homo non est æternus, ea ratione qua dictum est: & ideo non potest cōcludi ꝙ locutio prædicta sit falsa simpliciter. AD ILLVD, quod obijcitur ꝙ homo in Christo habet modū supponēdi termini accidētalis. Dicendum, ꝙ hoc pōt concedi in comparatione ad personā Christi, quæ est suppositum humanitatis in infinitum præcedēs formam humanitatis. Sed in comparatione ad singulare hominis, ueritatē non habet. Vnde quādo iste homo demonstrat singulare hominis, necessario ad idē tēpus refertur suppositum importatum per pronomen, & forma importata per nomē. Et ideo hæc est falsa, Ille homo fuit ab æterno, nisi intelligatur per idiomatū cōmunicationē. Nam per proprietatem naturæ uerū est dicere, ꝙ ille homo exiuit de non esse in esse per generationem. Et sic patet respōsio ad totum. Huius ergo responsionis tota summa in tribus consistit: ut intelligatur qualiter pronomen demonstrare potest dupliciter, scilicet vel personā uerbi, uel singulare hominis. Intelligatur nihilominus quomodo differentem supponendi modum habet terminus accidentalis, & substantialis respectu uerbi de præterito quāuis ex parte prædicati nō sit differētia. Intelligatur etiā ꝙ possibile est duo opposita affirmari de eodē in Christo, ita quòd unū dicitur per unionē, alterum per proprietatem naturæ, siue de Deo, siue de homine: neutrum tamen istorum uere potest negari: plus enim tollit negatio, quàm ponat affirmatio, sicut dicitur alibi, & faciliter posset ostendi.

QVAESTIO III.

An hæc concedenda sit, Homo incepit esse Deus.

VTRVM hæc sit concedenda. Homo incepit esse Deus. Et ꝙ sic, uidetur. Ista est uera, Petrus incepit esse homo: ergo à simplici conuersa, Homo incepit esse Deus. ITEM. Hæc est uera. Deus incepit esse hō propter unionē, sed unio est, & reciproca & mutua: quia sicut hō unitur Deo, & Deus homini: ergo si unio reciprocatur, & inceptio, quæ super unionē fundatur: ergo sicut hæc est uera, Deus incepit esse homo, ita & hæc, Hō incepit esse Deus. ITEM. Simus in instanti, in quo filius Dei incarnatus est, hęc est uera: Homo est deus, & ante hoc hō nō fuit Deus: ergo hō incepit esse Deus: præmissæ sunt uerę: ergo conclusio, quoniam præmissæ exponunt conclusionem. ITEM. Antequā homo esset, nec homo erat homo, nec aliud: sed homo incepit esse homo, & homo non potuit ante esse Deus quàm esset homo: ergo si homo incepit esse homo, homo incepit esse Deus.

SED CONTRA. Hæc est uera, Iste homo fuit ab æterno Deus, & ad istum hominem sequitur homo: ergo homo fuit Deus ab æterno: ergo hæc est falsa, Homo incepit esse Deus. ITEM. Si homo incepit esse Deus: aut ergo iste, aut ille: & sic de alijs: sed non est dare nisi de isto, & iste hō semper fuit deus: ergo nō cepit esse deus: ergo hæc est falsa, Homo incepit esse Deus. ITEM. Cōicatio est in idiomatibus: ergo si hō incepit eē Deus. vř ꝙ hæc sit cōcedēda, Dei filius incepit esse Deus: sed hæc ē falsa simpliciter: ergo & prima.

ITEM.

ITEM. Esto q filius Dei deponeret hoiem, quē assumpsit per impossibile, tunc quæro de hac, Iste homo desinit esse Deus: hæc est falsa: ergo pari rōne & hæc est falsa, Homo incepit esse Deus, cum assumpsit. Probatio minoris: nūc est unio: ergo cōmunicatio est in idiomatibus; ergo si filius Dei sēper erit filius Dei, & hō semper erit Deus, sequitur necessario q hæc sit uera, Iste homo erit semper Deus; & hæc similiter, Filius Dei semper erit hō; ergo & hæc est falsa, Homo desinit esse Deus; & hæc, Deus desinit esse homo; pari ratione & hæ sunt falsæ, Iste homo incepit esse Deus, & Deus incepit esse homo.

RESOLVTIO.

Rectè exponatur; & admittatur.

RESPON. Dicendum, q absq; dubio hæc conceditur. Deus incepit esse homo: sed de hac, Homo incepit esse Deus, dubiū est utrū simpliciter sit concedenda. Quidā.n. uoluerunt eam distinguere, ex eo q hoc uerbum, incepit, pōt attribui huic termino, homo, ratione suppositi, uel ratione formæ. Si attribuatur ratione formæ, tunc iste terminus (homo) habet suppositionē simplicē, & tunc est sensus, q Deus incepit prædicari de homine: quia modò prædicat̃, & prius nō prædicabatur, & sic locutio habet ueritatē. Si uero respiciat ipsam rōne suppositi, sic dixerunt q hæc est falsa locutio, quia supposito semper conuenit esse Deū. Huius aūt simile assignant, sicut si dicatur, Albū incepit esse scutū, eo q scutū primùm fuit, & post dealbetur. Si enim inceptio attribuatur huic termino album, ratione formæ, uera est locutio. si rōne suppositi, falsa est. Quia quod est albū, prius fuit scutū. Si aūt quæratur ratio huius multiplicitatis, dicūt eā ex hoc prouenire: quia uerbū incipiēdi claudit in se negationē, & illa pōt intelligi præcedere terminū: & sic facit ipsum habere simplicem suppositionē, uel sequi: & sic respicit ipsum gratia suppositi. Vnde quāuis respectu aliquorū actuū, uel uerborū terminus subiectus determinare habeat suppositionē simplicē, aut personalē: tñ respectu huius uerbi (incepit) utroq; modo pōt supponere: & hoc non ponit multiplicitatē in supponente, sed in tota locutione ex uaria negationis cōparatione. Hæc aūt distinctio satis est rationabilis, si sane intelligat̃ simplex suppositio, ut dicat̃ terminus habere simplicē suppositionē, sub quo nō licet descēdere, sicut cū dicitur, Solus homo currit: uel simplicē suppositionē habere, qñ prædicatum, uel aliquid in prædicato respicit ipsum gratia formæ. Licet aūt non sit prædicta distinctio reprobāda: tamen non dissoluit plene ambiguitatē locutionis ꝓpositæ; quoniā si respicit ipsum ratione suppositi, adhuc habet locutio ueritatē. Si enim hæc est uera, Iste homo incepit esse, in aliquo sensu, ut prius probatū est, absq; dubio uerū est, q incepit esse Deus. Et ꝑꝑ hoc intelligēdū, q adhuc prædicta locutio habet ueritatē, secūdum q uerbum incipiendi respicit tantum subiectum gratia suppositi. Vnde attendendum, q ille terminus (homo) respectu Christi partim habet naturam termini accidentalis, partim naturam termini substātialis. Naturā (inquā) termini

termini accidentalis respectu p-sonę, quæ præexistit. Naturã ter mini substãtialis respectu singularis hoĩs, q simul cũ ipso incepit, per quod ille terminus (hõ) hẽt supponere pro singulari hominis per se, pro psona uerbi nõ: non nisi igitur gratia unionis. Et qm̃ pro supposito singularis hominis, qd quidem est Iesus, hẽt ueritatem locutio, quamuis non habeat ... supposito qđ est persona Christi: & hinc est q prædicta locutio recipi potest tãquam simpliciter uera. Et concedendæ sunt rationes ad hoc.

Ad illud, quod obiicitur, q hæc est uera, Ille hõ ab æterno fuit Deus. Dicendum, q si (iste) demonstret psonam, uera est: & in illo sensu falsa est. Iste hõ incepit esse Deus. Si uero suppositum hoĩs respiciat, adhuc potest esse uera per unionem, siue idiomatum cõicationem: sed tamẽ ex hoc non sequitur q ista sit falsa, Iste homo incepit esse Deus per proprietatẽ suæ naturę. Cõuenit enim (sicut prius dictũ fuit) hunc hoĩem dicere mortalem, & im mortalẽ sine cõtradictione. Et p hoc patet sequẽs obiectũ: qa si hõ incepit esse deus, aut iste, aut ille. Dici põt, q iste: sed (iste) ibi non demonstrat psonam, sed singulare hoĩs, sicut prius dictum fuit. Vnde non est simile si dicatur. Album incipit esse scutũ: qa albũ non hẽt nisi naturam termini accidentalis: nec hẽt suppositũ, pro quo posses reddere locutionem uerã nisi ipsum scutũ: non sic aũt est in hoĩe respectu Christi. Ad illud, qđ obiicitur de cõicatione idiomatum. Dicendum, q in idiomatum cõicatione hęc regula est attendenda: quia oĩa cõicantur, his dumtaxat exceptis, q̃ exprimunt ipsam unionem, uel quæ claudũt intellectuum repugnantiam, ratione cuius errori appropinquãt. Ratio autem huius est: quia communicatio idiomatum fundatur super ipsam unionem, & ordinatur ad fidei catholicæ expressionem: & ideo non communicantur illa, quæ important unionem. Vnde quamuis hæc sit uera, Filius Dei est incarnatus: hæc tamen est falsa, Homo est incarnatus. Similiter intelligendum est de his, quæ repugnantiam intellectuum important, sicut sunt esse creaturam, & esse prædestinatum, & similia. Et quoniam cum dicitur, Homo incepit esse Deus, importatur unio: ideo talis idiomatis non est communicatio.

Qõ 2. huius art. Ad illud. quod quæritur, si per impossibile dimitteretur homo a Deo, utrum hæc esset uera, Homo desinit esse Deus. Dicendum, q sic: nec ualet, Homo semper erit Deus: ergo non desinit esse Deus. Sicut enim prius tactum fuit, istę duæ simul sunt uerę, Homo desinit esse Deus, & homo semper erit Deus: quia per idiomatum communicationẽ hæc est uera, Homo semper erit Deus: & tandiu erit uera, quandiu durabit unio. Si uerò cras soluatur unio: tunc nec per idiomatum communicationem, nec alio modo est uerum dicere, q homo sit Deus. Et si tu obiicias, quòd desinere implicat non esse: & iste non possunt concedi simul de Christo, erit, & non erit. Dicendum, quòd (sicut dictum fuit) plus negat negatio explicita, q̃ implicita: pp hoc ista cõceditur tamq̃ uera, Iste homo

est immortalis, demõstrato Christo in statu passibilitatis: quãuis non concedatur, Iste homo non est mortalis. Et sic patent ea, quæ in hac parte quæruntur, & qualiter idiomata communicantur.

DISTINCTIO DVODECIMA.

Si Deus alium hominem, vel aliunde assumere potuit quàm de genere Adæ.

Olet etiam quæri, vtrũ alium hominem, vel aliunde quàm de genere illius Adã Deus assumere potuerit. Ad quod sanè dici potest, ipsum & aliam animã, & aliã carnẽ potuisse assumere: quia gratia tantum assumpta est anima illa & caro a verbo Dei. Vt enim ait Aug. In rebus per tempus ortis illa summa gratia est, quod homo in vnitate personæ coniunctus est Deo: potuit ergo Deus aliam animam, & aliam carnem assumere: & carnem vtique aliunde quàm de genere Adam. Vnde Aug. in lib. 13. de Trin. Potuit itaque Deus hominem aliunde suscipere, in quo esset mediator Dei, & hominum, non de genere illius Adam, qui peccato suo obligauit genus humanum, sicut ipsum quem primo creauit, nõ de genere alicuius creauit. Poterat ergo, vel sic, vel alio quo vellet modo creare vnum alium, de quo vinceretur victor prioris. Sed melius iudicauit & de ipso, quod victum fuerat, genere assumere hominem, per quem hominis vinceret inimicum. Et tamen ex virgine, cuius conceptum spiritus non caro, fides non libido præuenit, nec interfuit carnis concupiscentia, qua ceteri concipiuntur, qui originale trahunt peccatum: sed credendo, non concumbendo facta est fœcundata virginitas. Ex his apertè ostenditur, & alium & aliunde hominem Deum assumere potuisse.

Libr. 3. de Tri. 12. cap. 10. in medio.

Cap. 18 in prin.

Mat. 1. Luc. 1.

Si homo ille potuit peccare, vel non esse Deus.

Ideo non immeritò quæritur, Vtrùm homo ille potuerit peccare, vel non esse Deus. Si enim potuit peccare, & potuit damnari. Si potuit damnari, potuit non esse Deus, ergo si potuit peccare, potuit non esse Deus: quia esse Deum, &

esse

posse velle iniquitatem, simul esse nequeũt. Hic distinctione
Psal. 5 opus est, vtrũ de persona, an de natura agatur. Si.n. de persona agitur: manifestũ est quia peccare non potuit, nec Deus non esse potuit. Si verò de natura, discutiendum est, vtrum agatur de ea vt verbo vnita, an de ea tanquã non vnita verbo & tamẽ enti.i.an de ea secũdũ quod fuit vnita verbo, an de ea secundum quod esse potuit, & non vnita verbo. Nõ est .n. ambiguum animam illã existentem vnitã verbo peccare non posse: & est sine ambiguitate verum, eandem, si esset, non vnita verbo, posse peccare.

Quorundam oppositio.

Quidam tamen probare conantur etiam eam vnitã verbo posse peccare: quia liberum arbitrium hẽt, & ita põt flecti in vtranq; partem, quod friuolum est, cum & angeli liberum arbitrium habeant, & tamẽ gratia à Deo sunt confirmati, vt peccare nequeant. Quanto magis ergo ille hõ, cui spũs est datus sine mensura? Inducunt quoq; auctoritatẽ ad probandum idem. Scriptum est.n.in Lib. Sapien. Qui potuit transgredi, & non est transgressus: facere malum, & non fecit. Sed hoc accipiendum est secundum membra, vel partim de capite, partim de membris. De capite, non est trãsgressus, & non fecit malum. De membris, potuit transgredi, & facere malum.

De hoc 11. dis. 2.

Ioan. 3.

Eccl. 31

Si potuerit assumere hominem in sexu muliebri.

Solet etiam quæri, quãuis curiosè à nõnullis, Si Deus humanam naturã potuit assumere secundum muliebrem sexũ. Quidam arbitrantur eum potuisse assumere hominẽ in fœmineo sexu, vt assumpsit in virili. Sed oportunius atq; conuenientius factum est, vt de femina nasceretur, & virum assumeret: vt ita vtriusq; sexus liberatio ostenderetur. Vnde Aug. in Lib. 83. quæst. Hominis liberatio in vtroq; sexu debuit apparere, ergo quia virum oportebat suscipere, qui sexus honorabilior est, consequens erat & fœminei sexus liberatio. Hinc apparet, quod ille vir de fęmina natus est. Sapientia ergo Dei, quæ dicitur vnigenitus filius, homine suscepto in vtero & de vtero Virginis, liberationem hominis indicauit.

Qõ. 11. Tom. 4.

N præcedentibus determinauit Magister ster de incarnatione uerbi in se. In hac parte determinat de ipsa incarnatione, prout ordinatur ad nostrã redemptionem; & durat hæc pars à principio huius Dist. 12. usq; ad 23. Dist. & continet. 11. Dist. sicut & pars præcedens. Diuiditur autẽ hæc pars in duas. In quarum prima agit de his, secundũ quæ Christi incarnatio ordinatur ad nostrã redemptionẽ. In secunda uerò agit de ipsa redemptione, q̃ facta est per passionem infra Dist. 19. *Nunc quæramus qualiter per mortẽ ipsius &c.*] Et qm̃ ordinatio incarnationis ad nostrã redemptionẽ in quatuor consistit. s. in conformitate naturæ: in plenitudine gratiæ, & sapientiæ: in defectu passibilitatis, & in usu uirtutis; ideo pars illa habet quatuor partes. In quarum prima determinat Magister de genere naturæ assumptæ, utrum fuerit de genere Adæ. In secunda uerò agit de plenitudine gratiæ, & sapientiæ infra Dis. 24. *Præterea sciendum est Christum secũdum hominem &c.*] In tertia uerò agit de defectu passionis. infra Dist. 15. *Illud quoq; prætermittendum non est &c.*] In quarta uerò agit de usu uirtutis. infra Dis. 17. *Post prædicta considerari oportet, utrum Christus &c.*) Prima pars continet præsentem distinctionẽ, & diuiditur in tres partes. In quarum prima Magistert determinat de conditione naturæ assumptæ quãtũ ad genus. In secunda de cõditione naturæ assumptæ quantũ ad lib. arb. ibi. *Ideo non immeritò quæritur, utrum homo ille &c.*) In tertia uerò agit de cõditiõe naturæ assumptæ quantũ ad sexũ ibi. *Solet et quæri, quãuis curiosè &c.*) Prima habet duas. In prima mouet qõnem, & determinat. In secũda uerò auctoritate confirmat. ibi *Vt enim ait August. &c.*) Similiter secunda pars hẽt duas. In prima determinat ueritatem. In secũda dissoluit sophisticas rõnes. ibi. *Quidã tamen probare conãtur &c.* Similiter tertia pars habet duas. In prima quærit qõnem, & determinat. In secũda cõfirmat, & hoc ibi. *Vnde Aug. in Lib. &c.*)

H*Ic distinctione opus est &c.*) Videtur, ꝙ distinctio illa nulla sit: quia ex quo natura illa fuit unita, peccare nõ potuit: ergo nõ uidetur ꝙ aliquo mõ peccare potuerit. Item. Anima illa beata est, & nõ põt non esse beata: ergo si beata anima simpliciter, & absolutè non potest peccare, uidẽt similiter ꝙ nec anima Christi: ergo nulla uidetur esse opus distinctione. Respon. Dicendum, ꝙ secundum intellectũ qõnis, quẽ attendit qõnem proponens, nullam oportet facere distinctionem, pp hoc ꝙ quæstio est de anima Christi unita, utrum habuerit uertibilitatem arbitrij: uerum tñ Magister ex abundanti distinguit ad remouendum importunitatem sophisticè opponentium, & satis rõnabiliter quæritur, utrum ille homo peccare potuerit; quia cũ uerbum possendi sit præteriti temporis, indeterminatè potest extendere se ad omne præteritum: ergo ad tempus ante unionem, uel ad tempus post unionem. Si ad tempus ante unionem, cum ante unionem possibile fuerit illum hominem creari, & tamen uerbo non uniri, possibile fuit ꝙ habuit lib. Dub. 1.

arb.

arb. uertibilitatem; & ita q pecca re potuerit. Si autem pro tempore post unionem, peccare non potuit: qa nō potuit nō esse beatus, aut non esse Deus, quorum neutrum patiť in Christo aliquod esse peccatum. Et sic patet totum.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An decuerit filium Dei assumere naturam humanam de massa perditionis Adæ?

AD intelligentiam huius partis secundum tria, q Magister determinat incidit hic qō circa tria. Primò quæritur de cōgruitate naturę assumptæ quantū ad genus. Secundò quæritur quātum ad liberi arbit. usum. Tertiò verò q̄ritur de ipsa natura assumpta quantum ad congruentiam sexus. Circa primū quæruntur duo. Primò quæritur, utrum debuerit assumere hominē, q esset de genere Adam. Scdō uero, utrum congruū fuisset assumere ipsum Adā.

VTRVM decuerit filium Dei assumere humanā naturam de massa perditionis, siue de genere Adam. Et q non, uidetur. Alterius qualitatis, & naturę debet esse morbus, & medicina: ergo si Christus ratione naturæ assumptæ fuit humani generis medicina, uidetur ergo q eius caro non debuerit formari de massa corrupta. ITEM. Nobiliori formæ nobilis debet aptari materia: ergo si aīa christi fuit purissima, & immunis ab omni pctō, uideť q caro Christi debuerit esse ab omni corruptione aliena. Non ergo de massa corrupta: ac per hoc nec de genere Adam. ITEM. Improperiū parentum redundat in prolem, secundum q dicit Sapiēs. Eccl. 3. Sed Christus debuit esse omnino immunis ab omnis peccati improperio, ergo non debuit esse de genere hominis primi. ITEM. Debitum parētum imputatur proli: sed mediator debuit esse absque oī debito, ut eius solutio oīno acceptaretur à Deo, sicut dic. Ans. Lib. 2. cur deus homo cap. 8. ergo non debuit esse de genere Adæ.

SED CONTRA. Heb. 2. Qui sanctificat, & q sāctificať, ex uno oēs; sed xp̄s est q sc̄tificat; q verò sc̄tificatur sunt filii Adam; uiť ergo q sicut alii sunt de genere Adę; ita ēt Christus fuerit, & debuerit esse. ITEM. Pro culpa hoīs nō decet nisi hoīem satisfacere: ergo p̄ culpa oīum filiorum Adę, & ipsius Adæ nullus debet satisfacere, nisi q sit filius Adam: sed Christus satisfecit p̄ culpa nostra: ergo debuit esse de nostro genere, & de nostra massa. ITEM. Si hō stetisset, nulli aliigeneri creaturæ esset obnoxius, tanq̄ p̄ ip̄m haberet stare: ergo si hō p̄ Christum reuocať in pristinam dignitatem, viť q nulli alii generi creaturę debuit esse obnoxius tanq̄ p̄ illud surgeret; sed surrexit p̄ xp̄m: ergo viť q xp̄s scd̄m carnem debuit esse de genere carnis uitiatę. ITEM. Tantò cōgruentior est mediator, quantò p̄ximior utriusque generi: si ergo congruentissimus mediator fuit Christus inter homines peccatores, & Deum, ergo debuit esse genere hominum peccatorum.

RESOLVTIO.

Et si potuisset, non ita tamen decuisset aliunde, quàm de genere Adæ Christum carnem assumere.

RESPON. Dicendum, q absq; dubio Dei filius potuisset carnem as-

assumere aliunde, quam de massa corrupta, siue aliunde quam ex his, qui processerũt de genere Adam; magis tamen congruebat quòd de genere Adæ carnem assumeret; & licet multæ sint congruentiæ, quæ nos latent iuxta multiformitatẽ sapientiæ Dei, tamen secundum uerba, & dicta sanctorum quatuor possunt rationes congruentiæ assignari. Prima est propter conseruandam rectitudinem iustitiæ, ut uidelicet eiusdem generis esset satisfactor, & præuaricator. Nam si alterius generis esset, nõ attribueretur eidem generi satisfactio, cui & offensio, ac per hoc non rectè seruaretur iustitiæ rectitudo, quæ ab illo genere requirit emẽdam, in quo reperit præcedẽtem offensam. Secunda est propter manifestandam dulcedinem misericordiæ, ut uidelicet ipse dominus, qui ab homine contemptus fuerat tanquam ab aduersario, & inimico, ipse idem generi humano uniretur in Christo in unitatem personæ; in quo manifestatur misericordiæ Dei condescensio, in hoc quod ipse genus humanum sibi inimicũ coniungere uoluit in indissolubile uinculum: iuxta illud quod dicitur Rom. 5. Commẽdat autem charitatem suam, &c. Tertia autem ratio est ad declarandam ordinationem diuinæ sapientiæ, quæ quidem ordinatio nullo potest infringi uitio. Decreuerat enim Deus, & ordinauerat ut genus humanum totum multiplicaretur, & disseminaretur ex uno propter repræsentationem illius uniuersalis principij, quod deus est, nec per hoc peccatum infringi debuit, & ideo Christus mediator Dei, & hominum homo uerus, non aliunde, sed de massa totius generis humani debuit formari. Quarta uerò ratio est ad conseruandam dignitatem, & altitudinem humanę naturę, quam Deus in tanta dignitate condiderat, uel nulli alii generi creaturæ, sed soli Deo esset obnoxia. Si ergo non modicum est obnoxia redemptori, decens est, ut redemptor aut solum esset Deus, aut si haberet in se genus naturæ creatæ, hoc esset de genere illius massæ, quæ ortũ habet à lumbis Adę. Propter has ergo rõnes congruẽtię, quæ apparent manifestè, & à uerbis sanctorum habent firmitatem, concedendum est quod non solum fuit congruum quod Christus assumeret carnem de nostro genere ad reperationem humanę naturæ: uerum etiam hoc magis fuit congruum, quam quòd alio modo faceret; licet alio modo facere re posset. Vnde rationes hoc probantes sunt concedendę.

AD ILLVD ergo, quod primò obiicitur, quod alterius naturæ debet esse morbus, quam medicina. Dicendũ, quod uerum est pro eo tempore, in quo res potest dici medicina alterius generis, nõ quãtũ ad naturã, sed quantũ ad uim curatiuã: & sic fuit in Xpo: quia ipse nõ erat infectus corruptione cõcupiscẽtiæ, sed habebat i se plenitudinẽ gratiæ. Vnde & Apost. dic. quod primus hõ fuit de terra terrenus, secundus de cœlo cęlestis, nõ propter diuersitatẽ naturæ, uel materiæ, sed propter differentiam quãtũ ad qualitatem uirtutis, & uitii, grãę, & culpę. Quod si uelis instare: quod morbus, & medicina sũt diuersarũ naturarũ simpliciter. Dicẽdũ, quod hoc hẽt locũ i medicina, cuius operatio ẽ per uim 1. Cor. 15.

naturæ, non per actum uoluntatis deliberatiuæ. AD ILLVD, qđ obĳ, q nobilis materia debet respondere nobili formę. Dicendum, q uerum est de materia disposita dispositione ultima, quæ est necessitas: sed de materia remota non non oportet: qm̃ omnis nobilitas consurgit ex forma ipsi naturę superaddita: & qm̃ massa humani generis non est proxima materia respectu animæ Christi, ideo non sequitur q corpus Christi nõ fuerit de illa massa: sed caro organizata, & perfecta cõpletione aptata fuit illius materia: & de hac bene licet inferre, quod ualdè nobilis fuit, cum ad nobilissimã animam aptata esset: unde optimè fuit cõplexionata ab omni corruptione, & feditate concupiscentię aliena. Ex hoc tñ non licet inferre, quòd non fuerit sumpta de illa corruptionis massa: ita enim pura fuit illa caro ꝑ uirtutem spũs agentẽ, sicut si de cœlesti substantia sumpta fuisset. AD ILLVD, quod obĳ, q improperium parentũ redundat in filium. Dicendum, q uerũ est cũ filius imitator ẽ scelerũ patris: cum autem ei contrarius, & oppositus est quantum ad mores, non debet in eum iustè quantum ad pœnã redũdare, nisi ipse filius mera sua benignitate improperium patris portare uelit, & sustinere: & sic in proposito intelligendum est fuisse. Vnde Christus nõ ex merito, uel necessitate sustinuit improperiũ Adæ, sed ex mera sua benignitate, ut dum ipse sustineret pro alio quod ex se nõ meruit, alius liberaret̃ ab improperio, quod ex sua culpa promeruit. AD ILLVD, quod obĳ, q debitum parentum imputat̃ proli. Dicendum, q hoc uerum est, cum proles succedit parẽtibus in hęreditate; & qm̃ Christus à parentibus cõcupiscentiã non hæreditauit; ꝑ q̃ homo obligatus est: pęnę hinc est q nullius pœnę fuit debitor, sed liberalis, & uolũtarius persolutor.

QVAESTIO II.

An congruum fuisset, Adam ipsum à Christo assumi?

VTRVM cõgruum fuisset ipsum Adam assumi. Quod sic uidetur: quia Christus debuit esse de genere Adę, ut satisfaceret ꝑ peccato totius generis, quod processit de lumbis Adæ; ergo pari rõne debuit Dei filius ipsum Adã assumere, ut pro pctõ ipsius Adæ congruentissimè satisfaceret. ITEM. Nullum magis decet sustinere pœnã pro culpa, q̃ eum q culpã commisit. Si ergo hõ assumptus puniri debuit pro pctõ Adæ, sicut & factum est; vr̃q nullum aliũ hoiem a deo decuit assumi, sicut primum hominem. ITEM. Efficacius curat morbum, q curat ipsum in sua radice, quàm qui curat in ramo: sed morbus corruptionis humani generis ortũ hẽt in Adã, & curatus fuit in xp̃o: ergo perfectius curatus fuisset, si filius Dei assũpsisset primum hoiem, q̃ assumendo aliquem de eius genere; sed decet summũ medicum facere oẽ, quod attestat̃ perfectioni medicinæ: ergo &c. ITEM. ad hoc quod aĩa curetur per aduentũ spũs sancti, necesse est q spũs sanctus in eãdem aĩam descendat, in qua prius habitauit culpa: ergo pari rõne si per aduentum filĳ Dei debuit peccatum primi parentis curari, uidet̃ q ipsum debuerit assumere magis q̃ alium. Quòd si dicas q non de

cuit

cuit propter culpam præambulã. Sed contra. S. S. ſicut purificat animam, ꝙ nulla eſt indecentia, ut habitet in aĩa, in qua prius fuit culpa: ſic ẽt purificauit carnẽ uerbi, ut in nullo derogaret̃ xp̃o, qui fuit de noſtra maſſa: ergo uidetur ꝙ ſic aĩa Adæ potuit purificari, & caro; ꝙ ĩ ipſius aſſumptione in nullo derogaretur excellentiæ ipſius filij Dei.

Sed contra. Non decuit deũ facere, ut aliq̃s de malitia ſua reportaret cõmodum; ſed ſi Adam ꝑꝑ reparationem faciendã de culpa cõmiſſa aſſumeretur à uerbo, reportaret ineffabile cõmodum: ergo hoc eſſet contra diuinã iuſtitiam, ſed hoc non decet Deum; ergo &c. Item. Talis debuit ſatisfacere; qui nullius eſſet debitor pœnæ; ſicut dic. Anſ. quia ſatisfactio eſt, cum ſit opus aliàs indebitum, ſicut dr̃ in Libr. De regulis fidei: ſed Adam fuit pœnæ debitor ꝑꝑ culpam, q̃ commiſit: ergo nullatenus decuit ipſum ad ſatisfaciendũ aſſumi. Item. Quicquid ſit de aliis, tñ eſſe, uel dici peccatorem uerè nullo mõ decet Deum: ſed illa unio facit idiomatum cõmunicationem, ergo ſi Adã aſſumptus fuiſſet à Dei filio, filius dei eſſet, & diceretur uerè peccator. Si ergo hoc nullo mõ decet; uidet̃, &c. Item. Si deus adam aſſumpſiſſet, cum deus decreuiſſet genus humanũ ex Adã propagare iuncta ſibi Eua; ergo aut decretũ ſuum, ſiue diſpõ non manſiſſet, aut xp̃s ex cõmixtione cum fœmina generaſſet; ſed utrumque eſt omnino indecens: ergo omnino indecens fuit Dei filium aſſumere hominem primum.

Resolutio.

Nec decuit creatori; nec expediuit humano generi, nec congruit ipſimet Adæ à Chriſto aſſumi.

Respon. Dicendum, ꝙ abſq; dubio non ſic decuit Dei filium aſſumere ip̃m Adã, ſicut aliq̃ aliam ſubſtantiã eiuſdẽ generis; ſicut patet ex ipſo opere diuino. Et ratio huius eſt; quia non conueniebat oium creatori, nec cõueniebat primo hoĩ, nec expediebat humano generi, Creatori. n. non competebat ut ꝓſona Dei hoĩem aſſumeret peccatorẽ: cum ipſe in forma aſſumpta deberet peccatores ceteros iudicare: & tñ nullatenus de peccato argui poſſe, ſiue ſecundum naturã aſſumentem, ſiue ſecundum naturã aſſumptam: ſecundum quarum utranque competebat ei poteſtas iudiciaria. Primo hoĩ non conueniebat, ut ille qui tantum ſe deiecerat per culpam, tantum exaltaretur ut deus eſſet. Sufficiebat namq; ſibi & excedebat, ut ſaltem ei Deus reconciliaretur, non ꝙ ille Deus efficeret̃. Etiam generi humano non expediebat: quia cum ille homo eſſet pœnæ debitor, utpote ille, q reus erat oium aĩarum noſtrarum, non eſſet eius paſſio adeo Deo grata, ſicut ſi oĩno eſſet innocens: & uix ẽt ſufficeret ad ſatisfaciendum ꝓ ſe, nec tũc poſſẽt aliis ſatisfactionẽ ſuã cõicare. Concedẽdæ ergo ſunt rõnes ꝓbantes, ꝙ non decuit filium aſſumere primum hoĩem.

Ad illud ergo, qđ primo obĩ. in contrariũ, qđ de genere humano debuit ſatisfacere. Dicẽdum, ꝙ non eſt ſimile; quia potuit aliq̃s eſſe de gñe hoium, q cõicaret cum hoĩbus in natura, & non cõicaret in culpa; non ſic autem de

 Adam

Adam: quia ex quo peccauit, necessariũ fuit ipsum peccasse. & si filius Dei ipsum assumpsisset, cũ qui pœnę debitor erat assumpsisset: ideonõ est simile. AD ILLVD, quod obijcitur, quod nullũ magis decet puniri, quã eum qui peccauit. Dicendũ, quod uerum est de pœna diuinæ ultionis: sed nõ est uerũ de pœna diuinæ placationis. Magis.n. Deus placari potuit per pœnam innocentis, quam per pœnã rei, & iniusti, & taliter punitus est Christus pro peccatis nostris. Nullius.n. alterius pœna poterat esse sufficiẽs meritum satisfactionis, quãuis esset æquũ instrumentũ diuinæ ultionis. AD ILLVD, quod obijcitur de curatione morbi in radice. Dicendũ, quod uerum est quod perfectior est curatio, ubi radix ita põt purificari, sicut ramus. Sic aũt non est in proposito. Nã etsi Adam adeo purificari posset, ut nullã culpam haberet actu: nunquam tñ sic purificari potuit, ut nullam culpam habuisset. Et hoc quidẽ decebat habere Dei, & hominũ mediatorem, ut sua oblatione sufficienter placaret seueritatẽ diuinæ iustitiæ. Aliæ ẽt rõnes sunt, quare morbus in sua origine curari non debuit, sed illę assignatæ sunt in Secundo Lib. in tractatu de peccato originali, & aliquæ in Quarto de sacramento baptismi. AD ILLVD, quod obijcitur, quod anima non purificatur per spiritũ sanctum, nisi animæ uniatur per amorẽ, Dicendum, quod non est simile, quia aliter purificatur per Christum, aliter per spiritum sanctũ. Per spiritum nanque sanctum purificatũ sicut per causam effectiuã, sed per Christum tanquã per causam meritoriã. Et quia aliquis potest mereri alii diuerso à se: hinc est quod non oportet mediatorẽ Dei & hominũ sic cuilibet uniri, sicut spiritus sanctus. Est etiã differentia in unione: quia spiritus sanctus illabitur nobis: ita tñ quod nõ unitur nobis unione personali, quæ facit idiomata cõicari: unde non est peccator, quãuis illabatur peccatori. Sed filius unit unione personali, in qua est idiomatũ cõicatio: & iõ nõ sic decuit ipsũ uniri aĩę peccatrici, sicut decet spiritũ sanctũ mitti in eã animã, quæ prius fuit peccatrix: & sic patet totum.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An Christus potuerit peccare?

CONSEQVENTER quęritur de cõditione naturæ assumptæ quantum ad liberũ arbitrium. Et circa hoc incidunt duo dubitabilia. Primo quęritũ, utrum ille homo peccare potuerit. Secundo quæritur utrum potentiã peccandi habuerit.

VTRVM Christus potuit peccare. Et quod sic. Eccl. 31. dicitur in laudẽ uiri iusti. Qui potuit transgredi, & non est transgressus. Sed oĩs laus cõpetit Christo, quę cõpetit alicui mẽbro: ergo uĩ, quòd illud potuit dici inlaudẽ Christi, ergo &c. ITEM. Aug. Meliores iudicauit Deus hoĩes liberaliter, & uocat liberaliter deseruire; sed cum possent eum offendere, nollent. ergo si Christum optimum fecit, & optimum iudicauit, uĩ quod Christus peccare potuit. ITEM. Bern. Tantum descendit Deus quãtum descẽdere potuit: sed inferioris gradus est, qui potest peccare, quã qui non potuit: ergo uĩ quòd

Vide in Tractatu de bono scientia boni et mali. Tomo 110 fil.

quòd Christus in illo statu fuerit. Si dicas, ꝙ hoc intelligit ex parte carnis. Contra. Dispositio carnis correspondet dispositioni liberi arbitrij, sicut patet in Adā, & in nobis: ergo sicut Christus assumpsit carnis passibilitaté, ita uidet̄ ꝙ liberi arbitrij uertibilitatem. ITEM. Christus erat in statu uiatoris: ergo cum ad statum uiatoris pertineat posse peccare, sicut ad statum cōprehensoris peccare nō posse, uidetur ꝙ Christus peccare potuerit. ITEM. Nullus laudatur in his, q̄ facit de necessitate, sed Christus erat laudabilis in operibus suis: ergo non faciebat ea necessario: ergo poterat à bonis, & debitis operibus necessario cessare: & hoc est omittere: ergo potuit peccare. ITEM. Christus potuit dicere aliquā orationem negatiuam, & uerā: sed qui pōt dicere locutioné negatiuā, potest dicere affirmatiuā sibi oppositā: sed illa est falsa: ergo Christus potuit dicere locutioné falsam: sed hoc est métiri in eo, qui nouit locutioné esse falsam: ergo uidetur ꝙ Christus potuerit mentiri: ergo potuit peccare, cum métiri nullo modo potuit bene fieri.

CONTRA. Hebr. 2 Eum, qui paulo minoratus est, &c. Glo. Natura humanæ mentis, quā Deus assumpsit, & quæ nullo peccato deprauari potuit, solus Deus maior est: ergo nullo modo anima Christi potuit infici aliqua macula peccati. ITEM. Christus ab instanti conceptionis fuit cōprehésor, & beatus: sed de essentia beatitudinis est, ꝙ sit bonum, & inamissibile: ergo Christus nunquā illā beatitudiné potuit perdere: ergo nec aīa ipsius peccare. ITEM. Christus ab instāti cōceptionis tā tā gratiā suscepit, ꝙ maioré illa habere nō potuit: ergo ab instāti cōceptionis habuit gratiam cōfirmationis: sed nullus pōt peccare, qui illā gratiam habet: ergo &c. ITEM. Si Christus potuit peccare, ponatur in esse: qa possibili posito nullum accidit impossibile: sed posito ꝙ Christus, siue homo ille peccauerit, ponitur ex hoc ꝙ dignus fuit ęterna dānatione: ergo uel Deus damnaret̄, uel hō a uerbo separaret̄: sed utrunq; oīno ē impossibile: ergo impossibile fuit illum hominem peccare.

RESOLVTIO.

Tametsi Christus habuerit liberum arb. quo peccata patrantur: nihilominus quia Deus fuit, uiator simul & comprehensor; ueritatisque ac gratiæ plenus; peccare nequiuit.

RESPON. Dicendū, ꝙ absq; dubio aīa Christi non potuit deprauari aliqua culpa. Et ratio huius est triplex, scilicet plenitudo gratiæ, consummatio gloriæ, & unio diuinæ naturę, & humanę. Plenitudo gratiæ facit ꝙ ipse Christus sc̄d̄m humanā naturā habuit gratiā confirmationis; sed illa gratia adeo liberū arbitriū cōfirmat, ut nullo mō possit īfirmari ꝑ culpā. Hoc ipsum facit cōsummatio gloriæ, q̄ quidé fuit in Christo à suę cōceptionis primordio. Statim.n. fuit beatus, & cōprehésor, & sicut beatus nō pōt damnari, sic ét non pōt præuaricari, ac ꝑ hoc in Christo nulla potuit esse sc̄d̄m animā macula peccati. Postremo hoc efficacissime facit unio diuinę naturę, & humanę in unitaté ꝑsonæ, quæ unio facit ut idiomata cōmunicentur, & ipsa non potest frangi.

Si ergo Deus non potest esse peccator, & non potest non esse hõ, planũ est ꝙ illa unio nullatenus sustinet Christum secundum humanam naturam peccare potuisse. Vnde rationes hoc ostendentes sunt concedendæ.

Ad illvd ergo, qđ primò obr̃ de laude viri iusti. Dicendum, ꝙ laus illa, ex una parte dicit perfectionem, in hoc. s. ꝙ non est trãsgressus; ex alia parte quandam defectibilitaté. Cum ergo dr̃ ꝙ oĩs laus attribuenda est Christo. Dicendum, ꝙ & si illud aliquo mõ habeat ueritatem de laude perfecta, siue ratione eius conditionis, penes q̃ attenditur perfectio; non tñ oportet ꝙ rõne eius conditionis, secundum quam est imperfectio. Posset etiam aliter dici, quia (sicut dicit Magister) ista est capitis in membris, ita ꝙ perfectio cõpetit ipsi capiti in se; sed quod est ibi defectibilitatis competit ratione mẽbrorum. Ad illvd, quod obijcitur, ꝙ meliores iudicauit Deus homines, &c. Dicendum, ꝙ hoc uerum est de genere humano secundum aliquam meliorationem, quæ attẽdit̃ in ordine uniuersitatis. Sic. n. decebat hoĩem in uniuersitate constitui, ut in prima sui constitutione haberet uertibilitatem arbitrii secundum legem cõem. Sed Christus habuit aliquid supra hominem: ideo decuit, ꝙ sibi fieret aliquod speciale priuilegium, ut esset in eo liberalitas obsequii sine uertibilitate arbitrii: sicut & in diuina uolũtate uidemus, ꝙ liberaliter nobis bona impendit, & facit: nullam tamen in ea est ponere uertibilitatem & propter hoc uerbum illud Aug. secundum ꝙ liberaliter notat uertibilitatem ad contrarium, non se extendit ad melioritatem quæ attenditur secundum priuilegium speciale, sed secundum legem cõmunem. Si quis autem uelit dicere, quòd ibi intelligitur liberaliter, id est uolũtariè: obuiat ei litera sequens, & ratio proponendi uerbum: quia Augustinus hoc uerbum dicit, ut reddat rationem, quare Deus talem facit hominem, ut posset malè facere. Ad illvd, quod obiicitur de Ber. ꝙ descendit quãtum descendere potuit. Dicendum, ꝙ intelligitur de potentia ordinata, quæ supponit condecentiam. Decuit enim Deũ descendere ad miseriam, sed nullo modo decuit descẽdere ad culpam. Nam & si miseria filio Dei non competat in se; tamẽ competit ut est ordinata ad finem nostræ redemptionis. Culpa autem, uel ordinatio ad culpam in actu, uel habitu nullo istorum modorum competit sibi; ideo decenter non potuit se humiliare; adeo ut ad statum peccati secundum actum, uel habitum se Deus inclinaret. Nec ualet quod obiicitur de passibilitate, ꝙ respondet uertibilitati animæ. Dicendum est enim ꝙ hoc uerum est secundum iustitiã communem; sed Christus passibilitates carnis assumpsit dispensatiuè, sicut inferius apparebit. Ad illvd, quod obr̃, ꝙ christus erat in statu uiatoris. Dicendum, ꝙ & si erat in statu uiatoris, non tamẽ omnino: habuit. n. aliquid de statu comprehensoris. Vnde Boet. dic. ꝙ Christus de omni statu aliquid assumpsit; de statu autem ante peccatum assumpsit innocentiam, de statu post pc̃m̃ assumpsit pœnam, de statu comprehensoris im-

Dis. 15 art. 1.

In lib. contra Nestorium.

impossibilitatem peccandi. Quia ergo Christus purus uiator non erat: ideo nõ sequitur ꝙ peccare potuerit, sicut possunt & alij uiatores. AD ILLVD, qđ obijcitur, ꝙ nullus laudatur in his, quæ necessario facit. Dicendum, ꝙ est necessitas, quæ repugnat uoluntati, sicut necessitas coactionis, quę uenit ab intrinseco. Et est necessitas quæ subest uolũtati: & ista est necessitas, quæ uenit ex uoluntatis immutabilitate. Cum ergo dicĩ ꝙ laũs non est in operibus necessitatis: dicendum, quòd uerũ est de necessitate primo modo dicta, sed non de secundo. AD ILLVD, quod obijcitur, quòd potuit sciẽter dicere locutionem falsam. Dicendum, quòd dicere est duplex. Vno modo idẽ est quod ore proferre: & hoc modo absque dubio potuit proferre locutionem falsam: quia talis prolatio est perfectionis. Alio modo dicere idem est qđ asserere, siue affirmare: & hoc modo nõ potuit: quia ueritas ad falsitatẽ declinare nõ potuit: & hoc quidẽ nõ fuit impotentiæ, immo magis potentiæ.

QVAESTIO II.

An potentiam peccandi ex se Christus habuerit, uel assumpserit.

VTRVM Christus potentiam peccandi habuit, uel assumpsit. Et ꝙ sic uidetur. Damasce. Omnia, quæ in natura nostra plãtauit Deus, assumpsit Dei uerbũ. Si ergo potentiã, qua peccamus, & bene facimus, Deus ab initio in nobis plantauit, uidetur ꝙ eã ex tẽpore Dei uerbum assumpsit. ITEM. Damas. Totum me assumpsit, ut me totum redimeret: ergo omnem nostram substantiam, & omnis nostræ substantiæ potentiam. Sed potentia peccandi est potentia rationalis animæ, quæ non põt reperiri nisi in creatura ualde notabili: ergo uidet quòd Christus eam habuerit. ITEM. Potentia peccandi est potentia rationalis, & illa est ad opposita: ergo eadem est potentia benefaciendi. Si ergo nõ est aliud quàm liberũ arbitrium, & Christus libe. arbit. assumpsit: ergo & potentiam peccandi. ITEM. Solum illud curatũ est in nobis, qđ punitum, & afflictum fuit in Christo. Sed in nobis curari maxime indigebat potentia peccãdi: qm̃ illa est, quæ ęgrotat ꝑ culpã: ergo uĩ ꝙ in Christo passa fuerit & afflicta: & si hoc: ergo à Xp̃o fuit habita, & assumpta.

SED CONTRA. Christus scd̃m humanam naturã habuit plenam libertatem, sicut & plenã gratiã: sed potentia peccandi addita libertati eam diminuit, sicut dicit Ansel. in lib. de lib. arb. ergo potẽtia peccandi non fuit in Christo. ITEM. Si omnipotẽtia aliquis est potẽs: ergo si in aliquo est potentia peccandi, ille põt peccare: sed Christus non potuit peccare, sicut prius ostensum est; ergo nec peccandi potentiam habere &c. ITEM. Potentia peccandi est principium culpę: sed in quocunque cõtingit reperiri principiũ, possibile est inueniri illud, quod ex illo principio causat: ergo si Christus habuit potentiã peccandi, habere potuit peccatũ: ergo potuit esse damnatus, & Dei inimicus: & si hoc est impossibile, restat qđ & primũ. ITEM Christus secundũ animam fuit Deo simillimus inter creaturas cęteras: quoniã maxime fuit eius anima deiformis. Sed Deus non habuit potentiam

peccandi; ergo uidetur q eam nõ habuerit, nec assumpsit Christus.

RESOLVTIO.

Potentiam, qua peccatur assumpsit Christus, sed non eam, quæ ad actum ordinatur.

RESPON. Dicendum, q potentia peccãdi dicit̃ dupliciter. Vno mõ dicitur potentia peccandi .i. potentia, qua peccatur: & sic potentia peccandi noiat ipsum liber. arb. creatum, quod quidem põt in bonum adiutum gratia; & quia per sui naturam est defectiuum bene faciendi, hinc est quòd illa potentia siue facultas dici potest potentia bñ faciendi, & potentia peccãdi. nullus .n. peccat nisi per illam. Alio modo dicitur potentia peccandi potentia ordinata ad peccãdum, ut potentia nominet aliq̃d medium inter substantiam, & peccati actum, per quòd substantia illa potuit exire in peccati perpetrationem. Si ergo primo modo dicatur potentia peccandi, sic absque dubio fuit in Christo. Et sic procedunt rõnes ad primam partem, quę ostendunt Christum habuisse potentiam peccandi: quia assumpsit integre naturam nostrã & eius quamlibet potentiam. Et ideo rationes illæ cõcedi possũt: quia recta uia procedunt, & uerum concludunt. Si uerò potentia peccandi dicatur potentia ordinata ad peccatum perpetrandũ; sic non est concedendum, q Christus habuit potentiã peccandi, ꝑ eoq peccare non potuit: & talis ordinatio, immo deordinatio diminuit de plenitudine libertatis.

ET PER hoc patet responsio ad primũ obiectum in contrarium.

AD ILLVD, qđ obijcit̃, q omni potentia est aliquis potẽs. Dicendum, q uerum est, si potentia dicat ordinationẽ ad actũ. Sed si dicat solũ naturalẽ aptitudinem, non hẽt ueritatẽ: quia põt impediri ꝑ oppositum eius, sicut gressibilis hẽt naturalem aptitudinẽ ad gradiendũ, & cęcus ad uidẽdũ: nec tñ gressibilis truncatus potest gradi. Et sic dãnati hẽnt potentiã merendi: sed tñ mereri non possunt, quia impeditur in eis ordinatio illius potentiæ, siue exitus in talẽ actũ. Sic & in ꝓposito intelligendũ est: quia aĩam Christi exire in actũ peccati est impossibile, q̃uis illã eandem potentiam habeat, q̃ hẽt peccator; & hoc ꝑ perfectionem gratiæ nõ sustinentis talẽ egressum, siue defectum. AD ILLVD, qđ obiicit̃, q potẽtia peccandi est principiũ culpæ. Dicendum, q uerũ est: sed hoc est in quantũ deficiens, siue inquãtum sibi relinquitur. In Xp̃o autẽ non põt sibi relinqui ꝑꝑ inseparabilẽ unionẽ cum diuinitate: & iõ non põt culpam perpetrare: q̃m nõ est in Christo sub ea rõne, qua habet principiare: & iđ non sequitur, q culpa aliqua possit esse in Christo. AD ILLVD, qđ obiicit̃, quòd Christus secundum aĩam fuit deo simillimus. Dicendum. q & si similior fuit aĩa Christi Deo cæteris creaturis: tñ improportionabiliter distat à Deo; q̃m Deus cum sit sũme potẽs ĩ se, ꝑ se & ex se, nõ potest deficere, nec habere potentiam deficiendi, nec quantum ad ordinationem, nec quantum ad radicem. Sed anima Christi est creata sicut animæ aliæ, & ex hoc ipso per naturam suam est uertibilis, & defectibilis, & potentiam hẽt deficiendi: sed quòd non deficiat, hoc habet beneficio eius, qui lon

gè distabat ab omni defectu. Et iõ non sequitur, quòd anima Christi caruerit oĩpotentia peccãdi, sed quòd caruerit ordinatione ad talem actum, siue defectum per illud donum, quod faciebat Christum esse Deo simillimum.

ARTICVLVS. III.

QVAESTIO I.

An decuerit Christum muliebrem sexum assumere?

ONSEQVENTER quæritur de cõditione naturæ assumptæ quãntum ad sexum. Et circa hoc duo quæruntur. Primò q̃ritur, utrum Deum decuerit assumere sexum muliebrem. Secũdò, utrum decuerit carnem assumere de sola muliere.

VTRVM decuerit Deum assumere muliebrẽ sexum ad reparandum genus humanum. Et q̧ sic uidetur: quia ordo reparationis per oppositum debet respondere lapsui; sed nostra ruina fuit p mulierẽ; ergo & releuatio &c. ITEM. Ideo assumpsit Deus naturam fragilem, ut dum sua fragilitate uinceret fortẽ, mirabilis in hoc Dei potentia reluceret. Si ergo fragilior est sexus muliebris, uidet̃ quòd eius fuisset potentia magis manifestata, si in sexu muliebri diabolum superasset: ergo magis congruũ fuit mulierem, q̃ uirum assumi à uerbo Dei. ITEM. Spiritus rationalis ita unibilis est indifferenter sexui muliebri, ut virili: ergo pari ratione & spiritus incarnatus: ergo indifferenter se habet sexus uterq; ad unionem quãtum est ex parte naturæ. Si ergo sexus muliebris magis depressus erat in miseriam, quàm uirilis, cum Dei filius incarnatus fuerit ad nostrã miseriam reuelãdã, uidetur quod magis debuerit assumere sexum fœmineum, quam uirilem. ITEM. Proles assimilari debet suo principio: sed Christus natus fuit ex sola Virgine matre: ergo si ex fœmina traxit carnem, magis debuit assimilari matri, q̃ alii: ergo si non degenerauit, potius debuit ex ea trahere sexum, quem habebat Virgo, quàm aliũ.

SED CONTRA. Philosophus in Lib. de animalibus dicit quod fœmina est uir occasionatus hoc est imperfectus; ergo si homo assumptus debuit esse perfectissimus: non ergo debuit mulier esse, sed tãtum masculus. ITEM. Quod magis est, Apostolus. 1. Cor. 11. dicit q̧ caput mulieris est uir, nõ econuersò, sed hõ assumptus est caput totius ecclesiæ: ergo non debuit esse sexus fœminei: alioquin fieret peruersio ordinis, q̧ quidem nõ debuit Deus in sua incarnatione facere: quin potius destructum ordinẽ debuit reparare. ITEM. principiũ totius generationis est sexus uirilis. nam ex uno uiro oẽs: sed hõ assumptus debuit esse principium totius regenerationis spiritualis: non ergo sexus muliebris sed uirilis. ITEM. Si assumpsisset sexum muliebrem: ergo cum fiat cõmunicatio idiomatum, deberet dici dea, & deberet dici filia. Si ergo non decet esse nisi Deum, & filium in illa summa trinitate, non Deum, & filiam, nullo modo decuit Deum assumere fœminam. *Vide in 1. Phy. cõ. 81.*

RESOLVTIO.

Non uilem, non fragilem sexum, sed nobilem & præ potentem assumi debuit.

RESPON. Dicendum, quòd absque du-

dubio non ita decuit Deũ assumere sexum fœmineum, sicut uirilẽ in unitate personæ. Et ratio huius est: quia muliebris sexus non est tantæ dignitatis, sicut uirilis. Excellit enim sexus uirilis muliebrem & quantum ad dignitatẽ in principiãdo, & quãtũ ad uirtutẽ in agendo, & quantum ad auctoritatem in præsidendo. Quãtum ad dignitatẽ in principiando: quia omnes tã uiri quàm mulieres ex uno uiro fuerunt, in quo est expressa repræsentatio egressus rerũ ab illo unico principio primo, & sũmo. Quantũ ad uirtutẽ in agendo similiter pcellit: qm̃ uiri est agere, & mulieris est pati. Vñ plus hẽt sexus uirilis de uirtute actiua, pp qđ & robustior est & re, & noĩatione. Quantum ad auctoritatẽ in psidendo ẽt pexcellit. Nã secundum rectum ordinem non mulier uiro, sed uir pficitur mulieri, tanq̃ caput corpori, sicut dicit Apostolus. Qm̃ ergo in uerbo assumente naturam humanam est pcipua dignitas in principiando, & uirtus in agendo, & dñium in psidendo: hinc est q magis decuit sexum uirilem, quam muliebrẽ assumi a uerbo increato: quia illi naturæ assumptæ debuerunt hæc tria communicari excellenter. Et ideo concedendæ sunt rationes ad hanc partem.

Ad illud, quod primò obĩ in contrarium, q ruina fuit p mulierem. Dicendum, q quãuis in sexu muliebri ruina nr̃a fuit inchoata, in sexu tñ uirili est consũmata. Et qm̃ nr̃a reparatio in natura assumpta habuit consummari: hinc est q secundum rectã correspondentiam magis decuit uirum, quàm mulierem assumi.

Ad illud, quod obiicitur de fragilitate. Dicendũ, q sic congruũ fuit Christum uincere per fragilitatem in patiẽdo, ut postmodum uinceret per uirtutem in resurgẽdo: & ideo sexum talem debuit assumere pp passibilitatis qualitatem, & nihilominus ad uirtutẽ ordinabilis secũdum qualitatem naturæ: & talis fuit uirilis sexus magis, quam muliebris. Ad illud, quod obiicitur de unione spiritus rõnalis ad utrumque sexum. Dicendum, q nõ est simile. Primùm, quia spiritus unitur corpori, ita q ex his fit unum: & non est cõicatio idiomatum: non sic autem de uerbo ęterno, quod manet in sua proprietate, cõicãs homini assumpto suas proprietates, ad quas cõicandas magis sexus uirilis, quàm muliebris competens erat. Præterea non est simile: qa spiritus increatus ẽ nobilissimus, & unio qua unit sibi nr̃am naturam in psona, est nobilissima: & ideo nobiliorem sexum debuit assumere. Non sic autem est de spiritu rõnali. Ad illud, quod obiicitur, quòd proles debet assimilari suo principio. Dicendũ, quòd illud est uerum, quãdo producit prolem omnino secundum propriam uirtutem naturæ suæ. Non sic autem est in proposito. Nam virgo concepit mota, & adiuta spiritu Sancto: & ideo magis proles habuit sexum, quẽ spiritus Sancti elegit, quam sexum quem in matre inuenit. Nec in tali generatione ẽ degeneratio, sed magis nobilitatio: quia non est cõtra naturam mulieris cõcipere sexum uirilem, immo magis cupit naturaliter mulier habere masculum, quàm fœminam.

QVAE-

QVAESTIO II.

An de viro simul, & de muliere carnem Christus assumere debuerit?

VTRVM magis debuerit carnem assumere de uiro simul, & muliere, quàm de muliere tantum. Et quod sic, vr. Heb. 2. Debuit per oia fratribus assimiliari: sed similitudo superna per maximè consistit in generatione: ergo vr quòd sicut alii generãtur ex patre, & matre, quòd & similiter Christus. ITEM. Christus humanam assumpsit naturam, ut nos curaret a morbo originalis peccati. Si ergo originale peccatum traducitur per uiam generationis de masculo, & fœmina; uidetur quod sic debuit nasci, ut sicut sua morte nos a morte damnationis liberauit, sic sua origine nostræ originis uitiositatem sanaret. ITEM. Christus æqualiter uenit ad sanandum utrunque sexum, ergo ur quòd debuit utrũq; sexum assumere, uel ex utroque nasci. Sed nõ utrumque; quia uel in una persona: & tunc esset hermaphroditus, quod est abominabile. Vel in duabus: & tunc est superfluitas: ergo debuit humanam naturam ex utroque sexu suscipere. ITEM. Nobilius principium generationis est uir, quàm mulier: si ergo alii generantur ex uiro, & muliere, & Christus ex sola muliere, nobiliori mõ sunt alii hoïes generati, quàm Christus. Si ergo non decet, ut aliquis ipsum in nobilitate generationis excedat, ur &c.

CONTRA. Geniti secundum naturalem propagationem ex uiro, & muliere contrahunt morbũ originalem: sed Christus ab illo morbo debuit esse oïno imunis: ergo non decuit ipsum assumere carnẽ ex utroq; sexu. ITEM. Dignitas præcipua est in Virgine Maria, ut sit mater, & uirgo: si ergo Christus non debuit dignitatem matri adimere, sed augere, ur quod non debuit ex ipsa nasci per cõmistionẽ. ITEM. Christus uenit nos regenerare noua regeneratione, & spirituali; ergo nouo mõ & spirituali nasci debuit. Sed modus nascendi de uiro, & muliere est carnalis, & cõsuetus; ergo &c. ITEM. Si Christus sic eẽt genitus: ergo haberet patrem in terris, & patrem in cœlis. Si ergo non decet unum filium habere duos patres, restat quòd non decuit Christum hoc modo assumere carnem.

RESOLVTIO.

Vt patris, matrisq; dignitas asseruaretur: utq; generationum series compleretur; de muliere tantum concipi debuit Christus in humanis.

RESPON. Dicendum, quod Christus absq; dubio potuit carnem assumere, si uoluisset, de uiro, & muliere simul, uel ẽt de uiro tantũ, sicut assumpsit de muliere tm̃. Sicut.n. purificauit operatione spiritus sancti uterum uirginalẽ, sic & purificare, & sãctificare potuisset, si uoluisset, uim generatiuam in uiro pariter, & muliere, ut ex eis sanctus, & immaculatus nasceretur absq; aliqua fœditate. Potuit itaq; sine incongruentia, si uoluisset, carnẽ assumere secundum legem naturæ institutæ de uiro, & muliere; sed tñ non fuisset congruum, sicut nunc. Et hoc multiplici rõne congruentiæ, ob quam magis decebat, ut carnem assumeret de sola muliere. Prima est ad seruandam dignitatem matris, quæ ob conceptionẽ filii Dei non amisit priuilegium uirginitatis. Secũda

da est propter seruandā honorificentiam patris: Christus.n.secūdum generationē habebat patrem: & cū ille plene sibi sufficeret in cœlis, non uenit in terris patrē quærere, sed solum matrem, ne duobus patribus filius existens, neutrius esset filius plene, & sic iniuria primo patri quodammodo fieret. Tertia est propter complendam perfectionem uniuersitatis in modis educendi hominē in esse. Quia cū esset quadruplex modus educendi hominē in esse.s.de uiro & muliere, nec de uiro nec de muliere, de uiro sine muliere: de muliere sine uiro, tres primi modi præcesserant: & ideo nō restabat, nisi ut Deus quartum modum adderet, quod nō fecisset, si alio modo conceptus esset. Quarta ratio propter correspondētiā congruitatis lapsus, & reparationis: ut sicut lapsus est factus in utroque sexu, sed primo in muliere est inchoatus, & in uiro cōsummatus: sic esset in reparatione, ut mulier credēdo, & concipiendo inciperet diabolū superare in abscondito, & postea filius in manifesto eū uinceret i duello. s. in crucis patibulo. Et concedendę sunt rōnes, q̄ adducūtur ad parte istā.

Ad illvd ergo, quod primò objicitur in contrariū, ꝙ decuit ipsum per oīa fratribus assimilari: Dicendū, ꝙ uerum est de his, quæ ad nostram salutem, & eruditionē sunt ordinata: sed talis modus nascēdi nec nostræ saluti, nec nostræ eruditioni adeo competit sicut ille, quem Christus elegit: & ideo quantum ad nascendi modū non debuit similari. Præterea alia ratio est: quia nos per talem modū nascēdi contrahimus morbū, sed Christus bonus medicus immunis morbo debuit esse: hinc est ꝙ in tali modo nascendi non debuit nobis assimilari, nec nobiscum conuenire. Ad illvd, qđ objicit, quòd debuit sic nasci, ut nos curaret. Dicendum, ꝙ Deus uenit sic curare, & sic disposuit ut curaret personā nō ut curaret ipsam naturā. Vnde medicina Christi non habet in nobis efficaciam in actu generationis, sed in actu regenerationis. Quæ (inquā) regeneratio non est ex carne, & sanguine, sed ex aqua, & spiritu sancto: & ideo non oportuit, nec decuit eum sic nasci, sicut nos nascimur: cum illum modū nascendi nō disposuerit immutare per suū aduentum, ut fides haberet meritum: alioquin deprehēderet fides per humanum experimentū, sicut aliàs & in Quarto, & in Secundo fuit ostensum. Ad illvd, quod objicit. ꝙ æqualiter uenerat saluare utrunque sexum. Dicendū, ꝙ uerum est; attamen uirilē sexū tanquam digniorem quodāmodo magis debuit pensare; & sexū uirilem assumpsit, quia magis competens fuit: sed quia mulier ab eius redemptionis sufficiētia nequaquam erat excludenda: ideo assumpsit carnē de muliere. Ideo dicendum, ꝙ illa diuisio non est sufficiēs, quæ dicit: aut debuit assumere utrunque sexum, aut de utroque sexu. Est enim medium. Aut unum de altero sicut uirilē de muliebri: & tunc tantum ualet quantū si de utroque, & amplius concordant rationi rectæ. Ad illvd, quod objicitur, quòd pater est nobilius principium. Dicendum, ꝙ Christus dominus nō est absque patre, imo patrem habet

bet Deũ æternum, cuius excellẽtia & dignitas inæstimabiliter excedit omnẽ patrẽ creatũ: & ideo ꝙ alij habent patrẽ creatũ, Christus uero minime, hoc nõ est ꝑ maiorem dignitatẽ aliorũ respectu Christi. Habet enim Christus aliquẽ loco patris creati, q adeo est nobilis, ut ex ipso noĩetur oĩs paternitas in cœlis, & in terris.

DISTINCTIO XIII.

Quomodo Christi incarnatio ad nostram redemptionem ordinetur quantum ad plenitudinem gratiæ, & sapientia simul.

Ræterea sciendum est, Christum secundum hominem ab ipsa cõceptione gratiæ plenitudinem recepisse: cui spiritus datus est non ad mensurã, & in quo plenitudo diuinitatis corporaliter habitat. Ita vero habitat, ut ait Augustinus ad Dardanũ, quod omni gratia plenus est. Non ita habitat in sanctis. Vt in nostro corpore inest sensus singulis membris, sed non quantũ in capite (ibi enim & uisus est, & auditus, & olfactus, et gustus, & tactus: in cæteris autem solus est tactus.) Ita in Christo habitat omnis plenitudo diuinitatis: quia ille est caput, in quo sunt omnes sensus. In sanctis vero quasi solus est tactus: quibus datus est spiritus ad mensuram, cũ de illius plenitudine acceperunt. Acceperunt autem de illius plenitudine non secundũ essentiam, sed secundum similitudinem: quia nunquam illam eandem essentialiter, sed similem acceperunt gratiam. Puer ergo ille plenus sapientia & gratia fuit ab ipsa conceptione. Vnde Hier. recte dicit, Nouum faciet dominus super terram: mulier circundabit uirum: quia in utero uirginis perfectus uir extitit non solum propter animam & carnem, sed etiam propter sapientiam & gratiam, qua plenus erat.

Ad Colo. 2. In epi. ad Darda. in fine. 57 Tomo 2 Ioan. 1 Hier. 31

Auctoritas, quæ videtur obuiare.

Luc. 2. Determinatio auctoritate.

Huic autem sentẽtiæ uidetur obuiare quod in Lucæ euãgelio legitur, Iesus proficiebat sapiẽtia et ætate & gratia apud Deũ & hoĩes. Si. n. proficiebat sapiẽtia & gratia: non uidetur à cõceptione habuisse plenitudinẽ gratiæ sine mensura.

sura. Ad quod sanè dici potest, ipsum secundum hominem tantam à conceptione accepisse sapientiæ & gratiæ plenitudinem, vt Deus ei plenius conferre non potuerit: & tamen verè dicitur profecisse sapientia & gratia: non quidem in se sed in alijs, qui de eius sapientia & gratia proficiebant, dum eis sapientiæ & gratiæ munera secundum processum ętatis magis ac magis patefaciebat. Vnde Greg. in quodam homil. ait, Iuxta hominis naturam proficiebat sapientia: non quod ipse sapientior esset ex tempore, qui à prima conceptionis hora spiritu sapientiæ plenus permanebat: sed eandem, qua plenus erat: sapientiam cæteris ex tempore paulatim demõstrabat. Iuxta hominis naturam proficiebat ætate ab infantia ad iuuentutem. Iuxta hominis naturam proficiebat gratia, non ipsum quod non habebat per accessum temporis accipiendo, sed pandendo donum gratiæ quod habebat. Apud Deum & homines proficiebat: quia quantum proficiente ætate patefaciebat hominibus dona gratiæ, quæ sibi inerãt, & sapientiæ, tantum eos ad laudem Dei excitabat: & sic Deo patri ad laudem Dei, & hominibus ad salutem proficiebat. In alijs ergo non in se proficiebat sapientia & gratia. Vnde in eodem euangelio puer ille sapientia plenus & gratia perhibetur. Sic ergo dicitur profecisse sapientia & gratia, vt aliquis rector ecclesiasticus dicitur proficere in cura sibi tradita, cum per eius industriam alij proficiunt.

In glo. citantur Gre sed à Beda. Hom. 11 sup Lu. circa illud. Luc. 2. Ioan. 1

Auctoritas Ambrosii prædictis aduersans.

Alibi tamen scriptum reperitur, quod secundum sensum hominis profecerit, sicut ætate hominis profecit. Ait enim Ambrosius in Lib. de incarnationis Dominicę sacramento: sic Deus perfectionem naturæ suscepit humanæ. Suscepit sensum hominis: sed non sensu carnis fuit inflatus. Sensu hominis animam dixit conturbatam: sensu hoĩs esuriuit & rogauit: sensu hominis profecit, sicut scriptum est, Iesus proficiebat ætate, & sapientia & gratia. Quomodo proficiebat sapientia Dei? Profectus ætatis & profectus sapientiæ non diuinæ, sed humanæ nostræ est. Ideo ætatem commemorauit, vt secundum hominem crederes dictum. Aetas.n.nõ diuinitatis, sed corporis est. Ergo si proficiebat ętate hominis, pro

Cap. 7. medio to. To. 2. Colos. 2 Io. 12. & 13. Luc. 2.

ficiebat sapientia hominis. Sensus autem hominis profecit: & quia sensus, ideo sapientia. Quis sensus proficiebat? Si humanus, ergo ipse per incremētum susceptus est. Si diuinus, ergo mutabilis per profectum. Quod enim proficit, mutatur in melius: sed quod diuinum est non mutatur. Quod ergo mutatur, non est diuinum. Sensus ergo proficiebat humanus. Sensum ergo suscepit humanum. Nec poterat confortari virtus Dei, nec crescere Deus, nec altitudo sapientiæ Dei impleri. Quæ ergo implebatur, erat non Dei, sed nostra sapientia. Nam quo modo implebatur, qui vt omnia impleret descendit? Per quem autem sensum dixit Esaias, quod patrem nesciebat puer aut matrem? Scriptum est enim, Priusquam sciat puer vocare patrem aut matrem, accipiet spolia Samariæ. Esa. 8. Sapientiam enim Dei futura & occulta no fallunt. Expers autem agnitionis infantia per humanam vtique imprudentiam, quod adhuc non didicit ignorat. Sed verendum est, (inquam) ne si duos principales sensus, aut geminam sapiētiam Christo tribuamus, Christum diuidamus. Nunquid cum & diuinitatem eius & carnem adoramus, Christum diuidimus? Nunquid cum in eo imaginem Dei crucemq; veneramur, diuidimus eum? Apostolus certè, qui de 2. Cor. 13. eo dixit, quoniam etsi crucifixus est ex infirmitate nostra, viuit tamen ex virtute Dei: ipse dixit, quia non diuisus est Christus. Nunquid etiam cum dicimus quia animam rationalem & intellectus nostri susceperit capacem, diuidimus eum? Non enim ipse Deus verbum pro anima rationali & 1.Co.1. intellectus capaci in carne sua fuit: sed animam rationalem & intellectus nostri capacem, & ipsam humanam & eiusdem substantię, cuius nostræ sunt animæ: & carnem nostræ similem eiusdemque, cuius caro est nostra, substantiæ suscipiens, perfectus etiam homo fuit.

Intelligentia pręmissorum uerborum.

Hæc verba Ambrosii pia diligentia inspicienda sunt: quę ex parte hominis ignorantiam instruunt & illuminant, ex parte errandi fomitem malè intellecta ministrant. His etenim euidenter traditur, duos in Christo esse principales sensus, siue geminam sapientiam. Neque ideo vnitas & singula

ritas personæ diuiditur: sed iuxta duas naturas duas hēt sapientias: vnam non creatā, sed genitā, quæ ipse est: alteram non genitā, sed creatā, & per gratiā ei collatā. Nā Esais de eo protestatur, Requiescit super eum spiritus sapientiæ & intellectus. Spiritus ergo sapientiæ & intellectus .i. sapientia & intelligentia per spiritum sanctum gratis data, Christus erat sapiens secundum aīam. Secundum Deum vero sapiens erat sapientia æterna, quæ Deus est. Et sicut inquantum est Deus, bonus est bonitate naturali, quæ ipse est, & iustus iustitia naturali, quæ ipse est: ita sapiens sapientia naturali, quę ipse est. Anima verò eius sicut bona est & iusta bonitate vel iustitia gratis data, quæ ipse vel ipsa non est: ita est sapiens sapientia gratis data, quæ ipsa non est. Et licet gemina in Christo sit sapientia, vna tamen eademq; persona est: quæ inquantum Deus est, & inquantum natura diuina est, sapiens est sapientia ingenita. s. sapientia æterna, quæ est pater: & sapientia, quæ non est ingenita, quę communis est tribus personis, nō tamē gemina sapiētia: quia nō est alia & alia sapiētia sapientia ingenita, quæ tantum pater est: et sapientia, quæ communiter pater est & filius & spiritus sanctus. Inquantum vero eadem persona est homo, id est, secundum hominem acceptum, uel inquantum est subsistens ex anima & carne, sapiens est sapientia gratuita. Sapiens ergo est humaño sensu & diuino.

Quomodo intelligatur id, Sensus proficiebat humanus.

Sed ex qua causa illius dicti intelligentia. s. Sensus proficiebat humanus, assumenda est? Apertè enim videtur Ambrosi. innuere, quòd secundum humanū sensum Christus profecerit, & quod infantia eius expers cognitionis fuerit, & patrem & matrem ignorauerit: quod nec ecclesia recipit, nec præmissæ auctoritates patiuntur sic intelligi. Sed ita sanè potest accipi, vt quantum ad uisum hominum, & sui sensus ostensionem Christus profecisse dicatur. Proficiebat ergo humanus sensus in eo secundum ostensionem, & aliorum hominum opinionem. Ita etiam patrem & matrem dicitur ignorasse in infantia: quia ita se habebat & gerebat, ac si agnitionis expers esset.

SVPRA egit Magister de humana natura assumpta à Xpo quantum ad conditionem naturæ. In hac uerò parte agit de eadem quantum ad plenitudinē gratiæ, & sapientiæ. Diuiditur autem pars illa in duas. In quarum prima agit de plenitudine gratiæ & sapientiæ simul. In secunda uerò spiritualiter de plenitudine sciētiæ. 1. Dist. 14. *Hic quæri opus est, cum anima Christi &c.*) Prima pars in duas diuiditur. In quarum prima determinat ueritatē. In secūda remouet dubitationē, siue dissoluit obiectionem, quæ uidetur ueritati determinatę contraria, ibi. *Huic autem scientiæ uidetur obuiare &c.*) Prima pars indiuisa potest remanere ob breuitatem. Sed secunda pars potest diuidi in tres partes. In quarum prima Magister dissoluit, & explanat auctoritatem euangelij, quæ contraria uidetur prædeterminatæ ueritati. In secunda uerò opponit contra suam solutionem, & expositionem per auctoritatem Ambros. ibi. *Alibi tamen scriptum reperitur &c.*) In tertia uerò, & ultima determinat qualiter prædicta Ambros. uerba sanè, & pie possunt intelligi, ibi. *Hæc autem uerba Ambros. &c.*) Subdiuisiones autem partium satis possunt trahi ex litera &c.

Dub. 1 ILle est caput in quo sunt omnes sensus in &c.] Contra Origen. super Leuiticum distinguit quinque sensus spirituales correspondentes quinque corporalibus. Et ibidem dicit, quod omnes illi sensus sunt ī uiris sanctis, & spiritualibus: ergo male dicit, q in sanctis est solus tactus. Item In spiritualibus tactus est sensus nobilior, & pfectior, ꝑ eo q magis iungit de proximo ei, in quo est summa nobilitas, utpotè Deo; ergo uidetur q multo magis q̄ tactus deberēt alii sensus in uiris sanctis reperiri; est ergo quæstio quid Aug. hic uocet quinq; sensus spirituales. Et iuxta hoc quid sint sensus spirituales; & qualiter distinguantur. Resp. Dicendum, q sensus nominat usum alicuius potentiæ existentis in re uiuēte, & à re uiuente secundum naturā. Per hunc etiam modum in spiritualibus sensus dicit usum donorum gratuitorum, quæ qui lē dona sunt ī eo uitalia, quo sunt gratuita. Potest ergo sēsus accipi large ꝑ quocunq; usu grē perfecto, & euidenti. Et sic accipit Aug. in litera cū dicit, q in Christo fuerunt oēs sensus, ī aliis uerò solus tactus. Quia Christus habuit dona gratiarum quantum ad habitus & eorū usus in omnimoda plenitudine numerositatis, & pfectionis: alii uerò habent quantum sufficit ad usum uitæ spiritualis. Et quia tactus est sensus maximè necessarius uitę; ideo dicit, q in aliis sanctis est solus tactus. Vnde sicut animal perfectum excedit animalia imperfecta in nobilitate uitæ, & integritate sensuū, sic Xps in gratiæ plenitudine excellentiā hēt respectu oīum sanctorū. Alio mō sensus pt dici strictè: & sic sensus spiritualis dicit usus gratię interior respectu ipsius dei secundum proportionem ad quinque sensus. Et sic accipit Orige. & Bern. qui distinguunt quinque sensus interiores, quorū numerū facile est assignare. Quilibet eīm illorum sensuū (sicut uult Bern.)

radicem habet in intellectu, & affectu, pro eo q cognitionem experimentalem dicunt. Sed quidã se magis tenent ex parte intellectus, ut uisus, & auditus: quidam ex parte affectus, ut odoratus, gustus, & tactus. Et sufficientia patet sic. Quia ex parte intellectus contingit dupliciter circa cognitioné alicuius exerceri. Aut proprio intuitu: & sic est uisus. Aut aliena excitatione, siue instructione: & sic est auditus. Circa affectionem uero triplicem cõtingit reperire statum. Aut in remotione: & sic odoratus. Aut in approximatione: & sic gustus. Aut in unione: & sic tactus, qui est perfectior inter omnes sensus, & spiritualior propter hoc, quod maximè unitur ei, qui est summus spiritus. propter quòd dicitur. i. Cor. vj qui adhæret Deo, unus spiritus est Ex his patet litera, & responsio ad quæsita. Aliter enim August. accipit sensus, quàm Orige. & Bernar. Patet etiam illud, quòd ultimò quærebatur.

Dub. 2. *Quibus datus est, &c.*) Innuit Magister, quòd sanctis dat Deus spiritum ad mensuram. Contra. Iacob. i Qui dat omnibus affluenter &c. Glo. Omnia dat omnibus non in mensura: ergo &c. Item. Eadem largitate, & liberalitate dat gratiam membris, qua dat gratiam capiti: sed primum fecit largitate immensa: ergo & secundum. Respond. Dicendum, quòd cum dicitur Deus dare spiritum non ad mensuram, siue non in mésura, hoc dupliciter potest intelligi: uel quia sit priuatio mensuræ respectu doni dati: & sic accipit Aug. cum dicit, quòd sanctis non conuenit illud, quod dicitur de Christo, quod datus sit ei spiritus non ad mensuram. Alio modo potest intelligi priuatio mensuræ respectu largitatis ipsius impartientis: & sic intelligit illa Glo. prædicta quoniam intendit dicere, quòd gratia collata unicuique sit sine mensura, cum dicit Apostolus. Vnicuique sicut mensus est Deus secundum mensuram fidei: sed hic uult dicere, q illa gratia confertur ex liberalitate immensa: cuius signum est, q omnibus dat affluenter, & nó improperat. Et sic patet responsio ad obiecta: Posset etiam dici, q Augu. intelligit respectu singularis personæ: sed prædicta Glos. respectu totius Ecclesiæ: & ideo non est controuersia, quoniam in Ecclesia est plenitudo numerositatis, q̃ excedit mésurã cuiuslibet sancti, sicut dictum est supra.

Acceperunt autem, &c.) Contra. Videtur falsum dicere: quoniam secundum hoc posset dici, quòd accipimus de plenitudine gratiæ Petri secundùm similitudinem: habuimus enim gratiam similem ei. Item. Huic expositioni uidetur litera sequens contradicere, cum additur: Lex per Moysen data est: gratia, & ueritas per Iesum Christũ facta est: sed Moyses illam eandem legem communicauit aliis, quam suscepit ergo Christus eandem gratiam Item. Nos participamus carni, & sanguini eius per ueritatem, & substantiam: ergo pari ratione, & gratię. Aut si non, quæritur, quare non. Respon. Dicendum, quòd cum dicitur aliquis accipere de aliquo (de) potest importare habitudinem partis ad totum, sicut cũ aliquis dicitur accipere de uino, qđ Dub. 3.

est in dolio. Vel potest importare habitũ principiati ad principiũ; sicut si aliquis accendat candelã ad ignem alterius candelæ, dicitur accepisse de lumine alterius candelæ. In utraque autem harũ comparationum, hæc præpositio (de) importat aliquam unitatem, & conuenientiam: sed in prima notat conuenientiam in substantia, & natura. In secunda uerò notat conuenientiam in conformitate quadam, quæ attenditur secundùm aliquid commune. Quoniã ergo gratia Christi non fuit transfusa in nos per decisionem patris a patre, sed efficaciam habuit, ut Deus nobis consimilem gratiam daret meritò gratiæ Christi: hinc est, quòd Magister dicit nos accepisse de Christi gratia, non quantùm ad essentiam, sed quantùm ad similitudinis conuenientiam: nolens per hoc excludere redundantiam, & influentiam gratiæ capitis: sed uolens auferre diuisionem, & transmutationem gratiæ ab uno subiecto in aliud: ne falsè intelligatur illud uerbum euangelicum. Nec est simile de lege, & corpore Christi, respectu gratiæ: quia tam lex, quàm Christi corpus potest transferri de manu in manũ; non sic gratia de subiecto i subiectũ. Ex hoc patet totũ.

Dub. 3. *Sanè dici potest, &c.*) Obiicitur: quia super illud Luc 4. Hodie impleta ẽ scriptura, dicit Gl. Præ omnibus sãctis unctus est unctione spirituali, quando descendit super eum spiritus sanctus in specie columbæ: sed hoc fuit qñ iam erat triginta annis: ergo non ab ipsa conceptione. Item. Si ab ipsa conceptione habuit plenitudinem: frustra ergo descendit super eum spiritus sanctus dum baptizatur a Iohanne, sicut dicitur Luc. 3. & Matth. 3. Respond. Dicendum, quòd est loqui de plenitudine secundùm excellentiam, & secundùm apparentiam, & secũdùm redundantiam. Dico ergo, ꝙ in Christo ab instanti cõceptionis fuit plenitudo secundùm excellentiam: quia omnem habuit gratiæ perfectionem. Secundùm autem apparentiã fuit in descensu columbæ, ubi testimonium habuit de supernis, quòd ipse esset unigenitus filius Dei: & tunc apparuit, quòd omni gratia plenus fuit, cum spiritus sanctus in colũbæ specie super eum requieuit. Vnde in temporibus retroactis ꝑ opera exteriora apparebat proficere: sed tunc apparuit omni bono repletus esse. Secundùm redũdantiam fuit ex tunc, & deinceps: quia ex tunc aliquos sanctificauit, & uerba uitę disseminauit, & nostræ postmodum reparationis ministerium consummauit: & sic patet quòd non est controuersia, quoniam illa Glosa intelligitur quantum ad redundantiam, uel apparentiam, non sic litera ꝑsens. Dub. 4.

Proficiebat ergo humanus, &c.) Contra. Videtur insufficienter dicere, quòd ita possit dici de sensu Dei, quòd proficiebat secundùm ostensionem. Item. Non uidetur ista expositio sufficere ad intellectum Ambro. quia uult probare duas naturas, & duos sensus in Christo, per hoc quòd Christus proficiebat. Si ergo ueritas naturæ non probatur, nisi per ueritatem perfectionis, omnino uidetur uelle intelligere Amb. quòd Christus profecerit ueraci profectu. Respond. Dicendum, quòd

absq; dubio Magister ueritatem dicit, sed aliquid plus uoluit dicere Ambr. non tñ tm̃ uoluit dicere quãtũ uerba sonare uident. Videtur.n. his uerbis sensisse, q Christus secũdm humanã naturam habuit ignorantiam, quæ expulsa fuit p sciam acqsitã: Propter qd sciendũ, q non uult illud dicere: sed hoc uult dicere, q sensus exterior profecerit ueraciter quantũ ad cognitionẽ experientiæ: unde si dicat illum puerum ignorasse, non est aliud dicere, q̃ non expertum esse, & per hoc satis probat ueritas humanæ naturæ, quia talis experientia competit ei secundum naturã assumptam. Sed hęc melius erunt manifestanda, cum agetur de Christi scientia, quod fiet in Dist. proxima.

ARTICVLVS I.
QVAESTIO. I.
An gratia singularis personæ in Christo sit gratia creata, uel increata?

AD intelligẽtiam huius partis incidit hic qst. de gr̃a Christi: qm̃ infra q̃retur de scia: & cũ in pcedẽtibus habitũ sit de gr̃a unionis, restant hic duo quærenda. Primum est de gratia Christi, ut singularis psonæ. Scdm est de gratia, scdm quã est caput ecclesiæ. Circa primum tria principaliter sunt quærenda. Primum est, utrum gratia singularis personæ in Christo sit creata. Secundo, dato, q sit creata, utrum sit finita, & mensurata. Tertio, dato, q sit finita, quæritur, utrum sit gr̃a plena.

VTRVM in Christo gratia singularis personæ sit gratia creata, uel increata. Et q sit creata ur. In nullo incipit habitare spiritus sanctus nisi per aliquẽ effectũ gratiæ, q de nouo datur animæ: sed in aiã Christi habitauit spiritus sanctus, & hoc nõ semper, sed ex tempore: ergo aia Christi habuit in se effectum gratiæ: per quẽ; sine sicut per quẽ dicitur spiritus sanctus inhabitare; sed illud donum dr̃ gratia singularis personę, & est donum creatum; ergo &c. ITEM. Nulla aiã placet Deo, nisi Deo cõformetur, & assimiletur p gratiã informantẽ ipsam & efficientem deiformẽ; sed gratia animã informans, & Deo cõformãs nõ potest esse nisi gratia creata; ergo nulla anima Deo placet, nisi gratiã creatã in se habeat. Sed anima Christi Deo placuit per gratiã illam, quã dicimus gratiã singularis psonæ; ergo &c. ITEM Meritum dicit ordinationẽ ad aliquod maius per aliquod, qd reddit Deo acceptum; sed qd reddit acceptum, nõ põt esse sine gratia: qd uero ordinatur ad maius nõ potest esse nisi creatum; ergo meritum nõ est nisi per donum gratię creatæ. Sed meritũ fuit in Christo: ergo habuit gratiã creatã, per quã meruit, & illa est gratia singularis personæ; ergo &c. ITEM. Christus habuit duas uoluntates (sicut inferius patebit) s. creatam, & increatam; & constat q utraque fuit perfecta. Dist. 17 Sed perfectio uoluntatis creatæ est per gratiam creatam, quę (in quã) dicitur gratia singularis personæ; ergo in Christo non tantũ gratiam increatam, sed etiã creatam, necesse est ponere.

SED CONTRA. Gratiæ creata non est nisi in substantia creata; ergo cum gratia singularis perso-

næ sit creata, non est, uel potest esse nisi in persona creata: sed p̃sona Christi nõ est creata, sed increata: ergo in Christo non est reperire gratiã creatã, quæ (inquã) sit gratia singularis p̃sonæ. ITEM. Quia Christus est filius naturalis, non põt esse filius p̃ gratiam adoptionis ex parte naturæ assumptę: ergo cum Christus sit à patre dilectus, ut persona coæterna, uidetur q̃ nulla sit ponenda in eo gratia creata, per quam fiat acceptus ut singularis persona. ITEM. Ad hoc datur nobis gratia singularis personæ, ut per illam efficiamur Deo similes: sed ille non tantũ est Deo similis, imo ẽt Deus: ergo uidetur, q̃ non egeat dono creatæ gratiæ. ITEM. Verbum increatum unitum animæ Christi, & eius potentijs, potest eas efficacissime regere, & ad bona perficienda eleuare; sed non oportet fieri per plura, quod sufficienter & perfecte potest fieri per pauciora; uidetur ergo q̃ in Christo nõ sit ponenda gratia creata.

RESOLVTIO.

Donum gratiæ singularis personæ in Christo ideo creatum dicimus, ut & eius animam informare & eiusdẽ potẽtias habilitare posset.

RESPON. Dicendum, q̃ absque dubio in Christo est ponere donum gratiæ; quæ quidem gratia dicitur gratia singularis personæ; & hæc quidem donum est creatum. Et ratio huius est; quia tale donum gratiæ animam Deo assimilat, & ad bonas operationes, & meritorias exercendas habilitat. Quoniã ergo anima Christi fuit deiformis, & ad bene operandum habilis (alioquin non fuisset idonea ad unioné, nec ad meriti perfectioné) ideo necesse fuit ĩ Christi anima reperiri donũ talis gratiæ; ex eadem causa necesse fuit ipsum esse creatum, ut animam posset informare, tanquam perfectissimum suum perfectibile, quod informare habet: & ut potentias posset habilitare, sicut qualitas suum subiectum habet qualificare. Et ideo sunt concedendæ rationes hoc ostendentes.

Concordat Sã. Th. 3. p. q. 7. ar. 1.

AD ILLVD autem, quod primò obiicitur, q̃ gratia singularis personæ creata est in persona creata. Dicẽdum, quòd gratia singularis personæ non dicitur, quòd sit in una persona secundum rationem personalitatis inquantum persona, sed quia inest ei ratione alicuius partis; ita tamen quòd gratia sic dicta respicit illius personæ merita propria. Quamuis autem in Christo sit personalitas increata: tamen illa persona habet naturam creatam, animam uidelicet, & carnem; & nihil impedit, quin gratia creata possit esse in Christo secundum eius animam, quæ creata est, & q̃ est eius pars ratione humanę naturæ. Ipsę autem obiicit, ac si talis gratia esset in persona non ratione alicuius partis, sed ratione personalitatis. AD ILLVD, qđ obiicitur, qđ filiatio adoptionis non potest stare cum filiatione per naturã &c. Dicendum, quòd non est simile; quia filiatio est proprietas, quæ respicit ipsam personam: & iterum adoptio importat aliquam extraneitatem, & imperfectionem; & sic non est de gratia singularis personę, quæ respicit ipsam animam; & non imperfectionem, & extraneitatem, sed magis completioné, & deiformitatem

 ina-

importat;& ꝓpterea nullã omnino habet oppositionem ad illam æternã acceptationem, sicut adoptio respectu filiationis naturalis; & ideo non est simile. AD ILLVD, quod obi͂, quòd cum Xp̄s sit Deus, non indiget Deo assimilari. Dicẽdum, quòd ille non esset Deus, nisi corpus eius, & aĩa assũmeretur à uerbo: nec aĩa esset idonea, ut assumeretur à uerbo, nisi esset deiformis, & Deo assimilata perfectè per gratiam: & iõ hoc quòd ille hõ est Deus, deiformitatem gratiæ, & gloriæ non excludit, quin potius præsupponit. Et si tu obiicias de carne, ad quã non requiritur gratuita dispositio ad hoc ꝙ uniatur uerbo: ad hoc fuit
Dist. 2. supra rñsum: qm̃ caro habuit congruentiam ad unioné ex ordine sui ad aĩam. Ideo non oportet, ꝙ dispositionis congruentia reperiatur primo in carne, sed sufficit ꝙ sit ex parte aĩæ. AD ILLVD, quod obiicit̃, de uerbo unito, quòd põt regere. Dicẽdum, quòd uerum est quantũ est ex parte ipsius uerbi uniti, sed defectus est ex parte liberi arbitrij, qđ indiget debita dispositione, ad hoc, quòd regimini ipsius uerbi se ualeat cõformare: indiget ẽt dispositione debita, ut possit ipsi uerbo uniri in una persona. Vñ absq; dubio deiformior est illa anima per abundantiã gratiæ sibi datam, q̃ sit alia creatura, ad hoc quòd ad unionem sit idonea. Ad hæc autem intelligenda ualent illa, quæ determinata sũt
Dis. 17. in Primo Lib. de charitate, & in
Dis. 26 Secundo, de gratia: ubi ostensum est, quæ necessitas, uel utilitas est ponere gratiam creatam.

QVAESTIO II.

An gratia in Christo finita, vel infinita fuerit?

VTRVM in Christo sit gratia finita, uel immensa. Et quòd in Christo fuerit gratia sine mensura, uidetur sic. Ioan. 3. Non ad mẽsuram dat Deus spiritum. Et August. dic. quòd illi homini datus est spiritus non ad mensuram: sed quod caret mensura est immensum, & infinitum: ergo &c. ITEM. Magister in litera. Sanè dici pót ipsum tantam gratię accepisse plenitudinem, ut ei conferre Deus plenius non potuerit, sed cum finito potest Deus aliquid majus facere: ergo vr̃, quòd ille acceperit gratiam infinitam. ITEM. Tanta est gratia, quantum est meritũ procedens ex ipsa: sed meritum christi fuit infinitum, quia nullatenus potest exhauriri, & sufficeret infinitis millibus hominum, sicut dicit Ans. ergo gratia, per q̃ meruit, uĩ habere immensitatem. *Lib. 2. cur deus homo. Cap. 14* ITEM. Finitum non excedit aliud finitum in infinitum in eodẽ genere. Si ergo gratia christi est finita: ergo proportionaliter excedit gratias aliorum hominum; ergo si alii homines possent continue proficere, uĩ quod Christo possent adæquari per gratiam, & ipsum excedere. Quod si nullus unquam ad eius perfectioné põt attingere quantumcunque proficiat, uĩ quòd eius gratia sit imensa. ITEM. Tanta est gratia dispo-nens, quantum est illud ad qđ disponit secundum rectã habitudinem, & proportioné: sed gratia illius hoĩs disposuit ipsum ad hoc quod esset Deus, gratiæ aliorum hominum dispoñũt ad hoc quòd fruantur Deo. Si ergo esse Deum est

est bonum infinitum, & maius in infinitum esse Deum, q̃ hēc deū, uidetur quòd gratia illius hominis sit infinita in se, & quòd oẽs gratias in infinitū excedat. Item. Anima Christi aut pōt ampliorē gratiā desiderare, aut non. Si pōt desiderare ampliorem gratiā: ergo uř quòd non sit perfecta, cum ei possit fieri additio. Si non pōt; cum ergo oĩ finito pōt aliqd maius desiderari, uidetur quòd eius gratia sit immensa.

Sed contra Omne creatum hēt certum pondus, numerum, & mensuram, secundum illud, quod dř Sap. 11. sed gratia illius hominis. s. Christi est creata: ergo &c. Item. Quamuis gratia non semp respondeat naturalibus per æqualitatem, respondet tñ secundum debitam proportionem, ubi non est defectus à parte suscipientis, sed naturalia Christi non sunt infinita, nec excedunt in infinitum naturalia cuiuslibet hominis, ergo nec gratuita Item Infinitas in creatura tollit bonum, & perfectionem: quia qđ est infinitum, caret fine & termino; ergo bonitate, & cōplemento. Sed gratia Xpi hæc duo præcipuè habuit: ergo uř quòd conditio finitatis præcipuè competat. Item. In infinito nihil maius; ergo si gratia christi secundum quòd hō esset infinita: ergo grã increata nō esset maior illa: ergo creator, & creatura æquarent̃ i nobilitate, & excellentia: ꝙ si hoc est ipossibile, restat.

Resolutio.

In se quidem & absolutè finita fuit Christi gratia: in comparatione tamen ad aliorum gratiā ex unione ad uerbū propè modū infinita

Respon. Dicendum, ꝙ aliqd mēsura carere, siue immensum esse, dupliciter est: uel absolutè in se, uel in comparatione. Si ergo loquamur de gratia Christo collata, secundum quòd est singularis ꝑsona in se, sic cum dicat donum creatum, necessario finitum est, & mensuratum. Finitas n. & mensuratio circa creaturam potius dicunt complementum, q̃ imperfectionem. Si autem loquamur de comparatione ad gratias aliorum hominum, sic improportionabiliter ꝓcedit rõne unionis ad personam uerbi, ad quam unionem gratia illa disposuit animā Christi. Gratia. n. illa propter coniunctionem summam cum uerbo æterno hēt excedere in infinitum, & incommensurabiliter gratias aliorum hominum tripliciter, scilicet quantum ad uirtutem habitus, & quantum ad usus, & quantum ad effectus. Quantum ad habitus: nunquam enim aliqua creatura potest tantum ꝑficere quòd tam nobilis, & ꝑfecti habitus sit capax, sicut anima coniuncta deo in unitate personæ. Quantum ad usus uirtutum, quia omnes uirtutes in Chr̃o habuerūt usus suos, qui spectant ad perfectionem: & propterea dicunt̃ fuisse in eo oẽs sensus: quia usus habuit complementum omnium donorum excellentiori modo, q̃ unquam adhuc pertingi possit ab aliquo. Quantum ad effectum similiter improportionabiliter excedit gratia christi: quia propter hoc quòd ille homo erat dei filius, meritum illius pensatur secundum dignitatem illius personæ, à qua exit opus; & propterea meritum passionis suæ in infinitum excedit merita passionum nostrarum: & ob hoc ꝙ

Hæc cõfirmat S. Tho. 3. p. q. 7. ar. 1. et q. de ueri. q. 29. ar. 3.

Deus erat, mors eius pensata fuit à Deo, quãtum erat ille, qui moriebatur. Et iõ quantum ad sufficientiam si infinita milia hominũ essent reatu originalis astricta, p illius passionis effectum potuissent esse liberata. Concedendum est ergo, q gratia Christi secundum q homo est finita, & mensurata: quia creata est in numero, pondere, & mensura. Et concedẽdæ sunt rationes ad partem illã.

Ad illvd autem, qđ obiicit̃, primo, q datus est Christo spiritus nõ ad mensuram. Dicendum, q si intelligatur de datione æterna, uel de datione per idiomatum cõmunicationem, tunc priuatur ibi mensura simpliciter. Si autem per spiritum datum intelligamus ipsam donationem donorum spiritus sancti: sic non priuatur ibi mensura simpliciter, sed commensuratio respectu nostri, quibus datur spiritus sãctus ad usus aliquorum donorum determinatè secundum spiritus distributionẽ, quemadmodum dicitur 1. Corint. 12. Alij sermo scientiæ, &c. sed Christo data sunt omnia illa dona sine arctatione aliqua. Et pro tanto dicitur ei datus spũs sine mensura. Ad illvd, qđ obijcitur, q deus nõ posset dare plenius. Dicendũ, q Deum non posse aliquid plenius, uel maius dare, uel facere, hoc potest itelligi triplici ex causa. Quoniam aut est ratio ex parte Dei operantis, aut ex parte pducti. aut certe propter limitationem suscipientis. Cum ergo dr, q non potuit plenius conferre, hoc non est intelligendum propter immensitatem rei collatæ, uel finitatem diuinæ potentiæ, sed propter limitationem potentiæ suscipientisq, quia cum sit creata, est capacitatis finitæ, & non potest nisi finitum suscipere. Et si tu obiicias q potuit dare capacitatem maiorem. Dicendum, q necesse est, q creatura eoipso q creatura est, habeat capacitatem finitam: & rursus, quia creatura est in tali specie, uel genere, limitatione habet ultra quam genus illud, uel species se non potest extẽdere: & sic in proposito intelligendum est.

Ad illvd, quod obijcitur, quòd meritũ Christi est infinitum. Dicendum, q infinitas meriti consurgit ex unione illius animæ ad personam diuinã, ob quam unionem non tantum homo, sed etiã Deus mereri dicitur, propter qđ meritum illud est infinitum non ratione gratiæ creatæ in se, sed ratione infinitę dignitatis pšonæ. Vnde & hoc vult Anselmus dicere, cum dicit, quòd oportuerit illum, qui satisfacere posset esse Deum, & hominem. Ad illvd, quod obiicitur, quòd finitũ non excedit aliud finitum nisi finitè. Dicẽdum, quòd illud habet ueritatem, quando omnino sunt eiusdem generis proximi: nam si non sunt eiusdem generis proximi, falsitatẽ habet: sicut patet q linea in infinitum excedit punctum, & superficies lineam. Gratia autem Christi non tantum disponit ad fruitionem secundum quòd aliæ gratiæ, uerumetiam ad unionem. Et hinc est, quòd cum uniri cum deitate sit nouus, & singularis modus diuinę existentię, & habitationis in creatura, quantum ad hoc potest attendi excessus, siue mensura. Ad illvd, qđ obiicitur, quòd tanta est gratia, quantum est illud, ad quod dispo

nit. Dicendum, quòd illud habere potest ueritatem, si disponat per modum necessitatis, siue condignationis, sicut meritum ad præmium; sed gratia singularis personæ disponit ad unionem dispositione cógruitatis. Illa enim unio non tantum gratuita fuit, sed inter omnes gratias (ut dic. Augu.) potissime tenuit rationé gratię: sicut habitũ est supra Distinctione quarta, quia nulla merita sufficientia potuerunt eum præuenire: propter hoc non oportet, quod si esse Deum sit bonum infinitum simpliciter, quod gratia ad hoc præparans sit infinita. Posset etiam & aliter dici, quod esse Deum dupliciter dicitur de aliquo, aut prædicatione per essentiam, aut per unionem. Si prædicatione per essentiã, tunc infinitum prædicat bonum in rectitudine. Si per unionem, tunc prædicat infinitum bonũ nó circa illud, de quo prædicatur, sed circa illud, quod prędicatur. Vnde cum dicitur, Iste homo Deus: uel, iste homo est bonum infinitum, idem est ac si diceretur, iste homo est unitus Deo immenso in unitatem personæ, & tamen hó remanet in sua finitate, & deus in sua immensitate: quamuis enim humana natura exaltetur, non tamen desinit esse creatura. AD ILLVD, quod quæritur, utrũ anima Christi possit ampliorem gratiã appetere. Dicendum, quòd non, quia adeo Deo per illam gratiã unitus est, ut omnis eius appetitus sit in ipso bono immenso quietatus, & terminatus quietatione perfecta. Quod ergo obijcit, quòd omni finito potest aliquid maius appetiti. Dicendum, quòd uerum est de finito in se; sed de illo finito, quod ordinat, & unit bono infinito iunctura, & ordinatione perfecta, non habet ueritatem: quia quietare potest, & stabilire ratione eius a quo, & ad quod. Vnde gratia quamuis sit uanitas inquantum creatura, habet tamen aĩam stabilire ratione eius boni, a quo procedit, & a quo non separatur, nec recedit; sic etiam quietare potest ratione eius, cui immediate, & inseparabiliter conjungit.

QVAESTIO III.

An gratia singularis personæ in Christo fuerit completa, & perfecta?

VTRVM gratia singularis personæ in Christo, fuerit gratia plena, atque perfecta. Et quòd sic uidetur. Esa. II. repleuit eum spiritu timoris domini, & dicitur de christo: constat quòd secundum humanam naturã, sed cætera dona gratię sunt æqualia: ergo pari ratione repleuit ipsum spũ amoris, gratiæ; & sic de alijs. Sed dona talia spectant ad gratiã singularis personæ: ergo &c. ITEM. Ioan. I. Vidimus gloriam eius, gloriã quasi unigeniti à patre plenum gratiæ, & ueritatis. Sed Christus secundum diuinam naturam non est susceptibilis gratię, imo eius principium effectiuum: ergo hoc dicitur secundum humanam naturam, quòd habuerit in se gratiam plenam. ITEM. Capacitas carens plenitudine, caret & perfectione; ergo ubi est ponere perfectioné, est ponere plenitudinem; sed in Christo secundum quod est singularis persona, est ponere oĩmodam perfectionem uirtutis, & gratiæ: ergo & gratiæ plenitudiné. ITEM. Nullus potest alijs gratiam perfectè communicare, & influere sine defectu, & diminutione,

ne, nisi prius i se perfectā habeat gratiæ plenitudinē: sed de Christi plenitudine oēs accepimus, & oēs (si plures essent) possent accipere, nec aliquis defectus interueniret, ergo uidetur q Christus in se plenitudinem gratiæ habuerit.

Sed contra. Plenitudo gratiæ cōsistit in oībus habitibus uirtutum, sed Christus non habuit fidem, & spem: ergo Christus non habuit oīs gratiæ plenitudinem. Item. Status uiatoris est ordinatus ad proficiendum. sed Christus fuit in statu uiatoris: ergo potuit pficere: sed qui potest proficere in gratia, nondum est gratia plenus: ergo uidetur, q Christus in hac uita nō habuit plenitudinem gratiæ. Item. Filius Dei ideo naturam humanam assumpsit, ut daret nobis exemplum pueniēdi ad patriā; sed uia perueniendi ad gloriam est p ascensum de uirtute in uirtutē: sed qui de uirtute in uirtutem ascendit, proficit paulatiue, & non habet gratiæ plenitudinem: ergo &c. Si dicas q christus uidebatur proficere exterius, sicut dicit Glo. & Magister; & ideo exemplū dabat. Contra. Aut ergo scd̄m ueritatem proficiebat interius, aut non. Si sic: ergo nō erat plenus gratia. Si non: ergo aliter ostendebat, q̄ res se habebat; ergo mendax erat: sed est inconueniēs circa ipsam ueritatem mendaciū ponere: ergo &c. Item. Christus multa bona opera faciebat, aut ergo ueraciter crescebat i eo donū gratiæ, aut nō. Si nō: ergo cum bonitas operū ordinetur ad profectū spūs, frustra operabatur. Si proficiebat: ergo à plenitudine deficiebat. Item. Sicut anima Christi unita fuit diuinitati, ita & corpus. Et sicut ad perfectionem unionis requirit perfecto gratiæ, ita ad pfectionē naturæ perfectio ætatis: sed Christus secūdum corpus crescebat ueraciter, & implebat quotidie, nec habuit a principio plenitudinem naturæ, siue ætatis: ergo nec plenitudinē gratiæ. Item. De nulla re potest capacitas aliqua impleri, ex cuius aduentu capacitas nō minuitur, sed augetur: sed gratia adueniens non minuit, sed auget capacitatem animæ: ergo uidetur, q nunquam posset ipsum implere: ergo nec i Christo, nec in alio est reperire gratiæ plenitudinem.

Resolutio.

Admodum profectò indecens fuisset, si tanta anima tanto verbo et in tanta unione unita, uniuersas creaturas in plenitudine gratia non excelluisset?

Respon. Dicendum, q absq; dubio in christo secundum humanā naturam ab ipsius conceptionis primordio fuit gratia perfecta, & ordinata, & consummata plenitudo. Non enim decebat uerbum increatum uniri animæ perfectissima unione, qualis est unio i unitatem personæ, quin aīa esset deiformis, secundum quod erat possibile: & ideo non tantum deiformitatem habuit gratiæ, & gloriæ: sed etiam super oēm grām, & gloriam. Nec tm̄ fuit in eo plenitudo sufficientiæ, sicut i sanctis, de qua plenitudine dicitur Actuū. 6. Stephanus plenus gratia, & fortitudine. Nec tm̄ plenitudo prærogatiuæ; sicut in virgine Maria, de qua plenitudine dr̄ Luc. 1. Aue gratia plena. Nec tm̄ plenitudo numerositatis & copiæ, sicut i tota ecclesia. De qua plenitudine

Eph.

Eph. 4. Ascẽdit super cęlos, ut adimpleret omnia &c. Sed etiã plenitudo superabundantiæ, de qua Ioan. 1. Vidimus gloriã eius &c. Plenum (inquam) plenitudine superabundantiæ, ꝑꝑ quod subdit ad hoc probandum, Et de plenitudine eius nos omnes accepimus. Concedẽdæ sunt ergo rõnes ostẽdentes Christum ab instanti conceptionis fuisse gratia plenũ, & habuisse in se plenitudinem gratię.

Ad illvd ergo, quod obijcitur, ꝙ non habuit fidem, & spem. Dicendum, ꝙ fides, & spes habẽt secum iunctam imperfectionem: habent & nihilominus aliquid ꝑfectionis: & ratione eius ꝙ habẽt de iperfectione, plenitudini plus obuiant, quam ad plenitudinem faciant, unde euacuantur in gloria: sed ratione eius quod perfectionis est in eis (si quid est reperiri) habẽt esse in Christo. Et ideo illarum uirtutum absentia plus attestatur plenitudini, quã diminutioni. Ad illvd, qđ obiicitur, ꝙ Christus fuit in statu uiatoris. Dicendum, ꝙ Christus fuit simul in statu uiatoris, & cõprehensoris in statu cõpræhensoris secũdum partẽ superiorẽ. In statu uiatoris scđm partẽ inferiorẽ, & secundũ carnẽ. Et qm̃ gratia secũdũ suam essentiam, & complementum respicit partem superiorem, & mentem; hinc est ꝙ Christus magis habuit gratiam perfectam, quam diminutam: quia gratia magis respiciebat statum perfectum. Ad illvd, quod obiicitur de exemplo Christi. Dicendum, ꝙ Christus dedit nobis exemplum in operibus exterioribus, & in operibus uirtutis perfectæ; sed illa opera in Christo erant perfectionem indicantia, in nobis uerò sunt ad perfectionem perducentia. Et quamuis opera exteriora prætenderent eius profectũ; non tamen erat mendax, quia nullam perfectionem indicabant, quæ nõ esset in eo. Si uerò per opera non indicabat perfectionẽ suam summam, hoc non erat falsitatem prętendere: sed ueritatem occultare: quòd quidem licet, & expedit ꝓpter nostram utilitatem. Ad illvd, quod obijcitur, quòd multa bona opera faciebat. Dicendum, quòd propter illa in gratia non crescebat: nec tamen operabatur frustra; quia non propter suum incrementum, sed propter nostrum illa faciebat. Vnde & nos maximum commodum reportamus.

Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ corpus suum habuit defectũ plenitudinis in ætate. Dicendum, ꝙ non est simile: quia defectus ætatis in corpore faciebat ad humiliationem, & uerę naturæ ostensionem, & sic ad fidei confirmatiõẽ; sed defectus gratiæ in anima in nullo nobis prodesset, nec Deum deceret: & ideo nõ est simile. Præterea alia ratio est; quia dispositio ad unionem se tenet ex parte animæ, non ex parte carnis, sicut prius ostensum est ideo magis ꝑfectam oportuit esse animam, quã carnem. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ gratia ampliat capacitatẽ. Dicẽdum, ꝙ capacitatem ampliari contingit dupliciter. Aut ratione passibilitatis maioris in suscipiẽdo, aut ratione uirtutis in cooperando. Eadem enim est potentia, quæ gratiam suscipit, & quæ gratię susceptæ cooperatur. Si loquamur de ampliatione capacitatis quantum ad uirtutem cooperandi,

Dist. 2.

randi, sic uerum est q gratia adueniens auget lib. arb. siue uoluntatis bonam habilitatem & capacitatem. Si uerò loquamur de possibilitate in suscipiendo, sic habet falsitatem: quoniam gratia est sicut actus, & complementum: & quanto plus datur alicui de actualitate, tanto plus recedit a passibilitate: unde & nos dicimus, q quæ multum habēt de specie, cui competit agere: parum habent de materia, cui competit pati, & suscipere. Et quoniam in Christo ipsa habilitas ad bonum est per gratiam perfectam ad complementū producta, hinc est q eius capacitas est impleta; sicut dicimus, de forma cęli, q complet appetitum materiæ: quia materia eius nō appetit eē sub ulteriori forma: adeo formam ipsam statuit in actualitate completa. Sic in gratia Christi suo modo intelligēdum est: unde hic seducit mala imaginatio: quia non impletur anima dono gratiæ sicut locus uacuus impletur corpore, sed potius sicut passibilitas materię cōpleť actualitate formę

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An gratia capitis ī christo, sit quid creatum, uel increatum?

CONSEQVENTER quæritur de gratia capitis, de qua quæruntur tria. Primò quæritur de ipsa quātum ad essentiam, quid sit. Secundò quantùm ad differentiā, utrum differat ab alia gratia. Tertiò quantùm ad influentiam, utrū redundet in totam ecclesiam.

QVID sit gratia capitis secundum essentiā, utrum uidelicet sit quid creatum uel increatum. Et q sit quid creatum uidetur. Omnis gratia, quæ cepit esse in Christo, est quid creatum: sed gratia capitis cepit esse in Christo: quia Christus cepit esse caput secundum q dicitur Ephe. 1. Ipsum dedit caput super omnem ecclesiam: ergo &c. ITEM. Omnis gratia, quæ est in Christo secundum q homo, est gratia creata; sed gratia capitis ē huiusmodi, ergo &c. Maior patet; minor probatur per hoc q gratia capitis inest Chro secundum q caput: sed unius naturæ sunt caput, & mēbra: & Christus est caput secundum humanā naturā: ergo &c. ITEM. Illa est gratia capitis, de cuius plenitudine oēs accepimus: sed de gr̄a Christi creata accepimus gratiā p gratia: ipse. n. oībus meruit, & p omnibus satisfecit; ergo &c ITEM. Illa est gratia capitis, scd̄m q̄ attenditur uniuersitas sensuum; in xpo eñ sicut in capite oēs sensus repeiūtur. Sed gratia, scd̄m quam attenditur diuersitas sensuum, & secundum quā colliguntur in Christo, est gratia creata: ergo &c.

CONTRA. Nihil creatū influit motum, & sensum gratiæ in membra. Sed gratia capitis est, secundum quam est influentia motus, & sensus in membra christi: ergo gratia capitis nō potest esse quid creatum. ITEM. Nihil unum creatum uno numero est oīno incircūscriptum; sed Christus inquantū est caput, est ā quolibet membrorū suorū indiuisus: ergo non pōt esse caput scd̄m aliquid creatum. Si ergo caput est, secundum aliq̄ gratiam, ut quod illa gratia sit increata. ITEM. Caput est membrorum principiū. & ergo; sed Christus non potest esse aliarum principium

cipium nisi secundum diuinã naturam: ergo est caput secundum illam: ergo si caput dicit quid increatum, uidetur similiter, q̃ gratia capitis quid increatum sit secundũ suã essentiam. ITEM. caput est simul cum membris, uel antecedit membra ergo gratia capitis gratiam membrorum uel præcedit, uel concomitatur: sed gratia Christi creata nõ antecessit grãm mẽbrorum: natura. n. humana in Xp̃o non prius fuit, q̃ esset in multis sanctis, sed lõge post: ergo grã capitis non põt esse gratia creata.

RESOLVTIO.

Si respicimus influxum meriti, gratia capitis dicit quid creatũ; si influxum efficientis, quid increatũ.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, q̃ caput in spiritualibus transumptiue dicitur à capite ĩ corporalibus: oẽs autem transferentes secundũ aliquam similitudinem transferũt; & ideo caput in spiritualibus dr̃ secundum concomitantiam ad aliquam proprietatem capitis materialis. In capite autem materiali hæc tria reperiuntur. s. q̃ est membris conforme, est membrorum principium, est etiam influxiuum sensus, & motus: & propterea in Christo reperiũtur omnes sensus perfectiori modo, quã in alijs membris. Omnes autem has proprietates est in Christo reperire respectu bonorũ: & ideo ualdè rationabiliter sancta scriptura dicit, Christum esse caput ecclesiæ. Sed prima proprietas, scilicet conformitas competit ei ratione humanæ naturæ. Vnde August. super Ioan. Vnius naturę sũt uitis, & palmes; propter quod cũ Deus esset, cuius naturæ non sumus, factus est hõ, ut in illo esset uitis humana natura, cuius & nos hoĩes esse palmites possemus: oĩno. n. idem est de capite, qđ de uite intelligendũ. Scđa autem proprietas. s. principiandi competit rõne diuinæ naturæ, scđm q̃ est oĩum principium. Vnde Colos. 1. Ipse caput corporis ecclesiæ, qui est principium &c. Glo. Qui est principium secũdum diuinitatẽ, id est fundator ecclesiæ; quia oẽs iusti, qui ab Abel usq; ad ultimũ iustum generantur, uirtute diuinitatis illuminantur. Tertia uerò ꝓprietas. s. influendi motum, & sensum competit ei ratione diuinitatis, & humanitatis. Dupliciter. n. conuenit sensum, & motum grãe influere, aut ꝑ modum præparantis, aut per modum impartientis. Si modum præparantis: sic est ipsius Christi ratione humanæ naturæ, in qua passus est, ꝓpter nos, & patiendo satisfecit, & remouit inimicitias, & disposuit ad suscipiendam gratiam perfectam. Si ꝑ modum impartientis, & conferẽtis, sic est ipsius Christi rõne diuinę naturæ, qa solus Deus est, q illuminat pias mentes, solus est qui baptizat interius, pro eo q̃ mens nostra immediate ab ipsa ueritate formatur, sicut sæpe dicit August. & ita influere per modum præparantis est Christi hominis, per modum impartientis est Christi Dei. Vel ꝑ alia uerba, & in idem redit: influere ꝑ modũ merentis, Christi hominis, ꝑ modum efficientis Christi Dei. Vel influere quantum ad remissionẽ pœnæ Christi hominis, quantum ad remissionem culpæ, Christi Dei: & sic influentia uno modo respicit Christum secundum humanam

manam naturā creatam: alio modo secundum naturam diuinam increatam. Si ergo gratia capitis dr̄ illa gratia, secundum q̄ Christus habet influere motum, & sensum in membra restat hoc esse ponendum, q̄ gratia capitis uno modo nominat gratiam increatā: alio etiam modo nominat non tantū increatam sed ēt creatā, sicut ostē dūt rationes ad primam partem; & ideo sunt concedendæ.

AD ILLVD uerò, quod obī, q̄ non potest esse gratia creata, quia non posset influere; iam patet responsio quia quamuis non posset influere effectiuè. & causatiue, potest tamen influere meritoriè, & dispositiuè secundum naturam humanam. AD ILLVD, quod opponitur, quod Christus secundum q̄ caput est indiuisus. Dicendum, q̄ est unio per unitatem naturæ, & est unio per fidem, & dilectionem. Dicendum est ergo, quod unio Christi ad corpus ecclesiæ est per fidem, & dilectionem. Cum ergo dr̄ q̄ caput est indiuisum à membris. Dicēdum, q̄ indiuisio non priuat distantiā localem, siue separationem corporum, sed separationem, & disconuenientiam mentium, & affectionum. Et ideo ex hoc non ponitur, q̄ Christus secundum q̄ caput sit incircunscriptus: quia idem pōt esse in uno loco tantum, & tamen per cognitioné & amorem in cordibus diuersorum. Vnde Ephes. 4. Habitat Christus per fidé in cordibus nostris. AD ILLVD, qd̄ obiicitur, q̄ caput est membrorū principium. Dicendum, q̄ caput esse principium quantum ad esse naturæ, hoc est de ueritate capitis, & expressa ꝓprietate: nec est hāc reperire in Christo secundum humanam naturam, sed secundū diuinam, ut prædictum est supra.

Posset tamen dici alio mō, Christū esse caput membrorum suorū quantum ad esse gratię etiam secundum humanam naturam: quia nunquam aliquis fuit gratiam assecutus, nisi haberet Christum in corde, ut fundamētum; quod collocatur per fidem. Fundamenrum enim aliud nemo potest in membris Christi ponere præter illud, quod positum est, quod est Christus Iesus: & sine hoc fundamento nemo potest habere gratiam, quia nunquam fuit alicui salus sine fide mediatoris. Et hoc est, qd̄ dr̄. Coloss. 1. Qui est principium, Glo. Secundum humanitatem dici potest principium ecclesiæ, q̄a super fidem humanitatis eius ecclesia fundata est. AD ILLVD, qd̄ obiicitur, quod gratia capitis (uel concomitatur, uel præcedit. Dicē dum, q̄ sicut dictum est de unione, q̄ caput spirituale non oportet uniri materialiter, & naturaliter, sed spiritualiter per cognitionem. & amorem: sic etiam intelligendum est de antecessione. Vnde ad hoc quòd Christus sit caput illorum præcedentium, non oportuit q̄ comitaretur re, sed fide: & sic utique fuit: quia fides Christi præcessit in cordibus saluandorum. Et sic patet quòd capitis, gratia, & ratio similiter quantum ad perfectam similitudinem respicit in Christo aliquid increatum. Respicit etiam aliquid creatum, ita quòd ad perfectam rationem capitis intelligendam necesse est utranque concurrere.

quæ-

QVAESTIO II.

An gratia capitis in Christo alia sit à gratia singularis personæ & à gratia unionis?

De gratia capitis quantum ad differentiam, utrum uidelicet sit alia quàm gratia singularis personæ, & gratia unionis. Et quod sit alia, uidetur communiter secundum doctores. In Christo cõsueuit differentia gratiæ poni. scilicet gratia singularis personæ, & gratia unionis, & gratia capitis. Si ergo diuisio esse debet per opposita uel saltem disparata, uidetur quod ista differētia gratiæ ab alijs sit diuersa. ITEM. Gratia capitis alijs communicatur, gratiam uerò singularis personæ, uel unionis Christus alijs non communicat: quia respicit ipsum solũ: ergo sunt differentes gratiæ. ITEM. Quod sit alia, quàm gratia singularis personæ, uidetur: quia esto quod humanitas separetur à diuinitate: adhuc tamen remanet gratia singularis personæ: sed non remanet gratia capitis, nec gratia unionis: ergo gratia capitis differt à gratia singularis personæ. ITEM. Quod sit alia quàm gratia unionis uidetur: quia gratia unionis non habuit esse nec efficaciam nisi in plenitudine temporis. gratia capitis à primordio habuit effectum in sanctis: ergo necesse est eas ab inuicem differre.

SED CONTRA. In unica anima una est gratia gratum faciēs, sicut una est uita: ergo si anima Christi est una, aut gratia capitis non est gratumfaciens, aut non differt à gratia unionis, & singularis personæ; sed est gratumfaciens, ergo &c.

ITEM. Idem est habitus scientiæ, quo quis nouit in se, & quo potés est docere alios ut magister; ergo pari ratione idem est habitus gratiæ, quo in se perficitur, & Deo unitur; & quo influit in mẽbra, & eis unitur: sed primus habitus gratiæ dicitur gratia singularis personæ, & unionis: secundus uero dicitur gratia capitis: ergo gratia capitis, & unionis sunt una gratia cũ gratia singularis personæ. ITEM. Eoipso est ille homo caput ecclesiæ, quo assumptus est à uerbo in unitatem personæ: sed hoc est per gratiam unionis: ergo gratia unionis, & capitis sunt una gratia. Minor manifesta est. Maior probatur per illud, quod dicitur Eph. I. Ipsum dedit caput &c. Glo. Nullum maius donum præstare posset Deus hominibus, quàm ut uerbũ suũ, per quod condidit omnia, faceret illis caput esse filius Dei, & filius hominis, unus Deus cum patre, unus homo cum hoībus. Ex hoc expresse habetur, quod eo est ille homo caput, quo a uerbo Dei assumptus in unitatem personæ.

ITEM. Quod per super abundantiam dicitur, uni soli cõuenit: sed gratia unionis est summa gratia, ut dicit Aug. 13. de Trin. & habetur ī principio præcedētis Distinctionis. In rebus per tempus ortis &c. Gratia capitis est summa, sicut habetur ab auctoritate præmissa; ergo gratia capitis non differt a gratia unionis. ITEM. Quod hęc sit à gratia singularis personę uidetur, quoniam Christus est caput secundum illam gratiam, secũdum quam est in ipso sensuum integritas, & perfectio; & hoc est secundum gratiam singularis personæ; ergo &c. ITEM. Secundum illam gratiam Christus est caput, secundum quam pro nobis satisfecit, nobisque promeruit gratiã quantum ad motum, & sensum ad nos deri-

deriuari. Sed hoc fuit secundum gratiam personæ singularis: quia quantum ad illam attenditur meritum: ergo idem quod prius.

RESOLVTIO.

Vna & eadem gratia est; sed incomparatione ad diuersa, diuersa sortitur nomina.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, quòd gratia singularis personæ proprie nominat habitum, secundũ quem anima est Deo similis, & accepta. Sed gratia unionis dicitur tripliciter, sicut prædictũ fuit supra. Vno namq; modo dicitur gratia unionis gratia faciẽs unionem, & sic nominat diuinam essentiam quæ sola est illius unionis causa. Alio modo gratia unionis dr̃ gratia disponens ad unionem de congruo: & sic nominat qualitatem creatam scilicet habitum animæ. Tertio modo dicitur gratia unionis. i. ipsa unio gratis facta: & sic nominat ipsam relationem. Secundum hoc etiam intelligendum, quòd gratia capitis põt his tribus modis accipi. Vno modo potest nominare principiũ effectiuum sensus, & motus spiritualis in membris Christi: & sic nominat ipsum Deum, & per appropriationem spiritum sanctũ. Alio modo nominat ipsum, quod disponit & præparat ad influentiam motus, & sensus respectu cuiuslibet membri: & sic nominat habitum animæ Christi, per quem Christus nobis meruit. Tertio modoo gratia capitis potest dici ipsa gratuita præsidentia, quam Deus gratis fecit, dum uerbum suum nobis præposuit, sicut caput membris. Omnibus his modis in diuersis sanctorum auctoritatibus, & glosis inuenitur gratia capitis accipi. Si ergo gratia capitis, & unionis nominat principium effectiuum illius coniunctionis, & nostræ sanctificationis spiritualis, sic & idem nominat, idem sunt quantum ad principale significatum, scilicet ipse Deus, & spiritus sanctus; & est differentia solum quantum ad connotatum; quia gratia unionis connotat effectum circa Christum, gratia capitis effectum circa mẽbra Christi: & differunt a gratia singularis personæ, sicut increatum a creato, sicut diuina essentia ab habitu gratiæ, quem infundit. Si uero dicatur gratia unionis, & capitis ipsa unio gratuita, & præsidentia: sic sunt diuersæ relationes, & comparationes, quæ tamẽ non sunt fundatæ super aliud, & aliud, sed super idẽ. Homo enim ille eoipso est caput aliorum hominum, quo est uerbo Dei unitus. Et hoc mõ differt gratia unionis, & capitis a gratia singularis personæ, sicut illud, ad quod ordinatur dispositio, differt ab ipso disponente. Gratia enim singularis personæ sua perfectione reddit illam naturam idoneam, ut Deo uniatur, ac per hoc cæteris sanctis præficiatur, sicut caput membris. Si uero gratia unionis, & capitis dicatur habitus disponens ad unionem, & aliorum sanctificationem: sic gratia singularis personę dicitur habitus faciens animæ, & Dei assimilationẽ: hoc modo ista triplex gratia non est triplex ratione diuersitatis habituum, sed ratione diuersæ comparationis eiusdem habitus. Nam ille habitus dicitur gratia singularis personæ, inquantũ disponit ad dei

Dei assimilationé, & inquantum facit animã deiformé: & per hoc consequenter disponit ad unioné personalem & dicitur gratia unionis: & consequenter per hoc ipsum disponit ad redũdantiã, siue influentiam motus, & sensus in cętera membra Christi; & sic dicit gratia capitis. Et sic patet qđ gratia capitis inquantũ habitus non differt à gratia singularis personę, uel unionis secundum habituum diuersitaté, sed secundum comparationem multiplicé. Vnde concedendæ sunt rationes ad hanc partem.

Ad illvd ergo, quod primò objicitur in contrarium, quòd in Christo ponitur gratia secundum triplicé differentiã. Dicendũ, ꝙ illa diuisio non est data penes differentiã gratiæ quantũ ad diuersitaté habituum, sed quantum ad diuersitaté comparationum, atq; respectuum, siue effectuum consequenter se habentium, qui nõ diuersificant essentialiter habitus. Ad illvd, quod objicitur, quòd gratia capitis cõmunicatur. Dicédum, ꝙ gratia capitis non sic communicatur alijs, ut eis sit gratia capitis, sed sic ut efficaciã habeat circa alios: & hoc quidem absque dubio competit gratiæ singularis personæ, & unionis: quia ratione eius nobis meruit, & pro nobis satisfecit. Quãuis auté gratia Christi quocunq; modo dicta habeat efficaciã in nos: non tamen quocunq; nomine datur intelligi eius efficacia in nos, sed solum per hoc nomen, quod est gratia capitis. Sic enim nominatur propter uirtutem, & efficaciam influẽdi. Ad illvd, quod objicitur, quòd remaneret gratia singularis personæ, si deponeretur natura assumpta, sed non gratia capitis. Dicendum, quòd uerum est; sed ex hoc non sequitur, quòd gratia capitis ab illa differat per essentiã: sed uerum est quòd aliquam comparationem, & efficaciam dicit, quam non esset reperire post separationem. Gratia enim capitis, quæ attenditur in influentia, & præsidentia Christi respectu aliorum, naturali ordine præsupponit unionem, ratione cuius ille homo cęteros ineffabiliter antecellit. Ad illvd, quòd objicitur, ꝙ gratia unionis habuit efficaciam solum in fine temporũ. Dicendum, quòd si efficacia gratiæ unionis attendatur in hoc, ꝙ animam Christi reddat idoneam ad unionem, uerum est quòd solum in plenitudine téporum efficaciam habuit. Si autem efficacia gratiæ unionis attédatur quã tam ab alijs creditur, qui mediante illa fide iustificantur: sic efficaciam habuit à principio: & hoc ipso gratia capitis potest appellari. Et sic patet quòd gratia capitis secundum unam suam acceptionem, quæ communior est secundum suam essentiam, habitu non differt ab alijs, sed solum per comparationem, ut uisum est.

QVAESTIO III.

An gratia Christi redundet in omnes creaturas.

Vtrvm mediante illa gratia Deus influat sensum in omnem aliam creaturam habentem gratiam, siue angelicam, siue humanã. Et ꝙ sic uidetur. Eph. 1. Proposuit omnia instaurare in Christo, q̃ in cœlis, & quæ in terris sunt. Glo. Quę in cœlis sunt, i.

numerum angelorum diminutũ implere. Et quæ in terris, idest homines qui per peccatũ deprauati erãt, renouare. Sed illi mediãte Christo sensum, & motum suscipiunt, qui per ipsum instaurãtur in esse perfecto: ergo si hæc sunt cœlestia, & terrestria, homines, & angeli mediante ipso susci piunt gratiã, & gratia capitis in hos, & illos redundat. ITEM. Paulopost ibidem. Ipsum dedit caput super oẽm ecclesiã: sed caput influit in omnia mẽbra: ergo Christus homo per suã gratiam in totam ecclesiã habet influentiã: sed ecclesia cõicat suas influẽtias angelis, sicut dicitur Eph. 3. Vt innotescat principatibus, & potestatibus p ecclesiam multiformis sapientia Dei: ergo uidetur, ꝙ influentia gratiæ Christi ad hoĩes electos habeat extendi. ITEM. Malitia principis tenebrarum nõ tantum se extendit ad dęmones, imo magnã efficaciam habet ad homines: unde illorum per superbiam efficitur princeps. Si ergo bonitas gratię Christi est multo excellẽtior, & efficacior, & cõmunior, uidetur qđ ad oẽs electos se extẽdat per efficaciam, siue sint homines, siue angeli, siue uiatores, siue beati. ITEM. Istę est ordo diuinæ sapientię, & legis, ut dictat ratio, & uult Dionysius, scilicet infima reduci per media, & media per suprema; unde & angeli ordinũ inferiorũ suscipiunt purgationes, & perfectiones ab angelis superiorum ordinum. Sed Christus est super omnes tam angelos quam archangelos: sedet enim à dextris Dei tanto melior angelis factus, quanto præ illis differentius nomen hęreditauit. Si ergo Christus omnibus electis præminet excellentia perfecta, uidetur ꝙ in omnes gratia eius habeat efficaciam, & influentiam.

Lib. de Eccles. Hier. c. 7. p. 3.

SED CONTRA. Caput nõ influit in cor, sed magis ecõuerso. Si ergo secundum rectam trãssumptionem gratia illa, quæ in alios redundat, dicitur gratia capitis, nõ uidetur ꝙ influat in totumcorpus ecclesiæ: aut si in totũ influit, potius deberet gratia cordis, quàm capitis appellari. ITEM. Gratia capitis non influit nisi in eos, qui iã sunt mẽbra; & nulli sunt mẽbra, nisi coniungantur ei per fidem, & charitatem: ergo in nullos influit nisi in habentes fidem, & charitatem: sed habentes fidem, & charitatem habẽt motũ, & sensum: ergo uidetur ꝙ gratia capitis in nullos influat nec motũ, nec sensum, nec est aliud dare quod influat: ergo &c. ITEM. Gratia capitis in eos solos influit, respectu quorũ habens gratiã est caput. Sed Christus secundum humanam naturã non est caput angelorũ: qa unius naturæ sunt caput, & membra: ergo nullam habet in angelos influentiam. ITEM. Esto ꝙ filius Dei nõ esset incarnatus, angeli essent beati. nec propter Christi incarnationem sunt aliqui ex eis redẽpti, & liberati: ergo uidetur ꝙ nihil eis conferat gratia Christi. ITEM. Nihil agit nisi dum est: sed Christi gratia non fuit ante aduẽtum Christi: ergo uidetur ꝙ in illos. qui aduẽtum Christi pręcesserunt, gratia illa nullum habuit effectum. ITEM. Si ita influebat ante aduẽtum Christi in sanctos, qui pręcesserunt, sicut nũc in nos; si habuit effectũ in illis, sicut nũc in nobis habet effectum; ergo sicut

eut illud dicitur tẽpus gratiæ propter redundantiam à plenitudine Christi, ita uidetur quòd tempus illud deberet tempus gratiæ dici: q si non dicitur, uidetur q influentia gratiæ Christi non se extendat ad illos, qui præcesserunt.

RESOLVTIO.

Et in Angelos, & in homines, nedum præsentes, sed præteritos, atq; futuros (his quidẽ per se, his uerò de benè esse) redūdat, atque influit gratia Christi.

RESPOND. Ad prædictorum intelligentiam est notandum: q sensus in spiritualibus attendit̃ quãtum ad cognitionem, motus uerò quantum ad affectionem, & dilectionem, quæ est pondus inclinãs unumquemque spiritum, & trahens ad locũ sibi debitum. Influere ergo motum, & sensum est causare in nobis fidem, & dilectionẽ, siue fidem operãtem per dilectionem, siue cognitionẽ, & amorem. Attẽdendum autem q cognitio, & dilectio est in triplici differentia. Quædam, quæ respicit statum meriti: & hæc dicitur gratuita. Quædam uerò, in qua cõsistit substantia præmij, & hæc dicitur gloriosa. Quædam, quę est utriq; annexa, quæ nec est de essentia meriti, nec præmij, sed de bene esse. Secundum hanc, triplicem differentiam cognitionis, & dilectionis est dicere, q gratia capitis influat in mẽbra gratia increata effectiue, sed gratia creata meritorie, & dispositiue. Nam propter meritũ passionis Christi promissum patribus p̃cedentibus dedit Deus gratiam reconciliationis: & propter exhibitum dat nobis gratiã reconciliationis abundantius, in qua quidem gratia est sensus cognitionis, & motus affectionis: & rursus propter illã passionẽ aperta est ianua, ut oĩbus mẽbris Christi detur dilectio, & cognitio gloriosa, in quibus cõsistit perfectio motus, & sensus. Ex hoc eodẽ angelis mysteria multa reuelantur, & gaudia multa referuntur de restauratione sua, quæ inuenitur facta per Christum. Et ideo etiam ipsi accipiunt motum, & sensum: non inquã illum, qui est de essentia gratiæ, & gloriæ, sed qui est est de bene esse, & perfectione. Concedendum est ergo, q gratia capitis redundat in omnes ciues supernæ Hierusalem, licet sc̃dm plus, & minus: nam magis in homines, qui redimuntur, quam in angelos qui reintegrãtur: magisque in eos, qui sequuntur eius aduentum, quam in eos qui præcesserunt: quia clarius uident, & credunt, & charismatum donis amplius perfunduntur. Propter hoc si passio promissa tantum illis ualuit, ut illos per uiã salutis perduceret: amplius passio exhibita, & soluta hoc debuit facere Propter hoc concedendæ sunt rationes ad primam partem inductæ.

AD ILLVD uerò, quod obijcit̃, q generalior est influẽtia cordis, quam capitis. Dicendum, q generalior est secundum ueritatẽ: sed tamen influentia capitis generalior est sc̃dm manifestationẽ, pro eo q in capite omnes sensus apparent, & eminentiorẽ situm habẽt, & in eo sunt cellulæ aptæ ad cognoscẽdum, & nerui apti ad sentiẽdũ, & mouẽdũ; ita q nerui apti ad sentiẽdũ a parte anteriori uidẽtur egredi, & nerui apti ad mouẽdũ à parte posteriori. Et quoniã trãssumptio ad manifestãdas pro-

prietates spirituales latentes sumi debent à re manifestata: hinc est quòd propter generalem influentiam magis dicitur Christus caput, quàm dicatur cor: propter quã ẽt euidentiam medici discordant à naturalibus. Dicunt enim physici, ꝙ principium motus, & sensus est in capite: licet naturales, qui cõsiderant principia rerũ intimius, dicãt ꝙ horum principium est cor: & sic patet illud. AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ caput non influit nisi in unita membra. Dicendum, ꝙ solũ habet ueritatem in eo capite, quod habet determinatã potentiam, & nõ potest sibi membra unire, & de non membro membrum facere. Et iõ hoc nõ habet locũ in capite Christo, qui potest secundum diuinam naturam de non membro mẽbrũ facere: & secundum humanam naturã potest hæc mereri, & impetrare, & ita primo sensum, & motum influere, & cõtinere. AD ILLVD, quod obijcitur, quod angeli non sunt mẽbra, quia non sunt conformes in natura. Dicendum, ꝙ & si angeli non debeãt dici mẽbra: tñ nihilominus influentia potest esse à Christo in angelos non solum scd̃m diuinam naturam, secũdum quam est caput omnium, sed etiam secundum naturam humanã per accidens tamẽ: quia influendo, & redimẽdo membra sua reparat Christus ruinam angelicam. Quando ergo dr̃, ꝙ gratia capitis non influit nisi in membra: si intelligantur membra proprie, sic non habet ueritatem nisi arctetur influẽtia ad influentiã proprie dictam, cuiusmodi est influẽtia gratiæ, & gloriæ. AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ angeli essent beati, etiam si Christus non esset incarnatus. Dicendum, ꝙ hoc nõ cogit, ꝙ Christus nullo modo influat, sed ꝙ non influat primũ motum, & sensum, qui sunt essentiales gratiæ, & gloriæ. Aliquo tamen modo potest influere; quod facit ad bene esse, sicut prius ostẽsum est. AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ illud non potest influere in illud, quod non habet esse. Dicendum, quod uerum est de influentia per modum principij effectiui. De influentia autem per modũ meriti non habet ueritatẽ: sufficit enim ꝙ sit in fide, & dilectione credentis: ac per hoc dum creditur, & amatur, ab ipso credens, & amans uiuificetur: & dum etiã promittitur, ex ipsa promissione diuina seueritatis rigor aliquatenus placetur, ut beniuolentiam suam reddat. AD ILLVD, quod obiicitur, quod tempus præcedẽs deberet dici tempus gratiæ. Dicẽdum, quòd in tempore præcedenti gratia Christi non defuit: attamen non debet dici tempus gratiæ, sed umbra diei: quia nõ erat tanta redundantia gratiæ, quæ uelamen figuratum effugaret, & onus legis alleuiaret. Nunc autem cum manifesta est ueritas, & per amorem alleuiata sunt mandata, uere dicendum est tempus gratiæ aduenisse. Vnde Christus efficaciam habuit in his, qui præibant, & sequebãtur: ut botrus in palmite, uel palo portabatur ab antecedentibus, & sequentibus: sed præeuntes ferebant, & non uidebant, sequentes uero & ferebant, & aperte uidebant: sic similitudinarie in proposito intelligendum est.

Vide 2. de Gener. animal. c. 4. et 13 de partib. animal. c. 4. et 7. phy. cõ. 4. et 2. collig. c. 9. et Alex. in parap. de Anim. c. [illegible]

DISTINCTIO XIIII.

Quomodo Christi incarnatio ordinatur ad nostram redemptionem quantum ad plenitudinem scientiæ spiritualiter. tum in primis si anima Christi parem sapientiam, & scientiam cum Deo habuerit.

Ic quæri opus est, Cum anima Christi esset sapiens sapientia gratuita, vtrum habuerit sapientiam æqualem Deo, siue omnium rerum scientiam habuerit vel habeat, idest, vtrum omnia sciat, quæ Deus scit. Quibusdam placet, quòd nec parem, cum Deus habeat scientiam: nec omnia sciat, quæ Deus: quia in nullo æquatur creatori: ergo, nec in sapientia. Non ergo habet æqualem cum Deo sapientiam, nec scit omnia quæ Deus. Item. Si anima illa æqualem habet cum Deo sapientiã, non ergo Deus in omni bono maiorem habet sufficientiam, quam eius creatura. Inducunt etiam authoritates ad idem probandum. Ait enim Propheta ex persona hominis assumpti, Mirabilis facta est scientia tua ex me, & non potero ad eã. Quod exponens Caßiodo. ait, Veritas humanæ conditionis ostenditur: quia assumptus homo diuinæ substantiæ non potest æquari, vel in scientia, vel in alio. Apostolus etiam ait, Nemo nouit quę sunt Dei, nisi spiritus Dei, qui solus scrutatur omnia, etiam profunda Dei. His aliisq; pluribus rationibus & authoritatibus nituntur qui animam Christi asserunt, nec parem cum Deo habere scientiam, nec omnia scire quæ Deus scit. Quia si omnia scit quæ Deus, scit ergo creare mundum: scit etiam creare seipsam.

Ps. 138 Cõmen. super illum versiculum Psalm. 1. Cor. 2.

Responsio definitiua ad quæstionem.

Quibus respondentes, dicimus animam Christi per sapientiam sibi gratis datam io verbo Dei, cui vnita est, vnde etiam perfectè intelligit, omnia scire quæ Deus scit, sed non omnia posse, quæ potest Deus, nec ita clare & perspicuè omnia capit vt Deus: & ideo non æquatur creatori suo in scientia, etsi omnia sciat quę & ipse: nec est eius sapientia æqualis sapientiæ Dei, quia illa multo est dignior, dignius q;,

& perfectius omnia capit, quam illius animæ sapientia, ergo & in scientia maiorem habet sufficientiam Deus, quam illa anima, quæ dignior est omni creatura. Illud vero Apostoli quod inducunt, Nemo nouit quæ Dei sunt, nisi spiritus Dei, qui solus scrutatur omnia, pro nobis facit. Mox enim addit Apostolus, Nos autem spiritum Dei habemus: vt per spiritum quem habebat, Dei profunda se scire ostenderet. Sed anima illa præ omnibus spiritum Dei habuit, cui spiri-
Ioã. 3. *tus non est datus ad mensuram, vt ait Ioannes Euangelista. Dona ergo spiritus sancti sine mensura habuit, ergo & sapientiam. Omnia ergo sciuit anima illa. Si enim quædam sciuit, quædam non: tunc non sine mensura sciētiam habuit. Sed sine mensura scientiam habuit, scit ergo omnia. Fulgentius etiam in sermone quodam multa inducit, quibus asserit animam illam rerum omnium scientiam habere: vtens auctoritate Apostoli dicentis, In quo sunt omnes thesauri sa-*
Coloss. *pientiæ & scientiæ abscōditi. Quod etiam ratione potest probari sic. Nihil scit aliquis, qđ eius anima ignorat. Sed Christus secundum omnium concessionem omnia scit: ergo anima eius omnia scit. Ad id vero quod dicunt, Si omnia scit: ergo scit creare mundum vel seipsam: respondemus, quod scientiam habet mundum creandi, sed non potentiā, & creādi animam: & scit quomodo Deus seipsum creauerit: habet ergo scientiam sui creatæ, sed non sui creandæ: quia non est creanda, sed creata.*

Quare Deus non dedit ei potentiam omnium, vt scientiā.

Si vero quæritur, quare Deus non dederit ei potentiam faciendi omnia, vt scientiam. Responderi potest, quia naturaliter capax est scientiæ: & ideo id congrue ei datum est sine mensura, cuius ipsa naturaliter capax est. Non est autem ei datum posse omnia facere, quæ Deus facit, ne omnipotēs, & per hoc Deus putaretur. Verumtamen forte nec potentiam faciendi omnia ei Deus præstare potuit, & si potentiam faciendi aliqua, quæ non facere potest. Scit ergo anima Christi omnia quæ Deus scit, in verbo Dei: quod liquidius et præsentius omni creatura contemplatur vt ei vnita, in quo etiā angeli, & quæ Dei sunt, & quæ futura sunt, cognoscūt.

Intelli-

Intelligentia quorundam verbornm Ambrosij.

Alias Bed. circa illud Luc. 1. Hic erit magnus et est homil 23. sup Lucam, in glossa tamē citatur, sub noīe Ambr. & Bed.

Sed si illa anima non habet tantam potentiam, quantam & Deus: nec homo assumptus tantam potentiam, quantam & Deus: quomodo ergo intelligitur illud Ambrosii super Lucam, vbi angelus de nasciturо filio virginis ait: Hic erit magnus, & filius altissimi vocabitur? Non ideo, inquit, erit magnus, quod ante partum virginis magnus non fuerit: sed quia potentiam, quam Dei filius naturaliter habet, homo erat ex tempore accepturus, vt vna sit persona homo & Deus. Ecce aperte dicit, quod homo erat accepturus ex tēpore potentiam, quam Dei filius habuit naturaliter. Sed si homo accepturus erat illam potentiam: ergo uel persona, vel natura hominis. Sed persona non, quia semper habuit, et habet: ergo natura. Si natura: ergo anima. Nam de carne constat quod accipere non posset. Ad quod dicimus, illud esse accipiendum de persona, sed non inquantum est Dei, immo inquantum est persona hominis. Vna est enim persona Dei & hominis filii Dei & filii hominis. quæ inquātum Dei persona est, semper & naturaliter omnipotentiam habuit, sed inquantum est hominis, non semper fuit. Illa ergo persona, quæ semper fuerat Dei, futura erat hominis persona: & secundum hoc quòd futura erat hominis, acceptura erat ex tempore potentiam, quam naturaliter & semper habuerat inquantum Dei persona. Secundum hanc distinctionem illud & similia sane possunt accipi. Quę distinctio in pluribus quæstionum articulis est necessaria aduersus quorundam perplexam verbositatem. Sed cum de rebus constat, in verbis frustra habetur controuersia.

Vpra egit Magister de plenitu dine gratiæ, & scientiæ communiter: in hac uero parte agit de plenitudine scientiæ specialiter. Diuiditur autē pars ista in partes duas. In quarum prima ostendit in Christo fuisse omnem scientiam secundum humanā naturam. In secunda uerò inquirit, utrum anima Christi habuit omnipotentiam sicut omnium scientiam. ibi. *Si uerò queritur, quare Deus, &c.* Pars prima habet tres. In quarum prima proponit quæstionem de omniscientia animæ Christi. In secunda uerò ponit determinationem secundum aliorum æstimationem. ibi. *Quibusdā placet, quòd nec parem cum Deo.* In tertia uerò determinat secundum suam opinionem, ostendens

animam Christi habuisse omniscientiam. ibi. *Quibus respondentes dicimus, &c.* Similiter secũda pars principalis habet tres particulas. In quarum prima determinat Magister, quare anima Christi nõ habet omnipotentiam, sicut omniscientiam. In secunda uero opponit contra suam determinationẽ. ibi. *Sed si illa anima nõ habet. &c.* In tertia uero dissoluit oppositionem, & determinationem suam multis rationibus adaptat. ibi. *Ad quod dicimus illud esse accipiendum &c.*

Dub. 1. QVia in nullo &c.] Contra. Videtur falsum in duratione a parte post: sicut enim Deus durat in infinitum, ita & creatura: infinitum autem infinito non est maius. Item. Infertur instantia in numero personarum: quoniam ternarius æquatur ternario, & in multis creaturis cõtingit ternarium inueniri: uidetur ergo, quòd in aliquo conueniat creaturam creatori, æquari. Resp. Dicendum, ꝙ pensatis conditionibus in nullo potest creatura creatori coęquari perfecte, nec est in aliquo inferre instantiam. Et quod obiicitur de perpetuitate creaturæ, non ualet: quia perpetuitas etiam creaturæ pendet ex perpetuitate creatoris, & perpetuitas etiam creaturæ non est tota simul, sicut perpetuitas creatoris, ut dicit Ansel. tractans illud uerbũ, quod habetur in Cãt.
15 Exod. Dominus regnauit in æternum, & ultra. Similiter qđ obiicitur de numero personarum, non ualet: quia in diuinis personis est uera distinctio cum perfectissima unitate, & huic nihil in creatura reperiri potest perfecte simile, uel æquale: licet aliquid reperiatur ibi de similitudine, &c.

Dub. 2. *Nemo nouit quæ sunt Dei, &c.*

Contra. Hoc uidetur esse falsum: quia filius scrutatur oĩa, ꝗ sunt patris: non ergo solus spiritus. Item. Perscrutatio est actus pertinens ad cognitiuam: ergo si sapientia appropriatur filio, potius deberet dici solus filius perscrutator, ꝗ̃ spũs sanctus. Resp. Dicendum, ꝙ uerbum illud intelligitur causaliter. Dicitur. n. solus spiritus scrutari profunda quia facit nos ipsa scrutari, & quia pater, & filius operãtur ĩ nobis per spiritũ sanctũ, quẽ ad nos mittere dicuntur: hinc est ꝙ quãuis dicatur de solo spũ sancto, intelligiť tñ de patre, & filio: & ideo cũ dř solus spiritus sanctus, nõ excluditur filius. Ad illud, quod ꝗritur, quare magis appropriatur spũi sctõ. Dicendũ, ꝙ hoc est ꝑꝑ dona gratiarum, quæ spiritui sctõ attribuũtur, in quorũ collectione spiritus sanctus diciť ad nos mitti.

Dub. 3. *Nec ita clare, &c.*] Contra. Hoc uidetur esse falsum, quia aĩa Christi est speculũ clarissimũ, & mundissimũ: ergo oẽ illud, qđ in ea resultat, adeo clare uidet, ut Deus. Item. Si non ita limpide uidet, hoc non prouenit nisi ꝑꝑ cõmistionẽ obscurationis: sed obscurationis cã est peccatũ: ergo uř, ꝙ anima Christi habuit obscurationẽ peccati: ꝙ si hoc est falsum: ergo &c. Resp. Dicendum, ꝙ respectu summæ lucis oĩs creatura tenebra est, sicut dicit Aug. eo ipso ꝙ ex nihilo est. Vnde sicut non põt peruenire ad summam stabilitatem, ita non potest uenire ad summam luminositatem. Ad illud ergo quod obiicitur, ꝙ est spe-

ſpeculum clariſſimum. Dicendũ, ꝙ non dicitur ſpeculum clariſſimũ ſimpliciter, ſed reſpectu aliarum creaturarum, inter quas retinet principatum. AD illud, quod obiicitur, ꝙ cũ minoris claritatis eſt obſcuratio, quæ quidẽ eſt per peccatum. Dicendum, ꝙ minor claritas dupliciter dicitur in creatura, uel reſpectu Dei, uel reſpectu illius claritatis, quam creatura nata eſt habere. Si reſpectu illius, quam nata eſt habere: ſic talis obſcuratio eſt ex peccato: & hæc quidẽ non fuit in Christo. Si reſpectu Dei: ſic talis obſcuratio uenit ex defectu creaturæ, eo ꝙ creatura nũquam poteſt creatori coæquari. Præterea, ratio illa non ualet: Non uidet ita limpide: ergo habet aliquam obſcuritatem: quia luminare unum dicitur eſſe minus altero propter minorem acceſſum ad ſummum ſui generis: quia oppoſitum eius non eſt aliqua natura, ſed priuatio: cum autem dicitur, ꝙ maius eſt, & minus eſt per impermiſtionem contrarii, hoc intelligitur in oppoſitis, quorum utrumque per ſe eſt aliqua natura.

Dub. 4. *Non eſt autem ei &c.*] Hoc uidetur eſſe falſum. Quia dicitur Matth. ultim. Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo, & in terra. Item. Marc. 9. Si potes credere, omnia poſſibilia ſunt credenti: ergo ſi poſſibilia ſunt credenti: multo magis poſſibilia ſunt animæ Christi, comprehendenti. Reſp. Dicendum, quòd eſt potentia impetrandi, & eſt potentia præſidendi, & potentia faciendi. Cum ergo dicit Magiſter, quòd non eſt datum ei, &c. intelligitur de potentia faciendi. Cum autem dicitur. Matth. vltim. Data eſt mihi, &c. intelligitur de potentia præſidẽdi; omnibus enim, quæ ſub Deo ſunt, præeſt etiam Chriſtus ſecundum humanam naturam, quę eſt ſuper angelos exaltata. Cum autem dicitur Matth. 6. Omnia poſſibilia ſunt credenti, intelligitur de potentia impetrandi: fides enim ſumma impetrare pôt omnia miracula, iuxta illud. 1. Corin. 13. Si habuero fidem, &c. Et per hoc patet, quòd in prædictis nulla eſt contrarietas & repugnantia, &c.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An cognitio, qua anima Chriſti cognoſcit uerbum ſibi unitum, ſit ipſum met Verbum, an aliud quid creatum.

AD intelligentiam huius partis incidit hic quæſtio circa tria. Primò enim quæritur de ſcientia, quam anima Chriſti habuit de uerbo. Secundò uero de ſcientia, quam anima Chriſti habuit in uerbo. Tertiò de ſcientia, quam anima Chriſti habuit a uerbo. Circa primum quæruntur tria. Primum eſt, utrum anima Chriſti aliam cognitionem habeat de uerbo, quàm ſit ipſum uerbum. Secundum eſt, utrũ anima Chriſti in cognoſcendo comprehẽdat uerbum ſibi unitũ. Tertium eſt, utrum anima Chriſti defigat aſpectum in ipſum lumen æternum.

VTRVM anima Chriſti cognoſcat uerbum cognitione alia, quàm illa, quæ eſt ipſum uerbum. Et quòd cognoſcat

scatur uerbum ab illa anima sine alia sapientia media, uidetur: quia uerbum increatum non tantum est sapientia, sed etiam fons sapientiæ, sicut dicitur Eccl. j. Sed sapientia, unita animę non cognoscitur mediante alia, quia sic esset abire in infinitum. Cum ergo uerbum, quod est sapientia, sit animę Christi unitũ; uidetur quod seipso cognoscat, & non per aliquem habitum medium. ITEM. Ad cognitionem naturę nihil plus requiritur nisi cognoscens, & cognoscibile, & unio unius ad alterum: sed uerbum increatum unitur ipsi animę Christi omnino immediate: ergo uidetur quod sicut seipso unitur, ita seipso absque medio ab aĩa Christi cognoscatur. ITEM. Aeque intimum, uel magis est uerbum unitum ipsi animæ, sicut anima sibi, uel sicut aliquis habitus, qui sit in anima: sed anima Christi cognoscit seipsam per sui essentiã, cognoscit etiam habitus, qui sunt in ipsa seipsis non per mediũ: ergo pari ratione & uerbũ sibi unitum. ITEM. Natura humana in Christo unita est uerbo in unitatem personæ, & hypostasis: ergo cum talis unio faciat communicationem idiomatum, eodem modo cognoscit Christus homo ipsum uerbum increatum, quo uerbum cognoscit seipsum; sed uerbum cognoscit seipsum non per aliquem habitum medium: ergo & Christus homo: sed nihil scit Christus nisi quantum ad animã secundum humanam naturã: ergo anima Christi cognoscit ipsũ uerbum per sapientiam, quæ est uerbum.

SED CONTRA. Sapientia, siue cognitio est perfectio intellectus, & illud quo intellectus cognoscit formaliter: sed uerbum increatum non potest uniri animæ, sicut perfectio perfectibili: ergo necesse est quòd præter sapientiam, quæ est ipsum uerbum, aĩa Christi habeat habitum creatum, siue ad cognoscendum uerbum, siue aliud. ITEM. Deus est intimus omni animæ, & præsentissimus, non tamen ab omnibus uidetur, sed solum à beatis: hoc autem non est propter diuersitatem à parte cogniti: ergo propter diuersitatem à parte cognoscentis: ergo si hoc est per aliquid eis datum, uidetur ergo quòd ad hoc quòd anima cognoscat Deũ, necesse sit aliquod lumen creatum ei infundi, quod sit in una, & non in alia: ergo uidetur quòd anima Christi uerbũ sibi unitum cognoscat per alicuius creati luminis adminiculũ. ITEM. Quamuis uerbum increatum sit unitum oculo Christi, & omnibus partibus corporis Christi, nõ tamen cognoscitur ab oculo: & hoc quia non est in eo dispositio ad cognoscendum rem spiritualem: ergo pari ratione quantumcumque uerbum increatum uniatur animæ Christi, nisi anima sit disposita ad uidẽdum Deum per lumẽ, quod ipsam faciat deiformem, nunq̃. ipsum intuebitur: ergo uidetur quòd uerbum increatum cognoscat p habitũ medium. ITEM. Quanto Deus clarius uidetur, tanto necesse est oculum esse magis dispositũ. Sed anima Christi clarissime super oẽs creaturas uidet uerbum sibi unitum: ergo necesse est intellectum eius esse maxime dispositũ ad hoc: sed nõ potest ad hoc disponi nisi per aliquem habitum medium: ergo &c.

RE-

RESOLVTIO.

Non ipsum uerbũ formaliter; sed creatũ quid & effectus gratiæ est cognitio, qua anima Christi uerbum cognoscit.

RESPOND. Ad prædictorũ intelligentiã, est notandũ, q̃ cum quęritur, utrũ cognitio, qua aĩa Christi cognoscit uerbũ sibi unitũ, sit ipsum uerbum, an aliquid creatũ. Si intelligat̃ de cognitione actu, absq; dubio certum est, quòd est alia: q̃a hoc cœpit esse, & est actus aĩæ, & ab aĩa. Verbũ autẽ est æternum, & non est ab aĩa, sed à Deo. Si autẽ cognitio dicatur, quo mediante cognoscimus, sic fuit diuersitas opinantium. Quidam.n. uoluerunt dicere, q̃ nõ solũ in Christo, uerum ẽt in oĩbus alijs beatis, sapiẽtia, qua cognoscũt Deũ, est sapientia æterna: & illi etiam ponunt q̃ dilectio illa, qua Deũ diligunt sancti, & beati, sit ipse spiritus sanctus, Pro incõueniẽti enim habent, q̃ illa sapientia, uel dilectio sit accidens, & non substãtia, cum sit nobilior anima. Item. Pro inconuenienti habent, q̃ illa sapientia, & dilectio faciat animã cognoscere, & amare: & ipsa non cognoscat, & amet, cum nobilior sit res cognoscens non cognoscente. Pro incõuenienti etiã habent, quòd beatitudo nostra, quæ est bonum supremum, consistat in accidentibus. Sed ad hæc omnia supra responsum est lib. j. Dist. 17. & 2. dist. 26. hæc etiã positio improbata est. Vnde & communis opinio tenet contrarium. Ponimus.n. sapientiam creatam, quę est habitus, & dilectionẽ creatã, & grãm creatã, & ẽt ceteras uirtutes. Valde.n. absurdum esset dicere, q̃ fides esset Deus, & spes; & sic de alijs uirtutibus, nisi hoc causaliter diceretur: ideo hæc positio inter positiones extraneas numeranda est, pro eo q̃ nimium recedit à uia communi. Et ideo alii qui uoluerunt dicere, q̃ quãuis alii homines cognoscant uerbum increatum mediãte habitu cognitionis creatę, & Christus quãtum ad scientiam cõprehensionis communicat cum aliis hominibus: tñ quantum ad sciẽtiã unionis cum habeat ipsum uerbum sibi intimè unitum, cognoscit absque omni alio habitu medio. Cum enim habeat sapientiam increatã sibi unitam, non per medium, sed per se ipsam cognoscere põt seipsam: & hoc est solius illius animæ proprium, quæ à uerbo est assumpta. Sola.n. hunc modum cognitionis habet, sicut in ea sola reperit̃ excellentia talis unionis. Sed licet illud uideatur magis probabile, quàm prędictum: tamen hoc à ueritate deuiat, si quis intueat̃. Verbum enim nõ unitur animę Christi in illa beata unione, sicut cognoscibile cognoscenti, uel sicut habitus potentiæ, uel perfectio perfectibili: sed est unio unitate personæ, quæ potest esse absque cognitione: sicut patet in carne Christi, quæ unita est uerbo, & tamen ipsum nõ cognoscit. Alium ergo modum unionis necesse est esse ad hoc, quòd anima cognoscat uerbum sibi unitum in unitate personæ, hoc autem est per assimilationem cognoscentis ad cognitum, & ita per aliquam influẽtiam, quæ ipsam animam cognoscentem faciat Deo similem, ac deiformem: & ita per aliquem habitum ipsam animam informantem, qui quidem habitus non potest

Hanc opi. sequitur S. o. hic. dist. 14 q. ibi ad cælum.

potest esse nisi aliquid creatum. Nam quid increatum non potest esse, ut forma ipsius animæ. Et propterea dicere oportet tertio modo, quòd anima Christi, sicut & animæ aliorum sanctorum uerbum increatũ, cognoscit per sapientiam creatam, quæ disponit ipsarum animarum potentias cognitiuas, & conformes reddit, ut illud lumen æternum cognoscant: nec aliter potest intelligi. Quomodo enim potest anima lumen æternum cognoscere, & claritatem summam intueri; quin ipsa efficiatur clara, & luminosa? Anima autem Christi quia est à uerbo assumpta, maiorem habet deformitatem, ac per hoc perfectiorem, & eminentiorem cognitionem, quàm aliqua anima beata per gloriam. Vnde non est intelligendum, quòd sciẽtia unionis distinguatur à scientia comprehensionis, quasi non sit per aliquem habitum medium, sed quia excellentior & amplior deiformitas, & claritas collata est animæ Christi ex hoc; quòd uerbo unita est, quàm ex hoc quòd simpliciter est beata. Ergo concedẽdæ sunt rationes probãtes, quòd anima Christi cognoscat uerbum cognitione aliqua formaliter: quæ (inquam) non est ipsum uerbum, sed gratia effectus uerbi, quam uerbum facit anima Christi beatissima.

Concordat Sco. S.Th. 3. part. q. 9. ar. 2.

Ad illvd, ergo, quod primò obijcitur in cõtrarium, quòd ipsum uerbum est sapientia, & sapientia cognoscitur seipsa. Dicendum quòd ipsum uerbum est sapientia, qua cætera cognoscuntur, tam ipsum uerbum, quàm ea quæ sunt ab ipso. Sed attendendum est, quòd ille ablatiuus potest construi formaliter, uel causaliter. Si formaliter: sic sapientia æterna est sibijpsi ratio cognoscendi. Si causaliter: sic omnia cognoscuntur ipsa: quia facit cætera cognosci. Formaliter autem non potest intelligi: quia nõ potest esse forma cognoscentis creati, nisi dicatur forma exemplaris. Et quoniam omnis actus cognoscendi perfectus est à sapientia, non tantum effectiue, sed sicut à forma perficiente ipsam substantiam cognoscentem: hinc est, quod ad cognoscendum fontem sapientiæ requiritur sapientia, quæ de illo fonte deriuatur. Nec est procedere in infinitum: quia ibi est status, scilicet sapientia, uel scientia, quæ est forma, & habitus animæ. Ad illvd, quod obijcitur, quòd ibi est cognoscens, & cognoscibile, & unio. Dicendum, quòd non quæcunque unio cognoscentis ad cognoscibile sufficit ad cognitionem, imo requiritur, quòd uniãtur per modum cognoscentis. Sicut enim in opponendo monstratum est, Deus est in omnibus essentialiter, & intimus omnibus: & tamen à paucis cognoscitur: & ideo quamuis uerbum increatum sit animæ unitum, non tamen cognoscitur per hoc quòd unitur in unitatem personæ, sed per hoc quòd intellectus animæ sibi unitæ efficitur ei conformis per influentiam luminis. Necesse est enim intellectum aliquo modo formari ab ipso, ad boc quòd ipsum cognoscat. Ad illvd, quod obijcitur de anima, & scientia, quod seipsis cognoscuntur, & illa quæ essentialiter sunt in anima. Dicendum,

cendum, quòd anima non dicitur cognosci seipsa, quia ipsa sit scientia, qua cognoscit se; sed seipsa cognoscitur: quoniam ipsa est unita potentiæ cognoscenti inquantum est cognoscens. De sapientia autem increata secus est: tũ quia ipsa est supra animam cognoscentem, & ideo oportet eleuari per gratiam: tum etiã, quia talis unio non sufficit, nisi alius modus unionis concurrat. AD ILLVD, quod obijcitur de cõmunicatione idiomatum. Dicendum, quòd uerum est ꝙ ille homo cognoscit uerbum sapientia increata: sed quãuis idiomata communicentur illi homini, non tamen communicantur animę Christi. Nos autem nõ quærimus de cognitione, quę datur illi homini per idiomatum communicationem, sed quæ competit secundum naturam animæ à uerbo assumptæ.

QVAESTIO. II.

An anima Christi in cognoscendo uerbum, ipsum comprehẽdat?

VTRVM anima Christi in cognoscendo comprehẽdat ipsum uerbum sibi unitum. Et ꝙ sic uidetur. Primò per auctoritatem Apostoli. Colos. 2. In quo plenitudo diuinitatis corporaliter inhabitat: loquitur de Christo: sed ita cognoscit anima Christi uerbum sibi unitum, sicut habitat in ea: cognoscit ergo omnem plenitudinem eius: & hoc nõ est aliud, quàm cõprehendere: ergo. ITEM Hoc ipsum dicit Damasc. de incarnatione uerbi Dei. Animus omnem naturã diuinitatis in una suarum hypostaseon incarnatam esse: ergo totum Dei uerbum unitum est humanæ naturæ in Christo: sed eo modo natum est ab anima Christi cognosci, per quẽ modum potuit uniri: ergo si totũ potuit uniri, uidetur quod etiam in totum habeat cognosci: sed hoc est comprehendi: ergo &c. ITEM. Isido. de trin. Trinitas sibi soli nota est, & homini assumpto: aut ergo loquitur de notitia qualiscunque uisionis, aut perfectæ cõprehensionis. Si primo modo loquatur, falsum est: quia multis angelis, & hominibus est nota: loquitur ergo de cognitione comprehensionis: ergo &c. ITEM. Simplex cũ attingitur, totum attingitur, pro eo ꝙ non habet partem, & partẽ. Si ergo uerbũ increatum est simplicissimum, uidetur ꝙ totũ, & totaliter ab aĩa Christi attingat̃, si aliquo modo attingit̃: sed attingitur aliquo modo: ergo cõprehendit̃. SI TV dicas, ꝙ non ualet: qa infinitũ est, & ideo incõprehensibile. Contra. Sicut uere est infinitum, ita uere est simplex illud uerbũ æternũ: ergo sicut potest incõprehensibile rõne immẽsitatis, ita deberet cõprehendi ratione simplicitatis. ITEM. Anima Christi cognoscit ipsum uerbum: aut ergo aliquid est de claritate, & ueritate, & pulchritudine, qđ nõ cognoscat, aut nihil. Si aliqd: ergo in Deo est aliquid à Christo cognitum, & aliquid incognitũ: ergo aliquid: & ita pars, & pars: quod non est intelligibile. Si nihil est oĩno quod non cognoscat: quia totũ est idem ibi, uidetur ꝙ totaliter intra suã cognitionem Deũ claudat: & hoc est Deũ comprehẽdere: ergo &c. ITEM. Si aĩa Christi non cognoscit ipsum uerbum in tota sua plenitudine, adhuc deficit à cognoscendo de uerbo aliquid cognoscibile; ergo potent

Lib. 3. cap. 6.

Lib. 3. de summo bono c. 3.

tens est in cognitione illa proficere: ergo cum desideret Deum perfecte noscere, uidetur quòd desiderium animæ Christi nõ sit impletum, & quòd ipsa non peruenerit ad beatudinis statum perfectum. ITEM. Ille solus est beatus, qui comprehendit quod nos credimus & speramus: sed nos credimus ipsam uerbi immensitatem: si ergo Christus est, & fuit beatus, uidetur, quòd ipsam immensitaté uerbi comprehendat.

Lib. 1. cap. 4. SED CONTRA. Damascenus. Hoc solum intelligitur de Deo quod incomprehensibilis est. Sed si anima Christi ipsum comprehenderet, intelligeret ipsum non incomprehensibilem, sed comprehensibilem. Si ergo hoc a nemine potest intelligi, non potest uerbũ increatum ab anima Christi comprehendi. *Epist. 112 ad Paulinã. ca. 9. To. 2* ITEM. Augu. de uidendo Deo. Illud comprehenditur, cuius fines circunscribi possunt: sed fines diuinæ immensitatis a nullo circunscribi possunt: ergo Deus a nulla anima potest comprehendi. ITEM. Omne quod cõprehenditur, est finitum comprehendenti; ergo quod comprehenditur a finito, est ei finitum: & nihil est finitum finito, nisi quod est finitum simpliciter: sed Deus est infinitũ simpliciter: aĩa Christi cum sit creatura est finita; ergo non potest comprehendere immẽsitatem uerbi sibi uniti. ITEM. Quod comprehendit alterum, est maius illo, uel saltem ei æquatur: alioquin ipsum claudere intra se non posset; sed impossibile est creaturam nec per unioné, nec per alium modum æquari creatori; ergo impossibile est quòd cõprehendat creatorem: ergo anima Christi uerbum sibi unitum non comprehendit. His eisdem rationibus ostendi potest ꝙ nulla anima. ITEM. Verbum increatum sic est unitum animæ Christi, ꝙ posset uniri alteri: sic habitat in ipsa, quòd in multis aliis: ergo sic est in anima sibi unita, quòd etiã est extra, cũ sit ubique; ergo semper excedit ipsam animam assumptam: ergo si tantum, uel plus est extra, quam intra, uidetur quòd anima Christi nõ ĩcludat ipsum, ác per hoc nõ cõprehẽdat. ITEM. Si anima Christi posset uerbum increatum comprehendere, posset per consequens aliquid maius cogitare, omnis enim, cuius terminos cognoscimus, possumus intelligere aliquid addi: sed Deus est, quo maius cogitari non potest, ut dicit Ansel. *Prosolog. capi. 15.* Ergo uerbum unitum animæ Christi si comprehenderetur ab ipsa, non esset Deus, sed est Deus: ergo non comprehenditur.

RESOLVTIO.

Et si totum, non tamen totaliter.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam est notãdum, quòd aliqui dicere uoluerunt, quòd uerbum increatum, & ipse Deus, nõ solum ab anima Christi, sed etiã ab aliis animabus beatis habet cõprehendi, & aliquo modo est cõprehensibilis. Cõprehendi enim habet quantum ad essentiam (ut dixerunt) quæ est finita; & ideo finita, quia in seipsa simplex, & perfecta. Dicitur autem, & est incomprehensibile quantum ad potentiam, quæ respicit infinita. Nunquam enim potest in tot, quin in plura. Et per hoc dissoluere uoluerunt auctoritates sanctorum, & scripturæ, quæ uidentur repugnare

gnare inuicem. Aliquando enim dicitur quòd Deus est incomprehensibilis. Aliquando dicitur, quod beati habent cognitionem cōprehensionis, & respectu cōprehensionis. Sed iste modus dicendi in Primo Libro improbatus fuit: quia impossibile est, quòd potentia ex- *Dist. 3.* cedat essentiam. Vnde impossibile est potentiam, esse simpliciter infinitam, substantia, & essentia existente finita. Et ibidem Magister ostendit, quòd diuinum esse non solum in relatione ad beatos, sed etiam in seipso habet immensitatem: & ideo iste modus dicendi stare non potest: & qui hoc primo dixit, postmodum retractauit. ALII uerò dicere uoluerūt, quòd anima Christi & si sit finita, tamen ob gratiam unionis sublimatur ad aliquid infinitum: habet enim aliquid, quod est supra omnem creaturæ gradum, & quo nihil potest cogitari excellētius & ex illa parte potest comprehendere uerbum sibi unitum. Et hoc est etiam ipsius solius proprium, & pro tanto dicunt dixisse Isidorum, quòd trinitas nota est sibi soli, & homini assumpto. Sed nec illud stare potest. quia quamuis gratia unionis dicat aliquid infinitū ratione alterius extremi: tamen ratione animæ unitæ semper dicit quid finitum, & rem uirtutis finitæ: quoniam anima Christi manet intra terminos creaturæ. Et si est uirtutis finitæ, quomodo potest immensitatem comprehēdere rei omnino infinitæ, & excedentis eam in infinitum? ET propterea est tertius modus communior, probabilior, & certior, quòd nec anima Christi, nec aliqua creatura comprehendere potest immensitatem uerbi increati, siue ipsius Dei: & tamen ipsum totum cognoscit. Et possunt ista duo simul stare, immo necesse est ponere: quamuis difficile sit intellectui nostro capere. Si enim uere ponimus Deum simplicem, imo quia necessarium est sic credere, & ponere: si cognoscitur, iā non secundum partem, & partē, sed totus cognoscitur. Rursus: si Deum ponimus immensum, quia hoc credimus, & fatemur, necesse est ponere, quòd numquam ab intellectu finito comprehenditur totaliter: & sic Deus a quacumq; creatura ipsum cognoscente totus cognoscit sed tū nō totaliter. Si aūt quæratur qūo illud posset intelligi. Dicēdum, quòd difficillimum est intelligere: quia plus reperitur ī creaturis de dissimilitudine, quàm de similitudine. Intelligamus tamē gratia exempli: aliquem oculum, cuius aspectus non sit omnino clarus: & intelligamus aliquod paruum album, tamen intensum in luminositate, & claritate coloris: oculus ille uidebit illud album totum: tamē eminentiam illius albedinis non comprehendit: sic suo modo in proposito intelligendum est. Sed non modica est hic dissimilitudo: quia in illo albo qualitas differt a claritate: in Deo autem est omnino idem. Et ideo aliud exēplum consueuit poni in puncto, qui ratione suæ simplicitatis totus attingitur ab una līnea: non tamen comprehenditur, quia potest infinitas lineas terminare. Sed nec adhuc est illud simile: quia in puncto aliud est uirtus, aliud essentia: nō sic in Deo, in quo est omnino idem. Et ideo tertiū exēplum

sionem, quam habet illa anima inter creaturas, dicit Isido. quòd ei soli nota est trinitas, magis per auctoritatem loquens, quam per præcisionem. AD ILLVD, quod objicitur, quòd simplex totum attingitur. Dicendum, quòd uerum est totum, idest non secundum partem, & partem; in simplici enim non est dicere totum nisi per priuationem compositionis partium. Sed ex hoc non sequitur, quod comprehendatur: quia sicut dictum est, simul cum simplicitate stat infinitas, quæ non patitur aliquid Dei omnino uideri perfecte à creatura. Nec ualet quod objicitur, quòd ita deberet dici cõprehensibile propter simplicitatem, sicut incomprehensibile propter immensitatem: nam ad immensitatem de necessitate sequitur incomprehẽsibilitas de ipsa nominis ratione primaria, ad simplicitatem non. Tãta enim potest esse simplicitas, quòd nedum ipsa faciat comprehẽdi, imo propter suam excellentiam reddat incomprehensibilem. AD ILLVD, quod objicitur, ꝙ aliquid latet de Deo &c. Dicendum, quòd non est intelligendum in Deo, sicut intelligitur in aliqua re cõposita cuius una pars nõ apparet, & alia manifestatur; quoniam in diuina essentia non est aliquid, & aliquid, sed est aliquod unum, quod æquiualet infinitis. Vnde quicquid illud sit, quod anima de Deo uidet, sic illud uidet, quod tamen comprehendere non potest: unde idem ipsum latet, & patet; patet quidem ad intuendum, sed latet ad comprehendendum. Sicut si quæratur, cum Deus est in lapide, estne aliquid Dei extra lapidẽ, & aliquid intra? Dicendũ, ꝙ non est sc̃d̃m aliquid sui extra, & sc̃d̃m aliquid sui intra, sed totus intra, & totus extra: sic & in proposito intelligere oportet. AD ILLVD, quod objicitur, ꝙ si nõ cõprehendat, adhuc põt proficere in cognitione Dei. Dicendũ, ꝙ illud non sequitur, pro eo ꝙ status est in profectu cognitionis. Aliquando ex parte rei comprehensæ, quæ non potest melius cognosci: aliquando ex parte cõprehendentis, qui non est natus melius cognoscere; & sic est status in Christo, & in alijs beatis. Sed aliter in Christo, quàm in alijs, qa Christus ita perfecte cognoscit, sicut umquam capere potuit: sed alij sancti ita perfecte sicut dispositi fuerunt per merita gratiæ: nec possunt ultra proficere, quia non sunt in statu merendi: nec ultra desiderare, aut amplius habere q̃ habeãt pp illius summi boni sufficiẽtiam, & affectionem ordinatã secundum summæ iustitię regulam, & libram: sed quiescũt quiete ꝑfecta, quia tenent eum, quem desiderabant. AD ILLVD, quod objicitur ultimo de comprehensione. Dicendũ, ꝙ cõprehendere dicitur tripliciter. Vno modo idẽ ꝙ charitate adhærere. Et sic accipit Bernar. ad Euge. Si sanctus es, cõprehendisti. Alio modo est idem q̃d clare uidere, & perfecte amare, sicut ad Philip. 3. Si quo modo cõprehendam, in quo cõprehensus sum. Tertio modo comprehẽdere est idẽ ꝙ terminos rei claudere: sic Deus est incõprehẽsibilis. Cũ ergo dicitur, quòd sancti sunt cõprehensores in patria, & quòd Christus fuit comprehensor. Dicendum, quòd medio modo accipitur

Lib. 2. de summo bono. c. 3.

pitur:& sic habet ueritatem:nam Christus uidet Dei immensitaté nec tenet hoc fide, sed certissima cognitione: hic enim nouit Deũ immensum. Et si tu quæras, utrũ positiue, uel priuatiue. Dicendũ, q; quodammodo positiue, quodammodo priuatiue. Positiue, quantum se extendit capacitas suæ intelligentiæ. Priuatiue deinceps. Admiratur enim illam summam profunditatem immensitatis diuinæ, sicut dicit Propheta.
Ps.138 Mirabilis facta est scientia tua ex me, confortata est, & non potero ad eam:& sic patet totum.

QVAESTIO III.

An anima Christi. uideat uerbum in fonte ipso luminis.

VTRVM anima Christi in cognoscendo Deum defigat aspectum in ipsum lumen æternum, an in aliquid citra ipsum. Et quòd non uideat ipsum fonté luminis, uidetur. 1. Thim. 6. Lucem habitat inaccessibilem, quá nullus hominum uidit, sed nec uidere potest; ergo Christus secundum q homo numquam Deum in sua luce uidit, nec uidere potuit. ITEM. 1. Ioan. 4. Deum nemo uidit umquam. super illum locum dicit Chryso. Solus filius cũ uidit, & spiritus sanctus: qui autem creabilis est naturæ, qualiter uidere potest increabilem? Si ergo anima Christi nec est filius, nec spiritus sanctus, sed magis creatura, non uidetur quod illam lucé uideat in seipsa. ITEM. Quantum distat finitum ab infinito, tã tum distat creatura a creatore:sed propter infinitam distantiam nulla uirtus finita potest cognoscere Deum ut immensum: ergo pari ratione propter infinitam distantiam nulla uirtus creata poterit cognoscere, & uidere lumen increatum per seipsum. ITEM. Sicut ad cognitionem comprehensionis requiritur cõmensuratio quædam, ita ad cognitionem a parte uisionis requiritur assimilatio cõgrua:sed quæ in nullo cõueniũt, non possunt assimilari: ergo creator non potest a creatura in seipso uideri, cum nihil habeant commune. ITEM. Multo plus excedit claritas diuinæ lucis oculum animæ Christi, quam sol excedat claritatem oculi materialis; sed oculus noster materialis non potest intueri lumen corporale in fonte propter excellentiam: ergo nec intellectus Christi. ITEM. Fons æterni luminis in se ipso est infinitus, & immensus:sed finitũ non potest super infinitum:ergo cum uirtus animę Christi sit finita, nõ poterit actus eius se protendere usque ad ipsum: ergo non poterit ipsum cognoscere in seipso; ergo uidetur quod nec anima Christi, nec alia anima cognoscat deũ in claritate sua.

SED contra. Super illud. 2. Corinth. 3. Nos releuata facie. Glos. Christus est imago patris eadem cum illo, in quem tendimus, scilicet ut eum in essentia uideamus. Si ergo Christi anima habet, ad quod nitimur peruenire:ergo Deũ uidet i substãtia, & natura. ITEM. Plus est uniri alicui in unitatem personæ, quàm in unionem facié tem cognitioné: sed anima Christi uerbo æterno immediate unita est in unitatem personæ: ergo multofortius ipsi ueritati, & luci uerbi unitur per cognitionem ipsius in se; ergo sine aliquo medio Deum uidet. ITEM. in cognitione

conclusionum non est quies, sed solum in cognitionem principiorum:& ratio huius est, quia anima cognoscit conclusiones per mediũ, principia uera cognoscit sine medio. Si ergo anima Christi cognoscit Deum mediante aliquo: ergo non quiescit in cognitione Dei; & si non quiescit in Deo, cum Deus sit finis ultimus, non est beata. Si ergo beata est, necessario sequitur, quòd cognoscat diuinam lucem in seipsa: pari ratione & omnis anima beata. ITEM. Intellectus comprehensoris tantum eleuatur, quantum affectus, quamuis cæcus sit in uia propter cæcitatem ignorantiæ. Sed Christus fuit perfectissimus comprehensor: cum ergo ipse diligeret summam Dei bonitatem in seipsa, omni affectu circunscripto: pari ratione lucem, & ueritatem in seipsa uidebat absque medio. ITEM. Aut immediate uidet, aut per medium. Si immediate; habeo propositum. Si per mediũ; aut per medium proportionabile, aut improportionabile. Si per medium improportionabile, ergo potius impeditur, quàm iuuetur. Si per medium proportionabile: Contra. Aut est creatum, aut increatum. Increatum non: quia illud est unum solum. Si creatũ: ergo creatura potest esse proportionabilis creatori: & si hoc, cum nihil aliud impediat, quin creatura possit uidere Deum in sua substantia, restat quòd anima Christi sic eum uidere poterat, & uidebat. ITEM. Si per medium: aut illud est superius anima Christi beata: aut inferius. Si inferius, ergo immediatior est anima Christi Deo, quam sit illud, quod tu dicis medium: ergo illo circumscripto melius uidebit Deum. Si superius: ergo aliquid est excellentius natura humanę mentis in Christo: sed hoc est impossibile; quia oĩa sunt subiecta pedibus eius. Restat ergo q̃ aĩa eius immediate, & ĩ ipso fonte uidebat, & uidet, lumen æternum. His ẽt rationibus idem ostẽdi potest de qualibet anima beata.

RESOLVTIO.

Si quibusque beatis animabus aperta atque clara, & facialis Dei uisio promittitur: cur non incomparabiliter beatissimæ animæ Christi?

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, quòd aliqui uoluerunt dicere, quòd Deus nulla creatura uidebitur, nec uidetur in sua essentia, uel natura: sed uidebitur in claritate sua, cũ tantus sit fulgor ipsius immensitatis luminis, quòd ad cõtuitum illius substantiæ nullus oculus creaturæ possit pertingere. Hunc errorem euacuat Greg in Moralibus tractans illud Iob. 18. Non adæquabitur ei aurum, uel uitrum: ubi ait sic. Fuerunt qui dicerent in illa regeneratione beatitudinis in claritate sua Deum conspici, & in natura non uideri: sed non est aliud claritas, aliud natura: sed ipsa natura est claritas, & ipsa claritas est natura. Et ideo iste error nõ multum est rationabilis, quia male intelligit lumen æternum, in quo non differt essẽtia luminis, & ipse actus lucendi. Et ideo fuerunt alii moderniores, qui dixerunt a nulla creatura posse aspici lumen æternum in fonte suæ claritatis, sed in quibusdam cõdescensionibus,

nientia commensurationis, siue ad ęquationis, & conueniétia participationis alicuius communis, & conuenientia ordinis. Dico ergo, quòd si distantia dicatur per priuationem conuenientiæ adæquationis, & participationis, infinita est distãtia creati ad increatum, sicut infiniti ad finitum. Si uero dicatur distantia per priuationem conuenientiæ ordinis, dicendũ, quod falsum est: quia creaturæ immediate ordinantur ad Deum sicut ad principium, & sicut ad finem, maxime creatura rationalis: ad simplicem autem contuitum sufficit, quod sit conuenientia ordinis: sed ad cognitionem comprehensionis requiritur conuenientia secundum quandã æqualitatem, siue adæquationé. Et ideo non sequitur, quòd si anima creata non possit comprehendere infinitatem, quòd non possit intueri luminis fonté. Et per hoc patet sequens. Quod enim dicit, quòd ad cognitionem requiritur assimilatio. Dicendum, quòd non oportet quòd sit assimilatio in natura tertia, sed sufficit quòd unum sit similitudo alterius, sicut Primo Libro fuit determinatum. Ad illud, quod obiicitur, quòd excedit oculum lumen illud. Dicendum, quòd est excellentia conseruãs & est excellentia corrũpens. Excellentia conseruans est in spiritualibus, sed corrũpens in obiectis corporalibus: & ratio huius ĩ Primo Libro est reddita & a parte obiecti, & a parte modi cõprehendi: & ideo non est simile. Ad illud, quod obiicitur, ꝙ finitũ non potest supra infinitum. Dicẽdum, ꝙ aĩa in cognoscendo Deũ plus est in suscipiédo, quã in agédo: imo oĩs potẽtia animæ respectu Dei se habet in rõne passiui: nec dr̃ potentia cognitiua actiue, quæ de sua ratione dicit quodam modo passioné, sicut dicit Philosophus, & Priscianus. Ideo cũ intelligit Deum, non agit anima in Deũ, sed Deus influit in animã, in qua influentia Deus condescẽdit per gratiam, & anima eleuatur, & efficitur deiformis. Et ipsa deiformitas est dispositio reddẽs oculum animæ aptum ad uidendum Deum, nõ quia facit proportionabilem quãtitatem, quia semper illud lumen excedit in infinitum: sed quia facit proportionabilé qualitaté: quia datur ipsi aiæ aliquid utpote similitudo, quod cum ipsam aĩam, & intellectum animę cũ Deo facit similé, reddit & intelligenté. Et si tu obijcias, ꝙ licet uisio, & cognitio incipiat a passione, cõpletur tñ in actione, cum ad uisioné duo concurrãt receptio, & iudicium: in illum auté fontem luminis nulla põt creatura agere, quoniam ipse a nullo potest pati: similiter de illo fonte luminis, & ueritate summa nullus potest iudicare sicut dicit Augu. de uera religione: & ipsa ratio dictat, cum iudicans aliquo modo præsideat iudicato: nullo modo uidetur sustineri posse, quòd anima Christi, uel alia anima beata intueatur ipsum superni luminis fontem. Ad hoc respondendum est, quòd & si ad perfectionem cognitionis, aliquo modo concurrat non solum passio, sed etiam actio: non tamen concurrit actio, quæ quidem fit per aliquam influentiam, uel impressionem ipsius co-

Dis. 1. 3. & 35.

3. de Anima. 12. & 28. intelligere est quodã pati.

gnoscentis in cognoscibile, sed solum per quandam protensionem: sicut etiam patet in dilectione cũ amo aliquem, anima amando aliquo modo agit: nihil tamen influit in amatum, nec dilectum aliquid patitur, uel recipit ab amãte. Sic intelligendum est in cognitione. Similiter cum dicimus uisionem, siue cognitionem perfici à iudicio. Dicendum, quòd uerum est: sed ad hoc quòd uideamus Deum, non oportet quòd de ipso iudicemus in se, sed sufficit ad claram uisionem ab ipso fonte luminis illuminari, & illuminatum oculum etiam in ipsum protendere intuendo, & iudicare de ipso intuitu, cum non possit attingere ad hoc, ut de ipsa summa ueritate iudicet, sed secundum ipsam iudicet anima de seipsa, & de sua cognitione: nihil tamen impedit aliquo modo accipiendo iudicium, secundum quod requiritur ad uisionem, quin possit concedi, quòd anima beata certissime iudicet illud esse summũ lumẽ, quod intuetur, sicut in Pri-
Dist. 3. mo Libro fuit habitum. Et huic non repugnat uerbum. August. Quantuncunque enim siue intuitus, siue iudicium uideatur in se habere naturam actionis: tamen respectu diuini luminis, à quo causatur, est passio, & effectus. Vnde quòd anima uideat Deum in se, hoc nõ est, quià anima possit supra Deum, sed magis quòd Deus possit supra ipsam: adeo ut anima per diuinam potentiã, & influentiam eleuetur supra ipsam. Hęc autem quę dicta sunt de anima Christi, generaliter ualent ad quæstionem de uisione Dei: similiter quæ sequuntur.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An anima Christi eodem habitu cognoscat uerbum, & ea quæ sunt in uerbo?

CONSEQVENTER quæritur de cognitione, quam aĩa Christi habuit in uerbo. Et circa hoc quæruntur tria. Primò quęritur, utrum in eodem habitu cognoscat uerbũ, & alia in uerbo? Secundò quęritur utrũ aĩa Christi cognoscat actu in uerbo, quæ cognoscit habitu. Tertiò quæritur, utrum in uerbo noscat omnia quæcunque nouit uerbum.

VTRVM anima Christi eadem cognitione, qua cognoscit uerbum, cognoscat alias res in uerbo. Et ꝙ eadem uidetur. Aug. super Gene. ad literam dicit, ꝙ angeli tripliciter cognouerunt res, uidelicet in uerbo, in seipsis, in proprio genere: ergo cognitio, quàm angelus habet in uerbo de re, distincta est à cognitione, quã angelus habet de re in seipso: sed angelus in seipso cognoscit res ꝑ speciem aliquam sibi datam: ergo uidetur ꝙ ea cognitione, quæ est in uerbo, cognoscat res non mediante aliqua similitudine ipsius rei, præter illam, quæ est in uerbo: ergo eadem cognitione, qua cognoscit uerbum, cognoscit rem aliam in uerbo. ITEM. Verbũ est sufficiens ratio cognoscendi omnia alia à uerbo, & tanquam exẽplar est ratio cognoscendi exẽplatum: sed cognoscere sufficientem rationẽ alterius, hoc non est aliud quàm cognoscere ipsam rem: eadẽ enim est cognitio rationis cognoscendi, & ipsius rei cognitæ:

ergo

ergo eadem cognitione, qua anima cognoscit uerbum, cognoscit res alias à uerbo. ITEM. Melius cognoscitur res in diuino exemplari, quàm cognoscat in se; melius etiam cognoscitur per diuinũ exẽplar, quã cognoscatur ꝑ propriã similitudinem; sed eadem cognitione, qua quis cognoscit similitudinẽ rei, cognoscit ipsam rem, ergo &c. ITEM. Si similitudo rei in speculo nullo modo differret ab ipso speculo, eadem cognitione, qua cognosceretur ipsum speculum, cognosceretur ipsa similitudo rei, & ipsa res; ergo cum in uerbo æterno non differat similitudo rei & ab ipso, nam ipsum est exẽplar, & ratio cognoscendi, uĩ ꝙ eadem cognitione, qua quis nouit uerbũ, cognoscat & res in uerbo: ergo anima Christi per eundem habitum cognitionis cognoscit uerbũ, & alia in ipso. ITEM. Si anima Christi cognosceret rẽ in uerbo per alium habitũ, & aliã similitudinem, quã cognoscat ipsum uerbum, aut illa similitudo esset una, aut multæ. Vna nõ põt esse: quia unaquæque res creata habet similitudinem sibi propriã in genere creaturæ. Si multæ, ergo cum non sit status in multis, sed in uno, cognitio aliarũ rerum à uerbo in ipso uerbo non spectaret ad cognitionẽ gloriæ, in qua est status, & quies; ergo si hoc est inconueniens, restat ꝙ eodem habitu cognitionis, quo cognoscitur ipsum uerbum, cognoscuntur & alia in uerbo tam ab aĩa Christi, quam ab alia anima beata.

SED CONTRA. Sicut materia se habet ad formã, ita intellectus possibilis se habet ad res, quas cognoscit; sed impossibile est, quòd summum ens det esse ipsi materiæ nisi imprimendo aliquam formam creatam ipsi materiæ diuersam à se: ergo impossibile est ꝙ summum lumen faciat intellectũ possibilem aliquid actu intelligere, nisi imprimat ei speciem, & similitudinem ipsius rei cognitæ; ergo cognitio aliarum rerũ à uerbo in ipso uerbo aliquid plus exigit, quam cognitionem ipsius uerbi, & est per aliam rationẽ cognoscendi, quam sit cognitio ipsius. ITEM. Ad hoc ꝙ intellectus aliquid intelligat, necesse est ipsum assimilari rei cognitæ; ergo cũ cognoscit alia à uerbo, necesse est ipsum assimilari non solum ipsi uerbo, sed etiã alijs à uerbo. Sed alijs à uerbo nõ põt assimilari nisi per susceptionem similitudinũ aliarum; ergo ad hoc ꝙ intellectus aliquis creatus siue Christi, siue alius cognoscat alias res in uerbo, nõ sufficit cognoscere ipsum uerbum. ITEM. Si aspicerem ad aliquam rẽ, aggeneraretur in me similitudo illius rei. Similiter si aspicerem ad speculum, nõ solum aggeneraretur in me similitudo speculi, sed etiam similitudo rei; ergo si uerbum æternum continet in se ideas rerũ omniũ. ita generabũtur similitudines rerum in anima aspiciente ipsum, sicut si anima contueretur ipsas res; ergo uidetur quod res in uerbo nõ tantum cognoscitur ab intellectu creato per ipsum uerbũ, sed ẽt per similitudines impressas, ergo per cognitionem aliam, & aliam. ITEM. Contingit cognoscere ipsum uerbum ut lucem, & cõtingit cognoscere ipsum ut exẽplar. Tunc autem cognoscitur uerbum ut lux, quando cognoscitur

cunque creatũ. Et si tu obijcias, quòd necesse est intellectum possibilem aliquo modo formari, ad hoc quòd aliquid intelligat in actu. Dicendum, quòd sic est in proposito. Formatur enim ab aliquo: sed hoc non est aliud, quàm ipsa influentia luminis æterni, p quam efficitur deiformis, & conformis ipsi uerbo, quod est rõ cognoscendi alia; & ideo per consequens efficitur in actu respectu aliorum cognoscibilium a uerbo, & per similitudinem uerbi, quod quidem uerbum, quia est similitudo omniũ, efficitur quodam modo similis oibus; ideo nõ oportet ei dari nouum habitum ad cognoscendum. Et per hoc patet respõsio ad sequens, quod obijcit, ꝙ necesse est cognoscens assimilari cognoscibili: quoniam assimilatio, quæ sufficit ad cognitionem, non tantum est per speciem acceptam a re, uel etiam per speciẽ appropriatam ipsi rei, uerumetiã per assimilationem ad illud, qđ est ratio cognoscendi cetera. Ad illud, quod obijcitur, quòd si aspicerem ad rem, aggeneraretur in me similitudo rei: & similiter si ad speculũ, aggñaret̃ i me similitudo speculi, & ipsius rei. Dicẽdũ, ꝙ si i speculo nõ differret similitudo rei ab ipsa forma speculi, nõ oporteret ꝙ ĩ me aggeneraret̃ alia similitudo cognoscẽdi respectu ipsius speculi, & respectu ipsius rei relucentis in speculo: & sic intelligendum est in proposito. quoniam idea in Deo nihil aliud est, quàm ipsa ueritas æterna, sicut ostensum fuit in Primo

Dis. 35 Libro. Ad illud, quod obijcitur, quòd impossibile est me cognoscere lucem æternam, quia fiam ei conformis per influentiã luminis. Dicendum, ꝙ hoc uerũ est: sed quia Deus per idẽ ipsum quod est lux in se, est exemplar aliarum rerum: ideo non oportet quòd per aliud, & aliud fiam conformis ipsi, ut est lux, & ut est exẽplar, sed per idem alio modo se habens. Idem enim lumen gloriæ habilitat ipsam animam ad cognoscendum ipsum uerbum æternum, inquantum lumen comparatur ad ipsum uerbum sub ratione lucis: idem etiam habilitat ipsam animam ad cognoscendum alia a uerbo in ipso uerbo, inquantum comparatur ad ipsum uerbum, ut est exemplar aliorum: & quia uerbum est exemplar uoluntarie repræsentans: ideo lumen illud non comparatur nisi ad illa, quæ ipsum diuinum exemplar repræsentant uoluntariè: hinc est quòd per illud lumen & si cognoscat uerbum, non oportet quòd cognoscat omnia alia a uerbo, quorum ipsum uerbum est exemplar. Et si tu obijcias, quòd quamuis in Deo idem sit sapientia, & bonitas: tamen aliud, & aliud est lumẽ, per quod ego conformor diuinæ sapientiæ, & bonitati: ergo pari ratione aliud erit, per quod conformatur intellectus ipsi uerbo secundum quòd lux, & secundum quòd exemplar. Dicendum, quòd non est simile: quoniam ratio ueritatis, & exemplaritatis in eodem est differens sola comparatione. Ipsum enim exemplar non est aliud, quàm ueritas æterna, ut est ratio cognoscendi alia.

Ad illud, quod ultimo obijcitur de memoria, quæ remanet.

Dicendum, quòd si aliquis intellectus uidet aliqua in uerbo cognitione gloriæ, & desinat uidere, uerbum non memoratur de cognitione illarum rerum, nisi eatenus, quatenus memoratur de cognitione uerbi, nisi aliàs habuit cognitionem illarum rerum impressam, uel nisi Deus ei dispensatiue imprimeret, tunc hoc non esset opportunum. Sed (sicut dictum est) ad hoc, quòd aliquis intellectus creatus cognoscat res ĩ uerbo, siue Christus, siue alius, sufficit quòd habeat deiformitatem gloriæ, per quam sit similis ipsi uerbo: nec oportet ei dari rerũ similitudines, aut habitus particulares: quia magis sibi sufficit ipsa summa ueritas ad cognoscendum omnia, quàm omnes rerum similitudines speciales. Vnde limpidius cognoscit angelus, & etiã anima Christi res in uerbo, quã cognoscat in se, uel in proprio genere.

QVAESTIO II.

An anima Christi uniuersa, quæ habitu cognoscit, actu etiam cognoscat.

VTRVM anima Christi cognoscat ĩ uerbo actu omnia, quæ cognoscit in habitu. Et quòd sic uidetur: quia secundum quòd uult Aug. in xv. de Trin. In beatis non erũt uolibiles cogitationes. Si ergo anima Christi inter cæteras animas beatas beatissima est: non ergo habet cogitationes uolubiles: ergo si aliquid semel in actu cogitat, uel cognoscit, semper illud cogitat, uel cognoscit: ergo quicquid cogitat in habitu, cognoscit in actu. ITEM. Gloria est habitus in actu: impossibile enim est hominem esse beatum, & aliquando cessare ab actu uisionis diuinæ. Si ergo cognitio, qua cognoscit anima Christi res in uerbo, est cognitio gloriosa, uidetur quòd cognitio illa semper habeat habitum coniunctum actui: ergo quicquid cognoscit in habitu, cognoscit in actu. ITEM. Perfectior est habitus coniunctus actui, quàm separatus, pro eo quòd actus est cõplemẽtum habitus. Sed anima Christi cognoscit res in uerbo cognitione perfectissima: ergo quicquid cognoscit ibi in habitu, cognoscit in actu. ITEM. Vna, & eadem cognitione, qua cognoscit anima Christi ipsum uerbum, cognoscit alia a uerbo: sed nihil de ipso uerbo cognoscit in habitu, quod non cognoscat in actu: ergo nihil de aliis rebus cognoscit in habitu, quod non cognoscit in actu.

Cap. 16

SED CONTRA. Sicut Philosophus uult, Scimus plura, sed intelligimus unum solum. Hoc autem ob aliud non est, nisi quia scire nominat cognitionem in habitu, sed intelligere in actu: ergo ad plura se extendit habitus, quam actus per naturam: sed non est necesse quod ĩ Christo habitus perficiatur ab actu; ergo non est necesse, quod quicquid anima Christi habitu cognoscit in uerbo, cognoscat in actu. ITEM. Sicut perfecta est cognitio animæ Christi, ita perfectum est eius gaudium: sed anima Christi non gaudet de omni eo in actu, de quo gaudet in habitu; gaudet enim super uno peccatore pœnitentiam agente, licet non actualiter in eo lætaretur, quando peccabat: ergo pari ratione non est opportunũ, quod omne quod cognoscit in habitu,

cognoſcat in actu. ITEM. Actualis conſideratio rerum cognitarum in uerbo in Chriſto ſubiacet uoluntati: ergo poteſt modo conſiderare aliquid creatum, quod nõ ſit de eſſentia gloriæ: modo etiã non conſiderare: ergo ſi habet illius rei habitum, non neceſſe eſt quod habitus ſemper ſit coniunctus actui reſpectu cuiuſcunque cognoſcibilis. ITEM. Aut anima Chriſti actu conſiderat omne, qđ uerbum æternum natũ eſt ei repræſentare, aut non. Si actu conſiderat omne, quod uerbum æternum natum eſt ei repræſentare, cum illa ſint infinita, uidetur qđ anima Chriſti in conſiderando actu pertranſit infinita, quod eſt impoſſibile uirtuti finitæ. Si non actu conſiderat omne, quod uerbum ſibi unitum natum eſt ei repræſentare: ergo aliquam habet aptitudinem anima Chriſti ad aliquid, reſpectu cuius non ſemper eſt in actu: ſed omnis eius aptitudo eſt completa per habitum glorioſum: ergo aliquid cognoſcit in habitu qđ non cognoſcit in actu. ITEM. Quando aliquid ſe extendit ad infinita, impoſſibile eſt ꝙ ipſum totaliter ſit in actu, ſi differat in eo actus a potẽtia: ſed habitus cognitionis in Chriſto ſe extendit ad infinita: ergo impoſſibile eſt, ut omne quod cognoſcit in habitu, cognoſcat in actu. Maior manifeſta eſt, quia cum continuum ſit diuiſibile in infinitum, impoſſibile eſt ipſum totaliter diuiſum eſt in actu. Minor probatur per hoc, ꝙ Chriſtus in uerbo æterno ſcit omnes ſpecies numeri paris diuiſibiles eſſe in duo æqualia: & hoc nouit ĩ habitu de qualibet eius ſpecie. Si ergo ſpecies numeri ſunt infinitæ: ergo nouit habitu infinita. ITEM. Nihil nouit anima Chriſti in actu, ſuper quod non conuertat ſe actualiter: ſed intellectus eius, & aſpectus ſimplex eſt, & finitus ſed ſimplex, & finitum ad quod ſe conuertit: totaliter ſe cõuertit: ergo ſi actu conuertit ſe ad unum, impoſſibile eſt quòd ſimul, & ſemel actu ſe conuertat ad illud, quod ſit ab illo diſparatum: ergo anima Chriſti non cognoſcit omnia in actu, quæ cognoſcit in habitu.

RESOLVTIO.

Si omnia, quæ habitu cognoſcit, de gloriæ ſubſtantia eſſent, profectò & actu illa conſideraret.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, quòd anima Chriſti beata habet cognitionem aliquorum, quæ ſunt eſſentialia gloriæ: & aliquorũ, quæ non ſunt de eſſentia gloriæ. Si ergo loquamur de cognitione eorum, quæ ſunt eſſentialia gloriæ, dico quòd anima Chriſti omnia, quæ cognoſcit in habitu, cognoſcit in actu: quia gloria eſt habitus in actu. Vnde ſicut non poteſt anima eius non eſſe glorioſa; ſic impoſſibile eſt actualem conſiderationem eorum, quæ ſunt de eſſentia gloriæ, in ipſo interrumpi. Si autem loquamur de cognitione eorum, quæ non ſunt eſſentialia gloriæ, ſic non eſt neceſſe, quòd omnia, quæ cognoſcit in habitu, cognoſcat in actu. Et huius ſignum eſt, quòd Deus beatis exiſtentibus in gloria, hoc eſt ſanctis angelis, aliquid de nouo reuelat, & oſtendit in ſe, quod prius tamen non oſtendebat: & ideo ſtatui gloriæ non repugnat conſiderare aliquid nunc, quod prius nõ

conſi-

est opportunum de cognitione quãtum ad actum. Actualis enim cognitio, & consideratio uerbi æterni est ipsi gloriæ essentialis: nõ sic autẽ actualis cognitio aliorum à uerbo: & ideo non sic oportet, ꝙ de alia consideret actualiter, secundum ꝙ actualiter considerat ipsum uerbum, sed solũ habitualiter. habitus enim ille essentialiorem habet cõparatiõnẽ respectu uerbi, quod est cognitum principale, q̃ respectu aliorum cognitorũ in uerbo, q̃ sunt cognita quasi ex consequẽti, & secũdario.

QVAESTIO. III.

An anima Christi cognoscat in uerbo omnia, quæ Verbum ipsum cognoscit?

VTRVM aĩa Christi cognoscat oĩa in uerbo, q̃ cognoscit uerbũ. Qđ sic, uidet̃. Anima Christi beata habuit spiritũ nõ ad mẽsurã, secũdum ꝙ dicit Ioã. 3. Sed spiritus est ad cognoscendũ, & diligẽdũ: ergo habuit spiritũ ad cognoscendum sine mensura. Et si hoc: ergo Deus animæ illi nihil celat: cognoscit ergo omnia illa anima in uerbo, q̃ cognoscit ipse Deus. ITEM. Illi animæ cognoscenti res in uerbo ipsum uerbum est ratio cognoscendi: sed uerbum est ratio cognoscẽdi uoluntarie se offerens pro hac re, uel pro illa, uel pro quacunque alia. Si ergo uerbum æternum animæ unitæ sibi offert se plena oblatione, cum ipsum sit ratio cognoscendi omnia, uidetur quòd anima Christi omnia cognoscebat in uerbo sibi unito: ITEM. Verbum æternum perfectissime unitum erat ipsi animæ Christi secundum quòd uerbum: ergo pari ratione perfectissimum erat ei unitum secundum quòd exemplar: sed secundum ꝙ exemplar faciebat animam Christi cognoscere alia à se; ergo si perfectissima unione uniebatur sibi, qua nulla potest esse perfectior, uidetur quod ei communicabat cognitionem omnium, quam habebat. ITEM. Anima Christi cognoscebat aliqua in uerbo, & cognoscit; aut ergo potest cognoscere plura, aut non. Si potest cognoscere plura; ergo possibilitas eius non est omnino completa, quia potest addiscere de die in diem. Si non potest cognoscere plura, quam cognoscit; sed omnis sciens res in numero determinato potest scire plura, quia scibilia se non coangustant in anima cognoscente: unde si scit aliqua, potest adhuc scire aliqua. Si ergo anima Christi non potest scire plura, uidetur quod cognoscat infinita, & omnia, quæ cognoscit ipsa summa Dei sapientia. ITEM. Anima Christi multo familiarior est ipsi uerbo æterno, & maiori amicitia iuncta, q̃ essent apostoli ipsi Christo; imo adeo familiaris est, quòd non potest esse familiarior; ergo omniũ rerum dat ei notitiam, quam ipsa potest accipere. Sed anima nunquam scit tot, quin adhuc possit scire plura; ergo uidetur quòd uerbum increatum animam sibi unitã faceret nosce infinita. ITEM. Aut anima Christi nouit illa solum, quæ sunt, fuerunt, & erunt, aut plura his. Si solum illa nouit: ergo si Deus aliquid faceret præter ea, quæ facere disposuit, anima Christi illud ignoraret. Si nouit plura his; sed qua ratione nouit aliqua ex his, quæ Deus facturus non est, eadem ratione no-

uit

uit omnia: ergo uidetur, q oīa cognoscat, quæ cognoscit æterna sapientia. ITEM. Multò potentior est anima Christi ad cognoscendum res per ipsum uerbū sibi unitum; quàm sit aliqua anima ad cognoscendū res per habitū creatum; sed anima habens habitum creatum cognoscit omnia, ad quę se extendit ille habitus: ergo anima Christi habēs uerbum increatum sibi unitū cognoscit omnia, quæ cognoscit ipsum uerbum.

Idem in Lib. 83. q. q. 14. Tom. 4

SED CONTRA. Augu. in 11. de Ciui. Dei. Quicquid scitur, scientis comprehensione finitur: sed anima Christi: cum sit finita, non pōt cōprehendere infinita: ita q illa infinita sint sibi finita: qa ipossibile est infinitū esse finitum finito: sed uerbum æternum cognoscit infinita: ergo impossibile, est, q anima Christi oīa cognoscat in uerbo, quæ cognoscit ipsum uerbum. ITEM. Cognitio debet adæquari rei cognitæ secundum q cognita est, siue sit cognitio in habitu, siue sit cognitio in actu. Similiter necesse est q adæquetur potentiæ, & potentiam necesse est adæquari substantiæ, ita q eā nō excedat improportionabiliter: infinitum autem improportionabiliter excedit finitum: si ergo substātia animæ Christi finita est, necesse est & potentiam cognoscendi in ipsa esse finitam, & cognitionem similiter: ergo necesse est cognoscibilia eē finita. Si ergo ęterna Dei sapientia cognoscit infinita, uidetur &c. ITEM. Cognitio animę Christi, quam habet in uerbo, est creata. Si ergo substantia animæ Christi est creata, pari ratione & cognitio: sed omnia creata sunt i certo pondere, numero, & mensura: & omnia talia sunt finita: ergo necesse est cognitionem, quam habet anima Christi, esse finitā. Sed cognitio finita nō est nisi finitorum: ergo aīa Christi non cognoscit nisi finita, & uerbum cognoscit infinita: ergo &c. ITEM: Nihil creatum excedit infinitum aliud creatum eiusdem generis: sed anima Christi, & eius scientia est creata, & eiusdem generis cū qualibet alia anima beata, & eius scientia, ergo aīa Christi non excedit in infinitum scientiā cuiuslibet alterius aīę creatę: sed scientia uerbi in infinitum excedit scientiam cuiuslibet animę beatæ: ergo uidet̄ q anima Christi nunquam tot cognoscat, quot cognoscit ipsum uerbum. ITEM. Sicut cognitio uerbi est immensa intensiue, ita est etiam extensiue: quia sicut habet limpiditatem infinitam, ita etiam cognoscit infinita: sed impossibile est q anima Christi comprehendat infinitatē ipsius uerbi intēsiue, & q ita limpide cognoscat, sicut ipsum uerbum: ergo impossibile est pari ratione, q cognoscat omnia, quæ cognoscit ipsum uerbū, cum uerbum cognoscat infinita. ITEM. Sicut intellectus animæ Christi ex unione sui ad lucem æternam habet cognoscere multa, sic & ipsa substātia animæ ex unione ipsius ad uerbum est nata esse in multis locis. Sed impossibile est, q anima Christi unquam sit, ubicumq; est uerbum, quamuis ei uniatur: ergo impossibile est quòd intellectus eius cognoscat omnia, quæ cognoscit uerbum, quāuis ei uniatur. ITEM. Quanto substantia est simplicior, tanto est plurium cognoscitiua: sed substantia uerbi in

creata

creata in infinitum excedit: quantum ad simplicitatem aīam Christi: ergo impossibile est quòd anima Christi unquam tantum sublimetur, ꝙ cognoscat tot, quot cognoscit ipsum uerbū. ITEM. Si anima Christi cognoscit omnia, quę uerbum cognoscit, aut hoc est per ipsum uerbum immediatè; aut ꝑ aliquid aliud creatū sibi superadditum. Per ipsum uerbum immediatè non potest, sicut in præcedētibus fuit ostensum: quia necesse est ipsum intellectum informari a ratione cognoscendi. Si per aliquid creatum sibi superadditum, aut hoc est lumē procedens a uerbo, aut species aliqua rei cognitæ. Si est lumen procedens a uerbo, cum illud non excedat in infinitum lumen, qđ confertur alijs animabus, si aliæ animæ non cognoscunt nisi finita, necesse est ꝙ anima Christi non cognoscat nisi finita: ergo non cognoscit omnia, quæ uerbum cognoscit. Si per species sibi datas: ergo tot species habebit, quot sunt cognoscibilia: & si hoc, cum cognoscibilia sint infinita, erunt in anima Christi infinitæ species in actu: ergo si impossibile est infinita eē in actu in creatura, impossibile est ꝙ anima Christi cognoscat infinita, siue omnia, quæ uerbum cognoscit.

ITEM. Ad cognitionē rei duo requiruntur, scilicet receptio, & iudicium: ergo ad hoc ꝙ aliquis cognoscat aliqua, necesse est ꝙ habeat posse iudicādi super illa: sed iudicium animæ Christi est finitum: ergo nec per se, nec per coniunctionem suam cum uerbo iudicat de infinitis; quia nulla uirtus finita exit in operationem infinitam, nec per se, nec cum alia; non enim potest in aliqua infinita operatione ei continuari: ergo impossibile est animā Christi iudicare de tot, de quot iudicat uerbum æternum: & si hoc, non potest omnia cognoscere, quæ uerbum cognoscit.

RESOLVTIO.

Non cognitione actuali, sed habituali anima Christi cognoscit, quæ verbum cognoscit.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, ꝙ ad illam quæstionem propter sui difficultatē a diuersis diuersimodè respondetur; & quidam respondent simpliciter concedendo, quidam autem distinguendo. Primi uariantur secundum triplicē modū dicēdi. Quidam enim dicunt, quòd aīa Christi cognoscit oīa, quæ uerbum cognoscit, pro eo ꝙ uerbum æternum non cognoscit, nisi finita; nō enim est exemplar, nisi eorum, quę sunt, uel fuerunt, uel erunt, & hæc oīa finita sunt. Sed iste modus dicendi stare non potest quia (sicut ipse Aug. dicit & in Primo Libro ostensum est) Dist. 32 ęterna Dei sapientia cognoscit infinita, sicut planum est: quia cognoscit omnes numeri species, cognoscit etiam omnia, quæ potest facere. Alius modus dicendi est, ꝙ anima Christi cognoscat oīa, quæ cognoscit uerbum, & cognoscit infinita, quia uno & eodem cognoscit omnia, idest uerbo. Et hinc est, ꝙ nō solum anima Christi actu cognoscit infinita, sed ēt quælibet anima beata, quæ intuetur in ipsam lucem æternam, secundum ꝙ asserunt. Sed illud nec rationi consonat, nec auctoritatibus sanctorum; quia omni scien-

uel cōprehensionis. Praeterea quicquid sit gratia unionis siue creata, siue increata anima Christi semper est inter terminos creaturae: ergo eius uirtus cognoscitiua semper finita est: ergo nunquā cognoscit infinita; & sic redit q̄stio prius proposita. Alius uero modus dicendi est, q in Deo ponitur duplex modus cognoscendi, non pp diuersitatem à parte uirtutis cognoscentis, sed à parte connotati. Dicitur.n. in eo esse scientia uisionis, & scientia intelligentiae. Scientia uisionis est respectu omnium eorū, quae facere disposuit. Scientia intelligentiae respectu omniū eorum, quae facere pōt, & utraq; dicitur omniscientia: quāuis scientia uisionis sit finitorum, scientia intelligentiae infinitorū. Disposuit.n. facere finita, sed pōt facere infinita. Qn̄ ergo quaerit, utrum Christus sciat omnia, quae nouit uerbum: si intelligatur de scientia uisionis, cōcedunt utiq;, q anima Christi omnium illorū capax fuit, & eidē cōicauit Deus scientiā omnium illorum, q̄ facere disposuit pp magnam sui liberalitatem, & ipsius animae capacitatem. Si autem intelligatur de scientia intelligentiae, sic dicunt, q omnia cognoscit, quae cognoscit ipsum uerbum: qa illa se extendit ad infinita, & anima Christi in cognoscendo non pōt nisi super finita: Deus autem non cōmunicauit illi animae nisi quantum potuit capere. Et secundum istam uiam dissolui possunt rationes ad utranque partem. Et hic quidem modus satis facilis est, & rationabilis. Veruntamen adhuc non quiescit mens dubitantis: quoniam esto quòd Deus modo aliquod nouum faceret, quod tamen facere non disposuit, sicut nouum mundū, iam lateret Christum. Sequeretur etiam q Christus aliquid de nouo posset addiscere, & ita non haberet plenitudinem scientiae. Et iterum: cum scibilia non se coangustant adhuc in anima sciente, nunquam uidetur quòd tot sciat anima, quin possit adhuc plura scire: quomodo ergo erit status ex parte capacitatis creaturae? Et propterea est tertius modus distinguendi: quòd contingit aliquid cognosci cognitione habituali, & cognitione actuali, siue cognitione, quae est sicut sciētia, & cognitione quę est sicut consideratio. Si ergo loquamur de cognitione quantum ad actum considerationis, sic dicendum est, quòd anima Christi nunquam tot cognoscit, quot cognoscit ipsum uerbum, per nullam enim gloriam potest adeo subleuari creatura, ut simul, & in actu iudicet de infinitis, cum hoc sit infinitae uirtutis. Si uero loquamur de cognitione habituali, sic concedi potest, quòd scit omnia, quae cognoscit ipsum uerbum sibi unitum: & hoc patet sic: quia cum anima Christi cognoscat ipsum uerbum habitu glorioso ita perfecte, quòd non potest ipsum perfectius cognoscere: & ipsum uerbum aeternum promptam habet uoluntatem ad aperiendum ipsi animae omnia, quae in ipso relucent, nec aliquid in ipso reluceat, quod non sit natum cognosci ab anima Christi, anima Christi habet aliquid, quo facilis est ad cognoscendum omnia, quae uerbum cognoscit. Et huius signum est: quia ad hoc

ꝙ cognoscat aliquid, quod uerbũ cognoscit, quicquid illud sit, non oportet ꝙ detur ei nouus habitus cognoscendi, sed omne qđ vult, i eo potest legere. Si ergo tu quæras de illo habitu, utrũ sit habitus finitus, uel infinitus. Respõdendum est. ꝙ est finitus: habet tamẽ respectũ ad infinita, nec est hoc impossibile ponere in creatura. Infinitas enim respectuum nõ ponit infinitatẽ actualẽ, sicut non ponit † comparationem realem. Si iterum quæras, vñ ueniat illa infinitas respectuũ circa habitum cognitionis animæ Christi. Dico, ꝙ uenit ex uolũtate speculi sibi uniti, quod uoluntatẽ promptam habet omnia propalãdi ipsi animæ Christi, quę relucent in se: hoc autẽ non facit alicui alij animæ: & ideo de sola anima Christi concedi potest, & debet, quod sit omnisciens quantum ad cognitionem habitualem. Et concedendę sunt rationes, quę sunt ad illam partem.

† *Alias compositionẽ.*

Ad illud, quod obijcitur in contrarium, ꝙ quicquid scitur, scientis cõprehensione finitur. Dicendum, ꝙ illud intelligitur de notitia actuali, quæ quidem consistit in actuali comprehensione, quod innuitur in ipsa auctoritate. De habituali autem non oportet, ꝙ habeat ueritatem: nec oportet adhuc, ꝙ habeat ueritatem de omni actuali, sed de ea, quæ est per comprehensionem: quamuis enim Deus cognoscatur ab anima, non tamen oportet ꝙ sit finitus ipsi animæ cognoscenti, imo simpliciter est infinitus. Ad illud, quod obijcitur, quod cognitio debet adæquari cognoscibili: patet responsio per illud, quod dictum est: ꝙ hoc uerum est de cognitione comprehensionis, & de ea cognitione, q̃ actu iudicat de toto cognoscibili: tali autem modo cognoscendi nõ cognoscit anima Christi omnia, quæ uerbũ cognoscit. Ad illud, quod obijcitur, ꝙ cognitio, quam habet anima Christi est finita: ergo non potest esse infinitorum. Dicendum, quod in cognitione animæ Christi est tria considerare, uidelicet ipsam rationem cognoscẽdi, quæ est ipsum uerbum, & ipsum habitum secundum ipsam substantiã habitus, & respectum illius habitus ad cognoscibile. Dico ergo quod quamuis habitus ille sit finitus, tamen rõ cognoscendi in se infinita est, & per illam habet ille habitus respectum ad infinita nõ in actu, sed in aptitudine. Et hoc modo nihil prohibet cognitionẽ finitam esse respectu infinitorũ. Ex hoc enim non ponitur aliqua infinitas esse in creatura in actu: sed ponitur actualis infinitas solum in ratione cognoscendi. Ad illud, quod obijcitur, ꝙ creatũ nõ excedit aliud creatum eiusdẽ generis in infinitum. Dicendũ, ꝙ illud uerum est de illo excessu, qui est in ipso creato secundum se, & absolute: de illo uero excessu, qui est ratione creatricis essentiæ, non habet ueritatem. Et illo modo dicitur scientia Christi in infinitum excedere scientias aliarũ animarũ: nõ quia lumen Christi in infinitum sit maius in actu, quã lumen aliarum animarũ, sed quia ipsum uerbum æternum in infinitum prõptius se exhibet ad manifestãdũ ea, quæ in se habet ipsi aĩæ Christi, q̃ alicui aliæ aĩę. Ad illud, qđ obiicitur, ꝙ anima

ma Christi non potest cognoscere immensitatem limpitudinis cognitionis diuinæ: ergo nec immésitatem respectu cognoscibilium. Dicendum, ꝙ non est simile duplici ex causa. Vna quidem quia anima Christi quicquid cognoscit in habitu de ipso uerbo æterno, cognoscit in actu, cum cognitio ipsius uerbi in se sit de essentia gloriæ: non sic autem est de cognitione aliarum rerum, quæ relucent in uerbo. Præterea ipsum uerbum est infinitũ, & quicquid intelligitur de uerbo, totum est infinitum, Non sic autem est de cognoscibilibus ĩfinitis: qa quodlibet ipsorum in se finitum est, & cognosci potest a substãtia, & uirtute finita, & mediante habitu finito. Vnde quamuis anima Christi cognoscat omnia, quæ uerbum cognoscit: numquam tamen æquatur ei in cognitione, quia numquam omnia illa comprehendit actualiter, secundum quòd ipsum uerbum æternum pro uno aspectu de omnibus iudicat, & omnia intuetur. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd anima Christi quamuis sit unita uerbo, non tamen est, ubicunque est uerbum: ergo nec cognoscit omnia, quę cognoscit uerbum. Dicendum, quòd non est simile: quoniam esse hic, uel ibi dicit actum existendi: & ideo si anima Christi esset, ubicunq; est uerbum, iam esset immensa, & existẽtia eius adæquaretur existentiæ uerbi. Non sic autem est de cognitione: quoniam multa cognoscit anima Christi in habitu, quæ numquam considerabit in actu. Ideo nec per hoc ponitur adæquatio, nec ponitur immensitas circa potentiam eius cognoscitiuã. AD illud quod obiicitur, quòd simplicitas animæ numquam eleuatur ad simplicitatem uerbi. Dicendũ quòd illud uerbum intelligitur non tantum de cognitione habituali, uerum etiam de consideratione actuali. Et quantum ad hoc uerum est, quòd numquam anima ascendit ad tot consideranda, ad quot ipsum uerbum considerat: Et si obiicias, quòd nec habitu, nec actu uidetur posse pertingere ad omnia, quæ uerbum cognoscit, cum in omnibus creator excedat creaturam. Dicendum, ꝙ (sicut dictum fuit) habitualis cognitio infinitorum non ponit infinitatem in habitu cognoscẽdi, & ideo nõ ponit adæquationem ipsius cognitionis animę Christi respectu cognitionis ipsius uerbi. AD ILLVD, quod quæritur, per quid aĩa Christi cognoscat omnia, quæ cognoscit uerbum. Dicẽdum, ꝙ per lumẽ aliquod sibi datum: hoc autem non est, quia lumẽ illud sit infinitũ, sed quia est ad infinita scibilia comparatum propter promptitudinẽ exemplaris sibi uniti. AD ILLVD uerò, qđ ultimo obiicitur, ꝙ in cognitione est receptio: & iudicium. Dicendum, ꝙ illud itelligitur de actuali consideratione, de habituali autem non est uerum, ꝙ quis iudicet in actu de omnibus, quæ nouit in habitu: sed ꝙ potest, & habet facultatem iudicandi per aliquas rõnes, quæ sibi insitæ sunt, ad hoc ꝙ possit iudicare de illis cognitionibus. Vt ergo summa ꝓdictorũ, quæ prolixius dicta sunt breuius perstringatur, concedendũ est, ꝙ aĩa Christi habitualẽ cognitionẽ habet infinitorũ, & omniũ eorũ, q̃ cognoscit ipsum uerbum

bum sibi unitū, licet non habeat actualē:& illa quidem habitualis cognitio nō ponit infinitatē actualem in ipso habitu, uel in potentia cognoscente, sed solū in rōne cognoscendi, uel in comparatione habitus cognoscēdi ad ipsa cognoscibilia. Hunc autem sextum modum dicendi magis sum conatus tenere, quàm quintum, licet quintus sit facilior ad sustinendū, tum propter auctoritates sanctorum, quibus est in arduis quæstionibus præcipue innitendum, tum etiam pro reuerentia Iesu Christi, cuius animæ quantumcunque sapientiæ, & gloriæ possumus, debemus attribuere, & supra etiam quàm intelligimus ad ipsius reuerentiam, & honorem.

ARTICVLVS III.

QVAESTIO I.

An christus aliam cognitionem habuerit, ultra eam quam in uerbo habuit.

CONSEQVENTER quęritur de sciētia, quam aīa Christi habuit à uerbo: & circa hoc q̄runtur tria. Primò, quęritur, utrū aliquam scientiam habuerit anima Christi a uerbo præter illam quam habuit in uerbo. Secundò, quæritur, utrum secundum illam profecerit, an ab initio habuerit eam perfectam. Tertiò, quęritur, utrum Deus debuerit cōicare animæ Christi omnipotentiā sicut communicauit omniscientiam.

VTRVM Christus habuerit aliā sciētiā à uerbo præter illam, quā habuit in uerbo. Et q̄ nō fuerit aliqua necessitas habendi aliā uidet̄. Primo p illud quod dicit Damas. Quēadmodū caro hōis secundū propriā naturā nō est uiuificatiua: dñi aūt caro unita scd̄m hypostasim ipsi Deo uerbo uiuificatiua facta est pp eā, quæ est secundum hypostasis unionē: ita & humana natura quidē substātialiter nō possidet futurorum cognitionē: dñi autē aīa pp eam, quæ est ad diuini uerbi unionē, ditata est futurorum cognitione: ergo sicut caro Christi nō posset uiuificare nisi pp unionē sui ad uerbū, ita aīa eius nō cognosceret aliqd nisi in ipso uerbo. ITEM. Vnius secundum unā naturā est una perfectio: sed intellectus aīæ Christi perfectus fuit sciētia cognoscēdo oīa in ipso uerbo: ergo cum scientia sit perfectio ipsius intellectus non habuit aliā scientiam pręter illam. ITEM. Superfluum est facere per plura, quod pōt sufficiēter fieri per pauciora: sed aīa Christi sufficientissime cognoscit omne cognoscibile cognitione, quæ est in ipso uerbo: ergo uidetur q̄ superfluum sit ei attribuere aliā cognitionē. ITEM. Maioris luminis est absorbere minus. Si ergo cognitio, quam Christi aīa habet in ipso uerbo fuit perfectæ luminositatis, quia fuit in ipso fonte luminis, uidetur q̄ nō potuerit simul cum ea stare aliud genus cognitionis i anima Christi. ITEM. Qñ aduenier quod perfectū est, euacuatur qđ ex parte est: sed cognitio ipsius aīę Christi in uerbo est cognitio perfectissima, cognitio uero rerum in proprio genere est cognitio minus perfecta: ergo si Christus ab initio habuit cognitionem perfectissimam, quæ est in uerbo, uidetur quod alia non habuit locum in ipso.

SED CONTRA. Sicut dicit August.

gust. super Gene. ad literam tractãs illa tria uerba. Gene. 1. Fiat, fecit, & factũ est. Angelus tripliciter cognouit res, in ipso uerbo, in se, & in ꝓprio genere: sed intellectus aiæ Christi nõ fuit minus ꝑfectus, q̃ intellectus angelicus: ergo non tm̃ habuit cognitioné rerum in uerbo, uerumetiã in seipso. ITEM. Christus assumpsit qđ dignitatis erat de omni statu, scilicet de statu gloriæ, & de statu innocentiæ, & de statu naturæ lapsæ: ergo non tantũ habuit cognitioné conuenienté statui gloriæ, uerumetiã cõuenienté statui innocentiæ. Si ergo Adã habuit cognitioné omnium rerũ creatarum diuinitus sibi datam in seipso, uidetur ꝙ præter cognitionem gloriosam Christus habuit illã scientiã. ITEM. Anima Christi in omni dono gratiarum debuit excedere oés alias animas: & non tm̃ in dono gratiæ gratumfacientis, uerumetiã in dono gratiæ gratisdatæ. Si ergo habere notitiam ipsarum rerum in seipso hoc est donũ gratiæ gratisdatæ, uidetur quod Christus habuit hanc cognitioné præter eam cognitionem, quę est in uerbo. ITEM. Sicut ratio superior debet habere suam perfectionem, ita ét ratio inferior in Christo: sed rõ superior nata est nosse res in ipso uerbo æterno, inferior uero nata est eas considerare in proprio genere: ergo sicut habuit cognitionem superioris, ita etiã inferioris: & sic &c. ITEM. Christus erat simul perfectus uiator, & cõprehensor: sed utrique statui necessaria est cognitio: ergo sicut habuit scientiã debitã statui comprehensoris cognoscendo res in ipso uerbo, ita uidetur ꝙ habuit scientiã conuenienté statui uiatoris cognoscendo res in seipsis.

RESOLVTIO.

Vt secundum utranque portionem, & superiorem & inferiorem anima Christi perfecta esset; decuit ut præter cognitionem quam à uerbo habuit; etiã res in proprio genere cognosceret.

RESPON. Absq; dubio concedendum est, ꝙ præter cognitionem q̃ habuit aĩa Christi in ipso uerbo, quæ est cognitio gloriosa, habuit cognitioné à uerbo, quę est cognitio grĩę gratisdatę, qua ét cognitione cognoscit Xp̃s res in seipsis ꝑ species ei inditas ab ipso conditionis primordio, sicut fuit ĩ intellectu Adæ, uel ét in intellectu angelico. Rõ aũt huius est perfectio ipsius aĩę Christi, q̃ nõ tm̃ debuit esse ꝑfecta scđm superioré portioné; uerũetiã scđm inferioré, & secundũ parté sensibilé, non tm̃ q̃tum ad statum patriæ, uerumetiã quantũ ad statum uię, qui duplex est, uidelicet innocentiæ, & naturæ lapsæ. Et scđm hoc Christus habuit triplicem cognitioné illi triplici statui conuenienté, uidelicet cognitioné gloriæ, cognitionem naturæ integræ, & cognitioné pœnalis experiẽtię, ut de quolibet statu aliquid in se haberet. Rursus: qa ꝑfecta fuit aĩa Christi quantũ ad cognitioné nõ solũ respectu cognoscibilium, sed ét respectu modorũ cognoscẽdi: ideo cũ res tripliciter sint cognoscibiles, scđm ꝙ tripliciter habét esse habent. n. esse in uerbo: habét esse in intellectu creato; habent nihilominus esse in proprio genere: ideo ad hoc ꝙ intellectus animæ Christi plenã de rebus cognitionem haberet, res cognouit ista tri-

Consentit S. Tho. 3. par. q. 9 arti. 2. Contra quos insurgit Sco. hic q. 3. ibi cõtra cõclusioné argm̃ tur.

plici cognitione. Et sic patet, ꝙ anima Christi nõ tantum habuit cognitionem rerum in uerbo, sed etiam rerum à uerbo. Cognitionẽ, inquam, non tantum simplicis notitiæ, uerumetiã experientiæ. Patet etiã harum triũ cognitionũ sufficiẽtia, necessitas, & distinctio: quę pót sumi uel ex parte uirium, scilicet superioris rationis, inferioris, & sensualitatis: uel ex parte statuum, uidelicet gloriæ, innocentiæ, & naturæ lapsæ: uel ex parte modorum cognoscendi, scilicet in uerbo in se, & in genere proprio. Et sic patet, ꝙ anima Christi præter cognitionem quã habuit in uerbo, habuit cognitionem rerum in se, & in genere proprio. Et sic ulterius patet, ꝙ anima Christi præter cognitionem, quam habuit in uerbo, habuit aliã cognitionem à uerbo. Et concedẽdæ sunt rationes ad hoc.

Ad illud, quod primo opponitur de auctoritate Damas. Dicendum, ꝙ Damascenus non uult assignare similitudinem quantũ ad oĩa, sed quantũ ad hoc, ꝙ sicut caro Christi non esset uiuificatiua, nisi fuisset ipsi uerbo unita: sic anima Christi ignorans esset, & imperfecta, nisi fuisset unita cum sapientia perfecta: sed propter illã unionẽ habet omnis cognitionis perfectionẽ. Ad illud, qđ obijcitur secundo, ꝙ unius rei una est perfectio. Dicendum, ꝙ uerũ est secũdum unũ modum, & statũ, & potentiã: sed quia in anima Christi est considerare diuersitatẽ potentiarum, & statuũ, & modorum cognoscendi: ideo nih l impedit, quin sc͠dm diuersitatẽ horum diuersas habeat cognitiones perficientes. Ad illud, quod obijcitur, ꝙ superfluum est facere per plura quod potest &c. Dicendũ, ꝙ uerum est, si fiat æque bene, & æque sufficienter: sic autẽ non esset in proposito: quia non ita haberet aĩa Christi completionem sciẽtiæ secundum omnem modũ, & omnem statum, sed solum alterã istarum cognitionum haberet. Ad illud, quod obijcitur, ꝙ maioris luminis est &c. Dicendum, ꝙ illud alicubi habet ueritatem, hoc est de luminibus, quæ sunt eiusdem rationis, & eodem modo irradiant, & secundum eandẽ partem. Non sic autem est in proposito reperire, sicut in distinctione harum cognitionũ ostensum est. Præterea quod dicitur, ꝙ maius lumen absorbet minus, hoc nõ dicitur quantum ad existentiã, sed quãtum ad apparentiam; & licet hoc sit uerum in lumine corporali, nõ tñ est uerum in lumine spirituali, propter maiorem impermistionem, quę reperitur in lumine spirituali, quàm in corporali. Ad illud, quod obijcitur, ꝙ cognitio ex parte non manet cũ cognitione perfecta. Dicendum, ꝙ uerum est, quãdo cognitio ex parte habet imperfectionẽ annexã: sicut est cognitio ænigmatica, & de hac uerum est quòd nõ fuit in anima Christi. Si autem dicatur cognitio ex parte, quia minus perfecta est, quàm cognitio gloriæ, non oportet eam euacuari in eo potissimum, in quo est simul status uiæ cum statu patriæ.

Quaestio II.

An Christus profecerit in cognitione rerum in proprio genere.

Utrum Christus profecerit secundum illud genus cognitionis. Et qđ sic uidetur. Hebr. j. Dicit

dicit ex his, quę passus est obedientiam: sed discere est proficere in scientia: ergo &c. ITEM. Super illud Lucę, 2. Proficiebat Iesus ętate, & sapientia. Glo. Sicut carnis est ætate proficere, sic animæ gratia, & sapientia: ergo sicut Christus profecit secundũ carnẽ crescẽdo in ætate, ita uidetur q̀ secundum animam profecerit crescendo in cognitione. ITEM. Christus assumpsit q̃ plantauit in nostra natura: sed Christus plãtauit in nostra natura ut ex multis sensibilibus fiat una memoria, ex multis memorijs una experientia, ex multis experimentis unum uniuersale, quod est principium artis, & sciẽtiæ: ergo si iste modus procedendi facit aĩam proficere in cognitione, uidetur quòd anima Christi in cognitione profecerit. ITEM. Aut intellectus agens in Christo potuit abstrahere formas uniuersales à conditionibus materialibus, aut non. Si non potuit: ergo fuit impotẽs. Si potuit, cum talis modus abstrahẽdi sit uia in cognitionẽ, uidetur quòd Christus in cognitione profecerit. ITEM. Qui aliquid apprehẽdit, & retinet, quod prius non apprehenderat, aliquid addiscit, & in cognitione proficit: sed sensus cõis in Christo aliquid apprehendit, & aliqua sensibilia retinebat, quæ prius non apprehẽderat, nec composuerat; & imaginatiua potentia in Christo totum illud retinebat: ergo uidetur quòd anima Christi proficiebat, & addiscebat.

SED CONTRA. Beda super illud Lucę. Proficiebat Iesus &c. Proficiebat nõ q̀ ipse sapientior fieret ex tempore, sed eandẽ qua plenus erat, sapiẽtiam cæteris ex tẽpore paulatim demonstrabat. ITEM. Damasc. Qui dicunt eũ proficere sapiẽtia, non eã quæ est secundum hypostasim unionẽ uenerantur: ergo si q̃s dicat Christum profecisse in scientia, uidetur facere iniuriã sapiẽtiæ increatæ sibi unitæ. *Lib. 3. ca. 21.* ITEM: Christus habuit plenitudinem, non solũ gratię gratum facientis, sed etiam gratię gratisdatę. Si ergo cognitio, quã habuit à uerbo in seipso, fuit cognitio gratiæ gratisdatæ: ergo plena fuit ĩ Christo à suæ conditionis primordio: ergo non crescebat in eo. ITEM. Anima Christi habuit species rerũ cognoscibilium: sed qua rõne habuit species unius cognoscibilis, eadem rõne & omniũ: sed impossibile est duas formas eiusdem speciei esse & in eodẽ, & secundũ idem: ergo impossibile fuit q̀ anima Christi nouas formas, siue nouas species reciperet: ergo nõ potuit in cognitione proficere. ITEM. Materia non est possibilis ad formam, quam habet in actu, pro eo q̀ omne recipiens debet esse denudatum à forma recepti: ergo si anima Christi à principio habuit in se oĩum rerũ creatarum speciẽ & notitiã, uidetur q̀ amplius non potuerit cognitionẽ nouã recipere: ergo nec ĩ cognitione proficere.

RESOLVTIO.

In cognitione simplicis notitię non usque proficere potuit: sed bene in experimentali.

RESPON. Ad prædictorum intelligẽtiam est notandum, q̀ pręter sciẽtiam, quam anima Christi habuit in uerbo, duplicẽ habuit cognoscendi modum, sicut prędictũ fuit: Habuit enim cognitionẽ simplicis notitiæ in intellectu, & cognitionem experientiæ in sensu,

Cognitio simplicis notitiæ consistebat in habitibus, & speciebus ipsi aiç Christi inditis à primordio suæ conditionis ex beneficio conditoris. Cognitio uero experientiæ consistebat in usibus sensuum exteriorum. Qm̃ ergo habitus,& species impressę fuerũt ipsi animæ Christi in omnimoda plenitudine, hinc est q̃ Christus ꝓficere nõ potuit cognitione simplicis notitiæ. Quia uero sensûs exterior ad aliquid conuertebatur de nouo, ad quod prius cõuersus non fuerat, hinc est q̃ cognitione experientiæ proficiebat. Iuxta qđ dicit Amb. q̃ in eo sensus proficiebat humanus. Et Apostolus dicit, q̃ didicit ex his, q̃ passus est obedientiam. Et glo. super illud psal. Qui tribuit mihi intellectũ, usq; ad mortem erudiuit me. Inferior pars mea, scilicet carnis assumptio, vt experiretur tenebras mortalitatis. Et sic anima Christi quãuis non profecerit secundum cognitionem simplicis notitiæ, proficiebat tamen scđm cognitionem experimentalem. Ille autem profectus scientię experimẽtalis in Christo in duobus differebat à ꝓfectu cognitionis nostrę. In uno uidelicet q̃ Christus nõ proficiebat ueniendo in notitiã rei prius incognitæ: sed q̃ prius cognoscebat uno modo, scilicet per simplicem notitiã, cognoscebat alio modo, scilicet ꝑ experientiã. In alio etiã differebat: qa profectus noster est scđm existentiam, profectus uero Christi erat solum secundũ apparentiã. Et scđm hoc Patet respõsio ad qõnem ꝓpositã patet ẽt rñsio ad rõnes ad utrãq; partem pro magna parte. Nã rõnes, q̃ ostendunt, q̃ Christus non proficiebat in cognitione, siue scientia, procedunt de profectu non solum scđm apparentiã, sed etiã scđm existentiã: non solum scđm cognitionem experientiæ, uerumetiam scđm cognitionem simplicis notitiæ. Et ideo rationes illæ sunt concedendæ, quia uerum concludunt.

Lib. de Incarn. domini sacr. c. 7 à med. Tom. 2.

Ad illvd, uerò, quod primo objicitur in contrarium de auctoritate Apostoli, & de auctoritate Bedæ in glos. Dicẽdum q̃ utraq; auctoritas intelligitur de cognitione experiẽtiæ. Ad illvd, qđ objicitur, q̃ hoc est naturale. uidelicet q̃ ex multis sensibilibus fiat una memoria. Dicendum, q̃ duplex est modus cognoscendi ꝑ experientiam. Vnus qui est uia in acquisitionẽ scientię. Alius uerò, qui est uia in exercitium scientię; ut quod prius sciebatur theorice, postmodũ sciatur practice. Et primus modus experientiæ, reperitur in scientiæ inuentione. Secundus uero consistit in usu scientię iam adeptæ. Et in primo est motus ab incognito ad cognitum. In secundo uerò est uia, siue processus à cognito uno modo, ut cognoscatur alio modo. Et primus modus respicit imperfectionem naturæ lapsæ propter ignorãtiam annexam. Secundus uero respicit statum innocentiæ, in quo habitus scientiæ pręcessisset usum, & cognitio simplicis notitię pręcessisset cognitionem experientiæ: & iste modus fuit in Christo, & nõ alius: quia sicut infra patebit, de statu naturæ lapsæ Christus non debuit assumere defectum ignorãtiæ. Philosophus autem in prædicto progressu cognitionis procedit secundum statum naturæ lapsæ, *Dis. 31*

pſæ,

pſę, quod in Chriſto non oportet reperiri. AD ILLVD, qđ obijcitur ꝙ intellectus agẽs in Chriſto potuit abſtrahere. Dicendum, quòd abſtractio ſpeciei à cõditionibus materialibus quædam ordinatur ad generandum habitum, quędã uero conſiſtit in iudicio eius, qđ apprehenſum eſt per ſenſum, iudicio (inquã) facto ab intellectu: & prima non fuit in Chriſto, cum intellectus eius haberet habitus, & ſpecies rerum: illa autem abſtractio ordinaretur ad acquiſitionem habitus, & ſcientiæ nondum adeptæ: & ita haberet annexum defectum ignorantiæ. Secunda uero in Chriſto fuit: ſed ex hoc non ſequitur, ꝙ aliquid didicerit de nouo, uel quòd in ſcientia profecerit, ſed ſolum quòd aliquid cõſiderauit intellectu excitato à potentia inferiori AD ILLVD, quod obijcitur, quòd ſenſus eius poterat componere, & tenere. Dicendum ꝙ illud non facit profectum in cognitione ſpeculationis, ſed in cognitione experimentali: quã illa quæ ſenſus componebat, aut diuidebat apud intellectum, erãt magis cognita non ſolum quantũ ad eſſentias: ſed etiam quantum ad compoſitiones, ſecundũ quas compoſitiones, & diuiſiones poſſunt formaliter uariari. Vñ ſecus eſt de cognitione rerũ in Chriſto, & in quocunque angelo. Angeli enim potuerunt proficere in cognitione rerũ, cõponendo, diuidẽdo, & cõferendo, etiã cognitione ſimplicis notitiæ: quãuis non reciperent nouas ſpecies, Chriſtus uero minime propter cognitionis plenitudinem, & perfectionẽ, quam decuit animam eius habere à principio ſuæ conditionis.

QVAESTIO III.

An anima Chriſti communicata ſit omnipotentia a Deo?

VTRVM Deus cõicauerit aïæ Chriſti omnipotentiam, ſicut cõmunicauit ei omniſcientiã. Et ꝙ ſic uidetur. Ad Philippen. ij. Dedit illi nomẽ, qđ eſt ſuper omne nomen: ergo ſi non dedit ei nomen ſine re, dedit ergo illi uirtutem ſuper oẽm uirtutem, & potẽtiã ſuꝑ oẽm potentiã: ergo dedit ei oĩpotentiã. ITEM. Cũ tria ſint in aïa, potentia, ſcientia, & uolũtas, ut uult Richar. uoluntas præſupponit ſcientiã, & ſcientia præſupponit potentiã: ergo natura, q̃ eſt capax ſcientiæ, eſt capax potẽtiæ: ergo q̃ eſt capax omniſcientiæ, eſt capax omnipotentiæ: ſed aïa Chriſti fuit capax oĩſcientię, ſicut ſupra oſtenſũ fuit: ergo fuit capax omnipotentiæ. ITEM. Amplioris extenſionis eſt ſcientia: q̃ potentia. Omne enim qđ Deus põt, ſcit: ſed non conuertitur: ſed quod capax eſt rei maioris, eſt capax rei minoris: ergo ſi aïa Chriſti fuit capax omniſcientiæ, fuit etiam capax omnipotentiæ: ergo debuit Deus ei cõicare omnipotentiam. ITEM. Poſſe ſcire unum ſcibile eſt potentię: ergo poſſe ſcire duo ſcibilia eſt maioris potentiæ; & ſic procedendo: ergo poſſe ſcire infinita ſcibilia eſt ſummæ, & infinitæ potentiæ, ſed aïa Chriſti potuit ſcire infinita ſcibilia: ergo Deus communicauit ei omnipotentiam. ITEM. Artifex materialis non ſolum communicat filio ſuo ſcientiam ſimplicis notitiæ, ſed etiã ſcientiã practicã: ergo multofortius hanc Deus communicauit animę Chriſti. Sed ſciẽtia practica habet operationem

coniunctã, & operatio habet potentiã præuiam: ergo si Deus cõicauit animæ Christi sciẽtiam practicam omnium rerum, cõicauit ergo ei omnipotentiã. ITEM. Sicut intellectus animæ Christi cõiunctus est diuinæ sapientiæ: ita ẽt & uirtus illius animæ iũcta est diuinæ potentiæ. Dicimus enim Christũ Dei uirtutem, & Dei sapientiam: ergo sicut intellectus animæ Christi pp coniunctionẽ eius ad summam sapientiam est factus omnisciẽs, ita & uirtus propter coniunctionem cum summa potentia debuit fieri omnipotẽs.

SED CONTRA. Oĩpotẽtia creaturæ sequitur ipsam substantiam creaturæ: sed oĩpotentia pręcedit substantiã oĩs creaturæ, quia põt producere omne ens: ergo nulli creaturæ cõicari potuit omnipotẽtia. ITEM. Nihil habens oĩpotentiã põt ab aliquo excedi, uel superari, qa nihil est maius oĩpotẽtia; sed necesse est omnẽ creaturam à Deo excedi, & superari: ergo impossibile est alicui creaturæ oĩpotẽtiã cõicari. ITEM. Nullius substantiæ finitæ põt esse uirtus infinita, sicut dicit Philosophus, & ratio manifestat. Sed oĩpotẽtia est uirtus infinita: ergo nulli substantiæ finitæ põt cõicari omnipotentia: sed oĩs creatura est substantia finitæ, cum sit creata in numero, põdere, & mẽsura: ergo &c. ITEM. Nulla uirtus entis creati trãscendit ens: sed oĩpotentia transcẽdit ens, quia põt de non ente facere ens: ergo impossibile est alicui uirtuti creatæ dari omnipotentiam.

RESOLVTIO.

Non profectò: quia eius capax non fuit, uti creatura.

RESPON. Dicendũ, q nec animę Christi, nec alicui creaturæ põt omnipotẽtia cõicari, nisi eatenus qua cõicatur ei nomẽ, & excellentia diuinitatis, hoc est per cõicationẽ idiomatũ, quæ ortum habet ex psonali unione. Sicut. n. possumus dicere q homo est Deus, ita possumus dicere, q hõ est oĩpotens. Et sicut excellentia diuinitatis nulli cõicari põt sicut forma, & ,pprietas eidẽ inhęrens substãtialiter, uel accidẽtaliter: sic etiã nec oĩpotentia. Ratio autẽ quare oĩpotentia cõicari non põt alicui creaturæ, est: quia oĩs creatura eo ipso q ex nihilo est, deficit à summa stabilitate: unde non existit p seipsam. Deficit à summa simplicitate: unde non agit per se totã. Deficit à summa immẽsitate: unde distare põt in ipsa uirtus à substantia: & qm̃ in se non subsistit, nec à se, nisi sustentetur à diuina potentia: ideo impossibile est ipsam esse oĩpotentem: non. n. pot seipsam sustinere. Rursus: qm̃ ex se tota non agit, non põt in totã rei substantiã: & ideo nõ põt esse omnipotẽs, cũ nõ possit totũ producere. Postremo: qa uirtus eius distat à substãtia, tm̃ potest elongari, q oĩno deficiet: unde nõ põt in omnia. Sicut ergo soli Deo cõuenit sũma stabilitas, summa simplicitas, summa etiam immensitas: sic etiam omnipotentia, quæ necessario reqrit illa tria. Et ideo omnipotentia cõicari non potest alicui creaturæ, nec animæ Christi, nec alij Et rationes, quæ hoc ostendunt, sunt concedendæ.

AD ILLVD uerò, qđ obijcĩt, q dedit illi nomen, qđ est super oẽ nomẽ. Dicendũ, q datio illius nominis fuit p cõicationẽ idiomatũ, ut homo ille dicerẽt esse Deus, &

Dei

Dei filius. De hac aût côicatione non intelligitur ad pñs: iô auctoritas illa nihil facit ad propositû. Ad illvd uerò, qđ obiicitur, ꝙ potentia antecedit sciam. Dicendum, ꝙ potentia dr̃ dupliciter, respectu actus interioris, & respectu actus exterioris. Dicimus aliqué posse scire, & uelle: dicimus ét posse operari. Cum ergo dicimus, ꝙ in creatura potentia antecedit sciam, hoc uerum est respectu actus interioris, sed non exterioris: quia potétia operatiua côsequitur scientiam. Cum auté dicitur omnipotétia esse in aliquo, hoc nó itelligitur respectu actus interioris tantum, sed ét respectu exterioris: ideo non sequitur, ꝙ si in aliquo sit omnisciétia, quòd in eo sit omnipotentia. Ad illvd, quod obiicitur, amplioris extensionis est scientia, quam potentia. Dicendum, quod esse maioris extensionis est dupliciter: uel respectu obiecti, uel respectu subiecti. Si loquamur de extensione respectu obiecti maioris exté sionis est omni sciétia, quam omnipotentia: quia respectu pluriû est. Si autem loquamur de extensione respectu subiecti: maioris amplitudinis est omnipotentia, quam omniscientia quantum est de propria rône utriusque. Nam omnipotentia ponit subiectû suû oîno imensum, & infinitû: omniscintia uero non, sicut in praecedentibus fuit ostensum. Et ideo non sequitur, quod si alicui subiecto naturae creatae possit communicari omniscientia, quòd propter hoc possit ei communicari omnipotentia. Côicatio. n. omnipotentiae plus respicit amplitudinem subiecti, quã obiecti. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ posse scire oê scibile, est posse &c. Dicédû ꝙ cum aîa cognoscat in uerbo, cognoscere ipsius aîae plus est in recipiédo ab ipso uerbo, quã in agédo in ipsum uerbum: & ideo posse scire aliquid scibile in ipso uerbo, est potétię utiq; actiuae, & passiuae: sed actiuae ex parte uerbi illuminantis, passiuae uero ex parte aîae suscipiétis. Cû ergo infertur ꝙ posse scire infinita sit potentiae infinitae. Dicendum ꝙ ex hoc nô sequitur ꝙ in creatura sit infinitas potétiae actiuae, sed in ipsa est infinitas potentiae passiuę: & hoc quidem non repugnat creaturę, licet ei repugnaret infinitas potentiae actiuae. Qm̃ ergo posse facere infinita dicit in finitaté potétiae actiuae, posse uero scire omnia, dicit infinitatem potétiae passiuę: hinc est ꝙ quãuis alicui creaturae côueniat, ut possit oîa scire; non tñ conuenit, ut possit oîa facere. Et si tu obiicias, ꝙ scire nó tm̃ est pati, uerumetiã agere. Dicédû, ꝙ hoc est uerû de scîa actuali, q̃ quidé consistit in actu iudicandi: & illa quidé propriû est solius Dei, nec potuit alicui creaturae côicari. Sed non est uerum de cognitione habituali, sicut in pcedétibus fuit ostensum. Ad illvd qđ obiicit, ꝙ Deus côicare debuit Christo nô tm̃ sciam speculatiuã, uerumetiã practicã. Dicendum, ꝙ scîa practica dicitur duobus modis. Vno modo dicitur scientia practica, quae est de operibus: sicut moralis philosophia dicitur de opere, quae est de operibus procedentibus a libera uoluntate. Alio modo dicitur scientia practica, quae est de opere, & in opere: sicut faber qñ fabricat, dicitur

dicitur habere cognitionē practicam fabricandi. Primò, modo cōicauit Deus scientiam practicam animæ Christi, quia Christus cognitionem habuit omnium operum diuinorum. Secūdo modo nō cōmunicauit ei, pro eo q̄ anima Christi in cunctis suis operibus non potuit ei cooperari: ideo nō est simile de artifice, & eius filio; quia filius artificis potest æquari in scientia, & uirtute: non sic autē anima Christi uerbo: simile autē erit si loquamur de Christo secūdum diuinā naturam. Pater enim omnia demōstrat filio: & quæcunque pater facit, hæc omnia, & filius facit, sicut dicitur Ioan. 5.

AD ILLVD, quod ultimò obiicitur, quòd ita unitur uirtus uirtuti, sicut intellectus sapientiæ. Dicendum, quòd nō est simile, sicut iam prædictum est, eo quòd operatio intellectus est in suscipiendo, operatio uero potentiæ actiuæ magis consistit in agendo. Et huius signum est: quia multo excellentioris uirtutis est aliq̄d posse facere, quàm posse nosse: multo enim difficilius est facere unā formicam, quàm cognoscere cœlum, & terram. Cognoscens enim eo ipso quòd cognoscens non influit in ipsum cognitum; potens uerò in eo ipso quòd potens est comparatur ad ipsum possibile, sicut ad effectum. Et hinc est quòd uirtus operatiua in Christo non est facta omnipotens, sicut intellectus eius factus est omnisciens.

DISTINCTIO XV.

Quomodo verbi seu Christi incarnatio ordinatur ad nostram redemptionem quantum ad defectum passibilitatis in generali.

Llud quoque prætermittendum non est, quòd Dei Filius naturam hominis accepit passibilem, animā passibilem, & carnem passibilem; & mortalem. Vt enim probaretur verum corpus habere suscepit defectus corporis, famem, sitim, & huiusmodi. Et vt veram animam probaretur habere, suscepit defectus animæ, scilicet tristitiam, timorem, dolorem, & huiusmodi. Omnis autem sensus animæ est. Non enim caro sentit, sed anima utens corpore uelut instrumento. Vnde August. super Genes. in lib. 12. Non corpus sentit, sed anima per corpus, quo uelut nuntio utitur ad confirmandum in seipsa, quod extrinsecus nunciatur. Sicut ergo anima quod foris est, per corpus tamquam per instrumentum uidet, uel audit, ita etiam per corpus quædam sentit mala, quæ sine corpore, non sentiret, ut famem, & sitim, & huiusmodi. Vnde

non

non immerito defectus corporis dicuntur. Quædam autem non per corpus, immo etiam sine corpore sentit, ut est timor, & huiusmodi. Sentit ergo anima dolores, sed quosdam per instrumentum corporis, quosdam verò nō. Suscepit autem Christus sicut ueram naturam hominis, ita & ueros defectus hominis: sed non omnes. Assumpsit enim defectus pœnæ, sed non culpæ, nec tamen omnes defectus pœnæ, sed eos omnes, quos homini eum assumere expediebat, & suæ dignitati non derogabat. Sicut enim propter hominem homo factus est, ita propter eum hominis defectus suscepit. Suscepit enim de nostro, vt de suo nobis tribueret, vt nostrum tolleret defectum. Suscepit enim nostram vetustatem, ut suam nobis infunderet nouitatem. Simplam ille accepit vetustatem, id est, pœnæ, ut nostram duplam consumeret, id est, pœnæ & culpæ.

Qualiter accipiendum sit illud, quod ait Leo Papa.

Tradit auctoritas, quòd dominus noster in se suscepit omnia infirmitatis nostræ præter peccatum, quod nisi accipiatur de illis tantū, quæ eū sumere pro nobis oportuit, nec dedecuit, falsū esse probatur. Nō.n. aßūpsit ignorantiā aliquā, cū sit ignorātia inuincibilis, nā uincibilis peccatū est, si tamē de his est, quæ nobis expedit scire: sūt.n. quædā quorū scientia non affert, vel ignorantia non impedit salutem, & fortè talium rerum ignorantia defectus non est. Constat autem in nobis esse ignorantiam atque difficultatem volendi, vel faciendi bonum, quæ ad miseriam nostram pertinent. Vnde August. in lib. 3. de lib. arb. Approbare, inquit, falsa pro veris, vt erret inuitus, & resistente atque torquente dolore carnalis vinculi non posse a libidinosis operibus temperare, non est natura instituti hominis, sed pœna damnati. Ex qua miseria peccantibus iustissimè inflicta liberat Dei gratia, quia sponte homo libero arbitrio cadere potuit, non etiā surgere, ad quam miseriam pertinet ignorantia, & difficultas quam patitur omnis homo ab exordio natiuitatis suæ: nec ab isto malo quisquam, nisi gratia Dei liberatur. Ecce euidenter dicit hic August. ignorantiam, qua quis inuitus falsa

Heb. 2. & 4. Leo Papa in epist. ad Flauiā. episcopū, quæ ē nu. 10 et in sermone de natiuitate domini, qui incipit. exultemus i domino & Damas. lib. 4. orthod. fi. c. 14. & ad verbum Glo. in-

sa pro veris approbat, & difficultatẽ, qua non potest se temperare a malo, ad miseriam nostram pertinere, & pœnam esse hominis. Hæc autem Christus non habuit. Non ergo accepit omnes defectus nostræ infirmitatis præter peccatum.

ter li. nearis circa illud Ioã. 4. Iesus aũt fatigatus, &c.

Quod ignorantia talis, & difficultas non sit peccatum.

Sed fortè aliquis dicet, illa esse peccatum. Cui obuiat illud quod August. tradere videtur, hoc scilicet Deum inculpabiliter ante peccatum in exordio conditionis homini potuisse induere, vt essẽt ei naturalia, ita in Li. Retra. inquiẽs, ignorantia, & difficultas etiam, etsi essent hominis primordia naturalia, nec sic esset culpandus Deus, sed laudandus. Sed si hæc homo in primordio naturaliter habuisset, nũquid essent in eo defectus, & pęnæ? Si defectus, vel pœna ei indita fuisset ante peccatum, iniustè cum eo agi videretur, si ante culpam sentiret pœnam. Ob hoc sanè dicimus illa non fuisse defectus, vel pœna, si naturaliter homini infuissent: sicut non fuit homini ante peccatum nondum gratiam adepto defectus sine pœna, non posse proficere. Sed postquam gratiam recepit, per quam proficere potuit, & ad tempus profecit, eamque culpa sua post amisit, simulque proficiendi facultatem perdidit, defectus fuit ei, & pœna non posse proficere, scilicet malum declinare, & bonum facere. Omnes ergo defectus nostros suscepit Christus præter peccatum, quos ei conueniebat suscipere, & nobis expediebat, sunt enim plura ægritudinum genera, & corporis vitia, a quibus omnino immunis extitit. Quos enim defectus habuit, vel ad ostensionẽ verè humanitatis, vt timorem, & tristitiam: vel ad impletionem operis, ad quod venerat, vt passibilitatem & mortalitatem, vel ab immortalitatis desperatione spem nostram erigendam, vt mortem, suscepit. Hos autem defectus non conditionis suæ necessitate, sed miserationis voluntate suscepit. Veros quidem habuit defectus, sicut & nos, sed non ex eadem causa. Nos enim ex peccato originali hos defectus contrahimus, sicut Apostolus insinuat dicens. Corpus quidem propter peccatum mortuum est, idest necessitatẽ moriendi habet in se. Christus autem non ex peccato huiusmodi habuit defectus, quia sine peccato est conceptus & natus, & inter-

Ca. 18. & libr. retract. 1. ca. 9. in fi. to. 1. & li. de bono perseuerãtiæ c. 11. to. 7 et de natura & gratia contra Pela. c. 67. Primo c. 9. in fi. & li. de li. arbi. 3. c. 20. et 21. & li. de bono pseuerãtiæ c. 11. 12. To. 7.

Rom. 8

terris conuersatus. Sed ex sola miserationis voluntate de nostro in se transtulit veram infirmitatem, sicut accepit veram carnem, quam sine omni infirmitate assumere potuit, sicut absque culpa eandem suscepit.

Quòd Christus verè dolores senserit.

Sed quia nonnulli de sensu in passione humanitatis Christi malè sensisse inueniuntur, asserentes similitudinem atque imaginem passionis, & doloris Christum hominē pertulisse, sed nullum omnino dolorem, uel passionem sensisse, auctoritatum testimonijs eos conuincentes, indubitabile faciamus, quod supra diximus. Propheta Esaias dicit, Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit. Et ueritas ipsa in Euangelio ait, Tristis est anima mea usque ad mortem: ubi etiam legitur, Cępit Iesus pauere & tædere. Propheta etiā ex persona Christi ait, Repleta est malis anima mea. Quod exponens Augu. inquit: Non uitijs & peccatis, sed humanis malis, id est, doloribus repleta fuit anima Christi, quibus ipsa compatitur carni. Non enim dolor corporis potest esse sine anima. Dolere autem anima, etiam non dolente corpore, potest. Hos autem humanæ infirmitatis affectus, sicut ipsam carnem ac mortem, non humanæ conditionis necessitate, sed miserationis uoluntate suscepit. Ambro. etiam in lib. 2. de fide ait, Scriptum est, pater, si possibile est, transeat a me calix iste. Timet ergo Christus, & dum Petrus non timet, Christus timet. Petrus dixit, Animam meam pono pro te, Christus dicit, Anima mea turbatur. Vtrunque uerum est & rationis plenum, quod & ille qui est inferior non timet: & ille qui superior est, gerit timentis affectum. Idem in eodem. Vt homo turbatur, ut homo flet, ut homo crucifigitur, per naturam hominis, & tædiauit, & resurrexit. Non turbatur eius uirtus, non turbatur eius diuinitas, sed turbatur anima secundùm humanæ fragilitatis assumptionem. Nam qui suscepit animam, suscepit etiam animæ passionem. Non enim eo quod Deus erat, aut turbari, aut mori posset. Idem in eodem. Suscepit tristitiam meam: & confidenter tristitiam nomino, qui crucem prædico. Vt homo habuit tristitiam, quā meo suscepit

Cerdoniani & quibus Aug. li. de hære. p. 21 & Manich. de quibus ibi. Para. 46. Esa. 53 Matth. 26. Marc. 14. Ps. 87. Tom. 8. enarratiōe ad eūdem Matth. 26. Ioā. 13 Ioā. 12 Cap. 3. in fine. Cap. 3. paulo supius, & sup

affe-

illud Lu. 22. pater si possibile est. Ad Damasc. in medio, tomo 4.

affectu, mihi compatitur, mihi tristis est, mihi dolet. Ergo pro me, & in me doluit, qui pro se nihil habuit quod doleret. Doles igitur domine Iesu vulnera mea, non tua, quia tu non pro te, sed pro me doles. Hierony. quoque in explanatione fidei ait, Nos ita dicimus hominem passibilem a Dei filio susceptum, vt deitas impassibilis permaneret. Passus est enim filius Dei non putatiuè, sed verè omnia, quæ de illo scriptura testatur, sed secundum illud quod pati poterat, scilicet secundum substantiam assumptam. Licèt ergo persona filij susceperit passibilem hominem, ita tamen eius habitatione secundum substantiam suam nil passa est, vt tota trinitas, quam impassibilem necesse est confiteri. His alijsque authoritatibus perspicuum fit Christũ verè passibilem assumpsisse hominem, atque in eo defectus, & affectus nostræ infirmitatis suscepisse, sed voluntate, non necessitatis conditione.

Ponit, quæ prædictis aduersari videntur.

Exposi tione 2. ad Ps. 22. 10. 8. 1. Pe. 2 Esa. 35 Matt. 26.

Quædam tamen reperiuntur in sanctorum tractatibus, quæ præmissis aduersari videntur. Nam super illum locum Psal. Clamabo, & non exaudies: Augustinus tradere uidetur Christum, nec verè timuisse, nec verè tristatum esse dicens sic, Quomodo hoc dicit, qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius? sed nobis de corpore suo hoc dicit corporis enim sui .i. Ecclesiæ gerebat personam; sicut & alibi cum dicit, Transeat a me calix iste: pro nobis loquitur: nisi fortè putetur timuisse mori: sed non verè timebat dominus pati, tertio die resurrecturus, cum arderet Paulus dissolui, & esse cum Christo, Non enim fortior est miles, quam Imperator. Miles enim coronandus gaudet mori, & dominus coronatus timet mortem? Sed infirmitatem nostram repræsentans, pro suis infirmis, qui timent mori, hæc dixit. Vox illorum erat, non capitis. Hierony. etiam ait; Erubescant, qui putant Saluatorem timuisse mortem, & passionis pauore dixisse, Transeat a me calix iste.

Phil 1. Super Euãge. Matt. in initio commentarii 26. Tom. 8.

Determinatio authoritatum.

Matth. 26.

Ne autem in sanctis literis aliqua aduersa diuersitas esse putetur, harum authoritatum verba in hunc modum ac

cipienda

cipienda dicimus, ut non ueritatem timoris & tristitiæ, uel pro passionem, sed timoris & tristitiæ necessitatem, & passionem à Christo remouisse intelligantur. Habuit enim Christus uerum timorem & tristitiam in natura hominis, sed non sicut nos, qui sumus membra eius. Nos enim causa peccati nostri his defectibus necessario subiacemus, & in nobis sunt isti defectus secundum propassionem & passionem: sed in Christo non nisi secundum propassionem: sicut enim in peccatis gradus quidam notantur propassio et passio, ita & in pœnalibus effectibus. Afficitur enim quis interdum timore uel tristitia, ita ut mentis intellectus non inde moueatur à rectitudine uel Dei contemplatione, & tũc propassio est. Aliquando uero mouetur, et turbatur: & tũc passio est. Christus uerò non fuit ita turbatus in anima timore uel tristitia, ut a rectitudine uel à Dei contemplatione aliquatenus declinaret: secundum quem modũ intelligitur, cum dicitur, uel timuisse, uel tristis fuisse. Unde Hier. super Matth. vbi legitur, Cœpit contristari & mœstus esse. Ut ueritatem, inquit, probaret assumpti hominis, uere contristatus est, sed non passio eius dominatur animo, verum propassio est. Unde ait. Cœpit contristari. Aliud est enim contristari, aliud incipere contristari: quod est, aliter cõtristatur quis per propassionẽ, aliter per passionem. Ideoq; secundũ hãc distinctionem aliquãdo dicitur. Christus non uere timuisse, aliquando uere timuisse, quia verum timorem habuit & tristitiam, sed non secundum passionem, neque ex necessitate conditionis, unde Augustinus; ex his causis uolens assumi dictorum intelligentiam, dicit: Christum non uere timuisse uel tristatum esse, & incontinenti ueram tristitiam habuisse. His uerbis infirmus in se præsignans dominus ait: Pater, si fieri potest, transeat à me calix iste. Non enim vere timebat dominus pati, tertia die resurrecturus, cum arderet Paulus dissolui & esse cum Christo. Iste gaudet coronãdus, et tristis est dominus coronaturus? Ecce hic uidetur, tristitiam & timorem à Christo remouere. Continuo autem subiunxit. Sed tristitiam sic assumpsit, quomodo carnem. Fuit enim tristis, sicut euangelium dicit. Si enim tristis non

De passione et pro passione timoris & tristitiæ.
Sup. lib. 2. Dist. 33.
Matth. 26.
Cõm. ad 20. c. pene in medio cõmentarij.
Enarratione in Psa. 93 post medium to. 8
Matth. 26.
Phil. 1.
Mar. 14

fuit, cum euangelista dicat, Tristis est anima mea, &c. ergo & quando dicit, Dormiuit Iesus, non dormiuit: uel quãdo dicit manducasse, non manducauit: & ita nihil sanum relinquitur, ut dicatur etiam quòd corpus non erat uerum. Quicquid ergo de illo scriptum est, uerum est, et factum est. Ergo tristis fuit, sed uoluntate tristitiam suscepit ueram, quomodo uoluntate carnem ueram. Aperte noscis eundem sibi in his uerbis contradicere, nisi uarias dictorum discerneret causas, ex quibus intelligentia uerborum assumenda est. Si enim discernatur intelligentiæ causa prædictorum uerborum, nihil occurrit contradictionis.

VPRA egit Magister de plenitudine gratiæ, & cognitionis in Christo ex parte humanitatis. In hac uerò parte intendit agere de defectu passibilitatis. Diuiditur autem pars ista in duas. In quarũ prima agit de defectibus à Christo assumptis in generali. In secunda uero agit de passione doloris in speciali. infra Dist. 16. *Veruntamen magis mouent, &c.* Prima pars habet duas. In quarum prima ueritatem explanat. In secunda uerò ueritaté explanatam multiplici auctoritate cõfirmat. ibi. *Sed quia nonnulli.* Prima pars habet tres partes. In quarum prima agit de defectibus repertis in Christo quantum ad congruitatem: ostendens, ꝗ congruum fuit Christum tales defectus in se habere. In secunda uerò agit quantum ad generalitatem, inquirens, Vtrum oés defectus nostros contingat in Christo reperiri. ibi. *Tradit autem auctoritas.* In tertia uero determinat quantũ ad causalitatem, ostendens tales defectus in Christo non fuisse à natura, sed à uoluntate. ibi. *Hos autem defectus non conditionis suæ, &c.* Similiter secũda pars, in qua confirmat prædeterminata, habet tres partes. In quarum prima adducit auctoritates, quę faciunt ad ueritatem. In secunda uerò adiungit auctoritates, quæ uidentur esse contra ueritatem. ibi. *Quædam tamen reperiuntur, &c.* In tertia uerò explanando, ostendit in prædictis non esse contrarietaté. ibi. *Ne autem in sacris literis, &c.* Subdiuisiones autem partium manifestæ sunt in litera.

Simplam ille accepit, &c. Videt hoc inconuenienter esse dictũ: quia simile non consumitur per suum simile, imo augetur: ergo uetustas nostra non consumitur per uetustatem Christi assumptam. Præterea. Quod consumit aliud, est illo potentius: ergo si uetustas Christi consumpsit nostram, potius debuit esse dupla respectu nostræ, quàm nostra dupla respectu suæ. Præterea. Vetustas Christi non consumpsit nostram nisi ꝑ modum meriti: sed meritum debet conformari præmio: ergo nec simpla, nec dupla debuit esse respectu nostrę, sed æqualis. Respõ. Dicendum, ꝗ tam pœna, ꝙ culpa ad ueterem hominem pertinet: quia *Dub. 1.*

quia in primaria conditione homo fuit creatus absque culpa, & pœna: & scd̄m hæc duo in nobis est duplex uetustas. In Christo autem fuit pœna sine culpa, & ideo uetustas simpla. Fuit enim pœna cum gratia. Et propterea per pœnam Christi cum gratia nos merebamur liberari à culpa, & pœna: ita q; uetustas pœnæ iuncta nouitati gratiæ, consumit duplicem uetustatem salua oppositione, saluata nihilominus debita proportione: ideo uerbum Aug. in litera uerum est, & rationabile. Ad illud quod obijcitur, q; uetustas nõ opponitur uetustati. Dicendum, q; uerum est ratione sui: opponitur tñ ratione nouitatis gratię cõiunctæ. Et per hoc patet sequens: quia rõne gratiæ coniunctæ illa uetustas simplex excedit nostram duplicem. Propter hoc enim q; Christus habuit gratia nõ ad mensuram, perfectè nobis meruit liberationem à pœna, & culpa.

Dub. 2. *Quos enim defectus habuit &c.* Contra. Si isti defectus non sunt de ueritate humanæ naturæ, non faciunt ad ueræ humanitatis ostẽsionem. Quòd aũt non sint de ueritate humanæ naturæ ostendit Ansel tali rõne. Humana natura uno modo est uera scd̄m statum corruptionis, & incorruptionis: sed illi defectus non cõpetunt ei secũdum statum incorruptionis: ergo non sunt de ueritate humanæ naturæ. Item Christus post resurrectionem ueram humanitatẽ ostendit: & tñ ipsis apostolis defectus, & pœnalitates non ostendit: ergo non uidet̃ q; huiusmodi defectus facerent ad ueritatis humanæ naturæ ostensionem. Respon. Dicendum est, q; est ostẽdere ueritatem humanæ naturæ, uel simpliciter, uel scd̄m statũ: dico ergo q; huiusmodi defectus assumpti fuerunt ad ostensionem ueræ humanitatis scd̄m statũ corruptionis, & sic Christus uolebat ostendere: uoluit enim se nobis conformare: in similitudinem.n. hominũ factus est (ut dicit Apostolus) & habitu inuentus est, ut homo. Ad illud, quod obijcitur, q; nõ facit ad ostensionem ueræ humanitatis, qđ non est de ueritate humanæ naturæ. Dicendum, qđ falsum est. Aliquod.n. annexum alicui statui humanæ naturæ potest esse ostensiuum ueritatis. Accidẽtia enim magnam partem conferunt ad cognoscendũ quod quid est, quamuis non sint de essentia rei. Ad ultimum patet responsio per ea, quę dicta sunt.

Quædam tamen reperiuntur.] Videtur, q; illæ authoritates uerum dicant, quæ dicunt Christum nõ timuisse. Scribitur enim. 1. Ioã. 4. Perfecta charitas foras mittit timorem: sed Christus perfectissimam habuit charitatem: ergo nullus in eo uidet̃ timor fuisse. Itẽ. Aug. lib. 83. quæstionum. Signum perfectionis est nullus timor: sed in Christo fuit summa perfectio: ergo nullus omnino fuit in eo timor. Item. Nullus timet, quod potest effugere: sed Christus certus erat omnem pœnam se posse effugere: ergo uidetur q; nihil timebat. Resp. Dicendum, q; timor est in triplici differentia Quidam.n. est gratuitus, quidã libidinosus, quidã naturalis, & inter utrunq; medius. Timor aũt gratuitus est in triplici differentia. Quidã est timor pœnæ, quidã est timor offensæ, quidã reuerentiæ. Prima, Dub. 3.

& secunda differentia non fuit in Christo, pro eo ꝙ perfecta charitas foras mittit timorem utrunque: sed secundum tertiam differentiam fuit in Christo: quia sic á perfecta charitate nõ expellitur: sed potius consummatur, secundum illud Isa. 11. Replebit eum spiritus timoris domini. Et secundum illud Psa. 18. Timor dñi sanctus permanet in sæculum sęculi. Et per hoc patet responsio ad primum obiectum. Est etiam alius timor libidinosus, & ille similiter in multiplici differentia est. Quia est timor mundanus, & est timor humanus: & nullus illorum fuit in Christo, nec etiam in uiro perfecto: & sic intelligitur uerbũ Augustini, ꝙ signum perfectionis est nullus timor. Et per hoc patet responsio ad secundum. Est iterum timor in tertia differentia. Timor scilicet naturalis: & iste est in triplici differentia. Quidam est sensualitatis pręuenientis rationem. Quidam sensualitatis subiacẽtis rationi. Quidam uero ipsius partis rationalis. Primus timor est naturæ corruptæ, & quodammodo inordinatę: similiter & tertius. Secundus uero est naturæ corruptæ; sed tamen ordinatæ. Quoniã ergo in Christo, quamuis esset defectus passibilitatis, nõ tamẽ fuit defectus inordinationis, & uitiositatis. Et hinc est ꝙ fuit in eo timor medio modo, non primo, uel tertio. Et per hoc patet tertio obiectũ. Patent ẽt auctoritates, quę in litera dicuntur. Nam omnes illæ auctoritates, quæ dicunt Christũ non timuisse, hoc dicunt, nõ quia uelint à Christo omnem timorem remouere, cũ auctoritas Isa. dicat contrarium: sed quia non fuit in eo timor, qui rationem eius perturbaret: securissima enim fuit, & bene nouerat quòd nihil poterat sibi euenire, uel inferri, quod ipsa prius non desideraret, & uellet.

Verè contristatus est, &c.) Videtur, quòd ex hoc uelit dicere ꝙ in Christo fuerit propassio. Sed contra. Super Matth 26. dicit Glo. quod propassio est subitus motus, cui ex ratione non consentitur: sed talis motus est ueniale peccatum; secũdum quod ibi innuitur, & ille non fuit in Christo: ergo propassio non fuit in eo. Item. Subitum est illud, quod pręuenit iudicium rationis; & quod est ex surreptione: sed Christus nihil per surreptionem egit: ergo non habuit in se motum subitum: ergo nec propassionem. Itẽ. Christus timuit mortem, non ob aliud nisi quia præuidit eam: sed non præuidit eam nisi secundum rationem: ergo timuit eo timore, qui est secundum rationem: & ille timor est passio, nõ propassio; ergo nulla est responsio Magistri. Respon. Dicendum, quòd propassio secundum generalem nominis sui acceptionem dicitur esse passio diminuta; hęc autem est illa, quæ sistitur infra rationem ut ratio est; & ita propassio dicit passionem partis sensualis, uel uirtutis naturalis; & hoc modo uult dicere Magister, & Hieronymus, huiusmodi passiones fuisse in Christo. Erant enim ex horrore sensualitatis, non ratione partis rationalis. Ad illud vero, qđ objicitur, quod diffinitur propassio, quòd est motus subitus. Dicendum, quod ibi diffinitur propassio, secundum quod est in nobis, Dub. 4.

bis, in quibus sensualitas mouetur præter iudicium rationis; in Christo autem non fuit hoc. Et ideo patet responsio ad illa duo, quæ primo obijciuntur. Ad illud uero quod obijcitur, quod timor mortis non potuit esse nisi in ratione. Dicendum, quòd ratio preuidens mortem instantem fecit imaginationem mortis in ipsa parte sensuali; qua quidem facta, sensualitas mota fuit, & horrore mortis concussa. Et si tu dicas, quòd hic non est ordo cognitionis, ut deueniatur à ratione ad sensualitatem. Dicendum, quod hoc uerum est in nobis, in quibus est scientia per acquisitionem ab inferiori. In Christo autem aliter esse potuit, qui fuit plenus scientia, & in quo fuit obedientia perfecta uirium inferiorum respectu superiorum. Præterea nos ipsi imaginari possumus, quod uolumus, quamuis non possumus quod uolumus, sentire exterius. Et ita timor in Christo de morte futura potuit esse in parte sensuali, ut merito secundum Hieronymum, & Magistrum possit, & debeat dici propassio.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An congruum fuerit, Christum defectus, & passiones nostras assumere?

AD intelligentiam huius partis incidit quo circa duo. Primo quæritur de huiusmodi defectibus assumptis à Christo in generali. Secundò quæritur de aliquibus defectibus in speciali. Circa primum quęrunt tria. Primò quęritur de defectibus assumptis a Christo quantū ad cōdecētiā, & cōgruitatē. Secūdò quantū ad generalitatē. Tertio quęritur de huiusmodi defectibus quātū ad causalitatē.

VTRVM congruū fuerit tales defectus in Christo reperiri. Et quòd sic, uī. Heb. 2. Debuit per omnia fratribus assimilari, ut misericors fieret, & fidelis pontifex ad Deū. Si ergo decebat Christū in se habere illa, quæ faciūt ad fidelitatem, & misericordiā, & hęc sunt illa, in quibus nobis assimilatur secūdum statum miserię: cuiusmodi sunt defectus, & pœnalitates, ergo in Christo huiusmodi reperiri debent. ITEM. Heb. 4. Nō habemus pontificē, qui nō possit cōpati infirmitatibus nostris, tentatū per oīa pro similitudine absque peccato. Ex isto uerbo arguit̄ ita. Bonus pōtifex debet cōpati his, qui ignorant, & errant: sed Christus assumpsit humanā naturam, ut fieret noster pontifex: ergo debuit ea in se assumere, quæ faciūt ad cōpassionem; huiusmodi aūt sunt defectus, & pœnalitates nostrę naturæ; ergo &c. ITEM. Christus ad hoc sumpsit naturam humanam, ut nobis in illa mereretur uitam æternā, quam primus parens nobis abstulerat; sed meritū præcipuū consistit in tolerantia passionū, & defectuū humanorū. Si ergo decuit Christum præcipuo merito mereri, decuit per consequens huiusmodi defectus, & passiones in ipso reperiri. ITEM. Ad hoc assumpsit Christus humanam naturā, ut eā curaret satisfaciendo, & curādo, ut satisfaceret: sed pretiū quod facit ad culpæ curationem, & satisfactionē, est pœnalis humiliatio; ergo uidetur quod decuit huiusmodi reperiri in Christo.

Sed contra. Sicut summæ justitiæ repugnat defectus, culpæ: sic summæ potentiæ repugnat defectus fragilitatis & impotentiæ: sed Deum summe iustum non decuit habere defectum culpæ nec in se, nec in natura assumpta: ergo pari ratione nec defectum pœnalitatis, & impotentiæ. Item. Sicut culpa sine pœna subsequente est inordinata, sic pœna sine culpa præcedente: sed non decet Deum aliquid facere inordinatum circa se, nec circa naturam sibi unitam: ergo si nullam habuit culpam nec in se, nec in natura sibi unita, uidetur quòd nullos debuit defectus assumere, neque passibilitates ad culpam consequentes secundum rectum ordinem. Item. Christus assumpsit humanam naturam ad curandum eam non solum à culpa, sed etiam à defectibus, & passionibus, culpam consequentibus: sed contraria contrarijs curãtur tam in corporalibus, quàm in spiritualibus; ergo magis debuit assumere fortitudinem, & impassibilitatem ad curandã nostram debilitatem, & infirmitatem, quàm defectus nostros naturales. Et hoc est, quod uidetur propheta petere Esa. 51. Consurge, consurge; induere fortitudinem brachiũ domini. Item. Christus uenit ad pugnandum, & deuincẽdum aduersarium; sed defectus huiusmodi plus sunt ordinati ad deficiẽdũ, quàm ad uincendum, maxime cum pugnatur cõtra fortem aduersariũ; ergo uidetur quod potius tales defectus debuit Christus reijcere, quàm in se assumere.

Resolutio.

Vt pretium salutis nostræ ritè persolueretur: ut etiam uirtutis exẽplar ob oculos nobis proponeretur: utque demũ fragilitas nostra fulciretur; decuit Christum humanis pœnalitatibus subiacuisse.

Respon. Dicendum, quod absque dubio congruum fuit Christum assumere naturam nostram cũ defectibus, & passibilitatibus. Et hoc triplici ex causa principaliter, uidelicet propter pretiũ nostræ salutis, propter exemplum uirtutis, & propter fulcimentum nostræ fragilitatis. Propter pretium nostræ salutis; quia proposuerat nos redimere non corruptibilibus, auro, & argento. sed pretiosissimo sanguine suo, & animam suã ponere pro animabus nostris. Ad hoc aũt nõ esset idoneus; nisi naturã deficientem, & passibilẽ assumpsisset; & propterea defectus nostros, & pœnalitates debuit in seipso habere. Alia etiam ex causa congruum fuit hoc ipsum, uidelicet propter exemplũ uirtutis: specialiter autem humilitatis, patientiæ, & pietatis; quibus mediantibus peruenitur ad cœlum, & in quibus Christus uoluit nos imitari ipsum, secundũ illud Matth. 11. Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde &c. Tertia ratio est propter fulcimentum nostræ fragilitatis, ob quã natura rationalis habet in se difficultatẽ ad credendum uera, & irascibilis ad sperandum ardua, & concupiscibilis ad amandum bona. Et idẽ uoluit Christus non tantum nobis similari in natura, sed etiã in defectibus, & pœnalitatibus, ut manifestando in se ueritatem humanæ

manæ naturæ, præberet fulcimentum nostræ rationali ad credendum. Ostendendo nihilominus immensitatem suæ misericordiæ per susceptionem nostræ miseriæ, præberet irascibili fulcimentum ad sperandum. Ostendendo magnitudinem suæ beneuolentiæ, præberet concupiscibili incitamentũ ad se amandũ: Et ideo licet in congruũ uideatur huiusmodi defectus reperiri in Christo si per se considerenꝫ tamen si ad finem referantur, magna reperitur congruitatis condecentia. Et ideo concedendæ sunt rationes, quæ sunt ad partem istam.

Ad illvd ergo, quod primo obijcitur in contrarium, ꝙ sicut summã iustitiã dedecet iniquitatem, sic summam potentiam dedecet infirmitaté. Dicendum, quòd huiusmodi similitudo tenet, si cõparetur infirmitas, & culpa ad naturam diuinam. In natura enim diuina sicut nulla potest esse iniustitia, sic nulla pót esse impotentia. Si autem comparentur ad naturam assumptam, sic non habet ueritatem: pro eo quod ipsa infirmitas potest esse materia exercendæ uirtutis. Virtus enim fortitudinis exercetur potissime in perpessione terribilium, eorum maxime, quæ mortem inducunt. Culpa uero, & iniquitas omnino aduersatur iustitiæ, & uituperabile reddit subiectũm, in quo est: infirmitas uero reddit magis laudabile, quando coniuncta est inferiori uirtuti animi secundum statũ meriti: & ideo non est simile hinc, & inde. Ad illvd, quod obijcitur, ꝙ pœna sine culpa est inordinata. Dicendum. quòd est pœna necessitate inflicta, & est pœna uoluntate assumpta. Prima ergo pœna inordinata est, nisi culpa præcesserit in eo, qui punitur. Secunda uero ordinem habet, siue culpa præcesserit in eo, qui punitur, siue in eo, pro quo ipse uelit puniri: & sic est in proposito. Nam Christus uoluit huiusmodi defectus, & pœnalitates in se habere pro reparanda humana natura. Ad illvd, quod obijcit, ꝙ Christus sumpsit humanam naturam, ut eã curaret. Dicendũ, qđ uerũ est. Qđ obijcit, ꝙ contraria cõtrarijs curantur. Dicendum ꝙ illud ueritatem habet, si fiat comparatio medici ad causam, & principiũ ægritudinis: & sic non habet instantiã in proposito, quia principium corruptionis totius humanæ naturæ fuit delectatio inordinata in esu ligni ueriti. Et ideo defectus, & pœnalitates nostræ ægritudini contrariantur, & aduersantur, pensata eius causa, & origine. Aliter potest dici: ꝙ cum dicitur, Contraria contrarijs curantur, hoc intelligitur quantum ad præuia curantia, sicuꞇ est gratia quæ curat culpam. Quantum uero ad proxima, ueritatem non habet: quia dolor est medicina doloris: sic & in proposito est intelligendum. Ad illvd, quod obijcit, ꝙ defectus plus ualent ad deficiẽdum, quàm ad uincendum. Dicendum, ꝙ est uirtus naturalis, & est uirtus moralis: & secundum hoc duplex est pugna, & duplex est uictoria. Vna, quæ uirtutem naturalem respicit. Altera, quæ uirtutem moralem. Pugna ergo, & uictoria cõtra peccatum spectat ad uirtutem moralem. Christus aũt cum uenit ad uincendum aduersarium, uenit ad expugnandum,

& deuincẽdum peccatum & ideo competebat ei uirtus moralis, ut posset superare. Virtus autem naturalis in nullo cõferebat ad hãc uictoriam, quin potius eius oppositum: magis enim uincitur & diabolus, & peccatum in humilitate, & patientia. Propter quod dicitur. 2. Corint. 12. Virtus in infirmitate perficitur. Cum ergo dicitur, quòd defectus plus ualet ad succumbendum, quã ad uincẽdum. Dicendum, quòd illud non habet ueritatem, nisi intelligatur de pugna, & uictoria in eodem genere, in quo sunt illi defectus: & ideo non habet locum in proposito, ubi est uictoria per fortitudinem iustitiæ, non per fortitudinem potentiæ. Et de hac fortitu-
Isa. 51
dine dicit propheta. Induere fortitudinem brachiũ domini. Posset tamen intelligi de fortitudine potentię. Ad fortitudinẽ enim iustitiæ in præsenti in merito subsequitur fortitudo potentiæ in præmio, sicut patet in Christo: quia & si passus sit ex infirmitate, surrexit tamen ex uirtute.

QVAESTIO II.

An Christus omnes nostros defectus assumpserit, præter peccatũ?

VTRVM Christus assumpserit omnes defectus nostros præter peccatum. Et quòd sic, ui-
Cap. 6. & 18.
detur per Damasc. qui in lib. 3. sic ait. Totus totum assumpsit me, ut totum me curaret, aut toti mihi salutem gratificaret: ergo si omnes defectus nostros uenit curare, uidetur quòd debuit assumere. ITEM. Quod fuit inassumptibile, fuit incurabile; ergo si aliqui defectus nostri fuerint à Christo inassumptibiles, fuerunt incurabiles. Si ergo omnes fuerunt curabiles, omnes fuerunt assumptibiles: ergo uidetur quòd assumpserit omnes. ITEM. In assumptione nostrorum defectuum manifestatur diuina misericordia: ergo in assumptione plurium defectuum, ostenditur maior misericordia. & in assumptione omnium ostenditur maxima. Sed maxima misericordia Dei ostensa fuit in assumptione nostrarũ infirmitatum, & defectuum; ergo uidetur quòd Christus omnes defectus nostros debuit assumere. ITEM. In nostrorum defectuum assumptione fuit humiliatio; sed tantum se humiliauit, quantum potuit, secũdum quòd dicit Bern. Descendit quantum descendere potuit. Si ergo maior est humiliatio in assumptione plurium defectuum, quam paucorum; & in assumptione omnium, quam quorundam, uidetur quòd Christus assumere debuerit uniuersitatem defectuum nostrorum.

SED CONTRA. In nobis uidemus defectus mẽbrorũ, & aliquorum sensuum exteriorum, sicut uisus, & auditus: sed tales Christus non assumpsit, nec decuit eũ assumere: ergo non decuit ipsum assumere omnes defectus nostros pœnales. ITEM. In nobis reperiuntur ægritudines contrariæ, sicut patet in febribus, & in alijs infirmitatibus: reperiuntur etiam ægritudines incurabiles: ergo si contraria non possunt simul esse in eodem, uidetur quòd omnes defectus nostros pœnales nec potuerit, nec debuerit simul assumere. ITEM. Fomes, & pronitas ad malum non est culpa; qa potest esse in nobis omni culpa deleta: sed Christus talem de-

fectum nec habuit, nec habere potuit, quia non potuit peccare: ergo nec ad peccatum pronitatem habere: & ideo redit idem, quod prius. ITEM. Obijcitur de difficultate ad bonum, quæ est defectus in nobis pœnalis: in Christo autem talis defectus non fuit, nec esse potuit: quæritur ergo in generali, quales defectus assumpsit, si non assumpsit omnes.

RESOLVTIO.

Non qui ex culpa, & ad culpam. Sed qui ex prima transgressione secuti sunt, defectus Christus assumpsit.

RESPON. Dicendum, quòd absq; dubio Christus non omnes defectus nostros assumpsit, sicut dicit Magister in litera: sed illos tantũ, quos ipsum assumere decuit, & nobis expediens fuit. Sed qui sint illi defectus, adhuc quæstione indiget, sicut & primum: & innuit Magister illos defectus decuisse, & expediuisse illũ assumere, qui faciunt uel ad ueritatis naturæ assumptæ ostẽsionem, uel ad operis, propter quod uenerat, cõsummationem. Sed adhuc q̃ sunt illi defectus, difficile est discernere. Voluerunt autẽ aliqui dicere, q̃d illi sunt defectus, quos Deus plantauit in nostra natura. Quidã enim defectus sunt, qui ortum habẽt ex absentia gratiæ, sicut ignorantia, & rebellio carnis ad spiritum, & similia. Quidã autem sunt qui non solum ex hoc ortum habent, sed ẽt ex compositione partium cõstituentium, sicut fames, sitis, mors, dolor, & consimilia: quæ ortum habent non tm̃ ex culpa, sed ex hoc ꝙ humana natura est ex contrarijs constituta: & tales defectus sunt, qui faciũt ad ueritatis naturæ assumptæ manifestationẽ, & ad operis suscepti consummationem: alij uero minime. Sed illud habet adhuc calumniã, propter hoc ꝙ ægritudines multæ ortum habent ex complexione hominis, quas constat Christum non assumpsisse. Præterea: Omnes defectus nostri pœnales magis uidentur secuti esse ex nostra transgressione, & diuina punitione, quàm ex primaria plantatione. Et ꝑpterea potest alio modo dici, ꝙ quidam sunt defectus, qui sunt ex culpa: quidam uerò qui sunt ex culpa, & ad culpam: sicut pronitas ad malum, & difficultas ad bonum. Illos autem defectus, qui non tantum sunt ex culpa, sed etiam uia ad culpam, non decuit Christum assumere: quia Christus fuit minister iustitiæ omnino segregatus à peccato. Alios autem defectus decuit ipsum assumere, sed non omnes: quia quidã sunt defectus naturales, quidam personales. Defectus autem naturales uoco illos, qui respiciunt totam naturã humanam uniuersaliter: sicut fames, & sitis, & defectus consimiles. Personales autem defectus sunt, qui respiciũt aliquas personas specialiter, sicut diuersę ægritudinum species. Quoniam ergo Christus uenerat naturã humanam redimere communiter sine personarum distinctione: hinc est ꝙ defectus naturales, nõ ꝑsonales; defectus pœnales tm̃ nõ uitiosos debuit in se hẽre: sicut ostẽdunt rõnes ad hãc partẽ inductæ.

AD ILLVD ergo, quod obijcitur in contrarium de Damasc. q̃d totũ assumpsit, ut totum curaret. Dicẽdum, quod hoc intelligitur de his, quæ sunt de constitutione

naturæ,

naturæ, non de his quæ pertinent ad defectum naturæ: & hoc ipsum uerbum insinuat: nam proprie qđ curatur, dicitur natura: morbus uero est illud á quo curatur: quia morbus expellitur, sed natura seruatur. Et per hoc patet responsio ad sequens, quo dicitur, inassumptibile est incurabile: hoc enim intelligitur de natura, & eius partibus, quæ proprie dicuntur curari: non de defectibus), qui potius dicuntur coassumi, quàm assumi, magis etiam dicuntur expelli q̃ sanari. AD ILLVD, quod objicitur de ostensione misericordiæ. Dicendum, quòd misericordia semper se ostendit salua rectitudine iustitiæ, & ordine sapientiæ: ideo nullos defectus debuit assumere, qui non essent ordinati ad nostrum profectum, & expeditionem nostræ salutis: multi autem sunt qui potius impediuissent, quàm iuuissent: sicut defectus mébrorum, uel sensuum, & aliorum consimilium: & ideo non sequitur illud. AD ILLVD uero, quod postremo obijcitur de humiliatione. Dicendum similiter, quòd omnis humiliatio uirtuosa, & laudabilis ortum habet ex discretione rationis; non enim procedere debet ex impetu, sed ex causa rationabili: & quia de aliquibus defectibus rationabile non erat, ut Christus se per illorum assumptioné humiliaret, quia se potius ex illa humiliatione inutilem, q̃ utilem reddidisset, sicut si fuisset cæcus, gibbosus, & huiusmodi: iō tales nullo modo debuit assumere: sed illos solū, de q̄bus supra dictū est: uidelicet illos, q respiciūt ipsam naturá, & prębent uiam ad iustitiam, non ad culpam.

QVAESTIO, III.

Natura, an uoluntate defectus humanos pertulerit Christus?

DE defectibus assūptis á Christo quantum ad causalitatem scilicet. Vtrum in Christo fuerint a natura, an á uoluntate. Et ꝙ nó á uoluntate, sed á natura uidetur. Sap. 1. Deus mortem non fecit: si non fecit mortem: ergo pari rōne nec defectum ordinatum ad mortem: ergo si in Christo fuit talis defectus, uidetur ꝙ non fuerit ex uoluntate assumentis, sed ex defectu naturæ assumptæ. ITEM. Defectus non habet causam efficientem, sed deficienté: sed uoluntas assumentis non ponitur causa deficientis alicuius: ergo tales defectus nó potuerunt esse á uoluntate assumentis: & tamen fuerūt ex uoluntate assumentis, uel ex conditione naturę assumptę: ergo &c. ITEM. Quod inest alicui á sua naturali origine, inest ei per naturá: sed hmōi defectus insunt Christo á sua prima origine: ergo uidetur quòd insint ei á natura. ITEM Illud, in quo proles assimilatur parenti, est naturale prolis: pro eo quòd natura est uis insita rebus ex similibus similia procreās: sed Christus ex defectu passibilitatis assimilatur matri suæ, á qua traxit originé: ergo uidetur ꝙ huiusmodi defectus, & pœnalitates sint ei naturales. ITEM. Per naturá prius fuit illud corpus formatum, q̃ esset unitū: sed corpus illud statim ut fuit formatū, fuit passibile, uel impassibile: & constat ꝙ non impassibile: ergo passibilitaté prius per naturá habuit, q̃ uniretur animæ Christi, uel ipsi diuinitati. Videtur ergo ꝙ talis passibilitas non fuit, á uoluntate

assu-

assumentis. Si tu dicas, q fuit à uoluntate spiritus sancti, qui fuit fabricator, & sanctificator illius corporis: obijcitur, q gratia spiritus sancti simul stat cum passibilitate, & pena. Si ergo spiritus sanctus superueniens compatiebatur se cum passibilitate, uidetur q potius defectum passibilitatis sustinuerit, quàm curauerit: ergo defectus huiusmodi in Christo non ex uolũtate, sed ex natura fuerũt.

Sed contra. Magister in litera. Ex sola uoluntate miserationis in se transtulit ueram infirmitatem, sicut accepit ueram carnẽ: ergo &c. Item. Omnes defectus, & pœnalitates, qui in Christo fuerunt, per assumptionem fuisse dicuntur: sed assumere est actus uoluntatis, non naturæ: ergo pœnalitates illæ in Christo fuerunt nõ naturaliter, sed uoluntariè. Item. Qualitas corporis principaliter attribuenda est principio effectiuo: sed spiritus sanctus fuit principale principium effectiuũ corporis Christi: ergo qualitas passibilitatis magis debet attribui spiritui sancto, quàm naturæ: sed spiritus sanctus est operans per uoluntatem: ergo tales defectus fuerunt in Christo à uolũtate. Item. Pœnalitas non sequitur secundũ legem cõem, nisi naturam uitiatã, & corruptã per culpã: sed caro Christi immunis fuit ab omni fœditate culpæ, ergo fuit ĩmunis ab omni defectu passibilitatis; ergo si defectus passibilitatis habuit; hoc non fuit à natura, sed à uolũtate. Item. Quod est in nobis à natura generantium, dicitur esse contractum: ergo si huiusmodi defectus essent in Christo à natura generantis, essent quoque in ipso contracti. Si ergo hoc non conceditur, s. Christum defectus tales à natura contraxisse, uidetur quòd illos non habuit à natura, sed à uoluntate.

Resolutio.

Spontè Christus pœnalitates omnes humanas assumpsit: cum nulli unquam culpæ subiacuerit.

Respon. Dicendum, quòd sicut dicit Magister in litera, ex alia, & alia causa sunt isti defectus in nobis, & in Christo. In nobis enim sunt ex necessitate contracti: sed in Christo sunt ex uoluntate assumpti. Et hoc patet sic; nos enim istos defectus trahimus à parentibus propter legem propagationis, & legem concupiscentiæ, quę militat in illis membris; nã passibilis generat passibilem, & habẽs legem concupiscentiæ in membris generat filium subiectum cõcupiscentiæ; ex cuius concupiscẽtiæ reatu insunt proli omnes pœnalitates. Et propterea dicuntur istæ pœnalitates in nobis contractæ, quasi ex concursu duorũ tractæ, uidelicet propagationis naturæ, & corruptionis concupiscentiæ. In Christo autem secus est; ipse enim neutro modo fuit propagatus, nec secundum propagationẽ legis naturalis, nec secundũ corruptionem libidinis. Sed spiritus sanctus adueniẽs in ipsam uirginem, & ipsam fœcundans, carnẽ eius ab omni fœditate corruptionis purificauit: passibilitatem tamen reliquit. Ex illa autem carne sapientia patris, scilicet ipse filius Dei ædificauit sibi corpus immaculatũ, & illud corpus uniuit sibi cum anima rationali, quę quidem immunitatem habuit à culpa, & in se, & in carne coniuncta.

Et

Et sicut immunitatẽ habuit à reatu culpæ, sic secundum ordinẽ diuinæ iustitiæ immunitatem habere debuisset à passibilitate miseriæ. Quòd ergo in carne illa remansit pœnalitas, hoc fuit ex dispensatione ipsius assumentis concurrente simul acceptione illius animæ rationalis, quæ in primo instanti suæ creationis habuit usum cognitionis, & placuit sibi tali corpori uniri propter salutem generis humani. Et sic patet, q̃ tales defectus fuerunt in Christo non necessitate generationis, sed uoluntate dispẽsationis, uoluntate (inquam) diuina præueniente, sed uoluntate creata concomitante. Dico autem ipsos fuisse à uoluntate diuina non tanquam affligente de nouo, sed tãquam a relinquente, & acceptante: cum in eius potestate, & arbitrio esset defectus illos excludere. Vnde cõcedendæ sunt rationes quæ sunt ad partẽ istam.

Ad illud, uero, quod primo obijcitur in contrarium, q̃ Deus mortem non fecit: patet responsio: quia Deus istum defectũ mortalitatis carni Christi non inflixit de nouo: s. non abstulit, cum caro haberet illũ à suo originali principio: ideo talis defectus non dicitur esse a uoluntate assumentis, sicut ab efficiente, sed sicut à suscipiente, cum posset excludere. Ad illud, quod secundo obijcitur, q̃ defectus non habet causam efficientem, sed deficientem, similiter patet responsio: quia tales defectus non habent ortum ab actione Dei agentis, sed potius ex defectu naturæ ipsius uirginis concipientis. Magis tamẽ attribuitur uoluntati, quam attribuitur naturæ, propter hoc q̃ in illius corporis constitutione plus fuit per uirtutem supernaturalem, quam per naturalem. Ad illud, quod obijcitur, q̃ illud est a natura, qđ est à naturali origine. Dicendum, q̃ illud nõ habet ueritatem, nisi intelligatur aliquid esse à naturali origine: ita q̃ præpositio non solum dicat concomitantiam, sed et causam. Huiusmodi autem defectus fuerant in Christo in principio suæ originis, nõ tamen fuerũt secundum propagationem naturalem: secundum enim talem propagationem tales defectus ortũ habent à natura uitiata, inquantũ natura illa agit quodam modo naturaliter, & quodam modo uitiose: hoc autem non habet ueritatẽ in generatione Christi, quæ fuit præter uitium, & supra naturam. Ad illud, quod obijcitur, quòd Christus in passibilitate assimilatur matri. Dicendum, q̃ & si aliquo modo assimiletur matri, nihilominus tñ in modo, & causa reperitur differentia. Nã uirgo passibilitatem habet pro reatu peccati originalis ex necessitate contracto, Christus uero passibilitatem habuit absque aliquo reatu in ipso reperto, sed ex sola dispensatione diuina. Et ideo non dicuntur omnino fuisse in Christo à natura: nec tamen omnino fuerũt præter naturam: de natura enim matris erat talẽ filium generare. Ad illud, qđ obijcitur, q̃ illud corpus prius fuit formatum, q̃ unitũ. Dicendum q̃ & si prius fuerit secundum naturam, uel secundũ ordinem intelligendi: tempore tamen simul fuit formatio, & unio: utrunque autem secundum formationem, & unionem præcessit uolũtas uerbi, tale corpus formã-

tis & assumentis, & uoluntas animæ utrúque comitata est; & ideo ex hoc non potest concludi, quòd defectus passibilitatis in carne præcesserit actum, siue imperium uoluntatis. Operatio.n. ipsius spiritus sancti in Virgine, quæ quidem fuit secundum uolũtatem uerbi, fecit ipsam carnis cõceptionem, & purgationem ab omni fœditate immuné prius naturaliter, quã uniretur animę: & cum tali purgatione nõ debet stare pœnalitas secundum legem communem, secũdum quã immunis à culpa debet esse immunis à pœna. Vnde quod ipse subiungit, quòd purgatio simul stat cum passibilitate. Dicendum, quòd & si aliquã purgatio simul possit stare cũ passibilitate, sicut purgatio, quæ est à peccatis prius perpetratis: illa tamen puritas, quæ fuit in Christo, stare nõ potuisset cum pœnalitate, nisi interuenisset Dei dispensatio, & uoluntatis Christi acceptio. Et sic patet responsio ad quæsita.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An Christus ignorantiã habuerit?

CONSEQVENTER quæritur de defectibus à Christo assumptis in speciali. Et circa hoc tria quæruntur. Primo quæritur, utrum habuit ignorantiam in rationali. Secundò, utrum habuit tristitiam in concupiscibili. Tertiò, utrum habuit iram in potentia irascibili.

VTRVM Christus habuit ignorantiam in rationali. Et quod sic uidetur. Primo auctoritate Damasc. Oportet scire quòd seruilem, & ignorantem naturam assumpsit: loquitur de uerbo incarnato: ergo natura assumpta in Christo fuit ignorans: habuit ergo defectum ignorantiæ. ITEM. Ambros. in 1. lib. de spiritu sancto. Per humanam imprudentiam, quod adhuc non didicit, ignorat: ergo habuit ignorãtiam. ITEM. Leo Papa in Homil. de Epiphania. Adorauerunt infantem, in nullo ab aliorum generalitate discretum: sed generaliter alij infantes sunt ignorantes: ergo & Christus in sua infantia habuit ignorantiam. ITEM. Scientia inflat: sed Christus summe se humiliauit, & defectus illos assumpsit, qui faciunt ad humilitatem: ergo habuit in se defectum & inopiam scientiæ: sed iste defectus est ignorantia: ergo &c. ITEM Christus in sua infantia habuit defectum eloquentię, quamuis esset uerbum patris, ut ueritatem humanæ naturæ in se ostenderet: ergo pari ratione quamuis esset sapientia patris, secundum humanam naturam, tamé debuit habere defectum sapientiæ: sed hic est ignorantia: ergo &c. ITEM. Quamuis Christus esset uirtus patris, iuxta illud, quod dicit Apostolus. 1. Corin. 1. Dicimus Christum Dei uirtutem, & Dei sapientiam: habuit tamen defectum uirium iuxta exigentiam humanæ naturæ: ergo uidetur pari ratione, quòd habuerit defectum sapientiæ.

Lib. 3. de orth. fide ca. 21. in princ.

SED CONTRA. Assumptio carnis fuit opus diuinæ sapientiæ: sed sapientia secundum quod huiusmodi non est principium ignorantiæ: ergo Christus non assumpsit defectũ illũ, qui est ignorantia. ITEM. Christus uenerat nos do

cere: sed ignorantis non est docere: ergo non debuit ignorantiam assumere. ITEM. Nulli nisi scienti credendum est: sed Christus ad hoc uenit in carnem, ut crederemus in eum: ergo uidetur q; cum sapientia debuerit uenire, non cũ ignorantia. ITEM. Illa anima non potuit uniri uerbo, quin esset deiformis: sed deiformitas tollit obscuritatem ignorantiæ: ergo uidetur quòd impossibile fuerit Christum secundum humanam naturã defectũ ignorãtiæ in se assumere.

RESOLVTIO.

Quomodo optimus nostri magister Christus extitisset, si ignorans fuisset?

RESPON. Dicendum, quod sicut dicit Magister in litera, Christus non habuit defectum ignorantię. Et ratio huius est: quia nec ipsum decebat, nec nos expediebat. Ipsum nõ decebat: quia anima eius debuit esse deiformis, ac per hoc repleta luce sapientiæ, & rectitudine iustitiæ: ignorantia auté priuatio est sciẽtiæ, & potest esse uia in errorem, & obliquationem a rectitudine iustitiæ, ac per hoc Christo non competebat: nobis etiam non expediebat, quos uenerat redimere, & dirigere: si enim defectum ignorantiæ habuisset, nos redimere nesciuisset. Dirigere etiam nesciuisset: quia si cæcus cæco ducatum præbeat, ambo in foueam cadunt: & ideo nec ipsum decebat, nec nobis expediebat, q; talem defectum assumeret. Concedendum est ergo Christum defectum ignorãtiæ nequaquam in se habuisse. Et rationes ad hoc inductæ sunt concedendæ.

AD ILLVD uerò, quod obiicitur de Dama. quòd assumpsit naturam seruilem, & ignorantem. Dicendum, quòd ignorãtia, & seruilitas non attribuitur naturæ assumptæ ratione illius singularis naturæ, quæ fuit uerbo copulata in unitatem personæ, sed quantũ ad alias naturas consimiles in specie, quasi dicat: Assumpsit naturã nostram, quæ est ignorans, non in Christo, sed in nobis. AD ILLVD, Ambro. quòd dicitur Christum ignorasse quod non didicit. Dicẽdum, quòd quædam est scientia simplicis notitiæ, quædam experientię. Ambro. autem non loquitur ibi de ignorantia, prout dicit priuationem cuiuscunque scientiæ, sed prout dicit priuationem experientiæ, secundum quòd in præcedentibus declaratum est. AD ILLVD, quod obiicit de Leone Papa, quòd infans ille in nullo erat ab aliarum generalitate discretus. Dicendum, q; Leo Papa loquitur quantum ad ea, quæ exterius apparebant, non quantum ad ea, quæ intrinsecus latebant, per quæ in multis ab aliis differebat. AD ILLVD, qđ obiicit̃, quod scĩa ĩflat. Dicendũ. q; est loqui de scientia prout est absque charitate, & à charitate diuisa, uel prout est charitati coniuncta. Prout est a charitate diuisa, sic dicit Apostolus, quòd inflat. Prout est charitati coniuncta, sic non est uia ad inflationem, sed potius ad rectitudinem, & ædificationem, & humilitatem. Ex cognitione enim sui, & Dei consurgit perfectio humilitatis: & hoc secundo modo fuit in Christo. AD ILLVD, quod obiicitur, q; in Christo fuit defectus eloquentiæ: ergo similiter, & sapientię. Dicendum, quòd non est simile: quia in defectu eloquentiæ

tiæ ſicut in aliis neceſſitatibus in fantibus manifeſtabatur ueritas naturæ aſſumptæ: defectus autem ſapiẽtiæ interius latet: ideo ad nihil ualuiſſet, ſi in Chriſto fuiſſet: & ideo nõ eſt ſimile. AD ILLVD, qđ obijcitur, quòd Chriſtus Dei uirtus habuit defectum uirium. Dicendum, quòd non eſt ſimile, tum quia defectus uirium apparebat exterius, & in carne erat: defectus uero ſapientiæ interius erat in anima, quæ ad unionem ſui cum uerbo a primordio debuit eſſe perfecte diſpoſita. Tum etiam quia defectus uiriũ eſt materia exercendæ uirtutis: non ſic autem defectus cognitionis, quin potius impedit: ideo non eſt ſimile hinc, & inde.

QVAESTIO II.

An in Chriſto fuerit triſtitia?

VTRVM in Chriſto fuerit paſſio triſtitiæ. Et quòd ſic uidetur. Matt. 26. Triſtis eſt anima mea uſque ad mortem. Si ergo ueritas falſitatem dicere non poterat, uidetur quòd ueraciter triſtis erat. ITEM. Chriſtus fleuit ſuper Hieruſalem, ſecundum quòd dicit Luc. 19. ſed fletus eſt ſignum interioris mœroris: ergo ſi Chriſtus nihil fecit per duplicitatem, ueraciter habuit in ſe affectũ triſtitiæ. ITEM. Chriſtus amabat, & deſiderabat noſtram ſalutem: ſed qui amat aliquid, triſtatur de eius amiſſione: ergo cum Chriſtus uideret multos ſalutem ſuam negligere, uidetur quòd pro eis uerum ſenſerit in ſe affectum triſtitiæ. ITEM. Quanto ſunt in aliquo maiora uiſcera pietatis, tanto magis compatitur afflictis: & quanto magis compatitur interius, tanto magis mœrore afficitur: ſed Chriſtus habuit in ſe abundantiſſima uiſcera pietatis: ergo uidetur q̃ in aliorum neceſſitatibus, & infirmitatibus ueraciter, & intenſe habuit paſſionem triſtitiæ.

SED CONTRA. Iſa. 42. Nõ erit triſtis, neque turbulentus, dicitur de Chriſto: ergo Chriſtus neque turbationem, neque triſtitiam habuit in ſe. ITEM. Prouerb. 7. Non contriſtabit iuſtum quicquid ei acciderit: ſed Chriſtus fuit iuſtiſſimus: ergo uidetur quòd Chriſtus de nullo ſibi accidẽte fuerit contriſtatus. ITEM. Seneca ꝓbat multiplici ratione, quòd triſtitia non cadit in ſapientem: & fundamentum ſuæ rationis eſt; quia uirtutem nihil poteſt lædere, ſicut nihil poteſt eã auferre: ergo ſi Chriſtus uere ſapiens fuit, & uirtutẽ in concuſſam habuit, uidetur q̃ paſſionem triſtitiæ in ſe non habuit. ITEM. Nullus triſtatur niſi de eo, quod fit contra uolũtatem ſuam: ſed contra uoluntatẽ Chriſti nihil fieri potuit, quia in omnibus impleta fuit: ergo non uidetur quòd in ſe ueraciter triſtitiam habuerit.

RESOLVTIO.

Non triſtitiam peruertentem iudicium, ſed iudicium aſſequentem Chriſtus habuit.

RESPON. Dicendum, quòd abſq; dubio (ſicut dicit magiſter in litera, & textus etiam euangelicus confirmat) in Chriſto fuit uera triſtitia: non tamen omni modo, quo in nobis eſt. Eſt enim quædã triſtitia, quæ eſt præter rationis imperium: & eſt triſtitia quæ eſt contra rationis iudicium rectum: & eſt triſtitia, quæ eſt ſubiecta rationis imperio, & iudicio. Et iſta triſtitia pręter rationis imperiũ,

eſt

est quæ consurgit ex quadam necessitate, & surreptione, sicut motus primi: & hæc quidem communis est sapientibus, & insipientibus, & bonis, & malis. Illa uero tristitia est contra rationis iudicium rectum, in qua ratio subiicitur sensualitati, nec tantum turbatur, sed etiam perturbatur. Illa autem est secundum rationis imperium, & iudicium, quādo quis tristatur ratione dictante, & suadente, ipsum tantum, & taliter super aliquo debere tristari. Dico ergo, quòd in Christo fuit tristitia tantum illo tertio modo: quia de nullo tristatus fuit, nisi secundū quòd dictabat ei ratio: & hoc idem innuitur Ioan. 11. ubi dicitur: Iesus autem infremuit spiritu, & turbauit semetipsum: in quo ostenditur quòd turbatio, & tristitia rationi non præsidebat, sed subiacebat. Primis autem duobus modis non fuit in Christo tristitia.

Et per hoc patet respōsio ad rationes, ad utramque partem adductas. Nam rationes ad primam partem procedunt de tristitia secundum tertium modum: rationes uero ad oppositum procedūt secundum primum modum, & secundum: & hoc patet discurrenti per singulas. Quod enim dicitur Esa. Non erit tristis &c. hoc non excludit quancunque tristitiam, sed tristitiam perturbantem. Similiter illud, quod dicitur in Prouerb. Non contristabit iustum &c. intelligitur de illa tristitia, quæ statum mentis euertit: non de illa tristitia, qua quis contristatur compatiendo aliis, uel etiam refugiendo aliquod malū illatum sibi. Similiter illud, quod dicit Seneca intelligendū est. Seneca enim non uult probare quòd tristitia turbans non sit in sapiente, sed quòd non est in sapiente tristitia perturbans. Perturbatio autem dicit deflexionē rationis ab æquitate: & hoc modo sapiens nec tristatur, nec perturbatur. Non uult autem ostendere Sen. quòd sapiens nullo modo turbetur, hoc enim est quasi impossibile in aliquo reperiri: & præterea nec turbari, uel non tristari de quibus homo debet, id nō est sapientiæ, sed potius duritiæ, cum dicat Apostolus ad Ro. 12. Gaudere cum gaudentibus, & flere cum flentibus. Ad illud, uero, quod obiicitur quòd nihil cōtra uoluntatem Christi euenit. Dicendum, quòd hoc uerum est de uoluntate rationis absoluta: non autem uerum est de uoluntate sensualitatis, uel de uoluntate conditionata. Tristitia autem nō tantum insurgit ex uoluntate rationis absoluta, sed etiam secundum alias differentias, sicut melius manifestabitur infra, cū agetur de uoluntate Christi.

Scot. & S. Thom. hic aliter cā- tur de causis doloris, quæ sunt: loquendo de dolore sensibili. Vide S. Tho. 3. part. q. 15. art. 5. Qd etiā disputat S. Bo. dist. sequen. q. 1. 29

Dist. 17

QVAESTIO III.

An in Christo fuerit ira?

VTrum in Christo fuerit passio, uel affectio iræ. Et quòd sic, uidetur. In quocunque est ponere zelum uindictæ: est ponere motum iræ: sed in Christo fuit zelus uindictæ, sicut patet quando eiecit ementes, & uendentes de templo, ergo uidetur quòd habuit in se affectionem iræ. Item. Detestari malum non est aliud, quàm irasci malo. Sed in Christo fuit mali detestatio perfecta: ergo in Christo fuit passio, quæ est ira. Item. Sicut rationalis ordinatur

Mat. 21 Luc. 19

tur ad dissentiendum, sic irascibilis ordinatur ad irascendum: ergo sicut in Christo ex parte rationalis fuit usus prudentiæ, sic ex parte irascibilis fuit affectio iræ. ITEM. Plus cõpetit ira statui uiæ, quã statui patriæ: sed dñs in die iudicij irascet malis, ut sæpe in scriptura dicit: ergo multo fortius affectũ iræ habuit in statu uiatoris.

SED CONTRA. Super illud Iob. v. Virum stultum interficit iracundia, Gregorius. Ira per uitium oculum mentis excæcat, ira per zelum turbat: sed oculus mentis in Christo nec excæcari potuit, nec turbari, cum in ipso esset in continuo usu contemplationis: ergo non uidetur, quod in eo aliqua affectio iræ fuerit. ITEM. Damascenus diffiniens iram dicit, quod ira est uindex læsæ concupiscentiæ. Et iterum, quòd ira est desiderium repunitionis. Sed in Christo nec fuit læsio concupiscentiæ, nec amor uindictæ: ergo nec in eo fuit passio iræ. ITEM. Christus fuit ita perfecte mitis, sicut & humilis: sed in Christo fuit ita perfecta humilitas, quòd nulla fuit superbia: ergo ita perfecta fuit mansuetudo, quod nulla ira. ITEM. Ira secundum naturã est accẽsio sanguinis circa cor: secundũ q uult Philosophus, & Damasc. ex euaporatione fellis: ergo si hoc dicit passionem fœdã, quæ habet secum inquietationẽ, & perturbationem coniunctam, uidetur quòd talis passio in Christo non sit ponenda.

Arist. 2 Rethoric. c. 2. et 7. Ethic. c. 6 Damasc. libr. 2. cap. 16.

RESOLVTIO.

Eiusmodi ira fuit in Christo, quæ nullatenus mentem, sed sensualem tantum partem inquietaret.

RESPON. Dicẽdum, quòd ira uno modo dicit pure affectionem: & sic dicitur ira affectus detestationis alicuius mali, uel apparentis mali. Alio modo ira dicit affectũ cum pœna, & sic ira habet perturbationem: & inquietationem annexam. Hoc autem potest esse in triplici differentia: quia aut perturbatio illa solum tangit potentias inferiores, & nullo modo tãgit oculum mentis. Aut tãgit oculum mentis ad tempus turbãdo, sed non excedendo. Aut oculum mentis attingit ipsum perturbando, & obnubilando. Et secundum hoc motus iræ in quadruplici differentia reperitur, sedm q colligitur ex dictis sanctorũ. Vno modo pure dicit affectum detestationis, & hoc modo potuisset esse in Adam in statu innocentiæ. Alio modo dicit motum detestationis cum inquietatione, & perturbatione partis sensualis sine aliqua perturbatione mentis: & hoc modo fuit in Christo affectio iræ. Sicut enim dicit euangelium. Infremendo conturbauit seipsum. Tertio modo dicit affectum detestationis cum cõmotione, & perturbatione non solum partis sensualis, sed etiam rationis ad tempus: & hoc modo reperitur ira in uiris iustis, q irascuntur ira p zelũ, de qbus dicit Grego. quòd inde mens perturbata proficit, ut clarescat: sicut oculus p collyriũ immissum ad tẽpus turbatur, ut post modum clarior efficiatur. Quarto mõ ira dicit affectũ detestationis cũ cõmotione sensualitatis, & etiam mentis: ita q commotio illa habet secum perturbationem mentis annexam, uel ad illam est ordinata: & sic est ira per uitium, & reperitur in peccatoribus, & pro-

Ioan.

Lib. 5. Moral. cap. 33

prohibetur a domino. Et per hãc distinctionem patet responsio ad quæstioné, & ad rationes ad utrã que partem. Quodam enim modo fuit in Christo passio iræ, siue affectio iræ, uidelicet prout dicit affectum detestationis, & commotionem partis sensualis, quæ tamen subiecta est rationi. Et sic procedunt rationes ad primã partem inductæ, probantes affectionem iræ in Christo fuisse, ut aspicienti patet: & ideo sunt concedédæ. Quodam etiã modo nõ fuit, uidelicet prout dicit perturbationem oculi mentalis, & prout dicit affectum repunitionis, inquãtum ille affectus est ex libidine uindictæ, non ex zelo iustitiæ: sic enim est passio perturbãs: & hoc modo procedunt primæ duæ rationes ad secundam parté; & propterea secundum illam uiam uerũ cõcluditur, & cõcedi possunt.

Ad illud uerò, quod obiicitur, quòd in Christo nulla fuit superbia, ergo nulla debuit esse ira, quia fuit perfectus in mansuetudine sicut in humilitate. Dicendum, quod non est simile; quia superbia nominat directe uicium, & ideo semper oppositum habet cum humilitate, & propterea nõ potest stare cum perfecta humilitate. Ira autem non semper nominat uicium, imo etiam nominat uirtutem, ideo non sic oppositionem habet cum mansuetudine. Et propter hoc non sequitur, ꝙ si fuit perfectę mansuetudinis, ꝙ propter hoc non habuit affectionem irę. Ad illud, quod obiicitur, quod ira est ex accẽsione sanguinis circa cor. Dicendum, quòd uerum est in nobis, in quibus caro repugnat spiritui, & sensualitas rationi, qui non tantum habemus corruptionem pœnalitatis, immo etiam fœditatis. Hoc auté non oportet esse in Christo. Si quis tamé diceret in Christo fuisse accensionem sanguinis, sed moderatè, non uidetur esse inconueniens.

DISTINCTIO XVI.

Quomodo Christi incarnatio ordinatur ad nostram redemptionem, quantum ad passionem doloris in speciali.

Eruntamen magis mouent ac difficiliorẽ afferunt quæstionem verba Hilarij, quibus videtur tradere; ictus, & vulnera huiusmodi sic in Christum incidisse, vt passionis dolorem non incuerent: sicut telum tractum per aquam, vel ignem, vel aera, ea facit quæ, & cum trahitur per corpora animata: quia perforat, & compungit, non tamen dolorem ingerit, quia non sunt illæ res doloris capaces. Ita & corpus Christi sine sensu pœnæ, vim pœnæ excepisse dicit, quia sicut corpus nostrum non

habet

habet talem naturam, vt valeat calcare undas, ita corpus Christi dicit non habuisse, naturam nostri doloris, quia non habuit naturam ad dolendum. Ait enim sic in 10. lib. de Trin. Vnigenitus Deus hominem uerum secũdum similitudinem nostri hominis, non deficiens à se Deo assumpsit. In quo quãuis aut ictus incideret, aut uulnus descenderet, aut nodi cõcurrerent, aut suspensio eleuaret, afferrent quidem hæc impetum passionis, non tamen passionis dolorem inferrent: vt telum aliquod aqua perforans, uel ignem compungens, uel aera uulnerans, oẽs quidem has passiones naturæ suæ infert, ut perforet, ut compungat, ut uulneret, sed naturam suam in hoc passio illata non retinet, dum in natura non est vel aquam forari, vel pungi ignẽ, vel aera vulnerari, quãuis natura teli sit, & vulnerare, & compungere, & forare. Passus quidem Christus est dum cæditur, dum suspenditur, dum moritur, sed in corpus irruens passio, necnon fuit passio, non tamen naturam passionis exercuit, dum & pœnali ministerio pœna desæuit, & uirtus corporis sine sensu pœnę vim pœnæ in se desæuientis excepit, Habuit sane illud dominicum corpus doloris nostri naturam, si corpus nostrum id naturæ habet, ut calcet undas, & fluctus desuper eat, nec clausæ domus obstaculis arceatur. At uero si dominici corporis solum ista natura sit, ut feratur in humidis, & sistat in liquidis, & structa transcurrat, quid per naturam humani corporis carnem ex spiritu sancto cõceptam iudicamus? Caro illa de cælis est, & homo ille de Deo est, habens ad patiendum corpus, & passus est, sed naturam non habens ad dolendum. Idem in eodem, Videamus an ille passionis ordo infirmitatem in domino doloris permittat intelligi. Dilatis.n. causis, ex quibus metum domino hæresis ascribit, res ipsas, ut gestæ sunt cõferamus. Nec enim fieri potest, ut timor eius significetur in uerbis, cuius fiducia continuatur in factis. Timuisse, ergo hæretico paßionem uidetur. Sed ob ignorantiæ huius errorem Petrus & Satanas et scandalum est. An ne timuit mori, qui armatis obuius prodijt? & in corpore eius infirmitas fuit, ad cuius occursum consternata persequentium agmina supinatis corporibus conciderunt? Quã

Longè satis ab initio lib. sed ante medium. Hilarius.

Ibidem Paulo inferius.

ergo infirmitatem dominatam huius corporis credis; cuius tantam habuit natura uirtutem? Sed forte dolorem uulnerum timuit. Quem, rogo, o tu dominicæ infirmitatis assertor, penetrantis carnē claui habuit terrorem, qui excisam aurem solo restituit attactu? Procedens hæc autem manus clauum dolet, & sentit uulnus, qui alteri dolorem uulneris non reliquit? pungendæ carnis metu tristis est, cuius in attactu caro post cædem sanatur? Idē: Collatis ergo dictorū gestorumq; uirtutibus demonstrari non est ambiguum, in natura corporis eius infirmitatē corporeæ naturæ non fuisse, & passionem illam licet corpori illata sit, non tamen naturam dolendi corpori intulisse: quia licet forma corporis nostri esset in domino, non tamē uitiosæ infirmitatis nostræ forma erat in corpore, quod ex conceptu spiritus sancti uirgo progenuit. Audisti lector uerba Hilarij, quibus dolorē excludere uidetur. Sed si excussa sensus & impietatis hebetudine, præmissis diligēter intendas, atque ipsius scripturæ circunstantiam inspicias, dictorum rationem, atque uirtutem percipere utcunque poteris, & intelligentiam arguere non attētabis. Intelligitur enim ea ratione dixisse dolorem passionis in Christum non incidisse, & uirtutem corporis Christi sibi excepisse uim pœnæ sine sensu pœnæ, quia doloris causam & meritum in se non habuit. Quod uidetur notasse ubi ait, Non habens naturam ad dolendum. Et ideo non indicanda est caro illius secundum naturā nostri corporis, nec in eo etiā dominiū habuit passio: ita ēt non habuit naturam ad timendum, uel tristandum, quia non habuit talem naturam, in qua esset causa timoris, uel tristitiæ. Itaque necessitas timēdi nō fuit in eo, sicut est in nobis. Nec natura doloris fuit in eo, sicut est in nobis. Tristitiam tamen in eo fuisse cōsequēter asserit, sed causam eius extitisse, nō suam mortē, sed defectum Petri & aliorum Apostolorum. Dicit. n. Christū nō propter mortem, sed usque ad mortem tristem fuisse, his uerbis, Interrogo, quid sit Christum tristē esse usq; ad mortē, & tristem esse propter mortem? non enim eiusdem significationis est, tristem esse propter mortem: et usque ad mortem. Quia ubi propter mortem tristitia est, illic mors causa tri-

Matth. 26. Ioā. 18. Eodē li. 10 paulo inferius.

De tristitia Christi & eius causa secundum eūde. li. 10. paulo inferius ad præcedētia.

stitiæ est: ubi uero tristitia usque ad mortem est, mors non tristitiæ est causa, sed finis. A deo autem non propter mortem suscepta est tristitia. vt sit destituta per mortem. Non ergo sibi tristis est, sed illis qui in scandalo per infirmitatem carnis erant futuri quos monet orare, ne inducantur in tentationem, qui ante polliciti erant se non scandalizari.

Ibid. paulo inferius.

An in Christo fuerit necessitas patiendi & moriendi, quæ est defectus generalis.

Hic oritur quæstio ex prædictis ducẽs originem. Dictum est enim supra, quòd Christus in se nostros defectus suscepit præter peccatum. Est autem hominis quidam generalis defectus, qui peccatũ non est, scilicet necessitas patiendi, uel moriendi. Vnde corpus nostrum non tantum mortale, sed etiam mortuum dicitur, quia non tantum aptitudinem moriendi, sed etiam necessitatem habet. Ideo quæritur, vtrum necessitas talis in Christi carne fuerit. De aptitudine enim moriendi, quòd in eo fuerit, ambiguum non est, quæ etiã ante peccatum in homine fuit, quando aliquis in eo non fuit defectus, nec ergo mortalitas illa tunc in eo fuit defectus, quia natura ei erat. Vnde etiam quidam talem mortalitatem in nobis non esse defectum non improbe tradunt, sed necessitatẽ moriendi, vel patiendi: quæ etiam mortalitas dicitur, uel passibilitas. Dicitur enim homo nũc passibilis, vel mortalis, nõ modo propter aptitudinẽ, sed etiam propter necessitatẽ. Sed nunquid hic defectus fuit in Christi carne? Anima quoque eius cum paßibilis extiterit ante mortem, nunquid necessitatem patiendi habuit? Si enim necessitas patiendi, vel moriendi fuit in Christo, non uidetur sola voluntate miserationis defectus nostros accepisse. Ad quod dici põt. Christum volũtate non necessitate suæ naturę hos defectus sicut alios suscepisse. s. necessitatem patiendi in anima, simul autem patiendi, & moriendi in carne. Verum hanc necessitatem non habuit ex necessitate suæ conditionis, quia à peccato immunis, sed ex sola voluntate accepit, de nostra infirmitate ponens tabernaculum suum in sole, scilicet sub temporali mutabilitate & labore. Vnde super epistolam ad Hebræos authoritas dicit, quòd sicut hominibus alijs & iure & lege

Quoniã verbi, seu Xp̃i incarnatio ordinatur ad nostrã redẽptionẽ quãtum ad passionẽ doloris ĩ speciali.
Ro. 8.
Qđ mortalitas ante peccatũ nõ fuit in hoĩe defectus.
An a Christo habuit necessitatẽ patiendi.
Psal. 18

Glo. super illud idē cap. 9. ad Heb. *naturæ statutū est semel mori, ita & Christus eadē necessitate & iure naturæ semel oblatus est, & nō sæpe. Nec ideo dici iure naturæ, quod ex natura suæ conditionis hunc defectum traxerit, qui etiam non prouenit nobis ex natura secundum quòd prius est instituta, sed ex ea peccato uitiata. & ideo dicitur hic defectus naturalis, quia quasi pro natura inoleuit in omnibus diffusus.*

De tristitiæ Christi causa secundum eundem.

Notula *Hilarius in lib. de synodis. Cum hoc passionum genera infirmitate carnis afficiant. Deus tamen uerbū caro factum non potuit ad se demutabilis esse patiēdo. verbum enim quia caro factum est. licet se passioni subdiderit: non tamen demutatum est possibilitate patiendi. Pati potuit & passibilis esse non potuit: quia passibilitas naturæ infirmæ significatio est: passio autem eorum est, quæ sunt illata, perpessio.*

Status hominis, & quid de singulis Christus accepit.

Et est hic notandum, Christum de omni statu hoīs aliquid accepisse, qui oēs venit saluare. Sunt. n. quatuor status hominis, Primus ante peccatū, Secundus post peccatum, & ante gratiam, Tertius sub gratia, Quartus in gloria. De primo statu accepit immunitatē peccati. Vnde Aug. illud Ioannis euāgelistæ exponens, Qui de sursum uenit super oēs est, dicit Christū venisse desursum, idest, de altitudine humanæ natu- Cap. 3. *ræ antepeccatū, quia de illa altitudine sumpsit uerbum Dei humanā naturā, dum non assumpsit ipsam culpā, cuius assumpsit pœnā. Sed pœnā assumpsit de statu secundo, & alios defectus. De tertio verò gratiæ plenitudinē. De quarto non posse peccare, & Dei perfectā cōtēplationē. Habuit. n. simul bona viæ quædam, & bona patriæ, sicut et quædā mala viæ.*

SVPRA egit Magister de passibilibus ī Christo repertis in quadā generalitate. In hac autem parte specialiter redit ad determinandum de doloris passione, & passibilitate. Diuiditur autem pars ista in duas. In quarū prima inquirit, utrum passio doloris fuerit in Christo secūm uirtutem. In secunda uero, utrū fuerit in eo secundum patiendi necessitatem ibi. *Hic oritur quæstio ex prædictis &c.* Prima pars diuiditur in tres partes. In quarum prima pónit Magister dubitationem circa passionem doloris in Christo, quę ex uerbis Hilarij habet ortū. In secunda uerò subiungit uerba Hilarij, quæ uidentur

esse dubia. ibi. *Ait enim sic in* 10. *lib. de trinita.* In tertia uero illa uerba explanat. ibi. *Audisti lector uerba Hilarij.* Similiter secunda pars, in qua agit de patiendi necessitate, tres habet particulas. In prima mouet qõnem. In secunda uerò ponit determinationẽ illius qõnis. ibi. *Ad quod dici potest, etc.*] In tertia uerò subiungit quoddã dictum notabile ad maiorem præcedentium explanationem ibi. *Et est hic notandum, &c.*

Dub. 1. IN parte illa sunt qõnes circa literam, & incidit quæstio circa uerba Hilarij, quæ uidẽtur esse falsa, & dubia, & erronea: quæ si dicamus esse retractata, iuxta qđ prius tactum fuit, semota erit omnis calumnia: q̃a tñ scriptura huius retractationis non est propalata: ideo sunt uerba Hilarij secũdum q̧ possumus uerificanda. Primo enim est dubiũ de illo uerbo quod dicit. *Passus quidem christus est, &c.* Videtur. n. dicere duo contraria, q̧ in corpore Christi fuerit uera passio, & tñ non fuerit uerus dolor: quia non uř esse intelligibile, q̧ corpus aĩatũ uere patiatur, & tñ uere nõ doleat. Et si tu uelis dicere, q̧ hoc ĩtelligat quãtũ ad p̃sonã uerbi, hoc nihil est: quia sicut dolor est alienus à persona uerbi, ita & passio: & Hilarius dicit, q̧ passus fuerit, licet nõ doluerit. Similiter si tu dicere uelis, q̧ non doluit. i. nõ habuit causam, & meritum doloris, similiter potes dicere q̧ non habuit meritum passionis. Respon. Dicendũ, q̧ illa uerba Hilarij, & si uideantur esse contra fidem, tñ pro fide sunt: & hoc patet si attẽdatur causa dicendi. Contra. n. illos loquiť Hilarius, q̃ dicebant Christũ omnino succubuisse passioni, & à passione esse superatum. Cõtra quos dicit Hila. Qđ & si Xp̃s uere passus fuerit: non tñ doluit, hoc est passionibus nõ succubuit. Non. n. uult negare sensum, & experimẽtum passionis, sed uim, & dñium passionis. Et q̧ iste sit intellectus patet ex modo loquendi, & ex serie uerborum, & ex proprietate uerborum. Quia dolor dicit comparationẽ ad uolũtatem, sc̃d̃m q̧ dicit Augustinus 14. De Ci. dei, Cap. 9. q̧ dolor est dissensus ab his rebus, quæ nobis nolentibus accidunt. Qm̃ ergo nec uolũtas Christi diuina, nec uolũtas creata passionibus succubuit: ideo non concedit Hilarius Christum doluisse hoc est ipsum nolentẽ passionibus subiacuisse. Vnde cum dicit uirtus corporis sine sensu pœnæ uim pœnæ in se desæuientis excepit, &c. uirtus corporis dicitur uoluntas rationalis regitiua illius corporis: hæc excepit uim pœnæ sine sensu pœnæ, hoc est sine dissensu à pœna, quia uoluit pati. Et hoc ostẽdit series literæ sequẽtis. Probat. n. q̧ corpus illud non potuit dolere, quia potuit undis superferri. Cõstat. n q̧ corpus Christi non superferebatur undis per naturã ipsius corporis, quod ponderosum erat, sed per imperiũ uolũtatis. Hoc ipsum patet per aliã rõnem, quã subdit: q̃a caro Christi cõcepta fuit de spiritu sancto: ideo ille homo fuit habens corpus ad patiendum, sed naturã nõ habens ad dolendum. Ex cuius rationis, & literæ intellectu manifestatur esse uerum, quod prius dictum est: quia enim caro illa concepta fuit de spiritu sancto: ideo passibilitatem habuit, non contra

 uolun-

uoluntatem, sed ex uoluntate: Et hoc est quod dicit: habens corpus ad patiendum, passus est, scilicet ex uolūtate: sed naturā nō habēs ad dolendum, idest ad patiendum contra dissensum uoluntatis.

Dub. 2. *Nec enim fieri potest &c.*) Videtur contradicere ei, quod dicitur Marc. 14. Cœpit Iesus pauere & tædere. Videtur & contradicere aliis sanctis, qui dicunt eum uere timuisse. Videtur etiam contradicere sibijpsi: quia dicit quòd Christus pro apostolis tristatus fuit usque ad mortem. Si tristis fuit, quare non similiter timuit? Respon. Dicendum, quòd Hila. non intendit remouere timorem à Christo, secundum quòd timorem ei attribuit scriptura, & sancti: sed secundum quòd attribuebant hæretici, qui dicebant eum timuisse ex defectu securitatis: & talis est timor pusillanimitatis, de quo indubitanter uerum est, quòd non fuit in Christo. Vnde ualde attendendum est, quòd Hila. à Christo non remouet tristitiam, remouet tamen timorem: quia timor consueuit consurgere ex defectu uirtutis, & pusillanimitate: tristitia uero surgit frequēter ex uirtute, & pietate. Et quòd iste sit intellectus, patet ex probatione sequenti. Probat. n. quòd in Christo non fuit infirmitas, nec fuit pusillanimitas. Pusillanimitas non fuit: quia armatis obuius prodijt. Infirmitas non fuit: quia ad eius occursum consternata persequētium agmina supinatis corporibus conciderunt. Vnde non excludit à Christo omnē timorē, sed timorem obuiantem uoluntati: sic ēt dolorē, sicut patet aspicienti seriem literæ.

Pati potuit, & passibilis esse.) Illa uerba in notula, & de synodis tracta, uidentur implicare cōtradictionem in semetipso: quia cuius est potētia, eius est & actus: ergo si fuit passibilis, potuit pati: & si potuit pati, fuit passibilis. Dub. 3. Præterea. Passibile nihil aliud est, quàm potens pati: ergo uidetur quòd in prædicta locutione idem remouetur à seipso. Respō. Dicendum, quòd prædicta litera exponi potest triplici modo secūdum triplicem modum exponentium præcedentiū. Vno modo ut illud referatur ad uerbum increatum, de quo concedit Hilarius, q̃ potuit pati, sed non esse passibile: quia licet passionibus se subdiderit, non tamē est demutatū patiendo. Alio mō pōt exponi sicut exponit Magister, ut per hoc q̃ est [passibile] notet̃ dispositio cōsurgens ex culpæ merito, quā remouet Hilarius à Christo, quāuis in eo uere fuerit passio. Tertio modo pōt exponi, ut per hoc qđ est passibile, notetur plena subiectio passibilitatis respectu passionis, & huiusmodi in Christo nō fuit, cuius mens, ratio, & uoluntas passionibus superferebatur. Et q̃ iste sit intellectus, patet per literā sequentē. Ait. n. sic. Pati potuit, passibilis esse non potuit: quia passibilitas naturæ infimæ est significatio: passio aūt eorum, quæ sunt illata perpessio: & sic uult Christo attribuere passionis sufferentiam, & remouere subiacentiam.

Christum de omni statu &c.) Dub. Contra. Quia scđm hoc uidet̃, q̃ Christus fuit in quadruplici statu. Nos aūt non ponimus Christū fuisse nisi in statu uiatoris, & comprehēsoris. Item. Falsum uidetur dicere

dicere cum dicit, q Christus de tertio statu assumpsit plenitudinē gratiæ: quia gratia nō perficit nisi per gloriam, iuxta illud, qđ dicit Apostolus. 1. Cor. 13. Cū uenerit qđ perfectum est, euacuabit quod ex parte est; ergo plenitudo gratiæ nō fuit assumpta scđm statū uię, sed scđm statū patrię. Rň. Dicēdū, q ille quadruplex status reducibēt ad duplicē. Sub statu.n. uiæ cōprehēdunt tres status. s. innocentiæ, naturæ lapsæ, & status sub lege gratię. Illos aūt quatuor status enumerat Magister ad maiorē declarationē conditionū ipsius naturæ assumptæ. Ad illud, quod obijcit, q plenitudo gratiæ non habet nisi scđm statū gloriæ. Dicendū, q est plenitudo gratiæ, uel simpliciter, uel respectu operis meritorij: plenitudo gratiæ simpliciter spectat ad statum gloriæ, sicut obijcit. Plenitudo uero respectu opis meritorii spectat ad statū uię. Et de hac ītelligit Magister ī litera, sicut patet aperte, &c.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An in Christo fuerit uera passio doloris.

AD intelligentiā huius partis incidit hic qō de passione doloris ī Christo circa quam principaliter quæruntur duo. Primò enim inquirendum est de passione doloris, prout respicit animam, & carnē cōmuniter. Secundò uero, prout respicit animam spāliter. Circa primū quæruntur tria Primò quæritur doloris ueritate. Secundò de doloris acerbitate. Tertiò de dolendi, siue patiendi necessitate.

VTRVM in Christo fuerit uera passio doloris. Et q sic uidetur. Isa. 53. Vidimus eum nouissimum uirorum, uirum dolorum, & sciētem infirmitatē. Sed cōstat, q non intelligit Propheta de sciētia simplicis notitiæ: ergo intelligit de scientia experientiæ: ergo uere expertus est passiones doloris. ITEM. In persona eius dicit in Psal. 68. Ego sum pauper, & dolens: sed Christus uere fuit pauper, & mēdicus tēporaliter: ergo uero dolore fuit afflictus. ITEM. Anima coniuncta corpori passibili uere dolet corpore patiēte: sed anima Christi iuncta fuit carni, quę non tm̄ fuit passibilis, imo ēt passa: ergo uerum dolorem fuit perpessa. ITEM. Satisfactio facta est per pœnam doloris: sed Christus ueraciter satisfecit, quia uere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit: ergo ueraciter doluit. ITEM. Non est magnū quid habere patientiā in illa passione, quæ nullū infert dolorē: sed patientia Christi multum commendatur in tolerantia passionum: ergo uidetur q Christus uerū dolorē in semetipso persenserit. ITEM. Aut uere patiebatur, & dolebat, aut nō. Si uere: sic habeo propositum. Si nō uere patiebatur, & uidebatur pati: ergo seducebat oculos spectātiū in sua passione, pari rōne & in qualibet alia sua operatione: & si hoc, totū euangelium est mendaciū, & eius miracula falsa, & fides Christiana inanis per oīa: si ergo hmōi sunt falsa, & erronea, restat &c.

SED CONTRA. Hilarius 10. de tri. Virtus corporis sine sēsu pęnę uim pęnę ī se deseuiētis excepit: sed uerus dolor non est sine sensu

pœnę:

pœnæ: ergo in Christo nõ fuit uerus dolor. Item. Diony. de Ioãne euangelista. Absit ut ego ita insaniam, ut credam sanctos Dei aliquid pati scd̃m corporis passiones: sed solum iudicare ipsos sentire credo: Si ergo hoc uerum est, sancti non sentiunt passiones nisi secundum iudicium, non ergo secundũ experientiã: ergo patiẽdo non habent dolorẽ uerum: ergo multo minus nec sanctus sanctorum. s. Christus. Item. Moyses ieiunauit. xl. diebus, & xl. noctibus sine aliqua corporis læsione propter continuam contemplationẽ: si ergo perfectio contemplationis aufert passionem, & sensum famis, pari ratione uidetur quòd aufert sensum doloris in carne passibili, & in Christo fuit continua contemplatio, & perfectissima: ergo uidetur ꝙ nulla fuerit in eo doloris experientia. Item. Ratione uidetur: qa natura agẽs præstantior est patiente, & natura assumpta præstantior est omni alia: ergo nõ uidetur ꝙ ab aliqua alia natura possit affligi, uel lędi. Item. Res, quę est ablatiua læsionis, & doloris, passioni doloris nõ est subiecta: sed manus Christi curauit alienos dolores solo tactu: ergo uidetur ꝙ nullum dolorem potuerit perpeti. Item. Si anima Petri poneretur in infernum, ab ignibus non cruciaretur: quia non habet in se cãm, per quam debeat dolere: ergo si anima Christi nullam cãm passionis in se habebat, uidetur ꝙ nullum dolorẽ sentiebat in carne quantumcunque passibili: si ergo dolor est passio ipsius animę potius quàm carnis, sicut dicit Aug. uidetur ꝙ in Christo non fuerit dolor uerus.

In epist. ad Ioã. Euang. que incipit Saluto te anima &c. circa med.

RESOLVTIO.

Cum in christo fuerint omnia ad doloris sensum concurrentia; euangelicè & catholicè credẽdum est, uerè doluisse.

RESPON. Dicendum, ꝙ absque dubio sicut euangelium dicit, & fides catholica sentit, uera doloris passio fuit in Christo. In ipso. n. fuit caro passibilis, & perforabilis, sicut etiam uirtus sentiendi, secundũ quam aĩa cõpatitur corpori læso: qm̃ ergo hæc duo uerũ dolorem faciunt. s. uera læsio, & uerus læsionis sensus, & hæc duo uere fuerunt in Christo, indubitanter tenendũ est, ꝙ in Christo fuit uera doloris passio. Nã si aliquis aliter dicat, scd̃m ꝙ quidam hæretici dicũt, & est error antiquus Saracenorum, ꝙ Christus & si uidebaẗ pati, & dolere, non tñ ueraciter habuit dolorem, & passionis sensum: is non solum euacuat fidẽ Christi, & Christi euangeliũ, sed etiam euacuat redemptionẽ nostrã, & dicit Christum non esse Christum. Dum. n. dicit ipsum nõ fuisse ueraciter passum, dicit ipsum non satisfecisse, ac per hoc genus humanum non esse redẽptũ. Dum uero dicit ipsum simulasse se pati, dicit ipsum esse mendacẽ, & ita nec uere fuisse Dei filium, nec Dei nuncium, & ita nec mediatorẽ, sed potius deceptorẽ. Et propterea qui dicunt Christũ nõ ueraciter doluisse, uel passum fuisse, & si uideantur ipsum exterius honorare: scd̃m ueritatẽ tñ blasphemãt ipsum impijssime. Rationes ergo probantes ipsum ueraciter doluisse sunt concedendæ.

Hec impugnat Scot. di stin. 15 q. unica ibi contraista. S. Tho. hoc idẽ sẽtit. 3. par. q. 15. ar. 5

AD ILLVD ergo, qđ primo obĩ de auctoritate Hilarij tripliciter r̃ndendum est. Quidam. n. dicunt

Hila

Hilarium uerba illa retractasse. Vnde audiui Parisiensem episcopũ Guielmũ referre, se librum illius retractationis uidisse, & perlegisse. Aliter potest dici, ꝙ Hilarius in uerbo ꝑdicto, & in aliis ibidē positis nō excludit sensum doloris à Xp̄o sc̄d̄m humanā naturā, sed sc̄d̄m diuinā: unde uerba illa referenda sunt ad Christi ꝑsonā. Et hoc quidē cōfirmatur: quia sicut dicit idem Hilar. Intelligētia dictorũ ex causis est assumenda dicēdi. Hilar. n. in uerbis pręmissis excludere uoluit errorē Arij, qui dicebat Christũ sc̄d̄m se totũ passum fuisse. Tertio modo rn̄detur, ꝙ Hila. non uult ostendere Xp̄m non habuisse uerum dolorem, sed nō habuisse cām doloris: & hunc quidem modum soluendi innuit Magister in litera, & satis est rōnabilis, sicut in expositione literæ melius apparebit. AD ILLVD uero, qđ obiicit̄ de auctoritate Dionysii. Dicendum, ꝙ Dionysius nō uoluit dicere, nec sensit ꝙ beatus Ioannes, & alii sancti non experirentur dolorem in tormentis, sed uult commendare constantiā mētis, qua non magis cōmouebatur ex experientia sensus, quā cōmoueretur ex sola consideratione, & iudicio rationis. AD ILLVD, qđ obiicitur de Moyse. Dicendum, ꝙ & si dulcedo contemplationis quodammodo ipsum reficeret, & à sensibus exterioribus abstraheret, adeo ut naturales uirtutes quodāmodo consopiret, ut nō ita consumerent, & cibum requirerent; tamen quòd tanto tempore ieiunauit sine aliqua sui læsione hoc fuit per speciale beneficium, & diuinum miraculum: & ideo hoc non habet locum in proposito: quia Christus in passione sua non exercuit miracula potentiæ: sed potius est usus armis patiētię. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd natura agens præstantiorē patiente. Dicendum, ꝙ illud non oportet intelligi, quòd sit uerum simpliciter, sed solum secundum aliquam conditionem. Quia enim lapis lædit pedem, non oportet ꝙ lapis sit nobilior pede, sed sufficit quòd excedat in aliqua conditione, utpote in duritia & soliditate: & sic est in proposito. Quamuis enim clauus non esset nobilior carne Christi: erat tamen durior, & solidior. Et si tu obiicias mihi de anima, quòd non posset pati. Dicendum, quòd anima patiebatur per accidēs, scilicet compatiendo carni. Vel secundũ August. in vj. musicæ. Anima sumit occasionem patiendi ex carne: uerum tamen patitur ex se occasione accepta aliunde. Potest etiam dici, quòd illud uerbum habet intelligi secundum institutionē naturæ, non secundum dispensationem misericordiæ, & punitionē iustitiæ, quorum primum respicit animam Christi, secundum animam peccatricem, sicut in 44. distin. lib. 4. habetur expresse. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd manus Christi fuit curatiua dolorũ. Dicendum, ꝙ hoc fuit uirtute latentis diuinitatis: & secūdum illam uirtutem cōcedo bene quòd pati non poterat, nec dolere: ex hoc tamen nō sequitur, quòd fuerit doloris expers. Erat enim ibi alia uirtus creata, secundũ quam dolere poterat, scilicet potentia animæ sensitiua. AD ILLVD, qđ obiicitur; quòd anima Petri non pateretur in inferno. Dicendum,

Cap. II Tom. I.

quòd

quòd non est simile: quia anima Petri post purificationem perfectam non est passibilis ex causa propria, nec ex dispensatione diuina propter salutem alienã: non autem sic est de anima Christi, quæ dispensatiue, & uoluntarie passibilitatem habuit, cum carni passibili coniuncta fuit, sicut ex locutione præcedenti habitum est.

QVAESTIO. II.

An Christi dolor acerbissimus fuerit?

VTRVM in Christo fuerit dolor acerbissimus. Et quòd sic uidetur. Treñ. 1. O uos omnes q transitis per uiã attendite, & uidete si est dolor, sicut dolor meus: hoc dicitur in persona Christi: ergo uideť q nullus alius dolor habeat ei æquari. ITEM. In Psal. 87. Omnes fluctus tuos induxisti super me: dicitur in persona Christi: sed non omnes induxit quantum ad uarietatem, seu multitudinem: ergo omnes induxit quantũ ad æquiualentiam, & acerbitatẽ. ITEM. Ratione uidetur. Quanto complexio nobilior est, tanto passio doloris in ea est acerbior: sed Christus nobilissimam habuit cõplexionem: nobilitas enim cõplexionis respondet nobilitati animæ: ergo cum Christus nobilissimam animam habuit, habuit ergo in patiẽdo maximam doloris afflictionem. ITEM. Quanto sensus tactus est uiuacior, tanto dolor, qui est secundum sensum, est acutior. Vnde in illis membris, in quibus uiget sensus tactus, est dolor acutissimus: sed in Christo fuit sensus tactus uiuacissimus: temperatissimum enim animalium est homo, ut dicit Philosophus, & inter omnes homines temperatissimus fuit Christus, cum fuerit optime dispositus: ergo dolor quem sensit, super omnes dolores fuit acutissimus. ITEM. Quanto maius est bonum, quod amittitur, tanto maiorem infert dolorem ei, qui cognoscit, & habet usum rationis: sed uita Christi erat nobilissima: & passio illa uitam perimebat: ergo dolorem illi animæ acutissimum inferebat. ITEM. Tanto pœna est acerbior, quanto uelocius uirtutem naturæ deijcit, maxime ubi aliquod membrorum principalium non corrumpit: sed Christus in cruce suspensus adeo cito fuit mortuus, ut etiam miraretur Pilatus: ergo dicitur q dolor eius grauissimus fuisset.

Lib. 5. de generatio. Animal. c. 5

SED CONTRA. hoc primò obijcitur à parte generis pœnæ, quia pœna ignis acutius affligit, quàm pœna ferri: sed Laurentius, & Vicentius exusti fuerunt in igne: ergo uidetur quod maiorem dolorem senserunt, quàm Christus. ITEM. Hoc ipsum ostẽditur à parte uoluntatis patiendi: quia quanto aliquis magis desiderat pati, tanto minus dolet in patiẽdo: sed Christus uehemẽter desiderabat pati pro genere humano sicut dicitur Luc. 12. Baptismo habeo baptizari, & quomodo coartor usq; dum perficiatur &c. ergo uidetur quòd dolor eius ualde parum de acerbitate habuit. ITEM. Hoc ipsum ostenditur à parte adiutorij: quia quanto homo maiorem habet charitatem, tanto facilius sustinet cruciatum pœnæ: sed Christus maxime charitatis fuit: ergo facillime tormẽta portauit; ergo ualde parum doluit. ITEM. Hoc ipsum uideť à parte boni amissi; quia

ei: quia quanto maius est bonum, quod perditur, tanto maior dolor est ei, qui amittit: sed peccator perdidit Deum, qui est maius bonum, quàm sit uita ista corporalis: ergo uidetur quòd acerbior dolor sit in uiro contrito, & pœnitente, quàm fuerit in Christo patiente. ITEM. Hoc ipsum ostenditur a parte recompēsationis, quia quãto alicui fit maior, & melior recompensatio de bono amisso, tanto mitior est dolor: sed Christo pro dolore passionis & expositione uitæ suæ restituebatur stola gloriæ in se, & in cæteris membris suis: ergo &c. ITEM. Hoc ipsum ostēditur ex parte spei: quia quãto aliquis certius expectat liberationem, tanto minus affligitur in passione: sed Christus certissimus erat de liberatione proxima: ergo uidetur quòd afflictio erat ualde modica.

RESOLVTIO.

Et ex cōditione patientis, et ex modo, ac causa patiendi habet Christi dolorem acerbissimum fuisse.

RESPON. Dicendum, quod dolor passionis Christi inter cæteros dolores, & passiones fuit acerbissimus & acutissimus: & hoc patet si illa considerentur, quæ doloris passionem acerbiorem reddunt: hæc aūt sunt tria, uidelicet cā passionis, & modus patiendi, & conditio patientis. Si consideretur cā, ob quam Christus passus est, fuit in eo doloris afflictio magna: non enim patiebaē pro culpa propria, imo pro aliena: nō pro amicis tãtum, sed ēt pro inimicis: & etiam pro his, quos uidebat ingratos. Si autem consideretur modus patiēdi, fuit in eo passio doloris acerbior, tum pp generalitatem, quia in omnibus membris affligebatur: tum etiam propter continuitatem, quia suspendium eius continuabatur, & claui adeo affligebant pendentem: sicut afflixerūt quando manus eius, & pedes conforabãtur, in quibus maxima erat afflictio propter neruos, & musculos ibidem concurrentes, in quibus præcipue uiget sensus. Si autem consideretur qualitas, siue conditio patientis, maxima erat afflictio propter maximam complexionis æqualitatem, & propter sensus uiuacitatē: unde qui a nullus potuit ei æquari, nec æqualitate complexionis, nec uiuacitate sensus, dolor illius omniū dolorū fuit acutissimus. Et ideo rōnes, quæ hoc ostendunt, concedamus: & ei gratias quantas possumus, & supra q̃ possumus referamus, si quo modo donet nobis, ut tã grauiter patienti cōpatiamur.

Rationes uero quæ obiiciuntur ad contrariū, quæ ostendūt mitigationem doloris Christi, nō obsistunt ueritati, si recte intelligantur. Conuenit n. esse acerbitatē in dolore quantum ad duo, uidelicet quantum ad experientiam sensus, quantum ad repugnationem rōnis. Licet autem in Christo fuerit maxima doloris afflictio quantum ad experientiam sensus, rō tamen Christi modicos reputabat oēs illos cruciatus: nec tñ auferebat acerbitatem, sed rōnis subuersionem. Et per hoc patet responsio ad illas quattuor rōnes, quæ sumuntur ex parte uoluntatis desiderantis, & ex parte charitatis adiuuantis, & ex parte recompensationis, & ex parte expectationis.

AD ILLVD, quod obiicitur, quod ex

ex parte generis pęnæ. Dicendũ, quòd illa ratio procedit ex insufficienti. Acerbitas enim pęnæ nõ tantum pensatur ex parte agentis quantum ex parte patiẽtis. Actus enim actiuorum est in patiente disposito; & quia qualitas in Christo reddebat ipsum ad maiorem dolorem dispositum: ideo bene concedo quòd clauus feriens multo plus afflixit Christum, quàm ignis Laurentium. AD ILLVD, quod obijcitur, quòd dolor in cõtrito excedit dolorem in Christo propter quantitatem boni amissi. Dicendum, quòd damnificatio per se nõ infert dolorem, sed sensus damnificationis: quamuis autem peccator maius bonũ amittat: quia tamen non magis sentit, sed minus, non seqnitur quòd magis doleat, ut plurimum. Valde enim parum affligitur, quamuis magnam dolendi habeat rationem, & causam.

QVAESTIO III.

An in Christo fuerit necessitas patiendi?

VTRVM Christus necessitatem assumpserit patiẽdi. Et quòd sic uidetur. Ad Heb. 9. Quemadmodum statutum est hominibus semel mori, post hoc autem iudicium, sic & Christus semel oblatus est. Glos. Eadem necessitate, & iure naturæ; ergo secũdum hoc mortuus est Christus secundum statum naturæ: sed qui sic moritur, moriẽdi habet necessitatem: ergo &c. ITEM. August. ad Iulianum. Si talem carnem, qualem habuit Adam in primo statu assumpsit Christus, nõ solum caro Christi non esset caro peccati, sed nec similis carni peccati; si ergo Christus fuit similis carni peccati, constat ꝙ non assumpsit carnem secũdum statum naturę institutæ, sed secundum statum naturæ lapsæ: sed hæc caro habet necessitatem moriendi: ergo &c. ITEM. Boetius in lib. de duabus naturis, & una persona Christi dicit, quòd Christus de statu innocentiæ assumpsit peccati immunitatem: de statu uero naturæ lapsæ assumpsit passibilitatẽ: sed passibilitas, quæ est secundum statum naturæ lapsæ, est patiendi necessitas: ergo & Christus &c. ITEM. Spiritus sanctus, cuius uirtute illud corpus fabricatum fuit de utero uirginis, & si purificauerit a fœditate corruptionis, non tamen purificauit a defectu passibilitatis: ergo passibilitatem habuit per eum modũ, per quem uirgo, quę eum genuit, excepto reatu peccati: sed uirgo habuit necessitatem moriendi, & patiendi: ergo & caro Christi: ergo &c. ITEM. Christi corpus ita fuit passibile, sicut fuit animale, & terrestre: sed Christi corpus ꝑpter animalitatem, & terrestreitatem necessitatem habuit naturalem sumendi cibum, & tendendi deorsum: aliter enim stare nõ potuisset nisi per miraculum: ergo pari ratione propter passibilitatem habuit necessitatem ad patiendum, & moriendum. ITEM, Christus assumpsit omnes defectus naturales, & generales, exceptis his, qui ordinant ad peccatũ; sed necessitas patiendi est defectus in nobis naturalis, & generalis: nec tamen ordinat ad peccatum: ergo Christus eã assumpsit.

SED CONTRA. Ioh. x. Potestatem habeo ponendi animã meã, & iterum sumendi eam. Et paulo ante: Nemo tollet eam a me, sed ego

ego pono eam a me ipso: ergo pati,& mori erat in libertate uoluntatis Christi:ergo non uidetur q; Christus aliquam ad hoc necessitatem habuerit. ITEM. Aug. super illud Ioh. 3. Qui desursum uenit super omnes est. Desursum uenit, quia de altitudine humanæ naturæ ante peccatum accepit uerbũ Dei humanam naturã:sed in statu illo non habebat humana natura necessitatem ad moriendũ: ergo nec prout fuit assumpta a Christo. ITEM. Ansel. in lib. Cur deus homo. Quoniam uoluntas Dei nulla necessitate facit aliqd, sed sola potestate,& uolũtas Christi fuit uoluntas Dei: nulla ergo necessitate mortuus est, sed sola potestate. ITEM. Hoc ipsum ostenditur alia ratione tali. Omnis necessitas aut est coactio, aut prohibitio: quæ duæ necessitates conuertuntur adinuicem contrarie, sicut necesse & impossibile: sed in Christo nõ fuit coactio ad mori, uel prohibitio ad non mori: ergo in Christo nulla fuit necessitas ad moriendum, & ita nec ad patiendum. ITEM. Quandocunq; aliqua proprietas necessario inest alicui subiecto, cõparatur ad illud sicut ad causam,& subiectũ: sed passio non habuit causam in Christo: ergo non fuit necessariũ Christum pati:ergo Christus non assumpsit necessitatem patiendi. ITEM. Quod necessario inest alicui, inest ei, uelit, nolit: ergo si in Christo fuit necessitas ad patiendum, passus fuisset, uellet, nollet: sed nihil tale est plene uoluntarium,& meritorium: ergo Christus in patiendo nõ habuisset plenum meritum:quòd si hoc est falsum, restat quòd & primum, uidelicet, quòd Christus habuit necessitatem ad patiendum.

RESOLVTIO.

Fuit quidem in Christo patiendi necessitas, sed non contracta, uerum assumpta.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, quòd ad hoc uoluerunt aliqui respondere distinguendo necessitatem secundum quatuor genera causarum. Est enim necessitas secũdum causam formalem, secundum quam dicitur, necessarium est calidũ calere. Est etiam necessitas secundum causam materialem, secũdũ quam dicitur, quòd necesse est calidum in summo cõuerti in ignẽ. Est etiam necessitas secundũ causam efficientem, quæ dicitur necessitas secundum uiolentiam,& coactionem:& secundum hanc dicimus, quòd lapidem fortiter impulsum necesse est moueri. Est & necessitas secundum causam finalem, secundum quam dicimus, q; serram necesse est esse dentatam: quia est ad diuidendum solida,& dura. Secundum hoc cum quadrupliciter dicatur necessitas, solo quarto modo necessitas patiendi fuit in Christo, uidelicet propter nostram redemptionẽ. Quantum enim in se fuit, necessitatem non habuit ad patiendum: quia nec fuit in eo humanæ conditionis corruptio, nec potuit esse coactio:& ideo non potest ei conuenire necessitas secũdum alia tria genera causarum. Hic autem modus distinguendi satis rationabilis est in se,& ad quæstionem propositam rationabiliter applicatur. Si autem quæratur de necessitate patiẽdi in Christo, prout necessitas patiendi in Christo non

tantum includit tempus post assumptionem, sed etiam ante assumptionem: hoc est, si quæratur, utrum necessarium fuit Christũ nostras pœnalitates assumere: tũc enim uerum est dicere, quòd non fuit necessarium nisi necessitate finis. Et hoc modo istam quæstionem tractat beatus Ansel. sed Magister aliter tractat istam quæstionem in litera. Quærit enim, utrũ iste defectus, qui est necessitas patiendi, cum sit in nobis per contractionem, fuerit in Christo per uolũtariam assumptioné: & ideo ad hanc quæstionem responderi non potest per prædictam distinctionem. Et ideo aliter oportet dicere, non quia prædictus modus dicendi sit malus, sed quia nõ ualet ad nostrum propositum. Sequentes igitur sententiam Magistri in litera dicere possumus, q Christus assumpsit istum defectũ, qui est necessitas patiendi. Quantũ enim erat de lege naturæ, corpus illud erat resolubile, & mortale: & nisi fuisset cõseruatum miraculose, aliquando senio defecisset. Attendendum est tamen, q non omnimodo fuit necessitas patiendi in Christo, per quem modum est in nobis, sed quodammodo sic, quodammodo aliter. Habet enim necessitas patiendi comparari ad tria, uidelicet ad causam, ad subiectum, ad uirtuté corporis regitiuam. Si consideretur per comparationé ad causam, sic est in nobis ex duplici causa, uidelicet propter fœditatem corruptionis culpabilis, & propter qualitatem naturalis compositionis. Ideo enim habemus necessitaté ad patiendum, quia reatum originalis peccati cõtrahimus, & quia ex contrariis agentibus, & patientibus constituti sumus, ita quòd continua in corpore nostro sit resolutio. Christus autem necessitatem habuit solum ex altera causa; passibilis enim fuit non propter reatum peccati originalis, sed propter modum talis compositionis. Similiter per comparationem ad subiectum, alio modo est necessitas patiendi in Christo, & in nobis. In nobis enim est necessitas patiendi siue per comparationem ad naturam, siue per comperationem ad personam. In Christo autem necessitas erat ad patiendum non per comparationem ad personam, quia nulla poterat astringi necessitate, qa omnia erant ei subiecta: sed per comparationem ad naturam assumptã. Similiter per comparationé ad uirtutem regitiuam aliter est in nobis necessitas patiendi, quã in Christo. Est enim in nobis uirtus regitiua & a parte naturæ, & a parte uoluntatis regitiuæ: & respectu utriusque est necessitas patiendi in nobis. Et enim nec natura, nec uoluntas potest in nobis passionem prohibere. Patimur enim nolimus, uelimus. In Christo autem necessitas fuit respectu uirtutis naturalis, sed non respectu uoluntatis: nihil enim inuitus sustinuit, nec sustinere potuit, qa non meruit. Et sic patet, quòd necessitas patiendi assumpta fuit a Christo, & in Christo fuit per assumptionem: tamen non eo modo quo in nobis est per contractionem: ideo Christus quasi medium tenet inter nos & statum naturæ institutæ. Nam in nobis natura, & uoluntas passioni subest: In Adam uero tam natura, quàm uoluntas

Lib. 2. cur deus homo. cap. 17.

Scot. hec impugnat dis. 16. q. 1. li. Rõnes, istæ nõ concludunt.

uoluntas passioni prælat; in Christo uero passioni suberat natura, sed præerat voluntas. Et hoc est quod dicit Dam. quòd in Christo & si passiones fiebant secundum legem naturæ, non tamen coacte, sed voluntarie. Concedendum est ergo quòd in Christo fuit necessitas patiendi, & moriendi non contracta, sed assumpta. Concedendæ ergo sunt rationes, & auctoritates, quæ sunt ad partem istam.

Ad illvd vero, quod obijcitur in contrarium de Ioã. 10. Ego pono animã meam &c. Dicendũ, quòd illud est verbũ personæ filij Dei, cuius non fuit necessitas patiendi, uel moriendi: nullus enim ipsum poterat lædere, nisi ipse voluntarie permisisset: vnde verbum nõ intelligitur effectiue, sed permissiue: nec excludit necessitatẽ respectu naturæ, sed respectu psonæ. Ad illvd Augu. quod dicitur, quod assumpsit carnem de altitudine humanæ naturæ. Dicendum, quòd hoc intelligit Aug. sicut exponit Boe. quantum ad peccandi immunitatem, non quantũ ad passibilitatem. Dixit. n. idem Boe. quòd de omni statu aliquid assumpsit. De statu innocentiæ peccandi immunitatẽ, de statu gloriæ peccandi impossibilitatem, de statu naturæ lapsæ passibilitatem: vnde secundum passibilitatẽ plus assimilatur naturæ lapsæ, quàm naturæ institutæ. Ad illvd, Ansel. de voluntate Christi, ita patet responsio: nõ enim excludit necessitatem simpliciter, sed necessitatẽ respectu voluntatis diuinæ. Et per hoc patet respõsio ad sequens, qđ obijcitur, quòd omnis necessitas aut est prohibitionis, aut coactionis. Dicendum enim quòd hoc intelligitur de necessitate, quæ repugnat voluntati, sicut dicit idem Ansel. De ea autem necessitate, quæ, voluntati subest, non habet veritatem: ideo ratio illa non probat, quòd nulla fuit in Christo necessitas patiendi, sed quòd non fuit aliqua, eius voluntati cõtraria. Ad illvd, quod obijcitur, quòd proprietas necessario inhærens alicui, comparatur ad illud sicut ad subiectum, & causam. Responderi potest, quòd verum est. Quod autem assumit, quòd passio non habet causam in Christo. Dicendum, quòd causa passionis dupliciter potest determinari, vel in genere moris, vel in genere naturæ. In genere moris causa passionis est meritum peccati in nobis: & sic verum est, quòd non fuit in Christo. Causa verò in genere naturæ est compositio ex contrarijs secũdum statum pugnæ, & actionis mutuæ, & huiusmodi in Christo fuit mera voluntate. Et pro hac causa dicimus, in Christo fuisse patiendi necessitatem. Et hinc est, quòd patiendi necessitas in Christo voluntatem non excludit, sed potius includit. Ad illvd, quod obijcitur, quòd illud necessario inest alicui, quod inest ei, velit, nolit. Dicendum, quòd illud non habet veritatẽ nisi de ea necessitate, quę est contra volũtatẽ; nõ de ea, quę est ex voluntate, & subest volũtati: & talis necessitas non diminuit de rõne meriti, sicut ponit Ansel. exẽplũ de eo, q volũtarie se obligauit ad opa sup erogationis. Et si obijciatur, q ista duo nõ psit simul stare,

In lib. de duabus naturis, & una persona Christi.

Lib. 2. cur Deus homo ca. 17.

ꝙ aliquid sit necessarium, & uoluntariũ, cum uolũtarium posſit sic, & aliter se habere; necessariũ uero minime. Dicẽdum, ꝙ illud uerum est de uoluntate, quæ habet secum annexã uertibilitatẽ: sed de uoluntate inuertibili non est uerum; Christus enim uolũtarie bene fecit; & tamen necessarium fuit ipsum benefacere; sic & uoluntarie paſsibilitatem nostrã aſſumpſit, ita ꝙ impoſsibile fuit eum pœnitere de hoc, ꝙ aſſumpserat defectum talem.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An etiam secundum rationem passus sit Christus.

ONSEQVENTER quæritur de paſsibilitate, & dolore ipsius animæ Christi specialiter. Et circa hoc quæruntur tria. Primo quæritur, utrũ Christus paſſus fuerit secundum rationem, an solum secundum sensualitatem. Secundo, dato quòd paſſus fuerit secundum rõnem, quærit, utrum paſſus fuerit secũdum partem inferiorem, & superiorẽ. Tertio, dato ꝙ secundum utramque, quæritur, utrum pœnalius paſſus fuit secundum rationem, quàm secundum sensualitatem.

VTRVM Christus paſſus fuerit secũdum rationem, an tantũ secundum sensualitatem. Et quòd secundum rationem paſſus fuerit uidetur. Anima paſſa est, patiente corpore: quia unitur corpori, sicut pfectio: sed anima rõnalis est perfectio corporis, non tñ secundum sensualitatem, sed etiam secundum rationem; ergo utroque modo paſſa fuit, corpore patiẽte: ITEM. Maior est coniunctio uiriũ animæ adinuicem, quàm sit animæ ad corpus; sed patiente corpore, patitur anima; ergo patiente una potẽtia patitur alia: ergo dolore existente in sensualitate, necesse est esse in ratione. ITEM. Maior est unio potentiarum animæ in ipsa anima, quam sit membrorum corporis in ipso corpore; sed patiente uno membro, compatiũtur cetera; ergo si patitur potentia sensualis, necesse est quòd cõpatiatur & rationalis. ITEM. Qđ inest animæ secundum substantiã suam, & essentiam, per consequẽs redundat in omnes potentias; sed anima Christi patiebatur patiente corpore propter essentialem unionem ipsius ad corpus; ergo necesse fuit eam pati secundum se totam: ergo secundum partẽ sensualem, & rationalẽ. ITEM. Christus sua paſsione nõ tantum nos liberauit à paſsione, qua patitur coniunctum, sed etiam à paſsione, qua patitur anima separata; sed anima separata nõ tantum patitur secũdum sensualitatem, sed etiam patitur secundum se totã, præcipue secũdum partem intellectualem, cuius habet usum. & operationem. Si ergo Christus pro nostra liberatione in se suscepit huiusmodi paſsiones, uidetur quòd non tñ paſſus fuerit secundum sensualitatem, uerum etiam secundum rationem.

SED CONTRA. Qđ nullius partis corporis est actus, non patitur corpore patiente; anima secundũ partẽ rõnis nullius partis corporis est actus, ut dicit Philosophus *3. de Anima tex. 6. & 12.* ergo nunquã patitur corpore patiẽte; ergo aĩa in Christo si paſſa fuit non fuit paſſa nisi solum secũdum

dum sensualitatem. ITEM. Quod non corrumpitur ad corruptioné alterius, non patitur ad passioné alterius, q̄a passio est uia ad corruptionem: sed anima Christi secundum rationem nõ potuit corrumpi ad corruptioné corporis: ergo nec pati corpore patiente. ITEM. Quod nullo modo habet contrarium aliquid, nec habet aliquid superius, non potest pati ab aliquo agente, uel lædi: sed anima Christi secundum rationem nec habet aliquid contrariũ, nec habet aliquid creatum seipsa superius. ergo nullo modo secundũ rationem pati potuit, uel affligi. ITEM. Nihil idem, & secundũ idé de eodé gaudet, & tristatur de eodem: sed anima Christi secundum rationé gaudebat de doloribus, & passionibus, quos corpus perferebat, alioquin nõ mereretur: ergo patiente corpore non patiebatur, nec affligebatur. ITEM Cũ passio attingat usque ad rationé, non tantum est propassio, imo ét completa, & perfecta passio, quæ non potest cadere in sapientem, secũdum quòd probat Seneca, & Hieron. dicit. Aut ergo Christus sapiens non fuit, aut si fuit, anima eius secundum rationem carni cõpassa non fuit.

ROSOLVTIO.

Et secundum etiam rationem passus est christus, sub ea tamen ratione, qua natura est.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, q̄ sicut dicit Aug. de ciui. Dei lib. 14. c. 15. duplex est dolor in aīa. Vnus qui inest animę scd̃m se, alius q inest aīæ ex carne: utrumque dolorem cõstans est in anima Christi fuisse. Et de illo quidẽ dolore, q inest animæ secundum se, nõ est dubiũ, quin Christus fuerit passus secundum rõnem: cõpassus. n. fuit, & doluit pro peccatis nostris: & ille dolor in uolũtate rationali erat, p̄cedens ex consideratione rõnis, uidelicet ex recognitione peccatorum nostrorum. De alio autem dolore, qui inest animæ ex carne non est usquequaque euidens. Distinguunt n. Magistri nostri communiter, q̄ ratio dupliciter habet considerari, uidelicet ut rõ, & ut natura. Si cõsideretur ut ratio, sic passiones, quæ ei attribuũtur, sunt consequentes ipsam deliberationem: & hoc modo aīa Christi corpori patienti non compatiebatur, imo multum gaudebat, & gratulabatur: uehementer enim placebat ei pati pro salute generis humani. Si autem consideretur ratio ut natura, sic cum habeat naturalem appetitum, & inclinationé ad corpus, utpote perfectio ad perfectibile, patiebatur corpore patiente. Anima enim rationalis non tantum est perfectio corporis humani secundum potẽtias sensibiles (cũ corpus humanũ sit ordinatum ad nobiliorem perfectioné, quã sit corpus brutale) sed scd̃m se totũ, hoc est scd̃m cõplemẽtũ suæ essentiæ, & suarũ potentiarũ uniuersitaté est corporis p̄fectio, & hẽt ad ipsum naturalem appetitũ, & inclinationé, & cõiũctioné, ac per hoc delectationé, & compassionem. Concedendũ est ergo q̄ anima Christi cõpassa fuerit secundum rõné, secundũ q̄ cõsideratur ratio ut natura, cũ passio corporis fuerit acerbissima, sicut ostensum est supra. Vnde concedendæ sunt rationes, quæ sunt ad partem istam.

Ad illvd uero, quod objicit primo in contrarium, ꝙ anima secundum rationem nullius partis corporis est actus. Dicendum, ꝙ Philosophus in illo uerbo non uult negare coniunctionem ipsius intellectus ad corpus, sed hoc uult dicere ꝙ intellectus non determinat sibi organum, inquantũ egreditur in actum proprium: & ex hoc non potest inferri, ꝙ corpori non compatiatur: compassio enim illa non habet ortum ex determinatione organi, sed potius ex coniunctione, uel unione naturali. Ad illvd, quod obijcitur, ꝙ nihil compatitur alij patienti, quod non corrumpatur cum illo. Dicendum, ꝙ Augu. negat illud 19. de ciui. Dei tanquam falsum. Instantiam enim habet in spiritu rationali; unde illud uerbum non habet ueritaté nisi de illa passione, quæ magis facta abijcit à substantia patiente, uel compatiéte. Ad illvd, quod obijcitur, quod anima Christi secundum rationé non habet contrarium, nec habet superius. Dicendum, ꝙ habere cõtrarium, uel superius, est dupliciter, uidelicet per se, uel per accidens. Quamuis autem nihil aduersetur, & contrarietur animæ Christi secundum se, aduersatur tamé, & contrariatur ratione uniti corporis: quod enim lædit perfectibile, lædit & per cõsequens ipsam perfectionem. Ad illvd, quod obijcitur, quòd anima Christi secundum rationé gaudebat de passionibus corporis. Dicendum, ꝙ nihil impedit, ꝙ ratio de aliquo gaudeat ut ratio, & contristetur ut natura, ꝑ eo ꝙ aliquid potest repugnare uoluntati secundũ appetitum naturalem, & consonare uoluntati secundum appetitũ deliberatiuum. Frequenter.n. uoluntate lib.ar. refugimus, quę natura appetit; & appetimus, quæ natura refugit: sic & in proposito habet intelligi. Ad illvd, qđ obijcitur, quod cum passio attingit rationem, nõ cadit in sapientem. Dicendum, quòd rationem attingi per modum rationis repugnat ꝑfectioni sapientiæ: non auté attingi per modum naturæ: hoc.n. est quod facit hominem cadere à statu, & perfectione sapientiæ, uidelicet ꝙ eius ratio cedat, & succũbat passionibus, nòn autem ꝙ sentiat passiones; & ita pati per modum naturæ non aufert rationem propassionis. Aliud.n. est passioné experiri, aliud à passionibus perturbari. Perturbari.n. est subijci. Experiri autem potest aliquis passiones, & eis superferri: & sic fuit in anima Christi, quæ secundum rationem non tantum passiones corporis experiebatur dolore acutissimo, sed secundum rationé deliberatiuam passionibus corporis superferebat gaudio uirtuoso.

Qvaestio II.

An anima Christi passa sit secundum superiorem rationis portionem.

Vtrvm anima Christi passa fuerit secundum superiorem portionem rationis. Et quòd sic, uidetur. Christus assumpsit totũ hominem, ut totum curaret: sed totos nos curauit & quantum ad superiorem portionem rationis, & quantum ad inferiorem: & hoc quidem per passionem: ergo passus est quantum ad omnem partẽ rationis. Item. Vbi est culpa, ibi debet esse pœna. sed culpa Adæ fuit in superiori parte rõnis propter

pter cõpletam auersionem. Si ergo Christus pœnam sustinuit pro culpa Adæ: ergo pœnam sensit in superiori parte rationis. Item. Plus iungitur ratio superior inferiori, quàm iungatur inferior sensualitati: sed ratio inferior patitur patiente sensualitate: ergo ratio superior patitur patiente inferiori. Item. Ratio superior unionem habet ad deitatem, & unionem habet ad carnẽ: sed propter unionem sui ad deitatem, in qua est promptuarium delectationis, necesse est eam delectari: ergo pari ratione propter unionem sui ad carnem patientẽ necesse fuit eam pati.

Sed contra. Paulus in raptu propter plenam cõuersionem rationis ad Deum abstractus fuit omnino à passionibus, & delectationibus carnis, sicut ipse dicit. Nescio utrum in corpore, an extra corpus: sed superior portio rationis in Christo omnino fuit ad Deum conuersa: ergo uidetur ꝙ nihil de afflictione carnis sentiebat. Item. Contraria nõ possunt simul esse in eodem, & secundum idem: sed gaudium, & dolor sunt affectiones cõtrariæ: ergo si Christus secundum portionem rationis superiorem continue gaudebat: ergo uidetur quòd secundum illam dolorem nõ experiebatur, nec sentiebat. Item. Albius est quod est nigro impermistius: ergo ubi est summum gaudium, ibi nullus est dolor: sed in superiori parte rationis Christi summum gaudium erat, quia perfectissime Deum comprehendebat: ergo uidetur quòd nihil de dolore secũdum illã partem sentiebat. Item Sicut culpa opponitur gratiæ, ita beatitudo opponitur miseriæ, sed culpa nõ põt stare in eodẽ, & secundum idẽ simul cũ gratia: ergo nec beatitudo, & miseria secũdũ eandem aĩæ portionẽ: sed beatitudo erat in Christo scđm portionẽ animæ superiorem; ergo impossibile fuit scđm illã partẽ inesse Christo aliquẽ dolorẽ. Item. Potẽtia illa simplex erat; ergo ad quod se conuertebat scđm eandẽ partẽ, totaliter ferebatur. Si ergo quantũ ad superiorẽ partẽ rõnis semper erat cõuersus ad Deum, à quo hauriebat gaudiũ, uidetur ꝙ secundũ illam portionẽ nullũ sentiebat cruciatum. Item. Superior portio rationis distinguitur ab inferiori, in hoc ꝙ ipsa aspicit ad superiora, hæc ad inferiora. Si ergo Xp̃s nullã materiã doloris habuit a superiori, sed solũ ab infimo, uĩ ꝙ superior portio rationis nullo modo pateretur ĩ ipso.

RESOLVTIO.

Adhuc secundum illum & eodem modo passus est; in quantũ scilicet portio illa ut natura consideratur.

Respon. Dicendũ, ꝙ scđm cõem sententiam magistrorum passio Christi non solũ stetit in sensualitate: nec tñ peruenit ad rõnem inferiorẽ, sed extendit se usq; ad superiorẽ portionem. Sicut. n. aĩa nostra ex cõiunctione sui ad corpus infectũ tota corrumpitur, & tota inficitur scđm oẽm sui uim, & scđm omnẽ partẽ s. tam superiorẽ, quã inferiorẽ; sic aĩa Christi ex coniunctione sui ad corpus patiens, & afflictũ tota patiebatur, & affligebatur, ut per illam passionem, & dolorem illũ tota peccatrix anima curaretur; & sic dolor, & passio fuit in Xp̃o secun

dum supremam rationis partem, quamuis in ea fuerit gaudiũ fruitionis. Licèt autem hoc teneatur tanquam uerum, & difficile, tamen est ad intelligendum, qualiter in anima Christi secundũ eandem potentiam, & secundum eundem statum potentiæ fuerit dolor, & gaudium; nec dolor superueniens discontinuauerit gaudiũ, immo fuerit simul. Nec iterum (quod maius est) dolor intensus ualde, fecerat gaudiũ esse minus perfectum. Ad hæc autem intelligẽda tria oportet supponere, quæ sunt uera, & probabilia, uidelicet ꝙ gaudium fruitionis, & dolor passionis non sunt affectiones cõtrariæ, quia nõ sunt respectu eiusdem, nec omnino eodem modo insunt eidem. sed unum inest per se, alterum per accidẽs, quia gaudium inest propter coniunctionẽ gratuitã ipsius cũ deitate, sed dolor propter naturalem cõiunctionem ipsius cum carne, & quia nõ sunt affectiones cõtrariæ, possunt in anima esse secundum eandem partem. Secunda suppositio est, ꝙ non tantum huiusmodi dolor, & gaudium non sunt contraria, sed unum est materiale respectu alterius: & ideo simul eidem inesse potuerunt: sicut in uero pœnitente uidemus, quòd simul dolet, & de dolore gaudet: sic & aĩa Christi secundum naturam corpori patienti compatiebatur: tamen de illa passione, & compassione lætabatur. Tertia suppositio est, ꝙ Christus simul erat uiator & comprehẽsor, ita ꝙ uiatoris cognitio non impediebat comprehensoris cognitionem, nec affectio affectionem & illud fuit in Christo singulare propter officium mediatoris, quo debebat experiri, & diuina, & humana. Vnde sicut simul, & semel poterat perfectẽ conuerti ad Deum, & conuerti ad nos: ita ꝙ una illarum conuersionum alteram non impediebat, nec retardabat: sic potuit secundum eandem partẽ animæ simul, & semel gaudere in Deo, & compati corpori suo: ita ꝙ nec dolor a gaudio, nec gaudium a dolore pateretur aliquam diminutionem, siue remissionem. Concedendum est ergo Christum secundum superiorem portionẽ rationis doluisse in passione: inquantum tamen ratio illa consideratur per modum naturæ. Et concedendæ sunt rationes ad hanc partem inductæ. Ad rationes uerò ad oppositum facile est per ea, quæ dicta sunt, respõdere.

† Cõsensit S. Tho. cõsiderando portionẽ superiorẽ ut naturæ. 3. par. q. 46. ar. 7. Scot. tamẽ dis. 15. q unica ibi. Cõtra istã dist. in sine.

Ad illvd, quod primò obiicitur, de raptu Pauli. Dicendum, ꝙ non est simile: quia Paulus non potuit sic habere usum uiatoris, & comprehensoris secundũ quòd Christus, qui erat homo, & Deus. Ad illvd, quod obiicitur, quod contraria non possunt inesse eidẽ. Dicendum, ꝙ (sicut dictum est,) dolor, & gaudium in Christo non habebant contrarietatem, immo unum erat materiale respectu alterius: quia ex hoc ipso Christus gaudebat in domino, quo sentiebat se pati, & dolere pro domino. Ad illvd, quod obiicitur, quòd gaudium dolori impermistum est magis intẽsum. Dicendum, quòd uerũ est de dolore opposito gaudio: sed de dolore, qui dat occasionem gaudendi, non oportet illud habere ueritatem: & ideo in proposito non concludit illa ratio. Ad illvd, quod obiicitur, quòd beatitudo opponitur miseriæ secun-

cundum, quòd gratia culpæ. Dicédum, quòd uerum est, ꝙ beatitudo miseriæ opponitur secundum legem communem, & non reperitur in aliquo simul gloria cũ miseria. Et ratio huius est, quia unusquisque est in uno statu, nõ in duplici: sed quoniam Christus in duplici statu erat, uel quasi rationé tenebat duplicis personæ: sicut in Christo status est cópossibilis statui sine repugnantia, sic beatitudo cum miseria. Nec est simile oĩno de gratia, & culpa: quia non respiciunt diuersos status, sed directè habent oppositionem, & incõpossibilitatem: nisi forte, quis intelligat de culpa ueniali, quæ in eodem potest simul reperiri cum gratia, quę non habet oppositionem directam. Expelleretur auté omnino uenialis culpa, cum perficitur gratia: sic & a Christo ablata fuit passionis miseria, cum consummata fuit eius gloria. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd potentia illa simplex est. Dicendum, ꝙ quãuis per naturam potentia simplex nõ possit ad diuersa conuerti: tamen per deiformitatem gloriæ possibile est adeo ampliari, ut simul possit ad diuersa conuerti, & circa diuersa affici: & sic in patria erit aliquando, & intelligendum etiã est fuisse in Christo. AD ILLVD, quod obiicitur, quod ratio superior non dicitur, nisi in quantum conuertitur ad superiora. Dicendum, ꝙ hoc non est uerum, pro eo quod ad superiorem portionem rationis spectat regere inferiorem, & penes ipsam residet regimen, & imperium respectu omnium potétiarum animæ, quę sunt aliquo modo rationi obaudibiles: & ita per modum naturæ colligatur potétijs alijs, & ipsi corpori humano tamquam perfectibili: & ideo pati habet corpore patiente. Quod autem dicitur, ꝙ ratio superior attenditur secundũ aspectum ad superiora, hoc dicitur quãtum ad eius principalem actum, non quòd excludatur conuersio, & colligantia ipsius ad inferiora.

QVAESTIO III.

An in parte rationali, vel sensibili intensius doluerit Christus.

IN qua parte animæ Christi fuerit dolor intensior, utrum in parte rationali, aut in parte sensibili. Et quòd in parte sensibili, uidetur. Illud magis patitur ad potentiam affligentis, quod magis est passibile: sed sensualitas ĩ Christo erat magis passibilis, q̃ ipsa ratio: ergo erat fragilior: ergo uidetur ꝙ magis affligebat̃ aĩa Christi secundũ sensualitaté, q̃ affligeretur secũdum rõnem. ITEM. Oẽ illud, qđ magis in patiendo a consolatione elongat̃, magis patitur, & affligit̃: sed sensualitas plus recedebat a gaudio ĩ passione, q̃ ipsa rõ, sicut manifestũ est: ergo &c. ITEM. Vbi magis uiget passio timoris, ibidé magis intédit̃ passio doloris: sed Christus magis timebat secundũ sensualitaté, q̃ secundũ rõnem. (Secũdum .n. rõnem securus erat, licet sensualitas formidaret) ergo pari rõne plus dolebat ex parte sẽsualitatis, q̃ rõnis. ITEM. Sicut gaudiũ est in coniunctione cõuenietis cũ cõuenienti, ita dolor est in separatione: ergo ibi est maior dolor, ubi est separatio magis cõueniẽtis: sed aĩa plus cõuenit cũ carne secundũ sensualitaté, q̃ secundũ rõnem, sicut dicit Augu. in lib. de spiritu, & aĩa: ergo

ergo &c. ITEM. Quod magis alligatur alicui, & plus indiget illo, magis patitur & affligitur ex illius corruptione, & amissione: sed sensualitas magis alligatur carni, & plus indiget carne ad suam operationem exercendam, quàm ratio: ergo carne patiente plus affligitur anima in sensualitate, quàm in ratione.

SED CONTRA. Sicut dicit Aug. de ciui. dei, Dolor est testimonium bonæ naturæ: ergo in meliori natura intensior est dolor: sed melior est natura animæ secundum rationem, quàm secundum sensualitatem: ergo intẽsior est dolor ex parte rationis, quàm ex parte sẽsualitatis. ITEM. Quod ex pluribus causis dolet, intẽsius dolet, quàm quod ex vna tantum: sed dolor est in sensualitate tm̃ ex carne, ratio uero non tm̃ cõdolebat carni, sed ẽt sensualitati, & nobis: ergo uidetur ꝙ intẽsior erat dolor in rõne, q̃ in sensualitate. ITEM. Vbi est intẽsior amor, ibi est intensior dolor: sed Christus magis diligebat in nobis uitã gratiæ, quàm in se diligeret uitã naturæ: ergo magis dolebat de hoc ꝙ nos amiseramus uitam gratiæ, quàm de hoc quòd ipse amittebat uitã naturæ: sed primus dolor erat in ratione, secũdus in sensualitate: ergo magis doluit secundum rõnem, quam secundum sensualitatem. ITEM. In ea parte intensior est dolor, quæ habet maiorem rationem dolendi: sed sensualitas nõ habebat rõnem dolendi nisi propter afflictionẽ carnis suę ratio uero habebat rationẽ dolendi propter dehonorationem maiestatis diuinæ: sed magis dolẽdum est de Dei in honoratione, quàm de carnis afflictione, & Christus dolebat secundum ꝙ debebat: ergo intensior dolor erat in Christo quantũ ad partẽ rationalẽ, quam quantũ ad partẽ sensualẽ. ITEM. Christus diligebat alios sicut seipsum, quia perfectam habebat charitatem: ergo tantum dolebat de separatione aliorum à Deo, quantũ si ipse separaretur ab ipso: sed cõstans est, ꝙ omnis aĩa recta plus doleret de separatione à Deo, q̃ de separatione à corpore proprio: ergo aĩa Christi plus cõpatiebatur aliis, quàm proprię carni: si ergo compassio respectu aliorum erat in rõne, compassio respectu carnis erat in sensualitate: ergo intensior dolor erat secũdum partem rationalẽ, quàm sesecundum sensualem.

RESOLVTIO.

Dolore passionis magis doluit in sensitiua, quã rationali: At dolore compassionis, econtra.

RESPON. Ad pdictorũ intelligentiã est notandũ, ꝙ in Xpo duplex dolor fuit: scdm ꝙ dicũt sancti, uidelicet dolor passionis, & dolor cõpassionis, & uterq; dolor intensus fuit, & acerbus. Multũ.n. in se doluit, & multũ nobis cõdoluit: & uterq; istorũ dolorũ in sẽsualitate fuit, & in rõne, sed ordine pmutato. Nã dolor passionis, & carnis primo attingebat aĩam scdm sensualitatẽ, & deinde scdm alias uires. Dolor uero cõpassionis primo erat in rõne, & ex rõne redũdabat in sensualitatẽ. Sicut.n. rõne nostra dolẽte pro peccatis nostris gemit sensualitas, & lacrymatur: sic & Xps qa multum pro peccatis nr̃is doluit, de peccatis nostris fleuit. Cum ergo cõparamus dolorẽ sensualitatis ad dolorem ratio-

rationis, hoc pôt esse in duplici genere. Et si quidem intelligatur de dolore passionis, cũ ille primo sensualitaté attingeret, concedendũ est animã Christi scđm parté sensualẽ magis doluisse, sicut ostẽdunt rõnes ad primam parté adductę. Si uero intelligatur de dolore cõpassionis, quo interius affligebatur pp peccata nostra, cum ille ortum, & originẽ haberet in rõne, cõcedendum est ipsum magis scđm rationem doluisse, sicut ostendunt rõnes ad partẽ sequentem inductæ. Et sic patet rñsio ad qõnem propositam: patet etiã responsio ad obiecta. Membra enim huius Qõnis habent se sicut excedentia, & excessa; & obiecta uerũ concludunt scđm diuersas uias.

Si quis ãt ulterius quærat, cũ ratio, & sensualitas scđm duo genera doloris mutuo se excedãt, qs eorũ fuerit intensior in Christo, utrum uidelicet dolor passionis, uel cõpassionis: rñderi põt, ꝙ dolor cõpassionis fuit intensior. Et rõ huius est: quia quãuis magna causa esset dolendi in sensualitate pp separationem ipsius à carne, magna etiam esset dispositio ad dolendum propter optimã cõplexioné: in dolore tñ cõpassionis amplior erat ratio dolẽdi propter inhonorationem Dei, & separationé nostram à Deo, maior etiã erat dispositio ad dolendum propter dilectionis nimietatem. Secũdum enim quod dilectio maior est, secundum hoc sunt plagæ compassionis maiores. Vnde multo plus compassio Christi excessit alior ũ cõpassiones, q̃ passiones: sicut fuit in eo maior excellentia dilectionis, quam passionis respectu aliorũ: licet in utroque multum excederet. Et quod ille dolor intẽsior fuerit, colligitur ex duplici signo. Vnum est qđ maluit aiam suam à corpore separari, quam ꝙ nos essemus à Deo separati. Aliud uero signum est, quod fleuit pro peccatis nostris, sed nõ fleuit pro pœnis corporis sui, sicut Bernardus dicit. Planctus auté signum est amaritudinis, & doloris. Et hoc eleganter exprimit Cãcellarius Philippus in quadã prosula ualde notabili, & deuota. Ait.n.sic. Homo, unde qd pro te patior: ad te clamo, qui ꝓ te morior. Vide pœnas, quibus afficior: uide clauos, qbus confodior. Cũ sit tãtus dolor exterior; interior tñ planctus est grauior, tam ingratum dum te experior.

DISTINCTIO XVII.

Quomodo Christi incarnatio ordinatur ad nostram redemptionem quantum ad vsum virtutis, præsertim de voluntate & oratione.

Ost prædicta considerari oportet, utrum Christus aliquid uoluerit, uel orauerit, quod factum non sit. Hoc enim existimari potest per hoc quod ipse ait: Pater, si possibile est, transeat à me calix iste: Veruntamen non quod ego uolo, sed quod

tu uis,

tu uis. Hic nanque uoluntatem ſuam à patris uoluntate di ſcernere uidetur.

De voluntatibus Chriſti ſecundum duas naturas.

Quod circa ambigēdum non eſt diuerſas in Chriſto fuiſ-
Matt. 26. *ſe uolūtates iuxta duas naturas, diuinā. ſ. uoluntatem et hu manam. Humana uoluntas eſt affectus rationis, uel affectus ſenſualitatis, & alius eſt affectus animæ ſecundum rationē, alius ſecundum ſenſualitatem, vterque tamen dicitur humana voluntas. Affectu autem rationis id uolebat, quod voluntate diuina, ſcilicet pati & mori, ſed affectu ſenſualitatis non uolebat, imo refugiebat, nec tamen in eo caro contra ſpiritum, uel Deum concupiſcebat, quia (vt ait Auguſtinus) nonnullū eſt uitiū, cū caro concupiſcit aduerſus ſpiritū.*
Lib. 19. de ciui. Dei c. 4. lib. de Ge. ad lib. 10. ca. 12. ad Gala. 5. *Caro aūt dicta eſt concupiſcere, quia hoc ſecūdū ipſam agit animā, ſicut anima per aurem audit, & per oculum uidet. Caro. n. nihil niſi per animam concupiſcit. Sed concupiſcere dicitur, cum anima carnali concupiſcentia ſpiritui reluctatur, habens carnalem delectationem de carne et a carne aduerſus delectationem, quam ſpiritus habet. Ipſius autē carnalis concupiſcentiæ cauſa non eſt in anima ſola, nec in carne ſola, ex utroque enim fit, quia ſine utroque delectatio talis non ſentitur. Talis ergo rixa, talisque concertatio in anima Chriſti nullatenus eſſe potuit, quia carnalis concupiſcentia ibi eſſe nequiuit. Dei etiam voluntas erat, & rationi placebat, vt illud ſecundum carnem vellet, quatenus veritas humanitatis in eo probaretur. Nam qui hominis naturā ſuſcepit, quæ ipſius ſunt ſubire debuit. Ideoque ſicut in nobis duplex eſt affectus, mentis ſcilicet & ſenſualitatis, ita & in eo debuit eſſe geminus affectus, vt mentis affectu vellet mori, & ſenſualitatis affectu nollet, ſicut in viris ſanctis fit. Petro. n. ipſa ueritas dicit, Cum ſenueris, extendes manus tuas, & alius præcinget te, & ducet te quò non uis, ſcilicet ad mortem. Quod exponens Aug. dicit, quòd Petrus ad illā*
Ioā. ul. Tom. 9. tracta. 123. in fine. *moleſtiā nolens eſt ductus, nolens ad eam uenit, ſed volens eam uicit, & reliquit affectum infirmitatis, quo nemo vult mori, qui adeo eſt naturalis, ut eum Petro nec ſenectus abſtulerit. Vnde etiam dominus ait, Tranſeat a me calix iſte,*

ſed

ſed uicit eum uis amoris. Ergo et in Chriſto ſecundũ humanitatem, & in mẽbris eius geminus eſt affectus, vnus rationis charitate informatus, quo propter Deũ quis mori vult, alter ſenſualitatis, carnis infirmitati propinquus & ei coniunctus, quo mori refugitur. Vt enim Auguſt. ait, Paulus mentis ratione cupit diſſolui & eſſe cum Chriſto: ſenſu autem carnis refugit & recuſat. Hoc habet humanus affectus: quoniam qui diligit uitam, odit mortem. Secundum iſtum affectum Chriſtus mori noluit, nec obtinuit quod ſecundum iſtum affectum petiјt.

Matth. 26. Aug. epiſtol. 120. q eſt de gratia no. teſt. ad Honoratũ c. 6. ad Phil. 1.

Auctoritatibus probat.

Ex affectu ergo humano, quẽ de virgine traxit, uolebat nõ mori, et calicẽ trãſire orabat. Vnde Beda. Orat trãſire calicem, quia homo erat, dicẽs, Pater, trãſeat à me calix iſte. Ecce habet uolũtatẽ humanã expreſſam. Vide iã rectũ cor, Sed nõ qđ ego uolo, ſed quod tu vis: Vnde alibi, Nõ veni facere uolũtatẽ meã, quã.ſ. temporaliter ſumpſi ex virgine, ſed uoluntatẽ eius, qui miſit me, quã.ſ. æternus habui cũ patre. Hic aperte dicit duas i Chriſto fuiſſe volũtates, ſecũdũ quas diuerſa voluit. Hieronymus quoq; ſuper illũ locũ, Spiritus prõptus eſt, caro aũt infirma, dans intelligi hic duas volũtates exprimi, ita ait. Hoc cõtra Eutycianos, qui dicũt in Chriſto vnã tãtũ volũtatẽ. Hic aũt oſtẽdit humanã, quę propter infirmitatẽ carnis recuſat paſsionẽ: et diuinã, quæ prompta eſt perficere diſpẽſationẽ. Aug. ẽt duas in Chriſto aſſerit volũtates dicẽs, Quãtũ diſtat Deus ab hoĩe, tantũ uolũtas Dei à volũtate hoĩs. Vnde hoĩem Chriſtus gerẽs oſtẽdit priuatã uolũtatẽ quãdã hoĩs, in qua & ſuã & noſtrã figurauit, qui caput noſtrũ eſt, & ad eũ ſicut membra pertinemus. Pater, inquit, ſi fieri põt, tranſeat a me calix iſte. Hæc humana uoluntas erat, proprium aliquid, & tanquam priuatũ volẽs. Sed quia rectum vult eſſe hominem, et ad Deum dirigi, ſubdit, Non quod ego uolo, ſed quod tu vis. Ac ſi diceret, Vide te in me, quia potes aliquid proprium velle, ut Deus aliud uelit. Conceditur hoc humanæ fragilitati. Idem alibi, Chriſtus in paſſione duas expreſſit uoluntates in ſe ſecundũ duas naturas. Ait enim, pater ſi fieri poteſt, tranſeat a me calix

Matth. 26. Ioan. 6. Glo. allegat ſub nomine. Hier. ſup Mar. 14. ſed re uera ſunt Bedæ commẽ. ſuorũ, li. 4. circa hunc locu Mar. 14. Concione prima enarrationis in Pſ. 32. ſuper eo loco. Rectos decet collaudatio. Io. 8 Matth. 26.

lix

Super. Psal. 93. post mediu enarrationis circa illud quousque iust. cõue. in iudic. lia iste. Ecce habes hominis uoluntatem, quam ad diuinam continuo dirigens ait, Veruntamen non sicut ego volo, sed sicut tu. Ambro. etiam in lib. 12. de fide, Scriptum est, Pater si fieri potest, transfer a me calicem hunc. Verba Christi sunt, sed quomodo & in qua forma dicãtur, aduerte. Hominis substantiã gerit, hominis assumpsit affectũ. Nõ ergo quasi Deus, sed quasi homo loquitur. Suscepit quidem voluntatẽ meam. Mea est voluntas, quam suam dixit, cũ ait, Non sicut ego volo, sed sicut tu uis. Cum autem dixit, Omnia quæ habet Pater, mea sunt, quia nihil excipitur, sine dubio quam pater habet, eandem & filius habet uoluntatem. Eadem est Christi uoluntas, quæ paterna. Vna ergo uolũtas est patris & filij. Sed alia est uoluntas hominis, alia Dei, ut scias uitã in uoluntate esse hominis, paßionem autẽ Christi in uoluntate diuina, ut pateretur pro nobis. His testimonijs euidenter docetur in Christo duas fuisse uoluntates, quod quia negauit Macharius archiepiscopus, in Constantinopolitano synodæ condemnatus est. Et ex affectu humano sensualitatis quidẽ, non rõnis, illud uoluit, & petijt, quod non impetrauit. Nec ideo petijt ut impetraret, quia sciebat Deũ nõ esse facturũ illud, nec illud fieri uolebat affectu rationis, uel uolũtate diuinitatis. Ad quid ergo petijt? Vt mẽbris formã præberet imminẽte turbatione clamandi ad dominũ, & subijciendi uoluntatẽ suam diuinæ uolũtati, ut si pulsante molestia tristẽtur, pro eiusdẽ amotione orent. Sed si nequeũt uitare, dicãt quod ipse Christus. Non ergo ad insipientiã fuit, quòd Christus clamans non exauditur ad salutẽ corporalem. Bonum quidem petijt, scilicet ut non moreretur, sed melius erat ut moreretur, quod & factum est.

Ca. 3. cõfuse p totum. c. 10. 2. Mar. 14 Ioã. 16. & 17.

Sententiæ cuiusdam Ambrosij explicatio.

Cap. 3. Mat. 14 Cæterum non parum nos mouent uerba Ambrosij, quibus significare uidetur Christum secundum humanum affectum de patris potentia dubitasse, sic dicens in libro secũdo de fide, De quo dubitat, de se, an de patre? De eo utique cui dicit, Transfer, dubitat hominis affectu. Nã Deus non de patre dubitat, nec de morte formidat. Propheta etiam non dubitat, qui nihil Deo esse impossibile asserit.

Psal. 134.

Omnia

Omnia quæcumque voluit, fecit. Num infra homines consti tues Deum? Propheta non dubitat, & filium dubitare tu credis? Vt homo ergo dubitat, vt homo locutus est. His verbis innui videtur, quòd Christus, non inquantum Deus est, vel Dei filius, sed inquantum homo, dubitauerit affectu humano. Quod ea ratione dictum accipi potest, non quia ipse dubitauerit, sed quia modum gessit dubitantis, & hominibus dubitare videbatur.

Verba Hilarij longè aliter sonantia.

Illud etiam ignorandum non est, quod Hilarius asserere videtur, Christum non sibi, sed suis orasse, cum dixit, Transfer a me calicem hunc, sicut nec sibi, sed suis timuit. Nec enim voluisse, vt sibi non esset passio, sed vt a suis transiret calix passionis, ita inquiens, Si passio honorificatura eum erat, sicut Iuda exeunte ait, Nunc honorificatus est filius hominis, quomodo tristem eum metus passionis effecerat, nisi fortè tam irrationabilis fuerit, vt pati mortem timuerit, quæ patientem se glorificatura esset? Sed fortè timuisse vsque eo existimabitur, vt transferri a se calicem deprecatus sit, dicens, Pater, trãsfer calicem hunc a me. Quomodo enim per patiendi metum transferri deprecaretur a se, quod per dispensationis studium festinaret implere? Non enim conuenit vt pati nolit, qui pati venit: & cum pati eum velle cognosceres religiosius fuerat hoc confiteri, quàm ad id impiæ stultitię prorumpere, vt eum assereres, ne pateretur orasse, quẽ pati velle cognosceres. Non ergo sibi tristis fuit, neque sibi orat transire calicem, sed discipulis, ne in eis calix passionis incumbat, quem a se transire orat, ne in his .s. maneat. Non .n. rogat ne secum sit, sed vt a se transeat. Deinde ait, Non sicut ego volo, sed sicut tu vis. Humanæ in se solicitudinis significans consortium, sed non discernens sententiam sibi cõis cum patre voluntatis. Pro hominibus ergo uult transire calicem, per quem omnes discipuli erant tentãdi, & ideo pro Petro rogat, ne deficiat fides eius. Sciens, ergo hæc oĩa post mortem suam desitura, usque ad mortem tristis est, & scit hunc calicem non posse transire, nisi biberit: ideo ait, Pater mi, si non potest transire calix iste, nisi bibam illum, fiat

Lib. 10. de Tri. longè satis ab initio libri, sed ante medium.

Ioã. 13 Marc. 14.

Ibidem. multis iterpositis. paulo inferius.

Luc. 22 Matth. 26.

fiat uoluntas tua, sciens in se, consummata passione metum calicis transiturum, qui nisi eum bibisset, transire non posset, nec finis terroris nisi consummata passione, terrori succederet, quia post mortem eius per uirtutum gloriam apostolicæ infirmitatis scandalum pelleretur. Intende lector his verbis pia diligentia, ne sint tibi uasa mortis.

SVpra egit Magister de natura assumpta quantum ad conditiones naturæ, & quātum ad plenitudinem gratiæ, & quantum ad defectum passibilitatis. Hic incipit quarta pars, in qua agit quantum ad usum uirtutis. Et quoniā usus uirtutis comparationem habet ad uoluntatem, a qua egreditur, & ad præmium quod meretur: ideo pars ista habet duas partes. In prima determinat de uoluntate Christi. In secunda determinat de merito. infra Dist. 18. *De merito etiam Christi, &c.*) Et quoniam affectus uoluntatis dignoscitur per petitionem orationis: ideo Magister determinat de uoluntate Christi, & de oratione Christi. Diuiditur autē pars ista in partes tres. In quarum prima mouet dubitationem. In secunda eam determinat iuxta uiam sanctorum communem. ibi. *Quo circa ambigēdum, &c.*) In tertia uero adhuc diligentius dubitationē motam explanat iuxta expositionem Hilarii specialem. ibi. *Illud etiam ignorandum non est &c.*) Prima & ultima partibus remanentibus indiuisis, media diuiditur in partes tres, In quarum prima dubitationem præpositam determinat. In secunda uerò determinationem suam auctoritatibus sanctorum confirmat. ibi. *Ex affectu ergo humano, &c.*) In tertia uero quandam auctoritatem dubiam Amb. manifestat. ibi. *Cæterum non parum nos mouent &c.*) Subdiuisiones autem partiū manifestæ sunt in litera.

REliquit affectū infirmitatis etc.] Contra. Hoc uidetur falsum: quia multi occidunt semetipsos, sicut patet in desperatis, & cupiunt mori: non ergo uerum est quod dicit. Item. Augu. notat de quodam. 1. lib De ciu. Dei, quòd lecto Platonis libro, ubi de immortalitate animæ disputauit, se præcipitem dedit de muro, ut de hac uita migraret ad eam, quam credidit meliorem: ex hoc ipso uidetur quòd aliqui sunt, qui mori desiderant. Respon. Dicendum, quod est affectus naturalis, & affectus deliberatiuus. Affectu naturali nemo uult mori, immo omnis homo refugit mortem. Affectu deliberatiuo potest quis appetere mortem, & effugere uitam: non quia illa sit mors, & illa sit uita, sed ratione alicuius, quod est annexum uel existimatur esse annexum, sicut desperati, & uehementer confusi in uita propter confusionem annexam refugiunt uitam: sic etiā est de aliis incommodis. Per hūc modum etiam alii appetunt mortem, qui post mortem credunt quiescere, & gaudere, sicut est in illis, de quibus oppositum est, in quibus non fer ur instantia contra uerbum Augustini. Augustinus

Dub. 1.

Hic Cleombrotus dictus est.

nus enim loquitur per se, loquitur etiam de appetitu naturali, non deliberatiuo.

Dub.2. *Pius mentis affectus &c.*]Contrarium uidetur. 2.Cor.5. Nolumus expoliari, sed superuestiri. Si tu dicas quòd ex uoluntate naturali, seu sensualitatis nolebat expoliari, sed uoluntate rationis siue deliberatiua cupiebat dissolui: Obiicitur contra hoc, quod dicitur Philip.1. Permanere autem in carne necessarium est propter nos: sed Apostolus uoluntate deliberatiua id magis appetebat, & uolebat, quod erat fratribus magis necessarium, ergo illa uoluntate uidetur quod non appeteret dissolui, aut simul appetebat duo contraria. Respon. Dicendum, quod in carne nostra est duo reperire, uidelicet ipsam naturam, & infirmitatem aggrauantem animam, secundum quòd dicit Augustinus decimotertio De ciuitate dei, quòd corpus aggrauat animam, non quia corpus, sed quia corruptibile. Cum ergo dicitur, nolumus expoliari, &c. hoc dicitur quantum ad ipsam carnis naturam, de qua dicit ad Eph.5. Nemo umquam carnem suam odio habuit. Quantum ad infirmitaté aggrauantem dicitur, cupio dissolui &c. & sic nulla est ibi contrarietas. Ad illud uerò, quod quæritur, quomodo petebat simul dissolui, & permanere in carne. Dicendum, quod est uolũtas absoluta, & uoluntas conditionalis: & nihil impedit duo opposita uelle, ita quòd unum uelit uoluntate conditionali, alterum uoluntate absoluta. Volebat ergo Apostolus in carne permanere propter utilitatem fratrum uoluntate absoluta, uolebat nihilominus dissolui, & esse cum Christo, sed hoc non absolute, sed quantum in se, & sic nulla erat repugnantia: erat tamen quædam méntis angustia ex hoc duplici desiderio. Propter quod dici, Coarctor ex duobus. Desiderium habeo dissolui, & esse cum Christo.

Videtur christum &c.]Contra. Hoc uidetur esse falsum: quia Christus habuit scientiam omnium futurorum, & sub certitudine: ergo uidetur, quòd Christus de nullo potuerit dubitare. Item. In quemcunque cadit dubitatio, cadere potest ignorãtia, & erro: sed nullum istorum potuit in Christo cadere: ergo uidetur quòd non potuerit dubitare. Respon. Dicendum, quòd dubitatio propriè dicit indifferentiam iudicii rationis respectu utriusque partis contradictionis, ita quod neutrum præeligat alteri. Et hoc modo accipiendo dubitationem in Christo, fuit dubitatio. Alio modo dicitur dubitatio indifferentia quædam partis sensibilis ad sequendum affectum naturæ inclinantem, uel rationem imperantem: & talis dubitatio potuit esse in Christo, & de hac intelligit Ambr. de alia uero currit obiectio. Dub.3.

Non ergo sibi tristis fuit &c.]Videtur hoc esse falsum per ipsam orationis seriem. Ait enim, transeat a me calix iste: si petit calicé transire a se: ergo uidetur quòd pro se orauit. Item. Sic petebat sicut uolebat: sed Christus sentiebat se aliquid uelle, quòd nõ uellet pater, sicut ipse dicebat. Non sicut ego uolo, sed sicut tu. Si ergo aliqua uoluntate sua calicem passionis fugiebat, uidetur quòd Dub.4.

cum petijt calicem transire a se, pro se orauerit. Respon. Dicendum, quòd orare pro aliquo contingit dupliciter. Aut secundum formam orationis, aut secundum intentionem orantis. Secundum formam orationis Christus orabat pro se, idest pro uolũtate sua sensuali. Secundum autem intentionem orantis nulla petitione Christus pro se orauit: sed magis pro nobis, non enim credidit se in petitione illa aliquid obtenturum pro se, nec ratio noluisset obtinere sibi liberationem a passione, sed potius orauit ob triplicem orauit utilitatẽ, sicut in præcedentibus tactum est. Hilarius ergo loquitur isto modo, unde sermones sui; qui ponuntur in litera; referendi sunt ad principalẽ intentionem Christi: omnes autem obiectiones currunt secundum uiam priorem.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An in Christo plures fuere voluntates?

AD intelligentiam huius partis incidit hic quæstio circa duo. Primo quæritur de uoluntate Christi. Secundò quæritur de oratione Christi. Circa primum quæruntur tria. Primò quæritur, utrum in Christo fuerunt plures uoluntates. Secundò uero quæritur de earum numero, & sufficientia. Tertiò quæritur de illarum uoluntatum concordia, & controuersia.

VTRVM in Christo fuerit uoluntatum pluralitas. Et q͙ sic ṽr. Io. 6. Non ueni facere uolũtatẽ mea, sed uolũtatẽ eius q̃ misit me: ergo alia est uoluntas ipsius Chri, alia uolũtas mittẽtis: sed uoluntas Christi secundum diuinitatem eadem est cum uoluntate mittẽtis; ergo necesse est, q͙ Christus habuit uoluntatem secundùm humanitatem, & secundum diuinitatem; ergo habuit plures uoluntates. ITEM. Damas. 3. lib. Habere eum dicimus in duabus naturis duplicia, quæ sunt duarum naturarum naturalia, duas uoluntates naturales, & diuinã, & humanam. ITEM. Cuilibet naturæ intellectuali respondet uoluntas; sed in Christo fuerunt plures naturæ intellectuales, sicut in præcedentibus monstratum est; ergo plures uoluntates. ITEM. Christus meruit; sed meritum non est, nisi secundum uoluntatẽ creatam: Christus etiam omnia creauit: sed creatio nõ est, nisi a uoluntate increata; ergo Christus habuit uoluntatem increatam, & creatam; ergo habuit plures uoluntates.

CONTRA. Damasce. in libro 3. Quorum substantia est eadem, horum & uolũtas est eadem, & quorum diuersa uoluntas, horum diuersa substantia; sed diuina natura, & humana uniuntur in Christo in unitate hypostasis, quæ est substãtia indiuidua, ita q͙ in Christo non sunt plures hypostases; sed una: ergo si in Christo non est reperire plures hypostases, nec plures uoluntates. ITEM. Voluntas facit uolentem; ergo plures uoluntates faciunt plures uolentes; sed Christus est unicus uolẽs; ergo unicam tantum habuit uolũtatem. ITEM. Voluntas est illud in homine, penes quod residet regimen, & dominium omnium eorum, quæ aguntur in ipso, & per

ipsum

ipsum: hoc autem in Christo non pôt esse nisi unum solum, quia nõ possunt esse plura dominantia in uno, & eodem absque controuersia: ergo necesse est in Christo esse uoluntaté unam solam. ITEM. in Christo est tantum una personalitas, quia psonalitas dicit nobilissimam conditionem, quæ reperitur in substantia rationali. Sed uoluntas est nobilissimũ: & supremum substantiæ rationalis: ergo sicut in Christo est una tantum personalitas, ita uidetur q̃ sit una tantum uoluntas.

RESOLVTIO.

Si plures in Christo fuere naturæ intellectuales; plures debuere esse & uoluntates.

RESPON. Dicẽdum, q̃ cũ in Christo sint plures naturæ intellectuales, uidelicet diuina, & humana, necesse est in Christo plures esse uoluntates. Sicut.n. in una natura corporali nobili ista duo se cõcomitant, uidelicet lux, & calor: sic & in natura spirituali perfecta necesse est duo reperiri his duobus correspondentia, uidelicet cognitioné, & affectionem: sed cognitio est actus rõnis, & affectio actus uoluntatis. Cũ ergo in Christo sint plures naturæ spirituales, necessariũ est in Christo ponere plures intellectus, & plures uoluntates: & hoc manifestat Magister in litera per multimodas sanctorum auctoritates. Vnde & cõcedendę sunt rõnes ad hanc parté inductę.

AD ILLVD uero, quod obiicitur, q̃ quorũ substantia est eadé, & uoluntas est eadẽ. Dicendũ, q̃ substantia dicitur multipliciter. Vno modo dicitur substantia idé q̃ essentia, uel natura. Alio modo dicitur substantia idẽ, qđ suppositum. Damasc. aũt in prædicta auctoritate accipit substantiã pro essentia, uel natura: Argumentũ uero in contrarium adductũ procedit de substantia supposito, siue substantia, quæ est indiuidua natura: & hoc patet per ipsum Dam. Ipse enim dicit sic, Naturales, & non hypostaticas, idest personales aımus uoluntates: & hoc probat ipse, quia in tribus personis una est uoluntas, nõ propter unitatem in personis, sed propter ueritatem in natura. AD ILLVD, qđ obiicitur, quòd uoluntas facit uolentem. Dicendum, quòd hęc per se loquendo intelligitur de natura: per consequens autem intelligitur de persona: & quoniã plures naturę possunt esse in una persona, hinc est quòd ad pluralitatem uoluntatum & si consequatur pluralitas naturarum, non tamen cõsequitur personarum pluralitas: ideo non consequitur, sunt plures uoluntates, ergo plures qui uolunt: sed bene sequitur, sunt plures naturæ secundũ quas insunt. Et hoc est, quod dicit Damasce. quia duas naturas Christi duas eius naturales uoluntates, & naturales actus aımus. Quoniam autem una duarum naturarum est hypostasis, unũ aımus & & uolenté, & agétem naturaliter secundũ ambas. AD ILLVD, qđ obiicitur q̃ uoluntas dicit illud, penes quod residet regnum, & imperium eorum, quæ sunt in ipso uolente. Dicendum, quòd est imperans, & dominans per priuationem coactionis, & est imperans, & dominans per priuationé subiectionis. Primo modo accipiendo imperans, conuenit ipsi uoluntati generaliter: & hoc modo pos-

ſibile eſt plura imperantia reperiri in eodem, in quo reperiuntur plura à coactione libera, ſicut in Chriſto eſt reperire liberũ arbit. ſecundum diuinam naturam, & humanam. Si autẽ dicatur imperans, & dominans per priuationem omnis ſubiectionis: ſic bene cõcedendum eſt, ꝙ neceſſe eſt eſſe unum ſolum: ſed tale imperiũ non competit omni uoluntati: nõ enim competit uoluntati humanæ, quæ debet eſſe ſubiecta diuinæ; ſed illi uoluntati competit, quæ nihil habet ſuperius ſe: ideo ex hoc non põt argui, ꝙ in Chriſto nõ ſint plures uoluntates, ſed ꝙ non ſint plures uoluntates diuinæ. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd uoluntas eſt proprietas ſpectans ad dignitatem, ſicut & perſonalitas, Dicẽdum, quòd aliter, & aliter dicitur hæc proprietas, & illa ad dignitatem ſpectare, ſecundum quod aliquid per ſuperabundantiam dicitur dupliciter. Vel abſolute, ſicut dicitur albiſſimus, ideſt ualde albus. Vel in comparatione, ſicut dicitur albiſſimus omnium. Et quod dicitur per ſuperabundantiam abſolute, poteſt pluribus conuenire. Quod autem dicitur per ſuperabundantiam in comparatione, conuenit uni ſoli. Dico ergo quod perſonalitas accipitur penes dignitatem excellentiæ reſpectu omniũ, quæ ſunt in ipſa perſona: & ideo in uno non poteſt eſſe niſi una perſonalitas. Voluntas autem nõ ſic, quia dicit potentiam ſubſtantiæ rationalis nobilem, & perfectam: & ideo ſicut plures naturæ nobiles poſſunt ſe cõpati in una perſona in Chriſto, ſic & plures uoluntates.

QVAESTIO. II.

Si plures in Christo fuere uoluntates, quæ, & quot illæ fuere?

DE uolũtatum numero, & ſufficientia. Diuidit enim Magiſter uolũtates in tria mẽbra, quorum unum eſt uoluntas diuinitatis, aliud uoluntas rationis, & tertium uoluntas carnis, ſeu ſenſualitatis. Sed quod iſta diuiſio ſit ſuperflua, uidetur. Primo auctoritate Damaſc. in 3. lib. Duas (inquit) naturas Chriſti, duas eius uoluntates naturales, & naturales actus animus: ergo ſi diuiſio Damaſ. eſt completa, quæ eſt per duo membra, uidetur ꝙ prædicta diuiſio ſit ſuperflua. ITEM. Philoſophus dicit in lib. de Anima, & ẽt in To picis, ꝙ uoluntas eſt in ſola rõnali: ergo nulla uolũtas uidetur eſſe ſenſualitatis: & ſi hoc, tertiũ mẽbrum prædictæ diuiſionis ſuperfluit. ITEM. penes uoluntatem attenditur liberum arbitrium: ſed in Chriſto non ſunt niſi duo libera arbitria: ergo non niſi duæ uoluntates: ergo &c. ITEM. uoluntas conſequitur naturam: ſed in Chriſto ſunt tantum duæ naturę: ergo tantum duæ uoluntates. *3. de Anima tex. cõ. 42.*

SED CONTRA. Quod ſint non tantum duæ: ſed etiam plures, ꝙ tres, uidetur autoritate Hugo in libello, quem fecit de uoluntatibus Chriſti, ubi ait ſic. Fuit in Xpo uoluntas deitatis, & uoluntas rationis, & uoluntas pietatis, & uoluntas carnis: ergo quatuor differentiæ uoluntatis. ITEM. Sicut Chriſtus habuit ſenſualitatẽ, ita habuit ſynterеſim: & ſicut ſenſualitatis eſt appetere bonum carnis, ita ſynterеſis eſt appetere bonum honeſtatis: ergo ſicut ponitur aliqua uoluntas in Chriſto ſe

cũdum ſenſualitatem: ita uidetur ꝙ deberet poni ſecundum ſynteresim: & ita quatuor uoluntatis differentiæ. ITEM. Voluntas ſecũdum Damaſ. diuiditur prima diuiſione in thelisim & bulesim, hoc eſt in naturalem, & deliberatiuã. Iſtæ duæ differentiæ cõſtat, quòd fuerunt in Chriſto, ſicut & prędictæ: ergo uidetur quòd Chriſtus habuit uoluntates plures, quàm tres. ITEM. Voluntas ſequitur cognitioné: ſed in Chriſto eſt reperire quatuor genera uirtutum cognitiuarum, quia in ipſo cognoſcebat ſenſus exterior, cognoſcebat ſenſus interior, cognoſcebat intellectus humanus, cognoſcebat intellectus diuinus: ſi ergo cuilibet cognitioni reſpondet affectio, & cuilibet affectioni uolũtas, uĩ ꝙ ĩ Xp̃o fuerit quadruplex uolũtatis differẽtia. Eſt ergo q̃ó de ꝓdictę diuiſionis ſufficientia.

Lib. 2. c. 12. et lib. 3. c. 12. & 18.

RESOLVTIO.

Si naturas in Chriſto reſpicias; duplex in eo fuit uoluntas: ſi potentias triplex: ſi modum uolendi quadruplex.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, ꝙ uoluntas Chriſti tripliciter habet conſiderari. Aut ſecundum naturalem uoluntatem, aut ſecundum potentiam, per quam quis uult, aut ſecundum modum uolendi: & ſecũdum iſtam triplicem conſiderationem tripliciter habet diuidi uoluntas in Chriſto. Secundum .n. comparationem ad naturã diuidi habet diuiſione bimembri. Duplex enim in Chriſto eſt uoluntas, diuina uidelicet, & humana ſecundum duas naturas: & ſic conſiderat Damaſ. uoluntaté Chriſti, cum eã diuidit in duo mẽbra. Si auté conſideretur uoluntas ſecundum potentias, ꝑ quas quis uult, ſic diuidi habet diuiſione trimembri. Nam in Chriſto fuit potentia diuina, & potentia rõnalis creata, & potentia ſenſitiua, per quarum quãlibet in actu uolendi exibat: & ſic diuidit Magiſter in litera per tria membra: ita ꝙ illa tria habent reduci ad diuiſiones duas bimembres, quę ſunt per differentias immediatas: quia uoluntas in Chriſto fuit aut diuina, aut humana. Et ſi humana, aut ſequens cognitionem ſenſitiuã, aut ſequens cognitionem intellectiuam: & ſic patet ſufficiẽtia prædictæ diuiſionis in tria membra. Per comparationem autem uoluntatis ad modum uolendi habet multiplicari uolũtas in Chriſto diuiſione quadrimembri: & ſic conſiderauit Magiſter Hugo uoluntatem Chriſti, cum cauſam per quatuor mẽbra diuiſit. Ait enim ſic. In Chriſto fuit uoluntas diuinitatis, & uolũtas rationis, & uoluntas pietatis, & uoluntas carnis. Voluntas diuinitatis per iuſtitiam ſententiam dictabat. Voluntas rationalis per obedientiam ueritatem approbabat. Volũtas pietatis per cõpaſsionem in malo alieno ſuſpirabat. Voluutas carnis per paſsionem in malo proprio murmurabat. Et ſic patet per diuerſos modos diuidendi uoluntatem Chriſti numerus, & ſufficientia: quia ſecundum diuerſas cõſiderationes multiplicari habet mõ diuiſiõe bimẽbri, modo diuiſione trimembri, modo diuiſione quadrimembri ſine aliqua rẽpugnantia:

ET PER hęc manifeſta eſt reſpõſio ad obiecta præcipue ad auctoritatem Hugo. & Damaſcen.

Ad illvd, quod obiicitur de uerbo Philosophi, quod uolūtas est in sola rationali. Dicēdum, quòd Philosophus accipit uoluntatem strictè, uidelicet pro appetitu ratiocinatiuo: Magister autem, & sancti accipiunt uoluntatem large ad omnem humanum affectū, siue procedat ex ratione, siue procedat ex sensu. Ad illvd, quod obiicitur, quod penes uoluntatē attēditur lib. arb. consimili modo respondendum est, quod hoc intelligit de uoluntate proprie dicta: & sic uerum est, quod in Christo nō habet nisi duas differentias: Magister autem accipit nomē uoluntatis pro appetitu. Ad illvd, quod obiicitur, quòd uoluntas consequitur naturam. Dicendum, quod uoluntas consequitur naturam, sicut potentia consequitur substātiam: & quia in una substantia possunt esse plures potētię, nihil impedit in Christo reperiri plures uolūtates, duas ex parte unius naturæ, scilicet naturæ humanæ, & unam ex parte diuinæ naturæ: & ita in uniuerso tres. Ad illvd, quod obiicitur, quòd multo plures deberent esse per auctoritatem Hugo. & propter synteresim, & thelisim, & bulisim. Dicendum, quòd ex illis auctoritatibus non potest argui, quod in Christo sint plures uoluntates, quàm tres: nisi accipiatur diuisio uoluntatis secundum modos uolendi, per quem modū rationalis uoluntas multiplicari habet in uoluntatem rationis, & pietatis, hoc est secundum conditionalem, & absolutam. Diuidi etiā habet in naturalem, & deliberatiuam: sed per hoc nō potest argui, quod prędicta diuisio sit sufficiēs quia accepta est secundum potentias: uni. n. potētiæ possunt respōdere plures modi uolēdi. Ad illvd, quod obiicitur, quod quadruplex est in Christo cognitio, & ita quadruplex debet esse affectio. Dicēdum, quòd cognitio sensitiua exterior nō habet perfectionē absque interiori. Sicut enim uult Aug. nō est perfecta uisio ex concursu organi, & obiecti, nisi adsit interior attentio, seu intentio copulans unum cum altero, sicut dicitur in lib. de Trin. xi. Illam autē attentionem uocat Aug. sensualitatem: dicens quòd sensualitas est illa, per quā attenditur in corporis sensus: & penes hanc attenditur, siue intendit appetitus carnis: & ideo Magister ex parte cognitionis sensitiuæ unam tantum ponit uoluntatem, scilicet uoluntatem sensualitatis: si enim acciperet secundum sensus exteriores, iam non una, sed quinque essent uolūtates sed in quinque differentias sensuum exteriorum.

Qvaestio III.

An Christi uoluntates conformes fuere, uel repugnantes?

De illarum uoluntatum conformitate, & concordia. Et quæritur, utrum illæ uoluntates fuerint in Christo cōformes, uel repugnantes. Et quòd sint repugnantes, uidetur ex ipsa dominica oratione, qua dicebat: Non sicut ego uolo, sed sicut tu uis: ergo aliud uolebat Christus secundum quòd homo, & oppositum secundum quòd Deus; ergo uolūtas humana nō erat conformis diuinæ. Item. August. super Psal. 35. Quantum distat Deus ab homine, tantum distat uoluntas Dei à uoluntate hominis. Vnde gerēs hominē homo Christus ostendit pri-

priuatam quādam hominis uolū taté: ergo si priuata uoluntas est uoluntas repugnans uoluntati diuinæ: ergo &c. ITEM. Christus flebat de destructione Hierusalem: ergo uolebat Hierusalem nō destrui, & secundum diuinam iustitiam uolebat ipsam destrui; ergo uolūtas humana aduersabatur diuinæ. ITEM. Videtur ꝙ uoluntas rationis, & sensualitatis aduersentur sibiinuicem; quia secundū ꝙ dicit Aug. de Trin. uolūtates sunt contrariæ, quæ sunt contrariorū uolitorum: sed uoluntas rationis uolebat mori, uoluntas sensualitatis uolebat uiuere; ergo sensualitatis, & rationis erant uoluntates contrariæ. ITEM. Pauor, & securitas sunt affectiones cōtrariæ; sed in uoluntate rationis erat securitas, in uoluntate sensualitatis erat timiditas: ergo contrario modo afficiebatur uoluntas rationalis, & uoluntas sensualis; sed tales sunt uoluntates sibiinuicē aduersantes: ergo &c. ITEM. Aut ratio assentiebat sensualitati refutanti mortem, aut repugnabat; Si assentiebat; ergo assentiebat in cōtrariū uoluntati diuinæ: ergo peccabat mortaliter. Si repugnabat; ergo uoluntas rōnis, & sensualitatis fuerūt in Christo repugnātes.

SED CONTRA. Voluntas humana scd̄m rectum ordinem debet esse subiecta diuinæ: ergo si i Xpo repugnabat, uidetur ꝙ in Christo erat inordinatio, & culpa. ITEM. Omnis motus, qui aduersatur uoluntati diuinæ est motus ad illicitū: & omnis talis motus est peccatum; ergo si Christus secūdum humanam uolūtatem aliquid uolebat aduersum uolū tati diuinæ; ergo in Christo erat peccatū: sed hoc est falsum: ergo &c. ITEM. Aut uoluntas sensualitatis i Christo subiacebat omnino rationi, aut aduersabatur. Si omnino subiacebat; ergo nulla erat ibi repugnantia. Si aduersabatur in aliquo; ergo caro in Christo concupiscebat aduersus spiritum; sed non nullum uitium est, cum caro concupiscit aduersus spiritū; ergo in Christo fuisset uitium, & peccatum. ITEM. Aeque ordinatus, uel ordinatior fuit Christus in se ipso, sicut Adam in statu innocentiæ; sed in statu innocentiæ nulla fuit in Adam repugnantia uoluntatū; ergo nec in Christo fuit aliqua repugnantia uoluntatis sensualitatis ad rationalem, nec rationalis ad diuinam; ergo nulla.

RESOLVTIO.

In uolito potuere Christi uoluntates repugnantes esse: at in ratione uolendi, minime.

RESPON. Ad prædictorum intelligētiam est notandum, quòd conformitas uoluntatis ad uoluntatem in duobus consistit, uidelicet in uolito, & ratione uolen̄di. Conformitatem in uolito dico, quando diuersæ uoluntates unum, & idem uolunt. Conformitatem in ratione uolendi dico, quando idem eodem modo uolunt, uel altera earum uelit illud eodem modo, quo superior uult eam uelle. Cum ergo ad perfectam conformitatem ista duo concurrant, alterum eorum est de necessitate conformitatis, uidelicet; conformitas in modo: alterum uero aliquando de necessitate, aliquando de congruitate, aliquando præter necessitatem, & congruitatem, uidelicet cōformitas i uolito. Possibile est

enim quòd uoluntates sint conformes, ita quòd una subsit alteri: & tamen non uolunt idẽ, quia uoluntas superior non uult inferiorem uelle, quod ipsa uult, sed magis uelle contrarium. Quoniã ergo conformitas in ratione uolendi fuit in omnibus uoluntatibus Christi, quia sic uolebat sensualitas, sicut uolebat ratio eam uelle, sic uolebat etiam rõ Christi, sicut diuina uoluntas uolebat ipsam uelle. Ideo concedendum, quòd in Christo fuit uoluntatum concordia, & consonantia, quamuis ex parte uoliti non esset identitas, quia unaquæque uoluntas quod suum erat, uolebat. Et hoc est, quod dicit Magister Hug. Secundum diuinam uoluntatem, qđ iustum erat uoluit: secundum uoluntatem rationis iustitiæ, consensit, & iustitiam approbauit: secundum autem uoluntatem pietatis, sine odio intime condoluit miseriæ: quemadmodum secundum uoluntatem carnis iustitiam non accusabat, sed pœnam recusabat. Vnaquæque uoluntas quod suũ erat, operabatur: & quod ad se pertinebat, sequebatur: uoluntas diuina iustitiam, uoluntas humanitatis misericordiam, uoluntas carnis naturam: neque altera alteri contraria erat. Sicut enim deitatis intererat iustitiam nõ deserere, sic carnis intererat naturã seruare, & pietatis alienam miseriam non amare. Iustum itaque carni erat quòd passionem suam noluit, quia hoc erat secundũ naturam: & iustum Deo erat quòd passionem illius uoluit, quia hoc erat secundum iustitiam. Et sic patet quòd licet diuersa essent uolita, uoluntates tamen in Christo habuerunt consonantiam. Cõcedendæ sunt ergo rationes ostẽdentes, quòd uoluntates in Christo non fuerunt repugnantes, nec humana uoluntas diuinæ, nec sensualis rationali: alioquin sequeretur in Christo fuisse peccatum transgressionis, & uitium corruptionis, sicut obiectum fuit: quorum utrumque est alienũ a Christo, in quo fuerunt omnes motus rationales recti, & omnes motus sensualitatis pacati, iuxta illud quod dicit August. signatum fuisse per animalia, quæ fuerunt in archa Noe quieta, & pacata.

Ad illud uerò, quod opponitur primo in cõtrarium de oratione domini, Non sicut ego uolo, sed sicut tu uis. Respondẽt aliqui, quòd ex hoc non concluditur contrarietatem uoluntatum fuisse in Christo, pro eo ꝙ alius, & alius modus uolendi non inducunt contrarietatem, nisi prout considerantur secundum idem. Vnde quia alius, & alius modus consideratur circa aliam, & aliã uoluntatem, non inducunt contrarietatem nec repugnantiam. Sed iste modus respondendi non sufficit: quoniam si aliqui duo homines, qui habent diuersas uolũtates, contrario modo se habent circa aliquod uolitum, dicuntur habere uoluntates contrarias. Et propterea potest aliter dici, ꝙ cõformitas uoluntatis ad uoluntatem dupliciter attenditur, aut secundum assimilationem, aut secũdum subiectionem: dominus autem a sensualitatis uoluntate nõ requirebat conformitatem assimilationis, ut idem uellet, quod ipse uellet: sed conformitatem subiectionis, ut id uellet, quod

Deus

Deus ordinauit eam uelle: & dominus in prædicta locutione tollit conformitatem assimilationis cum dicit. Non sicut ego uolo: & ponit conformitaté subiectionis in hoc, quòd ostendit se uelle diuinæ uoluntati subesse. Vnde in prædicto uerbo ĩsinuatur duplex uoluntas in Christo. Vna uidelicet rationis, quæ erat similis, & subiecta diuinæ uoluntati. Altera uero sensualitatis, quam ratio subiiciebat uoluntati diuinæ, licet ipsa sensualitas contrariũ appeteret: & ita quãuis non erat similis, erat tamen subiecta, ac per hoc non erat contraria. AD ILLVD, Aug. quod dicitur, quod uoluntas humana in Christo distabat a uoluntate diuina. Dicẽdum quòd Augusti. intendit ibi ponere distantiam quantum ad diuersitatem uoluntatum, & quantum ad instantiam uolitorum, nõ autem quantum ad subiectionis ordinem in uolendo, & ideo illa distantia non ponit controuersiam. AD ILLVD autem, quod obiicitur, quòd Christus nolebat Hierusalem destrui uoluntate humana Dicendum, ꝙ (sicut Hug. dicit) quòd illa erat uoluntas pietatis, quæ ideo flebat, quòd misericordiam diligebat: & quia deus sic uolebat eam uelle, ideo diuinæ uoluntati nõ repugnabat: erat enim ibi conformitas in ratione uolendi, quamuis non esset in uolito. Quod enim sic uellet, hoc habebat a Deo, & Deus uolebat eũ sic uelle. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd uoluntas sensualitatis repugnat rationi, qa uolebat contrarium. Dicendum, quòd contrarietas ex parte uoliti non dicit contrarietatem in uoluntate, nisi sint tales uoluntates, quæ non tãtum sunt natæ conformari per subiectionem, sed etiam per identitatem ex parte uoliti. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd contrariis affectionibus disponebantur, utpote securitate, timore, gaudio, & tristitia, Dicendum, quòd una illarum affectionũ subiecta erat alteri, & quodammodo materialis fuit ad alteram, sicut dictũ fuit supra, quòd gaudium in Christo non contrariebatur dolori, quia gaudebat de ipso dolore: sic & in proposito intelligendum est. AD ILLVD, quod obiicit, quòd ratio consentiebat sensualitati, aut dissentiebat. Dicendum, ꝙ quodã modo consentiebat, quodam modo dissentiebat, secundum quòd aliquis potest alicui dupliciter consentire, aut nolendo idem, qđ ipse uult, aut uolendo ipsum sic uelle. Ratio autẽ sensualitati consentiebat uolendo eam moueri, & hoc idem erat licitum sensualitati: unde non uolebat nisi licitũ: non autem consentiebat uolito, idest, in ipsum, in quod sensualitas: hoc enim esset illicitum uolũtati rationis: & hoc non ponebat carnem cõcupiscere aduersus spiritum, siue rebellionem sensualitatis ad rationem: illa enim rebellio ponit utrumque dissensum. Vnde notandum, quòd dissensus potest esse sensualitatis ad rationem & quantum ad uolitum, & quantum ad actum uolẽdi; & hoc idem pertinet ad naturã lapsam per pœnam, & culpam. Et est ponere consensum quãtum ad utrũque, ita quòd sensualitas subiaceat rationi: & hoc pertinet ad naturam institutam. Et est ponere remedium, ita ꝙ consentiat ratio sen-

sensualitati respectu actus uolendi, sed non respectu uoliti: & hoc pertinet ad naturam habentē pœnam absque culpa, qualis fuit natura à Christo assumpta, quæ aliquid habuit de natura instituta, aliquid de natura lapsa.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An decens fuerit Christum orare?

ONSEQVENTER quæritũ de oratione Christi. Et circa hoc quæruntur tria. Primò quæritur, utrum decuerit Christũ orare. Secundò quæritur, utrum in omni oratione sua fuerit exauditus. Tertiò quæritur, utrum illa oratio, qua orauit in passione, fuerit sensualitatis, aut rationis.

VTRVM decuerit Christũ orare. Et quod sic uidetur. Luc. 6. Exiuit in montem orare, & erat pernoctans in oratione Dei: sed Christus nihil fecit, nisi quod ipsum decuit: ergo conueniens fuit ipsum orare. ITEM. Cui competit sacrificium offerre, eidem competit orare: sed Christo maxime competebat oblatio sacrificii pro salute generis humani: ergo ei maxime cōpetebat orare. ITEM. Nulli magis competit orare, quã ei, qui est pontifex, & sacerdos: sed Christus fuit pontifex, & sacerdos secundum quòd dicitur ad Heb. 5. ergo ei maxime competebat oratio. ITEM. Oratio maxime spectat ad perfectionem uitæ contemplatiuæ: sed decuit Christum habere perfectionem in utraque uita: ergo &c. ITEM. Nullum decet magis orare quàm eum, qui est dignus exaudiri, & facilius potest impetrare: sed nullus est dignior exauditione, quàm Christus: ergo uidetur quòd sibi maxime conuenit orationis usus.

SED CONTRA. Aug. de correptione, & gratia. Nemo petit ab alio, quod per se potest implere: sed Christus omnia poterat per se: ergo nihil debebat ab alio petere: ergo nec orare. ITEM. Oratio est actus personæ inferioris respectu eius, quem orat. Sed persona Christi est æqualis patri: ergo non decuit Christum orationem fundere ad Deũ. ITEM. Oratio est ascẽsus intellectus in Deũ: sed intellectus Christi semp erat sursum sicut Deo unitus, & in cōtinuo fruitionis actu: ergo non uidetur quòd competeret ei usus orationis. ITEM. Indiuisa sunt opera Trinitatis, ergo impletio petitionum spectat ad totam trinitatẽ: ergo qui petit aliquid ab una persona, petit & ab omnibus: sed non decet Christum petere aliquid à se: nullus enim seipsum orat, uel petit aliquid à seipso: ergo non uidetur quod decuerit aliquid Christum à patre per orationem impetrare. ITEM. Voluntas Christi hominis erat per omnia conformis uoluntati patris: ergo nihil petebat, nisi quod sciebat patrem uelle: ergo etiã si non peteret, nihilominus quod petebat impleretur: ergo frustra petebat aliquid: sed nihil decuit Christum frustra facere: ergo non decuit Christum orare. *Ex Damasc. lib. 3. c. 24.*

RESOLVTIO.

Et propter meritum, & propter exẽplum, & ueritatis argumentum ac officiu decuit Christum orasse.

RESPON. Dicendum, ꝙ absque dubio decens fuit Christum orare maxime in diebus carnis suæ. Ratio

tio autem huius condecentiæ potest assignari quadruplex, uidelicet propter meritum, propter uirtutis exemplum, propter ueritatis argumentum, & propter officium explendum. Propter meritum: quia sua petitione, & postulatione merebat nobis, qui minus idonei eramus ad susceptioné beneficiorum Dei. Propter exemplum, ut scilicet discipulos suos, & per consequens alios inuitaret ad orationis studiũ, in cuius exercitio maxime superatur aduersarius: propter ꝙ dominus dicebat discipulis Mat. 26. Vigilate & orate, ut non intretis in tentationé. Propter ueritatis argumentũ, ut ostenderet se uerum hominem, & uere à Deo missum: ꝓpter quod dicitur Ioan. 11. Gratias ago tibi domine, quoniam audisti me: ego autem sciebam: quoniam me semper audis: sed propter populum istum, qui circunstat, dixi ut credant, quia tu me misisti. Propter officium: quia Christus habebat dignitatem sacerdotis, & pontificis: unde sicut ad ipsius officium pertinebat sacrificium offerre ꝓ peccatis, ita & pro peccatoribus exorare. Vnde ad Heb. 5. Omnis pōtifex ab hominibus assumptus, pro hoībus cōstruitur in his, quę sunt ad Deum. Et Heb. 7. Talis decebat, ut esset nobis pontifex sanctus, & innocens, impollutus, segregatus à peccatoris, & excelsior cœlis factus: His ergo de causis cōgruum fuit, & decens usum orationis in Christo reperiri: unde & rationes ad hoc inductę sunt concedendæ.

Ad illvd, quod obijcitur, ꝙ nemo petit ab alio, si possit ad implere quod petit. Dicendum, q͛d illud uerũ est secundum q͛d petitio, & impletio attribuuntur eidé ratione eiusdem naturæ. Sic auté non est in proposito: nam petere, & orare cōpetit Christo secundũ naturam assumptã. Sed posse implere debetur ei secundum naturam assumétem. Vel aliter potest dici: ꝙ sicut motus aliquando est propter supplendam indigétiam propriam, aliquãdo propter supplẽdam indigentiam alienam: sic & petitio, & oratio. Cum.n. aliquis orat propter propriam indigentiam supplendam, uerum est q͛d dicit Augus. Nemo petit ab alio, quod ipse potest per se implere. Cum autem petit propter supplendam indigentiam alienã, non requiritur defectus potestatis in petente: sed defectus potestatis, aut idoneitatis in eo, pro quo petitur, qui quidẽ defectus suppletur ex merito ipsius orationis. Cũ.n. aliquis dignus orat pro indigno, quodãmodo acquirit idoneitaté ex suæ orationis merito. Ad illvd, quod obijcitur, quòd oratio est actus personæ inferioris. Dicendum quòd hoc uerũ est, attribuendo inferioritaté personæ secundũ naturã eam, scd͂m q̃ competit ei oratio. Oratio .n. est actus conueniés pſonæ ratione naturę: & sic non habet instãtiã in proposito: quia quamuis persona Christi rōne diuinitatis sit æqualis patri: secundum tamen humanitaté minor est patre. Iuxta illud Ioan. 14. Pater maior me est. Ad illvd, quod opponitur, ꝙ oratio est ascensus intellectus in Deum secundum Dam. Dicendũ, ꝙ ascésus potest dici large, uel stricte. Secundum quòd large dicitur, sic potest dici intellectus ascẽdere in Deum

Deum, quādo fertur in eum, qui supra se est, aut implorando misericordiam, quæ est supra se, aut reuelando miseriam, quæ est infra se: & hoc modo accipiendo nō tantum competit nobis, uerum etiam Christo: & sic cadit in diffinitione orationis. Alio modo ascensus in Deum dicit nouam Dei considerationem, prout dicit eleuationem intellectus nostri ad deum, procedentem gradatim à consideratione creaturæ ad considerationem creatoris. Et hoc modo non cadit in notificationē orationis: nisi secundum statum uiatoris. Primo modo accipiendo ascensum, fuit in Christo: secundo uero modo accipiendo, quodammodo fuit, & quodammodo non fuit. Fuit quidem quantum ad hoc, quòd Christus in actu orationis se reuocabat ab occupatione uitæ actiuæ, ut totus esset intentus operationi uitæ contemplatiuæ. Quantum autem ad hoc, quòd Christus erat continue comprehensor, siue uacaret actioni, siue cessaret ab actione, sic non dicitur fuisse in eo innouatio ascēsionis per eum modum, per quem est in nobis. AD ILLVD, quod obijcitur, quòd postulatio orationis respicit totam trinitatem. Dicendum, quòd uerum est ex cōsequenti, licet quædam orationes dirigantur ad patrem, quędam ad filium. Quod autem subiungitur, quòd nemo petit aliquid à se. Dicendum, quòd uerum est in eo qui est unius tantum naturæ: sed qui est diuersarum naturarum, bene potest petere aliquid à se, ita quòd secundum unam naturam sit petens, & secundum aliam sit exaudiens: & sic est in Christo, qui erat pontifex petens secundum humanam naturam, & erat rex, & princeps exaudiens secundum diuinam. AD ILLVD, quod obijcitur, quod Christus nihil petebat, nisi quod sciebat deū uelle. Dicendum, quòd uerum est, sed Christus bene sciebat quòd deus quædā uolebat, quæ sciebat Christum nobis impetraturum per suam orationem: & ideo orando & petendo quod deus uolebat, nō frustra orabat: quia hoc ipsum, quod deus disposuerat, nobis sua oratione impetrabat. Cum enim deus disponit, uel uult aliquid facere, non disponit in omnem euētum, sed præsuppositis congruentibus antecedentibus: sicut dispo nit nos saluare, si tamen uelimus per bona merita salutem acquirere: sic & in proposito intelligendum est.

QVAESTIO III.

An Christus in omnibus suis orationibus fuerit semper exauditus.

VTRVM Christus in omni oratione sua fuerit exauditus Et quòd sic, uidetur per illud, ꝙ dicitur Ioan. 11. Ego autem sciebam, quoniam semper audis me: sed illud audire non est aliud, quàm exaudire: ergo &c. ITEM. Super illud Psal 20. Desiderium aīę eius tribuisti ei, & uoluntate labiorum eius non fraudasti eum. Glo. Uoluntate labiorum eius, idest uerborum eius, hoc est per uerba prolata non fraudasti eum: quicquid enim dixit, factū est &c. ITEM. Christus magis dignus est exaudiri, quàm membra eius petentia in nomine eius. Sed dicitur Ioā. 14. Quicquid petieritis patrem in nomine meo, dabit uobis: ergo multofortius quicquid ipse

petijt,

petiit, obtinuit. ITEM. Voluntas Christi fuit diuinæ uoluntati cõformis: ergo nihil petiit, & desiderauit, nisi quod Deus uoluit; sed omne quod Deus uoluit, fecit, & facit: ergo omne quod Christus petijt, impetrauit. ITEM. Quod Christus petiit pie, perseueráter, & ad salutẽ petiit, nec habuit ĩ aliquo remorsũ cõsciẽtiæ: sed quicũque sic petit, ĩpetrat quod petit: ergo omne quod Xps petiit, obtinuit.

SED CONTRA. In Psal. 21. dicitur de Christo. Deus meus clamabo per diem, & non exaudies: ergo non exaudiuit ipsum in eo, quod clamauit: non ergo exaudiuit ipsum in omni eo, quod petijt. ITEM. In litera dicitur. Christus clamans non exauditur ad salutem corporalem: bonum quidem petiit, scilicet ut non moreretur; sed melius erat ut moreretur: ergo Christus non fuit in omni eo quod petiit, exauditus. ITEM. Christus petiit, & orauit ut calix transiret ab eo: sed calix non transiuit ab eo: ergo non in omni eo quod petiit, fuit exauditus. ITEM. Christus orauit pro suis crucifixoribus, nec tamẽ omnes saluati fuerunt: ergo non fuit exauditus in omnibus. ITEM. Christus orauit pro discipulis, ut seruarentur à malo, secundum quod dicitur Ioan. 17. Non tantum pro eis rogo, sed pro eis, qui credituri sunt &c. sed non omnes fuerũt seruati à malo: ergo non in omnibus, quæ petiit, exauditus fuit.

RESOLVTIO.

In orationibus à uoluntate rationis procedentibus, semper Christus exauditus est: Non sic uerò in orationibus à uoluntate pietatis, uel carnis progredientibus.

RESPON. Dicendum, quod cum oratio sit petitio procedens ex uolũtate, & desiderio, secundum quod uoluntas humana fuit in Christo secundum triplicem differentiã, sic & oratio. Nã quædam oratio fuit exprimens siue procedens à uoluntate rationis, quædam à uolũtate pietatis, quædam à uoluntate carnis. Oratio procedens à uoluntate rõnis procedebat à uoluntate, quæ quidẽ requirebat exaudiri: & talis oratio ĩ omnibus est exaudita, tum propter hoc quòd ista uoluntas erat per omnia conformis uolũtati diuinæ: tum etiã, quia adeo petebat digne & sancte, quòd in omnibus erat exaudita pro sua reuerentia, & dignitate. Oratio autem procedens à uoluntate pietatis, & uoluntate carnis non fuit in Christo exaudita per omnia, tum quia hac uolũtate nõ conformabatur Deo in omni uolito, sicut habitum est prius: tum etiam quia illa petitio plus ordinatur ad nostram instructionem, quàm ad diuinã exauditionẽ. Magis enim petebat hac uoluntate, ut nos erudiret, quàm ut Deum ad suam petitionẽ inclinaret. Ex his patet responsio ad quæstionẽ propositã, & ad rationes ad utrãque partem. Concedendum est. n. quod Christus exauditus fuit in omni petitione qua petijt, ut exaudiretur: hoc est in omni eo, quod petiit uoluntate rõnis, siue uoluntate absoluta. Vnde rationes, quę ad primam partem inducũtur, uerum concludunt. Concedendum est nihilominus quod nõ in omni eo quod petiit uoluntate carnis uel pietatis, fuit exauditus: sicut rationes ad secundam partem inductæ ostendunt. Non enim petebat ut exaudiretur, sed ut nos erudiremur;

mur: sicut petijt calicem à se trãsferri, & suis crucifixoribus condonari, unum ex uolũtate carnis ad ostensioné naturæ assumptę, alterũ ex uolũtate pietatis ad osté sioné benignitatis, & misericordię. AD ILLVD tamen, quod obijcit, de auctoritate Psal. Dicendum, ꝙ hoc dicitur de capite rõne mébrorum, sicut Glo. ibidé exponit, & multa consimilia reperiri consueuerunt in scriptura. AD tres rationes sequentes patet responsio per iam dicta: quia non ferunt instantiam pro quacunque oratione Christi, sed ꝓ ea solũ, quę procedebat ex uoluntate carnis uel pietatis: sicut patet aspicienti.

QVAESTIO III.

An Christi oratio in horto à ratione, an à sensualitate fuerit.

VTRVM illa oratio, qua orauit in passione, ut calix trãsferretur à se, fuit a ratione, quã sensualitate, uidetur auctoritate Magistri in litera. Secundum affectum sensualitatis Christus mori noluit, nec obtinuit quod secũdum illum affectum petijt: ergo uidet ꝙ petitio illa ex uoluntate sensualitatis processerit. ITEM. Hoc ipsum ostenditur ex ordine uerborum, cum dicit. Non sicut ego uolo, sed sicut tu uis: aut hoc dicit rõne uoluntatis sensualitatis, aut rõnis. Quantum ad uoluntaté rationis non dicit, quia illa erat ꝑ omnia diuinæ uoluntati conformis: ergo hoc dicit quantũ ad uolũtatem sensualitatis. Ex illa ergo uoluntate procedebat postulatio orationis propositæ. ITEM. Nullus sapiens orat, uel petit cõtrarium eius, quod uult: sed ratio nolebat mori: ergo petitio de euasione mortis non erat petitio rationis, & erat sensualitatis, uel rationis: ergo sensualitatis. ITEM. Peccatum est alicui appetere, qđ est peccatum appetere: sed appetere non mori peccatum esset ipsi uoluntati rationali: ergo si illud petiuisset, peccasset: sed non peccauit: ergo non petijt: ergo petitio illa fuit à uolũtate sẽsuali.

SED CONTRA. Oratio sic diffinitur. Oratio est ascensus mentis in Deum: sed sensualitatis nõ est ascendere in Deũ; ergo sensualitatis non est orare: ergo præd. cta oratio non potuit esse sensualitatis. ITEM. Alio modo diffinitur oratio. Oratio est pius mentis affectus in Deum directus; sed sensualitas non habet ferri in Deũ; ergo quantum ad actum sensualitatis non consistit usus orationis. ITEM. Solius rationis est conferre: sed prædicta oratio fuit cum collatione quadam, sicut patet cũ dicitur, Non sicut ego uolo, sed sicut tu: ergo nõ processit à sensualitate, sed à ratione. ITEM. Solius rationis est futura ꝓcognoscere; sed orõ illa, qua petebatur calix futurus trãsferri, erat ex futurorum præcognitione; ergo nõ erat sensualitatis, sed rationis.

RESOLVTIO.

Quantum ad materiam à sensualitate fuit; sed quantum ad formã & discretionem à uoluntate rationali.

RESPON. Dicẽdũ, ꝙ de ꝓdicta orõne est loqui dupliciter, aut quãtũ ad materiã, aut quãtũ ad formã. Si loquamur de ipsa quãtũ ad materiam, cum materia orationis respiciat desideriũ petẽtis, talis petitio fuit petitio sensualitatis tñ, cuius desideriũ erat ad non moriẽdũ. Si aũt loquamur de prædicta ora-

oratione quantum ad formã, sic cũ forma petitionis respiciat discretionẽ proponẽtis, & talis modus proponendi sit a discretione rõnis, concedendũ est, ꝙ talis oratio fuerit uolũtatis rõnalis. Et ꝑ hoc patet responsio ad quęstionẽ propositã, & etiã ad obiecta. Ad quæstionẽ propositam, quia non est simpliciter concedendum, ꝙ talis oratio fuerit simpliciter rõnis, uel simpliciter sensualitatis, sed quodãmodo huius, quodãmodo illius. Sensualitatis, quantũ ad materiã, sed rõnis quantũ ad formã. Item. Sensualitatis ut mouẽtis, sed rõnis ut proponẽtis. Item. Sensualitatis, ut pro quo, sed rõnis, ut a quo. Vndę bene, & rectè consueuit dici, ꝙ rõ fuerit aduocatrix sensualitatis: & per hoc dissolui possunt rõnes ad utrãq; partẽ, qm̃ procedũt his duabus uiis, sicut patet aspicienti. Sed tunc restat quæstio, cum ratio sciret sensualitatem in hac petitione nec exaudiendam, nec dignam exaudiri, utpote quia petebat contrarium diuini propositi, q̃uo hanc petitionẽ proposuit, & pro ea allegauit. Et dicendum est ad hoc, ꝙ huius fuit ratio triplex. Prima ad manifestationẽ ueritatis naturæ assumptæ, quæ naturaliter refutabat passionem, & in hoc erudiuit nostrã fidem. Secunda uerò ad confirmandã nostram imbecillitatem, ut non diffidamus, si passionum pericula exhorremus: & in hoc erexit nostram spem. Tertiò, ut ostenderet uoluntatem nostrã diuinæ uoluntati esse per omnia subiiciendã, quod ostendit in conditione apposita, nõ sicut ego uolo, sed sicut tu: & in hoc ordinauit charitatem in nobis, quæ affectum nostrum diuinæ uoluntati per omnia conatur subiicere: unde magis orauit in illa oratione pro nobis, q̃ oraret pro se. Et attendendum est, ꝙ oratio illa in petitione illa seruauit formã prudentis, & fidelis aduocati, qui desiderium sensualitatis proponit, seruata tamen forma iuris; dictat enim ius diuinũ, ꝙ omnis appetitus debet esse Deo subiectus; Et per hoc patet determinatio obiectorum: patet etiam prædictę orationis finis, & utilitas.

DISTINCTIO XVIII.

Quomodo Christi incarnatio ordinatur ad nostram redemptionem quantùm ad vsum voluntatis, prout respicit exercitium merendi.

DE merito etiam Christi prætermittendum non est, de quo quidã dicere solent, quod non sibi, sed membris tantum meruerit. Meruit quidẽ membris redemptionem a diabolo, a peccato, a pęna, & regni reserationem, vt mota ignea romphea, libere pateret introitus: sed & sibi meruit impassibilitatis, & immortalitatis gloriam, sicut ait Apostolus, Christus factus est pro nobis,

nobis obediens usque ad mortem, mortem autem crucis, propter quod & Deus exaltauit illum, & dedit illi nomẽ quòd est super omne nomen. Aperte dicit Apostolus Christũ propterea exaltatum per impassibilitatis gloriam, quia est humiliatus per passionis obedientiam. Humilitas ergo passionis, meritum fuit exaltationis, & exaltatio præmium humilitatis, Vnde Aug. exponens præmissum cap. ait, Vt Christus resurrectione glorificaretur, prius humiliatus est passione. Humilitas claritatis est meritum, claritas humilitatis est præmium. Sed hoc totum factum est in forma serui. In forma enim Dei semper fuit, et erit claritas. Item Amb. idẽ cap. tractans ait, Quid & quantum humilitas mereatur hic ostenditur. His testimonijs euidens fit, quòd Christus per humilitatem & obedientiam passionis meruit clarificationem corporis, nec id solum sed etiam impassibilitatẽ animæ. Anima enim ipsius ante mortẽ erat passibilis, sicut caro mortalis, sed post mortem merito humilitatis & anima impassibilis facta est, & caro immortalis. Vtrum autem anima sit facta impassibilis, quãdo caro facta est immortalis, scilicet ipso resurrectionis momẽto, de auctoritate nobis certũ nõ est. Sed vel mox post carnis separationem anima impassibilitate donata est, aut in resurrectione, quando caro refloruit.

Ad Phil. 2. Tra. 14 circa illud. Ioã. 17 clarifica filiũ tuum. Exposit. ad illud. 2. ad Phi. propter quòd Deus illũ super exaltauit, Tomo. 4.

Quòd à conceptu meruit sibi Christus, quod per passionẽ.

Super Eze. li. 1. ho. 6. Paulo post principium ubi exponit mystice illud. Exo. 25 factus, & candelas ductiles.

Nec solum hoc meruit Christus, quãdo patri obediẽs crucem subijt, sed etiam ab ipsa conceptione ex quo homo factus est, per charitatem, & iustitiam, & alias virtutes, in quarum plenitudine fuit secundum hominem conditus, sibi tantum meruit, quantum post per martyrij tolerantiã. Tanta enim plenitudo spiritualium charismatũ in eo fuit, quòd in eis proficere nõn potuit: & ideo melior ipsius anima fieri non potuit, quàm ab initio suæ conditionis extitit, quia proficere in meritis nõ ualuit. Vnde Gregorius ait, Nõ habuit omnino Christus iuxta animæ meritum, quo potuisset proficere: in membris autẽ quæ nos sumus, quotidie proficit. Nõ ergo plus meruit sibi per crucis patibulum, quam à conceptione meruit per gratiam uirtutum. Nõ ergo profecit secundum animæ meritum, quãtum ad virtutem meriti: pro-

secun

fecit tamen quantū ad numerū meritorum. Plura.n.habuit merita in passione, quàm in conceptione: sed maioris virtutis non extiterunt in merendo plura, quàm ante fuerāt pauciora. Meruit ergo à conceptione non modo gloriam impassibilitatis, & immortalitatis corporis, sed etiam impassibilitatem animæ. Per quid? Per obedientiam et uoluntatē perfectam, quam non tūc primo habuit, nec maiorem cum pati cœpit & mori. Obediens enim, perfectus & bonus extitit secundum hominem, ex quo fuit homo. Habuit ergo anima illa aliquod bonum in se post mortem, quòd non habuit ante. Num ergo beatior uel melior fuit quàm ante? Absit quod melior fuerit: quia nec sanctior, nec gratia cumulatior. Nec etiam beatior fuit in Dei contemplatione, in quo præcipue beatitudo consistit. Potest tamen dici in hoc beatior fuisse, quia ab omni miseria immunis. Ex quo nequit inferri simpliciter, quòd beatior fuerit.

De eo, quod scriptū est, Donauit illi nomen, quod est &c.

Nec tantum gloriam impassibilitatis, & immortalitatis meruit, sed etiam meruit donari sibi nomen, quod est super omne nomē; scilicet honorificentiā, quod uocatur Deus: hoc tamen nomen ante mortem habuit. Habuit enim hoc nomen Dei filius, inquantum Deus est, ab æterno per naturā: inquātum vero homo factus est, habuit ex tempore per gratiam. Veruntamen Augustinus dicit homini donatum esse illud nomen, non Deo, quia illud nomen habuit, cum in forma Dei tantum erat. Sed cum dicitur, Propter quod illum exaltauit, & donauit illi nomen, quod est super omne nomen, satis apparet propter quid exaltauerit, idest, propter obedientiā, & in qua forma exaltatus sit. In qua enim forma crucifixus est, in ea exaltatus est, et in ea donatū est ei nomen, vt cū ipsa forma serui nominetur vnigenitus filius Dei, hoc illi donatum est vt homini, quod iam habebat idem ipse Deus. hoc ergo per gratiam accepit, vt ipse ens homo vel subsistens in forma serui, idest, in anima & carne, nominetur & sit Deus. Sed nunquid hoc tunc meruit? supra enim dictum est, quia hoc tantum bonum homo ille non meruit. Quomodo ergo hic dicitur, Propter obedientiam donatum est ei hoc

Ad Phil. 2. In li. 2. contra Maxi. c. 5. & lib. 3. Cap. 2. Vide in gl. ordinaria ad illud ad Phi. 2. et donauit illi nomen.

nomen? Secundum tropum illũ in scriptura creberrimum hoc capiendũ est, quod dicitur res fieri quando innotescit. Post resurrectionem verò, quod ante erat ineuidens, positũ est, vt scirent homines, & dęmones. Manifestationem, ergo illius nominis donauit ei Deus post resurrectionẽ, sed illam meruit per obedientiã passionis, qui eo quod obediuit patiendo, exaltatus est resurgendo, & per hoc manifestatum est nomen. Hoc eodem tropo vsus est etiam Dominus post resurrectionem dicens, Data est mihi omnis potestas in cœlo, & in terra, non quòd tunc primò acceperit, sed quam ante habebat, tunc manifestata est potestas. Cęterum Ambrosius dicit nomen illud donatum esse Deo, non homini, & videtur secundum verborum superficiem, oppositus Augu. sed intelligentia non obuiat, licèt diuersum sapiat. Nam Ambrosius, de naturali donatione id dictum intelligit, qua æternaliter pater generando dedit filio nomen, quod est super omne nomen, scilicet esse Deum per naturam, quia genuit ab æterno filium plenum, & sibi æqualem Deum. Quod tamen nomen Apostolus propter passionis obedientiam Christo donatum dicit. Sed præmisso locutionis modo accipiendum est.

Matth. 28.

Ambr. q̃d datũ sit Deo et nõ homi. In cõmẽtario ad ca. 2. ad Phil. in medio cõmẽ. in tomo 4. & citatur in Glo. ordinaria ad eundẽ locũ Pauli.

Si Christus sine omni meritò illam habere potuit.

Si verò quæritur, Vtrum Christus illam immortalitatis, & impassibilitatis gloriam, & nominis Dei manifestationẽ, sine omni meritò habere potuit: sanè dici potest, quia humanam naturam, ita gloriosam suscipere potuit, sicut in resurrectione extitit. Nomenque suum etiã aliter hominibus manifestare potuit: sed homo passibilis esse non potuit sicut fuit, & ad illã gloriã, sine meritò peruenire. Potuit quidẽ peruenire ad illã sine meritò passionis, quia potuit consumpta mortalitate immortalitatis gloria vestiri, sed non sine merito iustitiæ, & charitatis, aliarũque virtutũ. Non .n. Christus homo esse potuit, in quo plenitudo virtutũ, & gratiæ non fuerit. Nec virutes ei inesse potuerunt cilicio mortalitatis induto, quin per eas mereretur. Habens ergo has virtutes secundũ hoĩem paßibilẽ, ac mortalẽ, non potuit non mereri gloriam immortalitatis. Non ergo potuit factus mortalis sine merito gloriam impaßibilitatis, & im-

morta-

mortalitatis, ac manifestationem Dei nōis consequi. Potuit tamen hoc assequi sine merito passionis, quia per passionem nil sibi meruit, quod non ante per uirtutes meruerit.

De causa mortis & passionis Christi.

Ad quid ergo uoluit pati & mori, si ei uirtutes ad merē dum illa sufficiebant? Pro te, nō pro se. Q̄uo pro me? Vt ipsius passio & mors tibi esset forma & causa. Forma uirtutis & humilitatis: causa gloriæ & libertatis. Forma Deo usque ad mortē obediendi, & causa tuę liberationis ac beatitudinis. Meruit enim nobis per mortis, ac passionis tolerātiam, quod per præcedentia non meruerat, scilicet aditū paradisi & redemptionem à peccato, a pœna, a diabolo, & per mortem eius hæc nos adepti sumus, scilicet redemptionem, & filiorum gloriæ adoptionem. Ipse enim moriendo factus est hostia nostræ liberationis. Sed quomodo per mortem nos à diabolo, & a peccato redemit, & aditum gloriæ aperuit? Decreuerat Deus in mysterio, vt ait Ambrosius, propter primum peccatum non intromitti hominē in paradisum, id est, ad Dei contemplationem non admitti, nisi in uno homine tanta existeret humilitas, quæ omnibus suis proficere posset, sicut in primo homine tanta fuit superbia, quæ omnibus suis nocuit. Non est autem inuentus inter homines aliquis qui id posset impleri, nisi leo de tribu Iuda, qui aperuit librū, & soluit signacula eius, implēdo in se oēm iustitiā. i. consummatissimam humilitatē. qua maior esse non potest. Nam omnes alij homines debitores erant, & vix unicuique sua virtus sufficiebat, & humilitas. Nullus ergo eorū hostiā poterat offerre sufficientē reconciliationi nostrę. Sed Christus homo sufficiēs, et perfecta fuit hostia, qui multo amplius est humiliatus, amaritudinem mortis gustando, quàm ille Adā superbijt per esum ligni vetiti, noxia delectatione perfruendo. Si ergo illius superbia omniū extitit ruina, ipsum de paradiso mittens foras, alijsque occludens ianuam: multo magis Christi humilitas, qua mortem gustauit, ingressum regni cœlestis omnibus suis impleto Dei decreto aperire valuit, atque decreti delere chirographū. Vt enim ait Amb. Tantū fuit peccatum nostrum, vt saluari non possemus, nisi unige-

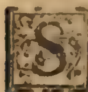
Matth. 12. Ioan. 5. Phil. 2. ad He. 5

In com. super 5. cap. ad Ro. circa illud, qui est forma futuri. Apoc. 5 Rom. 5. Matth. 3 Gene. 3.

ad Col. 2.

nitus Dei filius pro nobis moreretur debitoribus mortis, sed sic dignos nos fecit testamenti & promissæ hæreditatis. Quod non ita est intelligendum, quasi non alio modo saluare nos potuerit, quam per mortem suam, sed quia per aliam hostiam non potuit nobis aperiri regni aditus, & fieri salus nisi per mortem unigeniti, cuius tanta fuit (ut dictum est) humilitas & patientia, ut eius merito pateret credentibus in eum aditus regni. Magna ergo in morte unigeniti præstita sunt nobis, ut liceat nobis redire in patriam, sicut olim in morte summi pontificis, his qui ad ciuitatem refugij confugerant, secure ad propria remeare. Ecce aliquatenus ostensum est, qualiter per Christi mortem aditus regni sit nobis paratus.

In glos. ordinaria sup. 9. c. epist. ad Heb. circa illud Ic noui testamenti. Nu. 35 & Ios. 20.

Vpra egit Magister de uoluntate Christi. In hac parte agit de usu uoluntatis, qui consistit in exercitio merendi. Diuiditur autem pars ista i duas partes. In quarum prima agit de merito Chri in se. In secũda uero agit de ipso ad nostrã utilitaté ordinato. ibi. *Ad quid ergo uoluit pati, & mori, &c.*] Prima pars diuiditur in quatuor partes secundũ quatuor quæstiones, quas determinat. In prima determinat Magister, cui meruit principaliter, ostendens ꝙ aliqd meruit sibi. In secũda determinat qñ mereri incepit, osté dés ꝙ ab instanti cõceptionis. ibi. *Nec hoc solum meruit, &c.*] In tertia uero determinat quid meruit ostendens, quòd non tantum gloriam impassibilitatis, sed etiam exaltationem nominis. ibi. *Nec tantum gloriã impassibilitatis, &c*) In quarta uero determinat, qua necessitate ista meruit. ibi. *Si uero quæritur, utrum, &c*) Secunda uero pars principalis diuiditur in duas partes. In quarũ prima proponit efficaciã meriti Chri respectu nostri. In secunda uero multiplici auctoritate confirmat. ibi. *Sed quomodo per mortem nos a diabolo redemit, &c.*) Subdiuisiones partium manifestæ sunt in litera.

Meruit ergo a conceptione, &c) Dub. I. Contra. Quia ubi unum pp alterum, ibi unũ tm̃: sed imortalitas nõ est in corpore nisi per animã, sicut nec uita. Passibilitas etiam non est in aĩa nisi per corpus, cũ aĩa sit substantia incorporabilis: restat ꝙ idem est oĩno mereri im passibilitatem corporis, & impassibilitatem aĩæ. Præterea corpore existente impassibili, necesse est animam esse impassibilem: ergo non uĩ ꝙ impassibilitas corporis debeat connumerari impassibilitati aĩæ. Iuxta hoc quæritur, cui prius inest impassibilitas: & ꝙ carni, uidet̃: qa impassibilitas est dos corporis. Quod auté aĩæ, uidet̃, quia gloria est per influentiã aĩæ in carnem. Respon. Dicendum, ꝙ in aĩa passibili duplex est genus passionum. Vnũ, qd̃ patitur in se per affectiones. Aliud, quo cõpatit̃ corpori pp corporis læsiones. Ad hoc aũt ꝙ aĩa efficiat̃ pfecte impassi-

impassibilis, necessariũ est quòd ab utraque passione efficiatur perfectè immunis: & ita duplex impassibilitas reperitur in aĩa. Vna, quæ est propriè ipsius animæ. Altera, quam cõcat cum corpore: & istas duas intendit Magister in litera connumerare. Et sic patet respõsio ad primo quæsitum. Ad illud uero quod quæritur secundò, cui per prius insit passibilitas. Dicendum, quòd per prius inest animæ, sicut & passibilitas quantum ad causam primam, utpote in homine primo, in quo per corruptionem animæ facta est corruptio corporis, quamuis in anima efficiatur passibilis propter coniunctionem sui cum carne corrupta. Econtrario uerò est gloria impassibilitatis, quæ quidem est a superiori, & magis inest corpori rõne animæ, quam econuerso. Quod ergo obiicitur, ꝙ impassibilitas est dos corporis. Dicẽdũ, ꝙ dos corporis est, sed nõ sic præcisè est corporis, quòd non sit animæ: dicitur tamen magis dos corporis, quia anima habet dotes secundum se multò excellentiores.

Dub. 2. *Meruit sibi donari nomen, &c.*) Hoc uidetur esse falsum: quia nomen illud, quod est super oẽ nomẽ, habuit ab æterno. Si tu dicas, ꝙ meruit istius nominis manifestationem in humana natura: hoc uidetur esse falsum, quia dæmones in euangelio frequenter dicebant ipsum esse filium Dei, sicut colligitur ex multis locis: ergo iã nomen eius ante passionem erat manifestatum. Item. In lege promissus erat filius Dei, sicut dicit Esa. 9. Vocabitur admirabilis, cõsiliarius, deus fortis. Itẽ. 1. Cor. 2. Si cognouissent: dicit Glo. ꝙ maiores Iudæi sciuerunt, ꝙ esset Christus: ergo uidetur ꝙ nomen eius ante passionem fuerit manifestatum. Sed contra hoc est, quod dicitur. 1. Cor. 3. Si cognouissent, nũquam filium Dei crucifixissent. Et Ansel. in Libr. Cur Deus homo, dicit, quòd tantum scelus sicut est filii Dei occisio, numquã per pœnitentiam expiassent, nisi ignorantia excusasset. Lib. 2. cap. 15. Respon. Dicendum, ꝙ absque dubio Christus per passionem suam meruit sui nominis clarificationem. Clarificatio autem nominis ipsius Christi in hoc consistit ꝙ cõiter homines nouerint illum, qui in humana natura apparebat esse filium Dei, & redemptorem mundi. Ad illud uero, quod obiicitur, ꝙ illud iam notum erat. Dicendum, ꝙ est notitia certa, & est notitia per quandam coniecturam: & Christus ante passionem cognitus fuit habere nomen, ꝙ est sup omne nomen notitia coniecturali: sed notitia certitudinali non est cognitus, nisi post passionem: & per hoc dissolui possunt rationes, & auctoritates ad utramque partẽ. Vel aliter. Est notitia uniuersalis, & ẽ notitia particularis: quamuis aũt Christus esset notus aliquibus, ꝙ esset uerè Christus: tñ nõ fuit uniuersaliter cognitus usque post passionem. Vel aliter. Est notitia nominis duplex, quantum ad uocem, & quantum ad imponendi rationẽ. Quantum ad uocẽ cum cognoscitur, ꝙ aliquis sic uocetur: & sic multi cognouerunt Christum uocari Iesum ante passionem: sed ratione quare sic uocaretur, uidelicet quia uenerat saluare populum a peccatis eorum, non cognouerunt usque post pas-

sionem. Et sic clarificatio nominis Christi est manifestatio cognitionis habitæ de Christo, qua cognoscitur esse Dei filius, & Christus & Iesus, & quodlibet illorũ est nomen, quod est super omne nomen. Nam filius Dei nominat personã in una natura; Christus autem, & Iesus nominat personã duabus naturis: sed Christus nominat personã in humana natura relatam ad diuinam, quia Christus dicitur unctus. Iesus autẽ nominat personam in diuina natura relatam ad humanam, quia Iesus dicitur saluator esse: & ideo in nomine Iesu Christi debet omne genu curuari, sicut in nomine filij Dei. Et per hoc patet respõsio ad quæstionem propositam: quia nomen filii Dei tripliciter dicitur clarificari secũdũ eius triplex nomen, siue quantũ ad certificationẽ, siue quantũ ad diffusionẽ, siue quantũ ad rationis nominãdi expressionẽ: ita ꝙ certificatio respicit notitiã nominis filii Dei, diffusio notitiã nominis Xpi, expressio rationis nominandi notitiam nominis Iesu. Patet ẽt responsio ad obiecta, quia Christus secundũ hæc tria nomina fuit cognitus quodammodo, fuit etiã quodammodo ignoratus. Secundum eum modum, secundum quem ignoratus fuit, meruit nomen suum per passionem clarificandum esse.

In qua enim forma crucifixus est &c] Contra, quia exaltatio
Dub. 3. Christi est ad æqualitatem patris sicut dr̃ in Psal. 109. Dixit dominus dño meo sed à dextris meis: sed non est æqualis patri secundũ formam serui, sed secundum formam diuinitatis: ergo secundum eã exaltatus fuit. Item. Ei competit exaltatio, cui omne genuflectitur, cœlestiũ, terrestrium, & infernorum: sed hoc est diuina natura: ergo &c. Sed contra. Eius est exaltari, cuius est humiliari: sed diuina natura nõ potest humiliari, sicut dicit Ansel. in lib. de incarnatione uerbi: ergo nec exaltari. Prçterea. Quod est altissimũ quo modo potest exaltari? si ergo diuina natura est huiusmodi, uidetur &c. Resp. Dicendum, quòd sicut nominatio debetur personæ ratione alicuius naturæ, sic & exaltatio. Sed attendendum est, ꝙ exaltatio dupliciter habet intelligi circa Christum: aut secundum rẽ, aut scd̃m nostram cognitionem. Exaltatio Christi scd̃m rem est sublimatio Christi de statu p̃ntis uitæ ad dexteram patris, & hoc quidem fuit in ascensione: & hęc quidem exaltatio conuenit ei secundum humanam naturam, quæ fuit eleuata in cœlum, & sic exaltari ad dexteram patris, est sublimari ad potiora bona patris. Alio modo est exaltatio secundum nostram cognitionem: & sic dr̃ Christus exaltari in cordibus nostris, quando credimus eum æqualem patri: & sic exaltari ad dexterã patris: est exaltari ad æqualitatẽ patris; & hoc modo exaltatio conuenit Christo secũdum eam naturã, secũdum quam habet æquari ipsi patri. Et secundum hãc distinctionem patet determinatio controuersiæ apparẽtis inter August. & Ambr. Patet etiam responsio ad obiecta. August. enim loquitur de exaltatione reali: & sic currunt rationes ad secundã partem: Ambr. de exaltatione secundum cognitionem nostram: & sic currunt rationes ad primam partem.

Dub. 4. *Nam alij homines &c.*) Obiicit contra hoc per hoc qđ dicit Ansel. in lib. Cur Deus homo. Nullatenus potest homo magis honorem dare Deo, quàm cum se tradit morti ad illius honorē. Si ergo seruitia quanto magis debita, tāto sunt minus grata, uidetur q̃ homines non sunt debitores mortis. Item. Quilibet est debitor omnis eius, quod est, & quod potest: quia totum à Deo accepit: ergo uidetur q̃ nullus possit aliquid apud Deum mereri nec moriendo, nec aliquid faciendo. Itē. Xp̄s debebat obedire patri: sed pater præcipiebat, q̃ debebat mori pro salute humani generis: ergo uidetur q̃ Christus esset debitor mortis. Respon. Dicēdum, q̃ est debitum ex charitate, & est debitum ex necessitate. Debitum ex charitate non tollit perfectionem meriti: debitum uero ex necessitate quodammodo diminuit. Quoniā ergo omnes alii debitores erant mortis debito necessitatis, quę q̄dem prouenit ex reatu, & obligatione culpæ: ideo dicit Magister, q̃ nullus poterat Deum placare, quamuis uoluntarie perferendo mortē posset Deo placere. Christus autem quia sine debito mortis pertulit mortē, & placere potuit, & placare: placere, quia ex bona uoluntate: placare uero, q̄a præter necessitatem. Ad illud uero quod primo obiicitur de Ansel. Dicendum, quòd sicut patet ex ipsa serie textus, Ansel. loquitur ibi de Christo. Attamen esto quòd illud de aliis intelligatur, non sequitur propter hoc, quòd homo non sit debitor mortis: q̄a potest homo facere per bonam uoluntatem de necessitate uirtutem. Præterea aliquis est moriendi modus, ad quem non sumus necessario obligati. Et per hoc patet sequens, qui à debitum non tollit meritum simpliciter, sed meritum illius perfectę placationis, qua Deus reconciliatus est toti humano generi. Ad illud, qđ obiicitur de obedientia, iam patet responsio per ea, quæ dicta sunt.

Saluari non possemus &c.] Contra. Nullus debitor mortis est dignus uita: ergo si Abrahā fuit debitor mortis, nō ergo fuit dignus uita. Item. Quæritur de qua morte intelligitur, aut de morte corporali, aut de morte spirituali. Si de morte spirituali, falsum est: q̄a uiri iusti non sunt digni morte spirituali. Si de morte corporali, aut naturali, aut uiolenta. De uiolenta non est uerum: quia nō omnes debitores sumus talis mortis. Si de naturali, tunc uidetur, q̃ nihil facit ad propositum, quia mors illa naturalis non impedit meritum, nec aliquis ab illa liberatur per Christum: omnes enim moriuntur. Respon. Dicendum, quòd mors dicitur multipliciter. Est enim mors separatio animę à corpore, & est mors separatio à Deo per peccatum, & est mors separatio animæ à uisione Dei in perpetuum: & est mors separatio animæ à uisione Dei ad tempus. Cum ergo dicit Amb. quòd Christus mortuus est pro debitoribus mortis, accipitur mors primo modo, & quarto modo. Omnes enim sumus debitores mortis primo modo: & omnes debitores erant mortis quarto modo: & nos ipsi debitores essemus, nisi pretium solutum esset. Et per hoc patet responsio ad ea, quæ obijciūtur: q̄a Dub. 5.

debitum talis mortis non opponitur dignitati uitæ æternæ. Patet etiam cuius mortis sumus debitores. Et si obijcitur, quod mors naturalis non tollit perfectioné meriti. Dicendum sicut prius dictũ fuit, quòd non tollit perfectioné cuiuscũque meriti, sed meriti perfectæ satisfactionis pro salute generis humani.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An Christus ab instanti conceptionis meruerit.

AD intelligentiã huius partis, in qua agitur de merito Christi, ĩcidit hic quæstio circa duo. Primò quęritur de ipsius merito quantũ ad usum, siue exercitium. Secundò uero quantũ ad præmium, siue fructum. Circa primum quęruntur tria. Primò, utrũ Christus meruerit ab instanti conceptionis. Secundò quęritur, utrũ aliquid meruerit post conceptionem. Tertiò quæritur, utrum aliquid meruerit in passione.

VTRVM Christus meruerit ab instanti conceptionis. Et quod sic, uidetur Hier. 31. Nouum faciet dominus super terrã, mulier circundabit uirum; uidetur ergo quod Christus fuerit uir ab instanti conceptionis. Sed constat quod non fuit uir quantum ad ætatem; ergo fuit uir quantum ad animi uigorem; habuit ergo quantum ad animam uirtutem, & operationẽ uiri perfecti; sed hæc consistit in merẽdo; ergo Christus meruit a suæ Conceptionis primordio. ITEM. Hocipsum uidetur auctoritate Grego. & Magistri in litera. Non solũ meruit Christus, quãdo patri obediens crucem subijt, sed ab ipsa conceptione, ex quo homo factus est. Et hoc ipsum potest elici ab auctoritate Grego. consequente ITEM. Christus ab instanti conceptionis suæ fuit beatus; sed beatitudo est habitus ĩ actu; ergo à primo instanti conceptionis suę habuit actum gloriosum; sed qua ratione per gloriam habuit actum gloriosum, eadem ratione per gratiam habuit actum uirtuosum; ergo uidetur quod à primordio suę cõceptionis Christus meruit.

Lux propter suam nobilitaté, & actualitatem, siue actiuitaté in eodem instanti incipit esse, & lucere; ergo si anima Christi multo nobilior, & potentior, & deiformior est, uidetur quod in instanti eodé in quo cœpit esse, cœpit habere operationem sibi debitam; sed talis est operatio meritoria; ergo &c ITEM. Sicut animæ nostræ se habent ad demeritum, ita anima Christi se habet ad meritum; sed animæ nostræ in ipso instanti infusionis habent reatum culpę originalis; ergo anima Christi à primo instanti conceptionis, & infusionis habuit meritum uirtutis.

SED CONTRA. Prius est esse, quàm agere; si ergo mereri est agere, anima Christi prius habuit esse completũ, quàm habuit meriti usum; ergo non meruit à primordio cõceptionis. Itẽ. Omne, quod exit ab otio in actum, prius quiescit, quàm agat, & omne tale prius est, quàm operetur: sed anima Christi incepit mereri; ergo de nõ operante facta est operãs; ergo in merẽdo exiuit ab otio in actum; ergo prius quieuit; ergo nõ meruit ab instanti conceptionis. Item. Meritum est à uoluntate deliberatiua

ratiua inquãtumdeliberatiua est; sed ubi est deliberatio ibi est collatio: ubi autem hæc est, ibi est téporis successio: ergo non uidetur ꝙ meritũ Christi potuerit esse à suæ cóceptionis principio. ITEM. Angelus nõ peccauit à primo instanti suæ creationis, & tamẽ ita cito usum lib. arbit. habuit, sicut aliqua anima rationalis, cũ creatus esset in cognitionis perfectione: ergo pari ratione uidetur, ꝙ nec anima Christi ab instanti conceptionis mereri potuerit. ITEM. Omne illud, quod anima Christi habuit à primordio conceptionis suæ, habuit ab alio: sed meritum ortum habuit à lib. arb. gratia informato: ergo non uidetur quòd usum meriti habuit ab ipso conceptionis primordio.

RESOLVTIO.

Et quidem, nam plenus gratia ab initio fuit, in qua omni bono, & præmio pignus fuit.

RESPON. Ad prędictorum intelligentiam est notandum, ꝙ ad perfectionem meriti duo concurrũt, uidelicet ipse habitus gratuitus, & ipsius habitus actus, uel usus. Si ergo loquamur de merito quãtum ad habitum, qui reddit habẽtem dignum præmio, sic absq; dubio concedendum est, ꝙ à principio suæ cóceptionis Christus meruit: quia omni bono, & præmio dignus fuit propter plenitudinẽ gratiæ, quàm Deus animæ suę cõtulit, & infudit: & ab hoc non discordat aliqs doctor catholicus. Si aũt fiat sermo de merito quãtum ad uirtutis actum, siue usum; in quo proprie attẽditur completa ratio merẽdi, sic est duplex modus dicendi. Vnus, quod Christus meruit statim post principiũ conceptionis, non autem in ipso primo instanti: Et ratio huius est, qa operatio debet sequi esse substantiæ: ideo necesse fuit animã Christi prius esse, quàm agere, præcipue eo actionis genere, quod spectat ad usum uoluntatis deliberatiuę; talis autem est actus meritorius: & ideo si dicat alicubi Christum à primordio suæ conceptionis meruisse; dicũt uerum esse, secundum quod dicit ordinem ad principium extra sumptum, non intra. Est & alius modus dicendi, ꝙ Christus quantum ad uirtutis usum, & actum meruit in ipso conceptionis primordio: hoc. n. datũ est ei per gratiam perfectissimã, ut in primo instanti, in quo incepit esse, non tantum haberet habitũ uirtutum, sed ẽt actum: unde simul cępit esse, & usum comprehẽsionis habere: & anima Christi in eodẽ instanti habuit creari, & infundi, & gratia informari, & exire in actum meriti, quę quidẽ consistit in motu bonæ uoluntatis. Vterque tamen istorum modorũ satis est rationabilis: sed primus facilior est, & communior. Et secũdum istã uiã plana est ad obiecta responsio. Nam ꝙ dicit Christus ab instanti conceptionis suæ fuisse uir, & ꝙ dicitur ab instanti suæ conceptionis meruisse; hoc dicitur quãtum ad habitum: & hoc innuit ipsum uerbum Greg. cum dicit. Non sibi Christus plus meruit per crucis patibulum, quã ab ipsa conceptione per gratiam uirtutum. Notabilę est, ꝙ dicit per uirtutum gratiam, non per uirtutum usum. Habuit enim gratiã à principio, ita quòd in ipso principio: usum uero habuit à principio: ita ꝙ post principium. Et si tu obij-

cias de beatitudine, & de luce. Qui hoc tenent, generaliter respondent, ꝙ in omni creatura esse præcedit operari tam in corporali, quã in spirituali, tã in actu naturę, quã in actu gratiæ: tã etiã in actu gratiæ, quàm in actu gloriæ. Nec obstat illud, quod obijcitur de merito animę. Anima enim habet originale peccatũ in sua infusione per modum habitus: non autem quantum ad actũ. Et sic secundum istam uiam patet responsio ad omnia obiecta. Si quis autẽ aliam uiam teneret, uidelicet ꝙ Christus in primo instanti suę cõceptionis habuit usum liberi arbitrij propter excellentissimum gratiæ donum, & quãtum ad actũ uiatoris, & quantum ad actũ comprehẽsoris, satis faciliter poterit ad obiecta in cõtrariũ respõdere.

Ad illud ergo, quod primò obijcit, quòd prius est esse, quàm agere. Dicendum, quòd illud habet ueritatem si intelligatur de prioritate quantum ad ordinem naturæ. Si autem intelligatur de prioritate quantum ad durationem, non habet ueritatem, secundum ꝙ expresse dicit Augu. v. super Genes. ad literam, ubi dicit, ꝙ in luce corporali esse non præcedit agere. Et i angelis, de quibus, dicit, quòd in primo instãti creationis suæ eas res cognouerunt, quæ simul tamen cum eis in esse prodierunt. Et in 6. de Tri. ait, ꝙ si ignis esset æternus, splendor ab igne egrediens esset æternus. Et ideo satis rõnabiliter põt dici, ꝙ illud non habet ueritatem de ordine durationis, sed de ordine naturæ. Ad illud uero, quod obijcitur, quòd substantia, quę incipit agere, exit ab otio in actum. Dicendum, ꝙ illud generaliter non habet ueritatem nisi intelligatur de operatione, sine qua substantia operans potest esse: de alia autem non habet ueritatem, pro eo quòd creatura simul incepit esse, & operari: nec incipit operari, qa exit ab otio in actum, sed qa exit à nõ esse in esse: hoc modo potest intelligi in Christo quantum ad actum gratiæ, & uirtutis. Ad illud, quod obijcitur, quòd meritum est à uoluntate deliberatiua. Dicendum, quòd quamuis secundum processum naturæ deliberatio indigeat successione, & tempore: tamen secundũ plenitudinẽ diuinæ gratiæ, & gloriæ, possibile est ipsi animę in instanti ducernere, quod aliàs non possit facere sine cõtinuo & tempore. Et sic per deiformitatem gloriæ intellectus potest simul plura intelligere: quamuis per naturam non intelligat nisi unum solum simul, & semel. Et quia anima Christi erat in plenitudine gratiæ, & gloriæ: hinc est quòd non indigebat mora temporis ad discernẽdum, quid eligendum, quid uitandum, quid amandum, quid odiendum. Ad illud, qđ obiicitur de angelo. Dicendum, quod non est simile. Nõ enim sic poterat simul, & semel cognoscere plura, secundum quòd anima Christi cum plenitudine gratiæ. Præterea. Peccatum dicit motum deordinatum, & contrariũ naturali rectitudini: sed meritum dicit naturalis rectitudinis complementum: & licet non decuerit aliquam substantiã creari cum actu contrario rectitudini naturali, decuit tamen creari in actu, & cum actu cõsonãti ipsi naturæ, & eam complente, maxime

me illam, in qua Deus à primordio suæ cõditionis plenissime habitauit, sicut fuit anima Christi. AD ILLVD, quod objicitur, quòd illud ꝗ inest à primordio conditionis, inest aliunde. Dicendũ, ꝗ si intelligatur illud præcise, ita ꝗ anima Christi se habeat solùmodo per modum suscipiẽtis, & nullo modo cooperantis, non habet ueritatem. Potuit enim ipsi animæ dari, ut cooperaretur Deo statim, cum fuit, & ita ꝗ aliquid haberet in se, quod non tantum esset aliunde, uerum etiam à se: & sic potuit esse in actu uirtutis, & exercitio meriti. Si quis ergo uelit sustinere hunc modum dicendi, non uidetur multum deuiare à probabilitate rationis, nec etiam à pietate fidei, quæ quanto plus potest, ipsi Christo gratiæ, & honoris attribuit.

QVAESTIO II.

An quidquam Christus post conceptionem meruerit?

VTRVM Christus aliquid meruit post conceptionem Et ꝗ sic, uidetur. Philip. 2. Humiliauit semetipsum usque ad mortẽ. Et post. Propter quod & Deus exaltauit illum &c. Sed humilitas non est causa exaltationis nisi per modũ meriti: si ergo hæc fuit post cõceptionem: ergo Christus post conceptionem aliquid meruit. ITEM. August. tractans illud uerbum præmissum. Humilitas claritatis est meritum, claritas humilitatis est prẽmium. Si ergo humiliatio ĩ Christo subsecuta fuit ipsam conceptionem; necessariò etiam sequitur, quòd meruerit postquam cõceptus fuerit. ITEM. In L i. De regulis fidei mereri ita diffinitur. Mereri apud Deum dicitur, qui nulla necessitate compulsus hoc facit, quod facere debet: sed hoc fecit Christus post suam conceptionem: ergo apud Deũ meruit. ITEM. Opera Christi fuerũt multo nobiliora, quàm sunt merita aliorum sanctorum: si ergo opera aliorum sanctorum sunt digna retributione, uidetur quòd multofortius opera Christi: ergo uidetur quòd Christus apud Deum meruerit. ITEM. Si non meruit apud Deum, postquã cõceptus fuit: ergo uidetur quòd frustra Deo seruiuit, & quòd frustra fecit quicquid fecit, post conceptionem. Si ergo hoc est impiũ dicere, necesse est Deum post conceptionem aliquid meruisse.

SED CONTRA. Mereri est facere opus de genere laudabilium; sed potentia determinata ad unũ tãtum non habet laudem in actu illius, sicut patet in omnibus potentiis naturalibus: sed lib. arb. Christi ab ipsa conceptione determinatum fuit ad opus bonum: ergo non potuit exire in opus de genere laudabilium: ergo nec in opus meritorium. ITEM. Mereri est opus remuneratione dignum: sed libe. arb. iam existens in statu remunerationis, iam non facit opus ulteriori remuneratione dignum, sicut patet in beatis: sed tale fuit libe. arbit. Christi, cum esset in statu comprehensoris: ergo uidetur quòd post conceptionem suam nihil omnino mereri potuerit. ITEM. Quicquid meretur, proficit in bonis animæ, scilicet in gratia, & gloria: sed Christus non potuit proficere supra illud, quod accepit in conceptione: ergo non uidetur quòd post conceptionem mereri potuerit.

ITEM.

Item. Quicunque meretur aliquid, de non suo facit suum per opus, & obsequium: & de eo qđ est sibi indebitum, facit debitum: sed Christus nihil potuit facere de indebito debitum, & nō de suo suum: omnia.n.sua erant per gratiam conceptionis, sicut ipse testatur. Omnia tua mea sunt: ergo nō uidetur ꝙ post conceptionem aliquid meruerit. Item. Quòd eodē modo se habet nunc, & prius, natū est consimiles operationes efficere: sed lib.arb. in Christo eodē modo se habet post conceptionē, & post resurrectionem, & gratia similiter: & hæc duo sunt principia merendi. Si ergo post resurrectionem nō meruit: ergo nec post conceptionem. Si tu dicas ꝙ aliter, & aliter se habet quantum est ex parte carnis, hoc nō soluit: qa meritum non respicit statum carnis, sed statum charitatis: ergo si Christus post conceptionem habuit charitatem patriæ æque nobilē, & pfectā, sicut modo habet, nec est eius charitas uariata, si modo non habet usum merendi, uidetur quòd nec tunc habuerit.

Luc.15.

RESOLVTIO.

Et gratiæ infusionem; ac promotionem; & bonorum operum multiplicationem post conceptum meruit nobis Christus ex condigno.

Respon. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, ꝙ mereri dicitur tripliciter. Vno modo simpliciter abusiue. Alio modo partim ꝑprie, & partim improprie. Tertio modo simpliciter ꝑprie. Simpliciter abusiue dicitur mereri, qui facit aliquod opus de genere bonorum: tamen facit illud malo modo, idest mala intentione, sicut ille, qui dat eleemosynam cū murmure: talia enim opera aliqñ remunerantur à Deo ex immensa largitate, sicut innuitur de Nabuchodonosor. Ille uero mereī partim proprie, partim abusiue, qui facit opus de genere bonorum, & bona intentione, ueruntamen nō ex charitate: sicut aliquis peccator facit opera de genere bonorū, & propter Deum, in quibus de cō gruo se disponit ad gratiam. Ille uero meretur simpliciter ꝑprie, qui facit bonum opus, & bona intentione, & ex charitate. Et primum quidem meritum dicī meritum interpretatiuum. Secundū dicitur meritum congrui. Tertiū dicitur meritum condigni. Cum ergo quæritur, an Christus meruit, non quæritur de primo, & secundo modo, sed quæritur de tertio. Ad illud ergo respondendū, ꝙ mereri ex condigno tribus modis contingit. Vno modo mererī est ex indebito facere debitum, sicut meretur quis in gratiæ infusione, & motu lib arb. Alio modo mereri est de debito facere magis debitum, sicut cōtingit de profectu in profectum, de uirtute in uirtutem Tertio modo mereri est de debito uno modo facere debitum alio modo, & de debito ꝑ habitum facere debitum per usum, & de debito per unum actum facere debitum per alium æque bonum. Omnibus his modis Christus meruit nobis. Meruit enim nobis gratiæ infusionem, meruit & gratiæ promotionem, meruit & bonorum operum multiplicationem: Sibi autem nō meruit nisi tertio modo tantum post conceptionem. Ipse enim non potuit facere sibi de indebito debitum, cū omni bono esset dignus. Non potuit

tuit facere de debito magis debitum, cum omni gratia ab ipsa cóceptione esset plenus. Sed quod erat debitum uno modo, fecit debitum pluribus modis: & ita meruit secundum tertium modũ dicendi meritum solum, non ꝑpter imperfectionem à parte meriti, sed propter perfectionem à parte merentis. Et hoc est quod dicitur in litera. Non profecit Christus secundum meritum quantum ad uirtutem meriti, profecit tamen quantum ad numerum meritorũ. Plura enim habuit merita in passione, quàm in conceptione. Cócedendę sunt ergo rõnes, ostendétes Christum post conceptionem usũ, & exercitiũ meriti habuisse.

Ad illud, quod opponitur, ꝙ potentia determinata ad unum non facit opus de genere laudabilium. Dicendum, ꝙ determinatio potentiæ ad unum põt esse dupliciter, uidelicet per necessitaté naturæ, & per confirmationé gratiæ. Si sit per necessitaté naturæ, tunc tollit arbitrij libertaté, ac ꝑ hoc tollit dignitaté meriti. Si aũt sit determinatio meriti per cófirmationem gratiæ, cum talis cófirmatio simul stet cum libera uolũtate, sic non tollit ab ipso opere bonitatem moris, cum sit uoluntarium, ac per hoc nec qualitaté meriti. In Christo autem fuit liberum arb. determinatum ad unũ non per necessitatem naturæ, sed per confirmationem gratiæ. Ad illud, quod obijcitur, ꝙ habens munus gloriæ non facit opus remunerabile. Dicendum, ꝙ illud uerum est, quando aliquis est simpliciter in statu patriæ: cum auté non tãtum est in statu comprehésoris, uerum ét in statu uiatoris, tũc opus eius esse potest remunerabile propter statũ uiæ: & sic est reperire in Christo secundum diuinam dispensationem. Nã sicut anima Christi propter cõiunctionem sui cum diuinitate habet statum patriæ, sic propter cõiunctionem sui cum carne habet statum uiæ, & miseriæ pro illo tempore. Et ideo sicut potuit esse in statu uiatoris simul, & cõprehensoris: sic habuit gloriam ad comprehendendum, & gratiam ad merendũ. Et est simile de angelis, in quibus ponimus uim administratiuã, & contemplatiuam: secundum quarum unam merentur, & secundũ alteram fruuntur, & præmiantur. Ad illud, quod obiicitur, ꝙ quicunque meretur, merendo proficit. Dicẽdum, ꝙ proficere est duobus modis, uel in merito habitus, uel in multitudine actuum. Vel ꝑ alia uerba: est proficere quantum ad uirtutem merédi, & quantum ad numerum meritorum. Primo modo accipiendo profectum, non competit tertio modo dicédi meritum, secundum quem tertiũ modum tantummodo dicitur meruisse Christus. Alio modo accipiendo profectum competit sibi, sicut patet per supra habitã distinctionem. Ad illud, quod obiicitur, ꝙ mereri est facere de indebito debitum. Dicendum, ꝙ illud est uerum quantum ad aliquem modum merendi, sed non quantum ad omnes, sicut prius dictum est: & ideo non habet locum in proposito. Ad illud, quod obijcit̃, ꝙ lib. arb. eodem modo se habet nunc, & prius. Dicẽdum, quòd uerum est per comparationem ad superius, scilicet ad Deum: non tamen est uerum per comparationem

nē ad inferius, scilicet ad carnem passibilem, ex cuius coniunctione tam lib. arb. quàm gratia ipsū perficiens habet pertinere ad statum uiæ. Vnde nō ualet illud, qđ obiicit de carne, quod nō est principium merēdi: hoc enim uerum est per se loquendo: facit tamen ad meritū, dum facit ad statū meriti, sicut patet in coniunctione animæ ad carnem, & eius separatione. Anima.n. nostra statim dū à carne separat̄, amplius non habet merēdi, uel de merendi statū.

QVAESTIO III.

An Christus quicquam meruit in passione?

VTRVM Christus aliquid meruit i passione. Et q̄ sic, uidetur. Primo per textum Apostoli. Humiliauit semetipsum usq; ad
Phil 2 morté, ꝓpter quod & Deus exaltauit illum &c. quod uerbum tractans Magister dicit aperte. Dicit Apostolus, ꝓpterea ipsum exaltatum per impassibilitatis gloriā, quia est humiliatus per passionis obedientiam: ergo meruit in passione. ITEM. Augu. exponēs uerbum prædictum: Vt Christus clarificetur in resurrectione, prius humiliatus est in passione: uidetur ergo, quod per meritum passionis peruenerit ad gloriam resurrectionis. ITEM. Nihil est magis meritorium, quàm opus patiētiæ, propter quod dicitur Iaco. 1. Patientia opus perfectum habet. Sed patientia consistit in tolerantia passionum: ergo uidetur quòd Christus in passione multum meruerit. ITEM. Nihil est satisfactoriū, nisi quod est meritorium: sed passio Christi fuit satisfactoria, sicut dicunt Sācti: ergo fuit meritoria: ergo Christus meruit patiendo. ITEM. Omnis, qui patitur, aut passionem promeruit, aut per passionem meretur: alioquin pateretur sine iustitia, pateretur ēt frustra. Sed Christus non meruit passionem, quia immunis fuit à culpa omni. meruit ergo per passionem. alioquin passus esset iniuste, & frustra, quod esset magnæ impietatis, & insaniæ.

SED CONTRA. Passionibus (sicut dicit Philosophus) nec laudamur, nec uituperamur: sed ꝓ omne per qđ meremur, laudamur: ergo passionibus non meremur: ergo Christus patiendo nō meruit. 2. Ethi. c. 4. etc.
ITEM Passio est effectus, & illatio actionis: sed qualis est causa, talis est effectus: si ergo actio passionem inferens non fuit meritoria, uidetur q̄ nec ipsa passio fuerit meritoria: ergo Christus ī passione non meruit. ITEM. Nihil est meritorium, nisi quod est uolūtariū; nihil aūt est uoluntarium nisi qđ à principio intrinseco est, sicut patet ꝑ diffinitionem uoluntarij, quam ponit Philosophus in Lib. 3.
Ethicis. Voluntarium est, cuius ca. 2. 3.
principium est in ipso Sed passio & 4.
Christi fuit ab extra, sicut patet: ergo non fuit meritoria. ITEM. Nihil est meritoriū, nisi quod est secundū naturā: sed passio est motus contra naturā, sicut dicit Damasce. ergo īpossibile est passione mereri: ergo &c. ITEM. Omne meritum ortum habet ab aliqua uirtute: omnis autem uirtus consistit in rōne, ut ratio est: ergo omne meritum consistit circa rōnem ut ratio est: sed passio Christi solummodo fuit circa sensualitaté, & circa ratio ié per modum naturæ: ergo non uidetur q̄ Christus in passione aliquid meruisset.

Ne-

RESOLVTIO.

Nedum in actione, sed & in passione Christus meruit, immo inter omnia merita passio primatum tenuit.

RESPON. Dicendum, ꝙ Christus non tãtum meruit in actione, sed etiam in passione: non.n.passus fuit frustra, sed ex rationabili causa: nec passus fuit propter demeritum culpæ, sed propter amorẽ ueritatis, & iustitię. Et propterea notandum, quod in passione est duo considerare, uidelicet passionis causam. & passionis sustinentiam Passionis causa est a uiolentia agentis, sed passionis sustinentia est a uoluntate patientis. Quantum ad primum, passio nõ est meritoria, nec demeritoria, quia est ab extra. Quantum ad secundum potest esse meritoria, & demeritoria. Meritoria autem, si quis eam perferat ex uoluntate bona. Demeritoria autem, si quis eam sustineat impatienter, & ex uoluntate iniqua. Quoniam ergo Christus passionem pertulit non tantum ex uoluntate bona, immo etiam ex uoluntate optima: hinc est ꝙ passio eius fuit meritoria, non solum sicut passiones sãctorum, sed inter omnia merita tenuit principatum. Et concedendæ sunt rationes, quæ hoc ostendunt.

AD ILLVD uerò, quod obiicitur, ꝙ passionibus, nec laudamur, nec uituperamur. Dicendum, ꝙ uerũ est secundum quòd sunt puræ passiones: prout autem coniuncta est eis uoluntas bona, uel mala, sic habẽt sortiri rationem meriti, & demeriti, laudis, uel uituperii. Et sic fuit in passione Christi, qui oblatus est, quoniã ipse uoluit: & libenter, & patienter passionem sustinuit, quoniã pro transgressoribus orauit. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ passio est effectus actionis. Dicendum, ꝙ uerum est quãtum ad efficaciam in genere naturæ: potest tamen nihilominus eẽ effectus uoluntatis in genere moris quantum ad uoluntatis complacentiam, & per hoc potest poni in genere moris. Et quoniã uoluntas passionem acceptans fuit bona, quamuis uoluntas passionẽ inferens fuerit mala: hinc est ꝙ quã uis actio displiceret, passio tamen grata fuit: ideo nõ sequitur, ꝙ si actio fuit demeritoria, quòd propter hoc passio. Actio.n.non erat causa passionis in genere moris. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ passio fuit inuoluntaria. Dicendum, ꝙ quamuis hoc sit uerum quantum ad uiolentiam, quæ est ab extra: non tamen est uerũ quãtum ad sustinentiã, quæ est ab intra: & ideo ratio illa non concludit, ꝙ nullo modo passio Christi esset meritoria: non n. tantũ erat ab extra, sed etiam quodãmodo erat ab intra per complacentiã, & sufferentiam. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ passio est contra naturã. Dicendum, ꝙ esse contra naturam est dupliciter: aut quia est contra naturale dictamen rationis: aut quia est contra naturalẽ appetitum salutis. Primò modo accipiendo naturale, sic illud q̃d est contra naturã, est uitium: nisi fortè sit supra naturam, sicut est in assensu fidei. Secundò modo accipiendo naturale, sic illud quod est contra naturã, potest esse meritorium, quãuis sit pęnale: & hoc modo accepit Damasce. cum dicit, quòd passio est contra naturã. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ omne

omne meritum cõsistit circa actũ rationis. Dicẽdum, quod uerum est. Sed aliquid esse circa actum rationis contingit tripliciter. Vel per modum elicientis, uel per modũ imperantis, uel per modum acceptãtis. Quãuis autem passio Christi non esset in ratione per modũ elicientis, uel per modum imperantis, erat tamen per modũ acceptantis: & hoc dabat ipsi passioni meriti rationem, dat ẽt passionibus nostris ratione cõsimile: & per hæc quæ dicta sunt, potest solui illa quæstio, qua quæritur, utrum passionibus contingat mereri, uel demereri.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO. I.

An Christus meruerit sibi Dei fruitionem.

CONSEQVENTER quæritur de merito Christi quantum ad fructum, siue quantum ad præmium. Et circa hoc quærũtur tria. Primo quærit utrũ Christus meruerit sibi Dei fruitionẽ. Secundo quæritur, utrum meruerit sui corporis glorificationem. Tertio, utrum meruerit nobis ianuæ apertionem.

VTRVM Christus sibi meruerit Dei fruitionem, siue premium substantiale. Et quod sic, uidetur. Quia sicut se habet gratia ad gloriam, sic se habet meritum ad præmium: sed Christus habuit gratiam ordinatam ad gloriam: ergo habuit meritum ordinatũ ad præmium. Sed gloria consistit in Dei fruitione, quæ est præmium substantiale; ergo &c. ITEM. Qui meretur ex charitate, tãto maius meretur, quanto maiorem habet charitatem; sed charitas Christi fuit maxima: ergo ei debebatur maximum præmium: sed maximum præmium non est nisi præmium substãtiale, quod Deus est: ergo &c. ITEM. Gloriosius est habere præmium per merita, quã sine meritis. Sed Christus in gloria excellit omnes sanctos: ergo si alij sancti habuerunt præmium substantiale per merita, multofortius ui detur de Christo. ITEM. Angeli sancti habuerunt præmium substantiale per merita secundum cõmunem opinionem omnium: sed angeli simul habuerunt gratiam, & gloriã, sicut in Secũdo Libro ostẽsum fuit; ergo si non fuit minoris efficaciæ gratia in Christo, quàm in angelis, uidetur quòd Christus substantiale prẹmium meruerit, quamuis meritum secundum tempus præmium non præcesserit. *Dist. 4. art. 1.* ITEM. Cum Deus inducit aliquã formam subito, quam creatura acquirit per successionẽ, nihil omittit Deus de illis dispositionibus, quas natura introduceret successiue, quod patet: si Deus subito de aqua faceret ignem, introduceret in materiam aquæ raritatem, & siccitatem, & caliditatem: ergo si creatura nata est peruenire ad præmium gloriæ per merita gratiæ, uidetur quod merita fuerũt in Christo, quãuis gloria sibi collata fuerit à suæ cõceptionis primordio.

SED CONTRA. Aug. 13 lib. de Tri. In rebus per tempus ortis illa summa gratia est, qua homo in unitate personæ cõiunctus est Deo. Et in Ench. dicit, quod nullis præcedentibus meritis ille homo copulatus est Deo: sed illa copulatio non potuit esse sine Dei fruitione, quæ est præmium substantiales *Cap. 19 Tom. 3.*

le: ergo non uidetur quòd præmium substantiale habuit Christus per aliquod meritum. ITEM. Augusti. in Ench. Facta est quodammodo gratia ipsa illi homini naturalis, qua nullum posset admittere peccatum: sed talis est gratia consummata, quæ non est aliud quàm gloria, siue præmium substantiale: ergo præmium substãtiale fuit Christo quodammodo naturale: sed nihil tale acquiritur per merita: ergo &c. ITEM. Meritum naturaliter antecedit præmiũ: usus, uel actus uirtutis naturaliter sequitur habitum: cũ ergo habitus gratiæ, & gloriæ simul fuerit in Christo, uidetur quòd merita subsecuta sint substantiale præmiũ: ergo non ordinantur in Christo ad substantiale præmium promerendum. ITEM. Dispositio naturalis antecedit illud, ad quod disponit. Sed deiformitas gloriæ disponebat animam Christi ad unionẽ diuinitatis, dispositione (inquã) cõgruitatis: ergo deiformitas gloriæ in Christo naturaliter præcedebat unionẽ personalem, quamuis simul esset tempore: sed unio personalis naturaliter in Christo antecedebat meritũ, & lib. arb. usũ: ergo in Christo merita sequebantur substantiale præmium secũdũ ordinem naturæ: redit ergo idem quod prius. ITEM. Meritum præmij substantialis potissime consistit in actu, & affectu charitatis, secundum quẽ anima habet in Deũ moueri: sed secundum illum affectum Christus non erat in statu uiatoris, sed in statu comprehensoris. Si ergo non merebatur inquantum comprehensor, sed inquantum uiator, non merebatur secundum illum affectum charitatis, in quo consistit meritum præmij substantialis: ergo uidetur quòd substãtiale p̃miũ non meruerit.

Cap. 40 Tom. 3.

RESOLVTIO.

Quia anima Christi ad unionem idonea non extitisset, nisi beatissima fuisset; propter illum Dei fruitionem sibi meruisse, dicendũ nõ est.

RESPON. Dicendum, quòd cõiter nõ conceditur, quòd Christus sibi meruerit substantiale præmiũ: & hoc innuit Magister in litera satis expresse. Ratio autem huius est. Nã meritum dicit ordinationẽ ad præmium, sicut dispositio ad complementum, sicut uia ad terminũ: & ideo necesse est meritum præcedere præmium uel tempore, uel sc̃dm ordinem naturæ. Neutro autẽ modo debuit in Christo præcedere, nec præcessit, propter hoc quòd anima Christi non esset ad unionem idonea, nisi esset beatissima, & Dei formissima, quod quidem fit per gloriæ influentiam. Si ergo necesse fuit unionem illã antecedere omnia merita sc̃dm ordinem naturæ, necesse etiã fuit deiformitatem gloriæ in Christo præcedere omnem usum gratiæ: ideo gloria in Christo præcessit omnia merita pp summam dignitatem, quæ fuit in anima Christi à sua creatione, uidelicet propter unionem ipsius ad uerbum. Et ideo cõcedendum est, quòd Christus proprie loquendo non meruit sibi substantiale præmium. Et concedendæ sunt rationes, quæ ad hoc inductæ sunt.

AD ILLVD, quod obijcitur, quòd sicut gratia ordinatur ad gloriam: ita meritum ad præmium. Dicendum, quòd quo ad quid est simile, quo ad quid non. Simile enim est quo ad conditionem disponendi, sed

Sed nõ est simile quantum ad originem, pro eo ꝙ tam gratia, quã gloria est habitus infusus diuinitus, non a nobis: sed meritum est usus procedens a libero arbi gratia informato: ideo in Christo potuit esse ordo gratiæ ad gloriam, saluo ordine utriusque ad unionem: sic autem non est de ordine meriti ad præmium, sicut ostensum est prius. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ maxima charitas meretur maximum pręmium. Dicendum, ꝙ illud est uerum, si charitas teneat rationem merendi secundum quòd maxima: sed charitas Christi secundum motũ ipsius in Deum, qui erat maximus, & intensissimus; plus tenebat rationem præmii quàm meriti, immo erat ipsum præmium: ideo cum esset ipsum præmium, non merebatur substantiale præmium. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ gloriosius est habere præmium per merita. Dicendum, ꝙ illud ueritatem habet in eis, qui solum habent uniri Deo per conformitatem affectionis: in illis n. est gratia, & gloria quasi accidentalis per modum acquisitionis: & a natura sua nati sunt indifferenter esse boni, & mali. Secus autẽ est de homine assumpto a uerbo, qui non tantum unitus est Deo ꝑ conformitatẽ affectionis, sed etiã unione personali, ut non dicatur diuinus, sed Deus: & pro tanto illi homini gratia est quodammodo naturalis: & multò gloriosius est ei habere gloriam a sua prima creatione, quàm habere per acquisitionem: sicut multò gloriosius est esse Deum, quàm Dei seruum: & ideo auctoritas illa nõ habet locum circa Christum.

AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ angeli habuerunt simul gratiam, & gloriam, meritum, & præmium. Dicendum, quòd non est simile: quia in angelis usus libe.arb. præcessit infusionem gratiæ, & ideo in ipsa infusione gratiæ motus libe.arb gratia informatus (in quo consistit meritum) potuit præcedere ipsum præmium ordine naturæ, quamuis esset simul tempore. Secus autẽ est in Christo, qui prius ordine naturæ habuit deiformitatem glorię, q̃ usum uoluntatis deliberatiuę, sicut prius ostẽsum est. AD ILLVD, quod obiicitur quod Deus subito faciendo nihil omittit de his, quę successiue cõcurrunt in operatione creaturæ. Dicendum, ꝙ cum creatura inducit aliquã perfectionem, uel formam: duo est ibi considerare, uidelicet & qualitates, & dispositiones a parte suscipientis, & operationes a parte agentis, & præparantis. Cum ergo dicitur ꝙ Deus nihil omittit operando subito de his, quæ natura introducit: hoc est uerum de æqualitatibus, & dispositionibus informãtibus susceptibile, sed non est uerum de operibus præambulis ad illas dispositiones: & ideo ex rõne hac non potest concludi, ꝙ merita in Christo ꝓcesserunt ꝓmiũ, cũ meritum cõsistat in opere procedente a uoluntate: sed ex hoc põt cõcludi, ꝙ in Christo fuit ꝑfectio uirtutum, & habituum, quæ animam habilitant ad gloriam, siue ad substantiale præmium.

QVAESTIO II.

An Christus meruit, sui corporis glorificationem?

VTRVM Christus meruit sui corporis glorificationem. Et

ꝙ

quòd sic uidetur auctoritate Magistri in litera. Merito humilitatis & aīa impassibilis facta est, & caro immortalis: ergo Christus meruit immortalitatē carnis; ergo glorificationē corporis. ITEM. Sicut per humilitatem peruenitur ad exaltationē, sic passio uia est perueniendi ad impassibilitatē: sed Christus hoc modo peruenit ad impassibilitatem corporis; ergo illā prius promeruit. ITEM. Efficacius meretur quis sibi, quā alijs: hoc non habet instantiam de his, quę sunt nata cadere sub merito: sed Xp̄s meruit alijs resurrectionē, & corporis glorificationē; ergo multofortius meruit sui corporis glorificationē. ITEM. Nihil plus requirit̄ ad rōnē meriti, nisi merēdi principiū, & status, & ordo meriti ad præmiū. Sed hęc oīa reperiuntur in Christo ex parte glorificationis corporis; habebat enim charitatem, quæ erat principium boni operis: habebat etiā statum merendi ex parte inferiori: expectabat etiam glorificationem sui corporis de futuro. Si ergo omnia illa cōcurrunt in Christo, quæ requirūtur ad meritum, uidetur ꝙ Christus glorificationē corporis sui merebatur.

SED CONTRA. Præmium est excellentius merito, quia Deus remunerat supra condignū: sed charitas Christi superexcedebat glorificationem corporis; ergo opus ex charitate illa procedens dignū erat maiori remuneratione: non ergo ordinabatur ad glorificationem corporis, sicut ad præmium. ITEM. Anima Christi beatificata fuit absq; meritis propter unionem ipsius ad deitatem: ergo pari ratione uidetur, quòd corpus Christi absque meritis debuerit effici gloriosum. ITEM. Christus nunquam habuit debitum mortalitatis; ergo uidetur, quòd ipsi corpori Christi de se deberetur gloria immortalitatis: non ergo uidetur quòd eam per merita acquisierit. ITEM. Aut gloriosius erat Christo habere gloriam corporis sine meritis, aut per merita. Si sine meritis, & quod glorio sius est, Christo est attribuendū: ergo Christus gloriam illam sibi non meruit. Si per merita: pari ratione erit & de gloria animæ: Si ergo illam non meruit, uidetur ꝙ nec istam. ITEM. Aut necessarium erat Christum mereri gloriā corporis, aut non. Si non erat necessarium, cum Christus nulla fecerit præter necessaria, non uidetur ꝙ Christus gloriam illam acquisierit per merita. Si necessarium erat: ergo Christus meritis indigebat ad sui glorificationem. Sed contra. Deus paruulos glorificat per solam gratiam absque meritis suis: ergo si multo maior gratia fuerat in Christo, non uidetur ꝙ ad sui glorificationem meritis indiguerit. ITEM. Si Christus meruit sibi gloriam corporis, siue stolam secūdam: ergo patiebatur ad utilitatem suam: non ergo solum patiebatur propter indigentiam nostram: & si hoc uerū est, tunc non tenemur ei ad tātas gratias agēdas, ad quantas tenemur ei: si nihil sibi meruisset, sed solū pro nobis crucifixus fuisset.

RESOLVTIO.

Et in agendo, et in patiendo, utcūque meruit (quia decuit) illā.

RESPON. Dicendum, ꝙ absque dubio Xp̄s sibi meruit glorificationem corporis nō solū in agendo, ue-

uerumetiam in patiẽdo, sicut Magister expresse dicit in litera. Ratio autem huius est: quia Christus Dei, & hominum mediator simul debuit esse comprehensor, & uiator. Comprehensor propter suã dignitatem: & uiator propter nostram necessitatẽ. Et ideo partim debuit esse in statu glorię, partim in statu miseriæ. In statu autẽ miseriæ non debuit esse secundũ superiorem partem, sed secundum inferiorem, idest secũdum carnẽ; & ideo sc̃dm diuinam dispositionem necessarium fuit differri corpus Christi glorificationem, ut Christus esset in statu, in quo pro nobis posset mereri, & satisfacere. Dum autẽ Christus nobis merebatur, & pro nobis satisfaciebat faciebat opus Deo placẽtissimũ, & ita remunerabile secundum aliquam partem gloriæ. Cum ergo remunerari non posset quantum ad stolam primam, sed quantũ ad stolam secundam, merebatur utique tũc Christus ꝓprij corporis gloriã. Vnde concedendæ sunt rationes, quæ sunt ad istã partem.

Ad illvd uero, quòd obiicit̃, ꝙ præmium est excellẽtius merito. Dicendum, ꝙ illud nõ habet semper ueritatem: & si hoc uerum sit de præmio substãtiali, quo Deus remunerat hominem supra condignum, non tamen oportet ꝙ ubique habeat locum. Maiori enim bono potest mereri homo minus bonum: & ideo non ualet ista ratio in merito, quod respicit secũdam stolam. Posset tamen aliter dici, quòd præmium est excellentius merito secundum ꝙ fit cõparatio ad statũ, & ad opus, per qđ quis meretur: & sic non habet instãtiam in proposito. Nam status corporis fuit nobilior post glorificationem, quàm ante: gloria ẽt corporis excedebat in bono labores corporis, quos Christus sustinuit. Posset etiam tertio modo dici, quod illud habet ueritatem de merito, quod ordinatur ad ꝓmiũ finaliter, & cũ præcisione; sic autem non est in proposito. Nam Christus principaliter non merebatur propter corporis sui glorificationem, sed propter humani generis reparationem. Ad illvd, quod obijcitur, ꝙ anima sine meritis habuit stolam primam. Dicẽdum ꝙ non est simile: qa unio diuinæ naturæ ad humanam potius patitur imperfectionẽ ex parte carnis, quàm ex parte animæ, ꝑꝑ hoc ꝙ est ibi carentia minoris boni, ut melius potest haberi ex his, quæ habita fuerunt in pręcedentibus: Ideo quamuis gloria animæ præcesserit omnia merita, gloria tamen corporis potuit sequi, ac per hoc mediantibus meritis acquiri. Ad illvd, qđ obiicitur, quòd corpus illud non habebat debitum mortalitatis. Dicẽdum, ꝙ ex hoc non potest concludi, ꝙ Christus gloriam corporis non meruerit: nisi eo modo dicendi meritum, quo quis dicitur de indebito facere debitum; hoc autem modo Christus sibi non meruit, sicut prius dictum fuit: sed alio modo dicendi, uidelicet quo qs de debito uno modo, facit debitum alio modo. Ideo licet immortalitas deberetur Christo, nihilominus immortalitas potuit cadere sub eius merito isto modo accepto. Ad illvd, quod quæritur, si erat magis gloriosum habere per merita, quàm sine meritis glorificationem corporis, &c.

Dicen-

Dicendum, ꝙ hoc erat maxime gloriosum: quia cõueniebat Christo inquantum redemptor, & mediator, quod quidem est officium magnæ gloriæ, & excellentiæ, videlicet vt per humilitatem passionis perueniret ipse cum membris suis ad sublimitatem resurrectionis; & ideo non est simile ex parte animæ: quia non sic decet mediatorem dei, & hominũ habuisse statum viatorum secundum partẽ superiorem animæ, sicut ex parte carnis. AD ILLVD, quod obijcitur, si erat necessariũ mereri gloriam corporis, &c. Dicendum, ꝙ necessariũ præsens dici potest dupliciter, videlicet ex indigentia, & ex sufficientia. Ex indigentia: sicut dicitur necessarium est alicui comedere, ad hoc vt possit viuere: & isto modo non fuerunt necessaria merita Christo, quasi eis indigeret, sed sunt necessaria nobis. Alio modo dicitur necessariũ ex sufficientia, sicut necessariũ est lucem copiosam diffundi per partes diuersas: & hoc modo necessarium fuit Christum mereri: quia cum esset confirmatus in bono, & esset in statu, in quo poterat mereri, necessarium erat Christum tunc facere, quæ essent deo placita, & remuneratione digna: ideo patet ꝙ non est simile de paruulis, qui propter imperfectionem, & impotentiam assequuntur gloriam per merita aliena, vt per merita Christi, sicut contrahunt culpam propter peccatum primi parẽtis. AD ILLVD, qđ obijcitur, ꝙ si meruit sui corporis glorificationẽ, ꝙ passus est pro se. Dicendũ, ꝙ pati pro se põt aliquis dupliciter, aut ita ꝙ vtilitas propria dicat finẽ principaliter mouẽtẽ: & hoc modo si Christus passus fuisset pro se, minus liberaliter passus esset, minusq́, essemus ei obligati ad gratiarum actiones. Alio modo pati pro se potest dicere vtilitatem propriam, non principaliter mouentem, sed quodãmodo concomitantem, & consequentem, & hoc modo non diminuit liberalitate beneficij: & sic Christus passus fuit pro se: quia patiendo aliquid meruit sibi, licet nõ pateretur propter cõmodũ suũ, sed propter meritum nostrũ: sine passione enim Christus nihilominus fuisset gloriosus, non solũ in anima, sed etiam in corpore: nos vero sine passione defectũ habuissemus nõ solum ex parte animæ, verumetiam ex parte corporis, nisi deus alio modo subuenisset.

QVAESTIO III.

An Christus meruerit nobis regni cœlestis apertionem?

VTRVM Christus meruerit nobis ianuæ paradisi apertionẽ. Et ꝙ sic, videtur auctoritate August. super epistolam ad Heb. Per aliam hostiam non potuit nobis aperiri aditus, & fieri salus nisi per mortem vnigeniti: cui tanta fuit humilitas, & patiẽtia, vt eius merito pateret credentibus in eũ aditus regni. ITEM. Hoc videtur auctoritate Magistri in littera: Christi humilitas, qua mortẽ gustauit, ingressum regni cœlestis omnibus suis impleto dei decreto aperire voluit: ꝙ si verum est, redit idẽ quod prius. ITEM. Nullus introibat cœlũ, antequã Christus pateretur, & moreretur, sed descendebat ad limbũ: sicut patet per vetus testamẽtum: sed modo ascendunt: ergo videtur ꝙ modo aperta sit ianua per Christi me-

 ritum

Dist. 20. lius infra manifestabitur: hinc est ꝙ per meritũ Christi patuit nobis ingressus in cœlum. Vnde concedendæ sunt rationes, & auctoritates, quæ hoc ostendunt.

AD ILLVD uero, quod opponitur de paradiso cœlesti, & terrestri. Dicendũ, ꝙ per meritũ Christi patuit nobis aditus in paradisum cœlestem: cuius ianuæ clausio facta fuit nobis per diuinam sententiam, sicut prędictum est, & Magister recitat in litera; propter hoc ratio inducta procedit ꝑ suppositionem falsi. AD ILLVD, qđ quæritur, utrum meruerit nobis apertionem ianuæ, actione, uel passione. Dicendũ ꝙ per passionem: per passionẽ n satisfecit, & preciũ persoluit: nec sequitur ꝙ pp hoc in merito profecerit: quia nõ sibi, sed nobis meruit: & ideo non potest concludi ex hoc, ꝙ ipse profecerit, sed ꝙ nos profecerimus. AD ILLVD, qđ opponitur, ꝙ meritũ consistit totũ in radice charitatis. Dicendũ, ꝙ est meritũ adeptionis uitæ æternæ, & est meritũ dimissionis pœnę. Meritum uitæ æternæ cõsistit in radice charitatis, meritũ aũt remissionis pœnæ non tantum consistit in charitate, sed etiã in passionis acerbitate. Apertio autem ianuæ principaliter cõsistebat quantũ ad meritũ dimissionis pœnæ: pro eo ꝙ illa apertio fieri habebat per opus satisfactionis: satisfactio autẽ fit maxime ꝑ opera pœnalia. AD ILLVD, quod opponitur, quòd aut erat iustum, aut iniustum nobis ianuam aperiri. Dicendum, quod ante satisfactionem reatu manente, iustum erat ianuam nobis claudi: sed satisfactione iam facta, iustum erat nobis ianuam aperiri. Vñ Xp̃s satisfaciendo fecit nobis de indebito debitũ, ac per hoc uere, & proprie nobis meruit aperiri cœlũ. Vnde cũ dicit, ꝙ Xp̃s nihil meruit nisi iustũ. Dicendũ, ꝙ illud hẽt ueritatẽ, si intelligat̃, ꝙ illud retineat rõnẽ iniustitię post meritorũ interuentionẽ: sic autẽ nõ est hic, sicut uisum est. AD ILLud, qđ obijcit, ꝙ charitas mereť gloriã ęternã ex cõdigno. Dicendum, ꝙ post lapsum hoĩs charitas nõ mereť nisi præambulo motu fi dei: fides autẽ absoluta non sufficit, nisi sit fides creatoris, & mediatoris, sine qua nemo põt iustificari: ideo efficacia huius meriti fundata est super merita Xp̃i. Et propterea nõ sequitur, ꝙ charitas mereatur gloriã circũscriptis meritis Xp̃i, uel introducat in ipsam, pro eo ꝙ meritum charitatis nr̃æ non excludit Christi meritum, sed potius includit. AD ILLVD, quod obijcitur, quòd fides Christi ante passionem introducebat in gratiam, ergo pari ratione & in gloriam. Dicendum, quòd nõ est simile, quia status gratiæ bene compatitur secum obligationẽ ad pœnã: non sic aũt status gloriæ qui excludit omnẽ imperfectionẽ pœnæ, & culpæ. Ideo quãuis dñs daret gratiam pp satisfactionem nobis promissam, non tñ debuit dare gloriã nisi satisfactione soluta: & ideo non patebat ingressus in regnum, nisi prius interueniret passio Christi, per quã solueretur pretium satisfactoriũ, & nos non tantum liberaremur à Dis. 20 culpa, sed etiam absolueremur à reatu. Hæc autem infra melius manifestabuntur.

De redemptione nostra facta per passionem Christi quantum ad efficaciam, & vtilitatem.

Nunc ergo quæramus, quomodo per mortem ipsius à diabolo, & à peccato, & à pœna redempti sumus. A diabolo ergo & à peccato per Christi mortem liberati sumus: quia vt ait Apostolus, In sanguine ipsius iustificati sumus, & in eo quòd sumus iustificati, id est, à peccatis soluti, a diabolo sumus liberati, qui nos uinculis peccatorum tenebat. Sed quomodo a peccatis per eius mortem soluti sumus? Quia per eius mortē, (ut ait Apostolos) cōmendatur nobis charitas Dei, id est, apparet eximia & commendabilis charitas Dei erga nos in hoc, quod filium suum tradidit in mortem pro nobis peccatoribus. Exhibita autem tantæ erga nos dilectionis arrha & nos mouemur, accendimurque ad diligendum Deum, qui pro nobis tanta fecit; & per hoc iustificamur idest soluti à peccatis, iusti efficimur. Mors ergo Christi nos iustificat, dū per eam charitas excitatur in cordibus nostris. Dicitur quoque & aliter per mortem Christi iustificari, quia per fidē mortis eius a peccatis mundamur, Vnde Apostolus, Iustitia Dei est per fidem Iesu Christi. Et iterum, Quem Deus proposuit propitiatorem per fidem in sanguine ipsius, idest per fidem passionis, ut olim aspicientes in serpentem æneum in ligno erectum, à morsibus serpentum sanabantur. Si ergo rectę fidei intuitu in illum respicimus, qui pro nobis pependit in ligno, à vinculis diaboli soluimur idest à peccatis, & ita à diabolo liberamur, vt nec post hanc uitam in nobis inueniat quod puniat. Morte quippe sua vno verissimo sacrificio, quicquid culparum erat, vnde nos diabolus ad luenda supplicia detinebat, Christus extinxit, vt in hac uita tentando nobis non præualeat. Licet enim nos tentet post Christi mortem, quibus modis ante tentabat, non tamen uincere potest, sicut ante vincebat. Nam Petrus, qui ante Christi mortem voce ancillę territus negauit, post mortē ante reges & præsides ductus non cessit. Quare? quia fortior idest

Rom. 3. & Ro. 5. ad Roman. 8 Act. 15 Rom. 3 Ibidem. Num. 2

Aug. li. 4. de Trini. Luc. 11 Psal. 68 in lib. de Agnitione Christiano. c. 2. in tom. 3. Aug. li. de baptismo paruu-

Christus

Christus veniens in domum fortis, id est in corda nostra, vbi diabolus habitabat, alligauit fortem, id est à seductione compescuit fidelium: ut tentationem, quæ ei adhuc permittitur, non sequatur seductio. Itaque in Christi sanguine, qui soluit quæ nō rapuit, redempti sumus à peccato, & per hoc à diabolo. Nam vt ait August. in ipso uincuntur inimicæ nobis inuisibiles potestates, vbi vincuntur inuisibiles cupiditates. Fuso enim sanguine sine culpa omnium culparum chirographa deleta sunt, quibus debitores qui in eum credunt, à diabolo ante tenebantur. Vnde, Qui pro multis effurdetur. Per illum ergo redempti sumus, in quo princeps mundi nihil inuenit. Vnde August. causam & modum nostræ redemptionis insinuans, ait, Nihil inuenit diabolus in Christo vt moreretur, sed pro voluntate patris mori Christus voluit, non habens mortis causam de peccato, sed de obedientia & iustitia mortem gustauit, per quam nos redemit à seruitute diaboli. Incideramus enim in principem huius seculi, qui seduxit Adam, & seruum fecit, cœpitque nos quasi vernaculos possidere, sed venit redemptor, & victus est deceptor. Et quid fecit redemptor captiuatori nostro? Tetendit ei muscipulã crucem suam, posuit ibi, quasi escã, sanguinem suum. Ille autem sanguinem suum fudit, non debitoris, per quod recessit à debitoribus. Ille quippe ad hoc sanguinem suum fudit, vt peccata nostra deleret. Vnde ergo nos diabolus tenebat, deletum est sanguine redemptoris. Non enim tenebat nos nisi vinculis peccatorum nostrorũ: istæ erant catenæ captiuorum. Venit ille, alligauit fortem uinculis passionis suæ, intrauit in domum eius, idest in corda eorum vbi ipse habitabat, & uasa eius, scilicet nos, eripuit, quæ ille impleuerat amaritudine sua. Deus autem noster uasa eius eripiens & sua faciens, fudit amaritudinem, & impleuit dulcedine per mortem suam à peccatis redimens, & adoptionem gloriæ filiorum largiens.

lib. de pecca torũ. 2. q alias dicitur de peccatorũ meritis, & remissione c. 30 tom. 7. Ibi. ca. 31. & lib. 13. de Trin. cap. 15. Beda quoque super illud ad Heb. 2. ut per mortem destrueres & glo. ibi. Matth. 12. Mar. 3 Ad Ro: 8. et ad Ephe. 1.

Cur Deus homo, & mortuus.

Factus est ergo homo mortalis, ut moriendo diabolum uinceret. Nisi enim homo esset, qui diabolũ uinceret, non iustè sed uiolenter homo ei tolli uideretur, qui se illi sponte su-

ipsam iustificationem est operatus potentia deitatis cum patre & spiritu sancto, Est ergo redemptor, inquantum est Deus potestatis usu, inquantum homo humilitatis effectu. Et sæpius dicitur redemptor secundum humanitatem, quia secundum eam & in ea suscepit & impleuit illa sacramenta, quæ sunt causa nostræ redemptionis. Proprie ergo filius dicitur hominum redemptor.

De mediatore.

Qui solus dicitur mediator, non pater, vel spiritus sanctus. De quo Apost. Vnus mediator Dei & hominum homo Christus Iesus. i. per hominem quasi in medio arbiter est ad componendam pacem, idest ad reconciliandum homines Deo. Hic est arbiter, quē Iob desiderat, vtinam esset nobis arbiter. Reconciliati enim sumus Deo (ut ait Apostol.) per mortem Christi. Quod non sic intelligendum est, quasi nos ei sic reconciliauerit Christus, ut inciperet amare quos oderat: sicut reconciliatur inimicus inimico, vt deinde sint amici, qui ante se oderant, sed iam nos diligenti Deo reconciliati sumus. Non enim ex *quo ei reconciliati sumus per sanguinē filij, nos cœpit diligere, sed ante mundū, priusquā nos aliquid essemus. Q̄uo ergo nos diligēti Deo sumus reconciati? Propter peccatū cū eo habeamus inimicitias, qui habebat erga nos charitatē, ēt cum inimicitias exercebamus aduersus eum, operādo iniquitatem. Ita ergo inimici eramus Deo, sicut iustitiæ sunt inimica peccata: & ideo dimissis peccatis tales inimicitiæ finiuntur, & reconciliantur iusto, quos ipse iustificat. Christus ergo dicitur mediator, eo quod medius inter Deum & homines ipsos reconciliat Deo. Reconciliat aūt, dum offendicula hominū tollit ab oculis Dei, idest, dum peccata delet, quibus Deus offendebatur, & nos inimici eius eramus. Sed cū peccata deleat nō solus filius, sed & pater & spiritus sanctus, quorum deletio est nostra ad Deū recōciliatio, quare solus filius dicitur mediator? Nam de patre legitur, quòd recōciliauerit sibi mundum. Ait enim Apost. Deus erat in Christo, mundum sibi reconcilians. Cum ergo reconciliet, quare nō dicitur mediator? Quia nec medius est inter Deum & homines, nec in se*

habuit

Aug. super Psal. 103. cōcione, 4. circa illud draco iste.
1. Ti. 2
Iob. 31
Rom. 5
Aug. trac. 110. circa illud Io. 17. & dilexisti eos.
Sap. 11.
Aug. li. de Tri. c. 13. et 16.
Quæst.
2. Co. 5
Respō.

Respon- habuit illa sacramēta, quorū fide et imitatione iustificamur
sio. id est, reconciliamur deo. Recōciliauit ergo nos tota Trinitas virtutis vsu. s. dum peccata delet. sed filius solus impletione obedientiæ, in quo patrata sunt secundum humanam naturā ea, per quæ credentes & imitantes iustificantur.

Secundum quam naturam sit mediator.

Vnde & mediator dicitur secundum humanitatem, non secūdum diuinitatē: non enim est mediator inter deum & Deum: quia tantum vnus est deus, sed inter deum et hominē quasi inter duo extrema, quia medius esse nō potest nisi inter aliqua. Mediator est ergo, inquātum homo: nam inquātum deus, non mediator, sed æqualis patri est, hoc idem quod pater, cum patre vnus deus. Mediat ergo inter homines & deum trinitatem, secundum hominis naturam: in qua suscepit illa, per quæ reconciliamur deo trinitati: & secundum eādē habet aliquid simile Deo, & aliquid simile hominibus, quod mediatori cōgruebat, ne per omnia similis hominibus longe esset a Deo, aut per omnia Deo similis longe esset ab hominibus, & ita mediator non esset. Verus ergo mediator Christus inter mortales peccatores et immortalem iustum, apparuit mortalis cum hominibus, iustus cū Deo, per infirmitatē propinquans nobis, per iustitiam deo. Recte ergo mediator dictus est, quia inter deum immortalem & hominē mortalem est deus & homo reconcilians hominem Deo. In tantum mediator, inquantum est homo: inquantum autem verbum non est medius, quia vnus cum patre Deus. Si ergo Christus secundum vos, o hæretici, vnam tantū habet naturam, vnde medius erit? nisi ita sit medius, vt Deus sit propter diuinitatis naturam, et homo propter humanitatis naturā, quomodo humana in eo reconciliantur diuinis? Nam ipse veniēs prius in se humana sociauit diuinis per vtriusque naturæ coniunctionē in vna persona. Deinde omnes fideles per mortē reconciliauit deo, dum sanati sunt ab impietate, quicumque humilitatem Christi credendo dilexerūt; & diligendo imitati sunt. Ecce hic aliquatenus insinuatur quare Christus solus mediator dei dicitur & hominum, & secundum quam naturam mediet, scilicet humanam, et cui

August. in expositione 3. c. ad Gala. post medium et in glossa circa illud 1. Tim. 2. mediator dei & homi. August. in lib. confessionū. 10. ca. 24. tom. 1. Ibi. ca. 43. & lib. 1. de consensu euang. Ca. 35.

mediet scilicet deo Trinitati. Trinitati enim nos reconciliauit per mortẽ, per quam etiam nos redemit à seruitute diaboli. Nã (vt Petrus ait) non corruptibilibus auro & argẽto redempti sumus, sed pretioso sanguine agni immaculati.

SVPHA egit Magister de Christi incarnatione, & de his, secundum quæ incarnatio habebat ordinari ad nostram reparationẽ. In hac vero parte agit de redemptione nostra, quæ facta est per passionem. Diuiditur autẽ ista pars in duas partes. In quarũ prima agit de Christi passione. In secunda de morte, quæ consecuta est passionem, infra dist. 21. *Post prædicta considerandum est, vtrum in morte &c.*) Prima pars diuiditur in duas partes. In quarum prima agitur de efficacia eius & vtilitate. In secunda verò agitur de congruentia, & necessitate, infra distinc. 20. *Si vero quæritur, vtrum alio modo posset &c.*) Prima pars quæ continet præsentem distinctionẽ; diuiditur in duas partes. In quarum prima agitur de efficacia passionis. In secunda vero agitur de persona redemptoris ibi. *Vnde ipse vere dicitur mundi redemptor &c.*) Prima pars diuiditur in quatuor partes. In prima ostendit efficaciã passionis in remissione peccatorũ. In secũda vero in deletione chirographorũ, ibi. *Itaq; in Christi sanguine, &c.*) In tertia vero in liberatione à potestate diaboli, ibi *Factus est ergo homo mortalis &c.*) In quarta in solutione pretij, ibi. *A qua pœna temporali, & æterna &c.*) Similiter secunda pars principalis quatuor habet partes. In quarum prima determinat Magister quare Christus dicitur redemptor. In secunda vero, quare dicitur mediator, ibi. *Qui solus dicitur mediator &c.*) In tertia, quare solus Christus dicitur mediator, ibi. *Sed cum peccata deleat &c.*) In quarta secundum quam naturam dicitur mediator, ibi. *Vnde & mediator dicitur. &c.*) Sub diuisiones in littera satis apparent.

A peccatis per eius mortem &c.) Videtur illa ratio nulla esse, quia cum per beneficia dei commendetur nobis charitas dei, sicut per passionem Christi; uidetur ꝙ per beneficia dei iustificemur a peccatis, sicut per passionem Christi. Item. Martyres patiendo excitãt nos ad credendum, & amandum: ergo si passio Christi dicitur nos iustificare, quia nos accendit ad charitatem, pari ratione & passio aliorum martyrum. Item. Si hoc uerum est, tunc videtur ꝙ iustificatio non cõueniat passioni Christi nisi solummodo per accidens, videlicet ratione charitatis nostrę. Resp. Dicendum, ꝙ Magister secundum prædictam rationẽ nõ tangit causam iustificationis totã, sed partẽ causæ. Præsupponit enim in ipsa passione rationẽ meriti, per quod passio Christi est fons nostræ salutis. Per illã. n. plenitudo gratiæ Christi in nos redũdat. Et illa supposita adiũgit aliã rationẽ videlicet rationẽ exẽpli prouocantis, & excitantis: & hæc quidẽ bona ratio est & sufficiens priori præsupposita, per se autem non sufficit. Et ideo omnes illæ rationes procedunt ex insufficienti, Dub. I.

cienti,

put fraudis, & malitiæ. Nec fraus & dolus ei patrocinabatur, quia ad malum suum eum detinebat. sicut fures & latrones ad tps ca possident, quæ furãtur. Ad illud, qđ obiicitur, ꝙ hõ nõ potuit se facere seruum, cum eét in alterius iurisdictione constitutus. Dicendũ, ꝙ Deus reliquerat hoiem in manu consilii sui, & sic ei permittebat, ut posset se inducere in seruitutem diaboli.

Dub. 4. *Vnde ipse verè dicitur, &c.*) Videtur hoc esse falsum: nemo.n. emit, quod suum est. Si ergo Deus dñium super hoies non amiserat, uidetur, ꝙ ad eum redemptio hominis non spectabat. Item. Quæro a quo, & per quem redemit. Si tu dicas, quòd redemit a diabolo. Sed cõtra. Ei soluit ꝑtium, a quo redemit: sed redemit nos ꝑtio sãguinis sui; ergo uidetur, ꝙ ꝑtium sui sanguinis soluerit diabolo. Si tu dicas, ꝙ redemit a Deo. Contra. Nullus redemit, uel emit aliquid a seipso. Respon. Dicendũ, ꝙ homo uenundatus erat, ut faceret malum in conspectu domini, & fecerat seipsum seruum peccati, & supplicij. In his aũt omnibus detinebatur auctoritate diuinæ sententiæ, & iustitiæ. Et ideo ꝑtium redẽptionis ei oportebat offerri, qui damnum, & iniuriam passus erat, & qm̃ hoc est Deus, ideo Christus in offerendo sanguinem suum Deo, redemit nos a seruitute peccati diaboli, & supplicii: ita ꝙ manus misericordiæ redemit hominem de manu seueritatis, & iustitię. Transierat.n. homo per culpam suam de una manu ad aliam. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

Dub. 5. *Redemptor verò aliquando, &c.*) Obiicitur. Si.n. Deus ab æterno habuit potestatẽ, uĩ ꝙ ab æterno fuit redemptor. Itẽ. Aug. dicit, ꝙ in nostra redẽptione nõ erat utendũ potestate, sed potius iustitia; ergo non uĩ ratio illa rectè assignata. Resp. Dicendũ, ꝙ in redemptione fuit usus potestatis, & usus humilitatis: sed usus humilitatis apparuit in primordio, usus potestatis apparuit i fine: uicit.n. mortẽ, & auctorẽ mortis patiendo, & resurgendo: licet passio infirmitatis attribuatur solum Christo, tñ operatio uirtutis toti trinitati. Et iõ dicit Magr̃, ꝙ tota trinitas est redẽptor usu potestatis. Ad illud qđ obiicit̃, ꝙ potestas fuit in Deo ab ęterno. Dicendum, ꝙ Magr̃ nõ dicit ꝙ fuerit redẽptor ex ptãte, sed ex usu ptãtis: & hunc quidẽ nõ habuit ab æterno, sed ex tpe.

Dicitur Redemptor secundum humanitatem, &c.] Sed contra. Pœnitentia, & Cõfirmatio, et Extrema unctio faciunt ad nostrã redẽptionẽ: & tñ Christus ea in se nõ recepit. Resp. Dicendum, ꝙ sacrã non uocant̃ illa, q̃ sunt signa, & uasa, in quibus confertur gratia: sicut sunt septem sacrã Ecclesiæ; sed sacrã hic, dicuntur sacra mysteria, siue facta secreta, quæ ordinata sunt ad nostram redemptionem, sicut Christi incarnatio, natiuitas, passio, & resurrectio, &c. Dub. 6.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO. I.

An per passionem Christi fiat remissio peccatorum.

AD intelligentiã aũt huius partis incidit hic q̃stio circa duo. Primò .n. q̃ritur de efficacia passionis. Secundò uerò, quęritur de

de pesona redemptoris & mediatoris. Circa primum; quæruntur quatuor iuxta ea, quæ prius tacta sunt. Primo ergo quæritur, vtrũ per passioné Christi fiat peccatorum remissio. Secundo quæritur, vtrum fiat chirographorum deletio. Tertio quæritur, vtrum per ipsam fiat liberatio a potestate diaboli. Quarto quæritur, vtrum per seipsum fiat absolutio à pœna peccati.

VTRVM per passionem Christi fiat remissio peccatorum. Et q̃ sic, videtur. Apoc. 1. Lauit nos a peccatis nostris in sanguine suo: sed peccata abluere non est aliud, quàm peccata remittere, siue iustificare: ergo à passione est peccatorum remissio, & iustificatio. ITEM. Ad Hebr. 9. Omnia pene mundantur in sanguine, & sine sanguinis effusione non sit remissio peccatorum. Et ibidé. Sanguis Christi, qui per spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum deo; emundabit conscientias nostras ab operibus mortuis. Sed opera mortua sunt peccata: ergo per passionem Christi fit emundatio à peccatis. ITEM. In canone missæ dicitur, & trahitur de euangelio: Hic est calix noui, & ęterni testamenti, qui pro vobis & pro multis effundetur in remissioné peccatorũ. ITEM. Sacraméta iustificant. Sed omnia sacraméta iustificationé habét à passione Xpi, ergo multofortius Christi passio est efficax ĩ iustificãdo.

SED CONTRA. Roma. 4. Traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram: ergo videtur q̃ iustificatio sit a resurrectione, non a passione. ITEM. Esa. 43. Ego sum, qui deleo iniquitates tuas propter me: ergo deletio peccatorum nostrorum est à solo deo: nó ergo à passione Christi. ITEM. Iustificatio a culpa est per gratiæ infusionem. Sed solus deus est, qui potest gratiam infundere, sicut in Primo Libro, & in Quarto ostéditur: ergo solus deus potest culpã delere, & hominem iustificare: ergo culpę deletio & iustificatio nó est a passione. ITEM. Nihil corporale influit iustitiam in rem spiritualé: sed passio Christi fuit corporalis: ergo non potuit animam iustificare, siue a peccato mundare. ITEM. Necesse est iustificans esse coniunctum iustificato; sed passio Christi est extra animam: ergo non potest iustificare animam. ITEM. Si passio Christi est causa iustificationis animæ, aut ergo per modum causę materialis, aut per modum formalis, aut efficiẽtis, aut finalis. Non materialis, hoc constat, quia passio non est materia iustificationis. Non formalis, quia illud est gratia. Non efficiétis: quia illud est deus. Nó finalis: quia illud est gloria æterna: ergo &c. Si tu dicas, q̃ passio dicitur iustificare, idest Christus patiens: eadem ratione & ambulatio, & prędicatio diceretur nos iustificare, & peccata nostra delere: quia Christus ambulans, & prædicans nos iustificauit, & peccata nostra deleuit; quod tamen non conceditur. Est ergo quæstio qualiter Christi passio est causa nostræ iustificationis. Et si tu dicas q̃ per modum meriti: tunc est quæstio, qualiter resurrectio potest esse causa nostræ iustificationis, cum Christus non meruerit resurgendo. Et si vtraque est causa, sci-

sa, scilicet tam passio, quàm resurrectio, quæritur, cui per prius cõueniat, & principalius.

RESOLVTIO.

Et passioni Christi, & eius resurrectioni iustificatio nostra attribuitur: sed illi per modum meriti, signi, & causæ exemplaris: huic autem per modum quietantis.

RESPON. Ad prędictorum intelligentiam est notandum, q̄ nostra iustificatio attribuitur tam passioni, quàm resurrectioni: sicut habetur in textu, & Gl. in pluribus locis. Vnde ad Rom. 4. dicitur super illud. Mortuus est propter nostra delicta &c. Vtraque, scilicet mors, & resurrectio Christi delicta nostra tollunt, & utraque iustificant. Attamen neutri, idest nec resurrectioni, nec passioni attribui potest proprie causalitas iustificationis, siue deletio culpæ: quia non inuenitur ibi proprie aliquod genus causæ, sicut in opponendo ostensum est. Habent tamen nihilominus aliquam causalitatem in hoc, q̄ habent aliquã causæ proprietatem. Attribuitur enim his iustificatio nostra per modum meriti interuenientis, quod quidem habet dispositionis rationem, & reduci habet ad causam materialem. Per modum exẽpli prouocantis, & excitantis, qđ quidem habet reduci ad causam mouentem, & efficiẽtem. Per modum exemplaris regulantis, qđ quidem habet reduci ad causam formalem. Per modum termini quietantis, quod quidem habet reduci ad causam finalem. Et ita his duobus attribuitur iustificatio secundum proprietatem cuiuslibet generis causæ. Attamen ratio merendi iustificationem attribuitur soli passioni, non resurrectioni. Ratio uero terminandi, & quietandi attribuitur resurrectioni, ad quam ordinatur iustificatio, non passioni. Duo uero intermedia, scilicet excitatio, & regulatio attribuuntur utrique. Nam passio excitat nos ad dei dilectionem, & vlterius insinuat nobis qualiter mori debeamus peccatis: & ita est exemplum prouocans, & exemplar regulãs. Et q̄ sit exemplum, habetur ex prima Pet. 2. Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exẽplum. Quod sit exemplar, habetur ad Ro. 6. Si cõplantati sumus similitudini mortis ipsius &c. Similiter & resurrectio habet rationem exempli prouocantis, & exẽplaris dirigẽtis. Prouocant enim nos ad iustitiam, per quam acquirimus illam gloriam, quam credimus Christum habuisse in sua resurrectione, vt talia sint corpora nostra, qualis Christus in sua resurrectione monstrauit: sicut dicitur i quadam Glo. Dirigit etiam nos, dum ad eius exemplar conamur ambulare in nouitate vitæ. Iuxta illud, quod dicitur ad Ro. 6. Quomodo Christus resurrexit à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate uitæ ambulemus: & sic tam passio, quam resurrectio habet rationem excitantis, & regulantis respectu nostrę iustificationis, secundum duo quæ in nostra iustificatione habent cõsiderari. s. ablatio mali, & collatio boni. Ablatio mali appropriatur ipsi passioni. Collatio vero boni ipsi resurrectioni. Et hoc est qđ dicitur in Gl. Traditus est ꝑpter delicta nostra, &c. Mors Christi sola interitum uitę ueteris significat,

sum uidetur auctoritate August. quam Magister ponit in litera. Fuso sanguine sine culpa, omnium culparũ chirographa deleta sunt. ITEM. Omnia merita, & demerita scribuntur à iusto iudice: iuxta illud, quod scribitur Hie. 17. Peccatum Iuda scriptum est stylo ferreo in ungue adamantino: sed passio Christi nos liberauit ab ira uentura: ergo deleuit nostrarum culparum chirographa. ITEM. Ante aduentum Christi etiam sancti patres, & iusti detinebãtur in limbo: hoc autem non erat nisi propter peccatum Adæ, quod præcesserat: ergo peccatum illud adhuc remanebat in memoria tanquam in scriptura: sed post passionem Christi non detinebantur: ergo uidetur quod scriptura illa, per quam obligati fuerunt, deleta fuit. Restat ergo quod Christus in passione sua deleuit culparum nostrarum chirographa.

SED CONTRA. Adhuc sunt aliqua peccata, per quæ diabolus detinet homines hic, & in futuro ad luenda supplicia: ergo si tenentur propter alicuius culpę memoriã, uidetur quod per passionẽ Christi non sunt deleta omnium culparum chirographa. ITEM. Deleta sunt culparum nostrarum chirographa per passionem Christi, uidetur ergo quod superfluunt omnia alia remedia, quòd si hoc est falsum, restat &c. ITEM. Crucifigentes Christum & passionem eius procurantes in ipsa passione grauiter peccauerunt: ergo non uidetur quòd per passionem eius deleta sunt culparum nostrarum chirographa, sed potius inscripta & roborata. SI TV dicas, quòd deleta fuerunt quantum ad meritũ ꝑ passionẽ. Contra tantum malum fuit occisio Xpi, quãtum bonũ fuit uita Xpi: ergo malitia occidentium æquabat solutioni ꝓtij: ergo non uꝫ, ꝙ per passionẽ Xpi possit scriptura culpæ ipsorũ deleri. ITEM. Chirographũ decreti aut est culpa, aut pęna. Si culpa. ergo idẽ est delere chirographũ, & culpã: ergo male distĩguit Apostolus ad Col. 2. inter hæc duo dicẽs. Donãs nobis delicta, & delẽs ꝙ aduersũ nos erat chirographũ. Si pœna. Cõtra Chirographũ obligat, sed pęna nõ obligat: ergo uꝫ qđ chirographũ nõ possit stare ꝓ pœna, uel ꝓ culpa. Si ergo passio Xpi nõ est nisi cõtra culpã, uel cõtra pęnã, ꝓ passionẽ Xpi nõ habẽt deleri culparũ nostrarum chirographa. ITEM. Chirographũ illud aut habebaꝫ à Deo, aut à nobis, aut à diabolo. Si à Deo, uꝫ quod deleri nõ poterat: qa à nullo põt superari diuina iustitia, nec ĩfringi diuina sñia. Si a nobis habebaꝫ, ergo uꝫ ꝙ nõ esset aduersum nos. Si a diabolo. Contra. Diabolus nullum ius acquisierat in nobis: ergo nullum aduersum nos habebat chirographum. ITEM Quęriꝫ iuxta hoc quæ sit differẽtia inter chirographũ decreti, & chirographum culpæ, cum uno nomine nominet Augu. & alio noĩe nominet Apostolus. Et quæ sit illa scriptura, & qualiter per passionem Christi affixa sit cruci.

RESOLVTIO.

Cum per passionem suam impetrarit nobis Christus remissionẽ culparum & quò ad maculam, & quo ad reatum: iure chirographũ e medio substulisse credendus est.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, ꝙ sermo

iste est metaphoricus quo dicitur per passionem Christi deleri chirographa culparũ. Dicitur enim chirographum à chiros, quod est manus,& graphia, quod est scriptura,quasi scriptura manu facta. Quæ autem sit ista scriptura,quæ dicitur chirographum decreti,& chirographum culpæ:diuersimode pôt assignari secundum diuersas expositiones, quæ innuuntur super.2.ad Col. Secundum tamẽ expositionem, quæ magis consonat uerbo Apostoli, & dicto Augu.sciendum, ꝙ chirographũ culpæ dicitur esse memoriale, quo anima tenetur astricta,& obligata alicui pęnæ: sicut aliquis quãdo obligat se alteri,facit chirographum:& hoc innuit August. in litera cum dicit, culparũ chirographa deleta sunt, qbus debitores ante diabolo tenebantur. Et dicit illud chirographum culpæ, & chirographũ decreti: quia talis obligatio consurgit ex nostra culpa tã quam ex merito, & ex diuina sententia tanquam ex decreto. Et sic chirographum dicitur esse memoriale illud, quo quidẽ pecatũ manet quãtũ ad reatum, rõne cuius diuina iustitia habet nos punire; diabolica malitia potest accusare,& detinere: & conscientia nostra potest contra nos remurmurare:& illud chirographũ aduersum nos habet inscribi nõ solum pro peccatis nostris actualibus, sed etiam pro peccato primi parẽtis;& ratione huius diabolus habet in nos aliquã potestatem uel simpliciter,uel ad tempus. Quoniã ergo Christus per passionem suam non solum impetrauit nobis remissionem culpæ quantum ad maculam, sed etiam quantum ad reatũ: hinc est quòd dicit Apostolus, & August. ꝙ Christus per passionem suam deleuit chirographa culparum. Sed Apostolus dicit singulariter delens chirographum decreti: quia loquitur de memoriali transgressionis primi parẽtis. August. uero pluraliter, quia loquitur de remissione omnium peccatorum quãtum ad reatum, ut perfectum exprimat ipsius passionis effectum. Concedẽdum est ergo, quòd per passionẽ Christi deleantur chirographa culparum. Concedendæ sunt etiam rationes,quæ hoc ostendunt.

Ad illud uero,quod primo obiicitur in contrarium, ꝙ diabolus multos detinet ad luenda supplicia. Dicendum,quòd dupliciter est loqui de efficientia,uel effectu passionis Christi,aut quantum ad sufficientiam, aut quantum ad efficaciam. Quantum ad sufficientiam, sic se extendit ad omnes homines,& ad omnes culpas. Si uero quantum ad efficaciam, sic se extendit ad eos solũmodo, qui baptizantur in nomine eius, qui absoluuntur à reatu originalis,& actualis: ita quòd à diabolo non possunt amplius teneri,nisi forte se ei uoluntarie subiiciant,& noua contra eos scribantur chirographa. Ad illud, quod obijcitur, quòd si deleta sunt culparum chirographa per passionem, ꝙ superfluant alia remedia. Dicendum,quòd illud non sequitur,quia alia remedia à passione habent efficaciam: nec passio delet efficienter huiusmodi chirographa, nisi interueniant illa remedia. Ad illud, quod obiicitur, quòd non sunt deleta crucifixorum chirogra-

pha,

pha, sed potius scripta. Dicendum quòd deleta fuerant in ipsis crucifixoribus quantum ad sufficientiam, & quantum ad meritum: licet in pluribus eorum nō sint deleta quātū ad efficaciā, & quātū ad actū propter eorum negligentiam. Et si tu obijcias, quòd quantitas transgressionis eorum æquabatur quātitati satisfactionis. Dicendum quòd excusabantur per ignorantiam, sicut dicit Anselm. Si enim cognouissent, nunquam dominum gloriæ crucifixissent. Aliter potest dici, quòd nunquā illi crucifixores ex tam mala uoluntate Christum occidebant, ex qua bona uoluntate Christus passionem sustinebat: & ideo longe potentior erat passio Christi ad satisfaciendum, quàm esset illorū culpa ad obligandū. AD ILLVD, quod quæritur, utrum chirographum decreti sit culpa, uel pęna. Dicendum, ꝙ proprie loquēdo, nec est culpa, nec est pęna: sed est reatus cōsequens culpam, qui est obligatio ad pœnam, quæ quidē dicitur chirographum inquantū tenet obligationem respectu pœnę, & rationem memorialis respectu culpæ præteritæ. Culpa enim frequenter transit actu, & remanet reatu: sicut patet in sanctis patribus, qui detinebantur in limbo, quibus deletum erat originale quantum ad culpam, sed adhuc remanebat in eis reatus, propter quem ianua erat eis clausa. AD ILLVD, quod quæritur, quis habebat illud chirographum. Dicendum, sicut tactum fuit, ꝙ & Deus & homo, & diabolus habebat: sed Deus, ut iudex, homo ut reus, diabolus ut accusator. Et sicut latro fert insigne contra se, sic homo

Lib. 2. cur Deus hō. c. 15. in princi.

contra seipsum ferebat chirographum, nec per illud chirographū acquirebatur aliquod ius diabolo. Quamuis enim homo iuste detineretur, ipse tamen iniuste detinebat. Nec illius deletione factū est aliquod præiudicium diuinæ iustitiæ, sed potius satisfactū est ei per beneficium misericordis redemptoris. AD illa uerò, quæ quærebantur ultimo, patet respōsio per ea, quæ dicta sunt in huiusmodi responsionis principio, sicut planum est pertractanti.

QVAESTIO III.

An per mortem Christi liberati, simus à potestate diaboli?

VTRVM per passionem Christi liberati simus à potestate diaboli. Et ꝙ sic: uidetur. Apocal. 20. Vidi angelum descendentem de cœlo, & apprehendit draconem, qui est diabolus: sed per istū angelum, sicut sancti exponunt, intelligitur Christus: si ergo ab isto angelo diabolus est religatus in eius passione, uidetur quod amiserit super nos posse. ITEM. Ioan. 12. Nunc iudicium est mūdi, nūc princeps huius mundi eijcietur foras. Si ergo diabolus foras per Christū est eiectus, uidet̄ ꝙ à potestate eius liberati simus. ITEM. Christus dux noster uicit diabolum per illud Apoc. 5. Vicit leo de tribu Iuda. Sed uictoria ducis est uictoria totius exercitus: ergo uidetur ꝙ diabolus à toto genere humano sit superatus, & ita uidetur quòd per passionē Christi amiserit suum posse respectu generis humani. ITEM. Quando diabolus superauit primū hominē, per consequens superauit totum genus humanum: ergo pari rōne uidetur, quòd cum superatus sit

uidetur, quòd cum superatus sit a Christo, superatus sit a toto genere humano: ergo per passionem Christi totum genus humanum liberatum fuit à potestate diaboli.

SED CONTRA. Eph. 6. Nõ est nobis colluctatio aduersus carnem, & sanguinem, sed aduersus mundi rectores tenebrarum harum: ergo dęmones adhuc nos impugnãt, & huic mundo principantur: ergo à potestate diaboli liberati non sumus. ITEM. 2. Thim. 3. dicitur, ꝙ nouissimis diebus instabunt tempora periculosa, & hoc ipsum dicitur. 2. Thes. 2. & in Daniele. & Apoc. quòd in tempore Antichristi habebit diabolus magnã potestatẽ ad tentandũ & uexandum: ergo non uidetur, ꝙ per passionẽ amiserit posse super genus humanum. ITEM. Potestas diaboli maxime in duobus cõsistit, uidelicet in obsessione corporum, & in excæcatione mẽtiũ; sed post passionem Christi adhuc multi à diabolo fuerunt obsessi, multi etiã fuerunt grauissime excęcati: ergo uideẽ ꝙ potestas diaboli non sit in aliquo diminuta ꝑ passionẽ Christi. Quod autẽ diabolus multorũ corpora obsideat, doceat experiẽtia; ꝙ iterum multorum mentes excęcet, probatur per illud, quod dicitur. 2. Cor. 4. Deus huius sæculi excæcauit mẽtes infidelium. ITEM. Potestas diaboli uel est ad nocendum, uel ad tentandum Sed nunquam potuit nocere nisi permissus. Nunquam etiam potuit in peccatum præcipitare, nisi præberetur ei uoluntas & consensus: & hoc ipsum potest modo: si ergo ab initio nihil potuit amplius, uidetur idẽ quod prius.

RESOLVTIO.

Quò ad sufficientiam omnes; quò ad efficaciam autem ij soli, qui de eius corpore sunt.

RESPON. Dicendum, quòd sicut dicit Magister in litera. Per passionem Christi sumus à potestate diaboli liberati, omnes quidẽ quantum ad sufficientiam, sed illi soli, qui sunt de eius corpore (hoc est ecclesia) quantum ad efficaciam. Et hoc patet sic. Diabolus enim ante passionem Christi habebat duplicem manum, uidelicet attrahentem, & impellentẽ Manus attrahẽs erat potestas trahendi ad limbum etiam iustos, & sanctos. Manus impellẽs erat potestas præcipitandi in malum uel per fallaciam, uel per uiolentiã: quia tentabat ut draco, tentabat ut leo. Et prima manus scilicet attractiua erat tantæ potentiæ, ut nullus posset ei resistere, & hæc fuit ei omnino amputata per passionem Iam enim nullum iustum potest ad limbum trahere, quia ꝑ passionem Christi deletum est chirographum peccati Adæ. Manum autem impellẽtem habebat ita fortem, vt cum magna difficultate posset qs ei resistere. Et ideo in multis regnabat, immo fere in omnibus. Omnes. n. vel superabat per fraudulentiã, vel per uiolentiam: Et hæc potestas debilitata est per passionem, per quã lumẽ ueritatis aperitur contra diabolicã fraudulentiã: & adiutoriũ uirtutis attribuitur contra diabolicã uiolentiam. Apparuit autem lumẽ ueritatis, & interius per diuinam inspirationem, & exterius per humanam instructionẽ. Iam enim fere oĩbus est ueritas propalata: & ideo est destructa idololatria,

latria, quæ prius regnabat. Adiutorium etiam uirtutis tribuitur per gratiæ infusionem, quæ reprimit concupiscentiam, & per angelicã protectionem, quæ comprimit, & reprimit potestates aduersas: & hoc idẽ uirtute passionis: merito cuius mittitur nobis spiritus sanctus, mittuntur etiam & ipsi angelici spiritus, ut superetur aduersarius. Vnde diabolus super omnia abhorret memoriam passionis, & figurã crucis, per quã sumus a potestate eius liberati. Rationes ergo hoc ostẽdẽtes cõcedẽdę sunt.

AD ILLVD ergo, quod primo obijcitur, quod adhuc restat nobis aduersus mundi rectores colluctatio. Dicendum, quod quãuis nobis incũbat pugna, non tamen elongamur à uictoria, nisi interueniat nostra negligentia, secundum quod dicitur. 1. ad Corint. 10. Fidelis Deus, qui non patietur uos tentari, &c. sed faciet cum tentatione prouẽtum: & ideo ex illa auctoritate nõ põt haberi, quod nobis non pręsideat potestas diabolica, quãuis nos exercere non desistat. AD ILLVD, quod obijcitur, quòd in nouissimis diebus instabunt tempora periculosa. Dicendum, quòd quamuis per passionem sit potestas diabolica superata: tamen in nobis est uires dare hosti, & nos subiugare potestati diaboli. Et quia in nouissimis diebus abũdabit multorũ peruersitas, & refrigescet charitas, uires sumet diabolica potestas, & iusto Dei iudicio permittetur amplius ad malum impellere, quàm permissus fuerat in tempore præcedenti. AD ILLVD, quod obiicitur, quod adhuc potest in uexationem corporum, & excęcationẽ mentium. Dicendum, quod hoc non potest modo, nisi quis ei ex culpa sua uires tribuat, sicut sunt illi, qui sacramenta Christi contemnunt: qui uero humiliter, & deuote sacramentis, & sacramentalibus se subijciunt, quę à passione Christi habent uirtutem, non formidant diabolicam potestatem. Tanta est enim uirtus sacramentorũ ecclesiæ, ut etiam extendat se usque ad infideles. Vnde non tot hodie diabolus obsidet, quot diabolus consueuerat obsidere. Scribit. n. Grego. i Dialogis de quodã Iudęo, qui cum uellet dormire in loco deserto, muniuit se signo crucis, & dæmones superueniẽtes, cum uellẽt ipsum ostendere, a signo crucis repulsi sunt, & dixerunt ipsum esse uas uacuum, sed signatum. AD ILLVD, quod obiicitur, quod nihil poterat nisi per Dei permissionem, sicut tunc, ita & nunc. Dicendum, quod Deus ipsum amplius permittebat ex suo iusto iudicio, & cõsensus noster amplius ei subiacebat ex uitio nostro, per hoc quod regnabat ignorantia, regnabat etiã concupiscentia. Deficiebat etiam & ueritas, deficiebat etiã & gratia. Sicut enim dicitur Ioan. 1. Lex per Moysem data est, gratia, & ueritas per Iesum Christũ facta est. Et sic patet qualiter per pasśionẽ Christi liberamur à potestate diaboli.

QVAESTIO IIII.

An per Christi passionem à pœna peccati absoluamur.

AN per pasśionẽ Christi absoluamur à pęna peccati. Et quod sic uidetur. 1. Pet. 2. Peccata nostra pertulit in corpore suo super lignum, quod exponens Magister in litera dicit, quòd portare peccata nostra, est portare pœnã peccatorũ nostrorũ. Et hoc confirmatur

matur per illud Isaiæ 53. Vere languores nostros ipse tulit, & infirmitates nostras ipse portauit. ITEM. Zac. 9. Tu aũt in sanguine testaméti tui eduxisti uinctos de lacu, in quo non erat aqua Si ergo educi de lacu sine aqua, est liberari à pœna, uidetur ꝙ per sanguinem Christi liberemur à pęna peccati. ITEM. Passio Christi maxime fuit pœnalis, & Deo placita, & pro nobis etiam fuit soluta: sed quod talis conditionis est, maxime habet liberari à pœna: ergo &c. ITEM. Tolerantia pœnæ plus ordinatur ad relaxationem pęnæ, q̃ ad deletionem culpæ: si ergo per passionem Christi fit iustificatio (sicut supra ostésum est) multo fortius fit pęnarum relaxatio.

Qõ. 1. huius artic.

SED CONTRA. Resurrectio Christi est causa nostrę resurrectionis, sicut dicitur in Glo. 1. Corin. 15. Sed per resurrectioné nostrã habemus liberari à pęna, & a miseria: ergo uidetur, ꝙ Christi resurrectio, non passio liberet nos à pęna. ITEM. Christus patiendo dedit nobis exemplum, & materiam compatiendi. Si ergo pęna consistit in passione, & cõpassione, uidetur quòd passio Christi potius sit causatiua pęnę, q̃ liberatiua à pęna. ITEM. Pœnitentia omnis pęnalis est: nã pœnitere est pęnã tenere: si ergo per passioné Christi liberati sumus à pœna, uidetur ꝙ iam non sit opus pœnitentia. Sed hoc est falsum: ergo & primum. ITEM. Si passio Christi liberat à pœna, aut ergo à temporali, aut æterna. A téporali non: quia eisdem pęnis temporalibus subiacemus nunc, quibus subiacebant illi, qui erant ante passionem. Ab æterna nõ: quia nullus, qui est in inferno damnatus, fuit per passioné Christi liberatus: uidetur ergo ꝙ mediante Christi passione nõ sumus ab aliqua pęna liberati.

RESOLVTIO.

Ab omni pœna temporali, æterna, & media passio Christi nos liberat; cum per eam omnis culpa nobis deleatur, & omnis gratia etiam præstetur.

RESPON. Dicendũ, ꝙ passio Christi nos liberauit à pęna téporali, & ab æterna, & ab ea, quæ est inter utrãq; media. A pęna (inquã) temporali nos liberat, dum uirtute illius condonantur nobis peccata, non solum quantum ad culpam, & reatum pęnæ æternę, sed etiam quantum ad dimissioné pęnæ satisfactoriæ, sicut habet fieri in sacramento baptismatis. A pęna æterna nos liberat liberando à culpa. Dum enim per passioné Christi nobis gratia impetratur, per quam culpa dimittitur, nobis debitum pęnæ æternæ mortis relaxatur. Liberat etiam à pœna, quę quodammodo est inter utrãque pęnarum illarum media, quę quidem est carentia uisionis diuinæ ex merito peccati Adæ: & illa quidé, & si fuerit ad tempus propter gratiam repertam in eis, qui detinebantur in limbo; deberet tamen habere æternitatem habito respectu ad culpam Adæ. Vnde quãtumcũque passio dilata esset, diuina pręsentia fuisset eis subtracta, nisi Deus adinuenisset aliquã uiam: & ab hac pęna liberati sumus ꝑ passioné Christi: Et sic patet, ꝙ per omnem modum uerum est passioné Christi efficacé esse ad liberandum nos à pęna peccati. Et rõnes, quæ hoc ostendunt, con-

concedendæ omnes sunt.

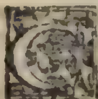
Ad illvd uero, qđ primo obiicitur in contrarium, ꝙ resurrectio Christi nos liberat à pęna magis, quàm passio. Dicẽdum, ꝙ sicut supra dictum fuit de iustificatione, ꝙ iustificatio pôt attribui passioni ratione termini à quo.s. rône amotionis mali, & resurrectioni ratione termini ad quẽ.s. rône collationis boni: Sic etiã glorificatio, quę est liberatio à pęna, & miseria, utrique pôt attribui: rône tamen liberationis à pęna potius attribuiť passioni. Ad illvd uero, quod obiicitur, quòd passio Christi præbet nobis exẽplum patiendi, & cõpatiendi. Dicendum, quòd & si passio Christi liberet à pęna, non tamen ab omni pœna. Liberat enim à pęna oppressiua; sed non liberat à pœna promotiua. Et quoniã pęna, in qua exercetur patientia, & misericordia, siue pietas est promotiua: ideo passio Christi ab illa non liberat, sed ad illã animat, & animãdo facit, ut pœna illa nõ possit opprimere, nec prævalere: & isto modo posset dici quodãmodo liberare ab illo genere pœnæ, non ut non affligat, sed ut nõ prævaleat. Ad illvd, quod obiicit, ꝙ passio Christi non liberat a pęna pœnitentiæ. Dicendum, quòd imo nos liberat quantum est de se: quia scđm ꝙ dicitur in litera, in baptismo omnis pœna, quæ ꝑ peccato debetur, penitus relaxatur: sed cum homo peccata iterat, reddit se indignum tanto beneficio: & ideo per passionẽ non remittitur ei tota pœna: sed minoratur, secũdum ꝙ dicit Magister in litera, quantum decet, & expedit salua diuina iustitia. Ad illvd, uero, qđ obiicitur, ꝙ nõ liberat neque à pœna temporali, neque à pęna æterna. Dicendum, quòd ratio illa peccat secundum consequens. Non enim sequitur, quòd si hoc modo non liberat à pęna temporali, & æterna, ꝙ ꝑꝑ hoc nullo modo liberet à pœna tẽporali, & æterna. Quãuis enim non liberet à pęna æterna eos, qui sunt ĩ malo obstinati: liberat tamen eós, qui uolunt & possunt ad Christũ conuerti. Rursus, quamuis non liberet à pęna tẽporali in ꝑsenti uita.s. a fame, & à siti: liberabit tamẽ à pęna in futuro, quando nouissima omniũ destruetur inimica mors. Liberat ẽt ab aliquibus pœnis temporalibus, ad quos essẽmus obligati merito peccatorum nostrorum, nisi interueniret passio Christi.

Qõ. 1. huius artic.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An solus filius sit redẽptor, uel etiã pater, & spiritussanctus?

Onseqventer quęritur de persona redemptoris, & mediatoris, per quam facta est recõciliatio. Et circa hoc quęruntur duo. Primum est, utrũ solus filius sit redemptor, aut etiã pater, & spiritus sanctus. Secundum est, secundum quam naturã Christus est mediator.

Vtrvm solus filius sit redẽptor, aut etiam pater, & spiritus sanctus. Et ostẽditur, quòd solus filius sit redemptor. Apoc. 5. Redemisti nos domine Deus in sanguine tuo ex omni tribu, & lingua: ergo si solus filius pro nobis sanguinem fudit, solus filius nos redemit. Item. Ille solus nos

redemit, qui pro nobis satisfecit: sed solus filius pro nobis satisfecit: ergo &c. ITEM. Redemptio nostra facta est per passionem: ergo ad illam solam personam spectat redemptio, ad quam spectat passio: sed solus filius est passus: ergo &c. ITEM. Christus redemit nos: aut ergo secundum diuinam naturam, aut humanam naturam. Si secundum diuinam: ergo frustra ad hoc assumpsit humanam naturã. Si secundum humanam: sed solus filius humanam naturam assumpsit: ergo solus nos redemit. Contra. Opera Trinitatis sunt indiuisa: ergo si redimere est opus conueniens filio, necesse est quòd cõueniat patri, & spiritui sancto. ITEM. Illius est redimere, cuius est pro re empta pretiũ dare: sed pater dedit unigenitum suum pro salute generis humani, secundum q dicitur Ioan. 3. Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret: pater ergo nos redemit: non ergo filius solus est redemptor. ITEM. Illius est redimere, cuius est redemptos possidere: sed tota Trinitas nos possidet: ergo tota Trinitas nos redemit. ITEM. Hocipsum uidetur auctoritate Magistri in litera. Redẽptor aliquando etiam pater, & spiritus sanctus dicitur in scriptura: ergo si in scriptura non dicitur nisi uerum, & catholicum, redimere non spectat ad solum filium.

RESOLVTIO.

Patri, & spiritui attribuitur humani generis redẽptio autoritatiuè: at filio, & autoritatiuè, & executiuè.

RESPON. Dicẽdum, q redemptio nis opus dupliciter potest alicui attribui, aut sicut principali auctori, aut sicut exequenti. Et utroque modo cõpetit Christo, Christo (inquam) Deo competit sicut auctori, Christo uero homini cõpetit sicut exequenti. Cum ergo dicitur aliquis redẽptor, hoc dupliciter põt dici. Aut ab auctoritate redemptionis, aut ab auctoritate simul, & executione. Si ab auctoritate, sic non tantum competit filio, imo ẽt patri, & spiritui sancto: pro eo quòd indiuisa sunt opera Trinitatis. Si autem ab executione, sic respicit humanitatẽ, quæ assumpta est à solo uerbo, & hoc modo competit soli filio: & hoc est, quod Magister dicit. Redemptor aliquando pater, & spiritus sanctus dicitur: sed hoc propter usum potestatis, nõ propter exhibitionem humilitatis. Nã secundũ usum potestatis simul, & obedientiæ filius proprie redemptor dicitur: & post concludit. Est ergo redemptor inquantũ Deus potestatis usu: inquantum homo humilitatis effectu. Ex his patet qualiter esse redemptorem conuenit filio, & secundum quã naturam: quodam enim modo conuenit ei secundum humanã naturã, quodam modo secdm diuinam. Et primo modo competit soli filio; secũdo modo competit filio una cum patre, & spiritu sancto:

ET PER hoc patet respõsio ad quæstionem propositam. Patet ẽt responsio ad rationes ad utranq; partem, procedunt.n. secdm has duas uias, sicut aspicienti apparet.

QVAESTIO II.

An secundum humanam, uel secundum diuinam naturam Christus mediator sit.

SEcundum quã naturã sit Christus mediator. Et q secdm humanam

nam ostenditur auctoritate Aug. in lib. 9. de ciui. Dei Mediatorem inter nos, & Deũ, & mortalitatẽ oportuit habere transeuntem, & beatitudinem permanentem: sed utrunque horũ competit Christo secundum humanã naturam: ergo &c. ITEM. Hocipsum ostenditur auctoritate Magistri in litera. Mediator dicitur scđm humanitatẽ, non scđm diuinitatem. ITEM. Mediũ debet esse inter extrema: ergo mediator Dei, & hoīum debet esse infra Deũ & supra hoīes: sed Christus secundum diuinã naturã non est inferior Deo; ergo secũdũ diuinã naturã nõ põt esse mediator. Est ergo solũ mediator secundũ naturã assumptam. ITEM. Medium debet habere differẽtiã ab extremis: sed Christus scđm diuinitatem est omnino unum cum patre: ergo non uidetur, ꝙ secundũ diuinitatẽ habeat rõnem mediatoris. ITEM. Vna est offensa totius Trinitatis, sicut est una maiestas: sed ei fit satisfactio, cui facta est offensa: ergo necesse est ꝙ satisfactio fiat toti Trinitati. Et si hoc, ita fit satisfactio filio, sicut patri: sed constat ꝙ alterius, & alterius naturæ est satisfactionẽ offerre, & satisfactionẽ suscipere: ergo si Christus satisfacit scđm ꝙ homo, & eoipso est mediator, quo satisfacit, uidetur ꝙ sit mediator solum scđm humanam naturam.

cap. 15. Tom. 5.

SED CONTRA hoc est auctoritas illa, quam Magister adducit in litera. Si Christus scđm uos (o hæretici) unã tantum habet naturã, unde medius erit, nisi ita sit medius, ut Deus sit pp naturam diuinitatis & homo propter naturam humanitatis? ergo esse mediatorẽ competit Christo scđm utranq; naturam. ITEM. Christus est mediator non per priuationẽ, sed ꝑ positionem. Sed medium per positionem est medium per participationem utriusque extremi: ergo Christus non potuit esse mediator Dei, & nostri nisi per hoc, ꝙ est Deus, & homo: ergo mediator scđm utranque naturã. ITEM. Nũquã mediũ iũgit extrema, nisi ꝑ hoc ꝙ hēt cõicationẽ cũ utroq; ergo Xp̃s nunq̃ nos reconciliaret Deo, nisi esset Deus, & hõ: redit ergo idẽ qđ prius. ITEM. Nihil tenet rõnẽ medii scđm illud, scđm qđ tenet rõnẽ extremi: sed Xp̃s tenet rationem extremi scđm humanã naturã, qa humana natura recõciliata est Deo: ergo non est mediator ꝑcise scđm illã. ITEM. Si Xp̃s est mediator scđm humanã naturã, hoc nõ põt esse nisi in quadã ꝓprietate cõueet nobiscũ, in quadã cũ Deo: sed angeli boni & angeli mali in aliqua proprietate nobiscũ cõueniunt, in aliqua cum Deo: ergo pñt dici mediatores inter nos, & Deũ: si ergo mediatores non dñr, ur̃ ꝙ mediatio non cõueniat Xp̃o scđm conueniẽtiã ꝓprietatũ, sed scđm participationẽ duarum naturarũ: ergo ita cõuenit in Christo esse mediatorem scđm diuinã naturã, sicut secundum humanam naturam.

RESOLVTIO.

Quia secundum humanam naturam nos Christus conciliauit, secundum eandem nos redemisse credendum est.

RESPON. Ad prædictorũ intelligentiam est notãdum, ꝙ differt dicere esse medium, & esse mediatorem. Medium nãque dicit cõueniẽtiam cum extremis. Mediator autem dicit non tãtum conueniẽtiam

tiam, sed etiã dicit officiũ reconciliationis. Aliter ergo respondẽdũ est; cũ quæritur, qualiter Christus sit medius inter humanã naturã, & diuinam: aliter cũ quęrit, qualiter sit mediator. Si enim q̃ratur, qualiter sit medius, responderi potest, ꝙ medium inter duas naturas potest aliquid dici tripliciter. Aut ita ꝙ in eo concurrant duæ naturæ, sicut in una natura tertia. Aut ita ꝙ in eo concurrant duæ naturæ, sicut in una persona. Aut ita ꝙ in eo cõcurrãt ꝓprietates duabus naturis cõformes. Primo modo accipiendo mediũ nihil põt esse mediũ inter humanã naturam, & diuinã, nec Christus, nec aliud; quia non põt ex humana natura, & diuina constitui aliquod tertiũ. Secundo modo accipiendo mediũ, sic Christus est mediũ inter humanã naturã, & diuinã, inquantum est una persona in duabus naturis, non ratione humanæ naturæ tantũ, nec ratione diuinæ tãtũ, sed ratione utriusq;. Tertio modo accipiẽdo medium Christus est mediũ inter Deũ & homines secundũ humanitatẽ, inquantũ habet mortalitatẽ simul, & beatitudinẽ. Mortalitatem (inquam) in qua communicat cũ hominibus. Beatitudinẽ, in qua maxime cõmunicat cum Deo. Si uero quæratur, qualiter, & secundũ quam naturã Christus sit mediator, cum mediator dicat officium reconciliationis: & mediator debeat differre ab illis, quos reconciliat, & Christus secundum diuinam naturam, sit ille, cui fit recõciliatio. Dicendum, quòd non potest esse mediator secundum diuinam naturam, sed secundum humanam naturã; in qua potest reconciliare secundum diuersas ꝓprietates, in quibus communicat cum Deo, & cum homine. Habebat enim iustitiam, & innocentiam, in qua communicat cum Deo, & mortalitatem, in qua cõmunicat cũ homine: & dum mors coniungitur iustitiæ in eodem, cõfœderatur homo peccator, & mortalis Deo iusto, & imortali. Recõciliati enim sumus Deo per mortem hominis innocentis. Concedendæ sunt ergo rationes ostendentes, quòd Christus est mediator secundum humanam naturã.

Ad illud vero, quod objicitur, ꝙ Christus est medius propter naturam diuinitatis, & humanitatis, iam patet responsio ꝑ ea, quæ dicta sunt. Non enim est idem dicere esse mediatorem, & esse medium. Veruntamen mediator esse non posset, nisi esset medius. Quod enim simul, & semel sit beatus & mortalis, hoc habet, quia homo & Deus: utraque tamen istarum duarum proprietatum conuenit ei secundum humanam naturam, ita quòd mortalitas conuenit humanæ naturæ in se, & beatitudo competit ei inquantum est unita diuinæ. Ad illud, quod objicitur, quòd mediator debet participare naturam utriusque extremi. Dicendum quòd & medium, & mediator non dicitur solum per participationem utriusque naturæ, sicut prius dictum est, sed etiam per conuenientiam in proprietate. Et Christus secundum humanã naturam habet proprietates cõueniẽtes diuinę naturæ pariter, & humanę. Ad illud, qđ objicitur, quòd medium non iungit extrema nisi per conuenientiã, quam

habet

habet cum eis Dicendũ, ꝙ iã patet respõsio: quia conuenientia secundũ proprietatẽ est illa, q̃ põt extrema recõciliare, maximè qñ extrema coniungi habent ꝑ illud mediũ, & ꝑduci ad conformitatẽ uoluntatis, non ad conformitatẽ naturæ. Per Christũ n. hõ recõciliatur Deo, ut sit beatus: & ita ut fiat de mortali ĩmortalis, de peccatore iustus, de misero beatus, non ut recõciliatus fiat Deus, quãuis ipse Christus sit Deus. AD ILLVD, qđ obijcitur, ꝙ Christus est extremũ secũdũ humanã naturã. Dicẽdũ, ꝙ falsũ est: nã humana natura in Xp̃o nunq̃ indiguit recõciliatione: unde non erat recõciliata, sed reconcilians, secundũ ꝙ dicitur. ij. ad Cor. v. Deus erat in Christo sibi reconcilians mundũ. Alterius. n. cõditionis erat natura humana in alijs hoĩbus alterius ĩ Christo. In alijs. n. erat peccatrix, in Christo erat ĩmunis ab omni culpa. AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ si mediator dicitur ꝑꝑ conuenientiam in proprietatibus, ꝙ dæmon debet dici mediator. Dicẽdũ, ꝙ non est simile: quia non habet proprietates, bono mediatori conuenientes, secundum ꝙ exponit Aug. in Li. De ciui. Dei. ix. ali quantulũ prolixè, sed tñ utiliter. Ait. n. sic. Mediatorẽ inter Deum, & hoĩem mortalitatẽ oportuit habere transeuntẽ, & beatitudinẽ ꝑmanentẽ, ut ꝑ illud, qđ trãsit, cõgrueret morituris, & ad illud qđ ꝑmanet, trãsferret ex mortuis. Boni ergo angeli inter miseros, & mortales, & beatos, & ĩmortales medij esse non pñt: q̃a illi quoq; beati, & ĩmortales sũt cũ ipsis, & miseri cũ istis. His contrarius est mediator bonus: q aduersus horũ ĩmortalitatẽ, & miseriam, & mortalis ad tp̃s existere uoluit, & beatos in æternitate ꝑsistere potuit. Et ꝙ sint contrarij, hoc ipse amplius consequenter ostẽdit; dicẽs. Ad hoc interponit se medius mortalis, & miser, ut ad ĩmortalitatẽ beatã trãsire nõ sinat. Ad hoc aũt se interponit mortalis, & beatus, ut morte transacta, ex mortuis faceret ĩmortales, quod in se resurgẽdo mõstrauit & ex miseris beatos: uñ numq̃ ipse discessit. Alius est ergo medius malus, q separat amicos: alius bonus, qui reconciliauit inimicos. Et sic patet, qũo cõuenientia proprietatũ in Christo faciat ad officiũ boni mediatoris, in dęmone uerò faciat ad contrariũ. Et sic patet rñsio ad q̃sita.

Cap. 15 Tom. 5.

DISTINCTIO XX.

De redemptione nostra facta per pasionem Christi quantum ad congruentiam, & necessitatem.

SI verò quæritur, Vtrum alio modo posset Deus hominem liberare quã per mortem Christi. Dicimus & alium modum fuisse posibilem Deo, cuius potestati cuncta subiacent, sed nostræ miseriæ sanandæ conuenientiorem modum alium non fuisse, nec esse oportuisse.

Quid

Aug. lib. 13. de Tri. ca. 10. Aug. li. prædi- cto cap. 11. in fin. & 12. in initio. Ephe. 2 Ibi. c. 12 Ps. 76.

Quid enim mentes nostras tantum erigit & ab immortalitatis desperatione liberat, quàm quod tanti nos fecit. Deus, ut Dei filius immutabiliter bonus, in se manens quod erat, & à nobis accipiens quod non erat, dignatus nostrum inire consortium, ut mala nostra moriendo perferret? Est & alia ratio quare isto potius modo quàm alio liberare noluit, quia sic & iustitia superatur diabolus, non potentia. Et quomodo id factum sit, explicabo ut potero. Quadam iustitia Dei in potestatem diaboli traditum est genus humanũ, peccato primi hominis in omnes originaliter transeunte, & illius debito omnes obligante: unde omnes homines ab origine sunt sub principe diabolo. Vnde Apostolus, Eramus natura filij iræ: natura, scilicet, ut est deprauata peccato, non ut est recta creata ab initio. Modus autem ille, quo traditus est homo in diaboli potestatem, non ita debet intelligi, tanquam Deus hoc fecerit, aut fieri iusserit, sed quòd tãtũ permiserit, iuste tamen. Illo enim deserente peccantem, peccati author illico inuasit, nec tamen Deus cõtinuit in ira sua miserationes suas, nec hominem à lege suæ potestatis emisit, cum in diaboli potestate esse permisit, quia nec diabolus à potestate Dei est alienus, sicut nec à bonitate. Nam qualicũque uita diabolus uel homo non subsisteret, nisi per eum qui uiuificat omnia. Nõ ergo Deus hominem deseruit, ut non se illi exhiberet Deum, sed inter mala pœnalia etiã malis multa præstitit bona: & tandem hominem, quem commissio peccatorum diabolo subdidit, remissio peccatorum per sanguinem Christi data, à diabolo eruit, ut sic iustitia uinceretur diabolus, non potentia. Sed qua iustitia? Iesu Christi. Et quomodo victus est ea? Quia in eo nihil dignum morte inueniens, occidit eum tamen. Et utique iustum est, vt debitores quos tenebat, liberi dimittantur, in eum credentes, quem sine vllo debito occidit. Ideo autem potentia uincere noluit, quia diabolus uitio peruersitatis suæ amator est potentiæ, & desertor oppugnatorque iustitiæ: in quo homines magis eum imitantur, qui neglecta vel etiam perosa iustitia, potentiæ magis studẽt, eiusque uel adeptione lætantur, vel cupiditate inflammantur. Ideoque placuit Deo, vt

Heb. 2. Ibi. c. 13

non potentia, sed iustitia vincens, hominem erueret, in quo homo eum imitari disceret. Post verò in resurrectione secuta est potentia, quia reuixit mortuus, numquam postea moriturus. Sed nonne iure æquissimo vinceretur diabolus, si potentia tantum Christus cum illo agere voluisset? vtique, sed postposuit Christus quod potuit, vt prius ageret quod oportuit. Iustitia ergo humilitatis hominem liberauit, quem sola potentia æquissime liberare potuit. Ibidem. ca. 13. Ibidem. cap. 14. Rom. 6.

De causa inter Deum, hominem, & diabolum.

Si enim tres illi in causam venirent, scilicet Deus, diabolus, & homo: diabolus & homo quid aduersus Deum dicerent, non haberent. Diabolus enim de iniuria Dei conuinceretur, quia seruum eius, scilicet hominem, & fraudulenter abduxit, & violenter tenuit. Homo etiam iniurius Deo conuinceretur, quia præcepta eius contempsit, & se alieno dominio mancipauit. De hominis etiam iniuria conuinceretur diabolus: quia & illum prius fallaci promissione decepit, & post mala inferendo læsit. Iniustè ergo diabolus, quantum ad se, tenebat hominem: sed homo iustè tenebatur, quia diabolus numquam meruit potestatem habere super hominem, sed homo meruit per culpam pati diaboli tyrannidem. Si ergo Deus, qui vtrique præerat, potentia hominem liberare vellet, sola iussionis virtute hominem potuit rectissimè liberare, sed ob causam præmissam iustitia humilitatis vti voluit. Qui dum in carne mortali crucifixus est, iustificati sumus, id est, per remissionem peccatorum eruti de potestate diaboli, & ita a Christo iustitia diabolus victus est, non potentia. Quomodo autem in eius sanguine nobis peccata sint dimissa, supra expositum est. Gen. 3. Aug. in Libr. de tri. 13. ca. 14. in fine. Distin. praeced.

De traditione Christi, a patre, a filio, a Iuda, & Iudæis.

Christus ergo est sacerdos, idemque hostia & pretium nostræ reconciliationis, qui se in ara crucis, non diabolo, sed Deo trinitati obtulit pro omnibus, quantum ad pretij sufficientiam: sed pro electis tantum, quantum ad efficaciam: quia prædestinatis tantum salutem effecit. De quo & legitur, quod sit traditus a patre, & quòd seipsum tradidit, & Ps. 109 Ad Hebre. 9. Esa. 53 Rom. 8. Eph. 5. Matth. 26.

quòd

Luc. 24 *quòd Iudas eum tradidit, & Iudæi. Ipse se tradidit, quia sponte ad paßionem acceßit. Et pater eum tradidit, quia voluntate patris, immo totius trinitatis passus est. Iudas tradidit prodendo, & Iudæi instigando: & fuit actus Iudæ & Iudæorum malus, & actus Christi, vel patris bonus: opus Christi patris bonum, quia bona patris & filij voluntas: malum fit opus Iudæ, & Iudæorum, quia mala fuit intentio. Diuersa fuerunt ibi facta siue opera, idest, diuersi actus, & vna res, siue factum, scilicet passio ipsa. Ideoq́ue doctores aliquando vniunt in facto illo patrem, filium, Iudam, Iudæos, aliquando disiungunt. Respcientes enim ad paßionem, vnum opus illorum dicunt: attendētes intentiones et actus, facta diuersa discernunt. Vnde Augustinus, Facta est, inquit, traditio a patre, facta est traditio a filio, facta est traditio a Iuda, vna res facta est. Quid ergo discernit inter eos? Quia hoc fecit pater & filius in charitate, Iudas verò in proditione. Videtis, quia non quid faciat homo, sed qua voluntate considerandum est. In eodem facto inuenimus Deum, quo Iudam. Deum benedicimus, Iudam detestamur: quia Deus cogitauit salutem nostram; Iudas cogitauit pretium, quo vendidit Dominum, filius pretium, quod dedit pro nobis. Diuersa ergo intentio diuersa facta facit, cū tamen sit vna res diuersis intentionibus. Ecce vnam rem dicit ibi fuisse, & diuersa facta, quia vna ibi fuit paßio, sed diuersi actus. Et actus quidem Iudæ, ac Iudæorum mali, quibus operati sunt Christi paßionem, quæ bonum est, & opus Dei est.*

De hoc Aug. in Psal. 93. enarratione nō longè a fine sermo 8.

Sup epistol. 1. Ioā. ho. 7. circa illud c. 4. quia filiū suū vnigenitum.

Christi pasſio quomodo dicitur opus Dei, & Iudæorum.

Paßio, ergo Christi, & opus dicitur Iudæorum, quia ex actibus eorum prouenit: opus Dei, quia eo authore, idest, eo volente fuit. Vnde Augusti. Nemo aufert animam Christi ab eo, quia potestatem habet ponendi, & sumendi eam. Ecce habes authorem operis. Ponet animā. Ecce habes opus authoris. Et vt generaliter concludam, quotiens in carne Christus aliquid patitur, opus authoris est, quia enim sua voluntate, non alio cogente perpetitur, ipse author est operis. Cum autem paßio Christi, opus Dei sit, & ideo bonum, eamq́ue operati sunt Iudas, & Iudæi, quæritur an

In Lib. de vnitate trinit. ad Optatū contra Felicianū. c. 14 tom. 6. Ioā. 10.

con-

concedendum sit eos operatos ibi esse bonum. Hic distinguendum est. Potest enim dici, quod operati sint bonum, quia ex actibus eorum bonum prouenit, idest, passio Christi: & item quod operati non sunt bonum, sed malum, quia actio eorum non fuit bona, sed mala.

VPRA egit Magister de passionis efficacia In hac uero parte agit de passionis congruentia. Diuiditur aűt ista pars in duas partes. In quarum prima comparat passionem Christi ad causam, propter quam passus est. In secunda uero comparat ipsam ad causam, a qua fuit passio in ipso, ibi. *Christus ergo est sacerdos &c*) Prima pars diuiditur ĩ duas partes, in quarum prima ostēdit, ꝙ modus ille redimēdi.s.per passionem ualde fuit congruus, & rationabilis: ostendens, quare isto modo.s.per passionem genus humanum redimere uoluit. In secunda parte ostendit, ꝙ alio modo si uoluisset, redimere potuit. ibi. *Si enim tres illi in causam, &c.*) Similiter secunda pars diuid.ĩ in duas partes. In quarũ prima inquirit, a quo sit Passio Christi: ostēdens, ꝙ traditus fuit a patre, a se ipso, a Iuda, & a Iudęis. In secunda uero agit de differentia causarum passionis Christi, utrum bona fuerit, uel mala. ibi. *Et fuit actus Iudæ, & Iudæorum malus, &c.*) Siue (ut aliter dicatur) inquirit illarum causarum differentiam penes bonitatem, & malitiam. Subdiuisiones autem partium manifestæ sunt in litera ipsa.

Dub. 1. *Illo enim deserente, &c.*) Contra. Hoc uidetur inconuenienter dictum: quia sicut Adam peccauit in consentiendo, ita diabolus peccauit in seducendo; ergo sicut iustum fuit hominem tradi in potestatem diaboli, ita fuit iustum diabolum tradi in potestatē hoīs. Itē. Grauius peccauit peccati auctor, quàm consentiens in peccatum; ergo multo fortius debuit tradi diabolus in potestatem hominis, quàm homo in potestatem diaboli. Respon. Dicendum, quòd tam diabolum, quàm Adam inuasit sententia iudicis condemnātis, uterque enim punitus fuit, sicut scribitur in Gene sed tamen magis decebat secundum ordinem diuinæ iustitiæ hominem subiugari, quàm econuersò propter hoc, quòd sponte subiecit se illi consentiendo.

Remissio peccatorum per sanguinem, &c) Contra. Videtur secundum hoc, ꝙ Deus posset facere ꝑ iustitiam aliquid, & non per potētiam, & econuersò. Sed cōtra hoc est, quod est summè iustus, & summè potens; ergo nihil potest facere, nisi iuste, & potēter. Item. Esto quod Deus fuisset usus potentia in liberatione hominis, cum diabolus nullum ius haberet in eo, nullam iniuriam fecisset diabolo. Respon. Dicendum, ꝙ in auctoritate præmissa non separatur iustitia a potentia, ita ꝙ una sit sine altera in operatione diuina. Sed hic innuitur, ꝙ aliquod est opus, in quo per excellētiam, manifestatur iustitia, aliquod ĩ quo per excellētiam manifestatur potentia Dub. 2.

tentia

tentia: & Deus illum modum elegit, in quo manifestatur iustitia, ut nobis daret imitãdi formam. Ad illud, quod quęritur, utrum si liberaslet per potentiam, fuisset ibi iustitia. Dicẽdum, ꝙ sic: sed tamẽ non fuisset ita manifestata.

Dub.3. *De quo & legitur, &c.*) Hoc uidetur esse falsum. Si enim Deus tradidit eum in mortem, uidetur ꝙ Iudæi eum occiderent auctoritate Dei, ergo Deus particeps fuit in illo homicidio. Si tu dicas; ꝙ tradidit eum, quia permisit eũ occidi: similiter posset dici de quolibet, qui occiditur: quia quemlibet, qui occidĩt, permittit Deus occidi. Item, Qui potest alium liberare ab occisione, & nõ liberat dicitur eum occidere interpretatiue; ergo cum Deus pater potuerit liberare filium, ut non occideretur, uidetur saltem interpretatiuè eum occidisse. Respon. Dicendum, quòd mors est priuatio uitæ: & hæc habet comparationem ad inferentem, & ad eum qui sustinet. Et secundum hoc aliqs potest dupliciter tradere aliũ in mortẽ, aut quia facit ut alii inferãt ei mortem: aut quia facit, ut ipse sustineat mortem. Quoniã ergo sustinentia mortis fuit a Deo patre, & fuit a Xp̃o: quia Deus pater uoluit ꝙ ipse sustineret mortem, & ipse uoluntariè sustinuit: hinc est ꝙ traditus dicitur a patre traditus etiam dicitur a se. Rursus: quia Iudas, & Iudæi procurauerunt, ut alii inferrẽt ei mortẽ: hinc est ꝙ traditus dicitur a Iuda, & a Iudæis. Et quoniam fuit laudabilis mortis sufferentia, illatio autem fuit uituperabilis: hinc est ꝙ traditio Dei, & Christi laudatur: traditio Iudæ, & Iudęorum uituperatur. Et sic patet, ꝙ m parte sufferentis fuit Deo p. ta, & accepta: sed a parte infli tium fuit tantum permissa. Et p. hoc patet responsio ad primũ obiectum. Ad illud, quod obiicitur, ꝙ permittẽs alium occidi, cũ posset prohibere, particeps homicidij est. Dicendum, ꝙ illud fallit in Deo: qui potest peccata omnia prohibere, & non prohibet, hoc enim spectat ad regimen suæ prouidẽtię, sicut in. j. & in ij. Lib. fuit ostensum.

Actus quidem Iudæ, &c.) Contra. Videtur implicare duo opposita. Dub.4. Si enim actus recipit denominationẽ a termino, & passio Christi fuit bona, uidetur quòd actus eorum fuerunt boni. Item. Mors, & uita opponuntur: sed Christi uita, & generatio fuit bona; ergo mors, & corruptio fuit mala. Itẽ. Iuxta hoc, quęritur, utrum simpliciter dicendum sit, quòd Christi passio fuit bona, uel mala. Cum enim habeat auctorem bonum, & malum (sicut supra dictum est) nõ est ratio, quare magis debeat ab hoc, quàm ab illo denominari. Quæritur etiã, dato quòd passio sit bona: Vtrum cõcedendum sit, quòd Iudæi operati sint bonum. Resp. Dicendum, quòd cum quærimus de bonitate passionis, non quærimus de bonitate, uel malitia in genere naturę, sed in genere moris. De hac ergo bonitate absque dubio est cõcedendum, quòd passio Christi fuit bona simpliciter. Est enim pretiosa in cõspectu Domini mors sanctorũ eius: multò magis mors Christi fuit pretiosissima. Triplici autem ex causa debet dici mors Christi simpliciter bona: Vna est strenuitas uirtu

tatis ex parte sustinentis. Sustinebat enim illam passionem uirtuosissime: quia patientissime: & cōstantissime. Secūda est utilitas redemptionis ex parte humani generis, quia per illam totum genus humanum est liberatum. Tertia est honestas causę moriendi. Mortuus enim fuit pro ueritate dicenda; unde Pilatus scripsit super cū causam. *Iesus Nazarenus*. Quāuis autem passio Christi sit bona simpliciter: tamē actio Iudæorū fuit mala simpliciter, qa ex mala uoluntate, & radice processit: nec propter bonitatem passionis, quę inde secuta est, bona dicenda est: hoc.n. fuit præter intentionē ipsorum per operationem diuinā, per quam Deus de multis malis elicit multa bona. Et per hoc patet responsio ad obiecta. Primum enim patet: quod nō est multiplicatio incompossibilium, sicut iā ostensum est. Secundum etiam patet, quia mors & uita non opponuntur in genere moris, sed in genere naturæ. Tertium patet, quare passio Christi dicitur simpliciter bona. Passio enim dicitur ut est in patiente: & ideo dicitur magis passio esse bona, ut est à bona uoluntate patientis, quàm mala, ut est à mala uoluntate inferētis. Ad illud, quod quæritur ultimo, utrum concedendum sit, ꝙ Iudęi operati sint bonum. Dicendum, ꝙ est opus operans, & opus operatū. Cū ergo quęritur, utrū Iudæi operati sint bonū, bonum potest dicere bonitatem circa opus operans, uel circa opus operatum. Si circa opus operans, est simpliciter negandum: quia tale opus in Iudæis simpliciter fuit malū. Circa uero opus operatum, ꝙ quidē fuit mors & passio Christi, hoc dupliciter pōt intelligi. Aut primo, & per se: & sic falsum est, ꝙ Iudęi sunt operati bonum. Illud.n. opus operatum bonitatē nō habuit ex intentione Iudæorum. Si aūt intelligatur per accidens, & ex cōsequenti, sic habet ueritatē. Iudæi enim operati sunt passionē Christi, quæ quidem fuit maximū bonum, & saluberrimū toti mundo.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO. I.

An congruum fuerit humanam naturam à Deo reparari?

AD intelligentiam huius partis incidit hic qō de congruētia nostræ redemptionis factæ per passionem Christi. Et circa hoc sex dubitabilia possunt q̄ri. Primo enim quæritur, utrum congruum fuerit reparari humanam naturam. Secundò quęritur, utrum magis congruum fuerit reparari humanam naturam per satisfactionem, quàm per aliā uiam. Tertiò quæritur, utrum aliqua creatura satisfacere potuerit Deo pro humano genere. Quartò quæritur, utrum purus homo possit satisfacere pro se. Quinto, utrum Deus satisfactionem per mortem Christi debuerit acceptare. Sexto, & ultimo quæritur, utrum alio modo genus humanū potuerit liberare.

VTRVM congruum fuerit humanā naturam a deo reparari. Et ꝙ sic uidetur per quatuor suppositiones manifestas, quę elici possunt ex dictis Anselm. in lib. 1. Cur Deus homo. Prima est hæc. Nullatenus decet summam stabilitatem permittere suū pro-

positum infirmari. Secunda est hæc. Nullatenus decet summam benignitatem pro peccato unius hominis totam posteritatem eius permittere sempiternaliter damnari. Tertia est hæc. Nullatenus decet summam sapientiam nobilissimam creaturam permittere uniuersaliter fine suo fraudari. Quarta est hæc. Nullatenus decet summam uirtutem permittere seruum suum ab alio in sempiternum iniuste detineri. Ex prima arguitur ita. Si non decet dei propositum infirmari, & Deus ꝓposuerat hominem perducere ad beatitudinem, & perduci non habet quamdiu manet in statu ruinę: ergo indecens est hominē in tali statu relinqui; ergo ab oppositis decens est ipsum reparari, & releuari. Ex secunda arguitur sic. Non decet posteritatem totā sempiternaliter damnari pro peccato unius hominis: sed tota sempiternaliter damnaret̄, nisi reparatio interueniret: ergo congruum fuit & decens, ut Deus hominem repararet. Ex tertia arguitur sic. Nō decet summam sapiētiam permittere uniuersaliter nobilissimam creaturā fine suo fraudari: sed nisi reparatio interuenitet, omnes homines fine suo essent fraudati, & ita uanę omnes filij hominum essent constituti; quod diuinę sapientiæ non congruit, quæ nihil incongruum facit: ergo restat ꝙ ualde cōgruum fuit genus humanum reparari. Ex quarta arguitur sic. Non decet summam uirtutem permittere seruos suos iniuste, & uiolenter ab aduersario detineri; sed nisi reparatio interuenisset, multi serui Dei, & sancti detinerentur in limbo; ergo congruum fuit, & decēs per reparationis beneficiū subueniri generi humano.

Sed contra hoc obiicitur sic. Si indecens fuisset genus humanum nō reparari, & inconueniēs, & quodlibet minimum inconueniēs (sicut dicit Ansel. in lib. Cur Deus homo) est impossibile erga Deum: impossibile ergo fuit Deum genus humanum non reparare. Ex hoc elicitur duplex incōueniens. Vnum, ꝙ Deus non reparauit genus humanum ꝓpter misericordiam, sed potius propter uitandam indecentiam. Aliud, ꝙ non reparauit ex liberalitate, sed ex necessitate: ꝙ si uerum est, nō tenemur ei ad tantas gratiarum actiones, quod impium, & crudelissimū est dicere. Item. Nobilior creatura est angelus, q̄ homo; & propter beatitudinem est facta sicut homo: sed nō decuit Deum releuare angelum a suo lapsu: ergo nec decuit reparare genus humanum. Item. Sicut decet diuinam sapientiā, & bonitatē releuare cadentē, sic etiā decet sustentare stantē: sed non decuit Deum tenere genus humanum, ne laberetur ante lapsum: ergo uidetur ꝙ nō decuit ipsum releuare post ipsum lapsum. Item. Non decet Deum facere contra suā iustitiā: sed homo cum peccauit, meruit à Deo in æternum separari; si ergo per reparationem Deo habet cōiungi, uidetur ꝙ nunquā decuit genus humanum reparari. Item, Sicut homo per peccatum meruit mortē carnis, ita etiā meruit mortē sempiternæ damnationis; sed non decuit Deum sic reparare genus humanum, ut nō moreretur morte carnis: ergo non decuit sic reparare, ut non moreretur

Lib. 1, cap. 12. & 20.

tur morte sempiternæ damnationis. ITEM. Non decet Deum facere contra dispositioné suæ sapientię: sed Deus talē fecerat hoīem, ut si uellet stare, staret: & si uellet cadere, caderet: ergo sicut nō decet Deum facere de stāte ut cadat, ita non decēt ipsum facere de cadēte ut resurgat: ergo nō decet eū reparare humanā naturā.

RESOLVTIO.

Nedum congruum: quin immo et quodammodo necessarium.

RESPON. Dicendum, ꝙ absque dubio congruum est, & decens reparari genus humanum. Congruum (inquam) est, & decens non solū ex parte Dei, sed etiā ex parte hominis. Ex parte dei: quia decet dei potentiā, sapientiam, & misericordiā, sicut in opponendo mōstratum est supra. Ex parte uero hominis congruentia est similiter, si consideretur dignitas hominis conditi, & modus labendi, & status lapsi. Dignitas nanque hominis conditi, tanta erat, ut propter ipsum facta sint uniuersa. Si ergo homo careret suo fine iam omnia essent suo fine defraudata. Modus uero labēdi fuit, ꝙ humana natura totaliter cecidit alio peccante, & alio suggerente: & ideo decens fuit ipsam per alium reuelari: ut sicut filij peccauerūt in parentes, & parēs peccauit diabolo suggerente, sic etiam homo repararetur dn̄o releuante. Status etiam hominis lapsi reparationi congruit: quia in illo statu simul fuit pn̄ia cum miseria: & pœnitētia quodāmodo placabat diuinā iustitiam, miseria uero ꝓuocabat misericordiam. Et sic patet, ꝙ per oēm modū congruū fuit reparari genus humanū. Congruū (inquā) ex parte opificis, & congruum ex parte opis. Sed cōgruitas ex parte operis puta cōgruētia est, ita ꝙ nō ponit necessitatem. Cōgruitas uerò ex parte opificis ponit necessitatē: necessitatē (inquā) nō incuitabilitatis, q̄ diuidit̄ in coactioné, & ꝓhibitioné: sed necessitaté immutabilitatis, quę cōsurgit ex stabilitate, & immutabilitate diuinę dispositionis: hęc aūt nō arctat diuinā potentiā ad oppositū, sed eam determinat ad tale propositum. Vnde Anselm. in lib. Cur Deus hō. Cū dicimus Deū aliquid facere necessitate, intelligendū est ꝙ hoc facit necessitate seruādi honestatem, quæ necessitas non est aliud, quā immutabilitas honestatis. Ex his, quę dicta sunt, patet responsio ad propositā qōnem. Si. n. quæratur, utrū congruū sit reparari genus humanum, concedēdū est simpliciter ꝙ uerum est. Si uero quæratur, utrū sit necessariū? nō est simpliciter respondendum, sed distinguendū: Est. n. necessariū ex parte Dei, sed ex parte nostri nō. Ex parte Dei necessarium q̄dem non quacumque necessitate, sed necessitate immutabilitatis, quæ non opponitur libertati uoluntatis, ac per hoc nec gratiæ, nec libertati. Lib. 2. cap. 5.

Hæc ui detur īpugnare. Sco. dis. 20. q. unica ibi. Contra factū est. prælīū.

ET PER hoc patet rn̄sio ad primum obiectum: nō. n. sequitur, si Deus reparat necessitate suæ immutabilitatis, ꝙ ꝑꝑ hoc non reparet liberalitate suæ benignitatis; hæc enim simul possunt stare.

AD ILLVD, qđ opponit̄, ꝙ creatura angelica nobilior est &c. Dicēdum, ꝙ quāuis angelus nobilior sit creatura, quām homo: non tamen est adeo ad reprobationem idoneus sicut homo, propter mo

dum labendi, & statum hominis lapsi. Homo enim pœnituit, angelus obstinatus fuit. Homo totaliter, angelus particulariter cecidit. Homo per aliũ angelus per seipsum: & hæc sunt quæ faciunt angelum ad reparationem minus idoneum. AD ILLVD, quod obijcitur, quòd non decuit Deum tenere hominem, ne caderet. Dicendum, quòd si homo uoluisset stare nunquam Deus dereliquisset eum ut caderet: sed quia stare noluit, non debuit ipsum conseruare inuitum: sed quia homo post lapsum uoluit resurgere, ideo decuit Deum sibi manum porrigere, ita quòd manus illa ad illos se extendit, qui uolunt resurgere, non ad eos, qui nolunt resurgere. AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ non decet Deum facere contra suam iustitiam. Dicendum, quòd uerum est. Decet tamen ipsum aliquid facere propter rigorem iustitię, quia reparatio humani generis non repugnat diuinæ iustitiæ, cõcurrunt enim in illa simul misericordia & ueritas: sicut uidebitur infra. Vnde quod dicitur, quòd homo meruit per peccatum in æternum separari à Deo, hoc uerum est quantum est de se, possunt tamen alia merita interuenire, quæ infringent illam obligationem, & in quibus seruabitur ordo iustitiæ diuinæ. AD ILLVD, quod obijcitur, quòd per peccatum meruit homo ita puniri pœna sempiternæ damnationis, sicut pœna mortis. Dicendũ, quòd non est simile, quia de pœna mortis statim fuit sententia lata, de pœna uero æternæ damnationis adhuc differtur sententia. Et q̃a diuina sententia est irreuocabilis post quàm lata est, licet mutari possit sententia per prophetiam prædicata (sicut patet in Iona) antequam feratur potest remedium inueniri: ideo reparari potuit genus humanum, ut non incurreret pœnam damnationis sempiternæ in aliqua eius parte: quamuis nõ fuerit liberatum, ut non incurreret pœnam mortis. Et si tu quæras, quare sententia ista fuit lata, & illa dilata, cum homo meruisset utranque de se. Dicendum, ꝙ prima est uia pœnitentiæ: secunda uero aufert locum pœnitẽtiæ, ideo non debebat secunda sententia ferri contra hominem, quamdiu erat in statu uiæ. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd non decebat Deũ facere contra ordinẽ suę sapientiæ. Dicendum, ꝙ genus humanum reparando contra suã sapientiam non fecit: quia ex sapiẽtia sua fecerat ipsum reparabilẽ præuidens eius lapsum. Nec ualet illud, quod obiicit. Nec decuit facere, de stante, ut caderet: ergo nec decuit de labente ut resurgeret: quia quamuis nullo sapiente fiat homo deterior: aliquo tamen sapiente potest fieri melior. Et licet non deceat Deum de bono facere malum, decet tamen de malo facere bonum.

Qõ. sequenti.

QVAESTIO II.

An per satisfactionem, potius quàm per aliam uiam congruerit genus humanum reparari?

VTRVM magis congruat genus humanum reparari per satisfactionem, quàm per aliam uiam. Et ꝙ sic, ostenditur per quatuor suppositiones. Quarum prima est hæc. Illa uia magis conueniẽs fuit ad reparationẽ humani generis, in qua magis seruatur ordo diuinæ

næ iustitiæ. Secunda est hæc. Illa uia magis cōgruit reparationi humani generis, in qua magis seruatur ordo diuinæ sapientiæ. Tertia est hęc. Illa uia magis conuenit reparationi humani generis, in qua magis seruatur præsidentia diuinæ potestatis. Quarta est hæc. Illa uia magis conuenit reparationi humani generis, in qua magis seruat̃ honorificentia diuinæ maiestatis. His præsuppositis arguit̃ sic. Magis seruatur ordo diuinę iustitiæ, cum malum punitur; quàm cū relinquitur impunitū: sed cū peccata reparãtur per satisfactionem, malum punitur, sine satisfactione relinquitur impunitū: ergo magis seruatur ordo iustitię in reparatione ꝑ satisfactioné, quã sine satisfactione; ergo per primã suppositionem uia ista magis conuenit reparando generi humano. ITEM. Secundo arguitur sic. Ordinatio peccantiū in supplicijs, siue peccati in pœna, manifestat decoré diuinę sapientię, quę non patitur uniuersum ex aliqua sui parte turbari: sed cū peccator releuatur per satisfactioné, ad culpã sequit̃ pœna. Cū uero sine satisfactione, culpa non ordinatur per pœnam: ergo reparatio generis humani ꝑ satisfactioné plus conuenit diuinæ sapientiæ, quàm sine: ergo per secundam suppositionem uia ista reparandi est magis congrua, & idonea in se. ITEM. Tertio arguit̃ sic. Si malum non puniretur, & relinqueret̃ sine aliqua satisfactione, iniustitia nulli legi subiaceret. Et si hoc, diuina potestas omnibus nō pręsideret: sed cū pro peccato satisfactio exigitur, peccator subdit̃ pœnę auctoritate diuinæ iustitiæ: ergo in modo reparandi genus humanū ꝑ satisfactionem magis prælucet præsidentia diuinæ potestatis, q̃ per aliã uiã: ergo per tertiã suppositionem uia ista est magis congrua. ITEM. Quarto arguitur sic. Peccator cū peccat, ꝑ præuaricationé Deum inhonorat: si ergo peccatū dimitteretur sine satisfactione, peccatū relinqueret̃ absq; honoris ablati recōpensatione: cū aũt satisfactio redditur, honor recōpensatur: ergo in modo reparandi hominé ꝑ satisfactioné magis seruatur honorificentia diuinæ maiestatis, quã per aliū modū: ergo per quartam suppositionem hac uia reparationis magis cōgruit genus humanū releuari. Ex his, eisdemq; rationibus nō solū potest cōcludi, ꝙ hæc uia sit magis cōgrua, sed ét ꝙ alia non pōt esse cōgrua: uerumtamen non sunt ita efficaces ad probandū scd̃m, sicut ad probandum primū. Præter has etiam congruentias possunt & aliæ reperiri, licet istæ sint magis excellentes.

SED CONTRA. Magis decet Deū facere, qđ magis facit ad ostensionem suæ benignitatis, & misericordiæ: sed dimittere peccata omnia absque aliqua satisfactione pœnæ, hoc est maioris misericordiæ, quã exigere pro illis pœnã, Si ergo Deus est misericordissimus, & benignissimus adeo; ut benignior cogitari nō possit: uidet̃ ergo ꝙ modus ille reparãdi, qui est præter satisfactioné, magis cōueniat diuinę excellétiæ. ITEM. Modus ille magis cōuenit reparationi generis humani, qui magis est ostensiuus diuinæ sufficientiæ: sed si sic Deus genus humanum repararet, quod nullam requireret satisfactioné, magis ap-

pareret diuina sufficientia. Ostenderetur enim tunc ꝙ emendarum nostrarum, & bonorum nostrorũ non indigeret: ergo modus reparandi absque omni satisfactione magis esset congruus humano generi. ITEM. Ille modus magis conuenit reparationi humanæ, qui magis est ostensiuus diuinæ potẽtiæ, pro eo ꝙ reparatio est quædam recreatio: sed si Deus absq; omni satisfactione solo uerbo reparasset genus humanum, sicut fabricauit mundum, maior esset ibi diuinæ uirtutis ostensio: ergo magis conuenit iste modus humano generi reparãdo. ITEM. Ille modus magis conuenit reparationi generis humani, in quo homo magis astringitur ad amãdum, & laudãdum Deum: sed si Deus culpam homini reliquisset absque omni satisfactione, & pœna; esset magis laudandus, & amandus ab homine (homo enim plura a Deo percepisset:) ergo talis modus reparationi humanæ magis cõgrueret. ITEM. Modus ille magis congruit reparationi generis humani, in quo magis eruditur homo ad executionẽ diuini mandati, & imitationẽ dei; sed homo debet remittere, & condonare alij culpam, & pęnã: ergo si Deus hoĩ debuit dare exemplũ perfectionis, uĩ ꝙ magis Deum decuit reparare genus humanũ totũ relaxando, q̃ satisfactionẽ aliquã exigendo. ITEM. Ille modus reparãdi magis decet Deũ, qui est à Deo immediate, q̃ qui est à Deo mediante adiutorio creaturæ. Quoniam sicut decuit magis per seipsum creare, sic magis uĩ esse decens ꝑ seipsum recreare: sed reparatio ꝑ satisfactionẽ est mediãte creatura satisfaciente: ergo uĩ ꝙ magis decuerit Deum reparare genus humanũ absq; omni satisfactione ꝑ seipsum, quam mediante satisfactione per creaturę adiutorium.

RESOLVTIO.

Et propter nostram glorificationem & propter nostram iustificationem cõgruentissimus fuit hic modus.

RESPON. Dicendum, ꝙ absque dubio magis congruum fuit genus humanũ reparari per satisfactionem, q̃ per aliam uiam secundum ꝙ dicit Ansel. & August. Et ratio huius est ex parte Dei, & ex parte nostra. Ex parte (inquam) Dei, quia uniuersæ uiæ domini misericordia, & ueritas, cum ipse sit summe iustus, & misericors. Et ideo ĩ reparatione generis humani, quæ est excellentissima uiarum Dei, congruum est ut simul currat misericordia cum iustitia. Et ideo decens fuit, ut Deus ab homine satisfactionem exigeret pro iniuria sibi facta: Et si homo non posset, tunc misericordia diuina subueniret dando sibi mediatorem, qui pro eo satisfaceret: & iste modus magis fuit congruus, quàm alius. Nam si Deus culpã non dimisisset, sed uindictam exegisset, non manifestaretur eius misericordia. Si uero omnino dimisisset, nec satisfactionem exegisset, non manifestaretur eius iustitia. Si ergo iste duæ conditiones sunt in Dei opere seruandæ præcipue, magis cõgruebat humanam naturam reparari per satisfactionem, quàm per aliã uiam ex parte Dei reparantis. Magis etiam cõgruebat ex parte nostri, pro eo ꝙ reparatio nostra ad hoc erat, ut nos reduceret à culpa ad iustitiã, à mi-

à miseria ad gloriam. Sicut ergo cum genus humanum cecidit per culpam, Deum inhonorauit per præuaricationem, & inordinatã dilectionem sic cum redit à culpa ad iustitiam, decés est ut Deũ honoret sustinendo pœnam:& in hoc magis reparatur ad normam iustitiæ. Rursus. Sicut gloriosius est acquirere uitam æternam per merita, quàm sine meritis eã acquirere: sic gloriosius est reconciliari Deo per satisfactionem, q̃ sine. Modus ergo reparandi per satisfactionem plus conuenit nostræ iustificationi, & nostræ glorificationi. Si ergo hæc duo principaliter considerantur in reparatione generis humani, planũ est quòd hic modus reparandi magis conueniens est tam ex parte Dei reparantis, quàm ex parte humani generis reparati. Vnde rationes, quæ hoc ostendunt, concedendæ sunt.

Ad illvd uerò, quod obiicitur de manifestatione benignitatis, & misericordię. Dicendum, ꝙ summa benignitas, & misericordia in Deo non excludunt iustitiam:& ideo non sic debuit manifestari in opere reparationis, ꝙ iustitia non haberet locum; sed ita debuit manifestari diuina misericordia, quòd simul cum hoc ostenderetur diuina iustitia. Et hoc idẽ factum est, cum Deus reparauit genus humanum per mortẽ filii sui, ubi fuit maxima ęquitas in exigendo tantæ satisfactionis pretium, & maxima benignitas in tradendo unigenitum filiũ suum. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ magis manifestaretur diuina sufficientia, si non exigeret satisfactionem. Dicendum, ꝙ sicut Deus exigit a nobis mandatorũ suorum obseruantiã non propter suam indigentiam, sed propter ordinationem nostram, qua debemus ei tãquam domino obedire; sic & peccatorum exigit emendã, non propter hoc quòd indigeat, sed ut nos reducat ad ordinationem debitam; & ideo obiectio illa ꝓcedebat ex suppositione falsi, cum dicebatur, magis sine satisfactione diuinam sufficientiã manifestari. Ad illvd, quod obiicitur, quòd modus alius magis manifestaret diuinam potentiam. Dicendum, quòd & si in omni opere Dei ostendatur diuina potentia, in opere tamen reparationis magis manifestatur benignitas & misericordia, & per consequens ipsa iustitia eis annexa. Et ideo cum posset uno uerbo genus humanum reparare, maluit tamen reparare cum difficultate, & pœnalitate; quia magis oportunum erat ibi ostendere misericordiã, quàm potentiam. Potentia enim satis claruerat in rerum eductione; sed adhuc latebat misericordia, quam ostendebat Deus in hominis reparatione. Ad illvd, qđ obiicitur, ꝙ reparatio prætermissa satisfactione magis astringeret nos ad laudandum, & amandum Deum. Dicendum, quòd falsum est, plus enim nos astringit ad amorem, & laudem Dei hoc, quòd dedit unigenitum suum pro nobis, quàm si absque hoc cõdonasset nobis & pœnam, & culpam. Multo enim maius fuit, ꝙ Deus pro nobis mortem subiret, quam peccata nostra condonaret: multo etiam maius fuit dando nobis filium peccata condonare, quàm si simpliciter peccata cõdonasset.

Qui enim proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo nō omnia nobis cum illo donauit, sicut dicitur ad Rom. 8. Et sic patet, ꝙ ratio procedit ex suppositione falsi. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd si satisfactionem non exegisset, magis præbuisset formam imitandi se. Dicendum, quòd & si debeamus Deum imitari in aliquibus, non tamen nostrū est imitari in omnibus. AD Deum enim spectat quærere gloriam, & uindictam secundum quòd dicitur ad Rom. 12. Mihi uindictam, & ego retribuam. Ad nos autem nō pertinet: quia nostrum non est iudicare: sed iudicari: & ideo in hoc non debuit dare formam imitandi se. Aliter posset dici, ꝙ Deus exigendo satisfactionem magis præbuit nobis formam, quàm si non exegisset. Præbuit enim exēplum & subditis & prælatis: subditis in hoc quòd remisit, & pepercit: prælatis uero in hoc quòd emendam requisiuit, ut decor iustitiæ seruaretur, quod spectat ad eos, qui iudicant terram, secundum illud Sap 1. Diligite iustitiam, qui iudicatis terram. AD ILLVD, quod ultimò obiicitur, ꝙ decentius fuisset reparare genus humanum sine adiutorio humano, & ita sine satisfactore. Dicendum, quòd hoc falsum est: summæ enim bonitatis est communicare creaturæ operationes nobiles, secundum quòd ipsa nata est suscipere: & creatura aliquid potest facere in reparatione, quamuis solius Dei sit operari in primaria rerum productione, ubi nō est operatio in aliquam materiam præiacentem.

QVAESTIO III.

An aliqua pura creatura satisfacere potuerit pro toto humano genere.

VTRVM Aliqua creatura pura potuerit satisfacere pro toto genere humano: & quòd sic uidetur. Vna creatura pura potuit totum genus humanum inficere per culpam suā: ergo si gratia est principium satisfaciendi, sicut culpa principium inficiendi, uidetur ꝙ aliqua pura creatura per suā gratiam potuerit satisfacere pro toto genere humano. ITEM Nōplus exigitur in iusta pœna, quàm commissum est in culpa: si ergo genus humanum lapsum fuit per transgressionem puræ creaturæ, uidetur quòd pura creatura potuerit satisfacere pro genere hnmano. ITEM. Diabolus iuste perdidit genus humanum, quia extendit manum suam in innocentem; ergo si potuit esse aliqua pura creatura omnino innocens, quæ se pro salute generis humani exponeret, & diabolus manum in eam extenderet, uidetur quòd aliqua pura creatura redimere potuisset genus humanum de diabolica potestate, & ita satisfacere pro eodē. ITEM. Plus pensat Deus uitam, & animam unius iusti, quàm uitā & animam innumerabilium peccatorum: si ergo aliqua pura creatura innocens, & sancta se Deo, & patri obtulisset pro peccatoribus hostiam, facta esset recompēsatio iusta, ergo & satisfactio debita. ITEM. Esto ꝙ Christus fuisset pura creatura, & mortuus fuisset in cruce, sicut mortuus fuit: quęro tunc, an fuisset detentus in limbo, an non. Constat ꝙ in limbo detentus non fuisset, quia non habuit

buit reatum peccati originalis: ergo apertum fuisset ei cœlum: meruisset ergo Christus apertionem ianuæ. Si ergo ianua non habuit aperiri nisi per sufficientem satisfactionem, uidetur quod pura creatura satisfacere potuisset pro toto genere humano.

Sed contra. Si pura creatura esset, aut esset homo, aut non homo. Si esset purus homo: ergo esset peccator, & debitor: ergo non potuisset esse mediator & reconciliator, cum ipse indigeret reconciliatione. Si esset non homo: sed pro homine non debet satisfacere nisi homo, quia ad eum pertinet satisfactio, in quo fuit transgressio; ergo si nec purus homo, nec non homo potuit satisfacere pro toto genere humano, uidetur quod nulla pura creatura potuerit. Item. Satisfactio debet proportionari offensæ, & iniuriæ: sed tanta est offensa, & iniuria, quantus est ille, cui infert; cum ergo Deus sit infinitus, offensa, & iniuria Dei est infinita: sed nulla creatura, nec eius operatio est infinita: ergo nulla pura creatura potest satisfacere pro offensa, & iniuria Deo illata: sed talis fuit iniuria Adæ, & posteritatis suæ, quia Deum contempsit: ergo &c. Item. Nullus satisfacit, nisi restituat tantum, & amplius quantum abstulit: sed nulla pura creatura ualet totum genus humanum, quod per peccatum Adæ fuit à Deo subtractum, restituere; ergo nulla pura creatura potest satisfacere pro ipso. Item. Nullus potest satisfacere pro omni homine, nisi posset influere in omnem hominem iustitiam, sicut primus parens trasmittit culpam: sed nulla pura creatura potest aliis influere iustitiam, uel dare gratiam: sicut in Primo Libro fuit ostensum ergo nulla pura creatura potest satisfacere pro toto genere humano. Item. Non minus obligamur Deo pro beneficio recreationis, quàm pro beneficio creationis. Si ergo pura creatura genus humanum redemisset, tantum essemus ei obligati, quantum nostro creatori: ergo tantum teneremur diligere creaturam, quantum creatorem. Si ergo impossibile est nos ad hoc obligari, impossibile fuit puram creaturam satisfacere pro toto genere humano.

Hanc rationem infringit Sco. Distin. 19 ibi. Contra hunc modum S. Th. consentit 3. par. q. 1. artic. 2.

Dist. 14 art. 2. q. 2. in resolutio. & alibi.

Hanc eandem rationem impugnat Sco. lib. 3. d. 19. q. unica ibi. Praterea narratio ponitur ab aliquibus.

RESOLVTIO.

Quomodo (bone Deus) pro tam grauis offensa tam imbecillis creatura satisfacere potuisset?

Respon. Dicendum quòd de duobus consueuit fieri satisfactio, & requiri: uidelicet de iniuria, & damno. Si ergo Deus requirit satisfactionem ab humano genere, aut requirit pro utroque, aut pro altero horum. Si pro utroque, planum est quod impossibile est aliquam puram creaturam Deo satisfacere pro humano genere, pro eo quod tam grauis est iniuria, quæ infertur Deo ob excellentissimam eius dignitatem, quod nulla pura creatura potest recompensare aliquid ei æquale: Si uero exigit sibi satisfactionem de solo damno condonando iniuriam, nec sic potest pro toto genere humano satisfacere aliqua pura creatura. Aut enim illa pura creatura esset homo, aut non esset homo. Si homo, cum nullus purus homo possit æquiualere toti generi humano, talis homo offerendo seipsum Deo, nunquam recompensaret damnum, quod Adam intulit

cor-

corrumpẽdo totum genus humanum. Si esset nõ homo, nec sic adhuc posset damnum recompensare, si pura creatura esset: aut si posset, non tamen satisfaceret: quia ad illud genus spectat satisfactio, ad quod spectauit trãsgressio. At si hoc posset, non tamen deceret ꝙ naturam humanam in statum pristinum non reuocaret: esset.n. ex hoc subiecta alii generi creaturæ. Et ex hoc habetur, ꝙ non solum pura creatura nõ posset Deo satisfacere, si esset alterius generis: sed etiã nec si esset a Deo assumpta conueniret, ut pro humano genere satisfaceret: & ideo cũ pura creatura non posset pro toto genere humano satisfacere, nec alterius generis creaturã deceret ad hoc assumi. Oportuit ergo, ut ꝑsona satisfaciẽtis esset Deus, & homo. Concedendæ sunt ergo rationes ostendentes, ꝙ nulla pura creatura posset satisfacere pro toto genere humano.

Ad illud, quod obijcitur in contrarium, ꝙ pura creatura potuit totum genus humanum inficere, Dicẽdum, ꝙ non est simile: quia aliqua pura creatura potuit esse principium totius generis humani secundum propagationem carnalem, per quàm genus humanum corrumpitur, & inficitur: sed nulla pura creatura potuit esse principium totius generis humani secundum regenerationẽ spiritualem. Ad illud, quod obijcitur, ꝙ non plus exigitur in iusta pœna, quàm cõmissum est in culpa. Dicendum, quòd culpa non solum aggrauatur ex parte cõditionis peccantis, sed etiam ex parte eius, in quẽ peccatur: & licet peccans fuerit pura creatura, ille tamen in quem peccauit, fuit creator: ideo cum exigitur, ꝙ satisfaciens non sit pura creatura, hoc non est supra illud, quod commissum est in culpa: oportet enim ꝙ persona satisfaciens pro peccati grauitate, satisfaciat secundum oẽs conditiones, secundum quas habet aggrauari. Ad illud, quod obijcitur, ꝙ diabolus iuste amisit genus humanum, quia extendit manum in eum, in quem non habebat ius. Dicẽdum, ꝙ in hoc nõ exprimitur sufficiens ratio satisfactionis, sed modus uincendi diabolum. Et bene uerum est quòd aliqua pura creatura innocẽs potuisset diabolum uincere: sed tamen ex hoc non sequitur, quòd potuisset Deo satisfacere. Longe enim plus est recompensare Deo illatam iniuriam, quàm uincere diabolicam fraudem. Ad illud, quod obijcitur: quòd plus Deus pensat animam iusti, quàm animas innumerabilium peccatorũ: Dicendum, quòd Deus recompẽsationem in satisfactione nõ quærit de genere humano, secundum ꝙ est in statu peccati, sed secundum ꝙ fuisset, si non peccasset: & hoc modo nullius puri hominis uitam Deus tantum appreciatur, sicut totam generationem humanam. Ad illud, quod quæritur, si Christus fuisset sola pura creatura, utrum moriens intro isset in cœlum. Dicendum, ꝙ sic: ex hoc tamen non sequitur, quod sic meruisset ianuæ apertionem: quia cœlum nunquam fuerat sibi clausum: hoc supposito quòd non habuisset, peccati originalis reatum. Alij uerò, qui reatum peccati originalis habebant, propter hoc non fuissent in cœlum introductis

ducti: & ita adhuc remansisset ianua clausa, pro eo quòd non fuisset sufficiẽs satisfactio persoluta.

QVAESTIO IIII.

An quis adiutus gratia pro seipso satisfacere potuisset?

VTRVM aliquis adiutus gratia potuisset satisfacere pro seipso. Et ꝙ sic uidetur, quia tres sunt partes pœnitentiæ, cõtritio, confessio, & satisfactio: sed homo adiutus gratia potest de peccato suo conteri, & ipsum cõfiteri: ergo potest satisfacere pro seipso. SI TV dicas, ꝙ potest de actuali, sed non de originali. Contra. Maius est actuale, q̃ originale, quia maior est ibi improbitas uoluntatis, & grauius etiã quis punitur ꝓ actuali, q̃ pro originali: si ergo ꝑ adiutoriũ gratiæ potest satisfacere pro suo actuali, multofortius uidetur ꝙ ꝓ suo originali. ITEM. Satisfacere (secundũ ꝙ dicit Anselmus) est honorem debitũ Deo impendere: sed quilibet homo adiutus gratia potest honoré debitum Deo impendere: ergo quilibet põt pro peccato suo Deo satisfacere. SI TV dicas, ꝙ non potest impendere honoré, quem debet pro iniuria prius facta. Contra nulla iusta potestas exigit ab homine plusquã potest: anathema enim sit, qui dicit Deum præcepisse impossibile: ergo nullum honoré debet homo Deo reddere, qué non possit. ITEM. Homo existens in gratia potest mereri summum bonum, quod Deus est: ergo si multominus est mereri summum bonum quàm reconciliari, & confœderari, uidetur ꝙ multomagis pro quolibet peccato suo possit satisfacere, non solum actuali, sed etiam originali.

Lib. I. cur deus homo cap. II.

ITEM. Existens in gratia, aut non erat dignus aliqua pęna, aut temporali sola. Si ergo debitor pęnæ temporalis potest illam pœnam soluere, uidetur quòd homo pro quolibet peccato, qđ habet, possit satisfacere: ergo pro originali. ITEM. Gratia adueniens in animam æque bene delet culpam actualem, sicut originalem: sed sicut se habet gratia secundum essentiam ad culpæ deletionem, ita se habet secundum opera ad satisfactionem. Sed gratia adueniens in animam liberat eam ab omni culpa tam originali, quàm actuali: ergo mouens animã potest satisfacere ꝓ omni culpa prius deleta: ergo quilibet homo potest satisfacere pro seipso.

SED CONTRA. Si quilibet homo potest satisfacere pro seipso: ergo Christus gratis mortuus est: si ergo hoc est inconueniens, & absurdum, restat quòd illud ex quo sequitur ITEM. Sicut iniuria peccati totius generis humani est infinita ratione eius, contra quẽ est: sic & illa quæ est in quolibet peccato singulari: ergo si aliquis purus homo non potuit satisfacere pro toto genere humano, pari etiam ratione uidetur, quòd non possit facere pro seipso. ITEM. Impossibile est quòd aliquis satisfaciat pro culpa, quamdiu manet in eo radix, & causa culpæ, satisfacere enim (sicut dicit Augustinus) est causas peccatorum excidere: sed uitium humanæ originis nunquam separatur à carne peccati: ergo uidetur quòd nullus homo qui originale peccatum habuit, possit satisfacere pro originali: Maior manifesta est per Augustinum: sed minor manifestatur per hoc,

Libr. de Ecclesiastic. dogmatib. ca. 54. Tom. 3

hoc, quòd quilibet generat filium habentem originale peccatum. ITEM. Ad hoc quòd fiat satisfactio, necessariũ est quòd fiat damni recompensatio. Sed propter peccatum originale quilibet habet necessitatem moriendi, & corpus mortuum est propter peccatum originale, sicut dicit Apostolus; ergo si quis debet satisfacere pro originali peccato, tenetur reddere animam pro anima: sed quilibet est mortis debitor pro originali peccato: ergo non uidetur ꝙ aliquis, qui peccatum originale contraxit, possit unquam satisfacere pro illo. ITEM. Quòd originale peccatum sit culpa, hoc habet, quia processit à uoluntate Adæ. Si ergo requiritur satisfactio de ipso secundum quòd culpa, nullus potest satisfacere, nisi satisfaciat pro culpa Adæ. Sed ꝑ culpa Adæ nullus potest satisfacere secundum quòd originalis est, nisi satisfaciat pro toto genere humano: ergo à primo ad ultimum nullus potest satisfacere pro peccato originali alicuius hominis, nisi satisfaciat pro toto genere humano. Sed hoc non potest aliquis purus homo: ergo nullus potest satisfacere pro originali peccato.

Rom. 8

RESOLVTIO.

Ne quaquam planè: cum talis offensa omnino excedat omnem puram creaturam?

RESPON. Dicendum, quòd est satisfactio plena, & est satisfactio semiplena. Satisfactio plena est, quando simul fit satisfactio de iniuria, & damno. Satisfactio uero semiplena est, quando remissa offensa, satisfactio fit pro damno. Intelligendum est ergo, ꝙ pro nullo peccato, in quo fit auersio à Deo, potest satisfacere aliquis purus homo satisfactione plenaria nec pro seipso, nec pro aliis: propter hoc quòd offensa, & iniuria illa omnino excedit puram creaturam. Si uero loquamur de satisfactione semiplena, illa uidelicet in qua remissa offensa, requiritur emenda de damno: sic dicendum quòd homo potest satisfacere pro suo actuali peccato, sed non pro originali peccato. Ratio autem huius est, quia peccatum actuale dicit deprauationem uoluntatis, sed originale dicit deprauationem naturæ. In hoc autem differt deprauatio naturæ à deprauatione uoluntatis, quia corruptio uoluntatis respicit ipsam personam, ut est indiuiduum: sed corruptio naturam ut est alterius principium. ITEM. Quia uoluntas est uertibilis, & corruptio in ea existens est facile mobilis: quia uero natura uno modo mouetur, corruptio in ea existens est difficilè mobilis: Quoniam ergo deordinatio uoluntatis introducta pro actuali est personæ singularis, & facile mobilis, recompensari potest per usum gratiæ gratumfacientis, quæ respicit personam singularem. Quia uero deprauatio naturæ est respiciens propagationem, & ita naturam communem, & ulterius eradicari non potest omnino: ideo pro damno illato nemo potest satisfacere per gratiam singularis personæ. Illa enim non tollit omnino peccati originalis radicem ab eo, in quo est, nec per se, nec per usum suum & ideo non potest omnino tollere

lere reatum, & obligationem. Impossibile ergo fuit, quòd aliquis pro peccato originali alicuius hominis satisfaceret, nisi omnino a peccato originali mundus esset, nisi etiam haberet gratiam communem, hoc est gratiam capitis, cuius plenitudo nata est in alios redundare: talis autem nó potuit esse, nisi homo, & Deus, qui esset aliorum caput, sicut in præcedétibus fuit ostensum, quia nullus, nisi Deus potest influere aliis motum, & sensum.. Et sic patet, q pro minimo peccato originali, nec quantum ad satisfactioné plenariam, nec quantum ad satisfactionem semiplenam potuit satisfacere, nisi Christus, idest, homo, & Deus. De actuali uerò potest quidem purus homo adiutus gratia satisfacere, sed satisfactione semiplena, quę suppletionem, & complementum recipit a passione Christi. Christus enim satisfaciés pro omni offensa omnibus impetrauit gratiam quantum ad sufficientiam, & meritò illius satisfactionis homo suscipiens gratiam satisfacit postea Deo, pro lęsione, quã intulit sibi actualis culpa. Ex hoc patet, quomodo passio Christi influit in sacramenta, & quare amplius influit in sacramentum baptismi, quod est remedium contra originale, quàm in sacramentum pœnitentiæ: & hoc est fundamentorum multorum, quæ in Quarto Libro determinantur, & supponuntur ab hoc Libro. Concedendum est ergo q nullus adiutus gratia satisfacere potuit pro seipso. Concedendæ sunt etiam rationes, quæ hoc ostendunt.

Ad illud uero, quod obiicitur, q satisfactio est pars pœnitétiæ. Dicendum, q ipsa pęnitentia (sicut ostensum est) efficaciam habet a passione Christi non solum post passioné, sed etiam ante: quia Christus per passionem suam omnibus impetrauit gratiam pœnitétialem, & Deus præcedentibus patribus dedit gratiam propter satisfactionem passionis promissam, sequentibus uero propter solutã. Et sicut nos iustificamur in fide passionis præteritæ, ita ipsi iustificabantur in fide passionis futuræ. Vnde & qui pręteribant, & qui sequebantur clamabant: Osanna filii Dauid. Vnde ex hoc non habetur, q aliquis sufficienter possit satisfacere pro se. Præterea ratio illa non concludit de originali, sed solum de actuali. Pœnitentiã enim non est contra originale, sed contra actuale. Nec valet, quod obiicitur, q grauius est actuale, quàm originale. Dicendum enim, quod & si originale in posteris sit minus quam actuale, tamen quantum ad suam originem peccatum originale ualde fuit graue, cum totam humanam naturã infecerit, Satisfactio autem peccati originalis respicit ipsam originé: & ideo dico q difficilius fuit satisfacere pro originali, quàm pro actuali: quia non potest fieri satisfactio pro uno originali, quin fiat pro omnibus: non sic est in peccatis actualibus. Ad illud, quod obiicitur, quòd satisfacere est honorem debitum Deo reddere. Dicendum, quòd est debitum quo tenemur Deo iure conditionis, & é debitum quo obligamur Deo reatu præuaricationis. Dico ergo quòd debitum, quod cadit in notificatione satisfactionis, est debitum

debitum secundo modo dictum, & hoc quidem non potest soluere per seipsum: ipse enim reddidit se impotentem: & ideo nisi succurreret ei diuina misericordia, saluari non posset: & ideo nõ obligatur ad impossibile: quamuis enim sit ei impossibile per se, est tamen ei possibile per diuinũ adiutorium. AD ILLVD, qđ obijcitur, quòd homo existens in gratia potest mereri summum bonũ. Dicendum, ꝙ non est simile: quia gratia singularis ꝑsonæ bene habet ordinationẽ ad hoc, quòd facit hominem mereri summã beatitudinem, sed non ad hoc quòd faciat hominem satisfacere pro culpa originali, sicut prius ostensum fuit. AD ILLVD, quod obijcitur, quòd existens in gratia nõ meretur nisi pœnam temporalẽ. Dicendum, quod uerum est: sed tamen nulli peccatori datur gratia nisi merito satisfactionis, & passionis Christi. Vnde gratię collatio satis factionẽ originalis nõ facit, sed præsupponit: ideo nõ sequitur, ꝙ aliquis per gratiã possit satisfacere pro originali culpa. AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ gratia æqualiter delet omnẽ culpam ergo ęqualiter satisfacit pro omni culpa deleta. Dicendum, ꝙ non est simile, propter hoc quòd deletio culpæ attenditur in imaginis reformatione, & conuersione ad Deum deletur omnis auersio: una ergo gratia delet omnem culpam, satisfactio uero respicit obligationẽ ad pœnam: possibile est ergo ꝙ una obligatio ad pœnã soluat altera remanẽte. Ideo non sic indifferẽter operatur gratia ad satisfaciendũ pro omni culpa, sicut ad delẽdum omnẽ culpã.

QVAESTIO V.

An Deus pater acceptare debuerit modum satisfaciendi Christi per passionem?

VTRVM Deus debuerit modũ satisfaciendi per passionem Christi acceptare. Et ꝙ sic uidet̃. Debitum mortis nullo modo melius soluitur quàm per mortẽ gratuitam: sed omnes eramus debitores mortis; ergo optime est satisfactum Deo per mortem illius, q non erat debitor mortis. ITEM. Nullo modo melius emendatur peccatum, quod cõmissum est per suauitatem, quàm per supplicij acerbitatem. Si ergo peccatũ humani generis fuit commissum per gustum, & suauitatem ligni uetiti, uidetur ꝙ decentissimus modus satisfaciendi fuit per supplicium crucis. ITEM. Conuenientissimus modus satisfaciendi est per difficultatem pro peccato, qđ quis commisit multa facultate. Sed facillimum fuit primo homini abstinere à peccato: ergo difficillimus modus satisfaciendi fuit illi peccato conuenientissimus. Sed hoc est sustinendo mala usq; ad mortem: ergo & hoc modo satisfecit Christus: ergo &c. ITEM. Decentissimus modus satisfaciendi de elatione est per abiectionẽ, & uilificationem: sed nulla maior uilificatio fuit, quàm quæ fuit in sustinentia opprobrii crucis: ergo talis modus satisfaciendi maxime congruebat nostræ infirmitati: ergo decuit ipsum à summo me dico acceptari.

SED CONTRA. Maximę crudelitatis est hominem iustissimum morti tradere: sed Christus fuit iustissimus: ergo crudelissimum fuit ex quacunque causa tradere ipsum

ipsum morti: ergo talis modus satisfaciendi nullatenus debuit à Deo acceptari. Si tu dicas, quòd non tradidit eum morti. Sed contra hoc est, quod dicit ad Phil. 2. Factus est obediẽs usque ad mortem; & in multis aliis locis dicitur illud. Item. Maximę peruersitatis, & iniustitiæ est damnare innocentem, ut absoluatur nocẽs. Sed nos omnes sicut oues errauimus, ipse uero peccatum non fecit; ergo uidetur quòd iniuste fecerit dominus, cum in eo posuerit omnium nostrum iniquitates. Item. Deus mortem non fecit, nec delectatur in perditione uiuorum. Si ergo Deus delectatur in satisfactione, & non delectatur in alicuius morte, non uidetur quòd debuerit acceptare mortem Christi pro satisfactione. Item. Multo melior est uita Christi, quàm esset mors; ergo si mors Christi potuit Deo satisfacere pro nobis, multo magis uita eius debuit satisfacere; ergo magis debuit acceptare uitam ad satisfaciẽdum, quàm mortem. Item. Nõ est modus ordinatus satisfaciendi, in quo additur peccatum super peccatum. Sed Christus occidi non poterat sine grauissimo peccato; ergo inordinatus modus satisfaciendi uidetur per mortẽ Christi. Item. Grauius fuit peccatum Christum occidentium, quàm esset peccatum Adę: ergo si nõ potuit satisfactio fieri pro peccato Adæ, nisi Christus semel moreretur, uidetur quòd non potuerit satisfactio fieri pro peccato occidentium Christum, nisi Christus secundo occideretur; pari ratione nec de occisione illa, nisi occideretur tertio; & sic in infinitum; ergo non uidetur, quòd talis modus satisfaciendi sit competens, nec à Deo acceptandus.

RESOLVTIO.

Si conuenientissimus diuinæ iustitiæ fuit; & acceptissimus eidem.

Respon. Dicendum, quòd modũ istũ ultra cæteros modos debuit Deus acceptare, quia nobilissimus est inter omnes, qui possunt esse, uel excogitari. Fuit enim acceptissimus ad placandum Deũ, congruissimus ad curandũ morbum, efficacissimus ad attrahendum genus humanum, prudentissimus ad expugnandum generis humani inimicum. Primo quidẽ fuit acceptissimus ad placandum Deum; propter quod dicit Ansel. in lib. 1. Cur Deus hõ cap. 11. Nihil asperius, & difficilius potest homo ad honorem Dei pati sponte, & non ex debito, quàm mortem. Et nullatenus potest magis seipsum dare homo, quàm cũ se morti tradit ad honorem ipsius. Et hoc est, quod dicit Eph. 5. Tradidit seipsum oblationem, & hostiam Deo in odorem suauitatis. Secundo etiam fuit congruentissimus ad curandum morbum. Primus enim homo peccauerat per superbiam, & gulam, & inobediẽtiam, sicut dicit Greg. & in Secũdo Libro fuit ostensum; uoluit enim Deo assimilari per scientiæ sublimitatem, gustare ligni suauitatem, & transgredi præcepti diuini limitem. Et quoniam curatio habet fieri per contrariũ, ideo modus satisfaciendi cõgruẽtissimus fuit per abiectionem, & humiliationem, & diuinæ uoluntatis impletionem. Et hæc omnia satis relucent in ipsa passione; & de his dicit Apostol. ad Philip. 2. Humi-

Dist. 21 & 22.

Humilianit semetipsũ factus obediens usque ad mortem, mortem autem Crucis. Tertiò, autem fuit efficacissimus ad attrahendum genus humanum. His enim solis passio ad salutem ualebat, qui uoluntate mera per amorem Deo adhærebant. Non enim decreuit Deus aliter genus humanum saluare, nisi liberę uolũtatis arbitrio; & nullo alio modo (saluo uoluntatis arbitrio) Deus hominem magis potuit attrahere ad amorem suum, quàm suscipiendo pro eo crucis patibulum: propter, quod dicitur Ioan. 12. Ego si exaltatus fuero a terra, traham omnia ad meipsum. Et Hugo de arrha sponsæ. Vt ostenderet tibi quantum te diligeret, non nisi moriendo te a morte liberauit, ut non tantum pietatis impenderet beneficium, uerũ etiam charitatis monstraret affectum. Quartò etiam fuit ad uincẽdum aduersarium prudẽtissimus. Decebat enim ut Christus sua prudentia superaret diabolum, sicut diabolus sua astutia decepit hominem primum. Propter quod dicitur Iob. 26. Prudentia eius percussit superbum. Et ultra cap. ult. Nũquid poteris capere leuiathan hamo? Propter quod dicitur Dist. præcedenti ca. 1. Venit redẽptor, & uictus est deceptor, tetendit illi muscipulam crucem suam, posuit ei quasi escam sanguinẽ suũ. Ex his, quatuor rõnibus satis apparet, ꝙ modus iste satisfaciendi pro nobis fuit congruentissimus, & Deo maximè acceptandus. Et concedendæ sunt rationes, quæ hoc ostendunt.

Ad illvd ergo, quod obiicitur in contrarium, ꝙ magnæ crudelitatis fuit hominẽ iustissimũ tradere morti. Dicendum, quod Deum eum non tradidit infligendo mortem, uel præcipiẽdo alijs, ꝙ ipsi eum traderent, sed permittendo, & uoluntatem ipsius acceptando: & ideo nulla fuit in Deo crudelitas, qa non sanguinẽ Christi sitijt, sed uoluntatem eius optimam acceptauit: hęc est summa responsionis Anselm. in Libro. Cur Deus homo. *Lib. 2. c. 5. 11. & 17.* Vnde si dicatur pater aliquãdo eum tradidisse morti, uel uolũtate patris passum esse, & aliquod cõsimile, modo prę misso intelligendum est, nõ quia pater coegerit eum inuitum, sed quia suscepit uoluntarium, & deuotum. Ad illvd, quod obiicitur secundo, quod impium est dãnare innocentem, & nocentem absoluere. Dicendum, ꝙ illud uerũ est, si innocens damnatur inuitus: sed si innocens uelit se offerre, & exponere pro salute nocentis, nihil prohibet, qn oblatio eius debeat acceptari. Et isto modo in proposito intelligendũ est fuisse: qa Christus non coactè, sed uoluntariè pro salute nostra passionẽ sustinuit. Ad illvd, quo obijcitur, ꝙ Deus non delectatur in perditione alicuius. Dicendum, ꝙ uerũ est, ꝙ Deus non delectatur in pœna, secũdum ꝙ est afflictiua, & naturę corruptiua: delectatur tamẽ, & placet sibi optima uolũtas per quam pęna sustinetur, & ad honorem Dei ordinatur, & ad absolutionem hominis rei. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ melior fuit uita Christi, quàm mors. Dicendũ, ꝙ absque dubio uerum est: tamẽ non sequitur, quòd non magis debuit satisfacere per mortẽ, quàm per uitam duplici ex causa. Primum, quidem, quia satisfactio debet

bet esse pœnalis, & maxima satisfactio maxime pœnalis. Secundo uero, ꝙ maioris perfectionis est uelle mori ad honoré Dei, quàm uelle uiuere, & ex maiori charitate procedit, & terminos naturæ magis excedit: & ideo ratio illa non cogit. AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ non est ordinatus modus satisfaciendi, ubi peccatum additur super peccatum. Dicendum, ꝙ uerum est, quando peccatum additur super peccatum ex parte eius, qui debet satisfacere. Sic autem non est in proposito. Nam Christus moriédo non peccauit, sed quantum in se fuit omnia peccata deleuit. Et si tu dicas, quòd talem modum eligere debuit, in quo nec ipse, nec alius peccaret. Dicendum, quòd illud non oportet, in hoc enim manifestatur summa Dei sapiétia, quòd scit de malis non tantum eligere bona, uerum etiam optima, quod maxime fecit in morte Christi pretiosissima. AD ILLVD, quod ultimo obijcitur, ꝙ grauius fuit peccatum occidentium Christum &c. Dicendum, ꝙ quicquid sit de grauitate, quia de hoc ad præsens non est quæstio: tamen esto quod grauius fuisset, nó oportebat propter hoc secundum Christum pati. Nam unica Christi passio non solũ sufficiebat ad satisfaciédum pro peccato Adæ, sed etiã pro omni peccatorum multitudine. Vnde mors Christi ipsis occidentibus ualebat, si uellent ad Christum conuerti: in infinitum enim fuit maius meritum Christi patientis, q̃ esset delictum Iudæ tradentis, Iudæi instigantis, & gentilis crucifigentis, secundum quod Christus plus habebat de bonitate, quàm illi haberét de malitia. Preterea, sicut dicit Ansel. Lib. 2 cur deus homo excusabat eos ignorãtia aliquo modo, sicut dictũ est supra: & ideo non oportebat pro peccatis eorum Christũ iterũ pati, sed sicut dicit Apostolus ad Heb. 10. Vna oblatione consummauit in sempiternum sanctificatos.

QVAESTIO VI.

An aliter Deus humanum genus redimere potuisset.

VTRVM alio modo potuerit Deus genus humanũ saluare. Et ꝙ sic uidetur. Primo ꝑ illud, quod dicit Leo Papa in quodam sermone in Ramis palmarũ. Omnipotentia filij Dei, quæ propter eandem essentiam est æqualis patri, potuisset liberare genus humanum solo imperio uolũtatis suę, nisi diuinis operibus maxime cógruisset, ut nequitiæ hostilis aduersitas per quem uincerat, uinceretur. ITEM. Hocipsum dicit August de Trin. & habetur in litera. Dicimus alium modum possibilem Deo fuisse, cuius potestati cuncta subiacent: sed nostræ miseriæ sanandæ conuenientiorem alium non fuisse. ITEM. Hocipsum ostenditur expressius auctoritate Gregor. i Moral lib. Qui nos fecit existere ex nihilo, reuocare etiam sine morte, & passione sua potuit. ITEM. Hocipsum ostenditur per deductionem ad inconueniens: quia si non potuisset nos alio modo liberare, ergo tunc fuisset diuina potentia limitata, & persona Christi passioni subiecta, quod omnino est absurdum: ergo illud ex quo sequitur.

CONTRA. Super illud ad Heb. 2. Decebat auctorem salutis eorũ per passioné cósummari. Glo.

nisi Christus moreretur, homo non redimeretur: & non redemptus periret; frustra essent omnia facta. Si ergo hoc est impossibile, restat quod & primũ est impossibile. s. Christum non mori pro salute generis humani. Et si hoc est impossibile, impossibile fuit alio modo genus humanum liberari, quam per mortẽ Christi. ITEM. Ansel. in lib. cur Deus homo. Non uoluit transire calicem nisi biberet, non quia non posset uitare mortem, si uellet, sed (sicut dictũ est) impossibile fuit aliter saluare mũdum: redit ergo idem quod prius.

Lib. 13. de Tri. ca. 16. ITEM. Sicut dicit Augu. Nullus alius modus fuit isto congruentior. Si ergo optimi est optima adducere, sicut boni est bona facere, uidetur quòd necessariũ fuit summam bonitatem illum modũ eligere. Si ergo necessarium fuit eligere illum modum, impossibile fuit alio modo saluari.

Deus cum sit summe iustus, negare seipsum non potest: ergo si debet reparare genus humanum, necesse est q̃ reparet per uiam iustitiæ: sed reparatio per uiam iustitiæ non potest esse nisi per satisfactionem, sicut primo ostensum est. Satisfacere autẽ pro toto genere humano non potest esse nisi Deus, & homo. Modus satisfaciẽdi sufficiens esse nõ potest, nisi ut soluatur anima pro anima, & detur uita pro uita: ergo a primo impossibile fuit, q̃ Deus humanum genus repararet alia uia.

RESOLVTIO.

Potuit quidem ex parte sui, liberantis, sed non ex parte hominis liberandi.

RESPON. Quod cum quæritur, vtrum alio modo genus humanũ potuit reparari, quàm per mortẽ Christi, potest quæri uel de potẽtia Dei reparãtis, uel ex parte generis humani reparati. Si ex parte Dei reparantis: sic absque dubio aliter potuit genus humanũ liberari, & reparari, sicut sancti dicunt. Et Magister Hugo de sancto uictore alium modum assignat in lib. de sacramentis, & Magister recitat in litera. Non est enim limitanda diuina potentia, imo etiam sicut solo nutu mẽtis, & imperio uolũtatis potuit creare, ita potuit etiam reparare. Si autem quæritur de potentia ex parte generis humani reparati, & liberati, sic dicendum quòd determinatum fuit sibi posse ad hanc uiam: & isto modo subintelligendo potest cõcedi, quòd genus humanum non potuit aliter reparari: sicut conceditur, quod nullus homo potest saluari, nisi credat in Christum. Non enim patet nobis alia uia salutis, nec aliud nomen sub cælo, in quo oporteat nos saluos fieri. Potuisset tamen Deus, si uoluisset aliud nomẽ dare, in quo salus nostra consisteret. Cõcedendæ ergo sunt rationes ad primam partem, quoniã ostendunt aliũ modũ nostræ salutis Deo fuisse possibilem, quãtũ est ex pte diuinæ potentiæ.

AD ILLVD uerò, quod obiicitur in contrarium de Gio. & de Anselm. Dicendum, quòd illæ auctoritates intelliguntur quãtum est ex parte nostra præsupposita dispositione diuina, qua nos sic, & non alio modo liberare decreuit. Per hunc etiam modum intellecta est auctoritas Ambro. quæ posita est supra dist. 18. cap. ult. Tantum enim fuit peccatum nostrum, ut saluari non possemus, nisi

nisi unigenitus Dei filius moreretur pro nobis debitoribus mortis: hoc, inquam, intelligendum est, quia Deus nos aliter non decreuit saluare. Per hunc etiam modum intelligendæ sunt auctoritates consimiles. AD ILLVD, quod objicitur, quòd optimi est optima adducere. Dicendum, quòd est optimum simpliciter, & optimum in genere. Et optimũ in genere potest esse magis, & minus bonum; & Deus adducit optima in genere: & ideo sic facit optima, ut etiã possit facere meliora, & minus bona. Ideo quamuis ille modus esset nostræ miseriæ conuenientior: non tamen oportuit, quòd ita eligeret illum modum, quòd non possit eligere alium modum. AD ILLVD, quod objicitur, quòd Deus non potest facere contra suam iustitiam, & iustitia non potest præter satisfactionem culpam dimittere. Responderi potest per interemptionem duarum propositionum, quas proponit. Quarum prima est hæc, quòd non potuit liberari genus humanum nisi per uiam iustitiæ: potuit enim liberari per uiam misericordiæ: nec in hoc fuisset factũ prȩiudicium iustitiæ, si hoc facere uoluisset. Potuisset enim omnia demerita delere & hominem in priori statu constituere: nec remansisset aliquod inordinatum in uniuerso, nec etiam impunitum. Peccatum enim fert pœnam suam secũ, per quã ordinatur: & ita si sine satisfactione genus humanum liberasset, non propter hoc contra iustitiam fecisset. Potest etiam responderi per interemptionem illius, quòd nullo alio modo potest satisfacere, nisi per mortem: quamuis enim hoc esset magis cõgruũ, fortassis modicũ supplicium intã nobili persona suffecisset ad humani generis reparationem: sed dominus in liberando supererogauit, propter quod dicitur copiosa apud eum redẽptio. Esto tamé ꝙ nõ alio modo potuisset satisfieri pro genere humano, nec genus humanũ aliter redimi, sicut multi cõcedunt; tñ ex hoc non sequit̃, ꝙ alio modo non potuerit liberari. De liberatione enim firmiter credo, ꝙ alio modo potuit liberari: de redẽptione uero nec nego, nec audeo affirmare, q̃a temerariũ est cũ de diuina potẽtia agit̃, terminũ prȩfigere: ea amplius. n. põt, q̃ nos possumus cogitare.

DISTINCTIO XXI.

De morte quȩ consecuta est passionem Christi.

Ost prædicta considerandum est, Vtrum in morte Christi à verbo sit separata anima vel caro. Quidam putauerũt tũc carnẽ sicut ab aĩa, ita à diuinitate in morte fuisse diuisam. Si. n. (inquiũt) anima media diuinitas sibi carnem vniuit, sicut superius prætaxatum est, ergo quando diuisa est caro ab anima, diuisa est etiã à diuinitate, quia non potuit ab anima seiungi, per

Dist.2. litera. Super Psa.48 côcio. 2 super eo uersu, Sicut oues in inferno positi sunt. Tom. 8 Cômentario ad cap. Luc.23 super eo lo.o, Pater in manus tuas cômendo spiritû meum. Tom.4. Matth. 27. Respon.

quam verbo erat vnita, quin à verbo diuideretur, Fuit autem diuisa ab anima in morte, alioquin vero mors ibi non fuisset: quia ut ait Augu. Mors quam timent homines, separatio est animæ à carne. Mors autem quam non timent, separatio est animæ à Deo. Vtraqur vero diaboli suasu homini propinata est. Si ergo ĩ Christo homine vera mors fuit, diuisa est ibi anima à carne, ac per hoc diuinitas à carne. Huic suæ probabilitatis addunt authoritatis testimonium. Amb. enim tractans de Christi derelictione, qui in cruce voce magna clamans, dixit. Deus Deus meus, vt quid me dereliquisti? ait, Clamat homo separatione diuinitatis moriturus. Nam cum diuinitas mortis libera sit, vtique mors ibi esse non poterat, nisi vita descenderet, quia vita diuinitas est. Hic videtur tradi, quod diuinitas separata sit in morte ab homine, quæ nisi discessisset, homo ille mori non posset. Quod illi ad carnem referunt, quã dicunt à Deo separatã. Quibus respondemus, illam separationem sic esse accipiendam, sicut intelligitur derelictio quæ illis verbis significatur, Vt quid me derelinquisti? Quo modo ergo Christus derelictus erat à patre, cum in cruce derelictum se clamabat? Non recesserat Deus ab homine, ita quòd esset soluta unio Dei et hominis. Alioquin fuit quoddã tẽpus quãdo Christus adhuc viuus homo erat, & non Deus, quia adhuc viuus se derelictum clamabat, non derelinquendum. Si ergo illa derelictio vnionis intelligatur solutio, ante facta fuit solutio Dei & hominis, quam Christus mortuus esset: Sed quis hoc dicat? Fateamur ergo Deum quodammodo illum hominem in morte deseruisse, quia potestati persequentium eum exposuit ad tempus, non suam potentiam exercendo illum defendit ut non moreretur. Separauit se diuinitas; quia subtraxit protectionem, sed non soluit vnionem. Separauit se foris, vt non adesset ad defensionem, sed non intus defuit ad vnionem. Si non ibi cobibuisset potentiam, sed exercuisset, non moreretur Christus. Mortuus est Christus diuinitate recedente, idest effectum potentiæ defendendo, nõ exhibente. Hic est hircus apopompaius, qui altero hirco immolato in solitudinem mittebatur, vt legitur in Leuitico.

Leu.16

Duo

Duo enim hirci, humanitas & diuinitas Christi intelliguntur. Humanitate ergo immolata diuinitas Christi in solitudinem abijt, idest, in cœlum. Vnde Esichius, In solitudinem.i.in cęlum tempore passionis diuinitas abijsse dicitur, non locum, mutans, sed quodam modo virtute cohibens, vt possent impij consummare passionem. Abijt ergo.i. virtutem cohibuit, & portauit iniquitates nostras, non ut haberet, sed ut consumeret, Deus enim ignis consumens est. Ex his satis ostenditur, præmissa uerba Ambrosii sic esse accipienda, vt prædiximus. Super Leui.c. 16. & glo.ibi. Esa.53 1.Pe.2. Deut.4 Heb.12

Alia ad idem authoritas.

Alij quoque authoritati innituntur, qui asserunt diuinitatē in morte recessisse ab homine secūdum carnem. Ait enim Athanasius, Maledictus qui totum hominem, quem assumpsit Dei filius, denuo assumptum, tertia die à mortuis resurrexisse non confitetur. Fiat, fiat. Si, inquiunt, denuo assumptus est homo in resurrectione, quem assumpserat in incarnatione, deposuit ergo eum in morte: separata ergo fuit diuinitas in morte ab humanitate. Lib. 6. qui de beatitudine filij Dei dicitur, ad Theophilum.

Responsio.

Quibus respōdemus, quòd si in his uerbis assumptio talis intelligatur, quæ fit secundum unionem, non carnem tantū sed totum hominem, idest, animam & carnē, denuo sibi uniuit in resurrectione: quia non simpliciter hominem, sed totum hominē assumptum dicit. Totum ergo hominē in morte deposuit, idest, animam & carnē. Sed quis nisi hostis ueritatis dicat, animā à uerbo depositā? et tamē nisi hoc fateantur, quòd totus homo sit assumptus, nō pro eis facit illa authoritas, quæ totū dicit assumptū. Sciendum est ergo Athanasiū id dixisse cōtra illorū perfidiā, qui resurrectionē Christi negabāt, putātes morte detineri eū, qui solus inter mortuos liber est. Ideo illū maledicit, qui nō cōfitetur hominē denuo assumptū resurrexisse, idest, Christum anima denuo corpori coniunxisse, et in illis duobus denuo coniunctis in resurrectione, uere secūdū hominē uixisse sicut ante mortē. Nā in morte separata est aīa à carne, unde uere dicitur Christus mortuus, sed neutrum separatum est à uerbo Dei. Psa.87

Conformatio per autoritates.

Ad ca. Ioã. 10. Tra. 47 post me dium. Tho. 9. Ibidem paulo inferius & in glossa circa eũ dẽ passum.

Sicut Augu. super Ioannem docet, tractans illud domini verbum, Ego pono animam meam, ut iterum sumam eã. Nemo tollit eam à me, sed ego pono eam, à me ipso potestatem habeo ponendi eam, & iterum sumendi eam: hic animã dicit emissam. A quo emissa est? A seipsa non est emissa, quia seipsam nõ posuit, nec uerbum animam posuit, nec carnem. Caro ergo animam posuit, sed potestate in se manentis deitatis. Potentia ergo deitatis anima diuisa est à carne, sed neutrum à uerbo Dei. Vnde Aug. Verbum ex quo suscepit hominem, idest, carnem & animam, nunquam deposuit animam, ut esset anima à uerbo separata, sed caro posuit animam quando expirauit, qua redeunte resurrexit. Mors ergo ad tempus carnem et animam separauit, sed neutrum à uerbo Dei. Caro ergo ponit & sumit animam, non potestate sua, sed potestate inhabitantis carnem deitatis. Hic euidẽter traditur, nec animam nec carnem à uerbo Dei in morte esse diuisam, ut aliquo modo soluta fuerit unio. Vnde Augusti. cõtra Felicianum, Absit ut Christus sic senserit mortem, ut quãtum in se est, uita uitam perdiderit: si enim hoc ita esset, uitæ fons aruisset. Sensit ergo mortem participatione humani effectus, quem sponte susceperat, non naturæ suæ perdidit potentiam, per quam cũcta uiuificat. Sic in sepulchro Christus carnem suam commoriendo non deseruit, sicut in utero uirginis connascendo formauit. Mortuus est ergo non discedente uita, sicut passus est non pereunte potẽtia. Nemo tollit animam eius ab eo, quia potestatem habet ponendi, & sumendi. Ecce et hic habes Christum non deseruisse carnem in morte, & uitam non discessisse à mortuo, & quod sponte tradidit spiritũ, nõ alius extorsit. Vnde Amb. Emisit Christus spiritum, & tamen quasi arbitrer exuendi suscipiendique corporis, emisit spiritum, non amisit: pendebat in cruce, & omnia commonebat. Sed unde emisit? Ex carne. Quò emisit? Ad patrem.

In libr: de unitate trinitatis ad Opta tũ. c. 14 Tomo. 6.

In libr. de incarnationis dominica sacramẽto c. 5. I medio. Tomo. 2

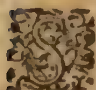
Qua ratione Christus dicitur mortuus & passus.

Recedente uero anima mortua est Christi caro, & quia caro mortua est, mortuus est Christus. Sicut enim

mortuus dicitur Deus, quando mortuus est homo, ita mortuus homo dicitur, quando mortua est caro. Separatio animæ mors carnis fuit. Propter carnē ergo unitā uerbo, quæ mortua est, dicitur Deus mortuus, & propter carnē & animāque utraque dolorē sensit, dicitur Deus passus, cū diuinitas omnis doloris expers existeret. Vnde Augu. Verbum caro factum est, ut per carnē panis cœlestis ad infantes transiret: & secundū hoc ipsum uerbū crucifixū est, sed non est mutatū in hominē, homo in illo mutatus est, ut melior fieret quam erat. Per illud ergo quòd homo erat, mortuus est Deus, & per illud quod Deus erat homo excitatus est et resurrexit. Quicquid passus est homo, non potest dici nō passus Deus, quoniā Deus erat homo. Quō non potes dicere te passum iniuriā, si uestis tua cōscindatur, quāuis uestis tua non sit tu? multomagis ergo quicquid patitur caro unita uerbo debet dici Deus pati, licet uerbū nec mori, nec corrūpi, nec mutari potuerit. Sed quicquid horū passus est, in carne passus est. De hoc etiā Ambr. in lib. de incarnationis dominicæ sacramēto ait. Quod verbi caro patiebatur, manens in carne uerbū in se pro corporis assumptione referebat, vt pati diceretur: quia caro patiebatur, sicut scriptū est, Christo in carne passo. Hic docetur, qua rōne Deus vel Dei filius passus uel mortuus dicitur: nō quia mortē senserit inquātum Deus est, sed quia caro ei vnita mortua est. Secundū quā rationē dicit Augu. Si quis dixerit, atque crediderit filiū Dei Deū passum, anathema sit. Cuius dicti causam, ex qua intelligentia sumēda sit, aperiens in eodē subdit, Si quis dixerit quòd in passione dolorē sentiebat filius Dei Deus, et nō caro tantū cū anima, quā sibi acceperat, anathema sit. Sane ergo dici potest quod mortuus est Deus, et nō mortuus, passus est Dei filius, & non passus, passa est tertia persona, & non passa, crucifixum est uerbum, & non crucifixum: sed secundum alteram naturā passus est, secundum alteram impassibilis. Vnde Ambro. generalis ista est fides, quia Christus est Dei filius, & natus ex uirgine, quem quasi gigantem Propheta describit, eo quod biformis geminæque naturæ unus sit, consors diuinitatis & corporis. Idem ergo patiebatur

Super psa. 130 circa illud sicut ablactatus est & quo ad principium auctoritatis libr. sententiarum prosperi. C. 262 Cap. 5. in fine. 1. Pet. 4: In sermone de fide & est 3 Inferia 5. Cœna Domini. In lib. de incarnationis Dominicæ sacramēto. c. 5. in principio Ps. 18. ibidem paulo i

& non patiebatur, moriebatur et non moriebatur, sepeliebatur & non sepeliebatur, resurgebat & non resurgebat. Resurgebat secundum carnem, quæ mortua fuerat, non secundum verbum, quod apud Deum semper manebat.

SVPRA egit Magister de sacratissima Christi passione. In hac uero parte agit de pretiosissima eius morte, quæ consistit in separatione animę à carne. Diuiditur aũt ista pars in duas. In quarum prima determinat de ipsa separatione. In secunda agit de consequentibus ipsam separationem, infra Dist. 22. *Hic quæritur. Vtrum in illo triduo &c.*) Prima pars diuiditur in duas partes. In quarum prima agit de separatione animæ à carne in comparatione ad deitatem. In secunda agit de separatione animæ à carne secũdum comparationem hãc, quã habent adinuicem ibi. *Decedente uerò anima, &c*) Prima pars diuiditur in duas partes. In quarũ prima inquirit, utrum in morte anima, uel caro sit separata à uerbo determinans ueritatem. In secunda parte hoc confirmat per auctoritatem ibi. *Sicut Augu. docet super Ioannẽ &c*) Prima pars diuiditur in quatuor partes. In quarum prima proponit Magister qõnem & opponit ad partem oppositam. In secunda uerò subiungit determinationem. ibi. *Quibus respondemus, illam &c*) In tertia resumit obiectionem partis aduersæ. ibi. *Aliq. quoque auctoritati innituntur, &c.*) In quarta uero, & ultima ponit determinationẽ, & expositionẽ auctoritatis inductę. ibi. *Quibus respõdemus, &c.* Subdiuisiones autem partium aliarum satis manifestantur in litera.

NEmo tollit eam &c.] Contra. Si nemo potuit aĩam suã tollere, nemo potuit eũ per uiolẽtiã occidere: ergo ipse non fuit mortuus ꝑ alienã uiolentiã, sed ꝑ propriã potentiã: ergo fuit homicida suiipsius. Respõ. Dicendũ, ꝙ dñs in isto uerbo non uult excludere uiolentiã crucifigentiũ respectu naturę, sed respectu uoluntatis diuinę. Et in hoc uult ostendere, ꝙ nemo posset ipsum occidere, nisi ipse uellet mortẽ sustinere scd̃m dispositionẽ uolũtatis suæ. Vnde ponere animã ibi non est per executionem sed per uoluntariã permissionem, & sic patet illud. Dub. 1.

Sed caro animam posuit &c.) Videt. Quòd potiùs deberet dicere econuerso, ꝙ aĩa posuit carnẽ: qa plus hẽt uirtutẽ aĩa super carnẽ, quã caro super aĩam. Itẽ. In resurrectione potius dr̃ aĩa resumpsisse carnem, quã caro aĩam: ergo in morte potius deberet dici aĩa ipsa posuisse carnẽ) quã econuerso. Respon. Dicendũ, ꝙ magis dicit de carne ꝙ posuit aĩam, quã ecõuerso; nõ qa caro uirtutẽ habuit super aĩam: sed quia carne remanente, aĩa à carne decessit. Sed qa per aĩam intelligitur uita, quę magis habet rõnẽ pretij, & qm̃ etiã aĩa præsideat carni, ideo magis dicitur de carne deponi quã econuerso. Et per hoc patet responsio ad obiecta. Nõ.n. dr̃ caro posuisse aĩam ꝑꝑ hoc ꝙ caro ꝓpria uirtute fecerit: sed qa uirtus diuina erat unita carni, sine cuius ꝑmissione aĩa nõ poterat deponi à carne. Dub. 2.

Dub.3. *Idem ergo patiebatur, &c.*) Hoc uidetur falsum: quia principium primũ est in prima philosophia, ꝙ impossibile est simul & semel de uno, & eodẽ dici duo contradictoria opposita: ergo si hæc est uera, Christus moriebatur: hæc simpliciter erit falsa, Christus nõ moriebatur. Si tu dicas ꝙ ibi non est contradictio, quia hoc attribuitur ei secũdum diuersas naturas: & ad hoc ꝙ sit contradictio, oportet ꝙ opposita non solũ attribuãtur eidẽ, sed ẽt scd̃m idem: Hoc nõ soluit, quia si aliquis diceret Petrũ esse albũ, qa est albus scd̃m corpus, & nõ esse albũ, qa non est albus scd̃m animam, nil diceret: prima.n. esset simpliciter uera, secũda simpliciter falsa: ergo si hæc est uera scd̃m humanitatẽ, Christus est mortuus, ista erit simpliciter falsa, Christus non est mortuus. Item. hæc absque dubio est uera. Christus est homo passus, & mortuus: si ergo est cõicatio idiomatum, hæc erit uera, Deus est mortuus: ergo Christus homo, & Deus est mortuus. Si ergo hæc est uera, omnimodo Christus est mortuus, erit opposita eius simpliciter falsa. Respon. Dicendum, ꝙ absq; dubio illud, quod conuenit Xpo secundũ humanam naturam, ẽt secũdum diuinam simpliciter, & uere potest ei attribui. Vnde uere dicitur, Christus est creatorom nium, Christus natus est de uirgine. Verẽ etiam dicitur, Christus est mortalis, Christus est immortalis. Quamuis autem aliquid cõueniat Christo secundum naturã assumptam, quod non cõuenit ei secundum naturam diuinam, non põt tamẽ ab ea simpliciter remoueri: quia plus tollit negatio, q̃ ponat affirmatio. Et ideo affirmatiuæ concedendæ sunt tanquã ueræ: negatiuæ uero negandæ sunt tanquam falsæ, nisi proponantur, uel intelligantur cũ addita determinatione: Vnde hæc est uera, Christus non est mortuus secundum deitatem: hæc autem simpliciter prolata, Christus non est mortuus, falsa est. Ambr. autem, & Magister prædictas locutiones intelligunt cum determinatione adiuncta, quod patet per finem auctoritatis, primo ex hoc ipso quòd proponit istas simul, moriebatur, & non moriebatur, arctatur pars affirmatiua ad humanam naturam; & negatiua ad diuinam. Ideo non est ibi contradictio, quia non est secundum idem. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO. I.

An in morte Christi anima separata sit à deitate?

AD intelligentiam huius partis incidit hic quæstio circa duo. Primo enim quæritur de ipsa separatione, quæ facta est in morte per comparationem ad unionis uinculum. Secundo per comparationem ad effectum ipsius separationis. Circa primũ quæruntur tria. Primò quæritur, utrum in morte fuerit anima separata a deitate. Secundò uerò, utrũ diuinitas fuerit separata à carne. Tertiò quæritur, utrum uerbum fuerit unitum carni, & animæ duplici unione.

VTRVM in morte anima Xp̃i separata fuerit a deitate. Et ꝙ sic uĩ. Ioan. 10. Potestatem habeo

beo ponendi animam meã, & potestatem habeo iterum sumendi eam; sed ponere ibi animam nõ est aliud, quàm deponere; ergo si ille sermo est personæ filij Dei, uidetur q́ filius Dei animã in morte deposuit; ergo in morte anima fuit a uerbo separata. ITEM. Vnio facit communicationem idiomatum: sed in morte idiomata Dei, non communicantur animæ ad deitatem; ergo in morte non mã sit unio animæ ad deitaté. ITEM. In morte diuiduntur, quæ in natiuitate cõiunguntur: sed diuinitas juncta est ipsi animæ Christi in ipsius conceptione, & natiuitate in utero: ergo separata fuit ab ea in morte. ITEM. Diuinitas nõ potuit animæ esse unita, quin anima ipsa frueretur, & delectaretur in ipsa; sed in morte remota fuit delectatio ab anima, quam habebat in ipsa diuinitate; ergo separata fuit diuinitas ab anima. Maior ꝓpositio per se manifesta est. Minor probatur per illud, quod dicitur Matth. 26. Tristis est anima mea usque ad mortem. Gloss. remota delectatione æternæ deitatis, tædio humanę calamitatis afficitur: ergo secundum istã gl. delectatio remouebat̃; ergo unio soluebat̃.

Damasc. lib. 3. de Orth. fide. c. 27 CONTRA. Augu. & Damasce. Anathema sit, qui dicit uerbũ deposuisse, q́d semel assũpsit Si ergo aïam assumpsit, nũq̃ deposuit animã. ITEM. Filius Dei dr̃ descẽdisse ad inferos post mortem: sed cõstat, q́ secundum diuinitatem nõ potest dici, nec secũdum carnem: quare oportet q́ dicatur secundũ animam; ergo anima post morté fuit sibi unita: non ergo in morte fuit separata. ITEM. Si anima fuit separata in morte a uerbo, cũ non haberet gloriam fruitionis, nisi ꝑ unionem sui ad diuinitatem; ergo anima Christi desijt esse beata: & si desijt esse beata, nunquam fuit beata, quia beatitudo est bonum quod numquam potest amitti: si ergo hoc est inconueniens, anima non fuit separata a diuinitate. ITEM. Si separata fuit, aut nolens, aut uolens. Si nolens, cũ hoc non meruisset, facta fuit sibi iniuria. Si uolens: sed uelle separari a Deo non potest homo, nisi iniuste: ergo anima illa fuit iniusta: cum igitur hoc sit falsum, & impium, restat &c.

RESOLVTIO.

Nec decuit Deum, nec animæ illi congruit, nec nobis expediuit, vt talis separatio fieret: quare, nec factum credamus

RESPON. Dicendum, quòd in morte non fuit anima separata a uerbo. Et rõ huius est: quia nec Deũ decebat, nec nobis expediebat, nec illi animæ congruebat. Deũ nõ decebat, quia indissolubili matrimonio eã sibi coniunxerat. Vnde sicut nõ decet uirum relinquere uxorem, sic nõ decuit uerbum Dei ab anima separari. Nobis nõ expediebat: quia si facta fuisset separatio, anima illa non habuisset potentiam ad redimendum genus humanum captiuum, nec mediatoris officium ad reconciliãdum: & neutrum erat nobis expediens, sed potius eius oppositũ. Animæ etiam illi non cõgruebat, tũ quia innocentissima, tum etiam quia beatissima. Quia innocentissima erat, non poterat contra uoluntatem suã separari ab eo. Quia beatissima erat, non poterat uelle separari a uerbo. Et ideo concedendum est, quòd in morte anima separata

parata a uerbo non fuit: Nã si qs contrarium diceret, iniuriam facere deitati, & nobis, & animæ Christi: & ideo dignus esset anathematizari. Et ideo dicit Damas. ꝙ quicumq; hoc dixerit, anathema sit. Concedendæ sunt ergo rationes, quæ sunt ad partem istam.

Tract. 47. in Ioã. post med. Tomo. 9. AD ILLVD uerò, quod primò obijcitur in contrarium. Dicēdū, ꝙ sicut dicit Augu. uerbum illud est personæ filij de ratione carnis assumptæ. Et si tu obijcias, ꝙ carni non competit animam ponere, cum non habeat posse super ipsã. Dicendum, ꝙ hoc attribuitur ipsi carni ratione manentis in se deitatis. Vnde attendendum est, ꝙ est ibi deponēs, & unde deponit. Deponens, est uirtus diuina: unde uero deponit, est caro assumpta. Voluit enim Christus animam suam separari non a se, sed a carne sua; & sicut dictū est de depositione, ita intelligendū est de resumptione. AD ILLVD, quod obiicitur de idiomatum communicatione. Dicēdum, ꝙ unio facit idiomata cōmunicari, non partibus rei unibilis, sed magis ipsi rei naturæ, quę nominat totã naturam, ut in supposito: unde idiomata filij Dei nō communicantur ipsi animæ: sed cōmunicantur ipsi homini: & qm̃ anima unitur ipsi uerbo, ut pars humanæ naturæ, ideo non oportet ipsi idiomata communicari. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd illa diuiduntur in morte, quæ cōiuncta sunt in natiuitate. Dicendum, quòd est coniunctio naturalis, & est coniunctio supernaturalis. Quando ergo dicitur quòd illa in morte diuiduntur, quę in natiuitate coniuncta sunt, hoc intelligitur de naturali unione. Vnio autem diuinitatis ad animam nō erat naturalis, sed supernaturalis: & ideo unione illa uerbum illud non habet intelligi. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ remota est delectatio in morte ab anima. Dicendum, quòd sicut lux potest dupliciter offuscari. Vel in se, uel in sua irradiatione: sic & delectatio potest dupliciter remoueri ab anima rationali, aut quia ipsa desinit in se delectari: aut desinit redundare in partem inferiorem. Cum ergo dicitur, quòd delectatio diuinitatis remota fuit ĩ morte ab aĩa Christi, hoc non intelligitur ea ratione, ꝙ mens eius desineret frui diuinitate, sed ꝙ dispensatiuè subtracta fuit redundantia in partem sensibilem, & exposita fuit passioni acerbissime. Propter quod clamat in passione. Deus meus Deus meus, ut quid dereliquisti me: qđ non intelligitur, ꝙ dereliquit soluendo uinculum unionis, sed exponēdo ad supplicium passionis.

QVAESTIO II.

An in morte Christi separata sit diuinitas a carne.

VTRVM in morte Christi diuinitas sit separata a carne. Et ꝙ sic, uidetur. Soluto medio, soluuntur extrema, sed uerbum unitur carni mediante intellectu, sicut dicit Damasce. & habitum est supra Disti. 2. Si ergo in morte separata fuit anima a carne, restat ꝙ etiã diuinitas separata fuit ab eadem. ITEM. Destructo priori destruitur & posterius, sed unio carnis ad animam prior est naturaliter, quàm sit unio carnis ad diuinitatem, quia prima est naturalis, secunda gratuita, & natura prior est, quàm gratia; ergo soluta unione animæ ad carnem, necesse est soluã *Lib. 3. de orth. fi. ca. 6. ante medium.*

beo ponendi animam meã, & potestatem habeo iterum sumendi eam; sed ponere ibi animam nõ est aliud, quàm deponere; ergo si ille sermo est personæ filij Dei, ut detur ꝙ filius Dei animã in morte deposuit; ergo in morte anima fuit a uerbo separata. ITEM. Vnio facit communicationem idiomatum: sed in morte idiomata Dei, non communicantur animæ ad deitatem; ergo in morte non mãsit unio animæ ad deitaté. ITEM. In morte diuiduntur, quæ in natiuitate cõiunguntur: sed diuinitas iuncta est ipsi animæ Christi in ipsius conceptione, & natiuitate in utero: ergo separata fuit ab ea in morte. ITEM. Diuinitas nõ potuit animæ esse unita, quin anima ipsa frueretur, & delectaretur in ipsa; sed in morte remota fuit delectatio ab anima, quam habebat in ipsa diuinitate; ergo separata fuit diuinitas ab anima. Maior ꝓpositio per se manifesta est. Minor probatur per illud, quod dicitur Matth. 26. Tristis est anima mea usque ad mortem. Gloss. remota delectatione æternæ deitatis, tædio humanę calamitatis afficitur: ergo secundum istã gl. delectatio remouebatur; ergo unio soluebatur.

Damasc. lib. 3. de Orth. fide. c. 27 CONTRA. Augu. & Damasce. Anathema sit, qui dicit uerbũ deposuisse. q̃d semel assũpsit Si ergo aiam assumpsit, nũq̃ deposuit animã. ITEM. Filius Dei dr̃ descẽdisse ad inferos post mortem: sed cõstat, ꝙ secundum diuinitatem nõ potest dici, nec secũdum carnem: quare oportet ꝙ dicatur secundũ animam; ergo anima post morté fuit sibi unita: non ergo in morte fuit separata. ITEM. Si anima fuit separata in morte a uerbo, cũ non haberet gloriam fruitionis, nisi ꝑ unionem sui ad diuinitatem; ergo anima Christi desijt esse beata: & si desijt esse beata, nunquam fuit beata, quia beatitudo est bonum quod numquam potest amitti: si ergo hoc est inconueniens, anima non fuit separata a diuinitate. ITEM. Si separata fuit, aut nolens, aut uolens. Si nolens, cũ hoc non meruisset, facta fuit sibi iniuria. Si uolens: sed uelle separari a Deo non potest homo, nisi iniuste: ergo anima illa fuit iniusta: cum igitur hoc sit falsum, & impium, restat &c.

RESOLVTIO.

Nec decuit Deum, nec animæ illi congruit, nec nobis expediuit, vt talis separatio fieret: quare, nec factum credamus

RESPON. Dicendum, quòd in morte non fuit anima separata a uerbo. Et rõ huius est: quia nec Deũ decebat, nec nobis expediebat, nec illi animæ congruebat. Deũ nõ decebat, quia indissolubili matrimonio eã sibi coniunxerat. Vnde sicut nõ decet uirum relinquere uxorem, sic nõ decuit uerbum Dei ab anima separari. Nobis nõ expediebat: quia si facta fuisset separatio, anima illa non habuisset potentiam ad redimendum genus humanum captiuum, nec mediatoris officium ad reconciliãdum: & neutrum erat nobis expediens, sed potius eius oppositũ. Animæ etiam illi non cõgruebat, tũ quia innocentissima, tum etiam quia beatissima. Quia innocentissima erat, non poterat contra uoluntatem suã separari ab eo. Quia beatissima erat, non poterat uelle separari a uerbo. Et ideo concedendum est, quòd in morte anima separata

parata a uerbo non fuit: Nã si q̃s contrarium diceret, iniuriam faceret deitati, & nobis, & animę Christi: & ideo dignus esset anathematizari. Et ideo dicit Damas. q̃ quicumq; hoc dixerit, anathema sit. Concedendæ sunt ergo rationes, quæ sunt ad partem istam.

Ad illvd uerò, quod primò obijcitur in contrarium. Dicẽdũ, q̃ sicut dicit Augu. uerbum illud est personæ filij de ratione carnis assumptæ. Et si tu obijcias, q̃ carni non competit animam ponere, cum non habeat posse super ipsã. Dicendum, q̃ hoc attribuitur ipsi carni ratione manentis in se deitatis. Vnde attendendum est, q̃ est ibi deponẽs, & unde deponit. Deponens, est uirtus diuina: unde uero deponit, est caro assumpta. Voluit enim Christus animam suam separari non a se, sed a carne sua; & sicut dictũ est de depositione, ita intelligendũ est de resumptione. Ad illvd, quod obiicitur de idiomatum communicatione. Dicẽdum, q̃ unio facit idiomata cõmunicari, non partibus rei unibilis, sed magis ipsi rei naturæ, quę nominat totã naturam, ut in supposito: unde idiomata filij Dei nõ communicantur ipsi animæ: sed cõmunicantur ipsi homini: & q̃m anima unitur ipsi uerbo, ut pars humanæ naturæ, ideo non oportet ipsi idiomata communicari. Ad illvd, quod obiicitur, quòd illa diuiduntur in morte, quæ cõiuncta sunt in natiuitate. Dicendum, quòd est coniunctio naturalis, & est coniunctio supernaturalis. Quando ergo dicitur quòd illa in morte diuiduntur, quę in natiuitate coniuncta sunt, hoc intelligitur de naturali unione. Vnio autem diuinitatis ad animam nõ erat naturalis, sed supernaturalis: & ideo unione illa uerbum illud non habet intelligi. Ad illvd, quod obiicitur, q̃ remota est delectatio in morte ab anima. Dicendum, quòd sicut lux potest dupliciter offuscari. Vel in se, uel in sua irradiatione: sic & delectatio potest dupliciter remoueri ab anima rationali, aut quia ipsa desinit in se delectari: aut desinit redundare in partem inferiorem. Cum ergo dicitur, quòd delectatio diuinitatis remota fuit ĩ morte ab aĩa Christi, hoc non intelligitur ea ratione, q̃ mens eius desineret frui diuinitate, sed q̃ dispensatiuè subtracta fuit redundantia in partem sensibilem, & exposita fuit passioni acerbissime. Propter quod clamat in passione. Deus meus Deus meus, ut quid dereliquisti me: q̃d non intelligitur, q̃ dereliquit soluendo uinculum unionis, sed exponẽdo ad supplicium passionis.

Tract. 47. in Ioã. post med. Tomo. 9.

QVAESTIO II.

An in morte Christi separata sit diuinitas a carne.

Vtrvm in morte Christi diuinitas sit separata a carne. Et q̃ sic, uidetur. Soluto medio, soluuntur extrema, sed uerbum unitur carni mediante intellectu, sicut dicit Damasce. & habitum est supra Disti. 2. Si ergo in morte separata fuit anima a carne, restat q̃ etiã diuinitas separata fuit ab eadem. Item. Destructo priori destruitur & posterius, sed unio carnis ad animam prior est naturaliter, quàm sit unio carnis ad diuinitatem, quia prima est naturalis, secunda gratuita, & natura prior est, quàm gratia; ergo soluta unione animæ ad carnem, necesse est soluĩ

Lib. 3. de orth. fi. ca. 6. ante medium.

ſolui unitatem c rn s ad deitaté. ITEM. Diuinitas non eſt unibilis naturæ inſenſibili, & irrationali: ſed caro poſt ſeparationem animæ eſt facta inſenſibilis: ergo nõ uidetur fuiſſe idonea tunc, ut uniretur diuinitati: uidetur ergo ꝙ in morte unio illa fuerit ſoluta, quæ erat diuinitatis ad carné aſſumptio. ITEM Omnis unio terminatur ad aliquod unum. Si ergo caro erat unita deitati: aut ergo iſta unio faciebat unum in natura, aut unum in perſona. In natura non: hoc conſtat. In perſona non, ut uidetur: quia non eſt dicere, quod filius eſt perſona carnis: ergo non uidetur ꝙ aliquo genere unionis in morte diuinitas fuerit unita carni.

SED CONTRA. Leo papa. Tanta eſt unio Dei, & hominis, ut nec ſupplicio poſſet dirimi, nec morte diſtingui: ſed de integritate humanæ naturæ eſt non tantum anima, uerumetiã caro: ergo in morte non fuit ſeparata caro à uerbo. Hoc ipſum dicit Aug. cõtra Felicianum, cuius auctoritas habetur in litera. ITEM. Ratione uidetur. Chriſtus in triduo dicitur iacuiſſe in ſepulchro: ſed hoc non dicĩt niſi ratione carnis coniunctæ: ergo in triduo caro fuit coniuncta diuinitati. ITEM. Quandocunque aliqua duo unita ſeparantur, aut elongantur ſecundũ diſſimilitudinem, aut ſcd̃m poſitionem: ſed caro Chriſti nõn fuit elõgata a uerbo ſecundũ ſimilitudinem (talis enim elongatio eſt peccati) nec fuit elongatio ſcd̃m poſitionem, quia uerbũ Dei eſt ubique: ergo non fuit ſoluta unio diuinitatis ad carné. ITEM. Nihil unitũ carni per paſſionem ſeparabatur à carne, quod non pateretur carne patiẽte: ſed diuinitas patiẽte carne nõ patiebat: ergo per paſſionem, & morté ab ea non ſeparabatur.

RESOLVTIO.

Nec quidem, & ex aſſumentis liberalitate, & ex aſſumptibilis diuinitate, & ex aſſumptionis utilitate.

RESPON. Dicendum, ꝙ in morte Chriſti non fuit diuinitas ſeparata à carne. Et huius ratio triplex eſt, uidelicet liberalitas à parte aſſumẽtis, dignitas à parte aſſumptibilis, utilitas ex parte aſſumptionis. Liberalitas inquã ex parte aſſumẽtis: quia cũ Deus dat aliquod donũ, non ſubtrahit illud ſine culpa: ſi ergo nulla culpa interuenit, non decuit diuinam liberalitatem carnem, quam ſibi liberalitate unierat, ſeparari à ſe. Dignitas etiã ex parte aſſumptibilis fuit in cauſa, quare iſta unio non debuit ſeparari. Caro .n. illa non debuit uidere corruptionẽ, ſcd̃m illud, qđ dicitur in Pſal. Non dabis ſanctum tuũ uidere corruptionẽ: ſicut ergo nunquã decuit ipſam incinerari, ſic nunquã decuit ipſam à uerbo ſeparari. Vtilitas aũt ex parte aſſumptionis ad hoc ipſum faciebat. Ad hoc.n. fiebat illa unio diuinitatis ad humanã naturã, & carnis ad aĩam, ut procuraretur noſtra ſalus. Et qm̃ ſeparatio carnis à diuinitate in nullo faceret ad noſtrã ſalutẽ, pro eo quòd non poteſt per eam fieri ſatiſfactio, cum diuinitatis nõ poſſit ſentire dolorem, & pœnam in ſeparatione ipſius à carne: hinc eſt quòd non erat conueniens carnem ſeparari à diuinitate. Vnde ad hoc paſſio non habebat aliquem ordinem. Concedẽdęq; ſunt ergo

ergo rõnes inductæ ad istã parté.

Ad illvd, qđ obř, ꝗ soluto medio, soluũtur extrema Dicẽdũ ꝗ illud habet ueritaté de medio necessitatis, nõ aũt de medio congruitatis. Aĩa aũt non erat mediũ necessitatis, sed congruitatis. Prę terea nõ erat medium ratione cõ iunctionis, secundum actum, sed secundum habitum. Et ideo licet aĩa non esset unita carni in morte, erat tamen ei unibilis, & per hoc caro etiam unibilis diuinitati. Ad illvd, quod obiicitur, qđ destructo priori, destruitur & posterius. Dicendum, ꝗ illud uerũ est, ubi posterius dependet essentialiter a priori. Vbi uero aliqd præcedit alterum, sicut dispositio congrua, non oportet ꝗ habeat ueritatem: & sic est in proposito. Nam unio diuinitatis ad carnem siue carnis ad diuinitatem non depẽdet essentialiter, siue dependẽtia necessitatis ab unione illorũ duorũ adinuicem: sed si illa supponit, hoc est quadam congruitatis conuenientia. Ad illvd, quod obiicitur, ꝗ diuinitas non est unibilis naturæ irrationali, & insensibili. Dicendum, ꝗ si caro Christi careret ratione, & sensu: habebat tamen ordinem ad animam, quæ rationem, & sensum in se habet. Et si tu obiicias, ꝗ illud non sufficiat, ꝗ aliquid sit possibile ad unionem animæ rationalis, ad hoc quòd cõgruum sit uniri cum diuinitate. Dicendum, ꝗ absque dubio hoc non suffecisset in primordio incarnationis, imo simul decuit diuinitaté uniri carni, & animæ, ut coniunctis: secus aũt est in ministerio nostræ redẽptionis, quod quidem debuit cõsummari per mortem, & ratione cuius congruum fuit ut illa, quæ prius ualde coniuncta erant, non minus congruè essent ad tempus diuisa, caro uidelicet, & anima: & pro illo tempore bene sufficiebat ipsi carni unibilitas ad animã loco congruitatis, reddentis eam idoneam ad unioné cum diuinitatis natura Ad illvd, quod obiicitur, ꝗ unio terminatur ad aliquod unum. Dicendum, quòd est uerum: talis enim unio terminatur ad unum in persona, nam caro unitur diuinæ naturæ in unitatem hypostasis, & personæ filij Dei. Sed attendendum, quòd aliter dicitur illa hypostasis carnis, & hypostasis hominis. Hypostasis enim hominis dicitur non solum in obliquo, sed etiam in recto: est enim hypostasis, quæ est homo. Sed hypostasis carnis intelligitur in obliquo: non quia esset caro, sed quia habebat carnem: unde illa poterat dici caro uerbi. Et hoc est, quod dicit Damascenus: Si mortuus est ut homo, & sancta illa anima ab eius corpore diuisa est: diuinitas tamen inseparabilis ab utroque permansit, neque illa una hypostasis in duas diuisa est: etenim corpus, & anima a principio in uerbi hypostasi habuerunt sustinentiam, & in morte a seinuicem diuisa manserunt: singulum autem eorum unam hypostasim uerbi habet: neq; enim corpus, neque anima propriã habuit hypostasim præter hypostasim uerbi: & sic patet illud.

Qvaestio III.

An verbum unitum fuerit carni, & animæ duplici unione.

Vtrvm verbum unitũ fuerit carni, & animæ duplici unione. Et ꝗ sic vř. unio numerař per

per extrema unibilia: sed caro, & anima sunt diuersa unibilia: hoc enim est corporale, & illud spirituale: ergo si uniuntur uerbo, pluribus unionibus uniuntur. ITEM. Si aliquod unum unitur aliquibus alterutrũ diuisis, unitur eis diuersis unionibus: sed hypostasis uerbi unita fuit in morte carni, & animæ alterutrum diuisis: ergo uniebatur eis unionibus diuersis. Sed eodem modo unita fuit diuinitas carni, & animæ in incarnatione, & in morte, & post mortẽ: quia illa unio nõ fuit uariata: ergo si post mortem uniebatur diuersis unionibus, necessario sequebatur, ꝙ & in ipsa incarnatione. ITEM. Vbicũque est ordo prioris ad posterius, ibi est numeratio, & distinctio: sed per prius unitur anima ipsi uerbo, q̃ caro: caro.n. unitur mediante anima: ergo si in hmói unionibus est ordo, ibi est distinctio: ergo pluribus unionibus uniuntur. ITEM. Anima unitur diuinitati, & unitur carni: nec unitur unione unica, sed duplici: ergo pari rõne uidetur, ꝙ hypostasis uerbi cum unitur carni, & animæ, duplici unione unitur. SI TU dicas, ꝙ non est simile, qa ex deitate, & carne non fit unum, sicut fit ex carne, & anima. Tunc obiicitur. Esto ꝙ ex carne, & anima non fiat unum, sicut fuit in morte, uidetur tunc ꝙ illa iam non sit una unio, sed duæ.

SED CONTRA. Vnio terminatur ad unum: sed caro, & anima uniuntur ipsi uerbo in unam personam: ergo uidetur ꝙ uniatur ei unione unica. ITEM. Vnio facta est per assumptionẽ: ergo ubi est una assumptio, ibi est una unio: sed uerbum assumpsit totam naturam humanã unica assumptione: ergo uniuit sibi carnem, & animã unica unione. ITEM. Sicut totus homo cõponitur ex carne & anima: ita totum corpus componitur ex partibus organicis; ergo si essent diuersæ uniones carnis, & animæ ad naturam diuinam, pari ratione essent diuersæ uniones manus, & pedis ad eandẽ, & aliorum membrorum: ꝙ si hoc est inconueniens, restat ꝙ carnis & animæ una est unio ad deitatẽ. ITEM. Cũ caro, & anima uniuntur unionem naturali, una unione uniuntur: ergo pari ratione qñ uniũtur unione personali: cum ita bene sit unum illud, quod est unum in persona, sicut illud quod est unũ in natura. Sed caro, & anima uniũtur uerbo unione personali: ergo uniuntur unione unica, non unione multiplici.

RESOLVTIO.

Vnica actu, sed pluribus in potentia, propter separationem animæ à corpore.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam est notãdum, quod unio dicitur tribus modis. Vno modo dicitur actio unientis. Alio modo dicitur passio unibilis. Tertio modo dicitur relatio unitorum. Cũ ergo quæritur, utrũ anima, & corpus uniantur ipsi hypostasi uerbi unione duplici: Respondendum est. Si loquamur de unione actione, nõ est ibi nisi unica unio. Vnica enim unione uniuit sibi uerbũ carnem, & animam: sicut unica assumptione assumpsit corpus, & animã. Similiter si loquamur de unione passione, non fuit ibi nisi unica unio: caro enim, & anima non fuerunt unita ipsi uerbo in unionis primordio ut diuisa, sed

ut coniuncta in unam substantiã, & naturam: ideo assumpta, & unita fuerunt assumptione, & unione unica. Si autem loquamur de unione secundum quòd est relatio unibilium, sic dicendum est, ꝙ cum relatio nõ numeratur, nisi per extrema, eo modo habet multiplicari, quo habet plurificari ipsum unibile. Quoniam ergo unibile ex parte humanæ naturę fuit unum in actu, & plura in potẽtia: quia extremum illud erat humana natura constans ex corpore & anima, quæ concurrebant in unũ secundum actum, & poterãt esse diuisa, & distincta: hinc est quòd quamdiu corpus & anima fuerũt coniuncta, unica unione uniebantur uerbo, unica (inquã) in actu, sed pluribus in potentia: qñ uero ad inuicem in morte fuerunt separata, in morte uniebantur unionibus pluribus. Caro enim dicebatur unita uerbo, & anima unita: & hæc relatio ex parte carnis, & animę erat alia, & alia. Intellecto enim ꝙ caro non esset unita, adhuc posset intelligi unita esse anima. Et secundum hoc patet responsio ad quęstionem propositã. Vno modo enim concedi põt, ꝙ caro & anima uniantur diuinitati multiplici unione, secũdum illud qđ consueuit dici, ꝙ triplex fuit ibi unio. Vna diuinitatis ad carnem, alia diuinitatis ad animam, alia animæ ad carnem. Et secundũ illã uiam procedunt rõnes, quæ ostẽdunt ibi fuisse uniones plures. Aliis autem modis dicẽdum est, ꝙ ibi fuit una tantum unio; & secundum hanc uiam procedunt rationes ad oppositum: & sic patet totum. Sed quoniã aliquæ de rationibus ad primam partem adductis sophisticæ sunt, & concludunt etiam unionem plurificari simpliciter: ideo ad eas oportet respondere.

Ad illvd ergo, quod primò objicitur, quòd caro & aĩa sunt diuersa unibilia, quia unum corporale, aliud spirituale. Dicendũ, ꝙ licet corpus & anima diuersitatem habeant inter se, sunt tamẽ partes constituentes unum in essentia, & natura: & quia in unã naturam concurrunt, hinc est ꝙ in illa unione, qua Dei filius humanam naturam assumpsit, rõnem tenet unius extremi. Ad illvd, quod objicitur, ꝙ in morte uerbũ unitum erat duobus diuersis, & diuisis. Dicendum, ꝙ etsi illa essent localiter diuisa, erant tamen secundum naturalem inclinationem adinuicem ordinata, & rõne illius ordinis caro erat idonea, ut esset unita deitati. Præterea. Esto ꝙ plures essẽt uniones post mortem, secundum ꝙ unio nominat relationem, non tamen sequitur, ꝙ similiter essent in uita: quia quamuis unio manserit uniformiter, & immutabiliter quantum ad uinculum: facta est tamen quędã ĩmutatio in altero extremorum, scilicet in humana natura, cuius principia constituentia fuerunt in morte seiuncta, cum tamen essent unita in uita. Ad illvd, quod objicitur, ꝙ est ibi ordo, ergo distinctio. Dicendum, ꝙ quidam est ordo, qui ponit simpliciter distinctionem: quidã est ordo, qui attẽditur sc̃dm positionem, & gradũ inter res consimilis generis. Sed aliqua sic ordinantur, ꝙ ubi est unum propter alterum, non oportet ibi esse numerationem: sicut si teneam equum per frænum, per

prius

prius teneo frænum, q̃ equũ: qa equum teneo mediante freno: nõ tamen duplici tentione teneo utrumque, sed unica. Et sic patet, ꝙ non cogit illa ratio. Nõ tamen est omnino simile de huiusmodi tentione, & de unione: sed hoc inductum est ad illius rõnis dissolutionem. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ anima unitur diuinitati, & carni duplici unione, &c. Dicẽdum, ꝙ non est simile, quia diuinitas, & caro non cedunt in unam naturam, immo naturaliter, & essentialiter sunt distincta: non sic autem est de carne, & anima, quia unam naturam constituunt: & iõ non oportet, ꝙ deitas eis diuersis unionibus uniatur.

ARTICVLVS II.
QVAESTIO I.

An anima Christi statim post instãs passionis impassibilis effecta sit?

ONSEQVENTER quæritur de effectu illius separationis. Et circa hoc quæruntur tria. Primò quæritur, utrum post instans separationis anima Christi impassibilis fuerit effecta. Secundò, utrum ex ipsa separatione caro fuerit mortua. Tertiò, utrũ ꝑpter mortẽ carnis mors sit ipsi personæ attribuenda.

VTRVM post instans separationis anima Christi impassibilis est effecta. Et ꝙ sic uidet̃. Anima Christi nõ fuit passibilis, nisi propter unionem sui ad corpus: ergo statim dũ fuit separata, amisit passibilitatem: ergo facta fuit impassibilis. ITEM. Nihil patitur, nisi secundum ordinem naturæ, sicut contrarium patitur a contrario. Vel secundum ordinem diuinæ iustitiæ, sicut peccator patitur ab aliquo afflictionem. Vel secundum dispensationem diuinæ misericordiæ, sicut Redemptor passus est pro sanãdo nostro morbo. Sed nullo istorum modorum post separationem passio potuit inesse ipsi animæ Christi: non enim habuit contrarium, nec habuit peccatum, & consummatum erat nostræ redemptionis mysterium, sicut dicitur Iohan. 19. Consummatum est. Ergo nullo modo pati poterat; ergo statim impassibilis est effecta. ITEM. Animæ sanctorum quando non habent aliquẽ reatum, statim efficiuntur impassibiles; ergo si anima Christi multò uelocius digna erat omni glorificatione, q̃ omnis alia anima, uidetur ꝙ statim impassibilis est effecta. ITEM. Nulla passio potuit esse in Christo, quæ uacaret a merito: sed aĩa Christi statim post separationem amisit potentiam, siue statum merendi: ergo statim amisit potentiam patiendi: ergo statim facta est impassibilis.

SED CONTRA. Sicut passibilitas inerat animæ Christi præter peccati debitum, ita & carni: ergo sicut uelociter collata est impassibilitas animæ, ita uelociter debuit conferri ipsi corpori. Sed impassibilitas non est collata ipsi corpori usque ad triduũ, quo resurrexit: ergo similiter uidetur, ꝙ nec animæ ante tempus illud. ITEM. Ponatur, ꝙ anima iterum uniretur corpori illi secundũ statum, in quo ipsum deseruit, tunc arguitur sic. Si aĩa passibili corpori uniretur, esset passibilis; sed aĩa Christi poterat uniri illi corpori ante glorificationem, quia nihil eã impediebatur: ergo adhuc poterat

rerat pati: ergo non erat impassibilis. ITEM. Nihil nouum collatum est animæ in ipso instanti separatiōis à corpore: ergo si prius nō habebat impassibilitatem, uidetur ꝙ nec tunc habuit ante dié resurrectiōis. ITEM Anima, quæ impassibilitaté habet, statim cū à corpore recedit, euolat, sed anima Christi non statim euolauit, nec ascendit statim ad cœlos, sed descendit ad inferos: ergo non statim post instans resurrectionis facta est impassibilis.

RESOLVTIO.

Probabile quidem ualde est: tametsi oppositum nec omnino improbabile sit.

RESPON. Dicendum, ꝙ ex certitudine auctoritatis non est nobis omnino determinatum, utrum anima Christi statim post separationem impassibilis fuerit effecta sicut Magister tangit supra Dist. 18. Vnde sine periculo fidei pōt quis utrūque horum sentire, uel ꝙ impassibilis effecta est statim post separationé, uel in ipsa corporis glorificatione. Veruntamē probabilitati rationis magis consonare uidetur, ꝙ statim post separationé habuit impassibilitatem. Si enim non patiebatur anima Xp̄i nisi dispensatiue, & propter nostrā saluté, si iam nō erat tépus, & locus merendi, iam aīa Christi non debebat, nec poterat pati. Vnde non solum de anima Christi ꝓbabile est, ꝙ statim post separationem à corpore facta sit impassibilis, sed etiam de qualibet anima uiri sancti, in qua non reperitur reatus alicuius peccati. Ideo rōnes quæ ad partē istā sūt, satis rōnabiliter possunt concedi. AD ILLVD ergo, quod obiicitur in contrarium, quòd corpus non statim fuit impassibilitate dotatū. Dicendum, ꝙ non est simile duplici ex causa. Primò quidem quia anima propinquior erat gloriæ, q̄ caro: erat enim beatificata sc̄dm aliquā sui partē. Secundo uerò: quia dilatio impassibilitatis in carne faciebat ad fidei nr̄ę confirmationē, uidelicet ut ostēderetur Xp̄s ueraciter passus, & mortuus fuisse: non sic dilatio impassibilitatis in anima, ideo magis dilata fuit impassibilitas corporis, q̄ impassibilitas animæ ex dispensatione diuina. AD ILLVD qđ obiicitur, ꝙ anima illa iterū uniri poterat corpori passibili. Dicendū, ꝙ quædā animæ separantur à corpore separatione diffinitiua siue finali, quędā uero separanī à corpore ad tēpus ꝓp glorię Dei manifestatione, sicut est in illis, qui resuscitantur ad statū uitæ pręteritæ, sicut fuit in Lazaro, & in alijs mirabiliter suscitatis. Quæ primo modo separantur ingrediūtur nouum statum. Quę uero secundo modo separantur secundum diuinā dispositionē, adhuc à statu suo retardātur. Vnde primæ, nisi obstet reatus peccati, statim efficiūtur impassibiles, nec unibiles sūt corpori passibili: quāuis secūdę ꝑ diuinū miraculū aliqn̄ habeāt cōiungi. Et primo modo aīa Christi separata fuit: qm̄ Deus nō determinauerat eam ulterius uniri carni passibili. Et iō positio illa nulla est. Non. n. potuerat carni passibili uniri, nō qa aliquid creatū illud īpediret, sed qa diuina iustitia illud nō ꝑmitteret. AD ILLVD, qđ obijcitur, qđ nihil collatū est animæ. Dicēdū, ꝙ illud non constat, quamuis nō le-

legatur, nec etiã cogit. Anima.n. Christi per illud, quod habebat ex sola separatione à carne passibili, iam caruit aptitudine patiédi, & ita reddita est impassibilis: nec oportet propter hoc aliquid noui sibi conferri: satis enim sufficiebat passionis, & passibilitatis rationem sibi auferri. AD ILLVD, quod objicitur, quòd animæ, quæ statim per separationem efficiuntur impassibiles, statim euolant. Dicendum, quòd illud ueritatem habet nunc post Christi ascẽsionem, sed ante non habebat ueritatem: differebatur enim aliquarũ animarum euolatio, scilicet sanctorum patrũ propter primi peccati obligationem. Animæ uerò Christi differebatur propter hominũ eruditionem, & nostræ fidei cõfirmationem, & rectificationem, & carnis propinquam glorificationé.

QVAESTIO II.

An caro Christi ex separatione illa uerè mortua remanserit.

VTRVM ex illa separatione caro Christi fuerit mortua, an post eam habuerit, uitam. Et quòd uitam habuerit uidetur. Omne, quod est unitum uitæ, uiuit per participationem: sed caro Christi post separationem erat unita ipsi uitæ, scilicet uerbo Dei: ergo ab ipso uiuificabatur. SI TV dicas quòd hoc est uerum de uita creata, non de increata. Objicitur contra. Potétior est uita increata in uiuificando, quàm uita creata: quoniã ipsa est fons uitæ. Si ergo anima nulli corpori potest uniri, quin det ei uitam, multo fortius uidetur quòd nec psona diuina possit uniri carni, nisi tribuat ei uitã. ITEM. Impossibile fuit animã Christi uniri uerbo, quin reciperet uitam ab ipso: ergo si suo modo caro erat uiuificabilis, impossibile fuit uniri uerbo, quin reciperet uitã ab eo. ITEM. Nobilior est substantia uiués substantia non uiuente: sed nulla caro erat nobilior carne Xpi ét post separationé aię: ergo si uita reperiť in alia carne, necesse est quòd caro Christi uiueret, etiã aïa separata. ITEM. Caro illa non poterat uidere corruptioné: ergo necesse erat eã ab aliquo uegetari, sed nõ nisi à deitate: ergo eam ita uegetabat sicut aïa: sed anima eã uegetando, dabat ei uitã: ergo pari rõne caro illa uiuebat per diuinitatem influentem in ipsam.

SED CONTRA. In symbolo dicitur, quòd Christus mortuus est, & sepultus: sed hoc non dicitur nisi ratione carnis: ergo caro Xpi fuit mortua aïa separata. ITEM. Omnis uita est ab aliquo informante uiuificante; sed caro post separationé animæ non uniebatur alicui uiuificanti per modũ formæ: ergo post separationé animæ caro non habebat uitã. ITEM. Omne quod uiuit, habet aliquem usum uitæ, utpote uti aliméto uel sensu, uel motu, uel intellectu: sed nullũ illorum caro Christi habebat post separationé animæ: ergo non uiuebat. ITEM. Nihil uiuum suscitať uel resurgit: quia suscitatio, & resurrectio nõ est nisi mortui: sed caro Christi resurrexit, & suscitata fuit: ergo post separationem animæ uitam non habuit.

RESOLVTIO.

Carnem Christi, cum post separationem caruerit usu, & complemento uitæ, uerè mortuam fuisse ambigendum non est.

RESPON. Dicendum, quòd absque dubio caro Christi post separationé

animæ mortua fuit:caruit.n. usu, & complemento uitæ. Res enim corporalis non est nata uiuificari nisi ab aliqua forma spirituali ipsam complente, & sibi proportionabili: quoniã ergo in ipsa separatione animæ caro Christi caruit huiusmodi forma, ideo uere fuit mortua. Et quamuis haberet diuinitatem unitam, non tamen ab ea uiuificabatur, non propter defectum à parte uiuificantis, sed propter improportionem uiuificabilis. Rationes ergo, quæ ad hãc partem inducuntur, concedendæ omnes sunt.

Ad illvd uerò, quod primo obijcitur in cõtrarium, quòd unitum uitæ uiuit, iam patet responsio. Hoc enim ueritatem habet, quando unitur ei sicut perfectibile suæ perfectioni. Sic autem non unitur caro psonæ uerbi: & ideo non est simile de ipsa anima, & de persona diuina. Ad illvd, quod obijcitur, ꝙ anima nõ potuit uniri ipsi uerbo, quin uiuificaretur ab ipso: ergo nec caro. Dicendũ, ꝙ nõ est simile, pro eo ꝙ ipsa anima cum sit imago Dei, & immediatè nata ferri in Deum, capax eius est, & particeps esse potest, & ita immediatè habet ab illo, & in illo uiuere per cognitionem, & amorem: sic autem non est de carne: non enim est nata Deum cognoscere, uel amare. Ad illvd, quod obijcit̃, quòd nobilior est substantia uiuens substantia non uiuente. Dicendum, ꝙ uerum est cæteris alijs paribus: sed caro Xp̃i licet careat uita, erat tamen diuinitati unita: & hoc quidem præponderat multis alijs dignitatibus. Præterea cum dicitur, ꝙ nobilior est substantia uiuens substã tia non uiuente, hoc intelligitur de substantia, quæ caret uita simpliciter: caro autem Christi non carebat uita simpliciter, sed ad tẽpus. Vnde sicut nobilior est filius regis captus, & incarceratus filio rustici in libertate sua cõstituto: sic etiam intelligendũ est de carne Christi, quę modico tempore caruit complemento uitæ, ut postea nobilissimam uitam resumeret. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ caro illa non potuit incineràri. Dicendum, ꝙ diuina uirtus illam conseruabat; sed tamen illa conseruatio non erat uiuificatio, nec operatio uitæ. Conseruatio enim, & uegetatio, quæ est operatio uitæ; procedit à forma cõpletiua operante per modum naturæ; sed illa conseruatio, quæ erat in carne Christi ne corrumperetur, erat à uirtute diuina operante super naturam: & ideo non cogit illa ratio.

Qvaestio III.

An sit rectè dictum filius Dei pro nobis, mortuus est?

Vtrvm propter mortem carnis sit mors personæ uerbi attribuenda. Et quòd sic, ostenditur. Dicitur enim in symbolo. Passus sub pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & sepultus; hoc autẽ dicitur de filio Dei unigenito. Et hoc ipsum dicit Amb. expresse, & habetur supra Dist. 18. Tantum fuit peccatum nostrum, ut saluari nõ possemus, nisi unigenitus Dei filius moreretur pro nobis debitoribus mortis. Item. Hoc ipsum uidetur ratione. Carne nascente, & concepta, filius Dei natus dicitur, & conceptus: ergo pari ratione carne mortua filius Dei debet dici mortuus. Item Satisfacto

pro peccato nostro fuit per passionem,& mortem:sed nullus potuit pro peccato nostro satisfacere,nisi esset Deus:ergo si ꝑ peccatis nostris per mortem illam satisfactum est, uere filius Dei fuit mortuus. ITEM. Vnio illa facit communicationem idiomatũ: sed propter separationem animæ à carne uerũ, & necessarium fuit illum hominem mori:ergo uere, & conuenienter potest mors attribui Dei uerbo, ut dicatur filius Dei mortuus, & sepultus pro nobis.

SED CONTRA. August.dicit,& habetur in litera ulti.cap Si quis dixerit, atque crediderit Deum passum,anathema sit: sed cui non potest attribui passio,non potest attribui mors: si ergo non est credendum filium Dei passum,sicut dicit, non est credendum, neque dicendum filium Dei fuisse mortuum. ITEM. Idiomata patris nõ communicantur personę uerbi: quamuis enim caro fuerit separata ab anima, non tamen propter hoc filius separatus fuit ab illa anima, quam assumpsit: ergo si ꝑ passionem Christi non est mortua nisi sola caro,quia anima semper uixit,non uidetur ꝙ filio Dei uere possit attribui mors : aut si attribuitur ei mors, tunc est quæstio, quare non similiter attribuitur & ei separatio. ITEM. Propter repugnantiam idiomatũ hæc non recipitur cõmuniter: Filius Dei est creatura: sed multo magis repugnat uitæ mors, quam intẽtio creaturæ intẽtioni creatoris: ergo si filius Dei est ipsa uita, uidetur ꝙ nullo modo sit mors ei attribuenda. ITEM. Quicunque diceret, summe sapientem esse stultũ, blasphemaret. Similiter q̃ diceret summe bonũ esse iniquũ:ergo pari rõne q dicit summe potẽtẽ esse infirmũ: sed hoc dicit,q dicit filiũ Dei esse mortuum: ergo qui hoc dicit blasphemat Deum.

RESOLVTIO.

Nedum rectè, sed & piè: idque propter idiomatum communicationem.

RESPON. Dicendum, ꝙ absque dubio concedendum est filiũ Dei pro nobis fuisse mortuum:& hoc quidem sibi uere attribuitur nõ secundum naturam diuinam, sed secundum humanam,non per essentiam,aut per inhærentiã, sed per idiomatum communicantiã: & hoc in nullo derogat diuinæ maiestati,& multũ consonat pietati. Nullum enim uerbum maioris dignationis resonare potest in auribus cordis hominis, q̃ ꝙ unigenitus Dei filius mortuus fuerit pro nobis debitoribus mortis. Et ideo non tantũ est hoc credendũ, & asserendũ tamquã uerum, sed etiã frequẽtissime recolendũ. Et concedendæ sunt rationes, quæ hoc ostendunt.

AD ILLVD uero,quod obiicitur de auctoritate Augu. satis cõuenienter rñdet Magister in litera. Nõ.n.intendit remouere passionẽ à persona uerbi simpliciter sed sedm diuinã naturã. AD ILLVD,quod obiicitur, quòd idiomata patris nõ cõmunicãtur personæ uerbi. Dicendum ꝙ mori non tantum conuenit carni, sed ẽt toti homini assumpto. In separatione enim animæ à carne non solum moritur caro, sed etiam totus homo. Et ideo ratio illa procedit ex suppositione falsi. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd

non

non communicantur idiomata, vbi est repugnantia. Dicendum, q; uerum est, ubi est talis repugnantia, quæ non tollitur mediāte conuenientia: sic autem nō est in proposito. Mors enim dat præintelligere humanitatem quę sine repugnantia potest dici de p̄sona Christi unde filius Dei dicitur fuisse mortuus, qa fuit homo, in quo fuit passio mortis. AD ILLVD, quod obiicitur, q; blasphemia est dicere filium Dei esse mortuū. Dicendū, q; hoc uidetur auribus infidelium, secundum q; dicitur. 1. Cor. 1. Prædicamus Iesum Xp̄m crucifixū, Iudæis quidem scandalū, gentibus autē stultitiā. Et ratio huius est, quia non credunt ipsius humanationis Dei filii benignissimā dignationem: nec intelligūt illius humiliationis altissimam rationem. Si enim hoc intelligerent, uiderent quod illud, quod infirmum est Dei, fortius est hominibus. Et illud quod stultū est Dei sapientius est omnibus hominibus. His ergo duobus pensatis, uidelicet ipsa uerbi incarnatione, & ratione; ob quā causam incarnatus est, nō est blasphemia, imo laus; dicere q; filius Dei pro nobis fuit mortuus sc̄dm naturā assumptā: per hoc enim decentissime (sicut in præcedentibus fuit ostensum) reparatū est genus humanū: Nec est simile de stultitia, & malitia: non enim ualebant ad nostram redemptionem sicut passionis, & mortis tolerantia. Et per hoc patent quæsita.

DISTINCTIO XXII.

De consequentibus mortem Christi: tum in primis si in morte fuit homo.

IC quæritur, Vtrum in illo triduo mortis Christus fuerit homo. Quod non uidetur quibusdam, quia mortuus erat, & homo mortuus non est homo. Addunt etiam, quod si tunc erat homo, uel mortalis uel immortalis. Sed mortalis nō, quia mortuus: nec immortalis, quia tantum post resurrectionem. Quibus respondemus, quia licet homo mortuus fuerit, erat tamen in morte Deus homo: nec mortalis quidem, nec immortalis, & tamen uere erat homo. Illæ enim & huiusmodi argutiæ in creaturis locum habent, sed fidei sacramentum à philosophicis argumētis est liberū. Vnde Ambr. Aufer argumēta, ubi fides quæritur. In ipsis gymnasiis suis iā dialectica taceat, piscatoribus creditur, nō dialecticis. Dicimus ergo in morte Christi Deum uere fuisse hoīem, et tamē mortuū. Et hoominem quidē nec mortalē nec immortalem, quia unitus erat aīæ & carni seiunctis. Alia enim ratione dicitur Deus Lib. 1. de fide ca. 5. in fin. Tom. 1. Lib. 1. de Tri. ca. 13.

homo vel homo Deus, quam Martinus, uel Ioannes. Homo enim dicitur Deus, & econuerso, propter susceptionẽ hominis, idest, animæ & carnis. Vnde Aug. Talis erat susceptio illa, quæ Deũ hominem faceret, & hominẽ Deum. Cum ergo illa susceptio per mortem non defecerit, sed Deus homini, & homo Deo sicut ante vnitus erat uere, & tunc Deus erat homo, & ecõuerso, quia unitus animæ et carni, et homo mortuus erat: quia anima à carne diuisa erat. Propter separationẽ animæ à carne mortuus, sed propter utriusque semper secũ vnionẽ homo. Non aũt sic erat homo, vt ex anima & carne simul iunctus subsisteret: ex qua ratione dicitur aliquis alius homo. Et ipse forte ante mortẽ, hoc etiam modo erat homo, & post resurrectionẽ fuit: in morte uero homo erat tantum propter animæ & carnis secum unionem, & mortuus propter inter illa duo diuisionem.

Si Christus in morte erat homo alicubi, & si vbicunque sit, homo sit.

Hic quæritur: si Christus in morte alicubi erat homo: & si vbicunque est, homo sit. Ad quod dicimus, quia non vbicunque erat, homo erat: nec modo vbicunque est, homo est: quia vbique est secundum deitatem, nec ubique homo, quia non vbique homini vnitus: sed vbicunque est secundũ hominem, ibi homo est. Tempore autem mortis & vbique erat secundum Deum, & in sepulchro secundum hominem, & in inferno secundum hominem: sed in inferno secundum animam tantum, & in sepulchro secundum carnem tantũ. In sepulchro ergo erat homo, quia humanitati vnitus erat: etsi non toti, quia carni tantum & in inferno erat homo, quia humanitati vnitus: sed non toti, quia animæ tantum. Sed si in inferno animæ tantum, & in sepulchro carni tantum unitus erat: ergo nec in inferno vnitus erat animæ, & carni, nec in sepulchro: Quomodo ergo ibi, uel hic homo esse dicitur? Quæ est ratio dicti? Quia vna eademque unione vnitus erat animæ in inferno, & carni in sepulchro. Et sic erat illis duobus tunc separatis vnitus, sicut ante separationem, idest, ante mortem. Ad hoc autem opponitur: Si Christus animam tantum, vel carnem tantum assumpsisset,

Aug. ad Dardanum & ex epi. 57. non longe a principio.

Opposi- tio.

non fuisset verus homo: sed propter vtriusque assumptionem uerus homo fuit. Sic ergo ubi carnem & animam sibi vnitam non habebat, verus homo ibi non erat. Sed tempore mortis nusquam illa duo uere vnita habebat: quia nec in sepulchro, nec in inferno, nec alibi: nusquam ergo erat homo. Resp. Ad quod dicimus, quia Christus vtique verus homo non fuisset, si carnem & animam non assumpsisset. Sed tamen quia ex quo assumpsit, neutrum deposuit, sed cum utroque eandem vnionem indesinenter tenuit, quam assumendo contraxit: ideo non incongrue ubicunque animæ vel carni vel vtrique vnitus est, ibi homo esse dicitur, quia ibi humanatus est. Aug li. de fi. ad Pet. c. 2 Ergo & in sepulchro erat homo, & in inferno erat homo: quia utrobique humanatus erat Christus, & vnam non longe à principio. eandemque cum anima & carne, licet separatis, habebat vnionem: & uno eodemque tēpore in sepulchro iacuit Christus, & ad infernum descendit: sed in sepulchro iacuit secundum solam carnem, & in infernum descendit secundum solā animam. Super Ioan. tra. 78. in fin. Vnde Aug. Quis non est derelictus in inferno? Christus: sed in anima sola. Quis iacuit in sepulchro? Christus: sed in carne sola, quia in his singulis Christus est. Tom. 8. Ps. 15. et Act. 13. Christum in his omnibus confitemur, & in singulis. Ex his euidenter ostenditur quòd carni iacenti in sepulchro vnitus erat Christus, sicut animæ in inferno. Alioquin si carni mortuæ non esset vnitus, non in ea diceretur iacuisse in sepulchro. In libr. de incarnationis dominicæ sacramento. c. 5. in medio. Anima ergo ad infernum descendit, caro in sepulchro iacuit, sapientia cum vtroque permansit, quæ in inferno positis (vt ait Ambr.) lumen uitæ fundebat æternæ. Radiabat illic lux uera sapientiæ, illuminabat infernum, sed in inferno non claudebatur. Quis enim locus est sapientiæ? de qua scriptum est, Nescit homo vias eius, nec inuenta est inter homines. De qua abyssus dicit, Non est in me: mare dicit, Non est mecum: Iob. 28 ergo nec in tempore, nec in loco sapientia est: cui nec mors tribuenda est. In ligno enim caro, non illa sola operatrix omnium substantia diuina pendebat. Confitemur tamen Christum pependisse in ligno, & iacuisse in sepulchro, sed in carne sola: & fuisse in inferno, sed in anima sola.

Quod Christus vbique totus est, sed non totum:

Et utique totus eodem tempore erat in inferno, in cælo totus, ubique totus. Persona enim illa æterna non maior erat, ubi carnem & animam simul unitā sibi habebat, quam ubi alterū tantū: nec maior erat ubi utrunque simul uel alterū tantū habebat, quam ubi erat in utrum habens unitū. Totus ergo Christus & perfectus ubique erat. Unde Aug. Non dimisit patrem Christus cum uenit in uirginem, ubique totus, ubique perfectus. Vno ergo eodemq; tempore totus erat in inferno, totus in cælo. Erat apud inferos resurrectio mortuorum, erat super cælos uita uiuentiū: uere mortuus, uere uiuus: in quo et mortē susceptio mortalitatis excepit, & uitā diuinitas nō perdidit. Mortem ergo Dei filius & in anima non pertulit, & in maiestate non sensit: sed tamen participatione infirmitatis rex gloriæ crucifixus est. Ex his apparet quod Christus eodē tēpore totus erat in sepulchro, totus in inferno, totus ubique sicut & modo totus est ubicunque est, sed non totū. Nec in sepulchro, nec in inferno totū erat, etsi totus: sicut Christus totus est Deus totus homo, sed non totum: quia non solum est Deus uel homo, sed & Deus & homo. Totum enim ad naturam refertur, totus autem ad hypostasim: sicut aliud & aliquid ad naturam, alius uero & aliquis ad personam referuntur. Unde Ioannes Damascenus. Totus Christus est Deus perfectus, nō aūt totum Deus est. Non. n. solum Deus est, sed & homo: & totus homo perfectus. Non aūt totum homo: non solum enim homo, sed & Deus. Totum enim naturæ est repræsentatiuū. Totus autem hypostaseos: sicut aliud quidem est naturæ, alius hypostaseos: sic & huiusmodi.

Aug. cō tra Fælicianū de unitate trinitatis ad Optatum. c. 14. Tom. 6. ibid. c. 16.

Lib. de fide. 3. 7. in fi.

Si ea, quę dicuntur de Deo, vel de filio Dei, dici possint de homine illo, vel de filio hominis.

Ioan. 3.

Solet etiam quæri, si congruenter dici possit filius hominis, uel ille homo descendisse de cęlo, uel ubique esse: sicut dicitur filius Dei uel Deus de cælo uenisse, & ubique esse. Ad quod dicimus, si ad unitatem personæ referatur dicti intelligentia, sane dici potest: si uero ad distinctionem naturarum, nullatenus concedendum est. Unde Augustinus,

Vna

Vna persona est Christus Deus & homo. Ideo dicitur, Nemo ascendit in cælum, nisi qui de cælo descendit, & cætera. Si ergo attendas distinctionem substātiarum, filius Dei descendit, & filius hominis crucifixus est: Si uero unitatem personæ, & filius hominis descendit, & filius Dei est crucifixus. Propter hanc unitatem personæ, nō solum filium hominis descendisse de cælo, sed etiam dixit esse in cælo, cum loqueretur in terra. Propter hanc eadem dicitur Deus gloriæ crucifixus, qui tamen ex forma serui tantum crucifixus est. Non tamen secundum hoc quòd Deus gloriæ est, & secundum quòd glorificat suos: & tamen dicitur Deus gloriæ crucifixus. Recte quidem non ex uirtute diuinitatis, sed ex infirmitate carnis. Quid ergo propter quid, & quid secū dum quid dicatur, prudens & diligēs & pius lector intelligat. Hęc de corrigia calceamenti dominici dicta sufficiāt, ne ossa regis Idumeæ consumantur usque in cinerem.

Lib. de præsentia Dei ad Dardanum & li. 3. contra Maximinū. ca. 20. Ioan. 3. Lib. 1. de Trin. ca. 13. 1. Cor. 2 Ioā. 1.

Vpra egit Magister de separatione facta in morte Christi. In hac uero parte agit de consequentibus ad separationē. Diuiditur autem pars ista in tres partes. In quarum prima inquirit Magister, utrum Christus fuerit homo in triduo. In secunda uero, ubi fuit in illo triduo, ibid. *Hic quæritur, si Christus in morte, &c.*) In tertia uero ad maiorem explanationem inquirit, utrū concedendū sit illum hominem descendisse de cœlo, ibi. *Solet etiam quæri, si congruenter, &c.*) Prima pars, in qua inquirit, utrum Christus in triduo fuerit homo, diuiditur in duas partes. In quarum prima opponitur. In secunda dissoluit, ibi. *Quibus respondemus, quia licet homo &c.*) Secunda uero pars principalis, in qua inquirit, ubi fuerit illo triduo, similiter habet duas. In quarum prima inquirit, ubi fuit sc̄d'm humanitatē. In secunda uero inquirit, ubi fuit secū dū sui totalitatē, ibi. *Et utique totus eodē tempore erat &c.*) Similiter tertia pars, in qua inquirit, utrū filius hominis descēderit de cœlo, habet duas partes. In quarū prima quæstionē prædictā determinat. In secunda prædeterminata in totali parte ista epilogat ibi. *Hæc de corrigia calciamenti dominici &c.*) Quæ quidem pars diuidi potuit contra totam partē prę cedentem: sed sub aliis partibus comprehensa fuit ad uitandam diuisionis confusionem.

Lvx uera sapientiæ &c.) Videt̄ hoc esse falsum: quia sicut obscuritas repugnat cœlo empyreo, sic luminositas repugnat inferno: ergo sicut cœlum empyreū nunquā habet obscurari, sic uidetur, quòd infernus nūquam habeat illuminari. Item. Damnati debuerunt carere omni consolatione, & maxime cōsolatione q̄ est in aspectu lucis ęternæ: ergo Dub. 1.

si lux

si lux illa corporalis non erat, quia sine corpore ad inferna descẽdit, sed magis spiritualis, uidetur quod in inferno irradiare non debeat. Respon. Dicendum, quod secus est de irradiatione lucis materialis, & lucis spiritualis; nã irradiatio lucis materialis immutat uisum naturaliter: irradiatio uero lucis spiritualis immutat uoluntarie. Vnde nullus eam uidet, nisi cui se ostendit uoluntarie. Et ideo lux illa splendere dicitur in inferno & infernum illuminasse, quia aliquos de inferno irradiabat: non tamen oẽs, quia nec omnes uolebat illuminare, nec oẽs habebant oculos proportionales. Ad illud uero, quod obijcit de cœlo empyreo. Dicendum, quod non est simile: quamuis enim sit bonũ omnino impermistum malo, non tamen oportet quòd sit malũ omnino impermistum bono. Et propterea decebat Deum eos, qui erant in tenebris, illuminare non tamen eos, qui erant in lumine obscurare.

Vtique totus eodem tempore, &c.) Dub. 2. Hoc uidetur falsum; quia aut hoc quod est [totũ] refertur ad naturam, aut ad personam. Ad naturã non, quia Christus secundum totam naturã non erat simul in cœlo, & in inferno. Si ad personam, adhuc uidetur falsum, quia supra Dist. 5. dictum est, quod persona Christi cõponitur ex tribus substantiis, & duabus naturis; & est illa compositio inexplicabilis; ergo si totus Christus erat in cœlo, & in inferno, uidetur quòd ille duæ naturæ simul essent in cœlo, & in inferno; quod falsum est, & absurdum. Item. Differentiã conuenit assignari inter hoc signum Omne, & hoc signum Totũ, quia omne distribuit pro partibus subiectiuis, & totum pro partibus integralibus; ergo si Christus nõ habebat partes integrales nisi secundum humanam naturam, cum dicitur, quod totus Christus fuit in cęlo, & i inferno, implicatur hoc de Christo secundum naturã humanam; quod simpliciter est falsum pro tẽpore illo. Respon. Dicendum, quod hoc nomen Totus aliquando tenetur ut signum, aliquã ut adiectiuum. Secundum quod tenetur ut signum, sic distribuit in aliquas partes, ut cum dicitur; Totus Petrus est albus. Secũdum quod accipitur ut nomen adiectiuum, sic totum uno modo dicitur idẽ quod perfectum. Alio modo idẽ quod habens partem, & partem. Cũ ergo dicit Magister, quod Christus erat totus in cœlo, ibi dicitur perfectus, quia persona Christi perfectissima simul erat in cœlo, & in terra, & in inferno. Ad illud quod obijcitur, quòd persona illa erat composita. Dicẽdum, quòd nec proprie erat composita; nec hoc nomen Totus accipitur ibi collectiue, uel distributiue; quia nõ signat collectionẽ, aut diuisionem, sed potius perfectionẽ. Et per hoc patet responsio ad sequens.

Totus est ubicunque est, &c.) Vi- Dub. 3. detur illa duo esse incompossibilia; quia totus, & totum idem significant; ergo si totus erat in cœlo, & in inferno, necessario sequitur quod totum. Item. Vbicunque ego sum, necesse est me esse totũ; ergo pari rõne uidetur de Xpo, quia ubicunque est aliquid, necesse est esse omne illud, quod naturaliter est in eo. Respon. Dicendum, quòd sicut Magister subiungit,

git, totus refertur ad personam, sed totum ad naturã. Et ratio huius est discretio sexus importata per genus masculinum,& confusio per neutrum:& quoniã persona Christi secundum se totam ubicunque erat,tota erat, cum sit unica,& simplicissima; natura uero cum nõ solũ sit in Christo simplex utpote diuina, sed ẽt cõposita,utpote humana,nec ista possit esse ubique:iõ concedit Magister,ꝙ totus erat ubiq;,sed nõ totum:quia totus refertur ad diuinitatem,totum autem ad diuinitaté,& humanitaté. Ad illud ergo quod obijcitur, ꝙ totus,& totum idem significant. Dicendum, ꝙ uerum est quantũ est de impositione prima,sed ratione discretionis importatę per generis consignificationem in ratione usus, unum consueuit referri ad personam,& alterum ad naturam. Ad illud,quod obijcitur,ꝙ ubicunq; ego sum,necesse est me esse totũ. Dicendũ,ꝙ nõ est simile; quia in me ꝑsona non se ẽxtẽdit ultra naturã.Sic aũt non est in Christo sicut in præcedentibus dictũ fuit.

Nemo ascendit in cælum, &c.) Dub.4. Videtur hoc esse falsum : quia si solus Christus descẽdit de cœlo: ergo solus Christus ascendit in cœlum,& nullus alius: quod est hęreticum dicere. Item. Hoc uidetur falsum alia rõne, cũ dicitur descẽdisse de cęlo. Aut enim hoc dicitur secundũ naturam diuinã, aut secundum humanã. Secundũ diuinam non,quia scd̃m illã non mutat locum.Secundum humanã non : quia secundum illam non fuit in cœlo. Respon. Dicendũ, quod ascendere uno modo idem est quod propria uirtute scandere sine adminiculo uirtutis alienæ:& hoc modo soli Christo conuenit. Alio modo ascẽdere idem est ꝙ sursum scandere:& hoc modo conuenit aliis sanctis. In præmissa autem auctoritate accipitur primo modo. Vel aliter. Est ascendere in cœlum empyreum, & est ascendere in cœlum trinitatis. Cũ ergo dicitur: Nemo ascẽdit,&c.hoc non dicitur quantum ad ascensum in empyreũ,sed quãtum ad ascensum in cœlum trinitatis:& iste ascensus non est ascẽsus ad locum,sed potius ad dignitatem,& æqualitaté patris. Nec est secundum acquisitionem nouæ dignitatis in Christo, sed propter manifestationem eius,quod habuit ab æterno. Vnde sicut dicitur descendisse non propter hoc, ꝙ in eo fuerit diuinitas minorata,sed propter hoc ꝙ i assumptione humanitatis apparuit minorata: sic etiã dicitur ascẽdisse, quia in ascensione eius sublimitas est manifestata. Vnde iste descensus, & ascensus cõueniebat diuinæ ꝑsonę,secundum diuinam naturã, relatam tamen ad humanam. Et per hoc patet responsio ad utrãque obiectionem prius factam: utraque enim currit de ascensu, & descensu locali.

Corrigia calciamenti dominici, &c.) Dub.5. Quæritur hic,quid intelligitur per corigiã,& quid per calciamentum,& quid per regẽ Idumęæ, & quid per ossa eius. Respon. Dicendum, quòd calciamẽtum est humanitas Christi tegens pedem diuinitatis. Corrigia uero calceamenti est unio diuinitatis, & humanitatis. Rex Idumeæ est Christus ratione naturæ mortalis assumptæ, iuxta illud, quod di

citur

citur in Psal. In Idumæam extendam calciamentum meũ. Ossa regis idumeæ sunt sacramenta Christi occulta, & difficiliora ad perscrutandum. Hæc usque ad cinerem consumuntur, quando per ignem curiositatis adeo uult quis ea penetrare usque ad minima, ut deuotio extinguatũ. Et hoc dicit Magister non esse faciendũ: quia cum loquimur de Christo quantum ad eius incarnationem & passionem, uel etiam cogitamus, repleri debemus deuotione ne dum tam magna & imměsa beneficia corde arido cogitamus, ꝑ elationem inflemur, & per ingratitudinem arescamus: sed sanum consilium reputet dicere cũ Ioanne: Non sum dignus ut soluam corrigiam calciamentorum eius. Credo enim quòd huius calciamenti, & alligatura quanto curiosius, & audacius eam quis soluere uoluerit, tanto arctius alligatur: ideo sequendo medium, finis imponatur circa sermonem de Christo quantum ad incarnationis & passionis mysterium, quod exuperat omnem sensum.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO. I.

An Christus in triduo homo fuerit?

AD intelligentiam huius partis incidũt hic sex dubitabilia. Primò queritur, utrum Christus in triduo fuerit homo. Secundò quæritur, utrum secundum ꝙ homo fuerit in loco determinato. Tertio quæritur de requietione corporis in sepulchro. Quarto queritur de descensu animæ ad inferos. Quinto quæritur de liberatione animarum de inferno. Sexto, & ultimo querit̃ de traductione naturarum ad celos.

VTRVM Christus fuerit homo in triduo. Et quod sic, uidet̃. August. Talis fuit illa susceptio, quæ facere Deum hominem, & hominem Deum: sed illa susceptio non mutata mansit in triduo, sicut prius ostensum est: ergo Christus in triduo fuit homo. ITEM. Magister Hugo de sancto uictore. Quid stultus, quã ꝙ homo tunc esse desinat, quando uere esse incipit? Ex hoc arguitur ita. Cum ergo homo sanctus incipiat esse beatus, quod est esse uerissimum, stultissimũ est dicere, ꝙ tunc desinat esse: ergo multo fortius hoc debet concedi, & dici de Christo. ITEM. Omne habens humanam naturam est homo: sed Christus in triduo erat habẽs humanam naturã: ergo Christus in triduo erat homo. Maior, & minor per se manifestæ sunt. ITEM. Quotiescunq; aĩa, & corpus uniũtur in unam hypostasim, faciunt hominẽ: sed in triduo aĩa, & corpus uniebantur in unam hypostasim: ergo Christus in triduo fuit homo. ITEM. Hæc est uera, Christus in triduo iacebat in sepulchro: aut ergo secũdum ꝙ Deus, aut secundum ꝙ homo. Sed non secundum quod Deus: ergo secundũ ꝙ homo: ergo Christus in triduo erat homo. ITEM. Christus in triduo nõ desijt esse sacerdos, ergo Christus in triduo non desijt esse homo. Prima patet per hoc, quod dicitur in Psal. Tu es sacerdos in æternum. Et ad Hebrę. 7. Christus eo ꝙ maneat in æternum, habet sempiternum sacerdotium. Veritas illationis in hoc ostenditur, ꝙ sacerdos erat secun-

secundum quòd homo. ITEM. Christus propter assumptionem animæ rationalis, rationalis erat rationalitate creata: sed Christus in triduo habuit animam rationalem sibi unitã: ergo Christus erat in triduo rationalis rationalitate creata, ergo erat angelus uel anima, uel homo. Sed non erat angelus, uel anima, ergo erat homo.

SED CONTRA. Mortuũ diminuit de ratione hominis: ergo q cunque est homo mortuus, est diminutus à completa ratione hominis: sed completum non prædicatur de diminuto: ergo si Christus ĩ triduo erat homo mortuus, hæc est falsa, Xp̃s in triduo erat hõ. ITEM. Scd̃m naturalẽ Philosophũ homo est: ergo Xp̃s ĩ triduo non erat homo uerè. ITEM. Nulla forma prædicatur de toto ut forma est: sed quia est forma consequens totũ compositum. Si ergo homo prædicatur de Christo, necesse est, q̃ nominet formã cõsequentẽ totũ compositũ sed in Christo soluta erat cõpositio in triduo, ergo in triduo non poterat dici homo. Maior propositio manifesta est per inductionem, & per auctoritatẽ Auicennæ, qui eã ponit. Et per auctoritatẽ Boetii, qui dicit q̃ species est totũ esse indiuidui. ITEM. Corrupto superiori essentiali necesse est corrumpi inferius: sed esse uiuũ superius est ad esse hominem, & est ei essentiale, quia uiuere est esse uiuentis: ergo si Christus in triduo desiit esse uiuens: ergo in triduo desiit esse homo: non ergo Christus in triduo erat homo. ITEM. Christus in triduo nec uidere poterat, nec audire, nec loqui: ergo si erat homo, erat homo cæcus, surdus, & mutus: sed hoc est absurdum dicere de Christo: ergo falsum est dicere q̃ Xp̃s ĩ triduo fuerit homo. ITEM. Sicut unio diuinæ naturæ, & humanæ facit Deũ esse hominẽ, ita unio animæ ad carnem facit esse animatũ: ergo cessante unione animæ ad carnẽ, cessat esse animatũ: & si cessat esse animatum, cessat esse animal, & si cessat esse animal, necessario cessat esse homo: ergo à primo cum in Christo fuerit separatio animæ à carne in triduo, Xp̃s desiit esse hõ in triduo: ergo non fuit homo ĩ triduo. ITEM. Ad hoc ipsum sunt rationes Magistri in litera, q̃ super hoc fundantur. Oĩs homo aut est mortalis, aut ĩmortalis: oĩs etiam homo est alicubi homo sed Christus ĩ triduo nec erat mortalis, nec erat immortalis, nec erat alicubi hõ. Quia nõ ĩ sepulchro, cũ nõ esset ibi nisi corpus. Non in inferno, cum non esset ibi nisi anima: ergo Christus non fuit homo in triduo.

RESOLVTIO.

Quidquid dicat Magister, & Hugo Christus in triduo secundum esse actuale homo non fuit.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, quòd circa hoc fuit triplex modus dicendi. Primus est, quòd non solum uere Christus in triduo posit dici homo, sed etiam hoc potest dici de quolibet homine mortuo. Secundus uero modus dicendi est, q̃ hoc non debet concedi de aliis: potest tamen concedi de Christo. Tertius uero modus dicendi est, quòd illud non debet concedi de Christo, nec de aliis hominibus. Et primum modũ dicẽdi tenuit Magister

Lib. 2. de sacr. par. 1. ca. 11. ster Hugo de sancto Victore. Secundum modum tenuit Magister sententiarum. Tertium uero tenet communis opinio doctorum Parisiensium. Si quis autem uelit diligenter considerare, quilibet modus prædictorũ habet aliquid de ueritate. Cũ enim dicitur hoc de hoc, tripliciter põt dici. Aut secundum esse actuale, aut secundũ esse aptitudinale, aut partim secũdum esse actuale, partim secundũ aptitudinale. Prædicatum enim aut dicit essentiam subiecti, aut actum subiecti. Tunc est prædicatio secundum esse actuale, quando subiectum est ens in actu, & forma prædicati actu inhæret subiecto, & est eius actus: sicut homine existente, dicitur homo est animal. Tunc autem est prædicatio secundum esse aptitudinale, quando nec subiectum est actu, nec forma prædicati actu inhæret subiecto: sed necessaria est ordinatio unius ad alterum, fundata super principia naturæ: sicut nulla rosa existente, conceditur quòd rosa sit flos. Tunc autẽ est prædicatio partim secundum esse aptitudinale; partim secundum actuale, quando suppositum est in actu: forma uerò prædicati non inest ei secundum actum, sed secundum necessariam ordinationem, fundatã super principia naturæ. Cum ergo quæritur, utrum Christus sit homo in triduo, si loquamur de prædicatione secundum esse aptitudinale, non tantũ est uerum de ipso, sed etiam de omni homine mortuo: quia secundum ueritatem fidei nostræ, & scientiam theologiæ, quando homo moritur, remanent principia eius, in quibus salua est ordinatio non solum respectu formæ hominis, sed etiam huius hominis: alioquin non esset uera resurrectio. Si autem loquamur de prędicatione partim actuali, partim aptitudinali, sic potest cõcedi de Christo, quòd fuerit homo in triduo: q̃a erat persona in actu: quãuis forma humanitatis seruaretur in aptitudine coniunctionis animæ & carnis: sed hoc non potest dici de aliquo alio homine. Si autem loquamur de prædicatione simpliciter actuali, nec de Christo, nec de alio homine est uerum dicere, ꝙ sit homo, quandiu anima est separata a carne. Nihil enim facit hominem esse actu, nisi actualis cõiunctio animæ cũ carne. Si ergo isti tres modi dicẽdi intelliguntur secundum tres prædictos modos prædicandi, sic in omnibus reperitur ueritas, & nulla est inter eos contrarietas. Et uerum sensit Hugo de sancto Victore, & uerum dixit Magister: si intelligunt iuxta modos pręassignatos, & uerum tenet communis opinio. Et per hoc ad omnes rationes ad utramque partem adductas satis potest patere responsio. Verumtamen si uerba Hugonis uelimus amplius considerare, inueniemus eum sensisse Christum fuisse hominem in triduo, & quemcumque alium hominem mortuum, non solum quãtum ad esse aptitudinale, sed etiam quantum ad esse actuale. Posuit enim quòd post mortem saluaretur esse hominis, & quòd anima separata esset persona, & quod iterũ multo fortius deberet homo dici anima, quam corpus, si hoc admitteret usus. Vnde arguit in hunc modum. Cum homo ex anima, & corpore

corpore constet; tamen propter unam partem, quę est corpus; dicitur, homo corpus: multo ergo magis secundum partem illam, quę est anima debet dici anima. Et in hoc dicto Magister Hugo communiter non sustinetur. Nec enim anima separata est persona (sicut ostensum fuit supra) nec homo est anima sua, nec uerius est homo cum moritur, quã cum uiuit quantum ad esse naturæ, licet fortassis possit augeri in eo esse gratię: nec corpus secundum quòd est pars integralis hominis, prædicatur de homine: & ideo non sine causa opinionẽ Magistri Hugonis communis opinio non approbat in parte ista. Magister autem sententiarum non solũ uoluit dicere, quòd Christus in triduo fuisset homo prædicatione partim actuali, partim aptitudinali: immo quòd hoc dixerit uere, & actualiter uolunt aliqui hoc imponere ei, quia fuit de tertia opinione, quæ dixit Christũ hominẽ secundum habitum. Vnde uolebat dicere, quòd actu esset homo, quia actu habebat naturam humanam. Sed hoc non est imponendum Magistro, quia error est, sicut in præcedẽtibus ostẽsum fuit. Nec ex uerbis Magistri potest expresse haberi, sed alia de causa hoc dixit. Intellexit.n. in Christo duas fuisse uniones, uidelicet unionem animæ ad carnem, & unionem diuinæ naturæ & humanæ. Vnio diuinæ naturæ, & humanę faciebat Christum esse hominem, iuxta illud quod dicit Aug. Talis fuit illa susceptio, ut faceret Deum hominem, & hominem Deum. Vnio uerò animæ ad carnem faciebat hominem illum uiuere. Quia ergo in triduo mansit unio diuinitatis ad humanitatem, & soluta fuit unio animæ ad carnem: hinc est ꝙ posuit Magister, ꝙ Christus in triduo nõ desiit esse homo, sed desijt uiuere: ideo uerum est dicere secũdũ ipsum de Christo, ꝙ fuit homo in triduo, & quòd fuit homo mortuus: quamuis non possit dici de aliquo alio. Et in hoc etiam Magister deficit: quia ad hoc, ꝙ aliquis sit homo, necessario præexigitur, & coexigitur unio animæ ad carnem, cum homo dicat formam totius, siue consequentem totum compositum. Vnde nequaquam illa susceptio fecisset Deũ hominem, & hominem Deum, nisi Deus assumpsisset corpus, & animam, ut coniuncta ad inuicẽ. Et propter hoc positio Magistri communiter nõ sustinetur in parte ista: Positio etiam magistri Hugonis non sustinetur, nõ quia omni modo sit falsa locutio prædicta, Christus ĩ triduo fuit homo: sed quia falsitatem habet intelligendo de prædicationene secundum esse actuale, secundum quã prædicationem uersatur inquisitio circa prædictam locutionem: & isto modo uidetur eam tractasse Magister Hugo, & Magister sententiarum, & communis opinio magistrorum. Et secundum istum modum currit præsens inquisitio. Ideo rationes ostẽdẽtes locutionem prædictam esse falsam, cõcedendæ sunt: procedunt enim secundum hanc uiam.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur in cõtrarium, quòd talis fuit illa susceptio, &c. Dicendum, ꝙ hoc fuit, non quia assumpsit corpus, & animam tãtum, sed etiam

quia

quia assumpsit corpus, & animã unita: & ideo desijt esse homo: non quia sit mutata unio diuinitatis ad carnem, sed quia soluta fuit unio animæ, & carnis adinuicem. AD ILLAM auctoritatem Hugonis, qua dicitur, quòd nemo desinit esse, quando uerius esse incipit. Dicendum, quod nihil prohibet, quòd ueritas esse moralis augeatur cum diminutione ueritatis esse naturalis: sicut uidemus quòd in debilitatione uirtutis naturalis frequenter fortificatur uirtus moralis. Et ideo non oportet, quòd si homo incipit esse beatus secundum animam, ꝙ propter hoc non desinat esse homo. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ habens humanam naturam est homo Dicendum, quòd nomine humanæ naturæ aliquando intelliguntur principia constituentia hominem. Aliquando intelligitur forma hominis completiua, quæ dat ipsi supposito complementum, & operationem debitã illi speciei, secundum illud quod dicit Boetius. Natura est, unamquamque rem informans specifica differentia. Si ergo accipiatur natura primo modo, locutio est falsa. Si secundo modo, locutio est uera: sed isto modo nõ habuit Christus humanam naturam in triduo: & ideo non sequitur, ꝙ fuerit homo. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ quãdo anima, & corpus uniuntur in eandem hypostasim, faciunt hominem. Dicendũ, ꝙ uniri animam, & corpus in eãdem hypostasim, hoc potest esse dupliciter, aut ita ꝙ illa hypostasis sit ex eis constituta: & sic talis hypostasis, quæ sit hic, & nunc: & illo modo non possunt uniri in eãdem hypostasim, quin uniantur adinuicem, ac per hoc quin faciant hominem. Alio modo possunt uniri in eandem hypostasim: ita tamen quòd illa hypostasis ex eis unitis non constituatur, immo eis unitur etiam localiter separatis: & hoc modo uniri in eandem hypostasim non necessario facit hominem, quia non est ibi unio per constitutionem naturæ tertiæ, qualis est unio materiæ, & formæ, qualis etiam requiritur ad hominis esse. Et quia illo modo unita erant anima, & corpus in Christo in triduo, nõ modo præmisso: ideo non sequitur, ꝙ Christus in triduo fuerit homo. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ Christus in triduo iacebat in sepulchro. Dicendum, ꝙ talis locutio est uera per synecdochen. Dicitur enim Christus iacuisse in sepulchro, quia pars humanitatis eius iacuit ĩ sepulchro. Vnde nec iacuit ibi secundum ꝙ homo, nec secundum ꝙ Deus, sed secũdum aliquid hominis. Sicut ergo non sequitur, Petrus est in tumulo: ergo Petrus est homo: sic etiam intelligendum est in proposito. AD ILLVD, quod obiicitur ꝙ Christus in sempiternum fuit sacerdos. Dicendum, quòd sacerdotiũ Christi dicitur fuisse sempiternũ non quia semper fuerit sacerdos in actu, sed quia illi sacerdotio nullum aliud successit. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ Christus in triduo habebat animam rationalem sibi unitam: ergo erat rationalis. Dicẽdum, quod hoc nõ sequitur, nisi intelligatur per synecdochen, pro eo quòd idiomata partium hominis non hic communicantur hypostasi uerbi, nisi

mediante

mediante pro toto coniuncto cómunicatione propria. Et quoniã Christus tũc nõ erat homo: ideo nõ poterat dici albus ratione corporis, nec rationalis ratione animæ, nec per synecdochen, uidelicet quòd habebat corpus album, & animam ratiocinantem. Quod ergo dicitur quod habet animam rationalem sibi unitam, est rõnale. Dicendum, ꝙ hoc habet ueritatem, si intelligatur de unione, q̃ est formæ ad materiam: hoc autẽ modo non uniebatur aĩa Christi Christo in triduo, unde nõ sequitur, ꝙ fuisset homo in triduo.

QVAESTIO II.

An Christus secundum quòd homo ubique fuerit, uel alicubi determinate?

VTRVM Christus secundum ꝙ homo fuerit in loco determinato, an ubique. Et ꝙ fuerit in loco determinato, uidetur: qa Christus secundum quòd homo non fuit, nisi ubi fuit anima eius, & caro: sed anima eius non fuit nisi in loco determinato: ergo nec Christus secundum quòd homo. ITEM. Christus secundum quòd homo assumpsit humanã naturã in atomo: sed humana natura in atomo est humana natura in indiuiduo, & indiuiduũ est necessario hic, & nũc, & ita in loco determinato: ergo Xp̃s scd̃m ꝙ homo est in loco determinato. ITEM. Cuicunque conuenit moueri secundum locum, conuenit ei esse in loco determinato: sed Christus secundum quòd homo descendit ad inferos, & ascendit ad cœlos: ergo &c. ITEM. Quòd Christus sit in pluribus locis secundum ꝙ homo, hoc non habet nisi quia sub sacramẽto: si ergo tunc sub sacramento nõ erat: ergo in aliquo loco ipsum existere oportebat.

SED CONTRA. Quæcunq; sunt unita inseparabiliter, ubicunque unum est, est & reliquum: sed humana natura unita est inseparabiliter, & erat tunc uerbo Dei unita, quod est ubique: ergo si uerbum est ubique, & humana natura in uerbo. ITEM. Quęcunque sunt idem in supposito, ubicunque est unum, & reliquum. Si enim aliqua duo accidentia uniãtur in uno subiecto, impossibile est unum esse alicubi, ubi non sit reliquum: sed humana natura, & diuina uniuntur in una hypostasi. Si ergo diuina natura est ubique, & non in loco determinato, necessario sequitur quòd humana natura in Christo, &c. ITEM. Hæc est uera. Iste homo est filius Dei ubique: ergo à simplici conuersa, Filius Dei est ubique homo; sed ubicunque est homo, ib est eius humanitas; ergo &c. ITEM. Demonstretur quicunque locus, Christus est ibi; aut ergo ibi est homo, aut nõ homo: homo enim & non homo opponuntur immediate; sed non est ibi non homo; ergo est ibi homo; ergo Christus est ubique homo; ergo secundum humanam naturam non est in loco determinato, nec fuit in triduo. ITEM. Bene sequitur, Hoc est, & non est homo: ergo est non homo; ergo similiter bene sequitur, Christus fuit ubique, & nõ fuit ubiq; homo; ergo fuit ubique nõ homo; sed hęc est falsa; ergo aliqua præmissarũ; sed non nisi ista, Christus non fuit ubique homo; ergo eius opposita uera, Christus fuit ubiq; homo; ergo idem qđ prius. ITEM. Quicquid

quid conuenit filio Dei per naturam, conuenit illi homini per gratiam: cum ergo hæc sit uera, Filius Dei est ubiq;:hęc siſr erit uera, iste hõ est ubiq;: sed bene sequitur. Homo albus est ubique: ergo est ubique homo, & est ubique albus: ergo similiter bene sequitur, iste homo est ubique, ergo est ubique homo: redit ergo idẽ quod prius, scilicet ꝙ Christus secundum humanitatem nec nunc, nec in triduo fuit in loco determinato.

RESOLVTIO.

Quemadmodum Christus semper non fuit homo: ita nec secundum quod homo ubique fuit; sed in loco determinat.

RESPON. Dicendum, ꝙ qõ ista põt esse de re, & põt esse de sermone. Tunc est quęstio de re, qñ quæritur, utrũ humanitas Chři fuerit ubicunque fuit diuinitas. Ad istam qõnem de plano rñdẽdum est, ꝙ non: quia diuina natura est immensa, & infinita, unde nullũ locum sibi determinat: sed humana natura cũ sit creata, & finita, locum sibi determinat. Vnde nõ erat ubicunq; diuinitas erat, sed in sepulchro rõne corporis, uel in inferno rõne animæ, sicut dicit Magister in litera. Similiter rõne humanitatis quantum de se in uno tm̃ loco est; ꝙ enim sit in pluribus, hoc est sub sacramento, secundum ꝙ dicit Innocẽtius scilicet, ꝙ Christus dicitur esse alicubi sacramentaliter, alicubi personaliter, alicubi localiter. Localiter est in cœlo. Sacramentaliter est in altari. Personaliter ubiq;. Et sic humana natura in Christo habet, ut sit in loco determinato: & sic si de re fiat qõ, satis plana est responsio. Si autem fiat qõ de sermone, hoc est, si quæratur de ueritate illius, Iste homo est ubique, & istq est ubique homo. Hic respondendũ est, ꝙ iste terminus. Homo, potest subiici, uel prædicari. Quando subiicitur, tũc est locutio uera. Et ratio huius est: quia cum dicitur, Iste homo est ubique, hoc pronomen. Iste, potest demõstrare personam Christi, uel singulare hominis. Si ꝑsonã Christi, sic absq; dubio ista uera est, Iste homo est ubique. Si uero singulare hominis, adhuc uera est, sed non per propriam naturam, sed per communicationem idiomatum: quia quod conuenit filio Dei per naturam, conuenit illi homini per gratiam. Si autem ponatur a parte prædicati, tunc est locutio falsa: quia iste terminus Homo prædicatur ratione formæ, & hoc adverbium Vbiq; determinat prædicatum. Et ita significatur per hoc, ꝙ forma humanitatis se extendat ad omnem locum in Christo: & hoc quidem falsum est, eo ꝙ habet locum determinatum. Vnde sicut hæc est falsa, Christus semper fuit homo, quia significatur ex hoc ꝙ humanitas Christi non habuit principium in tempore: ita similiter hæc est falsa, Christus est ubiq; homo; qa ex hoc significatur, ꝙ humana natura Christi sit ubiq;. Concedẽdæ sunt ergo rõnes ostendentes, ꝙ humana natura Christi sit i loco determinato, & fuerit in triduo.

AD ILLVD, qđ obiicit, ꝙ quæcũq; sunt unita inseparabiliter, extẽdunt se ad oẽm locũ æqualiter. Dicendũ, quòd illud hẽt ueritatẽ, qñ aliqua duo unibilia sic

uniuntur,

amittitur, quòd unū nō excedit reliquum. Si autem unum est maioris ambitus, quàm reliquum, nō habet ueritatem: & sic est in proposito. Natura enim diuina est īmensa, sed natura humana est limitata. Et est simile: quia animal inseparabiliter prædicatur de homine, & tamen alicubi est animal, ubi nō est homo. AD ILLVD quod obiicitur, quòd illa, quæ sunt unum in supposito, concomitantur se in omni loco inseparabiliter. Dicendum, quòd quoddam est suppositum, quod nō excedit formam suam: & de tali supposito habet ueritaté sermo præmissus. Quoddam uero est suppositum, quod excedit aliquam formam, cuius est suppositum, sicut hypostasis Christi se habet respectu humanæ naturæ, quia primū esse non habet à natura humana, sed à natura diuina: & de tali supposito non habet ueritatem. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ hęc est uera, Iste homo est filius Dei ubique: ergo eius cōuersa est uera, ubique Dei filius est hō. Dicendum, quòd hæc (si quis attendat) non est eius conuersa: & hoc patet, quia in conuersione alicuius ꝓpositionis, quod determinabat prædicatum, debet fieri determinatio ex parte subiecti: alioquin non fit recta conuersio, sicut patet aspicienti. Et ideo cum in hac locutione, Homo est filius Dei ubique, illud aduerbium determinat prædicatum ratione illius attributi, quod est esse filium Dei: eius conuersa non est hæc, Filius Dei est homo ubique, secundum ꝙ ubique determinat hoc attributum, quod est esse hominem, sed hæc, Filius Dei existens ubique est homo: & hęc quidem est uera: unde quāuis in ōne prędicta uideatur arguere a simplici conuersa, nō tñ arguit. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ si Christus est hic, & non est hic homo: ergo est hic non homo. Dicendum ꝙ illud tenet in his, quæ sunt illius naturæ tantum, ratione cuius sunt, ubicūque sunt. In Christo uero non tenet, quia non solum habet naturā humanā, sed ēt diuinā, per quā pōt esse alicubi, ubi nō est ꝑ humanā naturā, Vnde in ꝓcessu illo est peccatū scđm consequēs. Nō est hic hō: ergo est hic nō homo. Ista enim habet tres causas ueritatis, Non est hic homo, aut quia non est hic, aut quia nō est homo, aut quia non hic, & est homo; sed tamen humanitas eius non est in isto loco: & in isto sensu habet locutio ueritatem. Et si obiiciatꝰ ꝙ homo, & non homo opponuntur immediate. Dicendum ꝙ uerum est quantum est de re, sed non est uerū addita determinatione. Hęc enim duo non opponuntur immediate, Albus hō, & albus non homo, quia neutrum horum uere prædicatur de homine nigro. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ bene sequitur. Est, & non est homo: ergo est nō homo: ergo similiter bene sequitur. Est hic, & nō est hic homo; ergo est hic non homo. Dicendum, ꝙ non est simile, quia pluribus de causis potest ista uerificari de aliquo, Iste non est hic homo, quàm ista, iste non est hō mo, propter determinationé adiūctam. Et ideo in prædicto processu est deceptio secundū cōsequēs à pluribus causis ueritatis ad unā. AD ILLVD, quod obiicitur ꝙ hæc est uera, iste hō est ubiq;,

ergo iste est ubique homo. Dicẽdum, quod non sequitur, quia in prima attribuitur ei esse ubiq; ratione diuinæ naturæ, in secũda ratione humanæ naturæ. Nec est simile de hoc quod obijcit de homine albo, quia suppositũ illius termini Album cũ sit hic, & nũc, non se extendit ad aliquem locũ, ad quẽ non extendit se eius proprietas: non sic autem est de persona uerbi, & de natura humana.

QVAESTIO. III.

An corpus Christi per triduum in sepulchro fuerit?

DE quiete corporis in sepulchro, utrum corpus Christi per triduũ fuerit in sepulchro. Et q̧ sic uidetur. Matth. 12. Sicut Iona. fuit tribus diebus, & tribus noctibus in uentre cete: sic filius hominis erit tribus diebus, & tribus noctibus in corde terræ: ergo corpus eius fuit tribus diebus, & tribus noctibus in sepulchro.

ITEM. Ioan. 2. Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud. Et subiungit euangelista, q̧ hoc dicebat de templo corporis sui: ergo redit idem quod prius. ITEM. In symbolo. Tertia die resurrexit à mortuis: ergo corpus eius iacuit per triduum in sepulchrò. ITEM. Hoc ipsum probatur per communem ecclesiæ obseruantiam, quæ mortem eius in die ueneris celebrat, & resurrectionẽ in die tertia sequenti, scilicet in die dominico. Si ergo iacuit in sepulchro à morte usque ad resurrectionem, patet &c.

SED CONTRA. Figura debet respondere ueritati: sed resurrectio Christi pręfigurata fuit in Sãsone, de quo legitur Iudic. 16. quòd dormiuit usque ad medietatem noctis, & tulit portas ciuitatis, &c. ergo uidetur quòd Christus usque ad tertium diem in sepulchro non requieuerit. ITEM. Act. 2. Quem Deus suscitauit à mortuis, iuxta quod impossibile erat detineri eum: sed si non potuit detineri: ergo uidetur quòd statim resurrexerit, alioquin detentus fuit. ITEM. Opus nostrę redemptionis statim post mortem consummatum fuit: ergo glorificatio corporis Christi iam nõ debuit amplius differri, & ita corpus Christi non debuit in sepulchro per triduum relinqui.

Anima Christi in illo triduo aut appetebat uniri suo corpori, aut non. Si non appetebat: ergo nõ habebat naturam aliarum animarũ. Si appetebat: ergo retardabatur à contemplatione perfecta, si corpus eius non reddebatur ei: sed hoc est inconueniens: ergo uidetur q̧ statim corpus eius debuerit suscitari. Est ergo quæstio de tempore, & hora resurrectionis. Nam aliquæ glosæ uidentur dicere, quòd Christus surrexit ĩ media nocte: aliquę uero q̧ in mane. Rursus q̃stio est, quare Christus præuenit resurrectionẽ aliorum mortuorum, & corpus eius non fuit nisi per triduum in sepulchro, cum corpora aliorũ hominum expectent usque ad diem extremum iudicij.

RESOLVTIO.

Triduo quidem in sepulchro Christi corpus requieuit: sed per synecdochen intelligatur.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, quòd non conueniebat corpus Christi statim post mortem suscitari, nec tamen conueniebat suscitationẽ

eius

eius usq; ad generalé resurrectio né differri. Et rõ huius est, qa no strę fidei certitudo, qua credimus nos resurrecturos, fundata est supra ueram resurrectioné Christi. Ad hoc autem q̃ cõstet nobis de ueritate resurrectionis, duo concurrunt. Primum est q̃ opportunum est, q̃ cõstet de ueritate mortis. Secundum est q̃ oportet, q̃ cõstet de ueritate coniunctionis iteratæ aïæ, & carnis. Veritas mortis non constitisset nobis, si Christus statim resurrexisset, sed potuisset aliquis suspicari ipsum finxisse se mortuum. Veritas iteratæ coniunctionis non constitisset, si Christus adhuc nõ resurrexisset: ergo potius posset quis despe rare, q̃ expectare: imo certe si nõ resurrexisset, fides in apostolis omnino defecisset, nec aliqs fuisse Christum Deum crederet, sed hominé purum: necesse ergo fuit pp nostræ fidei ueritatem, & firmitatem resurrectionem Christi accelerari, nec tñ adeo accelerari, quin manifestaret̃ ueritas mortis: ideo usque ad tertiũ diem distulit, & non amplius, quia per tépus illud uere poterat manifestari fuisse mortuus. Requieuit ergo (sicut dicit fides nostra) per triduum in sepulchro: non tamé per tres dies integros, & completos, sed per ultimam partem diei ueneris, & per primam partem dominicæ diei, & per totam diem sabbati: ita quòd requietio illa per triduum intelligenda est per synecdochen, & in hoc oẽs sancti concordant, licet de hora temporis uideatur esse cõtrouersia. Nã quidam uidentur dicere, q̃ surrexit in media nocte, quidam uero q̃ surrexit in aurora. Ratio auté huius diuersitatis est, pro eo q̃ considerant diuersimode in illa dilatione congruentiam quantũ ad numerũ horarum. Nam aliqui incipiunt tempus computare ab hora sexta, qua crucifixus est: & tenebræ factæ sunt super terram uniuersam; & illi protẽdunt tempus usq; ad mediam nocté inter diem sabbati, & diem dominicũ, & sic cõputant. 36. horas, qa tunc erat æquinoctium uernale, quãdo Christus dñs passus est. ALIQVI inceperunt computare a sero, in quo positus fuit in sepulchrũ, & protendunt tépus usque ad diluculũ dominicæ diei: & tã isti, quàm illi considerant eandé congruentiã tãtę dilationis. Ideo enim dominus resurgere distulit per 36. horas, ut in hoc significetur, quia liberatio, & uictoria est perfecta. Ille enim numerus est ex senario numero in se ducto, q̃ quidé numerus est primus numerus perfectus secundum arithmeticum. Est & alia congruentia, qa in 36. horis sunt duæ noctes, & unus dies, ita qđ salua est ibi proportio simpli ad duplum, ut dicit August. in quo significatur, quòd Christus una simpla sua uetustate abstulit duas nostras uetustates, quæ quidem intelligũtur per duas noctes. Et hanc rõnem assignat August. in lib. de Trinitate. *Lib. 4.* Hæc eadé ratio assignatur super *cap. 5.* illud Lucę. 24. Oportuit Xp̃m pati. Glos. Merito uno die, & duabus noctibus in sepulchro iacuit, quia lucem .i. grãam suæ mortis, q̃ tantũ in carne erat, tenebris nostræ duplæ mortis, quæ in carne, & aĩa erãt, opponit: & hoc ipsum dicit super illud Roman. 6. Hoc scientes, qa uetus homo &c. Glo.

Quieuit in sepulchro uno die, & duabus noctibus, quia nostrã duplam uetustatem sua simpla consumpsit. Et ideo licet uideantur differre in temporis hora, conueniunt tamen in assignãdo temporis congruentiam. Nec tamen in hora sibi contradicunt, quia dupliciter dicitur res fieri, aut quando fit secundum ueritatẽ, aut qñ innotescit. Et illi qui horam mediam noctis assignant resurrectioni, tempus determinant, quando primo fuit facta. Qui uero mane assignant, tempus determinant, quando innotuit, Vel certe resurrectio fuit inter horam mediæ noctis, & mane diei dominicæ, & quia mediũ denominatur ab extremis, ideo aliqui dicunt fuisse in media nocte, aliqui in mane sine aliqua contradictione. Concedendum est ergo, ꝙ Christus requieuit per triduũ in sepulchro, ita ꝙ per synecdochen hoc intelligatur. Concedendæ sunt nihilo minus rationes, quæ hoc ostẽdũt.

Ad illvd, quod primo obijcitur de Sansone, iam patet responsio: quia esto ꝙ media nocte resurrexit, non tamen ex hoc sequitur, quod Christus non quieuit per triduũ in sepulchro, quia media illa nox fuit pars diei dominicæ, & per synecdochen per mediam illam noctem tota dies sequẽs intelligitur; computatur.n. nox cũm die sequenti post Christi resurrectionem. Præterea non oportet, quod ueritas in omnibus respondeat figuræ, quia nulla figura est ita similis ueritati, quin sit ex aliqua sui parte dissimilis. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ impossibile fuit eum detineri. Dicendum, ꝙ detentio dicit uiolentiã, Xp̃s autẽ distulit resurgere usq; ad tertium diẽ non ꝑ uiolentiam, sed propter merã uoluntatem: & ideo non erat detentio, sed rationalis expectatio. Ad illvd, quod obijcitur, ꝙ iam opus nostrę redemptionis consummatum erat. Dicendum, ꝙ licet consummatum esset sc̃dm ueritatem, non tñ nobis innotuerat. Ad hoc aũt ꝙ nobis ualeret, necesse erat, ꝙ nobis innotesceret. Ad hoc autẽ ꝙ nobis certitudinaliter innotesceret, necesse erat differri: ideo nõ absque causa, sed ꝑ salutem nostram resurrectionem distulit in diem tertium. Ad illvd, qđ obijcitur, ꝙ anima Christi si appetebat uniri corpori, retardabatur à perfectione contemplationis. Dicendum, ꝙ hoc non oportebat ꝑ unionem ipsius ad uerbum, & tantã plenitudinẽ gratiæ, quæ in ipso erat, nõ solum separata a corpore, uerumetiã existens in corpore passibili, non retardaretur à contemplatione diuina: non sic autem est in aliis animabus reperiri: nec est mirandum, si illa anima inter alias animas habuit priuilegium singulare.

Qvaestio III.

An Christi anima ad inferos descenderit?

Vtrvm anima Christi descẽderit ad inferos. Et ꝙ sic ostẽditur. Primo per illud quod dicitur Actum. 2. Quem Deus suscitauit, ut solutis doloribus inferni &c. ergo uidetur quod in inferno fuerit aĩa eius. Item. In symbolo apostolorum. Descendit ad inferos, tertia die &c. Nihil hoc expressius dici põt. Item Damasc. Descendit ad inferna anima deificata, ut quemadmodum his, quæ in terra Lib. 3. cap. 29

in terra sunt, ita & his quæ in inferno sunt, & in tenebris, & in umbra mortis sedent, superlucescat: ergo descendit ad inferna. ITEM. Sicut Christus nos docuit per aduentum suum in carnem: ita etiã detentos in inferno liberauit p egressum suum à carne: sed adueniendo in terris nobiscum conuersatus est, & uixit: ergo moriendo ad inferna descendit.

SED CONTRA. August. ad Dardan. & etiam super Gene. ad literam. Non facile in scripturis nomen inferni in bono inuenitur. Si ergo Christo nihil mali attribuendum est, uidetur quòd Christus ad inferna non descenderit. ITEM. Optimo debetur optimus locus: sed anima Christi erat optima, & infernus erat locus uilissimus: ergo nunquam uidetur fuisse conueniens, quòd anima Christi descenderet ad inferna. ITEM. Maioris potestatis est liberare subditos de manu aduersarij sola uoluntate, & uirtute, quam potentia corporali: ergo si Christus iam triũphauerat in cruce de diabolo, uidetur quòd non oportebat ipsum ad infernum descendere ad liberandum suos. ITEM. Per mortem Christi illi, qui descenderant prius ad infernum, merebantur ascendere ad cœlum; ergo si idem non est causa oppositorũ, uidetur q Christus moriendo nõ descenderit ad inferos.

RESOLVTIO.

Et quidem, tum propter uinctorum cõsolationem: tum propter aduersariorum confusionẽ.

RESPON. Dicendum, quòd nomine inferni aliquando intelligitur pœna, aliquando locus pœnæ. Et secundum hoc dupliciter potest aliquis dici descẽdere ad inferos. Aut quia descendit ad pœnã, aut quia descendit ad locum pœnæ. Primo modo non conuenit Christo: in eo enim nec fuit pœna damni, nec fuit pœna sensus. Secũdo uero modo competit Christo, descendit enim quantum ad illam partem, in qua erant iusti, qui detinebantur merito peccati primi parentis, quæ quidem pars cõsueuit Limbus appellari. Ad illã inquam partem descẽdit, non compulsus necessitate, sed sua uoluntate, & potestate. Ratio autẽ quare uoluit descendere ad eripiendos illos, qui tenebantur ibi compediti, cum etiã posset facere hoc non descendendo, fuit duplex, uidelicet propter consolationẽ uinctorum & propter confusionẽ aduersariorum. Propter consolationem uinctorum: quia magna fuit eis consolatio de præsentia ipsius animæ Iesu Christi, & maximè fuit dignationis ostensio in hoc, quòd ipse personaliter uoluit descendere ad eos. Propter hoc dicit Damas. quòd descendit, ut his qui in tenebris, & in umbra mortis sedent, superlucescat: sicut in sua natiuitate descendit, ut luceret his, qui in terris erant. Propter cõfusionem aduersariorum, ut ipsi dæmones confunderentur ex sua præsentia: & sicut uicerat eos in terra in natura assumpta, sic anima eius de eisdem triumpharet apud inferos, ipsos inuitos expoliando. Cõcedendæ sunt ergo rationes, & auctoritates, quę inducuntur ad hoc.

AD ILLVD uero, quod obijcitur primo in cõtrarium, quòd inferni nomen non de facili inuenitur in bono. Dicendum, quòd

uerum est: quia ad infernum nullus descendit præter solũ Christum nisi ad pœnã damni, uel ad pœnam sensus: ideo dicit ipsum de facili non inueniri in bono, quia hoc conuenit solum Christo. AD ILLVD, quod obiicitur, quod optimo debetur optimus locus. Dicendum, quòd uerum est de loco, qui debetur alicui pro remuneratione: Christus autem non descendit ad infernum tanquam ad locum remunerationis sibi debitum, sed potius descendit ad ipsum frangendum, & expoliandum. AD ILLVD, quod obijcitur, quòd maius est triumphare sola uoluntate, & uirtute in absentia, quam in præsentia. Dicendum, quod licet hoc non sit ostensiuum tantæ uirtutis, tamen est ostensiuum maioris dignationis: Christus autem in liberatione nostra potius intendebat nobis ostendere dignationis affectum, quam uirtutis imperium: malebat enim quòd haberemus spiritum dilectionis & amoris, quàm spiritum seruitutis, & timoris. AD ILLVD, quod obijcitur, quòd mors Christi merebatur ascensum ab inferis. Dicendum, quòd est descensus ordinatus ad ascensum, & hoc modo descendit Christus, quia descendit ut faceret alios ascendere: & iste descensus non est contrarius ascẽsui, nec est ex causa contraria. Est etiam alius descensus, qui uenit ex impotentia ascendendi, & hic descensus repugnat ascensui, & de hoc descensu opponit: & hoc concedi potest, quòd isto modo Christus ad inferos non descendit, sed modo alio sicut prædictum est.

QVAESTIO V.

An Christus liberarit de inferis omnes animas?

VTRVM omnes animas, quæ in inferno erant, liberauerit. Et quod sic uidetur. Iob. 17. In profundissimum infernum descẽdet anima mea. Sed constat, quòd Christus eripuit Iob de inferno: ergo eripuit aliquos de inferno profundissimo, multofortius de parte superiori inferni: ergo uidetur, quod totum infernum expoliauerit. ITEM. In Psal. 85. Eruisti animam meam ex inferno inferiori: aut hoc dicitur in persona Xpi, aut in persona alterius: sed quocũque modo intelligatur, aliqui eruti sunt de loco inferiori: quia Christus non descendit nisi ad locum illũ, unde animas eruit: ergo multofortius erutæ sunt de inferno superiori: ergo de toto inferno. ITEM. Zachariæ. 9. super illud. In sanguine testamẽti eruisti uinctos de lacu &c. Glo. Eos, qui tenebantur uincti carceribus, ubi nulla misericordia eos refrigerabat, quam diues iste petebat, tu liberasti: sed tales erant damnati in inferno: ergo uidetur quod illos liberauit: ergo omnes eduxit. ITEM. Si solos bonos de inferno liberauit, & malos reliquit, cum plures essent mali, quàm boni, uidetur quòd Christus nõ plenam, sed semiplenam uictoriam de diabolo obtinuit. ITEM. Christus pro omnibus passus est in cruce: sed illos liberandos ad inferna descendit, pro quibus passus fuit: ergo uidetur quod omnes eduxerit de inferno. Si tu dicas, quòd non est passus quantum ad efficaciã nisi pro bonis, licet quãtum ad sufficientiam pro oibus.

CONTRA hoc est, quod dicitur ad Roman. 5. Christus pro impijs passus est: & constans est, q multi peccatores merito passionis Xpi liberãtur de potestate, & laqueis diaboli: ergo uidetur quòd multofortius illi fuerũt liberati, qui fuerunt ibi à Christo inuenti.

SED CONTRA. Esa. ultimo dicitur de damnatis. Vermis eorum non morietur, & ignis eorum nõ extinguetur: ergo uidetur quòd reprobos, & malos Christus ab igne inferni non liberauit. ITEM. Luc. 16. Chaos magnum firmatũ est inter nos, & uos &c. ergo multo fortius inter Christum, & damnatos: ergo non uidetur, q Christus descenderit ad illos liberandos. Si enim alii sancti non compatiebantur damnatis propter se ueritatem iustitiæ, multofortius nec ipse Christus, qui est iustus iudex. Transitus enim ille (sicut dicit Greg.), intelligitur de compassione. ITEM. Iudas, & alii in peccato mortali decedentes damnati erant per sententiam diffinitiuam. Sed Deus nunquam sentẽtiam suam diffinitiuam retractat: ergo &c. ITEM. Passio Christi nõ tollit liberũ arbitrium, ergo nec merita liberi arbitrii: ergo si aliqui erant ibi damnati per demerita sui liberi arbitrii, uidetur q nunquam merito passionis Christi deberent inde erui, & liberari. ITEM. Aut isti peccatores, q modo moriuntur in peccato, liberantur de inferno, aut non. Si liberãtur: ergo nihil est de rigore diuinæ iustitiæ. Si non liberantur, & illi fuerunt liberati: ergo peioris conditionis sunt illi, qui secuti sunt passionem Christi, quàm illi, qui præcesserunt: sed hoc est falsum: ergo nulli reprobi liberati sunt. Est ergo quæstio, quos liberauit, & in quem infernum descẽderit: & specialiter dubium est de paruulis, qui decesserunt in peccato originali. Si enim illi nõ habent aliud peccatum nisi peccatum Adæ, & pro illo satisfecit Christus, & merita Christi ualẽt illis, qui non utuntur libero arb. uidetur quòd eos eripuerit de inferno. Aut si non eripuerit, quæritur quare non eripuerit.

RESOLVTIO.

Et si omnes liberare suffecerit: non tamen omnes liberauit: sed eas tantum, quæ electorum suorum animæ erant.

RESPON. Dicendum q dominus in inferno non liberauit nisi animas electorum suorum, & eorum qui erant membra ipsius. Quamuis enim passio Christi oĩbus suffecerit, non tamen influit nisi in eius membra: & ideo soli per passionem Christi saluati sunt, qui uel erant eius membra, quando passus est, uel futuri erant per conuersionem ad ipsum. Quoniam ergo multi erant in inferno, qui nec membra Christi erãt, nec membra Christi futuri erãt, quia non erant in statu merendi: ideo non omnes dominus eripuit de inferno, sed tantum electos. Et hoc est quod dicit Grego. in quadam Homil. infra octauas Paschę. Ait enim sic. Quod ante passionem suam dixit, in resurrectione sua dominus impleuit. Si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me. Omnia enim traxit, qui de electis suis apud inferos nullum reliquit. Omnia abstulit, utique electa. Vnde etiam rectę p Oseã dixit. Ero mors tua o mors,

mors, morsus tuus ero infernæ. Quia.n.in electis suis funditus occidit mortem, mors mortis extitit. Quia uero in inferno partem abstulit, & partem reliquit, non occidit funditus, sed momordit infernum. Concedendum est ergo, q Christus in suo descensu ad inferos non omnes liberauit de inferno. Concedendæ sunt etiam rationes, quæ inducũtur ad hoc.

AD ILLVD uero, quod primo obijcitur in contrarium de uerbo Iob, q dicebat se descensurum in profundissimum infernum. Dicẽdum, q profundissimus infernus potest dici uel secundum statum inferni inferioris, qui est sub terra, uel respectu ad infernum, qui est supra terram. Si primo modo dicatur, tunc in profundissimum infernũ descendunt impij, & damnati: quoniam in loco illo inferiori est quidã locus deputatus his, qui puniendi sunt pœna damni, & pœna sensus. Quidam uero deputatus his, qui puniendi sunt solum ad tẽpus, siue sit pœna damni, siue sit pœna sensus, sicut ille, in quo erant sancti patres & alij, qui decesserunt cum gratia, & uocatur limbus, siue sinus Abrahæ. Dico ergo quòd Christus solum ad limbum descendit, unde sanctos patres eripuit: & ita ad superiorem partem, non autem ad mediam, uel ultimam. Alio modo accipitur profunditas inferni respectu inferni, qui est supra terrã sicut respectu aeris caliginosi, qui est infernus dæmonum, qui dicitur profundus respectu cœli empyrei: locus uero terræ dicitur profundior, locus uero infra terram respectu horum dicitur profundissimus. Et hoc modo dicebat Iob se in profundissimum infernũ descensurum. ET PER hoc patet responsio ad sequẽs. Quod enim dicitur, Eruisti animã meã ex inferno inferiori, hoc dicitur respectu ipsius terræ, respectu cuius infernus ille dicitur inferior, non autem respectu status inferni: quia in parte inferiori nulla est redemptio. AD ILLVD, quod obijcitur de glo. Zachariæ. 9. Dicendum, quòd Glos. illa satis est impropria: potest tamen exponi, ut per hoc quod dicitur, nullus eos misericordia refrigerebat, nõ intelligatur locus inferni quantum ad partem illam, ubi erant liberandi, sed quantum ad partem illã, ubi erant nõ liberandi: quasi dicat. Emisit uinctos de inferno, ubi erant compediti cum malis, quos scilicet malos nulla refrigerabat misericordia. Potest etiam uis fieri in hoc, quòd dicitur misericordia: quia in limbo non erat misericordia liberans, quamuis esset misericordia relaxans, & de illa misericordia intelligitur, non de alia. AD ILLVD, quod obijcitur, quòd si eripuit non nisi bonos, quòd semiplenã habuit uictoriam. Dicendum, q falsum est. Mali enim per peccatum quasi nihil facti sunt, & ad non esse tendunt: & ideo ipsorũ defectus in nihilum computatur: & propterea in nullo minuitur plenitudo uictoriæ, si ipsi non liberantur, sicut in nullo diminuta est plenitudo ciuitatis supernæ per absentiam malorum. AD ILLVD, quod obijcitur, quòd illos liberauit, pro quibus passus est. Dicendum, quòd sicut dicebatur, hoc uerum est de illis, pro quibus patiebatur quãtum ad efficaciam

caciam & isti soli erant electi, qui erant in inferno. Et si tu obiicias. Christus non solum pro electis, sed etiã pro impiis mortuus est. Dicendum, quòd hoc intelligitur de impiis, qui erant in statu uiæ, non autem de illis, qui erant damnati per diffinitiuam sententiam, quales erant illi, qui erant in profundissimum infernum detrusi. AD ILLVD, quod ultimo quærebatur de paruulis, quòd debuerunt liberari. Dicendum, q̃ nec ipsi potuerunt liberari, quia non erant in statu, in quo essent capaces gratiæ Christi, nec merita Christi poterant eis suffragari, nec satisfactio eius pro peccato Adæ ad eos habebat extendi. Ad illos enim ille extendit, qui mẽbra eius efficiũtur per fidem, uel per aliquod sacramentum fidei. Vnde sicut paruuli decedentes in originali peccato carent in perpetuum uita beata: sic & illi, qui iã in infernũ erãt detrusi. Alia uero quæ quærebantur per ea, quæ dicta sunt, satis possunt manifestari.

QVAESTIO VI.

An Christus illicò post mortem animas de manu tartari liberatas ad cœlum introduxerit.

VTRVM statim post mortem introduxerit eas in cœlũ. Et quòd sic, uidetur per illud, quod dicitur Luc. 23. Dixit dominus ad latronem. Hodie mecum eris in paradiso. Et constat q̃ illud nõ intelligitur de paradiso terrestri, quia non magnum esset illi animæ esse in illo paradiso: ergo intelligiĩ de cœlesti. ITEM. Statim post mortem aperta fuit ianua, & nihil fuit omnino retardans: ergo uidetur, quòd anima Christi cum aliis animabus statim in cœlum euolauerit. ITEM. Locus superior competit statui gloriæ, sicut locus inferior competit statui culpæ: ergo sicut animæ damnatę statim descendunt in infernum, ita animæ liberatæ statim debẽt euolare in cœlũ: sed statim post mortem Christi animæ illæ, quæ fuerunt in inferno, fuerunt luce supernę ueritatis irradiatę: ergo statim debuerunt in cœlum traduci. ITEM. Nulla anima purior fuit, quàm anima Christi: sed animæ sanctorum martyrum, qui modo moriuntur, statim euolant: ergo anima Christi statim euolauit in cœlum. Sed non ascendit caput sine membris: ergo alię animę post mortem Christi statim ad cœlum fuerunt perductæ.

SED CONTRA. Micheæ. 2. Ascẽdit pandens iter ante eos: dicitur de Christo. Sed Christus nõ ascẽdit ad cœlum usque ad 40. diem post resurrectionem: ergo nec animæ aliorum sanctorum, quę erãt in limbo. ITEM. Resurrectio debuit præcedere ascensionem: sed non resurrexit statim post mortem: ergo uidetur, quod nec anima ipsius, nec aliæ animæ ascenderunt in cœlum ante diem tertium. ITEM. In quadam collecta in die resurrectionis diciĩ: Deus qui æternitatis nobis aditum deuicta morte reserasti: ergo uidetur quod ante diem resurrectionis non fuerunt animæ eductæ de limbo inferni. ITEM. Christus cũ resurrexit, dicitur ab inferis redire ad superos: sed si anima eius statim post mortem alias animas duxisset ad cœlos, non ab inferis redisset ad superos, sed potius de supernis descendisset ad inferiora: ergo non uidetur quod animæ san-

sanctorum statim post mortem Christi perductę fuerint in cęlū.

RESOLVTIO.

Tametsi illico lumen uiderint, & beatæ factæ sint animæ illæ; non tamen illicò cælum ascenderūt, quia ante Christum illuc conscendere non debuerunt.

RESPON. Dicendum, q animæ sanctorum non statim post mortem Christi perductæ sunt in cœlum quantum ad locum: statim tamen post resolutionem animæ à corpore in Christi descensu ad inferos uiderunt lumen æternū, & beatæ factæ sunt, & patefactū est cœlum eis quantum ad præmium. Vnde in loco etiam infernali existentes habuerunt paradisum, & apertam Dei uisionem, quæ non est aliud quàm uita ęterna. Licet autem beatitudinem statim post mortem Christi haberent: non tamen locum beatitudinis statim adeptæ sunt. Quoniam ipse Christus debuit in omnibus primatum tenere, & primogenitus esse in multis fratribus tanquam caput omnium. Resurrectio autem Christi, & eius ascēsio differri debuit propter nostrę fidei confirmationem. Ideo enim dilata fuit resurrectio, ut ostenderetur quòd uere Christus mortuus fuerit. Et ideo etiam dilata fuit ascensio, ut per multa argumenta ostenderetur, quòd uere resurrexerit, secundum q dicitur Act. 1. Præbuit semetipsum in multis argumentis, apparens eis &c. Quoniam ergo nulla anima in cœlum debuit ascendere ante Christum, & Christi ascensio propter nostram salutem debuit differri: hinc est quòd animæ sanctorum nec statim fuerunt de limbo eductæ, nec statim in cœlesti paradiso fuerunt locatæ, diuina dispensatione hoc faciente ad nostram salutem.

AD ILLVD, quod obijcitur auctoritate domini in Lucam. Dicēdū, q sicut dicit Augu. hoc uerbū exponens, Paradisus ibi dicit nō locus empyrij, nec locus paradisi terrestris, sed ipsa Dei uisio. Vbicunque enim homo sit, dum tamē Deum aperte uideat, potest dici esse in paradiso. AD ILLVD, qđ obijcitur, q statim fuit ianua aperta, & nihil erat retardans. Dicendum, q statim in mortem ianua fuit aperta quantum ad meritum sed in resurrectione quantum ad egressum de limbo, in ascensione uerò quantum ad ascensum in cœlum. Vnde in omnibus his tribus dicitur ianua fuisse aperta, ratione tamen aliqua. Præterea: quod dicitur, quòd nihil erat retardās, intellige quantum ad uiolentiā: erat tamen aliquid retardans ex rationabili causa, uidelicet dilatio ascensionis Christi, quæ differri habebat ex causa supradicta. AD ILLVD, quod obijcitur, q locus superior competit statui gloriæ. Dicendum, quòd uerum est: attamen sicut angeli beati ex causa mittuntur deorsum ad nostræ salutis procurationem, quamuis inquantum beati sunt, eis competat locus sursum: sic etiam locus glorię differri poterat ex causa illis animabus ad tempus. AD ILLVD, quod obijcitur, q animæ aliorum sanctorum nunc statim euolant, iam patet respōsio: quia caput eorum est supra, nec est aliquid ex parte ipsorum, nec ex parte nostra, quod eas debeat retardare: & ideo non est simile &c.

De virtutibus Theologicis,& primo de fide quantum eius essentiam.

Vm uero supra perhibitum sit, Christum plenum gratia fuisse, non est superuacuum inquirere, vtrum fidem et spem sicut charitatem habuerit. Si enim his caruit, non uidetur plenitudinem gratiarum habuisse. Vt autem hæc quæstio valeat apertius explicari, de his singulis aliqua in medium proferenda sunt: & primum de fide, secundum mensuram cuius præcepit Apostolus vnicuique sapere. Dist.13 & 18.

Quid sit fides.

Fides est uirtus, qua creduntur quæ non videntur. Quod tamen non de omnibus, quæ non videntur, accipiendum est: sed de his tantum, quæ credere (vt ait Aug.) ad religionem pertinent. Multa enim sunt, quæ si Christianus ignoret, nihil metuendum est, quia non ideo a religione deuiat. Rom.12 Augu. li. 2.q. euan.c. ca. 39. In Ench. c.9.

Quot modis dicitur fides.

Accipitur autem fides tribus modis, scilicet pro eo quo creditur, & est virtus: & pro eo quod creditur, & non est uirtus: & pro eo in quod creditur, quod aliud est ab eo, quo creditur. Vnde Aug. inquit, Aliud sunt ea, quæ creduntur, aliud fides, qua creditur. Illa enim in rebus sunt, quæ uel esse, uel fuisse, uel futura esse creduntur: hæc autem in animo credentis est, ei tantum conspicua cuius est: & tamen nomine fidei censetur utrumque, & illud. s. quod creditur, & id quo creditur. Id quod creditur, dicitur fides: sicut ibi, Hæc est fides catholica, quam nisi quisque firmiter fideliterque crediderit, saluus esse non poterit. Fides autem qua creditur, si cũ charitate sit, virtus est: quia charitas (ut ait Ambrosius) mater est omnium uirtutum, quæ omnes informat, sine qua nulla uera uirtus est. Fides ergo operans per dilectionem uirtus est, quia non uisa creduntur. Hæc est fundamentum quod mutari non potest, ut ait Apostolus, quæ posita in fundamento neminem perire sinit. Vnde Aug. Fundamentum est Christus Iesus, idest, Christi fides, scilicet, quæ Lib. de Tri.13. cap. 2. In sym. Atha. Sup epi stol. ad Roma. Gal. 5. 1.Cor.3 De fide et operib. ca. 14.16. Eph.3. Ser. 1. de vigi. Pet.c.2

per dilectionẽ operatur, per quam Christus habitat in cordibus, quæ neminem perire sinit. Alia verò non est fundamentum, Fides enim sine dilectione inanis est. Fides cum dilectione Christiani est: alia dæmonis est. Nam & dæmones credunt & contremiscunt. Sed multum interest, utrum quis credat Christum, uel Christo, uel in Christum. Nam Iesum esse Christum, dæmones crediderunt, nec tamen in Christum crediderunt.

Iaco. 2. Aug. de verb. domi. sermo. 61. Io. 10. tra. 29. sup Ioã. circa illud si quis volutatẽ. Augu. enarr. Ps 77. To. 8. Gal. 5. Tract. 10. sup epi. Ioan. 8. 1. Cor. 13.

Quid sit credere in Deum, uel Deo, vel Deum.

Aliud est enim credere in Deum, aliud credere Deo, aliud credere Deum. Credere Deo, est credere uera esse, quæ loquitur: quod & mali faciunt, & nos credimus homini, sed non in hominem. Credere Deum, est credere quòd ipse sit Deus: quod etiam mali faciunt. Credere in Deum, est credendo amare, credendo in eum ire, credendo ei adhærere, & eius membris incorporari. Per hanc fidem iustificatur impius, ut deinde ipsa fides incipiat per dilectionem operari. Ea enim sola bona opera dicenda sunt, quæ fiunt per dilectionem Dei. Ipsa enim dilectio opus fidei dicitur. Fides ergo, quam dæmones, & falsi Christiani habent qualitas mentis est, sed informis, quia sine charitate est. Nam & malos fidem habere, cum tamen charitate careant, Apostolus ostendit dicens, Si habuero omnem fidem, charitatem autem non habeam, &c. Quæ fides etiam donum Dei dici potest, quia & in malis quædam Dei dona sunt.

An illa informis qualitas mentis, quæ in malo Christiano est, fiat uirtus, cum fit bonus.

Si uerò quæritur, utrum illa informis qualitas qua malus Christianus uniuersa credit, quæ bonus Christianus, accedente charitate remaneat, & fiat uirtus, an ipsa eliminetur, & alia qualitas succedat, quæ uirtus sit. Vtrumlibet sine periculo dici põt. Mihi tamẽ uidetur, quod illa qualitas, quæ prius erat, remaneat, & accessu charitatis uirtus fiat.

Ex quo sensu dicatur una fides.

Cumque diuersis modis dicatur fides, fatendum est tamẽ vnam esse fidem, ut ait Apostolus, unus dominus, una fides, Siue enim fides accipiatur pro eo quod creditur, siue pro eo

Eph. 4.

quo

quo creditur, rectè dicitur fides vna. Si enim pro eo quod creditur accipiatur, ex hac intelligentia dicitur vna fides, quia idem iubemus credere, & vnum idemque est quod creditur a cunctis fidelibus. Vnde fides catholica dicitur, idest, vniuersalis. Si vero accipiatur fides pro eo quod creditur, ea rõne vna dicitur esse fides, nõ quia sit vna numero in oĩbus, sed genere, idest, similitudine. Vnde Aug. lib. 13. de Tri. cap. 2. in principio. *Fides (quam qui habent, fideles vocãtur: & qui non habent, infideles) communis est omnibus fidelibus: sicut pluribus hominibus vna facies communis esse dicitur, cum tamen singuli suas habeant: Non enim fides numero est una, sed genere:* Ibi. paulo inferius. *quæ cum sit in uno, & in aliis, nõ ipsa, sed similis, & propter similitudinem magis unã dicimus esse, quam multas. Sicut idem volentium dicitur vna voluntas, cum tamen cuiq; sit sua voluntas: & duorum simillimorum dicitur facies una.*

De quibus sit fides.

Notandum quoque est, quod fides propriè de non apparentibus tantum est. Vnde Gregor. Apparentia non habent fidem, sed agnitionem, Idem. Cum Paulus dicat, Fides est substantia rerum sperandarum, argumentum non apparentium: hoc veraciter dicitur credi, quod non valet videri. In Homil. sup euange. 26. circa mediũ, & libr. 4. dia. c. 5 Ioã. 20 *Nam credi iam nõ potest, quod uideri potest. Thomas aliud credidit: hominem uidit, & Deum confessus est, dicens. Dominus meus & Deus meus. De hoc etiam Augu. ait, Fidem ipsam uidet quisque in corde suo esse, si credit: uel non esse, si non credit. Non sicut corpora, quæ uidemus oculis corporeis, & per ipsorum imagines quas memoria tenemus, etiã absentia cogitamus: nec sicut ea quæ nõ uidimus, & ex his, quæ uidimus, cogitationem utcumque formamus, & memoriæ commendamus. Nec sicut hominem, cuius animam etsi non uidemus, ex nostra coniicimus, & ex motibus corporis hominem, sicut uidendo didicimus, intuemur etiam cogitando. Non sic uidetur fides in corde in quo est, ab eo cuius est, sed eam tenet certissima scientia. Cum ergo ideo credere iubemur, quia id quod credere iubemur uidere non possumus: ipsam tamen fidem quando est in nobis, uidemus in nobis, quia & rerum absentium præsens est fides, & rerum quæ* in lib. 3 de Tri. cap. 1. Ibidẽ.

foris

Sup Ioan. 27. trac. 10. 9. circa illud c. 6. et nos credimus & cogno. & expressius tra. 46. Heb. 11.

foris sunt, intus est fides, & rerum quæ non uidentur, uidetur fides, & ipsa temporaliter fit in cordibus hominum: & si ex fidelibus infideles fiant, perit ab eis. His uerbis euidenter traditur, fidem ipsam in corde hominis ab ipso homine uideri non corporaliter, non imaginariè, sed intellectualiter: & ipsam tamen absentium, & eorum quæ non uidentur esse. Vt enim Aug. alibi ait, Credimus ut cognoscamus, non cognoscimus ut credamus. Quid enim est fides, nisi credere quod non uides? Fides ergo est quod non uides credere, ueritas quod credidisti uidere. Vnde rectè fides dicitur argumentum, uel conuictio rerum non apparentium: quia si fides est, ex eo conuincitur, & probatur aliqua esse non apparentia, cum fides non sit, nisi de non apparentibus.

Descriptio fidei.

Ait enim Apostolus, Fides est substantia rerum sperandarum, argumentum uel conuictio non apparentium, quia per fidem subsistunt in nobis etiam modò speranda, & subsistunt in futuro per experientiam. Et ipsa est probatio, & conuictio non apparentium, quia si quis de his dubitet, per fidem probantur: vt adhuc probatur futura resurrectio, quia ita crediderunt Patriarchæ, & alij sancti. Vel probatio est, & certitudo quòd sint aliqua non apparentia, vt supra dictum est. Propriè tamen fides dicitur substantia rerum sperandarum, quia sperandis substat: & quia fundamentum est bonorum, quod nemo mutare potest.

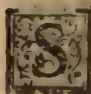
Si illa descriptio spei conueniat.

Si uerò quæritur, An hæc descriptio spei conueniat: sanè concedi potest utrumlibet. Si autem dicatur conuenire, sunt & alia plura, quibus differunt fides & spes, sed non improbe dici potest soli fidei conuenire, non spei: quia fides sola fundamentum dicitur, non quia fides uirtus possit esse sine spe, & charitate. Vnde Aug. Fides operans per dilectionem vtique sine spe esse nō potest: nec amor sine spe: nec sine amore spes: nec utrumque sine fide, & fides sine amore nihil prodest: potest tamen credi aliquid, quod non speratur, nihil autem potest sperari, quod non creditur. Ideoque credere, quod est actus fidei, naturaliter præcedit sperare, quod est actus

In Enchi. c. 8. in fine. 1. Cori. 13.

spei, quia nisi aliquid credatur, non potest sperari. Creditur enim aliquid, quod non speratur. Inde est quod in scriptura plerunque reperitur, quod fides præcedit spem, & spes sequitur fidem: non quod virtus fidei præcedat uirtutem spei tempore vel causa, sed quia actus fidei naturaliter præcedit actum spei: quod etiam quidam concedunt de ipsa virtute fidei, vt naturaliter præcedat spem, nõ tẽpore. Vnde & recte ea sola dicitur fundamentum omniũ uirtutũ & bonorum operum: non autem fundamentum est charitatis, quia non ipsa charitatis, sed charitas ipsius virtutis fidei causa est. Charitas .n. causa est & mater omniũ uirtutũ; quæ si desit, frustra habẽtur cætera: si autem adsit, habẽtur omnia. Charitas enim spiritus sanctus est, vt in superioribus prætaxatum est. Ipsa est ergo causa omnium virtutum, non ipsius aliqua uirtutũ causa est: quia omnia munera excellit. Vnde Augu. Respice ad munera ecclesiæ, & vniuersis excellentius charitatis munus cognosces: quæ, vt oleum, non potest premi in imo, sed superexilit. Non ergo eius causa vel fundamentũ fides est. Gregorius tamen super Ezech. dicit, quia nisi prius fides teneatur, nullatenus ad spiritualem amorem attingitur. Non enim charitas fidem, sed fides charitatem præcedit: quia nemo potest amare quod non crediderit, sicut nec sperare. Sed hoc accipi potest esse dictum de fide, quæ virtus non est: Ipsa enim spem & charitatem frequenter præcedit: vel de actu fidei, qui forte naturaliter actum charitatis præcedit, sicut actũ spei: quod uerba præmissa diligenter notata innuunt, & ea etiam quæ addit dicens, Nisi ea, inquit, quæ audis credideris, ad amandum ea quæ audis, non inflammaberis: quæ tantum de non uisis est, ut ante diximus. Vnde Chryso. Fides in anima nostra facit subsistere ea, quæ non videntur, de quibus proprie fides est: de uisis enim non est fides, sed agnitio.

Tract. de laud. cha. in princi. Lib. 1. se tẽtiarũ Dist. 17 Augu. ibi immediate supra ꝑ allegata to. 9. Homil. 16. ante med. Super epi. Ad Heb. ho. 21. in fin. circa illud c. 11. fides est sperandarum. Io. 14. Aug super Ioã. in trac. 79. in initio.

SICVT supra in huius Tertij principio dictũ fuit, in hoc libello intendit Magister determinare, qualiter Deus, q est diues in misericordia &c. cõuiuificauit nos Christo: & quoniam hoc ipsum fecit per Christũ assumentẽ uitã naturæ nostræ, & dãtẽ nobis uitam gratiæ: ideo totus liber iste à principio diuidebatur in duas partes gñali diuisione. In quarũ prima agit Magister de uita, quã pro nobis assumpsit, quã

etiam pro salute nostra morti exposuit. In secunda uero agit de uita gratiæ, quam nobis cõtulit. Prima parte determinata, quæ durat à principio Libri usque huc: hic incipit secũda, quæ durat ab hoc loco usque ad finem. Et quoniam perfectio uitæ gratiæ in duobus consistit, uidelicet in multitudine habituum gratuitorum, & in impletione diuinorum mãdatorum ideo pars ista in duas partes diuiditur. In quarum prima agit Magister de habitibus gratuitis. In secunda uero agit de præceptis decalogi infra dist. 37. *Sed iam distributio decàlogi, &c.*) Et quoniã habitus gratuiti distinctionem habét, & connexionem; ideo prima pars diuiditur in duas. In quarum prima agit de habitibus gratuitis, inquantum abinuicem distinguuntur. In secunda de eisdem inquantum ad inuicem connectuntur. Infra distin. 36. *Solet etiam queri, utrum uirtutes sint sibi coniunctæ, &c.*) Et qm̃ habitus gratuiti sunt in triplici differentia. Quidam namq; sunt, qui ordinant in finé, ut sunt uirtutes theologicę. Quidam uero in ea, quæ sunt ad finé, ut sunt uirtutes cardinales. Quidã uero expediunt in utrisque, sicut dona gratiæ septiformis. Iõ ista pars diuiditur in tres. In quarũ prima agit de uirtutibus theologicis. In secunda agit de cardinalibus, infra dist. 33. *Post prædicta de quatuor uirtutibus, &c.*) In tertia uero de donis spiritus sancti, infra Dist. 34. *Nunc de septem donis spiritus sancti, &c.*) Et quia uirtutes theologicæ sunt tres, scilicet fides, spes, & charitas: ideo pars prima diuiditur in tres. In quarũ prima agit de fide. In secunda de spe, infra Dist. 26. *Est autem spes uirtus, &c.*) In tertia uero de charitate, infra Dist. 27. *Cum autẽ Christus fidem, & spem non habuerit, &c.*) Et qm̃ fidẽ est tripliciter cõsiderare. s. quantum ad suã essentiam, & quantum ad obiectũ, siue materiam, & quantum ad sufficientiam: ideo prima pars diuiditur in tres sc̃d̃m tres distinctiones. In quarũ prima agit Magister de fide quantũ ad eius essentiam. In secunda quantũ ad eius obiectũ, siue materiam: infra Dist. proxima. *Hic quæritur. si fides, &c.*) In tertia de eius sufficientia, infra distin. 25. *Prædictis adiiciendum est de sufficientia fidei, &c.*) Pars prima, quę continet præsenté distinctioné: diuiditur in partes tres. In quarum prima dicta dicendis continuat. In secunda uero fidẽ diffinit, siue notificat. ibi. *Fides est uirtus, qua creduntur, &c.*) In tertia uero diffinitionem explanat. ibi. *Accipitur autem fides tribus modis, &c.*) Primis duabus partibus indiuisis remanentibus. Tertia pars subdiuiditur in duas, sc̃d̃m duas partes illius diffinitionis, quas explanat. Primo. n. intendit explanare, qualiter fides sit uirtus. Secundo uero qualiter per fidẽ creduntur, quæ non uidentur, quod est in illa diffinitione loco differentiæ, ibi. *Notandum quoque est quòd fides, &c.*) Prima pars diuiditur in tres partes. In quarum prima explanat qualiter ueritaté habeat, quod dictum est. Fides est uirtus. Cum enim fides dicatur multipliciter, proprie ibi accipitur pro habitu: & hoc non pro qualicunque habitu, sed ꝑ habitu gratia informato. In secunda uero, cum fidem contingat esse informem, & formatam,

matã comparat unã istarum ad alteram. ibi. *Si uero quaeritur, utrum illa, &c.*) In tertia uero cum fides dicatur multipliciter, ostēdit esse, unicā. ibi. *Cunque diuersis modis dicatur fides, &c*) Similiter illa secūda pars, in qua explanat, qualiter fide creduntur, quæ non uidētur, habet tres partes. In quarū prima ponit illius membri explanationem. In secunda uero explanationem confirmat per diffinitionem Apostoli, qua fidem notificat, ibi. *Ait enim Apostolus, &c.*) In tertia uero inquirit de illa descriptione, utrum sit conuenienter assignata. ibi. *Si uero quaeritur, an hec descriptio, &c.*) Subdiuisiones autem partium manifestæ sunt in litera.

Dub. 1. Fides est uirtus, &c.] Videt̄ ista diffinitio minus recte assignari: qa Ioā. 20. dictū est Thomę. Quia uidisti me, credidisti: cōstat quòd Thomas credidit uera fide: ergo ista diffinitio non conuenit omni fidei uniuersaliter. Item. Quæritur iuxta hoc de diuersitate notificationum ipsius fidei, quæ à diuersis doctoribus assignantur. Videtur enim quòd minus recte: qa cum unius rei unum sit esse, & diffinitio est oratio indicans quid est esse rei, uidetur quòd fidei unica tantum debet assignari diffinitio: quæritur ergo penes quid, & quomodo differenter assignātur. Respon. Dicendum, quòd uirtus fidei secundum quòd multipliciter habet considerari, habet diuersimode notificari. Consideratur enim fides quantum ad genus proprium. Et sic diffinitur ab Augustino. Fides est uirtus, qua creduntur, quæ non uidentur. Consideratur secundo quantum ad finem ultimum: & sic diffinitur ab Apostolo. Fides est substātia sperandarum rerum, argumentū non apparentium: & hęc diffinitio explanatur à Damasceno in libro suo. Fides est eorum, quæ sperantur hypostasis, rerumque redargutio, quæ non uidentur. Consideratur tertio quantum ad obiectum, & principium motiuum. Et sic diffinitur ab Augustino ad Constantium. Fides est illuminatio mentis ad summam ueritatem. Consideratur tamen quantum ad actum proprium: & sic diffinitur à Damasc. Fides non est inquisitus consensus circa primam ueritatem. Vel secundum alios affirmatiue, inquisitus cōsensus: quia in diuersis trāslationibus utrūq; reperitur, & utrumque pōt intelligi uere. Et quamuis uideatur dicere oppositum, una tamen explanat alteram. Cum enim dicitur fides consensus inquisitus, hoc est dicere: idest consensus non quæsitus: & tunc (in) tenet̄ priuatiue, & tantum ualet quantum assensus non quæsitus, hoc est assensus quo quis libere assentit ueritati non innitens alicui rationi. Consideratur etiā in ordine ad subiectum: & sic diffinitur a Dionysio in libro De diuinis nominibus cap. 7. Fides est unicum credētiū fundamentum eos collocans ueritati. Consideratur etiam ad habitus alios in comparatione quantū ad assentiendi modum: & sic diffinitur ab Hugone in libro de sacramētis. Fides est certitudo quędam de rebus absentibus, supra opinionem, & infra scientiam cō stituta. Ex his patet, quòd fides habet diuersimode notificari secundum quòd habet diuersimode cō

Trac. 40. in Ioan. à medio. Tom. 9.

Lib. 4. Cap. 12

Loco allegato.

Circa finem.

Lib. 3 par. 10 cap. 1.

siderari, uidelicet in comparatione ad genus proprium, ad finem ultimum, ad obiectum, ad actum proprium, ad subiectum, ad habitum disparatum. Ad illud quod primo obijcitur de Thoma, quòd & uidit, & credidit. Dicendum, quòd aliud credidit, scilicet diuinitatem, & aliud uidit, uidelicet humanitatem: sed hoc

Dis. 24 melius infra determinabitur, cũ agetur de obiecto fidei.

Dub. 2. *Accipitur autem fides, &c.*) Videtur quòd insufficienter distinguat ipsam fidem: uidemus enim fidem aliquando accipi pro ipsa conscientia, secundum quòd dicitur Rom. 14. Omne quod non est ex fide, peccatum est, quod non continetur sub aliquo prædictorum. Iuxta hoc quæritur, quot modis fides dicatur. Respon. Dicendum, quòd fides inuenitur accipi decem modis: aliquando enim accipitur pro sposione. 1. Timo. 5. Primam fidem irritam fecerunt. Aliquando pro fidelitate Hierem. 7. Perijt fides, & sanctus de terra. Aliquando pro conscientia. Roman. 14. Omne quod non est ex fide, peccatum est. Aliquando pro sacramento fidei, secundum quòd dicit Augustinus

Epist. 23. *To.* 2. ad Bonifacium, quòd nõ est aliud paruulos habere fidem, quàm habere fidei sacramentum. Aliquando pro assensione cõclusionis per rationem probatæ, secundum ꝙ dicit Boetius, Argumentum est ratio rei dubiæ faciens fidem. Aliquando pro cognitione comprehensionis, secundum quòd dicitur Rom. 1. Iustitia Dei reuelatur ex fide in fidem. Glos. in fidẽ spei, quæ dicitur fides, quia fidentissima, & certissima est. Aliquando pro habitu fidei informis Iacobi 2. Fides sine operibus mortua est. Aliquando pro habitu fidei formatæ. Roman. 1. Iustus ex fide uiuit. Aliquãdo pro actu fidei, secundum quòd dicit Augustinus. Fides est credere, quod non uides. Aliquando pro obiecto ipsius fidei, secundum quòd dicitur in symbolo Athana. Hęc est fides catholica, &c. De omnibus autem his modis contingit dicere fidem secundum quandam analogiam, pro eo quod in omnibus reperitur quædam ratio, & assensus credulitatis cuiusdam, licet non uniformiter. De his autem decem modis Magister solum tres assumit. Et illi sunt, qui faciunt ad suum propositum principale, uidelicet ad præmissæ diffinitionis explanationem.

Aliud est enim credere in Deum, &c.) Contra. Si habitus distinguuntur per actus, uidetur quòd non sit unius fidei omnia illa facere, sed diuersarum, quod falsum est: quia una fide omnia hæc tria facimus. Item. Videtur quòd male diffiniat credere in Deum, cum dicit quòd credere in Deum est credendo amare, &c. Si enim credere, & amare sunt actus disparati, uidetur quòd unus per alterum non habeat diffiniri. Item. Videtur esse inculcatio uerborũ, cum dicit credendo amare, credẽdo in eum ire, credendo incorporari: idem enim uidetur per uerba illa dici. Respon. Dicendum, quòd sicut dicit Magister, aliud, & aliud est, siue alius, & alius modus credẽdi: credere Deo, & Deũ, & in Deum. Et isti quidem actus possunt ad diuersos habitus pertinere *Dub.* 3.

tinere:

tinere: possunt etiam pertinere ad eundem, quoniam non sunt sic diuersi, quin habeant ad inuicem ordinem. Nam credere Deum respicit diuinam ueritatẽ, ut obiectum: credere Deo, ut motiuum: credere in Deum, ut finem ultimum. Et istæ tres comparationes circa eũdem habitum reperiri habent. Et quoniam fides non perfecte tendit in Deum tanquam in finem ultimum, nisi prout est iuncta charitati: ideo actus credendi in Deum diffinitur per actũ amãdi, non tanquã per actũ propriũ, sed tanq̃ per actum annexũ. Et iterũ: quia quadruplex genus actus annexũ est ipsi fidei, secundum q̃ iungitur charitati, scd̃m quadruplicem cõparationem: ideo quatuor ponit in eius notificatione. Fides enim prout iuncta est charitati, ordinat ad amandum Deũ, ad faciendum bonum, ad fugiendum malum, ad diligendum proximum: & iuxta hæc quatuor, quatuor ponit actus in illa notificatione, uidelicet credẽdo amare quantum ad effectum, credendo ire quantum ad bonum opus, credẽdo ei adhærere quantum ad tolerantiam mali, credendo incorporari mẽbris quantum ad dilectionem proximi. Et sic patet responsio ad illa, quæ quærebãtur.

Fidem ipsam uidet quisque, &c.) Contra. Si enim uirtutes ad inuicem connexæ sunt, & scit se aliquis habere fidem, uidetur per cõsequens, q̃ sciat se habere charitatẽ, cuius cõtrariũ in Primo Libro ostensum fuit Dist. 17. Item. Si fides uidetur, & certissime cognoscitur, eo quòd essentialiter sit in anima, cum charitas, & gratia sint in anima essentialiter, est quæstio, quare non cognoscatur certissime ab his, à quibus habentur. Iuxta hoc etiam quæritur de modis uisionis, quos assignat Augustinus in litera: uidetur enim illa diuisio esse superflua, cum super Gen. ad literam in lib. 12. Cap. 7. & in Gloss. 2. Corinth. 12. non distinguantur nisi tria genera uisionum. Respon. Dicendum, q̃ secundum uerbum Augustini. Fides essentialiter existens in anima cognoscitur per suam essentiam. Et hoc communiter omnes tenent. De charitate autem quidam dicunt, quòd uidetur essentialiter, & scit homo se habere charitatem, quam habet: sed nescit utrum in ea perseueret: dicunt enim hoc esse generaliter uerum, quòd de omnibus, quæ sunt essentialiter in anima, habet anima certam scientiam: quia cognoscit ea per eorum essentiam, siue sit habitus gratiæ, siue charitatis, siue alterius uirtutis. Sed hæc responsio contrariatur ipsi cognitioni experimentali. Multa enim sunt in nobis, quæ nos latent, & multæ animæ sunt deiformes, quę suas deiformitates nullo modo nouerunt, & multa sunt in nobis, quæ non patent. Et propterea nõ est dicẽdũ, qđ oĩa, quę sunt in anima essentialiter, teneãtur uisione, & cognitione certa. Et de charitate, & gratia satis est planũ, quia pauci, uel nulli sunt, q̃ sciãt certitudinaliter se esse in gratia: & hoc melius scitur, si inquiratur à uiris sanctis, & bonis. Ideo aliter dicũt alij, q̃ dupliciter scitur aliquid, uidelicet sciẽtia notitię, & sciẽtia discretionis, secundum quòd traditur ab Augustino in libro de Trinitate. Quod aliud

est rem noscere, aliud cogitare, & discernere. Dicunt ergo quòd omnia, quæ essentialiter sunt in anima, certissime sciuntur sciētia notitiæ. Qua quidem scientia dicit Augustinus, ꝙ anima non potest seipsam ignorare: & sic cognoscitur tam fides, quàm charitas, q̃ etiam alia. Sed si de sciētia discretionis loquamur, sic nō habet ueritatem, pro eo quòd ea, quę essentialiter sunt in anima, & si sciētia notitiæ cognoscantur, tamen ab alijs non semper discernuntur, sicut dicit Augustinus de ipsa anima, quòd & si non possit seipsam non nosse, nescit tamē aliquando se ab alijs discernere: sicut patet de illis, qui posuerunt animam esse corpus, uel aquam, uel ignem: & hoc modo non habet quis notitiam de charitate, quæ est in se, nec de gratia gratū facientꝫ, quia nescit eam discernere a dono gratiæ gratisdatę propter ipsius mentis obnubilationē ex phantasmatum inuolutione. Sed nec adhuc istud sufficit, quia non solum cognoscit quis habēs fidem ipsum habitum scientia notitiæ, sed etiam discretionis, & cognitionis: discernit enim ipsum ab alijs habitibus uirtutū. Et propterea aliter dicendum, quòd cognitio, qua aīa cognoscit illud, quod habet in se, est cognitio cuiusdam experiētiæ: per hoc enim cognoscit aliquis se habere fidē, dum ad seipsum introrsus ingrediens experitur, utrum sit promptus ad credendum: sic de aliis habitibus uirtutū, & aliis omnibus, quæ latēt introrsus. Qm̄ ergo anima non pōt habere experientiam nisi de eo, qđ est in potestate sua, & ideo de eo quod respicit actū animę, cū experientia dicat usum alicuius potentiæ: hinc est ꝙ qñ aliqua sunt in anima: ita ꝙ reddunt eius potentiam habilem ad aliquod opus, uel circumstat alicui operi interiori, talia possunt cognosci ab ipsa anima certitudinaliter. Vnde si aliquis est habilis ad aliquod opus, certissime se nouit habere illum habitum, sicut fidelis habitum credendi, & amās habitum amādi. Et sic de ceteris. Quando uero aliqua sic sunt in anima, ꝙ ipsa principaliter nō respiciunt usum alicuius potentiæ, sicut caracter, uel sicut deformitas culpæ præteritæ: uel quę sunt supra potestatem ipsius animę, sicut gratia inquantum reddit acceptū Deo, & charitas similiter; quia à talibus non potest aīa habere experientiam, nec potest habere certam notitiam: ideo cū dicitur, ꝙ illa quæ sunt essentialiter in anima, certitudinaliter cognoscantur, hoc intelligitur de illis, de quibus potest sumere anima certum experimentum: de his aūt de quibus non potest sumere certum experimētum nisi per cōiecturam, non cognoscit nisi coniecturando. Et quoniam de fide secundum quòd reddit habilē ad credendum, certissima potest haberi experientia: secundum autē quòd suum credere est Deo acceptum, certa experientia haberi nō potest, sed solum coniectura: hinc est ꝙ fides quantum ad habitum substratum certissime uidet ab anima: inquantum autē est formata, non cognoscitur per coniecturam: & sic est aliis connexa. Et per hoc patet responsio ad illud, quod obiicit de charitate, & gratia. Ad illud, quod quæritur de suffi-

sufficientia illorum modorum. Dicendum, quòd modi uidendi possunt dupliciter distingui, uel à parte uirtutis cognoscentis, cum illa sit triplex, scilicet sensitiua exterior, imaginatiua, & intellectiua: sic triplex distinguitur uisio, scilicet corporalis, imaginatiua, & intellectualis. Si autē à parte medij, tunc sex sunt differētię, quarum sufficiētia patet sic. Omne enim, quod uidetur ab anima, aut uidetur per sui essentiam, aut uidetur per sui speciem, aut uidetur per rem aliam ab ipsa simpliciter differente. Si per sui essentiam uidetur, sic est unus modus, qui ponitur sexto loco. Si per sui speciem, hoc potest esse tripliciter. Nam illa species aut est omnino concreta materiæ, aut abstracta, aut partim concreta, partim abstracta. Concreta est prout apprehenditur a sensu exteriori, licet sit ibi aliqua abstractio. Simpliciter abstracta prout apprehēditur ab intellectu. Medio modo prout apprehenditur ab imagine: & sic sunt tres primi modi. Si aūt res habet cognosci per rem ab ipsa differentem, hoc potest esse dupliciter. Aut quia comparatur ad ipsam sub ratione similis, aut in ratione effectus. Et sic duo sunt modi, uidelicet quartus, & quintus. Et si tu obijcias, ꝙ aliquid potest comparari ad alterum in ratione disparati, uel in ratione cōtrarij. Dicendum, ꝙ nec disparatum, nec cōtrarium facit cognoscere aliquid nisi inquantum innuit aliquem modum in ratione similis. Vnde qui cognoscit ꝙ album disgregat, per consequens cognoscit, quod nigrum congregat: quia similiter se habet oppositum ad oppositum, sicut propositum ad propositum.

Probatur futura resurrectio, &c.] Contra. Hoc uidetur potius ad oppositum, quàm ad propositū. Dub. 5. Si enim probatur istud, quod creditur per auctoritatem Patrū, tūc uidetur, ꝙ fides non sit argumentum, imo potius conclusio: ergo si fides est argumentum, uidetur ꝙ non recte dicat, quòd resurrectio probatur per fidem patrum. Item. Si locus ab auctoritate est incertissimus, & fides trahit fundamētum à loco ab auctoritate: ergo uidetur ꝙ fides est incertissima. Respon. Dicendum ꝙ secundum aliquos uerbum Magistri intelligi potest de fide acquisita ex inspectione scripturarum: non autem de illa, quæ est inspirata, & quæ numeratur inter spiritualia charismata. Sed illud non satisfacit, quia Magister hoc dicit ad exponendum illam diffinitionem, quam Apostolus assignat, & constat quòd Apostolus loquitur de fide formata. Et propterea dicendum est aliter, secundum ꝙ Magister dicit: illud quod creditur per fidem, per ipsam fidem probatur. Ipsum enim ꝙ creditur, probatur per auctoritatem: auctoritas autē nullius est efficaciæ in probando, nisi per fidem: & ita tota firmitas argumenti ad fidem redit. Vnde si aliquis quærat, utrum resurrectio sit futura, probatur quod sic per auctoritates sacræ scripturæ, & per uerba prophetarū, qui ita dixerunt. Sed si quærat ulterius, ut probem ei, quòd ipsi uerum dixerunt, Respōdebitur ei quòd scimus ipsos uerum dixisse, quia à Spiritu sancto illuminati fuerūt, & ita certificati fuerunt per fidē,

quam à Deo acceperũt, & nos certificamur de eorum certificatione per fidem, q nam ab ipso Deo accipimus. Et sic patet ꝙ expositio Magistri bona est: quia ꝑ hoc non uult dicere ꝙ fides probetur, sed magis ꝙ fides probet: ita ꝙ uere, & proprie dicatur ab Apostolo, argumentum.

Fides charitatem praecedit, &c.] Hoc uidetur esse falsum, quia sicut dicit Ambr. Charitas est mater uirtutũ, & caput: & mater praecedit illud, cuius est mater. Item. Glo. suꝑ illud Psal. 36. Noli ęmulari; dicit ꝙ spes est introitus ad fidem: ergo uidetur ꝙ fides nõ sit prima inter uirtutes theologicas, sc̃dm ꝙ dicitur in litera. Itẽ. Omnes uirtutes simul infunduntur: ergo non uidetur ꝙ reperiatur in illis aliquis ordo. Respon. Dicendum, quòd est loqui de fide, & aliis uirtutibus dupliciter, scilicet quantum ad habitum, & quantum ad actum. Si quantum ad habitum, sic est ibi simultas. Si quantum ad actum, sic est ibi naturalis ordo, pro eo quòd actus fidei pręambulus est ad actũ spei, & charitatis. Nemo enim aliquid sperat, uel amat, nisi illud cognoscat, & aliquo modo credat. Ad illud quod obijcit̃, ꝙ charitas est mater. Dicendũ, ꝙ illud intelligitur quantũ ad rationem merendi. Praeterea. Charitas dr̃ esse mater uirtutũ, non quia illas generet, sed quia illas fouet, & nutrit, ut perueniant ad statum perfectionis. Ad illud, quod obijcitur de Glos. Dicendum, quòd fides ibi non accipitur pro fide uirtute, uel eius actu, sed pro illo, quod fidei succedit, scilicet pro ipsa beatissima uisione.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO. I.

An fide uirtus sit?

AD intelligentiam huius partis incidit hic q̃stio circa duo. Primo enim quęritur de ipsa fide simpliciter dicta, siue formata. Secundo uero quaeritur de fide quodammodo diminuta, siue informi. Circa primum quęrũtur quinque. Primo quaeritur, utrum fides sit uirtus proprie dicta. Secundo quaeritur, utrum sit in parte animae affectiua, uel cognitiua. Tertio quaerit̃, utrum sit uirtus una. Quarto quaerit̃, utrũ sit tantę certitudinis, quantę certitudinis est sciẽtia. Quinto quęritur de notificatione ipsius ab Apostolo assignata.

VTRVM fides sit uirtus, & loq̃mur hic de fide, qua quis credit in Deum. Et ꝙ sic ostenditur. Quod est principium nr̃ę salutis, habet rõnẽ uirtutis: sed fides est hmõi sc̃dm ꝙ saepe dr̃ in euangelio. Fides tua te saluũ fecit: ergo fides est uirtus. ITEM. Qđ est principium purificationis cordis, hẽt rõnẽ uirtutis: sicut.n. cor nõ coinquinatur nisi per uitium, sic non purificatur nisi per uirtutẽ: sed fides est principium purificationis cordis, sc̃dm ꝙ dr̃ Act. 15. Fide purificãs corda eorum, &c. ITEM. Oĩs habitus, q est principiũ diuinę acceptionis, hẽt rõnẽ uirtutis, maxime cũ respicit determinatũ genus operis: sed fides est hmõi, sc̃dm ꝙ dr̃ ad Hebr. 11. Sine fide impossibile est placere Deo: ergo fides plenã, & ꝑfectã in se cõtinet rõnẽ uirtutis. ITEM. Qđ directã hẽt cõtrarietatẽ ad uitiũ & pc̃m,

uir-

uirtus est: sed fides est hmôi, qm̃ directe opponit hæresi, & infidelitati, q̃ sunt uitia, & peccatũ: ergo fides est uirtus proprie dicta: & hoc ipsum põt probari expresse ꝑ auctoritatem Augu. in litera.

Sed contra. In eodẽ genere sunt extrema, & mediũ: pro eo ꝙ mediũ participat naturã extremorũ. Sed fides est mediũ inter opinionẽ, & sciẽtiã, sicut dicit Magister Hugo in lib. de sacramentis, ubi dicit, ꝙ fides est certitudo de rebus absentibus supra opinionẽ, & infra sciam constituta. Si ergo nec opinio, nec scia est in genere uirtutis, necessario sequi uidet̃, ꝙ nec fides in genere uirtutis contineatur. Item. Habitus distinguũtur per actus, & actus ꝑ obiecta. In hoc aũt distinguitur uirtus, & scientia scd̃m Philosophũ, ꝙ uirtus est in bonum, & scientia est in uerum: sed fides est in uerũ sub ratione ueri: ergo fides nõ est in genere uirtutis, sed magis in genere sciẽtiæ. Quod aũt fides sit in uerũ sub rõne ueri, patet, qm̃ fidei est assentire primæ ueritati ꝑꝑ se, & super omnia. Item. Vituperabile est omni habenti usum rõnis uelle aliquid sine rõne: sed fides qua credimus in Deũ non requirit rõnem: ergo talis fides uituperabilis est: sed nihil ꝙ est uituperabile, habet rationem uirtutis: ergo ubi est fides, non potest esse uirtus in nobis. Item. Quãto aliquis actus est rõnabilior, tãto est uirtuti proximior: ergo credere ꝑ rationẽ cogentem plus spectat ad uirtutẽ, quã credere absq; rõne. Si ergo credulitas, quã quis hẽt per uiolentiã rationis, nec est uirtus, nec actus uirtutis: multofortius uidetur, ꝙ ipsa fides, quę rõnem nõ sequit̃, nec rationi innititur, careat perfectione uirtutis.

Resolutio.

Fides uirtus gratuita est: immo uirtutum gratuitarum regula & auriga.

Respon. Dicendum, quòd absq; dubio ipsa fides, qua in Deũ credimus, non tantum est uirtus, uerũ etiam auriga uirtutũ, sicut de prudentia dicit Bernar. ad Eugeniũ. Virtus quidẽ est, qm̃ in ea cõsistit rectitudo uitæ secundũ regulam iustitiæ. Iustum enim est, ut intellectus noster ita captiuetur, & subiaceat summę ueritati, sicut affectus noster dẽt subiacere summę bonitati: nec põt esse aïa recta nisi intellectus summæ ueritati propter se, & super omnia assentiat, & affectus summæ bonitati adhæreat. Hãc aũt rectitudinem non habet quis nolens, sed uolẽs: nemo enim plus credit Deo q̃ sibi, nisi per hoc ꝙ uult intellectũ suũ captiuare in obsequiũ Christi. Si ergo captiuatio intellectus in obsequium summæ ueritatis spectat ad rectitudinem uitæ, uolũtas, qua quis uult se captiuare, est uolũtas recta: & habitus, quo mediante ad hoc expedit̃, & adiuuatur, facit ad rectitudinem uolũtatis. Ergo si iustitia nõ est aliud, quam uoluntatis rectitudo: & fides nõ est aliud nisi habitus, quo intellectus noster uoluntarie captiuatur in obsequiũ Christi, restat ꝙ habitus fidei spectat ad rectitudinem uitæ secundũ regulã iustitię: & iõ habet in se rõnẽ uirtutis uere, & proprie. Nec solũ habet in se rationem uirtutis uere, sed magis aurigæ uirtutũ quarũlibet tã theologicarũ uidelicet, q̃ cardinalium. Sine fide. n. non est cogni-

cognitio summi, & uere boni, sine cognitione autem summi: & uere boni non potest esse summi, & ueri boni expectatio, & dilectio. Cognitio.n. præambula est & dirigit affectum ad expectādū, & ad desiderandum: & ideo necessario fides spem, & charitatē præcedit tanquam regula, & auriga ipsarum. Rursus. Sine cognitione summi boni non potest esse recta inteutio. Hoc enim solum fit recta intentione, quod fit ad honorem, & gloriam Dei: sine uero recta intentione nullus actus uirtutis recte incedit. Quoniam ergo habitus fidei est, quo mediante summum bonum à mentibus nostris agnoscitur: hinc est, ꝙ fides dirigit nostram intentionem: & per hoc regula est omnis operationis bonæ, & omnis uirtutis meritoriæ. Et ideo non tantū debet dici uirtus gratuita, sed etiā uirtutum gratuitarum regula, & auriga Et concedendæ sunt auctoritates, & rationes, quæ sunt ad istam partem.

Ad illud uero, quod primò obijcitur in contrarium, quòd fides tenet medium inter scientiā, & opinionem. Dicēdum est, ꝙ fides assignatur quasi medium inter sciētiam, & opinionem ab Hugo. non qa cōficiatur ex illis duobus, sicut medium conficitur ab extremis: sed quia medium locū tenet quantum ad gradum certitudinis; est enim magis certa, q̄ opinio, & minus quàm scientia, sicut uidebitur infra: de hoc autē medio non est necesse quòd sit in eodem genere proximo cum extremis. Posset etiam dici, ꝙ hoc non habet necessitatem in moribus, pro eo, ꝙ medium reperitur

Dist. 4. art. 2.

i genere uirtutis, & extrema sunt in genere uitiorum. Ad illud, quod obijcitur, quòd scientia distinguitur in hoc à uirtute, ꝙ ipsa est in uerum, & uirtus in bonum. Dici pōt ꝙ Philosophus loquitur ibi de uirtute cōsuetudinali, quæ cōsistit circa actiones, & passiones: de qua dicit ꝙ uirtus est in passionibus, & operationibus suppositorum operatiua: & huiusmodi uirtus ordinat in his, quæ sunt ad finem. De uirtute autem intellectuali cuiusmodi est sapiētia, & intelligentia, quæ ordinat in ipsum finē, non habet ueritatē: & hoc modo fides est uirtus, non modo præmisso. Sed hic modus dicendi uidetur esse calumniosus in hoc, quòd non tantum de uirtute consuetudinali, uerumetiā de omni alia uirtute sub ratione uirtutis uidetur possæ hæc differentia assignari respectu scientiæ. Et propterea dicendum est, quòd aliter uerum est obiectum fidei, aliter obiectum scientiæ. Scientiæ (inquā) obiectum est, quia est uerum uisum. Fidei autem est obiectū, qa est uerū: uerū (inquā) nō uisum, sed salutiferū. Quia enim est nō uisum, requiritur ad ipsum cognoscendum alius habitus, q̄ sit habitus scientiæ. Quia salutiferum, ideo habitus ille ad salutem ordinat & ad uitam beatam: & ideo habet rationem uirtutis completā. Et sic patet ꝙ nihil impedit, quin fides possit esse in uerum, & tamen nihilominus esse uirtus: pro eo ꝙ alio modo est in uerum, quàm scientia secundum duplicē conditionē præassignatā. Est enim in ueritatem, nō uisam, sed ueritatem saluti feram. Quia enim non uisa est, creditur uoluntarie.

tarie. Quia autem non solum nō uisa, sed etiam salutifera, creditur uoluntarie, & meritorie, quæ duo aliena sunt à speculatione scientiæ. Vnde & ueritas, in qua est fides, est ueritas secundum pietatem, quæ quidem nota est catholicis, sed ignota fuit philosophis. AD ILLVD, quod obijcitur ꝙ credere sine ratione est uituperabile. Dicendum, quòd illud uerum est, ubi auctoritas non supplet locum rationis. Vbi uero auctoritas locum supplet rationis, non est uituperabile, sed ualde cōmendabile. Sic autem est in fide. Quoniam & si non adsit intellectui ipsius credētis ratio, propter quam debeat ueritati assentire: adest tamen summæ ueritatis auctoritas, q̃ cordi suo suadet, quā etiam summam ueritatem scimus mentiri non posse: & ideo impiū est ei non credere, & propterea hoc non tollit, imo potius cōfert fidei esse uirtutem. AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ quāto aliquid est magis rationabile, tanto magis consonat uirtuti perfectæ: Dicendum, ꝙ rationabile dicitur aliquid dupliciter, aut quia consonum est rationi eleuatæ, & illustratæ à lumine ueritatis supernæ, aut quia consonum est rationi conuersæ ad cognitionem sensibilem. Si primo modo dicatur rationabile, non habet instātiam. Si secundo modo dicatur rationabile, falsitatē habet: quoniam frēquenter ratio ad sensibilia cōuersa iudicat esse uera, quæ sunt falsa, & esse bona, quæ sunt mala, & econuerso. Vnde non nulla uidentur sibi irrationabilia, q̃ sunt ualde rationabilia, sicut patet: qa nō nulla uidentur irrationabilia Philosophis, quæ tñ uidentur ualde rationabilia Christianis, ut omnino continere, & omnino mendicare, & similia. Et quantum præcellit iudicium uiri iudicium pueri, tantum præcellit iudicium uiri Christiani iudicium unius philosophi: & iudicium rationis sursum conuersæ iudicium rationis ad iferiora depressæ: & ideo hoc non impedit fidem esse uirtutem, quia credit aliqua, quæ uidentur esse irrationabilia homini animali, sunt autem rationabilia homini spirituali: & hoc facit ad rationem uirtutis, ut credat sine ratiōne. Si enim crederet per rationē cogentem, illa credulitas non esset uoluntaria, sed necessaria: & sic non esset uirtuosa, nec meritoria: sicut melius manifestabitur infra. *Dis. 24 art. 2. q. 3.*

QVAESTIO II.

An fides sit in parte affectiua, uel cognitiua?

VTRVM fides sit in parte animæ cognitiua, an affectiua. Et ꝙ sit in parte cognitiua, uidetur. Primò per August. qui sic diffinit credere in Libro de prædestinatione sanctorū. Credere est cogitare cum assensione. *Cap. 2. Tom. 7* Ad illam ergo uimptinet credere, ad quā ptinet cogitare: sed cogitare est potētiæ cognitiuæ: ergo & credere. Si ergo ī illa potētia est fides, cuius actus est credere, uidetur, ꝙ fides sit in parte aīæ cognitiua. ITEM. Ad Rom. x. Fides est ex auditu, ibi. glo. Greg. i. dat intellectū, dū de auditis mētem illustrat. Si ergo fides est per auditum, & fides illuminat mentē: & tā audire, q̃ illuminari spectat ad partem aīæ cognitiuam: uidetur ꝙ fides sit in parte animæ cognitiua. ITEM. Reformat

formatio imaginis fit per tres uirtutes theologicas: sed imago non tñ consistit in potentia affe-ctiua, uerũ etiam in potentia co-gnitiua; ergo necesse est q aliqua uirtus theologica reformet potẽ tiam cognitiuã: non est aũt aliam dare, nisi fidem. Si ergo uirtus est in ea potẽtia, quã reformat, uidet q fides sit in potentia cognitiua. ITEM In eadẽ ui est uirtus gratuita, & dos illi succedens in gloria: sed uisio, quę succedit fidei, est in potentia cognitiua, sicut manifestum est: ergo &c. ITEM. In illa potentia animæ est uirtus tanquam in subiecto, circa cuius actum explicat difficultatẽ: habitus enim in ea potentia collocatur, ad cuius opus habilitat. Si ergo per fidem captiuatur intellectus in obsequium Christi: ergo fides expedit actum ipsius potentiæ intelle ctiuæ: est ergo in ipsa tanquam in subiecto.

SED CONTRA. Tullius diffiniẽs uirtutem, dicit, q uirtus est habitus uoluntarius: ergo si fides est uirtus, est habitus uolũtarius: sed habitus uoluntarius est in uoluntate tanquam in subiecto: ergo & fides. ITEM. Augu. de moribus ecclesiæ uirtutẽ diffiniens, dicit, q uirtus non est aliud, quam amor, ordinatus: ergo si ois uirtus est amor essentialiter loquendo, omnis uirtus est in ea potẽtia, cuius est amare: sed hoc est potentiæ affectiuæ, nõ cogniti uæ: ergo omnis uirtus est in potentia affectiua. ITEM. Magister Hug. in lib. de sacramẽtis dicit, q in affectu fidei substãtia reperit: sed in ea potẽtia est uirtus tãquã in subiecto pprio, in quo reperitur eius substãtia: si ergo hæc est potẽtia affe-

Lib. 1. Cap. 14

ctiua, ut &c. ITEM. In nulla potentia est uirtus fidei, quæ possit cogi: qa sicut dicit Aug. cum cetera possit homo nolens, credere non põt nisi uolẽs: sed potẽtia cogniti ua põt cogi: ergo fides nõ põt esse in potentia cognitiua, & est in potentia cognitiua uel affectiua: ergo &c. ITEM. In il la potẽtia est uirtus sicut in subiecto, quæ est principiũ actus, & operationis illi uirtuti debitæ: sed nullus assentit ueritati non uisæ, nisi qa uult: ergo si principiũ actus credendi habet ortum à uoluntate, necesse est fidem esse in ea tanquã in subiecto proprio. SI TU dicas q simul est in intellectu, & affectu. Contra hoc est, quia unus habitus simplex nõ potest esse in duabus potentijs: sed cognitiua, & affectiua sunt diuersæ potẽtiæ, sicut ostensum est supra in Secũdo Libro: ergo si fides est habitus unus, non põt esse simul & semel in illis potẽtijs duabus. Et iterũ per hoc nõ soluitur, qa adhuc restat quæstio, in qua illarum potentiarum sit primo, & principaliter: quia quodcunque horum detur, uidetur obuiare rationes, quæ sunt ad oppositam partem.

Dis. 39 art. 2. q. 1. & in. 1. d. 45. ar. 1. q. 2.

RESOLUTIO.

Inquantum uirtus meritoria est, dici potest quòd in lib. arb. sit: At inquantum habitus est, potentiã facilem reddens, pertinet ad intellectum.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiã est notandũ, q circa hoc diuersi diuersa senserunt. Quidã. n. dicere uoluerũt, q fides est in potẽtia cognitiua, & in intellectu speculatiuo scdm q est speculatiuus. Et rõ eorũ est ista, qa intellectus speculatiuus dr esse ille, q tendit in

in uerum sub rône ueri: fides aût facit intellectum credere articulos non quia bonos, sed quia ueros: ita.n.quis credit damnationé malorum, sicut glorificationé beatorũ. Et iterum. Charitas, & fides distinguuntur in obiecto quantũ ad rõné motiui: & qm̃ charitas tẽdit in Deum sub rõne boni, necesse est ꝙ fides tendat in Deum sub rõne ueri: unde assentit sũmæ ueritati, non quia bonitas, sed quia ueritas. Qm̃ ergo intellectus speculatiuus respicit uerum sub rõne ueri: hinc est quod dixerunt fidẽ esse in intellectu speculatiuo inquãtum est speculatiuus. Nec obstant his uerba philosophorum; quia ipsi, de ueritate fidei nihil intellexerunt. ALIIS aût aliter uidetẽ esse ad cendum, uidelicet ꝙ fides est in intellectu practico. Intellectus.n practicus dicitur esse intellectus extensus secundum ꝙ uult Philosophus, quod intellectus speculatiuus extensione fit practicus. Contingit aût intellectum extendi tripliciter. Vel per coniunctionem sui cum affectione, a qua inclinatur. Vel per coniunctioné sui cum affectione, ad quam inclinat. Vel per cõiunctioné sui cum operatione, quam dirigit, & regulat. Omnibus, aût his modis cõtingit fidé poni in intellectu extenso, siue practico secundum uarios ipsius fidei status. Nã fides simpliciter dicta, siue sit informis siue formata, quæ facit hominem credere Deo in his, quæ non uidet, est in ipso intellectu, inquantum inclinatur ab ipsa uoluntate: non enim crederet, nisi uellet. Fides aût formata, qua qs credit in Deum, est in ipso intellectu, inquãtum inclinat affectum.

3. de Anim. 19.

Ad hoc enim ꝙ aliquis credat in Deum ꝑ fidé formatã, oportet ut in ipsum amando tendat, secundũ ꝙ habetur in litera. Fides aũt ꝑfecta, de qua dicit Apostolus ꝙ est operãs per dilectioné, illa quidé est in ipso intellectu, inquantum mediante affectu dirigit opus. Et patet, qđ scđm istos fides est in intellectu practico, siue extenso secundum diuersos ipsius fidei status, siue intellectus practicus dicatur propriè, siue cõiter, siue magis propriè scđm ꝙ magis, & magis habet extendi. Ratio aũt, quæ mouet istos hoc ponere, non solum est uerbum Philosophi, qui dicit, ꝙ uirtutes sunt in intelligẽtia practica, sed ét ipsa rõ recta, q̃ dicit, quod uirtus non potest esse nisi habitus uoluntarius, cum circa ipsam consistat laus, & meritum: & ideo impossibile est quòd uirtus fidei sit in intellectu, nisi inquantum intellectus iungitur affectui. Intellectus auté iunctus affectui, & ipsi permixtus dicitur esse intellectus extensus, uel intellectus practicus: & ideo dixerunt isti fidem esse in practico intellectu. RESTAT adhuc tertius modus dicendi, uidelicet quòd fides, nec est omnino in potentia cognitiua, nec omnino in potẽtia affectiua, sed quodammodo in hac, quodammodo in illa. Et hoc est qđ dicit Magister Hugo, de S. Victo. in Lib. de sacramẽtis, Duo (inquit) sunt, in quibus fides consistit, cognitio uidelicet, & affectio. In affectu quidem substantia fidei reperitur, in cognitione uerò materia. Ratio autem quę mouet ad hoc ponendum, est quod actus uoluntatis est essentialis ipsi fidei: numquam enim esset

Lib. 1. par. 10 cap. 3.

esset uirtuosum credere, nisi esset uoluntarium. Vnde etiam Augu. dicit, quòd uirtus non est aliud, quam amor ordinatus. Si ergo fides est uirtus, respicit actum uoluntatis, ut sibi essentialem; ergo & circa illam habet essentialiter consistere. Rursus quia ipsi fidei cognitio essentialis est, & illuminatio, per quam intellectus dirigitur in summam ueritatem, & ei subiicitur: ideo ipsa fides essentialiter respicit actũ rationis: & propterea dicunt illi, qui sunt huius positionis, fidem esse non tantum in ratione, sed etiam in uoluntate, cum utrunque actum respiciat essentialiter. Quia uero actus rationis respectu actus uoluntatis est materialis, cum ratio inclinetur a uoluntate: ideo etiam dixerunt, quod in ratione materia fidei reperitur, in affectione uerò substantia. Omnes autem hi modi dicendi a magnis clericis sumpserunt initium, & quilibet eorũ habet satis rationabile fundamentum. Et si quis recte intelligat, inueniet quemlibet eorum habere aliquid ueritatis. Vt autem hoc planius fiat, ascendendũ est altius ad uidendum subiectum uirtutis in generali, quòd quidem intueri possumus satis plane quibusdã præsuppositis. Virtus enim est secundum quam cõsistit laus, & meritum: sicut culpa, secundum quã attenditur uituperium, & demeritum. Virtus etiã est habitus reddens potentiam facilem respectu alicuius actus. Si ergo uirtus principium est laudis, & meriti, necessarium est eam poni in illa potentia, quæ est principium primum operis laudabilis, & meritorij. Nam si poneretur in potentia inferiori, tunc uirtus potentiæ naturalis imperaret uirtuti gratuitę. Si ergo lib. arb. principium est meriti, & demeriti, necesse est omnem uirtutem in lib. arb. poni. Rursus: cum habitus sit in ea potentia, circa cuius actum explicat difficultatem, & uirtus sit habitus, necesse est eam reperiri in ea potentia sicut in subiecto, quã ad opus habilitat. Quoniam ergo quædam uirtutes explicant actus rationalis, quædam actus cõcupiscibilis, quædam actus irascibilis: ideo quasdam necesse est poni in rationali, quasdam in cõcupiscibili, quasdam in irascibili. His præsuppositis facile est uidere, quid est subiectum fidei. Si. n. fides uirtus est, circa quam consistit laus, & meritum, necesse est quòd ipsa in libero arbitrio ponatur. Rursus. Si fides habitus est per quem intellectus captiuatur in obsequium Christi, & innititur ueritati primæ propter se, & hoc mõ dicitur intellectus quodammodo speculatiuus, necesse est quòd habitus fidei quodammodo sit in intellectu, secundum quòd habet rationem speculatiui. Et quoniam intellectus nõ habilitatur ad assentiendum ipsi ueritati primæ secundum suum iudicium, sed secundum uoluntatis imperium: ideo fides non respicit intellectum tãquam pure speculatiuum: sed necessarium est, ꝙ ipsa sit in ipso intellectu, secundum quòd est quodammodo extensus, & ab affectu inclinatur. Rursus quoniam ipsum uelle credere, est essentiale ipsi fidei: hinc est quòd habitus ille non tantum respicit intellectum, ut speculatur summam ueritatem: nec ẽt ut

Obserua quòd Scot. libro. 1. dis. 17. ibi: quãtum ad istũ arti. dici potest, uult, ꝙ uirtus ĩcludat respectu, & ꝑ consequẽs nõ uult ꝙ uirtutes sint simpliciter absoluta entia S. D. consentit D. Bon. hic.

inclinatur

inclinatur ab affectu, sed etiam ipsum affectum. Ex his patet, q; non est repugnantia inter prædictas positiones, si quis rectè intelligat: immo ex omnibus quasi colligitur una ueritas ĩtegra, q̃m fides, ut est uirtus, & principium meriti, respicit liberum arbitriũ, ut subiectum. Inquãtum uero habitus est, quodammodo respicit intellectum speculatiuũ, & eius actũ, qui est credere uerum. Quia uero est habitus operans per dilectionem, & dirigens opus mediante affectu, respicit quodammodo intellectum extensum, & eius actum, qui est credere voluntariè, siue credendo in Deum tendere: quodammodo etiam ipsum affectum, & eius actum, qui est uelle assentire ei, ad quod ratio ex se non potest attingere. Si tu obijceres, quòd ista non possunt simul stare: quia cum fides sit habitus simplex, & unus habitus simplex sit in una potentia tamquam in subiecto, nõ uidetur quòd posset omnes illas potentias tamquam unum subiectum respicere.

D. Tho. 1. q. 56 ar. 3. tenet qđ primo sit in intellectu speculatiuo, & secundario in intellectu practicô.

Ad hoc dicendum, q; nihil impedit unam, & eandem uirtutem dicere esse simul in libero arbitrio, & ratione, & uoluntate. Quia sicut in sc̃do lib. oñsum fuit, liberũ arbitr. non dicit potentiam distinctam a rõne, & uoluntate secundum rem, & essentiam, immo secundum q; uult beatus Augusti. liberum arbitrium complectitur illas tres potentias, scilicet irascibilem, & concupiscibilem, & rationalem. Et ideo nullum inconueniẽs est, q; unaquæque uirtus, quæ reponitur in una istarum potentiarum, secundum q; habitus, in libero arbitrio reponatur secũdum quòd uirtus, & meriti principium. Similiter. Nullum est incõueniens ponere unum habitum esse in ratione, & uoluntate: ita q; unam illarum potentiarum respiciat quantum ad actum materialem, alteram quãtum ad actũ formalem. Sicut patet, q; habitus scientiæ, quo ad quid respicit memoriam. s. quo ad retentionẽ speciei: & quo ad quid intelligẽtiã, scilicet quo ad facilitatem cõuersionis: & tamen dicitur unus habitus simplex. Quamuis enim potentię distinctæ sint, nihilominus tamen continuari habent in uno subiecto, rõne cuius potest esse in eis unitas proprietatis: sicut una sanitas ponitur esse in multis mẽbris corporis interius, & una honestas in multis exterius.

Dis. 25 par. 1. q. 6.

Ex his potest elici, & haberi generaliter, quid sit subiectum cuiuslibet uirtutis, & quid sit etiam subiectum cuiuslibet uitij, siue peccati. Potest etiã haberi determinatio propositę quæstionis, uidelicet quid sit subiectum fidei. Nam licet inquantum uirtus meritoria dicenda sit esse in lib. arb. inquãtum tamen est habitus reddens potentiam facilem, ponenda est quodammodo in potentia cognitiua, sicut ostendunt rõnes ad primam partem: quoniam ad fidem pertinet cogitare, ad fidei proprietates ptinet illuminare, & rõnẽ reformare, & intellectũ captiuare: ipsi etiam fidei succedit uidere, quæ omnia respiciunt cognitionem. Ideo rõnes ad partem illam inductæ sunt concedendæ, nec eis obuiant rõnes ad oppositum. Quoniam licet fides respiciat actum potẽtię cognitiuę, nõ tamen ipsum respicit oĩno pu

re,

rè, sed inquantum habet affectionem concomitantem, & quodam modo post sequentem: & ideo ét necesse est ponere, ꝙ fides quodã modo sit in affectione: sicut dicit Magister Hugo de sancto Victo. Et hoc, quia est habitus uoluntarius, & amor ordinatus: & talis naturæ est actus eius, ꝙ ad ipsum nemo potest cogi inuitus. Et ideo concedi possunt rationes, quę sũt ad partem sequentem, Quod aũt rationes sibiinuicem non obuiẽt, sed utræque uerum concludant, satis clarè potest uidere, si quis potest capere, ꝙ ad esse fidei uirtutis concurrit actus rationis simul, & uoluntatis, quod béne innuit Apostolus in ipsa notificatione fidei, cum dicit fidem esse substantiam rerum sperandarum, argumentum non apparentiũ, tangens quod est in ea cognitionis, & quod est affectionis. Nũquam enim fides esset uirtus, quantum cunque intellectum illuminaret, nisi etiam uoluntatem quodam modo rectificaret, sicut patet in dono prophetiæ, quia illuminat intellectum ad eadem, ad quę illuminat fides; & tamen non ponitur esse uirtus, quoniam in illa illuminatione nõ cooperatur uoluntas, secundum quòd cooperatur in fidei assensu, & actu.

Lib. 1. par. 10 cap. 2.

Ex his patere possunt ea, quæ obiecta sunt, & consimilia, quæ circa hoc obiici possunt.

Quaestio III.

An fides vna virtus sit?

Utrum fides sit uirtus una. Et ꝙ sic uidetur. Ephe. 4. Dicitur unus Deus, una fides, & unũ baptisma: sed baptisma unitatem habet secundum speciem, quod quidem est sacramentum fidei; ergo uidetur multo fortius, quòd & ipsa fides, &c. Item. 1. ad Cor. 13. Nunc manent fides, & spes, & charitas, tria hæc: sed spes, & charitas habent unitatem secundũ speciem: ergo & fides. Item. Fides nulli assentit, nisi propter summã ueritatem: sed summa ueritas tãtum una est: ergo ratio credendi est una: sed habitus diuersificatur secundum formam, & speciem a parte rationis motiuæ, & intellectiuæ. Si ergo ratio credendi est una, necesse est uirtuté fidei, qua creditur, unam esse specie. Item. Qui credit Deo, non iudicatur esse fidelis, nisi credat in omnibus articulis: sed fides uirtus facit unumquemque esse fidelem: ergo non est uera uirtus, nisi per ipsam omnia credibilia credantur, & in unum colligantur; sed non colligerentur in unum perfecté, nisi fides esset uirtus una: ergo necesse est, ꝙ fides una sit respectu oium credibilium. Item. Non est alia obedientia secundum specié, qua obeditur Deo in mãdatis primæ tabulæ, & in mandãtis secundæ, licet mandata primæ tabulæ ordinent ad Deum, mandata uerò secundæ ordinent ad proximum: ergo pari ratione, non erit alia fides, qua assentitur primæ ueritati in articulis respicientibus diuinitatem, & in articulis respicientibus humanitatem. Et nõ est dare aliquid aliud secundum ꝙ fides plurificetur, & diuersificetur: ergo necesse est fidei uirtutem esse unam secundum speciem.

Hæc rõne quasi destruere Sco. di. 26. arguẽs cõtra. S. Thomã tenenté ꝙ fides hbet tantũ unũ primũ obiectũ formale, quod est prima ueritas.

Sed contra. Habitus diuersificantur per actus, & per obiecta: sed obiectum fidei non solum est uerum increatũ, utpote ꝙ Deus sit trinus, & unus, sed etiam verũ

creatum

creatum, ut potè q Christus sit natus,& passus: Si ergo creatum, & increatum nihil habent cómune,imo differunt essentialiter, & formaliter, necesse est ponere, q fides qua credimus diuinitatem, & fides qua credimus humanitatem,sit alia, & alia secundum speciem. ITEM. Sicut uoluntas se habet ad uolita,& scientia ad scibilia,sic se habet fides ad credibilia: sed uoluntates diuersificãtur & numerantur secundum diuersitatem scibilium: uidetur ergo rõne consimili, q fides diuersificari habeat secundum diuersitaté credibilium:& sic redit idé quod prius. ITEM. Donum sapientiæ,& scientiæ sunt diuersa dona:& hoc non ob aliud, nisi quia unum est de æternis,& aliud de temporalibus. Si ergo fides est de istis, & de illis,uidetur q & ipsa formaliter habeat diuersificari. ITEM. Timor & spes sunt affectiones formaliter differentes,& hoc quia timor est de futuris malis, spes autem de futuris bonis: sed fides nõ tantũ est de futuris bonis, utpote de gloria æterna, sed etiam de futuris malis, utpote de supplicio æterno: ergo uidetur quòd fides de his,& de istis habeat formaliter diuersificari. ITEM. Nulla uirtus habet plenam rationem uirtutis, nisi eam concomitetur recta intentio respectu finis: sed fides est quæ dirigit intentionem: ergo necesse est,quòd fides omnes uirtutes circumeat quantum ad earum fines: ergo si uirtus,quæ oés uirtutes circuit, nõ est uirtus specialis: sed uirtus generalis ad omnes, uidetur ex hoc posse colligi fidem non esse uirtutem unam secundum speciem.

RESOLVTIO.

Et si credenda differant: una tamẽ uirtus fides est: quia una est ratio credendi in omnibus.

RESPON. Dicendum, q fides siue in eodem, siue in diuersis una est secundum speciem: pro eo q non diuiditur in species, quamuis in diuersis diuersificetur secundum numerum. Et huius ratio est,quoniam unitas uirtutis attenditur secundum unitatem actus principalis. Vnitas autem actus principalis attenditur secundum unitatem obiecti primi. Et quoniam obiectum primum fidei unũ est: hinc est quòd necesse est uirtutem fidei esse unam. Hoc autem planius patet per exemplum in consimili. Sicut enim uidemus in habitu uidendi,quòd uirtus uisiua habet obiectum per accidens, sicut dicimur uidere album, & nigrum: habet etiam obiectum non solum per se. sed etiam primò: sicut dicimur uidere lucidum: & quamuis obiectum per accidens, siue obiectum materiale ipsius uisus diuersificetur in specie, sicut equus differt specie ab homine, & etiam obiectũ per specié differat, sicut albũ specie differt à nigro: non tñ habitus uidendi secũdum speciem diuersificatur, quia ratio obiecti primi, uidelicet ipsa luminositatis una est in omni uisibili. Sic & in proposito intelligédum est, q licet fides habeat multa obiecta per accidens, sicut oĩa, quę cõsequũtur ad articulos: multa ẽt obiecta per se, sicut etiã ipsos articulos plures,& distinctos: quia tamen una est ratio credendi in omnibus, uidelicet ipsa summa ueritas, cui ipsa fides innitĩt ꝓpter se, & super omnia: iõ ipsa

fides est specie una, quantacumq; reperiatur in credendis differentia. Et est simile. Si ego crederē alicui homini ueraci, quia uerax est; eadem credulitate, qua crede rem ipsum esse ueracem, crederē omnia esse uera, quæ dicit, quantumcumque de diuersis materiis loqueretur. Per hunc modum in proposito intelligēdum est. Et idcirco concedendæ sunt rationes ostendentes fidem habere unitatem secundum speciem.

Ad illvd uerò, quod primo obiicitur, ꝙ actus diuersificantur per obiecta: iam patet responsio, quoniam hoc non intelligitur de quocumque obiecto, sed de obiecto, quod est obiectum per se, & primo: quod quidem non tantum habet rationem materialis, sed ēt rationem actiui, & motiui: hoc autem modo nō est obiectum fidei, nisi ipsa summa ueritas: sicut in-
Dis. 24 fra melius patebit, cum de obiecto fidei inquiretur. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ sic se habet fides ad credibilia, sicut uoluntas ad uolita, & scientia ad scibilia. Dicendum, quod non est simile: quoniam scientia in diuersis speciebus scibilibus diuersas intuetur rationes, & diuersa media, ꝑ quæ illa cognoscit. Similiter uoluntas in diuersis uolitis diuersa intuetur appetibilia, per quę illa appetit. Ideo tā uoluntas, quàm scientia diuersificantur penes illa, quæ appetit, & cognoscit. Fides aūt unicam intuetur rōnē, secundum quam oīa credibilia credit. Et ideo ꝓꝑ diuersitatē credibilium non habet diuersificari.

Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ donum scientiæ & sapientiæ diuersificantur. Dicēdum, ꝙ non est simile: quia sapiētia negociatur circa æterna secundum rōnes æternas, & scientia circa tpalia secundum rōnes tpales: & ideo diuersificantur, quia negociatur secundum rōnes alias, & alias. Fides autem nō sic: imo tā circa creata, ꝙ circa increata uersatur secundū dictamē ueritatis æternæ, & ideo non sic habet diuersificari. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ timor, & spes diuersificantur, quia sunt de bonis, & malis. Dicendum, ꝙ nō est simile, quia timor respicit malū secundum ꝙ malum, & spes bonum secundum ꝙ bonum, & ita secundum rationes diuersas. Fides autem bona, & mala non considerat, nisi inquātum cadunt sub dictamine ueritatis, & ita sub rōne una. Ita enim credit malos puniri, sicut beatos præmiari. Ita etiam uerum est unum, sicut & reliquum: & ita dictat ueritas unū, sicut & alterum. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ fides dirigit omnes uirtutes. Dicendum, quod ex hoc non sequitur, ꝙ fides sit uirtus generalis, pro eo ꝙ contingit uirtutes seipsas circumincedere, & obiectum unius uirtutis bene pōt esse materiale alterius uirtutis: & tamen abinuicē distinctæ sunt, quia distinguuntur penes obiecta propria, quæ non tantum habent rationem materialis, uerum etiam rationē motiui. Obiectum enim materiale, nec facit conuenientiam in specie, nec d[illegible]tiam: & propterea non se[illegible]ur, ꝙ fides sit communis aliis uirtutibus, quia fides respicit earum obiecta, & fines. Respicit enim illa solummodo per modum materiæ, circa quam uersatur: obiectum tamen proprium, & primū habet

habet distinctum ab aliis uirtutibus, secundum cuius obiecti unitatem, est ponere fidem esse unã secundum speciem, sicut in præcedentibus ostensum est.

QVAESTIO IIII.

An fides certior sit, quam scientia?

VTRVM fides sit certior, quàm scientia. Et q. sic uidetur. Augu. Nihil est homini certius sua fide: ergo uidetur, q. fides maioré uel saltem æqualem certitudiné habeat quàm scientia. ITEM. Philosophus. Virtus certior est omni arte: sed fides ponitur in genere uirtutis, sciétia autem, & ars sunt eiusdem generis: ergo maior est certitudo in fide, q̃ sit in habitu scientiæ. ITEM. Certius cognoscitur, quod cognoscitur in lumine ueritatis primæ: quàm quod cognoscitur in lumine ueritatis creatæ. Sed quod cognoscitur fide, cognoscitur in lumine ueritatis primæ: quod aũt scientia cognoscit, in lumine ueritatis creatæ cognoscitur: ergo maior est certitudo fidei, quàm sciétiæ. ITEM. Certius est illud, in quo non cadit error, quàm circa quod contingit errare: sed fidei non permiscetur error, cognitioni auté philosophorum multi errores permiscentur: ergo maior est certitudo fidei, q̃ sit certitudo alicuius sciétiæ philosophicæ. ITEM. Certior scientia certius habet fundamentum: sed quanto aliqua scientia nobilior, & perfectior est; tanto certior est: sed sciétia theologiæ est omnino scientia altissima, & nobilissima: ergo certissima. Si ergo fides est fundamentum totius sciétiæ theologicæ. Necesse est ipsam esse certissimam. Est ergo in ea maior certitudo, q̃ in aliqua alia scientia.

2. Ethi. cap. 5.

SED CONTRA. Hugo de sancto uictore. Fides est certitudo quędã animi de rebus absentibus supra opinionem, & infra scientiam constituta: ergo minor est certitudo in ipsa fide, quã in habitu sciétiæ. ITEM. Certius cognoscitur illud, de quo non põt dubitari, q̃ illud, de quo potest dubitari: sed quod quis cognoscit scientiali cognitione, sic nouit, q. de eo dubitare non potest: qui aũt nouit aliquid cognitione fidei, potest de eo dubitare, sicut patet: ergo maior est certitudo scientiæ, quàm fidei. ITEM. Certius cognoscitur, quod cognoscitur aperta uisione, quàm quod cognoscitur sola credulitate. Sed per scientiã cognoscitur aliquid aperta uisione, per fidem sola credulitate: ergo certior est sciétia, quàm fides. ITEM. Quanto aliquid cognoscitur clarius tãto cognoscitur certius. Sed fides cognoscit per speculum in ænigmate, scientia aũt reuelata facie: ergo maior est certitudo q̃ habet sciétia, quàm illa, quam habet fides. ITEM. Certius cognoscitur quod põt probari, quàm qđ nõ potest probari: sed quod quis cognoscit habitu scientiæ, potest probare alij quãtuncunq; aduersanti, & eum conuincere necessario, ita quòd non potest contradicere. Non sic aũt est de fide: ergo fides nõ habet tantã certitudiné, quantam habet habitus scientię.

Li. 1. de Sacr. p. 10. c. 2.

RESOLVTIO.

Secundum certitudinem adhæsiones certior quidem est: non autem secũdum certitudiné speculationis.

RESPON. Dicendum, q. cum cõparamus certitudinem fidei ad certitudinem scientiæ, potest intelligi dupliciter. Nã uno modo sciéntia

tiam potest dici aperta, & certa uisio Dei in patria. Et hoc modo nō est quæstio, nec dubiū, quin sciētia illo modo præcellat in certitudine ipsam fidē, sicut gloria præcellit gratiam & status patriæ statum uiæ. Alio modo dicitur scientia cognitio, quam quis habet in uia. Et ista potest esse dupliciter. Aut respectu illorum, quorū est fides. Aut respectu aliorū cognoscibilium. Si respectu illorū, quorū est fides, sic simpliciter loquendo certior est fides, quàm sciētia. Vnde si aliquis Philosophorum cognoscit aliquem articulorū ratiocinādo, utpote Deum esse creatorem, uel Deum esse remuneratorem: nunquam tamen ita certitudinaliter cognoscit per suā sciētiam, sicut uerus fidelis per suam fidem. Si autem loquamur de sciētia secundum ꝙ est cognitio aliorum cognoscibilium, sic quodam modo certior est fides, quàm sciētia, & quodammodo econtrario. Est enim certitudo speculationis, & est certitudo adhæsionis. Et prima quidem respicit intellectum. Secunda uero respicit ipsum affectum Si loquamnr de certitudine adhæsionis, sic maior est certitudo in ipsa fide, quàm sit in habitu scientiæ, pro eo ꝙ uera fides magis facit adhærere ipsum credentem ueritati creditę, quam aliqua scientia alicui rei scitę. Videmus enim ueros fideles nec per argumenta, nec per tormēta, nec per blandimenta inclinari posse, ut ueritatem, quam credūt saltē, oretenus negēt: quod nemo sciēs sanæ mentis faceret pro aliquo, quod cognoscit, nisi inquantum doctrina fidei dictat non esse mētiendum. Stultus etiam esset geometra, qui pro quacunque certa conclusione geometriæ auderet subire mortem. Vnde uerus fidelis etiam si sciret totam scientiā physicam, mallet totā illam sciētiā perdere, quàm unum solū articulū ignorare, uel negare; adeo adhæret ueritati creditæ. De certitudine ergo adhæsionis uerum est fidem esse certiorem scientia philosophica: & hæc certitudo respicit ueritatem, & doctrinam secundum pietatē: & de hac certitudine concludunt rationes ad primam partem inductę. Si autem loquamur de certitudine speculationis, quæ quidem respicit ipsum intellectum, & nudam ueritatem; sic concedi potest, quòd maior est certitudo in aliqua scientia, quam in fide: pro eo ꝙ aliqs potest aliquid per scientiam ita certitudinaliter nosse, quòd nullo modo potest de eo dubitare, nec aliquo modo discredere, nec in corde suo ullo modo contradicere, sicut patet in cognitione dignitatum, & primorum principiorum. Et hoc modo procedunt rationes ad partem sequētem, sicut pertractanti patet. Et per hoc patet responsio ad quæstionem propositam. Patet etiam responsio ad obiecta. Procedunt enim secundū diuersas uias. Nam rationes ad primā partem inductæ concludūt de certitudine adhæsionis. Rationes uero ad oppositum de certitudine speculationis. Veruntamē rationes ad primam partem inductæ uidentur concludere de certitudine speculationis, quod illa certitudine sit fides certior scientia, quod falsum est. Ideo temptādum est eas dissoluere.

AD ILLVD uerbū Aug. quo dicitur.

cit. Nihil est homini certius sua fide, Dici põt ꝙ nihil facit ad propositum, quia nõ loquitur de certitudine, quã quis habet per fidẽ, sed qua quis habet de fide, quam habet in mente, & illa est certitudo scientiæ: scit enim homo fidelis se habere fidẽ. AD ILLVD Philosophi, ꝙ uirtus est certior omni arte. Dicendum, ꝙ loquitur de uirtute, & arte secundum ꝙ comparãtur ad idem. Multo enim melius scit aliquis inuenire mediũ, & obiectum per habitũ uirtutis, quàm per habitum purę cognitionis. Nõ est autem generaliter intelligendum, quòd uirtus sit certior circa proprium obiectum, q̃ aliqua scientia circa suum. AD ILLVD, quod objicitur, ꝙ certius uidetur, quod uidetur in lumine ueritatis increatæ, quã quod uidetur in lumine ueritatis creatę. Dicendum, ꝙ illud uerum est, quãdo lumen ueritatis increatæ irradiat plene, sicut erit in patria. Qñ autem semiplene irradiat, non est necesse quod habeat ueritatem, sicut patet: quia certius potest homo uidere ad lumen candelæ, q̃ ad lumen solis, ubi sol non plene irradiat: sic & in proposito intelligendum est. Licet enim fiat irradiatio mediante fide ab ipsa ueritate æterna: nõ tamen est irradiatio plena, quoniam manet speculũ, & ænigma. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd certior est cognitio, cui non permiscetur error. Dicendum, ꝙ uerum est: sicut fidei non permiscetur error, ita ẽt nec scientiæ inquantum scientia: sed hoc est solum ex defectu à parte cognoscentis. Sic etiam contingit in ipsa fide à parte credentis, sicut patet in infideli, qui propter discursionem intellectus à cognitione fidei labitur in hæresim, dũ se credulitati ueræ intermiscet credulitas falsa. Vnde ex hoc nõ potest cõcludi, ꝙ fides sit certior, q̃ scientia. Illud tamẽ uerum est, quòd doctrina fidei magis ueraciter est tradita, quam aliqua scientia philosophica: quia spiritussanctus, & ipse Christus qui docuerunt fidei ueritatem, & sacræ scripturæ, in nullo falsum dixerunt: nec in aliquo possunt reprehẽdi: quod de nullo philosopho arbitror uere posse dici in traditione alicuius doctrinæ: imo inueniuntur ueris multa falsa permiscuisse. AD ILLVD, ꝙ objicitur, quòd quanto scientia nobilior est, tãto certior. Dicendum, ꝙ illud nõ habet ueritatẽ. Nam sicut dicit Philosophus. Maior est certitudo mathematicæ scientię quam diuinę, & tamen nobilior est diuina, quã mathematica: hoc autẽ est ꝓpter defectũ a parte intelligẽtis Quia sicut dicit Philosophus, sicut se habet oculus noctuæ ad lucẽ, ita intellectus noster ad manifestissima naturę Vnde illa, quę sunt certissima in se, cognoscit aliquãdo dubie: & tñ illa cognitio minus certa magis est nobilis, & perfecta, qm̃ est de re nobiliori. Melius est enim uel modicũ quid de Deo scire, quã cœlestiũ, uel terrestriũ notitiam habere. Rõnes uero ad oppositam partem concedendæ sunt: concludunt n. de certitudine speculationis, sicut satis clarũ est, & perscrutanti apparet.

2. *M* 1. cõ. 16.

2. *Met.* 1.

QVAESTIO V.

An definitio fidei ab Apostolo assignata recta sit.

DE descriptione fidei ab Apostolo assignata, qm̃ ipsa inter

cæteras est magis autentica: diffinit autē Apostolus fidem sic Hebræo. 11. Fides est substātia rerū sperandarum, argumentum nō apparentium. Ostenditur autē illa descriptio incōuenienter assignata propter quadruplicem defectum, qui uidetur esse in ea, uidelicet propter defectum ueritatis, propter defectum conuertibilitatis, propter defectum euidentiæ, & propter defectum sufficientię. Quod autem sit in ea defectus ueritatis, ostenditur primo in hoc, ꝙ dicit fidem esse substantiā: aut enim ibi accipitur substantia proprie, aut cōmuniter. Si accipitur ibi proprie, cum substantia diuidatur contra accidens, & fides sit accidēs, falsum est fidem esse substantiam. Si autem substantia ibi accipitur cōiter pro essentia, & essentia uniuscuiusque non differt ab eo, cuius est essentia, fides aūt differt à rebus sperandis, impossibile est fidē esse substantiam rerū sperandarum. Item. Videtur falsa esse in hoc, quod dicit fidē non tantum esse substantiam, sed etiā argumentum: quoniam nulla uirtus est argumentum, nec econuerso: si ergo fides est uirtus, nō ergo potest esse argumentum. Si tu dicas, ꝙ argumentum sumitur ibi transumptiue. Videtur ꝙ nec trāsumptiue, nec proprie debeat dici fides argumentum non apparētium. Si enim proprietas argumēti est ꝙ arguit ipsam mentem, & conuincit eam de eo, ad quod est faciens illud esse clarum, & apertum, uidetur ꝙ ibi sit implicatio duplicis contradictionis, cum dicit fidem esse argumentum nō apparentium. Quę enim habēt argumentum, hoc ipso ꝙ habent argumentum, apparent esse uera: Quæ etiam habent argumentum, hoc ipso ꝙ habent argumentum conuincuntur esse uita: ergo ratio argumenti repugnat tam rei nō apparenti, quàm ipsi habitui fidei: ergo est implicatio oppositorum in prædicta descriptione: uidetur ergo ꝙ prædicta diffinitio redargui possit ob defectum ueritatis. Item. Videtur, ꝙ possit reprehēdi ob defectum conuertibilitatis. Nam hæc descriptio potest conuenire ipsi spei: Spes enim est substantia rerum sperandarum, & ēt argumentum non apparentium: quia per spem certificamur nos esse habituros res, quas non uidemus: ergo uidetur ꝙ si tota illa descriptio conuenit spei, ꝙ non conuertatur cum ipsa fide. Item. Credere pęnam ęternam esse futurā, hoc pertinet ad ipsam fidem: ergo credulitas pœnæ æternæ fides est: sed credulitas pœnæ æternæ non est substantia rerum sperandarum, sed potius timendarū: ergo uidetur ꝙ ista descriptio generaliter non conueniat ipsi fidei: ergo nec omni; nec soli: uidetur ergo posse reprehendi ꝓpter defectum conuertibilitatis. Item. Videtur posse reprehendi ob defectum euidentiæ, quia non debet prius diffiniri per posterius, nec ignotum per ignotius: sed fides prior est, quàm spes: fides etiam, quæ est in corde, notior est quàm ea, quæ non apparet: ergo male diffinitur fides per res sperādas, & per res non apparentes. Item. Ad euidentiam diffinitionis spectat, ꝙ priora præmittantur posterioribus. Si ergo cognitio præcedit affectionem, & fides inquā tum argumentum respicit cognitio-

tionem, inquantum uero substantia rerum sperandarum respicit affectionem, uidetur quòd prædicta diffinitio assignata sit sicut per posterius & confuse: & ita redargui posse uidetur propter defectũ euidentiæ. ITEM. Reprehensibilis uidetur propter defectum sufficientiæ. Quia fides non tantummodo est de futuris, uerumetiam de præsentibus, & præteritis, ut dicit Augustinus. Si ergo speranda non solummodo sunt futura, uidetur quod insufficienter diffiniatur, cum diffinitur solummodo per res sperandas. ITEM. Fides non tãtummodo est fundamentum spei, imo etiã charitatis, & totius ędificij spiritualis: ergo ita est substantia, uel fundamentum charitatis, & rerum diligendarum, sicut spei, & sperandarum: uidetur ergo insufficienter dixisse, cum dixit eam esse fundamẽtum rerum sperãdarum. Cum enim nobilior sit charitas, quàm spes, magis deberet diffiniri fides per res diligendas, quàm per res sperandas. Et ideo propter quatuor superius dictos defectus prædicta descriptio uidetur esse penitus abijcienda, & repudianda

RESOLVTIO.

Ritè perpendatur, & recta inuenietur.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, quod tunc diffinitio, siue notificatio est recte assignata, quando nihil continet superfluum, nihil etiam diminutum. Et hoc est, quãdo per ipsam notificationem ipsius diffiniti essentia plene indicatur, & aperte manifestatur, & ab omnibus alijs separatur: hoc autem est reperire in proposito, si quis attendat. Nã ipsa fides secundum essentiã suã aliquid respicit ex parte intellectus, & aliquid ex parte affectus. Habet enim affectum stabilire, & intellectum illuminare Et inquãtum affectum stabilitat, dicitur substantia, siue fundamentum: inquãtum autem intellectum illuminat, dicitur argumentum. Vt ergo plene fidei essentia explicaretur, oportuit eam diffiniri, siue notificari, ut diceretur substãtia simul, & argumentum: debet enim diffinitio totam essentiam diffiniti in se claudere, debet etiam nihilominus aperte notificare. Quoniã ergo habitus uirtutis dupliciter notificari habet, uidelicet per finem ultimum, & per suum obiectum: finis autem ipsius fidei consistit in æterna beatitudine, quam speramus, & ita in rebus sperandis: obiectum autem consistit in ueritate non uisa, & ita in rebus non apparentibus: ideo opportunum fuit fidem diffiniri per res sperandas, & non apparentes, ut sic notificatio fidei non solũ essentiã diffiniti explicaret plene per intellectum, & affectum, sed etiã manifestaret aperte per finem, & obiectum. Debet etiam diffinitio diffinitum ab omnibus alijs separare. Et quoniam fides formata distingui habet à fide informi, distingui etiam habet ab habitu cuiuslibet alterius uirtutis. A fide (inquã) informi distinguitur inquantum sustentat totam fabricam spiritualem: ab alijs autẽ uirtutibus inquantum ueritati non uisæ facit adhærere. Ideo quantũ ad hæc duo dicitur substantia rerum sperãdarum, ut distinguatur à fide informi. Et argumentũ nõ apparentium, ut distinguatur ab

habitibus aliarum uirtutum. Et sic patet, quod prædicta notificatio nihil continet superfluum, nihil diminutum: nec est in ea clausula, nec dictio, imo nec etiam syllaba otiosa. Fatendum est ergo ipsam esse conuenienter, & secundum arté assignatã, ita quod in se hét ueritaté, conuertibilitaté, euidentiã, & sufficientiã adeo perfecte, & cõplete, ut nec peritissimi philosophorum possent eã artificialius, & completius assignare.

Ad illud ergo, quod primò obijcitur in contrarium, quod falsè dicitur fides esse substantia. Dicédum, quod substantia dicitur dupliciter, scilicet proprie, & transsumptiue. Proprie quidé dicitur quatuor modis, scilicet substantia materia, substãtia forma, substãtia cõpositum, substantia quæ est essentia uniuscuiusque. Transsumptiue dicitur substantia illud, quod habet aliquã proprietaté substãtiæ, dictæ aliquo istorũ modorũ. Cũ aũt dicitur fides est substãtia, hoc non dicitur secundum quod hoc nomen [substãtia] sumitur in propria significatione, sed secundum quod sumitur in significatione transumptiua. Dicitur enim substantia, quia est fundamétum fabricæ spiritualis ad similitudiné materiæ, quæ præbet fulcimétum formis, & accidentibus. Et quod ita accipiatur, patet per notificationem Damasceni, qui loco eius, quod dicit Apostolus, Fides est substantia, dicit hypostasis. Ait enim sic. Fides est eorum, quæ sperãtur: hypostasis, & redargutio earum rerum, quæ non uidentur. Ad illud, quod obijcitur, quòd falsè etiam dicitur esse argumentum. Dicendum similiter, quod argumentum dicitur dupliciter, uidelicet proprie, & transumptiue. Proprie quidem argumentum accipitur secundum quadruplicem acceptionem. Nã uno modo dicitur argumentum ratiocinatio, secundum quod diuiditur in quatuor species, uidelicet in syllogismum, inductioné, enthymema, & exemplũ. Alio modo dicitur argumentum prolixæ sententiæ breuis collectio. Tertio modo dicitur argumentum ipsum medium, in quo consistit tota uis argumentationis. Quarto modo dicitur argumentum ipsa maxima propositio, in qua consistit firmitas totius illationis. In omnibus auté his acceptionibus argumentum dicitur, quia menté arguit, & illuminat ad aliquid intuendum, & ei firmiter adhærendum. Et secundum hanc proprietatem potest transsumptiue dici argumentum quicquid illud sit, quod métem arguit, & illuminat ad uidendum aliquid occultũ. Et hoc modo fides dicitur argumentum rerum non apparentium, quoniam ita facit intellectum eis assentire, sicut argumentum uerum facit assentire conclusioni probatæ. Et per hoc patet responsio ad illa, quæ arguebant prædictam diffinitionem ob defectum ueritatis.

Ad illud, quod obijcitur, quod in præassignata diffinitione est defectus conuertibilitatis. Dicendũ, quod prædicta notificatio non conuenit spei; quoniam & si ipsa spes aliquo modo possit dici substãtia rerum sperandarum, non tamen põt dici fundamentum sicut fides, quia nõ est prima uirtutum. Licet aũt hoc aliquo modo possit ei attribui: tamẽ sequés pars diffinitionis, quæ est, argumentũ nõ apparentiũ, cõuenit

uenit soli fidei, quæ intellectū facit assentire ipsi ueritati: hoc aūt nec spei competit, nec charitati, licet eis competat quoddam genus certitudinis experimentalis, maxime ipsi spei. AD ILLVD, qđ obijcitur, ꝙ credulitas suppliciorum non est substantia rerum sperandarum, sed magis timendarū. Dicendū, ꝙ uerum est ꝙ non est substantia rerū sperandarum tanquam subiecti, sed tanquam finis, sicut prædictum est. Quamuis autem credulitas suppliciorū sit rerum timēdarū per modū obiecti: est tamen rerum sperandarū per modum finis. Ideo enim quis credit æterna supplicia, vt assequatur bona sperāda. AD ILLVD, qđ obijcitur, ꝙ est ibi defectus euidentiæ, quia fides diffinitur per posteriora, & ignota. Dicendum, ꝙ falsum est. Diffinitur enim per finē & obiectū: sicut prius visum est. Licet autē finis ipsius fidei, q consistit in rebus sperandis, sit posterior ipsa fide quantum ad assecutionē: est tamen prior quātum ad intentionē. Licet etiam obiectum ipsius fidei, quod consistit in veritate non apparente, sit homini infideli incognitum: tamen cognitum est homini fidem habēti. Quāuis etiā sit incognitū quale sit, notum tamen est, ipsum nō apparere: Et sic patens est, quòd prædicta notificatio non est per posterius & incognitū, imo per prius, & notius. AD ILLVD, qđ obiicitur, quòd in ea est præposteratio, quia prius deberet dici argumentum, quam fundamentum ob hoc, quòd intellectus præcedit affectum. Dicendum, quòd & si actus intellectus præcedat actū affectus, nihil tn̄ impedit, quòd intellectus aliquādo sequatur affectum, vtpote quādo inclinatur ad assentiendum alicui rei secundum imperium volūtatis. Et hoc modo dictum est superius se habere in actu fidei, quæ ideo habet rōnem uirtutis, quia assensus ille est à principio uoluntatis: & ideo Apostolus rectissime ordinauit, quādo illud fidei, qđ respicit affectiuam, præmisit ei, ꝙ respicit cognitiuā. AD ILLVD, ꝙ obijcit̄ de defectu sufficiētiæ, quia deberet diffiniri per diligenda, sicut ꝑ speranda; ita per præterita, sicut per futura: iā patet rāsio. Quia quāuis fides sit de pteritis, & futuris, siue ēt de sperandis, & amandis: de solis sperandis est, tanquā de fine, ad quem tendit: Et per hoc, ꝙ diffinitur hic fides per comparationē ad finem, & complementum totius ædificij spiritualis, datur per cōsequens intelligi eiusdē ędificij tota fabrica: & per hoc patent illa duo obiecta. Patet ēt quare magis dicitur fundamentū esse rerum sperandarum, q̄ credēdarum, uel timendarum. Per hoc enim ꝙ dr̄ sperandarū, magis dat̄ intelligi finis uirtutis, q est ipsa beatitudo expectata, q̄ per hoc qđ dicit̄ credendū, uel timēdum. Nam isti actus non tantum modo sunt in finem, sed etiā in ea, quæ sunt ad finem.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An fides informis in genere uirtutis sit?

CONSEQVENTER quęrit̄ de fide īformi circa q̄ quęrunt̄ quinque. Primo quęritur de eius genere. Secundo quęritur de

de eius origine. Tertio quæritur de eius subiecto. Quarto quæritur de eius duratione. Quinto & ultimo quæritur de eius informatione.

VTRVM fides informis sit in genere uirtutis, an non. Et ꝙ in genere uirtutis, uidetur. Primo per illud quod dicit Aug. in Libro, qui intitulatur ab aliquibus, De uera innocétia. Cum cæterę uirtutes possint bonis, & malis esse communes, sola dilectio est propria, & specialis uirtus piorum, atque sanctorum: ergo fides uirtus est communis bonis, & malis: sed in malis non reperitur nisi fides informis: ergo fides informis est uirtus. ITEM. Secũdum ꝙ uult Philosophus, circa difficilia, & ardua necessaria est ipsi menti rationali ars, & uirtus: ergo cum articuli fidei difficiles sint ad credendum, ad hoc ꝙ facile credantur, necessaria est ars, uel uirtus: sed fides informis facit articulos facile credi, sicut patet in multis peccatoribus: ergo fides informis uel est ars, uel uirtus: sed non est ars, nec scientia: ergo uidetur ꝙ sit uirtus. ITEM. Maioris difficultatis est credere articulos fidei, q̃ contineri ab actu libidinis: quoniam illud pót ratio non eleuata: hoc autem scilicet credere nõ potest, nisi super se eleuetur: sed cõtinere charitate circunscripta est actus uirtutis: ergo & credere: sed illud credere est uirtutis fidei informis: ergo &c. ITEM. Quod directe opponitur uitio, & peccato, uirtus est: sed habitus fidei informis directe opponitur ipsi hæresi, & infidelitati, quæ sunt uitia, & peccata, nec potest cum eis stare: ergo necesse est fidem informẽ esse uirtutem. ITEM. Humilitas, qua quis humiliat se, uel affectũ suum sub mandatis diuinæ maiestatis, habet rationem uirtutis: ergo pari ratione & illa humilitas, qua quis se humiliat sub regulis diuinæ ueritatis, etiã præter charitatem, habet rationem uirtutis: sed fides informis est hmõi, per quem captiuatur intellectus in obsequium Christi ad assentiendum ei in omnibus articulis: ergo fides informis est in gñe uirtutis.

2. Eth. cap. 3.

SED CONTRA. Iac. 2 Fides sine operibus mortua est: sed nihil qđ est mortuum, habet in se rationẽ uirtutis. Si ergo fides sine gratia, & charitate caret operibus fructuosis, & sic mortua est: iã ergo non habet rõnem uirtutis. ITEM. Sicut dicit August. & habitum est supra in 2. Lib. dist. 27. Virtus est bona qualitas mentis, qua recte uiuit, qua nemo male utitur: sed fide informi non recte uiuitur, & multi male utũtur: ergo fides informis sub genere uirtutis nó cõtinetur. ITEM. Omnis uirtus aut est cardinalis, aut theologica. Si ergo fides informis est uirtus, aut est cardinalis, aut theologica. Sed non est theologica, cum non tendat in Deum. Non est cardinalis, cum non sit circa bonum creatũ: ergo non est in genere uirtutis. ITEM. Quãdo unus hæreticus credit decem articulos fidei, & alios discredit, quãuis illi articuli sint supra rationem, tamen fides, qua credit illos, nõ dicitur uirtus esse: ergo si eadem fide, qua credũtur 10. articuli, possunt & omnes credi, uidetur ꝙ fides informis i malis Christianis nullo mó teneat rõnem uirtutis ITEM. Cum discipulus credit, & assentit Magistro

in his, quæ sibi non uidentur, & sunt supra suum intellectũ, quãuis assentiat in his, quæ sunt supra se, non tamen illa credulitas dicitur esse uirtus: ergo pari ratione uidetur, ꝙ homo non indigeat aliqua uirtute ad hoc, ꝙ ipse primæ ueritati assentiat: sed fides informis nihil aliud facit, nisi quod facit assentire primæ ueritati propter se, & super omnia: ergo uidetur, quòd fides informis non sit aliquo modo uirtus.

RESOLVTIO.

Est profectò, scilicet secũdum quod uirtus dicit habitum rectificantem, & uigorantem potentiam.

RESPON. Dicendum, ꝙ uirtus dupliciter consueuit accipi, cum dicimus aliquem habitum esse uirtutem, proprie uidelicet, & cõiter. Proprie namque dicitur uirtus recta ratio perducens in finẽ: & hoc modo uirtus est principiũ operis meritorij: & dicitur solum modo de habitu gratia ĩformato, sine quo non contingit peruenire ad finem gloriæ. Alio modo dicitur uirtus cõiter habitus rectificãs potentiam aliqua rectitudine iustitiæ, & uigorans eã circa opus difficile, quamuis non perducat eã in finem. Et hoc modo accipiẽdo uirtutẽ, habitus politici informes dicuntur esse uirtutes: hoc ẽt modo fides informis, quæ quidẽ est ĩ malis Christianis, habet esse in genere uirtutis. Per illũ enim habitum quodammodo rectificatur intellectus hominis, dum captiuatur in obsequiũ Christi ad assentiendum primæ ueritati propter se, & super omnia. Vigoratur etiam, ut credat uera non apparẽtia, ut uitet erronea, & phantastica: sicut apparet in multis Christianis carentibus charitate, qui libenter, & humiliter audiunt uerba spectantia ad doctrinam fidei, & constanter, & uiriliter abhorrent hæreticam prauitatẽ. Et sic concedi potest, ꝙ fides informis sit in genere uirtutis, secundum ꝙ nomen uirtutis accipitur large, & extenditur ad habitum rectificantem, & uigorantem potẽtiam in his actibus, circa quos consistit uia iustitiæ. Et qa hoc modo procedunt rationes ad partẽ primã, ideo concedendæ sunt.

AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ fides sine operibus mortua est. Dicendum, ꝙ non dicitur mortua, quia careat omni utilitate, & efficacia: sed quia caret uita gratuita, quæ est uita perfecta: & ideo ex hoc non potest concludi, ꝙ non sit simpliciter uirtus, sed ꝙ nõ sit uirtus proprie dicta. AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ uirtus est qualitas bona mentis, &c. Dicendũ, ꝙ Augustinus ibi diffinit uirtutẽ proprie dictam, scilicet uirtutem gratuitam. Et hoc modo concedẽdum est fidem informem non contineri sub uirtutis genere. Ex hoc tamen non sequitur nullo modo eam contineri sub uirtutis genere, secundum ꝙ uirtus large accipitur: imo est ibi locus sophisticus consequentis. AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ omnis uirtus aut est cardinalis, aut theologica. Dicendum, ꝙ illa diuisio est uirtutis formatæ, secundum ꝙ proprie accipitur uirtus cardinalis, & theologica; & sic fides informis non continetur sub genere uirtutis. Posset tamen dici, ꝙ fides informis sicut habet rationem uirtutis incompletæ, sic habet rationem uirtutis theologicæ, qa quodam-

dammodo in Deũ dirigit, licet se miplene. AD ILLVD, quod obijcitur de hæretico, qui credit decẽ articulos. Dicendum, quòd & si hæreticus habeat aliquam illuminationem respectu illorum articulorum uerorum, quos credit, & aliquam habilitatem ad illos credendos: illa tamen habilitas, & credulitas non debet dici uirtus, quia nec potentiã rectificat, nec uigorat. Non rectificat potentiã, quia non captiuatur intellectus eius plene in obsequium ueritatis summę. Non uigorat, quia per illam non respuit falsitatem oppositam ueritati. Et hæc duo requiruntur ad hoc, ꝙ habitus sortiatur nomen, & rationem uirtutis. Nõ sic autem est de fide informi, quæ est in malis Christianis: quia ipsi assentiunt, & adhærent primæ ueritati propter se, & super omnia, ita quòd in illo habitu est rectificatio, & uigor, & ex hoc quædam perfectio. Vnde sola illa fides informis est in genere uirtutis, qua creduntur omnes articuli, uel explicite, uel implicite, qua etiam respuuntur omnes errores: hæc enim sola est, quæ habet in se quandam perfectionẽ rectitudinis, & uigoris, AD ILLVD, quod obiicitur de discipulo assentiente Magistro, ꝙ non indiget habitu uirtutis. Dicendum, ꝙ non est simile, quia credulitas illa, qua discipulus assentit Magistro, ita potest esse uia in falsitatem, sicut in ueritatem: pro eo ꝙ Magister eius potest uera, & falsa asserere: non sic autem est de credulitate, qua qs assẽtit primę ueritati, quæ nullo modo põt esse uia nisi ĩ ueritatẽ, & rectitudinẽ: & pp hoc, quia credulitas illa, qua discipulus assentit Magistro, de se non est rectificatiua mentis: & credulitas qua Christianus assentit Deo, est uia salutis, ita ꝙ nullo modo de se ordinatur ad oppositum: ideo magis sortitur rationem uirtutis, quàm illa credulitas, qua discipulus assentit Magistro, quæ quidem potest esse erroris occasio.

QVAESTIO II.

An fides informis sit infusa, uel acquisita?

DE fide informi quantũ ad originem. Et quæritur, utrum fides informis sit infusa, an acquisita. Et quòd infusa uideť. 1. Cor. 12. Alij datur fides in eodẽ spiritu, &c. Et cõstat quòd Apostolus ibi loquitur de donis gratiæ gratisdatæ: ergo loquitur de fide, circumscripta charitate, & hæc est fides informis: ergo fides informis est à Spiritu sancto. ITEM. 1. Cor. 13. Si habuero fidem, ita ut mõtes trãsferam. ibi Glo. Quæ fides Dei donum dici põt: quia in malis quædam dona Dei sunt. Si ergo illa est fides informis: ergo fides informis est à dono Dei, uel donum Dei. ITEM. Rom. 8. Nõ accepistis Spiritum seruitutis iterũ in timore. Glo. Est timor seruilis, & filialis, & uterque est à spiritu sancto. Si ergo timor seruilis est donũ spiritus sancti, & timor seruilis oritur ex fide informi: ergo fides informis est donum spiritus sancti. ITEM. Secundum nullũ habitum naturalem, uel acquisitum eleuatur intellectus supra se, ut assentiat primæ ueritati propter se, & super omnia: ergo habitus fidei informis non est acquisitus, uel innatus: & est acquisitus, uel innatus, uel infusus: ergo est habi-

tus

tus infusus. ITEM. Quod potest in ea, quæ sunt contra naturam, nec est à natura, nec est ab acquisitione: sed habitus fidei informis potest in miracula facienda, sicut patet per euãgelia q mali faciũt miracula, & explẽse dicitur Matt. 7. & 1. Corint. 13. ergo fides informis nec est innata, nec acquisita: sequitur ergo quòd sit infusa.

SED CONTRA. Rom. 10. Fides est ex auditu: sed quæ nouimus audiendo ab aliis, nouimus per acquisitionem: ergo si fidem habemus per auditum, fidẽ habemus per acquisitionẽ. ITEM. August. Quod credimus, debemus auctoritati, quod intelligimus rõni: sed doctrina, quæ auctoritati alienæ innititur, ab alia acquiritur: si ergo cognitio fidei innititur auctoritati, videtur q per acquisitionẽ habeat i nobis oriri. ITEM. Alias virtutes informes possumus habere per acquisitionem, sicut cõtinentiã, & iustitiã: ergo pari ratione videtur, q & fidẽ informem p acquisitionẽ similiter possimus habere. ITEM. Aliquis transiens de fidelitate ad hæresim, credit aliquos articulos fidei: & hoc qdẽ sine aliqua infusione habitus, cum Deus non infundat hęresim, sed per solã acquisitionẽ doctrinæ: sed qua ratione potest cognoscere vnũ articulũ, eadem ratione põt cognoscere alterum: ergo si p acquisitionẽ põt cognoscere aliquos, eadẽ rõne videtur q possit cognoscere omnes: ergo videtur, q fides informis de omnibus articulis per acquisitionẽ possit haberi. ITEM. Si fides informis est habitus infusus, cum habitus infusi ita infundãtur paruulis, sicut adultis, ita erit habitus fidei informis ĩ paruulo baptizato, sicut est in Christiano iam prouecto: sed in Christiano iam prouecto si peccet mortaliter, nihilominus tñ remanet in eo fides informis, esto q nihil vltra addiscat; ergo pari rõne paruulus si peccet, cum ad adultã ætatẽ peruenerit, fidem informem habebit, etiã si nihil ab aliis doceatur: & hoc est manifeste falsum, quia si talis poneretur inter Saracenos anteq̃ aliquid didicisset, nihil plus hẽret de fide, q̃ si nunquam baptizatus fuisset.

RESOLVTIO.

Vt uirtus est, donum Dei censenda est.

RESPON. Ad prędictorum intelligentiã, est notãdũ, q cũ credere sicut dicit Aug. sit cogitare cũ assensione, ad hoc q habitus fidei plene, & integre habeatur, necesse est q intellectus instruatur de credibilibus, vt possit illã cogitare, & inclinetur vt possit illis assentire: & primũ quidẽ est materiale in fide, secundũ verò est formale, & vtrũq; reperitur tã in fide informi, q̃ in fide formata. Nõ enim dicitur informis, quia caret omni forma, sed qa caret forma gratiæ gratũ facientis. Cum ergo q̃ritur, utrũ fides sit habitus acqsitus, vel infusus. Rñdendum est. Si loquamur de fide quãtũ ad illud, qđ est materiale in ea: videlicet quãtũ ad cognitionẽ illã, qua cognoscimus, q sint articuli fidei, & scimus quid est qđ per nomen dicitur: sic concedẽdum est q fides: est p auditũ, & per acquisitionem secundũ legẽ cõmunem. Nemo enim scit, qui & quot sint articuli fidei, nisi didicerit legendo, vel audiendo: nisi forte hoc habeat per priuilegium speciale.

Si autem

Si autem loquamur de fide quātum ad formale, uidelicet quantū ad illud, quod facit assentire, sic dicendum est quod quędam fides informis est per acquisitionem, quædam per infusionem. Nā quidam assentiūt ueritati auditæ moti humana ꝑsuasione, utpote ꝑꝑ amorem, & reuerentiam dicētis, uel propter miracula, uel ꝓpter rationes, & argumenta; & talis fides est simpliciter acquisita; nec dicēda est habere rōnem uirtutis, quia nullius est uigoris, nec roboris sublata de medio ipsa humana ratione. Quidam autē assentiunt ueritati fidei propter diuinā illustrationē, sicut illi, qui innituntur primæ ueritati super omnia, & ꝓpter se: sicut multi Christiani, qui charitatem non habēt, & in talibus fides est per infusionem: uoluntarie enim assentiunt concomitante diuina illuminatione, illuminatione (inquā) quæ rationem eleuat in his, quæ sunt supra ipsam. Vnde sicut illuminationem ad futura præcognoscenda dicimus esse infusam propter hoc, ꝙ in ipsa eleuatur anima supra ea, quæ sunt ei naturalia: sic intelligendum est ēt in parte ista. Cōcedendum est ergo fidem informem secundum ꝙ uirtus est, esse donum diuinitus collatum, & habitum infusum. Vnde concedendæ sunt etiam rationes, quæ hoc ostendunt.

Consentit ijs S. Tho. q. de uerit. q. 18. ar. 3.

Nota tñ quòd Sco. in hac dis. tenet q̄d fides infusa nō est necessaria

Ad illud ergo, quod primo obijcitur in contrarium, ꝙ fides est ex auditu. Dicendum, ꝙ illud dicitur de fide non ratione eius, quod est formale, & completiuū, sed rōne eius, quod est materiale, utpote rōne illius cognitionis, qua cognoscit quid est quod per nomen dicitur, quæ cōiter nō habetur nec in fide formata, nec in informi nisi per acquisitionem. Aliter etiam uidetur aliquibus esse dicēdum, ꝙ illud uerbū Apostoli intelligitur de fide informi, quæ innititur humanæ rationi, quæ quidem non habet in se rationem uirtutis. Sed primus modus dicendi rationabilior esse uidetur, cōsiderato intellectu Apostoli. Ad illud, quod obijcitur ꝙ credere debetur auctoritati. Dicendum, ꝙ credere secundum ꝙ est actus fidei uirtutis, debetur auctoritati, non cuilibet, sed auctoritati diuinæ, cui quidē auctoritati nemo assentit propter se, & super omnia, nisi per diuinam illuminationem, & sic talis credulitas non est acquisita, sed infusa. Illa vero credulitas, quę innititur rationi creatæ principaliter, non spectat ad ipsam fidem, secūdum ꝙ fides est uirtus; & de hac uerum est, ꝙ pōt esse per acquisitionem. Vnde attēdendum est, ꝙ dupliciter potest aliquis per fidē suam inniti sacræ scripturæ: aut quia credit sacram scripturā a spiritu sancto fuisse inspiratam, & editā; iuxta quod dicitur. 2. Pet. 1. Spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines; & sic talis credulitas spectat ad fidei uirtutem. Aut ideo credit sacrę scripturæ, qa patres sui crediderūt, à quorum semitis non uult recedere: & hoc modo humanam respicit rationem; nec est talis credulitas fidei uirtutis, sed potius cuiusdam assuetudinis. Ad illud, qđ obijcitur, ꝙ aliæ uirtutes informes habēur per acquisitionem. Dicendum, ꝙ non est simile, pro eo ꝙ actus aliarum uirtutum con

Sco. ijs non consentit sed S. Tho. cōuenit. 22. arti 6.

cor-

cordant ipsi rationi secundum naturale dictamen. Vnde iustitia naturalis dirigit ad opera uirtutum politicarum: non sic autem est de fide, quæ dirigit ad aliqua credẽda, quæ sunt præter naturã, & supra iudicium rationis, ideo nõ sic subiacet nostræ acquisitioni, secũdum ꝙ aliæ uirtutes morales.

AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ aliquis de infidelitate transiens ad hęresim acquirit cognitionem aliquorum articulorũ. Dicendũ, ꝙ non est simile; quia sicut idẽ ipsũ potest amari amore diuinitus infuso, & amore etiam innato, & libidinoso: & multum refert utrum aliquid sic, uel sic ametur; sic etiã intelligendum in cognitione, qđ idem ipsum aliter, & aliter potest credi, uel ex persuasione ueritatis humanæ, uel ex illustratione ueritatis æternæ: & hæretici quidem si cognoscunt aliquos articulos, hoc est ex quadam persuasione humanæ rationis, immo fictionis suæ; & si secundum illam omnibus articulis fidei assentirent, adhuc, tamen uirtutem fidei non haberent cuius est intellectum in Christi obsequium captiuare. Iõ non est simile de cognitione articulorum in uiro fideli, & uiro infideli: & pro tanto non sequitur, ꝙ si illa cognitio in hæreticis est acquisita, ꝙ hæc in fidelibus non sit infusa. Si quis tamen de fideli, & catholico fiat hæreticus, & remaneat sibi cognitio alicuius articuli, non habet eam omnino per acquisitionem; nec tamen dicendus est habere uirtutem, quia ibi illuminatio prior peꝛmixta est quodam modo falsitati erroris: & ideo non habet perfectionem cõpetentem uirtuti. AD ILLVD, quod obiicitur de paruulo, qui cadit de gratia, antequã aliquid de fide acquirat. Dicẽdum, quòd paruulus habet habitũ fidei quantum ad illud, quod est in ea formale: hẽt enim aliqd quo promptus erit, & facilis ad assentiẽdũ omnibus articulis fidei, si ei proponatur cum ad adultam ætatem peruenerit. Caret tamen ea cognitione, quę est materialis respectu fidei, sine qua & si illud formale possit in animã paruuli infundi, non tamen potest radicari, & stabiliri: & propterea si cum ad adultam ætatem ꝑuenerit, præponatur ei error sub ratione credibili, facilè expellitur habitus fidei: & ita defacili assentit, ac si habitum fidei numquã habuisset, propter hoc quod libe. arbi. propter inassuetudinem nescit illo uti: & ille habitus non fuit in potentia radicatus, quãuis esset in ea infusus. De hoc autem in Quarto Libro habetur diffusius.

QVAESTIO III.

An fides informis in dæmonibus sit?

DE subiecto fidei informis, & est quæstio. Vtrum fides informis sit in dæmonibus. Et quòd sic uidetur. Iaco. 2. Dæmones credunt, & contremiscunt: si ergo fides, quæ est principium timoris, hæc est fides, quæ est uirtus informis, uidetur ꝙ fides secundum ꝙ ẽ uirtus, sit in dæmonibus. ITEM. Super illud Roma. 1. Iustitia Dei reuelatur ex fide in fidem, Glo. Fides dæmonum est, & nomine tenus Christianorum: sed in Christianis, q̃ sunt nominetenus Christiani, est fides informis tamquã in subiecto; ergo & in dæmonibus. ITEM. Marc. 1. Quid nobis,

& tibi Iesu Nazarene? & sæpe in Euangelio dæmones clamabant Christum esse filium Dei: sed cõstat quòd eius diuinitatem nõ poterant intueri: & hoc est super rationem, quòd Deus fieret homo: ergo uidetur quòd hoc non nouerant nisi cognitione fidei: ergo uidetur quòd habuerunt fidem. ITEM. Cognitio trinitatis, & unitatis supra rationem est, sicut in Primo Lib. ostẽsum fuit: sed dæmones cognoscunt Deum esse trinum, & unum: & talis cognitio, qua cognoscitur deus esse trinus, & unus, uel est cognitio fidei, uel est cognitio cõprehensionis. Cũ ergo dæmones non habeant cognitionem comprehensionis de ipsa trinitate, habent ergo cognitionem fidei.

Dist. 3.

SED CONTRA. Super illud. 2. Corint. 6. Quæ conuentio Christi ad Belial? dicit Glosa. Sicut Christus oĩa bene facit, sic diabolus omnia malè: sed credere fidei ĩformis est actus uirtutis, & actus bonus: ergo si dæmonis est omnia malè facere, uidetur quòd ad ipsum nõ spectat ipsum credere: ergo nec habere fidem informẽ. ITEM. Fides informis est habitus infusus, & donum Dei: si ergo dæmones habent fidem, aut infusa est eis ante lapsum, aut post. Ante lapsum non: quia tunc nõ erãt in statu, ĩ quo esset eis fides opportuna. Post lapsum non: quia obstinati sunt, ut dona Dei non possint suscipere: ergo si numquam habuerunt habitum fidei infusum, & fides informis est per infusionem: ergo non habent fidem informem ITEM. Credere, quòd est actus fidei informis, est uoluntarium, quia cũ cætera possit homo nolens, credere nõ potest nisi uolens: sed dæmones quantum est ex parte uoluntatis suæ, repugnant omni ueritati, & omni bono: si ergo ipsa fides informis facit credere uolũtariè, uidetur ꝙ dæmones nõ habeãt ipsã. ITEM. Fides informis est principium timoris seruilis, & timor seruilis facit peccatum fugere: si ergo fides informis esset in dæmonibus, esset in eis fuga alicuius peccati: si ergo nullum peccatum fugiũt, uidetur quòd habitus informis in eis non reperiatur.

RESOLVTIO.

Isthæc fides prout est habitus uirtuosus & uoluntarius, non est in dæmonibus: licet prout uirtus est & gratuita, in eisdem esse potest.

RESPON. Dicendum, ꝙ sicut ex præcedentibus patet, fides informis dicitur duobus modis. Quædam, quæ innititur primæ ueritati propter se, quamuis in ipsam non tendat amando. Alia est fides informis, quę innititur ipsi ueritati articulorum propter aliquam rationem creatam. Prima quidẽ dicitur fides informis, nõ ꝙ careat forma fidei secundum ꝙ est uirtus, sed solum secundum, ꝙ est uirtus gratuita. Et de hac dictum est prius, ꝙ est habitus uirtuosus, & habitus infusus. Secundo uerò modo dicitur fides informis, quia caret forma fidei, & secundum ꝙ uirtus est, & secundũ quòd gratuita est. Nam illa credulitas, qua quis assentit articulis propter rõnem creatam principaliter, non solum caret intentione habitus gratuiti, sed etiam intentione habitus uirtuosi. Nullius enim uirtutis uidet̃ est credere, cum quis redit innitendo persua-

sioni

sioni, quã uidet. Si ergo hoc secundo modo accipiatur informis fides, sic concedi potest eam reperiri in dæmonibus. Habẽt enim aliquã notitiam, & credulitatem de articulis, & credibilibus, quæ quidem potest dici fides, siue credulitas propter hoc quòd non est in eis uisio aperta. Et illa quidẽ cognitio partim fuit eis indita à prima conditione, partim ex acquisitione. A prima enim conditione sua habuerunt cognitionem aliquam de articulis pertinentibus ad Trinitatem, quæ & si tunc non meretur dici fides, immo potius cognitio contemplationis ꝓpter absentiam ænigmatis: peccato tamen superueniente, & ænigmate subsequente, illa cognitio meruit dici fides, cum sit cognitio ænigmatica de his, quæ spectant ad diuina. Quantum autem ad articulos spectantes ad humanitatẽ est in eis cognitio acquisita per multa miracula, & experimenta, & quasi extorta necessitate quadã. Dum enim dæmones uident aperte eos, qui Christum credunt, & ei conformantur, non posse damnari: manifesta ratione coguntur credere fidem credentiũ in Christum ueram esse: ac per hoc per cõsequẽs, credunt omnia esse uera, quę Christiani credunt: & ex hoc etiam perterrẽtur: propter quòd dicit beatus Iacobus 2. quòd credunt, & contremiscunt. Si uero loquamur de fide informi, secundũ ꝙ accipitur primo modo, uidelicet prout est habitus uirtuosus, & habitus infusus, & ẽt uoluntarius, hoc mõ & si reperiatˀ in Christianis uiatoribus, non tñ potest reperiri in dęmonibus, tum quia ipsi non sunt apti ad suscipiendos habitus infusos, tum quia uoluntas eorum magis prona est ad impugnandũ ueritatẽ, & pietatem, quã ad assentiendum ei. Vnde concedendæ sunt rõnes, q̃ hoc ostẽdunt.

AD ILLVD uerò, qđ obijcitur in cõtrarium de auctoritate Iacobi, & de Glos. quod informis qualitas est in dęmonibus. Dicendum, ꝙ in utrisque reperitur fides, sed tamen aliter, & aliter, sicut prius dictum est. Christiani enim nominetenus uoluntarie assentiunt: & illa fides potest eis esse uia ad uirtutem, & quodammodo rectificat eorum mentem, & si non plene: non sic autẽ est in dæmonibus, qa ipsi credunt coacti, & quasi cum quodam murmure.

AD ILLVD, quod obijcitur ꝙ confitebantur Christum esse filium Dei. Dicendũ, quod sicut dicit Aug. in Lib. de ciuitate Dei, ipse Christus innotuit dæmonibus non per id qđ est ueritas, & lux; sed per quosdã suæ uirtutis effectus. Vnde qꝛ ipsi uidebãt mirã Christi uirtutem in suis effectibus, cui nullatenus poterãt resistere, cognoscebãt ipsum nõ purũ hominẽ, sed ẽt Deũ esse. Illa tñ credulitas non erat fides informis, secundum ꝙ fides informis est uirtus, quia nõ adhærebant ipsi primæ ueritati ꝓpter se.

AD ILLVD, qđ obijcitur, ꝙ cognoscebãt Deũ esse trinũ & unũ. Dicendum, ꝙ illa cognitio in dæmonibus erat derelicta ex cognitione, quam habuerunt ex prima sui conditione. Secundum.n.ꝙ dicit Diony. in Lib. de diui. nominib. c. iiij. Data dæmonibus dona nequaquam ipsa mutata esse dicimus, sed sunt integra, & splendidissima, quamuis ipsi non uideant claudẽtes in seipsis specula

tiuas ueritates: & sic non oportet ponere in dæmonibus habitū fidei infusæ, cū talem notitiam habuerunt à prima naturali sua conditione, licet eam habeant quodã modo minus perfecte ꝓpter suarum mentium obcæcationem.

QVAESTIO IIII.

An fides informis per aduentū gratiæ omnino expellatur.

DE ipsius fidei informis duratione. Et est quęstio. Vtrum fides informis omnino expellatur per aduentum gratię. Et ꝙ sic uidetur. Maior est conuenientia fidei formatæ ad gloriam, quã fidei formatæ ad fidem informem, pro eo quòd gloria non est aliud, quam gratia consummata: sed gloria superueniens euacuat habitū fidei formatæ, sicut uult Apostolus: ergo superueniente fide formata, tollitur fides informis, & euacuatur. ITEM. Maius lumé absorbet minus lumen: ergo si lumé gratiæ gratumfacientis superexcellit incomparabiliter lumé gratiæ gratisdatæ: uidetur ergo qđ fides informis per gratiam superuenientem habeat expelli. ITEM. Fides informis nunquam est nisi in peccatore, nam in omni iusto est fides formata; sed gratia gratũfaciens nunquam potest esse cũ peccato: ergo nunquam potest esse cum fide informi: ergo necessario eã in aduẽtu suo expellit. ITEM. Omnes uirtutes simul infunduntur: ergo cũ infunditur charitas, infunditur fides formata: sed impossibile est duo accidentia eiusdem speciei esse in eodem subiecto: ergo impossibile est duas fides esse in eadem anima; ergo necesse est fidem informem expelli ad aduentum gratiæ. ITEM. Aut lumen gratiæ gratumfaciẽtis sufficit ad credẽdum, aut non. Si nõ: ergo gratia gratumfaciens nõ sufficit ad promerendam salutem. Si sufficit: superfluum est facere per plura, quod potest fieri per pauciora: ergo uidetur quod superueniente gratia gratumfaciente, superfluat habere fidem informem.

SED CONTRA. Gratia nõ expellit nisi culpam, uel consequẽs ad culpam: sed fides informis nec est culpa, nec consequens ad culpã: ergo fides informis non expellitur a gratia superueniente. ITEM. Sicut se habet actus ad actum: ita se habet habitus ad habitum: sed gratia gratumfaciens facit credere in Deum, & gratia gratisdata facit Deo credere. Si ergo credere in Deum non expellit credere Deo, sed potius præsupponit, uidetur quod gratia gratumfaciens non expellit fidẽ informẽ. ITEM. Magis conueniunt dona infusa cũ infusis, quam infusa cum acquisitis: sed gratia gratumfaciens, cum infunditur, non expellit habitus acquisitos: ergo multofortius nõ expellit habitum fidei informis, qui est infusus. ITEM. Sicut se habet culpa ad fidem formatam: ita se habet gratia ad fidem informẽ: sed culpa cum superinducitur, & si expellat formam fidei, non tamẽ expellit ipsam fidem: quia iã faceret hominem infidelem: ergo pari ratione gratia gratumfaciẽs cũ superinducitur, & si tollat informitatem fidei, non tamen tollit substantiam habitus. ITEM. Si habitus fidei informis tollitur in iustificatione impij: ergo cum aliquis recidiuat in peccatum, aut efficitur infidelis, aut datur ei nouus habitus fidei: sed infidelis nõ

effi-

efficitur, sicut patet, nec nouus habitus datur: quia nō decet ut peccanti in ipso actu peccati infundatur donum gratisdatum: ergo non uidetur ꝙ habitus fidei informis per gratiam superuenientem habeat expelli.

RESOLVTIO.

Expellitur quò ad solum defectum: saluo tamen habitu, & usu.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, ꝙ cum dico fidem informem, dico tria, uidelicet habitum, & ipsius habitus usum, & defectum annexum. Et quantum ad hæc tria potest tripliciter intelligi, quod fides informis expellatur, siue euacuetur per gratiam superuenientem. Et secundū hunc triplicem modū intelligendi, tres fuerunt circa hoc opiniones. Quidam nanque dicere uoluerunt, ꝙ à gratia superueniente fides informis expellitur non solum quantum ad informitatis defectum, sed etiam quantū ad usum, & quantum ad habitum. Et hoc quidem dixerunt propterea, quia gratia superueniens secum fert omnes uirtutes: & quia non est opportunum, nec est possibile in uno, & in eodem esse fides duas, cum fides formata super inducatur cum gratia, & quantū ad formæ complementū, & quātum ad usum, & quantum ad habitum: ideo ad eius ingressum fides informis omnino expellitur: & sic ponunt eam expelli ꝓpter incompossibilitatem, & unitaté. Et si tu obijcias eis, quòd tunc ꝑ culpam fit homo infidelis. Respō dent breuiter, quòd Deus sua gratuita bonitate, qua non permittit hominem totaliter cadere, infundit ei habitum fidei informis, ne omnino pereat in eo fundamentum spiritualis ædificij. Unde sicut ex malis eliciuntur bona, sic contingit in culpæ transgressione alicui infundi habitum informem. Sed quia illud non uidetur multum rationabile, quòd Deus dona gratiæ ipsi peccanti, & se à se auertenti infundat in ipsa auersione: ideo alius modus est dicendi: ꝙ sicut per peccatum non introducitur habitus fidei informis, sed introducitur defectus, & alius credendi modus: sic etiam per gratiam non excluditur ipsius fidei informis habitus, sed solum usus & defectus. Et si tu obiicias, quòd frustra erit habitus sine usu. Respondent, quòd non frustra est, pro eo ꝙ cedit in dispositionem respectu fidei formatæ. Præterea remanet ut homo utilitatem habeat de eo in tē pore opportuno: sed quoniam actus, & usus fidei informis est credere, & assentire primæ ueritati in omnibus articulis: & iste usus potissime competit usui gratiæ, cum aliquid non tollatur nisi per suum oppositum, non uidetur rationabile usquequaque dicere, ꝙ per aduentum gratiæ tollatur fidei usus informis, cum potius uideatur in ea perfici, & compleri. Et propterea est tertius modus dicendi, qui uidetur probabilior esse prædictis, quòd fides informis per aduentum gratiæ excluditur quantum ad solum defectum saluo habitu, & usu: & hoc quidem uidetur satis rationabile cum gratia opponatur habitui illi infuso solum ratione informitatis, sicut habitus opponitur priuationi. Concedendæ sunt ergo rationes, ostendentes habitum fidei

informis per superuenientem gratiam non expelli.

Ad illud, quod obijcitur, primo in cõtrarium, quòd maior est cõuenientia fidei formatæ ad gloriam, quam informis ad gratiam. Dicendum, quòd maior conueniẽtia dupliciter potest attendi. Aut secundum comparationem aliquorũm in genere gratuiti. Aut secundum ordinationem habitus ad actum. Si primo modo: sic maior est conuenientia fidei formatæ ad gloriam, quam ad fidem informem, quia utrumque est gratiæ gratũfacientis. Si secundo modo: sic maior est conuenientia fidei formatæ ad informem, quam fidei formatæ ad gloriam, pro eo ꝙ actus fidei informis non habet oppositionem cum actu fidei formatæ: sed actus fidei formatę, qui quidem est credere non apparentia, & uidere per speculum, & in ænigmate, magnam repugnantiã habet cum statu gloriæ: ideo non sic euacuar, sicut euacuatur: hoc autem infra melius manifestabitur, cum de euacuatione fidei agetur. Ad illud, quod obijcitur, ꝙ maius lumen absorbet minus lumen. Dicẽdum, ꝙ illud non intelligitur de luminibus, quæ sunt ad inuicem ornata, sed de his, quę habent quandam oppositionem, & repugnantiam: nisi intelligatur absorbere quantum ad apparentiã. Et quoniam lumen fidei informis ordinem habet ad lumen gratiæ, non oppositionem: hinc est ꝙ ab ipso non absorbetur, sed magis in esse saluatur. Ad illud, quod obijcitur, quòd fides informis non est nisi in peccatoribus, & cum peccato. Dicendum, quòd hoc uerum est ea ratione, qua fides informis nominat defectum formæ, non secundum quòd nominat habitum. Et ideo ex hoc non potest concludi, quòd per gratiã aduenientem tollatur fidei informis habitus, sed solum quod tollatur informitatis defectus. Ad illud, quod obijcitur, quòd omnes uirtutes infunduntur simul. Dicendum, quòd uerum est quantum ad illud, quod est in eis formale: quantum autem ad materiale, siue ad habitum substratum non habet ueritatem, nisi quando non inuenit habitum in subiecto, quem informat: & ideo cum gratia adueniens inuenit habitum fidei informis, non oportet quòd superinducatur noua fides. Præterea, ratio illa in alio deficit, quia gratia gratumfaciens cum gratia gratisdata non est eiusdem speciei: & ita procedit ex falsa suppositione. Ad illud, quod obijcitur, quòd lumen gratiæ gratumfacientis debet sufficere ad credendum. Dicendum, quòd sufficit gratia gratumfaciens, cum præsuppositione tamen gratiæ gratisdatæ. Dona enim gratiæ gratumfacientis, non excludunt dona gratiæ gratisdatæ, imo magis illa in suo aduentu complent, & perficiunt, & quodammodo ab eis uigorantur, & perficiuntur: ideo non sequitur, quod adueniente gratia gratumfaciente, superfluat habitus fidei informis: nec remanente habitu informi, propter hoc lumen gratiæ gratumfacientis sit insufficiens. Vnumquodque enim donum Dei sufficiens est secundum illud, ad quod habet ordinem.

Dist. 31 q. 1.

QVAE-

QVAESTIO V.

An fides informis formata fiat, adueniente gratia?

DE ipsius fidei informis formatione, & est quæstio. Vtrũ adueniente gratia fides informis fiat formata. & quòd sic uidetur. Antequam aliquis peccet, non habet nisi fidem formatam: cum autem peccat, incipit habere fidem informem: si ergo in peccando non infunditur ei noua fides, necesse est quòd per peccatum fides formata fiat informis: si ergo fides informis ante fuit formata, uidetur q̃ si aliquis restituatur in gradum pristinum per aduentum gratię, q̃ fides informis fiat formata. ITEM. Gratia adueniens informat naturã: si ergo fides informis plus approximat gratiæ, quam ipsa natura, uidetur quòd per locum à minori fides informis habeat ꝑ gratiam informari. ITEM. Plus conuenit habitus infusus cum gratia, quæ est infusa, quam habitus acquisiti: sed habitus acquisiti per aduentum gratiæ informãtur: q̃d patet, quia in eorum exercitio, & usu homo meretur: ergo multofortius habitus fidei informis formatur per ipsam gratiam superuenientem. ITEM. Opera mortificata per aduẽtũ gratiæ uiuificãtur: sc̃dm q̃ cõiter dr̃: ergo pari rõne & habitus mortuus: si ergo fides ĩformis est hmõi, uidetur q̃ ꝑ aduentum gratiæ habeat informari. ITEM. Nihil aliud est dicere habitum uiuum esse, quàm per illũ uitam æternã mereri posse: sed credere fidei informis, quod est assentire primæ ueritati propter se, & super omnia, superueniente charitate, habet omne quod necessarium est ad meritum: ergo uidetur quòd si actus eius est meritorius, quòd habitus sit uiuificatus. Quòd autem habeat omne, quod necessarium est ad meritum, planum est, cum ipsum opus de se sit bonum, & rectum, & sic à charitate imperatum. ITEM. Omne illud, quod dicitur esse mortuum ex solo defectu alicuius, illo superueniente, uiuificatur: sed fides informis dicitur esse mortua ob defectum gratiæ, & operationis fructuosæ: ergo ipsis superuenientibus reuiuiscit. sed cum reuiuiscit formatur: ergo fides informis potest fieri formata. Et hoc est quod habetur in Glo. super illud Iaco. 2. Fides sine operibus mortua est. Glo. Reuiuiscit ex operibus fides: sed si fides ex operibus reuiuiscit: ergo ex aduentu operũ habet uitam, & formam.

SED CONTRA. Nullũ peccatũ potest fieri formatum: ergo nulla uirtus põt fieri informis; ergo fides formata nõ põt fieri ĩformis: pari rõne nec informis põt fieri formata. ITEM. Nullũ opus mortuum potest fieri uiuum: opera enim quæ in peccato facta sunt, nunquam reuiuificantur per gratiam, ut sint digna remuneratione æternæ uitæ: ergo si fides informis mortua est, uidetur quòd per gratiam non habeat uiuificari; ergo nec informari. ITEM. Nullum accidens potest alterari, secundum quòd uult Boet. Sed fides informis est accidens: ergo alterari non potest: sed omne, quod de informi fit formatũ, alteratur: ergo impossibile est fidem informem fieri formatam. ITEM. Ex his, quæ sunt diuersa genere non potest fieri unum per essentiam: sed fides formata dicit habi-

habitum unum per essentiam: ergo impossibile est ipsam constare ex gratia gratumfaciẽte, & gratia gratisdata. Si ergo fides informis est donum gratiæ gratisdatę, uidetur quòd impossibile sit ipsam fieri formatam superueniente gratia. ITEM. Fides informis per aduentum gratiæ non transmutatur nisi accidentaliter: ergo si per aduentum gratiæ efficitur uirtus formata, accidit fidei quòd sit formata: si ergo nullum genus accidit speciei, fides non est species uirtutis proprie dictæ: quod si hoc est falsum: ergo & illud ex quo sequitur, uidelicet ꝙ habitus fidei informis per aduentum gratiæ formetur. ITEM. Sicut se habet anima ad potentias, sic se habet gratia ad uirtutes suas: sed quotiescũque anima infunditur, fert secũ potentias suas: ergo quotiescunque infunditur gratia, fert secum uirtutes: ergo cum infunditur gratia, infunditur simul fides formata: ergo fides formata non est eadem cũ illa, quæ prius erat in anima: & si hoc, restat ꝙ fides informis per aduentum gratiæ non formatur.

RESOLVTIO.

Vtique: cum gratia omnium uirtutum forma sit.

RESPON. Ad prædictorum intelligentia est notandum, quod præter illas positiones, quæ dicebant fidem informem ad aduentũ gratiæ excludi secũdum illos, qui dicunt ipsum habitum fidei informis remanere cũ gratia superueniente, triplex est adhuc modus dicendi: Quidam.n. dixerunt, ꝙ habitus fidei informis non formatur a gratia superueniente, nec ab aliquo ꝙ sit à gratia, uel cum gratia Alij uero dixerunt, ꝙ quãuis non formetur à gratia, formatur tñ ab aliquo, qđ infunditur simul cum gratia. Tertij uero dixerũt, ꝙ ipse habitus fidei informis formatur ab ipsa gratia. Ratio autẽ huius diuersæ positionis est propter diuersum modum intelligendi infusionem gratiæ, & uirtutũ. Quidam.n. uoluerunt dicere, ꝙ sicut anima est totum potentiale respectu suarum uirium, & cum infunditur anima simul portat se cum suas potentias, & cum egreditur simul trahit: sic & de gratia dicere uoluerunt, ꝙ gratia simul secum fert uirtutes ipsas, quibus informantur potentiæ, simul etiã secum trahit. Vnde nulla uirtus formata efficitur informis, nec aliqua informis efficitur formata: infunditur.n. quælibet uirtus plene, & integre cum ipsa gratia, ita ꝙ nihil extrinsecus intrat eius essentiam nec quantum ad materiale, nec quantum ad formale. Sed quoniam experimento uidemus aliquam uirtutem quãtum ad id, quod est in ea materiale, minime infundi, ut cõtingit uidere in paruulo baptizato, qui post gratiæ infusionem indiget adhuc articulis fidei erudiri, ad hoc quòd in actum fidei exeat: nõ uidetur iste modus intelligendi infusionẽ gratiæ, & uirtutum omnino esse conueniens, uidelicet quòd cum ipsa gratia uirtutes infundantur quantum ad ipsarum totalitatẽ, & integritatem, hoc est quantum ad id, quod est in eis materiale, & formale. ET PROPTEREA alius modus est intelligendi infusionẽ gratiæ: ꝙ cum ipsa gratia infunditur formale omnium uirtutũ in genere gratuiti: quod quidẽ essentia-

tialiter, differt ab ipsa gratia, sicut potentia animæ essentialiter differt ab eius substantia. Et illud quidem formale uirtutis cuiuslibet infusum cum gratia potens est suum materiale educere de potentia in actum, si non sit adhuc eductum in actũ. Si uero iam est in actum eductum, potest ipsum facere gratuitum, & uiuum. Et isti dicunt & sentiunt, q; habitus fidei informis formetur per ipsam uirtutem fidei, quæ simul cum gratia infunditur: & similiter efficitur informe, quando illud, quod formale fuit in fide, simul cũ gratia recedit, & expellitur: & secũdum hanc positionem, gratia qua uirtus dicitur gratuita, differt ab ea, qua anima dicitur Deo grata. Sed quoniam in una anima una sola est gratia gratum faciens, secundũ q; in Secundo Libro ostensum fuit, p quã accepta est Deo anima, & eius potentia: ideo est adhuc tertius modus dicendi, & intelligendi infusionem gratiæ, & uirtutum, qui uidetur esse probabilior, & facilior, quam prædicti: uidelicet q; ipsa gratia gratũ faciens cõparatur ad habitus uirtutum substratos, sicut comparatur lux ad colores. In hoc tamen est differentia, quod lux ista corporalis non ita efficaciter potest educere colores de potentia in actum quantum ad esse, quod habet color in genere coloris: sed ipsa gratia existens in ipsa anima potest facere germinare habitus uirtutum. Ipsa enim gratia adueniens in animam carentem habitibus uirtutum, se habet quasi originale principium illorum quantum ad esse primum: unde sicut pluuia infusa terræ habenti in se seminarium, facit eam germinare, donec ueniat ad fructum cõpletum: sic intelligendum est de gratia respectu habituum ipsarum uirtutum quantum ad ipsorum esse primum. Non sic autem potest facere lux superinfusa exterius respectu colorum. Sed si cõparemus colores ad lucem, & habitus uirtutum ad gratiam gratũfacientem quantum ad esse secundum, utpote quantum ad esse colorum in genere lucidi, & habituum in genere gratuiti: tunc est similitudo expressa, ut sicut multi colores in una domo tenebrosa existentes efficiuntur luminosi per unam luminositatem superuenientem, & ab illa informãtur, & decorantur, & uenustantur: sic habitus uirtutum informes existentes in anima uenustantur, & decorantur ab una gratia superueniente. Et secundum hunc modum intelligendi infusionem gratiæ, & uirtutum, facile est intelligere, qualiter habitus fidei informis formetur per ipsius gratiæ aduentum. Dicitur enim formari, sicut color tenebrosus formatur ad luminis ingressum: & sicut ex colore, & lumine superinfuso non fit unum per essentiã, sed unum per ordinationẽ quãdam: sic nec ex gratia gratum faciente, & informi fide intelligitur fieri unum nisi per quandam ordinationem, & relationem, quia fides informis per aduentum gratiæ incipit complete ordinari in finem, & in Deum tendere, & eidem complacere. Concedendæ sunt ergo rationes ostendentes fidem informem fieri formatã per aduentum gratiæ.

Dis. 27 art. 1. q. 1.

S. Tho. q. de uerit. qõ. 14. ar. 5. tenet qđ formatur à gratia mediante charitate.

AD ILLVD uero, quod obiicit

primo in contrarium, nullũ peccatum efficitur formatũ: ergo &c. Dicendum, ꝙ non est simile. Facilius enim est aliquid deformari, quã informari: quia plura exigũtur ad bonum, quam ad malum. Ideo non sequitur, quod si habitus substratus uirtutis possit obliquari ꝙ peccatum & uitiũ possit rectificari. Et ex eadem causa nõ sequitur, quòd si peccatum non possit fieri formatum, quòd uirtus non possit fieri informis. Aliter etiam potest dici: quòd peccatum dupliciter potest accipi, ũidelicet abstracte, & concrete. Si abstracte accipiatur, impossibile est peccatum posse informari, cũ sit malitia pura. Si autem accipiatur concrete, ut dicatur peccatum aliqua habilitas animæ, in qua est deformatio malitiæ, utpote cum aliquis abstinet propter uanam gloriam, ipsa abstinentia efficitur ei culpa hoc modo ratione talis habitus substrati, quod deformatur à culpa, põt informari à gratia: Et per hunc modum dicimus uirtutem formatam effici informem, ratione uidelicet habitus substrati: quoniam indifferens est ad statũ culpæ, & gratiæ. AD ILLVD, qđ obijcitur, ꝙ opus mortuum non potest fieri uiuum. Dicendum, ꝙ non est simile. Opus enim transit, nec manet in sua radice: ideo impossibile est aliquod opus uiuificari, quod a radice uiuente ortũ non sumpserit. Et pro tanto dicimus opera facta in charitate posse reuiuiscere: quæ autẽ extra charitatem facta sunt, uiuificari non posse. Gratia.n. illa non posset attingere, cum simpliciter cesserit in præteritũ: non sic aũt est de habitibus uirtutũ informiũ, qui manẽt in anima post ipsius gratiæ aduentũ, & per ipsam gratiam possunt uenustari: & decorari, & in finem ordinari. AD ILLVD, quod obijcitur, quod nullum accidens potest alterari. Dicendum, ꝙ hoc uerum est secundum propriam mutationem, sed nihil prohibet intelligere alterationem fieri in accidente ratione alterationis factæ in subiecto, sicut albedo modo est clara, modo obscuratur ratione alterationis factæ in subiecto proprio: & color modo est tenebrosus, modo est luminosus ratione transmutationis factæ in perspicuo sibi coniuncto: sic fides modo est informis, modo formata rõne alterationis factę in aĩa, quæ mõ habet gratiã, mõ priuatur ipsa per culpã. AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ ex his, q̃ sunt diuersorũ generum, non fit unũ per essentiã, iam patet responsio. Quĩa sicut prædictum fuit, informatio habitus informis uirtutis à gratia non est per essentialem unionem, sed magis secundum quandam ordinationem, & directionẽ in finem. Nam proprie loquendo accidentia nõ habent materiam, & formam. Sed ꝙ dicitur habitus informis esse materia fidei, & illud, quod superinducitur, esse forma, hoc est secundum quandã cõparationem, sicut prius dictũ est de lumine, & colore. Vnde sicut quando dico colorem illuminatum, dico duo: tamen per modum unius: propter hoc ꝙ ordinantur ad unum actum, uidelicet ad mouendum uisum: sic quãdo dico fidem formatam, duo dico, uidelicet fidem, & gratiam: tamen per modũ unius, propter hoc ꝙ ordinantur ad unum opus meritoriũ

scilicet

scilicet ad credendum in Deum. Ad illud, quod obijcitur, q fides informis non trāsmutatur nisi accidentaliter. Dicendum, q transmutatio accidentalis in genere naturę potest esse essentialis in genere morum. Sicut patet de aliquo actu, qui per priuationem alicuius circunstantiæ accidentalis est in genere uitij, & per positionem est in genere uirtutis. Per hunc modū est intelligendum in proposito. Quamuis enim illi habitui accidat esse cum gratia, uel sine gratia, essentiale tamen est ei esse cum gratia, prout est principium meriti. Præterea, ipse habitus fidei informis ēt gratia circūscripta, tenet rationem uirtutis: ideo ex hoc non potest concludi, quin fides sit sub genere uirtutis tanqua sub proprio genere. Ad illud, qđ obijcitur, q sicut se habet anima ad suas potentias, sic se habet gratia ad uirtutes. Dicēdū, q non est omnimoda similitudo, pro eo q non est tanta diuersitas ipsius gratiæ ad uirtutes, quantū ad earum principium formale, sicut animæ ad suas uires, quēadmodum in Secundo Libro ostensum fuit, ubi fuit hæc quæstio pertractata. *Dis.27 art.1. q.2.* Virtutes.n.non dicuntur esse uirtutes ipsius gratiæ, p quas ipsa gratia operetur: sicut anima operatur per suas potentias. Nec est intelligendum q gratia sit in diuersis subiectis. Hoc.n.ducit in imaginationem falsam, in hāc uidelicet, q gratia omnino ita ueniat in animam, & eius potētias, sicut anima uenit in corpus, & eius organa. Tunc enim necessario oporteret, quòd gratia abeūte p peccatum, expellerētur omnes habitus uirtutum, quos secū defert, quod ex ipsa experientia planum est esse falsum. Et ideo ratio illa non concludit, quia accipit pro simili, quod ualde est dissimile. Potest autem accipi simile de infusione gratiæ, & uirtutū in pluuia, & terra seminata: sicut de informatione uirtutum à gratia accipitur in lumine, & colore. Si enim una pluuia adueniat in terram, in qua sunt plantata diuersa semina, quæ non germinauerunt, facit illa germinare, & secundum diuersitatem seminū diuersas plantas producere. Si uero iam alias germinauit, sed propter defectum aquæ iam arefactæ sunt plantę, tunc pluuia denuo ueniēs facit illas plātas uirescere. Sic gratia adueniēs in animā, in qua sunt seminaria habituū uirtutum, facit ipsam germinare, ita q ipsa habita, habentur per cōsequens & uirtutes: q continue facit illa cresce re, quousque perducat usque ad perfectionem. Et si contingat merito peccati humorem gratiæ auferri, habitus illi uirtutum efficiūtur quasi aridi: & postmodū si restituatur pluuia, & humor gratię, non oportet, q anima iterum de nouo germinet, sed illa, quæ germinauit, per humorem gratiæ aduenientem iterum reuiuiscat. Sic satis aperte intelligi potest, qualiter gratia cum uirtutibus simul infundatur in animam, & qualiter aliquando simul dicitur infundi cum habitibus substratis, aliquando uero minime: cum tamen gratia, quantum est de se, infundatur semper uniformiter. Quod autem seminaria uirtutum quantum ad habitus substratos sint plantata in natura mentis rationalis, expresse pōt haberi ab Au-

gustino

gustino in multis locis, & a Bernardo in 10. cap. de amore Dei, & in Libro de collationibus sanctorum patrum, & in alijs locis pluribus. Quicquid tamen sit de hoc, quia qđ illa alibi habet locũ, ad præsens tm̃ sufficiat dixisse de quæstione proposita, q̃ iuxta sententiam, & opinionem Magistri illa positio uidetur esse uerior, quæ dicit, q̃ fides informis per aduenientem gratiam fiat formata, siue formetur ab ipsa gratia mediate, siue immediate.

DISTINCTIO XXIIII.

De fide quantum ad eius obiectum siue materiam.

IC quæritur, si fides tantum de non uisis est, quo modo veritas Apostolis ait, Nunc dico vobis priusquam fiat, vt cum factum fuerit credatis: vbi innui uidetur, quod fides illis fuerit de factis & visis. super quo Augustinus mouet quæstionem & absoluit, ita inquiens, Quid sibi vult, Vt cum factum fuerit credatis? Hæc est laus fidei, si quod creditur non videtur. Nam & Thomas, cui dictum est, Quia uidisti, me credidisti: non hoc credidit, quod uidit. Cernebat enim & tangebat carnem uiuentem, quam uiderat morientem, & credebat Deum in carne ipsa latentem. credebat ergo mente quod non videbat, per hoc quod sensibus corporis apparebat. Si vero dicuntur credi, quæ uidentur, sicut dicit vnusquisque oculis suis credidisse: non ipsa est quæ in nobis ædificatur fides: sed ex rebus quæ videntur, agitur in nobis vt ea credantur, quæ non videntur. Ex his aperte intelligitur, quod proprie fides non apparentium est. Nec illa est fides, qua in Christo ædificamur, quia dicimus vsitata locutione, nos ea credere, quæ videmus. Alibi tamen dicit Augustinus fidem esse de rebus præsentibus, quod erit in futuro, cum per speciem Deum præsentem contemplabimur: quæ tamen non proprie dicitur fides, sed veritas. Est, inquit, fides qua creduntur ea quæ non uidentur. Sed tamen est etiam fides rerum, quando non verbis, sed rebus ipsis præsentibus creditur, quod erit cum per speciem manifestam se contemplandam sanctis præbebit Dei sapientia. Sed non proprie hæc dicitur fides, imo fidei merces, ad quam credendo peruenitur: vt ex fide uerborum transeat iustus in fidem rerum.

[Margin: Ioā.14. Aug. super Io. in trac. 79. in initio. Tom. 9 Ioā.20]

[Margin: Augu. lib.2.c. euan.c. 39.to.4]

Si Petrus habuit fidem pasſionis,qñ vidit hoĩem illũ pati.

Si vero quæritur, Vtrum Petrus fidem paſſionis habuerit,cum hominem Chriſtum oculis pati cernebat. Dicimus eum fidem paſſionis habuiſſe,non in eo quod credebat hominem pati,quia hoc videbat : ſed in eo quod credebat Deum eſſe,qui patiebatur. Non enim virtus fidei erat,quod credebatur homo pati & mori, quod Iudæus cernens credebat: ſed quod credebatur Deus eſſe, qui patiebatur. Vnde Auguſtinus ſuper illum pſalmi locum. Reſpondit ei in via virtutis ſuæ : Laus fidei eſt, non quia credit hominem illum mortuum, quod & paganus credit: ſed quia credit eum glorificatum & uerum Deum. Credit ergo fides Deum mortuum,& hominem glorificatum. Non ergo fuit Petro fides credere hominem illum mori,quod oculis cernebat: ſed credere Deum eſſe, qui moriebatur. Nec nobis etiam fides in hoc meretur, quod credimus hominem illum mortuum,quod & Iudæus credit : ſed quia credimus hominem Deum mortuum eſſe.

Enarratione in Pſalm. 101.cõcione. 2.10.8.

Si aliqua ſciuntur,quæ non creduntur.

Poſt hæc quæri ſolet,Cum fides ſit de non apparentibus & non viſis,vtrum etiam ſit de incognitis tantum. Si enim de incognitis tantum eſt,de his uidetur eſſe tãtum quæ ignorantur. Sed ſciendum eſt; quod cum viſio alia ſit interior, alia exterior;non eſt fides de ſubiectis exteriori uiſioni, eſt tamen de his quæ uiſu interiori utcumque capiuntur. Et quædam ſic capiuntur,ut intelligantur, & ſi non ut in futuro:quædam autem non: quia cum fides ſit ex auditu non modo exteriori ſed etiã interiori,non poteſt eſſe de eo quod omnino ignoratur,quæ ipſa ad ſenſum corporis non pertinet,ut ait Auguſtinus dicens, Quamuis ex auditu fides in nobis ſit, non tamen ad eum ſenſum corporis pertinet, qui dicitur auditus,quia nõ eſt ſonus:nec ad ullum ſenſum corporis,quoniam cordis eſt res iſta,non corporis. Quædam ergo fide creduntur,quæ intelliguntur naturali ratione;quædam uero,quæ non intelliguntur. Vnde Propheta, niſi crediderítis,non intelligetis, Quod Auguſtinus aperte diſtinguit. Alia ſunt,inquit,quæ niſi intelligamus,non credimus:

Ad Ro. 10. In.13. de Tri. cap. 2. Eſa. 7. iuxta 70. Interpretes. Aug.ſuper Pſ. 118.ſermo.18. 9.ca.1.

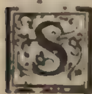
alia,

Super Ps. 118 serm. x. circa illum uersum. Agnoui domine quia. Act. 15 In 8. de Tri. c. 4

alia, quæ nisi credamus, non intelligemus. Nemo tamen potest credere in Deum, nisi aliquid intelligat, cum fides sit ex auditu prædicationis. Idem in lib. de Trinitate. Certa fides vtcumque inchoat cognitionem: cognitio uero certa non perficitur nisi post hanc uitam. Ambr. quoque ait, Vbi fides, non statim cognitio: vbi cognitio est, fides præcedit. Ex his apparet aliqua credi, quę non intelliguntur uel sciuntur, nisi prius credantur: quædam uero intelligi aliquando etiam antequam credantur. Nec tamen sic intelliguntur modo, vt in futuro scientur: & nunc etiam per fidem qua mundantur corda, amplius intelliguntur: quia nisi per fidem diligatur Deus, non mundatur cor ad sciendum eum. Vnde August. Quid est Deum scire, nisi eum mente conspicere, firmeque percipere? Sed & prius quàm valeamus perspicere, & percipere Deum, sicut percipitur à mundis cordibus, nisi per fidem diligatur, non poterit cor mundari, quod ad eum videndum sit aptum. Ecce hic aperte habes, quia non potest sciri Deus, nisi prius credendo diligatur. Supra autem dictum est, quòd nemo potest credere in Deum, nisi aliquid intelligatur. Vnde colligitur non posse sciri, & intelligi credenda quædam, nisi prius credantur, & quædam non credi, nisi prius intelligantur, & ipsa per fidem amplius intelligi: nec ea quæ prius creduntur quàm intelligantur, penitus ignorantur, cum fides sit ex auditu. Ignorantur tamen ex parte, quia non sciuntur. Creditur ergo quod ignoratur, sed non penitus: sicut etiam amatur quod ignoratur. Vnde Aug. Sciri aliquid, & non diligi potest. Diligi vero quod nescitur, quæro vtrum possit. Si non potest, nemo diligit Deum, antequam sciat. Vbi autem sunt illa tria fides, spes, charitas, nisi in animo credente quod nondum scit, & sperante, & amante quod credit? Amatur ergo & quod ignoratur, sed tamen creditur.

Quòd creduntur, & amantur q̃ ignorantur.

Ibid. eo. 4. cap.

VPRA egit Magister de fide quãtũ ad eius essentiam. In hac parte agit de ea quantũ ad eius obiectum, & materiam: unde inquirit, utrum fides sit de his, q̃ solum sunt supra nostrã cognitionẽ; an de his, quæ sunt nr̃æ cognitioni subiecta. Et qm̃ duplex est cognitio, uidelicet sensitiua, & intellectiua: iõ pars ista diuidit̃ in duas ptes. In quarũ prima inqrit Magr̃, utrũ fides sit de his, q̃ sensu percipiunt̃. In scd̃a, utrum sit de his

his, quę intellectu cognoscuntur, ibi. *Post hac quæri solet; cum fides, &c.*) Prima pars diuiditur in tres partes. In quarum prima mouet principalem quæstionem, subiungens determinationem. In secunda verò epilogat ad remouendũ incidentem dubitationem, ibi. *Ex his apertè intelligitur, &c.*) In tertia uerò exemplificat in speciali ad maiorem explanationem, ibi. *Si uerò quæritur, utrũ Petrus, &c.*) Secunda uerò pars principalis potest diuidi in tres partes, in quarum prima mouet quæstionem, & determinat. In secunda auctoritate Augu. confirmat, ibi. *Vt ait August. &c.*) In tertia uerò elicit quãdam diuisionem circa ipsa credibilia, ibi. *Ex his apparet, aliqua credi, &c.*)

Dub. 1. HAec est laus fidei, &c.) Contra. Carere lumine potius est ad uituperium, q̃ ad laudem, secũdum illum Psal. 48. Homo cum in honore esset non intellexit, cõparatus est, &c. ergo uidetur ꝙ priuatio uisionis potius reddit fidem uituperabilem, q̃ commendabilem. Item. Si in hoc consistit laus fidei, quia credit, quod non uidet, cum in gloria nihil credatur, nisi illud quod uidetur, uidetur ꝙ laudabilior sit fides in via, q̃ gloria in patria, quod absurdũ est dicere. Item. Si in hoc cõsistit laus fidei, quia credit, quod non uidet: sed omnis, qui stulto, & falso credit, credit quod non uidet: ergo qui stultè credit, laudandus est. Resp. Dicendum, ꝙ priuatio uisionis facit ad laudẽ credulitatis, præsupposita tamen rectitudine in ipsa credulitate: & hoc ex duplici causa. Primò, ꝑ humiliationẽ, & captiuationẽ ĩtellectus, quæ admodũ est laudanda, sicut superbia intellectus est uituperãda. Secũdo, qa talis credulitas est a mera uoluntate, non ab aliqua necessitate. Nullus. n. cogitur credere, qđ non uidet: quia laus, & uituperium consistunt circa opera uoluntaria: hinc est qđ Aug. dicit, ꝙ laus fidei est credere, quod non uides: non ꝑ priuationem uisionis tantum, sed ꝑ positionẽ humilitatis, & libertatis. Humilitatis ex parte intellectus, & libertatis ex parte uolũtatis. Et ꝑ hoc patet responsio ad illud, quod obiicitur primo. Ad illud, quod obiicitur secundo de gloria, patet similiter responsio: quia Aug. non loquitur de laude quacumq;, sed de laude meriti: & hæc laus est in statu uiæ, nõ patriæ, & circa actus uiæ, non circa actus patriæ. Similiter patet ultimum, quia hic nõ dicitur de quacumque credulitate, sed de credulitate recta, & uera, & non stulta, & falsa.

Cum fides sit ex auditu, &c.) Vr. Dub. 2. hoc incõuenienter dici: qa cũ sensus uisus plurimas rerum differẽtias nobis ostendat, & nobilior sit, uidetur ꝙ magis fides debeat esse ex uisu, q̃ ex auditu. Itẽ. Fides Apostolorũ fuit ex uisu ita sicut ex auditu: ergo si oĩs fides subsequẽtiũ deriuata fuit a fide Apostolorũ, uidetur ꝙ magis debeat dici ex uisu, q̃ ex auditu. Itẽ. Cũ fides sit habitus infusus, uidetur ꝙ nullo mõ habeat ex auditu eẽ. Resp. Dicẽdũ, ꝙ sicut dicit Philosophus, dupliciter contingit aliquid scire, uidelicet per inuẽtionem, & per doctrinam. Et sensus uisus maximè deseruit illo modo sciendi, qui est per inuentionem: sensus uero auditus illi mõ, q est 1. Post.

per

per doctrinam. Quoniam ergo ea quæ fide nouimus, non cognoscimus per inuentionem, sed magis per doctrinam per doctrinam (inquam) nō solum prædicatoris loquentis per aurem corporis, sed etiam spiritus sancti loquentis per aurem cordis: hinc est quòd in litera dicitur, quòd fides non tantum est ex auditu exteriori, sed etiam interiori. Et quamuis Apostoli multa didicerint uidendo Christum; multo tamen plura didicerunt audiendo ipsū, qui loqueret exterius; & qui loqueretur eis interius per spiritum sanctum: & per hoc patet responsio ad primum, & secundum obiectum. Ad illud uero quod obiicitur, quòd fides est per infusionem, & non per auditum. Dicendum, quòd fides quantum ad suum formale per infusionem est, non per auditum: sed quantum ad materiale, uidelicet quo ad notitiā illam, qua cognoscitur, quid est quod per nomen dicitur, est per auditum: ita quòd unum est per auditum cordis, & aliud per auditum corporis: ideo generaliter dicit Aposto. fidem ex auditu esse, magis principaliter ratione auditus interioris, quàm exterioris. Et sic dicit Gregorius, quòd in uanum laborat sermo prædicatoris, nisi adsit illustratio doctoris, interioris.

Dub. 3. *Alia sunt (inquit) &c.*) Primò uidetur, quòd illa diuisio sit insufficiens: quoniam ipse Augu. in originali addit tertium membrum, uidelicet quòd quædam sunt, quæ credūtur, & nunquam intelligun tur: ergo uidetur Magister insufficienter ponere diuisionem credibilium. Item. Videtur implicare falsum: quoniam quædam sunt, quæ prius creduntur, quàm intelligantur. Si enim credere est cogitare cum assertione, & cogitare ē intelligere, uidetur quòd omne credere præcedat intelligere. Si tu dicas, quòd Augustinus intelligit de intellectu, qui innititur rationi: tunc uidetur quòd falsum dicat, quòd quædam sunt, quæ prius intelliguntur, quam credantur: quia dicitur Esa. 7. secundum aliā translationem, Nisi credideritis, non intelligetis; ergo illud intelligere semper sequitur ipsum credere. Iuxta hoc etiam quæritur, quæ sunt illa credibilia, de quibus dicit Augustinus, quòd creduntur, & nunquam intelliguntur, cum uideamus, quòd omnia credibilia per rationes satis probabiles affirmentur. Resp. Dicendum, quòd intelligere dicitur dupliciter secundum quòd Magister innuit in litera. Vno modo intelligere dicitur largè nosse quid est, quod dicitur per nomen: & illud intelligere semper præcedit assensum fidei: nec aliquid creditur, quin isto modo prius intelligatur. Alio modo intelligere, hoc est ratione præuia. Iuxta quod dicit Augustinus, quod intelligimus debemus rōni, quod credimus auctoritati. Et de isto intelligit Augustinus, cum dicit, quòd quędam sunt, quę prius creduntur, & postea intelliguntur, sicut sunt articuli fidei, qui sunt supra rationem. Quædam sunt, quę non prius creduntur, quàm intelligantur, sicut sunt antecedentia ad fidem, & ea quæ sunt de dictamine iuris naturalis, sicut Deū esse, Deum esse bonum. Quædam sunt quæ creduntur, & nunquam intelliguntur, quia non possunt ratione probari, sicut est historia

humana

humana gesta percurrens. Nemo enim potest probare per rationé, q̃ Abraham genuit Isaac, sed solum per auctoritatem: Et sic patet, q̃ intelligere aliquando præcedit fidem, aliquando sequitur secundum istum modum accipié di, quamuis secundum primũ sem per præcedat. Et per hoc patet responsio ad omnia quæsita. Nam quod primo obiicitur, de insufficientia diuisionis, Dicendum, q̃ Magister non intendit hic diuidere credibilia, sed ostendere quomodo fides, & intellectus circa idem possunt se compati, & qualiter circa idem habeant ordinari. Ad aliud similiter patet responsio: quia procedit de intelligere secundum quod primo modo accipitur. Vltimum similiter patet.

Dub. 4. *Quid est Deum scire, &c.*]Hoc uidetur falsum, quia aut loquitur de conspectu mentis, qui est per speciem: aut de eo qui est per speculũ, & in ænigmate. Si de eo qui est per speculũ, uidetur falsum: quia hoc non est scire, sed potius credere. Si de eo qui est per speciem, hoc uidetur similiter falsum: quia tunc nõ sciretur Deus nisi in patria. Dama. autem dicit q̃ cognitio existendi Deum omnibus est in certa. Item dicit Augu. 11. de Ciui. Dei, q̃ quicquid scitur, scientis comprehensione finitur: ergo si Deus nullo modo scientis comprehensione finitur, uidetur q̃ nullo modo possit sciri. Itẽ. Diony. dicit secũdũ illud Psal. 17. q̃ Deus posuit tenebras latibulum suum; ergo uidetur impossibile, Deum mente conspicere. Respon. Dicendum, q̃ Augu. hic loquitur de cognitione experimentali, quam quis habet de Deo siue in patria, siue in uia. In patria quidem perfecte, sed in uia imperfecte; neutra tamen habetur nisi a mundis corde. Vnde hæc scientia sapientia est; quia secum habet iunctum saporem, & per hãc illuminatur intellectus, & stabilitur affectus. Et ideo dicit, q̃ Deum scire non est aliud quã mente cõspicere, firmiterq; percipere. Ad illud quod obiicitur, q̃ non potest intelligi nec cognitione uiæ, nec patriæ. Dicendũ quòd immo cognitione uię intelligi potest. Sed cognitio uiæ multos habet gradus. Cognoscitur enim Deus in uestigio, cognoscitur in imagine, cognoscitur & in effectu gratiæ, cognoscitur etiã per intimam unionem Dei, & animæ. Iuxta quod dicit Apost. Qui adhæret Deo unus spiritus est cũ eo. Et hæc est cognitio excellentissima, quam docet Dionysius, quæ quidem est in extracto amore, & eleuat supra cognitionem fidei secundum statum communem: & de hac intelligit hic Augustinus, & Magister. Ad illud quod obiicitur, quòd scire est comprehendere. Dicendum, quòd Augustinus diffinit ibi scire, secundum quòd competit Deo; & Deus quicquid scit, scit scientia comprehensionis, quia totam rem plene cognoscit; hoc autem modo non scitur Deus a nobis. Ad illud similiter Dionysij patet responsio; quia non uult dicere, quòd Deus conspiciatur in uia in claritate suæ essentiæ, sed quòd conspicitur in effectu gratiæ, & experientia suauitatis suæ per ipsam unionem.

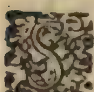
Lib. 1. c. 1. et 3

1. Co. 6

AR-

ARTICVLVS I.
QVAESTIO I.

An fidei posſit ſubeſſe falſum?

D intelligentiam huius partis incidit hic quæſtio de obiecto fidei. Et circa hoc quæruntur tria. Primò quæritur, de obiecto fidei ſecundum rem. Secũdò quæritur de ipſo in comparatione ad noſtram cognitioné. Tertiò quæritur, de ipſo obiecto ſecundum nominis rationem. Circa primum quærũtur tria: Primò quæritur, utrum fides ſit circa uerum tantum, an fidei posſit ſubeſſe falſum. Secundò quæritnr utrũ fides ſit circa uerum creatum, an circa increatum tantum. Tertiò quæritur, utrum ſit circa complexum, an circa incomplexum.

VTRVM fidei obiectum ſit ita uerum, ꝙ ei non poſſit ſubeſſe falſum. Et ꝙ fidei posſit ſubeſſe falſum, uidetur. Cuicumq; ſubeſt contingens, poteſt ſubeſſe falſum, quia omne cõtingens poteſt eſſe falſum: ſed fidei ſubeſt uerum contingens: ergo fidei poteſt ſubeſſe falſum. Maior propoſitio per ſe manifeſta eſt. Minor probatur: quia fides fuit de paſſione Chriſti, & incarnatione, & utrumque fuit contingens. Non enim erat neceſſarium Chriſtum interfici, nec Dei filium incarnari, cũ alio modo poſſet genus humanum liberari: reſtat ergo ꝙ concluſio eſt uera. ITEM. Habitus cõformatur ſubiecto ſuo circa quod uerſatur: ſi ergo habitus fidei uerſatur circa credibile, habet illi conformari: ſed aliquod credibile, utpote Chriſtum eſſe paſſurum, potuit falſificari, cum eſſet contingens: ergo habitus fidei quo illud credebatur, falſificari potuit: poteſt ergo fidei ſubeſſe falſum. ITEM. Simus in medio tẽpore poſt mortem Abrahæ, & ante incarnationem Chriſti: in illo tempore neceſſarium eſt Abraham credidiſſe Chriſtum eſſe paſſurum, poſſibile etiam erat Chriſtum non pati, ſed poſſibile compatitur ſe cũ omni neceſſariò: ergo iſta duo poterãt ſimul ſtare, uidelicet qđ Abraham credidiſſet Chriſtum eſſe paſſurum, & ꝙ Chriſtus non eſſet paſſurus: & ſi hoc, tunc fidei ſubeſſet falſum: ergo cum poſſibile erat, tunc fidei ſubeſſe falsũ, uidetur pari ratione, ꝙ & nunc. Quod autem pro illo tẽpore poſſibile eſſet Chriſtum nõ pati, manifeſtum eſt: quia cõtingens erat eum pati, cum penderet ex uoluntate interficiẽtium: & regula eſt, ꝙ oppoſitum contingentis eſt cõtingens. Quod iterum neceſſariũ eſſet, ꝙ Abrahaã credidiſſet, manifeſtum eſt: quia omne dictum affirmatiuum de præterito, eſt neceſſarium. Si tu dicas quòd hoc uerum eſt, quando non pendet ex futuro, oſtenditur ſic eſſe in propoſito: quia credere nõ eſt aliud, q̃ cogitare cum aſſenſione: & poſt quã Abrahaã cogitauit de hoc dicto, Chriſtum eſſe incarnandum, neceſſarium fuit de eo cogitaſſe: & poſtquàm aſſenſit, neceſſarium fuit ipſum aſſenſiſſe: & poſtq̃ exiuit in actum fidei, neceſſariũ fuit ipſum exiſſe: ergo uidetur ꝙ ſimpliciter neceſſariũ fuit ipſum credidiſſe: neceſſarium ergo uidetur, ꝙ fidei Abraę potuerit ſubeſſe falſum. ITEM. Omne, quod ſubeſt ſpei, ſubeſt etiã fidei: ſed ſpei poteſt ſubeſſe falſum, ut patet cum aliquis

aliquis præscitus in gratia existẽs sperat se habiturum uitã æternã; ergo necessario sequitur, ꝙ fidei aliquã subest falsum. ITEM. Actus charitatis præsupponit actum fidei; sed actui charitatis potest subesse falsum: ergo & actui fidei. Maior manifesta est; minor probatur per hoc, quòd Apostolus ex charitate uoluit ire ad Hispanos, quò tamen non iuit. Et ego ex charitate uolo proximum meum esse bonum, qui tamen non est bonus; & sic actui charitatis potest subesse falsum. ITEM. Actus adorationis est actus fidei; ergo quod substernitur adorationi. substernitur ipsi fidei; sed contingit aliquando adorationi alicuius fidelis subesse falsum, sicut quando adorat hostiam non consecratam pro consecrata; adhibita uera, & debita diligẽtia; & talis adoratio meritoria est, & ita ortum habet a fide, & charitate; ergo si ei subest falsum, uidetur quod & fidei.

CONTRA. Illius solius est fides in uia, cuius erit uisio in patria; sed uisioni in patria non potest subesse falsum; ergo nec fidei in uia. ITEM. Sicut se habet charitas ad bonum, ita se habet fides ad uerum; sed charitas nunquam appetit nisi bonum; ergo fides nunquã facit credere nisi uerum: ergo fidei nõ subest falsum ITEM. Fides assentit primæ ueritati ꝓpter se, & super omnia in credendo: sed prima ueritas non potest ei dictare nisi uerum; ergo ipsa nõ potest assentire nisi uero; ergo ipsi non potest subesse nisi uerum. ITEM. Cuicumque cognitioni subest falsum, illa cognitio potius est principium deceptionis, quam illuminationis; sed fides est illuminatio mentis, (sicut dicit Aug.) ergo fidei falsum non põt subesse. ITEM. Virtus est certior omni arte, atque scientia; sed scientiæ non potest subesse falsum: si ergo fides uirtus est, uidetur &c. ITEM. Fides quæ innititur principiis scientiarum, non potest falsificari; ergo multomagis illa, quæ innititur principio principiorũ; & hæc est fides catholica; ergo nullo modo potest ei subesse falsum.

RESOLVTIO.

Quia falsitas in credito & ueritas in credente, siue in fide simul stare nequeunt: rectè fidei nõ potest falsum subesse.

RESPON. Dicendum, ꝙ cum habitus fidei ipsam mentem illuminet ad assentiendum ueritati creditæ secundum illustrationem diuinæ præscientiæ, & diuinæ præscientiæ non possit subesse falsum, quia ipsa non potest falsificari: necesse est ponere, quòd ipsi habitui fidei nec falsum subsit, nec subesse possit. Quemadmodum enim diuina præscientia, quæ ex rebus non pendet, certissime cognoscit non solum ea, quæ uentura sunt necessario, sed etiam contingentia, ita quòd circa ea decipi non potest, sicut in Primo Lib. ostensum fuit: sic & Dis. 38 fides, quæ cognitioni diuinæ præscientiæ innititur, a qua etiam illuminatur, & dirigitur: certam credulitatem, & illuminationem habet de futuris etiam contingentibus: ita quòd illa quantum est de se possunt non euenire: fides tamen nec potest decipi, nec potest errare. Sicut enim de eo quod præscitum est euenire à Deo; concedi potest quòd ipsum possibile sit non euenire in se,

& absolute: non est tamen compossibile cum præuisione sui oppositi: quia hæc duo non possunt simul stare, quòd Deus præuiderit unum, & quòd eueniat oppositum: tunc enim falleretur diuina præscientia. Per hunc modum intelligendum est in assensu fidei, qꝫ innititur diuinæ præuisioni. Vnde quamuis creditum contingẽs in se possit non euenire, hæc tamen duo non possunt simul stare, qꝫ non eueniat, & qꝫ sit creditum. Et propterea concedendũ est, qđ fidei nõ potest subesse falsum: q̃a non possunt simul stare falsitas in credito & ueritas in credẽte, siue in fide. Et concedendæ sunt rationes, quæ sunt ad istam partem.

Ad illvd ergo, quod obijcitur in contrarium, qꝫ cuicunque subest contingens, potest subesse falsum: quia omne contingens potest esse falsum. Respondendũ est per interemptionem: quia diuinę præuisioni subesse potest uerum contingens, falsum tamen subesse non potest: præuidet enim Deus uera contingentia: sed tamen illa, quæ præuidet, nunquam sunt falsa: Et sicut hoc habet instantiam in diuina præcognitione: sic & in illuminatione, quæ ab ea procedit, qualis est habitus fidei, sicut prædictum est. Ad illvd, quod obijcitur, qꝫ habitus cognoscendi debet conformari ipsi cognoscibili. Dicendum, qꝫ istud habet ueritaté, quando habitus cognoscendi pendet ab ipso cognoscibili secundum exigentiam in proprio genere, sicut est scientia acquisita secũdum causas, & rationes inferiores: sed de eo genere cognitionis quod nõ pendet ab ipsa re cognita, non est necesse quòd conformetur ipsi cognoscibili secundũ exigentiam sui in se, sed secundum exigentiam sui in causa: & talis est cognitio fidei, & prophetiæ, & cuiuslibet reuelationis diuinæ, q̃ non pendet ab eo, quod creditur, uel quod reuelatur: sed ab illo lumine, per quod ad hoc cognoscendum illuminatur: & quia illud lumen certum est etiam de re contingente: hinc est quod cum habitus fidei conformetur ei, à quo dependet, quòd non potest falsificari, nec uacillare propter contingẽtiam crediti. Ad illvd quod obijcitur, quòd possibile potest stare cum quolibet necessario. Dicendum qꝫ uerum est. Attamen ad illud quod subiungit, qꝫ oppositum alicuius articuli est cõtingens, sicut ante incarnationem contingens erat Christum nõ incarnari, & non pati, respondẽt alii qui per interemptionem, pro eo qꝫ de incarnatione, & passione nõ est articulus quantum ad euentũ, qꝫ ita eueniat, sed quantum ad ordinem, quòd ita congruat. Vnde Abraam non credidit Christũ incarnari, sed Christum esse incarnandum, ut fiat uis in uerbo: quia incarnari dicit euentum, sed esse incarnandum dicit ordinem congruum: Et quamuis Christum incarnari sit contingens quantũ ad euentum, tamen quantum ad congruentia necessarium est: impossibile est.n. hoc non esse decens, & congruum. Sed hic modus dicẽdi stare non põt: quia sic fideles crediderunt, sicut prophetæ prædixerunt: & prophetæ prædixerunt nõ solum esse cõgruum incarnari, sed etiam euentum futurum. Et rursus. Sicut nos credimus Christum incarnatum de præterito: ita ipsi cre-

crediderunt Christum incarnandum de futuro. Et ideo aliter dicunt alij, quòd licet ipsum creditum possit esse contingens in se, tamen habito respectu ad diuinā præscientiam, quæ immutabiliter ꝓuidit, necesse est ipsum euenire: & ideo oppositum eius non potest stare nec cum actu diuinæ præsciētiæ, nec cum actu fidei nostræ. Sed nec illud soluit: quia nō est aliquod contingens, qđ Deus non præuiderit, si euenturum est, nec per præuisionem suam aufertur sibi aliquid de cōtingētia sua: ergo quantuncunque Deus præuiderit aliquid, necesse est ponere quòd contingens cum quolibet necessario possit stare: si enim non posset stare cum necessario, impossibile esset ipsum euenire. Et ꝓpterea est adhuc tertius modus dicendi, qui concedit ꝙ contingens potest stare cum necessario, & quod oppositum alicuius articuli est, uel fuit contingens. Sed illud quod opponitur tertio loco, negat, uidelicet quod necessariū fuit Abraā credidisse Christum esse passurum. Et si tu obijcias, ꝙ omne dictum de præterito est necessarium. Respondendū ad hoc ꝙ uerum est de eo dicto, quod trāsit omnino in præteritū: sed illud dictum connotat futurū contingens: & quia omne dictum quod claudit in se contingens, cōtingens est: ideo illud totale dictum, Abraam credidisse Christum passurum, contingens est. Licet enim principalior compositio sit de pręterito, connotatum tamen est de futuro. Et hoc patet sic: quia credere dicit actum liberi arb. secundum directionem luminis conformantis intellectum nostrum diuinæ præscientiæ. Vnde sensus est, Abraā credidit Christum esse passurū, hoc est, Abraā illuminatus fuit ut assentiret, & uideret hoc, quòd Deus præuiderat euenire. Et quia in præuisione euentus contingentis clauditur, siue connotatur futurum contingens: hinc est quòd illo dicto de præterito clauditur euētus futuri contingentis: & ideo totum dictum iudicandum est esse contingens. Et si tu obijcias quòd necessarium est simpliciter Abrahā cognouisse de hoc, & assensisse huic: ergo necessarium est simpliciter Abraam credidisse. Dicendum, quòd uerum est, quòd necessarium est Abrahā cognouisse de hoc: sed non est necessarium ipsum assensisse huic credito contingenti, & hoc assensu fidei. Fides enim sic in eo assentiebat, sicut Deus præuidebat; sed diuina pręuisio sic præuidet, quod quamuis actus diuinæ pręcognitionis sit in se necessarius, tamen comparatio ipsius ad futurum contingens nō est necessaria, sed contingens. Per hunc etiam modum intelligendū est, ꝙ licet necessarium sit postquam Abraam credidit, lib. arb. fuisse motum secundum regulā, & dictamen fidei, & necessariū sit illum motum fuisse meritorium: ordinatio tamen ipsius ad futurū contingens, contingens fuit, sicut est ordinatio diuinæ præsciētiæ, cui est conformis. Et quia uocabulum credēdi, & assentiēdi claudit in se illam ordinationē secundum conformitatem ad diuinam præuisionem: hinc est quòd sicut contingens est Deum præuidisse aliquod futurum contingens, sic contingens est Abraham credi-

disse futurum contingens: contingens est etiam ipsum assensisse, cōtingens est etiam aliquem prophetam prophetasse. In omnibus.n. his una est responsio, quæ fundatur super hoc, quod licet actus trāseant in præteritum, dicunt tamē ordinationem ad contingens futurum, & sic connotant euentum futuri contingentis: & ex illa cōnotatione necesse est totum dictum iudicare contingens, sicut in 1. Lib ostensum fuit per tres regulas infallibiles in quæstione de præscientia. AD ILLVD, quod objicit, quòd spei subest falsum. Dicendum, quòd spei secundum quòd uirtus, & uirtuose mouetur, falsum non subest. Cum enim spes sit certitudo proueniens ex gratia, & meritis: nullus sperat se habiturum uitam æternam nisi cum presuppositione meritorū: & quia efficacia meriti includit finalem perseuerantiam: hinc est quòd in actu spei implicatur conditio perseuerantiæ finalis. Omnis enim q recte sperat, sic uitam æternā expectat, si usque in finem perseuerauerit in gratia: & hoc quidē uerum est, & fides nostra dictat. Et ita respondendum est ad illam rationem per interemptionem minoris: quia præscitus non expectat uitam æternam simpliciter, sed sub cōditione: quòd si aliquis præter diuinā reuelationē absq; omni conditionē sperat se habere uitam æternam, hic non est motus pertinens ad fidem, & spē, sed ad falsam æstimationem. AD ILLVD, quod objicitur, quòd actus charitatis præsupponit actum fidei. Dicendum quòd uerum est, quòd præsupponit actum fidei ut regulātis, & dirigentis eius actum, sed non oportet quòd præsupponat actum fidei ut cōcurrētis super illud obiectum. Omne enim, quod charitas appetit, fides dictat appetendum esse, & ita dirigit eius actum. Nō tamen omne quod charitas appetit, fides credit: quia de pluribus contingit dicere, quòd sunt bona: falsum tamē est dicere, quòd sunt uera. Bonum enim dicit aptitudinē, & ordinationem habitualem: sed uerum dicit inhærentiam, & exigentiam actualem. Vnde bonum erat Apostolū ire ad Hispanos, quamuis non esset uerum: & ideo erat appetibile, quamuis nō esset credibile: Quamuis enim falsitas possit stare cum obiecto charitatis, quòd aliquid potest esse falsum, & bonum: non tamen potest stare cum obiecto fidei: quia non potest idem simul esse falsum, & uerum. AD ILLVD, quod obijcit, quòd adorationi potest subesse falsum. Dicendum, quòd adorationi factæ secundum directionem, & regulam fidei nunquam subest falsum, pro eo quòd fides dicit nihil adorandum esse pro certo, nisi de quo habetur certa cognitio, de eo autem de quo non habetur certitudo, dicit adorandum esse præsupposita conditione. Vnde omnis fidelis recte adorans hostiam consecratā, adorat sub ea cōditione, si perfecta sunt circa ipsam ea, quæ ad consecrationē sunt necessaria secundum institutionē diuinā: & sic nūquā decipit, nec errat.

Dis.38

QVAESTIO II.

Circa quod uerum tanquam circa obiectum est fides?

VTRVM fides sit circa uerum creatum, & increatum, an circa increatum tantum tanquā circa obiectum proprium. Et quòd solum

lum sit circa uerum increatũ, uidetur. Primo per hoc, quòd fides est uirtus theologica. Omnis n. uirtus theologica habet fidé pro obiecto, & fine: si ergo finis uirtutum nó est quid creatum, sed increatum, uidetur &c Item. Hoc ipsum uidetur per hoc ꝙ est uirtus una: quia unica uirtus unicum debet habere obiectum: si ergo fides uirtus una est, & creatum, & increatum sunt diuersa omnino; ergo si fides habet esse circa uerũ increatum, nó habet esse circa uerum creatum, sicut circa obiectũ. Item. Hocipsum uidetur ꝑ hoc, ꝙ fides est uirtus euacuanda per obiecti sui præsentiam, & apertã notitiam: sed sola uisio ueri icreati est illa, quæ ueritatem fidei euacuat: fides enim non euacuatur in uia: ergo uidetur ꝙ fides solũ sit in uerum increatum tanquam in obiectum. Item. Fides est uirtus, qua assentitur ipsi credito ꝓpter se, & super omnia: sed nulli uero est propter se, & super omnia assentiendum, nisi quod est summũ uerum, & uerũ increatum: ergo solummodo circa illud consistit fidei obiectum. Item. Hocipsum uidetur per diffinitionem articuli à Richardo datam, qua dicit ꝙ articulus est indiuisibilis ueritas de Deo arctans nos ad credendum: ergo si articulus est fidei obiectũ, uidetur quòd fides sit solum circa uerum increatum, & circa Deum.

Sed contra. Circa ueritatem in symbolo consistit fides tanquã circa obiectum proprium: sed in symbolo non solum sunt articuli spectantes ad deitatem; imo etiã spectantes ad humanitatem: ergo si humanitas est quid creatum, fides non solum consistit circa ueritatem increatam, uerumetiam circa creatam. Item. Tantæ amplitudinis est fides, sicut & charitas, uel maioris: sed charitas non tantummodo diligit bonũ increatũ, sed etiam creatum: quia non tantummodo diligit Deum, sed etiã proximum: ergo fides non tm̃ est in uerum increatum sicut in obiectum, uerum etiam in uerũ creatum Item. Nullũ uerum futurũ est uerum increatum, quia uerum increatum est uerum æternũ; sed fides nostra est circa uerum futurum, quia credimus carnis resurrectioné, quæ nec est, nec fuit, sed futura est; ergo uidetur quòd fides nó tm̃ sit circa uerum increatum, sed ét circa uerum creatum. Item. Si quis pertinaciter assereret esse falsum, quod sacra scriptura dicit esse uerum, esset hæreticus; ergo ur̃ quòd obiectum fidei extédatur ad oĩa, quæ in sacra scriptura scribuntur; sed in sacra scriptura multo plura scribuntur de tp̃alibus q̃ æternis, de creatis quã increatis, sicut quòd Abraã genuit Isaac, & cósimilia: ergo ur̃ ꝙ obiectũ fidei magis cõsistat ĩ uero creato, q̃ in uero increato. Item. Illuminatio fidei sequit̃, uel cócomitatur illuminationé ꝓphetiæ; sed ꝓphetia maxime, & præcipue cósistit circa uerum creatũ, cum sit prænunciatio futurorum; ergo pari ratione uidetur, ꝙ & ipsa fides.

Resolutio.

Obiectum proprium fidei, secundum quod uidelicet habet rationem motiui, est uerum increatum. At uerò obiectum, circa quod uersatur, tanquam id, quod credit esse uerum: potest esse uerum creatum.

Respon. Dicendum, ꝙ obiectum alicuius habitus cognitiui duplici

ter habet determinari. Aut communiter, aut propriè; siue per se, & per accidens. Illud autem uocatur obiectum commune secundum communem acceptionem, & obiectum per accidens, quod quidem habet rationem materialis. Illud autẽ dicitur obiectum propriè, & per se, quod quidem habet rationem motiui. Secundum hanc duplicem acceptionem dupliciter contingit loqui de obiecto fidei. Nam uno modo potest dici obiectum fidei, circa qđ ipsa fides uersatur, tamquam circa illud, quod credit esse uerum, siue illi assentiat propter se, siue propter aliud. Et hoc modo non tantum modo est circa uerum increatum, uerumetiam circa uerũ creatum, quia fides nõ tantum credit ipsi diuinæ ueritati in se, sed etiã his, quæ sibi ab ea dictantur, quæ sunt multa uera creata. Si autẽ loquamur de obiecto fidei secundũ propriam acceptionem, prout dicitur obiectum, quod habet rationẽ motiui, sic obiectum fidei est uerum increatum. Et sicut contingit intelligere in uisu, ꝙ lucidum dupliciter mouet uisum, uel prout est abstractũ, uel prout est terrenæ materiæ incorporatum: sic ipsa diuina ueritas dupliciter mouet ipsum intellectum per fidem illuminatum, uel per se, sicut in articulis spectantibus ad ipsum Deum secũdum diuinitatem: uel ut est unita creaturæ, sicut in illis articulis respicientibus ipsum Deum in sua humanitate assumpta: uel ĩ operatione ab ipso creata, sicut in creatione, reparatione, & glorificatione. Concedendum ergo est ꝙ obiectũ fidei proprium secundum ꝙ habet rõnem motiui, est uerum increatum: & quia hoc probant rationes ad primam partem inductæ, ideo concedendæ sunt.

Ad illvd, quod primò obiicitur in contrarium, ꝙ quidã articuli respiciunt humanitatem, sicut quidam diuinitatem, iam patet responsio: quia illi articuli, qui sunt de humanitate, & circa humanitatem, enunciantur de diuina persona, circa quam cõsistit ueritas increata, & ex illa parte habet rationem motiui, Nam ex illa parte, qua consistunt circa ueritatem creatã, habent solum rationẽ materialis. Vnde sicut una est pſona in duabus naturis, creata uidelicet, & increata: sic una est ueritas mouens, quæ tenet rationem obiecti, siue in articulis, quæ respiciunt diuinitatem, siue in his, quæ respiciunt humanitatẽ, quæ quidem est ueritas increata. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ ad tot se extendit, ad quot se extendit charitas. Dicendum, ꝙ & si charitas uideatur esse circa bonũ increatum, & circa bonum creatũ tãquam circa obiectum propriũ, tamen obiectum eius proprium (sicut infra manifestatur) non est nisi circa bonum increatum. Ad illvd, quod obiicitur, quod fides est de uero futuro, &c. Dicendum, quod resurrectio carnis futura non est obiectum fidei proprium, nisi inquantum comparatur ad diuinam uirtutem, & iustitiam, quæ corpora resuscitabit, ut retributio fiat secundum merita, & sic ratione ueri increati implicati habet rationẽ obiecti: quod quidem uerum increatum quantum est de se, abstrahit a ratione præteriti, & futuri: licet præteritio,

Dist. 27 art. 1. q. 1.

tio, & futuritio notetur circa eius effectum, qui quantum est de se, habet solum rationem materialis in comparatione ad fidei assensũ, secundũ ꝙ in præcedentibus fuit tactum. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ hæreticus iudicaretur, qui pertinaciter negaret, quæ in sacra scriptura scribuntur. Dicendum, quod non est, quia omnia, quæ in sacra scriptura continentur, teneant rationem obiecti proprii, & motiui respectu ipsius fidei: sed hoc est, quia cõsequuntur ad eius obiectum proprium. Quia enim sacra scriptura ẽ edita ab ipsa ueritate increata, & a spiritu sancto, qui contra diceret sacræ scripturæ, cõtradiceret ei, cui fides assentit propter se, uidelicet ipsi summæ ueritati. Et ideo ex hoc non potest concludi, quod fides circa uerum creatum habeat uersari sicut circa obiectum proprium.

AD ILLVD, quod obiicitur de illuminatione prophetica. Dicendum, quòd prophetia non habet pro principali obiecto, & motiuo ea, quæ propheta prænunciat, sed solum habet pro obiecto materiali, circa quod ipsa prophetia uersatur. Vnde propheta non assentit ei, quod prænunciat propter se, sed propter ueritatem ipsum illuminantem, & erudientem: & ex hoc non potest concludi, ꝙ fides sit circa uera creata, nisi tãquam circa obiecta materialia. Posset tamen dici, ꝙ non est simile de fide, & prophetia: quia fides in suo obiecto, cui assentit, requirit aliquid, quod habeat rationem motiui: sed prophetia nihil tale requirit in prophetato, sed totam rationem suæ cognitionis sumit ab inspirante: ideo non sequitur, quòd si prophetia est de aliquo, quod de illo debeat esse fides, sicut de obiecto.

QVAESTIO III.

An fides sit circa complexum, vel incomplexum?

VTRVM fides sit circa complexum, an circa incomplexum: & quòd sit circa complexum, uidetur. Credere enim (sicut dicit Augu.) est cogitare cum assensione: sed assensus rationis non est supra incomplexum, sed supra cõplexum: ut ergo ꝙ fides sit circa complexum, sicut circa proprium obiectum. ITEM. Fides credit aliquid qa uerum, & respuit quia falsum: sed uerum, & falsum sunt circa complexum: ergo uidetur ꝙ & habitus fidei ipsum complexum, siue enunciabile respiciat ut obiectum. ITEM. Fides est media inter opinioné, & sciẽtiam; secundum ꝙ uult Hugo. sed tam opinio, quàm scientia est circa complexum: ergo cum medium suscipiat naturam extremorum, uidetur similiter ꝙ & fides. *Lib. 1. Sacr. par. 11.* ITEM. Fides est opposita errori: sed nullus errat, nisi ex hoc ꝙ attribuit aliquid alicui, quod ei nõ est attribuẽdum, uel remouet qđ non est remoueudum; hoc autem non fit, nisi in complexione: ergo omnis error circa complexioné consistit. Si ergo opposita nata sunt consistere circa idem, uidetur similiter ꝙ & fides uerum cõplexũ habeat pro obiecto. ITEM. Si ipsum uerũ incomplexum est obiectum fidei: cum ergo Iudæi credulitatem habeant de incarnatione, Iudæi fidem haberent incarnationis, quod est manifestè falsum, immo errant circa articulum illum: similiter illi, qui crederent

derent resurrectionem iam factã, haberent fidem de resurrectione, quos tamẽ circa resurrectionẽ cõstat errare: restat ergo ꝙ aliquid incomplexũ non habet esse ipsius fidei obiectũ: & est complexũ, uel in cõplexum: ergo complexum.

SED CONTRA. Super illud 1. Cor. 10. Oẽs eundẽ potũ spiritualem biberunt. Glo Augu. Tẽpora sunt mutata, sed tñ nõ est fides uariata: si ergo non est fides uariata, nec obiectum fidei: cum ergo enunciabilia quæ creduntur, uariata sunt, quia illi credebãt Christum esse passurũ, nos passum esse, illi incarnandum, nos incarnatum esse: restat ergo ꝙ fides nõ est circa enũciabile, siue circa complexũ tanquam circa obiectum. ITEM. Obiectum fidei est uerum increatum, sicut prius fuit ostensum. Vñ Richar de sancto Vict. dicit, ꝙ articulus est ueritas de Deo: si ergo Deus est simplicissimus, & in simplici nulla cadit complexio, uel compositio: uidetur ꝙ obiectũ fidei non sit uerum complexũ, sed incomplexum. ITEM. De eodem, & circa idem est fides, circa quod est uisio futura: sed uisio est circa uerũ incõplexũ, & per modũ incõplexionis: erit. n. uisio simplex intuitus summæ lucis: ergo uidet̃ ꝙ fides similiter consistat circa uerum incomplexum per modũ incomplexi. ITEM. Spes, & charitas sunt circa res incomplexas, & per modum incõplexionis, quia spes expectat beatitudinẽ, & charitas amat Deũ: ergo cũ uirtutes theologicæ idem habeant pro obiecto sc̃dm rem, uidetur ꝙ & ipsa fides circa uerum incomplexum consistat. ITEM. Si fides consistit circa uerum complexum, cum tempore passionis paucissimi scirent Christum pati, & in tempore incarnationis paucissimi scirent Christũ incarnari, paucissimi habuissent fidem. Cornelius etiam fidem non habuisset, qui nesciebat Christum esse incarnatum, nec passum: & tamen de illo legitur Act. 10. quòd eleemosynæ eius placuerũt Deo. Sine fide aũt (ut dicitur Heb. 11.) impossibile est placere Deo: si ergo ista inconuenientia essent, inconueniens est ponere, ꝙ fides cõsistat circa complexionem.

RESOLVTIO.

Cum assensus non feratur nisi supra complexum; habitusque fidei mentem credibili assentire faciat, non fertur fides nisi supra obiectum complexum.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam est notandũ, ꝙ circa hãc quæstionem diuersi diuersimode senserunt. Quidam enim dicere uoluerunt, quòd fides cõsistit circa incomplexum, sicut circa proprium obiectum: & isti dixerunt, quòd articuli fidei non sunt enũciabilia, sed res, utpote incarnatio, passio, & resurrectio: & ista q̃dem omni tempore sunt eadem, & ipsa fides. Quod autem actus fidei transit super ipsum credibile sicut super cõplexum, hoc est propter defectum intellectus, qui nõ potest totum simplici aspectu intueri; sed primo hoc intuetur, & postea illud, componens unum alteri. Sed quoniam ipse assensus fidei est proprie super complexionem, & ad perfectionem fidei, nõ tantum oportet cogitare de incarnatione, sed etiam oportet credere incarnationem iam fuisse. Ideo dixerunt alij, ꝙ articuli sunt enũciabilia, & ꝙ fides consistit circa com-

complexum, maxime cum fides quantum ad aliquos articulos simul respiciat creatum & increatum, & de nullo creato possit esse nisi secundum q componitur ipsi increato, secũdum quòd prius habitum est: si ergo intellectus illud non capit nisi per modum cõplexionis, rationabilius uidetũ illud ponere, & dicere, quòd fides sit circa uerum complexum, siue sub ratione complexi. Et quoniã errans circa uerum complexũ quãtum ad differentiam tẽporis simpliciter iudicatur hæreticus: sicut si aliquis crederet resurrectionẽ iam factam, uel incarnationẽ futuram: ideo non solum dixerunt fidem esse circa uerum incomplexum, sed etiam circa uerum cõplexum sub determinata differentia temporis. Et si tu obijcias eis de mutatione fidei propter mutationẽ istorum enunciabilium. Respõdent secundum Nominales, quòd enunciabilia non sunt mutata, qa te esse cursurum, te currere, te cucurrisse in diuersis tẽporibus prolata idem significant, & unum est enunciabile; quia una est res quã significant, & unum est tẽpus pro quo proferũtur: & ideo unũ sunt secũdum rem, & ueritatem, quãuis uideãtur uocaliter esse diuersa. Aliter etiam respondent. Esto quòd ista enunciabilia sint diuersa: quia tamen una est ueritas, cui fides assentit principaliter, & ratione cuius ista enunciabilia credit, quæ quidem non mutatur secundum diuersitatem temporis, licet ipsa enunciabilia diuersificẽtur, non propter hoc fides mutatur, & diuersificatur, imo in diuersis temporibus fides non mutata consistit. Sed quia illa positio Nominalium, quæ dicebat enunciabilia diuersorum temporum esse unum, communiter non approbatur, imo falsa est; sicut in Primo Libro fuit ostensum. Similiter nec alius modus dicendi sufficit: quòd ad immutabilitatem fidei sufficiat immutabilitas rationis credendi. Si enim articuli sunt enunciabilia, & dicuntur immutabiles propter rationẽ credendi immutabilem, pari ratione dicerentur omnes unus articulus propter unicam rationem credendi, quæ est in eis. IDEO est tertius modus dicendi, quòd cum fidei habitus faciat mentem assentire credibili, siue credito: & assensus cum non feratur supra incomplexum, sed supra complexum: ponere oportet quòd ipsum obiectum fidei secundum q supra illud fertur fides, habet rationem complexi. Et quia dupliciter contingit fidem ferri in obiectum suum, scilicet aut implicite, aut explicite: ideo secundum duplicem modum dicitur complexum esse obiectum fidei, siue fides consistere circa complexum. Nam fides quantum ad suã substantiam respicit complexum, siue enunciabile, non concernendo determinatam temporis differentiam; imo aliquod dictũ, quod est commune, & indifferens ad omne tẽpus, sicut Christum fuisse passurum. Fides autem explicita respicit complexum sub differentia temporis determinata; sicut nunc oportet credere incarnationem fuisse, & resurrectionem futuram esse. Sicut ergo explicatio accidit fidei, nec mutat essentiam fidei; sic & uariatio temporis determinati non uariat fidem, ut sit

Dist. 41 q. 2.

S. Tho. 2. q. 1. art. 2. tenet quòd obiectũ fidei est cõplexũ et incõplexũ: a parte nãque rei creditæ, est incõplexũ: a parte uero credẽtis est complexum.

ut sit alia, & alia secundũ speciẽ. Et hic quidem modus dicendi satis est probabilis. Hunc ergo sustinendo dicere possumus, quòd fides proprie consistat circa uerũ complexum. Et concedendæ sunt rationes, quæ hoc ostendunt.

Ad illvd, quod primo obijcitur de enunciabilium mutatione, iam patet responsio: quia enunciabile quod non concernit determinatam temporis differentiam in diuersis temporibus, nõ mutatur: & hoc est, circa ꝙ fides habet consistere secundum ꝙ fides: sed illa enunciabilia solum uariãtur, quæ concernunt determinatam temporis differentiam, & circa hoc consistit fides secundum quòd explicita: & ex hoc non potest concludi, quòd fides sit alia, & alia, sed quòd fidei explicatio sit uariata in diuersis temporibus. Ad illvd, quod obijcitur, ꝙ est fides circa uerum increatum, circa qđ nulla est complexio: Dicendum, quòd (sicut in Primo Libro dictũ fuit) quamuis Deus sit simplicissimus, tamen circa ipsum uere cõtingit enunciare hoc de hoc per modum complexionis, pro eo ꝙ illam complexionem non ponit intellectus circa rẽ, sed circa seipsum intelligentem: Nec tamen errat, quia non potest simplicitatem diuini esse nisi sub tali cõpositione, & collatione capere: & ꝑ hunc modum intelligẽdum est in fide. Præterea. Fides non tantum est de uero increato in se, sed etiã prout comparatur ad ueritatem creatã, sicut dictum est superius: & ista comparatio sub quadã cõplexione est, & propterea illa ratio non cogit. Ad illvd, quod obijcitur, quòd de eodem est fides in uia, & uisio in patria. Dicẽdum, quòd unum, & idem potest apprehendi, & per modum incõplexi, & per modum complexi, sicut patet in apprehensione sensus, & intellectus. Sẽsus enim dũ apprehendit rem albam, apprehẽdit per modum cuiusdam incomplexionis: quia non nouit sensus exterior componere, nec diuidere: sed intellectus dum illud idẽ apprehendit, quod sensus apprehendebat, sub modo complexionis accipit, prædicans hoc de hoc, componens hoc illi, & dicẽs hoc esse album & ita complexum, & incomplexum non faciunt diuersitatem à parte rei comprehensę, sed à parte modi comprehendendi: quia unum, & idem põt apprehendi sub modo complexionis, & incomplexionis. Et propterea nõ sequitur, ꝙ si uisio est de eodem, de quo est fides, & uisio non est sub ratione complexionis: ergo & fides: imo est ibi fallacia figurę dictionis, uel est accidens, quia proceditur ab unitate rei ad unitatem modi. Et si tu quæras, quare fides nõ assentit obiecto suo ꝑ modum incomplexi sicut uisio: satis plana est responsio: quia uisio patriæ uno, & simplici aspectu facie uideri, & cognosci multa propter perfectionem gloriæ: non sic autem est de cognitione secundũ statum uiæ, quẽ quidẽ statum respicit ipsa fides. Ad illvd, quod obijcitur de spe, & charitate. Dicendum, quòd nõ est simile: quia proprie intellectus est negotiari circa complexum, sed affectus est negotiari circa ipsam rẽ: & quia res in seipsa habet rationem incõplexionis, sed prout est in intellectu habet rationem cõplexionis: hinc

Dist. 3. arti. 1. & dist. 8. art. 2

hinc est quòd quamuis uirtutes respicientes affectū sint circa obiectum suum præter rationem complexionis, non tamē propter hoc fides, quia est regula intellectus. Nec ualet, quòd si idem est obiectum uirtutum theologicarum, q̄ propter hoc inquantum est fidei careat complexione, sicut inquantum est aliarum: complexum. n. & incomplexum non dicunt uariationem à parte rei, sed solum à parte modi, sicut prius uisum est: & quamuis uirtutes theologicæ habeant idem obiectum secūdum rem, & substantiam, habent tamen differens secundum rationē, & modum. AD ILLVD, quòd obiicitur de Cornelio iam patet responsio: quia Cornelius habebat fidem implicitam: & ideo nō credebat incarnationem, uel resurrectionem sub differentia temporis determinata: & propterea non errabat, sed explicatio fidei sibi deerat, ad quā faciendā misit dominus ecclesiæ architectum.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An fides sit de his, de quibus habetur uisio sensibilis.

CONSEQVENTER quæritur de obiecto fidei in comparatione ad nostrā cognitionē: & circa hoc quærūtur tria. Primo quæritur, utrum fides sit de his, de quibus habetur uisio sensibilis. Secūdo utrum sit de his, de quibus habet̄ probabilis opinio. Tertio, utrum sit de his, de quibus habetur cognitio scientialis.

VTRVM fides sit de his, de q̄bus habet̄ uisio sensibilis. Et uidetur q̄ sic. Ioan. 20. Quia uidisti me Thoma credidisti: sed constat q̄ Thomas ueram habuit fidē de domino Iesu, quia credidit Iesum, quem uidit, & tetigit: ergo simul de eodē erat fides interior, & uisio exterior. ITEM. 1. Ioan. 1. Quod uidimus, & audiuimus, & perspeximus, & manus nostrę cō trectauerunt de uerbo uitæ: si ergo de uerbo uitæ habebant Apostoli fidem hoc est de Christo, & de eodem habebant sensibilē cognitionem, redit idē quod prius. ITEM. Apostoli uiderunt Christū passum & Christum ascendentē: & cōstat q̄ Christum esse passum, & Christum ascendisse sunt duo articuli: si ergo Apostoli fidem, & meritum quantum ad hos articulos non amiserunt, uidetur q̄ circa idem possit esse fides, & uisio exterior. ITEM. Beata uirgo sensibili experimento nouit se cō cepisse de spiritu sancto absq; uirili semine: sed constans est quòd propter conceptionem filii Dei nihil demptum est fidei suæ: ergo simul stabāt in ea cognitio fidei, & cognitio sensibilis experimēti.

SED CONTRA. Super illud Io. 14. Vado parare uobis locū Glo. Augu. Eat dominus ut paret locū: eat ne uideatur, lateat ut credatur. Si ergo ad credere necessariū est latere, uidetur q̄ impossibile sit uisionem corporalem circa idē stare simul cum fide. ITEM. Augu. diffiniens fidē dicit. Fides est credere quod non uides: & in præcedenti distin. habitum est, q̄ fides est uirtus qua creduntur, quæ nō uidentur. Et Grego. in quadā homilia paschali; Quę uidentur fidē non habent, sed agnitionem; ergo non uidetur, q̄ de eisdem possit esse fides interior, & sensus exterior.

rior. ITEM. Visio patriæ euacuat fidem, & eius meritũ propter manifestationem ueritatis creditæ: sed uisio corporalis Christi ita manifestat eius humanitatem, sicut uisio patriæ eius diuinitatem: ergo sicut fides diuinitatis non potest esse circa uisum uisione gloriosa, sic uidetur ꝙ fides humanitatis non potest esse circa uisum uisione sensitiua. ITEM. Actus credendi secundum quòd ad uirtuté spectat, est quid difficile, & uolũtarium: sed credere quod uidet homo oculis exterioribus, hoc est facile, & necessarium: ergo non uidetur quòd aliquid possit esse simul, & semel exterius uisum, & interius creditum.

RESOLVTIO.

Quia in omnibus articulis implicatur, & latet diuinum aliquod; nõ implicat, quòd circa idem sit uisio, atque fides.

RESPON. Dicendum, quòd quędam sunt, quæ subijciuntur sensui exteriori simpliciter, & totaliter: & illa uidere est clarè, & perfectè cognoscere: & circa talia nõ potest simul, & semel esse habitus siue cognitio fidei cũ uisione exteriori: pro eo quòd uisio, siue cognitio illa excludit omne ænigma, & cognitionem ænigmaticã. Quædam autem sunt, quæ sic subiacent sensui secundum aliquid sui, ut secundum aliquid sui lateant ipsum sensum: & circa talia bene potest simul, & semel esse uisio secundum unum, & credulitas fidei scd̃m aliud. Visio secundum illud, quod patét: credulitas fidei secũdum illud, scd̃m quod latét. Et hoc modo est in Christo intelligere: nã Christus scd̃m naturã assumptã, & corporeã apostolorũ sensibus apparebat. Scd̃m autẽ diuinã naturam omnẽ sensum latebat: & eadẽ persona, & hypostasis scd̃m diuersas naturas simul erat uisui cognita, & incognita: ideo simul poterat esse uisa, & credita. Et id est facile intelligere, si quis attendat: qm̃ circa idem potest esse certitudo, & dubitatio secundũ diuersas naturas, & diuersos respectus, & diuersas conditiones. Esto enim ꝙ hic sit Christus corã oculis meis, & si uisu cognoscã ipsum esse hominẽ, nunquam tamẽ per uisum cognoscã ipsum esse filium Dei: iõ alius habitus necessarius est ad hoc quod cognoscam ipsum esse Deum. Et hoc est quod dominus dixit Petro, quando dixerat, Tu es Christus filius Dei uiui, Caro, & sanguis non reuelauit tibi &c. Concedendum est ergo ꝙ fides, & uisio possunt eẽ circa unũ & eundem, quamuis non secundũ idem. Et hoc est quod dicit Augu. & Greg. de Thoma, ꝙ aliud uidit, & aliud credidit: hominem uidit, & Deum confessus est dicens, Dominus meus, & Deus meus. Et sicut de Thoma dicitur, ita etiã de alijs apostolis, & de Beata Virgine, quæ quãuis certitudinali experientia sciuerit se concepisse sine uirili semine: tamen se concepisse personã uerbi nouit mediãte fide. Et breuiter, quia in omnibus articulis implicatur aliquid diuinum, quia articulus est ueritas de Deo, & illud quidem latet: ideo concedendæ sunt rationes ostendentes, ꝙ uisio corporalis fidem non excludit.

S. Tho. 1. 2. q. 67. art. 3. et 22. q. 1. art. 4. tenet quod uisum, & apparẽs non põt esse obiectũ fidei.

AD ILLVD ergo, qđ primo obijcitur in contrariũ, ꝙ fidei necessaria est latentia. Dicendum, ꝙ latẽtia diuinitatis hæc est, quæ necessa-

cessaria est fidei: sed latentia humanitatis non est de fidei necessitate, facit tamen ad maiorē actus fidei puritatē. Purius enim Apostoli moti sunt motu fidei, & motu dilectionis in Christum post eius ascensum, uel abscessum, quā in eius præsentia. Et dominus Iohan. 20. Magis laudat fidem eorū, qui nō uiderunt, & crediderunt, quàm fidem Thomæ. Et beatus Petrus in 1. Cano. 1. commendat eos, qui Christum non uiderunt, & tamen in eum crediderunt. Et hoc est, quod uult illa Glo. dicere, ꝙ Domini absentia corporalis faceret ad fidei promotionem: & ex hoc non sequitur, ꝙ corporalis uisio tollat ipsam fidem. AD ILLVD, quod obiicitur de auctoritate Augusti. & Gregor. Dicendum, ꝙ uerba Augusti. & Grego. sunt intelligenda per se: ꝙ enim dicitur fides esse de non apparentibus, & non uisis, hoc dicitur, quia fides de illis est, secundum eā naturam, secundum quam non apparent; & eoipso est de ipsis, quæ nō apparent: quia secundum aliquid sui latent: sed ex hoc non excluditur, quin quasi per accidens, & per concomitantiam posset dici, ꝙ fides sit de aliquibus, quæ apparent, pro eo ꝙ unum, & idē (sicut prius ostensum est) potest simul apparere, & latere. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ uisio patriæ tollit fidem diuinitatis. Dicēdum, ꝙ non est simile, pro eo ꝙ uisio patriæ excludit oē ænigma, & aufert omnem latentiam: non sic uisio uiæ: quamuis enim Christus appareret quantum ad naturam, latebat tamen quantum ad personam. Vnde Christo demonstrato, istū pati erat uisum, & creditum: uisum inquantū demonstrat suppositum humanæ naturę, sed creditum inquantum demonstrat personam, siue hypostasim diuinæ naturæ. AD ILLVD, quod obiicitur ultimò, ꝙ credere est difficile, & uolūtarium. Dicendum, quòd uisio corporalis (sicut dictum est) quia non tollit difficultatem: nec tollit arbitr. libe. ex ea parte ex qua latet. Cum.n. dicit, quod non est difficile, nec uoluntarium credere, quod quis uidet: dicendum, quòd uerum est secundum id, secundum quod uidet: sed tamen totus Christus secundum omnem sui naturam uisioni non subiacebat: & ideo ratione illius naturę, & personæ uoluntarium, & difficile erat credere. Facile enim erat credere, quòd ille homo pateretur ab his, qui uidebant Christum pati: sed difficillimum erat credere, quòd Deus esset, qui pateretur: nec hoc credebat aliquis, nisi qui uolebat, & quem illuminatio fidei adiuuabat.

QVAESTIO II.

An fides sit de his, de quibus etiam est opinio?

VTRVM fides sit de his, de quibus habetur opinio probabilis. Et quòd sic uidetur. 1. Pet. 3. Parati omni poscenti reddere rationem, de ea, quæ est in nobis, fide, & spe: sed ratio probabilis est generatiua opinionis: si ergo fides compatitur secum, probabilem rationem: compatitur ergo & probabilem opinionem.

ITEM. Petrus Archiepiscopus Rauennen. Non est tutum credere sine ratione; ergo ratio probabilis facit ad fidei utilitatem, & securitatem. Si ergo opinio generari habet

habet ex probabili ratione, uidetur, &c. ITEM. Donum scientiæ, & intellectus, & sapientiæ simul potest stare cum fide. Sed quod credimus debemus auctoritati, quod intelligimus debemus rōni; ergo ratiocinatio pōt simul stare cum fide; sed cum quocunque stat probabilis ratiocinatio, stat etiam & opinio ergo &c. ITEM. Doctrina theologiæ, stat simul cum fide, cū sit fidei explicatiua, & circa ea est circa quę fides consistit: Si ergo ī doctrina theologiæ multæ fiunt probabiles rōnes, uidetur quòd rationis probabilitas simul cum fide maneat; ergo pari ratione ꝓbabilitas opinionis ex rationibus generatę poterit esse in eodem, & respectu eiusdem; in quo, & respectu cuius est ipsa fides.

SED CONTRA. Heb. 11. Fides est argumentum non apparentiū rerum: sed ea de quibus habetur opinio probabilis, sunt apparentia (probabile.n. est quod uidetur omnibus, uel pluribus) ergo uidetur ꝙ opinio probabilis, & fides circa idem simul esse non possint. ITEM. Assensio opinionis probabilis, colligitur ex humana rōcinatione: sed sicut dicit Greg. fides non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum: ergo uidetur ꝙ probabilis assensio auferat meritum ipsi fidei: ergo non potest se compati cum habitu ipsius fidei. ITEM. Opinio est assensio unius partis cum formidine alterius: sed ubi est opinio, ibi est uacillatio: sed fides excludit omnē uacillationem, dum facit firmiter adhærere: ergo fides non potest simul stare cū opinione. ITEM Opinio adhæret rationi ꝑꝑ se, unde deficiente probabilitate rationis deficit ꝓbabilitas opinionis, sed fides adhæret ipsi ueritati ꝓpter se, & super oīa; ergo fides, & opinio habent repugnantiā; ergo nō uidetur quòd simul possint esse in anima circa eandem materiam.

RESOLVTIO.

Fides de eodem esse potest, de quo opinio: sed non quæ formidinem habet annexam. sed quæ assensio ex probabilibus rationibus derelicta dicitur.

RESPON. Dicendum, ꝙ opinio ꝓbabilis dupliciter consueuit accipi. Vno modo dicit̄ opinio assensio unius partis cum formidine alterius. Alio modo dicitur opinio assensio animæ, generata ex rationibus probabilibus, secundum ꝙ consueuit dici, ꝙ syllogismus dialecticus generat opinionē, & syllogismus demōstratiuus generat scientiam. Si ergo opinio dicatur primo modo, prout habet secum annexam formidinem, & uacillationem, sic non potest simul stare cum habitu fidei circa candē materiam, pro eo ꝙ fides facit plene consentire in alteram partem, ita ꝙ omnino reputat eius oppositū falsum, & erroneum, nec ꝑꝑ aliquam rationē superuenientē pōt ad oppositum inclinari: & iō quia tollit fluctuationē opinionis, illo modo dicendi opinio simul cum fide non pōt se compati. Si autem opinio dicatur secundo modo. s. assensio derelicta ex rōnibus probabilibus, sic dicendum est, quod circa idem simul & semel potest esse opinio, & fides: qm̄ multi fideles habent ad ea, quæ credunt, multas uerisimiles rationes, & multas probabiles, quæ habēt generare opinionem quātum ad secundum modum dicendi opinionem;

nem; & illa quidem assensio generata fidei non repugnat, imo subseruit & famulatur. Est enim in fidei fomentum quantum ad infirmos, & oblectamentum quantũ ad perfectos. Ex his patet responsio ad quæstionem propositã, patet etiã responsio ad obiecta. Opinio enim probabilis sc̃dm unũ modum dicendi potest stare simul cum fide, sicut rationes ad primã partem ostendunt; imo multum confert fidei probabilitas rationum, sicut fuit dictum in principio Primi Libri. Secũdum alium modum dicẽdi inquantum sonat imperfectionem, uidelicet prout dicit uacillationem, & innitentiam ipsius assensus super probabilitatem rationis principaliter, sic habet repugnantiam cum fide: & sic procedunt rationes ad secundã partem, maxime duæ ultimæ, quarum una sumpta est ex ipsius opinionis incertitudine, altera uero ex ipsius opinionis fulcimento, quia principaliter innititur rationi probanti.

In Prolo. q. 1. & 2.

Ad illud, quod primo obijcit, de uerbo Apostoli, ꝙ fides est argumentum non apparentiũ rerũ. Dicendum ꝙ Apostolus remouet ibi à credibili apparẽtiã nõ quãcunque. Non.n.remouet apparentiam probabilis opinionis, sed certitudinalis apprehensionis, sicut apparet Deus beatis. Ad illud, quod obijcitur de uerbo Grego. Fides non habet meritum, &c. Dicendum: ꝙ hoc intell git Grego. qñ credulitas fidei omnino innititur experimento rõnis probabilis: & hoc modo fides uera nõ stat cum opinione, ita ꝙ innitatur opinioni tanquam fundamento, imo multo magis assensio illa probabilis ex rõtionibus acq̃sita, de qua dictum est, ꝙ potest opinio dici, innititur ipsi fidei tanquã firmiori. Et huius signum est, quia multæ rõnes uidentur nobis probabiles, & ualde rationabiles circa fidem, quæ uidentur esse abusiones quædam hominibus infidelibus. Ideo magis illa assensio innititur fidei, quam ecõuerso, licet aliquo mõ illa fides foueat, & delectet, sicut dictum est. Ad duas ultimas rõnes nõ oportet respondere: q͂a procedunt de ipsa opinione secundum alterum modũ dicendi, secũdum quem non potest simul stare cum fide, sicut prius tactum est.

QUAESTIO III.

An fides de ijs esse possit, de quibus etiam scientia est.

Utrum fides sit de his, de q̃bus habetur cognitio scientialis. Et ꝙ sic uidetur tali rõne. Philosophus aliq̃s sciens rationibus cogentibus Deum esse unum creatorem omnium, põt uenire ad fidem, ita ꝙ non obliuiscatur illarum rõnum: sed sciens illas rationes, habet scientiam. ergo uidetur ꝙ possit de eodem simul habere fidem, & scientiã. Item. Aliquis cognoscens aliquid per demonstrationem, siue per effectũ, si incipiat nosse per causam, siue per demonstrationem propter quid, non propter hoc amittit priorem cognitionem, quamuis hæc secunda sit notior, uel nobilior illa: ergo duæ cognitiones possunt haberi de eodem, quarum una nobilior est quàm alia, & una non expellit aliã, nec euacuat. Et si hoc uerum est, tunc uidetur, quòd simul possit aliquid cognosci ratiocinatione acquisita, & illuminatione infusa: ergo de eodem simul

potest

potest haberi fides, & scientia. ITEM. Cognitio intellectiua superadueniens non tollit cognitionem sensitiuam, licet una illarũ sit dignior, & perfectior, & nobilior altera: ergo pari ratione uidetur de fide, & scientia, quòd simul possunt haberi de eodem, & circa idem. ITEM. Experientia est principium scientiæ: sed de uno, & eodem potest haberi fides, & experientia: ergo de uno, & eodem potest haberi fides, & scientia.

In pæ. Metaph. Maior probatur per Philosophũ. Minor probatur in beata Virgine Maria, quę fide, & experientia cognouit se concepisse de Spiritu Sancto.

SED CONTRA. Sicut charitas diligit Deũ propter se, & super oĩa, sic fides assentit primæ ueritati propter se, & super omnia: sed qa charitas diligit Deum super oĩa, & propter se, impossibile est ꝙ ipsa compatiatur secum dilectionem, qua quis diligit Deum propter terrena principaliter: ergo pari ratione impossibile erit, ꝙ fides secum compatiatur cognitionem, quæ principaliter adhæret ratiocinationi acquisitæ: sed talis est cognitio scientiæ: ergo impossibile est fidem esse circa idẽ cũ scientia simul & semel. ITEM. Visio patriæ tollit fidem propter certitudinẽ, & euidentiam in cognoscendo. Si ergo quod cognoscitur per scientiam, est certum, & apertum, uidetur ꝙ impossibile sit aliquid esse simul scitum, & creditum. ITEM. Animus noster nullo modo potest dissentire ab eo, quod nouit habitu sciẽtiæ, non enim potest credere, ꝙ triangulus nõ habeat tres angulos æquales duobus rectis, si scit illud demonstrare: sed quæ fide creduntur, uolũtariè creduntur, & sicut possunt credi, ita & possunt discredi: ergo uidetur ꝙ scientia notitiæ non possit simul stare circa idem cum ipsa fide. ITEM. Quę scientia cognoscuntur, subiacent rationi; sed quæ fide creduntur, sunt supra rationem, quoniam fides est illuminatio, rationem eleuans supra se: ergo si idem non potest esse in ratione, & supra rationem, non uidetur, ꝙ possit simul cognosci per sciẽtiã, & fidẽ.

RESOLVTIO.

Fides, & scientia in eodem, & respectu eiusdem esse possunt, sed non secundum idem.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, ꝙ duplex est cognitio scientialis de Deo. s. a parte comprehensionis, & manuductione ratiocinationis. Si loquamur de scientia a parte comprehensionis, quo modo cognoscitur Deus in patria, sic non cõpatitur secum fidem, ut simul idem sit scitum, & creditum, pro eo ꝙ talis cognitio simpliciter excludit ænigma: & hoc melius apparebit infra, cum agetur de euacuatione uirtutum, quare uidelicet, & qualiter fidei actus per uisionem excludatur, & euacuetur. *Dist. 31 art. 2.* Et de hac scientia sanctorum auctoritates dicunt, & communis opinio magistrorum tenet hoc esse uerũ; ꝙ idem simul non potest esse scitum, & creditum. Si autem loquamur de scientia, quæ est a manu ductione ratiocinationis, sic uolunt quidam dicere adhuc esse uerum, ꝙ non potest simul stare cũ fide: quia per talem scientiam assentit intellectus ipsi rei cognitæ propter ipsam rationem principaliter

liter, assentit ēt necessario: assentit ēt sicut rei, quæ est infra se, cuius contrarium reperitur in fide, quæ assentit primæ ueritati propter se, & uoluntarie, eleuādo rōnē super se: & ideo dixerunt habitū fidei, & sciæ mutuo sese excludere, secundum ꝙ charitas illum amorem excludit, quo quis amat Deum propter temporalia principaliter. Aliorum uero positio est, ꝙ de uno, & eodē simul pōt haberi scia manuductione ratiocinationis cū habitu fidei, iuxta quod dicit Aug. 14. de Trini. exponens illud Apostoli: Alij dat per spiritum sermo sapiētiæ, alii sermo sciæ. Huic scientiæ tribuo illud, quo fides saluberrima quę ad ueram beatitudinem ducit, gignitur, nutritur defenditur, roboratur: qua scientia nō pollent plurimi fideles, licet habeant fidem. Et Richar. de sancto Victore dicit, ꝙ ad ea q̄ fidei sunt; non tm̄ pn̄t haberi rōnes ꝓbabiles, sed ēt necessariæ, licet eas interdum cōtingat nos latere. Vnde aliquis credens Deum esse unum creatorem omnium, si ex rationibus necessariis incipiat ipsum idem nosse, non propter hoc desinit fidem habere. Vel si etiam prius noscet, fides superueniens talē cognitionem non expellit: sicut per experientiam patet. Ratio aūt quare talis scientia simul potest esse de eodē cū ipsa fide, & ꝙ una cognitio alterā non expellit, est; quia sciētia manuductione ratiocinationis, licet aliquam certitudinē faciat & euidentiā circa diuina; illa tn̄ certitudo, & euidentia nō est omnino clara, quādiu sumus in uia. Quāuis enim aliquis possit rationibus necessariis probare Deum esse, & esse Deum unū: tn̄ cernere ipsum diuinum esse, & ipsam Dei unitatem, & qualiter illa unitas non excludat personarum pluralitatem, non potest; nisi per iustitiā fidei emēdetur. Vnde illuminatio, & certitudo talis scientiæ non est tanta, ꝙ habita illa superfluat illuminatio fidei, imo ualde est cum illa pernecessaria. Et huius signum est: quia licet aliqui philosophi de Deo sciuerunt multa uera, tamē quia fide caruerunt, in multis errauerunt, uel etiam defecerunt. Vnde sicut in præcedentibus dictum est, ꝙ fides pōt stare cum uisione exteriori, quia illa hēt coniunctam latentiam circa personā Christi; sic intelligendū est, circa habitum fidei, & talē modū sciendi, ꝙ possunt se simul in eodem, & respectu eiusdem compati, quamuis non secundum idē. Vnde concedendæ sunt rationes, quæ sunt ad partem istam.

Cap. 1. & 4.

S. Tho. 2. 2. q. 1. ar 5. tenet oppositum.

Ad illud uero, quod primo obijcitur in contrarium, ꝙ charitas non compatitur se cum dilectione, quæ principaliter adhæret alij rei. Rn̄deri potest, ꝙ non est simile: quia amare Deum ꝑꝑ creaturā finaliter ꝑtinet ad amorē iniquum, & libidinosum: qui habet repugnantiā ad amorē rectū. Sed assentire alicui uerò probato propter rōnem probantem, dum illatio sit uera & necessaria, nec hoc dicit peccatum, nec errorem: & ideo non sic habet repugnantiam ad fidem, propterea nō est simile. Sed adhuc illud non soluit plene: quia quicquid sit de charitate, duo ista non uidentur simul se posse compati, quòd aliquis assentiat ueritati cre-

ditæ propter se, & q assentiat ei pp aliud. Propter qđ notandũ, q hęc præpositio (pp) dupliciter potest accipi. Vno modo prout notat causam finalem, Alio mõ prout dicit rationem mouentem. Si prout dicit causam finalem, sic non põt unum, & idem credi pp se, & pp aliud: sicut amari non põt pp se, & propter aliud. Si dicat rõnem mouẽtem, cum plures possint esse rationes mouentes ad assentiendum uni, & eidem, sicut põt una conclusio probari per causam, & per effectum, potest etiam probari per aliquid extrinsecus, & per aliquid intrinsecus: sic non est incõueniens, q aliquis assentiat alicui ueritati propter se, & propter aliud, diuersis, tamen habitibus, & considerationibus. Sed nec illud adhuc plene soluit: quia dicit Ioan. 4. quòd dixerunt Samaritani credentes, Iam nõ propter uerbum tuum credimus: quod est uerbum fidei: & ita uidetur, quòd assensus fidei non compatiatur secum assensum scientiæ, qui principaliter innititur rationi. Et propterea uolunt aliqui dicere, q & si non tollatur cognitio quantum ad habitum, tollitur tamen quantum ad actum: quia non habet iã illius usum, nec motum. Illud tamen non oportet dicere, nec uidetur esse conueniens, q aliquis habeat habitum, & non possit habere usum, maxime cum nõ habeat potentiam ligatam per aliquod impedimentum. Et propterea potest dici, q quando aliquis est simul sciens, & credens, q habitus fidei tenet in eo principatum: & ideo tali assensu fidei assentit ipsi ueritati propter se, ita q (pter) dicit rationẽ principaliter ipsum mouentem. Assensu etiam scientiæ assentit eidem propter rõnẽ, ita q (propter) non dicit rationẽ principaliter ipsum mouentem. Quamuis autem non possit unũ, & idem credere propter se, & propter aliud, ita quòd sic, & sic credat principaliter: tamen propter se principaliter, & propter aliud minus principaliter bene possunt se compati adinuicem, ita q unũ sit principale, & aliud sit subseruiẽs. Vñ illud, qđ dixerũt fideles. Iã non pp loquelã tuã credimus: intelligẽdum est principaliter.

Et per hoc patet responsio ad primum argumentum.

Ad illud, quod obijcitur de uisione patriæ, q tollit fidem. Dicendum, quòd nõ est simile: quia enim omnem excludat latentiam, iam credulitas fidei nõ est necessaria: non sic autem est de sciẽtia, quæ habetur per rationem manuductione ratiocinationis. Ad illud, quod obijcitur, quòd sciens non potest dissentire ab eo quod scit. Dicendum, quòd uerum est quãtum ad id, quod de eo cognoscit: quantum tamen ad id quod latet, ex illo dissentire potest, & rõne illius est necessaria sibi credulitas fidei: sicut aliquis philosophus sciens probare Deum esse unum ratione necessaria, ab hac nõ potest dissentire: dissentiret tamen ab hac, si quis diceret, q illa unitas potest compati secum pluralitatem: quod quidem eũ latet, & excedit uires cognitionis suæ, & scientiæ. Ad illud, quod obijcitur, q fides est de his, quæ sunt supra rationem, & scientia est de his, quæ sunt infra. Dicendum, q sicut nihil impedit unum, & idẽ esse latens, & patens; sic nihil impedit

pedit unum, & idem secundum alium, & alium cognoscendi modum esse infra, & supra: & ita scitum, & creditum. Licet enim sempiterna uirtus, & diuinitas nosci possit per scientiam acquisitam, uel etiã innatã in se: tamen prout comparatur ad pluralitatem personarum, uel humilitatem humanitatis nostræ, quam Deus assumpsit; omnino supra rationem est, & supra scientiam. Si quis enim judicio rationis, & scientiæ innitatur, nequaquam crederet possibile, quòd summa unitas secum compatiatur pluralitatem personarum: nec quòd summa maiestas uniri possit cum nostra humilitate, nec quòd summa uirtus de nõ operante fiat operans sine sui mutabilitate, & consimilia, quæ uidentur repugnare communibus animi conceptionibus secundum philosophiam: Vnde ualde parum attingit scientia cognitionem diuinorum, nisi fidei innitatur: quia in una, & eadem re apertissimum est fidei, quod occultissimum est scientiæ: sicut patet de altissimis, & nobilissimis quæstionibus, quarum ueritas latuit philosophos, scilicet de creatione mundi, & de potentia, & sapientia Dei, quæ latuit philosophos, & nũc manifestæ sunt Christianis simplicibus. Propter quod dicit Apostolus stultam fecisse Deum sapientiam huius mundi: quia omnis sapientia de Deo in uia absque fide magis est stultitia, quàm uera scientia: deprimit enim perscrutantem in errorem, nisi dirigatur, & iuuetur per fidei illuminationem: unde per ipsam non expellitur, sed magis perficitur.

ARTICVLVS III.

QVAESTIO I.

An rectè definiuerit Ricchardus articulum fidei?

ONSEQVENTER quæritur de obiecto fidei quantum ad nominis rõnem. Consueuit enim nomine articuli censeri. Et circa hoc duo quæruntur secundum duplicẽ rõnem articuli. Primo quęritur de rõne articuli, quę assignatur à Ricardo. Secundo de illa, quæ assignatur ab Isidoro.

DE illa ratione Ricardi, quam ponit de articulo, diffiniẽs sic articulum. Articulus est indiuisibilis ueritas de Deo, arctans nos ad credendum. Contra istam diffinitionem obijcitur. Primo ratione primæ partis, scilicet rõne huius, q̀ dicitur, indiuisibilis ueritas de Deo. Nullum enim mentis complexum est uerum indiuisibile: sed articulus est uerum cõplexum ut enunciabile, sicut in præcedentibus fuit ostensum: ergo non est ueritas indiuisibilis. ITEM. Vna tantum est ueritas indiuisibilis circa Deum: ergo si articulus est ueritas indiuisibilis de Deo, unus tantum est articulus: sed hoc est falsum: ergo & illud, ex quo sequitur. ITEM. Nihil q̃d est ipse Deus, est ueritas de Deo: sed obiectum fidei est ipse Deus: ergo obiectum fidei non est ueritas de Deo: sed articulus est obiectum fidei: ergo incõuenienter dicitur articulus ueritas de Deo. ITEM. Resurrectionem esse futuram, est articulus: & hoc nõ est uerum de Deo, sed est uerum de carne: ergo articulus non est generaliter indiuisibilis ueritas de

Deo: ergo non uidetur, quòd primum membrum prædictæ diffinitionis conueniat ipsi articulo generaliter, nec uere.

CONTRA secundam partem notificationis, qua dicitur; arctans nos ad credêdum, opponitur sic. Nihil, quod est supra rationem, & occultum rationi, arctat eam ad credendum: sed articulus latet rationem, & est supra rationem: ergo nõ uidetur quod arctet eã. ITEM. Ad nihil, ad quod mera uoluntate inclinamur, per aliquid arctamur: sed ad credendum mera uoluntate inclinamur; ergo per nihil arctamur ad credendum: ergo articulus non arctat nos. ITEM. Sicut se habet obiectũ fidei ad actũ credendi, sic se habet obiectũ charitatis ad actum amandi: sed obiectum charitatis non arctat nos ad amandum: ergo nec obiectũ fidei ad credendum. ITEM. Sicut articuli ordinantur ad actum credendi, ita præcepta ordinãtur ad actũ obediendi: & sicut arctamur ad credendum credibilia, ita arctamur ad exequendum mandata: ergo sicut credibile dicitur articulus, ita præceptum debet dici articulus: si ergo præceptũ non sortitur nomen articuli, uidetur similiter quod nec ipsum obiectum fidei debeat dici articulus.

RESOLVTIO.

Rectè quidem definiuit Richardus articulum: nam & rem, & nomen simul explicauit.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, quod articulus quantum est de ratione sui nominis dicitur ab arctando: hoc autem dupliciter habet intelligi, actiue, uidelicet, & passiue. Dicitur enim articulus, quia est quid in se arctatum: & dicitur articulus, quia alios arctat. Prout passiue dicitur articulus, quod in se arctatum est, est terminus resolutionis. Prout autem actiue dicitur, est principium distinctionis, & discretionis. Et primo quidem modo accipitur in scientia naturali, in qua dicuntur articuli membra, siue partes quæ non resoluuntur in alias, sed in eis stat resolutio, sicut dicũtur articuli digitorum. Inquãtum uero articulus dicitur principium distinctionis consueuit accipi in scientia sermocinali, ut in grammatica, & rhetorica. Articulus. n. in grammatica est aliquid distinctum, faciens distinctionem quantum ad genera, & quantum ad casus, & quantum ad supposita. Et in rhetorica appellatur articulus distinctio, quæ fit in sciẽtia, & in prolatione. Quoniã ergo aliæ scientiæ deseruiunt theologiæ, sumit & ipsa proprietatẽ suorum uocabulorum, iuxta illud quod inuenit in alijs scientijs recte dictum. Quoniã ergo fides nostra dicit plurium cognitionem, & illa quidem cognitio terminata est, & distincta: necesse est circa obiectũ fidei, quod est creditum reperiri aliqua, ad quæ reducantur omnia credenda tãquam ad illa, in quibus stet resolutio omnium credẽdorum, & tanquam ad illa, quæ sunt principia directiua in omnibus, quæ creduntur, & illa quæ principaliter fides credit, & quæ propriè sunt obiectum fidei. Et pro ista duplici ratione dicuntur censeri nomine articuli, uidelicet quia sunt termini resolutionis, & quia principium distinctionis. Et Richar. ipsum articulũ diffiniẽs, uel describens notificat ab hac duplici

plici proprietate. Nam in hoc ꝙ dicit primo [articulus est ueritas mentis indiuisibilis de Deo] insinuatur ꝙ articulus est terminus resolutionis: resolutio enim stat ad indiuisibile. In hoc uero quod subiungitur (arctans nos ad credẽdum) insinuatur quòd est principium discretionis, & directionis: arctat enim sicut regula ductiua respectu omnium eorum, quę cõmuniter sunt credenda: & sic ista notificatio recte est assignata, qa non tantum est realis descriptio, sed & nominis interpretatio.

Ad illvd ergo qđ primo obijcitur in contrarium, ꝙ nulla ueritas complexa est indiuisibilis. Dicendum, ꝙ indiuisibile dictum de articulo non priuat omnem diuisionem, sed priuat eam diuisionẽ, quæ quidem consistit in credibilium distinctione: quoniam articulus non distinguitur in alios articulos: ibi enim status est. Potest etiam aliter dici, quòd ipsi cõplexioni subiacet ueritas indiuisibilis. Sicut enim dictum fuit prius, intellectus circa ea, quæ Dei sunt & in Deo, quæ sunt omnino simplicia; negociať, & intelligit sub complexione quadam: & quãuis totũ quod est Deus, sit ipse Deus, tamen intellectus dum intelligit aliquid de Deo, intelligit illud in ratione subiecti, & attribuit ei aliquid in ratione prædicati. Et quia diuersas ei attributiones facit: hinc est ꝙ ipsam ueritatem primam, quæ una est, multis modis intelligit, & multis modis enunciat. Et per hoc patet responsio ad duo sequentia: licet n indiuisibilis ueritas sit una, tamen articuli sunt plures: quia articulus non solum est ipsa ueritas in se, sed prout comparatur ad aliquam attributionẽ, respectu cuius Deus est in ratione subiecti: sicut Deũ esse creatorẽ, Deum esse trinum, Deum esse unum: & ratione huius dicitur esse ueritas indiuisibilis de Deo, & plures articuli: quia plura enunciabilia sunt de Deo, & circa Deum, quæ necessariũ est credere ipsi fidei. Ad illvd, qđ obijcitur, quòd carnis resurrectio non est de Deo. Dicendum, quòd imo inquantum tenet rationem articuli: sic enim comparatur resurrectio nostra, & carnis resuscitatio ad uirtutem diuinam Vnde credere carnis resurrectionẽ non est aliud quàm credere, ꝙ Deus corpora nostra resuscitabit, exigẽte hoc sua iustitia, & faciente sua potẽtia. Ad illvd, quod obijcitur cõtra secundam partem, quòd articulus non arctat rationem, cũ sit supra eam. Dicendum, ꝙ articulus diffinitur hic comparatione ad intellectum non quemcunque, sed intellectum informatum fide: & hoc notatur cum dicitur, arctans nos. i. fideles. Quamuis autem articulus sit occultus intellectui, qui quidem non habet fidem, & etiam supra ipsum: nõ tamen est supra intellectum, inquãtum fide illuminatur, & eleuatur. Ad illvd, quod obijcitur, quòd credere est per meram uolũtatẽ, & ita non per arctationem. Dicẽdum, quòd est arctatio quæ repugnat libertati: & est arctatio, quæ repugnat ambiguitati: & cum dicitur articulus; quia arctat ad credẽdum, hoc non dicitur per coactionem uoluntatis, sed hoc dicitur per remotionem ambiguitatis; quia in ipsa ueritate articuli determinate figiť mens credẽtis, ut

nullatenus ad partem aliam inclinetur. Vnde sicut dicitur uox articulata, quæ ad significandum aliquid est determinata, cum prius in se indifferens esset ad significandum diuersa: sic articulus dicitur, quia ipsum oportet determinate credere, & ei assentire oĩ remota ambiguitate, & uacillatione. AD ILLVD, qđ opponitur de obiecto aliarum uirtutum, & etiã de præcepto, quod arctat ad obediendum. Dicendum, ꝙ non est simile: quia sicut prius dictum est, articulus non tantum dicitur, qa arctat obligando, sed quia arctat distinguendo, & discernendo, & quia ad ipsum stat resolutio: & quoniã hoc propriè conuenit ipsi fidei, quæ est uirtus ꝑficiens ipsũ intellectũ, ad quem spectat principiũ, & regula discretionis: hinc est ꝙ solum obiectum fidei uendicat sibi nomen articuli.

QVAESTIO II.

An & Isidorus rectè eundem Articulum definiuerit?

DE notificatione Isidori, quæ talis est. Articulus est perceptio diuinæ ueritatis tendens in ipsam. Cõtra partẽ primã huius diffinitionis opponitur sic. Nulla ueritas est sua perceptio: sed articulus est diuina ueritas; ergo hęc est falsa, articulus est perceptio diuinæ ueritatis. ITEM. Fides est perceptio diuinæ ueritatis: ergo si articulus est perceptio diuinæ ueritatis: fides est articulus. ITEM. Visio gloriæ est perceptio diuinæ ueritatis: ergo uidetur ꝙ uisio gloriæ sit articulus fidei, qđ simpliciter est absurdum. ITEM. In articulis non tantum exprimitur diuina ueritas, sed etiam diuina bonitas, & Christi humanitas: ergo non uidetur, quod primum membrum diffinitionis omni articulo genera liter conueniat.

CONTRA. Secundam partẽ diffinitionis opponitũ sic. Nihil qđ est ipsa diuina ueritas, tẽdit in diuinã ueritatem: sed articulus est ipsa ueritas diuina: ergo non est tendens in ipsam ueritatẽ. ITEM. Articulus cõmunis est respectu fidei bonorũ, & malorum: sed mali quamuis percipiant primã ueritatem, nõ tamen tendunt in ipsã, ergo tendere in diuinam ueritatem non est commune omni articulo. ITEM. Aliqui philosophi habuerunt de Deo aliquam cognitionem cum quadam dilectione; ergo si habuerunt simul diuinæ ueritatis perceptionem cum quadam tendentia in ipsam, & tamen nec fidem, nec fidei articulos habuerunt; ergo non uidetur ꝙ prędicta notificatio de articulo rectè assignetur. ITEM. Cum unius rei una sit diffinitio, uidetur quod ad notificationem articuli sufficiat notificatio, siue diffinitio Richar. superfluit, ergo illa Isido. quæritur, ergo quæ sit diuersitas inter utramque.

RESOLVTIO.

Et hæc cõueniẽs censenda est: pro ut ad fidem formatam, eiusq; obiectum attinet.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, quòd ista descriptio in tribus differt a descriptione ipsius Ricardi. Nam illa descriptio ipsius Richard. est quasi quædam nominis interpretatio, hæc autem est realis notificatio. Secũdò uerò differt in hoc ꝙ cũ articulus dupliciter habeat considerari, & prout est in se, & in re, & prout est apud animũ, notificatio

tificatio ipsius Richard. Respicit ipsum articulum prout est in se, & in re. Notificatio autem Isido. respicit ipsum articulū prout est ens apud animā: ideo dicit ipsum esse perceptionem diuinæ ueritatis. Tertia differentia est: quia cū dupliciter contingat loqui de fide, uidelicet de fide in sua generalitate, & de fide formata. Dupliciter etiā contingit articulum cōsiderari, aut prout est obiectum fidei generaliter, aut prout est obiectum fidei formatæ. Richar. diffinit articulum prout est obiectū fidei generaliter: & ideo dicit ꝙ est arctans nos ad credendū. Isid. aūt diffinit ipsum prout est obiectum fidei formatæ: & ideo dicit ꝙ est perceptio ueritatis tendens in Deum: & quoniam fides formata respicit intellectum pariter, & affectum, & intellectū illuminat ad credendum, & affectum excitat ad tendendum in Deum: hinc est quòd Isidor. diffinit articulum primo per comparationé ad actum intellectus, cum dicit: Articulus est perceptio diuinæ ueritatis. Secundò, per comparationem ad actum affectus, cum subiungit, tendens in ipsam. Et quia ad utrūque actum comparatur in ratione motiui, hinc est ꝙ prędicta diffinitio intelligenda est dari secundum prędicationem causalem, ut sit sensus. Articulus est perceptio &c. i. articulus est illud, quod illuminat nos ad diuinam ueritatem percidiendā, & quod excitat nos ad tendendum in ipsam. Vnde dicitur perceptio tendens, quia facit nos ꝑcipere, & tendere, & mouet nos ad percipiendū, & ad tendendum. Et ꝑ hoc patet respōsio ferè ad oīa obiecta, q̄ obiiciuntur.

Ad illud, enim quod primò obiicitur, quod nulla ueritas est sua perceptio, patet responsio: q̄a uerum est prædicatione essentiali: sed non est uerum prædicatione causali. Ad illud, quod obiicitur, ꝙ fides est perceptio, & ét uisio gloriæ. Dicendum, ꝙ nō est simile, quia dicitur prædicatione formali, sed illud dicitur prædicatione causali: fides enim, & uisio est perceptio sicut habitus perceptiuus: sed articulus est ꝑceptio sicut obiectum motiuum uirtutis percipientis. Posset etiam dici, ꝙ sicut intellectus aliquando nominat potétiam, aliquando habitū, aliquando actum, aliquando obiectum: sicut manifestum est in diuersis auctoritatibus, sic & perceptionis nomen potest extendi ad habitum, actū, & obiectum. Ideo aliter dicitur de fide, aliter de articulo. Ad illud, ꝙ obiicitur, ꝙ articuli non tantum spectant ad ueritatem, sed etiam ad bonitaté: nec tantum ad ueritatem diuinā, sed etiam ad humanam. Dicendum, quod & si articulus concernat aliquo modo bonum, concernat etiam aliquid creatum, secundum illud tamen non habet rōnem motiui: sed eo ipso ꝙ habet in se rationem ueri, & ueri summi, cui fides propter se, & super omnia assentit: & quia diffinitur hic articulus, inquantum est motiuus fidei, ideo sufficit tangere hic, in eius notificatione ueritaté diuinam, a qua est tota, & principalis ratio fidei, & credendi. Ad illud, quod obiicitur de tendentia, patet responsio: quia prædicatio illa causaliter est intelligēda. Articulus enim terminando facit tēdere, terminat enim inquan

tum finis, & mouet inquātū obiectum: & ideo facit tendere. AD ILLVD, quod obijcitur de fide malorum. Dicendum, quod hic diffinitur articulus in comparatione ad fidem formatam, licet etiam fides malorum in Deum actu nō tendat, tamen reddit quodammodo habilem ad tendendum, licet semiplene. AD ILLVD, quod obijcitur, quod cognitio philosophorū erat perceptio cum tendentia. Dicendum, ꝙ non erat illa tēdentia, quæ est ex fide: nūquam enim per illam cognitionem poterant peruenire ad salutem: ideo (ut uerius loquamur) potius iacebant, q̄ tendebant. AD ILLVD, quod obijcitur, quod unius rei unica est diffinitio. Dicendū, quod uerum est sc̄dm unicā cōparationē, & cōsiderationē: sed sc̄dm ꝙ aliquid multipliciter habet cōsiderari, multipliciter hēt notificari: iō Richardus, & Isidorus diuersimode notificauerūt, qa d uersimode cōsiderauerūt: diuersitas āt eorū fuit q̄tū ad triā, sicut ostēsum est supra.

DISTINCTIO XXV.

De sufficientia fidei.

Rædictis adijciendum est de sufficientia fidei ad salutem. Illis enim, qui præcesserunt aduentū Christi, & qui sequuntur, uidetur profecisse fides secūdum temporis processum, sicut profecit cognitio. Fides quippe magna dicitur cognitione, & articulorum quantitate, uel constantia, & deuotione. Est autem quæ-
Heb. 11 *dam fidei mensura, sine qua nunquam potuit esse salus.*
Epist. 5 *Vnde Apost. Oportet accedentem credere, quia Deus est,*
Tom. 1. *& quod remunerator est sperantium in se. Sed quæritur,*
1. ad Te. 2. *Vtrum hoc credere ante aduentum & ante legem ad sa-*
Ibidem *lutem suffecerit. Nam tempore gratiæ constat certissi-*
paulo inferius *me hoc non sufficere: oportet enim vniuersa credi, quæ in symbolis continentur. Sed nec ante aduentum nec ante legem uidetur hoc suffecisse, quia sine fide mediatoris nullum hominem uel ante, vel post fuisse saluum, sanctorum authoritates contestantur. Vnde August. ad Optatum. Illa fides sana est, qua credimus nullum hominem siue maioris, siue minoris ætatis liberari à contagione mortis & obligatione peccati, quod prima natiuitate contraxit, nisi per unum mediatorem Dei & hominum Iesum Christum, cuius hominis eiusdemque Dei saluberrima fide etiam illi iusti salui facti sunt, qui priusquam veniret in carne,*

crediderunt in carnem uenturum. Eadem enim fides est & illorum & nostra. Proinde cum omnes iusti siue ante incarnationem, siue post, nec vixerint, nec viuant nisi ex fide incarnationis Christi, profecto quod scriptum est, Non esse aliud nomen sub cælo, in quo oporteat saluari nos, ex illo tempore valet ad saluandum genus humanum, ex quo in Adam vitiatum est. Idem, Nemo liberatur à damnatione, quæ per Adam facta est, nisi per fidem Iesu Christi. Idem, Eadem fides Mediatoris quæ nos saluat, saluos iustos faciebat antiquos pusillos cum magnis, quia sicut credimus Christum in carne venisse, ita illi venturum, & sicut nos mortuum, ita illi moriturum, & sicut nos resurrexisse, ita illi resurrecturum, & nos & illi ad iudicium uiuorum & mortuorum vēturum. Greg. super Ezech. Et qui præibant, & qui sequebantur, clamabant dicentes, Osanna filio Dauid, quia omnes electi, qui in Iudæa esse potuerunt, siue qui nunc in ecclesia sunt, in mediatorem Dei & hominum crediderunt & credunt. His alijsque pluribus testimonijs perspicue docetur, nulli vmquam salutem esse factam, nisi per fidem Mediatoris. Oportet ergo accedentem credere quæ supra dixit Apost. sed non sufficit.

Act. 4. Lib. de correptione & gratia c. 7. in princ. to. 7 Aug. li. eo. de nup. & concup. cap. 12 Hom. 17 parum post princ. Mar. 11 Heb. 11

De fide simplicium.

Quid ergò dicitur de illis simplicibus, quibus non erat reuelatum mysterium incarnationis, qui pie credebant, quod eis traditum fuit? Dici potest, nullum fuisse iustum, vel saluum, cui non esset facta reuelatio uel distincta, vel velata, vel in aperto, vel in mysterio. Distincta, vt Abrahæ & Moysi, alijsque maioribus, qui distinctionem articulorum fidei habebant: Velata, vt simplicibus, quibus reuelatum erat ea esse credenda, quæ credebant illi maiores & docebant: sed eorum distinctionem apertam non habebant, sicut & in Ecclesia aliqui minus capaces sunt, qui articulos symboli distinguere & assignare non valent, omnia tamen credunt quæ in symbolo continentur: credunt enim quæ ignorant, habentes fidem uelatam uel in mysterio: ita & tunc minus capaces reuelatione sibi facta maioribus credēdo inhærebant, quibus fidem suam quasi cōmittebant.

Vnde

Iob 1. *Vnde Iob, Boues arabant, & asinæ pascebantur iuxta eos. Simplices & minores sunt asinæ pascẽtes iuxta boues, quia*
3. Reg. 17. *humilitate maioribus adhærẽdo, in mysterio credebant, quæ illi in mysterio docebant, qualis forte fuit uidua Sareptana.*

Quę ante aduẽtũ Christi de mediatore credere sufficiebat.

Sed quæritur, Cum sine fide mediatoris antiquis non fuerit salus, sicut nec modernis, vtrum oportuerit illos credere omnia illa de Mediatore, quæ nunc credimus. Quibusdã uidetur, quòd suffecerit illis quatuor tantum credere, scilicet natiuitatem, mortem, resurrectionem, & aduentum ad iudicium, quod ex præmissis verbis Augustini colligunt, vbi ista quatuor posuit. Alijs autẽ uidetur habita fide Trinitatis, id de mysterio incarnationis fidei suffecisse, vt Dei filius crederetur nasciturus de homine, & iudicaturus: qui de Ioanne Baptista documentum huius rei assumũt, qui de morte Christi & descensu ad inferos in Euangelio dubitasse uidetur secundum expositionem Gregorij, quando interrogauit per discipulos, Tu es qui venturus es, an aliũ expectamus? Quasi diceret, Es tu per teipsum descensurus ad infernum, an aliũ ad hæc sacramenta missurus es? Quidam tamen dicũt eũ nõ dubitasse de ignorãtia, sed de pietate, idest, dubitare se ostendisse: non quia ignorauerit, sed pietatis affectu compassum esse Christo, & eius humilitatem admirando insinuasse.

Homi. 1 super Ezec. et hom. 6. super euang. Matth. 11. Luc. 7.

De fide Cornelij.

Act. 10 *Solet etiam quæri de Cornelio, Vtrum fidem incarnationis habuerit, cum dictum est ei per angelum, Acceptæ sunt*
Ibidem. *eleemosynæ tuæ, & exauditæ sunt orationes tuæ. Si.n. fidem incarnationis non habebat, tunc ergo sine fide incarnationis erat ei iustitia: quia de illo scriptum est, quod iustus erat & timens Deum. Si uero fidem incarnationis habebat, ad quid ergo missus est ad eũ Petrus? Sane dici potest, eum sicut fidem vnitatis, ita & incarnationis habuisse Dei reuelatione, sed incarnatum iam esse Dei filium ignorasse: & ideo missus est ad eum Petrus, vt iam natum Dei filium ei annunciaret, & sacramentum regenerationis ei conferret. Habebat ergo fidem incarnationis, sed an facta, uel futura esset, non nouerat: & ita per fidem venit ad opera, & per opera am-*

plius

plius solidatus est in fide. Per fidem enim, vt ait Gregorius, venitur ad opera. Cornelius etiam per fidem uenit ad opera. Deum enim vnum credebat, sed filium eius nesciebat incarnatum. Per fidem placuerunt Deo opera eius. Sine fide enim impossibile est aliquem placere Deo. Augustinus vero dicit Cornelio dictum esse per Angelum, Acceptæ sunt eleemosynæ tuæ & orationes tuæ, antequam in Christum crederet: nec tamen sine aliqua fide donabat & orabat. Nam quomodo inuocabat, in quem non credebat? sed si posset sine fide Christi esse salus, non ad eum mitteretur architectus ecclesiæ Petrus. Attende quid ait, sine fide Christi non posse esse salutem: & tamen Cornelium exauditum antequam crederet in Christum. Quod ita potest intelligi, scilicet antequã sciret Christũ incarnatũ, in quem credebat in mysterio.

Homil. 19. sup Ezec. ante medium. Ad Hebræ. 11. Lib. 1. de prædest. sanctorũ. c. 7. Ad Ro. 10.

De æqualitate fidei, spei, charitatis, & operis.

Illud etiam non est prętermittendum, quod fides, spes, charitas & operatio secundum aliquid æqualia sunt in præsenti. Vnde Gregorius, Fidem, spem, charitatem atque operationem dum in hac vita viuimus, æquales sibi esse apud nos inuenimus: quia quantum credimus, tantum amamus: & quantum amamus, tantum de spe præsumimus. Quisque enim fidelis tantum credit, quantum sperat & amat, et tantum operatur, quantum credit & amat, & sperat. Sed tamen maior spe & fide charitas dicitur, quia cum ad Dei speciem peruenitur, spes & fides transit, sed charitas permanet: & quia charitas mater est omnium virtutum, quæ non ideo post fidem & spem ponitur, quòd ex eis oriatur, sed quia post illa remanebit aucta. Charitas enim nunquã excidit. Præmissa autem æqualitas proprie secundum interiorum actuum intentionem consideranda est. Huic vero quòd hic & superius dictum est, scilicet quod charitas non est ex fide, spe, sed econuerso, uidetur obuiare quòd ait Apostolus. Finis præcepti est charitas de corde puro & conscientia bona, & fide non ficta. Quod exponens Augustinus, cor accipit pro intellectu, & conscientiam pro spe, Qualis inquit, charitas est finis præcepti procedens de corde puro, idest, de puro intellectu, vt nihil nisi Deus diligatur: &

Super Ezec. homil. ult. circa Illud & mensus est. ar. lig. 1. Co. 13 Dist. 23 parag. ult. 1. Ti. 1. Li. de doctrin. Chri. 1. c. ult.

conscientia

conscientia, id est, de spe bona, & fide non ficta, idest, non simulata. Non ergo charitas fidem & spem, sed fides & spes charitatem præcedere videntur. Hoc ergo ea ratione traditum intellige, non quod fides & spes causa uel tempore charitatem omnium bonorum matrem præcedant: sed quia charitas sine illis in aliquo esse non potest, sed illa sine charitate possunt esse: quamuis non sit pia fides vel spes sine charitate. Ideo ergo ex fide & spe procedere dicitur charitas, quia nulli unquam prouenit sine istis.

VPRA egit Magister de fidei essentia, & de eius obiecto & materia. In hac tertia parte agit de eius sufficientia. Diuiditur aũt pars ista in duas partes. In quarum prima dicit de fidei sufficientia. In secunda uero ipsam fidẽ comparat ad uirtutes alias, ibi. *Illud etiam non est prætermittendum, &c.*] Prima pars, in qua determinat de sufficientia fidei, diuiditur in partes duas. In quarum prima inquirit de sufficientia fidei in quadam generalitate. In secunda inquirit descendendo ad speciales differentias personarum, ibi. *Quid ergo dicetur de illis simplicibus? etc.*) Prima pars diuiditur in tres partes. In quarũ prima determinat Magister quid est illud de fide, sine qua nunquã potuit esse salus. In secunda determinat quantum sufficit credere, ibi. *Sed quæritur utrum hoc credere, &c.*) In tertia uero pluribus auctoritatibus confirmat determinata, ibi. *Vnde August. ad Optatum, &c.*) Similiter secũda pars, in qua descendit ad speciales differentias personarum credentium, habet tres. In prima inquirit quid, uel quantum sufficiat credere simplicibus, qui præcesserunt Christi aduentum. In secunda uero inquirit de prouectioribus, utrum necesse fuerit credere eos omnia, quæ modo credũtur, ibi. *Sed quæritur cum sine fide mediatoris, &c.*) In tertia uero inqrit de fide Cornelij, quæ fuit ante euangelium promulgata, ibi. *Solet etiam quæri de Cornelio, &c.*) Subdiuisiones aũt partium manifestę sunt in lr̃a.

Fides quippe magna dicitur, &c.] Contra. Videtur primo hic esse superfluitas, quia Magister Hugo non ponit nisi duo, secundum quæ attenditur profectus fidei, uidelicet cognitionem, & affectionẽ. Magister uero ponit hic quatuor, ergo uidetur, ꝙ ille sit diminutus, uel ipse superfluus. Item. Eadem fide, qua creditur unus articulus, creduntur & cæteri: ergo non uidetur ꝙ dicatur magna ab articulorum quantitate. Respon. Dicendum est ad hoc, quòd fides duplicem habet magnitudinem: unam per cõparationem ad obiectum, & hæc attenditur in articulorum quantitate, & uocatur hæc articulorũ quantitas ipsorum articulorum dignitas: articuli.n. nõ sunt de quacunque ueritate, sed de ueritate summa. Et penes hoc quantitas fidei æqualis est sc̃dm diuersitatem tẽporũ, æqualis est etiam sc̃dm pluralitatem articulorũ, quantũ ad id, quod est in eis prin- **Dub. I**

principale. s. quantum ad ipsam primam ueritatem: quantum uero ad connotatum bene posset cõcedi, quòd unus articulus est dignior alio: uel illi qui sunt de diuinitate, sunt digniores quàm illi qui sunt de humanitate. Habet ét magnitudinem per comparationé ad subiectum, quia fides respicit subiectum scd̃m triplicem uim, uidelicet secundum potentiá intellectiuam, & secundum potentiam affectiuam, & secundum potentiam interpretatiuam. Secundum hæc attéditur in fide magnitudo secundum triplicem modũ, uidelicet: per comparationem ad intellectiuam dicitur magna cognitione: per comparationem ad effectiuá dicitur magna deuotione: per comparationem ad interpretatiuam dicitur magna cõstãtia. Tunc enim fides constans est, quando aliquis libere confitetur, quòd credit: & sic patet prædictorum quatuor numerus, & sufficiétia. Aliter põt dici & magis secũdum intentionem Magistri, quòd cum fides respiciat intellectum, & affectum: secundum quòd supra habitum est, magnitudo eius sumitur tá ex parte huius, quàm ex parte illius. Ex parte auté intellectus dupliciter potest attendi maior magnitudo in fide, aut quia clarius cognoscit ipsum creditum, aut quia cognoscit ipsum in pluribus, siue distinctiùs. Primo modo dicitur fides magna cognitione: secundo articulorum quantitate, quia articulos nouit melius distinguere. Similiter ex parte affectus dupliciter attenditur magnitudo, aut quia firmius adhæret, aut quia intensius. Primo modo dicitur esse magna constantia. Secundo modo dicitur magna deuotione: & sic ista quatuor reducũtur ad illa duo, quæ ponit Magister Hug. Et per hoc patet responsio ad obiecta. Patet etiam quod non est aliqua cõtrarietas, nec est superfluitas.

Dub. 2. *Quibusdam uidetur, quòd sufficerit, &c.)* Contra. Cum isti articuli ita bene essent ignoti, sicut alij, uidetur quòd non magis tenerentur cognoscere illos, quàm alios. Quæritur ergo quare magis ista debebant credere de mediatore, quàm alia. Respon. Dicendum, q̃ ista principaliter debebat habere fides illorum, quibus innitebatur tanquam magis opportuna. Nam primum quidem credebant tanquam ipsius fidei mediatoris fundamentum, uidelicet ipsam natiuitatem. Secundum uero, uidelicet ipsam passionem, ut prouocaret ad amorem. Tertium uero, uidelicet ipsam resurrectionem, ut subleuaret ad spem. Quartum uero, scilicet aduentum ad iudiciũ, ut gubernaret per timoré. Et quia oĩbus erat necessarium ad saluté recte credere, amare, sperare, & timere: iõ oportuit quatuor istos articulos credere explicite, ut alij q innitebãtur credẽdo implicite, possent saluari. Vel aliter. Quia nullus poterat merito suo liberari à cognitione, uel obligatione peccati originalis, oportuit q̃ crederét se per meritũ Xp̃i posse saluari, & p satisfactioné eius. In merito aũt isto est quatuor cõsiderare, uidelicet p̃soná satisfacientis, modũ satisfaciendi, & eius præmium, & præmiandi modũ. Quãtum ad personam, oportebat credere natiuitatem. Quantũ ad modũ satisfaciẽdi, oportebat credere pas-

passionem. Quantum ad premiū, oportebat credere resurrectionē. Quātum ad modū oportebat credere aduentum ad iudicium.

Qui de Ioanne Bapt. &c.] Innuit quòd Ioan Bapt. de morte Christi, & descensu ad inferos dubitauit. Contra. Si mori; & ad inferos descendere est articulus, & Ioannes de hoc dubitauit: ergo fuit infidelis: sed constat Ioannem non fuisse infidelē, cum dominus laudet eum, ibi. Matth. 11. ergo non dubitauit. Item. Ioannes ei perhibuerat testimonium, & alijs notum fecerat Christum: ergo nō uidetur ꝙ ipse dubitauerit, cum misit discipulos suos ad Christū. Et hoc est quod dicit August. super 15. Ioan. Ioānes qui à spiritu sancto didicerat quicquid audierat, qui cæteris prædicauerat, qui testimonium perhibuerat, qui columbam uiderat, quare sic quærit? Si ignorauit, qūo testis fuit? Ioannes: tu ante signa diuulgata: modo post mortuos suscitatos cū jam omnibus quasi notus est, nunquid est tibi non notus? absit. Si tu dicas ꝙ non dubitauit, sed ad modū dubitantis se habuit. Obijcitur contra hoc auctoritate Ambro. super Lucam, ubi sic ait. Ioannes nouit Dei filium: sed non ipsum ad inferos descensurum. Itē. Luc. 7. in Glo. Poterat pius uates, quem uenturum prædixit, nō moriturum credidisse. Hocipsum dicit Gregorius in quadā Homilia, & tangitur in litera. Resp. Dicendum, ꝙ sancti doctores in hac qōne dissentire uidentur: nā quidam uidentur uelle ipsum nō dubitasse. Alij uero uidentur uelle dicere ipsum dubitasse. Ex hac ipsa contrarietate quidam hæretici sumpserunt occasionem errandi, ut dicerent Ioannem damnatū esse, qa in fide dubitauit. Sed certe ab hoc discordat textus euangelicus, in quo præcipue laudatur Ioannes. Discordant etiā omnes doctores catholici, & etiā uniuersalis ecclesia, quæ Ioannē non tantum sanctum: sed etiā sanctissimum prædicat, & in eius natiuitate, & decollatione solennizat. Ideo licet sancti doctores catholici uideantur sibi dissentire, idē tamen sentiunt secundum rē. Propter quod intelligēdum est, ꝙ duplex est modus dubitandi. Est.n. quædam dubitatio proueniēs ex infidelitate, sicut dubitauerunt Iudæi. Et est dubitatio proueniēs ex tarditate, sicut dubitauerunt discipuli, quibus dicitur Luc. ultimo O stulti, & tardi corde ad credendum. Et est dubitatio proueniens ex pietate, sicut cū aliquis ex cōpassione magna, & admiratione ad modum dubitantis se habet. Dicendum ergo est ꝙ primo, & secundo genere dubitationis Ioannes nullo modo dubitauit: dubitauerunt tamen discipuli eius: & sic dicunt sancti, qui dicunt eum non dubitasse, sed dubitationi discipulorum cōsuluisse. Ideo enim eos misit ad Christum, ut uidentes mirabilia, quę faciebat, conuerterentur ad ipsum. Si autem loquamur de tertio genere dubitationis, sic dixerunt alij sancti Ioānem dubitasse nō dubitatione uacillationis, sed cuiusdam potius admirationis, & cōpassionis, quæ facit hominem se habere per modum dubitantis. Et hoc est quod dicit Glo. Luc. 7. & Matth. 11. Nō fide, sed pietate dubitauit: & sic patet quod nulla est contrarietas

inter auctoritates præmissas.

Dub. 4. *Fides, spes, charitas, & operatio, &c.*] Contra. Contingit aliquem habere habitus uirtutum, & non operationum: ergo non uidetur quod operatio æquetur ipsis habitibus. Item. 1. Cor. 13. Si habuero fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habeã &c. ergo uidetur quod aliquis possit habere magnam fidem, ita quod nullã habeat charitatem. Respon. Dicẽdum breuiter, quòd illa quatuor æqualia sunt secundum quod dicitur super illud Apoc. 21. quod latera ciuitatis erant æqualia. Dicitur. n. ibi, quod latera ciuitatis sunt fides, & spes, & charitas, & operatio. De modo autem æqualitatis ipsarũ uirtutũ dicetur infra planius, ubi est quęstio, & sermo specialis. Ad præsens autem tantum dixisse sufficit, quod hęc quatuor sunt ęqualia secundum rationem merendi, quãdo sunt informata gratia. Tãtum enim ipsa charitas est meritoria in suo actu, quãtum & fides in uno, & eodem homine. Similiter tantum meretur operatio procedens ab habitu, quãtum placet ipse habitus. Quia enim una est gratia gratum faciens, quæ facit animã Deo placere per habitus, & operationes: hinc est quod necesse est ista quatuor esse æqualia secũdum dictam acceptionem, ac per hoc secundum efficaciam merendi. Ad illud, quod obijcitur, quòd habitus possunt esse sine operibus. Dicendum, quòd non assimilatur hic æqualitas habituum ad operationes in oĩbus, sed in his, quæ habent habitus simul cũ ipsis operationibus ab ipsis egrediẽtibus. Præterea non intelligit de operationibus exterioribus, imo de operationibus interioribus, quæ consistunt in motu, & usu lib. arb. Et ille quidem usus bonitatem habet iuxta mẽsuram habitus uirtutis gratuitæ: illa enim præcipuè est quæ habenté perficit, & opus eius bonum reddit. Ad illud quod obijcitur, quod magna fides põt haberi sine charitate. Dicẽdum, quòd Apostolus ibi loquitur de fide informi: sed litera ista intelligi habet de fide formata. Et ista sufficiant circa literam, nam illa quæ pręmittuntur de fide Cornelij, satis sunt plana &c.

Dist. 33 34. & 36.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An in symbolo Apostolorum contineantur omnia, quæ ad salutem necessaria creditu sunt?

AD intelligentiam huius partis secũdum ea quæ Magister tangit; incidit hic quęstio circa duo. Primo quæritur de fidei sufficientia. Secundo quæritur de fidei profectu. Circa primũ quæruntur tria. Primo quæritur de fidei sufficientia quantum ad cõtinentiam symboli Apostolici. Secundo quęrit̃ de sufficientia eiusdem quantum ad notitiam eorũ, qui præcesserunt aduentũ Christi. Tertio quæritur de sufficientia eiusdem quãtum ad illos, qui eius aduentum fuerunt secuti.

DE sufficientia fidei quantum ad continentiã symboli Apostolici. Vtrum sufficienter contineantur ibi omnia, quæ oportunum est credere ad salutem. Et quod sic uidetur. Primo per uerba Cassiani ad Leoné papam lib. 6. Symbolum latine ideo collectio nominatur, quia collecta in unũ ab Apo-

Apostolis domini totius catholicę legis fide, quicquid per uniuersum diuinorum uoluminum corpus immēsa diffunditur copia, totum in symbolo colligitur breuitate pfecta. ITEM. Hocipsum ostēditur ratione; quoniam tota fides uersatur circa Deū sicut circa obiectum: sed nō conuenit pluribus modis Deū cognoscere, nisi quantum ad diuinā naturam, & humanā; ergo si utroque modo in symbolo Apostolorum traditur notitia de Deo, uidetur ꝙ fides ibi cōtineatur in integritate perfecta.

ITEM. Non contingit habere notitiā de diuina substantia, nisi ꝑ aliquam eius operationem, quādiu sumus in uia: sed oīs diuina operatio continetur sub aliqua istarum triū, uidelicet sub opere creationis, uel reparationis, uel glorificationis. Si ergo Deus in symbolo Apostolorum ab hac triplici operatione notificatur, quia ostēditur ibi Deus esse creator, & reparator, & glorificator, uidetur ꝙ tota fides ibi contineatur. ITEM. Hoc ipsum ostendit̄ ex perfectione auctorum. Si enim ad symbolum illud componendum conuenit cętus Apostolorum, qui repleti fuerunt Spiritu sācto, & plenā, & integram fidei notitiam habuerunt: dicere quòd in symbolo illo contineatur fides insufficienter, non est aliud quàm dicere, quod Spiritus sanctus, & Magistri totius Ecclesiæ insufficientes fuerunt. Si ergo hoc dicere est impium, & absurdum, necesse est ponere fidem, ibi contineri integrè, & plenè & sufficienter.

SED CONTRA. Sicut a doctoribus traditur catholicis, symbolū illud fuit cōpositum tātum a xij. Apostolis, ita quòd quilibet posuit ibi suam particulam. Si ergo ultra xij. fuit Barnabas, & Paulus, qui fuit specialissimus, & maximus fundator, & doctor, & ipsi non posuerunt ibi suam particulam, uidetur quod in symbolo illo nō fuerit fides sufficienter tradita, uel saltem uidetur, quòd ad illius cōpositionem non sufficienter conuenerit uniuersitas Apostolica. ITEM. Videtur quòd insufficienter contineatur ibi fides a parte credēdorum. Si quis enim non crederet fornicationem, uel adulterium esse peccatum mortale, iudicaretur hæreticus. Si quis etiam nō crederet Deum esse, & multa talia, quæ in symbolo non continētur, iudicaretur hæreticus: ergo non uidetur ꝙ sufficienter cōtineantur ibi illa, quæ sunt fidei Christianę necessaria. ITEM. Hocipsum ostenditur a parte ipsorum articulorum: quia credere ꝙ corpus Christi sit in altari, & ꝙ panis conuertatur in corpus Christi, hoc est maximę difficultatis, & in quo fides habet maximum meritū; ergo uidetur ꝙ illud credibile in doctrina fidei fuit potissimè explicandum: uidetur ergo cum ibi nō explicetur, quod symbolū illud sit defectiuum. ITEM. Hocipsum ostenditur ex parte diuinarum conditionum, & operationum: quia sicut Deus est omnipotens, ita etiam est immensus, ita æternus, bonus, & sapiens: & sicut creauit, ita distinxit, ornauit, & conseruauit. Sicut etiam Christus incarnatus est, ita etiam inter homines conuersatus est: sicut resurrexit, ita etiam post resurrectionem apparuit: & de oībus his nihil tangitur in doctrina

symboli;

symboli: ergo uidetur in ea fides insufficienter contineri, cum omnia hæc oporteat credi, & ad omnia hæc arctemur sicut ad articulos ibi expressos. ITEM. Hocipsũ ostenditur ex additione aliorum symbolorum, sicut Athanasij, & Niceni concilij. Si enim in symbolo Apostolorum fides sufficiẽter traditur: ergo alia symbolo superfluunt, quod si non superfluunt: ergo in illo fides insufficiẽter exprimitur. IVXTA hoc quæritur ultimo de diuersitate illorum symbolorum quantum ad continentiam, & quantum etiam ad ratiocinationem, & quantum ad frequentationem, & quantum ad recitationem, & quantum ad alias differentias, quæ sunt inter illa.

Qõ. collater.

RESOLVTIO.

Vtique quantum ad ea, quæ principaliter credenda sunt.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, quod doctrina fidei quædam habet antecedẽtia, quædam consequentia, quædam principia, siue obiecta. Sicut in alijs sciẽtijs uidemus esse quędam principia cõmunia, quæ supponuntur sicut dignitates: quædam uero principia propria illarum scientiarum, ut sunt intrinseca principia demonstrationum. quædam uero sunt sicut cõsequẽtia, sicut sunt conclusiones corrollariæ. Per hunc etiam modum in doctrina fidei antecedentia sunt illa, quæ sunt de dictamine iuris naturalis. Principia uero sunt illa, ad quæ fidei illuminatio directe dirigit: & ista dicuntur articuli. Consequentia sunt illa, quę ex illis articulis possunt elici, & ad illos articulos habent sequi. Cũ ergo quæritur, utrum sufficienter doctrina fidei contineatur in symbolo apostolico. Dicendũ est, quòd si loquamur de doctrina fidei quãtum ad ea, quæ sunt in ea principia, & propria, sicut sunt illi articuli: sufficienter in illo symbolo continentur. Potest autem ipsius sufficientia ex duplici parte mõstrari, uidelicet ex parte ipsorum auctorum componẽtium, & ex parte articulorũ cõstituentiũ. Ex parte auctorum cõponentiũ, quia uniuersitas ibi apostolorum conuenit, quam non est dubiũ aliquid non potuisse latere de his, quę pertinent ad fidei complemẽtum: & ut maiorẽ haberent firmitatem, singuli posuerunt ibi suas partes: & omnes insimul singulas approbauerunt: ut una ecclesia, quę super Apostolos fundari debebat, unã fidei credulitatem, & confessionem haberet, quæ quidẽ diceret fides catholica, hoc est fides uniuersalis. Vniuersalis (inquã) quia uniuersis data, & ab uniuersis Apostolis, qui erãt fundamẽtũ uniuersalis ecclesiæ cõstituti. Vnde Petrus primò posuit particulã suam dicens. *Credo in Deum patrem omnipotentem creatorem cœli, & terræ*] Secundo Andreas audiens subiunxit. *Et in Iesum Christum filium eius unicum dominum nostrum*) Tertio Ioannes addidi. *Qui conceptus est de spiritu sancto, natus ex Maria uirgine.*) Quarto intulit Iacobus maior. *Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & sepultus.*) Quinto subiunxit Thomas. *Descendit ad inferna, tertia die resurrexit a mortuis.*) Sexto addidit Iacobus minor. *Ascẽdit ad cælos, sedet ad dexterã Dei patris omnipotetis.*) Septimo adiecit Philippus. *Inde uẽturus est iudicare uiuos &*

Vide Rufinũ in expositio. eiusdẽ symb. Clemẽ. in Decret. et Leonẽ. I. in Epist. ad August.

Aliter ordinãt Alexander de Ales 3. par. q. 82. mẽb. 5. & demũ detersi di uersi mode.

& mortuos.] Octauo intulit Bartholomæus. *Credo in Spiritum sanctum.*) Nono subiũxit Matthæus. *Sanctam ecclesiam catholicam.*) Decimo addidit Symon Chananæus. *Sanctorum communionem.*) Quia in sanctorum cõmunione est peccatorum remissio. Vndecimo superaddit Iudas Thadeus. *Carnis resurrectionem.*) Et est sensus, quòd Deus resuscitabit ipsam carnẽ. Duodecimo Mathias consummauit. *Vitam æternam.*) Amen. Et sic Apostoli in numero duodenario pleno & integro composuerunt illud symbolum, quando erant in simul congregati in quo quidem numero significatur superabũdans perfectio. Et illud præfiguratum fuit Iosue.4. ubi dicitur quòd duodecim uiri tulerunt de medio Iordanis alueo duodecim lapides, & posuerunt in loco, in quo castrametati sunt. Per duodecim namque uiros de singulis tribubus præfigurantur duodecim Apostoli. Per duodecim lapides præfigurantur duodecim partes symboli, quæ sunt firmæ, & immutabiles, ex quibus unicum symbolum constituitur, quod ideo symbolum appellatur, q̃a ex pluribus Apostolorum sententiis fuit constitutum. Dicitur enim symbolum a syn, quod est simul, & bole, quod est sententia: unde symbolum est plurium sententia constituta: & sic sumitur sufficientia contentorum in symbolo a parte auctorũ componentium, Potest etiam nihilominus sumi a parte articulorum constituentium: cum enim omnes articuli sint de Deo, aut secundum q̃ est in natura propria, aut secundum quòd est unitus humanæ naturæ: necesse est quosdam articulos esse spectantes ad diuinitatem, quosdam ad humanitatem. Illi autem, qui spectant ad diuinitatem, aut respiciunt diuinam essentiã in se, aut respiciunt diuinæ essentiæ personas, & hypostases, aut respiciunt eius operationes. Si respiciunt ipsam diuinam essentiam in se, sic est unus articulus, secundum q̃ unica & simplex est diuina essentia. Et hoc insinuatur cum dicitur. *Credo in Deum.*) Si autem respiciunt diuinæ essentiæ personas, siue hypostases secundum q̃ tres sunt personæ, tres sunt articuli. Quorum unus est. *Credo in Deum patrem omnipotentẽ.*) Alius uero notatur, cũ dicitur. *Et in Iesum Christum filium eius unicum dominum nostrum*) Alius cum dr̃ *Credo in Spiritum sanctum.*) Si autem respiciant diuinæ essentiæ operationes: hoc potest esse tripliciter; secundum quòd triplex est eius operatio, quarum una est in collatione naturæ, & hæc est creatio. Altera in collatione gratiæ, & hæc est sanctificatio. Tertia ẽ in collatione gloriæ, & hæc est gloriosa resuscitatio. Et secundum hoc tunc sunt tres articuli. Quorum unus notatur cum dicitur. *Credo in creatorem cæli, & terræ.*) Alter cum dicitur. *Sanctã ecclesiam catholicam, sanctorum communionem, remissionem peccatorum.*) Alius cum dicitur. *Carnis resurrectionem.*) Alter cum dicitur. *Et uitam æternam.*) Amen. Et sic septem sunt articuli circa diuinitatem respicientes ipsam diuinam essentiam in se, & in p̃sonis, & in operibus eius: & patet eorum sufficientia, quia non habet

Symbolu, portio, collatio, Tessera (quod est militare signum) ad nos transfertur.

habet ipsa pluribus modis considerari. Similiter circa humanitatem non est reperiri, nisi septem articulos principales secundum septem actus Christi redemptoris, qui ordinantur ad nostram redemptioné. Quorum primus est incarnari: & de hoc est unus articulus. *Qui conceptus est de Spiritu sancto.* Secundus est nasci: & de hoc est alius articulus. *Natus ex Maria Virgine.* Tertius est pro nobis precium soluere: & de hoc est alius articulus. *Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & sepultus.* Quartus est infernum spoliare, & de hoc est alius articulus. *Descendit ad inferna.* Quintus est de morte triumphare, & de hoc é alius articulus. *Tertia die resurrexit a mortuis.* Sextus est cœlestia transcendere: & de hoc est alius articulus. *Ascendit ad cælos, sedet ad dexteram Dei patris omnipotentis.* Septimus ad iudicium uenire: & de hoc est alius articulus. *Inde venturus est iudicare viuos, & mortuos.* Et sic patet, q septem sunt articuli spectantes ad humanitatem; in quibus uniuersitas fidei continetur: secundum q significatur in primo Apocal. ubi dicit Iohannes se uidisse septem candelabra, & in medio septem candelabrorum similem filio hominis, & ille habebat ad dexteram septem stellas. Per septem nãque stellas luminosas, quæ sunt de natura cęlesti intelliguntur septem articuli spectantes ad diuinitatem. Per septem autem candelabra aurea, quæ sunt de terrena materia; uerumtamen optima, & depurata, intelliguntur septem articuli respicientes humanitatem: & ideo dicit quòd in medio horum uidit similem filio hominis. Quoniã ergo isti duodecim articuli cõtinentur in symbolo Apostolico: hinc est q ipsa fides continetur in illo symbolo sufficiéter, & plenè quãtum ad illa, quæ principaliter sũt credenda. Et ideo concedendæ sunt rationes ad istam partem.

Ad illud ergo, quod primo obĩ, q Paulus, & Barnabas nihil ibi posuerũt. Dicẽdũ, q Paulus & Barnabas, electi fuerũt post diuisionẽ Apostolorũ ad pdicandũ, sicut patet in actibus Apostolorũ, Et quoniam symbolum debuit constitui ab omnibus, & simul cõgregatis, ut sic singula essent a singulis per expressionem, & totum a quolibet per approbationem, hinc ést quod nihil ibi apponit, quod Paulo, & Barnabæ approprietur: nec tamen ex hoc arguitur insufficientia, quia alii fuerũt in numero completo, & perfecto, in quanto numero Deus elegerat suos Apostolos. Præterea multitudo condentium non facit ad maiorem perfectionem symboli conditi, quãuis faciat ad maiorem auctoritatem: ita enim potuisset unus Apostolus in aliqua uerborum serie enarrare fidẽ sufficienter, sicut omnes fecerunt in illo symbolo per cõcordiam edito: magis tamen sic facere uoluerũt (sicut prædictum est) propter maiorem fidei unitatem seruandam, & propter maiorem eiusdem fidei firmitatem. Ad illud, quod opponitur, quòd multa sũt credenda, quæ in symbolo non continentur. Dicendum, quod uerum est de antecedentibus, sicut est hoc, quòd est Deum esse. Et de consequentibus sicut sunt multa alia, quæ de ipsis articulis

elicit sacra scriptura, & doctrina theologica, sicut Christum a sua conceptione habuisse plenitudinem gratiæ, & consimilia: nullum tamen est credibile a fide, quod non possit reduci ad articulos in symbolo contentos, sicut ad principia diligentia, & stabilia fundamenta. AD ILLVD, quod opponitur de insufficientia ipsorum articulorum, quòd credere corpus Christi in altari, hoc uidetur pertinere ad articulum fidei. Dicendum quòd iste non est articulus principalis, sed sub aliquo articulo continetur, sicut & alia sacramenta. Volunt autem quidam dicere, quòd reducitur ad articulũ de omnipotentia. Alij autem reducunt ad articulum de passione, quia istud est memoriale passionis. Sed melius est ipsum reducere ad articulum de unitate ecclesiæ, & peccatorum remissione, sicut & fides respectu aliorũ sacramentorũ. In ipsis.n. sacramentis fit peccatorũ remissio. In ipsis ét attenditur totius ecclesiæ sanctorum unio. Vnde in symbolo Niceno, additur. Confiteor unum baptisma in remissionem peccatorũ: Vnde sicut dicitur de hoc sacramento ꝙ reducitur ad aliquẽ articulum principalem, sic intelligẽdum est de alijs sacramentis. AD ILLVD uero, quod obijcitur ex parte diuinarum conditionum, & operationum. Dicendum ꝙ conditiones respicientes diuinam essentiam non faciunt nouos articulos distinctos ab articulo, qui est de unitate essentiæ diuinæ. In hoc.n. quòd credo ipsum Deũ esse unũ, credo ipsum esse immẽsum, & simplicem, ęternum, omnipotentem, & similia: alioquin si unum de illis deest, non esset Deus. Similiter non de omnibus operationibus debét esse articuli, sed de operationibus principalibus: maxime de his, quæ ad nostram reparationem, & salutem ordinantur, ad quam dirigit fides nostra. Possunt tamen omnes operationes Dei reduci ad illas tres. Omnis enim operatio aut respicit esse naturæ, aut esse gratiæ, aut esse gloriæ. Vnde conseruatio potest reduci ad creationem: similiter distinctio ornatus: punitio uero potest reduci ad iudicium. Vel potest dici, quòd non est secundum principalem intentionem, quia non est secundum uoluntatem cõsequentem. Similiter operationes Christi, ut conuersationis, & apparitionis, ad illas possunt reduci: quia apparitio ordinatur ad manifestationem ueritatis resurrectionis, & conuersatio ad manifestandam ueritatem incarnationis. AD ILLVD, quod obijcitur de additione aliorum symbolorum. Dicendum, quòd alia symbola duo, uidelicet Athanasij, & Niceni cõcilij addita sunt ad fidei maiorẽ explanationem, & ad hæresum confutationem: Quia symbolum Athanasij doctoris præcipui maxime ordinatum fuit contra errorem Arij: & ideo ibi maxime exprimit unitatem essentiæ, & distinctionem personarum: quomodo Christus est æqualis patri secundum diuinitatem, minor patre secundum humanitatem. Symbolum uero Niceni concilij conditum fuit ad confutationẽ multimodarum hæresum pullulantium. Vnde adduntur aliqua ad maiorem expressionem, per quę possint hæreses confutari: & propterea

pterea ad elidendam hæresim Manichæi non tantum dicitur. *Credo in Deum,*) sed *Credo in unum Deũ.*) Nec tantum *Creatorem cæli, & terræ,*) sed etiam *Visibilium, & inuisibilium.*) Ad confutationem uero hæresis Arianæ non tantum dicitur. *Credo in Iesum Christum dominum nostrum,*) sed etiam additur. *Et in unum dominum Iesum Christum filium Dei unigenitum,*) usque ibi. *Per quem omnia facta sunt.*) Ad confutationem uero hęresis Euticis,& Nestorij, qui dixerunt spiritum sanctum seruum esse patris,& filii,non dicitur tantum. *Credo in spiritum sanctum,*) sed additur, *Dominum, & uiuificantem, qui ex patre procedit,*) & Latini addiderunt, *Filioque,*) propter errorem Gręcorum. *Qui cum patre, & filio simul adoratur, &c.*) Et additur, *Qui locutus est per prophetas,*) ad destructionem erroris quorundam, qui dixerunt, ꝙ prophetæ locuti sint, sicut phanatici. Et sic patet,quòd illa symbola non superfluunt, nec tamen symbolum Apostolorum fuit diminutum : quia quamuis in illo fides sufficiẽter contineatur quantum ad propriam, & simplicem fidei confessionem: tamen oportunum fuit aliquid addi ad explanationem propter confutandam hæresum prauitatem. AD ILLVD, quod quæritur ultimo de symbolorum diuersitate quantum ad continentiam, & frequentationem, iam patet respõsio pro magna parte ex his, quæ dicta sunt. Nam symbolum Apostolorum pauciora continet, quàm aliud, quia est ad præcisam articulorum expressionem. Alia uero duo symbola sunt ad hæreticorum confutationem. Vnde & si in aliis addatur quantum ad expressionem quorundam articulorum,non tamen articuli exprimuntur magis plene, imo & in symbolo Niceni concilii omittitur articulus de descensu ad inferos, siue quia circa hunc pauci, uel nulli errauerunt:siue quia in ipsa cõfessione descensus Christi ad inferos possit oriri error: ideo maluerunt illum subticere,& implicite illum intelligere in resurrectione. Et inde est quòd symbolum Apostolorum dicitur esse maius, non quantum ad continentiam uerborum, sed quantum ad continentiam articulorum,& quantum ad auctoritatem componentium. Maioris enim auctoritatis est illud symbolum, quàm alia duo:hinc est quòd etiã symbolum Apostolorum,ꝙ continet ipsum fidei fundamentum, quotidie recitatur in ecclesia, & frequentatur:alia uero duo : quæ sunt ad hæresum confutationem, non recitantur nisi in diebus solẽnibus,quando ad ecclesias conuenit populus. Hinc est etiã ꝙ symbolum Apostolorum dicitur sub missè,quia est ad propriæ consciẽtiæ securitatem: alia uero dicuntur altè, quia sunt ad compescendam hæreticorum garrulitatem. Hinc est etiam quod symbolum Apostolorum dicitur bis in die, mane uidelicet,& seros: qa fides est bonarum operationum principium,& scutum ad uictoriam tentationũ,& operationes bonę potissime fiũt in die,& tẽtationes de nocte insurgunt. Alia uero duo symbola dñr de die solum,& præmittitur symbolum Athanasij,& dicitur hora prima. Symbolũ san

ctorum patrum dicitur in Missa, pro eo q plures ibi hæreses eliduntur,& maioris fuit auctoritatis. Compositum enim fuit a tercétum,& decem & octo patribus, qui præfigurati sunt per trecentũ & decẽ & octouernaculos Abraę, quos numerauit, quando prostrauit quinque reges,qui Loth cum substantia sua captiuauerãt. Ideo autem magis dicitur in missa, q̃ in alia hora, quia tunc populus magis cõuenit:& dicitur post euãgelium,ut ostendatur esse tractũ de euangelij ueritate:dicitur etiã ante communionẽ, ut per ipsam fidem præparentur corda fideliũ, qui uolunt corpus Christi suscipere,ut possint digne manducare sacramentaliter,uel saltem manducare spiritualiter. Et sic patet qualiter symbola diuersificantur in frequentia,& continentia,quę tamen concordant in sufficientia.

QVAESTIO II.

An antiquis patribus suffecerit ad salutem, ea tantum credere,quæ ad diuinitatem spectant?

DE fidei sufficientia quantum à eos,qui præcesserunt aduentum Christi. Et quæritur,utrũ eis suffecerit ad salutem credere ea tantum,quæ spectant ad diuinitatem. Et q sic uidetur. Heb. 11. Oportet accedentem credere,q est,& quia remunerator est. Si ergo Apostolus determinat sufficiẽter illud, quod erat fideioportunum,uidetur, q illud sufficiebat eis credere. Sed totum illud credi poterat nihil credendo de humanitate Christi: ergo uidetur quod tunc temporis ad salutem sufficiebat sola fides diuinitatis. ITEM. Fides,quæ sufficienter dirigit ad sperandum, & amandum Deum, sufficit ad salutem. Sed fides, qua quis credit Deum creatorem, & remuneratorem suum,sufficiẽter dirigit ipsum ad sperandum, & amandum:ergo uidetur,q omni fide humanitatis exclusa, fides solius diuinitatis ad salutem sufficiebat. ITEM. Multi saluati sunt sine fide passionis Christi: paucissimi enim præcesserunt in ueteri testamento, qui crediderunt filium Dei crucifigendum pro salute generis humani: si ergo saluari potuerunt sine fide passionis, eadem ratione sine fide incarnationis:ergo & sine fide mediatoris. ITEM. Nullus homo tenetur nosse,quod ignorant angeli:sed ante Christi aduentum ignorabãt angeli Christi incarnationem: ergo & homines non tenebantur illam credere. Maior propositio in se manifesta est,minor probatur per illud quod dicitur Esa. 74. Quis est iste,qui uenit de Edom? ibi Glo. aperte declarat, q quidã angeli donec impleretur mysterium incarnationis, non cognouerunt. Et Ephe. 3. dicitur. Vt innotescãt principibus,& potestatibus in cœlestibus:& ex alijs pluribus locis potest haberi: unde Chrysostomus super Ioan. in tertia Homil. Multũ honorati sumus,quòd nobiscum angeli per uocem Ioannis didicerunt. Et idem habetur in Glo. super illud Ephes. 3. Quę sit dispensatio ministerij absconditi a sæculis in Deo. ITEM. Qui implet de lege euangelica quod est de dictamine eius,peruenit ad salutem,similiter de lege Mosaycã: ergo pari ratione qui implebat, quæ erant de dictamine legis naturæ,ad salutem perueniebat, secundũ q innuit Apostolus Ro. 2. ergo

ergo tempore legis naturæ non oportebat credere ad faluté, nisi quod erat de dictamine legis naturæ. Sed Deum incarnari, & esse mediatorem futurum non erat de dictamine legis naturæ; ergo non uidetur, ꝙ oportebat hoc illo tépore credere. ITEM. Nullus tenetur operari illud, ad quod non potest se erigere uirtus sua operatiua: ergo nullus tenebatur credere illud, cuius notitiam non poterat acquirere nec per inuentionem, nec per doctrinam. Si ergo tempore legis naturæ cognitioné de mediatore non poterant per se inuenire, nec erat qui exterius doceret, nec adhuc erant reuelationes propheticæ, uidetur quòd tunc temporis de mediatore nihil credere tenebantur: ergo sine fide mediatoris poterãt peruenire ad salutem.

CONTRA hoc sunt auctoritates multæ, quas Magister adducit in litera: & hocipsum ostenditur ratione: Christus est caput totius ecclesiæ: ergo nullus potest saluari, nisi fiat membrum Christi. Sed membrum Christi nó potest quis fieri, nisi credat in Christum; ergo sine fide mediatoris nullus unquam saluari potuit. ITEM. Nullus potuit ingredi cœlũ nisi aperta ianua: sed ianua nó potuit aperiri nisi per passioné Christi: ergo nullus potuit saluari nisi merito passionis Christi: sed meritũ passionis Christi non ualet nisi eis, in quibus habitat Christus: si ergo Christus inhabitat per fidé, & charitatem, quę habetur ad ipsum, impossibile fuit aliquem saluari sine fide mediatoris. ITEM. Nullus potest salnari sine remissione peccati originalis: sed originale peccatum non potest remitti nisi per fidem, uel per aliquod fidei sacramentum, quod sit ipsius mediatoris signum: ergo nullus potuit peruenire ad salutem ante aduẽtum Christi, qui non crederet mediatorem. ITEM. Nullus potest peruenire ad salutem, nisi qui sperat: sed nullus recte sperat, nisi qui credit ad salutem se peruenturum per merita, quia spes procedit ex gratia, & meritis. Si ergo illi, qui præcesserunt Christi aduentum, saluabantur, credebant se per merita saluari: aut ergo credebant merita propria sibi sufficere, aut meritis alienis indigere. Si credebant ꝓpria merita sibi sufficere: ergo efferebantur, & decipiebantur: ergo nó saluabantur. Si credebant se alienis meritis indigere: ergo habebãt fidem de mediatore: ergo nullus saluari potuit post lapsum absque fide redemptionis.

RESOLVTIO.

Absque mediatoris fide, saltem implicitè nullus patrum saluari potuit. Tametsi quibus reuelatum esset, adhuc explicitè opus esset.

RESPON. Dicendum, ꝙ sicut multis autoritatibus probat Magister in litera, post lapsum Adę nullus saluari potuit absque fide mediatoris. Nullus enim ab illo peccato originali poterat liberari; nisi in illum mediatoré crederet, uel ipse pro se si esset adultus, uel alius pro ipso si esset paruulus. Et ratio huius est: quia cum gratia, & ueritas per Iesum Christũ facta sit, & liberatio ab illo peccato originali fit per merita Christi: & merita Christi non se exté dant nisi ad illos, qui efficiuntur eius membra, & ei copulãtur per

fidem: sicut impossibile est nunc aliquem saluari, nisi eidem copuletur per fidem, uel fidei sacramentum: sic & impossibile fuit tunc aliquem post lapsum peruenire ad salutem, qui aliquo modo in Christum mediatorē non crederet. Ideo autē dico aliquo modo, quia fides mediatoris potest haberi dupliciter, uidelicet implicite, & explicite. Explicite, ut si quis crederet filium Dei assumpturū nostram humanitatem, nasciturū de uirgine, passurum in cruce, resurrecturum tertia die. Et hoc modo explicite credere nō erat omnibus opportunum, sed his solū quibus erat à Deo reuelatum, sicut sanctissimis patribus. Implicite uero credere, est credere redēptorē uenturum taliter, & eo modo, qualiter, & quomodo illi credebant, quibus à domino est reuelatum: & hoc quidem erat omnibus oportunum. Et hoc est, quod dicit magister Hugo de Sancto Victore in Libro de sacramētis. Hęc sunt, inquit, quibus ab initio nihil minus recta fides unquam habere potuit, credere uidelicet unū esse Deum, creatorem omnium, & rectorem uniuersorum, ipsum quidem non esse mali auctorē: eorū tamē qui in malis suis misericordiam eius quærerent, & expectarent futurum redemptorem. Hoc simplicium fidei in initio suffecisse credimus: & tamen fidem natiuitatis eius, passionis, & resurrectionis, & ascensionis suæ, in hoc eos uerissime habuisse dicimus, qa credentibus, & scientibus hoc, fide, & deuotione adhæserunt. Sic ergo concedendum est, quod nullus post lapsum saluari potuit absque fide mediatoris: qua quia

Lib. 1. par. 11 cap. 7.

philosophi caruerunt, suis meritis, & uirtutibus inhærentes: ideo tanquam superbi, & a Christi mēbris, & meritis separati, exclusi sunt gaudijs paradisi. Concedendæ sunt ergo rationes ad istā partem adductæ.

AD ILLVD ergo, quod primo obijcitur de auctoritate Apostoli. Dicendum, quòd Apostolus præcise non intendit determinare totum, quod est ad salutem necessarium, sed illud, sine quo non potest esse salus. Dicit enim, quòd hoc est oportunum, sed non dicit, quòd hoc sit sufficiens. Tangit autem illa duo potissime: quia necessaria erant omni statui naturæ, non solum statui naturę lapsę, sed etiam statui innocentiæ. AD ILLVD, quod obijcitur, quòd fides creatoris, & remuneratoris sufficienter dirigit ad sperandum, & amandum. Dicendum, quòd falsum est secundum statum naturæ lapsæ: quia cum spes procedat ex meritis (sicut in opponēdo tactū est) si quis speraret saluari ex meritis proprijs, sine meritis mediatoris, non recte speraret, sed potius præsumeret: ideo spes nō sufficienter dirigitur per fidem creatoris, & remuneratoris. Similiter nec charitas: quia non tantum debemus amare, quia creator, & remunerator, sed magis quia redemptor. AD ILLVD, quod opponitur, quòd multi saluati sunt sine fide passionis. Dicendum, quòd si loquamur de fide explicita, uerum est: si de fide implicita, non est uerum: omnes enim saluandi expectauerunt redemptorem futurum: & etiam in suis sacrificijs, & oblationibus hoc præfigurabant, in quibus omnibus Christus

figu-

figuratur offerendus. Vnde quodammodo profitebantur facto occulte, quamuis uerbo non proferrent manifeste. Similiter nō oportebat incarnationé explicite credere, sed sufficiebat credere, quòd aliquis ueniret, qui genus humanum redimere posset, sciret, & uellet. AD ILLVD, quod obijcitur, quod homines non tenentur nosse, quod ignorant angeli. Dicendum, quòd & si angeli mysterium incarnationis non cognouerunt ad plenum, tamen nullus fuit beatorum, quin sciret genus humanum esse redimendum: & ideo ex hoc non concluditur, ꝙ non oportuit fidem habere de mediatore, sed quia non oportuit credere explicite, sed sufficiebat credere implicite. AD ILLVD, quod opponitur, quod omni tempore suffecit implere, quod fuit de dictamine legis illius, quę erat in illo statu. Dicēdum, quòd hoc est uerum, secundum quòd hoc intelligitur de lege naturæ, uel de lege scripturæ, secū dum quòd est adiuta dono gratiæ. Sine enim dono gratiæ in nulla lege contingit ad salutem peruenire. Quamuis autem lex naturæ destituta auxilio gratiæ non possit aliquid dictare de ipso mediatore: prout tamen est adiuta per gratiā, dum sentiebat infirmitatem suam, & miseriam, & aduertebat Dei iustitiam, & misericordiam satis dictare poterat, quòd homo reparatore indigebat, & quòd diuina bonitas dare disponebat. Vnde semper fuerunt aliqui famosi Dei cultores ab initio mūdi, qui hoc profitebantur suis oblationibus, ad quorum aspectum, & exemplum alij poterant erudiri. AD ILLVD, quod ultimò opponitur, quòd nō poterant illud scire per inuentionem, & doctrinam: iam patet responsio: quia diuina gratia omnibus prę sto erat, & natura ad hoc manuducere poterat ex consideratione suæ miseriæ, & curuitatis, & ex eruditione quadam generali, quam accipere poterant à uiris, qui erant in cultu Dei famosi. Vnde cum non esset tūc prophetia, nec reuelatio aperta, non tenebantur omnino ad fidem explicitam. Indubitanter tamen uerum est, quòd eis præsto erat notitia mediatoris, quanta opportuna erat secundum exigentiam temporis, tum ex dictamine naturæ, tum ex aliena instructione, tum etiam ex Dei inspiratione, qui se offert omnibus, qui eum requirunt humiliter.

QVAESTIO III.

An omnes nunc explicitè teneantur credere omnes articulos fidei?

DE sufficientia fidei quantum ad eos, qui aduentum Christi sunt subsecuti. Et est quæstio. Vtrum omnes teneantur credere omnes articulos explicite post aduentum Christi. Et ꝙ sic uidetur. Deut. 27. præcipitur, ꝙ lex lucide, & aperte scribatur super lapides. Et ibi dicit Glos. quòd laici, & simplices sunt lapides: ergo si scriptura illa est per cognitionem, uidetur quod laici tenentur legem cognoscere lucide, & aperte: ergo multofortius uidetur ꝙ in nouo testamento tenentur cognoscere doctrinam fidei catholicæ. ITEM. Leuit. 13. dicitur de leproso ut offerat sextarium pro emundatione. ibi Glo. Sextarius ē uerissima fidei cōfessio:

ſio. vbi ſi plus eſt, effundit, ſi minus eſt, deficit: ergo uidetur ad hoc quòd aliquis poſſit a peccatis purificari, ꝙ neceſſe eſt habere plenam menſuram fidei: ergo uidetur, quòd omnibus ſit neceſſarium noſſe omnes articulos explicite, & diſtinctè. ITEM. Sicut ſe habet obedientia reſpectu præceptorum, ita fides reſpectu articulorum: ſed non eſt uera obedientia, niſi obediat omnibus præceptis: ergo nec uera fides niſi explicite, & diſtinctè aſſentiat omnibus articulis. Minor probatur per illud, quod dicitur Gala. 5. Teſtificor omni homini circuncidenti ſe, ꝙ ſit debitor omnis legis faciendæ. Et Iaco. 2. Si totã legem ſeruauerit, offendit autem in uno, factus eſt reus omniũ. ITEM. Sicut ſe habet charitas ad diligenda, ſic ſe habet fides ad credibilia. Sed charitas quantuncunque ſit parua, & in quocũq; ſit, facit amare omne, quod eſt amabile: neceſſarium eſt enim cuilibet ad ſalutem, ꝙ diligat Deum, proximum, & ſeipſum: ergo pari ratione neceſſarium eſt fidei quantũcunque paruę, omnes articulos credere diſtinctè. ITEM. Non uitatur malũ, niſi cognitum: ſed quilibet quantuncũque ſimplex, tenetur uitare errorem contra quemlibet articulum: ergo tenetur credere & ſcire quemlibet articulum. Quod autẽ teneatur quilibet uitare errorem contra quemlibet articulum, manifeſtum eſt: quoniam ſi ignorantia nõ excuſat in agendis, pari ratione uidetur, ꝙ nec excuſare debeat in credendis. Eſto etiam ꝙ aliqua ſimplex uetula audiat ſacerdotem prædicantem errorem, & cõtra aliquem articulum fidei, & credat ei, conſtat ꝙ iſta nõ excuſatur: quia ſi ad prædicationem ſui ſacerdotis committeret adulterium, uel homicidium, nequaquam excuſaretur: ſed conſtat ꝙ illum errorem, quem prædicat ſacerdos, uitare non poteſt, niſi cognoſcat oppoſitum illius erroris eſſe uerum: redit ergo illud quod prius inferebatur. ſ. quòd oẽs articulos fidei diſtinctè credere cuilibet ſit neceſſarium. ITEM. Omnes articuli æqualiter arctant ad aſſentiendum: omnes etiam indifferenter ſe habẽt ad hoc, ut per auditum manifeſtẽtur. Si ergo ęqualiter obligant quantum ad aſſenſum, & æqualiter obligant quantum ad auditum, uidetur ꝙ eodẽ modo omnes articuli ſe habẽt ad fidem credentis: ergo uel omnes tenentur credere, uel nullum: ſed non nullũ credere tenentur, quia tenentur credere aliquem: ergo tenentur credere oẽs, & ſingulos.

CONTRA. Super illud Ioan. 6. Colligite, quæ ſuperauerũt fragmẽta, ne pereant: Glo. dicit Fragmenta ſunt ſecreta myſteria, quæ populus communis capere nõ poteſt: ergo ſi iſta ſecreta myſteria ſunt maxime ea quæ ſpectant ad articulos fidei Chriſtianæ, uidetur ꝙ populus nõ teneatur ad ea cognoſcenda. ITEM. Ad hoc ꝙ aliquid ſciatur ſcientia demonſtratiua, ſufficit ꝙ ſciatur in uniuerſali, & non oportet ꝙ ſciatur in particulari. Si ergo cognitio fidei cõtenta eſt minori certitudine, q̃ ſit certitudo ſciẽtiæ demonſtratiuę, uidetur ꝙ non teneatur quis per fidẽ credere omnes articulos explicite. ITEM. Pauci ſunt niſi ſint bene periti ĩ theologia, qui ſciãt articulos ſymboli bene diſtinguere, &

re, & munerare. Si ergo oẽs tenerentur nunc oẽs articulos fidei scire distinctè & explicitè; pauci saluarentur, quod est ualde crudele dicere. ITEM. Si omnes tenerentur nunc scire omnes articulos fidei explicite, cum in ueteri testa. non tenerentur; sicut supra probatum est, uidetur ꝙ multo grauior est lex euangelica, quàm mosaica. Si ergo inconueniens est hoc dicere, restat ꝙ non tenentur omnes ad credendum singulos articulos explicite, & distincte.

RESOLVTIO.

Simplices credant explitiè illos Articulos, quorùm sollẽnitates celebrat ecclesia: reliquos implicitè. Eruditiores autem simul omnes.

RESPON. Dicendum, ꝙ oẽs Christiani tenẽtur credere omnes articulos. Hoc aũt tripliciter potest esse. Aut oẽs credere implicite, aut omnes credere explicite, aut quosdam implicite, quosdã explicite. Credere oẽs implicite est fidei diminutę: non enim sufficit modo alicui, qui habet usum rõnis, in generali credere redẽptorem, & remuneratorem: adeo. n. notitia quorundam articulorum manifesta est, quòd nullus habẽs usum rationis, ignoret, nisi omnino negligat & contemnat Dei cultum, & salutem suam. Credere aũt quosdam implicite, quosdam explicite, hoc est ad fidei salutem necessarium: põt. n. fidei simplicium sufficere. Ad illos autem tenentur explicite credendos: quos manifestat eis non solum prædicatio: sed etiam ecclesiasticus usus, & consuetudo: sicut est de unitate & trinitate, quã possunt nosse ex ipso actu consignationis: cõsignãt enim se in nomine patris, & filij, & spiritus sancti: & sicut est de natiuitate, passione. resurrectione, & peccatorum remissione, quos cognoscere possunt ex ipsis solemnitatibus, quas ecclesia celebrat, & actibus sacerdotum: ideo ab horum cognitione, & notitia nullus ratione utens excipitur, nec ignorãtia excusatur: quia nõ potest esse talis ignorantia sine negligentia, & contemptu. Alios etiam articulos non ita manifestos tenentur utique credere implicite. Implicite autem uoco credere, ut in generali credant uniuersaliter omne, quod credit sacrosancta mater ecclesia, ita ꝙ in particulari a nullo illorum dissentiant, nec aliquem articulorum discredant. Credere autem omnes articulos distincte, & explicite, est fidei iam prouectę, hoc enim non est de generali fidei necessitate: sed si necessarium est alicui, illis est necessarium, qui in cognitione fidei profecerũt: & illis potissime, qui fidẽ alijs explicare, & manifestare tenentur, uel ẽt qui officium docendi, & prædicandi assumunt, sicut sunt habentes curam animarum, & prædicatores uerbi Dei, & Doctores sacræ scripturæ, & alij quorum conuersatio uersatur circa fidei ueritatẽ. Hoc tamen non credo esse oportunum omnibus, qui saluantur. Multi n. sunt boni simplices, qui quamuis sint paruæ cognitionis, sunt tamen magnę deuotionis: & tales pium est credere ad salutẽ peruenire. Et propterea concedẽdum est, ꝙ licet oportunũ sit omnibus non solum credere omnes articulos implicite, sed ẽt quosdam explicite post aduẽtũ Christi: non tamen est necessariũ omnibus

nibus maxime simplicibus credere omnes explicite. Vnde concedendæ sunt rationes, quæ sunt ad partem illam.

Ad illvd uerò, quod primo objicitur in contrarium, quod super lapides debebat scribi lex lucide. Dicendum, quòd illud mandatum non erat datum laicis, sed illis, qui debebant eos legem docere. Vnde ex hoc non potest concludi, quòd simplices teneantur credere omnes articulos fidei: sed ꝙ illi, qui habent curam animarum ipsorum, tenentur credere, & scire fidem, & ipsam manifestare lucide, & aperte. Ad illvd, quod obijcitur, quòd sextarius fidei consistit in plena confessione ipsius. Dicendum, quòd sextarius ille, qui signat confessionem fidei, impleri habet plenitudine sufficientiæ, & plenitudine copię. Tunc impletur plenitudine sufficientiæ, quando quis omnes articulos credit, ita quòd nullum discredit: aliquos tamen credit implicite, & aliquos explicite: ita ꝙ in credulitate sua, siue ĩ istis quos credit implicite, siue in his quos credit explicite, nihil addit, nec minuit de his, quæ credit sancta ecclesia, & dicit sancta scriptura: & hunc sextarium sic impletum debent omnes offerre. Tunc autẽ est plenitudo copiæ, quando quis distincte, & explicite nouit, & credit ea, quæ spectant ad articulos fidei, & ea quę ad ipsos consequũtur: & hæc mensura non est omnium, sed magis capacium. Ad illvd, quod obijcitur tertio, & quarto, ꝙ sicut se habet obedientia respectu præceptorum, & charitas respectu diligendorum: sic & fides respecta [sic] credendorum. Responderi potest dupliciter: primo dicendum, quòd non est simile: quia cum fides consistat in cognitione, & cognitio potest scire aliquid in uniuersali, ita tamen ꝙ non sciat in particulari: & ita scire uno modo, & ignorare alio modo: potest & ipsa fides aliquid credere implicite, quamuis non credat explicite: non sic autem est de obedientia, quæ consistit in mandatorum execusatione: non enim potest mandatum impleri in uniuersali, quin impleatur in particulari. Similiter ea, quæ charitas diligit, ita sunt manifesta, ꝙ non possunt latere. Aliter potest etiã responderi, quod quodammodo sit simile: quia obedientia non tenetur omnia mandata exequi in opere, nisi pro loco, & tempore: sed sufficit quòd promptum reddat, & uoluntarium ad exequendum omnia, cum fuerit locus, & tempus. Similiter nec charitas specialiter diligit unumquemque, sed omnes communiter amplectitur: illum aũt specialiter diligit, quem specialiter cognoscit. Ideo ex hoc non põt concludi, ꝙ aliqs per fidem teneatur oẽs articulos explicite credere, sed implicite. Explicite aũt cum se offert oportunitas, utpote qñ aliquis articulus illi prædicatur, & explicat̃ ab eo, cui debet credere. Ad illvd quod opponitur, ꝙ non uitat̃ malum nisi cognitum. Dicendum, ꝙ uerum est Sed cognitum põt esse aliquid dupliciter, uel in se, uel in alio: & secundum hunc duplicem modum potest aliquis uitare malum, uel per notitiam propriam, uel per notitiam alienam. Ille autem qui habet fidem implicitam de aliquo articulo, quamuis errorem

errorem contra istum articulum nō possit omnino uitare per notitiā alienam: innititur.n.his, qui credunt articulos explicite. Vnde aliquis simplex homo, uel uetula cum audit aliquid nouū prædicari, nō debet statim assentire, quousque nouerit illud uniuersaliter ab ecclesia teneri. Vnde præter remedium diuinæ inspirationis, & orationis, ad quod semper recurrendum est, habent simplices remedium humanæ instructionis, ad quod possunt confugere, ut errores ualeant declinare. Semper enim Deus habuit, & habebit aliquos iustos, & famosos, qui ueritatem fidei nō solum in se, sed etiam in simplicibus conseruarent: dum simplices innitūtur eis, & credunt. AD ILLVD, quod opponitur ultimo, quod omnes articuli habent se æqualiter ad assensum, & auditum. Dicēdum, q & si indifferenter se habent omnes articuli ad fidē quantum ad assentiendi promptitudinem, non tamen æqualiter se habent quantum ad instructionem. Quod enim frequētius uersatur ante oculos, & in auribus rudiū, & simplicium, melius ab illis capitur, & retinetur: & aliqui articuli sunt huiusmodi, qui ita frequentantur, sicut est de natiuitate Christi, & passione, & similibus, quòd non possunt ignorari sine culpa negligentiæ: non sic autem est de omnibus aliis: & ideo non oportet omnes æqualiter explicite credi. Quamuis enim habitus fidei sit per infusionē, explicatio tamen est p doctrinam, & instructionem, ad quam non omnes articuli se habēt uniformiter.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An fides creuerit quò ad multiplicitatem credendorum.

ONSEQVENTER quæritur de profectu fidei secundum diuersitatē temporum. Et circa hoc quærūtur tria. Primò, utrum fides creuerit quātum ad credendorum multitudinem. Secundò utrum creuerit quantum ad luminis plenitudinem. Tertiò, utrum profecerit quātum ad cognitionis certitudinem.

VTRVM fides creuerit, uel profecerit quantum ad credēdorum multitudinem. Et q sic uī. Exo. 6. Nomen meum adonai nō indicaui eis: ergo ex hoc textu patet, q aliquid cognouerunt patres sequentes, quod non cognōuerunt præcedentes, quia reuelauit dominus Moysi, quod non reuelauit patribus: ergo uidetur q fides nostra aliquid cognoscat nunc, q fides patrum non cognoscebat: creuit ergo fides quò ad credibilia. ITEM. Sicut lex euangelica se habet ad legem Mosaicam quantum ad moralia, sic fides legis nouæ ad fidem ueteris legis quantum ad credibilia: sed euangelium super legem ueterē addit multa cōsilia; ergo uidet q fides legis nouæ se extēdat ad plura credibilia, q̄ fides legis ueteris. ITEM. Incarnatio Christi, passio, resurrectio, & ascensio, & huiusmodi proponuntur omnibus credenda, qui sunt in noua lege; sed hæc non proponebantur illis, qui erant in lege Mosaica; ergo &c. ITEM. Aliquid cognouit ecclesia post aduentū Christi, quod

quod latebat angelos: ergo multo fortius cognoscit aliquid, & credit, quod latebat homines puros: uidetur ergo quòd fides creuerit quãtum ad ea, quæ per ipsam crec duntur, & cognoscuntur. Prima manifestatur per hoc quod dicitur Ephe. 3. Vt innotescat potestatibus, & principibus per ecclesiã multiformis sapientia Dei.

Sed contra. Tota fides Christiana continetur in lege noua, & tota lex noua continetur in ueteri, quia rota est in rota, secundũ ꝙ dicitur Ezec. 1. Si ergo fides patrum præcedentium aduentum Christi claudebat, in se quidquid erat legis ueteris, claudebat & ꝑ consequens quicquid erat legis nouæ: uidetur ergo ꝙ fides secundum tempora diuersa non creuerit quantum ad credibilia. Item. Mutato obiecto, mutat̃ habitus: ergo si fides secundum diuersa tẽpora haberet aliquod obiectum nouum, uidelicet si crederet aliquid, quod prius non credidisset, secundum diuersa tempora mutata esset. Sed fides secundum diuersa tempora non est mutata, secundum quod dicit August. & habetur in litera: ergo uidetur ꝙ non profecit quantum ad credibilia. Item. Omne, quod est uerum modo de præterito, aliquãdo fuit uerum de futuro: ergo sicut modo uerum est Christum esse incarnatum, natum, & passum: ita uerum erat in præterito Christũ esse incarnandum, nasciturum, & passurum: & qua ratione nunc est credibile de præterito, eadem ratione erat tunc credibile de futuro: ergo non uidetur ꝙ creuerit fides quantum ad numerum credibilium. Item. Quãuis charitas profecerit aliquo modo secundũ intensionem, & feruorem: non tamen profecit quantum ad diligẽdorum multitudinẽ: tot enim fuerunt diligibilia in uet. lege, quot & in noua: ergo simili rõne uidetur & circa fidem, & credibilia, ꝙ etiam proficiente fide, credibilia propter hoc nõ sint multiplicata.

Resolutio.

Nunquam quò ad credendorum multiplicationem: sed benè quò ad eorundẽ explanationem.

Respon. Dicendum, ꝙ credibilia multiplicari dupliciter potest intelligi: uel quantum ad nouorum articulorũ additionem, uel quãtum ad implicitorum explanationem. Si primo modo intelligatur, sic non est concedendum fidẽ profecisse quantum ad credendorũ multiplicationem. Si secundo modo, sic profecit secundum processum temporis, quia quod uno tẽpore credebat̃ implicite, & quasi uno articulo, processu temporis explicatum est, & quasi distinctũ in multa credibilia: sicut supra dicebatur, ꝙ sufficiebat aliquo tẽpore redemptorem credere esse futurum. Nũc autem circa ipsum redemptorem septem articuli explicantur, & multa ex illis consequentia, & eis annexa manifestantur. Et hoc est quod dicit Magister Hug. de Sancto Vict. in Lib. de Sacramentis. Ante legem, inquit, Deus creator credebatur, & ab eo salus, & redemptio expectabatur: per quẽ autem, & qũo eadẽ salus implenda, & perficienda foret, exceptis paucis, quibus hoc scire singulariter in munere datũ erat, à cæteris fidelibus non cognoscebatur. Sub lege autem persona redemptoris prædicabatur *Lib. 1. par. 11. cap. 4.*

mul-

mittenda: quæ autem ipsa persona foret, hoc est uel homo, uel angelus, uel Deus, nondum manifestabatur: soli enim hoc cognouerunt, qui per spiritum illuminati fuerunt. Sub gratia autem manifeste iam ab omnibus prædicatur, & creditur & modus redemptionis, & qualitas personæ redẽptoris: Et sic patet q fides profecit quantum ad credibilium multitudinem, non noua addẽdo, sed quodammodo implicita explicando. Qualitas enim personæ redẽptoris, & modus redemptionis sciri non potuit aperte, nisi sub quadam articulorum multitudine, & distinctione. Concedendæ sunt ergo rationes ad primam partem inductæ, quæ ostendunt fidem aliquo modo profecisse, secundum credibilium multitudinem.

Ad illvd uero, quod primo obijcitur in cõtrarium, quod lex noua est in ueteri sicut rota in rota. Dicendum q rota non hẽt esse in rota nisi secundum implicationem quandam: quia quod in lege noua est explicite, in ueteri lege erat implicite. Vnde ex hoc non sequitur, q fides in lege noua nõ profecerit secũdum articulorum multitudinem, explicando per multos, quod in uno continebatur implicite: sed quod non creuit addendo aliquid extraneum, quod quidem in lege ueteri nec explicite, nec implicite fuisset cõtentum. Ad illvd, quod obijcitur, q mutato obiecto, mutatur habitus, iam patet respõsio: quia ista multiplicatio articulorum, secundum quàm dicimus fidẽ profecisse, non mutat obiectum secũdum substantiam, sed solum secũdum accidens, quia implicitum explicat: & ideo ex hoc non põt inferri, q fides essentialiter sit mutata. Ad illvd, quod opponit, q omnia, quæ credimus de præterito, fuerũt credibilia de futuro. Dicendum, q uerum est: sed licet omnia illa, quæ nũc credimus, ab aliquibus personis ex speciali munere Dei cognoscerentur, & crederentur explicite: uniuersitati tamen populi non proponebantur credenda nisi implicite: unde & populus communiter expectabat messiam, siue redemptorem nihil cogitans de filij Dei incarnatione, uel passione, uel resurrectione. Nunc autẽ omnia sunt explicita, nec tñ sunt credibilia, imo actu credita, & ad credendum proposita: & quantũ ad hoc dicimus ea esse multiplicata, licet quantũ ad ueritatem rei non sint augmentata. Ad illvd, quod obijcitur, q charitas non profecit quantũ ad numerum. Dicendum, q si loquamur de illo mõ proficiendi cõcedi põt eodẽ modo de charitate, sicut concessum est de fide: qm̃ in lege ueteri, non præcipiebatur diligi inimicus, nisi implicite: sed hoc in lege euãgelica explicatur: sic & in fide suo modo intelligendum, sicut prius tactum est. Loquimur enim hic de profectu fidei, & charitatis per comparationem ad cõem populi statum; non quantum ad priuilegium speciale quarundam personarum.

Qvaestio II.

An fides profecerit quantum ad luminis plenitudinem.

Vtrvm fides profecerit quãtum ad luminis plenitudinẽ. Et q sic uidetur. Primo autoritate Grego. in quadam homilia super illud Luc. Beati oculi, qui uident

Homi. 16. in Ezech. à medio. uident, quæ uos uidetis. ibi. Gregor. Secundum incrementa temporum creuit scienta sanctorum & spiritualium patrum. Et quanto aduẽtui saluatoris uiciniores extiterunt, tanto mysterium salutis plenius perceperunt: ergo pleniori lumine cognouerunt; sed non cognouerunt nisi fide: ergo fides creuit quantum ad luminis plenitudinem. ITEM. Secundum profectum temporum creuit prophetia quantum ad illuminationis plenitudinem: ergo consimili ratione uidetur hoc debere reperiri in ipsa fide. Prima probatur per hoc, quod dicit David propheta. *Psal. 118.* Super senes intellexi. Et iterum. Super docentes me intellexi. & Act. 2. dixit Petrus. Non sicut æstimatis hi ebrii sunt: sed hoc est, quod dicitur per prophetam Iohel. *Cap. 2.* Et erit in nouissimis diebus effundam &c. Si ergo secũdum maiorem spiritus effusioné crescit mentis illuminatio, uidetur quòd ipsa fidei cognitio secũdum temporis diuersitatem creuerit quantum ad luminis plenitudinem. ITEM. Clarius uidetur unumquodque ad præsentiam lucis, quàm ad præsentiam umbræ: sed in noua lege fuit ipsius ueritatis exibitio, in uet. uerò fuit ipsius ueritatis obumbrans præfiguratio: ergo secundum tempus nouæ maior fit in cognitione fidei luminis plenitudo. ITEM. Maior illuminatio fidei habet ortum a duplici principio, uidelicet & a gratia interius inspirante, & ab instructione exterius manuducẽte: & sed tẽpore legis nouæ abũdantior est gratiæ effusio in sacramentis, & clarior instructio in euangelicis, & apostolicis documentis: ergo uidetur ꝙ in ipsa fide secundum tempus gratiæ maior sit plenitudo luminis.

SED CONTRA. Quod est supra tempus, nõ mutatur, nec proficit, nec deficit in tempore: sed illuminatio fidei innititur primę ueritati propter se, & super omnia, quæ est omnino supra tempus: ergo uidetur quòd fidei cognitio secundum temporis diuersitatem, nec proficiat, nec deficiat quantum ad luminis plenitudinem. ITEM. Videtur quod fides non solum non profecerit secundum luminis plenitudinem, immo potius decreuerit: quia maior est illuminatio, quæ reuelat magis occultum, quàm quę reuelat magis manifestum: sed fides ante aduentum Christi faciebat cognoscere redemptorem, & mediatorem: & hoc quidem multo magis erat occultum, quam post aduentum ipsius: ergo uidetur ꝙ ipsa fides ampliori & perfectiori lumine tunc temporis perfunderet mentem. ITEM. Maior est illuminatio, quæ facit præcognoscere futura, quàm quæ facit rememorari præterita: sed fides in antiquis patribus faciebat futura præcognoscere, in nobis facit pręterita rememorari: ergo amplioris, & perfectioris luminis erat tunc, quàm nunc. ITEM tanto amplior est illuminatio & maior, quanto lumen suum magis communicat: sed fides sequentium magis confirmatur per fidem patrum præcedentium: ergo cum priores communicent illuminationem suam posterioribus, non econuerso, uidetur quod maior quidem fuerit cis luminis plenitudo.

RESO-

RESOLVTIO.

Profecit quidem, & creuit secundũ statum communem processu temporum: ita ut hodie nobis longe lateq; ueritas effulgeat ob Christi natiuitatem.

RESPON. Dicendum, ꝙ secundũ diuersitatem temporum creuit fides quantum ad luminis plenitudinem, intelligendo de fide secũdum statum communem: hoc autem non est propter ipsorum tẽporum transmutationem primo & principaliter, sed propter ueritatis exhibitionem, propter maiorem gratiæ diffusionẽ, propter plenioiẽ instructionem: ideo.n. credentes clarius nũc ea, quę credunt, cognoscunt, quàm antiquitus cognoscebãt: quia iam est ueritas exhibita per Christum, iam etiã gratia spiritussancti amplius diffunditur in sacramentis nouæ leg. propter Christi meritum: & pretium iam solutum est. Iam ẽt nũc fides apertiùs prædicatur, & docetur, probatur, & defenditur per euidens discipulorum Christi, & eius sequacium documentum. Vnde concedendæ sunt rationes, quæ hoc ostendunt.

AD ILLVD uerò, ꝙ obiicitur, ꝙ illuminatio fidei, & ipsa fides est supra tempus. Dicendũ, ꝙ licet sit supra tempus quantum ad rationem mouentem, quia innititur primæ ueritati propter se: tamen quantum ad ipsum intellectum credentem, & assentientẽ uoluntarie respicit statum uiæ: & ita quodam modo temporis uarietatem: quia status uię secundũ diuersa tempora uariari habet: & ideo sicut uidemus, ꝙ in uno homine fides crescit, & proficit paulatim, secũdum ꝙ homo magis, ac magis se disponit ad fidei susceptionem: sic etiam in diuersis tẽporibus proficit fides secundũ statum cõem, quia secundum profectum temporum efficiebantur homines magis idonei ad percipiẽda, & intelligenda sacramẽta fidei. AD ILLVD, qđ obiicit̃, ꝙ maior ẽ illuminatio, q̃ manifestat magis. Dicendum, ꝙ illud habet ueritatem cæteris paribus: sed aliqua illuminatio adeo põt illuminare ad uidẽdum rem manifestã, ꝙ excedit illã, quæ illuminat ad cognoscendam rẽ occultam, sicut uisio patriæ excedit fidem. Põt etiam aliter dici: ꝙ occultum aliquid dicitur dupliciter, uel a parte cognoscentis, uel a parte rei cognitæ. Cum ergo dicitur, ꝙ maior est illuminatio, q̃ facit cognoscere magis occultum. Dicendũ, ꝙ si intelligatur a parte rei cognitæ, tunc habet ueritatem, utpote; si illud, quod erat occultũ, faciat se magis manifestum. Si uero a parte cognoscentis, hoc modo non habet ueritatem: & sic est in proposito, quia fides præcedentiũ aduentum Christi nõ faciebat de magis occulto magis manifestũ, imo qđ erat occultũ ĩ se, remanebat occultũ ipsi cognoscẽti. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ maior est illuminatio, q̃ facit prę cognoscere futura, q̃ quæ facit rememorari præterita. Dicendum, ꝙ uerum est de illis præteritis, q̃ subiacẽt humanæ considerationi. De his aũt, quæ sunt supra rõnem, ueritatem nõ habet. De talibus enim consueuit dici, ꝙ non est solum ꝓphetia futurorũ, sed ẽt præteritorum: sicut prophetauit Moyses, cum dixit. In principio creauit Deus cœlũ, & terrã.

Et Helisabeth Luc. 1. Beata, quæ credidisti &c. & respectu talium est fides: per fidem enim creditur, quòd Deus fuerit homo passus, & mortuus, & quod resurrexit tertia die: & hoc excedit naturale iudicium, nec ad huiuscognitionem peruenire potest homo per ea, quæ sensu cognouit, sed per ea quę dominus inspirauit. Vnde quamuis fides nostra sit præteritorum, potius tamen dici debet diuina illuminatio, quam dicatur præteritorum rememoratio. AD ILLVD, quod obijcitur, quòd illuminatio præcedentium magis communicatur, quàm illuminatio sequentium. Dicendum, quòd hoc accidit, sicut lucerna posita super candelabrum magis illuminat, quam si multæ ponerentur sub modio: per hunc modum patientia Iob, & Thobiæ plures mouet, & dirigit ad ueritatem, quàm patientia multorum aliorum, quorum uirtus plus claruit apud Deum. Et secundum istum modum illuminatio patrum præcedentium magis communicatur, quam illuminatio sequentium: quia sequẽtes à prioribus accipiunt exemplum bene uiuendi, & credendi, non econuerso: sicut discipulus doctrinam accipit a magistro: Qui si bonus est, potest dicere cum Dauid: Super omnes docentes me intellexi, &c.

QVAESTIO III.

An fides creuerit quò ad certitudinem assensus.

VTRVM fides creuerit quantum ad assensus certitudinem. Et quod sic, uidetur. Certius assentitur ei, quod clarius cognoscitur: sed fides secundum diuersitatem téporum profecit in claritate cognoscendi: ergo in certitudine assentiendi. ITEM. Tanto certius assentitur ei, quãto certior est in se: sed necessarium certius est quàm contingens: ergo fides, quæ est de necessario, certior est quam fides, quæ est de contingenti: sed fides qua credimus Christum esse passum, est de necessario: fides qua crediderunt Christum esse passurum, fuit de contingenti: ergo certior est fides post aduentũ Christi, quam ante. ITEM. Tanto certius est aliquid, quanto pluribus testibus cõfirmatur: sed fides Ecclesiæ pluribus testibus confirmata est, quam fuerit synagogæ, siue quantum admirabilia, siue quantum ad martyria, siue quantũ ad prophetarũ oracula. ITEM. Quanto fides firmius adhæræt, tãto certior est: sed quanto fides est deuotior, tanto firmius adhæret: sed secundum diuersitatem temporum creuit fidei deuotio: ergo creuit ipsius fidei certitudo. Quod autẽ secundum diuersitatem temporũ fidei deuotio creuit, manifestum est: quia deuotionem ipsius Ecclesiæ admiratur Synagoga, ut patet in Canticis quasi per totum, secũdum quòd Glosæ exponũt: & hoc ipsum expresse uideri potest in choris martyrum, uirginum, & cõfessorũ: qui amplius abũdãt post Christi aduentum, quam ante.

SED CONTRA. Tota certitudo ipsius fidei pendet ex diuina ueritaté dictante: sed ipsi diuinæ ueritati dictanti nulla omnino potest accrescere certitudo: ergo pari ratione nec ipsi fidei assentiẽti. ITEM. Cognitio fidei est conformis diuinæ præscientiæ, a qua recepit illuminationem: sed diuina præscientia æque certa est de futuro antequam ueniat, sicut & de

præterito postquam euenit: ergo uidetur q fides patrum præcedétium aduentum Christi habebat tantam certitudinem, quantã habet fides eorum, qui sunt subsecuti. ITEM. Aeque certa est ipsa fides de eo quod cognoscit, sicut & philosophia. Sed philosophia est diuina inspiratio, rerum euétum immobili ueritate denũciãs, quæ adeo est certa de futuro, sicut & de præterito: unde & futura frequenter annunciat per modũ prę teriti: ergo pari ratione uidetur, q & fides in pluribus patribus præcedentibus aduentum Christi æque certa fuerit, sicut & in consequentibus. ITEM. Sicut in fide nostra nullus cadit error, nulla dubitatio; sic nec in fide præcedentium patrum: si ergo albius dicitur quod nigro est impermixtius; & certius quod magis remotum est ab omni dubitatione: & æque erat remota fides antiquorum patrum ab errore, & dubitatione, sicut & nostra: ergo æqualiter erat certa: ergo fides non creuit quantum ad certitudinem.

RESOLVTIO.

Certitudo fidei quantum ad ueritatem dictantem nec augeri, nec minui potest: sed solum quantum ad ipsum credentem.

RESPON. Dicendum, q de certitudine fidei est loqui dupliciter secũdum duplicem comparationé. Habet enim fides comparari ad ipsam ueritatem dictanté: habet etiam comparari ad ipsum intellectum assentientem. Si loquamur de certitudine fidei per comparationem ad ueritatem dictantem, sic certitudo nec habet minui, nec augeri: quia cum ipsa ueritas diuina certissima sit, & falli non possit, quantum est ex parte rationis dictantis in fide quacunque, qua assentit diuinæ ueritati propter se, & super omnia, status est certitudinis: nec habet ex illa parte fides proficere in certitudine, sicut ostendunt rationes ad secundam partem inductæ. Si auté loquamur de certitudine fidei p comparationem ad ipsum credentem: sic concedi potest, quod fides crescit quãtum ad certitudinem, tum propter clariorem cognitionem, tum pp maiorem deuotionem. Illa enim fides certior est, quæ apertius cognoscit, & deuotius acquiescit. Et quantum ad hæc duo fides secundum diuersitatem temporum crescit, secundũ q dicit Magister Hug. de Sancto Vict in Lib. de sacramétis. Duo, inquit, sunt; secundum quæ fides crescere dicitur, cognitio, & affectus. Secundum cognitionem fides crescit, quando eruditur ad scientiam: secundum affectum uero, quando ad deuotionem excitatur, & roboratur ad constantiã: & utroque modo creuit fides secundum diuersitatem tẽporũ. Quod enim creuerit quantum ad deuotionem, satis ostendunt martyrum passiones, & quantum ad scientiam satis ostendunt doctorum eruditiones. unde Hug. dicit, q illud signatum fuit. Numero. 13. de botro, qui portabatur in uecte, de quo ait sic. Botrus si quidem in uecte, Christus in cruce est, cuius mysteriũ in sacramento duo populi portant: qui præcesserunt, portauerunt, sed nõ uiderunt: quia præcedentes aduentum eius sacramenta passionis ipsius portauerunt: sed non omnes per cognitionem intelligere ua-

Lib. 1. par. 11. cap. 4.

luerunt. Secundi autem portant, & uident: quia fideles post aduẽtum Christi sacramentum passionis eius per fidem suscipiunt, & per reuelatam cognitionem iã aperte cognoscũt: Sic ergo patet, quòd & si certitudo fidei à parte ueritatis dictantis non habet incrementum, habet tamen proficere ex parte ipsius credentis. Et secundum hoc patet responsio ad quæstionem propositam.

PATET etiam resp̃ōsio ad obiecta: quia rationes ad primam partem procedunt secũdum unã uiã, & rõnes ad secundam partẽ procedunt per aliam, sicut manifestum est pertractanti. Patet etiã generaliter ex prædictis, quis sit modus proficiẽdi ipsa fide. Proficit enim fides quodãmodo extensiue quãtum ad articulorũ explicationẽ: proficit etiam intensiue quantum ad clariorem illuminationẽ: proficit etiam radicatiue quantũ ad certitudinis, & deuotionis adhæsionem: & hoc dico respiciẽdo ad statum cõem. Et per consimilem modum proficere habet in eodẽ homine, & etiã in diuersis hominibus, qui sunt sub eadẽ lege, sese gradatim excedentibus secũdum fidei profectum. Et hoc est, quod dicit Hugo de sancto Vict. Secundum incrementa fidei diuersa genera hominum inueniũtur. Quidam n: fideles sunt, qui sola pietate credere eligunt: sed utrũ credendum sit, uel non, ratione non comprehendunt. Alij uero ratione approbant, quod fide iam credunt. Alij uero quod fide credũt, & ratione approbant, purificatæ mentis intelligẽtia experiuntur. In primis sola fides facit electionem. In secundis ratio adiungit approbationem. In tertijs puritas intelligentiæ apprehendit certitudinem. Et sic patet responsio ad propositam quæstionem.

DISTINCTIO XXVI.

De Spe.

SPes autem est uirtus, qua spiritualia & æterna bona sperantur, idest, cum fiducia expectantur. Est enim spes certa expectatio futura beatitudinis, ueniens ex Dei gratia & meritis præcedentibus; vel ipsam spem, quam natura præit charitas, vel rem speratam, idest, beatitudinem æternam. Sine meritis enim aliquid sperare, non spes, sed præsumptio dici potest.

De quibus sit spes.

Et sicut fides, ita & spes est de inuisibilibus. Vnde Augustinus, Fidem appellamus earum rerum, quæ non videntur. De spe quoque dicitur, Spes, quæ uidetur, non est spes. Quod enim uidet quis, quid sperat? Quod attinet ad non uidere, vel quæ creduntur, vel quæ sperantur, fidei speique commune est. Distinguitur tamen fides à spe, sicut vocabulo,

In euch. Cap. 8. Rom. 8.

bulo, ita etiam rationabili differentia. Est enim fides malarum rerum & bonarum: quia & bona creduntur & mala, & hoc fide bona, non mala. Est etiam fides & præteritarum rerum, & præsentium, & futurarum. Credimus enim mortem Christi, quæ iam præterijt: credimus sessionē, quæ nunc est. Credimus venturum ad iudicandum, quod futurum est. Item fides & suarum rerum est, & alienarum. Nam & se quisque credit esse cœpisse, nec fuisse utique sempiternum: & alia atque alia non modo de alijs hominibus multa, quæ ad religionem pertinent, uerum etiam de angelis credimus. Spes autem non nisi bonarum rerum est, nec nisi futurarum, & ad id pertinentium, qui earum spem gerere perhibentur. Ibid. distin. præalleg.

An in Christo fuerit fides, & spes.

Post hoc superest inuestigare, utrū fides & spes in Christo fuerint: unde tractatus iste sumpsit exordium. Quibusdam non indoctè uidetur, fidem, uirtutem, & spem in eo non fuisse, sicut in sanctis iam beatificatis, uel in angelis non sunt, 4. Dist. 23. *tamen sancti credunt & sperant resurrectionem futuram, & angeli eandem credunt: nec tamen in eis fides, uel spes uirtus est: quia & Deo per speciem contemplando fruuntur: & in Dei uerbo resurrectionem futuram siue iudiciū, non per speculum in ænigmate, sed præclarissime inspiciunt.* 1. Cor. *Si enim quia credunt resurrectionē futuram, ideo uerū est* 13. *eos fidē habere: ergo ea cōsummata post iudiciū similiter & fidē habere dicētur, qui credūt eā præteritam. Sed sicut tūc credent, nec tamē fidem, quæ fideles facit, habebūt: quia non credent absque scientia, quæ nō erit ænigmatica, sed per speciem: ita & modo credunt & sperant resurrectionem: nec ta* Ibid. *men fidē habent, quia credendo cognoscūt. Venit. n. eis quod perfectum est, & euacuatū est, quod ex parte est. Venit enim* Ioā. 17 *cognitio, & euacuata est fides, uenit species, & desijt spes. Ita & Christus, in quo fuerunt bona patriæ, credidit quidem & sperauit resurrectionem tertia die futuram, pro qua & patrem orauit: nec tamen fidem uirtutem, uel spem habuit: quia non ænigmaticam & specularem, sed clarissimam de ea cognitionem habuit: quia non perfectius eam*

cognouit præteritam, quam intellexit futuram. Sperauit tamē Christus, sicut in Ps. 30. ait, In te Domine speraui: nec tamen fidem, uel spem uirtutem habuit, quia per speciem ui debat ea, quę credebat. De antiquis uero patribus, qui apud inferos usque ad passionem tenebantur, non incongrue dici potest, quod fidem & spem uirtutem habuerunt: quia credebant & sperabant se uisuros Deum per speciem, qualiter eum tunc non uidebant: quia non patuit eis cognitio Dei per speciem ante passionem Christi: qua consummata, a fide transierunt ad speciem.

IN præcedentibus determinauit Magister de prima uirtutum theologicarum, uidelicet de fide. In hac parte intēdit agere de secūda, uidelicet de spe. Diuiditur autem pars illa in partes duas, in quarum prima Magister determinat de ipsa spe, secū dum considerationem absolutam ostendens, quid ipsa sit. In secunda uero determinat de ipsa secundum considerationem relatam. ibi. *Et sicut fides, ita & spes, &c.*) Prima pars posset diuidi in duas, secundū duas notificationes, quas ponit. Prima ponitur. ibi. *Est autem spes uirtus, &c.*) Secunda ibi. *Est etiā spes certa expectatio, &c.*) Secunda uero pars principalis diuiditur in partes duas. In quarum prima determinat de ipsa spe per comparationem ad alterius uirtutis habitum. In secunda determinat de ipsa in comparatione ad proprium subiectum ibi. *Post hoc superest inuestigare, &c.*) In prima parte duo facit. Primo comparat spem ad ipsam fidem secundū cōuenientiam, secundo uero secundum differentiam. ibi. *Distinguitur tamen fides a spe, &c.*) Similiter & in parte reliqua duo facit, primo inquirit, utrum spes, & fides fuerit in Christo. Secūdo inquirit, utrum fuerit in illis patribus, qui fuerunt in limbo. ibi. *De antiquis uerò patribus, qui ad inferos, &c.*)

E*St autem spes uirtus, &c.*] Obijcitur. Si bonum æternum est unum solum; uidetur, ꝙ male dicat pluraliter, qua æterna bona sperantur. Item. Nullum æternū est tēporale: ergo cum per spem expectantur futura bona, sicut dicitur in alia diffinitione: uidetur ꝙ per ipsam nō expectantur æterna bona. Propter hoc quæritur, quæ sit differentia inter illa duo membra, uidelicet inter spiritualia bona, & æterna. Respon. Dicēdum, ꝙ spes diffinitur hic per cōparationē ad obiectum propriū. Obiectum autem ipsius spei est ipsum bonum æternum, & gloriosum. Hoc autem est duplex. s. creatū, & increatū, & respectu utriusque est spes: principaliter tamen respectu boni increati. Et secundum hoc dupliciter potest intelligi ꝑdicta diffinitio. Et si intelligaẗ de bono increato, tunc spes dicitur expectare æterna bona, quę quidem quantum est in se, currūt sine principio, & fine. Si autē intelli-

telligatur de bono creato, tunc dicitur expectare bona æterna, idest perpetua. Vtroque tamen modo pluraliter dicitur expectare bona æterna, non quia plura sunt bona summa; sed quia bonum æternũ, quod est ipsa immensa bonitas, omnia bona excellit per sui eminentiam: & bonum perpetuum, quod est beatitudo creata; omnia bona comprehendit per æquipollétiam. Ideo pluraliter dicit [ęterna] nó propter æternitatis multitudinem, sed pp boni expectati omnimodam plenitudinem. Ad illud quod objicitur, q est expectatio boni futuri. Dicendum, q nihil impedit aliquod bonum esse æternum in se, & temporaliter ab aliquo haberi in præmio: & sic est in mercede, quæ expectatur p spem, q æterna est, in se: & tamen futura est expectanti, qui ad eam nódum peruenit. Ad illud, quod quæritur, quę differentia sit inter illa duo membra. Dicendum, q primum membrum explicatur p secundum, quod ibi ponitur: ut sit sensus, spiritualia. i. æterna. Vel potest dici, q per hanc differentiam, spiritualia, distinguitur spes ab affectione naturali: per hoc autem quod dicitur, æterna, distinguitur a uirtute cardinali, & tangitur propria rõ spei, quæ est in bonum sub rõne æterni. Vel potest dici, q per hoc quod dicitur, spiritualia, tangitur obiectum generale, quod habet rónem materialis, secundum q consueuit dici, q spes quędam est uenię, quędam gratiæ, quædam gloriæ. Per hoc autem quod dicitur, æternũ, tangitur obiectum proprium, & formale, siue motiuum, &c.

Est etiã spes certa expectatio, &c.)

Dub. 2. Cõtra. Quia secũdum q dicit philoso. Peccat qui diffinit, qđ est in motu, p id qđ est in quiete, & ecóuerso: sed expectare est quiescere, sperare quodãmodo est tendere in rem speratã: ergo male diffinitur p expectationé. Itẽ. Oĩs notificatio debet dari p propria: sed beatitudo, & gratia, & merita sũt cæteris uirtutibus cõia: ergo incóueniéter spes diffinitur per illa. Iuxta hoc quæritur. Cũ unius rei sit unũ esse, & ita una diffinitio: quõ differt prædicta notificatio ab aliis notificationibus, quæ cósueuerunt assignari de spe. Resp. Dicendum, q spes est nomen affectionis, & est nomen uirtutis. Secundum q est nomen affectionis, sic diffinitur a Philosopho: Spes est suspicio futuri boni. Secũdum aũt q est nomé uirtutis, & nõiat habitũ sic habet diffiniri, & notificari p suũ actũ. Actus aũt ille dupliciter põt cóparari. Vel ad obiectũ tm: & sic est illa diffinitio Magistri. Spes est uirtus, qua spiritualia, & æterna bona sperant. Vel ad obiectũ, uel ad principiũ: & sic est illa Haymonis. Spes est certa expectatio futuræ beatitudinis, ueniens ex gr̃a, & meritis. Vel ad obiectũ, & habitum præambulũ: & sic est illa. Aug. de ciui. Dei. Spes est uirtus, qua quis se ad illud, quod credit, peruenturũ p̃sumit. Aliter aũt põt assignari distinctio inter istas tres notificationes, q prima sit formalis data p genus, & dr̃ias. Scd̃a causalis data p actũ, & cãm. Tertia uero partim cãlis, partim formalis: qa dat̃ p obiectũ spei, & aliã p̃ambulã uirtuté. s. fidé, q̃ tangitur in uerbo credendi. Ad illud ergo quod objicitur, quòd expectatio est quies. Dicendum, quòd

quamuis sit quies corporis, tamen est quædam sollicitatio mẽtis. Qui enim expectat, aduentũ desiderat expectati: expectatio secũdum quòd ponitur in diffinitione spei, nõ est expectatio corporalis, sed magis mentalis: quæ est quædam imaginatio, & proteńsio respectu finis assequendi. Ad illud, qđ obiicitur, ꝙ hæc notificatio data est per communia. Dicendum, quòd illa communia secundum quòd hic ponũtur, sunt appropriata. Nam beatitudo appropriatur ratione ultimę dotis, quæ quidem est perfecta tentio correspondens ipsi spei: & ea ratione, qua nomine beatitudinis intelligimus bonum excellẽs, & indeficiens. Similiter merita, & gratia eidẽ approprianṫur, prout iunguntur in simul: gratia enim respicit Dei benignitatem, & misericordiã: merita uero dei ęquitatem & iustitiam: quoniam uero uirtutis spei proprie est utrunque respicere, ut liberet a desperatione, & præsumptione, quæ solummodo alterum intuetur: iõ proprie conuenit ipsi spei, quod dicitur, ueniens ex gratia, & meritis: meritis, inquam, præcedentibus, uel in proposito, scilicet in radice, uel usu: sicut in præcedentibus ostensum fuit.

Dub. 3 *Et sicut fides, ita & spes &c.* Videtur falsum dicere: quia si fides & spes communicant in obiecto: ergo sunt eadem uirtus. Item. In tẽporalibus ita bene potest quis separare pecuniam, quam uidet, quàm pecuniam, quam non uidet: ergo pari ratione in spiritualibus: ergo spes non debet dici esse de inuisibilibus. Item. Spes respicit ipsum affectum, uisibile autem, & inuisibile respicit intellectum: ergo si obiectum habitus respiciunt eandem potentiam, male dicitur spes esse inuisibilis. Respon. Dicẽdum, quòd in æternis bonis perfecte uidere est uiuere, sicut dicit Aug. propter qđ dicitur Iohan. 17. Hæc est uita æterna, ut cognoscant te uerum Deum, &c. Ideo respectu eorundem spiritualium bonorum non uidere, & non habere se mutuo concommitantur. Quoniam ergo spes est de non habitis, quia nemo sperat illud, quod habet: sed illud quod habendum est: in respectu æternorum bonorum non habitum est non uisum: hinc est quòd Magister dicit, quòd sicut fides est de inuisibilibus, ita & spes. Et hæc est differentia, quòd fides est de inuisibilibus, secundum quòd sunt inuisibilia; spes autem de inuisibilibus, secundũ quòd sunt non habita, sed habenda. Et per hoc patet responsio ad obiecta. Ad illud enim quod primo obiicitur, quòd communicãt in obiecto. Dicendum, quòd non sub eadem ratione respiciunt illud obiectũ, sed sub alia, & alia. Ad illud quod obiicitur, quòd in temporalibus bene potest quis sperare, quod uidet: ergo & in spiritualibus. Dicendum, quod non est simile, quia uidere corporalia non est illa habere; sed bona æterna uidere, est illa possidere. Ad illud, quod obiicitur, ꝙ inuisibile respicit intellectum. Dicẽdum, quòd uerum est sub ratione inuisibilis; nihilominus potest respicere affectum sub ratione non habiti.

Spes autem non nisi bonarum rerum est, &c.) Contra hoc obiicitur. Dub. 4

tur. Primo ratione primi mẽbri: quia dicit Poëta. *Hunc ergo si potui tantũ sperare dolorem*: ergo spes est malorũ rerũ. Item. Sicut quis expectat propriam exaltationẽ, ita expectat aduersarij sui confusionem: ergo sicut expectat bonũ suum, ita expectare potest malũ alienũ. Itẽ obijcitur contra scd̃m membrũ, quod dicit; nõ nisi futurarũ, quia beatitudo nõ est futura, nec habẽda à præscito: ergo si spes non est nisi rerum futurarũ, nullus præscitus habet spem. Itẽ. Obr̃ contra tertiũ membrũ, quo dr̃, ad eum pertinentiũ: q̃a Luc. ult. dr̃. Nos aũt sperabamus, quòd ipse esset redempturus Israel: ergo contingit sperare bonum cõe, non ergo tm̃ spes est respectu boni proprij. Itẽ. Aug. dicit q̃ de nemine desperandum est, dum est in uia: sed de quo cõtingit desperare; & sperare: ergo ur̃ q̃ de alio contingit sperare. Item. Cũ fides, & charitas possunt non tantũ esse de bonis proprijs, sed & de bonis cõibus, quare nõ similiter est hoc reperire de spe? Resp. Dicendũ, q̃ spes est respectu futuri, respectu futuri boni, & respectu futuri boni proprij: secundum q̃ accipitur proprie pro ipsa uirtute. Respectu futuri est inquantum distinguitur à gaudio, & dolore, & conuenit cum amore: quia illæ duæ affectiones sunt respectu prę sentium, sed istæ duæ respectu futurorum. Respectu boni est inquantum distinguitur à timore, quia timor est respectu disconuenientis: spes autẽ respectu conuenientis. Respectu boni proprij est inquantum non solum distinguitur ab aliis affectionibus, sed etiã inquantum distinguitur ab alijs uirtutibus, utpote à credulitate fidei: ipsa n. spes procedit ex gratia, & meritis. Et quoniam meritum non assecurat de beatitudine, nisi eũ, qui meretur: quia unicuique retribuetur secundum merita sua: hinc est q̃ per uirtutem spei nemo sperat nisi sibi. Et secũdum hoc patet, q̃ illa differentia, quam assignat Augustinus inter fidẽ, & spem, rectè & conueniẽter assignatur: sumitur enim spes proprie pro ipsa uirtute: si autem accipiatur spes cõiter pro ipsa suspicione, sic põt esse nõ tm̃ boni, sed etiam mali, & sic accepit Poeta. Et per hoc patet responsio ad primum obiectum. Ille enim est extensus, & improprius modus accipiendi ipsam spem. Si uero spes dicatur minus cõmuniter de quacũque expectatione boni, sic potest esse expectatio non solum proprij boni, sed etiam communis, Et sic accipitur Luc. ult. & ẽt ab Augu. Et per hoc patet responsio ad illas duas auctoritates. Prout autẽ accipitur proprie pro ipsa spe, quæ est expectatio ueniẽs ex gratia, & meritis: sic nõ est nisi respectu proprij boni, quia nemo redditur securus de salute nisi per merita propria: ideo nõ est simile de fide & charitate. Et per hoc patet respõsio ad ultimo obiectum. Ad illud uerò quod obiicitur, q̃ si spes est tantum futurarũ rerum, sic præscitus non habet spem. Dicendum, q̃ futurum dicitur dupliciter, uel quantum ad euentum, uel quantum ad ordinem. Quantum ad euentum dicitur futurum, quod euenit. Quantum ad ordinẽ dicitur futurum, quod est ordinatum ad ueniendum: uel futurum dicit euentum

ſimpliciter, non reſpectu expectationis. Et hoc ultimo modo dicitur ſpes eſſe futurorum: ipſe autẽ obiicit, put accipitur primo modo & ideo non ualet.

Quibuſdam non indoctè uidetur, &c.) Obijcitur contra Primum, quia in Pſal. 30. In te domine ſperaui, &c. dicitur in glo. Hoc dicitur in perſona Chriſti: ergo Chriſtus habuit ſpem. Item. Hoc uidetur ratione: quia Chriſtus fuit ſimul uiator, & comprehenſor: & inquantum uiator deficit ſibi ſtola corporis: ſi ergo Chriſtus fuit perfecte uiator, ſicut & perfectus comprehenſor, uidetur quòd debuit habere omnia dona gratiarum, & omnes uirtutes, quæ reſpiciunt ſtatum uiæ. Item. Obiicitur contra ſecundum de ſanctis iam beatificatis, quia dicitur Apoc. 6. ꝙ dictum eſt eis, ꝙ expectarent adhuc modicum tempus: ergo ſi ſpes eſt expectatio, uidetur, &c. Item. Animæ ſanctæ in patriá expectant glorificationem ſuorum corporum, quæ eſt quædam pars beatitudinis: reſumendo enim corpora perfectius contemplabũtur. Quia (ſicut dicit Auguſt.) animæ propter deſiderium corporum retardantur, ne omnino ferantur in ſummum cœlum. Item Obiicitur cõtra tertium, quia uidetur quòd angeli habeãt ſpem: dicitur enim 1. Pet. 1. in quem deſiderant angeli proſpicere. Deſiderium autem eſt reſpectu non habiti ergo ſide eodem poteſt eſſe ſpes, de quo & deſiderium: uidetur ergo ꝙ angeli ſperent. Item. Angelis accreſcet gloria quædam, & decor de glorificatione noſtra, & beatitudine: ſi ergo hanc expectant, & nódum habẽt, uidetur quòd habeãt ſpem. Reſpon. Dicendum, quòd (ſicut dicit Magiſter,) neq̃ Xp̃s nec animæ beatę, nec angeli (proprie loquendo) habent ſpem. Ratio huius eſt, quia ſpes eſt expectatio præmij ſubſtantialis: omnes autem hi prædicti ſubſtantiale præmium habent: & ideo carent ſpe, proprie dicta. Alia autẽ ratio eſt, quia ſpes habet annexã fidem: fides autem eſt cognitio ænigmatica. Et quia claritas uiſionis diuinæ tollit omne ænigma, per conſequens euacuat fidẽ: & euacuando fidem, euacuat ipſam ſpem, & ob hanc duplicem rationem, ſicut multipliciter dicitur in litera, conuenienter uidetur, ꝙ nec Chriſtus, nec ſancti, nec angeli beati habeant ſpem. Ad rationes autem ad oppoſitũ reſpondetur faciliter, pro eo ꝙ licet in eis non ponatur ſpes proprie dicta, ſecundum ꝙ eſt expectatio præmij ſubſtantialis: poteſt tamen, large accipiẽdo ſpem pro quacumque expectatione, uidelicet ſtolæ ſecũdæ, & alicuius gaudii accidentalis poni in Chriſto, & angelis & animabus beatis Sed quare ſpes uirtus non eſt reſpectu præmij accidentalis, ſed ſubſtantialis: & quare etiam in ſanctis euacuatur, hoc melius infra manifeſtabitur, cũ agetur de euacuatione uirtutum. Ad illud tamẽ, quod obiicitur de deſiderio. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile de deſiderio, & ſpe: quia ſpes eſt reſpectu non habiti, ſed deſiderium põt eſſe reſpectu habiti, ut continuetur, & tollatur faſtidium: & ſic eſt in angelis. Similiter ad illud, qđ obĩ de auctoritate Pſal. conſueuit dici, ꝙ hoc dr̃ de Xp̃o rõne mẽbrorũ. Alia ſatis patẽt.

De antiquis vero patribus, &c.)
Dub. 6. Contra. Spes se commetitur statui uię: sed illi non erant in statu uiæ: ergo nõ habebant spem. Itẽ. Spes datur homini ad hoc ꝙ mereatur: ergo si illi erant extra statum meriti, nõ uidetur ꝙ habuerint spem. Iuxta hoc quæritur de animabus, quæ sunt in purgatorio: Vtrum habeant spem. Et ꝙ sic uidetur: quia adhuc non habẽt apertam uisionem per spẽ: ergo spes non est euacuata in eis. Sed cõtra hoc est, quia ipsi certi sunt, ꝙ non possunt damnari: ergo uidetur, ꝙ ipsi non indigeant fulcimento spei. Iuxta hoc quæritur, utrũ dæmones aliquo modo habeant spẽ. Et ꝙ sic uidetur. Quia dicitur Iob. 40. de Behemoth. Ecce spes eius frustrabitur: ergo habet spem. Sed contra. Sciunt peccatum suum esse irremediabile: ergo desperant: ergo non habent spẽ. Et Aug. dicit de diabolo. Et ad cumulum dãnationis suæ desperauit. Resp. Dicendum ꝙ spes non tollitur nisi per subsequens præmium, & contrarium habitũ. Et sancti in limbo, & animæ in purgatorio nec erant assecuti præmium, nec inciderant in contrarium habitum, siue in defectum: hinc est ꝙ spem habebãt sicut dicit Beda, & habetur in 4. dist. 1. ꝙ patres in limbo felici spe ĩgressum ianuæ cælestis expectabant. Dæmones uero, & alii dãnati, q habent cõtrariũ habitũ spei s. desperationẽ, spẽ habere non possunt. Similiter sancti, & beati assecuti sunt præmium, per qđ spes euacuatur, sicut infra manifestabitur. Ad illud uero, quod obiicitur, ꝙ spes commetitur se statui uiæ, & datur ad merendum. Dicẽdum, ꝙ sancti patres quodammodo erant in uia, & nondum peruenerant ad patriam: præterea meritum non respicit ipsam spẽ uniuersaliter, sed secundũ statũ. Ad illud, quod obiicit, ꝙ aĩæ in Purgatorio certę sunt, ꝙ non possunt damnari. Dicendum, ꝙ hoc nõ est ꝑ assecutionẽ gloriæ, sed ꝑ confirmationem liberi arbitrii, quod est extra statũ merendi & demerendi: & illa confirmatio euacuat spẽ, quamuis ponat extra statum uertibilitatis ipsius liberi arb. ergo, &c. Ad illud quod obiicitur de Behemoth. Dicẽdũ, ꝙ spes ibi accipitur improprie, & ꝓ expectatione dilationis iudicii, in quo acrius, quã modo puniendus est: & pro expectatione dilationis iudicii diutius constituẽdi super peccatores: quorum utroque frustrabitur diabolus in die iudicii, & citius q̃ uellet, iudicabitur. Ex his patent illa dubia, quę supra de subiecto spei quærebantur.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An spes sit uirtus gratuita.

AD intelligentiam huius partis incidit quæstio de uirtute spei. Et circa ipsius inquisitionem dupliciter procedendum est secundum processum ipsius Magistri. Primo enim quærit de ipsa spe secũdũ cõsiderationẽ absolutã. Secũdo quæritur de eadem secundũ considerationẽ relatam. Circa primũ quæruntur quinq;. Primò quęritur, utrum spes sit uirtus gratuita. Secundo, utrum spes sit uirtutis genus, an species specialissima. Tertio quæritur, utrum

utrum spes sit uirtus cardinalis, an theologica. Quartò, utrum aliquādo sit uirtus informis an semper formata. Quinto quæritur, utrum in actu suo sit certitudinalis, an dubia.

VTRVM spes sit uirtus gratuita. Et q sic uidetur. Rom. 8. Spe salui facti sumus. Quod autē nos facit peruenire ad salutem, illud præcipue tenet rationem uirtutis gratuitæ: si ergo spes est huiusmodi, ergo est uirtus gratuita. ITEM. In Psal. 146. Beneplacitū est dño super timentes eum, & in eis, qui sperant super misericordia eius: sed quod reddit acceptum Deo, uel est uirtus gratuita, uel habitus excellentior ipsa, sicut habitus doni, uel beatitudinis. Si ergo spes non computatur inter habitus donorum, & beatitudinum, necesse est eam computari inter habitus uirtutum gratuitarum. ITEM. Habitus directe repugnans culpę habet in se rōnem uirtutis gratuitæ: sed spes undique repugnat culpę, quia repugnat præsumptioni, & desperationi: ergo &c. ITEM. Sicut difficile est credere, quod est supra rōnem; sic difficile est expectare, quod est supra omnem æstimationem. Sed per spem expectatur illud bonū, quod nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit: ergo sicut fides est uirtus, qua creduntur inuisibilia: sic uidetur q spes est uirtus, qua expectantur inæstimabilia, hoc est bona spiritualia, & æterna. ITEM. Quod maxime firmat aiam, & rectificat, & delectat, illud potissime habet rōnem uirtutis gratuitæ. Virtus enim est habitus potentiæ regulatiuus, & cōfirmatiuus, qui facit ipsam aiam gaudere circa ea, quæ recta sunt, secūdū q uult Philosophus. Sed spes est hmōi (ipsa.n. confirmat, & delectat, scđm q dr Heb. 6. Fortissimum habemus solatium, per qđ confugimus ad propositam nobis spem, quam sicut ancoram, &c. Et ad Ro. 12. Spe gaudentes) uidetur ergo manifeste, q spes sit in genere uirtutis gratuitæ.

2. Eth. cō. 3. et 4. et 7. Eth. c. 14.

SED CONTRA. Nulla passio est uirtus: sed spes est una de quatuor passionibus, scđm quod dicit Boetius de conso. ergo spes nō est uirtus. Prima probatur per illud, quod dicit Philosophus, q cum tria sint in aīa, potētiæ, passiones, & habitus: uirtus non est in genere passionis, sed ī genere habitus. Si ergo spes non est uirtus, cōstat q nec uirtus gratuita. ITEM. Sicut contingit expectare futura, sic cōtingit rememorari præterita: sed rememoratio de præteritis nō est uirtus, nec circa eam consistit aliqua uirtus specialis: ergo nec circa expectationem futurorum aliqua uirtus consistit: sed expectatio futurorum uel est ipsa spes, uel procedit ab ipsa; ergo uidetur q ipsa spes non habeat esse uirtus. ITEM. Sicut contingit sperare recte, & non recte: sic contingit etiam timere recte, & non recte: sed habitus, qui dirigit aiam in timendo, non reponitur in genere uirtutis, utpote timor: ergo nec habitus, qui dirigit in sperādo: ergo spes, ēt scđm q noiat habitum, nō est in genere uirtutis. ITEM. Ois uirtus moralis consistit circa bonum, & difficile, ut uult Philosophus: ergo multo fortius gratuita: sed in expectatione bonorum promissorum nulla est difficultas: ergo cum spes nō cōsistat circa difficile,

2. Eth. com. 5.

2. Eth cap. 3.

cile non vñ esse in genere uirtutis gratuitæ. Item. Nulla uirtus gratuita in suo actu repugnat perfectioni meriti: sed spes i suo actu perfectioni meriti repugnat: ex imperfectione enim procedit q̃ qs seruit Deo pp retributioné futurã, quia scd̃m q̃ dicit Bern. Charitas præmium non intuetur: si ergo spes facit expectare retributionem futuram, uidetur perfectioni meriti repugnare: ergo non est in genere uirtutis gratuitæ.

RESOLVTIO.

Nedum uirtus gratuita censenda est spes: Quinimmo uirtutum omnium gratuitarum ancora, et substentaculum.

RESPON. Dicendum, q̃ noĩe spei põt intelligi affectio animi, iuxta illud, quod philosophi, & sancti dicunt, quatuor esse animi affectiones, uidelicet gaudium & dolorem, spem & timorem. Põt ẽt nomine spei intelligi ipsa res expectata, iuxta illud Timoth. 2. Expectantes beatam spem. Potest nihilominus sumi pro habitu, qui dirigit animæ motum, & affectum in illud, quod expectandum est: & isto tertio modo dicendi spes non tantum est uirtus gratuita, imo etiam uirtutum gratuitarum sustentamẽtum, & ancora. Virtus quidem gratuita est, quoniam in hoc q̃ facit animã expectare ea, quæ sunt super omnem æstimationem humanam, & ea quæ promisit largitas diuina, facit omnino confidere, & inniti summæ, & immẽsæ largitati, sicut fides facit assentire primæ ueritati, & charitas facit adhærere summæ bonitati. Et dum anima ipsi immensæ largitati innititur propter se, & super omnia, rectificatur, & super se eleuatur, & Deo accepta efficitur: necesse est ergo q̃ habitus, quo mediante fit illud, rõnem habeat gratuitæ uirtutis. Et q̃a cum aĩa innititur ei, qui non põt deficere, quãuis ipsa in se sit deficiẽs, & uacillans: fundatur per spem, quasi super firmã petrã. Et ppea dixi, q̃ spes non tantummodo est in genere uirtutum gratuitarum, sed etiam earum ancora, & sustentamentum. Vnde cócedendæ sunt rationes, quæ hoc ostendunt.

Consentit. S. Tho. 2. 2 q. 17. art. 1.

AD ILLVD uerò, quod primò objicitur in cõtrarium, quod spes est passio, iam patet responsio: quia nomen spei æquiuoce accipitur, uidelicet pro ipsa affectione, & pro habitu regulante ipsius affectionis motum. Vnde spes secundum quòd est uirtus est habitus gratuitus, qui est principium motus, qui est ab anima: passio autem magis est ad animam: & secundum quòd motus explicationis, siue spei ab anima est, sic potest fieri recte, & non recte secundũ imperium liberi arb. Et quãtum ad hoc habet circa ipsum attendi perfectio uirtutis, uel deformatio uitij. AD ILLVD, quod objicitur, quod sicut se habet expectatio futura, sic rememoratio ad prçterita. Dicendum, quòd nõ est usquequaque simile de rememoratione præteritorum, & de expectatione futurorum. Non enim sic consistit rectificatio, uel obliquatio animæ principaliter circa ea, quæ sunt præterita, sicut circa ea, quæ sunt futura, nisi ex consequenti. Virtus enim propriè magis ordinat ad illud qđ agendũ est, quàm ad illud, quod actũ est. Alia dissimilitudo est, quia rememoratio respicit actum cognitiuç,

expectatio autem motum affectiuæ: rectitudo autem uirtutis non sic attenditur penes ea, quæ sunt cognitionis, sicut penes ea, quæ sunt affectionis. Vnde etiam rememorationi, secundum quod iũgitur affectioni, annectitur actus uirtutis, ut prudentiæ, uel pœnitentiæ, uel charitatis, siue beniuolentiæ, secundum quod recordatur præteritorum factorum, ut futura melius agat, uel præteritorũ malorum ut doleat, uel præteritorũ beneficiorum ut gratias agat. AD ILLVD, quod objicitur, ꝙ timor non est in genere uirtutis ẽt inquãtum habitus: ergo nec spes. Dicendum, ꝙ non est simile, quia affectio ipsius timoris consistit in quadam resilitione: sed affectio spei consistit in quadam protẽsione: & ideo affectio timoris plus habet de passione, affectio uero spei plus habet de actione. Et qm̃ habitus uirtutum dirigunt animã in actibus, in quibus consistit rectitudo uitæ, iuxta illud quod dicitur, ꝙ uirtus est bona qualitas mentis, qua recte uiuitur: hinc est quod spes magis est in genere uirtutis: quàm timor. Et ex hac eadem causa, patet quare magis circa affectionem spei consistit habitus uirtutis, quàm circa aliquam aliarum trium affectionem. Gaudium enim, & dolor, quia habent obiecta sibi coniuncta, magis sunt in sustinendo. Affectio uerò spei inter cæteras est, quæ plus habet de ratione agendi, & quæ magis dicit motum ab anima: quamuis & ipsa secundum aliquid sui dicat passionem circa animam, ꝙ secundum illud non habet circa eã consistere habitus uirtutis, sed magis secundum ꝙ dicit rationem motus, & protensionis ipsius animæ in ipsam rem speratam. AD ILLVD, quod opponitur, ꝙ expectare bonum, non est difficile. Dicendum, ꝙ sicut credere, quod uidetur, non habet difficultatem; credere tamen firmissime quod non uidetur, habet magnam difficultatem. Sic intelligendum est, ꝙ quamuis sperare bona pñtia, quæ aliquo modo uidentur in se, uel in suo simili; non est multum difficile: bona tamẽ inuisibilia, & æterna, quæ oculus non uidit expectare certa fiducia, & pro illis temporalia bona contemnere, & his omnibus, quæ non sic uidẽtur superferri, hic magnam habet difficultatem, & magnam dignitatẽ. Et ideo indubitanter uerum est spem esse in genere uirtutis gratuitæ. AD ILLVD, quod objicitur ultimo, ꝙ spes in suo actu impedit meriti perfectionem. Dicendum, ꝙ falsum est: imo sicut dicit Apostolus, cõsurgit ex perfectione meriti: quãto enim aliquis maiora, & meliora habet merita, tanto firmius, & certius sperat. Et si objiciatur ꝙ charitas præmiũ nõ intuetur. Dicendum, ꝙ illud intelligitur de præmio creato: de præmio autem increato non habet ueritatẽ, quia maxima charitas maxime desiderat uniri Deo, & habere Deum. Spes aũt perfecta magis aspicit mercedem increatam, de qua dixit dominus Abrahæ Genes. 15. Ego merces tua &c. Eum enim expectat quis per spei habitum tenere in patria, cui per charitatem in uia uniri desiderabat. Alius est etiam modus respondẽdi distinguendo de spe mercenaria, qua quis seruit Deo propter prçmiũ, quod expectat: quia quç-

dam

dam est mercenaria, quæ constituit finem in proprio cōmodo: & ista est mercenaria mala, & nō ꝓcedit a spe recta, & formata. Quędam etiam est, quæ nō cōstituit finem in proprio bono: sed totū cōfert, & ordinat ad bonum summū: & hanc mercenariam facit spes, quæ est uirtus gratuita: & hęc merito non repugnat. Primus tamen modus dicendi uidetur esse rationabilior: qa spes stare potest exclusa omni intentione dilectionis mercenariæ. Quantuncunque.n. amor sit perfectus in uia, est sibi uirtus spei coniuncta. Vnde simpliciter dicendum est, ꝙ expectatio boni æterni est mercenaria, nec minuit meritum, nec facit ad imperfectionē charitatis, uel meriti, nisi inquantum mens hominis multum affectuose, & intense aspicit ad commodum proprij boni. Multi autem sunt, qui beatitudinem expectant: & tamen parum de se, & multum de Deo curant.

QVAESTIO II.

An spes sit genus uirtutis, uel species specialissima.

VTRVM spes sit genus uirtutis: uel species specialissima. Et quod species specialissima, uidetur. Vna est uirtus ab unitate obiecti, sed in uno solo sperandū est, uidelicet in Deo; iuxta illud, qđ sępe dicitur in scriptura: quod in domino sperandum est, nō in aliqua creatura, ergo uidetur ꝙ spes sit uirtus unica: nullo modo pluri ficata. ITEM. Merces una omnium est, & omnes unum summum bonum expectant, in quo non cadit diuersitas siue secundum speciē, siue secundum formā: ergo si spes est expectatio æternæ mercedis, uidetur ꝙ expectatio illa nullo modo habeat formaliter diuersificari: ergo spes non habet sub se alias species differentes: ergo habet in se unitatem specialissimæ: ITEM. Pauciora sunt speranda, q̃ sint credenda: credimus enim pręmia, & supplicia: sed nō speramus nisi tantum pręmia: ergo uidetur ꝙ maior unitas est in spe, quam in fide, uel etiam tanta: sed fides est una unitate speciei specialissimæ: ergo & spes. ITEM. Spei succedit perfecta tentio, sicut fidei succedit uisio. Sed perfecta uisio summi ueri est una secundum speciē in omnibus beatis, nec habet diuersitatem per alias dotes specie differentes: ergo nec spes habet subdiuidi in alias uirtutes: ergo spes est uirtus specialis, & habet ī se unitatē speciei specialissimę.

SED CONTRA. Diuersorū actuū diuersi sunt habitus: sed confidere, & expectare sunt actus formaliter differentes. Si ergo ad spem pertinet cōfidere, secūdum ꝙ dicimur sperare in domino; ad spem etiam pertinet expectare, secundum ꝙ dicimur sperare futuram gloriam; uidetur ergo ꝙ spes habeat diuersificari formaliter, & ita subdiuidi in alias spés. ITEM. Spes est expectatio futuræ beatitudinis, secundum ꝙ dicit Magister in litera, & habetur in Glos. Roman. 5. sed beatitudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus: ergo spes expectat omne bonum: sed expectatio diuersificari habet secundum diuersitatem boni expectati, & spes non tantum expectat unum bonum, imo congregationem omniū bonorum: ergo uidetur quod ipsa includat in se uniuersitatem omnium bonarum uirtutum. ITEM.

Omnis

Omnis uirtus meritoria facit hominē tendere ad finem suum aliquendum, quem tamen nondum uidet: sed spes est uirtus illa, qua quis expectat præmium omnium meritorum: ergo uidetur ꝙ uirtus spei communis sit ad omnes uirtutes, ergo non habet unitatē speciei specialissimæ. ITEM. Sicut se habet gaudium respectu boni præsentis, sic se habet spes respectu boni futuri: sed gaudium quo qs gandet de actu uirtutis præsentis, non habet distingui ab ipsa uirtute imo est omnibus uirtutibus generale cassus enim est, qui continet, & hoc ipso gaudet; ergo pari ratione uidetur, ꝙ spes de futuro bono sit communis ad omnes uirtutes: ergo uirtus spei non habet unitatem speciei specialissimę.

RESOLVTIO.

Cum spes unum habeat mouens, unā rationem mouendi unicum obiectum, ac finem propriu; una uirtus erit, & species specialissima.

RESPON. Dicendum est, ꝙ quemadmodū fides, licèt sit circa multa credibilia, una tamē uirtus est; quia una est principaliter rō mouendi in omnibns credibilibus; sic & uirtus spei quotcunque, & quantacunque, & quæcunque bona expectet, una uirtus est, & unitatē habet speciei specialissimæ, quia una est ratio, cui innitur in expectando. Sicut enim fidei uirtus assentiēdo primæ ueritati propter se, & super omnia, illa credit quæ sibi summa ueritas dictat esse credenda; sic ipsa spes confidendo, & innitendo immensæ, & indeficientissimæ largitati diuinæ, oīa illa expectat, quæ sibi Deus promittit esse in futuro retribuēda. Et quemadmodum fidei uirtus omnia, quæcūque credit principaliter, non solum credit Deo, sed etiam de Deo, & circa Deum: sic & ipsa spes omnia quæ expectat, non solum expectat à Deo, sed etiam expectat illa obtineri in ipso Deo, ut habendo Deum habeat omne bonū. Rursus. Quēadmodum fides credit Deo tanquam rationi mouenti, & circa ipsum uersatur tanquam circa obiectum, & in ipsum tendit tanquam in finē proprium; sic & ipsa spes. Et quoniam unitas uirtutis attenditur penes ueritatē rationis mouentis, & obiecti principalis, & finis proprii, & hæc omnia reperire est in uirtute spei sicut & in uirtute fidei; concedendum est ipsam spem esse unam uuitate speciei specialissimę; & rationes quę inducuntur ad hanc partem sunt concedendæ. Scot. Dis. 26 q. uni. S. Bon. consen tit etiā S. Tho. 22. q. 17. ar. ti. 6.

AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ diuersorum actuum diuersi sunt habitus. Dicendum ꝙ uerum est quādo illi actus sunt principales respectu habituum; sed quādo sic est, ꝙ unus principaliter respicit habitum uirtutis, & alius habet ad illum ordinem, & cōnexionē, & consequentiam naturalem, nō oportet habitum diuersificari propter illorum actuum diuersitatē; & sic est in ꝓposito reperire. Ideo enim spes expectat magna bona promissa, quia confidit de immensa largitate promittentis. Vnde quia unus illorum actuum est ratio alterius; hinc est ꝙ non pertinent ad diuersos habitus, sed ad unum. Vnde unus est habitus, quo speramus in domino, & quo speramus habere dominum, sicut unus quo credimus Deo, & quo credimus Deum. AD ILLVD, qđ obiicitur

obijcitur, ꝙ spes est respectu omnis boni cum sit respectu beatitudinis. Dicendum quod sicut fides credit iustos assecuturos beatitudinem, & charitas illam beatitudinem cum bonorum uniuersitate desiderat, & tamen fides una uirtus est, quia non fertur super beatitudinem, & ea quæ ad beatitudinem spectant nisi sub ratione una: sic etiam & spes in expectando summam beatitudinem, & quicquid boni in ipsa est, ideo non recedit ab unitate habitus, & uirtutis, quia una est in ipsa spe ratio expectandi, in hoc uidelicet quòd immensæ, & indeficienti innititur largitati. PRAETEREA. Quòd dicitur quòd beatitudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus; hoc nō dicitur propter bonorum multitudinem & uarietatem, sed hoc dicitur per æquiualentiam: quia tantū erit illud unicùm bonum quod expectatur, ꝙ æquiualebit omni bono: per quē modū dixit dominus Moysi Exo. 33. cum peteret ut ostenderet ei faciem suam. Ego, inquit, ostendā tibi omne bonum: & ideo ex hoc non sequitur uirtutem spei diuersificari, quia expectat perfectam beatitudinem. AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ omnis uirtus tendit, & ordinatur ad finem suum assequendum. Dicendum, ꝙ tendere in finē potest esse dupliciter, aut promerendo, & habilitando, aut expectando. Primus modus tendendi est communis omnibus uirtutibus, sed alius modus proprius est ipsi spei. Nulla enim uirtute expectamus beatitudinē nisi mediante ipsa spe, quamuis omni uirtute ipsam beatitudinem mereamur. Pōt quidē alia uirtus actum expectādi imperare: sed nulla uirtus nisi spes pōt elicere: quia illius uirtutis est ille actus, loquendo formaliter. AD ILLVD, qđ obijcitur ultimo, ꝙ sicut se habet gaudere de bono pñti ad ipsas uirtutes, sic expectare ad bonū futurū. Dicendum, ꝙ non est simile, quia gaudium surgit ex cōplacētia boni præsentis: omnis aūt uirtus inquantum huiusmodi, cū consistat in plena uoluntate, quæ quidē uoluntas complacet sibi in obiecto, uel actu suo, habet quoddam gaudiū sibi adiunctum, sicut sibi essentiale. Et hoc est, quod uult Philosophus, ꝙ nullus est uere castus, nisi cōplaceat sibi illius uirtutis actus, & usus: & si complacet sibi, hoc ipso gaudet, cū illum actum exercet: secus autē est de expectatione boni futuri: possunt. n. uirtutes in suos actus exire nihil cogitando de remuneratione. Præterea. Expectatio futuri boni actus est differens ab actibus ipsarū uirtutū: sed cōplacentia ipsius actus uirtutis est ipsius actus uirtuosi cōplementū: iō non sic distinguit gaudium ab alijs speciebus uirtutum, secundū ꝙ ipsa spes: nec spes est omnibus communis, & generalis secundum quòd gaudium.

QVAESTIO III.

An spes, sit uirtus cardinalis, uel theologica?

VTRVM spes sit uirtus cardinalis, an theologica. Et quòd theologica uidetur. 1. Corin. 13. Nunc manent fides, spes, charitas, tria hæc: ergo ab Apostolo spes numeratur īter uirtutes theologicas: si ergo uere, & proprie; necesse est spem reperiri in genere uirtutis theologicæ. ITEM. Illa uirtus est theologica,

quæ habet finem cardinalium uirtutum pro obiecto: sed spes habet finẽ omnium uirtutum pro obiecto, expectat enim summam beatitudinem, & perfectam remunerationem: ergo est uirtus theologica. Item. Virtus, quæ maxime subseruit contemplationi, & facit sursum tendere, est uirtus theologica: sed spes est huiusmodi: quoniã, sicut dicit Apostolus Heb. 6. Spes incedit usque ad interiora uelaminis: ergo spes est uirtus theologica. Item. Spirituale ædificium per uirtutem theologicam inchoatur, utpote per fidem: & ꝑ uirtutem theologicam consummatur, ut per charitatẽ: ergo per uirtutem theologicam habet erigi: quia eiusdem naturę debet esse medium cum extremis. Si ergo erigit per spem, restat ꝙ spes est uirtus theologica. Item. Imago creationis reformatur per imaginem recreationis. Si ergo imago creationis necessario reqrit tres potentias naturales, uidetur similiter quòd imago recreationis necessario requirat tres uirtutes; ergo si imago habet reformari per uirtutes theologicas, necesse est uirtutes theologicas esse tres: sed non est aliam dare præter fidem, & charitatem, nisi ipsam spem: ergo spes est uirtus theologica.

Sed contra. Nulla uirtus, circa cuius actum contingit reperiri excessum, est uirtus theologica, imo potius cardinalis: quod patet quia impossibile est nimis credere, impossibile est nimis amare: sed circa actum spei contingit reperiri excessum, sicut patet in eo, qui præsumit, & plus sperat, q̃ merita sua exigãt: ergo ui ꝙ spes sit uirtus cardinalis, nõ theologica. Item. Virtus, quæ est mediũ duarum malitiarũ, est uirtus cardinalis, nõ theologica: sed spes est media inter duas malitias, uidelicet inter desperationẽ, & pręsumptionem: ergo spẽ non est reducere ad uirtutẽ theologicã, sed magis ad cardinalẽ. Item. Consueuit multiplex spes distingui, uidelicet spes ueniæ, spes gratię, & spes gloriæ: sed uenia, & gratia sunt bona ordinata ad finẽ, uirtus aũt cardinalis consistit circa ea, quæ sunt ad finẽ: si ergo spes consistit circa talia, spes est uirtus cardinalis, nõ theologica. Item. Sustinere, & expectare sunt actus longanimitatis, & patientiæ: sed habitus distinguuntur per actus: ergo cum expectare sit proprius actus ipsius spei: longanimitas, & spes sunt habitus ijdẽ, & in eodẽ genere uirtutis habẽt reponi: sed longanimitas reponitur sub genere uirtutis cardinalis, & assignatur esse pars fortitudinis: ergo uidet ꝙ ipsa spes sit uirtus cardinalis. Item. Ad fortitudinẽ cardinalem spectat recte ordinare, & fortificare contra affligentia, & contra deterrentia: sed spes est huiusmodi, quia facit hominem in tribulatione gaudere, & stabilem esse: ergo uidetur ꝙ spes sit pars fortitudinis cardinalis: ergo non est in genere uirtutis theologicæ.

Cum spes Deo, ut magna promittenti innitatur; cum pariter reformare habeat anima imaginem secũdum partem superiorem; non cardinalis, sed theologica uirtus habenda est.

Respon. Dicendum, ꝙ absque dubio spes est i genere uirtutis theologicæ. Ratio huius sumitur ex parte obiecti, & ex parte subiecti.

cti. Ex parte quidem obiecti, quoniam sicut fides in credendo assentit ipsi Deo ut dictanti uera, sic spes ei innititur ut promittenti magna. Vnde sicut obiectum ipsius fidei, quod habet ratioñe motiui, est quid increatum, qđ deus est ratione cuius etiam fides ponitur esse in genere uirtutis theologicæ: sic etiam dicendum est, & intelligendum de ipsa spe. Sumi etiam potest ratio ex parte subiecti: quia cum ipsa anima secundũ superiorem faciem reformari habeat per uirtutes theologicas, & spes sit una de uirtutibus faciens ad reformationem imaginis, & perfectionem animæ secundum partem superiorem, necesse est esse spem uirtutem theologicam. Vnde quemadmodum in patria tres erunt dotes secundum tres animæ uires, quarum una reformabit, & consumabit rationalem uidelicet ipsa uisio; alia concupiscibilem, uidelicet dilectio; tertia irascibilem, uidelicet ipsa perfecta tentio: sic & in uia necesse est ponere circa uirtutes theologicas, quibus dotes habent correspondere: & sic tam ex parte subiecti, quàm ex parte obiecti colligitur q̃ spes sub genere uirtutis theologicæ debet reponi. Theologicæ enim uirtutes Deum habent pro obiecto, & superiorem partem animę pro subiecto. Concedendæ sunt ergo rationes quæ sunt ad istam partem.

Ad illud uero, qđ obiicitur; q̃ circa actũ spei contingit reperiri excessum, Dicendum, q̃ circa actum spei nunquã contingit reperiri excessum ꝑp nimietatẽ, & intensionẽ ipsius actus: nemo n. potest nimis cõfidere in dño; sed si habet excessum. hoc est ꝑpter defectum alicuius conditionis, quæ requiritur in actu sperandi, utpote si neglectis meritis omnino ꝑsumit de misericordia Dei: sed hoc non facit ipsam spem esse in genere uirtutis cardinalis. Quia quod dr̃ uirtutẽ theologicam differre a cardinali, in hoc q̃ non est in theologica reperiri excessum, sicut in cardinali, intelligitur de illo excessu, qui quidem consistit in actus intensione, non de eo, qui est in debitæ conditionis omissione. Nam huiusmodi excessus secũdo modo dictus, repugnantiam habet cum omni uirtute. Primus uero non habet repugnantiam cum uirtute theologica, quæ habet obiectum infinitum: ita quòd nec potest nimis amari, nec nimis desiderari: sed repugnãtiam habet cum uirtute Cardinali, cuius obiectum est bonum creatum, & finitum, & limitatum: ac per hoc exigitur, q̃ in actu sit modus determinatus, ultra quem si procedat, egreditur limitem sibi secundum determinationem uirtutis statutum. Ad illud, quod obiicitur, quòd spes est media duarum malitiarum. Dicendum, quòd aliqua uirtus potest dici medium duarum malitiarũ dupliciter, aut sicut utriusque eliminatiua, & destructiua, aut sicut ex utrisque constituta quantum ad ea, quæ sunt in eis bona. Si sit media sicut constitutiua, quemadmodum largitas hẽt aliquid de auaritia in hoc q̃ tenet tenenda, & aliquid de liberalitate in hoc q̃ dat danda: sic est in genere uirtutis Cardinalis. Si autem sit media solũ sicut eliminatiua, sic non oportet eã esse uir-

 tutem

tutem cardinalem: & hoc modo media est spes inter desperationem, & præsumptionem. Liberat enim ab illo duplici malo, sicut fides de Trinitate, & unitate liberat, & ab errore Arrij, & ab errore Sabellij: & ideo non cogit illa ratio, q spes non sit uirtus theologica. AD ILLVD, q obiicitur, quod spe nō tantum speratur gloria, sed etiam gratia, & uenia. Dicendum, q non determinatur genus, uel species ipsius uirtutis penes obiectum quodcunq;, sed penes illud obiectum, quod habet rationem motiui. Quamuis autē spes uersetur circa bona creata, quæ expectat: ratio tamē mouēs non est aliquod creatum, sed aliqua immensitas ipsius summi boni increati, cui innititur Et ideo quamuis per spem expectet quis gratiam plenam, & ueniam perfectam, quia ad ipsam comparatur spes tāquam circa materiam, propter illa non oportet eam reponi in genere uirtutis cardinalis, sicut in præcedentibus habitum est de fide. Si tu obiicias, q obedientia potest esse uirtus cardinalis, & etiam latria, quia non tantummodo considerant obiectū increatum, sed etiam aliquid creatum concernunt, uidelicet obedientia præceptum, & latria cultum debitum, ac per hoc q ita debeat esse in spe. Dicendū, q non est simile: quia tam latria, quam obedientia concernit aliquod creatum tali modo, quòd ratione illius respiciunt actum exteriorem. Non sic autem est de spe: spes enim solummodo consistit in affectu interiori, quæ præcipuam modificandi rationem sumit ex parte superiori, uidelicet ex parte obiecti increati. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd longanimitatis est expectare secundum quòd spei. Dicendum, quòd alia est expectatio longanimitatis, quæ est pars fortitudinis, quàm sit expectatio spei. Nam expectatio spei consistit in quadā protensione ad bona æterna, quæ quidem consurgit ex confidētia, qua anima innittitur ipsi Deo ex tota uirtute sua. Sed expectatio longanimitatis est, qua anima constantia mentis, & robore animi expectat de omnibus affligētibus, & deterrētibus triumphare. Et sic actus longanimitatis secundum quòd est fortitudinis, differt ab actu spei, & quantum ad obiectum circa quod, & quantum ad motiuum: & ideo non sequitur, quòd si longanimitas est in genere uirtutis cardinalis, qđ propter hoc uirtus spei debeat sub eodē genere reponi. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd spes fortificat contra affligentiam. Dicendum, quòd aliquis actus potest esse alicuius uirtutis tripliciter, uel sicut elicientis, uel sicut imperātis, uel sicut adminiculantis. Fortiter autem perferre terribilia est ipsius uirtutis fortitudinis sicut elicientis: sed fidei est sicut imperantis, & dictantis (iuxta illud, quod dicitur Hebr. 11. de uiris sanctis, quod per fidem uicerunt regna, & fortes facti sūt in bello.) sed ipsius spei, & charitatis, sicut adminiculantis. Amor enim Dei, & certa expectatio futuræ beatitudinis multum adiuuant uirtutē fortitudinis, ut possit omnia mala perferre, iuxta illud beati Gregorij. Spes præmij minuit uim flagelli.

QVAE-

QVAESTIO IIII.

An spes, uirtus semper formata sit?

VTRVM uirtus spei aliquādo sit informis, an semper sit formata. Et q sit semper formata, uidetur. Primo per diffinitioné spei. Spes est certa expectatio futuræ beatitudinis, proueniens ex gratia, & meritis: sed impossibile est diffinitum separari à diffinientibus: ergo impossibile est spem separari à meritis, & gratia: sed qñ cum his est, semper est formata: ergo impossibile est spem uirtutem esse informem. ITEM. Hoc ipsum ostenditur per illud, quod dixit Magister in litera. Sine meritis aliquid sperare, non spes, sed præsumptio dici potest: sed præsumptio est uitium oppositū spei: ergo meritis absentibus immediate subintrat uitium, ipsi spei oppositum: sed uitium oppositū uirtuti non tantum excludit eā quātum ad eius formam, sed etiam quantum ad habitum substratum: ergo uidetur quòd absentibus meritis nihil remaneat de uirtute spei: ergo non potest fieri informis. ITEM. Fides consistit partim in affectu, partim in intellectu: charitas autem consistit simpliciter in affectu: sed facta deordinatione in affectu per peccatū, simpliciter tollitur charitas, quamuis nō simpliciter tollatur fides, cum aliquid habeat ex parte intellectus. Vnde charitas nō potest esse informis, quemadmodum fides potest esse informis: ergo si spes se totaliter tenet ex parte affectus, sicut & charitas, uidetur &c. ITEM. Virtus fidei tunc est formata, quando non tantum credit Deo, sed etiam in Deum. Quoniā enim credulitas iūcta est cum tendentia, tūc fides est uirtus formata: sed impossibile est q aliquis speret, quin tendat in rem speratam: nam ipsum sperare tendere est: ergo uidetur quòd spes semper sit uirtus formata.

SED CONTRA. Aug. in lib. de uera innocentia. Cū ceteræ uirtutes sint bonis, & malis cōes, dilectio Dei, & proximi proprie bonorum est, atque piorum: ergo uirtus spei potest esse communis bonis, & malis. Sed mali non habent uirtuté cum gratia, sed sine: & tales sunt uirtutes informes: ergo &c. ITEM. Sicut se habet fides formata ad spem formatā, ita se habet fides informis ad spem informē: sed fides formata generat spē formatam: ergo fides informis generat spem informem. ITEM. Sicut spes consurgit ex fide præmiorū, sic timor cōsurgit ex fide suppliciorū: sed timor pōt esse informis & formatus: ergo & spes. ITEM. Multi sunt peccatores, qui sperāt sed adhuc acturos pœnitētiam, & assecuturos ueniā, & peruenturos ad gloriā: constāt q illud non est malum, imo potius ordinat ad bonū, & excludit malum, uidelicet desperationem. Sed si hoc esset, cū gratia esset actus uirtutis formatæ: ergo cum sine gratia possit illud remanere, ut aliquis per merita speret se peruenturum ad gloriam, uidetur q ipsa uirtus spei possit esse informis.

RESOLVTIO.

Contingit spem aliquando à charitate seiungi igitur, & informem fieri.

RESPON. Dicendum q absque dubio uirtus spei pōt esse informis. Potest enim aliquis sperare uitā æternam sine gratia gratū facien-

te, sicut manifestè apparet. Et iterum. Iste actus sperãdi ab aliquo habitu procedit, qui quidem habitus bonus est, & tenet ét quodã modo rationem uirtutis; pro eo quòd potentiam, quam perficit qudãmodo rectificat, & uigorat. Rectificat (inquã) dum aliquam ordinationem, & inclinationem tribuit ad gloriam tanquam ad finem ultimum, ubi standum, & in quo est quiescendum. Vigorat ét in hoc, quòd eleuat potentiam ad æterna bona expectanda: & quandam stabilitaté ei tribuit, ne per desperationé succumbat. Et ideo sicut fides absque charitate uirtus informis est, quia tribuit animæ quandam rectitudinem, & uigorem, quæ compleri habet, & pfici per gratiæ infusionem: sic intelligẽdũ est & circa ipsam spẽ. Vnde & cętera, quæ dicta sunt de fide informi, possunt spei informi applicari. Concedendæ sunt ergo rationes ostendẽtes spei uirtutem posse fieri informem.

Ad illud uero, quod obiicitur in cõtrarium, ꝙ spes procedit ex meritis. Dicendum, quòd quadrupliciter potest aliqs exire in actum sperandi. Aut enim sperat habendo merita in proposito, & in radice, & in effectu: sicut homo iustus, qui Deo diu seruiuit. Aut sperat habẽdo merita in proposito, & in radice, sed non in effectu: sicut ille, qui ante bonum usum uirtutum, postquàm suscepit gratiam, expectat beatitudinem. Aut sperat habendo merita in proposito tantum, non in radice, nec in effectu: sicut ille, q peccator ést, qui proponit multa bona facere, & per illa saluari. Aut sperat non habendo merita, nec in effectu, nec in radice, nec ĩ proposito: sicut ille qui faciendo mala, & in malis proponens perseuerare, per solam Dei misericordiã credit se assecuturum gloriam neglecta diuina iustitia. Primus actus est spei formatæ, & iam exercitatę: secundus actus est spei formatæ, & post ĩfusæ: tertius actus est spei informis; et quartus est ipsius præsumptionis. Cum ergo dicitur ꝙ spes procedit ex gratia, & meritis. Dicendum, ꝙ aut diffinitur ibi spes prout est uirtus formata; & sic nulla est obiectio de spe informi. Aut si diffinitur ibi spes generaliter secundum ꝙ est uirtus, dicitur procedere ex gratia, & meritis, quę quidem uel habentur in re, uel habentur in proposito: & sic non est instantia de spe informi. Ad illud, quod se cundo obijcitur, iam patet respõsio per illud, quod nunc dictũ est hic. Quod enim dicit Magister, ꝙ sperare sine meritis est præsumere, hoc intelligit, quando aliquis sperat sine meritis non solum in re, sed etiam in proposito: & hoc modo sperare nõ pertinet ad spẽ informem, sed ad præsumptioné. Ad illud, quod obiicitur, ꝙ fides ideo potest fieri informis, qa habet aliqd ex parte intellectus, & aliquid ex parte affectus. Dicẽdum, quod illa nõ est tota ratio, sed hæc. Quoniam habitus fidei habet aliquam rectitudinem, & uigorem in hoc, quòd facit credere omnia credibilia, & excludit errorem, & infidelitatem; qui quidem uigor potest esse absque gratia gratum faciente: & hunc est reperire in spe, quæ facit uitare præsumptionem, & desperationem, & expectare omnia expectanda

da. Et quia ista ratio reperitur cõmunis utrobiq; : ideo potest spes esse informis, sicut & ipsa fides. Secus autem est de charitate, sicut infra uidebitur suo loco: ideo ratio non concludebat, quia non causam accipiebat pro causa.

Dist. sequent. arti. 1. q. 3.

AD ILLVD, quod obijcitur, quòd spes semper habet secum adiunctam tendentiam. Respondeo. Dicendum, ꝙ tendentia duplex est. Quædam enim est tendentia plena, & ista est a gratia operante, & cooperante: & hæc facit uirtutem esse formatam. Quædam autẽ est tendentia exilis, & semiplena: sicut dicitur de pigro, qui uult, & non uult. Et ista quidem tendentia potest dare aliquam rectitudinem, & uigorem ipsi uoluntati, & sortitur nomen uirtutis generaliter acceptæ, non uirtutis gratuitæ: & ideo tenet rationem uirtutis informis, non rationem uirtutis formatæ. Cum autem dicitur, quòd tẽdẽtia in Deum facit credulitatem esse formatam: hoc intelligitur de tendentia, quæ est a uoluntate plenaria. Hęc aũt non potest esse, nec in spe, nec in fide sine gratia, &c.

QVAESTIO V.

An spes in actu suo certitudinalis sit, vel dubia?

VTRVM spes in actu suo sit, certitudinalis, an dubia. Et ꝙ sit certitudinalis uidetur: Primò per illud, quod dicitur. Rom. 8. Certus sum, ꝙ neque mors, neque uita, neq; creatura alia poterit nos separare a charitate Dei. Sed Apostolus non erat de hoc certus certitudine comprehensionis: ergo erat certitudine expectationis certus, siue confidentiæ ipsius spei: ergo spes in actu suo reddit hominẽ certũ. ITEM. Hoc ipsum ostenditur per diffinitionem spei, quam Magister ponit in litera. Spes est certa expectatio futuræ beatitudinis. Si ergo certitudo est circa actũ ipsius spei, spes in suo actu est certitudinalis. ITEM. Quod remouet hæsitationem, siue uacillationẽ, tribuit certitudinem. Sed hæsitatio, quæ facit hominem uacillare, remouetur per confidentiam spei. Si ergo spes dat certitudinem ipsi speranti: ergo in actu suo est certitudinalis. ITEM. Sicut impossibile est summam ueritatem fallere, & decipere sibi credentem: sic impossibile est ipsã deserere quẽquam in se confidentem; ergo sicut credẽs in Deum certus est de ueritate credita, sic sperans in ipsum certus est de salute expectata; ergo uidetur ꝙ circa actum ipsius spei certitudo consistat. ITEM. Si uirtus est certior omni arte, anchora omnium uirtutum debet esse certissima, cum ergo spes ipsa ad ipsas uirtutes se habeat ut quædã anchora, uidetur ergo quod ipsa spes in actu suo sit ualdè certa.

SED CONTRA. Spes secundum suum actum procedit ex habitu, uel ex cõsideratione gratię, & meritorũ: sed nullus certus est, utrũ habeat gratiam, an non: ergo uidetur, quòd spes in suo actu nullam habeat certitudinẽ. ITEM. Nihil pendens a uertibilitate uoluntatis habet certitudinem: sed spes est in libe. arbitr. & actus eius, & meritum pendet a uertibilitate uoluntatis, similiter & pręmium quod expectat; ergo uidetur, ꝙ nullã habeat certitudinẽ. ITEM. Nullus est certus de assecutione

illius rei, ad quã nunquam perueniet: sed multi sunt qui habent fidem, spem, & charitatem, qui finaliter reprobi efficiuntur: ergo in talibus uirtus spei nõ habet certitudinẽ: sed qua rõne in talibus nõ habet nec in alijs, cũ in omnibus sit cõformiter, & uniformiter: ergo in nullo certitudinẽ habet. ITEM. Quia fides certa est, impossibile est q aliquis in actu, uel motu fidei fallatur, uel decipiatur: ergo si spes habet certitudinẽ in actu suo, impossibile est q aliqs fallatur, & frustretur ab eo, quod sperat: sed hoc est manifeste falsum: ergo spes nõ hẽt certitudinẽ circa suum actum. SI TV dicas, q nullus sperans fallitur, pro eo q spes non facit simpliciter expectare, sed sub cõditione, uidelicet si perseuerauerit usque in finẽ. Cõtra. Spes pertinet ad actũ potẽtiæ irascibilis, cuius nõ est conditionẽ apponere. Et iterũ. Esto q conditio illa apponatur, cũ illa cõditio sit ualde dubia, totũ reddit dubiũ: ergo siue absolute, siue sub cõditione speret quis, uĩ quòd circa actũ spei nulla sit certitudo. ITEM. Certitudo opponit̃ dubitationi: ergo cum dubitatio pertineat ad ipsam cognitiuã, & opposita nata sint fieri circa idem, certitudo solum spectat ad potentiam cognitiuam: sed spes non est in cognitiua, sed in affectiua: ergo uidetur quòd in actu suo non habeat certitudinem aliquam.

RESOLVTIO.

Certitudinalis quidem; sed aliter, quàm fides; quia huius certitudo circa complexionem; illius circa attributionem est.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, q absque dubio; secundum q auctoritates, & rõnes ostendunt, uirtus spei in suo actu habet certitudinem: cuiusmodi autem sit illa certitudo, difficile est diffinire. Quidã nanque dicere uoluerunt, q certitudo spei non est sibiipsi propria, neque diuersa à certitudine fidei, imo spes omnem certitudinẽ suã trahit à fide, sicut scientia in particulari trahit certitudinẽ à scientia in uniuersali. Ideo.n. quis nouit, q hæc mula est sterilis, quia nouit de omni mula in uniuersali: & sic dicunt se habere spem ad fidem, sicut se habet sciẽtia in particulari ad scientiam in uniuersali. Sicut.n dicit Augu. & Magister recitat in litera, per fidem credit homo omnes finaliter bonos esse saluandos, & de hoc habet quandam certitudinem: per spem autẽ confidit se esse saluandum. Vnde quod credens generaliter credebat, sperans sibi per spem appropriat: & quoniam non est certitudo circa singularia, nisi inquantũ referuntur ad uniuersale: iõ spes non appropriat certitudinẽ fidei sibi absolute, sed sub conditione. Vnde recte sperans non sperat se omnino esse saluandum, sed sub hac conditione, uidelicet si perseuerauerit usque in finem. Dicunt ergo q certitudo fidei nõ differt à certitudine spei, nisi qa illa est in uniuersali, ista in particulari; illa autem absoluta, & ista conditionata. Vnde certitudo fidei dicitur esse certitudo fidelitatis: certitudo autem spei est certitudo confidentiæ. Confidentia autem non est aliud (ut dicunt) quã quædam fidelitas ad se conuersa. Ille enim confidit de aliquo, qui credit se aliquid ab eo obtinere. Sed

iste modus dicendi licet uideatur esse probabilis, non tamen sufficit, pro eo ꝙ sicut dicitur in Glo. Rom. 5. super illud. Probatio operatur spem. i. certitudinem spei; spes (ut ibi innuit Glo.) habet ꝓpriam certitudinem: & aliter certificatur homo de salute obtinenda per ipsam fidem, aliter certificatur per ipsam spem: alioquin si solū differret sicut scientia in particulari a sciētia in uniuersali certitudo spei à certitudine fidei, iā spes non esset habitus distinctus cōtra ipsam fidem, imò eidem deberet subalternari tanquam particulare sub uniuersali, uel speciale sub generali. Et propterea est alius modus dicendi, quod ipsa spes certitudinem habet, non solum eam, quam accepit à fide, sed etiam propriam quæ distinguitur à certitudine fidei; & illa distinctio cognosci potest per duplicem differentiam, uidelicet ratione obiecti circa quod habet illa certitudo uersari, & ratione oppositi cui habet contrariari. Ratione obiecti; quia fides, & eius certitudo fertur supra ipsam complexionem ratione totalis compositionis. Est enim circa uerum; & uerum est circa compositionē, ut dicit Philosophus. Vnde ēt in præcedentibus ostensum fuit, ꝙ enunciabile cōplexum est articulus. Spes aūt, & eius certitudo nō est circa complexionem rōne totius, sed ratione rei attributę. Vnde cum dicitur; Spero me habiturum uitam æternam, non speratur ibi hoc dictum totale, sed speratur uita æterna; & ita certitudo spei respicit ipsam attributionē, uel rem attributam, sed certitudo fidei ipsam complexionem. Ratione etiam oppositi cui habet cōtrariari cadit ibi distinctio. Nam certitudo fidei repugnat errori, & dubitationi; certitudo autem spei repugnat diffidentiæ, & hæsitationi. Licet autem istę duę certitudines sint diuersæ; tamen communicant in hoc, ꝙ utraque est firmitas quędam Fides enim firmat intellectum ne discredat, spes autem firmat affectum ne diffidat. Et ex hoc colligitur tertia diuersitas, qua differt certitudo spei a certitudine fidei; quia non solū differt ratione obiecti, & ratione oppositi, sed etiam ratione subiecti; quoniam una est circa intellectū, altera uero circa affectum. Sed attendendum est, quòd certitudo circa intellectum habet esse duobus modis. Quędam enim est quę facit intellectum potētem ad uincendum errorem, & ad excludendum dubitationem; & talis certitudo est certitudo uiæ. Quædam autem est certitudo quæ reddit intellectum impossibilem ad errorē; & hæc est certitudo patriæ. Per hunc etiam modum intelligendum est & in certitudine affectionis: nam quædam sic firmat affectum, ut possit diffidentiam superare: quædam sic firmat, ut non possit ullatenus amoueri, uel hæsitari. Prima est spei in uia, secunda est tentionis in patria. Sic ergo patet ꝙ uirtus spei hēt certitudinem in actu suo, patet ēt quę & qualis est illa certitudo, qm̄ est differēs a certitudine fidei. Et minor est q̄ certitudo gloriæ; non. n. est certitudo perpetuæ consummationis, sed cuiusdam uirilis adhæsionis. Concedendæ sunt ergo rōnes ostendentes, quòd spes in suo actu habet certitudinem.

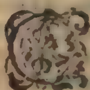
In Antepredicam. &c. 1. Peri Herm.

AD ILLVD uerò, quod primò obijcitur in contrarium, ꝙ nulla certitudo habetur de meritis ex gratia, ex qua procedit spes. Dicẽdum, ꝙ quamuis de meritis non habeatur certitudo per scientiam necessariam, habetur tñ pôt certitudo per probabilem coniecturam, & per quandam ipsius bonæ uolũtatis confidentiam, quæ consurgit ex conscientia bona. Puritas.n. cõsciẽtiæ, quæ introducitur ꝑ expulsionẽ culpæ, dat ipsi animę quandam securitatẽ, & certitudinem de merito iam inchoato, & per cõsequens certitudinem de prӕmio cõsequẽdo. AD ILLVD, qđ obijcitur: nihil pẽdens ex uertibilitate uoluntatis habet certitudinẽ. Dicendũ, ꝙ uerũ est, si cõsistat in ipsa uoluntate, inquantũ uoluntas innitiẽ sibi: sed si consistat in ipsa uoluntate, scđm ꝙ uoluntas innititur Deo, qui est firmitas nostra; scđm ꝙ dicit Aug. in Lib. confes. hoc mõ pôt habere robur, & certitudinẽ: & tali mõ habet spes cõsistere in nostra uolũtate: facit.n. nos summæ firmitati intendendo in ipsa, & de ipsa confidere; ac per hoc nobis quandã certitudinẽ tribuit de assequenda salute. AD ILLVD, qđ obijcitur, ꝙ nullus est certus de assecutione illius rei, ad q̃ nunquã perueniet. Dicendum, ꝙ est certitudo ordinis, & certitudo euentus: cum ergo dicitur, ꝙ spes habet certitudinẽ in suo actu: dicendũ, ꝙ hoc est uerum de certitudine ordinis, quia efficaciter, & infallibiliter uera spes ordinat ad salutẽ. Sed cũ ipse obijcit, ꝙ nullus est certus de eo, qđ nõ assequitur, obiectio currit de certitudine scđm aliã differentiã, quæ quidẽ est certitudo euẽtus: & iõ nõ cogit illa rõ. AD ILLVD, qđ obijcit, ꝙ si spes certa esset, non posset falli, sicut nec fides. Dicẽdũ, ꝙ sicut duplex est necessitas, s. absoluta, & cõditionata: sic duplex est certitudo. Si loquamur de certitudine cõditionata, sic est in spe certitudo necessitatis, & infallibilitatis; certus est.n. unusquisque infallibiliter, ꝙ si ꝑseuerauerit usq; in finẽ in gratia, & in bonis meritis, ꝙ ad salutẽ perueniet. Si aũt loquamur de certitudine absoluta, sic est in ipsa spe certitudo ꝓbabilitatis: q̃ enim bonã hẽt cõsciam, atq; propositũ, ꝓbabiliter pôt esse certus, ꝙ opera ex tali uolũtate ꝓcedentia sint apud Deũ meritoria, & ꝑ hoc cõfidere se assecuturũ uitam æternã. Vñ qđ ipse obijcit de illa cõditione, ꝙ est dubia, & ꝙ eã nõ apponit spes. Dicẽdũ, ꝙ & si spes nõ apponat eã per se, apponit eã tñ per regulã fidei dirigẽtis. Et licet ẽt nõ sit oĩno certa illa conditio certitudine manifestæ sciẽtię, est tamẽ certa certitudine cuiusdã confidẽtiæ, sicut prædictũ est. AD ILLVD, qđ ultimo obijcitur, ꝙ certitudo spectat ad cognitiuã; iam patet responsio per ea, quæ sunt prædicta: nam certitudo non solum respicit intellectum, uerum etiam affectum.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An timor & spes, sint unus, & idem habitus.

CONSEQVENTER quæritur de spe secundum cõsiderationem relatam. Et circa hoc quærunt quinque. Primo queritur de ipsa per comparationẽ ad timo

Timoris donum. Secundo per comparationem ad meriti usum. Tertio quæritur de ipsa per comparationẽ ad charitatis habitũ. Quarto quæritur de eadẽ per comparationem ad proprium obiectum. Quinto, & ultimo quæritur de ea per cõparationẽ ad suũ subiectũ.

DE spe per cõparationẽ ad donum timoris. Vtrum scilicet timor, & spes sint unus, uel idem habitus, uel diuersi. Et quòd sint unus, & idẽ habitus, uidetur posse ostendi. Primo per simile in naturalibus: qm̃ unum, & idẽ pondus est p quod corpus recedit ab una differentia positionis, & accedit ad alteram: sed hoc est affectio in spiritibus, quod est pondus in corporibus, ut uult Augustinus: ergo unus & idem habitus affectiuus est, quo qs recedit a malo, & qui tendit in bonum: sed per timorẽ omnis recedit à malo, per spem tendit in bonum: ergo timor & spes sunt unus, & idem habitus. ITEM. Hoc ipsum uidetur per simile in disciplinalibus, quia oppositorum eadem est disciplina, ut recti & curui, sani & ægri: ergo si habitus uirtutis est quædam ars, uidetur ꝙ unus & idem habitus possit ordinare habentem, & dirigere ad opposita: ergo si spes dirigit animam in comparatione ad bonum, & timor in relatione ad malum; uidetur, quòd spes, & timor sint unus habitus directiuus. ITEM; Hoc ipsum uidetur per simile in moralibus, quoniã duarum extremitatum est una medietas: sed inter desperationẽ, & præsumptionem est medietas, quæ est spes: & inter hæc eadem est medietas, quæ est timor: ergo spes, & timor sunt unus habitus. ITEM. Hoc ipsum uidetur per simile in theologicis uirtutibus; qm̃ fides, quæ est uirtus theologica, una & eadem est, siue per ipsam credantur bona, siue per ipsam credãtur mala: ergo si spes, & timor generantur ab ipsa fide, & genitum debet assimilari generanti: uidetur ergo quod sicut fides est unus habitus theologicæ uirtutis sic & spes, & timor sint unus habitus directiuus affectionis. ITEM. Hoc ipsum uidetur per simile in peccatis actualibus. Sicut enim p uirtutem declinat homo a malo, & tendit in bonum: sic per peccatũ actuale diuertitur à bono incommutabili, & conuertitur ad commutabile. Sed in peccato unus, & idem actus est una eadem culpa, qua quis conuertitur a Deo, & cõuertitur ad cõmutabile bonum: ergo similiter erit ex parte uirtutis. Si ergo per spem tendit quis in bonum, & per timorem declinat a malo, uidetur ꝙ spes, & timor sint unus habitus.

Lib. 11. Ciuit. dei. cap. 28

SED CONTRA. Secundũm sanctos, & philosophos quatuor consueuerunt affectiones animi annumerari, uidelicet gaudium, & dolor, & spes, & timor. Si ergo uere quatuor sunt, necesse esse spem, & timorem abinuicem differre, secundum ꝙ sunt affectiones: sed habitus spei dirigit illam affectionem, quæ dicitur spes: & habitus timoris aliam, quę dicitur timor: ergo uidetur ꝙ sint habitus diuersi. ITEM. Sicut se habent affectiones de præsenti malo, & bono adinuicem: sic se habent affectiones de futuro bono, & malo: sed affectiones de præsenti bono, & de præsenti malo non solum distinguũtur, sed etiam formaliter op-

po-

ponuntur, ut gaudium, & dolor; ergo cum spes sit de futuro bono, timor de futuro malo: uidetur q spes, & timor non solum distinguantur, sed etiam opponantur adinuicem. ITEM. Plus differt habitus uirtutis ab habitibus donorum, q̃ habitus uirtutis adinuicē. Sed habitus timoris computatur inter dona, habitus spei inter uirtutes, sc̄d̄m q dicit Greg. in Moralib. ergo si spes differt ab aliis uirtutibus, uidetur multofortius q differt a timore. ITEM. Quādocunque duo habitus sic se habēt, q unus euacuatur, alter non: illi formaliter distinguuntur: sed timor domini sanctus permanet in sæculum, seculi: spes autem euacuatur, sc̄d̄m q dicit Magister in litera, & infra habetur; ergo spes, & timor essentialiter differunt. ITEM. Quorum effectus sunt adinuicem disparati, & ipsa sunt disparata: sed esse securum, & esse pauidum opponūtur; spes reddit securum, & timor reddit pauidū; ergo spes, & timor formaliter distinguuntur adinuicem.

RESOLVTIO.

Timor & spes, quodcunque dicant uel animi affectiones, uel habitum; omnino differunt ad inuicem.

RESPON. Dicēdū, q timor, & spes siue nominēt habitus, siue noīent affectiones aīæ, diuersitaté habēt adinuicē; diuersitas. n. habituū attendit penes diuersitaté actuum principaliū: qm̄ ergo spes cōsistit in quadā cōfidentia, & erectione: timor uero in quadā fuga, & resilitione: hinc est q timor & spes habēt adinuicē diuersitaté rōne suorū actuum. Diuersitas aūt ipsorū actuum uenit ex parte obiecti, inquantum habet rōnem motiui. Cum. n. aīa apprehendit aliquid nondū præsens, sed futurū, in rōne cōueniētis, afficitur affectione spei, si adsit potestas assequēdi; cū aūt apprehendit in rōne discōuenietis, afficit affectione timoris; si possit ab illo superari. Et sic patet q spes differt a timore rōne differentiæ repertæ in actu proprio, & etiam in obiecto. Et concedende sunt rationes, quæ hoc ostendūt.

AD ILLVD uerò, qđ primo obiicitur p simile in naturalibus, q idem est pondus, qđ facit recedere ab uno oppositorum, & accedere ad alterum. Dicendum, q non est oīno simile in uolūtario amore, & naturali pondere: qm̄ motus naturalis, maxime localis necessariò duos habet terminos, uidelicet terminū ad quem, & terminū à quo; nec potest aliquod corpus recedere a termino a quo, nisi tēdendo ad terminum ad quē; unde ad unum, & eundem actum requirūtur illa duo extrema: ita quòd unum est in ratione principij, & alterū in ratione termini. Et propterea in naturalibus unū est pōdus, per quod mobile recedit ab uno situ, & appropinquat ad aliū; in uolūtariis autem secus est. Qñ enim sunt duo opposita, anima potest affici circa unum nihil considerans de altero; potest enim affici circa bonum, nihil considerās de malo: & econtra, circa malum, nihil cōsiderans de bono; & ideo diuersis affectibus, & motibus habet moueri circa opposita; & propterea non sequitur, quòd unicus sit affectus, siue habitus affectiuus, qui dirigit respectu oppositorum, sicut in naturalibus unū est pōdus. AD ILLVD, quod obijcitur.

citur, q in disciplinalibus una est scientia oppositorum. Dicẽdum, q non est simile duplici ratione. Prima quidem ratio est, quia uolũtas separat ea, quæ naturaliter sunt coniuncta: unde aliquis uult antecedens, & tamẽ non uult consequens: cognitio aũt non separat ea, quæ naturaliter sunt cõiuncta: unde qui nouit antecedens, quodam modo nouit consequẽs. Quoniam ergo per consequentia in ipso ad opposita sequuntur oppositæ proprietates, per quas habent cognosci: ut si album disgregat, nigrum congregat; hinc est, q unus potest esse habitus cognitiuus oppositorum, qñuis nõ sit habitus unus affectiuus. Alia etiam dissimilitudo est, quia potentia cognitiua cõsimili actu, & consimili ratione negociari potest super oppositorum utrũque: iudicat enim de recto, & obliquo per rationem ipsius recti; sed affectiua non sic, imo si appetit unum oppositorũ, reliquum respuit: si amat unum, reliquum odit, per se loquendo. Et ratio huius est, quia affectiua magis unit ipsi affectibili, quàm cognitiua cognoscibili: vñ amor transformat amantem in amatũ: &, propterea non sequitur, quòd sic una possit esse cognitio oppositorum, secundum q opposita, q propter hoc oppositorum habeat esse affectio una, uel etiã una uirtus affectionis directiua. AD ILLVD, quod obijcitur per simile in moralibus, q duarum extremitatũ una est medietas. Dicendũ, q uerum est, q una est medietas pũctalis; sed large accepta medietate non habet ueritatem, quoniam inter duo extrema multum distantia plures possunt esse medietates, ita q una appropinquat uni extremo, & altera alij, & sic põt esse in timore, & spe respectu præsumptionis, & desperationis, quia timor magis approximat ad extremitatem desperationis, spes autẽ ad extremitatem præsumptionis. Aliter etiam potest dici, q istud intelligitur de medietate, quæ cõficitur ex utroque extremo: sicut largitas inter prodigalitatem, & auaritiam dicitur esse medietas. Spes aũt, & timor non sunt huiusmodi medietates, sicut ex præcedẽtibus patet. Posset etiam respõderi per interemptionem: quia timor, & spes non sunt medietates extremitatum earundem, sed diuersarum. Spes enim medium tenet inter desperationem, & præsumptionem: sed timor inter temeritatẽ, & timiditatem, siue pusillanimitatem: & sic non oportet quòd timor, & spes conueniant in medietate uirtutis unitate affectionis. AD ILLVD, quod obijcitur per simile in fide. Dicendum, q non est simile, pro eo q licet fides sit malorum, & bonorum: tamen est sub unica ratione, uidelicet sub rõne ueri. Præterea. Fides est habitus spectans ad cognitionẽ, quia non diuersificatur ꝓpter obiectorum contrarietatem. Spes aũt, & timor sunt habitus affectiui, qui non respiciunt bonum & malum sub una rõne: sed spes respicit sub rõne conueniẽtis, timor sub rõne disconuenientis: ideo nõ est simile hinc, & inde. Si tu obiicias, q principiatũ debet assimilari suo principio. Dicendũ q illud est uerum in generatione uniuoca. Quod aũt dr̃ fides generare spẽ & timorẽ, hoc non est secundum uniuocationẽ, sed hoc est ꝑ quandam

dam dispositionem, per quã dicimus. ꝙ habitus cognitiuus generat affectum, quia ad ipsum præparat, & disponit. AD ILLVD, quod obijcitur per simile in conuersione, & auersione. Dicendum, quòd auersio, & conuersio uno mõ nominãt actus, alio modo nominãt circunstantias circa actum. Secundum ꝙ nominant actum, sic sunt diuersi motus. Alia.n. est affectio contemptus, qua anima auertitur ab uno, & affectio appetitus, qua conuertitur ad reliquum. Secundum aũt ꝙ nominant circunstantias, siue relationes circa actũ, sic possunt esse circa unum, & eundẽ actum, & circa idem peccatum: quia unum, & idem potest simul, & semel ad diuersa comparari, & diuersis relationibus ad ista referri: Et sic non est simile de affectione timoris, & spei; quia nõ potest simul, & semel una potentia, nec uno actu circa diuersa, & cõtraria affici: propterea non sequitur, ꝙ si auersio, & cõuersio possunt esse circa unã actionem, & formã, quòd similiter timor & spes habeant esse circa unam, & candem affectionem.

QVAESTIO II.

An spes ex bonis meritis ortum habeat?

DE spe per comparationem ad meriti usum, utrum.s. spes ex bonis meritis habeat ortum. Et ꝙ sic uidetur. Rom. 5. Tribulatio patientiam operatur, patientia autẽ probationẽ, probatio uero spem; ergo si in ipsa probatione consistit meritũ, uidetur ꝙ spes ex meritis habeat ortum. ITEM. Hoc ipsum ostenditur per diffinitionem Magistri, quæ ponitur in litera. Spes est certa expectatio futuræ beatitudinis, proueniens ex gratia & meritis. ITEM. Nullus habet uirtutem spei nisi qui in sperãdo sequitur dictamen fidei. Sed fides dicit nullum adultum saluari posse absque meritis: ergo nullus sperat recte beatitudinem nisi cui suppetunt merita: uidetur ergo, ꝙ spes ex meritis procedat. ITEM. Sicut se habet desperatio ad demerita, sic se habet spes ad bona merita: sed sic se habet desperatio ad demerita, ꝙ nullus desperat nisi propter aliquam culpã commissam. Mala enim conscientia est illa, quæ inducit in desperationem: ergo similiter uidetur, quòd spes ex bonis meritis habeat ortum.

SED CONTRA. Aug. Virtus est bona qualitas mentis quam Deus in nobis sine nobis operatur: ergo si spes uirtus est, sicut ostensũ est in præcedẽtibus, Deus eam in nobis operatur sine nobis: ergo non habet ortum ex meritis nostris ITEM. Nihil quod est principium meritorum ortum habet ex meritis: sed spes est principium meritorum: nullus enim potest mereri apud Deum, nisi qui sperat: ergo spes ex meritis non habet ortum. ITEM. Omnes uirtutes simul infunduntur: ergo si aliqua uirtus præcedit merita, necesse est, quòd omnes præcedant: & si aliqua subsequitur, necesse est, ꝙ omnes subsequantur: ergo aut spes non procedit ex meritis, aut cæteræ uirtutes etiam procedunt ex meritis: sed impossibile est cæteras uirtutes ex meritis oriri, ergo &c. ITEM. Quãto quis perfectior est, tanto est humilior: & quanto humilior, tanto minus præsumit, siue confidit de meritis proprijs: ergo

Lib. 6. contra Iulianum. Cap. 7.

ergo si spes perfecta iuncta est cũ humilitate perfecta; uidetur, ꝙ nec spes, nec eius usus oriatur ex intuitu meritorum.

RESOLVTIO.

Spes, ut habitum nominat, principium merendi dicitur: quodam autẽ modo ex meritis accipiẽda est.

RESPON. Dicendum, ꝙ spes aliqñ nominãt habitum uirtutis: aliqñ nominat actum: aliquando nominat statum: aliquando terminum, siue obiectum. Secundum autẽ ꝙ spes nominat habitũ uirtutis, sic non habet ortum ex meritis: sed potius merita habent ortum ex ea. Secundum autem ꝙ nominat actum, sic oriri habet ex meritorum intuitu. Nullus enim sperat recte æternam beatitudinem, nisi qui Deo seruiuit, uel proponit Deo seruire. Secundum autem ꝙ nominat statum, sic ortum habet ex meritis præcedentibus, & concomitantibus: & hoc modo accipitur Rom. 5. Tribulatio operatur patiẽtiam, patientia probationẽ, probatio spem Glo. i. certitudinẽ spei, ad quam. s. certitudinẽ peruenitur per bona merita, & maxime per tolerantiam, & sustinentiam tribulationum. Secundũ aũt quod spes nominat ipsam rẽ speratam, sic ortum habet ex meritis præcedẽtibus: Et sic patet, quòd spes secundum primam acceptionem simpliciter præcedit merita tanquam meritorum principium: secundum ultimam acceptionem simpliciter sequitur tanquam meritorum præmium: secundũ duas medias medio modo se habet, qa quodammodo præcedit, quodam modo sequitur. Nam spes prout nominat motum spei procedit ex meritorum intuitu, & secundum ueritatem est principium meritorum sequentium: prout autẽ spes dicitur quædam certitudo, & status, sic secundum ueritatẽ ex meritis habet ortum, & est nihilominus adminiculum ad perfectiùs merendum. Illa enim certitudo spei consurgit ex perpessione tribulationum, & uehementer confirmat, & confortat animam, ut à tribulationum sustinentia nõ recedat. Et ex his patet respõsio ad quæstionem propositam: patet tamen responsio ad obiecta, qa spes quodam modo accipienda est ex meritis, & quodã modo est principium meritorum, & secundũ hoc currunt rationes ad oppositas partes: & utræque secundum diuersas uias probant, & concludunt ueritatem, exceptis duabus ultimis rationibus adductis ad utrãque partem,

AD ILLVD enim, quod obijcitur de desperatione, potest respõderi ꝙ non est simile; pro eo ꝙ cũ desperatio dicat profunditatem peccati, nullus illic demergitur, nisi per aliquam culpam præcedentem disponatur: non sic autẽ spes dicit meriti perfectionẽ secundum generalem sui acceptionem; ideo non oportet ꝙ procedat ex meritis prout nominat ipsam uirtutẽ, uel eius actum, sicut desperatio (quæ est uicium demergens in profundum) præexigit aliud peccatum. Præterea alia de causa non est simile, quia nos, & ea quę sunt i nobis, & a nobis, sunt principia uitiorum nostrorum; nõ sic autem est de bonis, quia omne datum optimum, & omne donum perfectum de sursum est: ideo nõ sic oportet spem ex nostro oriri merito, sicut desperatio oritur ex

uitio

nitio. AD ILLVD, similiter, quod ultimo objicitur ex alia parte, q uir humilis merita non intuetur. Dicendum, q merita intueri contingit dupliciter, uel attribuendo sibi, uel attribuendo gratiæ diuinæ. Intueri autē merita attribuēdo sibi hoc est superbiæ, & uanitatis, & sic intuētur superbi, qui dicunt manus nostra excelsa, & nō dominus fecit hæc omnia. Cōtra quos dicitur Deut. 9. Ne dicas in corde tuo: propter iustitiam meā introduxit me dominus, ut terrā hanc possiderem. Intueri autē merita referendo ad diuinam gratiā, hoc est humilitatis, & ueritatis, & hoc modo motus spei ex intuitu meritorum habet oriri: per quem modum intuebatur Paulus merita sua. 1. Cor. 15. Abundātius omnibus laboraui: nō autem ego: sed gratia Dei mecum. Alia uero quę objiciuntur, satis sunt manifesta.

QVAESTIO II.

An spes charitatem, uel charitas spem præcedat?

DE spe per comparationem ad habitum charitatis: utrum. s. spes præcedat charitatem ordine naturæ, an econuerso. Et loquitur hic de habitibus in comparatione ad actus. Et q spes præcedat uidetur. Super illud Matth. 1. Abraā genuit Isaac, Glo. i. fides generat spem, spes generat charitatē: ergo si generans secundū ordinem naturæ, prius est generato, necesse est q spes præcedat charitatem. ITEM. Constructio ædificij spiritualis similis est ædificio materiali: sed in ædificio materiali nō solum fundamentum præcedit ædificij complementum, sed etiā paries secundum rectum ordinē antecedit ipsum tectum. Si ergo fides assimilatur ipsi fundamento sustentanti, & spes parieti erigenti, & charitas tecto consummanti, uidetur q spes præcedat ipsam charitatem. ITEM Secundum naturalem ordinem imperfectum antecedit perfectum, non econuerso: sed charitas maior est, & perfectior q̄ fides, & spes, secūdū q dicitur. 1. Cor. 13. Maior autem horum est charitas: ergo &c. ITEM. Nullus potest amare propter se, & super oia bonum, ad quod non sperat se posse unquam peruenire. Si ergo charitas diligit propter se, & super omnia, actus charitatis consequitur actum spei: ergo charitas ipsam spem.

SED CONTRA hæc objicitur. Primo auctoritate Magistri in litera. Spes est certa expectatio futuræ beatitudinis ueniens ex meritis præcedentibus ipsam spem: sed merita natura præit charitas, ergo secundum naturalem ordinē charitas est ante spem. ITEM. August. in lib. 14. de ciui. Dei dicit, q oīs affectio oritur ex amore: ergo omnis affectio recta ex amore recto: cum ergo charitas dirigat ipsum amorem uoluntatis, uirtus autem spei dirigat unam de quatuor affectionibus, uidetur quòd spes sit posterior charitate. ITEM. Nullus sperat nisi quod amat: qđ enim non cupit aliquis, uullo modo sperat: ergo rectitudo amoris præcedit rectitudinem expectationis: sed charitas dirigit in amādo, spes autem dirigit in expectādo: ergo charitas est ante spem. ITEM. Timor, & spes sunt duę affectiones quasi simul currentes. Unde in Glos. Deut. 24. dicuntur esse duæ molæ: sed omnis timor procedit ex amore, ergo & omnis Cap. 9. circa med.

spes,

spes; ergo spes gratuita procedit ex amore gratuito: ergo scd̃m naturalẽ ordinẽ charitas antecedit spem. ITEM. Quanto aliquid est cõius, tanto prius: sed omne sperãdum est amandũ, & non conuertitur; ergo cõior est actus dilectionis, q̃ actus spei: & si cõior, ergo prior. ITEM. Is est ordo uirtutis ad uirtutẽ, qui est ordo dotis ad dotem: sed perfecta tentio, quæ est dos correspondens spei, sequitur perfectam dilectionem, q̃ est dos correspõdẽs charitati; ergo uř, q in uia charitas præcedat spem secundum naturalem ordinem.

RESOLVTIO.

Spes, & charitas, in eo quod habitus sunt; neutra alterã præcedit. Quòd si ad suos actus comparentur; actus spei quia ad charitatẽ præparat, eandem præcedit.

RESPON. Dicendum q dupliciter est comparare habitum spei ad habitũ charitatis: aut rõne habituũ, scd̃m se consideratorũ: aut ratione habituũ cõparatorũ ad actus. Si loquamur de ipsis habitibus, secundum se consideratis, sic non habent ordinẽ, sed simultatẽ: oẽs enim uirtutes gratuitæ simul infunduntur, scd̃m q infra manifestabitur. Si aũt loquamur de ipsis habitibus ĩ cõparatione ad actus: sic unus habet ordinem ad alterum: quia actus unius pręparat, & disponit ad actum alterius, & præparando, & disponendo est eius quodã modo principium, & origo; & rõne talis præparationis, & originis est ibi ordo: Quoniã ergo actus spei p̃parat, & disponit ad actũ charitatis tanq̃ ad perfectionem, & spiritualis ædificij cõplementum (nemo enim diligit aliquid bonum propter se, & super omnia, nisi speret se ad illud bonum peruenturum) hinc est q secundum ordinẽ naturæ actus spei antecedit actũ charitatis; & hinc est q habitus spei in comparatione ad talem actũ charitate prior est. Vnde concedendæ sunt rationes ad istam partem.

AD ILLVD uero, qđ objicit in contrariũ ex auctoritate Magři, q spem natura præcedit charitas. Dicendũ, q spes ibi accipitur uel pro re sperata, uel pro ipso statu spei: nõ aũt p proprio eius actu, uel habitu. Posset ẽt dici, q illud dicit Magister scd̃m suam opinionẽ, qua credit charitatem nõ esse habitũ creatũ, sed spiritũ sãctum, qui est principiũ oium aliorũ bonorũ. Vnde quia in hac opinione cõiter Magř non sustinet, & illud est uerbũ suũ, auctoritas illa nullũ hẽt robur. AD ILLVD, qđ obijcitur, q amor est principiũ oĩum affectionũ. Dicẽdũ, q uerũ est de amore scd̃m statum imperfectum: sed sicut amor scd̃m imperfectionẽ status est oĩum affectionũ principium, sic scd̃m suã perfectionẽ, est oĩum affectionũ terminus finalis, & cõplementũ. Vnde oẽs affectiones aię ad id ordinantur: ut Deus ametur p̃fecte: charitas aũt nõ noĩat qualẽcũque amorẽ: sed amorẽ p̃cipuũ: & iõ ex hoc nõ põt cõcludi, q charitas scd̃m naturalem ordinẽ p̃cedat ipsam spẽ. AD ILLVD, qđ obijcitur, q nullus sperat nisi qđ amat. Dicẽdũ, q uerũ est; sed tñ ex hoc non sequitur, q spes charitatẽ sequatur, pro eo q charitas talẽ addit circunstantiã super amorẽ, quæ necessario subsequitur actũ sperandi, & eius rectitudinem, sicut prius tactũ est. Cum enim duplex sit motus amoris

ris charitatis uidelicet amor amicitiæ, & amor concupiscentiæ. Charitas amore concupiscentiæ desiderat Deũ super omnia: amore uero amicitiæ similiter diligit Deum propter se, & super omnia. Vnde Deum cõcupiscit plus quàm aliud bonum: Deo etiam bonum optat, plus quàm habens charitatem optet sibi ipsi. Amor autem concupiscentiæ adeo intensus esse non potest, nisi pręambula expectatione. Similiter nec amor amicitiæ potest adeo esse eleuatus, nisi præcedat confidentia: nullus enim uult plus bonum alii, quàm sibi, nisi in illum totaliter confidat. Nullus etiam aliquod bonum super omnia concupiscit, nisi qui se ad illud aliquando peruenturum præsumit. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ timor cõsequitur amorem: ergo & spes similiter. Respondendum est, sicut dictum est, quòd licet hæc affectio præcedat illam: tamen habitus iste in comparatione ad actum non præcedit istum propter præcipuam perfectionem, quam charitas ponit circa actum diligendi. Præterea, cum dicitur: quòd timor sequitur ad amorem, hoc non intelligitur de quolibet amore, sed de amore sui. Ideo.n. quis timet pœnam, quia seipsum amat: charitas autẽ non dicit principaliter amorem sui, sed amorẽ Dei. Et propterea non sequitur, quòd actus charitatis præcedat actum timoris: nec ex hoc potest concludi, quòd similiter præcedat actum spei. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ prius est, a quo non conuertitur consequentia. Dicendum, quòd illud habet ueritatẽ in his quæ essentialiter cõsequũtur ad seinuicem. In his autẽ, quę seinuicem concomitant̃, non habet ueritatem. Et hoc patet, quia sequitur, si est nix, quod sit albũ: sed nõ cõuertit̃: tñ albedo niuis non præcedit ipsam niuis substãtiam. Quoniam ergo sperare, & amare sunt actus seinuicem concomitantes: ideo quamuis actus amandi se extendat ad plura diligibilia, non oportet ꝙ sit prius secundum ordinem naturæ. Præterea, quamuis charitas generalior sit a parte obiecti: tamẽ spes generalior, & in plus est a parte subiecti. Omnis enim uiator, qui habet charitatem, habet spẽ: sed non conuertitur, quia spes potest esse ĩ peccatore: & ideo actus spei origine præcedit actum charitatis respectu subiecti, a quo uterque actus sumit originem: & sic ratio non ualet. AD ILLVD, quod obiicitur de dotibus, quòd perfecta tentio sequitur perfectam dilectionem. Dicendum, quod illud non est usquequaque simile, propter hoc quòd dotes in patria erunt æqualis perfectionis: in uia autem charitas maioris ꝑfectionis, & dignitatis est; quantum est de ratione uirtutis, quã sit ipsa spes: & ideo non oportet quòd si in uia expectatio præcedit dilectionem præcipuã, ꝙ propter hoc in patria tentio præcedat dilectionem perfectam. Quãuis enim uirtutes æquales sint quantum ad rationem merendi, perfectior tamen est actus dilectionis, quàm expectationis: sed in gloria perfecte diligere non est maioris dignitatis, quàm perfecte habere, & perfecte tenere. Vnde quamuis in uia actus irascibilis præcedat actum concupiscibilis,

ſcibilis, non tamen ſic oportet eſſe in patria, ubi eſt reformatio perfecta, imo poteſt eſſe econtrario. Sunt autem & hic alij modi reſpondendi, qui cauſa breuitatis omittuntur ad præſens, propter hoc quod trahunt extra materiã iſtam ad ordinem, & diſtinctionẽ ipſarum dotum.

QVAESTIO IIII.
An ſpes in bonum ſub ratione boni ſit.

DE ipſa ſpe per comparationẽ ad obiectum, utrum. ſ. ſpes ſit in bonum ſub ratione boni. Et ꝙ ſic uidetur. Primò per rationem uirtutis in communi: quia ſicut ſcientia eſt reſpectu ueri, ſic uirtus reſpectu boni; ſed omnis ſcientia eſt in uerum ſub ratione ueri: ergo omnis uirtus eſt in bonum ſub ratione boni. Si ergo ſpes eſt uirtus: ergo eſt in bonum ſub ratione boni. ITEM. Hocipſum uidetur ratione magis propria, quæ ſumitur ex proprietate uirtutis theologicæ: uirtus enim theologica idem habet pro obiecto, & pro fine: ſed bonum, & finis idẽ ſunt: ergo cum ſpes ſit uirtus theologica, & bonum ſub ratione boni ſit eius finis; ergo bonum ſub ratione boni erit eius obiectũ. ITEM. Hocipſum oſtenditur adhuc rõne magis ſpeciali per comparationẽ ad alia genera affectionum: quia ſicut ſe habet gaudium reſpectu præſentis, ſic ſe habet ſpes reſpectu futuri: ſed gaudium eſt de bono præſenti ſub ratione boni: ergo ſpes eſt de futuro bono ſub ratione boni. ITEM. Hocipſum oſtẽditur adhuc ſpecialiori ratione ꝑ comparationem ad aliam ſpeciẽ uirtutis; quia (ſicut dicit Aug.) in hoc differt fides a ſpe, quia fides eſt reſpectu boni, & mali, & ſpes eſt reſpectu boni tantum. Si enim fides ſimul poterit eſſe boni, & mali, pro eo ꝙ nõ reſpiciebat bonum ſub ratione boni, ſed magis ſub ratione ueri: ſpes autem determinat ſibi bonum, ita ꝙ nullo modo eſt in eius oppoſitum: uidetur ergo ꝙ ipſa ſpes ſit in bonũ ſub ratione boni. ITEM. Hocipſum oſtenditur magis propria ratione per diffinitionẽ ipſius ſpei. Spes enim eſt expectatio futuræ beatitudinis. Si ergo beatitudo nominat bonum ſub ratione boni: uidetur ergo ꝙ bonum ſub ratione boni ſit obiectũ ipſius ſpei.

SED CONTRA. Virtutes theologicæ diſtinguuntur per obiecta, ſecundum ꝙ habent propriam rationem: ſed charitas eſt in bonum ſub ratione boni: ergo ſi ſpes diſtinguitur à charitate, bonum ſub ratione boni non erit obiectum ſpei. ITEM. Circunſcripta ratione boni, & mali; adhuc contingit timere, ſicut in patria Deum timebimus, non quidem ſub ratione mali, nec ſub ratione boni, quia ſub illa ratione amabimus: bonũ enim ſub ratione boni magis generat amorem, quàm timorem. Si ergo contingit timere circunſcripta ratione boni, & mali: ergo & contingit ſperare: ergo obiectum ſpei nõ eſt bonum ſub ratione boni, neque malum ſub ratione mali. ITEM. Nullus timet malum qđ eſt ſubiectum ſuæ poteſtati: ſed quicunque timet malum, timet ſub ratione excellentis: ſi ergo ſpes ſic eſt in bonum, ſicut timor in malum, uidetur quòd ſpes non ſit in bonum ſub ratione boni, ſed magis ſub ratione magni, & excellentis. ITEM. Sicut homo natu-

raliter appetit illuminari, & delectari: ita etiam naturaliter appetit gloriam: & hoc dico secundum ipsius aiæ supremũ: ergo sicut in nobis est reperire aliquas uirtutes perficientes, & dirigentes ipsam animam respectu ueri illuminantis, & respectu boni delectantis, utpote fidem, & charitatem: ita erit respectu ardui, & excellentis: hanc autem non est dare nisi spem: ergo &c. ITEM. Licet oẽs uirtutes gratuitæ quodãmodo eleuent mentem, & hoc maxime faciant uirtutes theologicæ: eleuatio tamen, & erectio ipsius animi proprijssime competit ipsi spei: ergo si uirtus spei maxime consistit in erigendo, & eleuando ipsam animam, cum animus noster magnus sit, nec sit natus erigere se nisi ad magna, & ardua: uẽ ergo ꝙ obiectum spei quantũ ad efficaciã mouendi teneat rationẽ ardui: non ergo obiectum spei est bonum sub ratione boni.

RESOLVTIO.

Spei obiectum omnino bonum est; bonum (inquam) magnum, arduum, gloriosum, excellens, & indeficiens.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, ꝙ quidã dixere uoluerunt obiectum spei esse bonum sub ratione futuri; dixerunt.n. ꝙ omnes affectiones animæ uel sunt respectu boni, uel sunt respectu mali: & sicut gaudiũ est respectu boni præsentis: dolor uero qui est affectio, sibi opposita, est respectu præsentis mali: sic spes est respectu futuri boni, timor uero respectu futuri mali. Quod aũt mouit eos hoc ponere, fuit, quia posuerũt ꝙ duplex sit tm̃ obiectũ, in quod tẽdit anima: unum.s. uerum in ꝙ tendit intellectus, alterum.s. bonũ in qđ tendit affectus: & iõ cum spes nõ sit in uerum sub ratione ueri, uoluerũt dicere, ꝙ sit in bonum sub ratione boni. In hoc tñ differt a charitate: quia charitas est in bonum sub rõne boni simpliciter, nõ cõsiderando præsens, nec futurum: & quia bonũ sub rõne boni est amãdum: ideo actus ipsius charitatis est amare. Spes autẽ est in bonum non tm̃ sub ratione boni, sed etiã sub rõne futuri: & quia bonum futurum inquãtũ futurum est expectãdum, ideo actus ipsius spei est expectare: & quia expectare, & amare sunt diuersi actus: hinc est ꝙ spes, & charitas diuersę sunt uirtutes, non principaliter rõne diuersitatis obiectorum, sed rõne diuersitatis actuum propriorum. Licet autem hic modus dicẽdi uideatur aliquid probabilitatis habere, interius tamen considerãti non satisfacit dubitationi, nec cõsonat ueritati. Nã quod dicitur, ꝙ nõ est aliud obiectum motiuũ potentiarum animæ nisi uerũ sub rõne ueri, & bonum sub rõne boni: simpliciter nõ habet ueritatẽ, pro eo ꝙ (sicut in opponendo tactum est) quemadmodum rõnalis tendit in uerum, & concupiscibilis in bonum, sic etiam irascibilis tendit in arduum, & magnũ. Rursus, ꝙ dicit bonum sub rõne boni futuri esse motiuum alterius affectionis, q̃ bonum sub ratione boni, non habet ueritatẽ: pro eo qđ bonum sub rõne futuri desideratur, & desiderium nõ est spes, sed magis quædam differentia amoris, & ad ipsam charitatem pertinet desiderare. Amplius, quòd dicit timorem esse respectu mali

sub

ſub ratione mali, non habet ueritatem: contingit enim timere (ſicut in opponendo oſtenſum eſt) abſtracta ratione mali, ſicut timebitur Deus in patria. Præterea: Si quando malum timetur, non timetur niſi quia excellens: ſi ergo affectio, quæ eſt timor, in ſuo obiecto magis concernit excellentiam, quàm malitiam ſub ratione motiui, reſtat ſimiliter quòd & affectio ſibi correſpondens, uidelicet ſpes. Eſt ergo obiectum ſpei bonum quidem, ſed non ſub ratione boni, ſed magis ſub ratione ardui, ſiue magni. Et hoc quidem ſic habet manifeſtari. Spei enim duplex eſt actus, quorum unus eſt principiũ, & origo alterius: ſpes enim facit confidere, & faciendo confidere, facit expectare. Nullus autem recte confidens confidit, & innititur niſi in eo, qui nec poſſit, nec uelit ſibi deficere: talis autem non eſt niſi ille, qui eſt potentiſſimus in uirtute, & munificentiſſimus in liberalitate, & hoc non habet niſi habeat excellentiam uirtutis, & largitatis. Cũ autem quis totam fiduciam ſuam in eum poſuit, qui excellentiſſimæ uirtutis eſt & liberalitatis, magna ab eo expectat ſe aſſecuturũ. Quoniam ergo ſpes habet obiectum magnum, & arduum in confidendo: hinc eſt quòd habet pro obiecto magnum, & arduum in expectando. Et hinc eſt, quòd ipſe dominus, in quo ſperamus, magna promittit nobis in conſolatione ſpei noſtræ, iuxta quod dicit Abrahæ Gene. 15. Noli timere Abraam, quia ego protector tuus ſum, & merces tua magna nimis: quaſi dicat: Ego protector, in quo debes confidere: & merces tua magna, quam debes expectare. Concedendum eſt ergo quòd obiectum ſpei eſt bonum ſub ratione magni, & ardui. Et quia glorioſum, nominat magnum ſublimitate: æternũ nominat magnum diuturnitate, illud intenſiue, illud extẽſiue: ideo concedi poteſt etiam quòd obiectum ſpei ſit bonum ſub ratione glorioſi, & ſub ratione excellentis, & indeficientis, quæ duo concurrunt ad perfectam rationẽ magnitudinis ipſius boni. Concedendæ ſunt ergo rationes, quæ ſunt ad partem illam.

AD ILLVD, quod obijcitur, quòd ſicut ſe habet ſcientia ad uerum, ita uirtus ad bonum. Dicendum, quòd hoc non eſt omnino ſimile: quia cognitiua non habet obiectum niſi unius rationis, ſcilicet uerum: ſed affectiua cum duplicetur in duas uires, uidelicet in concupiſcibilem, & iraſcibilem, obiectum habet duplicis rationis, uidelicet bonum quod concupiſcit, & arduum ad quod ſe erigit. AD ILLVD, quod obijcitur, quòd uirtus theologica idẽ habet pro obiecto, & pro fine. Dicendum, quòd ſi hoc intelligatur de identitate quantum ad ſubſtantiam, ſic uerũ eſt: quia ipſe Deus eſt finis, & obiectum earum. Si autem loquamur quantum ad rõnem mouendi: ſic non habet ueritatem niſi in ſola uirtute, quæ eſt charitas: ipſa.n. habet bonũ ſub rõne boni & pro obiecto, & fine: ideo principatum tenet inter cæteras uirtutes, ſicut infra manifeſtabitur. In fide autem, & ſpe nõ habet ueritatem: & quoniam in illa ratione procedit ab identitate ſecundum ſubſtantiam ad identitatem ſecundũ rationem: ideo in proceſſu illo

est peccatum secundũ accidens. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝗ sic se habet spes respectu futuri, sicut gaudium respectu pñtis. Dicendum ꝗ similitudo bona est, quantum ad differentiam futuritionis, & pñtialitatis: sed quantũ ad rõnem boni motiui non est similitudo. Bonum enim sub rõne boni, qñ præsens est: delectat, & reficit ipam concupiscibilem: sed sub hac ratione non habet eleuare, & erigere, imo potius sub rõne excellentis. Delectatio enim quæ est in gaudio, respicit conuenientiam: sed erectio, quæ est in spe, respicit excellentiam. AD ILLVD, ꝗ obiicitur, ꝗ spes est respectu boni tantum, ergo habet obiectum bonum sub rõne boni. Dicẽdum, ꝗ illud non sequitur, pro eo ꝗ ista non est sola rõ; propter quam aliquid tendit in bonum, quia motiuum eius est bonũ sub ratione boni, sed etiam propter hoc ꝗ illud, ꝗ est motiuum eius, habet semper bonũ sibi substratũ. Et hoc modo intelligendũ est se habere in spe: illud .n. arduum & excellens, ad quod assequendum exigitur anima, non potest esse nisi bonum. AD ILLVD, ꝗ obiicitur, ꝗ spes est expectatio futuræ beatitudinis. Dicendũ, ꝗ spes non expectat beatitudinem, nisi inquantum tenet rationem magni, & ardui, hoc est rationem excellentis, & indeficientis. Et qa illa duo ĩportat beatitudo de sua prima rõne: hinc est ꝗ spes magis habet diffiniri per beatitudinem, quàm alia virtus: unde in rõne illa est peccatum secundũ accidẽs. Quamuis enim beatitudo habeat rõnem boni: tamen nõ cadit principaliter sub expectatione spei sub illa ratione, sed inquantum habet rationem ardui.

QVAESTIO V.

In qua parte animæ spes sit, in affectiua, an in cognitiua?

DE spe per comparationem ad subiectum, utrum.s. spes sit ĩ parte animę cognitiua, vel affectiua. Et ꝗ sit in cognitiua, uidetur primo per illud, quod dicitur. 1. Tim. 1. super illud. Finis præcepti est charitas de corde puro & conscientia bona. Glo. de cõscientia bona. i. de spe. Si ergo spes est cõscientia, & conscientia se tenet ex parte cognitionis, uel cognitiuæ, uidetur ꝗ & ipsa spes. ITEM. Bernar. ĩ quadã homi. super Cãt. Deus futurus est rationi plenitudo lucis, uoluntati multitudo pacis, & memoriæ continuatio ęternitatis. Sed continuatio æternitatis est dos correspondens expectationi ipsius spei: ergo si illa respicit memoriam ipsam, uidetur ꝗ ipsa expectatio spei in uia esse in memoria habeat: sed hæc est ĩ potentia cognitiua: ergo &c. ITEM. August. diffiniens spem in Lib. de ci. dei dicit, ꝗ spes est uirtus, qua quis se ad illud, quod credit, peruenturũ præsumit Ex hac diffinitiõe uidetur, ꝗ nihil aliud sit sperare, quàm firmiter credere se peruenturum ad aliquod arduum, & excellens: sed tam credere, quàm firmiter credere est potentię cognitiuę: ergo sperare spectat ad potentiam cognitiuã: sed cuius est actus, eius est & habitus: ergo idẽ redit quod prius. ITEM. Imago creationis reformatur per imaginem recreationis, quæ quidẽ cõsistit in gratia, & tribus uirtutibus theologicis: ergo si uirtutes reformantes sunt in potentiis

quas

quas reformāt, necesse est esse virtutes theologicas in illis potentiis, in quibus attenditur integritas imaginis. Si ergo illæ potentiæ sunt intelligentia, memoria, & uoluntas: & charitas respicit uoluntatem, fides intelligentiā, uidetur ergo q̀ spes respiciat memoriā: ergo est in potentia cognitiua. ITEM. Certitudo respicit potentiam cognitiuā: ergo cū spes sit certa expectatio futuræ beatitudinis, spes est in potentia cognitiua tanquam in subiecto.

SED CONTRA. Quatuor genera affectionū distinguunt à sanctis, & à philosophis, uidelicet gaudium, dolor, spes, & timor: ergo si omnis affectio: & habitus regulatiuus affectionis est in potentia affectiua, cum spes uel nominet affectionem, uel habitum directiuum affectionis: uidetur ergo generaliter quòd spes sit in potētia affectiua. ITEM Eiusdem potentiæ est sperare, cuius est timere: sed timere non est nisi potentiç affectiuç: ergo nec sperare: sed cuius est actus, eius est & habitus: uidetur ergo quod spes sit in potentia affectiua. ITEM. Opposita nata sunt fieri circa eandē uim: sed spes, & desperatio sunt opposita: si ergo desperatio est in potentia affectiua, uidetur similiter quòd & ipsa spes. ITEM. Sicut contingit potentiā rationalem, & concupiscibilē obliquari, & dirigi, ita etiam irascibilem; ergo sicut est aliqua uirtus theologica in rōnali, & aliqua in concupiscibili, ita aliqua debet esse in irascibili; sed hæc non est nisi spes: ergo spes est in irascibili; ergo spes est in potentia affectiua. ITEM. Obiectū spei est magnum, & arduū, sicut supra ostensum fuit; sed arduū est obiectū potentiæ irascibilis; ergo si idē est obiectum habitus, & potentiæ substratæ, in qua est habitus; spes est in potentia irascibili; & hæc est affectiua; ergo spes est in potētia affectiua.

2. de Anima

RESOLVTIO.

In affectiua profecto: cum sit in ipsa irascibili, eiusdem affectiuæ potentiæ parte.

RESP. Dicendum, q̀ absque dubio spes est in potentia affectiua; est.n. in ipsa irascibili, quæ est pars potentiç affectiuæ; potentiæ enim irascibilis non tm̄ est detestari mala culpæ, & perperi mala pœnæ: sed ēt aggredi terribilia, & erigi ad magna & ardua. Et præterea non tantum ponimus in ipsa iram, & patientiam, sed etiam fortitudinem, & spem. Fortitudinē (inquam) inquantum negociatur circa, ea, quæ sunt ad finem; spē autem secundum q̀ se erigit ad excellentiam ipsius finis. Hoc aūt satis potest aperte colligi tū ex parte affectionis substratæ, tū ex parte conditionis adiunctæ, tum ex parte dotis subsecuturæ. Ex parte affectionis substratæ; quia cū quatuor sint affectiones, uidelicet gaudium, & dolor, spes, & timor: sicut gaudium, & dolor sunt circa eandem potentiam, ita ēt spes, & timor: cum ergo planū sit timorem esse ipsius potentiæ irascibilis, non est dubium quin affectio spei ad potentiam irascibilem pertineat, ac per hoc habitus uirtutis spei dirigens affectionē illam. Ex parte similiter conditionis, & proprietatis annexe hoc ipsum potest satis aperte uideri; spei.n. est stabilire, & quodā modo assecurare de assequendo futura

tura beatitudine: stabilitio aũt, & confirmatio pertinet ad potentiã irascibilẽ. Sicut. n. rõnalis se habet ad claritatẽ, & cõcupiscibilis ad uoluptatẽ. i. delectationẽ (honestã tñ) sic ẽt irascibilis ad securitatẽ. Quia ergo assecuratio est conditio concomitans ipsam spẽ indubitanter, uerum est uirtutem spei ad irascibilẽ ptinere. Ex parte dotis futuræ hoc ipsum potest haberi: sicut. n. ad fidẽ subsequitr uisio, ita ad spẽ subsequitur perfecta tentio. Firmiter aũt tenere est ipsius potentiæ, cuius est habitũ defendere; hanc autẽ non est dubiũ esse potentiam irascibilẽ: & ideo concedendum est habitum spei esse in irascibili potẽtia, ac ꝑ hoc in uirtute animi affectiua, sicut rationes concludũt, quę sunt ad partem istam.

Ad illvd uero, ꝙ primo obiicitur, quòd spes dicitur conscientia. Dicendum, ꝙ in processu illo est peccatũ secundum ęquiuocationẽ: quia consciẽtia põt nominare ipsam spẽ, & põt nominare lumen directiuum ad bene agendum: & hoc ultimo mõ spectat ad potentiã cognitiuam, alio modo non: ideo non sequitur. ꝙ uirtus spei sit in potentia aĩæ cognitiua Præterea alius defectus est ibi: quia nomine conscientiæ intelligitur spes, non quia spes sit conscientia: sed quia spes est certa expectatio consurgens ex gratia, & meritis: merita autem esse nõ possunt, nisi ubi est cõscientia bona. Ad illvd, quod obiicitur, quòd deus futurus est memoriæ continuatio æternitatis. Dicendum, ꝙ illud uerbum Bernar. intelligitur mediate, & non primò. Nam continuatio æternitatis respicit illã uirtutem, cuius est perpetuo tenere: & hoc est potentiæ irascibilis, cuius est in præsenti expectare; & ideo ex hoc non sequitur, quòd spes sit primo in potentia memoratiua, sed quòd aliquo modo ipsam respiciat, uel principaliter, uel ex consequenti. Ad illvd, quod obiicitur; quòd sperare non est aliud, quã firmiter credere se habiturum aliquid, Dicendum, quod spes dicitur & large, & proprie. Large accipiendo spẽ, sic dicit credulitatem quodam modo firmatam respectu alicuius boni assequendi siue à se, siue ab alio: quemadmodum cum quis uidet alium bonæ indolis, dicit, ꝙ sperat ipsum esse futurum bonũ hominem: ibi sperare idem est quod probabiliter credere; & sic sumitur large, & improprie: & bene potest pertinere ad uirtutem cognitiuam. Alio modo sperare secundum quòd dicitur proprie, idem est quòd confidere: & ex illa confidentia cum quadam securitate tendere ad habendum illud, quod speratur. Et hoc modo pertinet ad uirtutem affectiuam: & hæc duo, uidelicet confidentiã illam, & etiam securam tendentiam comprehendit Aug. sub uerbo præsumendi: quòd quamuis sequatur credulitatem cognitionis, tenet tamen se ex parte affectionis: & ideo ex illa ratione nõ potest concludi, quod potentia cognitiua sit subiectum spei. Ad illvd, quòd obiicitur, quod imago recreationis respondet imagini creationis. Dicendum, quod respondet: nihilominus tamen imago craationis plus se tenet ex parte cognitiuæ: imago uero recreationis plus ex parte affecti-

uę,

ue: secundum quod dicit Aug. quod imago est in potentia cognoscendi, & similitudo in potētia diligendi. Et quia imago recreationis plus se tenet ex parte affectiuæ: ideo duæ uirtutes sunt in parte affectiua totaliter, & principaliter, uidelicet spes, & charitas. Et uirtus spei reformando potentiam irascibilem, quæ est potentia affectiua, per consequens reformat ipsam memoriā, quæ in actu cōmunicat cum ea, uidelicet in actu tenendi: & iō non oportet quod spes reponatur in memoria sicut in proprio subiecto: sed hæc planius determinata sunt in secūdo lib. dist. xvi. AD ILLVD, quod ultimo obiicitur de certitudine, patet respōsio ex his, quæ dicta sunt supra, pro eo quod certitudo spei nō est pertinēs ad potentiam cognitiuā, sed magis ad potentiam affectiuam: quæ quidē certitudo est quædam assecuratio tenens se ex parte potentiæ irascibilis; patet ergo quid sit subiectum spei quantum ad animæ potentiā. Vlterius ēt posset esse hic inquisitio de subiecto spei quantum ad substantiam: & circa hoc possent quæri plura dubitabilia. Primo quærit̄, utrum spes sit in angelis bonis. Secundo, utrum sit in animabus beatis. Tertio, utrum aliquo mō sit in angelis malis. Quarto, utrum fuerit in his q. fuerunt in limbo. Quinto, utrum sit ī his, q sunt in purgatorio. Sexto, & ultiā no q̄ritur, utrum fuerit ī Christo. Sed quoniā oēs hæ quæstiones pro magna parte pendent ab illa quæstione, qua dicit̄ de euacuatione spei, & illa uisa cætera sunt facilia: ideo quæstiones istæ ad præsens omittuntur, quia quædā ex eis determinabuntur infra, quædam ex eis tanguntur in litera, ut sic uitetur superfluitas, quę est memoriæ inimica &c. *Dist in. 31. art. 2. q. 1.*

DISTINCTIO XXVII.

De charitate quātum ad eius essentiam, & definitionem.

CVM autem Christus fidem & spem non habuerit, dilectionem tamen habuit inquantum homo tantam, quæ maior esse non ualet: qui ex charitate eximiam posuit pro amicis & inimicis. Habuit .n. in corde charitatem quam opere nobis exhibuit, ut exhibitionis forma nos ad diligendum instrueret. Hic aliquid dicendum est de charitate, & modo, & ordine diligendi deum & proximum.

Quid sit charitas.

Charitas est dilectio, qua diligitur deus propter se, & proximus propter deum uel in deo. Hęc habet duo mandata: unum pertinens ad dilectionem dei, quod est maximum in lege mandatum: & alterum pertinens ad diligendum pro-

tur & ad diligẽdum proximũ, & multo magis erga Deum, quàm erga proximum.

De modo diligendi Deum, & proximum.

Consequenter modum utriusque dilectionis aduertamus. Hæc regula, ut ait August. dilectionis diuinitus constituta est, vt Deum propter se ex toto corde, & proximum diligas sicut te ipsum, idest, ad quod, & propter quod teipsum diligere debes. In bono enim & propter Deum teipsum diligere debes. In bono ergo diligendus est proximus non in malo, & propter Deum. Proximus vero omnem hominem oportet intelligi, quia nemo est, cum quo sit operandũ male. Qui ergo amat homines, uel quia iusti sunt, vel vt iusti sint amare debet, hoc est, in Deo, vel propter Deum. Sic enim & seipsum amare debet, scilicet in Deo vel propter Deum, id est, quia iustus est, uel iustus sit. Qui enim aliter se diligit, iniuste se diligit, quia ad hoc se diligit, ut sit iniustus: ad hoc ergo vt sit malus, non ergo iam se diligit. Qui enim diligit iniquitatem, odit animam suam. Modus ergo diligendi præcipiendus est homini, id est, quomodo se diligat, ut prosit sibi. Quin autem se diligat, et prodesse sibi velit, dubitare dementis est. Modus autem præcipitur, cum ait, sicut teipsum, vt proximum diligas ad quod teipsum. Si ergo te non propter te diligere debes, sed propter illum vbi dilectionis tuæ rectissimus finis est: non succenseat alius aliquis homo, si et ipsum propter Deum diligis. Huius dilectionis modum ueritas insinuat, dicens. Mandatum nouum do uobis, ut diligatis inuicem, sicut dilexi uos, idest, ad quod dilexi uos, scilicet vt filij sitis, & uitam habeatis.

Aug. Lib. de doctri. Chri. 1. cap. 25 Cap. 14

Augu. Lib de doctri. Chri. 1. cap. 22 Ioã. 13

Aug. libro. 65. super Io. ante mediũ.

De modo diligendi Deum.

Dilectionis autem Dei modus insinuatur cum dicitur. Ex toto corde, idest, ex toto intellectu: ex tota anima, idest, ex tota voluntate: ex tota mente, idest, memoria: vt omnes cogitationes, & omnem vitam, & omnem intellectum in illum conferas, à quo habes ea, quæ confers illi. Hęc dicens, nullam partem uitæ nostræ reliquit, quæ vacare debeat: sed quicquid uenerit in animum, illuc rapiatur quo dilectionis impetus currit. Et diligere Deum propter se

Augu. Lib. de doctri. Christ. c. 22.

modus est diligendi Deum: & sunt isti duo modi diligendi Deum, vt quibusdam placet.

De impletione illius mandati.

1. Cor. 13. Augu. Li. de perfectione humanæ iustitiæ contra Cælestium, post responsionem ad 16. ratiocinationem Cælestij tom. 7.

Illud autem præceptum non penitus impletur ab homine in hac mortali vita, sed ex parte, non ex toto, quia ex parte diligimus, sicut ex parte cognoscimus: in futuro autem implebitur ex toto. Vnde August. Cum adhuc est aliquid carnalis concupiscentiæ, non omni modo ex tota anima diligitur Deus. Caro autem non dicitur concupiscere, nisi quia anima carnaliter concupiscit. Cum autem venerit quod perfectum est, vt destruatur quod ex parte est, id est, vt iam non ex parte sit, sed ex toto: charitas non auferetur, sed augebitur & implebitur. In qua plenitudine illud præceptum charitatis implebitur, Diliges dominum Deum tuum ex toto corde, &c. Tunc erit iustus sine peccato: quia nulla erit lex repugnans menti. Tunc prorsus toto corde, tota anima, tota mente diliges Deum: quod est summum præceptum.

Quæstio de præcepti ratione.

Ibidem paulo supius. Ibid. loco priore. Augu. in eodē paulo inferius

Sed cur præcipitur homini ista perfectio, cum in hac vita eam nemo habeat? Quia non recte curritur, si quò currendum est, nesciatur. Quomodo autem sciretur, si nullis præceptis ostenderetur? Ecce habes cur illud præceptum est, quod hic penitus impleri non potest. Impletur tamen ex parte, scilicet secundum p rfectionem viæ. Alia est enim perfectio currentis, alia præuenientis. Facit hoc mandatum vt cursor, qui Deum ante omnia & præ omnibus diligit, nec tamen omnino perficit.

Quod alterum mandatum in altero est.

Augu. lib. 8. de Tri. c. 7 Ro 13. & Gal. 5. Aug. trac. super illud. Ioā. 13.

Cum autem duo sint præcepta charitatis, pro vtroque sæpe vnum ponitur, nec immerito: quia nec Deus sine proximo, nec proximus sine Deo diligi potest. Vnde Apostolus omne mandatum legis dicit instaurari, idest, contineri & impleri in hoc verbo, Diliges proximum tuum, sicut teipsum. Et Christus dilectionem proximi specialius commemorat, dicens, Mandatum nouum do vobis, ut diligatis inuicem, sicut dilexi vos. Vbi illud maius mandatum dilectio-

nis Dei videtur prætermissum : sed bene intelligentibus utrumque inuenitur in singulis, quia qui diligit Deum, non potest eum contemnere, quem Deus præcepit diligi: & qui diligit proximum, quid in eo diligit nisi Deum? Ipsa est dilectio ab omni mundana dilectione discreta : quam distinguens dominus ait, Sicut dilexi vos. Quid enim nisi Deum dilexit in nobis, non quem habebamus, sed vt haberemus? sicut medicus ægrotos: & quid in eis diligit nisi salutem, quam cupit reuocare: non morbum, quem uenit expellere? Sic & nos inuicem diligamus, vt quantum possumus, inuicem ad habendum in nobis deum ex dilectione attrahamus. *Mandatum nouũ &c. Tom. 9.*

Quæ charitate diligenda sint.

Sed quæ hac dilectione diligenda sint, iam inquiramus. Non enim omnia, ut ait Aug. quibus utendũ, diligẽda sunt: sed ea sola, quæ vel nobiscum societate quadam referuntur in deum: sicut est homo, uel angelus: uel ad nos relata, beneficio dei per nos indigent; ut corpus quod ita præcipiendum est diligi, ut ei ordinate prudenterque consulatur. *In li. 1. de doct. christ. c. 23. in princ.*

IN præcedentibus egit Magister de duabus uirtutibus theologicis, uidelicet de fide, & spe: Hic sequitur tertia pars, in qua intendit agere de charitate. Diuiditur autem ista pars in sex partes secundum sex Distin. quas continet. In quarum prima agit de charitate quãtum ad eius essentiam, & diffinitionem In secunda uero quantum ad diligibilium numerum, & distinctionem. infra 28. *Hic quæri potest, utrum illo mandato, &c.*) In tertia uero quantum ad diligendi ordinem. infra distin. 29. *Post prædicta de ordine charitatis, &c.*) In quarta uero, quantum ad meriti perfectionem. infra distinct. 30. *Hic quæri solet, quid potius sit plurisque meriti, &c.*) In quinta uero quantum ad ipsius charitatis durationem. infra distin. 31. *Illud quoque permutendum non est, &c.*) In sexta uero in comparatione ad æternam dilectionem. infra distinct. 32. *Prædictis adijciendum est de dilectione Dei, &c.*) Prima pars, quæ continet præsentem distin. diuiditur in duas partes. In quarum prima determinat Magister de ipsa charitate quantum ad eius essentiam, & unitatem. In secunda uero quãtũ ad eius actũ, & modum. ibi. *Consequenter modum utriusque dilectionis aduertamus, &c.*) Prima pars diuiditur in quatuor partes. In quarum prima continuat partem istam ad præcedentis partis inquisitionem. In secunda uero parte ponit charitatis diffinitionem. ibi. *Charitas est dilectio, &c.*) In tertia

tia uero comparat eam ad diuini mandati duplicationem ibi. *Hæc autem habet duo mandata, &c.*) In quarta uero remouet dubitationem. ibi. *Hic quæritur si ex ea ipsa dilectione, &c.*) Similiter secunda pars principalis, in qua determinat de ipsa charitate quantum ad actum, & modum: diuiditur in partes quatuor. In quarum prima determinat, quis modus circa actum charitatis reperiatur. In secunda uerò ostẽdit, ubi ille modus insinuatur. ibi. *Dilectionis autem Dei insinuatur, &c.*) In tertia uero inquirit, utrum ille modus in uia impleatur. ibi. *Istud autem præceptum penitus non impletur, &c.*) In quarta uerò, & ulti. ostendit qualiter unum præceptũ charitatis in altero implicatur. ibi. *Cum autem duo sint præcepta, &c.*) Subdiuisiones autem partium in litera satis sunt manifestę.

Dub. 1 CHaritas est dilectio, &c] Quęritur iuxta hoc. Cum multæ inueniantur diffinitiones de charitate, & cum unius rei una sit diffinitio, quomodo adinuicem distinguantur. Præter.n. dictã diffinitionem inuenitur diffiniri ab Aug. in Lib. de moribus ecclesiæ sic. Charitas est animi affectio iustissima, coniungens nos cũ Deo. Item. Aug. in Lib. Soliloqui. Charitas est uirtus, qua Deũ uidere, eoque perfrui desideramus. Itẽ. in Lib. de spiritu, & anima. Charitas est uita, copulans amantem cum amato. Postremo diffinitur ab Apostolo. 1. Thi. 1. Finis præcepti est charitas de corde puro, conscientia bona, & fide nõ ficta. Contra primam diffinitionem sic obijcitur. Idẽ est dilectio, & charitas: cum ergò Magister diffinit charitatem per dilectionem, diffinit idem per seipsum. Item. Amori naturali in statu innocentiæ cõueniebat ista diffinitio: ergo non uidetur conuertibilis cum charitate. Contra secundam diffinitionem obijcitur sic. Affectio animi est ab ipsa anima. Charitas autem non est ab ipsa, sed à Deo: ergo male dicitur: charitas est affectio animi. Item. Hæc diffinitio potest competere spei: ergo non recte assignatur de charitate. Cõtra tertiam obijcitur sic. Quia uisio respondet ipsi fidei, & fruitio est ad omnem uirtutem: ergo male diffinitur charitas per uidere, & frui. Item. Desiderium est in absens, & quodam modo imperfectũ: cum ergo charitas sit perfectissima, male diffinitur per actum desiderandi. Contra quartam obijcitur sic. Cap. 4. par. 2. Dion. in Lib. de diui. nom. diffiniens amorem generaliter, dicit ꝙ est uirtus unitiua: ergo copulare amantem cum amato non est proprium charitatis, cum sit cõe amori naturali, & animali. Item. Vita est perfectio absoluta, copulatio amantis cũ amato est qualitas respectiua: ergo male dicitur charitas esse uita copulans. Contra ultimam obijcitur sic. Charitas est radix uirtutum, & principium merendi, & põdus quo quis inclinatur, & tendit ad finẽ: ergo non uidetur, ꝙ charitas debeat dici finis. Itẽ. Quæritur de illis tribus modis, qui adduntur, ꝑ quibus stent, & quomodo distinguantur. Item. Quare cordi attribuitur puritas, & conscientiæ bonitas, & fidei stabilitas, cum puritas cordis sit ex fide. Act. 15. Fide purificans corda eorum: & quare fides ponatur ultima, cum ipsa sit prima.

ma. Respon. Quod charitas scđm multiplicē sui cōparātionem habet multipliciter diffiniri. Habet enim charitas comparari ad obiectū: & sic assignatur diffinitio primo posita a Magistro. Potest iterum considerari per comparationem ad finem ultimū: & sic diffinitur ab Aug. in Solilo. Potest ēt comparari ad actum propriū, qui est unire, & adhærere. Et sic diffinitur ab Aug. in Lib. de moribus ecclesiæ, & in Lib. de spiritu, & anima, per actū uiuendi, & copulandi amantem cum amato, uidelicet affectū nostrum cū Deo. Potest iterum comparari ad habitū sibi adiunctum, qui quodā modo est ipsius charitatis principiū. Et sic diffinitur ab Apost. cū dicitur. Charitas est finis præcepti, &c. Et hoc patet ex ipsius notificationis explanatione. Nam charitas comparata ad habitus aliarū uirtutum theologicarū (quia unit eas fini) principatum tenet inter eas: & ideo mouet, & informat, & terminat, siue consummat: & propterea dicitur esse finis præcepti: & quia finis est aliarum, actus aliarum, disponunt ad actum charitatis, & ipsa charitas immediate elicit. Et ideo tres ponuntur ibi conditiones: & per primam, qua dicit ibi [charitas de corde puro,] tangitur conditio ipsius charitatis, cuius est depurare affectum cordis ab omni terrenitate. Per secūdam. s [de cōscientia bona] tangitur conditio spei. Per tertiam cōditio fidei: & secundum hoc ordinantur; secundum ꝙ principalius ad actum charitatis disponunt. Et sic patet diffinitio, & intellectus prædictarum diffinitionum. Ad illud ergo, quod primo obijcitur contra diffinitionem Magistri, ꝙ idem est dilectio, & charitas. Dicēdum, ꝙ si sint idem re: tamē aliqua differentia rōnis est. Dilectio enim in plus est, q̄ charitas, unde consueuit assignari differentia, ꝙ amor est naturæ, dilectio est uoluntatis deliberatiuæ, & charitas gratiæ. Alia etiam est differentia, quia charitas nominat habitum, sed dilectio nominat actum: & ita diffinitur charitas per dilectioné tāquam minus commune per magis commune, & habitus per suū actum. Ad illud, quod obiicitur, ꝙ illa notificatio conuenit dilectioni in statu innocentiæ. Dicendum, ꝙ differentia est in modo diligendi Deum ꝑꝑ se, scđm ꝙ dicitur dilectione naturali, & ipsa charitate, sicut in 2. Lib. ostēsum fuit. Et ideo ex hoc non ostēditur illa ratio non esse bene assignata. Ad illud, quod obijcitur de notificatione August. de Moribus ecclesiæ, ꝙ charitas est animi affectio. Dicendum, ꝙ ibi est prædicatio naturalis: ideo in ratione illa est sophisma secundum accidens. Ad hoc uerò, quod subiungitur, ꝙ illa notificatio conuenit spei. Dicendū, ꝙ spei (proprie loquēdo) non conuenit unire, sed magis erigere: fidei. n. est dirigere, & spei erigere, & charitatis adhęrere. Ad illud quod obiicitur de diffinitione August. de Soliloq. ꝙ charitas non debet diffiniri per uidere, & frui. Dicendum, ꝙ sicut fides cognoscit sibi, & aliis uirtutibus: sic charitas desiderat sibi, & alijs. Et qm̄ perfectio mercedis consistit in uisione, & fruitione Dei: hinc est ꝙ charitas diffinitur per desiderium utriusque: nō quia uidere sit eius proprium, sed quia

quia desiderium habendi Deũ est proprium charitatis. Ad illud, qđ obiicitur, ꝙ desideriũ est rei absentis, & imperfectus motus. Dicendum, ꝙ diffinitur ibi charitas uiæ, quæ habet secum annexam imperfectionem. Posset etiã nihilominus dici, ꝙ desideriũ prout excludit fastidium, non solũmodo est rei absentis, imo præsentis: & hoc modo large accipitur in proposito. Ad illud quod obijcitur contra diffinitionẽ Aug. in Lib. de anima, & spiritu, ꝙ charitas est uita copulans. Dicendum, ꝙ & si copulare, conueniat omni amori quodam modo: tamen hoc totũ, quod est [uita copulans] est proprium ipsius charitatis: quia nullus est amor, qui animam proprie habeat uiuificare, nisi amor gratuitus, qui copulat cum Deo ipsam animam. Ad illud, qđ obijcitur ꝙ non possunt illa duo stare uita, & copula. Dicendum, quòd quamuis uita, prout est actus primus, sit perfectio absoluta: tamen prout est actus secundus hẽt respectum ad obiectum, sicut patet: quia scđm Philosophum alimẽto uti, & intelligere sunt differentiæ eius, quod est uiuere; & charitas est uita, & scđm ꝙ est uita, dicitur actus secundus, ut in præcedentibus ostensum fuit. Ad illud, quod obijcitur de notificatione Apostoli ꝙ non debet dici finis, cum sit principium. Dicendũ, ꝙ cum nihil prohibeat tres causas coincidere in unum, sicut patet in Deo respectu creaturæ, nullũ est incõueniens charitatẽ simul esse radicem, formam, & finem secundum comparationẽ triplicis causæ, cum nos perfecte faciat Deo conformes, secundum ꝙ superius habitum est. Ad illud, quod obijcitur de sufficientia, & numero, & ordine, & appropriatione illarũ conditionum, quæ superadduntur: satis patet responsio ex explanatione ipsius diffinitionis, & ex his quę i 2. Lib. determinata sunt dist. 38. quæ non oportet ad præsens repetere. Et ideo de illa notificatione Apost. & de aliis sufficiat ad præsens tantum dixisse.

Pro quo etiam duo sunt mãdata, &c.] Contra. Videtur ꝙ unum solum debeat esse mãdatum, quia unius operis scđm unam rõnem, unũ debet esse mãdatum; sed una est ratio diligendi Deum, & proximum: ergo unum debet esse mãdatum in utroque. Item. Si mãdata numerantur scđm numerũ diligibilium, cum quatuor sint diligẽda ex charitate, quatuor deberẽt esse mãdata. Item. Qui diligit ꝓximum, legem impleuit: sicut dicitur Rom. 13. Et ibidem dicitur, ꝙ omne aliud mãdatũ in illo uerbo instauratur: ergo uidetur quòd unum solum debeat esse mandatum. Respon. Dicẽdum, ꝙ cũ mãdata diuersificari habeant scđm ordinem ad Deum, & proximũ: sicut patet per distinctionẽ primæ tabulæ à secunda: ideo cum charitas hẽat ordinare respectu utriusque, oportuit præcepta distingui: ueruntamen quia una est ratio diligendi, unũ potuit in altero implicari. Ad illud ergo, qnod obiicitur, ꝙ mandata distinguũtur pęnes rõnem ipsius habitus. Dicendum ꝙ falsum est: imo penes modum ordinandi ad alterum. Ad illud, quod obĩ, quòd quatuor debent esse mandata. Dicendum, ꝙ in mandato proximi satis includitur dilectio sui: & quia ad hoc Dub. 2.

est

est homo ordinatus per naturam, non oportuit ad hoc hic induci per præceptionem diuinam. Ad illud, quod obijciatur, qui diligit proximum, legem impleuit. Dicendũ, quod Apostolus loquitur de impletione secundæ tabulæ. Præterea. In mandato de dilectione proximi includitur mandatum de dilectione Dei: quamuis enim unum in altero includatur, non tamẽ potest inferri quod unum ab altero nõ distinguatur: hoc enim est propter connexionem, & ordinem, quæ non excludit distinctionem.

Dilectionis aut Dei modus, &c.) Contra. Diligere pertinet ad affectum, non ad intellectum, ergo male dicitur diligere ex intellectu, & memoria. Itẽ. Ber. de amore Dei. Quid est amor nisi uehemens, & bene ordinata uoluntas? ergo uidetur quod ex quo dixit ex tota anima, superfluit addere alias conditiones. Item. Beatus Ioan. non ponit nisi duas conditiones. 1. Ioan. 3. diligamus opere, & ueritate: ergo uidetur, quòd in illis tribus conditionibus sit superfluitas. Itẽ. Videtur quod sit diminutio: quia Deut. 6. ponitur illa conditio. Ex tota fortitudine: quæ non ponitur hic. Item. Mar. 12. additur illa conditio præter conditiones prædictas: ex tota uirtute: ergo uidetur quòd ibi sit diminutio, uel hic superfluitas. Similiter Lucæ 10. additur ista conditio. Ex omnibus uiribus tuis: quæritur ergo de illorum trium distinctione, ordine, numero, & sufficiẽtia. Respon. Dicendum, quod quamuis charitas immediate respiciat actum concupiscibilis, circa quẽ primo consistit: tamen actus illarum uirium respicit, ut disponentes. Vnde omnes uires animæ quodammodo ordinantur ad ipsam dilectionem, sicut ad id; quod habet rationem completam respectu omnium uirium. Et quoniam superiores uires animę tres sunt: ideo tres apponuntur conditiones. Et rursus. Quia ternarius uirium animæ dupliciter habet distingui, ita quòd unus illorum modorum non discordat ab alio: ideo cõditiones circa actum diligendi respicientes uires animæ dupl[i]ci modo apponi, & distingui habent. Vno enim modo distinguuntur uires animæ, secundum quod in eis consistit imago: & dicuntur in mente esse tres personæ, uidelicet memoria, intelligẽtia, & uoluntas. Et sic secundum istas tres uires apponuntur tres conditiones, quarum una respicit intelligentiam. s. ex toto corde. Altera uoluntatem. s. ex toto corde: altera uoluntatem. s. ex tota anima. Tertia memoriam. s. ex tota mente. Et sic assignantur istæ tres conditiones in Matth 22. Et exponũtur ab August. sic. Ex toto corde, idest ex toto intellectu sine errore. Ex tota aĩa, idest ex tota uolũtate sine contradictione. Ex tota mente, idest ex tota memoria sine obliuione. Alio mõ distinguũtur uires aĩæ in rõnalem, irascibilẽ, & concupiscibilẽ: & secundũ hoc tres apponũtur conditiones, quarũ una respicit rõnalem, uidelicet ex toto corde: alia concupiscibilem, uidelicet ex tota aĩa: & tertia irascibilem, uidelicet ex tota fortitudine. Et sic assignãtur in Deuter. 6. et exponuntur à Bern. sic. Ex toto corde, idest sapienter: ex tota aĩa, idest dulciter: ex tota fortitudine. i. fortiter, ut nõ seda

camur fallacijs, non abducamur blandicijs, non frangamur iniurijs. Et ad hęc tria reduci possunt illa tria, quæ tanguntur. 1. Thi. 1. Ex corde puro, conscientia bona, & fide non ficta. Nec est in istis aliqua repugnantia, pro eo q͂ potentia irascibilis, & ipsa memoria conformantur in actu: & ideo una uirtus est utriusque reformatiua, & una dos utriusque perfectiua, & unum respicit principaliter, & aliam ex consequenti: & ideo ubi dicitur in Deut. ex tota fortitudine, in Matth. dicitur ex tota mente. Et hæc est rõ, quare hæc conditio (ex tota mente) ultimo loco ponitur: Et sic patet sufficientia, numerus, & distinctio illorum, quæ assignantur circa modum dilectionis: & q͂ nihil est superfluũ, nihil diminutum. Patet etiam solutio obiectorum.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An charitas sit habitus ab alijs distinctus?

AD intelligentiam huius partis secundum duo, quæ tangit Magister; incidit hic qõ circa duo principaliter. Primo.n. quæritur de ipsa charitate quantum ad habitum. Secundo uero quæritur de eadem quantum ad eius actum, & modum. Circa primum sex possunt quæri. Primum est, utrũ charitas sit habitus creatus. Secundum, utrum sit habitus uirtuosus. Tertium, utrum sit habitus ab alijs uirtutibus distinctus. Quartum est, utrum sit habitus in seipso indiuisus. Quintum est, utrum sit habitus mere gratuitus. Sextum & ultimum, utrum sit habitus aliquando informis; an semper formatus. Et qm̃ duorum primorum ueritas satis haberi potest ex his, quæ in Primo Libro sunt determinata, ubi ostensum est, q͂ charitas est uirtus creata: ideo nunc restat determinare alia quatuor sequentia. *Dis. 17*

DE tertio. Vtrum charitas sit habitus ab aliis uirtutibus distinctus, aut omnibus uirtutibus cõis, & generalis. Et q͂ sit habitus oĩbus cõis uidetur. Primo auctoritate Apost. 1. Cor. 13. ubi Apost. dicit. Charitas patiens est, benigna est, &c. Et enumerat ibi quindecim opera uirtutum. sed quicquid habet in se actus oĩum uirtutum est cõe, & uniuersale ad omnes uirtutes: habitus autẽ charitatis est huiusmodi, sc̃d͂m quòd in præcedenti auctoritate habetur: ergo omnibus uirtutibus est cõis. ITEM. Hiero. Vt breuiter cõplectar oẽm diffinitionem uirtutis, Virtus est charitas, qua diligitur omne diligendum: ergo cum diffinitio, & diffinitum sunt ęqualis ambitus, & uirtus sit generalis ad omnes uirtutes, uidetur similiter q͂ & charitas. ITEM. Aug. de ciui. Dei, & Ber. de dili. Deo, dicunt, quòd uirtus non est aliud, q͂ ordo amoris, uel amor ordinatus cum ergo amor ordinatus nihil aliud sit, q͂ charitas, & omnis uirtus nihil aliud sit, q͂ amor ordinatus, omnis uirtus est charitas: ergo charitas non est ab alijs uirtutibus distincta. ITEM. Sicut se habet præceptum charitatis ad alia p̃cepta, sic se habet habitus charitatis ad alios habitus uirtutum: sed præceptum charitatis omnia alia præcepta comprehendit: sicut dicitur Rom. 13. Qui diligit pro- *Refertur. 3. senten. dist. 27 et sumitur ab Augu. Episto. 29. à medio. Tom. 2 Augu. Lib. de Morib. eccles. cap. 15 Tom. 1.*

proximum, legem impleuit: ergo uidetur quòd habitus charitatis contineat in se habitus omnium uirtutum & non sit ab alijs distinctus. ITEM. Sicut se habet obiectũ charitatis ad obiecta aliarum uirtutum: ita se habet habitus charitatis ad alios habitus: sed obiectum charitatis est bonum sub ratione boni simpliciter: si ergo hoc est cõe omnibus obiectis omnium aliarum uirtutum: uidetur quòd habitus charitatis sit communis omnibus alijs habitibus. ITEM. Qui habet dilectionẽ charitatis in uia, habet omne, quod necessarium est ad meritum: quia dicit Aug. Tene charitatẽ, & fac quicquid uis. Similiter qui habet dotem fruitionis correspondentem charitati in patria, habet sufficientissimum præmium: frui enim (secundum quòd dicit August.) est amore inhærere: ergo si charitas inchoata sufficit ad meritum, & charitas cõsummata sufficit ad præmium; uidetur quòd habita charitate, aut ceteræ uirtutes superfluant, aut ipsa non differt ab habitibus aliarum uirtutum. Sed constans est, quòd aliæ uirtutes non superfluunt: restat ergo quòd ipsa ab alijs uirtutibus non distinguitur.

Lib. 1. de doc. Christ. ca. 4. in primis verbis. Tom. 3

SED CONTRA. 1. Cor. 13. Nunc manent fides, spes, charitas tria hæc &c. Quod rectè connumeratur, & supponitẽ alijs uirtutibus, distinguitur ab alijs uirtutibus: sed charitas connumeratur, & supponitur alijs uirtutibus: ergo ab illis distinguitur. ITEM. Hoc ipsum ostenditur ab obiecto: quia sicut fides respicit Deum sub ratione ueri, & spes sub ratione ardui, sic charitas sub ratione boni. Si ergo bonum sub ratione boni, & uerum sub ratione ueri, dicunt diuersas rationes mouendi, quia secundum diuersitates rationis mouẽdi est distinctio in actibus, & habitibus: uidetur ergo quòd charitas differat ab aliis theologicis uirtutibus: ergo multo fortius ab aliis. s. cardinalibus. ITEM. Hoc ipsum ostenditur ab actu ꝓprio, quia constans est quòd diligere, credere, & sperare, actus sunt diuersi; loquendo formaliter. Si ergo penes diuersitatem actuum principalium necesse est esse diuersitatẽ habituũ; uĩ quòd necesse sit ponere habitum charitatis ab habitibus aliarum uirtutũ differre. ITEM. Penes diuersitatẽ subiectorum est diuersitas proprietatum; sed sicut fides est in rationali, & spes in irascibili, sic charitas, & amor in concupiscibili; si ergo uis concupiscibilis distincta est ab aliis uiribus, necesse est quòd habitus charitatis distinctus sit ab aliis habitibus. ITEM. Hoc ipsum ostenditur per comparationẽ ad suum oppositum; quia uitium directe oppositum charitati distinguit ab aliis uitiis, utpote odium ab infidelitate, & desperatione. Si ergo distinctio malorum, & uitiorum est ratione bonorum quibus opponuntur, cum sint priuationes; uidetur quòd si uitium charitati sit oppositum, quòd ab aliis uitiis distinguatur. Consimiliter etiam habitus charitatis ab aliis habitibus. ITEM. Hoc ipsum ostenditur per comparationem ad præmium: quoniam quandocunque aliqui sic se habent, quòd quando unus perficitur alij euacuantur, necesse est illos habitus per essentiam differ-

re; sed habitus charitatis in patria perficitur, & consummatur: habitus uero fidei, & spei euacuantur, sicut dicit Magister; & habitum est in Distinctione praecedenti: ergo necesse est charitatis habitum ab habitibus aliarum uirtutum distingui.

RESOLVTIO.

Consideretur actus, obiectum, subiectum, praemium, principium, & etiam oppositum; & utcunque reperietur, charitatem esse habitum ab alijs distinctum.

RESPON. Ad praedictorum intelligentiam est notandum, quòd circa hoc reperitur triplex modus dicendi. Quidam enim dicere uoluerunt, quòd charitatis habitus est ab alijs habitibus indistinctus, propter ipsorum habituum essentialem unitatem. Dixerunt enim ipsos habitus uirtutum abinuicem non differre per essentiam, sed sola relatione ad actus. Et hocipsum dixerunt de potentijs animae. Et quòd sint unum per essentiam inter se inuicem, probare nituntur per mutuam ipsorum habituum denominationem. Cum enim formae disperatae nullo modo possint seipsas denominare, & una uirtus aliam denominet, ut iustitia est prudens, prudentia est iusta, fides amat, & charitas credit: impossibile est habitus uirtutum essentialiter inter se differre. Et hac eadem ratione cócludere uoluerunt, quòd nõ differant à charitate, cum charitati attribuantur quasi omnium uirtutũ actus, sicut dicit Apostolus. 1. Cor. 13. Et hocipsum dicunt sensisse Augustinũ in Libro de moribus ecclesiae: ubi sic diffiniens uirtutem: nihil omnino esse uirtutem affirmauerunt nisi summum amorem Dei. Nam illud quod quadripartita dicitur uirtus, ex ipsius amoris quaternario affectu (quantum intelligo) dicitur. Sed quantumcunque hoc innuerent auctoritates: ponere tamen omnes habitus uirtutum a seinuicem non differre nisi sola relatione, nõ uidetur consonum rationi, nec etiam doctrinae communi. Quod enim diuersitas sit in potentijs animę, & ipsarum habitibus: manifestat ipsa diuersitas actuum, & obiectorum. Et propterea cum una uirtus denominet aliã, uel actus unius attribuitur alteri, hoc non est intelligendum fieri propter omnimodam ipsorum habituum indifferentiã, sed pp mutuã circumincessionem, & concomitantiam: sicut dicimus de potentijs animę ꝙ seinuicem circumincedant, & supra se mutuo reflectantur: non quia omnino idem sint: sed quia cum sint in eodem, & possunt reflecti super illud, in quo sunt, qa aĩa intelligit se, & amat se, per cõsequens & supra se inuicem reflectuntur. Et propterea, quia reflexio non tantummodo fit pp omnimodam indiuisionem cõueniẽtiae, uerumetiã pp circumincessionem concomitantiae: ideo non cogimur ponere nec potentias animae, nec habitus sc᷑dm id qđ sunt; abinuicem non differre. Nec Augu. in Lib. de moribus ecclesiae uult dicere illud: sed omnes uirtutes alias uult ad charitatem tanquam ad fundamentum reducere, sine qua aliae uirtutes nõ sunt uere uirtutes, quia ad ueram beatitudinem non perducunt. EST ET hic alius modus dicendi, uidelicet,

delicet q charitas ab alijs uirtutibus nō distinguitur pp ipsius charitatis generalitatē. Voluerunt.n. quidā dicere, q ipsa uis cōcupiscibilis diffunditur per oēs alias uires, pro eo q oēs aliæ uires aiæ appetunt obiecta sua. Vnde amor reperitur in oībus uiribus (ut dicunt) & amor ordinatus in oībus uirtutibus, quia charitas non est aliud q̃ ordo amoris: hinc est q dicere uoluerūt charitatem ob suā generalitatem non distingui ab alijs uirtutibus. Sed nec illud uidetur rationale usquequaq;, nec conuenienter dici, cum Apostolus eā distinguat ab alijs: nec rō, quā assignāt, multū est efficax, p eo q concupiscibilis ita est uis in se distincta, scd'm q rōnalis, & irascibilis: unde q actus concupiscibilis ad actū aliarū uiriū concurrit, hoc non est pp identitatē, & indiuisionē in essendo, sed pp simultatē, & ordinem in mouēdo. Vnde generale, siue uniuersale cōsueuit aliquid dici dupliciter, uel pp cōitatem in prædicando, uel pp cōitatē in causando: sicut sol dr̄ causa uniuersalis, non quia de alijs causis inferioribus prædicatur, sed quia alias adiuuat, & mouet. Et ido sicut possibile est, q aliquid habeat rōnem generalis motoris respectu aliorum, & tn̄ in se sit unum, & ab aliis distinctum in causis naturalibus: sic reperiri cōtingit in aiæ potētiis, & uiribus: iō quāuis uoluntas imperet aliis uiribus aiæ, & charitas aliis uirtutibus, nō oportet pp hoc ponere, quòd ab eis non distinguatur.

TERTIVS uero modus dicendi communis, & usitatus, rationi, & auctoritatibus satis consonus est: quòd charitatis habitus est ab habitibus aliarum uirtutū distinctus, sicut innuit Apost. & eius distinctio ab habitibus aliis pōt colligi ex multiplici ipsius comparatione, sicut in opponēdo fuit demonstratū. Primo uidelicet ex cōparatione ad obiectū, qđ sub ratione mouendi ab alijs distinguitur. Scđo p cōparationē ad actū: quia differt ab actibus aliarū. Tertio per cōparationē ad subiectum proprium. Quarto per cōparationē ad oppositum, qđ ei determinate opponitur, ita q non habitibus aliarū uirtutū. Quinto p cōparationē ad præmiū, in quo perficit; cū habitus spei, & fidei euacuatur. Sexto uero, & ultimo per cōparationē ad suū principiū, qđ repræsentat. Cōsistit.n. imago recreationis in tribus uirtutibus theologicis, & unitate gr̄æ: sicut imago creationis in tribus potentiis, & unitate substātiæ. Si ergo ipsæ potētiæ ad hoc q sint rectè imago, a seinuicē discernuntur, & una de altera nō prædicatur, sed in tribus uirtutibus theologicis reperitur similiter ratio cuiusdā imaginis; oportunum ergo est ponere ipsas adinuicē distinctas esse. Cōcedēdū est igit̄ habitū charitatis distinctū esse ab habitibus aliarū uirtutū: concedēdæ sunt ēt rationes, quæ hoc ostendunt.

AD ILLVD uerò, quod primo obiicitur in contrarium de auctoritate Apostoli: patet responsio ex iam dictis: quoniam actus aliarum uirtutum attribuuntur ipsi charitati, non sicut elicienti, sed sicut imperanti, & sicut motori primo, non sicut motori immediato. Et ideo ex hoc non potest concludi, quòd charitas ab aliis uirtutibus non distinguatur: quia

non habet generalitatem ad illas in prædicando, sed solũ in mouẽdo. AD ILLVD, quod obiicit de auctoritate. Hiero. quòd uirtus non est aliud quã charitas. Dicẽdum, quòd prædicatio illa est prædicatio causalis. Ideo enim oẽs uirtutes diffiniri possunt per charitatem: quia amor charitatis dat ei rationẽ merẽdi, qua ablata nõ est (proprie loquendo) dicenda uirtus esse ĩ anima. AD ILLVD, quod obiicitur per auctoritatem Aug. Dicẽdum similiter, quòd notificationes illæ, & consimiles per causã datæ sunt. Et si tu quæras, per quod genus causæ. Respõderi põt quod charitas respectu aliarũ in mouẽdo, quodammodo habet rationẽ efficientis, quodammõ formalis, quodãmodo finalis. Amor autem charitatis aliis uirtutibus, ut in actus suos exeant, imperat, & imperando informat, & facit eos meritorios, & informando iungit fini, & in ipso quietat, dũ facit nos adhærere deo, & ipso frui: & ideo merito uirtus gratuita per charitatis amorẽ est diffinienda. Posset ẽt aliter dici, quod amor ille, qui cadit in diffinitione uirtutis, generaliter non est amor charitatis, q est una de uirtutibus theologicis, sed est amor omnibus, & cæteris uirtutibus cõis, & generalis. Et iõ in processu illo est sophisma consequentis à superiori ad inferius affirmãdo. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd præceptũ charitatis comprehendit omnia præcepta. Dicendũ, quòd non comprehendit ea per omnimodam identitatẽ, sed per quandam reductionẽ: oĩa.n. præcepta reducuntur ad illam, & in illa consummantur: & ideo ex hoc non potest concludi, quòd habitus charitatis sit aliis cõis nisi solum per radicationẽ, secundum quòd dicit Greg. quòd præcepta sunt multa per diuersitatem operis, & unũ in radice dilectionis: quia quicquid præcipitur, in sola charitate radicatur: hoc aũt non est, quia solius charitatis sit exequi præcepta iniuncta; sed. quia aliæ uirtutes sine charitate non exequuntur diuina præcepta secundũ acceptationem diuinã. AD ILLVD, quod obiicitur quod obiectum charitatis cõmune est obiectis aliarum uirtutum. Respondẽdum est per interemptionẽ, quia obiectum charitatis non est quodcunque bonum, sed bonum summum, & bonũ sub ratione boni: & ita obiectum charitatis distinguitur secundum substãtiam ab obiectis uirtutum cardinalium, quę habẽt obiectum creatum: ab obiecto uero aliarum uirtutum theologicarum secundum substantiam non distinguitur, sed secundum rationem mouendi: quæ quidem ratio mouẽdi facit diuersitatẽ in actu, & habitu, & potentia substantiæ motæ, sicut patet: quia quamuis unum & idem sit uerum, & bonũ: tamen cognitio, & affectio; & potentia cognitiua, & affectiua; & habitus sciẽtiæ, & uirtutis habẽt adinuicem differentiam. AD ILLVD, quod obiicitur, quod charitas sufficit ad præmium: & ad meritum. Dicendum, quòd charitas dicitur sufficere ad meritũ, & ad præmium propter connexionem aliarũ uirtutũ, & dotiũ. Qui enim habet charitatem, habet alias uirtutes: & qui habet dotem sibi correspondentem, habet alias dotes: & ita sufficientiam in merito, & præmio non ratione charitatis tãtum,

tum, sed rõne aliarum uirtutum annexarũ. Et iõ ex hoc nõ põt cõcludi, quòd aliæ uirtutes supfluãt uel quod charitas sola sit uirtus ab aliis nõ distincta, pro eo quòd nõ habet sufficientiã per se sola, sed prout est cũ aliis cõiuncta. Et per hoc patet, ꝙ non põt aliquis sufficienter mereri, nisi speret, & credat, nunquã aũt potest aliqs esse expeditus: & habilitatus ad credendũ, & sperandum nisi mediante fide, & spe: similiter circa dotes præmii intelligendum est.

QVAESTIO II.

An charitatis habitus unus sit, uel multiplex.

VTRVM habitus charitatis sit unus indiuisus. an per species multiplicatus. Et quod habeat p species multiplicari, uidetur. Primo per obiecta: quoniam circa diuersa uolita, & obiecta diuersæ sunt uoluntates, uel uirtutes. Sicut enim uult Aug. uoluntates, uel uirtutes diuersificantur secũdum uolita: sed charitas est amor dei, & proximi. Si ergo deus, & proximus distant distantia infinita, necesse est habitum regulantẽ animum ad amandum deũ, & ad amandum proximum esse alium, & alium. ITEM. Hoc ipsum ostenditur per præcepta, qa ubi sunt diuersa præcepta, ibi diuersi sunt habitus habilitantes aĩam ad illa præcepta implenda, maxime cum ipsis præceptis præcipiuntur opera uirtutum: si ergo circa actum charitatis duo cõsistunt mãdata, uidetur quod uirtus charitatis non sit una. ITEM. Hoc ipsum ostenditur per modos diligendi. Alius enim est modus diligendi deum, quàm diligendi proximũ. Deum enim debet unusquisque diligere plus quàm se, ex toto corde: sed proximum sicut seipsum, & ex parte. Si ergo habitus uirtutis datur ad modificandum actum: cum alius, & alius sit hinc & inde modus, alius & alius erit hinc, & inde habitus. ITEM. Hoc ipsum ostenditur per simile: quia sapientia, quæ est de æternis, alius est habitus, & aliud donum: quàm scientia quæ est de temporalibus. Et similiter latria, qua est cultus dei, est alia uirtus: quã dulia quæ est honor proximi: ergo pari ratione alia, & alia uirtus erit, qua diligitur proximus, & qua diligitur deus. ITEM. Plus differt uita actiua à contemplatiua, quàm operationes eiusdem uitæ ad se inuicem: ergo similiter plus differt uirtus, quæ dirigit hominem ad uitam contemplatiuam, ab ea quæ dirigit ad uitam actiuam, quàm duæ uirtutes, quæ dirigunt ad uitam cõtemplatiuam: sed charitas secundum quod est amor dei dirigit ad uitam contemplatiuam, prout est amor proximi ad uitam actiuam. Cum ergo charitas secundum quòd est amor dei differat à fide, licet utraque earum sit uirtus dirigens ad uitam contemplatiuam, uidetur multofortius ꝙ amor dei, & proximi abinuicem distinguantur. ITEM. Amor amicitiæ & amor concupiscẽtiæ sunt diuersæ species amoris: sed charitas amat deum amore concupiscentiæ, quia facit deum desiderare, & appetere: proximum uero amore amicitiæ. Si ergo illæ sunt diuersæ affectiones, & diuersæ dilectiones, uidetur quòd uirtus charitatis habeat multiplicari p per species.

Sed contra. Sicut una est summa ueritas, sic una est summa bonitas: quia sicut fides oino assentit summæ ueritati, & propter illã credit quicquid credit: sic charitas oino adhæret summæ bonitati, & propter illã amat quicqd amat: ergo sicut fides est una uirtus, & unus habitus respectu credendorũ, ita & charitas respectu amandorũ. Item. Sicut se habet rationalis ad uerũ, & irascibilis ad arduũ, sic se habet concupiscibilis ad bonum: & sicut aliæ duę uires habent unitatẽ in se, sic & ipsa concupiscibilis: sed rõnalis in credendo uerũ, non habet perfici nisi una uirtute, similiter & irascibilis in expectando arduum: ergo similiter uidetur ꝙ concupiscibilis in amando bonum non habeat nisi unã solã uirtutem: sed hæc est charitas: ergo &c. Item. Quãto aliquid est magis unitiuum, tãto magis habet in se unitatẽ: sed uirtus charitatis inter ceteras uirtutes est præcipue unitiua, cum ipsa sit uinculum perfectionis, sicut dicitur ad Col. 3. ergo uidetur ꝙ charitas inter cæteras uirtutes teneat unitatẽ: ergo non habet subdiuidi per alias species. Item. In omni genere, in quo contingit reperire ordinem motorũ, necesse est esse statum in uno: sed charitas omnibus uirtutibus animæ imperat, & omnes mouet tã theologicas quã cardinales: ergo necesse est ipsam habere unitatẽ: nõ ergo multiplicatur p species.

Resolutio.

Vnus secundum speciem (cum unicum habeat obiectum, & actũ principalem) multiplex secundũ indiuiduũ.

Resp. Dicendum. quod habitus charitatis est unus, & indiuisus, scđm speciẽ, licet scđm numerũ plurificetur: in diuersis. n. animabus plures sunt charitates: cũ habitus, & accidentia numerent penes subiecta: in oĩbus autẽ, in quibus est, est una charitas specie, propter hoc quòd unitas habitus uenit ab unitate obiecti, & actus principalis: & hoc quidẽ est reperire in charitate: si quis diligẽter uelit attendere. Actus. n. charitatis est diligere: diligere autẽ idem est quod uelle bonũ: cum ergo charitas diligit aliquẽ, bonũ optat ei, quem diligit: illud aũt bonum ꝙ charitas optat, unum solũ est, uidelicet bonũ æternum, & bonum summum: bonum aliquando homo per charitatem optat deo, aliquando sibi, aliquando proximo. Secundum quòd optat ipsum ipsi deo, dicitur diligere deum, quia uult quod ipse deus sit summum bonum, & ꝙ habeat omne bonũ per essentiam. Secundum ꝙ optat illud proximo, sic dicitur diligere proximum, quia uult ꝙ habeat illud bonum per gratiam, & gloriam. Secundum ꝙ optat illud sibi, sic dicitur diligere seipsum. Generaliter ergo in actu dilectionis ipsius charitatis unum est bonum optatum, licet multa sint, quibus illud bonum optatur: & illud est obiectum principale ipsius habitus diligẽdi, quoniam ipsum propter se optatur a charitate, ita quòd habet rationẽ obiecti p incipaliter mouentis, & finis quietantis. Et quia illud est unum solum, siue comparetur ad se, siue comparetur ad eum, qui habet charitatem, siue comparetur ad eius proximum: hinc est quod charitatis habitus habet esse unus. Vnde

Vnde concedendæ sunt rationes, quæ hoc ostendunt.

Ad illvd uerò, quod primò obiicitur in contrarium, quod obiecta sunt diuersa, iam patet responsio. Quia licet charitas diligat proximum, tamen proximus non est principale obiectũ, sed est illud ad quod principale obiectum charitatis comparatur. Quia enim proximus imago est dei, & capax ipsius dei: iõ uirtus charitatis, quę desiderat summũ bonũ haberi ab omni eo, qui põt ipsum habere, & ipso frui, appetit summum bonum à proximo haberi, sicut: & ab eo in quo est & hoc non est aliud, quàm amare proximũ per charitatis affectũ. Et si obiicias, quòd charitas non tantũ facit ꝙ homo uelit proximo bonum, quod deus est, sed ẽt omne aliud bonum. Dicendum, ꝙ hoc non est principaliter, & elicitiue, sed quasi consequenter, & imperatiue: & hoc manifestabitur infra magis aperte, cum agetur de his, quæ sunt diligenda ex charitate. Ad illvd, quod obiicitur, quod duo sunt præcepta charitatis. Dicendum, ꝙ illa duo pręcepta non sunt diuersa formaliter, sed solũ materialiter: quia unum illorum clauditur in altero, secundum ꝙ Magister dicit in litera. Et propter hoc non sequitur, quòd habitus charitatis diuersificetur secũdum formam. Ad illvd, quod obiicitur de diuersitate modorũ. Dicendum, quòd diuersitas illorum modorum est ex diuersitate comparationum illius summi boni, quod potest diligi, uel optari sibi ipsi, & potest optari creaturę, quæ nata est ipso beatificari: unde diuersitas illorum modorum non uenit ex diuersitate principalis obiecti, sed ex uaria comparatione ipsius. & propterea non sequitur, quòd sit diuersitas in uirtute modificante, quia diuersitas comparationis obiecti non sufficit ad faciendum habitum diuersificari. Ad illvd, quod obiicitur de sapientia, & scientia, latria, & dulia. Dicendum, quod non est simile; quia sapientia negociatur de æternis secundum rationes æternas, & scientia de temporalibus secundum rationes temporales: & ideo diuersas rationes habent, secundum quas diriguntur, & in actibus suis regulantur. Sed charitas unam solam habet rationem mouentem, uidelicet ipsam summam bonitatem, quæ cum sit summe amabilis, & prout est in se, & prout participatur in creatura, utroque modo charitas eam amat, & sic habet unam rationem motiuam, & propterea non debet sic diuersificari sicut sapientia, & scientia. Eodem modo dicendum est de latria, & de dulia, sicut in præcedentibus est ostensum dist. 9. Ad illvd, quod obiicitur de differentia contemplatiuæ, & actiuæ. Dicendum, quod contemplatiua, & actiua uita, nominat statum, siue uirtutis exercitium. Diuersitas autem status, uel exercitii non inducit diuersitatem in habitu, sed diuersitas principalis obiecti. Vnde eædem uirtutes secundum diuersos status, & diuersum exercitium dirigunt hominem in utraque uita: sicut fides dirigit hominem in contemplationem, & operationem: propter hoc non sequitur quod charitas eo quod ad actiuam uitam, & contempla-

templatiuam dirigat, & habilitet, sit uirtus duplex. AD ILLVD, quod ultimo obijcitur de amore amicitiæ, & cõcupiscentiæ. Dicendũ, quod sicut dictum est in præcedẽtibus de actu cõfidentiæ, & expectationis, quod unus habet ex altero oriri, & unus alium quodammodo includit: sic amor amicitiæ quodãmodo amorẽ concupiscẽtiæ. Qui enim est amicus alij, optat ei aliquod bonum, & dum optat ei illud bonum, & ipsum bonũ optatum facit concupiscere, & eidem facit adhærere. Vnde sicut spes innititur summæ immensitati, siue potestati: sic charitas adhæret, & adhærere facit summæ bonitati: & ille est eius actus primus, & unicus, ex quo oritur, & in quo clauditur amor cõcupiscẽtię, & amor amicitiæ. Et propterea sicut spes non diuersificatur propter actum confidentiæ, & expectationis: sic nec charitas propter actum amicitiæ, & concupiscentiæ. Quod autem adhærere Deo, sit actus charitatis principalis. August. satis expresse dicit in Lib. de Moribus ecclesiæ, & Apostolus. 1. Cor. 6. Qui adhæret Deo, unus spiritus est. Et Dionysius de diui. nomi. Amorem siue diuinum, siue naturalem, siue intellectualem unitiuam quandam dicimus uirtutem: & quia unum est illud bonũ, cui principaliter charitas unit: hinc est quòd charitatis habitus unitatẽ habet, sicut prius ostẽsum est.

Ca. 11. Tom. 1.

Cap. 4. part. 2. ex sent. Hierothei.

QVAESTIO III.

An habitus charitatis mere gratuitus sit?

VTRVM habitus charitatis sit mere gratuitus, an aliquid addat ultra gratiam, sicut habitus aliarum uirtutum. Et quod sit idẽ charitas omnino, quod gratia, nihil addens ultra; uidetur per illud, quod dicit Ambr. Charitas est mater omniũ uirtutum: quia omnes informat, sine qua nulla est uera uirtus: sed esse formã uirtutum gratuitarum secundum quod gratuitæ sunt, est proprium ipsius gratiæ gratumfaciẽtis: ergo si hoc competit ipsi charitati, uidetur quod in nullo differat a gratia. ITEM. Aug. 15. de Trinit. dicit quod excellentissimũ inter dona Dei est charitas: sed gratia gratumfaciens est excellentior, quàm gratia gratis data: ergo uidetur quod si charitas est excellentissima inter cætera dona, quod ipsa sit mere, & pure gratia gratumfaciens, nihil habens ultra. ITEM. Hugo de sancto Victo. in Lib. de arrha sponsæ. Scio anima mea, quòd amor est uita tua; Sed animam uiuificare quantum ad esse moris, est proprium ipsius gratiæ gratumfacientis: ergo uidetur quòd charitas sit ipsa gratia mere, & pure. ITEM. facere gratũ, & acceptum Deo, est propriè proprium ipsius gratiæ: sed charitas eoipso quòd charitas est, reddit Deo hominem carum, & acceptum, & opus facit meritorium: ergo uidetur quòd nihil aliud in se habeat, quòd super gratiã gratumfacientem aliquam additionem faciat, uel per quod à gratia differat. ITEM. Omnis habitus uirtutum, qui aliquid addit super gratiam gratumfaciẽtem, aliquo modo manet cum culpa, nec tollitur per peccatũ: sed charitas omnino tollitur per culpam: ergo nihil omnino addit super gratiam. Contra. Bern. de amore dei cap. 11. Voluntas crescit in amorem, amor in charitatem, charitas in sapien-

Colligitur ex lib. 1. in Luc. Titulo Redargutio maxima ludæorum, in fine Tom. 5. & recitatur. 3 senten. dist. 23

pientiam. Et paulopost. Nihil.n. aliud est amor, quàm uehemens in bono uoluntas. Per se enim bona uoluntas simplex est affectus: si ergo affectus uehemens est de essentia charitatis, & affectus huiusmodi aliud est, quàm gratia: ergo habitus charitatis addit aliqd ultra. ITEM. Nihil generale fit speciale nisi per aliquam additionē: sed gratia generalis, & communis est ad omnem uirtutem, charitas autem est specialis uirtus: ergo necesse est charitatem aliquid addere ultra gratiam. ITEM. Habitus, qui cōtinue est i actu suo, differens est ab eo, qui non est cōtinue in suo actu: sed gratia est cōtinue in actu gratificandi, charitas autem non est cōtinue in actu suo, qui est diligere: ergo charitas, & gratia aliquo modo differūt: aliquid igitur habet in se charitas, quod est à gratia diuersum: cum ergo sit habitus gratuitus, uidetur quod aliquid addat super ipsam gratiā. ITEM. Habitus aliarum uirtutum dantur ipsis potentijs ad ipsarum expeditionem ultra gratiam gratumfacientem, sed uis concupiscibilis adeo indiget expediri, sicut rationalis, cum sit corrupta, & infecta: si ergo uirtus perficiens rationalem ut fides, cōtinet aliquid gratiæ gratis datæ, uidetur pari ratione, imo multo fortiori charitatem aliquid addere supra gratiam gratumfacientem. ITEM. Omnis habitus, qui p assuefactionem, & frequentiā reddit potentiam faciliorem ad actū sine augmento gratiæ gratumfacientis, aliquid continet in se prę ter gratiam gratumfaciētem: sed charitas est huiusmodi, sicut patet: ergo charitas aliquid addit supra gratiam. Prima probatur per hoc, quòd tanto habitus est perfectior, quanto potentiam reddit faciliorem, & expeditiorem ad actum. Si ergo habitus charitatis aliquo modo potest proficere, nō proficiente gratia gratumfaciente, necessario oportet ponere, q differt ab ea.

RESOLVTIO.

Sentiant, ut lubet, alij: charitas non solo respectu; immo & essentialiter differt à gratia.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, quòd circa hoc est duplex modus dicendi. Quidam enim dicere uoluerunt, q charitas est omnino idem cum gratia per essentiam, sola relatione differens: dicitur enim gratia inquātum respicit totam animā: charitas uero inquantum regit, & dirigit uoluntatem: & hoc uidetur significare ipsum charitatis nomen, & Apostolus uidetur innuere, & ratio approbare. Nomen ipsum significare uidetur: quia charitas dicitur à charis græce, quod idem est, quod gratia. Vnde cum hæc uirtus non habeat aliam nominationem nisi à gratia, non uidetur q aliquid superaddat secundum rem. Apostolus.n. hoc insinuare uidetur; cum eam cæteris uirtutib. anteponit, & supponit: hoc enim non faceret, nisi magis pure haberet rationē boni: & hoc ipsum ipsemet innuit, quòd aliæ uirtutes possunt esse infructuosę, & recipere admixtionē mali, charitas uero minime: & propterea uidetur charitas secundum testimonium apostolicum esse mera, & pura gratia gratumfaciēs: cum sit bonum purissimum, & excellentissimum. Ratio etiam appro-

bare

bare uidetur: quia cum ipsa uolũtas sit supremum in anima, a qua pendet tota rectitudo uirium inferiorum, & quæ immediate unitur ipsi Deo: ideo uẽdicat sibi totum principium rectitudinis: & hinc est quòd gratia, quæ perficit alias potentias animæ, specialiori modo perficit uoluntatem. Et propterea licet alias potẽtias pficiat cum habitu gratiæ gratis datæ: ipsam tamen potentiam diligendi perficit per se: & secundum q illam perficit, sic charitas appellatur. Et sic uidetur satis rationabile dicere, q gratia, & charitas idem sunt per essentiam, & differentes sola relatione: & ratione illius relationis cõnumeratur cum alijs uirtutibus, & ab eis distinguitur, & quodam modo specificatur. Et per hoc declinari satis faciliter uidentur rõnes ad oppositum, quæ ostendunt q charitas aliquid addat supra gratiã: nõ enim concludere uidentur necessario, q charitas aliquid addat absolutum. Vnde ad omnia illa inconuenientia declinãda sufficiẽs uidetur esse hoc dicendum. s. q addat solum respectum ad opus determinatum. EST ET alius modus dicendi, q charitas ultra gratiam gratumfacientem dicit aliquem habitum, quo mediante assuescit ipsa potentia diligendi ad actum proprium: & hoc quidẽ dicunt esse necessarium, tum ppter essentialem differentiam, quæ est inter alias uirtutes, & charitatẽ: quæ quidẽ non potest esse per diuersitatẽ, quæ sit in gratia gratũfaciente, cum ipsa sit una sicut in

Dist. 27 Secundo Lib. ostensum est: tum ẽt propter actus ipsius specialitatẽ, & difficultatem respectu cuius requiritur habitus specificãs, & determinans gratiã ad talẽ usum, & habilitans potentiam, ut exçat in actum suum. Et huic modo dicendi satis cõcordat auctoritas Bern. quæ dicit in 11. c. de amore Dei, q libera uoluntas data est homini, quæ cum adiuuanti concordat gratiæ, uirtutis accipit profectũ, & nomen: & amor efficitur: cum uero sibi dimissa, seipsa frui uult, in seipsa sui patitur defectum; & quot uitia, tot uitiorum sortitur nomina, ut cupiditatis, auaritiæ, luxuriæ. Ex quo innuitur, q aliquid est ex parte uoluntatis nostræ, quod adueniẽte gratia fit uirtus, & non est nisi uirtus charitatis, de qua loquitur ibi: ergo charitatis habitus ultra gratiã secundum ipsum aliquid dicit: Satis ẽt uidetur hæc positio consona rõni: quia sicut fides concernit assensum, sic charitas cõcernit affectũ: & sicut cognitio aliquid est differens a gratia gratumfaciente, sic etiam & dilectio: & sicut fides cõcernit cognitionem, ita charitas affectionem, secundum illud qđ dicit Augu. in Sol. Charitas est rectissima animi affectio, qua diligitur Deus propter se, & proximus propter Deum. Et ipsum idẽ dicitur in Lib. De spiritu, & anima circa principiũ. Ornãdi sunt animi affectus ad id, quod debẽt, ut in uirtutes pficere possint. Et paulopost. Amor per odium sui proficit in amorem Dei, & proximi. Satis ergo uidetur rationi cõsonum dicere, q sicut uirtus fidei aliquem habitum concernit præter gratiam gratumfacientem, sic & habitus charitatis: & hoc satis uidentur rationabiliter ostendere rationes ad istam partem adductæ.

ctæ. Si quis ergo uelit hanc partẽ sustinere, satis potest faciliter ad rationes, quæ adducuntur in contrarium, respondere.

Ad illvd, quod primò obijcitur, quòd charitas informat cæteras uirtutes, quod est propriũ ipsius gratiæ. Dicẽdum, quòd est loqui de uirtutibus quantum ad esse, & quantum ad bene esse, & quãtum ad bene operari. Si quãtum ad esse, sic quælibet uirtus habet in seipsa propriam formã, per quam distinguitur ab alia, ut fides a spe. Si autem loquamur de ipsis quãtum ad bene esse, sic informantur a gratia, quæ facit ipsas gratuitas, & Deo acceptas. Si loquamur de uirtutibus quantũ ad bene operari, sic informantur à charitate, quæ est pondus inclinans, & faciens tendere operationes omnium uirtutum ad bonum finem: & sic alio modo informat gratia, alio modo charitas: & propterea non sequitur, quòd inter charitatem, & gratiam nulla sit essentialis differentia. Ad illvd, quod obijcitur, quòd charitas est donum excellentissimum. Dicendum, quòd charitas non separatur à gratia, quamuis aliquid addat supra ipsam: ideo excellentia gratiæ gratum facientis attribuitur charitati: & hinc est quòd etiã nomen sortitur gratiæ, & præponit omnibus uirtutibus ab Apostolo quantum ad eius excellentiam, & dignitatem: & propterea non sequitur, quòd ipsa nihil addat ultra gratiam: quia in illa cõparatione non comparatur ad dona gratuita, secundum quòd gratuita sunt, sed secundum ꝙ sunt gratiæ gratis datæ: & in hoc illis præponitur, quia nunquam charitas separatur à gratia, quamuis ab ea possint separari alia dona gratuita: & ideo dicitur donum excellentissimum esse inter cętera. Ad illvd, quod obijcitur, ꝙ amor est uita animæ. Dicendum, quòd sicut in uita naturæ uiuere dicitur dupliciter: uno mõ prout est actus primus, alio modo prout actus secundus: & primo modo est ab animæ essentia, & secundo ab animæ potentia: Sic intelligendum est in esse moris, quòd uiuere prout est actus primus, est ab ipsa gratia uiuificante ipsam animam totam: sed prout est actus secundus, est ab ipsa uirtute; & quamuis possit attribui omni uirtuti gratuitæ, utpote ipsi fidei secundum illud, quod dicitur Rom. 1. Iustus ex fide uiuit: potissime tamen attribuitur ipsi charitati pp magnã affinitatẽ, quã habet ad gratiam. Ad illvd, qđ obijcitur, ꝙ charitas reddit Deo acceptum, & gratum. Dicendum, quòd hoc facit ratione gratiæ; sed ex hoc non sequitur, quòd præcise sit gratia; quia charitas non tantũmodo habet Deo acceptum reddere, sed etiam aliquam potentiam expedire, & ad aliquem actum specialem, & determinatum habilitare: ratione cuius aliquid addit ipsi gratię quod est ipsi gratiæ substratum, & materiale, sicut in præcedentibus ostensum fuit de fide. Ad illvd, quod obijcitur, ꝙ charitas omnino destruitur per peccatum. Dicendum, ꝙ hoc non est, qa charitas nihil addat super gratiã gratumfaciẽtem, sed quia omne peccatum repugnat ipsi habitui substrato charitati. Et ideo sicut fides totaliter tollitur per infidelitatẽ quia

quia non solum repugnat ei quantum ad id, quod est in ea gratiæ gratumfacientis, sed etiam quantum ad habitum substratum, per hunc modum intelligendum est ꝙ charitas tollatur per omne peccatũ: illud autẽ in sequenti problemate clarius manifestabitur.

QVAESTIO IIII.

An habitus charitatis informis esse posit?

VTRVM habitus charitatis possit esse informis, an semper sit formatus. Et ꝙ semper sit formatus, uidetur. Primo per Augu. in Lib. de uera innocentia. Dilectio Dei, & proximi est propria, & specialis uirtus piorum, atque sanctorum: cum ceteræ uirtutes bonis possint esse communes, & malis: sed aliæ uirtutes non sunt cõmunes bonis, & malis; nisi q̃a possunt esse informes: si ergo charitas non potest isto modo esse cõmunis uidet̃ ꝙ nullo modo possit esse informis. ITEM. Hug. Charitatẽ nullus põt habere malus: sed si posset esse informis, aliquis malus posset eam habere: impossibile est igitur habitum charitatis informem esse. ITEM. Impossibile est formam fieri informẽ: sed charitas est forma uirtutum, secundum quòd dicitur super illud Rom. I. Iustitia Dei &c. Glo. Hæc est informis qualitas mẽtis, quia sociam non habet charitatẽ, quæ est forma omnium uirtutũ: ergo &c. ITEM. Virtutis charitatis est diligere Deum propter se, & super omnia: & istum actum nullus habere potest, qui habet in se mortale peccatum, cum in omni mortali peccato aliquid diligat contra Deum. Si ergo sola illa uirtus potest esse informis, cuius actus potest reperiri in peccatore, sicut patet de fide: uidetur ꝙ charitas nullo modo potest informis esse. ITEM. Sicut infidelitas repugnat fidei: sic libido, & amor libidinosus repugnat charitati: sed impossibile est habitum fidei nec informem, nec formatum simul stare cum errore, & infidelitate: ergo impossibile est habitum charitatis nec informem, nec formatum simul stare cum libidine: sed omne peccatum est libido, uel ex libidine, (secũdũ quòd dicit August.) ergo impossibile est habitũ charitatis nec informem, nec formatum reperiri in peccatore: ergo non reperitur nisi in uiro iusto: sed in illo non hẽt esse informis, sed semp formatus; ergo &c.

Lib. 2. de sacr. par. 13

SED CONTRA. Cum aliquis peccat, qui in Deum crèdidit, & amauit: sicut in eo remanet credulitas, sic remanet in eo quædam dilectio: sed non est minus nobilis illa dilectio, uel amor, quàm sit illa credulitas: ergo si credulitas illa sortitur nomen uirtutis, pari ratione uidet̃, quòd & illá dilectio: sed non sortitur rationem, & nomen alterius uirtutis quam charitatis: ergo charitas potest esse informis. ITEM. Aut potest aliquis diligere Deũ informiter, aut nõ. Si non, ergo hõ cum sciat se Deũ diligere, homo sciret se habere charitatem, & esse in gratia, quod apud multos est inconueniens. Si potest: sed quales sunt actus, tales sunt habitus; ergo si actus diligendi potest esse informis, uidetur quod & habitus. ITEM. Ex fide formata oritur amor, & timor; uterque formatus; ergo cum ex fide informi possit timor oriri seruilis, qui est timor informis, qui etiam

etiam habet rationem doni, uidetur ꝙ ex ipsa possit oriri amor, q etiam habet rationem uirtutis: redit ergo idem, quod prius, uidelicet quod amor charitatis informis possit esse. ITEM. Charitas est uirtus gratuita; constans est, quod hæc differentia gratuita addit supra uirtutē; si ergo remanere potest prius sine posteriori, uidetur quòd charitate desinente esse gratuita, adhuc possit remanere uirtus; ergo pōt esse informis. ITEM. Homini cadenti in peccatum, aliquid relinquitur in potentia rationali, & irascibili, quo sit habilis ad resurgēdū, ut fides, & spes; ergo pari rōne relinquitur aliqd in potētia cōcupiscibili; imo multo fortiori, cum ipsa magis indigeat; sed constat ꝙ illud non est minus nobile, quā illud quod est in alijs potentijs, cum ipsa hēat nobiliori uirtute informari; si ergo aliæ post lapsum in peccatum possidēt fidē, & spem informē, uidetur ꝙ & ipsa post peccatum habeat charitatem informem.

RESOLVTIO.

Num uirtus, quæ alias uirtutes formatas esse facit; ipsa informis aliquando erit?

RESPON. Dicendum, quod secundum communem opinionem habitus charitatis semper est formatus, & nunquam habet esse informis; & hoc indicat ipsum nomen ipsius: nominatur enim noīe gratiæ. Si ergo uirtus informis dicitur esse illa uirtus, quæ est priuata gratia, dicere charitatem informem, nihil aliud est dicere, quam gratuitum esse gratia priuatum, quod est falsum, & non intelligibile; quia est ibi implicatio oppositorum. Et ideo communiter dicitur, ꝙ charitas non potest esse informis. Licet autem doctores communiter in hoc consentiant; in ratione tamē quare hoc dicāt, differentia est inter eos. Nā quidam uoluerunt dicere, ꝙ iō charitas non potest esse informis, quia est ipsum donum increatum, scilicet ipse spiritus sanctus. Et huius opinionis fuit Magister Senten. Hæc autem opinio communiter non tenetur, nec est tenēda: sicut ī Primo Libro fuit ostēsum. Alij uero dicere uoluerunt, ꝙ charitas non potest esse informis, quia est habitus mere gratuitus, nihil habens ultra gratiam gratum facientem nisi solam relationem, & ordinē ad actum, & finē. Aliæ uero uirtutes, quę habitus substratos habent, informes esse possunt: sola uero charitas est, quæ nihil absolutum addit; & ideo ipsa sola est, quæ non potest esse informis; sed licet illud uideatur satis probabile, est tamen non modicū calūniabile. Difficile enim est sustinere pensatis auctoritatibus, & rationibus, ꝙ charitas non addat ultra gratiam aliquem habitum, qui concupiscibilem potentiā habilitet ad amandum: sicut in præcedenti problemate fuit ostēsum. Et ideo est adhuc tertius modus reddendi rationem, quare charitas non potest esse informis, sicut aliæ uirtutes: hoc enim est: quia charitas non solum inquantū gratuita, sed etiam inquantum affectio recta, siue quantum ad habitum substratum repugnat omni peccato, sicut fides specialiter repugnat peccato sibi opposito. Vñ sicut fides simpliciter tollitur p errorem, & infidelitatem, & spes per desperationem: ita ꝙ non remanet

Dis. 17 art. 2. q. 1. & 2.

manet qualitas, nec uirtus informis: sic habitus charitatis per omnem culpam habet tolli: & ideo nunquam remanet informis. Qđ autem omne peccatum oppositionem habeat cum charitate ratione habitus substrati, manifestum est. Sicut enim habitus ipsius fidei habilitat animam ad credendum omnia credenda, & ad assentiendum primæ ueritati propter se, & super omnia: sic etiam habilitatio charitatis ad amandũ omnia amanda, & adhærendum primæ bonitati propter se, & super oĩa: & ideo sicut error circa quemcunque articulum oppositionem habet cum fidei habitu: sic amor libidinosus circa ea, quæ amanda sunt, oppositionem habet cũ ipsa charitate ratione habitus substrati boni. Quoniam ergo omne peccatum consistit in deordinata dilectione alicuius boni creati, & in quadam libidine, quæ oppositionem habet cum recto amore, sicut error cum uera credulitate: hinc est quod omne peccatũ simpliciter excludit charitatem. Et ideo sicut fides informis non põt reperiri in infidelibus, & hæreticis: sic charitas informis nõ potest reperiri in aliquibus uiris peccatoribus, & iniquis, & in solis illis habet reperiri uirtus informis: hinc est quòd charitas nullo modo potest esse informis; quia secũdum se totam opponitur culpæ generaliter, quod non est reperiri in aliqua alia uirtute. Et si tu quæras rationem huius. Aug. docet in 14. de ciui. Dei, ubi dicit, ꝙ omnis affectio oritur ex amore: ideo nihil põt obliquare aliquas affectiones animæ, quin aliquo modo uel principaliter, uel ex consequenti oppositum sit ipsi amori, & habitui, affectũ illũ rectificanti. Concedendæ sunt ergo rationes quæ hoc ostẽdunt, quòd charitas nõ potest esse informis.

Ad illud uerò, qđ obijcitur primo, ꝙ in peccatore remanet credulitas, & dilectio erga Deũ. Dicendum, ꝙ quamuis utraque remaneat, non tamen uniformiter: quia credulitas habet rõnem uirtutis, dilectio uero nõ. Et ratio huius est: qa ad hoc ꝙ aliqs habitus sortiatur nomen, & rationem uirtutis, necesse est ꝙ habeat aliquam perfectionem, & uigorem quẽdam respectu actus, & obiecti: hoc aũt habet credulitas in uero peccatore. Nam ipse peccator assentit primæ ueritati propter se, & super omnia. & credit omnia credenda, secũdum quòd credenda sunt. Nullus aũt peccator est, qui diligit Deum propter se, & super omnia: & qui diligit omnia diligenda scđm ꝙ diligenda sunt: & ideo dilectio illa quæ est in peccatore, non ita habet rationem uirtutis, nec sortitur nomen charitatis, secundum ꝙ credulitas habet rationem uirtutis, & nomẽ fidei sortitur. Ad illud, qđ obijcitur, ꝙ cõtingit diligere informiter. Dicendum, quod uerũ est, sed sicut credere aliquem articulum informiter, quando alij articuli discreduntur, secundum quòd faciunt aliqui hæretici, non est actus uirtutis informis, quia fides non est in eis uirtus: sic diligere Deum in peccatore non est actus uirtutis; deest enim ibi perfectio uirtutis, quia talis non diligit omnia diligenda. Deest etiã & uigor, quia per illum actũ non superat, nec excludit amorem libidi-

bidinosum sibi oppositum; sicut est de illo, qui credit unum articulum sine alio, qui per illã credulitatem nec perfecte credit, q̃a non omnia credit, nec uigorose credit, quia errorem non conuincit. AD ILLVD, quod obijcitur, quòd ex fide informi debeat generari amor informis, sicut & timor. Dicendum, quòd non est simile, pro eo q̃ maioris perfectionis est amor quàm timor, & magis rectificat animam in recte amãdo, quã in recte timendo: & hoc, quia amor est principium omnũ affectionum, sicut dictum est superius. Et ideo ex hoc nõ sequitur, q̃ quamuis fides generet timorem informem, q̃ possit generare charitatis amorem. AD ILLVD, quod obijcitur, quòd charitas est uirtus gratuita, & esse gratuitum coarctat hoc, quod est esse uirtutem. Dicendum, quòd quamuis sit minus esse gratuitum, quã esse uirtutem: nihil tamen prohibet aliquam differentiam ita adhærere generi respectu speciei, q̃ eadem sublata aufertur per consequens quod ad essentiam generis spectat. Sicut patet, quod homo est animal rationale mortale: & si desinat esse rationalis, desinit esse animal. Per hunc modum potest intelligi & in charitate, q̃ ita adhæret hoc, quod est [gratuitum] uirtuti, quòd cum desinit esse gratuita, desinit esse uirtus. Ratio autem quare magis adhæret in charitate quàm in alia uirtute, tacta est supra. AD ILLVD, quod obijcitur, q̃ hoĩe cadente in peccatum; ita debet potẽtiæ concupiscibili adiutoriũ remanere, sicut in alijs uiribus animæ. Dicendũ, quòd remanet sibi adiutoriũ aliquod secundum cursum communem. Multi enim peccant, qui habent affectionem dilectionis, & pietatis erga Deum, & homines bonos: uerũtamen illud quod remanet eis, non sortitur nomẽ uirtutis theologicę secundum illud, quod remanet in alijs uiribus. Et ratio huius est, quia ipsa facilius corrumpitur, & deordinatur, quã aliæ uires. Vnde quandiu peccatum est in anima, uirtus rectificãs eius affectiones non potest esse in ea. Quamuis enim peccator manens peccator possit esse rectus in credendo, non tamen potest esse rectus in diligendo.

ARTICVLVS II.
QVAESTIO I.

An motus charitatis per priùs meritorius sit, quam actus aliarum uirtutum?

CONSEQVENTER quęritur de ipsa charitate quantum ad actum, & modum. Et circa hoc quæruntur sex. Primo quæritur, utrum actus charitatis per prius sit meritorius, quàm actus aliarum uirtutum. Secundo, utrũ possibile sit motum charitatis esse mercenarium. Tertio quæritur, utrum idem possit esse motus dilectionis in Deum, & proximum. Quarto, quis eorum pręcedat alterum. Quinto, utrum motus charitatis in Deum habeat modum. Sexto & ultimo, utrum teneamur ad illũ modum implendum.

VTRVM motus charitatis per prius sit meritorius, quam actus aliarum uirtutum. Et quòd sic uidetur. Primo per illud qđ dicit Apostolus ad Roman. 13.

Plenitudo legis est dilectio: sed nullus plene adimplet ea, q sunt legis, nisi qui meritorie eam obseruat. Si ergo plenitudo legis p Apostolum attribuitur ipsi charitati, uidetur q efficacia merendi primo, & principaliter circa actum eius consistat. ITEM. Super illud Gala. 5. Fructus aut spiritus charitas &c. Glo. Attende quòd in enunciatione fructuum caput uirtutum præmittit charitatem: quæ enim alia inter fructus spiritus primatum tenere meruit, nisi charitas, sine qua ceteræ uirtutes non reputantur esse uirtutes, & ex qua omnia bona nascuntur: si ergo ex charitate omnia bona nascuntur, & hoc non pōt intelligi nisi de bonis meritorijs; actus, q primo nascitur ex charitate, primo tenet rōnem meritorij: ergo per prius est meritorius actus charitatis, q̄ actus alicuius uirtutis. ITEM. Grego. non habet aliquid uiriditatis ramus boni operis, nisi maneat in radice charitatis: ergo radix charitatis omnibus operibus tribuit uiriditatem: sed hæc uiriditas non est aliud, q̄ efficacia in merendo: si ergo hanc tribuit charitas alijs uirtutibus per suum actum, & motum, uidetur q actus charitatis primo & principaliter sit meritorius inter omnes actus uirtutum. ITEM. Meritum inest omni uirtuti ex recta ordinatione in finem: sed charitas est uirtus, quæ immediate ordinat in finem, & mediante qua ceteræ aliæ ordinari habent: uidetur ergo, q circa actum eius primo, & principaliter cōtingat actum meriti reperiri. ITEM. Nullum obsequiū est meritorium apud Deum, nisi quod fit liberaliter: sed nihil fit liberaliter, nisi quod fit ex amore, quoniam amor est donum, in quo omnia alia dona donātur. Si ergo efficacia merendi consistit in liberalitate, & liberalitas primo, & principaliter reperitur in motu charitatis, & amoris, uidetur idem quòd prius, uidelicet q motus charitatis primo, & principaliter sit meritorius. ITEM. Actus fidei non est meritorius, nisi secundum quòd fides credit in Deum: nam credere Deum, & credere Deo commune est fidei informi, & fidei formatæ: sed q fides credat in Deum, hoc habet ratione charitatis adiunctæ. Credere enim in Deum (sicut dicit Augustinus) est credendo amare: ergo uidetur, quòd actus fidei non sit meritorius, nisi mediāte actu charitatis. Si ergo actus fidei est primus inter actus omnium uirtutum, uidetur q circa actum charitatis primo, & principaliter cōsistat meritum.

SED CONTRA. Omnis actus pcedens a uirtute formata est Deo placitus: & meritorius, quia quales sunt habitus, tales sunt actus: sed uirtutibus existentibus formatis, per prius exit in actum fides, quam aliqua alia uirtus: ergo uidetur quòd actus eius primo sit meritorius. ITEM. In omni eo, in quo primo consistit ratio dirigendi, primo consistit ratio merēdi: sed circa actum fidei primo cōsistit ratio dirigendi, cum ipsa sit directiua omnium uirtutum; ergo & circa ipsum primo consistit ratio merēdi: non ergo circa actū charitatis. ITEM. Gratia in merendo mouet conformiter liberum arbitrium, & econuerso: sed liberum arb. per prius iudicat, quam eli-

eligat: ergo gratia per prius uidetur respicere actum cognitionis, q affectionis: sed quod per prius respicit gratia, primo habet rõnem meritorij: ergo uidetur q ratio merendi prius inueniatur in actu cognitionis, quàm affectionis: & ita prius in actu fidei, quã charitatis. ITEM. Fides informis meretur operationem miraculorum de congruo in statu peccati: sed multo maioris efficaciæ est fides formata respectu præmij assequendi, quàm fides informis respectu miraculi impetrandi. Si ergo impetratio miraculi primo, & principaliter attribuitur actui fidei informis uidetur quòd actui fidei formatæ primo, & principaliter meritum uitæ æternæ debeat attribui. ITEM. Quod magis est difficile, & magis contra naturam, illud tenet magis rationem meriti in uia: sed motus fidei magis est naturæ dissonus, quam motus charitatis, quia Deum diligere non est contra dictamen naturæ, sicut credere multos articulos: ergo uidetur, quòd in actu ipsius fidei primo & principaliter consistat efficacia meredi. ITEM. Sicut se habet prudentia respectu cardinalium, ita se habet fides respectu theologicarum: sed recta ordinatio per prius reperitur in actu prudentiæ, quàm in actu uirtutum cardinalium: ergo recta ordinatio per prius inuenitur in actu fidei, quã in actu aliarum theologicarum: sed illud per prius est meritorium, in quo per prius reperitur ordinatio: ergo uidetur, q actus, siue motus fidei per prius sit meritorius, quàm motus charitatis.

RESOLVTIO.

Quo ad completionis ordinem prius meritorius est motus charitatis, quàm motus aliarum uirtutum: tametsi quò ad prioritatem originis aliter esse possit.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam est notandum: quòd aliqui uoluerunt dicere, quòd meritum primo & principaliter consistit circa actum, siue motũ fidei, cum ipsa sit prima uirtutum, & eius actus principium aliorum. Alij uerò econtra dicere uoluerũt, quòd actus charitatis primo, & principaliter sit meritorius. cum ipsa secundum Grego. & Ambo. sit caput, & radix omniũ bonorum. Et utranque harum positionum magni clerici sustinuerunt: & si uolumus sane intelligere, sibi adinuicem non contradicunt, imo utrique uerum sentire potuerunt. Propter quod notandum, quòd secundum q uult Philosophus dupliciter dicitur aliquid altero prius. Est enim prius altero origine, & est prius complemento, & diffinitione. Si loquamur de prioritate originis, ratio merendi per prius consistit in actu fidei, quoniam ipse est origo motuum aliarum uirtutum: & cum procedit a uirtute formata, dicere est ipsum esse meritoriũ. Si ergo motus fidei formatæ est meritorius, & prior origine, q motus aliarum uirtutum; loquendo de prioritate originis, efficacia merendi secundum prius attribuenda est actui, siue motui ipsius fidei. Si uero loquamur de prioritate completionis, sic efficacia merendi per prius attribuẽda est actui charitatis: cum ipsa charitas completissima sit om-

nium uirtutum, & in ipsius actu consummetur ipsum meritum. Ratio autem quare charitas excellentior sit alijs, est, quia maxime nos efficit deiformes tum ratione liberalis exhibitionis, tum ratione conformis unionis, tum ratione finalis quietationis. Ratione liberalis exhibitionis: quia sicut Deus ex amore tribuit omnia dona, sic charitas liberaliter exequitur omnia obsequia, & mã data. Ratione conformis unionis: quoniam sicut pater, & filius nectuntur nexu amoris, & uniũtur: sic homo per charitatem adhęrendo Deo, efficitur unus spiritus. Propter quod dicitur Ioan. 17. Vt sint consummati in unum, sicut & nos unum sumus. Ratione finalis quietationis: quia cũ amor sit pondus, facit in Deum tendere & in Deũ quiescere: sicut corporalia per sua põdera in ꝓprijs locis situari habent, & stabiliri: His ergo de causis per charitaté efficitur homo maxime Deo conformis secundum triplex genus causæ, secundum ꝙ creatura habet ad creatorem referri, uidelicet secundum rõné principij mouentis, formæ exéplantis, & finis quietantis: & rõne huius primatum tenet inter cæteras uirtutes secundum ꝙ dicit Apostolus. Et propterea si loquamur de prioritate completionis, motus eius primo & principaliter est meritorius, sicut ostẽdunt auctoritates, quæ ad primam partem inducuntur: & ideo concedendæ sunt.

Ad illud uerò, quod obijcitur in contrarium primò, & secundò, & tertiò, patet respõsio: quia omnes illæ tres rationes primæ (sicut intuenti apparet) ꝓcedunt de originis prioritate: & ita non obuiant ueritati, nec rationibus, quæ ad oppositum habent adduci. Verum enim est, quòd motus fidei prius exit à libero arbitrio gratia informato, quàm motus aliarum uirtutum: sed tamen nõ habet plenam, & perfectam tendentiam, & ordinem ad finé, quousque adiungatur ei motus charitatis, qui dat ei pondus, & inclinationem. Vnde ex adminiculo charitatis inest ipsi fidei ꝑfectio meriti: & propterea magis mensurari dicitur quantitas meriti secundum quantitatem charitatis, quàm secundum quantitaté alterius uirtutis. Ad illud, qđ obijcitur, quòd fides meretur operationé miraculorum. Dicendum, ꝙ hoc est, quia in fide est prima eleuatio hominis supra se: ideo uidetur impetrare a diuina uirtute, ut operetur aliquid supra uim naturæ: sed meritum præmij consummati non respicit principaliter primam eleuationem summá & completam: & hæc quidé non reperitur in actu fidei secundum se, sed magis in actu charitatis.

Ad illud, quod obijcitur, quòd actus fidei est maioris difficultatis, & magis contra naturã, quàm actus charitatis. Dicendum, ꝙ & si actus fidei sit magis contra naturam iudicantem non tamen magis est contra, uel supra naturam exequentem: imo multo minus. Multo enim facilius est credere summæ ueritati propter se, & super omnia, quàm ipsam propter se, & super omnia diligere, & ei soli adhærere, & omnia propter eam contemnere. Et quia hoc est maximum, quod hõ possit Deo impendere, & hoc facit ipsa charitas:

ritas: ideo primo & principaliter uendicat sibi merendi efficaciam. AD ILLVD, quod ultimo objicitur, quòd sicut se habet prudentia respectu uirtutum cardinalium, sic fides respectu theologicarum. Dicendum, quòd non est omnino simile, pro eo q uirtutes theologicæ, cum habeāt obiectum increatum, tanto perfectiores sunt, quanto magis intime illi uniunt, & coniungunt. Et propterea spirituale ædificium dicitur fundari in fide, & erigi in spe, & cōsummati in charitate: quia charitas inter uirtutes theologicas est maxime unitiua, & ideo actus eius maxime facit homines deiformes. Et hinc est, q respectu obiecti increati nobilior est modus apprehendendi per modum tactus, & amplexus: quàm p modum uisus, & intuitus: ecōtra est circa corporalia, & circa materialia; & ideo non cogit illa ratio.

QVAESTIO II.

An motus charitatis mercenarius esse possit?

VTRVM possibile sit motū charitatis esse mercenarium. Et q sic, uidetur. Luc. 15. super illud. Quanti mercenarij in domo patris mei abundat panibus, dicit Amb. q multi sunt boni mercenarij, qui spe ęternorum Deo seruiunt: sed nemo Deo bene seruit nisi qui seruit ei ex charitate: ergo possibile est motum mercenarij ex charitate habere ortum. ITEM. Augu. super illud Psal. 7. Scrutans corda, & renes Deus: finis curæ, & cogitationis est delectatio, ad quā quisque nititur peruenire: ergo habēs charitatē finaliter quærit delectari: sed q quęrit proprium commodum, omnis talis est mercenarius: ergo uidetur quòd affectus charitatis mercenarius possit esse. ITEM. Qui uult implere mandata Dei pter retributionem, mercenarius est. Sed de uiro sancto dr̄ in Ps. 118. Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas propter retributionē. Et ad Heb. 11. dicitur de Moyse, q aspiciebat in remunerationem; si ergo tā iste, quàm ille uir iustus erat, & ex charitate mouebatur, uidetur q motus charitatis possit esse mercenarius. ITEM. Homo sanctus desiderat dissolui, & esse cum Christo, ut fruatur eo, scd̄m q Apost. desiderabat ad Phil. 1. sed desideriū illud nō potest esse nisi charitatis, cum nullus naturali affectu desideret mori; ergo si tale desiderium intuet̄ pprium cōmodū, & delectationē, uī q possibile sit affectum charitatis esse mercenarium.

SED CONTRA. 1. Cor. 13. Charitas non quærit q̄ sua sunt; sed oīs mercenarius quærit qđ suū est; ergo motus charitatis non pōt esse mercenarius. ITEM. Ber. de diligēdo Deo. Et si sine pmio nō possit seruiri, tn̄ sine intuitu pmii seruiri debet. Et paulopost. Seruiamus Deo ī charitate, q̄ timorē expellit, laborē nō sentit, pmiū nō req rit, meritum nō intuet̄; si ergo oīs mercenarius reqrit pmiū, & charitas nō requirit pmiū; ergo motus charitatis nō pōt esse mercenarius. ITEM. Amor charitatis est amor gratuitus; sed gratuitum, & mercenariū ex opposito diuiduntur; qa qđ fit gratis, nō fit ex mercenario. Si ergo charitati essentiale est esse gratuitum, uidetur q motus eius, & actus nullo modo possit esse mercenarius. ITEM. Ti

mor, qui principaliter oculum habet ad pœnam, est timor seruilis, qui non est deo acceptus: ergo & pari ratione amor, qui habet oculum ad præmium, non potest esse meritorius; sed talis est mercenarius; omnis autem affectus charitatis est meritorius; ergo nullus potest esse mercenarius.

RESOLVTIO.

Motus charitatis respectu mercedis increatæ, nil prohibet, ut mercenarius dicatur; secus respectu mercedis creatæ: si quidem repugnat, ut charitas sit, & bona temporalia respiciat.

RESP. Ad prædictorum intelligētiā est notandum, q́ mercenarius dicitur ille, qui principaliter hēt oculum ad mercedē. Nā si eā aspiceret non principaliter, non pp hoc mercenarius esset. Secundum hoc intelligendum est, q́ duplex est merces, uidelicet creata, & increata, tēporalis, & æterna: & secūdū hoc est duplex mercenarius uidelicet bonus, & malus: & duplex mercimonia, una laudabilis alia uituperabilis. Nā q principaliter respicit ad mercedē creatā, & tēporalē, malus mercenarius est: & hunc uituperat Ioā. 10. dn̄s dicens. Mercenarius aūt fugit, qa mercenarius est. Ille uero, qui respicit principaliter ad mercedem æternam, de qua dicit Gene. 15. Merces tua magna nimis: bonus mercenarius est: & hic mercenarius panibus abūdat fidei, spei, & charitatis, sicut dicit Amb. super illud Luc. 15. Quanti mercenarij &c. De prima mercimonia intelligendo, non est dubium, quòd motus charitatis non potest esse mercenarius: quia illa nec est à charitate, nec cum charitate, cum charitati repugnet. De secunda mercimonia dubium est, pro eo quòd illa pōt esse cum charitate: non tamen est oīno certū, utrū sit a charitate. Nam quidā uoluerunt dicere, q́ non est à charitate, sed potius ab effectu naturæ charitate concomitāte. Amor enim charitatis (ut dicunt) cum sit amor gratuitus, non intuetur præmiū: imo liberaliter omnino facit hominē seruire Deo, sicut filius patri suo. Aliis autem uidetur, q́ talis affectus mercenarius possit esse à charitate: desiderium. n. habēdi æternam mercedem, & fruendi æterno bono, est desiderium grǣ: nec est amoris naturalis, nec acquisiti, sed potius amoris gratuiti: præcipue illud desideriū, quo dicebat Apostolus. Cupio dissolui, & esse cum Christo. AD affectum. n. charitatis non tantum spectat amare deum amore amicitiæ, imo etiam amore concupiscentiæ. Frui enim est amore inhærere: & constat q́ frui deo est per charitatē: Et ideo uoluerunt isti dicere, & satis probabiliter (ut uidetur) quòd motus charitatis secundum aliquod genus mercimoniȩ possit esse mercenarius, scilicet secundum quòd constituit mercedem suam circa bonum increatum, ad quod tendit sicut ad finale præmium, & desiderat tanquam omne bonum. Si enim hanc positionem sustinere uelimus tanquam probabilem, satis faciliter dissoluuntur rationes, quæ sunt ad oppositā partē.

AD ILLVD enim, q́ primo obī, quòd charitas non quærit, quæ sua sunt. Dicendum, quòd (suum) notat ibi proprium bonum, ita quòd excludatur bonum commune. Quod autem appetit deum sicut

eat mercedem suam, non quærit hoc modo quod suum est, quia illud bonum est omnibus commune: quærere enim, & uidere, & amare, deum sicut suam mercedé, & pręmium, non est quærere bonum proprium, illo modo dicendi proprium, qui sonat in uitiũ. AD ILLVD, quòd obiicitur, quòd deo sine intuitu præmii est seruiédum. Dicendum, quòd duplex est motus in charitate, uidelicet motus amicitiæ, & motus concupiscétiæ. Motus amicitiæ est ille quo quis desiderat deo placere, & seruire. Motus cócupiscétiæ est quo desiderat deum habere, & uidere. Cum ergo dicit Ber. quòd deo sine intuitu præmii est seruiendũ, intelligit de amore amicitiæ: si enim p affectum amicitiæ homo seruit amico, & eũ diligit sine intuitu præmii (sicut dicit Philosophus) multo fortius amore charitatis homo uult bonum Deo sine intuitu alicuius retributionis: sed p hoc non excluditur, quin charitas amore cócupiscentiæ exoptet & desideret illã summã mercedé apprehendere ad quã finaliter intendit peruenire. AD ILLVD, ꝙ obiicitur, ꝙ amor charitatis est simpliciter gratuitus: ergo nõ põt esse mercenarius. Dicédum, ꝙ illud argumétum est bonum de ea mercimonia, q̃ repugnat gratiæ: sed mercimonia uitæ æternæ gratiæ nõ repugnat; imo illi cõsonat, qa ad eã specialiter ordinat. Vñ sicut amor concupiscentiæ non repugnat amori amicitiæ in charitate: imo quanto magis quis deum desiderat recte, tanto magis ad honorem eius anhelat: sic affectus huiusmodi mercimoniæ non repugnat gratię. AD ILLVD, quod obiicitur de timore, quòd ille qui principaliter habet oculum ad pęnã, nõ põt Deo esse acceptus. &c. Dicendum, ꝙ non est simile. Nã cum pœna nec sit deus, nec aliqd dei, qui principaliter aspicit pœnã tanquã finem ultimum, nõ est recte ordinatus, cum principaliorem habeat intuitum ad aliud, q̃ ad deum, sed merces, & beatitudo summa est ipse deus: & ideo ipsam principaliter põt quis aspicere, & tamen in finem recte ordinatus esse. Et sic patet ꝙ nullũ est inconueniens dicere, quòd motus charitatis possit esse mercenarius, si dicatur mercenarius ex intuitu mercedis æternæ, & increatę. Et hoc modo currunt rõnes ad primam partem. Si aũt alio modo mercenarius dicatur, rões illæ nõ cogunt nos fateri motum charitatis posse mercenarium esse.

QVAESTIO III.

An idẽ motus dilectionis & in deũ, & in proximum esse possit?

VTRVM idem motus dilectionis possit esse in deum, & in proximum. Et quòd sic uidetur. Idem est motus in finem, & in id quod est ad finem, quia motus nõ numeratur propter differentiam medij, sed extremi: sed motus charitatis est in deum tanquam in finem, in proximum solummodo tanquam in uiam: ergo unus, & idem motus põt esse in utrumq; obiectum. ITEM. Vbicumque est unum dilectum, ibi est unus motus dilectionis; sed cum diligit deus, & proximus, unum est dilectum. Nam sicut dicit August. In proximo non diligitur nisi deus; ergo respectu utriusque unus est charitatis actus, & motus. ITEM. Vnus, & idem est honor quo ho

noratur imago beati Petri,& ipse beatus Petrus: quia honor imaginis refertur ad prototypum, sicut dicit Dam. sed dilectio proximi refertur ad deũ: ergo unus est motus dilectionis, quo amatur deus, & proximus. ITEM. Vbi unum pp alterum, utrobique tantum unũ, sicut dicit Philosophus: unde qui tenet equum per frænũ, una tentione tenet utrũq; ergo pari rõne cũ hõ diligat proximum pp deũ, una dilectione põt diligere utrũque. ITEM. Quãuis plures sint diuinæ personæ, tamẽ una dilectione diliguntur a nobis, quia in eis est una ratio diligendi. s. bonitas summa. Similiter una est rõ diligẽdi deum, & proximum, uidelicet illa summa bonitas: ergo uidetur q uno dilectionis motu simul amari possit deus, & proximus.

SED CONTRA. Sicut uult Philosophus, motus numeratur tripliciter. s. subiecto, tpe, & termino, siue obiecto: sed alius est terminus, siue obiectum dilectionis cum amatur deus, & cum amatur proximus: ergo motus dilectionis est hinc inde alius, & alius. ITEM. Nullus aliquid diligit deliberatiuè nisi præcogitans: sed nullus simul, & semel põt deum, & proximum intelligere, quia (sicut dicit Philosophus) intelligimus unum solum: ergo pari rõne simul, & semel non põt utrunq; diligere: ergo alio motu dilectionis amatur deus, & alio pximus. ITEM. Vnus & idẽ motus non põt esse intensior, & remissior: sed motus dilectionis in deum est intensior, quã motus dilectionis in proximum: ergo motus ille, & ille est alius & alius. ITEM. Magis conformãt in rõne diligendi Petrus, & Paulus, q deus & proximus: sed non potest unus motus dilectionis esse ĩ Petrum, & Paulũ: imo sc̃dm proprias rationes diuersis motibus diliguntur: ergo alius & alius motus dilectionis est in Deũ, & proximũ. ITEM. Preceptũ respicit uirtutis actum, & usum: sed duo sunt pcepta charitatis, sc̃dm q dicitur Matth. 22. Vnum respectu dei, & aliud respectu proximi: ergo uidetur quòd motus, & actus dilectionis respectu illorum duorum habeant distingui, & numerari.

2. Top. cap. 4. ĩ declaratione loci. 33.

RESOLVTIO.

Potest quidem in utrunque esse, sed non uniformiter: nam unum ut obiectum, reliquum ut obiectum & terminum respicit.

RESP. Dicendum, q motus dilectionis in deum, & in proximum; põt esse dupliciter. Aut ita q in utrunq; sit tanq̃ in obiectum, & terminum. Aut ita q in unum sit tanq̃ in obiectum, in alium tanq̃ in finem ultimum. Si est in unum tanq̃ in obiectum, & in alterum tanq̃ in finem ultimum, sic põt esse unus, & idem motus in proximum, & in deum, ut patet: quia uno actu dilectionis diligitur pximus pp deum, & ille est motus quasi collatiuus. Si autẽ sit in utrumq; sicut ĩ obiectum, hoc põt esse dupliciter: qa cum actus charitatis sit diligere, & diligere sit uelle bonum alicui, dupliciter secundum hoc habet obiectum charitatis assignari, uidelicet ut illud bonum dicatur obiectum q optatur, & ille ẽt cui optatur. Põt ergo motus charitatis ad deum, & proximum comparari in rõe obiecti dupliciter. Vel sub eadẽ rõne & uniformi, ita q utrumq; diligat sicut illud, cui optat bonum. Vel diffor-

difformiter, ita q unum respiciat sicut illud bonum, qđ optat, & aliud sicut illud, cui optat. Si respiciat difformiter, sic adhuc idē pōt esse actus dilectionis in deum, & in proximum; charitas.n. in illo motu, quo diligit ꝓximum, optat proximo deum. Si autē respiciat uniformiter, sic necesse ē motum dilectionis esse alium, & alium in deum, & in proximum. Alius.n. motus dilectiōis est, quo uolo bonum deo, & alius quo uolo bonū ꝓximo; quia alius & alius est dilectionis terminus, & unus est intensior, & alius remissior; & scđm hoc circa actum dilectionis consistunt duo pcepta. Et scđm hāc uiā rōnes ad istā partē adductæ procedunt; & ideo concedi possunt. AD ILLVD, uero, q primo obiicitur in contrariū, patet rñsio: quia procedit scđm q actus dilectionis est in proximū sicut in obiectū, & in deū sicut in finē: & sic nō respicit numerationē, sed quādā relationē, & rectā ordinationum. AD ILLVD, q secundo obiicitur, q est idē utrobiq; dilectum, similiter patet responsio; qa ꝓcedit scđm alterā uiā, uidelicet scđm q deus dr̄ diligi cum optatur proximo: sed si intelligamus de dilecto ut illud dicatur dilectum, cui bonum optatur, nō est idē dilectum cum diligitur deus, & cum diligit̄ proximus. AD ILLVD q obiicit̄, q eadē est adoratio, qua adoratur imago Petri, & Petrus. Dicēdum, q non est simile hinc, & inde, qa aliter refertur dilectio ꝓximi ad deum, aliter honor imaginis refertur ad prototypum. Honor.n. imaginis refertur ad prototypū, non solum sicut ad finem, sed ēt sicut ad obiectum. Vnde totaliter refertur honor in illum, qui per imaginē signatur: non.n. adoratur signū scđm q res, sed solum ipsum signatum. Non sic autē est in dilectione: quia cum diligitur proximus pp deum, uere afficitur hō erga ꝓximū, & aliter q̄ circa deū. AD ILLVD, q obiicitur, q ubi unū pp alterum, ibi tm̄ unum. Dicendum, q illud uerum est ī his, q̄ non pñt abinuicē separari: sic autē non est in proposito. Nā sic pōt hō affici circa deum, q nihil cogitet de proximo: sic ēt pōt affici circa proximum, q tunc nō afficiatur circa deum: & ideo cōsideratio illa non habet hic locum. AD ILLVD, q obiicitur ultimo, q eadem est ratio diligendi utrobique, sicut in diuinis personis. Dicendum, q non est simile: quia in diuinis personis est una ratio diligendi, & eodem modo comparatur ad illas tres personas dilectas: non sic autem est in dilectione dei, & proximi; quia quamuis utrobique sit una ratio diligēdi, differenti tamen modo habet ad deum, & ad proximum comparari. Et quia ex diuersitate comparationum consurgit pluralitas actuum; ex unitate autem rationis principaliter mouentis consur[git] unitas habitus; hinc est quod ha[bitus], quo amatur deus, & proximus, est unus, licet motus eius in deum, & in proximum sit alius, & alius.

QVAESTIO V.

An motus charitatis in deum priùs quàm in proximum feratur?

QVIS istorum motuum præcedat reliquum. Et uidetur, q prius sit motus dilectionis in proximum, quàm in deum. Primo p illud quod dicitur. 1. Iohann. 4.

Qui

Qui non diligit fratrem suũ quẽ uidet, Deum quem nõ uidet, quo modo potest diligere? secundum hoc ergo ad destructionem dilectionis proximi sequitur destructio dilectionis Dei: si ergo ad destructionem posterioris non sequitur destructio prioris, sed ecõuerso: ergo prior est motus dilectionis in proximum, quam in Deum. ITEM. 1. Corint. 15. Prius quod animale est, deinde quod spirituale est: sed dilectio proximi sensibilior est, dilectio Dei spiritualior: ergo prius oportet affectum inclinari ad diligendũ proximum, quam ad diligendũ Deũ. ITEM. Processus est ab inferioribus ad superiora, & ab imperfecto ad perfectum secundum rectũ ordinem, non econuerso. Si ergo dilectio Dei perfectior est, & superior, quàm dilectio proximi: & dilectio proximi est uia ad illam, sed prior est uia quã terminus: ergo per prius est motus dilectionis in proximum, quàm in Deũ. ITEM. Prior est actio, quàm contemplatio secundum rectum ordinẽ: sed dilectio proximi facit hominem uersari circa uitã actiuã, dilectio Dei circa uitam contemplatiuam: ergo secundum rectum ordinem prior est motus charitatis in proximum, quã in Deum.

SED CONTRA. Secundum eum modum charitas mouet hominẽ ad diligendum Deum, secundum quem Deus præcipit: sed Deus præcipit primo amari se, & deinde amare proximum, quia primũ & summum mandatum est. Diliges dominum Deum tuum &c. Secundum autem simile est huic. Diliges proximum tuum, secundum q dicitur Matthæ. 22. ergo prius mouet charitas ad amandũ Deum, quàm ad amandum proximum. ITEM. Causa prior est suo effectu, sed dilectio Dei causa est dilectionis proximi: quia ideo diligit homo proximum: quia diligit Deũ, cuius est proximus imago: ergo &c. ITEM. Diligibile qđ prius est in intentione, prius est in affectione: sed intentio ꝑ prius est respectu finis, quàm respectu eius, quod ad finem est: ergo & dilectio: si ergo Deus diligitur in ratione finis, & proximus in ratione eius, quod est ad finem, necessario uidetur q dilectio Dei præambula sit ad dilectionẽ proximi. ITEM. Amor inclinat ad illud prius, ad quod inclinat ardentius: quia affectus sequitur inclinationem maiorem: sed charitatis amor ardẽtius inclinat ad amãdum Deum, quàm proximũ: ergo facit prius exire in illum motum, quàm in istum.

RESOLVTIO.

Quò ad inclinationem motus charitatis, citius fertur in Deum, quã in proximum; sed quò ad exercitium econuerso.

RESPON. Dicendum, q dupliciter contingit comparare istos motus dilectionis ad habitum charitatis. Aut secundum primam ipsius habitus inclinationem, aut secundum exercitij perfectionem. Si secundum primam inclinationem eius, sic concedendum est, q motus dilectionis in Deum prior est, q̃ motus dilectionis in proximum: quoniam charitas prius inclinat ad Deum, quam ad proximum, cum Deus sit obiectum principalius: & inclinatio respectu ipsius Dei sit causa inclinationis respectu proximi. Chari-

tas enim Deum facit diligere ꝓꝑ se, & proximum propter Deum: ita ꝙ (propter) dicit habitudinem causæ finalis, & causæ mouentis, & inducentis: secundum ergo primã charitatis inclinationẽ prior est non solum dignitate, sed etiã origine motus dilectionis in Deũ quàm motus dilectionis in proximum. Si uero loquamur secundũ exercitationis perfectionẽ, cum exercitium dilectionis in proximum respiciat uitam actiuã, exercitium uero motus dilectionis in Deum respiciat uitam cõtemplatiuã: & hic status sit illo inferior & imperfectior, prior est dilectio proximi, quàm dilectio Dei. Qui enim uult esse perfectus amator Dei, prius debet se exercere in amore proximi: sicut qui uult esse contemplatiuus bonus, prius debet esse bonus actiuus, sicut docet Grego. Et in huius rei signum bis datus est spiritus sanctus. Primo in terra. Ioan. 20. Secundo de cœlo. Act. 2. Quia prius oportet amorẽ charitatis exerceri in his, quæ uidemus: ut per amorem uisibilium in amorem inuisibilium rapiamur. Et secundum hanc uiã procedunt rationes, quæ ad oppositam partem inducuntur, sicut patet aspicienti.

Ex his igitur patet responsio ad rationes ad utramque partem adductas: procedunt enim secundum diuersas uias, secundũ quas utræque uerum concludunt, sicut patet ex his, quæ dicta sunt.

QVAESTIO V.

An actus dilectionis in Deum, modum habeat?

VTRVM actus dilectionis in Deum habeat modum. Et ꝙ sic uidetur. Sapien. 9. Omnia in numero, & mensura, & pondere disposuisti domine: ergo motus charitatis in Deum mensuram habet, & omne quod habet mensuram, habet modum: ergo necesse est motum dilectionis in Deum esse modificatum. ITEM. Omne finitum est terminatum, & omne terminatum est mensuratum, & omne tale est modificatum: ergo à primo omne finitum habet modũ: sed motus charitatis in Deũ est finitus, cum sit creatus, & a uirtute finita: ergo necesse est ipsum habere modum. ITEM. Sapientia est supra charitatem, sicut dicit Bern. in Lib. de amore Dei, quòd amor proficit in charitatem, & charitas in sapientiam: sed sapiẽtiam oportet habere modum, secundum ꝙ dicit Apostolus Roman. 12. Non plus sapere, quàm oportet sapere &c. Si ergo sapientia debet habere modum, pari ratione uidetur, imo multo fortiori, quòd ipsa charitas habeat modum. ITEM. Modus, species, & ordo ad se inuicem comparantur, sicut unum, uerum, & bonum: sed bonum præsupponit uerum, & uerum præsupponit bonum: ergo pari ratione ordo ꝓsupponit speciem, & species præsupponit modũ: sed motus charitatis ĩ Deũ est ordinatus: ergo & modificatus.

SED CONTRA. Bernard. de diligendo Deo. Causa diligendi Deum Deus est: modus est sine modo diligere. Et iterum. Mihi fides tanto plus dicit Deum amãdum, quãto me pluris ipsum ęstimandum intelligo; sed intelligo ipse: ꝙ ipse pluris ęstimãdus est, quàm ego in infinitum; ergo in infinitum est diligendus; sed nihil tale habet modum: ergo motus

tus charitatis in Deum nõ habet modũ. ITEM. Ratio diligẽdi Deũ est ipsa summa bonitas: Sed summa bonitas est infinita nõ habens modũ, neque, mensuram: ergo & habitus qui mouere, & inclinare habet secundum rationem illam, uidetur ergo ꝙ motus dilectionis in Deum non habet terminum, neque modũ. ITEM. Charitas est æqua põderatrix cum sit affectio ordinata: sed qui ęqualiter & ordinate ponderat, appreciatur, & amat unumquodque quãtum est appreciandum, & amandũ. Si ergo summum bonum in infinitũ excedit omne bonum creatum, uidetur ꝙ motus charitatis in Deũ in infinitum excedat motum charitatis in proximum: ergo non uidetur ꝙ habeat modũ. ITEM. Omne, quod habet modũ, per sui excessum uitiari potest: ergo si motus charitatis in Deum haberet modum, per suum excessum uitiari posset: sed nemo uituperabilis est quãtũcunq; diligat affectuose & intẽse. Si ergo motus charitatis in Deũ non põt uitiari per excessum, uĩ ꝙ in se non hẽat modum.

RESOLVTIO.

Actus dilectionis erga Deum modum habet & quia in se limitatus est, & quia debitis circunstãtijs fieri debeat: Verum non ita modum habet, ut in medietate cõsistere habeat; cum eius obiectum sit immensum, & infinitum.

RESPON. Dicendum, ꝙ tripliciter dici põt aliquis actus habere modum. Vno modo per limitationẽ quãtũ ad seipsum. Alio modo ꝑ aggregationẽ circunstãtiarũ. Tertio modo ex medietate inter superfluũ, & diminutũ. Primo mõ est dicere, ꝙ habet modum omnis actus uirtutis creatę: omnis enim uirtus creata finita est, & limitata: & iõ omnis actus eius finitatẽ habet, & modum; loquendo de limitatione, & finitatione non secũdum possibilitatẽ, sed sc̃d᷑m actũ. Secũdo uero modo est dicere modum esse circa actũ uirtutis moralis, & meritoriæ: quia nullus actus fit laudabilis, nisi ad eũ concurrant debitæ circũstantiæ. Tertio modo est dicere, ꝙ modũ hẽt actus oĩs uirtutis cardinalis, siue politicæ: q̃ oẽs .n. in medietate consistunt inter superfluum, & diminutum, ex hoc ipso ꝙ habẽt obiectum creatum, & finitum: Q̃m ergo charitas est uirtus creata, & uirtus gratuita, & uirtus theologica, hinc est ꝙ actus eius modũ habet ex uirtutis limitatione. Modum ẽt habet ex debitarum circũstãtiarum additione, ut patet: q̃ modus, qui est circa actum charitatis, est; ut quis diligat Deum super omnia, & ꝑꝑ se ex toto corde, ex tota aĩa, & ex tota mente: sed modum illum, qui est ex medietate inter superfluum, & diminutum non habet, quia obiectum eius est immensum, & infinitum. Ex his patet rñsio ad qõnẽ propositam, quia motus dilectionis in Deum quodãmodo accipiẽdi modum, modificari habet, quodã modo uero minime. Et secundũ hoc [illegible]unt rões ad oppositas partes. Nam rões, quæ ad primam partem inducuntur, quæ ostẽdũt motum charitatis habere modũ, concludunt de modo, qui consistit in limitatione actus quantum ad seipsum. Illa tñ rõ de sapiẽtia non cogit: quia sapientia uno mõ dicta est a sapere: alio modo dicta est a sapore: ita ꝙ uno modo cõsistit

stit in cognitione, alio modo in affectione. Et secundum ꝙ consistit in affectione, sic dicit Bern. ꝙ charitas crescit in sapiētia: & hoc modo non habet uitiari per excessum. Secundum aũt ꝙ consistit in cognitione, sic potest uitiari ꝑ excessum, & curiositatem perscrutationis: sed hoc modo non est superior ad charitatem, nec illa dignior: & ideo non sequitur quòd motus charitatis in Deum habeat modum, secundum ꝙ modus dicit medium inter superfluum, & diminutum. Aliæ uero tres rationes uerum concludunt: & ideo cōcedendæ sunt.

AD rationes uero, quæ ad oppositũ adducuntur, similiter plana est responsio. Nam illud Bern. de diligendo Deo, ꝙ Deus diligẽdus est sine modo, non tollit modum debitæ circunstantiæ, uel finitatem uirtutis creatæ: sed hoc tollit, ꝙ nemo debet sibi terminũ iuxta uirtutem suam præfigere, quia nemo potest superflue Deũ diligere, & ita aufert modum, tertio modo dictum. AD ILLVD, qđ obijcitur, quod ratio diligendi Deum est bonitas infinita. Dicendum, quòd licet charitas moueat conformiter illã rationem secundum ꝙ potest, nunquam tamẽ potest facere æqualem affectionem ipsi: & ideo quamuis ipsa summa bonitas sit infinita, non tamẽ propter hoc oportet qđ affectio charitatis, quæ mouetur secundum illam, habeat infinitatem, & careat omni mensura: pro eo ꝙ sicut lux claritatis diuinæ, quam sumus uisuri in patria, est in se infinita, tamẽ finite cognoscetur a nobis: & claritas cognoscibilis in infinitũ excedet claritatem nostræ cognitionis: sic etiam intelligendũ est ex parte affectionis, quòd multo maior erit bonitas illius summi boni amabilis, quàm sit affectio amantis. AD ILLVD, quod obijcitur, quòd charitas est æqua ponderatrix. Dicendum, quòd uerum est: hoc ẽt uerum est, quòd in infinitum plus diligit Deum, quàm creaturam: sed tamen nõ propter hoc sequitur, quòd diligat Deum omnino infinite sine mensura, q̃a linea in infinitum excedit punctum: & tamen ipsa in se finita est. AD VLTIMVM quod obijcitur de excessu, patet responsio: quia obijcit de modo, qui non solum est ex parte uirtutis mouentis, sed etiã ex parte obiecti, qui etiã medium locum tenet respectu superflui, & diminuti; & tunc non est reperire circa actum dilectionis Dei, sicut prius tactum est, propter immensitatem ipsius obiecti.

QVAESTIO VI.

An teneamur diligere Deum ex toto corde, ex tota anima, & ex omni mente ad plenum?

VTRVM teneamur ad illum modum implendum, quem dominus in præcepto implicat Matth. 22. Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo & ex tota anima, & ex tota mente. Et quòd non, uidetur. Primo auctoritate August. quæ habetur in litera. Cum inest aliquid carnalis concupiscentiæ, non omnimode ex tota aĩa diligitur Deus: sed necesse est in hac uita esse aliquid carnalis concupiscentiæ: ergo impossibile est implere illud præceptum in hac uita: sed nullus tenetur ad impossibile: ergo non tenemur ad eius impletionem. ITEM. Impossibile est

est aliquid moueri simul, & semel oppositis motibus; sed anima dum est in carne, habet motũ reflexum ad corpus, quia corpus quod corrumpitur aggrauat animam; ergo non potest totaliter ferri in Deum, & si homo quamdiu est in uita, non potest Deum diligere ex toto corde: ergo nõ tenemur modo illo Deum diligere. ITEM. In hac uita diu esse non possumus sine ueniali peccato: sed cum peccat qs ueni aliter; peccat motu, qui nec est in Deũ, nec ad illum ordinatus; ergo impossibile est quòd homo in hac uita omnes motus suos ad Deum referat. Si ergo nemo tenetur ad impossibile, nemo tenetur ad illius modi impletionem.

SED CONTRA. Mat. 22. Diliges dñm Deum tuum &c. Et eiusdẽ. 19. Si uis ad uitam ingredi serua mandata: si ergo hoc est pręcipuũ oĩum mandatorum, homo tenetur præcipue ad illud seruãdum: ergo tenetur ad illius modi impletionem. SI TV dicas, ꝙ hoc nõ cadit sub præcepto. Contra hoc est, quia si sub præcepto non cadit: ergo potius modus ille debet poni inter consilia, quàm inter præcepta. ITEM. Cum Deus præcipit alteri ut aliquid faciat tali tempore, non solum tenetur ad id opus, sed etiam ad tempus, similiter etiam & cum uouet: ergo pari ratione cum Deus præcipit aliquid fieri determinans modũ, nõ solũ tenetur quis ad actus executionẽ, sed ẽt ad modi impletionẽ. SI TV dicas, ꝙ hõ excusatur à tẽtione pp impossibilitatem pręcepti implẽdi. Cõtra hoc est, qđ dicit Hierony. Anathema sit qui dicit Deũ pręcepisse impossibile. Et Aug. Seruũ pigrũ non damnaret, si ea quæ nullo mõ fieri poterant, imperaret. ITEM. Diligere Deũ ex toto corde, & ex tota aĩa, & ex tota mẽte (sc̃dm Bern.) est diligere dulciter, sapienter, & fortiter. Secundum Augu. est diligere sine errore, sine cõtradictione, & sine obliuione: sed hoc totũ põt homo, & tenetur facere in statu uiæ: ergo tenemur ad huiusmodi mandati impletionem. SI TV dicas, ꝙ Aug. intelligit non tm̃ priuatiue, sed positiue, ut omnis motus intellectus, & affectus feratur in Deũ: adhuc uidetur posse impleri: quia præceptum affirmatiuum non obligat pro semper: & illud simpliciter dicĩ posse impleri, qđ põt impleri pro loco, & tempore: sed aliquãdo potest homo cogitare solum de eo, & circa ipsum affici: ergo uidetur ꝙ modus ille dilectionis in uia simpliciter debeat, & possit impleri. IVXTA hoc quæritur, ꝙ si modus ille non possit impleri in uia, nec quis tenetur illũ implere, ad qđ apponitur inter pręcepta diuina? SI DICAS (sicut dicit August.) ꝙ hoc est ut sciamus quò tendere debeamus: pari ratione ergo uidetur ꝙ Deus debuerit præcepisse ut uideamus eum facie ad faciem, quod si non debuit facere, non uidetur illa ratio sufficiens, quam Augustinus assignat.

RESOLVTIO.

Diligere Deum ita ex toto corde, anima & mente tenemur; ut nullus inibi affectus illi contrarius sit: non autem ut quiuis alius extraneus affectus procul absistat.

RESPON. Ad prædictorũ intelligentiã est notandũ, ꝙ cũ aliqñ dicant sacri doctores, modũ prædictum

dictum posse impleri; aliqñ uero dicant non posse impleri, ex hoc admouemur (si utrunque uidere possumus) ꝙ uno mō ad prædictũ modum obligamur ad implendũ: alio modo excitamur ad ipsum desiderandũ. Vnde modus prædictus uno modo est dispositio meriti. Alio modo est dispositio prę mij. Hoc aũt est secundum duplicem modũ totalitatis cordis aīæ, & mentis. Dupliciter.n.potest intelligi ꝙ amor Dei possideat totum cor, aut ita ꝙ excludat omnẽ affectum extraneum: & tũc dominatur plene, & perfecte cordi: hoc aũt est quando omnes motus cordis per amorem referuntur in Deũm: & hæc totalitas ponit dominium plenum. Alio modo dicitur amor Dei totum cor possidere, quando excludit omnẽ affectũ contrarium, hoc est ꝙ nihil diligitur supra Deum, uel æqualiter ipsi Deo: & sic diligit Deũ ex toto corde, qui diligit eum propter se, & super omnia. Prima totalitas, quæ excludit oẽm extraneum motũ, est perfecti dominij. Nec potest haberi ante adeptionẽ gloriæ, ubi ad ipsum Deum aspiciemus, & in ipsum feremur continue. Secũda uero totalitas potest haberi per infusionẽ gratiæ, quæ est expulsiua omnis mortalis culpæ. Si ergo in illo pręcepto intelligatur Deus diligi ex tota aīa, & ex toto corde, & ex tota mente quantum ad primam acceptionẽ totalitatis: sic modus ille nõ obligat ad sui impletionem, sed exprimitur in præcepto, ut sciamus quò per amorem debeamus tendere: & ut nemo se perfectũ arbitretur, quousque illam perfectionem fuerit assecutus. Si uero dicatur diligere ex toto corde secundum secundam acceptionem: sic tenemur ad illum modum implẽdum. Et quia secundum utrãque acceptionem uoluit spiritus sanctua intelligi prædictum mandatum: hinc est quod quidam dicũt ipsum posse impleri in uia, quidam uero dicunt, ꝙ non potest impleri quousq; perueniatur ad patriã. Et secundũ hoc procedunt rationes ad partes oppositas.

SI AVTEM quæratur quare in isto præcepto magis exprimitur quò tendere debeamus, quàm in aliis præceptis. Responderi potest, quia plenitudo legis est dilectio, & finis præcepti est charitas, & mandatum dilectionis est primum, & summum secundum diuinum testimonium: ideo disposuit spiritus sanctus circa ipsum exprimere perfectionem, & complementum; ad quod singula bona, & mandata ordinantur, magis quàm in aliquo præceptorum, & per hoc patent omnia, quæ circa hoc quæruntur. Si quis autem opponat, siue attentet modũ illum simpliciter posse impleri in uia quantum ad aliquod tempus, in quo potest homo totaliter ferri in Deum, ita ut nec sint in eo motus charitati oppositi, nec etiam extranei. Responderi potest, quòd licet hoc possit esse, & aliquando sit in aliquibus personis excellẽtibus: non tamen communiter reperitur in hominibus iustis. Præterea. Licet sit ibi totalitas motuũ ut nunc, non tamen est simpliciter. Et ideo defectus est a perfecta totalitate, quæ est totalitas motuũ, & tẽporũ; & hæc est quæ simpliciter excludit motũ extraneum

neum: & ideo quãuis aliquo mõ impleri possit modus ille, nõ tamen omnino, sicut insinuatur in illo præcepto. Et hoc innuit Augu. cũ dicit. Cũ aliquid adhuc est carnalis concupiscentiæ, non omnimode ex tota aĩa diligit Deus. Et hoc ipsum uult dicere Magister cum dicit, ꝙ impleri potest hic modus prædictus secundum perfectionẽ uię, quę est perfectio currentis, non secundum perfectionẽ patriæ, quæ est perfectio peruenientis: & ita uult qđ impleri possit ex parte: non tamen omnino perfecte, & integre.

DISTINCTIO XXVIII.

De charitate quantum ad diligibilium numerum & distinctionem.

Hic potest quæri, utrum in illo mandato dilectionis proximi totum proximum, idest, animam & corpus, nosque ipsos totos diligere pręcipiamur. Ad quod dicimus, omne genus diligẽdarum rerum in illis duobus mandatis contineri. Quatuor enim diligenda
In Lib. de doc. Christ. 1. c. 23. 24. & 26. *sunt, vt ait August. Vnũ quod supra nos est, scilicet Deus: alterum, quod nos sumus: tertium quod iuxta nos est, scilicet proximus, quartum, quod infra nos est, scilicet corpus. De secundo & quarto nulla præcepta danda erant, scilicet ut diligeremus nos, uel corpus nostrum: præcipitur*
Eph. 5. *autem Deus diligi & proximus. Vt autem quisque se diligat, præcepto non est opus. Quantumlibet enim homo excidat à ueritate, remanet illi dilectio sui, & dilectio corporis sui, quia nemo unquam carnem suam odio habuit. Nã uiri iusti, qui corpus suum cruciant, non corpus, sed corruptiones eius, & pondus, oderunt. Hic uidetur Aug. trade-*
Ps. 10. *re, quod ex pręcepto non teneamur diligere nosmetipsos uel corpus nostrum: quod si est, non omne genus diligendarum rerum illis duobus præceptis continetur, quia cum & nosipsos & corpus nostrum diligere debeamus, ad quid necessarium est præceptum, cum scriptum sit, Qui diligit iniquitatem, odit animam suam? Sed speciale de hoc præceptũ*
De doc. Christ. lib. 1. cap. 26 *non erat dandum, nec speciali præcepto opus erat id tradi, ut quisque se uel corpus suum diligeret, quia hoc in illo præcepto continetur, Diliges proximum tuum sicut teipsum. Ibi enim proximum totum, & te totum intelligere*

debes.

debes. Vnde Augu. in eodem, Si te totum diligas, idest, animam & corpus, & proximum tuum, idest, animam & corpus (homo enim ex anima constat & corpore) nullum rerum diligendarum genus in his duobus præceptis prætermissum est. Cum enim præcurrat dilectio Dei eiusque dilectionis modus præscriptus appareat, & sequatur dilectio proximi, de tua dilectione nihil dictum uidetur. Sed cum dictum est, diliges proximum tuum sicut teipsum, simul & tui abs te dilectio prætermissa non est. Ecce hic aperte dicit, in illo præcepto non tantummodo proximi, sed tui dilectionem contineri, & totius proximi, totiusque tui. Ex quo apparet quod dictum est de secundo & quarto, idest de dilectione nostri, & corporis nostri, nulla præcepta danda, ita esse intelligendum, scilicet specialia & diuisa: quia in illo uno tantum continetur, & quia id quod sumus, & quod infra nos est, ad nos tamen pertinens, naturæ lege diligimus, quæ in bestijs etiam est. Ideoque & de illo quod supra nos est, & de illo quod iuxta nos est diuisa præcepta sumpsimus. In quorum altero, eius quod sumus, & illius quod infra nos est dilectio cōtinetur. Sic cōdita est mens humana, ut nūquā sui nō meminerit, nūquā se nō ītelligat, nūquā se nōdiligat: sed quoniā qui odit aliquē, nocere illi studet, nō immerito et mens hoīs quādo sibi nocet, se odisse dicitur. Nesciens. n. sibi vult male, dum non putat sibi obesse quod uult, se tamē male sibi vult; quādo illud vult quod obsit sibi, secundū illud, Qui diligit iniquitatem, odit animam suam. Qui ergo diligere se nouit, Deum diligit. Qui uero non diligit Deum, etiam se non diligit, quod ei naturaliter inditum est, tamen non incongrue se odisse dicitur cum id agit quod sibi aduersatur, & seipsum tanquam suus inimicus insequitur.

Lib. & c. eiusdem. Ps. 10. 41.

Si in illo pręcepto contineatur dilectio angelorum.

Oritur autem hic de angelis quæstio. Vtrum ad illud præceptum dilectionis proximi etiam dilectio pertineat angelorum. Nam quod nullum hominem exceperit, qui præcepit proximum diligere, dominus in parabola semiuiui relicti ostendit, eum dicens proximum, qui erga illum extitit misericors: Deinde subdit. Vade, & tu fac similiter.

Augu. Lib. 1. de doc. Christ. cap. 30 Luc. 1?

Vt eum proximum intelligamus, cui uel exhibendum est officium misericordiæ, si indiget, uel exhibendum esset, si indigeret. Nullum uero exceptum esse, cui misericordiæ negandum sit officium, quis non uideat, cum usque ad inimicos et porrectum sit; domino dicente, diligite inimicos uestros, & benefacite his qui oderunt uos. Manifestum est ergo omnem hominem proximum esse reputandum. Proximi uero nomē ad aliquid est, nec quisquam esse proximus, nisi proximo potest. Vnde consequens est & cui præbendum, & à quo præbendum est officium misericordiæ, recte proximum dici. Manifestum est ergo præcepto dilectionis & proximi etiā sanctos angelos contineri, à quibus tanta nobis misericordiæ impenduntur officia. Ex quo & dominus proximum se nostrum dici uoluit, vt in parabola saucij ostendit, & in propheta. Quasi proximum, & quasi fratrem nostrum sic complacebam. Sed quia excellentior ac supra nostram naturam est diuina substantia, præceptum dilectionis Dei à proximi dilectione distinctum est. Ideoque licet nobis Deus omnia impendat beneficia, non tamen nomine proximi includitur in illo præcepto, quem non sicut nos diligere debemus, sed plusquam nos toto corde & anima: Christum vero, inquantū homo est, sicut nos diligere debemus: eiusque secundū hominem dilectio illo continetur mandato: quē etiā secundū hominem, magis quam nos, sed non quantum Deum, debemus diligere: quia inquantum est homo, minor est Deo.

Luc. 6. Aug. e doctri lib. & c. eiusdem. Ps. 34.

Quibus modis dicitur proximus.

Hic notandum est, proximum dici diuersis modis, scilicet conditione primæ natiuitatis, spe conuersionis, propinquitate cognationis, ratione beneficij exhibitionis.

Glo. super illud. Ps. 11. Vana locuti sunt & Augu. serm. 3. post pēte.

SVPRA egit Magister de charitate quantū ad essentiam, & diffinitionem. In hac parte intendit agere de ea quantum ad dilectorum numerum, & distinctionem. Diuiditur autem ista pars in tres partes. In quarū prima inquirit, quæ & quot sunt diligenda, & qualiter exprimantur per duo mandata. In secunda uerò parte remouet quædam dubia. ibi. *Oritur autem hic quæstio de angelis, &c.*) In tertia uero parte subiungit quandam distinctionem, quæ facit ad præmissorum maiorem euidentiam ibi. *Hic notandum est proximum, &c.*) Prima pars diuiditur in duas. In quarū prima mouet quæstioné,

&

& determinat. In secunda auctoritate August. confirmat. ibi. *Quatuor autem diligenda, &c.*) Item. Secunda pars diuiditur in duas. In quarum prima remouet dubium de angelis. In secunda uero de Christo. ibi. *Christum uero inquantum homo &c.*) Vltima uerò pars remanet indiuisa.

Dub. 1 NEc *speciali præcepto opus erat, &c*] Contra. Hoc nõ uř uerum, quia si præcepta data sunt ad dirigendum affectiones nostras, cum maxime cõtingat unũquodque errare circa dilectionem sui, uidetur quòd de hoc debuit maxime præceptum dari. Item. In præceptis charitatis non præcipitur amor carnalis, sed spiritualis, sed difficillimum est seipsum, & spiritum diligere: sed si hoc necessarium est ad salutem, uidetur quòd hoc debuit specialiter præcipi. Si dicas quòd non oportet præcipere, quod in alijs duobus præceptis includitur, tũc quæritur quare dilectio proximi non includitur, sed exprimitur. Respon. Dicendum, quod triplex est ratio, quare non oportet speciale mandatum dari de dilectione sui, uel corporis. Vna est quã reddit August. & habetur in litera: quia satis intelligitur per hoc quod dicitur: Sicut teipsum. Alia ratio est, quia ad hoc ipsum inclinat natura. Tertia ratio est, quia diligere ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota mente, hoc est seipsum spiritualiter amare. Ille enim spiritualiter se amat, qui cor, & corpus ad honorem Dei totaliter exponit; & sic dilectio ipsius implicatur in illis duobus mandatis: & qui bene exequitur primum mandatum, facilitatem habet, & rectitudinem habet ad dirigendum seipsum: & propter hoc non oportet tertium mandatum addi, secundum quod dicit beatus Augustinus: & per hoc patet determinatio obiectorum. Nam illud, quod obijcit, quòd circa dilectionem sui est obligatio, & difficultas: iam patet responsio: quia satis instruitur homo ꝑ illa duo mãdata ad obliquitatis, & difficultatis illius remotionem. Ad illud, quod ultimo quæritur, quare non sic datur implicite mandatum de dilectione proximi, sicut de dilectione sui. Dicendum, quòd ratio huius est: quia non est ita de inclinatione naturæ, & appetitu naturæ conuerti ad alterum, sicut conuerti ad se: & propter hoc difficillimum est proximum diligere, maxime quãdo est ei aduersarius: ideo congruum fuit de hoc speciale mandatum dari.

Sic cõdita est mens humana &c) Contra primum obijcitur sic. Memoria est rei absentis, & præteritæ: sed anima nunquam est sibi absens, & præterita: ergo nunquam meminit sibi. Item. Contra illud quod sequitur. Quia nunquam se non intelligit. Obijcitur, quòd anima intelligit alia a se: & impossibile est quod anima plura intelligat simul: ergo tunc non intelligit se. Præterea. Multi credunt se non habere animam, quæ sit substantia spiritualis: ergo uidetur, quòd in talibus anima nõ intelligat seipsam. Itẽ. Contra tertium quod dicit, Vt nunquam se non diligat: obijcitur sic, quòd multi seipsos interficiunt, & uitam suam odiunt: ergo uidetur totum illud esse fal- Dub. 2

 sum.

sum. Præterea, in auctoritate sequenti statim subditur contrariũ: Qui diligit iniquitatem, odit animam suam. Respon. Dicendum, quòd illa tria, quæ tanguntur in litera, dupliciter possunt attribui animę, uidelicet actu, uel habitu. Si habitu, sic uere, & semper attribuuntur ei: quoniam anima per seipsam nata est sui meminisse, se intelligere, & se diligere. Si auté intelligatur in actu; sic non semper sibi attribuũtur: quia nõ semper se cogitat, nec semper super se cõuertitur. August. ergo loquitur quãtum ad habitum, nõ quãtum ad actum. Ad illud, qđ obijcitur, quòd memoria est respectu præteritorum. Dicendum, quod

Dist. 3. August. largius accipit memoriã, quàm philosophi, sicut in Primo Libro ostẽsum fuit. Ad illud, qđ obijcitur, quòd non semper se cogitat, imo de aliis, iam patet responsio: quia non loquitur de intelligere secundum ꝙ dicit actualem cognitionem & conuersioné super se. Ad illud, quod obiicitur de dilectione. Dicendum, ꝙ diligere est dupliciter, affectu scilicet, & effectu. Affectu nullus est qui seipsum odiat, imo si seipsum interimit, hoc est ut quietem maiorem inueniat: si peccat, hoc est, quia appetit dilectionem suam. Si autem loquamur de dilectione quantum ad effectum, sic multi seipsos odiunt, quia inordinate se diligendo, faciunt sibi malum, & inimicantur, sicut multi, qui uolentes fugere confusionem, uel tribulationem, seipsos interficiunt corporaliter: & qui uolunt satisfacere desideriis carnis, interficiunt seipsos spiritualiter, & inimicantur sibi ualde crudeliter.

Manifestum est ergo omnem hominem &c.) Obiicitur de beata Virgine: sicut enim est ille proximus, qui est iuxta nos, & beata uirgo non tantum supra nos, sed supra angelos exaltata est; ergo non uidetur quòd tantum diligẽda sit ut proxima, sed magis ut domina. Dub. 3. Item. Honoranda est beata uirgo speciali honore, qui dicitur hyperdulia: ergo speciali amore amanda: non ergo uidetur quod sub ratione proximi intelligatur, per quem intelligimus illud, quod est iuxta nos. Respõ. Quòd nomine proximi intelligitur omnis homo cuiuscunque sexus, cuiuscunque dignitatis, cuiuscunque uirtutis. Vnde & dilectio gloriosæ Virginis includitur sub dilectione proximi. Ad illud uero, quod obiicitur, quòd nõ est iuxta nos, sed supra. Dicendum, quòd licet sit supra nos ratione dignitatis gratiæ, & conceptionis nobilissimæ: est tamen iuxta nos secundum conformitatem naturę, & quoniam dilectio respicit similitudinem: honor autem respicit humiliationem: hinc est quòd dilectio eius generaliter sub dilectione proximi cõtinetur, quãuis ueneratio ipsius aliis superponatur. Verum est tamen quòd ipsa speciali affectu ab omnibus debet diligi: sed ex hoc non sequitur, quod dilectio eius non debeat sub dilectione proximi contineri: quia quantumcunque aliqua creatura magno affectu sit amanda: tamen per prius ipsa charitas ordinat animam ad diligendum salutem propriam, sicut melius infra manifestabitur. Per hoc patet responsio ad obiectũ,

quoniam arguit de dignitatis sublimitate: quia beata uirgo est supra nos, secundum quam est ueneranda: sub nomine uero proximi continetur quantum ad naturæ conformitatem, secundum quam est diligenda.

Dub. 4. *Manifestum est ergo &c.*) Contra. Angeli quantum ad dignitatem naturæ, & quantum ad eminentiam gratiæ, & quantum ad excellentiam gloriæ supra nos sunt: ergo uidetur quod non debeant proximi nostri, sed domini reputari. Item. Christus dominus noster est, qui fuit paulominus ab angelis minoratus, secundum quod dicitur in Psal. 8. ergo uidetur quòd ipsi angeli sint sicut domini nostri, nō sicut proximi reputandi. Respon. Dicendum, quod quamuis angeli supra nos sint siue quantum ad dignitatem naturæ, siue quantum ad sublimitatem gratiæ: tamē quantum ad actum dilectionis nō sunt supra nos diligendi, pro eo quòd charitas nostra principaliter respicit summum bonum, in quod facit tendere, & ad quod inclinat, & hoc modo respicit subiectum, ad quod informat. Secundo modo respicit aliquod subiectum consimile quod ligat: unde quantumcunque creatura sit in seipsa excellens, tamen secundū legem charitatis iuxta nos est: & ideo sub nomine proximi debet contineri. Ad illud ergo, quod obiicitur, quòd supra nos sunt sub ratione naturæ, & gloriæ: iam patet responsio: quia quamuis sint supra nos secundum ordinem uniuersi, non tamen sunt supra nos secundum ordinē sub ratione charitatis. Potest etiam aliter dici, quòd quamuis sint supra nos ratione simplicitatis, spiritualitatis, & incorruptibilitatis: sunt tamen iuxta nos ratione imaginis, secundum quam nos, & ipsi habemus immediate in Deū ordinari: & ratione huius possunt nostri proximi appellari. Et per hoc patet responsio ad illud, quod obiicitur de Christo, quòd illud dicitur ratione passibilitatis assumptæ.

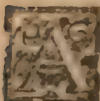
Christum uero inquantum homo est &c.) Contra. Christus est caput nostrum secundum conformitatem naturæ assumptæ: sed caput magis est diligendum, quam aliud membrum: ergo plus debemus diligere Christum secūdum quod homo, quàm nos. Item. Tantum debemus diligere redemptorem, quantum & creatorem: sed creator est diligēdus plus, quàm nos: ergo & redemptor: sed Christus inquantum homo est redemptor: ergo Christum inquantum est homo, debemus diligere plus, quàm nos. Resp. Dicēdum, quòd cum dicitur Christus inquantum homo diligendus est plus, quam nos, hæc determinatio (inquātū) potest importare unitatem personæ, uel conditionē naturæ, iuxta illud quod dictū fuit supra Dist. 11. Et si importat unitatem personę, sic diligendus est supra nos: quia sic supra nos est noster creator, redemptor, & saluator. Si uero importet cōditionem naturæ assumptæ: sic diligendus est iuxta nos: & sic est proximus noster. Vnde si consideremus Christum solum ratione humanitatis, hoc est purè rōne naturæ creatæ, non debet ei principalitas dilectionis: sicut nec adoratio latrię: nec hoc mo- Dub. 5.

do dicitur redemptor noster, uel caput: quia tam redemptoris, quã capitis nomen respicit personam secundum utramque naturam. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An creaturæ irrationales ex charitate diligendæ sint?

AD intelligentiam huius partis incidit hic quæstio circa sex. Primo quæritur, utrum ex charitate diligendæ sint creaturæ irrationales. Secundo quæritur, utrum ex charitate diligendi sint dæmones. Tertio quæritur, utrum ex charitate diligendi sint mali homines. Quarto quæritur, utrum ex charitate sint diligenda corpora nostra. Quinto, utrum ex charitate diligenda sint dona gratuita. Sexto, & ultimo quæritur de diligendorum numero, & sufficientia.

VTRVM ex charitate diligendæ sint creaturæ irrationales. Et quòd sic uidetur. Sap. 11. Diligis omnia domine, & nihil odisti eorum quæ fecisti: sed charitas facit nos conformiter diligere deo: ergo si deus qui est charitas, diligit creaturas irrationales, uidetur, quòd & homines charitatem habentes, eas ex charitate debeãt diligere. ITEM. Creaturæ rationales ex charitate diligendæ sunt, ppter hoc quòd habent aliquam dei similitudinem: sed in creaturis irrationalibus relucet dei similitudo, licet minus perfecte, quàm in creaturis rationalibus: relucet enim deus in eis sicut in uestigio: ergo si similitudo dei est ratio diligendi ex charitate, uidetur quòd ceteræ creaturæ irrationales ex charitate diligendæ sint. ITEM. Quemadmodum ad fidem pertinet credere deum esse creatorem creaturarum rationalium, ita ad ipsam spectat credere ipsum esse creatorem irrationalium. Et sicut itellectus noster cognoscit deum in creaturis per creaturas rationales, ita & per irrationales, licet minus plene. Si ergo fides, & cognitio, & contemplatio ipsius dei indifferenter respicit ipsas creaturas rationales, & irrationales: pari ratione uidetur quòd & ipsa gratuita dilectio: ergo uidetur quòd irrationales creaturæ ex charitate diligi possint, cum charitas ita amet deum, sicut fides credit. ITEM. Virtus, & uitium habent esse circa idem: ergo circa quod habet esse amor uitiosus libidinis, & cupiditatis, circa idem habet esse amor gratuitus, & charitatis: sed hõ potest libidinose, & cupide amare creaturas irrationales: ergo pari rõne uidetur, quòd uir iustus ex charitate habeat ea, diligere. ITEM. Aliqs diligit bona tpalia, ut per illa seruiat Deo: sicut uir iustus diligit possessiones, ut faciat eleemosynas: sed constat quòd talis amor ẽ amor meritorius: sed amor meritorius procedit ex charitate diligenda.

SED CONTRA. Aug. dicit in Lib. de doctr. christ. & habetur in litera præcedẽtis Dist. Ea sola ex charitate sunt diligenda, quæ nobiscũ societate quadam referuntur in deum: sicut est homo, & angelus, uel corpus nostrum: sed talia nõ sunt irrationalia: ergo &c. ITEM. Principale obiectum charitatis est bonum increata, cum charitas sit

sit uirtus theologica: ergo cũ charitas faciat illi bono adhærere, & ipso frui, nihil in mundo diligit, nisi quod illo bono natũ est frui, & in illo beatificari: sed creaturæ irrationales non possunt in Deo beatificari: ergo nõ possunt ex charitate diligi. ITEM. Charitas est uinculum connexionis; ergo illa sola sunt nata ex charitate diligi, quæ per charitaté possunt necti; talia autem non sunt nisi illa, quæ sunt nata esse de unitate corporis Christi; sed talia non sunt nisi rõnalia; ergo &c. ITEM. Nobilior est amor charitas, quàm sit amor socialis: sed amor socialis non põt esse, nec debet nisi respectu rationalium creaturarum; ergo nec amor charitas. ITEM. Illa sola sunt ex charitate diligenda, quorum dilectio clauditur, & exprimitur in duobus mãdatis charitatis; sed dilectio irrationalium nec includitur, nec exprimitur in illis duobus mandatis; ergo uidetur quod amor charitatis ad creaturas irrationales non habeat extendi.

RESOLVTIO.

Non nisi impropriissime: in quantum s. in illis deus diligit potest.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, quòd cũ aliquis actus dicitur esse ex aliqua uirtute, hoc potest intelligi dupliciter. Vno modo sicut à mouente, & imperãte. Alio modo sicut ab eliciente, & ĩformante. Primo modo põt dici, quòd omnia opera meritoria sũt ex charitate: quia charitas imperat omne opus bonũ: sicut ex charitate possum ire ad sanctum Iacobũ, & ex charitate leuare festucam de terra. Secundo modo actus ille dicitur esse ex charitate, quem habitus charitatis inspicit formaliter, & directe: sicut diligere Deũ, & proximum, quem non habet anima elicere mediãte alio habitu, quã habitu charitatis. Secundum hoc intelligendum. quòd aliquid diligi ex charitate, potest dupliciter intelligi. Vno modo ex charitate imperante, & sic concedi potest, quòd irrationales creaturæ sunt diligendæ ex charitate. Sicut.n. charitas imperat, & monet ad faciendum, & dicendum, & cognoscendum omnia, quæ spectant ad salutem nostram, & laudem diuinam: sic etiam imperat ad amãdũ. Vnde qa multæ irrationales creaturæ datæ sunt nobis in adiutoriũ ad exercendum opera meritoria, ordinatæ sunt etiam ad laudandũ deum. Hinc est quod charitas, q̃ est amatrix dei, & proximi; imperat, tales creaturas diligi. Alio modo dicitur aliq̃d diligi ex charitate eliciente, & informante: & sic diligitur ex charitate illud, in quod est formalis, & proprius actus ipsius charitatis: tale autem non est nisi illud, quod est summum bonum, uel cui summũ bonum natum est aliquo modo uniri per cognitioné, & amoré. Ideo cum creaturæ irrationales nõ sint hoc modo dei capaces, quia non sunt ad dei imaginem per charitaté, non põt eis exoptari summum bonũ; & ideo charitas nõ descendit ad illa diligenda scd̃m suum actum propriũ, & formalé; & per hoc talia non diligunt̃ ex charitate eliciente. Et si tu quæras, quæ uirtus elicit illũ actũ dilectionis, quo quis diligit creaturas inquãtũ sunt à deo, & ad Deum. Dicendum, quòd hæc est cuiusdam pie-

tatis, & affectionis naturalis. Sicut enim homo diligit canem quadã pietate naturali, quia uidet eum sibi obedientẽ, sic & cęteras alias bestias, & irrationales creaturas naturaliter ex quadam pietate innata diligit, & fouet: sicut nata erat fouere, & diligere quantũ erat ex prima conditione. Vnde secundũ quòd homo plus reformatur, & reducitur ad statum innocẽtię: secundum hoc magis sibi mansuescunt hmôi creaturæ, & ipse circa eas maiori pietate mouetur. Sicut de beato Francisco legitur, ꝙ erga hmôi creaturas mira pietatis teneritudine affluebat, quia iam quodã modo innocentiam recuperauerat. In cuius rei signũ creaturæ irrationales eidem obtemperabant. Et sc̃dm hanc distinctionẽ patet responsio ad quęstionem, quia uno modo creaturæ irrationales sunt ex charitate diligẽdę, uidelicet ex charitate imperante. Alio uero modo nõ, uidelicet ex charitate eliciente. Secundũ hoc etiam patet responsio ad obiecta ad utranque partẽ, quia procedũt sc̃dm diuersas uias, sicut intuenti apparet. Est & alius hic modus dicendi prædicto modo nõ contrarius, sed potius cõsonus: ꝙ aliqd diligi ex charitate põt esse tripliciter. Vel ita ꝙ charitas faciat circa ipsum dilectũ ponere affectionẽ, & finẽ: & sic solũ deus diligitur ex charitate. Alio mõ ita quòd charitas circa dilectum ipsum faciat ponere affectionem, non tñ finẽ: & sic diligitur proximus ex charitate, quia circa ꝓximũ affectu charitatis afficitur, optãdo ei summum bonum, non propter ipsum, sed pp deum. Tertio mõ dicitur aliquid ex charitate diligi, ita ꝙ charitas circa illud non ponit finẽ, nec etiã affectionẽ intuitu sui, sed solũ rõne illius, pp ꝙ diligit. Et hoc mõ creaturæ irrationales, in quibus deus relucet, diliguntur ex charitate: quia deus diligitur in illis, per quẽ modũ qs dicitur diligere canẽ amici sui, nõ quia afficiatur circa canẽ speciali affectione, sed quia afficitur circa amicum. Et huius signũ est, ꝙ affectus charitatis non alligat hominẽ creaturę irrationali secũdum ꝙ alligat, & cõnectit hominẽ ipsi proximo, uel ẽt ipsi Deo. Vnde sicut amor amicitiæ, q est in amicũ, se extendit ad amici filiũ; ita ꝙ filius amici amicus fit, & dilectus: non aũt sic se extẽdit ad amici catulum, ut canis diligatur cõsimili affectu. Sic intelligẽdum, ꝙ charitas, q̃ est amor Dei, se extendit ad illos, qui sunt nati esse eius filii per gratiam adoptionis; & quia creaturæ irrationales non sunt hmôi; ideo (proprie loquendo) non sunt natæ ex charitate diligi; ita ꝙ charitas circa illas ponat affectum; unde, q̃a potest charitas in illis diligere Deum: ita quodamõ põt cõcedi, quòd creaturæ irrationales diligantur ex charitate licet improprie; ideo non sunt numerandæ inter illas, quę ex charitate propriè diliguntur: sicut rationes ad hanc partem inductæ ostendunt, & concedunt.

Ad illvd, ergo, quòd primò obiicitur in contrarium, ꝙ deus diligit creaturas irrationales. Dicendum, ꝙ Deum creaturas irrationales diligere, est eas cõseruare in esse naturæ. Sed aliqd diligere ex charitate, hoc est summũ bonum ei optare; & iõ plus cõnotatur

tatur, cum dicitur aliquid esse ex charitate diligēdum, & aliquid esse Deo dilectū. Et iō non sequitur, ꝙ si deus eas diligat, ꝙ ex charitate amādę sint. Et si tu obiicias, ꝙ charitas conformat uolūtatem nostram uolūtati diuinæ. Dicendū, ꝙ hoc non est uerū primo & per se respectu oīum operum, & quorumcunq; obiectorū; sed respectu eorū, quę habent expressam similitudinē, & quibus uult deus dare seipsum. Nā charitas oībus, quæ ex charitate diligit, optat Deum. Et hoc est, ꝙ dicit beatus Aug. & habetur dist. ꝑcedēti, Sic nos inuicē diligamus, ut quantum possumus ad habendum in nobis Deum, ex dilectione attrahamus. AD ILLVD, quod obī, ꝙ creaturæ rationales diliguntur ex charitate propter assimilationem ad Deum. Dicendū, ꝙ non quæcunq; assimilatio ad Deum facit aliquid ex charitate diligibile, sed illa quæ facit Dei capacē: & hæc est similitudo imaginis. Anima. n. ideo ad imaginē Dei, quia eius capax, & particeps esse potest. Charitas enim optat illud summum bonum haberi ab eo, quē diligit: ad illud. n. īclinat tanquā ad suum principale obiectum. Et quoniā similitudo uestigij non facit creaturā ipsius Dei esse capacē per cognitionē, & amorem: hinc est quod non sequitur, quòd si in creaturis irrationalibus reperiatur aliqua uestigii similitudo, quòd propter hoc extēdatur ad ipsas charitatis dilectio. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ fides ita credit Deum creatorem irrationalium, &c. Dicēdum, ꝙ nō est simile de fide, & charitate, Nā fides non tantum est circa ipsum Deum, inqnantum est finis: sed etiam inquantum est principium rerum. Et quia Deus est principium immediatum tā respectu irrationalium. quā rationalium; iō utroq; respectu fides ī Deum credit, & ipsum contemplatur. Charitas autem respicit Deum sub ratione finis, & sub ratione boni. Et quia creaturę rationales, & irrationales non eodē modo habent tendere in ipsum summum finē, quia rationales immediate, irrationales uero mediate: hinc est ꝙ non sequitur, quòd dilectio charitatis ad has, & ad illas se habeat uniformiter. AD ILLVD, ꝙ obiicitur, quòd uirtus, & uitium habent esse circa idem. Dicendum, quòd illud argumentum dupliciter peccat. Primo, quia quamuis uirtus, & uitium habeant esse circa idem subiectum, non tamen oportet quòd generaliter habeant esse circa idem obiectum: plura enim exiguntur ad uirtutem, q̄ ad uitium. Ideo si circa aliquid potest consistere uitium, non propter hoc sequit̄, quòd & uirtus. Alius etiam defectus est, quia licet charitas sit motus, & amor specialis: non tamen oportet ꝙ circa idem cōsistat charitas, circa quod consistit quodlibet speciale uitium. Vnde quamuis cupiditas consistat circa bona tpalia, nō oportet ꝙ circa illa sit uirtus charitatis: sed sufficit ꝙ sit uirtus largitatis. Et ideo nō oportet huiusmodi tpalia ex charitate amari, sed ex largitate retineri, & dispensari ab eo, qui iuxta eorum ualorem nouit eadem appretiari. AD ILLVD, quod obiicitur de eo, qui diligit temporalia, ut per illa deo seruiat: iā patet responsio ꝑ ea, q̄

dicta

dicta sunt: quia ille motus tūc est meritorius, non quia sit a charitate eliciente, sed quia est a charitate imperante, sicut ire ad sanctū Iacobum, uel facere quodcunque aliud opus in Dei obsequiū. Prȩterea. Cum quis diligit temporalia ad seruiendum Deo, affectio sua uersatur circa eum, cui uult seruire, sicut prius tactum est. Et ideo ex hoc non potest concludi, ꝙ talia diliguntur ex charitate, nisi ualde extenso nomine. Nam proprie nihil ex charitate diligitur, circa quod charitas nō ponit affectum specialem.

QVAESTIO II.

An dæmones ex charitate diligendi sint?

VTRVM ex charitate diligendi sint dæmones. Et ꝙ sic, uidetᷣ. Leui. 19. Dilige proximum tuū, sicut teipsum. Glo. Proximus nō ꝓpinquitate sanguinis intelligēdus est, sed societate rationis: sed dȩmones sunt rationales: ergo dȩmones sunt proximi nostri: si ergo proximi ex charitate diligendi sunt, uidetur ꝙ & dæmones. ITEM. Ratio diligendi proximū est, quia est ad Dei imaginem: sed hanc est in dæmonibus reperire: ergo cum in eis reperiatur ratio diligendi, uidetur ꝙ eos debeamus ex charitate diligere. ITEM. Angeli antequam peccarent, ex charitate diligendi erant, propter ea quæ habebāt in se: sed Diony. dicit, ꝙ dæmones habent sibi data integra, & splendidissima: ergo si tunc ex charitate diligendi erāt propter ea, quæ tunc habebant: pari ratione uidetur, ꝙ nunc debeamus eos ex charitate diligere. ITEM. Ex charitate debemus diligere quæcunque faciunt ad cumulum nostri meriti: sed dæmones nos tentantes, & uexantes faciūt ad nostri meriti cumulum: ergo uidetur ꝙ ex charitate diligendi sint. ITEM. Ex charitate diligendū est omne, quod facit ad Dei honorem, & decorem diuinæ iustitiæ: sed dæmones de cœlo eiecti, & pœnis subiecti faciunt ad manifestationem diuinæ iustitiæ: ergo uidetur ꝙ ex charitate sint diligendi. Prima sic probatur: quia charitas diligit beatitudinem, & appetit beatificari in Deo: ideo diligit omne illud, quod est ad beatitudinem ordinatum: ergo pari ratione cū charitas diligat Dei honorem, & laudem; diligit omne illud quod facit ad amplificationē laudis diuinæ. Minor est manifesta per se.

SED CONTRA. In mandato dilectionis proximi præcipitur, ut homo diligat proximum sicut seipsum, quod exponens August. dicit, sicut teipsum, i. ad quod teipsum. Nos autē ipsos debemus diligere ad summi boni participationem. Si ergo dæmones ad hanc non possunt peruenire, uidetur ꝙ non sint diligendi ex charitate. ITEM. Super illud Lu. 10 Quis tibi uidetur ꝓximus esse. Glo. proximus est is, cui impenditur, uel qui impendit misericordiam: sed dæmones non sunt tales: ergo nō sunt diligendi ex charitate. ITEM. Aug. 8. de Trini. Qui diligit homines, uel quia iusti sunt, uel qa ut iusti sint, amare debet: sed dæmones non sunt iusti, nec possunt esse iusti: ergo non sunt ex charitate amādi. ITEM. Curia cœlestis dæmones nō diligit, quin potius odit, & detestatur: ergo si in eis est charitas maximè perfecta, & tanto

tanto perfectior est in uia, quanto cõformior est illis, qui sunt in patria, uidetur quod nulla charitas se ad dæmonum dilectionem extendere debeat. ITEM, Nihil est charitatis uinculo amplectẽdum, quod est ꝑpetualiter separatum ab his, qui charitate ligãtur; sed dæmones à mẽbris Xp̃i sunt sempiternaliter separati: ergo nullo modo sunt ex charitate diligẽdi.

RESOLVTIO.

Minimè, cum eorum culpa inseparabiliter eis adhæreat.

RESPON. Dicendum, ꝙ sicut irrationalia ex charitate non sunt diligenda elicitiue, quia non sunt ordinata ad illius summi boni assecutionẽ, quod suis dilectis charitas optat: sic dęmones quia sunt obstinati in malitia, & etiam sunt impossibiles effecti ad perueniẽdum ad beatitudinem æternã, diligendi non sunt ex charitate elicitiue. Charitas autẽ nullos facit diligere elicitiue, nisi eos, quos optat ad summam beatitudinem peruenire. Nullos autem optat peruenire ad illam sempiternam beatitudinem (cum moueatur discrete, & rationabiliter) nisi eos, qui sunt habiles ad perueniẽdũ, & secundum ordinem naturæ, & secundum ordinem diuinæ iustitiæ. Quoniam ergo dæmones, & si sint apti nati per naturam felicitari, & in Deo beatificari, quia tamen diuina iustitia repugnat, ꝑ quam sunt damnati ad perpetuã miseriam: hinc est, ꝙ charitas summum bonum eisdem non optat. Ideo concedendum est, ꝙ dæmones non sunt ex charitate diligendi. Eodem etiam modo dicẽdum est de damnatis, secundum ꝙ ex charitate diligere, accipitur proprie. Si uero ex charitate diligere accipiatur large, prout actus diligendi est ex charitate imperãte: sic dæmones quodammodo sunt diligendi, & quodammodo odiendi. Ratione culpæ sunt odiendi, in qua sunt Deo dissimiles: diligẽdi ratione naturæ. Imago enim summi regis secundum naturam considerata quãtum de se pulchra est, & formosa, & naturali affectu amabilis à consimili natura. Veruntamen quia habens charitatẽ multum detestatur eorum culpã, & culpa eorum totaliter, & inseparabiliter possidet eorum naturam: hinc est ꝙ charitas naturalis magis mouet affectum naturalem ad diligendum creaturas irrationales, quàm ad diligendum dæmones. Concedendæ sunt ergo rationes ostendentes, ꝙ dęmones nõ sunt ex charitate diligẽdi.

AD ILLVD, quod obijcitur in contrarium, ꝙ proximus est, qui cõicat in ratione. Dicendum, ꝙ communicare in ratione est dupliciter. Vel secundum ipsius naturam puram rationis, uel secundum ordinem, uel habilitatẽ ipsius ad gratiam. Dico ergo, quòd proximitas secundum rationis naturam non est sufficiens ad hoc, quòd aliquis dicatur esse proximus respectu actus diligendi; dilectio enim gratuita respicit ordinationem ad gratiam. Et quoniam dæmones hac proximitate carent, quia redditi sunt ad gratiã impossibiles, ideo sub rõne proximorum non continentur: Et ideo ex illa ratione non sequitur, ꝙ diligendi sint ex charitate. AD ILLVD, quod obijcitur, quòd imago est ratio diligendi in creatura. Dicendum, quòd imago non est sufficiens

sufficiens ratio diligendi, nisi inquãtum est ordinata ad gratiam, & gloriam, ad quam ordinat charitas. Et quia hoc modo nõ est in dæmonibus, imo omnino inordinata: ideo non cogit illa ratio.

AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ angeli antequam peccarẽt, erant ex charitate diligendi. Dicendũ, ꝙ hoc erat: quia tunc habilitaté, & idoneitatem habebant ad assequendum gloriam, sed non hanc habuerũt post lapsum: & ideo nõ sunt nunc, sicut tunc ex charitate diligendi. Et si tu obijcias, ꝙ habent sibi data integra, & splendidissima. Dicendum, ꝙ illud dicitur quantum ad potentias respectu naturalium operationũ, non autem quãtum ad habilitates earundem respectu gratuitarũ. Inhabiles .n. effecti sunt ad benefaciendum: tales .n. habilitates corrumpuntur per peccatum, scđm ꝙ uult Aug. & in 2. Lib. fuit ostẽsum. *Dist.7.* AD ILLVD, qđ obijcitur, ꝙ quicquid facit ad cumulũ nostri meriti, est ex charitate diligendũ. Dicendum, ꝙ hoc potest esse dupliciter. Vel secundum principalem intentionem, uel per occasionem. Quamuis ergo prædicta ꝓpositio ueritatem possit habere de eo, quod facit ad cumulũ nostri meriti secundum principalẽ intentionem & primariam ordinationem: de eo tamen quod facit ad cumulum nostri meriti per occasionem, non oportet habere ueritatem: quia ex multis malis, & peccatis Deus uiris iustis elicit bona: & hoc modo dæmones faciunt ad nostri meriti promotionem: quia dum intendunt nos peruertere ad peccatum, uirtute diuina, eorum exercitium conuertitur uiris iustis, & sanctis ad meriti additamentum. AD ILLVD, quod ultimo obijcitur, quòd omne, quod facit ad Dei honorem, & decorem iustitiæ, est diligendum ex charitate. Dicendum, ꝙ (sicut ex præcedentibus patet) si ꝓprie accipiatur diligere ex charitate, propositio non habet ueritatem. Et si tu obijcias: Quod ordinatũ est ad beatitudinem, est diligẽdũ ex charitate: ergo similiter ad laudem ordinatum. Dicẽdum, quod dupliciter est aliquid ordinatum ad beatitudinẽ. Aut quia ipsum de seipso est ordinatum, ut perueniat ad beatitudinem. Aut quia per ipsum aliud ordinatũ est peruenire. Et quod primo modo ordinatum est ad beatitudinem, est ex charitate diligendum. Quod secundo modo ordinatum est, nõ oportet diligi ex charitate, accipiendo propriè ordinatum. Similiter aliquid ordinatum ad laudẽ Dei potest esse dupliciter. Aut quia ipsum laudat, & magnificat Deũ, siue gloriatur in laude Dei. Aut quia est materia laudis diuinæ. Et quod primo modo ordinatum est ad Dei laudem, ex charitate diligendum est: quod uero secundo modo ordinatum est, non oportet ꝙ diligatur ex charitate, nisi dicatur diligi ex charitate imperante. Charitas enim imperat homini, ut uelit esse omne illud in uniuerso, quod excitat uirum iustum ad laudandum, & magnificandum Deum suum.

QVAESTIO III.

An mali homines ex charitate diligendi sint.

VTRVM ex charitate sint diligendi mali homines. Et ꝙ sic uidetur Matth. 5. Diligite inimicos

micos uestros,&c.sed qui odit iustos;sine dubio est iniquus, & malus:ergo si talis est diligendus ex charitate iuxta mandatum dominicum,mali hoies ex charitate diligendi sunt. ITEM. Omnes prędestinati diligendi sunt ex charitate:sed multi, qui sunt mali, sunt prædestinati: ergo aliqui mali ex charitate diligendi sunt:sed nescimus,q sunt prædestinati,qui præsciti,dum in uia sunt:ergo omnes mali sunt ex charitate diligendi. ITEM. Oés, ꝓ quibus est orãdũ, sunt ex charitate diligẽdi; sed orandũ est pro peccatoribus : ergo tales sunt ex charitate diligendi. ITEM. Perfectissima charitas fuit in Christo : sed Christus,cũ essemus iniusti,& peccatores;dilexit nos:si ergo omnis amor rectus debet charitatem Christi imitari, tunc uidetur ꝙ peccatores,& impij ex charitate sint diligendi.

SED CONTRA. In Ps. 138. Nõne qui oderunt te dñe,oderam, & super inimicos tuos tabe.sed oés uiri iniusti Deum offendunt, & ipsi Deo iniuriantur:ergo oés peccatores odiẽdi sunt: nó ergo ex charitate diligendi. ITEM. Charitas facit uoluntaté nostram cóformé uoluntati diuinæ:sed peccatores, & iniusti sunt odibiles Deo, secũdũ illud Eccl. 12. Altissimus odio habet peccatores. Et Sap. 14. Abhominabiles sunt Deo impius,& impietas eius:ergo uĩ ꝙ sc͂dm legé charitatis mali sint odiẽdi:nó ergo ex charitate diligẽdi. ITEM. In contrarijs sequitur cõsequentia in ipso : sicut se habet bonitas ad dilectioné,sic malitia ad odiũ: sed hæc est ꝑ se uera:Boni sunt diligẽdi: ergo & hęc mali odiendi: sed odiendũ nó est diligẽdũ:ergo mali nó sunt ex charitate diligẽdi. ITEM. Charitas nó est uinculũ unitatis:ergo illi soli sunt ex charitate diligẽdi,qui sunt de unitate corporis mystici:sed mali non sunt de unitate corporis mystici: ergo nó sũt ex charitate diligẽdi.

RESOLVTIO.

Non inquantum mali; sed inquantum homines, Dei imaginem gestantes.

RESPON. Dicendum, quòd de malis hoibus dupliciter cõtingit loqui, & dupliciter ẽt conuenit eos considerare, uel inquantum sunt homines,uel etiã inquantũ sunt mali: siue inquantum habent in se rationem diuinæ imaginis, secundũ quã sunt capaces beatitudinis,uel inquantũ carent perfectione diuinę similitudinis.Si primo modo cõsideremus hoíes malos, inquantũ uidelicet sunt homines ad Dei imaginé,sc͂dm quã sunt capaces beatitudinis: sic ex charitate diligẽdi sunt: pro eo ꝙ liberalitas charitatis,& eius amplitudo oés recolligit,qui ad illã summam beatitudinem habẽt idoneitaté. Si uero cõsideremus homines malos, sc͂dm ꝙ mali sunt, & priuati perfectioue diuinæ similitudinis:sic potius sunt detestãdi,q̃ diligẽdi: & sic ijdem homines odiendi sunt, & diligendi: odiẽdi quidem rõne inordinationis culpæ,diligẽdi uero rõne ordinabilitatis naturæ,quæ possibilis est ad perfectioné gratiæ. Et hoc est,quod dicit Greg. in quadã homilia. Quia & s̃ indignationé debemus uitijs, compassionem tamen debemus naturæ. & Isid. in Lib.de uirtutibus. Totum Christum nó diligit,qui hominé odit: bonum est non odire naturam, sed

sed culpam: licet ergo culpam malorum odiamus, ipsos tamen diligere debemus. Et sic concedendum est, quod licet malorum hominum malitia sit detestanda: ipsi tamen mali homines inquantum sunt ad beatitudinem ordinati, sunt ex charitate diligendi. Vnde & rationes, quæ ad hoc inducuntur, concedi possunt.

AD ILLVD ergo, quod primo obijcitur, q propheta odio habebat odientes. Dicendum, q propheta non odiebat naturam, sed eorum culpam, propter quod subiunxit. Perfecto odio oderã illos. Glo. idest iniquitateś eorum odini, non naturam: hoc.n.est perfecto odio odisse, ut nec propter uitia homines oderis, nec propter hoies uitia diligas. AD ILLVD, quod obiicitur, q Deus odit peccatores, iam patet rñsio: qa Deus non odit eos ratione naturæ, sed rõne culpæ, uel uitij. Licet enim rõne uitij puniantur à diuina iustitia, rõne tñ naturæ ad bonũ ordinatæ, fouentur & attrahuntur a diuina misericordia, secundum illud quod dicitur Rom. 5. Cõmendat autem Deus charitatem suam in nobis: quia cum adhuc peccatores essemus: Christus pro nobis mortuus est: sic enim Deus mundum dilexit (ut dicitur Ioan. 3.) ut filium suum unigenitum &c. AD ILLVD, quod obiicitur, quod si oppositum in opposito, & propositum in proposito. Dicendũ, q illud habet ueritatem intelligendo per se: & ideo in ratione illa est duplex defectus. Primum quia boni homines sunt diligendi, non solum quia boni, sed etiã quia ad bonum ordinati: siue non solum quia boni in actu, sed etiã quia boni in aptitudine, & habilitate: & ideo non sequitur, quod mali sunt odiendi: quia & si non sunt boni in actu, sunt tamen boni in aptitudine, & habilitate. Preterea. Esto q hoc sit uerum, q boni inquantum boni sint diligendi; ex hoc tamen non sequitur, nisi quod mali inquãtum mali, sint odiendi. Et hoc quidem uerũ est: sed ex hoc ulterius non est inferendum, q mali homines nõ sint diligendi: quia quamuis in eis sit malitia culpæ, quæ est ratio odiẽdi, est tamen in eis bonitas naturæ, quæ est ratio diligendi. AD ILLVD, quod obiicitur, q charitas est uinculum unitatis. Dicendũ, q uinculum dilectionis licet respiciat duo extrema, unum tamẽ illorum respicit sicut subiectum, alterum autem sicut terminũ: nec oportet q utrumque respiciat sicut subiectum, nisi ubi reperitur perfecta ratio unionis. Quoniam ergo habens charitatẽ est de unitate corporis, alius uero actu non habens charitatem, potest esse de unitate corporis illius, quamuis non sit in actu: hinc est quod charitas potest esse in uno respectu alterius, pro eo quod uinculum amicitiæ ad sui esse non necessario exigit extremorum mutuam coniunctionem: multi enim diligunt, qui non diliguntur. Vnde ad hoc quod charitas sit uinculum unionis, non oportet q ponat utrumque extremorũ in actu uniendi, sed sufficit q ponat unũ in actu, scilicet subiectum, in quo est: reliquum uero in habitu scilicet obiectum, sicut scientia ponit, scientem: in actu, scibile uero ponit in habitu.

QVAESTIO IIII.

An corpora nostra ex charitate diligere debeamus?

VTRVM ex charitate diligéda sint corpora nostra. Et ꝙ non uidetur. Ioan. 12. Qui amat aiam suam perdet eam: sed cõstat ꝙ anima non stat ibi nisi pro uita carnali: ergo si uita carnalis in hoc mũdo est odiẽda, uidetur quod odiẽda sint corpora nostra: non ergo ex charitate diligenda. ITEM. Nihil est ex charitate diligendũ, qđ impedit hominem ab assecutione beatitudinis: sed caro nostra est huiusmodi, quia caro concupiscit aduersus spiritum, secundum quod dicitur Gal. 5. Et ad Ro. 7. Inuenio membris meis legem repugnantem legi &c. Si ergo corpora nostra impediunt nos a beatitudine assequẽda, uidetur quòd non sint ex charitate diligenda. ITEM. Charitas nũquam excidit: ergo uidetur ꝙ illa ex charitate sunt diligenda, quæ nũquam excidunt: sed corpora nostra corrũpentur: ergo ex charitate nõ sunt diligenda. ITEM. Ratio imaginis, siue expressa assimilatio ad Deũ est id, quod facit creaturam rationalem ex charitate diligi, sicut in præcedentibus patet: sed in corpore communicamus cum brutis, nec perfectio imaginis reperitur in nobis ex parte corporis nostri: ergo uidetur quòd corpora nostra non sint ex charitate diligenda, sicut nec bruta animalia.

SED CONTRA. Eph. 5. Viri debent diligere uxores suas, sicut corpora sua: si ergo hortatur Apostolus ad diligẽdas uxores ex charitate, cum similiter diligendæ sint ut corpora nostra, uidetur qđ corpora sint ex charitate diligenda. ITEM. August dicit in Lib. de doctrina christiana. Quatuor sunt diligenda, & tribus præmissis subditur quartũ, quod infra nos est, scilicet corpus nostrum. Si ergo August. enumerat ibi diligenda ex charitate præcise, & proprie, uidetur ꝙ corpora nostra sint diligenda ex charitate. ITEM. Omne beatificabile ex charitate est diligibile: sed corpus nostrum cum anima communicat in participatione felicitatis: ergo similiter cõmunicare debet in dilectione charitatis. ITEM. In ordine charitatis cõsanguinei præmittendi sunt extraneis secũdum Ambrosium: sed consanguinitas nõ est nisi ex parte corporum: si ergo hæc conditio reddit homines magis amabiles, uidetur quod corpora nostra inter ea cõnumerentur, quæ sunt ex charitate diligenda.

RESOLVTIO.

Et quidem: cum per quandam redundantiam capacia sint & ipsa beatitudinis.

RESPON. Dicendum, ꝙ cum charitas sit pondus inclinans ad summum bonum, &, perfectam beatitudinem, omne illud facit diligere, quod est beatum, uel beatificabile. Quoniam ergo contingit aliquid esse beatum tripliciter, scilicet per essentiam & per primam influentiam, & per quandam redundantiam: hinc est quòd omnia ista ex charitate sunt diligenda, secundum prius, & posterius, secundum maius, & minus. Beatũ autẽ per essentiã est solus Deus. Beatum per primam influentiam est rationalis spiritus, Beatum denique per quandam redundantiã est corpus humanũ, in quod gaudium gloriæ redundat per cõiun

ctionem sui ad animam beatam. Hinc est quòd charitas non solum facit nos diligere Deum, & rationalem spiritum, sed etiam corpus nostrum. Concedédum est igitur (sicut probatū est) quòd corpora nostra diligenda sunt ex charitate: concedendæ sunt etiam rationes ad hanc partem inductæ.

Ad id, quod obijcitur, quòd Deus hortatur nos in euangelio ad uitam carnalem odiendam. Dicendum, quòd in corpore nostro est uitiositas concupiscentiæ, & bonitas naturæ. Et quia uitiositas cōcupiscentię inclinat ad malum, ideo est odienda: & si quis eā diligit, odit animā suam: quia uero bonitas naturæ ordinata est ad summum bonum quodammodo comparticipandū, ideo est diligenda. Cum ergo dominus hortatur ad odiendam animam nostram, siue uitam carnalem. Dicendum, quòd hoc non concludit quòd corpora nostra non sint diligenda quantum ad bonitatem naturæ, sed quantum ad uitiositatem concupiscentię. Et per hoc patet responsio ad rationem sequentem: quia caro non repugnat spiritui, nec impedit ab assequenda beatitudine propter conditionem naturæ, sed propter uitiositatem concupiscentiæ contractæ. Ad illud, quod obijcitur, quòd nō debent diligi ex charitate ea, quæ corrumputur, cum charitas nūquam excidat. Dicendum, quòd quamuis corpus nostrum sit corruptibile ad tempus & secundum præsentem statum: est tamen ad perpetuam incorruptionem ordinatum. Vnde quāuis nunc seminetur in corruptione, resurget tamē in incorruptione: & ideo quāuis corpus sit corruptibile quantum ad lapsæ naturæ infirmitatem, non sequitur quòd non sit diligibile ex charitate quantum ad necessitatē naturæ, secundum quam ordinatum est ad perpetuam incorruptionē. Ad illud, quod obijcitur, quòd ratio imaginis, & expressa assimilatio, quæ facit creaturam rationalem diligi ex charitate non inuenitur in corpore. Dicendum, quòd uerū est (per se loquendo,) quod ratio imaginis sic facit: licet autē corpus humanum non sit ad Dei imaginem per se, est tamen unitum animæ, quę est ad imaginem Dei, unita (inquam) unitate naturæ: & ratione illius est beatitudinis comparticipabile: & sicut est beatitudinis comparticipabile, ita & diligendum ex charitate, ea uidelicet ratione, qua est animæ rationali unitū: & hoc est proprium corporis humani respectu cuiuslibet alterius corporis, propterea non est simile de alijs corporibus irrationabilibus.

Qvaestio V.

An dona gratuita ex charitate diligenda sint?

Vtrvm ex charitate sint diligenda dona gratuita. Et quòd sic uidetur. Primo per August. in Lib. de Trini. Qui diligit proximum, ipsam præcipue dilectionē diligat: ergo si proximum diligit ex charitate, dilectionem diligit ex charitate: sed dilectio qua diligit proximum, est donum gratuitum: ergo dona gratuita sunt ex charitate diligēda. Item. Omne, quod ordinat ad beatitudinē, & ad eam perducit, est diligendū ex charitate: sed dona gratuita sunt huiusmodi: ergo uidetur quòd

ex charitate diligenda sint. ITEM. Constans est, quod dona spiritualia sunt amanda & à Deo petenda: & qui illa diligit, diligēdo meretur: si ergo dilectio meritoria est dilectio charitatis: ergo uidetur quòd talia dona sint ex charitate diligenda. ITEM. Sicut se habet dilectio gratuita ad dona gratuita, sic se habet dilectio naturalis ad bona naturalia: sed bona naturalia diliguntur naturali dilectione: ergo pari ratione dona gratuita diligūtur dilectione gratuita: sed dilectio gratuita est dilectio charitatis: ergo uidetur q dona gratuita sint ex charitate diligenda.

CONTRA. Nulla creatura carés ratione est diligenda ex charitate: sed huiusmodi dona gratuita rationem non habent: ergo nō debent diligi ex charitate. ITEM. Diligere est uelle alicui bonū: sed stultus est, qui uult alicui uirtuti, uel charitati bonum: ergo uidetur quòd huiusmodi dona gratuita ex charitate non sit diligenda. ITEM. Illud solum est ex charitate diligibile, quod est aliquo modo beatificabile: sed huiusmodi dona gratuita non sunt beatificabilia: ergo non sunt ex charitate diligibilia. ITEM. August. sufficiéter enumerat ea, quæ sunt ex charitate diligenda: sed dona gratuita non sunt de illis, quæ August. enumerat: ergo uidetur q ex charitate diligenda non sint.

RESOLVTIO.

Et ista ex charitate etiam diligenda sunt: at non amore amicitiæ, sed concupiscentiæ.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, q aliqui dicere noluerūt dona gratuita nō esse ex charitate diligenda, secundum q diligere ex charitate est motus charitatis elicientis: sed sic ex charitate diliguntur, hoc est secundum q diligere est ipsius charitatis imperantis. Nā in hoc differt charitas ab affectu naturali: quoniam naturalis affectus quçrit proprium commodum, charitas uero (secundum q dicit Grego.) protenditur in alterū: & quia commodum nostrū recte, & proprie consistit in spiritualibus donis, quæ ordinant nos ad beatitudinem: ideo amor talium donorū est a dilectione naturali eliciti ue, sed a charitate imperatiue, cuius est imperare affectibus nostris ut recte moueantur in suum finē. Sed illud non sufficit dicere. Primum quidem, quia charitas non semper in alterum tendit: habens enim charitaté: p ipsam frui Deo desiderat. Secūdū vero, quia quāuis sit naturæ quærere, & amare commoda naturalia: spiritualia tñ dona perfecte amare, hoc non pōt esse nisi dilectionis gratuitæ. Et ppterea est alius modus dicendi, q cum bonum sit obiectū charitatis, & actus recipiat speciem ab obiecto; intentio actus diligendi uariari habet scđm rationem boni. Bonum autem dicitur aliquid dupliciter. Vno modo cōcretiue, quia est ordinatum ad habitudinē, & in finem. Alio modo abstractiue. quia est illud quo qs ordinatur in finem: Dona igitur gratuita nō dicūtur esse bona primo modo, sed secundo, quia mediantibus illis substantiæ rationales habent in finem ordinari: ideo proprie loquendo magis sunt bonitates, quam bona, & magis rationes diligendi, quā dili-

ligibilia:'& ideo dicunt isti ꝙ susceptiua horum donorum spiritualium sunt ex charitate diligenda, ipsa uero dona gratuita non sunt proprie ex charitate diligenda, sed magis ratione diligẽdi ex charitate sua subiecta. Et quia accidens cum subiecto est unũ: ideo dilectionẽ istorum donorum cũ dilectione creaturarum rationalium nõ est ponere in numerum. Sed illud adhuc calumniabile est, pro eo ꝙ Deus, qui est ipsa summa bonitas per essentiam connumerat̃ inter ea, quæ sunt ex charitate diligenda. Et iterum propter quod unumquodque tale, & ipsum magis: sed talia dona spiritualia sunt bona, propter quę homines diliguntur: ergo multo fortius ex charitate diligẽda ipsa uidentur. Et ideo est adhuc tertius modus dicendi: quia sicut in præcedentibus tactum est, duplex est charitatis motus, & affectus. Est enim dilectio amicitię, & dilectio concupiscentię. Dilectione amicitiæ illa diliguntur, quibus optatur bonum. Dilectione uero concupiscentiæ dicuntur diligi, quæ desiderantur. Quoniam ergo desiderium bonorum spiritualiũ est ipsius charitatis, secundum quòd Sancti dicunt, ꝙ bona spiritualia retinent rationem honesti, concedendum est ꝙ bona gratuita ex charitate diligenda sunt. Et hoc expresse dicit Augu. in 8. de Tri. cum dicit, ꝙ ipsa charitas ex charitate diligenda est: expresse etiã docet ipsa experientia in uiros spirituales, qui nihil tam desiderant post Deum, quàm habere perfectam Dei dilectionem: unde concedendæ sunt rationes, quæ sunt ad partem istam.

Ad illud, uerò, quod objicitur primo in contrarium, ꝙ nulla creatura carens ratione diligẽda est ex charitate. Dicẽdum, quod si intelligatur de dilectione amicitiæ, uerum est: Si uero de dilectione concupiscentiæ, non est uerum. Et si tu objicias, ꝙ tunc bona temporalia erunt diligenda ex charitate, cum charitas faciat illa bona cõcupisci propter obsequiũ Dei. Dicendum, quòd non est simile: quia illa bona temporalia habent tantum rationem commodi, sed bona spiritualia habent rationem honesti: & ideo concupiscentia sapientiæ in scriptura laudatur, quamuis concupiscentia pecuniæ uituperetur. Præterea. Bona temporalia sunt minima bona, sicut dicit Augu. sed dona gratuita inter bona maxima connumerantur: ideo de his, & istis non est simile. Ad illud, quod obijcitur, quòd diligere est uelle alicui bonum, iam patet responsio; quia loquitur de diligere, secundum quòd est actus amicitiæ: secundum enim quod est actus cõcupiscẽtiæ, diligere non est uelle alicui bonum, sed magis est aliquod bonum desiderare, uel aliquod bonum acceptare. Et quãuis non sit concedendum, ꝙ charitas faciat sibi uelle bonum: facit tamen se desiderari, & acceptari tanquam uerum bonũ. Ad illud, quod obiicitur, quòd nihil est amandũ ex charitate, nisi beatificabile. Dicendum, quòd illud prima fronte habet instantiam in Deo: Præterea: & si in creaturis aliquo modo habeat ueritatem: hoc uerum est in his, quæ diligẽda sunt dilectione amicitiæ. Ad illud, quod ultimo obiicitur.

Lib. 1. de Lib. arb. ca. 19 To mo. 1.

Dicen-

Dicendum, quòd August. nō enumerat quæcumque diligenda, sed diligenda dilectione amicitiæ. Et si tu quæras rationem, quare. Dicendum, ꝙ hoc est, quia motus amicitię maioris liberalitatis est, quam motus concupiscentiæ, & secundum illum protenditur charitas in alterum; & ideo secundū illum modum, magis diligibilia distinguuntur, & quæ diligenda sunt, diligi præcipiuntur. Nec est diminutio, quia in illis ista includuntur.

QVAESTIO VI.

Quæ, & quot diligenda sint.

DE diligendorum numero, & sufficientia. Dicit enim. Aug. ꝙ quatuor sunt ex charitate diligenda, uidelicet Deus, & nosipsi, proximus, & corpus nostrum. Et uidetur primo, ꝙ ibi sit superfluitas: quia quæ sunt eiusdem speciei non distinguuntur nisi secundum numerū, & non debent facere diuersa membra distinctionis: sed nos, & ꝓximus noster sumus eiusdem speciei: ergo non debet hō habens charitatē cū proximo suo pro diuersis diligibilibus numerari. ITEM. Sacra scriptura sufficienter enumerat diligibilia in præceptis, quæ dat: sed non enumerat nisi duo, scilicet Deum, & proximū, de quibus dat duo præcepta: ergo uidetur ꝙ alia membra sint superflua. ITEM. Nihil cōtingit esse beatum nisi tribus modis, uidelicet per essentiā, per primam influentiam, & per redundātiā: ergo si charitas non se extendit ad diligendū, nisi ad id quod est beatū in actu, uel in potentia, uī ꝙ non sint nisi tria diligenda, uidelicet Deus, aīus, & corpus.

SED quòd sit diminutio uidetur primo per Ambrosiū; qui (secundum qđ in seq. Dist. habetur) assignat sex membra in numero diligendorum: ergo si Ambrosius non fuit in enumerando superfluus; uidetur ꝙ August. fuit diminutus. ITEM. Sicut ex charitate diligendum est corpus nostrum, ita & corpus proximi: si ergo animus noster, & animus proximi cōstituunt duo membra diligendorum, ita uidetur ꝙ etiam corpus nostrum, & corpus proximi: ergo uidetur quod quinque ex charitate sint diligenda. ITEM. Sicut ex charitate diligimus quod est supra nos, & infra nos, & iuxta nos: sic etiam ex charitate diligendū est, quod est contra nos, uidelicet inimicus, sicut supra ostēsum est: uidetur ergo quòd prædictis mēbris deficiat unum membrum. Quæritur ergo quare tot ex charitate sunt diligenda, & non plura, neque pauciora.

RESOLVTIO.

Quatuor ex charitate diligamus, unum supra nos scilicet Deum: alterum apud nos sumus: tertium iuxta nos, scilicet proximū: ultimu infra nos, idest corpus nostrū.

RESP. Dicendum, ꝙ numerus diligibilium, & sufficientia dupliciter potest accipi. Vno modo ꝑ comparationē ad ipsam dilectionem. Alio modo per comparationem ad ipsum diligentem. Secundum ipsam dilectionem pōt accipi numerus & sufficientia sic. Cū enim dilectio sit appetitus boni: in appetitu autem boni est considerare ipsum bonum desideratū, & ipsum qui desiderat, & ipsum cui desideratur bonum. Bonum autem desideratum hoc est summum bonū, ille qui desiderat, est

habens charitatem: cui autem desideratur, potest esse in quadruplici differentia. Aut quia optat summum bonum ipsi Deo, aut sibi ipsi, aut sibi adhærēti: ideo quatuor sunt ex charitate diligenda, quia numerus diligendorum non accipitur ex parte optātis, uel ex parte boni optati, cum sit unum, sed ex parte eius cui optatur, quod cum sit in quadruplici differentia, quatuor sunt diligendorū mēbra. Et hoc est quod supra dictum est, ꝙ in prædicta diuisione sumitur numerus diligendorum secundum dilectionem amicitiæ, qua dicitur quis diligere aliū, quādo uult illi bonū. Alio modo potest summi numerus & sufficientia diligendorum ex comparatione ad ipsum diligentem. Nam diligens aut habet respectum ad se, aut ad id quod est supra se, aut ad id qđ est iuxta se, aut ad id quod est infra se: & scđm hoc quatuor tantummodo diligenda sunt ex charitate. Et secundum hunc modum assumit Aug. diligibilium numerum, & sufficientiam in Lib. de doct. Christ. nec tantum assignat numerum, sed etiam ordinem debitū. Ait enim sic. Quatuor sunt diligenda. Vnum quod est supra nos, scilicet Deus. Alterum quod nos sumus. Tertium quod iuxta nos est. s. proximus. Quartum qđ infra nos est. s. corpus. Et qa omnia possunt reduci ad ista quatuor membra: ideo patet diligendorum numerus, & sufficientia.

Ad illvd, quod obijcitur, qđ est ibi superfluitas, quia non differimus specie à proximo. Dicendū, ꝙ quamuis specie nō differamus, tñ ad nos, & proximos nr̃os charitas nr̃a diuersimode cōparatur scđm rōnem diligendi, & gradū. Primo. n. charitas facit habentem se tendere ad beatitudinē, & deinde proximū optat tēdere ad idem, quasi a latere. Ad illvd, qđ obijcitur, ꝙ sacra scriptura nō exprimit nisi duo diligenda. Dicendum, quòd in sequenti mandato implicat tria diligibilia. Nā in hoc ꝙ dicit: dilige proximum tuum sicut teipsum &c. mādat homini, ꝙ diligat seipsum, & cū ipse sit constitutus ex aīa, & corpore, includitur ibi dilectio utriusque. Ad illvd, qđ obijcitur, ꝙ tantummodo tribus modis est qđ beatū. Dicendū, ꝙ uerum est: sed tamen charitas quæ disponit ad beatitudinē, alio mō respicit suū susceptibile, alio modo respicit illud quod est ei simile: primū ut participans: scđm ut comparticipans: ideo scđm illā diuersam cōparationem distingui possunt diuersa diligibilia. Ad illvd, qđ obijcitur, quòd est ibi diminutio, quia Ambros. assignat sex membra. Dicendum, quòd illa sex membra reducunt̃ ad ista quatuor. Ambr. enim distinguit unū membrorū istorum in quatuor, uidelicet dilectionem eius quod iuxta nos est, scilicet dilectionem proximi. Nec est ibi contrarietas, quia Ambr. considerat differētias diligibiliū accidētales. Aug. cōsiderat gradus hoīs, & differentias magis essentiales: quod melius apparebit inferius. Ad illvd, qđ obijcitur de corpore proximi. Dicendū, ꝙ tā corpus proximi, q̃ corpus nostrū est infra nos, & cōtinetur sub quarto membro. Nec est simile de aīo nostro & de animo proximi: quia diuersimode habet charitas comparari ad utrum-

utrumque, quia ad unũ sicut ad intrinsecum, ad aliud sicut ad propinquum. Ad corpora autem cõparari habet uniformiter, ad utrũque.n. comparatur sicut ad inferius. Aliter uolunt alij dicere, ꝙ dilectio corporis proximi continetur sub dilectione proximi: qa uniformiter comparatur charitas ad utrumque: ad animum autem nostrum, & ad corpus cõparatur difformiter: quia ad animum comparatur sicut ipsum informans, & eidem inhærens, ad corpus uero sicut eidem dominans, & ipsum regens. AD ILLVD, quod objicitur, ꝙ ex charitate diligendum est, qđ est contra nos. Dicendum, ꝙ illud continetur sub illo membro, quod est infra nos, pro eo ꝙ & si inimici sint diligendi, q sunt contra nos, non tamen sunt diligẽdi in eo ꝙ sunt contra nos, hoc est ratione culpę, sed in eo ꝙ sunt juxta nos, hoc est secundum conformitatem naturæ.

DISTINCTIO XXIX.

De charitate quantum ad diligendi ordinem.

Post prædicta de ordine charitatis agendum est, quia dicit sponsa, Introduxit me rex in cellam uinariam, & ordinauit in me charitatem. Videamus ergo ordinem, quid prius, quid posterius esse debeat, peccat enim qui præpostere agit. Nã scire quid facias, & nescire ordinẽ faciendi, non est perfectæ cognitionis. Ordinis namque ignorantia conturbat meritorũ formam. Ordinem autem diligendi Aug. insinuat dicens, Ipse est qui ordinatam habet dilectionem, ne aut diligat quod non est diligendum, aut non diligat quod diligendum est, aut æque diligat quod minus vel amplius diligendum est, aut minus uel amplius quod æque diligendum est. Omnis peccator, inquantum peccator est, non est diligendus, & omnis homo, inquantum est homo, diligendus est propter Deum, Deus uero propter seipsum, & Deus propter se omni homine amplius diligendus est, & amplius quisque debet Deum diligere quam seipsum, Item, amplius alius homo diligendus est quam corpus nostrum, quia propter Deum omnia ista diligenda sunt, & potest nobiscum Deo homo perfrui, quod non potest corpus nostrum, quia corpus per animã uiuit, qua fruimur Deo. Audistis aliqua de ordine charitatis, ubi expressum est nos amplius debere diligere Deũ, quã oẽs homines, uel nosipsos, et amplius animam alicuius hominis

Cant. 2. Lib. de doctri. Christ. cap. 27 Ibid. Dis. præcedẽte.

quam corpus nostrum. In enumeratione etiam quatuor diligendorum superius posita, prius ponitur quod supra nos est; secũdo, quod non sumus: tertio, quod iuxta nos est, quarto, quod infra nos est: ubi ordo diligendi insinuari uidetur ex ratione enumerationis. Non est autem apertum utrum omnes homines pariter diligere debeamus, & tantum quã tum nos, uel minus.

An omnes homines pariter diligendi sunt.

Vnde etiam super hoc sæpe mouetur quæstio, quam perplexam faciunt sanctorum uerba uariè prolata. Quidam enim tradere uidentur, quòd pari affectu omnes diligendi sint, sed in effectu, idest, in exhibitione obsequij distinctio obseruanda sit. Vnde Augu. Omnes homines æque diligendi sunt, sed cum omnibus prodesse non possis, his potissimũ consulendum est, qui pro locorum, & temporum uel quarumlibet rerum oportunitatibus constrictius tibi, quasi quadam sorte iunguntur. Pro sorte enim habendum est, quo quisq; tibi temporaliter colligatius adhęret, ex quo eligis potius illis dandum esse. Item super epistolam ad Gala. Operemur bonum ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei, idest, ad Christianos. Omnibus enim pari dilectione uita æterna optanda est, etsi non omnibus eadem possunt exhiberi dilectionis officia, quę fratribus maxime sunt exhibenda: quia sunt sibi inuicem membra, qui habent eundem patrem scilicet deum. His alijsque testimonijs innituntur, qui dicũt omnes homines pariter diligendos esse charitatis affectu, sed in operis exhibitione differentiam.

Quæ his repugnare uidentur.

Quibus obuiat illud præceptum legis de diligendis parẽtibus, Honora patrem tuum & matrem, ut sis longæuus super terram. Vt quid enim specialiter illud prę ciperetur de parentibus, nisi maiori dilectione forent diligendi? Sed hoc illi referendum dicunt ad exteriorem exhibitionẽ, in qua præponendi sunt. Vnde honora dixit, non dilige. Obuiat etiã illud quod Hieronymus super Ezech. ait: scilicet ut ordine charitatis, sicut scriptum est, Ordinauit in me charitatem, post omnium patrem deum, carnis quoque pater diligatur,

&

Lib. de doctri. Christ. 1. c. 28. Gal. 6. In exposi. 6. circa fi. Tomo 4. Matth. 23. Deut. 5 Lib. 13. circa illud cap. 44. & sabb. mea sanctific. Verba habẽtur in Glo. Cant. 2. & apud Orig. ibi dẽ hom. 2. ĩ Cã. q̃ ponit ĩ ult. tomo epis. Hiero.

& mater,& filius,& filia,frater & soror. Ambr. quoque diligendi exprimēs ordinē super illud Canticorū, capitulo secundo.i.Ordinauit in me charitatē,ait,Multorū charitas inordinata est,quod in primo est,ponunt tertiū uel quartū. Primo Deus diligendus est,secundo parentes, inde filij, post domestici,qui si boni sunt,malis filijs præponendi sunt. Secundū hoc in euāgelio ad cuiusque dilectionē proprium ponit,Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex oībus uiribus tuis,& proximum tuum sicut teipsum,et inimicos nō ex tota virtute,nec sicut teipsum,sed simpliciter, sufficit enim quòd eos diligimus,& non odio habemus. Ecce ex præmissis aperte insinuatur quæ in effectu charitatis distinctio sit habenda,ut differenti affectu,non pari hoīes diligamus,& ante oīa Deum,secundo nosipsos, tertio parētes, inde filios & fratres,post domesticos,demū inimicos diligamus.Sed inquiunt illi,quæ de ordine dilectionis supra dicūtur,esse referenda ad operū exhibitionē,quæ differēter proximis exhibenda sunt.Primo parentibus,inde filijs, post domesticis, demum inimicis. Deum uero tam affectu, quam obsequij exhibitione ante omnia diligendum.

Matth. 22.

Aliqui tantùm proximos quātùm nos diligēdos cōtēdūt.

Quorū etiā nonnulli tradunt affectu charitatis tantum proximos esse diligēdos,quantū nosipsos diligimus, quod cōfirmant auctoritate August.qui ait,Nec illa iā quæstio moueat,quātū charitatis fratri debeamus impendere, quantū Deo.Incōparabiliter plus Deo quā nobis,fratri uerò quantū nobis.Nos aūt tanto magis diligimus,quanto magis diligimus Deum. Ex hoc & præmissis testimonijs August. asserunt omnes homines pariter esse diligendos à nobis,& tantū quantum nos,Deum autem plusquam nos, corpus uero nostrum minus quā nos vel proximos. Nec in enumeratione præmissa quatuor diligendorum ordinem diligendi assignari dicunt,sed tantum quæ sunt diligenda.

In 8. Lib. de Trin.c. 8.in fi.

Secundum alios non pari affectu omnes diligendi sunt.

Verum quia præmissa verba Ambrosij ordinem diligendi secundum affectum magis quàm secundum effectum diligenter intuentibus explicare uidentur, non indocte alij

dicunt non modo in exhibitione operis, sed etiam in affectu charitatis ordinem differentem esse statutum, ut ante omnia diligamus deum, secundo nos, tertio parentes, quarto filios, uel fratres & huiusmodi, postea domesticos, demum inimicos. Quod uero August. dicit pariter omnes esse diligendos, & pari dilectione omnibus uitam optandum, ita accipi potest, ut paritas non ad effectum referatur, sed ad bonum quod eis optatur, quia charitatem omnibus optare debemus, ut paria bona mereantur. Sicut Apostolus dicit,
2. Cor. 7. *Volo omnes homines esse sicut me. Optanda est enim minoribus perfectio maiorum, ut ipsi fiant perfecti, & sic pari mereantur beatitudinem. Vel pari dilectione, idest, eadem dilectione omnes diligendi sunt. Item quod ait, Vt tantum diligamus fratres quantum nos, ita intelligi potest, idest, ad tantum bonum diligamus fratres, ad quantum nos, ut tantum bonum eis optemus in æternitate, quantum nobis, & si nõ tanto affectu. Vel ibi (quantum) similitudinis est, non quantitatis.*

Quæstio de parentibus bonis & malis: quo modo diligendi sunt.

Matt. 12. Luc. 8. Mat. 3 Io. 19. *Solet etiam quæri, Si parentes nostri mali sunt, uel filii, uel fratres, an magis uel minus diligendi sint aliis bonis, hac ratione nobis non copulatis. Videtur quòd magis sint diligendi boni, qui nobis carne non sunt coniuncti: quam mali carne coniuncti, quia nobis sunt coniuncti corde glutino charitatis. Sanctior est enim copula cordium quam corporum. Vnde Beda de illis uerbis domini, Mater mea & fratres mei hi sunt, qui uerbum dei faciunt, ait, Non iniuriose negligit matrem, nec mater negatur, quæ etiam de cruce agnoscitur, sed religiosiores monstrantur copulæ mentium quã corporum. Verumtamen latebrosa quæstio est hæc, nec a nobis plene absoluenda, properantibus ad alia. Monemur enim ex uerbis illis, quibus inimicos non ex tota uirtute, non sicut teipsum iubet diligere, sed simpliciter. Sufficit enim quòd diligimus, & non odio habemus. Quod non ita accipiendum est, quasi sufficiat tibi diligere inimicum & non sicut teipsum, quia omnes & amicos & inimicos, sicut teipsum*

sum, quia omnes & amicos & inimicos, sicut teipsum diligere debes. Sed ad ostendendum gradus diligendi deum & proximum & inimicum, qui tamen proximus est, propria dominus ponit cum ait, Diliges deum ex tota uirtute tua, & proximum sicut teipsum: non ait, ex tota uirtute, ut ostendat proximum diligendum minus quam Deum. Dicit etiam. Diligite inimicos, nec addit ex tota uirtute, nec sicut teipsum, sed simpliciter. Sufficit enim quòd diligamus, & non odio habeamus, idest sufficit dicere ut diligamus & odio non habeamus, non quia eos diligere debeamus sicut nos, quia proximi sunt, sed sufficit si eos minus diligimus quam alios proximos, quod locutionis genus innuit.

Quæstio Augustini in Libro Retractionum.

Queri etiam solet, Cur dominus præceperit diligere inimicos, cum alibi præcipiat odio habere parentes & filios. Ad quod dicendum est, duo esse diligenda in homine, naturã & uirtutem, uitium uero & peccatum odiendum. Et parentes ergo inquantum mali sunt, odiendi sunt, & inimici diligendi, inquantum homines. Diligamus ergo inimicos lucrandos regno dei, & odiamus propinquos si impediunt nos a regno Dei: & in omnibus communiter naturam diligamus, quam Deus fecit.

Luc. 14 Augu. lib. retract. 1 cap. 10. in medio.

De gradibus charitatis.

Sciendum quoque est diuersos esse gradus charitatis. Est enim charitas incipiens, proficiẽs, perfecta, perfectior, perfectissima. Vnde Aug. Perfecta charitas hæc est, ut quis paratus sit pro fratribus ẽt mori. Sed nũquid mox ut nascitur, iã prorsus perfecta est? imo ut ꝑficiatur, nascitur, cũ fuerit nata nutritur, cũ fuerit nutrita roboratur, cũ fuerit roborata perficitur, cũ ad perfectionẽ uenerit, dicit, Cupio dissolui, &c. Hic aperte progressus & perfectio charitatis ĩsinuatur quã perfectionẽ ẽt ueritas cõmedat, dicens, Maiorẽ hac dilectionẽ nemo habet, quàm ut aĩam suã ponat quis pro amicis suis. Quod utiq; dictũ est de opere dilectionis, quia maior dilectionis effectus non est, quã ponere aĩam pro aliis. Nec te moueat quod ait, pro amicis, qui enim ponit animam pro amicis, ponit & pro inimicis, ad hoc ut ipsi fient amici.

Aug. sup. Io. epi. canonicã retract.

SVPRA determinauit Magister de charitate quãtum ad essentiam, & diffinitioné, quantũ ad diligibilium numerum, & distinctionem. Hic sequitur tertia pars, in qua determinat de ipsa quantum ad diligendi ordinem. Diuiditur autem pars ista in tres partes. In quarum prima determinat de ordine charitatis per cõparationem ad ea, quæ per charitatem diliguntur. In secunda per comparationem ad ea beneficia, quæ per charitatem impenduntur. ibi. *Vnde etiam super hoc sæpe mouetur quæstio, &c.*) In tertia per comparationem ad gradus, qui in charitate reperiuntur: ibi. *Sciendum quoque est diuersos gradus charitatis esse &c.*) Prima, & ultima partibus remanentibus indiuisis, media pars diuiditur in duas. In quarum prima ponit Magister circa hanc materiam diuersorũ opinionis. In secunda dissoluit incidentes dubitationes. ibi. *Solet etiã quæri, si parentes nostri, &c.* Prima pars diuiditur in tres partes. In quarũ prima opponit ad partem una auctoritate Augusti. In secunda uero opponit ad alteram partem auctoritate legis. ibi. *Quibus obuiat illud præceptum legis, &c.*) In tertia uero subiungit opinionem suam. ibi. *Verum quia præmissa uerba Ambrosii, &c.*) Similiter secunda pars, in qua remonet dubitationes incidentes, tres habet partes secundum tres dubitationes, quas dissoluit, quarum una oritur ex alia. Primam dissoluit. ibi. *Solet quæri si parentes, &c.* Secundum ibi. *Veruntamen latebrosa quæstio hæc est &c.*) Tertiam ibi. *Solet quæri, cum Deus præcepit inimicos diligi, &c.*]

PEccat enim, qui præposterè agit, &c.] Videt hoc esse falsum. Ponatur enim quòd aliquis exponat se morti pro salute alterius melioris se, & sustineat penuriam, ut alij meliori se prouideat ad sufficientiam, præmittit sibi alium; & tamen non uidetur contra charitatem facere, imo ualde charitatiue procedere. Item. Esto, quòd faciam patri quicquid debeo, non obligor ei ad faciendum amplius: ergo si plus facio alij quàm sibi, non præiudico ei, nec ordini charitatis. Respond. Dicendum, quòd quædam est præposteratio ordinis ex debita causa, quædam præter causam, quædam contra debitam causam. Tunc est præposteratio ex debita causa, quando quis bonum cõmune præponit homo proprio in temporalibus: & hæc quidé præposteratio facit ad meriti cumulum. Et licet uideatur præposteratio, tamen multo maior est perfectior ordinatio. Alia est præposteratio præter causam debitam, ut si ex sola liberalitate uoluntatis meæ magis me exhibeã alicui extraneo, quàm domestico, & consanguineo, & etiam patri meo: considerando in ipso aliquam strenuitatem magis, quàm Dei uoluntatem, aut meriti dignitatem: & hæc præposteratio aufert meritum, quia in hoc non mereor. Tertia uero est præposteratio contra debitam causam, utpote si pater meus magis indigeat, & ego possum ei magis subuenire, & ipso neglecto subueniam extraneo: & illa inducit peccatum, & de hac intelligitur auctoritas Magistri in litera. Et per hoc Dub. 1.

hoc patet responsio ad obiecta.

Dub. 2. *Multorum charitas inordinata est, &c.*) Contra illa Ambrosij uerba obijcitur sic. Charitas non potest esse informis, sed semper formata, & charitas formata semper est ordinata: ergo implicantur opposita, cum dicitur, Charitas inordinata. Item. Videtur male dicere in hoc quòd subdit, quòd in primo est ponunt tertium, uel quartum; si enim primo diligendus est Deus, & qui præponunt aliquid Deo non habent charitatem, uidetur quòd male dicat, quòd aliqui habent charitatem inordinatam, eo quòd ponunt Deum tertio, uel quarto loco. Respon. Dicendum, quòd nomen charitatis accipitur large, & proprie. Large ad quamcunque dilectionem, quæ multum habet amatum carũ: & ista potest esse inordinata, uel ordinata: ipse aũt obijcit de charitate proprie sumpta.

Dub. 3. *Ante omnia Deum, &c.*) Videtur in hac distinctione Magister, imo Ambr. esse superfluus. Primo, quia Augustinus non enumerat nisi quatuor gradus, hic autem enumerat sex: ergo uidetur si Augustinus non est diminutus, quòd iste sit superfluus. Si tu dicas, quòd sub uno istorum membrorum, uidelicet sub dilectione proximi, continentur quatuor de illis mẽbris: ostenditur tunc quòd sit diminutus, quia dilectio corporis nostri ibi non tangitur. Item Sicut gradus sunt in dilectione proximorum, sic uidetur esse in dilectione Dei: quia multum debemus diligere Deum creatorem, & amplius recreatorem, & maxime glorificatorem: ergo insufficienter assignat gradus dilectionis. Item. Multæ aliæ sunt conditiones, in quibus membra Christi inuicem coniunguntur præter prædictas, uidelicet relatio uxoris ad uirum, discipuli ad Magistrum, domini ad seruum, subditi ad prælatum, quas omnes omittit Ambr. uidetur ergo insufficiẽter diligendorum ordinem assignare. Quæritur ergo de numero, & sufficiẽtia ipsorum graduũ. Respon. Dicendum, quòd sicut dictum fuit, ordo ab Augu. assignatus respicit ipsam charitatem secundum se: ideo attenditur secundum principales differentias boni, quæ sunt bonum supra nos, & bonum intra nos, & iuxta nos, & infra nos. Ordo autem Ambr. respicit ipsam charitatem, prout est in natura, quam dirigit, & tetigit: & hæc non tantum attenditur penes differentias boni, sed etiam penes rationem proprij, & alieni, propinqui, & remoti: & hic ordo multiplicatur in sex differentias. Nam charitas aut respicit bonum simpliciter, quod est summum bonum: & sic est primus gradus. Aut respicit bonum proprium: & sic sumus nos. Aut respicit bonum alienum, ut sibi coniũctum: & sic quadruplex est gradus, sec͂dm quòd quadruplex est differentia modi coniungendi. Aut. n. est coniunctio in naturæ conformitate: & sic est ultimus gradus, qui attenditur in dilectione inimicorum. Aut in naturę conformitate, & cõuersationis familiaritate: & sic est penultimus modus, qui attẽditur in dilectione domesticorum. Aut in his, & pp hęc in sanguinis propinquitate: & hoc potest esse dupliciter. Aut in ascẽdẽdo: & sic est filij ad patrem. Aut in

in descendendo: & sic est patris ad filium: & penes hæc accipiuntur duo gradus intermedij. Et sic patet numerus, & sufficientia illorum sex graduum: patet etiã dissolutio obiectorum. Ad illud.n. quod obiicitur de Aug. iam patet responsio, quia aliter assignatur ordo diligẽdorum ab Aug. aliter ab Amb. Ad illud, quod obiicit̃ de dilectione corporis nostri. Dicendum, ꝙ hoc reducitur ad dilectionem sui. Ad illud uero quod obiicitur, ꝙ gradus sunt in dilectione Dei: Dicendum, ꝙ falsum est: quia unus est Deus dilectus: & illę non sunt nisi rationes mouentes ad diligendum Deum, & inducentes nos sc͂dm plus & minus, quæ tñ nõ cõstituunt ex parte dilecti diuersitatẽ graduũ. Ad illud, q͂d obiicitur de aliis cõditionibus, sc͂dm quas attendit̃ uinculũ, & coniunctio. Dicendũ, ꝙ ad istas pñt reduci oẽs. Nã uxor cum sit caro uiri, & econuerso, reducitur ad dilectionem sui: pater uero spũalis ad dilectionem pr̃is naturalis. Cęteri cõsanguinei ad dilectionem filii: dñs, magister, & discipulus ad domesticos referuntur: & sic patet ꝙ nihil superfluũ, nihil etiam diminutum in prædictis gradibus continetur.

Dub. 4. *Solet etiam quæri si parentes, &c.*) Contra. Rõnes illæ uidẽtur esse ad utrãque partẽ. Rõne enim ꝓpinquitatis uidetur ꝙ mali parentes præferendi sint bonis extraneis, cũ parentes ponantur in tertio gradu. Rõne uero bonitatis uidet̃ contrariũ. Et si tu respõdeas ꝙ non est contrarietas: quia diuersis respectibus possunt inuicẽ sibi præponi, & habent se sicut excedẽtia, & excessa: hoc non soluit: quia adhuc restat qõ, q͂d illorũ magis excellit, utrũ bonitas, uel ꝓpinquitas. Et ꝙ bonitas uĩ, cũ charitas per se, & primo respiciat bonitatẽ. Quod iterum propinquitas uidetur, quia penes illã attenditur, & assignatur ordo charitatis. Resp. Dicendum, ꝙ est amor complacentiæ, & amor beneficentiæ. Amore cõplacentiæ amat quis aliquẽ, quãdo qs eius facta acceptat, & ipsum approbat & ẽt in bonitate eius cõplacet sibi. Amore uero beneficẽtię amat quis aliquẽ quando uult ei benefacere, & diligit eum, nõ tantum quia sit bonus, sed ut sit bonus. Quantũ ad primum amorem ponderat bonitas, quantũ ad secundũ põderat propinquitas. Vnde esto ꝙ pater meus sit malus, & alius extraneus sit bonus, magis debeo uelle, & desiderare, & procurare ꝙ pater meus sit bonus, & in charitate permaneat q̃ alius extraneus, licet ipsum, & facta eius quã diu est in statu peccati, nõ debeã approbare. Et ꝑ hoc patet respõsio ad quæstionem propositã, patet etiam responsio ad obiecta.

Perfecta charitas haec est, &c.) Obiicitur contra hoc: quia si hæc est ꝑfecta charitas, ut sit paratus pro fratribus mori, cũ hõ in perfecta charitate cõsistens non sit paratus mori pro Deo, uidetur ꝙ perfectus amplius diligit proximũ, q̃ imperfectus Deum. Sed in contrarium huius est: quia charitas quãtumcunque parua diligit Deũ ꝑp se, & super oĩa, hoc autẽ nunquã facit perfectus proximo. Iuxta hoc quæritur, cũ charitas sit nobilissimũ opus Dei, & Dei perfecta sint opera, uidetur quod oĩs charitas sit perfecta: male er- Dub. 5.

go hic distinguitur p perfectū,& imperfectum. Iuxta hoc ēt posset quæri, quō charitas imperfecta habeat perfici, & augeri; sed hoc fuit determinatum in 1. Lib. dist. 17.& in 2. dist. 26. Respō. Dicendū, q signum pfectæ charitatis,& effectus est prōptitudo moriendi pro fratre: ista tñ prōptitudo non inest charitati solūmodo ex dilectione fratris; sed ex dilectione fratris relata ad dilectionē Dei, quē perfectus super se, & super oia diligit,& ob cuiusamorē etiā pro ipso fratre uult mori: nō quāuis hoc nō reperiatur in uiro imperfecto respectu Dei, non añ sequitur q minus diligat Deum, q̄ perfectus proximū: sed quia minor est dilectio unius respectu Dei, q̄ alterius. Ad illud, qđ obiicitur, q semper charitas est perfecta. Dicendū, q perfectū dupliciter dicitur, uel in se, uel in ordine. Loquēdo de perfectione in se, charitas in sui principio est imperfecta in se, sed per crementum perficitur. Loquēdo aūt de perfectione ordinis, qua quidē perfectione oia opera Dei dicūtur esse perfecta: sic charitas in quocūque statu sit, perfectionē habet: quia ordinata est in suum finem, & potest elicere debitā operationem. Aliter distinguitur perfectio sufficientiæ,& excellentiæ, siue pfectio scđm naturā, & scđm tēpus, sicut in 2. Lib dist. 3. habetur.

Cum ad perfectionem uenerit, dicit; Cupio, &c) Contra hoc est,
Dub.6. quia beatus Martinus, qui ualde pfectā habebat charitatē, in morte dicebat. Dñe si adhuc populo tuo sum necessarius, nō recuso laborē. Itē. Hocipsum uŕ p rōnem, qa maioris perfectionis signū est appetere laborare, & affligi p aliquo, q̄ appetere quiescere cū eo: ergo uŕ q ad pfectā charitatē nō ptineat dicere, cupio dissolui, & esse, &c. sed magis, cupio laborare pro Christo. Resp. Dicendum, q desideriū quiescendi cum Christo potest venire ex causa duplici. Vel propter tædium maiorum præsentium, uel propter contemptum terrenorum, & abundantem prægustationē cœlestiū. Primo modo est signum imperfectionis non pfectionis: quia sic recusat laborare. Secundo modo signum est perfectionis, quia nō recusat laborare: sed spiritus tanto amoris Christi desiderio stringit q uix pōt inter se, & Deum interpositionē corporalis parietis sustinere. Vnde hoc signū est, q amat Deum pfecte. Alia uero q̄ dicuntur in litera, satis sunt plana, & quædam ex eis satis declarabuntur in distinctione proxima.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An in charitate respectu diligibilium ordo sit?

AD intelligentiam huius partis quæritur hic de ordine charitatis. Circa hoc autem sex incidunt dubitabilia. Primum est de ordine charitatis cōmuniter respectu diligendorum. Secundum est de ordine ipsius per cōparationē nostri ad Deū. Tertium est de ordine eiusdem per comparationē nostri ad proximum. Quartum est de ordine ipsius per comparationem patris ad filium. Quintum est de ordine charitatis per comparationē domestici ad extraneum. Sextum, &

& ultimum est, utrum ordo charitatis attendatur quantum ad effectum tantum, an simul quantũ ad effectum, & effectum.

VTRVM ordo sit in charitate respectu diligibilium. Et quòd sic uidetur. Cant. 2. Ordinauit in me charitatem: sed ordo charitatis non attenditur nisi in diligendo: ergo &c. ITEM. Augustinus in libro de doctrina Christiana dicit, q; primo diligendus est Deus qui est supra nos, secundo quod nos sumus: tertio quod iuxta nos: quarto quod extra nos: ergo secũdum hoc patet quòd ordo est in charitate respectu diligendorum. Constat enim q; illa non ordinãtur adinuicem secundum ordinẽ temporis, sed secundum ordinẽ excellentiæ, & dignitatis. ITEM. Hocipsum ostenditur auctoritate Amb. qui assignat in litera ordinem charitatis in diligendo: si ergo recte assignat, uidetur quod ordo ponendus sit in charitate respectu eorum, quę ex charitate diliguntur. ITEM. Hoc uidetur ratione. Charitatis est rectificare affectum: sed affectus non est rectus, nisi præponat maius bonum minori bono, & hoc dicit ordinem: ergo in charitate ponendus est ordo. ITEM. Charitas diligit plura diligibilia, aut ergo æque primo; aut non. Non ęque primo, cõstat, cum charitas habitus sit unus, & unus, habitus unũ principale habet obiectum. Si nó æque primo: ergo unum per prius, reliquum per posterius: ergo ibi est necessarius ordo. ITEM. Magis competit ordo amori deliberatiuo, quàm naturali: sed uidemus amoré naturalem ordinatum esse respectu diligibilium: ergo multo fortius uidetur esse circa amorem deliberatiuum; sed talis est amor charitatis: ergo &c.

CONTRA. Ordo præsupponit distinctionem: ergo ubi non est distinctio, ibi non est ordo: sed charitas respectu diuersorum diligibilium non est distincta, nec multiplicata: ergo nec respectu eorũdem erit ordinata. ITEM. Vbicunque est ordo, ibi est ꝓportio: sed diligibiliũ ex charitate nulla est proportio. Creati enim ad increatum modica, uel nulla est proportio, nec corporis ad spiritum: ergo si non est ordo, uel proportio iter diligibilia, uidetur quòd charitas respectu eorum non sit ordinata. ITEM. Ordo maxime spectat ad cognitionem, quia sapiẽtis est ordinare: ergo si non ponitur ordo in cognitione respectu cognoscendorum, multominus non debet ordo poni in charitate respectu diligendorum. SI TV dicas, q; ordo est in scientiis: obiicitur de fide, quę est habitus cognitiuus, qua etiam creduntur articuli diuersi, se inuicem excedentes secũdum gradum & dignitatem: sicut illi, qui sunt de diuinitate, excellentiores sunt, quàm illi qui sunt de humanitate: si ergo non ponit̃ ordo ĩ fide respectu credibilium non debet poni ordo in charitate respectu diligibilium. ITEM. Sicut in fide una est ratio credendi s. summa ueritas: sic in charitate una est ratio diligendi, uidelicet summa bonitas; sed propter unicã rationem credẽdi fides omnibus articulis assentit æqualiter; ergo pari ratione uidetur de charitate quòd & ipsa omnia diligenda debeat diligere æqualiter. ITEM. Charitas quadam naturali inclinatione

natione inclinat ad diligendum bonum: si ergo ipsa est habitus unus, & idem mouens, idem semper est natum facere idem in his quæ naturaliter inclinãt ad aliquid: uidetur ergo ꝙ charitas omnino uniformiter, & æqualiter moueat ad amandum omne diligibile. ITEM. Si ordo attenditur in charitate, aut attenditur quãtum ad habitum, aut quantum ad actum. Quãtum ad habitum nõ, constat, cum ille sit unus & idem. Si quantum ad actum: ergo uidetur ꝙ in dormiente non sit charitas ordinata, cum in eo non exerceat actum suum. Est igitur qõ: penes quid attendatur ordo in charitate, & quare magis attendatur ordo in ipsa, quàm in alia uirtute, cum omnis uirtus (sicut dicit Aug. in Lib. de Moribus ecclesiæ) sit amor ordinatus. Et rursus. Cum circa omne bonum sit modus, species, & ordo, cur potius charitas dicitur ordinata, quàm modificata.

RESOLVTIO.

Cum charitas æqua ponderatrix sit, & uinculum ligans plura; magnopere decet eam ordo.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, ꝙ charitas est uinculum ligans: iuxta illud, quod dicit Apost. Col. 3. ubi uocat eam uinculũ perfectionis. Et Dion. in 4. cap. de diui. no. dicit, ꝙ amor est uirtus unitiua. Vnde cũ amor charitatis sit amor maximè liberalis, multa complectitur, & in unum colligit: unde charitas non tantum unit sibi eũ, in quo est: sed etiam quodammodo ligat ei, quod natũ est ad eundem finem peruenire. Nec tantũ est charitas uinculum ligans, sed etiam pondus inclinans. Quod enim est pondus in corporibus, hoc est amor in spiritibus. Quoniam igitur unumquodque per suum pondus habet ordinari, & charitas pondus est, & æqua ponderatrix: hinc est ꝙ ipsi charitati maxime competit ratio ordinis. Et quoniam ipsa est uinculum ligans, & circumplectens multa: ideo non tantum ordinat ipsum diligendum in finem, sed etiam ipsa dilecta, secũdum quòd ratio diligendi, & ipse habitus charitatis diuersimode comparatur ad illa. Concedendæ igitur sunt rationes ostendentes charitaté esse ordinatam respectu eorum, quæ sunt ex charitate diligenda.

AD ILLVD, quod primò obijcitur, ꝙ ordo præsupponit distinctionem. Dicendum, quòd ordo attéditur in charitate ratione habitus relati ad actum, & obiectũ: quamuis autem in charitate non sit distinctio ex parte habitus, est tamen distinctio ex parte ipsorũ diligendorum, & ex parte ipsorum actuum, ratione cuius diuersitatis mandata charitatis habent multiplicari, & ipsa charitas habet ordinari. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ ubi est ordo, ibi est proportio. Dicendũ, ꝙ proportio dupliciter capitur, strictè, & large. Si strictè dicatur proportio, sic dicit quandam commensurationem, & est rerum eiusdem generis: & hoc modo non habet ueritatem prædicta propositio, ꝙ ubicunque est ordo, ibi sit proportio. Si uero accipiatur large, ut dicatur proportio quæcunque habitudo, quæ attéditur secundum conueniétiam analogiæ, hoc modo proportio est boni creati ad increa-

increatum, & etiam ordo secundum rationem causalitatis, & primitatis. Finis enim dignior est, & excellentior, & præponitur his, quæ sunt ad finem: & quantũ ad hoc attenditur ordo in charitate. AD ILLVD, quod objicitur, ꝙ ordo maxime uidetur spectare ad actum cognitiuæ, cum sapientis sit ordinare. Respondere potest primo distinguẽdo, quòd duplex est ordo. Quidam partiũ in toto & rerum in uniuerso. Quidam uerò eorum, quæ sunt in fine ad ipsum finem. Et quamuis primus ordo principaliter sit circa cognitionem, secundus tamen principalius consistit circa affectionem, & dilectionem, cuius est in finem inclinare. Ordo autem charitatis attenditur per comparationem ad finem: & ideo nõ est simile de ipsa, & de habitu cognitiuæ. Aliter potest dici, quod ordo in habitu attenditur per cõparationem ad actum, & obiectum, sicut prius dictum est. Quoniam igitur summa bonitas aliter, & aliter habet comparari diuersis diligibilibus, & ab eis habet participari secundum plus, & minus ut patet ĩ corpore, & spiritu: hinc est quòd amor charitatis dicitur ordinatus. Per hunc etiam modũ si quis habitus cognitiuus consideret aliqua, in quibus sit maior, & minor ueritatis euidentia, utique in tali habet reperiri ordo, sicut prior est scientia principiorum, quàm conclusionum: & sic potest ad illud respõderi per interemptionem. Et si objiciatur de fide. Dicendum, quòd non est simile: omnes enim articuli ad summam ueritatem uniformiter comparantur, secundum quod a fide creduntur: fides enim in credendo omnes articulos assentit primæ ueritati, tanquam dictanti, & asserenti: ideo uniformiter, & æqualiter omnes illos credit. AD ILLVD, quod objicitur, quòd una est ratio diligendi in charitate, sicut una ratio credendi in fide. Dicendum, quòd & si una sit, non tamen sic uniformiter habet comparari ipsa charitas ad diligibilia, sicut ipsa ueritas ad credibilia: plus enim est optabilis ipsa sũma bonitas Deo quam nobis, & spiritui nostro q̃ corpori: ideo non est simile hinc, & inde. AD ILLVD, quod objicitur, quòd idem manens idem natum est facere idem. Dicendum, quòd illud habet ueritatem de eo, quod naturaliter inclinat tam ratione sui, quàm rõne sibi adiũcti: & hoc respectu eiusdem obiecti. Nam secundum diuersitatem obiectorum fit diuersificatio operationum: unde sol amplius illuminat crystallum, quàm illuminet lapidem, uel lignum: utrumque autem horum deficit in charitate. Nam ipsa charitas regitiua est ipsius uoluntatis, & simul cum illa habet moueri, quæ quidem uoluntas uoluntarie inclinatur ad ipsa uolita. Præterea. Vnum obiectorum est magis amabile, quàm reliquum: sicut unum corpus est magis illuminabile, q̃ aliud, & ab eodem lumine magis illustratur. AD ILLVD, quod ultimo quæritur utrum ordo in charitate attendatur quantum ad habitum, aut quantum ad actum, & obiectum. Dicendum, quòd quantum ad habitum. Vnde quamuis habitus charitatis sit unus: tamen dicitur ordinatus: etiam si non

sit in actu: quia habilitat animam ad hoc, ut ordinate moueatur: unde iustus dormiens dicitur habere charitatem ordinatam. Ex his autem, quæ dicta sunt, patet, quare charitas magis dicitur ordinata, quàm uirtus alia Magis etiã dicitur ordinata, quàm modificata: hoc enim proprium est ipsius simul habere ratioñe uinculi ligãtis, & põderis inclinantis: pondus autem ordini correspondet.

QVAESTIO II.

An charitas in diligendo preponat Deum nobis?

DE ordine charitatis per comparationem nostri ad Deum. Vtrum, scilicet charitas in diligẽdo præponat Deum nobis. Et q̄ sic, uidetur. Primò per illud mandatum Deut. 6. Diliges dominũ Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua: hoc dr̃ esse primũ, & summum mandatum: si ergo nulli alij præcipitur, ut impendamus totum affectum nisi soli Deo: uidetur q̄ in dilectione charitatis Deus teneat primũ, & summũ locũ. ITEM. Hoc idẽ ostẽditur per Aug. & Amb. q̄ uterq; (sicut in litera ponitur) in ordine diligendi Deum nobis prǽponit. ITEM. Hoc ipsum uidetur per rõnem: qm̃ pp qđ unũquodq; tale, & ipsum magis: sed charitas quicquid diligit, diligit pp Deum: ergo primo & principaliter, & maxime diligit ipsum Deũ: ergo secundũ ordinẽ charitatis Deus p̄ponitur nobis. ITEM. Scđm quod uult philosophicũ documentum, finis magis est eligẽdus, quam ea quæ sunt ad finem: sed ad ordinẽ charitatis spectat, ut magis diligat ea, quæ sunt magis eligenda: si ergo bonum increatũ est finis, & bonũ creatũ est, quod est ad finẽ, ur̃ q̄ in ordine charitatis semper bonu increatũ, quod est Deus præponatur bono creato, quod nos sumus.

SED CONTRA. Gratia est perfectio naturæ, natura aũt carẽs gratia magis diligit seipsum q̃ Deũ: si ergo p̄fectio nõ peruertit ordinẽ sui p̄fectibilis, ur̃ q̄ idẽ ordo in charitate habeat saluari: ergo charitate magis debemus diligere nosmetipsos, quã Deũ. ITEM. Si aliquod unum addatur aliquibus æqualibus, necesse est illa post additionẽ esse æqualia: ergo pari rõne si addatĩ inæqualibus, post additionem erũt inæqualia: sed amor nostri ante aduentũ charitatis præponderat amori Dei: ergo & post ipsius aduentũ: igit̃ scđm ordinem ipsius charitatis magis debemus nos diligere, quã Deum. ITEM. Affectus amoris sequitur notitiã cognitionis: incognita enim non possumus diligere: sed magis cognoscimus nosmetipsos, quam cognoscamus Deũ, quandiu sumus in statu uiæ: uidetur ergo q̄ ad ordinem charitatis spectet plus nos, quàm Deum diligere scđm statũ p̄sentẽ. ITEM. Videtur q̄ saltem æqualiter: quia quantũ aliquis diligit Deũ, tantũ appetit frui Deo, & beatificari in ipso: & quantũ appetit frui Deo, tm̃ appetit suã beatitudinem: & quantum suã beatitudinẽ appẽtit, tm̃ se diligit: ergo uidetur q̄ quãtum quis diligit Deum, tm̃ diligat semetipsum. ITEM. Motus charitatis in Deum finitus est, cum sit à uirtute finita: similiter motus charitatis in seipsum: & possibile est motum charitatis in Deum remitti, & mo-

tum charitatis in seipsum intendi: sed quando aliqua duo sunt finita, quorum unum intenditur, & aliud remittitur, possibile est illa peruenire ad æqualitatē: ergo uidetur quòd ex charitate possumus nos, & Deum ęqualiter diligere: & sic redit idem qđ prius. Item. Amor est uis unitiua: sed impossibile est ꝙ aliquis uniatur alij, magis quam sibi: ergo impossibile est magis alium amare, quā se: igitur non uidetur ꝙ in charitatis ordine Deus nobisipsis sit prę ponendus.

RESOLVTIO.

Vtique: cum omnia ad Deum uelut ad finem charitas dirigat.

RESPON. Dicendum, ꝙ secundum ordinem charitatis Deus præponēdus est nobis in tantū, ut amor respectu nostri nec ęquari possit, nec præponi amori Dei salua substantia habitus charitatis. Ratio autem huius est ista: quoniā charitas facit Deū diligi tanq̃ finem ultimum, & tanquam summum bonum: & quia finis ultimus est unus solus, & summum bonum, similiter non habens aliquid superius se, uel sibi ęquale: hinc est quod secundum charitatis legem impossibile est aliqd plus Deo, uel æqualiter ipsi Deo amare. Charitas enim quia, diligit Deū sicut summum bonum, diligit eū super omnia. Quia diligit ipsum sicut finem ultimum, diligit eum propter se. Quod autem diligitur propter se, & super omnia, diligitur dilectione fruitionis: qđ uero propter aliud diligitur, diligitur dilectione usus. Cum ergo charitatis sit omnia ad Deum tanquam ad finem ultimum referre, sicut ponderis est, corpus ad locū proprium inclinare: hinc est ꝙ charitas facit nos Deum plus q̃ nosmetipsos diligere. Vnde concedendæ sunt rationes, quæ sunt ad partem illam.

AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ gratia est perfectio naturæ. Dicēdum, ꝙ in natura est considerare aliquid per modū positionis, & & aliquid per modū priuationis, & defectus, & corruptionis. Illud autem, quod est in natura per modum positionis, a gratia habet perfici, & saluari: quod autem est ibi per modum corruptionis, & priuationis, a gratia habet corrigi, & suppleri. Cum ergo dicitur ꝙ naturæ est plus seipsam, quàm Deum diligere. Dicendum, quòd hæc non est conditio reperta in natura, spectans ad ipsius perfectionem siue positionem, sed potius ad ipsius corruptionē: ideo non sequitur quod per gratiā habeat saluari, imo potius sequitur ꝙ per gratiam habeat amoueri. AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ si unum addatur in æqualibus, adhuc erunt inæqualia eadem inæqualitate, qua prius. Dicendum, ꝙ illud habet ueritatem, quādo illud additum æqualiter respicit utrumque illorum inæqualium: sic autem non est in proposito: nā charitas principalius respicit illum affectum hominis, qui est in Deum, quàm illum qui est in seipsum: unde in aduentu charitatis minuitur amor sui, & intenditur amor Dei. AD ILLVD, quod obijcitur, quod affectio sequitur cognitionem. Dicendum, ꝙ affectio dicitur sequi cognitionē non solum à parte claritatis in cognoscendo, sed etiam a parte bonitatis considératæ in ipso cognito.

Licet

Licet autem clarius cognoscat se ipsum homo, quàm Deum, tamé nullus habés charitatem æstimat se tam bonum, & tam amabilem, quantum æstimat Deum. Et ideo dilectio sequens cognitioné præponit ipsum Deum nobis in diligendo, magis quàm econuerso. AD ILLVD, quod obijcitur, quòd quantum quis diligit Deum, tantum desiderat frui Deo. Dicendũ quod duplici motu dilectionis cõtingit Deum diligere, uidelicet affectu amicitiæ, & affectu concupiscentiæ, siue desiderij. Cũ ergo dicitur: Quantum quis diligit Deum, tãtum desiderat frui Deo (diligere) potest dicere motum amicitiæ, uel motum concupiscétiæ. Si dicat motum concupiscentiæ, absque dubio ueritaté habet: sed hic motus non ponit in numerum cũ dilectione nostri: & ideo non sequitur ex hoc quod æqualiter Deum, & nos diligamus. Diligere enim nos ex charitate non est aliud, quam summum bonum nobis optare. Si uero diligere Deũ dicit motum amicitiæ, tunc hoc ꝙ est, tantum, & quantũ, possunt importare proportionabilitatem, ut sit sensus, si multum uis Deo bonum, multum desideras Deo frui. Vel potest importare proportionis commensurationé, siue æqualitatem. Primo modo habet ueritatem, secundo modo non habet ueritatem. Per charitatem enim summum bonum diligo, optoque summum bonum mihi, ita quod uolo ꝙ Deus summũ bonum habeat, & sit summum bonum per essentiam, mihi uero per participationem: & multo magis opto sibi, quàm mihi. Et ideo nõ sequitur ex hoc, ꝙ amor Dei possit æquari amori nostro salua charitate, uel etiam amori alicuius creaturæ, utpote amori gloriæ, & fruitionis Dei, siue beatitudinis creatæ. Posset etiam responderi aliter per interemptionem ad ꝓpositionem illam. Quantum desideras frui Deo, tantum diligis te metipsum; secundum quòd, tantum & quantum, dicunt commensurationem; quia potest quis desiderare frui Deo propter se, & super omnia, quamuis nullo modo concedendum sit, ꝙ ex charitate diligat se propter se, & super omnia. AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ motus charitatis in Deum est finitus, & nosipsos similiter: & ita per intensionem, & remissionem possunt æquari. Dicendum, quòd licet uterque sit finitus: q̃a a uirtute finita procedit; tamen ratione ipsius obiecti unum excedit reliquum in infinitum. Nec est hoc inconueniens: quia finitum potest aliud finitum excedere in infinitum; sicut linea punctum, & superficies lineam. Vnde sicut infinita puncta non possunt lineæ æquari, sic amor ipsarum creaturarum secundum legem charitatis non potest æquari amori creatoris. Sicut enim ex punctis nunquam potest constitui linea, sic ex infinitis bonis creatis non potest constitui summum bonum animæ rationalis. Amor .n. Dei (salua charitate) nunquá põt sic remitti, quin Deus diligatur ut finis, & ut summum bonum. Nec amor creaturæ potest ita intendi, quin creatura diligatur ut bonum ad summum bonum ordinatum: & ideo non sequitur ꝙ motus illi ad æqualitatem uenire possint. AD ILLVD, quod obijci-

tur, quod nihil potest alii magis uniri, quàm sibi. Responderi potest dupliciter. Primū q hoc potest intelligi de unione quantum ad naturalem conueniētiam, uel quantum ad amoris inhærētiam. Primo modo uerum est, secundo modo falsum: & hoc secundo modo amor dicitur uirtus unitiua. Aliter potest dici, q Deus magis est intimus unicuique rei, quàm ipsa sibi: & plus pendet esse rei à Deo conseruante, quam ab ipsis principijs intrinsecis, & complementum beatitudinis spiritus rationalis habet à Deo nō à seipso: & ideo cum dicitur, q nihil potest alteri magis uniri quàm sibiipsi, si hoc intelligatū de ipsis creaturis, ueritatem habere potest. Si uero intelligatur de ipso Deo, ueritatem nō habet. Deus enim intime illabitur ipsi animæ: & ideo anima ex intimis medullis affectionis habet Deo adhærere: & cum habet charitatem, ampliustēdit in ipsum, quā in se: & in eo requiescit amplius quàm in se: qa melior est Deus ei, quā ipsa sibi.

QVAESTIO III.

An ex charitatis ordine præponendum sit bonum proprium bono proximi?

DE ordine charitatis per cōparationem nostri ad proximū. Vtrum scilicet secundum ordinē charitatis præponendum sit bonū proprium bono ipsius proximi. Et q sic, uidetur. Primo per autoritatem August. & Amb. in litera, qui immediate post dilectionem Dei ordinant dilectionem sui. ITEM. Eccles. 14. Qui sibi nequam est, cui alii bonus erit? per hoc uidetur q non potest aliquis aliū ordinate diligere, nisi prius ordinate diligat se. ITEM. Augu. in Enchi. tractans illud uerbū. Date eleemosynam, & omnia mūda sunt uobis. Qui uult ordinate eleemosynam dare, a se debet incipere, & eam sibi primo dare. Est enim eleemosyna opus misericordiæ, uerissimèque dictū est: Miserere animæ tuæ placēs Deo: si ergo prius debet homo sibi misereri quam alij, uidetur quòd secūdum ordinem charitatis amor sui sit amori proximi præponendus. ITEM. Sicut natura appetit suam conseruationem, sic charitas suam perfectionem: sed natura magis appetit conseruationem sui in se, quam in suo simili: ergo & charitas plus appetit perfici in seipsa, & in anima in qua est, quā charitatem aliam appetat perfici in anima aliena: ergo secūdum rectum ordinem charitatis amor sui præmitti debet amori ipsius proximi.

SED CONTRA. 1. Corinth. 13. Charitas nō quęrit, quę sua sunt. Et iterum alibi. Nullus quod suū est quærat, sed quod alterius: ergo uidetur q charitas secundum suam perfectionem inclinet magis ad amandum alterum, quàm ad amādū seipsum. ITEM. Matth. 22. Diliges proximum tuū sicut teipsum: hoc qđ est [sicut] aut est nota similitudinis, aut æqualitatis. Si similitudinis tantum eadē ratione posset dicere: Diliges proximum tuū sicut Deum. Si ęqualitatis: ergo non uidetur quòd sit ordo dilectionis respectu nostri ad dilectionē respectu proximi. ITEM. Grego. in quadā Homilia. Nemo ad seipsum habere charitatem dicitur. Ad hoc enim quòd charitas sit, necesse est ut dilectio

in alterũ tẽdat: ergo charitas per prius ordinat hominem ad alterũ quàm ad seipsum: ergo in ordine charitatis uidetur, ꝙ nobis præmitti debeat ꝓximus. ITEM. Charitas est amor liberalis: sed liberalitas magis attenditur respectu alterius, quàm respectu sui: ergo amor charitatis magis consistit in amando alterum, quàm in amando seipsum. ITEM. Amor charitatis superueniens tollit curuitatẽ ipsius naturæ, sicut patet: quia cũ homo plus diligat se, quàm Deũ ante charitatem, post aduentum charitatis uertitur ordo, ut plus diligat Deum quàm seipsum: si ergo mutat ordinem quantum ad dilectionem Dei, pari rõne quãtum ad dilectionem proximi: uidetur ergo quòd dilectio proximi præmittenda sit secundum ordinem charitatis dilectioni respectu nostri. ITEM. Charitas facit nos conformare uoluntatem nostrã uolũtati diuinæ: sed Deus non magis diligit nos, quàm proximos nostros, imo magis diligit nostros proximos, si sint meliores nobis: ergo uidetur quòd secũdum ordinem charitatis plus debeo diligere proximum, quàm meipsum. SI TV dicas, ꝙ Deus non uult, quòd conformemus uoluntatem nostram sibi in hoc. Obijcitur contra hoc, quòd Deus uult, ꝙ nos magis desideremus honorem suum, quàm commodũ proprium: uult etiam, quòd magis amemus, & appretiemur illud, quod magis est amandum, & appretiandum: sed salus centum animarum magis facit ad honorẽ Dei, & magis appretianda est, q̃ salus unius animæ: si ergo nomine proximi intelligitur omnis homo, uidetur quod amor proximi præponendus sit amori sui. Et hoc confirmatur per illud, qđ, dicit Apostolus ad Roman. 9. Optabam enim ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnem, qui sunt &c.

RESOLVTIO.

Vt quid hoc in dubium uertere: ita enim natura parens unicuique dictat.

RESP. Dicendum, quòd secundum ordinem charitatis amor salutis propriæ præponendus est amori salutis alienæ, secundum quòd auctoritates sanctorum innuunt manifeste; & secundũ etiã quòd consonat, & dictat iudiciũ rationis rectæ, & instinctus naturæ. Ratio autem huius est: quoniam unumquodque plus appetit perfectionem in seipso, quàm in suo simili: & quodlibet põdus plus trahit corpus, in quo est, ad situm sibi debitum, quàm trahat aliud corpus sibi annexum: hinc est ꝙ charitas per prius desiderat Deum nobis uniri, & in nobis habitare, & nos in ipsum Deum tendere, & in ipso quiescere; quã appetat ĩ aliquo alio, qui nobiscum habeat aliquam similitudinem. Concedendæ sunt igitur rationes ostendentes, ꝙ in ordine charitatis præfertur dilectio sui dilectioni ipsius proximi. Et huius signum est: quia illi reprehenduntur, & stulti reputãtur, qui salutem propriam negligunt, ut procurent alienam. Huius etiã signum est: quia & si homo ex charitate debeat diligere proximum quantum seipsum: ita quod esset ibi omnimoda æqualitas, iã duos ꝓximos deberet dili-

gere in duplo, quàm seipsum, & tres in triplo, & sic ulterius ascẽdendo: quod in nullo habẽte charitatem reperiri contingit quantumcumque perfecto.

Ad illvd, quod primo obiicitur, ꝙ charitas non quærit quæ sua sunt. Dicendum, quòd suum idem est q̃d proprium. Proprium autẽ quærere, hoc est dupliciter. Vno modo prout proprium dicĩ cum præcisione: & sic excludit bonum commune, & illo modo. sonat in uitium, & secundum illam acceptionem consueuit dici, ꝙ libido est amor boni proprii; & quantum ad hunc modum dicit Apostolus; ꝙ charitas non quærit quæ sua sunt Alio modo dicitur bonum proprium, bonum q̃d pertinet ad se, ita quod in appetitu illius boni uoluntas nec repugnat diuinæ uoluntati, nec præiudicat communi utilitati, sicut est appetitus salutis propriæ: & isto modo diligit quis se ex charitate: & sic accipiendo non negat Apostolus quin homo per charitatem debeat quod suum est quærere, cum ipsemet cũperet dissolui, & esse cum Christo, sicut dr̃ Phil. 1.

Ad Illvd, quod obiicitur, ꝙ secundum diuinum mandatũ debet homo diligere proximum, sicut seipsum. Dicendum, ꝙ [sicut] nõ est nota perfectæ æqualitatis, siue cõmensurationis, sed expressæ similitudinis, quæ in hoc attẽditur, ꝙ homo debet diligere proximum ad illud bonum, ad quod diligit seipsum: & post salutem propriam nihil tantum debet desiderare, sicut salutem alienam: & ideo non ualet illud quod obiicitur, quod similiter debet dici in mãdato illo, quod diligat proximum, sicut deum. Ad Illvd, ꝙ obiicitur de auctoritate Greg. quod charitas magis proprie ordinat ad proximum quam ad seipsum. Dicendum, quod hic nõ dicitur, quod charitas per prius respiciat ordinem hominis ad proximum, quã ad seipsum; sed quia non sufficit quod aliquis amor sit charitas, ut homo amet seipsum: licet enim amor charitatis a seipso incipiat, debet tamen in alterum protendi. Ad Illvd, quod obiicitur, quod charitas est amor liberalis. Dicendum, quod quãuis liberalitas quantum ad suam completionem respiciat alterum, tamen quantum ad suum initium prius respicit ipsum, qui liberalitatem impendit, sicut & misericordia; de qua dictum est, quod primo debet homo sui ipsius misereri. Ad Illvd, quod obiicĩ, q̃d amor charitatis superueniens tollit curuitatem naturæ. Dicendum, quod quædam est curuitas naturæ, quæ sonat in uitium, & corruptionem; quædam quæ respicit ipsius naturæ intrinsecam inclinationẽ. Prima est, qua quis diligit se plus quàm deum. Secunda est, qua quis diligit se plus quam proximum. Gratia autem superueniens primam corrigit, & tollit: secundam uero diligit, & cum ea currit: & sic ratio illa non ualet, quoniam nõ est simile hinc & inde. Ad Illvd, quod obiicitur, quod debemus uoluntatem nostram uoluntati diuinæ conformare. Dicẽdum, quod deus, cum dicitur alterum altero magis diligere, hoc non est quia intensius diligat unum quam reliquum, cũ circa ipsius amorem nec cadat intensio, nec remissio: sed hoc dicitur

tur; quia unum ordinat ad maius bonum, quam reliquum: & hoc bene potest concedi, quod quis magis debet diligere proximum, quam se, cum proximus ipsum excedat in merito: sed ex hoc non sequitur, quod amor proximi melioris præponderet amori sui. Ordo enim charitatis non attenditur penes magnitudinem boni optabilis, sed penes præponderationem affectionis diligentis. Et si tu obiicias, quod deus uult, qđ magis amemus honorem suum, quàm commodum nostrũ, & magis appretiemur, quod magis est appretiandum. Dicendum, quod uerum est, quod dei honor plus debet in corde nostro præponderare, quàm nostrum commodum: tamen charitas nunquam separat honorem dei a commodo nostro spirituali: nec est uoluntatis diuinæ, ut nos appetamus aliquid, qđ sit in detrimentum salutis nostræ propter honorem suum; sicut enim essentiale est naturæ appetere esse, sic essentiale est gratiæ appetere deo placere, & deo adhærere; ideo deus nũquam illud a nobis exigit, ut magis salutem alienam, quàm propriam diligamus. Et quod dicit Apostolus, qđ optabat anathema a Christo esse pro fratribus, illud intelligitur ad tempus, uel sub conditione, uidelicet si optabile esset.

QVAESTIO IIII.

An magis diligendi sint parentes, quàm filij?

DE ordine charitatis per comparationem patris ad filiũ. Et quæritur, utrum magis sint diligendi parentes, quã filii, an ecõuerso: Et quod primo sint diligendi parentes, uidet̃. Primo per mãdatum dñi; præcepit. n. honorare parẽtes Exodi xx. Honora patrẽ tuũ &c. si ergo mãdata Dei tradita sunt scđm ordinẽ charitatis, uidetur ꝙ amor charitatis, principalius ad parentes, quã ad filios habeat ordinari. ITEM. Auctoritate Ambro. quæ habetur in litera: dicit enim ꝙ primo diligendus est deus, secundo parentes, tertio filii. ITEM. Hoc ipsum uidetur ratione: quoniam secundum legẽ charitatis grati debemus esse de beneficiis acceptis, sed plura beneficia accepimus a parentibus, quàm a filiis: ergo magis debemus eis esse grati: sed qui magis est gratus alii, magis ipsum diligit: ergo parentes in ordine charitatis sunt filiis præponendi. ITEM. Principiatum plus pendet a principio, quam econuerso: sed ubi est maior dependentia, ibi est maior inclinatio: & ubi maior inclinatio, ibi maior amoris cõuersio: cum ergo habens patrem & filium, ad patrem comparatur sicut principiatum ad principium, ad filium uero sicut principium ad principiatum, uidetur quòd secũdum regulam amoris magis debet conuerti ad patrem, quam ad filium.

SED CONTRA. 2. Cor. 12. Non debent filii thesaurizare parentibus, sed parentes filiis: sed nemo debet thesaurizare: nisi ei quem diligere debet: si ergo magis debent thesaurizare parentes filiis, quam econuerso, magis debẽt secundum charitatis ordinẽ parentes filios diligere, quam filii parẽtes. ITEM. Secundũ ordinem naturæ humor procedit a radice ad ramos, & non econuersio: si ergo cõuersio amoris ĩ rationalibus simi-

lis est deriuationi humoris in uegetabilibus, & pater cōparatꝰ ad filios, sicut radix ad ramos; uidetur ꝙ scd̃m rectum ordinem amplius sint diligendi filii, quã parẽtes. ITEM. Charitas respicit boni cōicationem scd̃m conuenientiã, & conformitatẽ: sed plus boni cõmunicant parentes filiis, q̃ econuerso: ergo uidetur ꝙ amor charitatis scd̃m rectum ordinem prius, & abundantius reddat habilem ad diligendum filios, quam parentes. ITEM. Gratia est perfectio naturæ: sed uidemus, ꝙ naturaliter homines plus diligunt filios, quam parentes: ergo uidetur quod consimilis ordo debeat esse in amore gratuito.

RESOLVTIO.

Cæteris paribus, parentes magis, quã filij diligendi sunt; ueluti ij, a quibus plura accepimus beneficia.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ sicut dicit. Amb. scd̃m ordinẽ charitatis parentes præponendi sunt filijs, & hoc intelligendum est cæteris paribus: sicut infra manifestabitur. Ratio enim huius est: quia amor gratuitus facit memorem esse pręceptorum beneficiorum: propter ꝙ & sacra scriptura præcipiendo, & admonendo inducit nos ad paterna beneficia recolẽda: & quia plura beneficia recipimus a parentibus, quam a filiis: ideo secundum ius diuinum plus eis tenemur, & magis eorũ salutẽ diligere, & ꝓcurare debemus. Et concedendę sunt rationes, quæ hoc ostendũt.

AD rationes aũt quę in oppositum adducuntur; respondẽdum est, ꝙ illę rationes currunt de dilectione naturali, secundum quã magis inclinatur affectus hominis ad filios, quã ad patrẽ. Et rõ huius est, qa natura appetit cõseruari in suo simili, & magis diligit illud, in quo habet principalius saluari: & qm̃ pater habet saluari in filio scd̃m ordinẽ naturæ, & nõ econuerso: hinc est ꝙ scd̃m naturæ ordinẽ, maiorẽ habet ad filiũ inclinationẽ, quia magis uult ipsum, quã patrẽ habere superstitẽ. Dilectio autẽ gratuita magis respicit bñficiorum collationem ad supernorum ciuium cõpletionẽ, ad quã indifferenter parentes, & filij comparantur. Et per hoc patet responsio ad illa tria, quæ primo obiiciebantur. AD ILLVD uero, quod ultimo obiicitur, ꝙ gratia debet esse conformis naturæ. Dicendum, ꝙ natura in quibusdã currit uia consona cum gratia: in quibusdam currit uia opposita, in quibusdam uia disparata. In hoc enim ꝙ homo plus diligit se, quã proximũ, natura gratiæ concordat, sicut supra ostensum est. In hoc autem ꝙ diligit se plus, quã Deum, ipsi gratiæ repugnat. In hoc autem ꝙ diligit filiũ, plus quã patrem, quia intendit saluari in illo, ꝓcedit quasi uia diuersa. Et ideo gratia superueniens ordinẽ in primo affectu saluat, & perficit, in secundo simpliciter immutat, in tertio uero nouum ordinem dat: ita tñ quòd effectum illum nõ exterminat. Vnde ultimo quòd homo habens charitatem, & habens parentes, & filios, dum mouetur affectu gratuitę dilectionis, magis desiderat parentum salutem. Dum mouetur affectu naturæ, magis desiderat filii sanitatem. Nec est hic oppositio dilectionis naturalis ad gratuitam propter considerationem diuersam.

QVAE-

QVAESTIO V.

An domesticus in dilectione praeponendus sit extraneo.

DE ordine charitatis per comparationem domestici ad extraneum. Et quaeritur, utrum domesticus sit extraneo praeponendus. Et q sic uidetur per illud q dicitur. Gal. ult. Operemur bonũ ad omnes, & maxime ad domesticos fidei. Et. 1. Timoth. v. Si quis suorum & maxime domesticorũ curam non habet, fidem negauit, & est infideli deterior. Per utrãque auctoritatum istarum ostendi potest, quod domesticus extraneo debet praeferri: per unam ostenditur positiue, per aliam destructiue. ITEM. Hocipsum ostenditur auctoritate Amb. quae ponitur in litera, qui dicit domesticos collocandos esse quinto loco in ordine charitatis, extraneos uero in sexto. ITEM. Hocipsum uidetur per rationem. Diffusio caloris corporalis prius est ad loca propinquiora, quam ad remotiora: ergo a simili communicatio amoris spiritualis prius respicit naturaliter quod est propinquũ, quã quod est remotum: si ergo domestici sunt propinquiores nobis, q̃ extranei, uel inimici, uidetur q in ordine charitatis primo sint collocandi. ITEM. Ad illos prius, & principalius charitas ordinat, quibus magis astringimur, & ligamur: ordo enim charitatis consonat legi iustitiae, sed secundum legem iustitiae magis obligamur domesticis, quam extraneis: ergo domestici pręferri debent extraneis in ordine charitatis.

SED CONTRA. Col. iii. Renouamini secundum nouum hominẽ, ubi non est masculus, neque fęmina, gentilis, & Iudaeus, sed omnia in omnibus Christus: ergo secundum hoc homini habenti charitatem nemo est extraneus: ergo secundum legem charitatis nulla est distinctio, nullus ordo inter domesticum, & extraneum. ITEM Aug. in Lib. de uera relig. Nõ sic homo ab homine diligendus est, ut diliguntur carnales fratres, uel filii, uel coniuges, uel cognati, uel affines, aut ciues: nam ista dilectio est corporalis. Non enim tales necessitates habemus, quas nascendo, & moriẽdo contingũt: si nostra natura in praeceptis, & imagine dei manens, in istã corruptionem non relegaretur: ergo uidetur quòd ordo charitatis penes extraneum, & domesticum, & propinquum nullatenus attenditur. ITEM. Ratio diligendi proximum ex charitate, est ipsa imago dei: si ergo domesticus, & extraneus, aequaliter sunt dei imago, uidetur q ex charitate ęqualiter sunt diligendi. ITEM. Charitas diligit bonum quia bonum: ergo ille, qui est magis bonus, magis est ex charitate diligendus, siue sit domesticus siue extraneus: ergo propinquitas, & familiaritas, uel extraneitas nihil uidentur facere ad ordinem charitatis.

RESOLVTIO.

Vtique unam & ipsa natura hoc idem innuit.

RESP. Ad praedictorum intelligẽtiam est notandum, quòd praedictus ordo, qui assignatur secundum has differentias, quae sunt propinquum, & remotum, domesticum, & extraneum: a quibusdam dicitur esse ipsius dilectionis naturalis: charitatis autem non est nisi tolerantis: sustinet enim

enim charitas in uia, cum sit imperfecta, imperfectionem ipsius naturæ. Vnde hi noluerunt dicere, quòd ordo charitatis, qui cõpetit ei secundum se, attenditur penes maius bonum, & minus bonum non autem secundum propinquum, & remotum. Sed hic modus dicendi non uidetur concordare uerbis Ambr. nec etiam uerbis Magistri. Nam Ambr. ordinem hunc assignat in ipsa dilectione gratuita, de qua dicit sponsa i Cãticis. 2. Introduxit me rex in cellam uinariam, ordinauit in me charitatem. Et Magister in principio Dist. dicit, quòd peccat, qui præpostere agit, & hunc ordinem peruertit: quod nõ esset si talis ordo solummodo esset charitatis, sicut tolerantis. Et ideo est alius modus dicendi, quòd ordo, qui attenditur penes prædictas differentias, non tantum est ipsius charitatis sicut tolerantis, sed etiam est ipsius sicut regulantis naturam, & ei consonãtis. Qđ enim primo diligantur propinqui, quam extranei, hoc non est naturæ inordinatæ, sed potius de ordine naturæ. Sicut enim prius tactum est, rectus ordo diffusionis est, ut prius cõmunicetur propinquiori, & deinde remotiori. Quoniam ergo charitas rectũ ordinem a natura non aufert: hinc est ꝙ charitas superueniẽs illum ordinem naturæ perficit, & perficiendo dicitur eodem ordine ordinari, non quia ordo ille competat sibi secundum se, sed quia cõpetit ei ratione naturę, in qua est. Propter quod attendendum, ꝙ duplex ordo attenditur in charitate. Vnus, qui ei competit secundum seipsam: & iste ordo attenditur penes bonum, & magis bonum, & maxime bonum. Vnde charitas de se magis mouet ad amandum spiritũ, quam corpus, & Deum summum, quam spiritũ creatum. Alius uero est ordo, qui competit ei ratione naturæ substratæ: & hic attenditur secundum differẽtias has, quæ sunt propriũ & alienum, propinquum & extraneum. Affectus enim charitatis substernit sibi affectum naturę, & illum perficit, & regit secundum illud, quod habet in se rectitudinis. Concedendum est ergo, quod secundum ordinem charitatis domestici præponendi sunt extraneis. Rationes autem, quæ hoc ostendunt, concedendæ sunt.

Ad illud, quod obijcitur, quòd in Christo Iesu non est distinctio masculi, & fœminæ, imo omnes unum in Christo. Dicendum, quòd Apostolus per hoc non vult excludere distinctionem, & gradũ, & ordinem in mẽbris Christi, sed per hoc uult ostẽdere: ꝙ in omni sexu, & ætate, & de omni conditione quisque potest per Christum peruenire ad salutem, ita quòd nullus excludẽdus est à fide: & propterea ex hoc non habetur, quòd charitas in diligendo membra Christi non seruet ordinem. Ad illud, quod obijcitur de auctoritate Augu. de uera Reli. Responderi potest, ꝙ illam auctoritatem ipse retractat in Lib. retractationum. Aliter ẽt potest dici ꝙ August. non uult remouere a charitate cõsiderationẽ illarum conditionum simpliciter sed hoc uult dicere, ꝙ charitas illas conditiones non cõsiderat primo, & principaliter, secundum ꝙ amor naturalis, & carnalis: & hoc

patet per illud quod subiungit. Amare enim in homine, quod filius est, hoc non est in eo amare quod ad Deum pertinet, sed qđ pertinet ad se: constat quòd deco intelligit, qui diligit principaliter filium, quia est ab eo genitus, non quia est ad Dei imaginem factus. Et propterea ex auctoritate illa non habetur, quòd penes illas conditiones nó attendatur ordo charitatis, sed ꝙ nō sunt principales rationes diligendi ex charitate. Quamuis autem sint principales, possunt tamen esse annexę, & cócomitantes, & ex hoc ad charitatis ordinem facientes. Ad illvd, quod obijcitur. ꝙ ratio diligendi proximum est imago. Dicendum, ꝙ ista est ratio communis, & generalis: sed præter hanc possunt esse aliæ speciales. Ordo autem & distinctio quamuis non attendatur penes generales, attédi tamen potest penes speciales. Et propterea quamuis domesticus, & extraneus sint uniformiter ad imaginem Dei, non tamen sequitur, quòd sint uniformiter diligédi. Ad illvd, quod ultimo obijcitur, ꝙ charitas diligit bonū quia bonum. Dicendum ꝙ uerū est de ipsa charitate secundum se: sicut enim prætactum est, ordo eius in se attenditur penes bonitaté maiorem, uel minorem, sed in charitate non tantū attenditur ordo secundum se, sed etiam ratione naturæ substratæ: & ratione illius assignatur ordo inter domesticum, & extraneū: & sic patet ꝙ ratio illa non repugnat ordini charitatis.

Qvaestio VI.

An charitas ordo penes affectum tātum, uel penes affectum & affectū simul attēdatur?

Vtrvm ordo charitatis attendatur penes affectum tantum, an simul penes affectum, & effectum. Et ꝙ penes utrumque, uidetur. 1. Ioan 3. Diligamus non uerbo, neque lingua: sed opere & ueritate: non est ergo uera dilectio, nisi sit in corde & opere, in affectu & effectu: ergo pari ratione non est uerus dilectionis ordo, nisi penes illorum utrumque attendatur. Item. Greg. in quadā Homil. Probatio dilectionis est exhibitio operis; ergo ubi est maior operis exhibitio, ibi probatur maior esse dilectio, & econuerso: si ergo charitas ordinata est in diligendo, uidetur ꝙ ordinari debeat ī corde, & in facto. Item. Ordinatio in effectu ortum habet ab ordinatione in affectu: si ergo charitas ordinari debet in effectu, necesse est ꝙ prius ordinetur in affectu: sed charitas ordinata est quā tum ad effectum, sicut patet per illud, quod dicit Apostolus. Operemur bonum ad omnes, maxime autem ad domesticos: ergo necesse est charitatem ordinatam esse quantum ad effectum. *Gal. 6.* Item. Magis pensat Deus ex quanto homo facit, quā quantū facit: ergo si ordo charitatis est Deo acceptus, uī ꝙ non solū cōsistat in opere exteriori, sed ēt in affectu interiori.

Sed contra. Quod non consistat in affectu, uidetur per illud, qđ dicitur. Prouerb. 18. Vir amicabilis ad societatem magis erit amicus, quàm frater: sed constat ꝙ illa amicitia, de qua sapiens loquitur, non aduersatur ipsi charitati,

ritati, imo potius est ei consona: sed secundum istam dicit, ꝙ magis diligitur homo bonæ societatis, quã frater secd̃m carnem: uidetur ergo ꝙ secundũ præassignatas differentias non attendatur ordo dilectionis quãtum ad effectum. ITEM. Dilectio in familiaritate cõsequitur ad dilectionem, & affectum diligendi; sed multi sunt, qui plus delectantur loqui cum amico suo, quam per orationem loqui cum Deo: ergo uidetur ꝙ nullus talis charitatem habeat ordinatam, qđ ualde durum uidet̃ dicere. ITEM. Quod non attendatur penes effectum uidetur: qa multi sunt impotentes ad impendenda opera dilectionis: ergo tales non possunt habere ordinem charitatis, qđ si hoc est falsum, restat &c. ITEM. Si ordo charitatis attendatur penes effectum: ergo recte, & secd̃m ordinẽ charitatis agit, qui præbendale beneficium potius dat suo consanguineo, quã extraneo; quod reprehendit propheta Abacuc. 2. Ve qui ædificat Syon in sanguinibus. Et Ezech. 44. Sufficiat uobis domus Israel, qui introducitis incircuncisos in sanctuariũ Dei: ubi reprehenduntur illi qui beneficia ecclesiastica magis cõferũt domesticis, q̃ aliis.

RESOLVTIO.

Cæteris paribus, quò ad utrunque attenditur.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam est notandũ, ꝙ secd̃m ꝙ dicit Magister in litera, aliqui dicere uoluerunt, ꝙ hm̃oi ordo charitatis attendatur solum quantũ ad effectum exteriorem, nõ quãtum ad affectum interiorem, nisi per cõparationẽ nostri ad Deũ: per comparationem autem proximi ad proximum solum consistit ordo quantum ad exteriorem effectum. Et innituntur his auctoritatibus Aug. quæ in litera ponuntur: in quibus uidet̃ expresse sentire ꝙ ordo charitatis respectu proximi attendatur solum in exterioris operis exhibitione. Et hocipsum uidetur dicere in Libro de uera religione, ubi dicit ꝙ hæc est ꝑfecta iustitia, ut plus potiora bona, & minus minora diligamus. Ex quo uidetur posse elici, ꝙ iste differentiæ propinquitatis nihil faciunt ad affectum dilectionis. Veruntamen sicut dicit Magister in litera, & uerba Ambr. sonant, & rationes primò inductæ cõprobant, ꝙ ordo charitatis per comparationem nostri ad proximum, & unius proximi ad alterum, non solum attẽditur secundum effectum, uerumetiam secundum affectum. Et hoc idem intelligendum est, ceteris alijs paribus. Si enim in duobus dilectis est par dignitas, & necessitas, quantum est de istis proprietatibus, & conditionibus; æqualiter sunt amãdi effectu, & affectu: sed si in altero illorum superadditur sanguinis propinquitas, facit ipsum magis amabilem utroq; modo. Et isto modo intendit Ambr. charitatis ordinem assignare respectu proximorum. Quod notat cum dicit, quòd domestici, si boni sint, malis filiis sint præponendi, Et si tu quæras, cum ad ordinem charitatis concurrant meriti dignitas, & indigentię oportunitas, sicut & propinquitas, quare magis Amb assignat ordinem charitatis penes propinquitatem, quã penes bonitatem, uel indigentiæ necessitatẽ. Dicendũ, ꝙ conditio

boni-

bonitatis nec est nobis ita nota, nec est in se ita stabilis, & firma, sicut propinquitatis cōditio. Aliquis enim, qui hodie est malus, cras erit bonus: & qui hodie est minus bonus, cras fortassis erit melior. Similiter est de necessitate, & oportunitate: & ideo penes gradus necessitatis bonitatis, & opportunitatis, nō potuit ita certitudinaliter ordo charitatis assignari, sicut penes cōditiones propinquitatis. Concedendum est ergo ꝙ ordo charitatis scđm differentias præassignatas nō solū attenditur quātum ad effectum exteriorem: sed etiam quantum ad affectum interiorem & hoc intelligendum est, aliis paribus. Vnde & rationes, quæ hoc ostendunt concedendæ sunt.

Ad euidentiam autē rōnum, quæ adducuntur in contrarium, notandum est ꝙ multipliciter cōtingit affectum nostrum accipi, & effectum multiplicē reperiri: ita ꝙ ordo charitatis nec oēm affectū respicit uniformiter, nec omnē effectum. Accipitur. n. aliquando affectus pro passione, aliquādo pro motu: ita ꝙ affectus passio dicitur quædam mulcebris complacētia. Affectus uero motus dicitur quædam rationalis eligentia. Affectus autem motus dupliciter adhuc accipitur. Nam quidā est à charitate elicitus, quidā imperatus. Affectus à charitate elicitus est ille, quo quis optat alteri summum bonum. Affectus uero imperatus est ille, quo quis optat alii aliquod bonum temporale, quod est ordinatum ad conseruationem naturæ. Sic ergo triplex est affectus, unus à charitate elicitus, quo quidem opto alicui bonum summum. Alius imperatus, quo opto alicui aliquod terrenum bonum. Tertius uero annexus, quo delector in alterius bono, qui magis tenet rationem passionis, quàm motus. Et cum sit triplex affectus, ordo charitatis præassignatus respicit affectū à charitate elicitum principaliter: quia magis mihi debeo optare beatam uitā, quam alii: & post me magis patri meo, quam alii: & sic ulterius procedendo: affectum uero imperatū respicit minus principaliter. Vnde pro diuersis oportunitatibus, & conditionibus ordo quantum ad illum affectum potest uariari, & præposterari. Affectum uero annexum, qui est passio mulcebris: minimè respicit ordo charitatis, quia ille potius respicit sensibilem experientiam, quàm rationis eligentiam: sicut patet: quia plus delectatur aliquis, & gaudet in respiciendo sociū, quē uidet presentē, quam in recolendo patrem, qui absens est, quamuis ipsum magis diligat: cuius signum est quod ꝓ patre faceret multa maiora. Similiter ex parte effectus distinguendum est. Nā quidam est effectus, siue beneficium qui respicit personā singularē, & ille duplex est. Vnus. n. est, qui respicit animæ salutem. Alius uero respicit sustentationē uitæ præsentis. Quidam est effectus, qui respicit personā spiritualē cōem, uel utilitatē cōmunē, sicut collatio beneficii ecclesiastici: & sic triplex est effectus exterior. Vnus q̄ est procuratio ęternę salutis. Alius q̄ est releuatio, tēpalis necessitatis. Tertius uero q̄ est cōmissio beneficii ecclesiastici, q̄ est quodāmodo spiritualis.

tualis. Primum autem istorũ effectuũ respicit ordo charitatis principaliter: primo enim debeo procurare salutem meam, quàm salutem proximi: & primo salutẽ patris, quàm alicuius alterius, & sic deinceps procedendo. Secundum uero effectũ respicit minus principaliter, quia secundum diuersas oportunitates potest, & debet homo magis, & minus esse beneficus in collatione alicuius commodi temporalis. Tertium uero effectum, qui est collatio alicuius beneficij ecclesiastici, minime respicit ordo charitatis: in collatione enim talium beneficiorũ multum attendenda est meriti dignitas; & parum, aut nihil sanguinis proximitas. Verendum enim ualde est, ne sub pallio charitatis, affectus lateat carnalitatis.

Ex his patẽt omnia, quæ dicta sunt. Ad illud enim, quod primo objicitur de affectu amicabili, qui est ad socium magis, quàm ad fratrem, iam patet responsio: quia illud intelligitur de affectu, qui est cuiusdam mulcebris complacentiæ, rõne cuius plus delectat homo habitare cum bono socio, q̃ cum fratre, uel cum cõsanguineo. Ad illud, quod objicitur de hoc, ꝙ plus delectatur homo loqui cũ amico, quàm loqui cum Deo, similiter iam patet responsio: quia talis delectatio sequitur sensibilem experientiam. Et quia proximum suum uidet, Deum autem non uidet: hinc est ꝙ plus delectatur aliquando alloqui proximum, quàm orare Deum, licet multo plus Deum diligat, quàm amicum suum. Licet aũt ille affectus in uiris carnalibus, qui huic mundo dediti sunt, aliquo modo sit tolerabilis: in uiris tamẽ spiritualibus quorũ est experiri q̃ suauis, & dulcis est dominus, ualde est reprehẽsibilis, & cũ magna diligẽtia debet extirpari. Ad illud, qđ objicit̃, ꝙ effectus nõ est in ptãte nr̃a. Dicẽdũ, ꝙ & si non sit in potestate nostra effectũ exterius impẽdere: est tñ in potestate nostra ipsum effectũ uelle: & qñ uoluntas perfecta est, ꝓ facto reputat̃: & iõ defectus potẽtiæ in exequẽdo non tollit ordinẽ charitatis, qui quantum ad effectũ exteriorẽ habet attendi. Ad illud, quod obiicitur de beneficio præbendali, iam patet responsio: quia quantum ad illum affectum minime (ut dictum est) attenditur ordo charitatis.

DISTINCTIO XXX.

De charitate quantum ad meriti perfectionem.

Ic solet quæri, quid potius sit, plurisque meriti, diligere amicos, an diligere inimicos. Sed hæc comparatio implicita est. Si enim conferatur dilectio amicorum tantum dilectioni amicorum, & etiam inimicorum, perspicua est absolutio. Sed si in aliquo uno homine, qui diligit simul amicũ, & inimicum, quid horum potius sit quæratur, obscura est respõsio: quia de motu

mentis agitur, de quo non est nobis facile iudicium, an unus & idem motus sit erga amicum & inimicum, sed erga amicum intensior: an duo, unus erga inimicum, qui dicitur difficilior: alter erga amicum, qui uidetur feruentior, nec incongrue putatur melior, qui est feruentior. Vel si vnus idẽque est, idem potior vbi est ardentior, non improbe existimatur. August. tamen sentire uidetur maius esse diligere inimicum quam amicum, quia perfectorum esse dicit diligere inimicos, & benefacere eis, neque hoc à tanta multitudine impleri, quanta exauditur in oratione dominica, cum dicitur: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Illam enim sponsionem dicit à multis impleri, qui nondum diligunt inimicos. Ait enim sic, Magnum est erga eũ, qui tibi nihil mali fecerit esse beneuolum & beneficum: illud multo grandius & magnificentissimæ bonitatis est, ut tuum quoque inimicum diligas, & ei qui tibi malum uult, & si potest facit: tu semper bonum uelis, faciasque quod possis audiens dicentem Iesum. Diligite inimicos uestros, & benefacite his qui odiunt uos, & orate pro persequentibus & calumniantibus uos. Sed quoniam perfectorum filiorum Dei est illud, quo quidem se debet omnis fidelis extendere, & humanum animum ad hunc affectum orando Deum, secumque agendo luctandoque perducere, tamen quia hoc tam magnũ bonum tantæ multitudinis non est, quantam credimus exaudiri, cum dicitur in oratione: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris, proculdubio uerba sponsionis huius implentur, si homo qui nondum ita profecit, ut etiam diligat inimicum, tamen quando rogatur ab homine, qui peccauit in eum, ut ei dimittat, dimittit ex corde, qui etiã sibi roganti uult dimitti, cum orat & dicit, Sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Quicunque uero rogat hominem, in quem peccauit, si peccato suo mouetur ut roget, non est adhuc deputandus inimicus, ut eum diligere sit difficile, sicut erat quando inimicitias exercebat. Quisquis uero roganti et pœnitenti non dimittit, non existimet à Domino suo peccata dimitti, quia mentiri ueritas non potest, quæ cum docuisset

Math. 6.

In Enchi. ca. 73.

Math. 5.

Luc. 6.

Mat. 6

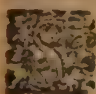
Ibid. cap. 74

orationem

Mat. 6 orationem, hanc in ea positam sententiam commendauit dicens. Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis pater vester. Si vero non dimiseritis, nec pater vester dimittet vobis peccata vestra. Ecce hic haberi videtur, quod & prætaxauimus, scilicet maioris virtutis esse diligere inimicum, & benefacere ei, quam illum qui nihil mali fecit nobis, vel amicum: Quod si quis concedere simpliciter noluerit, dicens, intensius diligitur amicus quàm inimicus, & ideo illud potius isto, determinat ista secundum præmissam intelligentiam, dicens ibi comparationem factam inter dilectionem qua diligitur tantum amicus, & illam qua amicus, & inimicus diligitur. Illud vero quod sequitur, magis nos mouet, quod scilicet dicit non esse tantæ multitudinis diligere inimicos, quanta exauditur cum dicitur, Dimitte nobis debita nostra, &c. vbi dat intelligi, quòd alicui à Deo dimittuntur peccata non diligenti inimicum, si tamen fratri roganti qui in se peccauit, dimittit. Sed cum peccata non dimittantur alicui adulto, nisi charitatem habeat, sequitur vt charitatem habeat qui non diligit inimicum. Quomodo ergo nomine proximi omnis homo intelligitur in illo mandato, Diliges proximum tuum sicut teipsum? Si enim omnis homo proximus est, tunc & inimicus: præcipimur ergo & inimicos diligere. Et quia illud præceptum generale est, omnibus præcipitur omnes homines diligere, etiam inimicos. Quidam quod hic dicitur simpliciter tenere volentes, illud præceptum determinant dicentes, illic perfectis dari in præceptum diligere omnem hominem, etiam inimicum, minoribus vero in consilium. In præceptum vero eos diligere, qui nihil mali fecerunt eis, & inimicos non odire. Sed melius est vt intelligatur omnibus illo mandato præcipi cunctos diligere, etiam inimicos, cui sensui attestantur superius positæ authoritates, & aliæ multæ. Illud vero Augustini nouissime positum de perfecta charitate dictum intelligitur, quæ tantum est perfectorum, qui non solum amicos, sed etiam inimicos perfecte diligunt, eisque benefaciunt. Quæ perfectio dilectionis non est tantæ multitu-

Marginal notes: Matth. 6. (beside "diligitur. Illud vero"); Mat. 2. Deut. 6. (beside "Diliges proximum"); Dist. 28 & 29. (beside "intelligitur, quæ tantum").

dinis quanta exauditur in oratione Dominica: hoc re vera grande est, & eximiæ bonitatis, scilicet perfecte diligere inimicum. Ita & cum dicit impleri verba illius sponsionis ab homine, qui non ita profecit, vt diligat inimicum, de dilectione perfecta accipiendum est.

SVPRA egit Magister de charitate quantum ad essentiam, & diffinitionem, & quãtum ad diligibilium distinctioné, & quantum ad ordinem. Hic sequit̃ quarta pars, in qua agit de eadé quãtum ad meriti perfectionem. Diuiditur auté pars ista in duas partes. In quarum prima determinat de perfectione charitatis in merito quantum ad eius motus cõparatos adinuicem, utpote de dilectione amicorum, & inimicorum. In secunda uero agit de eadem in comparatione ad diligentem. ibi. *Illud uero quod sequitur, magis nos mouet, &c.*) Prima pars diuiditur in tres partes. In prima mouet quæstionem, & determinat secundum suam opinionem. In secũda uero introducit auctoritaté Augustini, quæ suæ responsioni uidetur obuiare. ibi. *Augustinus tamen sentire uidetur, &c.*) In tertia uero prædictam auctoritatem explanat. ibi. *Ecce hic haberi uidetur, quod & prætaxauimus, &c*) Similiter secũda pars tres habet partes. In quarum prima introducit quæstionem quæ ex auctoritatibus Augustini habet originé, qua quæritur de dilectione inimicorum in comparatione ad diligentem. In secunda uero ponit determinationem quorundam. ibi. *Quidam quod hic dicitur simpliciter tenere uolentes, &c.*) In tertia subiungit determinationé suam. ibi. *Sed melius est ut intelligatur, &c.*)

Dub. I. OBscura est responsio, &c.] Hoc uidetur esse simpliciter falsum, quia cum actus diuersificentur per obiecta, & amicus & inimicus sint diuersa obiecta, & diuersa diligibilia, impossibile est ꝙ amicum, & inimicum quis diligat uno motu. Item. Virtus simplex, & finita ad quæcũque se cõuertit, totaliter se conuertit: sed homo diligendo amicum cõuertit se ad ipsum: ergo non uidetur ꝙ uno, & eodem motu simul, & semel possit diligere amicum, & inimicum. Respon. Dicendum, ꝙ quamuis illud, quod dicit Magister hic, nõ sit usquequaque bene intelligibile, possumus tñ utrunque exponere, & ipsum saluare dupliciter. Primò sic: conuenit.n. erga aliquem affici dupliciter, uel proprie, & distincte, & sua ꝓpria ratione, uel in quadam generalitate cũ aliis. Sicut uerbi grã dupliciter põt quis affici in amando Petrum. Aut quia specialiter afficitur circa ipsum, aut generaliter cogitat omnem hominé esse diligẽdũ: & generaliter circa omnem hominem afficitur, scd̃m ꝙ exigit ordo charitatis. Si primo mõ accipiat̃ motus dilectionis in amicũ, sic nõ põt unus, & idé motus, q̃ est i amicũ, esse in inimicũ, sicut rõnes inductæ ostẽdũt. Si uero secũdo modo, sic põt esse idé: & hoc modo accipit Magister

cum dicit, quòd potest esse unus respectu utriusque. Aliter autem potest sustineri: ut distinguamus, quòd dupliciter contingit uiam aliquam moueri in obiectũ. Aut motu simplici, & absoluto, aut motu collatiuo, & quodãmodo composito. Si loquamur de motu simplici, & absoluto: sic nõ potest unus, & idem esse in amicum, & inimicũ: imo diuersi sunt, quorum unus est intensior, & alter remissior. Si uero de motu collatiuo, quo quis afficitur circa aliqua duo, unum alteri præponẽdo: sic potest esse motus unus (secundũ q̃ dicit Magister) secũdum aliqd sui intensior, secundum uero aliquid remissior. Secundum hoc patet responsio ad ea, quæ obijciũtur, nam illa duo procedunt de actu simplici, & absoluto, qui est respectu unius obiecti tantum, actus uero collatiuus potest esse respectu duorum sub rõne unius. Ad illud quod obijcitur, q̃ uirtus affectionis nõ potest simul cõuerti, patet responsio. Ex hoc.n. non concluditur, q̃ nõ possit esse unus motus collatiuus: quia in eo est reperire prius, & posterius.

Dub.2. *Proculdubio uerba sponsionis huius implentur, &c.*] Contra. Si non dimittit antequam rogetur, seruat iram proximo: & si seruat irã; charitatẽ non habet: ergo in oratione sua non est dignus exauditione, nec uidetur quòd oret recte. Item. Sicut in præcedentibus probatum est, omnes tenentur inimicos suos diligere, etiam inimicitias exercentes: ergo omnes tenentur eis, etiam non rogati offensas dimittere. Respon. Dicendum, quòd est dimittere rancorẽ, & dimittere signa rancoris. Dimittere rãcorem necessitatis est, & ad hoc omnes obligantur, & ad hoc tenetur homo siue inimicus repugnet, siue ueniam petat. Dimittere autem non solum rancorem, sed & signa rãcoris, hoc perfectionis est, nec ad hoc tenetur homo, nisi in casu: uidelicet, quãdo deuote, & humiliter uenia postulatur. Et de hac dimissione loquitur August. Obiectiones autẽ currunt de alia: & per hoc patẽt tam litera, quàm obiecta.

Quisquis uero roganti, &c.] Cõtra. Videtur secundum hoc, quòd omnis, qui seruat rancorem erga proximum, quòd contra seipsum oret: quia cum nolit alij dimittere, iam petit ex consequenti, q̃ nec Deus dimittat sibi. Et qui petit, quòd Deus non dimittat, peccat mortaliter: ergo omnis, q est in rancore, & dicit orationem dominicam, uidetur mortaliter peccare. Respon. Dicendum, q̃ omnis, qui orationem dominicam ex corde dicit, intendit per eam impetrare collationem bonorum, & remissionem malorũ: & qui hoc intendit à domino exequi, constans est, q̃ aut pœnitet, aut proponit aliquando pœnitere: licet ergo aliquis odium habeat, tamẽ dicendo orationem dominicã nõ incurrit offensam mortalẽ: quia non intendit petere, q̃ fiat sibi secundum malam uoluntatẽ, sed bonam, quam & si tunc non habeat, intendit tamen Dei auxilio aliquando obtinere. Si quis autẽ illam orationem diceret, nunquã proponens ab odio fratris recedere, quamuis non intenderet iram petere, culpam tamen suã absq; dubio aggrauaret. Aliter tamen posset dici, q̃ istam orationem q̃ã Dub.3.

ali-

aliquis dicit, non dicit in persona sua, sed in persona ecclesiæ, cuius uult esse membrum. Et quantum ad hoc non petit contra seipsum, nec intentione principali, nec ex consequenti.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An cum quantulacunque charitate possit quis quantumcunque tentationi resistere?

AD intelligentiam huius partis incidit hic quæstio de charitate quãtum ad perfectionem meriti. Et circa hoc sex breuiter possunt quæri. Primum est, utrum quis ex quantulacunque charitate possit quantęcunque tẽtationi resistere, an hoc sit solius charitatis perfectæ. Secundũ est, utrum homo in quantulacunque charitate constitutus teneatˉ mortem pro Christo subire. Tertium est, utrum habens charitatem perfectam teneatur ea, quæ sunt perfectionis implere. Quartum est, utrum omnes tam perfecti, quàm imperfecti teneantur inimicos diligere quantum ad affectũ. Quintum est, utrum omnes teneantur inimicos diligere quãtum ad effectum. Sextum est, quod si melius, & maioris meriti, utrum diligere amicum, an diligere inimicum.

VTRVM cum quantulacunque charitate possit quis resistere quantæcunque tentationi. Et φ sic uidetur. Super illud Psal. 118. Bonum mihi lex oris tui, &c. August. Plus diligit charitas Deum, quàm cupiditas millia auri, & argenti. Hoc est uerum de quantulacunque charitate: & si hoc, charitas quãtulacunque, excedit omnem cupiditatẽ sua uirtute: si ergo magnitudo tentationis attenditur secundum magnitudinem cupiditatis, uidetur quòd ꝑ quantulacunque charitatem possumus maximę tẽtationi resistere. ITEM. Greg. Debilis est hostis, qui non uincit nisi uolentem: sed quantulãcunque habet homo charitatẽ, habet quo potest uelle non uinci: ergo si per nolle uinci resistit omni tentationi, & tentatori, uidetur per quantulãcunque charitatem possit homo superare omnem tentationem. ITEM. Potentior est charitas in bonum, quàm sit culpa in malum: sed peccatum mortale quantumcunque paruũ sufficit ad expellendum magnam gratiam: ergo charitas quantumcunque parua est, sufficiens est resistere tentationi maximę. ITEM. Charitas quantumcunque parua sit, hominem facit diligere Deũ propter se, & super omnia, & facit hominẽ in Deum cõfidere plus, quàm in se: sed qui Deum ꝑꝑ se, & super omnia amat, & in Deum cõfidit, habet Deum adiutorem, & qui habet Deum adiutorẽ, omni tẽtationi potest resistere: ergo homo ex quantulacunque charitate superare potest omnem tentationem. ITEM. Gratia quantumcunque sit modica, potentior est, & excellentior quàm natura: sed homo in statu innocentiæ in puris naturalibus constitutus, poterat quantæcunque tentationi resistere: ergo existens in gratia põt quantæcunque tentationi resistere, quantulãcunque habeat charitatem. ITEM. Esto φ aliquis hẽat modicam charitatem, & tentetur magna tentatione, aut potest illi resistere, aut non. Si potest, habeo

propositum. Si non potest, & nullus peccat in eo, quod uitare non potest, ergo consentiendo tali tentationi non peccat: sed hoc est falsum: ergo & illud, ex quo hoc sequitur: redit ergo idé qđ prius.

SED CONTRA. 1. Cor. 10. Fidelis Deus, qui non permittit uos tentari supra id, quod potestis: cóstat ꝙ loquitur habentibus charitaté: ergo si Deus pmitteret, diabolus tentaret hominem habété charitaté supra posse: ergo non uidetur ꝙ cum quantulacunq; charitate possit homo resistere tentationi maximæ. ITEM. Super illud Psal. 25. Proba me dñe, & tenta me: dicit auctoritas. Prius uires nostras inspice, & postea tentari permitte: sed hoc non peteret, nisi posset tentari super uires: ergo uidetur ꝙ aliqua tentatio sit, cui nó sufficit resistere uirtus charitatis modicæ, & imperfectæ. ITEM. Ambrosius in quodam sermone de confessoribus. Diuersa sunt genera inimicorum, qui secundum uirium nostrarum quantitaté cópensato nobiscum agone luctantur: sed maiores uires habet charitas perfecta, quàm imperfecta: ergo si illa habet luctam suis uiribus proportionabilé, uidetur, quòd aliqua lucta sit supra uires charitatis imperfectæ. ITEM. Virtus charitatis maxime relucet in pugna, & tentationis uictoria. Si ergo quãtulacunque charitas potest resistere maximæ tentationi, uidetur quòd modica charitas sit maximę uirtutis, & perfectionis. Quod si est manifeste falsum, restat ꝙ & illud, ex quo sequitur. ITEM. Magnitudo coronæ attenditur scđm magnitudiné pugnæ: ergo si modica charitas resistere posset tentationi maximæ, uř ꝙ maxima corona debeatur charitati minimę: sed hoc est falsum manifeste: ergo &c. ITEM. Quædam est pugna, ex cuius uictoria purificatur anima ab omnibus uenialibus, & statim euolat in cœlum: sicut est quãdo pro iustitiá mors homini intentatur: ergo si modica charitas posset resistere quantæcunque tentationi, modica charitas posset omnia uenialia delere, & statim in cœlum facere euolare, quod si hoc absurdum est, restat idem quod prius.

RESOLVTIO.

Et quidem, tum propter diuinum auxilium, quod præsto est semper; tum propter uolutatis potentissimam potestatem.

RESPON. Ad prędictorum intelligentiam notandum, ꝙ cum quæritur, utrum quantulacunque charitas pót resistere quantæcúque tentationi, hoc dupliciter potest intelligi, aut loquédo de potestate charitatis per cóparationé ad ad adiutorium diuinæ prouidentiæ gubernantis, aut per cóparationé ad uires liberi arbitrij cooperantis: secundum utrũque istorum modorũ fuit hic duplex modus dicendi. Si enim loquamur ꝑ comparationem ad dispositioné diuini regiminis, sic dixerunt aliqui, ꝙ ex quantulacunque charitate potest quis resistere quantęcunque tentationi. Alij uero ꝙ non. Et utrique uerum dicere potuerunt: nec sibi contradicunt, si recte intelligantur. Si n. loquamur quãtum ad tentationis exordium, quantulacũque charitas potest resistere quantæcũque tentationi, quia Deus hoiem habenté charitatem nunquam deserit, nisi ille

ille uolūtarie ab eo recedat: quin potius secundū q augetur tentationis bellum, operat Deus charitatis augmentum. Vnde quantumcūque sit modica charitas in homine, nunquam potest inuitus ab aduersario deijci: quia secūdū q crescit bellum, crescit adiutorium, si tamen homo faciat, quod in se est. Si autem loquamur de tentatione quantum ad consummationem uictoriæ, sic non potest esse, quòd homo ex modica charitate resistat tentationi maximæ: quia non patitur ordo diuinę iustitię, quin ex uictoria magni belli fiat amplificatio meriti. Vnde sicut ista duo non contradicunt, sed simul uera sunt: possibile est quòd ex parua charitate in principio tentationis, & magna in fine, resistatur magnæ tentationi. Et iterum possibile est, quòd ex parua charitate in principio tentationis, & in fine, non resistatur magnæ tentationi. Sic nō obuiāt sibi illæ duæ opiniones. Similiter si loquamur de potentia charitatis per comparationem ad uires liberi arbitrij cooperantis, duplex fuit opinio. Nam quidam dixerunt, quòd ex quantulacunque charitate potest qs resistere quātæcunque tentationi, quidam q non. Et ratio huius est: quia de uiribus liberi arbitrij, & adiuti gratia est loqui dupliciter, uel quantum ad libertatem uolūtatis, uel quantum ad uitium difficultatis ad bonum, & pronitatis ad malū. Si ergo loquamur de gratia per comparationem ad libertatē uoluntatis, sic cum ipsa uoluntas de se sit libera ad consentiendum, & per gratiam sit liberata a seruitute peccati, & cogi non possit, potest quantæcunque tentationi resistere. Si autē loquamur per cōparationē ad uitium difficultatis & pronitatis, sic nō potest resistere impulsui tentationis fortis, nisi charitas adeò fortis sit, q suo uigore contra pronitatem refrænet à malo & contra difficultatē accēdat ad bonum. Liberū enim arb. ex una parte adiutum adiutorio gratiæ, ex alia parte corruptum uitio concupiscentię, quando excitatur in ipso per tentationem impetus concupiscentiæ, secundum quòd magis, & magis fortiter excitatur, per hoc indiget maiori impressione. Et sic diuersis cōsiderationibus concedi potest de charitate per comparationem ad liberum arb. q quantulacunque charitas pōt resistere quātęcunque tentationi: & q pōt quidem si comparetur ad dominiū libertatis, non potest si comparetur ad uitium pronitatis, & difficultatis. Et hoc melius patet, si quis consideret, & attēdat, & experimēto cognoscat statum, & cōflictum hominum tentatorum.

Ex his patet respōsio ad quęstionem propositam. Patet etiam nihilominus responsio ad obiecta. Nam rationes quæ probant, quod quantulacūque charitas potest resistere quantæcūque tentationi, procedunt de ipsa charitate per comparationem ad Deum ipsam adiuuantem, & promouētē, & per comparationem ad uoluntatis libertatem, sicut intuenti apparet. Veruntamen illa ratio, quā obijcit de peccato non ualet. Quod enim dicitur, q quātumcunque peccatum paruum sufficit ad expellendam quantācunque gratiam, hoc nō est quia pec-

catum agat in ipsam gratiam, sed qa facit liberũ arbi. deficere a gratiæ complemento. Ex hoc autem non potest inferri q propter hoc quãtulacunque gratia sufficiat ad uincendum omnem impulsum tẽtatiõis, quia facilius est deficere, quàm benefacere. Inferri tamen põt, q quantulacunque gratia expellere potest omne peccatum.

AD RATIONES uero, quę ad oppositũ adducũtur manifestę sunt similiter responsiones: ꝓcedunt enim de ipsa charitate per cõparationẽ ad defectũ pronitatis, & difficultatis, sicut patet de primis tribus rõnibus, uel per cõparationẽ ad terminũ, & consummationẽ uictoriæ: cui respondet perfectio meriti, & magnitudo præmij quãtum ad excellentiã uictoriæ, & coronæ: & hoc mõ concessum est, q non põt esse, q modica charitas resistat tentationi magnæ, quia non patitur hoc ordo diuinę iustitiæ: sicut prędictum est. Et secundum hanc uiã procedunt tres rationes ultimæ: nec oportet amplius hic morari, quia rationes illæ per se satis manifestæ sunt pertractanti eas.

QVAESTIO II.

An homo in quantulacunque charitate constitutus mortem pro Christo subire teneatur?

VTRVM homo in quantulacũque charitate constitutus teneatur mortem pro Christo subire. Et quòd sic uidet. Luc. 9. Qui me erubuerit, & meos sermones, hunc filius hominis erubescet, cũ uenerit in maiestate sua: sed Christus neminem erubescet, cum uenerit in maiestate, nisi pro mortali peccato: si igitur sententia ista generalis est, uidetur quòd omnes mortaliter peccent, qui in periculo mortis erubescũt ipsum dominum confiteri: ergo omnes tenentur mortem pro Christo subire. ITEM. 1. Ioan. 3. Quoniam ille animam suam pro nobis posuit, & nos debemus animas pro fratribus ponere. Si ergo Christus pro omnibus animã posuit, uidetur quòd omnes tenentur, & debent mortem pro ipso, & membris eius subire, cum se obtulerit oportunitas loci, & temporis. ITEM. Quilibet tenetur plus diligere deum, quam omne creatum; quantumcunque sit imperfectus: ergo quilibet tenetur pro honore dei, & gloria paruipendere se, & sua. Cum igitur opportunitas temporis se offert, uidetur quòd quilibet teneatur mortẽ ꝓ Christo subire. ITEM. Incomparabiliter plus diligenda sunt bona æterna, q̃ temporàlia, sicut incõparabiliter sunt meliora: sed unusq; libenter dat illud, quod minus diligit, pro eo, q magis diligit: si ergo oẽs tenentur ad diligendum plus uitã æternã, quã temporalẽ, uidetur q oẽs teneantur uelle libenter morti exponere præsentem uitam, ut lucrèntur æternã; sed quòd homo tenetur uelle, ꝓ loco & tempore tenetur facere; ergo oportunitate se offerente, uidetur, quòd omnes tenentur mortem pro Christo subire.

SED CONTRA Iohan. xv. Maiorem charitatem nemo habet, ut aĩam suam ponat quis pro amicis suis; ergo mortẽ pro Christo subire uř perfectionis maximæ; sed hoĩes imperfecti non tenentur ad opera ꝑfectionis; ergo nõ oẽs tenentur mortem pro Christo subire. ITEM. Rom. vj. sup illud,

lud, Humanum dico propter infirmitatem carnis nostræ. Glo. In ueniuntur aliqui, qui præponũt iustitiæ dilectionem uoluptatibus carnis, pro iustitia tamen pœnas, mortemq; formidant; sed cõstat ꝙ secundũ auctoritatem Apostoli (ut dicit Glo.) tales sunt serui iustitiæ; ergo cum tales mortẽ refugiant, uidetur quòd non teneantur mortem pro Christo uelle subire. ITEM. August. dicit & habetur in fine præcedentis Dist. perfecta charitas hæc est, ut quis paratus sit pro fratribus mori: & hoc apparet per hoc quòd prælati tenentur ad maiorem perfectionem, quam subditi: & summa perfectio, quæ à prælato exigitur, est ut ponat animam pro subditis, secundum illud Ioan. x. Bonus pastor animam suam ponit pro ouibus suis. Si ergo imperfecti non tenentur ad opera charitatis perfectæ, uidetur quòd non omnes teneãtur pro Christo, & eius mẽbris mortem subire. ITEM. Maius est mortem subire pro Christo, quam omnibus temporalibus abrenunciare: sed non omnes tenentur temporalia omnia relinquere, ergo nõ omnes tenentur mortem pro Christo subire. Quod autem maioris perfectionis sit, patet per illud quod dicit Greg. Nõ magnum est abnegare quod habes, sed ualde magnum est abnegare quod es. Et constans est ꝙ multomagis ẽ abnegare seipsum quam sua: dare corporis uitam, quam terrenam substantiam.

RESOLVTIO.

Vtique pro loco & tempore ubi optio detur.

RESP. ad prædictorum intelligẽtiam est notandum, quod subire mortem intentione placẽdi Deo hoc potest esse tripliciter. Vno mõ qñ adest necessitas uel deserendi iustitiã, uel amittendi uitã. Alio mõ qñ se offert oportunitas diuinã gloriã manifestandi, & ędificandi ecclesiã. Tertio mõ solũ ex hoc ꝙ uitã suam habet exosam. Primũ est iustitiæ & necessitatis. Scd̃m est perfectionis, & supererogationis. Tertiũ seueritatis, & credulitatis. Vnde Aug. illos q semetipsos præfocant & præcipitio collidunt ꝑꝑ uitæ præsentis odium dicit esse sceleratissimos homicidas, tractans illud Ioã. xii. Qui odit animã suam in hoc mundo, in uitam ęternã custodit eam. Cum ergo quæritur, utrum omnes teneantur mortem pro Christo subire. Dicendum, ꝙ pro loco & tempore, ubi talis optio detur, uel ꝙ iustitia deferatur, uel quod uita perdatur, ibi omnes quãtumcunque sint imperfecti tenentur mortem subire & præeligere magis Deo dilecto mori, quam ipso offenso uiuere. Vbi uero talis necessitas non imminet, nec datur optio, tamen offert se oportunitas manifestandi diuinam gloriã, & ædificandi ecclesiam, si homo se morti exponat, mortem subire est perfectionis, & supererogationis, ad quam non omnes tenẽtur pro Christo: & secundum istam uiam procedunt rationes ostendentes, quod non omnes tenẽtur mortem pro Christo subire: & ideo sunt concedendæ.

AD ILLVD, ꝙ ultimo obr̃ de abrenũciatione substãtiæ tp̃alis, & ꝑpessione mortis. R̃nderi põt, ꝙ ita in casu necessitatis p̃ceptũ est oĩa tp̃alia desererecuilibet homini, sicut & mortẽ subire, imo

multo fortius. Vnde hoc datur intelligi per locum a minori: & ideo ratio illa, sicut & aliæ, nõ cogit, nisi prout simpliciter intelligitur, ita q homo mera uoluntate promptus est temporalia abnegare: & mortẽ subire. AD ILLVD, uero q primo obiicitur in contrarium, quòd debemus in periculo mortis nomen Christi confiteri. Dicendum, q uerum est si sumus in ea necessitate positi, quòd confiteri oporteat, uel negare. Sed potest esse mediũ inter hoc, quia imperfectus potest subterfugere, & seipsum occultare: nec ex hoc dicitur nomen Christi erubescere, sed tunc erubescere dicitur, quando timore mortis negat ipsum Christum. Ideo quamuis omnes teneantur ad hoc quòd nullus neget: non tamen ex hoc potest concludi, quòd omnes simpliciter teneantur ad perferendã mortem, nisi interueniente prædicta necessitate. AD ILLVD, q obiicitur, quòd quia posuit aĩam suam pro nobis, nos debemus animam pro fratribus ponere. Dicendum, quòd est debitum necessitatis, & est debitum congruitatis, siue debitum, ad quod obligamur, & debitum ad quod admonemur. Beatus autem Iohannes nõ intelligit de debito primo modo, sed de debito secundo mõ, q magis spectat ad supererogationem, quàm ad necessariam, & generalem obligationem. AD ILLVD, quòd obiicitur, quòd quilibet tenetur plus diligere Deum, quàm omne creatũ. Dicendum, q uerum est: uerumtamẽ ex hoc nõ sequitur, quòd modo teneatur pro Christo deserere oẽ creatũ, quia potest habere simul Christum, & creaturam, quam diligit. Pót.n. homo simul seruare corporis uitam & dei amicitiã: quia nõ oportet nec exigit hoc lex charitatis, q propter dilectionẽ Dei sustineat quis mortẽ, nisi incidat in sup prædictã necessitatẽ, qua scilicet oporteat eũ uel Christũ negare, uel mortẽ sustinere. AD ILLVD, q obiicitur ultimo, q homo libẽter dat illud, q minus diligit pro eo, quod magis diligit. Dicendũ, quod uerum est; si illud aliter adipisci non possit, & quoniam pót homo adipisci uitam etiam pter martirii tolerantiam: ideo non sequitur quòd omnes teneantur uelle pro Christo mori simpliciter, sed sub conditione: uidelicet si aliter ei placere non possit, & hoc solum est in articulo prædictæ necessitatis.

QVAESTIO III.

An perfectam charitatẽ habentes, teneantur, quæ perfectionis sunt: implere?

VTRVM perfectam charitatem habentes teneantur ea, quæ sunt perfectionis implere. Et q sic, uidetur. Matth. v. Estote perfecti, sicut & pater uester cœlestis perfectus est: hoc dicitur Apostolis, & apostolicis uiris: ergo uidetur quòd omnes uiri perfecti teneantur ad ea, quæ sunt perfectionis. ITEM. Greg. in quadam homi. Cum augentur dona, rationes crescunt donorum. Vnde & auctoritas dicit, quòd cui plus cõmittitur, plus ab eo exigitur: ergo cui committitur perfecta charitas, cũ deus exigat actum conueniẽtem habitui, uĩr q ille teneatur ad opera perfectionis. ITEM. Sicut se habet charitas imperfecta ad opera simplicis iustitiæ, sic se habet charitas

ritas perfecta ad opera iustitiæ cõsummatæ. Sed habens charitatem imperfectam tenetur ad ea, quæ sunt simplicis iustitiæ: ergo uidetur ꝙ habens charitatem perfectã obligetur ad opa pfectionis. ITEM. Charitas aut proficit, aut deficit: sed habẽs charitatem tenetur nõ deficere: ergo tenetur proficere, cum non sit medium inter hæc: ꝙ autem habet perfectam charitatẽ non potest proficere nisi in operibus perfectis: ergo uidetur, quòd omnis in quo est charitatis perfectio, obligetur ad opa pfectionis.

SED CONTRA. Mat. xix. Si uis ad uitam ingredi serua mandata. Igitur ex sola obseruantia mandatorum uidetur, quod homo possit peruenire ad salutem: ergo non uidetur, quod ad ea obligetur quæ sunt charitatis perfectæ. ITEM. Iac. iij. Qui nõ offendit in uerbo, hic perfectus est uir: sed nullus tenetur ad hoc, ꝙ non offendat in uerbo quãtuncunque sit pfectus: ergo propter perfectionem charitatis non obligatur quis ad ea, ꝗ sunt perfectionis. ITEM. Quanto aliquis est in maiori charitate cõstitutus, tanto plus habet de libertate, spiritus tanto paucioribus libertate spiritus: & quanto plus habet uinculis obligatur: ergo perfecti non tenentur ad plura, quã teneantur imperfecti, quãtum est de perfectione charitatis. Si ergo imperfecti non astringuntur ad opera perfectionis, uidetur a maiori quòd nec illi debeant astringi, quæ sunt in charitate perfecta constituti: ITEM. Status charitatis perfectæ non excedit charitatem imperfectam in infinitũ: cum ergo mortale excedit ueniale in infinitum, quod est ueniale imperfecto, non est mortale perfecto, quantum est de ipso genere status: ergo nõ uidetur ꝙ pfectio charitatis obliget hominẽ ad opa perfectionis. Si enim obligaret, iam uideretur, quòd perfectus uir esset peioris conditionis.

RESOLVTIO.

Minimè, nisi superueniat mandatũ, uotum, officium, scandali euitatio, uel iudicium conscientiæ.

RESP. Ad prædictorũ intelligẽtiam est notandũ, ꝙ multiplex est genus perfectionis, & multiplex est ratio obligandi. Quinq; enim perfectionis genera, consueuerũt distingui. Prima est pfectio sufficientiæ, quæ consistit in adimpletione mandatorum. Et de hac dicitur Matth. v. Estote perfecti sicut pater uester cœlestis pfectus est. Secunda est perfectio religionis, quæ consistit in obseruantia consiliorũ. Et de hac dicitur Mat. xix. Si uis perfectus esse, uade & uende omnia, quæ ha. &c. Tertia est perfectio prælationis, quę consistit in regimine subditorum. Et de hac dicitur Lucæ. vi. perfectus omnis erit, si sit sicut Magister eius. Quarta est perfectio operationis, quæ consistit in ostensione exemplorum. Et de hac dicitur. Gen. vi. Noe uir iustus, atque perfectus in generationibus suis. Quinta est perfectio tranquillitatis, quæ consistit in consummatione difficillimorum, & optimorum. Et de hac dicitur Ioã. iiij. pfecta charitas foras mittit timorem. Et Philosophus dicit, quod perfecta uirtus optimorum est operatiua. Similiter intelligendum est, quòd quinque modis obligatur aliquis ad aliud. Primum genus obligationis est propter

pter mandatum diuinum. Secũdũ est propter uotum emissum. Tertium est propter officium susceptum. Quartum est propter uitãdum scãdalum. Quintum est propter conscientiæ iudicium. Cum ergo quæritur, utrum homo in perfecta charitate existens teneatur ad opera perfectionis. Dicendum, quòd si perfectio accipiatur primo modo, uidelicet pro perfectione iustitiæ, quæ consistit in impletione mandatorum, sic obligatur ad illam perfectionem, sicut & alij: & eo magis de bono & æquo, quo magis percepit donum, per quod possit implere diuinum mandatum. Si auté loquamur de alijs generibus perfectionis. Dicendum, quòd non obligatur homo existẽs in perfecta charitate ad illa, quãtum est ex obligatione diuini mandati: nec aliter obligatur nisi interueniat aliquod uinculum sequẽtium, uidelicet uotum, per quod obligatur ad perfectionem religionis. Vel officium susceptũ, per quòd obligatur ad perfectionem prælationis. Vel scandalum, ratione cuius obligatur ad perfectionem operationis. Vel conscientiæ dictamé, per quòd obligatur ad perfectionem trãquillitatis. His enim interueniẽtibus, superinducitur noua obligatio ad huiusmodi genera perfectionum prædictarũ. Sed status charitatis quantum est de se, necessariam obligationem nõ inducit, sicut rationes quę ad hãc partem sunt inductæ, ostendunt. Et ideo concedi possunt.

Ad illud uerò, quod obijcitur in contrarium de auctoritate domini in Mar. iam patet resposio: quia illud intelligitur de perfectione iustitiæ, & sufficientiæ, ad quam obligantur omnes tam perfecti, quam imperfecti. Ad illud, quod obijcitur de auctoritate Grego. q̃ sicut crescunt dona, sic crescunt rationes donorum. Dicendum, q̃ hoc uerum est quantum ad ea, quæ sunt necessitatis. Præterea, quod dicitur q̃ rationes donorum crescunt, hoc non dicitur q̃ Deus semper exigat necessario ab homine totum, quod potest, sed quia exigit de bono & æquo, ita q̃ illa exigentia non inducit rationem necessitatis, sed cõgruitatis: & eius omissio non inducit culpam mortalẽ, sed uenialem: dominus autem nõ solum exigit rationem de mortalibus, sed etiam de uenialibus, secundũ illud q̃ dicitur Matth. 12. Quia homines reddent rationem de omni uerbo otioso. Ad illud, quod obijcitur, q̃ sicut se habet charitas imperfecta ad opera simplicis iustitiæ &c. Dicẽdũ, quòd nõ est simile, quia charitas imperfecta ordinat̃ ad opera simplicis iustitiæ, non propter ipsius charitatis statum, sed propter diuinum mandatum: sed non sic est de operibus perfectionis, quia nõ cadunt sic sub præcepto, sed magis sub ammonitione, & consilio. Ad illud, quod obijcitur, quòd habens charitatem semper teneatur proficere. Dicendum, q̃ charitas dicitur dupliciter proficere. Vno modo propter multiplicationem bonorum operum. Alio modo ꝑpter ipsius charitatis augmentum, & progressum ad ultimum statum. Cum ergo dicitur, q̃ homo tenetur proficere in charitate, & q̃ charitas aut proficit, aut deficit: si intelligatur de pro-

fectu, qui consistit in ipsius charitatis augmento & increméto: sic non habet ueritatem, quia charitas non augetur in homine continue. Si uero intelligatur de profectu, qui consistit in bonorũ operum multitudine, & iustitiæ exercitatione, sic ueritatem habet: sed iste profectus charitatis non tantum attenditur in impletione cõsiliorum, & operum perfectorũ, sed etiam in obseruantia mandatorum. Et ideo ex hoc non potest cõcludi, ꝙ homo in perfecta charitate consistens, ad opera perfectionis necesse habeat obligari.

QVAESTIO IIII.

An omnes teneantur inimicos diligere, quantùm ad affectum?

VTRVM omnes teneantur diligere inimicos quantum ad affectũ. Et ꝙ sic uidetur. Leuit. 19. Diliges amicum tuum, sicut teipsum. Super quo dicit Aug. quòd nomine proximi, & amici intelligitur omnis homo, secundum ꝙ ipse dominus innuit. Luc. 10. Ergo si illud præceptum datũ est omnibus, cum omnes teneantur affectu diligere se, uidetur quòd omnes teneantur affectu diligere inimicos. ITEM. Matth. 5. Si diligitis eos, qui uos diligunt, quam mercedem habebitis? Glo. Nullã in cœlo: Qui ergo tantũ habet dilectionem respectu diligentium se, non habet charitatem, cũ charitas non possit esse sine mercede: igitur ad hoc quòd aliquis habeat charitatem, necesse est quòd ipsius charitas ad eos, quæ ipsum odiunt, se extendat. ITEM. Super illud Lucæ. 6. Diligite inimicos uestros Glo. inter li. Non sufficit nõ odisse: Sed omnes tenentur ad illud, ꝙ sufficit ad salutem: ergo omnes tenentur non solum ad nõ odiendum inimicos, sed etiam ad amandum. ITEM. Nulli Deus dimittit peccatum, nisi ipse dimittat proximo, secundum ꝙ dicitur Matth. 6. & 18. Sed nemo dimittit proximo ex corde, nisi ipsum diligat affectu: ergo nemo potest apud Deum ueniam mereri, nisi offendentes se diligat ex corde. ITEM. Plus diligendus est proximus, quàm corpus proprium: nec aliquid aduersatur magis, & inimicatur spiritui, quàm ipsa caro: cum ergo quilibet teneatur naturam carnis suæ diligere, uidetur ꝙ teneatur inimicum suum affectu diligere. ITEM. Sicut culpa est detestabilis, sic imago Dei est diligibilis: sed quantumcunq; homo diligatur, semper tenetur homo detestari eius culpam: ergo quantumcunque per culpam aduersetur, semper tenetur diligere eius naturam.

SED CONTRA. Matth. 5. Audistis quia dictum est antiquis: Diliges amicum tuũ, & odio habebis inimicum tuum: sed ad nihil obligamur morale nũc, ad quod nõ obligarentur antiqui in lege: ergo si tunc non tenebantur ad diligendum inimicũ, sed potius ad odiẽdum: uidetur quòd non omnes tenentur nunc inimicos diligere. Minor probatur, quia super illud Matth. 14. de quinq; panibus &c. Glos. Non alia quàm quæ scripta erant, prophetat: sed legẽ, & prophetas mysterijs grauida esse demonstrat. Et iterum. 3. Reg. 7. fecit Hiram mare fusile decem cubitorum. ibi Glo. Decem præceptis in lege omnia, quæ facere debemus, dominus expressit. Si ergo in nullo decem præceptorum con-

continetur dilectio inimici, nec ad illud obligantur moderni, ad quod non obligarentur antiqui, uidetur &c. ITEM. Luc. 6. diligite inimicos uestros. ibi. Glos. Hoc perfectorum est. Et iterum alia Glo. ibi. Ecclesia hic non lacte nutritur, quod est simplicium, & imperfectorum, sed ualidiori cibo charitatis roboratur: sed ad ea q̄ perfectionis sunt, non oēs tenentur: ergo non omnes tenentur diligere inimicos. ITEM. Super illud Psalm. 118. Reuela oculos meos, & considerabo mirabilia. Glo. Nihil mirabilius est in mandatis, quā diligere inimicos: sed non omnes tenentur ad faciendū mirabilia, quia (sicut dicit Aug.) uirtutes, & mirabilia facere non oibus datum est: ergo &c. ITEM. Ambr. dicit, & habetur in Distin. præcedenti, ubi actum est de ordine charitatis: Sufficit q̄ inimicos odio nō habeamus: ergo uidetur q̄ non omnes tenentur diligere inimicos ex corde.

RESOLVTIO.

Non affectu imperato, desiderando eis bona temporalia: sed benè affectu elicito, optando eisdem bona æterna.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, q̄ circa hoc est duplex respondendi modus. Quidam enim dicere uoluerunt, q̄ dupliciter est loqui de inimicis. Aut secundum statum, in quo exercent inimicitias. Aut secundum statum in quo pœnitēt, & petunt ueniam. Si secundū statū in quo ueniam petunt, sic omnes tenentur ad diligendum inimicos propter illam conditionē, quam dominus ponit in oratione dominica. Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos &c. Si enim homo homini seruat iram, frustra à Deo quærit medelam, secundū q̄ dicitur Eccle. 27. Si autem loquamur de inimicis prout sunt in statu, & in actu ledendi, & inimicitias exercendi: sic dicere uoluerunt, q̄ affectu diligere inimicos non est necessitatis: sed magis perfectionis: nec dominus hoc præcipit, sed magis cōsulit. Et istā opinionem quorundam Magister ponit in litera. Sed si interius consideretur hæc positio, minus sufficienter dicit, pro eo q̄ secundum q̄ auctoritates sanctorum sonāt expresse, & ipsa ratio aperte conuincit, non est charitas uera, nisi diligat omne diligibile. Diligibile aūt a charitate est omne illud, quod est possibile ad beatitudinē peruenire. Ideo non habet aliqs charitatem, nisi diligat omnes illos, qui sunt statu uiæ, siue sint amici, siue inimici. Vnde in Psal. 118. dicitur. Latū mandatū tuum nimis, quia mandatum charitatis ad oēs se extendit. Et sicut longitudo mandati se extendit ad omnem differētiam temporis, sic latitudo ad omnem personam hominis uiatoris. Vnde sicut aliquis non haberet charitatē, si proponeret ēt in uno solo die peccare, & in aliis benefacere, quia deficit sibi longitudo mandati: sic esto q̄ aliquis omnes homines diligat præter unum solum, quem à dilectione excludit, charitatem non habet: quia deficit sibi latitudo illius mandati. PROPTEREA est alius modus dicendi, q̄ diligere affectu est duplex, secundum q̄ duplex est affectus amoris, quidā à charitate elicitus, quidam à charitate imperatus. Ille est affectus amo-

amoris à charitate elicitus, quo quis optat alij summum bonum, siue beatitudinem æternam. Ille uero est affectus imperatus, quo quis optat alij bonũ temporale, & prosperitatem transitoriam. Amor enim charitatis facit quod homo uelit alij omne bonum, ne dum summum bonum, sed etiam temporale, nisi illud sit impediẽs ad salutem. Si ergo loquamur de affectu primo à charitate elicito: dico ꝙ omnes tenentur inimicos etiam actu inimicantes diligere, & eis uitam æternam optare. Si autem loquamur de affectu imperato, quo quis optat alij prosperitatem temporalem, sic non omnes tenentur diligere, sed sufficit non odisse. Et hoc est, quod dicit Ambro. Sufficit ꝙ inimicos diligamus, & non odio habeamus, in quo innuit, ꝙ cum duplex sit charitatis affectus, uno tenemur diligere, altero uero sufficit nõ odisse. Vnde ad non odiendum inimicos, & non gaudendum de malis eorum omnes tenentur, sicut dicitur Prouerb. 24. Cum ceciderit inimicus tuus, ne gaudeas. Et Eccles. 9. Noli de mortuo inimico tuo gaudere. Diligere uero omnino quantum ad effectum elicitũ, & imperatum optando ei bona æterna, & temporalia, hoc perfectionis est, & supererogationis. Diligere uero ad bona æterna, hoc necessitatis est, & præceptionis: & ad hoc omnes generaliter sunt obligati tam perfecti, quam imperfecti: sicut rationes quæ ad primam partem inducuntur ostẽdunt: & ideo concedendæ sunt.

Ad illvd, quod obijcitur primo in cõtrarium de Matth. 5. Diliges amicũ tuum, & odio habebis inimicũ tuum. Responderi potest dupliciter. Primo per hoc ꝙ lex nunquã præcipit odio habere inimicum, sed ipsi Iudæi hoc arguebant à contrario sensu: quia tantum præcipiebatur eis diligere amicos, arguebant ex hoc, ꝙ debebant odire inimicos. Aliter potest responderi quod est odiũ affectus, & odium effectus. Et iterum est inimicus ecclesiæ, siue fidei, & inimicus personalis: cum ergo lex innuebat inimicũ odio esse habẽdum, hoc intelligitur de odio effectus, & de inimico ecclesiæ, & cultus diuini. Odio uero affectus neminem præcipiebat odire, nec inimicum personalem, nec inimicum ecclesiæ. Inimicũ autem personalem non præcipiebat odiri nec odio affectus, nec odio effectus: imo potius obligabat ad ipsum diligẽdum, licet nõ esset ita tunc expressum. Vnde & dominus explicuit in Matth. 5. Et propterea nõ potest ex hoc argui, ꝙ non omnes tenentur diligere inimicos. Ad illvd uerò, quod obijcitur, quod diligere inimicos perfectorum est. Respondent aliqui, ꝙ illud intelligitur de dilectione affectus, & effectus, non de dilectione effectus tantũ. Sed utrum hoc sit uerum, in sequenti problemate declarabitur. Nunc autem dicamus: ꝙ si intelligatur de affectu elicito, & imperato, perfectionis est: si uero de affectu elicito tantum, est generalis necessitatis. Glo. uero loquitur ibi de dilectione quantum ad utrunque modum. Ad illvd, quod obijcitur, quòd diligere inimicos est mirabile. Dicendum, ꝙ mirabile dicitur illud, quod est supra facultatem naturæ: hoc autem

tem potest esse dupliciter, secundum q̃ est operatio naturæ simpliciter, & naturæ rationalis. Facere autem mirabilia supra posse naturæ, hoc est per gratiam gratisdatam, quam uocat Apostolus operationem uirtutum: & hęc nõ omnibus est data. Facere uero mirabilia supra posse naturæ rationalis, hoc est per gratiam gratum facientem, utpote per fidem, & charitatem. Per fidem enim credimus multa, quæ non possemus credere sine ea, & quæ uidentur infidelibus nimis incredibilia. Et per charitatem amamus ea, quæ uidentur charitatem non habentibus odibilia: & hęc mirabilia cõtinentur in lege diuina, & datum est illa omnibus facere, qui uolũt in se suscipere gratiam gratũfacientem: Et pro tanto non potest argui, q̃ non teneamur ad dilectioné inimici, hoc enim est aliud genus mirabilis, quàm illud de quo loquitur Augu. AD ILLVD, uero quod obijcitur de auctoritate Ambr. q̃ sufficit si odio nõ habemus. Dicendum, q̃ auctoritas illa trũcatè inducitur: dicit enim hæc duo simul: Sufficit, si simpliciter diligimus, & non odio habemus: quæ duo ualde rationabiliter dicit, & duplicem affectũ dilectionis innuit, & ad confirmationem facit præhabitæ responsionis, per quam auctoritas illa satis potest intelligi &c.

QVAESTIO V.

An omnes teneantur diligere inimicos quò ad effectum?

VTRVM omnes teneantur diligere inimicos, quãtum ad effectum. Et q̃ sic uidetur. Primo auctoritate ueteris testamenti. Exod. 23. Si uideris asinum odientis te iacere sub onere, non pertransibis, sed subleuabis cum eo. Et hocipsum dicit Prouerb. 25. Si esurierit inimicus tuus ciba illum, si sitierit potum da illi. Si ergo mandata ista omnibus proponebantur, uidetur q̃ omnes tenẽtur diligere inimicos quantũ ad effectum. ITEM. Hoc uidetur ex auctoritate noui testaméti. Mat. 5. Diligite inimicos uestros, benefacite his, qui oderunt uos, & orate pro persequẽtibus uos, &c. Ibi dicit quędam Glo. Tribus modis peccatur cõtra ecclesiã, odio, uerbis, cruciatu corporis: ecõtra uerò ecclesia tria facit, diligit, benefacit, & orat: ergo non est membrum ecclesiæ, qui nõ diligit inimicos ex effectu pariter, & affectu: ergo omnes tenentur isto modo diligere. ITEM. Hoc uidetur p̃ rõnem: quia dilectio affectus sine dilectione effectus non est dilectio uera: probatio enim dilectionis exhibitio est operis: si ergo uera dilectione omnes tenentur inimicos diligere, uidetur q̃ omnes teneantur non solum affectu, sed etiã effectu inimicos amare. ITEM. Perniciosior inimicus est caro nostra, quam aliquis proximus noster: sed carnem nostrã repugnantem tenemur nutrire, & fouere quantum ad eius naturã: ergo si magis tenemur proximos diligere, uidetur multofortius q̃ debeamus eos non solum affectu amare, sed & effectu eos nutrire, & fouere, & beneficia eis communicare. ITEM. Non solum sumit homo uindictam de alio, infligendo malum, sed etiam subtrahendo bonum: sed omnes tenentur non quærere ultionem, secundum quòd dicitur Leui. 19. Et ad

Rom.12. Non uos uindicantes: ergo omnes tenemur non subtrahere aliquod bonum propter acceptam iniuriam. Si ergo omnes tenentur diligere eos, qui non sunt inimici affectu pariter,& effectu, uidetur ꝙ similiter omnes utroque modo teneantur inimicos diligere.

SED CONTRA. Frequenter præcipitur in lege, ꝙ ipsi interficiāt inimicos suos, sicut præcipitur Exod.23. Non inibis cum eis fœdus &c. ergo uidetur ꝙ in ueteri lege non tenebantur inimicos diligere quātum ad effectum: ergo pari ratione nec imperfecti tenētur in noua. ITEM. Super illud Matth.5. Diligite inimicos uestros: dicit quædam Glo. Cumulus perfectionis est diligere inimicos,& orare pro ipsis. Si ergo non omnes tenentur ad cumulū perfectionis, non omnes tenētur inimicos diligere effectu. ITEM. Aug. dicit in Ench. & habetur in litera, ꝙ diligere inimicos,& benefacere eis, non est tantorum, quanti exaudiuntur in oratione dominica: Si ergo in oratione dominica non exaudiuntur nisi boni, uidetur quòd non omnes boni teneantur inimicos diligere affectu pariter, & effectu. ITEM. Hoc ipsum uidetur per regulam Philosophi. Si oppositum in opposito, & propositum in proposito: cum ergo amicis sit benefaciēdum, per se loquendo, uidetur ꝙ inimicis sit malefaciēdum. ITEM. Videmus in omni creatura tā animata quàm inanimata, ꝙ inimicitia sit causa pugnæ: sicut amicitia est causa concordiæ: si ergo nemo debet facere contra naturalē rectitudinem, uidetur quòd magis sit rectum secundum rationis ordinem inimicos expugnare, q̄ eos adiuuare: ergo nō uidetur ꝙ omnes teneantur ipsos inimicos effectu diligere.

RESOLVTIO.

Haud quidem, nisi in casu necessitatis.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, ꝙ circa hoc est duplex modus dicendi. Quidam enim dicere uoluerunt, ꝙ & si diligere inimicos affectu sit necessitatis: ita ꝙ ad illud obligantur tam perfecti, quam imperfecti: diligere tamē affectu simul, & effectu supererogationis, & ꝑfectionis est: nec ad illud obligantur imperfecti, sed tantum perfecti. Sed ille modus dicendi in seipso includit repugnantiam. Primum quidem, quia eodem mandato præcipimur diligere inimicos,& eis benefacere. Si ergo mādatum illud generale est, uidetur ꝙ generaliter omnes obligentur ad utrunque. Et iterum. Perfecti quantum ad obligationem, quæ est per mandatum, ad nihil obligantur, ad quod non obligantur imperfecti, quia mandata de omnibus generaliter proponuntur. Si ergo per illud mandatū obligantur perfecti ad diligēdum inimicum tā affectu, quam effectu: uidetur similiter de imperfectis idem esse dicendum. Et amplius. Si dilectio uera non tantum consistit in corde, sed etiam manifestatur in opere, dicere ꝙ cæteri tātum obligantur ad diligendū corde, non autem ad diligendū opere, cum se offert temporis,& loci oportunitas: idem uidetur dicere, ac si teneamur inimicos diligere ficte. Præter hoc. Dilectio inimicorum

micorum clauditur in mandato de dilectione proximi. Et cōstat, ꝙ mandatum illud intelligitur quantum ad affectum, & effectū: & ad illud mandatum oēs obligātur. Et propterea prædicta rñsio non pōt habere locum. ET IDEO est alius modus dicendi, ꝙ diligere in effectu exteriori hoc potest esse dupliciter, aut quandocunq; se offert temporis oportunitas, aut quando incumbit necessitas. Si loquamur de exhibitione operis exterioris generaliter quādo se offert tēporis oportunitas, sic diligere inimicos effectu, & affectu, cumulus est perfectionis. Si autem loquamur de exhibitione operis, quando incumbit necessitas, sic diligere inimicos effectu est generalis, & necessariæ obligationis: quia si quis uidet proximum suum, siue amicum, siue inimicū necessitatē habere, & claudit uiscera sua ab eo, iuxta sententiam beati Ioan. iam amplius nō est charitas Dei in eo. Sic ergo patet, quòd sicut diligere affectu uno mō necessitatis est, alio modo perfectionis: sic diligere effectu uno mō necessitatis est, alio modo perfectionis, & supererogationis: quòd secundum hunc modum possunt solui diuersæ auctoritates sanctorum, quæ sibi uidentur obuiare de dilectione inimicorum. EX HIS patet responsio ad quæstionē propositam, patet ēt pro magna parte rñsio ad obiecta. Nā rōnes, quę ostendūt, quòd oēs teneantur inimicos diligere effectu, intelliguntur in casu necessitatis. Auctoritates uero quæ in oppositum adducuntur, intelliguntur, de exhibitione operis magis generali, uidelicet cum se offert opportunitas congruitatis.

AD ILLVD uerò, quod obijcit, quòd si benefaciēdū est amicis, malefaciendum est inimicis. Dicendum, quòd non sequitur ꝓp hoc, quòd amicis non solum benefaciendum est ꝓp illud, in quo repugnāt inimicis, uerumetiā ꝓpter illud, in quo cōueniunt, uidelicet q̄a sunt ad imaginē Dei. Vnde sicut illud argumentum nō ualet: Album est uisibile: ergo nigrum est inuisibile, quia albū est uisibile per illud, in quo cōicat cum nigro: sic nec ratio ꝑmissa. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ secundum ordinem naturæ inimicitia inducit pugnam. Dicendū, ꝙ illud uerum est, ubi inimicitia ordinata est sc̄d̄m ordinem naturæ, sicut calidum inimicatur frigido, & sicco humidum: sed ubi est inimicitia præter naturæ ordinē, ibi non est pugna secundum naturam: sed magis contra naturā: taliter autem est in hominibus: q̄a cum hō sit animal mansuetum natura, secundum naturalem ordinem cum omnibus debet habere pacem, & concordiā. Vnde in inimico suo non debet homo odire naturam, sed solum culpam: quia non persequitur ipsum natura, quā fecit Deus, sed malitia quā fecit homo, ut dicit Augu. Cætera autē, quæ opponūtur, satis manifestātur per ea, quæ dicta sunt.

QVAESTIO VI.

An maioris perfectionis & meriti sit diligere amicum, quàm inimicum.

QVid sit maioris perfectionis, & meriti, utrū diligere amicum, an diligere inimicum. Et ꝙ diligere inimicum, uī. Matth. 5. Si diligitis illos, qui uos diligūt, quam

quam mercedem habebitis? Glo. ibi. nullam in cœlo: Sed constat quòd de dilectione inimicorum maior merces habetur: ergo maioris perfectionis est, & meritu diligere inimicos. ITEM. Diligere inimicos est de superadditis à domino in euangelio: sed dominus non superaddit nisi ea, quæ maioris perfectionis erant: uidetur ergo ꝙ maioris perfectionis sit diligere inimicos, q̃ amicos. ITEM. Vbi est maior pugna, ibi est gloriosior uictoria: & ubi est maior difficultas, ibi est maior ratio uirtutis, & meriti: pro eo quia ars, & uirtus est circa difficilia: sed maior est pugna: & difficultas in diligendo inimicos, quàm in diligendo amicos: ergo maior perfectio residet, & meritum circa dilectionem inimicorum, quàm circa dilectioné amicorum. ITEM. Quãto homo magis supra se eleuatur in aliquo motu uirtutis, tanto motus ille, & actio est perfectior, & excellentior: sed in dilectione inimicorum plus eleuatur homo supra se, & supra ea, quæ sunt naturæ, quam in dilectione amicorũ: ergo motus dilectionis circa inimicos est magis meritorius, & perfectus, quàm motus dilectionis erga amicos. ITEM. Quanto motus dilectionis est perfectior, tanto est liberalior, & purior: amor enim spiritualis purus est, & liberalis: sed motus dilectionis erga inimicum purior est, & liberalior, quam erga amicum. Purior quidem, quia nihil habet admistum de carnalitate. Liberalior quia minus habet de obligationis necessitate: ergo uř ꝙ multo sit perfectior, & ideo acceptior, & ad merendũ efficacior.

SED CONTRA. Dilectio inimicorum ponitur ab Ambr. in ultimo gradu: ergo dilectio illa maxime recedit à primo gradu dilectionis, qui est maximus, & nobilissimus: sed quanto aliquid recedit à primo & summo in illo genere, tanto minus habet de perfectione, & complemento. Si ergo dilectio inimicorum magis recedit, & dilectio amicorum magis accedit: ergo uidetur quòd multo perfectior, & excellentior sit motus dilectionis erga amicum, quam inimicũ. ITEM. Quãto dilectio est excellentior, tanto est dilectioni Dei similior: sed Deus magis diligit diligentes se, iuxta illud quod dicitur. Prouer. 8. Ego diligentes me diligo: igitur dilectio amicorum magis assimilatur dilectioni Dei, quàm dilectio inimicorum: ergo est multo perfectior. ITEM. Motus dilectionis tanto melior est, & perfectior, quanto feruentior, & frequentior: sed motus charitatis erga amicum feruentior, & frequentior est, quam erga inimicum: ergo &c. ITEM. Quanto motus dilectionis rectior est, & plus habet de rectitudine, & æquitate: tanto melior, & excellentior est in se: sed magis iustum, & æquum est diligere amicum, quam inimicum: ergo motus iste dilectionis est melior illo. ITEM. In eo qđ melius, & pfectius est, magis debet hõ se exercere: ergo si motus dilectionis erga inimicũ esset melior & perfectior, frequẽtius deberet hõ circa ipsum affici, & pro ipso orare: ꝙ si hoc est inconueniẽs dicere, quòd magis debeat homo orare pro inimicis, quam pro amicis, quia hoc esset ordinem charitatis

ritatis peruertere: ergo restat q non est maius bonum inimicos, quam amicos diligere.

RESOLVTIO.

Vtique cæteris paribus: nam etsi hoc difficilius sit; illud tamen feruentius, & frequentius est.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, quòd cum quæritur de comparatione istorum duorum motuũ dilectionis, quorum unus est erga amicũ, alter erga inimicum: dupliciter potest quæri, aut prout comparãtur ad diuersos habitus, & radices: aut prout comparantur ad eundem. Si prout ad diuersas radices, & habitus comparantur, ita quòd unus habitus habilitat tantum ad amicos, alter uero se extendit ad inimicos: sic sine dubio multo maius, & excellentius est diligere inimicum, quàm amicũ: & multo perfectiori habitu indigemus ad hoc, quòd possimus exire in istum actum, quàm ad hoc ut exeamus in alterum. Et hoc est quod dicit August. in Enchi. & habetur in litera. Magnum est erga eum, qui tibi nihil mali fecit, esse beneficum, & beneuolum. Illud uero multo grandius, & magnificentissimæ bonitatis est, ut tuum quoque inimicum diligas. Si uero loquamur de illis actibus prout ad eandem radicem comparantur, & ab eadem charitate procedunt: sic quodammodo sunt æquales, & quodammodo se mutuo excedunt. Quantum enim ad rationem merendi respectu præmij substantialis æqualitatem habent, quia quãtitas illius pręmij respõdet quantitati radicis. Quãtum uero ad rationem merendi respectu præmii accidentalis, & quantũ ad uigorem ipsius actus, & motus; mutuo se excedũt. Nã motus dilectionis erga amicos excedit quãtum ad feruorem, & frequentationem. Motus uero dilectionis erga inimicos est purior, & difficilior: & ita quodãmodo unus istorũ motuum est alio melior, & econuerso secundum uarium modum accipiendi magnitudinem. Nam in dilectione amicorũ uirtus charitatis magis exercetur intensiue, sed in dilectione inimicorum magis exercetur extensiue: sicut uirtus caloris ignis amplius calefacit propinquiora, quàm remotiora: & quodammodo plus apparet efficacia illius uirtutis in his, quæ sunt propinqua: quodammodo in his, q̃ sunt longinqua. Ratione intensionis plus in calefactione propinquorum, & ratione extensionis plus in calefactione longinquorũ. Sic & in proposito intelligẽdum est, quòd dilectio amicornm, & dilectio inimicorum prout ab eadem radice procedunt, secundum diuersas conditiones, & respectus mutuo se excedunt. Et secundum hoc dissolui possunt rationes, quę ad diuersas partes adducũtur. Diuersis enim uiis procedunt, secũdum quas utræque uerum sine repugnantia concludere possunt.

SED SI ulterius quæratur: quis istorum duorum motuum omnibus pensatis excedat reliquum? hic sunt diuersæ opiniones. Nam quidam uolunt dicere, quòd motus ille, qui est in amicũ melior est, quia intensior est, & plus habet de ratione boni. Et istum modum dicendi uidetur Magister ap probare in litera. Et si hunc modum, qui satis satis uidetur probabilis *Hũc sequitur S. Tho. 22. qõ. 27 artic. 7.*

bilis, sustinere uelimus, responderi potest ad rationes, quæ primo inducuntur, quòd ab insufficienti procedunt. Cum enim dicitur, q motus quantò difficilior & purior, & magis supra uires naturæ; tanto est perfectior, & excellentior. Dicendum, quòd hoc uerum est cæteris paribus Sed cum assumit de motu dilectionis inimicorum, qui est huiusmodi. Respõderi potest q non sunt cætera paria: quia multo maior, & feruentior est motus dilectionis erga amicos, quàm sit ille. Alius uero est hic modus dicẽdi, q dilectio inimicorum est excellentior simpliciter loquẽdo, & magis in ea exercitatur perfectio charitatis. Et si hunc modum dicẽdi sustinere uelimus, quoniam uidetur auctoritas Aug. ipsum satis probabilem facere, potest responderi ad ea, quæ in contrarium adducuntur.

AD primũ, quod obijcitur de ordine diligendorum: Dici potest, q Ambr. in gradibus illis nõ intendit ponere, uel assignare gradus perfectionis ĩ dilectione, sed gradus exhibitionis secundũ maiorem, & minorem obligationẽ. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd dilectio amicorum est dilectioni Dei similior. Responderi potest per interemptionem, quia perfectio dilectionis diuinæ magis manifesta est in hoc, quod dilexit nos cum essemus inimici, quam si essemus amici. Iuxta illud Apostol. Roman. 5. Commendat autẽ Deus charitatem suam in nobis, quia cum adhuc peccatores essemus secundum tempus, Christus pro nobis mortuus est. Vnde & si in dilectione amicorum charitas Dei ostendatur esse magna, in dilectione inimicorum ostenditur esse nimia. Iuxta illud Eph. 2. Propter nimiam charitatẽ suam, qua dilexit nos, &c. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd tanto motus dilectionis est melior, quanto feruentior. Dicendum, quòd illud uerum est, ubi est par difficultas, & resistentia. Vbi autem non est par difficultas, sicut in proposito, non habet ueritatem: q patet: quia modicus ignis citius adurit fœnum, quàm magnus ignis adurat forte lignum. AD ILLVD, quod obiicitur, q quanto motus dilectionis est rectior, tanto perfectior. Dicendum, q est uerum. Sed cum assumit, q motus dilectionis erga amicum magis est æquus, & rectus. Respondendum est p distinctionẽ, q maior æquitas potest esse dupliciter. Aut ꝓpter exigentiam meritorum, & dignitatis à parte dilecti: & sic magis est ęquum diligere amicũ, q̃ inimicum. Aut propter abundantiorem rectitudinem a parte diligentis: & sic non est magis æquum diligere amicum, quam inimicum, imo magis econuerso: quia hoc est maioris, & abundantioris iustitiæ, q̃ illud. AD ILLVD, quod obiicitur, q magis debet homo se exercere in eo, qđ est maioris perfectionis. Responderi potest quòd in exhibitione alicuius beneficii & executione alicuius actus duplici intentione potest homo se exercere, aut propter profectum alterius, aut propter meritum suum: nec debet homo in operibus suis tantum meritum suum intueri, sed etiã profectum proximi. Licet ergo in exercitatione circa dilectionem inimici maior sit uia proficiendi,

& lucrandi, & ad perfectionem perueniendi, quia tamen magis obligatur homo amico, quàm inimico, frequentius debet in amore amici se exercere. Vnde quod dicit, quòd magis debemus nos exercere in his, quæ sunt maioris perfectionis. Dicendum, quòd illud nō est usquequaque uerum, imo magis debemus nos exercere in his, quæ sunt maioris obligationis: & sic patet quomodo potest satis rationabilior utralibet pars sustineri.

DISTINCTIO XXXI.

De charitate quantum ad durationem.

Llud quoque non est prætereundum, quod quidam asserunt charitatem semel habitam ab aliquo nō posse excidere, nullumque damnandum hanc aliquando habere: qui hanc traditionem subditis muniunt testimonijs. Apostolus ait, Charitas nunquam excidit. Augustinus etiam inquit, Charitas quæ deseri potest, nunquam uera fuit. Item. Charitas est fons proprius, & singularis bonorum, cui non communicat alienus. Alieni sunt omnes, qui audituri sunt: Non noui uos. De hoc fonte scriptura ait, Fons aquæ uiuæ sit tibi proprius, & nemo alienus communicet tibi. Si autem alieni sunt, qui audituri sunt illam vocem, non ergo huic fonti communicant damnandi. Item. Augustinus super epistolam Ioannis. Radicata est charitas, securus esto, nihil mali procedere potest. Item. Gregorius in Moralibus, Valida est, vt mors dilectio, virtuti enim mortis dilectio computatur, quia nimirum mentem quam semel cœperit, à dilectione mundi funditus occidit. Item. Augustinus super epistolam Ioannis, Vnctio inuisibilis charitas est, quæ in quocunque fuerit, radix illi erit, quæ ardente sole arescere non potest, nutritur calore solis, non arescit. Item. Beda super Ioannem, Quærendum est quomodo speciale filij Dei agnoscendi signū fuerit, quod super eum descenderit, & manserit spiritus. Quid magni est filio Dei, quòd ī ipso manere spiritus astruatur? Notandum quòd semper in domino manserit spiritus, in sanctis vero quandiu mortale corpus gestauerint, partim semper maneat, partim rediturus secedat. Manet autem apud eos, vt bonis insistant actibus: recedit vero ad

Habetur tota hæc dist. de pœnitē. dis. 2. Aug. ad Iulian. cōmitē, quæ est in antiquis exēplaribus in exemplari. III. parū post principiū. Augu. sup illud Ps. 103. qui tegis a. quas: in 1. concione. Mat. 7. Prou. 5. Ioan. 4. Tom. 6. Tract. 8 post me. Beda c. 1 circa il-

tempus, ne semper infirmos curandi, mortuos suscitandi, dæmones eijciendi, uel etiam prophetizandi habeant facultatem: Manet ergo semper, vt poßint habere uirtutē, vt mirabiliter ipsi viuant: venit ad tempus, vt etiam alijs per miraculorum signa, quales sint intus, effulgeant. Item. Grego. In sanctorum cordibus secundum quasdam virtutes semper manet spiritus, secundum quasdam recessurus venit, & venturus recedit. In his virtutibus, sine quibus ad vitam non perducitur, in electorum suorum cordibus permanet. In eis vero, per quas sanctitatis virtus ostenditur, vt in exhibitione miraculorum, aliquando adest, aliquando se subtrahit. Item Ambrosius, Ficta charitas est, quæ in aduersitate deserit. Hæc innuere videntur, quod charitas semel habita non amittatur. Ideo quidam in prætexatam prosilierunt audaciam, dicentes charitatem à damnandis non haberi, nec à quoquam habitam posse amitti: quos ratio vincit & authoritas. Quidam enim ad tempus sunt boni, qui postea fiunt mali, & econuerso. Vnde quorundam nomina Christus dicit scripta in libro vitæ, qui tamen postea abierunt retro. Sed scripta dicit non secundum præscientiam, sed secundum præsentem iustitiam, cui deseruiebant, quia digni erant tunc illo bono, quod habituri sunt præscripti secundum præscientiam. Vnde Ambrosius, Quibusdam gratia data est in vsum, vt Sauli, & Iudæ, & illis discipulis quibus Dominus dixit, Ecce nomina vestra scripta sunt in cælis, & post abierunt retro. Sed hoc dixit propter iustitiam, cui deseruiebant, quia boni erant. Frequēter enim ante sunt mali, qui futuri sunt boni, & aliquoties prius sunt boni, qui futuri sunt, & permansuri mali, propter quod dicūtur scribi in libro uitæ, & deleri.

Iud super quæ uideris. Li. 1. homi. 5. super Eze. circa medium. Idē Mora li. 2. cap. 41. & 42. Super cap. 6. epist. 2. Corin. 1 Luc. 10. Ioan. 6. 1. Reg. 12 Luc. 10. Amb super. 9. c. ad Romanos. ad eū locū. Quia maior seruiet minori. To. 4. 1. Cor. 13

Determinatio auctoritatum prædictarum.

Quod vero Apostolus ait, Charitas nunquam excidit, nullatenus pro illis facit. Dignitatem enim charitatis ostendens, dicit eam non excidere, quia hic & in futuro erit, sed fides & spes euacuabuntur, & scientia. Item quod dicitur charitas nunquam fuisse vera, quæ deseri potest, non ad essentiam charitatis refertur, sed ad efficientiam, quia non

efficit charitas quæ deseritur, hominem uere beatũ, nec perducit ad uerum bonum. Huic etiam fonti alieni id est, damnandi non cõmunicant, scilicet in fine; quia non perseuerãt. Potest tamen hoc, & cætera, quæ de charitate dicta sunt, de perfecta intelligi quã soli perfecti habent, quæ semel habita amittitur. Exordia uero charitatis aliquando crescunt, aliquando deficiunt. Sunt enim uirtutis exordia, & profectus, & prouectio, quos gradus ille descernit, qui parabolam illã intelligit. Sic est regnum Dei, quemadmodũ si iactat homo semen in terra, & dormiat, & exurgat semen & germinet, & crescat, &c. Si ergo perfecta charitas sic radicata est, ut amitti nequeat, incidens tamen & prouecta amitti potest, & sæpe amittitur, sed dum habetur, non sinit habentẽ criminaliter peccare. Quod Augustinus ostendit inquiens, Quia radix oĩum malorum est cupiditas, & radix oĩum bonorũ est charitas, simul ambæ esse non possunt: nisi una radicitus euulsa fuerit, alia plantari non põt. Sine causa conatur aliquis ramos incidere, si radicem non contendit euellere.

De pæ. dis. 4. c. 4. hæc qua de charitate. Marco. 4. Greg. Homil. 15. sup Eze. Libr. 5. hom. 8. ĩ princ. 1. Tim. 6.

Quare fides, & spes, & scientia dicuntur euacuari, & non charitas?

Aduertendum etiam est quomodo fides, spes, & scientia dicantur euacuari quia ex parte sunt, & non charitas cum & ipsa ex parte sit. Ex parte enim, idest imperfecte, diligimus, sicut ex parte scimus, ut ait Esichius super Leuiticũ. Cum ergo omne quod ex parte est euacuetur, cur charitas excipitur, quæ dicitur nunquã excidere? Charitas quidem etiam ex parte est, ut sæpe sancti docent, quia ex parte diligimus nunc: & iõ ipsa euacuabitur inquantũ ex parte est, quia tolletur ĩperfectio, & addetur perfectio. Remanebitq; ipsa aucta, & actus eius, & modus diligendi, ut diligas Deũ propter se ex toto corde, & proximũ tuũ sicut seipsum, sed ĩperfectiõis modus eliminabitur. Fides uero, & spes penitus euacuabũtur. Sciẽtia uero secundũ actũ modũ suũ, qui nũc est, non secundum sui essentiam tolletur. Ipsa.n. uirtus scientiæ remanebit, sed alium tenebit usum & modum.

1. Cor. 13. Lib. 1. cap. 2

Si Christus ordinem charitatis præscriptum habuerit.

Nunc iam superest inuestigare, si Christus secundũ quod

homo, ordinē diligendi præscriptum seruauerit. Quod si est, omnem hominem sicut seipsum dilexit. Oībus ergo uitā optauit, omnesque saluos fieri uoluit, sed non omnes salui fiunt, & ita non est factum quod optauit. Sed non est ignorandum in eo fuisse charitatem iuxta modum patriæ, non uiæ, eumq; ordinē diligendi impleße, qui seruatur in patria, non in uia. Qui enim in patria sunt, idest, iam beatificati sunt, adeo iustitiæ Dei addicti sunt, ut nihil eis placeat, nisi quod Deo placet, ac per hoc illorū tātū salutē diligūt, & uolūt, quos Deus saluari uult, eosq; solos sicut se diligunt: ita & Christus electos tantū sicut se dilexit, eorumq; salutē optauit. 1. Tim. 2.

SVPRA egit Magister de charitate quantum ad diffinitionem, diligibilium distinctionem, diligendi ordinem, & meriti perfectionem. In hac uero quinta parte agit de charitatis duratione. Et quoniam conuenit tripliciter loqui de duratione charitatis, uidelicet per comparationem ad peccatum sibi oppositum, & per comparationem ad habitus aliarū uirtutum: & per comparationem ad statum gloriæ futurum: in quo statu habuit eam Christus: ideo diuiditur pars ista in tres partes. In quarum prima inquirit Magister, utrum charitas possit per peccatū amitti. In secūda determinat qualiter spes, & fides, & scientia habeant euacuari. ibi. *Aduertendum est etiam, quo modo fides, & spes. &c.*) In tertia parte inquirit utrū ordo, qui inest charitati in uia, in Christo, & in aliis beatis habeat inueniri. ibi. *Nunc iam superest inuestigare, &c.*) Prima pars diuiditur in tres partes. In quarum prima adducit auctoritates ad ostendendum, q̄ charitas nō possit tolli per peccatum. In secunda uero inducit auctoritates ad oppositū. ibi. *Hæc innuere uidentur, quòd charitas, &c.*) In tertia uero subiungit explanationes illarum auctoritatum, ex quibus cōcludebatur falsum propter intellectum peruersum. ibi. *Quod uero Apostolus ait. &c.*) Aliarum uero partium subdiuisio satis manifesta est in litera.

CHaritas quæ deseri potest, nunquam uera fuit. &c.) Contra. Secundum hoc uidetur, quòd immutabilitas sit de ueritate charitatis: ergo si homo in uia semp mutabilis est a malo in bonum, uidetur quòd nunquam habeat ueram charitatem. Si dicas quod Magister dicit inferius, quòd ueritas illa nō refertur ad charitatis essentiam, sed ad eius efficaciam, hoc non soluit. Primum, quia multi uiatores habent charitatem, quæ perducit eos ad ueram beatitudinem, & tamen quamdiu uiatores sunt, possunt charitatem deserere: ergo ista duo possunt simul stare, quòd charitas possit deseri, & q̄ fuerit uera. ITEM. Charitas uiæ, & patriæ sunt unius rationis: ergo si de ueritate charitatis patriæ est ut sit immutabilis, uidetur similiter quòd sit de ueritate charita-

tis uitæ. Et sic uidetur simpliciter sentire Aug. q charitas uera nunquã amittatur. Sed hoc est simpliciter falsum, sicut manifeste scitur per experimentum: ergo &c. Resp. Dicendũ, q uerbũ illud sane põt intelligi, ut fiat uis in duplici uerbo. Primo, ut fiat uis in uerbo ex parte subiecti in hoc qđ dicit Charitas, quæ deseri potest. Aliqua.n. proprietas, siue qualitas deseritur pp hoc, q non põt resistere impellẽti. Aliqua deseritur ex mera uoluntate habẽtis. Cum ergo dicit Aug. q charitas non est uera, quæ põt deseri, hoc intelligit de illo amore, qui non habet efficaciam resistendi: talis enim amor, qui põt a superueniẽte tentatione uiolentia quadã expelli, non meretur dici amor charitatis, cuius est Deum charissimum habere, & pp se, & sup oia diligere, & pp amatũ oia faciliter tolerare. Aliter põt intelligi ut fiat uis in hoc quod dicit. Nũquã uera fuit, q uirtus uera dicitur dupliciter: Aut quia habet operationem sibi debitã. Aut quia perducit ad finem, propter quẽ est: & in proposito uerbo dr charitas nõ esse uera, quæ deseri põt, quia si deseritur, finis debitus nõ acquiritur: ideo potius uana, quàm uera est reputãda: nec loquit hic Aug. de quacunque potentia deserẽdi charitatẽ, sed de potentia, quæ est actui cõiũcta. Ad illud quod obiicitur, q immutabilitas sit de ueritate charitatis, &c. Dicendũ, q illud intelligitur de eo, quod est immutabile per naturam, non de illo quod est immutabile per diuinæ largitatis beneficientiã, & continuæ bonitatis influentiam, sicut est charitas pfecta in patria.

Quorundam nomina Christus dicit &c.) Contra, Quod scriptum est in libro uitæ, cum ille liber sit immutabilis, deleri non põt: ergo nõ uidetur q sit possibile, ut aliq qui scripti sunt, postea uadant retro, & deleantur de illo libro. Est ergo quæstio, utrum aliquis de illo libro possit deleri. Quod sic uidetur per illud, quod dicitur in Psal. Deleantur de libro uiuẽtiũ, &c. Et Exo. 32. Aut dimitte eis hãc noxam, aut dele me de libro uitæ. Sed in contrarium est quod dicitur super illud Apoc. 3. Nõ delebo eum. Glos. Liber uitę est pręscientia Dei, in qua oia sunt constantia. Iuxta hoc quęritur de libro uitæ quid sit, & qs eius usus. Respon. Ad hoc breuiter dicendũ est quantum spectat ad propositum, quia quæstio ista determinatur in quarto libro in tractatu de resurrectione, q cum liber uitæ sit diuina dispositio, scđm quam aliquis ordinatur ad uitam, & reputatur esse dignus uita, aliquis potest dici dupliciter scribi in illo libro, uel scđm præsentis iustitiæ reputationem, uel scđm finalis grẽ puisionem. Et primo mõ dicit scribi in libro uitæ, qa scribuntur eius merita. Secundo aũt modo non solum quia scribũtur eius merita, sed ẽt quia ipse ordinatur ad uitam scđm prædestinationẽ diuinã. Qui primo mõ scribitur, deletur quantum ad præsentem iustitiam, quia iam non reputatur dignus uita. Qui secundo modo scribitur, nunquam deletur: deletio autem illa non dicit aliquam immutationem factam circa ipsum Deum, sed solum circa meritum immutatum. Et sic patet responsio ad obiecta.

Dub. 2.

Christus

Dub. 3. *Christus electos tantum, sicut se dilexit, &c*). Contra. Latior fuit charitas in Christo, q̃ in nobis: sed nos non diligimus solummodo electos, uerum etiam præscitos: ergo & Christus. Item. Illos dilexit Christus, quos uoluit saluos fieri: sed secundum quòd dicitur. 1. Thimo. 1. Ipse uult omnes homines saluos fieri: ergo uidetur, quòd tam electos, quàm reprobos dilexerit. Item. Angeli non tantum seruiunt electis, imo etiam malis, & eos quibus seruiunt, uolunt perducere ad uitã: ergo diligunt eos ex charitate: ergo multofortius uidetur, quòd Christus ex charitate omnes dilexerit: & si hoc uerum est, tunc non est uerum, quod Magister dicit. Respon. Dicendum, quòd sicut in 1. Lib. dictum fuit, uoluntas in Deo distinguitur secũdum duplicem modum. Est enim uoluntas in Deo antecedens, & uoluntas consequens. Voluntas antecedens est solummodo ex ipso. Voluntas uero consequẽs pendet ex causa nostra. Per hunc modum duplex est distinguenda dilectio in Christo, uidelicet dilectio quæ est secundum uoluntatem antecedentem, & hac quidem omnes diligebat, quia omnes ad salutem peruenire cupiebat quantum est ex se. Et dilectio secundum uoluntatem consequentem, & hac quia respicit merita finalia, non omnes diligebat, nec omnes ad salutem peruenire cupiebat. Et de hac ultima intelligit Magister. Ipse autem opponit de prima: & per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An charitas semel habita, amitti possit?

AD intelligentiam huius partis incidit hic quæstio circa tria secundum tria, quæ determinat Magister. Primo n. quęritur de duratione charitatis per comparationem ad peccatum sibi oppositum. Secundo quæritur de eadem per comparationem ad habitus aliarum uirtutum. Tertio quæritur de ipsa per comparationem ad statum gloriæ futurũ. Circa primum quærũtur tria. Primo quæritur, utrum charitas semel habita possit amitti: Secũdo quęritur, utrum amittens charitatem possit resurgere in charitate ęquali. Tertio quæritur, utrum possit resurgere in minori.

VTRVM charitas semel habita possit amitti. Et quòd non, adducit Magister multas auctoritates in litera. Et hoc ipsum ostenditur ratione. Hæc enim est per se uera: Amor unit: ergo maior amor magis unit: sed amor charitatis est excellentior multum, quam sit amor rationalis: ergo excellentius unit: sed naturalis amor unit indissolubiliter, quia nullus unquam odit, quòd naturaliter amat: ergo multofortius amor charitatis indissolubiliter unit: ergo qui charitatem habet, non potest uinculo charitatis priuari. ITEM. Fortior est charitas in bono, q̃ sit aliqđ peccatũ in malo: sed magis forte non põt destrui p minus forte: ergo charitas nõ põt expelli per peccatũ, nec p aliud habet expelli: ergo semel habita

habita non potest amitti. ITEM. Omne peccatum ortũ habet uel ex timore male humiliante, uel ex amore male incedente: sed in eo, in quo est charitas, non est timor male humiliãs, nec amor male incedens. Quia dicit Ber. Nũquã est charitas sine timore, sed casto: nunquam sine cupiditate, sed ordinata: ergo uidetur, quòd in eo, in quo est charitas, nulla possit esse culpa: uidetur ergo ꝙ charitas ex quo semel habetur, nunquam amittatur. ITEM. Liberum arb. in eligendo semper sequitur affectionem prædominantem: sed in omni homine habente charitatẽ affectio charitatis ꝓdominatur, cum faciat eum diligere Deum propter se, & super omnia: ergo liberum arb. ex quo semel habet charitatem, nunquã habet moueri contra charitatem: sed nũquam amittit charitatem, nisi moueatur contra ipsam: ergo ex quo charitas semel inest homini, uidetur quòd non possit ab eo perdi, nec separari. ITEM. Omnis qui habet charitatẽ, habet Christum pro fundamẽto, & spiritum sanctum pro adiutorio: sed nihil põt firmitatem talis fundamenti infringere, nec uirtutem diuini adiutorij superare: ergo uidetur, ꝙ nihil possit charitatem ab homine expellere.

SED CONTRA hoc ostenditur. Primo per exempla ueteris test. Constat.n. ꝙ Saul charitatem habuit, cum de eo scribatur, quòd non erat uir in Israel melior eo. Similiter & Dauid charitatẽ habuit, cum de eo dicat dominus. Inueni uirum secũdum cor meũ: & constans est, ꝙ uterque charitatem perdit, quia uterque mortaliter peccauit: Saul in persequẽdo Dauid: Dauid in eo mittendo adulterium, & homicidium: ergo &c. ITEM. Hocipsum ostenditur per exempla noui test. quia discipuli domini charitatẽ habuerunt tam Apostoli; quã alij discipuli electi: sed multi de discipulis abierunt retro secundum ꝙ dicitur Ioan.6. Multi ẽt de Apostolis dubitauerunt in fide, secundũ ꝙ habetur Matth. ult. Et similiter ultimo Marci: & similiter ultimo Luc. ergo charitatem habitã perdiderunt: ergo charitas semel habita potest perdi. ITEM. Hocipsum ostenditur per auctoritates 1. Cor. 10. Qui stat, uideat ne cadat. Et Apoc. 2. Habeo aduersum te pauca, ꝙ charitatem primam reliquisti: ergo charitas semel habita potest perdi, & deleri. ITEM. Hocipsum probatũ manifesto experimento, quia paruuli, qui baptizantur, habent gratiam: & ita charitatem, & cæteras uirtutes: & tamen quando ueniunt ad adultã ætatẽ, perdũt peccãdo: sicut planũ est: ergo charitas postq̃ habetũ, amittitur. ITEM. Hocipsum ostenditur rõnabili argumẽto. Facilius est deficere, q̃ ꝓficere: & cadere, q̃ surgere: facilius est ẽt perdere charitatẽ, q̃ fidẽ, quia ꝑdita fide, perditur charitas, sed nõ cõuertitur: sed possibile est hoiem, q nõ habet charitatẽ, acquirere: possibile est ẽt hominẽ habẽtẽ fidem à fide recedere: ergo multo fortius possibile est hominem habẽtem charitatẽ à charitate cadere.

1. Reg. 9.

RESOLVTIO.

Et quidem quandiu hic peregrinamur: ubi uertibiles continuè sumus.

RESPON. Dicendum, ꝙ sicut dicit Magi-

Magister in litera, quorundã opinio, & sententia fuit, quòd charitas semel habita nunquam amittatur: & hoc posuerunt propter perfectionem illius uinculi, & ardorem, siue feruorem illius amoris. Crediderunt enim illud uinculum esse tantæ perfectionis, ꝙ nullo agente posset dissolui: & illum amorem esse tanti feruoris; quod nullo modo posset extingui propter dignitatem, & excellentiam ipsius charitatis: & hoc affirmare nixi sunt auctoritate multiplici, sicut in ipso textu: Magister satis aperte dicit. Sed hæc positio non est opinio, nec rationalis sententia: imo error, & insania potius est dicenda: quia repugnat sacræ scripturæ, repugnat experimento nostræ fidei, repugnat nihilominus rationi rectæ. Sacræ scripturæ, & etiam experiẽtiæ repugnat sicut in opponendo monstratum est. A ratione autem recta dissonat, si quis attendat, pro eo quòd recta ratio dictat, quòd charitas uiæ non tollit à libero arbitrio uertibilitaté ad malum, sicut nec cupiditas tollit habilitaté ad bonum: simul ergo stat uertibilitas, & charitas. Sed ubi est uertibilitas, ibi potest esse culpa: & ibi tã charitas, quàm gratia potest abesse. Restat igitur, ꝙ secundum dictamen rationis rectæ charitas perdi potest in statu uiæ. Vnde cõcedendæ sunt rationes ad hãc partem inductæ.

Ad illvd ergo, quòd primo obijcitur; quòd excellentius unit amor charitatis, quàm amor naturalis. Dicendum, ꝙ uerum est: sed tamen ex hoc non sequitur, ꝙ indissolubilius uniat: quia excellentia unionis non tantum attenditur secundum unionis inseparabilitatem, quantum attenditur secundum habitus unitatem siue obiecti, siue termini dignitatem. Vñ ratio ista non ualet. Sed si tu quæras, unde hoc est, quòd amor naturalis unit inseparabiliter, & amor charitatis non. Dicendum, quòd hoc est quia charitas est habitus regulatiuus, & directiuus uoluntatis deliberatiuæ, quæ est ad opposita secundũ statum uiæ. Amor uero naturalis respicit ipsam inclinationem naturæ, quæ est ad unum determinata. Ideo dilectum ex charitate potest esse odiosum propter uoluntatis uertibilitatem, quamuis qđ naturaliter diligitur, semper sit amabile propter ipsius naturę determinationem. Vnde non est simile hinc, & inde. Ad illvd, quod obijcitur, ꝙ charitas est fortior peccato. Dicendum, ꝙ amissio charitatis nõ est propter hoc, ꝙ peccatum agat in ipsam, eã expellendo: sicut una forma naturalis expellit aliam: sed hoc est, qa cum esse charitatis dependeat à duobus, uidelicet à Deo influente, & à libero arbitrio suscipiente: cum liberum arbitriũ se à Deo auertit, charitas in semetipsa deficit. Et quia liberum arbitrium se non auertit nisi peccãdo, hinc est ꝙ charitas dicitur per peccatũ expelli, non propter fortitudiné ipsius peccati agẽtis, sed propter defectum ipsius liberi arbitrij suscipientis. Ad illvd, quod obijcitur, ꝙ omne peccatũ est ex amore male inflammante, uel timore male humiliante. Dicendum, ꝙ illud dupliciter potest intelligi, aut ꝙ illæ duæ radices præcedãt omne peccatum perpetratũ exterius

terius tempore: aut quia præcedat origine. Si præcedant tempore, sic non oportet esse generaliter uerum, quia ante primũ peccatum nullum istorũ fuit in primo homine. Si quia præcedant origine ipsam perpetrationem peccati, sic habet ueritaté, quia nemo peccatum perpetrat nisi malo affectu timoris. Quamuis auté huiusmodi affectus nõ sint in homine habéte charitatem in actu, possunt tamen inesse, quia liberũ arbitrium, quod est rectum per charitatem, incuruari potest per cupiditatem. AD ILLVD, qđ obijcitur, quòd liberum arbitrium in eligendo sequitur affectioné prædominantem. Dicédum, quòd est affectio prædominans in habitu, & est affectio pdominans in actu: Cum ergo dicitur quòd liberum arbitrium sequitur affectioné prędominantem, hoc non intelligitur de affectione prædominante in habitu, sed de prædominante in actu. Quamuis autem in homine habéte charitatem affectio charitatis prædominetur in habitu: contingit tamen in affectioné carnalem prędominari actu, quia frequenter homo, qui est in gratia, eorum quæ Dei sunt oblitus, omnino cogitat quæ sunt mundi: & sic afficitur, quasi non esset ciuis illius supernæ hierusalem: & dũ istam affectionem sequitur, cadit in præcipitium, perditque gratię donum, & charitatis habitum. AD ILLVD, quod ultimo obijcitur, ꝙ habenti charitatem Christus est fundamentum, & spiritussan. est in adiutorium. Dicédum, quòd uerum est: sed sic Christus est fundamentum, ꝙ non sustétat nisi sibi inniti uolentem, & spiritussan. non gubernat in esse gratuito, nisi uolentem sibi cooperari. Et ideo quamuis illud fundamentum sit immobile, & adiutorium illud sit inuincibile: tñ quia liberum arbitrium ex sua defectibilitate recusat inniti isti fundaméto, & cooperari illi adiutorio, peccando deficit in seipso: ac per hoc priuatur a charitatis dono propter defectum à parte sui, nõ propter defectum à parte fundamenti, uel adiutorij.

QVAESTIO II.

An cadens à charitate, in æquali resurgere possit?

VTRVM à charitate cadens, possit resurgere in æquali. Et ꝙ sic uidetur primo per uetus test. Malac. 3. Placebit Deo sacrificiũ Iuda, & hierusalem sicut dies seculi, & sicut anni antiqui Glos. Quomodo in principio placuerunt, ita post peccatum per pœnitentiã placere cœperunt. Et hoc ipsum habetur expresse, in Glos. super illud Leui. 7. Hæc est ostia pro delicto. Glos. Aeque placet Deo uirtus iustorum, & digna pęnitentia peccatorũ, quæ restituit in gradum pristinum: ergo potest homo resurgere in æquali charitate. ITEM. Hoc ipsum probatur per nouum testamentum. Scribit enim Rom. 5. Vbi abundauit delictum, superabundauit & gratia. & Luc. 15. Cito pferte ei stolã primam. ibi Glo. pristinæ dignitati filium restituit: sed nõ restituitur in pristinam dignitatem, nisi habeat æqualé charitaté: ergo &c. ITEM. Hoc ipsum ostenditur per exéplũ, quia Dauid post peccatũ homicidij resurrexit deuotior. Et Petrus post negationé resurrexit fortior, sedm quod dicitur auctorita-

ritates sanctorum & scriptura innuit: uř ergo q similiter in alijs esse possit. Item. Hocipsum ostenditur rõne, quia cũ gratia infunditur hoi peccatori, peccatũ deletur secundum ueritaté, & secundum Dei reputationem: ergo nullum pręstat infusioni ipsius gratię impedimentum, nec est aliud quod impediat, quare: non possit dari tanta gratia homini, quãta prius: ergo uidetur quòd homo possit in æquali charitate resurgere.

Sed contra. Amos. 5. Non adijciet, ut resurgat uirgo Israel. Glo. Nõ negat q in possit resurgere, sed ne possit resurgere uirgo: qa semel aberrãs, & si reportetur humeris pij pastoris, non tñ habet tantã gloriã cũ eo, qui nũquam errauit. Item. Ezech. 44. Leuitæ, qui lõge recesserũt à me, non approximabunt ad me, ut sacerdotio fungantur mihi. Si ergo Deus peccatores, & pœnitentes non recipit ad dignitaté sacerdotalé, uidetur q resurgentes non possunt habere charitaté æqualé. Item. Gratia gratis data nunquã tñ põt disponere ad susceptioné diuinæ influentiæ, & capacitatem diuinæ bonitatis, sicut gratia gratumfaciens: sed iustus antequã cadat, habet gratiã gratumfacienté: peccator antequam resurgat, non habet nisi gratiã gratis datã: ergo amplius dispositus est hõ ad susceptioné diuinæ gratiæ antequã cadat, q̃ postquam cecidit. Si ergo Deus cõicat homini gratiã, & charitaté, secundũ q homo est dispositus, uidetur q maioré habeat homo charitatem qñ stat, quam qñ resurgit: ergo uidetur quod non possit resurgere in charitate ęquali. Item. Cum sit triplex status continentiæ, scilicet uirginalis, uidualis, & coniugalis, cadens à primo statu nunquam potest ad ipsum primum statum resurgere: ergo si innocentia baptismalis est sicut continentia uirginalis, uidetur quòd cadens ab illo statu, nunquam poterit in æquali resurgere: ergo non potest homo resurgere in æquali charitate.

Resolutio.

Et ex parte diuinæ bonitatis largientis, & ex parte humanæ uolutatis se disponentis, utique possibile est.

Respon. Dicendum, q possibile est hominem æquali charitate resurgere, sicut monstrari potest auctoritatibus, & exemplis, & rationibus congruis, secũdum q in ante opponendo tactum fuit. Siue enim dicamus quantitaté gratiæ mensurari scd̃m diuinam largitatem, siue scd̃m suscipientis idoneitatem, recte cõuenit intelligere: q charitas, in qua quis resurgit, põt esse æqualis illi charitati, à qua quis prius cecidit: nam ex parte diuinæ largitatis planũ est. Ad eius.n. commendationé spectat, ut non minus larga dona tribuat homini, quam ante tribuebat, scd̃m q dicit Aug. nisi ineptitudo suscipiẽtis impediat. Ex parte uero hoĩs se disponentis satis planum est; possibile est enim ut homo post peccatũ amplius detestetur malum, & abhorreat peccatũ, quàm prius: sicut multi corrupti amplius detestãtur peccatum carnis, quàm multi qui nunquam fuerunt lapsi: & sic rationabiliter poni potest & debet, quòd contingat hominé resurgere in æquali charitate: & rationes quæ hoc ostendunt, sunt concedendæ.

AD

Ad illud, quod primo obijcitur, ꝙ nunquam resurgit uirgo, nec habet tantam gloriam cũ eo, qui nunquam peccauit. Dicendũ, quòd est gloria quædam accidentalis, & gloria præmii substantialis. Si loquamur de gloria accidẽtali, sic Glo. illa habet ueritatem. Quædam enim gloria est, qua qs gloriatur se nunquam peccasse, in qua nõ poterit resurgere, qui aliquãdo peccauit. Si loquamur de gloria præmii substantialis, quæ cõsistit in uidẽdo, & amãdo Deũ, nõ habet ueritatem: & penes hãc attenditur quantitas charitatis, non penes aliam: & ideo ratio illa nõ cogit. Ad illud, quod obiicitur, ꝙ Leuitæ recedentes à domino inepti erant ad dignitatem sacerdotalem. Dicẽdum, ꝙ sacerdotalis dignitas nõ tantum respicit rectitudinem uoluntatis, sed etiam dignitatem exterioris decoris, propter quam contingit hominem etiam non peccantẽ fieri irregularem: charitas uero rectitudinem uoluntatis respicit proprie, & præcise: & propterea ratio illa non ualet, quia non est simile hinc & inde Ad illud, qđ obiicitur, ꝙ nunquam disponitur homo per gratiam gratis datam sicut per gratiam gratumfacientem. Dicendum, ꝙ ad hoc quòd quis se disponat, duo concurrũt, scilicet adiutorium gratiæ, & cooperatio liberi arbitrii. Loquẽdo de dispositione quantum est ex parte ipsius gratiæ, magis est dispositus ad susceptionem omnis boni, qui est in gratia gratumfaciente, quàm qui illa caret. Sed loquendo de cooperatione liberi arbitrii non semper habet ueritatem, quia in cadente à charitate lib. arb. charitati, & gratiæ, non cooperatur: imo potius aduersatur, & aduersando potius disponit ad charitatis defectionẽ, quã ad eius susceptionem: sed in resurgente est econtrario, sicut patet: & ideo ratio illa non ualet. Ad illud, quod obiicitur de continentia uirginali. Dicẽdum, quòd meritum illius continentiæ respicit præmium accidentale per se: & simul cum hoc respicit quandã dispositionem in carne, quæ cum amissa est, non potest recuperari: charitas uero præmium substantiale respicit, & rectitudinem uoluntatis, quæ cum obliquata est, ita bene ut prius, cum adiutorio gratiæ Dei potest rectificari. Et sic patet, ꝙ non est simile. Ad illud, quod obiicitur ulterius, ꝙ innocentia baptismalis similis est statui continentiæ uirginalis. Dicendum, quòd quantum ad quandam gloriam accidentalem quodammodo similis est: & de illa potest concedi, quod homo in tanta gloria non resurgit: ex hoc tamẽ non oportet, quod charitas nõ sit æqualis. De hoc autem eodẽ problemate habetur Lib. 4. Dist. 14. ubi quæritur, utrum perfecta pœnitentia in statum pristinum hominem restituat.

QVAESTIO III.

An homo in minori charitate resurgere possit.

Vtrum homo possit resurgere in charitate minori. Et ꝙ sic uidetur; quia quantitas charitatis in ipso homine attenditur secundum liberalitatem Dei: sed liberalitas Dei non est arctata ipsi peccatori ad dandum tãtum, nec plus, nec minus: ergo sicut potest resurgere in maiori, ita & in minori.

nori. ITEM. Deus dat homini gratiam secundum q; se præparat, & disponit: sed possibile est q; peccator cum resurgit, minus se præparet ad gratiam, q̃ ante se præparauerat: ergo possibile est q; in minori charitate, & gratia resurgat. ITEM. Culpa quantum est de se, expelli potest per quantulãcunque gratiam. Iterum charitas præcedẽs nihil meretur respectu charitatis subsequentis: ergo nec culpa subsequens, nec charitas præcedẽs exigit, quod homo in ęquali charitate, uel gratia resurgat: ergo possibile est ipsum resurgere in minori. ITEM. Si homo non posset resurgere in minori charitate, tunc cadens à charitate perfecta non posset resurgere nisi in charitate perfecta: sed charitas cũ resurgit, est incipiens: ergo simul est incipiẽs, & perfecta: quod manifeste falsum est, cum nemo repẽte fiat summus, & ante statum perfectionis necessario pręcurrat status perfectus, & inceptionis.

SED CONTRA. Ezech. 18. Si impius egerit pœnitentiam, omniũ iniquitatum eius, quas operatus est, non recordabor. Constat q; non intelligit de obliuione quãtum ad actum cogitãdi, sed quãtum ad actum puniendi. Sed homo non punitur solum per inflictionem mali, sed etiam per subtractionẽ boni. Si ergo dominus non recordatur illorum peccatorum ad pœnam æternam, cum diminutio charitatis faciat ad diminutionem pręmii substantialis, & ita ad damnum ęternum: uidetur quòd necessarium sit hominem in æquali charitate, uel in maiori resurgere. ITEM. Rom. 8. Scimus quoniam diligentibus Deũ omnia cooperantur in bonum. Glo. ipse etiam casus in mortale: sed casus in mortale peccatum nõ cooperaretur in bonum, nisi homo resurgeret in ęquali, uel in maiori charitate: uidetur ergo q; necessarium sit hominem in æquali charitate, uel maiori resurgere. ITEM. Super illud Genes. 1. Factum est uespere, & mane dies unus. Glos. uespertina lux est, in qua quis cecidit, matutina in qua resurgit. Si ergo lux matutina semper maior est uespertina, uidetur q; maior sit charitas in qua quis resurgit, quã charitas à qua quis cecidit. ITEM. Maioris uirtutis est quod pellit, quam qđ pellitur. Sed charitas, in qua quis resurgit, pellit illud, quod expulit charitatem, à qua quis cecidit: ergo necesse est charitatem subsequentem maiorem, & fortiorem esse illo, quod charitatem expulit, & per consequens ipsa charitate, à qua quis cecidit.

RESOLVTIO.

Nedum in minori, sed in maiori, & æquali, iuxta resurgentis præparationem.

RESP. Ad prædictorum intelligẽtiam est notandum, quòd aliquorum aliquando fuit opinio, quòd necesse erat hominem resurgere in æquali, uel maiori charitate: & ad hoc ponendum moti sunt tum ex consideratione diuinæ dispositionis, siue prædestinationis, tum ex consideratione retributionis, tum ex consideratione nostræ reparationis. Ex consideratione nãque diuinæ prædestinationis moti sunt, quia dixerunt, quòd diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum his, qui secundum propositum uocati sunt sancti. Ideo

Ideo diuinæ prædestinationis immutabilitas nequaquam sineret hominem labi à charitate, nisi ex lapsu illo uideret subsequentem utilitatem. Nec regimen diuinæ prouidentiæ filium regni permitteret cadere, nisi ex hoc simul p̄uideret maius bonum ex ipso casu elicere. Ex parte uero retributionis rationem sumpserũt, quia Deus opera remunerat secũdnm quantitatem charitatis, ex qua sunt facta. Si ergo charitas in qua q's resurgit, uiuificat opera prius mortua, & facit ea remuneratione digna, cũ remuneratio adæquetur quantitati charitatis, ex qua opera facta sunt, nec possit excedere quantitatẽ charitatis, in qua quis resurgit, ratiocinant̃ ex hoc, ꝙ impossibile sit minorem charitatem esse in resurgente, q̃ prius fuerit in cadente. Ex parte nostræ reparationis ratiocinantur sic: qa quanto homo magis fit ineptus ad gratiam, tanto maiori indiget præparatione ad hoc, ut ipsam suscipiat: sed quanto à maiori gratia cecidit, tanto magis peccauit, & magis ad gratiam ineptus fuit. Restat ergo (ut asserunt) ꝙ quantitas præparationis debeat ꝓportionari quãtitati charitatis, a qua quis cecidit. Et quantitas charitatis sequens mensuratur secũdum quantitatem præparationis: propter quod cõsequi uidetur, quòd charitas subsequens adæquetur præcedenti, uel eam excedat: & hoc cõfirmãt per illud Baruch. 4. Sicut fuit sensus uester ut erraretis à domino, decies tantum iterum reuertentes inuenietis eũ, & Esa. 31. Cõuertimini filij Israel, sicut in ꝓfundũ recesseratis. Sed hic modus dicendi est contra rationem, & sensibile experimentum, nec habet stabile fundamentum. Contra rationem enim dicere est, ꝙ perfectus si cadat à charitate, non possit resurgere nisi in statu, & complemento perfectionis suæ: & de multis apparet, ꝙ cadentes non resurgunt ad illam perfectionem, à qua ceciderunt. Stabile etiam fundamentum non habet, quia diuinæ prædestinationis dispositio non exigit, ꝙ homo semper procedat in bono, sed ꝙ sit finaliter bonus. Dei et ã retributio non pensat quantum ad meriti efficaciam charitatem initialem, sed charitatem finalẽ. Nostra etiam præparatio ad gratiam potest esse maior in eo, qui minus peccauit, & minor in eo q̃ magis peccauit. Et uerba illa prophetica non intelliguntur de quacũque præparatione, sed de præparatione perfecta, & pœnitentia cõsummata, quæ restituit oĩa ablata: sicut in Quarto Lib. explanatur Dist. 14. Non autem habet ueritatem de qualicunque pœnitentia, & conuersione sine præparatione: Vnde cum homo se præparare possit ad maiorem, & ad minorem, & ad æqualem charitatẽ, communis tenet opinio, ꝙ homo potest & in maiori, & in minori, & inæquali charitate resurgere. Et concedendę sunt rationes, quę sunt ad istam partem.

AD ILLVD ergo, quod primo obijcitur in contrarinm, ꝙ dominus non recordatur peccatorum post pœnitentiam peccatoris. Dicendum, ꝙ hoc intelligitur quantum ad punitionem æternam. Et ꝙ gratia minor detur homini, quã fuerat præcedens: hoc nõ est propter peccatorum præcedentiũ pu

nitionem

nitionem, sed hoc est propter ipsius negligentem, & tepidam præparationem. AD ILLVD, qđ obijcitur, ꝙ diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Dicendum, ꝙ illud non intelligit, quia semper cooperentur in bonum quantum ad augmentum præmij substantialis, sed hoc potest esse quantum ad quādam humiliationem, & diligentiorem boni conseruationem, & cautiorem mali uitationē, quæ adiuuant hominē ad hoc ꝙ perseueret usque ad finem. Et melius, & utilius est homini habere paruam charitatem usque in finem perseuerantem, quàm magnā, & in media uia deficientem. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ maior est lux matutina, quàm uespertina. Dicendum, ꝙ charitas resurgens non comparatur luci matutinæ propter magnitudinem, sed propter nouitatem, & ordinem ad proficiendum: & ideo ratione illa peccatur secundum consequēs: quia non est omnino simile hinc & inde. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ fortius est quod pellit, quàm quod pellitur. Dicendū, ꝙ uerum est in his, quæ pelluntur per mutuam actionem, & passionem; sic autem non est de peccato, & gratia, sicut explanatū fuit supra: & ideo in nullo cogit ratio illa.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An fides in patria euacuabitur?

CONSEQVENTER quæritur de charitatis duratione ꝑ cōparationē ad habitus aliarū uirtutū, quæ euacuari dr̄. Et circa hoc tria quæruntur secundum triplicem habitum, quem dicit Magister euacuandum. Primò quærit de euacuatione fidei. Secundo de euacuatione ipsius spei. Tertio de euacuatione ipsius scientiæ.

VTRVM fides in gloria euacuetur. Et ꝙ sic uidetur, quia secundum ꝙ dicit Apostolus. Fides est argumentum rerum non apparentium, super quo dicit Greg. quòd quæ apparent, non fidem habent, sed agnitionem: si ergo in patria cætera, quæ nunc credimus, erunt manifesta, uidetur quòd fides simpliciter erit euacuanda. ITEM. Augustin. 14. de Trin. Mens quippe humana cum fidem suam uidet, qua credit, quod non uidet; non aliquid sempiternum uidet. Quando enim ad spem per fidem nos perductos esse gaudebimus, non iam fides erit, qua creduntur, quę non uidentur, sed species, qua uideantur, quæ credebantur: ergo &c. ITEM. Ratio euacuationis, quam assignat Apostolus, est imperfectio. Ait enim: Cum uenerit, quod perfectum est, euacuabitur quod ex parte est. Sed constans est quòd cognitio fidei est ex parte, cum sit per speculum, & in ænigmate: ergo necesse est ipsam euacuari superueniente uisione speciei. ITEM. Credere manifestum non spectat ad habitum alicuius uirtutis, cum simpliciter sit necessitatis: sed in patria cætera, quæ credimus, manifestabuntur: ergo credere ibi non erit ab aliquo uirtutis habitu: sed habitus ipsius fidei (essentialiter loquendo) uirtus est: si ergo ibi auferetur ratio uirtutis, necesse est ipsum quantum ad essentiam suam euacuari, & tolli.

SED IN contrarium arguitur. Primo à parte ipsius fidei euacuandæ, deinde à parte eius, per quod fides habet euacuari. Ex parte ipsius fidei arguitur primo sic ratione ipsius generis. Fides est in genere uirtutis simpliciter: & quod est amplius, est in genere uirtutis theologicæ: sed uirtus est perfectio potentiæ: sed theologica uirtus est maior perfectio, quã cardinalis; sed perfectio gloriæ nõ tollit perfectioné potentiæ, nec euacuat eas, quæ sunt in genere uirtutis cardinalis: quia uirtutes illæ (sicut dicit August.) manebunt in patria: ergo cum fides non solũ sit uirtus, sed etiam uirtus theologica, uidetur quòd nullo modo sit per gloriam euacuanda. ITEM. Hocipsum ostenditur a parte diffinitionis, & essentiæ ipsius fidei: quia fides secundum Apostolum est fundamentum rerum sperãdarum: secundum Augu. est illuminatio mentis ad uidendum Deũ. Sed gloria adueniente fundamétum spiritualis ædificij nõ destruitur, sed potius stabilitur, & illuminatio non excluditur, sed potius perficitur, & completur: ergo uidetur quòd habitus fidei per gloriam non euacuetur. ITEM. Hocipsum ostendiẽ à parte actus principalis. Actus.n. ipsius fidei principalis est assentire primæ ueritati propter se & super omnia, & uelle ei credere, siue credidisse: quia eiusdé habitus est uelle credere, & uelle credidisse; sed in patria assentiemus primæ ueritati propter se, & super omnia: uellemus etiam credidisse Deo: habebimus ergo actum fidei principalem: ergo & ipsam fidem. ITEM. Hoc ostenditur à parte eius, per quod dicitur fides euacuari. Plus enim repugnat ipse habitus fidei deformitati peccati, quàm perfectioni gloriæ: sed habitus fidei nõ tollitur, nec euacuatur per tenebram peccati: ergo nec per completionem gloriæ. ITEM. Cognitio matutina in angelis non excludit cognitionem uespertinã, imo simul cognoscunt res in uerbo, & in proprio genere. ergo uisio Dei in propria essentia, & natura non excludit uisionem ipsius in speculo, & in creatura: sed uisio fidei est uisio specularis: ergo per uisionem gloriæ non habet euacuari. ITEM. Lumen cum lumine nõ habet opponi nec in corporalibus, nec in spiritualibus, sicut patet, quia in eodem medio plura possunt esse lumina impermixta, sicut dicit Dionysius ĩ Libro de Diuina nominibus. Similiter & in spiritualibus lumen cognitionis per causam, non excludit lumen cognitionis per effectum: ergo nõ uidetur quòd lumen fidei euacuetur per lumen gloriosum, nec per aliud habet euacuari: restat igitur ꝙ habitus fidei non euacuatur.

Ca. 29. part. 1. circa med.

RESOLVTIO.

Simpliciter, & quò ad actum, et quò ad habitum euacuabitur fides in patria: cum ibi cuncta, quæ hic credimus, apertissimè pateant.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, ꝙ hic est duplex modus dicendi. Aliquibus enim uidetur esse dicendum, quòd cum quæritur, utrum fides euacuetur quòd non est simpliciter respondendum affirmando, uel negando. Quantum enim ad aliquid euacuatur, & quãtum ad aliquid nõ. In ipsa enim fide duo est reperire, uidelicet illuminationis

tionis habilitatem, & ænigmatis obſcuritatem. Quantum ad luminis habitum fides non euacuatur, ſed perficitur, & conſummatur. Quantum uero ad ænigmatis obſcuritatem, cum ſit ex parte, ſimpliciter tollitur. Et iſte modus dicendi confirmari poſſe uidet̃ per illud, quod dicitur in Gloſa ſup illud 1. Corin. 13. Cum uenerit quod perfectum eſt, euacuabitur quod ex parte eſt &c. Glo. deſtruetur imperfectio, non id quod uerum eſt, euacuabitur: defitio imperfectionis eſt, quando illud qđ imperfectionis eſt impletur: Et ſecundum illum modum dicendi facile eſt declinare rationes ad utramque partem. Nam primæ q̃ probant, quod habitus fidei euacuatur, concludunt ratione ænigmatis, & imperfectionis. Rationes uero ad oppoſitũ concludunt de ipſa fide quantum ad pfectionis habitus, & complementum luminis. Licet autem hic modus dicendi ſatis uideatur probabilis, non tamen conſonat uerbis Aug. Auguſtinus enim dicit in xiiij de Trinitate. Fides, quæ nunc in animo noſtro eſt, uelut corpus in loco, dum tenetur, aſpicitur, amat̃, quandam efficit Trinitatem: ſed ipſa non erit, quando fides hic in animo non erit: quæ uero tunc erit, quando iam recordabimur in nobis fuiſſe, & non eſſe, alia perfectio erit. In quibus uerbis uult dicere, ſicut patet per exẽplũ qđ præmittitur paulo ante, ꝙ ſicut corrumpitur aliquod corpus, qđ homo ſenſibiliter intuetur, & ipſo corrupto, memorat̃ ipſius corporis, non per ipſius corporis ueritatem, ſed per ſimilitudinem in anima remanentem: ſic & in ipſa fide. Vnde uult quod habitum fidei noſtræ, quem interius intuemur, inter temporalia computemus: & quia aliquando deficit, non poteſt quantum ad ipſius intuitum ratio imaginis, quæ perpetua eſt, in anima attendi. Conſtat autem quòd de ipſo habitu fidei loquitur, ſecundum illud qđ habet poſitionis, & perfectionis: quia ſecundum illud intra, ſeipſa anima illum habitum intuetur: aliter non ualet tota ratiocinatio illa, quam ibidem ſatis facit prolixe. Non etiam uidetur conſonare uerbis Gloſæ, & Apoſtoli. Quia ſi fides euacuaretur ſolummodo ſecundum illud, quod habet imperfectionis, & maneret ſecundum illud, quod eſt in ea complementi, & perfectionis, ſicut non dicuntur euacuari uirtutes Cardinales, nec habitus charitatis, ſic nec diceretur euacuari habitus fidei, quin potius perfici, & compleri. ET propterea eſt alius modus dicendi magis communis, & uſitatus: quòd ſi loquamur de habitu fidei, ſecundum ꝙ fides eſt uirtus ſpecialis, ſic per gloriam habet ſimpliciter euacuari: pro eo quod fides eſt habitus uirtutis, inquantum intellectus inclinatur ab affectu, ſicut in præcedentibus oſtenſum fuit: hoc autem non poteſt eſſe, niſi quandiu intellectus de ſe incertus eſt de his, quæ credere debet. Et quoniam in patria illuminatio, & claritas uiſionis præcedet motum affectionis, nec ab ipſa inclinabitur intellectus propter ipſius ſummi luminis claritatem, a qua intellectus nullo modo poterit diſſentire: hinc eſt quòd habitus fidei ſimpliciter per uiſionem glo

Cap. 2. et deinceps plura. Tom. 3

Conſentit. S. Thom. 1. 2. q. 63. artic. 3.

riæ habet tolli, secundum quòd auctoritates sanctorum, & Glos. dicunt satis expresse. Vnde concedendæ sunt rationes, quæ sunt ad istam partem.

AD ILLVD uerò, quod obijcitur primò in contrarium ex parte generis, quia est uirtus theologica, quæ perficit potentiã animæ secũdum digniorem eius partem. Dicendum, quòd fides est perfectio potentiæ non qualiscũque, sed secundum statum imperfectionis, & uiæ: in quo intellectus potest aberrare à ueritate, & in uia captiuari. Vnde non euacuatur quia perfectio simpliciter, sed quia perfectio secundum talem statum. Nec est simile de uirtutibus cardinalibus, quia actus earum principaliores non solum perficiunt ipsas potentias secundum statum uiæ, sed etiam secundum statum patriæ. AD ILLVD, quod obijcitur ex parte diffinitionis. Dicendum, quod fides nõ est substantia, siue fundamentum simpliciter rerum sperandarum, sed solum secundum illum statũ, in quo æterna bona expectantur. Similiter non est illuminatio ad uidendum Deum simpliciter, sed ad uidendum Deum per speculũ. Et quoniam huic statui succedet alius status, in quo erit stabilius fundamentum, & perfectior illuminatio: hinc est quòd fides euacuatur non propter fundamenti destructionem, sed propter stabilioris constructionem: non propter luminis priuationem, sed propter luminis perfectionem, quæ excludit specularem, & imperfectam cognitionem. AD ILLVD, quod obijcitur de actu fidei, qui est assentire primæ ueritati, & uelle credere, siue credidisse. Dicendum, quòd neutrum est actus fidei, nisi inquantũ homo assentit ueritati non uisæ, in quo quidem assensu, & credulitate intellectus inclinatur à uoluntate: quod quia non est in patria reperire, non sunt illi actus in patria ab habitu fidei, sed à uirtute excellentiori. AD ILLVD, quod obijcitur, quòd magis repugnat ipsi fidei tenebra peccati, quam excellentia præmij. Dicendum, quòd de habitu fidei est dupliciter loqui. Aut inquantum est habitus ab alijs uirtutibus distinctus. Aut inquantũ est gratia informatus. Si inquantum est gratia informatus, sic ueritatem habet uerbum propositum: gratia enim ipsius habitus informati tollitur per culpam, non autem per gloriam. Si autem loquamur de ipsa fide secundum quod est habitus distinctus habilitans ad credendum non uisum: sic propter suam imperfectionem maiorem oppositionem habet ad statum gloriæ, quam ad statum peccati: & ideo per gloriam habet euacuari, quãuis nõ habeat per peccatum tolli. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd cognitio matutina non excludit uespertinã, nec uisio in specie excludit uisionem in speculo. Dicẽdum, quòd differt dicere, uidere rem in speculo, & per speculum. Per speculum enim dicitur uidere Deum, qui ascendit à cognitione creaturæ ad cognitionem creatoris. In speculo autẽ uidet, qui Deũ in ipsa creatura clare intuetur. Prima uisio non erit in gloria, quia non erit ibi necessaria scala. Secunda uero erit, quia Deus uidebit aperte in oĩbus creaturis,

ut dicit Aug. in Lib. ult. de ciui. dei. Et illa uisio, quæ est per speculum, spectat ad ipsam fidem: illa uerò, quę est in speculo creaturæ, spectat ad cognitionē uespertinam, quæ bene poterit seruari in patria: & ideo nō est simile de fide, & cognitione illa. Et attēdēdum est hic, quòd plus differt uisio per speciem à uisione per speculum quantum ad cognitionem ipsius Dei, quàm quantum ad cognitionem alicuius creaturæ sensibilis. Si .n. aliqua creatura sensibilis uideatur propria natura, & uideatur per aliquod speculū, in quo resultat, non est differentia inter uisionem istam, & illā: nisi in hoc quòd una est per speciem secundum directionem simplicē, alia est per speciem secundum directionē reflexā: & ideo ab uno, & eodem oculo, & secundum omnem statum de eadem re uisa haberi potest uisio. In uisione autē ipsius Dei, quæ est per speciem, & per speculum, maior est differentia: tum à parte uidentis: quia in una illarum est cognitiua potētia obumbrata, in altera illuminata: tum à parte medii: quia in una uidetur Deus per sui essentiā, in altera uero per effectum creatū. Et ideo una istarum cognitionū est in quiete, & in statu, altera uero in progressu: secundum quòd dicit Apostolus. Per fidem ambulamus: & ideo una per alterā tollitur. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd lumen lumini non repugnat Dicendum, quòd uerum est quantum est de luminis natura. Verumtamen bene contingit unū lumen per alterum euacuari ratione alicuius annexi inseparabilis, uel dispositionis pręcedentis, uel effectus cōsequētis. Et sic est in lumine fidei, quod habet ænigma annexum: & ex hoc oritur q̄ intellectus inclinatur ab affectu, & dirigit hominem ad cognoscendum non uisum. Et quoniam tollitur illius ænigmatis interpositio tollitur etiam & illa inclinatio, tollitur nihilominus habilitatio ad cognoscendum non uisa: quoniam impossibile erit ab illa superna luce absentari: hinc est quòd lumē fidei, quod est proprium illius habitus, licet non ratione sui, ratione tamen annexorum superueniente gratia habet euacuari: hoc autem dico de lumine, quod est proprium fidei: nam de lumine gratiæ gratumfacientis, tenendum est quòd nō habet per gloriam euacuari, sed potius consummari.

QVAESTIO II.

An spes euacuetur per aduentum gloriæ?

VTRVM spes euacuetur per aduentum glorię. Et quòd sic uidetur. Roman. 8. Spes quæ uidetur, non est spes. Glo. Res sperata, quæ uidetur, non est spes, idest non est subiecta spei uirtuti, quæ non est nisi de non apparentibus. Si ergo per aduentum gloriæ qđ erat latens, efficitur patens, necesse est habitū spei euacuari ad præsentiam præmij. ITEM. Spes est expectatio futuræ beatitudinis, secundū quod dr̄ in Glosa ad Rom. 5. Sed qñ de futuro fit præsens, futurum desinit esse futurū: cum ergo in gloria semper habeatur beatitudo præsens, uī q̄ nullo modo contingat ibi esse spem. ITEM. 1. Cor. 13. Nūc manēt fides, spes, charitas: tria hęc &c. Glo. charitas, fide, & spe discedētibus; per

manebit aucta, cui fides, & spes hic non possunt deesse. Si ergo de erunt sibi in patria, uidetur ꝙ eua cuentur per gloriã. ITEM Sicut se habet fides respectu nõ uisi, sic se hẽt spes respectu non habiti: sed fides necessario euacuatur superueniẽte clara uisione: ergo & spes superueniente comprehensione, siue certissima tentione.

SED CONTRA. Sap. 3. Spes illorũ immortalitate plena est. Glo. i. indefectiua: ergo si spes beatorum non deficit, uidetur ꝙ spes non habeat euacuari in beatis. SI TV dicas quòd ibi accipiatur spes pro ipsa re sperata: obiicitur tunc de ipso actu sperandi, qui fuit in Christo scd̃m quòd dicit Glo. super illud Psal. 30. In te dñe speraui. Si ergo Christus simul fuit cõprehensor, & uiator, vr̃ ꝙ simul possint stare actus, & habitus spei cum complemento pręmii. ITEM. Vbicunque põt esse desiderium, ibi põt esse spes: sed i æterna beatitudine est summum desideriũ, scd̃m quòd scribitur. 1. Pet. 1. In quem desiderant angeli prospicere: ergo uidetur ꝙ in ipsa superna beatitudine contingat reperiri spẽ quantum ad habitum, & motum: ergo &c. ITEM. Animæ beatæ in patria expectant ipsam stolam secundam, & per consequens suam gloriam augendam, & perficiendam: sed certa expectatio gloriæ procedẽs ab instinctu gratię, est ipsius spei uirtutis: ergo spes uirtus est in aĩabus beatis. ITEM. Sicut se habet desperatio ad dãnatos, sic se habet spes ad beatos ꝑ commutatam proportionẽ, quia sicut status damnatorũ repugnat statui beatorũ, sic spes repugnat desperationi: ergo sicut necesse est ponere desperationem in damnatis, ita necesse uidetur, quòd sit ponere spem in beatis. ITEM. Actus ipsius spei est confidere in dño: sed beati maxime habẽt istũ actum, quia maxime confidũt in dño, & ei innituntur: ergo uidet̃ ꝙ in eis potissime sit reperiri ipsius spei habitum, & usum. ITEM. Ad spem pertinet certitudo, & expectatio. Sed constat ꝙ certitudo in gloria non tolletur, imo perficietur: ergo uidetur quòd habitus spei secundum aliquid sui habeat in gloria saluari, uidelicet quantum ad certitudinẽ: similiter uidetur ꝙ quantum ad expectationẽ, quia (sicut uult Anselmus) ponere est durationem in participatione beatitudinis: ergo q modo participant beatitudinem in A, nondum participant eam in B. & certitudinaliter eam expectãt. Si ergo spes quantum ad expectationem manet, & quantum ad certitudinem consummatur, uidetur quòd nullo modo in gloria euacuetur.

RESOLVTIO.

Si tunc, quod nunc speratur, aderit: quomodo adhuc ibi spes permanebit?

RESP. Ad prædictorum intelligẽtiam est notandum, ꝙ sicut est duplex modus dicendi circa euacuationẽ fidei, similiter & circa euacuationẽ spei. Nã & in ipso habitu spei est reperiri aliquid impfectionis, & aliquid perfectionis, & complementi. Ad imperfectionem.n. spei spectat illud, quod est expectatio quædam, & protensio ad ea, q̃ realiter non habentur. Ad complementum autem eius spectat confidentia, & certitudo, q̃ facit cõfidere, & inniti ipsi sum-

mæ

mæ largitati. Et quantum ad primum tollitur ipsa spes, & euacuatur: quantum uero ad scd̄m perficitur, & saluatur. Sed quoniam (sicut in præcedentibus dictum est) spes non diceretur euacuari, si solum quod est imperfectionis tolleretur ab ipsa, illo saluo quod est in ea perfectionis, & cóplementi: sicut patet; quia liberum arbitrium in patria nō dicitur euacuari in gloria, quamuis tollatur sibi uertibilitas: & hoc quia uertibilitas potius spectat ad liberi arbitrii defectum, quā ad complementum: si sic igitur esset in proposito reperiri, nunquam deberet dici euacuari propter aduentū gloriæ. Et propterea communis modus dicendi est, & hunc innuit ipsa Glosa, q̀ habitus ipsius spei simpliciter euacuatur in gloria, & ei succedit habitus nouus. Et ratio huius est: quia habitus spei habilitat ad confidendum, & innitendum deo cum quadam protensione, & erectione, & expectatione. Et qm̄ statui gloriæ repugnat expectatio substantialis præmii, & protensio, & illa erectio, & inhiatio, cum ibi affectus omnino quietetur: hinc est quòd habitus ipsius spei simpliciter euacuari dicitur, secundum quòd spes nominat habitum uirtutis theologicæ, q̄ habilitat ipsam animam ad expectādum substantiale præmium. Et concedendæ sunt rationes, quæ hoc ostendunt.

Ad illvd uero, quod primo obiicitur in contrariū, quòd spes beatorum est immortalitate plena. Dicendum, quòd spes ibi sumit̄ pro re sperata. Et si obiiciat̄, q̀ Christus actu sperauit scd̄m illud Psal. 30. In te dn̄e speraui. Dicendum, q̀ illud intelligitur de Christo uel rōne membrorū, uel extenditur ibi nomen spei ad expectationem cuiuscunque beneficii spiritualis. Ad illvd, quod obiicitur, q̀ ubi est spes, ibi est desiderium. Dicendum, q̀ est desiderium de acquirendo; & est desiderium de continendo. Vbi est desiderium de acquirendo, ibi bene potest esse spes. Sed ubi est desiderium de continendo bonum iā habitum, spes non est, quia nō est ibi expectatio nō habiti: & sic est in patria ponere desiderium, non per aliquam anhelationem ad obtinendum non habitum, sed propter infatigabilitatem, & indeficientiam delectationis, quæ nullo modo parit ibi fastidium. Ad illvd, quod obiicitur, quòd aiæ beatæ expectant stolam secundā. Dicendum, quòd in ratione illi est duplex defectus. Primus defectus est: quia non quæcunque expectatio ponit uirtutem spei, sed expectatio summæ beatitudinis, siue summi boni, & summi ardui assequendi. Præterea non expectant certitudinem spei, sed certitudinem comprehensionis, quæ non ponit protensionem, nec inhiationem ad assequēdum illud, quod expectatur: alioquin ex sua dilatione affligeret expectātem, iuxta illud, quòd dicitur in Prou. 13. Spes quæ differtur, affligit animam: hoc aut̄ nullo modo est ponere circa beatam animam.

Ad illvd, quod obiicitur, quòd sicut se habet spes ad beatos, sic desperatio ad damnatos. Dicendum, quòd nō est simile, quia desperatio facit ad cumulum mali, sed spes de sua rōne oppositionē habet cum summa cópletione boni,

ni, quia dicit absentiam boni expectati. Et ideo non sic se compatitur cum summa beatitudine habitus spei, sicut desperatio cũ extrema calamitate. AD ILLVD, ꝙ obiicitur, quòd actus spei est confidere in domino, & eidem inniti. Dicendum quòd non quæcunque confidentia est actus spei, sed ea quę est cum quadam protẽsione, & inhiatione, & erectione: quæ omnia incompossibilia sunt statui gloriæ; & ideo quamuis in gloria sit quædam confidentia, non tamẽ sequitur ꝙ ibi sit uirtus spei, qa est alterius habitus, & excelentioris, uidelicet dotis succedẽtis ipsi uirtuti spei. AD ILLVD, qđ obiicitur, quòd ibi saluatur expectatio, & consummatur certitudo. Dicendum, ꝙ non est ibi expectatio proprie, quia nihil nouum augẽt beatis, respectu cuius sit expectatio in eis. Præterea Certitudo illa non completur, sed ibi est aliud genus certitudinis: illa enim est ex ꝓmissione, illa uero est ex rei exhibitione, & perfectissima tẽtione. Ideo non sequitur, quòd habitus spei habeat saluari in gloria, quin potius ipsa spes ex hoc magis ostenditur euacuanda.

QVAESTIO III.

An habitus scientiæ euacuabitur in patria?

VTRVM habitus scientiæ euacuetur in patria. Et quòd sic uidetur per auctoritatem Apostoli 1 Cor. 14. Siue prophetiæ euacuabuntur, siue linguæ cessabũt, siue scientia destruetur. Sed quod destruitur simpliciter euacuař; ergo &c. ITEM. Sc'đm ꝙ uult Magister Hugo de sctõ Victore Didascalo. *Lib. 1. cap. 6.* Scientiæ inuentæ sunt ꝑꝑ indigẽtias, & necessitates supplẽdas ex parte aĩæ, uel ex parte corporis. Si ergo in patria tollẽt oĩs indigentia, uidetur ꝙ euacuatur oĩs sciẽtia. ITEM anima beata oĩa cognoscit in uerbo & aperte, & continue, ita ꝙ ab illo aspectu nõ põt separari: ergo uideť ꝙ nullus alius habitus cognitionis, uel aspectus beatæ aiæ conueniat: uideť ergo ꝙ habitus cognitionis, qui est in uia, simpliciter tollatur in patria, alioqn erit ibi frustra. ITEM. Quod plus habet de lumine, & ueritate, minus ẽ euacuabile: sed in habitu fidei plus est de rõne ueritatis, & luminis, q̃ in habitu scientiæ acquisitæ. Ipsa.n. fides innititur primæ ueritati propter se, & in ipsa ẽt est lumen gratiæ diuinitus ei datæ & infusæ: ergo multo minus est euacuabilis habitus fidei, q̃ habitus scientiæ. Si ergo habitus fidei euacuabitur in statu patriæ, uidetur similiter ꝙ & habitus scientiæ. ITEM. Habitus scientiæ est per collationem causæ ad effectũ, & per quãdã ratiocinationẽ, & discursum: sed impossibile est in patria huiusmodi discursum reperire, ergo necesse est habitum scientiæ simpliciter tolli, & euacuari.

SED CONTRA. Anselmus in libro de similitudinibus. Tũc iusti cetera sciẽt, quæ Deus fecit scienda: ibi a singulis oẽs, ibi ab oĩbus singuli cognoscẽtur, nec unquam oĩno latebit, qua patria, qua gẽte, qua stirpe quis editus sit. *Cap. 59 in fine.* Si ergo notitia taliũ manebit, multo fortius manebit sciẽtia, quæ est habitus cognitiuus uniuersaliũ: ergo non uidetur ꝙ scientia philosophica habeat euacuari in patria. ITEM. Dicit philosophus. Sciẽtia nõ destruitur nisi aut ꝑꝑ corruptio-

ptioné a parte scibilis, aut ex parte medij, aut propter obliuioné a parte scientis: sed nullũ horum erit in patria: ergo nullo mõ uidetur, ꝙ ibi destruatur, & euacuetur scientia. ITEM. Christus erat comprehésor, & tamẽ habuit scientiã competentẽ statui uiæ. Angeli ẽt sunt comprehésores, & nihilominus habent habitũ scientiæ, quo cognoscunt res in proprio genere: ergo gloria secum compatitur scientiam: igitur nec destruit, nec euacuat ipsam. ITEM. Maioris dignitatis est scire syllogizare, & aliquid demonstrare, quàm posse localiter moueri, atq; discurrere: sed ab ipsis beatis nõ tolletur agilitas ad motũ: igitur nec habilitas disponens ad syllogizandũ, & demonstratiue aliquid cognoscédũ: ergo non uidetur euacuandus: & sic non uidetur, quòd scientia euacuetur. ITEM. Si scientia euacuaretur, & tolleretur in transitu de hac uita, igitur esse cõputãda inter bona trãsitoria: igitur sicut reprehensibiles sunt, & stulti; qui laborant esse diuites: sic uidentur omnes esse stulti, qui laborãt esse scientes, cum æqualis conditionis sit uetula, & unus rusticellus, sicut est unus magnus clericus: quod si hoc minus conueniẽter dicitur, uidetur quòd scientia non euacuetur.

RESOLVTIO.

Scientia in patria quò ad usum solum mutabitur: quò ad modum omnino euacuabitur: quò ad habitum perfecte complebitur.

RESP. Ad prædictorũ intelligentiã est notandũ, ꝙ hic est triplex modus dicendi. Quibusdã.n.uidetur, ꝙ habitus harũ scientiarũ acquisitarum liberalium, siue aliarum omnino euacuentur, & simpliciter destruantur. Hic.n.habitus habet imperfectionem sibi iũctam inseparabiliter: & ideo ei alius habitus longe perfectior succedet, non solum ille, quo quis cognoscet oĩa in uerbo limpide, & aperte: sed ẽt habitus, qui erit per species, & similitudines uniuersi ordinis causarũ mundi, qui datus fuit ipsis spiritibus angelicis, & dabitur omnibus glorificandis, per quem cetera cognoscent; etiam eadem ipsa, quæ modo cognoscunt, multo excellétius, atq; nobilius cognoscent. Alioquin si non daretur eis alius habitus nouus ab isto, non esset in beatis rerum creatarum scd̃m propriũ genus perfecta cognitio, quod cũtra ueritaté est, & contra Anselmum. Et sic concedunt in patria tolli istum habitum scientiæ ꝑꝑ nobiliorem habitũ superuenienté. Et licet hæc scientia destruet̃, non tamen frustra laborat, qui eã acquirit: quoniam per ipsam manuducitur homo ad cognitionem Dei, & promotioné fidei, & agit ad augmentum meriti: & per consequés ad complementũ pręmii. Et propterea sicut non frustra credit aliquis, licet fides euacuetur in patria: sic etiam non frustra addiscit, licet ibi (ut dicunt) simpliciter euacuet̃ ista scientia. ALIIS autem uidetur aliter dicédum esse, uidelicet quòd scientia nõ omnino euacuetur. Est enim ibi considerare habitum, & usum. In patria autem tollitur quantum ad usum, qui imperfectionis est, & manet quantum ad habitum: qui facit ad ipsius animæ decorem, & pulchritudinem. Si enim manebunt ibi cicatrices uulnerum, &

notæ

notę operationum ad commendationem meriti, & decorationem merentium, magis rationabile uidetur, q; maneant ibi habitus sciétiarum, quæ faciunt ad ipsius animæ decorem, & ornatum. Tertijs autem aliter uidetur esse dicẽdũ, quòd cum tria sit considerare in ipsa scientia, uidelicet habitum, & usum, & modum. Scientia quãtum ad habitum manet, & cõpletur: quantum uero ad usum mutatur, sed non tollitur; quantũ autẽ ad modũ simpliciter euacuatur, & destruitur. Habitus enim non tollitur, quia perfectioni non repugnat: non enim repugnant ista duo, Deum uidere, & scire propositiones, & conclusiones, & principia geometriæ, & alicuius alterius scientiæ. Vsus uero non tollitur omnino: quia si esset habitus absque usu, & actu, esset incõpletus, siue minus completus, quod nequaquam competit secundum statum illum perfectissimum, & completissimum: mutatur tamen propter annexam imperfectionẽ. Modus uerò, qui attenditur in discursu, & inquisitione, & quadam successiua ratiocinatione, & collatione, simpliciter destruitur, ꝓ eo, quòd in patria modus cognoscẽdi erit per simplicem aspectũ, cum ibi habeatur deiformis intellectus per gloriæ complementũ: Et sic secũdum istam opinionem scientia quodammodo saluatur, & quodammodo mutatur, & quodammodo destruitur, & euacuatur. Hic autem tertius modus dicendi magis consonat ipsi glosæ. 1. Corinth. 13. & auctoritati Magistri. Magis etiam consonat rectæ rationi: ideo magis debet, & potest rationabilius sustineri. Igitur iuxta hunc modum concedi possunt rationes, quæ ostendunt, q; scientia non omnino euacuatur, manet enim (sicut ostendunt) quantum ad habitum secundum statum magis perfectum: manet etiã quãtum ad actum, uidelicet quantum ad simplicem aspectum.

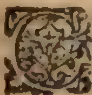
Ad illvd uero, quod primò objicitur in contrarium de auctoritate Apostoli, iam patet responsio, quia dicitur scientia destrui, non q̃a habitus destruatur, & euacuetur: sed quia tollitur ille sciendi modus, qui (ut dictum est) habet fieri per discursum. Ad illvd, quod objicitur de Hugone, q; scientiæ inuentæ sunt propter indigentiam, Dicendum, q; Hugo nõ assignat totam causam, sed assignat causam, quæ mouet homines secundum statum præsentis uitæ ad inuentionem scientiæ. Quanuis enim homines moti fuerunt propter indigentias amouendas, huiusmodi tamen habitus magis ordinari habent ad intelligentias nostras perficiendas: q̃d quidem non tantum competit statui uiæ, sed etiã patriæ. Ad illvd, quod objicitur, q; anima omnia cognoscit in uerbo actu, &c. Dicẽdum, q; sicut dictum fuit de Christo, q; anima Christi non solummodo habuit cognitionem rerũ in uerbo, sed etiam secundum se per habitum sibi innatum: & angelis beatis conuenit idem propter perfectionem cognitionis, non solum respectu diuersitatis cognoscibilium, sed etiam quantum ad uarium cognoscendi modum: ita etiam in beatis intelligendum est esse: quia cognitio rerum in uerbo, & in proprio genere simul se compati possunt quantum ad habitum,

bitum, & quãtum ad actum, quia una ad alteram ordinatur. AD ILLVD, qđ obijcitur, ꝙ fides plus habet de ueritate, & lumine quam habitus scientiæ. Dicendum, ꝙ & si illud possit concedi, tamen ex hoc non sequitur, ꝙ habeat euacuari, quia lumen fidei inquantũ huiusmodi est, habet inseparabiliter sibi adiunctum aliquid, quod non est cõpossibile cum statu gloriæ, sicut in præcedentibus ostensum fuit. Non sic autem est de habitu scientiæ, qui quantum est de sua ratione tanto perfectior est, quãto certior, & clarior est: ideo non sic habet tolli quãtum ad habitum, sicut fides ad præsentiam gloriæ. AD ILLVD, quod obijcit, ꝙ scientia est per collationẽ causæ ad effectum, & per quendam discursum collatiuum. Dicendũ, ꝙ ipse arguit de scientia quantũ ad modum, quem in præsenti habet, de quo dictum est. Ratione cuius concessum est scientiam euacuari: & ratione cuius Apostolus eã in futuro asserit destruendam.

ARTICVLVS III.

QVAESTIO I.

An charitatis habitus in patria euacuabitur?

CONSEQVENTER quæritur de duratione charitatis per cõparationẽ ad ipsum præmiũ. Et circa hoc quæruntur tria. Primum est, utrum per gloriam contingat charitatis habitum euacuari. Secundum est, utrum cõtingat charitatis habitum in patria dilatari. Tertiũ est, utrũ cõtingat charitatis ordinẽ in patria ĩmutari.

VTRVM contingat charitatis habitum in patria euacuari. Et ꝙ non, uidetur. 1. Cor. 13. Charitas nunquã excidit. Glo. ibi. Nec in hoc sęculo, nec in futuro, & si opera eius cessent. ITEM. Actus charitatis est diligere Deum propter se, & super omnia, & ex tota anima, & ex tota mente: sed iste actus magis competit statui gloriæ, quàm uiæ: ergo habitus charitatis maxime cõpetit statui glorioso: & si hoc, tunc non euacuatur in illo. ITEM. Ipsius charitatis, siue amoris est unire, iuxta illud, quod dicit beatus Dionysius. Amorem dicimus unitiuam uim: sed magis unimur in patria, q̃ in uia: ergo &c. ITEM. Amoris est assimilare, iuxta illud quod dicit Hugo de sancto Victore, ꝙ anima in eius, quod diligit, imaginẽ trãsformatur: sed magis erimus similes in patria, quàm nunc, secundũ illud. 1. Ioan. 3. Cum apparuerit, similes ei erimus. Si ergo statui gloriæ maxime competit perfectio assimilationis, uidetur quòd & maxime competat illi statui habere habitum charitatis.

Lib. de diuin. nominibus c. 4. par. 2.

SED CONTRA. 1. Cor. 13. Cum uenerit quod perfectum est, euacuabitur quod ex parte est: illud autem quod ex parte, est imperfectũ est: sed charitas est ĩperfecta, quia ignis est in Syon, & caminus in Hierusalem, secundum qđ dicitur in Esa. ergo uidetur qđ habitus charitatis euacuetur in patria. ITEM. Cessante causa, cessat effectus: ergo euacuata causa, euacuatur effectus: sed fides generat spem, spes generat charitatem: cũ igitur in patria euacuetur habitus fidei, & spei, ut supra ostensum fuit, uidetur similiter ꝙ euacuetur habitus charitatis. ITEM. Qđ ordinat ad aliquem finem, & terminum

Cap. 31

minum cessat, cum peruētum est ad illum. Sed charitas est pondus inclinans animam, & eleuans eã, ut tẽdat sursum: cum ergo anima sursum per gloriam fuerit collocata, uidetur q iam amplius non habeat charitatis habitum. ITEM. Quanto maior est unio animæ ad Deum, tãto anima perfectius beatificatur: sed magis unitur quod unit immediate, quàm quod unitur per mediũ: ergo si anima perfecte beatificatur in gloria, uidetur quòd inter animam, & Deum non sit ponere charitatem mediam: uidetur ergo q cesset habitus charitatis superueniente complemento beatitudinis.

RESOLVTIO.

Immo tunc consumabitur ex unione ad primum summum bonum.

RESP. Dicendum, quòd absque dubio charitas in patria non euacuatur, sed consummatur, secundum quòd expresse dicit Apostolus. Ad cuius intelligentiam est notandum, quòd quædam est dispositio, quæ respectu eius, ad qđ disponit, habet oppositionẽ: quędam uero est, quæ simpliciter disponit. Et prima quidem per aduẽtũ eius, ad quod disponit, euacuatur. Secunda uero perficitur, & cõsummatur: & huiusmodi est euidens exemplum. Nam primo modo disponit medius color ad extremos, & tepiditas ad frigiditatem: & superueniẽte extremo, medius color tollitur ꝑpter hoc, quod medium non tãtum ad extremum disponebat, sed etiam repugnabat. Secundo modo disponit transparentia ad lumen: nam superueniente lumine transparẽtia, & peruietas non tollitur, sed magis ꝑficitur, & decoratur. Per hunc etiam modum intelligendũ est in ipsarum uirtutũ habitibus, quæ disponunt ad gloriæ complementum. Nam quędam disponũt sic, q habent aliquo modo oppositionem ei, ad quod disponunt, sicut fides, & spes, quæ dicunt ipsius crediti, & sperati absentiam, & carentiam: quorum opposita sunt in gloria, scilicet unio aperta, & tentio firma: ideo necesse est hos habitus tolli, & euacuari per aduentum gloriæ. Et est alia dispositio, quæ non habet rationẽ oppositionis, sed tãtum dispositionis: & talis dispositio est charitas, quæ ad gloriam disponit, sicut inperfectum ad perfectum: non tamen habet repugnantiã ad ipsam, imo cõformitatem expressam: & ideo quãtum ad habitum non euacuatur, sed dum tollitur imperfectio, ipse habitus perficitur, & consummatur. Si aũt quæratur ratio huius, quare charitas magis consummatur complemento gloriæ, quàm alius habitus uirtutis theologicæ, huius potest triplex ratio assignar. Prima attenditur penes qualitatem ipsorum habituum. Altera uero penes dignitatem potentiarum. Tertia uero penes largitatem diuinorum munerum. Quantum ad differentem qualitatem habituum ratio sumitur talis, quia dilectio est respectu absentis, & pręsentis: uisio uero, & tentio non est nisi respectu habiti, & præsentis: expectatio uero, & credulitas est tantummodo respectu non habiti, & absentis: & ideo tã actus, quam habitus ipsius charitatis statui patriæ, & uię est cõis: & per hoc magis cõformis est charitas uię charitati

ritati patriæ, quã habitus creden di habitui uidendi, uel quàm expectatio tentioni. Penes dignitates ipsarum potentiarum attendi tur ratio sic: quia sicut uult Bernardus de amore Dei: Vbi deficit intellectus, ibi proficit affectus. Et Dionysius de diuinis nomini bus Capite septimo de sapientia dicit, ꝙ multo altius ascendit affectus noster, & uis affectiua, q̃ uis cognitiua. Ait enim sic. Oportet cognoscere intellectum nostrum quandam habere potentiã ad intelligendum, per quam uidet intelligibilia, unitionem uero excedentem intellectus naturam, per quam coniũgitur ad ea, quæ sunt ultra se: & quoniam altius eleuatur ipsa uis unitiua in homine, ideo habet quandã præcipuam excellentiam dignitatis: & habitus ipsam perficiens est alijs habitibus maior & excellen tior, ac per hoc statui gloriæ con formior. Penes largitatem etiam diuinorum munerum ratio sumitur, quia uiris sanctis dominus largitatem suę benignitatis quodãmodo communicat, & prægustare facit dulcedinem æternæ refectionis, ut in tribulationibus non succumbant, & in uastitate eremi præ ariditate, & inopia refectionis non deficiant. Cum ergo sapere cœlestia non possit nisi gustus dispositus secundum dispositionem illi statui conuenientem diuinæ largitatis munus hoc requisiuit, ut gustui nostro daretur habitus, & dispositio, secundum quam statui gloriæ esset conformis. Hæc autem dispositio est habitus charitatis, per quã dispositi sumus ad spiritualia degustanda, secundum ꝙ uult Magister Hug. Ideo charitatis habitus non euacuatur, sed magis consummatur in patria. Et concedendæ sunt rationes, quæ sunt ad partem istã.

Ad illud uero, quod primò obijcitur in contrarium, ꝙ perfectum euacuat illud, quod est ex parte. Dicendũ, ꝙ ex parte dicitur esse aliquid dupliciter, secun dum ꝙ dupliciter dicitur esse ali quid secundum quid. Vno modo dicitur aliquid secundum quid, quod tantum deficit ab eo, quod est simpliciter, sicut albus secundum pedem est albus secundum quid. Alio modo dicitur aliquid secundum quid, quod non tantũ deficit, sed et repugnat, sicut homo mortuus respectu hominis. Sic & aliquid dicitur esse ex parte dupliciter. Vno modo secũdũ, ꝙ sonat in imperfectionem. Alio modo secundũ ꝙ sonat in imper fectionem, & oppositionẽ. Et pri mo mõ põt dici charitas ex parte: & quod sic est ex parte, nõ euacuatˀ, sed consummatur, & quodã modo integratur, ut quasi totum ex partibus conficiatur. Secundo autẽ modo habitus fidei, & spei est ex parte; & hoc modo dicit Apostolus id quod est ex parte, fore euacuandũ, cũ uenerit id qđ perfectũ est. Ad illud, qđ obiicitur, ꝙ cessante cã, cessat effectus. Dicẽdũ, qđ fides, & spes non dñr esse causa charitatis, nisi qa dispo nunt ad actũ eius; & hoc non simpliciter, sed secundũ statum uiæ. Nã in statu patriæ ipsa uisio disponit ad diligendum perfecte; & io ratio illa nõ ualet, qa nec pro prie est causa, nec secundũ oẽm statum. Ad illud, qđ obiicitur, quòd ordinans ad aliquid cessat obtento eo, quod disponebat, & incli-

inclinabat. Dicendum, q illud est uerum de eo, quod solū habet rationem uiæ: charitas aūt non tantummodo est dispositio ad tendēdum, & eundum in cœlum, sed ét ad quiescendum. Sicut.n. lapis eodem pōdere, quo mouetur ad terram, quiescit ibi, cum ad terrā peruenerit: sic & suo modo intelligēdum est in pōdere amoris, siue in habitu charitatis: & de eo quod isto modo ordinat, & inclinat aliquid in finem: nec oportet ipsum cessare in finis, & termini assecutione. AD ILLVD, quod obijcit, quod maior est beatificatio, ubi perfectior est unio. Dicendum, q uerum est: sed q obiicit q perfectiùs uniretur Deus animæ, si uniretur absque charitate. Dicendū, q falsum est: quia anima non est disposita ad hoc, q uniatur Deo per gloriam, nisi interueniat habitus, quo ipsi cōformetur, & quo eleuetur, & quodammodo fortiter alligetur. Vnio enim beatitudinis est per cognitionem, & amorem: unde sicut habitus diligendi non facit ad dilectionis diminutioné, imo potius ad perfectioné: sic ét non facit ad illius unionis imperfectioné, sed potius ad perfectionem, & complementū. Vnde quod dicit, q magis unitur, qđ unitur sine medio, quam cum medio. Dicendum, quod illud habet ueritaté de medio, quod facit distare: non autem de medio, quod facit proximare, & ad unioné magis reddit habilem, cuiusmodi est uinculum charitatis.

QVAESTIO II.

An charitas in patria dilatabitur?

VTRVM charitas debeat in patria dilatari. Et q sic uidetur, quia de perfectione charitatis est latitudo: si ergo charitas in patria efficitur perfectior, necessario sequitur q efficitur latior. ITEM. Quanto Deus magis habitat in corde, tāto magis cor hominis dilatatur ad bona: sed excellentiori modo habitabit Deus in homine in statu patriæ, quam in statu uiæ: ergo habitus charitatis in patria plus hēt de latitudine. ITEM. Quanto uirtus, & bonitas est maior, tāto eius diffusio est amplior & liberalior. Sed in patria crescet charitas secūdum uirtutem, & bonitatem: ergo & per consequens crescet secundum cōicationis amplitudinem. ITEM. Affectio sequitur cognitionem: sed in patria cognitio dilatabitur, & ampliabit: ergo necesse est charitatis affectionem similiter dilatari.

SED CONTRA. Quanto uirtus magis est unita, tāto magis est infinita: sed in patria uirtus charitatis erit potētissima: ergo erit unitissima: sed quod maxime accedit ad unitatem, maxime recedit a latitudine. Si ergo charitas in patria habet magis uniri, uidetur qđ potius ibi habeat arctari, quā dilatari. ITEM. In uia diligimus præscitos, & prædestinatos ex charitate, in patria uero tantum prędestinatos: ergo ad plures se extendit dilectio uiæ, quā dilectio patrię. Sed dilectio, quæ ad plures se extendit, est latior: ergo &c. ITEM. Latitudo charitatis maxime attēditur in dilectione inimicorum: sed in uia non solū diligimus amicos, sed etiam inimicos: in gloria autem non diligentur inimici: ergo uidetur q charitas in patria potius habeat arctari, quam dilatari. ITEM. Charitas uiæ diligit omne diligibile, & q supra est, &

quod infra est, & quod iuxta est, & ꝙ intra est, secundum quòd dicit August. in Libro de doctrina Christiana: sed non possunt esse plura diligibilia, nec magis abinuicem distantia. Si ergo latitudo charitatis attenditur penes diligendorum multitudinem & distantiam, uidetur quòd charitas non possit esse magis ampla in patria, quàm sit in uia.

RESOLVTIO.

Vtique in liberalitatis magnitudine, sed non in diligendorum multitudine.

RESP. Dicendum, ꝙ latitudo charitatis dupliciter habet attēdi, uidelicet in liberalitatis magnitudine, & diligendorum multitudine. Prima latitudo est charitati essentialis, sed secunda est eidē accidentalis. Quantum ad primam latitudinem cōcedendum est charitatem in patria dilatari, quia crescit eius bonitas, & communicationis liberalitas, & uirtuositatis laudabilitas, Quantum autem ad secundam latitudinem charitas in patria non dilatabitur, quin potius restringetur, non ratione ipsius charitatis secūdum se, sed ex parte diligibiliū: pauciora enim erunt diligibilia, nunc autem ex charitate diligendi sunt, qui sunt in statu patriæ, siue qui sunt in statu uiæ, qui ordinati sunt, ut possint ad illum statum peruenire. Sed post consummationem numeri electorum solum illi ex charitate diligendi erunt, qui erunt in statu patriæ, quia alij non erunt potentes peruenire ad illius summi boni participationem. Concedendum est ergo, quòd charitas in patria dilatabitur quantum ad liberalitatis magnitudinem. Ampliori enim affectu diliget Deus in se, & in creaturis suis; adeo ut ille, qui modo uidetur esse remotus in patria, sit amantissimus, & amplius inuiscerabit sibi tunc charitas omnes beatos, quàm modo possit homo etiā unum amicissimum sibi affectuose diligere. Et quia hoc ostendūt rationes ad primā partem, ideo sunt cōcedēdæ.

AD ILLVD ergo, quod primo obijcitur in contrarium, ꝙ uirtus magis unita plus est infinita. Dicendum, quod diligere multa est dupliciter. Aut multa ut multa, aut multa relata ad unum. Quoniam igitur in patria Deus erit omnia in omnibus, & in omnibus diligetur Deus; hinc est quod charitas ex cōuersione sui ad multa, dilatatione non dispergetur, sed potius colligetur. Vnde talis dilatatio & uirtutis unio non habent repugnātiam imo potius una istarum conditionum sequitur reliquam. AD ILLVD, quod obijcitur, quòd nunc diligimus præscitos, & prædestinatos, in patria tā tum prædestinatos, iam patet responsio, quia loquitur de latitudine ex parte numerositatis diligibilium. Præterea, Cum erit cōpletus numerus electorū, & collectus in unum, ita quòd quilibet eorū notus erit cuilibet, plures habebit tunc charitas, erga quos possit, & habeat affici specialiter, & distincte, quam habeat in statu uiæ. AD ILLVD, quod obijcitur de inimicis, similiter respōdendum est. Hoc enim accidit, quia illi qui sunt in patria inimicos non habent, qui sint beatificabiles, uel non habebunt post diē iudicij alios inimicos, quàm dānatos: si tamen haberent, amplius eos

eos diligerent, quam faciebant cũ essent in statu uiæ. AD ILLVD, quod ultimo obijcitur de numero diligendorum: iam responsum est, quia non dicimus charitatem dilatari propter diligẽdorum numerositatem, sed propter maiorẽ affectus liberalitatem. Præterea ratio illa nõ cogit, quia quamuis non sint plura diligenda in generalitate, quàm quatuor, in speciali tamen, & in particulari nihil impedit diligendorum numerũ augmentari, ad quæ omnia cum charitas familiariter, & intense conuertitur, non immerito dicitur dilatari.

QVAESTIO III.

An isdem erit charitatis ordo in patria, qui nunc in uia?

VTRVM ordo charitatis in patria habeat immutari, an is sit ordo patriæ, qui est ordo uiæ, ut primo nosipsos, & deinde proximos diligamus. Et ꝙ maneat, uidetur posse ostendi sic. Sicut gratia est perfectio naturæ, sic & gloria: ergo sicut ordo conueniẽs ipsi naturæ institutæ saluatur habitu gratiæ superueniente: sic uidetur ꝙ saluetur habitu gloriæ superueniente: Si ergo hic est ordo naturæ cõueniens, ut magis nos, quàm proximos diligamus, uidetur ꝙ sicut hic manet quàm diu sumus in gratia similiter manebit in gloria. ITEM. Sicut ad uirtutem fidei spectat uidere per speculum, & in ænigmate: sic etiam ad uirtutem charitatis spectat diligere ordinate: ergo sicut sublato medio cognoscendi, siue uidendi ab ipsa fide, uirtus fidei euacuatur, sic sublato à charitate ordine diligẽdi, necessario habet charitas euacuari. Si ergo charitas non euacuatur in patria, uidetur quòd non auferatur ei ordo diligendi, quem habebat in uia. ITEM. Si tantum diligit se quis in patria, quantum diligit proximum, & econuerso, ita ꝙ non est ibi ordo: ergo tantum gaudet de bono proximi, quantũ de suo bono: ergo ille qui nõ est martyr, tantum gaudet de gloria martyris, quantum si ipsemet haberet illam gloriam. Si ergo tantum gaudet non martyr, quantũ martyr: frustra ergo laborat homo aggredi opera perfectionis, cum tantum gaudeat ille, qui non fecit, quantũ ille qui fecit. ITEM. Si tãtundem diligit aliquis aliũ, quantum semetipsum in gloria: ergo tantundem diligit sibi propinquos, quãtum remotos: & ecõuerso tantundem etiam diligit illos, quos conuertit ad fidẽ, quantum illos, quos non conuertit. Sed de illis, quos cõuertit, habet gaudium accidentale, quod est aureola, ergo similiter de his, quos non conuertit: ꝙ si hoc est inconueniens dicere, inconueniens est ponere ordinem charitatis in gloria commutari.

SED CONTRA. August. de uera religione. Perfecta iustitia hæc est, ut plus potiora bona, & minus minora diligamus. Si ergo in patria uolũtas nostra ad perfectã iustitiam erit deducta, uidetur ꝙ ibi magis diliget maius bonum: si ergo proximus noster in patria melior est nobis, uidetur qđ magis diligemus proximos nostros, quã nosmetipsos. ITEM. Voluntas nostra per omnia erit in patria cõformis uoluntati diuinæ: sed magis diligit Deus meliorem: ergo uidetur ꝙ charitas in beatis magis eos faciat diligi, qui sunt magis

gis boni: ergo in patria non attẽditur ordo secundum rationem proprij, & alieni, ꝓpinqui, & remoti. ITEM. In patria Deus erit omnia in omnibus; & affectus beatorum sic erit dilectione inebriatus (secundum quòd dicit Bernar. in Libro de diligendo Deo) ut sui obliuiscatur. Si ergo beati in patria in diligendo non attendunt quod suum est, sed ꝙ Dei est, uidetur, quòd ordo charitatis non maneat in patria secundum rationẽ proprii: & alieni: nec dilectio sui præponderabit dilectioni proximi. ITEM. Si homo amaret se plus, quàm proximum: ergo magis sibi optaret bonũ, quàm proximo: & magis delectaretur in bono ꝓprio, quàm in alieno: sed ubi hoc est, aliquo modo manet proprietas, nec omnino est perfecta gaudii communitas: si ergo in gloria erit perfecta communicatio gaudiorum, uidetur ꝙ nõ maneat ibi ordo, qui est respectu diligendorum.

RESOLVTIO.

Charitatis ordo essentialis, qui. s. hic attenditur secundum differẽtias boni et mali; & hic erit et ibi. Sed non qui ratione substratæ naturæ attenditur.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam est notãdum, quòd circa hanc quæstionẽ est duplex modus dicendi. Vnus est, ꝙ in patria saluatur ordo charitatis, qui est in uia, non tantum per comparationem nostri ad Deum, sed etiã per comparationem nostri ad proximum. Vnde in omni statu siue gloriæ, siue uiæ plus homo diligit seipsum, quàm proximũ suũ: & plus circa seipsum afficitur: deinde plus circa illos, qui ei cõiuncti sunt, quàm circa eos, qui sunt minus coniuncti. Ratio autẽ, quæ mouet hoc ponere; est, quia huiusmodi ordo consonare uidetur dictamini naturæ, perfectioni gloriæ, rectitudini diuinæ iustitiæ. Natura enim dictat, quòd homo plus se quàm alterum diligat. Gloria etiam essentialis magis respicit illum, in quo est, quàm aliũ ei consimilem, & propinquum. Diuina etiam iustitia ordinat, ꝙ plus de suis meritis gaudeat homo, quæ fecit, quàm de alienis. Et sic per omnem modum uidetur conueniens, ut ordo charitatis, qui est in uia, saluetur in patria. ALIVS autem modus est hic dicendi, quod cum duplex sit ordo charitatis, Vnus qui respicit charitatem secũdum se, qui quidem attenditur secundum gradũ, & differentias boni: Alter qui attenditur ratione naturæ substratæ, utpote ille, qui est secundum differentias proprii, & alieni, propinqui, & remoti. Vnus istorũ ordinum, scilicet ille, qui est charitatis secundũ se, manet in patria: ille. n. est charitati essentialis. Vnde magis diligit hõ in patria Deũ, quàm spiritum creatũ: spiritum magis, q̃ corpus. Alius uero ordo, qui attenditur rõne naturæ substratæ nõ manebit, pro eo qđ non competit illi statui. In statu nãque beatitudinis perfecta erit obedientia naturæ respectu gloriæ, perfecta cõformitas uoluntatis nostræ respectu diuinæ: perfecta ẽt redundantia lætitiæ cõis. Quia perfecta erit obedientia naturæ respectu gloriæ, conformabitur tũc omnino natura glorię, ut sicut corpus efficietur spirituale, & ꝑ oĩa spiritui obtẽperabit,

quamuis secundum statum uix oporteat spiritum corpori códescendere: sic natura per omnia có formabitur ordini gloriæ, & gratiæ, quæ attenditur secundũ differentias boni, quamuis nunc gratia condescendat ipsi affectui naturali. Rursus. Quia perfecta erit conformitas uoluntatis nostrę respectu diuinæ, non magis diligemus illud quòd magis erit nobis propinquum, sed illud quòd plus erit Deo placitum, & acceptum. Præterea. Quia erit ibi perfecta affluentia communis lętitiæ, multiplicabitur gaudium hoīs multiplicatione perfecta, ut tantũ gaudeat de bono uniuscuiusque proximi, quantum de suo, ꝙ non posset esse nisi diligeret proximum quantum semetipsum. Et hoc est, quod dicit Anselmus in prosol. cap. ult. In illa perfecta charitate innumerabilium angelorũ, & hominum beatorum, ubi nullus minus alium, quàm seipsum diligit, non aliter gaudebit quisque pro singulis aliis, quàm pro seipso. Quis autem istorum duorũ modorum sit rationabilior, difficibile est diffinire, quandiu sumus in statu præsentis miseriæ. Si enim uelimus iudicare secundũ ea quę in nobis sentimus, uix uidebitur alicui credibile, nec rationabile, quod aliquis omnino diligat alterum, quantum seipsum: unde iudicabit primum modum dicendi esse magis uerum. Si quis uero uelit mentem suam altius eleuare ad illud bonum incomprehensibile, quod nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, & ad illam maximam ciuium unionem, magis rationabilé iudicabit sequentem modũ dicendi, secundum quod manifestè dicit auctoritas Anselmi, & August. in Lib. de uera religione & idipsum uidetur sentire Dionysius in libris de diuinis nominibus. Vñ si uelimus loqui, ut plures sustinebimus primum modũ. Si uero uelimus loqui, & sentire ut sapientiores, sustinebimus sequenté. Sustinétes ergo hũc secũdum modũ dicendi, possumus ad obiecta per ordinem respondere.

Ad illvd, quod primo obijcitur, quod gloria saluat ordinem naturæ institutæ. Dicendum, ꝙ uerum est quod naturam saluat, sed imperfectionem tollit, & eliminat: ordo autem qui attéditur respectui sui, & proximi deficit à perfecta cõmunicatione, & unitate, & concordia affectionis, & ideo in ablatione talis ordinis fit naturæ præiudicium: sed potius de imperfectione ducitur ad complementum. Ad illvd, qđ obijcitur, quod ordo ille ita competit charitati sicut ænigma fidei. Dicédũ, ꝙ falsum est: ægnima enim competit ipsi habitui fidei secundum se, inquãtum est habitus uirtutis dirigens ad uoluntariè credendum ea, quæ non uidentur: sed ordo ille qui est respectu proximi, attribuitur ipsi charitati ratione naturæ substratæ. Ad illvd, quod obijcitur, quòd tunc tantũ gaudet homo de alio, quantum de seipso. Dicendum, ꝙ illud est uerum cæteris paribus. Sed ad quantitaté gaudij attendendum est, quòd duo concurrunt, uidelicet uirtus dilectionis, quæ facit gaudere & materia, de qua gaudet. Quantum est ex parte materię ęqualiter gaudebit quis in patria de bono proximi, & de bono suo

suo, si est æqualis, & magis si est maius, & minus si est minus: sed quã tũ est ex parte uirtutis per q̃ gaudet, magis gaudebit, qui maiorem charitatẽ habebit. Vnde magis gaudebit Petrus de bono Lini, q̃ Linus de bono proprio. Vnde non sequitur, ꝙ nõ martyr tã tum gaudeat de bono martyris, quantum ipse martyr: quia merito martyrij aucta est ei uirtus gaudendi: & sic patet, ꝙ licet ex hoc ponatur communitas gaudij, non tñ tollitur, ꝙ unus plus gaudeat de alio quã alter. ET PER hoc patet ultimũ, quod obijcitur de pręmio aureolæ, quia ꝙ aliquis hẽat gaudium speciale de alio, hoc nõ erit ratione ordinis in diligendo, ꝙ magis diligat illũ, quàm alterum, sed hoc erit rõne cuiusdam decoris, & gloriæ, quàm adeptus est merito operis excellentis. Si autẽ aliam positionem sustinere uelimus, ad omnia obiecta respõderi potest breuiter, ꝙ omnia intelligantur cæteris paribus. Vnde quod dicitur, quòd magis debemus diligere maiora bona, hoc uerum est quantum est de ratione boni; sed ratio maioris propinquitatis aliud exigit. SIMILITER quod dicit, ꝙ perfecte conformãda est uoluntas nostra uoluntati diuinæ. Dicẽdũ, ꝙ uerum est: sed Deus non diligit maiori affectu, sed diligit ad maius. Vnde ex hoc non sequitur, ꝙ debeamus magis diligere proximos nostros meliores nobis, quàm nosipsos, sed ꝙ debemus eos ad maius diligere. Similiter quod dicitur ꝙ affectus beatorum erit inebriatus, hoc nõ est quia non diligunt semetipsos, sed quia affectus eorum non erit retardatus in dilectione Dei. Postremo quod dicitur de communicatione perfectæ lætitiæ, nõ cogit, quia perfecta lætitia non excludit, qnin homo principaliter bonum suum diligat, sed hoc facit quod diligendo bonum proprium sic circa se afficiatur, ut circa alios non torpescat.

DISTINCTIO XXXII.

De charitate quantum ad diuinam dilectionem.

Ræmissis adijciendum est de dilectione Dei, qua ipse diligit nos, quæ non est alia quam illa qua diligimus eum. Dilectio autem Dei diuina vsia est, eademque dilectione pater & filius & spiritus sanctus se diligunt & nos, vt supra disseruimus. Cumque eius dilectio sit immutabilis, & æterna, alium tamen magis, alium minus diligit. Vnde August. Incomprehensibilis est dilectio Dei atque immutabilis, qua Deus in vnoquoque nostrum amat quod fecit, sicut & odit quod fecimus. Miro ergo & diuino modo etiam quando odit, diligit nos. Et hoc quidem in omnibus intelligi potest. Quis ergo digne Sap.11.
potest eloqui quantum diligat membra vnigeniti sui, & Gen.1.

quanto amplius vnigenitum ipsum? De ipso etiam dictum est: Nihil odisti eorum quæ fecisti. Ex his percipitur, quòd Deus omnes creaturas suas diligat, quia scriptum est, Nihil odisti eorum quæ fecisti. Et item, Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. Si omnia quæ fecit bona sunt, & omne bonum diligit, omnia ergo diligit quæ fecit, & interea magis diligit rationales creaturas, & de illis eas amplius, quæ sunt membra vnigeniti sui, & multo magis ipsum unigenitum.

Ex qua intelligentia dicatur Deus magis vel minus diligere hæc, vel illa.

Cum autem dilectio Dei immutabilis sit, & ideo non intenditur uel remittitur, si quæritur quæ sit ratio dicti, cum dicitur magis vel minus diligere hoc quam illud, & cum dicitur Deus omnia diligere. Dicimus dilectionem Dei sicut pacem exuperare omnem sensum humanum, vt ad tantæ altitudinis intelligentiam vix aliquatenus aspiret humanus sensus. Potest tamen intelligi, ea ratione dici omnia diligi à Deo quæ fecit, quia omnia placent ei, & omnia approbat, inquantum opera eius sunt, nec tunc, vel prius, vel amplius placuerunt ei cum facta sunt, scilicet antequam fierent, imo ab æterno omnia placuerunt ei, non minus quàm postquam esse cœperunt. Quod vero rationales creaturas, idest homines vel angelos, alios magis, alios minus diligere dicitur, nō mutabilitatē charitatis eius significat, sed quod alios ad maiora bona, alios ad minora dilexit, alios ad meliores vsus, alios ad minus bonos. Omnia enim bona nostra
Iacob. 1 *ex eius dilectione nobis proueniunt. Electorum ergo alios magis, alios minus dilexit ab æterno, & diligit etiam nunc, quia aliis maiora, aliis minora ex dilectione sua præparauit bona, aliisque maiora, & aliis minora bona confert ex tempore. Vnde magis vel minus dicitur hos uel illos diligere.*

Quod duobus modis inspicienda est dilectio Dei.

Consideratur enim duobus modis dilectio Dei, secundum essentiam, & secundum efficientiam. Non recipit magis vel minus secundum essentiam, sed tantum secundum efficientiam, vt magis dilecti dicantur, quibus ex dilectio-

ne ab æterno maius bonum præparauit, & in tempore tribuit: & minus dilecti, quibus non tantum. Inde etiam est, quod aliqui quando conuertuntur & iustificantur, dicuntur tunc incipere diligi à Deo, non quod Deus noua dilectione quenquā possit diligere, imo sempiterna dilectione dilexit ante mundi cōstitutionē quoscūque diligit. Sed tūc dicuntur incipere diligi ab eo, cum æternæ Dei dilectionis sortiuntur effectum, scilicet gratiam vel gloriā. Vnde Augu. Absit ut Deus tēporaliter aliquē diligat quasi noua dilectione, quæ in ipso ante non erat, apud quem nec præterita transferunt, et futura iam facta sunt, itaque omnes sanctos suos ante mundi constitutionem dilexit, sicut prædestinauit. Sed cum conuertuntur & inueniunt illum, tunc incipere ab eo diligi dicuntur, vt eo modo dicatur, quo potest humano affectu capi quod dicitur. Sic etiam cū iratus malis dicitur & placidus bonis, illi mutantur & non ipse, vt lux infirmis oculis aspera, firmis lenis est, ipsorum scilicet mutatione, non sua: ita cum aliquis per iustificationem incipit esse amicus Dei, ipse mutatur, non Deus.

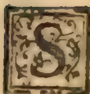
Ad Eph. 1. Lib. 5. de Tri. c. 16. et ulti. in fine. Ibidem immediate ante præ allegata.

Si quis magis, vel minus diligatur a Deo vno tempore, quàm alio.

Si vero quæritur de aliquo, utrū magis diligatur à Deo vno tēpore quàm alio, distinguenda est dilectionis intelligētia. Si enim referatur ad dilectionis effectum, concessibile est, si vero ad dilectionis essentiam, inficiabile est.

Si Deus ab æterno dilexit reprobos.

De reprobis vero, qui præparati non sunt ad vitam, sed ad mortem, si quæritur, vtrū debeat concedi, quod Deus ab æterno dilexit eos. Dicimus de electis solis simpliciter hoc esse cōcedendum, quod Deus ab æterno eos dilexit, quos ad iustitiam & coronam præparauit, De non electis vero simpliciter est concedendum quod odio habuit, idest, reprobauit, sicut legitur, Iacob dilexi, Esau odio habui. Sed non est simpliciter dicendum, quod dilexit, ne prædestinati intelligantur, sed cum adiectione concedatur, dilexit eos, inquantum opus eius futuri erant, idest, quos & quales facturus eos erat.

SUPRA egit Magister de charitate quantum ad diffinitionẽ, & quantũ ad diligibilium distinctionem, & quantum ad diligẽdi ordinem, & quantum ad meriti perfectionem, & etiam quantum ad durationem. In hac parte agit de eadem per comparationẽ ad diuinam dilectionem. Diuiditur aũt ista pars in tres partes. In quarũ prima determinat de ipsa Dei dilectione, quid sit ipsa dei dilectio. In secunda uero determinat quos diligit ibi. *Cum aũt dilectio Dei sit immutabilis, & aeterna &c.* In tertia uero determinat, quos non diligit. ibi. *De reprobis uero, qui praeparati non sunt ad uitam aeternam &c.*) Prima & ulti. parte remanentibus indiuisis, media pars diuiditur in tres partes. In quarum prima ꝓponit Magister, quòd deus non omnia aequaliter diligit. In secunda uero ostendit pro quanto dicatur unum diligere magis, quàm alterum. ibi. *Cum autem dilectio dei sit immutabilis sit &c.*) In tertia uero determinat quare unum, & eundem hominẽ secundum diuersa tempora dicit diligere plus, & minus. ibi. *Si uero quaeratur de aliquo uno &c.*) Subdiuisiones autem partium satis manifestae sunt in litera.

Dub. 1. DVbitaт hic de situ huius partis. Cũ .n. agere de dilectione dei spectet ad primum librum uidetur ꝙ tractatus iste malè in hoc tertio situetur. Quod si tu dicas ꝙ hoc magis facit, quia eadẽ est dilectio qua nos diligimus deum, & qua diligit nos, tunc obiicitur quòd tota ista pars, quae est de charitate malè hic situetur. Si enim charitas non est habitus uirtutis, sed potius donum creatũ, ꝙ ẽ. s. s. uidetur quòd de ipsa nõ debet determinari inter alias uirtutes. Respon. Dicendum, quòd ordo situationis istius capituli attẽditur secundum opin. Magistri, qua posuit, sicut in litera tãgit, quòd eadẽ est dilectio qua deus diligit nos, & qua nos diligimus deum. Et si tu obiicias quòd tunc non determinare debuit de charitate inter alias uirtutes. Respõdeo pro ipso, quòd hoc nõ fecit, quia charitas sit species uirtutis; sed quia charitas est radix omniũ uirtutũ. In dono .n. amoris quod est spiritus sanctus, caeteri uirtutum habitus donantur. Potest & aliter dici, quòd hic per accidens introducitur illud capitulũ. Quia enim dilectio Dei est exemplar nostrae dilectionis: ideo ad maiorem euidentiã introducitur hic tractatus de ipsa, uel certè ut assignetur hic differentia dilectionis diuinę ad dilectionẽ nostrã, siue praecellentia: quia cum dilectio nostra sit affectio ordinata, dilectio Dei non est nisi diuina substantia, uel usia.

Dilectio autem dei diuina usia est &c.) Contra. Si dilectio Dei est diuina substãtia, uel essentia; ergo uidetur quòd Deum diligere est Deum esse: cum ergo Deus non sit alius a se, uidetur quòd nec aliud a se diligat. Itẽ. Deus incipit aliquem diligere: ergo si dilectio eius est eius essentia, uidetur ꝙ Deus incipiat esse. Item. Nullum aeternum est temporale & nullum temporale est aeternũ: sed dilectio Dei qua diligit uiros iustos, est temporalis, Dei dilectio est aeterna: ergo Dei dilectio non est diuina substantia. Respon. Dub. 2.

spon. Ad hoc & consimilia breuiter est dicẽdum, quòd dupliciter est loqui de dilectione Dei. aut a parte principalis significati, aut a parte connotati. Si loquamur de ipsa quantum ad principale significatum, sic est Dei essentia, & qd eternum, nec est aliud quã Deus. Si uero loquamur quantum ad cõnotatum, sic connotat quid temporale, & habet respectum ad extrinsecus, quod est a deo diuersum, & quòd non est Dei substãtia, sed cuius Dei substantia est causa: & quantum ad hoc currunt tria obiecta: & sic patet responsio ad omnia.

Dub. 3. *Absit ut Deus temporaliter aliquem diligat &c.*) Videtur hoc falsum. Aliquis enim qui modo est malus ĩcipit esse bonus: sed Deus malos odit, & bonos diligit: ergo cum iste desinat esse malus in tẽpore, & incipiat esse bonus, uidetur quòd Deus istum temporaliter desinat odire, & incipiat ipsũ diligere. Item. In Deo idem est uelle, quod facere, sicut dicit Augustinus, & in lib. primo, habitũ fuit: ergo idem est uelle alicui bonũ, & facere ei bonum: sed Deus temporaliter alicui bonum facit: ergo uidetur quod temporaliter ei bonum uelit, ergo temporaliter diligit. Respon. Dicendum, quod est dilectio electionis, & dilectio approbationis, Prima est æterna, sicut & uoluntas Dei. Secunda uero ratione connotati potest esse ex tempore. Et de prima intelligit Augustinus: ipse autem opponit de secunda. Vel aliter. Hoc quod est temporaliter potest referri ad uerbum diligendi ratione actus principalis, uel ratione connotati. Si ratione actus principalis, sic est falsum. Hoc enim est actus diuinæ uoluntatis, quo est æternus. Et hoc modo intelligit Augu. sicut patet per literam sequentem. Ait enim sic. Vt Deus temporaliter aliquem diligat quasi noua dilectione, quæ in ipse ante non erat. Si autem intelligatur quantum ad cõnotatum, sic concedi potest quod Deus temporaliter, aliquem diligit: & in hoc sensu opponit:

De non electis uero est simpliciter cõcedendum, &c.] Cõtra. Quia omnem hominem quem Deus dilexit in tempore, ab æterno dilexit, cum dilectio Dei sit causa omnis boni: sed multi præsciti sunt qui habent præsentem iustitiam, & gratiam, quã eis Deus ab æterno præparauit, & dare disposuit: ergo uidetur quòd ab æterno eos dilexerit. Iuxta hoc quæritur, utrum Deus magis diligat peccatorem prædestinatum, quàm iustũ præscitum. Et quod magis peccatorẽ prædestinatum uidetur, quoniam sapientis est magis considerare finem, & exitum rei, quam initium, uel progressum: sed deus istum peccatorem qui tamen est prædestinatus scit ipsum futurũ amicum suum finaliter, alium uero minime: ergo magis diligit eũ. Præterea. Isti uult dare æternam beatitudinem, & proponit quod est summum bonũ, alii uero nõ: ergo magis diligit peccatorem prædestinatum, quàm iustum præscitum. Sed contra hoc est, quia iste peccatore est magis Deo dissimilis, quàm iustus: ergo minus est amabilis. Item. Iste magis diligit Deum: ergo magis a Deo diligitur, cum Deus magis diligat diligentes se. Respon. Dicẽdum, Dub. 4.

quòd (sicut tactū est prius) est dilectio approbationis, & est dilectio electionis. Dilectio approbationis cum sit temporalis, respicit statum pręsētem. Dilectio autem praelectionis cum sit aeterna respicit illum statum, in quo homo debet ęternaliter permanere: & quoniam reprobi, & si boni sint, non tamen finaliter dicūtur permanere in bono, ideo nō uult Magister, q̧ a deo ęternaliter diligantur, nisi uerbum diligendi a ratione propria distrahatur. Vnde Magister bene concedit cum determinatione, sine uero determinatione dicit eam non esse concedendam, quia eius intellectus falsitati appropinquat. Et per hoc patet responsio ad illud quod quaerebatur consequenter, quia quantum ad dilectionem temporalem, quę respicit statum presentis iustitię, magis diligit deus iustum praesci tum: quantum uero ad alium modum diligendi magis diliget peccatorem predestinatum: si tamen est dicere ibi magis. Quod si quaeras simpliciter loquendo, quē magis diligit. Respondendum est, q̄d simpliciter magis diligit eum quem praedestinat, quā eum quē reprobat, quia non est quęstio de homine quantum ad qualitatem culpae, sed quantum ad ordinem naturae respectu gratiae & gloriae.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An Deus ab aeterno creaturas dilexerit?

AD intelligentiam huius partis possunt hic quaeri sex dubitabilia de dilectione diuina. Primum est, utrum Deus dilexerit creaturas aeternaliter. Secundum est, utrū diligat omnes creaturas uniuersaliter. Tertium est, utrum omnes diligat aequaliter. Quartum est, utrum magis diligat hominem, quàm angelum. Quintum est, utrum magis dilexerit genus humanum, q̄ Christum. Sextum & ultimum, utrum magis Ioannem dilexerit, quàm Petrum.

VTRVM Deus dilexerit creaturas aeternaliter. Et q̧ sic, uidetur. Eph. 1. Elegit nos ante mundi constitutionem, ut essemus sancti, & immaculati in ipso: sed nemo eligit, nisi quod diligit: si ergo ab ęterno ante mundi constitutionem nos elegit, uidetur quod ab ęterno nos dilexit. ITEM. Aug. 6. de Trin. Absit ut Deus aliquid temporaliter diligat. Si ergo q̄d diligit, diligit aut tēporaliter, aut aeternaliter: & non tēporaliter, cōstat: ergo q̄d diligit, diligit aeternaliter. ITEM. Magister dicit in litera, q̧ dilectio est usia, siue substātia. Si ergo suba Dei non pōt non esse aeterna, uł q̧ dilectio dei similiter aeterna sit: ergo q̧cquid diligit, aeternaliter diligit. ITEM. Aut dilectio dei p̄cedit ipsas res, aut sequitur. Si p̄cedit: ergo ante fuit, q̄ res essent: ergo Deus dilexit res ante earū productionem: ergo non ex tpe, sed ab aeterno. Si sequitur: ergo uidetur, quòd dilectio Dei causetur ab ipsis rebus: quod si hoc est inconueniens, restat quòd Deus ea, quae diligit, diligit aeternaliter. ITEM. Si Deus de non potente efficeretur potens, & de non sapiente sapiens, mutatus esset, & imperfectus: ergo pari rōne si de nō amāte fieret amans, cū amor respiciat

quod intra est, esset in eo mutatio,& imperfectio: q. si hoc est impossibile, necesse est Deũ ea quę diligit, æternaliter diligere.

Sed contra. Dilectio est amor boni: sed bonum, & ens cõuertuntur: ergo quod non est ens non est amabile: ergo si res antequam producerentur, non fuerũt: uidetur, quòd antequam producerentur à Deo, non diligerẽtur. Item. Amor est copula amantis & amati. sed si copula est, necesse est esse extrema: ergo impossibile est, quòd Deus creaturam diligat quousque creatura hẽat actualem existentiam: sed hoc est solũ ex tempore: ergo uidetur, quòd Deus non dilexerit creaturã aliquam æternaliter. Item. Deus nõ dicitur aliquem diligere effectu: ergo si diligit, hoc est quia diligit affectu: sed effectus diuinæ bonitatis est solum ex tempore: ergo Deus neminem diligit nisi temporaliter. Item. Dilectio Dei est causa sufficiens, & proxima, & immediata boni creati: sed posita causa efficiẽte proxima, & immediata, & sufficiente, ponitur effectus: ergo si res creatæ solũmodo sunt ex tẽpore, uideť q. Deus solũmodo diligat eas tẽporaliter. Item. Si Deus diligit creaturas, aut diligit fruens, aut utens. Sed constat, qđ nõ diligit fruens, quoniam non est creatura fruendum, sicut in primo Libro ostensum fuit, cũ illud qđ fruendum est, sit summũ bonũ. Restat ergo, quòd si creaturam diligat, q. diligat, ut utens: sed constat q. nõ conuenit uti, nisi eo, quod est actu: ergo nũquam Deus diligit creaturã, nisi actu entem: non ergo diligit aliquam creaturam æternaliter.

Resolutio.

Et ab æterno, & in tempore dilexit Deus creaturas. Ab æterno secundum propositum, ex tempore secundum effectum.

Respon. Dicendum, q. quædam uerba dicuntur de Deo respectu creaturæ, quæ connotant effectũ in actu, sicut uerbum creandi. Quædam quæ connotant effectũ in habitu, sicut uocabulum prædestinandi. Quædam quæ indifferenter utroque modo, sicut uocabulum diligendi. Dicitur enim Deus aliquem diligere, uel quia actu cõicat ei bonũ, uel quia proponit communicare. Et quoniam communicatio est effectus in tempore, propositum uero communicandi est ab æterno: hinc est quòd diligere de Deo aliquando dicitur æternaliter, aliquando dicitur temporaliter. Vnde bene concedi potest quòd creaturæ non solum temporaliter, sed & æternaliter à Deo diligantur, sicut rationes ad primam partem inductæ ostendunt. Veruntamẽ illa ratio, quam adducit quasi per simile de potentia, & sapientia, non ualet: quoniam non est simile. Posse enim & scire, quantum est de ui uocabuli, non ita connotat effectum in actu, secundum quòd diligere. Nam uerbum diligẽdi impositum est ab ipsa liberalitate affectionis, seipsam alteri communicantis.

Ad illud uero, quod objicitur, primo in contrariũ, q. bonũ, & ens cõuertũtur. Dicendũ, q. uerũ est de bono in actu, & ente in actu. Sed cũ dř, q. dilectio solummodo est boni. Dicendum, quòd non est uerũ solũmodo de bono, quod est in actu: sed etiam de bo

no,

no, quod est in causa. Sicut enim ad cognitioné sufficit ueritas rei in sua causa, sic ad diligendũ sufficit bonitas, secundum quòd res habet esse in suo principio producente, etiam antequam exterius producatur. Vnde artifex non solummodo diligit bonum quod fecit, sed etiam bonum quod proponit, & disponit facere. AD ILLVD, qđ obijcitur, ꝙ amor est copula amantis, & amati. Dicendũ, ꝙ illud est uerum secundum ꝙ amor est quædam affectio, & uinculum amicitiæ quo aliqui adinuicem colligantur: sed hoc modo non accipitur in proposito, cum dicitur, ꝙ Deus diligit creaturã: dilectio enim Dei est eius usia, non affectio aliqua unitiua, sicut dicit Magister ĩ litera: & ideo nõ cogit illa ratio. AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ Deus non dr̃ diligere affectu, sed effectu. Dicẽdũ, ꝙ diligere effectu potest esse dupliciter, secundum ꝙ effectus potest dupliciter connotari actu, uel habitu: & quia res est habitu, & in potentia antequã sit in actu: hinc est ꝙ dilectio Dei, quæ connotat effectum in habitu, potest esse ante productionem ipsarum rerum, & propterea ex hoc nõ habetur, si Dens dicitur diligere effectu, ꝙ tunc solum incipiat diligere, quando effectus inesse producitur. AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ dilectio Dei est causa sufficiẽs proxima, & immediata boni creati. Dicendum, ꝙ uerum est: sed quemadmodum diuina uoluntas dicitur causa immediata, quia nõ interuenit alia causa, non tamen ꝙ semper ponat effectum, sed solum pro tempore, pro quo uult sicut ab æterno uoluit, sed statim fecit, cum uenit tempus, pro quo uoluit: sic etiam in ipsa dilectione Dei intelligi oportet. AD ILLVD, quođ obijcitur, ꝙ si diligit aut ut fruens, aut ut utens. Dicendum, ꝙ dilectio Dei una est, qua diligit se, & qua diligit creaturã: & hæc quidem relata ad ipsum Deum est fruitio, comparata uero ad ipsam creaturã est usus. Cũ ergo dicit, ꝙ nõ conuenit uti nisi eo, quod est. Dicendum, ꝙ si usus accipiatur pro exteriori actione uerũ est, sed si accipiatur pro interiori, & habituali ordinatione in finem alicuius effectus producendi, sic non habet ueritatem, quia efficiens longe ante refert ad finem illud, quod intendit facere, quàm etiam producat in re.

QVAESTIO II.

An Deus generaliter uniuersos diligat?

VTRVM Deus omnes diligat generaliter. Et ꝙ sic, uidetur. Sap. 11. Diligis omnia domine, & nihil odisti eorum, quæ fecisti. Nihil hoc expressius dici potest. ITEM. Gene. 1. Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant ualde bona: sed summum bonum non põt non diligere bona: ergo Deus diligit omné creaturam. ITEM. Omne, quod factum est, a deo factum est, Deus autem nihil facit nisi uolens: sed uelle bonum, hoc est amare: ergo nihil ꝓcedit à Deo, quod non ametur ab ipso: si ergo omnia à Deo exeunt, uidetur ꝙ oĩa à Deo diligantur. ITEM. Amor est donum, in quo omnia alia donantur: sed nullum creatũ est, quod non suscipiat influentiã diuinæ liberalitatis. Si ergo huiusmodi influentiæ communicatio non est nisi mediãte dilectio-

ne, uidetur quod dilectio Dei sit respectu omnis creaturæ. ITEM. Omnia expetunt summum bonũ, secundum quod dicit Boe. & Dion. sed tunc dicitur Deus diligere creaturam aliquam, quando ad se conuertit illam per dilectionem: magis enim dicitur diligere effectu, quàm affectu: ergo uidetur quod dilectio Dei se extendat ad omne creatũ.

Boeth. Lib. 3. de cõsol. prosa 11 in fine. Diony. Lib. de diuin. nominibus pa. 4. ca. 4.

SED CONTRA. Cum Deus sit summa charitas, omne quod diligit, ex charitate diligit: sed ex charitate non sunt diligéda nisi tria diligibilium genera, uidelicet Deus, spiritus rationalis, & corpus humanum, secundum quod dicit August. ergo non uidetur, quòd Deus diligat omnem creaturam. ITEM. Amor (sicut dicit Hugo de sancto Vict.) trãsformat amanté in amatum: & quanto perfectior est amor, tanto magis conformat unum alteri: cum ergo amor Dei sit perfectissimus, nihil diligit nisi quod est ei conformabile per se: hoc autem non est nisi creatura rationalis, quæ facta est ad imaginem suam: ergo uidetur quod Deus non diligat omnem creaturã, sed solum rationalem. ITEM. Videt, quod non omnem rationalem diligat: quia quidam sunt reprobi, & quidã electi, quidã boni, & quidã mali: sed impios, & reprobos non diligit, secundum quod scribitur Mal. 1. Iacob dilexi, Esau autem odio habui. Et Sap. 14. Similiter abominabilis est Deo impius, & impietas eius: si ergo Deus non diligit impietatem, uidetur quòd non diligat impios: non ergo diligit omnes, & singulos. ITEM. Dilectio est ratio electionis: ergo illos solum diligit Deus, quos ab æterno elegit: sed non elegit omnes indifferenter: ergo non dilexit omnes generaliter. ITEM. Diligere est uelle bonum: ergo illos tãtum diligit, quibus uult bonũ: sed cuicunque uult bonum, facit bonum: ergo illos tantum diligit Deus, quibus bona facit: sed damnatis facit multa mala, ergo uidetur quòd potius eos odiat, quàm diligat: non ergo diligit generaliter omnem creaturam.

RESOLVTIO.

Sicut Deus generaliter naturalia dona omnibus dat: ita generaliter omnes diligit: at non ita est de gratuitis.

RESP. Ad huius intelligentiam quæstionis est notãdum, quod Deus nõ dicitur creaturam diligere ratione affectionis, sed ratione communicationis alicuius boni, ita quod dilectio Dei potius dicitur esse dilectio effectus, quàm affectus. Cõmunicatio autem diuinæ bonitatis attenditur in duplici genere effectus, uidelicet in effectibus naturæ, & effectibus gratiæ. Effectus naturæ omnibus est cõmunis, effectus uero gratiæ non: hinc est, quod dilectio Dei quantum ad effectũ naturæ est omnibus communis, & generalis: & secundum hanc dicitur diligere omnem creaturã. Quantum ad effectum gratiæ est specialis: & quãtum ad illũ quosdam diligit, quosdam odit, quia quidam habent in se effectum gratiæ, quidam defectum culpæ, & pœnæ. Rationes ergo omnes, quæ inducũtur ad primam partem, & probant Deum omnem creaturã diligere, quia probãt de dilectione cõmuni, quæ attenditur quãtum ad communicationem boni generalis, utpote naturalis bonitatis, uerum concludunt: & ideo con-

concedendæ sunt.

AD ILLVD, quod primò obijcitur in contrarium, quòd Deus omnia quæ diligit, ex charitate diligit. Dicendum, quòd hoc dupliciter potest intelligi. Aut ita quòd hæc præpositio (ex) dicit habitudinem principij motiui, & productiui respectu effectus creati: & sic omnia, quæ diligit, ex charitate diligit: charitas enim Dei principium est omniũ effectuũ, quos producit. Aut ita, quòd non solũ dicat habitudinem principij producentis, uerumetiam exemplaris repræsentantis: & sic solum illos ex charitate diligit, quibus cõmunicat charitatem creatam, cuius illa suprema charitas est exẽplar. Nam charitas increata est exemplar charitatis creatæ sub ratione charitatis, aliorum uero non est exemplar sub hac ratione. Cum ergo dicitur quòd solũ tria sunt diligenda ex charitate, hoc non dicitur secundum quòd (ex) solum dicit habitudinem principij mouentis, & imperantis: sed prout dicit habitudinem formalis, & elicientis: & sic non potest concludi, quòd Deus non diligat omnem creaturam seipso, qui est charitas summa, ex qua omnia bona creata procedunt. AD ILLVD, quod obijcitur: quòd amor transformat amantem in amatum Dicendum, quòd illud uerum est de amore affectionis, qui facit in alterum tendere: sed amor diuinus non est amor affectionis inclinans ad alterum, sed potius alia inclinans, & trahẽs ad seipsum. Vnde amor diuinus potius transformat, & cõformat amata ipsi amanti, quàm econuerso. Secundum autem quòd duplex est conformatio ipsarum rerum ad Deum, uidelicet secundum similitudinem uestigii, & secũdũ similitudinẽ expressam, quæ est ratio imaginis: sic dilectio Dei potest dupliciter accipi, ut prædictũ fuit: uidelicet generaliter: & sic non connotat ibi nisi quandam generalem assimilationem: & specialiter; & sic connotat quã dam expressam unionẽ. Et ideo prima dilectio est respectu omnis creaturæ. Secunda uero non est nisi eius creaturæ, cui Deus communicat charitatem: ita quòd per charitatem illam adhæret Deo unione permaxima: ut sic per charitatem in Deo maneat, & Deus in eo. AD TRIA uerò sequentia; quæ opponuntur, quibus ostenditur, quòd Deus non diligit malos: unica est responsio, quia procedunt de dilectione speciali, nõ de generali. Et quantum ad illã dilectionem specialem uerũ est quòd Deus non diligit malos, & reprobos: imo potius odit: quia non habent in se gratiam, sed culpam: quantum uero ad naturam non odit, sed diligit: quia solem suum super bonos, & malos oriri facit: & per hoc patet ad tria ultima responsio.

QVAESTIO III.

An æquè Deus creaturas omnes diligat?

VTRVM Deus diligat oẽs creaturas æqualiter. Et quòd sic, uĩ. Sap. 6. Pusillũ, & magnum ipse fecit, & æqualiter est ei cura de oĩbus: sed eo mõ diligit, quo modo est ei cura: ergo uĩ quòd oẽs æqualiter diligat. ITEM. Secũdũ quòd dicit Philosophus, primum uno mõ se habet ad omnia: sed Deũ diligere creaturã, hoc est Deũ aliquo modo ad creaturã se habere: ergo si

uni-

uniformiter se habet ad oĩa, uniformiter & æqualiter se habet ad ea, nõ ergo diligit unã magis, q̃ aliam. ITEM. Eadẽ dilectione, qua pater diligit filiũ, diligit creaturã: sed dilectio qua pater diligit filium, est dilectio permaxima: ergo oẽm creaturã diligit dilectione summa. Si ergo in summo non est ponere magis, & minus, sed solum æquale, uidetur quòd omnẽ creaturã diligat æqualiter. ITEM. Sicut Deus cognoscit creaturas, ita diligit: sed oẽs creaturas cognoscit ęqualiter, nõ magis unã, quàm alteram: ergo omnes diligit æqualiter. ITEM. Sicut limpiditas cognitionis facit ad eius nobilitatẽ, sic magnitudo dilectionis facit ad eius cõmẽdationem: sed quia cognitio Dei est nobilissima, omnẽ.n. creaturã limpidissime cognoscit: ergo similiter cum dilectio Dei sit excellentissima, oẽm creaturam maxime diligit: ergo si in maximo non est ponere magis, & minus, uidetur ꝙ æqualiter amet cuncta, quæ diligit.

SED CONTRA. Aug. dicit, & habetur in litera. Quis digne exprimat, quantũ Deus diligat membra unigeniti Filij sui, & quanto amplius ipsum unigenitum? si ergo amplius diligit unigenitum, q̃ ipsius membra, uidetur, ꝙ nõ omnia æqualiter diligat. ITEM. Deus diligit bonum, quia bonũ: ergo magis bonum magis diligit: sed non omnia sunt æqualiter bona: ergo non omnia sunt à Deo æqualiter dilecta. ITEM. Charitas nostra est ordinata; si ergo ordo est de eius complemẽto, uidetur multofortius, ꝙ charitatis summæ, & increatæ sit res diligere ordinate, cum illa sit exemplar charitatis createę: si ergo Deus diligit res ordinate, uĩ, ꝙ nõ æqualiter. ITEM. Scđm ꝙ Deus diligit, secũdũ hoc dona sua distribuit: sed nõ oĩbus æqualiter dona sua distribuit: ergo non oẽs æqualiter diligit. ITEM. Si æqualiter oẽs diligeret, æqualiter omnibus propitius esset: sed non æqualiter oĩbus ꝓpiciatur, imo cui uult miseretur, & quẽ uult indurat: ergo nõ ęqualiter diligit omnes creaturas.

RESOLVTIO.

Quò ad actum essentialem dilectionis æqualiter creaturas omnes diligit Deus: sed non quò ad efficaciam uel effectum.

RESP. Dicendum, quòd de dilectione Dei est loqui dupliciter, uidelicet scđm essentiã, & scđm efficaciã: siue scđm actũ essentialẽ, & scđm effectũ cõsequentem. Si loquamur de dilectione quantum ad essentiã, siue quantum ad actũ essentialẽ: sic non tm̃ æquali dilectione diligit oĩa, imo tantũ uno & eodẽ actu simplici, & indiuisibili, nullo uariato, nullo multiplicato (quæ quidem est diuina usia) diligit se, & oĩa alia. Si uero loquamur de dilectione quantũ ad efficaciã, siue quantũ ad effectũ consequentẽ: sic cum effectus ab ipsa dilectione Dei procedentes sint ordinati, & sese excedentes: dicendũ est, ꝙ Deus non oẽs creaturas diligat æqualiter. Aliter pôt dici, & quasi in idẽ redit, ꝙ cũ diligere idẽ sit ꝙ uelle bonũ, æqualitas dilectionis pôt attẽdi dupliciter. Aut ex parte actus uolẽdi, aut ex parte uoliti boni. Si ex parte actus uolẽdi, sic omnia diligit æqualiter, quia nõ magis intense uult Deus bonum alicui rei, quàm alteri, imo ipso summo

mo amore suo uult bonum cuicũque uult. Si autem ex parte boni uoliti, sic cum maius bonum uelit uni, quàm alteri, non est dicere, quod omnia diligat æqualiter, sed quædam maxime, quædã uero minime, secundum ꝙ uult communicare alicui paruum bonum, uel magnum, uel maximũ. Et quoniam secundum illam uiã procedunt rationes ostendentes, quòd Deus non diligat oĩa æqualiter, sicut aspicienti patet: ideo sunt concedendæ. Veruntamen illa ratio, quæ sumpta est ex ordine charitatis nostræ non ualet, quia dilectio nostra diuersis motibus mouetur circa diuersa diligibilia, qui possunt esse intensi, & remissi: non sic autem est ex parte Dei.

AD ILLVD uero, quod obiicitur de Sapien. 6. ꝙ æqualiter est ei cura de omnibus dicendum, ꝙ æqualitas illa non excludit ordinatam boni communicationem, sed excludit personarũ acceptionem, quę quidem est inæqualitas non solum deficiens ab unitate æqualitatis, uerumetiã à pulchritudine ordinis: & ideo reprehensibilis est, nec habet in Deo reperiri. AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ prima causa uno modo se habet ad omnia. Dicendum, quòd illud uerum est quãtum ad id qđ est ex parte Dei: sed tamen creaturæ (sicut ipse dicit) non uniformiter se habent ad ipsum, & quoniam diligere Dei non tantum dicit quòd est ex parte ipsius, sed etiam effectum creatum: hinc est quòd ratione illius potest attendi inæqualitas. AD ILLVD, qđ obiicitur, quòd eadem dilectione diligit Deus filium suum, & creaturam. Dicendum, quòd quamuis dilectio sit eadem quantum ad rationem principalis significati, tamen cõnotatũ est aliud, & aliud. Nam cum dicit, quòd diligit filium, non cõnotatur ibi aliquod bonum creatum: imo connotatur cõmunicatio boni summi, & infiniti. Cum uero dicitur, ꝙ diligit creaturam, connotatur communicatio boni creati, & finiti: & ex hac parte dictum est, ꝙ inæqualitas potest attendi. AD ILLVD, qđ obijcitur, quòd sicut cognoscit, sic diligit. Dicendum, quòd si diligere accipiatur pro ipso actu diligendi, sic habet ueritatem, quia idem est Deo diligere, & cognoscere. Si uero pro connotato effectu, sic non habet ueritatem, quia cognoscere non connotat effectũ, sicut diligere: & ideo non potest attendi gradus, & ordo in cognitione Dei ratione connotati, secũdum ꝙ in dilectione. AD ILLVD, quod obijcit, quod de perfectione, & nobilitate dilectionis est magnitudo, siue immẽsitas, sicut de perfectione cognitionis est ipsa limpiditas. Dicendum, quòd uerum est quantum est ex parte ipsius actus diligendi. Vnde unũquemque diligit Deus dilectione permaxima, nec magis delectatur Deus in dilectione unius, q̃ in dilectione alterius. Deus enim in diligendo seipsum, & seipso fruendo, diligit cætera, ita quòd omnia diligendo seipso fruitur, & summè in seipso delectatur: attamen dilectione maxima, & summa quibusdam communicat magis bona, quibusdam minora. Vnde sicut dilectio Dei in se est fruitio, ipsa tamen relata ad creaturã potest dici usus ratione connota

tι

ti: sic quamuis in se sit summa ratione, tamen effectus connotati conuenit dici aliquid plus, aliquid minus ab eo diligi.

QVAESTIO IIII.

An Deus magis hominem quàm angelum: uel magis angelum, quàm hominem diligat?

VTRVM Deus magis diligat hominem, quàm angelum, an econuerso. Et quod magis angelum uidetur: quia tanto aliquis est Deo amabilior, quanto est ipsi similior. Si ergo natura angelica est Deo similior, quàm humana, uidetur quod ab eo sit magis dilecta. ITEM. Maior dilectio, & minor attenditur secundum maiorem, & minorem communicationem diuinæ liberalitatis: sed Deus per uno solo motu angelum glorificauit, quod nõ facit hominibus: ergo extitit eis liberalior, quàm nobis: ergo magis diligit genus angelicũ quàm humanum. ITEM. Angeli magis diligit Deum, quàm nos, pro eo quod nullam habent retardationem, qua præpediantur, ne totaliter possint tendere in Deum: ergo si Deus magis diligit magis se diligentes, uidetur quod magis diligat angelos, q̃ homines. ITEM. Angeli sunt mediatores inter nos, & Deum, secundum quod uult Augustinus 8. de ciui. Dei: sed medium magis unitur extremo, & ei est familiarius, quàm unum extremum respectu alterius: ergo uidetur quod Deus magis diligat angelos, quàm homines.

SED CONTRA. Hebr. 2. Nusquãm angelos apprehendit, sed semen Abrahæ: sed illud fuit potissimum signum dilectionis, & familiaritatis diuinæ, quòd assumeret naturam creatam in unitatem personæ suæ: ergo uidetur, quòd magis dilexerit naturam humanam, q̃ angelicam. ITEM. Ioã. 15. Maiorem charitatẽ nemo habet, &c. sed deus posuit animam suã pro hominibus, nõ posuit eã pro angelis: ergo magis homines, q̃ angelos dilexit. ITEM. Illam naturam magis Deus diligit, q̃ in altiori gradu honoris cõstituit: sed Deus humanam naturam in utroque sexu angelicis spiritibus superposuit, uidelicet Christum, & eius nobilissimam matrem: ergo uidetur quòd humanam naturã magis diligat, & magis dilexit. ITEM. Magis diligit quis aliquẽ cum diligit eum ĩ statu amicitię, & inimicitiæ, q̃ solum cum diligit in statu amicitiæ. Sed Deus humanum genus diligit in statu amicitiæ, & in statu inimicitiæ, quia cum essemus peccatores, & inimici Dei, dilexit nos. Angelos uerò malos nec dilexit, nec diligit; ergo uidetur, quòd præ angelis genus humanum dilexerit.

RESOLVTIO.

Quò ad reparationis effectum magis hominem quàm angelum diligit Deus: sed quò ad conditionis opus, econuerso.

RESP. Dicendum, quòd cũ Deus dicatur diligere creaturas effectu secundum quòd duplex est effectus prĩcipalis Dei respectu creaturæ rationalis, secũdum hoc potest dilectio Dei maior, & minor dupliciter considerari. Est. n. effectus conditionis, & est effectu reparationis. Et in effectu conditionis pcipuè manifestatur Dei potentia, sed in effectu reparationis præcipue manifestatur Dei misericordiã; sed in utroque manifestatur

ſtatur Dei ſapiétia. Si ergo loquamur de dilectione Dei quantum ad effectum conditionis, ſic magis dilexit angelos: quia meliora contulit eis naturalia, & magis potétes eos fecit: & in eis magis manifeſtatur diuina potentia. Si aũt loquamur quantum ad effectum reparationis, ſic magis diligit homines, quàm angelos: quoniã angelos deſeruit, homines auté relevauit: Et ſic patet quòd ſecũdum diuerſos effectus homo, & angelus in dilectione Dei ſe mutuo excedunt. Si autem quæras, quæ iſtarum dilectionum magis excedat reliquam. Tunc reſpondédũ eſt, quòd eſt loqui de dilectionis exceſſu, ut nunc, uel ſimpliciter: ſiue ſecũdum ſtatum præſentem, uel ſecundum ſtatum finalem. Si loquamur de exceſſu dilectionis ſecundum ſtatum præſentem, ſic concedendum eſt, quòd magis diligat angelos, quàm homines. Si uero loquamur ſecũdum ſtatum finalis gratię, i quo reparatio erit conſummata, ſic uidetur ſatis rationabiliter poſſe dici, ꝙ magis diligat homines. De pluribus enim habebit homo in paradiſo, unde gratus, & deuotus exiſtat Deo, quàm angelicus ordo: tum propter beneficium incarnationis, tũ propter beneficium redemptionis, tum propter beneficium eminentis glorificationis: quæ non tantum manifeſtant erga nos diuinæ charitatis magnitudiné, ſed etiam eius nimietatem, ſecũdum illud, quod dicit Epheſ. 2. Deus, qui diues eſt in miſericordia, propter nimiam charitatem, qua dilexit nos, cũ eſſemus mortui peccato, conuiuificauit nos Chriſto. Et ſic patet reſponſio ad quæſtionem propoſitam. Patet etiam reſponſio ad obiecta: quia utræque rationes uerum concludunt ſecũdum diuerſas uias. Illæ enim rõnes, quę probant ꝙ magis diligat genus humanum, procedunt ſecũdum effectũ reparationis, habito reſpectu ad finalẽ ſtatũ: & ideo uerũ concludunt, & cõcedẽdæ ſunt.

RATIONES uero, quæ in oppoſitum adducuntur, alia uia procedunt, ſicut patet aſpicienti. Nã quod primo obijcitur, quòd angelus eſt Deo ſimilior, hoc uerum eſt quantum ad ea, quæ ſunt naturę, ſed non oportet quantum ad dona gratiæ. Dilectio aũt Dei magis penſat dona, naturę ſuperaddita, q̃ ea quæ ſunt naturaliter inſita. Et ſi tu obijcias ꝙ gratia correſpondet naturæ, ad hoc ſatis in Secũdo Libro reſpõſum eſt. *Diſ. 11. ar. 1. q. 2. & d. 16. ar. 2. q. 1.*

AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ Deus liberalior eſt in angelis, qa uno motu beatificauit. Dicendũ, ꝙ illud non cõcludit de dilectione ſimpliciter, ſed de dilectione ut nunc, quæ ſtatum præſentem reſpicit. Præterea. Maius fuit unigenitũ ſuũ pro nobis dare, quàm angelis merentibus æternã mercedem retribuere: hoc enim fuit iuſtitiæ, illud uero miſericordię, & pietatis abundantiſſimæ. AD ILLVD, quod obijcitur, quòd angeli magis diligunt, quia nullum habet retardatiuum. Dicendũ, ꝙ illa ratio concludit ſolum ſecundum ſtatum præſenté, in quo corpus cum corrũpitur, aggrauat ſpiritum, ſecundum ſtatum uero futurum, cum corpus erit ſpirituale effectum, homo nõ habebit aliquod impedimentum, ſed habebit præcipuum gratiæ adiutoriũ. AD ILLVD uero, quod obijcitur, quòd

ꝙ sunt mediatores, similiter patet responsio. Mediatores enim nostri sunt secundum statũ praesentis miseriæ, in quo propter multiplicem defectum necessarium est nobis multiplex adiutorium, & propter magnam elongationem nostri à Deo indigemus mediatorum auxilio.

QVAESTIO V.

An Deus magis dilexerit genus humanum, quàm Chri[st]um?

VTRVM Deus magis dilexit genus humanum, quã Christũ. Et ꝙ sic uidetur. Ioã. 3. Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret. Sed qui dat aliquid pro aliquo, magis diligit illud pro quo dat, quàm illud qđ commutat: si ergo Deus filium suum dedit pro salute generis humani, uidetur quòd magis genus humanum, quàm Christum dilexerit. ITEM. Christus homo est bonitatis finitæ: sed genus humanum cum sit multiplicabile de se in personas innumerabiles, habet quodammodo bonitatem infinitam: sed quod plus habet de ratione boni, plus habet à Deo diligi: ergo uidetur quòd Deus magis diligat totum humanum genus, quàm illum hominem solũ. ITEM. Propter quod unumquodque, & illud magis: sed filius Dei incarnatus fuit propter genus humanum saluandum, & humana illa natura fuit assumpta pro redimenda tota humana natura: ergo magis diligebat Deus ipsam humanam naturam, propter quã carnem assumpsit, quàm illã, quã assumpsit: ergo idem quòd prius. ITEM. Stultus est qui commutat rem maioris ualoris pro re minoris ualoris. Si ergo Deus in redimendo genus humanum nõ usus est stultitia, imo potius sapientia non perdidit, sed lucratus est: ergo maior bonum fuit illud quod redemit, quàm illud per quod redemit: & quod magis est bonum, magis diligit. Si ergo Deus humanum genus per Christum redemit, uidetur ꝙ magis ipsum genus totum, q̃ Christũ dilexerit.

SED CONTRA. Phili. 2. Dedit illi nomen, quod est super omne nomen: sed secundum dignitatem communicati nominis attenditur prærogatiua amoris: ergo si Christo etiam secundum humanam naturam nomen super omne nomẽ Deus communicauit, uidetur quod ipsum super omnia dilexerit. ITEM. Ioan. 3. Datus est ei spiritus non ad mensuram: si ergo alijs omnibus datur spiritus ad mensuram, & secundum ꝙ Deus excellentiùs spiritum tribuit, secundum hoc eminentius diligit: uidetur ergo quòd magis dilexerit Christum quàm totum genus humanum. ITEM. Aut Deus appretiabatur illum hominem tantum quantum genus humanum totum, aut non. Si sic: habeo propositum. Si nõ: ergo nõ reputauit sufficiẽs pretiũ: ergo per mortem Christi nõ fuit ei satisfactũ: qđ si hoc est manifeste falsum, qa abundãtissime satisfactũ fuit Deo per mortẽ filij sui, uidetur ꝙ maioris pretij fuit Christus, quàm totum genus humanum. ITEM. In infinitum maius est esse Deum, quàm habere Deum: sed Deus sic dilexit Christum, ꝙ fecit ipsum esse Deum, alios uero sic diligit, ꝙ facit eos suum habitaculum: ergo in infinitum plus dilexit Christum, quàm totũ genus humanũ.

RESOLVTIO.

Ambigendum non est, Deum patrē incomparabiliter magis Christū, quàm humanum genus ad amasse, cum fuerit ille persona diuina infinita.

RESP. Dicendum, quòd Christus nominat personam in duabus naturis, quarum una est nobilitatis, & dignitatis infinitæ: & ipsa persona in se, & natura unita ratione personæ habet quandam nobilitatem, & dignitatem singularem, & inæstimabilem: ergo absque omni calumnia potest concedi, & dici, quòd Deus magis dilexerit, & diligat Christum, quàm totū genus humanū. Et hoc satis expresse colligitur ex uerbis Ansel. ubi ostendit, ꝙ uita illius hominis præponderabat toti mundo, immo etiam mille mundis: propterea rationes, quę ad hanc partem inducuntur, concedendæ sunt.

Lib. 2. cur Deus homo cap. 14.

AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ charius habetur illud, quòd emitur, quàm pretium, quo emitur. Dicendum, quod illud est uerū, quando pretium ab emente omnino alienatur, & transfertur in dominium alienum: sic autem nō est in proposito, quia pater non tradebat Christum sine spe rehabendi ipsum: imo sic tradidit eum ad mortem temporalem, ut sine moræ dispendio suscitaret eum ad uitam immortalē. Vnde quāuis Christus uitam suam pro nobis posuerit, non tamen illā amisit: quia eadem uirtute, qua animam posuit uolendo pati, ipsam resumpsit uolendo resurgere.

AD ILLVD, quod obiicitur, quòd genus humanum est bonitatis infinitæ, cum sit in infinitū multiplicabile. Respondēdum est per interemptionem, utriusque. Quāuis enim genus humanum sit in infinitum multiplicabile quantū est de se per generationis successionem, si tempus, & motus in infinitum duraret: tamen quantūcunque multiplicetur, semper est actu finitum, & bonitatis finitæ. Humana uero natura in Christo ratione gratiæ unionis, per quam datur spiritus non ad mensuram, quodammodo habet immensitatis dignitatem, ob quam totū genus humanum excedit, quasi improportionabiliter. Et ideo ad illam rationem respondendum est per interēptionem. AD ILLVD, quod obiicit̄ Propter quod unūquodque, & illud magis. Solutio, quòd illud uerum est secundum quod (propter) dicit habitudinē causæ finalis principalis, nō prout dicit habitudinem rationis inducentis: humanum uero genus respectu incarnationis, & natiuitatis Christi non fuit ratio finaliter mouēs, sed quodammodo inducens: non enim Christus finaliter ad nos ordinatur, sed nos finaliter ordinamur ad ipsum: quia non caput propter membra, sed membra propter caput. Ratio tamen inducens ad tantum bonum fuit nostræ reparationis remediū sicut in principio huius Tertii libri fuit ostensum. Sed ex hoc nō sequitur, quòd genus humanum sit melius, quia minus bonum potest inducere ad faciendum maius bonum. AD ILLVD uero, quod obiicit̄ ultimo, quòd stultus est mercator, qui emit rem charius, quàm ualeat. Dicendum, quòd illud non habet ueritatem nisi in eo mercatore, qui habet indigentiam pretii, & potius intendit in mer-

Dist. 1. arti. 2. q. 1.

mercando seipsum ditare, quàm alienam inopiam releuare: non sic autem est in Deo, qui est diues in misericordia, & bonorum nostrorum non indiget, qui non mercatur propter suam utilitatẽ augendam, sed propter nostram inopiam releuandam: qui etiam non mercatur ad suæ utilitatis promotionem, sed potius ad liberalitatis ostensionem. Et propterea maiori pretio uoluit nos redimere quàm nos ualeremus, ut eius liberalitatem circa nos cognoscẽtes, ex totis præcordiis eidem adhæreremus: ut eum diligeremus, & ẽt pretiositatem nostrã ex tanti pretii immensitate melius cognosceremus. Præterea Deus non redimebat ab alio, sed a seipso. Manus. n. misericordiæ redimebat a manu iustitię, in qua redemptione non tantum considerabatur pretiositas rei emptę, sed etiam dignitas ipsius iustitię, cui illatum fuerat damnũ, & offensa. Et quia ostensio diuinę iustitiæ immensæ quandam habebat immensitatem, ideo quãuis homo redemptus non esset ualoris infiniti: necessarium tñ fuit ipsum redimi pretio multomaioris, & immensioris ualoris, quàm sit ualor generis humani.

QVAESTIO II.

An Christus magis Ioannem, quàm Petrum dilexerit?

VTRVM magis dilexerit Ioannẽ, q̃ Petrũ. Et ꝙ sic uř. Primo per tex. euãgelij Ioã. 19. Hic est discipulus ille, quẽ diligebat Iesus: sed hoc non dř per discretionẽ quasi alios non diligeret Iesus: ergo dicitur per excellentiã, qa ipsum præ cæteris diligebat. ITEM. Hoc uř per illud uerbum ecclesiæ, ꝙ trahitur de uerbis Bedæ, cantat enim ecclesia. Hic est Ioannes, qui priuilegio amoris præcipui cæteris altius a domino meruit honorari. ITEM. Hoc ipsum uř per testimoniũ Glosę super ulti. Ioan. ubi dicit Glos. Aug. ꝙ Petrus magis amabat: sed Ioannes magis amabatur. ITEM. Hoc uidetur per signũ familiaritatis diuinæ: si. n. Christus Ioanni se familiariorẽ exhibebat, & maiora signa dilectionis ostendebat, cũ nihil per fictionem faceret, uidetur qd ipsum Ioannem non solum magis, q̃ Petrum, sed etiam præ cæteris diligebat.

SED CONTRA. Ioan. ult. Dixit dominus Petro. Simon Ioannis diligis me plus his? sed constat ꝙ non sic quæreret dominus, nisi sciret quòd eũ Petrus plus amaret. Vnde & Glos. dicit ꝙ tacite hoc innuit Iesus, dum interrogãs de amore dicit hic, ꝙ non alibi; sed Deus magis diligit eos, qui magis se diligunt: ergo &c. ITEM. Deus dicitur diligere quantum ad effectũ; & magis diligere quãtum ad excellentiorem effectũ. Si ergo charitas est excellentissimus effectus diuinæ bonitatis, & maiorem charitatem dederat Petro, qa Petrus magis ipsum amabat, sicut aperte innuit Glo. ergo uideť ꝙ magis dilexerit Petrũ, quàm Ioannem. ITEM. Christus specialissime dilexit ecclesiam, & eã commisit petro gubernandam: ergo uidetur quod non solum quantum ad effectum, sed ẽt quantum ad signum magis dilexerit Petrum. IVXTA hoc quæriť quis erat melior, utrũ Petrus, an Ioannes Si. n. Petrus magis diligebat, & qui magis diligit, melior

est: ergo melior erat Petrus, q̄ Ioannes. Rursus. Si Christus magis diligebat Ioannem, quàm Petrum, & qui magis diligitur, ille est melior: ergo melior est Ioannes, quàm Petrus, quæ duo simul stare non possunt.

RESOLVTIO.

Ioannem dulcius & familiarius dilexit Christus, sed Petrum feruentius, & fortius.

RESP. Ad huius intelligentiam quæstionis est notandum, qđ hic est triplex modus dicendi, quorum unus facit ad explicationem alterius. Primus est scđm Augu. alter secundum Ber. & tertius secundum cōem modum dicendi.
Tract. 119. Tom. 9. August. enim ad illam quæstionē super Ioan. dicit, respondens qđ est dilectio in signo exteriori, & dilectio in effectu interiori. Si loquamur de dilectione in signo exteriori, magis diligebat Christus Ioannem quàm Petrū, quia maiorem familiaritatē ei exhibebat, sicut patet, qa super pectus eius in cœna recubuit. Si uero loquamur de dilectione quantum ad effectum interiorē, qui est effectus gratiæ, sic magis diligebat Petrū, qa maius munus gratiæ sibi dederat. Et si tu obijcias, quòd Deus illi dēbat maiora signa dilectionis ostendere, quē magis diligebat secundum ueritatem. Respondet August. ꝙ per Ioannem, & Petrum significatur duplex uita: per Petrum actiua, quæ transit: per Ioannem contemplatiua, quæ manet. Vnde Petro dictum est. Sequere me. De Ioanne uero. Sic eum uolo manere. Et qm̄ actiua laboriosior est, & fructuosior: cōtemplatiua uero purior, & iocundior: ideo ad significandam differentiā huius duplicis uitæ familiarius exhibebat se dn̄s Ioanni, quā Petro. In cuius rei signum commisit dominus matrē Ioanni custodiendam. Petro uero curam pastoralem. Et ex hoc dicit Augu. ꝙ Petrus erat melior, sed Ioannes felicior. Et secundū illum modum dicendi satis patet responsio ad obiecta, quia procedunt scđm diuersas uias. Alius modus respondendi secundum Bern. est, ꝙ Petrus dilexit feruētius, & diligebatur fortius. Ioannes uero dilexit dulcius, & diligebatur familiarius: & sic scđm diuersas uias de utroque potest cōcedi, quòd magis diligebat, & ēt quòd magis diligebatur, scđm ꝙ rōnes ad utranque partē inductæ ōndunt. Tertius est modus dicendi, ꝙ Petrus magis dilexerit Deū in proximo, Ioannes magis dilexerit Deum in se: unde Petrus accepit curā regiminis, sed Ioānes gratiam contemplationis. Vnde Petrus efficaciorem habuit gratiā ad laborem actionis, Ioānes uero efficaciorem ad quietē contemplationis. Omnes aūt hi modi dicendi sunt satis congrui, & unus magis explicat alterū. Ideo enim Ioannes dilexit dulcius, & Petrus feruentius, quia Ioannes accepit specialiter gratiā ad amādum Deum in se per contemplationis saporem: Petrus uero præcipue ad diligendū Deum in proximo ꝑ actionis laborem. Et hinc est ꝙ Petrus diligebatur a Christo fortius quantum ad effectum gratiæ interioris: Ioannes uero familiarius quantum ad signa exterioris conuersationis. Hæc aūt signa familiaritatis dn̄s exhibebat Ioāni non solum ꝑꝑ significationem,

tionem, sed ēt ꝑp qualitatem personæ. Diligebat enim dominus Ioanné, sicut dicit Chry. magis familiariter ꝑp ingenitā mansuetudiné, & propter uirginalem puritatem, & etiam propter iuuétutem, quæ etiā cæteris paribus facit hoiem diligi magis tenere.

His uisis patet rñsio ad qōné, & ad obiecta, qm̄ isti duo in dilectioné Dei scd̄m diuersas cōsiderationes se mutuo excedebant: & hinc est q̄ scd̄m q̄ aliq̄ diuersimode afficiuntur, præponūt ioāné Petro, quidā uero sentiūt ecōuerso. Sed qs eorū apud Deū finaliter fuerit carior, hoc melius sciemus in gloria, & melius est expectare, q̄ hic temere diffinire. Hoc tN dixisse sufficiat, q̄ a ille altiorē in cœlis, qui finaliter maiorem charitatē habuit in terris. Et hoc q̄tū ad magnitudinē ꝑmij substātialis. Nā q̄tū ad decorē aureolę, q̄ rñdet cōtinétię uirginali, nō est incōueniēs ioānē Petro ꝑponi.

DISTINCTIO XXXII.

De virtutibus cardinalibus.

Ost prædicta de quatuor uirtutibus, quæ principales vel cardinales vocantur, differēdum est, quę sunt iustitia, Fortitudo, Prudētia, Temperantia, De quibus Aug. ait, Iustitia est in subueniēdo miseris: Prudētia in præcauendis insidijs, Fortitudo in perferendis molestijs, Temperantia in coercendis delectationibus prauis, de his dicitur in Lib. Sapiētiæ: Sobrietatē & prudētiam docet, iustitiam, & ueritatem. Sobrietatem uocat temperantiam, & uirtutē uocat fortitudinem. Hæ uirtutes cardinales dicūtur, vt ait Hier. quibus in hac mortalitate bene viuitur, & post ad ęternam uitē peruenitur, quæ in Christo plenissime fuerunt & sunt, de cuius plenitudine nos accepimus. In quo habnerunt vsus eosdē, quos in patria habēt, & quosdā ēt viæ. Veruntamē an hę virtutes, cū & ipsę in aīo esse incipiant, qui cū sine illis prius esset, tamē animus erat, desinant esse, cum ad ęterna perduxerint non nulla questio est. Quibusdam visum est eas esse desituras, & de tribus quidem prudentia. s. fortitudine, & temperantia, cum hoc dicitur, nonnihil dici videtur iustitia enim immortalis est, & magis tunc perficietur in nobis quàm esse cessabit, cum beate viuemus contēplatione naturæ diuinę, quę creauit omnes cęterasque instituit naturas, qua nihil melius & amabilius est. Cui regenti subditum esse iustitię est.

Lib. de Tri. 14. cap. 9. Sap. 8. Lib. 12. de Tri. ca. 14. Quod hę uirtutes in Christo fuerūt. Ioan. 1. De usibus earū in futuro. Aug. 14 de Tri. ca. 9. in princ. Ibid. pauloinferius.

Et ideo immortalis est omnino iustitia, nec in illa beatitudine esse desinet: sed talis ac tanta erit, ut perfectior & maior esse non possit. Fortassis & aliæ tres virtutes, prudentia sine vllo iam periculo erroris, fortitudo sine molestia tolerandorum malorum, temperantia sine repugnatione libidinum erunt in illa felicitate: vt prudentiæ ibi sit nullum bonum Deo præponere uel æquare: fortitudinis, ei firmissimè cohærere: temperantiæ nullo defectu noxio delectari. Quod uero nunc agit iustitia in subueniendo miseris, quod prudentia in præcauendis insidijs, quod fortitudo in perferēdis molestijs, quod temperantia in coercendis delectationibus prauis, non erit ibi omnino vbi nihil mali erit. Ista ergo virtutum opera huic mortali uitæ necessaria, sicut fides ad quā referenda sunt, in præteritis habebuntur. Ecce aperte hic dicit August. quod prædictæ virtutes in futuro erunt, sed alios vsus tunc habebunt quam modo. Cui Beda assentit su
Exo. 26 *per Exod. dicens, Columnæ ante quas expansum est velum, potestates cœli sunt quatuor eximijs virtutibus præclaræ. i. fortitudine, prudentia, temperantia, iustitia, quæ aliter in cœlis seruantur ab angelis & animabus sanctis, quam hic à fidelibus. Et consequenter assignat Beda vsus illarum virtutum secundum præsentem statum & futurum, imitans August. in præmissis assignationibus.*

PARS ista, in qua Magister determinat de habitibus gratuitis, put ab inuicē distinguuntur, diuisa fuit in tres partes. In quarum prima determinat de habitibus uirtutum theologicarum. In secūda de habitibus uirtutum cardinalium. In tertia de habitibus donorum. Prima parte determinata, hic incipit secunda pars, quæ continet dist. pñtem. Diuiditur autem pars ista in partes quatuor secundum quatuor quę determinat đ ipsis uirtutibus cardinalibus. In prima determinat de ipsis quantum ad numerum, & dist. In secunda uero quantum ad ad nominis rationem, ibi. *Hæ uirtutes cardinales dicuntur, &c.*) In tertia uero mouet quæstionē de ipsarum uirtutum euacuatione, ibi. *Verūtamē an hæ uirtutes, &c.*) In quarta uero subiungit quæstionis determinationē. ibi. *Quibusdam uisum est, eas esse desituras, &c*) Et illa ultima pars subdiui potest in quatuor. In quarum prima respōdet ad quæstionem propositam quantum ad iustitiæ habitum. In secunda uero quantum ad habitus uirtutum aliarū, ostēdens

dens secundum quos actus in patria remanebunt ibi. *Fortasse & aliæ tres uirtutes, &c.*) In tertia uero prædeterminata epilogat. ibi. *Ecce aperte Aug. &c.*) In quarta uero auctoritatem confirmat. ibi. *Beda consentit super Exod. &c.*)

Dub. 1. IVstitia est in subueniendo miseris, &c] Contra. Videtur quod male diffiniat iustitiam hoc modo, quia iustitia distinguitur contra misericordiam, aut misericordia est pars iustitiæ uirtutis: cum ergo ipsius misericordiæ sit subuenire miseris, uidetur male hic notificari habitus iustitiæ uirtutis. Item. Iustitiæ est reddere unicuique quod suum est: sed aliquibus debemus honorem, aliquibus subuentionem: ergo prædicta notificatio non conuenit uniuersaliter iustitiæ. Obedientia enim est pars iustitiæ: & tñ obedientia non est pars in subueniẽdo miseris, sed in obediendo mãdatis. Respon. Dicendum, ꝙ Magister, siue Aug. cuius hæc uerba sunt, non intendit diffinire ipsam uirtutem generaliter, sed sc̃dm suum potissimum statũ, in quo, & sc̃dm quem conformatur ad Christum. Et qm̃ in isto statu iustitiæ, & si multi sint, maxime cõformamur Christo. s. in subueniẽdo miseris: ideo iustitia ꝑ actum iustum notificatur, non quia generaliter omni iustitię cõueniat, sed quia conuenit iustitiæ in suo potissimo statu: ex hoc tñ potest colligi eius generalis notificatio, quia sicut miseris debemus subinuentionem, ita alijs generibus hoĩum alia, & alia debemus. Vñ generalis notificatio ipsius iustitiæ ex hoc põt elici: qđ iustitia est uirtus reddẽs unicuiq; ꝙ suũ est. Et sic patet rñsio ad illa duo obiecta. Notandum tñ est, quod subuenire miseris põt aliquis dupliciter, aut prout mouetur sub rõne debiti, aut prout simpliciter cõsiderat necessitatem proximi, cui cõpatiendum est. Et primum est iustitię, secundum misericordie. Veruntamen (sicut dictũ est) misericordia cõtinetur sub iustitia cardinali, licet aliquo modo iustitia distinguitur cõtra misericordiã. Propter quod nota, ꝙ iustitia dicitur multis modis. Vno modo large prout dicit generaliter rectitudinẽ animi, siue in declinando a malo, siue in faciẽdo bonum. Et hoc modo iustitia est uirtus generalis, secundum quã quilibet hõ sanctus dicitur esse iustus. Alio modo dicitur ꝓprie iustitia rectitudo ordinans ad alterũ in reddendo ei, quod suum est. Et sic est uirtus cardinalis. Tertio modo dicitur iustitia magis proprie, secundũ ꝙ dicit rectitudinẽ in reddendo id, quod est pœnę: & accipitur ibi iustitia pro seueritate. Et sic iustitia distinguitur cõtra misericordiã, & est pars iustitię cardinalis. Si aũt quęras, quare iustitia magis accipiat generaliter, quam alia uirtus, hoc est quia nomẽ imponitur ab ordine rectitudinis, qui generaliter conuenire potest omni uirtuti.

Prudentia in præcauendis insidijs, &c.) Contra. Quia cum insidiæ sint in cõtingẽtibus futuris, & occultis, & ista non cognoscantur ꝑ uirtutẽ aliquã, sed potius per donũ prophetię, non uĩ ꝙ notificatio illa conueniat prudẽtię. Item. Tres sunt partes prudentiæ, sicut dicit Tullius, uidelicet memoria, intelligentia, & proui- Dub. 2.

dentia, & sola prouidentia est respectu futuri: ergo ipsa sola est in præcauendis insidiis; ergo non uidetur, quod ista notificatio ipsius prudentiæ sit cōmunis, & generalis. Respon. Dicendum, quod sicut prædictum est de iustitia, ita intelligendum est de prudentia, quod quia summus actus prudētiæ consistit in præcauendo insidias, ideo Magister per actū illum diffinit prudentiam. Vnde uerū est quod notificatio illa (accipiēdo præcise) conuenit uni soli prudētiæ parti, quæ est prouidentia: tamen (large accipiendo) omnes partes prouidentiæ, ordinantur ad istam, quia memoria præteritorum ordinat ad cautelam futurorum: parum. n. ualet esse circūspectum his, quæ facta sunt, nisi per hęc fiat homo circūspectior in his, quæ sunt facienda. Ad illud ergo quod obiicitur, quod nemo potest præscire fururas insidias nisi propheta. Dicendū, quod quamuis non possit pręscire cognitione certitudinis, potest tñ præscire cognitione coniecturæ, sicut in signis præsentibus notificat homo futurum euentum.

Dub. 3. *Fortitudo in perferendis molestiis &c.*) Contra. Diffinitio ista uidetur male āssignata, quia secū dum quod dicit philosophus, in hoc distinguitur patiens a forti, quod patiens patitur, & deducitur, fortis nec patitur, nec deducitur: ergo non uidetur, quod fortitudo sit in perferendis molestiis. Item. Omnis uirtus est circa delectationes, & tristitias: ergo fortitudo non tm̄ est circa ea, quæ molestant, sed etiam circa ea, quæ delectant. Et rursus. Cum omnis uirtus sit circa delectationes, & tristitias, uidetur quod prædicta notificatio omni uirtuti conueniat. Resp. Dicendum, quod ferre molestias, & si habeat iunctum sibi pati, tamen plus dicit actionem, quā passionem. Ille. n. dicitur molestias perferre, qui perfecte fert, hoc est qui in eis non succumbit, sed qui eis superefferrur: & talis uere dicitur fortis, quia non solū non deducitur, uerumetiam magis agit, quàm agatur: & hoc est proprium ipsius fortitudinis. Licet etiam omnis uirtus circa delectationes, & tristitias cōsistat per modum electionis, & fugæ: sola tamen uirtus fortitudinis consistit per modum supportationis, & tolerantię: & sic manifesta sunt illa duo, quæ opponit.

Temperantia in coercendis delectationibus prauis &c. Contra. Dub. 4. Christus potissime habuit temperantiam, & Adam in statu primo: tamen nec iste, nec ille pro tempore illo delectationes prauas arcebat: ergo nō uidetur, quod prædicta notificatio sit recte assignata. Item. Perfecte coercere delectationes prauas, hoc est ipsas nō sentire: sed hoc est priuatio, non positio: ergo cum quælibet uirtus habeat actum positiuum, per quem notificatur, uidetur quòd temperantia male diffiniatur. Respon. Dicendum, quod hic diffinitur temperantia secundum statum naturæ lapsæ, in qua delectationes prauę oriuntur, & per uirtutem temperantiæ refrænantur: & circa hoc cōsistit maxima difficultas temperātiæ in uiatoribus: & in hoc conformamur Christo, licet non omnino, quia Christus huiusmodi delectationes nec sensit, nec eis consensit: nos autem, & si non consentimus, eas tamen

sentimus:

sentimus:& sic aliquo modo eidē conformamur, & tunc delectatio nes huiusmodi coercemus. Vnde coercere potest dicere quandam resistentiam respectu huiusmodi delectationum, quę est in earum repressione: uel potest dicere om nis inordinatæ delectationis absentiam,& priuationem. Et primum est hominis in statu naturæ lapsæ: secundum uero potest esse Christi, & hominis instituti. Ad illud ergo quod obiicitur, quod omnis actus uirtutis est positiuus. Dicendum quòd est loqui de actu interiori,& de actu exteriori. Cum ergo dicitur quòd om nis actus uirtutis est positiuus. Dicendum, q; uerum est de actu interiori,sed de actu exteriori nō est generaliter uerum:uelle.n.carere aliquo, quod non decet, uirtutis est: & uelle abstinere ab ali quo,quod non licet:& sic ad uirtutem spectat silentium, & ieiunium: quamuis enim non loqui, & non manducare sint priuationis, tamen uelle non loqui, & non manducare sunt positionis, & actus uirtutis.

Dub.5. *Hæ uirtutes cardinales dicuntur ut ait Hier.&c.*) Contra. Non ui detur recta ratio nominis assignari. Per hanc enim rationem uidetur omnis uirtus cardinalis esse, quia omni uirtute recte uiuitur: & omnis uirtus est uia perueniendi ad regnū. Item Cū cardinales dicantur,quia sunt principales,& principium mouendi,cum charitas sit magis principalis,& principium mouēdi,uidetur quòd charitas sit uirtus cardinalis. Item. Cum ipsa sit non tantum uirtus, sed etiam auriga uirtutum,& aliarum directiua, uidetur quòd ipsa possit dici cardinalior aliis. Iuxta hoc quæritur, quare huiusmodi uirtutes cardinales dicuntur politicę magis,quam theologicæ. Respon. Dicendum, quòd huiusmodi uirtutes dicuntur,consuetudinales, politicę, & cardinales. Consuetudinales dicuntur ratione sui principij originalis, secundum quòd acquiruntur ex frequenti bene agere. Politicæ uero dicuntur ratione operationis, & exercitij sibi debiti: quia sicut theologicæ dicuntur, quia ordinant hominem ad diuina, & quasi faciunt hominem diuinum: sic istæ uirtutes dicuntur politicæ quia reddunt hominem bene ordinatum ad uiuendum inter homines: unde politica uirtus dicitur a polis, quod est pluralitas. Cardinales uero dicuntur ratione finis vltimi, quia per istas est ingressus ad cœlestia regna. Duplex est enim porta ingredien di in cœlum, uidelicet per obseruantiam mandatorum,secundum illud Matthæ.19. Si uis ad uitam ingredi serua mandata. Et per tolerantiam tribulationum, secundum illud Act. 14. Per multas tribulationes oportet nos &c. Ad ista duo principaliter ordinant istę quatuor uirtutes,& ideo dicuntur principales, & cardinales. Ideo autem istæ uirtutes principaliter ordinant, quia sumuntur a nominibus præcipuis,secun dum quas homo debet uersari in agendis,& patiendis, In omnibus agendis,uel patiendis debet hō attendere arduitatem,secundū quā cōditionē attēditur fortitudo: & ęquitatē,scd'm quā attēditur iustitia: & honestatē scd'm quā attēditur tēperantia; & utilitatē, scd'm quam

Graecarū literarū parētes improbabiles etbimon.

quam attenditur prudentia. Et quia istæ quatuor uirtutes cardinales, ad quas reducuntur omnes uirtutes, inducunt ad recte agendum, uel patiendum: ideo istæ, quatuor uirtutes dicũtur cardinales, & principales. Et sic patet, quare istæ uirtutes sic nominentur. Et quòd ratio Hier. quæ ponitur ĩ litera, est ualde bona. Nec ualet illud, quod obijcitur de uirtutibus theologicis, & de charitate, quoniam ipsæ theologicæ uirtutes tanquã excellentiores sortiuntur nobilius nomen: Præterea nõ sumuntur secundum illas quatuor cõditiones principales, quæ requiruntur ad uirtutem, rõne quarum istæ uocanrur cardinales. Et per hoc patet illud, quod obiiciebatur primo & secũdo. Ad illud uero, quod obiiciebatur tertio, similiter patet respõsio: quia oẽs uirtutes istæ æqualiter dicuntur cardinales, pro eo quod istæ oẽs rõnes, penes quas accipiuntur, æqualiter sunt necessariæ ad uirtutem, uidelicet ratio ardui, & honesti, & debiti, siue pulchri, & eligibilis.

Immortalis est oĩno iustitia &c. Innuit hic Magister ꝙ iustitia in
Dub. 6. futura beatitudine non definet, nec aliæ tres uirtutes, uidelicet prudentiã, fortitudo, & temperantia. Et quæritur ratio huius, de ordine illarum quatuor uirtutum, quia Magister semper hic præmittit iustitiam, & secundo subiungit prudẽtiã, & tertio fortitudinem, & quarto tẽperantiam. Sed in cõtrarium huius est, ꝙ Philosophus in prosecutione harum uirtutum primo ordinat fortitudinẽ, & secundo temperantiam. Item. Videtur ꝙ prudẽtia deberet omnibus aliis præmitti, quia ostẽdit uiam aliis: ergo sicut palpebræ debent præcedere gressus, sic uidetur ꝙ prudẽtia ordinãda est ante alias. Item. Sap. 8. pręmittitur cõtinentia, & subiungitur prudentia, & tertio iustitia, & quarto fortitudo. Ait. n. sic: Sobrietatem docet, & sapientiam, & iustitiam, & uirtutem. Rñ. Dicendum, ꝙ istæ uirtutes possunt quadrupliciter considerari, secundũ ꝙ quatuor sunt, & secundũ quadruplicem consideratione quilibet primo loco põt ordinari. Habet. n. uirtus comparari ad subiectum, & habet cõparari ad obiectum. Ad subiectũ autem cõparatur dupliciter, aut secundũ ordinem in acquirendo; & sic oportet incipere a cõtinentia: quia sicut medius color aliis coloribus substernitur, sic mundicia carnis præmitti debet aliis uirtutibus: & iste ordo consideratur in lib. Sap. ubi ꝑmittitur aliis. Alio mõ cõparantur uirtutes ad subiectum secundum ordinem in perficiendo: & quia in perfecto exercitio uirtutum cognitio pręcedit, sic prudẽtia oĩbus aliis habet præponi. Et sic præmittit eam Bern. ad Euge. dicens ꝙ non tantum est virtus, uerũetiam auriga uirtutũ. Si autẽ considerentur per cõparationem ad obiectum, hoc põt esse dupliciter: quia obiectũ uirtutis est bonum, & difficile, secundũ ꝙ dicit Philosophus. Si cõparantur ad obiectũ sub rõne difficultatis, sic potest esse fortitudo, quæ magis considerat difficile, & hoc mõ ordinat Philosophus in Ethicis præmittens fortitudinem aliis: & inde gradatim descendens, secundum ꝙ magis, & minus habent rationem difficilis. Si autem cõparantur

rantur sub ratione boni, sic prima oium uirtutum est ipsa iustitia, cuius est maxime ordinem considerare, & aliis bonum suum cōicare: & hoc mō ordinat Aug. & Magister in litera. Et per hoc patet respōsio ad obiecta, patent etiam ea, quæ dicūtur in litera. Ex his, quæ quęsita sunt, possunt formari sex problemata præter illa, quæ quæsita sunt, quatuor videlicet de diffinitionibus harū quatuor uirtutum, & duo sequentia de earum uirtutum nomine, & ordine: & ista sufficiant de uirtutibus cardinalibus in sua generalitate.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An præter uirtutes theologicas Cardinales etiā ponendæ sint?

AD intelligētiā huius partis totalis, & distinctionis, breuis incidit hic qō de uirtutib. cardinalibus in gñali: & circa hoc breuiter possunt sex quæri. Primo quæritur de ipsis uirtutibus cardinalibus quantum ad earum necessitatem, siue utilitatem. Secundo quantum ad diuersitatem. Tertio quantū ad subiectū. Quarto quātum ad numerum. Quinto quæritur de ipsis quantum ad originem. Sexto & vltimo quantum ad distinctionem finalem.

VTRVM oportunum sit præter uirtutes theologicas cardinales ponere. Et q sic uidetur. Sap. 8. Dicitur in cōmendatione sapientię, q sobrietatem, & prudentiam, & iustitiam, & uirtutem docet, quibus utilius in uita nihil est hominibus: sed per illa quatuor intelliguntur uirtutes cardinales: ergo sunt nobis maxime vtiles, & oportunæ. ITEM. Priuationes harum uirtutū, siue uitia eis opposita perducunt ad mortē, sicut gula, luxuria, auaritia &c. sed sicut priuationes sunt perniciosæ, sic positiones sunt utiles, & oportunæ: ergo uidetur q sit magna necessitas habendi uirtutes cardinales. ITEM. Nullus pōt pertingere ad regnum cœlorum nisi per impletionē mandatorum Dei: sed quædam sunt mandata, ad quorum impletionē uirtutes cardinales habilitāt, utpote sunt mandata secundæ tabulæ: ergo uidetur q ad obtinendam salutem ualde sint nobis necessarię. ITEM. Sicut quis perdit uitā per peccatum in Deum, ita etiam pōt perdere per peccatū in proximum: ergo sicut necessarium est habere virtutes ordinantes ad Deum, ita necessarium est habere uirtutes ordinātes ad proximum, & ad seipsum. Sed uirtutes ordinātes ad Deum sunt Theologicæ: ordinantes ad se, & ad proximū sunt cardinales: ergo uirtutes cardinales sunt necessariæ.

SED CONTRA. Rom. 14. Qui diligit pximū, legē impleuit: sed q legē implet, hēt omne illud, qđ sibi necessariū est ad salutē: ergo qui habet charitatem, nō indiget alia uirtute ad proximū ordinante: habitis ergo uirtutibus theologicis, uidetur q superfluant cardinales. ITEM. Virtutes sunt necessariæ principaliter ad ordinandum animæ affectiones, secundū q dicit Aug. in Lib. de spiritu, & anima: sed omnium affectionum principium est amor, secundū q dicitur in 14. de ciui. Dei. Cum ergo charitas sufficienter ordinat amorem: videtur q qui habet rectitudinem

ctitudinem charitatis, nõ indiget rectitudine alterius uirtutis. Item. Virtutes sunt ad reformandũ potentias aīæ: sed potẽtię animæ reformãtur per grãm, & tres uirtutes theologicas, in quibus attenditur imago reformationis per gratiã: ergo uĩ ꝙ illis habitis nulla sit necessitas, uel utilitas cardinalis uirtutis. Item. Virtutes sunt ad dirigendum in actionibus, & passionibus: sed per fidẽ sufficiẽter dirigitur intellectus, & ꝑ charitatẽ dirigitur affectus: ergo uirtutibus theologicis habitis, uidetur quòd cardinales superfluant.

Resolutio.

Vt potentiæ animæ contra difficultatem fulciantur, & contra obliquitatem rectificentur: necessum fuit & cardinales uirtutes ponere.

Resp. Quod generalis necessitas uirtutũ est ad rectificandũ potentias animæ contra obliquitatem, & ad uigorandũ contra difficultatẽ. Virtus. n. facit potentiã rectam, & uigorosam: & quoniam conuenit hominem ordinari ad Deum, conuenit nihilominus hominem ordinari ad proximum, & seipsum: & in his eisdem potest obliquari, & impediri, siue retardari: hinc est ꝙ non solũ indiget habitibus ipsum uigorãtibus, & rectificantibus, prout directe tendit in Deum, cuiusmodi sunt habitus uirtutum theologicarum: sed ẽt indiget habitibus ipsum regulantibus, & rectificantibus, prout ordinantur ad seipsum, & ad proximũ, & tales sunt habitus uirtutum cardinalium. Vnde sicut præter præcepta primæ tabulæ, quæ directe ordinant in Deũ, oportunũ fuit ponere ꝑcepta secũdę tabulę, quę ordinãt ad proximum: sic ẽt in habitibus est intelligẽdum: & ꝓpterea præter habitus uirtutum theologicarum necessarium est ad salutẽ ponere habitus uirtutũ cardinaliũ, sicut rationes ad primã partẽ inductę ostendunt: & concedendæ sunt, quoniã uerum concludunt.

Ad illud uerò, quod primò obijcitur in contrarium, ꝙ ille q diligit proximũ legem imple. Respon. ꝙ hoc non dicitur ꝑꝑ hoc ꝙ implere legem sit ipsius dilectionis tantũ ratione sui, sed hoc est qđ habet alios habitus annexos, qui ad ipsius dilectionis, & charitatis imperium quodammodo moti dirigunt, & habilitãt ad obseruanda opera mandatorum, sicut mandatum de non fornicando obseruat quis per castitatem elic. tiue, sed per charitatem imperatiue: hoc autẽ attribuit Apostolus dilectioni, & charitati: qm̃ ipsa est mater, forma, & finis omnium uirtutum, sicut superius tactum fuit, & in sequentibus suo loco melius explanabitur. Ad illud, quod obijcitur, ꝙ omnis affectio ortũ habet ab amore. Respon. ꝙ & si oīs affectio ortũ habeat ab amore tanquam ex affectione principali ipsius aīę: amor tñ non est tota causa aliarum affectionum: ideo nec regula ipsius amoris in se sufficit ad rectificationẽ animæ, nisi sint uirtutes in ea alios affectus regulantes, & dirigẽtes. Et ꝑpea illa ratio potest dissolui: quia procedit ab insufficienti. Ad illud, qđ obijcitur, ꝙ uirtutes sunt ad reformandum potentias. Dicendum, ꝙ uerum ẽ: sed facies potẽtiarũ aię duplex est

Dist. 27 arti. 1. q. 3. & dis. 36. q. 6.

est sc̄dm duplicē proportionē, & duplicē eius conuersionē, uidelicet ad inferius, & superius, ad bonum creatum, & ad bonum increatum, & ad finē, & ad illud qđ est ad finē. Ideo cum dicit, qđ anima sufficienter formatur, & reformatur per uirtutes theologicas. Dicendum, quod uerū est per cōparationem ad superius: sed ex hoc nō sequitur, ꝙ cardinales uirtutes superfluant: quia ipsam aīam informant, & reformāt per cōparationē ad creatum, quod est ad finē ordinatum. Et si tu obiicias, ꝙ uirtutes theologicæ non tantū in finem, sed ēt in his quę sunt ad finem, ordinant: sicut patet in charitate. Dicendum, ꝙ illud non est principaliter, sed ex consequēti. AD ILLVD, qđ obijcitur, ꝙ uirtutes sunt ad dirigendū actus potētiarum. Dicendū, ꝙ uires animæ quosdā actus habēt ordinatos ad uitā contemplatiuā, quosdam ad uitam actiuam. Et utrosque actus necessariū est ordinare, q̄a uterque modus uiuendi est necessarius ad hoc ꝙ possit quis beatitudinem promereri. Cum ergo dicit ꝙ fides, spes, charitas dirigunt actus potentiarum animæ. Dicendum, ꝙ & si hoc possit concedi in actibus, qui spectāt ad uitā contēplatiuam: nō tñ uerum est in agēdis, siue in actibus qui spectāt ad uitam actiuam; & ideo non sequitur, quòd uirtutes cardinales superfluant.

QVAESTIO II.

An uirtutes cardinales una uirtus sint uel plures?

DE uirtutibus cardinalibus q̄tum ad ipsarum diuersitatē: quæritur utrum omnes uirtutes cardinales sint una uirtus, an diuersæ. Et ꝙ sint diuersę, ostendit̄. Primo p̄ potētias. quas dirigunt: q̄a prudētia dirigit rōnalē, tēperantia cōcupiscibilem, fortitudo irascibilē: cū ergo potentiæ sint propria subiecta habituū, & proprijs subiectis diuersificatis formaliter, necesse est ipsorum habitus formaliter diuersificari: & p̄dictæ potentiæ aīæ sunt diuersę, uidetur ꝙ necessariū sit cardinales uirtutes esse distinctas, & essentialiter diuersas. ITEM. Hoc ipsum uī̄ p̄ actus, quos eliciunt: qm̄ alius est actus ipsius prudētię (formaliter loquēdo) alius tēperātiæ sicut patet: cū ergo habitus diuersificētur p̄ actus diuersificatione formali, & essentiali, uī̄ ꝙ necessariū sit habitus cardinaliū uirtutum essentialiter distingui. ITEM. Hocipsum ostenditur per obiecta, quia tēperantia est circa dilectiones, & fortitudo circa passiones: cū ergo 1. dist. habituum ortū hēat ab obiectis: uī̄ ergo idē qđ prius. ITEM. Hocipsumquarto loco oñditur p̄ uitia, cōtra quæ sunt. Si.n. uitia, quibus opponunt̄ hmōi uirtutes, simpliciter sunt diuersorū generū: & priuationes distinguuntur, & diuersificantur p̄ ipsos habitus: uī̄ ergo ꝙ necessarium sit habitus uirtutum cardinaliū formaliter, & essentialiter abinuicem distingui. ITEM. Hocipsum ostēditur per medietates, secundū quas huiusmodi uirtutes attenduntur: si.n. huiusmodi uirtutes cardinales habent medietates formaliter differentes, cū medietates respiciant uirtutes secū dum ipsarum rationē formalem: uī̄ ergo ꝙ necessarium sit ipsas uirtutes cardinales essentialiter,

&

& formaliter esse differentes.

Lib. 1. Ca. 15. tom. 1. SED CONTRA. Augu. de moribus ecclesiæ. Illud, quod quadripartita dicitur uirtus, ex ipsius amoris uario quodã affectu quantum intelligo dicitur: sed hoc nõ dicit diuersitatem secũdum essentiam, sed solum secũdum relationem: ergo uidetur quòd uirtutes cardinales solũmodo secundum comparationem habeant distingui, nõ secundũ substantiam absolutam. Ca. 16. tom. 1. ITEM. Augu. in lib. de quãtitate animæ. Virtus est æqualitas uitæ, undique rationi cõsentiens: sed ęqualitas uitę undique, non põt esse secundum unam cõparationem, sed secundum comparationem ad oẽm actum, & ad omne obiectũ: ergo si hęc diffinitio uirtutis recte est assignata, uidetur ꝙ quælibet uirtus ad oẽm actum, & ad omne obiectum habeat animã ordinare: sed hoc non esset, si uirtutes distinguerentur per actus, & obiecta: ergo uidetur quòd uirtutes cardinales non habeant aliquam essentialem differentiam. ITEM. Nullę formæ ad inuicem disparatæ, & diuersæ seipsas denoĩant: quamuis .n. uere dicatur, ꝙ musicum sit album: tamen nullo modo conceditur, ꝙ musica sit alba: sed uirtutes cardinales (secũdũ ꝙ vult Bernard. & Aug.) seipsas denominant; quia fortitudo est prudens, & prudentia fortis: ergo uidetur ꝙ non habeant essentialem differentiam. ITEM. Iustitia (secundum ꝙ dicit In dialogo de Veritate c. 13 Anselm.) est rectitudo uolũtatis: sed omnis cardinalis uirtus est rectitudo uolũtatis: ergo omnis cardinalis uirtus est iustitia: si ergo iustitia nominat unã speciem uirtutis, uidetur ꝙ cardinales uirtutes non habeant essentialem differentiam, siue formalẽ. ITEM. Cuilibet uirtuti essentiale est inspicere medium, cuilibet etiam essentiale est medium seruare: cuiuslibet etiam est aggredi difficile: cuiuslibet etiam est ordinare. Si ergo medium inspicere est ipsius prudentiæ, medium seruare temperantiæ, aggredi difficile fortitudinis, ordinare ipsius iustitiæ, uidetur ꝙ quælibet istarum uirtutũ intret essentiam alterius. Non ergo formaliter distinguuntur.

RESOLVTIO.

Virtutes cardinales quãtum ad formam, per quam gratuita, & meritoriæ sunt; uniuntur adinuicem, nec distinguũtur: At uerò quantum ad formam, per quam sunt ordinata ad speciales differentias actuum, essentialiter, & formaliter diuersificantur.

RESPON. Dicendum, ꝙ est loqui de uirtutibus cardinalibus quantum ad formã, per quam sunt gratuitæ: & quantum ad formã, per quam sunt meritorię: & quãtum ad formam, per quam sunt ad speciales actuum differentias ordinatæ. Si loquamur de forma, per quam sunt gratuitæ: sic in illa potius uniuntur, q̃ distinguuntur; quia illa forma est gratia gratum faciens; quæ licet sit una: tñ gratam reddit Deo animam cum uniuersis potentiis eius, & habitibus virtuosis: sicut in 2. Lib. ostensum fuit distin. 27. Similiter si loquamur de ipsis uirtutibus cardinalibus quantum ad formam, per quã sunt meritoriæ, & habent rõnem merendi perfecte: sic magis connectuntur, & uniuntur, q̃ distinguantur; quia illa forma est charitas, per quam uirtutes cæteræ

ræ tãquam põdere unico ad unũ finem vltimum inclinantur quasi ad locum proprium: & hoc infra melius ostẽdetur in Tractatu de connexione uirtutum. Si uero loquamur de ipsis uirtutibus secundum formam, per quã sunt ad speciales actuum differentias ordinatæ, sic dico ꝙ uirtutes cardinales essentialiter, & formaliter distinguũtur, & earum diuersitas colligitur ex quinq; comparationibus: sicut in obiiciendo ostẽsum fuit, videlicet ex diuersitate potẽtiarum, quas informant, & perficiũt; & ex diuersitate actuũ, quos eliciunt; & ex diuersitate obiectorum, ad quę ordinantur; & ex diuersitate mediorum, circa quę cõsistunt; & ex diuersitate uitiorum oppositorum, quæ excludunt: & ideo rationes quæ, ad hanc partẽ inducuntur, cõcedendę sunt, quia verum concludunt.

Di. 36

Ad illvd, uerò, quod primò obiicitur in contrarium, ꝙ uirtus non est aliud, q̃ uariatio affectus amoris. Dicendum, ꝙ Aug loquitur ibi de uirtutib' cardinalibus, secundũ ꝙ reduci habent ad unã radicem charitatis, per quam habent perfectam ordinationem ad ipsum Deum ordinare, & ex hoc sortiuntur quandam cõnexionẽ, & unitatem: & hoc patet per literam sequentẽ, qua diffiniens temperantiam dicit. Vt tẽperantiam dicamus esse amorẽ Deo sese integrum incorruptũq; seruantem: fortitudinem amorem omnia propter Deum facile perferẽtem: & sic; de aliis. Talis autem relatio tẽperãtiæ, & fortitudinis in Deum per amorem nõ est uirtutum cardinalium, nisi inquantum a charitate reguntur, & informantur, & temperãtur: & hoc modo uerum est, ꝙ habent quandam unitatem ratione unius motoris: sed propter hoc non sequitur: ꝙ non diuersificẽtur propriis formis. Ad illvd, quod obiicitur: ꝙ uirtus est æqualitas uitę, undiq; rationi consentiens. Dicendum, ꝙ hoc quod est (undique:] potest dupliciter intelligi, ꝙ fiat distributio. Aut ita ꝙ hoc quod est undique distribuat pro duabus extremitatibus consistentibus circa medietatem: & sic conuenit cuilibet uirtuti cardinali per se, quia nec declinat ad superfluum, nec ad diminutum. Alio modo hoc quod est [vndique:] potest distribuere pro omnibus partibus rõnalibus animæ: & tunc non competit alicui uirtuti cardinali absolute; sed inquantum habet connexionem cum alia. Et ex hoc non potest cõcludi, ꝙ omnes uirtutes sint una essentialiter: sed ꝙ possunt dici vna per quandam connexionem & aggregationẽ: sicut omnes potẽtiæ animæ quãuis sint diuersæ, dant tamen ipsi animæ unum integrum posse, ita ꝙ una sine altera non posset animam facere potentem. Sic intelligendum est de æqualitate uitæ, quæ consistit penes unam uirtutem particulariter, penes autem omnes consistit integre, & perfecte. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ una uirtus denominat aliam. Dicendum, ꝙ est prædicatio multiplex, uidelicet per causam, & per essentiam, & per cõcomitantiam. Et cum dicit, ꝙ una uirtus denomniat alteram, hoc non est propter essentialem conuenientiam: sed hoc est propter hoc ꝙ concomitatur se circa potentias, quæ se mutuo circum-

concedunt. ET SI tu obiicias, q; concomitantia non sufficit, quia non conceditur, q; musica est alba. Dicendum, q; concomitantia nō sufficit simpliciter, sed concomitantia cum simplicitate subiecti: per quam subiectū potest reflectere se super se, & super omne illud, quod est in se: sicut patet quia anima intellectiua simpliciter potest se conuertere super se per actum intelligendi, & similiter per actum diligendi. Et hinc est, q; uirtutes in talibus potentiis existentes possunt se mutuo denominare, & ideo non est simile de omnibus actibus, vel accidentibus, etiam si circa idem subiectum habeant consistere. AD ILLVD, quod obiicitur, q; omnis cardinalis uirtus est quædam uoluntatis rectitudo, ita q; omnis virtus cardinalis est iustitia. Dicendum, q; iustitia dupliciter accipitur: quia est iustitia generalis, & est iustitia specialis. Et iustitia generalis cōplectitur omnes virtutes nō solum cardinales, sed etiam theologicas. Iustitia uero specialis non est simpliciter rectitudo uoluntatis ordinans ad alterum: & hęc non cōpetit cuilibet virtuti cardinali: & propterea nō sequitur, q; cardinales uirtutes nō habeant abinnicem distingui. AD ILLVD, quod obiicitur de illis quatuor conditionibus, quæ sunt in qualibet uirtute. Respondēri potest q; uerum est: sed tamē ex hoc non sequitur, q; uirtutes non sint distinctę: quia q; quælibet harum conditionum attribuatur alicui uirtuti speciali, hoc nō est per proprietatem, sed magis per appropriationem: cuiuslibet enim uirtutis est medium tenere: sed hoc appropriatur temperantiæ; quia maximè opportunum est circa delectationes medium custodire: & sic de aliis conditionibus intelligendum est. SI TAMEN obiiciatur, q; inspicere medium est proprium ipsius prudentiæ, & ita uidetur q; prudentia sit de essentia aliarum uirtutum cardinalium. Dicēdum, q; inspectio medij est duobus modis, uel per modum considerationis directiuæ, uel per modum inclinationis determinatæ. Primo modo inspicere medium est proprium ipsius prudentiæ, quæ perficit potentiā rationalem, cuius est considerare, & discernere: & hoc modo inspicere medium nō conuenit virtuti cardinali per sui essentiam, sed per concomitantiam directiuam. Vnde sicut oculus uidet sibi, & aliis membris: sic prudentia inspicit sibi, & uirtutibus cęteris. Alio modo inspicere mediū, est per modum inclinationis determinatæ: & sic non tantum est prudentiæ, sed etiam cuiuslibet uirtutis; quia quælibet uirtus est quoddam pondus recte inclinās, & mouēs ad medium, circa quod habet consistere. Vnde sicut grauitas lapidis rectè dicitur inspicere locū deorsum, siue medium mundi: sic quælibet uirtus potest rationabiliter dici inspicere medium recte uiuendi: & ex hoc nō pōt cōcludi, q; prudentia ab aliis virtutib' nō habeat diuersificari.

QVAESTIO III.

An in parte sensitiua, vel intellectiua sint uirtutes cardinales.

DE uirtutibus cardinalibus, quantum ad subiectum. Et quæritur, utrum sint in parte animæ rationali, an in ea parte, quæ so-

solum obtemperat rationi. Et q sint in parte animæ rationali uidetur: Primo per auctoritatē Augu. in Solilo. Virtus est ratio recta perducens in finem: sed cōstat q hæc est prædicatio causalis, siue materialis: ergo uidetur q subiectum uirtutis sit ipsa ratio, siue potentia rationalis. ITEM. Virtus est principium merendi, & operis meritorij, & laudabilis: ergo circa illam potētiam habet esse, circa cuius actum cōsistit laus, & meritum: sed talis est potentia rationalis scilicet lib. arb. ergo uidetur idem quod prius. ITEM. In eo subiecto est uirtus, in quo anima habet imaginem Dei, cum uirtutes ceteræ habeāt ortum a gratia, cuius anima est capax, per hoc q est imago: sed non est imago nisi per potentiam rationalem: ergo &c. ITEM. Omnis uirtus consistit circa electionem boni, & fugā mali: sed habitus electiuus est solius potētiæ rationalis, proprie dictæ: ergo uř q omnis uirtus ꝓprie sit in rōnali parte ipsius aīæ. ITEM. Virtus est in genere honesti, sc̄dm q uult Tullius. Sed bonum quod est honestū, & eius oppositū est obiectū solius rōnalis uirtutis, quia potentiæ sensitiuæ solummodo feruntur ad ea bona, quæ sunt de genere commodi, ergo uidetur q uirtus sit solum in parte animæ rationali.

Aug. 14 de Tri. cap. 8. & 15.

Lib. 2. de inuētione, et Lib. de Officijs plurses.

SED CONTRA. Fortitudo est in irascibili, & temperantia in cōcupiscibili: sed istę non sunt rationales, nisi qui obtemperantes rationi, secundum q dicit Philos. in fine nouæ ethicæ: ergo uř qđ cardinales uirtutes nō habeant esse in parte rōnali, sed potius in parte sensibili. ITEM. In ea parte est habitus uirtutis expediēs, & rectificans, circa quā hēt esse pronitas, & obliquitas: sed hęc duo sunt maxime circa motiuam sensibilem, quæ quidē sunt irascibilis, & concupiscibilis: ergo uř, quòd in illis habeat locari uirtus cardinalis. ITEM. In ea parte est habitus uirtutis tanquā in subiecto proprio, quæ immediatius, & proximius elicit actum ipsius uirtutis: sed tēperantiæ, & fortitudinis actus eliciuntur immediate à concupiscibili, & irascibili, quæ sunt obediētes rationi: ergo uidetur q in eis uirtutes cardinales distinguūtur a theologicis, sicut consuetudinales ab intellectualibus: sed intellectuales ut sapientia & intelligentia, & phronisis ponuntur in rationali parte proprie dicta; consuetudinales uero ī ea parte, quę obtemperāt rationi: ergo uidetur similiter, q theologicæ debent reponi in parte rationali, & cardinales in parte sensibili, secundū q rationi obedit. ITEM. In ea parte maxime habet reponi habitus uirtutis, quæ magis indiget rectificari: sed pars quæ magis indiget rectificari, est pars sensitiua, quoniam secundum quòd dicit Philosophus, intellectus semper est rectus, phantasia recta, & non recta: cum ergo phantasia nominet potentiam sensitiuam, uidetur quod circa ipsam esse habeant uirtutes cardinales.

Vide 3. Ethic. cap. 10

RESOLVTIO.

Theologi uirtutes cardinales omnes in parte rationali collocant. Philosophi aliquas in parte sensitiua statuunt.

RESP. Ad prędictorum intelligentiam est notandum, q cū rōnale dicatur dupliciter, secūdū q uult Phi-

Philosophus, uidelicet quod rationem participat, & quod rationi obedit: si large accipiatur pars rationalis, sic non est dubiũ, quin omnes uirtutes in parte rationali sint, siue theologicæ, siue cardinales, siue intellectuales, siue consuetudinales. Si uerò rõnale dicatur propriè scd̃m q̃ participat rationẽ, sic uoluerunt aliqui dicere, q̃ quædam uirtutes cardinales sunt in parte rationali, utpote prudentia, & iustitia: quædam uero non, sed in potentia inferiori, quæ est rationalis, largo modo dicta, quia obtemperat rationi, ut fortitudo, & tẽperãtia, quæ sunt in irascibili, & concupiscibili. Licet autem hic modus dicendi aliquo modo probabilis uideatur secundum morales philosophos: tamen secundũ theologum non uidetur rationabiliter dici quasdam uirtutes cardinales reponi in parte superiori, & quasdam in inferiori, cum omnes uirtutes cardinales æquales sint quantũ ad meriti dignitatem, omnes etiam sint principium merendi. Et propterea cum meritum consistat radicaliter circa lib. arb. in solis illis potentijs habent esse uirtutes, sine cardinales, siue theologicæ, in quibus reperitur libertas arbitrij. Propter quod cum libertas arb. non sit nisi in parte animæ rõnali, scd̃m q̃ rationale dicitur quod participat rationem, necesse est cæteras uirtutes cardinales in parte illa reponi: & hoc necessario exigit earum dignitas, cum ipsę habeãt ortum à gratia: & pfectiones animæ multo sint nobiliores, quàm ipsa scientia, quæ proponitur tanquã in subiecto in parte aĩæ rõnali, & intellectiua.

Hũc modum dicendi sequitur S. Tho. q. 1. 2. qõ. 56. ar. 4. et uir. q. 4. Cõcord. Sco. hic q. unica cum S. Bonau.

Et propterea cõcedendę sunt rõnes, quæ sunt ad partem istam.

AD EVIDENTIAM uero obiectorũ, quæ in cõtrariũ opponuntur, notandũ est alius modus distinguẽdi rõnale scd̃m theologũ. Vno. n. modo distinguitur rõnale contra partem, siue potentiã sensitiuã. Alio modo distinguitur cõtra potentiam affectiuam. Secundum quòd distinguitur contra potẽtiam sensitiuam, sic sunt in parte rationali omnes uirtutes. Secũdum uero, quod distinguitur contra potentiam affectiuam, sic non sunt in ea omnes uirtutes, sed illæ solum, quæ dirigunt in discernendo, sicut fides, & prudentia. Aliæ uero reponuntur in potentia affectiua, quæ quidem pars est liber. arbit. & dicitur uoluntas, secũdũ q̃ cõiuncta est rõni. Dicitur ẽt cõcupiscibilis, & irascibilis secundum q̃ diuersimode habet affici, & moueri. Nihil enim aliud est uoluntas, quàm affectus, siue appetitus ratiocinatus: omnis autẽ affectus, siue appetitus est uis irascibilis siue concupiscibilis, q̃ duæ uires secundum quòd sunt lib. ar. partes, rationales sunt, & in ipsis possunt esse uirtutes theologicæ, & cardinales. Theologicę inquantum immediate eleuantur in Deum, ipsum diligendo, & ipsi inhærendo: cardinales uero inquantum uersantur circa bonum creatum. Et per hoc pro magna parte patet responsio ad obiecta.

AD ILLVD, quod primo obiicitur in contrarium, quòd scilicet fortitudo, & temperantia sunt in irascibili, & concupiscibili, & istæ solum sunt rationales, quia obtemperant rationi. Dicendum, quòd absque dubio istæ

duæ uirtutes cardinales quantum ad habitus substratos in illis duabus uiribus reponuntur, licet quantum ad rationem primariã merendi, & ordinandi, omnis uirtus in lib. ar. ponenda sit: & ista duo sunt compossibilia, pro eo q lib.arb. non est potentia distincta à rationali, & concupiscibili, & irascibili scdm rem. Et propterea illa assumptio est falsa, q concupiscibilis, & irascibilis solummodo sunt rõnales, quia obtemperant rationi. In nobis.n. est duplex irascibilis, & concupiscibilis, uidelicet rationalis, & sensibilis. Rõnalis scdm quã immediate nati sumus in Deum ferri, in qua cõicamus cum angelis, & in qua secundum diuersas comparationes habet reponi theologica uirtus, & cardinalis. Alia uero est irascibilis, & concupiscibilis, & sensibilis, quæ solum modo dicitur rationalis: qa obtẽperat rationi. Et in his consistit Lib.arb. nec in his sicut in subiecto ponitur uirtus cardinalis, licet per frequentem assuefactionem aliquo modo illæ potentiæ non incongrue dicantur habilitari: illa tamen habilitas non est de uirtutis essentia, sed potius sibi annexa. AD ILLVD, quod obiicitur, q pronitas & obliquitas habẽt esse circa partem sensibilem, quia nata est rationi subiacere. Dicendum, quòd obliquitas habet esse circa aliquã potentiam dupliciter, aut quia in ea inchoatur, aut quia consumma tur. Primo modo est obliquitas in parte sensibili, scilicet quantũ ad inchoationẽ, & hoc pp fomitis inclinationem. Secundo uero modo est in parte rationali propter cõsensum, & deliberatã electionẽ, & in hac parte principaliter residet obliquitas uitij, & per oppositũ rectitudo uirtutis: & iõ nõ in parte sensibili, sed magis in parte rõnali. AD ILLVD, qđ obiicit, q actus uirtutis fortitudinis, & tẽperantiæ immediate eliciuntur à concupiscibili, & irascibili. Dicendum, quòd illud uerum est loquẽdo de cõcupiscibili, & irascibili humana: sed si loquamur de concupiscibili, & irascibili brutali, & sensuali, sic p illas potẽtias nõ immediate elicitur actus illarũ uirtutũ, imo quasi consequenter: qa rectificata cõcupiscibili, & irascibili rõnali per habitũ uirtutis, per cõsequens rectificatur ipsa cõcupiscibilis, & irascibilis brutalis, quæ illis habet subiici, & famulari. Vnde sicut rectificata uolũtate in dispensando, p cõsequẽs rectificatur manus ad tribuendũ beneficium, tñ largitas non est in manu sicut in subiecto, sed in ipsa uoluntate: sic intelligẽdum est in pposito. AD ILLVD, quod obiicitur, q consuetudinales uirtutes reponũtur in ea parte, quæ obtẽperat rõni. Dicendũ, q hoc nõ est quia habitus cõsuetudinalis uirtutis scdm q uirtus est, hẽat esse in illa parte sensibili, quæ rationi obtẽperat, sed qa ex quadã cõsuetudine benefaciẽdi in illa parte relinquitur quædam habilitas. Et iõ põt dupliciter ad rõnem illam responderi. Primum quidẽ: quia nõ est simile de uirtute cardinali, & cõsuetudinali, scdm qđ consuetudinalis est: quia cardinalis uirtus nominat habitũ dirigentẽ in operibus electiue, cõsuetudinalis uero pter hoc nominat habitũ acquisitum ex frequenti bene agere. Aliter etiam respõderi

potest per interceptionem minoris, quia consuetudinalis uirtus, & si aliquo modo sit in parte sensuali quasi in exequente, & subiacente: in rationali, tamẽ est principaliter tanquam in imperante actum uirtutis, & potentiæ sensuali præsidente. AD ILLVD, quod obijcitur quòd potẽtia sensualis magis indiget rectificari, q̃ intellectualis. Dicendum, quòd falsum est: qa rectificatio, & obliquatio, quæ homini imputatur hæc est, quæ habet ortum à parte rationis. Et quod obijcitur quòd intellectus semper est rectus. Dicendum, quòd illud intelligitur de intellectu secundũ q̀ respicit leges æternas, & ab ipsis recipit, & in eis speculatur, non autẽ qualitercunque ex se mouetur, imo frequenter est obliquus, & erroneus. Vel põt dici, q̀ hoc intelligitur de intellectu secundum q̀ est acceptio principiorum notissimorum in qualibet scientia, utpote dignitatum, circa quæ non contingit errare: non autem prout applicari habet ad opera specialia: & ideo ad ipsarum directionem uirtutes sunt sibi necessariæ. Et propter hoc ratio illa non concludit: quia procedit ex falsa assumptione.

QVAESTIO IIII.

An quatuor tantum sint uirtutes cardinales?

DE uirtutibus cardinalibus q̃tum ad numerum. Et quæritur, utrum tantum debeant esse quatuor, an plures. Et quod tantũ sint quatuor, uidetur per illud quod dicitur Sapien 8. q̀ sapientia docet sobrietatẽ, prudentiã, iustitiàm, & fortitudinẽ: si ergo nominat uirtutes cardinales sufficienter, uř q̀ sint quatuor, & non plures, nec pauciores. ITEM. Hoc ipsum probatur per Glos. Gen. 2. ubi dicitur, q̀ fluuius, qui egrediebatur de paradiso, diuidebatur in quatuor capita: ibi dicit Glos. q̀ per ista quatuor capita intelliguntur quatuor uirtutes cardinales. ITEM Hocipsum ostenditur p̃ Augustinum, qui in Libro de moribus ecclesiæ, dicit affectum uirtutis esse quadripartitum: sed cõstat q̀ hoc nõ põt intelligi nisi de cardinalibus: ergo &c. ITEM. Hoc ipsum ostẽditur per Philosophũ, & alios tractatores, q. de hac materia loquuntur: quę omnes uirtutes consuetudinales, & politicæ reducuntur ad quaternarium. *Lib. 1. cap. 15. Tom. 1.*

SED CONTRA. Virtutes theologicæ sunt tres propter Trinitatẽ obiectorum, & potentiarum: sed in eisdem potentijs sunt uirtutes cardinales, & theologicæ, licet secundum aliam, & aliam comparationem: ergo uidetur q̀ sint tantũ tres. ITEM. Virtus, quæ ordinat ad alterum, est tantum una, uidelicet iustitia ad proximum: ergo uidetur quod una sit tantum uirtus, per quam homo ordinetur ad seipsum. Aut si tres sunt uirtutes, per quas ordinatur in se, uidetur q̀ tres sint per quas ordinetur homo ad proximum, ita quòd non tantum sint quatuor, sed etiam se extendant ad numerum senariũ. ITEM. Super illud Matth. 15. Erant, qui manducauerant quasi quatuor millia hominum. Glos. Per quaternarium quatuor uirtutes cardinales intelliguntur. Prima est prudentia cognitio rerum appetendarum, & uitandarum. Secunda est refrænatio cupiditatis ab his, quæ temporaliter

ter delectant. Tertia est firmitas contra molestias sæculi. Quarta uero, quæ per omnes diffunditur, est dilectio Dei, & proximi. Si ergo dilectio Dei, & proximi ponitur una inter cardinales uirtutes, uidetur quòd plures, quàm quatuor. ITEM, Humilitas, patientia, & obedientia sunt magnæ uirtutes, nec tamen sunt aliqua prædictarum, ut uidetur: ergo uidetur quòd cardinalis uirtus non sufficiẽter diuidatur per quatuor membra. Est ergo quæstio de prædictarum uirtutum cardinalium numero, & sufficientia.

RESOLVTIO.

Quatuor numero, nec plures, nec pauciores sunt uirtutes cardinales: cuius numeri ratio, & sufficientia multipliciter uenari possumus.

RESP. Dicendum, quòd absque dubio numerus, & sufficientia uirtutum cardinalium consistit in quaternario. Huius autem numeri ratio, & sufficientia assignatur multis modis: qui & si per omnia non sint rationabiles: tamen conficiunt unum modum dicendi rationabilem, & sufficientem. Possunt autem hi modi dicendi ad quatuor reduci secũdum quadruplicem comparationem ipsius cardinalis uirtutis, uidelicet ad proprium subiectum, ad actũ intrinsecum, ad suum oppositum, & ad proprium obiectum. PRIMVS ergo modus sumendi est penes diuersitatem subiectorum. Subiecta enim proxima, & immediata ipsarum uirtutum sunt potẽtiæ animæ, siue uires, quæ sunt tres, uidelicet rõnalis, cõcupiscibilis, & irascibilis: ita ꝙ fortitudo est in irascibili, temperãtia est in cõcupiscibili: sed iustitia, & prudentia sunt in rõnali, scd̃m ꝙ dupliciter hẽt ad alias uires cõparari, vel in rõne cõsiliantis, & sic est prudentia: uel in rõne sentẽtiantis, & sic est iustitia: siue scd̃m ꝙ habet considerari in se, & sic perficitur habitu prudẽtię: uel scd̃m ꝙ hẽt alias regere, & ordinare, & sic perficit̃ habitu iustitiæ. SECVNDVS autem modus sumendi sufficientiã uirtutũ attenditur scd̃m diuersitatem actuum intrinsecorũ. Tres enim sunt actus, qui necessario concurrunt ad uirtutem. s. scire, uelle, & impermutabiliter operari. Scire autem quid sit agendũ est ipsius prudẽtiæ. Velle uero bonũ est ipsius iustitiæ. Impermutabiliter uero operari est temperantiæ, & fortitudinis: tẽperantiæ in prospe ris fortitudinis in aduersis. TERTIVS uero modus sumẽdi attenditur penes cõparationẽ ad opposita, quę sunt quatuor nobis ꝑꝑ peccatum inflicta, uidelicet ignorantia, concupiscentia, infirmitas, & malitia. Et contra ignorantiam est uirtus prudentiæ, contra concupiscentiã est uirtus tẽperãtiæ, cõtra infirmitatẽ est uirtus fortitudinis, & contra malitiã est uirtus iustitiæ. Et hic modus dicendi uidetur satis rationabilis. Veruntamen à posteriori sumptus est: qa non uirtutes per uitia, sed uitia, per uirtutum merita distinguunt̃. QVARTVS aũt modus sumẽdi est ex parte ipsorũ obiectorũ, & iste modus sumẽdi uidetur esse rõnabilior: quia habitus per actus, & actus per obiecta diuersificari habent. Et hic modus dicendi habet quadruplicari. Vno modo sic. Nam uirtutes aut sunt circa passiones, aut circa actiones.

Si circa passiones, aut illatas: & sic est fortitudo: aut innatas, & sic est temperantia Si circa actiones, aut circa actiones intrinsecas, quę quidem cōsistunt in exequendo: & sic est iustitia, ad quam spectat unicuiq; tribuere iura sua. ALIO modo potest sumi sic a parte obiecti, quia uirtus aut negotiatur circa malum, aut circa bonum. Si circa malum, aut est innatum; & sic est temperãtia: aut illatum, & sic est fortitudo. Si circa bonum, aut ratione utilis, & expedientis, & sic est prudentia: aut ratione honesti, & laudabilis, & sic est iustitia. Alio uero modo sumitur sic: quia uirtus cardinalis aut ordinat ad proximum, aut ordinat ad seipsum. Si ad seipsum, aut in eligendis, & sic est prudentia; aut in respuendis, & sic est temperantia. Si uero ordinat ad proximũ, aut hoc est in reddendis, & sic est iustitia; aut in sustinendis, & sic est fortitudo. Oēs tamen hi modi dicendi aliquam uidentur habere calumniam, nec usquequaq; attingere ad rationem propriam. ET ideo adhuc restat alius modus dicendi, qui respectu prædictorum est septimus, & omnibus prædictis uidetur esse magis idoneus. Cum.n. uirtus cardinalis dicatur, quia ordinat hominem circa ea, quæ sunt ad finē, siue circa quid creatum: cum homo habeat comparari ad seipsum, & ad alterum: virtus cardinalis aut est regulatiua actuum hominis respectu sui, aut respectu proximi. Si respectu sui, hoc potest esse tripliciter secũdum actum principalem triplicis uirtutis, uidelicet rõnalis, circa quam est prudētia, cõcupiscibilis circa quam est temperantia, & irascibilis circa quam consistit fortitudo. Si uero ordinet ad alterũ, sic est una uirtus, quæ quidem dicitur iustitia: quia una est ratio, secũdum quam ad alterum ordinat, videlicet rõ debiti. Et quia hæc ratio potest attendi secundũ actũ cuiuslibet potentiæ, hinc est ꝙ iustitia cardinalis circuire dicitur oēs uires, & tñ una est propter vnam rõnem ordinãdi ad alterũ. Et sic patet numerus, & sufficientia prædictarũ quatuor uirtutũ.

AD ILLVD vero, quod obiicitur in cõtrarium, ꝙ uirtutes theologicæ sunt tres secundum trinitatem potentiarum &c. Dicendũ, ꝙ nõ est simile, quia uirtutũ theologicarum est ordinare hoīem ad Deũ, qui solus est finis oīum bonorum: cardinalium uero est hominem ordinare ad se, & ad proximum: & ideo necesse est plures virtutes reperiri ex parte ista q̄ ex illa propter unam comparationis differentiam superadditam, ratione cuius attenditur iustitia. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ iustitia quæ ordinat ad alterum, est tantum una: ergo similiter aliæ virtutes cardinales, quæ ordinant hīem ad seipsum. Dicēdum, ꝙ nõ est simile, Et ratio huius est, quia virtutes, quæ respiciunt hoīem in se, attenduntur penes actus uirium principales, qui qm̄ diuersi sunt, necesse est illas esse diuersas: sed uirtus, quæ ordinat ad alterum, non sumit tantum rationē distinctionis ab actibus principalibus ipsarum uirium, pro eo ꝙ per eosdem actus, secũdum quos ordinatur homo in se, ordinatur etiam ad proximum: ideo distinctionem sumit ex ratione comparandi alterum. Et quia ratio illa

[ut

(vt dictum est) unica est; ideo uirtus iustitiæ, quæ est ad alterũ ordinatiua, habet unitatem: nec ex hoc oportet in aliis similiter concludere, quia non est simile hinc & inde. AD ILLVD, quod obiicitur, quod præter has uirtutes cardinales Glosa ponit dilectionem Dei, & proximi. Dicendum, ꝙ ipsa dilectio proximi non ponitur ibi, quia sit uirtus cardinalis: sed quia ipsa est, quę maxime adiuuat iustitiam uirtutem, ut affectũ nostrum possit respectu proximi recte regulare. Nisi.n quis proximum suum diligat, non est facile vt ius debitum sibi reddat. AD ILLVD, quod obiicitur de aliis uirtutibus, utpote de humilitate, patientia, & obedientia. Dicendum, ꝙ omnes illæ uirtutes pro magna parte reduci habent ad istas, sicut ad radicalia principia, in quibus residens est ratio mouendi, & dirigendi primaria. Propter quod etiam cardinales a cardine nuncupantur. Vnde, patientia ad fortitudinem reducitur, & aliæ plures, quæ sunt ipsius species materiales, secundum ꝙ innuunt tractatores morales. Humilitas uero, & obedientia reduci habẽt ad ipsam iustitiam. ET SI tu obijcias, ꝙ humilitas non semper ordinat ad alterum, & similiter patientia. Respõderi potest, ꝙ idem homo sortitur rationem duplicis personæ, sicut patet. Homo cum accusat seipsum, idem est accusator, & reus: & cum iudicat seipsum, idem est iudex, & condénatus. Sic intelligendum est de humilitate, & patientia, & aliis etiã specialibus uirtutibus, quæ reduci habent ad ipsam iustitiam secũdũ ꝙ est uirtus cardinalis, & specialis. Dicitur tamẽ omnes uires circuire, quia aliqui habitus, qui ad ipsam reducuntur, spectant ad potentiam rationalem sicut ueritas. Aliqui ad concupiscibilem, sicut largitas. Aliqui ad irascibilem, sicut ira per zelum, & pœnitentiam: secũdum quod in Quarto Lib. dicitur distinct. 14. & per hoc patet responsio ad obiecta.

QVAESTIO V.

An uirtutes cardinales sint ex dono Dei uel ex assuetudine.

DE uirtutib' cardinalibus quãtum ad originem. Et est qõ, vtrum.s. huiusmodi uirtutes sint a Dei dono, uel ab assuetudine. Et ꝙ sint ab assuetudine, uidetur. Eadem est uirtus cardinalis, & cõsuetudinalis secundum rem, & essentiam: sed uirtutes consuetudinales completum esse habent ab assuefactione, secũdum ꝙ dicit Philosophus in principio ueteris Ethicæ. Innatis nobis a natura, perfectis uerò ab assuefactiõe: ergo &c. ITEM. Secundum ꝙ vult Philosophus, & ostendit, ex eisdem ipsis unaquæq; res generatur, per quę in esse saluatur, & promouetur: *2 de Anima 45. & circa.* sed per bonorum operum multiplicatoinem cardinales uirtutes habent in nobis conseruari, & ad melius ꝓmoueri: ergo per bona opera habent in nobis generari. ITEM. Hoc ipsum uidemus experimento: uidemus. n. ꝙ malus homo dum in bono exercetur, & assuescit, semper plus, & plus ad bonum habet disponi, & habilitari, & facilior reddi: sed hoc nõ esset nisi per assuefactionem in bono acquireretur habitus, qui ad bonum habilitaret: cum ergo tales sint uirtutes cardinales, & consuetudinales, uidetur ꝙ originem

trahant ex frequenti bene agere. ITEM. Multi habent, & habuerũt huiusmodi uirtutes cardinales:& consuetudinales, qui nũquam crediderũt in Christum, nec sunt mẽbra eius : si ergo uera gratia per Christum habet deriuari in eius membra, uidetur ꝙ cardinales uirtutes acquiri possint per humanã industriam. ITEM. Sicut intellectus perficitur, & dirigitur, & rectificatur per habitum scientię, sic & affectus per habitum uirtutis: sed quãuis intellectus noster propria uirtute non possit uenire ad cognitionem æternorum, tñ per ea quæ naturaliter habet, potest uenire ad cognitionem istorum inferiorum: ergo pari ratione quamuis affectus non possit habere uirtutes, quæ eleuẽt ipsum ad superna, uidetur tamen quod possit habere uirtutes dirigentes ipsum, & rectificãtes circa illa inferiora:sed cardinales uirtutes sunt huiusmodi:ergo &c. SI TV dicas, quod nõ est simile, quia perfectio affectus multo nobilior est, ꝙ̃ ꝑfectio intellectus. Obiicitur contra hoc, quod talis perfectio non uidetur esse excellentior, ꝙ̃ perfectio cognitionis. Videmus.n quasdã creaturas irrationales huiusmodi uirtutes quasi naturaliter possidere. Quoddam.n.animal est, quod uiget in liberalitate; quoddã quod in prudẽtia uiget, quoddam quod in mansuetudine uiget, quoddam in uirtutis strennuitate, quoddam in castitate: sicut per exempla patet : ergo si natura hoĩs dignior est, ꝙ̃ natura bestiarum, multo fortius uidetur ꝙ homo istas uirtutes cardinales aut habeat simpliciter sibi innatas: aut per illud quod est innatum, cum rationis industria possit acquirere.

SED CONTRA. Iacob.j. Omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est: sed dona uirtutum sunt dona optima secundum ꝙ innuit ipsa Glo. ergo nõ uidetur ꝙ huiusmodi uirtutes sint a nostra assuefactione, sed potius ex diuino munere. ITEM. Sapiẽtiæ.8. Scio ꝙ aliter non possum esse continens, nisi Deus det: ergo si continentia non põt obtineri nisi per diuinum munus: ergo pari ratione nec alia cardinalis uirtus : ergo redit idem quod prius. ITEM. Hoc ipsum uidetur ratione. Agens nobilius est patiente, & principium effectu, sed uirtus interior animi nobilior est, ꝙ̃ operatio exterior: ergo ex frequenti bona operatione nõ uidetur, ꝙ cõtingat acquirere aliq̃ uirtutẽ cardinalẽ. ITEM. Si uirtus acquiritur per operationes, aut per unicã operationum, aut per plures: constat ꝙ per unicam non : ergo per plures. Sed contra. Quando una illarum operationum incipit esse, alia desinit: ergo si nunquam operationes illæ sunt simul, si una non potest facere, ergo nec plures, cũ nouis operationibus superuenientibus aliæ transeant in preteritum. ITEM. Si uirtus cardinalis generari habet ex operibus: aut ergo ex operibus uirtuosis, aut nõ uirtuosis. Ex operibus uirtuosis nõ: quia opera uirtuosa, siue studiosa a uirtute habent originem : ergo non sunt uirtutis principium. Videtur ergo ꝙ ex operibus non uirtuosis. Sed contra. Quales sunt actus, tales sunt habitus : ergo si opera illa non sunt uirtuosa, non generabunt habitum uirtuosum: ergo uidetur quòd nulla uirtus possit ex operibus

operibus aliquo modo generari.

RESOLVTIO.

Virtutes cardinales, & ab assuefactione sunt, & à Dei munere: ut politicæ ab assuefactione: ut gratuitæ à Dei munere.

RESPON. Ad prędictorum intelligentiam est notandum, quòd uirtutes cardinales uno modo dicuntur uirtutes, quia habilitant ad opera moralia. Alio modo dicuntur uirtutes nō solum quia habilitant ad huiusmodi opera, sed etiam quia eleuant ad opera meritoria. Secundum autem quòd uirtutes cardinales dicuntur uirtutes, quia potentiam eleuant: sic non habent ortum ab assuefactione, sed a diuino munere: non a natura, sed a gratia. Quia enim eleuant potentiam supra se, sunt supra naturam, & actum ipsius potentiæ, qui inest ei per se: & ideo necesse est quòd ab aliquo superiori, & potentia, & actu ipsius potentiæ trahant originem. Et hoc modo cardinales uirtutes sunt uirtutes gratuitæ. Alio modo est loqui de cardinalibus uirtutibus secundum quòd habilitant ad opera moralia; & sic huiusmodi uirtutes cardinales sunt uirtutes politicę, & radicaliter sunt a natura: sed completiuè sunt uel ab operum frequentia, & perseuerantia, uel a gratiæ influentia, & pręsidentia, uel ex utraq; causa. A natura (inquam) sunt radicaliter, quia plantatam habemus in nostra natura rectitudinem, per quam apti sumus licet imperfecte ad opera uirtutis, & honestatis: sed dum assuescimus, paulatim efficitur nobis facile quod prius erat difficile, secundum quòd dicit Bernard. ad Eugeniū, ꝙ nihil est adeo difficile, quod consuetudo non reddat facile. Nec solùm ex assuefactione ducitur illa habilitas semiplena ad complementum, sed etiam per gratiæ adiutorium. Nam cum ipsa gratia sit animæ rectificatiua, rectitudo superueniens naturæ, rectitudinem qualemcunque prius existentem amplificat, & amplificando confirmat. Ex utraque etiam causa uirtus politica potest suscipere complementum, uidelicet quando concurrit diuinæ gratiæ adiutorium, & bonæ cōsuetudinis exercitium, per quæ duo uirtus cardinalis radicata in natura ducatur ad complementum perfectum. Et sic uirtus cardinalis, inquantum est politica ortum habens a natura; ducit ad quoddam complementum ex assuefactione subsequente: ad maius complementum ducitur ex gratia superueniente: sed ad perfectum complementum ex utraque causa concurrente, uidelicet gratia, & assuefactione. Et potest huiusmodi exemplum inueniri satis manifestum. Videmus enim ꝙ aliquis equus ex sua naturali compositione aptitudinem habet ad bene portandum, & ambulandum: sed illa aptitudo ad complementum potest reduci per ipsius æqui assuefactionem, uel per ipsius sessoris, industriam: qui scit fræno equum suū ducere, uel per utraq;. Sic & in proposito intelligendum est, quia secundum Aug. lib. arbit. assimilatur equo, & gratia assimilatur sessori, & bona operatio recte ambulationi. Sic ergo patet quod loquendo de uirtute cardinali, secūdum quod est politica: & secundū quod est intentionis philosophicæ, determinate de ipsa concedi

cedi potest, q̀ à natura, & assuefactione trahit originem, secũdum quòd ipse Philosophus dicit, & rationes ostendunt ad primã partem inductæ. Si autem loquamur de uirtutibus cardinalibus, secundum q̀ sunt gratuitæ, & secundũ q̀ de eis intendit theologus, sic sunt à diuino munere. Sed contra hoc non sunt rationes, quæ ad primam partem inducuntur: quia solum procedunt de uirtute, secundum q̀ dicit quendam habitũ habilitantem potentiam animæ. Et ideo rationes illę sunt cõcedẽdę.

Ad illvd uerò, quod obijcitur in contrarium, quod omne datum optimum, & omne donũ perfectum &c. & uirtutes sunt dona optima. Responderi potest dupliciter. Primo, quia Glos. intelligit de uirtutibus, non quibuscũque, & per omnem modum, sed inquãtum sunt gratuitæ, & meritoriæ; per quem modum dictum est, cardinales uirtutes esse à solo munere gratiæ. Aliter etiam potest dici, quod per illam auctoritatem nõ probatur, quod tales uirtutes non sint à nobis, quia tam naturalia, quam gratuita dicũtur esse à Deo, sicut Glos. exponit ibi. Et propterea ex hoc haberi nõ põt, q̀ non sint ab operatione nostra. Opus enim nostrum non excludit opus, & munus diuinum, imo præsupponit, & necessario exigit, secundũ quòd in Secundo Libro ostensum est, ubi quæsitum fuit, utrum omnis actio sit à Deo. Ad illvd, quod obiicitur de auctoritate Sapientiæ patet responsio: quia uel intelligitur de continentia, secundum quòd est Deo accepta, & meritoria: uel intelligitur de actione Dei, qua Deus dicitur dare aliquid cooperando, & adiuuando, non de illa speciali, qua dicitur dare illum habitum infundendo. Philosophi .n. continentes fuerunt, & hoc Deo dante, non per ipsius continentię infusionem, sed per liberalem, & beniuolam cooperationem. Ad illvd, quod obiicit, quod agens nobilius est patiente, & principium effectu. Dicendum, quod illud habet ueritatẽ, quãdo agẽs, & mouens substantialiter differt à patiente: sed quando sic est, q̀d idem mouet seipsum, non oportet, quòd ueritatem habeat nisi secundum quid, ut idem ipsum sit magis nobile, & minus secundum diuersas cõparationes. Vnde lib. arb. seipsum assuefaciens ad bonum per actum suum, magis nobile est inquantum se mouet, & assuefacit, minus nobile inquãtum minus assuescit. Et hoc modo respondendum est in omnibus acquisitis habitibus. Et si ulterius insistatur, quòd actus exterior non est nobilior habitu interius generato. Dicendum, quòd uirtus politica non perducitur ad complementum per actum exteriorem, sed per actum uoluntatis interiorem: Sicut patet, cum aliquis largitur eleemosynam, est ibi operatio manus exterius exequentis: & illa non est principiũ uirtutis, sed signum. Et est operatio uoluntatis interioris mouentis, & dirigẽtis, qua uult largiri alij: & ex illa operatione frequentata cum perseuerantia ad complementum, habet dici uirtus cõsuetudinalis, siue politica. Ad illvd, quòd quæritur, utrum una operatio, an plures perducãt ad uirtutis perfectionem. Dicendum

dum, ꝙ plures: quia non ex una operatione generaẽ habitus, sed ex multis. Et si obijciatur qđ una superueniente reliqua transit, & nunquam erunt simul plures. Dicendum, quod & si prima operatio trãseat quantũ ad actũ, manet tamen quantum ad effectum, qui quidem effectus per seipsum non est tantus, ut mereatur dici dispositio, uel habitus: sed prout ab actibus sequentibus adiuuatur, & promouetur, crescit in dispositionem, & de dispositione crescit in habitum: sicut uidemus quòd una gutta non sufficit ad cauandum: frequens tamẽ stillatio guttæ facit foueam, secundum illud poeticum. *Gutta cauat lapidem non bis, sed sæpe cadendo.* Et sic intelligendum est in proposito. Ad illvd, quod obiicitur, quod uirtus cardinalis non potest generari ex operibus nõ uirtuosis. Dicendum, quòd generari habet ex operibus uirtuosis: sed opus uirtuosum, siue studiosum (ut proprius loquantur) quoddã est uirtuosum plene, quoddam semiplene. Illud est uirtuosum plene, quod procedit ab habitu uirtutis iam completo. Illud est uirtuosum semiplene, quod disponit ad habitum uirtutis. Et hoc quidem opus non necesse est esse a uirtute, sed potest esse ab aliquo quod est uirtuti consonum, utpote uoluntate deliberatiua consonante naturali rectitudini, uidelicet iudicio conscientiæ, & inclinationi Synteresis, quibus uirtus conformatur, sicut patet. Diffinitur enim uirtus, quod est habitus mentis in modum naturæ rationi consentiens. Et sic patet quod ratio illa non cogit, quia procedit ex suppositione falsi.

Qvaestio VI.

An in patria uirtutes cardinales euacuabuntur?

De uirtutibus cardinalibus q̃tum ad durationem. Et quæritur, utrum in patria maneant, an euacuentur. Et quòd maneant uidetur. Sap. 1. Iustitia est perpetua, & immortalis. Si ergo iustitia manet, quæ ordinat ad alterũ, multofortius manent uirtutes cardinales, quæ ordinãt ad seipsum. Item. Hæ uirtutes cardinales plenissime fuerunt in Christo: si ergo Christus habuit charitatem comprehẽsoris, uidetur quòd huiusmodi uirtutes in statu gloriæ habeant saluari. Item. Hoc ipsum uidetur auctoritate Bedæ, quam Magister adducit in litera, quæ dicit, quòd potestates cœli quatuor eximijs uirtutibus sunt præclaræ fortitudine, prudentia, temperantia, iustitia. Item. Secũdum Macrobium, istæ uirtutes cardinales respiciunt quadrifariam distinctionem, quia quædã sunt exemplares, quædam politicæ, quædam purgatoriæ, quędam animi iam purgati. Si ergo uirtutes exemplares sunt in Deo, & mens ad perfectionem purgationis non habet perduci in statu miseriæ pręsentis, uidetur ꝙ istę uirtutes cardinales potissime in beatis hẽant reperiri, cũ & ipsi beati ꝑ gloriã fuerũt deiformes effecti.

Lib. 1. super somniũ Scipionis fo. 1 ante medium.

Sed contra. August. dicit, & habeẽ in litera, ꝙ prudẽtia est in præcauendis insidiis, iustitia in subueniendo miseris, fortitudo in perferendis molestiis, & tẽperantia in cohibẽdis delectationibus prauis: sed nullum istorum in patria

tria inuenitur: ergo habitus uirtutum cardinalium in patria nō manebūt. ITEM. Virtutes cardinales minus nobiles sunt, quam theologicæ. Si ergo uirtutes theologicæ euacuantur, utpote fides, & spes: uidetur ꝙ & uirtutes cardinales similiter. ITEM. Virtutes cardinales habent pro obiecto ea, quę ordinant ad finem, & per quæ peruenitur ad finem: sed cum peruentum est ad finem, iam non oportet uersari in his, quæ ad finē perducunt: ergo uidetur ꝙ iam amplius non maneant uirtutes cardinales in actibus suis: sed habitus sine actu est incompletus, in patria autem nihil est incompletum: ergo necesse est ibi euacuari habitus uirtutū cardinaliū. ITEM. Secundū quòd dicit Apostolus, scientia destruetur. Si ergo maioris perfectionis est scientia, quam prudentia: ergo in patria non stabit prudentia: sed prudentia est prima inter omnes uirtutes cardinales: si ergo ipsa non remanebit, nec aliæ.

RESOLVTIO.

Immò, & longe præstantiori modo, quàm nunc in uia.

RESP. Dicendum, ꝙ in patria aliqua uirtus dicitur manere multipliciter. Quædam nanque uirtus manet in patria quantum ad præmium: ita ꝙ ipsa sibiipsi est præmium secundum perfectionis statum, sicut charitas quę prout erat imperfecta ī uia, meriti erat principium: sed prout ipsa eadem est consummata in patria, est præmij complementum. Quędam autem uirtus manet quantum ad præmium: uerumtamen nec ipsa sibi ipsi est præmium, nec cum præmio suo seipsam cōpatitur, sicut fides, & spes, quæ in patria præmiantur: & ideo non pereunt: nō tamen sunt præmiū propter suā imperfectionem, nec secum præmiū compatiuntur propter quādam oppositionem: nam præmiū ipsum est uidere, & tenere Deū. Et primum repugnat fidei, quæ est de non uiso: secundum repugnat spei quæ est de futuro, & nō habito. Quædam uero uirtus manet medio modo: qa manet quantum ad prēmium, & cum prēmio: ipsa tamen nō est sibi præmium, sed dispositio ad præmium: & sic manet uirtus cardinalis. Nā præmium essentiale ipsarum uirtutū est ipsum bonum summum, quod Deus est, secundum ꝙ uidetur, diligitur, & tenetur: ita quod penes illos tres actus tres dotes animæ accipiantur. Nullus autem istorū actuum est actus uirtutum cardinalium, quia cardinales uirtutes nunquam tantum eleuātur, quòd Deum habeant pro obiecto, alioquin trāsirent in theologicas uirtutes, & desinerent esse cardinales. Respectu tamen horum actuū gloriosorum uirtutes cardinales erunt sicut dispositiones, & sicut uia: & licet per uirtutes cardinales non fruamur: tamen per eas disponitur, ut fruamur; sic & in patria Vnde omnes actus nostri gloriosi erunt fortes, & iusti, prudentes, & casti: ita quòd iustitia excludit omnem obliquitatē, prudentia excludit omnē errorē, fortitudo omnem molestiam, temperātia omnem libidinum repugnātiam, secundum quòd dicit Aug. & Magister tangit in litera. Et sic patet ꝙ uirtutes cardinales excellentiori modo manebunt in patria

tria, quam sunt in uia. Vnde & rationes concedendæ sunt, quę sunt ad partem istam,

AD ILLVD ergo, qđ primo obijcitur in cõtrarium de actibus istarum quatuor uirtutum. Dicẽdũ, quòd illi actus non sunt actus earum generales, sed solum secundum statũ uiæ. Alios uero actus habebunt in patria multo excellentiores, quos etiam in uia aliquo modo habent, licet semiplene: &ideo uirtutes istæ non tollentur, sed perficientur. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd uirtutes theologicæ perfectiores sunt cardinalibus. Dicendũ, quòd est uerũ quantũ est ex parte obiecti, uerumtamẽ quantũ ad modũ mouẽdi, & habilitãdi non hẽt ueritatem generaliter, quia fides, & spes de sua primaria rõne important imperfectionem, quæ repugnat statui gloriæ, pro eo qđ habilitant respectu absentis, & non respectu pñtis. Et hinc est, ꝙ magis euacuãtur theologicæ, quã cardinales, sicut satis apparet ex his, q̃ dicta sunt. 31. dist. AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ uirtutes cardinales ordinãt ad ea q̃ tẽdunt in finem. Dicendũ, ꝙ uerum est, quia ordinant ad se, & ad proximum: sed ista, ad q̃ ordinat uirtus cardinalis, nõ cessabunt in patria, imo manebũt multo melius ordinata. Ad hoc. n. ꝙ homo recte ordinet in Deum, necesse est ꝙ ẽt ad seipsum, & ad proximũ ordinetur: & iõ licet in patria perueniatur usque in finé, non tñ oportebit habitus istarũ uirtutũ non remanere, AD ILLVD, qđ obiicit, ꝙ scia cessabit in patria. Dicẽdũ (sicut in præcedentibus dictũ fuit) qđ non cessabit quãtũ ad habitũ, sed q̃tũ ad modũ, qui attẽditur per collationem, & discursum. Præterea. Sciẽtia illa, de qua loquitur Apostolus, non est nobilior, quàm sit habitus uirtutum cardinalium. Et iterum. Scientia quantum est de ratione sui nominis in uia imponitur: & ideo non sic dicuntur destrui in patria, secundum quod scientia.

DISTINCTIO XXXIIII.

De septem donis spiritus sancti generaliter.

NVnc de septem donis spiritus sancti agendum est, vbi prius considerandum est, an hæc dona virtutes sint. Secundo, An in futuro desitura sint, vel omnia, vel horum aliqua. Deinde, an in Christo fuerint cuncta hæc dona. Hæc dona virtutes esse, nec in futuro desitura Ambr. ostendit, ea septem fore virtutes dicens, & in angelis abundantissime esse, sic: Ciuitas Dei illa Hierusalem cœlestis, non meatu alicuius fluuij terestris abluitur; sed ex uitæ fonte procedens spiritus sancti, cuius nos breui satiamur haustu: in illis cœlestibus spiritus redundantius *uidetur*

Amb. 1 li. de S. S. c. 20 & ulti. ĩ principitis. Tom. 2.

Ibidem paulo ĩferius.

videtur effluere, pleno septem virtutum spiritualium feruens meatu. Si enim fluuius riparum crepidinibus editis superfusus exundat, quanto magis spiritus sanctus superemimens creaturam, cum nostræ menti: arcana tanquam inferiora perstringat, cœlestem illam angelorum naturam effusiore quadam sanctificationum vbertate lætificat? Deinde sanctificationem exponens: subdit: His autem significationibus significatur plenitudo septem spiritualium virtutū, quas enumerat Esaias dicens: Spiritus sapientiæ, & intellectus, spiritus consilij, & fortitudinis, spiritus scientiæ, & pietatis, & spiritus timoris domini. Vnum est ergo flumen
Esa.11 *spiritus sancti, sed multi spiritualium donorum meatus. Quamuis ergo multi dicuntur spiritus vt spiritus sapien-*
Ibid.li. *tiæ & intellectus, &c. vnus tamen est Dei spiritus, suæ li-*
1.c.4. *bertatis arbiter, omnia pro auctoritate uoluntatis diui-*
& 2.c. *dens singulis. Hic expresse traditum est, septem dona & uir*
12.
1. Cor. *tutes esse, sanctificationesque fidelium mentium in futuro*
12. *situra, cum sint & in angelis.*

Quòd in Christo fuerunt illa septem dona.

In Christo etiam hæc eadem fuisse Esaias ostendit dicens:
Esa.11 *Egredietur uirga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet, & requiescet super eum spiritus domini, spiritus sapientiæ, & intellectus, & spiritus consilij, & fortitudinis, spiritus scientiæ, & pietatis, & replebit eum spiritus timoris domini.*

Quid videtur obuiare præmissis.

Prou.1 *His autem uidetur obuiare quod Beda de timore domi-*
Et i gl. *ni dicit super Parabolas, scilicet quòd omnis timor in futu*
Ibide. *ro cessabit, Ait enim sic super illum locum, Timor domini*
1. Io.4. *principium sapientiæ: duo sunt timores domini, seruilis, qui principium sapientiæ est: & amicabilis, qui perfectionem sapientiæ comitatur. Seruilis principium sapientiæ est, quia qui post errata sapere incipit: primo timore corripitur diuino, ne puniatur, sed hunc perfecta charitas foras mittit.*
Psa.18 *Succedit huic timor domini sanctus permanens in seculum seculi, quem non excludit charitas, sed auget quo timet filius ne vel in modico oculos amantissimi patris offendat,*

vterque in futuro cessabit charitas vero nunquam excidet. Aug. vero super illum locum Psal. Adorabo ad templum sanctum tuum in timore tuo: timorem Dei desiturum dicit sic: Timor domini sanctus est magnum præsidium proficientibus ad salutem, sed peruenientibus foras mittitur. Non enim timentiam amicum, cum scilicet ad id quod repromissum est, perducti fuerint. Ex his authoritatibus significatur quod timor non erit in futuro. Si autem timor non erit in futuro, ergo nec septem dona erunt, nec modo sunt in angelis siue in animabus sanctis. Ad quod dicimus, auctoritatum præmissarum quæ uidetur repugnantiam dirimentes, quod septem illa dona & in angelis modo sunt, & in animabus sanctis feliciter uiuentibus, & in nobis erunt in futuro, sed non habebunt omnia hos usus, siue hęc officia quæ nunc habent, verbi gratia: Timor filialis modo facit timere ne offendamus, & ne separemur ab eo, facit etiam nos reuereri eundem: in futuro uero faciet nos reuereri, quando non timebimus separari uel offendere. Non ergo metus separationis uel offensionis nunc est in angelis, uel in animabus sanctis, nec in nobis erit in futuro, sed reuerentia quæ est mista cum subiectione dilectionis: quæ etiam in Christo fuit, sicut Apost. dixit in epistola ad Hebręos loquens de Christo, Qui exauditus est pro sua reuerentia. Quidam tamen secundum effectum timorem in Christo & in angelis tantum esse contendunt.

Super Psal. 5. post me diuenar rationis. Tomo. 8

Ad Heb. 3.

IN præcedenti dist. egit Magister de habitibus uirtutum theologicarum, & etiam de habitibus uirtutum cardinalium, in hac parte intendit determinare de habitibus donorum. Diuiditur autem ista pars in tres partes. In quarum prima determinat de donis in sua generalitate. In secūda uero determinat de dono timoris specialiter, ibi. *Et quia de timore tractādi nobis occurrit locus &c.*) In tertia uero breuiter assignat differentiam inter reliqua dicta, ibi *Post præmissa diligenter considerandum est, &c.*) dist. 35. Prima pars spectat præsentem lectionem, & diuiditur in duas partes. In quarum prima Magister quasi ponit procemium ad istam partē, ostendens quæ, & quot uelit determinare. In secunda uero exequitur ibi. *Hæc dona uirtutes esse, &c.*) Et illa secunda pars diuiditur in duas partes. In quarum prima determinat ueritatem. In secunda mouet dubitationem. ibi. *His autem uidetur obuiare, quod Beda, &c.*) Prima pars diuiditur in

duas

duas partes. In quarum prima determinat de donis in comparatione ad habitum uirtutis, ostendens dona esse uirtutes. ibi. *Hæc dona uirtutes esse, &c.*) In secunda determinat de eisdem i comparatione ad Christum ibi. *In Christo autem hæc eadem fuisse &c.*) Similiter secunda pars, in qua mouet dubitationem, diuiditur in duas. In quarum prima opponit. In secūda determinat ibi. *Ad quod dicimus auctoritatem &c.*)

Dub. 1. R*Eplebit eum spiritus timoris domini. &c.*) Quæritur. Cum ita bene fuerit plenus aliis donis, sicut dono timoris, quare magis illo dono dicit fuisse repletum. Itē. Cum spiritus domini requiescat in humili, sicut idē alibi dicit. 66. uidetur quod potius debuisset attribuere dono timoris uerbum requiescendi: facit autem ecōuerso. Quæritur unde hoc. Resp. Dicendum, quia donum timoris uidetur esse cuiusdam imperfectionis, ne aliquis crederet in ipso donum illud nō fuisse perfecte: ideo ad excludendum errorem magis posuit ibi uerbum replendi, quam circa aliud donū. Alia est etiam ratio, quia dona dabantur Christo, ut perfecte disponeretur ad patiendum, & sustinendum humilitatem passionis, quam ipse principaliter uenit in hoc mundo ostendere, & docere. Vt ergo manifestaretur ueritas, dicit eum spiritu timoris repletū fuisse, quia timor inter omnia dona maxime expedit ad humilitatem. Duplici ergo ex causa uerbum illud dono timoris appropriat, quamuis omnibus cōueniat, uidelicet propter erroris exclusionem, & propter ueritatis manifestationem, quæ sunt duæ causæ faciendi appropriationem. Ad illud quod obiicitur, ꝙ magis deberet isti appropriari uerbum quiescendi. Dicendum, ꝙ donum timendi præparat locum aliis: & quia locus nō dicitur proprie quiescere, sed magis locatū in loco: hinc est quòd uerbum quiescendi magis attribuitur spiritui, & in aliis donis, quòd in dono timoris.

Timor domini &c.) Innuit ꝙ seruilis timor principium est sapientiæ. Contra. Hoc uidetur falsum, quia sapientia non est in peccatore, seruilis autē timor in peccatoribus reperitur: ergo male dicitur ꝙ timor seruilis sit principium sapientię. Item. Nobilius est principium q̄ principiatū, uel saltem ęque nobile. Sed timor seruilis nō est magis nobilis, nec tantum quantum sapientia: ergo male dicitur ꝙ sit principium sapientiæ. Respon. Dicendum, quod timor dicitur esse principium sapiētiæ, pro eo ꝙ disponit ad suscipiēdum sapientiam, & recedendum a culpa. Vnde sicut dispositio potest quodam modo dici principium respectu eius ad quod disponit, sic etiam timor dicitur sapientiæ esse principium. Ad illud ergo quod obiicitur, ꝙ principium, & principiatum possunt se cōpati in eodē. Dicēdum, ꝙ est principium intra, & principium extra. De principio intra habet ueritatē, de eo autem quod est principium extra solum modo locum pręparās, ueritatem non habet. Et hoc modo non primo dicitur timor principium sapientiæ. Ad illud quod obiicitur, ꝙ principiū est magis nobile, uel æque quàm principiatum. Dicendū est, ꝙ est principium disponēs, & principiū efficiens, & perficiēs: illud Dub. 2

illud autem uerum est de principio perficiente, non autem uerũ est de principio disponente.

Quidam tamen secundum effectum &c.) Videtur, quod ibi dicant ueritaté, quia a secundũ quod dr 1. Io. 4. Affectus timoris pœnam hét: sed in Christo iam glorificato, & in angelis beatis nulla est affectio pœnarũ: ergo nõ est timor quantum ad affectum, sed solum quãtutum ad effectũ, ut dicunt. Sed in cõtrarium huius arguitur, quod unumquodq; donum nobilius est quantũ ad sui essentiam, quã quantũ ad effectũ Si ergo donum timoris est in Christo, & in angelis, quantũ ad affectũ, multo fortius est in illis quantum ad effectum. Resp. Dicendum, quod in timore duplex est affectus, & duplex effectus. Vnus, qui attéditur in quadam resilitione mentis a malo. Alius, qui attéditur in quadã resilitione a summo arduo. Primi timoris effectus est malum respuere. Secũdi timoris effectus est facere Deo subiacere, & eidé obedire. Vnus aũt solus istorum effectuum conuenit patriæ, licet uterque affectus conueniat isti statui: & sic rationes ad utranq; partem possunt dissolui.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An dona, & uirtutes ab inuicem differant?

AD intelligentiam huius partis incidit hic quęstio de donis in generali: & circa hæc duo principaliter possunt quæri. Primum est de comparatione donorum ad uirtutes. Secundũ est de ipsis donis in se. Circa primũ qrũtur tria. Primò quæritur de comparatione donorum ad uirtutes quantũ ad differẽtiã. Secũdò quæritur de eisdé quantum ad ordiné. Tertiò quæritur de eisdem quantum ad præcellentiam.

VTRVM dona, & uirtutes abinuicé differãt. Et quod sic, uidetur primo auctoritate Greg. in Mor. sup illud Iob. 1. Nati sunt in septé filii, & tres filiæ, dicit, quod p filios intelligũtur dona; p filias intelligũtur uirtutes: ergo uirtutes ponunt in numerũ cum donis; ergo hñt ab eis diuersificari. ITEM. Hoc ipsum ostenditur rõne sic. Quæcunq; habent alias, & alias differentias diuidentes, necesse est ipsa abinuicé differre: sed diuisio uirtutum alia est, q̃ diuisio donorum, & per alias differentias. Virtutes enim diuiduntur p theologicas, & cardinales, quod nequaquam est circa dona reperire; ergo necesse est habitus donorũ ab habitibus uirtutũ differre. ITEM. Sicut se habet intellectus ad fidé, sic se habent alia dona ad alias uirtutes: sed donum intellectus differt a uirtute fidei, quia credere est assentire sine ratione, intelligere uero cum ratione. Constat autem, quod alius habitus est, qui est sine ratione, & qui est per rationem. Si ergo intellectus diuiditur a uirtute fidei, uidetur, quod alii donorum habitus differant ab ipsis uirtutibus. ITEM. Habitus timoris nullo modo potest esse in genere uirtutis. Timor enim domini nõ põt esse uirtus cardinalis, nec theologica, cũ illæ sint tantũ tres secundum Apostoli sententiã: & tñ timor est donũ: ergo aliqđ donum non est uirtus: sed qua ratione primum donum distin- Lib. 1. cap. 28

guitur a uirtute, eadem ratione, & dona sequētia: ergo uidetur ꝙ inter dona, & uirtutes sit essentialis differentia.

Contra hoc arguitur. Primo auctoritate Iob. 1. Nati sunt ei filij septem: super quo Greg. Cum spiritus sanctus mentem fœcundat, nascuntur in ea septem uirtutes. s. sapientia, & intellectus, consilium, fortitudo &c. ergo secundum Greg. dona sunt uirtutes.

Lib. 1 Mor. c. 28. circa initium.

Rursus super illud Iacob. 1. Omne datum optimum, & omne donum perfectum &c. Glo. dicit. Datum optimum quantum ad naturalia: donum perfectum quò ad gratuita: sed uirtutes sunt gratuitę: ergo uirtutes sunt dona. Ex prima ergo auctoritate habetur, ꝙ dona sunt uirtutes: ex sequenti ꝙ uirtutes sint dona: cum ergo illa, quæ de se mutuò prædicātur, sint eadem, nō diuersa: uidetur quod uirtutes, & dona non habeāt differentiam. Item. Hoc uidetur p diffinitionem doni, & uirtutis; qa donum (secundum ꝙ uult Philosophus) est datio irredibilis. Virtus autem secundum ꝙ dicit August. est bona qualitas mētis, qua rectè uiuitur, qua nemo male utitur, quàm Deus in nobis sine nobis operatur: sed utraque illarum diffinitionum conuenit cuilibet dono, & cuilibet uirtuti: quorū autem diffinitiones sunt eædem, & ipsa sunt eadem: ergo uidetur ꝙ uirtutes, & dona habeant identitatē omnimoda. Item. Eodē uitio male operamur, & sumus expediti ad male operandum: cum ergo uirtus sit potentior uitio, idem est habitus, & eadem est uirtus, per q̄ in operationibus rectificamur, & expedimur. Cum igitur uirtutes sunt ad rectificandum, & dona ad expediendum, uidetur ꝙ non sit aliqua diuersitas donorū, & uirtutum. Item. Ab eadem uirtute per essentiam est currere, & expedite currere: cum ergo uirtus gratuita sit potentior, quàm uirtus naturalis, uidetur multofortius, ꝙ eodē habitu anima rectificetur, & expediatur: sed primum est per uirtutes, secundū p dona: ergo &c. Item. Per habitus uirtutum sufficienter anima perficitur, & ordinatur ad omne bonum. Ordinatur enim homo per uirtutes ad Deum, & ad proximū, & ad seipsum: & hoc secundū omnem uim animæ, sicut in præcedentibus ostēsum fuit: uidetur ergo ꝙ aut dona sint uirtutes, aut habitis uirtutibus, dona superfluāt; ꝙ si non superfluunt: ergo abinuicem non differunt. Ivxta hoc quæritur de differētia uirtutum, donorum, beatitudinum, & fructuum, quomodo differant à seinuicem secundum rem, & quare etiam sic nominentur.

Lib. 6. contra Iulianum cap 7. Tom. 2.

Resolvtio.

Habitus uirtutum sunt ad rectè agēdum: donorum ad expeditè: beatitudinum ad perfectè: & ita adinuicem differunt.

Respon. Dicendum, ꝙ inter uirtutes, & dona assignat̄ cōiter differentia. Omnes. n. cōiter dicunt, ꝙ aliquo modo differant dona à uirtutibus: & hoc indicant differētiæ, in quas habent diuidi habitus uirtutis, & doni. In modo autē assignandi differentiam diuersificati sunt Doctores. Cum enim huiōi habitus quadruplicem habeant cōparationem, inueniūtur assignari differentiæ donorum, & uirtutum sc̄d̄m uiam quadrimembrem.

brem. Habent enim comparari huiusmodi habitus ad propria subiecta, & ad sua opposita, & ad fines proximos, & ad actus proprios. Secundum primam comparationem tentauerunt aliqui assignare differentiam sic, dicentes quod cum lib. arb. sit principium meriti, oēs habitus secundū quos meremur, sunt in libe. arbit. collocandi: sed cum lib. arbi. sit facultas rationis, & uoluntatis, habet perfici habitibus duplicis generis. Habitus (in quā) uirtutum perficitur, inquā tum est facultas uoluntatis, habitibus uero donorum inquantum est facultas rationis. Et quod illud sit uerum, nituntur persuadere per ipsam donorum differentiā, quæ pro magna parte respiciunt actū cognoscendi: species vero uirtutum econtrario magis ad affectū habent referri. SECVNDVS autem modus assignandi differētiam attenditur per comparationem illorum habituum ad sua opposita. Habitus enim virtutis, & doni opponūtur ipsis uitiis, & effectibus per peccatum introductis. Peccatum autem duo mala facit. Primū est quod tollit rectitudinem iustitiæ. Secundum est quod debilitat uigorem naturæ, & eam dicitur uulnerare. Vnde sicut in morbo duo sunt, uidelicet ipsa humorū inæqualitas, & synthemata quædam, siue sequelæ ipsius morbi: Sic intelligendū est in morbo spirituali: cum ergo duo sint in ipso morbo spirituali, uidelicet ipse morbus deordinans, & synthema concomitans, ipsa culpa, & eius sequela, ipsum telum, & uulnus ex telo derelictum: habitus uirtutum sunt contra ipsos morbos peccatorum: sed dona sunt contra sequelas ipsorū, ita quod per uirtutes expelluntur tela, & per dona expelluntur vulnera, siue synthemata derelicta. Et hic modus dicendi confirmatur per Grego. in Moral. vbi assignat opposita donorum dicens, quod contra stultitiā est sapientia, contra hebetudinē intellectus, contra præcipitationem consilium, contra pusillanimitatē fortitudo: & sic de aliis consequentibus. Hæc autem non sunt peccata, sed magis synthemata quædam ex peccatis derelicta. Et quā (sicut dicit Aug.) aliud est extrahere telum; aliud sanare uulnus. hinc est quod habitus uirtutum & donorum abinuicem differunt ratione eorum, contra quæ sunt. TERTIVS aūt modus assignandi differentiā attenditur per comparationem ad fines proximos. Habitus. n. gratuiti nobis dantur, ut cōformemur Christo. Christus aūt oīmodam perfectionē habuit, & in agendo, & in patiendo: & ideo sunt aliq. habitus nobis dati, quibus conformamur Christo in agēdo: & hi sunt habitus uirtutum, qui sunt ad rectè operandū, & ad hoc finaliter ordinātur, vt per illos habitus sic ordinantes ad rectam operationē in agendis conformemur Christo. Sūt præterea, & alij habitus dati nobis, ut conformemur ei in patiendo: & huiusmodi habitus sunt dona, per quæ Christus erat dispositus ad sustinendā rectissimè passionē ad gloriā dei, & nostrā utilitatē: & per habitus hmōi donorū debemus sibi cōformari in patiendo. QVARTVS aūt modus assignādi differentiā attēditur penes cōparationē ad actus proprios. Sunt. n. quidam actus primi, & q dā actus primi, & quidā

dã medij, & quidam ultimi, siue perfecti. Sicut uerbi gratia possumus uidere in actu cognoscēdi, ꝙ prius est credere, secundo intelligere, tertio uero mundo corde uidere; & secundum illam trinam differentiam actus sunt in nobis tres differentiæ habituum gratuitorum, uidelicet uirtutum, donorũ, & beatitudinũ; ita ꝙ uirtutes sunt ad actus primos, ut patet, qa fides est ad credendum; dona ad actus medios, quia (scd̄m ꝙ patet) donum intellectus est ad intelligendũ; beatitudines uero ad actus ultimos, ut patet; qa mũditia cordis est ad Deũ uidendũ. Et qm̃ in primis actibus potentiæ rectificantur, in secundis expediuntur: & in tertiis, & ultimis perficiuntur; hinc est ꝙ habitus uirtutũ sunt ad agendũ recte, habitus donorũ ad agendum expedite, habitus beatitudinũ ad agendũ, siue patiēdum perfecte. Postq̃ autē illi habitus sunt in aĩa, est consequenter in ea status quidã quietationis, & delectationis. In hac autē delectatione duo cõcurrunt, uidelicet quædã spiritualis refectio, & ipsius refectionis spiritualis perceptio. Iõ ad ista tria genera habituũ adduntur fructus, & spirituales sensus, qui nõ dicunt hic nouos habitus, sed habituũ præcedentium exprimunt perfectũ statũ, & usum. Rursus qm̃ ad hæc omnia habēda per nos nõ sufficimus, nobis data sunt adminicula sacramentorũ, in quibus pro diuersitate suorũ effectuũ gratia datur ad inchoationē perfectã, & consummationē oĩum habituum prædictorum, licet illa genera principaliter habeant respectũ ad morbum curãdum. Sic ergo patet, ꝙ quadruplex est modus assignandi differentiam inter uirtutes, & dona. VERVNTAMEN primus modus non est per propria; imo magis per appropriata. Per propria (inquam) non est, quia si quis uelit dicere, ꝙ omnia dona sint in rõne, & oẽs uirtutes in uoluntate, manifestã habet instantiã in donis quantum ad timorē, fortitudinē, & pietatem, quæ sunt a parte affectus in uirtutibus quantum ad fidem, & prudentiam, quæ sunt ex parte intellectus. Ideo illa differentia aut falsa est, aut nulla; aut est per appropriationē quãdam, in hoc uidelicet, ꝙ plura dona sunt ex parte rõnis, quã uoluntatis; econuerso uero est in uirtutibus. Secundus uero modus assignandi differentiam per cõparationem ad opposita abundat a primo, quia reuera est per propria; in hoc tamen deficit, quia non est per priora, sed magis per posteriora. Cum.n. habitus donorum, & uirtutum apponantur uitiis, sicut habitus ad priuationes: & habitus naturaliter prius sit, quã priuatio, non distinguuntur habitus scd̄m priuationē, sed magis econuerso scd̄m rem, & naturã; põt tamen distingui scd̄m cognitionem nostrã imperfectam, quæ ut frequenter est per posteriora. Tertius autem modus assignandi differentiam abundat a primo, & secundo, quia est per propria, & per priora; in hoc tamen deficit, quòd non est illa differentia secundum oẽm statum, quia nec secundũ statum naturæ institutæ, nec secundum statum gloriæ, in quibus fuerunt, & erunt dona, & uirtutes; & tñ nec ordinabãtur, nec ordinabũtur ad patiendum. Nihilominus tamē illa differentia recte assignatur

Hũc modũ dicē de uide turiuta ri Sco. q di. 34 q unic. tenet, ꝙ dona sit idem ꝙ uirtutes uel qd nõ superfluũ sit ea distĩcta ponere.

tur secundum statum, in quo nūc sumus. Quartus autem modus assignandi differentiam per comparationem ad actus, est uerus, & proprius, & abundat ab omnibus prædictis: quia est per propria & per priora secundum rationē cognoscendi, & ꝑ ea, quæ oĩ statui sunt cōia. In omni.n. statu cōpetit homini, ut operetur rectè, & expedite, & perfectè. Et quòd iste modus assignandi differentiā rectè sit sumptus, satis manifestatur, quia (secundum ꝙ prętactum est) non solūmodo secundū istam uiā assignatur differentia donorū ad uirtutes, sed etiam apparet differentia omniū eorum, quæ computantur inter munera gratiæ, uidelicet uirtutum, & donorū, beatitudinum, fructuū, sensuum spiritualium, & sacramentorum. Nam primæ tres differentiæ nominant habitus: duæ uero sequentes nominant status, & usus: sexta uero differentia nominat prædictorū adminicula, & adiuuamenta. Ex his patet non solummodo differentia prædictorum secundum rem, sed etiam secundum nominādi rationem. Nā habitus rectificātes recte dicuntur uirtutes, pro eo, ꝙ uirtus de ratione sui noĩs dicit, qđ ad agendū erigit, & uigorat. Habitus uero expedientes recte dicuntur dona, pro eo, ꝙ dicunt quandam ulteriorem abundantiam bonitatis ad agendū: ac per hoc magis attestantur diuinę liberalitati: & propter hoc recte censentur nomine doni. Habitus uerò perficientes rectè dicuntur beatitudines, pro eo, quod tales habitus faciunt hominem proximum Deo, & conformem ipsi gloriæ summæ, & beatitudini, in qua est reperire summam perfectionem. Status autem, in quo est refectio, rectè dicitur fructus, fructus enim a frui dictum est. Vsus uero secundum, quem illa perceptio suscipitur, recte dicitur sensus spiritualis: quoniam sensus est cognoscere rem, ut pręsentem. Postremo adminicula omnium illorum, in quibus datur gratia animam sanctificans, & a peccatis curans, & ad omnem sanctitatis perfectionem adiuuans, rectissime dicuntur sacramenta. Patet ergo ex ꝑdictis, ꝙ inter uirtutes, & dona est differētia. Vnde rationes ostēdentes hæc concedendæ sunt.

AD ILLVD uerò, quod primò obiicitur in contrarium per auctoritates sanctorū, quòd dona sunt uirtutes, & uirtutes sunt dona. Dicendum, ꝙ contingit nomina extendi, & proprie accipi: & nos loquimur hic de uirtutibus secundum quòd propriè accipiuntur, & diuiduntur per tres theologicas, & cardinales quatuor: & de donis secundum, ꝙ diuiduntur ꝑ septem differentias, quas assignat Esaias. Auctoritates uero glosarum, & sanctorum loquuntur de dono secundum quòd nomen doni ampliatur, & large accipitur, & similiter de uirtutibus: ut uirtus dicatur omnis habitus, qui expedit ad bonum, donum uero omne, quod diuinitus gratis datur. Et sic concedi potest, quod idem est donum & uirtus: hoc autem modo non quærimus de differentia donorum, & uirtutum: quia de re quærimus, non de nomine. AD ILLVD, quod obiicitur, de conuenientia diffinitionum doni, & uirtutis. Dicendum, quòd illæ notifica

tiones large datæ sunt secundum generalem rationem illorum nominum. Attamen in diffinitione uirtutis potest fieri uis in hoc ꝙ dicitur, qua recte uiuitur. Nã (sicut prius tactũ est) in hoc differt a donis, quia habitus illi sunt ad rectificandum, habitus uero donorum ad expediendum. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ per idem peccatum obliquamur, & sumus proni ad peccatum. Dicendum, ꝙ non est simile, quia facilius est male facere, & declinare a bono, quam benefacere, & in bono expediri: sicut facilius est aliquem vulnerare, q̃ uulneratum sanare: & ideo plures habitus sunt necessarij ad perfecte sanandum, & reparandum, quàm ad deordinandum. AD ILLVD quod obiicitur, ꝙ eiusdem uirtutis naturalis est currere, & expedite currere. Dicendum, ꝙ uerum est, loquendo do potentia prima: uerũtamen facilitas superaddita potentiæ primæ non est eadem cum ipsa, sicut patet de naturali potẽtia, & impotentia, quæ dñr dispõnes, & qualitates superadditę supra radicẽ potentiæ naturalis. Præterea nõ est simile, quia multo difficilius est rectificari, & expediri, & habilitari in his operibus, quæ sunt supra naturam: quàm in his, quæ subiacent potẽtię naturali. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ habitus uirtutum sufficienter ordinant animã ad Deum secũdum omnem eius comparationem. Dicendum, ꝙ licet sufficienter ordinent quãtum ad ea quæ sunt rectitudinis, & necessitatis, utpote quãtum ad illos actus primos, in quibus primaria rectitudo consistit: tamẽ ultra hoc liberalitas benignitatis diuinę ꝓuidit homini, & contulit habitus, per quos expediretur non solum ad opera necessaria rectitudinis, sed etiam perfectionis, & supererogationis. VNDE si obiiciatur, ꝙ idem est habilitare potentiam, & eam expedire: ita ꝙ eadem sit uirtus, quæ facit rectam, & expeditum. Dicendum, ꝙ illud est uerũ respectu operis eiusdem generis: sed respectu operis alterius, & alterius gradus, & rationis non habet ueritatem. Magis autem dicũtur dona expedire, quã uirtutes: quia, & si uirtutes expediant ad actus proprios, adhuc tamẽ remanent syntemata, per quæ homo impeditur in bene agendo, & ratione quorum adhuc ineptus est ad opera maioris excellentię, nisi ad hæc iuuaretur per habitus donorũ. AD ILLVD uero, quod ultimo quærebatur, iam patet respõsio per ea, quæ dicta sunt.

QVAESTIO. II.

An dona priora sint uirtutibus, uel econuerso;

DE comparatione donorũ ad virtutes quantum ad ordinẽ. Et quæritur, utrũ dona sint priora uirtutibus; an econuerso. Et ꝙ dona præcedãt, uidetur. Matth 7. ubi super orationem dominicam dicitur in Glosa. In precibus est, ut impetremus dona: in donis, ut operemur mandata: de operatione beatitudines sequuntur; ergo uidetur ꝙ perfectio hominis incipiat a donis; sed illi habitus gratuiti sunt priores, in qbus inchoatur princ pium bene agendi; ergo dona sunt priora uirtutib'. ITEM. Prius est sanari, q̃ bene operari; sed per dona sanantur potentiæ, & per uirtutes habilitantur ad bene operandum: ergo dona priora

sunt

sunt uirtutibus. ITEM. Prius est declinare a malo, q̃ facere bonũ; sed per primum inter dona declinamus a malo, per uirtutes ordinamur ad bene faciendum; ergo dona sunt priora uirtutibus.

Lib.14 de Tri. ca.1.à medio. Tom.3. ITEM. Prius est generans, q̃ generatum; sed per scientiam generatur fides, secũdum quod dicit Augu.14.de ciuitate Dei, q scientia est de his, quibus fides saluberrima gignitur, nutritur, & roboratur; ergo donum sciẽtię prius est, quàm fides; sed fides est prima uirtutum; ergo dona sunt priora uirtutib'. ITEM. Intellectus est prior, quàm affectus; ergo habitus intellectiui priores sunt, q̃ habitus affectiui; sed dona ex maiori sui parte sunt in rationali, uirtutes ex maiori parte sunt in affectiua; ergo priora sunt dona, quam sint uirtutes.

SED CONTRA. Super illud Iob.j. Ventus uehemens &c. ibi dicit Gregorius. Spiritus ante omnia menté ornat septem uirtutibus; ergo naturaliter habitus uirtutum primo sunt a gratia, quã habitus donorum. ITEM. Tren.2. Præcipitauit omnia mœnia eius; ibi. Glo. In his rectus ordo seruatur, quia cum peccatrix anima relinquitur, prius ab ea dona uirtutum, quæ data sunt ad manifestationem spiritus, auferuntur, deinde fundamenta fidei, spei, & charitatis euertuntur. Si ergo is est ordo in destruendo, ut prius destruatur illud, quod ultimo fuit in cõponendo; ut prius auferantur dona, quàm fundamenta uirtutum: uidetur quòd prius sint uirtutes quàm habitus donorum. ITEM. Prius, est recte agens, quam expediens in eodem genere. Si ergo habitus uirtutum sunt ad rectificandum, & habitus donorum ad expediendum; ergo dona nõ sunt priora uirtutibus. ITEM. Timor est primũ donorũ, sicut fides est, prima uirtutum: sed fides prior est, quâ sit timor quia timor ortũ habet a fide; ergo simpliciter vr̃ quod uirtutes sint priores donis; quia si primum in uno genere est prius primo in altero genere, hoc simpliciter est illo prius: secũdum considerationé Philosophi. ITEM. Is est ordo habituum, qui est ordo actuum. Ideo enim fides dicitur prior esse spe, quia credere prius est, quam sperare. Cum ergo uirtutes sint ad actus primos, dona ad actus medios, sequitur necessario, quòd uirtutes sint ante dona.

RESOLVTIO.

Quò ad originem dona, & uirtutes simul sunt: quò autem ad usum uirtutes dona præcedunt.

RESPON. Dicendum, q dupliciter est loqui de habitibus uirtutum, & donorum. Aut quantum ad ipsorum habituum originem, aut quantum ad usum. Si quantum ad originem, cum omnes habitus gratuiti ortum habeant a gratia: sic omnes simul sunt origine; quia omnes habitus gratuiti simul infunduntur infusa gratia, quæ est ipsorum principium. Si uero loquamur de ipsis habitibus donorum, & uirtutum in comparatione ad sequentes usus: sic concedendum est, quod uirtutes præcedunt dona. Licet enim actus alicuius doni specialis pręcedat actũ alicuius uirtutis, sicut actus timoris actum spei; quia tamen actus primæ uirtutis, uidelicet fidei

præcedit actum primi doni. s. timoris: & generaliter actus cuiuslibet uirtutis præcedit actum doni sibi correspōdentis, sicut actus primus præcedit medium: hinc est q generaliter concedi potest, q habitus uirtutum per comparationes ad actus, & usus priores sunt respectu donorum: & hoc dico respectu eiusdem. Vnde concedendæ sunt rationes, & auctoritates, quę adducebantur ad partem illam.

AD ILLVD ergo, quod primò obiicitur in contrarium, quod in donis est inchoatio bene agendi, Dici potest, q dona ibi accipiuntur pro uirtutibus: aut si accipiuntur pro donis propriè dictis, secūdum q uidetur litera præcedens dicere, tunc operatio mandatorū ibi stat non pro qualibet, sed pro operatione expedita, in qua cōsistit profectus, per cuius progressum beatitudines subsequuntur. Vnde preces illæ impetrantes in uirtutibus radicantur: alioqui nō impetrarent, nec efficaciter mererentur. AD ILLVD, quod obijcitur, q prius est sanari, quam bene operari. Dicendum, q illud est uerum de quadam sanitate, & de quadam sanitate falsum est. Est enim sanari a morbo, & est sanari a sequela morbi. Cum ergo dicitur quod prius est sanari, quā bene operari. Dicendum, q hoc est uerum de sanatione, quæ cōsistit in amotione morbi, & culpę: non autem de ea, quæ consistit in amotione synthematis, & sequelæ. Cum autem dicitur, q dona sunt ad sanandū, hoc nō intelligitur de sanatione primo modo, sed secundo modo. Et sic patet quod illa ratio non concludit. AD ILLVD, quod obiicitur, q prius est declinare a malo, quā facere bonum. Dicendum, q hoc est uerum: sed declinare a malo non solummodo est donorum, sed etiam uirtutum, sicut patet de pœnitentia, & iustitia. Quod autem declinatio a malo attribuatur timori, hoc ē propter expeditionem, quia donum timoris facit a malo faciliter declinare. AD ILLVD, quod obiicitur, q generans est prius generato. Dicendum, quod est uerū de eo, quod est generaliter priūcipium generandi reliquum: sed scientia non est sic principium fidei: nam in eodem prius est fides, quàm sit scientia, quæ est fidei generatiua. Vnde uerbum Augustini intelligitur solum particulariter, & respectu diuersorum: quia scientia in prædicante, uia est ad generandum fidem in audiente. AD ILLVD, quod ultimo obiicitur, q intellectus præcedit affectum. Dicendum, quòd uerum est quantum ad actus, & habitus, qui sunt eiusdem coordinationis. Vnde cognitio dirigens ad affectionem est illi præambula, propter qđ prius est credere, quā amare: sed de habitibus, & actibus, q nō sunt eiusdem ordinationis nō habet ueritatem, quia non est prius uidere Deum, quàm amare Deū, immo econtrario: & quoniā habitus domorum, & actus nō sunt eiusdē coordinationis cū habitibus, & actibus uirtutū, quia actus uirtutis sūt in primo gradu, actus uero donorū in medio: hinc ē qđ nō est necesse dona eē priora uirtutibus, q̄uis habitus illi magis respiciāt intellectum, & illi magis respiciant affectum.

QVÆ-

QVAESTIO III.

An virtutes præferantur donis?

DE comparatione donorũ ad uirtutes quantum ad præcellentiam: & est quæstio. Vtrũ uirtutes sint excellẽtiores donis, an econuerso. Et quod habitus uirtutum sint excellentiores uidetur. Primo per Apostolũ. j. Cor. 12. Adhuc excellentiorem uiam uobis demonstro. ibi Glo. Demonstro uobis uiam eundi ad Deum: id est charitatem, quia maius oĩbus donum est. Si ergo uirtus est, uidetur quod uirtutes sint excellentiores, quàm dona. ITEM. Philosophus diffiniens uirtutem, dicit; ꝙ uirtus est dispositio perfecti ad optimum. Et alibi dicit, qđ perfectum est, cui non potest fieri additio: sed si aliqui habitus essent ꝑfectiores ultra habitus uirtutum, esset additio ad perfectũ: restat ergo ꝙ dona non sunt uirtutibus perfectiora. ITEM. Alibi Philosophus dicit, quod uirtus ẽ ultimũ de potentia: sed eo quod est ultimum in potentia; nihil est maius, neque excellentius: ergo non uidetur quod ultra habitus uirtutum possint esse aliqui habitus in anima maioris perfectionis, & dignitatis. ITEM. Tanto habitus excellẽtior est, & ꝑfectior: quanto actus eius magis appropinquat ad medium: sed habitus uirtutum maximè immediatè cõsistunt quantum ad suos actus: ergo non uidetur, quod ultra habitus uirtutum sint aliqui habitus excellentiores. ITEM. Nobilitas habituum attẽditur quantum ad rationẽ gratuiti, & meritorii: sed habitus uirtutum maximè appropinquant ad gratiam, quia immediate fluunt ab ea, & circa actus uirtutum maximè attenditur meritum, unde & charitas dicitur esse merendi principium: ergo uidetur, quod habitus uirtutum excellẽtiores sint inter omnes alios habitus. ITEM. Sicut se habet imago creationis ad eẽ naturæ ipsius animæ, sic se habet imago recreationis ad esse gratiæ: sed imago creationis attenditur quãtum ad id quod est excellentissimum in anima in esse naturæ: ergo imago recreationis attenditur quantum ad illud, quod est excellẽtissimum in anima in esse gratiæ: imago autem recreationis attenditur quantum ad habitus uirtutum theologicarum, uidetur ergo quod nulli habitus sint excellentiores illis habitibus.

5. phy. fc. 42.

SED CONTRA. Bernard. in Lib. de amore Dei cap. 25. Amor proficit in charitatem, charitas in sapientiam: sed non est profectus, nisi ꝑ progressum ad aliquid excellentius; ergo donum sapientiæ est excellentius charitate; ergo simpliciter dona sunt excellẽtiora uirtutibus per considerationem Philosophi: quia si optimũ in uno genere melius est optimo in alio genere, & simpliciter hoc illo melius. ITEM. Nobilitas, & dignitas habituum dinoscitur per actus: sed actus donorum sunt excellentiores, q̃ actus uirtutum, sicut ex præcedentibus patet, ꝙ uirtutes sunt ad actus primos, dona uero ad actus medios; ergo &c. ITEM. Quod se habet ex additione ad alterum in genere boni, excellentius est illo: sicut bene uiuere melius est, quam uiuere. Cũ ergo dona se habeant per additionem ad uirtutes, & uirtutibus sint posteriora, & sint ad agendum

dum expedita: ergo dona sunt perfectiora, & excellentiora, quam uirtutes. ITEM. Illi habitus sunt excellentiores, qui faciunt hominé magis similem statui gloriæ, & perfectioni, quæ fuit in Christo: sed dona sunt huiusmodi, quæ omnia fuerunt in Christo, & sunt in statu gloriæ, quod nõ potest dici de uirtutibus; ergo uidetur quod dona sint excellentiora uirtutibus.

RESOLVTIO.

Diuersa consideratione virtutes tum æquantur, tum præferuntur donis.

RESPON. Dicendum, quod de habitibus uirtutum, & donorum sub ratione dignitatis est loqui tripliciter, secundum triplicem istorum habituum comparationem: aut in comparatione ipsorum ad gratiã, ipsos habitus informãtem, & gratuitos facientem: aut in comparatione ad actus egredientes: aut in comparatione ad status consequétes. Si in comparatione ad gratiã ipsos habitus informantem, cum ipsa sit una reddens equaliter animam acceptam Deo, & ipsius potentiam, & habitus, & opera: sic æqualis dignitatis, & meriti sunt cuncti habitus existentes in eadé anima. Si auté loquamur de ipsis in comparatione ad actus ingredientes, sic unus habitus est nobilior altero, sicut uirtutes theologicæ sunt excellentiores cardinalibus, cum actus earum immediatè tendant in Deum, & inter theologicas charitas est excellentissima. Si autem loquamur quãtum ad status consequentes, cum usus uirtutum habeatur in statu imperfectionis, usus uero donorũ promoueat hominem ad statum perfectionis: sic dona sunt excellentiora uirtutibus, sicut status proficientiũm perfectior est statu incipientium: & hoc est, quia status ille secundus præsupponit statum præcedentem. Vnde sicut bene esse melius est, quàm esse, quia bene eé dicit eẽ, & adhuc amplius: sic habitus reddentes potentias expeditas ad actus medios, excellentiores sunt habitibus reddentibus eas expeditas primò ad actus primos, non ratione eius quod addunt solum, sed ratione eius, quod addunt, & præsupponunt. Vnde cõcedendum est, quod hoc modo dona sunt excelléntiora uirtutibus; & rationes concedendę sunt, quæ hoc ostendunt.

AD ILLVD, quòd obiicitur, quod charitas excellẽtior est omnibus donis. Dicendum, quòd Apostolus comparat charitatem ad illa, quæ possunt sine charitate haberi; sicut fides, & spes, & illæ aliæ uirtutes, quæ possunt sine charitate haberi. Sed quia dona spiritus sãcti charitatem præsupponunt, & ultra habitũ charitatis aliquid addunt, sicut habitus sapiẽtiæ addit aptitudinem, & promptitudinem ad faciliter degustandum, quam suauis sit Dominus: hinc é, quod comparatio illa non habet hic locum, pro eo quod alterum in altero clauditur. AD ILLVD, quod obiicitur, quod uirtus est dispositio perfecti ad optimum. Dicendum, quod est perfectio sufficientię, & est perfectio excellentiæ, & est perfectio superabundantiæ. Prima est perfectio in genere, & secundum quid: ultima uero est perfectio simpliciter. Huic autem perfectioni. s. primæ aliquid potest addi; quia ultra sufficientiam necessitatis est excellétia supererogationis

gationis, quæ illi potest superaddi. Cum ergo dicitur, quod per fecto potest fieri additio, hoc nō intelligitur de pfecto primo modo dicto, sed ultimo. Cum uero dicitur, quod uirtus est dispositio perfecti ad optimum, hoc intelligitur primo modo, sed nō ultimo: quia sic pficit, quod ad optimum disponit. AD ILLVD, quod obiicitur, qđ uirtus est ultimum potentiæ. Dicendum, quòd illa diffinitio data est de virtute naturali: & ideo non habet hic locum. Aliter etiam potest dici, quod sicut habitus virtutum dicuntur in mediretate consistere, non quia sūt medium pūctale, sed quia ad mediū punctale appropinquant: sic etiam virtus dicitur vltimum de potentia, non quia ponat ipsā potentiam in summo, sed quia facit ipsam appropinquare ad summum. Et propterea ex hoc haberi nō potest, quod ultra habitum virtutis non sic ponere illum habitum virtutis excellentiorem.
AD ILLVD, quod obiicitur, quod actus uirtutis maximè cōsistit in medio. Dicēdum, quod illud est verum in eis habitibus, in quorū actus potest esse excessus: hoc aūt non est verū in omnibus actibus, nec in omnibus virtutibus, sicut patet in virtutibus theologicis: & propterea ratio illa non cogit, sicut patet: quia melius est seruare continentiam uirginalē, q̄ omnino uidetur ad extremum declinare, quam continentiam coniugalem. Melius est etiam omnia pro Deo relinquere, quàm quædam dare, quædam retinere. Aliter potest dici, quod est medium excellentiæ: & est medium sufficientiæ. Medium sufficientiæ est medium inter superfluum, & diminutum. Medium vero excellentiæ est illud, quod maximè recedit ab omni inæqualitate, & ab omni imperfectione: & hoc medium magis attenditur quantum ad actus donorum, & beatitudinum, quàm quantum ad actus virtutum. AD ILLVD, quod obijcitur, quod ille habitus dignior est, qui plus habet gratuiti, quàm meritorij. Respondendum est per interemptionem minoris: quia charitas, quæ est in anima respectu habituum existētium in eadem, æqualiter influit, & ęqualiter reddit eos gratos, & in actibus suis meritorios. Et si obiiciatur, quod meritum primo attribuitur charitati. Dicendum, quod hoc non obstat: quia (sicut dictum est) dona in actibus suis præsupponūt charitatem, & eius actum, ac per hoc, & meriti complementum. AD ILLVD, quod obijcitur, quod imago recreationis, quæ est nobilissima in esse gratiæ, attenditur in uirtutibus. Dicendum, quod illud est uerum quantum ad primum esse gratiæ: verumtamen quantum ad maiorem profectum in bono non tantum consistit imago recreationis in anima in habitibus virtutum, sed etiā quantum ad habitus donorum, & beatitudinum: quod patet, quia nostra cognitiua primo reparatur per habitum fidei, & deinde amplius reparatur per donum intellectus, & post per munditiam cordis, quæ quidem disponit ad Deum cōtemplandum.

AR-

ARTICVLVS II.
QVAESTIO I.

An septem tantum præcisè sint dona Spiritus sancti?

ONSEQVENTER quæritur de donis secundũ cõparationem, quam habent ad seinuicem. Et circa hoc quæruntur tria. Primò quæritur, de donorum numero, & distinctione. Secundo quæritur de ordine, & combinatione. Tertiò, quæritur de ipsorum euacuatione siue duratione.

VTRVM sint præcisè tantum septem dona Spiritusſancti. Et ostenditur, quod sunt præcisè, & tantummodo septem. Primò auctoritate Isaiæ 11. Requiescet super eum spiritus domini, spiritus sapientiæ, & intellectus, spiritus, &c. vbi septem dona enumerantur, & non plura. Si ergo omnia dona fuerunt perfectè in Christo, ergo uidetur, quod numerus donorum completus sit in septenario. ITEM. Super illud Iob. j. Nati sunt ei septem filii. Gregorius ibi: septem filij Iob spiritualiter intelligẽdo, sunt septem dona Spiritusſancti. ITEM. Super illud Isaiæ. 4. Apprehendent septẽ mulieres uirum unum, dicit Glo. ꝙ per septem mulieres intelligũtur septem dona Spiritus sancti. ITEM. Per rationem uirtutum, quia dona sunt ad expeditionem uirtutum; ergo cum uirtutes sint tantummodo septem, uidetur ꝙ dona septenarium numerum non excedant.

Lib. 1. cap. 28 circa Initiũ.

SED CONTRA. Videtur quod tm̃ debent esse quinque, quia dona correspondent uirtutibus; ergo cum duę sint tantummodo uirtutes ex parte cognitiuæ, uidelicet fides, & prudentia: ergo tantum duo deberent esse dona ex parte intellectiuæ eis correspondentia, uidelicet scientia, & intellectus: superfluunt ergo duo dona alia, uidelicet consilium, & sapientia: ergo uidetur, ꝙ tantum sint quinque. ITEM. Videtur, ꝙ deberent esse tantũ quatuor: quia dona sunt cõtra sequelas, uel sinthemata, quæ ex peccato relinquuntur: sed ista sunt quatuor tã tum, uidelicet ignorantia, & infirmitas, malitia, & concupiscentia, sicut dicit Beda; ergo &c. ITEM. Videtur, ꝙ deberent esse tantum duo: quia quot modis est reperire bonum, tot modis est reperire malum: sed tantum unum est donum, quod expedit contra malũ, uidelicet donum timoris: ergo uidetur, ꝙ unum solum deberet esse, ꝙ habilitaret ad bonum, & sic tantum duo: & sic uidetur, ꝙ non sint septem, immo multo pauciora. ITEM. Videtur quòd in duplo plura debeant esse. Si enim dona sunt ad expeditionem uirtutum, & fides habet duo dona ipsam expedientia, uidelicet intellectum, & scientiam, uidetur ꝙ quælibet uirtus deberet habere duo dona: cum ergo uirtutes sint septem, dona deberent esse quatuordecim. ITEM. Videtur, ꝙ saltem deberẽt esse duodecim: quia quatuor dona sunt circa expeditionem rationalis, scilicet scientia, & consiliũ, intellectus, & sapientia. Cum ergo quælibet aliarum duarum uirium indiget expediri, & sanari sicut rationalis, cum quælibet sit tantum, uel magis infirma: ergo quęlibet earũ debet habere quatuor dona. Et si quælibet earum habet

hēt quatuor, cū ipsæ sint tres: ergo dona erūt 12. ITEM. Videtur, ꝙ saltem debēt esse decē: quia sicut ad pfectionē pœnitētiæ necessarius est timor: sicut ēt necessaria sunt pudor, & dolor, & gaudium, adhoc, qđ homo pęnitere ualeat perfecte & expedite: ergo sup hęc dona uidetur, quod debeant esse alia tria. Cum ergo prædicta dona sint septē, aliis tribus superadditis, uidetur, ꝙ deberent esse decē. Quæritur ergo quare tot sūt, nec plura, nec pauciora.

RESOLVTIO.

Septem utique spiritus sancti dona sunt, nec plura, nec pauciora: sicut habitus annexi, respectus oppositi, fines proximi, actus & obiecta demonstrant.

RESP. Ad prędictorum intelligentiam est notandum, ꝙ numerus, & distinctio, & sufficientia donorum quadrupliciter accipitur secundum ipsorū donorum cōparationē quadruplicem. Habent. n. dona primo cōparari uel considerari respectu habituum annexorum. Secundo respectu suorū oppositorum. Tertiò respectu finiū proximorum. Quarto respectu actuū, & obiectorū. Per cōparationē ergo ad habitus annexos sufficientia donorum dupliciter accipitur. Vno modo, ut unumquodque donum alicui uirtuti respondeat, ut incipiamus a superiori. Sapientia respondet charitati, intellectus fidei: consilium uero ,ppter hoc, ꝙ ordinat ad ea, quæ supererogationis sunt, in q̄bus spes æternorum concipitur; respondet ipsi spei, fortitudo fortitudini, scientia prudentię, pietas iustitię, timor modestiæ, siue temperātiæ. Aliter possunt sumi secundum ꝙ ordinātur ad expeditionē uirtutum theologicarum: quia enim fides credit temporalia, & ęterna quantum ad articulos diuinitatis, & humanitatis, duo habet expedientia, intellectum. s. circa æterna, & scientiam circa temporalia. Sic charitas, circa duo habet affici, uidelicet circa Deum, & circa proximū: & secundum hoc habet duo expedientia, uidelicet sapiētiā respectu Dei, & pietatē respectu proximi. Spes etiam pōt dupliciter a statu suo euerti, uel ꝑ extollentiā in prosperis, uel per depressionē in aduersis: & ideo habet duo dona expedientia, unū cōtra prospera. s. donum timoris, alterum contra aduersa, scilicet donum fortitudinis: & ut expedite omnia, & sine errore currant, donum consilii his sex donis superadditur, ut simul sit in omnibus ꝑdictis expediens cum maturitate. Et hæc est prima uia accipiendi donorum sufficientiam. Huic tamen uiæ satis pōt inferri calumnia, quia solummodo uidetur ibi esse q̄dā adaptationis congruentia. Secunda autem uia accipiendi sufficientiam donorum est respectu suorum oppositorum: & hoc potest similiter dupliciter fieri, uidelicet respectu peccatorum capitalium, uel respectu synthematum consequētium. Respectu peccatorum sic, ut timor sit contra superbiā, pietas contra inuidiā, scientia contra iram, quæ mētem perturbat, fortitudo contra accidiam, quæ mentē deiicit, cōsilium contra auaritiam, quæ cōtra diuinū consiliū uult oīa retinere, intellectus contra gulā, & ebrietatē, quæ rōnem suffocat: sed sapientia contra luxuriam, quæ

non

non sapit, nisi carnalia. Alius modus sumendi est contra synthemata, quem assignat Greg. in Moral. sup illud. Ventus uehemens, &c. Spiritus, qui ante omnia mentem virtutibus ornat, eandem contra singula tentamenta septem uirtutibus roborat. Et post subdit. Cōtra stultitiam sapientia, cōtra hebetudinē intellectus, contra præcipitationem consilium, contra pusillanimitatem fortitudo, contra ignorantiam scientia, contra duritiam pietas, contra superbiā timor. Et nota q superbia accipitur ibi non pro uitio capitali, sed pro pronitate. Hic autem modus sumendi, & si satis idoneus sit, tamen calumniabilis est uterque. Primus calumniabilis est, qa dona nō sunt directè cōtra peccata. Vterq; etiam est calumniabilis, quia quasi a posteriori sumitur. Et est ibi quædā circulatio, quia ita bene sumitur sufficiētia, & numerus peccatorum, & illarum pœnalitatum per comparationē ad dona, sicut econtrario.

TERTIA via sumendi sufficientiam donorum est per cōparationē ad fines proximos: & hoc potest esse dupliciter. Dona enim (sicut dictum est) sunt uno modo ordinata ad compatiendum conformiter Christo. Christus autē habuit hæc septem dona, secundum quæ erat dispositus pfectè ad patiendum. Quod enim primo mouit Christum ad patiendum, fuit omnimoda obedientia, & subiectio respectu patris, & quantum ad hoc fuit donum timoris. Secūdum uerò q mouebat, erat compassio humani generis, & quantū ad hoc erat donum pietatis: his autem duobus præsuppositis non restabat, nisi aggressio passionis: & quātum ad hanc partē dicitur donum fortitudinis. Post hoc aūt erat delectatio in impletione voluntatis paternæ, & nostra liberatione; & quantum ad hanc est donum sapientiæ. Ad hæc autem dirigenda necessaria erant alia dona tanquam directiua, uidelicet scientia, quæ est directiua pietatis: & consilium, quod est directiuum fortitudinis: & intellectus, qui est præambulum respectu sapientiæ. Alius modus sumendi iuxta hanc viam est: quia dona sunt ad expediendum, & expedite perueniendum in ultimum finem, & secundum hoc distinguuntur, quia aut expediunt cōtra malum, aut ad bonum. Si contra malum: sic est timor: si ad bonum: aut ad bonum, quod est finis, aut ad bonum, quod est ad finem. Si ad bonum, quod est finis, aut per modum uidētis, aut per modum gustantis. Primo modo est intellectus: secundo modo est sapientia. Si ad bonum, quod est ad finē, hoc potest esse dupliciter, aut quia illud bonum est supererogationis, aut necessitatis. Si supererogationis, hoc ē dupliciter, qa donum ad illud bonum, aut se habet per modum dirigentis, & sic est consiliū: aut per modum exequentis, siue egredientis, & sic est fortitudo. Si vero sit bonum necessitatis, similiter est dupliciter; quia aut donū se habet respectu illius boni per modū regulantis, & sic est scientia: aut per modum exequentis, & sic est pietas, cuius est exhibere opera misericordiæ, sicut dicit Gregorius, in Moral.

QVARTA via sumendi sufficiētiam donorum est per cōparatio-

nem

nẽ ad actus proprios. Actus aũt, circa quos consistunt ipsa dona, dupliciter possunt distingui, aut secũdum distinnctionem uirium animæ, aut secundum distinctionem duplicis uitæ, actiuæ uidelicet, & contemplatiuæ. Secundum distinctionem uirium animæ sic. Cum sit in nobis triplex vis, videlicet irascibilis, concupiscibilis, & rationalis: concupiscibilis dupliciter impedit̃ in opere suo, aut quia nõ compatitur malo, aut quia non gustat bonum: & sic duplex est donum ordinatum ad expediendum eius actum, unum ꝑ quod expeditur ad gustandum bonum, & hoc est sapientia: aliud ꝑ quod expeditur ad compatiendũ malo, & hoc est pietas. Similiter irascibilis dupliciter impeditur in actu suo recto, aut quia euanescit in prosperitate, & effertur in altum: aut quia in aduersitate deficit, & deiicitur in imum: timor igitur datur ei ut expedite currat in prosperis, fortitudo ut expedite currat in aduersis. Rationalis auté tripliciter habet impediri, aut propter ignorantiã in cognoscendis, aut propter præcipitationem in deliberandis, aut propter hebetudinem in inuestigandis: & ideo datur ei triplex donum, uidelicet donum scientiæ, ut expediatur in cognoscendo: donum consilii, ut expediatur in deliberando: & donum intellectus ut expediatur in sublimia perscrutãdo. Aliter sumitur distinctio donorum secundum distinctionem duplicis uitæ, uidelicet actiuæ, & contemplatiuę. Si quantum ad uitam contemplatiuam, sic est triplex actus correspõdés actui hierarchico, uidelicet illuminare, purgare, & perficere: & secũdum hoc triplex donum. Vnum quod disponit ad purgationem: & hoc est timor. Aliud quod attenditur secundum actum illuminandi: & hoc est intellectus. Tertium qđ attenditur secundum actum perficiendi: & hoc est sapientia. Secũdum autem uitam actiuam distinguuntur actus: quia quidam sunt necessitatis, & quidam supererogationis: & ad primos disponit pietas, siue donum pietatis: ad secundos uero disponit fortitudo: & respectu vtrorumque est donũ exequens, & dirigens. Nam respectu primorum est sciẽtia, siue donum scientiæ. Respectu autem secundorũ est consilium: & sic sunt quatuor dona, quæ cum aliis tribus faciunt septem. Vel aliter. In uita actiua oportet alii communicare bona, & sustinere mala: & secundum hoc sunt duo dona: pietas ad bona communicãda, & fortitudo ad mala toleranda. Et hęc duo habent duo directiua: ut sic quatuor sint dona expediẽtia ad actus uitæ actiuæ, & tria ad actus uitæ contemplatiuæ per quandã correspondentiam ad ipsum esse naturæ: ut sicut ex parte corporis reperit̃ in nobis quaternitas principiorum, & ex parte animæ trinitas potentiarum: sic in septenario intelliguntur omnia, quæ constituunt hominem in uita naturę. Sic etiam in septenario numero sunt dona sancti spiritus, quæ expediunt hominem quãtum ad uitam gratiæ; ita ꝙ tria sunt ex parte spiritualis uitæ, & interioris, siue contemplatiuæ, correspondétia ad tres potentias animæ: quatuor uero respectu uitæ actiuæ corrԑspõdentia quadruplici principio

cipio constitutiuo corporis:& in hoc eodem numero propter perfectam integritatem est numerus uirtutum, & numerus beatitudinum, & numerus petitionum in oratione Dominica, & numerus sacramentorum. Et contra hoc est numerus peccatorum capitaliũ, & numerus septem synthomatũ, siue sequelarum, quæ ponit Gregorius in Moral. Et ad hęc omnia præfiguranda pręcessit in primordio conditionis totius esse numerus septem dierum propter septiformem illuminationem gratiæ, quæ est in nobis ex illius lucis supernæ irradiatione. Sic igitur patet, quod quadruplex est uia sumendi donorum sufficientiam,& octo modi: inter quos nescio si aliquis est, qui satisfacit curioso per scrutatori:hoc tamen constat secundum quòd auctoritates dicunt, quod dona Spiritus sancti sunt tantum septem, nec plura, nec pauciora.

Ad illvd ergo, quod obiicitur primo in contrarium, ꝙ deberẽt esse tãtum quinque;quia duo solum deberent respicere cognitionem. Dicendum, ꝙ sicut iã patet, ꝙ alius & alius est modus sumendi sufficientiam uirtutum, & sufficientiam donorum. Quia.n. dona ad expediendum sunt,& expeditio maximè fit per ea, quę dirigunt, & uiã ostendunt:ideo plura dona respiciunt cognitionem, quàm affectionem: sed contra est de uirtutibus, quia sunt ad rectificandum: & rectitudo maximè cõsistit circa uoluntatem,& affectionem: & ideo non est simile hinc & inde. Ad illvd, quod obiicitur, quod deberent esse quatuor contra quatuor, quę sunt nobis inflicta pro peccato. Dicendum, ꝙ & si sint tantum quatuor principalia, multa tamen sunt Synthemata,& sequelæ ex peccatis derelicta in potentijs animæ ad illa quatuor consequentia: quia ratio non solum infirmatur per ignorãtiam, sed etiam per hebetationẽ, & præcipitationem. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ tantum deberent esse duo, quia unum est solũ quod reuocat a malo. Dicendum, ꝙ non est simile: quia unus est modus fugiendi malum: sed tamen multi sunt modi prosequendi bonum. Ad illvd, quod obiicitur, quod deberent esse quatuordecim, cum duo sint expeditiua fidei. Dicẽdum, quod propria ratio sumendi sufficientiam donorum non est penes expeditionem uirtutum, sed magis penes expeditionem ipsarum potentiarũ in suis actibus. Verumtamen si uolumus sustinere, ꝙ dona distinguantur penes expeditionem uirtutũ, tunc respondendum est per interemptionem: quia non sunt duo expedientia fidem, sed tantum unum, ut unicuique uirtuti respondeat suum donum secundum modum in præcedentibus assignatũ. Ad illvd, quod obiicitur, quod deberẽt esse duodecim, quia quælibet uis aĩæ debet habere quatuor. Respondendum est, ꝙ non est simile: quia cum rationalis regat se,& alias, plura sibi occurrũt impedimenta: & ideo uidetur, ꝙ plura habeat dona expedientia. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ deberent esse decẽ præter tres alias affectiones, uidelicet gaudium, dolorem,& pudorẽ. Dicendum, ꝙ nõ est simile de istis affectibus, & timore. Nam duæ illarum, uidelicet

delicet pudor, & dolor, propter suam imperfectionem non possunt rationem doni habere, sed magis respiciunt sacramentum pœnitentiæ: gaudium uero quia dicit statum, & quieté, magis debet inter fructus, quam inter dona spiritus computari.

QVAESTIO. II.

An isthæc septem spiritus sancti dona adinuicem ordinata sint, & combinata?

DE donorum ordine, & combinatione, quæ duo ualde signanter innuit Esa. in prædictorum donorum enumeratione. 11. capit. ubi sic ait de Christo. Requiescet super eum spiritus domini, spiritus sapientiæ, & intellectus, spiritus consilii, & fortitudinis, spiritus scientiæ, & pietatis: & replebit eum spiritus timoris domini. Primo obiicitur contra ordinem: quia cum progressus ordinatus debeat esse ab inferiori ad superius, & donum sapiétiæ sit maximũ, donũ uero timoris minimũ: ergo cũ donũ sapientiæ ponat primo loco, donũ uero timoris postremo, nó uidetur dona ordinare ordine recto. ITEM. Habitus spectans ad cognitionem ꝓcedit habitum, qui spectat ad affectioné: cum ergo sapientia a sapere dicta, spectet ad potentiam affectiuam, intellectus uerò spectet ad potentiam cognitiuam, uidetur, ꝙ donũ intellectus est dono sapientiæ præponendũ. ITEM. Aut dona ordinantur secundum ordinem dignitatis maioris, & minoris, aut secundum ordiné prioritatis, & posterioritatis. Si primo modo: ergo cũ maioris perfectionis sit fortitudo, quàm consiliũ, & pietas quàm scientia, deberent ei præponi, & non postponi. Si secũdũ ordinem prioritatis, & posterioritatis: sic cũ illud quod est ex parte cognitiuæ, præcedat illud, quod est ex parte affectiuę, uidetur quod intellectus præponi debeat sapientiæ. QVOD si tu dicas, quod intellectus præponitur sapientiæ in ascendendo: tunc similiter quæritur, quare nó proponitur scientia pietati, & cósilium fortitudini in ascendédo, sed magis econtrario. ITEM. Obijcitur côtra combinationem: quia habitus uirtutum adinuicem nó côbinantur, imo sigillatim distinguuntur: ergo pari ratione nec habitus donorum. ITEM. Si dona combinãtur adinuicem, cum combinatio non sit nisi in numero pari: ergo uidetur quod deberent esse plura, q̃ septem. ITEM. Cum quodlibet donum spectans ad affectioné habeat suum directiuũ, cũ quo côbinetur: uidetur quod & donum timoris deberet suum directiuum habere, cum quo combinaretur: quod si non habet, uidetur quod nec alia deberent habere: quæritur ergo quæ sit ratio combinandi, & ordinandi dona, & quare magis huiusmodi combinatio, & ordo assignantur in habitibus donorum, quàm in differentiis aliorum habituum gratuitorum.

RESOLVTIO.

Et est ordinatio, ac combinatio recta septem spiritus sancti, donorum: quam Isaias propheta enumerauit, & combinauit.

RESP. ad prædictorum intelligentiam est notandum: quod in donis est ordo scd̃m gradum excellentiæ, & dignitatis: & hoc quantum ad

ad ipsorum donorum usus, secundum quos anima habet collocari in statu perfectiori, & digniori, vt potè secundum vsum doni sapientiæ altius eleuatur, quàm secundum vsum doni timoris. Ad vsũ enim illius doni a nemine peruenitur, nisi prius in usu timoris exercitium præmittatur. Cum igitur in eis sit ordo secundum gradus excellentiæ, & dignitatis: non casu, & fortuna, sed ualde rationabiliter quædam dona quibusdam alijs præmittũtur, & modo sic, modo cõtrariè ordinantur, non propter præposterationem ordinis, sed propter diuersam rationem ordinandi. Sicut enim dicit Augustinus, de sermone Domini in monte: aliquando enumeratio donorum incipit a primo, utpotè a timore; sicut Dominus innuit in Matthæo: aliquando a summo, vtpotè a sapientia, sicut scribitur in Esaia; uterque tamen modus ordinandi rectus, & congruus est: & hoc triplici ratione, tum propter diuersum modum accipiendi prius, & posterius, tum propter diuersitatem modi ascendendi, & descendendi a superiori ad inferius: tum propter diuersitatem principiorum respectu ipsius habitus. Primò, propter diuersum modum accipiendi prius, & posterius: quoniã (sicut vult Philosophus) aliquid est prius generatione, & tempore: aliquid est prius complemento, & diffinitione, siue dignitate. Primo modo donum timoris est primum quantum ad vsum, secundo verò modo donum sapientiæ. Et secundum hanc duplicem acceptionem eius quod est prius, ordo donorum dupliciter assignatur, uel est duplex: & utroque modo rationabiliter inchoatur. Nã propter diuersum modum ascendendi, & descendendi habent diuersimodè ordinari: quia enim in donis attenduntur gradus excellentiæ, & dignitatis, & ordo in ascendendo est ab inferiori ad superius, in descendendo uero est a superiori ad inferius: hinc est quod aliquando præmittitur donum supremum, aliquando infimum: utrumque tamen fit secundum ordinem rectum, & cõgruũ. Propter diuersitatem autem principij efficientis, & subiecti suscipientis similiter habent diuersimodè ordinari, quia principium producens est ipse Spiritus sanctus, in quo est summa perfectio: subiectum suscipiens est ipsum liberum arbitrium, in quo est imperfectio. Potest ergo in ordine præponi donum, quod magis approximat perfectioni Spiritus sãcti: & sic præmittitur donum sapientię, quod est perfectissimum. Potest etiam nihilominus præmitti donum, quod magis approximat imperfectioni liberi arbit. & hoc quidem est donum timoris. Et sic patet, quod ordo est in donis, & quod etiam ordo in enumerando seruatur, siue quis incipiat a dono sapientiæ. Nec tantum est in eis ordo, uerum etiam cum ordine est in eis combinatio. Quia enim dona sunt ad expediendum, sicut in præcedentibus fuit dictum, & qui vult expedire procedere, necesse est vt præcognoscat, & præuideat uiã: hinc est, quod dona habent sua directiua sibi per appropriationem deputata, & quòd quædam in donis sunt regentia, quædam recta, siue

Lib. 1. nõ lõgè ab initio. Tomo. 4.

5. Metaphy. 16.

quæ-

quædam regulantia, quædam exequentia. In cuius rei signum propheta dona enumerauit cum quadam combinatione, & distinctione, sancto spiritu instigante. Concedendum est igitur, quòd dona rectè ordinantur, & combinantur secundum assignationem propheticam. Et per hæc, quæ dicta sunt, patet pro maiori parte responsio ad obiecta.

Ad illvd enim, quod primo obijcitur, quod progressus ordinatus debet eē ab inferiori ad superius. Dicendum, quod illud est uerum in ascendendo, & quando aliqua ordinantur secundum ordinem generationis. Hoc autem non est uerum in descendendo, & quando aliqua ordinantur secundum dignitatis ordinem: & hoc secundo modo est ordo in donis, sicut iam tactum est in prædictis. Ad illvd ergo, quod obijcitur, quod habitus spectans ad cognitioné præcedit habitum, qui spectat ad affectionem. Dicendum, quod illud est uerum de habitibus purè affectiuis, qui indigent alio regulante, sicut patet in pietate, & fortitudine: hoc autem nō habet locum in habitu sapientiæ: quonia ipsa habet intra se cognitionem experientiæ, quæ adeo dirigit, & allicit, quod circa usum illius doni uix, aut nunquam habet error accedere. Et propter hoc dicit quædam Glo. quòd donum sapientiæ donum intellectus habet dirigere: quod ideo dictum est, quia cognitio experimentalis de diuina suauitate amplificat cognitionem speculatiuam de diuina ueritate: secreta enim Dei amicis, & familiaribus consueuerunt reuelari. Ad illvd, quod ulterius quæritur, quod aut ordinantur secundum ordinem dignitatis, &c. Dicendum, quod Esa. ordinat ea secundum ordinem dignitatis, sicut tactum est supra: nec ualet illa instantia, quam adducit de pietate respectu sciētię, & fortitudinis respectu consilii. Nam illa duo merito pręponuntur aliis duobus ordine dignitatis, sicut regens præponitur exequenti. Ad illvd, quod obiicitur de combinatione, quòd uirtutes non combinantur; ergo nec dona. Dicendum, quod non est simile; quia maior exigitur concursus habituū ad operationis rectificationem, & expeditionem, quā ad rectificationem solum. Rectitudo enim cōsistit in ordine potentiæ ad obiectū, sed expeditio non tantum in hoc cōsistit, sed etiam in hoc, & in adiutorio habitus annexi. Ad illvd, quod obijcitur, quòd tunc deberent esse octo. Dicendum, quod illud est uerum, si quodlibet donum haberet cui cōbinaretur: sed donum timoris alii non combinatur, quia non habet donū directiuū sibi appropriatū.

Sed tunc restat quæstio, unde hoc sit, sicut ultimò quærebatur. Ad hoc autem dicendū, quod nō est simile de dono timoris, & de aliis: quia cum sit infimum inter dona, satis habet dirigi per habitum fidei: nō sic autem est de donis excellentioribus. Præterea, licet respectu oppositorū sit alia, & alia affectio: una tamen potest esse oppositorum cognitio: ideo per habitus cognitiuos, per quos diriguntur, & regulantur alii habitus affectiui expedientes ad bonum, dirigi, & regulari habet donum timoris: quod expedit ad fu-

giendum malum: & hac de causa non habet donum directiuum distinctum a directiuis aliorum donorum.

QVAESTIO III.

An dona spiritus sancti euacuabuntur in patria?

DE donorum euacuatione. Et est quęstio. Vtrum dona maneant in beatis. Et quod sic, uidetur auctoritateque Ambr. quam Magister ponit in litera. ibi. Ciuitas Dei illa Hierusalem cœlestis nō meatu alicuius fluuij terrestris abluitur, sed ex fonte uitæ procedens spiritus sanctus in illis cœlestibus spiritibus redundantius uidetur influere pleno septem uirtutum spiritualium feruens meatu: Et post exponit, quod intelligit de donis spiritus sancti. ITEM. Christus fuit perfectissimus comprehensor: & tamen in ipso fuerunt omnia septem dona, secundum quòd scribitur Esa. 11. ergo uidetur, quòd multofortius stare possint in quolibet alio beato. ITEM. Perfectiores sunt habitus donorum, quam habitus uirtutum cardinalium; sed habitus cardinalium manebunt in patria, sicut ostensum fuit supra: ergo & dona. ITEM. Timor est donum infimum inter omnia: sed hoc donum, scilicet timoris, ī patria manebit, secundum quòd dicitur in Psalm. 18. Timor domini sanctus permanens in sæculum seculi &c. ergo uidetur quòd omnia alia dona maneant, per locum a minori.

SED CONTRA. Habitus donorum ordinantur ad sanandum synthomata, secundum quod dictum est supra: sed in patria nulla erit infirmitas: ergo nulla erit donorum necessitas, nec utilitas; si igitur ibi manerent, uidetur quod essent frustra. ITEM. Dona (ut dictum est prius) sunt ad actus medios: sed in patria omnes actus nostri erunt perfecti, & ultimati; non erunt igitur in patria habitus donorum, sed potius transibunt in habitus beatitudinum. ITEM. Specialiter obiicitur de dono intellectus: si enim per donum intellectus cognoscitur Deus in creaturis, & per creaturas, cum in patria cognoscatur Deus in sua essentia, uidetur quod donum intellectus non maneat in illa beatitudine summa. ITEM. Obiicitur de dono consilij, quia donum consilij est dubitantis, & conferentis: si ergo in patria non erit defectus dubitationis, nec discursus collationis: ergo uidetur quòd donum consilij ibi non habeat reperiri. ITEM. Donum fortitudinis expedit nos ad pericula sustinenda; sed in illa beatitudine non erunt pericula; ergo &c. ITEM. Obiicitur de dono scientiæ, quia scientia docet conuersari in medio nationis prauæ, & peruersæ, secundum quod habetur in Distinct. sequenti; sed in patria non erit natio praua, & peruersa, cum qua sit cōuersandum; ergo non uidetur quòd ibi manere debeat scientiæ donum. ITEM. Donum pietatis est ad compatiendum proximo: sed in patria propter summā impassibilitatem nulla poterit esse compassio; aut ergo non erit ibi pietas, aut nulla erit illius doni utilitas. ITEM. Donum timoris est ad retrahendum a malo; in patria autem nulla poterit esse ad malum obliquatio; ergo uidetur quod omnino fiat ibi timoris euacuatio.

RESOLVTIO.

Nedum non euacuabuntur; sed & perfectiora reddentur.

RESPONDEO. Dicendum, quòd absque dubio (sicut dicit Ambrosius, & Magister) dona manebunt i patria; uerũtamen secũdùm nobiliores, & excellentiores usus, & actus quàm sint in uia, sicut prius dictum fuit de cardinalibus uirtutibus. Et si tu dicas, quæ sit horum habituum necessitas, cum ad perfectam beatitudinem sufficiat Deum uidere, & amare, & tenere perfecte. Attendendum est ad hoc, quod multo maioris abundantiæ est perfectio glorię, quã perfectio gratię; perfectio autem gratiæ ratione suæ dignitatis, & eminentiæ tribuit homini omnes habitus facientes ad integritatem iustitiæ secundum comparationem uariam ad actus, & obiecta, & secundum status, & opportunitates, quæ reperiuntur in statu uiæ: multo igitur fortius gloria, quæ reddit animam per omnia Deiformem, & bonis omnibus abundantem, & in nullo deficientem, habitus perfectos in anima exigit reperiri secundum omnem ipsius comparationem: & propterea uirtutes, & dona, & beatitudines quantum ad omnes habitus, qui sunt in statu uiæ; & non habent quid essentiale repugnans perfectioni gloriæ, in ipsa gloria, perficiuntur, & consummantur; & quia omnia dona sunt huiusmodi, sicut patet, quia omnia fuerunt in Christo, in quo fuit perfectæ beatitudinis plenitudo; hinc est quòd rationabiliter; dicitur, & communiter tenetur, quòd dona in patria non euacuabuntur, sed perfectius remanebunt. Vnde rationes, quæ hoc ostendunt, concedendæ sunt.

Idẽ sentit san. Tho. 1. 2. q 68 art. 6.

AD ILLVD, ergo, quod primò obiicitur in cõtrarium, quòd dona sunt ad sanandum. Dicendum, quòd perfectæ medicinæ usus est non tantum in restituendo sanitatem, sed etiam in præseruando, & continuando. Vnde dona in statu innocentiæ fuissent ad sanitatem pręseruandam; in statu uero naturæ lapsæ sunt ad sanitatem reparãdam; in statu uero gloriæ erunt ad sanitatem continuandam perpetuè. Licet enim in illo statu non sit ægritudinis curatio; est tamen in illo sempiternæ salutis continuatio. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd dona sunt ad actus medios, & omnes actus gloriæ erunt perfecti. Dicendum quòd sicut in statu uiæ quoddam genus operis dignitate, & actu alterum antecellit, sic erit & in statu glorię: sicut etiam possumus uidere in membris eiusdem corporis: unde sicut membra eiusdem corporis omnia perfecta erunt, & tamen unum membrum quodãmodo excellentius altero iudicabitur, sicut oculus excellentior pede; sic etiam intelligendum est in patria, ꝙ actus uirtutum donorum, & beatitudinum ibidem omnes perficiantur, & tamen nihil prohibebit ꝙ quantum ad genus operis quidam actus priores, & quidam medij, & quidam ultimi dicantur. Si enim ad omnes bonas operationes, & laudabiles animæ illi statui conuenientes erimus expediti, quid mirum si in tanta uarietate actuum, & operum quantũ ad genus operis põt unus actus alteri anponi?

Ad illud, quod obiicitur, de dono intellectus. Dicendum, quòd quamuis in statu viæ donum intellectus fiat per discursum; & quandam inquisitionem; in patria tamē erit per simplicem aspectum, ubi Deus in omnibus creaturis uidebitur manifestè. Vnde sicut dicit Philosophus, Si essemus supra lunā, non quæreremus propter quid ecclipsaretur, quia uideremus simplici aspectu interpositionem terræ: sic, immo multo excellentius in proposito intelligendum est. Ad Illud, quod obijcitur de dono consilii duo sunt. Quędā partium ponderata discussio, & excellens, & stabilis, melioris, & dignioris partis electio: & primum est imperfectionis, & tolletur, secundū uerò perfectionis, & manebit. Primum enim non est de essentia consilii doni, sed secundum. Ad illud, quod obiicitur, de dono fortitudinis, quòd in patria non manebit, quia nulla sunt ibi pericula sustinenda. Dicēdum, quòd sicut dictum est de uirtute fortitudinis, ita de dono fortitudinis intelligendum est, quia excellentior eius usus erit in patria. Donum enim fortitudinis disponet ad hoc, quòd homo fortiter Deo adhæreat, & inseparabiliter: & hoc non tantum secundum sufficientiam, sed etiam secūdum excellentiam: & ideo non superfluit in patria. Ad illud, quod obiicitur, de dono scientiæ. Dicē dum, quòd conuersari in medio nationis prauæ, & peruersæ hoc est eius, prout est in statu uiæ. In patria uero eius usus erit ad sciendum, & discernēdum quomodo, & qualiter unusquisque debeat ad alterum se habere, non ad malos, quæ erunt extra illam supernam ciuitatem, sed ad bonos, qui in illa ciuitate superna per omnia concordabuntur. Ad illud, quod obiicitur, de dono pietatis. Dicendum, quòd ad donum pietatis nō solummodo spectat compati patienti, sed etiam affectum quendam benignitatis, & dulcedinis habere ad omnem hominem, in quo conspicit imaginem Dei: hoc autem nō tantum spectat ad statum viæ, uerumetiam ad statū patriæ, & secundum illum actum manebit, non quantum ad alterū. Ad Illud, quod obijcitur de timore, quod non retrahet ibi a malo. Dicendum, quod usus timoris non erit ibi quātum ad mali cautelā, sed potius quantum ad summi ardui reuerentiam, ita quòd ab illa summa maiestate faciat resilire in propriam paruitatem. Hoc autem melius manifestabitur, quando infra quæretur de dono timoris specialiter: nunc autem tantū sufficiat dixisse de euacuatione donorum in generali. Possent autem de his sex problemata formari, ut primo quęreretur de euacuatione doni intellectus, deinde de euacuatione doni consilij, & sic de singulis donis. Melius est tamen de his simul quærere propter hoc, quòd unam generalem habent solutionem: & in determinatione problematum magis est attendenda solutionis vtilitas, quam ratiocinationum verbositas augmentanda.

DISTINCTIO XXXIIII.
PARS SECVNDA.

De dono timoris specialiter.

T quia de timore tractandi nobis occurrit locus, sciendum est quatuor esse timores, scilicet mundanum siue humanum, seruilem, initialem, castum, vel filialem siue amicabilem Humanus timor est, vt ait Cassiodor. quando timemus pati pericula car Sup Ps.
nis, vel perdere bona mundi propter quod delinquimus. Hic 127. in
timor malus est, qui in primo gradu cum mundo deseritur, prologo
quem Dominus in euangelio dicens, Nolite temere eos, qui Matt.
occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: sed 10.
potius timere eum, qui potest animam & corpus perdere in Luc. 12.
gehennam. Timor autem seruilis est, vt ait August. cum per Sup Ps. 127. circa. 1. ver. eiusdẽ, et citantur 23. q. 6 ex his omnibus.
timorem gehennæ continet se homo a peccato, quo præsentiam iudicis, & pœnas meruit, & timore facit quicquid boni facit, non timore amittendi æternum bonum quod non amat, sed timore patiendi malum quod formidat. Non timet ne perdat amplexus pulcherrimi sponsi, sed timet ne mittatur in gehenuam. Bonus est iste timor, & vtilis licet insufficiens, per quem fit paulatim consuetudo iustitiæ, & succedit initialis timor, quando incipit quod durum erat amari: & sic incipit excludi seruilis timor a charitate, & succedit deinde timor castus siue amicabilis, quo timemus ne sponsus tardet, ne discedat, ne offendamus, ne eo careamus. Timor iste de amore venit. Ille quidem seruilis est vtilis, sed Ibi. paulo inferius.
non permanes in æternum, vt iste. Timor diuinus comes est per omnes gradus.

Collectio prædictorum.

Et attende quod quatuor hic distinguuntur timores, cum supra Beda duos dixerit esse. Sed Beda humanum timorem Rom. 8
prætermisit, & nomine seruilis duos quos hic distinximus complexus fuit, scilicet seruilem, & initialem. Amicabilẽ vero castum dixit. Augustinus quoque seruilem, & castum timorem aperte discernit, dum epistolæ ad Romanos illum locum exponit. Non enim accepistis spiritum seruitutis ite

rum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum Dei, ita dicens. Duo timores insinuantur hic: vnus, qui est in perfecta charitate, scilicet timor castus: alter, qui non est in charitate, scilicet seruilis, in quo quamuis Deo credatur, non tamen in Deum: & si bonum fiat, non tamen bene. Nemo enim inuitus bene facit, etiã si bonum est quod facit.

De casto, & seruili timore plenius, adhuc & de initiali.

De his eiusdem timoribus latius disputat Augu. dicens, Cœpit aliquis credere diem iudicij: si cœpit credere, cœpit et timere. Sed quia adhuc timet nondum habet fiduciam in die iudicij, nondum est enim in illo perfecta charitas: sed si perfecta in illo esset charitas, non timeret, perfecta enim charitas faceret perfectam iustitiam, & non haberet vnde timeret, immo haberet quare desideraret, vt transeat iniquitas, & veniat regnum Dei; ergo timor non est in charitate? Non inchoata. In qua ergo? in perfecta: perfecta ergo charitas foras mittit timorem: ergo incipiat timor, quia initium sapientiæ timor Domini. Timor enim quasi locum præparat charitati. Cum autem cœperit charitas habitare, pellitur timor, qui ei præparauit locum. Quantũ enim illa crescit, ille decrescit, & quantum illa fit interior, timor pellitur foras: maior charitas minor timor, minor charitas, maior timor. Si autem nullus est timor non est qua intret charitas, sicut videmus per setam introduci linũ quando aliquid suitur, seta prius intrat, & nisi exeat non succedit linum. Sic timor primo occupat mentem, non autem ibi remanet timor, quia iõ intrauit, vt introduceret charitatẽ.

Homil. 85. sup Ioã. & de spũ, & lib. ca. 23. Aug li. de cõfessionu. 3. c. 12. tomo 1. trac. 9. qui est ad 4. c. 1 epist. Io 10.6 sparsim hẽs quæ continetur his tribus part. Ps 110.

Quod uidetur prædictis aduersari.

Est autem alia sententia, quæ videtur huic esse contraria, si non habet pium intellectorem. Dicitur enim in Psalm. Timor Domini castus permanet in seculum seculi. Aeternum quendam timorem nobis ostendit, sed castum. Quod si ostendit, ille nobis ęternum timorem, nunquid contradicit, illi ista epistola, quæ dicit: Timor non est in charitate, sed perfecta chritas foris mittit timorem? Hoc enim dictum est per Dauit. Sed nolite putare alium esse spiritum: si enim unus flatus inflat duas tibias, num potest implere unus spiritus duo

Ibid. cita illud Qui autẽ timet non est. Ps. 18. Ioã. 4.

corda,

corda,& agitare duas linguas? Si spiritu uno idest flatu impletæ duæ tibiæ consonant,impletæ duæ linguæ Spiritu Dei dissonare possunt? immo est ibi quædam consonantia,est quędam concordia, sed auditorem desiderat studiosum,non ociosum.Ecce mouit duas linguas spiritus Dei,& audiuimus ex vna,Timor non est in charitate : audiuimus ex alia,Timor Domini castus permanet in sæculum seculi. Quid est hoc? Dissonant? Non. Excute aures,intende melodiam,non sine causa hic addidit castus,illic non addidit:quia est timor aliquis,qui dicitur castus , & est alius, qui non dicitur castus. Discernamus istos duos timores,& intelligamus consonantiam tibiarum. Quomodo discernimus? Attendat charitas vestra. Sunt homines , qui propterea timent Deum ne mittantur in gehennā,ne fortè ardeant cum diabolo in igne æterno. Ipse est timor,qui introducit charitatem, sed sic venit vt exeat. Si enim propter pœnas times,Deum,non dum amas quem sic times , non bona desideras , sed mala caues. Sed ex eo:quia mala caues,corrigis te & incipis bona desiderare,cumque bona desiderare cœperis,erit in te timor castus. Quid est timor castus? Timere ne amplius amittas ipsa bona,timere Deum ne recedat a te. Cum autem times Deum ne te deserat præsentia eius, amplecteris eum, & ipso frui desideras.

Aug.eodē trac. 9.super Ioā.epistō. inferius paulo ad superiora, & trac. 43. in expositione euāgelii Ioann. Idē pene habetur in epis. ad Honoratū de gratia no.test. c.21 et est epis. 120.to. 2. et de tēpore. sermo 18.

Similitudo quomodo distent duo timores prædicti.

Nō potes melius explanare quid intersit inter duos istos timores,quam si ponas duas mulieres maritatas, quarum vnam constituas volentem facere adulterium, sed timet ne damnetur a marito. Timet maritum,quia adhuc amat nequitiam, huic non grata est, sed onerosa mariti præsentia, & si fortè viuit nequiter, timet maritum ne veniat. Tales sunt qui timent diem iudicij.Fac alteram amare virum,& debere illi castos amplexus, nulla se adulterina immunditia maculare velle: ista optat præsentiam viri. Illa timet, & ista timet. Iam ergo interrogentur quare timeant. Illa dicet. Timeo virum ne veniat. Ista dicet, Timeo virum ne discedat. Illa dicet,Timeo virum ne damnet. Ista dicet,Timeo virum ne deserat. Pone hæc in animo, & inuenies ti-

moerm

morem quem foras mittit charitas, & alium timorem castum permanentem in seculum seculi. Illum timorem perfecta charitas foras mittit, quia ille timor tormentum habet, torquetur conscientia peccatorum, nondum facta est iustificatio. Est ibi, quod titillet mentem, quod pungat, quod stimulet. Stimulat ille timor, sed intrat charitas, quæ sanat quod vulnerat timor. Timor castus facit securitatem in animo. Audiuimus duas tibias, scilicet Ioannem, & Dauid resonantes. Illa de timore Dei dicit quo timet anima ne damnetur, illa de timore Dei dicit, quo timet anima ne deseratur. Ille est timor, quem charitas excludit, ille est timor, qui permanet in seculum seculi. Ecce in his verbis prædictis aperte ostendit Augustinus, quis sit timor castus, & quis seruilis, & qualiter differant. In quibus etiam initialem timorem significauit, qui nec ex toto est seruilis, nec ex toto castus, sed tanquam medius aliquid de seruili, & aliquid de casto timore habet: facit enim seruire partim timore pœnæ, partim amore iustitiæ, per quem timemus puniri, & timemus offendere. Iste timor est in inchoata charitate, non in perfecta, & quantum crescit charitas, tantum decrescit iste timor, quantum ad metum pœnæ, id est quantum ad id quod facit timere pœnam, & quantum ad tormentum conscientiæ. Nam quanto magis diligimus, tanto minus timemus. Iste timor notatur in illis verbis Augu. vbi non negat timorem esse in charitate inchoata, sed perfecta, quod non posset dici de seruili, quia vt ipse supra dixit, seruilis timor non ramanet veniente charitate, nec intrat charitas, nisi prius ille timor exeat, nec in illo timore aliquis credit in Deum, & si credat Deo, nec benefacit etiam si bonum est quod facit. Non est ergo timor ille in charitate etiam inchoata, quia omnis qui charitatem habet licet non perfectam, & in Deum credit & bona opera facit. Quare seruilis non est timor ille, quem in charitate inchoata fore concessit, & quem crescente charitate decrescere dixit, sed ille est timor initialis, quem non negat esse in charitate nisi perfecta sit.

Quomodo timor seruilis, & initialis dicantur initium sapientiæ.

Prou.1. *Sciendum tamen est, quod vterque timor, scilicet seruilis,*

lis, & initialis in scripturæ diuersis locis dicitur initium sapientiæ, & ita fore comperies si diligenter annotaueris loca scripturæ, in quibus de timore Domini fit mentio: ex alia tamen ratione, & causa diuersa, dicitur seruilis timor initium sapientiæ, & ex alia initialis. Seruilis enim ideo dicitur initium sapientiæ, quia præparat locum sapientiæ, & ducit ad sapientiam, sed tamen non remanet cum ea, immo foras exit. Initialis verò dicitur initium sapientiæ, quia est in inchoata sapientia, quem cum quis habere incipit, sapientiam, & charitatem habere incipit. Inde etiam est quod vterque timor dicitur initialis, quod inuenire poteris per diuersa scripturæ loca. Vterque etiam timor interdum dicitur seruilis, quia & ipse initialis, qui est in charitate inchoata, aliquid habet de seruili, scilicet angorem pœnæ sicut, & aliquid habet de casto, scilicet quod timet offendere ac separari. & 9. c. Eccl. 1. Psalm. 110.

De hoc quod Augu. dicit, castum timorem esse æternum.

Illud quoque diligenter est notandum, quod in superioribus Augustinus dicit, castum timorem esse æternum, per quod confirmatur præmissa sententia, scilicet quod spiritus timoris erit in futuro, sicut & alia dona Spiritus sancti, sed non habebit omnem illum vsum quem modo habet. Faciet enim tunc nos reuereri Deum, non timere separari, vel carere, Fuit ergo & in Christo timor ille, sed iuxta vsum illum quem habebit in futuro in sanctis. Non enim timuit Christus separari, vel offendere Deum, sed Deum præ omnibus reueritus est. Ad Hebre. 3.

Qualis fuerit timor ille pœnę, qui in Christo fuit.

Cum autem fuerit in Christo timor pænę, quęritur an iste timor fuerit mundanus, vel seruilis, vel initialis. Ad quod dicimus, nullum eorum fuisse in Christo, quia timor mundanus malus est, vt supra dictum est, & in primo gradu cum mundo deseritur. Seruilis vero, vel initialis in perfecta charitate non est. Nullus ergo timorum istorum fuit in Christo. Quis ergo fuit timor iste, quo pænam timuit? Potest timor ille dici naturalis, vel humanus, qui omnibus hominibus

minibus inest, quo horretur mors ac formidatur pœna. Et dicitur timor iste naturalis, non quia accesserit homini ex natura secundum quod prius fuit instituta, quia non fuit iste timor concreatus homini, nec de bonis naturalibus, sed quia ex corrupta natura per peccatum omnibus aduenit: cui corruptio inoleuit, tanquam esset naturalis, & est iste timor effectus peccati, vt prædictum est.

SVpra egit Magister de donis in generali, in hac vero parte agit de dono timoris in speciali. Diuiditur autem ista pars in tres partes. In quarum prima assignat diuersos modos timendi. In secunda vero inquirit diuersitaté illorum modorum, ibi. *De his eisdem timoribus latius, &c.*) In tertia verò quærit, secundum quam istarum differentiarum timor in Christo fuerit, ibi. *Illud quoque diligenter est notandum, &c.*) Prima pars diuiditur in duas. In quarum prima ponit distinctionem timoris secundum quatuor differétias. In secunda uerò reducit illas quatuor ad duas, ibi. *Et attende quòd hic quatuor distinguntur timores, &c.*) Secunda verò pars principalis, in qua inquirit differentiã inter membra prius assignata, diuiditur in quatuor. In quarũ prima assignat differentiam inter timorem seruilem, & castum, tangens interdum de initiali. In secũda uerò inducit quandam auctoritatem, quæ uidetur præcedentibus esse contraria, & intellectum eius determinat, ibi. *Est autem & alia sententia, quæ videtur huic contraria, &c.*) In tertia verò ad maiorem illorum euidétiam subiungit exemplum, ibi. *Non potes me lius explanare, &c.*) In quarta uerò, & ultima subiungit cuiusdam alterius auctoritatis expositioné ad habendum de prædictis euidétiam plenariam, ibi. *Sciendum tamen est, quòd uterque timor, &c.*) Tertia uerò pars principalis diuidi habet in partes duas. in quarũ prima ostendit, quòd in Christo fuerit timor pęnæ, ibi. *Cum autem in Christo fuerit timor pœnæ, &c.*)

ET *quia de timore occurrit, &c.*) Obiicitur hic primo cõtra ordinem a Magistro obseruatum. Videtur enim quòd inordinatè procedat in tractando, quoniam uiâ diffinitiua præcedit diuisiuam: ergo prius est timorem diffinire, quàm diuidere. SI TV dicas, quod non est unam communem diffinitionem ipsius timoris assignare: in contrarium huius opponitur: quia cum timor habeat ortum ex amore, & unam sit diffinitionem assignare, sicut Dionysius diffinit amorem per uim unitiuam, uidetur, quòd similiter sit ex parte timoris. Sed in contrarium huius opponitur: quia quando aliquid in vna sui acceptione est passio, in altera uerò est habitus, æquiuocè dicitur: sed timor, qui est donum, est habitus, timor uerò naturalis est passio: ergo de timore nõ potest assignari una communis ratio. Item. Augustinus, & Damascenus, timorem diffiniunt. Aug. super

Dub. 1.

Lib. de Diuin. nomin. Cap. 4. par. 2.

ſuper Ioan. ſic. Timor eſt fuga, ne amittat quod habet. Damaſcen. ſic. Timor eſt expectatio futuri mali, Sed neutrum conuenit timori in ſtatu patriæ, ſicut patet: ergo non uidetur, quod ſit generalem rationem ipſius timoris inuenire. IVXTA hoc, quæritur de iſtis duabus diffinitionibus prętactis, quoniam uidentur ſibi contrariari. Si enim fuga, & expectatio opponuntur, & timor eſt fuga ſecundum Auguſtinus, non ergo eſt expectatio, ut dicit Damaſce. Vlterius q̃ritur iuxta hoc, utrum timor ſecundum generalem ſui acceptionem habeat unum obiectũ commune. Quod ſic, uidetur, qa naturalis timor cõformis eſt gratuito, & gratuitus glorioſo: alioquin, nec timor naturalis perficeretur a gratuito, nec gratuitus a glorioſo: hoc autem eſſe non poſſet, niſi haberent unum obiectum commune: ergo, &c.

Item. Tantæ generalitatis eſt amor, quantæ eſt timor: ſed omnis amor eſt reſpectu obiecti ſub una ratione, uidelicet ſub ratione boni: ergo uidetur ſimiliter de timore. Sed contra eſt, quòd timor uię eſt reſpectu mali, timor autem patrię non eſt reſpectu mali, cum ibi nullum ſit malum: ergo nõ uidetur, quod timoris uiæ, & timoris patriæ poſſit eſſe unũ obiectum commune: ac per hoc una communis ratio aſſignari.

Item. Timor uiæ eſt reſpectu futuri, timor autem patrię reſpectu futuri non poteſt eſſe: ergo non poſſunt communicare in ratione unius obiecti. Reſpondeo. Dicendum, quòd timor cum multas habeat differentias, de illis, nec dicitur omnino uniuocè, nec æquiuocè, ſed ſecundum quandam analogiam. Vbi autem eſt analogia, ibi eſt comparatio ad aliquid unum ſecundum prius, & poſterius, maximè ubi eſt dicere propriè analogiã: & ideo timor ſecundũ oẽs ſuas differẽtias habet aliquod obiectum ſiue unam rationem, circa quod conſiſtit eius actus ſecundũ prius, & poſterius. Obiectum autem timoris ſub ratione ſua generali eſt arduum: Actus uerò cõmunis reſilitio ab illo arduo; & hoc eſt in omni timore reperiri. Vnde una communis ratio poteſt de oĩ timore aſſignari, ut dicatur: quòd timor eſt reſilitio ab aliquo arduo ſiue excellenti, ſiue illud arduum ſit in genere boni, ſiue ſit in genere mali. Sed cum eſt in genere boni, eſt reſilitio cum reuerentia: cũ uerò eſt in genere mali, eſt reſilitio cum fuga. Sed quia iuxta analogiam frequenter latet æquiuocatio quędam, ſecundum Philoſophum: propter tollendam ambiguitatem Magiſter primo maluit diuidere, quam diffinire: quia in multiplicibus primo eſt diuidendum, & poſtea diffiniendum: & hoc eſt, quòd dicit Auguſtinus, & Damaſcenus. Timorem enim diffiniunt non quidem in ſua generalitate, ſed reſpectu mali. Et quia timor reſpectu mali duplicem actum habet, unum antecedentem, qui eſt æſtimatio, ſiue ſuſpicio, qua quis credit malum ſibi ſuperuenturũ: conſequenter eſt fuga illius mali æſtimati: hinc eſt quòd unus illorum diffinit per expectationẽ, alter uerò per fugam: ita quod nulla eſt ibi controuerſia. Accipitur enim ibi expectatio largè pro quacumque æſtimatione, ſiue cre-

dali-

dulitate de aduentu mali. Et per hoc patet responsio ad primum, quod quærebatur de timoris notificatione. Ad illud uerò, quod quęrebatur ulterius de timoris obiecto. Dicēdum, quod obiectū eius est arduum sub rōne ardui, & excellentis, & quodāmodo superexcellentis. Vnde quod obiicitur de malo, & de futuro nō ualet: quia illatio nō respicit timorem, nisi quantum ad statum uiæ, nec ad hoc generaliter: in statu enim uiæ est timor reuerentiæ sicut ex pcedentibus habitū est &c. Obiicitur secundo contra numerum, & diuisioné, quam de timore ponit Magister. Et obr̃ contra hoc, primo quod uidetur Magister esse insufficiens: omittit enim timorem naturalem. Item obr̃, quia sibi cōtradicere videt̃: primo.n. dicit quatuor esse timores, & postmodū subiungit quinque. Et si tu dicas, ꝙ ipse enumerat pro uno mundanum, & humanum, Contra. Timor mundanus surgit ex concupiscentia oculorum, timor humanus ex concupiscentia carnis: sed iste concupiscentiæ sunt diuersæ: ergo & illi timores. Iuxta hoc quæritur, cum sex differentiæ assignentur uidelicet naturalis, mundanus, humanus, seruilis, initialis, & filialis, penes quid sumantur, & quomodo distinguantur. Respon. Dicendum, ꝙ sex differentiæ timoris habent distingui secundum differentiarum suarum originum. Timor.n. aut est ex natura, aut ex libidine, siue cōcupiscentia, aut ex gratia. Si est ex natura, tunc est timor naturalis. Si ex concupiscentia, hoc est dupliciter, aut est ex nimio amore sui, sic est humanus: aut ex nimio amore suorum, sic est mundanus. Si uero ex gratia gratis data, sic est seruilis: aut ex gratia gratumfaciente inchoata, & sic est initialis: aut est ex gratia perfecta, & sic est filialis. Et sic patet, ꝙ sex sunt differētiæ timoris secundum suam generalem diuisionem ex parte suæ originis. Ad illud ergo quod obiicitur, quod Magister est in sufficiens, quia non ponit nisi quatuor. Dicendum, quod Magister cum intendit hic agere de timore dono, non diuidit timorem nisi catenus, q̄ad propositum suum spectat. Timor autē donum quadrupliciter habet considerari, aut per comparationem ad suum oppositum, quod expellit: & hic est timor malus, qui opponitur dono spiritus sancti, ut mundanus, & humanus, quos Magister nō diuidit, licet sint timores diuersi: quia sub una rōne considerat, uidelicet inquātum oppositionem habent ad donum timoris. Aut per comparationem ad obiectum minus principale, & hoc quidem est malum pœnæ: & sic est timor seruilis. Aut per comparationem ad obiectum magis principale, quod quidem est malum culpæ siue offensæ: & sic est timor initialis. Aut per comparationem ad obiectum maxime principale, qđ quidem est excellentia maiestatis diuinæ: & quantum ad hoc est timor filialis. Et sic patet, ꝙ secūdum quadruplicem comparationé ipsius timoris doni, assignātur quatuor timoris differentiæ. Et Magister sufficiēter diuidit timorem quantum spectat ad propositum. Aliter potest dici, quod timor sub rōne doni potest scđm

aliam

aliam cõsiderationem quadrupliciter diuidit: quia timor aut est oppositum simpliciter dono: & sic est una differentia, uidelicet mundanus, & humanus: aut est donũ tamen cum opposito doni: & sic est timor seruilis: aut est donum cum opposito, tñ cum quadam approximatione ad oppositum: & sic est timor initialis: aut est perfectum donum, & sic est timor filialis: & sic patet sufficientia horum membrorum, & solutio obiectorum.

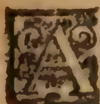
Et attende, q̃d hic quatuor &c.) Contra. Ex hoc uidetur, quod uel Magister sit superfluus, uel Beda diminutus. Item. Iuxta hoc quæritur de diuisione, quam ponit Dama. ubi diuidit timorem in sex differentias, quarum nullã ponit, nec Magister, nec Beda. Dicit.n.ꝙ sex sunt genera timoris, uidelicet segnicies, erubescẽtia, verecundia, admiratio. stupor, & agonia: uidetur.n. secundum hoc, ꝙ aut ipse Dama. aut Magister in diuidendo nõ recte procedit. Iuxta hoc etiam quæritur de sufficiẽtia membrorũ, quæ ponit Dama. Respon. Dicendum, ꝙ est loqui quadrupliciter de timore: aut secundum ꝙ est donum pręcise: aut secundum ꝙ est donum, & oppositum dono: aut secundum ꝙ comprehendit donum, & oppositum dono, & passionem naturæ; aut specialiter de ipso secundum ꝙ timor est passio naturæ. Si secundũ ꝙ est donnm, sic diuiditur in duo membra, & sic accipit Beda diuidens timorem in seruilem, & castum: quia potest esse donum gratuitum, aut gratisdatum. Si secundum ꝙ comprehendit donum, & oppositũ dono, sic est diuisio Magistri in quatuor membra, secundum ꝙ dictum fuit supra. Et quia Magister largius accipit; ideo plura membra ponit. Si autem accipitur prout comprehẽdit donũ, & oppositum dono, & etiam passioni naturæ: sic diuiditur in sex mẽbra posita prius. Si uero prout accipitur specialiter pro passione naturæ, sic est diuisio Dama. quæ est quasi subdiuisio respectu præcedentis. Sufficientia autem, & numerus horum membrorum sic patet; quia timor passio aut est respectu mali, aut respectu ardui. Si respectu mali, aut respectu mali in se, aut respectu mali in ordine ad culpam. Si respectu mali in se, hoc est dupliciter, aut prout timetur difficultas in opere, superexcedens uires nostras: & sic est segnicies, de qua dicit ipse Dama. ꝙ segnicies est timor futurę operationis. Aut prout timetur malum pœnę, nec tamen est a nobis, sed potius a fortuna, & per accidens; & sic est ipsa agonia, de qua dicit ipse Dama. ꝙ agonia timor est per casum, siue infortunium. Si autem est timor mali respectu pœnę in comparatione ad culpã, hoc potest esse dupliciter, aut respectu culpę, quæ iam est; & sic est uerecundia, de qua dicit Dam. quod uerecundia est timor actu. Aut respectu culpę, quę iã non est, sed potest esse: & sic est erubescentia. De qua dicit Dam. ꝙ erubescentia est timor in, spectatione cogniti. Si autem est respectu ardui, siue magni, aut est magnum, in quod non possumus cognoscẽdo, & operãdo propter defectum cognitionis: tunc est admiratio, de qua dicit Dama. ꝙ admiratio est timor in magna imaginatione

ris diffinitione. Secundum de obiecto. Tertium de diuisione Magistri. Quartum de diuisione doni. Quintum de doni gratuiti nominatione. Sextum,& ultimum de eius comparatione ad donum sapientiæ,&c.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An timor seruilis sit donum spiritus sancti?

D intelligentiam huius partis, in qua quidem agitur de dono timoris incidit hic quæstio circa duo. Primò, enim quæritur de timore informi, siue seruili, qui est cum peccato. Secundò, quæritur de timore gratuito, qui datur cum Spiritu sancto. Circa primum quærun tur tria. Primum, est de timore seruili per comparationem ad suum principium. Secundum est de timore seruili per comparationem ad suum usum. Tertium est de eodem timore per comparationem ad gratiæ complementum.

DE timore seruili per comparationem ad eius principium, utrum uidelicet timor seruilis sit donum Spiritus sancti diuinitus datum. Et quòd sic uidetur. Primo per Glosa. super illud Roma. viij. Non accepistis spiritum seruitutis iterum in timore: sed accepistis spiritũ adoptiones filiorum: in quo clamamus,abba,pater. ibi. Gl Caue ne ex eo q̃ ait spiritum seruitutis, & spiritum adoptionis, diuersum intelligas spiritum, cum sit unus, atque idem spiritus. Si ergo spiritus adoptionis est donum spiritus sancti, ex hac Glosa. videtur necessariò posse concludi, quòd ab eodem sit timor seruilis. ITEM. Augustinus dicit, & habetur in litera. Bonus est timor seruilis, & utilis, per quem fit paulatim consuetudo iustitiæ. Sed omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est; ergo timor seruilis desursum descendit. ITEM. Hoc ipsum uidetur probari auctoritate ueteris testamenti: quia sicut dicitur Ecclesiast. j. Principium sapientiæ est timor Domini: & cum fidelibus, in vulua concreatus est, &c. Et Prouerb. xvj. In timore Domini declinat omnis a malo. Et iterum cap. 15. in fine Timor Domini disciplina sapientię;& gloriã præcedit humilitas. Et Esaiæ. xxvj. A timore tuo Domine concepimus, & parturiuimus spiritum salutis. Si ergo timor seruilis est initium sapientiæ, & facit declinare a malo, & bonum concipere, & hoc totum non est, nisi a dono Dei: videtur ergo quod timor seruilis sit donum Spiritus sancti.

ITEM. Non solum a Deo est gratia cooperans, sed etiam gratia uoluntatem præparans: ergo non solummodo a Deo est timor ille, qui regit hominem in statu iustitiæ, sed etiam qui præparat ad illum statum. Cum ergo timor seruilis sit huiusmodi, uidetur, quod timor seruilis sit donum Spiritus sancti. ITEM. Plus est timere Deum, quam credere. Multi enim credunt, qui nõ timent: sed fides qua quis credit, etiam in statu peccati datur homini desursum; ergo & donum, per

quod timet: sed timor seruilis est huiusmodi: ergo &c.

SED CONTRA. Omne donum Spiritus sancti potest stare cũ Spiritu sancto, quia Spiritus sanctus non repugnat suis donis: sed quã do Spiritus sanctus infunditur, tunc timor seruilis expellitur, sicut dicit August. & habetur in litera; ergo timor seruilis nõ est donum Spiritus sancti. ITEM. Oẽ Spiritus sancti donum habet exẽplar correspondens in Deo: sed timor seruilis non habet exẽplar correspõdẽs in Deo, nec inquãtũ timor, nec inq̃tũ seruilis In Deo n. nullus est pauor, nulla est seruitus. ITEM. Omne donum Spiritus sancti datur ad habilitandum animam ad aliquid arduum, & excellens: sed timor potius consistit in depressione, quam in aliqua erectione, & potius est ex uirtutis indigentia, quam ex sufficientia: uidetur, ergo ꝙ timor seruilis non sit donum Spiritus sancti. ITEM. Sicut cõtingit Deum timere propter pęnas, quas infligit: sic etiã contingit amare propter beneficia, quæ nobis tribuit, etiã in statu peccati: sed amor ille, qui est propter temporalia, non ponitur inter Spiritus sancti dona; ergo nec timor seruilis, qui principaliter habet oculum ad pęnã. ITEM. Sicut aliquis dimittit transgredi mandata Dei propter timorẽ pœnarum æternarum, sic latro dimittit transgredi edictum Regis propter timorẽ furcarum: sed timor, quo latro timet furari, ne suspendatur, non ponitur esse donum Spiritus sancti; ergo similiter uidetur de illo timore, quo quis timet peccare, ne ęternaliter puniatur: immo uidetur multò fortiori ratione, quia si malum faciliter timetur, maius malum multò facilius timetur: cum ergo maius malum sint pęnę ęternę, quã temporales, si nõ egemus dono ad timendum pœnas temporales, multò magis uidetur, quòd nec ad timendum pœnas æternas.

RESOLVTIO.

Timor seruilis donum quidem est Spiritus sancti, sed non cum Spiritu sancto.

RESP. Dicendum, ꝙ absque dubio timor seruilis est donum Spiritus sãcti. Et ratio huius est, quoniam sicut donum Dei est nosse, siue credere pœnas futuras, pro eo ꝙ ibi est quædam cordis illuminatio, & directio: sit donũ Dei est illas pœnas ęternas refugere, & timere: pro eo quod ex tali dono est quædam cordis emollitio, & fluxus concupiscentialis restrictio, & in hoc quædam rectificatio. Quod enim ibi fit emollitio, satis innuit Hiere. propheta cum dicit: Indurasti cor nostrũ, ut nõ timeremus te. Quod ibi fit fluxus cõcupiscentialis restrictio, innuit propheta in Psal. 118. cum dicit. Cõfige timore tuo carnes meas: quod quidem non solum fit timore casto, sed etiam seruili, quo timentur æterna supplicia, & timetur diuina iustitia. Et propter illorum timorem cessat homo a peccatorum perpetratione, licet non omnino cesset a uoluntate, sicut dicit Glo. ꝙ totum est ex diuino munere. Ideo cõcedendæ sunt rõnes ad hanc partem inductæ.

AD ILLVD ergo, quod primò obiicitur in contrarium, quòd timor seruilis non manet cum Spiritu sancto. Dicendum, ꝙ dona Spiritus sancti sunt in multiplici diffe-

differentia. Quoddam namq; donum est a Spiritu sancto, sed non cũ Spiritu sancto, quia præparat ad Spiritum sanctũ, & tale donũ est timor seruilis, secũdum quod huiusmodi. Quoddam autem est donum, ꝙ est a Spiritu sancto, & semper cum Spiritu sancto, quia per ipsum consecratur habitaculum Spiritui sancto, sicut est donum charitatis. Quoddam uero est donum, quod est donum a Spiritu Sancto, & aliquando cũ Spiritu sancto, aliquando sine Spiritu sancto, sicut donũ quod est ad Spiritu sãcti manifestationem, & est ordinatum non solum ad propriã utilitatem, sed etiam ad alienam: sicut donum prophetiæ, & donũ scientiæ, quę aliquando in malis, aliquãdo in bonis reperiri habẽt. Cum ergo dicitur, ꝙ donum Spiritus sancti cõpatitur se cum Spiritu sancto. Dicẽdum, quod illud habet instantiam in eo dono, q̃d ordinatur ad habitationem Spiritus Sancti præparandam. Posset etiã aliter dici, ꝙ timor seruilis, & si inquãtũ seruilis est, non possit stare cum Spiritu sancto propter annexam imperfectionem, quæ dicit repugnantiam ad statũ gratiæ: tamen quantum ad aliqd sui nihil prohibet ipsum cum Spiritu sãcto stare, sicut infra melius manifestabitur: & quantũ ad hoc est donum eius. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ omne donũ Spiritus sancti habet exemplar correspondens in Deo. Dicendum, ꝙ si illud specialiter intelligatur quantum ad omnem eius proprietatẽ, sic non est uerum: sed si generaliter intelligatur, utpote quod dicatur illud habens exemplar in Deo, quod habet aliqd correspondens sibi, uel secundum se, uel secundum suum genus, sic ueritatẽ habere potest. Et hoc mõ timor potest habere exemplar in Deo: quia qui timet, elõgatur a malo, & stat intra fines proprios, ita ꝙ supra se non erigitur. Vtrumque autem istorum, contingit reperiri in Deo, quia Deus a malo maximè elongatur, & nullo mõ supra seipsum erigitur: ideo dum per timorem Deo subijcimur, eidẽ assimilamur: & talis assimilatio sufficit ad hoc, ꝙ timor habeat sufficientẽ rationẽ doni. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ omne donum Spiritus sancti datur ad habilitãdum animam ad aliquod arduũ, & excellens. Dicendum, quòd sicut inordinatè amare est magnæ lasciuiæ, sed ordinatè amare est magnæ uirtutis, & excellẽtiæ: sic inordinatè timere est signicici, & ignauiæ, ordinatè uerò timere magnæ est excellentiæ. Qui enim Deum ueraciter timet, nihil terrenum, & caducum timet, immo ex ipso timore de ipsis timoribus supereffertur. Ideo licet actus timoris uideatur pertinere ad quãdam defectibilitatem: secundum ueritatem tamen pertinet ad excellentiam, & nobilitatem; & qa in timore seruili incipit hõ Deũ ipsum temere, hinc est ꝙ donum Spiritus sãcti est, sed imperfectũ. AD ILLVD, quod obiicitur, quod sicut contingit Deum timere propter pœnas, ita & amare propter beneficia. Dicendum, ꝙ sicut beneficia quædam sunt præsentia, quædam futura, quædam quæ uidentur, quędam quæ expectãtur: sic etiã & pœnæ. Et si quis timeat Deum solummodo propter pœnas præsentes, quas iam expertus

est, hoc nō habet necessario ex dono; sed cum timet propter supplicia futura, quæ credit infligenda esse omnibus, qui contemnunt diuinam iustitiam: sic & in amore intelligendum est, ꝙ amor æternorum bonorum est donum Dei. Amor uero præsentium potest esse ex ipso naturali affectu: & ideo ex hoc non potest concludi, quod timor seruilis nō sit donum, quia timore seruili non timentur tantum tēporalia supplicia, sed etiā æterna, sicut tactum est supra.

AD ILLVD, quod obijcitur de latrone, qui timet furari propter suspendium. Dicendum, ꝙ non est simile, sicut iam tactum est: quia naturali cognitione, & æstimatione latro cognoscit illud supplicium, & illud reformidat: non autem sic est de supplicio infernali, īmo oportet, ꝙ timeat per fidē; & amplius, ꝙ cor quodammodo mollificetur, ut exhoreat illa supplicia ad fidei instinctum. Proptrea ratio illa non ualet: quia non est simile hinc, & inde.

QVAESTIO. II.

An vsus timoris seruilis bonus sit?

DE timore seruili in comparatione ad eius usum, utrum. s. usus timoris seruilis sit bonus, an malus. Et ꝙ bonus sit uidetur: qa quales sunt habitus, tales sunt actus: sed timor seruilis, cum sit donum Spiritus sancti, est bonus: ergo per documentū moralis philosophi actus eius est bonus.

ITEM. Maxima est Philosophi, ꝙ cuius usus bonus, ipsum quoque bonum est: & cuius usus malus, ipsum est malum; ergo si usus timoris seruilis est malus, ipse timor seruilis est malus: sed non est malus cum detur diuinitus; ergo actus eius est bonus. ITEM. Ois habitus, cuius usus præparat hominem ad susceptionem gratiæ, est bonus quantum ad usum: sed timor seruilis est huiusmodi; qa per usum eius introducitur charitas; sicut dicit Augustinus, & habetur in litera; ergo &c. ITEM. Nullus actus, quo quis uitat peccatum, est peccatum: sed actu timoris seruilis recedit homo a peccato: ergo actus timoris seruilis non est peccatum; non est ergo malus: & est malus, uel bonus; ergo est bonus.

SED CONTRA. sup illud Ps. 118 Cōfige timore tuo carnes meas. Glo Aug. Timor seruilis carnem nō crucifigit, qa uiuit ī eo peccādi uoluntas, & seq̄ret̄ opus, si sperarēt impunitas: mallet. n. licere, & q̄ dolet non licere, qđ lex uetat: sed omnis talis motus est directè contra iustitiam, quia uellet iustitiam non esse: omnis uerò motus contra iustitiam est malus; ergo ad actus, & usus timoris seruilis est malus. ITEM. Gregorius, in Moral. Cum pęna timetur, & Dei facies non amatur, timor ex tumore est, non ex amore; sed oīs actus, qui procedit ex radice tumoris, & superbiæ, est actus malus, & damnabilis; ergo usus timoris seruilis non est bonus, sed damnabilis. ITEM. Nullus actus incompossibilis charitati, est bonus, sed timere seruiliter ē actus incompossibilis charitati; ergo timere seruiliter non est bonum. Maior manifesta est: quia charitas bono nō repugnat, sed malo. Minor etiam manifesta est secundum uerba Aug. & Apostoli: quia spiritus seruitutis non stat cū spirito

fitu adoptionis. Item. Omnis timor ortum habet ex amore; ergo timor seruilis ex amore habet ortum: sed omnis amor aut est naturalis, aut libidinosus, aut gratuitus: cum ergo timor seruilis non possit habere ortũ ex amore gratuito, quia est i peccatore, nec ex amore naturali constat, quia iam esset timor naturalis: restat ergo qđ ex amore libidinoso: sed oĩs actus, qui exit ex amore libidinoso, est malus, & culpabilis: ergo actus timoris seruilis est malus. Item. Amare Deũ pp tpalia principaliter est peccatum, & malum: ergo similiter timere Deum pp pœnas principaliter est malum: sed hoc est timere seruiliter; uidetur ergo ꝙ actus timoris seruilis semper sit culpabilis. Item. Timor seruilis non dicitur seruilis, nisi a seruitute peccati; ergo pari ratione nullus dicitur timere seruiliter, nisi circa illum actum sit annexa circunstantia peccati: sed circunstãtia peccati annexa actui facit totũ actũ deformem, ergo uidetur quod actus, & usus timoris seruilis sit semper culpabilis; & deformis.

RESOLVTIO.

Timor seruilis bonus est, & si non bonitate meriti, saltem bonitate praeparante ad meritum.

Resp. Ad prædictorum intelligentiã est notandum, ꝙ cũ dico timorem seruilem, duo dico, uidelicet ipsum habitum, quo aĩa disponitur ad timendũ Deum, ut puniẽtem eos, qui præuaricantur; & ulterius noĩe seruitutis importatur deformitas peccati, quæ annexa est illi habitui in eodẽ hoĩe, ratione cuius ille hõ dicitur eẽ seruus peccati, & timor in eo existens dr eẽ timor seruilis. Per hunc etiam modũ cũ dico aliquẽ timere seruiliter, duo dico: uidelicet actũ ab illo habitu egredientẽ, & uoluntatis seruilitatẽ, siue deformitatem concomitantẽ. Sed attendendum ꝙ hoc põt eẽ dupliciter, aut ita ꝙ deformitas illa uoluntatis concomitetur quantũ ad habitum, aut quãtum ad actũ. Si concomitatur solum quantũ ad habitum, sic põt esse ꝙ aliquis seruiliter timeat, & tñ motu illo non peccabit: quia si ex recogitatione pœnarũ aliquis abhorret offendere Deũ, hoc põt esse præter omne peccatũ. Si aũt concomitatur in actu, q̃uis ipsum timere de se non sit malum, tñ rõne deformitatis actualiter annexæ deprauatur: sicut aliquis qui timet pęnas, & timendo dolet, ꝙ tales pęnę infliguntur pro culpa, & actu etiam cõcupiscit peccare, si non esset illa pęna: & hoc mõ timere seruiliter est peccatum, & malum: hoc aũt non est semper, cũ quis mouetur timore seruili: alioquin per usum illius doni magis se hõ a gratia elõgaret, quam pararet, quod plane falsum est. Et iõ concedendum est, ꝙ usus timoris seruilis põt esse bonus, licet nõ sit bonus bonitate meriti, sed magis bonitate pręparãte, uel ordinante ad meritum, quæ simul stat cum peccato. Vnde & rationes, quæ hoc ostendunt, concedendæ sunt; licet ratio ultima sit sophistica, quia procedit ex suppositione falsa.

Ad illvd uerò, qđ primo obq̃ in contrarium, ꝙ in timore seruili uiuit uolũtas peccandi, & ꝙ dolet de eo, ꝙ lex uetat. Dicendũ, ꝙ illud uerbũ Augusti. non intelligitur, quòd semper quando timeat

doleat actu, & similiter quàm uoluntas peccandi semp sit in actu: sed hoc dicit, quia manet in habitu, & radice. Licet autem uolũtas sit per peccatum deformata, & regnet in ea malus amor: pōt tamen aliquando moueri ad aliqua bona opera in genere, uel ex circunstantia per aliquam gratiã gratis datam nõ comittendo culpam, sicut patet per multa exempla: & sic potest esse in parte ista. AD ILLVD, quod obijcitur, q̃ timere seruiliter est ex tumore (sicut dicit Grego.) non ex amore. Dicendum, q̃ (ex) non dicit ibi causam, sed concomitantiam: & cum dicit concomitantiã in actu, tunc deformat actum timoris seruilis: cum dicit concomitantiam in habitu non oportet, q̃ deformet, sed tamen facit ipsum deficere a meriti perfectione. AD ILLVD, quod obijcitur, q̃ actus incompossibilis charitati, ē malus. Dicendum, q̃ aliquis actus pōt esse incompossibilis alicui rōne circunstantiæ propriç, quam habet ex proprio habitu, uel ratione alicuius annexi. Cum ergo dicitur, quod actus timoris seruilis est incompossibilis charitati, hoc nõ est ratione ipsius actus per se, & secundum se, quia habens charitatem potest bene timere Deũ ratione pœnæ: sed hoc intelligitur rōne annexi, quod facit ipsũ deficere a merito charitatis: & iõ ex hoc non sequitur, q̃ actus timoris seruilis sit malus: sed uel est malus, uel est in homine secũdum statum malum, & conclusio est uera ratione alterius partis.

AD ILLVD, quod obiicitur, quod timor seruilis habet ortũ ex amore. Dicendum, q̃ timor seruilis non habet ortum ex amore libidinoso, sed potest habere ortum ex amore naturali. Amor enim naturalis dupliciter dicitur. Vno modo, qui est cũ ipsa natura plantatus. Alio modo ille, qui est ex naturali affectu, & uoluntario exercitio acquisitus sine gratiæ dono, & ex tali amore potest homo peccator seipsũ sine ipso peccato amare, & mala sua fugere, siue præsentia, siue futura: & ex tali amore timor seruilis habet ꝓcedere. Si enim homo seipsum amat, ad hoc ut acquirat salutem, & timeat æterna tormenta incurrere, talis affectio amoris q̃uis non sit ex charitate, potest tamen esse absque libidine. Aliter potest dici, quod sicut timor mũdanus, quo quis timet amittere mundana, est ex amore mundi, & timor humanus ex amore temporalis salutis: sic timor seruilis, cũ aliqs timet incurrere æterna tormenta, est ex amore æternæ salutis, & beatitudinis: & iste amor quantum est de se, non est culpabilis, sed ē uel naturalis, uel gratuitus, uel a gratia gratis data, uel gratuitus a gratia gratum faciente: & timor seruilis bene potest esse ex amore salutis primo, uel medio mõ dicto: & ideo falsum supponit, cũ dicit, quòd est ex amore libidinoso. AD ILLVD, quod obijcitur, quod amor Domini propter temporalia principaliter est peccatum. Dicẽdum, q̃ nõ est simile de amore, & timore: quia amor est ille, qui facit frui, & eius est quietare, uel ad aliud inclinare: & ideo peccat, qui diligit Deum propter temporalia principaliter, quia facit de uia finem, & de fine uiam: non sic

autem

autem est ex parte timoris. Alia est ratio: quia cũ quis amat Deũ propter temporalia, duo sunt ibi amata: sed cum quis timet Deũ propter pœnas, quas infligit, unus solus est quem timet. Qui enim timet habentem cultellum; uno & eodem timore timet cultellũ, siue plagam cultelli, & actionem percutientis: & ideo non est simile hinc, & inde. AD ILLVD, quod ultimò obijcitur, q̃ timere seruiliter est timere cum circunstantia peccati. Dicendum, q̃ illa circunstãtia, siue deformitas peccati potest poni circa actum timendi ratione ipsius actus, uel ratione timentis. Et si ponatur rõne ipsius actus, tunc utique actus deformatur, & efficitur malus ratione annexi, sicut prius fuit expositum. Sed si ita sit, q̃ ponatur ratione ipsius timentis, sic potest esse, q̃ actus non sit deformatus, sed q̃a deformitas est circa timentum, licet secundum illam deformitatem non actualiter moueatur: & propterea nõ est oportunum qđ timere seruiliter semper sit peccatum, immo hoc potest esse utile, & ꝑparatoriũ respectu gratiæ.

QVAESTIO III.

An gratia adueniente, timor seruilis cedat?

DE timore seruili in comparatione ad gratiæ complementum. Et quæritur, utrum timor seruilis expellatur gratia adueniente. Et quòd sic uidetur. Primo auctoritate Aug. quam Magister adducit in litera. Timor locum præparat charitati, cum aůt uenit charitas pellitur timor, q̃ ei præparauit locum: sed constat q̃ hoc intelligitur de timore seruili; ergo timor seruilis pellitur superueniente gratia. ITEM. Spiritus libertatis repugnat spiritui seruitutis: sed Spiritus gratiæ, & charitatis est spiritus libertatis, spiritus uero timoris seruilis est spiritus seruitutis; ergo superueniente gratia pellitur timor seruilis. ITEM. Nullus habens gratiam, & charitatem principaliter intuetur pœnam, quia principalius intuetur diuinam complacẽtiam; sed timor seruilis principaliter facit intueri pœnam; ergo timor seruilis nõ potest stare cũ gratia. ITEM. Sicut se hẽt amor, qui est ante gratiam ad amorẽ, qui est ex gratia, sic se habet timor seruilis ad timorẽ gratuitũ; sed amor gratuitus alius est ab amore acquisito, uel gratis dato; ergo timor initialis alius est a timore seruili. Si ergo timor seruilis non potest fieri initialis, videtur quod manere non possit, cum charitas superuenerit.

SED CONTRA. Sicut se habet fides informis ad fidem formatam, sic se habet timor seruilis ad timorem gratuitum; sed fides informis formatur, secundum qđ habitum est in præcedentibus; ergo uidetur, q̃ timor seruilis gratificetur, cum gratia infunditur. ITEM. Plus distat gratia gratum faciẽs a natura, quàm distet a dono gratiæ gratis datæ: sed gratia superueniens, naturam nostrã nõ excludit, sed potius perficit; ergo cum timor seruilis sit donum gratiæ gratis datæ, uidetur quod non expellatur, sed potius perficiatur adueniente gratia charitate. ITEM. Timore seruili timetur pœna, timore initiali timetur pœna, & Dei offensa; ergo timor initialis se habet ex quadã additio-

tiuam, & quantum ad annexã pellitur ꝑ ipsam gratiam: quia cum gratia superuenit, nec principaliter intuetur pœnam, nec habet annexam uoluntatem malam. Et sic haberi potest, quod donum timoris seruilis quantũ ad aliquid sui adueniente gratia pellitur, & quãtum ad aliquid manet.

Et hoc uiso, patet respõsio ad quæstionem: patet etiam pro magna parte responsio ad obiectiones ad utramq; partem, quia neutræ simpliciter concludunt ueritatem: ideo oportet respondere hinc & inde.

Ad illud, quod primo obiicitur de auctoritate Aug qua dicit, ꝙ timor seruilis expellitur, adueniente gratia, & charitate. Dicendum, ꝙ hoc non dicit ꝙ totaliter pellatur, sed ꝙ dominium seruitutis, qua principaliter pœnã intuetur, ab ipso timore adueniente charitate auferatur. Ad illud, quod obiicitur, ꝙ spiritus seruitutis repugnat spiritui libertatis. Dicendum, ꝙ uerum est quantum ad illud, quod ẽ in eo seruitutis: sed timor seruilis aliquid habet, in quo cõicat cũ timore initiali, & rõne illius non oportet ipsum expelli. Ad illud, quod tertio obiicitur, ꝙ timoris seruilis principaliter est intueri pœnam, iam patet responsio: quia quantũ ad illam cõditionem habet expelli, qua uidelicet pœnã intuetur principaliter; & pp hoc non sequitur, quòd expellatur generaliter. Ad illud, quod obiicitur, ꝙ sicut se habet amor peccatoris respectu amoris gratuiti, sic timor seruilis respectu timoris casti. Dicendum, ꝙ non est simile: qm̃ (sicut in precedẽtibus habitũ fuit,) charitas nõ potest fieri informis, ut patet quando aliquis cadit a charitate: & tamẽ post lapsum remanet ibi timor æternorum suppliciorum Et si obijcias, ꝙ amor est radix timoris: ergo debet currere pari passu. Dicendum, quòd non ualet, quia similiter est radix spei. & tamen spes potest esse informis, & formata. Et ratio huius assignata fuit supra. Et sic patet, ꝙ rationes illæ non concludunt, quòd timor totaliter expellatur. Ad illud verò, quod obiicitur, ꝙ simpliciter manet ꝑ simile, & in fide informi, & formata. Dicendum, ꝙ non est simile ex parte ista, & ex illa: quoniam fides informis assentit propter se, & sup omnia, & eidem in omnibus, cui consentit fides formata: nõ sic autẽ est de timore seruili, & initiali, quia timor seruilis principaliter intuetur pœnam: timor autem initialis non principaliter intuetur pœnam, sed principaliter intuetur diuinam offensam. Ad illud, quod obijcitur, quòd natura nõ pellitur a gratia. Dicendũ, ꝙ non est simile: quia naturalia inseparabilia sunt, quia dãtur ad semper: & ideo non auferunt, superueniente gratia: quædã autẽ sunt gratis superaddita, quæ dantur solúmodo ad tempus pro statu determinato: & iõ pellũtur, & cessant recedente statu illo: & sic est reperire in proposito. Ad illud, quod obijcitur, ꝙ timor initialis addit sup seruile. Dicendũ, quod quædã est additio simpliciter complens, quædã est additio distrahens. Timor initialis addit supra seruilẽ: & hoc quidẽ nõ solũ cõplendo, uerum etiam distrahendo: quia sicut dictum est, au-

tert

diuersa species a timore seruili, uidetur etiam quod sit diuersa species a filiali.

SED CONTRA. Si unum oppositorum dicitur multipliciter, & reliquum: & si unum oppositorũ non dicitur multipliciter, nec reliquũ: sed species non habet multiplicari per species, & differentias: ergo nec timor. ITEM. Magis perfectum, & minus perfectũ nõ diuersificant rem quãtum ad speciem, sed timor initialis, & filialis differunt, sicut magis perfectum, & minus perfectũ: ergo secundum speciem non distinguuntur. ITEM. Sicut contingit ponere timorẽ initialem, & filialem, qui est perfectior: sic etiam contingit ponere amorem initialem, & consummatum, & perfectum; cum ergo amor per has differentias non habeat scd̃m species diuersificari, uidetur similiter ꝙ nec timor. ITEM. Quæ habent ortum ab eodem secũdum speciem, sunt eiusdem speciei: quia si causa est uniuoca, & effectus uniuocus: sed timor initialis, & castus ortum habent ab amore gratuito, secundum ꝙ vult Augu. & iste est unus amor tantum secundum speciem; ergo uidetur ꝙ similiter sit & in timore. ITEM. Si plures sunt timores gratuiti diuersi scd̃m speciem, cum quilibet eorum sit donum spiritus sancti, tunc uidetur ꝙ dona spiritus sancti sint plura, quam septem. ITEM. Si timor initialis, & gratuitus differunt, hoc non est, nisi quia iste habet oculos ad pœnam, ille ad offensam, sicut Magister tãgit in litera. Sed contra. Vna, & eadem species timoris est, qua quis timet Deum offendere, & a Deo separari cum ergo ista sint diuersa, & tñ timor non diuersificatur respectu horũ, uidetur similiter ꝙ nec diuersificari habeat respectu pœnę, & offensæ, maxime cum uideamus ꝙ timor initialis habeat ad utrumque aspicere.

RESOLVTIO.

Non specie, sed secundum quendam modum tantum.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, ꝙ hic est duplex modus dicendi. Quidam enim uoluerunt dicere, ꝙ timor initialis, & filialis non differunt nisi quantum ad statum, sicut & amor, ex quo timor sub his differentiis trahit originem. Vnde sicut amor incipiens, & perficiens essentialiter est idem, licet status sit diuersus hic & ibi: sic uoluerunt dicere se habere in timore initiali, & filiali. Sed illud non uidetur sufficere, pro eo ꝙ tertius posset timor assignari inter hos duos, uidelicet timor proficiens. Et iterum nõ uidemus talem modum distinguendi, siue diuidendi esse in aliis donis gratuitis, cũ tamen in eis sit istos duos status inuenire. Et propterea est alius modus dicendi, ꝙ timor initialis, & timor filialis sunt diuersæ species timoris: & diuersus est utrobiq; modus timendi, & ad diuersa intuetur hõ scd̃m illos duos timores. Et hmõi signũ est, quia unus euacuatur, & alter manet in patria, scd̃m ꝙ dicit Magister in litera; quod quidem nõ esset, si essent idem in essentia. Verũtamen adhuc istud uidetur ualde difficile bene intelligere, qũo scd̃m profectum hoĩs in statu gratiæ habent esse in eo diuersi habitus timoris formaliter differẽtes. Et ideo neu

tur

ter istorũ modorũ uidetur plane ipsi intellectui satisfacere. Possumus igitur uiam mediam eligere, ut dicamus: ꝙ timor filialis, & initialis nõ adeo differant, sicut differunt species formaliter differẽtes, cum unus quodãmodo sit materialis respectu alterius, & quodãmodo claudatur in altero. Timor. n. initialis timet pœnam, & offensam: timor uero filialis offensam quidẽ timet, & attendit summi patris reuerentiam, & sic unus quodãmodo se habet ex additione ad alterũ; & ideo non differũt sicut duæ spẽs diuersæ; unum genus diuidentes. Nec tamen est ibi differentia solũ quantũ ad statũ; pro eo ꝙ timor initialis principaliter aspicit offensam, timor uero filialis, & si unum oculum habet ad offensam, principaliorẽ tamen habet ad Dei reuerentiã. Et quia diuersa habent principalia motiua, hinc est quòd sunt diuersi modi timendi: quia uero unus clauditur in altero, & alteri subalternitur: hinc est quod (proprie loquẽdo) non sunt alterius, & alterius speciei. Possunt tñ dici diuersi timores, tum rõne statuũ, tum rõne modorum timendi, tũ etiam rõne principalium motiuorũ, sicut rõnes ad primam partem inductæ ostendunt: & ideo cõcedi possunt. AD ILLVD ergo, qđ obiicitur in contrarium, ꝙ spes non habet diuidi: ergo nec timor. Dicendũ, ꝙ ratio illa non ualet: quia illud intelligitur non de diuisione uniuoci, sed de diuisione multiplicis: sicut patet ex intellectu illius considerationis, quã Philosophus ponit. Si autẽ quæras, quare magis timor habet diuidi, quã spes. Dicendum, ꝙ spes semper principaliter intuetur unũ solum, & summum bonum: timor autẽ scđm diuersos status modo principaliter intuetur pœnam, modo principaliter Dei offensam, modo principaliter intuetur Dei reuerẽtiam: & ideo non est simile ex ista parte, & alia. AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ magis perfectũ, & minus perfectum non diuersificant rem. Dicẽdum, ꝙ (proprie loquẽdo) non est ibi differentia secundum speciem, secundum ꝙ dictum est. Verũtamen ratio illa non ualet, quia non solum differunt penes perfectũ, & imperfectũ; sed etiam penes aliud, & aliud principale motiuum: licet unum quodãmodo præsupponat alterum, & quod erat formale respectu unius, fit materiale respectu alterius. AD ILLVD, quod obiicitur de amore, iam patet responsio, quia non est simile: quia amor non habet differentiam penes motiuum, sed solũmodo penes statum: & ideo nõ distinguitur sicut timor. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ illa, quæ habẽt ortum ab eodem secundum speciem, sunt eiusdem speciei, Dicendum, quod illud habet ueritatem in his, quæ generantur secundum generationem uniuocam: cum autem timor ex amore generatur, non est generatio uniuoca: & propterea ex uno amore secundum speciem nõ tantum possunt generari diuersi timores, imo possunt generari tria genera affectionum secundum Augu. quæ formaliter distinguuntur. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ tunc erũt diuersa dona. Dicendum, ꝙ unus istorum timorum quantũ ad illud, quod habet nobilitatis, & completionis, clauditur in alio: & ideo sub uno

dono

dono omnes habent cōprehendi, uidelicet sub spiritu timoris domini. AD ILLVD, quod ultimo obiicitur, ꝙ si ratione diuersorū motiuorum diuersificantur, tunc timor initialis, & filialis distinguerentur in duos. Dicendum, ꝙ non est simile: quoniam & si timor initialis ad duo habet oculos suos: ad unum tamen habet principaliter, ad alterum ex consequenti: similiter & timor filialis: & ideo ratione motiui, ad quod principaliter intuetur unusquisque illorum, habet simpliciter ueritatem: sic autem non est in ꝓposito, quia initialis timor principaliter aspicit ad unū, uidelicet ne offendat iustitiam; filialis aūt principaliter aspicit ad aliud, uidelicet ad patris reuerentiā. & ideo nō est simile ex hac parte, & illa.

QVAESTIO II.

An crescente charitate, decrescat timor gratuitus?

DE timore gratuito quantum ad eius diminutionē, & quæritur. Vtrum crescente charitate, timor decrescat. Et ꝙ sic uidetur. Primo ex auctoritate beati Io in.j.Canon.4. Perfecta charitas foras mittit timorem: super quo dicit August. Quantum charitas crescit, tantum & timor decrescit: & quanto illa fit interior, tanto ille pellitur foras: maior hic charitas, minor timor: Sed cō stat quòd non possunt intelligi de timore seruili, quia ille non stat cum charitate: ergo quantum charitas crescit, tantum timor gratuitus decrescit. ITEM. Quanto quis magis amat, tanto magis sperat: & quanto magis sperat, tanto minus timet: ergo quanto plus crescit in charitate, tanto magis decrescit in timore. ITEM. Quanto magis crescit charitas, tanto strictius, & fortius homo alligatur Deo: & quanto strictius se sentit alligatum, tanto minus timet separari. Si ergo timor gratuitus est ille, quo quis timet separari a Deo, quanto charitas magis intenditur, tanto timor magis remittitur. ITEM. Crescente amore, crescit gustus, & delectatio: sed quanto plus crescit delectatio, tanto plus minuitur pœna: si ergo timor pœnam habet, uidetur quòd quantum charitas crescit, tantum necesse sit timorem decrescere.

SED CONTRA. Augmentata causa, augmētatur effectus: sed fides, & amor causant timorem gratuitum: ergo fide, & charitate crescente, necesse est pariter, & timorem crescere. ITEM. Quanto magis aliquis amat aliquid, tanto magis dolet, si illud amiserit: sed sicut dolor est de bono amisso, sic timor est de futuro, ne amitatur; ergo quanto aliquis magis amat aliquid, tanto magis timet ne amittat illud: ergo crescente charitate necesse est timorem crescere. ITEM. Quanto quis maiorem charitatem habet, tanto humilior est: quia quanto sumus a tumore superbiæ inaniores, tanto sumus dilectione pleniores, sicut dicit August. sed crescēte humilitate, crescit timor Dei; ergo a primo, crescente charitate, necesse est timorem Dei crescere. ITEM. Quanto aliquis maioris charitatis est, tanto sollicitior est, ut seruiat Deo, & ne faciat aliquid, quod Deū offendat, iuxta illud Mich. 6 Indicabo tibi hō, quid Deus requirat a te. Et post. Et sollicitū ambulare

bulare cum domino Deo tuo: sed quanto maior est sollicitudo uitandi culpam, tanto maior est timoris abundantia: ergo &c.

RESOLVTIO.

Decrescit quidem quò ad vsum sollicitationis pœnæ. Econtra crescit, quò ad vsum, secundum quòd perfectæ charitati consonus est.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, ꝗ hic, sicut in præcedentibus, diuersi diuersa sentiunt. Quidam enim uolunt dicere, quòd est loqui de timore quantũ ad habitũ, & quantũ ad usum. Si loquamur de ipso quantum ad habitum, uerum est ꝗ crescẽte charitate, crescit: propter hoc, ꝗ habitus gratuiti sunt æquales. Si uerò loquamur quantum ad usum, sic dixerunt ꝗ crescente charitate, decrescit timor: quia quãto magis uiget in nobis usus charitatis, tãto minus uiget usus timoris, & illud per experiẽtiam est manifestum. Nam homo in principio conuersionis multa ex timore facit: sed cum gustauit spiritum deuotionis, & dulcedinis, quæ est in amore, approximans ad statum perfectionis, iã ad bene operandum magis trahitur liberalitate amoris, quàm stimuletur pœnalitate timoris. Sed in hoc modo uidentur duo opposita implicari. Si enim magnitudo habitus attenditur, & dignoscitur penes magnitudinẽ actus, & usus, decrescente dono quantũ ad usum, uidetur quod necesse sit ipsum descredere quãtum ad habitum: aut si crescit quantum ad habitũ, necesse est ipsum crescere quantum ad usum, & actum.

PROPTEREA est alius modus dicendi, quod sicut prius dictũ est, timor gratuitus diuidi habet in initialẽ, & filialem. Et cum quæritur, utrum crescente charitate decrescat timor. Responderi potest, ꝗ uerum est de quodam timore, & falsum de alio timore. De timore inquam initiali uerũ est, quia quodãmodo cõmunicat cum seruili, in hoc quòd formidat pœnam. De filiali uerò non est uerum: quia quanto quis maioris charitatis est, tanto magis refugit diuinam offensam, & cum Deo sollicitius ambulat, iuxta illud Apostoli. Qui se extimat stare, uideat ne cadat. Sed adhuc illud non uidetur omnino satisfacere, quoniam timor filialis, quo quis timet Deum offendere, pœnam habet, & multum affligitur anima in illa formidine. Beatus autem Ioannes dicit, ꝗ perfecta charitas foras mittit timorẽ propter annexam pœnalitatem.

ET propterea potest adhuc aliter dici, ꝗ duplex est usus ipsius timoris gratuiti. Vnus (inquam) quo cor hominis sollicitatur ex consideratione suæ fragilitatis. Alius uerò, quo humiliatur ex consideratione suæ paruitatis, & diuinæ magnitudinis. Et primus usus minuitur, cum charitas perficitur, quia confidentia consurgit ex perfectione charitatis, ut iam homo dicat illud Apostoli Roma. 8. Quis nos separabit a charitate Christi? &c. Alius uero usus crescit charitate crescente, sicut timoris habitus. Vnde quanto aliquis plus habet de spiritu amoris, tanto plus habet de spiritu timoris, quia tanto magis elongatur a spiritu superbiæ, siue tumoris, secundum quod dicit Augustinus.

ET

Et per hoc patet responsio ad quæstionem propositam; patet etaim respousio ad obiecta. Rationes etiam ad utramq; partem inductæ uerum concludunt, quia quantum ad diuersas uias ꝓcedũt, sicut patet de rationibus, quæ ad primam partem inducũtur, quæ ostendunt timorem minui crescente charitate: procedunt enim de timore quantũ ad usum, qui habet pœnam: hoc est quãtum ad illum usum, quo quis sollicitatur, ne pro sua fragilitate cadat in culpam, & pro sua culpa deijciatur in pœnam, sicut patet in discurrendo per singulas. Rationes autem, quæ ad oppositum adducuntur, procedunt de timore secundum illum usum, secundum quem est charitati perfectæ consonus: & uerum est, ꝙ crescit quantum ad illũ, sicut patet in primis tribus rationibus.

Ad illud tamen, quod ultimò obiicitur, ꝙ crescente charitate, crescit sollicitudo. Dicendum, ꝙ nõ omnis sollicitudo est ex timore. Sollicitudo enim, qua quis suspenditur animo, ut semper placeat Deo, & faciat quæ sunt Deo accepta, magis procedit ex amore, quàm ex timore.

Sed si ulterius obijciatur, qa non solum talis est sollicitus, ut placeat, sed etiam est sollicitus ne offendat. Dicendum, quod illa sollicitudo est prouidentiæ & diligentiæ, quæ & si habeat effectum timoris annexum, in uiris tamen perfectis propter securitatem, quam ex perfectione amoris concipiunt, non ita uiget, sicut in imperfectis (loquẽdo simpliciter) nisi fortè dispensatiuè, & ad tempus. Aliquando enim uiri perfectissimi ex cõsideratione diuinorum iudiciorum ex intimis uisceribus concutiuntur.

Et ex hoc posset elici ꝑter prædictos modos alius modus dicendi, ꝙ usus alicuius habitus potest dici dupliciter crescere, uel decrescere: uel motus intensione, uel actuum numerositate. Et cũ dicitur, ꝙ crescente charitate timor decrescit quantum ad usum solicitudinis de casu, hoc non intelligitur de intensione, sed magis de motuum numerositate: qa nõ adeo indiget uir perfectus sollicitari, secundum quod imperfectus, quia habet unde magis timeat tum ratione culpæ præteritæ, ne fortè non sit indulgentia ei data, tum ratione futurę, ne ex fragilitate, & defectu amoris cadat. In hoc ergo stat summa totius responsionis, qualitercumq; narietur modus dicendi, quod timor gratuitus crescente charitate uno modo crescit, alio modo decrescit etiam quantũ ad usum.

QVAESTIO III.

An timor gratuitus in patria maneat?

De timore gratuito quantum ad euacuationem, & quæritur, utrum in patria maneat, an euacuetur. Et quòd maneat, uidetur per illud Psal. 18. Timor Domini sanctus permanet in sęculũ sęculi; si ergo in sęculum sęculi permanet: nõ ergo euacuatur ad ueniente beatitudine. Item. Esa. 11. dicit de Christo. Requiescet super eum spiritus timoris Domini. Si ergo Christus fuit perfectissimus comprehensor, & in eo fuit timor, uidetur quòd donum timoris non euacuetur. Item. Eccle. 3. Nihil melius, quàm timere

mere Deum. Et post ibidem. Plenitudo sapientiæ timor Domini. Si ergo omne bonũ perfectum, & maximè plenitudo sapientiæ erit in summa beatitudine, uidetur quòd donum timoris nullo modo habeat euacuari. ITEM. Sicut summę bonitati debetur summus timor, secundum illud Malach. j. Si ego Dominus, ubi est timor meus? sed in patria exoluemus omnia Deo, quę debemus: si ergo ibi erit amor summæ bonitatis, uidetur etiã quod ibi sit timor summæ maiestatis.

SED CONTRA. Tãta, uel maior est perfectio in spe, quanta est in timore: sed spes euacuabitur in patria, sicut dictum est supra; ergo & timor. ITEM. Sicut spes est respectu futuri boni. sic timor est respectu futuri mali: sed in patria nec erit aliquod malum futurũ, nec poterit esse; ergo ibi nullus erit timor. ITEM. Sicut dicit Augustinus, super illud Ioan. x. Mercenarius fugit, &c. Timor est fuga animi, ne amittat quod amat; sed in patria nullo mõ erit huiusmodi fuga, nec possibilitas ad amissionem boni; ergo nullus erit ibi timor. ITEM. Sicut paci opponitur inquietudo, sic securitati opponitur timor; ergo sicut summa est pax, ubi nulla est inquietudo, sic ubi erit summa securitas, ibi nullus erit timor: sed hoc erit in patria; ergo &c. ITEM. Cum triplex sit differentia timoris doni, uidelicet seruilis, filialis, & initialis Seruilis non manet, quia expellitur a gratia. Initialis non, q̃a expellitur a charitate perfecta. Filialis non, quia timet ne oculos patris offendat; ergo non uidetur, quòd timor secundum aliquã sui differẽtiam maneat in patria. ITEM. Plus excedit perfectio gloriæ ipsum timorem filialem, quã excedat perfectio charitatis ipsũ timorem initialem: sed timor initialis non stat cum charitate perfecta, ut ostensum est supra: ergo nec timor filialis cum gloria: nec est alia differentia timoris, quæ ibi remaneat; ergo donum timoris simpliciter euacuabit in p̃ria.

RESOLVTIO.

Timoris donum quò ad reuerentiam supremæ maiestatis remanebit in patria: secus quò ad intuitum pœnæ, & offensæ Dei.

RESPONDEO. Dicendum, q̃ (sicut tactum fuit in præcedentibus) timoris ẽ intueri tria, uidelicet pœnam ut fugiat, offensionem ut illam caueat, maiestatem summam, ut illi subiaceat exhibendo reuerentiam; & secundum hoc triplex est doni timoris differentia. Vnus, qui principaliter aspicit pœnam; & iste est seruilis. Alius uerò, qui unum oculum habet ad pęnam, sed tamen principaliorem habet ad offensam uitandam; & hic est initialis. Tertius autem, qui unum oculum habet respectu offensæ uitandæ, alium uero respectu reuerentiæ exhibẽdæ: & sic est filialis. Cuius & si unus usus sit in refugiendo, ne separetur a Deo, alter tamen excellentior, & magis præcipuus est reuerendo summam maiestatẽ Domini, & resiliendo a summa maiestate eius in propriam paruitatem. Et hic quidem usus fuit in Christo, & est in sanctis angelis, & erit in omnibus beatis: & quantum ad istum locum, & usum manet donũ timoris in patria. Quantum uero ad alios inferiores tollitur,

tur, qa isti cōpetūt ei scđm statū impfectionis: qa uero remanet ei usus principalis, hinc est q non dr euacuari, sed magis pfici, & saluari. Vnde & rationes, quæ hoc probant, concedi possunt.

Ad illud ergo, qđ primo obr in cōtrariū, q æque nobilis ē spes sicut timor. Dicēdū, q verū est de timore q̄tū ad aliquē eius usū, q qdē consistit in fuga mali, scđm quē modū timor, & spes habēt ab innicē diuidi: & quantū ad hunc usum uerū est, qđ in patria nō manebit, sicut nec spes. Est & alius eius usus, q est reuereri summam maiestatē Dei resiliēdo ī propriā paruitatē: & quantū ad hāc timor non ita opponitur statui gloriæ, sicut spes. & iō non oportet qđ euacuet in patria. Quantū.n. ad hunc vsum magis reperitur excellētia ī timore, quā in spe, qa minus dissonat statui gloriæ. Ad illud, qđ obr, q sicut spes est respectu futuri boni, sic timor respectu futuri mali, iā patet rñsio: quia rō illa nō pcedit de timore generaliter, qui est respectu sūmi boni ardui, sed quantū ad illū usum, quē hēt in psenti respectu mali. Ad illud, qđ obr de auctoritate Aug. Dicendū, q similiter illa non est gñalis diffinitio timoris, sed solū datur de timore scđm usū, & statum uiæ, & non secundū oēm statum, sicut pdictū est. Ad illud, quod obijcitur, q sicut paci opponitur inquietudo, sic securitati timor. Dicendū, q si hoc intelligatur de timore separationis, ueritatē habet: sed si intelligatur de timore reuerentiæ, non habet ueritatē, quia reuerentia, & securitas nullatenus opponuntur. Ad illud, quod obijcitur, q nulla differentia timoris manebit in patria, breuiter respondeo, q imo timor filialis remanebit: Nec ualet qđ obijcit, q ibi nō erit timor separationis, uel offensæ. Nā & si filialis timor hoc intueat aliquo mō, aliud tñ intuet magis pricipaliter. Ad illud, qđ obr, q pfectio gloriæ plus excedit timorē filialē, q̄ charitas pfecta initialē. Dicendū, q maior excessus, & minor nō facit habitū euacuari, sed potius pfici, & cōsummari: sed oppositio aliqua, q̄ est reperta inter illud qđ euacuat, & expellit; & illud qđ euacuatur, & expellitur: iō rō illa non ualet, qm & si perfectio gloriæ plus excedit timorē filialem, q̄ charitas uię initialem. tñ timor initialis rōne eius quod habet oculum ad pœnam plus opponitur perfectioni charitati, quàm timor reuerentiæ opponatur perfectioni beatitudinis.

DISTINCTIO XXXV.

De dono sapientiæ, intellectus, & scientiæ.

Ost præmissa diligenter considerandum est, in quo differat sapientia a scientia. De hoc August. ita ait. Philosophi disputantes de sapientia definierunt eam dicentes, Sapientia est rerum diuinarum humanarumque scientia. Ego quoque vtrarumque re

rum cognitionem, id eſt, diuinarum & humanarum, & ſa-
pientiam, & ſcientiam dici poſſe non nego. Verum iuxta di-
ſtinctionem Apoſtoli, qua dixit, Alij datur ſermo ſapiētię,
alij ſermo ſcientiæ, illa definitio diuidenda eſt, vt rerum di-
uinarum cognitio ſapientia propriè nuncupetur: humana-
rum vero rerum cognitio propriè ſcientiæ nomen obtineat.
Neque vero quicquid ſciri ab homine poteſt in rebus huma
nis, vbi plurimum ſuperuacuæ uanitatis, & noxiæ curioſi-
tatis eſt, huic ſcientiæ tribuo, ſed illud tantum quo fides ſa
luberrima, quæ ad veram beatitudinem ducit, gignitur, nu-
tritur, defenditur, roboratur: qua ſcientia non pollent fide
Ibid ſu- les plurimi, quamuis polleant ipſa fide plurimum. Aliud
per Pſ. eſt enim ſcire tantummodo, quid homo credere debeat pro-
135. et in En- pter adipiſcendam vitam beatam: aliud eſt ſcire quomodo
ch. c. 2. hoc ipſum & pijs opituletur, vel contra impios defendatur,
& li. de quæ proprio vocabulo appellatur ſcientia. De his quoque
Tri. 12. duabus virtutibus idem Auguſti. differentiam inter eas aſ
ca. 14. Iob. 28 ſignans ſuper Pſal. ait, Diſtat ſapientia quodammodo a ſciē
iuxta tia, teſtante ſancto Iob, qui quodammodo ſingula definiens
70. in- ait, Sapientia eſt pietas, ſcientia uerò abſtinere a malis. Pie
terpre- tatem vero hoc loco poſuit Dei cultum, quę Græcè dicitur
tes. theoſebia, qua eſt in cognitione & dilectione eius quod ſem-
per eſt, & incommutabiliter manet, quod Deus eſt. Abſtine
re vero a malis eſt in medio prauæ nationis prudenter con-
uerſari. Idem quoque inter hæc duo apertè diſtinguens ait
ad Phi. in Lib. 12. de Trinita. Diſtat ab æternorum contemplatio-
2. c. 14. ne actio, qua bene vtimur temporalibus rebus, & illa ſa-
1. Cor. 13. pientiæ, hæc ſcientiæ deputatur, quāuis & illa quæ ſapien-
tię eſt, poſſit nuncupari ſcientia, vt Apoſto. aſſerit: vbi dicit,
Nunc ſcio ex parte: quam ſcientiam profecto contemplatio
nem Dei vult intelligi: in hoc ergo differentia eſt: quia ad
contemplationem ſapientia, ad actionem vero ſcientia per-
tinet. Ecce apertè demonſtratum eſt, in quo differant ſpiri-
tus ſapientię, & ſpiritus ſcientiæ, ſcilicet vt ſapientia diui-
nis, ſcientia humanis attributa ſit rebus. Et vt docet Aug.
vtrumque agnoſcimus in Chriſto, ſcilicet & rem diuinam,
& rem humanam, ideo de ipſo habemus ſapientiam, &

ſcien-

ſcientiam. Cum enim legitur, Verbum caro factum eſt: in verbo intelligitur verus Dei filius, in carne agnoſcitur verus hominis filius, Item cum dicitur, Vidimus plenũ gratiæ, & veritatis: gratiam referamus ad ſcientiam, & veritatem ad ſapientiam, quia in Chriſto ſapientia, & ſcientia fuit plenarie, & nos ſcientiam, & ſapientiam de eo habemus, qui eſt Deus & homo. Lib. 13 de Tri. c. 19. in medio. Ioan. 1.

In quo differat ſapientia ab intellectu.

Oſtenſa differentia inter ſcientiam & ſapientiam, quid diſtet inter ſapientiam, & intellectum videamus. In hoc differunt illa duo, quia ſapientia propriè eſt de æternis, quæ veritati æternæ contemplando intendit. Intelligentia vero non modo de æternis eſt, ſed etiam de rebus inuiſibilibus, & ſpiritualibus temporaliter exortis. Per eam enim, & natura ſumma, quæ fecit omnes naturæ, id eſt diuinas conſideratur: et quę poſt ipſam ſunt ſpirituales, et inuiſibiles naturę, vt angeli, & omnes animæ bonæ affectiones conſpiciuntur. In hoc ergo differentia eſt, quia ſapientia creator tantũ conſpicitur, intellectu vero, & creator, & creatura quædam. Item intellectu intelligibilia capimus tantum, ſapientia vero non modo capimus ſuperiora, ſed etiam incognitis delectamur. Sic ergo diſtingui poteſt inter illa tria, ſcilicet intellectum, ſcientiam, & ſapientiam. Scientia valet ad rerum temporalium rectam adminiſtrationem, & ad bonam inter malos conuerſationem. Intelligentia vero ad creatoris, & creaturarũ inuiſibilium ſpeculationẽ. Sapientia vero ad ſolius æternæ veritatis contemplationẽ, & delectationẽ. Quo differunt ſciẽtia, intelligentia, & ſapiẽtia.

Quod intellectus, & ſcientię, de quibus hic agitur; non ſunt illa, quæ naturaliter habet homo.

Et notandum, quod intellectus, & ſcientia, quæ dicuntur dona ſpiritus ſancti, alia ſunt ab intellectu & ſcientia, quæ naturaliter ſunt in anima hominis: hæ enim virtutes ſunt quę per gratiam infunduntur animis fidelium, vt per ea recte viuant. Illa vero naturaliter habet homo ex beneficio creationis, a Deo tamen. Per has autem uirtutes, quę dicũtur dona Spiritus ſancti, illa naturalia reformantur atque adiuuantur, vt verbi gratia. Intellectus naturalis peccato

obtenebratus, per virtutem quandam, & gratiam, quę dici tur spiritus intelligentiæ, reformatur atque adiuuatur ad intelligendum. Ita & per illam virtutem, quæ dicitur spiritus sapientiæ, iuuatur atque erigitur mentis ratio ad contemplationem sapientiæ, iuuatur atque erigitur mentis ratio ad contemplationem et delectationem æternæ veritatis.

Quod sapientia ista Dei est, nec est illa, quæ Deus est.

Lib. 14 de Tri. ca. 1. in princi. *Illud etiam sciendum est, quod sapientia, de qua nunc disserimus, non est illa sapientia Dei (vt ait Aug.) quæ Deus est, sed hominis sapientia. Verumtamen, quæ secundum Deũ est, ac verus & præcipuus cultus eius est. Si ergo colat mens hominis Deum, cuius ab eo capax facta est, & cuius esse particeps potest, sapiens ipsa fit, & non sua luce, sed summę illius lucis participatione sapiens fit. Ista ergo hominis sapientia etiam Dei est, verum non ita Dei est, vt ea sapiens sit Deus. Non enim participatione sui sapiens est, sicut mens participatione Dei. Sic etiam dicitur iustitia Dei non solum illa qua ipse iustus est, sed etiam illa, quam dat homini, cum iustificat impium.*

SVpra egit Magister de donis gñaliter, & de timore specialiter: i hac uero parte de aliis donis determinat satis breuiter, maximè de donis, quæ sunt ex parte cognitiuæ. s. de sapientia, intellectu, & scientia: ostendens differentiam inter se, & ad alia. Et iõ pars ista diuiditur in duas. In quarum prima assignat differentiam inter dona tria prædicta. In secunda uerò assignat differentiam ipsorum ad alia, quæ non sunt dona, ibi. *Et notandum, quòd intellectus, & scientia, &c.)* Prima pars diuiditur in duas. In quarum prima assignat differentiam inter sapientiã, & scientiam. In secunda uerò assignat differentiam intellectus ad duo prædicta, ibi. *Ostensa differentia inter sapientiã, et scientiã, &c.)* Similiter secunda pars principalis diuiditur in duas. In quarũ prima assignat differentiam ipsius intellectus, & sciæ prout sunt acquisita. In scđa uerò assignat differẽtiam inter sapientiam donum, & sapientiam increatam, ibi. *Illud etiam sciendum est, &c.)* Diuisiones uerò partium satis manifestè sunt in litera.

SApientia est rerum humanarum, &c.) Contra. Quoniam sicut dicit Philosophus, scientiæ secantur ut res, hoc est diuiduntur secũdum diuersitatem subiectorũ: sed res diuinæ, & humanæ; creatæ, & increatæ summa diuersitate differunt; ergo nulla scientia, nulla sapientia simul potest eẽ de utrisq;. Item. Res humanæ in comparatione rerum diuinarũ quasi nihil sunt, sicut nec finitum est aliquo modo Dub. 1

modo

modo comparabile infinito: ergo sicut pũctus nihil adijcit supra lineã, sic cognitio rerum humanarum nihil adijcit supra cognitionẽ rerum diuinarum: ergo uř, q̃ cognitio humanarũ rerum nõ sit de integritate ipsius sapientiæ: nõ ergo debet poni in eius diffinitione. Resp. Dicendum, q̃ sapientiæ nomen secũdum q̃ accipitur pro cognitione, dupliciter consueuit accipi a philosophis, sicut & nomen iustitiæ dupliciter accipitur. Est enim iustitia specialis, & iustitia gñalis; iustitia specialis est uirtus cardinalis distincta ab alijs; iustitia uerò generalis cõplectitur generaliter oẽs uirtutes. Sic & sapientia propriè dicta dr̃ cognitio causarum altissimarum: sapientia uerò cõiter dicta comprehendit, & includit cognitionem oĩum. Et hoc modo dicit Philosophus, qđ sapiens de qualibet re sicut est, inquirit cognoscere rõnem: & hoc modo sapiẽtia includit in se duas scientias, & non solum illas, quæ sunt de creaturis, uerum etiam illas, quæ sunt de creatore, & creaturis. Et qm̃ nomine hominis põt intelligi oĩs creatura, cum ipse cũ oĩbus cõicet, sicut dicit Gregor. hinc est, q̃ diffiniens sapientiam dicit ipsam scientiam esse rerum diuinarum, & humanarum. i. cęterarum rerum creaturarum, in quibus manifestatur summa sapiẽtia Dei. Et per hoc patet explicatio notificationis, & dissolutio primæ obiectionis. Ad illud uerò, quod obijcitur, q̃ scientia rerum humanarũ nihil adijcit supra cognitionem rerum diuinarum. Dicendum, q̃ licèt res diuinæ excedant humanas in infinitum; quia illæ sunt infinitæ, & istæ finitæ, cognitio tamen nõ excedit cognitionem in infinitum, pro eo quòd utraq; cognitio est finita, siue qua cognoscimus diuina, siue qua cognoscimus humana. Non enim cognoscimus diuina secũdum suam immensitatem, nec quandiu sumus in uia attingimus ad conspiciendam ipsam ueritatem in se: & ideo necesse est tam in suis effectibus cognoscere: & propterea cognitio rerum humanarum magna pars est nostræ notitiæ, quam diu sumus in statu viæ, & pro tanto ponitur in diffinitione sapiæ.

Huic scientiæ tribuo, &c.) Videtur falsum dicere, quia cum dicit fidem generari ex scientia, aut intelligit quantum ad habitum, aut quantum ad actum. Quantum ad habitum non habet ueritatẽ, quia habitus fidei nõ generatur ex habitu scientiæ. Quantum ad actũ non, quia actus fidei præcedit actũ scientiæ: ergo nullo modo habet ueritatem. Item. Scientia uersatur circa temporalia, fides autem est de æternis: ergo uidetur, quod donum scientiæ nihil faciat ad ipsam fidem. IVXTA hoc etiam quæritur de diuersitate illorum quatuor actuum, quos enumerat. Respondeo. Dicendum, q̃ licet fides habeat ipsam summam ueritatem pro principali obiecto, cui credit, & assentit: illud tamen quod credit, uidet per speculum creaturæ: propterea, & si speculum creaturæ non sit eius principale obiectum, cognitio tamen æternorũ in subiecta creatura, & mundanæ creaturæ, & intelligẽtia scripturæ plurimum confert ad ipsius fidei promotionem, siue in alio, siue in se. In se quidem quantum ad profe- *Dub. 2.*

ctum. In alijs autem non solum quantum ad profectum, sed etiā quātum an inchoationem: homo enim magnæ scientiæ, & literaturæ facilius persuadet, & melius instruit uenientes ad finem, quàm ignorans. sicut de beato Paulo manifestum est. Vnde quia scientia ista ualet ad fidei introductionē, & introductæ prouectionem, & prouectæ defensionem, & defensæ confirmationem: hinc est q quatuor actus assignat ei Aug. respectu ipsius fidei dicens, quod p donum sciētiæ fides saluberrima gignitur, nutritur, defenditur, & roboratur: ita q primus actus respicit incipiētes, duo intermedij proficientes secundum progressu in bono, & repugnātia contra malum: quartus, & ultimus iam perfectos. Ad illud, ergo quod obijcitur in contrarium, q sciētia nō generat fidem, nec quantū ad habitum, nec quātum ad actum. Dicēdum, q immo: sed generari aliquem habitum ab alio, potest intelligi dupliciter. Vel respectu eiusdem subiecti, uel respectu alterius. Et respectu alterius dupliciter, uel effectiuè, uel dispositiuè. Cum ergo dicitur, quod scientia generat fidem, hoc non intelligitur respectu eiusdem subiecti, sed respectu alterius: nec intelligitur effectiuè, sed dispositiuè. Ad illud, quod obiicitur, q fides est de æternis, scientia de temporalibus. Dicendum, q illud nō cogit, quia temporalia bene manuducunt ad æterna, quandiu sumus in uia.

Dub. 3. *Scientia verò abstinere, &c.*) Videtur falsum dicere: quia diuersorum donorū diuersi sunt actus: cum ergo hoc sit doni timoris, nō uidetur q sit ipsius scientiæ. Itē. Abstinere a malis respicit affectum: sed scientia respicit intellectum; ergo abstinere a malis non est actus ipsius. IVXTA hoc quæritur, cum scientia non solū sit ad declinandum a malo, sed etiam ad faciendum bonum, propter quid magis describitur per actum declinandi a malis, quam per actum exercendi in bonis?

Respondeo. Dicendum, q secundum q Magister exponit in litera, abstinere a malis nō solum intelligitur priuatiuè, nō facere malum, sed a malis abstinere, hoc est prudenter cōuersari in medio nationis prauæ, & peruersæ. Vnde aliter, & aliter abstinere a malis est ipsius timoris, & ipsius scientiæ. Timor enim reprimit interiora incentiua, scientia uero docet præcauere exteriora pericula, & occasiones, & ea quæ sunt ad malum inclinātia, in quibus magna est difficultas. Et per hoc patet responsio ad obiecta, quoniā abstinere a malis aliter, est timoris. Præterea non est scientiæ ut exequentis, sed tantum ut dirigentis. Postremo non est ipsius scientiæ priuatiuè tantum, sed etiam positiuè, sicut supra fuit tactum: ideo patent illa tria obiecta, quæ procedunt secundum hoc.

Aperte demonstratum est, &c.) Dub. 4. Videtur quòd illa nulla sit differentia, pro eo quòd eadem uirtus, scilicet charitas simul habet conuersari circa Deum, & proximum: & similiter eadem fides: ergo nulla uidetur per hoc assignari donorum differentia. Item. Intelligentia, quæ est donū unū, sicut dicitur infra, simul est de æternis, & temporalibus; ergo uidetur

detur, quòd Magister sibi ipsi contradicat. Respondeo. Dicendum, quod negotiari circa temporalia, & æterna potest esse dupliciter, uel secundum rationes easdem, uel secundum rationes alias, & alias. Quando est secundum rationes easdem tunc, non est solummodo diuersitas materialis, immo etiã est diuersitas formalis: & sic est in proposito reperire, sicut colligi potest ex his, quæ dicta sunt in præhabitarum. Quæstionũ determinatione: & propterea Magr̃ differentias satis rectè assignat.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An actus doni sapientiæ attendatur pœnes cognitionem veri, vel pœnes affectionem boni?

AD intelligentiam huius partis incidit hic quæstio circa sex, secundũ quòd sex sunt dona ultra donum timoris, licet Magister in litera non tangat, nisi tria. Primò quæritur, quis sit actus, & obiectum proprium doni sapientiæ. Secundò quis sit actus, & obiectum doni scientiæ. Tertiò, quis sit actus, & obiectũ doni intellectus. Quarto quis sit actus, & obiectum doni consilii. Quinto quis sit actus, & obiectũ doni fortitudinis. Sextò & ultimò, quis sit actus & obiectum doni pietatis.

DE actu, & obiectò ipsius doni sapientiæ. Vtrum uidelicet actus ipsius doni sapientiæ attendatur penes cognitionem ueri, an penes affectionem boni. Et quòd actus eius attendatur in cognoscẽdo uidetur. Primò per uerbum sapientis. Prouer. j. Audiens sapiens sapientior erit: sed auditus in nobis est uia ad acquirendum habitum cognitionis. Si ergo per auditum crescit in nobis sapientia, secũdum, quòd dicitur in litera in uerbo proposito, & in alijs pluribus eiusdem Libri auctoritatibus, uidetur quod actus doni sapientiæ sit cognitiuus. ITEM. Hoc ipsum ostenditur per Augu. in xiiij. Lib. de Trinit. vbi diffiniens sapientiam dicit, quod sapientia est rerum diuinarum, humanarumque cognitio: approbãs notificationem philosophorũ in parte illa de ipsa sapientia: si ergo diffinit sapientiam rectè per actũ proprium, uidetur quod actus ipsius doni sapientiæ sit diuina, & humana cognoscere. ITEM. Gregor. in Moral. tractans illud Iob. j. Vẽtus uehemens, &c. dicit, quod donũ sapientiæ datum, est in remediũ contra stultitiam: ergo defectus stultitiæ, & donum sapientiæ directè opponuntur; opposita autem nata sunt fieri circa idem, secundum quod vult Philosophus. Cum ergo stultitia dicat defectũ in actu cognoscẽdi, uidetur quod actus sapientiæ doni sit potentiæ cognitiuæ. ITEM. Hoc uidetur ratione, quoniam sapientia appropriatur filio: sed cum in imagine creata sit aliqua reperire ex parte intellectus, & aliqua ex parte affectus, quæ sunt affectionis appropriantur spiritui sancto, qui est amor, quæ uerò cognitionis appriantur filio: cum ergo sapientia ei approprietur, uidetur, &c. ITEM. Nullus amans aliquid quãtumcumque circa illud afficiatur sapiens dicitur ex hoc, nisi illud cognoscat; ergo actus doni sapiẽtiæ

Lib. 2. de Tri. cap. 14 parum. à principio.

In Post prædicã cap de Opposi. tis.

tiæ maximè attenditur in faciendo cognoscere.

SED CONTRA. Hoc obijcitur primo auctoritate sapientis Eccl. vj. Sapientia doctrinæ secundum nomen suum est, & nō multis est manifesta: si ergo sapientia a sapore dicitur, & sapor respicit affectionem interiorem, uidetur ꝙ ꝑprius actus doni sapientiæ sit affectiuus. ITEM. Grego. in Moral. super primum Iob dicit: ꝙ sapiētia est donū, spe, & certitudine æternorum mentem reficiens: sed refectio spectat ad gustum, & affectum: ergo & ꝑcipuus actus ipsius doni sapiētię est affectiuus. ITEM. Diony. dicit in Lib. de diui. nom. c. de sapientia. Hanc igitur stultā, & amentē sapiētiā laudamus, &c. & alia litera. Hanc igitur irrationalem, & dementem, & stultam sapientiam excellenter intuētes, dicunt, &c. Si ergo loquitur ibi de sapientia, quę est donum, sicut patet, & hanc dicit stultam, & amentem, uidetur ꝙ actus istius doni ex parte affectionis se teneat, & nullatenus ex parte rōnis. ITEM. Bernard. in Libro de amore Dei cap. 6. dicit: ꝙ amor crescit in charitatem, charitas in sapiētiam: ergo cū charitas, & amor, & ipsius charitatis actus sint partes affectiuæ, uidetur ꝙ sapientiæ actus sit affectiuus, cum principalis actus non uarietur ratione profectus.

Cap. 7.

ITEM. Nec in dono sapientiæ, nec in eius actu ē reperire excessum: nemo enim nimis est sapiens: sed in actu cognitionis circa diuina contingit ualde de facili excedere: uidetur ergo ꝙ actus doni sapiētiæ omnino se teneat ex parte affectionis, & nullatenus ex parte cognitionis. SI FORTE dicas, ꝙ actus eius simul est ex parte cognitionis, & affectionis. Contra hoc est, quia maior est diuersitas in habitibus, quàm sit in potentiis: sed ratione illorum actuum, qui sunt cognoscere, & affici diuersificantur potentiæ animæ, ita quod numquam sunt actus eiusdem potentiæ: ergo pari ratione uidetur, ꝙ nunquā sunt actus eiusdem habitus. SI tu dicas, quòd nō possunt esse actus eiusdem habitus principales, tunc quæritur, quis sit eius actus principalis, & præcipuus, utrum cognitiuus, uel affectiuus. Et per primas rationes uidetur, ꝙ cognitiuus: per secundas quod affectiuus: & ita redit eadem quæstio, quæ prius.

RESOLVTIO.

Sapientia nomen si pressiùs sumatur, prout s. Dei experimentalem cognitionem significat, ut sic præcipuus eius actus in affectione consistit.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ sapientia quadrupliciter consueuit accipi tam a philosophis, quā a sanctis, uidelicet communiter, & minus cōmuniter, & proprie, & magis propriè. Communiter accipiendo sapientiam, sic sapientia dicit cognitionem rerum generalem: secundum, quod diffinit eam Augustinus, & Philosophus, quòd sapientia est cognitio rerū diuinarū, & humanarum. Et Philosophus in prima philosophia dicit, quòd sapiens est, qui omnia nouit secundum quòd conuenit. Alio modo dicitur sapientia minus communiter: & sic sapientia dicit cognitionem non quácumcumque, sed cognitionem sublimem, uidelicet cognitionem rerum æternarum: & sic accipit eā Apo-

1. Metaphy. in proœm.

Apostolus. 1. Corin. 12. Alij datur per spiritum sermo sapientię, alij sermo scientiæ, secundum, ꝙ exponit Augusti. dicens, & sapiētia est cognitio æternorum, scientia uero est cognitio creatorum. Et sic etiam dicit Philosophus, ꝙ sapiētia est cognitio causarum altissimarum Tertio modo accipitur sapientia propriè, & sic nominat cognitionem Dei secundum pietatem: & hæc quidem cognitio est, quæ attenditur in cultu latriæ, quem exhibemus Deo per fidem, spem, & charitatem, secundum quem modum accipit Aug. 14. de Ciuitate Dei. Exponens illud Iob. Ecce pietas ipsa est sapientia: dicens ibidem, ꝙ pietas, & sapientia idem est quod theosebia, & theosebia idem est, quod cultus diuinus, qui consistit in tribus uirtutibus, secundum ꝙ ipse dicit in principio Enchir. ad Laurentium. Quarto modo dicitur sapientia magis propriè, & sic nominat cognitionem Dei experimentalem: & hoc modo est unū de septem donis Spiritus sancti, cuius actus consistit in degustando diuinam suauitatem. Et quoniam ad gustum interiorē, in quo est delectatio; necessariò requiritur actus affectionis ad coniungēdū, & actus cognitionis ad apprehendendum, secundum illud Philosophi quo dicit, ꝙ delectatio est coniunctio conuenientis cum conuenienti cum sensu eiusdem: Hinc est, ꝙ actus doni sapientiæ partim est cognitiuus, & partim est affectiuus: ita quòd in cognitione inchoatur, & in affectione consummatur, secundum ꝙ ipse gustus, uel saporatio; uel experimentalis boni, & dulcis cognitio: & ideo actus præcipuus doni sapientiæ proprijssimè dictę est ex parte affectionis, ratione cuius dicit Eccl. ꝙ sapientia secundū suū nomen est. Et Greg. dicit ꝙ actus eius est rectificare. Et Diony. dicit, ꝙ istius sapientiæ est amentē esse, propter hoc ꝙ melius afficimur circa Deum præuia cognitione, quæ est per ablationem, & negationem, quā per affirmationē, sicut docet in Lib. de mystica theologia. Ratione etiam istius eiusdē causæ dicit Bern. charitatem in sapientiam proficere: & ex hac eadem causa contingit, ꝙ sapientia non potest esse nimia, quia excessus in experimento diuinæ dulcedinis potius est laudabilis, quàm uituperabilis: secundum quòd patet in uiris sanctis, & contemplatiuis, q pręnimia dulcedine mō eleuantur in extasim, modo subleuantur usque ad raptum, licet hoc eueniat paucissimis. Concedendum est igitur, quòd actus doni sapientiæ præcipuus est ex parte affectionis. Concedendæ sunt etiā rōnes hoc ostendentes.

Lib. 10 Cap. 1. in fine.

Cap. 1.

Ad illud uerò, quod obiicitur in contrarium, quòd sapientia crescit per auditum. Dicendum, ꝙ sapientia sumitur ibi communiter pro cognitione generali, q̄ quidem est rerum diuinarum, & humanarum: quę per studium, & auditum suscipit incrementum: & ideo non habet hic locum.

Ad illud, quod obijcitur, de auctoritate Augustini, patet responsio, quia illo modo eam accipit Augustinus. Ad illud uerò, quod obijcitur, de auctoritate Gregor. quod sapientia est contra stultitiam, dici potest quòd hoc dicit nō quantum ad ultimū

actum

actum sapientiæ, qui attenditur in affectione, sed quantum ad primũ actum, siue præuium, qui consistit in cognitione: donum.n.sapiẽtię in se cõplectitur utrũque. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ sapientia appropriatur filio. Dicendum, ꝙ hoc est inquantum dicit lumen cognitionis, non inquantũ dicit saporẽ affectionis. Cum.n. vtrũque in se claudat, potest utrique personæ appropriari, uidelicet filio, & spiritui sancto: & quõ non appropriatur filio soli, imo etiã personæ spiritus sancti: hinc est ꝙ ratio illa non cogit. AD ILLVD, quod ulterius obiicitur, ꝙ nemo est sapiens ex hoc solum ꝙ amat, nisi etiam ulterius cognoscat. Dicendum, ꝙ illud est uerũ: attamen in timore Dei ipsi gustui coniuncta est cognitio. Optimus enim modus cognoscendi Deum est experimentũ dulcedinis: multo etiam excellẽtior, & nobilior, & delectabilior est, q̃ per argumẽtum inquisitionis. Vnde ex hoc non sequitur, & habetur, ꝙ cognoscere sit actus ipsius doni sapientię pręcipuus, sed ꝙ quodãmodo concurrit ad eius actum præcipuum: & hoc quidem est uerum, quia (sicut tactũ est) sapientia in se claudit utrũque actum: unde quodãmodo respicit intellectũ, quodammodo respicit affectum. AD ILLVD vero, quod ultimo obiicitur, ꝙ unus habitus non potest esse respectu istorum duorum actuum, cum penes illos diuersificentur potentię. Dicendum, ꝙ uerum est, ꝙ non possunt isti actus eiusdẽ habitus esse, ita ꝙ uterque sit principalis; nihil tamen impedit duos esse, ita ꝙ unus sit primus, alter uero præcipuus: unus sicut disponens, alter uero complens, sicut in præcedentibus habitum fuit de fide. Vnde eisdem rõnibus, & responsionibus (quantum ad hoc) potest quis negotiari circa donum sapientię, quę supra explanatę fuerunt circa uirtutem fidei. Et ideo hæc ad præsens sufficiant, quia non oportet hic illas iterum replicari.

QVAESTIO II.

An præcipuus actus doni scientiæ in actione, uel in consideratione consistat?

DE actu, & obiecto doni scientiæ. Vtrum actus præcipuus doni scientiæ cõsistat in actione, uel in consideratione. Et ꝙ consistat in actione, primo uidetur auctoritate August. 14. de trin. quæ habetur in litera: distinguens.n. inter sapientiam, & scientiam, dicit ꝙ sapientia spectat ad contemplationẽ, & scientia ad actionem. ITEM. Secundum Philosophum, scire quod non est coniunctũ operationi, parum aut nihil prodest ad uirtutes: si ergo sciẽtia, quę est spiritus sancti donum, multum prodest ad meritũ, uidetur quod actus eius circa agenda præcipue sit constitutus. ITEM. Fides sine operibus mortua est: ergo pari ratione, & scientia; sed ipsa scientia, quæ est donum spiritussancti, non est mortua, sed gratuita: ergo uidetur quod actus eius præcipuus consistat circa agenda. ITEM. Bonum scientiæ comparatur ad pietatem, sicut dirigens ad exequẽs: sed pietatis (secundum quod dicit Greg. in Moral.) est opera misericordiæ exhibere: ergo actus scientiæ est circa talia opera dirigere: ergo actus eius consistit in agendis. ITEM. Actus doni scientiæ

tiæ (secundum quod dicit Magister in litera) est conuersari in medio nationis prauæ, & peruersæ: sed bona cõuersatio respicit actiones exteriores; ergo actus doni scientię circa agéda uersatur pręcipue.

Cap. I. à medio. SED CONTRA. August. 14 de trin. Huic scientiæ tribuo nõ quicquid humanæ curiositatis, & uanitatis est, sed quo fides saluberrima gignitur, nutritur, defenditur, & roboratur: si ergo actus doni scientiæ est ad generandum fidẽ, uidetur quod magis sit circa fidem, quàm circa mores. ITEM. In eodem li. dicitur, & Magister in litera dicit, quod cognitio diuinitatis in Christo spectat ad sapientiam: cognitio humanitatis in eodem spectat ad sciam; sed cognitio humanitatis Christi non est cognitio operatiua, sed potius contemplatiua; si ergo hæc est doni sciæ, uidetur &c. ITEM. In agendis sufficienter dirigimur per uirtutem prudétiæ: aut ergo donum scientiæ superfluit, aut eius actus præcipuus non ad hoc, sed ad aliud ordinatur. ITEM. Intelligentia scripturæ spectat ad donum scientiæ, secundũ quod Aug. innuit in Lib. de Doct. christi. ubi ostenditur, quod per pietatem, & mititaté perueniũt ad intelligentiam sacræ scripturæ. Si ergo huiusmodi intelligentia non consistit in actione, sed in speculatione; uidetur quod actus eius magis consistat in contemplatione, quàm in actione. ITEM. Iuxta hoc quæritur, cũ unius habitus unus sit actus, quomodo doni scientiæ habent tam diuersi actus assignari. Innuit.n. Magister in litera, quod actus doni scientiæ est fidem nutrire, & defendere; & ulterius, quod eiusdem actus est cõuersari in medio nationis prauæ & peruersæ: & postremo quod actus eius ẽ Chrm cognoscere.

RESOLVTIO.

Præcipuus actus doni scientiæ est quidem circa actionem dirigere; uerum nõ absque notitia eorum, quæ fidei sunt, uelut fundamento suæ directionis.

RESP. Ad prædictorum intelligẽtiam est notãdum, quòd scientiæ duplex est differentia. Quædam est quæ cõsistit in intellectu pure speculatiuo; & hæc est fundata supra prncipia rõnis; & hæc est scientia acquisita de quacũq; creatura, sicut scientia humanæ philosophiæ. Quædã autem est, quæ cõsistit in intellectu inclinato ab affectu: & hęc est fundata supra principia fidei, quæ quidem sunt articuli, & tamen acquisita; & hæc est scientia sacræ scripturæ, quam nullus habere potest, ui si saltem habeat fidem informẽ. Quædam autem est, quæ consistit in intellectu siue ratione, inquantum inclinat affectum ad operationem: & hæc fundata est supra principia iuris naturalis, quæ ordinatur ad rectitudinem, & honestaté uitæ; & huiusmodi est scientia uirtutis prudentiæ. Quædam autem scientia est, quæ consistit in intellectu, secundum quod iest inclinatus, & inclinãs; inclinatus (inquã) a fide, & inclinans ad bonam operationem; & hæc fundatur super principia fidei, & habet ortum a dono gratiæ; & talis est scientia, quæ est donum spiritus sancti. Et ex hoc patet, quis sit actus proprius huius doni. Est.n. actus eius dirigere ad agendum secundum præexigẽtiam regulæ ipsius fidei, cuius ẽ dirigere ad opera misericordiæ, ut nõ tantum bo

na

na pro bonis reddat, secundũ q dictat lex naturæ: sed etiam bona pro malis, sc̃dm quod dictat lex gratiæ ad exemplar ipsius Iesu Christi, in quo fuit gratiæ abundantia: & ideo ad ipsam scientiam non solũmodo pertinet dirigere in agendis, seu etiam ex consequenti pertinet nosse ea, quæ sunt fidei tanquã fundamentum suæ directionis, & ulterius nosse humanitatẽ Christi tanquã exemplar sui regiminis: ita q hic triplex actus conueniat ei secundũ triplicem respectum: unus uidelicet respectu obiecti motiui, alter uero respectu sui fundamẽti, & tertius est exemplaris excitatiui. Et quia principalis actus accipitur ex parte obiecti: hinc est q præcipuus actus doni scientiæ est dirigere circa actionẽ, sc̃dm q dicit Aug. & ostẽdunt rõnes ad hoc inductæ: & ideo sunt cõcedendę.

Ad illud, ergo quod primo obiicitur in contrarium, q ipsius scientię est fidem gignere, & roborare. Dicendum, q iste non est actus eius principalis, sed ad principalem ordinatus ea rõne, qua directio doni scientiæ in agẽdis sequitur, & fundatur supra principia ipsius fidei. Ad illud, quod obiicitur, q ipsius doni scientiæ est humanitatem, & gratiam Christi nosse, iam patet responsio: quia nec hic est actus ipsius scientiæ principalis, sed qui ad principalem habet ordinari: sicut cognitio exempli utilis est ad euidentiorem cognitionem rei, quæ secundum exẽplar illud debeat fieri. Ad illud, quod obiicitur, quod per prudentiam sufficienter dirigitur homo in agendis, iam patet responsio, quia prudẽtia dirigit secundum principia iuris naturalis ad ea, quæ honesta sunt: sed scientiæ donum dirigit per principia fidei, & iuris diuini ad ea, quę sunt sancta: unde quodãmodo altior est actus ipsius doni scientiæ, q̃ uirtutis prudentiæ, & supra principia magis eleuata fundari habet: & propter hoc habita uirtute prudentiæ nõ superfluit donum scientiæ. Ad illud, quod obiicitur, q intelligẽtia scripturarum spectat ad donum scientiæ. Dicendum q (sicut prius tactum fuit de cognitione eorum, quæ sunt fidei) q nõ principaliter spectant ad donum ipsius scientiæ, sed quodãmodo antecedenter, & quasi pręsuppositione: sic etiam intelligendum est de intelligentia scripturæ. Ad illud, quod ultimo quæritur de diuersitate actuum, iam patet responsio per ea, quæ dicta sunt: qm̃ unus est eius actus principalis, duo uero annexi: & simul cũ hoc patet, quid sit obiectum ipsius doni scientiæ, & quomodo etiam differat a uirtute prudẽtiæ, & ab habitu cuiuslibet alterius sciæ.

Quaestio. LII.

An donum intellectus consistat in contemplatione creatoris, & creaturæ simul?

De actu, & obiecto ipsius doni intellectus. Vtrum donũ intellectus simul consistat in contemplatione creatoris, & creaturæ. Et q sic uidetur. Primo auctoritate Magistri in litera. Intelligẽtia nõ tantũmodo de æternis est, sed etiam de rebus inuisibilibus, & spiritualibus temporaliter exortis.† Item. Hocipsum uidetur per Diony. ad Titum, qui dicit q impossibile est quandiu in uia sumus

† Ca. I. cœlestis hierarc. circa mediũ, aliis tamẽ uerbis ĩ trãslatione noua.

mus, relucere nobis diuinum radium, nisi circumuelatum: si ergo illud est uelamen creaturæ, uidetur q intellectus non possit Deũ nisi in creatura cognoscere: ergo si est ad cognitionem creatoris, necesse est q sit simul ad cognitionem creaturæ. ITEM. Non est perfectus habitus amoris, nisi ametur Deus & in se, & in sua imagine: ergo similiter non erit perfectum donum intellectus, nisi Deus per illud cognoscãtur, & quantum ad conditiones suas, & quantum ad conditiones creaturarum, quæ sunt ei similes: ergo uidetur, q donum intellectus sit ad contemplanda temporalia, & æterna. ITEM. De eisdem habet esse intellectus, de quibus habet esse fides, secundum q dicit Grego: quod Deus intellectum dat, dum de auditis mentem illustrat: sed fides non tantũmodo respicit diuinam essentiam in se, uerum etiam in comparatione ad creaturam: uidetur ergo q actus doni intellectus ordinetur ad illa duo contemplanda.

SED CONTRA. Dono sapientiæ cognoscuntur æterna, dono scientiæ cognoscuntur temporalia sicut dicit Augu. & habetur in litera: ergo aut donum intellectus superfluit duobus donis habitis, aut circa illa duo actus eius præcipuus non cõsistit. ITEM. Sapientia, & scientia differunt, & sunt diuersa dona: per hoc q unum eorum est circa temporalia, aliud uero circa æterna: ergo si donum intellectus est unum, uidetur q non possit esse circa illa duo. ITEM. Aut donum intellectus consistit in cognoscendo tantum, aut in cognoscẽdo, & afficiendo. Si consistit in cognoscendo tantum: ergo non uidetur q sit donum gratuitum, cum actus pure cognitiuus non sit meritorius. Si in cognoscendo, & afficiendo: ergo doni intellectus est æterna cognoscere, & circa illa affici: sed iste est actus doni sapientiæ, ergo aut donum intellectus non est circa æterna, aut si est, non differt ab ipsa sapientia. ITEM. Sicut contingit Deum cognosci, & contemplari in imagine, ita contingit Deum cognoscere, & contemplari in eius uestigio: ergo sicut donum intellectus est ordinatum ad cognitionem ipsius creaturæ spiritualis, ita etiam ad cognitionem creaturæ corporalis: sed non dirigit ad cognitionem corporalis creaturæ, ergo pari ratione non uidetur donum intellectus ordinari ad cognitionem alicuius creaturæ. ITEM. Dona, quæ sibiinuicem correspondent, & ad se combinantur, ad idem, & circa idem uersantur: sed donum intellectus, & sapientiæ combinantur adinuicem: ergo cum donum sapientiæ sit circa æterna, & non circa creaturas, uidetur quod, & donum intellectus. ITEM. Si simul est circa creatorem, & creaturam: ergo uidetur quod donum intellectus intelligat, & cognoscat Deum per speculum: ergo non uidetur differre a cognitione fidei.

RESOLVTIO.

Et in creatores, & creatura simul contemplatione consistit donum intellectus: quia aque ex utrumq; rationibus ad intelligenda credita iuuamur.

RESP. Dicendum, q cognitio de Deo sub ratione ueri potest haberi

beri secũdum triplicem modum. Vno modo habetur cognitio de Deo per simplicẽ assensum. Alio modo per rationis adminiculum. Tertio modo per simplicem contuitum. Primũ est uirtutis fidei, cuius est assentire. Secundum est doni intellectus, cuius est condita per rationẽ intelligere. Tertium est beatitudinis munditię cordis, cuius est Deum uidere. Qm̃ ergo rõnes, secũdum quas iuuamur ad credita intelligenda, accipiuntur non solum a cõditionibus creatoris, sed etiam a cõditionibus creaturæ spiritualis, quæ inter creaturas proximiorem habet assimilationem ad creatorem; hinc est ꝙ donũ intellectus, cuius actus est, in contemplationem summi ueri eleuari per lumen, quod non solũ facit assentire, sed etiam per congruas rationes credita intelligere, non solum attenditur in contẽplatione creatricis essentiæ, sed etiam spiritualis creaturæ. Et ex hoc patet, quis sit actus, & obiectum proprium ipsius doni intellectus; qm̃ obiectũ eius est ipsum uerum ęternum inquantum intelligibile non solum secundum proprias conditiones, sed etiam secũdum proprietates creaturarum sibi similium, secundum quod dicit Magister in litera. Actus uero eius est contẽplari ipsum uerum creditum, ut deuotius credatur, & ardentius diligatur; & ita donũ intellectus consistit in contemplatione rõnali creatoris, & spiritualis creaturę, sicut ostẽdunt rõnes, ad istam partẽ inductæ.

AD ILLVD ergo, quod primo obĩ in contrarium, ꝙ donum sapientiæ ordinatur ad cognitionẽ creatoris, & donũ scientiæ ad cognitionem creaturæ. Dicendum, ꝙ aliter & aliter sunt illa duo dona ad cognitionem illorum duorum, quã donũ intellectus: quia donum sapientiæ est ad cognitionem æternorum secundum æternas rationes: secundum tamen ꝙ illæ æternæ rationes sunt uia ad gustum, & experimẽtalem cognignitionẽ diuinæ suauitatis, ita ꝙ cognitio illa gustui est annexa. Donum uero intellectus negociatur circa æterna secundum rõnes æternas, quæ sunt uia ad cognitionẽ ueritatis. Et hinc est ꝙ Bern. appropriat donum intellectus fidei, quæ assentit summæ ueritati propter se; donum uero sapientię appropriat charitati, cuius est disponere ad gustãdum Deum Per hunc etiam modum est differentias inuenire inter intellectum, & scientiam: quia scientia negotiatur circa creaturas secundum rationes creatas: unde negociari habet non solum circa creaturas spirituales, quæ habent rõnem imaginis, sed etiam circa sensibiles, & corporales, quæ habẽt rationem uestigij. Donũ uero intellectus, & si negotietur circa creaturas, hoc tamen est secundum rationes æternas. Et ideo solum est circa creaturas spirituales, in quibus rationes æternæ relucent magis expresse. Et sic patet quod quia alio, & alio modo est intellectus circa creatorem, & creaturam, quàm sapientia, & scientia: hinc est ꝙ illis habitis, non superfluit. AD ILLVD, quod obijcitur, quod donũ scientiæ, & sapientiæ distinguuntur, quia hoc est circa temporalia, & illud circa æterna &c. iam patet responsio quia non est simile. Sapientia.n. negotiatur circa ęterna

na secundum rationes æternas, scientia uero circa creata, secundum rationes creatas: & quia habent diuersa obiecta etiam secũdum rationem mouendi, & dirigendi: hinc est q̃ sunt dona diuersa. Intellectus uero, siue circa creaturam, siue circa creatorem negotietur, semper refert ad rationes æternas, ad quas per creaturas ẽt eleuat cõtemplandas: & ideo unũ solum donum est, quãuis illa sint plura: & ex hoc colligi potest, q̃ donum intellectus est infra sapiẽtiam, & supra scientiam. AD ILLVD, quod obiicitur, q̃ donum intellectus, aut est ĩ simpliciter speculando, aut in speculando, & afficiendo. Dicẽdum, q̃ est cognitio experientiæ, quæ attenditur secũdum gustum, & ista est doni sapiẽtiæ acquisitæ, & est cognitio speculationis extensæ, quæ quodam modo uia est ãd gustum, sicut cognitio fidei ad delectationem, seu dilectionem charitatis, & hæc est doni intellectus, quę quidem uiã præbet ad usum doni sapientiæ, quæ a Deo gratuita est, quoniam super assensum fidei fundatur, & ulterius ordinat ad sapientiæ gustum: nihilominus tamen in actu intellectus est quædam delectatio, sed longè inferior, quàm in dono sapientiæ. Delectatur enim quis in cognitione ueritatis, sed non sicut in gustu summę suauitatis. AD ILLVD, quod obijcitur, quod sicut cõtingit Deum cognoscere in imagine, sic etiam in uestigio. Dicendum, quod non est omnimoda similitudo: in imagine enim, qa magis appropinquat, magis clare habet cognosci: in uestigio uero: quia multum distat, sub maiori obscuritate, & ęnigmate. Et quia ad donum intellectus spectat contemplatio clarior, & excellentior, quam sit cognitio fidei: hinc est quod ad donum illud non spectat cognoscere Deũ in quacunque creatura: sed in ea, quæ est eius imago, & similitudo expressa, sicut dictum est supra. AD ILLVD, quod obiicitur, quod donum intellectus cõbinatur dono sapientiæ. Dicendum, q̃ quia donum sapientiæ consistit in gustu, donum uero intellectus consistit in lumine rationis: & amplius ascendit affectio quàm ratio, & unio quàm cognitio, secundum q̃ uult Dyony. hinc est q̃ donum sapientiæ in actu suo non sic indiget adminiculo creaturæ secundũ q̃ donum intellectus. Et ideò donum sapientiæ in actu suo uersatur solum circa ęterna: donum uero intellectus non solũ circa ęterna, sed etiam circa creata. Cum ergo dicit, quod dona quæ adinuicem combinantur, debent habere idem obiectum, hoc uerum est de obiecto principali, non autem de eo, quod habet rationem adminiculantis. AD ILLVD, uero quod ultimò obiicitur, q̃ intellectus uidet per speculum, sicut & fides. Dicendum, quod in uisione per speculum sunt multi gradus secũdum maiorem, & minorem depurationem ab obscuritate ænigmatis: & secundum hoc aliter & aliter mõ habet illuminari, & habilitare. Vnde fides habilitat ad assentiendum Deo in articulis, quos & si non uideat in se, tamen uidet in creatura, cognoscẽdo quid est, quod per nomen dicitur. Numquam enim cognoscit aliquis credens quid sit Trinitas, nisi quia uidet quid sit ternarius in creatura: sed

ſed ulterius donum intellectus illuminat ad intelligendum non ſolum quid eſt, quod per nomen dicitur, ſed etiam ad uidendam rationem, quod trinitas debeat in Deo eſſe, per hoc quòd uidet in ipſa imagine egreſſum uerbi a mente per uiam generationis, & amoris, ab utroq; per uiam cõnexionis. Ex his patet, quod etſi fides, & intellectus ſint per ſpeculum, tamen in modo ſpeculandi differũt: & ideo ſunt diuerſi habitus: patet etiam ſimiliter eſt hoc, quis ſit actus doni intellectus, & quid obiectum, & quę differẽtia ipſius reſpectu aliorũ habituum.

QVAESTIO IIII.

An actus proprius doni conſilij ſit conſiliari?

DE actu proprio, & obiecto ipſius doni conſilij. Vtrum actus ipſius doni conſilij ſit conſiliari. Et quod ſic uidetur. Primo per Sapiẽtis exhortationem, qua hortatur nos omnia facere cum conſilio: hoc autem fit conſiliando de his, quæ facimus: cum igitur hortetur ad actum doni conſilj, uidetur quòd actus illius doni ſit conſiliari. ITEM. Hoc ipſum oſtenditur per Tullii diffinitionem in. 1. Rhetoricæ dicentis. Cõſilium eſt aliquid faciendi, uel nõ faciẽdi uere excogitata ratio: ſed iſta excogitatio de faciendo, uel non faciendo, eſt ipſa conſiliatio: ergo proprius actus doni conſilii eſt conſiliari. ITEM. Hoc ipſum uidetur per Greg. aſſignationem. Dicit. n. Grego. ſuper. 1. cap. Iob. ubi aſſignat donorum differentiam, quòd conſilium eſt contra præcipitationem: ſed actus, qui directe opponitur præcipitationi, eſt conſiliari; ideo. n. conſiliamur, ne præcipitanter aliquid faciamus; ergo &c. ITEM. Hoc ipſum uidetur per nominis rõnem: qm̃ ſicut ſe habet timere ad timorem, ſic ſe habet conſiliari ad conſilium: ſed actus proprius, & principaliter ipſius doni timoris eſt timere; ergo actus proprius ipſius doni conſilii eſt conſiliari. SI DICAS, quod non dicitur conſilium a conſiliando, ſed magis a conſulendo, & actus ipſius conſilii magis eſt conſulere, quam conſiliari. Obiicitur cõtra hoc; quia conſulere dupliciter dicitur. Vno modo conſilium ab aliquo quærere: alio modo conſilium dare. Sed actus doni conſilii non eſt conſilium quærere; qui. n. conſilium quærit, eget conſilio, & qui eget cõſilio, iam non habet donum cõſilii; igitur actus iſtius doni nõ eſt conſulere, ſecundum quod conſulere eſt idem, quod cõſilium quærere. RVRSVS. Conſilium dare nõ eſt magnæ utilitatis, nec etiam magnæ uirtutis, cum multi ſciant aliis cõſulere, qui ſeipſos regunt ualde miſerabiliter; ſi ergo donũ conſilii eſt ordinatũ ad propriam utilitatem; uidetur quòd actus eius nõ ſit conſilium alteri dare, nec conſilium ab alio accipere, ut prius oſtenſum eſt; ergo uidetur, quòd actus iſtius doni directe ſit ipſum conſiliari.

SED CONTRA. Super illud Pſal. 118. Conſiliũ meum iuſtificationes tuæ, ibi glo. Conſilium eſt ſeruare iuſtificationes; ſed de eo quod ſeruamus, non cõſiliamur: ergo ſi actus ipſius doni conſilii eſt iuſtificationes obſeruare, non uidetur quòd actus eius ſit conſiliari. ITEM. Sicut dicit Damaſce. Conſilium eſt ignorantis, & dubitantis

tantis, unde & Christo nõ conuenit consiliari: si ergo donum cõsilij fuit in Christo, & in quolibet alio sapientiæ, & scientiæ dono perfecto, uidetur quod actus ipsius doni non sit consiliari. ITEM. Hoc ipsum uidetur ratione. Sicut se habet addiscere ad scire, sic se habet consiliari ad eligere, quia vtrũq; est uia ad alterum, addiscere ad scire, consiliari ad eligere: sed sicut per scientiam habilitamur ad cognoscendum, ita per cõsiliari habilitamur ad eligendum. Cũ ergo actus ipsius scientiæ sit non addiscere, sed magis scire, uidetur quod actus ipsius doni non sit consiliari, sed magis eligere. ITEM. Consilium ordinat, & dirigit ad ea, quæ sunt supererogationis: sed de istis nemo dubitat, quin sint manifestè bona: de his autem, de quibus nulla est dubitatio, nulla necessaria est consiliatio; cum ergo donum consilii dirigat ad huiusmodi, uidetur quod actus eius non sit cõsiliari. ITEM. Cõsiliari est ipsius prouidentiæ, quæ est pars prudentiæ: ergo aut donum consilii nó est nobis oportunum, aut est ad alium actum: sed constat, quod nobis est oportunum: uidetur ergo quod consiliari non sit actus proprius.

RESOLVTIO.

Proprius actus doni consilij est, dirigere in electione agendorum, prosequendorum, uel fugiendorũ secundum regulam diuini iuris, magnã difficultatem habentiũ.

RESP. Dicendum, q; sicut intellectus aliqñ accipitur pro actu intelligendi, aliquando pro ipso intellectu, siue intelligibili: aliquãdo pro ipso habitu intelligendi, qui dirigit ipsum intellectum in iudicando de ueris, & falsis: sic & cõsilium tripliciter accipi consueuit. Aliquando pro actu consiliandi. Aliquãdo pro eo, ad quod terminatur ille actus, sicut quando dicitur, hoc est consilium meum. Aliquando uero pro eo habitu, qui expedit, & dirigit animam ad eligendum prosequenda, & ad fugiendum uitanda. Hic autem habitus dirigens ad huiusmodi electionẽ duplex est secundum diuersitatem eligibilium, & secundum diuersitatem modorum, siue rationum eligendi. Nam eligibilia quædam sunt necessitatis, quædam uero arduitatis. In primis dirigit prudentia: in secundis uero dirigit donum consilij propter excellentiorem, & maiorem difficultatem, quæ in eis, quę arduitatis sunt, habet reperiri. Rursus. Dirigi in electione potest aliquis, uel secundum regulam iuris naturalis, uel secundum regulam iuris diuini. Et primum quidem est uirtutis prudentiæ, secundum uero spectat ad donum consilij Ex his potest elici per quandam circũlocutionem, quis sit actus proprius doni consilij: quoniam actus eius est dirigere in electione agendorum, prosequẽdorum, uel fugiendorum, quæ sunt specialis arduitatis, & hoc scđm regulã iuris diuini: & in hoc distinguitur actus eius ab actu prudentiæ uirtutis, & scientiæ doni. Si igitur quæras, utrum actus doni consilii sit consiliari. Dicendum, q; etsi per uerbum consiliandi intelligatur directio scđm regulam, & lumen consilii: sic bene potest concedi, quod actus eius sit consiliari. Sed attendendum est, quod secun-

dum q; uult Damasce. consilium respicit aliquem actum præcedentem, & aliquem actum sequétem: dicit enim quòd primo homo inquirit, & cõsiliatur: deinde dispo nit, & ordinat: postmodũ eligit, & consentit. Et secundum hoc intelligendum est, quòd dirigi secũ dum regulam consilij, hoc potest esse dupliciter. Aut consilium inquirendo, aut secundum consiliũ disponendo, & eligendo. Primo, quidem modo nõ est actus ipsius cõsilij principalis, & uniuersalis, sed quasi actus eius initialis: & est in eo, in quo est secundum statum imperfectionis. Secundo, uerò modo actus eius uniuersalis est, & principalis: unde siue per uerbum consiliandi, siue per uerbum consulendi, siue per quodcũque aliud uerbum illud significetur, quod est dirigi in electione horum, quæ sunt arduitatis secundum consilij donum, quod regit secundum dictamen iuris diuini. Dicendum, q; hic est actus principalis, & proprius doni consilij. Vnde concedi potest, quod consiliari secundum istam acceptioné est actus eius proprius, sicut rationes ad primam partem inductæ ostendunt.

Ad illvd verò, quod ultimò obijcitur, de actu consulendi, quo modo spectet ad donum consilij. Dicendum, quod cõsulere, prout respicit alterum, accidit dono cõsilij: donum enim cõsilij propriè respicit directioné actus proprii: vnde licet actus doni consilii attendatur in dispositione, & ordinatione arduorum prosequendorum: quia tamen donum illud aliquãdo est in abundantia, aliquando in defectu, & cum est in abundantia, habet iuuare alios: cum uero est in defectu, habet iuuari ab aliis: hinc est quod actus consulendi alium, uel cõsulendi alii, dono consilii possunt attribui; neuter tamen est actus eius principalis. Vnde inter istos duos medius cadit actus consiliandi, ratione cuius & alii habent esse doni consilii. Propter quod non absurde potest dici, quod actus doni consilii est seipsum regere: & ulterius cum abundat scire, in consimili alterum adiuuare, & dirigere. Ad illvd, quod primo obiicitur in contrarium, quòd cõsilium est iustificationes obseruare. Dicendum, quod ibi non tangitur actus cõsilii principalis, sed cõsequẽs. Nam doni consilii est dirigere; sed alterius doni est exequi, & facere: & iustificationum obseruatio non attribuitur ipsi consilio p se, & primò, sed ad iustificationes obseruandas directio in actu attribuenda est consilii dono. Verumtamen quod dicit, neminem consiliari de eo quod obseruat: nõ habet ueritatem; quia nemo rectè obseruat, nisi suam obseruationé rectitudo in consiliando præcedat, uel quantũ ad consilii inquisitionem, uel saltem quantum ad consilii dispositionem. Ad illvd, quod obiicitur, quod consiliari est ignorantis, sicut dicit Damascenus. Dicendum, quod illud est uerum, prout consiliari idem est quod consilium inquirere: nõ autem prout consiliari idem est, quod in arduis eligendis dirigere. Et hoc modo cõsiliari est actus ipsius consilii, & fuit in Christo: & secundum illum modum diuina dispositio in his, quæ secreta sunt, consilium appellatur.

Ad illud, quod obiicitur, qđ sicut addiscere se habet ad scire, ita consiliari ad eligere. Dicēdum, quod uerum est secundum quod consiliatio idem est quod consilii inquisitio. Secundum autē quod consiliatio idem est quod discreta & recta dispositio, & ordinatio; sic non se habet illo modo, quia talis dispositio regula est, & principium recte eligēdi, & ideo actus est doni perfecti: & hoc modo accipiendo nō est simile inter consiliari, & addiscere. Ad Illud, quod obiicitur, quod consiliū ordinat ad ea, quæ sunt supererogationis. Dicēdum, quod licet ista, quæ sunt supererogationis; in se sint bona, & magis bona: in eis tamen facilius deficit infirmitas nostra, nisi iuuetur per diuinam gratiam tam in expediendo, q̄ in eligendo, quā etiam in exequendo: unde multi refugiunt, & abhorrent ipsa consilia Iesu Christi, qui tamen esse possunt in statu iustitię: & propterea respectu talium oportunum est donum consilij ultra donum scientiæ, & uirtutem prudentiæ, & regulam fidei. Ad illud, verò quod ultimo obiicitur, ꝙ consiliari est actus ipsius prudentię, iam patet solutio. Aliter.n.est ipsius prudentiæ tum ratione obiecti, tum etiam rōne modi, quàm sit ipsius doni consilij. Est enim multo excellentiori modo, tum quia ea; circa quæ uersatur, sunt magis ardua, & excellentia, tum etiam quia regere habet secundū principia altiora: & ideo donum illud nomine consilii ualde proprie censetur. Ex his ergo manifestum est, quis sit huius doni actus, & quid obiectū, & quę differentia ipsius respectu aliorū habituum, & quare etiam; sic soluetur.

Quaestio V.

Actus proprius fortitudinis quis?

Quis sit actus proprius doni fortitudinis, & quid eius obiectum; & est qō. Vtrum actus doni fortitudinis principaliter consistat circa passiones tolerandas, an circa cupiditates reprimēdas. Et quod principaliter sit circa passiones tolerandas; uidetur. Primo per Greg. qui dicit super principium Iob. ꝙ fortitudinis doni est dare trepidanti cōfidentiam; sed trepidatio maxime est, quando imminet periculū passionis; ergo uidetur quod circa huiusmodi maxime consistat actus fortitudinis doni. Item. Fortitudo siue dicatur donum, siue uirtus, respicit potentiam irascibilē tāquam proprium subiectum: sed potentia irascibilis magis proprie respicit passionum sustinentiam, q̄ cupiditatum repressionē, & abstinentiam: uidetur ergo quod actus principalis doni fortitudinis consistat circa passionū tolerantiam. Item. Hoc ipsum ostenditur per cōparationem ad eius oppositum; quia sicut largitas opponitur auaritiæ, & cupiditati: sic fortitudo opponitur pusillanimitati: sed pusillanimitas attenditur circa fugam passionū; ergo uidetur econtra, quod fortitudo donum cōsistat circa passionum tolerantiam. Item. hoc ipsum ostenditur per comparationem ad habitum fortitudinis uirtutis, quia fortitudo donū actū, & obiectū debet habere in maiori, uel saltem in tanta excellētia & arduitate, quantam est reperire circa fortitudinem uirtutem;

ſed maximè arduitas conſiſtit circa paſſiones: ergo cum circa illas cõſiſtat fortitudo uirtus, uidetur multofortius quod actus doni fortitudinis attendatur, uel conſiſtat in aggreſſione, & tollerantia paſſionum. ITEM. Inter omnes actus meritorios maxima eſt difficultas circa paſſiones ſuſtinẽdas, & magis ad hoc inepti, & infirmi ſumus; ſi ergo dona data ſunt nobis ad expediendum, & contra infirmitates retardantes nos ad bonum, uidetur quod aliquod donũ debeat nobis dari ad paſſionũ ſuſtinentiã: ſed nõ eſt aliud aſſignare, q̃ donũ fortitudinis: ergo &c.

SED CONTRA. Aug. ĩ Lib. de Spũ & Aĩa. Fortitudinis eſt non tantum terrenas cupiditates reprimere, ſed penitus obliuiſci; ſed hoc non eſt fortitudinis uirtutis: ergo eſt fortitudinis doni; uidetur ergo qđ actus doni fortitudinis conſiſtat in repreſſione cupiditatum. ITEM. Aug in Lib. de Doct. Chriſt. ubi loquitur de donis, dicit quod fortitudinis eſt ab omni tranſeuntiũ mortifera iucũditate ſeipſum ſequeſtrare: ergo uidetur quod actus doni fortitudinis principaliter cõſiſtat in delectationũ repreſſione. ITEM. Auguſt. adaptat ſeptem dona ſeptẽ beatitudinibus: ita quod fortitudo, & eſuries, & ſitis iuſtitiæ ſibi correſpondent: ſed eſuries, & deſiderium iuſtitiæ non oritur in nobis niſi per mortificationẽ deſideriorum & uoluptatum: ergo uidetur quod circa huiuſmodi principaliter conſiſtat actus fortitudinis. ITEM. Fortitudo donum reſpondet dono conſilij, ſicut exequens regulanti; ſed donum conſilij maximè dirigit ad diuinorũ conſiliorum impletionem: diuina autem conſilia pręcipue conſiſtunt circa repreſſionẽ deſideriorum, & occaſionũ eis adhærẽtiũ: ſicut patet in caſtitate, obediẽtia, & paupertate; ergo uidetur ꝙ circa taliũ deſideriorum repreſſionẽ actus fortitudinis doni principaliter conſiſtat. ITEM. Fortitudo donũ aut habet actum alterius generis, q̃ fortitudo uirtus, aut ſi in eodẽ gñe habet, neceſſe eſt ꝙ habeat excellentiorem; ſed in eodem gñe non põt habere excellentiorẽ, cum fortitudo uirtus cõſiſtat circa terribilia, quæ inducunt mortem, ſicut dicit Philoſophus: ergo neceſſe eſt ꝙ habeat actum alterius gñis: cum ergo actus fortitudinis uirtutis cõſiſtat circa paſſiones tolerandas, uidetur ꝙ actus fortitudinis doni non circa paſſiones, ſed circa delectationes reſcindendas conſiſtat. Eſt igitur quæſtio, qs ſit actus, & qd obiectũ doni fortitudinis, & quare eodem nõie cum habitu uirtutis nominatur, quod quidẽ in nullo aliorum donorum reperitur. 3. Eth. Cap. 6. & 9.

RESOLVTIO.

Actus doni fortitudinis conſiſtit circa tolerantiam paſſionum ſecundum imitationem Chriſti.

RESP. Dicendum ꝙ fortitudo quantum eſt de ſua prima rõne attenditur reſpectu ardui. Arduum aũt dicitur aliquid dupliciter. Aut quia aliquid laborioſum & difficilè; quodãmodo excellẽs, & aggrauãs facultatem ipſius potentiæ. Aut quia eſt ultra neceſſitatem, & excedit ſtatum communem: & fortitudo habet attendi reſpectu utriuſque: ſed reſpectu primi attenditur, & ordinatur ſecundum neceſſitatem præcepti,

respectu secundi secundum libertatem consilij: & primum spectat ad fortitudinem uirtutem, secundum uero ad fortitudinem donũ. Qm̃ aũt arduitas maximè attenditur circa tolerantiam passionũ: hinc est qđ tam fortitudinis doni, q̃ fortitudinis uirtutis est habilitare secundum principalẽ sui ordinationem ad sufferentiã passionum, sed aliter, & aliter. Quia sustinere, & aggredi passiones potest aliquis aut propter iustitiæ, & honestatis conseruationẽ: aut propter perfectã Christi imitationẽ: ita quod primũ spectat ad dictamen iuris naturalis, & honestatis moralis, secundũ uero spectat ad cõsilii donum. Et qm̃ imitatio Christi attenditur in crucifixione sui, secundum ꝙ ipse dicit Mat. 16. Qui uult uenire post me abneget semetipsum &c hinc est quod actus fortitudinis doni attenditur circa promptã, & expeditã passionũ tolerantiã, per hoc ꝙ quodãmodo nos mũdo, & mũdum nobis crucifigit. Iuxta illud qđ dicit Apostolus. Gal. 6. Mihi mundus crucifixus est, & ego mũdo. Et hoc est quod dicit Aug. in Lib de Doct. Christ. Assurgant deinceps ad fortitudinem, ut mũdus eis crucifigatur, & ipsi mundo: & ut in huius uitę peruersitate, & abundantia iniquitatis non refrigescat charitas. Et sic patet, ꝙ fortitudinis doni actus cõsistit circa passionum tolerantiam secundum imitationem Christi: & hic est eius actus principalis, sicut rationes ad primam partem inductæ ostendunt, quia uerum concludunt: & ideo concedendæ sunt.

Ad illvd uerò, quod primò obiicitur, ꝙ est circa delectationũ reprẽssionẽ per auctoritates Aug. dicendũ, ꝙ Aug. in illis auctoritatibus nõ assignat propriũ, & principalem actum ipsius fortitudinis doni, sed quasi præambulum. Nemo enim prõptus est, & expeditus ad passionum tolerãtiã secũdum imitationẽ Christi, nisi qui carnem suam cum uitiis, & concupiscentiis crucifixit.

Ad illvd qđ obiicitur, ꝙ fortitudo exequitur ea, ad quæ consilium dirigit. Dicẽdum, ꝙ & si donum consilii dirigat ad diuina cõsilia implenda, in quibus consistit perfectio religionis principalior: tamen intentione dirigit ad ea, in quibus plus est de ratione arduitatis: maioris autem arduitatis est Christum imitari in passionibus, q̃ in actionibus: & ideo circa huiusmodi tam consilium, q̃ donum fortitudinis principaliter habet consistere. Ad illvd quòd ulterius obiicitur, ꝙ donũ fortitudinis non potest esse excellentiori modo circa passiones, q̃ uirtus fortitudinis. Dicẽdũ, ꝙ falsum est, quia excellẽtiori modo sustinet passiones, & excellentiori habitu, qui sustinet secundum Christi imitationẽ, q̃ qui ꝑ ꝑ iustitiæ conseruationẽ: & qui sustinet secũdũ cõsilii supererogationẽ, quã qui secundũ præcepti obligationẽ. In uno eñ istorũ rectificatur, s. in actu uirtutis fortitudinis. In alio aũt nõ solũ rectificatur, sed ẽt altius eleuatur, & expedit. s. in actu fortitudinis doni. Et per hoc patet illđ, qđ ultimo q̃rebatur, uidelicet de dr̃ia reali fortitudinis doni, & fortitudinis uirtutis, & đ cõuenientia i noie. Ro n. differũt ꝑ ꝑ diuersitatẽ modo-

ꝙ actus doni pietatis attendatur in comparatione ad proximum. ITEM. Donum pietatis exequitur ea, ad quæ donum scientiæ ordinat: sed donum scientię ordinat ad bene conuersandum respectu proximi; ergo uidetur ꝙ respectu illius attendatur actus pietatis doni. Iuxta hoc quæritur, quõo distinguatur pietas a mãsuetudine, & misericordia in actu suo, & obiecto.

RESOLVTIO.

Actus doni pietatis est, beneuolum reddere hominem respectu cuiuslibet habentes Dei imaginem: ut uerbi Dei sit pius auditor, Christique memor.

RESP. Dicendum, ꝙ uocabulum pietatis multipliciter habet accipi, scd̃m ꝙ innuit Aug. ĩ prin. 10. de ciui. Dei; ait.n. sic. Pietas proprie Dei cultus intelligi solet, quam Græci theosebiam uocant: hæc tñ etiam erga parentes officiose haberi dicitur. More autem vulgi hoc nomen etiam in operibus misericordiæ nunc frequentatur. Cum igitur pietas sic dicatur multipliciter, uidelicet erga Deũ, & erga parentes, & erga quemcũque hominem. Secundum ꝙ ordinat erga Deum, nõ est nomen doni, sed potius est idem ꝙ latria, & theosebia, siue eusebia: de qua dicit Aug. quod est sapientia uera. Secundum autem ꝙ ordinat ad parentes, adhuc etiam non tenet rationẽ doni, sed potius est species iustitię uirtutis, pro eo quod ad hoc ordinatur secundum regulã naturalis iuris, & secundum obligationem necessitatis. Secundum autem ꝙ attenditur respectu cuiuscũq; proximi, sic pietas est nomen doni. Aliter tamen attenditur erga proximũ pietas donum, & misericordia uirtus. Misericordia enim uirtus respicit cõformitatem in natura, & necessitatem in indigentia, siue in miseria: pietas uero attendit in proximo imaginem diuinam. Vnde dono pietatis est homo beniuolus cuicumq; homini, qui habet in se imaginẽ Dei: ita ꝙ beneuolentia illa pro loco, & tempore aliquando progreditur in cõpassionis affectum, aliquando in operis beneficium. Et sic patet, quis sit actus, & obiectum pietatis doni; quia ipsius est facere hominem beneuolum respectu cuiuslibet proximi, inquãtum gerit imaginem Dei: & qm̃ ad hoc habet dirigi per donum scientiæ, quod quidem fundatur super principia fidei, & dirigit in conuersatione secundum exemplar Christi; hinc est ꝙ actus pietatis, & si principaliter consistat erga proximum, nihilominus cõsistit respectu sacræ scripturæ, ut eam cum beneuolentia audiat: & etiam respectu passionis Christi, ut eam cum beneuolentia ad memoriam reducat; unde usus doni pietatis attenditur in his tribus: in exequẽdo, secundum ꝙ & usus doni scientiæ, quod est eius directiuum in cognoscendo; principaliter tamẽ secundum ꝙ donum est attenditur in beneuolentia respectu proximi: sicut rationes ostendunt, quæ ad hanc partem inducuntur.

Cap. 1.

AD ILLVD, uero quod primo obiicitur in contrarium de glosa, ꝙ pietas ordinat ad Deum, & quod pietas est cultus Dei, & ad alias auctoritates consequentes, Breuiter dicendum, quod omnes illæ auctoritates currunt de pietate secundum alium accipiendi modũ,

qui secundum Augustinum principalior, & magis proprius est modus accipiendi pietatem, sicut ipse dicit in x. de Ciuitate Dei. Cap. 1. Nam primò, & principaliter debet hõ beneuolus esse ad Deum, offerendo ei cultum, & obsequiũ principale, & præcipuum, tamquam ei, ad cuius similitudinem factus est, & quod suæ creationis, & conditionis primum est, & principale principium. Deinde uero: quia pater terrestris quodã modo imaginem gerit patris cœlestis: & filius genitus gerit imaginem patris, & ab eo sumit originem: hinc est q̃ est alius modus accipiendi pietatem ab illo descẽdens, qui quidem est beneuolentia in parentes. Postremo: quia omnis homo gerit imaginẽ Dei: hinc est, quod est tertius, & ultimus modus accipiendi pietatem, secundum quòd beneuolum, & beneficum reddit erga omnem hominem insignitum diuina imagine. Licet autem iste sit ultimus, & postremus modus accipiẽdi pietatem: tamen sicut explanatum est, quantum ad hunc modum pietas, donum accipitur propriè: unde in omnibus illis auctoritatibus, & rationibus peccatum est quantum ad processum arguẽdi ex illius nominis multiplicitate; quæ & si non sit multiplicitas æquiuocationis propriè dictæ, est tamen multiplicitas cuiusdam analogiæ. AD ILLVD, quod ultimò quærebatur de differentia ipsius pietatis doni ad misericordiam, & mansuetudinem. Dicendum, quòd & si conueniat cũ utroque, quia cum mansuetudine conuenit in affectu, cum misericordia conuenit in effectu: differt tamen ab utroque. Amicitiæ enim, & a mansuetudine differt: quia mansuetudo est contra irritationem ex illatione alicuius iniuriæ: sed pietas est contra indurationem, qua quis non habet affectionem, nec beneuolentiam ad eos, qui gerunt diuinæ imaginis insigne. Similiter a misericordia differt: quia misericordia in proximo considerat conformitatem in natura, & similitudinem speciei: pietas uerò attẽdit in homine imaginem Dei. Vnde aliqui dixerunt, quòd misericordia considerat miseriã in imagine, pietas uero considerat imaginem in misero. Differunt etiam, quia misericordia conformatur dictamini iuris naturalis, & secundum regulam prudentiæ: pietas uero conformatur suasioni iuris diuini: & hoc secundum regulam doni scientiæ. Ex his patet, quis sit actus doni pietatis; quod etiam eius obiectum, & qualiter differat ab his habitibus. Et secundum hæc tria possent tria problemata formari circa donum pietatis, & circa quodlibet aliorum donorũ prædictorum: simul etiam cum hoc posset de quolibet quæri, quem actum habet patria: sed hoc supra determinatum fuit generaliter: alia uero tanguntur implicitè causa prolixitatis uitandæ: tamen ex his, quæ breuiter tacta sunt, qualitercumque haberi potest ueritas prædictorum.

DISTINCTIO XXXVI.

De connexione habituum gratuitorum.

Olet etiam quæri, vtrum virtutes ita sint sibi coniunctæ, vt separatim non possint possideri ab aliquo, sed qui vnam habet, omnes habeat. De hoc etiam Hierony. ait, Omnes virtutes sibi hærent, vt qui vna caruerit, omnibus careat. Qui ergo vnam habet, omnes habet. Quod quidem probabile est. Cum enim charitas mater sit omnium virtutum, in quocumque mater ipsa est, scilicet charitas, & cuncti filij eius, idest, virtutes rectè fore creduntur. Vnde Augustinus, Vbi charitas est, quid, est quod possit deesse? Vbi autem non est, quid est quod possit prodesse? Cur ergo non dicimus, Qui hanc virtutem habet, omnes habet: cum plenitudo legis sit charitas? quę quanto magis est in homine, tanto magis est virtute præditus, quanto verò minus, tanto minus inest virtus: & quanto minus inest virtus, tanto magis inest vitium.

Hiero. cōmētario ad 56. ca. Esa. in princi. tom. 5. Aug. in trac. de laude charitatis. Sup Ioan. tra. 83 idē epi. 29. to. 2. post mediū. Rō. 13. Iaco. 5.

Si cunctæ virtutes pariter sint in quocumque sunt.

Vtrum vero pariter quis omnes possideat virtutes, an aliæ magis, aliæ minus in aliquo ferueant, quæstio est, Quibusdam enim videtur quòd aliæ magis, aliæ minus habeantur ab aliquo, sicut in Iob patientia emicuit, in Dauid humilitas, in Moyse mansuetudo: qui etiam concedunt magis aliquem mereri per aliquam vnam virtutem quàm per aliam, sicut eam plenius habet quàm aliam. Non tamen magis per aliquam mereri dicunt, quàm per charitatem, nec aliquam plenius a quoquam haberi, quàm charitatem. Alias ergo magis & alias minus in aliquo esse dicunt, sed nullam plenius charitate, quæ cęteras gignit. Hasque dicunt esse multas facies, quas memorat Aposto. dicens. Ex personis multarū facierum, &c. Alij verius dicunt omnes virtutes, & similes & pares esse in quocunque sunt, vt qui in vna alteri par extiterit, in omnibus eidem æqualis sit, Vnde Augustinus. Virtutes, quę sunt in animo humano, quamuis alio & alio modo singulæ intelligantur, nullo modo tamen separantur abinuicē, vt quicumque fuerint ęqualem

2. Reg. 6. Nume. 12. 2. Cor. 1 Lib. 6. de Tri. cap. 4. in principio.

les. Verbi gratia, In fortitudine æquales sunt, et prudentia, & iustitia, & temperantia. Si enim dixeris æquales esse istos in fortitudine, sed illum præstare prudentia, sequitur ut huius fortitudo minus prudens sit, ac per hoc nec fortitudine æquales sunt, quia est illius fortitudo prudentior: atque ita de cæteris uirtutibus inuenies si omnes eadem consideratione percurras. Ex his clarescit omnes uirtutes non modo esse connexas, sed etiam pares in animo hominis. Cũ

ad Heb. 11. Rom. 4 Iaco. 5. ergo dicitur aliquis aliqua prçeminere virtute, vt Abrahã fide, Iob patientia, secundum vsus exteriores accipiendum est, vel in comparatione aliorum hominum, quia vel humilitatis habitum maximè præfert, vel opus fidei, vel alicuius cęterarum virtutum præcipuè exequitur. Vnde & ea præ alijs pollere, vel inter alios homines singulariter excellere dicitur secundum hunc modum, scilicet secundum rationẽ actuum exteriorum, vt alibi Augu. dicit, in aliquo aliam magis esse virtutem, aliam minus, & vnam esse virtutem,

In epis. ad Heb. quæ est 26 non longè à princi. tom. 2. Ibi. post medium episto. & non alteram. Ait enim sic, Clarissima disputatione tua satis apparuit, non placuisse authoribus nostris, immo veritati ipsi omnia paria esse peccata, etiam si hoc de virtutibus verum sit: quia etsi verum est eum, qui habet vnam omnes virtutes habere, & eum qui vnam non habet nullam habere, nec sic peccata sunt paria, quia vbi virtus nulla est, nihil rectum est: nec tamen ideo non est prauo prauius, distortoque distortius. Si autem (quod puto esse verius) sacrisque literis congruentius, ita sunt animæ intentiones, vt corporis membra, non quod solis videantur oculis, sed quod sentiantur affectibus, & alius illuminatur amplius, alius minus, alius omnino caret lumine: profectò, vt quisque illustratione piæ charitatis affectus est, in alio actu magis, in alio minus, in aliquo nihil, sic dici potest habere aliam, & aliam non habere: aliam magis, & aliam minus. Nam & maior est in isto charitas, quam in illo: & ideo rectè possumus dicere, & aliqua in isto, aliqua in illo, quantum pertinet ad charitatem, quæ pietas est, & in vno homine quidem quod maiorem habeat pudicitiam quàm patientiam, & maiorem hodie quàm heri, si proficit ea: & adhuc non habeat

conti-

continentiam, & habeat non paruam misericordiam. Et vt generaliter breuiterque complectar, quam de virtute habeo notionem, Virtus est charitas, qua id quod diligendum est, diligitur. Hæc & in aliis maior est, in alijs minor, & in alijs nulla est: plenissima verò, quæ iam non possit augeri, quandiu hic homo viuit, in nemine est. Hic insinuari videtur, quod aliquis ea ratione possit dici habere vnam virtutem magis quàm aliam, quia per charitatem magis efficitur in actu vnius virtutis, quàm alterius, & propter differentiam actuum ipsas virtutes magis, vel minus habere dicitur. Potest & aliquam non habere, cum tamen simul oẽs, & pariter habeat quantum ad mentis habitum, vel essentiam cuiusque. In actu verò aliam magis, aliam minus habet, aliam etiam non habet, vt vir iustus vtens coniugio, nõ habet continentiam in actu, quàm tamen habet in habitu. Cur ergo non dicantur paria peccata? Fortè quia magis facit cõtra charitatem, qui grauiùs peccat, minus qui leuius. Nemo enim peccat, nisi aduersus illam faciendo, quæ est plenitudo legis. Ideo rectè dicitur. Qui offenderit in vno, factus est omnium reus, id est, contra charitatem facit, in qua pendent omnia. Ibi. sed infe- rius paulo. Rom. 13 Iaco. 2. Matt. 22.

Repetit de charitate, vt addat quo modo tota lex ex ea pendeat.

Cum sint duo præcepta charitatis, in quibus, vt prętaxatum est, tota lex pendet, & prophetæ: aduertendum est, quo modo hoc sit, cum in lege, & prophetis multa fuerint cęremonialia mandata, quę si ad charitatis sanctificationem pertinuissent, viderentur nondum debuisse cessare. Quia verò non iustificationis gratia, quam facit charitas, instituta sunt, sed in figura futuri, & in onus imposita, ideo clarescẽte veritate, cessauerunt velut vmbra. Verumtamen, & ipsa cęremonialia secundum spiritualem intellectum quem continent, & omnia moralia ad charitatem referuntur. Pertinent enim omnia ad decem mandata in tabulis scripta, vbi omnium summa perstringitur, ex quibus cętera emanant, sicut in sermone Domini octo virtutes præmittuntur, ad quas cętera referuntur. Et sicut ad decem mandata decalogi Math. 22. Dist. 27 ad Colo. 2 Act. 5. Heb 10. Exo. 20

logi cetera referuntur, ita & ipsa decem ad duo mandata charitatis pertinent. Omnia ergo ad duo mandata charitatis pertinent, quia per charitatem implentur, & ad charitatem tamquam ad finem referri debent. Vnde Augustin. Totam magnitudinem & amplitudinem diuinorum eloquiorum possidet charitas, qua Deum proximumque diligimus, quæ radix est omnium bonorum. Vnde veritas ait, In his duobus mandatis vniuersa lex pendet & prophetæ. Si ergo non vacat omnes paginas sanctas perscrutari, omnia inuolucra sermonum euoluere, tene charitatem, vbi pendẽt oĩa: quia perfectio est, & finis omnium. Tunc enim, & præcepta, & consilia rectè fiunt, cum referuntur ad diligendum Deum, & proximum propter Deum. Quod verò timore pœnæ, vel aliqua intẽtione carnali fit, vt non referatur ad charitatem, nondum fit, sicut fieri oportet, quamuis fieri videatur. Inimicus enim iustitiæ est, qui pœnæ timore non peccat. Amicus vero iustitiæ, qui eius amore non pecat. Omnium ergo hæc summa est, vt intelligatur legis, & omniũ diuinarum scripturarum plenitudo esse dilectio Dei, & proximi.

Ars ista, in qua Magister agit de habitibus gratuitis, secundum quos habemus conformari Christo, diuisa fuit ĩ partes duas. In quarum prima agit de his quantum ad distinctioné. In secunda uero, quantum ad cõnexionem. Prima parte determinata, incipit secunda. Intendit igitur Magister principaliter in hac particula, agere de habituum gratuitorum cõnexione: & quoniam ad connexionem sequitur æqualitas in merito: & quoniam æqualitas cum connexione ortum habet ex uno principio, ex hoc uidelicet ꝙ uirtutes omnes ligantur, & informantur a charitate, & ad ipsum reducũtur sicut ad radicem: ideo pars ista habet tres partes. In quarum prima determinat Magister de uirtutũ connexione. In secunda uero de æqualitate, ibi. *Vtrum vero pariter, quis omnes possideat, &c.*) In tertia uero omnia opera præceptorum, & uirtutum docet reducere ad charitatem, ibi. *Cum duo sint præcepta charitatis, &c.*) Prima pars diuiditur in duas partes. In quarum prima mouet quęstionem, & determinat ueritatem. In secunda uero ueritatis determinatæ reddit causam, & rationem, ibi. *Quod quidem probabile est, &c.*) Similiter secundum pars, in qua determinat de uirtutum æqualitate, duas habet. In quarum prima determinat istam quæstionem secundum opinionem alienam. In secunda secũdum opinionem propriam, & magis ueram, ibi. *Alij verò ve-*

rius,

rius, &c.) Similiter tertia pars duas habet. In quarum prima mouet quæstionem, & determinat qualiter omnia præcepta reducãtur ad duo præcepta charitatis. In secunda uero concludit, quod ipsa charitas est summa plenitudo totius legis, ibi. *Omnium igitur hæc summa est, &c.*) Ex quo haberi potest, ꝙ charitas omnium uirtutum est finis, & forma; & ex hac causa connexio est inter cęteras uirtutes gratuitas.

Dub. 1. *VBi charitas est, quid est quod possit deesse, &c.*) Contra. Si hoc uerum est: ergo quicunque habet charitatem, habet omne quod sufficit ad salutem; ergo uidetur, quod superfluant cęterę uirtutes. Si dicas, quòd hoc dicitur, quia charitas habet uirtutes sibi annexas, tunc similiter potest hoc dici de qualibet aliarum uirtutum: omnes enim connectuntur cuilibet uirtuti, sicut & charitati. Item. Gratiæ gratisdatæ non necessariò connexæ sunt ipsi charitati: & tamen ipsæ sunt ualde utiles, & opportunæ ipsi Ecclesiæ: uidetur ergo ꝙ etiam ubi charitas reperitur, multa deesse possunt. Respondeo. Dicendum, quòd cum dicitur, ꝙ ubi est charitas, nihil deest: hoc intelligit de his, quæ sunt necessaria ad salutem: nam iste defectus propriè defectus est, aliorum uero defectus pro modico est habendus: hoc autem tribuitur ipsi charitati ratione connexionis aliarum uirtutum: qui enim habet charitatem, habet unde possit legem implere: habet & per consequens cęteras uirtutes, quæ habilitant ad legis impletionem. Ad illud uerò, quod obiicitur, quod similiter posset dici de qualibet alia uirtute. Dicendum, ꝙ non est simile: quia charitas non tantum alijs connectitur, sed etiã est principium connexionis, cũ sit uinculum perfectionis, & quodammodo mater omnis boni, sicut ipse Magister dicit.

Clarissima disputatione tua, &c.) Contra. Videtur hoc debere placere ipsi ueritati; quia secundum quòd dicit Anselmus. Peccatum nihil est: in his autem, quæ nihil sunt, unum non est maius altero; ergo uidetur, quod peccatum unum non possit alterũ excellere: igitur habent paritatẽ. Item. Quodlibet peccatum mortale totaliter priuat hominẽ gratia, & inducit mortem: sed in priuatione omnimoda non est ponere maius, & minus: quia in his, quæ mortua sunt, non est dicere magis mortuum unum, quam reliquum; ergo in genere peccatorum mortalium unum peccatum non excedit alterum. Respondeo. Dicendum, quòd quia peccatum est priuatio ordinis, & diminutio habilitatis: per unum genus peccati anima magis deordinatur, & inhabilior efficitur, q̃ per aliud, sicut manifestè apparet: indubitanter est uerum, ꝙ prædicta æqualia non sunt: concupiscentia enim plus inclinat ad unum appetibile, quam ad reliquum. Et ideo magis facit Deum contemnere, & ab ipso elongari, & recedere in uno genere peccati, quàm in alio. Ad illud, quod obijcitur, quòd peccatum nihil est. Dicendum, quòd & si nihil sit (essentialiter loquendo) alicuius tamen est, sicut subiecti, & alicuius Dub. 2.

sus sicut oppositi: unde rõne boni maioris, uel minoris quod priuatur in diuersis peccatum unũ habet excedere alterum. Ad illud, quod obiicitur ꝗ totaliter priuat gratiam, & inducit mortẽ. Dicendum, quòd licet omne peccatum totaliter tollat habilitatẽ ad gratiam; non tamen totaliter tollat habilitatem ad uitam: & ideo licet aliquid sit magis, & minus mortuum; & magis, & minus gratia priuatum per diuersa peccata quantum ad ipsam gratiam, & uitam gratiæ in se: est tamen magis, & minus quantum ad habilitatem naturæ respectu gratiæ: & ratione illius diuersa peccata habent sese inuicem excedere. Vnde non est simile de corporali morte, in qua fuit totaliter priuatio, & impossibilitas redeũdi ad uitam.

Dub. 3. *Omnia ergo ad duo mãdata, &c.*) Videtur hic duo opposita in se implicare. Si enim per charitatẽ implentur, potius debent referri ad charitatẽ, sicut ad principiũ, quàm sicut ad finem. Respon. Dicendum, ꝗ sicut fuit tactum supra Dist. xxv. Charitas simul ponitur ipsarum uirtutum quantũ ad opera meritoria principium, siue caput, & forma, siue uinculum, & finis, ad quem ordinatur: & hoc est: quia ipsa charitas dũ immediatè cõtingit ipsi summo bono, quodãmodo superemunet cęteris, & cęteras uirtutes mouet, & imperat; & ideo caput, & principium est earum.

Vlterius. Quia mouendo facit opera eorum meritoria: ideo dicit esse forma. Postremo. Quia ideo facimus opera meritoria, ut Deo fruamur, & per charitatem in Deo quiescamus: hinc est ꝗ charitas cęterarum uirtutum, & præceptorum est finis: & sic tres causæ incidunt in unum & idem. Nec mirum, cum charitas faciat Deo conformem, qui habet in se respectu creaturæ intentionẽ triplicis causæ: unde nulla est contrarietas cum eo, quod Magister dicit in litera.

Inimicus enim iustitiæ est, &c) Contra Nulli pœnæ iustitiæ effectus inimicatur, sed pęna est iustitiæ effectus: cum ergo pœna faciat se timeri, uidetur quod non faciat diuinæ iustitiæ inimicari. Item. Nihil quod facit declinari a malo, facit inimicari iustitiæ; sed timor pœnæ, quo quis cessat a peccato, facit declinare a malo: ergo talis nõ est inimica iustitię. Respon. Dicendum, ꝗ uerbum illud intelligitur præcisè, & ꝑ concomitantiam. Præcisè, ut dicatur inimicus iustitiæ, qui timore pęnæ non peccat, hoc est qui a peccato recedit solo timore pęnę, nõ amore iustitiæ: talis (inquã) qui ex solo timore mouetur dicitur iustitiæ inimicus, non per causã, sed per concomitantiam. Licet enim timor ille non causet inimicitiam: concomitatur tamen ipsã concupiscentiam malam, per q̃ sumus inimici Dei; nam qui amicus est huius mũdi, inimicus Dei cõstituit. Et per hoc patet respõsio ad illa duo, quæ obiicit: quoniam ipse opponit, ac si uerbum illud intelligeretur dictum esse per causam.

Omnium diuinarum scripturarum, &c.) Contra. Si natura operatur quantò uelocius potest, & non facit per plura, quod potest facere per pauciora: uidetur similiter, Dub. 4

liter, quòd hoc modo operari debeat diuina sapientia. Si ergo in tota scriptura nihil plus continetur, quam uerbū de mandato charitatis, uidetur tunc, quod circa hoc solum Sacra scriptura debeat uersari, & de nullo alio ibi tractari. Respon. Dicendum, q̄ plenitudinem alicuius contineri in aliquo est dupliciter, uel integraliter, uel causaliter. Plenitudo aūt diuinorum eloquiorum in charitate non continetur integraliter, quia multæ aliæ uirtutes ibi docentur, & præcipiuntur, quæ sunt diuersæ, & distinctæ a charitate, secundum q̄ dicitur contineri, hoc est causaliter: quia tota sacra scriptura finaliter ordinatur ad hoc, ut diligamus Deum, & proximū. Et si tu obiicias, quod qui diligit proximum, legem impleuit; ergo illud solum mandatū deberet in lege contineri. Dicendum, quòd mandata, & documenta in Sacra scriptura multiplicantur propter duo, uidelicet propter remouendam cęcitatem ex parte intellectus, & propter excludendum fastidium ex parte ipsius affectus. Necesse est enim, quòd sciamus modos, secundum quos debemus ordinari ad proximum, & ad Deum: & quia illi uarii sunt, & nos ignorantes sumus, nec possumus simul illa capere: ideo oportuit diuisim per diuersa documenta distinguere. Rursus. Quia affectus noster fastidit unum, & delectatur in uarietate: ideo diuersis modis scriptura docet, & insinuat unum & idem: ut affectus noster dum in diuersis, & uariis idem inuenit, proficiat in unitate, & delectetur in uarietate: ut tanto profectus sit maior, quanto delectabilior: & propterea modo in ipsa Sacra scriptura reperiuntur mandata obligatoria, modo attractiua, modo monita salutaria, modo documēta prophetarum, modo euangelistarū, ut ex omnibus his excludatur fastidium, & homo perfectius dirigatur ad bonum, & ex hoc côuinci potest, q̄ Sacra scriptura, & si magna sit, tamen optimè tradita est, & nihil continet superfluū, nihil etiam diminutum.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An virtutes gratuitæ connexæ sint adinuicem?

AD intelligentiam huius partis iuxta ea, q̄ Magister determinat possunt sex breuiter quæri. Primò de connexione uirtutum gratuitarum. Secundò de cônexione donorum. Tertiò, de connexione uirtutum politicarum. Quartò, de connexione uitiorum. Quintò, de ęqualitate habituum gratuitorum. Sextò, & ultimò quæritur, utrum charitas sit forma uirtutum.

VTRVM sit ponere connexionem in uirtutibus gratuitis. Et quòd sic uideur. Primò per illud, quod dicit Hieron. sup illud Esa. xvi. Venter meus ad Moab, &c. ibi Glos. sicut cithara sonum compositum non emittit, si una corda rupta fuerit; sic spiritus, uel uéter prophetæ si una uirtus defuerit, dulce melos non resonabit. Sed quando gratia est in anima, & Spiritus sanctus in corde hominis, est in ea dulce melos spirituale; ergo necesse est ibi simul

ſimul omnes uirtutes eſſe: ITEM. Aug. dicit, & habetur ĩ 4. Diſt. 14. ꝙ impium eſt a Deo dimidiam ueniam ſperare; ergo pari ratione impium eſt ſperare dimidiam gratiam; ergo ſicut impoſſibile eſt unum mortale peccatum ſine alio dimitti, ſic uidetur ꝙ impoſſibile eſt, ꝙ una virtus ſine alia nobis donetur. ITEM. Hoc ipſũ uidetur rõne. Nullus poteſt habere uirtutem gratuitam, niſi habeat gratiam, qui non ſit templũ Dei: nullus autem poteſt eẽ templum Dei, niſi ſit templum eius ſcd̃m totũ, quia nulla eſt ibi conuentio Chriſti ad Belial, neque templo Dei cum idolis; ſi ergo ad hoc ꝙ anima conſecretur in templum Dei, neceſſe eſt ipſam habere omnes uirtutes dirigentes, & rectificantes eius potẽtias, uidetur eſſe neceſſarium, ꝙ ſi habet unam uirtutem, ꝙ habeat cęteras. ITEM. Quicumque habet unicam uirtutẽ, neceſſarium eſt ipſum habere charitatem; nulla .n. uirtus gratuita remanet, charitate excluſa: ſed qui habet charitatem, habet uinculum perfectionis, & plenitudinem legis, & per hoc poteſt peruenire ad ſalutem: ſi ergo nemo habet perfectionem in genere moris, nec potens eſt ad implẽdum omnia mandata legis, niſi habeat uniuerſitatem uirtutum, neceſſariò uidetur ſequi, ut qui unam uirtutem gratuitam habet, ꝙ nulla ſibi deſit.

SED CONTRA hoc. Primo fertur inſtantia in Chriſto, & beatis: Chriſtus enim, & beati charitatem habent: & tamen in eis, nec ẽ fides, nec ſpes: ſicut ex ꝓcedentibus apparet; ergo non eſt neceſſe, ut qui habet unam uirtutem gratuitam, habeat omnes. ITEM. Fertur ſecundo inſtantia in innocentibus, & coniugatis: innocentes non enim habent uirtutem pœnitentiæ, coniugati non habent uirginitatem: & tamen hæ ſunt uirtutes gratuitæ; ergo non eſt neceſſe, ꝙ qui habet unã uirtutem gratuitam, habeat oẽs. ITEM. Tertio fertur inſtantia in præſcitis, & reprobis: qui cum ſunt in gratia, habent aliquas uirtutes: & tamen nunquam habent perſeuerantiam, quoniam ſi illã haberent, ſaluarentur, ſicut dicit Dominus. Qui perſeuerauerit uſque in finem, &c. Si ergo perſeuerantia uirtus eſt (ſecundum qđ uult Tullius, & Bernardus) uidetur quod non ſit connexio uirtutũ gratuitarum. ITEM. Hoc ipſũ oſtenditur ratione. Habitus uirtutum gratuitarum ſunt diuerſi formaliter, ſicut diuerſæ ſpecies eiuſdem generis, ita ꝙ ex oppoſito diuiduntur, nec unum eſt principium alterius: ſed quando aliquæ proprietates diſtinguuntur, ita ꝙ una ab altera diuiditur, nec una ab altera cauſatur, poſſibile eſt haberi unam ſine reliqua. Si ergo uirtutes gratuitæ ſunt huiuſmodi, uidetur ꝙ non ſit neceſſarium eas eſſe connexas. ITEM. Habitus uirtutum per actus ſuos habent notificari, & diſtingui: igitur, quæ eſt comparatio actus ad actum, eadem eſt comparatio habitus ad habitum: ſed non eſt neceſſe actus uirtutum eſſe connexos, immo unus poteſt exerceri ſine altero; ergo &c. ITEM. Si habitus uirtutum ſunt connexi, aut hoc eſt ratione principii, aut ratione ſubiecti, aut ratione obiecti. Si ratione principii, quia ſunt a Deo

Mat. 10. & 24.

à Deo: tunc cum omnis proprietas a Deo sit, cõnexio esset in omnibus proprietatibus. Si ratione subiecti, quia sunt in eodem; ergo cum omnes scientię sint in eadẽ anima, qui haberet unam scientiam, haberet cæteras, quod manifeste falsum est. Si ratione obiecti. Contra. Penes obiecta distinguuntur: ergo penes illa non cõnectuntur, cum idem non sit principium distinctionis, & connexionis.

RESOLVTIO.

Omnes quatuor uirtutum gratuitarum causæ illas connexas esse demonstrant.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, ꝙ de uirtutibus gratuitis conuenit loqui tripliciter, uidelicet quantũ ad habitum substratum, & quantũ ad statũ superadditum, & quãtum ad defectũ imperfectionis annexũ. Si loquamur de uirtutibus sub rõne imperfectionis annexæ, non est necesse esse connexionẽ simpliciter, pro eo ꝙ non est necesse hoiem habentem gratiã habere imperfectionẽ adiunctã. Similiter si loquamur de uirtutibus quantũ ad statũ superadditũ, qui non est de necessitate uirtutis, sicut est reperire in continentia uirginali, & uiduali: sic adhuc non necesse est uirtutes esse cõnexas. Si uero loquamur de uirtutibus quantũ ad habitus substratos, tunc distinguendũ est. Quia aut illi habitus habent necessariò annexã imperfectionẽ, aut nõ. Si habent necessariò annexam imperfectionẽ, sicut habet habitus fidei, & spei: sic nõ sunt necessariò connexi aliis uirtutibus, nisi pro eo tpe, quo quis est in statu uitæ; ꝙ si non habent necessariò annexã imperfectionẽ, tunc connexionẽ habẽt simpliciter, siue in statu uitæ, siue in statu patriæ. Vnde secundũ oẽm statum uerum est, ꝙ necesse est habentem gratiam, habere oẽs uirtutes, quæ sunt perfectæ, uel aliquid eis correspõdẽs, sicut loco fidei in patria habebimus uisionem, & loco spei habebimus perfectã tentionem. Ratio aũt huius connexionis sumi põt quadrupliciter secũdum quadruplex genus causæ. Primo quidem ex parte causæ materialis, quę scilicet est nostra necessitas. Secundo ex parte causę efficientis, quæ est Dei largitas. Tertio ex parte causæ formalis, quę est uirtutum cõformitas. Quarto ex parte causę finalis, quę est pręmii dignitas. Causa.n. materialis uirtutum assignari põt non ex qua, sed in qua: & hæc quidem est rationalis aĩa secundũ suas potentias, secundũ quas ipsa anima põt obliquari, & dirigi: & qm̃ illæ potẽtiæ animæ non possunt per unũ habitũ uirtutis rectificari, sed per diuersos: necesse est ad hoc ꝙ aĩa perficiatur in esse gratuito, & fiat Deo placita, & iusta: ꝙ ipsa secundũ diuersos uirtutis habitus rectificetur in se, & in qualibet eius potẽtia. Ideo propter necessitatem ex parte susceptibilis necesse est uirtutes gratuitas esse connexas.

Causa uero uirtutum efficiens est diuina liberalitas, cuius est nullo modo deficere in necessariis, sed omnia administrare effluenter, & abunde. Vnde sicut diuina liberalitas perficiens rem in esse primo dat ei totũ, ꝑ qđ possit in esse cõseruari: ita ꝑficiẽs ipsam in esse secũdo dat illi integrã

perfectionem, per quam & in illo esse manere possit, & singulis uitiis obuiare: ideo conueniens esse diuinæ largitati, cum gratificat hominem, diuersitatem uirtutũ, in quibus cõsistit rectitudo uitæ, eidem tribuere. Causa autem formalis ipsarum uirtutum gratuitarum ipsa Dei gratia, quæ uirtutes cæteras quantum ad habitus sibi substratos perficit, & informat: & hoc per suam præsidentiam, & influentiam, per quam animam facit gratam & quantum ad se, & quantum ad eius potentias unde quia illa gratia cõformiter se habet ad omnes uirtutes, ex qua ẽt ipsa habetur, aut quęlibet uirtus habetur, aut nulla: & ideo necesse est uirtutes esse connexas. Causa autem finalis uirtutum est ipsa gloria, quæ ueniens in animã, undiq; & plene perficit eam. Et ideo necesse est, ꝙ per gratiam undiq; disponatur. Nisi enim pręcedat sufficiens dispositio, non inducitur perfectio: necesse est ergo necessitate finis omnes potentias animæ perfici per uirtutes gratuitas, ut idoneæ sint, & dispositæ ad susceptionẽ glorię. Et sic patet ꝙ ratio cõnexionis uirtutũ gratuitarum sumitur ex quadruplici genere causæ: unde rationes hoc probantes sunt concedendæ.

Ad illvd uerò, quod obiicitur in contrarium de Christo, & beatis, in quibus non est reperire uirtutem spei: iam patet responsio ex his, quę dicta sunt: q̃m hæ uirtutes popter imperfectionem sibi annexam se non compatiuntur cum statu gloriæ. Verum tamen ex hoc non infringitur cõnexio uirtutũ, pro eo, ꝙ ipsæ alijs uirtutibus cõnectuntur in statu uitæ: in statu uerò patriæ loco ipsarum dotes eis respondentes cum alijs uirtutibus, quæ ibi permanent, connexionem habent. Ad illvd, quod obiicitur de innocentibus coniugatis, iã patet responsio: q̃m continentia, & uirginitas non tantum habitus uirtutum nominant, sed ẽt status, ideo ne quorũ (ut prędictum est) nõ necessaria est connexio uirtutũ gratuitarum, pro eo ꝙ in diuersis statibus saluari põt essentia gratiæ, & uirtutũ. Ad illvd, quod obiicitur de perseuerantia, quæ non est in præscitis. Dicendũ, ꝙ perseuerantia dicitur tripliciter. Vno modo dicitur perseuerantia uoluntas perferendi passiones sine defectione: & sic est species fortitudinis. Alio modo dicitur perseuerantia propositum perseuerandi in bono usq; in finem: & sic est conditio annexa cuilibet uirtuti. Tertio modo dicitur perseuerantia continuatio boni usq; in finẽ: & hoc modo non est nomen uirtutis, sed potius status, cõsequentis ad omnes uirtutes. Et primis quidem duobus modis habet cõnecti alijs uirtutibus, & reperitur in multis præscitis: hoc aũt tertio modo in pręscitis non reperitur, nec necessario alijs nectitur, quia uirtutis non nominat habitum, sed magis consequentem statum. Ad illvd, quod obiicitur ꝙ habitus uirtutum gratuitarum sunt diuersi formaliter. Dicendum, ꝙ quamuis formaliter diuidantur ad habitus substratos, tamen inquantum gratuiti sunt cõicant in ipsa gratia, quæ est oĩum uirtutũ gratuitarũ perfectiua in esse gratuito: & ideo ratio illa nõ cogit: quoniam & si in formalibus pro

prius

priis distinguantur, tamen in formali cõi ratione, cuius habent esse gratuiti, uniuntur. AD ILLVD, quod obiicitur de comparatione habituum, & actuum. Dicendum, ꝙ non est simile, pro eo quod egressus actuum est uoluntarius, & ab arbitrii libertate: introductio uero habituum in ipsam animam est à diuina largitate: uoluntas autem specialiter applicatur ad unum bonum: diuina uero largitas complet totum: & ideo non sequitur, quòd quamuis actus unius uirtutis gratuitæ ab altero separetur, ꝙ propter hoc similiter habitus ab habitu. AD ILLVD quod ultimo obiicitur, unde ueniat connexio habituum, iam patet responsio: uenit enim ex quadruplici genere causæ, sicut prædictum est: nec est simile de illis, deqbus insiat, sicut apparet de se.

QVAESTIO II.

An dona Spiritus sancti connexa sint?

DE connexione donorũ. Vtrũ dona Spũs sancti sint connexa. Et ꝙ sic, uidetur. Primo quia sicut habitus uirtutũ sunt gratuiti, & procedunt ex munere diuinæ largitatis, sic & habitus donorum: cum ergo propter unitatem gratiæ informantis, & munificentiam largitatis dispensantis ponatur connexio in uirtutibus gratuitis, eadem rõne uidetur ꝙ ponenda est in donis. ITEM. Sicut una uirtus alteri adminiculatur, & eam adiuuat in actu suo: sic unum donum se habet respectu alterius: ergo qua ratione una uirtus indiget altera, & non potest ab ea separari, eadem ratione uidetur necessarium esse unum donum connecti alteri. ITEM. Quicumque habet charitatem, habet unde possit delectari, & gustare, quoniam suauis est dominus. Sed donum sapientię consistit in gustu illius summæ dulcedinis: igitur quicumque habet charitatẽ, habet donum sapientiæ; sed donum sapientiæ est supremum inter omnia dona, & pręsupponit omnia dona inferiora: ergo quicumq; habet charitatem, habet omnia Spiritus sancti dona; ergo uidetur ꝙ dona sint connexa.

ITEM. Aliquis homo existens in gratia, ex ipso primo munere gratiæ, sine alterius doni appositione potest peruenire ad salutem: ergo uidetur ꝙ possit in usu donorum, & gratiæ semetipsum exercere; sed hoc non esset, nisi dona essent connexa; ergo &c.

SED CONTRA. 1. Cor. 12. dicit Apostolus. Alii datur per spiritum sermo sapientiæ, alii datur sermo scientiæ ubi diuersitatem donorum distribuit secundũ diuersitatem personarum; ergo non uidetur, quòd oporteat omnia dona in una, & eadẽ anima esse connexa. ITEM: Aug. in Lib. de Sermone Domini in monte, ponit gradus inter dona; ita ꝙ ab uno paulatiue fit processus ad alterum; sed hoc non esset si omnia infunderentur ęqualiter, & simul; ergo nõ uidetur, ꝙ dona Spiritus sancti inuicem connectantur. ITEM. Grego. in Moral. dicit, ꝙ minor est sapientia, si intellectu caret; ergo donũ sapiẽtiæ põt haberi sine dono intellectus. *Lib. 1. cap. 32*

ITEM. Supra habitũ fuit dict., ꝓxima, & est uerbũ Aug. de Trin. 14 quod dono scientiæ non polleãt plures fideles, quamuis polleãt ipsa fide; ergo uř qđ donum *Cap. 1.*

ti enim sunt, qui fideliter credũt: & tñ illud quod credũt, numquã intellectu comprehendunt. Similiter est de vsu ipsarum beatitudinum. Et ideo si aliquo modo fit connexio in habitibus beatitudinum, & donorum; nõ tñ tãta est, quanta est in habitibus uirtutũ: est tamen ibi aliqua, sicut illæ rationes ostendunt.

AD ILLA verò, quæ obiiciuntur in contrarium, satis facilis est responsio per ea, quæ dicta sunt. Nã quod primò obiicitur de auctoritate Apostoli. quod alii datur p spiritũ sermo sapiẽtiæ, &c. procedit de donis gratiæ gratis datæ, nõ aũt de donis gratiæ gratum facientis: uel certe si intelligit de ipsis donis, hoc dicit quantum ad usum, nõ quãtum ad ipsorum habituũ radicem, siue principium. AD ILLVD, quod obiicitur de auctoritate Aug. similiter patet responsio. Aug. enim assignat gradus inter dona quãtum ad eorum vsus, quia nõ potest quis assuefieri in vsu doni superioris, nisi primò assuefiat in vsu doni inferioris, quia non est tantæ sublimitatis. AD ILLVD, quod obiicitur, de auctoritate Greg. ꝙ minor est sapientia, si intellectu careat. Similiter respondendũ est, hoc Gregorium intellexisse de vsu doni intellectus, quo neglecto si quis se protendat ad vsum doni sapientiæ, non ita proficit, sicut proficeret, si ordinato gradu procederet. AD ILLVD, quod obiicitur, de auctoritate Aug habita in Disti. præmissa. Dicendum, ꝙ Aug. intelligit de vsu doni sapientiæ, & hoc manifestum est ex ipsa auctoritate. Dicit enim, quòd multi pollent fide, qui non pollent sciẽtia. Nemo enim pollet in aliquo habitu, nisi habeat ipsum in sua completione, per quam facile sit ipsum habitũ manifestari in opere. AD ILLVD, quod obiicitur, quod dona expediunt, & quòd similiter ordinant ad ea, quæ sũt supererogationis, & excellentiæ. Respondendum, sicut prius tactũ est, ꝙ hoc intelligitur de donis, quando habentur in usu, non solum in munere, siue quando habentur quantum ad assuefactionem & facilitatem in opere, non quando habentur quantũ ad causalitatem in sua origine. Vno. n. modo habentur in ipsius gratiæ infusione. Alio modo habentur per bonorum operum, & orationum, siue præcum multiplicationem, secundum illud quod dicit in Glosa. Matth. 6. quia per hæc dona nos ab imis ad summa consurgimus: unde beatitudines, q̃ per eadem dona quæruntur, de imis gradatim ad summa perueniunt. In præcibus ergo est, ut impetremus dona; in donis, ut operemur mandata, ut de operatione beatitudines consequamur: hæc autem intellecta sunt quantum ad usum, sicut prius fuit explanatum.

QVAESTIO III.

An virtutes politicæ connexæ sint?

VTRVM sit connexio in uirtutibus politicis, ita ꝙ una habita, necesse sit habere omnes. Et quòd sic, uidetur: Primo auctoritate philosophica. Dicit enim Seneca. Omne, quod bene fit, fit iuste, fortiter, & temperate: sed opus cuiuslibet uirtutis bene fit; ergo necesse est, ꝙ fiat iustè, & fortiter, & temperatè: igit̃ ad quodlibet opus uirtutis

tis concurrunt quatuor uirtutes: sed hoc nõ potest esse, nisi essent connexæ; ergo &c. ITEM. Hiero. ad Pammachium. Quatuor uirtutes describunt Stoici, ita esse sibi connexas, & mutuo cohærentes, ut qui unam non habuerit, omnibus careat, & qui unam habuerit, omnes habeat: uidetur ergo uirtutes politicas esse connexas. ITEM. Hoc ipsum uidetur auctoritate Augu. in Lib. de Quantitate animæ: diffiniens enim uirtutem dicit, ꝙ uirtus est æqualitas uitæ, undique rõni consentiens: sed uita non consonat undique rationi, nisi per uirtutum uniuersitatem; ergo ad hoc ꝙ habeat aliquis unam uirtutem meram, necesse est, ꝙ habeat cęteras. ITEM. Bernar. in principio ad Eug. aduertere etiam est suauissimũ quédam conceptum, complexumque uirtutum, atque alteram pendere ex altera: sicut uides fortitudinis matrem esse prudentiam: & non fortitudinem, sed temeritatem esse quemlibet ausum, quem non parturiuit prudentia. Et paulo post. Iustitia quęrit, prudentia inuenit; uendicat fortitudo, & temperantia possidet; ergo si hæc requirũtur ad actum cuiuslibet uirtutis, uidetur ꝙ omnes uirtutes necessariò concurrant ad unum actum. ITEM. Hoc ipsum uidetur ratione: quia sicut se habet castitas ad esse castum, sic se habet uirtus ad esse uirtuosum: sed quicumque habet castitatem, est castus; ergo quicumque habet uirtutem, est uirtuosus: sed nullus est uirtuosus: qui habet uitium: ergo aliquis habẽs uirtutem nullum habet uitium: sed uitia non expellantur, nisi per uirtutes sibi oppositas; ergo qui habet unam uirtutem, habet & cæteras. ITEM. Cuiuslibet uirtutis est discernere quid eligendum, & tenere medium, & recte tendere in finem, & negociari circa arduum, & difficile: sed primum est prudentiæ, secundum temperantiæ, tertium iustitiæ, quartum fortitudinis; ergo uidetur, ꝙ ad quemlibet actũ uirtuosum concurrant necessariò istæ quatuor uirtutes, hoc autẽ non esset, nisi haberent connexionem ad inuicem; ergo uidetur, ꝙ uirtutes politicę sint cõnexæ.

SED CONTRA. Hoc est auctoritas Aug. ad Hierony. Dicit enim ꝙ non est diuina sententia, qua dicitur, ꝙ qui habet unam, habet omnes: sed hominibus hoc uisum est studiosis, & ingeniosis: sed si hoc esset uerum, esset diuina sententia: quia omne uerum a prima ueritate procedit; ergo cũ hoc intelligatur de uirtutibus politicis, uirtutes politicæ non sunt connexæ. ITEM. Secundum Philosophum habitus uirtutum politicarum, & consimilium sunt ex actibus: sed actus non sunt connexi: contingit enim hominẽ exercitari in actu unius uirtutis, ita ꝙ non exerceatur in actu alterius: uidetur ergo quod nõ omnes uirtutes necessariò connectantur. ITEM. Sicut scientiæ habentur pacquisitionem, ita uirtutes politicæ: & sicut una uirtus alteri adminiculatur, sic est in habitu scientiæ respectu alterius: sed scientiæ, quæ sunt per acquisitionem, nõ habẽtur simul: sed una prius, & altera posterius: & una potest haberi sine altera; ergo una uirtus politica non uidetur esse necessariò alteri annexa. ITEM. Hoc ipsum

Epi. 29 tomo 2.

ipsum uidetur per experimentū sensibile: quia multi pollent in uirtute prudentiæ, qui tamen nō habent largitatem, aut uirtutem patientiæ. Multi etiam iustitiam ad proximum seruant, qui tamen in seipsis non habent continentiam, & tamē illa faciunt per uirtutes politicas: uidetur ergo q inter huiusmodi uirtutes non sit connexio necessaria.

RESOLVTIO.

Virtutes politicæ quantum ad appropriata connexæ sunt: quantum verò ad propria non secundum omnem statum; sed solum secundum statum perfectionis.

RESP. Dicendum, q in ista quæstione controuersia fuit inter ipsos Philosophos, secūdum quod innuit Hierony. & Augusti. Nam quidā philosophorum, qui Stoici dicebantur, dixerunt uirtutes necessariò esse connexas, ut qui vna caruerit, cęteris careat. De quorum positione uidetur fuisse Seneca: ait enim sic. Si unam de cortinis tuis dimiseris, poteris dicere supellectilem tuam tibi saluam. Si autem unam de uirtutibus dimiseris, nullam te habiturum necesse est, ut confitearis. Aliorum positio fuit, quod una potest haberi sine altera: sicut aliquis potest habere castitatem, ita quod nō habeat iustitiam. Ratio autem huius diuersitatis ex hoc fuit, q Stoici ponebant, quod uirtus non esset in aliquo, nisi in sapiente, pro eo quod regimen totius uitæ hominis secundum regulam moris pendet a rectitudine rationis. Sapientem autem dixerunt (secundum qđ dicit Aug. de Ciui. Dei) in quem nulla cadit perturbatio. Ille enim secundum eos sapiens dicebatur, qui omnibus passionibus animæ dominabatur. Præter hoc etiam ponebant quòd, cum uirtus sit circa medium, & medium sit uno modo, & indiuisibili: nemo habet uirtutem, nisi habeat eam in summo, & perfectè. Perfecta autem uirtus non habetur, ubi regnat aliquod uitium, & ubi aliæ uirtutes desunt. Et propter istas rationes duas dixerūt Stoici uirtutes politicas esse connexas, uidelicet quia non possidentur, nisi a sapiente, cui non dominatur uitiū; & sunt circa medium indiuisibile, a quo per quodlibet uitium fit recessus. In huius autem positionis suæ fundamento nimis excesserunt quantum ad utrumque prædictorum, tum ex hoc quòd non ponebant sapientiam in proficientibus, sed solum in perfectis: tum etiā quia dixerunt nō referre quantum ad amissionem uirtutis, parum, uel multum a medio punctali recedere: & ideo reprehendit eos Augu. ad Hieron. dicens. Sic mihi uidentur Stoici esse falsi, qui proficientem hominem in sapientia nolunt habere omnino sapiētem; sed tunc solū, cum est perfectus. Dicunt enim: quòd sicut nihil interest ad præfocandum hominem, utrū aquā stadiis multis habeat supra se, uel uno palmo: sic est de illis, qui sunt in gurgite erroris ad sapientiam. Et satis rationabiliter reprehendit eos Augustinus, propter hoc quòd uiam salutis in bono ualde arctant, dum dicunt in solis perfectis esse uirtutem, & sapientiam: & in malitia ualde dilatant, dum dicunt, quod nō refert utrum quis magis, uel minus a medio

Epist. 29. tomo. 2.

tus ciuilis: ita tamen quod non habet rectificationem in actu alterius uirtutis, sicut potest manifeste per exempla uideri. AD ILLVD, quod obiicitur, de auctoritate Bernar. iam patet responsio: quia Bernar. loquitur de ipsis uirtutibus quâtum ad appropriata, non quantum ad propria. Et praeterea loquitur de uirtutibus cardinalibus non inquantũ sunt politicæ, sed inquantum sunt gratuitæ, & per infusionem magis, quã acquisitionem. Et sic concedi potest, ꝙ sunt connexæ: sed hoc non facit ad quæstionem propositã.

AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ castitas denominat aliquem castũ: ergo similiter uirtus uirtuosum. Dicẽdum, ꝙ non est simile; quia nomina desinẽtia in [osum] significant plenitudinem. Vnde plus dico, cum dico istum esse uirtuosum, quàm cum dico ipsum habere uirtutẽ. Vnde & Philosophus dicit, ꝙ a uirtute non denominatur aliquis uirtuosus, sed magis studiosus: castus autem non plus importat, quã habens castitatẽ: & ideo non est simile hinc, & inde. AD ILLVD, quod obiicitur, de illis quatuor conditionibus, secũdum quas uirtutes distinguũtur, ꝙ in singulis reperiuntur: iam patet responsio. Illud. n. intelligendũ est per appropriationẽ, non ꝑ proprietatem, sicut prædictũ est.

QVAESTIO IIII.

An vitia, & peccata connexa sint?

VTRVM sit connexio in uitiis, & peccatis. Et quod sic, uidetur. Eccles. 9. Qui in uno peccauerit, multa perdet bona: sed hoc non esset, nisi plura mala concomitarentur unum malum perpetratum; ergo uidetur quod necessarium sit ponere connexionẽ uitiorum. ITEM. Iacob. 2. Qui in uno offendit, factus est omnium reus. Sed nemo iudicatur oĩum mãdatorum diuinorum reus, nisi qui peccat contra omnia mãdata: ergo qui peccat contra unum, peccat contra cętera: uidetur ergo quod uitia sint connexa. ITEM. Sicut uitium non expellitur, nisi ꝑ introductionem uirtutis sibi oppositæ: sic nec uirtus, nisi per introductionem uitii: sed cum quis committit unum peccatum, cæteræ uirtutes amittuntur; ergo cũ quis unum peccatum committit, cętera peccata introducuntur; ergo sicut est connexio ex parte uirtutum, ita uidetur esse connexio ex parte uitiorum. ITEM. Sicut ꝑ infusionem gratię unius tota imago reformatur, sic per perpetrationem unius peccati tota imago deformatur: sed ad reformationẽ imaginis secundum totum necessario requiritur uniuersitas uirtutũ; ergo similiter ad deformationẽ totius imaginis concurrit uniuersitas uitiorum; ergo sicut gratiam imaginem reformantem cõsequũtur oẽs uirtutes: sic culpã, quæ imaginem deformat, consequũtur omnia uitia. ITEM. Sicut òriginaliter omnes uirtutes nascuntur a gratia, & imperantur a charitate: sic omnia uitia nascuntur a concupiscentia, & imperant a superbia, quæ est oĩum uitiorũ regina; ergo sicut ponitur connexio in uirtutibus propter unitatem originis, & radicis: sic ur̃ similiter, quod poni debeat ex parte uitiorum: quoniam ubicunq; reperitur talis causa, ibi debet reperiri talis affectus. ITEM. Virtus, & uitium sunt opposita imme-

immediata circa suum susceptibile: non est enim dare medium, quia aut homo est Dei amicus, aut Dei inimicus; ergo cum abest uirtus, necesse est inesse uitium sibi oppositum; sed cum uirtus abest, uniuersaliter abest; ergo cũ uitium inest, uniuersaliter inest; ergo & uitia connexionẽ habẽt, sicut & uirtutes gratuitæ.

Sed contra. Secundum diuersitatem uitiorum est diuersitas pœnarum; ergo si esset connexio in uitiis, ut qui haberet unũ uitium, haberet omnia, tunc qui haberet unum peccatum, sustineret omnem pœnam: quod manifestè est cõtra diuinam iustitiam. Item. Vitia, & peccata sunt ab opere nostro: sed non est connexio in operibus uitiorum exterius perpetratis; ergo nec connexio est in uitiis interius derelictis. Item. Nullus peccat aliquo genere peccati, nisi uolens: sed multi sunt, qui committunt aliquod uitium, & tamen oĩno detestantur aliquod peccati genus, sicut multi peccatis spiritualibus implicati, omnino detestantur carnalia; ergo uitia non sunt connexa. Item. Vitia adinuicem opponuntur, sicut auaritia prodigalitati, & audacia pusillanimitati: sed duo opposita non possunt simul esse in eodem, &c. ergo impossibile est uitia, & peccata habere connexionem.

Resolvtio.

Ex parte auersionis aliquo modo annexa sunt vitia, vel peccata: at secus ex parte conuersionis.

Resp. Dicẽdum, ꝙ cum ad peccatum duo concurrant, uidelicet auersio, & conuersio dupliciter conuenit comparare uitia, & peccata adinuicem, uel inquantum auertunt ab uno bono incommutabili, uel inquantum conuertũt ad bona cõmutabilia. Si ergo loquamur de uitiis secũdum quod auertunt ab uno bono incommutabili, sic priuant hominem gratia, & cęteris uirtutibus gratuitis, & faciunt hominem dignum priuari gloria, & præmio correspondente omnibus bonis meritis: & hoc quidem ita fit ꝑ unum uitium, sicut per cętera: & quantum ad hoc uitia, & peccata habent connexionem quandã, pro eo ꝙ ab uno auertunt, & ab omnibus uitiis unus, & idem Deus offenditur. Si uero loquamur de uitiis quantum ad conuersionẽ, sic per conuersiones ad diuersa bona commutabilia, diuersæ oriuntur in nobis pronitates in uitia, per quæ obligamur ad diuersa pœnarum supplicia: & hoc modo in uitiis non est connexio, quia pro quolibet punietur homo speciali pœna sibi debita. Nec etiam possunt esse connexa propter repugnantiam pronitatum, nec habent causam propter quam connectantur, quia ex diuersis operibus oriuntur, & ad diuersos fines tendunt. Quoniam ergo uitia ex parte conuersionis sumunt originem, & distinctionem, ex hac parte connexionem non habent, licet aliquo modo in auersione cõueniant: simpliciter concedendũ est quòd uitia, & peccata nõ sunt cõnexa, sicut ostendunt rationes ad partem istam.

Ad illvd ergo, quod primò obijcitur, de auctoritate Ecclesiastes, & auctoritate Iaco. quòd qui peccat ĩ uno, perdit multa bona, & etiam fit reus quantum ad oĩa.

Di-

Dicendum, quòd hoc nõ dicitur, ꝙ propter unum uitium incurrat aliquis aliorum uitiorum pronitates, & defectibilitates necessariò, & immediatè: sed hoc dicitur, quia qui peccat uno peccato, charitatem perdit, in qua est plenitudo meritorum, & impletio mandatorum Christi. Aut certè dicitur, ꝙ perdit multa bona, & fit reus quantum ad omnia, pro eo ꝙ priuatur omnibus uirtutibus gratuitis. Vel tertio modo, quia perdit omnia merita, quæ prius habebat: efficiuntur enim ex uno peccato mortali omnia inutilia ad gloriam assequendam. Vel quarto modo dicitur multa bona perdere, & omnium reus esse, quia meritò unius peccati perdit æterna præmia, quæ omnibus uirtutibus, & meritis erant reddenda: hoc autem nõ est propter ipsorum uitiorum connexionẽ, sed magis propter connexionem uirtutũ, & dotium, siue præmiorum eis correspondentium: ob quam connexionem si quis uno ipsorum bonorum priuatur, necesse est ꝙ priuetur, & cęteris. Hoc autem non sufficit ad facienda connexionem in uitijs, quia (sicut dictum est) uitia nõ tantũ cõsistunt in auersione a Deo, sed etiam in conuersione ad bonum cõmutabile. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ uirtus non expellitur, nisi per introductionem uitij sibi oppositi, sic nec uitium, nisi per introductionem uirtutis. Dicendum, quòd non est simile, quia plura exiguntur ad cõstruẽdum, quam destruendum: & plura sunt necessaria ad hoc, quòd homo placeat Deo, quam ad hoc quòd displiceat: & per hoc etiã plura sunt necessaria ad rectificãdum, quam ad obliquãdum: ideo quamuis obliquatio uitij non habeat excludi, nisi per habitum directè sibi oppositum, tamen rectitudo uirtutis potest auferri non solum per uitium sibi oppositũ, sed etiam per uitium oppositum alij uirtuti. Vnde infidelitas, quę opponitur fidei, excludit charitatem; & ideo non est simile hinc & inde. Præterea. Quia uirtutes connexę sunt, ideo uitium, qđ tollit unam, per consequens tollit reliqua. Vitia uerò, quia connexa non sunt, ideo auferri non possunt, nisi unumquodque expellatur per uirtutem directè sibi oppositam. AD ILLVD, quod obiicitur, quod peccatum deformat totam imaginem, sicut gratia reformat. Dicẽdum, ꝙ imago dupliciter habet deformari, aut propter absentiã luminis gratiæ, aut propter deordinationem in actibus illarum uiriũ, in quibus imago attenditur. Primò quidem modo deformari habet tota imago ꝑ unum peccatum, & uitium. Secũdo modo non, quia quodlibet uitium non respicit singularum potentiarũ actus; gratia uero quando reformat animã, utroque modo reformat, & uenustando faciẽ ipsius animæ, & rectificando quãlibet potentiam respectu operationis suæ: & ideo quamuis in gratiæ reformatione concurrant cęteræ uirtutes, non tamen sic in deformatione unius peccati singula uitia comitantur. AD ILLVD, quod obiicitur, quod omnia uitia nascuntur a concupiscentia, & imperãtur a superbia, sicut uirtutes a charitate, & gratia. Dicendum, quòd non est simile, tũ quia con-

concupiſcentia non eſt cauſa ſufficiens reſpectu uitiorum, ſed ſolum diſponens: tum etiam quia cum concupiſcentia ramificetur reſpectu diuerſorum concupiſcibilium, ad diuerſos fines inſpicit uel inducit, & frequenter ad contraria tendit; unde eſt ibi diſperſio potius, quã connexio. Gratia autem eſt ſufficiens origo uirtutum, & charitas mouet, & inclinat omnes ad finem unum, & propterea non ſic connectuntur uitia, ut uirtutes gratuitæ, tum ex defectu principii, tum etiam ex defectu uinculi unitiui. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ uirtus, & uitium ſunt oppoſita immediatè. Dicendum, ꝙ de uirtute, & uitio conuenit loqui dupliciter, uel in generali, uel in ſpeciali. Si loquamur ĩ generali, ſic immediatè opponuntur circa ſuum ſuſceptibile. Si uero in ſpeciali, ſic non immediatè opponuntur, pro eo ꝙ non eſt neceſſarium aliquem habere continentiam gratuitam, aut eſſe luxorioſum; ſic & de alijs uitiis, & uirtutibus eſt intelligendum. Et ideo quãuis abſente uirtute neceſſariò inſit uitium: non tamen ſequitur, ꝙ abſente omni uirtute gratuita, propter hoc inſint omnia uitia. Et ſi tu obiicias, ꝙ ſicut ſe habet uitium reſpectu uirtutis, ita ſe habet ſpecies huius uitii reſpectu uirtutis ſibi oppoſitę. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile: quia omnes uirtutes gratuitę cõuenientiam habent in uno formali, ratione cuius omnia uitia ſibi opponuntur, & cum nullo ſtare poſſunt: ſed cum diſtinguuntur in ſpecies, hoc eſt ratione habituum ſpecialium, ratione quorum non quælibet uirtus opponitur cuilibet uitio, ſed ſibi oppoſito. Et ideo alius modus eſt comparandi uitium ad uirtutem gratuitam in generali, & alius in ſpeciali, & propterea ratio nõ cogit.

QVAESTIO V.

An habitus uirtutum æquales ſint?

VTRVM ſit ponere æqualitatem in habitibus. Et quòd ſic uidetur. Primo per illud, quod dicitur Apoca. 21. Ciuitas in quadro poſita eſt. Glo. ibi latera ciuitatis æqualia ſunt uirtutes: igitur uirtutes gratuitæ ſunt ęquales. Ad hoc ipſum habetur auctoritas in litera, & ſuperius habita fuit Diſt. 25. auctoritas ualde expreſſa. ITEM. Hoc ipſum uidetur ratione. Vbicumque eſt una ratio bonitatis, neceſſe eſt ꝙ ſit bonitatis æqualitas: ſed in omnibus habitibus gratuitis una eſt ratio bonitatis, uidelicet gratia gratũ faciens, & ipſa charitas; ergo uidetur ꝙ ſimpliciter ſit in eis bonitatis æqualitas. ITEM. Aut uirtutes in eodem ſunt æquales, aut non. Si ſic: habeo propoſitum. Si nõ: ergo meliori uirtuti debetur maius præmiũ, & minori minus: ſed motui uirtus debetur præmiũ ſubſtantiale, illud autem eſt unũ: ergo uni, & eidem homini in eodem ſtatu gratiæ debetur maius, & minus præmium, quod eſt inconueniens. ITEM. Vna uirtus denominat alteram ſecũdum quòd uult Aug. & Bernar. eſt enim prudẽtia fortis, & fortitudo prudẽs: aut ergo prudentia, & fortitudo ſunt æquales, aut non. Si non: eſto ergo quod prudentia ſit maior, quàm fortitudo: tunc arguitur ſic. Prudentia eſt maior, quã fortitudo: ergo fortitudo eſt magis prudens, quàm ſit fortis in eo-

dem: quia secundum quantitaté prudentiæ in eodem est fortitudo prudens: sed quanto uirtus fortitudinis est prudentior, tanto nobilior est, & excellentior; si ergo magis est prudens, quàm fortis; ergo é nobilior, & excellétior se ipsa: sed hoc é impossibile; &c.

Sed contra. j. Corinth. xiij. Nunc manent fides, spes, & charitas, tria hæc, maior autem horum est charitas. Et in præcedenti ca. Adhuc excellentiorem uiam uobis demonstro: si igitur charitas est maior, & excellentior alijs; ergo non est æqualitas in habitibus gratuitis. Item. De quolibet confessore cantatur. Non est inuẽtus similis illi, qui conseruaret legem excelsi: sed si omnia dona gratuita essent æqualia, tunc qui excederet in uno, excederet in oĩbus; ergo si uerbum illud alicui posset uere attribui, numquã conueniret alteri: quia quod per superabundantiam dicitur, uni soli conuenit. Item. Maiori bono maius malum opponitur, & ecõuerso: quia priuationes cognoscuntur per habitus: ergo cum uitia opposita uirtutibus, non habeant æqualitatem, quia unum uitium est maius altero: pari rõne uidetur, ꝙ nec uirtutes gratuitæ. Item. Habitus crescunt, & augmentantur in nobis secundũ, ꝙ plus, & plus disponimus nos ꝑ bonos actus; sed nos uidemus, ꝙ aliquis plus se exercet in actu unius uirtutis, quàm in actu alterius; ergo uidetur, ꝙ magis crescat uirtus illa, quàm aliæ; ergo necesse est aliquando uirtutem illam esse inæqualem alijs. Item. Charitas est uinculum personarum, & est uinculum uirtutum; plures enim personæ ligãtur per uinculum gratiæ in una uirtute, & plures uirtutes ĩ uno homine: sicut ergo se habet una uirtus respectu diuersarum personarũ, sic unus homo respectu uirtutũ plurium: sed una uirtus a diuersis ꝑsonis potest participari inæqualiter; ergo & plures uirtutes ab eodem homine. Item. Habitus uirtutis est habilitare ad actum suum, per se loquendo; ergo maioris uirtutis est magis habilitare, & æqualis æqualiter habilitare: si ergo omnes uirtutes in eodem homine sunt æquales, necessariò idem homo æqualiter erit habilis, & facilis ad actus oĩum uirtutum, quod per experientiã deprehenditur esse falsum. Multi enim habiles sunt ad actum abstinentiæ: qui tamen cum difficultate habent usum patientiæ, & obedientiæ.

RESOLVTIO.

In uno, & eodem habitus omnes gratuiti respectu præmij æquales sũt: at uero respectu obiecti, feruoris & facilitatis actus proprij, radicationis, & stabilitatis in subiecto impares, & inæquales.

Resp. Dicendum, quod de ipsis gratuitis habitibus contingit loqui dupliciter, aut quantum ad ipsum habitum, aut quantum ad exercitium. Si loquamur de ipsis quantum ad habitum, hoc potest esse dupliciter, aut respectu gratiæ informantis, & quodammodo causantis, aut respectu liberi arbit. suscipientis, & cooperantis. Si respectu gratiæ informantis, sic omnes habent æqualitatem, pro eo quòd gratia gratumfaciens secundum quantitatem suam, & excellentiam reddit gra-

gratam Deo animam, & eius potētias, & habitus, & operationes meritorias. Si uero loquamur de ipsis respectu libe. arbit. consentientis, & suscipientis, sic quia liber. arb. in actu unius uirtutis maiorem inuenit complacētiā, quā in alio, etiā maiorem inuenit repugnantiam in uno, quàm in altero secundum diuersas sui inclinationes, & dispositiones: sic nō æqualiter est omnimodam reperire æqualitatem in habitibus uirtutum, pro eo quòd libe. arbi. magis feruet quantum ad unam uirtutem, quā ad aliam: magis adhæret etiam uni uirtuti, quàm alij. Si uero loquamur de uirtutibus quantum ad exercitium, sic uix, uel numquam æquantur, nec in se, nec in comparatione ad liberi arbi. cooperationem. In se non, quia exercitium unius uirtutis ē fructuosius, quàm exercitium alterius, sicut exercitium pietatis, quàm abstinentię. Exercitium uero unius uirtutis in eadem est securius, quā exercitium alterius: sicut exercitium humilitatis, & timoris, quàm alterius uirtutis. Similiter non habent æqualitatem in cōparatione ad lib. arbi. cooperationē: quia nemo est, qui æqualiter se exerceat in actu omnium uirtutum. Aliqui enim magis uacant circa actiuā, aliqui uerò magis circa contemplatiuam. Et sic concedi potest, ꝙ habitus gratuiti quodammodo sunt æquales, & quodammodo inæquales. Aequales quidem sunt quantum ad gratiam informantem, sicut ostendūt rationes ad primam partem. Inęquales uero in comparatione ad liber. arbitrij consensum, & exterius exercitium: & secundū hoc dissolui possunt rationes, quæ ad utramque partem inducuntur.

Aliter potest dici, quòd de uirtutibus est loqui quadrupliciter. Aut quantum ad dignitatem respectu obiecti: & sic una est excellētior altera, etiam in eodem, sicut uirtutes theologicæ, quàm cardinales. Aut quantum ad feruorem, & facilitatem respectu actus proprij: & sic adhuc non est necesse, quod habitus gratuiti in eodem adæquentur, Aut quantū ad radicationem, & stabilitatem respectu subiecti: & sic adhuc nō est necesse æqualitatē esse, quia talis radicatio uenit ex frequentia, & assuefactione circa actus alicuius uirtutis. Aut quantum ad ordinem, & efficaciam respectu præmij: & quantum ad hoc habent æqualitatem in eodē, propter hoc ꝙ quantitas meriti cuiuslibet uirtutis mensuratur secundum quantitatem gratiæ, quę facit opus Deo placitum: & secūdum quantitatem charitatis, quę dat operi cuiuslibet uirtutis ualorem, & pōdus. Et quia una est gratia gratumfaciens, cęteras uirtutes informans in uno homine, una est etiam charitas per modū ponderis ad finem inclinās: hinc est ꝙ quantum ad ordinem in finem, & efficaciam merendi, necesse est omnes uirtutes in eodem æquari. Rursus. Quia bonitas principalis, & essentialis uirtutū in hoc attenditur, quòd ordināt, & disponunt ad summū præmiū, & in hoc uirtutes habent æquari: hinc est ꝙ Magister simpliciter cōcludit, & Sancti dicunt, in uno, & eodem æquales esse omnes habitus gratuitos. Et ideo simpliciter concedi possunt rationes, quę hoc

hoc ostendunt. Ad obiecta in cõtrarium satis de facili patet respõsio per ea, quæ dicta sunt.

AD ILLVD ergo, quod primo obijcitur, de charitate, quòd est alijs eminentior. Dicendum, ꝙ hoc intelligitur ratione exercitij in actu suo, in quo plus hauritur de gratia, & minor est occasio periclitandi. Affectus enim amoris diuini dum abstrahit a terrenis, facit recedere ab occasione peccati; dum uero unitur cœlestibus, facit inde haurire humorem gratiæ Spiritus sancti. & ideo ex hoc non concluditur inæqualitas uirtutum quantum ad meritum.

AD ILLVD, quod obijcitur, quòd cantatur de confessoribus. Non est inuentus similis illi, qui conseruaret legem excelsi. Dicendũ, ꝙ illud intelligitur non ratione habitus, sed ratione alicuius exterioris usus: & hoc innuit ipsum uocabulum, cum dicitur. Qui cõseruaret legem excelsi: ex quo innuit excellentiam illam intelligendã fore in opere. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd maiori bono opponitur maius malum. Dicendum, ꝙ illud non est regulariter uerum, immo aliquando contingit, minori bono opponi maius malum: sicut desperatio, quæ opponitur spei, peior est, quàm odium, ꝙ opponitur charitati.

Præterea. Aliunde habent uirtutes æqualitatem, aliunde habent oppositorum diuersitatẽ. Aequalitatem enim habent ex parte gratiæ, ratione cuius quod opponitur uni uirtuti, per cõsequens opponitur omnibus: oppositorum autem diuersitatem habent ratione specialium actuum, & obiectorum: & ex illa parte non est necesse habitus uirtutum habere oĩmodam æqualitatem, sicut prius tactum est. AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ habitus crescunt, & augmentantur in nobis, secundum ꝙ plus disponimus nos per actus. Dicendum, ꝙ crementum habitus quantum ad bonitatem essentialem in genere gratuiti attenditur ex augmento ipsius gratiæ, qua augmentata, crescunt & cęteræ uirtutes. Cum ergo dicitur, ꝙ magis nos exercemus in actu unius uirtutis, quàm in actu alterius; ergo magis ĩ illa crescimus. Dicendum, ꝙ non sequitur, pro eo ꝙ debitus usus, & exercitatio in actu unius uirtutis disponit ad incrementum omnium. Vnde sicut in communitate fraternitatis licet unus magis negotietur in acquirendo, quàm alter: tamen bona acquisita oĩbus distribuuntur æqualiter: sic & suo modo in proposito intelligendum est.

AD ILLVD, quod obiicitur. ꝙ una uirtus a diuersis personis potest diuersimodè participari; ergo & diuersę uirtutes ab eodem. Dicendum, ꝙ non est simile, pro eo ꝙ unius uirtutis in diuersis diuersæ sunt radices: diuersarum uero uirtutum in eodem nõ sunt diuersæ radices, sed una gratia, ꝑ quam est acceptio: & una charitas, per quã est meriti perfectio.

AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ habitus uirtutis est reddere potentiam facilem. Dicendum, ꝙ facilitatio potẽtiæ ad aliquem actum maior, & minor, non tantum uenit ex parte perfectionis, & bonitatis ipsius habitus, uerumetiam ex parte dispositionis subiecti. Vnde secundum quòd ad actus diuersarum uirtutum libe: arb. secun-

cundum plus, & minus cooperatur, secundum hoc plus, & minus facilitatur: licet etiam habitus uirtutum quantum est de se adæquentur. Vnde nec ista ratio, nec aliæ probant inæqualitatẽ in habitibus gratuitis quantum ad bonitatem essentialem, & completiuam, sed solum quantum ad aliquid accidentale, & annexum, sicut ex his, quæ prædicta sunt, satis est manifestum.

QVAESTIO VI.

An charitas sit forma virtutum?

VTRVM charitas sit forma uirtutum. Et ꝙ sic uidetur. Primo per illud, quod dicitur Rom. j. Iustitia reuelatur ex fide in fidem. Ibi enim dicit Glos. Fides est dæmonum, & nominatenus Christianorum: & hæc est informis qualitas mentis, quæ ideo dicitur informis, quia sociam non habet charitatem, quæ est forma oĩum uirtutum. ITEM. Hoc ostenditur per illud, quod dicitur in Glos. Gala. 5. Fructus autem spiritus charitas, &c. ibi Glo. Attende ꝙ in enumeratione fructuum caput uirtutum præmisit. i. charitatem. Quæ enim alia inter fructus spiritus debuit tenere primatum, nisi charitas, sine qua uirtutes cęteræ non reputantur eẽ uirtutes? ergo uirtutes aliæ sine charitate non reputantur esse uirtutes; ergo ꝙ sint ueræ uirtutes hoc habent a charitate: igitur ab ipsa charitate habent complementũ, & informationem. ITEM. Hoc ipsum uidetur ratione. Affectus enim imponit nomen operi; ergo nullum opus potest esse rectum, nisi affectus primo rectificetur: affectus autem non potest esse rectus, nisi diligat Deum propter se, & super omnia, & hoc est per charitatem: igitur omne opus cuiuscunque uirtutis sit, si rectum est, & bonum, hoc habet a charitate. Cum ergo actus charitatis informet omnia opera recta, uidetur ꝙ & ipsa charitas iformet, & in se teneat omnes alias uirtutes: quia sicut se habet actus ad actum, ita habitus ad habitum.

ITEM. In moralibus complementum, & species attenditur in ordine ad finem; sed amor summi boni est illud, quod cętera facit in finem debitũ tendere: igitur amor summi boni dat omnibus habitibus gratuitis, & eorum operibus formam, & complemẽtum. Cum igitur ille amor sit charitas, charitas est forma uirtutum.

SED CONTRA. Super illud Collo. 3. Charitas est uinculum perfectionis, ibi. Glos. Cętera dona perfectum faciunt: charitas omnia ligat, ne habeant; si ergo aliæ uirtutes a charitate reddunt habentem perfectum, uidetur ꝙ perfectæ sint in se; ergo non indigent perfici, nec formari a charitate. ITEM. Diuersorum secundum speciem, diuersæ sunt perfectiones secundum speciem: sed habitus uirtutum secundum speciem diuersificantur, secundum quòd in præcedentibus est ostensum, & communiter tenetur. Cũ ergo charitas sit uirtus una, uidetur quòd aliæ ab ea formari non possint. ITEM. Quando aliqua duo in diuersis subiectis sunt, impossibile est unum esse formam alterius: sed charitas cum aliis uirtutibus omnibus non reperitur in una potentia, quia diuersę uirtutes diuersas potentias respiciunt; ergo impossibile est ꝙ uirtutes

tutes aliæ a charitate informentur. ITEM. Quandocunq; aliqua sic se habent, q̃ sunt species, immediate unum genus diuidentes, & immediate fluẽtes ab uno principio, unum illorum non põt esse forma alterius; quia oppositum non põt esse forma oppositi, nec disparatum disparati: sed charitas diuiditur ex opposito cũ aliis uirtutibus. ET ITERVM. Omnes uirtutes immediate fluunt a gratia, quæ est omnium origo, & forma: ergo una uirtus non potest informare alteram: & per hoc concluditur, q̃ illæ uirtutes non formantur a charitate sibi cõiuncta. ITEM. Formæ non est forma, nec perfectionis perfectio, nec ultimi aliquod ultimum reperire, quia iam esset abire in infinitum: sed quęlibet uirtus forma est, quæ libet etiam perfectio potentiæ est, quęlibet nihilominus est ultimũ potentiæ: ergo uidetur q̃ una uirtus aliã formam a seipsa non possit habere, uel informare: uidetur ergo falsum, & non intelligibile, q̃ alię uirtutes formentur a charitate. ITEM. Si aliæ uirtutes a charitate formantur, & habent esse, uirtus soli charitati conuenit per se, aliis uero per accidens: quod si hoc est falsum, imò aliæ uirtutes (per se loquẽdo) uirtutes sunt, cum sint species uirtutis: ergo uidetur quod hoc sit falsum, q̃ charitas sit forma uirtutum.

RESOLVTIO.

Quia uirtutes omnes per charitatẽ in finem ultimum tẽdunt, ab eaq; complementum accipiunt: meritò illarum omnium forma dicitur.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, quòd habitus cuiuslibet uirtutis tripliciter habet cõsiderari secundum triplicem comparationem, uidelicet ad obiectum, ad subiectum, & ad finem ultimum. Possumus igitur loqui de uirtutibus secundum illum triplicem respectum. Et si loquamur de eis in comparatione ad obiectum, sic sunt formæ tantum a seipsis distinctæ, & earum distinctio innotescit per actum, & obiectum: & sic nõ sunt formabiles, nec perfectibiles ab aliquo uno; cum ipsę sint formę, & perfectiones distinctæ. Si autẽ loquamur de uirtutibus in comparatione ad subiectum, sic formæ sunt, & tamen nihilominus formabiles. Formę quidem sunt informantes subiectum quantum ad bonitatem moralem: per seipsas tamen non sufficiunt quãtum ad bonitatem gratuitam, per quã anima efficitur Deo placita, & accepta: & ideo perfici possunt, & formari per gratiam, quæ simul gratificat animam, & habitus existentes in illa. Postremò, si loquamur de ipsis habitibus uirtutum in comparatione ad finem ultimum, sic formæ sunt, & formabiles etiam. Formæ quidem sunt, quia dispositiones sunt ipsius animę, ordinantes ad perueniendum in finem. Formabiles tamen sunt, quia & si omnes disponant ad tendendum in finem ultimum: perfectio tamen tendentiæ uenit ex ipsa charitate. Sicut enim corpora grauia inclinantur ad centrum per pondus molis; sic spiritus tendit ad summum bonum per pondus dilectionis. Et huiusmodi signum est, quòd charitas habet idẽ, & sub eadem ratione pro obiecto, & fine, quod non est reperire in alia uirtute. Finis

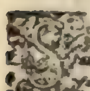
enim est bonum sub ratione boni,& bonum summum: & hoc si quidem bonum sub ratione boni est charitatis obiectum. Et propterea cæteræ uirtutes quantum ad rationem tendentiæ in finem ultimum, ab ipsa charitate suscipiunt complemẽtum; & ideo nõ immeritò radici charitatis attribuitur perfectio meriti: & secundum hoc concedi potest cæteras uirtutes a charitate formari: sicut auctoritates dicunt, & rationes ad hoc inductæ ostendunt, quæ concedendæ sunt, quoniam uerum concludunt.

Ad illud uerò, quod primò obiicitur in contrarium, ꝙ uirtutes aliæ faciunt animam perfectam. Dicendum, ꝙ est perfectio simpliciter, & est perfectio secundum quid. Quælibet autem uirtus animam perfectam facit; secũdum quid tamen, quia respectu specialis actus,& obiecti. Perfectionem autem simpliciter nõ habet anima nisi in uniuersitate uirtutum inquantùm ab una informantur, & ab una charitate imperantur, mediante cuius adminiculo perducunt ad finem ultimum. Vnde licet aliæ uirtutes dicantur perficere: ex hoc tamen non põt concludi, quin ipsę perficiantur a charitate; perfectioni enim secundum quid superaddi potest perfectio simpliciter. Ad illud quod obiicitur, ꝙ diuersorum secundum speciem diuersæ sunt ꝑfectiones secundum speciem. Dicendum, quòd est perfectio in esse primo, & est perfectio in esse secundo. Verbum autem propositum ueritaté habet de perfectione quantum ad esse primum, non autem de perfectione quantum ad bene esse. Cum autẽ dicimus ipsam charitatem esse formam,& perfectiuam uirtutum: hoc non est quantum ad ipsarum primum esse, sed quantum ad bene esse, uidelicet quantum ad perfectioné, & complementum meriti. Vnde sicut cęteræ uirtutes, licet formaliter distinguantur in genere uirtutis, tamen a gratia formantur secundum ꝙ gratuitæ: sic etiam cæteræ uirtutes quamuis sint distinctæ a charitate, formari tamé possunt secundum ꝙ meritoriæ: perfectionem enim meriti habẽt ex unica ratione, uidelicet ex ꝑfecta tendentia in summum finé.

Ad illud, quod obiicitur, ꝙ quæ sunt in diuersis subiectis, unum non potest esse alterius forma,& perfectio. Dicendum, quòd aliquid informari ab aliquo est dupliciter. Vel sicut a principio cõstitutiuo. Vel sicut a principio regitiuo,& directiuo. Vel per alia uerba. Est forma, quę complet in essendo:& est forma, quæ complet in mouendo: Cum ergo dicimus cæteras uirtutes formari a charitate, hoc non est quia charitas sit forma constitutiua ipsarũ uirtutum, dans eis complementũ in essendo: sed quia est forma directiua dans eis complementum in regendo, & ordinando. Sicut enim grauitas lapidem cum omnibus, quæ in eo sunt, trahit deorsum, & dirigit ad centrum: sic charitas animã eleuat sursum, & cæteras uirtutes mouet, & dirigit ad finem suum. Quod autem ipse obiicit, ꝙ forma, & formatũ non possunt esse in diuersis subiectis hoc est uerum de forma constitutiua, quæ complet in essendo: de alia autem non habet ueritarita-

ritatem: ſicut enim una potentia poteſt ab alia regi, & moueri: ſic habitus unius potentiæ ab habitu alterius. Vnde ſicut diſtinctio potentiarũ non tollit ordinẽ in mouẽdo: ſic ẽt nec impedit informationẽ uirtutũ, quæ penes illũ ordinem attenditur. AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ uirtutes ex oppoſito diuiduntur. Dicẽdũ, quod hoc eſt per comparationẽ ad ſua obiecta, ſecundũ quæ diſtinguuntur: & ſic una uirtus non eſt forma alterius. In comparatione uerò ad ipſam gratiã, in qua colligantur, & uniuntur, & ad ipſum finem, ad quem ordinantur, ſic nõ habẽt oppoſitionem; imò potius connexionẽ; & ex hac parte una uirtus poteſt alteram informare, pro eo, ꝙ immediatius tendit in ipſum finẽ. Vnde licet oẽs uirtutes immediatè comparentur ad gratiam, a qua formantur: hoc tñ non impedit, quin per comparationem ad finẽ una uirtus ab alia informetur. Poſſet ẽt dici, ꝙ uirtus charitatis non ſolum immediatius ordinat in finem, uerumetiã immediatius ſe habet ad gratiam. Et huius ſignũ eſt, quia non põt eſſe informis, ſicut cęteræ uirtutes. Vnde tum ex maiori immediatione ad finẽ, tũ ex maiori immediatione ad gratiã habet alias uirtutes informare. AD ILLVD, quod obijcitur, quòd formę non eſt forma, nec perfectionis perfectio. Dicẽdũ, ꝙ illud intelligẽdũ eſt ꝑ ſe loquẽdo: quia forma non formatur ſcd̃m ꝙ forma, nec ꝑficitur ſcd̃m ꝙ perfectio: ſed ſecũdum quòd in ſe habet aliquam informitatem, & aliquam imperfectionem. Et quia aliquæ uirtutes quantum eſt de ſe, informitatem aliquam habent, & imperfectionem nec ſunt omnino illius potentiæ ultimatiuæ: ideo perfici habent, & ad maius complementum perduci per gratiam, & charitatem. Præterea, ſicut tactum eſt prius, Charitas non eſt forma, & perfectio aliarum uirtutum per conſtitutionem, uel per compoſitionem, ſed potius per ordinem in finem. Vnde uirtutes alio modo ſunt perfectiones, & alio modo à charitate perficiuntur. Perfectiones (inquã) ſunt, inquantum ſubiectum ſuum qualificant, habilitando ad actum ſibi debitum: perficiuntur autem inquantum à charitate imperantur, & per eius imperium ac adminiculum perfectius in finem ordinantur. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd ſi charitas eſt perfectio uirtutum, tunc accidit aliis eſſe uirtutes. Dicendum, ꝙ hoc uerum eſſet, ſi uirtutes aliæ totam perfectionem uirtutis traherent à charitate: hoc autem eſt falſum. Virtutes enim quandam perfectionem habent ex ſe, & quandam ex gratia ſuperinfuſa, & quandam etiam ex charitate ſuperadiuncta, ſecundum quòd tactum eſt ſupra. Et ideo ex hoc non poteſt concludi, quòd accidit aliis uirtutibus eſſe uirtutes: ex ſe enim ipſis habent, ꝙ uirtutes ſunt: licet nõ habeant in tanta cõpletione ex ſe, in quanta habẽt eſſe ex adminiculo charitatis.

De præceptorum decalogi diſtinctione in comparatione ad ſcripturam tabularum.

SED iam diſtributio decalogi, quæ in duobus mandatis completur, conſideranda eſt. Habet enim decalogus decem præcepta, quæ ſunt decachordum pſalterium. Quæ ſic ſunt diſtributa, ut tria, quæ ſunt in prima tabula, pertineant ad Deum, ſcilicet ad cognitionem & dilectionem Trinitatis: ſeptem, quæ ſunt in ſecunda tabula, ad dilectionem proximi.

De primo præcepto.

Primũ in prima tabula eſt, Nõ habebis deos alienos. Nõ facies tibi ſculptile, neq; oẽm ſimilitudinẽ, &c. Hæc Origenes dicit eſſe duo mandata, ſed Aug. unũ: hoc.n. ipſum quod dixerat, Non habebis deos alienos, perfectius explicat cum prohibet coli figmẽta.ſ. idolũ uel ſimilitudinẽ alicuius rei. quę duo Origenes ita dicit diſtare, ut idolũ ſit quod nihil habet ſimile ſui: ſimilitudo uero, quod habet ſpẽm alicuius rei: ut uerbi gratia? Si quis in auro, uel in ligno, uel alia re faciat ſpẽm ſerpentis, uel auis, uel alterius rei, & ſtatuat ad adorandum; non idolũ, ſed ſimilitudinẽ fecit. Qui uero facit ſpẽm, quã non uidit oculus, ſed aĩus ſibi fixit: ut ſi quis humanis mẽbris caput canis, uel arietis formet, uel in uno habitu hominis duas facies, non ſimilitudinẽ, ſed idolum facit: quia facit quod non habet aliquid ſimile ſui. Ideo dicit Apoſto. quia idolum nihil eſt in mũdo. Non.n. aliqua ex rebus conſtantibus aſſumitur ſpẽs, ſed quod mẽs otioſa & curioſa reperit. Similitudo uerò eſt, cũ aliquid ex his, quæ ſunt uel in cælo, uel in terra, uel aliquis formatur. Auguſt. uerò ita exponit illud, Idolum nihil eſt in mundo, ideſt, inter creaturas mũdi nõ eſt forma idoli: materiam.n. formauit Deus, ſed ſtultitia horum formam dedit. Quæcunq; facta ſunt, naturaliter facta ſunt per uerbum, ſed eſt nihil, & nihil fiunt homines, cum peccant. Sed quæritur quomodo hic dicatur forma idoli non eſſe facta per uerbum, cum alibi legatur, Omnis forma, omnis compago, omnis concordia partium

Aug. 8 decem chordis lib. unico. c. 5. in tom. 9. & li. qõ. ſup Exo. qõ 7. in to. 4. Exo. 20 Deut. 5 Homil. 8. ſuper Exo ad ca. 20. circa finẽ. 1. Cor. 8 Sup Io. tract. 1. ad primũ ca. Ioann. poſt mediũ in tom. 9.

facta

facta est per verbum. Hoc autem a diversis variè soluitur Quidam enim dicunt omnem formam, & quicquid est, a Deo esse inquantum est: & formam idoli inquantum est, vel inquantum forma est, a Deo esse, sed non inquantum idoli est, id est, posita ad adorandum. In hoc enim non est creatura, sed perversio creaturæ. Sicut illud quod peccatum est, nihil est: & homines cum peccant, nihil fiunt: quia ab illo, qui verè est, separantur. Vnde Hieronymus. Quod ex Deo non est, qui solus verè est, non esse dicitur. Ideoque peccatum quod nos a verò esse abducit, nihil esse, vel non esse dicitur. Alij verò dicunt omnem formam, quæ scilicet naturaliter est, & omne quod naturaliter est, esse a Deo: sed forma idoli non est naturaliter: quia naturæ iustitiæ non seruit. Id enim naturaliter esse dicitur, quod simplici naturæ iustitiæ, quæ Deus est, minimè insultat, & naturam creatam non vitiat. Secundum præceptum est, Non assumes nomen Dei tui in uanum, quod est dicere secundum literam, Non iurabis pro nihilo nomen Dei. Allegoricè verò præcipitur, vt non putes creaturam esse Christum Dei filium: quia omnis creatura vanitati subiecta, sed æqualem patri. Tertium vero pręceptum (Memento) vt diem sabbati sanctifices: vbi secundum literam præcipitur sabbati obseruantia. Allegoricè verò, vt requiem, & hic a vitijs, & in futuro in Dei contemplatione expectes ex spiritu sancto, idest, ex charitate, & dono Dei: non quod Spiritus sanctus, sine patre, & filio hoc operetur. Accepit vtique Ecclesia hoc donum, vt in Spiritu sancto fiat remissio peccatorum. Quam remissionem cum Trinitas faciat, propriè tamen ad Spiritum sanctum dicitur pertinere: quia ipse est spiritus adoptionis filiorum: ipse est patris, & filij amor, & connexi. vel communitas: ideoque iustificatio nostra, & requies eis attribuitur sæpius. Hæc sunt tria mandata primæ tabulæ ad Deum pertinentia. Et primum quidem, quod est de vno Deo colendo, pertinet ad patrem, in quo est unitas, vel auctoritas. Secundum ad filium, in quo est coęqualitas: Tertium ad Spiritum sanctum, in quo est vtriusque communitas.

Eodem tractatu, sed paulo inferius.

Hiero. sup Ezechi.

Quare in Spiritu sácto dicitur propriè fieri remissio. peccatorum.

Rom. 8.

De mandatis secundæ tabulæ.

In secunda vero tabula septem erant mandata ad dilectionem proximi pertinentia: quorum primum ad patrem carnalem refertur, sicut primum primæ tabulæ ad partem cælestem. Quod est, Honora patrem tuum, & matrem tuam, vt sis longæuus super terram, scilicet viuentium. Parentes verò sic sunt honorandi, vt in eis debita reuerentia exhibeatur, & necessaria ministrentur. Secundum est, Non occides, vbi secundum literam actus homicidij prohibetur, secundum spiritum verò etiam voluntas occidendi. Vnde huic mandato secundum literam fit superadditio in Euangelio: quia litera Euangelij exprimitur, quod legis litera non exprimebatur. Euangelij litera exprimit intelligentiam spiritualem, id est quàm spirituales habent, & secundum quàm spiritualiter viuitur. Litera legis sensum carnalem, idest quem carnales habent, & secundum quem carnaliter viuitur, cui facta est superadditio. Tertium est, Non Mœchaberis: id est, ne cuilibet misceaeris, excepto fœdere matrimonij, a parte enim totum intelligitur. Nomine ergo Mœchiæ omnis concubitus illicitus, illorum quoque membrorum non legitimus vsus prohibitus debet intelligi. Quartum est. Non furtum facies, vbi sacrilegium, & rapina omnis prohibetur. Non enim rapinam permisit, qui furtum prohibuit: sed furti nomine bene intelligi voluit omnem illicitam vsurpationem rei alienæ. Sacrilegium tribus modis committitur, quando scilicet, vel sacrum de sacro, vel non sacrum de sacro, vel sacrum de non sacro aufertur. Sacrum verò dicitur, quicquid mancipatum est cultui diuino, vt Ecclesia, vel res Ecclesiæ. Hic etiam vsura prohibetur, quæ sub rapina continetur. Vnde Hieronymus. Vsuras quærere, vel fraudare, aut rapere nihil interest. Commoda fratri tuo, & accipe quod dedisti, & nihil superfluum quæras: quia superabundantia vsura computatur. Est enim vsura (vt ait Augustinus) cum quis plus exigit in iniuria, vel qualibet re, quàm acceperit. Item. Hieronymus, Putant aliqui vsuram vocari superabundãtiam, scilicet quicquid est, si ab eo quod dederit plus est: vt si in

Deut. 5. Mat. 5.

Aug. in li. q. sup Exo. q. 71. in fine, in tomo 4.

Hiero. in quadã epist. sup Ps. 54. sup Ezec. 14 q. 3 ca. putant.

Super Exod. c. 11. q. 39. in tomo 4.

hyeme demus decem modios, & in messe. xv. recipiamus. Si verò quæritur de filijs Israel, qui Domino iubente ab Aegyptijs mutuauerunt vasa aurea & argentea, & vestes preciosas, & asportauerunt: vtrum furtum commiserint. Dicimus eos, qui vt parerent Deo iubente, illud fecerunt, non fecisse furtum, nec omnino peccasse. Vnde Augustinus. Israelitæ non furtum fecerunt, sed Deo iubente ministerium præbuerunt. Hoc enim Deus iussit, qui legem dedit. Sicut minister iudicis sine peccato occidit, quem lex præcipit occidi: sed si id sponte facit, homicida est, etiamsi eum occidat quem scit a iudice occidendum. Infirmi autem, qui ex cupiditate Aegyptios deceperunt, magis permissi sunt hoc facere illis, qui iure talia passi sunt, quàm iussi. Hic opponitur, quod etiam boni in isto opere peccauerunt: quia naturalem legem, cui concordat euangelium, & lex moralis præceptionis, transgressi sunt: quæ est, Quod tibi non vis fieri, alij non feceris. Quàm veritas scripsit in corde hominis. Et quia non legebatur in corde, iterauit in tabulis, vt voce forinsecus admota rediret ad cor, & ibi inueniret quod extra legeret. Hanc ergo illi præuaricari videntur in illo facto, alijs facientes quod nolebant sibi fieri. Sed ibi subintelligendum est, iniustè: vt non alij, scilicet iniustè, facias quod tibi nos vis fieri: alioquin huius præuaricator est iudex, dum punit reum nolens aliquid tale sibi fieri. Ita etiam & illud Domini verbum, Omnia quæcunque vultis vt faciant vobis homines, &c. de bonis accipiendum est, quæ nobis inuicem exhibere debemus. Quintum præceptum est, Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium: vbi crimen mendacij, & periurij prohibetur. Solet autem quæri, Vtrum prohibitum sit omne mendaciũ. Quidam dicunt illud tantum prohiberi, quod obest, & non prodest ei, cui dicitur: tale enim nõ est aduersus proximum: vt ideo videatur hoc addidisse scriptura. Sed de mendacio magna quæstio est, quæ nec cito explicari potest.

Aug. li. contra Faustũ Manic. 22. ca. 71. in tomo 6.

Mat. 7. Luc. 6.

Aug. sup Exo. q. 71. in fine, in tomo 4.

Ars ista, in qua Magister agit de uita gratiæ, quā suscepimus per Christum, & in qua uiuimus secundum Christū, diuisa fuit in partes duas. In quarum prima determinat Magister de habitibus gratuitis, in quibus consistit spiritualis uitæ complementum. In secunda uerò de præceptis decalogi, in quibus consistit spiritualis uitæ exercitium. Prima parte determinata, hic incipit secunda. Diuiditur aūt pars ista in partes tres. In quarum prima determinat de distinctione pceptorum in cōparatione ad scripturam tabularum. In secunda uero determinat de eadem respectu obliquitatum eisdē oppositarū, ubi agit de mēdacio, & periurio: infra Dist. 38. & 39. *Sciendum tamen tria, &c*) In tertia uerò agit de eisdem præceptis comparādo legem ad Euangelium. infra Dist. 40. *Sextum præceptum est, &c.*) Prima pars, quæ continet præsentē distinctionem, diuiditur in partes duas. In quarum prima præmisso numero præceptorum, & distinctione respectu tabularūm, exequitur de præceptis primæ tabulæ. In secunda uerò de præceptis secundæ tabulæ, ibi. *In secunda verò tabula, &c.*) Prima pars habet tres partes, scđm q tria sunt mandata primę tabulę, de quibus exequitur. In prima agit de primo. In secunda de secundo, ibi. *Secundum præceptum est, &c.*) In tertia de tertio, ibi. *Memento, vt diē sabbati sanctifices, &c.*) Secunda uerò pars diuiditur in quinq; partes, secundum quod quinque sūt mandata, de quibus exequitur breuiter. Subdiuisiones autem illarum partium satis manifestæ sunt in ipsa litera.

I *Dolum sit, quod nihil habet, &c.*) Videtur hoc esse falsum, quia idolum est fabricatū ab artifice: artifex aūt non fabricat, nisi secū dum similitudinem, quā habet in anima: sed nihil est in intellectu, quod prius non fuerit in sensu: nihil autem est in sensu, quod non fuerit in re extra; ergo uidetur q idolum nullum sit, quod non habeat similitudinem in rebus exterioribus. Item. Videtur falsum dicere in hoc quod subdit, idolum nihil est, quia nihil habet simile: quoniam si aliquis artifex facit aliquid nouum, cuius non est reperire similitudinem extra, non propter hoc nō est aliquid. Item. Omne artificiatum est aliquid: sed idolum est artificiatum: ergo est aliquid: quid ergo dicitur q idolum nihil est? Item. Facere idola, & sculptilia, hoc est solum artificum; ergo uidetur, q mandatum illud non se extendat, nisi ad artifices. Respon. Dicendum, q Dominus in mandato primo præcipit se adorari, & se solum adorari: ideo præcipit latriam, & prohibet idololatriā. Et quoniā idololatria dupliciter consueuit apud antiquos committi, uel in hoc q fingebant nouam sculpturam, cuius nō erat reperire omnino simile extra, ut ostēderetur q specialis, & singularis cultus eēt ei exhibendus, uel quando fiebat aliqua imago, quæ esset repræsentatio alicuius rei extra, quā quis crederet in illa imagine esse uenerandam: ideo ut hæc duo prohibeat, tāgit illa duo in prohibitione idololatrię, secundum qđ dicit Magister in litera. Ad illud uerò, quod Dub. 1.

quod obiicitur, ꝙ nihil est in aĩa quod prius non fuerit susceptum a sensu. Dicendum, ꝙ illud uerbum intelligendum est, ꝙ 'anima non habet aliquam similitudinem, quam non susceperit ab extra, vel secundum totum, uel secundum partem. Cum ergo dicitur, ꝙ forma idoli non habet similitudinem extra, hoc intelligitur secũdũ totũ: habet tñ scđm partem, sicut patet de chimera, & hircoceruo, & monte aureo. Anima.n.facit nouas res: & scđm ꝙ fingit interius, sic etiã depingit, & sculpit exterius. Ad illud, qđ obiicitur, ꝙ idolum non debet dici nihil, immo aliquid, cum sit artificiatum. Dicendum, ꝙ dupliciter est loqui de idolo, aut quantũ ad materiam, & formam, quã sibi artifex imprimit: aut quantũ ad diuinitatis excellẽtiam, quã ipsi idolo idololatra credendo attribuit. Primo mõ dicitur nihil esse in mundo ab origine, non quia nihil omnino sit in seipso, sed quia nihil habet sibi simile correspondens in uniuerso. Quantum autẽ ad excellentiam diuinitatis, quã ei idololatra assignat, omnino nihil est: nisi in sola fictione, & falsa æstimatione idololatrantis, q̃ omnino super uanũ, & nihil fundata est, quia idolum nihil omnino habet diuinitatis. Ad illud, qđ obiicitur, ꝙ illud p̃ceptum uidetur solum pertinere ad artifices. Dicendum, ꝙ in uerbo illo nõ solum Dominus intendit prohibere idoli fabricationem, sed oẽm idoli uenerationem. Et in hoc ẽt includitur, quod uult oẽm latriæ cultum sibi soli deferri. Et p̃mittitur, Deus tuus Deus unus est: unus.n.solus Deus, & uerus est adorandus. Vnde præceptum illud plus habet affirmationis, quã negationis. Nec implet illud mãdatum quis, si solummodo desistat ab idololatria: quia ibi præcipitur adoratio, quæ soli Deo ẽ exhibenda. Quid sit autem illa adoratio, & qualiter, & cui sit exhibẽda, hoc haberi potest ex his, quę supra determinata sunt Dist. x. ubi quæsitum est de latria. Et ex his, quæ hic tãguntur, & ibi dicta sunt, aliqualiter potest haberi primi mãdati recta intelligentia.

Non assumes nomen Dei tui in uanum, &c.) Contra huius secundi mandati primæ tabulæ expositionem, quã his uerbis facit Magister, Non iurabis pro nihilo per nomen Dei, obiicitur: quia illud uidetur pertinere ad quintũ mandatum secundæ tabulæ, ubi prohibetur periurium: ergo uidetur, quòd uel illud mandatum, uel istud sit superfluum. Item. Vanum est (dicit Philosophus) quod non includit finem, ad quem est: talis autem est sermo ociosus, ex quo nullus sequitur fructus: ergo uidetur quòd quicumque nominat Dominum in uerbis ociosis, cum assumat nomen Dei in uanũ, faciat contra illud mandatum; ergo peccat mortaliter. Si tu dicas, quòd non intelligitur de quacumque assumptione, sed de assumptione in iuramento. Obiicitur contra hoc; quia si quis iurat in communi sermone, ubi nõ est necessitas, uel utilitas; facit cõtra illud mandatum; ergo peccabit mortaliter, scienter iurando: quod uidetur ualde absurdum. Item. Obijcitur contra secundam expositionem, quam ponit Magister, cum subdit: Allegoricè Dub. 2

gorice præcipitur, ut non putes esse creaturam Dei filium: quia cum multipliciter cōtingat errare circa filium non solum sicut errauit Arrius, sed etiam sicut errauit Sabellius, uidetur quod non solum illa hæresis, sed etiam aliæ deberent prohiberi. Item. Fides Trinitatis nō erat tempore legis omnibus explicita: si ergo omnes tenebātur ad omnia mandata decalogi, uidetur quod nihil præcipiebatur, quod spectaret ad aliquam personam determinate.

Respondeo. Dicendum, quod sicut per primum mandatum ordinatur homo respectu summæ maiestatis, quæ appropriatur patri, sic etiam per secundum ordinatur homo respectu summæ ueritatis, quæ appropriatur filio. Ordinatio aūt illa attenditur in ipsius ueritatis confessione, sine alicuius falsitatis admixtione: ita ꝙ nec de ipsa falsum credatur, nec ipsa ad confirmādum falsum assumatur: unde prohibetur in mandato illo secundum literalem sensum falsitas iurationis per nomē Dei: secundum spiritualem uerò prohibetur falsitas erroris circa fidē ueritatis. Ex his duobus modis Magister in litera exponit secundum literam, & secundum allegoriam. Ad illud, quod obiicitur, quòd periurium est contra mandatum quintum secundæ tabulæ. Dicendum, ꝙ duo est considerare in falso testimonio. Vnum uidelicet, ꝙ fit iniuria summæ ueritati, quæ in falsum testimonium aduocatur: aliud quòd fit iniuria proximo, qui ex falso testimonio damnificatur. Et rōne primi prohibetur periurium in secūdo mādato primæ tabulæ: ratione secūdæ in quinto mandato secundæ. Ad illud, quod obiicitur, ꝙ uanū est illud, quod frustra fit. Dicendum, quòd aliquando est quid uanum quantum est de se, & de propria intentione, aliquando est aliquid uanum ex accidenti. Tunc autem nomē Dei assumitur in uanum, quando assumitur ad confirmationem alicuius sermonis falsi: & qui hoc modo assumit, peccat contra illud mādatum. Quando uero assumitur ad confirmationem alicuius ueri, quamuis sermo ille sit ociosus, tamen assumptio illa non est usquequaque in uanum: quia ordinatur ad hoc, ut quis adhibeat fidē uerbo loquentis; quam & si quis non assequatur in altero, non tamen omnino operatur frustra: sicut nec orator si per compositos, & ordinatos sermones nō semper persuadeat uerum: Tamen frequens iuratio nominis Dei, ubi nulla est necessitas, uel utilitas expressa, nō oīno caret culpa, imo ualde est reprehensibilis, maxime in uiris perfectis, sicut melius patebit infra, cū agetur de iuramento, & periurio ubi clarius manifestatur intelligentia huius secundi mandati. *Dis.39*

Ad illud, quod obiicitur cōtra secundam expositionem. Dicendū, ꝙ (secundum quod ipse Magister dicit) expositio illa data est ꝑ allegoriam, & expositionem quandam. Vnde & in exclusione illius erroris per cōsequens intelliguntur alij excludi: nec respicit oēm statum, sed statum fidei manifestatæ, & propalatæ.

Memento ut diem sabbati sanctifices, &c.) Contra hoc sic obiicitur. Quia sabbati obseruantia est cæremonialis secundum, quod dicitur *Dub.3.*

citur in Oseæ. Dedi eis sabbata mea, ut sint signum inter me, & eos: ergo uidetur quod inter moralia non debeat præcipi sabbati obseruantia. Item. Moralia præcepta semper manent: sed sabbati obseruantia est euangelica; ergo uidetur quod sabbati obseruantia non debuit præcipi inter mandata moralia. Si dicis, quod obseruantia sabbati commutata fuit in diem Dominicũ; Quæritur, quare in alium diem mutata nõ fuit. Item. Si mutata est sabbati obseruãtia in Dominicam, cum Iudæi tenerentur in sabbato non ambulare, uidetur quod peccãt, qui in diebus dominicis ambulant.

Iuxta hoc etiam, quæritur a quibus cessandum sit in diebus dominicis, & solennibus. Quæritur etiam propter quid in illo mandato mutatur modus loquẽdi, & dicitur memento, magis quàm in alio mandato: cum alia mandata, ita bene debeant haberi in memoria, sicut illud. Respondeo. Dicendum, quod in mandato sabbati erat duo considerare, uel cessationem ab opere seruili, ut homo Deo libere uacaret & intẽderet. Aliud erat ibi considerare, uidelicet significationem diei, & determinationem operum exteriorum a quibus erat cessandum. Quantũ ad primum mandatum de sabbato erat morale: hoc enim omni tempore Dominus requisiuit, ut homo sibi habitaculũ cordis præpararet, & eidem aliquando uacaret, ut per dilectionem eidem adhæreret: & quantum ad hoc non tantum erat morale, sed etiam quodammodo faciebat ad aliorũ moralium integram impletionẽ: quia dũ homo uacat sibi, & Deo, melius cognoscit quid agendum, & quid est faciendum: & propterea illi mandato specialiter præmittitur [memento] quia in eius memoratione cętera memorantur. Aliud uero est ibi diei significatio, & determinatio operis: & quãtum ad hoc cęremoniale est, & figurale, signans a quo cessandum est: quoniam ab opere peccati: & quid credendum, & expectãdum: uidelicet quies passionis Christi in sepulchro. Et quantũ ad hoc reponi habet inter cęremonialia: & hæc est ratio quare mandatum illud frequentius in lege exprimitur, quàm aliquod aliorum: quia secundum diuersas sui conditiones spectat ad diuersa genera mandatorum. Vnde aliquando nominatur inter cęremonialia, & aliquando inter moralia: & inquantum morale est, manet in lege noua: inquantum cęremoniale, euacuata est ueritate adueniente. Vnde obseruãtia sabbati euacuata est in lege noua: obseruantia uero diei dominicæ, & aliarum solemnitatum alia causa est introducta, uidelicet in memoriam beneficij redemptionis, & in præfigurationem futuræ resurrectionis, & in amotionem erroris: quia secundum gentiles dies dominicus primus est, cum principio illius diei incipiat dominari principalis planeta, ut dicunt. s. sol: propter quod uocabãt eum diem solis, & exhibebant ei uenerationem: ut igitur ille error excluderetur, & reuerentia cultus soli Deo exhiberetur, pręfixa fuit dies dominica, inqua populus Christianus uacaret cultui Dei, & prætermitteret negocia terrena, quę animam, distrahunt, ne

ne Deo intendat. Vnde illa opera præcipue inhibentur ab ipsa Ecclesia: & talia dicuntur opera seruilia: illa maximè, in quibus homo inhiat terrenis lucris, & quæ sunt præter necessitatē, per quę anima maxime detinetur circa hæc inferiora, ne se, nec Deū suū recolat. Nec tantum huiusmodi opera seruilia prohibētur, immo magis, & diligentius opera carnalia, sicut ebrietates, lites, & iurgia, quæ maximè libertati spiritus repugnant. Et hoc est, quod dicit Augu. in Lib. de decem chordis. Dicitur tibi, ut spiritualiter obserues sabbatum, non quomodo Iudęi obseruant carnali ocio: obseruare enim uolūt ad nugas, atque luxurias suas. Melius enim faceret Iudæus in agro suo aliqd utile, q̄ quod in theatris seditionibus insisteret. Et melius fœminæ eorum in die sabbati lanam facerent, quā tota die in neomeniis suis impudicè saltent. Hoc autē dicit, non quia non sit cessandum in diebus solemnibus a negociis actuum exteriorum, sed quia ipsi sacerdotes, & prælati Ecclesiæ, quorum est huiusmodi festa indicere, & determinare, quomodo, & qualiter sit cessandū ab exteriori opere, magis debent reuocare ab his, quæ maiorem peccandi præbent occasionem. Vnde propter uitandum otium, uel ineptū solatium dicit Augus. quod exercere magis se debent in operibus pietatis, & misericordiæ, quā negocijs inordinatis, & lasciuis intendere: propter quod in diebus illis debent Ecclesias frequentare, missas audire: beneficia Dei recolere, uerba prædicationis audire, & spiritualibus documentis se ipsos imbuere: & hoc est Deo subiacere. Per hæc patet respōsio ad obiecta, & potest aliqualis intelligentia haberi de prædicto mandato. De cessatione uerò sabbati, & aliorum cęremonialium aliquid habetur in 4. Lib. Dist. 3.

Tom. 9.

Honora patrem tuum, & matrem tuam, &c.) Hoc primum præceptum secundę tabulæ sic exponit Magister. Patrem tuum, & matrē tuam, ut sis longæuus super terram, scilicet uiuentium: & subiungit modum. Parentes sic sunt honorandi, ut eis debita reuerentia exhibeatur, & necessaria ministrētur. Contra hoc obiicitur. Primo quia magis debent sollicitari parentes circa filios, q̄ econuersò; ergo magis deberet patribus imponi, quod filij ministrarent, q̄ qđ filij ministrarent parentibus. Item. Cum non tantum obligemur ad ministrandum, & benefaciendum parentibus, sed etiam alijs hoībus, uidetur prædictum mandatum insufficienter esse datum, cum mentionem facit de solis patrentibus. Item. Cum parentibus debeamus honorem, & beneficia, propter quid magis pręcipitur eos honorari quā beneface re? Item. Cum omnibus mandatis respondeat beatitudo æterna: quæritur, quare huic mandato ꝓmittitur longæuitas uitæ, & magis illi mandato, quàm alii.

Dub. 4.

Respondeo. Dicendum, q̄ in hoc mādato præcipitur ordinatio hominis ad proximum suum secundum beneficentiam. Et quoniam exhibitio beneficentiæ attēditur secundū ordinem charitatis, & in ordine charitatis priores sunt parentes: hinc est quòd Dominus simul uolēs insinuare obligationē,

potius expressit de parentibus, q̃ de aliis proximis: noīe parentum etiā alios proximos uolens intelligere. Alia est rō: quia cum aliis personis debeamus beneficentiā, parentibus nostris nō tantum debemus beneficentiam, sed etiā honoris reuerenciam. Ideo ut simul utraque in unū clauderet, maluit legislator parentes, q̃ alios hoīes exprimere. Tertia etiā rō est, qa parentes post generationem filiorum frequenter perueniunt ad senium, & ad ætatem decrepitam: & maxime pro illo tempore indigent foueri, & sustentari, cū aliis sint graues, & onerosi: ideo propter seruādum charitatis ordiné, & insinuandam iurisobligationé, & propter necessitatis indigentię releuationem maluit parétes exprimere, q̃ alios homines. Et per hoc patet responsio ad illud, qđ obiicitur de filiis. Illud eńim non oportuit expresśe explicari, quia omnes ad hoc per naturam sunt satis proni. Et similiter patet respōsio ad illud de alijs proximis. Ad illud similiter, ꝙ obiicitur, de uerbo honorandi. Ad illud, quod quæritur, quare huic mandato specialiter promittitur longæuitas uitæ. Dicēdum, ꝙ in isto mandato præcipitur opus pietatis, de qua dicit Apostolus. j. Thimo. 4. Quia promissionem est habens uitæ, quæ nunc est futuræ. Vnde populo carnali promittebatur uita præsens, spirituali nō tātum præsens, sed etiam futura. Et si quęras quare magis pietati promittitur, q̃ alij. Dicendum, ꝙ hoc est pp cōmendationem ipsius misericordiæ, in cuius actu maximè meretur hō Dei misericordiā, & gratiam. Et magis promittitur uita quàm aliud donum, propter hoc quod illa est, quæ maximè amatur: & ut homo expectans lōgæuitaté uitæ non abhorreat longam uitam parentum. Aliam etiā ratio potest reddi de ista promissione: quia Iudæi maximè proni erāt ad idololatriam, & auaritiā, quæ est quædā idololatria: ideo illi præcepto, quod est de idololatria subiungitur comminatio, & illi præcepto, quod est de beneficentia, quæ est contra auaritiam, subiungitur promissio: ut per cōminationem retraherentur a malo, & per promissionem attraherentur ad bonum. Posset etiam dici, quod comminatio posita circa primum præceptum primæ tabulæ refertur ad alia, similiter & promissio circa primum præceptum secundæ; & ideo non oportuit iterare.

Non occides, &c) In expressione huius secundi mandati secundæ tabulæ prohibetur secundum literam actus homicidii, secundū spiritum uoluntas occidendi, &c. *Dub. 5.* Obiicitur contra hoc, quia peior est uoluntas occidēdi, q̃ uolūtas męchandi; sed uoluntas mœchandi nō solummodo prohibetur secundum spiritū, imo etiā secundum literam; ergo pari ratione & uoluntas occidendi. Item. Exod. 22. Maleficos nō patiaris uiuere. In quo mādato præcipitur interfectio: ergo uidetur quod repugnātia sit inter mandatū morale, & iudiciale. Ité. Cum prohibetur occisio, aut intelligitur gñaliter, de quolibet uiuo: aut intelligitꝰ spāliter de proximo. Si gñaliter, de quolibet uiuo; ergo peccat q occidit muscam, & pediculum, quod absurdum est, & erroneū. Si

Si specialiter de proximo: ergo non uidetur peccare, qui occidit seipsum, uel qui occidit bouem alienum. Est igitur quæstio quid in hoc mandato prohibeatur? & quid etiam huic mandato in Euãgelio superaddatur. Respond. Dicendum, quod dupliciter est loq de intelligentia huius mandati, uidelicet secundum intellectum legislatoris, uel secundum intellectum carnalis populi. Si secundũ intellectum legislatoris. sic utiq; prohibetur homicidiũ exterius, & uoluntas deliberatiua ordinata ad lędendum proximum ex iracundia. Vnde prohibetur ira cum consensu deliberatiuo in animo, & cũ expressione exterius in uerbo, & signo, & cũ perpetratione in facto. Si uerò intelligatur secundum intellectum carnalis populi, qui solum reputabat illud prohiberi, pro quo inferebatur pœna ab ipsa lege; sic intelligebatur prohiberi progressus ad opus homicidij. Et hunc intellectum dicit Magister literalem, nõ quia intellectus alius nõ esset de principali ratione ferentis legẽ, sed quia claudebatur ibi implicitè. Et quoniam illius explicatio facta est in lege Euangelii: ideo dicit Magister, superadditionem illi mandato esse factam, nõ quia nouum aliquid pręcipiatur, sed quia intellectus prædicti mãdati explicatur: dum non tantum datur intelligi in prædicto mandato prohiberi perpetrationem homicidii in opere, sed etiam offensam in corde, ostensionem in signo, & expressionem in uerbo, propter quod tria dicit: Qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Qui autẽ dixerit racha, reus erit cõsilio. Qui autem dixerit fatue, ubi est expressio uerbi, reus erit gehennæ ignis. Vbi dat intelligere triplicem gradum pecati iracundiæ pręcedentis homicidij cõsummationem. Et per hoc patet responsio ad primum obiectum. Ad illud uerò, quod obiicitur, ꝙ per iudiciale præcipit interficere maleficos. Dicendum, quod nulla est ibi cõtradictio: quia in uno prohibetur homicidium innocentis, & iusti: in alio præcipitur occisio malefici. In uno etiam prohibetur homicidium ex propria auctoritate, in alio iniungitur ex auctoritate legis: & ista duo non habent oppositionem, nec repugnãtiam. Ad illud, quod quæritur, cuius occisio prohibetur ibi. Dicendum, quod prohibetur ibi occisio uiuentis aĩa rationali, siue sui, siue alterius. Vnde q se ipsũ interficit, facit contra mandatum prædictum: unde nimis extendũt hæretici prædictum mandatũ ad uitam cuiuslibet animalis bruti. Illa enim licet occidere, pro eo quod data sunt hominum in escã, & subsidium temporale, secundũ quod dicitur 9. Genesi.

Non mœchaberis, &c.) Videtur quod non sit recta expositio Magistri de tertio mandato: si enim ex prohibitione grauioris non intelligitur prohibitio minus grauis, cũ adulterium, siue mœchia grauius peccatũ sit, quàm sit fornicatio, uidetur ꝙ in hoc non intelligitur prohibitio fornicationis. Item. Cum grauiora sint peccata contra naturam, quàm peccatum adulterij, uidetur ꝙ potius deberet illa prohibere inter præcepta decalogi, quã peccatũ adulterij. Item. Super illud Math. 5. **Dub. 6.**

Qui

Qui uiderit mulierem ad concupiscendam eam: dicit Glo. quòd ibi omnis libido carnalis, qua fornicatur anima, a Deo intelligitur prohiberi. Cum igitur hoc fiat per omne peccatum, uidetur quod omne peccatum ibi prohibeatur; uidetur ergo quod illo mandato habito, cętera superfluant. Respond. Dicendum, quod in mandatis decalogi prohibentur peccata, & maximè in mandatis secundæ tabulæ, secundum quod sunt ad nocendum proximo ordinata. Et quoniam quantum ad peccatum carnis magis offenditur proximus per adulteriũ: hinc est, quod illud pręcipuè prohibetur. In illo tamen intelligitur prohiberi omnis illicitus coitus, & membrorum illorum abusus, secundum quod dicit Magister, siue per peccatum fornicationis, siue per peccatum contra naturã. Et per hoc patet respõsio ad duo prima obiecta. Ad illud uerò, quod obiicitur, de illa Glo. Dicendũ, quod Glo. illa intelligitur moraliter, de fornicatione spirituali; sed secundum literalem intellectum in mandato illo prohibetur illicitus usus membrorum genitalium extra legem matrimonij. Omnis autem seminis effusio deliberatiua pręter legem matrimonii est illicita: & intelligitur hic prohibita per adulterium, quod directè matrimonio repugnat.

In 4. d. 39. Vtrum uerò fornicatio simplex sit peccatum mortale, & ex qua causa, inuenitur quæsitum in Tractatu de Matrimonio; ex quo cũ his, quæ hic dicuntur potest aliquatenus haberi intellectus huius mandati.

Dub. 7. *Non furtum facies, &c*) Hoc quartum mandatũ exponens Magister dicit, quod per illud prohibetur sacrilegium, rapina, & usura. Quæritur ergo, quæ sit differentia inter illa tria. Et uidetur, quod sacrilegium non sit specialis differentia furti, quoniam sacrilegium dicitur esse, cum quis aufert non sacrum de loco sacro: uidetur ergo quod cum circunstãtia loci sit accidens, quod non faciat speciem peccati diuersam. Itẽ. Obiicitur de usura: quia furtum est cõtrectatio rei alienæ inuito Domino: sed usura est contrectatio rei Domino uolente: ergo non uidetur, quod usura contineatur sub furto. Item. Qui adiuuat furem in furando, currit cum fure, & peccat mortaliter: quod quidem uidetur ualde incõueniens. Item. Si quis daret alicui alij pecuniam pro accomodatione domus, uel etiam, sine aliquo obsequio sibi facto, ille qui acciperet non committeret furtum, nec aliquod peccatum; ergo multò fortius uidetur, quod qui accommodat alicui pecuniam de qua lucratur, & facit ei seruitium, quod si recompensationem recipit, nõ committat aliquod peccatum. Propter hoc est quæstio, quare magis cõmittitur usura in accommodatione denariorum, quã in locatione domorum, & aliarum rerum. Respondeo. Dicendum, quòd in præcepto illo intelligitur prohiberi omnis illicita rei alienę usurpatio: & illa potest fieri, uel per uiolẽtiam, uel per fraudulentiã; & hoc uel simpliciter, uel ubi adiacet cõsecratio aliqua. Vnde prohibetur hic furtum simplex, & sacrilegium, quod est furtum perpetratum circa rem sacram, uel locum sacrum; & rapina quæ fit per

per uiolentiam, & etiam usura, pro eo q in usura est quædã uiolentia, & quædam fraudulentia. Fraudulentia in hoc q uendit homini rem suã: tenetur enim unusquisque subuenire proximo ĩ mutuo ex diuino mandato. Dum ergo uendit, & illud quod tenetur ei facere, ipsum fraudat, & decipit. Rursus dum ex pactione aliquid ab eo exigit, quodammodo ad id, quod nõ debet ipsum compellit. Vnde omni tempore usura fuit prohibita, sicut & furtum, secundum q innuit Magister in litera. Ad illud uerò, quod primò obijcitur de sacrilegio. Dicendũ, q circunstantia loci, & personæ bene possunt transferre ad aliud genus peccati: sicut corruptio sanctimonialis ratione consecrationis transfert in nouum genus peccati: similiter & in proposito intelligendum est. Quod enim est accidens actioni in genere naturę, potest esse complementum in genere moris. Ad illud uerò, qđ obiicitur, q usurarius non contrectat rem alienã inuito Domino. Dicẽdum, q est uoluntas absoluta, & conditionalis. Et cum dicitur quòd usurarius cõtrectat res, quas recipit ultra sortem uolente Domino. Dicendum, q hoc est uerum de uoluntate cõditionali; sed tamen inuito, quantum ad uoluntatem absolutam. Magis enim uult pecunia carere, quã beneficium mutui perdere; licet noluntate absoluta uellet, q impenderetur sibi mutui gratia sine merci monia. Ad illud, quod obijcitur, q tunc usurarius concurrit cum fure, si usura continetur sub furto. Dicendum, q si quis dat usuras præter necessitates, non est immunis a culpa: cum uero ex necessitate usuras dat, nõ peccat quia licitum est unicuique redimere iuris sui uexationem. Vnde sicut ille, qui dat uestes suas latroni antequam mittat se interfici, non dicitur currere cum latrone: sic qui soluit usuram in necessitate, non dicitur currere cum fure. Quantam autem necessitatẽ qs debeat expectare, hoc ẽ rationis rectę determinare; pro eo q secũdum diuersas conditiones personarum diuersimodè necessitates debeant pensari. Ad illud uerò, quod obijcitur, q licet dare pecuniam pro accommodatione domus, & etiam gratis. Dicendum, q non est simile. Primò, quia ubi pecunia datur liberaliter extra omnem pactionem, est ibi liberalis donatio: & ideo nõ est ibi illicita contrectatio. Non sic aũt est, ubi interuenit illicita pactio. Similiter nõ est simile de alijs possessionibus, & de pecunia. Et hoc ex triplici causa. Prima rõ est: quia in mutuatione pecuniæ trãsfertur pecunia in dominium alienũ. Et huius signum est, quia non tenetur illam eandẽ numero reddere, sed illi consimilem: in accõmodatione domus, uel equi dominium non transfertur. Alia uero ratio est: quia pecunia dum in usum uertitur, non consumitur, nec deterioratur: non sic autẽ est de aliis rebus, quæ secundum qđ magis, & diutius eis utimur, magis tendunt ad defectum. Tertia uero ratio est, quia pecunia quantum est de se, per seipsam nõ fructificat, sed fructus uenit aliunde. Non sic autem est circa res, quæ de seipsis afferunt fructum & utilitatem: & ideo non est simi-

le. Possent autem hic plura quæri de usura, & furto, & rapina, & sacrilegio, sed causa breuitatis ista sufficiant.

Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium, &c.)

Contra hoc obijcitur, q non solum peccat, qui falsum testimonium fert contra proximum, sed etiam contra se ipsum: ergo non solum illud deberet prohiberi, sed etiam illud. ITEM. Si quis falsum testimonium fert ad utilitatem proximi, constat quòd sine dubio peccat: & non peccat contra proximum, imo contra deum: ergo uidetur quòd prohibitio falsi testimonij non spectet ad secundam tabulam, imo ad primam. ITEM. Queritur cum periurium sit in iniuriam Dei, & in iniuriam proximi, propter quid Magister dicit periurium magis prohiberi in illo mandato, quàm in secundo mandato. Et quare magis agit de periurio in expositione istius mandati, quam in expositione secundi. Respon. Dicendum, quòd in hoc præcepto prohibetur falsitas oris, præcipue prout ordinatur ad nocumentum proximi: per consequens nihilominus inquantum ordinatur ad nocumentum sui: uerbum enim ad alterum est, & qui falsum alteri loquitur, quodammodo & si nō noceat aliquid auferendo, fallit tamen decipiendo. Et per hoc potest responderi ad illud, quod primo obijcitur. AD illud uero, quod obijcitur, q quis mentitur contra deū. Dicendum, quòd mendacium quod est in doctrina fidei, & religionis, & est contra ueritatem diuinam, & ordinatur ad nocumentū proximi, ex diuersis causis potest prohiberi & in mandatis primæ tabulæ, & in mādatis secundæ, sicut dictum est de periurio. Et quia cognitio periurii pendet ex cognitione mēdacii (periurium enim includit mendacium) hinc est quòd quamuis prohibeatur, & in secundo mandato primæ tabulæ, & quinto secundę: ideo Magister reseruat determinare de periurio in explicatione quinti mandati. Et per hoc potest ad obiecta responderi.

ARTICVLVS I

QVAESTIO I.

An deus meritò imposuerit homini mandata obligatoria?

AD intelligentiam huius partis incidit hic quæstio de mandatis decalogi in generali. Circa hoc autem duo generaliter possunt quæri. Primum est de ipsorum mandatorum obligatione. Secundum uero est de distinctione, & ordine. Circa primum quærunt tria. Primo quæritur, utrū uerba decalogi debuerunt esse obligatoria. Secundo, utrū obligēt ad opera bona in genere tantū, an etiam ad opera formata. Tertio, utrū obligatio illorū mādatorū procedat scd͂m legē naturæ, an scd͂m legē scripturæ.

VTRVM deus debuerit homini imponere mādata obligatoria. Et q non, vr̄. Primo p illud qđ dr̄ Ro. 7. Peccatū occasiōe accepta p mādatū opatū est in me oēm concupiscentiam: sed deus nihil debet imponere, qđ faciat ad argumentū concupiscentiæ: ergo nō debuit hominē per mādata obligare. ITEM. sup illud. 1. Co. 1.

Virtus peccati lex. Glo. lex prohibédo auget peccati cupiditatem. Si ergo Deus nihil debet nobis imponere, quod faciat ad cupiditatis augmentum, sed potius ad diminutionem, uidetur q̃ per mãdata nullo modo debuit nos obligare. ITEM: Aug. dicit super Gen. ad literam. Meliores iudicauit homines, qui ei liberaliter deseruirent: sed debitum obligationis repugnat libertati obsequii. Si ergo Deus principio reliquit hominem in manu consilii sui dãdo ei libertatem arbitrii, uidetur q̃ nullo modo debuerit addere obligationem præcepti. ITEM. Liberalius dat aliquod donum, qui dat sine onere, quàm qui cũ oneris impositione. Si ergo obligatio præceptorum magnum onus est, & Deus est liberalissimus, uidetur q̃ gratiam, & gloriam debuit dare homini, ita q̃ ipsum nõ obligaret ad aliqđ mãdatum.

SED CONTRA. Decet conditorem cunctis operibus suis legem certam, & limitem præfigere: ultra quam non debeant progredi, sicut patet: quia omnes creaturę reguntur secundum leges sibi à creatore impositas: si ergo est dignitatis in creatura, uidetur q̃ decens, & inconueniens fuerit homini legem imponi, extra quam non liceret homini progredi: hoc autem fit per mandata obligatoria: ergo talia mandata fuerunt homini dãda. ITEM. decet rectorem in subditis seruare debitum ordinem. Si ergo homo per libertatem suæ uoluntatis poterat inordinari; opportunum, & conuenientissimum fuit ipsum ad rectum ordinem adstringi: hoc autem fit per obligationẽ mandatorum decalogi: decens igitur fuit talia mandata homini dari. ITEM. Decens est dominum à seruo suo obsequium exigere: sed tunc dominus a seruo suo obsequium exigit, quando leges, & præcepta eidem tribuit. Si ergo decens fuit, quod Deus ab homine tanquam a seruo exigeret talia obsequia, decens fuit ut ei imponeret mandata obligatoria. ITEM. Decens est iustum iudicẽ secundum merita retribuere: sed meritũ, & demeritum non habẽt locũ, ubi nulla cadit obligatio legis: si ergo conueniens fuit Deo hominem, cui contulerat liberũ arbitrium, secundum iustitiam iudicare: decens etiam fuit ut regulam iustitiæ eidem præfigeret: sed hoc fit secundum mandatorũ impositionem: ergo decens fuit obligatoria mãdata hoĩ imponi.

RESOLVTIO.

Imposuisse nobis mandata obligatoria, decuit maximè Deum; quia maximè nobis expediuit, & ad augmentum gloriæ, & ad pacis conseruationem.

RESP. Dicendum, q̃ absque dubio uerba decalogi debuerunt dari per modum præcepti, ita quod in eis non solum homo instrueretur, uerumetiã obligaretur. Et rõ huius est, tũ quia Deũ decebat; tũ q̃a nobis expediebat. Deũ utiq; decebat, quia in his uerbis decalogi cõsistit regula iustitię, secundũ q̃ dictat lumen rõnis rectę. Et quoniam Deus tanquam iustus debet esse æmulator rectitudinis, & iustitiæ, & in subditis, & in seipso: hinc est quod homini leges iustitiæ imposuit, ad quas ipsum obligauit, ut nullo mõ liceret ipsum eas impunè ꝑtergredi.

Verba igitur decalogi per modū obligationis debuerūt dari: quia sic decebat diuinam ęquitatem, nec tantum decebat æquitatem, imò etiam maiestaté. Sicut enim decet summam maiestatem a creatura rationali omni reuerétia coli, sic etiam decet quòd rationalis creatura ad manifestationé illius summæ maiestatis per obedientiā famuletur. Et propterea decuit ipsum imponere homini leges, & mandata obligatoria. Non solum aūt Deum decebat, sed ét nobis expediebat, tum propter gloriam nostram augmétandam, tum propter pacem conseruandā. Propter gloriam utiq; augmétandam, quia gloriosius est homini obtinere beatitudinem per merita, q̄ sine meritis. Et quouiam cū aliquid redditur ex meritis, quodammodo homo qui meretur, obligat sibi retribuentem, & magis decet hominem obligari Deo, q̄ Deum homini: hinc est ꝙ ad opera, per quæ contingebat mereri, debuit homo per præcepta obligari: ut dum obligatus obediret, in merito proficeret, & ad maiorem cumulum glorię perueniret. Alia ratio est propter pacem conseruandā: quæ tantū bonū est sicut dicit Aug. ut cætera pacé appetant. Pax aūt seruari non pôt, ubi homo usurpat sibi, quod est alienum: ideo ut pax seruaretur inter hoíes, debuit Deus mandata homini tradere, in quibus obligaretur, ne quod est alienū, usurparet, sed redderet Deo, & proximo, quod eis deberet: ne aliter iniuriam faciendo, pacem frangeret, & frangendo pacem ipse in se pacem amitteret. Sic ergo decuit uerba decalogi tradi per modum obligationis, & præcepti, tū quia decens erat ex parte Dei, tū quia expediens erat ex parte nostri. Et rationes quæ hoc ostendunt possunt concedi.

Ad illvd, ergo qđ obiicitur in cōtrariū ex auctoritate Apostoli, ꝙ mandatū intendit concupiscentiā. Dicendū, ꝙ illud ueritatem habet, sed ualde per accidens, & occasionaliter. Ex hoc enim ꝙ p legem erat peccati cognitio, cum per ipsam non erat gratię collatio, cōcupiscentia nitente in uetitum, & hoic scienter perpetrante peccatum, ex hoc occasionaliter fiebat, & ipsius concupiscentiæ intentio, & peccati aggrauatio: sed hoc non erat de principali intentione ferentis mandata, nec de ipsorum mandatorum obligatione. Nam dominus sic tribuit mandata obligatoria, ꝙ semper fuit promptus tribuere gratiá adiutricem ad illa implenda. Vnde qđ per mandatorū obligationem augeretur concupiscentia, hoc nō erat ex ipsis mandatis, sed potius ex negligétia, & culpa hominis: Deus aūt pp negligentiam hoīs, non debuit dimittere, quin diligentiā circa salutem hoīs exerceret. Ad illvd, quod obijcitur, ꝙ lex prohibendo auget peccati cupiditatem. Dicendum, ꝙ Glo. non dicit illud simpliciter, sed addit hanc conditionem: nisi diffundat spiritus charitatem: unde quāuis per se lex non esset utilis, nisi ad cognitionem peccati: tamen cum gratia ipsa mandatorum obligatio multum conferebat ad salutem. Ad illvd, quod obiicitur, quod obligatio repugnat libertati: potest responderi, quòd obligatio ad bonum non repugnat

gnat libertati simpliciter, sed repugnat libertati peccandi. Posse aũt peccare non est libertas, nec pars libertatis: & ideo dũ obligatio mandati repugnabat libertati malè faciendi, libertatem non minuebat, sed potius augebat. Aliter etiam potest rñderi, ꝙ est obligatio, quæ aufert potestatem: & est obligatio, quæ aufert impunitatem. Prima obligatio, quæ potestaté aufert, minuit libertaté. Secunda uerò, quæ non aufert potestatem, sed tollit impunitatem, libertatem arbitrii saluat, & superaddit iustitiæ ęquitatem. Hoc autem secundo modo mandata Dei sunt obligatoria: & propterea in nullo libertati arbitrij derogabant, quin potius diuinam iustitiam commendabant. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ maioris liberalitatis est dare aliqd sine merito, quàm cum meritis. Dicédum, ꝙ & si maioris liberalitatis sit ex parte dantis: non tñ est tantæ gloriæ, & excellentiæ ex parte suscipientis. Et qm̃ dominus in conferendo præmium non tãtum attendit suæ liberalitatis manifestationem, imò ẽt gloriæ nostræ promotionem: hinc est, ꝙ maluit nobis dare æternam beatitudiné per impletionem mandatorum, & meritum obediétiæ; quàm nullo merito præcedente. Præterea, Merita nostra in nullo derogant diuinę liberalitati, imò potius eam manifestãt, tum quia ipse bonorum nostrorum non éget: tum quia omnia merita nostra procedunt ex munere gratiæ suæ. Et propterea dicit Apostol. Rom. 6. Gratia Dei uita æterna.

QVAESTIO II.

An præcepta decalogi obligent ad præcepta formata?

VTRVM præcepta decalogi obligent ad opera formata. Et quòd sic, uidetur. Deut. 16. Iustè quod iustũ est, exequeris. Ex hoc uerbo colligitur, quòd legislator non solum præcipiebat iustitiam in facto, sed etiam iustitiam in modo. Opus auté, quod est iustum in facto, & modo est opus formatum: ergo per mandata legis obligatur homo ad opera formata. ITEM. Matth. 19. Si uis ad uitam ingredi serua mãdata. Obseruatio igitur mandatorum decalogi introducit ad uitam: sed nemo introducitur ad uitam per aliqua opera, nisi fiant ex charitate, & talia sunt opera formata: cum ergo per legé obligemur ad præcepta decalogi obseruanda, uidetur ꝙ per eandem obligemur ad opera formata. ITEM. Augu. dicit, & habetur in fi. Distin præcedentis, ꝙ omnia præcepta decalogi reducuntur ad duo præcepta: sed illa præcepta nemo implet nisi ex charitate, sicut patet de præcepto, quo præcipitur. Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, &c. Videtur ergo similiter quòd omnia mandata decalogi teneamur implere ex charitate: ergo per legem obligamur ad opera formata. ITEM. Ad opera mandatorum obligamur secundũ intentionem præcipientis: sed intentio pręcipientis fuit dare illa mandata, ut per illa ei seruiamus, & seruiédo placeamus: hoc autem non fit nisi per opera, charitate, & gratia informata: ergo &c. ITEM. Informatio, & deformatio

matio sunt opposita: præceptio, & prohibitio sunt opposita: & si oppositum de opposito, & propositum de proposito. Cum ergo deformatio operum sit in prohibitione eorũdem, informatio erit in præcepto.

Sed contra. Dicit Hierony. quod anathema sit, qui dicit deũ præcepisse impossibile. Cũ ergo præcepta illa obligẽt tam iustos, quàm peccatores, & in potestate peccatoris non sit informare opera sua, cum illud habeat fieri per charitatem, & gratiã, uidetur qđ ad hoc nemo obligetur per diuina mandata. Item. Augu. dicit, & habetur in gl. super illud Psa. 30. Declina à malo, & fac bonum; declinare à malo semper uitat pœnam, quamuis non semper promereatur palmã: Sed quotiescunq; declinat homo à malo ex charitate, promeretur palmam ergo non semper tenetur homo ex charitate à malo declinare: sed declinando à malo, obseruantur præcepta negatiua: ergo non uidetur quod obligent ad opera formata. Item. Aliquis filius habens parentes, & existens in peccato mortali, honorat eos ex naturali pietate, cum se offert locus, & tempus, & opportunitas: constat qđ iste nõ peccat, parentes honorãdo, nec committendo, nec omittendo: ergo mãdatum istud, quo dñs præcepit, honora patrem tuũ, & matrẽ tuam, nõ obligat ad hoc qđ opus istud ex charitate impendatur: pari ratione nec alia mãdata. Item. Opera formata non sunt nisi per gratiã: sed nemo scit utrum gratiam spũssancti habeat: ergo nemo scit utrũ opera eius sint formata, uel informata: sed nemo obligatur ad illud, qđ non põt scire: igitur mãdata decalogi ad opera formata nõ obligãt. Item. Quicunq; obligatur ad aliquid, obligatur ꝑ consequens ad id, qđ est illi inseparabiliter annexum: sed opera nõ possunt formari ab aliquo, nisi habeatur gratia: ergo quicunq; obligatur ad opera formata, obligatur ad habendã gratiã. Cum ergo habere gratiam inspiciat oẽ tempus indifferenter, tam tempus dormitionis, q̃ tempus uigiliæ: uidetur ꝙ homo omittat in quolibet instanti, & in quolibet tempore, ac per hoc in uno die peccabit infinities, quod si hoc est manifestè falsum, restat qđ mandata decalogi ad opa formata nõ hẽnt obligare.

RESOLVTIO.

Præcepta decalogi obligant ad opus formatum: sed non absolutè, & propriè quòd sit meritorium.

Respon. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, quod hic est triplex modus dicẽdi. Quibusdam enim uisum est, quod mãdata decalogi obligent ad opera formata, obligatione tamen præcepti affirmatiui, nõ præcepti negatiui. Obligatio n. præcepti negatiui est semper, & ad semper. Obligatio uero præcepti affirmatiui quamuis sit semper, non tamen ad semper: sed pro loco, & tempore. Propter quod dixerũt: ꝙ mandata decalogi obligant hominem ad opera formata, pro eo tempore quo habet charitatem, & gratiam: tunc enim potestatem habet exeundi in opera meritoria, & tenetur bene uti gratia accepta. Alius autem modus dicẽdi est, qđ mandata decalogi non obligant nisi ad opera bona in genere: opera enim formata sunt su

pra nostram potestatem, & supra cognitionis certitudinem: & propterea ad talia opera non debemus obligari per mandata decalogi, sed solum ad bona opera in genere. Cuius signum est, quia si aliquis existens in charitate, honorat parentes ex naturali pietate, huiusmodi opere absoluitur a mādati obligatione. Sed quoniā primus modus dicēdi uidetur excedere in hoc, uidelicet quòd ponit hominē obligari ad id, de quo non potest habere certitudinem: Secundus uerò modus dicendi uidetur nimis parum dicere, in hoc uidelicet, quod ponit hominem per mandata decalogi solummodo obligari ad ea, quæ potest qs implere existens in statu peccati, cum obseruatio mandatorū Dei sit uia deueniendi ad statum gratiæ, gloriæ, & iustitiæ. IDEO est tertius dicendi modus, qui quasi medium tenet inter utrumque, & ad quęstionem propositam respōdet per distinctionem hoc modo. Cum quæritur, utrū mandata decalogi obligent ad opera formata? Respondendum est, ꝙ opera formata possunt dici dupliciter. Vno modo per exclusionem deformitatis peccati. Alio modo ꝑ positionem dignitatis meriti. Si primo modo accipiantur opera formata: sic utique ad opera formata obligant: obligant enim ad uitandum omnia peccata mortalia. Si autem dicantur alio modo opera formata: sic accipiuntur propriè: & tunc distinguēdum est in ipsa obligatione: est enim obligatio absoluta, & obligatio conditionalis. Obligatio absoluta est, qua quis simpliciter ad aliquid faciendum obligatur, ita quod si illud non facit, incurrat omissionis reatum. Obligatio uero cōditionalis est, qua quis obligatur ad aliquid faciendum, si uult peruenire ad præmium: hæc obligatio in eo qui omittit, non inducit omissionis peccatum, sed ponit implicitè conditionis defectum. Si igitur loquamur de obligatione conditionali, mandata decalogi obligant ad opera formata. Si quis enim vult ad uitam ingredi, necesse est ex charitate seruare mādata, quæ quidem charitas est meriti principium. Si autem loquamur de obligatione absoluta, tunc distinguendū est in ipsis mādatis, quod dupliciter cōuenit de eis loqui. Aut de eis in unum collectis, prout habent reduci ad mādata duo charitatis, aut de quolibet per se sigillatim. Si de eis collectis in vnum: cum igitur contineatur regula iustitiæ secundum ordinē ad Deum, & ad proximū, per quam excluditur omne peccatum: sic concedi potest, quod obligant ad aliquod opus formatū, uel in se, si homo habet unde possit in illud exire; uēl in dispositione, siue præparatione, si non habet unde possit in illud exire: tenetur enim homo sic mandata decalogi implere, ut per ipsorū impletionem præparet locum ipsi gratiæ; qua obtenta, exeat cum locus, & tempus est, in opera meritoria, adimplendo duo charitatis præcepta. Si autem loquamur de quolibet sigillatim, & per se: sic accipiendo propriè opus formatum, hoc est opus meritorium, & loquendo de obligatione absoluta, mandata decalogi non obligant ad opera formata: sicut rationes ostendunt, quæ ad secun-

dam partem inducuntur.

AD ILLVD, quod obiicitur, in contrarium, quod legislator, præcipit nõ solummodo facere opus iustum, sed etiam iustè. Dicendũ, quod modus iustitiæ quidam est, qui facit opus Deo placitum, & meritorium: & hic propriè reddit opus formatum. Alius autem est modus iustitiæ, qui excludit circa actũ uiri iusti deordinationem intentionis, qui facit animũ iustum, & pparationẽ, siue dispositionẽ operis: & hic modus est in præcepto, nõ primus. Ab hoc autem modo non dicitur opus formatũ, nisi accipiendo largè, sicut prius tactum est in respõdendo. AD ILLVD, quod obiicitur, de auctoritate Domini in Matth. Si uis ad uitam ingredi, &c. patet respõsio per iam dicta: quia ex uerbo illo nõ potest colligi quòd homo obligetur ad opera meritoria facienda, nisi obligatione conditionali, uidelicet si uult ingredi ad uitam. Si autem de obligatione conditionali ad absolutas uelit procedere, non ualet ratio, immo est ibi sophisma, secundum quid, & simpliciter. AD ILLVD, quod obiicitur, quod omnia mãdata reducuntur ad duo præcepta charitatis: similiter patet respõsio: qa præcepta duo charitatis non implentur in quocumque mandato sigillatim accepto, sed ex quodã plenario intellectu, & perfectione consurgente ex omnium mandatorum aggregatione, & integra obseruatione. Et hoc modo uerũ est, quod mandata obligant ad opus formatũ in se, uel in sua dispositione. Sed ex hoc non sequitur, quod ad hoc obliget quodlibet mandatum per se. Sicut enim non sequitur, decem homines trahunt nauem: ergo quilibet per se trahit: quia plus possunt decem quàm unus: sic & in proposito suo modo est intelligendum.

AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ tenemur obseruare mandata secundum intentionem pręcipiẽtis. Dicendum, ꝙ hoc uerum est de obligatione conditionali, si uolumus ad uitam ingredi. Posset tamen & aliter dici, ꝙ intẽtio legislatoris nõ solummodo fuit ad hoc, ut homo perueniret ad gloriam, sed ẽt ut uitaret pœnam. Mandata autẽ si obseruentur quantum ad opera extra gratiam facta, sufficiunt ad uitandum pœnam: & propterea non sequitur, ꝙ per mandata obligetur qs absolute ad opera meritoria. AD ILLVD, quod ultimò obiicitur, ꝙ deformatio est in prohibitione; ergo informatio in præcepto. Dicendum, ꝙ secundum ꝙ informatio propriè accipitur, ratio non ualet: pro eo quod informatio, & deformatio nõ sũt opposita immediatè, immo inter opus meritorium, & opus peccati cadit medium, bonum in genere, & bonum ex circunstantia. Cum autem dicitur, ꝙ si aliquid est in prohibitione, eius oppositum est in præcepto: hoc intelligitur de oppositis immediatis: sicut furari est prohibitum, & non furari est in præcepto; & propterea cõsequentia illa non habet locum in proposito.

QVAESTIO III.

An obligatio mandatorum decalogi attendatur secundum legem naturalẽ, vel secundum legem scriptam?

VTRVM obligatio mandatorũ decalogi attendatur secundũ legem

legem naturæ, aut secundum legé scripturæ. Et q secundum legem naturæ uidetur: illud enim est naturale, quod est cómune apud omnes: sed ad mandata decalogi obligantur omnes: ergo obligatio illa est secundum legé naturæ. ITEM. Obligatio, quæ se extendit ad omne tempus, attanditur secundũ illã legé, cuius dictamen currit in omni tpe: sed obligatio mandatorũ decalogi manet in statu legis naturæ, & legis scripturæ, & legis grãæ: ergo obligatio illorum mandatorum attenditur secundum legé naturæ. ITEM. Mandata, quæ obligãt hoĩem, circunscripta scriptura, & gratia; habent obligare secundum legé naturæ: sed talia sunt mãdata decalogi: sunt. n. de dictamine legis rectę circũscripta lege Moysi, & lege euangelij: ergo &c. ITEM. Quędam sunt prohibita, quia mala: quædã mala, quia prohibita. Similiter quædã sunt bona, quia sunt in præcepto: quædam uerò ideo sunt in præcepto, quia bona sunt: ea aũt quæ in decalogo prohibentur, uel pręcipiũtur: de se sunt mala, uel bona: secũdum q dictat rõ recta; sicut Deũ esse colendum, & parentes honorandos, hoc utiq; bonũ est de se: falsum testimoniũ, & homicidiũ hoc utiq; de se malum est: sed talia spectãt ad legem inditam: igitur obligatio mandatorũ decalogi attenditur secundũ uinculum legis naturalis.

SED CONTRA. Exod. 20. legitur q primo mandata illa fuerũt de cęlo audita: & postea subiungitur, quomodo fuerunt in tabulis scripta. Si ergo ibi tradebatur lex scripta, uidetur q obligatio mãdatorũ decalogi secundũ legé scriptam principaliter habeat attendi. ITEM. Ro. 7. Concupiscentiã nesciebã, nisi lex diceret, Non concupisces. Glos. Concupiscentiam nesciebã esse peccatum: sed mandatum quod obligat secundum legem naturæ, manifestũ est homini etiam sine lege scripta: ergo mandatum illud, Non concupisces domũ proximi tui: nec desiderabis uxorem eius non seruum &c. non spectat ad legem naturę, sed potius ad legem scriptã. ITEM. Quod est de dictamine legis naturæ, spectat ad statum innocentiæ: sed distinctio mandatorũ decalogi ad statum innocentiæ non spectat, quia in statu illo locum habebat homicidiũ, nec furtum, nec adulteriũ: ergo uidetur q obligatio mandatorum decalogi non sequatur instinctum legis naturalis. ITEM. Qui sunt secundũ dictamen legis naturæ, non solũmodo se extẽdunt ad statum uię, uerumetiam ad statum patrię: sed obligatio ista mandatorum decalogi ad statum patriæ non se extẽdit: quia ibi nec furtum potest esse, ubi nihil est proprium: nec cõcupiscentia, ubi nullum potest esse uitium: ergo uidetur q obligatio huiusmodi mandatorum legis naturalis non sequatur instinctũ. IVXTA hoc quæritur, si obligatio mandatorum decalogi sequatur legé naturæ, unde hoc est q magis fuerunt mãdata illa scripta in tabulis lapideis, quã alia mandata legis. ITEM. Quæritur pp quid dominus immediatè ipsi populo decem uerba legis proposuit, sicut legitur Exod. 34. magis quam alia mandata iudicialia, & cæremonialia, quæ mediante Moyse peruenerunt ad populi notitiam. Qõ lateralis.

Reso-

RESOLVTIO.

Præceptorum decalogi obligatio ad legem quidem naturæ pertinet: at uerò distinctio, & explicatio ad legem scriptam.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, quòd est loqui de mandatorum decalogi obligatione tripliciter, secundum quod & de ipsa sufficientia fidei. Secundum.n. quod articulos fidei contingit credere tripliciter, uidelicet implicitè, explicitè, & quosdam implicitè, & quosdam explicitè: sic & de præceptis decalogi intelligendum est. Et secundum illum triplicem modum obligatio mãdatorum decalogi respicit triplicem statum, uidelicet statũ naturæ institutæ, statum naturæ lapsæ, & statum legis scriptæ: ita statum legis scriptæ respicit simpliciter, & explicitè, uel lucidè, & distinctè: secundum quod illa decem mandata á Deo fuerunt pronunciata, & scripta. Statum uerò naturæ lapsæ respicit obligatio mandatorum decalogi implicitè secundum duo præcepta iuris naturalis, quæ natura semper dictabat: uidelicet quod faceret alij quod uellet sibi fieri, & non faceret alij quod sibi nollet fieri. Statum aũt naturæ institutæ respiciebat quodammodo implicitè, quodammodo explicitè. Quædam enim sunt præcepta ordinantia ad Deum, quædam uerò ordinantia ad proximum. Ad pręcepta nanq; illa quę ordinant ad Deum, explicitè obligabatur homo in statu naturæ institutæ, ubi idoneus erat, & dispositus ad colendum Deum integrè, & perfectè. Ad mandata uerò, quæ ordinant ad proximum, obligabatur implicitè, pro eo quod necessitas explicandi mandata illa ortum habuit ex multiplici deordinatione, quæ subsecuta est ex prima transgressione. Et illud colligi potest ex eo, quod dicitur. Eccle. 17. loquens de hominis conditione, Sensu impleuit cor illorum: & mala, & bona ostẽdit illis, posuit oculos ipsorum super corda ipsorum &c. usq: ibi, Attendite ab omni iniquo: & mãdauit illis unicuique de proximo suo: ubi colligitur explicita obligatio hominis respectu cultus diuini, & implicita respectu uitandæ læsionis ipsius proximi. Secũdum hoc igitur patet, quòd obligatio mandatorum decalogi radicaliter sequitur legẽ naturæ, sed quantum ad explicationem sequitur legem scripturæ. Explicatio enim mandatorum plenaria decalogi opportuna fuit secundum statum peccati propter obseruationem luminis rationis, & propter obliquationem uoluntatis: quia .n. uoluntas corrupta própta erat ad multiplicem deordinationẽ: oportebat eam religari per multiplicia mandata. Rursus. Quoniam scriptura cordis interior propter peccatum erat obnubilata: & homo qui fuerat spirituali mẽte præditus, effectus erat sensibilis, & carnalis: oportunum erat ut exterius legeret, & audiret per sensus corporis ea, per quæ posset in rectitudinem iustitiæ regulari. Et ideo explicatio, & distinctio mandatorum decalogi spectabat ad legem scriptam, quamuis obligatio spectaret ad legem inditam: sicut rationes ad primam partem inductæ ostendunt, quæ concedi possunt, quoniam uerum concludunt.

Ad illud ergo, quod primo obijcitur in contrarium, quod uerba decalogi audita fuerunt in datione legis: iam patet responsio: quia hoc non erat propter inducendam nouam obligationem, sed potius propter ipsius obligationis explicationem, quæ quidem necessaria erat propter peccati obnubilationem. Ad illud uerò, quod obijcitur de auctoritate Apostoli, quod concupiscentiam nesciebat esse peccatum: potest dici quod loquitur in persona hominis carnalis, aut certè hoc dicit, quia & si aliquo modo nosset per legem naturæ in generali, non tamen in speciali cognoscebat, nisi per legem scriptam: unde ipsemet idem dicit, quod per legem est cognitio peccati: propterea ex uerbo illo non habetur quod obligatio huiusmodi mandatorum ortum habeat a lege scripta, sed solum quod ipsius obligationis explicatio in lege illa sit facta. Ad illud, quod obiicitur quòd ea quæ sunt de dictamine legis naturæ, conueniunt statui innocentiæ. Dicendum, quod uerum est de his, quæ sunt de dictamine legis naturæ in speciali: quæ autem sunt de dictamine legis naturæ in generali, & implicitè, illi statui non habent conuenire: & hoc modo ad illum spectabant mandata secundæ tabulæ. Ad illud, quod obiicitur, quod ea, quę sunt de dictamine legis naturæ, manent in statu gratiæ. Responderi potest dupliciter. Primum quidem: quia sicut dicitur de uirtutibus, quod maneant in patria secundum excellentiores, & nobiliores usus, & actus: sic concedi potest, quod adimpletio mandatorum decalogi salua erit in patria: multo tamen nobiliori, & excellentiori modo quàm sit in uia, secundum quod ibi excellentiori modo ordinabitur, & ad Deum, & ad proximum, & secundum quòd uoluntas excellentiori modo erit ad bonum ordinata, & a malo remota. Aliter etiam posset dici (sicut tactum est prius) ut fiat uis in his, quæ natura dictat generaliter, & in his, quę dictat specialiter, siue implicitè, & explicitè. Et rursum, in his, quæ natura dictat explicitè, uel dictat secundum omnem statum naturæ, uel secundum statum naturæ lapsæ: & quod est de dictamine legis naturæ simpliciter, & explicitè; illud manebit in statu gloriæ. Explicatio autem, & distinctio mandatorum decalogi respicit statum naturæ lapsæ, & instructionem legis scriptæ. Ad illud uero, quod quæritur, quare magis ista decem uerba scripta fuerunt in tabulis lapideis, quam alia: cum minus spectent ad legem scriptam. Dicendum, quod hoc fuit, quia in ipsis maximè consistebat regula iustitiæ, & alia habebant reduci ad hæc: & ipsa quidem stabilia erant, nec euacuari habebant per legem superuenientem: ideo in tabulis lapideis scripta fuerunt, ut ostenderetur eorum prærogatiua quantum ad dignitatem, & quantum ad stabilitatem. Ad illud, quòd quęritur, quare magis data sunt ipsi populo a Deo immediatè mandata decalogi, quam iudicialia, & cęremonialia. Dicendum, quod hoc fuit, quia cum mandata decalogi essent de dictamine legis naturæ, modica indigebant expositione, undo simplices statim poterant illa capere. Cęremonialia uero, & iudicialia indige-

bant

bant maiori instructione, unde il lorum cognitio principalius spectat ad iudices, & sacerdotes; iō non sic fuerunt data populo īmediatè, sed mediante legislatore.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An decalogi præcepta decem tātùm numero sint?

CONSEQVENTER quæritur, de mandatis decalogi quātum ad ordinē, & distinctionē. Et circa hoc tria possunt quæri. Primò, quæritur de ipsorum mandatorum numero, & sufficientia, utrum sint decem. Secundò uerò, quæritur de ordine ipsorum ad inuicem. Tertiò, quæritur de numero, & ordine in comparatione ad tabularum distinctionem.

VTRVM mādata decalogi debeant esse tantum decem, an plura, an pauciora. Et quod debeant esse pauciora, uidetur, quia Rom. 13. dicitur. Qui diligit proximum, legem impleuit; ergo in mandato de dilectione proximi tota lex potest includi: uidetur ergo quod mandata non debeant numero denario multiplicari, cū in paucioribus satis cōtineantur. ITEM Super illud Roma. 7. Concupiscentiam nesciebam. Glo. bona est lex, quæ dum concupiscentiam prohibet, omnia mala prohibet. Si ergo in prohibitione concupiscentiæ cetera mala prohibētur, uidetur quòd alia mandata superfluant. ITEM. Quicunque peccat mortaliter, seipsum occidit; ergo cum in occisione prohibeatur non tantum homicidium corporale, sed etiā spirituale; nō tantum operis, sed etiam uoluntatis, uidetur quod in illa prohibitione prohibeantur omnia peccata; ergo superfluunt omnia alia mādata. ITEM. Differentia legis, & euangelii est, quod lex prohibet manum, non animum: Euangelium autem non solum manū, sed etiam animum prohibet; ergo uī qđ solummō dr̄et prohiberi actus exterior; & nō qđ spectaret ad actū interiorē; ergo superfluit mādatū de nō cōcupiscēdo. SI tu dicas, quod prohibetur cōcupiscentia, quæ progreditur in opus: Contra hoc est, quia illa nō distinguitur a peccato operis: ergo præceptum de prohibitione illius concupiscentiæ non debet connumerari præcepto de prohibitione operis exterioris.

SED CONTRA. Quod debeant esse plura, quā decem probatur. Magis sumus debitores Deo, quā proximo; ergo plura debent esse mandata ordinantia ad Deum, q̄ ordinantia ad proximum; ergo cū mandata ordinantia ad proximū sint septem; uidetur q mandata ordinantia ad Deum sint plura, uel saltem totidem. ITEM. Tantum obligamur ad benefaciendū proximo, quātum obligamur, ut non malefaciamus ei. Cum ergo sex sint mandata, secundum quæ prohibemur, ne offendamus proximum, uidetur quòd saltem sex debeant esse, secundum quæ obligamur, & ordinamur ad benefaciendum: & sic hæc omnia mandata essent. XV. ITEM. Septem sunt capitalia peccata, ita magna (quātum est de natura sua) sicut peccatum auaritiæ, & luxuriæ; ergo sicut speciale mādatum est, in quo prohibetur auaritia, & ī quo prohibetur luxuria, ita speciale mandatum

datum deberet esse ad alia uitia prohibenda, ita quod aliquod esset præceptum, in quo specialiter prohiberetur superbia aliquod in quo inuidia, & sic de aliis. SI AV dicas, quod implicitè prohibentur in concupiscentiæ prohibitione. Obijcitur contra hoc, q; tres sunt radices peccatorum, secundum quod dicitur. 1. Io. 3. Concupiscentia oculorum, concupiscentia carnis, & superbia uitæ. Si ergo concupiscentia carnis, & oculorum prohibentur explicitè, uidetur quod & superbia uitæ debeat habere specialem prohibitionem. ITEM. Sicut contingit concupiscere uxorem alienam, & concupiscentiam consummari in opere; sic etiam est reperire circa homicidium, & falsum testimonium & circa alia mandata; ergo sicut duo diuersa sunt præcepta de concupiscentia uxoris alienæ, & rei alienæ in opere, & uoluntate: sic deberent alia præcepta duplicari quod si uerũ esset, tunc essent plura quam decem. Est ergo quęstio, utrum decem sint, & non plura nec pauciora.

RESOLVTIO.

Decalogi præcepta nec plura, nec pauciora esse, quàm decem, facile deprehenditur; si ratio obiecti, subiecti, et actus medij attẽditur.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, q; sufficiẽtia, & numerus mandatorum sumitur secundum rationem ordinis ipsius iustitiæ generalis, cuius est hominem ad Deum, & ad proximum ordinare: unde quædã sunt mandata ordinantia hominẽ ad Deum, quædam uerò ordinantia ad proximum. Illa enim quæ ordinant hominem ad Deum, dicuntur esse præcepta primæ tabulæ: & ista sunt tria, & non plura, nec pauciora: quorum numerus, & sufficientia sumi potest tripliciter, uidelicet ex parte obiecti, & ex parte subiecti, & ex parte actus medij. Ex parte obiecti sic: nam cum in Deo sint tres personæ, & tria appropriata, & triplex genus causæ: secundum q; comparatur ad creaturã triplex est pręceptum, secundum q; creatura rationalis ordinari habet ad deum. Nam secundum rationem maiestatis, quæ appropriatur patri, & cõuenit Deo secũdum quòd est causa efficiẽs creaturæ, ordinatur per illud præceptũ. Nõ habebis deus alienos. Secundum rationem ueritatis, quæ appropiatur filio, & cõuenit Deo secũdum quòd est causa formalis, & exemplaris creaturæ, ordinatur per illud. Non assumes nomen Dei tui in uanum. Secundum rationem bonitatis, quę appropriatur spirituisancto, & cõuenit Deo secundum quòd est causa finalis, ordinatur per illud. Memento ut diem sabbati sanctifices. Ita q; per illa tria homo sufficienter ordinatur ad Deum, ut subiaceat summæ maiestati, credat summæ ueritati, & adhæreat summæ bonitati: & hæc sufficientia sumpta est ex parte obiecti. Secundo modo sumitur sufficientia ex parte subiecti ordinabilis, qđ quidem est anima rationalis: in qua est triplex uis motiua, secundum quam habet in Deum ordinari, uidelicet rationalis, cõcupiscibilis, & irascibilis. Mandatum de adoratione respicit ipsam irascibilem, mandatum uerò secundum respicit ipsam rationalem, sed mandatum tertium de sanctificatione

ficatione respicit ipsam concupiscibilem, sicut intuenti satis apparet: & hæc sufficientia sumpta est ex parte subiecti. Tertio uero modo sumitur sufficientia ex parte actus medij. Triplex.n.est actus, secundum quē habet hō in deum ordinari, uidelicet actus operis, oris, & cordis. Penes actum operis attenditur mandatū adorationis. Penes actum oris attenditur secundum mandatum, quo prohibetur falsa inuocatio nominis diuini. Secūndum actum cordis attēditur tertiū mandatum, in quo præcipitur sanctificatio mentis. Et sic patet sufficientia mandatorum ordinantium hominem ad deum, quoniam sunt tria tantum & non plura, nec pauciora.

SVFFICIENTIA autem mandatorum secundę tabulæ iuxta hunc modum tripliciter potest assignari, uidelicet ex parte obiecti, & subiecti, & actus medii. Ex parte nanque conditionum ipsius obiecti sic potest sumi. In proximo enim, ad quem ordinant mandata secundę tabulæ; relucet proprietas patris, & filij. & spiritussācti. Secundum q in proximo relucet proprietas patris, sic debemus ei honorem, & reuerentiam: & penes hoc attēditur illud mandatū. Honora patrem tuum &c. In quibus relucet proprietas summi patris in hoc quòd habent rōnem principii. Secundum autem quod in proximo relucet proprietas filii, sic debemus ei ueritatem: & sic est illud mandatum. Nō loqueris contra proximum tuū falsum testimoniū. Secundū aūt qđ relucet in proximo ꝓprietas spiritus sancti: sic debemus ei dilectionē, & innocētiæ puritatē. Et qm possumus nocere ꝓximo, siue dānificare eū multipliciter, in ꝑsona ꝓpria, & ꝑsona cōiuncta, & in rebus suis: & hoc dupliciter, uel in actu interiori, uel exteriori: iō sūt ulterius quinq; mādata. Contra nocumentum n. quod habet fieri in ꝑsona proximi, est illud præceptū. Non occides. Contra nocumentū uerò, quod habet fieri in persona coniuncta, est illud præceptum. Non mœchaberis: secundum qđ exercetur in opere. Contra nocumētum, qđ fit in rebus est illud, Non furtum facies Et quia nocumentum illud est duplex, uidelicet in persona coniuncta, & in rebus: frequētius fit in uoluntate ꝑ cōcupiscentiam, quàm fiat in opere: Ideo sunt alia duo mandata, in quorum uno prohibetur concupiscentia uxoris in hoc, quod dicit. Non concupisces uxorem. In alio prohibetur cōcupiscentia rerum in hoc, qđ dicitur. Non concupisces rem proximi tui &c. Sic igit patet sufficientia ex parte conditionum obiecti. EX PARTE uerò subiecti scđm triplicem potentiā aīæ contingit etiam sufficientiā assignare hoc mō. Triplex enim est potentia aīę, secundum quam contingit ad proximū ordinari: uidelicet rōnalis, concupiscibilis, & irascibilis. Quantū autē ad potentiam irascibilem habet homo conuenienter ordinari ad superiorem per reuerentiam, & honorē: & sic illud. Honora patrem tuū, & matrem tuam &c. Ad proximū uerò per pacem, & odii declinationem: & sic est illud. Non occides. Secūdum autem rationalem uirtutem ordinamur ad proximum per uirtutis loquelam, & testificationē: & sic est illud mandatum

tum. Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium. Secundum uerò potentiam côcupiscibilem habet homo ordinari ad proximum per ipsius refrænationem: & quoniam illa est multipliciter corrupta per cupiditatem, & concupiscêtiam: ideo prohibetur cupiditas, & concupiscentia in actu exteriori per duo mandata, per hoc uidelicet. Non mœchaberis: & per hoc. Non furtũ facies. Prohibetur etiam in actu interiori per alia duo, uidelicet p hoc. Non concupisces uxorem: & per hoc. Non concupisces rem proximi tui. Et sic potest sumi sufficientia ex parte uirium animæ in mandatis secundæ tabulæ.

Ex parte autem actus potest sumi sic. Ordinari enim habemus ad proximum secundum innocentiam, & secundum beneficêtiam. Si secundum beneficentiã, sic est illud mandatum. Honora patrẽ tuum, & matrem tuam. Si secundum innocentiam: hoc est tripliciter, aut secundum actum cordis, aut oris, aut operis. Si secundum actum operis, aut hoc est in prohibenda deordinatione, quæ est contra ipsius esse indiuidui: & sic est illud. Non occidens. Aut contra debitam conseruationem speciei: & sic est illud. Non mœchaberis. Aut côtra possessionem tẽporalis subsidij: & sic est illud. Non furtum facies. Si autem ordinemur ad proximum secũdum actum oris, sic est illud mandatũ. Non falsum testimonium dices. Si uero secundum actum cordis, qui quidem consistit in affectu: hoc contingit dupliciter, aut liberaliter côtra cupiditatem, aut honestè contra uoluptatem, & secũdum hoc sunt duo mandata. Vnũ contra uoluptatis concupiscenciam: & sic est illud. Non concupisces uxorem. Aliud uerò contra cupiditatem, & auaritiam: & sic est illud. Non concupisces rẽ. Et sic per omnem modum patet numerus & sufficientia mandatorum decalogi: quoniam tria sunt, quæ ordinant hominem respectu summæ Trinitatis: & septẽ sunt, quæ ordinant hominem respectu totius inferioris uniuersitatis: ut sic non tantum sit congruẽtia numeri ex parte rei, sed etiã ex parte ipsius numeralis proportionis, quã rectissimè côtingit in denario inueniri, secundum quod docet August. in Lib. Musicę, ubi ostendit in denario quandam excellentem esse perfectionem, ob quã status est in numero illo, & ultra in numerando non procedimus noua numeratione, sed redimus ad caput: & ideo in numero illo decebat terminari, & comprehendi diuina præcepta, quæ sunt via deueniendi ad perfectionem summam. Côcedendum est igitur quod decem sunt, mandata decalogi, secundum ꝙ lex dicit, nec plura, nec pauciora.

Lib 1. Cap 11 tomo 1.

AD ILLVD uerò, quod obiicitur primò in contrarium, qui diligit proximum, legem impleuit. Dicendum, quod quamuis in dilectione proximi claudãtur mandata ordinantia ad proximũ in quadã generalitate, tamen propter obnubilationẽ peccati oportunum erat, & congruum, mandata illa, per quæ euitantur speciales deordinationes, explicari in speciali. Vnde sicut unitas generis non excludit multitudinẽ specierum, nec unitas finis excludit mul-

multitudinem eorum, quæ sunt ad finem: sic ex unitate mandati dilectionis in proximum non potest concludi, q; non sit pluralitas mandatorum ad proximum.

AD ILLVD, quod obiicitur, q; lex prohibendo concupiscentiã prohibet mala. Dicendum, q; concupiscentia sumitur generaliter, & specialiter. Generaliter concupiscentia dicitur quilibet appetitus libidinosus, & immoderatus. Specialiter uerò dicitur esse appetitus delectabilis secundum gustũ, & tactum. Et primo quidem mõ in prohibitione concupiscentiæ dicuntur omnia mala prohiberi. Secũdo autem modo tenet rationem specialis mandati, & numeratur inter mandata decalogi.

AD ILLVD, quod obiicitur, quòd qui peccat mortaliter, seipsũ occidit. Dicẽdum, q; in prohibitione homicidii non prohibetur deordinatio cuiuscunque uis, sed deordinatio potentiæ irascibilis, quæ in actu interiori, uel ad actum exteriorem aliquo modo habet ordinari. Vnde quamuis prohibeatur ibi homicidium operis, & uoluntatis: non tamen prohibetur omne peccatum. Et propterea ex hoc nõ potest concludi superfluitas aliorũ mãdatorũ decalogi.

AD ILLVD, quod obiicitur, q; lex prohibet manum, & non animum. Dicendum, quod hoc non dicitur, quod lex non prohibeat peccatum cordis: sed hoc dicitur quia peccatum cordis non punit pœna mortis, secũdum quod peccatum operis, quod potest exterius probari: unde per prohibitionem intelligere possumus pœnæ inflictionem. Et ex hoc non potest haberi quòd peccatũ cordis non debeat prohiberi in mandatis decalogi. AD ILLVD, quod obiicitur, q; deberent esse plura, quia plura debemus Deo, q̃ homini. Dicendum, q; omnia, quæ debemus homini, quodammõ debemus, & soluimus Deo: ideo plura sunt, quæ debentur, & redduntur Deo, q̃ proximo: quia tamen ad Deum ordinamur secũdum uitam contemplatiuam, ad proximum secundum uitam actiuam: & in uita contẽplatiua quæritur unitas, in actiua uerò uersatur multiplex rerum uarietas: hinc est, quòd plura sunt mandata, quæ directè obligant ad proximum, quã quę directè obligant ad Deum. Hinc est etiam q; plura sunt peccata, quibus directè peccatur in proximũ, q̃ quib. directè peccatur in Deum. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd tot modis contingit alicui bene facere, quot etiam modis contingit male. Dicendum, q; quia corruptio concupiscẽtiæ in nobis (quantum est de se) ad malũ inclinat; ideo sumus difficiles ad bonum faciendum, quia proni sumus ad malum perpetrandum. Hinc est, quòd plura sunt præcepta negatiua ordinantia ad proximum, quàm affirmatiua: plura sunt in quibus prohibetur, ne fiat malum, quàm in quibus præcipitur, ut fiat bonum.

AD ILLVD, quod obijcitur, quòd ita debet prohiberi superbia, & inuidia; sicut auaritia, & luxuria. Dicendum, q; illa duo magis habent prohiberi explicitè, quia propter improbitatem libidinis citius progrediuntur in actũ exterioris operis: nihilominus tamen & alia peccata capitalia in mandatis decalogi habent prohiberi.

tum. Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium. Secundum uerò potentiam côcupiscibilem habet homo ordinari ad proximum per ipsius refrænationem: & quoniam illa est multipliciter corrupta per cupiditatem, & concupiscétiam: ideo prohibetur cupiditas, & concupiscentia in actu exteriori per duo mandata, per hoc uidelicet. Non mœchaberis: & per hoc. Non furtũ facies. Prohibetur etiam in actu interiori per alia duo, uidelicet p hoc. Non concupisces uxorem: & per hoc. Non concupisces rem proximi tui. Et sic potest sumi sufficientia ex parte uirium animæ in mandatis secundæ tabulæ.

Ex parte autem actus potest sumi sic. Ordinari enim habemus ad proximum secundum innocentiam, & secundum beneficétiam. Si secundum beneficentiã, sic est illud mandatum. Honora patré tuum, & matrem tuam. Si secundum innocentiam: hoc est tripliciter, aut secundum actum cordis, aut oris, aut operis. Si secundum actum operis, aut hoc est in prohibenda deordinatione, quæ est contra ipsius esse indiuidui: & sic est illud. Non occidens. Aut contra debitam conseruationem speciei: & sic est illud. Non mœchaberis. Aut côtra possessionem téporalis subsidij: & sic est illud. Non furtum facies. Si autem ordinemur ad proximum secũdum actum oris, sic est illud mandatũ. Non falsum testimonium dices. Si uero secundum actum cordis, qui quidem consistit in affectu: hoc contingit dupliciter, aut liberaliter côtra cupiditatem, aut honestè contra uoluptatem, & secũdum hoc sunt duo mandata. Vnũ contra uoluptatis concupiscentiam: & sic est illud. Non concupisces uxorem. Aliud uerò contra cupiditatem, & auaritiam: & sic est illud. Non concupisces ré. Et sic per omnem modum patet numerus & sufficientia mandatorum decalogi: quoniam tria sunt, quæ ordinant hominem respectu summæ Trinitatis: & septé sunt, quæ ordinant hominem respectu totius inferioris uniuersitatis: ut sic non tantum sit congruẽtia numeri ex parte rei, sed etiã ex parte ipsius numeralis proportionis, quã rectissimè côtingit in denario inueniri, secundum quod docet August. in Lib. Musicę, ubi ostendit in denario quandam excellentem esse perfectionem, ob quã status est in numero illo, & ultra in numerando non procedimus noua numeratione, sed redimus ad caput: & ideo in numero illo decebat terminari, & comprehendi diuina præcepta, quæ sunt via deueniendi ad perfectionem summam. Côcedendum est igitur quod decem sunt, mandata decalogi, secundum ꝙ lex dicit, nec plura, nec pauciora. *Lib 1. Cap 11 tomo 1.*

Ad illud uerò, quod obiicitur primò in contrarium, qui diligit proximum, legem impleuit. Dicendum, quod quamuis in dilectione proximi claudãtur mandata ordinantia ad proximũ in quadã generalitate, tamen propter obnubilationé peccati oportunum erat, & congruum, mandata illa, per quæ euitantur speciales deordinationes, explicari in speciali. Vnde sicut unitas generis non excludit multitudiné specierum, nec unitas finis excludit

mul-

multitudinem eorum, quæ sunt ad finem: sic ex unitate mandati dilectionis in proximum non potest concludi, quod non sit pluralitas mandatorum ad proximum.

Ad illud, quod obiicitur, quod lex prohibendo concupiscentiā prohibet mala. Dicendum, quod concupiscentia sumitur generaliter, & specialiter. Generaliter concupiscentia dicitur quilibet appetitus libidinosus, & immoderatus. Specialiter uerò dicitur esse appetitus delectabilis secundum gustū, & tactum. Et primo quidem mō in prohibitione concupiscentiæ dicuntur omnia mala prohiberi. Secūdo autem modo tenet rationem specialis mandati, & numeratur inter mandata decalogi.

Ad illud, quod obiicitur, quòd qui peccat mortaliter, seipsū occidit. Dicēdum, quod in prohibitione homicidii non prohibetur deordinatio cuiuscunque uis, sed deordinatio potentiæ irascibilis, quæ in actu interiori, uel ad actum exteriorem aliquo modo habet ordinari. Vnde quamuis prohibeatur ibi homicidium operis, & uoluntatis: non tamen prohibetur omne peccatum. Et propterea ex hoc nō potest concludi superfluitas aliorū mādatorū decalogi.

Ad illud, quod obiicitur, quod lex prohibet manum, & non animum. Dicendum, quod hoc non dicitur, quod lex non prohibeat peccatum cordis: sed hoc dicitur quia peccatum cordis non punit pœna mortis, secūdum quod peccatum operis, quod potest exterius probari: unde per prohibitionem intelligere possumus pœnæ inflictionem. Et ex hoc non potest haberi quòd peccatū cordis non debeat prohiberi in mandatis decalogi. Ad illud, quod obiicitur, quod deberent esse plura, quia plura debemus Deo, quàm homini. Dicendum, quod omnia, quæ debemus homini, quodammō debemus, & soluimus Deo: ideo plura sunt, quæ debentur, & redduntur Deo, quàm proximo: quia tamen ad Deum ordinamur secūdum uitam contemplatiuam, ad proximum secundum uitam actiuam: & in uita contēplatiua quæritur unitas, in actiua uerò uersatur multiplex rerum uarietas: hinc est, quòd plura sunt mandata, quæ directè obligant ad proximum, quā quę directè obligant ad Deum. Hinc est etiam quod plura sunt peccata, quibus directè peccatur in proximū, quàm quib. directè peccatur in Deum. Ad illud, quod obiicitur, quòd tot modis contingit alicui bene facere, quot etiam modis contingit male. Dicendum, quod quia corruptio concupiscētiæ in nobis (quantum est de se) ad malū inclinat; ideo sumus difficiles ad bonum faciendum, quia proni sumus ad malum perpetrandum. Hinc est, quòd plura sunt præcepta negatiua ordinantia ad proximum, quàm affirmatiua: plura sunt in quibus prohibetur, ne fiat malum, quàm in quibus præcipitur, ut fiat bonum.

Ad illud, quod obijcitur, quòd ita debet prohiberi superbia, & inuidia; sicut auaritia, & luxuria. Dicendum, quod illa duo magis habent prohiberi explicitè, quia propter improbitatem libidinis citius progrediuntur in actū exterioris operis: nihilominus tamen & alia peccata capitalia in mandatis decalogi habent prohiberi.

& mandata ordinantia ad proximum: quia inter mandata ordinantia ad Deum negatiua pręmittuntur, & affirmatiuum subiungitur, illud uidelicet. Memento ut diem sabbati sanctifices. Econtra uero est in mandatis ordinantibus ad proximum: quia affirmatiuum præmittitur, & negatiua subiunguntur. ITEM. Hoc uidetur alia ratione: quia in mandatis primæ tabulæ nobilissimum ponitur ultimo loco: in mandatis uerò secundæ ponitur primum. SI DICAS, quòd hoc non est inconueniens, quia aliter habet homo ordinari ad Deum, aliter ad proximum. Contra hoc est: quia imago debet correspondere ei, cuius est imago, & exemplum exemplari: ergo idem ordo, qui seruatur in mandatis ordinantibus ad Deum, debet seruari in mandatis ordinantibus ad proximum. ITEM. In mandatis secundæ tabulæ præcepta respicientia actum cordis ponuntur ultimo. In mandatis uerò primæ tabulæ est econtrario: ergo uidetur, quòd sit ibi ordinis repugnantia. Et ratio huius sumitur ex hoc quod dilectio proximi conformari debet dilectioni Dei: ergo eodem ordine, quo ordinantur mandata primæ tabulæ, debent ordinari mandata secundæ. ITEM. Videtur quòd nullus sit ibi ordo obseruãdus: quia a quolibet ipsorum mãdatorum potest quis incipere benefacere, & a quolibet potest incipere peccati transgressionem: ergo qua ratione unum debet præponi, eadem ratione & quodlibet: ergo non uidetur aliqua uis facienda esse in ordine.

RESOLVTIO.

Si quis attenderit regulam fidei dictantis, uel iustitiæ exequentis: ordinem esse inter decalogi praecepta facilè deprehenderit.

RESPON. Dicendum, quod sicut in mandatis decalogi consideratur numerus sufficiens, ita etiam reperitur ordo conueniens, secundum quem ordinem ipse legislator ordinat ea conuenientissimè. Illius autem ordinis conuenientiam dupliciter possumus aduertere, uidelicet secũdum regulam fidei dirigentis, & secundum regulam iustitię exequentis: fides autem dictat nos primò ordinari ad Deum, deinde ad proximum, secundum cõformitatem ad Deũ. In ordine autem ad Deum primò dictat fides nos ordinari ad patrẽ exhibendo sibi debitam reuerentiam. Secundò ad filium refugiendo eius iniuriam, ut non credamus eum esse creaturam. Tertiò, ad Spiritum sanctum præparando sibi habitationem sanctam. Et hic est rectus ordo: quia Pater a nullo, Filius a patre solo, Spiritus uerò sanctus procedit simul a patre & filio. Iuxta hunc ordinem docet ordinari ad proximum inquantum habet conformitatem ad Deum. Vnde secundum quòd conformatur patri, primò docet exhiberi sibi reuerentiam. Secundum q conformatur filio, docet uitare eius iniuriam, quod potest fieri quadrupliciter, per homicidium, per adulterium, per furtum, & per falsum testimonium. Postremò secundum q hõ habet conformari Spũi sancto, dictat fugiendum esse concupiscentiam, per quam inquinatur cordis habitaculum: & hoc quidem fit

per duo mandata postrema:& sic patet ordo ipsorum mādatorum decalogi, secundum regulam dictaminis ipsius fidei. Alio ét modo considerare possumus cōgruētiam ordinis mandatorum decalogi, uidelicet secūdū exigentiam obligationis iustitiæ. Et qm̄ iustitia magis dictat nos obligari Deo, q̄ proximo: ideo præmittuntur mandata ad Deū ordinantia tanquā digniora, & excellentiora, & magis obligantia. Rursus. Quia plus est obligari ad actum operis, q̄ ad actum oris, & ad actū oris, q̄ ad actum cordis: hinc est, ꝙ præceptum adorationis in opere respectu patris est primū, præceptum uerò confessionis in ore respectu filii est secundum, præceptum uerò sanctificationis in corde respectu Spūssancti est tertiū. Similiter quia plus est obligari ad beneficentiā, q̄ ad innocentiā, præceptū illud, per quod obligamur ad benefaciendum alii, præcedit illa, per quæ obligamur ad non nocendum. Et iterum. Quia magis obligamur uitare maius nocumentum proximi, & magis nocumentū est in homicidio, q̄ in adulterio, & in adulterio q̄ in furto, & in furto q̄ in falso testimonio, & in his omnibus, q̄ in concupiscentia cordis magis respectu uxoris, q̄ respectu rei tēporalis, & hoc ordine ordinantur mandata decalogi: hinc est quod conuenientem habent ordinem, secundum regulam obligationis ipsius iustitiæ. Concedendum est igitur ꝙ mandata decalogi recto ordine ordinantur, siue consideremus regulam fidei dictantis, siue regulā iustitiæ exequentis.

Ad illvd uerò, quod primò obiicitur in contrarium, ꝙ uia prior est, q̄ illud, ad quod ducit. Dicendum, ꝙ quamuis impletio mandatorum secundæ tabulæ præcedat in executione perfectā impletionem mandatorum primæ tabulæ, in consideratione tamen, & in intentione est econtrario. Ordo autem mādatorum magis attenditur penes ordinem dignitatis, q̄ nostræ executionis. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ quanto aliqua sunt uniuersaliora tanto priora. Dicendum, ꝙ & si illud sit uerum, secundum aliquod genus prioritatis: nihil tamē prohibet alio genere prioritatis esse econtrario, utpote quantum ad prioritatem electionis, & dignitatis. Quamuis enim flos sit prior fructu tempore, & origine: fructus tamen est prior electione, & dignitate: & sic in proposito est intelligendum. Ad illvd, quod obijcitur, ꝙ prior est actus cordis, quàm oris. Dicendum similiter, ꝙ quamuis sit prior origine actus cordis, quàm operis: nihil tamen prohibet hominem magis obligari ad uitandum actum operis, quàm cordis: ordo autem præceptorum magis respicit maioritatem, quàm prioritatem originis. Ad illvd, quod obiicitur, quòd prior est actus rationalis, quàm irascibilis, uel concupiscibilis. Dici potest, secundum præhabitam uiam, quòd hoc est uerum de prioritate originis. Aliter etiam potest dici: quòd nihil prohibet secundum aliquam appropriationem actum irascibilis præcedere, secundum quòd ille actus correspondet personæ patris, quæ est prima persona in trinitate: & secundum illam corre-

ſpondentiam aſſignatur ordo in mandatis, quæ ſpectant ad ſecundam tabulam. AD ILLVD, ꝙ obiicitur, ꝙ eſt ibi ordinis repugnantia inter mandata primæ tabulæ, & ſecũdæ, quia inter mandata primæ tabulæ negatiua præponũtur affirmatiuis. Dicẽdum, ꝙ hoc eſt falſum: quia quamuis primũ mandatum uideatur eſſe negatiuum quantum ad modum, affirmatiuũ tamen eſt quantum ad rem. Prohibentur enim adorari ſculptilia, & in hoc clauditur, ꝙ unus ſolus Deus debeat adorari, & coli. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ in mãdatis primæ tabulæ nobiliſſimũ ponitur ultimo loco. Reſponderi poteſt per interemptionem: quia non eſt maius ſabbatum ſanctificare, q̃ Deum adorare. Aliter ẽt reſpõderi poteſt, quia eſto quòd nobiliſſimum poneretur tertio loco, adhuc non eſt deordinatio, quia illud reſpõdet bonitati quæ appropriatur Spiritui ſancto, cuius perſonam ipſa fides in trinitate ordinat tertio loco; non ſic aũt eſt reperiri circa mandata ſecundæ tabulæ. Poſſet etiam dici, ꝙ maioris difficultatis eſt ultimum de mandatis ſecundę tabulæ, quàm primum: quia maioris perfectionis eſt rem alienam nõ concupiſcere, quàm patri bene facere. Et ſi tu obiicias tunc ꝙ deberet primò ordinari: non ualet: tum quia mandatum illud nõ reſpondet patri, ſed Spiritui ſancto: tum quia non eſt in eo tanta obligatio. AD ILLVD, quòd obiicitur ꝙ in mandatis primæ tabulæ præceptum operis ponitur ultimo. Rñdendũ eſt per ſe interemptionem: quoniam & ſi mandatum de ſanctificatione ſabbati reſpiciat operationem exteriorem, utpote opus ſeruile: non tamen reſpicit poſitiuè, ſed potius negatiuè; actum uerò cordis interiorem, qui attenditur in uacando Deo poſitiuè reſpicit: in mandato uerò primo, non tantum præcipitur cultus cordis interior, uerum etiam adoratio exterior. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd nullus eſt ibi ordo: quia a quolibet poteſt fieri inchoatio. Dicendũ, quòd ordo non attenditur in mãdatis decalogi, ſecundum executionem noſtræ impletionis, uel obmiſſionem noſtræ præuaricationis, ſed ſecundum dictamen ipſius fidei, & obligationem iuſtitiæ: ſicut prætactum eſt; & Ideo ratio illa non ualet.

QVAESTIO III.

Decalogi præcepta quotena in duabus tabulis lapideis ſcripta ſunt?

DE numero, & ordine mandatorum per comparationem ad tabularum diſtinctionem: & cum diuerſimodè a diuerſis dicãtur fuiſſe ſcripta mandata in tabulis, quæritur quis uerius dixerit. Nam Ioſephus dicit, quòd quinque fuerunt ſcripta, in una, & quinque in altera. Orige quòd quatuor in una, & ſex in altera. Aug. uerò, quòd tria in una, & ſeptem in altera. ET QVOD uerius dixerit Ioſephus uidetur. Primo, quia illæ tabulæ æquales ſunt quantum ad magnitudinem, ſecũdum ꝙ ſatis probabile eſt, cùm non legatur contrarium: ergo uidetur, quod tot debuerit una tabula continere, quot & altera. ITEM. Hoc ipſum uidetur auctoritate Apoſtoli Roma. 13. ubi dicit legem impleri in dilectione

proximi, & hoc probat inducendo solummodo in quinque mandatis: ergo uidetur quod si Apostolus sufficientem facit inductionem, q in quinque mandatis sufficienter exprimat ctóinentiam, saltem unius tabulæ. ITEM. Sicut denarius numerus conuenit perfectioni, sic quinarius numerus conuenit statui carnali: quoniam status ille per quinque habet designari propter quinarium sensum, secundum q expositores dicunt: ergo sicut decebat totam legem contineri intra decalogum, sic decebat scribi in tabulis per quinarium: ergo uidetur, q dictum Iosephi sit uerum, & congruum; q si ita est, tunc alii dixerunt falsum. SED quòd Orige. dictum sit magis uerum, ostenditur. Primò, per ipsum textum; quia mandatum primum, quod spectat ad Dei uenerationẽ, distinguit in affirmatiuũ, & negatiuum, cũ dicit. Ego sum dñs Deus tuus. Et postea subiũgit. Nõ facies tibi sculptile. Mãdatũ uerò de τoniungit: unde interponit cõcupiscẽtiã rerũ Exo. 20. ergo uidetur, q præcepta ordinantia ad Deum sint quatuor. Si ergo illa, quæ ordinant ad Deum debuerunt scribi simul, uidetur quod Orige. melius distinxerit per quaternariũ, & senarium. ITEM. Hoc ipsum ostenditur auctoritate Hiero. qui confirmat uerbum ipsius Orige. Ait enim Hiero. super Oseę. Propter duas iniquitates &c. Hæ duę iniquitates sunt contra duo decalogi præcepta, quibus dicitur. Ego sum Dominus Deus tuus: & non erunt tibi alii dii præter me. Ergo uidetur quod quatuor mandata sint, quæ ad Deum spectant: ergo quatuor sunt in prima tabula. ITEM. Hoc ipsum dicitur in Libro de Quæstionibus noui, & ueteri testamenti, qui dicitur esse Augu. ubi post enumerationem quatuor mandatorum dicitur. Hæc quatuor uerba proprie ad Deum pertinent, & in prima tabula continentur: ergo uidetur quòd dictum Orig. fuit magis uerum. SED quod August. uerius dixerit omnibus aliis, uidetur. Primò, quia scriptura tabularum exterior debet respondere scripturæ interiori: sed in tabulis cordis interius mandata ordinantia ad summam Trinitatem scribuntur in superiori parté rationis: hæc autem non sunt nisi tria, secũdum quòd tria sunt appropriata. Reliqua uerò, quæ ordinant ad proximum, scribuntur in inferiori parte, quæ tenẽt quasi rationem alterius tabulæ. Cum ergo tabulæ exteriores respondeant interioribus, uidetur similiter q ita in tabulis exterioribus debeat esse, quod tria scribantur in una, & septem in altera. ITEM. Melius distinguit mandata, qui distinguit ea secundum speciem, quàm secundum materiam: sed mandatum de non concupiscendo uxorem, & de nõ concupiscendo res, formaliter distinguuntur: quia illa est concupiscẽtia carnis, ista est concupiscentia oculorum. Mandatum uerò de nõ colendo deos alienos, & de non faciendo sculptilia, non diuersificatur nisi secundum materiam. Cum ergo Augus. hoc modo distinguat, uidetur quod assignatio eius sit magis idonea. ITEM. Cum omnia mandata ordinentur ad unius Dei cultum, uidetur, q quantum

quantum est de se, debuerunt simul in unum colligi, & ordinari. Si ergo fuerunt per tabulas diuisa, hoc non fuit nisi ad commendandum duo charitatis præcepta, quorum unum ordinat ad proximum. Cum ergo tria sint ordinātia ad Deum, & septem ordinantia ad proximum, sicut patet ex sufficientia mādatorum, superius assignata, uidetur, quod assignatio Augusti. sit magis recta: ut tria sint scripta in prima tabula, & septem in secunda. ITEM. Obiicitur contra omnes assignationes prius habitas, quoniam si per mādata decalogi prohibetur omne peccatum, & contingit hominem peccare in Deum, & in proximū, & in seipsum: uidetur, quod secūdum multiplicationem personarum, contra quas peccare contingit, debuerit multiplicari numerus tabularum: ergo lex debuit scribi in tabulis tribus, nō in duabus tantum.. Alioquin uidetur quod mandata decalogi, aut sint insufficienter tradita, aut incōuenienter per tabulas distincta.

RESOLVTIO.

Decalogi præcepta si attendātur secūdo sensum literalē, quina & quina scripta sunt in duabus tabulis. Si uero secundum sensum mysticum; tria quidem in una; septē in altera scripta sunt.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, quod scriptura mandatorum in tabulis dupliciter habet distingui, uidelicet secundum sensum literalem, & secundum mysticum. Si fiat distinctio illius scripturæ secundum sensum literalem, sic quinque sunt in una tabula, & quinque in alia; & hoc modo distinguit Iosephus, qui fuit historiographus, & qui ad sensum literalem principaliter respiciebat. Si autem fiat distinctio secundum spiritualem, siue mysticum sensum, sic distinxerunt Doctores Sacræ scripturæ, dicentes: mandata ordinantia ad Deum pertinere ad primam tabulam, mandata uero ordinantia ad proximum pertinere ad secundam. Illa enim distinctio tabularum fiebat ad geminam charitatem cōmendaudam, & insinuandam. Et quoniam mandata ordinantia ad Deum, & ad proximum, dupliciter possunt distingui, & diuersificari: uidelicet diuersitate formali, & materiali: hinc est, quod adhuc Doctores nostri fuerunt diuersificati. Considerando enim distinctionem materialem quatuor sunt mandata, quæ ordinant hominem ad Deum. Materialiter enim loquendo, in hoc, quod dicitur: Non adorabis deos alienos, & non facies tibi sculptile: duo mandata intelligumur, & includuntur: & hunc modum distinguendi, & assignandi seruat Origen. Si uero consideretur distinctio mandatorum, secundum rationem formalem, sic mandata ordinantia ad Deum nō sunt, nisi tria, tribus appropriatis trisi personarum correspondentia. secundum quod tactum est supra, Mandata autem ordinantia ad proximum sunt septem, ita quod illud, quod est de concupiscentia uxoris alienæ, distinguitur ab illo, quod est de concupiscentia rerum: secundum quod alia, & alia est concupiscentia, secundum formam, & speciem. Et hoc modo considerauit Augusti. ait

enim sic super Exod. Conuenientius enim mihi uidetur accipi illa tria, & illa septem: quia & trinitatem uidentur illa, quę ad Deum pertinent insinuare. Et quòd dictum est, Non erunt tibi dij alieni præter me, hocipsum perfectius explicatur cum prohibentur coli figmenta. Sic igitur respiciendo ad sensum literalem bene distinxit Iosephus: respiciendo uero ad intellectum spiritualem, & distinctionem materialem, bene distinxit. Orige. Respiciendo autem ad sensum spiritualem, & distinctionem formalem bene distinguit. August. & excellentius quàm Orige. Nec est ibi aliqua contradictio: quia diuersus modus distinguendi spiritualiter, & literaliter non repugnant. Similiter diuersus modus distinguendi materialiter, & formaliter non repugnant.

Et secundum hoc rationes, & auctoritates probantes unumquemque bene distinguere secundum suam rationem, satis possunt concedi. Veruntamen ad illud, quod obijcitur, quòd debeant scribi in tabulis exterioribus, sicut scribuntur in tabulis interioribus. Dicédum, quòd & si debeat esse similitudo ipsius figuræ ad ueritatem, & signi uisibilis ad intellectum inuisibilem, non tamen debet esse omnimoda similitudo: imo sic est similitudo in uno, quod sit dissimilitudo in altero, ut per hoc appareat, quod id est umbra, & illud est ueritas. Ideo non oportuit quòd omnino scriberentur exterius, secundum quòd scribuntur interius: imo quia populo carnali tradebantur secundum literalem sensum, ideo distinguuntur per quinarium, & quinarium. Quia uero secundum spiritualem intellectum duo præcepta charitatis insinuabantur: ideo scribebantur in duplici tabula: unde quodammodo est ibi similitudinis conuenientia, quodammodo discrepantia. Ad illud uerò, quod obijcitur ad confirmationem dicti Orige. de auctoritate quæstionum uet. & no. testam. responderi potest, quòd Augu. aliquando loquitur secundum opinionem propriam, aliquando secundum opinionem alienam: & ibi distinguebat mandata secundum opinionem alienam, non secundum suá. Aliquibus autem uidetur, quòd ille liber non sit August. pro eo quòd plura ibi dicuntur, quæ uerbis Beati Augu. repugnare uidentur, quod melius patet diligenter speculanti liberum illum. Ad illud, quod ultimo obiicitur, qđ deberent scribi in tribus tabulis. Dicendum quòd sicut in mandato de dilectione Dei, & proximi clauditur mandatum de dilectione sui: sic in præceptis, per quæ intelligitur hó ordinari ad deum, & ad proximum clauditur ordinatio sui ad seipsum: & ideo non oportuit tabulas triplicari, sicut etiam non oportuit triplicari mádata charitatis. Alia etiam est ratio, quia mandata distinguuntur secundum regulam iustitiæ, iustitia autem ad alterum ordinat: & ideo non oportuit tertiam tabulam interuenire, secundú quam insinuaretur ordinatio hominis ad propriá personá.

De distinctione præceptorum respectu obliquitatum, eisdem oppositarum, & primo de mendacio.

Sciendum tamen tria esse genera mendaciorum. Sunt enim mendacia quædam pro salute uel commodo alicuius, non malitia, sed benignitate dicta, qualiter obstetrices mentitæ sunt, & Raab. Est & aliud mendacij genus, quod fit ioco, quod non fallit. Scit enim cui dicitur, causa ioci dici, & hęc duo genera mendaciorum non sunt sine culpa, sed non cum magna. Perfectis uerò non conuenit mentiri, nec etiam pro temporali vita alicuius, ne pro corpore alterius animam suam occidant. Licet autem eis verum tacere, sed non falsum dicere: vt si quis nõ vult hominem ad mortem prodere, uerum taceat, sed non falsum dicat. Tertium verò genus mendacij est, quod ex malignitate & duplicitate procedit, cunctis valde cauendum. His videtur innui mendacia illa, quæ fiunt ioco, vel pro salute alicuius imperfectis esse venialia peccata: perfectis verò illud quod pro commodo alterius dicitur, esse damnabile: quod etiam de mendacio iocoso putari potest, præcipuè si iteretur. De mendacio autem obstetricum, & Raab, quod fuerit veniale Augu. tradit, dicens, Forsitan sicut obstetrices non remuneratæ sunt, quia mentitæ sunt, sed quia infantes liberauerunt, & propter hanc misericordiam veniale fuit peccatum, non tamen nullum: sic Raab liberata est propter liberationem exploratorum, pro qua fuit veniale peccatum. Sed ne putet quisque in cæteris peccatis si propter liberationem hominum fiant, ita posse concedi veniam: multa enim mala detestanda talem sequuntur errorem, possumus enim & furãdo alicui prodesse, si pauper cui datur, sentit commodum, & diues cui tollitur, non sentit incommodum. Ita & adulterando possumus prodesse, si aliqua, nisi ad hoc ei consentiatur, appareat amando moritura, & si vixerit pœnitendo purganda: nec ideo peccatum graue negabitur tale adulterium. Sciendum est etiam octo esse genera mendacij, vt August. in Lib. de Mendacio tradidit, quæ di-

Arg. super Ps. 5. ad eũ uersum Perdes oẽs qui loquuntur mẽdacium non longè à prĩcipio enarrationis 1 tom. 8.
Exod. 1
Iosue 2

Aug. in Enc. ca. 22.

ligenter notanda sunt, vt appareat quod mendacium sit veniale, & quod damnabile. Primum capitale est mendacium longeque fugiendum, quod fit in doctrina religionis, ad quod nulla causa quisquam debet adduci. Secundum quod tale est, vt nulli prosit, sed obsit alicui. Tertium quod ita prodest alteri, vt alteri obsit. Quartum, sola mentiendi fallendique libidine, quod maximum mendacium est. Quintum, quod fit placendi cupiditate de suauiloquio. His omnibus euitatis, sequitur sextum genus, quod & nulli obest, & prodest alicui: vt si quis pecuniam alicuius iniustè esse tollendam sciens, vbi scit nescire, se mentiatur. Septimum, quod & nulli obest, & prodest alicui: vt si quis nolens hominem ad mortem quæsiturum prodere, mentiatur. Octauum, quod nulli obest, & ad hoc prodest, ut ab immunditia corporis aliquem tueatur. In his autem tanto minus peccat quisque, dũ mentitur, quanto magis à primo recedit. Quisquis verò aliquod genus esse mendacij, quod peccatum non sit, putauerit, decipit seipsum turpiter: cum honestum esse deceptorem aliorum arbitretur. Omnes ergo genus mendacij summopere fuge: quia omne mendacium non est à Deo.

Ad Consentium c. 14. in tomo 4.

Quid sit mendacium.

Hic videndum est quid sit mendacium, & quid sit mentiri. Deinde, vtrum omne mẽdacium sit peccatum, & quare? Mendacium est (vt ait Augu.) falsa significatio vocis cum intentione fallendi: vt ergo mendacium sit, necesse est vt falsum proferatur & cum intentione fallendi. Hoc enim malum est proprium mẽtientis, aliud habere clausum in corde, aliud promptum in lingua.

Lib. cõtra mendacium ad Consentium c. 12. in fi. in to. 4. idem in Enc. cap. 18

Quid sit mentiri.

Mentiri verò est loqui cõtra hoc, quod animo sentit quis, siue illud verum sit, siue non. Omnis ergo qui loquitur mendaciũm, mentitur: quia loquitur contra quod animo sentit, idest, voluntate fallendi: sed non omnis, qui mentitur, mendacium dicit: quia quod verum est loquitur, aliquando mentiendo: sicut econuersò falsum dicendo, aliquando verax est. Vnde ait August. Nemo sanè mentiens iudicandus est

In Enc. cap. 18

est, qui dicit falsum, quod putat verum: quia quantum in ipso est, non fallit ipse, sed fallitur. Non ergo mendacij arguendus est, qui falsa incautius credit, ac pro veris habet. Potiusque econtrariò ille mentitur, qui dicit verum, quod putat falsum. Quantum enim ad animum eius attinet, non verum dicit: quia non quod sentit dicit, quamuis verum inueniatur esse quod dicit. Nec ille liber est à mēdacio, qui ore nesciens loquitur verum, sciens autem voluntate mentitur. Hic quæri solet, si Iudæus dicat Christum esse Deum, cum non ita sentiat animo, vtrum loquatur mendacium. Non est mendacium quod dicit: quia licet aliter teneat animo, verum tamen est quod dicit, & ideo non est mendacium: mentitur tamen, illud quod verum est, dicens. Quod verò omne mendacium sit peccatum, August. insinuat: Mihi (inquit) videtur omne mendacium esse peccatum: sed multum interest quo animo, & de quibus rebus quisque mentiatur. Non enim sic peccat qui consulendi, vt qui nocendi voluntate mentitur: nec tantum nocet qui viatorem mentiendo in diuerso itinere mittit, quantum qui viam vitæ mentiendo deprauat. Porrò omne mendacium ideo dicendum est esse peccatum, quia hoc debet loqui homo, quod animo gerit, siue illud verum sit, siue putetur & non sit. Verba enim ideo sunt instituta, non vt per ea homines inuicem fallant, sed per ea in alterius notitiam suas cogitationes ferant. Verbis ergo vti ad fallaciam, non ad quod sunt instituta, peccatum est. Nec ideo etiam vllum mendacium putandum est non esse peccatum, quia possumus alicui aliquando prodesse mentiendo: possumus enim, vt prædictum est, & furando & adulterando prodesse. Mendacium quoque non tunc tantum esse possumus dicere, quando aliquis læditur. Cum enim à sciente dicitur falsum, mendacium est, siue quis, siue nemo lædatur. Ecce ex his constat omne mēdacium esse peccatum: non tamen de omni mendacio accipiēdum est illud Psa. Perdes omnes, qui loquuntur mendacium. Nec illud, Os quod mentitur, occidit animam. Nec omne mendacium isto præcepto prohiberi videtur, nec præmissa descreptione mendacium ioci includi.

Aug. in Enc. c. 18. in initio.

Ibi. ca. 22. in initio c.

Aug. in Enc. ca. eod.

Psal. 5. Sap. 1.

Vbi

Vbi cum perculo erratur, ubi non.

Aug. in Enc. 19 in prin. & c. 21 i initio. *Illud etiam sciendum est, quod in quibusdam rebus magno malo, in quibusdam paruo, in quibusdam nullo fallimur. In quibus rebus nihil interest ad capescendum Dei regnum, vtrum credantur, an non, vel vtrum vera putentur an falsa, siue sint, siue non, in his errare, idest, aliud pro alio putare, non arbitrandum est esse peccatum: vel si est, minimum atque leuissimum. Et sunt vera quædam quamuis non videantur: quæ nisi credantur, ad vitam æternam non potest peruenire.* Ibi. c. 17 *Et licet error maxima cura cauendus sit non modo in maioribus, sed etiam in minoribus rebus, nec nisi rerum ignorantia possit errare: non tamen est consequens vt continuo erret quisquis aliquid nescit, sed quisquis se existimat scire quod nescit. Pro vero enim approbat falsum, quod erroris est proprium. Verumtamẽ in qua re quisquis erret, interest plurimum. Sunt enim quæ nescire sit melius quam scire. Item nonnullis errare profuit aliquando, sed in via pedum, non in via morum.* De Iacob si mẽtitus est. *Solet etiam quæri de Iacob qui se dixit esse Esau, aliter animo sentiens, vtrum mentitus sit. De hoc Aug. ait, quod Iacob matre fecit authore vt falleret patrem, si diligenter attendatur, videtur non esse mendacium, sed mysterium.* Gen. 27 Lib. contra mendacium ad Consentium c. 18. in medio *Intendebat enim matri obedire, quæ per spiritum nouerat mysterium: & ideo propter familiare consilium spiritus sancti, quod mater acceperat, à mendacio excusatur Iacob.*

T. to. 4.

SVPRA egit Magister de expositione mandatorum: in hac uerò parte intendit agere de obliquitatibus, quæ illis mandatis opponuntur, & per illa prohibentur. Diuiditur autem pars ista in duas partes. In quarum prima determinat de mendacio. In secũda de periurio. ibi. *Videamus nunc de periurio &c.*) Prima autẽ pars, in qua agit de mendacio; diuiditur in partes tres. In quarum prima determinat de speciebus, & differentiis mendacii. In secunda determinat, quid sit mendacium, & quid mentiri, ibi. *Mentiri vero est &c.*) In tertia uero determinat de his, quæ ad mendacium consequuntur. ibi. *Illud etiam sciẽdum est, quod in quibusdam rebus &c.*) Prima pars diuiditur in duas partes. In quarum prima ponit trimembrem diuisionem mendacij. In secunda uerò subiungit aliam diuisionẽ in octo membrorum. ibi. *Sciendum est etiam octo esse genera mendacij &c.*) Similiter

militer secunda pars principalis diuiditur in duas. In quarum prima determinat Magister quid sit mendacium, & quid mentiri secundum rem. In secunda uerò determinat, quid sit secundum uitii deformitatem. ibi. *Quod uerò omne mendacium sit peccatum &c.*) Similiter tertia pars in duas diuiditur. In quarum prima ostendit, quòd non omnis deceptio est æqualis peccati. In secunda uerò inquirit, utrum Iacob mentitus fuerit. ibi. *Solet etiam queri de Iacob &c.*)

Dub. 1. DE *mēdacio aūt obstetricū, &c.*) Contra hoc obijcitur per illud, quod dicit Glo. super 1. Exod. Benignitatis earum merces, quæ in æterna uita remunerari poterat, per culpam mendacii in terrenam recompensationem commutata est: sed nihil commutat mercedē eternam in temporalem nisi mortale peccatum: ergo uidetur quòd mortaliter peccauerūt. Item uidetur quòd hic contradicat Hiero. Greg. Hiero. enim dicit quòd ædificauit eis dominus domos spirituales: ergo non uidetur quod retribuerit eis in præsenti. Respond. Dicendum quòd circa hoc est duplex modus dicendi. Quidam uolunt dicere, quòd mendacium obstetricum habuit duplicem respectum, uidelicet ad uitam puerorum, & ad uitam propriam, mentiebantur enim pro utraque seruanda. Et secundum q; habuit respectum ad uitam puerorum, sic erat ex pietate: secundum autem quòd habuit respectum ad seruandā uitam propriā, quam magis dilexerunt, quàm ueritatem, sic erat ex libidine. Et primo modo erat peccatum ueniale, quia erat mendacium officiosum. Secundo modo erat peccatū mortale, quia procedebat ex mala radice, uidelicet ex libidinoso amore uitæ propriæ, & eo tempore, quo ueritas confitenda esset: & ideo hæc culpa abstulit eis mercedem, quam meruerant ex pietate: quam prius habuerant seruādo paruulos ex timore dei: & secundum hoc dicunt currrere sanctorum auctoritates diuersas. Sed iste modus satis calumniabilis est, quia durum uidetur dicere, quòd aliquis pro seruanda ꝓprii corporis salute mortaliter peccet, dicendo aliquod mendacium leue. Alius modus dicendi est, q; in ipsis obstetricibus duo est considerare, pietatis beneficiū præcedens, & mendacium subsequens. Et primum fuit ex quadā naturali pietate: nec erat meritorium, sed disponebat ad meritum: Mendacium uero subsequens disponebat ad contrarium: & ideo pietas præcedens fuit temporaliter remunerata propter mendacium: non quia mendacium illud aufert uitam gratiæ prius habitę, sed quia ad gratiam habendam uiam præcluderet, quod quidem bene potest facere peccatum ueniale. Et hoc est, quod uult Greg. dicere, cum dicit: benignitatis earum merces, quę in æterna uita remunerari poterat: poterat (inquam) non potentia disposita, & propinqua, sed potentia remota. Et ex hoc patet quod nulla sit cōtrouersia inter Greg. & Augu. & Hiero. quia nō uult dicere Hier. quod obstetrices habuerunt domos spirituales per assecutionem gratiæ, sed quodammodo ad gratiam præparatæ fuerunt per timorem, & pietatem.

Quan-

Quartum sola mentiendi, &c.) Contra hoc obijcitur: uidetur .n. quòd nullum tale sit mendacium, quia (secundū quod dicit Dion.) nullus operatur ad malum aspiciens. Si ergo mentiri de se malum est, uidetur quod nullus unquam mentiatur solummodo aspiciens ad ipsum mendacium. Item libido est radix omnium malorum: ergo non solum conuenit quarto generi mendacij, sed etiã omni mendacio quod fit ex libidine: ergo penes hoc non debet assignari aliquod genus mendacij. Item. Mendacium quod fit sola libidine mentiendi, nullum habet excusatorium: & peccatum quanto minus habet excusationis, tanto est grauius: ergo uidetur quod illud mendacium sit primum, & capitale inter omnia mendacia, & non sit quartum genus. Resp. ad hoc dicendum est, quod mendacium illud dicitur fieri ex libidine, quo quidem homo mentitur solum, ut placeat. Propter quod notandum est quòd libido dupliciter dicitur. Vno modo dicitur libido inproba uoluntas: & sic est radix mortalium peccatorum. Alio modo dicitur libido quæcunque moderata delectatio: & sic libido dicitur à libendo: & hoc modo non solum est radix mortalium, sed etiam uenialium. Hoc autem dupliciter potest accipi. Aut communiter, prout quęrit finem in actu proprio, aut consequenti: aut specialiter prout in actu proprio quiescit. Primo quidem modo communis est omni peccato. Secundo uerò modo penes ipsam accipitur differentia mendacij, quod fit ex libidine: quod (inquam) non dicitur fieri, quia procedit ex mala uoluntate: sed quia homo in mentiendo non quærit aliud quam seipsum oblectare in ipso mendacio: & huiusmodi minus malum est, quàm illud quo intendit alij prodesse: & ideo medium locum tenet inter mendaciorum genera. Ad illud, quod primo obijcitur, quod nullus operatur ad malum aspiciens Dicẽdum, quod in mendacio duo sunt, uidelicet ueritatis absentia, & quædam ars, & astutia. Et licet non delectetur quis in absentia ueritatis: contingit tamen aliquẽ delectari in quadam arte, & astutia mentiendi: & hoc alio modo habet speciem boni. Et ratione illius dicit Aug. quod sola mentiẽdi libidine contingit aliquem mẽtiri. Ad illud, quod obijcitur, q̃d libido est radix omnium malorum. Dicendum ꝙ libido ibi sumitur largè: sed hic appropriatur ad delectationem, quæ habetur in ipso actu mentiendi, qua quis finem in se quęrit, & non in altero: quæ ideo constituit speciem mendacij, quoniam in alijs speciebus mendacij homo nõ tantum in se, sed etiam in alijs finem quærit. Ad illud, quod obijcitur, ꝙ illud mendacium debet esse maximum. Dicendum, quod hoc non est uerum, quia magnitudo mendacij attenditur secundum maiorem obliquationem intentionis: magis aũt obliquatur q in mẽdacio intẽdit aliũ offendere, q̃ semetipsum delectare: & ideo rõ illa nõ valet.

Dub. 2.

Mendacium est (ut ait Aug. &c.) Obijcitur contra hoc, quod abstracti, & concreti eadem est diffinitio. Sed mentiri potest quis sine falsa uocis significatione, secundum quòd post dicit Magister

Dub. 3.

ster, uidelicet cum quis intendens dicere falsum, dicit uerum: ergo ista non est recta diffinitio. Item. Sicut mendacium contingit esse in uerbis, ita etiam & in factis: ergo non tantum debet dici falsa uocis significatio, sed etiã falsa operis significatio. Item. Videtur quod prædicta notificatio non conueniat omni mendacio, quia qui mentitur mendacio officioso, non intendit fallere, sed prodesse: & qui etiam mentitur mendacio iocoso, non intendit nisi se delectare: ergo non uidetur ista diffinitio omni mendacio conuenire. Respondeo. Dicendum, quod (sicut tactum est in præcedentibus) ad completum esse mendacii duo concurrunt, videlicet falsa uocis significatio sicut materiale: & fallendi intentio sicut formale: & iõ recte assignata est prædicta notificatio mẽdacii. Ad illud uerò, quod obiicitur, quòd abstracti, & concreti eadem est diffinitio. Dicendum, quòd mendacium (sicut prius tactum est) non tãtum dicit comparationem ad mentientem, sed etiam ad ipsam rem, de qua fit sermo. Mentiri uerò propriè dicit comparationem ad ipsum mentientem: & ideo plus claudit in se mendacium quàm mentiri: nec est idem omnino mentiri, & mendacium dicere, sicut Magister in litera dicit apertè. Nec sequitur, quòd si aliquis mentitur, quòd dicit mendacium, si propriè accipiatur mendacium: nisi fortè largè accipiatur mendacium ad mendacium secundum quid, uel simpliciter. Ad illud, quod obiicitur, quòd mendacium non solummodo est in uerbis, sed est in uerbis, & etiam in factis. Dicendum, quòd & si aliquo modo est in factis, secundum quòd innuit Ambr. propriè tamen in uerbis est, secundum quod dicit August. Verba enim sunt propriè signa dicentia mentis conceptum, pro eo quod ab interiori procedunt, & uoluntariè formantur. Et quoniam mendacium respectum dicit ad illud, quod est in mente interius: hinc est q propriè est in sermonibus, & uocibus, & per falsam uocis significationem diffinitur, licet & in aliis aliquo modo analogicè, & per posterius reperiatur. Ad illud, quod obiicitur, quod ista notificatio non conuenit mendacio iocoso, & officioso. Dicendum, q notificatio ista prius conuenit mendacio pernicioso: iocoso autem, & officioso conuenit quodammodo quasi per posterius. Vnde uocabulum fallẽdi in notificatione mendacii non tantum importat decipere, sed etiam falsum dicere: & hoc est omni mendacio commune, & generale. Falsum enim dicere exterius, quodammodo fallere est, dũ homo id dicit, quod potest hominem ad falsitatem deducere, & deducendo ad falsitatem, fallere, & decippere.

Iacob, quod matre fecit auctore, ut falleret patrem &c)

Videtur hoc non habere ueritatem, quia Iacob dixit falsum cum intentione fallendi patrem: intendebat enim significare, quod ipse esset Esau; ergo uidetur quòd simpliciter fuit mendacium: ergo uidetur quòd simpliciter fuerit mentitus. Item. Mendacium est ita malũ, q nullo modo potest fieri bonum, nec per se, nec *Dub. 4.*

nec per dispensationem aliquam: uidetur ergo quòd nullo spiritus sancti consilio, nec mentis imperio potuit ipse Iacob a mendacio excusari. Respon. Dicendum q secundum Beatum Ambr. & etiam Augu. Iacob uir simplex à mẽdacio excusatur, & quantum ad id quod dixit uerbo; & quantum ad id quod fecit ĩ facto. Verbo enim dixit, & facto simulauit se esse Esau. Quantum ad id, quod dixit uerbo; excusatur, quia non intendebat patrem fallere, sed dirigere. Non intendebat etiam dicere se esse Esau quantum ad personam, sed quantum ad dignitatem primogenituræ, & benedictionis, quam sibi à Deo uendicauerat.
Et doc (inquam) non propria auctoritate, sed matris imperio, & spiritus sancti consilio dicebat.
Qui quidem spiritus sanctus in uno, & eodem uocabulo multiplicem habet intelligentiam. Quantum etiam ad id quod fecit, facto simulando se esse Esau; non peccauit, quia secundum Amb. factum illud figuram præferebat futurorum. Vnde propter præfigurationem, & rectam intentionem, quæ dirigebatur secũdum spiritus sancti inspirationem; dicit Augu. Iacob non commisisse mendacium, sed implesse mysterium iuxta scripturæ testimoniũ, quod dicit eũ uirum simplicem, non dolosum.
Ad illud quod primo obijcitur, quod Iacob patrem suum intendebat decipere. Respondendum est per interemptionem, quod falsum est, sicut prius tactum est: q̄a non intẽdebat dicere se esse Esau quantum ad proprietatem personæ: sed quantum ad proprietatẽ benedictionis, & primogenituræ.
Ad illud quod obijcitur, q̄d spiritus sanctus non potest dispẽsare de mendatio, q non sit peccatum in spiritum sanctum. Dicendũ, quod illud ueritatem habet, quando mendacium uere, & proprie mendacium est; sed hoc modo Iacob mendax non fuit, quia quamuis unum prætẽderet, aliud tamẽ præfigurabat: & spiritus sanctus illud, quod præfigurabatur, principaliter intendebat, & Rebecca præcipiens, & Iacob obediens: cuius signum est, quòd ipse Isaac post benedictionem datam per spiritum sanctum in ecstasi eleuatus, & intelligens futurorũ præfigurationem, postquam etiã deprehendit ipsum fuisse Iacob, confirmauit prius datam benedictionem.

ARTICVLVS I

QVAESTIO I.

An essentiale sit omni mendacio, falsum esse?

AD intelligẽtiam huius partis possunt sex breuiter quęri. Primò quęritur, utrum essentiale sit omni mendacio esse falsum: Secundò quæritur, utrum essentiale sit omni mendacio esse peccatum. Tertiò quæritur, utrũ mendacium sit peccatum mortale ratione sui generis. Quartò, utrum omne mendacium sit peccatum mortale uiris perfectis. Quintò quæritur, de numero mẽdaciorum. Sexto, & ultimò, quæritur de gradibus eorundem.

VTRVM essentiale sit omni mẽdacio esse falsum. Et quòd sic uidetur. Primò per diffinitionem mendacii, quam ponit August. in Lib. de mendacio. Mendacium (inquit

quit) est falsa uocis significatio cũ intentione fallendi. Si ergo diffinitio, & partes diffinitionis sunt essentiales diffinito: ergo essentiale est mendacio esse falsum.

ITEM. Hoc ipsum uidetur per illud, quod dicit Aug. contra mẽdacium. Sicut lux opponitur tenebris: ita ueritas opponitur mendacio: sed tenebra essentialiter loquendo est priuatio lucis: ergo mẽdacium est priuatio ueritatis: sed ueritatis priuatio est falsitas: ergo à primo essentiale est ipsi mendacio esse falsum. ITEM. Sicut se habent esse ueracem, & mendacem circa hominem: sic se habent circa orationem ueritas, & mendacium; sed ista duo sunt incompossibilia circa eundem hominẽ simul, & semel, uidelicet ipsum esse ueracem, & mendacem: ergo similiter erũt incompossibilia circa sermonẽ: ergo impossibile est, ꝙ idem sermo sit simul uerus, & mendax. Si ergo mendacium non potest se compati cum ueritate, uidetur ꝙ inseparabiliter habeat sibi annexam falsitatem. ITEM. Omne uerum, secundum quod huiusmodi, est à ueritate prima: sed nullum mẽdacium est à ueritate prima: ergo nullum mendacium est uerum: & est uerum, uel falsum: ergo essentiale est ipsi mendacio esse falsum.

SED CONTRA. Augu. in Lib. de mendacio dicit, ꝙ ille mentitur, qui dicit uerum, quod putat esse falsum: sed qui mentitur mendacium dicit: ergo aliquis dicendo uerum, facit mendacium: non ergo omne mendacium necessario est falsum. ITEM. Sicut uerbum discordat ab intentione, cum quis negat illud, quod nouit, sic etiam discordat quando affirmat illud, quod ignorat, & de quo dubitat: sed possibile est aliquem affirmare aliquod uerũ, de quo dubitat: ponatur ergo, cum sit possibile: sed in tali affirmatione discordat sermo ab intentione loquentis; ergo est ibi uitium, & peccatum: sed non est nisi peccatum mendacii: ergo uidetur ꝙ aliquid simul possit esse uerum, & tamẽ nihilo minus est mendacinm. ITEM. Si intentio est recta, totum est rectũ ergo si intentio est mendax, totũ est mendax: sed aliquis potest dicere dictũ uerum intentione mentiendi: ergo possibile est quod aliquis dicendo uerum, sit mendax: sed non est mendax nisi in illo dicto: ergo possibile est dictum uerum esse mendacium. ITEM. Sicut se habet peccatum ad bonitatem, ita se habet mendacium ad ueritatem, sed qui facit aliquod bonum opus mala intentione, committit peccatum: ergo similiter qui dicit uerum intentione fallendi, incurrit mendacium: ergo idem quod prius. SI TU dicas secũdum ꝙ Magister uidetur dicere in litera. qđ possibile est aliquem dicere uerũ & mentiri: sed non est possibile aliquod dictum esse uerum, & mẽdacium simul. Videtur esse oppositio in adiecto; quia sicut se hẽt peccans ad peccatum: sic se habet mentiens ad meadacium: sed omnis peccans, peccatum committit; ergo omnis mentiens mendacium dicit: ergo si ueritas dicti non repugnat actui mentiendi, non repugnat rationi ipsius mendacii.

Reso-

RESOLVTIO.

Quinimmo; cum duplex falsum includat: unum quidem in comparatione ad rem; alterum uero in comparatione ad dicentem.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, q dictum exterius prolatum comparatur ad intentionem dicentis, & ipsam rem significatam: & secũdum hoc sortitur dictum illud rationem duplicis falsitatis, uel ueritatis. Nam per comparationem ad rem dicitur uerus sermo, per comparationem autem ad intentionem dicentis dicitur uerax. Sic etiam falsitas duplex est circa sermonẽ. Nam per comparationem ad rẽ, uidelicet cum non est adæquatio rei, & sermonis: dicitur sermo falsus, per comparationem uerò ad intentionem dicentis, cum nõ est adæquatio sermonis, & intentionis, dicitur sermo fallax, siue mendax. Quoniam igitur mendacium nominat ipsum dictum per comparationem ad rem, & ad ipsum dicentem; hinc est q ad completam mendacii rationẽ duplex falsitas concurrit. Vna per comparationẽ ad rem, & altera per cõparationem ad intentionem loquentis. Et hanc duplicem falsitatem tangit August. in diffinitione mẽdacii, cum dicit. Mendacium est falsa significatio uocis cum intentione fallendi. Prima autem falsitas tenet in ipso mendacio rationem materialis. Secunda uero rationem formalis, & ab illa secunda denominatur quis mendax: ergo propter hanc duplicem comparationem, quam importat ipsũ mendacium de ratione sui nominis, necesse est ad eius completã rationem concurrere prædictam duplicem differentiam falsitatis. Mentiri aũt dicit actum per comparationem ad ipsum loquentem. Vnde ad hoc q aliquis dicatur mentiri, sufficit falsitas, quæ concurrit ex discordia uocis, & intentionis: & hoc patet ex ipsa diffinitione uocabuli, quia mentiri est contra mentem ire. Contra autẽ mentem uadit non solum ille, qui dicit falsum scienter, sed etiã qui dicit uerum, quod putat esse falsum. Vnde minus importatur cũ dicimus aliquem mentiri, quàm quando dicimus aliquem dicere mendacium. Quamuis enim intẽtio fallendi sufficiat ad hoc, ut aliquis dicatur mentiri: non tamen sufficit ad plenam rationem mendacii, secundum quòd dicit Magister in litera, & manifestè apparet ex ipsa notificatione Aug. & rõnibus ad primam partem adductis.

AD ILLVD, quod obiicitur in contrarium, quod ille mentitur, q dicit uerum, quod putat esse falsum: iam patet respõsio: quia plura requiruntur ad perfectam rationem mendacii, quàm quod aliquis dicatur mentiri. AD ILLVD, quod obiicitur, quod sicut uerbũ discordat ab intentione in eo, qui asserit falsum, ita etiam in eo, qui asserit dubium, & incertum. Dicẽdum, q etsi sit ibi similitudo quãtum ad discordiam intentionis: dissimilitudo tamen est quantum ad discordiam sermonis, & rei: quia cum asseritur falsum scienter, non tantummodo discordat sermo ab intentione, sed etiam discordat à re: & ideo non sequitur, q si in assertione falsi cogniti est mendacium, q propter hoc est in assertione ueri incerti, nisi secundum quid. AD ILLVD, quod

obij-

obiicitur, quod intentio recta totum rectificat, & obliqua totum falsificat. Dicendum, quod & si intentio obliqua totum dictum falsificet, non tamen falsificat secundū omnem respectum, sed solum secundum respectum, quem habet ad dicentem, & ille respectus nō sufficit ad mendacii rationem: sicut tactum est. AD ILLVD, quod obijcitur, quod qui facit bonum mala intentione, committit peccatum: ergo &c. Dicendum, quod bonum mala intentione factum, non est simpliciter peccatum: sed peccatum illi, qui facit: sicut cum quis dat eleemosynam ex uana gloria, dare eleemosynam non est peccatū, sed illi qui mala intentione hoc facit: sic & in proposito potest cōcedi. Et præterea ex hoc non habetur, quod ueritas simul stet cum eo quod est mendacium simpliciter, sed tantum alicui. Aliter etiā posset dici, quod non est simile: quia peccatum dicit priuationem bonitatis, bonitas autem dicit ordinationem in finem, quæ quidem habet esse mediante recta intentione. Et ideo recta intentione sublata, cum simpliciter pereat ordinatio, simpliciter iudicabitur aliquid esse peccatum; mendacium autē dicit priuationem ueritatis, quæ quidem non tantum consistit in cōparatione ipsius sermonis ad intētionem, sed etiam ad ipsam rem. ET per hoc patet responsio ad illud, quod obiicitur consequenter, quod quicunque peccat, peccatum committit: ergo qui mentitur, similiter committit mendacium. Non enim est simile, sicut iā uisum est. Esto tamen quod illa conclusio concederetur, quod ille mentiendo cōmitteret & mendaciū: non tamen sequeretur, quod esset mendaciū in se: imò est ibi quid & simpliciter, sicut prius explanatū est. Vnde solum illud dictū, in quo est falsitas per comparationē ad rē & intētionem, est mendaciū simpliciter, & cōpletè. Illud uerò in quo est falsitas solum per cōparationem ad intentionē, est mendaciū alicui, & minus cōplete. Illud autē, in quo est falsitas per comparationem tantum ad rem, est mendacium secundum aliquid, & minimè complete. Vnde ferè omnes rationes præmissæ, & etiam consimiles in processu suo peccant secundum quid, & simpliciter.

QVAESTIO II.

An essentiale sit mendacio, peccatum esse?

VTRVM essentiale sit mendacio esse peccatum. Et quod sic uidetur. Primò auctoritate Aug. in Libro contra mēdaciū, qui dicit sic. Videtur mihi omne genus mendacii esse peccatum. ITEM. Aug. in Lib. de mēdacio, *Cap. 17 Tom. 4* Aut non est credendum bonis, aut credendum est eis, quos credimus debere aliquando mentiri, aut nō est credēdū bonos aliquando mentiri: quorū primū est perniciosum: secundum stultū: restat ergo ut nunquā mentiātur boni. Si ergo aliquis mentitur, necesse est inquantū mentitur esse malū, ergo essentiale est ipsi mēdacio esse peccatum. ITEM. Aug. ibid. Quisquis aliquod genus mēdacii pec- *Cap. ultimo.* catū non esse putauerit, semetipsū turpiter decipit: ergo redit idē quod prius. ITEM. Hocipsum uidetur ratione: quia essentiale est ipsi mēdacio esse priuationē ueritatis & respectu rei, & respectu intētionis: sed ubicunque est intentionis obli-

obliquitas, ibi necessariò est culpa: ergo necessarium est ipsum mendacium esse peccatum. ITEM Omnis iniquitas essentialiter loquendo est peccatum, ubicumq; autem est mendacium, ibi est dolositas, quia aliud gerit homo in corde, aliud dicit ore: ubi autem dolositas est, ibi est iniquitas: ergo a primo, impossibile est aliquod mendacium non esse peccatum. ITEM. Verba instituta sunt ad hoc, quod homo exprimat per illa illud, quod mente gerit: sed quicumque mentitur, utitur uerbis ad contrarium eius, quod mente gerit: ergo quicumq; mentitur, utitur uerbis ad contrarium eius, ad quod instituta sunt: & omnis, qui utitur re ad contrarium eius, ad quod instituta est, necessariò illa abutitur, & omnis qui abutitur, peccat: ergo omnis qui dicit mendacium, peccat.

SED CONTRA hoc obiicitur, Primò per exempla, quia Gene. 22. Abraam cùm intenderet puerum immolare, dixit se cum puero reuersurum ad seruos: & Isaac de uxore sua dixit, quod soror eius esset. Gen. 26. Et de Ioseph similiter habetur exemplum. Gen. 42. & 44. Si ergo facta patriarcharum narrat scriptura non sicut apprehendenda, sed sicut imitanda, & ipsi mentiti fuerunt, uidetur quod mentiri possit aliquis sine peccato. ITEM. In scripturis ponuntur multæ locutiones, quæ secundum intentionem literæ falsæ sunt, sicut patet de eo, quod dicitur. Iudicum 9. quod ierunt ligna ad ramnum &c. & disputantes proponunt multa, quæ sciunt esse falsa: cùm ergo Sacra scriptura absque aliquo peccato fuerit data, & inscripta, & inspirata, & disputatio ad ueritatem inquirendam sit laudabilis, & meritoria: uidetur, quod aliqua mendacia dici possunt absq; ulla culpa: ergo non est essentiale ipsi mendacio esse peccatum. ITEM. Secundum quod dicit Amb. non solum est mendacium in uerbis, sed etiam operibus simulatis: sed facere potest aliquis opera simulata absq; aliquo peccato, sicut fecit Iosue, qui simulauit se fugere ante habitatores Hai: & Dauid qui simulauit se stultum ante regem Achis: & Iehu qui simulauit se cultorem Baal: & isti non peccauerunt, sed potius commendantur: ergo uidetur pari ratione, quod possit fieri mendacium in uerbis sine peccato. ITEM, Maius malum est homicidium, & furtum, quam sit mendacium: sed furtum, & homicidium benè possunt fieri: nec est necessarium semper esse peccatum: sicut patet de his, qui occidunt auctoritate legis, & furantur tempore necessitatis; uel ex præcepto, sicut filii Israel: ergo uidetur multo fortius, quod mendacium aliquod possit bene fieri: ergo non est essentiale ei esse peccatum. ITEM. Mendacium, quo quis mentitur proximo, est contra mandatum secundæ tabulæ: sed in mandatis secundæ tabulæ (ut dicit Ber.) potest dominus dispensare, ut bene fiat: ergo & in ipso mendacio: ergo non uidetur quod essentiale sit ei esse peccatum. ITEM. Possibile est, quod aliquis mentiatur propter castitatem alterius conseruandam, quem diligit ex charitate: si ergo omne, quod fit ex charitate, fit benè, & meritoriè, & tale non est peccatum: ergo si possibile est mentiri ex charitate, possibile est mendacium non esse peccatum.

Iosue 8.
1. Reg. 27.
4. Reg. 10.

RESOLVTIO.

Vtique, cum de ratione sui inordinatam intentionem includat.

Respon. Dicendum, q absq; dubio omne mendacium est peccatum: & adeo est ipsi mendacio essentiale esse peccatum, ut nullo pacto, nullo fine, nulla dispensatione, nec humana, nec diuina possit fieri benè. Et hoc Aug. dicit expressè, & nititur multipliciter probare: & in hoc communiter concordant Doctores. Sed rationem huius est difficile assignare, & ad hoc possumus niti diuersimode. Vna nanque ratio reddi potest ex parte eius, contra quod est mendacium: mēdacium enim est contra ueritatem: homicidiū uerò, & furtum cōtra creaturam. Deus autem contra suam ueritatem non potest facere, nec potest aliquis iustè contra diuinam ueritatem ire: quamuis posset quālibet creaturam alii pro toto subiicere, & eam disponere, & ordinare. Ideo licet possibile sit dispensare in homicidio, & furto: non tamen in mendacio. Sed hęc ratio non uidetur sufficere, quia non omne mendacium est contra ueritatem increatam. Sicut enim bonitas est creata, & increata: ita et & ueritas: & sicut Deus est supra creatam bonitatem, ita etiam est supra creatam ueritatem: ergo sicut potest dispensare, ut aliquis destruat aliquod bonum creatū, ita tamen quòd nullum fiat præiudicium suæ bonitati: ita uidetur similiter de ueritate. Ideo est alius modus dicendi, qđ mendacium nullo modo pōt bene fieri, nec aliquo fine, nec aliquo præcepto dispensatiuo: quia semper manet in eo deordinatio: quę quidem est ex discordia uocis, & intellectus: non sic aūt est reperire in aliis. Nam diuinū mandatum superueniens tollit deordinationem illā, quę est in homicidio, & in furto: ideo magis adhæret malitia ipsi mendacio, q̄ furto, uel homicidio. Sed nec adhuc uidetur hoc sufficere: qm̄ si Deus pōt facere duos homines discordare abinuicem sine peccato, sicut dicimus de Paulo, & Barnaba, uidetur, q similiter manente intellectus, & sermonis discordia possit ex dispensatione diuina amoueri omnis culpa: & ideo non uidetur rō sufficiens sumi ex parte discordiæ intentionis, & sermonis. Act. 15

Et ideo adhuc est tertius modus dicendi, q dupliciter dicitur esse aliquid malum, aut ex genere actus, utpote cū actus transit super materiā indebitā; aut ex malitia intētionis. Cùm aūt transit actus super materiam indebitā, hoc potest esse dupliciter, uel repectu Dei, uel respectu proximi. Si respectu Dei: sic est malū in se, & secundū se, nec ullo modo pōt bene fieri, sicut est odire summū bonū, & blasphemare Deū. Si respectu proximi, sicut est nocumentū inferre proximo in persona, uel in rebus: sic est malū in se, & pōt aliquo fine bene fieri, quia pōt recta intentio superuenire ex dispensatione. Cùm aūt aliquid est malū ex malitia intētionis, tūc siue sit respectu Dei, siue respectu proximi, simpliciter malū est, & nullo fine pōt bene fieri, quia dicit priuationē debiti finis. Vnde facere hoc malū esse bonum, nihil aliud est facere, q̄ aliquid simul esse bonum, & malum. Tale aūt est men-

dacium. Nam mendacium non solummodo dicit malum ex hoc, quod actus transit super materiã indebitam; sed et ex intentione indirecta. Et quoniam ad omne mendaciũ illa duo concurrunt, uidelicet dicere falsum, & intentio fallendi. Et primũ est malũ in se, & põt bene fieri ab eo, qui ignoráter dicit falsum. Rõne uerò secũdi est malũ, secundum se, & nullo fine põt bene fieri, nec circa ipsum põt dispensari Sicut nullo modo potest bene fieri, quod aliquis cognoscat alienã intentione adulterandi, siue ex improbitate uolũtatis. Cõcedendæ sunt igitur rationes hoc ostendentes, quod essentiale est ipsi mendacio esse peccatum: & quod ipsum mendacium est malum secundum se: sicut dicit Augu. quoniã de ratiooe sui nominis includit inordinatam intentionem, sicut ostensum est.

AD ILLVD, quod obiicitur in contrariũ per exempla ueteris testa. de mendacio Abraæ, Isaac, & Ioseph. Dicendum, quod nullus eorũ mentitus est. Nam & si Abraã uellet filium suũ immolare, credebat tamé ex magnitudine fidei suæ (sicut dicit Apostolus) quod dominus eũ suscitaret: sciebat enim quod erat firma promissio, quia ei dictũ fuerat, in Isaac uocabitur tibi semen. Similiter nec Isaac mentitus fuerat, quia Rebecca soror erat, & uxor; & dicendo ipsam esse suã uxorem, ueritatem utique tacuit: sed tamen falsitatem non dixit. Similiter etiam nec Ioseph mentitus fuit, quia uerba illa nõ dicebat affirmando, sed potius tẽtando, cùm dicebat eos exploratores esse. Vnde potius intelligenda sunt interrogatiue, quàm affirmatiue. Quando autem dixit se peritum in augurandi scientia, largè accipitur uerbum augurandi, pro futurorum præuisione. Preterea, hoc ipsum etiam interrogatiue dixit, potius exprimens famã populi, quàm de hoc habebat, quàm sibi attribuere uolens famã illã: sic ét & de cõsimilibus dicendũ est.

AD ILLVD, quod obiicitur de locutionibus positis in scriptura. Dicendum, quod ea, quæ transumptiue dicuntur, referuntur ad cõsequentem intellectum, & pro illo intelliguntur: & quoniam pro illo habent ueritatem, nullum est ibi mendacium. Et hoc est quod dicit August. in Libro de Mendacio. Quicquid figuratiue fit, aut dicitur, non est mendacium: omnis enim enunciatio ad id, quod enunciat, referenda est. Omne autem figuratiuè factum, aut dictũ hoc enunciat, & significat eis, quibus intelligendum prolatum est: & sic nullum est ibi mendacium quia non enunciantur pro intellectu primo, sed pro secundo, qui uerus est. Sic nec in disputatione est mendacium, cum proponuntur aliqua falsa ad hoc, quod per illa deducat homo ad maius falsum, & deducendo ad maius falsum, reducat ad uerum. In disputationibus enim propositiones magis sunt interrogationes, & dubiæ, quàm ueritatis assertiones: nisi forte in doctrinalibus disputationibus, in quibus oportet discentem credere, ubi sola uera proponuntur, probantur, & supponuntur.

AD ILLVD, quod obiicitur de simulatione in facto. Dicendum, quod est simulatio cautelę, instructionis, & duplicitatis. Simulatio cautelæ fuit in Iehu, cùm finxit se cultorem

cultorem Baal, & Dauid, qui finxit se stultum. Simulatio uerò doctrinæ fuit in Christo, cùm finxit se longius ire: sicut dicitur Lucæ ultimo, in quo erudiuit discipulos in officio hospitalitatis, in quo coegerunt illum apud se manere, per quod ēt meruerunt illū cognoscere. Simulatio uerò duplicitatis est in hypocritis, qui in signo exteriori ostendunt se esse bonos, & interius replentur malitia. Primæ duæ simulationes non tenēt rōnem mendacii, sed tertia rōnem mendacii tenet; & illa nō est sine peccato. Præterea nō est simile de uerbo, & facto: quia factū non est principaliter institutum ad significandum mentis conceptū. Sermo aūt ad hoc institutus est, ut sit nuncius, & interpres ipsius mētis: & ut homo significet alteri, q̄ est apud se, & ut astruatur ueritas apud audiētē, quæ est apud loquentem: & ideo qui ad aliud utitur ipso sermone, abutitur ipso sermone, & incurrit peccatū mendacii: non sic aūt est semper ex parte facti. AD ILLVD, qđ obiicitur, q̄ maius peccatum est furtum, & homicidium, q̄ mendacium. Dicendum, q̄ quamuis grauius peccatum sit utrunq; eorū, quando fit mala intētione, & malo fine: quia tamē contingit illa a malo fine separari: ideo possunt benefieri: non sic aūt est in mēdacio reperire, quia de ipsius nominis ratione nominat intentionis obliquationem. AD ILLVD, quod obiicitur, quod est contra mandatum secundæ tabulæ. Dicendum, quòd in mandatis secundæ tabulæ quantum ad actum cōtingit bene Deum dispensare, sed quantum ad deordinationem intentionis nunquam, ut aliquis excusetur à peccato propter diuinum præceptum, manente intentione deordinata. AD ILLVD, quod obiicitur de eo, qui ex charitate mouetur ad mentiendum. Dicendum, quod charitas præsupponit ueritatem: unde ad nihil mouet, quod ueritati repugnat, ueritati (dico) ex parte animæ. Vnde dicit Bernar. quod ad hoc q̄ opus sit laudabile, necesse est quod sit charitas in intentione, & ueritas in electione. Et q̄a ueritas non seruatur in prolatione mendacij: hinc est quòd mendacium ex charitate non potest dici. Sicut enim ex charitate non potest scienter committi malum, quod quidem maneat malum, ut inde eueniat bonum; sic etiam non potest ex charitate dici falsum, ut inde sequatur uerum, aut bonum. Et est simile: quoniam sicut uis operatiua deseruit affectiuę, sic uis interpretatiua deseruit intellectiuæ: & sicut finis affectiuæ est bonum, ita finis intellectiuæ est uerum. Sicut ergo nullum opus potest ex charitate fieri, nisi quis intendat bonum, & illud opus sit ordinabile ad bonum: sic etiam nullus sermo potest ex charitate proferri, nisi in illius sermonis prolatione primo intendatur uerum. Et quia mendacium ordinatum est ad contrarium uiri, uidelicet ad iudicandum falsum ex ipsa intentione proferentis: ideo non potest fieri ex charitate, nec meritoriè, sed semper malè. Et hæc ratio tacta fuit in ipsa responsione, facta ad quæstionem.

QVAESTIO III.

An mendacium ex suo genere peccatum mortale sit?

VTRVM mendacium sit peccatum mortale ratione sui generis. Et quod sic, uidetur. Primò per illud, quod dicitur in Psal. 5. Perdes omnes qui loquuntur mendacium. Glo. plus est perdere, quam odire: sed Deus neminem odit nisi propter peccatum mortale: ergo, omne mendacium est peccatũ motrale. ITEM. Sapi. 1. Os, quod mentitur, occidit animam: quod uerbum tractans August. dicit in Lib. de conflictu uitiorum, & uirtutum: Nec officioso mendacio, nec simplici uerbo oportet quẽquam decipere, quia quomodolibet mentiatur quis, occidit aĩam. Sed non occiditur aliquis nisi per mortale peccatum: ergo quomodocunque mentiatur aliquis, peccat mortaliter. ITEM. Super illud. Perdes omnes qui loquuntur mendacium. Glo. si quis nõ uult hominem ad mortem prodere, uerum taceat, sed non falsum dicat: ne pro corpore alterius animam suam occidat: sed nullum mendacium est leuius peccatum, quam mendacium officiosum: ergo si illud occidit animam; ergo & omne aliud. Cum igitur anima non occidatur nisi per mortale peccatum, uidetur &c. ITEM. Hoc ipsũ ostenditur ratione. Quod est contrarium ueritati, & eius perẽptio, est peccatum mortale: sed omne mendacium repugnat ueritati, sicut fornicatio castitati: ergo sicut fornicatio est peccatum mortale de ratione sui generis, ita & mendacium. ITEM. Omnis, qui facit contra conscientiam, ædificat ad gehennam: sed omnis mentiens contra conscientiam loquitur, quia dicit falsum cum intentione fallendi; ergo proferens mendaciũ ædificat ad gehennam: sed non dicitur homo ædificare ad gehennã nisi per pctm̃ mortale: ergo &c. ITEM. Omne peccatũ, in quo est plenus consensus, & fit ex certa scientia, est peccatum mortale: quia in peccato, in quo est plenus consensus, superior portio rationis manducat: peccatum autem quod est ex certa scientia, est peccatum in S. S. quod est grauissimum. Cum ergo omne mendacium de ratione sui generis sit peccatum ex certa scientia, & in quo est plenus cõsensus, uidetur quod omne mendacium sit peccatum mortale.

SED CONTRA. Glo. super 1. Exod. Infirmis mentiri concedit; sed nullum mortale alicui conceditur: ergo mendacium non est mortale peccatum. ITEM. Greg. loquens de mendacio obstetricũ dicit. Hoc peccati genus de facili credimus relaxari: sed peccatum qđ facile relaxatur, est in genere uenialis; ergo &c. ITEM. Nihil est peccatum mortale, nisi ubi libido interuenit, uel contemptus: sed mendacium officiosum de sui ratione non dicit libidinem, nec cõtemptum; ergo non uidetur quod sit mortale peccatum. ITEM. Cũ quis loquitur, uel ludit cum proximo suo dicendo ei fabulam, nõ facit contra aliquam prohibitionem; ergo non uidetur quod peccet mortaliter, sed mentitur mendacio iocoso; ergo non omne mendacium est peccatum mortale. Lib. 18. Mor. Cap. 2.

Reso-

RESOLVTIO.

Mendacium, quantum est de ratione sui generis, tum ueniale, tum mortale est. Sed mortale faciunt materia, circa quam, contemptus, nocumentum, & libido mentiendi.

RESPON. Dicendum, q absque dubio non omne médacium est peccatum mortale, imò in quantum est de ratione sui generis indifferens est peccatum & ad mortale, & ad ueniale. Et ratio huius est: quia lingua posita est in lubrico, & facilius est loqui, q̃ facere: iō non semper ponderatur actus linguæ, nec ponderari potest faciliter, propter quod dicitur Iaco. 3. Qui non offendit in uerbo, hic pfectus est uir: propter quod etiā peccatum mendacij non est generaliter mortale. Sed mortale fit rōne materiæ, circa q̃, & rōne cōtemptus, & rōne nocumenti, & ét rōne libidinis mētiendi, quę faciūt mendacium esse perniciosum, & mortale peccatum: & quia hęc nō semper concurrunt ad esse mendacii: & ideo potest esse aliquando ueniale, aliquando mortale, sicut ostendunt rationes ad hanc partem inductæ.

AD ILLVD, quod objicitur, de auctoritate Psalm. quod omnes perduntur, qui loquuntur mendacium. Dicendum, q sicut Glo. exponit, nō intelligitur hoc dictum de mendacio generaliter, secundum differentiam mendacii perniciosi. Vnde distributio illa non fertur ad ipsum mendacium, sed ad personas mentientes illo genere mendacij. Ideo & in processu illo est fallacia figuræ dictionis propter commutationem suppositionis eius, quod dico, mendacium, quia fit processus à determinata ad confusam. AD ILLVD, q objicitur de auctoritate Sapientiæ. Dici potest, q similiter auctoritas illa non intelligitur de quolibet mendacio, sed de mendacio pernicioso. Et si objiciatur, quod August. exponit, q quocunq; modo, mentitur quis, occidit aīam. Dicendum, q nec ibi intendit August. distribuere pro omnibus differentijs mendacij: sed intelligēs de mendacio pernicioso, quod est in doctrina religionis, dicit: quòd nullo pacto, nullo fine potest qs mentiri, quin occidat animam: & illud melius potest colligi ea litera sequenti. AD ILLVD, quòd obiicitur, quod homo non debet mentiri pro salute alterius, ne animā suam occidat: potest dici q uerbū illud solummodo ad perfectos se extendit, de quibus loquitur August. in originali, unde Gloss. illa sumpta est. Posset etiam dici qd uerbum hoc dictum est consultoriè, quia homo nō tenetur mentiri pro aliquo, nec tenet aīam suā lædere pro salute alterius corporali. Quoniā ergo quodlibet mendacium, & si nō inducat mortem, quia tamen peccatum est, ad mortem disponit: ideo consulit, ut nō mentiatur pro salute corporis alterius seruanda: & sic ex hoc non habetur, q omne mendacium sit mortale peccatum, uel ad illud præparat. AD ILLVD, quod objicitur, q omne mendacium est peremptorium uirtutis ueritatis. Dicendum, q uirtus ueritatis potius est uoluntas dicendi uerū, cum oportet, & expedit, quàm sit continua enunciatio ueri. Quamuis autem prolatio ipsius mēdacij repugnat actui dicēdi uerū: tñ nō repugnat ipsi ueritati uirtuti, qua quis recedit

 fugit

fugit mendacium perniciosum. Nec est simile de fornicatione respectu castitatis, quoniam actus ille uniuersaliter est prohibitus non sic autem omnis differentia mẽdacij: & hoc est propter lubricum ipsius linguæ. Vnde quædam sunt mendacia exteriora, quæ nõ opponuntur ipsi ueritati uirtuti, sicut peccata uenialia, sicut nec primi motus castitatis. Quædam uerò opponuntur sicut peccata mortalia, & ista prohibentur in quinto mandato, in quo dicit Magister, mendacium, & periurium prohiberi. AD ILLVD, quod obijcitur, quòd qui facit contra conscientiam ædificat ad gehennam. Dicendum, ꝙ conscientia aliquid dictat refugiendum, sicut contrarium iustitiæ, aliquid sicut quod facit aliquo modo iustitiã declinare. Qui primo modo facit contra dictamen conscientiæ, peccat mortaliter propter contemptum interuenientem, & ille ædificat ad gehennam. Qui uerò secundo modo, non ædificat ad gehennam, nec propriè dicitur facere contra conscientiam, sed præter conscientiam. Et primo modo sunt contra conscientiam mendacia perniciosa, secundo modo alia. Conscientia enim non dictat omnia mendacia æqualiter esse uitanda, sed quædam sicut mortalia, quædam sicut uenialia. Et si tu obijcias, quòd omnis mentiens quocunque genere mendacij mẽtiatur, semper dicit directè contrarium ei, quod conscientia dictat. Dicendum, quòd cõscientia dictat de aliquo quod sit uerum, & de aliquo quod non sit dicendum, uel eius contrarium. Et cum quis profert falsum scienter, & si directè faciat contra conscientiam, quæ dictat aliquid esse uerum: non tamen facit contra conscientiam illam, quę dictat aliquid non esse dicendum. Et quantum ad secundum dictamen conscientiæ, quod dirigit in agendis, pensatur quantitas peccati; non quantum ad iudicium conscientiæ, quod regit in agẽdis. AD ILLVD, q̄d obiicitur, quod in omni mendacio superior pars rationis comedit, & certa scientia concurrit. Dicendum, quod sicut Secundo Libro fuit determinatum, manducatio superioris portionis facit peccatum mortale solum in his, quorum actus sunt simpliciter, & uniuersaliter prohibiti, sicut in peccato carnis: hoc autem locum non habet in peccato mendacii. Similiter non omne peccatum, quod fit ex certa scientia, est in spiritum sanctũ, sed illud in quo cum certa scientia concurrit ipsa malitia. ET SI tu obijcias, quòd omne mendacium impugnat ueritatem agnitam, quæ est una species, peccati in spiritum sanctum. Dicendum, ꝙ non quęcunque ueritatis impugnatio est peccatum in spiritũ sanctum, sed impugnatio ueritatis secũdum pietatem: & ulterius impugnatio, quæ est cum quadã proteruitate, & mentis obfirmatione, quam non est in quolibet mendacio reperire. Et ideo ex hoc non potest cõcludi, ꝙ omne mendacium sit peccatum in spiritum sanctum, nec etiam quòd uniuersaliter sit peccatum mortale. Dis.24

Que-

QVAESTIO IIII.
An uiris perfectis mendacium semper mortale sit?

VTRVM omne mendacium sit mortale uiris perfectis. Et quod sic uidetur. Primò super illud Psal. 5. Perdes omnes &c. Gl. Perfectis omnino mentiri non conuenit: sed hoc non dicit, nisi quia alterius generis peccatum est perfectis, & imperfectis: quod enim omnino non licet, iudicatur esse mortale: ergo &c. ITEM. August. de mendacio. Quomodo (inquit) diligit proximum tanquam seipsum, cui ut præstet temporalem uitam, perdit æternam? loquitur de perfectis: ergo uidetur q pro mendacio officioso perdit perfectus æternam uitam: ergo peccat mortaliter. ITEM. August. tractãs illud Prouerbiorum. 29. secundum translationem Septuaginta. Verbum suscipiens filius à perditione longè aberit, & nihil falsi ex ore eius procedit: hoc exponens Augu. dicit sic. Filius suscipiens per gratiam uerbum æternum tam clausum sibi deputat ad subueniendum homini per mendacium, quàm si per stuprum transire cogatur. Si ergo per stuprum transire est mortale peccatum, uidetur q filijs supernæ Hierusalem mentiri propter saltem alicuius sit mortale peccatum. ITEM. Nulli credendum est si uiris perfectis non creditur: sed si uiri perfecti mentirentur, eis non esset credendum: si autem nulli creditur, perit fides in terra: ergo mendacium perfectorũ fidem tollit, & euacuat, per quam reguntur homines, & regna. Si igitur talis fides auferri non potest sine mortali culpa, uidetur quòd uiri perfecti in qualibet specie mendacij incurrant reatum mortalis peccati.

Glos.
Augu.

SED CONTRA. Circunstantia non aggrauat peccatum in infinitũ: ergo status perfectionis quia est circũstãtia ex parte personæ, non aggrauabit peccatum in infinitum: sed mortale excedit ueniale in infinitum; ergo quod erit ueniale imperfecto, non erit mortale perfecto. ITEM. Non mentiri omni genere mendacii aut est consilium, aut est præceptum. Si præceptum; ergo cum ad præceptum omnes obligentur, omnes qui mentiuntur, peccant mortaliter, quod supra improbatum est. Si consilium; sed ad consilia nemo tenetur nisi ex uoto: ergo cũ uiri perfecti illud non uouerunt, uidetur quod nec mortaliter peccent in quolibet genere mendacii. ITEM. Si mendacium generaliter repugnat charitati perfectę aut ergo inquantum est charitas, aut inquantum est perfecta. Si inquantum est charitas: ergo cuilibet charitati: ergo quilibet peccaret mortaliter. Si inquantum perfecta: ergo uidetur quòd per mendacium non cadat uir perfectus à charitate, sed solum à perfectione: igitur non peccat mortaliter per quodcunque mendacium. ITEM. Vir perfectus in uerbo otioso, in motu irę, & in motibus carnis, & in aliis, quæ sunt uenialia de ratione sui generis, non dicitur peccare mortaliter: ergo pari ratione nec in mendacio iocoso, & officioso, cũ ... de ratione sui generis sint uenialia.

Reso-

hoc se non astrinxerit per uotum, quantumcunque sit perfectus, nō uidetur quòd incurrat mortale peccatum. Et propterea est tertertius modus dicendi, ꝙ ad aliquid obligatur homo specialiter præter alios uel rōne uoti emissi, uel ratione officij commissi, uel ratione scandali alios inuitantis, uel ratione conscientiæ dictātis. Si ergo dicamus uiros perfectos obligari ad non mentiendum aliquo genere peccati, cum hoc non sit ex præcepto, nec ex officio commisso, nec ex uoto; erit propter scandalum, & conscientiæ uinculum. Propter quod nota, ꝙ quidam sunt perfecti publici, quidam sunt perfecti occulti. Viris publice perfectis adhibetur fides tanquam conseruatoribus ueritatis; & quoniam mendacium deprehensum facit, ut homo alterj non credat; si uiri perfecti mentirentur; iam nec ipsis crederetur, nec aliquibus: & magnum ipsi ueritati fieret præiudicium, & daretur aliis occasio scandali: & ideo tales uiri perfecti debent hīc conscientiā, ꝙ pro nulla re dicant falsū sciēter; quādo ergo dicūt, peccant mortaliter, tum quia faciunt contra conscientię dictamen, tum etiam quia alios scandalizant actiue. Non sic autem homines scandelizantur de his, qui sunt imperfecti, uel etiam de perfectis occultis: ideo tales non sic obligantur ad omne mendacium uitandum. Et est exēplum huius: quia si quis impugnaret fidem; licitū esset imperfectis fugere, & latere: sed uiri perfecti tenentur stare, & liberè confiteri, ne per ipsorum fugam, & latitationem populus infirmus cadat à fide; unde conscientia debet eis hoc rationabiliter dictare. Potest igitur concedi secundum Augustinum, ꝙ uiris perfectis, quorum perfectio publicā est, mendacium quantumcunque paruū imputatur in mortale peccatum; quoniam propter scandalum uitandum dictare debet eis conscientia nullatenus esse mentiendum, ne faciant ueritatem uenire in contemptum. Et hoc uidetur sensisse Augu. qui fuit præcipuus ueritatis amator, & omnis uir qui ueritatem amat, uehementer odit mādacium. Vnde dicitur Eccl. 20. Potior est fur, quam assiduitas uiri mendacis. Vnde & auctoritates, & rationes ad hāc partem inductæ concedendæ sunt.

Redarguuntur hæc à Sco. in 3. d. 38 q. unica ibi. De istis duobus.

Lib. de Mendacio. c. 17 Tom. 4.

Ad illvd uerò, quod primò obijcitur in cōtrarium, ꝙ circunstantia non aggrauat peccatū in infinitum. Dicendum, ꝙ illud est uerum, quantum est de se: sed ubi aliqua circunstantia introducit scandalum alienum, & cōscientiæ uinculum, per cōsequens mutat peccati genus, & facit esse mortale, quod aliàs esset ueniale. Vinculum .n. cōsciētiæ ēt in indifferētibus facit alios peccare mortaliter, quāto magis in his, quę dictat rōnabiliter. Ad illvd, qđ obijcit, ꝙ nō mētiri omne genere mēdacii, aut est consilium, aut præceptum &c. Dicendum, ꝙ quantū ad quædam mendacii prohibitum est, quantum ad aliqua non est ꝓpriè prohibitum, sed cohibitum. Venialia enim non dicuntur prohibita, sed cohibita. Sed quæ ex diuino præcepto non sunt omnino prohibita: quia præceptum respicit omnes, ex conscientiæ uinculo, & scandalo, quod respicit speciales personas, efficiuntur prohibitā.

bita. Et sic intelligendum est se habere in parte ista. AD ILLVD, quod obiicitur, quod mẽdacium aut repugnat charitati simpliciter, aut charitati perfectę. Dicendum, ꝙ mẽdacium repugnat vtrique. Repugnat enim charitati ratione perfectionis superadditæ; quoniam ipsa perfectio uiri iusti alijs manifesta introducit occasionaliter scandalum, & conscientiæ uinculum, & per consequens peccatum; quod non tantum tollit perfectionem, sed etiam ipsam charitatem. AD ILLVD, quod obiicitur, quod uir perfectus non peccat in uerbo otioso, nec in primis motibus, nec alius imperfectus. Dicendum, quod non est simile: qa ex aliis uenialibus peccatis non ita oritur scandalum, nec ita ueritas uenit in contemptum, sicut de mendacio, si reperiatur circa uirum perfectum, secundum ꝙ superius est explanatum. Hæc autem sunt dicta de mendacio, secundum quod uerba beati Augustini prætendunt, qui propter magnum ueritatis zelum maximè detestatus est mendacium, & conatus est illud ab omnibus excludere, saltem à uiris perfectis: & cum non posset mendaciũ ab omnibus excludere, saltem à uiris perfectis uoluit elongare, ut ueritas in aliquibus inueniret solidam sedem. Et propterea si quis uellet intelligere, quòd mendacium, quod est aliis ueniale, nõ sit uiris perfectis mortale, poterit ad uerba Aug respondere intelligendo per ea mendaciũ semper esse indecens, & malum uiris perfectis, quoniam mẽtiendo disponunt se, & alios ad malum: non autem quod semper sit eis mortale peccatum: & per hoc declinari possunt omnes rationes adductæ ad oppositum. Quicquid autem horum uerum sit, uiro tamen qui perfectionem profitetur summopere cauendum est omne mendacium.

QVAESTIO V.

An mendacium rectè, & plenè diuidatur in officiosum, iocosum, & perniciosum?

DE ipsius mendacii diuisione Diuidit enim Augu. & Magister mendacium per tres differentias primas, uidelicet in officiosum, iocosum, & perniciosum. SED contra istam diuisionem obiicitur primo ratione primi membri. Officiosum enim mendaciũ dicitur, quod alicui prodest: sed quod mendacium prosit, hoc est ualde per accidens, cũm sit malũ: ergo penes hoc, qđ est, prodesse, non est aliquam speciem ipsius mendacii assignare. ITEM. Idem mendacium secundũ speciem potest prodesse, & potest obesse: ergo penes istam non contingit assignare ipsius mendacii species diuersas. ITEM. Contra secundam differentiam obiicitur, quæ quidem est mẽdacium iocosum: quoniam sicut contingit peccatum mendacii ioco perpetrari, ita et & alias peccatorum differentias: ergo si alia peccata habent diuidi per iocosum, & non iocosum, uidetur quod nec ipsum mendaciũ. ITEM. Cum quis falsum dicit intendens iocari, non intendit fallere. Sed mendacium (ut dicit August.) est falsa uocis significatio cum intentione fallendi: ergo ubi iocus interuenit, ibi nõ est mendacium: uidetur ergo ꝙ mendacium iocosum non sit species mendacii,

cii, imo potius defectus, & diminutio ipsius. ITEM. Obiicitur cõtra tertiam differentiam, quæ est mendacium perniciosum. Si enim perniciosum dicitur mendacium, quod inducit mortem, & omne peccatum mortale inducit mortem, esse perniciosum est generale omni peccato mortali: ergo nõ est differentia mendacii. ITEM. Mendacium perniciosum si distinguitur ab aliis, aut hoc est ratione materiæ, aut ratione uoluntatis. Ratione materiæ non, ut uidetur: quia in qualibet materia potest homo mentiri grauiter, & perniciose, si mentiatur ex malignitate. Nec ratione uoluntatis: quoniam in quolibet genere mendacii potest uolũtas inordinate moueri, & inducere mortem, siue perniciem in mentiente: ergo non uidetur, quod sit differentia specialis mendacii. ITEM. Obiicitur cõtra differẽtias prædictas: quoniã Aug. diuidit mendacium in octo differentias. Aut ergo diuisio illa est superflua, aut ista est diminuta, aut necesse est unam reduci ad aliam. Si ergo reducitur, quæritur etiam quis sit specierum mendacii numerus, & quæ sufficiẽtia.

Lib. de mendacio c.14

RESOLVTIO.

Cum mendacium habeat pro formali & pro complemento intentionem fallendi; iuxta uariam mentientis intentionem uariabitur & ipsum mendacium.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, q cum mendacium habeat pro formali, & complemento intentionem fallendi secundum intentionem ipsius mentientis, habet in species diuersificari. Mentiens autem aut intendit prodesse, aut delectare, aut lædere. Secundum quod intendit prodesse, est mendacium officiosum: secundum qđ intendit delectare, est mendacium iocosum: secundum quod intendit lædere, est mendacium perniciosum. Lędere autem potest aliquis dupliciter, uel damno temporali, uel damno spirituali. Et si lædit damno temporali, hoc potest esse dupliciter. Aut simpliciter lædit; aut ita lædit unum, quod alteri prodest: & secundum hoc sunt tres differentiæ mendacii perniciosi. Quarum una consistit in eo genere mendaciis, quo quis mentitur in doctrina religionis: & hoc quidem facit ad nocumentum boni spiritualis: scilicet fidei. Alia differentia consistit in hoc, ut mendacium simpliciter obsit. Tertia uero differentia in hoc, quod mendacium non simpliciter obest, sed alicui prodest, alicui obest. Si uerò quis mentitur ut delectet, sic est mendacium iocosum. Et hoc potest esse dupliciter. Aut ut delectet alterum: & sic est mendacium simpliciter iocosum. Aut ut delectet semetipsum in mentiendo: & sic mendacium libidinosum. Si uerò quis mentitur, ut prosit alteri; aut mentitur ut prosit in rebus: & sic est una differentia mendacii officiosi. Aut ut prosit in salute. & uita corporis; & sic est alia. Aut ut ꝓsit in sanctitate, & castitate mentis; & sic est tertia; Et sic patet qđ tria sunt genera mendaciorum, quæ subdiuiduntur in octo membra, ita quod utraque diuisio sumpta est secundum uariationem intentionis mentientis, & ita una illarum in altera hẽt includi:

cludi: & hoc satis rationabiliter, sicut tactum est.

Et per hoc patet responsio ad illud, quod ultimo quærebatur. Ad illud, ꝙ primò obiicitur in contrarium, ꝙ accidit mendacio, quod prosit. Dicendum est, ꝙ uerum est, quantum est de ratione sui generis: quia tamen in maribus intentio ponit nomen operi, ex ipsa intentione potest illa conditio adeo fieri mendacio essentialis, ut secundum ipsam accipiatur diuersę species ipsius mendacii. Ad illud, quod obijcitur, ꝙ idem mēdacium secundum speciem potest obesse, & prodesse. Dicēdum, quod illud est uerum, loquendo de mendacio quantum ad sermonem exteriorem; sed nō est uerum de ipso quantum ad interiorem intentionem: mendaciū autem non sortitur speciem à falsa locutione, sed potius ab ipsa intentione, sicut tactum est. Ad illud, quod obijcitur, ꝙ alia peccata habent fieri ioco, sicut & mēdacium. Dicendum, quod denominationes non fiunt ab his, quæ raro accidunt, sed ab his quæ frequenter: licet ergo contingat alia peccata per iocum perpetrari, qa tamen non ita frequenter alia cōmittuntur ioco, sicut ipsum mendacium: hinc est quod esse iocosū non est differentia alterius peccati, sicut mendacii. Præterea, & si omnia opera sortiantur denominationem ab ipsa intentione, maximè sermo ab intentione denominatur: & quia mendacium est in sermone: inde est quod magis denominatur iocosum, quādo fit intentione ludēdi, quàm alia peccata. Ad illud, quod obiicitur, quod ubi interuenit iocus, ibi nō est intentio fallendi. Dicendum, ꝙ sicut in litera explanatur, cum dicitur: Mendacium est falsa uocis significatio cum intentione fallendi: secundum ꝙ generaliter accipitur, non idem est fallere, qđ decipere, sed idem est fallere qđ falsum dicere. Vnde sensus est. Cum intentione fallendi, hoc est falsum dicendi: & hoc utique conuenit mendacio iocoso, licet minus complete, quàm pernicioso. Ad illud, quod obiicitur, ꝙ esse perniciosum conuenit omni generi peccati mortalis, Dicendum, ꝙ perniciosum assignatur esse differentia ipsius peccati, non quia sit propriū eius simpliciter, sed hoc est ratione mendacii officiosi, cōtra quod distinguit perniciosum, quia illud prodest, & istud obest: & quoniam alia genera peccatatorum non ita distinguūntur per officiosum, sicut mendacium: hinc est ꝙ nec ita distinguuntur ꝑ perniciosum. Ad illud, quod obiicitur, utrum distinguatur ratione materiæ, uel uoluntatis. Dicendum, ꝙ ratione uoluntatis principaliter: licet etiam posset dici, ꝙ ratione materiæ quantum ad istam differentiam mendacii perniciosi, quæ quidem consistit in doctrina religionis. Et si tu obiicias quod ista praua uoluntas potest esse in omni genere mendacii: iā patet responsio, quia hoc est falsum secūdum ꝙ explanatum est: quia secundum quod uerba deseruiunt intentioni, fit diuersificatio specierum mendacii.

QVAESTIO. VI.

Quodnam mendacij genus grauissimum esse dicatur.

De gradibus specierum mendacii. Dicit enim Aug. ꝙ primum

mum genus mendacii est grauissimum, & ultimum est leuissimum. Et quanto inter genera mendacii aliquod mendacium accedit ad primũ, tanto est grauius; & quanto magis elongatur, & accedit ad ultimum; tanto leuius. Primum autem mendacii genus (ut dicit) est in doctrina religionis; ultimũ autem est (ut dicit) pro conseruatione alienæ castitatis.

CONTRA hoc, quod dicit, ꝙ primum est grauissimum obiicitur sic. Esto quod aliquis dicat Christum nõ ascendisse super asellum ex quadam urbanitate: & alius imponat falsum crimen proximo, ex quo proximus morte damnatur: constans est, ꝙ grauius peccat secundus, quàm primus: sed primus peccat primo genere mendacii, secundus peccat secundo genere mendacii: ergo secundum genus peccati mendacii est grauius, quàm primum. ITEM. Aliquis dicit aliquod mendacium in doctrina religionis, quod corrumpit fidem in uno simplici. Alius uerò dicit mendacium, per quod scinditur unitas ecclesiasticæ pacis. Constat ꝙ grauius peccat secundus, quàm primus, quia seminat inter fratres discordias, quod maximè dominus detestatur: & tamen primus peccat primo genere peccati mendacii, secundus uerò secundo: ergo redit idem quod prius. ITEM. Possibile est aliquem mentiri primo genere mendacii, ex infirmitate, secundo uerò genere mendacii ex certa malitia: si ergo peccatum ex certa malitia, est peccatum in spiritum sanctum, quod est grauius aliis, uidetur ꝙ secundum genus possit esse grauius, quàm primum. ITEM. primum genus mendacii est contra fidem, secundum est contra charitatem, generaliter loquendo: sed maius bonum est charitas, quam fides: si ergo priuationes per habitus dignoscuntur, grauius peccatum est secundum genus mendacii (loquẽdo generaliter) quã primum. Est igitur quæstio, quare primum genus peccati mendacii Aug. dicit esse grauissimũ. ITEM. Obiicitur contra ultimũ gradum: dicit enim. Mendacium quod fit pro castitate alterius corporis seruanda, est leuissimum omnium: & leuius eo, quod fit pro seruãda uita. Sed contra. Illud mendacium grauius est, in quo magis seruatur ratio mentiendi: sed mendacium quod fit serio, plus habet de ratione mentiendi, quam mendacium, quod fit ioco. Si ergo quodlibet mendacium officiosum fit serio, quodlibet mẽdacium officiosum est grauius, quam iocosum. ITEM. Castitatem non potest quis amittere inuitus, uitam corporis põt quis amittere inuitus: ergo magis indiget adiutorio, & succursu pro seruanda uita, quàm pro seruanda continentia. Videtur ergo ꝙ magis spectet ad officium pietatis: & magis leue peccatum sit mentiri pro seruanda uita corporis, quam pro seruanda continentia carnis. ITEM. Qui perdit uitam, perdit spacium merendi, & pœnitendi: non sic autem qui perdit carnis continentiam; ergo periculosius, & damnosius est alicui interfici, quam carnaliter uiolari: ergo magis pium est in tali casu mentiri. IVXTA hoc quæritur: si quis est in periculo constitutus de castitate amittenda sua, uel aliena; quod sit sibi magis eligendum, utrum

utrum mentiri, uel sustinere, se uel alium carnaliter uiolari. Et quæritur etiam, utrum melius faciat ille, qui mentitur, ut alium trahat de statu periculoso, ut intret religionem, de quo uehementer præsumit, ut possit ipsum per mendacium attrahere; an ille, q simpliciter negligit, & non uult mentiri pro alicuius salute. Et uidetur, q primus melius faciat, qa nō magnum est facere unum peccatum ueniale, ut alius æternam consequatur saltem. Quod autem secundus melius, uidetur, quia maioris perfectionis est in nullo casu mentiri aliqua de causa, secundum q multipliciter ostendit beatus Augustinus.

RESOLVTIO.

Mendaciorum illud grauissimum dicitur; qđ circa ea, quæ doctrinæ fidei sunt; committitur. Si quidem hoc spirituale nocumentum inducit: præ cæteris nocumentis profectò maximum.

RESPON. Dicendum, q (secundum q beatus Augus. dicit) gradus mendaciorum sequuntur ordinem, ita q primum est magnū, & ultimum minimum. Et ratio huius est ista: quoniam (secundū quod uult Philosophus.) Si maximum in uno genere excedit maximum in alio genere, simpliciter hoc genus excedit illud. Vnde ad hoc q aliquod genus excedat alterum, non est necesse, q singula illius generis excedant singula alterius generis, sed q summum in illo genere sit maius omnibus cęteris alterius generis. Quoniam ergo inter mendacia omnia illud est maximū, in quo intendit unus alteri nocere in uia ueritatis; & salutis; quia infert ei nocumentū spirituale, & irrecompensabile; & quātum ad maxima bona; hinc est quod mendacium, quod est in doctrina religionis, cū sit ad hoc ordinatum, est inter cætera mendacia maximum, & summum. Vlterius. Quia non potest aliquis moueri maiori causa ad mentiendum, quàm pro seruando bono spirituali, uel annexo spirituali: hinc est q istud mendacium est leuissimum, quod fit pro seruanda castitate corporis, uel pro aliquo simili: & sic gradatim descendendo, & ascendendo oportet uidere in cæteris aliis. Vnde ualdè rationabiliter beatus Aug. species mēdaciorum distinguit, & gradus ordinauit.

AD ILLVD ergo, q primò obiicitur in contrarium, de illo qui mentitur, dicendo Christum non ascendisse super asellum, uel aliud consimile: qui non ita mentitur, sicut ille qui suo mendacio proximum interficit. Dicendum, q uerum est: sed tamen ex hoc nō sequitur, q gradus ille non excedet istum, pro eo q non est summum mendacium in doctrina religionis: sed quando quis ex certa scientia, uel malitia impugnat ueritatem siue pietatem, ut fidem Christianam, & bonos mores subuertat, hoc (inquam) modo mentiendi non contingit reperiri grauius mendacium in secundo genere; Et per hoc patet responsio ad duas rationes sequentes, uidelicet de mēdacio quod inducit schisma: & de mendacio quod est ex certa malitia. Quoniam mendacium in doctrina religionis non tātum inducit infidelitatem, imò & schisma, & cætera mala, nec tātum est ex infirmitate, imò ex certa

ta malitia. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd primum menda cii genus opponitur fidei, secundum uerò opponitur charitati. Dicendum, quòd ratio illa dupliciter deficit. Primum quidẽ quia non sequitur, si aliqua duo bona sic se habent, quòd vnum excedat reliquum, quòd similiter sit, & in eorum priuationibus reperire: quoniam sicut negationes econtrario se habent affirmationibus, sic etiam esse potest in priuationibus, & habitibus. Vnde nihil impedit, quod charitas sit maius bonum, quàm fides: & tamen maius malum est infidelitas, quàm odium. Et ratio huius est; quia plus priuat infidelitas, quàm ipsum odium. Alius etiam defectus est ibi; quia mendacium, quod est in doctrina religionis, non tantum repugnat fidei, sed etiam moribus bonis: veritas enim secundum pietatẽ, quę est in doctrina religionis, nõ tantum consistit in credendis, uerumetiam in agendis. Vnde si quis diceret fornicationem non esse uitandam, & parentes non esse honorandos mẽtiretur primo genere mendacii. Et quia in doctrina religionis, non tantum docetur quid credendum; sed etiam quid est secundum singulas uirtutes operandum: hinc est, quod illud mendacium potest opponi cuilibet uirtuti, & bono spirituali: licet primo & principaliter opponatur ipsi fidei. AD ILLVD, quod obiicitur ulterius, quòd mendacium iocosum est magis leue, quam officiosum. Dicendum, quòd falsum est: quia in neutro illorum mendaciorum intendit quis decipere alium; intendit tamen dicere falsum in uno ut delectet, in altero ut prosit. Minus autem inordinata est intentio, quando intendit prodesse, quàm quando intendit delectari. Cum ergo dicit, quòd mendacium iocosum non fit serio. Dicendum, quòd falsum est: quia serio mentitur, quis illo mendacio; non tamen ad seducẽdum, sed ad delectandum. AD ILLVD, quod obiicitur, quod magis pium est mentiri pro seruanda uita, quàm pro seruanda continentia. Dicẽdum, quòd falsum est: licet enim non possit aliquis alicui inuito auferre uirtutem cõtinentiæ, quantũ ad id, quod mentis est: quia tamen põt auferre illud, quod est ei annexum, videlicet continentiam carnis, in cuius ablatione maximum est periculum propter carnis lubricum, ex hoc est, ꝙ magis accedit ad pietatem mentiri pro illa continentia seruanda, quàm pro uita, secundum quòd uita spiritualis præfertur uitæ carnali. Vnde etsi pietas naturalis aliquo modo plus remoueat ad seruandam uitam naturæ: tamen pietas gratuita, quæ mouetur secundum regulam fidei, magis mouet ad conseruandam uitam gratiæ, & uirtutis. AD ILLVD uerò, quod obiicitur, quod qui aufert uitam, aufert spatiũ pœnitendi, & merendi. Dicendum, quod & simul cũ hoc aufert spatium peccandi, & nescitur utrum homo liberatus a morte, uitam futuram expendit in bonis, uel in malis: ideo non est simile hinc & inde. AD ILLVD uerò, quod quæritur de aliquo, qui est in periculo constitutus. Dicendum, ꝙ ille, qui est

in periculo constitutus de amittenda integritate carnis, aut est perfectus amator cõtinentiæ, aut imperfectus. Si perfectus est ut possit de continentia mentis confidere, non debet propter hoc mẽdacium dicere pro uitanda corruptione carnis, quoniam sicut dixit Lucia. Si me inuitam uiolaueris, castitas mihi duplicabitur ad coronam. In tali periculo sustinere pollutionem illam potest esse sine culpa: sed mentiri non potest esse sine culpa. Si autem est imperfectus, rationabiliter debet timere ne succumbat, si ad illum statum uenerit: & ideo tali propter infirmitatem suam conceditur redimere periculum maioris peccati per minus peccatũ. Vnde si probabiliter videt, quòd per mendacium posset declinare corruptionem, sanius consilium est isti aliquod falsum dicere, quàm corruptionem illam sustinere. Et hoc est, quod dicit beatus Augustinus in libro de mendacio. Illa peccata, quæ ita committuntur in homine, vt eum faciant immundum, etiam peccatis nostris euitare debemus: ac per hoc nec peccata dicẽda sunt: quia ideo fiunt, vt illa immunditia euitetur: quod intelligendum est, non quod nõ sint simpliciter peccata: sed quia non sunt grauia. Et sicut dicimus de viro imperfecto respectu sui, sic etiam intelligẽdum est de uiro imperfecto respectu alterius uiri imperfecti. Et ita debet homo cauere periculũ alienum, sicut & proprium. AD ILLVD, quod vltimo quæritur, vtrum sanius sit consilium mentiri, vt alius reducatur ad uiã ueritatis. Dicendum, quòd nec perfecto, nec imperfecto conuenit mentiri propter hoc, ut alterum ad uiam ueritatis prouocet: quia nõ indiget Deus nostro mẽdacio: nec debet aliquis credere, quòd aliquis conuertatur a malo per falsi suggestionem; sed potius per Spiritus sancti inspirationem. Quia secundum quod dicit Gregorius In uanum laborat sermo prædicatoris, nisi intus operetur gratia Saluatoris.

DISTINCTIO XXXIX.
De Periurio.

Nunc de periurio videamus. Periurium est mendacium iuramẽto firmatum. Hic quæritur, Vtrum sit periurium, vbi non est mendacium. Quod quibusdam videtur ex authoritate Hieronymi dicentis, Aduertendum est, quod iusiurandum tres habet comites, veritatem, iudicium, & iustitiam, si ista defuerint, non erit iuramentum, sed periurium. Vbi autem falsum iuratur, veritas deest. Si ergo falsum iuretur, etsi non sit ibi intentio fallendi, videtur esse periurium; quia deest veritas. Quibusdam placet non esse periurium vbi non est

Hiero. super Hier. in cõmẽtario ad c. 4. in prin. tom. 5.

mendacium.

mendacium: & sicut dicitur aliquando falsum sine mendacio, ita iuratur falsum sine periurio. Falsum fortè dixit Apostolus, cum se venturum ad Corinthios promisit: nec tamen sicut ei imponebatur culpam mendacij contraxit: quia sic animo sentiebat, etiám si iuramento illud firmasset, non periurium incurrisset: quia quantum in ipso fuit, verum dixit: & si iurationem addidisset, quantum in se foret, verum iurasset, & si aliter euenerit quàm dixit. Ideo sicut quis non est mendax, nisi aliter sentiat animo quam dicat, siue ita sit, siue nō; ita videtur quibusdam neminem periurum constitui, nisi aliter sentiat animo quàm loquitur, siue ita sit, siue non.

1. Cor. v. ult.

De triplici modo periurij.

Sed melius creditur & ille peierare, qui falsum voluntate fallendi iurat; & qui falsum putans quod verum est, iurat: & qui verum putans quod falsum est, iurat. Vnde Aug. Homines falsum iurant, vel cum fallunt, vel cum falluntur. Aut putat homo verum esse, quod falsum est, & temere iurat: aut scit, vel putat falsum esse; et tamen pro vero iurat, & nihilominus cum scelere iurat. Distant autē illa duo periuria, quæ cōmemoraui. Fac illum iurare, qui verum esse putat, pro quo iurat, verum putat esse, & tamen falsum est: nō ex animo iste peierat, sed fallitur. Hoc pro vero habet quod falsum est, non pro falsa re sciens iurationem interponit. Da alium, qui scit falsum esse, & iurat tanquam verum sit quod scit falsum esse. Videtis quàm ista detestanda sit belua. Fac alium, qui putat falsum esse, & iurat tanquam verum sit, & forte verum est. Verbi gratia, vt intelligatis. Pluit in illo loco. Interrogas hominem, & dicit pluisse: & tunc pluit ibi; sed putat non pluisse, periurus est. Interest quemadmodum verbum procedat ex animo: ream linguā non facit, nisi rea mens sit. His euidenter traditur, quod tripliciter peierat homo, vt supra diximus, dum vel sciens falsum iurat, vel putans falsum, quod verum est, iurat; vel æstimans verum, quod falsum est, iurat. Sed hoc extremum non videtur esse periurium, etiam si periurium nominetur, eo quod falsum iuratur, nō videtur reus esse periurij, qui sic

De verbis Apostoli sermone. 28. non longe a prin. in tom. 10.

iurat: quia nō est mens eius rea; & ideo nec lingua. Imo eius mens rea est, dum iurare præsumit, quod perspicue verū non deprehendit. Non ergo omne periurium mendacium est, nec omnis qui peierat mentitur: sed omnis mentiendo iurans peierat, & omnis qui falsum iurat, siue mentiens siue non, peierat. Cum vero quis iurat, quod verum est existimans esse falsum: quæritur quid sit ibi periurium. Ipsa enim significatio vocis vera est; quia verum nescienter loquitur. Non ergo ipsa significatio, vel falsum, vel mendacium est; quia vera est: & quod verum est, periurium non videtur esse. Ad hoc dicimus, loqui sic, scilicet contra mentem, sub attestatione iuramenti esse periurium. Mentiri ergo adhibita iuratione periurium est. Periurium ergo est, vel iurando loqui falsum cum intentione fallendi, vel iurando loqui falsum sine intentione fallendi, vel iurando loqui verum cum intentione fallendi. Hic opponitur: Si omnis, qui falsum iurat, perierat: tunc qui alicui promittit dare sub certo termino aliquid, quod tamen non faciet, ex quo iurauit, peierauit; quia falsum iurauit: non enim ita futurum erat, vt iurauit. Ad hoc dici potest; quia non omnis, qui iurat quod falsum est, ex quo iurat, periurus est, sicut iste, de quo agimus: sed ex quo propositum mutat, vel terminum trāsgreditur, iuratio talis fit periurium reatu.

Quæstio.

An iuratio sit malum.

Si autem quæritur, Vtrum iurare sit malum: Dicimus aliquando malum esse, aliquando non. Spontè enim & sine necessitate iurare, vel falsum iurare, peccatum grande est. Ex necessitate autem iurare, scilicet vel ad asserendam innocentiam, vel ad fœdera pacis confirmanda, vel ad persuadendum auditoribus, quod est eis vtile, malum non est: quia necessarium eis est. Vnde Augu. Iuramentum faciendum est in necessarijs, cum pigri sint homines credere quod eis est vtile. Iuratio non est bona, non tamen mala cum necessaria: id est, non appetenda sicut bona, nec tamen fugienda tanquam mala, cum est necessaria. Non est enim contra præceptum Dei iuratio. Sed ita intelligitur dominus prohibuisse a iuramento, vt quantum in ipso est, quisque non iuret.

De sermone domini in monte. lib. 1. post medium lib. to. 4. Aug. in expositione 1. c. ad Gal. in fi. to. 4.

Quod

Quod multi faciunt, in ore habentes iurationem tanquam magnum, atque suaue aliquid. Apostolus enim nouit praecẽptum domini, & tamen iurauit. Probibemur enim iurare vel cupiditate, vel delectatione iurandi. Quod ergo Christus ait in euangelio, Ego dico vobis, non iurare omnino: ita intelligitur pręcepisse, ne quisquam sicut bonum appetat iuramentum, & aßiduitate iurandi labatur in periurium. Quod verò addidit, Sit sermo vester, Est est, Non non: bonum est & appetendum. Quod autem amplius est, à malo est: id est, si iurare cogaris, scias de necessitate uenire infirmitatis eorum quibus aliquid suades: quæ infirmitas utique malum est. Vnde nos quotidie liberari præcamur, dicentes, Libera nos à malo. Ideoque non dixit. Quod amplius est, malum est. Tu enim non facis malum, qui bene uteris iuratione, sed à malo est illius qui aliter non credit, id est, ab infirmitate, quæ aliquando pœna est, aliquando pœna & culpa. Ibi ergo dominus prohibuit malum, suasit bonum, indulsit necessarium.

Rom. 1 Augu. de sermone, domini in monte. Mat. 5 Ibidem in loco præcna to.

De iuramento, quod per creaturas fit.

Quæritur etiam vtrum liceat iurare per creaturam. Quod non videtur, cum in lege scriptum sit, Reddes autem domino iuramenta tua: Et Christus in euangelio præcipiat non iurare omnino, nec per cœlum, nec per terram, nec per Hierosolymã, nec per caput tuum. Iudæis quasi paruulis, est concessum iurare per creatorem: & præceptum, vt si iurare contigeret, non nisi per creatorem iurarent, non per creaturã: quia iurãtes per angelos & elemẽta, creaturas venerabãtur creatoris honore: & melius erat hoc exhiberi Deo quàm creaturis. Infirmis ergo illud probibuit: sanctis verò qui in creaturis creatorem venerabantur tantum, non prohibuit. Vnde Ioseph per salutem Pharaonis iurauit, Dei iu*dicium in eo veneratus, quo positus erat in inrfimis. Christus uero per creaturas iurare prohibuit, ne uel aliquid diuinum in eis crederetur, pro quo reuerentia eis deberetur: uel ne per ea iurantes falsum, homines se iuramento teneri non putarent.*

Deut. 6 Mat. 5 Hier. super Mattheum. Commẽtario ad 5. c. in fin. in Tom. 6

Ge. 42.

Qua iuratio magis teneat.

Si autē quæritur, Quis magis teneatur, an qui per Deū, an qui per Euangelium, uel per creaturas iurat: Dicimus, qui per Deum; quia per Deum hæc sancta facta sunt. Unde Chrysostomus: si qua causa fuerit, modicū uidetur facere qui iurat per Deum. Qui uero per euangelium, maius aliquid fecisse uidetur. Quibus dicendum est, Stulti, scripturæ sanctæ propter Deum factæ sunt, non Deus propter scripturas: ita & creaturæ factæ sunt, propter Deum.

Quid est dicere, Per Deum iuro.

Hic quæritur, quid sit dicere, Per Deum iuro, hoc est testem adhibere Deum. Iurauit enim Apostolus dicens, Testis est mihi Deus: ac si dixisset. Per Deum ita est. Unde Augustinus, Ridiculum est putare hoc, si dicas, Per Deum, iuras: si dicas, Testis est mihi Deus, non iuras. Quid est enim per Deum, nisi testis est mihi Deus: aut quid est, testis est Deus, nisi per Deum? Quid est autem iurare, nisi ius Deo reddere, quando per Deum iuras? ius scilicet ueritatis, & non falsitatis. Item, Ecce dico charitati uestræ. Et qui per lapidem iurat falsum, periurus est: quia non lapidem, qui non audit, sed eius creatorem adhibet testem. Hoc est ergo iurare per quamlibet creaturam, scilicet creatorem eius testem adhibere. Est etiam quoddam genus iuramenti grauissimū, quod fit per execrationem: ut cum homo dicit: Si illud feci, illud patiar, uel illud contingat filijs meis: secundum quem modum accipitur etiam interdum cum aliquis iurando dicit, Per salutem meam, uel per filios meos, & huiusmodi: obligat enim hoc Deo. Unde Augustin. Cum quis ait, Per salutem meam, salutem suam Deo obligat. Cum dicit, Per filios meos, oppignerat eos Deo, ut hoc eueniat in caput eorum, quod exit de ore ipsius: si uerum, uerum: si falsum, falsum. Et sicut per hoc iurans, aliquando hoc Deo obligat: ita per Deum iurans, ipsum adhibet testem. In omni ergo iuratione aut Deus testis adhibetur, aut creatura Deo obligatur, & oppigneratur: vt hoc sit iurare, scilicet Deum testem adhibere, vel Deo aliquid oppignerare. Hoc est ergo iurare per quamlibet creaturam, scilicet

[Margin: Rom. 1 / De uerbis Apostoli sermo. 82. a prin. in to. 10 / In sermone eodem.]

creatorem eius testem adhibere.

De illis, qui iurant per falsos Deos.

Post hæc quæritur, Utrum fide eius utendum sit, qui per dæmonia uel idola iurauerit. De hoc Augustinus scribens ad Publicolam ait, Te priùs considerare volo, vtrum si quispiam per Deos falsos iurauerit, & fidem non seruauerit, non tibi videatur bis peccasse. Bis vtique peccauit: quia iurauit per quos non debuit, & contra pollicitam fecit fidem, quod non debuit. Ideoque qui vtitur fide illius, quẽ constat iurasse per deos falsos, & vtitur fide illius non ad malum, sed ad bonũ, non peccato illius se sociat, qui per dæmonia iurauit, sed bono pacto eius, quo fidem seruauit. Et sine dubitatione minus malum est per deos falsos iurare ueraciter, quam per Deũ verũ fallaciter. Quãto enim per quod iuratur, magis sanctũ est, tanto magis est pœnale periuriũ.

Augu. ad Publicolã epist. 154. in prin. & totà.

Quod iuramentum, quo incautè iuratur, non est obseruandum, nec uotum, nec promisio iniustè facta.

Nunc superest videre, Utrum omne iuramentum implendum sit. Si enim quis alicui iurauerit contra fidem & charitatem, quod obseruatum peiorem vergat in exitũ, potius est mutandum quàm implendum. Unde Ambr. Est contra officium Dei nonnunquam promissum soluere sacramẽtum: vt Herodes fecit. Item Isidorus, In malis promissis rescinde fidem, in turpi voto muta decretum. Quod incautè vouisti, ne facias: impia est promißio, quæ scelere adimpletur. Idẽ, Non est obseruandum sacramentum, quo malum incautè promittitur: vt si quis adulteræ perpetuam fidem cum ea permanendi polliceatur. Tolerabilius enim est non implere sacramentum, quã permanere in stupro. Item Beda, Si quid nos incautius iurare contigerit, quod obseruatum peiorem vergat in exitum, liberè illud salubriori consilio mutandũ nouerimus: ac magis instante necessitate peierandum esse nobis, quam pro vitando periurio in aliud crimen grauius esse diuertendum. Denique iurauit Dauid per Deum occidere Nabal virum stultum: sed ad primam intercessionem Abigail fœminæ prudentis remisit minas, reuocauit ensem in vaginam: nec aliquid culpæ se tali periurio contraxisse

Beda Homil. 44. In lib. de officys. 22 q. 4. ca. Est it. Mar 4 Matt. 14. Lib. 2. de summo bono cap. 32. In lib. sententiarum ibide. c. non est obseruandũ.

In Homi. 43. ibid. c. Si aliquid. 1. Reg. 25. doluit. Item August. Quod Dauid iuramentum per sanguinis effusionem non impleuit, maior pietas fuit. Iurauit Dauid temere, sed non impleuit iurationem maiori pietate. Ex his alijsque pluribus ostenditur quædam iuramenta non esse seruanda, & qui sic iurat, vehementer peccat: cum autem mutat, bene facit. Qui autem non mutat, dupliciter peccat: & quia iniustè iurauit, & quia facit quod non debet.

An sit periurus, qui non facit, quod incautè iurauit.

In sermone quodã. 22. q. 4. ca. Quod Dauid. Qui verò mutat, Vtrum periurus debeat dici, solet quæri. Beda suprà tale iuramentum uocauit periurium. Ioannes etiam Apocrisarius orientalium sedium dixit, Sermo patris nostri Sophronij significat, quod melius est iurantem peierare, quàm seruare sacramentum in fractione sanctarum imaginum. Sed periurium dicitur tale iuramentum nõ obseruatum: & peierare dicitur qui nõ implet quod falsum iurat, non quia inde reus sit quod non obseruat, sed quia iurauit iniustum, ex quo reus est, sicut ille qui peierat.

De eo, qui uerborum calliditate iurat.

Isid. in lib. 2. sen. 22. q. 2. ca. quæcunque. Hoc etiam sciendum est, quod quacunque arte verborum quis iuret, Deus tamen, qui conscientiæ testis est, ita hoc accipit, sicut ille cui iuratur, intelligit. Dupliciter autem reus fit, qui & nomen Dei in vanum assumit, & proximum dolo capit.

De illo, qui cogit aliquem iurare.

De uerbis apostoli sermone. 28. nõ longe a fine, in tom. 10 In sermone de decollatione Ioãnis ibidem ca. ille qui hominem. Quæritur etiam, si peccat qui hominem iurare cogit. De hoc Augustinus ait, Qui exigit iurationem, multum interest si nescit illum iuraturum falsum, an scit. Si enim nescit, & ideo dicit, Iura mihi, ut fides ei sit: non est peccatum, tamen humana tentatio est. Si vero scit eum fecisse, & cogit eum iurare, homicida est. Idem, Qui prouocat hominem ad iurationem, & scit eum falsum iurare, vincit homicidam: quia homicida corpus occisurus est, ille animam, imo duas animas, & eius quem iurare prouocauit, & etiam suam.

Ex concilio Aurelianensi.

Sancta synodus decreuit, nisi pro pace facienda, vt omnes fideles ieiuni ad sacramenta accedant.

SVPRA egit Magister de mēdacio, quod opponitur quinto præcepto secundæ tabulæ. In hac uerò parte intendit agere de periurio: hæc autem pars continet præsentem distinctionem, & diuidit̃ in partes tres. In quarũ prima inquirit Magister, quid sit periurium. In secunda uerò determinat, qualiter sit iurandũ, ibi. *Quæritur etiam utrum liceat iurare per creaturam, &c.*) In tertia uerò, quod iuramentum est adimplendum &c. ibi. *Nunc superest inuestigare, utrum omne iuramētum, &c.*) Prima pars diuiditur in partes duas. In quarum prima determinat de periurio, per comparationem ad mendacium. In secunda uerò per cōparationem ad iurationem, uel iuramentum, ibi. *Si autem quæritur, utrum iurare sit malum, &c.*) Hac secunda parte indiuisa remanente: prima pars diuiditur in tres partes. In quarũ prima inquirit, utrum essentiale sit periurio esse mendacium, & determinat secundum opinionē propriam, ibi. *Sed melius creditur, &c.*) In tertia uerò remouet dubitationē annexã, ibi. *Cum uero, quis iurat, quòd uerum est, &c.*) Similiter secũda pars, in qua determinat, quomodo sit iurandum, diuiditur in partes duas. In quarũ prima determinat de forma iuramēti licita. In secunda, de forma iuramenti illicita, ibi. *Post hæc quæritur, utrum fide eius utendum sit, &c.*) Et hac parte remanente indiuisa, prima diuiditur in tres. In quarum prima quærit, quæ sit forma iuramento congrua. In secunda, quæ forma sit magis obligatoria, ibi. *Si autem quæritur, quis magis tenetur, &c.*) In tertia uerò determinat, quæ sit formæ iurãdi intelligentia, ibi. *Hic quæritur, quid sit, per Deum iuro, &c.*) Per hunc etiam modum tertia pars principalis diuiditur in partes duas. In quarum prima determinat de iuramenti obligatione. In secũda uerò de honestate, ibi. *Decreuit, &c.*) Et illa parte remanente indiuisa, prima diuiditur in partes tres. In quarum prima determinat, utrum iuramentum illicitum sit obligatorium. In secunda utrum iuramentum dolosum, ibi. *Hoc etiam sciendum est, quòd quacũque arte uerborũ, &c.*) In tertia uerò inquirit, utrum iuramentum contractum sit obligatorium, ibi. *Quæritur etiam, si peccat, qui hominē iurare cogit, &c.*) Subdiuisio partium satis manifesta est in litera.

ADuertendum est, quod iusiurandum, &c.) Contra. Videtur, quod ibi sit superfluitas. Quicunque enim iurat cũ iudicio discretionis, uerè, & iustè iurat: ergo ex quo ponitur ibi iudicium, superfluit ueritas, & iustitia. ITEM. Cum omnia opera nostra debeãt fieri cum discretione, & rectitudine, & ueritate: quæritur, quare potius iuramentum debet habere tres comites quàm aliud uerbũ, & factum. Iuxta hoc quærit̃, penes quid accipiatur numerus istorũ trium comitum. Resp. Dicendum, quod iuramentum comparatur ad tria, uidelicet ad iurãtem a quo procedit, ad rē de qua fit, & ad causam ꝓ qua fit. Secũdum comparationem ad eum a quo egreditur, debetur sibi iudicium: sc̃dm cōparationem ad rē de qua fit, debetur sibi ueritas, ut Dub. 1.

ſit adæquatio rei, & ſermonis: ſecundum uerò comparationem ad cauſam de qua, ſic debetur ſibi iuſtitia, ut pro iuſta cauſa fiat. Et quoniam omne iuramentum habet iſtas tres comparationes: ideo omne rectum iuramentum habet iſtos tres comites. Et per hoc patet reſponſio ad illud, quod ultimo quęritur. Ad illud uerò, quod obijcitur, quod ubi eſt unum, uidelicet iudicium, ibi ſunt reliqua: ergo alia ſunt ſuperflua, Dicendum, quod illa ratio non ualet. Deficit enim talis modus loquendi, in his, quæ habent ſe per connexionem; quia enim uirtutes connexæ ſunt, ſi una habetur, habentur & omnes; & tamen non ſequitur q́ ſi una habetur, quod cæteræ ſuperfluant. Alibi etiam deficit, uidelicet cum aliqua ſe habẽt per additionem. Poſito enim poſteriori, ponitur prius: ſic poſita rationali in homine, ponitur ſenſibilis; & uegetatibilis: & tamen ex quo rationalis habetur, non propterea alienæ ſuperfluunt: ſic eſt in propoſito intelligẽdum. Quodam enim iuramentum fit iuſtè, quod tamen non fit uerè: & aliqđ fit uérè & iuſtè, & non tamen diſcretè, quia ſine præmeditatione: & ideo ratio illa non ualet. Ad illud quod quæritur, quare magis iuramentum habet iſtos comites, quàm alius actus. Dicendum, q́ hoc eſt quia iuramentum eſt in aſſertione noſtri ſermonis: ſermo autem noſter dubietatem habet, ſecundum quod dicitur Sapie. 9. Cogitationes mortalium timidę, & incertæ prouidentiæ. Ideo ad hoc quod ſermo noſter per diuinam uoluntatem confirmetur, directè, & conuenienter, indiget comitibus ipſum regentibus, ne inueniatur diſſimilis ueritati inuocatę.

Si autẽ quæritur &c.) Innuit Magiſter, q́ magis tenetur qui iurat per Deum, quàm qui iurat p creaturas, uel euangelium. Et rationem huius aſſignat: quia tanto minus eſt iuramentum &c. Sed contra. Iurans per creaturam, non iurat niſi per Deum, quia non intendit inuocare creaturam teſtem, ſed creatorem: ſi ergo idem eſt utrobique, per quod iurat: ergo eadẽ eſt obligatio, & uniformis: ergo unum non eſt maius altero: & quanto ſolemnius eſt iuramentum, tanto tranſgrediens eſt infamior, & tanto obligatio maior: ſed cum maiori ſolemnitate conſueuit fieri iuramentum, q́ fit per euangelium, quàm quod fit per Deum: ergo &c. Item. Magis eſt contemnere plura bona, quàm unum: ſed qui iurat per creaturã, ſi peierat contemnit creatorem, & creaturam, qui uerò iurat per Deum, & peierat, contemnit alterum tantum: ergo iuramentum quod fit per creaturam, eſt magis obligatorium, quàm iuramentum quod fit per Deum. Reſpon. Dicendum q́ reſponſio Magiſtri, & confirmatio Chryſoſ. regulariter una eſt, quia quanto ſanctius eſt, per quod iuratur, tanto iuramentum eſt magis obligatorium, hoc dico cęteris paribus, ubi ſolemnitas obſeruatur. Vnde ſicut dicit Chryſ. magis obligatorium eſt iuramentum quod fit per creaturã. Ad illud uerò quod obijcitur, q́ iurando per creaturam iurat homo per Deum. Dicendum, q́ cum quis iurat per creaturam, intentio fertur ad Deum: ſed hoc tantum *Dub 2.*

eum habitudinaliter. Cum uerò quis iurat per Deum, non tantū fertur habitudinaliter, sed etiam actualiter. Et quoniam amplior est conuersio actualis, quàm habitudinalis: hinc est ꝙ secundum ipsam maior attenditur obligatio, & maioris culpæ est ipsa trāsgressio. Ad illud, ꝙ obijcitur, de iuramento facto per euangelium, qđ est solemnius, responderi potest dupliciter. Primò, quia non tantum fit iuramentum per euangelia, sed per euangelia Dei: ita ꝙ non tantummodo fiat ad ipsum conuersio habitudinalis ratione sui effectus, sed etiam actualis in se, & ad assumptam humanitatē, & ad propalatam ueritatem, & iō tale iuramentum rationabiliter debet fieri cum maiori solemnitate, & ampliorem inducit obligationem. Alio modo dici potest: ꝙ hoc accidit propter solemnitatē superadditā, quam omnes in forma illa obseruant. Ad illud, quod obijcitur, ꝙ plus est contemnere duo, quàm unum. Dicendum, ꝙ creatura comparatione creatoris nihil est: unde quasi nihil addit supra diuinam excellentiam, & ꝑ hoc nec contemptus eius super cōtemptum Dei. Præterea non adeo contemnitur Deus in creatura, sicut contemnitur in seipso.

Dub. 3 Iurare: *scilicet Deum testem adhibere &c.*) Contra. Si hoc uerum est, tunc uidetur ꝙ forma ista iurandi, Deus mihi testis est, & iuro per Deum, nō sint diuersæ formę iurandi. Iuxta hoc quæritur cum aliquando iuremus per hanc præpositionem, (per) aliquando per hanc præpositionem (in) secundū quod dicit Apostolus Ro. 9. Veritatem dico in Christo Iesu, & nō mentior, quæ sit inter has differētia? Item quæritur. Cum in ueteri test. iuraretur hoc modo. Viuit dominus, & hęc mihi faciat, & hæc addat: in primitiua uerò ecclesia hoc modo, Testis est mihi Deus: & in tempore moderno iuretur per Deum, unde ueniat ista formarum differentia, secundum diuersa tempora. Respon. Dicendum, ꝙ in forma iuramenti introducitur ipsa ueritas in testimonium. Et hoc potest esse multipliciter. Aut inquantum tenet rationem præcipientis: & sic iuratur ꝑ Deum; ita quod importat habitudinem principij. Aut inquantum importat habitudinem percipientis, & cognoscentis: & sic est ista forma, Testis est mihi Deus, siue scit Deus, quod idem est. Aut inquantum importat habitudinem retribuentis respectu bonorum: & sic iuratur, uiuit Deus, qui uitā alijs tribuit. Aut inquantum importat habitudinem retribuentis respectu malorum: & sic iuratur hac forma, hoc faciat mihi Deus, & hoc addat. Et quoniam ipsa ueritas nunc manifestè adducitur ad confirmationem tanquā oīs ueritatis principium, & exemplar: hinc est quod in noua lege dupliciter iuratur. Et quia tempore primitiuæ ecclesia ueritas nondum erat manifesta, sed indigebat maiori euidentia; hinc est quod tenebatur tunc ista forma, Testis est mihi Deus. Quia uero in uet. test. considerabatur diuina ueritas, ut uendicans & ulciscens, qa sub ratione seueritatis, & æquitatis: hinc est ꝙ duplicem formam in ueteri testamento seruabant, scilicet uiuit Deus, & hoc faciat mihi Deus, & hoc addat. Ex hoc patet

patet prædictarum differentiarũ distinctio, & sufficientia, & usus earum secundum diuersa tempora. AD ILLVD quod quæritur, quæ differentia importatur per hanc præpositionem (per) & per hanc præpositionem (in) Dicendum, quod (per) magis dicit ipsam ueritatem sub ratione testificantis, & præcipientis: hæc autẽ præpositio (in) importat habitum diuinæ ueritatis sub ratione testificantis, & exemplantis. Vnde secundum rem idem est iurare in deo, & per deum, & dicere testis est mihi deus: licet sit differentia ex parte modi dicendi.

Dub. 4 *Sine dubitatione minus malum est &c.*) Contra Maius peccatum est idololatria, quàm periurium, siue uerum, siue falsum, & idololatra in iurando committit idololatriam, quia idolum ueneratur, per ipsum iurando: ergo si iurat uerum per falsos deos, magis peccat, quàm ille qui iurat falsum per uerum deum. Respon. Dicendum, quòd in iuramento illo, quo quis iurat ꝑ falsos deos, duo sunt, uidelicet illud ꝙ asseritur, & illud, per quod asseritur. Respiciendo illud quod asseritur, sic est minus malum. Et sic loquitur Aug. quia ex illa parte asseritur uerum, & ex alia parte falsum. Respiciẽdo uero ad illud per quod iuratur, maius malum est iurare uerum per falsos deos, quàm falsum per uerum deum: & secundum istã uiam procedit.

Dub. 5 *Qui prouocat hominem ad iurationem &c.*) Contra hoc est quòd iudex sciens aliquem iurare falsum, tenetur tamen nihilominus ex officio ab eo exigere iuramentum; ergo uidetur quod faciendo illud, ad quod tenetur, peccet mortaliter occidendo proximũ. Respon. Dicendum, quòd exigens iuramentum aut est persona publica, aut priuata. Si publica, sic tenetur exigere secundum iuris ordinẽ; siue sciat, siue nesciat ipsum falsum iurare, quia nõ imputatur sibi. Verbũ autem Aug. intelligitur de persona priuata, quæ non compellitur ex iuris ordine iuramentum exigere, sed ex propria uoluntate.

Sancta synodus decreuit &c.) Dub. 6. Contra hoc obiicitur, quia iuramentum non est opus priuilegiatum, imo pertinet tam ad imperfectos, quàm ad perfectos: ergo non uidetur quod circa ipsum sit huiusmodi solemnitas ieiunij obseruanda. Respon. Dicendum, ꝙ hoc non est propter priuilegium, sed magis propter periculũ, quia post cibum, & potum homo pronior est ad multiloquium, & ideo facilius caderet homo in periurium. Præterea, ideo institutum est ut ieiuno stomacho fiat iuramentum, quatenus per hoc insinuetur, quod cum magna reuerentia nomen diuinum est in testimonium inuocandum, & non passim pro quacunque causa. Excipitur autem bonum pacis propter hoc, quod ipsum est maxime appetendum, & eius oppositum maxime fugiendum. Vnde quia in reformando pacem mora trahit periculum ad se, propter hoc in casu isto non ita seruatur ieiunium.

ARTICVLVS I.
QVAESTIO I.

An periurium oppositum iuramento assertorio, uniuersaliter claudat in se mendacium?

AD intelligentiam huius partis secundum ea, quæ Magister determinat incidit hic quæstio circa tria. Primo quæritur de culpa periurij, Secundo quæritur de forma iurandi. Tertio quæritur de obligatione iuramenti. Circa primum quæruntur tria. Primo, utrum omne periurium sit mendacium. Secundo quæritur, utrum omne periuriũ sit peccatum. Tertio, utrũ omne periurium sit mortale peccatum.

VTRVM omni periurio conueniat adesse mendacium. Et quòd sic uidetur, quia periurium prohibetur per quintum mandatum secundæ tabulæ, non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium. Sed ibi prohibetur falsitas in uerbo, quæ non potest esse sine mendacio, ergo uidetur quòd cum ibidem prohibeatur periurium, quòd omne periurium includat in se mendacium. ITEM. Qui assumit summã ueritatem in testimonium ueritatis, recte eam assumit, & qui recte assumit non peccat: ergo quãdo summa ueritas adducitur ad confirmationem ueritatis, nullum est periurium. Ad hoc ergo, quòd sit periurium, necesse est ipsam ueritatem adduci ad confirmandum mendacium: redit ergo idem, quòd prius. ITEM. Qui asserit, quòd animo sentit, non peccat, quia utitur sermone ad id, ad quod institutus est: si ergo periurãs in assertione sua peccat: aliud ergo gerit in animo, aliud asserit in ore: sed omnis talis est mendax: ergo mendacium est de esse periurij. ITEM. Periurium est peccatum linguæ: sed linguam non facit ream nisi mens rea, & male sibi conscia: ergo ad hoc, quòd committatur periurij culpa, necesse est, quòd fallendi intentio præcedat: sed illa facit hominem mentiri: ergo &c.

SED CONTRA. Hiero. sup Hiere. dicit, ꝙ iuramentũ habet tres comites. i. iudicium, iustitiam, & ueritatem. Et sicut ex defectu ueritatis conuenit fieri iuramentum inordinatum, ita ex defectu iudicij, & iustitiæ. Si ergo periurium generaliter complectitur iuramẽtum inordinatum, uidetur, ꝙ nõ omne periurium sit mendacium. *Cap. 4. super illud, Iurabis, uiuit dominus, in ueritate, in iudicio et in iustícia &c. & habetur 22.q.2 cap. Animaduertendum.* ITEM. Aliquis intendens facere adulterium, & homicidium, hoc iuramento confirmat, Esto ita. Talis autem aut recte iurat, aut periurat: constat quod non recte: ergo periurat, & tamen nõ mentiẽ: ergo non est essentiale omni periurio adesse mẽdaciũ. ITEM. Qui iurat, adducit deũ in testimoniũ ueritatis: esto ergo, ꝙ iuret falsum quod credit esse uerũ, talis cum adducat ueritatem in testimoniũ falsitatis, periurus est: sed quia credit, & intendit uerum dicere, non est mendax: ergo non omnis periurus mẽtitur, nec omne periuriũ est mendaciũ. ITEM: Ad esse mendacij non tantummodo requiritur intentio fallendi, sed etiam falsitas sermonis: sed contingit aliquem incurrere periurij crimen, si uerum iuret, & intẽdat falsum iurare, & periurium.

illi

illud proximum lædere: ergo uidetur ꝙ alicubi reperiatur perfecta ratio periurij, ubi non reperitur plena ratio medacii: ergo &c.

RESOLVTIO.

Si mẽdacium largè sumatur, utique: si propriè minimè.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, quod hic est triplex modus dicẽdi. Quidam nanque dixerunt, ꝙ periurium substernit sibi mendacium. Et illi dixerunt, ꝙ si aliquis iurat falsum ꝙ credit esse uerum; non periurat, quia non mentitur. Sed hæc positio improbatur per Aug. qui dicit, ꝙ cum homo iurat ꝙ putat esse uerum, & tamen est falsũ, temere iurat. Et ex hoc habet̃, ꝙ iuramentum illud est temerariũ, & inordinatum, & ita periurium: & tamen non est ibi mendacium. IDEO dixerunt alij, ꝙ omne periurium est mendacium, pro eo ꝙ non solummodo contingit incurrere crimen periurij propter ueritatis defectum, uerumetiam pro propter defectum iustitiæ, & iudicij. Sed instantia illa, quę fertur, uidetur magis habere locum in iuramento obligatorio, quàm in iuramẽto assertorio. In illo enim propriè reperitur iudicium, & iustitia: & ideo adhuc remanet quæstio, utrum omne periurium, qđ opponitur iuramento assertorio, sit mendacium, cum sit ueritatis priuatiuum. PROPTEREA tertio potest adhuc responderi, ꝙ sicut patuit ex præcedenti Distinctione, aliquod est mendacium simpliciter, & secũdum rationem cõpletam: aliud est mendaciũ secundum quid, uidelicet quantum ad ipsius mendacij materiam: aliqđ est mendacium, secundum quid, quia habet ipsius mendacii formam. Mendacium simpliciter, est quod habet falsitatem in uoce, & intentione: mendacium uero secundum quid, & secundum materiam, est quod habet falsitatem in uoce, sed non in intentione: mendacium secundum quid, & secundum formam, est quod habet falsitatem in intentione, sed non in uoce. Cum ergo quæritur, utrum periurium oppositum iuramento assertorio uniuersaliter claudat in se mendacium. Si largè accipiatur mendacium extenso nomine ad mendacium simpliciter, & secundum quid: sic omne periuriũ in se includit mẽdacium. Et hoc est, quod Magister dicit in litera, ꝙ periurium est, uel iurando loqui falsum cum intentione fallendi: uel iurando loqui falsum sine intentione fallendi: uel iurando loqui uerum cum intentione fallendi. Si autẽ propriè accipiatur mendacium, sic non est essentiale omni periurio, nec periurio prout opponitur iuramento obligatorio, nec periurio quod opponitur iuramento assertorio, sicut dicit Magister in litera, & rationes probant adductę ad partem istam.

AD ILLVD uerò, quod primò objicitur in contrarium, ꝙ periurium prohibetur in quinto mandato. Dicendum, ꝙ non solum ibi prohibetur, imò etiam prohibetur in secundo primæ tabulæ, inquantum per ipsum periurium facit quis contumeliam summæ ueritati assumendo eum in uanum, dum assumit eam ad confirmationem falsi sciti, uel falsi opinati, etiam dubii. Posset tamen dici, ꝙ in quinto mãdato prohibetur falsum testimonium, non solũ quan-

tum ac falsitatem sermonis, sed etiam quantum ad falsitatem intentionis,& rei,& sermonis,& cõiunctim, & diuisim:& prout diuisim prohibentur,non dicunt mendacium secundum planam rationem,sed secundum semiplenã tantum,sicut patet ex pręcedẽtibus. AD ILLVD,quod obijcitur, qđ qui adducit diuinam ueritatẽ in testimoniũ ueritatis, rectè iurat. Dicendum, ꝙ illud non semper est uerum:quia potest eam adducere in testimonium ueritatis,intendens eam adducere in testimonium falsitatis:& sua intentio peruersa reatum periurii introducit, quamuis non habeat completam rationẽ mendacii. Præterea,alius defectus est in ratione illa: quia nõ omne falsum est mendacium: & propterea non sequitur,ꝙ si ꝑiuriũ includit falsum, ꝙ propter hoc includat mendacium. AD ILLVD,quod obiicitur, quod qui asserit, quod in animo sẽtit,nõ peccat. Dicendum,quod uerum est,si ita nouit in animo,ꝙ possit exterius asserere i sermone, & hoc est quando est certus: sed quando falsa credulitate decipitur,si exterius audeat affirmare per iuramẽtum,non excusatur:quia secundũ ꝙ conscientia erronea in morib. non excusat factum iniustum, sic æstimatio falsa in his, quæ credũtur, non excusat iuramentum falsum. AD ILLVD,quod obiicitur, quod lingua non est rea, nisi mẽs priut sit rea. Respõderi potest dupliciter, quia illud uerum est in sermonibus indifferẽtibus: sed in sermonibus malis,& inordinatis, & à Deo prohibitis excessus linguæ introducit reatum mentis,& conscientiæ. Aliter etiam potest dici,ꝙ mens,& intentio rea dicitur,non solummodo quia in iurãdo intendit fallere,sed etiã si intendat iurare id, de quo non habet certitudinem, pro eo ꝙ ipsi summæ ueritati sub trahit debitum honorem.

QVAESTIO II.

An omne periurium peccatum sit?

VTRVM omne periurium sit peccatum. Et ostẽditur quod aliquis possit periurare sine peccato. Esto enim quod aliquis iuret falsum, quod putat esse uerũ propter utilitatem proximi, & iuramentum illud nec est in diuinę ueritatis contemptum, nec etiam in proximi nocumentũ:ergo non repugnat mandato primę tabulę, nec secundæ. Igitur non est peccatum: & tamen est periurium, sicut in præcedentibus fuit ostensum: ergo nõ omne periurium est peccatum. ITEM, Nullus uenerando,& amando Deum peccat; sed August. dicit, ꝙ illud, per quod quis iurat ueneratur,& amat; cũ ergo aliquis iurat falsum ꝑ deũ, ueneratur & amat ipsum Deum: ergo nõ cõmittit periuriũ, ergo non est peccatum. ITEM, Sicut peccatum opponitur bonitati, sic periurium ueritati: sed ueritas spectat ad intellectum, bonitas ad affectum: sic etiam falsum,& malũ differunt. Cum ergo uitiũ,& peccatum dicat oppositum ueritati, & bonitati, quæ se tenet ex parte affectus, & periurium sit oppositum ueritati,quę se tenet ex parte intellectus, non uidetur quòd aliquod periurium sit peccatum ITEM. Possibile est aliquem cogi ad hoc quod iuret falsum: sed necessitas nõ habet legem,imò quæ alias sunt illicita, necessitas facit licita,

licita, sicut patet de eo, qui furatur, & est in extrema necessitate: ergo uidetur, quòd saltem in tali casu periurium sit licitum: & sic nō est essentiale ei esse p̄ctm̄.

SED CONTRA. Grauius uitium, & magis deforme est periurium, quàm simplex mēdacium: sed necesse est omne mendacium esse peccatum: secundum quòd August. dicit, & habitum est in præcedentibus: uidetur ergo, ꝙ similiter sit circa ipsum periuriū, imo multofortius. ITEM. Quicunque periurat, iurat inordinate: & qui iurat inordinate, iurat iniustè, uel temerarie: & omnis talis peccat: ergo &c. ITEM. Omnis, qui periurat, assumit nomen Dei in uanum; & omnis talis facit contumeliam diuinæ ueritati: hoc autem est peccatum, & malum secundum se: ergo necesse est omne periurium malum esse. ITEM. Omne illud est malū, cui debetur pœna: sed omni periurio debetur pœna: secundum ꝙ dicitur Prouer. 19. Testis falsus non erit impunitus: ergo si periurium est falsa testificatio, uidetur necessariò, quòd omne periuriū sit peccatum.

RESOLVTIO.

Cum periurium includat mendaciū, & iniuriam ueritati primæ: omnino malum est.

RESPON. Dicendum, quod absq; dubio periurium est malum, non solūmodo in se, sed etiam secundum se: ita ꝙ nullo modo potest bene fieri. Ratio autem huius est duplex. Vna propter hoc, quòd periurium plerunque claudit in se mendacium, quod est secundū se malum. Alia uerò ratio est generalis: quia omnis periurās cōtumeliam facit summæ ueritati, dum eam adducit ad eius confirmationem, ad quod non deberet assumi: & ideo quia non tantum deordinat hominē ad proximū, sed etiam deordinat hominem ad Deum, inde est, quòd semper est malum. Vnde concedendæ sunt rationes, quæ hoc ostendunt.

AD ILLVD, quod primò obiicitur in contrarium de eo, qui iurat falsum, quod putat esse uerū propter utilitatem proximi. Dicendum, quod talis peccat propter ueritatis contemptum: quāuis enim non contemnat ipsam ueritatem ex certa scientia adducendo eam in testimonium falsitatis: contemnit tamen ex ipsa temeritate. Adeo enim est nomē domini terribile, & uenerabile, quod nullus debet ipsum in testimonium assumere, nisi nouerit quid loquatur. Vnde ignorantia non excusat in tali iuramento. Hoc enim debet unusquisque scire, quod non debet iuramēto aliquid firmare, nisi de illo sit certus. Vnde si talis ignoret rem, de qua iurat, hoc ipso scit se male iurare, si eam iuramento affirmat: & ideo non excusatur a culpa.

AD ILLVD, quod obijcitur, quòd illud, per quod quis iurat, ueneratur, & amat. Dicendum, quod illud est uerum, quando rectè, & ordinate per illud iurat: sed quando falsè, & inordinatè ꝑ ipsum iurat: & si uideatur uenerari per credulitatem, potius cōtemnit, & contumeliam sibi facit per inordinatam locutionem.

AD ILLVD, quod obiicitur, quod periuriū opponitur ueritati, quę est in intellectu. Dicēdum, quod secūdum quod duplex est cogni-

tio speculatiua, & practica: sic dupliciter contingit loqui de ipsa ueritate. Aut prout est regula meræ speculationis, aut prout est regula ipsius locutionis; & operationis. Veritas.n. fidei, & prudentiæ dictat, qualiter loquendũ sit, & quid agendum. Cum ergo dr, quod mendacium, & periurium opponitur ueritati, hoc non intelligitur de ueritate primo modo, sed de ueritate secundo modo. Et ista ueritas secundo modo dicta iuncta est bonitati, & tenet rationem uirtutis, & actus eius est in præcepto, secundum quod dicit Ephes. 4. Loquimini ueritatem unusquisque cum proximo suo. Ipse autem obiicit de ueritate, ꝑ ut consistit in mera speculatione ideo ratio illa non ualet. AD ILLVD, quod obiicitur, de illo qui peierat necessitate compulsus, quod non peccat. Dicẽdum, quod falsum est. Est enim necessitas naturæ, & necessitas coactionis. Necessitas (inquã) naturæ legẽ non habet: & potest à toto excusare: necessitas uero coactionis non excusat à toto in his, quæ secundũ se mala sunt, sed excusat solum à tanto, quia uoluntas sufficienter cogi nõ potest: & propterea quia periurium secundum se malum est, quantumcunque quis compellitur ad illud, non omnino à peccato excusatur, imò sibi à canone pœna imponitur. Dicit eñ Canon, quod si quis periurat ꝑ uita corporis seruanda, quia magis dilexit corpus quàm animã, ieiunet tres quadragesimas. Nec est simile de furto, quia furtum non est malũ nisi propter rerum appropriationem. Extrema autẽ necessitas omnia facit communia: nulla autem necessitas tollit periurii deformitatem, eo quod nulla necessitate licitum sit nomen Dei in uanum inuocare: & ita non est simile hinc & inde. De obligatione autem iuramenti coacti infra determinabitur satis planè. Articulo ultimo huius Distinctionis q. 1.

QVAESTIO III.

An omne periurium peccatum mortale sit.

VTRVM omne periurium sit mortale peccatum. Et quod sic uidetur. Augu. in quodam sermone de iuramento. Falsa iuratio est perniciosa, uera periculosa, nulla secura; sed quod est perniciosum, est mortale peccatum: cum ergo omne periurium sit falsa iuratio: ergo periuriũ est mortale peccatum. ITEM. Quod directè est contra mandatum, & ꝓhibitionem, est peccatum mortale: sed periurium directè est contra prohibitionem secundæ tabulæ, & primæ: ergo uidetur quod semper sit mortale peccatum, in utraq; enim prohibetur periuriũ. ITEM. Contemptus introducit mortale peccatum: sed omnis periurans contemnit ipsam summam ueritatem, dum ipsam adducit in testimonium falsi: ergo omne periurium est peccatum mortale. ITEM. Mendacium de se quando seriosum est, peccatum graue est: cum ergo iuramentum superadditum trahat ipsum mendacium in aliud genus, uidetur quòd qualecunque mendacium per iuramentum superadditum fiat mortale peccatum.

SED CONTRA. Sicut contingit aliquem iocose mentiri, sic etiã con-

cōtingit aliquem iurare falsum: sed quod ioco fit, non fit contemptu: si ergo aliquod periurium potest esse iocosum, non uidetur quod omne periurium sit mortale peccatum. ITEM. Sicut est aliquod mēdaciū, quod nulli obest, & alicui prodest: ita potest esse aliquod periurium: sed tale periurium magis procedit ex pietate, quàm ex libidine: cum ergo libido sit radix omnis peccati mortalis, uidetur quod nō omne periurium necessario sit mortale peccatum. ITEM. Sicut contingit aliquem impræmeditate loqui falsum, ita contingit aliquem impræmeditatē iurare falsum: sed peccatum nō est mortale, nisi fiat ex deliberatione, & consensu: ergo non omne periurium est mortale peccatum. ITEM. Sicut assumere nomen dei super falsum, repugnat mandato decalogi: ita ēt affirmare in uanum: sed non semper cum quis assumit nomen dei inuanum, peccat mortaliter, ut patet de his, qui iurant præter necessitatē: ergo uidetur similiter, quod non semper mortaliter peccet, qui assumit nomen dei super falsum: ergo non omne periuriū est mortale peccatum.

RESOLVTIO.

Periurium non deliberatum, mortale peccatum non est.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, quod periurium duo dicit, uidelicet iurationem & inordinationem: est enim periurium iuramentum indebitum, & inordinatum. Iuratio autem triplex est. Quędam est deliberata, & solemnizata, scilicet quando testes iurant supra sancta dei euangelia in iudicis præsentia. Quædam est deliberata, sed non solemnizata, quādo quis in occulto iurat aliquid ex deliberatione, intendens illud per diuinæ ueritatis testimonium confirmare. Quædam autem est nec deliberata, nec solemnizata, sicut quando quis iurat in communi sermone, non attendens quem inuocat, & ad quid, sed ex quadam consuetudine. Et secundum hoc periurium potest committi tripliciter. Nam si committatur circa iurationem deliberatam, & solēnizatam: sic est graue peccatum, & enorme, ita quod reddit hominem infamem. Si uero committatur circa iurationem non solemnizatam, nec deliberatam: sic nō est peccatum mortale, sed ueniale, propter hoc quod lingua in lubrico posita est. Si uero committatur circa iurationem deliberatam, licet non solemnizatam, tūc distinguendum est: quia aut delibérat de dicto, & de iuramento, utrum uidelicet dictum sit uerū, & utrum sit iuramento confirmandum: & tunc si periurat, mortaliter peccat. Aut deliberat de dicto tantum, utrum sit uerum, non tamen de iuramento superaddito: & tunc potest esse ueniale peccatum. Valde tamen est cauendum, quia ueniale illud periculosum est, & multum appropinquat ad mortale peccatum. Concedendum est igitur, quod non omne periurium est mortale peccatum, sicut illud, quod non est deliberatum. Concedendæ sunt, ēt rationes quæ hoc ostendunt, licet aliquæ ex eis non necessario cogant.

AD ILLVD uerò, quod obijcitur in contrarium, quod falsa iuratio

iuratio est perniciosa. Dicēdum, quod Augus. intelligit non generaliter de omni scilicet iuratione, sed de illa, quæ fit cum deliberatione, & de illa uerum est, quod mortale peccatum est.

AD ILLVD quod obijcitur, quod omne periurium directe repugnat diuinæ prohibitioni. Dicendum, quod illud non est uerũ de quolibet, sed de illo solum quod fit cum plena deliberatione, & consensu. Sed si tu obiicias, quod omnis actus fornicationis, & adulterij repugnat illi præcepto, Non mœchaberis: & ideo est peccatum mortale. Dicendum, quod non est simile de uerbo q̃d facile euolat, & de perpetratione peccati carnalis: quoniam actus ille semper debet subiacere imperio rationis. Vnde nunquam consummatur opus carnis, quin homo reputetur consensisse pleno consensu. Ideo magis generaliter repugnat prohibitioni, quàm actus periurij.

AD ILLVD quod obiicitur, quod in omni periurio est contemptus summæ ueritatis. Dicēdum, quod quando aliquis iurat ex quadam consuetudine, uel ioco, non deliberans de excellentia ueritatis in testimonium inuocatæ: etsi aliquo modo possit dici contemnere, quia non adeo ueneratur sicut debet: tamen proprie non contemnit, quia potius est ibi debita honoris omissio, quædam etiam negligentia, quam illatio contumeliæ. Sed si ex deliberatione hoc faceret, absque dubio tunc grauiter peccaret.

AD ILLVD, quod obiicitur, q̃ iuramentum trahit mendacium ad illud genus. Dicendum, quod illud est uerum, quando iuramentum additur cum deliberatione ipsi mendacio: tunc enim habet plenam rationem iuramenti, & trahit in aliud genus peccati. Quando uero præter deliberationem additur, tunc quædam est circunstantia aggrauans, non necessario trahens in genus mortalis peccati, pro eo, quod iuramentum illud superadditum non introducit plenum ueritatis cõtemptum: nec est ipsius ueritatis destructiuum, licet aliquo modo disponat ad ueritatis contrarium, quia consuetudo frequenter parit libidinem, & contemptum: ideo ualde cauendum est periurium. Et quia propter incertitudinem sermonis frequenter periurium iuramento coniungitur: hinc est quod ipsum iuramentum in Christianis uiris, & maxime perfectis debet esse ualde rarum, secundum consilium Eccle. 23. qui dicit, Iurationi non assuescat os tuum, sunt enim multi casus in illa.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An liceat iurare per Deum?

CONSEQVENTER quæritur de forma iurandi. Et circa hoc quæruntur tria. Primo quęritur, utrum liceat iurare per deum. Secundo utrum liceat iurare per aliquod creatum. Tertio, utrum liceat recipere iuramẽtum ab idololatris factum.

VTRVM licitum sit iurare per deum. Et quod sit simpliciter illicitum uidetur. Omne illud, quod est prohibitum, est malum, & illicitum; sed iurare per

Deum est prohibitum, quia dicitur Matthæi.5. Nolite iurare omnino. Similiter Iacobi. 5. Ante omnia fratres mei nolite iurare: ergo iurare per Deum est malū, & illicitum. ITEM. Omnis actus qui est perniciosus, uel periculosus, est de se malus, & illicitus: sed iuratio per Deum facta (secundum quod dicit Aug. in quodam sermone) aut est perniciosa, aut periculosa, & nulla secura: ergo &c. ITEM. Omne illud, quod sibi relictum, est malum (simpliciter loquēdo) iudicandum est malum, & illicitum: sed iurare per Deum sine causa est malum, & illicitum: ergo (simpliciter loquendo) illicitum est, & malū iurare per Deum. ITEM. Omnis actus, cuius consuetudo est mala, est de se malus, & illicitus: sed consuetudo iurandi per Deum est mala, & reprobanda: ergo iurare per Deum est malum & illicitum.

SED CONTRA. Augustinus in sermone de Verbis Apostoli. Si peccatum esset iuratio, non diceretur in lege: Redde domino iuramenta tua: sed domino reddimus iuramenta, quando iuramus per dominum: cum ergo hoc sit in lege concessum, uidetur quod iurare per Deū non sit illicitū. ITEM. Nullus actus, q habet exemplar in Deo, est malus, & illicitus: sed iuratio per Deum habet exemplar in ipso Deo, quoniam ipse Deus iurat per semetipsum, secūdū quod dicit Apostolus, Heb. 6. Et in Psal. 109. Iurauit dominus. &c. Et Genesis. 22. Per memetipsum iuraui &c. ergo iurare per Deū non est illicitum. ITEM. Nullus actus, in quo exhibetur honor, & reuerentia ipsi Deo, est

Mat. 5

illicitus, sed cum iuramus per Deum, exhibemus honorē, & reuerentiam ipsi Deo ergo &c. Minor probatur per Glo. Matthæi. 5. Hoc, per qđ iurat quilibet, hoc ueneratur, hoc amat, hoc timet: ideo prohibetur, quod non iuretur nisi per Deum. ITEM. Omnis actus transiens super materiā debitam, est bonus & licitus: sed iurare p Deum est actus transiens super materiā debitam, quia hoc est inuocare diuinam ueritatem in testimonium: ergo iurare per Deum est bonum, & licitū. ITEM. Omne illud, quod facit ad cōfirmationem ueritatis, & ad confutationem falsitatis, & dolositatis, est bonum, & licitum: sed iuratio per Deum est huiusmodi, quia p testes & iurationem boni expiantur, & etiam mali conuincuntur, & puniuntur: & ergo iuratio per Deum est bona, & licita. IVXTA hoc quæritur, utrum iuramentū bonum, & licitum sit appetendū. Et quod sic, uidetur; quia potest esse meritorium. Et sic quæritur quare iuramentum fuit a domino prohibitum magis, quam aliud bonum.

RESOLVTIO.

Quia iurare per Deum indifferens est, & ad bonum, & ad malum: licet per eundem quandoque iurare.

RESP. Ad prędictorum intelligentiam est notandum, quòd aliqui dicere uoluerūt, quod omne iuramētum est illicitum, non solum per creaturam, sed etiam per ipsum Deū: & hoc fuit, & est positio hæreticorum Manichæorū, qui sui erroris occasionem sumpserunt ex uerbo domini Mat. 5. & ex eo qđ dicitur Iaco. 5. Quod quidem

quidem uerbum male intellexerunt dupliciter. Primo, quia crediderunt quod dominus ipsum iuramentum prohiberet tanquã de se malum. Secundo, quia intellexerunt per hoc quod dicitur (non iurabis omnino) quod dominus omne iuramẽtum prohiberet. Et in primo errauerunt: quoniam si lex euangelica non prohibet nisi quod malum est de se, iurare aũt per Deum, & adducere ipsam ueritatem in testimonium, nec est contra rationem rectam, nec contra consuetudinẽ bonam, nec contra legem Dei, maxime cum lex diuina dicat, Reddes domino iuramenta tua, quam legem ipsi impij Manichæi dicũt a malo Deo esse latam. In eo quod intelligebant dominum iuramentum prohibere per se, errabant, quia credebant præcepta euangelij repugnare præceptis legis ueteris: repugnare etiam rationi rectæ, & moribus bonis. Vnde & ipsorum errorem elidens Aug. dicit quod iuramentũ non fuit prohibitum propter se, sed propter uitandum periurijs: ait enim sic ad Publicolam. Dictũ est in nouo testamento, ne omnino iuremus: quod mihi propterea dictum uidetur, nõ quod iurare sit peccatũ, sed quia periurare est immane peccatum, a quo nos longe esse uoluit, qui ne omnino iuraremus, commonuit. In alio etiam errabant, quia credebant iurationem uniuersaliter esse prohibitam: & iste error uenit ex manifesta ignorantia, quia nescierunt intelligere, quod alium sensum facit negatio præposita signo uniuersali, alium sensum facit postposita. Præposita enim facit æquipollere particulari negatiuę, postposita suo contrario. Vnde differt dicere, Non omnis homo currit, & omnis homo non currit. Dominus autem non dixit, Omnino non iurabis, sed non iurabis omnino. Vnde non prohibuit omnem iurationem, sed prohibuit quòd non esset omni modo, & sine omni causa iurãdum. Et ideo isto errore abiecto tanquam irrationali, & pernicioso, concedendum est, quod licitum est iurare per Deum: & hoc communiter tenet uniuersitas fidelium. Quia tamen non sic est licitum, quin aliquo modo possit esse illicitum, dubiũ est inter Doctores, utrum iurare per Deũ dicat actũ bonum in genere, aut actum indifferentem. ET aliquibus uisum fuit, quod iurare per Deum est actus bonus in genere: ratione tamen pronitatis ipsius iurantis malus est per occasionẽ: dicunt enim illum actum esse bonum in genere, ꝓ eo quod actus transit super materiam debitam, quia inuocare in testimonium recte, transit super ipsam ueritatẽ. ALIIS autem uidetur quod iurare per Deum, de se sit indifferẽs, quia diuina ueritas potest inuocari per iuramentum in testimonium ueritatis, & in testimoniũ falsitatis: & unum est bonum, & alterum malum, quia in uno fit reuerentia, in altero iniuria. Vnde nota, quod quidã sunt actus, qui pertinent ad diuinum cultum, ut laudare Deum: & illi sunt boni per se, & secundum se. Quidam uerò sunt actus, qui sunt ad oppositũ, & illi sunt per se mali, ut blasphemare Deum. Quidam aũt sunt medio modo, sicut actus iurãdi, q si fiat reuerẽ-

Matth. Cap. 5.

Epist.

ter est ad cultũ dei, si fiat irreuerenter, est ad oppositum. Ideo dicunt, quòd iurare per deum licitum est, sicut indifferens, quod potest fieri bene, & male. Et quia indifferens diuersis ex causis potest esse occasio cadendi in malũ, & uitandi malum: hinc est, quod dominus aliquando monet, & inducit homines ad iurandnm per deum, aliquando retrahit: in ueteri lege inducebat ad iurandum per deum, ut per hoc reuocarentur a iuramento idolorum cum dicebat. Reddes domino iuramẽta tua. In noua lege retrahit, ut ostendat periurium esse fugiendum: & pro tanto iuxta hunc modum dicendi satis rationabiliter uidetur, quòd iurare per deum sit licitum, tanquam indifferens. Siue autem sit indifferens, siue bonum in genere, quia utrũque potest dici satis probabiliter, hoc pro certo tenendum est, quòd licitum est per deum iurare, & concedẽdę sunt rõnes hoc oñdentes.

Mat. Cap. 5.

Ad illud uerò, quod obiicitur in contrarium, quòd actus iste est prohibitus. Dicendum, quòd non prohibetur actus iste, quia malus est, sed quia occasio est mali: nec etiam prohibetur uniuersaliter, sed prohibetur, ut quis non iuret irreuerenter. Et hoc importat ipsius uerbi sententia, secundum quòd explanatũ est supra. Ad illud, quod obiicitur, quòd iurare per deum uel est perniciosum, uel periculosum. Dicendum, ꝙ periculosum dicitur aliquid dupliciter, aut quia periculi causa, aut quiá periculi occasio. Iurare autem per deum dicitur perniciosum esse, non quia causa periculi (potest enim esse meritorium, & bonum) sed quia occasio periculi in eo qui non diligenter obseruat, qualiter iurat. Ad illud, quod obiicit, quòd omne illud, quod sibi relictum, est malum de se, iudicandum est malum, & illicitum. Dicendum, quòd dnpliciter contingit intelligere actum iurandi per deum sibi relinqui. Aut considerando iuramentum in se: & sic non est malum, sed uel est indifferens, uel bonum in genere. Aut secundum, quòd fit in opere præter causam, & utilitatem, & necessitatem: & sic malum est, pro eo quòd est ibi priuatio finis debiti, & priuatio reuerentiæ, uel positio irreuerentię, ex hoc quòd aliquis præter causam, & utilitatem, & necessitatem diuinam ueritatem assumit in testimonium. Veruntamen ex hoc non potest concludi, quòd iurare per deum simpliciter sit malum. Sicut enim non sequitur, loqui sine causa, & utilitate est malum: ergo loqui est malum: sic etiam non tenet illatio prædicta. Ad illud, quod obiicitur, quòd omnis actus, cuius cõsuetudo est mala, de se est malus. Dicendum, quod hoc est falsum, quia multa sunt, quæ bona sunt pro loco, & tempore, & si frequẽtentur, generant uitiositatem: sicut bonum est aliquando ridere, & lætari, sed non est bonum hoc frequentare, quia perducit in dissolutionem: sic etiam & de iuramento intelligendum est, quia assiduitas iurandi minuit reuerentiam ueritatis, & quodammodo disponit ad assertionem falsitatis. Ad illud, quod quæritur, utrum iuramentum per deum

deum licite factum sit appetendum. Dicendum, quòd non: & hoc est propter occasionem mali adiunctam Et est simile. sicut affluentia diuitiarum, quia distrahit hominem ne cultui dei intendat, non debet esse in appetitu, licet possit licite, & meritorie possideri. Sic etiam intelligendum est circa ipsum iuramentum. Et propterea beatus Iacobus dicit, Nolite iurare: non solum ostendens uitandum esse actum iurationis sine causa, sed etiam affectum. Vnde etiam monemur circa actum iurationis propter periculum periurii uitare consuetudinem, uitare etiam actum præter necessitatem, & uitare affectum: & ad iuramentum non debet quis ire ultroneus, sed coactus. Et huius simile potest reddi in præsidentia prælationis: quãuis enim bonum sit, & licitum alijs præesse: non tamen est appetendum, sed potius fugiendũ: & ad illud debet homo trahi quasi inuitus, quia cum amatur prælatio, frequenter adest ratio superbiendi, & quodammodo apostatandi, & recedendi a deo. Similiter intelligendum est in proposito. Vnde quamuis iuramentum licitum sit, & meritorium: non tamen est appetendum: & hoc uult innuere textus euangelij, & admonitio ipsius beati Iacobi.

QVAESTIO II.

An liceat iurare per creaturas?

VTRVM liceat iurare per aliquod creatum. Et quòd non uidetur. Primo per ipsum textũ Matt. 5. Nolite iurare neque per cœlum, quia thronus dei est, neque per terram &c. ibi Glosa. Quod perfectionis est, docuit cũ dixit, Non iurare omnino: quod superstitiosum est resecauit, cum subiunxit, Neque per cęlum &c. ergo iurare per creaturam est superstitiosum: sed nihil tale est licitum: ergo &c. ITEM. Pius Papa dist. 22. q. 1. Si quis per capillum dei, uel caput iurauerit, si in ecclesiastico ordine est, deponatur, si laicus anathematizetur. Si ergo illicitum est iurare per membra Christi, cum ipsa sint sanctiora omnibus alijs creaturis, uidetur quod per nullam aliam creaturam liceat iurare. ITEM. Iurare per deum est inuocare deum testem: ergo iurare per creaturam est inuocare creaturam in testimonium: sed irrationalis creatura non potest aliquo modo ueritati testimonium perhibere: ergo stultum, & uanum, & inconueniens est per ipsam iurare. ITEM. Qui iurat per idolum committit idololatriam, & hoc non est ob aliud, nisi quia in iurando exhibet idolo, quod debet deo exhibere: ergo iuratio spectat ad cultum latrię, qui debetur soli maiestati diuinæ. Sed constat quod non est licitum creaturam aliquã uenerari cultu latriæ: ergo nullo modo est licitum per creaturam iurare.

SED CONTRA Gen. 42. Ioseph iurauit per salutem Pharaonis: si ergo ipse tanquam sanctus homo licitum iuramentum fecit, & salus Pharaonis erat quid creatum, uidetur quod per creaturam iurare sit licitum, & concessum. ITEM. Paulus. 1. ad Corinth. 2. Quotidie morior propter uestram gloriam fratres: ubi, secundum quod dicit Augu. iurauit Apostolus: sed gloria

ter est ad cultũ dei, si fiat irreuerenter, est ad oppositum. Ideo dicunt, quòd iurare per deum licitum est, sicut indifferens, quod potest fieri bene, & male. Et quia indifferens diuersis ex causis potest esse occasio cadendi in malũ, & uitandi malum: hinc est, quod dominus aliquando monet, & inducit homines ad iurandum per deum, aliquando retrahit: in ueteri lege inducebat ad iurandum per deum, ut per hoc reuocarentur a iuramento idolorum cum dicebat. Reddes domino iuramẽta tua. In noua lege retrahit, ut ostendat periurium esse fugiendum: & pro tanto iuxta hunc modum dicendi satis rationabiliter uidetur, quòd iurare per deum sit licitum, tanquam indifferens. Siue autem sit indifferens, siue bonum in genere, quia utrũque potest dici satis probabiliter, hoc pro certo tenendum est, quòd licitum est per deum iurare, & concedẽdę sunt rõnes hoc oñdentes.

Mat. Cap. 5.

Ad illud uerò, quod obiicitur in contrarium, quòd actus iste est prohibitus. Dicendum, quòd non prohibetur actus iste, quia malus est, sed quia occasio est mali: nec etiam prohibetur uniuersaliter, sed prohibetur, ut quis non iuret irreuerenter. Et hoc importat ipsius uerbi sententia, secundum quòd explanatũ est supra. Ad illud, quod obiicitur, quòd iurare per deum uel est perniciosum, uel periculosum. Dicendum, ꝙ periculosum dicitur aliquid dupliciter, aut quia periculi causa, aut quia periculi occasio. Iurare autem per deum dicitur perniciosum esse, non quia causa periculi (potest enim esse meritorium, & bonum) sed quia occasio periculi in eo qui non diligenter obseruat, qualiter iurat. Ad illud, quod obiicit, quòd omne illud, quod sibi relictum, est malum de se, iudicandum est malum, & illicitum. Dicendum, quòd dupliciter contingit intelligere actum iurandi per deum sibi relinqui. Aut considerando iuramentum in se: & sic non est malum, sed uel est indifferens, uel bonum in genere. Aut secundum, quòd fit in opere præter causam, & utilitatem, & necessitatem: & sic malum est, pro eo quòd est ibi priuatio finis debiti, & priuatio reuerentiæ, uel positio irreuerentię, ex hoc quòd aliquis præter causam, & utilitatem, & necessitatem diuinam ueritatem assumit in testimonium. Veruntamen ex hoc non potest concludi, quòd iurare per deum simpliciter sit malum. Sicut enim non sequitur, loqui sine causa, & utilitate est malum: ergo loqui est malum: sic etiam non tenet illatio prædicta. Ad illud, quod obiicitur, quòd omnis actus, cuius cõsuetudo est mala, de se est malus. Dicendum, quod hoc est falsum, quia multa sunt, quæ bona sunt pro loco, & tempore, & si frequẽtentur, generant uitiositatem: sicut bonum est aliquando ridere, & lætari, sed non est bonum hoc frequentare, quia perducit in dissolutionem: sic etiam & de iuramento intelligendum est, quia assiduitas iurandi minuit reuerentiam ueritatis, & quodammodo disponit ad assertionem falsitatis. Ad illud, quod quæritur, utrum iuramentum per deum

deum licite factum sit appetendum? Dicendum, quòd non: & hoc est propter occasionem mali adiunctam Et est simile. sicut affluentia diuitiarum, quia distrahit hominem ne cultui dei intendat, non debet esse in appetitu, licet possit licite, & meritorie possideri. Sic etiam intelligendum est circa ipsum iuramentum. Et propterea beatus Iacobus dicit, Nolite iurare: non solum ostendens uitandum esse actum iurationis sine causa, sed etiam affectum. Vnde etiam monemur circa actum iurationis propter periculum periurii uitare consuetudinem, uitare etiam actum præter necessitatem, & uitare affectum: & ad iuramentum non debet quis ire ultroneus, sed coactus. Et huius simile potest reddi in præsidentia prælationis: quãuis enim bonum sit, & licitum alijs præesse: non tamen est appetendum, sed potius fugiendũ: & ad illud debet homo trahi quasi inuitus, quia cum amatur prælatio, frequenter adest ratio superbiendi, & quodammodo apostatandi, & recedendi a deo. Similiter intelligendum est in proposito. Vnde quamuis iuramentum licitum sit, & meritorium: non tamen est appetendum: & hoc uult innuere textus euangelij, & admonitio ipsius beati Iacobi.

QVAESTIO II.

An liceat iurare per creaturas?

VTRVM liceat iurare per aliquod creatum. Et quòd non uidetur. Primo per ipsum textũ Matt. 5. Nolite iurare neque per cœlum, quia thronus dei est, neque per terram &c. ibi Glosa. Quod perfectionis est, docuit cũ dixit, Non iurare omnino: quod superstitiosum est resecauit, cum subiunxit, Neque per cælum &c. ergo iurare per creaturam est superstitiosum: sed nihil tale est licitum: ergo &c. ITEM. Pius Papa dist. 22. q. 1. Si quis per capillum dei, uel caput iurauerit, si in ecclesiastico ordine est, deponatur; si laicus anathematizetur. Si ergo illicitum est iurare per membra Christi, cum ipsa sint sanctiora omnibus alijs creaturis, uidetur quod per nullam aliam creaturam liceat iurare. ITEM. Iurare per deum est inuocare deum testem: ergo iurare per creaturam est inuocare creaturam in testimonium: sed irrationalis creatura non potest aliquo modo ueritati testimonium perhibere: ergo stultum, & uanum, & inconueniens est per ipsam iurare. ITEM. Qui iurat per idolum committit idololatriam, & hoc non est ob aliud, nisi quia in iurando exhibet idolo, quod debet deo exhibere: ergo iuratio spectat ad cultum latriæ, qui debetur soli maiestati diuinæ. Sed constat quod non est licitum creaturam aliquã uenerari cultu latriæ: ergo nullo modo est licitum per creaturam iurare.

SED CONTRA Gen. 42. Ioseph iurauit per salutem Pharaonis: si ergo ipse tanquam sanctus homo licitum iuramentum fecit, & salus Pharaonis erat quid creatum, uidetur quod per creaturam iurare sit licitum, & con cessum. ITEM. Paulus. 1. ad Corinth. 2. Quotidie morior propter uestram gloriam fratres: ubi, secundum quod dicit Augu. iurauit Apostolus: sed gloria

eorum erat quid creatum, ergo &c. ITEM. Forma iuramenti, qua maxime utitur uniuersitas fidelium, est iurare per sancta Dei euãgelia: sed euangelium est q̃d creatum: ergo licitum est iurare per creaturam. ITEM. Quotidie fideles iurant p̃ sanctos, utpote p̃ beatam Virginem, & per beatum Petrũ, nec illud iuramentum arguitur: ergo uidetur quod forma iuramenti licita non solũ habeat fieri per creatoré, sed ẽt per creaturam. IVXTA hoc quæritur, quare magis iuratur per euangelia, q̃ per creaturas alias. Quæritur ẽt, utrum qui iurat falsum per lapidem, sit periurus. Et q̃ non, uidetur, quia lapidi nulla est reuerentia exhibenda. Cõtrarium aũt huius dicit Augu. super illud Ro. 1. Testis est mihi Deus, & habetur in litera. Quæritur ergo, quomodo, & qualiter liceat iurare per creaturas ipsas.

Quæstio lateralis.

RESOLVTIO.

Licet per creaturas iurare; non eas secundùm se in testimonium aduocando: sed uel imprecando, uel creatorem illorum in testimonium inuocando.

RESP. Dicendum, quod iuramentum assertorium dupliciter habet fieri. Quoddam per imprecationem, quoddam per ipsius ueritatis testimonij inuocatioñé. Per imprecationem autem iuratur: cum dicitur, ita uiuat filius meus, uel pater, hoc est dicere. Nisi ego impleuero, quod promitto: uel nisi impleuero; quod iuro, non uiuat filius, uel pater meus: & in hac forma iurãdi creatura ad testificandum non inuocatur, sed potius ipsi creatori oppignoratur, secundum quòd dicit August. Et hoc quidem est licitum: quia quamuis omnis creatura sit ipsius creatoris, tamen bonum, uel solatium quod ex creatura percipimus, & a Deo nobis concessum est, Deo tanquam nostrum oppignorare possumus: & ideo licita est hæc forma: licet hoc iuramenti genus (secundum, quòd dicit August. in litera) sit grauissimum. illud uerò iuramẽtum fit per ipsius ueritatis testimonij inuocationem, quando aliquis iurat per aliquem ad inuocandum illum in testem. Potest autem creatura dupliciter aduocari in testimonium: aut secundum se, aut inquantum est uestigium ueritatis diuinæ. Si secundum se, hoc modo nõ licet, quia sic crederetur, quod aliquid diuinum esset in ea, ratione cuius ueritas dicti possit per huiusmodi testimonium confirmari. Secundo uero modo inquantum in ea relucet uestigium diuinæ ueritatis; licitum est iurare per creaturam: hoc enim nihil aliud est quã iurare per eum, qui in creatura relucet: & tunc non ueneratur quis creaturam, sed creatorem. Vnde sicut honor qui exhibetur imagini, refertur ad prototypum idest ad exemplar primum, sicut dicit Dama. ita hoc modo iuratio facta per creaturam refertur ad ipsarum creaturarum actoré. Et hoc est, quod dicitur. 22. quæstione. 1. Sciendum: quòd sancti non tam per creaturas, quam per creaturarum actorem iurabant: nec in creaturis aliud, quam ipsarum creatorem uenerabantur, sicut Ioseph, qui per Pharaonem iurando, hoc in eo uenerabatur, quòd Dei iudicio positus erat in

infimis.

Infimis. Et quoniã in omni creatura isto modo relucet Deus, per creaturam omnem licite potest fieri hoc modo iuramentum. Quia uero principaliter relucet in sanctis, & maxime in uerbis euangelicæ legis, per quæ diuina nobis ueritas illuxit: hinc est, quòd per sanctos, & maxime per euangelia consueuit frequentari forma iurationis, qua quidem iuratur per creaturam. Concedẽdum est igitur, quod per creaturam licitum est iurare, siue imprecando, siue creatorem eius in testimonium inuocando. Et sic procedunt rationes ad hanc partẽ inductæ. AD ILLVD, quod primò obiicitur in contrarium, quod dominus prohibet iuramẽtum per creaturas. & Glosa dicit illud iuramentum esse superstitiosum. Dicendum, quòd hoc intelligitur secundum, quod ipsæ creaturæ secundum se considerata in ueritatis testimonium inuocantur: & hoc modo est ibi superstitio, quia eis reuerentia ultra debitum exhibetur. Et quantum ad hoc intelligi habet Glosa, & textus. AD ILLVD, quòd obiicitur de auctoritate Pij Papæ. Dicendum, quòd canon loquitur contra illos, qui credebãt Deum secundum diuinitatem habere caput, & capillos: & tales erant blasphemi. Aut certe contra illos, qui irreuerenter nominant membra Christi, & quodã exquisito modo iurandi diuidũt ipsum quasi membratim, qui ualde rationabiliter sunt arguendi. AD ILLVD, quod primò obiicitur, quòd qui iurat per aliquid, inuocat ipsum in testimonium ueritatis. Dicendum quod illud non semper est uerum, imo aliquando inuocat ipsum in testimonium, aliquando ipsum non inuocat: sed propter illud, ad qđ ipsum refertur, uel etiam obligat, & Deo oppignorat. Et his modis præmissis licitum est, & concessum iurare per irrationalẽ creaturam. AD ILLVD, quod obijcitur, quod qui iurat per idolum, ueneratur ipsum. Dicendũ, quod hoc est, quia ille qui iurat per idolum, inuocat illud in testimonium tanquam Deum: & propterea est ibi idolatriæ peccatum. Non sic autem est quando iurat per alias creaturas, quia iuramentum illud refertur totum ad ueritatem æternam. AD ILLVD, quod quæritur vlterius, quare magis iuratur per euangelia, quam per alias creaturas? iã patet responsio per ea, quæ dicta sunt. Sicut enim crucem Christi magis ueneramur, propter hoc quod magis refertur ad ipsum crucifixum: & sanctos, quia quadam maiori propinquitate se habent ad Deum: sic etiam intelligendũ est in ipsis euangelijs, quæ directe, & immediate ducunt in ipsam æternam ueritatem. ET si tu obiicias, quòd licet creatura ducat in creatorem, tamen propter hoc quælibet creatura non est adoranda, sed illa sola, quę est ad hoc instituta, uidelicet imago crucifixi. Dicendũ, ꝙ non est simile: qa exhibitio honoris cultus latriæ respicit illud, quod honorificatur, secundũ illud qđ est in eo dignissimum: & hoc est propriũ, & singulare: sed inuocatio ĩ assertione respicit ipsius ueritatis ĩfallibilitatẽ, & luminositatẽ: & hæc in singulis creaturis relucet, sed

secundum

secundum plus, & minus: ideo non est simile hinc & inde. AD ILLVD, quod quæritur, utrum ille qui iurat falsum per lapidem, sit periurus. Dicendum, q; sic: secundũ qđ dicit Augustinus, quoniam iurans per lapidem aut intendit ipsi lapidi reuerentiam exhibere aut actori lapidis. Et si ipsi lapidi intendat reuerẽtiam exhibere, dupliciter peccat. Si uero actori lapidis, tunc absque dubio peierat, quia ipsi creatori lapidis cõtumeliã facit, dum nomẽ eius per effectum creaturæ intellectũ assumit in uanum. Si quis tamen nõ serio iuraret, sed quodammodo ludere intenderet, sicut mos est aliquibus per bottas suas iurare, non est dicendum periuriũ, quia iurare non intendit, sed potius ludere: est tamen talis modus loquendi satis reprehensibilis, & caueri debet a uiris pfectis.

QVAESTIO III.

An liceat recipere iuramentum ab idololatris factum.

VTRVM liceat recipere iuramẽtum ab idololatris factũ. Et quod sic uidetur. Primo exẽplo Iacob Genes. 31. Recepit enim iuramentum a Laban, & constat quod Laban idololatra erat, sicut patet: quia Rachel furata fuit idola sua: ergo si Iacob recte fecit, nec eum scriptura reprehẽdit, uidetur quod liceat ipsum quantum ad hoc imitari.
1.Machab.8. ITEM. Hoc ipsum ostenditur exẽplo Iudæ Machabæi in Libro Machabæorum, ubi Iudas recepit iuramentum, quãdo inijt fœdus, & amicitiam cum Romanis: & constat, q; iurauerunt per idola, quæ colebant. Cum ergo Iudas Machabæus non reprehendatur de cõtractu illius amicitiæ, uidetur &c. ITEM. August. ad Publicolã. Epistola 153. Tom. 2 Quamuis dictum sit ne iuremus, nunquam tamen in scripturis sanctis me legisse memini, ne ab alius iuramentũ recipiamus: ergo cum iuramentum recipere in scriptura sancta non prohibetur, vr̃ quod nullum sit peccatum a quocunque recipiatur. ITEM. Licitũ est cũ infidelibus mercari, & treguas inire: sed fides mercationis, & fœderis confirmari habet pmutuum iurm̃: si ergo licet Christiano iurm̃ fidei exhibere infideli, & idololatræ, vr̃ quod similiter liceat ab ipso recipere. ITEM. Ita mihi licet recipere eleemosynã, quæ datur mihi cum murmure, sicut illam, quæ datur mihi cũ bona uoluntate. Et hoc est, qa quod alius mala uolũtate ĩpẽdit, alius põt bona uoluntate recipere: ergo licet idololatra peccet iurando p idola, vr̃ qđ nõ peccet Christianus in suscipiendo eius iurm̃.

SED CONTRA. Rom. 1. Non solum qui talia agunt, digni sunt morte, sed ẽt qui consentiunt facientibus: ex quo uerbo colligit̃, q; qui consentit peccanti mortaliter, peccat mortaliter. Cũ ergo recipiens iurm̃ ab idololatra consentiat in illo iuramento, in quo idololatra peccat mortaliter, videt̃ quod ipse peccet mortaliter. ITEM. August. dicit, q; q petit ab alio iurm̃, quẽ scit iuratutum falsum, animã illius occidit, secundum quod habetur in fine istius Distinctionis. Cum ergo sciat idololatram male, & damnabiliter iurare, qui ab eo iuramẽtum petit, eadem ratione animam ipsius occidit: sed non licet animã ipsius occidere: ergo non licet

idololatræ

idololatrę iuramentum recipere. ITEM. Magis debet quis diligere animam proximi, quam aliquam utilitatem temporalem: quia secundum Augusti. Nihil post deum, & ipsum animum est adeo diligendum, sicut proximi salus: cum ergo idololatra iurat contra salutem animæ suæ, uidetur quod ordinem charitatis peruertit, qui iuramentum recipit pro aliquo commodo temporali: sed non licet ordinem charitatis peruertere: ergo non licet ab idololatris iurantibus per idola iuramentum recipere. ITEM. Idolum nihil est in mundo: ergo fides ab idolo nulla est: sed quod nihil habet fidei, non potest præbere confirmationem sermoni: cum ergo iuramentum per idolum faciat potius ad fidei subuẽtionem, quàm ad conuersionem, uidetur quod nullo mòdo sit recipiendum. ITEM. Videtur quod non solum ab idololatris, sed etiam a nullis liceat recipere iuramentũ, quia super illud Matt. 5. Quod amplius est a malo est, dicit Glo. Non tuo, sed illius, a quo cogeris iurare: ergo malum est alicuius iuramentum recipere, & exigere.

RESOLVTIO.

Si necessitas, autem communis utilitas affuerit, licet.

RESPON. Dicendum, quod contingit idololatram iurare in forma concessa, & in forma prohibita. Si iurat in forma concessa, non iurat secundum quòd idololatra: & hoc modo in quodam casu licet ab eo iuramentum recipere, in quodã uero minime. Quia ille qui exigit, aut est persona publica, aut priuata. Si publica est, quantum est ex ordine iuris, potest & debet exigere secundum quod iudex. Si uero priuata est, hoc tripliciter potest exigere: aut enim exigit ad ueritatis confirmationem, aut in ueritatis subuersionem, aut ad suæ dubitationis remotionem. Primo modo potest exigi iuramentum sine aliquo peccato, uidelicet cum ad hoc exigitur solum, ut firmior, & stabilior sit ipsa promissio, & ueritatis assertio. Cum autem exigit in ueritatis subuersionẽ, hoc non potest esse sine mortali peccato: & illud est quando compellit aliquem iurare, quem nouit iurare falsum. Cum uero exigit propter dubitationis suæ remotionem, quia suspicatur, ne homo sine iuramento dicat sibi falsitatem, tunc si suspicio illa stat in generali, sic talis exactio tenet potius rationem pœnæ, quam culpæ. Si uero descendat ad speciale, sic est peccatum ueniale, dum de proximo suo malam habet suspicionem. Et propterea dicit Glosa, quod amplius est, a malo est, scilicet nõ credentis: non (inquam) semper a malo culpæ: sed etiam a malo pœnæ, & sic in forma concessa licet iuramentum recipere ab idololatris, & infidelibus sicut etiam a Christianis, & fidelibus: & hoc non quæritur principaliter in proposita quæstione, sed quæstio principalis est de iuramento, quo quis idololatra iurat per idolũ, & in forma non concessa, utrum illud sit recipiendum. Et ad huius intelligentiam est notãdum, quod in iuramento facto per idolum est duo considerare, uidelicet ipsius idoli uenerationem, &

exterioris uerbi cõfirmationem. Habẽdo respectum ad primum, nulli licet iuramentum ab idololatra recipere, nec exigere, nec facere: quia idoli ueneratio est omnino detestanda. Si uero habeatur respectus ad secundum, sic licitum est ab eis recipere iuramẽtum maxime pro utilitate communi: & sic recepit Iacob pro pace suæ posteritatis: & Iudas pro pace gentis suæ: & sic Christiani a Saracenis recipiũt pro pace, & utilitate communitatis. Vnde quanuis illicitum sit iurare per idolum, quia forma illa est prohibita: tamen ubi necessitas, uel communis utilitas hoc requirit, licitum est recipere iuramentum tale. Vnde & rationes cõcedi possunt, quæ hoc ostendunt. Illa tamen auctoritas Augustini, qua dicitur. Non est prohibitum in sanctis scripturis recipere iuramentum, non cogit: quia hoc intelligitur de forma concessa ab ipsa ecclesia.

AD ILLVD, uerò, quod primò obiicitur in cõtrarium, quòd qui recipit iuramentum per idolum factum, illi consentit. Respondẽdum, quod cum duo ibi sint, sicut est tactum prius, non consentit idoli uenerationi, sed ueritatis confirmationi, ut firmum sit uerbum, & solidum maneat pactum: quantum ad hoc non est ibi peccatum, quia recipit quod suum est: quod uero ibi malum est, detestatur: sicut pauper indigens eleemosyna recipit eleemosynam cum murmure sibi datam: & non peccat, quia sic placet eleemosynę datio, ita quod displicet sibi annexa murmuratio. AD ILLVD, quod obiicitur de auctoritate Augustin. quod qui exigit iuramentum ab eo, quem scit peierare, animam eius occidit. Dicendum, quod non est simile: quia, illud est in ueritatis subuersionem, nec potest fieri bona intentione; sed iuramentum ab idololatra factum per idolum facit ad ueritatis confirmationem, quia frequenter idololatræ, & infideles ita bene reputant se obligatos per iuramenta illicita, sicut Christiani per licita: & concessa. AD ILLVD, quod obiicitur quòd magis debemus amare animam proximi, quam utilitatem temporalem. Dicendum, quod uerum est de utilitate priuata, sed non oportet intelligi de utilitate communi. Alia etiam est ratio, quia sine iuramenti illius expressione nihilominus idololatra idolum ueneratur in corde. Vnde positio, uel priuatio iurationis exterioris non ponit per se salutis defectum, uel detrimẽtum: ideo charitas de hoc non dicit esse multum curandum: sed si ille uellet ab errore resipiscere, & ad ueram fidem conuerti, tunc nullatenus tale iuramentum debet ab eo exigi. AD ILLVD, quod obiicitur, quod idolum nihil est, & fides in idolo nulla est. Dicendum, quòd quanuis nihil sit secũdum ueritatem, tamen idololatra æstimat esse aliquid: & ex ipsa sua æstimatione, & errore fortius adhæret idololatra ipsi uanitati, quam multi Christiani ex fide adhæreant ipsi ueritati: sicut etiam uidemus in hæreticis: & ex illa forti adhærentia, & erronea conscientia, cũ per idola iurant, uerba sua confirmant.

AD

Ad illud, quod obiicitur quod nullum iuramentum licet recipere: quia quod amplius est, a malo est: iam patet responsio: quia recipere iuramentum aliquando est culpæ mortalis, aliquando uenialis, aliquando contractæ pœnalitatis: & secundum hoc malum in Textu, & Glosa habet differenter accipi, uel pro culpa mortali, uel ueniali, uel pro ipso malo pœnali. Nisi enim interuenisset incertitudo de ueritate conscientiæ alienæ, & pronitas ad decipiendum, & male suspicandum, non esset necessarium iuramétum. Et ideo ex hoc non potest generaliter concludi, quòd iuramentum recipere sit illicitum.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An iuramentum dolosum obliget?

CONSEQVENTER quæritur de obligatione iuramenti. Et circa hoc quæruntur tria. Primò quæritur, utrum obligatio contrahatur per iuramentum dolosum. Secundò, utrum contrahatur per iuramétum coactũ. Tertiò quæritur, utrum contrahatur per iuramentum incautum, siue indiscretum.

VTRVM obligatio contrahatur per iuramentũ dolosum. Et quòd sic uidetur per auctoritatem Isid. Lib. 2. de Summo bono. cap. 31. quam Magister adducit in litera. Ait enim sic. Quacunque arte uerborum quis iuret, Deus sic accipit, sicut ille cui iuratur, intelligit: sed ille cui iuratur, intelligit simpliciter, & credit, quod alius se uelit per uerbum obligare: ergo uidetur, quod Deus reputat ipsum obligatum: igitur secundum ueritatem obligatur quis per iuramentum dolosum. ITEM. Fraus, & dolus nemini debet patrociuari: sed si ille, qui dolosè iurat, ab obligatione esset absolutus, patrocinaretur ei fraus, & dolus proprius: si igitur hoc est inconueniens dicere, uidetur quod iuramentum dolosum obligationem introducat. ITEM. Verba sunt in quibus consistit contractus: ergo si forma uerborum est obligatoria, necesse est interuenire contractum obligatorium: ergo siue intendat, siue non intendat, dum tamen uerba iuramenti obligationem prętendant, iurans obligatur: ergo ita obligatur homo per iuramentum dolosum, sicut per iuramentum simplex, & uerum. ITEM. Si solummodo uerba fidelia, & pura obligarent in iuramento, cum nemini constet de fidelitate aliena, nemini constaret utrum aliquis esset obligatus per uerba sua: sed homo redditur certus de obligatione per iuramentum publicum: uidetur ergo quod, siue per uerba fidelia, siue per fraudulenta iuramentum fiat, iurans æqualiter obligetur.

SED CONTRA. Greg. Verba deseruiunt intétioni, & Deus talia uerba iudicat, qualia ex intimis proferuntur: ergo si homo se non intendit obligare, quantumcunque exterius loquitur, uidetur quod Deus non reputet eum obligatum. ITEM. Secundũ illud, quod dicitur. 1. Regum 16. Homo iudicat ea quę patent: deus

Deus autem intuetur cor. Vnde quantumcunque sint opera exterius laudabilia: non sunt tamen Deo placita, nisi procedát ex mera intentione, & pura: ergo Deus obligationem iuramenti pensat secundum intentionem cordis: ergo si homo non intendat seipsum obligare, quicquid exterius loquatur, apud Deum nó erit obligatus: ergo iuramétum dolosum secundum ueritatem nó est obligatorium. ITEM. Obligatio iuramenti non est à lege naturali tantum, sed etiam à lege naturali, & actu proprio: sed nullus obligatur actu proprio nisi uelit, & intendat seipsum obligare: si ergo iurans iuramento doloso non intendat seipsum obligare, sed aliũ deludere, non uidetur obligari secundum ueritatem. ITEM. Iuramentum non est obligatorium, nisi quando habet suos comites, uidelicet iudicium, iustitiam, & ueritatem: sed dolosum iuramentũ caret ueritate: ergo non uidetur q introducat obligationem. IVXTA hoc quæritur quando uerba iuramenti sunt duplicia, & iurans intendit in uno sensu, & recipiens in alio, cuius intentioni sit standum. Et quòd magis standum sit intentioni recipientis, uidetur p auctoritatem Isidori prius habitam. Quod uerò magis intentioni iurantis, uidetur per auctoritatem Gregorii prius habitam, qua dicit, quod uerba illi intentioni deseruiũt, ex qua proferũtur &c.

Qõ incidẽtalis.

RESOLVTIO.

In foro ecclesiæ utique: in foro Dei minimè.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, quod hic est duplex modus dicendi. Quidam nanque dicere uoluerũt quod iuramentum dolosum simpliciter obligat: quoniam etsi dolosus intendat alium decipere: intendit tamen dicere uerba obligatoria: & dum illa uoluntate exterius profert, seipsum simpliciter obligat: nec aliquo modo excusatur per cordis fraudulentiam, quia non solummodo recipiens, sed etiam ipsa ueritas accipit uerba secundum sensum, quẽ faciunt, ita non solummodo in conspectu hominum, sed etiam secundum ueritatem dicunt, quod iuramentum dolosum est obligatorium. Sed quoniam obligatio iuramenti est obligatoria, sicut obligatio uoti, & matrimonii: ideo uidetur aliis dicendum, qđ sicut matrimonium non est uerũ, nisi intersit interior consensus: nec est uotum obligatorium, nisi sit intentio obligandi: sic etiã nec ipsum iuramentum dolosum dicendum est esse simpliciter obligatorium, in quo quis sic iurat, ut tamen per illa uerba seipsum obligare non intendat. Et proptereą secundum istos distinguitur duplex forum, uidelicet forũ ecclesiæ, & forum conscientiæ. Secundum forum ecclesiæ iuramentum tale est obligatorium: ecclesia enim iudicat de his, quæ exterius obligare possunt. Vnde cum uerba illa obligationem exprimant, iudicat sic iurantem ad id, quod insinuant uerba, obligari. In foro autem Dei, qui iudicat secundum secreta conscientiæ, & secundum ueritatem, iste quidem non obligatur, quia non uoluit obligare seipsum: quia tamen dolose iurauit, & nomen Dei in uanum assumpsit, statim in actu

ipso cõmisit crimen periurii. Nec reportat commodum de malitia, quia apud Deum ex illo iuramẽto iudicatur dignus pœna æterna: & iste quidem modus dicendi satis probalis esse uidetur. Et secundum ipsum patet responsio ad quæstionem propositam: etiã pro magna parte patet respõsio ad obiecta. Nam rationes, quæ ꝓbant illud iuramentum non esse obligatorium, ostendunt hoc nõ simpliciter, sed in foro Dei, qui iudicat secundum intentionem, secundum quam dolose iurans non intendebat seipsum obligare. Rationes autem, quæ ad oppositum inducuntur, procedunt secũdum forum ecclesiasticum, aliter non cõcludunt. VNDE ad auctoritatem Isidori, qua dicit, ꝙ Deus accipit uerba secundum intentionem recipientis. Dicendũ, ꝙ hoc dicit, non quia ipse Deus ad hoc reputet hominem obligatum, sed quia ex hoc, quod ille non intendit iurare, sicut ille intendebat recipere, Deus qui hoc requirebat ex ueritate, & iustitia, reputat ipsum obligatum ad ad pœnam. Vel potest ille sermo causaliter intelligi, ut dicatur, qđ Deus sic accipit, quia sic uult accipi ab ipsa ecclesia, & sic uult etiam iudicari.

AD ILLVD, quod obiicitur, quod fraus, & dolus non debent alicui patrocinari, patet responsio per iam dicta: quia fraus, & dolus non patrocinantur illi in foro ecclesiæ, imò cõpellitur ab ipsa ecclesia iuramentum tenere, ac si iurasset fideliter. Non patrocinatur etiã in foro Dei, quia ex hoc ipso obligatur, & reus efficitur magna pœna. Vnde si ueniat ad pœnitentiã, est ei grauis pœnitẽtia imponenda: & sanũ consiliũ est, & decens, ut merito culpæ sibi imponatur, ut iuramentum cõpleat in quo proximum decipere intendebat, licet non possit sibi probari in facie ipsius ecclesiæ. AD DVO, sequentitia similiter patet responsio, quia uerborum obligatio, & certificatio per iuramentum superadditum, respiciũt forũ ecclesiasticum: & ideo obligationem concludunt non simpliciter, sed quantum ad illud forũ. Et hoc quidem est cõcedendum. AD ILLVD uerò, quòd quæritur, quando sunt uerba duplicia, ita quod dolus nõ interuenit, cuius intentioni standum sit. Dicendum, quod uerba illa multiplicia aut magis prætendunt unum illorum sensuum secundum usum cõmunem, aut æqualiter prætendunt utrunque. Si magis prætendunt unum sensum, illi intentioni standũ est, quæ illum sensum intellexit. Si uerò indifferenter se habent ad utrunque, cum neutrum probari possit, standum est iudicio bonorum uirorum, qui pensatis coniecturis, & rationibus condescendere debent saniori, & puriori intentioni. Illa aũt auctoritas Isidori non facit ad ꝓpositum, quia Isidorus uocat illũ arte iurare, cuius iuratio est dolosa: non oportet autem dolum uel artem interuenire semper, quando uerba sunt multiplicia.

QVAESTIO. II.

An omne iuramentum coactum obliget?

DE iuramento coacto. Vtrum omne iuramentum coactum sit obligatorium. Et quod sic uidetur.

detur. Omne iuramentum quod habet iudicium, & iustitiam, & ueritatem, est obligatorium: sed iuramentum coactum potest hęc tria habere: ergo uidetur quod sit obligatorium. ITEM. Coacta uoluntas (ut uult Aug.) uere uoluntas est: sed iuramentum dicitur coactum quia fit à uoluntate coacta: ergo iuramentum coactū à uera uoluntate est: sed aliquis ex uoluntate, aliquid iurat, nisi sit malum, seipsum obligat: ergo &c. ITEM. Peccatum ex coactione perpetratum inducit obligationem ad pęnam æternam: si ergo iuramentum de sui natura obligat ad ueritatem seruandam, sicut peccatum obligat ad pœnā perferendam, uidetur per simile quod iuramentum coactum sit obligatorium, ITEM. Hoc ipsum uidetur auctoritate. Aug. Quidā coactus iurauit cuidam concubinæ, ut eam duceret in uxorem, & ulterius non aduerteret parentes suos. Respondet Beatus August. ex cōsilio Beati Ambrosij, ꝙ matrimonium teneret, & pœniteret de residuo: ergo uidetur secundū sententiam beati Aug. ꝙ iuramētum coactum sit obligatorium.

SED CONTRA. Vota coacta non obligant, quia uotum est coactio spontanea: sed iuramenti obligatio similiter à uoluntate nostra procedit: ergo non uidetur, ꝙ iuramenta coacta sint obligatoria. ITEM. Prætor dicit, & etiam Tullius in Rhetoricis; quod ui, uel metu factum est, ratum non habeo. Si ergo lex habet ratam omnem obligationem iustam, uidetur quod iuramenta coacta nō sint obligatoria. ITEM. Causa metus mortis cadit in uirum constātem: sed metus qui cadit in uirū constantem excusat à toto, secundum quod iurisperiti dicunt: ergo uidetur quod iuramentū qđ fit ex tali metu, non sit obligatorium. ITEM. Coactio excludit cōtractum matrimonium: sed tanti roboris, & obligationis est ipsum matrimonium, quanti & iuramentum: si ergo matrimonium ex coactione contractum non est obligatorium, eadem ratione uidetur ꝙ nec iuramentum.

RESOLVTIO.

Apud Deum obligat: apud Ecclesiam non obligat.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, quòd hic est duplex modus dicendi. Quidam enim dicunt, ꝙ cum duplex sit iuramentum, uidelicet ꝓmissorium, & assertorium: respectu iuramenti assertorij coactio non excusat à toto, sed à tanto. Si quis enim coactus iurat, & asserit falsum esse uerum, incurrit crimen periurii. In iuramento uerò obligatorio, siue promissorio, coactio quæ surgit ex metu, qui potest cadere in constantem uirum, à toto excusat. Tale enim iuramentum licitum est, & non est contra Deum, quo quis promittit aliquid alicui se daturum, uel facturum. Et ideo respectu talis iuramenti potest interuenire coactio sufficiens ad inclinandum etiam constantem uirum. Et quia coactio sufficiens interuenit, uoluntas illa non est iudicanda uoluntas: ac per hoc nec iuramentū illud est uerè obligatorium, ut dicunt. Sed quoniam uerba Aug. & consilium etiam eius uidetur esse in contrarium: uidetur enim beatus August. iudicare tale iuramentum

mentum obligatorium: ideo est alius modus dicendi, ut distinguatur duplex forum, uidelicet ecclesiasticum, & diuinum: ita quòd obligatio iuramenti coacti econtrario se habet obligationi iuramenti dolosi, respectu huius duplicis fori. Nam in foro ecclesiæ iuramentum coactum non est obligatorium, tum quia ecclesia præsumit: quia ille qui coactè iurauit, non iurauit uoluntate implendi iuramentum, sed potius euadendi periculum: tum quia etiam ille, qui iurare compulit, cum malitiosè, & dolosè processerit, nullum ius acquisiuit, nec de malitia commodum reportare debuit: unde nullum habet ius repetendi. In foro autem Dei iuramentum coactum obligatorium est, quia cum Deus aspiciat uoluntatem interiorem, & uoluntas non possit cogi coactione sufficienti, sed inducente: & ita uoluntas coacta uoluntas sit, iudicat Deus talem hominē obligari; & ideo in foro conscientiæ, secundum Theologos consulendum ei, qui sic iurauit (nisi relaxationem inueniat) iuramentum implere: & hoc dico, si iuramentum illud fuit respectu rei licitæ: unde rationes cōcedi possunt, quæ sunt ad partem istam.

AD ILLVD uerò, quod obiicitur in contrarium de obligatione uoti. Dicendum, quòd non est simile: quia uotum respicit obligationem ad Deum, qui uult sacrificia non coacta, sed uoluntaria: si quis tamen coactione inducente cogatur, ut uotum emittat, uidelicet ut in periculo mortis existens a domino liberetur, non uidetur absurdum dicere eū esse obligatum. AD ILLVD, quod obiicitur de prætore, & lege, quod non reputat ratum iuramentum factum per metum. Dicendum, quòd lex loquitur in foro iudiciali: quia non intromittit se de foro conscientiæ. Vnde secūdum illud forum uerum est, quod iuramentum coactum non obligat. Ex hoc tamen non potest concludi, quòd non obliget quantum ad Deum. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd metus, qui potest cadere in constantem uirum, excusat a toto. Dicendum, quòd licet respectu actuum humanorum possit cadere metus sufficiens in uirum constantem: tamen quantum ad ea, quæ iustitiæ sunt, non potest cadere metus sufficiens in uirum constantem. Quantum enim ad illa dicit dominus, Nolite eos timere, qui corpus occidunt. *Mat.10* Ideo apud Deum talis metus nō reputatur causa sufficiens ad excusandum hominem a reatu peccati, uel ab obligatione iuramenti. AD ILLVD, quod obiicitur de obligatione matrimonij. Dicendum, quod non est simile: quia matrimonium hoc habet ex ratione significationis, & institutionis, ut contrahatur ex mera, & libera uoluntate: significat enim coniunctionem Christi, & ecclesiæ Dei, & animæ, in qua nulla interuenit coactio, sed mera benignitatis dilectio: non autem est sic ex parte iuramenti. Et si tu quæras de illo, qui coactè iurauit contrahere matrimonium, utrum teneatur. Dicendū, quod tenetur nisi ex causa superueniente absoluatur. Si tamen cō trahat cum alia, in contrahendo pec-

peccat mortaliter, nec amplius obligatur, sed pro culpa periurij est ei pœnitentia imponenda: & de hoc amplius habetur in Quarto Tractatu de Matrimonio.

QVAESTIO III.

An iuramentum incautum obliget?

VTRVM iuramentum incautum sit obligatorium. Iuramé tum autem incautum dico, quòd uergit in exitum malum, uel in exitum minus bonum. Et quod iuramentum incautum, quod uergit in exitum malum, sit obligatorium, probatur. Primò per exé plum Iosuæ, de quo dicit Amb. in Lib. de Officiis: Iosue pacem quam dederat, reuocandam non censuit: quia firmata erat sacramenti religione, ne dum alienã perfidiam redargueret, suam fidem solueret: Tenebatur ergo Iosue iuramentũ, quod fecerat, obseruare: sed illud iuramentũ fuit incautum, & uergebat in exitum malum: quia contra Dei præceptum, quo præceperat dominus, ne cum gentibus illis fœdus iniret: ergo uidetur, quod iuramentum tale sit obligatorium. ITEM. August. dicit, quod meretrix iurans se seruaturam fidem suo leccatori, peior est si non seruat fidem, quam si obseruaret; sed iuramentum illud habet malũ exitum; & tamen obligat, alioquin non esset peior in non obseruando, quàm in obseruando: ergo iuramentum, quod simpliciter uergit in exitum malum, est obligatorium. ITEM. Hoc ipsum uidetur de iuramento, quod uergit in exitum minus bonum, utpote qui iurat se non intraturum religioné: quia aliquis per matrimonij uinculum potest obligare se, ut non intret religionem: ita qđ matrimonium illud uerè est obligatorium: ergo pari ratione uidetur, quod & per ipsum iuramentum. ITEM. Licitum est alicui nolle intrare religioné: & quod licitum est nolle, licitum est confirmare: & ꝙ licitum est confirmare, licitum est iurare: sed iuramentum licitum est iuramétum obligatorium: ergo uidetur, ꝙ cum aliquis iurat se non intraturum religionem, quòd per illud iuramentum obligetur: sed tale est iuramentum incautum, quod uergit in exitum minus bonum: ergo uidetur, quòd iuramentum illud sit obligatorium.

SED CONTRA. Beda dicit, & Magister adducit in littera. Si qđ nos incautius iurare contigerit, quod obseruatum, peiorem uergit in exitum, libere illud salubriori consilio mutandum nouerimus: ergo secundum hoc iuramentum incautum, quòd uergit in exitum malum, uel minus bonum, nõ est obligatorium. ITEM. Isido. Non est obseruandum iuramentum, quo malum incautè ꝓmittitur. SI tu dicas, ꝙ auctoritas illa intelligitur solum, quando quis iurat, quòd est malũ, & iniustum, sed non quando quis iurat se non facturum bonum ꝑfectum, ad ꝙ non tenetur. Obiicitur contra hoc: quia nullum iuramentum est iustum, quod impugnat iustitiæ perfectioné: sed iuramentũ quo quis iurat se non intraturum religionem, nec aggressurum perfectionem, est perfectæ iustitiæ impugnatiuum: ergo & iuramentum iniquum: sed nullum tale est obligatorium: ergo uidetur, ꝙ nullus obligetur ꝑ iura-

iuramentum incautum, quod uergit in exitum minus bonũ. ITEM. Nullum iuramentum est discretũ quod est contra spiritus sancti cõsilium: sed cum quis iurat se non intraturum religionem, iuramentum illud est contra spiritus sancti consilium: sed nullum tale iuramentum habet in comitatu iudicium, & nullum tale est obligatorium: ergo idẽ quod prius.

Qõ lateralis. IVXTA hoc quærit. Si quis iurat se nũquam recepturum prælationem, utrũ per tale iuramentum obligetur. Et ꝙ sic, uidetur, quia licitum est prælationem fugere: ergo licitum est, ꝙ quis iuret eam non recipere. IN contrarium est, ꝙ maioris perfectionis est (ut cõmuniter dicitur) status prælationis, quàm religionis, & bono priuato præferenda est utilitas communis.

RESOLVTIO.

Si uergat in salutis detrimentum, uel perfectionis impedimentum, nullatenus obligat.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, quòd multipliciter contingit iuramentum esse iuramentum incautum. Primò modo quando iuratur aliquid quod simpliciter uergit in salutis detrimentum, sicut cum aliquis iurat se facturum aliquid, quod nõ potest sine peccato mortali consummari. Secundo modo dicitur iuramentum esse incautũ, cum quis iurat aliquid quod uergit il salutis suæ dispendium, & perfectionis impedimentum, ut puta cum iurat quis se numquam intraturum religionem. Tertio modo dicitur iuramentnm incautum, cum quis iurat aliquid in omnem euentum, quod uno casu contingente, uergit in salutis dispendium; alio casu contingente, uergit in salutis profectum: sicut cum iurat aliquis se nunquã recepturum prælationem, quod quidem est in salutis dispẽdium, si utilis sit, & canonicè eligatur, & à maiori sibi iniungatur: tunc autem uergit in salutis profectũ, si sit persona inutilis sibi, & aliis, ad statum illum promoueri. Si ergo loquamur de iuramento incauto primo modo, sic absque dubio nõ est licitum, nec obligatorium, imò qui ipsum obseruat, committit peccatum. Si uerò loquamur de iuramento incauto secundo modo, sic nec est licitum, nec obligatorium: licet ipsum obseruare non sit peccatum, quia non est peccatum non intrare religionem: graue tamen peccatum est iurare se nunquam ascẽsurum ad gradum perfectionis, quia in hoc quodammodo impugnat ipsius iustitiæ perfectionem, & spiritus sancti inspirationem. Si uerò loquamur de iuramento tertio modo, sic uno casu contingente est obseruandum, uidelicet qnando uergit in salutis profectum. Alio uero casu contingente est illicitum, & non obseruandum, uidelicet cum uergit in salutis detrimentum. Et per hoc patet responsio ad quæstionem propositam. Concedendum est igitur, quòd iuramentum incautum quod uergit in salutis detrimentum, uel quod directè uergit in perfectionis impedimentum, non est obligatorium, sicut rationes ad hanc partem inductæ ostendunt.

AD ILLVD uerò, quòd obijcitur primò in contrarium de

Iosue. Dicendum, quòd iuramentum illud obseruatum non uergebat in malum exitum, imò in bonum. Triplex enim ratio fuit, quare Gabaonitæ fuerunt reseruati, & non interfecti. Vna uidelicet literalis: quia melius erat ut damnarentur perpetua seruitute, quam punirētur morte, maximè cum prompti essent seruire magis, quàm mortem sustinere, sicut ex ipso Textu apparet. Alia uerò ratio est moralis: quia in hoc significatur, quòd quantumcunque Deus minetur alicui, & indignetur in præsenti uita: si tamē ad ipsum reuertatur toto corde, non claudit misericordiæ uiscera. Tertia uerò ratio est figuralis: quia in hoc significatur, quod semper in nobis duo sunt populi, secundum quòd duo fuerunt in terra promissionis, scilicet Amorrhæorum & filiorum Israel, hoc est motuum rationabilium, & brutalium, secundum quòd dicit Bernar. quantumcunque labores, necesse est, ut intra fines tuos habitet Iebusæus. Vnde multiplici ratione obseruatio iuramenti illius non uergebat in exitum malum, sed potius bonū. ET QVOD obiicitur de mandato domini, quòd dominus præceperat ei, quòd cum eis fœdus nō iniret. Dicendum, quòd hoc intelligēdum est quantum ad eos, qui erant incorrigibiles. AD ILLVD, quod obiicitur de meretrice, quæ iurat leccatori suo fideliter adhærere. Dicendum, quòd in iuramento illo est duo considerare. Vnum quòd meretrix iurat se consensuram in nefarium actum cum suo leccatore. Aliud quòd iurat se fidem alteri non daturam. Et primū quidem est illicitum, & ad hoc non obligatur: secundum quidem licitum, & quantum ad hoc obligatur. Et ideo dicit Augusti. quòd peior non est seruando, quam si iuramentū nō seruaret. Per hunc etiam modum intelligēdum est, si aliquis latro iuraret alii se prędam cum illo diuisurum, & postea retineret totum. AD ILLVD, quod obiicitur, de eo qui iurat se nunquam religionem intraturum, quòd licitè potest iurare, sicut licite potest contrahere matrimonium. Dicendum, quòd non est simile hinc & inde dupliciex causa. Prima est; quia matrimonium non tantummodo dicit priuationem boni, quin potius dicit boni propositionem: sed iuramentum, quo quis iurat se nunquam religionem intraturum, de sua principali intentione est boni perfecti priuatorium, & impeditiuum: ideo non est iudicandum obligatorium, sed potius illicitum, & iniquum. Alia etiam ratio est: quia qui matrimonium contrahit, siue ex consensu mulieris, siue ex morte pōt aliquando aggredi perfectionem: qui autem iurat se nunquam religionem intraturum, quantum est de se, reddit se in sempiternū inhabilem. AD ILLVD, quòd obiicitur, quòd licitum est nolle intrare religionem: ergo & iuramēto firmare. Dicendum, quòd non sequitur: quia nolle intrare religionem est imperfectionis: sed hoc iuramento firmare est cuiusdam obstinationis, & impugnationis gratiæ Spiritus sancti, quæ de tepidis, & negligentibus facit feruidos, & perfectos. Et ideo

quamuis

quanuis illud sit licitum, illud tamen est illicitum. AD ILLVD, quod quæritur ulterius de eo, qui iurat se non recepturum prælationem, iam patet responsio per illud, quod iam dictum est, quia iuramentum illud in casu obligat, uidelicet cum uergit in damnum ptoprium, & alienum: in casu uero non, uidelicet cum non tantum est persona sibi utilis, uerum etiam alijs. Attamen si iuramentum præcesserit, non debet quis se auctoritate propria a uinculo eius absoluere, sed superioribus uoluntatem, mandatum, & auctoritatem super hoc requirere, cuius uoluntati magis, quam propriæ debet in hoc casu obedire.

DISTINCTIO XL.

De distinctione duorum præceptorum ultimorum, in quibus prohibetur duplex concupiscentia in comparatione ad legis & euangelij differentiam.

Sextum præceptum est. Non desiderabis uxorem proximi tui. Septimum est, Non concupisces domum proximi tui, non seruum, nõ ancillam, &c. Sed uidetur præceptum de non concupiscendis rebus proximi, unum esse cum eo quo dicitur, Non furaberis: & præceptum de non concupiscenda uxore, unum esse cum eo quo dicitur, Non *mœchaberis.* Poterat enim *præceptum non furandi in illa generalitate intelligi, ubi de non concupiscenda re proximi præcipitur: & in eo quod dictum est, Non mœchaberis, poterat illud intelligi,* Non *concupisces uxorem proximi tui. Sed in illis duobus præceptis non mœchandi, & non furandi ipsa opera notata sunt & prohibita: in his uero extremis ipsa concupiscentia: multum ergo differunt illa ab istis. Vnde illi præcepto non mœchandi fit superadditio in* Euangelio*: ubi omnis concupiscentia mœchandi prohibetur. Sed cum hic prohibeatur concupiscentia alienæ uxoris, & alienæ rei: quare dicitur lex comprimere manum & nõ animum? Illud de lege dicitur secundũ cæremonialia, non secundum moralia: uel quia in Lege non est generalis prohibitio oĩs mortiferę cõcupiscentię, ut in Euãgelio.* [Aug. super Exod. q. 3. in Tpm. 4 Matt. 5. Quare lex comprimere dicit non animũ sed manum.]

Quid sit litera occidens.

Si uero quæritur, quã dicat Apostolus literam occidentẽ. Ea certe est decalogus: qui non dicitur litera occidẽs, eo [1. Cor. 3.]

quod mala sit lex: sed quia prohibens peccatum auget concupiscentiam, & addit præuaricationē nisi liberet gratia, quæ gratia non sic abnndat in Lege, *ut in Euangelio. Vel secundum eorum carnalem intelligētiam.* Lex *ergo bona est, & tamen occidit sine gratia, cum sit uirtus peccati, quæ iubet quod sine gratia impleri non potest. Gratia autem deerat, & ideo litera occidens erat. Distat autem Euangelij litera a Legis litera, quia diuersa sunt promissa: ibi terrena, hic cœlestia promittuntur. Diuersa etiam sacramenta: quia illa tantum significabant, hęc conferunt gratiam. Præcepta etiam diuersa, quantum ad cæremonialia. Nam quantum ad moralia sunt eadem: sed plenius in Euangelio continentur. Audistis decem cordas psalterij utrique sexui impositas: quæ charitate tāgēdę sunt, ut uitiorū ferę occidātur.*

De legis & euangelii distātia.

SVPRA determinauit Magister de distinctione mandatorum decalogi quantum ad præcepta primæ tabulæ, & quantum ad præcepta secundæ tabulę, quę attenduntur circa opera exteriora, & de obliquitatibus, quæ habent cum eis oppositionem, & repugnantiam. In hac uero tertia parte determinat de distinctione duorum præceptorum, in quibus prohibet dominus duplicem concupiscétiam in comparatione ad legis, & euangelij differentiam. Diuiditur autem ista pars in tres partes. In prima ponit prædictorum mandatorum distinctionem. In secunda uero, quia in prædictis mandatis lex uetus uidetur conuenire cum noua, inquirit legis, & euangelij differentiam. ibi. *Sed cum hic prohibeatur concupiscentia alienæ uxoris &c.*) In tertia uero breuiter decem mandata epilogat. ibi. *Audistis decem cordas &c.*) Partium autem subdiuisio satis manifesta est in litera.

SExtum præceceptum est. Non desiderabis uxorem, & cætera) Contra. Si enim prius est concupiscere quàm mœchari, uidetur quòd illud mandatum non deberet sexto loco, imo tertio loco poni inter præcepta secundæ tabulæ. ITEM. Nihil debet præcipi, nisi quod est in nostra potestate: sed natura quandiu corrupta est, habet pronitatem concupiscendi: ergo uidetur quod concupiscentia nō debeat in Decalogo prohiberi. Item sicut contingit concupiscere uxorem hominis, ita etiam contingit concupiscere filiam, & concubinam: ergo non uidetur quod in mandato illo sufficienter prohibeatur carnis concupiscentia. Respon. Dicendum, quòd mœchia se habet ex additione ad concupiscentiam, quia męchari est in corde, & opere: concupiscere est in corde: & quia prohibitio dicit negationē utriusque, quia negationes se habēt ecōtrario affirmationibus: iō prohibitio concupiscentiæ addit supra

Dub. 1

supra prohibitionem mœchiæ:& generaliter prohibitio peccati cordis addit supra prohibitionẽ peccati operis:plus enim est prohibere peccatũ cordis, quam pec catum operis:quia peccatum operis prę supponit peccatum cordis: & ideo ista duo mandata, in quibus prohibetur concupiscentia, ultimo loco sunt ordinata. Et per hoc patet responsio ad illud, q̃d primo obiicitur. Ad illud, quod obiicitur, quod nihil debet præci pi, quod non est in nostra potesta te. Dicendum, quòd est concupiscentia quæ consistit in sensualitate:& est concupiscentia quæ est in consensu rationis progressiuo ad opus. Prima est peccatum ueniale: nec prohibetur, sed cohibetur. Secunda uero est peccatum mortale, & prohibetur inquantũ est progressiua ad opus. Vnde istius mandati explicatio, & intel lectus insinuatur Eccli. 13. ubi dicitur. Fili post concupiscentias tuas non eas: ubi simpliciter non prohibetur cõcupiscere, sed post concupiscentias ambulare consentiendo, & in actum progrediẽ do. Ad illud, quod obiicitur de concupiscentia filiæ, & concubinæ. Dicendum, quòd filia & concubina dupliciter potest concupi sci, aut in possessionem, ut rediga tur in seruitutem, & famulatum: aut ad operis carnalis consumma tionem. Et primum prohibetur per septimum præceptum, Non concupisces rem. Secundum uero prohibetur per mandatum illud, quia prohibetur concupiscen tia carnis contra legitimam thorum. Vnde desiderare filiam alicuius in uxorem non est prohibi tum: sed desiderare eam in forni cationem, & meretricem: & hoc clauditur in sexta prohitione.

Septimum est. Non concupisces domum proximi tui & cætera) Contra. Quia quod licitum est acquirere prætio, est licitum desiderare: sed domum proximi licitum est prætio emere: ergo licitum est eam desiderare, & concupiscere. Si tu dicas quòd ibi accipitur concupiscentia pro inordinato desiderio: Sic similiter non licet concupiscere rem propriam. Item. Sicut contingit inordinate desiderare domum proximi, ita contingit inordinate desiderare dignitatem proximi: ergo sicut illud prohibetur, ita & illud debet prohiberi. Si tu dicas quod illud clauditur in hac prohibitione. Contra hoc est, quod concupiscentia dignita tis spectat ad superbiam, & uanã gloriam, concupiscentia domus ad auaritiam: ergo cum ista sint diuersorum generũ, uidetur q̃d in una prohibitione non claudã tur. Respon. Dicendum, quod in isto uerbo prohibetur concupiscentia rei alienæ, secundũ quod aliquis concupiscit aliquid in possessionem, quærens in illo sufficientiam. Vnde non tantum prohibetur concupiscentia bono rum temporalium, ut domus & pecudum, sed etiam cuiuscunque alterius rei, quã quis uellet alii pręripere. Et hoc quidem prohibetur intelligendo per se, ut quis non concupiscat alienum, manẽs alienum. Vel intelligitur contra iuris ordinem, hoc est quando quis uellet proximũ damnificari in re, propter suam utilitatẽ: tunc enim non diligit proximum sicut se. Vnde in uerbo isto prohi betur

Dub. 2

betur omnis auaritia, & cupiditas. Ad illud ergo, quod primo obiicitur, quod si licet prætio acquirere, licet concupiscere. Dicẽdum, quod concupiscere dicit appetitum immoderatum habendi cum damno proximi: & in hoc ipso etiam clauditur appetitus immoderatus: prohibitio etiam respectu rei propriæ, penes quam consistit peccatum cupiditatis, & auaritiæ. Ad illud quod obiicitur de ambitione dignitatis, & honoris. Dicendum, quòd si dignitas, & honor appetatur in ratione sufficientiæ, sic spectat ad crimen auaritiæ: & in isto mandato prohiberi habet. Si autem in ratione excellentiæ, sic potest dici, quòd prohibetur per primum mandatum, in quo præcipitur reuerentia Dei. Posset tamen dici, quod utroque modo clauditur in prohibitione septimi: quia utrobique est amor boni proprij, & una est ratio deordinandi respectu proximi, licet multiplex sit ratio deornandi respectu sui. Ideo sub una prohibitione habet claudi utrobique concupiscẽtia: & magis prohibetur concupiscentia domus, quàm concupiscentia dignitatis, quia manifestior erat, & sensibilior, & etiam iudæi magis proni erant ad auaritiam.

Diuersa etiam sacramenta &c.

Dub. 3 Contra hoc obiicitur, quod nullus saluari potest sine gratia: ergo si sacramenta uete. leg. gratiã non conferebant, uidetur quod nullus in lege illa saluatus fuit, quod est impium dicere. Si tu dicas, quod in sacramentis illis dabatur gratia, sed tamen non uirtute sacramentorum illorum: in sacramentis autem nouæ legis datur gratia uirtute ipsorum, quia sunt ex sanctificatione sanctificantia, sicut dicit Hug. Obiicitur contra hoc, quia gratia est per creationem: ergo solus deus habet uirtutem cõferendi gratiam: ergo si in istis, & illis conferebatur, uidetur quòd inter hæc sacramenta, & illa nulla sit differentia. Resp. Intelligendum est ad hoc, quod duplex est circa quæstionem istam opinio celebris & famosa. Quidam namque noluerunt dicere, quòd in utrisque sacramentis datur gratia, sed differenter: quia in illis dabatur ratione fidei, & deuotionis ipsius suscipientis: ita quòd nullo modo ratione sacramenti, siue operis operati. In sacramentis autem no. le. secus est, quia constat ex uerbo, & elemento: sed cum dominus instituit uerbum, dedit illi uirtutem, per quam instituit: & agit in animam, uel disponẽdo ad gratiæ susceptionem, uel imprimendo characteris significationem, uel adminiculando ipsi gratiæ ad animæ curationem, & fomitis debilitationem. Et hoc uidetur dicere Aug. Quæ est uirtus aquæ ut corpus tangat, & cor abluat, nisi faciente uerbo? Et Hug. de sancto Victo. uidetur id idem dicere, qui dicit, quòd sacramenta no. le. prius sanctificantur per uerbum, & postmodum sanctificant, ut sic sint ex sanctificatione sanctificantia. Et hunc modum dicendi sustinent uiri periti, & fide digni. Sed difficile uidetur mihi intelligere uirtutem illam simul esse uerbo, & elemento collatam quantum ad essentiam, & naturam, quantum ad eius exillentiam, quantum ad durationis

Lib. 1. de Sac. par. 9. cap. 2.

Tracta tu 80. in Ioã. Tom. 9

rationis mensuram, & etiam quã tum ad operationis efficaciam, quæ omnia necesse est ponere, & explicare circa uirtutem illam. Si quis dicat, quod aliqua qualitas detur uerbo, & elemento, per quam agat, & influat in ipsam animam. Difficile est intelligere ipsius uirtutis essentiã. Cũ enim non sit substantia, sed accidens quoddam, & in genere boni, dubium est utrum debeat reponi inter bona maxima, uel media, uel minima. Et si inter bona maxima reponatur, iam gratia erit: gratia autem existens in uno subiecto, non habet uirtutem agendi in aliud. Si uero gratia non est, nec uirtus, quomodo ergo dicitur secundum ueritatem sanctificare ipsum sacramentum, & eum qui suscipit sacramentum? In quo etiã genere sit, & cuius speciei sit, utrum uidelicet in diuersis sacramentis diuersificetur formaliter illa uirtus, quod homini parum intelligenti difficile est capere. Et si inter bona media, uel minima reponitur, quomodo talis uirtus facit rectitudinem, & sanationem ipsius animæ, quæ inter bona maxima computantur? Non solum autem difficile est intelligere huius uirtutis essentiam, sed etiam subsistentiam: aliter enim accidens substantificatur in subiecto corporali, uel cum naturæ ordine, quem Deus non peruertit per miraculum, substantia sit nobilior sua proprietate. Aut si ponitur illa uirtus specialis, ut in subiecto in uerbo, & elemento, quare non similiter ipsa gratia, quæ debet infundi animæ, quod nescio si aliquis recte intelligens dicit, Aut si est in subiecto corporali, quomodo una uirtus, & qualitas absoluta simul poterit esse in duobus subiectis, uerbo uidelicet & elemento? ex quibus & si fiat unum sacramentum, non tamen fit unum per naturã, & essentiam: unitas autem uirtutis secundum (quòd dicit, & uult Damas.) correspondet unitati substantiæ, & naturæ. Aut ergo in uno sacramento non est una uirtus, sed plures: aut illa uirtus cõposita est: aut unum accidens simplex, & spirituale, & impartibile simul erit in diuersis subiectis, quod totum ualde difficile est intelligere de illa uirtute, Nec solum ista duo difficile est intelligere de illa uirtute, sed etiam durationis mensuram. Dubiũ enim est, utrum Deus dedit uirtutem illã quando primo instituit, aut de nouo det. Sed quo a principio dedit his, qui nõdum erant, sicut uerbis, quę quotidie de nouo formantur? Si de nouo dat, tunc quotidie in sacramentis non solum gratiam, sed etiam alia accidentia creat: & tamen consueuit dici, quòd creationis opus non curat nisi circa exitum animæ in esse, & circa infusionem gratię: & si desinat esse statim prolato uerbo, quõ creauit Deus tam nobilẽ uirtutem, ut ita cito deficeret? Et rursus. Si datur uerbo, cũ non detur uerbo in scripto, nec in mente, datur in pronũciatione, & tũc difficile erit explicare utrum detur in principio, uel in medio, uel in fine: quia nec in principio uerbi, nec in medio est actio illius uirtutis. Si uero in fine, tunc cum uerbum desinat esse, & deficiẽte uerbo desinat uirtus uerbi, simul incipiet uirtus, & desinet.

Aut si ante finem datur, quantum detur difficile est insinuare. Nec tantum illud, sed etiam multo difficilius est explicare operationis illius uirtutis efficaciam, utrum scilicet agat generatione æquiuoca, uel uniuoca generando sibi simile, uel dissimile. Difficile etiam est, utrum influat omnino aliquid ab extrinseco, aut educat aliquid de potentia in actum. Primum est soli Deo possibile, secundum autem difficile est explicare. Diffile est etiam intelligere, quo characteris impressio possit esse ab illa uirtute, cum caracter uideatur esse in superiori parte, in qua solus deus potest influere. Vnde substantia intelligibilis beata quantumcunque magnæ sit excellentiæ (secundum quòd dicit Aug.) non potest facere ad nostram iustificatinnem, uel illuminationem aliquid interius formando, sed solū exterius excitando: quomodo ergo hoc poterit uirtus data elemento, uel uerbo, cum non uideatur esse capax tantę uirtutis. Postremo. In sacramento altaris, in quo fit subito transsubstantiatio panis secundū se totum in corpus Christi, quod quidem non potest esse nisi ab infinita uirtute, quomodo uerbum prolatum ab homine (cum sit, finitæ uirtutis) poterit ad istam transsubstantionem aliquid operari? Et certe si illud uerbum uirtutem non habet agentem, multo minus uerba aliorum sacramentorum. Hæc omnia, & multa alia circa hoc ualde difficile est intelligere, & explicare, quę non iccirco narro, quia credo esse insolubilia, uel ut ipse istam improbem positionem: sed ut ostendam me ipsam non plene intelligere: & ideo nec affirmare, nec negare uelle: quia & si ipsam clare non intelligam, hoc tamen scio, & intelligo; quòd plura potest Deus facere, & etiam in ipsis sacramentis facit, quàm nos possumus intelligere. Vnde confugiendo ad mirabilem Dei potentiam, omnia ista possumus facile declinare. Et secudum unum modum dicendi satis plana esset responsio ad quæstionem propositam, si ipsius modi plana esset intelligētia: & hæc positio in Quarto Lib. diffusius est explicata, ubi respondetur ad præmissa. Alius est hic modus dicendi. Supposito quòd in sacramentis nouę legis diuina uirtus secretius operetur: quia hoc est ipsius fidei, & sententiæ communis, dixerunt aliqui sacramenta nouæ legis habere respectu iustificationis uirtutem influentem, uirtutem promerentē, uirtutem disponentem, & uirtutem efficaciter ordinantem. Virtutem influentem ratione spiritus sancti assistentis, uirtutem promerentem ratione meriti passionis ad sacramentum concurrētis, uirtutem disponentem ratione deuotionis ipsius fidelis, sacramentum suscipientis: uirtutem deniqne efficaciter ordinantem ratione diuinæ pactionis instituentis. Sic enim instituit dominus, ut ad talis uerbi prolationē, & sacramenti susceptionem mirabilis in suscipientibus fieret operatio, & suscipientium sanatio, & iustificatio: & pro tanto dicunt sacramenta noua le. habere uirtutem: & differunt in hoc a sacramentis legis ueteris; præcipue quantum ad ipsam efficacem ordinationem:

Dist. 1. par. 1. art. 1.

dinationem: quia non interueniebat ibi pactio in illis sacramētis, per quam efficax, & infallibilis fieret ordinatio ad gratiam, secundùm quòd in sacramentis no. le. ut patet in institutione baptismi, ubi dixit. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit. In aliis etiam tribus modis habendi uirtutem differentia est penes magis completum, & minus completum; quia in sacramentis no. le. s. s. influens iustitiam plenius assistit, & passio Christi meritoria efficacius concurrit. In cuius signum de latere Christi profluxerunt sanguis, & aqua: & per cōsequens sacramenta, de quibus fundatur ecclesia. Abundantior etiam est deuotio suscipientis tum propter incrementum fidei proprię, quod factum est in noua lege, tum etiam propter subsidiū fidei totius ecclesiæ: quia in fide ecclesiæ suscipiunt ecclesiastica sacramenta. Et propter istum quadruplicem modum habendi uirtutem dicuntur sacramenta legis nouæ iustificare, & esse causa gratiæ. Nec uolunt, qui hanc positionem sustinent in sacramentis nouæ legis amplius ponere, tum quia ista satis uidentur sufficere ad nostram sanationé, & iustificationem: tum quia etiam ex isto quadruplici modo habendi uirtutem satis manifestatur nobilitas sacramenti nouæ legis in seipsis: tum etiam quia nec expressa auctoritas, nec ratio uidetur cogere amplius illis dare: & humilitas fidei non tantnm debet refugere diminutionem, sed etiam superfluitatem: & laudabilius quodam modo uidetur diminute dicere, quàm ampliare. Hunc modum dicendi, & huius quæstionis determinationem plures sustinent bene intelligentes: & dominus Guiliel. Parisiēsis Episcopus in determinādo in scholis Fratrum Minorum approbauit istum modum dicendi coram fratre Alexandro bonæ memoriæ. Et istum modum dicendi dupliciter potest quis sustinere, & intelligere. Vel ita, quòd omnino affirmet nullo alio modo esse uirtutem in sacramentis nouæ legis, quàm modis prædictis. Vel quod hoc modo affirmet uirtutem in eis esse: ita tamen quòd non neget alium modum præter hos existendi uirtutem in sacramentis esse possibilem. Et primus quidem repugnat priori modo dicendi secundus autem modus dicendi priori opin. non repugnat: quia nihil dicit, quod illa non dicat, imo etiā nihil dicit, quòd communis opinio non teneat. Nullus enim recté sentiens negat, quin omnibus dictis modis sacramenta nouæ legis uirtutem habeant. Sed si q̄s plus dicit, huic positioni non contradicit, sed addit. Sed forte uidebitur alicui calumniabile, quòd dictum est uirtutem spiritus sancti sacramento assistere, quin potius in nomine sacramenti claudi: deberet intelligi tanquā de eius integritate, propter hoc quod dicitur. 1. Ioan. 5. Tres sunt qui testimonium dant in terra, spiritus, aqua, & sanguis: & hi tres unum sunt. Et in Libro de Vnitate, & vno dicitur, quòd sunt unum sacramento: & ideo non debet dici, ꝙ spiritus sanctus assistat sacramento, tanquam cum eo cōnumeretur: sed propter ipsam unitatem, quæ prædicta est, quā *Boethius.*

efficit

efficit spiritus sanctus in sacramento, ipsi sacramento debet attribui. Sed certe & si hic modus dicendi uideatur differre a prædicto: tamen secundum rem idem est, licet uocabula sint diuersa. Quod enim dicuntur ista tria unum sacramento, hoc non est q ex ipsis fiat unum per essentiam, sed quòd fiat unum per ordinem, quia scilicet ordinantur ad unũ effectum: & hoc nihil aliud est dicere, quàm unum alteri assistere. Item. Omne quod est de integritate sacramenti, aut est res tantum, aut significatio tantum, aut res, & signum. Si ergo spiritus influens iustitiam ponitur de unitate sacramenti, cum non sit signum, nec res & signum erit tantum modo sicut res, & ita non habebit rationem causantis, sed potius nomen, uel rationem effectus: & ita spiritus non staret pro ipsa uirtute influente, sed potius pro ipsa gratia spiritussancti infusa ipsi animæ in sacramenti susceptione. Item. Non est quæstio, utrum spiritussanctus in sacramẽto infundat gratiam, sed de hoc est quæstio, utrum sacramentum secundum quod dicitur inuisibilis gratiæ uisibilis forma, ita q similitudinem eius gerat, & causa existat: uirtutem habeat aliquam, per quam influat in animam. Non uidetur ergo hoc facere ad propositum. Postremo. Spiritussanctus sanctificans, & meritum passionis, & elementum exterius non solum modo reperiũtur in sacramentis le. no. sed etiã in sacramentis ueteris legis: hoc ergo non sufficit ad assignandum differentiam istorum sacramentorum, & illorum: aut ergo iste modus dicendi nihil aliud dicit, aut si dicit parum dicit, & modicum ad propositum facit. Et ideo sustineatur quicunque prædictorum modorum magis placet: quia primus satis pius est, secundus uero satis sobrius est, si sustineatur illo modo quo dictum est: & hoc modo in Quarto Lib. sustinetur, sicut patet consideranti: idcirco hic repetiui, non propter hoc ut noua superadderentur, sed ut ostenderetur, quòd a communi positione non dissonat, cui pro uiribus meis in omnibus præcedentibus Libris adhæsi tanquam uiæ securiori: & sicut scio, & possum mihi, & aliis consimilibus parum intelligentibus persuadeo adhærẽdum. Et quoniam per totum Librum hoc diligentius obseruaui (sicut aduertenti clarius apparebit) ut in his quæstionibus dubiis, & difficilibus, in quibus non potui deprehendere, quæ esset uia communis (quia sapientes opinantur contrarie sapientibus) sic unam partem tanquam magis probabilem sustinerem, ut tamen aliam minime improbarem.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

In quo distat lex noua à lege ueteri penes radicem?

AD intelligentiam huius partis incidit hic quæstio de differentia nouæ legis, & ueteris, circa quam tria quæruntur secundum triplicem differentiã, quæ consueuit assignari. Primo quæritur de differentia, quæ assignatur penes radicem. Secundo de differentia, quæ assignatur penes

nes effectum. Tertio uerò de differentia, quæ assignatur penes exercitium, siue onus annexum.

De differentia, quæ assignatur penes radicem. Assignatur autem hæc differentia penes radicem secundum August. quod lex uetus radicabat in timore, & lex noua in amore. Vnde August. dicit quod breuis est differentia legis, & euangelii, timor, & amor: & cum ex multis locis scripturæ possit ista differentia trahi, maxime accipitur ex Rom 8. ubi dicit Apostolus. Non accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed spiritum adoptionis.

Sed contra hoc obiicitur multipliciter. Primo contra distinctionem ipsarum radicum. Omnis enim timor (sicut dicit Aug.) ex amore procedit: ergo si amor est radix timoris, unum ad alterum habet reduci: ergo non habent abinuicem distingui. Item. Cum sint aliæ affectiones animæ, uidelicet gaudium, dolor & spes, uidetur quod si penes has affectiones duplex lex distinguitur, quòd pari ratione penes alias distingui deberet: ergo uidetur, quòd si penes alias non distinguitur, nec penes istas. Item. Si istæ duæ leges distinguuntur penes istas duas radices, cum lex naturæ sit ab istis duabus distincte, uidetur quòd necessaria esset tertia radix præter istas duas. Aut si lex naturæ non habet diuersam radicem obseruantiæ a lege Moysi, uidetur quod nec penes hoc differat lex Moysi a lege euangelij. Item. Deut. 6. dicitur. Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota mente tua &c. Et Phil. 2. dicitur in lege noua, Cum metu, & tremore salutem uestram operamini. Si ergo amor percipitur in ueteri & timor in lege noua, vr quod secundum hoc non attendatur istarũ legum differentia. Item. In utraque lege fiunt promissiones, & cõminationes: sed promissiones attrahunt ad amorem, comminationes uero inducunt timorem: igitur timor & amor cõuenit utrique: ergo penes hoc non distinguuntur abinuicẽ. Item. Grauiores cõminationes fiunt in lege noua, quam in lege ueteri, quia ibi puniebatur homo pœna temporali, hic aũt comminatur Deus pœnam æternã. Si ergo maior cõminatio est inductiua maioris timoris, vr quod timor magis deberet legi nouæ, quẽ ueteri appropriari: uidetur igitur quod penes has duas radices non recte assignetur differentia legis ueteris & nouæ, tum per comparationem ipsarũ radicum adinuicem, tum per cõparationem ad ipsas leges.

RESOLVTIO.

In hoc distat lex uetus à noua: quòd illa timoris, hæc amoris lex est.

Resp. ad prædictorũ intelligentiam est notãdũ, quod cũ cõparamus has leges adinuicem, hoc põt esse dupliciter, uel secundũ statum cõem, uel habito respectu ad statum specialis personæ. Si habito respectu ad statum specialis personæ, sic penes hæc duo non est differentia: nam multi in lege euangelica ducuntur spiritu timoris, multi etiam in lege ueteri ducebantur spiritu amoris. Si uero comparemus has leges adinuicem habito respectu ad statum communem, sic quia lex mosayca respiciebat statum imperfectionis,

ctionis, quia neminem ad perfectum adduxit lex, secundum q dicit Apostolus ad Hebr. 7. euangelium uero respicit statum perfectionis secundum, quòd dicitur Mat. 5. Estote perfecti sicut pater uester cœlestis perfectus est: & imperfectorum est duci spiritu timoris, perfectorum uero spiritu amoris: hinc est, quòd secundum statum communé penes hæc duo habet harum duarum legum differentia assignari. Signum autem huius differentię apprehenditur in modo ferendi hanc duplicem legem: quia lex uetus data fuit cum clamore magno, & timore secundum, quod dicitur Exo. 19. ita quod populus nó audebat appropinquare: lex autem euangelij data est cum magna benignitate, & dulcedine, quoniam ipse rex regum in medio discipulorum sedens docebat eos dicens: Beati pauperes spiritu &c. Matth. 5. Et hic diuersus modus ferendi legé, insinuat nobis diuersitatem huius duplicis radicis in obseruando, quæ his duabus legibus competebat propter diuersam qualitatem personarum, & status earú, ob quam oportebat diuersimode manduci. Vnde sicut uidemus in disciplinalibus, quod ad homines persuasibiles utendum est syllogismo ostensiuo, qui ducit directe ad uerum: ad homines uero contentiosos utendum est syllogismo per impossibile, qui ducit ad manifeste falsum, ut per illud reducat ad uerum: Sic quia in tépore legis ueteris erant homines duræ ceruicis, & ad malum proni, dominus proposuit comminationes, & taxauit etiam graues pœnas, ut per hoc incuteret eis timorem, per quem a malo reuocarentur, & ad bonum stimularétur: sed postmodum apparente benignitate, & humanitate saluatoris nostri Dei, cœperút homines esse persuadibiles: & ideo proposuit eis dominus magnas, & multas promissiones, per quarú amorem, & desiderium alliceret eos ad faciendum bonum. Et propterea lex uetus dicitur lex timoris, lex euangelij dicitur lex amoris secundum testimonium Apostoli, & beati Augu. AD ILLVD, verò, quòd obiicitur in contrariú quòd timor radicatur in amore. Dicédum quòd duplex est amor scilicet quo amatur deus inquantum bonus, & quo amatur inquá tum beneficus. Ex primo amore exit timor filialis, qui timet patrem offendere, propter hoc, q eum diligit. Ex secundo oritur timor pœnæ: quo quis timet beneficia perdere, & mala pœnæ incurrere. Primus amor, & timor conuenit legi euangelicæ. Secundus uero amor, & timor conuenit legi mosaycæ. Et quoniam secundus amor conuenit statui imperfectionis, in quo regnat timor: hinc est, quod licet utrobique sit timor, & amor, lex tamen euangelij dicitur magis obseruari ex amore, quàm timore, lex uero Moysi econtrario. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd aliæ sunt animæ affectiones. Dicendum, q & si aliæ sint: tamen iste duæ sufficiunt, pro eo, quòd omnes aliæ ad istas duas possunt reduci. Omnis enim affectio aut est respectu boni, aut respectu mali: & si respectu boni, reducitur ad amorem: si respectu mali reducitur ad timorem. Vnde istæ duæ affectiones

dicuntur habere principatum inter alias, quia maxime habent rationem motiui, una in inclinãdo ad bonum, altera in retrahendo a malo: & propterea magis competit eis ratio radicis, quã affectionibus aliis. ET si tu obiicias, q͂d tunc non deberet esse nisi una radix, quia timor reducitur ad amorem. Dicendum, quòd duæ dicuntur secundum immediatam comparationem ad suum motiuum, & ad actus immediatos, q ab eis habent ortum. Vnde ubi est radix timoris, uerum est quod est radix amoris: sed alicuius est radix immediata ipse timor, cuius non est amor ita immediate. AD ILLVD, quod obiicitur de lege naturæ, quod deberet habere tertiam radicem. Dicendum, quòd lex naturæ partim conueniebat cum lege gratiæ, partim cum lege scripta. Conueniebat cũ lege gratiæ quãtum ad libertatem: cum lege scripta conueniebat quantum ad imperfectionem, & obscuritatem: & ideo secundum diuersas conditiones reduci habet ad illa duo motiua: nec oportuit, quòd habeat radicem tertiam. AD ILLVD, q͂ obiicitur, quòd in vtraque legi præcipitur timor, & amor. Dicendum, quod uerum est, sed cum lex uetus principaliter habeat oculum ad timorem, lex uero noua principaliter ad amorem: illud autem tenet in lege rationẽ radicis, quòd principaliter mouet in mandatis eius obseruandis. AD ILLVD, quod obiicitur, quod utrobique fiebant comminationes, & promissiones. Dicendum, quòd in lege ueteri fiebant promissiones temporales secundum quòd dicitur Esa. 1. Si uolucritis, & audieritis me, bona terræ comedetis. In lege autem noua promissiones æternæ, in qua dominus promittit semetipsum nobis in pręmium. Similiter & de comminationibus intelligendum est. Et quoniam illę comminationes, & promissiones primæ competebant statui imperfectionis: ideo abundantius generabant affectũ timoris, quam amoris: sed econtra est de promissionibus & comminationibus legis nouæ: ideo ratio illa non ualet. AD ILLVD, quod obiicitur, quod maiores comminationes fiunt in lege noua, responderi potest dupliciter. Primo, quia homo carnalis, & sensibilis magis exterretur cum comminatur sibi pœna in præsenti, quam in futuro. Sicut multi latrones magis timent furari propter patibulum, & suspendium, quàm propter infernale supplicinm. Vnde & si maior sit comminatio, non tamen ita mouet, quia non est adeo nota. Alio modo potest dici, quod in lege noua non tantum est comminatio pœnę maguæ, sed abundans collatio gratiæ, quæ quidem parit amorem, & confidentiam. In lege uero ueteri comminatio pœnæ erat, nec erat tanta collatio gratiæ: ideo magis eos spiritus timoris agitabat, non propter comminationẽ maioris supplicij solum, sed propter comminationem supplicij, & defectum adiutorij, quod consistit in desiderio boni, & gratia spiritussancti.

QVAE-

QVESTIO II.

In quo pariter quò ad effectum distant lex uetus, & noua.

DE differentia, quæ assignatur penes effectum: uidelicet quòd lex uetus erat lex occidẽs: lex uero noua est lex uiuificans, quàm Magister ponit in litera: & hæc accipitur ex 2. Corin. 3. ubi dicit Apostolus; Litera occidit, spiritus autem uiuificat. Et ex eo, quòd dicitur Roma. 7. & Gal. 5. & 1. Corint. 15. Virtus peccati lex. Et ex pluribus aliis locis sumi potest ex uerbis Apostoli.

SED CONTRA hanc differentiam obiicitur. Primo ratione primæ partis: quia dicitur Roma. 7. Lex quidem sancta, & mandatum iustum, & sanctum. Glo. Iustum iustificans: Sed nihil sanctum, & iustum occidit: ergo lex non occidit. ITEM. Cum dicitur lex occidens, aut intelligitur de lege seruata, aut de lege non seruata. Si de lege seruata, constat quòd hoc est falsum. Si de lege non seruata: sed similiter euangelium non obseruatum occidit: quia peccat, qui non obseruat legem euangelicam, sicut peccabat, qui non obseruabat legem scriptam: ergo lex euangelica est lex occidens: ergo penes hoc non debet assignari differentia. ITEM. Si est lex occidens: aut ergo per causam, aut per occasionem, aut per ostensionem. Si per causam: & quòd est causa spiritualis occisionis, est simpliciter malum: ergo lex mala est: uerum ergo dixit Manichęus, qđ lex uetus fuit a malo Deo. Si per occasionem: cum ergo frequenter homo sumit occasionem peccandi de uirtutibus, & bonis operibus, de quibus superbit: tunc ergo uirtus, & bona operatio debent dici occidere, quòd omnino absurdum est. Si per ostensionem; quia ostendit peccati morbum: ergo cum euangelium similiter ostendat peccati morbum; tunc euangelium debet dici lex occidens: ergo penes hoc nulla est differentia. ITEM, Obiicitur contra secundam partem differentiæ qua dicitur, quòd euangelium est lex iustificans: lex enim consistit in doctrina, sed iustificatio consistit in gratia: ergo uidetur quod iustificatio nihil pertineat ad legem euangelicam. ITEM. Si euangelium dicitur iustificare, aut sua instructione, aut sua obseruatione, aut alio modo. Sua instructione non: multi enim euangelium audiunt, & non iustificantur: non enim auditores legis, sed factores iusti sunt apud Deum, sicut dicitur Rom. 2. Si sua obseruatione, sic similiter lex uetus iustificabat, secundum quòd dicitur Matt. 19. Si uis ingredi ad vitam, serua mandata. Et Beda dicit, quòd iustitia legis suo tempore obseruata, nõ solum temporalia, sed etiã æterna bona conferebat. ITEM. Lex euangelii consistit in præceptis, & consiliis: sed præcepta, & consilia cõsistunt in operibus bonis: iustitia autem non causatur in nobis ex operibus bonis, imò magis econuerso: non uidetur ergo, quòd effectus legis euangelicę aliquo modo sit iustificatio.

RESOLVTIO.

Lex vetus occidebat, sed occasionaliter. noua iustificat, & uiuificat & multipliciter.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, quòd multipliciter dicitur aliquid iustificare, siue iustificans. Vno modo effectiue: & sic solus deus dicitur iustificare. Alio modo formaliter: & sic gratia dicitur iustificare, quæ informat ipsam animam expellendo obliquitatem culpæ & dando rectitudinem, iustitiæ. Tertio modo dicitur aliquid iustificans non solum in habitu, uerum etiam in effectu: & sic charitas iustificat, siue fides, quæ per charitatem operatur. Quarto modo dicitur aliquid iustificans in ipsius iustitiæ exercitatione, & usu: & hoc modo mandata Dei, quibus iustitia exercetur, iustificare dicuntur, quando modo debito obseruantur. His præsuppositis intelligendum est, quod in lege ueteri tria sunt consideranda, similiter & in lege noua: uidelicet mouentia, & ista erant promissa: dirigentia, & ista erant præcepta: adiuuantia, & ista erant sacramenta. Quia secundum quod dicit Hugo. Sacramenta sunt adiutoria, ut per præcepta ueniatur ad promissa. Similiter hæc tria sunt in lege euangelica, sed differenter: quia in lege noua secundum primam faciem ista omnia sunt spiritualia, quia promissa sunt æterna, præcepta sunt spiritualia, & sacramenta sanctificantia: Et ita promissa excitant hominem ad amorem æternorum, qui est amor charitatis: præcepta dirigunt sufficienter in uia morum docendo uitare omne peccatum: sacramenta sanant animam a uulneribus peccatorum. Et sic legi euangelicæ competit iustificare secundum triplicem modum: uidelicet formaliter ratione gratiæ sacramentalis: & in effectu ratione amoris spiritualis: & exercitio ratione multiplicis boni operis, ad quod dirigitur homo per consilia, & præcepta. In lege autem ueteri erat aliter hæc tria considerare. Quoniam lex uetus dupliciter potest obseruari, & intelligi, uidelicet secundum intellectum spiritualem: & sic quodammodo concordant cum lege euangelica: & qui spiritualiter legem obseruabant, uiri euangelici erant, quia lex prægnans erat euangelio. Alio modo potest obseruari secundum intellectum literalem: & sic ab euangelio distinguitur secundum tria prædicta: quia in lege erant promissa temporalia, & præcepta exterius regulantia, & sacramenta figuralia: & sic ratione præmissorum non excitabatur homo ad amorem spiritualem, ratione præceptorum non dirigebatur ad iustitiam interiorem, ratione sacramentorum non adiuuabatur, ut posset faciliter legem ipsam implere: & ideo deerat sibi iustificatio. Et quia erat ibi ostensio culpæ, & non aderat adiutorium gratiæ, dabatur per consequens occasio ipsi concupiscentiæ, ut traheret ad mortē: & ideo lex Moysaica secundum literalem sensum dicitur lex occidens per occasionem, non per causam. Et hoc ipsum dicit textus Rom. 7 Peccatum per mandatum occasione accepta, seduxit mē, & per illud occidit. Ibi Glo. Ex prohibitione

namque ubi charitas deficit, desiderium mali crescit, quo aucto, dulcius fit, quod prohibetur: & ideo peccatum fallit dulcedine falsa: & ita peccatum per mandatum occidit, quia reatus præuaricationis accessit. Gladio ergo, quem portabas, inimicus te occidit, armis tuis te interemit. Vnde sicut cum quis armatus portat cultellum, ut se defendat, per quem ab inimico occiditur, illa cultelli portatione dicitur occidi non per causam, sed per occasionem: sic intelligendum est in lege: & sic patet intellectus prædictæ differentiæ. AD ILLVD, uerò, quod obiicitur quod lex sancta, & mandatum iustum, & sanctum, idest iustificans. Dicendum, quòd hoc uerum est, quia lex iuncta est gratiæ adiutrici: uerum est etiam quantum est de se, & de principali intentione legislatoris: nihil tamen prohibet ex accidenti, & per occasionem inducere oppositum: sicuti cultellus secundum principalem intentionem ferentis est armatura defensionis: & tamen occasionaliter contingit, quòd sit instrumentum occisionis ipsius portantis. AD ILLVD, quod obiicitur, utrum lex occidat obseruata, uel non obseruata. Dicendum, quòd non obseruata. Et si obiiciatur, quòd similiter euangelium non obseruatum occidat. Dicendum, quòd non est simile hinc & inde: quia lex secum portat onus, & non habet annexum adiutorium secundum suum literalem sensum. Euangelium uero de se adiutorium habet ipsius gratiæ: & ideo non præbet mortis occasionem, quia gratia minuit concupiscentiam, quę suo uigore in seruitutem peccati captiuabat, secundum quod dicit Apostolus Rom. 7. Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in seruitutem peccati. Et post clamat. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? gratia Dei per Iesum Christum dominum nostrum. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd lex non debet dici occidere, per occasionem, quia tunc similiter bona opera & uirtutes dicerentur occidere. Dicendum, quòd non est simile: quia bona opera quantum est de se non efferunt, sed potius humiliant, & in gratia seruant, lex uero per seipsam onerabat: & in hoc, quòd manifestabat peccatum, & non dabat gratiæ adiutorium, occasionem dabat intensioris libidinis, & aggrauationis contemptus. Vnde, quòd dicitur esse occasio peccati, hoc non solum est ratione positionis, sed etiam ratione defectus. Et si tu obiicias, quòd qualitercunque occideret, non debebat dominus dare legem, cum quæreat nostram salutem. Dicendum, quòd dominus in latione legis, & si daret eam carnalibus ad constringendam eorum duritiam, ut quodammodo manuducerentur ad gratiam, recognoscédo infirmitatem suam: principaliter tamen dabat eam propter spiritualiter intelligentes, qui saluabantur, & merebantur in ipsius obseruatione legis: Deus enim præponderat saluationem unius iusti damnationi multorum impiorum. AD ILLVD, quod obiicitur, quod cum lex euange-

lij spectet ad doctrinam, quod ideo non iustificet &c. Dicendū quod lex euangelij non dicitur iustificare prout legitur, & cognoscitur; sed prout in opere seruatur, & secundum eā uiuitur: hoc autem fit per sacramentorum susceptionem, æternorum expectationem, & mandatorum impletionem: & secundum hoc assequitur plenam iustificationem: & ideo ratio illa non ualet. AD ILLVD, uero quod obiicitur, quod sicut lex euangelica obseruata iustificat, ita lex Moysaica sicut dicit Beda. Dicēdum, quòd Beda intelligit non de obseruantia literali, sed de obseruantia spirituali, secundum quam lex conformis erat euangelio. Nos autem dicimus legem occidentem esse secundum obseruantiam literalem, quæ respiciebat ipsam communitatem, sicut prædictum est. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd lex euangelica attenditur in præceptis, quæ respiciunt opera. Dicendum, quòd non tantummodo lex euangelij claudit in se præcepta, imo claudit in se promissa, & sacramenta, & magis dicitur iustificare ratione sacramētorum, quàm ratione præceptorum. Nihilominus tamen ratione præceptorum potest dici iustificare quarto modo iustificandi, uidelicet quantum ad exercitationem, & usum iustitiæ: non autem quantum ad iustitiæ infusionem. Et sic patet, quomodo intelligenda est illa differentia, quòd lex Moysaica est occidens, & lex euangelica est uiuificans: patet etiam qualiter hæc dicitur iustificare, & illa occidere.

QVAESTIO III.

Quæ legum grauior, uel leuior, lex uetus: an lex noua?

DE differentia legis, & euangelij quantum ad onus annexum. Dicitur lex enim Moysaica esse lex grauitatis, & lex euangelica dicitur esse lex suauitatis. Et illa differentia trahitur ex Matth. 11. Iugum enim meum suaue est, & onus meum leue. Et 15. Act. dicit beatus Pet. Hoc est onus, quod neque nos, neque patres nostri por. po. CONTRA istā differentiam opponitur sic. In secūda Canonica Ioā. 5. c. dicitur. Mandata eius grauia non sunt: ergo si lex uetus continet mandata Dei, uidetur, quòd non sit onerosa, nec grauis. ITEM. Ro. 13. Qui diligit proximum, legem impleuit. Sed hoc est ualde facile, cum sit omnino in cordis nostri potestate: ergo facile fuit obseruare legem: ergo lex illa debet dicī lex facilitatis, non grauitatis. ITEM. Si lex Mosaica dicitur lex grauitatis, aut hoc dicitur respectu hominis uirtuosi, aut respectu peccatoris, & iniusti. Si respectu uirtuosi. Contra. Qui uirtuosus est, charitatem habet, & amat. & omnia facilia sunt amanti. Si respectu peccatoris: sed respectu talis lex euangelij non tātummodo est grauis, imo omnino importabilis: ergo non uidetur quòd penes grauitatem debeat differentia legis nouæ, & ueteris assignari. ITEM. Obiicitur contra secundam partem differētiæ: quia ars, & uirtus est circa difficilia: ergo ubi maior est uirtus, ibi maior debet esse difficultas: sed perfectioris uirtutis sunt homines in lege noua, quàm ue-

teri: ergo uidetur, quòd lex noua deberet esse maioris grauitatis, & difficultatis. ITEM. Difficilius est cohibere manum, & animum: euangelium utrumque cohibet, lex uero manum tantum: ergo maioris difficultatis est lex euangelica, quam Moysaica. ITEM. Quod apponit ad alterum, est illo difficilius: sed lex euangelij se habet ex additione ad legem ueterem, sicut patet ex. 5. Matt. ergo maior est difficultas, & grauitas in lege euangelica, quam in lege ueteri: ergo nulla est prædicta differentia.

RESOLVTIO.

Multitudine præceptorum illa grauior illa: difficultate obseruandorum grauior ista: At quia hic plura sunt alleuiantia: ob id leuior hæc illa censenda est.

RESP. Ad prædictarum intelligentiam est notandum, quòd de his duabus legibus est loqui tripliciter, aut ratione præceptorum obligantium, aut ratione affectionum mouentium, aut ratione sacramentorum adiuuantium. Si ratione præceptorum obligantium, sic se habent sicut excedentia, & excessa. Nam quantum ad numerum lex erat grauior propter multitudinem iudicialium, & cæremonialium: quantum uero ad perfectionem, & arduitatē grauius, & difficilius est euangelium; sicut difficilius est uiuere secundum exigentiam perfectionis, quàm secundum sufficientiā iuris communis. Et sic quodammodo ratione oneris præceptorum excedit lex in difficultate quodammodo euangelium. Alio modo est comparare istas duas leges adinuicem ratione affectionum mouentium, & sic leuius est euangelium: quia cum in obseruantia legis euangelicæ moueat amor, qui alleuiat onus, & non sentit laborem, sicut dicit Bernardus: sed potius delectationem in eo, quòd facit, ratione affectionis mouentis: lex euangelica est facilis, & suauis. Sed econtra, affectio mouens ad obseruantiam legis Moysaicæ timor erat, & illi timori iuncta erat grauis punitio, quod significatum est Exod. 17. ubi dicitur, quòd manus Moysi erant graues. Et quia timor de se pœnam habet, & exterius iunctus est pœnæ: hinc est quod quantum ad hoc lex Moysaica multo grauior erat, quàm lex euangelica. Tertio modo est istas leges comparare adinuicem ratione Sacramentorum adiuuantium: & sic multo leuior est lex euangelica quàm Moysaica: quia sacramenta illius legis multum habebant ponderis, & parum de efficacia uirtutis: econtra est in sacramentis nouæ legis quæ paruam habent difficultatē, & multam habent utilitatem: Hinc est, quòd secundùm hanc comparationem lex noua non tātum modo dicitur leuior lege Moysaica, imo dr̄ iugum leuitatis, & illa dicitur onus grauitatis. Vnde cōcedendū est ꝑdictam differentiam esse recte assignatam.

AD ILLVD, uerò, quod primò obiicitur in contrarium de auctoritate Ioh. Dicendum, quòd dupliciter est loqui de ipsis mandatis, aut per comparationē ad naturam sanam, aut per cōparationem ad infirmā. Si per cōparationem ad naturam sanam: sic dicit mandata eius non esse graua,

niā, quia sunt naturę consona. Si autem per comparationem ad naturam infirmam, quæ habet difficultatē ad bonum, & pronitatem ad malum: sic mandata eius, & grauia sunt, & difficilia: & quātum ad hanc uiā, uidelicet per cōparationem ad naturam infirmā, & lapsam assignatur prędicta differentia. AD ILLVD, quòd obiicitur, quòd qui diligit proximū, legem impleuit. Dicendum, ꝙ lex arctatur ibi ad mādata decalogi, quæ spectant ad secundam tabulā, secūdum quod ipse Apostolus explanat. Vnde in hoc non clauduntur cæremonialia, & iudicialia, maximè illa, quæ ad proximum non ordinant, & illa quidem obseruare est satis difficile: & ideo non sequitur, quod si facile sit proximum diligere, quòd propter hoc facile sit obseruare totam legem. Præterea alius defectus est ibi: quia licet facile sit diligere proximum ei, qui ducitur amore: ei tamen qui regitur seruili timore, ualde est difficile, quòd diligat proximum sicut se: & in nullo proximum lędat, tunc potissime quando ab eo læditur, & grauatur. AD ILLVD, quod quæritur, utrum dicatur lex grauis homini uirtuoso, uel non uirtuoso. Dicendum, quòd intelligitur de homine uirtuoso, cui & difficilia sunt opera, & præcepta illa cæremonialia, sicut baptisma ta calicum, & urceorum, & uitiatio immunditiarum carnalium, in quibus potius consistit iustitię significatio, quàm exercitatio. Vnde quod dicitur, quod uirtus reddit opus facile, hoc est uerum quantū ad proprium actum. Aliter potest dici, quòd dupliciter est loqui de homine uirtuoso, aut quantum ad profectum in bono, aut quantum ad statum perfectionis. Licet autem quantum ad statum perfectionis efficiātur sibi omnia facilia: tamen quantum ad profectum multa sunt ipsi homini habenti uirtutem difficilia: & hoc ratione defectus ipsius naturæ corruptæ, cui difficile est cooperari uirtuti, & gratiæ, nisi fulciatur magno iuuamine. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd ars, & uirtus est circa difficile. Dicendum, ꝙ hoc est uerum de difficili, secundum quod sonat in perfectionem arduitatis: non autem secundū quod sonat in onus grauitatis, & laboris: & ideo non sequitur, quod euāgelium sit difficilius, quamuis sit in eo perfectius uirtutis exercitium. Præterea, quod dicitur uirtus esse circa difficile, hoc est circa difficile ipsi naturæ priuatæ uirtute: non autem respectu ipsius naturæ informatæ, & eleuatæ per gratiam, & uirtutem, per quem quidem modum in lege euangelii eleuatur. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd difficilius est cohibere manum, & animum, quàm manum tantum. Dicendum, quòd uerum est, quantum est de genere operis, & respectu hominis non habentis charitatem: sed in lege noua his, qui uolunt eam seruare, & custodire; datur gratia, & charitas: quæ ita reddit facilem ad refrænandum animum, sicut timor reddebat ad refrænandum manum. AD ILLVD, quod obiicitur, quod lex euangelii se habet ad additionem ad legem ueterē. Dicendum, quòd additiones illæ quæ sunt in lege noua, faciunt ad

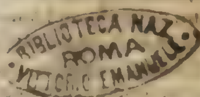
charitatis

charitatis cumulum: & quia secundum quod charitas augetur, secundū hoc alleuiatur pondus: hinc est, quòd additiones illæ potius alleuiant, quam grauant. Non enim omnia addita aggrauant, sed quædam alleuiant, sicut pennæ in auibus, & rotæ in curribus, & uela in nauibus: quia sine istis multo grauiores sunt. Per hunc modum intelligendum est in additione facta in euangelio, quæ quidem facit ad charitatis profectum, cuius est nos sursum leuare ad modum pennę: ad bona opera continue ordinare, & mouere ad modum rotæ, per aquas tentationum, & tribulationum traducere ad modum ueli: & ille solus, qui hanc charitatem habet, spectat ad legem euangelii, quam multo melius, & utilius est desiderare, quam habere omne donum sciētiæ, & prophetiæ: quia qui addit scientiam, addit & laborem: qui uero charitatē addit, multiplicat sibi meritum, & consolationem.

Istud est complementum dubii literalis superpositi. Sufficiat enim in dubiis scire, quid sapientes senserunt; nec est utile contentionibus deseruire. Multa dicimus, & deficimus in uerbis. Consummator autem sermonum ipse est dominus noster Iesus Christus, de quo factus est sermo in illo Tertio Libro: cui immensas gratias ago: quia adiuuit me peruenire ad consummationem opusculi, miseratus paupertatem sciētiæ, & ingenij mei. In quo Tertius iste Liber est annotatus. Quem rogo, ut faciat prouenire mihi ad obediētiæ meritum, & ad fratrum profectum: propter quæ duo labor iste fuit a principio assumptus.

Ipsi ergo, de quo factus est sermo: domino nostro Iesu Christo, regi seculorum, immortali, & inuisibili; qui pro nobis factus homo, & crucem subiit, & gratiam multiplicem cōtulit, & mandata dedit (secundum quod in hoc Libro explanatum est) sit omnis honor, & gloria, per infinita sæcula sæculorum. Amen.

FINIS TERTII LIBRI.

Regiſtrum.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.
Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo
Pp Qq Rr Sſ Tt Vu Xx Yy Zz.
Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii Kkk Lll
Mmm Nnn Ooo Ppp Qqq Rrr Sſſ Ttt Vuu
Xxx Yyy Zzz.

Omnes ſunt quaterniones, præter Zzz,
qui eſt duernio.

charitatis cumulum: & quia secundùm quod charitas augetur, secundũ hoc alleuiatur pondus: hinc est, quòd additiones illæ potius alleuiant, quam grauant. Non enim omnia addita aggrauant, sed quædam alleuiant, sicut pennæ *in* auibus, & rotæ in curribus, & uela in nauibus: quia sine istis multo grauiores sunt. Per hunc modum intelligendum est in additione facta in euangelio, quæ quidem facit ad charitatis profectum, cuius est nos sursum leuare ad modum pennę: ad bona opera continue ordinare, & mouere ad modum rotæ, per aquas tentationum, & tribulationum traducere ad modum ueli: & ille solus, qui hanc charitatem habet, spectat ad legem euangelii, quam multo melius, & utilius est desiderare, quam habere omne donum sciētiæ, & prophetiæ: quia qui addit scientiam, addit & laborem: qui uero charitatẽ addit, multiplicat sibi meritum, & consolationem.

Istud est complementum dubii literalis superpositi. Sufficiat enim in dubiis scire, quid sapientes senserunt; nec est utile contentionibus deseruire. Multa dicimus, & deficimus in uerbis. Consummator autem sermonum ipse est dominus noster Iesus Christus, de quo factus est sermo in illo Tertio Libro: cui immensas gratias ago: quia adiuuit me peruenire ad consummationem opusculi, miseratus paupertatem sciētiæ, & ingenij mei. In quo Tertius iste Liber est annotatus. Quem rogo, ut faciat prouenire mihi ad obediētiæ meritum, & ad fratrum profectum: propter quæ duo labor iste fuit a principio assumptus.

Ipsi ergo, de quo factus est sermo: domino nostro Iesu Christo, regi seculorum, immortali, & inuisibili; qui pro nobis factus homo, & crucem subiit, & gratiam multiplicem cōtulit, & mandata dedit (secundum ꝙ in hoc Libro explanatum est) sit omnis honor, & gloria, per infinita secula sæculorum. Amen.

FINIS TERTII LIBRI.

Registrum.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.
Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo
Pp Qq Rr Sſ Tt Vu Xx Yy Zz.
Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii Kkk Lll
Mmm Nnn Ooo Ppp Qqq Rrr Sſſ Ttt Vuu
Xxx Yyy Zzz.

Omnes ſunt quaterniones, præter Zzz, qui eſt duernio.